השותפין

א שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין לבינין בונין ב הכל כמנהג המדינה (ה) גויל ג זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה בכפיסין זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים בלבינין זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה ד לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם ה וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו ו אבל בבקעה ז מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו אלא אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית מבחוץ ח לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו אם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע ועושין חזית מכאן ומכאן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: **גמ'** סברוה מאי מחיצה גודא (ו) כדתניא ט מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור חזרה ונפרצה אומר לו גדור נתיאש

השותפין. שיש להן חצר בשותפות ובתי שניהן פתוחין לתוכו וכל חצירות ששנו חכמים לפני הבתים הן ורוב תשמישן בחצר: **באמצע.** זה נותן מחצלו חצי מקום עודי הכותל וכן זה: **גויל גזית כפיסין.** הכל מפרש בגמרא [ג.]: **הכל כמנהג המדינה.** אם מנהג לבנות בגויל אין חבירו יכול לומר איני חפץ אלא גזית: **זה נותן ג' טפחים כו'.** שעודי כותל גויל ו' טפחים ושל גזית חמשה ושל כפיסים ד' ושל לבינים ג': **לפיכך.** הואיל ובתחלת הבנין חייבום חכמים לבנות בין שניהם אם נפל הכותל לאחר שנים רבים אין האחד יכול לומר כל הכותל נבנה בחלקי ומשלי היו האבנים אע"פ שהוחזק יותר מחבירו וכגון שנפל הכותל בחלקו כדמפרש בגמ' [ד.]: **וכן בגינה.** מחייבין את שניהן לבנות במקום שנהגו לגדור באמצע: **אבל בבקעה.** שדה הלבן: **מקום שנהגו כו'.** בגמ' [שם] מפרש מאי קאמר: **ועושה חזיה מכאן.** מפרש בגמ' [שם]: **ועושין חזיה מכאן ומכאן.** להודיע ששניהם עשאוהו: **גמ' גודא.** כותל: **כדתנן.** דקרי תנא לגודא מחילה: **מחילת הכרם.** שסמוך לשדה הלבן של חבירו: **אומר לו.** לבעל הכרם גדור אתה שלא יאסרו גפניך את תבואת השדה משום כלאים לפי שסמך בעל השדה את זרעיו סמוך לגדר כדתנן בפרק שני (דף כו.) היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן את אילנותיו וזה סומך לגדר את זרעיו מכאן וכשאין שם גדר תנן בפ' שני [שם] לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות כדי עבודת הכרם דבהכי הוי כלאים: **חזרה ונפרצה אומר לו.** לגדור: ולפנא אבל פחות מכאן אפילו נהגו מנהג הדיוט הוא ג ומוכיח מכאן דיש מנהגים שאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתנן הכל כמנהג המדינה: **לפיכך אם נפל הכותל וכו'.** פי' לפי שבונים הכותל בעל כרחם או משום דהקנו זה לזה לעשות גודא לגישנא קמא וכגון דידוע לנו עליין וחוכרים שהקנו זה לזה ולגישנא בתרא משום היזק ראיה ומאי איריא משום דבונין הכותל בעל כרחם בלאו הכי נמי הוי של שניהם אפי' נפל לרשותא דחד מייתיהו כיון דאין חזית לא לזה ולא לזה כדפריך בגמרא ד גבי בקעה לא יעשה חזית לא לזה ולא לזה ואי הוה דהאיך דנפל לרשותו מאי פריך הא צריך לעשות חזית שלא יפול לרשות אחר ויאמר שלו הן והא דאמרינן בהשואל (ב"מ דף ק.) גבי מחליף פרה בחמור וכן בריש הבית והעלייה (שם דף קטז:) וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה היינו משום דהתם מתחילה מבורר היה הדבר וברשות אחד מהן נולד הספק אבל הכא מעיקרא נולד הספק ואם היו באין לחלוק בעוד שהכותל קיים היו חולקין בשוה מספק אפילו לרבנן דסומכוס דלית להו ממון המוטל בספק חולקין הכא מודו כיון דליכא הכא חזקה לזה יותר מלזה הילכך אפילו נפל לרשותא דחד מייתיהו לא יפסיד האחר כמו והא דלא אמר הכא כל דאלים גבר כמו בזה אומר של אבותי (לקמן דף לד:) התם הוא דליכא דרכא דממונא אבל הכא איכא דרכא דממונא ומתרץ ר"י דהיינו הך דפריך בגמרא ה פשיטא כדפירש בקונטרס דאפילו לא פסיק לן דינא דמתניתין שמתחילה בין שניהם עשאוה בעל כרחם היו חולקין בשוה ואפילו נפל לרשותא דחד מייתיהו כדמוכח גבי בקעה ומשני לא צריכא דנפל לרשותא דחד מייתיהו פירוש ושהו ברשותו הרבה מהו דתימא כיון דשהו ברשותו הרבה ניהמניה שעשאוה כולה ו מיגו דאיבעי אמר ממך לקחתיה והיה נאמן משום דשהו הרבה ואף על גב דאמר בריש הבית והעלייה דשותפין לא קפדי אהדדי הכא מיירי דשהו יותר מכדי רגילות דאלו משום דשותפין ניהו לא יקפידו עד עולם ולא דמי לגודרות דאין להם חזקה (לקמן דף לו.) לפי שאין ידוע ביד מי הם אבל הכא לא היה לו להשהותו כל כך ברשותו קמ"ל כיון דמעיקרא על שניהם היה לעשות לא מהימן לומר שהוא עשה הכל דמיגו דאיבעי אמר ממך לקחתיה והיה נאמן משום דשהו הרבה ואף גב דאמר יכול לחזוק את חבירו בדין שהיה עושה עמו אבל בבקעה אם שהו הרבה היה נאמן לומר שעשאה במיגו דאי בעי אמר לקחתיה והאי שיגויא אינו אלא מאבנים אבל מקום הכותל לעולם פשיטא שחולקין אותו ואידי דנקט אבנים נקט המקום:

סברוה מאי מחיצה גודא. אע"ג דלבסוף קאי קאמר סברוה לפי שזה הלשון אינו עיקר מחמת פירכא דלקמן ודיחוי בעלמא הוא האי דנדרים (דף יא.) איכא סברוה אע"ג דלבסוף קאי ומסיק הכי: **כדתניא** מחיצת הכרם שנפרצה. יש ספרים דגרסי דתנן ואומר ר"ת שאינה משנה בשום מקום ט ז (וא"כ) היכי פשיט מינה בהשואל קמא (ב"ק דף ק. ושם) דר"מ דאין דינא דגרמי ואם היתה משנה הוה אתי שפיר דסתם משנה ר"מ היא ואומר ר"ת דמשמע ליה דאתיא כר"מ מכח מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך [אתו] גפנו על גבי תבואתו של חבירו [ה"ז] קידש וחייב באחריותו ה והיא סתם משנה היא הילכך הא נמי דקתני קידש רבי מאיר היא ו ואין להאריך כאן יותר: **אומר** לו גדור. פירוש לבעל הכרם (ט) ז והוא המזיק דאדרבא אמות שאמרו להרחיק הוא בשביל עבודת הכרם ח כדאמרי' בפ' שני לקמן (דף כו.) ואפילו ר' יוסי דקאמר לקמן (דף יח: כה:) על היזק להרחיק את עצמו האמר רב אשי לקמן (דף כה:) מודי ר' יוסי בגירי דיליה ט ואומר ר"י דלהכי קתני אומר לו גדור ולא קתני חייב לגדור לפי שצריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אינו חייב באחריותו י ולהכי נקט נמי תרי זימני נפרצה אומר לו גדור אף פעם אחת כשנפרצה צריך להתרותו שאינו סבור להיות חייב לגדור כל שעה ונפרצה פעם אחת מספקא לר"י אם צריך להתרותו כל שעה או שמא סגי בתרי זימני ואין צריך להתרות בו יותר ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף בנפרלה ראשונה ובין מה שהוסיף בנפרלה אחת דאין מצטרפין לאסור יא ומראשונה ראשונה בטלי יב והארכתי בהגוזל קמא (ב"ק דף ק: ושם) ובפרק במה אשה (שבת דף סה.):

השותפין. כולה גזיקין חדא מסכתא היא כדאמרינן בהגוזל קמא (ב"ק דף קב.) ובפ"ק דע"ז (דף ז.) ואפי' לא הוי חדא מסכתא צריך לפרש למה נשנית מסכתא זו אחר ב"מ כדאשכחן דדייק גמ' בריש מס' שבועות (דף ב:) מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דקתני שבועות וכן בכמה מקומות והא דאמר (ב"ק קב.) בתרי מסכתות אין סדר למשנה היינו לענין מחלוקת ואח"כ סתם משום דרבי לא שנה לתלמידיו כסדר המסכתות ופעמים שנה האחרונה קודם הראשונה א ואור"י דהיינו טעמא משום דקאי אהך פירקא דלעיל (ב"מ דף קטז:) הבית והעלייה של ב' שנפלו חולקים בעליס וכו' וקרי להו התם בגמ' שותפין וקתני נמי (שם דף קיח:) ב' גגות זו ע"ג זו וירק בינתים דהוי ענין שותפות:

כפיסין. מפרש בגמ' אחי וקשה לר"י והכתיב (חבקוק ב) וכפיס מעץ יענה משמע שהוא של עץ ואור"י דשמא היו מניחין עליס מלמעלה ומלמטה: **בגויל** זה נותן ג' **טפחים** כו'. והא דלא קאמר בגויל ו' טפחים משום דלא נטעי למימר ו' לכל אחד ואח"ת אמאי אצטריך למיתני מדת גויל וגזית כיון דתנן הכל כמנהג המדינה כמו שנהגו כן יעשו וי"ל דאם נהגו יותר מו' בגויל לא יעשה ב וכן כולה אלא כשיעור המפורש ומיהו אם נהגו לעשות פחות מו' יעשה דאפילו אם נהגו בהולא ודפנא יעשה כדמפרש בגמרא ואח"ת ומאי בעי בגמ' הכל כמנהג המדינה לאתויי מאי ומשני לאתויי אתרא דנהיגי בהולא ודפנא ליימא לאתויי כמנהג כל המקומות כמו שנהגו ונראה לר"ת דדוקא בהולא ודפנא אבל פחות מכאן אפילו נהגו מנהג הדיוט הוא ג ומוכיח מכאן דיש מנהגים שאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתנן הכל כמנהג המדינה.

ד לפיכך אם נפל הכותל וכו'. פי' לפי שבונים הכותל בעל כרחם או משום דהקנו זה לזה לעשות גודא לגישנא קמא וכגון דידוע לנו עליין וחוכרים שהקנו זה לזה ולגישנא בתרא משום היזק ראיה ומאי איריא משום דבונין הכותל בעל כרחם בלאו הכי נמי הוי של שניהם אפי' נפל לרשותא דחד מייתיהו כיון דאין חזית לא לזה ולא לזה כדפריך בגמרא ה גבי בקעה לא יעשה חזית לא לזה ולא לזה ואי הוה דהאיך דנפל לרשותו מאי פריך הא צריך לעשות חזית שלא יפול לרשות אחר ויאמר שלו הן והא דאמרינן בהשואל (ב"מ דף ק.) גבי מחליף פרה בחמור וכן בריש הבית והעלייה (שם דף קטז:) וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה היינו משום דהתם מתחילה מבורר היה הדבר וברשות אחד מהן נולד הספק אבל הכא מעיקרא נולד הספק ואם היו באין לחלוק בעוד שהכותל קיים היו חולקין בשוה מספק אפילו לרבנן דסומכוס דלית להו ממון המוטל בספק חולקין הכא מודו כיון דליכא הכא חזקה לזה יותר מלזה הילכך אפילו נפל לרשותא דחד מייתיהו לא יפסיד האחר כמו והא דלא אמר הכא כל דאלים גבר כמו בזה אומר של אבותי (לקמן דף לד:) התם הוא דליכא דרכא דממונא אבל הכא איכא דרכא דממונא ומתרץ ר"י דהיינו הך דפריך בגמרא ה פשיטא כדפירש בקונטרס דאפילו לא פסיק לן דינא דמתניתין שמתחילה בין שניהם עשאוה בעל כרחם היו חולקין בשוה ואפילו נפל לרשותא דחד מייתיהו כדמוכח גבי בקעה ומשני לא צריכא דנפל לרשותא דחד מייתיהו פירוש ושהו ברשותו הרבה מהו דתימא כיון דשהו ברשותו הרבה ניהמניה שעשאוה כולה ו מיגו דאיבעי אמר ממך לקחתיה והיה נאמן משום דשהו הרבה ואף על גב דאמר בריש הבית והעלייה דשותפין לא קפדי אהדדי הכא מיירי דשהו יותר מכדי רגילות דאלו משום דשותפין ניהו לא יקפידו עד עולם ולא דמי לגודרות דאין להם חזקה (לקמן דף לו.) לפי שאין ידוע ביד מי הם אבל הכא לא היה לו להשהותו כל כך ברשותו קמ"ל כיון דמעיקרא על שניהם היה לעשות לא מהימן לומר שהוא עשה הכל דמיגו דאיבעי אמר ממך לקחתיה והיה נאמן משום דשהו הרבה ואף גב דאמר יכול לחזוק את חבירו בדין שהיה עושה עמו אבל בבקעה אם שהו הרבה היה נאמן לומר שעשאה במיגו דאי בעי אמר לקחתיה והאי שיגויא אינו אלא מאבנים אבל מקום הכותל לעולם פשיטא שחולקין אותו ואידי דנקט אבנים נקט המקום:

סברוה מאי מחיצה גודא. אע"ג דלבסוף קאי קאמר סברוה לפי שזה הלשון אינו עיקר מחמת פירכא דלקמן ודיחוי בעלמא הוא האי דנדרים (דף יא.) איכא סברוה אע"ג דלבסוף קאי ומסיק הכי: **כדתניא** מחיצת הכרם שנפרצה. יש ספרים דגרסי דתנן ואומר ר"ת שאינה משנה בשום מקום ט ז (וא"כ) היכי פשיט מינה בהגוזל קמא (ב"ק דף ק. ושם) דר"מ דאין דינא דגרמי ואם היתה משנה הוה אתי שפיר דסתם משנה ר"מ היא ואומר ר"ת דמשמע ליה דאתיא כר"מ מכח מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך [אתו] גפנו על גבי תבואתו של חבירו [ה"ז] קידש וחייב באחריותו ה והיא סתם משנה היא הילכך הא נמי דקתני קידש רבי מאיר היא ו ואין להאריך כאן יותר: **אומר** לו גדור. פירוש לבעל הכרם (ט) ז והוא המזיק דאדרבא אמות שאמרו להרחיק הוא בשביל עבודת הכרם ח כדאמרי' בפ' שני לקמן (דף כו.) ואפילו ר' יוסי דקאמר לקמן (דף יח: כה:) על היזק להרחיק את עצמו האמר רב אשי לקמן (דף כה:) מודי ר' יוסי בגירי דיליה ט ואומר ר"י דלהכי קתני אומר לו גדור ולא קתני חייב לגדור לפי שצריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אינו חייב באחריותו י ולהכי נקט נמי תרי זימני נפרלה אומר לו גדור אף פעם אחת כשנפרלה צריך להתרותו שאינו סבור להיות חייב לגדור כל שעה ונפרלה פעם אחת מספקא לר"י אם צריך להתרותו כל שעה או שמא סגי בתרי זימני ואין צריך להתרות בו יותר ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף בנפרלה ראשונה ובין מה שהוסיף בנפרלה אחת דאין מצטרפין לאסור יא ומראשונה ראשונה בטלי יב והארכתי בהגוזל קמא (ב"ק דף ק: ושם) ובפרק במה אשה (שבת דף סה.):

נתיאש

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לפיכך וכו' מגו דאי בעי אמר ממך לקחתיה. קשה לי למ"ל מדין מגו ולא בפשוטו כי היכי דנאמן לקחתיה מכח דשהו הרבה מוכח שהוא שלו ה"נ יהא נאמן מדשהו הרבה מוכח שהוא בנה משלו ומאי אולמיה טענת לקוח מטענת אני בעיתי:

הגהות הב"ח

(ה) במשנה בגויל זה נותן: (ב) תוס' ד"ה אומר וכו' דהוא המזיק:

מוסף רש"י

כפיסין. תמיכות עץ (חגיגה טז.). **מחיצת הכרם.** קיימת לן היה גדר בינתים זה סומך זחעיס לגדר מכאן וזה סומך גפנים לגדר מכאן (ב"ק ק.). אומר לו גדור. שלא יוסיף התבואה אחד ממאתים בעוד המחילה פרוצה ואסור (שם קיח:).

מכאן שייך לעמוד הבא

נתייאש הימנה ולא גדרה. ונתון כך הוליא הזרע אחד מן המאתים שהיו בה בהיתר (שם). הרי זה קידש. ואין בעל אלא באחד ומאתים ומכאן יש קל"ע מן ההיתר ואד באיסור (שם). **וחייב באחריותו.** דגרס לאסור תבואתו של חבירו (בכורות כח:). **אסור לאדם שיעמוד כו'.** שלא יפסידנה בעין הרע (ב"מ קז.). **מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות.** (ה.). **כופין אותו.** אם כן האלר שאינו רוצה לבייע את בני האלר, לבנות בית שער ודלת לחצר. לבנות לבן בית שער לבית שומר הפתח יושב שם בגל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהליך באלר, ולא לשער האלר לנעולו (לקמן ז:). **החלונות.** מי שהיו לו חלונות פתוחים לאלר חבירו וחוזק בדבר זה שלא בנים ונא בעל האלר לבנות שם כותל. צריך לשער ד' אמות, בין מלמעלה. אם בא להגביה יגביה מאלו ד' אמות מן החלונות, בין מלמטה. אם בא לבנותו נמוך צריך להשפילו מן החלונות ד' אמות, ושעמא מפרש בגמ', ובין מבגגדן. צריך להרחיקו מהן ד' אמות (לקמן כב.). מלמעלן. צריך להגביה שיעור שלא יכן בהשעבו על כותלו וישפיל לאלו וילאה דרך חלונות וילאה בבית חבירו (לקמן כב:). **כדי שלא יעמוד.** על ראש עוני כותלו וילאה (שם). מבגגדן. צריך להרחיק, כדי שלא יאפיל. ולא יהיב תנא דבריתא שיעורא (שם). עושין לו מעקה גבוה ד' אמות. משום היזק ראיה (לקמן ו:).

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף ח:
ב ב מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ד:
ג ג מיי' שם הלכה יח טור שם:
ד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
ה ה ו ז מיי' שם הלכה טז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ח:
ו ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
ז ט מיי' פ"ז מהל' כלאים הל' ח סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף מז:

מוסף תוספות

א. לפי שרבי לא היה לומד כסדר אלא כמו שהיו חפצים התלמידים, אבל כשחברם על הסדר חברם, וצריך בכל מסכתא טעם למה נשנית אחר שלפניה. תוס' ב"מ ב. ב. דבששה טפחים קאי טובא ואין צריך לרוחב גדול ממנו. רמב"ן. ג. כרמב"ן המג. דאין מנהגם אלא מנהג שוטים וכופה אותו לעשות מחיצה מתקיימת. ד. אלא ברייתא היא. תוס' ב"ק ק. ה. ושם בסיפא: רבי יוסי ורש"א אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. רמב"ן. ו. דמאן שמעת ליה דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו רבי מאיר. רמב"ן. ז. שהוא נתחייב להרחיק ארבע אמות משדה חבירו, או לעשות מחיצה ולסמוך, וכדתנן (לקמן כו.). רבינו יונה. ח. שלא יכניס מחרשתו בשדה חבירו שהיו רגילים לחרוש כרמיהם בשוורים. שם. ט. וכ"ש דחיישינן להיזיק גמור, שמא יכניס מחרשתו, או יכנס וידרוס בשדה חבירו. שם. י. דלא מסקי אינישי אדעתייהו להתחייב על כך, ואין לחייב על כגון זה מדינא דגרמי. שם. יא. ואפילו בנתיאש מלגדרה. רשב"ם. יב. שכיון שגדר בנתיים בטל תוספת ראשונה שלא היה כדי לאסור, וראשון ראשון בטל. רמב"ן. כיון שגדר בנתיים איגלאי מילתא שמתחילה לא היה סופו של איסור זה לבא. ר"ן.

רבינו גרשום

השותפין דאית להו חצר בשותפות ונתרצו לחלוק ולעשות מחיצה: בונין את הכותל לאמצע: **גמ'** גודא. כותל: כדתנן (ה) מחיצת הכרם שנפרצה לזה היה לו שדה תבואה ולזה היה לו כרם והיתה כותל מחיצה מפסקת בין השדה לכרם. ועכשיו נפרצה מחיצת כרמו דיש לחוש שלא יתערבו הזרעים בכרם. אומרים לו בית דין לבעל הכרם גדור.

ה) עי' בתוס' כאן ד"ה כדתניא.

ב: השותפין פרק ראשון בבא בתרא

נתיאש הימנה ולא גדרה. דוקא נתיאש אבל לא נתיאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לשם אלקטנו הוסיף מאתים מותר לכשאחזור אלקטנו הוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו אפילו הוסיף מאתים מותר והטעם יש לפרש משום דכתיב (דברים כב) לא תזרע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה:

וחייב באחריותו. אע"ג דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק (גיטין נג.) נראה לר"י דהאי משיב היזק ניכר שהרי ניכר הוא שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשדה ומטמא אע"פ שרואין השדה על הטהרות לא משיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין לומר דה"ל הוי היזק שאינו ניכר וקנסוהו כמו במטמא (שם) שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו דהכא ליכא למיחש להכי שבעל הכרם נמי מפסיד ועוד אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב: **ואימא מאי מחיצה פלוגתא.** מפרש ר"י משום דעל לשון גודא יש כמה קושיות כדפירך בסמוך לפיכך דוחק לפרש מחיצה פלוגתא אע"ג דבכל מקום הוי מחיצה גודא: **וביון** דרצו בונין **את הכותל בעל כרחו.** לקמן מוקי לה בשאין בה דין חלוקה ותימה לר"י דאמאי נקט תנא דמתני' באין בה דין חלוקה וקתני הלו לא ליתני הלו ולאיירי בשיש בה דין חלוקה ותי' דקמ"ל דס"ד בשאין בה דין חלוקה דמלי למימר כי (ה) איתרצאי לך לחלוק ע"מ שלא לעשות גודא אבל על מנת לעשות גודא לא איתרצי לך ויש ספרים דמקשין ומתרץ כן להדיא בשילהי שמעתין: **הוה אמינא במסיפס בעלמא.** פי' ולו דקתני אמסיפס ואע"ג דבגלאו הלו נמי עושין מסיפס בעל כרחם כדמוכח בסמוך דקאמר מאי לאו בכותל לא במסיפס הייו מסיפס גרוע אבל כי הלו עושין מסיפס מגויל וגזית כמנהג המדינה ומקרי מסיפס לפי שהוא מלא חלוטות כדפי' בערוך ואינו מגין מהיזק ראיה (א) מ"ר לפי שאינו גבוה י' כדמוכח לקמן גבי גג הסמוך (ו) לחצר דאמר ר"נ עושה לו מעקה גבוה י' ופריך למאי אי להיזק ראיה ד"א בעינן ואי לנתפס כגנב במסיפס סגי (ב) ובקונטרס פי' דהלו דקתני אחלוקה קאי ותימה דהא אסיק דמחיצה הייגו גודא דאי פלוגתא לאחות מיבעי ליה ועוד היכי מצי למימר דה"א במסיפס בעלמא הא שמעינן ליה מסיפס דקתני אבל בזמן שמיסכו רוצים אפילו פחות מכאן יחלוקו והייגו לכל הפחות במסיפס ועוד היכא המ"ל במסיפס בעלמא הא בהדיא קתני במתני' גזית וגויל: **בונין את הכותל באמצע פשיטא.** למ"ד גודא פריך כמו כל הנך פירכי דלקמן דכשהקנו לעשות גודא כך הקנה זה כמו זה ופשיטא דבאמצע אבל למ"ד פלוגתא איצטריך למימר סד"א דמשום היזק ראיה יש לו לסייע בבנין הכותל אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל ג כך: **תא** שמע וכו' בגינה. לקמן מסקינן דה"ק וכן בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור דמי הלכך דייק שפיר דהיזק ראיה שמיה היזק: **גינה שאני כדרבי אבא** וכו'. וא"ת ומהאי טעמא יתחייב נמי לגדור בבקעה ד ויש לומר דשאני גינה שמגלין בה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת בקמותיה אבל בקעה אינה עומדת בקמותיה אלא חדש אחד בשנה ולא מיחייב לגדור ה אבל אסור לעמוד בשעה שעומדת בקמותיה וא"ת ונמ"ד פלוגתא כיון דאשמעינן דאפילו באחר שמיה היזק כל שכן בגינה ואמאי איצטריך תו למיתני וכן בגינה וי"ל דאיצטריך וכן בגינה למיתני משום גויל וגזית: **נפל** שאני. שהורגלו לעשות דבר הנעשה באחר ו ולא למדו ליזהר זה מזה: **ודקארי** לה מאי קארי לה. כלומר פשיטא דנפל שאני ואדלרבה היה לו להוכיח מדקתני וגפל ז מכלל דבעלמא לא שמיה היזק: **הזיקא** דרבים שאני. ואע"ג דלקמן משמע דאיירי באחר שאינה סמוכה לרה"ר ח מ"מ איכא היזקא דרבים דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם כדאמרי' לקמן ורשב"ג אע"ג דלית ליה האי טעמא דזימנין דדחקי רבים מ"מ מרחוק יכולין לראות לפנים ולכך לא פליג אלא אבית שער אבל בדלת מודה דכופין אותו לבנות: **מאי** לאו בבותל. תימה ויהא בכותל דילמא הכי פי' אין חולקין את האחר אפי' האחד רוצה לבנות את הכותל בתוך שלו עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד הא אם יש בה ד' אמות לכל אחד חולקין אם רצה לבנות ובנות בתוך שלו וי"ל דחולקין משמע באמצע דאי אשמעינן כדפי' הוה ליה למיתני אין עושין כותל באחר עד שיהא כו': **שאני** התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג כו'. תימה אמאי לא מייתי מדתניא לקמן (דף ו:) שתי חצירות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה אלא מסיע מלמטה ובונה אלא שמיה היזק:

נתיאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריותו (ו) טעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא (ז) היזק ראיה לאו שמיה היזק ואימא (ח) מחיצה פלוגתא כדכתיב [1] ותהי מחצת העדה וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחו אלמא (ט) היזק ראיה שמיה היזק אי הכי האי שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מבעי ליה אלא מאי גודא בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אי תנא אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא קמ"ל כותל: בונין את הכותל באמצע וכו': פשיטא לא צריכא דקדים חד ורצייה לחבריה מהו דתימא מצי א"ל כי איתרצאי לך באוירא בתשמישתא לא איתרצאי לך קמ"ל והיזק ראיה לאו שמיה היזק (סימן גינה כותל כופין וחולקין חלונות דרב נחמן) ת"ש וכן בגינה גינה שאני כדר' אבא (י) דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה והא וכן קתני אגויל וגזית ת"ש (כ) כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות נפל שאני (מ) ודקארי (נ) לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא ליה מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו ת"ש (ס) כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר ש"מ היזק ראיה שמיה היזק הוזקא דרבים שאני ודיחיד לא ת"ש (ע) אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה יש בה כדי לזה וכדי לזה חולקין מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא תא שמע (פ) החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ובין מכנגדן ד' אמות ותני עלה (צ) מלמעלן כדי שלא יעצוד ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן כדי שלא יאפיל הזיקא דבית שאני תא שמע (ק) דאמר רב נחמן אמר שמואל גג (ר) הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי (ש) תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישתך ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית דאיצטנע

קידש. התבואה אם הוסיף מאתים. ליתנא דקרא נקט פן תוקדש (דברים כב): **וטעמא דרבו.** לבנות כותל (ד) דמדעת שניהן הוא דחייביה חכמים שיבנו בין שניהן ולקמן (נ.) פריך כשרבו מאי הוי ליהדרי בהו אבל לא לא רצו שניהן שהיה אחד אומר דייה לחלקה במסיפס של יתדות עליה תקועים בארץ נמוכים לא כייפינן ליה ואין זה יכול לומר לו איני חפץ שתראה עסקי: **פלוגתא.** חלוקת חצר שהושוו דעתם לחלוקה וכגון שלא היה בה מ' אמות כדי לזה וכדי לזה שאין האחד יכול לכוף את חבירו לחלוקה ולהכי תני שרצו שבין שרצו לחלוקה בונין כותל אבנים על כרחם ואם בא האחד לומר אי איפשי ביציאה זו אלא מאי גודא בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אי תנא אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא קמ"ל כותל: בונין את הכותל באמצע וכו': פשיטא לא צריכא דקדים חד ורצייה לחבריה מהו דתימא מצי א"ל כי איתרצאי לך באוירא בתשמישתא לא איתרצאי לך קמ"ל והיזק ראיה לאו שמיה היזק (סימן גינה כותל כופין וחולקין חלונות דרב נחמן) ת"ש וכן בגינה גינה שאני כדר' אבא (ג) דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה והא וכן קתני אגויל וגזית ת"ש (ד) כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות נפל שאני (מ) ודקארי (נ) לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא ליה מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו ת"ש (ס) כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר ש"מ היזק ראיה שמיה היזק הוזקא דרבים שאני ודיחיד לא ת"ש (ע) אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה יש בה כדי לזה וכדי לזה חולקין מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא תא שמע (פ) החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ובין מכנגדן ד' אמות ותני עלה (צ) מלמעלן כדי שלא יעצוד ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן כדי שלא יאפיל הזיקא דבית שאני תא שמע (ק) דאמר רב נחמן אמר שמואל גג (ר) הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי (ש) תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישתך ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית דאיצטנע

דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה והא וכן קתני אגויל וגזית ת"ש (ד) כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות נפל שאני (מ) ודקארי (נ) לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא ליה מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו ת"ש (ס) כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר ש"מ היזק ראיה שמיה היזק הוזקא דרבים שאני ודיחיד לא ת"ש (ע) אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה יש בה כדי לזה וכדי לזה חולקין מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא תא שמע (פ) החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ובין מכנגדן ד' אמות ותני עלה (צ) מלמעלן כדי שלא יעצוד ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן כדי שלא יאפיל הזיקא דבית שאני תא שמע (ק) דאמר רב נחמן אמר שמואל גג (ר) הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי (ש) תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישתך ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית

דאיצטנע

דאיצטנע

רבינו גרשום

נתייאש מן הזמן שקבעו לו ב"ד ולא גדרה ונתערבו הזרעים בכרם הרי זה קידש וטעונין שריפה ככלאי הכרם כדכתיב פן תקדש המלאה ודרשי' לה (חולין קט"ו) פן תוקד אש. ואותו בעל מחיצה חייב באחריות זרעוני של זה שהופסדו וחייב לשלם דמיהן. השתא כיון דאשכחן דהאי מחיצה דמתני' כותל הוא דילפי' לה ממחיצת הכרם דייקא מתני' טעמא דרצו שניהן לעשות מחיצה משום הכי בונין אותו באמצע שניהן ביחד הא לא רצו שניהם לבנות ביחד אלא אחד רוצה ואחד אינו רוצה אין מחייבין אותו שאינו רוצה לבנות חלקו בעל כרחו. והואיל דאין כופין אותו לבנות ש"מ שזה שהמעכב רואה בחצר חבירו אותו היזק ראיה לא שמיה היזק; ומקשה מאן לימא לן דהאי מחיצה דמתני' גודא דאיכא למידק כדקאמרת דהיזק ראיה לאו שמיה היזק. אימא מאי מחיצה דמתני' פלוגתא. חלוקה שנתרצו לעשות חלוקה. והכי פריש למתני' השותפין שרצו לחלוק חצירן בונין את הכותל באמצע. ואידוק הכי כיון דנתרצו לחלוק אם זה מעכב שאינו רוצה לעשות עמו הכותל הואיל דמקפידין זה על זה שלא ישתמש הא' בחלק חבירו (היו) כופין אותו ובונין את הכותל באמצע בעל כרחו משום דהיזק ראיה [דלילה] שמסתכל בחצר חבירו הוי היזק. ומהדר ליה אי הכי דפלוגתא הוי אמאי קתני שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מיבעי ליה: אלא מאי גודא. אמאי קתני תו בונין את הכותל. והא כל לשון משנה לשון קצרה הוא. וכיון דההיא שרצו לעשות מחיצה היינו כותל בונין אותו מיבעי ליה ולא איצטריך למיתני כותל. ואכתי היזק ראיה שמיה היזק; ומתרץ ליה לעולם אותו מיבעי ליה משום הכי איצטריך למתני כותל דאי תנא בונין אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא סגי. מחיצת הקנים עראי שקורין בל"ע פלפי"ט. קמ"ל כותל. דצריכי למיעבד כותל של קיימא ולעולם כדאמינא דמחיצה גודא היא וכדדייקי דהיזק ראיה לאו שמיה היזק; בונין את הכותל באמצע פשיטא. אכתי מקשה למאן דאמר גודא כי האי גוונא (א) בשלמא אי אמרי' מאי מחיצה פלוגתא מש"ה איצטריך למיתני בונין את הכותל דלא סגי בלאו הכי דאיצטריך לאדכר כותל. והאי דקתני באמצע ודאי לא איצטריך למיתנייה הואיל דקאמר פלוגתא. אלא אגב דאיצטריך למתני כותל קתני באמצע ולא משום דוקא אלא אי אמרת דהאי מחיצה גודא היא בשלמא כותל לא מיותר הוא משום דאתי למעוטי מסיפס ולא לגופיה איצטריך. אלא ודאי באמצע מיותר הוא דכיון דשותפין נינהו בהאי חצר ורצו לעשות גודא פשיטא דבאמצע בונין אותו והשתא לא מצית למימר אגב דאיצטריך למתני כותל קתני באמצע משום דכותל גופיה לא אתא אלא לאפוקי מסיפס בודאי לא איצטריך באמצע אלא לעולם כדאמר' מחיצה פלוגתא והיזק ראיה שמיה היזק. לעולם אימא לך מחיצה גודא ודקא קשיא לך באמצע למה לי (לא) צריכי דודאי לא מייתר הוא דהכא במאי

עסקינן דאקדים חד מינייהו וארצייה לחבריה שלא רצו שניהן מתחלה אלא אחד פייסו לחבירו עד שנתרצה לו שיעשה כותל. עכשיו אי לא תני דבונין באמצע בחלק שניהן הוה אמינא דיכול למימר ליה כי נתרציתי לעשות מחיצה בכך נתרציתי שלא אשתמש באוירא דידך אבל למעוטי בתשמיש שלי ליתן מקום חצי הכותל לא נתרצית; קמ"ל. דכיון דנתרצה בונין את הכותל באמצע חצי בחלק זה וחצי בחלק זה. ולהכי איצטריך למתני באמצע ולעולם מחיצה גודא הוא ואכתי היזק ראיה לאו שמיה היזק; ת"ש וכן בגינה מקום שנהגו לגדור. בגינה העומדת בעיר קא מיירי דאיכא היזק ראיה שרואה מה שבחצר חבירו. קתני וכן בגינה דמחייבין אותו לגדור. אלמא היזק ראיה שמיה היזק; לא לעולם אימא לך לאו שמיה היזק ושאני גינה לאו משום דטעמא דהיזק ראיה. אלא משום דמסתכלין בגינתו ומכניסין בו עין הרע [כדר'] אבא; א"כ כדקאמרת דמשום טעמא דעין הרעה מחייבין לגדור בגינה ולאו משום היזק ראיה מאי וכן בגינה כלומר דמשמע דאותו דין עצמו שנוהג בחצר אותו [דין] עצמו נוהג בגינה ולטעמיך אינו דין א'. בשלמא לדידיה דאמינא אידי ואידי משום היזק ראיה להכי אתי שפיר וכן בגינה אלא לדידך מאי וכן; ומשני האי וכן לא מהדר כלל אורישא אבונין את הכותל דתידוק מינה כשם שמחייבין לבנות כותל בחצר משום היזק ראיה כן בגינה אלא האי דקתני וכן בגינה

ח מ' מיי' פ"ג מהל' שכנים הלכה ו ועיין בהשגות סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ג וסי' קפ סעיף ח:

רבינו גרשום

והמתרחק מתרץ [לעולם] כדמעיקרא נפל שאני. והאי דאמר עד ד' אמות דבהכי הוא דין מחיצה ולא משום היזק ראייה: ת"ש בתים הפתוחים לחצר וחצר פתוח לרה"ר ונפל בית שער החצר. וכל בני החצר נתרצו לבנות. [כופין לא' מבני החצר המעכב לבנות] בית שער ודלת עמהן משום היזק ראייה דבני רה"ר. אלמא היזק ראייה שמיה היזק; היזק דרבים שאני. אבל היכא דאיכא היזק ראייה דיחיד כגון האי חצר השותפין לאו שמיה היזק; ת"ש קתני מתני' אין חולקין את החצר. האחין שבאו לחלוק בנכסי אביהן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה דהכי חזי לדירה. וכשהן חולקין מאי לאו כותל מעליא בעו למעבד ביניתייהו משום היזק ראייה; לא במסיפס בעלמא. חולקין דאע"ג דזה יכול לראות בזה: ת"ש חלונות שיש להם חזקה כדאמר לקמן מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות כלומר אם רוצה זה בעל החצר שהחלון פתוח בחצירו לבנות כותל בצד חלון. מלמעלה שאם רצה להגביה כותל (מן) החצר יותר מן החלון צריך להגביהו ד' אמות על החלון. אי נמי למטה אם רוצה ג) נמוך (מן) הכותל מן (הצד) שצריך להנמיכו ד' אמות ואם בא לבנות כותלו ג) עד הכותל ולזה יש לו חזקת חלון בחצירו של זה צריך להרחיק ד' אמות ויבנה כדי שלא יאפיל חלונותיו: ותני עלה מלמעלה להם צריך שיהא גבוה ד' אמות על החלון כדי שלא יעמוד

ה) פשיטא היא. ו) [נראה דל"ל תא רוצה להמעיך הכותל מן החלון צריך להנמיכו ד' אמות וכו']: ז) [נראה דל"ל ואם בא לבנות כותל מנגד כותל החצר ולזה יש לו חזקת וכו']:

מסורת הש"ס

ה) [לקמן נט:], ב) [שם], ג) מ"מ קז. ע"ש, ד) לקמן יה. ה) לקמן ז:, ו) לקמן יא., ז) לקמן כב., ח) [שם:], ט) לקמן ו:, י) ל"ל נגג,

תורה אור השלם

1 וְהִנֵּה מֻחֲצַת הָעֵדָה מִן הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁשֶּׁת אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: במדבר לא מג

גליון הש"ס

גמרא ודקארי לה. עי' במדומי המגמ"ן לקמן דף ח ע"ב ד"ס גילסת רש"י: שם ודקארי לה. כתובות נח ע"א וש"נ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וטעמא דלו: (ב) שם ומימ מאי מחיצה פלוגתא: (ג) שם קבינא לי תשמישתי: (ד) רש"י ד"ס וטעמא וכו' מדעת שניהן הוא דחייבום חכמים: (ה) תוס' ד"ה וכיון וכו' כי איתרציתי לך וכו' לא איתרציתי לך ו"ש פסיס דמקשה ומתרץ:

מוסף רש"י

מובא בעמוד קודם

מוסף תוספות

א. עכשיו ששנינו כותל קמ"ל דכותל שלם הם בונין. רשב"ם. ב. קמ"ל כותל, דמשמע כותל גבוה. רבינו יונה. ג. (ד)יכול לטעון כי איתרצאי לך, לחלוק, ולא שיתמעט חלק חצרי. שיטמ"ק בשם רבינו יונה. (ועיין מגלת דוד). ד. ואגן הא אמרינן דבקעה סתם כמקום שנהגו שלא לגדור דמי ואין מחייבין אותו. רש"ם. ה. דהא אפשר לו ליזהר שלא יעמוד על שדה חבירו סמוך לקציר. רבינו יונה. ו. כדאמרינן בשמעתין הזיקא דבית שאני. שם. ז. אלמא מתחילה אין מחייבין אותו לבנות. שם. ח. דהא רבנן מחייבי בכל חצירות וגו', והיינו פלוגתא, דרשב"ג אומר וכו' חצר שאינה סמוכה להה"ר אינה צריכה בית שער. רשב"ם.

רבינו גרשום (המשך)

אגויל וגזית מה בחצר מקום שנהגו לבנות בגויל ובגזית בונין כן בגינה לעולם לא קשיא לי: כותל חצר שבין שני חצירות שנפל אם א' מהן מעכב מלבנותו מחייבין אותו לבנותו בעל כרחו עד שיהא גבוה ד"א דלא מצי אינש לאסתכולי דרך הליכתו עד שיהא גבוה ד' אמות אלמא משום היזק ראיה הוא. ומשני דהיכא דנפל שאני הואיל דהוי מעיקרא הכותל בדין הוא דמחייבין אותו עד ד' אמות דפחות מכן לא מצי למיבניה בהכי שמה מחיצה אבל גבי מתני' שלא היה מעולם מחיצה אין מחייבין המעכב: ודקארי לה מאי קארי לה אמאי קארי לה כלו' המקשה שהיה מקשה קושי' זו אמאי מקשה לה. וכי לא היה יודע דהיכא דנפל שאני ומה ראה להקשותה. ומשני לעולם משום קושיא מייתינן לה משום דחזא בסיפא איצטריך ליה למיתני' בלשון קושיא דקתני סיפא מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנות גבוה כדמעיקרא אלמא ש"מ משום היזק ראייה הוא ומש"ה אין מחייבין אותו אלא בגבוה כדמעיקרא אלמא ש"מ משום היזק ראייה הוא ומש"ה אין מחייבין אותו אלא בגבוה ד') פשיטא דלא רוצה לבנות כותלו ג) עד הכותל ולזה יש לו חזקת חלון בחצירו של זה צריך להרחיק ד' אמות ויבנה כדי שלא יאפיל חלונותיו: ותני עלה מלמעלה להם צריך שיהא גבוה ד' אמות על החלון כדי שלא יעמוד

דאיצטנע מינך. דברי הלעג אבל אחר החלוקה לתרוייהו קניעא תשמישתי' לכל אחד בחלקו כל שעה ולא עבדי בה מילי דלגנעא: **ניין דילו.** לחלוק. ולקמן פריך מאי איריא דלו אפילו לא דלו הרי הן יכולין לכוף זה את זה: **בונין כופא.** של אבנים: **גודא.** כותל אבנים ובאבר שיש בה דין חלוקה ועל כרחן חולקים: **וטעמא דדלו.** שהתנו לחולקה בכותל אבנים הא לא דלו אין מחייבין אותו אלא מיפסק בעלמא: **כדאמרי אינשי כו'.** תירוצא הוא: **שאין בה דין חלוקה.** ת' אמות לא יחלוקו: **ובאתני הקדש.** ספר תורה שהוא בכרך אחד וכן נביאים וכתובים הכתובים בגליון כס"ת: **קנין דברים הוא.** ואין חליפין קונין אלא דבר הנקנה או (ו) מכר או מתנה או שעבוד קרקעות שהקנין חל עליו או מטלטלין: **ברוחות.** זה בורר לו חלק מזרחי וזה בורר לו חלק מערבי וקנו מידם ומעתה נקנה חלק מזרחי לזה ואין לזה חלק בו וכן השני לחבירו: **והחזיק.** בחלקו רפק ביה פורתא וקרקע נקנה בחזקה(ז) אחרי אשר רצו בשעת חלוקה(ח): **אריה.** חלי לביה והלביה ג' טפחים והאריה טפח ומחצה ועובי הכותל אריה מכאן ואריה מכאן וטפח באמצע שנותן שם טיט לחברו: **לביים ליבני.** שלימות לביה לעובי הכותל: **למורשא דקרנא.** ראשי האבנים בולטות לחוץ שאין חלקות ולהכי בעי רוחב טפח יתירא: **לביי אורבי.** בין דימוס שמכאן ובין דימוס שמכאן ונותן טיט באמצע: ה"ג **אימא לביי דלא משפיין: ת"מ כו'.** ונפקא מינה למקבל עליו לבנות כותל לחבירו: **בריכסא.** אבנים דקות וטיט בין שני הדימוסות: **למימרא דבגזית (כו') כל ד' אמות גובה אי הוה פוחיא ה' טפחים קאי ואי לא לא קאי.** כדתנן במתני' בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה וקתני סיפא (ו) רש"י ד"ה קנין וכו' אי במכר אי במתנה: (ו) ד"ה בנין שהיה גובהו ק'. נ"ב נראה דזה הוא עשות הכי בית לאשון היה גבוה ק"ב אמה דהיינו ג' מעליה לאשון והבית גופיה ל' א"ב מקדש לאשון גבוה יותר וע"ש ל"ל מ' ותמיה עד המעליה דלאשון לא הוה רק אלשים ושני מ' ועי"ל דף ל"ח ע"ב:

מוסף רש"י

אבל בזמן ששניהם רוצים כו'. משום דבעי למיתני ובכתבי הקדש אע"פ שבשהם רוצים לא יחלוקו תני ריש"ל יחלוקו (לקמן יא.). **וכתבי הקדש.** כ"ל ספרים והיו רגילים לכתבן בגליון כס"ת אלנו לאיכך גגאי הדבר לחתכן (שם).

מוסף תוספות

א. כופין זה את זה לבנות כותל באמצע דהיזק ראיה שמיה היזק, אלא הא אתי לאשמעינן אגב אורחיה דאע"ג דלית ביה דין חלוקה כי רצו פליגי תנינא וכו'. ב. דמסתמא היה יודע שקנו מידן כיון דאפשר בקנין. רשב"ם. ג. אע"פ שאין מקנה לו שום נכסים אלא שמעבד גופו לזה החוב מעתה ולכשיהיו לו נכסים חל שעבודו מעתה. תוס' כתובות נד: ד. דאינו זוכה בשל אחרים אלא ביורר חלקים בלחודא הוא. רשב"ם. ה. שאין דין חלוקה כדין מכר או מתנה. רבינו יונה.

תורה אור השלם

1 וְתֹדִי מֶחֱצַת הָעֲדָה מִן הַצָּאן שֵׁלֶשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וְחָמֵשׁ מֵאוֹת: במדבר לא מג

2 כָּל אֵלֶּה אָבְנִים יְקָרוֹת בְּמִדַּת גָּזִית מְגֹרָרוֹת בַּמַּגְּרֵה מִבַּיִת וּמִחוּץ וּמִמַּשֵּׂד עַד הַטִּפָּחוֹת וּמִחוּץ עַד הַחֵיצֹר הַגְּדוֹלָה: מלכים א ז ט

3 גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וּבַמָּקוֹם הַזֶּה אֶתֵּן שָׁלוֹם נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת: חגי ב ט

גליון הש"ס

גמרא כגון שהחלך זה. עי' בתשובת רשב"ש סי' אלף רכ"ו וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כדכתיב ותהי ממלכה: (ב) שם ואימא מאי ממלכה גודא כדתנן ממלכת הכרם שנפרצה אומר לו גדור חזרה ונפרצה: (ג) שם מאי קמ"ל (דכי לית ביה דין חלוקה) תא"מ וי"ב גי' תוס' כשאין בה דין חלוקה: (ד) שם לא יחלוקו וכי לא מאי טוי ליהדר ביה וכו' בשקנו מידן כו' לישנא אחרינא אלאשמעינן בשאין בה כו': (ה) שם למימרא דבגזית כל כ"ל ואות ד' נמחק: (ו) רש"י ד"ה קנין וכו' אי במכר אי במתנה: (ז) ד"ה בנין שהיה גובהו ק'. נ"ב נראה דזה הוא עשות הכי בית לאשון היה גבוה ק"ב אמה דהיינו ג' מעליה לאשון והבית גופיה ל' א"ב מקדש לאשון גבוה יותר וע"ש ל"ל מ' ותמיה עד המעליה דלאשון לא הוה רק אלשים ושני מ' ועי"ל דף ל"ח ע"ב:

עין משפט נר מצוה

ט א ב ג מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הל' יד סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנו סעיף ג: י ד ה ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו גרשום

ע"ג הכותל ויגתין ויצין ויראה בחלון ומלמטן צריך לנמוך ד' אמות שלא יעמוד זקוף על גבי הכותל ויראה בבית אלמא היזק ראיה שמיה היזק: היזקא דבית שני טפי מחצר. דאינש (ב) צניע דשמיש בבית טפי מבחצר: גג הסמוך לחצר חבירו. בחצר גבוה קרקעיתה ושוותה לגג חבירו צריך בעל הגג לעשות (מעשה) מעקה גבוה ד' אמות שלא יסתכל בתוך חצר חבירו אלמא היזק ראיה שמיה היזק: לא לעולם אימא בחצר של שנים לא אמרי' היזק ראיה שמיה היזק ושאני התם לגבי חצר וגג דאמר בעל החצר לבעל הגג לדידי קבינא תשמישתאי בכל שעה בחצרי לדידך לא קבינא תשמישתך בכל שעה לגג ולהכי בעי למיעבד מעקה: ל"א [מפרץ] כולה הלכה דכיון שרצו לחלוק אם מעכב א' מלעשות כותל בונין אותו בעל כרחו: (ג) וטעמא דרבו לעשות [כותל] מש"ה בונין הא לא רצו בין שניהן אלא א' רוצה וא' מעכב אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק: שרצו לחצות מיבעי ליה. כלומר אם איתא דמחיצה דמתני' פלוגתא אמאי תני לעשות ליתני לחצות בשלמא אי אמרת גודא אמטא להכי תני לעשות דלא מיתני בלא לעשות. ומשני לעולם מחיצה פלוגתא ודקא קשיא לך שרצו לחצות מיבעי ליה לא קשיא דמתני' משתני בלשון בני אדם דאמרי תא ונעביד פלוגתא ולעולם היזק ראיה שמיה היזק: מאי אריא דתני מתני' רצו לחלוק מש"ה בונין את הכותל באמצע בעל כרחו משום היזק ראיה דהואיל דנתרצו לחלוק בונין אפי' לא רצו שניהן לחלוק בונין את הכותל בעל כורחו הואיל דנתרצו לחלוק משום היזק ראיה ואם לא נתרצה א' מהן לחלוק אע"ג דמעבד אידך אין בונין הואיל דאין בה דין חלוקה: תנינא. בסיפא דמתני' אימתי אמרי' דאין חלוקה הואיל דלית בה דין חלוקה בזמן שאין שניהן רוצין: במפיסם בעלמא. חולקין הואיל ונתרצו קמ"ל דישא דמתני' דקתני כותל דלא סגי בלא כותל משום היזק ראיה: וליתני הא דישא דמתני' ולא בעי סיפא למיתני. ומשני סיפא איצטריכא לה למיתני דקתני וכתבי הקדש לא יחלוקו. משום דקא נהוג בהו מנהג בזיון ואגב סיפא דלא סגי דלא ליתני קתני רישא אימתי בזמן כו': בשקנו מידן. דלא מצי למיהדר בהו: קנין דברים בעלמא הוא כלומר (אין זה) [איזה] קנין הוא עיקר כגון מתנה או מכירה אז שום דבר שמראה לו החפץ שנותן למקבל וקונין מידו על כך אבל הכא שאדם אומר לחבירו ניטול קנין שנחלוק כגון זה קנין דברים בעלמא הוא דלא נברר על מה נוטל קנין ואכתי ליהדרו בהו: שקנו מידן ברוחות. דזה הקנה לזה אותו

מאי קא משמע לן בשאין בה דין חלוקה. אע"ג דקא משמע לן דשמיה היזק ה"פ מאי קמ"ל דאיירי באין בה דין חלוקה ליישמעינן בשים בה דין חלוקה [אע"ג דלא לגו] (כשרצו) פלגי מ) [א] מימה הא קמ"ל דאפילו באין בה דין חלוקה דאיכא למימר על מנת לעשות גודא לא איתרלאי כדפירש לעיל: **כי רצו מאי הוי ניהדרו בהו.** למ"ד מחיצה גודא לא פריך דאיכא למימר דקנו ושיעבדו נכסיהן לבנין הכותל[ב] אלא למ"ד פלוגתא לא מהני קנין דקנין דברים בעלמא הוא דלא מסיק אדעתיה שקנו ברוחות:

קנין דברים בעלמא הוא. בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף לד.) דתנן מתנה ש"מ להיות כשואל ומוכי לה בקנו מידו המס לאו קנין דברים הוא אלא קנין גמור הוא שמשעבד את עצמו שאם יאנס שיטלו[ג]: **רב אשי אמר כגון שהלך כו'.** תימה לר"י מה בא רב אשי להוסיף וכי איצטריך לאשמעינן דחזקה מועלת כמו קנין וגראה לר"י דהא קמ"ל דאע"ג דקאמר לקמן בחזקת הבתים (דף נג.) אלא בפניו לריך למימר לו לך חזק וקני הכא[ד] כיון שאמרו אתה תקח רוח לפונית ואני רוח דרומית והלך והחזיק לו כל אחד בשלו זה אלא בפני זה נעשה כמי שקנו מידם ברוחות אע"פ אלא אמרו זה לזה לך חזק וקני[ה]:

ארבע אמות גובה אפותיא דה' קאי טפי לא קאי. וקשיא לר"ת הא לגיון דגריעי קאי בשלשה טפחים ועוד הא קא חזיון דקאי בגזית טפי אפותא ותיקן דהכי קאמר טפי לא קאי כמשפט גזית ערוגים בני אדם לבנותו שעמוד ימים רבים כשבונים בגזית:

טרקסין. אומר ר"ת דטרק הוי כמו טרוקי גלי ברכות (דף כח.) וסין הוי סיני כלומר שהיה מפסיק וסוגר את הלוחות שנתנו בסיני שהיו מונחות בארון שהיה בבית קדשי הקדשים וי"מ טרקסין פנים וחוץ שאותה אמה היתה ספק אם מקודשת פנים או חוץ ולכך היו שם שתי פרוכת כדאמרינן ביומא (דף נא.): **שאני התם דאיכא טפח יתירא.** ה"מ לשנוי לתגב תקרה ומעזיבה קאי טפי כדאמרי' בסמוך: אמר

דאיצטנע מינך לישנא אחרינא אמרי לה סברוה מאי מחיצה פלוגתא[ו] דכתיב[1] ותהי מחצת העדה[ז] וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כורחן אלמא[2] היזק ראיה שמיה היזק (ט) אימא מאי מחיצה גודא[ח] (דתנן) [ט]מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור נפרצה אומר לו גדור נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותה וטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק אי הכי בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אלא מאי פלוגתא אי הכי שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מבעי ליה כדאמרי אינשי תא נעביד פלוגתא ואי היזק ראיה שמיה היזק מאי איריא רצו אפי' לא רצו נמי א"ר אסי א"ר יוחנן משנתנו[3] כשאין בה דין חלוקה והוא דרצו מאי קמ"ל (ג) דכי לית ביה דין חלוקה כי רצו פליגי תנינא [ג]אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקין אי מהתם הוה אמינא אפילו פחות מכאן במסיפם בעלמא קמ"ל הכא כותל וליתני הא ולא ליתני הך סיפא איצטריכא ליה [ד]וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו (ד) [ה](ל"א וכי רצו מאי הוי ליהדר ביה אמר רב אסי א"ר יוחנן בשקנו מידו כו' אדאשמעינן בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו לישמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו אי אשמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו הוה אמינא שאין בה דין חלוקה אפילו רצו נמי לא קמ"ל ומי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים יחלוקו מאי לאו אכותל לא אמסיפם בעלמא ליתני האי ולא ליתני האי סיפא אצטריכא ליה ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו): במאי אוקימתא למתני' בשאין בה דין חלוקה אי בשאין בה דין חלוקה כי רצו מאי הוי נהדרו בהו א"ר אסי א"ר יוחנן [ו]שקנו מידן [ז]וכי קנו מידן מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא [ח]בשקנו מידן ברוחות רב אשי אמר [ט]כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה בתוך שלו והחזיק: מקום שנהגו לבנות כו': [י]גויל אבני דלא משפיא גזית אבני דמשפיא דכתיב[2] כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית [כ](וגו') כפיסין ארחי לבינין ליבני אמר ליה רבה בריה דרבא לרב אשי ממאי דגויל אבני דלא משפיא נינהו והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא דילמא פלגא דגזית הוא והאי טפח יתירא לביני אורבי הוא כדקאמרינן כפיסין ארחי לבינין ליבני והאי טפח יתירא לביני אורבי אמר ליה וליטעמיך כפיסין ארחי מנלן אלא גמרא גמירי לה גויל נמי אבני דלא משפיא גמרא גמירי לה איכא דאמרי אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי ממאי דהאי כפיסין ארחי נינהו והאי טפח יתירא לביני אורבי דילמא מאי כפיסין אבני דלא משפיין והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא כדקאמרינן גויל אבני דלא משפיין גזית אבני דמשפיין והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא אמר ליה וליטעמיך גויל אבני דלא משפיין מנלן אלא גמרא גמירי לה הכא נמי גמרא גמירי לה אמר אביי שמע מינה כל ביני אורבי טפח הני מילי בטינא אבל בריכסא בעי טפי ואיכא דאמרי הני מילי בריכסא אבל בטינא לא בעי כולי האי למימרא דבגזית [פ] דכל ד' אמות גובה אי הוי פותיא חמשא קאי אי לא לא קאי והא אמה טרקסין דהואי גבוה תלתין אמהתא ולא הוה פותיא אלא שית פושכי וקם כיון דאיכא טפח יתירא קאי ובמקדש שני מ"ט לא עבוד אמה טרקסין כי קאי בתלתין קאי טפי לא קאי ומנלן דהוה גבוה טפי דכתיב [3]גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון רב ושמואל ואמרי לה ר' יוחנן ור"א חד אמר בבנין וחד אמר בשנים

חלק שבצד רוח מזרח וזה לזה חלק שבצד רוח מערב דהיינו קנין גמור הואיל והובר על מה קנו: רב אשי אומר מש"ה לא מצי למיהדר בהו הואיל דקני אע"ג דלית בה דין חלוקה כגון שהלך זה לאחר קנין להחזיק בחלקו דנעל גדר ופרץ כל שהוא ודאי בתר הכי לא מצי למיהדר: **פיסקא** גויל. אבנים שנחצבו מן ההר דעדיין אין משופין והם ו' טפחים: גזית. אבנים משופין והן של ה' טפחים. מקום שנהגו לבנות בגויל דמן ו' טפחים זה נותן ג' טפח מחלקו בקרקע וזה ג' טפח. בגזית של חמש טפחים זה נותן טפחים ומחצה בקרקע וזה נותן טפחים ומחצה. כפיסין שהן טפח ומחצה זה נותן טפחים וזה נותן טפחים לפי כשיתין זה כפיס אחד מטפח ומחצה דהיינו ג' טפחים עדיין צריך טינא ביני ארבי לפי שכשמניחין כפיס מכאן וכפיס מכאן ג' ובאמצע כשיעור טפח של סיד כדי שיהיו מדובקות בטינא יפה והיינו ב' טפחים מן הקרקע לכל אחד: לביים. כותל של לבינים לא הוי אלא ג' טפחים שאין מניחין לבינה כנגד לבינה אלא זו על גב זו: דלא משפיין. שאין משופות ומסותתות: ארחי. חצי לבינה: לבינים ליבני. הכי קרו להו בלשון [המון]. (האי) מאאי דהאי טפח יתירא דמייתרי מתני' בגויל טפי משום דצריך ההוא טפח למורשא: [ד]וכתבי הקדש לא יחלוקו. מן הכותל טפי מכותל של גזית משום דגזית משפיא וגויל לא משפיא דילמא האי גויל לאו מו' טפחים הוי כי אם פלגא דגזית דהיינו ב' טפחים ומחצה ומש"ה צריך ליתן לכל חד וחד ג' טפחים מן הקרקע משום דהאי יהיב גויל מב' טפחים ומחצה [וכן] אידך הכי (ספי) וטפח דמייתר מתני' [בגויל] על אבני גזית משום טינא שמניחין ביני ארבי דמאמרי' כפיסין ארחי כול' וממאי דהני כפיסין דקתני מתני' ארחי נינהו דהיינו חצי לבינה והאי טפח יתירא דמייתר בכפיסין טפי מלבינא משום (דביה) [דבינין] ארבי דלמא האי כפיסין דקתני מתני' אבנים דלא משפיין נינהו ולא מתוקנות כשאר ליבני. והאי טפח יתירא דמייתר דמרשא דקרנתא שבולט מן הכותל הוא מי לא קאמרת נמי הכי כול': אמר אביי ש"מ ממתני' דקתני בכפיסים זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים איכא למשמע מינה כל ביני ארבי בטפח בטינא שמגובל מחול וסיד אבל בריכסא היינו טיט חוצות שמגובל במים ועפר הואיל ואינו מדובק יפה בעי ודאי טפי מטפח: למימרא דכל כותל (בוני) [שבונין] מגזית גבוה ד' כגון זה שהיא להיזק ראיה שאין צריך להגביהו אלא ד' אמות כדתנן כותל חצר שנפל וכו' והוא מאבני גזית שהם ה' טפחים וקמ"ל מתני' דאי פותיא ה' טפחים ההוא כותל דגבוה ד' אמות מצי קאי הכותל אבל אי גבוה טפי מד' לא קאי בה' טפחים ורוחב: והא אמה טרקסין. הכותל שהיה מפסיק בין ההיכל לקודש הקדשים קרי ליה אמה טרקסין דעובי הכותל הוי אמה בת ו' טפחים וקאי אמאי מקשה מגזית שפי מגויל וכפיסין וליבני תריץ כאמרי דבנן [דבנן] מאבני גזית ומקדש ראשון הוא גבוה ל' והוהא אמה טרקסין לא הוה פוותיא אלא י' פושכי אפ"ה קם ההוא כותל והיכי אמרת עד ה' אמות בגובה קאי כותל דעבה ה' טפחים ותו לא שאני התם הואיל ואיכא טפח יתירא על ה' טפחים מצי קאי עד גובה ל': במקדש שני מאי טעמא לא עביד אמה טרקסין. אלא פורוכת כדתנן בס' הנוציאו לו (יומא נא.) שתי פרוכות היו שם ובינייהם אמה וכו': אתלתין קאי. כלומר מקדש ראשון שהיה גבוה ל' אמה כעובי אמה מצי קאי טפי לא קאי וחד אמר בבנין. שהיה גבוה יותר מן הראשון:

ו) [לוקי ל"ל דאיצטנע בתמשמש בדבש טפי מבתחלה]: ב) [נראה לל"ל בונין אותו בעל כרחו משום דסתם לאיה שמיה היזק ואימא מאי מחיצה גודא וכו' וטעמא דלגו וכו']: ג) [ל"ל לריך להגיע בתמלגע וכו']:

אמר אביי גמירי. השתא לא צריך לשנויא קמא: מכלל דאיכא זוטרתי. ותיתי דילמא מכלל דאיכא רברבתא ומה דיקא הוא זה ותיתי ר"י דאם אין פחות משלשה אבל גדולות יש א"כ בכדי נקט חצי לבינה של ג' טפחים דלא הוה צריך למתני אלא והאריה חצי לבינה ותו לא וממילא הייתי משער בקטנה הואיל ולא מפרש [א] שיעורא: **הג"ה** בי קייטא ובי סיתווא הוי כמו איכא תיוהא ושרי ואם שתי בתי כנסיות היו בב' מקומות של קייטא ושל סיתווא איירי כגון דחזו בה תיוהא ועוד נראה כיון דיש שם בהכ"נ אחר אין לחוש אם לא יבנו זאת והא דקאמר דאיכא דוכתא לגלויי היינו שאין בהכ"נ [ב] ועוד מחמת קור וחום אין לחוש שמא יפשעו או בזמן גדול כל כך אין לחוש. ע"כ הגה"ה: **אי** הכי כי בנייה נמי.

פירוש עד שיתפללו בה [ג]:

ועייליה לפורייה להתם. ותימה והא אמרת [ד] בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי ואין לתרץ משום דבבגד הוי ואמר רב אסי בפ' בתרא דמגילה (דף כח: ושם ד"ה בתי) בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויות ופ"ה התם נפקא מינה לענין הא דקתני לעיל אין אוכלין בהן ואין שותים בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובשל בבל מותר דהא קאמר התם בתר הכי רבינא ורב אדא הוו קיימי ושיילי שמעתא מרבא אתא זילחא דמטרא עלייהו ועיילי לבי כנישתא ולא משום מטרא אלא משום דשמעתא בעי לילותא והשתא והלא בהכ"נ של בבל היה והיו יכולין ליכנס בה מפני המטר וי"ל דלאו ממש לבהכ"נ עיילה לפוריי' אלא בסמוך לבהכ"נ במקום שהאורחין רגילין לישן שם ולאכול [ד] דלאמרינן בע"פ (פסחים דף קא. ושם ד"ה דאכלי) ושמואל למה לי' לקדושי בני כנישתא לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בני כנישתא [ה] והא דאמר דעל תנאי הן עשויין מפרש ר"י לענין שאם יחרבו יעשו מהן מה שירצו לבד מקלות דאם כדאמרי' [ו] התם: **בל דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא.** וכן הוא דהכי נמי אמר שמואל בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע:) ומכאן קשה על פ"ה בגלו נאמרים (סוטה דף מא.) דאמר אמרו לו לגגריפס אמינו אתה ופ"ה התם שאמרו לו אמינו לפי שהיתה אמו מישראל דא"כ כיון דבני הורדוס נשאו ישראלית אמאי עבדא הוה הא שמואל גופיה אית ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בהמזלף (יבמות דף מה.) וי"ל שלא נשאו ישראלית וקראוהו אמינו אתה לפי שעבד אמינו [הוא] במצות:

[וע"ע תוס' יבמות מה: ד"ה כיון דאמו] **מאן** דריש מקרב אחיך דבנן.[ז] דפשטי' דקרא לא משמע למעוטי עבד שהוא אמיך במצות אלא עובד כוכבים ורבנן דרשו (ב"ק פח.) ממובטח שבאמיך: **קטלינהו** לכולהו רבנן. ולא דוקא לכולהו דהא הוו בני בתירא שהיו נשיאים כשעלה הלל מבבל דלאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (דף סו.) והלל היה בפני הבית מאה שנה דלאמרינן בפרק קמא דשבת (דף טו.) ומלכות הורדוס היה בפני הבית ק"ג שנה דלאמרינן בפרק קמא דע"ז (דף ט.):

בשנים. בית לאשון עמד ד' מאות ועשר ובית שני ד' מאות ועשרים: **אגב תקרה ומעזיבה.** שהעלייה היתה נתונה עליו ומעזיבה של טיט טרוכס על גבה וכובד המשא מעמיד הכותל אלא יטה לצדדין הלכך במקדש שני שלא היה כותל ל' מגיע לעליה לא יוכל לעמוד: **הן וסידן או הן בלא סידן.** הני שיעורי דמתני' עם עובי הטיח קא חשיב להן או דילמא מקום המבנים הוי בפותיא לבד טיח הסיד: **והא קתני טפחיים ומחצה.** אלמא חצי טפח נמי חשיב: **חזי לאיצטרופי.** של זה ושל זה מצטרפין לטפח: **הקורה שאמרו.** לענין הכשר מבוי: **ג' טפחים.** אלמא ג' טפחים דקתני לגבי [ח] מתני' גבי לבינין דלקתני זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה הן בלא סידן קאמר דהא לבינה לחודה שלשה טפחים: **הכא ברברבתא.** ומתני' בזוטרתא דעם סידן לא הוו אלא ג' טפחים: **משום פשיעותא.** דילמא מתרמי אונס ופשעי ולא בנו אחריתי: **משום לגויי.** כל זמן הבנין: **בי קייטא בסיתווא.** בית הכנסת היה להם לימות החורף נמוך בכתלים רחבים וחלונות מועטין מפני הצינה ובימות החמה בית הכנסת אחר שאויר שולט בו: **זוזי.** לעורך בית הכנסת החדש ומוותרים ביד הגבאי מי איכא למיחש לפשיעות או לא: **שריגי ליבני.** מסולדים הלבינים זה על גב זה ומזומנין לתתן בבנין: **פדרי הודרי.** משופין ומתוקנין דהיטי הגג קיבדרונ"ש: **בי בנו נמי.** בי כנישתא אדאתא לא נסתרוה לעתיקא דדילמא מתרמי פדיון שבויין ומזבני ליה: **ולא אמרן.** דלא ליסתרוה לעתיקא: **אלא דלא חזו ביה תיוהא.** ביקוע שיהא מזומן ליפול: **עייליה לפורייה התם.** כדי שלא יתייאש בבנינו שהחמה והגשמים מלערין אותו: **שפיר.** מרגזין: **היכי אסביה עלה להורדוס.** כדאמרי' לקמן בשמעתין [ד.] וכתובה היא ביוסיפון בן גוריון: אהדר

להתם ולא אפקיה עד דמתקין ליה שפיכי ובבא בן בוטא היכי אסביה ליה עצה להורדוס למיסתריה לבית המקדש והאמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא אי בעית אימא תיוהא חזא ביה אבעית אימא [ט] מלכותא שאני דלא הדרא ביה דאמר [י] שמואל אי אמר מלכותא עקרנא טורי עקר טורי ולא הדר ביה הורדוס עבדא דבית חשמונאי הוה נתן עיניו באותה תינוקת יומא חד [כ] שמע ההוא גברא בת קלא דאמר כל עבדא דמריד השתא מצלח קם קטלינהו לכולהו מרותיה ושיירה לההיא ינוקתא כי חזת ההיא ינוקתא דקא בעי למינסבה סליקא לאיגרא [מ] ורמא קלא אמרה [נ] כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא אישתיירא מינייהו אלא ההיא ינוקתא וההיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא טמנה שבע שנין בדובשא איכא דאמרי בא עליה איכא דאמרי לא בא עליה דאמרי לה בא עליה הא דטמנה ליתוביה ליצריה ודאמרי לה לא בא עליה האי דטמנה כי היכי דנאמרו בת מלך נסב אמר מאן דריש [ס] מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן קם קטלינהו לכולהו רבנן שבקיה לבבא בן בוטא למשקל עצה מניה אהדר

יא א מיי' פ"ב מהלכות שכנים הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע סי' קמ:

יב ב מיי' פי"ז מהל' שבת הל' יג סמג עשין מד סא טוש"ע א"ח סי' שפג סעיף ח:

יג ג ד מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנב [וכרב אלפס פרק בני העיר דף לסד]:

יד ה ו מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יא סמג עשין קפב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ח:

טו ז מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה יג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנב [וכרב אלפס פרק בני העיר דף לסד]:

תורה אור השלם

1 שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נֵכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו

רבינו גרשום

איתא להא ואית' להא. דהא בין בבנין בין בשנים היה גדול: כי קאי נמי תלתין אמה בעובי אמה בבית ראשון משום דהתקרה והמעזיב' מונחת עליו וסומכתו שלא יפול הא לאו הכי לא קאי אפי' בתלתין: ונעבד כמה דאפשר. לעמוד בגובה בבנין כותל ומכאן ולמעלה עד התקרה ליעבד פרוכת: אי כולה בפרוכת. ממשכן [כדכתיב] והבדילה הפרוכת וגו': הן וסידן. כלומר הא דתנינן בגויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים תני מקום אבנים בהדי סיד שמסיידו מבחוץ צריך ג' טפחים (דאי לא הכי) [דליכא הכא] ו' טפחים שלימות דבצר שיעור מקום הסיד או הן בלא סידן כלומר דלמקום גויל גרידא בעי למיתן זה ג' טפחים וזה ג' טפחים חוץ ממקום הסיד: דאי ס"ד הן בלא סידן. ו' טפחים (ולמקום) [ולעולם] בעי למיחב תרוייהו א"כ ניתנייהו לשיעורא דסיד ולימא הכי זה נותן ג' טפחים ומשהו למקום הסיד והשני כמו כן וכן בכולהו אלא מדלא תני הכי ש"מ מקום הגויל ומקום הסיד לא הוי אלא ו' טפחים (אלא) [לא] לעולם אימא לך הן ולא סידן ואי אמרת אמאי לא תני שיעורא דסיד כיון דלא הוי טפח לא חשיב למתנייה: התם חזי לאצטרופי. ב' חצאי טפח לטפח אבל מקום הסיד לא חזי לאצטרופי לשום חשבון: קורה שאמרו. לגבי מבוי מדתני לבינה של ג' טפחים מכלל דג' טפחים שלימות הוי כל לבינה ושל"מ דלמקום לבינה בענין ג' טפחים שלימות לבד ממקום הסיד וה"ה לגויל וכפיס וגזית: (מיהו) [ודחיה דמהא] לא תידוק דמקום לבינה ג' טפחים שלימות דאותן טפחים ח) דתני גבי לבינות מבוי גדולים טפח בגודל אבל מתני' בטפחים בינונים הן ומש"ה הן וסידן ג' טפחים: משום פשיעותא. דדלמא מטריד בשאר מילי ולא בני ליה: משום לצלויי. דלא הוה דוכתא לצלויי עד שיעסוק בבנין: סתרו ובנו בי קייטא בסיתוא. שמעתי [דשתין] בתי כנסיות היו להם באחד היו מתפללין בימות הגשמים ובאחד בימות החמה אותו של ימות החמה היו מחזקין אותו בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה כדי שיהא להם מקום תפלה בכל שעה: גבו זוזי. מציבורא לצורך בית הכנסת: ומחתי. ומונחין הן במקום אחד [מי] אמרינן הואיל והמעות גבויין לא פשעי ומצי למיסתריה או דלמא ניחוש דלמא יהבינהו למצוה אחריתי. אם תמצא לומר דהמעות יתנו לפדיון שבויים. הדרי הודרי. מתוקנים הזיזין שריגי ליבני שמתוקנין וערוכין הלבינים ומחתי כשורי ומונחין הקורות והכל [שקנו] להתחיל הבנין מאי יכול לסתור הישן קודם שיתחילו החדש או לאו: אי הכי דאכתי איכא למיחש אפי' כי מיבני האי לא ליסתור אחרינא דאיכא למיחש דמתרמי להו פדיון שבויים ומזבני ליה ואיכא פשיעותא ומשני דירתא דאינשא לא מזדבן כ"ש בית הכנסת הואיל ומתוקן הוא וליכא למיחש: ולא אמרן דלא לסתור עד דבני אחרינא אלא דלא חזו ביה תיוהא רעוע או סדק אבל חזו ביה תיוהא סתר לאלתר: ועיילה לפורייה להתם. כדי שיהיו הגשמים יורדין ומנטפין עליו והוא יהמר במלאכת בהכ"נ יותר: שפיכי. מרזבין: אי הכי דלא ליסתור עד דבני אחרינא. בבא בן בוטא היכי אסביה עצה כו'. מלכא שאני דכיון דאמר למיבנייה לא הדר ביה וליכא למיחש לפשיעות': כאותה תינוקת. דבית חשמונאי:

ח) [ונראה דל"ל דאותן לבינות דתני גבי מבוי לבינות גדולות של ג"ט אבל מתני' בלבינות בינונים הן וכו'.

מסורת הש"ס

ח) עירובין יג.; ב) מגילה כו.; ג) ב"מ דוכתא לצלויי. כ"ש, ד) ב"מ מלתא דמצוה ויהבי. כ"ש, ה) [ערכין ו.], ו) [סנה.], ז) קדושין ע.; ח) [יעב"ץ מה"ן], ט) ב"מ אמרינן, [מגילה כח.]. כ"ש מדסוי,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומעזיבה קאי כלא תקרה ומעזיבה לא קאי כ"ל ומיתא כוה נמתק ב' פעמים: (ב) שם לא תני והא קתני בגזית זה נותן טפחים ומחצה וזה נותן טפחים ומחצה הכם מזי לאלטרופי: (ג) שם בי קייטא בסיתווא ותתרי ונגו בי סיתווא: (ד) שם יומא חד שמעיה לבת קלא דאמר כל"ל ומיתא הכוה נגבל נמתק: (ה) שם ורמת קלא:

לעזי רש"י

קיבדרונ"ש. קורות (גג).

מוסף רש"י

רחבה כדי לקבל אריח. שהכל דומה לקביעות לבנות עליה בנין (ערובין יג.). והאריח חצי לבינה של ג' טפחים. נמצא אריח טפח ומחצה רוחב (שם). משום פשיעותא. שמא יפשע ויתיישן ולא יבנה אחר (מגילה כו:). כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא. שכל זרעו הרגם הורדוס ועבד היה ומלך אחמיהן וקרא בניו על שם בית חשמונאי, ומשמתא לאו בנות יפות נשים, דמהכיים הם להשיא בנותם לעבדים והוו להו כולם עבדים (קדושין עו:).

מוסף תוספות

א. משום דדבר המסוים הוא ועוד דתקון מבוי דרבנן הוא אבל כיון דאיכא זוטרתא ניחא דהוצרך לפרש דמשערינן ברברבתא. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ב. והיינו דקאמר דאיכא "דוכתא" לצלויי ולא קאמר דאיכא בי כנישתא אחריתא לצלויי. רשב"ם. ג. כי אז ודאי אין דרכם למכור אפי' לפדיון שבויים פי' אין דרכם למכרה ואע"פ שמותר להם. רבנו יונה. ד. ולא היו מתפללין שם. רשב"ם. ה. בחדרים שהיו סמוכין לבית הכנסת קרי בי כנישתא ומשם היו שומעים קידוש. תוס' פסחים קא. ו. ודווקא לאותן שבבבל מהני התנאי שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתן אבל לאותן שבא"י לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת. תוס' מגילה כח: ז. תימה דיל קרי ביר הוא, ויש לומר וגו'. שיטמ"ק.

השותפין פרק ראשון בבא בתרא

אהדר ליה כלילא דיילי. האנקה מתרגמינן יגא (ויקרא יח) והוא שרץ שקורין הרלו"ן ושערו קשה כמחטין ועשה לו עטרה מעורו סביבות עיניו: **השתא מיהא דאתא ואתא**. אנא ואת שנינו כאן ואין שומע: **הני מחלל את מקדשי**. סיפיה דקרא מחמד עיניכם: **מספיפיא ממלכותא**. כפופים היו למלכות רומיים: **מסמלנין**. נוטלין רשות: **אי זייגך עלך ספרך לאן**. אם נתגאית בכלי מלחמתך שהרגת בית אדוניך ספר יוחסין שלך בידינו הוא [ידענו] שאתה עבד: **לא רבא בו'**. לא מלך ולא בן מלך: **קלניא מסעביד**. נעשה בן חורין מאליו: **שיפא**. שיש ירוק שקורין ביי"ש: **ומרמרא**. שיש לבן: **כוחלא**. שיש לבוע כעין כחול: **אידוותא דימא**. גלי הים [שהם נעים ונדים והטין [1] מתעשתת ברוחיתן]: **נעבד דיוקא**. לקמיה מפרש עוסקו: **מלבי ישפר עלך**. עלמי תיטב בעיניך: **במיתן עניין**. בחינת עניים: **כגן הפא ארבא לשלומך**. [יהא אורך] לשלומך: **כולא מטא**. כל החלוש של פורענות בא עליו: **נקלא ירחין תרי עשר**. בשביל עצמו של דניאל תלה לו שנים עשר חדש: **בהולא**. לולבי דקליס: **ודפנא**. ענפי עץ ערמונים שקורין לו"ר ופרי שלו קורין ביי"ש: **פשיטא**. דהתנאים של שניהם דאפי' לא פסק לן דינא דמתני' המלמדנו שמתחלה בין שניהם עשאום על כרחם היו חולקין בשום התנאים שהרי ברשות שניהם מונחים ויד מי מהם תגבר: (הג"ה בפי' ר"ח קמ"ל דלא בעינן ראיה אלא שותף מפיק מיניה בלא ראיה ואיהו דטענ דדיליה מינהו עליו הראיה וכל כה"ג הכי דיינינן ליה. וזה הדין מפורש עוד כמו כן בפרק הבית והעליה בתחילתו איבעית אימא בשותפין כי האי גוונא אונחי אתנים ברשות חבירו לא קפדי וחזקת רשות לאו כלום הוא שמעינן מינה דכל כהאי גוונא דמילתא דידיעא בשותפתא לתרוייהו אע"ג דמנחי ברשותא דחד מינייהו לא יכול למיטען דידי מינהו בברשותי מנחי דקי"ל שותפין לא קפדי אהדדי ע"כ): **השתא הכא גינה אמרת לא**. אע"פ שהיזק ראיה) קשה: **אמר אביי בו'**. האי מקום שנהגו לגדור דקתני מתני' אבקעה קאי: **א"כ מאי אבל בבקעה**. (ג) למיתני אבל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו: **מכפייה לקרנא לבר**. ראשי הכותל יכוף לצד חבירו. וכל חזית לשון קלה הוא וכן שנינו בתמיד (פ"ב מ"ד) גבי מערכה וחזיתה מזרחה ראשי הגזירין וכן מחזה מול מחזה דמלכים (פ' ז) ראשי הנסרים מוסבין זה מול זה. (ד) ועביד מאבראי כופה לצדי ראשי הכותל שמחבר ברשו אתנים וטיט ומעבדו: **דידי ודידיה הוא**. כדקתני מתניתין כשעושין אותו בין שניהם עושין חזית מכאן ומכאן: **השתא נמי גייז לה**. להיא כפופה שהיא לצדו ואימא דידי ודידיה הוא ולא עשינו חזית: **מצגיו**. לצד שלו. ולקמיה פריך הא מבחוץ קתני: **לייף ליה**. מחבר חזית אחרת לצדו: **נעשייה**

אבל בבקעה לאשמעינן דינא דסתם בקעה דכמקום שנהגו שלא לגדור דמי דאין מחייבין לגדור דהשתא מיתברא כולה מתני': ועושה לכותל חזית. סימן היכרא שידעו בני אדם שזה בנאו כולו בקרקע שלו משלו לפיכך כיון דעשה חזית אם נפל הכותל כו': דכייף ליה קרנא מלבד. דלשקע בראש הכותל בסופו קנים בטיט ויכוף ראשם של קנים מבחוץ לצד הכותל לצד אויר חבירו: אזיל איהך חבירו וכייף ליה נמי מלבר לצד שלו ואמר הרי אית לי נמי חזית ודידי ודידך הוא הכותל ומקומו הלכך לא כייף אלא מלבר: אכתי אתי האי וגייז לההיא חזית שהוא (פצע) [לצד] שלו ואמר דידי ודידך הוא: השתא נמי לייף ליה. כלומר יחברם לכותל בטיט בלא שקיעה: מידע ידיע. יכולין להבין ולהבחין בין דבוקה לשקיעה: והא מבחוץ קתני. ועושה לו חזית מבחוץ קשיא להך לישנא דאיכא דאמרי: ור' יוחנן אמר נשעייה

אהדר ליה כלילא דיילי נקרינהו לעיניה יומא חד אתא ויתיב קמיה אמר חזי מר האי עבדא בישא מאי קא עביד אמר ליה מאי אעביד ליה א"ל נלטייה מר [2]אמר ליה [כתיב] [1]גם במדעך מלך אל תקלל אמר ליה האי לאו מלך הוא א"ל [2]וליהוי עשיר בעלמא וכתיב ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר [3]ולא יהא אלא נשיא וכתיב [2]ונשיא בעמך לא תאור א"ל [4]בעושה מעשה עמך והאי לאו עושה מעשה עמך א"ל מסתפינא [4] מיניה א"ל ליכא איניש דאזיל דלימא ליה דאנא ואת יתיבנא א"ל כתיב כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר א"ל אנא הוא אי הואי ידענא דזהרי רבנן כולי האי לא הוה קטילנא להו השתא מאי תקנתיה דההוא גברא א"ל הוא כבה אורו של עולם דכתיב [3]כי נר מצוה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם דכתיב [4]ונהרו אליו כל הגוים איכא דאמרי הכי א"ל הוא סימא עינו של עולם דכתיב [5]והיה אם מעיני העדה ילך ויתעסק בעינו של עולם דכתיב [6]הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם א"ל מסתפינא ממלכותא א"ל שדר שליחא וליזיל שתא וליעכב שתא ולהדר שתא אדהכי והכי סתרית [ליה] ובניית [ליה] עבד הכי שלחו ליה אם לא סתרתה אל תסתור ואם סתרתה אל תבני ואם סתרתה ובנית עבדי בישא בתר דעבדין מתמלכין אם זייגך עלך ספרך כאן לא רכא ולא בר רכא הורדום [עבדא] קלניא מתעביד מאי רכא מלכותא דכתיב [7]אנכי היום רך ומשוח מלך ואי בעית אימא מהכא [8]ויקראו לפניו אברך [3]אמרי מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה בנין נאה [מימיו] במאי בנייה אמר [3]רבה באבני שישא ומרמרא איכא דאמרי באבני כוחלא שישא ומרמרא אפיק שפה ועייל שפה כי היכי דנקביל סידא סבר [3] למשעייה בדהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיחזי כי אידוותא דימא ובבא בר בוטא [7]היכי עבד הכי והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ר' יהושע בן לוי [8]מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא עצה לנבוכדנצר שנאמר [9]להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותך וגו' וכתיב [10]כולא מטא על נבוכדנצר מלכא וכתיב [11]ולקצת ירחין תרי עשר וגו' איבעית אימא שאני עבדא דאיחייב במצות ואיבעית אימא שאני בית המקדש [7]דאי לא מלכות לא מתבני ודניאל מנלן דאיענש אילימא משום דכתיב [12]ותקרא אסתר להתך [8]ואמר רב התך זה דניאל הניחא למ"ד שהתכוהו מגדולתו אלא למ"ד שכל דברי מלכות נחתכין על פיו מאי איכא למימר דשדיוהו לגובא דאריוותא: הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי [1]לאתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא: לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: פשיטא לא צריכא [2]דנפל לרשותא דחד מינייהו אי נמי [3]דפנינהו חד לרשותא דידיה מהו דתימא ניהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל: וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו: הא גופא קשיא אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבין אותו אימא סיפא אבל בקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין אותו השתא סתם גינה אמרת לא סתם בקעה מיבעיא אמר אביי ה"ק וכן סתם גינה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו אמר ליה רבא אם כן מאי אבל אלא אמר רבא [4]הכי קתני וכן סתם גינה במקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו אבל סתם בקעה במקום שלא נהגו דמי ואין מחייבין אותו: אלא אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית: מאי חזית אמר רב הונא אכפיה ליה לקרנא לבר ונעביד מלגיו עביד חבריה נמי מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא גיזוזא מידע ידיע איכא דאמרי אמר רב הונא מיכפא לקרנא מלגיו ונעבד מלבר גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי לייף ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא ליפופא מידע ידיע והא מבחוץ קתני קשיא רבי יוחנן אמר נשעייה

שכל דברי מלכות נחתכין על פיו. לפי תרגום [שלו] אמשורוש ט) נענש הרבה שנהרג דכתיב ויגידו למרדכי את דברי אסתר ולא כתב התם התם לפי שהרגו המן על שהיה משיב דבריס בין אסתר למרדכי ומיהו גמ' שלנו אין תופס כן דדרשינן במגילה (דף טו.) והתך להיכן הלך ומפרש לפי שאין משיבין על הקלקלה:

הכי קתני וכן בגינה סתם כו'. וסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם בקעה ומקום שלא נהגו לגדור בגינה אין מחייבין אותו:

והא מבחוץ קתני קשיא. ותיובתא אינה דמצינן למימר היינו שבולט חוץ לחומה מ"מ קשיא היא דלא כ"ל מחוץ הוה ליה למיתני א:

י) **גייז** ליה חבריה ושדי ליה. אע"ג דלעיל אמר גזוזא מידע ידיע בהולא לא ידיע: לאפוקי

תורה אור השלם

1 גַּם בְּמַדְּעֲךָ מֶלֶךְ אַל תְּקַלֵּל וּבַחֲדְרֵי מִשְׁכָּבְךָ אַל תְּקַלֵּל עָשִׁיר כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר:
קהלת י כ

2 אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר:
שמות כב כז

3 כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר:
משלי ו כג

4 וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית יְיָ בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם:
ישעיהו ב ב

5 וְהָיָה אִם מֵעִינֵי הָעֵדָה נֶעְשׂתָה לִשְׁגָגָה וְעָשׂוּ כָּל הָעֵדָה פַּר בֶּן בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
במדבר טו כד

6 אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי גְּאוֹן עֻזְּכֶם מַחְמַד עֵינֵיכֶם וּמַחְמַל נַפְשְׁכֶם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם אֲשֶׁר עֲזַבְתֶּם בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ:
יחזקאל כד כא

7 וְאָנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמָשׁוּחַ מֶלֶךְ וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קָשִׁים מִמֶּנִּי יִשְׁלֹם יְיָ לְעֹשֵׂה הָרָעָה כְּרָעָתוֹ:
שמואל ב ג לט

8 וַיַּרְכֵּב אֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ וְנָתוֹן אֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם:
בראשית מא מג

9 לְהֵן מַלְכָּא מַלְכִּי יִשְׁפַּר עֲלָךְ וְחֵטָיְךָ בְּצִדְקָה פְּרָק וַעֲוָיָתְךָ בְּמִחַן עֲנָיִן הֵן תְּהֵוֶא אֲרֵכָה לְשַׁלְוָתֶךָ:
דניאל ד כד

10 כֹּלָּא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא:
דניאל ד כה

11 לְקֵצָת יָרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר עַל הֵיכַל מַלְכוּתָא דִּי בָבֶל מְהַלֵּךְ הֲוָה:
דניאל ד כו

12 וְתִקְרָא אֶסְתֵּר לְהָתָךְ מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הֶעֱמִיד לְפָנֶיהָ וְתַצַּוֵּהוּ עַל מָרְדֳּכָי לָדַעַת מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה:
אסתר ד ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל מסתפינא איכא מינים דשמע מלכא ומזיל ומודע ליה א"ל האמת מיהא ליכא מינים גבן דאזיל ולימא ליה: (ב) שם סבר למחפייה בהיכא: (ג) רש"י ד"ה א"כ מאי וכו' מיני ליה למיתנא:

רבינו גרשום

כלילא דיילי. כתר של מיני האנקה שהן עלוקות נתן סביב ראשו וניקרו עיניו: כי נר מצוה ותורה אור. אלו תלמידי חכמים שעוסקין בתורה אלו סנהדרין: ממלכותא. זו מלכות רומאי שהיה משועבד להם: שלחו ליה. ממלכות רומיים אם זייגך עלך ספרך כאן כלומר אם מלחמתך עליך שאתה מתגבר לשם ייחוסך כאן שיודעין אנו מאיזה משפחה אתה לפי שהורקנוס אביו של הורדוס פעם אחת הלך על הרומים להלחם ונצח וראה בשביה שפחה אחת יפת תואר וחמדה ועשה לה כדין תורה ובא עליה והוליד ממנה אותו הורדוס ולפיכך היו מחרפין אותו מיהוסו: קלניא. בן חורין נעשה: שישא. שיש לבן: ומרמרא. מנומרין: כוחלא. שחורין: כאדוותא דימא. כגלי הים שזו יורדת וזו עולה: שאני עבד משום דהוי שייך במצות עשה (שהזמן) [שאין הזמן] גרמא והורדוס עבד היה: בהוצא ודפנא. שנוהגין לעשות גדר מכפות תמרים ודפנא עץ אילן [ערמון] שקורין לו"ר וכיון דנתרצו לעשות כותל על זה ועל זה לעכב שלא יעשו אלא כמנהג המדינה: קמ"ל. כיון דזה נותן מחצה וזה נותן מחצה אין צריך להביא ראיה: **פיסקא** וכן בגינה מקום שנהגו לגדור בגויל או בגזית וחבירו מעכב היו כופין אותו משום דאיכא היזק ראיה כדאוקימנא

עין משפט נר מצוה

טז א ב ג מיי' פכ"ו מהל' מתנות עניים הל' ח סמג לאוין רט:
יז ד ה מיי' פי"ב מהל' רוצח ושמירת הנפש הל' ט:
יח ו מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' טו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנז סעיף ד:
יט ז ח מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ה:
כ ט מיי' שם הלכ' יז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנח סעיף ח:

לעזי רש"י

הרצו"ן [הייריצו"ן]. קיפוד. ביי"ש [בי"ש] (בד"ה שישנא). (שיש) חום אפור. לו"ר. דפנה.
ביי"ש (בד"ה ודפנא). גרגירים, פרי הדפנה.

מוסף רש"י

שישא. שיש לבוע, לא לבן ולא שמור אלא כעין ירוק, בלע"ז בי"ש (סוכה נא:). **אפיק שפה ועייל שפה.** שורה של אבנים נכנסה ושורה יוצאת (שם). **כי אידוותא דימא.** כגלי הים, שהאבנים המונים במגלילין זו מזו והעיגים המתגלגלות בהן שוטטות ונגלות כאילו גלי הים הם נדים ונעים (שם). **שהתכוהו מגדולתו.** כימי אחשורוש שהרי בגלגל השניטו תלתא במלכותו וכן דריוש המדי, שנאמר (דניאל ו) ועלה מנהון תרכיא תלתא די דניאל חד מנהון, וכן כורש, שנאמר (עז) ודניאל הצלח במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה, וכשנתך אחשורוש מתנו מגדולתו (מגילה טו:).

מוסף תוספות

א. דהכי נקטינן משמיהו דרבוותא קמאי ז"ל דכל קשיא לא לגמרי איתותב אלא למקשה בעלמא הוא דקשיא ואיכא נמי דהילכתא נינהו. רמב"ן.

רבינו גרשום (המשך)

[לעיל ב:] בגינה הסמוכה לעיר אבל בבקעה של שדות כו': הא סתמא. דיש שגודרין ויש שאין גודרין: השתא סתם גינה. דאיכא היזק ראיה אמרת לא דאין מחייבין סתם בקעה דליכא היזק ראיה מחייב: אמר אביי ה"ק. כלומר כגון חסורא מיחסרא וכן גינה סתם משום דאיכא היזק ראיה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו: א"ל רבא. לאביי אי הכי כדקא תרצת א"כ מאי אבל דקתני במתני' אבל בבקעה אי אמרת בשלמא דרישא לא איירי בדינא דבקעה כלל היינו דקתני בסיפא אבל בבקעה דעד השתא לא איירי בדינא דבקעה אלא לדעתך דתרצת דרישא איירי בבקעה מאי אבל בבקעה תו דתני בסיפא: אלא אמר רבא. אנא מתריצנא דלא תקשי אבל ולא תקשי סתמא דרישא לסתמא דסיפא וה"ק וכן בגינה סתם דינא דגינה סתם כדינא דמקום שנהגו לגדור בבקעה דמחייבין לגדור ודיין לא שמעי' דינא דסתם בקעה ואמטו להכי צריך למתני בסיפא

לאפוקי מדאביי. ואדיי סבר דשפיר אית ליה למיתני תקנתא לרמאי: **אם** עמד וגדר **את הרביעית.** ל"ג אם עמד ניקף דהא לכולהו לישני דגמרא קאי אמקיף בר מלישנא בתרא דקאמר מקיף וניקף איכא ביניייהו והא דלייך בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כ: ושם) טעמא דניקף הא מקיף פטור היינו לההוא לישנא: **דמי קנים בזול.** וא"ת מאי שנא משדה שאינה עשויה ליטע דאם נטעה חבירו שלא ברשות אמר רב ושמואל בהשואל (ב"מ דף קא.) שמין לו וידו על התחתונה ואור"י דשאני הכא דמצי א"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא ומ"מ דמי קנים בזול יהיב ליה דאמן סהדי דאם היה מוגאם כ"כ בזול היה גודר בהם: **שניה ושלישית לא.** אומר ר"י דהיינו טעמא דאין לך אדם שלא היה מסייע לרביעית ע"מ שיהא גדור מד' רוחותיו ובקונטרס פירש לפי שכבר יצא מן השלשה מב"ד [א] וזאת: הג"ה וקנת קשה דא"כ גם ברביעית יצא זכאי עד טפח אחרון ע"כ: **ורבי** יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית. אע"ג דעד השתא היה מחמיר כדמשמע לישנא דמגלגלין עליו את הכל להך לישנא לא הוי הכי דלשון אם עמד משמע ניקף [ב] הגה"מ

דבחזית סגיא: **מתני'** [ג] המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו רבי יוסי אומר [ג] אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל [ד] ל"ש עמד וניקף ל"ש עמד מקיף איתמר רב הונא אמר [ה] הכל לפי מה שגדר חייא בר רב אמר הכל לפי דמי קנים בזול תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא רבי יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בשלמא לרב הונא דאמר הכל לפי מה שגדר בה היינו דאיכא בין ת"ק [ו] ורבי יוסי ת"ק סבר הכל לפי דמי קנים בזול אין ומה שגדר לא ורבי יוסי סבר הכל לפי מה שגדר אלא לחייא בר רב דאמר הכל לפי דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי אי דמי קנים בזול לא קיהיב ליה מאי קיהיב ליה אי בעית אימא אגר נטירא איכא ביניייהו תנא קמא סבר אגר נטירא אין דמי קנים בזול לא ורבי יוסי סבר דמי קנים בזול ואי בעית אימא ראשונה שניה ושלישית איכא ביניייהו ת"ק סבר רביעית הוא דיהיב ליה אבל ראשונה שניה ושלישית לא יהיב ליה ור' יוסי סבר ראשונה שנייה ושלישית נמי יהיב ליה איבעית אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו דת"ק סובר טעמא דעמד ניקף [ז] דמגלגלין עליו את הכל אבל עמד מקיף אינו נותן לו אלא דמי רביעית ורבי יוסי סבר ל"ש ניקף ול"ש מקיף אם עמד וגדר מגלגלין עליו את הכל לישנא אחרינא מקיף וניקף איכא ביניייהו ת"ק סבר אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה דגלי דעתיה דניחא ליה אבל אם גדר מקיף לא יהיב ליה מידי

רוניא

[א] נשעייה באמתא מלבר וניעבד מלגיו עביד חבריה מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי דקפיל ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא [ב] קילופא מידע ידיע הוצא אמר רב נחמן סינופי [ג] יריכי מלבר וניעבד מלגיו עביד נמי חבריה מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי גייז ושדי ליה ואמר דידי ודידיה הוא משריק ליה טינא השתא נמי אתי חבריה וקליף ליה קילופא מידע ידיע אביי אמר הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא: אבל אם עשו מדעת שניהם: אמר ליה רבא מפרזיקא לרב אשי לא יעשו לא זה ולא זה א"ל לא צריכא דקדים חד מנייהו ועבד דידיה ואי לא עביד חבריה אמר דידיה הוא [ד] ותנא תקנתא לרמאי קמ"ל א"ל ורישא לאו תקנתא לרמאי הוא א"ל בשלמא רישא תנא דינא ומשום דינא תנא תקנתא אלא סיפא דינא קתני דקתני תקנתא אמר רבינא הכא בהוצי עסקינן לאפוקי מדאביי דאמר הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא קמ"ל

נשעייה באמתא מלבר. יהא טח בטיט אמה ברחש הכותל מבחוץ: **ומקפל ליה.** (ד) מקפלו: **הוצא.** אם עשו מחילת גריס כילד יעשו חזית: **סינופי** (ד) **יריכי גבר.** דאשי ההולים (ה) יש בלד שדה חבירו וכשיהיה סונף ההולים כשיכלה האחד ויתן את חבירו יסנפנו מבחוץ: הג"ה. יריכי כדאמרי' לעיל (ו) טפח יתירא לגיני (ז) אורבי תמ"ש. ור"ח פי' מוציא דאשי הקנים ודפנא (ח) שהוא הקנים העומדים לחיזוק המחיצה לחוץ מתוך פירושו משמע שהקנים שמעמידין מן הצד לסמוך הכותל וזהו לשון סניפין ע"כ: **אגא בשטרא.** אם עשה האחד יציא עדים ויחתמו לו ואם (ט) עשאו שניים יעידו עדים ויחתמו דס"ל קופלא דטינא מעליוה הוגא לא ידיע: **ולא יעשו.** חזית לא זה ולא זה והרי סימן שלא עשאה האחד בשלו שאילו עשאה היה עושה חזית מבחוץ: **ועביד דידיה.** עשה חזית מבחוץ: **ותקנתא לרמאי.** בתמיה וכי מפני דאגת רמאין איכפת תנא למיתני הא מתני': **ורישא.** דתקנתא ועושה חזית מבחוץ לאו תקנתא משום רמאי הוא דלא לימא חבריה של שניו הוא: **תנא דינא.** הואיל ובקעה אין מנהג לגדור אין יכול לכופו אלא כונס לתוך שלו ובונה ואידי דתנא דינא תנא תקנתא ועושה חזית משום רמאי אלא סיפא דינא לא תנא דהא פשיטא דאם עשו מדעת שניהם תעשה משל שניהם וכולה משום תקנתא הוא דתנייה: **מתני' המקיף את חבירו משלש רוחותיו.** שקנה ג' שדות סביב שדה חבירו לשלשת מצריה וגדר את שלשתן ונמצא שדהו של אמצעי זה מוקף משלש רוחותיו: **אין מחייבין אותו.** לתת כלום כדאמרי' דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא: הג"ה תמ"ש וכ"כ טעמא משום דאכתי לא מהני ליה מידי שהכל יכולים ליכנס מרוח רביעית אבל אם גדר רביעית מחייבין אותו כדאמרינן בגמ' ואע"ג דאמרינן לעיל דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא ה"מ בין בקעה לבקעה וכותל גבוה ד' אמות לשם הוא דלא בעינן (ח) מ"ט דליכא היזק ראיה אבל בשביל היזק בהמות שלא יכנסו לשדה צריך לגדור גדר שלו עשרה טפחים המונע מליכנס הבהמות: ה"ג ר' יוסי **אומר אם עמד וגדר את הרביעית** (ט) ולא גרסי' ניקף: הג"ה וכן בפירוש ר"ח ומיהו איקף מפרשינן לה לקמן. תוס' והכי מוכח בפ"ב דב"ק והלשון מוכיח דקתני אם עמד ולא קתני אם גדר מכלל דלאו בההוא דגדר השלש מיירי. ת' מו' שמ' ע"כ: **מגלגלין עליו את הכל.** לתת חלקו בשלשת הראשונות הכין דגדר את הכל הפתוח גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר חבריה: **גמ' נפי מה שגדר.** בכל יציאות שהוציא בהן הראשון יחזיר לו מחצה: **דמי קנים.** דאמר ליה לדידי סגי לי בגדר קנים ואי אפשי בהוצאה של גדר אבנים: ה"ג **הכן המקיף את חבירו מג' רוחותיו אין מחייבין אותו הא רביעית הא אם גדר עוד מקיף את הרביעית מחייבין אותו דאמרי ליה: אימא סיפא רבי יוסי אומר.** דהא לא אמרי ליה מידי שהרי גלוי הוא מצד רביעית הא אם גדר עוד מקיף את הרביעית מחייבין אותו דאמר הכל דר' יוסי דמר הכל לפי דמי קנים בזול דלא אמר אגר נטירא דהא לא הוא דאמר הכל לפי מה שגדר בה היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי דמר הכל לפי דמי קנים בזול הוא דמחייבין אותו דמחייבין אותו ור' יוסי סבר כו' (י) דהא ליכא למימר דת"ק דוקא אם גדר מקיף את הרביעית הוא דמחייבין אותו אבל אם גדר ניקף לא דכ"ש הוא דאמר היכא דלא גלי דעתיה דניחא ליה בהיקיפא קא מחייב ליה כ"ש היכא דגלי ור' יוסי נמי קס"ד דאמר דתנא ניקף וה"ה למקיף אלא בגלגול דהכל הוא דפליגי: **אלא לת"ק דמי קנים נמי לא יהיב ליה אלא מאי יהיב ליה.** מאי מחייבין אותו דלייקינן ממילתיה: **יהב ליה אגר נטירא.** דבר מועט שהיה צריך ליתן לשומר בכל שנה כשהיא בקמותיה: **דתנא קמא סבר.** דמי רביעית יהיב ליה אם גדרה מקיף אבל דמי הראשונות לא יהיב ליה שכבר יצא מהם זכאי בדבר דין שהיו אם ימים רבים ולא הועילו לו ואם גדרה ניקף לרביעית לא יהיב ליה מידי כדפיר' שכבר יצא ידי בית דין מהם ור' יוסי לא שנא גדרה ניקף ולא שנא מקיף מגלגלין עליו (יא) את הכל בכולן דמי קנים: **ואיבעיא אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו.** דתנא קמא אית ליה דרבי יוסי היכא דגדרה ניקף אבל רבי יוסי לית ליה דתנא קמא בגדר מקיף תנא קמא סבר לא שנא ניקף ולא שנא מקיף כי גדר לרביעית מחייבין אותו דהא תנא קמא במקיף איירי ולייקינן ממילתיה הא רביעית מחייבין אותו וכל שכן כשגדרה ניקף דגלי דעתיה:

ור'

מסורת הש"ס

[א] נני' הענין ערך קפל ג' קיפולא), [ב] נ"ל ר"ר ריבי. רש"ל, [ג] נ"ק כ:, [ד] נ"ל ריבי. רש"ל, [ה] נ"ל יסב, [ו] [נ.ג], [ז] הך ול"ג ניקף אינו מפיק"י רק שייך בהג"ה. רש"ל, [ח] נכ"ל: טוליה,

גליון הש"ם

גמרא קילופא מידע ידיע. בתפא"ץ מ"ל סימן נ"ג היה לו הגירסא כמן קיפולא וכ' שהוא היפוך הלשון מלשון קלוף וכנין מ"ש רש"י חולין דף מד ע"ל ד"ה דקפקל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דידיה הוא א"ל ותנא תקנתא לרמאי וכו' ל"ל האי מאי בשלמא ריפא: (ב) שם היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי מ"ק סבר דמי קנים בל"ל ותיבת הכל נפי נמתק: (ג) שם דעמד ניקף הוא דמגלגלין: (ד) רש"י ד"ה ומקפל ליה מקלפו הס"ד: (ה) ד"ה הג"ה יריכי וכו' יתירא לגיני ירכי תמ"ש. נ"ב כך היה גורס בעל הג"ה וכך הוא גי' ימוקי יוסף: (ו) **באר** ודפנא שהן הקנים: (ז) ד"ה אגא בא"ד ואם עשאוה שניים: (ח) ד"ה הג"ה תמ"ש וכו' דלא בעינן לגיכא בל"ל ותיבת מ"ט נמתק: (ט) ד"ה דת"ק סבר וכו' מגלגלין עליו בכולן בל"ל ותיבת את הכל נמתק:

מוסף רש"י

המקיף את חבירו משלש רוחותיו. שהיה לו לאחוזן אגא שדות אגא שדה שמעון מגלגא רוחותיו (ב"ק כ:). וגדר. לאחוזן, את הראשונה. סמוך לשדה שמעון, לבד מחיצות מיוחדות שהיו לו בינו לשאר הנקעות (שם). אין מחייבין אותו. אין מחייבין את שמעון כלום, דמאי אהני ליה, הרי שדהו פתוחה מצד רביעית (שם). לא שנא עמד וניקף. אם עמד וניקף וגדר את הרביעית גלי אדעתיה דניחא ליה בהקיפו של לאחוזן ומגלגלים עליו את הכל לתת את חלקו בג' מחיצות פנימיות של לאחוזן (שם).

מוסף תוספות

א. ואע"פ שעכשיו הוא נתנה מהם בצידוד הרביעית, ולא הדר דינא אלא אמרינן קם דינא. רשב"ץ. ב. דמשמע אם עמד מי שלא עמד עדיין, דהיינו ניקף דאי במקיף הו"ל למימר ר' יוסי אומר אם גדר את הרביעית. רשב"ץ.

רבינו גרשום (המשך)

בזול (ולטעמיה) אי האי פורתא דלא יהיב ליה דמי קנים בזול מאי יהיב ליה. לעולם כדאמר חייא בר רב דלר' יוסי לא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול והאי דמקשית מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי איכא ביניייהו ראשונה שניה ושלישית דת"ק סבר אם עמד מקיף וגדר את הרביעית מחייבין ליה לניקף דמי קנים בזול מאותה רביעית אבל מאינך אחרינא לא יהיב ליה כלל ור' יוסי סבר דראשונה ושניה ושלישית נמי יהיב דמי קנים בזול: ואיבעית אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו. דת"ק סבר אם עמד מקיף נמי וגדר את הרביעית מחייבי ליה לניקף דמי קנים בזול מאותה רביעית ולא יותר דמצי ליטען ניקף אנא הרינא יתיב ומנטר לשדה שלי. ור' יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית יהיב ליה מכוליה גדרים דמי קנים בזול דהואיל והוא עצמו גדר את הרביעית גלי אדעתיה דניחא ליה באינך גדרים. אבל אם עמד מקיף וגדר את הרביעית לא יהיב ליה כלל דמצי למימר אנא הויתי מנטר שדה שלי: אגר נטירא איכא ביניייהו. דהאי דקשיא ליה לעיל לת"ק מאי קהיבי ליה אגר נטירא מאי דהאי ניקף הוי יהיב לשומר שדהו דעכשיו לא צריך דהיינו בציר מדמי קנים בזול. ור' יוסי סבר מגלגלין עליו את הכל דיהיב ניקף דמי קנים בזול מכולהו גדרים: דעכשיו שדהו משתמרת בכל צד: **גמ'** הכל כמה שגדר. כלומר אם זה המקיף גדר שדותיו בכותל יפה של אבנים חייב ליתן לו זה הניקף לפי חלקו במה שהוציא זה על אותן גדרים ואין יכול לטענן לדידי סגי לי בכותל רעוע של מחיצת קנים: חייא בר רב אמר. מצי ליטען ליה ולא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול כמו שאם היו גדרים של קנים: בשלמא לרב הונא דאמר במה שגדר היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי. דדייקי הכי הא רביעית לת"ק מחייבין אותו דמי קנים בזול ואתי ר' יוסי למימר לחלוק על ת"ק ואמר את אמרת דמי קנים בזול ואנא אמינא דמחייבין אותו במה שגדר כעין שהוציא: אלא לחייא בר רב דאמר. לטעמא דר' יוסי דמחייב לניקף ליתן דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי כלומר מאי יהיב לת"ק בציר מדמי קנים

רבינו גרשום

נשעייה עליה אמה מלבר. שאמה העליונה מייסד אותה בסיד על פני כולה לאורך הכותל מבחוץ לצד חבירו: קפיל ליה. שיבא חבירו בסתר ומקליף אותו הסיד: מידע ידיע. מקום הקילוף ולא יועיל לו: כל הני דאמרן היינו בכותל של אבנים אבל [אם] אותו כותל מקני הוצא הוא מאי חזית מצי למקבע ביה דסניף ליה ריבי מלבר דלכי גדיל להו להוצא ליכוון דליהוי רישייהו דהוצא כייפי לבר לאותו צד של חבירו (שדין) [ושריק] ליה טינא דלא מצי חבירו לגזוז להו (ולא למישדינהו) [ולמישדינהו] דאיכא היכרא ומקשינן אפ"ה אתי חבריה (ומקבל) [ומקפל] לההוא טינא ושדי ליה ואמר דידי ודידך הוא (וישנו) [ומשני] קילופא מידע ידיע: אביי אמר. בשום ענין לכותל הוצין אין לו תקנה לעשות שום היכר שיהא כולו שלו שחבירו לא יכול לרמותו אלא בשטרא אא"כ יכתבו לו שטר שכולו שלו ואין לחבירו בו כלום: ואם עשו מדעת שניהם. כותל בבקעה בונין אותו שניהן בשותפות ועושין חזית מכאן ומכאן להיכרא שהכותל של שניהם הוא: ולא יעשה חזית לא זה ולא זה. וממילא ידעינן דשל שניהם הוא דכיון דלאחד אין לו חזקה בו יותר מחבירו לא יוכל לטעונו דכולו שלו הוא: לא צריכא. דאקדים חד ועביד חזית מצד שלו להכי צריך למעבד אידך: אמר לו וכי תנא דמתני' לא אתי לאשמעינן בהא סיפא אלא תקנתא דרמאי. בשלמא רישא תנא דינא ותנא תקנתא. תנא אם רוצה כונס בתוך שלו דאף על גב דחבירו אינו רוצה שימעט לו באויר אינו יכול לעכב עליו היינו דינא ואגב דאיצטריך למיתני דינא תנא נמי תקנתא אבל סיפא לא אית ביה דינא כלל דהא דקתני מתני' אבל אם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע לאו דינא הוא דמדעתייהו עבדי: רבינא אמר בהוצא עסקינן כו'. כלומר אפי' סיפא לא אתי לאורויי תקנתא כלל לרמאי אלא לאורויי אכותל דהוצא לאפוקי מדאביי דאמר לית ליה תקנתא אלא בשטרא קמ"ל דבחזית סגי בלא שטרא: **מתני'** המקיף את חבירו מג' רוחותיו. כגון שהיו לו למקיף ד' שדות א' מכאן וא' מכאן לשדה של אדם אחר שהיה באמצעיתן של אותן שדות ורצה בעל אותן ד' שדות לגדור שדותיו וגדר את הא' ואת הב' ואת הג' ומאותן גדרים של אותן שדות לא היתה משתמרת שדהו של זה הואיל שלא גדר שדה רביעית אין מחייבין הניקף ליתן חלקו המגיעו באותן ג' גדרים הואיל ועדיין אינו משומר שדהו שעדיין פתוח מרוח א': ר' יוסי אומר אם עמד מקיף וגדר שדה רביעית מגלגלין לו את הכל לניקף ליתן בכל אותן ג' גדרים לפי חלקו המגיעו

ג) **ור' יוסי סבר.** דוקא גדרה ניקף דגלי דעתיה אבל גדרה מקיף לא: **רוניא אקפיה רבינא.** ד' שדות היו לרבינא סביבות מרבעה מצריו של רוניא וגדרן: **הב לי כמה דגדרי.** כרב הונא אליבא דר' יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר דהכי קי"ל כדמוכח לקמן: **יומא חד הוה גדר.** רוניא היה גודר תמרים מדקל שבשדהו: **קיבורא דאהיני.** אשכול של תמרים משל רוניא ובפניו: **רמא ביה קלא.** גער בו רוניא באריסיה דרבינא: **א"ל.** רבינא גלית אדעתין שחביבין הדקלין עליך ואיתא לך בשמיתן: **לא יהא אלא עיזי בעלמא מי לא בעיים בו.** כלומר אפי' אינך ירא מן הגנבים צריך אתה לשמרן מן העזים: **ולאו גברא בעיים לאהלויי.** להזעיק ולגעור בהן ד) ה) וירעם מתרגמי' אהלי (תהלים יח) וכן כל לשון הכרזה בתרגום יהומן: **פייסיה במה דאיפייס.** טוב לך (ג) להתפייס בשכר נטירתא הואיל ונתרצה לכך: הגה"ה **ואי לא דאיננא לך כר' יוסי כו'** מכלל דהכי הלכתא. וכן פסק ר"ח. תמ"ש: **ארבעה ללא וד' לללא.** אני שמעתי ללא רצען עני וללא רצען עשיר וכך אמר לו ארבע כברות צריכין לרצען עני למאכלות ביתו ליום כמו שצריכין לעשיר וזה עני הוא וצריך לו השדה לפרנסה וכשם שאתה אומר לו הסתלק מעלי בדינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב ו) כך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני זה ואל תסלקהו ויש לגמגם דהעור קרוי ללא ולא הרצען כדאמרי' בעלמא (נדרים דף נו:) מאי דרגש ערסא דללא ואומר אני רוניא רצען היה ד) ונותן עורות לעבדיו לעשות מהן מנעלין למוכרן בשוק וכך אמר לו רב ספרא לרבינא העני זה שכרו מועט שהוא צריך ליתן שכר הרבה לעבדיו דאמרי אינשי ארבעה זוזי לעורך מקח העור וארבעה זוזי לשכר העבדיו והיינו ללא לפיכך עשה ישר וטוב ותהי לו שדה זו לפרנסת ביתו ז) וא"נ ד' ללא ד' ככרות צריך לעבדן עני וד' לללא כמו כן ד' לעורך עבדן עשיר ומשל הוא כנגד רוניא שהיה לו שדה אחת בתוך שדות של רבינא כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו ועכשיו קנה לו שדה אצל מצר רבינא ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו וא"ל רב ספרא לרבינא שיעשה הישר והטוב להניח לרוניא אותה ח) דעכשיו יהיה לו שנים שכמו שצריך שמירה לשני שדות [צריך] ג"כ לאחד ומכמה דברים ילאת האחד מרובה כילאת שנים ומצא רוניא משתכר: **מתני' מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות.** דבהכי סגי להזיק ראיה: **בחזקת שנתן.** אם אמר האחד לאחר שבנאו אני עשיתיו משלי שלא רצה זה לסייעני ותובעו אני הילילאה וזה אומר נתתי חלקי נאמן: **עד שיביא.** התובע עדים שתבעו ולא נתן לו דכיון דחובה עליו לסייעו ומשפט זה לכל גלוי לא היה בוזה משלו אלא היה לוצה עליו בב"ד: **סמך לו כותל אחר.** לאחר שבנאו האחד למעלה מד' אמות הרבה ולא רצה האחר לסייעו בהגבהתו סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת עליו תקרה מכותל לכותל אע"פ שלא נתן עליו עדיין התקרה: **מגלגלין עליו אם הכל.** דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהילאך: **בחזקת שלא נתן.** אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון ואומר לו תן לי חלקך במה שהגבהתי וזה אומר נתתי חלקי אינו נאמן אלא בעדים שאין משפט זה גלוי לכל ועד שיחייבוהו בית דין אינו עשוי ליתן: **גמ' הקובע זמן לחבירו.** במלוה שהלוהו אילימא

ד) **הגה"ה** כתב בספרים אבל מקיף לא יהיב ליה אלא דמי רביעית. וקשה דמנלן דיהיב ליה אפי' דמי רביעית דילמא לא יהיב ליה כלל וכן משמע בפ' כיצד הרגל (ב"ק דף כ: ושם ד"ה טעמא) דקאמר טעמא ה) דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ודחי שאני התם דא"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא מיהו יש לדחות דה"ק לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא הלכך פטור מלסייע לד' רוחות אבל רביעית יסייע דאין לך אדם שלא יסייע לרביעית שיהיה גדור מארבע רוחותיו: **ואי לא דאיננא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי.** קנא היה נראה שלא להפחידו היה אומר כן מדלא קאמר ואי לא מגבינא לאפדנא מינך או מחינא לך בסילואה דלא מבע דמא ואע"ג דבלוגב הגזול (סוכה דף לד: ושם ד"ה ולדרום) אמר שמואל להגהו דמזבני אסא משוו זביניכו ואי לא דרשינן לכו כר' טרפון ובעי למימר התם דלהפחידם היה אומר כן הכא נראה דהכי ס"ל כדפירש רש"י ועוד מדקאמר ליה זיל פייסיה במאי דאיפייס ואי לא דאיננא לך דינא כר"ה אליבא דרבי יוסי רוניא זבן ארעא אמיצרא דרבינא סבר רבינא לסלוקי משום דינא דבר מצרא א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא אמרי אינשי ארבעה לצלא ארבעה לצללא:

מתני' ט) א כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו ב עד ארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן ג מד' אמות ולמעלן אין מחייבין אותו ד סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל ה בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן:

גמ' אמר ריש לקיש הקובע זמן לחבירו ט) ואמר לו פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן ולואי שיפרע בזמנו אביי ורבא דאמרי תרוייהו עביד איניש דפרע בגו זימניה זימנין דמתרמו ליה זוזי אמר איזיל איפרעיה כי

ט) **הגה"ה** כתב בספרים אבל מקיף לא יהיב ליה אלא דמי רביעית. וקשה דמנלן דיהיב ליה אפי' דמי רביעית דילמא לא יהיב ליה כלל וכן משמע בפ' כיצד הרגל (ב"ק דף כ: ושם ד"ה טעמא) דקאמר טעמא ה) דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ודחי שאני התם דא"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא מיהו יש לדחות דה"ק לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא הלכך פטור מלסייע לד' רוחות אבל רביעית יסייע דאין לך אדם שלא יסייע לרביעית שיהיה גדור מארבע רוחותיו: **ואי לא דאיננא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי.** קנא היה נראה שלא להפחידו היה אומר כן מדלא קאמר ואי לא מגבינא לאפדנא מינך או מחינא לך בסילואה דלא מבע דמא ואע"ג דבלוגב הגזול (סוכה דף לד: ושם ד"ה ולדרום) אמר שמואל להגהו דמזבני אסא משוו זביניכו ואי לא דרשינן לכו כר' טרפון ובעי למימר התם דלהפחידם היה אומר כן הכא נראה דהכי ס"ל כדפירש רש"י ועוד מדקאמר ליה זיל פייסיה במאי דאיפייס ואי לא דאיננא לך דינא כר"ה אליבא דרבי יוסי רוניא זבן ארעא אמיצרא דרבינא סבר רבינא לסלוקי משום דינא דבר מצרא א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא אמרי אינשי ארבעה לצלא ארבעה לצללא: **מתני'** ט) א כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו ב עד ארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן ג מד' אמות ולמעלן אין מחייבין אותו ד סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל ה בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן: **גמ'** אמר ריש לקיש הקובע זמן לחבירו ט) ואמר לו פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן ולואי שיפרע בזמנו אביי ורבא דאמרי תרוייהו עביד איניש דפרע בגו זימניה זימנין דמתרמו ליה זוזי אמר איזיל איפרעיה לאלא

(ב"מ דף קח:) הני מארבע בני מצרא דקדים חד מייניהו וזבן מאי דזבן זבן מ"מ סבר רבינא לסלוקי משום שהיה מצרן מגג' לדדין ורוניא רק מרוח אחת א"ל רב ספרא אמרי אינשי ארבעה לצלא פירוש לעור גדול צריך ליתן לעבדן ד' זוזי וד' לללא עור קטן כלומר צריך ליתן מן הקטן כמו מן הגדול שיש טורח בקטן כמו בגדול ה"נ מאי טעמא דינא דבר מצרא משום שיהיו כל שדותיו סמוכין שיוכל לחורשן בבת אחת ולכך הוא מצרן מרוח אחת כמו אתה מג' רוחות וה"ר אברהם פירש דהך ארעא דזבן רוניא אמילאה דרבינא היינו אמצרא דאותן שדות שהיה רוניא אריס בהן כדאמרי' רוניא שבלא דרבינא הוה וה"ק ליה רב ספרא לרבינא אע"פ שאין לרוניא בגוף הקרקע כלום מכל מקום הואיל שהוא עובדן א הרי הוא מצרן (ז) כמו דאמרי אינשי ארבעה לצלא נותנין לב' זוז על העור וכמו כן צריך ליתן לצלא לאומן המעבד את העור: **מארבע** אמות ולמעלה אין מחייבין אותו כו' בחזקת שלא נתן. ב

אייני כגון דילעינן דקדם חד ואריא לחבריה והיה מסרהב כדמשמע ליפנא אין מחייבין אותו ולכך הוי בחזקת שלא נתן ג ומ"ל להעמיד בשעשה חזית ד: **אע"פ** שלא נתן (ח) תקרה מגלגלין עליו **את הכל.** אע"ג דזה נהנה וזה לא חסר פטור מ"מ כיון דגלי דעתיה דניחא ליה בהולאה מייב ה וכן משמע נמי בכיצד הרגל (ב"ק דף כ: ושם) דקאמר טעמא דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ואפ"ה כשעמד ניקף מייב כן נראה לי אי נמי הכא זה חסר הוא שגורם לו שהגביה הכותל למעלה מד' אמות כדי שלא יהיה לו היזק ראיה בשום ענין ממנו: **הקובע** זמן לחבירו. אור"י דוקא קובע זמן אבל בשאם הלואה לא חשיב ליה תוך שלשים תוך ו זמנו: **ובא** בזמנו ואמר פרעתיך תוך זמני אינו נאמן. ונראה לי שיש עדים שחייב לו וקבע לו זמן דאי לאו הכי ניחמניה שפרעו תוך זמן במיגו דאי בעי אמר לא הלוית לי כלום או לא קבעת לי שום זמן ולקמן מיבעי ליה אי

מחייבין אותו לבנות אם טוען הלה ואמר אני נתתי והגבהתי עמו והלה אומר לא נתת הרי הוא בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן: הקובע זמן לחבירו. לפרוע לו את חובו:

ז) נראה לי"ל והטעם היא ממחמת שהוא דר בביתו ע"י אותו כותל.

מסורת הש"ס

א) [לעיל ג:], ב) י"א בא בזמנו. רש"ל, ג) שייך לעמוד הקודם, ד) [מלכלוי לשון הרמת קול כל"ל. רש"ן], ה) ל"ל יעשם והוא בש"ב כב וכן הוא בס"י, ו) [בכרים ו ב"מ קח.], ז) ס"א ל"ג ולא"ר רק הוא הג"ס עד הס"ד. רש"ל, ח) שייך לעמוד הקודם, ט) [כלשיא בכתובות פד.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' הב לי לפי דמי קנים: (ב) שם בעלמא (מלכלוי בעיא כל"ל ותיבת לאו נמחק: (ג) רש"י ד"ה פייסיה וכו' טוב לך שניאות להתפייס: (ד) ד"ה אריסיה לגלא וכו' לעגן היה ולוקח עורות ונותן עורות לעבדיו: (ה) **בא"ד** אותה שדה דעבדיו: (ו) תוס' ד"ה הג"ס וכו' דקאמר טעמא דגדר ניקף: (ז) ד"ה אריסיה וכו' הרי הוא מלגן כמוך דאמרי אינשי: (ח) ד"ה אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין וכו' טעמא דגדר ניקף:

מוסף רש"י

מנה לי בידך אמר לו הין. ובפני עדים ואמר הסם אתם עדי (שבועות מב.). **נתתיו לך פטור.** מלבוש ומשבועה לחוריין (שם). אין לך בידי. לא היו דברים מעולם, חייב. לגלם ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן (שם). **הימלטי.** שוותגים בקרים קביב פתחי חלונות ופתחון ובמקום חודי קיבוע הקורות (ב"ק נז:).

מוסף תוספות

א. ולא היה יכול לסלקו וכו', ויש לו חלק בפירות, הרי הוא כאילו הוא שותף עמו בגוף הקרקע (ן). ר"ן. ב. איכא למידק מאי בחזקת ש[לא] נתן, ואי זה מוחזק בו יותר, וי"ל [ד"]. רשב"ם. ג. חזקה לא נתפייס לאחר מיכן ולא פרע וכו' כיון דאין דין זה גלוי לכל שיחייבוהו ב"ד על כך. שם. ד. מארבע אמות ולמעלה שניכר שהכותל שלו. שיטמ"ק בשם תוספות הרמ"ם. ה. דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה ולא דמי לדר בחצר חבירו דלא גלי אדעתי' אלא בחנם. תוס' ב"ק כ: ו. אע"ג דסתם מלוה ל' יום וכו' אפ"ה אם אמר פרעתיך תוך ל' יום נאמן, דכיון שלא קבע לו זמן ל' יום בפירוש, מיכסיף ופרע תוך ל'. רשב"ם.

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ו סמא עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף י:
כג ב מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף מ:
כד ג ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף י:
כה ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו גרשום

הב לי כמה דגדרי. הואיל והוקפת שדך מד' רוחותיה ומשתמרת תן לי לפי חלקך המגיעך מהוצאותי: הב לי דמי קנים בזול. כלומר אם לא תצרה ליתן שיערו גדר טוב תן לי מיהו שיעור דמי קנים בזול: הוה קא גדר דיקלא. היה (ולקט) [ולוקט] דיקלא: א"ל רבינא לאריסיה זיל אייתי לי קיבורא. כגון אשכול של ג' או ד' תמרים תלוים בקנה א' מאותו דקל: רמא קלא. גער בו באותו אריס שלא יגע בתמרים: דניחא לך. בהני גדרים דגדרי: אלא עיזא בעלמא. כלומר מי לא בעית למעביד דלא רוניא מחמת עיזי דלא ליפסדו בשדך והשתא לא צריכת: פסיקנא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי. דאמר הכל כמה שגדר: ארבעה לצלא ארבעה לצללא. כלומר דהיכי דצריכי לאושכף עשיר שהוא (דלא) [צלא] ד' ככרות למזונותיו ואנשי ביתו כך צריכין לעבדן עני משל אמר לו כלומר מעשה זה דבר מיצרא אינו אלא משום ועשית הישר והטוב וכיון דזה רוניא עני והטוב אינו יכול לחיות בלא שדה (שאם) [ואם] לא יקח עכשיו יפסיד מעותיו ואין לו במה להתפרנס משום הכי לא תוכל לסלוקיה דאין לך ועשית הישר והטוב גדול מזה דתשביק ליה למיזבן:

פיסקא כותל חצר שבין ב' חצירות שנפל מחייבין אותו למעבד שיסייע לבנות עד ד' אמות משום היזק ראיה והואיל דמחייבין ליה לסיועיה אם טוען הלה לא נתן לי כלום אלא אני לבדי בניתי לי משלי וזה אומר נתתי הרי הוא בחזקת שנתן עד שיביא ראיה עדים שלא נתן: מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו. לסייעו לבנותו דהשתא ליכא היזק ראיה: סמך לו זה. שלא נתן מד' אמות ולמעלה ובנה זה בחלקו כותל אחר גבוה כמו זה שהגביה חבירו משלו שנתכוין לבנות שניהן ביחוד ושיהיה כותל זה שהגביה חבירו אחד מכותל הבית: אע"פ שלא נתן עליו את התקרה. על כותל זה שהגביה חבירו אלא כעין קונדסין ונתן עליהם את התקרה מצד אחד על כותליו אעפ"כ מגלגלין עליו את הכל מה שהוציא זה על אותו גובה יותר על ד' שאע"פ שלא נתן התקרה עליו נהנה הוא מן הכותל

ח) וההנאה היא בביתו מחמת אותו כותל: והואיל דמארבע אמות ולמעלה אין

כו א ב מיי׳ פי״ד מהל׳ מלוה הל׳ ו׳ סמג עשין פד טוש״ע מ״מ סי׳ עח סעיף ו׳:
כז ג מיי׳ שם סמג עשין לד טוש״ע מ״מ סי׳ קח סעיף י׳:
כח ד ה מיי׳ שם סמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ עח סעיף ו׳:

מי אמרינן מיגו במקום חזקה[א] ומ״מ אין להוכיח מכאן דקסבר ריש לקיש המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים דאפשר דמיירי הכא שהלוהו שלא בעדים אלא הודה לו בפני עדים דאפילו למ״ד צריך לפורעו בעדים ה״מ היכא דהלוהו בפני עדים מעיקרא דלא אימניה אלא בפני עדים ואם תאמר מכל מקום ניפשוט מהכא דלא אמרינן מיגו דאי בעי אמר פרעתיך עתה ואומר ר״י דהא לא חשיב מיגו כיון דמיירי דקיימי ביום אחרון של זמן ואע״ג דמסקינן בשילהי דהשואל (ב״מ דף קב: ושם) דעביד איניש דפרע ביומא דמישלם זימניה מ״מ אין זה מיגו דלא חליף איניש למימר פרעתיך היום[ב] אבל רגיל הוא לומר פרעתיך אתמול ושכחתי: **כי היכי דלא ליטרדן.** אע״ג דבפ׳ יש נכור (בכורות דף מט. ושם) תנן נכור בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה ואומר ר״י דהתם לא שייך האי טעמא דלא ליטרדן דהוי ממון שאין לו תובעין[ג] מיהו קשיא לרבי מפרק השואל (ב״מ דף קב: ושם) דאמר בעו מיניה מרבי ינאי שוכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה אימת אי בתוך זמנו תגיעה מת (ג) בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה והשתא היכי מדמי לה לנכור דהתם לא שייך למימר לא ליטרדן[ד] ולכך צריך לומר דנכור נמי איכא טירדא דמלוה שצריך מיד ליתן דזריזין מקדימין ומפרש ר״י טעם אחר דהכא כיון דחייב לו ואיתרמי ליה זוזי פורע לו תוך הזמן דלא ליטרדן אבל גבי נכור דאכתי לא איחייב כלל עד לאחר ל׳ יום ושמא ימות בתוך ל׳ ויפטר וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת דלא עדיף מיניה ומיהו קשיא הא דפריך לר״ל מכותל חצר שנפל ודייק מיניה דעביד איניש דפרע בגו זימניה לאבי ורבא נמי תיקשי דמודו התם דלא עביד דפרע דשמא לא יבוא זה את הכותל ומיהו בכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר: **אילימא דא״ל פרעתיך בזמני פשיטא.** ואי״ת ואמאי פשיטא הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו ואמן שהדי עשה כותל איצטריך לאשמועינן דאין צריך לפורעו בעדים אפילו מ״ד גבי מלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים התם משום דלא אימניה מעיקרא אבל הכא ליכא שום הוכחה דלא אימניה הילכך פשיטא דאין צריך לפורעו בעדים: **ואפילו מיתמי.** ואע״ג דאמור רבנן הבא ליפרע בו׳. נראה דביתומים גדולים מיירי אבל בקטנים לא גבי אפי׳ תוך זמנו (ג) לרב פפא דמפרש טעמא דאין מזקקין משום פריעת בעל חוב מלוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש טעמא משום צררי לא גבי מיתמי קטנים אפילו תוך זמנו דאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין דקטנים חשוב שלא בפניו כדמוכח בריש פרק הגוזל בתרא (ב״ק דף קיב.) ואפילו נתקבלה עדות בחיי האב (ד) מלית למימר דחיישינן לצררי אפילו תוך הזמן בקטנים כדאשכחן גבי אלמנה בפרק השולח (גיטין דף לד: ושם) דתנן אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה וטעמא משום שמא התפיסה הבעל לצרי אע״פ שהוא תוך הזמן[ה] ומיהו מאלמנה אין ראיה דהתם חיישינן לצרי אפילו בגדולים[ו] משום דאית בתנאי בית דין כדאמרינן בהנשא (כתובות דף קב: ושם) דחיישינן טפי לצרי בבנותיו מבבת אשתו משום כיון דאיתנהו בתנאי בית דין אימור צרי אתפסיהו ואין להביא ראיה מדלא קאמר אע״ג דאמור רבנן אין מזקקין לנכסי יתומים קטנים אא״כ רבית אוכלת בהן כו׳ דלא מיירי בקטנים אלא דוקא בגדולים דשמא משום רב פפא נקט מילתיה בגדולים אי נמי נקט הוא דהבא ליפרע לאשמועינן דגבי אפילו בלא שבועה[ז] ואין להביא ראיה משלהי דמכילתין (דף קעד:) דקאמר מאי ביניהו דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ולא קאמר איכא ביניהו כגון דמית לוה תוך הזמן דלרב הונא גבי דהא רב הונא ורב פפא אמר בשמעתין דלית להו חזקה דריש לקיש ועוד דבכמה מקומות יכול למצוא איכא ביניהו טובא ואינו חושש לומר אלא דבר אחד או שנים כדאמרינן בהמניח (ב״ק דף לג. ושם ד״ה הקדישו) גבי פלוגתא דיושש השור מיהו יש להביא ראיה דאפילו רב הונא דמפרש טעמא משום צררי לא גבי מיתומים קטנים אפילו תוך הזמן דפריך עליה דרב אסי בפ׳ שור היתומים (ערכין דף כב. ושם) ודחיק עלה לשנויי בבעל חובה[ח] שקיבל עליו לזו ולא לזו ולא משני הכא במאי עסקינן בשלא הגיע הזמן בחיי האב ואין לומר דהתם קוגיא סברה כטעמא דרב פפא דהא במסקנא[ט] משני כשחייב מודה והאי שיעורא ליתא אליבא דטעמא דרב פפא וכן יש להוכיח מגופיה דמילתיה דרב אסי דקאמר אלא אם כן רבית אוכלת בהן ור׳ יוחנן אינו מוסיף כי אם כתובה אשה משום מזוני משמע בעל חוב לא משתכח בשום ענין דנפרעין ומסתמא רב אסי ורבי יוחנן אית להו חזקה דריש לקיש דהכי הלכתא כדפסיק בשמעתין ועוד אי לית להו חזקה דריש לקיש א״כ קי״ל כריש לקיש באחרונה דבריש ובריש החולץ (יבמות דף לו. ושם) לא פסיק רבא כוותיה אלא בתלת אע״ג דרבא ודאי[י] פליג אריש לקיש בשמעתין מ״מ גם לדידן מוכח דלא קי״ל כריש לקיש אלא בתלת ובפרק ד׳ וה׳ (ב״ק דף לט. ושם) דפריך לרבי יוחנן דאמר מעליית יתומים והאמר רבי יוחנן אין מזקקין לנכסי יתומים אלא לכתובת אשה אע״ג דקיימא לן דטעמא הוי משום צררי והתם בשור שנגח לא שייך צררי מ״מ פריך אפיר דרבי יוחנן אית ליה אין מזקקין בכל ענין אפילו במלוה הבא דאמרה בדדמי, ואי לא מרע דהכא], לפי שאין הוזה כלל שיהיה פורע בתוך זמנו אבל [דהתם] מרע דיכול להיות אמת שמת במלחמה. תוס׳ יבמות קטו.

אילימא דא״ל פרעתיך בזמני. כשהשלמת את גובה ארבע אמות: **פשיטא.** דנאמן שהרי זו טענת מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום: **אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני.** קודם שהשלמת לארבע אמות: **ת״ש.** מסיפא בחזקת שלא נתן כו׳: **אילימא דא״ל פרעתיך בזמני.** כשגמרתי את כותלי וידעתי כמה נתחייבתי לסייע בהגבהתך: **מי יימר דמחייבו לי רבנן.** הילכך אפילו אמר פרעתיך בזמני לא מהימן: **ואפילו מיפמי.** אם מת הלוה בתוך זמנו גובה חובו מן היתומים בלא שבועה ולא חיישינן דילמא פרעיה: **מה לי נשקר.** אי בעי אמר ליה פרעתיך בזמני הילכך כי א״ל נמי פרעתיך בתוך זמני נאמן בשבועה: **או**

כי היכי דלא ליטרדן תנן בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן היכי דמי אילימא דאמר ליה פרעתיך בזמני פשיטא בחזקת שנתן אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא עביד איניש דפרעיה בתוך זמניה שאני הכא דכל [ו]שפא ושפא זימניה הוא ת״ש בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן היכי דמי אילימא דאמר ליה פרעתיך בזמני אמאי לא אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא לא עביד איניש דפרע בגו זימניה שאני הכא דאמר מי יימר דמחייבו לי רבנן רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי כאביי ורבא מר בר רב אשי עבד כר״ל [א]והלכתא כר״ל [ב]ואפילו מיתמי ואע״ג [ג]דאמר מר [ד]הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה [ה]חזקה לא עביד איניש דפרע בגו זימניה [ה]איבעיא להו תבעו לאחר זמן ואמר לו פרעתיך בתוך זמני מהו [ג]מי אמרינן [ו]במקום חזקה [ח] אמרינן [ז]מה לי לשקר

ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה אימת אי בתוך זמנו תגיעה מת (ג) בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה והשתא היכי מדמי לה לנכור דהתם לא שייך למימר לא ליטרדן[ד] ולכך צריך לומר דנכור נמי איכא טירדא דמלוה שצריך מיד ליתן דזריזין מקדימין ומפרש ר״י טעם אחר דהכא כיון דחייב לו ואיתרמי ליה זוזי פורע לו תוך הזמן דלא ליטרדן אבל גבי נכור דאכתי לא איחייב כלל עד לאחר ל׳ יום ושמא ימות בתוך ל׳ ויפטר וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת דלא עדיף מיניה ומיהו קשיא הא דפריך לר״ל מכותל חצר שנפל ודייק מיניה דעביד איניש דפרע בגו זימניה לאבי ורבא נמי תיקשי דמודו התם דלא עביד דפרע דשמא לא יבוא זה את הכותל ומיהו בכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר: **אילימא דא״ל פרעתיך בזמני פשיטא.** ואי״ת ואמאי פשיטא הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו ואמן שהדי עשה כותל איצטריך לאשמועינן דאין צריך לפורעו בעדים התם משום דלא אימניה מעיקרא אבל הכא ליכא שום הוכחה דלא אימניה הילכך פשיטא דאין צריך לפורעו בעדים: **ואפילו מיתמי.** ואע״ג דאמור רבנן הבא ליפרע בו׳. נראה דביתומים גדולים מיירי אבל בקטנים לא גבי אפי׳ תוך זמנו (ג) לרב פפא דמפרש טעמא דאין מזקקין משום פריעת בעל חוב מלוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש טעמא משום צררי לא גבי מיתמי קטנים אפילו תוך זמנו דאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין דקטנים חשוב שלא בפניו כדמוכח בריש פרק הגוזל בתרא (ב״ק דף קיב.) ואפילו נתקבלה עדות בחיי האב (ד) מלית למימר דחיישינן לצרי אפילו תוך הזמן בקטנים כדאשכחן גבי אלמנה בפרק השולח (גיטין דף לד: ושם) דתנן אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה וטעמא משום שמא התפיסה הבעל לצרי אע״פ שהוא תוך הזמן[ה] ומיהו מאלמנה אין ראיה דהתם חיישינן לצרי אפילו בגדולים[ו] משום דאית בתנאי בית דין כדאמרינן בהנשא (כתובות דף קב: ושם) דחיישינן טפי לצרי בבנותיו מבבת אשתו משום כיון דאיתנהו בתנאי בית דין אימור צרי אתפסיהו ואין להביא ראיה מדלא קאמר אע״ג דאמור רבנן אין מזקקין לנכסי יתומים קטנים אא״כ רבית אוכלת בהן כו׳ דלא מיירי בקטנים אלא דוקא בגדולים דשמא משום רב פפא נקט מילתיה בגדולים אי נמי נקט הוא דהבא ליפרע לאשמועינן דגבי אפילו בלא שבועה[ז] ואין להביא ראיה משלהי דמכילתין (דף קעד:) דקאמר מאי ביניהו דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ולא קאמר איכא ביניהו כגון דמית לוה תוך הזמן דלרב הונא גבי דהא רב הונא ורב פפא אמר בשמעתין דלית להו חזקה דריש לקיש ועוד דבכמה מקומות יכול למצוא איכא ביניהו טובא ואינו חושש לומר אלא דבר אחד או שנים כדאמרינן בהמניח (ב״ק דף לג. ושם ד״ה הקדישו) גבי פלוגתא דיושש השור מיהו יש להביא ראיה דאפילו רב הונא דמפרש טעמא משום צררי לא גבי מיתומים קטנים אפילו תוך הזמן דפריך עליה דרב אסי בפ׳ שור היתומים (ערכין דף כב. ושם) ודחיק עלה לשנויי בבעל חובה[ח] שקיבל עליו לזו ולא לזו ולא משני הכא במאי עסקינן בשלא הגיע הזמן בחיי האב ואין לומר דהתם קוגיא סברה כטעמא דרב פפא דהא במסקנא[ט] משני כשחייב מודה והאי שיעורא ליתא אליבא דטעמא דרב פפא וכן יש להוכיח מגופיה דמילתיה דרב אסי דקאמר אלא אם כן רבית אוכלת בהן ור׳ יוחנן אינו מוסיף כי אם כתובת אשה משום מזוני משמע בעל חוב לא משתכח בשום ענין דנפרעין ומסתמא רב אסי ורבי יוחנן אית להו חזקה דריש לקיש דהכי הלכתא כדפסיק בשמעתין ועוד אי לית להו חזקה דריש לקיש א״כ קי״ל כריש לקיש באחרונה דבריש ובריש החולץ (יבמות דף לו. ושם) לא פסיק רבא כוותיה אלא בתלת אע״ג דרבא ודאי[י] פליג אריש לקיש בשמעתין מ״מ גם לדידן מוכח דלא קי״ל כריש לקיש אלא בתלת ובפרק ד׳ וה׳ (ב״ק דף לט. ושם) דפריך לרבי יוחנן דאמר מעליית יתומים והאמר רבי יוחנן אין מזקקין לנכסי יתומים אלא לכתובת אשה אע״ג דקיימא לן דטעמא הוי משום צררי והתם בשור שנגח לא שייך צררי מ״מ פריך אפיר דרבי יוחנן אית ליה אין מזקקין בכל ענין אפילו במלוה הבא דאמרה בדדמי, ואי לא מרע [דהכא], לפי שאין הוזה כלל שיהיה פורע בתוך זמנו אבל [דהתם] מרע דיכול להיות אמת שמת במלחמה. תוס׳ יבמות קטו.

אע״ג דאמרו רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים בו׳. ותניא נמי בפ׳ הכותב (כתובות דף פז. ושם) אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע בו׳ משמע שהיא משנה בשום מקום ותימה היכא אמרו חכמים דמאלמנה ליכא למילף דשאני אלמנה דאית לה בתנאי ב״ד וחיישינן לצרי טפי ואומר ר״י מדתנן בפרק הכותב (שם דף פד.) גבי מי שמת והניח אשה ובעל חוב והיה לו מלוה ופקדון ביד אחרים בו׳ יתנו ליורשים שכולם צריכים שבועה ואין היורשין צריכין שבועה ועוד תנן בשבועות (דף מה.) וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה וכו׳ שלא מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע אלמא גם האב היה נשבע שאינו פרוע מכאן משמע שאם הוציא שטר חוב על חבירו וא״ל אישתבע לי דלא פרעתיך בגו זימניה אין צריך לעשות[ח] שבועה: **מי אמרי׳ במקום חזקה מה לי לשקר או לא.** הקשה הר״י בר מרדכי והא הך חזקה עדיפא דמשטר דבשטר אינו גובה אלא בשבועה ובהך חזקה גובה בלא שבועה וא״כ מאי קא מיבעיא ליה הא פשיטא דמיגו במקום עדים לא אמרינן כ״ש במקום חזקה דעדיפא טפי ואור״י דלא קשה כלל דודאי עדים עדיפי מחזקה דאי אמרי שפרעו אפי׳ בתוך הזמן פטור ואי אמרי אפילו אחר זמן ידענו שלא פרעו היה גובה מן היתומים בלא שבועה ומה שצריך שבועה בשם לו בשטר זהו לפי שאינו מוכיח מתוך השטר אם פרע ואם לאו דזימנין דזייר ליה אפשיטי דספרא דאלמרינן בפ״ק דב״מ (דף יז.) אך קשה דמ״מ תפשוט דלא אמרי׳ מיגו במקום חזקה מדרמי בר חמא דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו[ט] (בשטר) ולא מהימן לומר החזרתי לך במיגו דאי בעי אמר דנאנסו משום דמלי א״ל שטרך בידי מאי בעי וכ״ש דלא אמר מיגו במקום חזקה דחזקה עדיפא דאין צריך שבועה וטעמא דשטרך בידי מאי בעי לא מהני לפוטרו משבועה ושמא סוגיא דהכא לא סברה כרמי בר חמא ולא דמי כלל להדא[י] דפרק האומר (דף מד: ושם) דאמר היכא דמוחזק לן דאית ליה אחים ואמר יש לי בנים דנאמן במיגו דאי בעי פטר לה בגיטא וכן הכא דהאשה שלוח בעולם מי אמר מיגו דאי בעי אמרה שלוח בעולם או דלמא כיון דהחזיקה היא ואמרה בדדמי לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה ומייתי התם מעין הכא בעיא לא דמי כלל להך דהכא[כ] ומיהו קשה מדתנן בפרק בית שמאי (דף קיא:) יבמה שאמרה תוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו אחר שלשים מבקשים היתומו ומפרש התם דעד שלשים יום מוקי אינים אנפשיה טפי לא מוקי ולכך לאחר שלשים יום אין כופין דלא מהימנא אף על גב דאית לה מיגו [כ]דאי בעיא אמרה אינו יכול לבא עלי דנאמנת כדמוכח בסוף נדרים (דף לא.): ואמר

מסורת הש״ס

ז) [נראה דל״ל דאמרי׳ ליה דודאי אמר וסבר כדעתו הואיל וכו׳]. ב) [אולי ל״ל שפרע בזמנו אמרינן מה לו לשקר ונאמן לטעון שפרע תוך זמנו ואף שהוא נגד החזקה דלמא פורע בזמנו והואיל ויכול לפטור עצמו בזמנו ואמר תוך זמנו אמרי׳ מה לי לשקר:

א) גמ׳ העיון בערך סף ד׳ ספא וספא פי׳ כל נדנך ונדנך זמיניה הוא], ב) [לקמן לג. גיטין לד:] כתובות פז., ג) [וע״י תוס׳ כתובות יט. ד״ה חזקה וכו׳ מה שהגיהו בל״ע], ד) [קדושין סד: וש״נ], ה) ל״ל לגבע״מ עכו״ס. ר״ש מלפסי ומנ״כ, ו) ל״ל במסקנא דהתם. מר״כ, ז) ל״ל דלרבא ודאי לא מקשה למה לא קאמר ד׳ דהא פליג אריש לקיש. מר״כ, ח) [ל״ל בעדיים], ט) [ל״ל דקדושין פרק],

גליון הש״ס

גמרא במקום חזקה אמרי׳ מה לי לשקר. עי׳ בר״ן קדושין דף כ״ה ע״ב: **תוס׳** ד״ה מי כו׳ **דאי בעיא אמרה א״י לבוא עלי.** לא זכיתי לסברן הא שם בנדרים מבואר הטעם דנאמנת בהכי משום דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה והכא ל״ש כן דהגנו בידה וכפי דבריו דבא עליה אינו בעלה עוד וא״כ ליכא חזקה זו דהא ממ״נ אינו בעלה ואדרבה כפי דבריה עדיין זקוקה לו ועי״ב:

הגהות הב״ח

(**א**) **גמ׳** במקום חזקה מה לי ל״ל ותיבת אמרי׳ נמחק: (**ב**) **תוס׳** ד״ה כי היכי וכו׳ זמנו תגיגע מת **האב** בתוך: (**ג**) ד״ה ואפי׳ וכו׳ תוך זמנו (לרב פפא דמפרש וכו׳ ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע) תא״מ ונ״ב ס״א וכ״ל בתנ״י ולא מיבעיא לרב פפא וכו׳ אלא אפי׳ לרב הונא בריה דרב יהושע וכו׳: (**ד**) **בא״ד** עדות בחיי האב נמי מלית למימר:

מוסף תוספות

א. ולא פשטינן לה מדר״ל. רבינו יונה. ב. דמיכסף לומר השתא פרעתיך, דבו ביום לא מישתלי. ר״ן. ג. שיכול ליתן לאיזה כהן שירצה. תוס׳ ב״מ קב: ד. ומאי מייתי מינה ראיה לשוכר דשייך טעמא דלא לטרדן. שם. ה. דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. רשב״ם. ו. דאין נפרעת אלא בשבועה, ואילו אותה עושה כתובה כחוב דעלמא שלא הגיע זמנו למה היא צריכה שבועה וכו׳ אלא דחיישינן לצררי. שם. ז. דכוודאי משורין ליה. שם. ח. דאי מחייב ליתמי נמי נטענן. ממנ״ן. ט. [דאם הכא] מרע לה [התם] לא מרע לה כיון דאמרה בדדמי, ואי לא מרע [הכא], לפי שאין הוזה כלל שיהיה פורע בתוך זמנו אבל [התם] מרע דיכול להיות אמת שמת במלחמה. תוס׳ יבמות קטו.

השותפין פרק ראשון בבא בתרא

אמר לו פרעתיך בזמני אמאי לא כו'. הוה מצי לשנויי הא דקתני בחזקת שלא נתן היינו בתוך זמנו או בזמנו ואמר פרעתיך בתוך הזמן דליכא מיגו כדפרי' לעיל אבל לאחר זמנו הוי בחזקת שנתן דבמקום חזקה אמרינן מה לי לשקר אף ניחא ליה לשנויי התם מימר אמר מי יימר דמחייבי לי רבנן דלא תיקשי נמי לאביי ורבא: **כל האומר לא לויתי כאומר כו'.**

הקשה ה"ר יצחק מה צריך כאן לטעם כל האומר כו' הא ודאי כיון שכבר הודה תו לא מהימן לומר שלא לוה דבשלמא בשבועות (דף מא: ופס ד"ה כל) צריך להאי טעמא שאומר לו מנה לי בידך והלה אומר להד"מ ואמו עדים ואמרי ראינו שלוה ופרע השתא הא דקאמרי שהדי שלוה מהימני והא דקאמרי (יח) פרע לא מהימני דהא איהו קמכחיש להו דאמר לא לויתי והאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אבל הכא לא צריך כלל ואומר ר"י דאיצטריך לאשמועינן דלא מצי למימר האומר לא לויתי לא שלא לוה כלל אלא כאילו לא לויתי לפי שפרעתי קמ"ל דכאילו אומר לא פרעתי בהדיא: **סמך לפלגא סמך לבולה.** האי לפלגא איירי בין לאורך בין לגובה: (י) **ומודה רב הונא בקרנא ולופתא.** מפרש ר"ת קרנא להיכר שלא יאריך המומה יותר שבסוף אותו כותל שסמך (יא) כייפיה לקרנא כלפי כותלו של חבירו ולופתא הוי היכר שלא יגביה הכותל יותר כגון שעשה היכר בראש המומה לפי שרגילין לעשות המומה לה למעלה שיפלו הגשמים מחוץ לחומה ולא יהא שם ומודה רב נחמן באפריזא היא היכר שיאריך עדיין הכותל שבסוף אורך המומה אינו שוה אלא אבן אחת בולטת ואחת שוקעת דודאי עדיין יאריכנו ואקבעתא דכשורי היינו שעשה מקום הנחת ראשי קורות דמוכח שסופו להגביה עד שיעור גובה[א] עלייה: **אמר מעט בהא מודה רב הונא שלא יתן אלא כנגד אותו גובה של אותו לופתא לפי שאין בדעתו להגביהו יותר: ומודה רב נחמן באפריזא.** היינו מורפט"א בל"ע אע"ג דאמר רב נחמן למאי דסמך סמך הא יתן אלא כנגד שיעורא דסמך מודה שאם סמך כותלו כנגד חציו גבוה כמו אותו כותל שהגביה חבירו וחציו האחר עשה נמוך והניח על הנמוך אפריזא ודאי גלי דעתיה דהיום ומחר יניח על אותו אפריזא קורות ויגביהו בשוה לאחר זמן ובהאי מודה רב נחמן דמגלגלין עליו את הכל ואית דאמרי אפריזא (נתר) [נסר] ארוך שמשקעין באורך הכותל ובונין עליו כדי שתקשר הכותל יפה וכן בקבעתא דכשורי שאם עשה באותו מחיצה הנמוך מקום חורין כדי לקבוע בהן לאחר זמן קורות אע"ג דהשתא לא קבע בהן מגלגלין עליו את הכל דגילה דעתו דלאחר זמן יעשה שם עלייה ויגביהו: בי כוי לא הוי חזקה. כגון סמך כותלו לחצר חבירו והוי בכותלו של זה חלונות חורין לצד חצר חבירו אין יכול חבירו להחזיק בזה הכותל ולומר שיש לו חלק בזה הכותל מחמת אלו החורין הפתוחין לרשותו ואע"ג דעביד ביה בהנהו כוי המלטה כעין שעושין בחלונות שקובעין שם הקורות מקיפין החור בלבנים כדי שלא יקבו ראשי הקורות מלחלוח החומר ואע"פ שטוען בעל חצר אני עשיתי כל זה אין חזקה לחבירו לטענן שיש לו חלק בכותל מחמת אותן המלטות משום דמצי אמר בעל הכותל האי דעבדי הכי מצד שלך להכי עבדי דכי מפייסת לי ותקנה ממני שיהא לך רשות להשתמש בכותלי ולקבוע בו קורות שיהיו מזומנין החורין ולא תצטרך לחתור בכותל דלא מיתרע אשיתאי: אחזיק להורדי. שאם היה לאחר חזקה בכותל חבירו לקבוע בו זויין לא יקבע בו קורות דיכול לעכב עליו ולומר אם הוחזקת לזויין שהם דקין שאין מרגין את הכותל כל כך בקורות ודאי לא תחזיק בו לקבוע קורותיך שהם

או דילמא. כיון דמוחזק לן דאין אדם פורע בתוך זמנו לא אמרינן במקום דליכא חזקה דמרעיה לדבריה מה לי לשקר וליהמנוהו: **אמר לו הין.** ובפני עדים: **אין לך בידי.** מפרש וחזיל מאי היא: **לא היו דברים מעולם.** הלכך חייב לשלם שהרי יש עדים שהודה לו בפניהם וכיון דאמר לא לויתי מודה הוא שלא פרע שכל מי שאינו לוה אינו פורע הלכך כאומר לא פרעתי דמי דאילו אמר פרעתי נאמן אפילו לוה בפני עדים דקי"ל בשבועות (דף מא:) המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים: **סמך לפלגא.** שלא היה כותל חדש אריך כבותל הראשון אלא בחליו או בגובהו לא הגיע לגובהו של ראשון: **סמך לבולה.** חייב ליתן לו חלקו בכותל הראשון כאילו סמך כותל שני כנגד כל הראשון דכיון דהתחיל סופו לגמור ויתן תקרה ותגן אע"פ שלא נתן עליו את התקרה (ד) נותן מיד: תוס'. ויעשה עליות ע"ג תקרה ויצטרך לו כותל שהגביה חבירו. ע"כ: **ומודה רב הונא בקרנא ולופתא.** בחיבור שבקרן זוית. לופתא חיבור הרי שהיה סוף ביתו של ראובן דבוק לכותל זה שבין שתי חצרות ולאחר זמן נמלך ראובן זה וחיבר בנין מועט בקרן זוית של סוף ביתו ובליטת הבנין משוכה כנגד מקצת אורך הכותל המבדיל בין החצרות מודה רב הונא דאמאי הלא סמך לא סמך שאין בנין כזה עשוי לימשך (ה) : **ומודה רב נחמן באפריזא ובאקבעתא דכשורי.** לענין גובה דקאמר רב נחמן דאמאי הלא סמך לא סמך מודה הוא שאם עשה בכותל שסמך מקום הנחת ראשי קורות עליה על פני כולה סופו להגביהו עוד כשיעור גובה עליה ויתא ליה בגובה דכותל ראשון ונותן חלק בכל גובהו: **אפריזא.** עץ ארוך ועב שנותן על פני כל אורך הכותל להניח עליו ראשי קורות ומגין עליהם שלא ירקבו מחמת ליחלוח הכותל ובלשון משנה קרוי מלטיסין[ד]. ומי שאין לו (ו) עץ עב עושה חוליס בכותל ונותן נסרים קטנים למעלה ולמטה ולגדדין ומניח בתוכו ראשי קורות והיינו אקבעתא דכשורי: **כי כוי לא הוי חזקה.** שמעון שהגביה כותל החולק בחצר למעלה מד' אמות ועשה בו חלונות לצד ראובן להנחת ראשי קורות כמו שפירשתי לא הויא חזקה לגבי ראובן לומר אני סייעתיך להגביהו שאלולי שסייעתיך לא היית עושה לי הנחת קורות שאם אבא לסמוך לו כותל אחר לאחר זמן שאתן עליה תקרה ואף על גב דמתנה ביה אימלטי הם נסרים עביים שנותנים בגדי המורים להגין על ראשי הקורות ולא מצי למימר ראובן אי לאו דסייעי בהדך לא טרחית כל האי טירחא: **דא"ל שמעון (ו) דאי מפייסת לי לא אפרע אשיפאי.** אמרתי בלבי שאם תמלך לסמוך לי כותל אחר ולתת תקרה ותפייסני בממון במה שהגבהתי לא אצטרך לקלקל כותלי לנקוב בו חוריס להנחת ראשי קורותיך: תוס'. **אחזיק להורדי.** כל חזקות הללו דשמעתין אינן חזקות שלא שנים שנים אלא גבי חזקת קרקע שאחזיק בשדה חבירו ואומר לקחתיו ממך אבל הכא בחזקת תשמישין בעלמא מיירי שאשתמש בשל חבירו ובשעה אחת משתמש בפניו ושותק הויא חזקה כדמוכח לקמן דאמרי' ואי חבריה בטיעה לאלתר הויא חזקה וטעמא משום דאמרינן לא שביק איניש לאישתמושי במנך שלו תשמיש של קביעות בלא רשותו וכיון דמשתמש זה לפניו ושותק י"ל דנטל רשות ממנו או נתן לו ממון ומכר לו תשמיש זה והני מילי דהויא חזקה *כגון שטוען הוא מכר לי או נתן לי במתנה אבל אם טען נשתמשתי בפניו ושתק אינה חזקה כדתנן לקמן בחזקת הבתים (דף מא.) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא א"ל שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה כו' וכבל חזקות מיירי לא שנא חזקה שלא שנים ג"ש חזקת יום אחד כי הני. ע"כ: **אחזיק להורדי.** להניח ראשי הריטיס דקיס על כותל חבירו: **לא אחזיק לכשורי.** להניח עליו קורות כבדות תחת אלו: הכי גרסינן **אחזיק לנטפי אחזיק לשפכי לא אחזיק לנטפי.** היתה לו חזקה בחצר חבירו שיטפטף גגו מי גשמים לתוכו על פני כל אורך גגו בלא מרזב: **אחזיק לשפכי.** אם רצה עושה מרזב ויקלח כל מי הגג במקום אחד והא עדיפא ליה לבעל החצר: **א"ד אמר רב נחמן כו' אבל לצריפא דאורבני לא.** גג של צריף שרדי"ל בלע"ז שמכסין אותו בענפי ערבה והיינו אורבני ומתוך שהטיפין סמוכין מאד אין בעל החצר יכול להשתמש תחתיהם: בירה

או דילמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר ת"ש בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן היכי דמי אילימא שתבעו לאחר זמן ואמר לו פרעתיך בזמני פשיטא אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא אפילו במקום חזקה אמרי' מה לי לשקר שאני הכא דכל שפא ושפא זמניה הוא ת"ש מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו סמך לו כותל אחר כו' עד שיביא ראיה שנתן ה"ד אילימא שתבעו לאחר זמנו ואמר לו פרעתיך בזמני אמאי לא אלא לאו דאמר (ח) פרעתיך בתוך זמני אלמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר שאני הכא דאמר מי יימר דמחייבי לי רבנן א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ת"ש (ט)[א]מנה לי בידך אמר לו הין למחר אמר לו תנהו לי אם אמר נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב מאי לאו נתתיו לך דא"ל פרעתיך בזמני אין לך בידי דא"ל פרעתיך בתוך זמני וקתני חייב אלמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר לא מאי אין לך בידי לא היו דברים מעולם [ב]דאמר מר [ב]כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי: סמך לו כותל אחר מגלגלין עליו את הכל כו': א"ר הונא סמך לפלגא סמך לבולה ורב נחמן אמר [ג]למאי דסמך סמך למאי דלא סמך לא סמך [ג]ומודה רב הונא בקרנא ולופתא [ד]ומודה ר"נ באפריזא (ה) ובקבעתא דכשורי אמר רב הונא [ה]בי כוי לא הוי חזקה ואע"ג [ו]דעבד ליה הימלטי דא"ל אמינא לכי פייסת לי לא ליתרע אשיתאי (ז) אמר ר"נ אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי רב יוסף אמר אחזיק להורדי אחזיק לכשורי א"ד אמר רב נחמן [ו]אחזיק להורדי אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי אמר רב נחמן אחזיק לנטפי אחזיק לשפכי אחזיק לשפכי לא אחזיק לנטפי ורב יוסף אמר אפילו אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי א"ד אמר רב נחמן [ו]אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי לנטפי אחזיק לשפכי אבל לצריפא דאורבני לא רב יוסף אמר [ח]אפי' צריפא דאורבני עבד רב יוסף עובדא בצריפא דאורבני אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה המשכיר בית לחבירו בבירה

עבין: איכא דאמרי אחזיק להורדי אחזיק לכשורי. הואיל והחזיק בו בכותל קובע מה שירצה: אחזיק לשפכי. שאם יש לא' חזקה שמרזיבו מקלח לחצר חבירו אם ירצה לסלק את מרזיבו ולהניח כל ג) תקרתו בניטוף יכול חבירו לעכב עליו ויכול לטענן טוב לי לקבל מימיך במקום א' יותר מכמה מקומות: איכא דאמרי. אחזיק נמי לנטיפי דיכול זה בעל הגג לטענן מאחר שהוזקקת לקבל מימיו מה לי בשפכי מה לי בנטיפי: אבל לצריפא דאורבני. כלומר הני מילי דאמרינן אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי אם הגג מכוסה מן דפין שבולע המים אבל אם מכוסה בצריפא דאורבני באגודות של גמי או של קנים שמקלחת המים הרבה שאין שוהה בהן המים יכול לעכב עליו: ג) איכא דאמרי היינו צריפא דאורבני כלו' הני מילי דאין יכול לעכב על נטפי אם הגג עשוי כמות כל גגין שאין

אמר רב הונא מגלגלין עליו את הכל ויתן חלקו המגיע בכל הכותל אע"פ שלא סמך אלא כנגד חציו משום דאמרי' היום או למחר ימלך בעצמו ויארכינו כנגד כולו: מה דסמך סמך. שכנגד אותו שיעור שסמך יתן חלקו ותו לא דלא מחייבי ליה עכשיו משום היום ומחר: בקרנא ולופתא. קרנא שאם התחיל אותו כותל שסמך מרחוק שלא כנגד אותו כותל שהגביה חבירו אלא סופו של אותו כותל שסמך אותו כנגד זוית של אותו כותל שהגביה חבירו בהא מודה רב הונא שאין מגלגלין עליו ליתן אלא כנגד חלקו באותו קרן שאם היה דעתו לסומכו היום ומחר כולו כנגד אותו כותל לא היה בונה משך בנינו לצד אחר לופתא אנפנדי"ף בלע"ז כלומר שלא סמך האי כותל כנגד גובה של כותל חבירו אלא הגביהו כנגד מחצית כותלו של חבירו ולא משום בית אלא לקרות

ח) [אולי ל"ל בתר הודאתו דמי וכהיכי דאומר לא לויתי ויש עדים שלוה לאינו יכול לומר לו דפרעתי דמי וחייב לפרוע וכו']: ט) [אולי ל"ל לסלק את מרזיבו ולהניח שיוצ המים מכל תקרתו בניטוף וכו']: ג) [ר"ל לאיכא דמפרשי פירוש אחר בצריפא דאורבני:

מסורת הש"ס

א) שבועות לח:, ב) שם מא: תמורות פח., ג) [בערוך ערך לפתא אריך בפי' קוגיא זו], ד) [עי' ב"ק קז.], ה) לפי' מהרש"א הד"מ,

גליון הש"ם

גמרא דעבר ליה הימלטי. מלשון הכמוש וטמונתם במלט (ירמיה מ"ג ט'): רש"י ד"ה אחזיק להורדי כו' בגון שטוען הוא מכר לי. עי' לקמן דף כג ע"א תוס' ד"ה והא:

הגהות הב"ח

(א) גב' דאמר ליה פרעתיך בתוך: (ב) שם ומודה רב נחמן באפריזא ובאקבעתא דכשורי אמר רב נחמן בי כוי לא הויא חזקה ואע"ג דמתנה ביה אימלטי דאמר ליה אמינא לכי מפייסת: (ג) שם דאמר רב נחמן אחזיק לכשורי לכשורי לא אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי רב יוסף אמר אחזיק לכשורי אחזיק לכשורי איכא דאמרי אמר ר"נ אפי' אחזיק לכשורי לא אחזיק להורדי אינה דאמרי אמר רב נחמן אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי: (ד) רש"י ד"ה סמך לבולה וכו' אם התקרה עדיין נותן מיד: (ה) ד"ה ומודה רב הונא וכו' ליתמך יותר הס"ד: (ו) ד"ה אפריזא וכו' ומי שאין לו אותו עץ עב: (ז) ד"ה דא"ל שמעון לכי מפייסת וכו' תקרה ומעזיבה ותפייסני כו' ולא אלטרך: (ח) תוס' ד"ה כל וכו' שפרע לא מהימני וכו' דלא מצי למימר הא דאמרי לא לויתי לא שלא לויתי כלל: (ט) ד"ה ומודה וכו' שסמך עושה כיפה לקרנא וכו' כדאשם המומה כמו שרגילים:

מוסף תוספות

א. ולא נחלקו אלא כשהניח סוף בניינו שוה. שיטמ"ק בשם רא"ש.

רבינו גרשום

והלה אומר לפני עדים הן. אין לך בידי מעולם חייב הוראל והודה לו מעיקרא: פרעתיך בזמנו. באותו [היום] שתבעו. אלמא דבמקום חזקה לא אמרי' מה לי לשקר. לא לעולם בעלמא אמרי' מה לי לשקר והכא כי אמר ליה אידך אין לך בידי משום מאי חייב לאו זמן ותוך זמן איכא הכא. אלא משי"ה חייב אתמול אמר לו הן בפני עדים ועכשיו אמר ליה אין לך בידי כמאן דכפר ליה בתר הודאתו דמי ג) הכא אמר ליתתי ויש עדים שלא יכול לומר לא פרעתי דמי וחייב לפרוע ולעולם מיהא ליכא למישמע מינה: **פיסקא** סמך לו כותל אחר. כדפרישית לעיל: סמך לפלגא סמך לבולה. שאם סמך זה כותל כנגד אותו כותל שהגביהו חבירו משלו ולא האריכו כשיעור אותו כותל כולו אלא כנגד חציו (משום דאמר סמך לבולה) אעפ"כ

עין משפט נר מצוה

כטא א מיי' פ"ו מהל' טוען הל' ו' וס"ז הלכה ה סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' עט סעיף י:

ל **ב** מיי' שם פ"ו הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ שם סעיף ג וכסג"ה:

לא ג **ד** מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קמ סעיף י:

לב ה מיי' פ"ח מהל' שכירות הל' ט סמג עשין פה טוש"ע מ"מ סי' קנג סעיף יט:

לג ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף טז:

לד ז ח מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף י:

לעזי רש"י

שרדי"ל [בורדי"ל]. בית קטן.

רבינו גרשום (המשך)

עליו מעט בהא מודה רב הונא שלא יתן אלא כנגד אותו גובה של אותו לופתא לפי שאין בדעתו להגביהו יותר: ומודה רב נחמן באפריזא. היינו מורפט"א בל"ע אע"ג דאמר רב נחמן למאי דסמך סמך הא יתן אלא כנגד שיעורא דסמך מודה שאם סמך כותלו כנגד חציו גבוה כמו אותו כותל שהגביה חבירו וחציו האחר עשה נמוך והניח על הנמוך אפריזא ודאי גלי דעתיה דהיום ומחר יניח על אותו אפריזא קורות ויגביהו בשוה לאחר זמן ובהאי מודה רב נחמן דמגלגלין עליו את הכל ואית דאמרי אפריזא (נתר) [נסר] ארוך שמשקעין באורך הכותל ובונין עליו כדי שתקשר הכותל יפה וכן בקבעתא דכשורי שאם עשה באותו מחיצה הנמוך מקום חורין כדי לקבוע בהן לאחר זמן קורות אע"ג דהשתא לא קבע בהן מגלגלין עליו את הכל דגילה דעתו דלאחר זמן יעשה שם עלייה ויגביהו: בי כוי לא הוי חזקה. כגון סמך כותלו לחצר חבירו והוי בכותלו של זה חלונות חורין לצד חצר חבירו אין יכול חבירו להחזיק בזה הכותל ולומר שיש לו חלק בזה הכותל מחמת אלו החורין הפתוחין לרשותו ואע"ג דעביד ביה בהנהו כוי המלטה כעין שעושין בחלונות שקובעין שם הקורות מקיפין החור בלבנים כדי שלא יקבו ראשי הקורות מלחלוח החומר ואע"פ שטוען בעל חצר אני עשיתי כל זה אין חזקה לחבירו לטענן שיש לו חלק בכותל מחמת אותן המלטות משום דמצי אמר בעל הכותל האי דעבדי הכי מצד שלך להכי עבדי דכי מפייסת לי ותקנה ממני שיהא לך רשות להשתמש בכותלי ולקבוע בו קורות שיהיו מזומנין החורין ולא תצטרך לחתור בכותל דלא מיתרע אשיתאי: אחזיק להורדי. שאם היה לאחר חזקה בכותל חבירו לקבוע בו קורות אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי אמר רב נחמן אמר רב אבוה המשכיר בית לחבירו בבירה

האי כשורא דמטללתא. אומר ר"ת דאמתני' קאי דעד שלשים יום לא הוי חזקה והוי בחזקת שלא נתן[א] מכאן ואילך הוי בחזקת שנתן ואמתי שפיר דנקטיה הכא ולא בחזקת הבתים: **עד** שבעה יומי. לאו דוקא שבעה דבשמיני עצרת לא יוכל[ב] לסמוך: **ואי** חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה. ואומר רבינו שמואל דחזקות דלעיל לאו דשלש שנים אלא לאלתר כדאמרינן הכא: **בשני** צדי רשות הרבים. אומר ר"י דוקא בשני לדי רשות הרבים שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגגו שיזהר ממנו[ג] מדאמרינן בשמוך אצל בין גג לגג[ד] לא: **מהו** דתימא מצי א"ל שקול אוזינקא בו'. ואי"ת והיכי הוי ס"ד דמאי למימר ליה הכי דאמטו משום דקדש זה[ה] ועשה הורע כחו ויכול לדוחקו זה לעשות כל הכותל ויש לומר דס"ד כיון דאם לא קדש זה ועשה[ו] זה הוה מצי למימר שקול אוזינקא וזיל ועשה כל הכותל או הב לי אוזינקא ואעשה אני הכל ונרויח בין שנינו אלא נצטרך להעדיף השתא נמי מצי למימר ליה הכי קמ"ל דלא מצי אמר ליה כיון שכבר עשה זה ולא אמר לו קודם: **שתי** חצרות זו למעלה מזו. וא"ת ותתחון למה יסייע לעליון דמכי מטי לארבע אמות ולא יוכל התחתון לרות בחצר העליון יבנה העליון ואומר ר"ת כגון שחצר התחתון אינו נמוך אלא[ז] אצל חצרו של עליון[ח] (אלא מלא א') ומצד א' הוא גבוה כחצר העליון שיוכל לרות אם כן ור"י מפרש דהתחתון מזיק לעליון כי קאי עליון[ט] כדאמרי' לעיל כי קאימנא חזו לי ולכך צריך לסייע עד ד' אמות בחצר העליון: סוף

שקול אוזינקא ועבדיה את כוליה קמ"ל דא"ל את מ"ט לא עבדת משום דמיתרע אשיתך אנא נמי מיתרע ליה אשיתאי[י] אמר ר"נ אמר שמואל[כ] גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה גבוה ד' אמות אבל בין גג לגג לא ור"נ דידיה אמר [ל]אינו זקוק לד"א אבל זקוק למחיצת עשרה למאי אי להיזק ראיה ארבע אמות בעינן אי לנתפס עליו כגנב במסיפס בעלמא סגיא אי לגדיים וטלאים בכדי שלא יזדקר בבת ראש סגי[מ] לעולם לנתפס עליו כגנב במסיפס מצי משתמיט ליה[נ] [אמר ממצורי קמ"מצירנא] במחיצת עשרה לא מצי משתמיט ליה מיתיבי אם היה חצרו למעלה מגגו של חבירו אין נזקקין לו מאי לאו אין נזקקין לו כלל לא אין נזקקין לד' אמות אבל נזקקין למחיצת עשרה איתמר שתי חצרות זו למעלה מזו אמר רב הונא תחתון בונה מכנגדו ועולה ועליון בונה מכנגדו ועולה ורב חסדא אמר עליון מסייע מלמטה ובונה תניא כוותיה דרב חסדא[ס] שתי חצרות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה אלא מסייע מלמטה ובונה[ע] ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו אינו זקוק לו הנהו בי תרי דהוו דיירי חד הוה דייר עילאי וחד הוה דייר תתאי[ד] איתבר תתאי א"ל תתאי לעילאי תא ונבנייה א"ל אנא שפיר קא דאירנא א"ל

הבנין שמכידין על חומת טיט ממהרת לקלקל למעלה: **גבוה** ארבע אמות. משום היזק ראיה: **אבל** בין גג לגג. לא צריך כדאמרינן בשמעתין קמייתא חצר קביעא תשמישיה וגג לא קביעא תשמישיה ולא ידענא בהי עדנא[פ] דסלקת דאיטנא ממך: **אין** זקוק לו. בין גג לגג לארבע אמות גובה: **אם** נתפס לגנב. שאם יכנס לפניס מן המחילה לשם גייבה נכנס: **מצי** משתמיט ליה. ולומר חפץ נפל מידי על גגך ונכנסתי אצלך ליטול: **היכא** חצירו למעלה מגגו של חבירו. שהיה קרקע החצר גבוה מקרקע הבית: **אין** זקוק לו. בעל החצר לעשות לו מחילה בין חצר לגג דכיון דגג לא קביע תשמישיה נוח ליזהר משכיניו שלא ירלאוהו: **זו** למעלה מזו. קרקעית האחד גבוהה מחבירתה: **זה** בונה מכנגדו ועולה. התחתון בונה משלו מלמטה עד שמגיע לגובה קרקעיתו של חבירו ואחר כך מתחיל זה לסייעו ונותן חלקו מכנגדו ומעלה ולא יהא עליון נפסד בשפלות קרקעיתו של התחתון: **דהוו** דיירי חד עילאי וחד תתאי. כשחלקו האחין נטל זה בית וזה עליה: (ע) **איתבר** תתאי. נטבעו הכתלים התחתונים בארץ עד ששפלה תקרת העליה ואין התחתון יכול ליכנס בתוכו אלא אם כן שוחה: **תא** ונבנייה. בוא ונסתור את כל הבית ונבננו: (פ) **איבנייה** אנא. משלי: **אמר** ליה. עליון לית לי דוכתא דליירנא ביה: **לא** קא מסדר לי. איני יכול לדור בביתי מפני עליתך: סוף

חזו לי קמ"ל ה) דאפ"ה יכול לכופו שיעשה חצי מעקה לגגו: דקדים חד מינייהו ועביד. מעקה לחצי גגו: אזינקא. חצי הוצאתך שתרוציא בכולו: משום דאיתרע אשיתך. שלא יכביד על הכותל ויפול הכותל אנא נמי מסתפינא הכי: גג הסמוך לחצר חבירו. דמקום

ז) [אולי ל"ל בכותליה דבירה הסמוכות לכותל ביתו אם יש בה חורין וכו']: ח) [נראה דל"ל על גג הבית וכו']: ט) [נראה דל"ל הס"ד דאינו מרגיש ליה דמכו אלא דמיתרע ליה מכריס וכו']: י) [נראה דל"ל דמלי למימר ליה מיהך מי לא אם מבני הס"ד וכו']: כ) [אולי ל"ל דכי יתיבנא לא חזו לי ומ"ש יכול לכופו שיעשה חצי מעקה לגגו]: מ) [אולי ל"ל דתרלא דזקוק למחיצה י]:

לה א ב ג מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' ה סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף ה:

לו ד ה ו מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף יז:

לז ז ח מיי' שם פ"ג הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנט סעיף ה:

לח ט מיי' שם הל' ו ועי' בהשגות סמג שם טוש"ע שם סעיף ב וסי' קפ סעיף ה:

לט י כ מיי' וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנט סעיף ב:

מ ל מיי' שם הלכה ז ועי' בהשגות ובמ"מ וכ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קפ סעיף ג:

מא מב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה וסעיף ב:

רבינו גרשום

מנטף אלא משני עברי הבית אבל בנוי כעין צריף הוט"א בל"ע שהוא עגול ומנטף בכל סביבותיו לא [אחזיק] ויכול לעכב עליו: בבירה גדולה. כעין מגדל גדול ובונין בתוכה בתים הרבה סביבותיה ויש סביבותיה חצר וגגות ופרדסין הרי זה השורכר משתמש חוץ לביתו בכתליה דבירה הסמוכות ה) לכותל אם יש בה חורין או זיזין שתולין בה חפציהן עד ד' אמות סמוך לבית דשייך בתר בית: ובעובי הכותל במקום שנהגו. לישתמש על גב ו) הבית משתמש חוץ לגג בעובי החומה ד' אמות: אבל בתרבץ אפדני. גינת ביתן שסמוך לפלטין אינו משתמש לבתים אלא לפלטין: אבל רחבה גדולה שאחורי הבתים. היא ודאי עשויה לצורך הפלטין עצמה: האי כשורא דמטללתא. אם נעץ אחד קורתו בכותל חבירו מדעתו של בעל הכותל לסכך עליה מפני החמה אם נעוצה בו הקורה יותר מל' יום ולא מיחה בעל הכותל הוי חזקה לזה שנעצה לקובעה שם לעולם שסתם שאלה משאיל כותלו לחבירו לנעוץ בו [מידי] ל' יום ותו לא: ואי סוכה דמצוה היא. כלומר אם הרשהו לנעוץ קורה לצורך סוכת החג דמצוה ודאי אם הניחה שם יותר על ד' ימים בפני בעל הכותל שלא מיחה יכול להחזיק בה לעולם: ואי חבריה לקורה בטינא. כלומר שקבעה לקורה בכותל בחומר ובלבנים בקביעות בפני בעל הכותל ולא מיחה הוה חזקה לאלתר דאיכא למימר דמחל לו: ב' בתים משני צדי רה"ר. אם מקום הוא שמשתמשין על הגגות זה עושה לחצי גגו מעקה גבוה ד' אמות משום היזק ראיה וכן השני זה שלא כנגד זה ומעידיך מעט זה כנגד זה כדי שלא יוכל א' להציץ בתוך גג חבירו ג) אלא ברה"ר מצי למימר חבריה דמעכב מאי [נפקא] לך מינה אי לא עבידנא מעקה כוותך סוף סוף אי לא הואי אנא הכא אפ"ה קבעית לאצטנועי מבני רה"ר קמ"ל דמצי אמר ליה אידך ד) אי לא מבני רה"ר יכילנא לאצטנועי דכי יתיבנא לא

הגהות הב"ח

(א) גמ' משתמש בכתליה ובזיזיה עד תרבץ אמות: (ב) שם לא חזו לי. נ"ב ע"ל דף ס': (ג) שם ועבד דידיה מהו דתימא: (ד) שם איתבר תתאי: (ה) רש"י ד"ה בירה וכו' תדרים קטנים והסכיר: (ו) ד"ה אבל רחבה. תלר הס"ד ואמ"כ מה"ד לא אין הרחבה: (ז) ד"ה תוס' פשיטא ל"צ דקדים דאי לא קדים: (ח) ד"ה אבל וכו' בסי עדנא שלקח כל"ל ואות ד' נמחק: (ט) ד"ה איתבר תתאי: (י) תוס' ד"ה מהו כו' ועשה הוה מצי כל"ל ותיבת זה נמחק: (כ) ד"ה שתי וכו' כי קאי עליון בשפת חצירו כדאמרי' לעיל:

מוסף רש"י

עושה לו מעקה גבוה ד' אמות. כדי שלא יראה מתוך חצירו כשהוא משתמש בגגו (לעיל ב:).

מוסף תוספות

א. ואתא לאשמעינן דאפי' לאחר שהניח תקרה בחזקת שלא נתן עד ל' יום. תוס' ר"ש. בדיבר איניש דמשאיל לחבריה בכי האי, אבל טפי מהכין לא. רמב"ן. ב. אלא לישנא דקרא נקט ד' ימים. נמוקי יוסף. ג. [ד]לאו אדעתיה כשישתמש בגגו, להבטיר מרחוק ולראות את חבירו עולה לגגו, ואישתכח דלא מצי לאיצטנועי מיניה. רבינו יונה. ד. [מכיון] דסמוכין זה לזה, כל שחבירו בא להשתמש בגגו, ירגיש ויצנע עצמו. רמב"ן. ה. פלגא לסלק היזיקו כדינו. שם.

רבינו גרשום (המשך)

החצר גבוה ושוה לגגו עושה מעקה ד' אמות לגג שלא יציץ לחצר חבירו. ואי קשיא למה אין מחייבין בעל חצר לעשות מחיצה לחצירו שלא יסתכל לגג חבירו. הא לא תיקשי דהיזקא דחצר עדיף מהיזקא דגג דחצר קביעא תשמישתא וגג לא קביעא תשמישתיה: אבל בין גג לגג דלא קביעא תשמישתייהו לא להאי ולא להאי לא: אי לנתפס עליו כגנב. כלומר אי לכך צריך מחיצה דלא יכנס חבירו לשם בלא רשות ויתפס כגנב דיכול לומר לו לגנוב באת: במסיפס בעלמא סגי. אפי' במחיצה כל שהוא אם יעבור עליו בלא רשות יתפס כגנב: במסיפס יכול לאישתמוטי. דטעין דכיון דלא הוי האי מחיצה גבוה י' טפחים לא הוה ידענא אי משום מחיצה הוי משום הכי עברנא ולא משום גניבה: למעלה מגגו של

ה) לעיל ב:, [ע]ירוך ערך מלר ב'], ו) במ"ש: כלל, ז) בדפוס ישן איתא ולא זה רוצה לעשות בגגו, ח) [שיך לדף ז.], ט) תיבת אלא נוסף ע"פ המהרש"ל והמהרש"א אומר להשמיטה, י) ס"א ל"ג,

שוף אכריסך. שמה קומתך עד כריסך: **כשורי.** קורות העליה: **אכל אחנו אהדדי.** כשחלקו אם תשפל עלייה (1) יסתרוהו הבית ויבנוהו: **עד למה.** תשפיל העלייה ויכוף את העליון לסתור ולבנות: **לאופה שעינו.** בהמוכר פירות המקבל עליו מחבירו לבנות לו בית עושה רומו כחלי ארכו וחלי רחבו כבנין היכל שהיה ארכו ארבעים ורחבו עשרים וגבהו שלשים: **איסוריפא.** חבילות קנים ארוכין: **והדר.** מחזיר עצמו לכל צדדין: **סברנא לך הכא.** אסתום לך חלונותיך באבנים וטיט ואפתח לך למעלה מכותלי בגובה כתליך חלונות אחרים שיאירו (2) בביתך: **קמרעא לאשיתאי.** כשתפתח בה חלונות תגוע החומה מחמת המכה: **סברנא לך.** הכותל מרחש גובהו עד שיגיע למקום החלונות שאעשה לך: **לא קיימא.** אמין טיט החדש נדבק יפה בטיט הישן שיבש כבר: **דאע"ג דקא משתמש בה בליבי ובינני.** ואין הוא עצמו דר בתוכו מלי א"ל לא מצינא דאטרח להוציא העליה והתכן: **אספלידא.** טרקלין יפה: **ברבילא.** גינה שבצד הטרקלין שהיתה מאירה לתוכו: **בדנפשאי אנא בנינא.** בשלי אני בונה ואתה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים להשתא הוא דבלגינוהו: **ד' אמות.** לעבודת הכרם שהיו חורשין אותה בשוורים: **דעלו אהדדי.** שנתן בעל הכרם לבעל השדה לבן דמים של עילוי הכרם הילכך כרם בעי למשקל עם עבודתו: **בשופטני עסקינן.** וכי שוטה היה שנטל גינה חלקה כנגד בית בגוי ולא נטל עילוי דמים: **והשתא** (3) **אידרונא.** חדר אפל ואני על מנת אספלידא נתתי עילוי דמים: **שמא בעלמא.** (4) אם אספלידא שמא ואע"פ שאינו כשאר אספלידא לא בטיל שמו: **בית הור.** לפי חשבון (5) סאתים כאחר המשכן: נהרדעי

א"ל (6) איסתריה אנא ואבנייה אמר לית לי דוכתא למידר בה א"ל אנא אוגר לך דוכתא א"ל לא (7) טרחנא (8) לא קא מתדר לי שוף אכריסך ועול ושוף אכריסך ופוק אמר רב חמא [א]בדינא קא מעכב והני מילי דלא מטו כשורי למטה מעשרה [ב]אבל מטו כשורי למטה מעשרה מצי א"ל למטה מי' רשותא דידי הוא ולא משעבד לך וה"מ דלא אתנו גבי הדדי [ג]אבל אתנו גבי הדדי סתרי ובנו וכי אתנו בהדי הדדי עד כמה אמרו רבנן קמיה (9) דרבה משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דר"נ כאותה ששנינו (10) רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו אמר להו (11) רבה (12) לאו אמינא לכו לא תיתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמר ר"נ (13) כי דדיירי אינשי וכמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע (14) כי היכי דעיילי איסוריתא דמחוזא והדר (15) ההוא גברא דהוה בני אשיתא אחורי כווי דחבריה אמר ליה קא מאפלת עלי א"ל סברנא לך הכא ועבידנא לך כווי לעיל מאשיתאי א"ל קא מרעת ליה לאשיתאי א"ל סתרנא לך לאשיתך עד דוכתא דכווי ובנינא לה ועבידנא לך כווי בבנינא לעיל מאשיתאי א"ל אשיתא מתתאה עתיקא ומלעיל חדתא לא קיימא אמר ליה סתרנא לה עד לארעא ובנינא לה ועבידנא לך כווי בגוה א"ל חדא אשיתא חדתא בכוליה ביתא עתיקא לא קיימא א"ל סתרנא לה לכוליה ביתא ובנינא לך כווי בבנינא א"ל לית לי דוכתא למידר בה א"ל אגירנא לך דוכתא א"ל לא (16) טרחנא אמר רב חמא (17) בדין קא מעכב (18) היינו הך והא תו למה לי הא קמ"ל דאע"ג דלא משתמש (19) אלא תיבנא (20) ובי ציבי בעלמא (21) הנהו בי תרי אחי דפלגי בהדי הדדי חד מטייה אספלידא וחד מטייה תרביצא אזל ההוא דמטייה תרביצא וקא בני אשיתא אפומא דאספלידא א"ל קא מאפלת עלי א"ל בדידי קא בנינא אמר רב חמא (22) בדין קאמר ליה א"ל רבינא לרב אשי מאי שנא מהא דתניא (23) שני אחין שחלקו אחד מהן נטל שדה כרם ואחד מהן נטל שדה לבן יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן שעל מנת כן חלקו א"ל התם דעלו להדדי אבל הכא מאי דלא עלו להדדי (24) וכי בשופטני עסקינן דהאי שקיל אספלידא והאי שקיל תרביצא ולא עלו להדדי א"ל (25) נהי דעלו להדדי דמי ליבני כשורי והודרי דמי אוירא לא עלו להדדי ולימא ליה מעיקרא אספלידא פלגת לי השתא משוית לי (26) אידרונא אמר רב שימי בר אשי שמא בעלמא פלג ליה מי לא תניא (27) האומר בית כור עפר אני מוכר לך אע"פ שאינו אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי בית כור מפרדם אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי פרדס (28) כרם אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי כרמא מי דמי התם מצי אמר ליה מוכר ללוקח שמא זביני לך הכא מצי א"ל אדעתא דהכי פלגי דדאירנא ביה כי היכי דדרו אבהתן אמרו ליה שוף אכריסך. פ"ה שמה קומתך ולר"י נראה שוף לשון שפשוף שמתחכך בארץ: **בוקי סריקי.** אנשים רקים מתרגמינן גובדין סריקין (שופטים יח): **היינו הך.** ומ"ת והא דאמרינן בהמי עובדא דחדתא אעתיקא לא קאי דלא אמעינן מהיא דלעיל ולעיל איצטריך דלאמרינן הא"מ דלא מטו כשורי למטה מי' וכו' וי"ל דמילתא דפשיטא היא דחדא חדתא וכולה עתיקא לא קאי ומשום הא לא הוה צריך לאתויי האי עובדא: **אספלידא.** פרש"י טרקלין יפה ובערוך פירש מערה כדמתרגם (תהלים נג) מפני שאול במערה באספלידא ואור"י דאספלידא דהכא ת"ל להיות מערה מדקאמר (29) נמי דעלו להדדי בכשורי והודרי ובמערה ליכא כשורי והודרי ועוד מדקאמר מעיקרא אספלידא והשתא (30) אידרונא ובמערה ליכא אורה כלל ומפרש ר"י דאספלידא דהכא הוי אכסדרה שיש בה אורה גדולה שפרוצה ברוח אחד כדאמרינן בלא יחפור (לקמן דף כה.) עולם דומה לאכסדרה וכו' וכן מוכח בהקומץ רבה (מנחות דף לג: ותס ד"ה אספלידא) דאמר אביי חזינא להו לאספלידי דבי מר דלית להו פלימי ולית להו מזוזה ופריך מיתיבי בית שער ואכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה: **א"ל בדידי קבנינא.** פ"ה אתה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים ותימה שהיה יכול להאפילו עליו שלא יהא לו בטרקלין אורה כלל ועוד דמאי קאמר באורה לא עלו אהדדי פשיטא דעלו נמי באורה דבית בלא אורה אינו אור כלום ומפרש ר"ת שאספלידא היה יכול לראות לשדותיו דרך התרבילא ודקאמר מאפלת עילווי הייגו שהיה מעכבו שלא היה יכול לראות שדותיו וקרי לה נמי אידרונא שלא היה יכול להביט למרחוק וכן מפרש הטוה דלקמן אין להם חלונות זה על זה ומיהו קשיא לר"י דמאי קפריך מאי שנא מהא דתניא כו' תמס ודאי יש לו ד' אמות לפי עבודת הכרם שהא דלא כל הכא זה לא היה צורך האספלידא מש"ה בדין קאמר ליה ונראה לר"י דודאי היה מאפיל עליו האורה שלא היה בו אורה גדולה כאשר צריך לאכסדרה אבל עדיין היה בו אור גדול והא דאמר ומכנגדן מרמיק ד' אמות שלא יאפיל היינו שלא יאפיל לגמרי עד שלא יהא ראוי להשתמש בו יפה ומש"ה קרי ליה אידרונא משום דלגבי אכסדרה אידרונא היא והשתא נמי אתי שפיר דלא עלו להדדי בשורא שהוא צורך האכסדרה: **והוא** דקרו ליה בית כור. וכגון שהלוקח יודע שיש לו קרקע שקרוי בית כור דאל"כ הרי הטעהו ואפי' אם רואה בשעת מכירה שאין שם בית כור יכול לומר סבור הייתי שהיית משליש לי בית כור ואם תאמר ויימא דדמים מודיעים ואם נתן לו דמי בית כור אפילו קרו ליה בית כור ישלים לו בית כור שלש ויש לומר דמיירי כגון דאוזיל גביה ואינו נותן לו אפילו דמי לתך ואי קרו ליה בית כור אפילו אין בו אלא לתך הגיעו ואי לא קרו ליה בית כור מייב לתת לו בית כור שלש אי נמי דלא אוזיל גביה וכגון דנתן לו דמי לתך והשתא אי לא קרו ליה בית כור היה יכול לומר לוקח אם תרצה לתת לי בית כור שלש ולעמוד במקחך עמוד ואם לאו תחזור לי מעותי אבל אי קרו ליה בית כור הגיעו אע"פ שאין בו אלא לתך:

גליון הש"ם

גמרא היינו הך. עי' ריטב"א שבועות דף לו ע"א ד"ה מרתי למ"ל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל אבנייה אנא אמר ליה לית לי דוכתא כל"ל ותיבת איסתריה נמחק: (ב) שם לא טרחנא א"ל לא קא מתדר לי א"ל שוף אכריסך ועול: (ג) שם אמר ר"נ כדדיירי כל"ל ותיבת כי נמחק: (ד) שם אלא תיבת וציבי בעלמא כל"ל ותיבת וכי נמחק: (ה) שם משוית לי אינדרונא: (ו) רש"י ד"ה אבל וכו' יסתרו הבית: (ז) ד"ה סברנא וכו' איתירו לך בביתך: (ח) ד"ה והשתא אינדרונא: (ט) ד"ה שמא בעלמא אספלידא שמא כל"ל ותיבת אם נמחק: (י) ד"ה בית כור לפי חשבון. נ"ב עיין לקמן בפי' דשב"ס ריש פ' בית כור:

מוסף רש"י

בוקי סריקי. כדים שאין טעם לומר דברים שאין בהם טעם (ע"ז לז: חולין נ). **לתך.** חצי כור לפי חשבון סאתים בחצי המשכן, חמשים על חמשים הוי בית סאה (ב"מ קד.).

רבינו גרשום

לא מצינא דאטרח (לבנות) [לפנות] ביתי: שוף אכריסך עול. כלומר הואיל וגרם מולך ה) חפור בארץ וכפוף בטנך וצא והכנס. דינא קאמר ליה דבתוך שלו יבנה: לא אמרן דדינא קאמר ליה אלא דלא מטו כשורי. שלא ירדה העליה למטה מי' אז יכול לטענן לו דור בדוחק בתוך עשרה: [דלא] אתנו בהדי הדדי. שלא התנו זה לזה לבנות אחר נפילה: עד כמה. גבוה יכול לכופו שיסייע לו: כאותה ששנינו. בפ' המוכר: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו. שאם היה הבית כ' אמה באורך ורוחב י' אמה עושה גבוה חצי כ' וחצי י' שהם ט"ו אמה וראיה לדבר מהיכל: לא תיתלו בוקי סריקי. כלומר לא תאמינו בדברים רקים הללו מעולם לא אמרן ר' נחמן שיבנהו גבוה כזה: שיעור אסורייתא דמחוזא כדי שיהא יכול לישא משאוי על גבו כמשאוי של אנשי מחוזא ויכול לחזור בריוח בהכי מצי לכופו טפי לא: אשיתא ג) אגב כוי דחברי'. שהיה בונה כותלו כנגד חלון חבירו שהיה לו חזקה לחלון ולא הרחיק ד' אמות: מרעית אשיתאי. שתחתור בו חלונות אחרות: סתרנא לך. עד חלונות אלו ובנינא לך לתך מחדש: דינא אמר ליה. דלא מצי למיטרח לפנות ביתו: היינו הך. דקאמר רב חמא בהני בי תרי וכו' והא תו למה לי: הא איצטריך למיתני. שאפי' אלו חלונות שיש לו בהן חזקה: בי תבני וציבי. שאין צריך בהן לאורה כל כך אפ"ה לא מצי לכופו לפנות: אספלידא. חדר שלועזין קמרעא: תרביצא. גינה שסמוך לה: אפומא דאספלידא. לפני הפתח: אחד של שדה לבן. שדה תבואה: יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן. כמלא צמד בקר וכליו כדי לחרוש בגניו העומדין על המיצר ששם היו ג) עומדים גפנותיהם בחרישה: שעל מנת כן חלקו השדות. והכי נמי לא יבנה כותלו לאספלידא שלו כדי שלא לאפיל עליו: א"ל התם. מש"ה יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן משום דעלו להדדי שמעלה זה בעל הכרם לבעל שדה משדה לבן יותר מחלק שדה כרם כדי שיהא לו ד' אמות אבל הכא גבי אספלידא לא העלהו יותר בתרביצא ומש"ה מצי למימר ליה בדידי קבנינא: א"ל וכי בשופטני עסקינן. דלא מעלו אהדדי כלומר וכי באנשים שוטים עסקינן דבלא עלוי קרקע נטל זה תרביצא תחת האספלידא והלא זה בנוי וזה [אינו] בנוי אלא בודאי עלו אהדדי בדמים: כשורי והודרי. ולא עלו באוירא ולא נתן לו בקרקע יותר ובדין קאמר בדידי קא בנינא: ולימא ליה. בעל האספלידא עד האידנא הויא לה אספלידא דהויא לה נהורא מעליא אבל השתא אי בנית אשיתא קא מאפלת עלי והוה לי אדרונא דחשיכה טפי ובהא טענה מצי מעכב עלויה: אמר רב שימי בר אשי שמא בעלמא פליג ליה. דהשתא נמי שם אספלידא קרי ליה אע"ג דמאפלא: מי לא תניא כו'. אע"פ שאין שם גפנים שתים כנגד שתים ואחת יצא זנב (אילנות): דדיירינא ביה כדדרו ביה אבהתי. כלומר להכי איכוונא למיתב חלק אספלידא שאהי' דר כשדרו בה אבותי שהיה לה מאור גדול:

עין משפט נר מצוה

מב א ב ג ד מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ו ז סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סימן קסד סעיף ב ועיין בהג"ה:
מג ה ו מיי' שם פ"ז הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנד סעיף יג:
מד ז טוש"ע שם וסימן קסד סעיף ב:
מה ח ט מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנד סעיף כז:
מו י מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' י סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנג סעיף ד:
מז כ מיי' פ"ז מהלכות שכנים הל' י סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנד סעיף כז:
מח ל מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף יז:
מט מ נ מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יח:

רבינו גרשום (המשך)

לא מצינא דאטרח לבנות [לפנות] ביתי: שוף אכריסך עול. כלומר הואיל וגרם מולך ה) חפור בארץ וכפוף בטנך וצא והכנס. דינא קאמר ליה דבתוך שלו יבנה: לא אמרן דדינא קאמר ליה אלא דלא מטו כשורי. שלא ירדה העליה למטה מי' אז יכול לטענן לו דור בדוחק בתוך עשרה: [דלא] אתנו בהדי הדדי. שלא התנו זה לזה לבנות אחר נפילה: עד כמה. גבוה יכול לכופו שיסייע לו: כאותה ששנינו. בפ' המוכר: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו. שאם היה הבית כ' אמה באורך ורוחב י' אמה עושה גבוה חצי כ' וחצי י' שהם ט"ו אמה וראיה לדבר מהיכל: לא תיתלו בוקי סריקי. כלומר לא תאמינו בדברים רקים הללו מעולם לא אמרן ר' נחמן שיבנהו גבוה כזה: שיעור אסורייתא דמחוזא כדי שיהא יכול לישא משאוי על גבו כמשאוי של אנשי מחוזא ויכול לחזור בריוח בהכי מצי לכופו טפי לא: אשיתא ג) אגב כוי דחברי'. שהיה בונה כותלו כנגד חלון חבירו שהיה לו חזקה לחלון ולא הרחיק ד' אמות: מרעית אשיתאי. שתחתור בו חלונות אחרות: סתרנא לך. עד חלונות אלו ובנינא

מגר

ה) [אולי ל"ל שוף בארץ וע' בתוס' ד"ה שוף]: ב) [לפנינו הגי' אמורי כוי דחבריה]: ג) [הלשון צריך תיקון ואולי ל"ל דאז היו מעמידין גפנותיהם ע"י חריסה]:

מר ינוקא. הוא הגדול ועל שם שגולד בינקותו של רב חסדא קרי ליה מר ינוקא ומר קשישא הוא הצעיר וגולד בקשישותו של רב חסדא (ועיין רש"י כתובות פט: ד"ה מר): **נהרדעי לטעמייהו.** רב חמא נהרדעי הוא כדאמרינן בפרק קמא דסנהדרין (דף יז:) [אמורא'] דנהרדעי רב חמא ושמואל נמי נהרדעי הוא כדאמר שמואל (ברכות דף נח:) נהירין לי שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעי: **אין להם דרך זה על זה.** טעמא משום דפסיק שמואל בפרק המוכר את הבית (לקמן דף סד.) כר"ע דאמר מוכר בעין יפה[א] מוכר ולפיכך אין להם דרך זה על זה שלא שייר לעצמו כלום כל אחד (מ) חלק בחלק חבירו והוה לו כמוכר ואף על גב דאמרינן המוכר בית ושייר חצר מכר לו עם הדרך למ"ד מוכר בעין יפה מוכר לא דמי דהכא כולם מוכרין וכל אחד מכר ולא שייר לעצמו כלום בחלק חבירו וה"ל כמוכר חצר ושייר בית דלריך ליקח לו דרך מבעל החצר: **ולא** סולמות זה על זה. פי' בקונטרס אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו וקשה לר"י דהיינו ולא דרך זה על זה ונראה לר"י כגון שלקח זה בית וזה עלייה וחצר אין לו לסמוך הסולם בכותל של זה ולעלות בעלייתו[ב]: **ואי בעית אימא הא והא מבראי.** ולא גרסינן הא והא מגוואי דמגוואי אין שייך לחלק בין אית ליה דלא לית ליה ובין אית ליה פותחת לית ליה דבכל ענין הוא רע כיון שאין יכול לבא אלא עד פתח החצר ואין לפרס הא דאית ליה דלא כו' אחצר קאי דהא במתני' בהדיא קתני כופין אותו לבנות דלא לחצר ולמאי דגרסי' מבראי קאי קשה דלא הוי כשאר שינויי דנקט לד דלא מעלי הא והא דאית ליה דלא והא דאית ליה פותחת והכא נקיט ההוא דמעלי: **לפי** שבח ממון הן גובין. כיון דאין (ו) סכנת נפשות לא אזלינן אלא בתר ממון[ג] והכי נמי אמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטו:) שיילא ההולכת במדבר ועמד עליה גייס מחשבין לפי ממון דליכא סכנת נפשות כיון דאין הגייס בא רק בשביל ממון ואף על גב דאמר בפ' בן סורר (סנהדרין דף עב.) דהבא במחתרת נידון על שם סופו ומפרש רבא טעמא בגמ' משום חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כו' ואפי' הכי אין מחשבין אלא לפי ממון כיון דהגייס בדלונו אינו בא על הנפשות דאם לא יעמדו נגדם לא יזיק לגופם הילכך לא חשיב סכנת נפשות לפיכך אם יעמדו עליהם לסטים ונתפשרו עמהם גובין לפי ממון אבל היכי (ו) דטעו במדבר אמר התם דמחשבינן אף לפי הנפשות משום כיון דטעו איכא סכנת נפשות: **לפי** קירוב בתים הן גובין. פירש ר"ת ונותנין עניים קרובים יותר מרחוקים וכן עשירים קרובים יותר מעשירים רחוקים אבל עשירים רחוקים נותנין יותר מעניים קרובים דלפי שבח ממון נמי הן גובין[ד]: **אילימא** לצדיקים בו'. דבהכי מיירי קרא דלעיל מיניה כתיב ולי מה יקרו רעיך אל מה עצמו ראשיהם וכתיב בתריה אספרם מחול ירבון

מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי נהרדעי לטעמייהו[ה] דאמר ר"נ אמר שמואל אהאחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא אמת המים זה על זה והזהרו בהן שהלכות קבועות הן[ו] ורבא אמר יש להן: ההוא שטרא דיתמי דנפיק עליה תברא אמר רב חמא בר אגבויי לא מגבינן ליה ומיקרע לא קרעינן ליה אגבויי לא מגבינן ליה דנפק תברא עליה מיקרע לא קרעינן ליה דבי גדלי יתמי דילמא מייתו ראיה ומרעי ליה אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבינא הלכתא מאי א"ל בבולהו הלכתא כרב חמא לבר מתברא דסהדי בשקרי לא מחזקינן מר זוטרא בריה דרב מרי אמר בר נמי הלכתא כרב חמא דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ומדלא אפקיה שמע מינה זיופי זייפיה: **מתני'** כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל החצרות ראויות לבית שער כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח רשב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה בר"ב כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חדש קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד: **גמ'** למימרא דבית שער מעליותא היא והא ההוא חסידא דהוה רגיל אליהו דהוה משתעי בהדיה עבד בית שער ותו לא משתעי בהדיה לא קשיא הא מגוואי הא מבראי ואי בעית אימא הא והא מבראי ולא קשיא הא דאית ליה דלת הא דלית ליה דלת אבע"א הא והא דאית ליה דלת ולא קשיא הא דאית ליה פותחת הא דלית ליה פותחת אי בעית אימא הא והא דאית ליה פותחת ולא קשיא הא דפותחת דידיה מגוואי הא דפותחת דידיה מבראי: כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר: תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל חצרות ראויות לבית שער אלא חצר הסמוכה לרשות הרבים ראויה לבית שער ושאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה לבית שער ורבנן זימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו: כופין אותו לבנות לעיר כו': (ת"ר כופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריח) ורבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל העיירות ראויות לחומה אלא עיר הסמוכה לספר ראויה לחומה ושאינה סמוכה לספר אינה ראויה לחומה ורבנן זימנין דמקרו ואתי גייסא בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי נפשות גובין או דילמא לפי שבח ממון גובין אמר ליה לפי ממון גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות איכא דאמרי בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי קירוב בתים הן גובין או דילמא לפי ממון גובין אמר ליה לפי קירוב בתים הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן אמר ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא דכתיב אספרם מחול ירבון אספרם למאן אילימא לצדיקים דנפישי מחלא השתא כולהו ישראל כתיב בהו כחול אשר על שפת הים צדיקים עצמם מחול ירבון אלא הכי קאמר אספרם למעשיהם של צדיקים מחול ירבון וק"ו ומה חול שמועט מגין על הים מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה מאי טעמא לא תימא ליה מהא אני חומה ושדי כמגדלות אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו רחוקים נותנין יותר מעניים קרובים דלפי שבח ממון נמי הן גובין[ד]: **אילימא** לצדיקים בו'. דבהכי מיירי קרא דלעיל מיניה כתיב ולי מה יקרו רעיך אל מה עצמו ראשיהם וכתיב בתריה אספרם מחול ירבון

נהרדעי לטעמייהו. רב חמא דמן נהרדעא הוא דלא ס"ל הא דאידור בה כדדרו אבהתי ולשם כך חילקנו אזיל לטעמייהו דנהרדעי דאמר שמואל דהוא מנהרדעא: **אחין שחלקו.** ונטל זה שדה לצפון וזה לדרום והיה אחיו רגיל להיות (ו) ליכנס דרך זו לתוך זו אין יכול לומר דרך לי עליך: **ולא חלונות.** לערער על סתימת אורו: **ולא סולמות.** אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לו לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו: **ולא אמת המים.** להביאה מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו: **אבלא.** שובר שהוא פרוע לאביהם: **ומרעי ליה.** לשובר שהן עדי שקר (ט): **מתני' כופין אותו.** את בן החצר שאינו רוצה לסייע את בני החצר לבנות להן בית שער להיות שומר הפתח יוסב שם בגל ומרמיק את בני רשות הרבים מלהליך בחצר: **ודלת.** לשער החצר לנועלו: **לא כל החצרות ראויות לבית שער.** בגמ' מפרש איזו היא הראויה: **ויהא לאנשי העיר.** לשמת עמהם בעול: **גמ' ולא אישתעי בהדיה.** לפי שמפסיק בעגייס הלועקין ואין קולם נשמע: **מגואי.** לחצר גריעותא הוא לפי שדלת החצר נעול והעני לועק ובית שער שבפנים מפסיק הקול: **מבראי.** אינו מפסיק בפנים שהרי נכנס לתוכו וכשאין לו דלת עסקינן: **פותחת דידיה מאבראי.** העני פותחה ונכנס פותחת שירוד"ר בלע"ז והוא של עץ ותמיד המפתח לתוכו: **שאינה סמוכה.** שמשוכה להלן מרשות הרבים: **לשם גוביס.** לחומת העיר: **קבע בה מסמרות.** הזהר לדון כן ולא תזוז ממנה: **קירוב בתים.** בית הקרוב לחומה צריך לחומת העיר יותר מן הרחוק: **רמא דשורא אדרבנן.** הטיל יציאת חומת העיר על החכמים כמו על שאר בני אדם: **חול.** שהוא מועט ממעשיהם של צדיקים: **מגין על הים.** והוא לו לחומה כדכתיב אשר שמתי חול גבול ליס (ירמיה ה): אלו

מר ינוקא. הוא הגדול ועל שם שגולד בינקותו של רב חסדא קרי ליה מר ינוקא ומר קשישא הוא הצעיר וגולד בקשישותו של רב חסדא (ועיין רש"י כתובות פט: ד"ה מר): נהרדעי לטעמייהו. רב חמא נהרדעי הוא כדאמרינן בפרק קמא דסנהדרין (דף יז:) [אמורא'] דנהרדעי רב חמא ושמואל נמי נהרדעי הוא כדאמר שמואל (ברכות דף נח:) נהירין לי שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעי: אין להם דרך זה על זה. טעמא משום דפסיק שמואל בפרק המוכר את הבית (לקמן דף סד.) כר"ע דאמר מוכר בעין יפה[א] מוכר ולפיכך אין להם דרך זה על זה שלא שייר לעצמו כלום כל אחד (מ) חלק בחלק חבירו והוה לו כמוכר ואף על גב דאמרינן המוכר בית ושייר חצר מכר לו עם הדרך למ"ד מוכר בעין יפה מוכר לא דמי דהכא כולם מוכרין וכל אחד מכר ולא שייר לעצמו כלום בחלק חבירו וה"ל כמוכר חצר ושייר בית דלריך ליקח לו דרך מבעל החצר: ולא סולמות זה על זה. פי' בקונטר' אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו וקשה לר"י דהיינו ולא דרך זה על זה ונראה לר"י כגון שלקח זה בית וזה עלייה וחצר אין לו לסמוך הסולם בכותל של זה ולעלות בעלייתו[ב]: ואי בעית אימא הא והא מבראי. ולא גרסינן הא והא מגוואי דמגוואי אין שייך לחלק בין אית ליה דלא לית ליה ובין אית ליה פותחת לית ליה דבכל ענין הוא רע כיון שאין יכול לבא אלא עד פתח החצר ואין לפרס הא דאית ליה דלא כו' אחצר קאי דהא במתני' בהדיא קתני כופין אותו לבנות דלא לחצר ולמאי דגרסי' מבראי קאי קשה דלא הוי כשאר שינויי דנקט לד דלא מעלי הא והא דאית ליה דלא והא דאית ליה פותחת והכא נקיט ההוא דמעלי: לפי שבח ממון הן גובין. כיון דאין (ו) סכנת נפשות לא אזלינן אלא בתר ממון[ג] והכי נמי אמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטו:) שיילא ההולכת במדבר ועמד עליה גייס מחשבין לפי ממון דליכא סכנת נפשות כיון דאין הגייס בא רק בשביל ממון ואף על גב דאמר בפ' בן סורר (סנהדרין דף עב.) דהבא במחתרת נידון על שם סופו ומפרש רבא טעמא בגמ' משום חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כו' ואפי' הכי אין מחשבין אלא לפי ממון כיון דהגייס בדלונו אינו בא על הנפשות דאם לא יעמדו נגדם לא יזיק לגופם הילכך לא חשיב סכנת נפשות לפיכך אם יעמדו עליהם לסטים ונתפשרו עמהם גובין לפי ממון אבל היכי (ו) דטעו במדבר אמר התם דמחשבינן אף לפי הנפשות משום כיון דטעו איכא סכנת נפשות: לפי קירוב בתים הן גובין. פירש ר"ת ונותנין עניים קרובים יותר מרחוקים וכן עשירים קרובים יותר מעשירים רחוקים אבל עשירים רחוקים נותנין יותר מעניים קרובים דלפי שבח ממון נמי הן גובין[ד]: אילימא לצדיקים בו'. דבהכי מיירי קרא דלעיל מיניה כתיב ולי מה יקרו רעיך אל מה עצמו ראשיהם וכתיב בתריה אספרם מחול ירבון

נר מצוה

ג) א מיי' פ"ב מהלכות שכנים הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנב סעיף ג:
נא ב ג מיי' פי"ז מהל' מלוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף טז:
נב ד מיי' פ"ה מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פ"ב טוש"ע ח"מ סי' קפז סעיף ו:
נג ה מיי' שם פ"ו הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ו:
נד ו ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ג:
נה ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ג:
נו ט מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב:

תורה אור השלם

1 אִסְפֻרֵם מֵחוֹל יִרְבּוּן הֵם עָצְמוּ מִסְּפֹר:
תהלים קלט יח
2 כִּי בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְהַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם וְיִרַשׁ זַרְעֲךָ אֵת שַׁעַר אֹיְבָיו:
בראשית כב יז
3 אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם:
שיר השירים ח י

מוסף תוספות

א. [ו]אחין שחלקו הרי הן כלקוחות. ר"ן.
ב. משום דמתרע אשיתיה. רמב"ן.
ג. וכריטב"א מפרש הא'פני מי אמרי רוב גייסות על עסקי ממון הם באים וכו' אי דילמא כיון דלפעמים הם באין על עסקי נפשות גובין אף לפי נפשות. ד. שאם העני קרוב והעשיר רחוק מה יגבו מן העני ואין לו ועוד חיל כי יבוא כשלא ימצא אלא עניים נכנס ושולל העשירים. שם.

רבינו גרשום

נהרדעי לטעמייהו. דרב נחמן ושמואל ורב חמא מנהרדעי: האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה. כגון בתחלה היו כל השדות בחיזוק א' של אביהם ולא הוה בכולהו אלא דרך אחד לילך מזה לזה והשתא כשחלקו אין להם דרך אם לא קנו זה מזה וחלונות שאם הגיע חצר לזה ולזה בית והיו חלונות הבית פתוחים לחצר יכול זה לבנות כנגדן ולסותמן וכן לאמת המים צריך ליקח דרך זה מזה. כה"נ יכול בעל הרביצא לבנות אשיתא נגד אספלידא: שהלכות קבועות הן לדון הכי: דנפיק עליה תברא. דפריע השטר של יתומין: דגדלי יתמי. (למייתי) [דלמא מייתו] ראיה דהאי תברא מזויף הוא שהוחזק בפני עדים לאחר מיתת אביהן שעדיין היה חייב לו: לבר מהא. דודאי קרעי' לשטר. דסהדי דתימי על שובר בשקרי לא מחזקינן: ב) לעולם לא קרעי' לשטרא כדרב חמא. דאם כן הוה מפיק ליה האי שובר בחיי האב מדלית עדים דאפקה בחיי האב משום הכי לא קרעי' לשטרא: בית שער. ג) מקום שהשומר ישן ששומר החצר כופין לא' מבני חצר המעכב: מעליותא הוא. בית שער: ולא אשתעי אליהו בהדיה. משום דכי אתי עני צועק על פתח שער מפסיק אותו בית שער קולו ואינו נשמע לבעל הבית: הא מגואי גריעותא הוא. כלומר אם נעשה בנין בית שער מבפנים לחצר מפסיק הקול שאין העני יכול לכנס לתוכו אבל אם בנו מאבראי בדה"ר ודאי מעליותא היא והיו כופין אותו לבנות האולם והחצר פתוח לדה"ר יכול העני לכנס בתוך מחיצות בית שער עד השער וצועק ויכול לשומעו דאין מפסיק אלא שער לחודיה: אית ליה דלת לבית שער גריעותא. שהשער והדלת מעכבין קולו. אית ליה פותחת מנעול לדלת לאו מעליותא היא שאין העני יכול לפותחו מפני המנעול. הא דמשנתנו דכופין לבנות בית שער דלית ליה דלת לבית שער. ואי קשיא דהא תנא כופין לבנות בית שער ודלת הא לא תקשי דהא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורב אמר יש להן: (ב) שם הא מאבראי וכו' הא והא מאבראי: (ג) שם דפוסתמת דידיה מאבראי רשב"ג אומר וכו' תניא רשב"ג אומר לא כל כל"ל ופיקפקא כופין אותו לבנות בית שער ולא לחצר ממתק: (ד) שם אמר ליה ר"ל רבנן: (ה) תוס' ד"ה אין לסם וכו' כל אחד בחלק חבירו כל"ל ותיבת חלק ממתק: (ו) ד"ה לפי כו' לאין בה סכנת: (ז) בא"ד אבל היכא דתעו במדבר וכו' כיון דתעו איכא:

לעזי רש"י

שירודר"ר [שירידור"א]. מנגנון.

מוסף רש"י

מר ינוקא ומר קשישא. שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם אוין, אלא שהגדול קורין לו מר קשישא והצעיר קורין לו מר ינוקא (כתובות פט:). האחין שחלקו. שניהם מוכרין זה לזה, אין להן לא דרך זה על זה. אם חלקו שני שדות אחד נטל מילון ואחד נטל פנימי ואין הפנימי יכול ליכנס לשדהו אלא דרך מילון בדרך שהיה אביו עבר על מילון, משום דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר דרך לעצמו, וכיון שמכר לו לאחיו חלקו בעין יפה מכר לו כל השדה והדרך ולא שייר לעצמו במכירה זו כלום (רשב"ם לקמן סה.). ולא חלונות זה על זה. ואם רלה לבנות בחלרו כנגד חלון אחיו בונה (שם). שהלכות קבועות הן. כלומר שהלכה כן (שם). ורב אמר יש להן. דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לעצמו בחמה שמכר לאחיו דבר שלריך לו כגון דרך ולוזה (שם). כופין אותו. כל אחד מבני החצר לתת חלקו בגניון, לבנות בית שער. שבוים כותל נגד השער עגול סביב ושעין בתוכו היקף פתח קטן מן הכל משום היזק לאיתא בני רה"ר שלא יראו מוך החצר (לעיל ב:). ויהא כאנשי העיר. ליתן בצורכי העיר (סנהדרין קיב.). רבנן לא צריכי נטירותא. תוכחו משמרתו דכתיב (משלי ו) בשמרך תשמור עליך (ב"מ קח.). כמגדלות. שמגינין על הדור (פסחים פז.).

רבינו גרשום (המשך)

תני דלת [לחצר] במתני' ולחצר תנן לא לבית השער: חצר הסמוכה לרה"ר צריכה בית שער. כלומר אם מבוי שאינו מפולש ויש בו חצירות אותן שבפנים אין צריכות שער ולא היו כופין אבל אותה הסמוכה לרה"ר צריך והיו כופין: ורבנן דמתני' ולא פליגי בין סמוכה לשאינה סמוכה דזימנין דדחקי רבים במבוי ועיילי ואתי וקא חזו לההוא ואיכא היזק ראיה מבני רה"ר: הסמוכה לספר. משום גייסות: כשהן גובין מבני העיר. לצורך חומה ודלתים: לפי שבח ממון. מי שהוא עשיר נותן יותר או לפי נפשות שבעיר שכולן יתנו בשוה: קבע בה מסמרות. קבע הלכה (שם) [יתד] הוא שלא תמוט: לפי קירוב בתים. כלומר אותן בתים חיצוניות שצריכין להם יותר להיזוק החומה יותר מן הפנימית ויתנו יותר אי לא: דשורא אדרבנן. שפסק עליהם ליתן חלקם לבנות החומה: רבנן לא צריכי נטירותא. שתורה ומעשים טובים שלהם משמרים אותן: השתא כל ישראל עם הצדיקים כחול וצדיקים לבדם יותר מחול בתמיה. ומה חול שמועט ממעשיהם של צדיקים מגין על הים שאין עוברין אותו גלי ים. על אחת כמה וכמה שמגינין עליהם מעשיהם ולא צריכי נטירותא: כי אתא. ריש לקיש לקמיה דר' יוחנן: אני חומה. זו תורה שמגינה על לומדיה כחומה שמגינה על אנשי העיר: ושדי כמגדלות

ד) [נ"ל בהא נמי אלמתא כרב חמא ועלעלם לא קרעינן ולא כופין לבנות בית שער ודלת הא לא תקשי דהא דמשנתנו דכופין לבנות בית שער דלית ליה דלת לבית שער. ג) [נ"ל מקום ששומר החצר יש כופין וכו'].

ה) [לקמן סה.], ו) [לעיל ב:], ז) [בהגהות קיב.], ח) רש"ל מ"ז וכ"ל תניא רשב"ג כו', ט) [שבח ממון וכן הוא בכל"ש], י) [לקמן מ. ב:מ קח.], יא) [פסחים פז:], יב) כמ"ל ליתא להיות לו, יג) כפ"ל: שמא עדי שקר הן.

אלו תלמידי חכמים. אלמא אין לריכין חומה: [זו] **נכסת ישראל.** כולם שוין לענין חומה וגולרים עלמן מלטמע בעובדי כוכבים: **שאתה מחבב עמים.** שאתה מלהיב להם פניך להשליטון על בניך: **כל קדושיו.** של ישראל בידך [הם] לשומרן: **נלשון ארמי נאמר.** יתנו תרגום של יתנו כמו ונשנתם ותנינון (דברים ו): **אם תנו כולם.** וכן רובן יהיו שוין ועוסקים בתורה כשיגלו בעמים: **עתה אקבצם.** בקרוב אקבלם: **ויחלו מעט וגו'.** ולף [אם] מועטין הן השוין בעמים יחלו ממשא מלך ושרים יהיו בטלים מלאת משא מלך ושרים. יחלו כמו לא יחל דברו (במדבר ל): **מנדה נגו והלך.** לריוש לוה לת פחת עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה: **מנת המלך.** מגבת מסיס שהן מטולין תמיד על בני המדינה: **ארנונא.** עישורי תבואות ובהמות מדי שנה בשנה: **לריא תדפא.** יליאת כריית באר מים חיים לשתות: **לא מידוין.** לא ימלאו בו מים והספסדתם חנם ויתמי לאו בני מחילה ניהו דליחלו: **לאגלי גפא.** לשערי חומות העיר להליב בהן לנתות. אגלי דלתות כמו טרוקון גלי (ברכות דף כח.). גפא קתימה כמו מגלא אחר הגפה באלו מליאות (ב"מ דף כה:): **לריא פתיא.** חפירת בור לשתות מים ועל שם הכלי המונח שם בבור תמיד לשתות בו עובדי דרכים קוראו פתיא: **אפילו מרבנן.** שהכל לריכין למים: **דלא נפקי באכלוזא.** שאין הן עצמם יולאין בהכרלה לחפור אלא שוכרים פועלים: **כללב וכעורב.** שחם הקב"ה עליהם (שבת קנה:) שנאמר יודע לדיק דין דלים (משלי כט) לפי שהכלב מזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלשת ימים וגבי עורב כתיב לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמז) לפי שהעורב אחזי על בניו והקב"ה מזמין להן יתושין מתוך לותתם ואוכלין: **דמי גלינא.** עטרה למלך קיסר: **אתו.** עמי הארץ לקמיה דרבי: **דליוה נפגא.** מחל המלך דמי החלי וסילקה מעליהן: **שדיוה אהובם.** הטילוה פחתי המלך על הכובם: **החמרת והגמלת.** שיירת של חמרים ושל גמלים: **הרי אלו בסקילה.** דין אחד יחידים: **יחובי מחא.** בשלשים יום וגבי עיר הנדחת כתיב יושבי העיר (דברים יג): **ולכל מילי.** ומקמי הכי לא יהיב מידי עם בני העיר: **שלשים יום לתמחוי.** כיון ששהה שם שלשים יום גובין הימנו [גבאי] תמחוי מאכל לעניים: **לקופה.** לנדקה: **לכסות.** עניי העיר: **לקבורה.** לקבור עניי העיר שהיא יליאה יתירא: **לשורא.** לתיקון החומה: **לפרשא.** פרס (ג) שהולך סביבות העיר לשומרה ולידע מה היא לריכה: **לגרזינא.** שומר כלי זיין של בני העיר ויושב בבית אלל השער:

אלו ת"ח ור"ל סבר לה [ב]כדדרש רבא [1]אני חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות [ג]רב [ד] נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן [א]א"ל רב נחמן בר יצחק עברת אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי אדאורייתא דכתיב [2]אף חובב עמים כל קדושיו בידך אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם אפילו בשעה שאתה מחבב עמים כל קדושיו יהיו בידך והם תכו לרגלך תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה ישא מדברותיך לישא ולתן בדבורותיו של מקום אדנביאי דכתיב [3]גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים אמר [ג]עולא פסוק זה בלשון ארמית נאמר אי תנו כולהו עתה אקבצם ואם מעט מהם יחלו ממשא מלך ושרים אדכתובי דכתיב [4]מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם [ד]ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא והלך זו ארנונא רב פפא [ה]רמא כריא חדתא איתמי א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא ודילמא לא מידויל א"ל מישקל שקילנא מנייהו אי מידויל מידויל ואי לא [ו]מהדרנא לה ניהלייהו [ז]אמר רב יהודה [ח]הכל לאגלי גפא אפילו מיתמי [ט]**[ה]אבל רבנן לא צריכי נטירותא** [י]הכל לכריא פתיא אפי' מרבנן [יא]ולא אמרן אלא דלא נפקי באכלוזא אבל נפקי באכלוזא רבנן לאו בני מיפק באכלוזא נינהו: רבי פתח אוצרות בשני בצורת אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה אבל עמי הארץ אל יכנסו דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס אמר לו רבי פרנסני אמר לו בני קרית אמר לו לאו שנית א"ל לאו אם כן במה אפרנסך [א"ל] פרנסני ככלב וכעורב פרנסיה בתר דנפק [יב]יתיב רבי וקא מצטער ואמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר' שמעון בר רבי שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו בדקו ואשכח אמר רבי יכנסו הכל רבי לטעמיה דאמר רבי [יג]אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ כההוא דמי [יד]כלילא דשדו אטבריא אתו לקמיה דרבי ואמרו ליה ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא אמרו ליה ערוקינן [א"ל] ערוקו ערקו פלגיהון דליוה פלגא אתו הנהו פלגא קמי דרבי א"ל ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא ערוקינן ערוקו ערקו כולהו פש ההוא כובם שדיוה אכובם ערק כובם פקע כלילא א"ר ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ: וכמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר וכו': ורמינהי [טו]**[ו]**החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום ולנה בתוכה והודחה עמהן הן בסקילה וממונן פלט ואם נשתהו שם שלשים יום הן בסייף וממונן אבד אמר רבא לא קשיא הא לבני מתא הא ליתובי מתא כדתניא [טז]**המודר הנאה מאנשי העיר כל שנשתהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר מיושבי העיר כל שנשתהא שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו ולכל מילי מי בעינן י"ב חדש והתניא** [טז]**[ב]**שלשים יום לתמחוי שלשה חדשים לקופה ששה לכסות תשעה לקבורה שנים עשר [יז]לפסי העיר אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן [יח]כי תנן נמי מתניתין שנים עשר חדש לפסי העיר תנן: וא"ר אסי אמר ר' יוחנן [יט]הכל לפסי העיר ואפי' מיתמי [כ]אבל רבנן לא [כא]דרבנן לא צריכי נטירותא אמר רב פפא [כב]לשורא ולפרשאה ולטרזינא אפילו מיתמי [כג]אבל רבנן לא צריכי נטירותא כללא דמילתא כל מילתא דאית להו הנאה מיניה אפילו מיתמי רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון א"ל אביי והתני רב שמואל בר יהודה [כד]אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים א"ל אנא [כה]לאחשובינהו קא עבידנא [כו]**[ק]**איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף אמרה ליהוי למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מעיין בה מאי מצוה רבה א"ל אביי מדתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים [כז]שמע מינה

לא שליט למרמא עליהם. לפי שהיו עסוקים במלאכת שמים בבנין בית המקדש ה"ל אין להטיל מס על לומדי תורה: **והלך** זו **ארנונא.** פי' בקונטרס עישור בהמות ותבואה כו' ור"ת פי' אלוחת דוכן לשלטון העובר ממקום למקום שנותן לו כל עיר ועיר אלוחה ופירוחו מלשון ויבא הלך לאיש העשיר (שמואל ב יב): **כריא פתיא.** פירש ר"ח להסיר בגשושית מרחוב [א] העיר: **איפרא** הורמיז. פר"ח דמשמעות הלשון מן מאת המקוס איפרא כמו אפריון נמטייה לר"ש (ב"מ דף קיט.) הורמיז שם שכינה כי הכיא דס"פ אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לט. ושם ד"ה דהורמיז) מפלגא דידך ולעיל דהורמיז בזוי"ן מפלגא ולתחת דהורמין בנו"ן כמו הורמין בר לילתא לקמן (דף עב.): **ככלב** וכעורב. כמו שפי' הקונטרס והייגו דכתיב ותן לבהמה לחמה לבני עורב וגו' בהמה בגימטריא כלב: **יתיב** רב יוסף וקא מעיין בה. ות"ת וכי לית ליה ביבש קלילה משברנה וגו' (ישעיה מ) דלמאר' בפירקין (דף י:) וי"ל דקבל' משוס שלוס מלכות כלעבד רבא לקמן (שם) וכי היכי דפלגינהו רבא לעניי עובדי כוכבים ה"ל פלה בהו רב יוסף שבויי עובדי כוכבים ומיהו לא לריכי להכי אלא כדפירש הקונטר' (ג) ס) דרבא דקבלה משוס שלוס מלכות וכיון שאמר לו ליתן למצוה רבה לא היה אפשר לחלקס לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעתו של עובד כוכבים (חולין לד.) אבל מעות המתחלקים לעניים אין כאן גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילין לפרנסס [ב] כדאמר בהמזקין (גיטין דף מח.) מפרנסים עניי עכו"ס עם עניי ישראל מפני דרכי שלוס והא דקבל מההוא טייעא דנדב שרגא לבי כנישתא בפ"ק דערכין (דף ו: ושם ד"ה עד) אע"ג דהתם לא היה שלוס מלכות התם טעמא משוס דהוו כמו קרבן ואמריגן (מזיר סב.) אינ אינ לרבות נכרים שעובדים נדרים ונדבות ביישראל:

[1] אני חומה וגו'. זה ששונה בריתות. אף על גב דבדוכתא אחרינא אמרי' בעלי הלכות אלו בעלי משנה הכא הואיל ותני בעלי משנה צריכין למימר דהלכות אלו בריתות הן: כבלב וכעורב. דכתיב ורחמיו על כל מעשיו: רבי לטעמיה. שלא היה רוצה לפרנס עם הארץ דהחוא דמי כלילא. שהשליך המלך מס על יושבי טבריא כדי שיקנו לו כתר: אמר להו. לא תסיינן [לכון] רבנן: ערקינן. דלא מצינן למיתן כולי דמי כלילא אמר להו ערוקו: דלייה לדמי כלילא. על ההוא פלגא דאשתייר: פקע כלילא. בטל גזירת הכתר: הראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. דכיון דלא נשארו שם אלא רבנן לא גזרו עליהן ליתן דמי כתר שכל זמן שאחד מעמי הארץ היה שם גזרו ושוב לא גזרו:

פ"קא ויהא כאנשי העיר. ליתן בכל מילי שנותנין בני העיר שנים עשר חדש: החמרת והגמלת. שיירא של חמרין וגמלין העוברים ממקום למקום ולנה בתוך עיר הנדחת והודחה עמה כדכתיב ויריחו את יושבי ערים הן בסייף וממונן אבד כאנשי עיר הנדחת כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו': הן נדונין בסקילה וממונן פלט. הואיל ולא נשתהו שם כלל אלא כדי לינה אלמא דל' יום הוי כיושבי העיר וקשיא למתני' דבעי י"ב חדש ג) למיקרייא מיתבא מתא לא בעינן אלא ל' יום ונירדו כמותם משום דהכתוב מיירי בלשון יושבי כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו' אבל למיקרייא מבני מתא לא להיותן כאנשי העיר ליתן עמהם לכל דבר לא הוי עד י"ב חודש כדתניא המודר וכו': ולכל מילי. כלומר דמשמע במתני' שלא יתן כלום בדבר עד י"ב חודש והא תניא נמי הבא לעיר ונשתהה שם ל' יום חייב ליתן לתמחוי היינו כלי שבו ונותנין מאכל ומקבצין ונגובין מבני העיר ליתן מנות ממאכלים בתמחוי להאכיל לעניי העולם העוברים עליהם ואם נשתהה שם ג' חדשים יתן חלקו לקופה של צדקה שגובין מע"ש לערב שבת לפדנס עניי אותה העיר ואם נשתהה ו' חדשים חייב ליתן ג) חלקו העיר שקורין שפיצ"א ותיירות שעושין חרץ לחומה לחזוק העיר אלמא לכל מילי לא בעינן י"ב חדש: הכל לפסי. מן הכל גובין לצורך תקון פסי העיר: לשורא. לחזוק החומה: לפרשא. שקונים סוסים לפרשים (כפי' [כדי] שיצאו חרץ לעיר לעיין אם [באו] גייסות: לטורזינא. לצורך [כלי] זיין שנושאין אותן שומרי חומות העיר: בר מריון. איש א' היה עשיר גדול: אנא לאחשובינהו לבעינא. שיהיו חשובין בכל דבר מצוה כמו אביהן:

[א] [פסחים פז.], ב) ס"ל רב הונא, ג) ס"ל רבא, ד) נדרים סב:, ה) ב"מ קח., ו) [שם ועיל ז:], ז) [שבת קלט. ע"ש יבמות סג. ע"ש], ח) [פי' נגנב מזר המלך אמר המלך הוא לא ופעמו איסורים בשמית העיר ישלמו דמי המזר. עיון ערך כלל ל"], ט) סנהדרין קיב. ע"ש, י) [מנהדרין שם הוספתא נדרים פ"ב], כ) [הוספתא דפאה פ"ד], ל) פי' קרשי עץ לחזק שערי העיר. עיון ערך פס ל"], מ) [לעיל ז: וש"נ], נ) [עי' פירש"י נדה כו' ובתענית כד:], ס) ל"ל דרב יוסף. רש"ל].

גליון הש"ם

גמרא המודר הנאה מאנשי העיר. עיין בר"ן נדרים דף פג ע"ב ד"ה ר"ל אמר: **שם** דרבנן ל"צ נטירותא. עי' רש"ינו יומה פ"א דכתובות דף ד ע"ב ד"ה שנאמר:

הגהות הב"ח

(א) נב' רב חנן בר רב סמלא רמא כרגא וכו' עבר מר אלעזר"יא: (ב) רש"י ד"ה לפרשא פרש הרוכב סביבות: (ג) תוס' ד"ה יתיב וכו' כדפי' הקונטרס דרב יוסף קבלם הבא משוס שלוס. נ"ב לקמן דף י"ח ד"ה דלא סיימוה:

מוסף רש"י

אלו ת"ח. המעיקן אחריס כשדייס הללו (פסחים פז.). **הכל לאגלי גפא.** הכל משיעין לגדור חומת העיר ולהעמיד שעריה שלא יכנס לבא שונאים לעיר. לאגלי, שעריס כמו (ברכות סח.) טרוקון גלי. גפא, קתימה העיר כדתנן (ב"מ כה:) מגלא אחר הגפה גחלות (ב"מ קח.). **אבל רבנן לא צריכי נטירותא.** תורתו משמרתו, כדכתיב (משלי ו) בשכבך תשמור עליך (ב"מ שם). **הכל לכריא פתיא.** לכרות מעין או בורות למים לשתות, אפילו מרבנן. שהרי גם הם לריכים לשתות, ועל שם כלי שעותן בו משקין שקורין פתיא בלשון אחרמי קרי ליה כריא דפתיא (שם). **דלא נפקי באכלוזא.** שאין יולאין בעלי בתים עלמן בהכלוזא ובאכלוזא נחפור, אלא גובין מעות ושוכרין פועלים (שם). **רבנן לאו בני מיפק כו'.** נגאי הוא להן (שם). **המודר הנאה.** שאומר הרי עלי קונם אם אתנה (סנהדרין קיב.). **איפרא הורמיז.** נכרית היתה וכך שמה, ולשון יוני איפרא הן כמו (ב"מ קיט.) אפריון נמטייה לר"ש. הורמיז כמו (לקמן עב.) הורמיז בר לילתא, כלומר יופי שדים היה לה (נדה כ:). **שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף.** משוס שלוס מלכות קבלינהו, ולא אפשר ליה לאחלן לעניי העיר ובאמר לא אפשר ליה לאחלן לעניי העיר וגו': הן נדונין בסקילה וממונן פלט. הואיל ולא נשתהו שם כלל אלא כדי לינה

[ה] נגאלה דל"ל ופסק שיתמו היתומים תלן וכו'. [ו] ל"ל הא למיקרייא מיתבא מתא וכו'. [ז] ל"ל חייב ליתן חלקו בכסות: לפסי העיר שקורין שפיצ"א וכו'.

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה י סמג עשין יב טוש"ע ת"מ סי' קסב סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ג: נח ב ג ד מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' ו ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ד:

נט ה ו ז מיי' שם ופ"ו מהל' מ"מ הל' י סמג שם וסי' יב טוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ח ט: ס ח טוש"ע י"ד סי' רמא סעיף יא:

סא ט מיי' פ"ד מהל' ע"ז הל' ט:

סב י מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' יז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' ריז סעיף נב:

סג כ מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רטו סעיף ה:

סד ל מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ב:

סה מ מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

סו נ ס ע מיי' שם ופ"ו מהל' מ"מ הלכה י סמג שם טוש"ע שם ושו"ע י"ד סי' רמג סעיף ב:

סז פ צ מיי' פ"ו מהל' מתנות עניים הלכה יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ג:

סח ק מיי' שם פ"ח הל' ט סמג עשין קסג טוש"ע י"ד סי' רנד סעיף ב:

סט ר מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ג:

תורה אור השלם

1 אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כְּמִגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם: שיר השירים ח י

2 אַף חֹבֵב עַמִּים כָּל קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדִּבְרָתֶיךָ: דברים לג ג

3 גַּם כִּי יִתְּנוּ בַגּוֹיִם עַתָּה אֲקַבְּצֵם וְיָחֵלּוּ מְּעָט מִמַּשָּׂא מֶלֶךְ שָׂרִים: הושע ח י

4 וּלְכֹם מְהוֹדְעִין דִּי כָל דְּהַנְיָא וְלָוֵיָא זְמָרָיָא הֲרָעְיָא נְתִינֵיא וּפְלַחֵי בֵּית אֱלָהָא דְּנָה מִנְדָּה בְּלוֹ וְהֵלֶךְ לָא שַׁלִּיט לְמִרְמֵא עֲלֵיהֹם: עזרא ז כד

רבינו גרשום (המשך)

בעל הלכות. זה ששונה בריתות. אף על גב דבדוכתא אחרינא אמרי' בעלי הלכות אלו בעלי משנה הכא הואיל ותני בעלי משנה צריכין למימר דהלכות אלו בריתות הן: כבלב וכעורב. דכתיב ורחמיו על כל מעשיו: רבי לטעמיה. שלא היה רוצה לפרנס עם הארץ דהחוא דמי כלילא. שהשליך המלך מס על יושבי טבריא כדי שיקנו לו כתר: אמר להו. לא תסיינן [לכון] רבנן: ערקינן. דלא מצינן למיתן כולי דמי כלילא אמר להו ערוקו: דלייה לדמי כלילא. על ההוא פלגא דאשתייר: פקע כלילא. בטל גזירת הכתר: הראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. דכיון דלא נשארו שם אלא רבנן לא גזרו עליהן ליתן דמי כתר שכל זמן שאחד מעמי הארץ היה שם גזרו ושוב לא גזרו:

פ"קא ויהא כאנשי העיר. ליתן בכל מילי שנותנין בני העיר שנים עשר חדש: החמרת והגמלת. שיירא של חמרין וגמלין העוברים ממקום למקום ולנה בתוך עיר הנדחת והודחה עמה כדכתיב ויריחו את יושבי ערים הן בסייף וממונן אבד כאנשי עיר הנדחת כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו': הן נדונין בסקילה וממונן פלט. הואיל ולא נשתהו שם כלל אלא כדי לינה

פדיון שבוים מצוה רבה. והא דאמר בפרק בני העיר (מגילה דף כז.) אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קתני פדיון שבוים שמא מילתא דפשיטא היא ולא אילטריך למיתני: **ומתחלקת בג' מפני שהיא כדיני ממונות.** וא"ת מהאי טעמא נמי תהא נגבית בג' ופר"ת לפי שהיה ידוע סכום של כל אחד ואחד כמה יתן[א]:

ולשנותה לכל מה שירצו. נראה לר"ת דיכולים לשנותו אף לדבר הרשות אע"ג דאמרינן בערכין בפ"ק (דף ו: ושם) האי מאן דנדב שרגא לבי כנשתא אסור לשנותה לדבר הרשות ואמר נמי התם האומר פרוטה זו לצדקה עד שלא נתנה ליד הגבאי מותר לשנותה משנתנה ליד הגבאי אסור לשנותה (ד) לדבר הרשות הכא שבני העיר משנים אותה שאני לפיכך מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות ואפילו נתנה ליד הגבאי וכן היה ר"ת נוהג לתת מעות הקופה לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר נותנים[ב] אותם: **כי הא דרבא אכפיה.** אחר היה עמו דאין עושין שררה על הצבור פחות מג' ולא חייב שם ליה[ג] מפני כבודו של רבא: **אכפיה לרב נתן.** וא"ת[ג] והא בפרק כל הנשר (חולין דף קי: ושם ד"ה כל) אמר כל מ"ע שמתן שכרה [כתובה] בצדה אין ב"ד של מטה מוחרים עליה וגבי צדקה כתיב כי פתוח תפתח את ידך לו וכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך (דברים טו) ואר"ת דהאי כפיה בדברים כמו כפייה (ה) ועל בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף נג.) ועוד תירץ דהכא קבלו עליהם שיכופו אותן הגבאי ולר"י נראה דבצדקה כופין משום דאית בה לאו דכתיב בה לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ וגו' ולריצב"ל נראה דהא דאין ב"ד מוחרין על מצות עשה שמתן (ו) שכרן בצדה היינו דאין נענשין וכן משמע בירושלמי דהמוכר את הספינה והיא לכל הנשר (שם) דלא הוה מוקיר אבוה וכפתוהו ואמר להו שנבוהו א"פ אינכם מוחרין להכריחו עד שיעשה כשאר מצות עשה דאם א"ל עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו כדאמר בהכותב (כתובות דף פו: ושם) [וע"ע תוס' כתובות מנו: ד"ה אכפייה ותוס' חולין קי: ד"ה כלן]: **דין אמת לאמתו.** אמת לאפוקי דין מרומה אע"ג שהעדים מעידין אותו מ"מ [אין מחתכים אותו] כיון שיודעים שמשקריים[ד] כדדרשינן (בסנהדרין דף ז.) [ל"ל בשבועות ל:] לאמתו שלא יטו את הדין [וע"ע תוס' מגילה טו: ד"ה זה]:

ומצדיקי הרבים וגו' אלו מלמדי תינוקות. אומר ר"י דצריך לומר דרקיע מזהיר טפי מכוכבים דהא בס"פ אלו עוברין (פסחים מט: ושם ד"ה לא) משמע דגבאי לצדקה עדיפי ממלמדי תינוקות דאמר לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גבאי לצדקה לא מצא בת גבאי לצדקה ישא בת מלמדי תינוקות ואריב"ל כי מצא בפרקי דרבי אליעזר דרקיע דהאי קרא דהמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע היינו רקיע שעל ראשי החיות שמזהירין מכוכבים שאורו כאור החמה והאי דקאמר ורבנן מאי אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש של עתיד לבא דהוא שבעתים כאור שבעת הימים ואור שבעת ימי בראשית היה שבעתים מאור חמה של עכשיו[ה] כדמפרש תרגום של רבי ושמתי (זכריה ב):

ואתני

פדיון שבוים מצוה רבה היא אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבוים מצוה רבה היא א"ל דכתיב [1]והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי ואמר רבי יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו חרב קשה ממות [ו]אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אי בעית אימא סברא האי קא מינוול והאי לא קא מינוול ואבע"א קרא [2]יקר בעיני ה' המותה לחסידיו רעב קשה מחרב איבעית אימא [ז] סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער איבעית אימא קרא [3]טובים היו חללי חרב מחללי רעב שבי [קשה מכולם] דכולהו איתנהו ביה: תנו רבנן [ח]א קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים [ט]ב שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים ומתחלקת בשלשה כדיני ממונות [י]תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה שגבויה וחלוקה שוים [כ]תמחוי בכל יום קופה מערב שבת לערב שבת [ל]תמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר [מ]ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותה לכל מה שירצו [נ]ורשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן אמר מר אין עושין שררות על הצבור פחות משנים מנא הני מילי אמר רב נחמן אמר קרא [4]והם יקחו את הזהב וגו' שררות הוא דלא עבדי [ס]הא הימוני מהימן מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רבי חנינא מעשה [ע]ומינה רבי שני אחין על הקופה מאי שררותא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי [פ]שממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש איני והא כתיב [5]ופקדתי על כל לוחציו ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפי' על גבאי צדקה לא קשיא [צ]הא דאמיד הא דלא אמיד [ק]כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה [ר]והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' [ש]המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע) זה דיין שדן דין אמת לאמתו ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה במתניתא תנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות כגון מאן אמר רב כגון רב שמואל בר שילת דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא א"ל שבקתיה להימנותך אמר ליה [ת] הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי [א]עלויהו [ב]ורבנן מאי אמר רבינא [ג]ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ת"ר [ד]גבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה אבל פורש זה לשער וזה לחנות [ה]מצא מעות בשוק לא יתנם בתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם כיוצא בו [ו]היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתננו לתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם [ז]תנו רבנן [ח]גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן [ט]גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן [י]מעות של צדקה אין מונין אותן שתים [יא] אלא אחת אחת אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתא כיון דשמעה להא דתניא ולשנותה לכל מה שירצו הוה יתיב אמר אביי מריש הוה עביד מר תרי כיסי חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא כיון דשמעה להא דאמר ליה שמואל לרב תחליפא בר אבדימי עביד חד כיסא

ואתני

שני כולהו איתנהו ביה. שהוא ביד העכומ"ז לעשות בו כל חפצו אם למות [אם לחרב] אם לרעב: **מפני שהוא דיני ממונות.** לעיין ולתת לכל אחד כפי טפלים התלויין בו: **שגבויה וחלוקה שוה.** בכל יום מדי יום ביום כדקתני לקמיה לפיכך אין גבויו בשנים שלא יטרחו לטרוח ולבקש את השליש לחלק: **לעשות קופה ממחו.** לחלק לעניי עולם אם ירבו עליהן: **להסיע על הקטנים.** להגדיל קצת העיר או להקטין: **ועל השערים.** שער חטין והיין שלא יתקרנה שנה זו יותר מכך וכך דמים: **להסיע על קיצתן.** לקנות את העובר על קיצת דבריהם להסיעם מדת דין תורה: **הא הימוני מהימן.** יחיד להיות גזבר: **שני אחים.** לגבי המנותא כאחד דמו: **מאי שררותיה.** דקופה דקאמרת עלה לפי שאין עושין שררה על הצבור כו': **אפילו בע"ש.** שיש פתחון פה לבעה"ב לומר טרוד אני: **ופקדתי וגו'.** אלמא אסור למשכן: **אמיד.** עשיר[ט]: **גבאי לצדקה.** המשכילים אל דל מהו לריך: **מלמדי תינוקות.** מלמדיקי רבים הן שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה: **שנכפיה להמנותיך.** שהיית רגיל ללמדם בחמונה וללמד וליסד על גבם תמיד: **דעתאי לחסם.** לתינוקות: **ורבנן מאי.** תלמידי חכמים העוסקים בתורה תמיד מאי כתיב בהו: **לפרוש זה מזה.** מפני החשד שלא יאמרו זה הגובה יחידי דעתו לגנוב: **אבל זה פורש לחנות וזה לשער.** זה לגבות מיוסדי השער וזה לגבות מיוסדי החנות ובלבד שירלו שניהן כאחד: **לא יתנם לתוך כיסו.** שלא יאמרו מעות של לדקה הוא גונב: **פורטין.** פרוטות שגבו לוקחין דינרי כסף לפי שהפרוטות של נחושת מחלידות: **ואין פורטין לעלמם.** פן יחשדוהו שפורטין בזול: **אין מונין אותם שנים שנים.** פן יאמרו שנים הוא נוטל ואינו מונה אלא אחד: **אציפי דני כנישתא.** מחלוקת של בית הכנסת משום דמזגני להו ממעות הקופה:

ואתני

אדם שבאו עניים הרבה וכן תמחוי לקופה כמו כן: להתנות על המדות. להגדילן או למעטן מכמות שהיו: ועל השער. שאם היה השער ביוקר רשאין להתנות שילך בזול: ועל שכר הפועלין. שאם נשכרין פועלים בג' פשי"ר ביום רשאין להתנות שלא ישכורום אלא בב': ולהסיע על קיצתן. לקנות על מי שעובר על תנאי שקצבו אנשי העיר: והם יקחו. ואין הם פחות משנים: שררות הוא דלא עבדי פחות משנים. כלומר דמשמע טעמו דשררות הוא דבעינן ב' ולא לשון דין ולא לשון עדות הלכך (הא) המוני מהמני אפי' ב' קרובים למנות על הקופה והיינו:

מסורת הש"ס

ע א ב ג מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג:

עא ד ה ו מיי' שם הל' ו ז טוש"ע שם סעיף ד:

עב ז מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' ט סמג לאוין קנ טוש"ע מ"מ סי' רלח סעיף כז כח:

עג ח ט מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנ סעיף ג:

עד י מיי' שם ס"ז הל' י סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ב:

עה כ מיי' שם הל' י והל' יא טוש"ע שם סעיף א וסעיף ז:

עו ל מ נ מיי' שם פ"ט הל' ח ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנ סעיף א:

עז ס ע מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ב:

עח פ מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף א:

מוסף רש"י

שממשכנין על הצדקה. טוכלים משמטות על לדקה שיפסקו עליו ואינו נוטן, ואפילו בע"ש. שהאדם טרוד (קדושין עו:). פורטין. פרוטות של נחושת שגבו לצדקה וכשמשכין אותם מחלידות צריך לפורטן בכסף (פסחים יג.) מחליפין פרוטות נחושת בכלעי כסף משני שהפרוטות מתעפשות ונפסלות (ב"מ לח.). תמחוי. מאכל שנותנין מבעלי בתים לאלון לעניים בכל יום (שם) מאכל לאם ומיני מאכל שנותנין לאלון (פסחים יג.). ואין מוכרין לעצמן. שמא יחשדום שלקחום בזול (שם).

מוסף תוספות

א. דהקופה דבר קצוב הוא על כל אחד ואחד, ואין הגבאין מוסיפין ולא גורעין, אבל תמחוי אינו דבר קצוב אלא לפי צורך שעה היא נגבית לעניי עולם. ר"ן. ב. לפיכך רשאין לשנותן לצרכי ציבור. רמ"ה יומא. ג. הראך כפה אותו בשביל צדקה. תוס' כתובות מט: ד. דבדין מרומה צריך לחקור העדים בטוב עד שיתבאר האמת ואז ידונו אותו לאמתו. תוס' מגילה טו: ה. ר"ל דשבעתיים היינו שבע כפול שבע, ושבעתיים כאור שבעת ימים, מכפיל בעוד שבע, שהן שמ"ג. עיון. ושיין ריטב"א.

רבינו גרשום

נהרג בחרב מינגייל. דמתלכלך בדמו: נגבית בשנים. משום דמתחלקת לעניי העיר ודבר קצוב הוא שידעין כמה כל אחד ואחד צריך ליתן בקצוב ונותנין בשוה וליכא ו) אלא סידורי בעלמא דגובין אותו גבאי צדקה מהם: ומתחלקת בג'. מפני שהיא כדיני ממונות מה דיני ממונות נוטלין מזה ונותנין לזה אף מחלקי צדקה מרבין לא' וממעטין לא' לפי שיראו צרכי עניים: גיבויו וחילוקיו שוה. שגובין מכל א' לפי מה שידו משגת וכעין דין שמעיינין בדין על מי להרבות ועל מי למעט משא"כ בקופה שאין גובין מכל אחד אלא לפי מה שרוצה ליתן ז) וקרוב נותנין כולן בשוה: לעשות קופה תמחוי. שאם ניתותר בקופה יותר על צורך עניי העיר ונתמעט בתמחוי לעניי כל

ו) נראה דל"ל ולאם רק שררותא בעלמא: ז) נראה דל"ל וע"פ הרוב נותנין כולן בשוה או דל"ל וקרוב שנותנין כולן בשוה כל': ח) נראה דל"ל והיינו כר' מנינא וכו':

תורה אור השלם

1 וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ אָנָה נֵצֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְיָ אֲשֶׁר לַמָּוֶת לַמָּוֶת וַאֲשֶׁר לַחֶרֶב לַחֶרֶב וַאֲשֶׁר לָרָעָב לָרָעָב וַאֲשֶׁר לַשֶּׁבִי לַשֶּׁבִי: ירמיהו טו ב

2 יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ הַמָּוְתָהּ לַחֲסִידָיו: תהלים קטז טו

3 טוֹבִים הָיוּ חַלְלֵי חָרֶב מֵחַלְלֵי רָעָב שֶׁהֵם יָזוּבוּ מִדְּקָרִים מִתְּנוּבַת שָׂדִי: איכה ד ט

4 וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת הַבַּרְזֶל לָשִׂים אֶל אוֹצַר בֵּית יְיָ וְאֶת הַתְּכֵלֶת הַשֵּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ: שמות כח ה

5 וְהָיוּ בְּנָיו בְּקֶדֶם רַעֲדָתוֹ לְפָנַי תְּבוּן וּפְקֻדָּתִי עַל כָּל לְחִצָּיו: ירמיהו ל כ

6 וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד: דניאל יב ג

7 כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְיָ וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וְהַשְׁקֵט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: שופטים ה לא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כי כו' מפני כבודו של רבא. וכעין לאיתא בר"ה דף כב ע"ב גיטין דף ג ע"ב סנהדרין דף יא ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דעב קשה מתרב מיגעים אימא קרא ואיבעית אימא סברא אב"א סנהל אמי קא מנטער: (ב) שם א"ל לאו הא האידנא מליסר שנין אלא חזיא לי: (ג) שם אין מונין אותן שתים שתים אלא: (ד) תוס' ד"ה ולשנותו' וכו' משנה ליד הגבאי אסור לשנות: הגבאי אסור לשנות: הכא כל"ל ומיהו לדבר הרשות שמתן: (ה) בא"ד אמתן שכרה כתובה בצדה:

רבינו גרשום (המשך)

בקופה. ואפי' בע"ש דטרידי אינשי בתיקון מאכלם: הא דאמיד. אם אומדין אותו שהוא עשיר וממאן ליתן ממשכנין אותו בעל כרחו והא דלא אמיד שאין לו מה ליתן אם (לוה) [ליה] ממשכנין עליו נאמר ופקדתי על כל לוחציו. שקל מיניה [ד' מאה] זוזי לצדקה. דהוה אמיד שהיה עשיר בדול: זה דיין. שמשכיל לדין הדין לאמתו. ומצדיקי הרבים אלו גבאי צדקה שמעשין בני אדם ליתן צדקה ומצדיקין אותן: שבקת לאומנותך. שהיה מלמד תינוקות כלומר אם היית מלמד עדיין לא היית מבטל לעמוד בגינה: דעתי עלייהו. על התינוקות שלא הסחתי דעתי מהם שלא לזרום ממקום זה שאני עומד: ורבנן מאי. כלומר

כיון דלדיין נתת זוהר הרקיע לעתיד לבא [ולגבאי] צדקה נתת אור הכוכבים רבנן עצמן מאי לאיתה אור יזכו הן: כצאת השמש בגבורתו. דעדיף מכולהו: לפרוש זה מזה. בשוק משום חשדא שלא יחשדו זה לזה שא' מהם יתן לתוך כיסו ולא לכיס של צדקה אבל רשאי לפרוש זה לשער לשאול לצדקה וזה לחנות משום דקרובין זה לזה: פורטין לאחרים. שאם יש בכיס של צדקה פרוטות ורוצה להלפן בסלע כסף פורטין לאחרים חלפי לאחרים לעצמן שלא יחשדוהו שמרויחים בצדקה: אין מונין אותן שתים שתים. כשפורטין לאחרים אלא מונה אחת אחת שלא יטעה: לא יתיב מר. רבה: אציפי. אמחצלאות שפורסין על כותלי בית הכנסת והיו קנויות מצדקה: מחצלאות. ששוכבין עליהן עניים: עביד חד.

ואחני. מתנה עם הגבור לחלקם לכל הבא: **דלא דאחי.** לתת מעות לקופה: **עיינא.** תנאי: **למשביה.** עור הבהמה: **לאו לו למייניהו דמחנו.** אלא בפניו: **אין מחשבון.** לומר היכן נתתם מעות שגבית: **שאין ראיה לדבר.** אלא בגבאי לדקה כתיב אלא בגיזברי הקדש הנותנים (ג) לבם לעושי המלאכה שהפועלים מרובין למלאכות הרבה לגודרין ולחוצבי האבן לכתפיס ולחמרים ולקנות עצים ואבני מחצב ואי"א לעמוד על החשבון כדאמרינן בעלמא (שבועות דף מה.) בעל הבית טרוד בפועליו הוא ואינשי: **יצור וימנה.** הכסף שהוא מוסר בידו ואע"פ שאינו בא עמו לחשבון לאחר מכאן יצור וימנה שנאמר ויצורו וימנו וגו' והדר ונתנו את הכסף המתוכן המנוי על ידי עושי המלאכה וגו': **בודקין למזונות.** אם בא עני ואמר פרנסוני בודקין שלא יהיה רמאי: **ואין בודקין לכסות.** בא ערום ואמר כסוני לוקחין כסות מיד: **פרוס.** דרוש וחקור תחלה: **נכשירהו לך.** שאינו רמאי: **מכבר בפונדיון.** ככר הלקוח בפונדיון כשלוקחין ארבע סאין חטין בסלע ומגיע לפונדיון חצי קב שהסלע מ"ח פונדיונין וארבע סאין מ"ח חצאי קבין והחנווני שהוא טוחן ואופה ומוכר בשוק משתכר מחצה הרי שנותן ככר של רובע הקב בפונדיון: **לן.** בלילה: **פרנסה ליה.** לרבי לינה: **בי סדיא.** כר לתת מרלשותיו: **אין נזקקין לו.** לתת מעות מן הקופה לאחרי שלמד לחזר על הפתחים דיו בכך: **ולא אזדקיק ליה.** אפי' [1] לפרנסה: **מעשה הצדקה.** טורח המעשים את מבריסה מדלא כתיב והיתה הצדקה שלום: **זכה.** לאחל טוב: **עניים מרודים.** זו ממשלת רומי [2] שלועקת תמיד הבו הבו שאנו צריכין: **מרודים.** קונפלייט"ט בלע"ז כמו אריך בשיחי (תהלים נה): **עולא משגש ארחיה דאימיה.** לרב ששת קרו ליה הכי עולא המשגש דרכי אמו שגרם (ד) להטותה מדרך שאר נשים כדלקמן: משגש

ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. ראיה גמורה איכא דשאני התם שהיו לדיקים גמורים: **אין** פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכבר בפונדיון בו'. הכלל עולה ששה בילים בלא מהן מחצה לחנווני והוא מזון שתי סעודות כדתניא בפרק בילד משתתפין (עירובין דף פב.): וקשה לר"י דבפרק כל כתבי (שבת דף קיח. ושם) משמע שהוא רגילות דאיכא סעודה בהדיה דקאמר התם דכי אזיל מלווינא ליה סעודה בהדיה דכי אזיל נאו בריקן אזיל וא"כ למה נותנין לו שתי סעודות די לו בסעודה אחת [א] ההיא סעודה דאיכא בהדיה יאכל מיד וסעודה שנותנין לו עכשיו יוליכנו עמו ונראה לר"י דאין מחלקין תמחוי בלילה לפי שאינן יכולין להבחין למי נתנו ולמי לא נתנו וכן משמע מדקאמר לן נותנים לו פרנסת לינה ומפרש דהיינו פוריא ובי סדיא אבל ככר אין נותנין לו ולכך נותנין לו ב' סעודות שיאכל אחת בלילה ואחת למחר [ב] (ה) דכי אזיל נאו בריקן אזיל וטעמא דבעינן שלא יצא ריקם דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו ולא יהא רעב כל כך אבל אין לפרש דהטעם שמא לא יגיע בין היהודים ויהא לו מה לאכול דאי חיישינן להכי היה ליתן לו שלש סעודות כי גם בלילה לא יתנו אף כשיגיע בין היהודים שאין מחלקין תמחוי בלילה ואין לומר דלעולם מחלקין ולכך נותנין שתים דחיישינן שמא לא יגיע בין היהודים שתי פעמים אי נמי לא חיישינן אלא לפעם אחת והשניה נותנין לו כדי שיהא לו פת בסלו דאם כן היכי קאמר התם דמלווינן ליה סעודה אחת בהדיה ואם יש לחוש שמא לא יגיע בין היהודים היה לו ליתן שתים לכך נראה כדפריסית: **שבת** נותנין לו מזון שלש סעודות. פירוש בשבת בלהריס [ג] (ו) אותן שתי סעודות שנתן לו אתמול בערב שבת אכל ליל שבת ושבת שחרית ושלש סעודות שנותנים לו בשבת יאכל אחת בשבת בסעודה שלישית ואחת למוצאי שבת ושלישית ישאר לו למחר בדרך שלא יצא ריקם ואין להאריך וקשה לרשב"א הא דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ז) ומייתי לה בפרק כל כתבי (שבת דף קיח. ושם) מי שיש לו מזון שתי סעודות בביתו לא יטול מן התמחוי ואמאי הא אחד יאכל מיד ואחד בלילה וא"כ כי אזיל ריקם אזיל ואריך לפרש דמזון שתי סעודות דקאמר היינו בלא אותה שיש לו לאכול מיד וא"ת שבת אמאי נותנין לו שלש סעודות והא הך מתני' ר"ע היא דקתני ישא כל מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מן הקופה ופריך בפרק כל כתבי הקדש (שם) מני אי רבנן ממיסר הויין אי רבי אחלא שיתסר הויין ומשני הא מני ר"ע היא דאמר עשה שבתך חול וגראה לרשב"א דבשביל סעודת שבת אין לו להתחיל וליטול אבל בשבבר צריך ליטול [ד] נוטל גם כדי לסעודת שבת: **לא** אזדקיק ליה. רב פפא גבאי

ואתני עלה איהו נמי עבד חד כיסא ואתני עלה רב אשי אמר אנא אתנויי נמי לא צריכנא דכל דקא אתי אדעתא דידי אתי ולמאן דבעינא יהיבנא ליה הנהו [ה] בי תרי טבחי דעבדי עניינא בהדי הדדי דכל מאן דעביד ביומא דחבריה נקרעוה למשביה אזל חד מנייהו עבד ביומא דחבריה קרעו למשביה אתו לקמיה דרבא חייבינהו רבא לשלומי איתיביה רב יימר בר שלמיא לרבא ולהסיע על קיצתם לא אהדר ליה רבא אמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה מידי א"ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו דמתנו ת"ר [2] אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הגזברין ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [1] ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים א"ר אלעזר אע"פ שיש לו לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו יצור וימנה שנאמר [2] ויצורו וימנו אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות [ו] אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אב"א סברא האי קא מבזי והאי לא קא מבזי אי בעית אימא קרא [3] הלא [ז] פרוש לרעב לחמך בשי"ן כתיב פרוש והדר הב ליה והתם כתיב [3] כי תראה ערום וכסיתו כי תראה לאלתר ורב יהודה אמר [3] בודקין לכסות ואין בודקין למזונות אי בעית אימא סברא ואי בעית אימא קרא אי בעית אימא סברא האי קמצערא ליה והאי לא קמצערא ליה אי בעית אימא קרא הכא כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס לאלתר וכדקרינן והתם כתיב כי תראה ערום וכסיתו כשיראה לך תניא כוותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין [ז] תנן התם [ח] אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכבר בפונדיון מארבע סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה מאי פרנסת לינה אמר רב פפא [ח] פוריא ובי סדיא שבת נותנין לו מזון שלש סעודות תנא [7] אם היה מחזיר על הפתחים אין נזקקין לו ההוא עניא דהוה מחזיר על הפתחים דאתא לקמיה דרב פפא לא מזדקיק ליה א"ל רב סמא בריה דרב ייבא לרב פפא אי מר לא מזדקיק ליה אינש אחרינא לא מזדקיק ליה לימות [ט] ליה והא תניא אם היה עני המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו א"ל [י] אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת אמר רב אסי [יא] לעולם אל ימנע אדם עצמו [מלתת] שלישית השקל בשנה שנא' [4] והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות וגו' מצוה אין כתיב כאן אלא מצות (סימן גדול מקדש משה) א"ר אלעזר [יב] גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר [5] והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם זכה הלא פרוש לרעב לחמך לא זכה וענים מרודים תביא בית אמר להו רבא לבני מחוזא במטותא מנייכו עושו בהדי הדדי כי היכי דליהוי לכו שלמא במלכותא וא"ר אלעזר בזמן שבהמ"ק קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו עכשיו שאין בהמ"ק קיים אם עושין צדקה מוטב ואם לאו באין עובדי כוכבים ונוטלין בזרוע [יג] ואעפ"כ נחשב להן לצדקה שנא' [6] ונוגשיך צדקה אמר רבא האי מילתא אישתעי לי עולא משגש

היה ולא נתן לו מן הקופה כדתניא אין נותנין לו מן הקופה כיון שמחזר על הפתחים וא"ל רב סמא אי מר לא אזדקיק ליה דבר מועט יתנו לו: **שנאמר** והעמדנו עלינו מצות. ואע"ג דהאי קרא גבי בית אלהינו כתיב דבק הבית כ"ש לדקה: מנין

מסורת הש"ס

(ג) נכרכות ד: וש"כ], (ד) בכל הספרים מדוייקים כתיב פרוס ולכאורה היא פליאה וגרסינן ליישב ע"פ מ"ש תוס' שבת נה: ד"ה מעבירים כתיב ועיין במהרש"ל בח"ר שעמד על פליאה זו וכתב לפנות בדוחק בזיעה הגירסא קצת שלא במקומו ד"ה הלא פרוס בש"ן כתיב], (ה) פאה פ"ח מ"ז שבת קיח., (ו) [תוספ' פאה פ"ד], (ז) נ"ל אמר מר עוקבא כו', (ח) ס"ל לפרוסה. רש"ל, (ט) בס"ל: זו הרשות,

תורה אור השלם

1 וְלֹא יַחְשְׁבוּ אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף עַל יָדָם לָתֶת לַעֲשֹׂי הַמְּלָאכָה כִּי בֶאֱמֻנָה הֵם עֹשִׂים:
מלכים ב יב טז

2 וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי רַב הַכֶּסֶף בָּאָרוֹן וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית יְיָ:
מלכים ב יב יא

3 הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם:
ישעיהו נח ז

4 וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִשִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ:
נחמיה י לג

5 וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם וַעֲבֹדַת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד עוֹלָם:
ישעיהו לב יז

6 תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ שָׁלוֹם וְנֹגְשַׁיִךְ צְדָקָה:
ישעיהו ס יז

הגהות הב"ח

(א) גמ' הגהו טנחי כל"ל ותיבת כי תרי נמחק: (ב) שם לימות אמר ליה והא תניא אם היה: (ג) רש"י ד"ה שאין לחיים וכו' הנותנים לעושי המלאכה כל"ל ותיבת לבם נמחק: (ד) ד"ה עולא וכו' שגרם לה להטות וכו' נשים להתבוות כדלקמן: (ה) תוס' ד"ה אין פותחין וכו' ואחת למחר כשילך דכי אזיל נאו: (ו) ד"ה שבת וכו' בלהריס כי אותן: (ז) ד"ה לא וכו' לתת לו מן הקופה כ"ש שגם אחרים כל"ל ותיבות היינו כדי פעורה נמחק:

מוסף רש"י

לעני העובר ממקום למקום. שאינו לן בלילה אצלם (שבת קיח.). **מכבר.** הלקוח, **בפונדיון מארבע סאין בסלע.** כשהשער ד' סאין בסלע, והפונדיון אחד מ"ב בדינר, דהוא אחד ממ"ח בסלע ושיעורו לו מכמיס ככר זו לשתי פעודות היום והלילה (שם).

מוסף תוספות

א. עד הלילה שיתנו פרנסת לינה. תוספות הרא"ש שבת קיח. ב. לכך נותנין לו שנים שיאכל אחת מיד ואחת בלילה במקום שיהיה ואחת להוליך עמו למחר. תוס' שבת קיח. ג. דכשבא בע"ש לעת האוכל נותנים לו מזון ב' סעודות כמו בשאר ימים ואם בא לשבות שם מוסיפים לו עוד ג' סעודות. תוס' שבת קיח. ד. שאין לו מה לאכול. תוס' הרא"ש שבת שם.

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פי"ד מהל' מכירה הלכה יא סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף כח וטוש"ע י"ד סי' רנו סעיף יח:
פ ב מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הל' יא סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנז סעיף ב:
פא ג מיי' שם פ"ז הל' ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנא סעיף י:
פב ד ה מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנ סעיף ד:
פג ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ג:
פד ז מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמנו סעיף ב:
פה ח מיי' שם פ"י הל' ו סמג עשין קסב טוש"ע שם סעיף ה:

לעזי רש"י

קונפלייט"ט. יללה.

רבינו גרשום

ואתני. אם יצטרכו לעניי העיר שיהיו לעניי העיר ואם לאו שיותירו על עניי העיר שיהיו לעניי כל אדם: דכל דאתי למיתן צדקה אדעתא דידי אתיא. כל מי שנותן לי על דעת כן נותן לי שאני אתנן לכל עני שארצה משום דרב אשי היה אדם גדול והיה יודע מה הוא עושה: [הנהו בי תרי טבחין]. התנו ביניהן שכל א' מהן ישחוט ביומו: קרעוה למשכיה. דחיוהא: וחייביה רבא לשלם. דמי העור שקרע: ולהסיע על קיצתן. והלא רשאין לקנוס כל מי שעבר על תנאן: הני מילי. דיכולין להתנות ולהסיע על קיצתן: היכא דליכא אדם חשוב. להתנות לפניו: אבל אי איכא אדם חשוב. ולא אתנו קמיה לאו תנאיהו תנאה ואיכא דאמר היכא דליכא אדם חשוב עביד אינש דינא לנפשיה אבל אי איכא אדם חשוב נקיט ליה בדינא קמיה: אין מתשבין בצדקה עם הגבאין. מה גבו ומה נתנו דאין צריך לחשדן: אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. גבי גבאי צדקה זכר לדבר ממקדש שנא' (מ"ב כב) אך לא יחשב וגו' אבל גבי גזברין של הקדש הוי ראיה גמורה: יצור. בעה"ב בקשר ובחותם וימנה דכתיב ויצורו וימנו כלומר אע"ג דהגזברין היו נאמנין אף על פי כן הגזברין עצמן היו צרין ומונין: בודקין למזונות. שאם אמר עני תנו לי מזונות בודקין אחריו קודם שיתנו לו אם רמאי הוא שאין צריך אם לאו: ואין בודקין לכסות. שאם בא עני ערום ואמר כסוני אין בודקין אחריו אלא נותנין מיד: פרוש כתיב. כלומר צריך אתה לידע בפירוש אם צריך ואם לאו: (פרוש) [פרוס]. לאלתר (פרוש) [פרוס] הלחם ותן לו: לכשיראה לך. שהוא צריך כשתבדוק אחריו: העובר ממקום למקום. שאין לן אלא דרך עברה עובר: ככר בפונדיון. ככר שקונין פונדיון כשנותנין ד' סאין בסלע דהוי ככר של חצי קב כיצד בסלע הם מ"ח פונדיונות דסלע ד' דינר ודינר שש מעות ומעה ב' פונדיונות נמצא מ"ח פונדיונות בסלע וכיצד הוי חצי קב בפונדיון דחצי קב אחד ממ"ח בד' [סאין] דסאה ו' קבים נמצא כ"ד

קבין שהם מ"ח חצאי קבין בסלע שהוא מ"ח פונדיונות ושיערו חכמים דבהם אית ליה ב' סעודות א' לכאן וא' קודם שיגיע לישוב: פוריא ובי סדיא. כר וכסת: אין נזקקין לתת לו מכיס של צדקה. דהואיל ומחסר על הפתח הכל נותנין לו וא"צ ליטול מכיס של צדקה: משליש שקל. בצדקה: לעבודת אלהינו. דהיינו צדקה: מצות. הרבה משמע: (ג) ועבודת [הצדקה] מעשה הוא: עכשיו באין וכו'. ודאי יתן או לעובדי כוכבים או לצדקה. אם זכה הלא פרוש לרעב שיתנהו לעניים אם לא זכה ליתנהו לעניים אעפ"כ יתן לעובדי כוכבים בשביל שהיה חייב לעניים. באים [עניים] מרודים כלומר עובדי כוכבים הרודים לביתו ונטלוהו בזרוע: ונוגשיך צדקה. מה שתתן לנוגשיך: עולא. עלם אחד כמו עול [ימים] לא היה שמו עולא אלא (אחד בלי) [אחדרי]:

(ג) [רבינו מפרש דגדול המעשה נלמד מסיפא דקרא דכתיב ועבודת הצדקה וגו' ולא כפירש"י]:

מנין למצורע בימי ספורו שמטמא אדם.[א] פשיטא לן דמטמא כדתנן בריש מס' כלים (פ"א מ"א) אבות הטומאות הארץ ושכבת זרע (ב) ונבלה וטומאת מת ומצורע בימי ספורו כו' הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ולכך בעי מנלן דמטמא דהא כתיב ורחץ במים וטהר משמע דבאותה טבילה נטהר: **דהא** הסיט נבלה מטמא בגדים ואינו מטמא אדם. (ג) ולא משום דטומאה בחבורין שאני. פ"ה דאינו מטמא אלא בגדים שהוא לבוש [ב] וקשה לריב"ש דבתורת כהנים פ' ויהי ביום השמיני (ג) מרבה שמטמא אפילו כלים [ג] (בחבורים) אע"ג דלא שייך בהו לביש ואינו ממעט מבגדיו אלא אדם וכלי חרס שנוגע בהן אלא ודאי מטמא בגדים בשעה שמסיט אפילו אין לבוש בהן וכן משמע מדקאמר אלא מעתה ארץ דמטמא אדם מנלן ולא משום דמטמא בגדים מטמא אדם נמי כו' ואי קרי חבורים בגדים שהוא לבוש מאי פריך משרץ דלא שייך ביה לביש התם ודאי יליפין אדם מבגדים וגרסה לריב"ש דלא גרס (ד) בחבורים אלא הכי גרס ודילמא טומאת בגדים שאני תדע דהא מסיט נבלה דמטמא בגדים ואינו מטמא אדם ולא גרסינן מ"ט ולא משום דטומאה בחבורים שאני דלא מהדר אלא שיש חילוק בין טומאת בגדים לטומאת אדם וכן משמע דאינו גופיה לא קא מיבעיא ליה אם מטמא בגדים וכלים במגע אלא אאדם בעי:

אתיא אימיה וקא בכיא קמיה.

פר"מ דהיינו אימיה דרב אחדבוי ולדיליה קרי עולא[ג] משגש אורחא דאימיה שגרם לאמו להתבזות לפני רב ששת והיא היתה מניקתו של רב ששת[ד] לכך (ה) אמר מזי הני חדיי דמלית[ה] מייניהו: **מה** כיבום בגדים **האמור בימי חלוטו כו'.** נכמה דנריס חמור ימי חלוטו מימי ספורו ולא גמר מהיקשא והיינו טעמא משום דלגמרי לא מצי למגמר דהא כתב וטהר דמשמע דנטהר מכמו שהיה מתחלה אלא דוקא להך מילתא גמרי לפי שהן שוין דאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה: **גדול** העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו. פירוש יותר משכר חמה ממשה רבינו בתפלתו ואע"ג דמשה נמי עשה צדקה בסתר שמא אותה שעה כבר פסק אותו זכות: **חמה** אינו כופה. תימה (ו) דבפרק ארבעה נדרים (דף לב.) אמרינן[ו] דחמה משה הרגו (ז): **והמפייסו בדברים מתברך בי"א.** יש מגיהין והנותן פרוטה לעני והמפייסו משום דמשמע להו דקראי איירי בנותן לדקה דכתיב ותפק לרעב נפשך ונפש ענה תשביע ואלו מילתא היא דנפש ענה תשביע היינו תשביע בדברים שתפייסנו בדברים וע"כ לא גרסי' ליה דלהכיא גיר' הוה ליה למימר מתברך בי"ז הגך שש דלעיל והני אחת עשרה: ומיזו

משגש ארחתיה דאימיה משמיה דר' אלעזר מאי דכתיב [1]וילבש צדקה כשריון לומר לך מה שריון זה כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול רבי חנינא אמר מהכא [2]וכבגד עדים כל צדקותינו מה בגד זה כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול אמאי קרו ליה עולא משגש ארחתיה דאימיה דבעא מיניה רב אחדבוי בר אמי מרב ששת [א]מנין למצורע בימי ספורו שמטמא אדם אמר לו הואיל ומטמא בגדים מטמא אדם א"ל דילמא טומאה בחבורים שאני דהא הסיט נבילה דמטמא בגדים ואינו מטמא אדם אמר ליה ואלא שרץ [3]דמטמא אדם מנלן לאו משום דמטמא בגדים א"ל שרץ בהדיא כתיב ביה [3]או איש אשר יגע בכל שרץ אלא [3]שכבת זרע דמטמא אדם מנלן לאו משום דהואיל ומטמא בגדים מטמא אדם א"ל שכבת זרע נמי בהדיא כתיב ביה [4]או איש לרבות את הנוגע אהדר ליה בבדיחותא חלש דעתיה דרב ששת אישתיק רב אחדבוי בר אמי ואתיקר תלמודיה אתיא אימיה וקא בכיא קמיה צווחה צווחה ולא אשגח בה אמרה ליה חזי להני חדיי דמציית מינייהו בעא רחמי עליה ואיתסי ודאתאן עלה מנא לן כדתניא ר"ש בן יוחי אומר נאמר כבום בגדים בימי ספורו ונאמר כבום בגדים בימי חלוטו מה להלן מטמא אדם אף כאן מטמא אדם אמר רבי אלעזר גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו דאילו במשה רבינו כתיב [5]כי יגורתי מפני האף והחמה ואילו בעושה צדקה כתיב [6]מתן בסתר יכפה אף [ו][ושחד בחיק חמה עזה] ופליגא דרבי יצחק דאמר ר' יצחק אף כופה חמה אינו כופה שנא' ושחד בחיק חמה עזה אע"פ ששוחד בחיק חמה עזה איכא דאמרי א"ר יצחק כל דיין שנוטל שחד מביא חמה עזה לעולם [שנאמר ושחד בחיק וגו'] ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב [7]הלא [ז]פרוש

משגש. לשון מהומה ושגעון: **קליפה.** מייל"א בלע"ז: **וכבגד עדים כל צדקותינו.** כלומר אף כל צדקותינו נמאסו מחמת רשעינו כבגד מאוס שהאדם מסירו מעליו: **עדים.** כדמתרגמינן ויסר ואעדי וכן מעדה בגד ביום קרה (משלי כה). מ"מ מקיש צדקה לבגד לצדקה הצדיקים לבגד הגון: **בימי ספורו.** בשבעת ימים שבין טהרת הצפרים להבאת קרבנותיו בשלמא בימי חלוטו איתקש למת לטומאת אף בהאהל[ח]: **הואיל ומטמא בגדים.** דהא ביום השביעי כתיב[ט] וכבס בגדיו: **טומאה בחבורין.** כגון בגדי לבושו הרי הן כמוהו אבל שאר בגדים הנוגע בהן וכן אם יגע באדם לא מטמא תדע שהרי המסיט נבילה כתיב ביה והנושא את נבלתה יכבס בגדיו (ויקרא יא) ולא אשכחן דלהוי אב הטומאה לטמא אדם ושאר בגדים: **שכבת זרע מטמא בגדים.** וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו'[י]: **בהדיא כתיב ביה כו'.** ה"ק נמי דהוה מצי למיפרך דהא טומאת בגדים לא דמיא לבגדים דבימי ספורו דהא בגדים דהכא לאו בגדי לבוש ארץ הן וטומאת מגע הוא אלא דעדיפא מייניה קא מותיב ליה: **או לרבות הנוגע.** דהכי תניא במסכת נדה (דף מג.) מנין לרבות הנוגע בשכבת זרע ת"ל או איש[יא]: **הוה קמהדר ליה.** רב אחדבוי לרב ששת בבדיחותא לפי שהיה רב ששת נכשל בתשובותיו: **אשתפך רב אחדבוי.** נעשה אלם: **אתיא אימיה.** דרב ששת: **צווחה קמיה.** שיתפלל עליו: **להני חדיי.** הדדים הללו אדי תרגום של חזה[יב]: **דמלית מייניהו.** שינקת מהן: **ואתאן עלה.** ואמרי שבא לידינו שאלה זו לקובעה בגמ' מנלן דמטמא אדם: **נאמר כיבום בגדים בימי ספורו.** והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו'[יג] ונאמר כיבום בגדים למעלה ביום טהרת הצפרים כשיגלח מטומאת המלט וכבס המטהר את בגדיו[יד]: **אף וחימה.** שני לגיונות קשים הם ליפרע מן החוטאים: **אע"פ שאוחד בחיק.** שהוא עושה צדקה בסתר: **חימה עזה.** עליין היא בתוקפה ורבי אלעזר סבר דהאי שוחד בחיק אריש קאי ושוחד בחיק יכפה חימה עזה: **ותפק לרעב נפשך.** הוא פיוס דברי נחומים: **ימלא לדקה.** משמע יצא לידי עניות וימלא בני אדם שיעשו לו צדקה: **ויהיו מוכשלים לפניך.** את אנשי ענותות היה מקלל שהיו מבקשין נפשו: ימצא

[א] רש"ל, [ב] [ל"ל פרוס], [ג] כ"ק מו: [וסם פירוש רבא], [ד] המהרש"ל מגיה במקום רבי יהושע וכו' ורבי יהושע וכו' וקן מוסק מיכוח כל הרגיל לעשות לצדקה. [ה] שהרי זה עוד דרשה על הפסוק רודף לצדקה וכו' ולא מיימרא בפני עצמה. [ו] [בפרי בהעלותך יב יז], [ז] [ויקרא יד], [ח] [סם טו], [ט] [סם כב], [י] [שמות כט], [יא] רש"ש מ"ז, [יב] תוס' ל"ל אמרה, [יג] המהרש"ל מגיה של"ל במקום מימה פירש ע"ש.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חמה כו' החמה משה הרגו. עי' שבת דף נה ע"א תד"ה קלף:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כי תמלא עיום וגו' וכתיב אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך וכתיב אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני והמפייסו בדברים: (ב) שם והסביע בלאלאות נפשך ומנו כל"ל ותיבת וגו' נמחק: (ג) שם עליהם שבר כל"ל ותות ר' נמחק: (ד) שם כל הרגיל לעשות [צדקה] חוויץ כל"ל ותיבת זוכה נמחק: (ה) תוס' ד"ה מנין וכו' אבות הטומאות הארץ וכבשת זרע ומעמא מת כל"ל ותיבת ומעלה נמחק: (ו) ד"ה דהא הסיט כו' ואינו מטמא אדם מ"ט לאו משום: (ז) **בא**"ד פרכת ויהי ביום השמיני מוכח שמטמא אפי' כלים אע"ג דלא כל"ל ותיבת בחבורים נמחק: (ח) **בא**"ד ונרלה לריב"ש דלא גרס ודילמא טומאה בחבורים שאני אלא אלא הכי: (ט) ד"ה תמה וכו' משה הרגו. נ"ב ועי' בע"ז ריש דף ל' בתוס':

לעזי רש"י

מיילי"א. כתם (בעין), רשת (של שריון).

מוסף תוספות

א. האי דבעי מנינה מנין למצורע שמטמא אדם בימי ספרו משום [ד]. ממ"ן. ב. והן טפלין לו. ריטב"א. ג. מפני שהיה נער בשנים כמו התשכח אשה עולה. תוס' רי"ד. ד. בקטנותו והיתה לו כאם. שם. ה. אבל לרב ששת לא הוה קרי רבא עולא דגברא רבה הוא גביה. רמב"ן.

רבינו גרשום (המשך)

בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וכבס במים וטמא עד הערב ה"נ מטמא אדם ד"ש גבי מצורע: אמר ליה רב אחדבוי. שכבת זרע בהדיא כתיב ביה דמטמא כל אדם הנוגע בו דכתיב או דמייתר דמצי למכתב איש אשר תצא ממנו וגו' או ל"ל לרבות את הנוגע ואכתי מנין למצורע שמטמא בימי ספורו: הוה קא מהדר ליה בבדיחותא. כלומר שמח היה רב אחדבוי שנצחו לרב ששת שלא היה לו להשיב: אישתתק. נאלם: אתיא אימא. ג) דרב אחדבוי בכיא קמיה דרב ששת שהיתה מינקת שלו בשביל בנה דלימחל ליה ובעי רחמי

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

פא א מיי' פי"א מהל' טומאת לרעת הל' כ:

פב ב מיי' פ"ד מהל' אבות הטומאה הל' כ:

פג ג מיי' שם פ"ה הלכה ח:

פד ד מיי' פי"א מהל' מתנות עניים הלכה ד ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ג וסעיף ד:

תורה אור השלם

1 וַיִּלְבַּשׁ צְדָקָה כַּשִּׁרְיָן וְכוֹבַע יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ וַיִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי נָקָם תִּלְבֹּשֶׁת וַיַּעַט כַּמְעִיל קִנְאָה:
ישעיהו נט יז

2 וְנַהֲי כְּטָמֵא כֻּלָּנוּ וְכִבְגֶד עֲדִים כָּל צִדְקֹתֵינוּ וְנָבֹל כֻּלָּנוּ כָּעָלֶה וַעֲוֹנֹתֵינוּ כָּרוּחַ יִשָּׂאוּנוּ: ישעיהו סד ה

3 אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ: ויקרא כב ה

4 אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טֻמְאַת נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: ויקרא כב ד

5 כִּי יָגֹרְתִּי מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קָצַף יְיָ עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְיָ אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהִוא: דברים ט יט

6 מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְּפֶה אַף וְשֹׁחַד בְּחֵק חֵמָה עַזָּה:
משלי כא יד

7 הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם:
ישעיהו נח ז

8 (י) וְתָפֵק לָרָעֵב נַפְשֶׁךָ וְנֶפֶשׁ נְעֻנָּה תַּשְׂבִּיעַ וָזָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹרֶךָ וַאֲפֵלָתְךָ כַּצָּהֳרָיִם:
(יא) וְנָחֲךָ יְיָ תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמוֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו:
(יב) וּבָנוּ מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר וָדוֹר תְּקוֹמֵם וְקָרָא לְךָ גֹדֵר פֶּרֶץ מְשֹׁבֵב נְתִיבוֹת לָשָׁבֶת:
ישעיהו נח י-יב

9 רֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד:
משלי כא כא

10 וְאַתָּה יְיָ יָדַעְתָּ אֶת כָּל עֲצָתָם עָלַי לְמָוֶת אַל תְּכַפֵּר עַל עֹונָם וְחַטָּאתָם מִלְּפָנֶיךָ עַל עֹונָם וְחַטָּאתָם מִלְּפָנֶיךָ אַל תֶּמְחִי וְיִהְיוּ מְכֻשָּׁלִים לְפָנֶיךָ בְּעֵת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם: ירמיהו יח כג

רבינו גרשום

משגש. מבזה ארחתיה דאימיה שהצריכה להתבזות במה שדרכה להצניע שגלתה דדיה בשבילו כדאמר לקמן: וכבגד עדים. אלו אותן בגדים בלוים ונסחבים משמשימין שם התינוק כשהוא נולד ולפיכך נקראו עדים ה) כמו וועדיאתו: בימי ספורו. היינו אותן ימים דכתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים דכבר עברו לימי חלוטו והזאתו: אמר ליה הואיל ומטמא בגדים בימי ספורו דכתיב והיה ביום השביעי יגלח שערו וגו' וכבס בגדיו והואיל דמטמא בגדים דטעונין כבוס הכי נמי מטמא אדם: אמר ליה. דלמא טומאה בחבורין שני דהני בגדים מחוברין עליו שלובש בהן אבל לעולם אימא לך אם יגע בבגדים אחרים אינו מטמאן וכי היכי דלא מטמא בגדים מעלמא אימא נמי דלא מטמא אדם תדע דהנה

אשכחן דמטמא בגדים בחבורין ולא מטמא אדם: היסט נבלה. אדם שהסיט נבלה ומטמא בגדים דכתיב והנושא את נבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב אלמא דבגדים טמאים הן ואינו [מטמא אדם] כדכתיב וטמא עד הערב הוא טמא ואינו מטמא אדם: היסט בכלל נושא. כדכתיב נישא וקרינן נושא (חולין קכד:): אמר ליה רב ששת. ולטעמיך דקא אמרת דטומאה בחבורין שאני מש"ה אין מטמא אדם אלא שרץ דמטמא אדם מנא לן לאו משום הואיל דמטמא בגדים דכתיב וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק והני לאו בחבורין ניהו: אמר ליה רב אחדבוי. שרץ דמטמא אדם בהדיא כתיב או איש אשר יגע בכל שרץ אלא פריך הכי ולטעמיך דאמרת טומאה בחבורין שני שכבת זרע דמטמא אדם מנלן משום דהואיל ומטמא בגדים דכתיב והנושא את נבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב הוא טמא ואינו מטמא אדם: שכבת זרע. אלמא ל"ע דמשמע דלא שייך בהו לביש: אמר ליה רב ששת. ולטעמיך דקא אמרת דטומאה בחבורין שאני אלא אלא שרץ דמטמא אדם מנא לן לאו משום הואיל דמטמא בגדים דכתיב וכל אשר יפול עליו מהם בגדים דכתיב מ"ט לאו משום דטומאה בחבורין שאני דלא מהדר אלא שיש חילוק בין טומאת בגדים לטומאת אדם וכן משמע דאינו גופיה לא קא מיבעיא ליה אם מטמא בגדים וכלים במגע אלא אאדם בעי:

אתיא אימיה וקא בכיא קמיה.

פר"מ דהיינו אימיה דרב אחדבוי ולדיליה קרי עולא[ג] משגש אורחא דאימיה שגרם לאמו להתבזות לפני רב ששת והיא היתה מניקתו של רב ששת[ד] לכך (ה) אמר מזי הני חדיי דמלית[ה] מייניהו: **מה** כיבום בגדים **האמור בימי חלוטו כו'.** נכמה דנריס חמור ימי חלוטו מימי ספורו ולא גמר מהיקשא והיינו טעמא משום דלגמרי לא מצי למגמר דהא כתב וטהר דמשמע דנטהר מכמו שהיה מתחלה אלא דוקא להך מילתא גמרי לפי שהן שוין דאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה: **גדול** העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו. פירוש יותר משכר חמה ממשה רבינו בתפלתו ואע"ג דמשה נמי עשה צדקה בסתר שמא אותה שעה כבר פסק אותו זכות: **חמה** אינו כופה. תימה (ו) דבפרק ארבעה נדרים (דף לב.) אמרינן[ו] דחמה משה הרגו (ז): **והמפייסו בדברים מתברך בי"א.** יש מגיהין והנותן פרוטה לעני והמפייסו משום דמשמע להו דקראי איירי בנותן לדקה דכתיב ותפק לרעב נפשך ונפש ענה תשביע ואלו מילתא היא דנפש ענה תשביע היינו תשביע בדברים שתפייסנו בדברים וע"כ לא גרסי' ליה דלהכיא גיר' הוה ליה למימר מתברך בי"ז הגך שש דלעיל והני אחת עשרה: ומיזו

משגש ארחתיה דאימיה משמיה דר' אלעזר מאי דכתיב [1]וילבש צדקה כשריון לומר לך מה שריון זה כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול רבי חנינא אמר מהכא [2]וכבגד עדים כל צדקותינו מה בגד זה כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול אמאי קרו ליה עולא משגש ארחתיה דאימיה דבעא מיניה רב אחדבוי בר אמי מרב ששת [א]מנין למצורע בימי ספורו שמטמא אדם אמר לו הואיל ומטמא בגדים מטמא אדם א"ל דילמא טומאה בחבורים שאני דהא הסיט נבילה דמטמא בגדים ואינו מטמא אדם אמר ליה ואלא שרץ [3]דמטמא אדם מנלן לאו משום דמטמא בגדים א"ל שרץ בהדיא כתיב ביה [3]או איש אשר יגע בכל שרץ אלא [3]שכבת זרע דמטמא אדם מנלן לאו משום דהואיל ומטמא בגדים מטמא אדם א"ל שכבת זרע נמי בהדיא כתיב ביה [4]או איש לרבות את הנוגע אהדר ליה בבדיחותא חלש דעתיה דרב ששת אישתיק רב אחדבוי בר אמי ואתיקר תלמודיה אתיא אימיה וקא בכיא קמיה צווחה צווחה ולא אשגח בה אמרה ליה חזי להני חדיי דמציית מינייהו בעא רחמי עליה ואיתסי ודאתאן עלה מנא לן כדתניא ר"ש בן יוחי אומר נאמר כבום בגדים בימי ספורו ונאמר כבום בגדים בימי חלוטו מה להלן מטמא אדם אף כאן מטמא אדם אמר רבי אלעזר גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו דאילו במשה רבינו כתיב [5]כי יגורתי מפני האף והחמה ואילו בעושה צדקה כתיב [6]מתן בסתר יכפה אף [ו][ושחד בחיק חמה עזה] ופליגא דרבי יצחק דאמר ר' יצחק אף כופה חמה אינו כופה שנא' ושחד בחיק חמה עזה אע"פ ששוחד בחיק חמה עזה איכא דאמרי א"ר יצחק כל דיין שנוטל שחד מביא חמה עזה לעולם [שנאמר ושחד בחיק וגו'] ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב [7]הלא [ז]פרוש

וגו' ועניים מרודים תביא בית וגו' כי תראה ערום וגו' [ח]והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות שנאמר [8]ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך [ט] וגו' ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם וגו' ואמר רבי יצחק מאי דכתיב [9]רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד משום דרודף צדקה ימצא צדקה אלא לומר לך כל הרודף אחר צדקה הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה רב נחמן בר יצחק אמר הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות להן צדקה כדי לקבל עליהם [ט] שכרו לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבה [ט]דדרש רבה מאי דכתיב [10]ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם [אפילו] בשעה שכופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה לפניך הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנין כדי שלא יקבלו עליהן שכר רבי יהושע בן לוי אמר כל הרגיל לעשות צדקה[7] [ז] זוכה הויין לו בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה בעלי חכמה דכתיב

ימצא

עליה דרב אחדבוי ולא אשגח בה עד דמפקי דדיה לפניו כלומר עשה בשביל אלו דדין שינקת מהן ולהכי שהצריכה לכך קרי ליה עולא משגש ארחתיה דאימיה: ודאתאן עלה מיהא. הואיל ובאת לידינו שאילה זו דרב אחדבוי נעסוק בה: מנלן. דמצורע מטמא אדם בימי ספורו: כבוס בגדים בימי חלוטו. דכתיב וכבס המטהר את בגדיו דניטמו בימי חלוטו: מה להלן בימי חלוטו מטמא אדם. דכתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו': מתן בסתר [יכפה] אף ושוחד בחיק. כלומר מי שנותן בחיק של עני בצנעה כופה נמי חימה עזה: אע"פ ששוחד בחיק. של עני אעפ"כ חימה עזה שאינה נכפית בשביל השוחד בחיק: והמפייסו בדברים. שמנחמו ומדבר על לבו דברי נחומין: דכתיב ותפק לרעב נפשך וגו'. כלומר משתוציא מנפשך דברים טובים לנחם הרעב ונפש נענה תשביע בדברים טובים אז תזכה לדברים הללו: משום דרודף צדקה. שעושה צדקה משלו בא לידי צדקה שיצטרך לבריות בתמיה:

ז) [לכאורה משמע לכוון לתרגום אונקלוס על ותהר ועדיאת אבל ל"ע דמשם זה לא שייך לקרותם עדים ול"ע]: ב) [עי' בתוס' כאן ד"ה אתיא מה שכתב בשם ר"ת]:

ימלא חייס. וכתיב גבי חכמה כי מולאי מלא חיים: **בעלי אגדה.** מתוך שהן דרשנין ומושכין את הלב הכל מכבדין אותם: **לבעל הדין.** רשע או עובד כוכבים: **להגלל אנו בהן בו'.** שהלדקה מגלגל מגיהנם כדאמרי' לקמן בשמעתין: **שמזונותיו של אדם.** שכר שיתפרנס ממנו: **חסרונותיו.** הפסד שעתיד להפסיד: **וכה.** למזל טוב יתן אותו חסרון לעניים: **חזא [להו] בחלמא.** במולאי (ו) יח"כ: **דבעו מחסר שבע מאה דינרין.** באותה שנה: **שקיל לדקה מייניהו.** כל השנה היה כופן בדבריס וגובה מהן לדקה: **פש גבייהו.** ערב רא"ש השנה שיבסר דינרי שלא נתנו לצדקה משבע מאה דינרי: **לא אדחנו.** למיפסל יותר: **אמאי לא אמרת לן.** מתחלה שכך חלמת והיינו נותנין כולן: **השתא לן.** אם נפלתי: **איחייב מאן דסני לן.** כאדם שתולה קלנתו בחבירו: **מחללי שבת ועובדי עבודה כוכבים.** בסקילה ואמר מר (כתובות דף נ:) מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו דדמי לסקילה דתנן (סנהדרין דף מה.) בית הסקילה היה גבוה שתי קומות וכו': **פרקליטין.** מליצי יושר [של מלאכי השרת]: **כי אספתי את שלומי מאת העם הזה.** ומהו השלום את החסד ואת הרחמים שהיו רגילין לעשות: **מפעפעו.** מרככו: **הגוף סובלו.** [כל הגוף] מלא רוח: **ואני בצדק.** בתחלה ואח"כ אחזה פניך בתפלה: **אשבעה בהקיץ תמונתך.** בשכר הקילה אשבע תמונתך: **מלוה ה' חונן דל.** החונן דלים נעשה מלוה להקב"ה וכתיב **ועבד לוה לאיש מלוה** (משלי כב): **ואיזו היא לדקה המצלת מדינה של גיהנם.** כלומר איזה מן המקלאות הללו מדבר מדין של גיהנם אותו שכתוב לא יועיל הון ביום עברה:

נותנה

ימצא חיים בעלי עושר דכתיב צדקה בעלי אגדה דכתיב וכבוד כתיב הכא וכבוד וכתיב התם [1]כבוד חכמים ינחלו תניא היה רבי מאיר אומר יש לו לבעל הדין להשיבך ולומר לך אם אלהיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסן אמור לו כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם וזו שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע אם אלהיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם א"ל כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם א"ל [אדרבה] זו שמחייבתן לגיהנם אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך לא כועס עליו ואתם קרוין עבדים שנאמר [2]כי לי בני ישראל עבדים אמר לו ר"ע אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך לא דורון משגר לו ואנן קרוין בנים דכתיב [3]בנים אתם לה' אלהיכם אמר לו אתם קרוים בנים וקרוין עבדים בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין בנים ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים ועכשיו אין אתם עושין רצונו של מקום אמר לו הרי הוא אומר [4]הלא פרום לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית אימתי עניים מרודים תביא בית האידנא וקאמר הלא פרום לרעב לחמך: דרש ר"י ברבי שלום כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה זכה הלא פרום לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית [5]כי הא דבני אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי חזא להו בחילמא דבעו למיחסר שבע מאה דינרי עשינהו שקל מינייהו לצדקה (ה) פוש גבייהו שיבסר דינרי כי מטא מעלי יומא דכיפורי שדור דבי קיסר נקטינהו אמר להו רבן יוחנן בן זכאי לא תדחלון שיבסר דינרי גבייכו שקלינהו מינייכו אמרי ליה מנא ידעת אמר להו חלמא חזאי לכו א"ל ואמאי לא אמרת לן [דניתבינהו] אמר להו אמינא כי היכי דתעבדו מצוה לשמה רב פפא הוה סליק בדרגא אישתמיט כרעיה בעי למיפל (ג) אמר השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעובדי עבודת כוכבים א"ל חייא בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו (ו)דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר [6]כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא [5]השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתיב התם [6]יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים תניא (ז)א"ר אלעזר בר' יוסי כל צדקה וחסד שישראל עושין בעולם הזה שלום גדול ופרקליטין גדולין בין ישראל לאביהן שבשמים שנאמר [7]כה אמר ה' אל תבא בית מרזח ואל תלך לספוד ואל תנוד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה [וגו' את] החסד ואת הרחמים חסד זו גמילות חסדים רחמים זו צדקה תניא ר"י אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר [8]כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות הוא היה אומר עשרה דברים קשים נבראו בעולם הר קשה ברזל מחתכו ברזל קשה (ג) אור מפעפעו אור קשה מים מכבין אותו מים קשים עבים סובלים אותן עבים קשים רוח מפזרתן רוח קשה גוף סובלו גוף קשה פחד שוברו פחד קשה יין מפיגו יין קשה שינה מפכחתו ומיתה קשה (ד) מכולם [וצדקה מצלת מן המיתה] דכתיב [9]וצדקה תציל ממות דרש רבי דוסתאי ברבי ינאי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מביא דורון גדול למלך ספק מקבלין אותו הימנו ספק אין מקבלין אותו הימנו [ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו] ספק רואה פני המלך ספק אינו רואה פני המלך והקדוש ברוך הוא אינו כן אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר [10]אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך רבי אלעזר [2]יהיב פרוטה לעני והדר מצלי אמר (ה) דכתיב אני בצדק אחזה פניך מאי אשבעה בהקיץ תמונתך אמר רב נחמן בר יצחק אלו תלמידי חכמים שמנדדין שינה מעיניהם בעולם הזה והקב"ה משביען מזיו השכינה לעולם הבא א"ר יוחנן מאי דכתיב [11]מלוה ה' חונן דל אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול [12]עבד לוה לאיש מלוה א"ר חייא בר אבא רבי יוחנן (ו)(רמי) כתיב [13]לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות וכתיב [9]לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו למה אחת שמצילתו ממיתה משונה ואחת שמצילתו מדינה של גיהנם ואי זו היא שמצילתו מדינה של גיהנם ההוא דכתיב ביה עברה דכתיב [14]יום עברה היום ההוא ואי זו היא שמצילתו ממיתה משונה

נותנה

ואיזו שמצלת ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה. ומ"ת אדרבה זאת שהיא מצלה מלוה רבה היא לה להליל מדינה של גיהנם שהוא רע ביותר ואומר ר"י דרוש דבריס אין עומדין לאדם בעולם הזה אלא לאחר מיתה ובעולם הזה אין עומדין לאדם אלא מצות גדולות כדתנן (קדושין דף לט:) אלו דבריס שאדם אוכל מפירותיו בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא לכך קאמר דאפילו ממיתה משונה

דהוי בעולם הזה מצלת

אלא

עין משפט נר מצוה

צ א מיימוני פ"י מהל' מתנות עניים הל' ג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמז סעיף ו:

צא ב מיי' שם הל' טו [טוש"ע א"ח סי' לב סעי' ז] וטוש"ע י"ד סי' רמט סעי' יד:

רבינו גרשום

צדקה זו עושר שיהיו לו נכסים ועושר שיעשה מהם צדקה: כבוד. זו אגדה בשביל שיודע לדרוש באגדות מכבדין אותו: יש לו לבעל הדין. יצר הרע להשיבך ולהטעותך ולומר לך: ונכשיו אי אתם עושין רצונו של מקום. לפי שאתם בגלות ואי אתם יכולים לקיים כל התורה: עניים מרודים. שנרדים מבני אדם ששללום: איכי השתא נפלי. הייתי נידון בסקילה כדאמר בית הסקילה היה גבוה ב' קומות (סנהדרין מה). וכעובדי עבודת כוכבים דכתיב (דברי' יז) וסקלתם באבני' ומתו: ופרקליטין. מלמדי סניגוריאה: כי אספתי את שלומי בשביל שאינם עושים לא חסד ולא רחמים. הא עושין יהיה להם שלום גדול: מפעפעו. עושהו רך: אני בצדק. שאעשה צדקה מתחילה והדר אחזה פניך

תורה אור השלם

1 כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ וּכְסִילִים מְרִים קָלוֹן:
משלי ג לה

2 כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כה נה

3 בָּנִים אַתֶּם לַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת:
דברים יד א

4 הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם:
ישעיהו נח ז

5 הַשְׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשְּׁבִע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא:
דברים טו ט

6 יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעַל מִקִּרְבֶּךָ וַיִּדִּיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם:
דברים יג יד

7 כִּי כֹה אָמַר יְיָ אֶל תָּבוֹא בֵית מַרְזֵחַ וְאֶל תֵּלֵךְ לִסְפֹּד וְאַל תָּנֹד לָהֶם כִּי אָסַפְתִּי אֶת שְׁלוֹמִי מֵאֵת הָעָם הַזֶּה נְאֻם יְיָ אֶת הַחֶסֶד וְאֶת הָרַחֲמִים:
ירמיהו טז ה

8 כֹּה אָמַר יְיָ שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת:
ישעיהו נו א

9 לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת:
משלי י ב

10 אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ אֶשְׂבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ:
תהלים יז טו

11 מַלְוֶה יְיָ חוֹנֵן דָּל וּגְמֻלוֹ יְשַׁלֵּם לוֹ:
משלי יט יז

12 עָשִׁיר בְּרָשִׁים יִמְשׁוֹל וְעֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה:
משלי כב ז

13 לֹא יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֶבְרָה וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת:
משלי יא ד

14 יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שֹׁאָה וּמְשׁוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל:
צפניה א טו

גליון הש"ם

גמרא כי הא דבני אחתיה. וכעין זה איתא במדרש רבה ויקרא פרשה לד בבני אחתיה דרבן:

הגהות הב"ח

(ה) **גמרא פש גבייהו** כל"ל ותוס' ר' נמחק: (ג) שם בעי למיפל חלש דעתיה אמר השתא: (ג) שם בחל קשה אש מפעפעו אש קשה מים: (ד) שם ומיתה קשה (מכולם) תו"מ וג"ב ס"ל משינה: (ה) שם והדר מצלי אמר כתיב כל"ל ותוס' ד' נמחק: (ו) רש"י ד"ה מזא להו בחלמא במולאי ראש השנה הס"ד:

אלא א"כ ממונה עליה כרבי חנניא בן תרדיון. פי' נאמן כמותו אבל לדיק כמותו לא דהא גבאים דבימי אמוראים לא היו לדיקים כמותו ולהכי נקט ר' חנניא בן תרדיון משום מעשה שבא לידו דאמר פ"ק דמסכת ע"ז (דף י:) מעות פורים נתחללפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים וכן בפרק במה טומנין (שבת דף מט. ושם) דאמר תפילין לריכין גוף נקי כאלישע לא לדיק כאלישע קאמר אלא גוף נקי שידע ליזהר שלא יאן בהם ושלא יפיח בהם קאמר ולא נקט אלישע אלא משום דאיתרחיש ביה ניסא[א]:

עליונים למטה ותחתונים למעלה. פי' ר"ח דאמרו הגאונים שקבלה בידם רב מפי רב דעולם הפוך היינו שראה שמואל דהוה יתיב קמיה דרב יהודה תלמידיה משום דמיתה בשמואל בפר' במה בהמה (שם דף נה.) גבי הסיל איתתא דאתיא ואוחא קמיה דשמואל ולא אשגח בה א"ל רב יהודה לית ליה למר אוטם אזנו מזעקת דל וגו': **ויבא** ויעש ה' **כאשר דבר כי חטאתם** וגו'. ואותה שעה עשה צדקה שהיה (ד) מקנא להקב"ה א"כ שהיה מתיר את ירמיה מן הזיקים כדכתיב התם: ולא

[א]נותנה ואינו יודע למי נותנה נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה נותנה ואינו יודע למי נותנה לאפוקי מדמר עוקבא נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה לאפוקי מדרבי אבא ואלא היכי ליעביד ליתיב לארנקי של צדקה מיתיבי מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים ר"א אומר יפזר מעותיו לעניים ר' יהושע אומר ישמח אשתו לדבר מצוה [ב]ר' אליעזר בן יעקב אומר [ג]לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה אלא א"כ ממונה עליה כר' חנניא בן תרדיון כי קא אמרינן דממני עלה כר' חנניא בן תרדיון א"ר אבהו אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע במה תרום קרן ישראל אמר לו בכי תשא וא"ר אבהו שאלו את שלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה אמר להן צאו וראו מה פירש דוד אבא [1]פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד [3]רבי אבא אמר מהכא [2]הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים מה טעם מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו משום דלחמו נתן ומימיו נאמנים וא"ר אבהו איזהו בן העולם הבא אמר להם כל [3]שכנגד זקניו כבוד [ג]כי הא [ד] דיוסף בריה דר' יהושע חלש אינגיד א"ל אבוה מאי חזית א"ל עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה א"ל עולם ברור ראית ואנן היכי חזיתינן [א"ל] כי היכי דחשבינן הכא חשבינן התם ושמעתי שהיו אומרים [7]אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן מאן נינהו אילימא ר"ע וחבריו משום הרוגי מלכות ותו לא פשיטא [ה]בלאו הכי נמי אלא הרוגי לוד תניא אמר להן רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו בני מהו שאמר הכתוב [4]צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת נענה רבי אליעזר ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב [5]ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן [ו]שאינם עושין אלא להתגדל בו כמו שנאמר [6]די להוון מהקרבין ניחוחין לאלהה שמיא ומצליין לחיי מלכא ובנוהי ודעביד הכי לאו צדקה גמורה היא [ז]והתניא האומר סלע [ח] זה לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור לא קשיא כאן בישראל כאן בעובד כוכבים נענה רבי יהושע ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא כדי שתמשך מלכותן שנאמר [7]להן מלכא מלכי ישפר עליך וחטיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותיך וגו' נענה רבן גמליאל ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל [וגו'] וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שעכו"ם עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא להתיהר בו [ט]וכל המתיהר נופל בגיהנם שנאמר [8]זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר [9]יום עברה היום ההוא אמר רבן גמליאל עדיין אנו צריכין למודעי רבי אליעזר המודעי אומר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שעכו"ם עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא לחרף אותנו בו שנאמר [10]ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם לה' ולא שמעתם בקולו והיה לכם הדבר הזה נענה רבי נחוניא בן הקנה ואמר צדקה תרומם גוי וחסד לישראל ולאומים חטאת אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם לפי שהוא נותן צדקה וחסד לישראל ולעכו"ם חטאת מכלל דהוא נמי אמר מאי היא דתניא אמר להם רבן יוחנן בן זכאי כשם שהחטאת מכפרת על ישראל כך צדקה מכפרת על אומות העולם: איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארבע מאה דינרי לקמיה דרבי אמי ולא קבלינהו [ג] שדרינהו קמיה דרבא [ג]וקבלינהו משום שלום מלכות שמע רבי אמי איקפד אמר לית ליה [11]ביבש קצירה תשברנה נשים באות מאירות אותה ורבא משום שלום מלכות ורבי אמי נמי משום שלום מלכות [ד]דאיבעי ליה למפלגינהו לעניי עובדי כוכבים ורבא נמי לעניי עובדי כוכבים יהבינהו ור' אמי דאיקפד הוא דלא נותנה ואינו יודע למי נותנה. כדמסייס בסיפיה יתנהו בכיס של גבאי לדקה: דרב עוקבא ור' אבא במס' כתובות (דף פז:) מר עוקבא הוה שדי לעניים דשבתותיה כל יומא ארבעה זוזי בגינורא דדשא הרי שהעני אינו יודע ממי נוטלה והוא יודע למי נותנה ור' אבא הוה לייר בסולדיה ושדי לאחוריה וממלא נפשיה לגיני עניי והעני נוטלה ויודע ממי נוטלה ואינו[ט] יודע למי נותנה: **לדבר מצוה.** לפני תשמיש: **אמר לו בני תשא.** אם בא לשאת לאשה בהגבהה קא מהסס כופר לנדקה: **לנגד זקניו כבוד.** אותם שחולקין להם כבוד בעולם הזה מחמת חכמת זקנתם: **עליונים למטה.** אותם שהם עליונים כאן מחמת עושרן ראיתי שם שהם למטה: **ותחתונים למעלה.** ראיתי עניים שהם ביניהן שפלים שם ראיתים משובים: **ואמן.** בעלי תורה היאך אתינן היאך יש חשיבותינו: **כי היכי.** דאיתינן הכא משובים וכבדים הכי איתינן התם: **הרוגי מלכות וכו' לא.** כלומר הך מלתא לחודא הוא דהוי בהו שנהרגו על קידוש השם[י] ותו לא הוה בהו: **הרוגי לוד.** לוליינוס ופפוס אחים שהרגם [כ] טורנוסרופוס הרשע בלודקיא כדאמרינן במסכת תענית (דף יח:) על ידי גזירה שגזרה על ישראל להשמיד על שנמלאת בת מלך הרוגה וחשדו את ישראל עליה ועמדו האמי' הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנוה: **ה"ז לדיק גמור.** על דבר זה ומחשבה זו: **לאן בישראל ולאן בעובד כוכבים.** ישראל דעתן לשמים בין יחיה בין לא יחיה אינו מהרהר אחר מדת הדין אבל עכו"ם אינו נותן אלא ע"מ כן ואם לאו מתחרט: **יוסף עברה היום ההוא.** ביום הדין משמעי בגבולת לפניה: **המודעי.** מהר המודעי היה: **ויבא ויעש ה' לאשר דבר כי חטאתם לה' וגו'.** נבוזראדן קאמר ליה לירמיה כשהיה מגלה את ישראל לנבל: **ביבש קצירה תשברנה.** כשתכלה זכות שבידן וייבש לחלוחית מעשה לדקה שלהן אז ישברו: דלא

גמורים: הרוגי לוד. שפעם אחת נמצאת בת מלך הרוגה ומושלכת ברחוב ולא נודע מי הרגה וחשדו לכל היהודים ורצה המלך לשלוח ד' בכולן עד שבאו שנים ומסרו עצמן ואמרו שהן הרגוה והצילו את כולם על ידן: כאן בישראל. ודאי מעלייותא היא דאעפ"כ לבו לשמים לשם מצוה אבל הרבה אומות אין עושין אלא לצורך עצמן ולא לשם שמים ומשום הכי דלא עבדיתו צדקה כו': ויבא ויעש וגו' כי האי גונא מחרפין אותן. ור' נחוניא דריש הכי צדקה תרומם ישראל וחסד דמשים צדקה וחסד לישראל. וכל מה אמר לית ליה לרבא ביבש קצירה תשברנה. כלומר כעין שהקציר מבושל יפה משברין אותו כך כשימלא ספקם ומגרש אותם מחטאתם תשבר זרועם נשים באות מאירות כגון אריתי מורי כלומר שאפי' הנשים (אין) יכולין למשול בם והיכי עביד רבא דקביל צדקה מהן להימשך מלכותן בזכות הצדקה: ור' אמי דאקפד לא סיימוה קמיה דחילקו לעניי עובדי כוכבים דאין להם זכות בכך:

מוסף רש"י

אינגיד. גוע ופרחה ריחו (פסחים נ.). **עליונים למטה.** אותן שהיו כאן חשובים לאחרי קלים (שם). **ואנן.** תלמידי חכמים (שם). הרוגי מלכות ותו לא. לא היתה בהן מעלה אחרת שיתפסו עליה אלא זו בלבד (שם). הרוגי לוד. שני אחים היו שתפסו עצמן על ישראל, שהודו על עצמן הריגת בת מלך, שהיו מטיילין אותה על כל ישראל (שם). הרי זה צדיק גמור. אם רגיל בכך (ר"ה ד.). אז: בדבר זה, ולא אמרינן שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות מרוקו שהוא עושה לעשות לדקה ומתכוין אף להנאת עצמו שיחכה בה לעולם הבא אז שיחיו בניו (פסחים ח:). **כאן בישראל.** שלבו לשמים ואם מריעין לו בחייו אינו קורא תגר אלא מולה היסורין בעוטו, אבל עובד כוכבים אם אין מוציאין לו כממולו קורא תגר (ר"ה ד.). **יום עברה היום ההוא.** ביום הדין משמעי קנא שיתוזון עובדי כוכבים לגיהנם (ע"ז יח:).

רבינו גרשום

בתפלה: ואינו יודע למי נותנה. לאפוקי ממר עוקבא דמנה לצדקה אצינורא דדשא של עני העני לא היה יודע מי נתנה שם ומר עוקבא יודע איזה עני נטלה. נוטלה העני ואינו יודע ממי נטלה. לאפוקי דר' אבא דייער בסודריה ומפשילה לאחוריו ואתי עני ושרי ושקל. עני היה יודע ממי נוטל ור' אבא אינו יודע איזה עני נוטלה: יתן לארנקי של צדקה ולא ידע העני מי נתן והנותן לא ידע מי נטל: ישמח אשתו בדבר מצוה. שיפקדנה שלא בזמן עונה: אלא א"כ ממונה עליה כר' חנינא בן תרדיון אי לא יפזרן הוא עצמו: אמר לו בכי תשא. משום דכתי' שם ונתנו איש כופר נפשו: אמר להן כל שכנגד זקניו כבוד. זה שקנה חכמה כלומר כל שחולקין לו כבוד בשביל חכמתו ולא משום עושרו: עליונים למטה. כלומר אותן שהן עליונים בעולם הזה בשביל עושרם ולא בגין חכמתם ושם בעולם הבא שרוין למטה: ותחתונים בעולם הזה שהם חכמים ומסכנין ובני מעשים טובים לא חשיבי הכא. לעולם הבא שרוין למעלה: ואנן מאי. כלומר איך תלמידי חכמים (האיך) חושבין אותם שם: כי היכי דחשיבין הכא חשיבין התם והיינו נגד זקניו כבוד: ותלמודו בידו. בגירסא: ר' עקיבא ועשרה חביריו. פשיטא כלומר בלא זכותא דהריגה דהוו קדיקין

תורה אור השלם

1 פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד׃
תהלים קיב ט

2 הוּא מְרוֹמִים יִשְׁכֹּן מְצָדוֹת סְלָעִים מִשְׂגַּבּוֹ לַחְמוֹ נִתָּן מֵימָיו נֶאֱמָנִים׃
ישעיהו לג טז

3 וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי מָלַךְ יְיָ צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלִַם וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד׃ ישעיהו כד כג

4 צְדָקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי וַחֶסֶד לְאֻמִּים חַטָּאת׃
משלי יד לד

5 וּמִי כְעַמְּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הָלְכוּ אֱלֹהִים לִפְדּוֹת לוֹ לְעָם וְלָשׂוּם לוֹ שֵׁם וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְּדוֹלָה וְנֹרָאוֹת לְאַרְצֶךָ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ לְךָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם וֵאלֹהָיו׃ שמואל ב ז כג

6 דִּי לֶהֱוֹן מְהַקְרְבִין נִיחוֹחִין לֶאֱלָהּ שְׁמַיָּא וּמְצַלִּין לְחַיֵּי מַלְכָּא וּבְנוֹהִי׃ עזרא ו י

7 לֶהֱוֹן מַלְכָּא מַלְכֵי יִשְׁפַּר עֲלַךְ וְחַטָּאךְ בִּצְדָקָה פְרָק וְעַוְיָתְךָ בְּמִחַן עֲנִין הֵן תְּהֵוֵא אַרְכָּה לְשַׁלְוָתְךָ׃
דניאל ד כד

8 זֵד יָהִיר לֵץ שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֶבְרַת זָדוֹן׃ משלי כא כד

9 יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שְׁאָה וּמְשׁוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל׃
צפניה א טו

10 וַיָּבֹא וַיַּעַשׂ יְיָ כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר כִּי חָטָאתֶם לַיְיָ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְהָיָה לָכֶם הַדָּבָר הַזֶּה׃ ירמיהו מ ג

11 בִּיבֵשׁ קְצִירָה תִּשָּׁבַרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם בִּינוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יְרֻחֲמֵנוּ עֹשֵׂהוּ וְיֹצְרוֹ לֹא יְחָנֵּנוּ׃ ישעיהו כז יא

הגהות הב"ח

(א) גמרא כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע: (ב) שם סלנ זו לנדקה: (ג) שם שדרתינהו קמיה דרבא: (ד) תוס' ד"ה ויבא וכו' עשה לדקה סהיה נראה כמקנא להקב"ה:

מוסף תוספות

א. דמסתמא כיון שנעשה לו נס בתפילין היה זהיר בהן והיה לו גוף נקי. תוס' שבת מט.

רבינו גרשום (המשך)

שאמרו הרבה אומות עושין חטאת הוא להן מכלל דהא ריב"ז דריש האי קרא כשם שחטאת קרבן חטאת מכפר על ישראל: לקמיה דר' אמי דהוי גבאי ליתנם לצדקה: איקפד על רבא דקבלינהו:

ז) ע"ז דף יז:, ב) נבע"י אימת רבא), ג) פסחים נ. [ושם אימת כי הא דיוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר א"ל כו'], ד) [מ"ק כח. כתובות עז:], ה) ס"ל דהא איכא מעשים טובים בלאו ה"נ אלא כו'], ו) ס"ל לפי שאין עושין כו' וכן בכולן], ז) פסחים ח. ר"ה ד., ח) [נקמן עמ: ע"שן ע"ז יח, ט) נבע"י: והוא אינו], י) בס"ל: על הסמך, כ) ל"ל טורייונס,

דלא סיימוה קמיה. דר' אמי דלעניי עובדי כוכבים חלקן רבא והגך דאמרן לעיל (דף ח.) דשדרה נמי איפרא הורמיז למלוה רבה משום שלום מלכות נמי קבלינהו ולא אפשר ליה לחלקן לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים [חולין לד.] אבל במעות המתחלקות לעניים אין גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילים לפרנס עניי עובדי כוכבים כדאמרי' במס' גיטין (דף סא.) מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום: **אמר אמרם כו'.** מתורתך למדנו לפיכך נברא אדם יחידי לומר לך כל המקיים נפש אחת [מישראל] כאילו קיים עולם מלא [סנהדרין לז.] וכתיב (בראשית ד) קול דמי אחיך דמו ודם זרעיותיו אף כשאתה מקיים דמי אחיך עמך מעלה עליך חייו וחיי זרעיותיו שמדה טובה מרובה ממדת פורענות: **מוגבו המלך.** בנה של הילני המלכה מזרע החשמונאים: **כשאמת מארץ תצמח.** אף משמים נשקף הצדק נשם גמול: **נשקף.** מביט כמו נשקפה ותיבב (שופטים ה). כלומר זכות הצדקה מביט ומשתכל למטה: **מכון כסאך.** גניזתן תחת מכון הכסא: **(במקום) [דבר] שעושה פירות.** והקרן קיים לעוה"ב והפירות אוכל בחייו שנאמר כי פרי מעלליהם יאכלו: **אוצרות נפשות.** שנאמר ולוקח נפשות חכם בהמי קרא: **מתני' טרקלין ומורן.** מיני פלטין: **בית השלחין.** מתוך שיש לו מעיין ובידו להשקותו תדיר אם אין בו ט' קבין זורעין בו שאר זרעים לפיכך אפילו בפחות מכאן יש בו דין חלוקה: **אפילו בפחות מכאן יחלוקו.** משום דבעי למיתני וכתבתי הקדש אע"פ שמייחס רוצים לא יחלוקו תני רישא (א): **כתבי הקדש.** כ"ד ספרים והיו רגילים לכותבן בגליון כסת שלנו לפיכך גנאי הדבר לחתכן: **גמ' חוץ משל פתחים.** חצר של שייחס שני בתים פתוחין לתוכה ולפני הפתח ארבע אמות לורך הבית הן לפרק משאו מעל חמורו וחוץ מאותן ד' אמות לריך שיהא ארבע אמות לשאר תשמישין: **חצר מתחלקת לפתחי'.** היתה לו חצר ובה שני בתים ואחד מהן פתוחין לו שני פתחים לחצר ולבית השני אין פתוח לחצר אלא פתח אחד וחולק נכסיו על פיו ונותן האחד לראובן בנו והשני לשמעון וחצר לא חילק אם בלו לחלוק את החצר זה שיש לו שני פתחים נוטל שני חלקים בחצר ואחיו נוטל חלק אחד: **נותן לכל פתח ד' אמות.** (ב) ברוחב החצר להלן מן הפתח כנגד הרוחב כפי רוחב הפתח: **אחי פירא דסופלי.** מי שיש לו חפירה בחצר שנותנין בה גרעיני תמרים למאכל בהמה יש לו ארבע אמות בחצר לכל סביבותיה: **דלא מייחד ליה פיתחא.** שלא היה לו פתח אלא חפירה אלא דרך פתח ביתו שהוא יולא ונכנס בו היה לו דרך לצאת לחצר ולילן אחר החפירה שלפני סוף ביתו ומשתמש: אבל

דלא סיימוה קמיה תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו רבי פרנסני אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים עמד ופרנסה משלו לימים חלה ונטה למות אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע אתה אמרת (א) כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו מיד קרעו לו גזר דינו תנא הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו ת"ר (ב) מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו אבותיך גנזו והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבזם אמר להם אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה שנאמר [1] אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו שנאמר [2] צדק ומשפט מכון כסאך אבותי גנזו דבר שאין עושה פירות ואני גנזתי דבר שעושה פירות שנאמר [3] אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו אבותי גנזו [אוצרות] ממון ואני גנזתי אוצרות נפשות שנאמר [4] פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם אבותי גנזו לאחרים ואני גנזתי לעצמי שנאמר [5] ולך תהיה צדקה אבותי גנזו לעולם הזה ואני גנזתי לעולם הבא שנאמר [6] והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך: ואם קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר: מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רבן שמעון ב"ג אומר אם קנה בה קרקע כל שהוא הרי הוא כאנשי העיר והא תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם קנה שם קרקע הראויה לבית דירה הרי הוא כאנשי העיר תרי תנאי ואליבא דרבן שמעון בן גמליאל: **מתני'** (ג) [ב] אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה [ג] ולא את השדה עד שיהא בה [ד] תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ר' יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חציי קבין לזה ותשעת חציי קבין לזה [ד] ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע [ה] ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד ולא את בית השלחין עד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה [ו] זה הכלל כל שיחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו אין חולקין [ז] אימתי בזמן שאין שניהם רוצים [ח] אבל בזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן יחלוקו [ט] [ח] וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן [ט] ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים תניא נמי הכי אין חולקים את החצר עד שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה והא אנן תנן ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא ש"מ כדרבי אסי שמע מינה ואיכא דרמי להו מירמא תנן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה והתניא שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה א"ר אסי אמר ר' יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים [י] אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה ורב חסדא אמר [יא] נותנין ארבע אמות לכל פתח ופתח והשאר חולקין בשוה תניא כוותיה דרב חסדא [יב] פתחים שבחצר יש להן ארבע אמות היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות וזה שיש לו שני פתחים נוטל שמונה אמות והשאר חולקין בשוה היה לזה פתח רחב שמונה אמות נוטל שמונה אמות כנגד הפתח וארבע אמות בחצר ארבע אמות בחצר מאי עבידתייהו אמר אביי [יג] הכי קאמר נוטל שמונה אמות באורך החצר וארבע אמות ברוחב החצר אמר אמימר [יד] האי פירא דסופלי יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח [טו] ולא אמרן אלא דלא מייחד ליה פתחא אבל

ולא את השדה עד שיהיה בה ט' קבין וכו'. אף על גב דבכל דהו מקרי שדה כדאמרינן בפרק האומר בקידושין (דף סא.) אין לי (ג) אלא בית כור זרע חומר שעוריס מנין לרבות סאה וחצי סאה תרקב וחצי תרקב ת"ל שדה מ"מ אינו חשוב לעורות לחרוש ולזרוע בפחות מכו' קבין והא דאמר בסוף כתובות (דף קיב.) אמר ההוא מינא לר' חנינא יאות משבחיתו (ד) בארעייכו בית סאה היתיה לי אלא ממנה משם [ממנה חמר] ממנה עיבור ממנה קטנית כו' התם היה במקום שמתברך ביותר: הכא

צד א מיי' פ"א מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה טו:
צה ב ג ד מיי' פ"א מהל' שכנים הל' ד וס"ב הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג:
צו ה מיי' שם פ"א הל' ה סמג שם:
צז ו מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
צח ז ח מיי' שם פ"ב הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף א:
צט ט מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג:
ק י כ ל מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנב סעיף א:
קא מ נ מיי' שם הל' כ טוש"ע שם ס"ג:

תורה אור השלם

1 אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף:
תהלים פה יב
2 צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ חֶסֶד וֶאֱמֶת יְקַדְּמוּ פָנֶיךָ:
תהלים פט טו
3 אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעֲלֵיהֶם יֹאכֵלוּ:
ישעיהו ג י
4 פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם:
משלי יא ל
5 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כִּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כד יג
6 אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ:
ישעיהו נח ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אפי' וכו' תני רישא יחלוקו הס"ד: (ב) ד"ה נותן לכל פתח ד' אמות להלן מן הפתח כנגדו והרוחב כפי רוחב הפתח כל"ל ומיהת ברוחב המלא נמקח ואח"כ מ"ש הכי קאמר טוטל ח' אמות באורך החצר דהיינו וכו' מן הפתח כנגדו הס"ד: (ג) תוס' ד"ה ולא וכו' אין לי אלא זרע חומר שעוריס בחמשים מנין לרבות לתך סאה תרקב כל"ל ומיהת בית כור ומיהת וחצי סאה נמקח: (ד) בא"ד משבחיתו לארעייכו:

מוסף רש"י

אין חולקין את החצר. אין האחד טופח את מחיצו לחלוק (לעיל ב:). חצר מתחלקת לפי פתחיה. אלר שהיו בתים פתוחין לה וחלקום שני אחין ביניהם, זה נטל ג' בתים קטנים וזה נטל ג' בתים גדול, אם בלו לחלק אויל של אלר, זה שנטל ג' בתים הקטנים, נוטל ג' חלקים כמנין ג' פתחים וזה נוטל רביע, לפי שהאלר עשוי ליליאה וביאה, שדרך האלר נכנסין ויולאין מן הבתים להיל"ל ומכניסין משאוסיהן ופורקין לפני פתחיהם לפיכך אלר מתחלקת לפי הפתחים (סוכה ג: ובביר"ז שבת קמו: הובא לקמן יב.). **ורב חסדא** אמר. אין לריך ליתן לכל פתח אלא ד' אמות כנגדן מן הפתח והלאה וחצון ברוחב הפתח ואפילו טוח רחב ר' אמות נוטל ד' אמות במקום ומכנגד כל וכתבו לפרק משאו (שם).

עין משפט נר מצוה

רבינו גרשום

מונבז ממלכי חשמונים היה: במקום שאין עושין פירות. שהממון המונח בארוצר אינו מייתר כלום: אם קנה בה קרקע הראוי לבית דירה אע"פ שלא עשה בה דירה: **פים:** ארבע אמות לזה וד' אמות לזה שאמרו בחצר חוץ משל פתחים דלכל פתח יש לו בחצר ד' אמות לפרק משאו. ועכשיו אם יהיה חצר ט"ז אמה דמטי לפתחים ח' ולחלוק ח' (חלקים) והיינו ח' אמות לכל אחד עם הפתח שלו: אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה. שאם הניח להם אביהן לזה בית אחד של ב' פתחים ולזה בית אחד של פתח אחד ולפני בתים הללו היתה חצר מתחלקת אותה חצר לפי פתחיה וזה שיש לו ב' פתחים נוטל ב' ידות מן החצר וזה שאין לו אלא פתח אחד נוטל שליש דלפי שיש חזקה לזה טפי: ורב חסדא אמר ד' אמות לכל פתח ופתח. ולא כל שתי ידות החצר דאי מייתר מד' ד' לכל פתח חולקין בשוה: נוטל ח' אמות באורך החצר כנגד ח' אמות של רוחב הפתח וד' אמות ברוחב החצר כנגד הפתח. כלומר דלא שקיל אלא (על) ח' ברוחב ד': פירא דסופלי אם הגיעם חצר אחרת גדולה ותוך אותה חצר היתה פירא דסופלי חפירה שמשימין גרעיני תמרים לצורך מאכל בהמה והגיע לירוש אחד אותה פירא דסופלי. יש לו ד' אמות בחצר וזה הואיל דעדיין לא נעשה פתח ודרך לאותה חפירה אמרינן דיש לו ד' אמות לכל רוח ליכנס באיזה רוח שירצה ולהשתמש ד' אמות לכל רוח: אלא שלא ייחד אביהן פתח. לאותה חפירא דסופלי: אבל וכו'. **ל"א** אם יש לאחד מן השותפים פירות דסופלי חריץ שמשימין בו תבן ומספוא לשוורים בהאי חצר נוטל ד' אמות לכל רוח של חריץ זו כלומר כשיעור תשמיש ועבודת טלטול החריץ לבד החלוקה שחולקין בשווה דיש לו ליטול לפי חזקה דאית ליה בתוך החצר. למורי הרב: אכסדרה גג מקורה הקבוע על ד' קונדסין ופתוחה מכל צדדיה ואינה עשויה אלא לצל בעלמא כשחולקין את

החצר למי שיגיע לו האכסדרה אין נוטל ד' אמות חוץ לאכסדרה כמו לפתח דטעמא מאי אמרו דנוטל ד' אמות כנגד פתחו בחצר כדי עבודת הפתח לפרק משאו מעל גבי בהמתו בהני ד' אמות דאינו רוצה ללכלך ולטנף ביתו מזבל בהמתו אבל הכא באכסדרה זו הואיל שאין לה דפנות סביב אפשר לו דעייל באכסדרה זו (דבי בי רב שלומדין שם תלמידים שיש לה ג' דפנות) ומפרק דבלאו הכי נמי מטונפות מן הזבלים ומן הגשמים ולהכי אין צריכין ד' אמות:

יא: השותפין פרק ראשון בבא בתרא

הבא אפשר דמעייל לגואי ומפרק. פרש"י דסתם אכסדרה [א] אין לה דפנות כלל וגרס נמי בסוף פ' כל גגות (עירובין דף לד: וסס. ד"ה בסתם) כי לית ליה לשמואל פי תקרה בד' אמות גג' אית ליה פירוש באכסדרה שאין לה דפנות כלל לית ליה לשמואל פי תקרה יולד וסותם בכל אתרא מחיצות ולכך קאמר שמואל באכסדרה בנקעה דאין מטלטלין בה אלא בד' אמות גג' אמות בשלש אית ליה דהיינו אם יש בו דופן אחד אמרי' גג' פי תקרה ולר"י גראה דסתם אכסדרה יש לה שלש מחיצות כדאמר בלא יחפור (לקמן דף כה:) דעולם הזה לאכסדרה הוא דומה דרוח לפנות אינה מסובבת וכסוף פרק כל גגות (עירובין דף לד:) גרסי' כי לית ליה גג' אמות בארבע אית ליה פי' בשלש כשאין כי אם שלש מחיצות לא אמרי' פי תקרה ברביעית אמות בד' כשיש קצת גם ממחיצה רביעית אמר פי תקרה ואכסדרה דבי רב יש לה נמי שלש מחיצות גמורות והרביעית גבוהה ד' אמות ואכסדרה רומייתא הרביעית אינה גבוהה רק עשרה טפחים אי נמי דבי רב גבוהה רביעית עשרה ורומייתא פחות מעשרה טפחים: **בעא** רב הונא **מרב אמי.** והא דאמר בפרק הניזקין (גיטין דף עט: וסס) גבי רב הונא קרי בכהני שאני רב הונא דאפי' ר' אמי ור' אסי כהני תשיבי דאריעא דישראל מיקם כייפי לרב הונא והכא היכי בעא מיניה וי"ל דרבי אמי ובי אמי לחוד [ב] ורב אמי לחוד: **אכסניא לפי פתחים כו'.** פירש רבינו חננאל דמיבעיא ליה שיירא שחנתה במקום אחד הזבל איך חולקין [ג]: **אחד** מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו. פירש הקונטרס להקיף מחיצות סביבות הארבע אמות שיש לו במבוי כנגד פתחו וקשה לרבינו יצחק דלא מצינו שיהא לו ארבע אמות במבוי אלא בחצר וגראה לרבינו יצחק כפי' רבינו חננאל כגון שיושב בסוף המבוי אצל לד הסתום ורוצה לסתום כנגד פתחו כל רוחב המבוי [ד] והשתא קאמר רב הונא שמעכבין עליו בני המבוי אע"פ שהם חילוניים לפי שמרבה עליהם את הדרך פי' רגל בני אדם שיכולין לומר בני המבוי [אף] כשיש רבים במבוי יכולים ליכנס עד סוף המבוי וע"י הסתימה תרבה עלינו את הדרך ע"י בני אדם הדורכים עלינו במבוי [ה] ואף לחצרות יצטרכו ליכנס מרוב דוחק ומצינו לשון מרבה עליהם את הדרך בענין זה דתנן לקמן בחזקת הבתים (דף עט:) לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפים ומפר' טעמא בגמרא (דף ס.) מפני שמרבה עליהם את הדרך דהייגו רגל בני אדם ובתוספתא דפ"ק דמכילתין תניא יש לו חנות בראש הרבי' ומבקש לפותחו לחצר השותפים יכולים לעכב על ידו מפני שמרבה עליהם את הדרך: **והפנימית** משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה.

אבל מייחד ליה פיתחא. שהיה לו פתח לסוף ביתו אצל החפירה ולרך לאותו פתח היה רגיל להשליך הגרעיין וליטלן אין לו בחצר בשביל החפירה אלא ד' אמות שלפני לאותו פתח: **אכסדרה.** שיש (ג) לו מן הפתח לחצר: **אין לו ד' אמות.** בחלוקת החצר: **טעמא מאי.** אמור רבנן שיש לפתח בית ד' אמות בחצר: **משום פירוק משאו.** שיפרק שם משאו מעל חמורו לפי שסתם בית אינו פנוי מכלים ואי אפשר להכניס חמור עם משאו בבית לפרק לשם: **הכא.** באכסדרה כיון (ד) דאית לה דפנות אפשר דמעייל לגואו ומפרק: **אכסדרה דבי רב.** דפנות סביב לה אלא שמוקפות חלונות: **אכסדרה רומייתא.** מוקפות דפנות נמוכות שאין מגיעות לתקרה: **בית שער.** בית קטן שלפני פתח טרקלין וקורין לו פורק"א בלע"ז: **מרפסת.** אלוי"ר והרבה פתחי עלייה פתוחין לו וכולן עולין דרך סולם אחד שקורין דגרי"ד: **אין להן אלא ארבע אמות.** בין כולן אצל רגלי הסולם: **לוג של תרנגולין.** בית קטן שמגדלין בו תרנגולין ויש לו פתח לחצר: **יש לו ד' אמות.** בחצר אז לא: **מטפס ועולה.** התרנגול מטפס וטורח ועולה דרך ראש הכותל לתוך הלוג: **בית אלין מקורה כו'.** ופתוח לחצר יש לו ד' אמות בחצר אז לא: **לא מבעיא קירויו מלגיו.** והאלין שאינו מקורה לגד החצר דאין לו ארבע אמות בחצר דמעייל חמור ומפרק אם שאין דרך לתת כליס (ה) בחצר שאינו מקורה: **אלא אפי' קירוי לגד החוץ.** וגילוייו לגד פנים נמי אין לו ד' אמות דהא אפשר דמעייל חמור עד הגילוי ומפרק: **למבוי אחר.** כגון בית שבין שני מבואות: **בני מבוי מעכבין.** (ד) אבני מבוי אחר שאינו רגיל אצלם: **אכסניא.** חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להן אכסניא בבתיהם: **לפי בני אדם.** הדרים בבית: **מתחלקת לפי פתחים.** לזבל שדות לפי שדרך הפתחים השליכו אם עד שנעשית אשפה: **שבקש לסתום כנגד פתחו.** להקיף מחיצה סביבות ד"ל שיש לו במבוי כנגד פתחו: **שמרבה עליהם הדרך.** שההולך מלאשו (ה) עד לד סופו צריך להקיף סביב המחיצה: **חמש חצרות הפתוחות למבוי.** זו אצל זו לאחרו ואתם מבואות שתומין הן בסופן ואחד מקצותיו פתוח לר"ה: **כולם משתמשות במבוי עם החילוני.** כנגדה שהרי לכולם יש דרך במבוי לצאת דרך ראשו לרה"ר וכל אים לו דרך יש לו תשמיש שאינו מעכב דרך המבוי: **והחילוני משתמש בעצמה.** כנגדה ברוחב המבוי אצל לא כנגד חצרותי' שאין לה עליהן דרך: **משתמש בעצמה.** לבדה וקשיא לרב הונא דאמר כולן מעכבין ואפי' החלוניים מעכבין על הפנימיים: **היה סתום.** שהיה לו מקודם פתח פתוח לו ואתמול ולאחר זמן נמלך לפותחו: **כולם משתמשין במבוי.** בכל המבוי ואפי' חילון על הפנימי: **אלא פרץ פנימיו.** כשנסתם פתחו לא אצל מזוזתו (ו) ומשקוף ומפתן דגלי דעתיה דלא סילק נפשיה וסופו לפותחו לאחר זמן: אבל מייחד ליה פיתחא אין לו אלא ארבע אמות לפני פתחו אמר רב הונא [א]אכסדרה אין לה ד' אמות טעמא מאי משום פירוק משאו הכא אפשר דעייל לגואי ומפרק מתיב רב ששת אחד שערי בתים ואחד שערי אכסדראות יש להן ד' אמות כי תניא ההיא [ב]באכסדרה דבי רב אכסדרה דבי רב פשיטא [ג] אידרונ' מעליא הוא [ד]אלא באכסדרה רומייתא ת"ר [ד]בית שער אכסדרה ומרפסת יש להן ד' אמות [ה] היו [ו] חמשה בתים פתוחין למרפסת אין להן אלא ד' אמות בלבד בעא מיניה ר' יוחנן מר' יאני לול של תרנגולין יש לו ד' אמות או אין לו ד' אמות [ז]א"ל טעמא מאי משום פירוק משאו הכא מטפס ועולה מטפס ויורד בעא מיניה רבא מרב נחמן בית חציו מקורה וחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות או אין לו ד"א א"ל [ח]אין לו ד' אמות לא מבעיא קירויו מלגיו דאפשר דעייל לגואי ומפרק אלא אפילו קירויו כלפי חוץ אפשר דעייל לגואי ומפרק בעא מיניה רב הונא [ט] מרבי אמי אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו א"ל [י]בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל [כ]לפי בני אדם מתחלקת תניא נמי הכי [מ]זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים אכסניא לפי בני אדם אמר רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך מיתיבי [נ]חמש חצרות פתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת פנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כל אחת ואחת תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי זו עם זו חצרות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני וכן חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה וכו' דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי: אמר מר [ס]היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו אמר רבא [ע]לא שנו אלא שלא פרץ את פצימיו אבל פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך בית

פי' לעצמה שאין [פ] אחרונה משתמשת עמה וחילונה משתמשת לעצמה דלעיל אין פירושו כמו זה אלא לעצמה שאינה משתמשת עם אחרות:

קב א ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות שכנים הל' ג ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קצב סעיף ד:
קג ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ה:
קד ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ו:
קה ז מיי' שם פ"ה הלכה טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ו:
קו ח ט מיי' שם פ"ג הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנב סעיף ט:
קז י מיי' שם פ"ה הל' טז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ז:
קח כ ל מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' ה:

מוסף רש"י

אכסדרא דבי רב. שיש לה ד' דפנות אלא שאין מגיעות לסקף (מנחות לג:). **איגדרונא.** קמנכר"ל (שם). **באכסדרא רומייתא.** עשויה חלונות חלונות וקורין ליאלי" (שם).

מכאן שייך לעמוד הבא

בית סתום יש לו ד' אמות. קי"ל (לעיל יח). חלר מחתלקת לפי פתחים, לפי פתחי הבתים הפתוחין לה, אם בא בתו לחלק את החלר בין שנים, שהיה לזה בית שפתוחין לו לחלר שני פתחים ולזה בית שפתוחין לו לחלר ד' פתחים, נוטל לכל פתח ארבע אמות בחלר נגד פתחו נמדת רוחב פתחו והשאר חולקין בשוה, ואם נפתח אחד מהם קודם חלוקת החלר ולא פיכן את פצימיו אלא סתם בין שני הפצימין אינו משפיע דין פתחו בכך, פיכן את פצימיו ואחר כך סתמו פקע שם פתח מיניה (שבת קמו:). **בית סתום.** וסתמו בתוכו, אינו מנמנא סביביו, פרץ את פצימיו. ופתחו נעשה קבר ומנמנא סביביו ד' אמות, כדאמר בסוטה (מד.) מת מוסיף ד"ל לטומאה וגזירה דרבנן שמא יהאיל ולא יבין (שם). **מיצר שהחזיקו בו רבים.** לעשותו לבן דרך, אמור לקלקלו. ואע"פ שהוא של יחיד (לקמן כו:) שהשויהו ותקנוהו להילוך והבעלים ידעו ושתקו, דוחלי לרבים מחל (רשב"ם לקמן ק.). **ד' אמות הסמוכות לרה"ר** כרה"ר דמיין. כגון מקום פנוי הסמוך לרה"ר וזהו אורח הרבה לד' אמות הראשונות, הה"ר לטומאה (ע"ז לז:). **אין אלו אלא דברי נביאות.** כמתנגא מפי הגבורה שאינו עתן טעם לדבריו (ערובין ס:) שאין צריכין ליתן טעם לגזותיהן לפי שבאלו טעם שומעים להם (בכורות מה.). **אציאתא.** שורות (רשב"ם לקמן מא:).

רבינו גרשום

באכסדרה דבי רב שלומדין בה תלמידיו שיש לה ג' דפנות עד הסכך (דפ') ודופן רביעית אינה מגנת לסכך משום שיהא אורה ופתח אותה אכסדרה יש לו ד' אמות ומקשינן אכסדרה דבי רב איידרונא חדר מעליא הוא ולא צריך למימר דיש לה ד' אמות: באכסדרה רומייתא דיש לה ג' מחיצות מגיעות לסכך ומחיצה רביעית נמוכה ובונין עליה על פני כולה חלונות גדולות על גבי פצימין כעין אותם שקורין קלרשטי"ר ופתח באמצעיות אותה מחיצה נמוכה ולאותו פתח יש לו ד' אמות אף על גב דיש הרבה סביב חלונות גדולות אבל לא לאכסדרי' העומדת על קונדסין. (כלומר) בית שער יש לו ד' אמות במבוי מרפסת היינו עלייה שיש לה ד' פתחים או יותר בשורה אחת ועושין לפניהם נסר ארוך שרופסין עליו ולסוף אותו נסר סולם שירודין בו לארץ ולפני אותו סולם יש פתח שנועל בעד המרפסת כל אותן ד' פתחים של עלייה אין להם בחצר אלא ד' אמות שלפני פתח הסולם שכולם יוצאין באותו פתח: לול של תרנגולין. ארובה של עלייה שמשימין דרך אותה ארובה כמו לפתח דליכא התם משום פריקת משוי שהתרנגול מטפס ועולה (ניסרין). יש לו לאחוד מן היורשין בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה. מי אמרי' כיון דחציו אינו מקורה יכול לפרק משאו באותו צד שאינו מקורה ואין לו ד' אמות בחצר או דילמא כיון דיש לו ד' מחיצות ופתח כשאר בית אע"פ שחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות: לא מיבעיא. היכא דהוה אותו חציי (קורה) [קירוי] כלפי פנים הבית כלומר לאחורי הבית והא דאינו מקורה סמוך לחצר דאע"ג דאיכא פתח בית הפתוח לחצר דאינו נוטל ד' אמות בחצר מתוך דהכא מצי לפרק משאו בהאי חצי דאינו מקורה שסמוך לחצר אלא אע"פ אי הוה אותו חצי קירוי לצד חוץ סמוך לחצר ושאינו מקורה לצד אחורי הבית אפי' הכי אינו נוטל ד' אמות בחצר כנגד פתח הבית משום דיכול להכניס באותו חצי שאחורי הכותל שאינו מקורה ומפרק שם לחצר: פתחו למבוי אחר. שאם היה פתחו פתוח למבוי זה ואחרי פתחו איכא מבוי אחר ורוצה לסתום פתחו מיכן ולפותחו למבוי שאחורי ביתו: בני מבוי. שעכשיו רוצה לפתוח פתחו לשם יכולין לעכבו לצאת ולבוא דרך מבואן הואיל ועד עתה לא הוזקק לאותו מבוי או לא. ותו בעא מיניה אכסניא. אכסנאין של מלך שעוברין בעיר ומחלקין אותן בבתי העיר ליתן להם לינה ופרנסה השתא בעי לפי בני מבוי שיש להם בתים לכל בית מחלקים או לפי פתחיה מחלקים שאם יש בבית ב' פתחים שיתנו לו ב' חלקים מן האכסנאין

ישתוס כנגד פתחו כדי שלא ירבה על האחרים את הדרך שיכולין בני מבוי לעכב עליו ורב הונא סבירא ליה כר"ש בן אלעזר. ו) כפ"ח. ז) ראית דאמרי חיצונה משתמשת לעצמה דיש לכולן רשות לעבור דרך עליה אבל היא משתמשת לעצמה דאין לה רשות לעבור דרך עליהן. ולהכי אם ביקשה החיצונה לסתום לפניהם מלעבור עליה אינה יכולה לסתום מתוך דרשות כולן יש (לו) לעבור עליה. אבל אם בקשו כולן לסתום לפני החיצונה כדי שלא תעבור עליהן. יכולין לסתום משום שאין דרכה של חיצונה לעבור עליהן. וכיון דסתמי לה הני שלא תעבור עליהן הוא החיצונה משמשת לעצמה וכן לשניה וכן לשלישית וכן לרביעית עד לחמישית שהיא פנימית דתשתא נמצא שיש לה רשות לעבור על כולן ואין לכולן רשות לעבור עליה להכי יכולה פנימית לישתמיש ולסתום בפני עצמה כדי שלא יעבור כולן עליה והן אין יכולין לסתום פנימית כדי שלא תעבור עליהן אלמא דהני יכולין לסתום זה על זה וקשיא למאן דאמר אחד מבני מבוי דהכי משמע ותני דמשום אחד מבני מבוי בין לחיצונה על כולן בין לכולן על החיצונה אין להם רשות זה על זה לסתום מפני שמרבה עליהן את הדרך לא תנאי היא יש דמ"ר אמי ור' אסי כו' עד החיצונה משתמשת לעצמה כדדייקינן לעיל דלכולם יש להן רשות לעבור ולסתום בפני החיצונה ואין לחיצונה רשות לעבור ולסתום בפניהם: ר' שמעון אומר כולם משתמשות במבוי אמטו להכי דאית דאית לכולן תשמיש למבוי להכי יש רשות לכולן לעבור זו על זו בין לחיצונה על כולן בין לכולן על החיצונה וכי היכי דזו אינה יכולה לסתום בפני כולן כך כולן אינן יכולין לסתום בפניהם כ"ר ג) למ"ה אבל מסתבר הכי: היה סתום ובקש לפותחו. כעין אמר מר שאם היה פתח פתוח לכתחילה לאותו מבוי שעכשיו רוצה לחזור פתחו שם וסתמו הואיל דהוה תמן מעיקרא אין יכולין לעכב עליו. אמר רבא לא שנו דאין

ח) הוא כ"ה כן פי' המורה. ט) הוא כ"ה גא מפי המורה.

מסורת הש"ס

א) [מנחות לג:], ב) [פרנסו של המלך מידרון], ג) [כ"ל לחין], ד) [כדפוי"ר בתלי ועי' רש"ס], ה) כ"ל אחתם ועי' רש"ס,

הגהות הב"ח

(א) גמ' א היו ארבעה או חמשה בתים פתוחים למרפסת: (ב) שם ר"ה מרב אמי כל"ל ואות י' נמחק: (ג) רש"י ד"ה אכסדרה שיש לה פתח לחצר כל"ל ותי' מן ואות ה' נמחק: (ד) שם ד"ה בני מבוי מעכבין בני מבוי האחר כל"ל: (ה) ד"ה שמרבה כו' ההולך מלאשו לצד סופו כל"ל ותי' עד נמחק: (ו) ד"ה שלא פרץ וכו' מזוזתו ומשקופו ומפתנו דגלי:

לעזי רש"י

פורק"א. אכסדרה. אלוי"ר [אלידורי"ר]. גוזוטרה. מרפסת.
דגרי"ד מערכת מדרגות.

מוסף תוספות

א. בבקנה. עפ"י תוס' עירובין לד: ב. וכמו שהוכחתי [לגבי רבי אסי] דתרי הוה, אחד רב אסי ואחד רבי אסי, הכי נמי הוה אחד רב אמי ואחד רבי אמי. שימו"ק בשם תוס' הרא"ש. ג. וקאמר בברייתא [דהוא] לכל בני אדם, שכל הקודם בהם זכה. רמב"ן, ועי"ש. ד. ולההוציאו מכלל המבוי. שם. ה. כי כשמתקצר המבוי ויהיה בו דחק מפני בנ"א לא יוכלו לעבור ויאריכו להם הדרך. ריטב"ש.

רבינו גרשום (המשך)

שיעור שני בתים: זבל שבחצר לפי פתחים מתחלק. שאם היו בבית ב' פתחים ולבית אחר פתח א' שמרציאין זבל ובאו לחלקן זה של שני פתחים נוטל פי שנים וחלק שלישי [נוטל האחר] לפי שיעור הפתחים היו מוציאים הזבל: לסתום כנגד פתחו. שכשם שיש לו לפתח ד' אמות בחצר כך יש לו לכל פתח חצר ד' אמות במבוי וזה בקש לסתום אותן ד' אמות שלו ולהקיפן בגדר בני מבוי שכניו מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך להקיף אותו סתום (מבוי): ה' חצרות זו בצד זו הפתוחות למבוי אותה הסמוכה לרשות הרבים קרויה חיצונה ואותה שבסוף המבוי מצד אחר קרויה פנימית כולן הד' משתמשות עם חיצונית כלומר דיש לכולן רשות לעבור לפני פתח החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה שרשאה לסתום כנגד פתחה הד' אמות ולהשתמש בתוכן. והם הני השאר משתמשות עם השניה שעוברין לפני פתחיה ושניה משתמשת לעצמה שרשאה לסתום ד' אמות נגד פתחה ומשתמשת עם החיצונה שמקפת ד' אמות ויוצאת לחוץ. נמצאת הפנימית שבמבוי שהיא משתמש' עם כולן שעוברת עליהן ומשתמשת לעצמה קשיא לרב הונא: חסורי מיחסרא והכי קתני תתנא קמא מיירי [נמ"] בחצירות נמצאת הפנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כולן דברי ר' דסבר אין מעכב עליו [בן] המבוי לסתום ד' אמות שלו ורבי שמעון אומר וכן כולם משתמשת במבוי כגון שהוא בהדיא שלא

בית סתום. שהיה לו פתח לחצר וסתמו: **יש לו ד' אמות.** בחלוקת החצר אם נתן לחלוק כאילו הוא פתוח: **אינו מטמא סביביו.** אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו: **פרץ את פצימיו.** הרי הוא כקבר והכמים טימאו את סביביו הקבר ד' אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ויאסילו ונאו מדעתייהו: **לעיר אחרת.** ללרך עיר אחרת: **ובקשו בני העיר.** שהמבואות בה לסותמן מאחריהם: **בני אותה העיר.** האחרת מעכבין עליהן שכבר הוחזקו לקלר דרכן דרך אותן המבואות: **בני רה"ר מעכבין עליהן.** משום דכי דחקו בני רה"ר מסתלקי לתוך המבואות: **הני מילי.** תוך ד' אמות של (ב) רשות המבואות הסמוכות לרה"ר מעכבין מלהעמיד דלתות לשם: **בני רה"ר דמו.** לענין שפך טומאה ברה"ר: **ולא היא.** שאפי' לו להעמידם לפנים מד' אמות מעכבין עליהן: **כי רדו יומא.** בית חריסת יום אחד לזה וכן לזה לא תחרוס מתרגמין לא תרלי (דברים כב): ה"ג **כי רדו יומא מאי אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי ואי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעיים אימא יומא דכרבא דכריב ותני ואי בעיים אימא יומא דזרעא בהדורי דוולא אמר רב נחמן בי דאלו יומא פרדסא אמר אבוה דשמואל בת שלשת קבין תניא נמי הכי האומר לחבירו מנת בכרם אני מוכר לך סומכום אומר לא יפחות מג' קבין א"ר יוסי אין אלו אלא דברי נביאות בבבל מאי אמר רבא בר קסנא תלת אציאתה בני תריסר גופני כי היכי דרפיק גברא ביומא אמר רבי אבדימי דמן חיפה מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא הוא הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה אמר אמימר וחכם עדיף מנביא שנאמר ונביא לבב חכמה מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול אמר אביי תדע דאמר גברא רבה מילת' ומתאמר' משמיה דגברא רבה אחרינא כוותי' אמר רבא ומאי קושיא ודילמא תרוייהו בני חד מזלא נינהו אלא אמר רבא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא משמיה**

פרץ פצימיו מטמא כל סביביו. פי' הקונטר' כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לי' שמשון כיון דמסיימי מחיצות וליכא למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו לית לן למימר שיטמא ד' אמות סביביו כדמוכח בפ' משוח מלחמה (סוטה דף מד.) גבי חלר הקבר העומד בתוכה טהור ה"מ חלר הקבר דמסיימי מחיצו' אבל (ה) בעלמא תפיס לכך נראה לי' לפרש כגון שיש זחזין הרבה בוטנין מן הבית מכל לד ויש בהן פותח טפח (ו) לכל אחד ואפילו פרץ פצימיו אף על פי שסתמו אינו מטמא תחת האהל זחזין שסתמו של מת עומד לנאת דרך פתח[א] אבל אם פרץ פצימיו וחזר וכנגן כשאר כותל ואין כאן פתח כלל מטמא כל סביביו דכל זח וזח איכא לספוקי דשמא דרך תחת אותו זח יצא מן הבית [ב] ויש ליישב פי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא דאע"ג דליכא למיחש שמא יעלה על הבית מ"מ איכא למיחש שמא יגע בכתלי דקבר מטמא בנגע אפי' מן הצד כדמוכח בספרי בפרשת פרה אדומה[ג] (ו) בקבר זה קבר סתום או אינו אלא פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח הקבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח שמעע דכשהוא סתום מטמא אף בנוגע בו מן הצד: **מצר** שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. היינו כשהחזיקו ברשות[ד] אבל אם באין להחזיק שלא ברשות יש למחות בידם ולנקוט פיזרא ולימיב כדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח. ושם): **ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה.** פי' ר"י ב"ר מרדכי דבתמריה דרבי יהודה היה קרקע חשוב וטוב והיה חשוב לטרוח בתשעה חצאי קנין (ה) אבל בתמריה דתנא קמא לא היה קרקע טוב כל כך שיהיה חשוב לטרוח בפחות מתשעה קנין ואף על פי שלא היה בו כדי חריסת יום לאוי היה לטרוח והשתא בעי בנבל מאי שאין הקרקע טוב כל כך ואינו לאוי כשיעור השעור במשנתינו: ה"ג ר"ח (ט) **ואי בעית אימא בברבא וזרעא ובהדורי.** פירוש בית חריסת יום ושפיר הוי יומא לזרעא דכשיבא לזורעה חורש ונחזירתו עוד מושך המחריסה על הקרקע וזורע וזה בהדורי: **ואי בעית אימא יומא דזרעא.** ולקאמרת לא הוי תרי יומי כרבא דקא כריב יומא ופלגא והכי תני וכריב עד דשליס יומא:

דוולא. פר"ח אלך שמשקין אותה (ז) בלאי לכל אחד אלך שדולין לה יום אחד וקשה לר"י דא"כ הוה ליה (י) למיתני בנבל מאי כדבעי בתיעך ע"כ נראה כפ"ה: **א"ר יוסי אין אלו אלא דברי נביאות.** לא לשמא קאמר אלא כלומר שאומר בלא טעם[ד] דכי האי גוונא בסוף (כ) (אלו) מוסיף (בכורות דף מה. ושם ד"ה עשו) גבי יתרת שאין בה ליפורן מטמא במגע ובמשא אבל לא בהאהל ולקאמר עשו דבריהן כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא ליטמא באהל ואי לא אבר הוא לא ליטמא כלל וכן י"ל בסוף פ' כילד מעברין (עירובין דף ס: ושם ד"ה אין): **אטו חכם לאו נביא הוא.** ות"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עב.) דקאמר משמרב בהמ"ק ניטל טעם ביאה וניתן לעובדי עבירה תקשי ליה נמי אטו קודש שנחרב לא הוה להו טעם ביאה לעובדי עבירה הא מפיק ליה מדתניא בית מדכתיב מיס גנובים ימתקו (משלי ט) כדפריך הכא וי"ל דאיכא לשנויי התם כדמשני הכא ניטל טעם ביאה ומעובדי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

בית סתום יש לו ד' אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות (קבר שפתחו סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו וסתמו מטמא כל סביביו) בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו בני העיר לסותמן בני אותה העיר מעכבין עליהן דלא מיבעי כי איכא דרכא אחרינא דמעכבי אלא אפילו כי איכא דרכא אחרינא נמי מעכבי משום דרב יהודה אמר רב דאמר (ה) המצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו (כדרב גידל דא"ר גידל רבים שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו) אמר רב ענן אמר שמואל מבואות המפולשין לרה"ר ובקשו בני מבואות להעמיד להן דלתות בני רה"ר מעכבין עליהן סבור מינה הני מילי בד' אמות כדר' זירא אמר רב נחמן דאמר רבי זירא אמר רב נחמן ד' אמות הסמוכות לרה"ר כרה"ר דמיין ולא היא התם לענין טומאה אבל הכא זימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא: ולא את השדה עד שיהא בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה כו': ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה בבבל מאי אמר רב יוסף בי רדו יומא מאי בי רדו יומא אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי אי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעית אימא יומא דכרבא דכריב ותני ואי בעית אימא יומא דזרעא בהדורי דוולא אמר רב נחמן בי דאלו יומא פרדסא אמר אבוה דשמואל בת שלשת קבין תניא נמי הכי האומר לחבירו מנת בכרם אני מוכר לך סומכום אומר לא יפחות מג' קבין א"ר יוסי אין אלו אלא דברי נביאות בבבל מאי אמר רבא בר קסנא תלת אציאתה בני תריסר גופני כי היכי דרפיק גברא ביומא אמר רבי אבדימי דמן חיפה מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא הוא הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה אמר אמימר וחכם עדיף מנביא שנאמר ונביא לבב חכמה מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול אמר אביי תדע דאמר גברא רבה מילת' ומתאמר' משמיה דגברא רבה אחרינא כוותי' אמר רבא ומאי קושיא ודילמא תרוייהו בני חד מזלא נינהו אלא אמר רבא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא משמיה

ניים סתום. שהיה לו פתח לחצר וסתמו: **יש לו ד' אמות.** בחלוקת החצר אם נתן לחלוק כאילו הוא פתוח: **אינו מטמא סביביו.** אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו: **פרץ את פצימיו.** הרי הוא כקבר והכמים טימאו את סביביו הקבר ד' אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ויאסילו ונאו מדעתייהו: **לעיר אחרת.** ללרך עיר אחרת: **ובקשו בני העיר.** שהמבואות בה לסותמן מאחריהם: **בני אותה העיר.** האחרת מעכבין עליהן שכבר הוחזקו לקלר דרכן דרך אותן המבואות: **בני רה"ר מעכבין עליהן.** משום דכי דחקו בני רה"ר מסתלקי לתוך המבואות: **הני מילי.** תוך ד' אמות של (ב) רשות המבואות הסמוכות לרה"ר מעכבין מלהעמיד דלתות לשם: **בני רה"ר דמו.** לענין שפך טומאה ברה"ר: **ולא היא.** שאפי' לו להעמידם לפנים מד' אמות מעכבין עליהן: **כי רדו יומא.** בית חריסת יום אחד לזה וכן לזה לא תחרוס מתרגמין לא תרלי (דברים כב): ה"ג **כי רדו יומא מאי אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי ואי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעיים אימא יומא דכרבא דכריב ותני ואי בעיים אימא יומא דזרעא בהדורי דוולא אמר רב נחמן בי דאלו יומא פרדסא אמר אבוה דשמואל בת שלשת קבין תניא נמי הכי האומר לחבירו מנת בכרם אני מוכר לך סומכום אומר לא יפחות מג' קבין א"ר יוסי אין אלו אלא דברי נביאות בבבל מאי אמר רבא בר קסנא תלת אציאתה בני תריסר גופני כי היכי דרפיק גברא ביומא אמר רבי אבדימי דמן חיפה מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא הוא הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה אמר אמימר וחכם עדיף מנביא שנאמר ונביא לבב חכמה מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול אמר אביי תדע דאמר גברא רבה מילת' ומתאמר' משמיה דגברא רבה אחרינא כוותי' אמר רבא ומאי קושיא ודילמא תרוייהו בני חד מזלא נינהו אלא אמר רבא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא משמיה**

פרץ פצימיו מטמא כל סביביו. פי' הקונטר' כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לי' שמשון כיון דמסיימי מחיצות וליכא למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו לית לן למימר שיטמא ד' אמות סביביו כדמוכח בפ' משוח מלחמה (סוטה דף מד.) גבי חלר הקבר העומד בתוכה טהור ה"מ חלר הקבר דמסיימי מחיצו' אבל (ה) בעלמא תפיס לכך נראה לי' לפרש כגון שיש זחזין הרבה בוטנין מן הבית מכל לד ויש בהן פותח טפח (ו) לכל אחד ואפילו פרץ פצימיו אף על פי שסתמו אינו מטמא תחת האהל זחזין שסתמו של מת עומד לנאת דרך פתח[א] אבל אם פרץ פצימיו וחזר וכנגן כשאר כותל ואין כאן פתח כלל מטמא כל סביביו דכל זח וזח איכא לספוקי דשמא דרך תחת אותו זח יצא מן הבית [ב] ויש ליישב פי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא דאע"ג דליכא למיחש שמא יעלה על הבית מ"מ איכא למיחש שמא יגע בכתלי דקבר מטמא בנגע אפי' מן הצד כדמוכח בספרי בפרשת פרה אדומה[ג] (ו) בקבר זה קבר סתום או אינו אלא פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח הקבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח מטמע דכשהוא סתום מטמא אף בנוגע בו מן הצד: **מצר** שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. היינו כשהחזיקו ברשות[ד] אבל אם באין להחזיק שלא ברשות יש למחות בידם ולנקוט פיזרא ולימיב כדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח. ושם): **ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה.** פי' ר"י ב"ר מרדכי דבתמריה דרבי יהודה היה קרקע חשוב וטוב והיה חשוב לטרוח בתשעה חצאי קנין (ה) אבל בתמריה דתנא קמא לא היה קרקע טוב כל כך שיהיה חשוב לטרוח בפחות מתשעה קנין ואף על פי שלא היה בו כדי חריסת יום לאוי היה לטרוח והשתא בעי בנבל מאי שאין הקרקע טוב כל כך ואינו לאוי כשיעור השעור במשנתינו: ה"ג ר"ח (ט) **ואי בעית אימא בברבא וזרעא ובהדורי.** פירוש בית חריסת יום ושפיר הוי יומא לזרעא דכשיבא לזורעה חורש ונחזירתו עוד מושך המחריסה על הקרקע וזורע וזה בהדורי: **ואי בעית אימא יומא דזרעא.** ולקאמרת לא הוי תרי יומי כרבא דקא כריב יומא ופלגא והכי תני וכריב עד דשליס יומא:

דוולא. פר"ח אלך שמשקין אותה (ז) בלאי לכל אחד אלך שדולין לה יום אחד וקשה לר"י דא"כ הוה ליה (י) למיתני בנבל מאי כדבעי בתיעך ע"כ נראה כפ"ה: **א"ר יוסי אין אלו אלא דברי נביאות.** לא לשמא קאמר אלא כלומר שאומר בלא טעם[ד] דכי האי גוונא בסוף (כ) (אלו) מוסיף (בכורות דף מה. ושם ד"ה עשו) גבי יתרת שאין בה ליפורן מטמא במגע ובמשא אבל לא בהאהל ולקאמר עשו דבריהן כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא ליטמא באהל ואי לא אבר הוא לא ליטמא כלל וכן י"ל בסוף פ' כילד מעברין (עירובין דף ס: ושם ד"ה אין): **אטו חכם לאו נביא הוא.** ות"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עב.) דקאמר משמרב בהמ"ק ניטל טעם ביאה וניתן לעובדי עבירה תקשי ליה נמי אטו קודש שנחרב לא הוה להו טעם ביאה לעובדי עבירה הא מפיק ליה מדתניא בית מדכתיב מיס גנובים ימתקו (משלי ט) כדפריך הכא וי"ל דאיכא לשנויי התם כדמשני הכא ניטל טעם ביאה ומעובדי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

קרי אוניה: דרפיק. עודר: **ניטלה נבואה כו'.** משום דאמר ליה לעיל אין אלו אלא דברי נביאות אקרא דברי חכמים נבואה נקט לה להא מילתא: **אטו חכם לאו נביא הוא.** וכי אין חכם ראוי להיות נביא דקאמר מר ניטלה מן הנביאים וניתנה לחכמים מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים: **הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים.** אפילו חכמים מן חכמים לא ניטלה (ד) ונביאים יש להן לבב חכמה: **פדע.** שלא ניטלה מן חכמים:

משמיה

שנחרב לא הוה להו טעם ביאה לעובדי עבירה הא מפיק ליה מדכתיב מיס גנובים ימתקו (משלי ט) כדפריך הכא וי"ל דאיכא לשנויי התם כדמשני הכא ניטל טעם ביאה ומעובדי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

מסורת הש"ס

א) שבת קמו:, ב) רש"ל מ"ז, ג) תוספתא דאהלות ספט"ז, ד) ב"ק כח. ע"ש לקמן כו' ע"ש [ודף ס: ע"ש ודף ק. ע"ש], ה) פסחים ג. וש"ע, ו) עירובין ס: בכורות מב., ז) [וכרש"י שבע"י מאמא וגבא יש לו לבב חכמה], ח) [ל"ל בעינן לכל כו'].

תורה אור השלם

1 לְמַעַן יִמְנוּ כֵּן הוֹדַע וְנִבְבָא לְבֵב חָכְמָה: תהלים צ יב

גליון הש"ם

גמרא אמר ר"נ ד' אמות כו'. מיימוני פ"כ מהל' שאלה"ט: **שם** וחכם עדיף מנביא. עי' ירושלמי פ"א דברכות עלה דמתניתין בש"ע בערב כל אדם יצו ויקרלו: **שם** שנאמר ונביא לבב חכמה. עיין רש"י בשבת דף קיט ע"ב ד"ה ונביאי: **תוס'** ד"ה פרץ כו' בקבר זה קבר סתום. עיין לקמן דף ק' ע"ב תוס' ד"ה ורומו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום דרב יהודה אמר רב כו' דאמר רב יהודה אמר רב מלר: (ב) רש"י ד"ה הני מילי וכו' של ראשי המבואות הסמוכות לרה"ר: (ג) ד"ה אי יומא דזרעא וכו' בשעת הניר ואי האי בי רדו יומא דקאמרת ביומא דזרעא קאמרת תרי יומי כרבא לא הוי: (ד) ד"ה הכי קאמר וכו' לא ניטלה הסמ"ל ותא"כ מ"ה ונביא יש לו לבב חכמה: (ה) תוס' ד"ה כדן ומה בעלמא תפיס: (ו) **בא"ד** עפה **בכל** אחד וכשלא פרץ: (ז) **בא"ד** פרה אדומה או בקבר: (ח) ד"ה ולא פליגי וכו' משום לטרוח בנו' חצאי קנין ואע"פ שלא היה בו כדי חריסת יום ראוי היה לטרוח אבל בתמריה דת"ק וכו' בפחות מט' קנין והשתא בעי בנבל ע"ל: (ט) ד"ה ואי בעית אימא וד"ה ואי בעית אימא הד"ל: (י) ד"ה דוולא וכו' הוה ליה למבעי בנבל מאי: (כ) ד"ה אמר וכו' בסוף מומין אלו גבי:

מוסף תוספות

א. שיותר נח לפותחו מכאן יותר משאר הכתלים שלא נפתח שם מעולם וחשבינן ליה כאילו הוא פתוח ותנן נפתח א' מהם הוא טמא וכולן טהורין. שיטמ"ק. ב. [ו]כדין בית שיש לו פתחים הרבה. ריטב"א. ג. כי הכא וקנוהו לאלתר בהילוך. שם. ד. כלומר צריכים אנו נביא לברר מה היה בדעתו וכמה נתכוונו להקנות. ר"י מיגש.

רבינו גרשום

מעכבין אלא שלא פרץ את פצימיו הואיל שאין נפרצין חזקה יש לפותחו: אינו מטמא כל סביביו. אם היה מת בבית אע"פ שסתום הוא הואיל ולא פרץ את פצימיו אינו מטמא כל סביביו דבית בד' אמות כקבר דאיכא למימר הואיל שלא עקר הפצימין ולא סתמו לגמרי באותו פתח יפתח ויוציאהו אבל פרץ את פצימיו וסתמו מהכל מטמא כל סביביו דיש לו דין קבר הואיל וסתום מכל צדדיו כקבר דטומאה בוקעת ויוצאה דליכא למימר מן הצד יוציאוהו: ענין אחר שלא פרץ את פצימיו כלומר היה סותם הפתח ולא היה סותר צורת הפתח המשקופין והמזוזות אלא בנה בנין סתימה עלייהו דמתוך שלא עקרן ודאי היה דעתו לפתוח להכי אין מעכבין בו מלפתוח. ודיקא נמי דתניא גבי בית דאע"ג דסתום פתחו יש לו ד' אמות והיינו נמי טעמא [כיון] דלא פרץ פצימיו והיה דעתו לפותח: קבר שיש לאדם בחצירו ונעשה מחיצה דפונות כל סביביו וסיכוך. והשתא אע"ג דאיכא מחיצה סביב הקבר ואיכא פתח בהנהו מחיצות. אם כשסתם אותו פתח לא פרץ פצימה כיון דנראה מקום הפתח. כמאן דאיתא לפתח דמי ובוקעת בו את הטומאה וטמטא סביביו. אבל אם פרץ והוי כשאר כותל לא. למ"ה: מבואות המפולשות פתוחין לעיר אחרת. כלומר דנהיגו בני העיר אחרת לעבור דרך האי מבוי ולכינס לעיר זו ולצאת ממנה דרך מבוי זה: [לקלקלו. לסותמן]. המפולשין לרשות הרבים. להעמיד להן דלתות לעכב בני רה"ר לכינס במבוי כל שעה שירצו: סבור מינה הני מילי דמעכבין למעבד דלתות ליסתם לבני רה"ר (הני מילי) בתוך ד' אמות של מבוי אותן ד' אמות הסמוכות לר"ה כדר' זירא: ולא היא דלענין טומאה אמרי' ד' אמות ח) במבוי ברה"ר הספיקו טהור באותן ד' אמות (מבוי דברשות הרבים) דגמרינן מסוטה. אבל הכא בכולייה מבוי מצו לעכב דלא מצו למיזל בלא דרך אותו מבוי: **פינקא.** ואין חולקין את השדה עד שתהא גדולה. דיכולין לזורע בו ט' קבין לזה וט' קבין לזה דבציר מהכי לא חשיב שדה שהוא סאה וחצי שהוא ע"ה אמה אורך על רוחב ג' דגמרי לה מחצר המשכן דהוי ק' על נ' ואמרינן דהיינו בית זרע סאתים: מר כי אתריה דבהכי חשיב שדה בט' קבין בציר לא ובאתריה דר"י היו השדות ביותר והוי חשיבי שדה בט' וחצאי קבין: בבבל שלא היו שדות ביותר כבא"י מאי בכמה חשוב התם שדה. א"ר יוסף בי רדו יומא. כלומר כי היכי דיש מלאכה לפועל לחרוש בה יום שלם לפי שלא יצמא פועל שישכיר עצמו כי אם ליום אחר שלם ואם יחלקו פחות מכדי פסוק יום פועלת יום אחד כל חד וחד נמצא הפועל משלים פעולתו בחצי היום או בט' שעות והיה מבקש הפועל שכירות יום שלם: היכי דמי. הא בי רדו יומא כלומר באיזה חריש אמרת שב' פעמים חורש את השדה אחת תיכף לקצירה ולאותה חריישה קרי כרבא ובאותה חריישה שתיכף לקצירה חורש הפועל כל היום עד לערב ושוב בזרעה ודקשיא לך לא הוי תרי יומי כרבא להאי לישנא. לעולם איכא תרי יומי בהדורי ארץ טרשים ולא קשה הרבה דכל מה שחורש בב' ימים תיכף לקצירה יכול לחרוש ביום אחד דזרעה וכ"ך קבלת"י אע"ר מר' אב"ל חבירי"ר הבינו בזה הענין. היכא דמי אי בי רדו יומא בזרעא שבין זרעה ובין חריישה שחורשין את השדה פעם אחרת בימות הגשמים לבד כמריבה ראשונה שכורבין בימות החמה חורשין אותה בימות הגשמים סמוך [לזורע'] לפי שתהא נוחה לזורע ומה שיש בין אחד למלאכה לפועל אחד בין חריישה בין זרעה אפילו הכי ליכא יומא כרבא וכן חמה כי הימים הן ארוכין ומושכין ביותר ובט' שעות ביום יכול הפועל לחרושה ולתקנה כל הצורך ונמצא שמפסיד בעל השדה מט' שעות ולמעלה ואי בי רדו יומא כרבא שבכריבה ראשונה יש מלאכה לפועל אחד לחרוש בימות החמה כל היום כולו אפי' הכי לא הוי תרי יומי כזרעה בלומר בין זרעה ובין חריישה דבפחות מב' ימים בימות הגשמים יכול לחרושה פעם אחרת לזורעה נמצא שמפסיד זה בעל השדה מחצי יום ולמעלה לפי שאין פועל משכיר עצמו לחצאין. איבעית אימא דאיכא בי רדו יומא דזרעה ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא ודאי איכא יומא כרבא שלם ולא קא מפסיד ולא מידי דכרבא הוא דכריב זמנא חדא והדר תני זמנא אחריתא משום דבכריבא חדא לא קא הוי ארעא ניחא מחמת קשייתא דהשתא בין כריבות הללו איכא פעולה ליום אריכא ואיבעית אימא דאיכא בי רדו יומא כרבא ודקא קשיא לך לא הוי תרי יומי כזרעה ודאי איכא תרי יומי שלמין משום דההיא ארעא בהדרי כלומר שדה קשה הוא וארץ הרים וטרשים היא ובימות החמה שהיום ארוך הוא צריך לחרוש יום אחד שלם מחמת קשיות שבה ועכשיו בימות הגשמים חוזרת וצריך לחרושה בין שתהא נוחה לזורעה ובין חרישה וזריעה צריך שני ימים מפני כי הימים קטנים הן. ל"א מגג"ה בספרים וה"ל להא. כי רדו יומא בזריעה לא הוי תרי יומי כברבא ואי בי רדו יומא בברבא לא הוי חד יומא לזורעה והכי מפרש לה אם צריך לה אם צריך חרישה לזורעה בימות הגשמים לא צריך תרי יומא לכרבא דפחות מב' ימים יכול לכורבה פעם ראשונה ג) קשה קרקע וצריך ליום אחד של חרישה וזריעה יותר מיום אחד של

ח) ל"ל נמבוי הסמוך לרה"ר כרה"ר דמי. ג) ל"ל דפחקקע קשה.

עין משפט נר מצוה

קצ א מיי' פ"ג מהל' סנהד' הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעב סעיף ז: קי ב מיי' פ"ז מהל' טומאת מת מה הל' ו סמג עשין רלח:

קיא ג ד טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ג:

קיב ה מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הל' כד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שמז בהג"ה וסי' תח סעיף ב:

קיג ז ז מיי' פ"ה מהל' סנהד הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסב סעי' ח:

קיד ח ט מיי' פ"ח מהל' שכני הל' ד' סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

רבינו גרשום (המשך)

חורשין אותה ביום דזריעה ואותו היום אין חורש הפועל אלא ט' שעות ובג' שעות זורע בעל הבית מה שהפועל חורש בט' שעות והכי מנהג ועכשיו בעי בעל גמרא באיזו חרישה פעולת יום יום דזריעה דאינו אלא ט' שעות לא הוי יומא כרבא כלומר כשחורנו ומשכיר ביום קציר לא הוה פעולת יום שלם בחרישה דלאחר קצירה דבט' שעות תשלים פעולתו ונמצא יושב ובטל ג' שעות ונמצא מפסיד בעל הבית ואם בי רדו יומא כרבא כלומר אם מאותה חרישה אמרת דחורשין תיכף לקצירה כל היום לא הוי תרי יומא דזרעא כלומר אין שם פעולת חרישת ב' ימים של יום דזריעה שביום חרישה תכף לקצירה חורש כל י"ב שעות ואם תאמר באותו יום חרישה אמרי דהיינו פעולת יום שלם כשיבא לאותה חרישה של זריעה לא ימצא שם פעולת ב' ימים כי ביום דזריעה אינו חורש אלא ט' שעות ולא ישאר לפעולת מחרת אלא פעולת ג' שעות ונמצא פועל יושב ט' שעות ויפסיד בעה"ב שצריך לשוכרו ביום שלם שלא ירצה פועל להשכיר עצמו למחצית היום. איבעית אימ' יומא דזרעא. ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא: כדריב ותני. שחורש באותו יום שתיכף לקצירה פעמים מה שחורנו בט' שעות חורר ושונה בג' שעות והוה שוה בשוה: איבעית אימא יומא כרבא. ודקא קשיא לך לא הוי תרי יומא דזרעא. לעולם איכא תרי יומי דזרעא. בהדורי. שהארץ קשה היא וארץ סלעים וטרשין היא ומה שפועל חורש ביום אחד תיכף לקצירה חוזרות ומתקשה וצריך לחרוש בה פעולת ב' ימים דזריעה מחמת הקשיות שמתקשה אחר חרישת קצירה. ול"א. מוגה בספרים היכי דמי אי בי רדו יומא דזריעה לא הוי תרי יומי כרבא. בהאי לישנא משמע דשפי חורש הפועל בהני ט' שעות דיום דזריעה מבכולה יומא דכרבא דכבר רכיכא ארעא דחרושה כבר אי דזמנא והכי קאמר לא הוי [תרי] יומי כרבא דטפי מיומא הוי אבל לא הוי פעולת תרי יומי ואי בי רדו יומא כרבא לא הוי אלא לישנא לא הוי יומא זרע דכל שחורש ביום כרבא יכול לחרוש ביום דזריעה בפחות מט' שעות כדאמר בהאי לישנא דניחא לחרוש ביום דזריעה מתיכף לקצירה. איבעית אימא בברבא ודקא קשיא לך לא הוי יומא דזרעא לעולם הוי דאע"ג דניחא לחרוש חורשה באותו יום דזריעה פעמים. ואיבעית אימא

יב: השותפין פרק ראשון בבא בתרא

כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו. וכשילהי מרובה (ב"ק דף פ: וסס ד"ה לעולם) דקאמר רב אחא גופיה לעולם אין מטיבין לו אי"כ למימר דמתמה' אמר לא במהרה מטיבין שהיה מצפה שימהירוהו לגדולתו וכשראה שלא הזהירוהו שוב אמר לעולם אין מטיבין לו: **חלק בכור** וחלק **פשוט יהבינן ליה אחד מצרא.** כדגפקא לן בית נוחלין (לקמן דף קכד.) מדכתיב פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק [א] **פשוט: אמיצרא** דבי נשי. אית דגרס בתר הכי אמרי אחוותא א"כ בי נשיה היינו חמיו ולא היו לחמיו בנים כי אם בנות ואית דגרס אמרי אחי א"כ בי נשיה היינו אביו [ועי' תוס' שבת כג.: ד"ה דבי נשא]: **בגון** זה כופין על מדת סדום. תימה לר"י לרבה אמאי איצטריך קרא בבכור דיהבינן ליה אחד מצרא [ב] ואומר ר"י לפי שלא נתן לו [ג] כח הכתוב אלא כב' אחיו ואילו היו שני אחיו רוצים להשתתף לא כפין לשניהם לתת להם חלק ביחד ועוד דבכור מתנה קרייה רחמנא כדאמר בית נוחלין (שם) דכתיב לתת לו פי שנים ואין לכוף את הנותן ולאביי נמי אי לאו דקרייה רחמנא בכור ה"א יקום על שם אחיו כאילו הוא ואחיו קיימין וריצב"א מפרש דהא דאמר רבה כופין לא מדין תורה קאמר דבדין היה יכול למחות שבגדו דאיכא קפידא ברוחות כדאמר בבמה דוכתין ועוד הא דכופין על מדת סדום בזה נהנה וזה לא חסר היינו בשכבר דר בחלר חביריו שאינו מעלה לו שכר [ד] אבל הא פשיטא שיכול למחות וא אלא יכנס לדור בביתו אפי' בחלר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דהוה זה [ה] נהנה וזה לא חסר אלא מתקנת חכמים קאמר הכא כופין והשתא אין להקשות כלל אמאי איצטריך קרא בבכור:

מעלינן ליה בנכסי דבר מריון. פירש הקונטרס בשדה הנעל [ו] שיכולים לומר שפעמים מתברכת משאר שדות ובתרתי ארעתא אחרי גברי לא שייך למימר מעלינן כיון שצריך להשקות ואין מתברכת זו יותר מזו ואין נראה דגם אותם שצריך להשקות מתברכת אחת מהם פעמים יותר שאחת לוקה בשידפון ואחת אינה לוקה ופר"ת מעלינן בנכסי דבר מריון לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו אם לא בדמים יקרים כמו בני מריון שהיו עשירים ולא היו מוכרים קרקעותיהם אלא בדמים יקרים ותרתי ארעתא אחרי גברי לא קאי אעובדא דההוא גברא אלא מילתא באנפי נפשיה כלומר שתי שדות שיש לכל אחד גבר ורוצה האחד שיחלקו כל אחת בשתים שיקח אחי שדה זו ואחי שדה זו [ז] אמר רבה כופין על מדת סדום ויטול כל [ח] שדה אלא כדי שיהא לכל אחד חלק אחד מארעא וכן יש לפרש תרתי ארעתא אחד גברא אהגבר מפקיע בין שתי השדות ואם יחלקו כל שדה לשתים לא יהיה חלקו אחד מארעא והשתא בהני לא שייך למימר מעלינן בנכסי דבי בר מריון דאמו אם האחד רוצה לחלוק משום מעלינן ולשון מעלינן נמי אינו מתישב לפ"ה: אחד

משמיה דר' עקיבא בר יוסף בוותיה אמר רב אשי ומאי קושיא דלמא להא מילתא בר מזליה הוא אלא אמר רב אשי תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה [ט] ודלמא כסומא בארובה ולאו טעם [י] יהיב א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות לשוטים מאי היא כי הא דמר בר רב אשי דהוה קאי ברסתקא דמחוזא שמעיה לההוא שוטה דקאמר ריש מתיבתא דמלך [כ] במתא מחסיא טביומי חתים אמר מאן חתים טביומי ברבנן אנא שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא קם אתא אדאתא אימנו רבנן לאותביה לרב אחא מדפתי ברישא כיון דשמעי דאתא [כא] שדור זוגא דרבנן לגביה לאימלוכי ביה [כב] עכביה הדר שדור זוגא דרבנן אחרינא עכביה גביה עד דמלו בי עשרה כיון דמלו בי עשרה פתח הוא ותנא ודרש לפי שאין פותחין בכלה פחות מעשרה קרי רב אחא אנפשיה [כג] כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו וכל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו תנוקת מאי היא כי הא דבת רב חסדא הוה יתבה בכנפיה דאבוה הוו יתבי קמיה רבא ורמי בר חמא אמר לה מאן מינייהו בעית אמרה ליה תרוייהו אמר רבא ואנא בתרא [כד] א"ר אבדימי דמן חיפה קודם [כה] שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד שנאמר [1] איש גבוב ילבב וכתיב [2] גבוב לוחות ומתרגמינן חליל לוחין אמר רב הונא בריה דרב יהושע הרגיל ביין אפי' לבו אטום בבתולה יין מפקחו שנאמר [3] ותירוש יגובב בתולות: אמר רב הונא ברי' דרב יהושע [4] פשיטא חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה [כו] אחד מצרא יבם מאי אמר אביי היא היא מ"ט בכור קרייה רחמנא רבא אמר [5] אמר קרא [6] והיה הבכור הוייתו בבכור ואין חלוקתו בבכור ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי [כז] נשיה כי קא פלגו א"ל פליגו לי אמצראי [כח] אמר רבה [7] כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף [כט] אמרי ליה אחי [ל] מעלינן ליה עלויא כי נכסי דבי בר מריון והלכתא כרב יוסף תרי ארעתא אתרי גברי אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף זמנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף תרתי [לא] אחד גברא א"ר יוסף [לב] כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי מצי אמר בעינא דאפיש אריסי והלכתא כרב יוסף אפושי [לג] לאו מילתא היא

משמיה דרבי עקיבא כוותיה. וליכא למימר בני חד מזלא נינהו שהרי ר"ע מכס ממנו הרבה: **ולאו טעמא קאמר.** במילתיה וכיון דאמר טעמא אין זה כסומא שמכוון לירד בארובה במקרה בעלמא אלא שבדרך הלב היא הבאה לו בנבואה וחכה להסכים להלכה למשה מסיני: **בריספקא.** שוק רשות הרבים: **דמלך.** השתא במתא מחסיא שעתיד להיות רואה היסיבה עכשיו: **טביומי חתים.** כשחותם בחיגרת חותם שמו טביומי: **קיימא לי שעתא.** מזל: **שדרו זוגא דרבנן לגביה.** דמר בר רב אשי: **לאימלוכי ביה.** ליטול עצה ורשות להמליך את רב אחא: **פתח ותנא.** דרשה ועשה רואה היסיבה: **לא המריעין לו כו'.** כלומר הואיל ונלחה השעה לא ימליכוני עוד: **אינ נבוב.** כשהוא חלול בלא כרס מלאה: **יגובב.** כמה לבבות שאינו מסכים לדעת אלמה: **יגובב בתולות.** לב אטום כבתולות עושה נבוב וחלול: **פשיטא חלק בכור וחלק פשוט.** שני חלקין שהבכור נוטל אחד משום בכורה ואחד משום פשיטות יהבינן ליה אחד מצרא זו אלא זו שהרי שניהן חלקו הן והרי הן כחלק אחד: **יבם מאי.** המייבם את אשת אחיו דקס אתיו לנחלה ונוטל שני חלקים מאי מי מצו אמרי ליה הואיל ומכח אחרינא קאתי לא יהבי להו [ז] ניהליה אחד מצרא זו אלא זו אי לאו מעליתא גבן בדמי: **הבכור אשר אלד.** ביבם קמשמעי דמלוה בגדול לייבם אשר תלד פרטו לאילונית והכי מדרש קרא יבמה יבא עליה וגו' והיה הבכור איזה מן היבמין יבא עליה הבכור אשר תלד ונכון שהיבמה בת וולדות היא פרטו לאילונית: **דזכן ארעא אמצרא דבי נשא.** קנה קרקע אלא שדה אחיו: **כי מטא למיפלג.** עם אחיו בנכסי אחיו: **על מדת סדום.** זה נהנה וזה לא חסר: **אמרו אחי מעלינן ליה עילואי.** לנו היא משובחת בקרקעותיו של בר מריון שהיו מעולות ומסתברא הא דרב יוסף בשדה [מ] בעל שיכולין לומר פעמים שזו מתברכת משאר השדות: **תרי ארעתא אתרי גברי.** אם בית השלחין היא ויש לשני אחין לחלוק שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקות ממנו וזה קנה שדה אלא [מא] האחד מהן ורוצה שיתן אחיו זו הסמוכה לשלו: **כגון זו כופין.** דהא לקרקע השניה גם היא יש לה יאור להשקות ממנו: **האי מדויל והאי לא מדויל.** דרך היאוריס ליבש כשנהר [מב] שם נמשכין ממנו מתמעט לפעמים שזה יבש וזה אינו יבש ואומר לו טול חלקך בשמיהם דלאו מדת סדום היא אי תן לנו עילוי בדמי: **תרתי.** ארעתא יש להם לחלוק על חד גברא ואחד מהן קנה קרקעו אלא האחת: **כופין על מדת סדום.** דכיון דאחד גברא ניהו שתיהן שוות: **ניחא לי לאפושי אריסי.** טוב לי שיהא לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן [מג] ואחת לי בחמלע כדי שתרבה לך אריסין ותהא שדה שלי משתמרת יפה:

חלקה סמוך לאותה שדה שקיניתי אמר רבא ודאי יהבינן ליה סמוך למיצריה וכגון זה אי מעבב אינש כופין על מדת סדום שלא יעשה מדת סדום שהיו מקפידין ואו' שלי שלי ושלך שלך. כך אלו כופין אותם שלא יעכבו ליתן לה חלקה אצל שדה בעלה שזה נהנה וזה לא חסר: מתקיף לה רב יוסף והא מצי למימר אחוותה הואיל ויש לו הנאה שנוטל שדה סמוך ליה מעלינן ליה האי ארעא ותשבו' ליה ביוקר כנכסי דבי בר מריון דהוי ליה מקרקע מעולין והוי אמיד ולא מזבן ארעתיה כי אם בדמים יקרים הכי נמי מעלי לן האי גברא דמים אי יהבינן ליה בסמוך לו ואי לא לא יהבי' ליה אמצרא דידיה ואמאי כופין. והלכתא כרב יוסף דמצי מעלי לי' ביוקר. תרי אחי או תרי שותפי דהוי להו לחלוק תרי ארעתא דקימין חדא אהאי גברא וחדא אהאי גברא דלכל אחת יש לה גבר שלה וזה אמה המים שמשקין אותה ממנו וזבן חד מהני אחי או שותפי חד ארעא אחריתא סמוך לאחת מאלו ואמר האי דזבן הואיל דהני תרי ארעתא דאית לן לחלוק שוין הן במדה ולכל חדא יש לה גבר הב לי אותה שדה שסמוכה לאותה שקיניתי אמר (רבא) [רבה] כגון זה ודאי כופין דלא מצי לעכב עליו. מתקיף לה רב יוסף אמאי כופין הא מצי טעין אידך לא בעינא אלא נחלוק כל שדה וכל נגר לשנים דשמא דמנין דהאי גברא מדווי דהאי יבש מסתפינא דלמא יבשא גברא שלי וגברא דמיצרך לא יבשה ומצית את להשקות שדך ואנא לא מצינא ומפסדנא הלכך בעינא למפלג תרווייהו או יעלה לי דמים וכי האי גוונא מצי מעכב ליה. תרי ארעתא אחד גברא שהיו שניהן מסתפקות מגגר אחד וקנה אחד מהן קרקע חד סמוך לאחת משדות אלו ואמר ליה לחבירו הב לי אמצראי דהשתא ליכא למיפר דהאי מדווי דהאי לא מדווי דתרווייהו סמיכי אחד נגר. אמר רב יוסף בהאי מודינא דכופין ויהיב ליה. אמר ליה אביי אמאי כופין והא מצי למימר ליה אידך ניחא לי לאפושי אריסי כלומר אם היה שדהו שקנה בצד אחד סמוך למיצר ואמר הבו לי אמיצראי יכול לומר לו הלה איני רוצה שתקח חלקך כי אם מצדי האחר כדי שתהא שדה שלי אמצעית ותשים אריס אחד מצד אחד על אותה שדה שקנית ואריס אחר לך חלקך המגיעך מצד אחר ומהן משתמרת שדה שלי שהיא אמצעית וכי האי גונא מצי לעכבי ואפי' הכי דאיכא למימר הכי הלכתא כוותיה דרב יוסף. **ל"א.** אמאי כופין הא יכול למימר אנא בעינא הכי למפלג דמההיא ארעא וחצי גברא דאמיצרך שקול פלגא ואנא אשקול פלגא כי היכי

מסורת הש"ס

א) נדה כ:, ב) [ל"ל שדורו], ג) ב"ק פ:, ד) פ"ל שאכל כו' ושתה כו', ה) [לקמן קכד.], ו) [פי' סמוך לשדה של חמיו ולא היה לחמיו בנים כי אם בנות. ערוך וע' תוס' דהכא ד"ה אמיצראי], ז) [לקמן נט. קסח. עיהיגן מנט. כתובות קג.], ח) [ל"ל שהסס], ט) ל"ל לא נהגה רש"ש,

מוסף רש"י

יהבינן ליה אחד מצרא. שני חלקים יטול במקום אחד כחלק פשוט שהוא חלק אחד וטול במקום אחד, ונפקא מינה דכל מקום שנאל לו הגדול לחלק פשוט, יטול שם כלא גדול חלק כבורה, ואם הם שני אחין ואלא שדות לא יפילו אלא גדולות, שנים לנכור ואחד לפשוט, שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה המלעני לא יזכה בו, דאם כן טול הנכור בשני מקומות, אלא שני גדולות יפילו ויטילום על שני שדות המיוחדות ואחה שיאלה לנכור יקח ויטול גם המלעני שאלנו עמו (רשב"ם לקמן קכד.). **מדת סדום.** שני אני עושין עוכה (כתובות קב:) אין מהנה לחבירו אע"פ שאין חסר בכך כלום (רשב"ם לקמן נט.). כלומר (חגות פ"ג מ"ו) הפומר שני אני אלך אלך זו מדה בעונות ויש אומרים זו מדת סדום (לקמן קסח.).

רבינו גרשום

כרבא לפי שכשחוזרשין את הקרקע מתחלה מחמת שהיא קשה צריכה יותר מים אחד בכרבא אינה צריכה שני ימים שלמין ונמצא שמפסיד בעל השדה מט' שעות ולמעלה ואי רדו יומא לכרבא לא הוי חד יומא בין חרישה ודריעה דבפחות סגיא ומשתכח דקא מפסיד. איבעיא אימא בי רדו יומא כרבא ודקשיא לך הוי יומא דרעא דפחות מיום סגיא הא לא קשיא דכריב ותני זמנא אחריתי דבין ב' כריבות צריך (ב' ימים שלמין) [ינום א' שלם] ואיבעיא אימא בי רדו יומא דרעא ודקשיא לך לא הוי תרי יומי כרבא הא לא קשיא בהרורי ארץ הרים וטרשים שקשה היא ביותר ואיכא מלאכה לתרי יומי. וכן קיבלו חבריהו מרבי: דוולא כלומר אם יש להם לחלוק שדה בור שצריך להשקותו בכל שעה מאריתא דדלאי כלומר בכמה יש בה באותה שדה דין חלוקה. אמר (רב יוסף) [רב נחמן] בי דאלו יומא אם יש באותה חלוקה שדה שיעור שהפועל יש לו מלאכה כל היום לדשות מן המים ולהשקותו לכל חלק וחלק יחלוקו ואם לאו לא יחלוקו שלא ימצא אדם שישכור לו לחצי היום ונמצא שמפסיד: פרדיסא. שדה גפנים: מנת בכרם. חלק: אין אלו אלא דברי נביאו'. כלומר דבר זה שאתה אומר ג' קבין לכל אחד ולא אמרת טעמא מאי ג' קבין או ב') מד' או מה' כלומר משום הכי מיחזי כנביאות דלית בה טעמא. ל"א דברי נביאות כלומר דברים הללו עיקר נביאות. אם מכר לו ג) בעל מנת בכרם כמה צריך למכור לו הואיל שהכרמים בזול. תלת אציאאתה. כלומר ג' שורות שבכל אחת י"ג גפנים כדי שיעור שפועל יכול לחפור תחתיהן ביום אחד: וניתנה לחכמים. מכלל דנביא מעיקרא לאו חכם ואטו חכם לא נביא הוא כלומר מי היה נביא כי אם חכם: ונביא לבב חכמה. כלומר לנביא יש לו לב החכם דעדיף מיניה: תדע דחכם עדיף מנביא. משום גברא רבא מלתא. כלומ' שאומר חכם הלכה מדעתו על בורייה ועל עיקרה כמפי השמועה ואותה הלכה נאמרה משמיה דגברא רבה כוותיה ששמעה מפי השמועה דהא נביא לא מצי למימר נבואה כי אם מפי הגבורה וזה אומרה מדעתו אלמא דעדיף הוא: מאי קושייה. מאי ראייה דמייתית דילמא תרוייהו הני גברי דברבייא בני חדא מולא נינהו משום הכי אמר האי כגון האי. אע"ג דלא שמיעא ליה ולאו נביאות הוא: ג) אלא דלא. תדע דהכי איכא למימר דנביאות הוא וליכא למימר דחד מזלא הוא שהרי ר' עקיבא דקים לן דלא היה מעולם גברא כוותיה ואפ"ה כו' אתי חד תנא ואמר מנפשיה כוותיה אע"ג דלאו בני חד מזלא נינהו דלית דהוי ליה מזלא בחורה ובעושר כוותיה דר' עקיבא: דלמא כסומא בארובה. ולא משום דהוה עדיף ומשני לאו טעמא קאמר שמביא אמתלא לדבריו ראייה. ומדקאמר טעמא ודאי מרוב חכמתו קאמר ולא כסומא בארובה: ברסתקא. בגישרא דעברי בה [בנין] השוק. ל"מ': דמליך. דליעבדי מינה ראש ישיבה: הכי שמיה. דהכי חתום שמיה בשטר: טביומי. הכי מיקרי שמיה ושמיה דרב אשי טביומי והאי דקרי ליה רב אשי משום שם לווי: בכלה. קרי לה לההוא מסכתא דדרייש ריש מתיבתא: כל המטיבין לו. דהואיל והוטב לרב אשי דפתח בראש ישיבה לא במהרה מרעין לו שלא יסלקוהו רב אחא אינו יכול להריע לו: בכנפיה. בחיקו: כמה לבבות. שאין לבו מיושב עליו: איש גבוב. חלול הוא שלא אכל: ילבב. כמה לבבות: אפי' לבו אטום בכתולה. זו שאינה בעולה ואטומה היא מתנובב: [פשיטא] אם בכור ופשוט באו לחלוק בשדות אביהם והבכור נוטל פי שנים ואמר [הבכור] אני נוטל חלק בבכור' סמוך לחלק פשוט בחד מיצר אין יכול הפשוט לעכב עליו ולומר שקול חלק פשוט בהאי גיסא וחלק בכור לאידך גיסא ואינו יכול לעלות עילוי דמים אם יניחו ליטול שניהם במיצר אחד דיינו ליטול ירושתו במקום אחד: יבם מאי. יבם שמת אחיו בחיי אביהן ויימם זה את אשתו ושוב מת אביהן דשקיל האי יבם ירושת אחיו שני חלקים אחד חלק אחיו שמת וחלק של עצמו. מי יהבי ליה אחד מיצרא הנהו ב' חלקים אי לא. מי אמרינן דיניה הוא דשקל פי שנים ויהבי' ליה גבי הדדי בחד מיצרא או לא משמע ממש דבכור הוא ולא יהבי' ליה בחד מיצרא.

ח) חוזי ל"ל ג' קבין ולא ד' או ה'. ט) נראה ד"ל אם מכר לו בנכבל מנת בכרם וכו'. י) נראה דל"ל אלא אמר רבא תדע וכו' ותמתמרה משמיה דר"ע בר יוסף כוותיה דהכי אינא לגמרא וכו'.

מסורת אור השלם

1 ואיש נבוב יִלְבָּב וְעִיר פֶּרֶא אָדָם יִוָּלֵד: איוב יא יב
2 נבוב לוחות תֵּעָשֶׂה אתו בְּאֲשֶׁר הֹרֵאֹתָ בָּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: שמות כז ח
3 כִּי מִה טּוּבוֹ ומה יָפְיוֹ דְּגַן בְּחוּרִים וְתִירוֹשׁ יְנוֹבֵב בְּתֻלּוֹת: זכריה ט יז
4 וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת ולא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כה ו

גליון הש"ם

גמרא מעלי' ליה עלויא. עיין פ"ו משנה מ' דדמלי פירוש המלמ"ס: **תוס'** ד"ה בגון בו' **אבל הא פשיטא** שיכול למחות בו. עיין לקמן דף לט ע"ב בהשב"ם ד"ה אמאי שלו לא הגיעו:

הגהות הב"ח

(א) נמ' ולאו טעם קאמר ל"ל יומן: (ב) שם דמלך השתא בבכור אחר מחסיא: (ג) שם לאימלוכי ביה עכבינהו הלד שדור וכו' עכבינהו גביה עד: (ד) שם ואנא בתרא וכן הוה ל"ל לבדימי: (ה) שם מרתי ארעתא אחד גגרא: (ו) שם לאפוקי אריסי לאו מילתא היא: (ז) רש"י ד"ה יבם וכו' לא יהבי להו ניהליה אחד וכו' מעלית נגן בדמי: (ח) ד"ה אמרו וכו' בשדה בית הבעל: (ט) ד"ה תרי וכו' אלא אחת מהן ורוצה שיתן אחיו לו: (י) ד"ה מתמ' וכו' ואתמה מכאן כדי שתרבה כל"ל ותיבה ואתמה בחמלע נמתק: (כ) תוס' ד"ה כגון וכו' שלא נתן לו הכתוב כח אלא: (ל) ד"ה מעלינן וכו' בשדה הנעל ואיריר מיכוס: (מ) בא"ד ויטול כל אחד שדה שלה אלא:

מוסף תוספות

א. ולא חשיבי שני חלקים אלה אלא כחלק אחד. כתב רחמנא בבכור כי שנים לא היה נוטל שני חלקיו במקום אחד. ב. כשנ"ל. ג. והשני תובע שיחלקו אותם זה כנגד זה כיון ששוים הנאתם בדמים ובגופם ואין שינוי ביניהם אלא שינוי הנגר. מיטב"ש.

רבינו גרשום (המשך)

אביי אמר היא היא דשקיל נמי בחד מיצר דבכור קרייה רחמנא והיה הבכור אשר תלד ודרשי' לי' הבכור מצוה בגדול הלכך דיניה כבכור ואחד מיצר יהבינן ליה. היויתו כבכור ליטול ב' חלקים ולא חלוקתו כבכור ליטול שניהן במיצר אחד: אמצרא דבי נשא. סמוך לשדה אחר של חמיו ולא היו לו לחמיו בנים כי אם בנות ומת חמיו והניח קרקעותיו לבנותיו אמר האי הבו לאשתי

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. שדה של שני אחים שיש נהר על פני מזרח ונגר על פני לפונה: **פגני ליה בקרנא זוג.** לפי שהנהר טוב מן הנגר והסמוך למים טוב מן הרחוק ואם תמלקנה מן הלפון (ג) נמצא (מן) כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא נגר בצפונו ופעמים שהוא יבש ואם תחלקנה מן המזרח למערב יהיה לאחד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני לפונו ולשני אין לו אלא נהר במזרחו לפיכך יחלקום לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכאשר ירחק מזה ירחק מזה כזה:

מזרח נהר

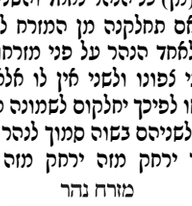

מערב

איש דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמיס וקנה לך חלקי או אני אקוץ דמיס ואתן לך בחלקך שאי אפשי בשותפותך: **ליש דינא.** שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: **עבד או בהמה טמאה.** שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריאה מילתא להיות שותפין בה: **וחזרו בים הלל לחורות בו.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מצי עבד למימר ליה אקוץ בדמיס ואתן לך בחלקך: ה"ג **שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא.** העבד יכול לקנות (ג) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמיס לבן חורין שאין עבד עברי ממכר אלא לשש:

קח

חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא. פירש רבינו חננאל שדה אשר מזרחה ולפונה נהרא ומערבה ולדרומה מושך ניגרא חולקין אותה בקרנא זוג

מזרח

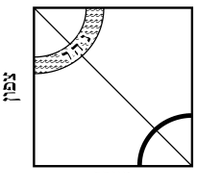

מערב

פירוש חולקין אותה באלכסון מקרן מזרחית לפונית לקרן מערבית דרומית ויהיה לכל אחד לד אחד ניגרא וחד לד נהרא וכל היכא דמשיך נהרא או ניגרא קרוי חד גיסא: **אית דינא דגוד או אגוד.** נראה לר"י דאפילו בדמיס יקריס הרבה יותר משויו יכול לומר לו או גוד או אגוד [א] ואין נראה לריגב"ש [ג] דלא"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמיס (ד) בתלת שאין בה דין [ב] חלוקה: **בכור ופשוט שהניח להן בו.** ותימה דאמאי נקט בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט ואומר ר"ת דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד אבל בכור ופשוט קשיא ליה אם יעבוד לבכור ב' ימים הרי נטל הבכור יותר מפי שניס שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמתבכרים בה הרבה שיש שם סחורה בזול ופשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל לילך שם והבכור שיש לו ב' ימים יכול לילך שם ומשתבר

(לעיל) **שמע** מינה דלית דינא דגוד או אגוד. ול"ת שאני הכא שאין העבד נותן לו דמים מיד אלא כותב לו שטר על דמיו[א] וי"ל דמשמע משום דלא יבטל הוא דכופין הא לאו הכי אין כופין בכל ענין אפי' יתן דמים[ב]: [ג] **אם** עשאן לשבר בו'. לאו דוקא עשאן לשכר דהוא הדין אפילו עשאן לעצמו אלא שמוצא להשכיר:

ואי ס"ד לית דינא דגוד או אגוד אפי' בשתי כריכות כו'. השתא ס"ד דחולקין כיון שאחד רוצה לחלוק וב' כריכות דומיא דכך אחד[ג] שאין כתוב באחד מה שכתוב באחר כגון יהושע ושמואל ואמאי חולקין בע"כ והא אינס שוין אלא ודאי אית דינא דגוד או אגוד וא"ת אפילו אית דינא דגוד או אגוד אמאי חולקין כיון שכתוב בזה מה שאין בזה ותרוייהו צריכי להאי ולהאי וי"ל דהוי מצי למימר וליטעמיך ולא גרס הכא מה שכתוב באחר כגון ספרים ואי ס"ד לית ליה דינא דגוד או אגוד כי היכי דתרוייהו צריכי להאי תרוייהו צריכי להאי דהא כל שכן דאי לא צריכי תרוייהו להאי ולהאי פריך טפי אפילו אי לית ליה דינא דגוד או אגוד אמאי חולקין: **מדביק** אדם תורה נביאים וכתובים באחד. אע"פ שא"א שלא יתן נביאים וכתובים על גבי תורה ובמגילה בפ"ב (דף כז.) משמע דאסור להניח ס"מ בשתי כריכות אבל כשהן מדובקין יחד אינו גנאי: **רבי** יהודה אומר תורה בפני עצמה.

לא מפני שאסור להניח זה על גב זה מצריך שיהא כל אחד בפני עצמו דלא משכחת שיהא אסור להניח אלא נביאים וכתובים על גבי תורה אבל נביאים על גבי כתובים או איפכא לא אלא היינו טעמא שלא יראה הכל כמו תורה או הכל נביאים כי היכי דאמרי חכמים בתר הכי דבעו שיהא כל נביא ונביא בפני עצמו וע"כ טעמא שלא יהא נראה הכל כמו נביא אחד כן נראה לרשב"א:

ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה'.

פי' בקונטרס ואינו צריך להניח ד' שיטין ונראה לר"י דבין חומש לחומש של תורה צריך להניח ואנביאים דוקא קאמר דאין צריך כדמפרש טעמא לקמן אשם בא לתוך חומש[ד] אבל בין חומש לחומש של תורה לא מידי דהוי אפרשה פתוחה שאם היה מסיים מלמטה היה צריך להניח שיטה אחת הכא נמי דין הוא להניח בסוף כל חומש פרשה של ד' שיטין וריצב"א מפרש ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ועלעולם מניח ד' שיטין ודוקא בין נביא לנביא אבל בין חומש לחומש לא יסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה אפי' בהגהת ד' שיטין כדאמר בירושלמי בפ"ק דמגילה וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו ובנביא מסיים בסופו ומתחיל בראשו כו' ונראה לי הטעם דאין לו לסיים בסוף הדף אפי' יניח ארבעה שיטין משום שמא יבוא לתוך אבל בין נביא לנביא אשם בא לתוך חומש ומסיים מלמטה: **ועושה** בראשו כדי לגול עמוד ובסופו כדי היקף. כן כתוב בכל הספרים וקשה לר"י[ה] דתניא במס' סופרים כל הספרים נגללין לתחלתן ולקמן אמר נמי ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל ומה שפי' הקונטר' מתחלתו לסופו אין הלשון משמע כן וגבי מזוזה אמרינן נמי שכורכין אותה מאחר כלפי שמע דהיינו לתחלתה ובהליא גרסי' בירושלמי בפ"ק דמגילה עושה אדם עמוד לספר תורה בסופו ע"כ נראה לר"י דגר' ועושה בראשו כדי היקף ובסופו כדי לגול עמוד ולרשב"א נראה לקיים גירסת הספרים והכא שאני דאיירי במדביק תורה נביאים וכתובים ואז אין נכון לעשות עמוד בסופו כמו בעלמא שגנאי הוא שתהא תורה נכרכת סביב נביאים וכתובים [ו] ונראה כאילו נעשית להם שומר מלגלוך לכך עושה כאן עמוד בראשו כדי שתהא תורה מבפנים ונביאים וכתובים מבחוץ ולקמן דמשני לגדלין קתני לא גרס תחלת הספר כדי לגול עמוד וסופו כדי לגול היקף דהתם לא אייר במדביק תורה נביאים וכתובים ואית לן למימר איפכא[ז] וכרוב ספרים לא גרס אלא לגדלין קתני ותו לא ועוד אומר רשב"א דאפי' לספרים דגרסי לה לא קשיא כולי האי דניחא ליה לשנויי דומיא דהך דקאי עלה:

קח לך עבדים. שיממנו אותו ורחוץ בו ולא מצי עני למימר ליה קנה חלקי: **הלא נמי גוד אילא לגוד ליגא.** שאין העני אומר לו (ה) אף אני אקנה חלקך שאין לו במה לקנות לפיכך אין יכול לכופו: **ושמו עליו.** כל דבר שיש בו שיעור שאם תחלקנו עדיין יהא עליו שמו הראשון: **מעלין אותו בדמים.** היינו גוד או אגוד: **טול אחה שיעור ואני פחות.** כגון חלר שאין בה שמנה אמות ואמר זה חלוק וטול לך ד' אמות ואני המותר: **וגוד או אגוד נמי.** שלא רצה למחול כלום אלא קנה חלקי או אקנה אלקך: **הא דרב יהודה.** דאמר גוד או אגוד משמיה דרביה קבלה: **בכרך אחד.** כל ספריהן עשויין בגליון ואם יביאהו לב"ד לחלקו בזיון הוא: **אבל בשתי כריכות.** כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך אחד: **חולקין.** קס"ד דאפילו אין שייסה רוצים וע"כ אין דמיהן שוין ואי לית דינא דגוד או אגוד היאך הוא כופיהו זה יאמר אני לא אתן לך עודף הדמים וגם לא אתן לך היפה שאקבל ממך דמים ולא גרסי' תרוייהו צריכין להאי: **בששניהם רוצים.** הא דשמואל אשייסה רוצים דמתניתין קאי דקתני לא יחלוקו ואמר שמואל בשתי כריכות אם שייסה רוצים יחלוקו: **פילגא וגוולא.** לטוות ולארוג ל"א ביסתרקי תכשיטי פסקיס שקורין טפי"ל: **לית דינא דגוד או אגוד.** לכופו לתת דמי העודפים ביפה ולא למכור חלקו: **לאו גוד או אגוד הוא.** אי לא אמר ליה או קח אתיסה או אקח אתיסה דכל אחת אין בה כדי לאחד: **אבל בב' כריכות חולקין.** וקס"ד בע"כ של אחד מהן אלמא כי אמר ליה שקול חדא וגוד דמי היתירים או אגוד כייפינן ליה: **כל אחד ואחד בפני עצמו.** כל ספר וספר של נביאים ושל כתובים צריך להיות כרך לעצמו: **בנייסות שמנה נביאים.** כל ספרי נביאים שמנה הן: ה"ג **וכן בין כל נביא ונביא ובנביא של שנים עשר שלש שיטין ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה.** אם נזדמן לו סיום הספר מלמטה בסוף הדף מתחיל ספרו האחר בראש הדף ואינו צריך להניח ריוח חלק ביניהם: **כדי לגול עמוד.** מניח קלף חלק לגלול על גבי עמוד של עץ שהספר נגלל עליו: **וסופו כדי לגול היקף.** בסופו מניח חלק גדול כדי לגול בו כל הקיפו שאין עושה שני עמודים לגוללו לאמצעו כמו שאנו עושין לספר תורה אלא גוללו מתחלתו לסופו וכורך החלק על כל ההיקף: ואם

קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד התם נמי גוד איכא אגוד ליכא ת"ש (ו) [א]כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין אם לאו מעלין אותו בדמים תנאי היא דתניא טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו רבן שמעון בן גמליאל אומר [ב]אין שומעין לו היכי דמי אילימא כדתני מאי טעמא דרשב"ג אלא לאו חסורי מחסרא[ו] והכי קאמר טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו וגוד או אגוד נמי שומעין לו ואתא רשב"ג למימר אין שומעין לו לא לעולם כדקתני ודקאמרת מ"ט דרשב"ג משום דאמר ליה אי בדמי לית לי דמי למיתן לך (ז) [ג]במתנה לא ניחא לי דכתיב [1]ושונא מתנות יחיה א"ל אביי לרב יוסף הא דרב יהודה דשמואל היא דתנן [ד]וכתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו ואמר שמואל [ד]לא שנו אלא בכרך אחד אבל בשני כריכות חולקין ואי ס"ד לית דינא דגוד או אגוד מאי איריא בכרך אחד אפי' בשני כריכין נמי תרגמא רב שלמן [ה]בששניהן רוצין אמר אמימר הלכתא אית דינא דגוד או אגוד אמר ליה רב אשי לאמימר הא דרב נחמן מאי אמר ליה [ו]לא שמיעא לי כלומר לא סבירא לי ולא והא רב' בר חיננא ורב דימי בר חיננא שבק להו אבוה תרתי אמהתא חדא ידעא אפיא ובשולי וחדא ידעא פילכא ונוולא ואתו לקמיה דרבא ואמר להו [ז]לית דינא דגוד או אגוד שאני התם [ח]דלמר מיבעי ליה תרוייהו ולמר מיבעי ליה תרוייהו כי קאמר ליה שקול את חדא ואנא חדא לאו גוד או אגוד הוא [ט](וכי לא מצי למימר הכי) והא כתבי הקדש דתרוייהו מיבעי להו ואמר שמואל לא שנו אלא בכרך אחד אבל בשני כריכין חולקין הא תרגמא רב שלמן (ג) בשרצו ת"ר [ח]מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד דברי ר"מ ר' יהודה אומר תורה בפני עצמה נביאים בפני עצמן וכתובים בפני עצמן וחכ"א כל אחד ואחד בפני עצמו ואמר רב[ט] יהודה מעשה בביתום בן זונין שהיו לו שמנה נביאים מדובקין כאחד על פי ר"א בן עזריה (ז) וי"א לא היו לו אלא אחד אחד בפני עצמו אמר רבי מעשה והביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים מדובקים כאחד והכשרנום [י]בין חומש לחומש של תורה ארבעה שיטין [יא]וכן בין כל נביא לנביא ובנביא של שנים עשר ג' שיטין ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ת"ר הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים כאחד מדבק ועושה בראשו כדי לגול עמוד ובסופו כדי לגול היקף ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ואם

עין משפט נר מצוה

קכא א מיי' פ"ח מהל' סנהדרין הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעח סעיף ג:

קכב ב ג מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף י:

קכג ד ה מיי' פ"ב שם הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף ה:

קכד ו ז טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג:

קכה ח ט מיי' פ"ז מהל' סנהדרין הל' טו סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעג סעיף ג וסי' רפג סעיף ה:

רבינו גרשום

עשאן אביהן לשכר שהיה רגיל להשכירן כדי שיהא משתכר בו הכי נמי ישכירום ויחלוקו השכר לאמצע: ואם לאו אינו יכול לומר עני לעשיר גוד והב לי דמי חלקי מן מרחץ ובית הבד דאין לי במה לישתמש בו כלום או תן לי דמים ממה שאתה משתמש בו יותר ממני דיכול העשיר לחזור ולומר לעני כו'. ומן שמיא קנסוהו לאותו עני דאין לו על העשיר כלום אלמא דלית דינא דגוד או אגוד. הכא נמי אגוד ליכא דאין לעני במה לפדות אבל בעלמא אמרינן אית דינא דגוד או אגוד: כל שאילו יחלק כל הני דאמרינן במתני' ואם לאו מעלי' אותו בדמים דהיינו גוד או אגוד אלמא אית דינא דגוד או אגוד וקשיא לרב נחמן. תנאי היא דתניא כו' דהיכא דיש לשותפין חצר של ד' אמות לחלוק דלאו ראויה לחלוקה אלא אם כן יש בה ח' אמות ואמר אחד לחבירו נחלוק חצר זה וחבירו מעכב ואמר ליה האי אמאי מעכבת טול אתה שיעור דין חלוקה הד' אמות ואני אטול פחות הג' אמות שומעין לו דאין יכול לעכב עליו הואיל דנותן לו שיעור חלוקה. אי נימ' כדקתני כלומר דליכא שום דברים בהדיהו אלא כדקתני. וגוד או אגוד נמי כלומר דהכי אמר ליה ברור לך אחד מב' דברים הללו או טול אתה שיעור ואני פחות או גוד או אגוד ואתא רשב"ג למימר מזה שומעין לו כשאמר לו טול אתה השיעור אבל מגוד או אגוד יכול לעכב עליו דקסבר דלית דינא דגוד או אגוד אלמא תנאי היא: ודקאמרת מאי טעמא דרשב"ג דבטול אתה שיעור נמי אין שומעין דמצי מעכב אידך משום דאמר ליה אותה אמה שאתה רוצה ליתן לי יותר איני מבקש אותה לא בדמים שאין לי דמים לקנותה וגם במתנה איני מבקשה ולא מצית מוקמת לה בתנאי: הא דר' יהודה דאמר לעיל אית דינא דגוד או אגוד דשמואל היא כלומר מינה דשמואל קבלה ולא מינה דרב דהיכא הוה תלמיד דרב ותלמיד דשמואל והא מילתא מינה דשמואל למדה ולא מינה דרב: אלא בכרך אחד היו נכרכין בראשית ואלה שמות משום הכי אין חולקין משום בזיון והיינו כרך שהיו רגילין לכתוב ספריהן כעין ספר תורה והפטרות שאנו כותבין ולהכי קרי כרך שכרוך כעין מגילה אבל בשתי כריכות בראשית בכרך אחד ואלה שמות בכרך אחד חולקין דליכא בזיון דספר. ואי ס"ד דלגבי חצר היכא דליכא ד' לזה וד' לזה לית דינא דגוד או אגוד אלא תרוייהו ישתמשו ביה מאי אריא בכרך אחד דאין חולקין אפי' בב' כריכות נמי אין חולקין דשתיהן צריכי לתרוייהו כריכות והוי נמי שאין בחד כרך כדי לזה ולא יחלקו אפי' בב' כריכות אלא ליקום בשותפות אלא ש"מ מדחולקין להם משום דמצי למימר ליה חבריה או חלוק או גוד עלוי דמים ואסב תרוייהו או איגוד עליך ותיסב תרוייהו. תיוגמא רב שלמן מהא ליכא למשמע מינה הא דינא דאגוד ודקא קשיא לך א"כ אפילו שתי כריכות אמאי חולקין משום כשרצו שניהן לחלוק ובשתי כריכות מצי לחלוק אבל בכרך אחד לא משום בזיון אבל אי חד מעכב וחד רוצה לא מצי למימר ליה גוד או אגוד. ודרב יהודה [לאו] דשמואל היא. (א"כ): הא דרב נחמן מאי. דאמר לית דינא דגוד. מיפא פת. ובשולי מיני תבשיל. ביסתרקי בל"ש שפיע ואתו לקמיה דרבא אחד היה רוצה בשותפות השפחות ואחד לא היה רוצה והא קא טעין ההוא דלא היה רוצה גוד לעצמך הני תרתי שפחות אי אנא איגוד ואמר להו הלכה למעשה לית דינא דגוד או אגוד. דליכא דין

ז) [ואפילו הכי מלקין לה אלינא דשמואל דסבר כרב יהודה וכו'].

מסורת הש"ס

א) הרש"ל גורס: אלא לאו הכי קאמר, ב) [לעיל יח.], ג) [עיי"תוס' קכ: וש"ק], ד) רש"ל מ"ו, ה) ל"ל רבי. רש"ש, ו) [גי' הרמב"ם והטור וכ"פ בס"ע בס' רפג סעיף ג] ובין כל נביא ונביא שלשה שיטין וכן בין כל נביא ונביא של תרי עשר וגם הוא מכוון במס' סופרים פ"ב ה"ד מאבל ברב אלפס איתא כמו הכא], ז) [לעיל, ח) [ע' מג"א סי' כח ס"ק ד],

תורה אור השלם

1 עֵבֶר בֵּיתוֹ בוֹצֵעַ בָּצַע וְשׂוֹנֵא מַתָּנֹת יִחְיֶה:
משלי טו כז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ש זה הכלל כל שאילו יחלק: (ב) שם במיתן לך ואי במתנה: (ג) שם תרגמא רב שלמן בששניהם רוצים תנו רבנן: (ד) שם ר"א בן עזריה וחכמים אומרים לא היו לו אלא אחד: (ה) רש"י ד"ה הכא נמי וכו' אומר לו (אף) תז"מ וג"כ ס"א אר: (ו) תוס' ד"ה ועושה וכו' למימר איפכא דאפכא בראשו כדי היקף ובסופו כדי לגול עמוד וכרוב ספרים:

לעזי רש"י

טפי"ד. שטיח.

מוסף רש"י

קח לך עבדים וירחצו במרחץ. דנהסיל"ח מזקה שהיתה אביו יסיח לעולם ולא יעיטו לו לחרמות ולהניח בני אדם במרחץ אלא מעני ביתו (רשב"ם לקמן קעב.). **וכתבי הקודש** כו'. ס"ד ספרים והיו רגילים לכותבן בגליון בס"ת שלנו לפיקך נגלו הדבר לתחתן (לעיל יא.). **כדי לגול היקף.** להקיף כל הכרך (שבת קסד).

מוסף תוספות

א. דהא אפי' מ"ד דאמר גוד או איגוד דוקא בשפורע דמים לאלתר ולא על מלוה בשטר וכדאמרינן בקידושין (יח.) נקיט מרגניתא ויהיב לי' חספא. ריטב"ש. ב. [מד]לא אישתמיט תנא לומר [ד]יכול לומר איגוד אם יש לו מעות. שם. ג. דסופר וראשו שני ענינים הם שאין דרך לכתוב ולחזור ולכתוב אותו ענין עצמו. שם. ד. ונמצא זה ראש הכרך וגנאי הוא שיהא דף זה משונה על חנם. רשב"ם. ה. דהכא משמע דמראשון לסופן הם נגללין. שם.

רבינו גרשום (המשך)

חלוקה בהני שפחות דכל חד מיניהו צריך לעבודת של הני תרתי שפחות אלא כדקיימי מעיקרא בשותפות לוקמו אלמא לית דינא דגוד כרב נחמן: לעולם אית דינא דגוד ושאני התם גבי הני שפחות לית דינא דגוד אלא לוקמי בשותפות משום דכל חד וחד צריך לעבודת דתרוייהו וכי אמר ליה חד לחבריה שקול את חדא ואנא חדא ואי לא גוד או איגוד לא מצי למימר אשאיל לא אפשר לי בלא תרוייהו הכי דמצי למימר ליה הכא לא גוד איכא ולא איגוד איכא דאת לא אפשר לך בלא תרוייהו ואנא אבל בעלמא דאפשר בחלוקה אי מעכב חד מצי למימר אידך גוד או איגוד. והא כתבי הקדש דבשתי כריכות דהני תרי כריכות צריכי לכל חד ואפי' ו) אוקמינן לה דלעולם אליבא דשמואל דסבר כר' יהודה דאית דינא דגוד כדדייקינן לעיל. ומתרגם כמתרגמינן דלעולם לית דינא דגוד ושאני הכא אמאי חולקין שתי כריכות כגון ששניהם רוצין; מדביק אדם כו' בחד כרך. תורה בפני עצמה משום דאי מדביקן אהדדי כי חזרי הדפין של נביאים נמצא שנעשית התורה שימוש לנביאים. כל אחד ואחד בפני עצמו. והכשרנום. ובלבד שיניח מן הקלף פנוי ד' שיטין בין חומש לחומש כגון בין סיום בראשית לאלה שמות. של שנים עשר של ספר תרי עשר. מסיים מלמטה כלומר כשיגיע לסיום ספרו מסיימו מלמטה מאותו דף ומתחיל הספר אחר מלמעלה מדף אחר שאע"פ שאין בסיום אותו ספר כדי השלמת כל אותו דף אפי' הכי מניח אותו

ואם בא לחתוך חותך מאי קאמר. מאי למימרא הכל מודים דאם כל אחד ואחד בפני עצמו טפי עדיף: **הכי קאמר.** ומתחיל מלמעלה ולא ינית חלק שהרי אם בא לחתוך חותך ונמצא זה רואה הכרך וגנאי הוא לו להיות דף זה משונה מחבירו על חנם: **כדי נגוז.** קס"ד חד שיעורא יהיב ליה לתחילתו וסופו: **לספריהן.** לספרי תורה: **לא ארכו יותר על הקיפו.** צריך לנמצא הכתב לפי עובי הקלפי' לכשיגמור יהא חוט המקיף את עוביו כמדת ארכו: **שיעור ספר תורה בממה.** ארכו מיבעיא להו: **בגוויל.** שהוא עב והקיפו גדול צריך ששה טפחים זו היא מדה להיות נגמר בששה טפחים היקף בכתב בינוני: **ולא איתרמי ליה.** ארכו כהקיפו: **איתרמי ליה.** ארכו כהקיפו: **דילמא תורה צוה לנו משה מורשה לכם.** ארבע מאות פעמים אבל ארבע מאה (ה) ספרים אין פנאי לאדם אחד לכתוב: **שתים לנגד שתים.** שתי גפיים כנגד שתים וא' יולא זנב בכך קרוי כרס לגבי לחזור עליו מעורכי המלחמה במסכת סוטה (דף מג.): **בשתה בת ששה טפחים.** ר"מ לטעמיה דאמר (סוכה ה:) כל האמות היו בינוניות: **לארכו של ארון.** זו אצל זו: **אוכלות.** תופסות כך לשון המשנה (מדות פ"ג מ"ח) אוכל בדרוס אמה אחת גבי יסוד המזבח ואף בלשון מקרא כי יוכלו אתיקים מהנה בספר יחזקאל (מב): **לא מהם טפח.** לעובי הכתלים שהרי מבחוץ נמדד אמתי' ואלי ארכו: **ס"ם.** שכתב משה כמו שנאמר ויכתוב משה את ה' התורה וגו' (דברים לא:): **אין [מיעוט אחר מיעוט].** (1) אך ורק שני מיעוטין הן: (2) **שבהן ס"ם מונח.** ארכו לרחבו של ארון: **פירנסה ארון לארכו.** כלומר מלאת כל חללו לארכו ופירשת לרכי מדתו: **ששה טפחים.** במדת רחבו: **כדי שלא יהא ס"ם כו'.** כלומר לא היה צריך להיות רחבו כל כך אלא בשביל ס"ת המונח אורכו לרוחב הארון שלא יהא נכנס ויולא בדוחק: **ר"י אומר.** מדת הארון באמה של ה' טפחים היתה רבי יהודה לטעמיה דקאמר אמת כליס באמה בת חמשה: **מונחות לארכו של ארון.** מוטלות על רוחבו ולא על אורך: **אצבע לכותל זה.** שהטפח ארבע אצבעות ולמאן דגרים אצבע ומחצה באצבע קטנה קאמר שהטפח ד' גדול וחמש באצבע ושש בקטנה: **שבו עמודים עומדים.** ג' עמודי כסף כמין עמודי ספר תורה שוכבים לארכו והלוחות ביניהן שנאמר עמודיו עשה כסף: **מונח שם בלדו.** של ארון: **ועליו ס"ם מונח.** ולקמיה [ע"ב] פריך מעיקרא היכי הוה מונח:

שבו

שאם בא לחתוך חותך. תימה לרשב"א הא אמר לעיל בשמי כריכות חולקין ופ"ה כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך א' משמע אבל תורה ונביאים בכרך א' אין חולקין אפי' שניהן רוצים וא"כ היכי אמר הכא לחותך ויש לומר דלא הוי בזיון הספר אלא כשחותך מחמת חלוקה: **בגוויל ששה טפחים בקלף בבמה.** גויל הוא עור שלא ניתקן כלל אלא שהשירו את השער וכותבין בו במקום שער ולהכי קרי ליה גויל שאינו מתוקן כדאמר לעיל (דף ג.) גויל אבני דלא משפיין ופעמים חותכין אותו לשנים דרך עוביו ואותו שבלפי שער קרוי קלף ואותו שלאד בשר קרוי דוכסוסטוס ולשון דוכסוסטוס הוי פירושו מקום בשר דבלשון (ו) מדי קורין לבשר סוסטוס ודוך היינו מקום כמו (ז) דוך פלוני וכותבין על הקלף לאד בשר כדאמר בפ' המוליא (שבת דף עט:) ועל דוכסוסטוס לאד שער ובשניהם במקום חתך בשם הוא טוב לכתוב ושלנו דין קלף יש להם ולא דין דוכסוסטוס ולכך כותבין עליהם תפילין שאין כשרים על דוכסוסטוס אלא על הקלף כדאמר בהמוליא יין (שם):

דילמא תורה צוה. ואומר ר"ת דאותו פסוק קרוי תורה כדאמר בפ' ג' דסוכה (דף מב.) קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה מאי תורה תורה צוה לנו משה:

שלא יהא ספר תורה יוצא ונכנס בשהוא דחוק. ולא"ת והלא לא היו מוליאין אותו מן הארון דהא אסור ליכנס בבית קדש הקדשים וביום הכפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוליאו וי"ל דלצורך כדי לתקן שרי ליכנס בבית קדש הקדשים כדאמרינן בעירובין (דף קה.) וה"ל יכולין ליכנס שם כדי לתקן ספר תורה כדי שלא יתעפש ויתקלקל וגם משחרב המקדש שילה עד שבנה שלמה בית המקדש היו יכולין להוליאו מן הארון ולעיין בו: **אצבע ומחצה לכותל זה.** נראה לר"ת דלא גרס ומחצה אלא אצבע לכותל זה דאי גרס ומחצה תיקשי שנים עשר (ו) היכי יתבי כדפריך לקמן אלא אצבע גרס וזוטרתי דהויין ששה בטפח: **שבהן** עמודים עומדין. נראה לר"ת דסימן להעמדת ישראל היה ולא עשאום של זהב שלא להזכיר מעשה העגל דאין קטיגור נעשה סניגור וכן אמרינן [בר"ה] (דף כו.) דמשום הכי לא היה כהן משמש לפני ולפנים ביום"כ בבגדי זהב משום דאין קטיגור נעשה סניגור והתם פריך והא הוה ארון שהיה של זהב והיה לפנים ומשני מכפר קאמרי' והני עמודים נמי היו כמו מכפר שהם עשוים סימן להעמדת ישראל והוא שיסד הפייט (ו) תבנית אות יוסף עמודיו עשה כסף בשביל תבנית אות יוסף סימן של יוסף להיינו עגל דיוסף נקרא שור שנאמר (דברים לג) בכור שורו הדר לו לכך עמודיו עשה כסף ולא זהב שלא להזכיר במעשה העגל:

תרי

ואם בא לחתוך חותך מאי קאמר הכי קאמר [א]שאם בא לחתוך חותך ורמינהי [ב]תחלת ספר וסופו כדי לגול כדי לגול מאי אי כדי לגול עמוד קשיא הקף אי כדי לגול הקף קשי' עמוד א"ר נחמן בר יצחק לצדדין קתני רב אשי אמר [ג]כי תניא ההיא בספר תורה כדתניא [ד]כל הספרים נגללים מתחלתן לסופן וס"ת נגלל לאמצעיתו ועושה לו עמוד אילך ואילך א"ר אליעזר בר' צדוק כך היו כותבי ספרים שבירושלים עושין (ה) ספריהם ת"ר [ה]אין עושין ספר תורה לא ארכו יותר על הקיפו ולא הקיפו יותר על ארכו שאלו את רבי שיעור ס"ת בבמה אמר להן [ו]בגויל ששה [ו]בקלף בבמה איני יודע רב הונא כתב שבעין ספרי דאורייתא ולא איתרמי ליה אלא חד רב אחא בר יעקב כתב חד אמשכיה דעיגלי ואיתרמי ליה (ו) יהבו ביה רבנן עינייהו ונח נפשיה אמרו ליה רבנן לרב המנונא כתב רבי אמי ד' מאה ספרי תורה אמר להו דילמא [1]תורה צוה לנו משה כתב א"ל רבא לר' זירא נטע ר' ינאי ארבע מאה כרמי א"ל דילמא שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב מיתיבי ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו באמה בת ששה טפחים (ז) והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות כנגד ארכו של ארון כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים נשתיירו שם שלשה טפחים צא מהן טפח חציו לכותל זה וחציו לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים שבהן ספר תורה מונח שנאמ' [2]אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה [וגו'] מאי אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט (ג) ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ס"ת שמונח בארון פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים נשתיירו שם שלשה טפחים צא מהן טפח חציו לכותל זה וחציו לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים שלא יהא ספר תורה נכנס ויוצא כשהוא דחוק דברי ר"מ ר' יהודה אומר באמה בת חמשה טפחים והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות באורכו של ארון כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים נשתייר שם חצי טפח אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו כמה לוחות (ח) אוגדות בארון ששה טפחים נשתייר שם טפח ומחצה צא מהן חצי טפח אצבע (ט) ומחצה לכותל זה ואצבע ומחצה לכותל זה נשתייר שם טפח שבו עמודין עומדין שנאמר [3]אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן וגו' (א) וארגז ששיגרו בו פלשתים דורון לאלהי ישראל מונח מצדו שנאמר [4]ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך ועליו ס"ת מונח שנאמר [5]לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' מצד (ד) הוא מונח ולא בתוכו ומה אני מקיים אין בארון רק לרבות

שברי

ויוצא בדוחק: שבו באותו טפח עמודיו של ארון עומדין שנאמר אפריון עשה לו זה ארון. המלך שלמה. המלך שהשלום שלו וכתב עמודיו עשה כסף של ארון. בצידו מבחוץ.

א) [נכרכות נח:], ב) [נדריס לח.], ג) [יומא מג. וש"נ], ד) נ"א אוכלות, ה) [נ"ל הסיריהן], ו) [אין וקן], ז) [נ"ל לפני ד"ה ס"ת], ח) [בשבת עט: ד"ה קלף כתבו דבלשון יון], ט) [נכרכות יח:], י) ביום ראשון דפסח,

תורה אור השלם

1 תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב:
דברים לג ד

2 אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנַּח שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְיָ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
מלכים א ח ט

3 אַפְּרְיוֹן עָשָׂה לּוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן: עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף רִפִּידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם:
שיר השירים ג ט-י

4 וְלִקַּחְתֶּם אֶת אֲרוֹן יְיָ וּנְתַתֶּם אֹתוֹ אֶל הָעֲגָלָה וְאֵת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֲשֵׁבֹתֶם לוֹ אָשָׁם תְּשִׂימוּ בָאַרְגֵּז מִצִּדּוֹ וְשַׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלָךְ:

5 לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד:
דברים לא כו

הגהות הב"ח

(א) גמ' עושין לספריהם: (ב) שם לא מהן חלי טפח אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה כל"ל ותיבת ומחצה נמחק ב' פעמים: (ג) שם מרכבו ארגמן וגו' תוכו רצוף אהבה ואלגז: (ד) שם מלא היה מונח ולא: (ה) רש"י ד"ה דילמא וכו' ד' מאה ספרי תורות לא כתב דאין פנאי לאדם אחד לכתוב כולי האי הס"ד: (ו) תוס' ד"ה אצבע וכו' תקשה אינ עגל בי"ב היכי יתבי:

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פ"ז מהל' ס"ת הל' טו סמג עשין כה [שו"ע מ"מ סי' קצג סעי' ג בהג"ה]:
קכז ב ג מיי' פ"ט מהל' ס"ת הלכה ב סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעג סעיף ג:
קכח ד מיי' שם וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רעח סעיף ב:
קכט ה ו ז מיי' שם פ"ט הלכה ג וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רעב סעיף ג [ובכ"מ אלפס הלכות ספר תורה דף קז]:

רבינו גרשום

דף פנוי מלמטה ומתחיל באחר מלמעלה שאם באו לחלוק שיכולין לחתוך ולחלק יפה בשבתי כריכות. שמונה נביאים ח' ספרים של נביאים. ועושה בראשו של ספר תורה חלק כשיעור לגול עמוד בתחלתו והאי תחלה הוי סוף הספר לפי כי בסוף מתחילין לגלגל המגילה ומגלגל והולך עד ראש לפי שכל ספריהם נכתבין כעין מגילה ולא בקונטרסים (והם) והכי נמי מניח מן הקלף חלק בסוף כל הכרך שהוא תחלת הספר כשיעור שיכול לגול את כל החיקף על אותו חלק כדי שיהא משמש הקלף פנוי לכתבי הקדש: קשיא עמוד דלעיל קתני בראשו כדי לגול עמוד והכא קתני תחלת הספר וסופו כדי לגול עמוד. האי כדי לגול דבריתא נמי לצדדין קתני כדאמרן דתחלה כדי לגול עמוד ובסוף כדי לגול היקף רב אשי אמר לעולם לא קתני לצדדין אלא תחלתו וסופו כדי לגול עמוד ובספר תורה מיירי דלאמצעיתו נגלל על ב' עמודים אבל שאר ספרים היו נגללין הכל על עמוד אחד ואמטו להכי צריך להניח כדי היקף כדאמרן. ולא אורכו יותר על הקיפו שכשמושכין אותו בחוט של משיחה לאורכו של דף ומקיפין מן אותו חוט היקף הספר תורה שיהא שוים במדה. בגויל ו' טפחים אורך הדף שכך למד מגויל. אבל מן קלף לא אמר לפיכך אמר איני יודע. ולא איתרמי ליה שיהא אורכו שוה להקיפו. יהבי ביה עינייהו קינאו (אדון) בו שכך כיון. תורה צוה לנו כתב דדומה עליו גוזמא. ורמינהו מקשה על מאי דאמר שיהא ס"ת הקיפו כאורכו. וארון שעשה משה היה דומה כמין תיבה שאין לה כיסוי שבכפרת היה מכוסה. באמת בת ו' טפחים. ואמתים וחצי אורכו עולין לט"ו טפח'; וכמה לוחות אוגדות בארון. כלומר כמה מחזיקות בארון י"ב טפח' שהיו מונחין הלוחות זו בצד זו. ואין ורק תרי מיעוטי לרבות ספר תורה שמונח בארון באותן ב' טפח' שנשתיירו מאורך הארון והיה אורכו של ספר תורה כרוחבן של לוחות ו' טפחים נשתיירו ב' טפחים פנוי טפח לצד כותל זה וטפח לצד כותל זה שכל אותן ב' טפחים משימין ידיהן אחת מיכן ואחת מיכן ומגביהין ספר תורה בריוח ומוציאין אותו לחוץ כדי שלא יהא נכנס

תרי בתרי היכי יתיב. משמע[א] שעם עמודין היה הקיפו שהה שהקיפו שהה נגלה עמודין אם כן נפיש ליה משני טפחים בהדי עמודים[ב]: **ורבי מאיר עמודין היכא** הוו קיימי. מע"פ שיש ריוח הרבה לר"מ[ג] בכל האורך לבד מנגד ספר תורה פשוט היו לו שהיו מונחים בגד רחב הארון שספר תורה מונח: **ולמ"ד איוב בימי משה היה.** ומ"ת מאי קאמר ולמ"ד (ה) והאי תנא גופיה סבר דבימי משה היה דקתני סיפא משה כתב ספר איוב וי"ל דאמתי לא ידע סיפא דברייתא: **בפורענותא לא מתחילינן.**

ומ"ת וכתביה מיד אחר רות ואומר ר"י משום שאחרית של רות היה אחרית שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות לכך כתב אחר כך מיד אותן שירות והוא אחרית שלה ומ"ת ולמ"ד מעולי גולה היה לכתביה לאיוב לבסוף ואומר ר"י דמשום הכי כתבו בהדי תהלים ומשלי לפי שהוא מענין אחד כתובין מענין שירה ומקראות קצרים וניגון אחד דבימיהם היה ניגון כדאמרינן (מגילה דף ג.) ויקראו בספר תורת אלהים מפורש ושום שכל ה) מאי ושום שכל פסוקי טעמי והא דלא כתבו אחר משלי משום שלא להפסיק בדברי שלמה ור"ת מפרש דלכן כתבו בהדי תהלים משום דאמר לקמן דוד כתב ספרו ע"י עשרה זקנים ואיוב נמי נכתב ע"י ד' זקנים לופר ובלדד ואליפז ואליהוא והשתא אתי שפיר שלא כתבו אחר משלי: **פורענות** דאית ביה אחרית.

ומ"ת איוב נמי אית ביה אחרית וי"ל דהאי אחרית דרות אחרית דכל ישראל ועוד דאיכא למ"ד ו) דלא כפל הקב"ה שכרו אלא לטולדו מן העולם:

ועל שברי לוחות שמונחין בארון ואי ס"ד ס"ת הקיפו ו' טפחים מכדי [ז]כל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח וכיון דלאמצעיתו נגלל [ח]נפיש ליה מתרי טפחא רווחא דביני ביני בתרי פושכי היכי יתיב אמר רב אחא בר יעקב ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל ואכתי [ט]תרי בתרי היכי יתיב אמר רב אשי דכריך ביה פורתא וכרכיה לעיל ור' יהודה מקמי דליתי ארגז ספר תורה היכי הוה יתיב דפא הוה נפיק מיניה ויתיב עילוה ספר תורה ור"מ האי מצד ארון מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה דמתנח ליה מצד ולא מתנח ביני לוחי ולעולם בגויה מן הצד ור"מ עמודי' היכא הוו קיימי מבראי ור"מ שברי לוחות דמונחין בארון מנ"ל נפקא ליה מדרב הונא דאמר רב הונא מאי דכתיב [1]אשר נקרא שם שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו [י]מלמד שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון ואידך ההוא מבעי ליה לכדרבי יוחנן דא"ר יוחנן א"ר שמעון בן יוחאי מלמד [יא]שהשם וכל כינויו מונחין בארון ואידך נמי מיבעי ליה להכי אין הכי נמי אלא שברי לוחות דמונחין בארון מנא ליה נפקא ליה מדתני רב יוסף [יב]דתני רב יוסף [2]אשר שברת ושמתם מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון ואידך ההוא מיבעי ליה לכדריש לקיש [יג]דאמר ר"ל אשר שברת אמר לו הקב"ה למשה יישר כחך ששברת: ת"ר [יד]סדרן של נביאים יהושע ושופטים שמואל ומלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה ושנים עשר מכדי הושע קדים דכתיב [3]תחלת דבר ה' בהושע [טו]וכי עם הושע דבר תחלה והלא ממשה ועד הושע כמה נביאים היו וא"ר יוחנן שהיה תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק ואלו הן הושע וישעיה עמוס ומיכה וליקדמיה להושע ברישא כיון דכתיב נבואתיה גבי חגי זכריה ומלאכי וחגי זכריה ומלאכי סוף נביאים הוו חשיב ליה בהדייהו וליכתביה לחודיה וליקדמיה איידי דזוטר מירכם מכדי ישעיה קדים מירמיה ויחזקאל ליקדמיה לישעיה ברישא כיון דמלכים סופיה חורבנא וירמיה כוליה חורבנא ויחזקאל רישיה חורבנא וסיפיה נחמתא וישעיה כוליה נחמתא סמכינן חורבנא לחורבנא ונחמתא לנחמתא: [טז]סידרן של כתובים רות וספר תהלים ואיוב ומשלי קהלת שיר השירים וקינות דניאל ומגילת אסתר עזרא ודברי הימים ולמ"ד [יז]איוב בימי משה היה ליקדמיה לאיוב ברישא [יח]אתחולי בפורענותא לא מתחלינן רות נמי פורענות היא פורענות דאית ליה אחרית [יט]דאמר רבי יוחנן למה נקרא שמה רות שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותושבחות ומי כתבן משה כתב ספרו [כ]ופרשת בלעם ואיוב יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה שמואל כתב ספרו ושופטים ורות דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים ע"י אדם הראשון על ידי מלכי צדק ועל ידי אברהם וע"י משה ועל ידי הימן וע"י ידותון ועל ידי אסף ועל ידי עשרה זקנים. כתב בו דברים שאמרו זקנים הללו שהיו לפניו ויש שהיו בימיו כגון אסף והימן וידותון מן הלויים המשוררים: **על ידי אדם הראשון.** כגון גלמי ראו עיניך ולי מה יקרו רעיך (תהלים קלט) אדם הראשון אמרן: **על ידי מלכי צדק.** נאם ה' לאדוני [שב לימיני] וכל המזמור (שם קי): **ועל ידי אברהם.** כדאמרינן לקמן [טו.] איתן האזרחי זה אברהם: **ועל ידי משה.** תפלה למשה (תהלים ל) וכל אחד עשר מזמורים כסדרן: **ועל ידי הימן.** משכיל להימן [שם פח]: **ועל ידי ידותון.** למנצח לידותון [שם לט]:

מזקיה

טובא ויחזקאל הוה בגלות: רות נמי פורענות. דהוה רעב ומתו מחלון וכליון: ומשני רות פורעניות דהוה ליה אחרית טוב שלקחה בועז ומשום הכי מתחילין ברות [ואח"כ] בתהלים שיצא ממנה דוד שתקנו: ופרשת בלעם. אע"ג דבלעם גופיה הוה נביא. שמונה פסוקים שבתורה מן וימת משה. על ידי עשרה זקנים ועל ידי אדם הראשון. על ידי אדם הראשון היינו מזמור שיר

ה) [אולי ל"ל הא קי"ל דכל שיש וכו'].

עין משפט נר מצוה

קל א ב מיי' פ"ז מהל' ס"ת הלכה טו סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רפג סעיף ה:

רבינו גרשום

שברי לוחות מונחין בארון תחת השלימות. מיכדי הא ה) (קרי) לכל דבר שיש בהקיפו ג' טפחים יש בו רוחב טפח וספר תורה ו' טפחים בהיקף וברוחב ב' טפחים. והני מילי כי גגלל כולו על עמוד אחד יש ברחבו ב' טפחים אבל כי הוי נגלל לאמצעיתו על ב' עמודין נפיש ליה שיעור בית מושבו יותר על ב' טפחים משום דאיכא ריוח ביני ביני של פתיחת חבור העמודין. והשתא אליבא דר' מאיר הואיל והוי רוחב הקיפו יותר מב' טפחים בתרי פושכי דפשו מארון על שיעור הלוחות היכי הוי יתיב ספר תורה. ספר עזרה היינו ספר תורה המונח בארון לתחלתו הוא נגלל הכל על עמוד אחד ולא הוי רוחב הקיפו אלא ב' טפחים. ואכתי אפי' הכי ספר תורה דהוי רוחב הקיפו ב' טפחים בתרי טפח שבארון היכי יתיב אי לא הוי ביה רווחא פורתא אמר רב אשי דכריך בה בספר תורה פורתא לאחר שהיה כרוך כולו עמוד אחד היה חוזר וכורך מסופו לבדו כרך מעט כשיעור שיכנס האחד וישב בריוח באותן ב' טפחים ומנח ליה לאותו כרך קטן על הכרך הגדול וכי האי גוונא יתיב ברווחא. ואליבא דר' יהודה דספר תורה לא הוה יתיב בארון מיקמי דליתי ארגז וכו'. ור' מאיר דאמר דספר תורה בארון הוה יתיב האי מצד ארון מאי עביד ליה הא משמע מצדו ולא במתוכו: האי מצד כותל הארון ולעולם בתוכו. שהשם הקודש שאין מזכירין וכל כינויו כל שבעים שמות של הקב"ה מונחין בארון משמע כו'. והקשתי לר' מאי שנא דר' יהודה מרבה מאין רק שברי לוחות ליידכר עמודין דקיימי לטעמיה באותו טפח הפנוי בארון כי היכי דמרבה ר' מאיר ספר תורה לטעמיה דקיימי בב' טפח פנוי והשיב לי משום הכי מרבה שברי לוחות הואיל וכתיבי בתורה ועמודיו לא כתיבי בתורה: חגי זכריה ומלאכי לסוף אינביאו וזוטר נביאותייהו כתבינן לה נמי בגייהו. ונכתביה באנפי נפשיה ונקדמיה מקמי [ישעיה] ומשני כיון דזוטר מירכם כלומר משום דכל הספרים נגללין מתחלתן אי כתבינן לה באפי נפשיה כשמגלגלין הספר מבליע נבואת הושע בהדי הספר ומירכם ומתעלם מן העין וליכא למיקם עלה היכא כתיבא משום הכי מוקממי' לה בהדי חגי זכריה דזוטר נבואתייהו: מכדי ישעיה הוה קדים לירמיה (דיחוס) [ויחזקאל] דישעיה הוי בימי מנשה וירמיה הוה בחורבן הבית בתר הכא

מסורת הש"ם

א) [אלא פי"ב מ"ו עירובין יג: עו. סוכה ז:], ב) [עיין מה שמקשה תוס' על זה בעירובין יד. ד"ה והאמכלן], ג) [עיין תוס' עירובין שם], ד) [סוטה מב:], ה) [ברכות ח: מנחות צט:], ו) יומות פב. שבת פז. [מנחות צט:], ז) [פסחים פז.], ח) [לקמן טו.], ט) [לקמן קח.], י) ברכות ז: ע"ש, כ) [עי' פי' הגון על זה בשל"ה דף שס"ג בפניס וגם בהג"ה ע"ש], ל) [עי' תוס' לעיל יג: ד"ה ושוכה בראשון], מ) מיבמ שפוט ליתא בדפו"ר, נ) [דברים נד], ס) [במגילה שם ובגדרים לו: איתא ויביגו במקרא אלו פסקי טעמי'], ע) [לקמן טו:],

תורה אור השלם

1 וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְיָ צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו: שמואל ב ו ב

2 וְאֶכְתֹּב עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן: דברים י ב

3 תְּחִלַּת דִּבֶּר יְיָ בְּהוֹשֵׁעַ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הוֹשֵׁעַ לֵךְ קַח לְךָ אֵשֶׁת זְנוּנִים וְיַלְדֵי זְנוּנִים כִּי זָנֹה תִּזְנֶה הָאָרֶץ מֵאַחֲרֵי יְיָ: הושע א ב

גליון הש"ם

גמרא מלבד שהלוחות. עי' עירובין דף סג ע"ב תוס' ד"ה כל זמן:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומ"ל וכו' מאי קאמר ומ"ל והא האי תנא:

מוסף רש"י

כל שיש בהקיפו שלשה טפחים. שלריכה חוט אריך ג' טפחים להקיפה סביב, ניהוא שיש בה רוחב טפח אם תחלק (ערובין יג:) דכתיב ביש שבשה אמה (דהי"ב ד) עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב, וקו שלשים באמה יסוד אחוז סביב, ועשר אמות רוחב שלשים אמה היקף (סוכה ז:). שהשם וכל כינויו מונחין בארון. היולא עמהם למלחמה (סוטה מג:). אשר שברת. משוב, שאיבדו ושיכנו על שבילתן (שבת פז.) יאל, לשון מחוק (כתובות פה.).

מוסף תוספות

א. דכשאמרו ארבו בהקיפו. דסנ"ל. ב. דוראי עמודים היו בו כיון שנגלל לאמצעיתו למאי דס"ל השתא. שם. ג. דאמר לרחבו הוי תשעה טפחים ופש ליה שני טפחים. תוס' רי"ד.

חזקיה וסיעתו. בני דורו שהאריכו ימים אחריו: **לחנו ישעיה.** שהרגו מנשה[ו] ולא כתב ספרו שלא היו הנביאים כותבים ספריהן אלא לפני מותן: **משלי קהלת.** דכתיב בספר משלי (כה) אשר העתיקו אנשי חזקיה וגו' ועל שחזקיה גרם להן לעסוק בתורה כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף לד:) נעץ חרב על פתח בית המדרש כו' נקרא הדבר על שמו: **אנשי כנסת הגדולה.** חגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי וחבריהם: **לחנו יחזקאל.** שנתנבא בגולה ואיני יודע למה לא כתבו יחזקאל בעצמו אם לא מפני שלא נתנה נבואה ליכתב בחוצה לארץ וכתבום אלו לאחר שבאו לארץ וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגילת אסתר ושניים עשר מתוך שהיו נבואותיהם קטנות לא כתבום הנביאים עצמם אים אים ספרו ובאו חגי זכריה ומלאכי ורואו ארוח הקדש מסתלקת שהיו הם נביאים אחרונים ועמדו וכתבו נבואותיהם וגרפו נבואות קטנות עמם ועשאום ספר גדול שלא יאבדו מחמת קטנם: **עד לו.** עד שייחס עצמו: **מסייע לי' כו' עד שייחס עצמו.** שכתב דברי הימים עד שייחס בו את עצמו: **ומאן אסקיה.** מי סיימו: **אניא כמאן דאמר.** כל[ז] הך דקתני לעיל [יד:] יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה אתיא כי האי תנא דלקמיה דאמר נמי יהושע כתבן: **דתניא.** פלוגתא דתנאי בהאי וימת שם משה כו': **למו שנאמר לחנן כו'.** אכולה מילתא קאי דקאמר הקב"ה אומר ומשה כותב כמה שמלינו שהנביאים כותבים מפי רבם: **יחיד קורא אותן.** כלומר אין מפסיקין בהן: **נימא ר"י היא.** דאמר לא כתבם משה לפיכך נשתנו משאר התורה ולא כר"ש: **הואיל ואישתנו.** לכתוב בדמע אישתנו: **ואימא יעקב כו'** לא גרסינן לה: ל"א[ח] (ז) גרסינן [למתניתא] לעיל [יד:] במניינא דעשרה זקנים דקא משיב אברהם ואיתן האזרחי ולא קא משיב אסף דקסבר משלשה בני קרח הוא: **והא אמר רב כו'.** גבי ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי וגו' (מלכים ה יא) איתמר וכן הך דאיתן זה משה אהיתן דהוה קרא איתמר דכתיב ביה והיתן וכלכל וגו' [דה"א ב]: **תרי הימן הוו.** משכיל להימן האזרחי [תהלים פח] הימן אחריינא הוה: **שמשופיו רעך.** אויב שהאריך ימים רבים: **משל היה.** ללמוד ממנו תשובות למקטרגים[ט] על מדת הדין ושאין אדם נתפס על מעבר: **איש היה.** אלמא אדם נתפס על מעבר: **אלא מעשה ורבים אין לו וכו'.** וסיפיה דקרא ותהי לו [י] לבת: **מי הוה.** משום דכתיב ותהי אימא

ועל ידי שלשה בני קרח ירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקינות חזקיה וסיעתו כתבו (ימש"ק סימן) ישעיה משלי שיר השירים וקהלת אנשי כנסת הגדולה כתבו (קנד"ג סימן) יחזקאל ושנים עשר דניאל ומגילת אסתר עזרא כתב ספרו ויחס של דברי הימים עד לו מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב לא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה ומאן אסקיה נחמיה בן חכליה אמר מר יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה תניא כמאן דאמר שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן [6]דתני' [1]וימת שם משה עבד ה' אפשר משה [3](מת) וכתב וימת שם משה אלא עד כאן כתב משה [4]מכאן ואילך כתב יהושע דברי ר"י ואמרי לה ר' נחמיה אמר לו ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתיב [2]לקוח את ספר התורה הזה אלא עד כאן הקב"ה אומר [5] ומשה אומר וכותב מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כמו שנאמר להלן [3]ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו כמאן אזלא הא דא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב [8]שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן לימא [3](ר"י היא) ודלא כר"ש אפילו תימא ר"ש הואיל ואשתנו אשתנו: יהושע כתב ספרו והכתיב [4]וימת יהושע בן נון עבד ה' דאסקיה אלעזר והכתיב [5]ואלעזר בן אהרן מת דאסקיה פנחס שמואל כתב ספרו והכתיב [6]ושמואל מת דאסקיה גד החוזה ונתן הנביא דוד כתב ספר תהלים על ידי עשרה זקנים וליחשוב נמי איתן האזרחי אמר רב איתן האזרחי זה הוא אברהם כתיב הכא [7]איתן האזרחי וכתיב התם [8]מי העיר ממזרח צדק [וגו'] [7]קא חשיב משה וקא חשיב הימן והאמר רב הימן זה משה כתיב הכא הימן וכתיב התם [9]בכל ביתי נאמן הוא תרי הימן הוו משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב מסייעא ליה לר' לוי בר לחמא דא"ר לוי בר לחמא [9]איוב בימי משה היה כתיב הכא [10]מי יתן אפוא ויכתבון מלי וכתיב התם [11]ובמה יודע אפוא ואימא בימי יצחק דכתיב [12]מי אפוא הוא הצד ציד ואימא בימי יעקב דכתיב [13]אם כן אפוא זאת עשו ואימא בימי יוסף דכתיב [14]איפה הם רועים לא ס"ד דכתיב מי יתן בספר ויוחקו ומשה הוא דאיקרי מחוקק דכתיב [15]וירא ראשית לו

ועל ידי שלמה ועל ידי בני קרח. לפי הספרים דגרסי שלמה ל"ל דלמסף הוה משלשה בני קרח והוא אביאסף ולספרים דל"ג שלמה לא הוי אסף אביאסף אלא אסף היה מן הלוים המשוררים וא"ת ולהנהו דלא גרסי ליה אמאי לא חשיב ליה הא כתיב (תהלים עב) לשלמה אלהים משפטיך וגו' וי"ל דדוד אמרו והתפלל על שלמה תדע דכתיב בסוף המזמור כלו תפלות דוד וא"ת לספרים דגרסי שלמה הכתיב כלו תפלות דוד וי"ל לפי שסיימו דוד והא דכתיב נמי שיר המעלות לשלמה דוד כמו כן אמרו דכל חמש עשרה מעלות דוד אמרן ויש ספרים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי וגרים לקמן דקא חשיב אברהם וקא חשיב איתן והאמר רב האזרחי הוא אברהם ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב וקשה להאי גירסא דמנא לן דדוד כתב ספרו על ידי אברהם כיון דאיתן האזרחי לאו היינו אברהם: **ירמיה כתב ספרו וספר מלכים.** והא דלא כתב ישעיה דהיה קודם ירמיה ספר מלכים לפי שנהרג ולא היה בסוף מלכים ממנשה ואילך (לפי שנהרג) ואפילו ספרו לא כתב: **חזקיה וסיעתו כתבו ישעיה.** לפי שחזקיה גרם להם לעסוק בתורה נקרא הדבר על שמו אבל הוא לא כתבו שהרי מת קודם לישעיה דמנשה [9] בן בנו הרג לישעיה[ט]: **עד** לו. פירש ר"ח עד פסוק ולו אמים בני יהוסדק (דה"ב כא) ומסייע לרב שייחס עצמו ועלה שייחוס עצמו כתב לפני זה הפסוק וקשה לפירושו דהנ"ל עד ולו בוי"ו[א]: **פ"ה דיחזקאל לא כתב ספרו לפי** שהיה בחוצה לארץ. וקשה[ט] דהא ירמיה נמי בחוצה לארץ היה שהלך למצרים ונתנבא שם כמה נבואות ולא מלינו שחזר יותר לארץ ישראל:

שמונה פסוקים שבתורה. ה"ר משולם היה מצריך מכאן לקרות לאחד אותן מ' פסוקים שלא יקרא עמו שליח צבור[ב] ואין נראה לר"ת דהא כל התורה כולה נמי אחד קורא כדתנן במגילה (דף כא:) קראוה שנים יצאו ואומר בגמ' תנא מה שאין כן בתורה ואומר ר"ת[ג] דיחיד קורא בלא הפסקה שלא יקראו שנים זה ד' פסוקים וזה ד'[ג] ומה שנוהגים עתה לקרות שנים [בכל התורה] אומר ר"ת כדי שלא יתביים מי שאינו יודע לקרות בעצמו כענין שמלינו במסכת ביכורים (פ"ג מ"ז) דתנן כל מי שיודע לקרות קורא בעצמו ושאינו יודע לקרות מקרין לפניו נמנעו מלהביא ביכורים התקינו שיהיו מקרין את מי שיודע לקרות ואת מי שאינו יודע לקרות והא דאמר בירושלמי במגילה רבי שמואל בר רב יצחק על לבי כנישתא וחזא חזנא דקאים וקורא ולא קאי בר אינש תחתוי א"ל אסור כשם שנתנה תורה על ידי סרסור כך אנו צריכין לנהוג בה על ידי סרסור אע"ג דמשמע שחזן עומד אצל הקורא לא שיקרא עמו אלא יעמוד ויקרא אותם שיש להם לקרות כדי שתנתן תורה על ידי סרסור ועוד אומר ר"י דיכול להיות שקלת מסייע לו בנחת והא דמשמע במגילה שלא יקראו שנים היינו שניהם שוין בקול רם:

איוב לא היה ולא נברא. האי לא סבר כריש לקיש דאמר בב"ר[ד] [ד] איוב לא היה שבאו עליו יסורין ולא אמר הכתוב שבאו עליו [ה] להודיעך כחו של איוב שאילו באו עליו היה יכול לעמוד בהן דאי סבר האי אמורא דאיוב היה בעולם א"כ מאי קאמר שמו ושם עירו למה טובא איצטריך לאשמועינן מי הוא אותו לדיק שהיה יכול לעמוד באותן יסורין:

אימא

כי שם חלקת מחוקק ספון רבא אמר איוב בימי מרגלים היה כתיב הכא [16]איש היה בארץ עוץ איוב שמו וכתיב התם [17]היש בה עץ מי דמי הכא עוץ התם עץ הכי קאמר להו משה לישראל ישנו לאותו אדם ששנותיו ארוכות כעץ ומגין על דורו כעץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' שמואל בר נחמני ויתיב וקאמר איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה א"ל עליך אמר קרא איש היה בארץ עוץ איוב שמו אלא מעתה [18]ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה וגו' מי הוה אלא משל בעלמא הכא נמי משל בעלמא א"כ שמו ושם עירו למה רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו איוב מעולי גולה היה ובית מדרשו בטבריא היה מיתיבי ימי שנותיו של איוב משעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שיצאו

אימא

גליון הש"ם

גמרא מכאן ואילך כתב יהושע. עי' (מגילה) [מכות] דף י"ח ע"א: תוס' ד"ה פ"ה כו' **דהא** ירמיה. עיין בתשובות נודע ביהודה מ"מ מת"מ חיי"מ סימן קו:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' עד כאן הקב"ה אומר ומשה כותב כל"ל ותיבת אומר נמחק: (**ב**) רש"י ד"ה ל"א הכי גרסינן למתניתא וכו' כני קדם הוס. וגרסינן כאן קא חשיב אברהם וקא חשיב איתן והאמר רב כו' ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב דכתיב ביה ויזרח לו השמש הס"ד:

מוסף רש"י

אפשר ס"ת חסר אות אחת. ומשה קורא לו ס"ת דכתיב לקוח את הספר הכתוב הזה (מנחות כ:). הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב. ומשה אומר אחריו כדי שלא יטעה וכותב (שם). ומשה כותב בדמע. ולא היה אומר אחריו מרוב עצבון (שם). **כמו שנאמר** כו': מפיו יקרא אלי כו'. שלא היה אומר אחריו משום דקיעות הוו (שם). **שמונה** פסוקים שבתורה. מיומת שם משה, יחיד קורא אותן. אדם אחד קוראן ואין מפסיק בינתיים כדי לעמוד אחר ולקרות (שם) שלא להפסיק בפטיכתו של יסוד עולם (מחזור ויטרי סי' תיח). **הואיל ואשתנו.** דנכתב בדמע, אשתנו. משאר פסוקי דס"ת (שם).

מוסף תוספות

א. ר"י"ג עד ולו. ריטב"ן. ב. שאין עומד עם הקורא שליח צבור שמחזן עליו. שם. ג. כדי שלא יהא ניכר שיהושע הוא כתבן. ר"י מיגש. ד. ר"ל אמר איוב לא היה, מחולפת שיטתיה דר"ל, דתמן אמר ר"ל בשם בר קפרא בימי אברהם היה, והכא אמר איוב לא היה, מאי לא היה, ביסורים שנכתבו עליו. כרשות דנה סוף פרשת וירא. ה. אלא. שם.

רבינו גרשום

ליום השבת שנאמר בשביל אדם הראשון ועל ידי [י"] זקנים הני דקא חשיב ה) לבר מאדם הראשון הוו ר' והני ר' כולהו קבוע בו מזמוריהן: וסיעתו. תלמידיו. וייחוס דברי הימים עד לו. כלומר הוא חשב היחס בדברי הימים מאדם הראשון עד עצמו: הואיל ואשתני. משאר תורה שהללו כת' משה בדמע: אשתני. נמי משאר תורה דיחיד יקרא אותו ולא שנים.

עין משפט נר מצוה

קלא א מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה ו ועיין בהשגות ממג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תכח סעיף ז וכרב אלפס פרק ד' דמגילה דף רעו:

תורה אור השלם

1 וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי יְיָ:
דברים לד ה
2 לְקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד:
דברים לא כו
3 וַיֹּאמֶר לָהֶם בָּרוּךְ מִפִּיו יִקְרָא אֵלַי אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַאֲנִי כֹתֵב עַל הַסֵּפֶר בְּדִיו:
ירמיהו לו יח
4 וְיֵהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן עֶבֶד יְיָ בֶּן מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים:
יהושע כד כט
5 וְאֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּגִּבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן לוֹ בְּהַר אֶפְרָיִם:
יהושע כד לג
6 וּשְׁמוּאֵל מֵת וַיִּסְפְּדוּ לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּרֻהוּ בָּרָמָה וּבְעֵירוֹ וְשָׁאוּל הֵסִיר הָאֹבוֹת וְאֶת הַיִּדְּעֹנִים מֵהָאָרֶץ:
שמואל א כח ג
7 מַשְׂכִּיל לְאֵיתָן הָאֶזְרָחִי:
תהלים פט א
8 מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יְקָרְאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדֵּ יִתֵּן כְּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ:
ישעיהו מא ב
9 לֹא כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:
במדבר יב ז
10 מִי יִתֵּן אַפּוֹ וְיִבְחָבוּן מִלֵּי מִי יִתֵּן בַּסֵּפֶר וְיֵחָקוּ:
איוב יט כג
11 וּבְמֶה יִוָּדַע אֶפוֹא כִּי מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:
שמות לג טז
12 וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אֹפוֹא הוּא הַצָּד צַיִד וַיָּבֵא לִי וְאֹכַל מִכֹּל בְּטֶרֶם תָּבוֹא וָאֲבָרְכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה:
בראשית כז לג
13 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם כֵּן אֶפוֹא זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בִּכְלֵיכֶם וְהוֹרִידוּ לָאִישׁ מִנְחָה מְעַט צָרִי וּמְעַט דְּבַשׁ נְכֹאת וָלֹט בָּטְנִים וְשָׁקֵדִים:
בראשית מג יא
14 וַיֹּאמֶר אֶת אַחִי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ הַגִּידָה נָּא לִי אֵיפֹה הֵם רֹעִים:
בראשית לז טז
15 וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עַם צִדְקַת יְיָ עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל:
דברים לג כא
16 אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוּץ אִיּוֹב שְׁמוֹ וְהָיָה הָאִישׁ הַהוּא תָּם וְיָשָׁר וִירֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע:
איוב א א
17 וּמָה הָאָרֶץ הַשֵּׁמֵנָה הוּא אִם רָזָה הַיֵּשׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין וְהִתְחַזַּקְתֶּם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יְמֵי בְכוֹרִי עֲנָבִים:
במדבר יג כ
18 וְלָרָשׁ אֵין כֹּל כִּי אִם כִּבְשָׂה אַחַת קְטַנָּה אֲשֶׁר קָנָה וַיְחַיֶּהָ וַתִּגְדַּל עִמּוֹ וְעִם בָּנָיו יַחְדָּו מִפִּתּוֹ תֹאכַל וּמִכֹּסוֹ תִשְׁתֶּה וּבְחֵיקוֹ תִשְׁכָּב וַתְּהִי לוֹ כְּבַת:
שמואל ב יב ג

בלעס

ולמאן דאמר יהושע כתבו להכי יחיד קורא אותו והיינו דלא כר' שמעון דאיהו אמר דמשה כתבו: תרי הימן הוו. בן בנו של שמואל: (עד שעשאה כסולת נקיה). רבא אתי לסיועי למאן דאמר איוב בימי משה הוה. שדומה לעץ נקי מחטא: אלא משל היה. כמו שאמר שלמה יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ולא שממש הוה: שיצאו. מכלל דבימי משה הוה ולא מעולי גולה: לעולם מעולי גולה אימא שהיה כשיעור שהיו ישראל במצרים והכי הוא

ה) נראה לרבינו גרשם גם וע"י שלמה וכמו שהוכח בתוס' ולפיכך הולרך לומר דקתניא ר' לבד מאדם הראשון:

בלעם ואביו. כדאמר במגילה (דף טו.) כל ששמו וסש אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא:

[ו] **אימא** כמשעה שנבנסו ישראל למצרים. ומ"ת ומאי קמ"ל קרא כתיב ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה ואיוב אחרי אותו מעשה היה ק"מ שנה ומ"כ היה בן שבעים קודם וי"ל דס"ד דלא כפל אלא בעושר ויופי של בנות אבל בשנים לא: **אליהוא לא מישראל הוה.** משמע דפשיטא דאליהוא בן ברכאל מישראל הוה לכך נראה דבפ"ק דע"ז (דף ג.) דאמר יבא בנדד השומי ולופר הנעמתי [א] ויעידו בהן בישראל שקיימום כל התורה כולה ל"ג התם ואליהוא בן ברכאל ונראה דשמעתא דהתם סברה כמ"ד איוב בימי יעקב הוה דהא אמר לקמן דממשה ואילך לא שרתה שכינה על עובדי כוכבים: **דור ששופט את שופטיו.** תימה לר"י דאמר [ב] (בפ"ק) דתמורה (דף טו:) כל האשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר לא היה בהם שום דופי:

בפירוש רבינו חננאל גרס כולהו תנאי ואמוראי מודו דאיוב ישראל היה ולר"י נראה דל"ג ואמוראי דרבא ע"כ סבר לעיל דלאו מישראל הוה דקאמר לעיל הכי אמר להן משה למרגלים ישנו לאותו אדם שמותיו כעין כו': **ויש אומרים איוב בימי יעקב הוה.** הני [ג] יש אומרים לאו היינו ר' נתן דהא פליגי עליה [ד]: ככותבא

אימא כמשעה שנבנסו ישראל למצרים ועד [שעה] שיצאו מיתיבי שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם ואלו הן בלעם ואביו ואיוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי [ה] (א"ל) וליטעמיך אליהוא בן ברכאל לאו מישראל הוה והא כתי' ממשפחת רם אלא אינבוי אינבי לאומות העולם ה"נ איוב אינבוי אינבי [לאומות העולם] אטו כולהו נביאי מי לא אינבוי לאומות העולם התם עיקר נביאותייהו לישראל הכא עיקר נביאותייהו לאומות העולם מיתיבי חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו הביא הקב"ה עליו יסורין התחיל מחרף ומגדף כפל לו הקב"ה שכרו בעוה"ז [כדי] לטרדו מן העולם הבא תנאי היא דתניא רבי אלעזר אומר איוב בימי שפוט השופטים היה שנאמר [1] הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו איזה דור שכולו הבל הוי אומר זה דורו של שפוט השופטים רבי יהושע בן קרחה אומר איוב בימי אחשורוש היה שנאמר [2] ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ איזהו דור שנתבקשו בו נשים יפות הוי אומר זה דורו של אחשורוש ואימא בימי דוד דכתיב [3] ויבקשו נערה יפה התם בכל גבול ישראל הכא בכל הארץ רבי נתן אומר איוב בימי מלכות שבא היה שנאמר [4] ותפל שבא ותקחם וחכ"א איוב בימי כשדים היה שנאמר [5] כשדים שמו שלשה ראשים ויש אומרים איוב בימי יעקב היה ודינה בת יעקב נשא כתיב הכא [6] כדבר אחת הנבלות תדברי וכתיב התם [7] כי נבלה עשה בישראל וכולהו [ו] תנאי סבירא להו דאיוב מישראל הוה לבר מיש אומרים דאי ס"ד מאומות העולם הוה בתר דשביב משה מי [8] שריא שכינה על עובדי כוכבים והא [9] אמר מר בקש משה שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר [8] ונפלינו אני ועמך א"ר יוחנן דורו של איוב שטוף בזמה היה שנאמר הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו וכתיב [9] שובי שובי השולמית שובי ונחזה בך אימא בנבואה דכתיב [10] חזון ישעיהו בן אמוץ א"כ למה זה הבל תהבלו למה לי וא"ר יוחנן מאי דכתיב [11] ויהי בימי שפוט השופטים דור ששופט את שופטיו אומר לו [7] טול קיסם מבין [ז] (עיניך) אומר לו טול קורה מבין עיניך אמר לו [12] כספך היה לסיגים אמר לו סבאך מהול במים א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר מלכת שבא אשה היתה אינו אלא טועה מאי מלכת שבא מלכותא דשבא [13] ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן וגו' [ח] אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שאמרת לו [14] קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה ואפילו הכי בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה [עד שקנה בד' מאות שקל כסף] לא הרהר אחר מדותיך [15] ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' א"ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב [16] כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובאיוב כתיב [15] איש תם וישר ירא אלהים [וסר מרע] מאי וסר מרע א"ר אבא בר שמואל [ט] איוב ווותרן בממונו היה מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני איוב ויתרה משלו [17] ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב אלהים הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו וגו' [י] מאי מעשה ידיו ברכת א"ר שמואל בר רב יצחק כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך מאי ומקנהו פרץ בארץ א"ר יוסי בר חנינא מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם מנהגו של עולם זאבים הורגים העזים מקנהו של איוב עזים הורגים את הזאבים [18] ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך [19] ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך וגו' [20] ויהי היום ובניו ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות וגו' מאי הבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהם א"ר יוחנן מלמד שהטעימו הקב"ה לאיוב

מעין

אל איוב ויאמר הבקר היו חרשות והאתונות רועות על ידיהם: איוב א יג-יד

נותן חצי פרוטה לחנוני שאם היה חייב לפועל חצי פרוטה היה נותן לו איוב פרוטה שלימה ולא היה הולך לחנווני לחלוף לו חצי ליתן לו חצי לפועל [כמנהגם] היינו יסר מרע שלא היתה מדתו כמדת רעיו בני אדם: שהטעימו הקב"ה

ששופט. מי שהיה שפוט על פי בית דין הוא שופט את שופטיו שאם אמר לו השופט טול קיסם שלך גזילה מתחת ידיך היה משיב הוא לשופט טול קורה כלומר אני גזלתי קיסם שהוא מעט אתה גזלת קורה שהוא גדול מזה: אדם

ח) נראה מזה שרבינו היה גורס וכולהו תנאי ואמוראי וכו' התוס' בשם ר"ת ע"כ:

מסורת הש"ס

א) [בע"י ליתא], ב) ר"ל שרתה, ג) ברכות ז., ד) [בעכין טו:], ה) [גילסת הע"י והילקוט שיניך], ו) [ל"ל משוט בארץ ומהתהלך בה], ז) [מגילה כח.], ח) [בפסחים דף קיב.], ט) ל"ל וכתיב. רש"ש, י) [שיין קודם לד"ה בלעם], כ) ל"ל בפ"ב, ל) [בי' תוס' סוטה יב. ד"ה אחרי ותוס' ע"ז סד: ד"ה אחריס ותוס' לקמן לג: ד"ה מלן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכולהו הני תנאי סבירא: (ב) רש"י ד"ה בימי וכו' וכפ גם גדול: (ג) ד"ה ונפלינו ר"ל אע"ג דבלבתך עמנו היא אלא אחרת בקש שתשרה שכינה על ישראל מ"מ אלא ונפלינו היא דבוקה עם בלבתך עמנו וכך אמר ועוד דבר אחר אני שואל ממך שהיה נבדלים בלבתך עמנו מכל האומות:

מוסף רש"י

טול קיסם. כלומר עון קטן שביקך, זה יכול לומר לו טול אתה עון גדול שביקך (שרבין סוז:). **והאתונות רועות על ידיהם.** שלאחר מריחם האמונות (ל"ל הנקבר) היו זוכעים עם המריחם וזועות האמונות מיד מזיז מן המלא (איוב א י).

מוסף תוספות

א. ואליהוא בן ברכאל הבוזי וכו' דאלמא אליהוא גוי הוה. תוס' ר"ש. ב. אע"ג דקיימא לן דיש אומרים היינו ר' נתן דאמר בסוף הוריות (יג:) דאסיקו ליה לר' נתן יש אומרים. תוס' לקמן לג:

רבינו גרשום

חושבנא ישראל היו במצרים ר"י שנה ואיוב כשבאו עליו יסורין היה בן ע' שנה בדכתיב (איוב טו) גם שב גם ישיש בנו ואין שב פחות מע' שנה כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה וכשהשיב הקב"ה שבותו נתן לו הכל למשנה ושנותיו הכפיל לו דכתיב ויחי איוב אחרי זאת ק"מ שנה וחנחנו ע' דמעיקרא הרי ר"י שנה: בלעם [ואביו] אינבוי אינבי לעובדי כוכבים על דור המבול ועל דור הפלגה. בלעם אינבי לעובדי כוכבים לעמלק [ולכתיים] וקשיא לר' יוחנן ולר' אלעזר דאמרי מעולי גולה היה: כדי לטורדו מן העולם. אלמא דאיוב מעובדי כוכבים הוה: תנאי היא כו' וכולהו הני תנאי מהא ברייתא דר' אלעזר ואילך מודו דאיוב מישראל הוה מדקא מיירי טעמייהו ממשה ואילך איכא למשמע מינה הואיל ושרתה עליו שכינה ממשה ואילך: לבד מיש אומרים דאמר בימי יעקב הוה שעדיין לא בא משה לעולם: דאי ס"ד דלשאר תנאי מאומות העולם היה וכי ממשה ואילך כו'. ו) ואמוראי קרי לר' יוחנן ולר' אלעזר דאמרי תרוייהו איוב מעולי גולה היה ורבא נמי אמורא: מה תחזו בשולמית דכי היכי דהאי קרא משתעי בנקבה דהיינו זימה הכי נמי הן אתם כולכם חזיתם:

ז) [בע"י ליתא], ח) ברכות ז., ט) [בעכין טו:], י) [גילסת הע"י והילקוט שיניך], כ) ל"ל בפ"ב, ל) [בי' תוס' סוטה יב. ד"ה אחרי ותוס' ע"ז סד: ד"ה אחריס ותוס' לקמן לג: ד"ה מלן],

מעין העולם הבא. כדכתיב (ירמיה לא) הרה ויולדת יחדו הריון ולידה ביום אחד הכי דרשינן ליה במסכת שבת (דף ל:): הכי גרסינן **במסכת שבת יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה.** [וה"פ] יורד למטה ומתעה את הבריות לחטוא ועולה למעלה ומרגיז את חמת המלך בהשטנותו נוטל ממנו רשות להרוג את החוטא מכיון שנתנו רשות דכתיב ותסיתני בו: **לערו של שטן.** שהוקק לשמור את נפש איוב שלא תגע: **אלמא בדידיה קיימא.** ליטול את הנפש והזהירו שלא ליטלה: **בעבור הרעימה.** שתתרעם על שהיא עקרה ותתפלל: **להפוך קערה על פיה.** (ג) לעקור כל כבוד שחיקף וגידף: **לפטור את כל העולם כולו.** מדינו של הקב"ה לומר שאנוסין הן ע"י הקב"ה שברא (ג) יצה"ר והכי קאמר על דעתך כי לא ארשע אם היית חפץ לא הייתי רשע: **ברא שור בפרסות סדוקות וחמור בפרסות קלוטות.** את זה טהרת ואת זה טמאת הכל בא על ידך אתה ברא בו סימני הטומאה: **ברא צדיקים.** ע"י יצר טוב: **ברא רשעים.** על ידי יצר הרע לפיכך אין ניטול מידך כי מי יעכב אנוסין הן החוטאין: **ברא לו חורב.** (ד) הן תבלין שהיא מבטלת את הרהורי עבירה כדאמר בעלמא (קדושין דף ל:) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אתן הוא נימוח כו' הלכך לאו אנוסין נינהו שהרי יכולין להליל עצמן: **ברכם אוכד.** שהיה סבור שהיה אוכד את שדהו: **שדי שמיה עלווה.** אומר שהיא קרובתו או מדבר בה להשיאנה: **תברוהא לגפי שמיא.** מדבר לפני השכינה כאדם המתווכח לחבירו בא ונשקול מי חייב לחבירו: **מן הסערה.** לשון שיער כדקתני הרבה נימין בראתי באדם: **מטשטשות את הארץ.** עושות את הארץ טטיע: דלקון

מעין העולם הבא [1]עוד זה מדבר וזה בא ויאמר אש אלהים וגו' עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחום וגו' עוד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפול על הנערים וגו' ויקם איוב ויקרע את מעילו ויגז את ראשו וגו' ויאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים [2]ויהי היום ויבואו בני האלהים להתיצב וגו' ויאמר ה' אל השטן אי מזה תבא ויען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ [וגו'] אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל העולם ולא מצאתי כעבדך אברהם שאמרת לו [3]קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה [ו]ובשעה שבקש לקבור שרה לא מצא מקום לקוברה ולא הרהר אחר מדותיך [4]ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' ועודנו מחזיק בתומתו ותסיתני בו לבלעו חנם אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כאדם שמסיתין אותו וניסת במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה [4]ויען השטן את ה' ויאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו אולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא [ז](על) פניך יברכך ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמור ויצא השטן מאת פני ה' ויך את איוב וגו' אמר רבי יצחק קשה צערו של שטן יותר משל איוב משל לעבד שאמר לו רבו שבור חבית ושמור את יינה אמר ר"ל הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות הוא שטן דכתיב [5]ויצא השטן מאת פני ה' הוא יצר הרע כתיב התם [6]רק רע כל היום וכתיב הכא (רק את נפשו שמור) [7]רק אליו אל תשלח ידך] הוא מלאך המות דכתיב (רק) [4][אך] את נפשו שמור אלמא בדידיה קיימא א"ר לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו שטן כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב אמר חם ושלום מינשי ליה [ח]לרחמנותיה דאברהם פנינה דכתיב [8]וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה דרשה רב אחא בר יעקב בפפוניא אתא שטן נשקיה לכרעיה [9]בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו אמר רבא בשפתיו לא חטא בלבו חטא מאי קאמר [10]ארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה יכסה אם לא איפו מי הוא אמר רבא בקש איוב להפוך קערה על פיה אמר ליה אביי לא דבר איוב אלא כנגד השטן כתנאי ארץ נתנה ביד רשע רבי אליעזר אומר בקש איוב להפוך קערה על פיה אמר לו רבי יהושע לא דבר איוב אלא כלפי שטן [11]על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל אמר רבא בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין אמר לפניו רבונו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות בראת חמור פרסותיו קלוטות בראת גן עדן בראת גיהנם בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך ומאי אהדרו ליה חבריה [דאיוב] [12]אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע [7]ברא לו תורה תבלין דרש רבא מאי דכתיב [13]ברכת אובד עלי תבא ולב אלמנה ארנין ברכת אובד עלי תבא מלמד שהיה גוזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להן ולב אלמנה ארנין דכל היכא דהוה [ט](איכא) אלמנה דלא הוו נסבי לה הוה אזיל שדי שמיה עילווה והוו אתו נסבי לה [14]לו שקול ישקל כעשי והותי במאזנים ישאו יחד אמר [י]רב עפרא לפומיה דאיוב חברותא כלפי שמיא [15][ז]לו יש בינינו מוכיח ישת ידו על שנינו אמר [כ]רב עפרא לפומיה דאיוב כלום יש עבד שמוכיח את רבו [16]ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה אמר רבא [ל] עפרא לפומיה דאיוב איהו באחרניתא אברהם אפילו בדידיה לא איסתכל דכתיב [17]הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה [18]כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה אמר רבא מכאן שכפר איוב בתחיית המתים [19]אשר בשערה ישופני והרבה פצעי חנם [מ]אמר רבה איוב בסערה חרף ובסערה השיבוהו בסערה חרף דכתיב אשר בשערה ישופני אמר לפניו רבונו של עולם שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאויב בסערה השיבוהו דכתיב [20]ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר [וגו'] [21]אזר נא כגבר חלציך אשאלך והודיעני אמר לו הרבה נימין בראתי באדם וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה שלא יהו שתים יונקות מגומא אחת שאלמלי שתים יונקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם בין גומא לגומא לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי [נ][22]מי פלג לשטף תעלה [וגו'] הרבה טיפין בראתי בעבים וכל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה כדי שלא יהו שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד שאלמלי שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד מטשטשות את הארץ ואינה מוציאה פירות בין טיפה לטיפה לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי מאי משמע דהאי תעלה לישנא דדפוס היא אמר רבה בר שילא דכתיב [23]ויעש תעלה כבית סאתים זרע ודרך לחזיז קולות הרבה קולות בראתי בעבים וכל קול וקול בראתי לו שביל בפני עצמו כדי שלא יהו שתי קולות יוצאות משביל אחד שאלמלי שתי קולות יוצאות משביל אחד מחריבין את כל העולם בין קול לקול לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי [24]הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור יעלה זו אכזרית על בניה בשעה שכורעת ללדת

1 עוד זה מדבר וזה בא ויאמר אש אלהים נפלה מן השמים ותבער בצאן ובנערים ותאכלם ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחום ואת הנערים הכו לפי חרב ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: עד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אכלים ושתים יין בבית אחיהם הבכור: והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפל על הנערים ויموتו ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: ויקם איוב ויקרע את מעלו ויגז את ראשו ויפל ארצה וישתחו: ויאמר ערם יצאתי מבטן אמי וערם אשוב שמה יי נתן ויי לקח יהי שם יי מברך: בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים: איוב א טז-כב
2 ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על יי ויבוא גם השטן בתוכם להתיצב על יי: ויאמר יי אל השטן אי מזה תבא ויען השטן את יי ויאמר משט בארץ ומהתהלך בה: איוב ב א-ב
3 קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה: בראשית יג יז
4 ויאמר יי אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע ועדנו מחזיק בתמתו ותסיתני בו לבלעו חנם: ויען השטן את יי ויאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו: אולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא אל פניך יברכך: ויאמר יי אל השטן הנו בידך רק את נפשו שמר: איוב ב ג-ו
5 ויצא השטן מאת פני יי ויך את איוב בשחין רע מכף רגלו ועד קדקדו: איוב ב ז
6 ויראם יי כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום: בראשית ו ה
7 ויאמר יי אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך ויצא השטן מעם פני יי: איוב א יב
8 וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעמה כי סגר יי בעד רחמה: שמואל א א ו
9 ויאמר אליה בדבר אחת תדברי גם את הטוב נקבל מאת האלהים ואת הרע לא נקבל בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו: איוב ב י
10 ארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה יכסה אם לא אפוא מי הוא: איוב ט כד
11 על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל: איוב י ז
12 אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל: איוב טו ד
13 ברכת אבד עלי תבא ולב אלמנה ארנן: איוב כט יג
14 לו שקול ישקל בעשי ותהותי במאזנים ישאו יחד: איוב ו ב
15 לא יש בינינו מוכיח ישת ידו על שנינו: איוב ט לג
16 ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה: איוב לא א
17 ויהי באשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את: בראשית יב יא

18 כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה: איוב ז ט
19 אשר בשערה ישופני והרבה פצעי חנם: איוב ט יז
20 ויען יי את איוב מן הסערה ויאמר: איוב לח א
21 אזר נא כגבר חלציך ואשאלך והודיעני: איוב לח ג
22 מי פלג לשטף תעלה ודרך לחזיז קלות: איוב לח כה
23 ויבנה את האבנים מזבח בשם יי ויעש תעלה כבית סאתים זרע סביב למזבח: מלכים א יח לב
24 הידעת עת לדת יעלי סלע חלל אילות תשמר: איוב לט א

מסורת הש"ס

ח) [סנהדרין קיח.], ט) [נ"ל אל], ג) [ס"א לתמיותיה], ד) [קדושין ל:], ה) [בע"י ליתא], ו) נ"א רבא, ז) [בספרים שלפנינו כתיב לא בגל"ף], ח) נ"א רבא, ט) [גדה נב. ו[וסס איתא רבא], י) עי' תוס' ע"ז יז: ד"ה מעוות,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא איהו בתמהיניתא לא אסתכל אברהם אפי' בדידיה כל"ל ותיבות עפרא לפומיה דאיוב ותיבות בתמה: (ב) רש"י ד"ה לפוך קערה על פיה כלומר לעקור: (ג) ד"ה לפטור וכו' שבא להם יצה"ר: (ד) ד"ה בראת לו תורה תבלין כל"ל ותיבת הן נמתק:

מוסף רש"י

ח"ו מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם. כדי שלא יהא נשכח לפני אלהינו זכותו של אברהם (איוב א ז). בפפוניא. שהיה דר בפפונא (קדושין לה. ושם: בפפונא). מן הסערה. כלומר משער הרלאם אני משיבך תשובה (נדה נב:).

רבינו גרשום

מעין העולם הבא. שלאלתר תיכף לחרישה היו רועות על ידיהן מיד והיה עשב יוצא ורועות. וכן כתב לעולם הבא ונגש חורש בקוצר [עמו' ט]: כאדם שמסיתין אותו. אחרים וניסת על ידיהן: בעבור הרעימה. מה רעמים הללו לעולם אי אפשר בלא מטר כך היתה מתרעמת ומכעסת אותה כדי שתבקש רחמים עליה שיהיו לה ולדות: אלא בלבו חטא. שהיה מחשב בלבו על (פי) הבורא דברים אשר לא כן: להפוך קערה על פיה. להפוך יראת כל העולם. כלומר שאין דין אמת: על דעתך כי לא ארשע. כלומר בידך לבות בני אדם אם היה בדעתך להטותו לטובה לא היה רשע ובעבור שלא עשית כן אין מידך מציל: מי מעכב על ידך. שלא תתן לרשע לב צדיק: אף אתה תפר. כשתאמר כן תפר יראת חטא מבני אדם ותגרע תפלה מהם: ברא לו תבלין כנגדו. מכלל שהכל בידי אדם יעסוק בתורה ויהיה צדיק: כשמזיר שדהו משובחת. שהוא היה סבור שגזלה לו: שדי שמיה עילויה. היה מוציא שם שהיא קרובתו: חברותא כלפי שמיא. דקאמר ישאו יחד: הנא נא ידעתי. כשראה בבואה במים: ויעש תעלה. דפוס סילון לשטף המים:

כבוחלא דרישקא במינה. אע"ג דכחול הוא שחור כדפירש בה"ג [חולין מו:] היינו דמיא לכוחלא ה"פ כי היכי דכוחלא דרישקא מקרעי ומאיר משאר כוחלא כך היא היתה מאיר משאר נשים וקרן הפוך לשון כי קרן עור פני משה (שמות לד) והשתא אתי שפיר הא דמייתי ותקרעי בפוך עיניך דכחול דומה לפוך שנותנין כחול בעין אבל לפירוש רש"י דגרס כי כורכמא דרישקא קשה לרשב"א א"כ מאי מייתי ותקרעי בפוך עיניך ויותן תרגם נרד וכרכום רשק [1] וכרכום כפרים עם נרדים עם רישקא (שיר ד):

שכל חולה שרואה אותה מיד מתרפא. וא"ת והא בימי אברהם אבינו לא היה חולי בעולם כדאמרי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פז.) דעד יעקב לא הוה חולשא ועד אליפז לא הוה דאיחלש ואיתפא ומצינו למימר דהכא בחולה של מכה איירי ור"ת ור"י מפרשים דעד יעקב לא הוה דאיחלש היינו חולי של מיתה מכאן ואילך הוה דאיחלש חולי של מיתה ולא הוה דאיתפא עד אליפז.

בא על נערה המאורסה. ואם תאמר והלא לא נצטוו בני נח על נערה המאורסה כדאמרי' בפ' אלו נבלות מיתות (סנהדרין דף נז: ושם ד"ה לנערה) בעולת בעל יש להן נכנסת לחופה ולא נבעלה אין להן ואומר ר"י דלף על פי שלא נצטוו מכל מקום מכוער הדבר כמו ושט את הבכורה לף על פי שאינו מצווה על כך: שלשה

דרקון. נחש: **מכישה.** נושכה: **ומתרפה.** לשון רפיון: **שאין אדם נתפס.** להתחייב על שהוא מדבר קשה מחמת צער ויסורין דקאמר לא בדעת ידבר לא אמר (לא) ברשע ידבר אלא לא בדעת: **גלוי הוו לה.** כתריס וכלל כתר שלשה פרלופים ואיש את שמו מחוקק על פרלופו וכשבאין יסורין על אחד מהן פרלופו משתנה וכן אילני: **דמשי.** פלטיי"ל: **או תברא לחברי דאיוב.** אם אין לו לאדם אוהבים נוח לו שימות: **גרוב על פני האדמה ובנות יולדו וגו':** **רביה באה לעולם.** כשנולדה בת לפי שממהרת להיות לו [2] זרע: **הוקפלו ביופי.** ואין לך כפל טוב ממנו: **שדומה ליום.** ברה כחמה: **לקליעה.** מין בושם הוא: **קרנא דקרש.** מין חיה וקרניה משחירין כמו לבנה: **כורכמא דרישקא.** כרכום של גן הגדל בגינה: **במיניה.** שהוא מעולה (ה) ממין אחר בשמים: **אילנגינות.** חוזה בכוכבים: **משכימים לפתחו.** ליטול עלה ממנו: **אידלי יומא.** הוגבה שמש כשהמה זורחת: **אידלי קלירא.** מיקל המולי: **אכל אין לו פה.** שהוא יושב ודומם: **עדשין אין להן פה.** כמו שיש לפולין ולשאר מיני קטנית כמין סדק: **לנחומי בניעי.** אין להם פה אבל אינם מגלגלים (מ) כגלגל: **ושט את הבכורה.** ובזה את העבודה שהיתה בבכורות שט תרגום של בזיון מדוע הקילתני (שמואל ב יט) תרגום יונתן אשטתני: בכל

ללדת עולה לראש ההר כדי שיפול ממנה וימות ואני מזמין לה נשר שמקבלו בכנפיו ומניחו לפניה ואלמלי מקדים רגע אחד או (ו) מתאחר רגע אחד מיד מת בין רגע לרגע לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי [1] חולל אילות תשמור (ז) אילה זו רחמה צר בשעה שכורעת ללדת אני מזמין לה דרקון שמכישה בבית הרחם (ח) ומתרפה ממולדה ואלמלי מקדים רגע אחד או מאחר רגע אחד מיד מתה בין רגע לרגע לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי [2] [איוב] לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל (ט) (וכתיב [3] כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב) אמר רבא מכאן שאין אדם נתפס בשעת צערו [4] וישמעו שלשת רעי איוב את כל הרעה הזאת הבאה עליו ויבאו איש ממקומו אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ויועדו יחדו לבוא לנוד לו ולנחמו מאי ויועדו יחדו אמר רב יהודה אמר רב מלמד שנכנסו כולן בשער אחד ותנא בין כל אחד ואחד שלש מאות פרסי מנא הוו ידעי איכא דאמרי כלילא הוה להו ואיכא דאמרי אילני הוה להו וכיון דכמשי הוו ידעי אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברא כחברי דאיוב

מזמן פרלופו משתנה וכן אילני: **דמשי.** פלטיי"ל: **או תברא לחברי דאיוב.** אם אין לו לאדם אוהבים נוח לו שימות: **גרוב על פני האדמה ובנות יולדו וגו':** **רביה באה לעולם.** כשנולדה בת לפי שממהרת להיות לו (ו) זרע: **הוקפלו ביופי.** ואין לך כפל טוב ממנו: **שדומה ליום.** ברה כחמה: **לקליעה.** מין בושם הוא: **קרנא דקרש.** מין חיה וקרניה משחירין כמו לבנה: **כורכמא דרישקא.** כרכום של גן הגדל בגינה: **במיניה.** שהוא מעולה (ה) ממין אחר בשמים: **אילנגינות.** חוזה בכוכבים: **משכימים לפתחו.** ליטול עלה ממנו: **אידלי יומא.** הוגבה שמש כשהמה זורחת: **אידלי קלירא.** מיקל המולי: **אכל אין לו פה.** שהוא יושב ודומם: **עדשין אין להן פה.** כמו שיש לפולין ולשאר מיני קטנית כמין סדק: **לנחומי בניעי.** אין להם פה אבל אינם מגלגלים (מ) כגלגל: **ושט את הבכורה.** ובזה את העבודה שהיתה בבכורות שט תרגום של בזיון מדוע הקילתני (שמואל ב יט) תרגום יונתן אשטתני: בכל

או [3] מיתותא [5] ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם רבי יוחנן אמר רביה באה לעולם ריש לקיש אמר מריבה באה לעולם אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן לדידך דאמרת רבייה באה לעולם מפני מה לא נכפלו בנותיו של איוב אמר לו נהי דלא נכפלו בשמות אבל נכפלו ביופי דכתיב [6] ויהי לו שבענה בנים ושלוש בנות ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית קציעה ושם השלישית קרן הפוך ימימה שהיתה דומה ליום קציעה שהיה ריחה נודף כקציעה קרן הפוך אמרי דבי רבי שילא שדומה לקרנא דקרש מחייכו עלה במערבא קרנא דקרש לקותא היא אלא אמר רב חסדא ככורכמא דרישקא במיניה שנאמר [7] כי תקרעי בפוך [8] רבי שמעון ברבי איתילידא ליה ברתא הוה קא חלש דעתיה אמר ליה אבוה רביה באה לעולם אמר ליה בר קפרא תנחומין של הבל ניחמך אבוך [7] [דתניא] אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אלא אשרי למי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקבות אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסי אשרי מי שאומנותו בוסמי אוי למי שאומנותו בורסי כתנאי [8] וה' ברך את אברהם בכל [9] מאי בכל רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת [1] אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם ובכל שמה ר"א המודעי אומר [2] איצטגנינות היתה בלבו של אברהם אבינו שכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו רבי שמעון בן יוחי אומר [3] אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה אמר אביי היינו דאמרי אינשי [4] אידלי יומא אידלי קצירא דבר אחר שלא מרד עשו בימיו דבר אחר [5] שעשה ישמעאל תשובה בימיו שלא מרד עשו בימיו מנלן דכתיב [9] ויבא עשו מן השדה והוא עיף ותנא אותו היום נפטר אברהם אבינו ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו [ומ"ש של עדשים] אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי מה עדשה זו אין לה פה אף אבל אין לו פה דבר אחר מה עדשה זו מגולגלת אף אבילות מגלגלת ומחזרת על באי העולם מאי בינייהו איכא בינייהו לנחומי בביעי אמר רבי יוחנן חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום בא על נערה מאורסה והרג את הנפש וכפר בעיקר וכפר בתחיית המתים ושט את הבכורה בא על נערה מאורסה כתיב הכא ויבא עשו מן השדה וכתיב התם [10] כי בשדה מצאה הרג את הנפש כתיב הכא עיף וכתיב התם [11] אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים וכפר בעיקר כתיב הכא [12] למה זה לי וכתיב התם [13] זה אלי ואנוהו וכפר בתחיית המתים דכתיב הנה אנכי הולך למות ושט את הבכורה דכתיב [14] ויבז עשו את הבכורה ושעשה ישמעאל תשובה בימיו מנלן כי הא דרבינא ורב חמא בר בוזי הוו יתבי קמיה דרבא וקא מנמנם רבא א"ל רבינא לרב חמא בר בוזי ודאי דאמריתו (ג) [6] כל מיתה שיש בה גויעה זו היא מיתתן של צדיקים א"ל אין והא דור המבול א"ל אנן גויעה ואסיפה קאמרינן והא ישמעאל דכתיב ביה גויעה ואסיפה אדהכי איתער בהו רבא אמר להו [7] דרדקי הכי א"ר יוחנן ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו שנאמר [15] ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו (ד) ודילמא [8] דרך חכמתן קא חשיב להו אלא מעתה [16] ויקברו אותו עשו ויעקב בניו מאי טעמא לא חשיב להו דרך חכמתן אלא מדאקדמיה אדבורי אדבריה ומדאדבריה שמע מינה תשובה עבד בימיו ת"ר שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין

1 הֲיֻדַּעְתָּ עֵת לֶדֶת יַעֲלֵי סֶלַע חִלַּל אַיָּלוֹת תִּשְׁמֹר:
איוב לט א
2 אִיּוֹב לֹא בְדַעַת יְדַבֵּר וּדְבָרָיו לֹא בְהַשְׂכֵּיל:
איוב לד לה
3 וַיְהִי אַחַר דָּבַר יְיָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל אִיּוֹב וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אֱלִיפַז הַתֵּימָנִי חָרָה אַפִּי בָךְ וּבִשְׁנֵי רֵעֶיךָ כִּי לֹא דִבַּרְתֶּם אֵלַי נְכוֹנָה כְּעַבְדִּי אִיּוֹב:
איוב מב ז
4 וַיִּשְׁמְעוּ שְׁלֹשֶׁת רֵעֵי אִיּוֹב אֵת כָּל הָרָעָה הַזֹּאת הַבָּאָה עָלָיו וַיָּבֹאוּ אִישׁ מִמְּקֹמוֹ אֱלִיפַז הַתֵּימָנִי וּבִלְדַּד הַשּׁוּחִי וְצוֹפַר הַנַּעֲמָתִי וַיִּוָּעֲדוּ יַחְדָּו לָבוֹא לָנוּד לוֹ וּלְנַחֲמוֹ:
איוב ב יא
5 וַיְהִי כִּי הֵחֵל הָאָדָם לָרֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם:
בראשית ו א
6 וַיְהִי לוֹ שִׁבְעָנָה בָנִים וְשָׁלוֹשׁ בָּנוֹת וַיִּקְרָא שֵׁם הָאַחַת יְמִימָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית קְצִיעָה וְשֵׁם הַשְּׁלִישִׁית קֶרֶן הַפּוּךְ:
איוב מב יג-יד
7 וְאַתְּ שָׁדוּד מַה תַּעֲשִׂי כִּי תִלְבָּשִׁי שָׁנִי כִּי תַעְדִּי עֲדִי זָהָב כִּי תִקְרְעִי בַפּוּךְ עֵינַיִךְ לַשָּׁוְא תִתְיַפִּי מְאָסוּ בָךְ עֹגְבִים נַפְשֵׁךְ יְבַקֵּשׁוּ:
ירמיהו ד ל
8 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל:
בראשית כד א
9 וְיַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף:
בראשית כה כט
10 כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ צָעֲקָה הַנַּעֲרָ הַמְאֹרָשָׂה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: דברים כב כז
11 כִּי קוֹל בְּחוּלָה שָׁמַעְתִּי צָרָה כַּמְּבַכִּירָה קוֹל בַּת צִיּוֹן תִּתְיַפֵּחַ תִּפְרֹשׂ כַּפֶּיהָ אוֹי נָא לִי כִּי עָיְפָה נַפְשִׁי לְהֹרְגִים:
ירמיהו ד לא
12 וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְלָמָּה זֶּה לִי בְּכֹרָה:
בראשית כה לב
13 עִזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ:
שמות טו ב
14 וַיִּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה:
בראשית כה לד
15 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בָּנָיו אֶל מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל שְׂדֵה עֶפְרֹן בֶּן צֹחַר הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מַמְרֵא:
בראשית כה ט
16 וַיָּגוַע יִצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו זָקֵן וְשֹׂבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֵשָׂו וְיַעֲקֹב בָּנָיו:
בראשית לה כט

רבינו גרשום

ומתרפא. רחמה ומרויח: מכאן שאין אדם נתפס על צערו. על מה שמדבר מכובד צערו דכתיב לא בדעת ידבר כלומר שאין דעתו מיושבת עליו מחמת צער: כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב. דברים הגונים חישב ושאינן הגונין לא חישב [ולא] תפסו מכל מה שדבר כנגדו: כלילא הוה להו. כתר וחקוקין עליו ג' פרצופין של ג' חבריו וכשהוראין שאחת מהן נשתנה פניה מיד היו יודעין שחבירו אין שרוי בנחת ויש אומרים ג' אילנות היו נטועין בפרדס שכל אחד היה קורא לכל א' על שם חבירו ואם היה מייבש אחד מן האילנות שבו היו יודעין שאין שרוי בטובה אותו שנקרא (העירה) [האילן] על שמו: רבייה. כלומר פריה ורביה שהנקבה מגדלת בניה: ולדידך דאמרת רבייה. דדבר טוב הוא: שבענה. היינו ב'

פעמים ז': קציעה. קדה: ברשם. שקורין קו"ש: דקרש. חיה ששמה קרש: לקותא היא. ואינה יפה מפני שיש בה כמה גוונין: כי כוחלא.

אברהם עבר אותו רשע ה' עבירות: היינו בכל. דלא מרד בימיו: ש"מ דעבד תשובה. דנהג ביה כבוד ליצחק ואדבריה מקמיה:

גליון הש"ם

גמרא ר"ש ברבי אתילידא. עיין מדרש רבה בראשית פ' כו: **שם** אידלי יומא. עי' נדרים דף מ ע"א בהרא"ש ד"ה מירגא דיומא: **שם** שמעאל עשה תשובה. עיין סנהדרין דף קד ע"א ובתורת חיים שם ובתוס' יבמות יומא דף לד ע"ב ד"ה מעשה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לו מאחר רגע אחד מיד נופל ומת בין: (ב) שם ומתרפא דיולדת ואלמלי מקדים רגע: (ג) שם ודאי דאמריתו משמיה דר' יוסי כל מיתה שיש בה גויעה: (ד) שם ישמעאל קשיש מבדי ישמעאל קשיש מיצחק מ"ט דקחשיב ליה ליצחק מקמיה ש"מ תשובה עביד ואדבריה ליצחק מקמיה ולמאן דרך מכמתן: (ה) רש"י ד"ה במיניה שהוא מעולה משאר כרכומין ע"ל:

לעזי רש"י

פלטיי"א [פלצייד"א]. כמוש, כמושים.

מוסף רש"י

איצטגנינות. לחיות בקי בהלכות המזלות ומחילות השעות (יומא כח:). משכימין לפתחו. לשאול במזלות (שם). דרדקי. במוריס שלא הגיעו לסברא (שבת קמה:). אדבורי אדבריה. הוליך את יצחק לפניו (בראשית כה ט).

רבינו גרשום (המשך)

שהוא שחור הרבה מבהיק מאד: רישקה. בלע"ז אריינטי"ל: במיניה. שהוא משובח במינו: כורכמא דרישקא. קרוק"ו. איינטי"ל. מה אותו צבע יפה הרבה במינו כך היתה יפה בין שאר נשים: איצטגנינות גדולה. שהיה בקי (אותו צבע) הרבה במזלות והיו שואלין מה יארע להן: אידלי יומא. [בשחרית] כשהשמש זורח שם מונחת אותה אבן: אידלי קצירא. מיקל חולה מחליו ולערב מכביד לו: ד"א. מאי בכל: מה עדשה שאין לה פה. שאין לה שום ביקוע: לנחומי בביעי. דלמאן דאמר פה עדשה אין לה פה ביצים [נמין] אין להם פה ומנחמין בהן אבלים כמו בעדשים ולמאן דאמר מה עדשה זו מגולגלת בביצים אין מנחמין מפני שאינם מגולגלים כל כך כעדשים: לאלתר כשמת מעין

(ו) [עירובין נד: יומא כט.], כ"ל מ"ז, ג) [תענית כג. ע"ש בכ"מ], ד) סנהדרין ק: קדושין פב: ע"ש [פסחים פה. ע"ש], ה) לקמן קמח. ע"ש [מוספתא דקדושין פ"ה], ו) [לפמ"ש תוס' ברכות ט: ובסוטה יב. וכע"ז מד: ד"ה אחריס ימיאבד גם הכא], ז) [יומא כח:], ח) נ"ל מרגלית, ט) נ"ל משמיה דר' יוחנן, י) [עי' פרש"י בשבת קמה:], כ) [סנהדרין סט:], ל) [לה רש"], מ) בס"ל: סנגלגלים, נ) [ל"ל ותרגם. יעב"ן],

בכל מכל כל. באברהם כתיב (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל בילחק כתיב (שם כו) ואוכל מכל ביעקב כתיב (שם לג) וכי יש לי כל כלומר לא חסרו שום טובה: **חלש בקרבי.** יצרי הרע מת בקרבי: **לעריה קא מדכר.** על לבו ממש הוא מתרעם ואומר שמת בקרבו מרוב צרות: **שלח שלט בהן מלאך המות.** אלא מתו בנשיקה על פי שכינה: **בכל מכל כל.** לא חסרו שום כבוד ומליצו כבוד זה במשה ואהרן שנאמר בהן על פי ה' ואם אלו מתו ע"י מלאך [המות] נמצא שחסרו כבוד: **דאמרן.** שמתו ע"פ שכינה ואין ראויה רמה לשלוט במי שנשוק משכינה שהרי אין הרמה באה אלא מטיפה מרה המטפטפת מסכינו של מלאך המות דאמר מר (ע"ז דף כ:) ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות: **ישכון לבטח עליו.** הכי דריש (ג) ישכון לבטח בנימין על סמיכות ידידות השכינה: **בעטיו של נחש.** בעצתו של נחש כלומר לא היו ראוין למות אלא שנגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון בעצתו של נחש בעטיו תרגום של עצתו כדכתיב (דניאל ו) אתייעטו כל וגו' וכן התיב עטא וטעם (שם ג): **ואחיותיהם.** בני ישי כתיב:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. בור שיח ומערה. מפורשים בגמרא קמא בפרק שור שנגח את הפרה (דף נ:): **בור.** עגול: **שיח.** ארוך וקצר: **מערה.** מקורה בקירוי: **נברכת הכובסים.** חופר חפירה מרובעת בעומק אמה או יותר ומי גשמים מתכנסים בה לכבס בגדיהם והיו להם שתים אחת ששורים את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים והיא קרויה מחמצן בגמ' [יט.] ואחת שמשפשפים בה והיא קרויה נדיין [שם]: **אע"ל בו'.** מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור ומרפה אותן: **וסד בסיד.** את כותלי חפירתן: **גפה.** פסולת זיתים שנתעצרו בבית הבד: **הסלעים.** אבנים שהאור יוצא מהן שקורין קוליי"ש שכל אלו קשין לחומה שמוליאין הבל: **מן הכותל.** כותל לבנים של טיט הבנוי על גבי קרקע ולאו בבור קאי השתא: **וריעים.** קשין לכותל כדמפרש בגמ' (ה): **ומחריפה.** מרפה את יסודו ונופל: **מי רגלים.** ממסמסין את הלבנים שהן של טיט יבש: **ריחים.** קשין לכותל שמגידין את הקרקע בגלגול מבטתן: **מן השכב.** היא הריחים התחתונה: **הרכב.** היא העליונה הרוכבת על זו והיא קלה טפח מן התחתונה: **ואם הפנור שלשה מן הכליא.** תנור כלי חרס הוא ארוך בבבשן כשאר קדירות ופיו למעלה והבא לקובעו בארץ עושה בגין טיט ואבנים שיהיו לו לבסים ומושיבין אותו עליו אלא יצטננו שוליו מחמת קרקע ואותו בגין עשוי בשיפוע רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת התנור מתחתונה קרוי כליא ועליונו קרוי שפה כלומר שפת הכליא שפתה עליונה ולפי שהבלו של תנור קשה לכותל צריך להרחיקו: **גמ'**

שלשה בו' מעין העולם הבא. תימה לרשב"ם אמאי לא חשיב נמי מיום דאמר לעיל (דף טו:) והאמונות רועות על ידיהם מלמד שהטעימו הקב"ה מעין עולם הבא וי"ל דאיכא לא בחד מילתא ואברהם ויצחק ויעקב נהנו מעין עוה"ב מכל וכל:

שבעה שלא שלטה בהן רמה. תימה לרשב"ם דכולהו לדיקי נמי דאמר בשבת בפ' שואל (דף קנב:) ורקב עצמות קנאה מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו נרקבין ושאין קנאה בלבו אין עצמותיו מרקבין וי"ל דיכול להיות שלא ירקב ושלוט בו רמה כדאמר במעשה דרבי (ד) אלעזר בן שמעון בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד:) דנפיק ריחשא מאודניה:

שלשה לא שלט בהן יצר הרע. אין לפרש שלא שלט כלל דא"כ היכי קבלו עליה אגרא אלא כדאמר (יומא דף לח:) מאי דכתיב רגלי חסידיו ישמור כיון שעבר אדם רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא ה"נ כיון שראה הקב"ה שהיו דוחקין עצמן כל כך להתרחק מן העבירה סייעם הקדוש ברוך הוא מכאן ואילך שלא שלט בהן יצר הרע:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. כל הני איירי דאית בהו מיא וטעמא משום מתונתא כדאמרינן בגמרא ותימה לר"י והא אמרי' בגמ' כל מרא ומרא דקא מחית כו' ואומר ר"י דלא קאמר אלא שמאותה שעה מתחיל להיזק וכיון דבתחילת ההיזק הוו גירי דיליה מודה ר' יוסי ומיהו אי לאו משום מיא לא היה לריך הרחקה ג' טפחים: **לא** שיח **ולא מערה.** וה"ה חרילין ועצילין והני נקט אגב בור דבכל מקום רגיל לשנות שיח ומערה בהדי בור ואמת המים ובברכת הכובסין דאין רגיל לשנותן גבי בור מפרש בגמ' דלריכי תרוייהו ומיהו הא לא מפרש אמאי לא הוה שמעינן להו מבור[א] דאמר למימר דבור ושיח דעמוקין טפי[ב] בעי הרחקת שלשה אבל הנך דלא עמיקי כולי האי הוה אמינא דלא בעי הרחקת שלשה ואי תנא הני הוה אמינא דבור ושיח דעמיקי טפי בעי הרחקה יותר מג' ובפרק הפרה (ב"ק דף נ:) דתנן אחד החופר בור ושיח ומערות ומגריך להו לכותלו בגמרא התם ניחא דלא הוה ליה לתנא למינקטינהו אגב בור כיון דכתיב בור בקרא אלא הוה ליה למיתני בור לחודיה:

סלעים. אבנים שאם יולא מהן ולא סלעי נחושת דאין דרך להניחן אצל הכתלים והא דאמר בירושלמי אית תנא תני טומנין בסלעים ואית[ה] תני דאין טומנין כאן בסלעים של כסף כאן בסלעים של נחושת[ג] הוה מצי לשנויי כאן בסלעים של אבנים כאן בשל כסף אלא ניחא ליה לשנויי כולהו במתכת: **וסד בסיד.** גרסה לר"י דבסיפא נמי גרס וסד בסיד ולא גרס או דאי גרסי' בסיפא או סד בסיד אם כן תפשוט דבריישא וסד בסיד תנן מדלא קתני או בריישא כמו בסיפא אלא ודאי בסיפא נמי גרס וסד והא דפשיטא ליה בגמרא (לקמן דף יט.) דבסיפא הוי או סד בסיד היינו משום דאין ההיזק כל כך מרובה שלא יועיל לו סיד לאודיה:

כליא. פירש ר"ח בתנור לר מלמטה ובאמצעיתו מרחיב ובולטו ויולא כשיעור טפח ומאמצעיתו מילר ועולה:

א) מוי"ק כח.], ב) נ"ל אברהם יצחק יעקב משה אהרן ומרים כדאמרן בנימין בן יעקב וכו' וכזה תנין פירש"י להכא ד"ה כדאמרן וכו'], ג) שבת נה:, ד) נ"ל וסד, ה) [לקמן יט:],

תורה אור השלם

1 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים
וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל:
בראשית כד א

2 וַיֶּחֱרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה
עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אֲפוֹא
הוּא הַצָּד צַיִד וַיָּבֵא לִי
וְאֹכַל מִכֹּל בְּטֶרֶם תָּבוֹא
וַאֲבָרְכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה:
בראשית כז לג

3 קַח נָא אֶת בִּרְכָתִי אֲשֶׁר
הֻבָאת לָךְ כִּי חַנַּנִי אֱלֹהִים
וְכִי יֶשׁ לִי כֹּל וַיִּפְצַר בּוֹ
וַיִּקָּח: בראשית לג יא

4 כִּי עֲנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי
חָלַל בְּקִרְבִּי:
תהלים קט כב

5 וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל הַר
הָהָר עַל פִּי יְיָ וַיָּמָת שָׁם
בְּשַׁנַת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם
בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ: במדבר לג לח

וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ
בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי יְיָ:
דברים לד ה

6 וְיָבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל
הָעֵדָה מִדְבַּר צִן בַּחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ
וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר
שָׁם: במדבר כ א

7 לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְיָ
יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו
כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכָן:
דברים לג יב

8 לְכֹן שְׂמַח לִבִּי וַיָּגֶל כְּבוֹדִי
אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח:
תהלים טז ט

9 וְאֶת עַמְשָׂא שָׂם אַבְשָׁלֹם
תַּחַת יוֹאָב עַל הַצָּבָא
וַעֲמָשָׂא בֶן אִישׁ וּשְׁמוֹ
יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר בָּא
אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחָשׁ אֲחוֹת
צְרוּיָה אֵם יוֹאָב:
שמואל ב יז כה

10 וַאֲחִיוֹתֵיהֶם צְרוּיָה
וַאֲבִיגָיִל וּבְנֵי צְרוּיָה אַבְשַׁי
וְיוֹאָב וַעֲשָׂהאֵל שְׁלֹשָׁה:
דברי הימים א ב טז

הגהות הב"ח

(א) במשנה ולא נברכת סוכמין אלא"כ הרחיק מכותלו של חביריו: (ב) שם ואת הסלעים מן הכותל אל: (ג) רש"י ד"ה יסכון וכו' כמי דרים ליה יסכון בנימין לבטח על סמיכות: (ד) תוס' ד"ה שנעה וכו' דר' אלעזר בר"ש: (ה) שם ד"ה סלעים כו' ואית תנא תני דאין טומנין:

לעזי רש"י

קוילי"ש [קיילו"ש]. אבני חלמיש.

א מוי' פ"ט מהלכות שכנים הלכה ו סמג עשין טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף י:
ב מוי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:
ג מוי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
ד מוי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ז:
ה מוי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ח:

מוסף רש"י

בעטיו של נחש. בעצתו של נחש שהשיאו לחוטא ולא נחטא אחר, אלא חטאו. בעטיו, כמו (דניאל ב) עטא ועטיא (שבת נה:)

הדרן עלך השותפין

מוסף תוספות

א. הא הוה נמי משום מתונתא כנ"ל. עיין לשב"א. ב. ומקלקל ליה לכותל טפי. שם. ג. בסלעים של כסף אין טומנין, ובסלעים של נחושת טומנין. יומא לאי שבת פ"ד ה"א. ועיין מהרש"א.

רבינו גרשום

על פי ה'. דמי שמת ע"י מלאך המות שולט בו רמה ותולעה מפני כי ג' טיפין של מרה תלרין בו בסכינו ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקים ואותם שמתו על פי ה' לא שלט בהן רמה ותולעה: חלל בקרבי. שאין בו יצר הרע: צעריה דמדכר. כלומר זה בקרבו מפחד מאותו מעשה שאירע לו: רחמי הוא דבעי א) שוכן בו לבטח: בעטיו של נחש. בעצה שיעצה לחוה ולא מפני חטא אדם עטיו לשון עצה כמו (דניאל ב) עטא וטעם:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור אדם בור כו'.
משום דקא מרפיה ליה לארעיה ומקלקל לבורו: ולא שיח. זהו חפירה שחופרין להשקות שדותיהן ועשויה אריך וקטין: לא מערה. שהיא מרובעת: נברכת הכובסין. ששם רוחצין וכובסין את בגדיהן:

א) [נראה דל"ל דאמי הוא דנעי שיסמן בשרו לנטוח].

מעין העולם הבא אלו הן אברהם יצחק ויעקב אברהם דכתיב ביה [1]בכל יצחק דכתיב ביה [2]מכל יעקב דכתיב ביה [3]כל שלשה לא שלט בהן יצר הרע אלו הן אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל ויש אומרים אף דוד דכתיב [4]ולבי חלל בקרבי ואידך צעריה הוא דקא מדכר תנו רבנן ששה לא שלט בהן מלאך המות ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל משה אהרן ומרים דכתיב בהו [5]על פי ה' והא מרים לא כתיב בה על פי ה' אמר ר"א [6]מרים נמי בנשיקה מתה דאתיא [6]שם שם ממשה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה' שגנאי הדבר לומר תנו רבנן שבעה לא שלט בהן רמה ותולעה ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים ובנימין בן יעקב [3]אברהם יצחק ויעקב דכתיב [בהו] בכל מכל כל משה אהרן ומרים דכתיב [בהו] ע"פ ה' בנימין בן יעקב דכתיב [7]ולבנימן אמר ידיד ה' ישכון עליו וי"א אף דוד דכתיב [8]אף בשרי ישכון לבטח ואידך ההוא רחמי הוא דקא בעי תנו רבנן [3]ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה [קרא] דכתיב [9]ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש היא והלא בת ישי היא דכתיב [10]ואחיותיהם צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש:

הדרן עלך השותפין

לא [א]יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין אא"כ הרחיק [ו] מכותל חבירו שלשה טפחים וסד בסיד [ב]ומרחיקים את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים [ג] מכותלו של חבירו שלשה טפחים [ד](או) סד בסיד [ג]מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים [ד]ומרחיקין את הריחים שלשה מן השכב שהן ארבעה מן הרכב [ה]ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה: **גמ'**

פתח בבור וסיים בכותל. בקונטרס גרס בתר דשני מכותל בורו שנינו וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ואינו נראה כמו שאפרש ואי גרס לה הכי גרס לה פתח בבור וסיים בכותל וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו וכן משמע מתוך פירוש ר' חננאל ואע"ג דבריש המניח (בבא קמא דף כז.) כי פריך פתח בכך וסיים בחבית לא קא מסיים וליתני ואם יוחז בעל הכד כו' אין לשון הגמרא שוה אלא פעמים מאריך ופעמים מקצר: **מכותל** בורו שנינו. כלומר לא מחלל בורו קאמר אלא מכותל שיש לבור שהראשון הניח כשחפר בורו ומהך מילתא דרב יהודה דייקא לקמן דאסור לסמוך מהשוחקן הראשון כותל ופריך מינה לאביי והשתא לא אפשר למיגרס וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו דא"כ הוה משמע מחלל בורו ומה שפירש הקונטרס דאי הוה תני מבורו הוה ידעינא דמכותל בורו קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין [זה] כונס לתוך שלו כלום כו' גרסת ספרו דחקתו אבל אין נראה דודאי אי תני מבורו הוה אמינא מחלל בורו קאמר ושרי לסמוך ואם הראשון הרחיק מאיליו מן המיצר ג' טפחים או יותר ה"א דהשני יכול לסמוך עד המיצר ואם כן צריך לשנות מכותלו לאשמועינן דאסור לסמוך לרבא ולאביי צריך הרחקה בין שני הבורות ששה טפחים ומיהו יש לישב הגירסא ופריך אליבא דאביי דאליבא דידיה קיימא דליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים:

למאי נפקא מינה למקח וממכר. הך נפקותא לא איצטריך לרבא דהא קא משמע לן דאסור לסמוך אלא לאביי דקא סבר מותר לסמוך וקאמר למאי נפקא מינה אי לאשמועינן דבעי הרחקה ו' טפחים ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ו' טפחים: **אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות.** והואיל וכן אינו מזיק לו אם הוא סומך וקשה לרשב"א דהא מפסיד הוא שאם יטע אילן יצטרך להרחיקו יותר ממה שסומך זה עד המיצר דמרחיקין האילן מן הבור חמש ועשרים אמה[א] וי"ל דמכל מקום אינו עושה לו היזק דהא דמרחיק יותר לא מפני שלא יזיקנו הבור אלא מפני שלא יזיק הוא לבור ולהכי אין זה להניח מלסמוך בשביל כך דאם לא כן ירחיק כל כ"ה אמה את בורו:

אביי אמר סומך. אומר ר"י דלשתי הלשונות לאביי דאמר סומך אם בא אחד לחפור בור לאחר מכאן צריך הוא להרחיק כל שאם טפחים[ב]:

לאביי ניחא. השתא ס"ד דמכותל בורו הוינו מחלל בורו ולא דקדק בלשון: **ה"ג בספרים ישנים** שלא הבא בידים כו' וזה מרחיק ג' **טפחים וסד בסיד** (ד). וקשה לאביי ה"ג שבאו לחפור שניהם בבת אחת ובא בידים אילטריך ליה סד"א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ"ל והשתא לא היה צריך לאסוקי ובא בידים אילטריך ליה שהרי לא הקשה כלום מבא בידים אלא מגב דאייתי בריית מפרש לה ויש ספרים דגרסי טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ופריך לרבא ומשני ה"ה אפי' לא בא בידים ובא בידים אילטריך ליה וכו' ואין נראה לר"ת לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים[ג] ולר"י נראה לחלק שפיר דאע"ג דלא בא בידים שרי לסמוך בבא בידים אסור לסמוך לפי שהקרקע מתבקעת ונופלת קרקע של שדה חבירו[ד]: **מרחיקין את הגפת כו' טעמא דאיכא בותל כו'.** פירוש וקשה לרבא ותימה מאי קושיא הכא ודאי מותר לסמוך בשאין כותל שאין מזיק לכוס וכשיחפוץ זה לעשות כותל יסיר את הגפת וי"ל דהני נמי מקלקלין את הקרקע ויזיק לכותל לכשיבנה אפי' שוב יסיר ועוד אומר ר"י דבכל אלו יש טורח בסילוקן ולכך מעתה יכול לעכב עליו כי יש לחוש שמא לא ימהר לסלקו כשירצה לעשות כותל וא"ת אכתי מאי פריך לרבא הא מפרש טעמא לעיל משום דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי[ה] וי"ל דהכוח טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי והכא לא פריך אלא אליבא דרבנן[ו]:

פתח בבור ומסיים בכותל[ו] (ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו ג"ט) אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו וליתני אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים נפקא מינה למקח וממכר כדתניא[ז] האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים איתמר הבא לסמוך בצד המצר אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות רבא אמר אינו סומך דאמר ליה כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא נמי ממלכנא וחפרנא איכא דאמרי[ח] בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך אפילו לרבנן דאמרי[ט] מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם הוא דבעידנא דקא נטע איתא לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתא לבור ורבא אמר[י] אינו סומך ואפילו לר' יוסי דאמר[כ] זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו הני מילי התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבור אבל הכא אמר ליה כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סומך בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך מתניתין בשדה שאינה עשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא הא איתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו איכא דאמרי[פ] ואיתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך מתניתין בשדה העשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא ניחא אלא לאביי קשיא אמר לך אביי מתני' שבאו לחפור בבת אחת תא שמע[ק] סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריכא ליה ס"ד אמינא כיון דבא בידים ליבעי נמי רווחא טפי קא משמע לן תא שמע מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח

משמש ימי בראשית דקיימא האי סלע בין המצרים הללו מצי סמיך אמצריה משום דלא אתיא להתפרצץ אלמא דסמיך וקשיא לרבא דלעיל פסיק ואמר לא סמיך. למ"ה: גפת. פסולת זיתים שמוציאין מבית הבד: ואם הוא

ו א מיי' פכ"ח מהלכות מכירה הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ה:
ז ב ג מיי' פ"ע מהל' שכנים הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף יח:

רבינו גרשום

ומקשינן פתח בבור לא יחפור בור וסיים בכותל דקתני אא"כ הרחיק מכותל חבירו ליתני מבורו של חבירו. והא אכתי לא פריש מילי דבור: פ) וג' טפחים הוי במחיצה של לבנים כדקתני באידך פירקין דלעיל בלבנים זה נותן טפח ומחצה דוה נותן טפח ומחצה: אין ה"נ קתני מתני' אא"כ הרחיק מכותל בורו של חבירו ג' טפחים דהיינו בין בור זה לבור חבירו ו' טפחים והא אתא לאשמועינן דכותל בור ג' טפחים הוי דאי חפיר סמוך לכותל בור חבירו צריך להרחיק ג' ואי עביד כותל לבורו לא צריך הרחקה כלל: הבא לסמוך בצד המצר. כלומר שאם רוצה אחד לחפור בורו סמוך לשדה חבירו הפנויה מבורות: אביי אמר סומך. בצד ממש בלא הרחקה הואיל דאינו מזיק לחבירו דלית ליה לחבירו השתא בור: ורבא אמר אינו סומך. אא"כ ירחיק כדין דאע"ג דלית ליה האידנא אימלוך וחפיר נמי חבירו ואי לא ירחיק האי אתי לאזוקי ליה: שדה העשויה לבורות. שצריכה לבורות דבית השלחין היא (להבירו) ד"ה אינו סומך האידנא בור דהואיל ולא סגי בלא בור ודאי עביד בה בור ואתי לאזוקי אי לא ירחיק: כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות. דבית הבעל היא: דבעידנא דקא נטע אילן איתא לבור. משום הכי מרחיק כ"ה אמות כי היכי דלא ליזלו שרשיו ומזקי לבור אבל הכא ג) דתני במצר כמצר סמיך משום דבעידנא דקא חפיר ליתיה לבור דהיאך: ליתנהו לשרשיו. בההיא שעתא: מרפיית לארעא. וכי בעינא למיחפר בור יפול העפר לתוכו: טעמא דאיכא בור. סמוך ליה מש"ה אינו סומך בלא הרחקה הא דוק מיניה אי ליכא בור סומך למצר חבירו בלא הרחקה: בשלמא להך לישנא. בתראה בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך (מש"ה) [שפיר] מתוקמ' מתני' דקתני הא ליכא בור סמיך בשדה שאינה עשויה לבורות מש"ה אי ליכא בור סמיך ואתיא מתני' כד"ה: אלא להיאך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי. אבל בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך א"כ לא מיתוקמא מתני' אלא אליבא דאביי. אלא לרבא דאמר בין שדה העשויה לבורות בין שאינה עשויה לבורות אינו סומך מתני' קשיא ליה דמתני' דיקא הא ליכא בור סמיך: אמר [לך] רבא. לעולם אינו סומך לא בשדה העשויה לבורות ולא בשדה שאינה עשויה לבורות וממתני' לא מצי למידק הא ליכא בור סמיך דהא איתמר עלה דמתני' לעיל אמר אביי ואי תימא רב יהודה מכותל בורו של חבירו שנינו. מדקתני מכותל בורו מכלל דההוא דחפר מעיקרא הרחיק בורו ג' טפחים כשיעור כותל ולא סמיך בצד ממש בלא הרחקה: ג) מתני' מתוקמ' לד"ה אלא להיאך לישנא דאמר בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא דאמר אינו סומך ניחא ומתוקמא מתני' דתני לא יחפור אא"כ הרחיק לדעתיה ד): אלא לאביי דאמר בין בשדה העשויה לבורות ובין שאינה עשויה לבורות סומך לדעתיה מתני' דקתני אינו סומך קשיא ליה: אמר לך אביי. לעולם אפי' בשדה העשויה לבורות מצי סמיך אי ליכא בור אלא מתני' דקתני לא יחפור בבת אחת זה בורו מכאן וזה בורו מכאן ומש"ה צריך להרחיק זה מזה משום רפיות

פ) [מכאן ועד זה נותן טפח ומחצה נראה דשייך להלן בסמוך אחר תיבות גם אם כן הרחקה כלל]: ק) [אבל הכא דרוצה לחפור סמוך למיצר סמיך וכו']: ר) [נראה דל"ל ולעולם לא מי סמיך אפי' בשאר קרקע שלא בא בידים ותיובתא דלקמן]: ש) [נראה דל"ל שבאו לחפור בבת אחת]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינא דאמרי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ואיתמר עלה אמר אביי: (ב) רש"י ד"ה הא קמ"ל ממאי דקתני מכותל בורו למדנו הא שכותל בורו וכו' מדקתני שחפירות תלוי של זה אינה מופלגת. נ"ב לומר אין הכותל קרוב הפלגה אלא בג"ט לאפוקי בפחות מג': (ג) ד"ה ונפקא מינה וכו' מנלן שכותל הראשון: (ד) ד"ה ה"ג בא בידים: (ה) תוס' ד"ה הכי גר' וכו' וסד בסיד פי' וקשה לאביי:

מוסף רש"י

מרחיקין את האילן מן הבור. שהשרשין מתפשטין ועוקרין בכותלי הבור ומתלדין את הקרקע והכתלים ונופלים (ב"מ קיז.).

מוסף תוספות

א. [ד]אע"פ שאינה עשויה לבורות עשויה לאילנות היא. ר"ן. ב. דהיינו כל הרחקה שני בורות כדי שלא יקלקל בורו של חבירו. רשב"ם. כיון דהאי ברשות עבד. מיטב"ש. ג. דהא אביי ס"ל דאע"ג דכל מרא ומרא מרפי לארעיה, כיון דלא מיתזקא ארעא ברפויא דידיה אלא משום בורו, [לכן כי] ליתיה לבור שרי. ר"ן. ד. [ו]מעכשיו יהא נוזק חבירו בכך. שם. ה. והכא ליכא למימר הכי, דהא גפת וזבל לא מקלקל ליה לארעיה שלא תהא ראויה לעשות בה כותל כשיבא לבנות. רשב"ם. [עיין לרשם קנ"ס מז] ו. כיון דלא בעי לרבנן גירי. רמב"ן.

רבינו גרשום (המשך)

קרקע אבל היכא דאינו חופר אלא חד מינייהו כדקא משמע ותני דעשויה לבורות לחבירו נמי אבל עדיין לא עשאו ואתי זה אחר לחפור אהאי לעולם סמיך אמיצריה הואיל דעדיין לא נחפר בורו של חבירו: סלע הבא בידים. ארץ שהיא רכה שיכולין לחופרה ביד בלא חפירה אם בא זה בעצמו וזה בעצמו לחפור זה חופר בורו כו' וסד בסיד כדי שלא יפול אלמא דלא סמיך וקשיא לאביי אמר לך אביי לעולם לא קשיא לי בא בידים שאני דהואיל דסלע תיחוח הוא מש"ה צריך הרחקה זו דלא אתי למנפל אבל בעלמא סמיך: ודקארי לה. משום קשיא מאי קארי וכי לא היה יודע דהיכא דבא בידים צריך הרחקה טפי ומאי טעמא מקשה ליה. אמר לך המקשה לעולם משום קושיא קא מייתינא לה והאי דקתני מתני' בא בידים הוא הדין נמי בשאר קרקע שלא בא בידים דצריך הרחקה אבל מש"ה מתני בא בידים טפי משאר קרקע דאיצטריך למיתנייהו דס"ד כו' קמ"ל דלא צריך ריחוק טפי משאר קרקע. ולעולם לא מצי סמיך ה) ותיובתא דאביי ואביי מתרץ לה ו) נפל שאני. כפ"ה: איכא דאמר סלע הבא בידים. כלומר סלעים המונחין בין מיצרי השדות לסימן והיכר מחיצה בין זה לזה השתא אם היו מונחין הני סלעים בידים צריך להרחיק [שלשה טפחים] דלא סמך דכיון דמונחין בידי אדם מתפוצץ הקרקע. הא לאו בידים אלא הכי הוי

ה) רש"ל מ"ז, ט) [לקמן כה: כז: ב"מ קיז.], ג) [לקמן כב: כה:], ד) לקמן יט. ע"ש [תוספתא פ"ח],

---

(ו) רש"ל מ"ז, ז) [לקמן כה: כז: ב"מ קיז.], ג) [לקמן כב: כה:], ד) לקמן יט. ע"ש [תוספתא פ"ח],

מקוגפא. דבר לח: **טירייא.** איטוני"ר בלע"ז כמו דטרייא לריסיה בלאו טריפות (חולין דף מה.): **חנות של נחתומין.** מוכרי לחם שמסיקין שם לור תמיד: **לוגר.** עלייה שאוצרין בה תבואה ושמן ויין[מ] והעשן קשה להן: **ולא רפא בקר.** הריח קשה להן: **דירה שאני.** חנות ורפא בקר דירתן של אדם הן ואין לנו לאסור דירתו עליו אע"כ הריחו מוכן: **דיקא נמי.** דדירה שאני: **דקאי עלה.** דהריח אם היתה הרפת בקר קודמת לאוצר מותר וכבולהו שאר הרחקות דמתני' לא תנא הכי ס"מ הכא משום דדירה שאני אבל אינך אף הראשון צריך להרחיק: **אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות.** כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם שהיו חורשים הכרם במחרישה וכן בשעת הבציר בוצרין אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי ארבע אמות שלא תיכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו: **טעמא משום עבודת הכרם.** שהוא מזיקו בידים הא לאו הכי סמיך ואע"ג (ב) שיתפשטו שרשיו ויזיקו בשדה בין לעכב המחרישה בין לחפירת הבור: **לוגמא.** קלע חזק שלא יתפשטו שרשיו לשם: **גדר בינתים.** שאין מזיקו עוד לעבודת הכרם זה סומך אילנות לגדר מכאן וזה סומך אילנות לגדר מכאן ואי נמי אחד מהן שדה לבן אין כאן כלאים כדאמר בעירובין (דף יא.) אם גפנים מכאן מותר לזרוע כאן גבי נעץ ארבעה קודקידין ומתח זמורה על גדיהן דדמיא לגורת הפתח קתני מיהא זה סומך ואע"ג דאזלי שרשיה תחת הגדר ומתפשטין לתוך השדה: **מעמיק להן.** בעל השדה קוצץ את השרשין שילאו בשדהו בעומק שלשה טפחים: **ואי לאו לוגמא.** וזה נוטע אם שלא כדת מעמיק להו זה (ג) כשיזיקו הן: **עשרים וחמשה אמות.** כך שיערו שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור: **הוא דדין בו'.** והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשין ומזקי לבור: ה"ג **אי הכי אימא סיפא אם האילן קדם לא יקוץ אי לא סמיך היכי משלחת להו.** דהאילן קדם ואי שלא כדין סמך אמאי לא יקוץ מה לי בור קדם דקתני קוצץ ומאי שנא אילן קדם דתנא לא יקוץ: **כדאמר רב פפא.** לקמן בשמעתין [ע"ב]: **הכא נמי נלוקה.** אדם שנטע אילן בתוך שדהו ואח"כ מכר חצי שדהו לאיש אחר ובא הלוקח וחפר בור אין זה צריך לקוץ אילן שנטעו ברשותו: **אם המשרה.** מיס שעורין בו את הפשתן: **מן הירק.** של מיני מאכל כרוב ושומין וכרישין: **ואם הכרישין.** כרתי פוריל"ש: **ואם החרדל מן הדבורים.** שאוכלין את החרדל ומחדד את פיהם ואוכלות את דבש שלהן: **כי ליכא ירק נמי לא סמיך.** והא קמ"ל דהנך קשו אהדדי: **עד שאתה אומר הרחק אם הרדליך מדבוריי.** שעל המזיק להרחיק עצמו הרחק אתה דבוריך מן חרדליי שאף אתה נקרא מזיק: ואי

המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חבירו ג' טפחים [ו]או סד בסיד טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סומך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן דהני קשו לכותל תא שמע מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קמ"ל הא קא משמע לן דמתונתא קשה לכותל תא שמע ואת הריחים ג' מן השכב שהן ד' מן הרכב טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן דטרייא קשה לכותל תא שמע ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ד' מן השפה טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך אלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן [ז]דהבלא קשה לכותל תא שמע [ח]לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר טעמא דאיכא אוצר הא ליכא אוצר עביד דירה שאני דיקא נמי דתני עלה [ט]אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר ת"ש [י]לא יטע אדם אילן סמוך לשדה אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות ותני עלה [יא]ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם טעמא דמשום כדי עבודת הכרם הא לאו משום כדי עבודת הכרם סמיך ואע"ג דאיכא שרשין דקא מזקי הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא [יב](דיקא נמי דקתני) [יג]היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן [יד]אי הכי אימא סיפא היו שרשיו יוצאין בתוך של חבירו מעמיק להן שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ואי דמפסיק צונמא מאי בעו [טו] התם ה"ק ואי לאו צונמא והיו שרשיו יוצאין לתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ת"ש [יז]מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סמיך לא כי ליכא בור נמי לא סמיך והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשים ומזקי לבור אי הכי אימא סיפא ואם אילן קדם לא יקוץ ואי דלא סמיך היכי משכחת לה כדא"ר פפא בלוקח ה"נ בלוקח ת"ש [יח]מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלין ואת החרדל מן הדבורים טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך לא כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני קשו אהדדי א"ה אימא סיפא רבי יוסי מתיר בחרדל [יט]מפני שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוראי הרחק דבורך מן חרדלאי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלאי ואי

דטרייא קשה לבותל. אע"ג דלקמן (דף כ:) הדר ביה מטעמא דטרייא ומפרש אלא משום קלא מכל מקום נקט ליה הכא משום דמעיקרא הוה בעי לפרושי טעמא משום טרייא ולפסריה אלא גרסי אלא אמי אפיר הכא דלהכיא גירסא טרייא וקלא חד טעמא הוא: **לא יפתח אדם חנות של נחתומין.** פ"ה משום שהעשן קשה לאוצר וקשה לר"ת דלקמן אמר ביין התירו שמשביחו ועשן ודאי מזיק ליין דהא יין מעושן פסול לנסכים [א] אלא נראה לר"ת דהיזק עשן ליכא כיון דאיכא שם תקרה ומעזיבה לא יכנס שם העשן אלא טעמא שהכבל מזיק את האוצר אבל את היין משביח וגרס' לקמן אמר רב יוסף ואם דידן אפילו שרגא קשיא ליה כלומר הבלא דשרגא ולא גרס' קוטרא דשרגא: **הא ליכא אוצר עביד.** הוי מלי לנגויי ה"ה כי ליכא לא סמיך והא קמ"ל דהבלא [ד] קשיא לאוצר: **דיקא נמי דקתני אם היתה רפת בקר קודמת בו'.** וכבולהו הרחקות דמתני' לא תני הכי והוה ליה לאסמועינן בשאר וכ"ש בדירה ותימה דלעולם בשאר הרחקות נמי מותר לסמוך והא דנקטיה הכא לאסמועינן רבותא [ה]דאע"ג דהוי גירי דיליה אם היתה קודמת לאוצר מותר דהשתא הוי חידוש אפילו לרבי יוסי ואי אסמועינן בשאר לא הוי חידוש אלא לרבנן אבל לרבי יוסי דקסבר על הניזק להרחיק לא הוי שום חידוש: **דיקא נמי דקתני בו'.** ולאביי לא קשיא הא דיקא דלא משמע ליה שיהא חידוש בשאר טפי מבדירה: **ואם היתה רפת בקר בו'.** והוא הדין חנות של נחתומין ושל צבעין ואחלא מייניה נקט: **ותני עלה ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם.** הוה ליה למינקט כדי עבודת האילן אלא נקט עבודת הכרם לפי שמזכר לשון זה במסכת כלאים גבי כרם שצריך הרחקה ד' אמות: **טעמא משום עבודת הכרם בו'.** נלאו הא דיוקא מלי למפרך בפשיטות דסגי בהרחקת ארבע אמות ואי אסור לסמוך היה צריך להרחיק כ"ה אמות כדתנן לקמן (דף כה:) שמרחיקין את האילן מן הבור אלא ניחא ליה למידק דאפילו תוך ארבע אמות מותר לסמוך [ב]: **דמפסיק צונמא.** ואע"ת אמאי צריך ד' אמות פשיטא שחוץ לצונמא לא יחרוש שלא יועיל כלום לאילן וי"ל כשיחרוש עד הצונמא וירלה להפוך המחרישה ללד אחר המחרישה יכנס לשדה חבירו: **היו שרשיו יוצאין בו'.** ואע"ת היאך סמך אי שלא ברשות א"כ יקוץ [ג] וצריך לאותקמי בלוקח ולריצב"א אין נראה להעמיד בלוקח מדלא מסיק לה כדבסמוך אלא נראה דמייירי בסמך שלא ברשות דאינו קוצץ האילן אלא בנתינת דמיס וזכה לא רלה להצריך ולהשמיענו: **הכא** נמי בלוקח. פ"ה שהאילן

ביד מוכר ואין נראה לר"י בר' מרדכי דא"כ הול"ל במוכר אלא נראה לו לפרש שהאילן ביד לוקח ולשני הפירושים אלו אין להקשות מאי איריא שהאילן קדם אפילו קדם בור נמי כגון שהשדה אחד עשה הבור ואח"כ נטע האילן ומכר הבור לפ"ה או אילן לפי' ר"י ברבי מרדכי לא יקוץ שהרי בהיתר עשאן דבכה"ג אילן קדם קרינא ביה שקדמה נטיעת האילן לערעור בעל הבור דערעור אינו בא אלא ע"י מכירת בור או מכירת האילן אבל לפר"ת [ו] שפי' בלוקח שלקח מאדם אחד את אילן וטוענין לוקח קשה לר"י מאי איריא אילן קדם אפילו קדם בור נמי ועוד כיון דהמחזיק באילן ג' שנים טוענין ללוקח לוקמה בלוקח ובמחזקה שיש עמה טענה: חבירו: כדאמר רב פפא לקמן בלוקח. כגון דהוה מיקרא האילן והשדה לאדם אחד ומכרו לשני בני אדם לא' מכר מקום האילן והאילן ולשני מכר כל שאר השדה משפת אילן ולהלן ובא זה שלקח שאר השדה וחפר בורו סמוך לאילן דהשתא קדם האילן לבור ולא סמכו זה לוקח אלא המוכר דברשות סמכו דהכל היה שלו ומש"ה לא יקוץ ולעולם בעלמא לא סמיך: מרחיקין את המשרה. מים סרוחין ששורין בהן פשתן וקשה הוא לריק. א"ד משרה שמכבסין ושורין בהן את הבגדים: מן הירק מתוך ג) דאתנייהו ירקות דלא צריכי כל כך למים וניתתין ניצוצות הכביסה על הירק כל שעה

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה. כין שדה הלכן כין שדה האילן, וטעמא כדי עבודת הכרס, שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך לכרוס מחכשתו לתוך שדה חבירו (לקמן כו.). מרחיקין את האילן מן הבור. שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומתלדין את הקרקע והכמלים עופלים (ב"מ קיז.). **עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך בו'.** שאני מזיק ועני להרחיק את עצמי, אני אומר לך שאתה מזיק (לקמן כה:). **לגלוגי חרדלאי.** פרחי חרלליי (שם).

רבינו גרשום (המשך)

(האוצר) [המיצר] למחר אי עביד הכא לעיל אוצר שלי ומזקת לי כיון דעדיין לא מינכר היזקו עביד וסמך הכי נמי סמיך [ו] למיצר וקשיא לרבא אמר לך רבא לעולם בעלמא לא סמיך [דוקא דייקי הא היכא] דליכא אוצר סמיך היינו טעמא דדירתו של אדם שאני שצריך לו לאדם לעשות צרכיו בדירתו מש"ה לא מצי מעכב ליה הואיל ואין לו שום אוצר עכשיו אבל גבי בור ושדה דעלמא דלא קבע תשמישתייהו כדירה לא סמיך משום דמזיק ליה בכך [דמרפי] ליה ארעיה ואי מימלך למיעבד בור לא מצי למיעבד בור: דיקא נמי. דדירה שאני: דקתני אם היה רפת בקר קודם לאוצר מותר. משום דדירה שאני: כדי עבודת הכרם. כדי איכר בקר וכליו דלא דייש ליה לשדהו דהתם היו חורשין את הכרמים בשוורים וכך נמי היו חורשין לשדה אילנות בשוורים: דקא מפסיק צונמא. בין שדה שלו לשל חבירו דלא קא עבדין בהני סלעים מש"ה מצי סמיך אי לאו מפני עבודת הכרם אבל בעלמא לא: היה גדר בינתים. בין הכרם לשדה זה סומך נטיעותיו לגדר [אע"ג] דעברין שרשין לשדה: מעמיק לשרשיו בקרקע ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה. הכי קאמר אי לאו צונמא והוה מרחיק ליה לאילנות ג"ט אמה כשיעור האילן. ולאחר כן הגדילו שרשין יותר מכ"ה והיו שרשין יוצאין לתוך של חבירו כנ"ל: אית דמפרשי האי שדה כרם הוא כדי להשתמש בהני ד' אמות עבודת תשמיש דצריך לכרם כגון בית הגת וגיגית שלועזין טיני. היינו בור שתחת הגת. אלמא דסמיך (ליה אלא) הכא במאי עסקינן דאי לאו משום עבודת הכרם סמיך דמפסיק צונמא כלומר דאיכא סלע חזק בין האילן לשדה דאינן יכולין השרשין לעבור ולהפסיד בשדה אבל גבי בור ושדה דעלמא דמפסיד לעולם לא סמיך. זה סומך אילנו לגדר וזה בורו אלמא דסמיך אע"ג דעברי שרשים תותי גדר לשדה חבירו וקא מזקי. לא הכא נמי דאיכא צונמא: מעמיק שרשי האילן בקרקע ג' טפחים ב) כי היכי דלא ליתזקו שרשין ואמאי צריך להעמיק בחמיה: כדי שלא תעכב את המחרישה ולא יפסיד. להכי צריך להעמיק וסמיך אבל גבי בור ושדה דעלמא דלעולם אי אפשר דליכא פסידא של רפיית הקרקע מבור לבור (אמאי) [אימא] לעולם לא סמיך. למ"ה: אי הכי. דכי ליכא בור [נמי] לא סמיך האילן אימא סיפא אם האילן קדם לבור דאם היה נטוע האילן קודם דנחפר הבור אע"ג דמזיק לה לא יקוץ ואי לא סמיך האילן על מצר שדה חבירו קודם חפירת הבור היכי מצי משכחת לה דמזיק לה השתא אלא לאו ש"מ דסמיך: לא לעולם לא סמיך. וכי תימא א"כ היכי הוה לה סומך אילנו אצל שדה הוה לה סומך אילנו אצל שדה חבירו: כדאמר רב פפא לקמן בלוקח. כגון דהוה מיקרא האילן והשדה לאדם אחד ומכרו לשני בני אדם לא' מכר מקום האילן והאילן ולשני מכר כל שאר השדה משפת אילן ולהלן ובא זה שלקח שאר השדה וחפר בורו סמוך לאילן דהשתא קדם האילן לבור ולא סמכו זה לוקח אלא המוכר דברשות סמכו דהכל היה שלו ומש"ה לא יקוץ ולעולם בעלמא לא סמיך: מרחיקין את המשרה. מים סרוחין ששורין בהן פשתן וקשה הוא לריק. א"ד משרה שמכבסין ושורין בהן את הבגדים: מן הירק מתוך ג) דאתנייהו ירקות דלא צריכי כל כך למים וניתתין ניצוצות הכביסה על הירק כל שעה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דיקא בו' דאע"ג דהוי נדר. עיין לקמן דף כה ע"ב תוס' ד"ה עני:

הגהות הב"ח

(א) גב' מאי בעו שרשין התם: (ב) רש"י ד"ה טעמא וכו' ואע"ג דסופו שיתפשטו: (ג) ד"ה ואי לאו צונמא וכו' ס"ל זה (כשיזיקו הן) מא"מ וכ"ג ס"ל כדי שלא יזיקהו כשיזיקונו הן: (ד) תוס' ד"ה הא ליכא וכו' דהבלא דהני קשה לאוצר:

לעזי רש"י

איטוני"ר [אישטוני"ר]. להרעיד לנער.
פוריל"ש. כרשות (ירק מאכל).

מוסף תוספות

א. משמע משום דאישתני לריעותא. רמב"ן. ב. ולא הצריכו אלא משום עבודת הכרם. שם. ג. אפי' האילן עצמו. איטב"ש.

רבינו גרשום

המלח. שחופרין להכניס לתוכן מים לעשות מלח ושיחתו שעושין לשרוף בהן הסיד ואת הסלעים חפירה מלאה אבנים: וסד בסיד. החפירה דכל אלו מזיקין לכותל: הא ליכא כותל. הוי כשאר כותל וסמיך וקשיא לרבא דאמר גבי שדה דלא סמיך: דמתונתא דהני. זה לחלוחית המים שמשקין הזורעים בגנר ודאי קשין לכותל שמקלקלין המים יסוד הכותל: מרחיקין את הריחים. העשרון בקרקע מן הכותל חבירו: ג' טפחים מן השכב. זו אבן התחתונה שמו שכב. ורכב זו אבן עליונה שמורכבת עליה והתחתונה רחבה מן העליונה טפח לכל צד והיינו ג' מן השכב שהוא ד' מן הרכב מתוך דפחותה טפח: טעמא דאיכא כותל. וקשיא לרבא: טירא קשה לכותל אותו דיעזוזע שמזעזעין הקרקע בשעה שמתקינין שם הריחים איכא דאמר טירא קול הבהה שעושין הריחים: מרחיקין את התנור מן הכותל. אע"ג דלא תני כותל אפ"ה משמע דירחיק מן הכותל ג' טפחים מן הכליא איהו כיליא שכשעושין התנור מחרס שכל תנוריהן היו של חרס ועשין כעין דלי פתוח מלמעלה והחרס קלוש ומדביקין סביב התנור מן הטיט בעובי טפח סביב כדי לחזק התנור מפני שהוא של חרס שלא ישבר ולאותו הדבק קרי כיליא והיינו דאמרי' במס' (פסחים) [חולין קכג:] וגורר את הטפילה עד שמגיע לארץ ואותה דאמרי' התם היינו כיליא ושפה זו שפת התנור עצמו שהוא מרחיק מן הכותל ד' טפחים כפ"ה. איכא דאמרי כיליא זה יסוד התנור דכל סביב התנור סמוך לקרקע יוצא בנין התנור טפח לחוץ וכי מעלה בנינו מקצר ועולה עד לשפה שלמעלה דפותח טפח למ"ה: הבלא. חמימות התנור: לא יפתח אדם חנות של נחתומין. שאופה פתו למכור בכל עת תמיד אופה ומחמם התבואה או היין של חבירו שבאוצר שלמעלה היימנו בעלייה ומש"ה קרי לעלייה אוצר שכן דרך בני אדם שאוצרין פירותיהן בעליות. וכן של צבעים לא יפתח תחת האוצר מפני שתדיר עושה היסק גדול לצורך הצבע ומחמם התבואה: ולא רפת בקר נמי משום הבלא דזבל. וטעמא מאי לא יפתח דאיכא אוצר דקדם מעיקרא מש"ה אינו יכול לפתוח להפסידו. הא לא הוי אוצר מעיקרא אלא חנות קדם ברישא והשתא קא פתח (הוי) [האי] חנות של נחתומין אע"ג דיכול למיכר האי בעל

א) נראה דל"ל וכבר נמי סמיך בור סמוך למיכר. ב) נראה דל"ל ג"ט כדי שלא תעכב את המחרישה ולא יפסיד ואמאי צריך להעמיק בתמיי: ה"ק ואי לאו צונמא וכו' ולהכי צריך להעמיק וכו': ג) אולי ל"ל מתוך דהשתא יקוקות לא צריכי כ"כ וכו'.

ג) לגלוגי חרדל. פי׳ הקונטרס פרחים ובערוך פירש גרעין ותרוייהו אין נראה לר״י דהא קאמרי רבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא כו׳ אי בטרפא כו׳ משמע דלא פירש רבי יוסי בדבריו מה הן מזיקין ולכך היו מסתפקין אי בבינתא כו׳ ונראה לר״י דלגלוגי הס ענפים והשתא לא פירש רבי יוסי מה הס מזיקות לכך אמרו ליה רבנן אי בבינתא כו׳ וא״ת מכל מקום הרי הן מזיקין לחרדל שיאכלו הפרחים ויש לומר שהפרחים אינן כ״א מעט[ג] וביום או יומים שיעמדו אין יכולין להזיק[א]: **ואי לא סמיך היכי משכחת לה.** פר״י דשלמא לאביי דאמר סמיך אתי שפיר דמיירי שסמך בעל דבורים תחילה ואע״ג דהשתא קס״ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ״ע מכל מקום סברי רבנן דעל המזיק שני דהיינו בעל חרדל להרחיק את[ד] כל הרחקה כמו גבי בור דאם סמך הראשון על המילר השני מרחיק כל ששה טפחים ורבי יוסי סבר כיון דדבורים מזקי חרדל ועשה קלת שלא כהוגן שסמך על המילר שזה עתיד לסוף לזרוע חרדל אע״פ שבדין אינו יכול למונעו שלא יסמוך מ״מ קלת שלא כהוגן עושה וגסד[ד] בעל חרדל יכול לסמוך ולא דמי לבור דהתם משום דמרפי ליה לארעיה ומזיק השני בידים לכותל בורו של ראשון לכך על השני להרחיק כל ההרחקה אבל הכא לא אלא לרבא דאמר לא סמיך היכי משכחת לה דבעל החרדל ירחיק כל ההרחקה לרבנן ולרבי יוסי לא ירחיק כלל דכיון דתרוייהו מזקי אהדדי על כל אחד ואחד להרחיק חצי ההרחקה ואפילו סמך בעל דבורים תחלה יש לו לסלקם הואיל ושלא כדין סמכם אמר רב פפא בלוקח שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוקח העמיד דבורים וסברי רבנן כדמסיק דדבורים לא מזקי לחרדל ועל המזיק להרחיק את עצמו אף על פי שסמך בהיתר אע״ג דגבי אילן כשסמכו בהיתר אמרי דלא יקוץ הני מילי אילן שעשוי לעמוד שנים רבות ואיכא הפסד מרובה אבל משרה כרישין וחרדל לא דהכי נמי אמרינן גבי אילן אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים אע״ג דסמך אילנו באיסור ובשאר דברים הנסמכים באיסור אינו נראה שיתנו דמים אלא טעמא דלהפסד מרובה חששו ורבי יוסי סבר דדבורים מזקי לחרדל וצריך בעל דבורים להרחיק כל ההרחקה כיון דבעל חרדל לא עשה כלום שלא כהוגן ומשום הכי נמי לא בעי לאוקמי כשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח ולא היה צריך לדחוק ולומר דלרבנן על המזיק להרחיק אע״פ שעשה בהיתר מה שאינו גבי אילן ובור וגם לא יצטרך לומר דלרבנן דבורים לא מזקי לחרדל ופליגי ארבי יוסי דא״כ כיון דבעל דבורים סמך בהיתר ולא עשה שלא כהוגן לא היה מתיר רבי יוסי לבעל חרדל לסמוך ואם תאמר נוקי פלוגתייהו בלא לוקח דלרבנן דדבורים לא מזקי לחרדל צריך בעל חרדל להסיר ולהרחיק כל ההרחקה אע״פ שסמך תחלה ולרבי יוסי כיון דתרוייהו מזקי אהדדי אין לבעל החרדל להרחיק כל ההרחקה אלא החצי וי״ל דמתיר בחרדל משמע דמתיר לגמרי לסמוך אי הכי מאי טעמא דרבנן כיון דבהיתר נסמכו משרה וכרישין למה צריך להרחיקן כשבאו ירק ובצלים וכ״ש חרדל למה ירחיקוהו כשבאו דבורים כיון שגם הם מזקי דס״ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ״ע ועוד מ״ט דרבי יוסי דלא פליג אלא בחרדל משום דדבורים נמי מזקי לחרדל אפילו משרה וירק כיון שנעשה המשרה בהיתר לא יצטרך להרחיקה כמו גבי אילן ובור ומשני רבינא לעולם בלוקח וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו אע״פ שעשה בהיתר ולהכי על בעל החרדל להרחיק שהוא[ה] הזיק ופריך כיון דשמעינן ממילתא דרבינא שהדבורים אינם מזיקים לחרדל דלכך נתנו רבנן הרחקה על בעל החרדל מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק עצמו מדשרי סמיכת חרדל אע״פ שהוא מזיק ולא ניזק א״כ אפילו משרה וירק נמי וה״ה דה״מ לאקשויי[ו] דבריית בהדיא משמע שהדבורים מזקי נמי לחרדל דקתני ואוכלות לגלוגי חרדלי אלא ניחא ליה למיינקט קושיא דאפי׳ משרה וירק נמי משום דהתחיל כבר להקשותה[ז]: **מכלל** דסבר רבי יוסי על הניזק להרחיק וכו׳. ל״ל לפירוש זה דזה המקשה אינו אותו שהקשה בתחלה ואי לא סמיך היכי משכחת לה דהא לדידיה הוה ניחא ליה לאביי דאמר סמיך ולא הוה קשה ליה מידי וסבר רבי יוסי על הניזק כו׳ וא״ל שהמקשה הראשון הוה ידע שפיר המסקנא דדבורים לחרדל לא מזקי לרבנן אבל המקשה הזה לא ידע להכי פריך מכלל דסבר רבי יוסי כו׳ והקשה כיון דלרבנן חשיב בעל דבורים ניזק ולא מזיק שמצריכין לבעל חרדל להרחיק אף על גב שהם מזיקין לחרדל מכל מקום כיון דסמך בהיתר לא חשיב מזיק ועל בעל חרדל להרחיק א״כ גם לרבי יוסי חשיב ניזק ואפ״ה מותר לסמוך לבעל החרדל א״כ סבר בעל הניזק להרחיק את עצמו אי הכי אפילו משרה וירק נמי כן דאין סברא לרבי יוסי חשיב בעל דבורים מזיק אע״פ שסמך בהיתר משום שעשה קלת שלא כהוגן ולרבנן לית להו האי סברא דאין סברא כלל לפלוגינהו בהכי ומשני לעולם רבי יוסי על המזיק ס״ל וחשיב בעל דבורים מזיק אע״ג שסמך בהיתר כיון שעשה קלת שלא כהוגן בסמיכתו ורבנן נמי הוו מודו ליה בהך סברא אי הוו סברי דדבורים מזקי לחרדל אלא דס״ל דדבורים לא מזקי לחרדל ולכך מרחיק בעל החרדל וכמסקנא זו יש לפרש תחלת הסוגיא לדברי המקשה דפריך ואי לא סמיך היכי משכחת לה דבשלמא אי סמיך[ד] כדמסקינן השתא ולא כמו שפי׳ לפ״ה שיחלקו[ה] הדבורים עשה קלת שלא כהוגן: (לעיל) **וסבר** ר׳ יוסי על המזיק בו׳. לקמן על מקומה הוה ליה לאקשויי אלא משום דאיצטריך ליה לפרש הכא דסבר רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו אסקוה לכולה מילתא הכא ובלוקח דהכא אי אפשר לפרשו כפירוש רבינו חננאל דפי׳ בחדש שלוקח משרה וטוענין ללוקח דא״כ למה ירחיק המשרה כשיבא שם ירק כיון שטוענין לו שהמוכר קנה סמיכה זו אלא צריך לפרש בלוקח כמו שפירש בקונטרס או כר״י בר׳ מרדכי כך פי׳ ר״י כל הסוגיא לפי שיטת רש״י וקשה לו מה הולרך לחלק בדוחק בין לוקח דאילן ללוקח דמשרה ועוד דלמה המתין להביא משנה זו דמשרה וירק באחרונה המוקדמין במשנתנו ועוד דקתני בתוספתא (פ״ח) רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך כך אני עושה בתוך שלי משמע דבעל דבורים סמך תחלה[ב] ומפרש רבינו חננאל דהכי גרסינן אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו והשתא הדר ביה מכל שינויי דלעיל דודאי בכולהו מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק דסמיך משום דקא סברי רבנן דדוקא על המזיק להרחיק את עצמו דהיינו כי איכא דבר הניזוק אבל כי ליכא דבר הניזוק לא מקרי הסומך מזיק ולא אסר רבא לסמוך אפי׳ לרבנן אלא דוקא בור משום טעמא דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי ולהכי חשוב הסומך מזיק אפילו כי ליכא בור וכיון דלרבנן נמי סמיך אתי שפיר פלוגתייהו כדפרישית לעיל אלא דאביי ולכך הדר ביה ולא מוקי בלוקח וכגון שסמך בעל דבורים תחלה משום דא״כ לא היה מתיר ר״י לסמוך לבעל החרדל כיון דבעל הדבורים לא עשה כלל שלא כהוגן ודוקא בדסמיך בלא לוקח שעשה קלת שלא כהוגן בעל הדבורים מתיר רבי יוסי לבעל החרדל לסמוך כדפרישית לעיל ולפי זה אתי שפיר דלמסקנא זו לא נצטרך לחלק בין לוקח האילן ללוקח משרה ולהכי המתין נמי כדי להביא מתניתין דמשרה משום דמינה צריך לחזור מכל שינויי דלעיל ואתי נמי שפיר דמיירי שסמך נמי בעל דבורים תחלה כמו שמוכח בתוספתא:

ואי לא סמיך. איכא היזק למילר חבירו אפילו בשאין שם דבר הניזוק אית ליה לר׳ יוסי דאלו שניהן מזיקין הן היכי משכחת ליה דליסמוך חד מינייהו בריש הרי חבירו מעכב עליו: **בלוקח.** אחר שעשה זה משרה בתוך שדהו או זרע שם חרדל מכר מחצה שדהו לאחר והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים: **אמאי מרחיק.** הרי ברשות עשה: **ועוד מאי טעמא דרבי יוסי.** דלא פליג אלא בחרדל וטעמא משום דתרוייהו מזיקין הן וליפלוג נמי במשרה וירק: **על המזיק להרחיק את עצמו.** ואף על פי שמתחלה עשה ברשות: **אי בבינתא.** גרעין הזרע: לא

ואי דלא סמיך היכי משכחת לה אמר רב פפא בלוקח אי בלוקח מאי טעמא דרבנן ועוד מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירקא נמי אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו מכלל דר׳ יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו אי על הניזק אפי׳ משרה וירקא נמי אלא לעולם ר׳ יוסי נמי על המזיק סבירא ליה והכי קאמר להו רבי יוסי לרבנן תינה משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא לא משכחא ליה אי בטרפא הדר פארי וסבר ר׳ יוסי על המזיק להרחיק את עצמו והתנן [ו]רבי יוסי אומר אע״פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלא לעולם ר׳ יוסי על הניזק ס״ל ולדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי [א]על הניזק להרחיק את עצמו [ב]ואפי׳ משרה וירקא לא בעי רחוקי אלא לדידכו דאמריתו על המזיק תינה משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא לא

כלומר אם תאמר שאוכלין העלין של חרדל מאי איכפת ליה הדר פארי. חזור וגדל ולהכי סבירא להו גבי חרדל ודבורין כגון משרה וירק; וזה נוטע בתוך שלו. אע״ג דמזיק לבור של חבירו דאי בעי בעל הבור דהוי ניזק להרחיק ירחיק דהאי לא יניח שלא יטע בתוך שלו אע״ג דמזיק ליה אלמא דסבר ר׳ יוסי דעל הניזק רמי להרחיק את עצמו: אלא לעולם ר׳ יוסי ודאי [ס״ל] על הניזק להרחיק וכי תימא א״כ מאי טעמא דמודה לרבנן במשרה וירק דמסברי דעל המזיק רמי לא תימא דמודה להו אלא לדבריהן דרבנן קאמר לדידי אפי׳ משרה וירק נמי לא צריך להרחיק משום דסבירא לי דעל הניזק להרחיק אלא לדידכו וכו׳:

עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי׳ פ״י מהל׳ שכנים הל׳ ה סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ קנה סעיף לא:

רבינו גרשום

ומזיק להו. למ״ה: ולא כרתי אצל בצלים. משום דמכחשי כרישין לבצלים וכן לחרדל מתוך דאכלי דבורים לחרדל: דאכלי לגלוגי. כלומר ענפי חרדלי: ואי לא סמיך. היכי משכחת לה דיכולין אלו לטענן הכי זה כנגד זה אנא סמיכנא ואת הרחק והלא אין סומכין אפי׳ כי ליכא עדיין היזקא לחבריה אלא מדיכולין לטענן הכי ש״מ דסמיך. לא לעולם בעלמא לא סמיך והכא מאי טעמא סמיך בלוקח שלקח מן אחד מקום חרדל ושני לקח שאר מקום השדה והכניס שם דבורים ומש״ה לא מצי מעכבי זה לזה לטעמיה דר׳ יוסי דבעל חרדל טעין אנא לא מרחקנא דאתינא מכח דמוכר הסמך ברשות בתוך שלו. אבל את הרחק את דבורך דמזקי לחרדלאי. ובעל דבורים טעין את מזקת לי טפי מדאנא מזיקנא לך: אי הכי כדתרצת בלוקח מאי טעמא דפליגי רבנן עליה דר׳ יוסי דמחייבי להרחיק החרדל הואיל ולוקח הוא וברשות סמך. ועוד קושיא אחריתי כיון דאוקמת לה בלוקח מאי טעמא מתיר ר׳ יוסי בחרדל לחודיה ומודה לרבנן במשרה וירק ליפלוג נמי עלייהו במשרה וירק דלא צריך להרחיק הואיל דלוקח הוא וברשות סמך המוכר המשרה והירק והשומין. לעולם בלוקח ומאי דאמרת מאי טעמא דרבנן דאמרי מרחיקין חרדל ולא סמיך משום דסבירא להו דעל המזיק רמי להרחיק עצמו שלא יזיק אע״ג דברשות סמך דמתוך ששורין פיהם מחריפות החרדל חזרות ואוכלות את דובשן. ומקשי׳ מכלל דר׳ יוסי דפליג עלייהו סבר על הניזק להרחיק דיכול לומר מזיק לניזק הרחק עצמך ממני שלא תזוק ולהכי מתיר בחרדל ודבורים א״כ מאי שנא ממשרה וירק דלא פליג על רבנן כי היכי דפליג בחרדל. אלא ודאי מסתברא ר׳ יוסי סבר דעל המזיק רמי להרחיק דלא סמיך כרבנן וכי תימא א״כ מאי טעמא דר׳ יוסי דמתיר גבי חרדל לחודיה לסמוך ופליג עלייהו אמשרה וירק משום דהכי קאמר להו ר׳ יוסי לרבנן בשלמא לחנך תרתי במשרה ושומין מודינא לכו דעל המזיק להרחיק משום דהן מזיקין את הירק ואת הבצלים והם לא מזקי למשרה ושומין אבל גבי חרדל ודבורים דזה מזיק זה וזה מזיק זה פליגנא עלייכו דלא צריך חד מינייהו להרחיק טפי מחבריה ואמרי ליה רבנן לר׳ יוסי ל״ש בין חרדל למשרה וירק דכולן מזיקין ולא ניזוקין דחרדל מזיק לדבורים מתוך חריפות החרדל דאכלי דבורים מכחשו הדבש אבל דבורים לא מזקי לחרדל אמאי אמרת אי משום בינתא (בעתא בצתא) גרעינין דחרדל ליכא למיחש דאכלי ליה דבורים דכיון דהן דקין מאד לא משכחי להו דבורים ואי בטרפא

מסורת הש״ס

ה) נקמן כה:, ו) שיין לע״ז, ג) ל״ל מעט זמן. תס״ס, ד) ל״ל גס. רש״ס, ה) מזיק,

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ואי לא וכו׳ להרחיק את עצמו כל הרחקות: (ב) **בא״ד** לאקשויי **דבברייתא:** (ג) **אחר** ד״ה ואי לא ל״ל ד״ה וסבר ואת״ד ד״ה מכלל וכו׳ וג׳ דבורים אלו הל״א ואת״כ ל״ל ד״ה לגלוגי: (ד) **בא״ד** אי סמיך **פליגי** דכמסקינן וכו׳: (ה) **בא״ד** שיחלקו **בזה** דלרבנן כל״ל:

מוסף תוספות

א. דטרפא בכל שעה שהוא פורה הוא נלקט, ואע״פ שאוכלין ממנו מעט בין פריה לקיטה, דבר מועט הוא ואין זה נזק של כלום. רשב״ם. ב. [ו]כגון שבא עכשיו לסמוך ולזרוע החרדל ולא שנעשה החרדל כבר. שם.

רבינו גרשום (המשך)

כלומר אם תאמר שאוכלין העלין של חרדל מאי איכפת ליה הדר פארי. חזור וגדל ולהכי סבירא להו גבי חרדל ודבורין כגון משרה וירק; וזה נוטע בתוך שלו. אע״ג דמזיק לבור של חבירו דאי בעי בעל הבור דהוי ניזק להרחיק ירחיק דהאי לא יניח שלא יטע בתוך שלו אע״ג דמזיק ליה אלמא דסבר ר׳ יוסי דעל הניזק רמי להרחיק את עצמו: אלא לעולם ר׳ יוסי ודאי [ס״ל] על הניזק להרחיק וכי תימא א״כ מאי טעמא דמודה לרבנן במשרה וירק דמסברי דעל המזיק רמי לא תימא דמודה להו אלא לדבריהן דרבנן קאמר לדידי אפי׳ משרה וירק נמי לא צריך להרחיק משום דסבירא לי דעל הניזק להרחיק אלא לדידכו וכו׳:

לא משכחת ליה אי בטרפא הדר פארי: ולא נברכת הכובסין וכו': אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [א]לא שנו אלא מן המחמצן [ב]אבל מן הנדיין ד' אמות תניא נמי הכי נברכת הכובסין ד' אמות והא אנן תנן ג' טפחים אלא לאו ש"מ כדרב נחמן [ג]ואיכא דרמי להו מירמי תנן נברכת הכובסין ג' טפחים והתניא ארבע אמות אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא קשיא כאן מן המחמצן כאן מן הנדיין רב חייא בריה דרב אויא מתני לה בהדיא אלא אם כן הרחיק משפת מחמצן ולכותל ג' טפחים: וסד בסיד: איבעיא להו וסד בסיד תנן או דילמא או סד בסיד תנן [ד]פשיטא דוסד בסיד תנן דאי סלקא דעתך דאו סד בסיד תנן אם כן ליערבינהו וליתנינהו דילמא משום דלא דמי האי היזיקא להאי היזיקא רישא היזיקא [ה] דמתונא סיפא היזיקא דהבלא ת"ש [ו]רבי יהודה אומר סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן זה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד וזה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ה"ה דאף על גב דלא בא בידים נמי סד בסיד ובא בידים איצטריכא ליה סד"א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ"ל: מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת [ז] הסלעים וכו': תנן התם [ח]במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין מאי שנא הכא דקתני סלעים ולא קתני חול ומאי שנא התם דקתני חול ולא קתני סלעים אמר רב יוסף לפי שאין דרכן של בני אדם להטמין בסלעים אמר ליה אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בגיזי צמר ולשונות של ארגמן דתניא [ט]ה"טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן ובמוכין ואין מטלטלין אותן [י]אלא אמר אביי [1]יגיד עליו ריעו תנא הכא סלעים וה"ה לחול תנא התם חול והוא הדין לסלעים א"ל רבא אי יגיד עליו ריעו ליתנינהו לכולהו בחדא וליתני חדא מנייהו באידך [יא] וה"ה לאידך אלא אמר רבא התם היינו טעמא דלא קתני סלעים משום דמשתכי לה לקדרה הכא היינו טעמא דלא קתני חול משום דמחמימי חיים ומקרירי קריר והא תני רבי אושעיא חול התם במתונא תנא דידן נמי ליתני ולוקמיה במתונא הא תנא ליה אמת המים אטו מי לא קתני אמת המים וקתני נברכת הכובסין הנהו צריכי דאי תנא אמת המים משום דקביעא אבל נברכת הכובסין דלא קביעא אימא לא ואי תנא נברכת הכובסין משום דקוו וקיימי אבל אמת המים לא צריכא: מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה וכו': זרעים תיפוק ליה משום מחרישה במפולת יד מחרישה ותיפוק ליה משום זרעים בחורש לאילנות ותיפוק ליה משום מיא [יב]תנא בארץ ישראל קאי דכתיב [2]למטר השמים תשתה מים למימרא דזרעים לצדדין

הקרקע כיון דמעל הקרקע ליכא עירבובי שרי [1] כדמוכח בעירובין (דף נג.) ובמסכת כלאים (פ"ד) דזה סומך לגדר מכאן וזה מכאן וא"ת והיכי דמי שזורע לצדדין אי כשהרחיק ג' טפחים מן הצדדין [2] אפילו על גביו נמי ואי בלא הרחיק מן הצדדין נמי לא [3] ואומר ר"י דמיירי כשזורע הצדדין ברחוק ג' (1) טפחים מגפן היולא מן הקרקע מכל צד דליכא ערבוביא למעלה מן הקרקע ומכל מקום אסור לזרוע על גביו מפני שהשרשין נכנסין בתוך הגפן והוי כמרכיב זרעים באילן דאסור [4] ואם תאמר ומאי איריא דנקט גפן אפי' שאר אילן נמי אסור ואומר ר"י דשאר אילנות שהן קשין מותר לזרוע על גביו כנגד השורש דלא חיישינן שיכנס שורש הזרע בתוך האילן שהוא קשה אבל גפן שהוא רך חיישינן והאי (פירוקא) מלא ר"י בירושלמי בגמרא דהן משנה:

ה) [ג' טפחים לו סד בסיד]. ו) [מרחיקין את הגפת וכו' וסד בסיד ואי' בתוריהו בסי בעינן דוסד בסיד וכו']. ז) [ל' דזרעים לא מפקינן ממחרישה ומקשה מ"ט וכו']. ח) [ג' טפחים לו סד בסיד].

לא משכחת ליה. הדבורה לפי שהוא טמון בשרביטו: ואי בטרפא. ואם יאכל העלה: הדר פארי. חוזר ונומח: מן המחמצן. נברכת ששורין בו את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים עד שמחמיצין ומסריחין: אבל מן הנדיין. נברכת שכובסין ומשפשפין בה מתוך שהמים נתזין למרחוק צריך להרחיק ד' אמות: ה"ג או סד בסיד תנן. כלומר לו ירחיק לו סד: ליערבינהו. לתרתי בני ריש"א ומציעתא דהתם לו סד בסיד תנן אלא מדלא ערבינהו ש"מ דבריש"א וסד בסיד תנן דבעינן תרוייהו הרחקה וסיד: בא בידים אצטריך. למנקט ליה לתנא ואע"ג דה"ה לא בא בידים: במה טומנין. את החמין בשבת דאמור רבנן דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל והתם [שבת לד:] מפרש טעמא גזירה שמא יטמין בגמרא: לשונות של ארגמן. למר לבוע ואחר כך חזרו והחליקוהו במסרק ועשוי לשונות לשונות: וכי דרכן להטמין בהן. ואפ"ה איירי בהו רבנן: ציפי צמר. לאחר שסרקו ונפלו במסרק: ובמוכין. של שחקי בגדים שהסורק מוציא מבגדי הצמר בקוצים: ואין מטלטלין אותם. שהן מוקצים למלאכת בגדים: ה"ג אי יגיד עליו ריעו ליתנינהו לכולהו בחדא וליתני חדא מנייהו באידך ולימא כו': ליתנינהו לכולהו. כל הך משוס הבלא בחדא או כאן או אצל שבת: הכא דוקא. דמשכחי לה לקדירה. שמשברין את הקדירה כך שמעתי כאן ובכל מקום שמעתיו שמעלה חלודה: דמחממי חיים. כשנותנין בו דבר חם הוא מתחמם וגבי הטמנה מחממי הוא אצל גבי כותל קריר: והתנא רבי אושעיא. להרחקות דמתני' בתוספתא שלו (ד) וקאמר חול גנייהו: במתונא. אצל היזק לחלות שנאה ובחול לח ולא אצל היזק הבל: נברכת כובסין. לא קביעא כאמת המים שאמת המים (ט) עשויין להיות שם עולמית אצל זו הכובס פעמים שמשתנה לאומנות אחרת: דקוו וקיימי. וליחלוחן קשה יותר משל מים חיים: תיפוק ליה משום מחרישה. שהרי חרשו תחילה ואפי' לא זרע (1) ליה תנא לי' מרחיקין: במפולת יד. שזרעו בלא חרישה חופר במרה ואינו מעמיק כעומק המחרישה: ותיפוק ליה משום זרעים. שאתה חורשין סופן לזרוע והא קתני זרעים: בחורש לאילנות. שיש שם אילנות מימיים רגיס ובא לחרוש תחתיהם להשביחן: ותיפוק ליה משום מיא. שצריך להשקותן תמיד וכיון דאי אפשר לזרעים בלא מים למה ליה למתניהנו הא תנא ליה היזק דליחלוח אצל כותל: לצדדין

ה"ג ר"ח **בא** בידים אין לא בא בידים לא. אלמא לו סד בסיד תנן דדוקא בא בידים בעי הרחקה וסיד[א] ומשני הוא הדין לא בא ובא בידים אינצריך ליה כו' ויש פסרים דלא גרסי הא דיוקא אלא משני בא בידים שאני דקאמרי לה מאי קאמרי כו' ואין נראה דהיכי בעי למיפשט וסד בסיד תנן הא איכא דמיבעי הוה לי' דרבי יהודה גופיה אי תרוייהו בעי אי לאו כיון דהשתא סבר דאין חילוק בין בא בידים לבא בא:

משום דמשתכי. פי' הקונטרס (ו) דמשברין הקדירה אין דרך להטמין בהן ואם תאמר אכתי תיקשי וכי דרך להטמין בגיזי צמר כדפירן לעיל וי"ל דלעיל הוה בעי למימר דאין דרך להטמין בסלעים לפי שההבל יוצא מבין הסלעים ואינו מתקיים ואע"פ כ לפעמים טומנין בהן להכי פריך שפיר מגיזי צמר דתני לה משום דלפעמים טומנין בהן אבל הכא קאמר דאין דרך להטמין כלל בהן לפי שמשברין הקדירה והואיל ומילתא דלא שכיחא היא כלל לא חש למיתנייה[ב] ועוד יש לפרש דכיון דלא שכיחא היא כלל שרי להטמין בהן דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן וכן מנהג שלנו שאנו נוהגין להטמין בסלעים שהאש יוצא מהן שקורין קיילו"ש אבל מ"מ קשיא מה שהקשה בקונטר' דבכל מקום הוי שיתוף לשון חולדה כמו בחלו מציאות (ב"מ דף כו.) דשמיך טפי ובפ' הבונה (שבת דף קב:) דכיון דמשתכי לא עבדי הכי ובפרק קמא דתענית (דף ח.) אם לאית דור שהשמים משתכין עליו כנחושת ומפרש ר"ת בענין אחר דמשתכי דהבל שלהן מקלקל המאכל[ג] ולר"י נראה כפירוש רבינו חננאל דמה שאמר להרחיקם משום דמשתכי שמלקין את האדם ומחלידים אותה ומעלין עפר תיאום כדאמרינן לקמן גבי זרעים ולא משום הבל דאין מוסיפין שום הבל וטומנין בהן[ד] ואפילו לפי הספרים דגרסי סלעים היינו טעמא דלא קתני להו התם יש לפרש דהכי קאמר דלהכי לא קתני להו התם משום דטעמא דהבל שצריך להרחיקם לא משום הבל אלא משום דמשתכי וה"ר מרדכי הביא ראיה מירושלמי דגרסי'[ו] התם אימתי[ה] שהסלעים מרתיחין[ו] והכא אימתי שאין הסלעים מרתיחין א"ל יוסי כאן וכאן אין הסלעים מרתיחין אלא מפני שעושים עפר תיאום ומלקין ארעית הסותל:

דמחממי חיים. והא דאמר בפ' כילה (שבת דף לח:) ושם ד"ה ולא) כילה אין טומנין אותה לא בחול ולא באבק דרכים[ז] התם בחול שהוחם[ח] מחמת השמש דומיא דאבק דרכים:

המבריך את הגפן. (שיין לע"ב) פירוש גפן ימידי שהוא מושרש בארץ וכופף את הגפן באמצעיתו ומכסהו בקרקע ונשרש שם וקאמר מותר לזרוע את הצדדין דאף על גב שאינו רחוק שאשה טפחים ויונק עם הגפן מתחת הקרקע

ט) א מיי' פ"ט מהלכות שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קה סעיף י:
י) ב מיי' שם הלכה ה ועי' פי' במ"מ טוש"ע שם סעיף יא:
יא) ג מיי' שם הל' ו סמג טוש"ע שם סעיף י:
יב) ד מיי' פ"ד מהל' שבת הל' ו סמג לאוין שם טוש"ע ח"מ סי' רמז סעיף ג:
יג) ה מיי' וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעט סעיף ח:

מוסף רש"י

סלע הבא בידים. קרקע רך מתקשה מאליו (לעיל יז:). במה טומנין. הבא לאגן קדירה מעל גבי כירה ולעומעה בדבר אחר, ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל, מי הוא המוסיף ואסור (שבת מז:). בגיזי צמר. כמות שנגזזו (שם מח:). ובציפי צמר. לאחר שנפלוט ושתחוב כמין ממלנות משמיתין (שם:). ובלשונות של ארגמן. לאחר שנצבע ומוקיון אותן כעין לשונות ומוכיון אותן (שם:).

רבינו גרשום (המשך)

טפחים וסד בסיד ובא בידים איצטריכא ליה כו'. רוחא טפי מג' טפחים ולסוד בסיד קמ"ל דלא: מ"ש גבי מתני' דקתני סלעים משום הבלא ומ"ש גבי הטמנה דשום הבלא נמי היא וקתני חול ולא סלעים: הא"ל אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בלשונות של ארגמן ואמ"ה קתני להו סלעים נמי אע"ג דאין דרכן להטמין ליתנייהו: גיזי צמר והוא צמר הגדל מן הבהמה כמו שהוא. ציפי צמר זהו צמר סרוק ומלובן לצורך צביעה. וי"א ציפי צמר כריכות צמר גדול כדרך שמביאין הסוחרין ממדיינתן. ולשונות של ארגמן צמר שאינו טווי שצובעין בארגמן כדי לנסות ורוב צביעתו היה ארגמן. ובמוכין צמר שמסריקין מן הבגדים לאחר שמכבסין אותן: ויגיד עליו רעו. יוכיח עליו כלומר תנא הכי במתני' [סלעים] דמסקא הבלא וה"ה לחול דמסיק הבלא טפי תנא התם גבי שבת חול דאין טומנין משום דקא מבשל בשבת ה"ה לסלעים דמבשלין טפי. ואי יגיד עליו רעו דמשמע תרוייהו ליתנינהו תרוייהו סלעים וחול גבי בור או בחדא מתני' דדיינהן שוין אע"ג דלא כתיב באידך אלא בחד' מנייהו ודאי אמרי' יגיד עליו [רעו] ויוכיח על משנה זו דה"ה לתרוייהו אלא לאו ש"מ מדלא קתני לה הכי דלא אמרי' תני סלע הא"ה לחול תנא התם חול וה"ה לסלע ואכתי הדר קושין לדוכתא: דמשתבר לה לקדרה. שמשתברין בסלעים הקדרה ולהכי לא תנא אין טומנין בסלעין דלא אתי לאטמוני בגוייהו. וחול אמאי לא תנא הכא גבי כותל משום דזהו מנהג חול דמחמם חמים. כלומר אם מניחין אותם במקום שמתחמם מחמת דבר אחר או מחמת חמה או מחמת אור הכירה מתחמם ומוסיף הבלא להכי אין טומנין שמתחמם מחמת כן: אבל מקרירי קריר. כשהוא מונח במקום קור בגומא מתקרר יותר ולא מזיק כלל לכותל להכי לא תנא ליה והא קתני ר' הושעיא בתוספתא דידיה הני דמתני' דקתני חול. דתני בהדי הני דרישא דמזקי משום מתונתא לחלות. ולא קתני לה בהדי הנך דסיפא דגפת וזבל דהנהו משום הבלא. ומקשי' מי לא תנן אמת המים דקתני ברכת הכובסין אע"ג דלא צריך הכא נמי ליתני חול ומשני אמת המים וברכת הכובסין תרוייהו צריכי דאי תנא אמת המים דמרחיקין ג' טפחים הוה אמינא משום דקביעי כל הימים מרחיקין

דמקלקל לכותל אבל נברכת הכובסין דלא קביעי דמים מכונסין נינהו אימא אין מרחיקין: דקוו וקיימי ומחלידין בקרקע ואתיין עד היסוד מש"ה מרחיקין אבל אמת המים דלא קוו וקיימי דדרך הליכתן קא אזלי ואין מחלידין אימא דלא צריך להחזיק קמ"ל דודאי צריך: פיסקא מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה. משום דנכנסים שרשים של זרעים בכותל כדאמ' לקמן ומרמי לי'. הואיל דתני מחרישה למה לי למיתני זרעים פשיטא דאין זרעים באים אלא ע"י מחרישה ומשני דאפי' בלא מחרישה מצי לזרוע במפולת יד דא"צ מחרישה בזרעים משום כשזורעין בשורורים תולין שם שק מלא תבואה ומנקבין השק נקבים נקבים כשזורעין בכמה מקומות ונפלת התבואה יותר ממקום אחד ולאחר כן חורשין כדי לכסות את התבואה ולהשוות את התבואה בשדה. אבל כשזורעין ביד משוה התבואה בשדה וא"צ מחרישה מש"ה איצטריך למתני במתני' זרעים ומחרישה ג) דמזרעים לא מפקינן מחרישה ומקשה ומחרישה מ"ט איצטריך

ד) [ג' טפחים לו סד בסיד]. ה) [מרחיקין את הגפת וכו' וסד בסיד ואי' בתוריהו בסי בעינן דוסד בסיד וכו']. ו) [ל' דזרעים לא מפקינן ממחרישה ומקשה מ"ט וכו']. ז) [ל' דזרעים לא מפקינן ממחרישה ומקשה מ"ט וכו']. ח) [ג' טפחים לו סד בסיד].

תורה אור השלם

1 יַגִּיד עָלָיו רֵעוֹ מִקָּנֶה אַף עַל עוֹלָה: איוב לו לג
2 וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת לְמִטַּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָּיִם: דברים יא יא

גליון הש"ם

גמ' ואיבא דרמי להו מירמי. כעין זה פוסק [עח ע"א] לא ע"א וש"ר:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ריש"א הזיקא דמתונתא כל"ל וכן בפמוקי: (ב) שם ואם המלח ראת הסיד ואת הסלעים: (ג) שם וליתני מדא מיניהו בתיקדם ולימא יגיד עליו ריעו אלא אמר רבא: (ד) רש"י ד"ה והתנא ר' אושעיא וכו' שלו וקתני חול גנייהו: (ה) ד"ה נברכת וכו' שאמת המים עשויי להיות: (ו) ד"ה תיפוק וכו' לא זרע תנא בל"ל ותיפוק ליה בחדא: (ז) תוס' ד"ה משום וכו' הקונטרס כאן דמשברין את הקדרה ואין: (ח) בא"ד אימתי מפני שהסלעים: (ט) ד"ה דמחממי וכו' שהוסם מחום השמש: (י) ד"ה המבריך וכו' בגרמוק ג'. ג"ב עי' בפי' הר"ש מס' כלאים פ"ד:

מוסף תוספות

א. דאי לא, מאי שנא הכא בידים דנקט אלא ודאי משום דדיניה מתחלף. רשפ"א. ב. אבל גיזי צמר ולשונות של ארגמן, דזמנין דמטמין בהו כשיצטרך לחמין ואין לו במה להטמין. רשפ"א. ג. [ו]אין אדם טומן בהם, [ולכן] לא קתני. רמב"ן. ד. ונוסחאות יש דגרסינן הכא היינו טעמא דקתני סלעים משום דמשתכי, והיא גירסא נכונה מאד ועולה כמו שפירשנו. ריטב"א. ה. [ו]ביצה היא קרה. תוס' שבת לח: ו. דכל עיקר כלאים אינו אלא מפני התערובת שנראים גפנים וזרעים גדלים כאחת. תוס' ר"ש. ז. [היינו] לרבי עקיבא [אר] ששה טפחים לרבנן (כלאים פ"ו מ"א). ר"ן. ח. דהא צריך להרחיק כדי עבודת הגפן, דהיינו ששה טפחים לרבנן או שלשה לרבי עקיבא. שם. ט. וכל היכא דאיכא ג"ט על הגפן הנברכת תו לא משתרשי שרשי הזרעים בגופו של גפן. ריטב"א.

רבינו גרשום

פיסקא לא שנו דבג' טפחים סגי אלא מן המחמצן. אותו מקום ששורין בה בגדי כביסה עם צואת כלבים להכי קרי ליה מחמצן דכי היכי דמניחין את הביסה עד שתתחמץ דלא נגעי בה כך מניחין אלו בגדים דלא נגעו בהו עד שישורו יפה ולהכי סגי ברחוק ג' טפחים דלא אזלי טפי ולא מנתזו מן הכותל: אבל מן הנדיין. מקום שמכבסין הבגדים עצמן בתוך המים ומכין אותם ומנתזין על הכתלים מש"ה צריך להרחיק ד' אמות: איבעיא להו וסד בסיד תנן. דמשמע לבר מג' טפחים כלומר דתרוייהו צריך למיעבד להרחיק ג' טפחים ולסייד שוב החפירה בסיד או דלמא או סד בסיד תנן דמשמע או ג' טפחים ו) אמר ליה פשיטא דאו סד בסיד תנן דא"כ דס"ד דוסד בסיד תנן הא בבא אחריתי דקתני מרחיקין את הגפת ג) (כלומר) סד בסיד אי אתרוייהו בבי דסד בסיד ליערבינהו להנהו בבי דסד בסיד דמשמע אכולהו ותרי זמני וסד בסיד דמשמע אכולהו אימא לך דתרוייהו וסד בסיד נינהו והאי דלא עירב להו משום דתרוייהו צריכי דלא דמי הדיזקא דרישא להזיקא דסיפא דהיזק דרישא משום מתונא מחמת לחלוח מים דשיח ובורות. והאי היזקא דסיפא דהבלא הוא דגפת וזבל ומלח כולהו מסקי הבלא נינהו וקשי טפי ומש"ה צריך למיתנינהו דמחדא לא נפקא אידך ומיהא לא תפשוט. ת"ש זה מרחיק ג' טפחים מכאן כשיצור כותל בורו וסד בסיד הבור וכן נמי אידך וטעמא מאי בעי להרחיק ג' טפחים כל חד וחד ולסוד משום דבא בידים דאדעא רפיא היא. אבל לאו בא בידים דהוה צונמא חזקה לעולם לא צריך לסוד בסיד אם ירחיק ג' טפחים אלמא תפשוט מהכא דאו סד בסיד תנן לא לעולם מהא לא תפשוט ה"ה דאפי' לא בא בידים בעי ג'

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ט מהלכות שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קה סעיף י:
י ב מיי' שם הלכה ה ועי' פי' במ"מ טוש"ע שם סעיף יא:
יא ג מיי' שם הל' ו סמג טוש"ע שם סעיף י:
יב ד מיי' פ"ד מהל' שבת הל' ו סמג לאוין שם טוש"ע ח"מ סי' רמז סעיף ג:
יג ה מיי' וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעט סעיף ח:

התם בשופכין. וא"ת בשלמא אי מיירי במשתין אע"ג דתנא ליה אמת המים תנא ליה נמי האי דס"ד משום גיעותא ליתתי אבל אי מיירי בשופכין מאי קמ"ל הא תנא ליה אמת המים דמהאי טעמא אמר לעיל דלא תני חול י"ל דשאני חול שהוא כל שעה אבל הכותל אבל הכא מי רגלים כליס כרגא: **ותיובתא** דרבה בר בר חנה. ולא מצי לשנויי דכי קאמר רבה בר בר חנה בצוגמא חדא דהוה ליה לפרושי בהדיא ועוד דדרש מקרא ש"מ דלא מפליג: **אמר** רב טובי רקיק אינו ממעט. הך שמעתתא מייתי הכא אגב דפריך לקמן (מ) זרעים כיון דקשו לכותל שקיל להו: **רקיק** אינו ממעט בחלון. דייני חלון פי' ר"י ב"ר מרדכי על פי המציות דאם הוא חלון העשוי לתשמיש[א] שיעורו להבית טומאה בפותח טפח וכשיתמעט מטפח אפילו במשהו אינו מביא ואם הוא חלון שעשוי לאורה ועשוי בידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כמלא פונדיון האיטלקי שהוא סלע נירונית והיא יתירה על סלע סתם דסלע סתם הוא פחות ממלא מקדח סתם וכל שכן ממקדח גדול כדאמרינן בבכורות (דף נ:) ואותו חלון שעשוי לאורה אינו מתמעט מסתימת משהו כיון שהיה בו כשיעור אלא עד שיתמעט שלא יהא בשיריים (מ) רוס אצבעים על רוחב גודל ומאור שאינו עשוי בידי אדם אלא מעצמו כגון חרוהו מים או שרצים שיעורו מלא אגרוף מישב עליו לתשמיש שיעורו פותח טפח למאור שיעורו מלא מקדח ומלא אגרוף מפרש התם באגרופו של בן אבטיח ורבי יוסי אומר בראש כל אדם ושאינו עשוי (י) לאורה ולא לתשמיש אלא לאויר ולשמור גנות ופרדסים אותו שיעורו כמלא מקדח בינוני: **מאי אירא** רקיק כו'. השתא ס"ד דנקט רקיק דוקא משום דאית ביה תרתי חדא (כ) דלא סתימה מעליתא לפי שהוא רך ועשוי ליפול ועוד שאינו מבטלו משום הכי פריך אפי' עבה נמי שמתקיים הואיל ואינו מבטלו אינו ממעט: **ותיפוק** ליה. (ל) אפי' אם יבטלו דאינו חוזק משום דמקבל טומאה ותימה אם יבטל ליה תו לא מקבל טומאה וטהור כדמוכח בפרק העור והרוטב (חולין דף קכט. ושם) דאמר כיפת שאור שייחדה לשיבה בטלה ובית שסיכוכו בזרעים טהורים אלמא כיון דבטליה לא מקבל טומאה וי"ל דהתם מיירי כגון דעבד בהו שינוי מעשה דהא אמרי' (שבת דף נב:) כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאה אלא ע"י שינוי מעשה וה"ה באוכלין דבעינן שינוי מעשה דאפילו בידות האוכלין מוכח בפרק קמא דסוכה (דף יד. ושם) דאיכא תנא דאית ליה דבעינן בהו שינוי מעשה: **שנילושה במי פירות.** הו"מ לשנויי כגון שאין בו כביצה ובמסכת אהלות (פי"ג מ"ה) תשיב פחות מכביצה אוכלין בהדי הכי (מ) שאמר שממעטים את הטפח: **מי פירות.** פי' ר"ח כגון שמן ולא דק דשמן מכשיר הוא כדמוכח בפרק קמא דשבת (דף ה:) ובריש פרק חבית (שם קמד.) דשמן תשיב משקה אלא דוקא מוהל היולא מתחילה: **בתיבנא** סריא. תימה אכתי חזיא להבתמתו ע"י פירוך כדמוכח בפרק בתרא דשבת (דף קיח:) דאמרינן תא שמע מפרכין את התבן כו' אלמא מיטרח באוכלא שרי ומשני בתיבנא סריא וי"ל דהכא מיירי שהוא מוסרח כל כך דאפי' ע"י שוס תקון לא חזיא: **רואין** כל שאילו ינטלו. אין לפרש דטעם משום דסופו ליטול חבית וקופה ולהכי בעינן שיהו גרוגרות ותבן יכולין לעמוד בפני עצמן דא"כ למאי דפריך תבן הא קא חזי ליה ורוצה להוכיח מכאן דאפילו סופו ליטלו חוזק תיקשי ליה אמאי צריך שיכולין לעמוד בפני עצמן אלא אומר ר"י דכך הוא הדין דכל דבר החוזק בעינן שיוכל לעמוד בפני עצמו דקתני לעיל מהך משנה במסכת אהלות (פי"ו מ"ב) קודרי המת שהיו עוברין באכסדרה ובא אחד מהן והגיף את הדלת וסמכו במפתח אם יכולה דלת לעמוד בפני עצמה טהור ואם לאו טמא וכן חבית של גרוגרות וקופה של תבן שהן נתונין בחלון משמע דהכל חד טעמא הוא והיינו טעמא דסתימת ערלאי הוא דכיון שאינו יכול לעמוד בפני עצמו אי נמי משום דבעינן דבר החוזק עומד על ידי דבר שאינו מקבל טומאה ומיהו בפירוש משניות מצא ר"י דמפרש אפילו במפתח שאינו מקבל טומאה איירי (ז) ומטמא דלא תשיב אהל(ח) לחוץ בפני הטומאה כיון שעמד על ידי כלי אף על פי שאינו מקבל טומאה ורבי אליעזר פליג עלה בתוספתא וקאמר דטהור כיון שהמפתח אינו מקבל טומאה ואזלי לטעמייהו דפליגי במסכת אהלות (בפי"ו מ"ח) בנדבך שהוא נתון על גבי כלים אפילו כלי גלגים כלי אבנים כלי אדמה לרבי אליעזר נעשה אהל לטהר ולרבנן אינו נעשה אהל אלא כשהוא נתון על גבי אבנים:

היא

לצדדין קא משתרשי והא [ט]תנן [א]המבריך את הגפן בארץ אם אין על גבה עפר שלשה טפחים לא יביא זרע עליה ותני עלה [ב]אבל זורע את הצדדין אילך ואילך אמר רבי חגא בשם רבי יוסי מפני שמחלידין [ג]את הקרקע ומעלין עפר תיחוה: ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים וכו': אמר רבה בר בר חנה מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו דכתיב [ד]והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל והא אנן תנן ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים התם בשופכין (מ) [ג](ת"ש לא ישפוך אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים התם נמי בשופכין) ת"ש [ד]לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים בד"א בכותל לבינים אבל בכותל אבנים בכדי שלא יזיק וכמה טפח ושל צונמא מותר תיובתא דרבה בר בר חנה תיובתא והא רבה בר בר חנה קרא קאמר התם הכי קאמר אפילו מידי דדרכיה לאישתוני בקיר לא שביקנא ליה ומאי ניהו כלבא אמר ר' טובי בר קיסנא אמר שמואל [ד]רקיק אינו ממעט בחלון מאי איריא רקיק אפי' עבה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עבה (ס) כיון דאיחזי ליה לא מבטיל ליה אבל רקיק דממאים אימא בטולי מבטיל ליה קמ"ל ותיפוק ליה דהוה ליה דבר שהוא מקבל טומאה וכל דבר שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה [ה]שנילש במי פירות מיתיבי (ס) [ו]קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות המונחים בחלון רואין כל שאילו ינטלו ויכולין תבן וגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין ואם לאו אין חוצצין והא תבן חזי לבהמתו [ז]בסריא חזי לטינא [ח]דאית ביה קוצי חזי להסקה (ג) [ט]במתונא חזי להסק גדול הסק גדול לא שביח גרוגרות הא חזו ליה אמר שמואל [י]בשהתריפו וכן תני רבה בר אבוה בשהתריפו האי חבית היכי דמיא אי דפומא לבר היא

נגדדין קא משתרשי. ומחלידין מתחת לכותל ומקלקלים יסודו: **המבריך את הגפן.** גפן יחידי שאין בזרעים (ו) שאלמלא משום עירבוב דאין כרם בפחות מחמש גפנים שתים כנגד שתים ואחת יולא זנב אלא שלא ינק הזרע מן הגפן: **מבריך.** כמו ויבכך הגמלים (בראשית כד). כופף זמורת גפן מחובלת ומבריכה בקרקע בצידיה לכאן ולכאן וקורין בלע"ז פרובנייי"ר: **שמחלידין את הקרקע.** אלא הכותל במקומן ומעלין עפר תיחוה ומתמוטט (ד) קרקע יסוד הכותל לצדדין: **משתין בקיר.** אלמא דרך בני אדם כן: **בשופכין.** עביט מלא ושופכו שם: **לא ישתין.** ליכא לאוקמי אלא במשתין ממש: **בכותל לבינים.** שהם של טיט שנתיבשו בחמה והם נימוקים מחמת המים: **וכמה טפח.** מפני שמטשטש את הקרקע סמוך ליסוד הכותל: **וצונמא.** אם כותל זה בנוי בסלע דליכא למיחש (ה) בטישטוש קרקע: **מותר.** סמוך ממש ואסיפא קאי בכותל אבנים: **רקיק.** סופגנין חררה דקה ורכה: **אינו ממעט בחלון.** שבין בית לבית יש בו פותח טפח ומת מונח באחת מהן וטומאה בוקעת לצד שני אין רקיק (ו) ממעט שיעורו מלהוליא טומאה דכיון דראוי לאכילה לא מבטיל להתם דהוי כמחיצה: **אבל רקיק דמאים.** מתוך שהוא דק ולחלוח הכותל מרטבו נמאס: **שנילוש במי פירות.** שאינן מכשירין ואין אוכל מקבל טומאה בלא הכשר משקה הקרוי משקה כגון מים ויין וחלב: **וחבית מלא גרוגרות.** תאנים יבשים וכגון שלא הוכשרו: **לא שאילו ינטלו.** הקופה וחבית: **ויכולין.** התבן או הגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין בפני הטומאה: **ואם לאו אין חוצצין.** שהחבית והקופה אין חוצצין לפי שהן מקבלין טומאה: **סריא.** נרקב: **והא חזי לטינא.** ולא מבטל ליה: **דאית ביה קוצי.** (ו) והן היו רומסין ברגליהן בטיט: **הא חזו.** לאכילה כולהו הך תיובתא דשמואל דאמר מידי דחזי ליטלו משם לאחר זמן אין ממעט בחלון: **בשהתריפו.** התליעו: **אי פומיה לבר.** לצד הבית שאין המת בתוכו: שאין

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי' פ"ו מהל' גזלה הל' ז טוש"ע ח"ד סי' לה סעיף ד:
טו ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף ו:
טז ד ה מיי' פט"ו מהל' טומאת מת הלכה ח:
יז ו ז ח ט י מיי' שם הלכה ג:

רבינו גרשום

למתני מאחר דתנא דרעים לא צריך למתני מחרישה דודאי אין חרישה בלי זרעים ומשני לחורש לאילנות לצורך נטיעת אילנות דהכא ליכא זרעים ומש"ה איצטריך למתני מחרישה דמזרעים לא מפיק מחרישה: ותיפוק ליה מינה דמרחיקין. דמאחר דקתני מתני' מרחיקין אמת המים וכל הני ממילא איכא למשמע דמרחיקין זרעי' ומחרישה דהיינו משום מתונתא ותרתי דימני למה לי משום מתונתא והא מש"ה מרחיקין זרעים ומחרישה משום דמשקין הזרעים מן המים וקשה לכותל: תנא בא"י קאי. דלא משקי זרעים אלא מטר אבל בבבל דצריכי להן מים להשקות שדותיהן מתוך שהיא יושבת במים אם יבשו מים צריך להביא לשם מים כדי להשקות השדה שמתוך שהיא רגילה בכך צריך להשקות בכל שעה: מדקתני מתני' מרחיקין את הזרעים ג' טפחים. מכלל דזרעים לצדדין מעקמי ומשתרשי ואזלי ומש"ה מרחיקין כי היכי דלא ליזקו בכותל ורמינהו המבריך את הגפן בארץ שנוצץ ראש הגפן בקרקע ולאמצעיתו נמי כפהו ונוצצו בקרקע כדי שישתרש ויגדל הכרם אם אין על גבי הגפן הכפוף ונוצץ עפר גבוה ג' טפחים ה"ז לא יביא זרעים לשם ויזרע על גבו משום דקא ינקי הדדי ואיכא כלאים בכרם אבל אי איכא עפר ג' טפחים זורע על גבו דלא אזלי שרשין דזרעין טפי מעומק ג' טפחים ולא מסתבכי בשרשי הגפן. אי ליכא על גבו עפר ג' טפחים אין זורע על גבו דגפן אבל זורע את הצדדין של גפן אילך ואילך מכאן ומכאן ומש"ה מצי לזרוע בסמוך מכאן ומכאן דלא קא אזלי הזרעין לצדדין אלא יורדין כנגדן בקרקע וליכא למיחש דלישתרשי לצדדין ולישרבו בשרשי הגפן ואם כן אמאי מרחיקין אותן מן הכותל ג' טפחים: שמחלידין ונוקבין בקרקע ריבוי השרשין ומעלין עפר תיחוה ומרפין יסוד הכותל: **פיסקא** והכרתי לאחאב משתין בקיר. במילי דאסורא לא משתעי קרא אלא במילי דהיתרא: בשופכין מכלי: ת"ש לא ישתין. בפירוש: בכותל לבנים דרכן נינהו מש"ה מרחיקין ג' טפחים וצונמא שחזקה היא מותר להשתין כרבה בר בר חנה דאמר לעיל מותר להשתין: רקיק אינו ממעט בחלון. דקי"ל אם יש מת בבית ויש בו חלון טפח על טפח ואותו חלון פתוח לבית אחר וחלון שהוא טפח על טפח מכניס ומוציא את הטומאה ואם יש באותו חלון פת רקיק אחד אינו ממעט בחלון ומיטמא בית האחר דלא מיבטיל ליה ודעתיה עליה למיכליה וכמו כמאן דליתא מש"ה אין ממעט: אבל רקיק דממאס שמלוכלך מכאן ומכאן ודק הוא אינו יכול לקלופיה אימא מבטיל ליה ולמעט קמ"ל דלא: ותיפוק ליה דרקיק אינו ממעט משום דהוה ליה דבר המקבל טומאה משום דנילוש מעיקרא במים והוי מוכשר מחמת מים וכל דבר המקבל טומאה לסתום בו חלון שאם הטפח על טפח שלא תצא הטומאה או למעטו ואמאי איצטריך לאשמועינן דאינו ממעט. במי פירות ומי פירות אין מכשירין: לעמוד בפני עצמן בחלון. דחוצצת משום דחבית וקופה שהן כלי ומקבלין טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. והא תבן חזיא לבהמתו ולא מבטל ליה וחוצץ וקשיא לשמואל דאמר לעיל דכל מידי דחזיא ליה לא מבטל ליה ואינו חוצץ ומשני משום הכי חוצץ דודאי בטוליה בטליה ולא חזי ליה דתבנא סריא הוא. והא חזי לטינא ואמאי חוצץ הא לא מבטל ליה ומשני דאית ביה קוצים ולא חזי לטינא משום שגובלין הטיט ברגלים ואי הוי ביה קוצי היו נכנסין ברגליהן ומש"ה לא חזיא: היסק גדול לא שכיח. לא מיבעי ליה: בשהתריפו. שהתליעו: אי פומה של חבית. מחזרת מבחוץ:

מסורת הש"ס

(מ) כלאים פ"ז מ"ח, ג) [פי' רבינו חננאל יוקרין כח הקרקע כחולדה שדרה בעיקרי הכרמים. עיין ערך חלד ח"ן, ג) רש"ל מ"ז, ד) [תוספתא פ"ח], ה) אהלות פ"ו מ"ב ע"ש, ו) נ"ל שאלה, ז) [ומטעמא כנ"ל וע"י רש"ן], ח) נראה דל"ג אהל, דהכא בחלון ופתח שבגופן קיימי. אוכר המלך טומאת אוהל אות מג,

תורה אור השלם

1 הִנְנִי מֵבִיא אֵלֶיךָ רָעָה וּבִעַרְתִּי אַחֲרֶיךָ וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מַשְׁתִּין בְּקִיר וְעָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל:
מלכים א כא כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם בשופכין ת"ש לא ישתין אדם: (ב) שם לא מיבעיא עבה דכיון דחזי ליה: (ג) שם במתונתא: (ד) רש"י ד"ה שמתלדין וכו' ומתמוטט הקרקע שתחת יסוד: (ה) ד"ה וצונמא וכו' לטישטוש הקרקע: (ו) ד"ה אינו ממעט וכו' אין רקיק זה ממעט שיעורו וכו' לא מבטל ליה לתתם: (ז) ד"ה לאית וכו' והם היו: (ח) תוס' ד"ה אמר וכו' לקמן אזרעים: (ט) ד"ה רקיק וכו' אלא יאא בשיריים כ"א אצבע על רוחב גודל: (י) בא"ד ושאינו עשוי לא לאורה: (כ) ד"ה מאי וכו' חדא דלאו סתימה מעליתא היא לפי: (ל) ד"ה ותיפוק ליה פירוש אפי': (מ) ד"ה שילושה וכו' בהדי הכי שמממעטין כל"ל ותיבת שאמר נמחק:

לעזי רש"י

פרובנייי"ר [פרובייניי"ר]. להבריך גפן.

מוסף תוספות

א. ולזמן את עניני ולדבר עם חבירו. ריטב"ש.

שאין בה שלש על שלש. שאין מקבלין טומאה: **המדולדלין.** שתלושין ומעורין במקלפת והבהמה עומדת אצל החלון והאבר מונח על החלון **ותנן בהעור והרוטב** (חולין קכט.) מטמאין טומאת אוכלין במקומן **ולריכין הכשר ואלו לא הוכשרו: עובד כוכבים.** אינו מקבל טומאה וכן שמנה שהרי הוא כאבן לא חי ולא מת: **המלח.** לא מקבל טומאה דלאו אוכל הוא באנפי נפשיה: **וכלי חרס.** שאחוריו לצד אהל הטומאה: **והשלג והברד כו'.** הואיל וימוקים מאליהם אין ממעטים וכן מים שבכלי הואיל ואם יגטל הכלי אין עומדים בפני עצמן אין ממעטין בחלון: **הברד.** גלש"ן: **הכפור.** גריישלא"ן: **הגליד.** קרח לבן שאינו שלג: ר"ג **והא עשבים חזו לבהמתו.** וסופו ליטלן ואפ"ה כל כמה דאיתנהו התם ממעטי ותיובתא דשמואל: **באפרזתא** (ה). והוא סם המות לבהמה[ט]. ומאן דגרים באפרזתא טועה[ו] שהוא קורנס של נפחים: **ליון דקשו לכותל.** שמחלידין אותו כדאמרי' במתני' [יז.] שקיל להו ואפ"ה ממעט וקשה לשמואל: **בשאין חוץ לשלשה.** טפחים רחוק מן הכותל ועולין לתוך החלון לאשיחן: **חזי לקריעה.** לעשות טלאי: **בסמיכתא.** עב יותר מדאי: **לאומנא.** למקיז דם לקנח פי המכה: **בריסקא.** שהוא מסרטו: **אין בהן ארבעה על ארבעה מבעי ליה.** שזו היא שיעור של שק: **קלניתא.** עוף כחוש מאד ואין לאוי לשום אדם: **לעין קלניתא.** כחוש בקלניתא והוא מסרטו: **דאיתי ביה קולי.** ויסרטו את ידיו: **ליון דקשה לכותל.** כדתנן במתניתין [שם] דלית

היא גופה תיחוין. ותימה היכי תיחוץ הא לא מבטל ליה התם[א] ותירץ ר"י ב"ר מרדכי דכיון שהתיפו הגרוגרות[ב] גם החבית נתקלקל ומבטלו אבל קשה לר"י דבפ"ב דשבת (דף קנז. ושם) דאמר שפקקו את המאור בטפיח כי פקקו מאי הוי הא לא מבטל ליה ואינו חוזר וליכא למימר דביטלו הטפיח דא"כ היה בוזה בשבת ונראה לר"ת ולר"י דכלי חרס לא בעי ביטול אלא שפיר חוזר אע"ג דלא מבטל ליה והא דקתני לקמן דכלי חרס ממעט בחלון ופריך כלי חרס הא חזי ליה התם מיירי בממעט חלון מכשיעור אבל אינו סותם כל החלון להכי בעי ביטול[ב] אבל היכא דסותם כל החלון[ג] כי הכא דקתני חוזלין דמשמע דסותם לגמרי וכן הוה דפקקו את המאור התם ודאי [לא] בעי ביטול בכלי חרס ועוד אמר הר"ר שמואל דכלי עץ נמי אינו מקבל טומאה כגון העשוי לנחת לא בעי ביטול דבפ"ב דמגילה (דף כו:) גבי הוה בי כנישתא דיהודאי דהות פתיחא להוה אינדרונא דהוה בה מיתנא ובעו כהני לנלויי בה[ד] עד דאמר להו דלו תיבותא ואותבוה אגבא ואי צריך ביטול מאי מהני מאי היא תיבה דמסתמא לא ביטלוה שם ועוד שלא היו יכולים לבטלה שהיה ספר תורה מונח בה ואסור לשנותה[ו] בדבר אחר דמעלין בקודש ולא מורידין[ז]: **בחבית** של מתכת. הקשה ר"ת דחבית גופה תבא טומאה לבית אחר[ה] דע"י אהל נעשית המתכת כחלל להיות אבי אבות הטומאה[ו] כדמוכח במסכת אהלות והוי כחלל נמי לטמא אחרים באהל[ז] דכוליה קרא דוכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וגו' דריש לה בנזיר פרק כ"ג (דף נד. ושם) לענין אהל ונראה לרבינו תם דהכא מיירי כגון שהגרוגרות בולטות חוץ לפי חבית כל סביבותיו ומכסות אותו לגמרי שאין נראה כלל[ח] ודייק ר"ת מדנקט גרוגרות ולא נקט פירות לפי שהם מדובקות יחד אע"פ שיולאות חוץ לחבית אין נופלות וכי האי גוונא דייק בפרק חבית (שבת דף קמו.) ועוד אומר ר' יצחק דהכא מיירי בשאין חבית יולאה חוץ לכותל דהשתא דרך החלון לא יבא טומאה לבית דטומאה רלולה בוקעת ועולה ואינה מתפשטת לצדדין שהרי אין בו פותח טפח: **שעלו מאליהן.** תימה היאך ממעטין הטפח הא תנן במס' אהלות (פ"ח מ"ה) אלו לא מביאין ולא חוללין הזרעים והירקות המחוברין לקרקע חוץ מן הירקות שמנו פירוש הנהו דמנו לעיל דמביאין וחוללין האירוס והקיסוס וירקות חמור ולענת יוונית וא"כ היכי קתני דעשבין שעלו מאליהן דחוללין ותירץ רבינו תם דהתם מיירי לענין אהל דאין נעשין אהל לחוץ בפני הטומאה על מה שתחתיהם או שעליהם או להבית טומאה מפני שהרוח מנשבו ואינו עומד במקום אחד[ט] והוי דומיא דעוף הפורח שאינו לא חוזץ ולא מביא הקשה ר"י דהכא בגולה שמעתין לא בעינן מירוח לא בעשבים ולא בחבית דפריך לעיל היא גופה תיחוץ ובהגוזל קמא (ב"ק דף קה.) אמר רבא הרי[י] חבית שניקבה וסתמוה שמרים הליוה פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדין וי"ל דהתם[כ] דכתיב ואיש אשר יטמא וגו' מתוך הקהל[כא] יצא עובד כוכבים שאין לו קהל ואע"ג דהכמים עשאום כזבים לכל דבריהם[כב] (שבת דף פג. נדה דף לד.) כיון דמלאוריתא לא מקבלי טומאה חוללין מפני הטומאה וא"ת דבפרק יולא דופן (נדה דף מג:) אמר מומר בשרץ מבשבבת זרע שהשרץ אין לו חלוקת טומאה ומסיק שבבת זרע דחלוקה טומאה מה היא אלימא בין ישראלים לנכרים ה"נ הא איכא עכבר דים ועכבר דיבשה משמע דשרץ אין חלוקה טומאתו בין ישראל לנכרי לאו פירכא היא דאע"ג דאין עובדי כוכבים טמאים בשרץ אין לו חלוקת טומאה דומיא דשבבת זרע דבשבבת זרע גופה איכא חילוק אבל בשרץ גופיה אין חילוק אלא בהנהו דמקבלי ממנו טומאה הילכך צריך למינקט עכבר דים ועכבר דיבשה והא דאיצטריך מיעוטא (שבת פג. נדה לד.) דעובד כוכבים אינו מטמא בזיבה משום דטומאת זיבה לאו טומאת מגע היא ומטומאה זו לא אשכחן דאימעטו וכן שמונה אינו מקבל טומאה כשהוא חי דלא איקרי אדם: **והמלח.** משמע מהכא דאין מלח מקבל טומאה אבל השלג מיירי שלא חיבר עליו לאחילה דלא חשב עליו מיפוק ליה דהוי דבר המקבל טומאה כדמוכח במסכת נדה [דף יז. וע"ש ופע"ג ואותו ל"ל אבל השלג מיירי שלא חיבר עליו למשקה דלא מקבל טומאה וכו' וע"פ הג"ה זו מובנים דברי התוספות על נכון]: **כולן** אין ממעטין בחלון. וטעמא משום דאין מתקיימין[כג] וניימסין במים[כד] דליכא למימר דטעמא משום דקשו לכותל ושקיל להו דהא מלח נמי קשה לכותל וקתני דממעטו ומיירי כגון דמנחי בחספא והכך נמי ליתני דממעטי ודמנחי בחספא אלא אפילו דמנחי בחספא דלא קשו לכותל לא ממעטי: **חזי לקריעה דלבושא.** ואע"ג דאמר בפ"ק דסוכה (דף טז. ושם) ובשבת פרק כל הכלים (דף קכה.) דפחות משלש על שלש לא חזי לא לעביים ולא לעשיריס ודאי לא מקבל טומאה כיון דלא מצנעו ליה אבל מ"מ לא ממעט דלא מבטל ליה דקא שקיל ליה כי מ[כה] מצטרף[כא] לקריעה דלבושא: **כיון דאיכא צער בעלי חיים בו'.** וא"ת כולה בהמה שקיל ושדי לכלבים ומשני דמיתבא ההוא מלח בחספא דלא קשי לכותל. ומקשינן חספא גופא תיחוץ בלא מלח ואמאי נקט מלחה:

היא גופה תיחוץ דהא[ט] כלי חרש אינו מטמא מגבו[ל] [א]אלא דפומא לגאו ואי בעית אימא לעולם דפומא לבר הכא במאי עסקינן בחבית של מתכת מיתיבי [ב]עשבין שתלשן והניחן בחלון או שעלו מאליהן בחלונות ומטלוניות שאין בהן שלש על שלש והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ועוף ששכן בחלון ועובד כוכבים שישב בחלון ובן שמנה המונח בחלון והמלח וכלי חרס וספר תורה כולם ממעטין בחלון אבל השלג והברד והגליד והכפור והמים כולן אין ממעטין בחלון והא עשבין חזו לבהמתו [ג]באפרזתא[מ] או שעלו מאליהן כיון דקשו לכותל שקיל להו אמר רבה [ד]בכותל חורבה רב פפא אמר אפילו בכותל יישוב בבאין חוץ[נ] לשלשה לחלון מטלוניות [ה]חזו ליה לקריעה דלבושא [ה]בסמיכתא חזו לאומנא [ו]בריסקא אי בריסקא שאין בהן שלש על שלש שאין בהן ארבעה על ארבעה מיבעי ליה [ז]כעין ריסקא והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ערקא ואזלא [ח]בקשורה שחיט לה בטמאה מזבין לה לנכרי בכחושה פסיק שדי לה לכלבים כיון דאיכא צער בעלי חיים לא עביד ועוף ששכן בחלון פרח ואזיל [ט]בקשור שחיט ליה בטמא מזבין ליה לנכרי בקלניתא יהיב ליה לינוקא במסרט קלניתא לא מסרטא כעין קלניתא ועובד כוכבים שישב בחלון קאי ואזיל בכפות אתי חבריה שרי ליה במצורע אתי מצורע חבריה שרי ליה [כ]אלא בחבושי מלכות ובן שמנה המונח בחלון אתיא אמיה דריא ליה [כא]בשבת [כב]דתניא [כג]בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה מלח חזיא ליה [כד]במרירתא חזיא לעורות [כה]דאית בה קוצי כיון דקשיא לכותל שקלא [כו]דיתבא אחספא חספא גופא תיחוץ דלית

א) [מולין כה.], **ב)** [תוספפתא דלהלות פי"ד], **ג)** [עי' תוס' לקמן קיח. ד"ה דין], **ד)** שבת קלה. יבמות פ. [תוספפתא שבת פט"ז], **ה)** [ב"ק מז:], **ו)** [עי' רש"י ברכות לד. ובמגילה כה. ד"ה מרחפת ובגיטין נו: ד"ה אחרפתא ומצוה לישב וע"ע רש"י ב"ק מז: ד"ה בתפרזתא], **ז)** [צ"ל הרי אמרון], **ח)** צ"ל כמיס. רש"ש, **ט)** צ"ל מלטרך,

גליון הש"ם

גמרא חזי לה לקריעה. בערוך ערך רקע הגיליסא למרקע לטוחא ועיין מ"ק דף כח ע"א תוס' ד"ה מאן דקיע: **תוס'** ד"ה היא. גם החבית נתקלקל. כדאיתא בב"מ דף לח ע"ב וכרש"י שם ד"ה לקרקעים: **שם** ד"ה ועבו"ם כו' **יצא** עבו"ם שאין לו קהל. בגמרא שם דאם זה דללמא מכבת אמעטא ולא מטומאה ומסקינן דלגינו מקבל אוש אבר יטמא ולא יתחטא כל שיש לו טהרה יש לו טומאה ועע"ב:

הגהות הב"ח

(א) נב' אינו מעמא מגבו לא צריכא דפומא: **(ב)** שם בתפרזתא חזיא להסקה בלחים אי שעלו: **(ג)** שם חוץ משלשה לחלון: **(ד)** רש"י ד"ה בתפרזתא גרסי' והוא סם: **(ה)** תוס' ד"ה היא וכו' לגלוי בה כו' עד אמר להו: **(ו)** **בא"ד** לדבר אחר: **(ז)** ד"ה שעלו וכו' וי"ל דהתם בענין כל"ל ומיבע בכלי ממתק: **(ח)** ד"ה טולן וכו' ונימוסין ולריכא כל"ל ומיבע במים ממתק:

לעזי רש"י

גלש"א [גלצ"א]. קֶרַח. גריישלא"ן [גרישל"א]. ברד.

מוסף רש"י

ומניקתו מפני הסכנה. מפני שאלב הרבה בדליה ומביאה לידי חולי (שבת קלה.) אי: סכנת שיהם הבן ואם שלא יהבה חלב הדליה ותיאנה ותמות (יבמות פ:).

מוסף תוספות

א. דהא חזיא ליה. למב"ן. ב. כיון שסופו לינטל, הטומאה עוברת דרך מקצתו הפתוח. רבינו יונה. ג. שאין דרך לטומאה לינכס. שם. ד. אלא טעמא כדאמרן דכיון שסוגרין לגמרי אע"פ שעתידין לינטל חוצצין. רשב"ם. ה. דרך החלון. למב"ן. ו. כיון שקצתה באהל המת. ריטב"ם. אפי' בלא נגעה במת אלא שקבלה טומאה מן האהל של מת. ר"ן. ז. אשר החרב בתוכו טומאת שבעה כבא אל אהל המת. תוס' מיר נג: ח. וחוצצין בפני החבית. רשב"ם. ט. לא הויא חציצה יפה אבל למעט בחלון אם הם מתנענין מה בכך מ"מ ממעטין הן את החלון ואין בו פותח טפח. תוס' ריש. י. וכל שהוא טמא מעצמו אינו ממעט. למב"ן. יא. דנהי דלא חזי על הרוב דזימנין דבעי ליה עני על ידי הדחק ושקיל ליה. ריטב"ם.

עין משפט נר מצוה

יח א ב ג ד ה ו ז ח ט י מ"י פט"ו מהלכות טומאת מת הלכה ב:

יט כ מ"י פ"ל מהל' מילה הל' יג ועיין בכ"מ ופכ"ס מהל' שבת הל' ו טוש"ע א"ח סי' סי' של סעיף ח וטוש"ע י"ד סי' רסו סעיף יא:

כ ל מ נ מ"י פט"ו מהלכות טומאת מת הלכה ב:

רבינו גרשום

היא גופה תיחוץ בפני הטומאה. דהא קי"ל כלי חרס אינו מטמא מגבו: איבעית אימא דפומא לבר. (ומש"ה) אפ"ה אינה חוצצת: בחבית של מתכת. דמטמאה מגבה: או שעלה. שגדלו: ומטלניות שאין בהם ג' על ג'. דלא מקבלי טומאה. והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה אבל עדיין סרוכי בבהמה והן בחלון וכל הני מפרש לקמן למה ממעטין בחלון משום דלא הוי דבר חשוב ומבטלי להו אבל השלג וכול' אין ממעטין דמים הן: עשבים חזו לבהמה. ואמאי ממעטין הא לא מבטיל להו: באפרזתא. כלומר סם המות דבהמה דלא חזי לבהמה מש"ה מבטל ליה: כיון דקשי לכותל שקיל להו ולא מבטל להו ואמאי ממעטי בחלון. אמר רבא מש"ה ממעט דלא איכפת ליה מלקיית אותו כותל דחורבה היא ולא תליש להו בעוד שהטומאה בבית: בבאין חוץ מג' טפחים. חוץ מחלון דלא מזיק לכותל כלל וראשי ענפים מגיענין לכותל ליכא למיחש דילמא שקיל להו מש"ה ממעטין: ומטלניות. אמאי ממעט הא חזי לקריעה דלבושא לתקוני ומשני בסמיכתא דעב הוא ביותר ולא חזי: לאומנא. למקיז כלומר לקנח מן הדם ומשני בדשק דלא חזי לאומנא. אי הכי דמוקמת לה בדשק הא דתני שאין בהם ג' על ג' מש"ה לא מקבלי טומאה שאין בהן ד' על ד' מיבעי ליה דהכי דינא של שק. דעבה כעין שק ולא חזי שמחלדת כלי האומן כמו השק: בקלניתא. עוף הוא שכחש ביותר וארץ ליה בשר וקא מבטל ליה ומקשא הא חזי לינוקא לשחק בו ולא מבטל ליה ואמאי ממעט ומשני במסרט דלא חזי לינוקא והא קי"ל דקלניתא לא מסרט. ואמאי לא קמבטל ליה דחזיא לינוקא ומשני כעין קלניתא דכחוש הוא ביותר ומסרט: ועובד כוכבים ששכן בחלון. ה"ה נמי ישראל אלא מש"ה נקט עובד כוכבים ג) לא שרי ליה דעובדי כוכבים נמי מבדלו מן המצורע מפני הסכנה שלא יומות קודם שעתו: במרריתא. שאין ראוי למאכל: דאית בה קוצי. וכשמתקנו בו העור יכנסו הקוצים בידים ולהכי מבטל ליה. ומקשי' כיון דקשי מלח לכותל כדתני במתני' אמאי ממעט הא שקל ליה שלא ילקה הכותל ומשני דמיתבא ההוא מלח בחספא דלא קשי לכותל. ומקשינן חספא גופא תיחוץ בלא מלח ואמאי נקט מלחה:

ג) [נראה לל"ל עובד כוכבים לרבותא דאפילו עובד כוכבים לא שרי ליה דעובדי כוכבים נמי וכו'].

דלית בה שיעורא. פירוש דאין שיעור לחספא למעט מפותח טפח[א] ולא גרסינן כדתנן דמה ענין זה לשיעורי שבת אלא וכדתנן בוי"ו וה"פ ואמאי מלא ממעט[ב] הא כי שקיל חספא כשיעורא לו יסיר גם המלא כדי שלא יזיק את הכותל ואהא מייתי וכדתנן כלומר דמיירי נמי דלית ביה כדי ליתן בין פצים לחבירו דאין רואי לכלוס ולא שקיל ליה ואית ספרים דלא גרסי חספא גופיה תיפוק אלא גרסינן ותיפוק ליה משום חספא כלומר ותיפוק ליה שיסיר המלא כשיסיר חספא ומשני דלית בה שיעורא כדתנן כו' ולא שקיל ליה:

ושל חמור של שם מן האיצטרובלא. פי' רבינו חננאל דשל חמור ליכא טיריא דאין חמור טוחן בה אלא חמור קורא לבנין העליה הנוסאים את הריחים כמו שמלינו דעליה הנוסאים נקראים חמור כמו העץ שהמטה מוטלת עליו כדתנן (כלים פי"ח מ"ג) נקליטי המטה וחמור טהורים וכן העץ הסובל שידה תיבה ומגדל נקרא חמור דתנן[ב] חמור שתחת המלבן וספסלים שתחת הרגליים טהור וכן עץ שהנפח סומך עליו נקרא חמור דתנן (שם פי"ד מ"ג) חמור של נפחים (ו) טמאים וכן הריחים הבנין עשוי כמין כסא ועליה ריחים וזהו איצטרובל ואדם יושב כנגד במקום גבוה ורגליו (ז) מרווחת למטה ומסבב הגלגל ברגליו וטוחן ולית ביה טיריא אלא קול בעלמא אבל בריחים שאדם טוחן בידיו או בגופו אית ביה נדנוד והיא טיריא ולר"י נראה דשל חמור נמי טוחן ביד[ג] אלא (ח) כשהוא על גבי בנין כדתנן במס' זבים בפרק רביעי חמור של ריחים ושל יד והא דתניא בתוספת' בפ' קמא דמקילתין מרחיקין הריחים של יד שלשה מן השכב שהן ארבע מן הרכב ושל חמור שלשה מן האיצטרובל שהן ארבע מן הקלת לא משום דשל חמור אין טוחנין ביד אלא סתם של יד אין בהן חמור אלא ע"ג קרקע ולכך קתני בתר הכי ושל חמור אבל תרוייהו טוחנין ביד: **שמע מינה כליא דתנור טפח.** הא דלא קאמר נמי לעיל ש"מ שכב דריחים נמי טפח[ד] לפי שהיה פשוט להם אין היה: **תנור דידן כבירה דנחתומין דמי.**

כל אחד היה עושה תנור שלו כפי מה שהיה רואה גדול או קטן אבל כירות של נחתומין היו כולן שוות והיו בקיאין בהן ונפקא מינה למקח וממכר: **מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא.** השתא ס"ד דתיבוקות דסיפא היינו שבאין לקנות בחנות ומשום הכי פריך מ"ש אבל מפטיש וריחים לא פריך דאין שם נכנסין ויוצאין דמי שיש לו חטין לטחון נותן לבעל הריחים (ט) וכן פטיש:

דלית בה שיעורא. [ה] כדתנן חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו כלי חרס חזי ליה [א] דמיטנף חזי לאומנא [ב] דמנקב ספר תורה חזי למקרא [ג] בבלוי והא בעי גניזה [ד] שם תהא גניזתה [ה] (ואמר) רב [ו] בכל עושין מחיצה חוץ ממלח ורבב ושמואל אמר אפילו מלח אמר רב פפא ולא פליגי הא במלח סדומית הא במלח איסתרוקנית והשתא דאמר רבה עושה אדם שני צבורי מלח ומניח עליהם קורה שהמלח מעמדת את הקורה והקורה מעמדת את המלח אפי' מלח איסתרוקנית ולא פליגי הא דאיכא קורה הא דליכא קורה: מרחיקין את הריחים ג' מן השכב שהן ארבעה מן הרכב וכו': מאי טעמא [ז] משום טיריא והא תניא ושל חמור שלשה מן האיסטרוביל שהן ארבעה מן הקלת התם מאי טיריא איכא [ח] אלא משום קלא: ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה: אמר אביי שמע מינה כליא דתנור טפח נפקא מינה למקח וממכר: **מתני'** [ט] **לא יעמיד** אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גביו גובה ארבע אמות היה מעמידו בעלייה צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח [י] ואם הזיק משלם מה שהזיק **ר' שמעון** אומר לא אמרו כל השיעורין האלו אלא שאם הזיק פטור מלשלם [יא] לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר [יב] באמת ביין התירו אבל לא רפת בקר: **גמ'** והתניא בתנור ארבעה ובכירה שלשה אמר אביי כי תניא ההיא [יג] בדנחתומין [יד] דתנור דידן כי כירה דנחתומין [טו]: לא יפתח חנות וכו': [יז] **תנא** [יח] אם היתה רפת [יט] קודמת לאוצר מותר [כ] בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר מהו ריבה בחלונות מהו [כא] אכסדרה תחת האוצר מהו בנה עליה על גבי ביתו מהו [כב] תיקו בעי רב הונא בריה דרב יהושע תמרי ורמוני מאי [כג] תיקו: באמת ביין התירו וכו': **תנא** [כד] ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו אמר רב יוסף [כה] האי דידן אפילו קוטרא דשרגא נמי קשיא ליה א"ר ששת [כו] ואספסתא כרפת בקר דמיא: **מתני'** [כז] חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין [כח] אבל עושה כלים יוצא ומוכר בתוך השוק [כט] ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות: **גמ'** מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי סיפא אתאן לחצר אחרת א"ל רבא אי הכי ליתני חצר אחרת מותר אלא אמר רבא סיפא

מתני' ולא מקול התינוקות. קא סלקא דעתך תינוקות הבאים לקנות יין ושמן וכל דבר הנמכר בחנות: **גמ' מאי שנא רישא.** דקתני יכול לומר אני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין וסיפא קתני אינו יכול לומר לו אני יכול לישן מקול התינוקות: סיפא

כא א ב מיי' פט"ו מהל' טומאת מת הלכה ד: **כב** ג ד מיי' שם הל' ג: **כג** ה מיי' פט"ו מהל' שבת הל' כא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שסב סעיף ה השמיטו הא דמלח וכבב ע"ש: **כד** ו ז מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ז: **כה** ח ט מיי' שם הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ח: **כו** י מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ג: **כז** כ מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ח: **כח** ל מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ג: **כט** מ נ ס מיי' שם הל' יג וטוש"ע שם סעיף ג: ל ע פ צ מיי' שם הל' יב וטוש"ע שם סעיף ג: **לא** ק מיי' שם פ"ו הל' יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ג:

מוסף רש"י

בין פצים לחבירו. כשמסדרין פלימין ומנודיס וקורות ועושין סולר של קורות על הארץ ויש חלל בין זה לזה, סומכן מתחתיו שלא יתעקש (שבת פב.) או: כמו פלימי פחתים ופלימי חלונות הקטנים כמומה והן של עץ וסודרין אותם למטה ולמעלה ומשתי ריחות, ופעמים שהן קצרין ברוחב ומושיבין שניס זה בצד זה וכרין לרוחבן בשוה שלא יהא זה נמוך מזה ולא יהו עקומים וכשאחד נוטה נותן לתחתיו חרס או חצן להשוותו, או בשתין די ברוחב שניהס מבדילין זה מזה בינתים (ביצה לט.). **לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית.** בני העיר שעכבין עליו, שלא תבער אש בתקרה (ב"ק סא:). **מעזיבה.** טיח של סיד על תקרה ודומה לו בספר עזרא (נחמיה ג) ויעזבו ירושלים עד החומה (שם). **ובכירה.** שפחותה מתנור ואין מבעירין בתוכה אש גדול (שם) שאין היסק שבה גדול (ב"מ קיח:) **טפח.** מעזיבה יהא תחתיה (שם). **ואם הזיק.** שלקח הכיס והשליך את קניניו (שם). **חנות של נחתומין.** מוכרי לחם, שמקיקין שם שור תמיד (לעיל יח.). **תחת אוצרו.** עליה שאוצרין בה תבואה ושמן ויין והעשן קשה להן (שם). **ולא רפת בקר.** הריח קשה להן (שם).

רבינו גרשום

ומשני דלית ביה שיעור. מש"ה לא חייץ: בין פצים לחבירו. כעין שסומכין את הקורות המרוצעות על הקרקע כדי שלא יעקלו ומשימין תחת הקורה חתיכה של חרס לסומכן כמו שאנו רגילין לעשות באבנים: וכלי חרס נמי חזי ליה ושקל ליה ואמאי ממעט בחלון דאגב דצריכי לכלי נקט ליה עם המלח. ומשני דמיטנף דלא חזי: חזי לאומנא. לקבל בו דם: שם תהא גניזתו ומבטל ליה ולא שקל ליה: רבב. שומן: מחיצה. אי לענין שבת אי בפני הטומאה: מלח נמי ה) משפר כמים. מלח סדומית שעב הוא ואינו יפה ודאי עושין בו מחיצה לענין שבת משום דקא מבטל ליה ולא חזי אבל מלח אסתרוקנית שדק הוא לא מבטל ליה ואין עושין בו מחיצה: עושה אדם. לגבי מבוי. וקורה מעמדת את המלח שמכבשתו ומגנת עליו מן הגשמים. הא דאיכא קורה עושין בו מחיצה מפני שהקורה מעמידתו: **פיסקא** משום טיריא. שמזעזע הכותל מחמת בנין הרחיים הקבועין סמוך לכותל וי"א טיריא המיית הרחיים קשה לכותל. והני רחיים ג) שמחזיר מחזיר ג"ש מן האצטרובל קרי התחתון שכב הרחיים של חמור ורכב קרי קלת: מאי טריא איכא הא לא קביע בנינו בקרקע ולא מזעזע הקרקע ואמאי מרחיקין אלא משום קלא של רחיים שקשה לכותל מרחיקין הכא נמי משום קלא: לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית. אם העליה שעל גבי בית היא של חבירו אא"כ יש על גביו של תנור רוח העליה ד' אמות מפני הלהב שלא ידליק העליה: היה מעמיד. התנור בעליה שלו ותחת העליה בית של חבירו לא יעמידנו עד שיהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים כדי שלא יזיק לבית של חבירו. ואפ"ה אם הזיק משלם מה שהזיק דפחות מן השיעור הזה ג) אין יכול לדוחקו אבל מן השיעור הזה יכול חבירו לעכב עליו אבל מן השיעור הזה אין יכול לדוחקו: והתניא בתנור. בענין ד' טפחים ובכירה ג' והיכי קתני מתני' היה מעמיד בעליה עד שיהא תחתיו ג' ובכירה טפח באורצר כדי שיכנס הרוח באותן חלונות כדי לייבש תבואתו מהו. מי אמרי' הואיל דריבה לא יפתח אידך רפת בקר או דילמא הואיל דעדיין לא אצר בו כמו דלא עביד ולא כלום הוא ומצי למפתח דהוי ליה קדים: בנה עליה על גבי בית. סתם דלא ידעי אי לצורך אוצר בנאו או לא מאי: תמרי ורמוני. דלא מזיק להו הבלא אצר זה באוצרו מהו. מי אמרי' הואיל וכבר אצר בה תמרי ורמוני עדיין דעתו לאצור שם תבואה ולא יפתח או דילמא הואיל ועדיין לא אצר דבר דמזיק ליה הבלא מצי למפתח דהוה ליה קדים תיקו: באמת ביין התירו. לפתח חנותו תחת אוצר של חבירו מפני שמשביח הבלא והעשן: האי יין דידן אפי' קוטרא [דשרגא]. עשן הנר קשה ליה: ואספסתא. חזיז למיתן תחת אוצר יין של חבירו שהוא מתחמם מחמת שהוא לח ומסריחה וכרפת בקר דמי: **פיסקא** חנות שבחצר השותפין. אם רוצה חבירו לפתוח שם חנות יכול חבירו לעכב עליו ולומר ליה איני יכול לישן מקול הנכנסין ויוצאין בחנות לקנות אבל רשאי לעשות כלים בתוך החצר ויוצא ומוכרן: ולא מקול התינוקות. משמע ליה עכשיו תינוקות שבאין לקנות ממנו חפצים כעין שרגילין בני אדם לשלוח תינוקות בשליחותן מש"ה מקשה ליה בגמ' מ"ש רישא דקתני יכול חבירו למחות ולומר לו איני יכול לישן מפני הנכנסין והיוצאין ומ"ש סיפא דקתני אין יכול למחות בידו לא

ה) נגלאה דל"ל חוץ מרבב ומלח רבב משום שניהן כשמתחמם מלח נמי מפסד כמים. ו) [אולי ל"ל והני ריחים של חמור מרחיק ג' טפחים מן האצטרובל וד' מן הקלת ולהתחמון שנקרא שכב קרי אצטרובל ולרכב קרי קלת]. ז) [ונראה דל"ל דפחות מן השיעור הזה יכול מחבר לדוחקו ולעכב עליו אבל כשמרחיק כשיעור זה אינו יכול לדוחקו ולעכב עליו]

ה) שבת פב. ביצה לט., ו) [ל"ל אמר], ז) ב"ק סא: ב"מ קיח:, ח) [לעילים.], ט) [בכלאים פ"ב מ"ב ובתרומות פ"ב מ"ח ובב"מ נט: במשנה אחת באמת אמרו], י) גי' מ"ה [לפי פי' תוס'] ותנור, יא) [לעיל יח.], יב) [בסמ"ס ל"ג מי' אבל], יג) [בסמ"ס אבל אינו יכול], יד) [קונט רש"ש], טו) ל"ל דתניא. רש"ש.

גליון הש"ם

רש"י ד"ה מלח סדומית עבה וקשה כאבן. עי' פרש"י ביצה לט ע"א ד"ה סדומית ולזה הכמ"ב ע"ב ס"ק ופלגין בגרש"י הוא על מלח איסתרוקנית. וכן בסוגיין אפי' מלח איסתרוקנית ולא פליגי ל"ל אפי' מלח סדומית:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כי היכי דנחתומין דמי לא: (ב) שם רפת בקר קודמת: (ג) שם ריבה בחלונות מהו בנה כל"ל ותיבות אכסדרה תחת אוצר מהו נמחק: (ד) רש"י ד"ה ואם הזיק אחר שהיו שם: (ה) ד"ה כרפת וכו' שהוא לח מתחמם כל"ל ואות ו' נמחק: (ו) תוס' ד"ה ושל וכו' של נפחים טמא וכו': (ז) בא"ד ורגליו מתרוחות למטה ומסבב: (ח) בא"ד טוחן ביד אלא שהוא כל"ל ואות כ' נמחק: (ט) ד"ה מאי וכו' לנעל הריחים וטרחן וכן פטיש:

לעזי רש"י

ציירק"א. מסגרת עץ המקיפה אבן הריחיים. טרוויטרוויי"ר [טרוימויא"ה]. אפרכסת, (משפך שדרכו מכניסים חומר לריחיים וכדומה).

מוסף תוספות

א. אלא עם המלח הצבוד בתוכו. רשב"ש. ב. וליחוש שמא יצטרך לחרס כדי ליתן אותו בין פסים לחבירו. שם. ג. [ר]מתני' ניחא דאיכא טיריא שהרחיס ע"ג קרקע ומנדנד את הקרקע אבל היכא שהוא ע"ג בנין של עצים אינו מתנדנד. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ד. ונפק"מ למקח וממכר. רמב"ן.

רבינו גרשום (המשך)

כי תניא ההיא שיעור גדול בכירה ותנור של נחתומין משום דאיכא היסק גדול לא סגי אלא באותו שיעור דתנור דידן לא בעי אלא ג' טפחים כבירה של נחתומין: **פיסקא** בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר. שהיה בדעתו לשון שם תבואה ולא הספיק לשון שם תבואה עד שבנה אידך רפת בקר שלו מהו. מי אמרי' הא שכיבד וריבץ כמאן דכבר אצר שם תבואתו דמי ולא היה רפת קודם. ומאחר שכיבד וריבץ זה לא יפתח אידך רפת שלו ואם ת"ל הואיל דכיבד וריבץ זה לא יפתח אידך רפת בקר הא קמיבעיא לן ריבה חלונות

לא יחפור פרק שני בבא בתרא כא.

סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן. ומע"ג דקול הבא מחמת אחרים לא מלי מחויי: **משום הקנא יהושע בן גמלא.** אחד מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית שני כדאמר ביבמות (דף פא.): **ולמדתם** [1] **אותם** האב עצמו מצוה ללמדו: **פנ"ל.** הרבה מדינות בפלך אחד והוא לשון אפרכיא: **רב שמואל בר שילת.** מלמד תינוקות היה (לעיל דף מ:): **ואספי ליה.** האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו כשור שנותנין (ג) עליו עול על צוארו: **לא אמחייה אלא בערקתא דמסנא.** בלצועות של מנעלים כלומר מכה קלה שלא יוזק: **ליהוי לוותא לחבריה.** אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך אלא יסב עם האחרים בלוותא וסופו לתת לב: **רופא.** מוהל: **אומן.** מקיז דם: **מעכבין עליו.** מפני שמרבה עליהן קול ונכנסין ויוצאין: **לסופר יהודי.** מלמד תינוקות: **בסופר מתא.** מלמד תינוקות העיר ומושיב מלמדים תחתיו והוא מורה את כולם איך יעשו ויש שם קול גדול: **מתקנא יהושע בן גמלא ואילך.** שיסדו מלמדי תינוקות בכל עיר: **לא ממטינן ינוקא ממתא למתא.** ללמוד מיום ליום שמא יוזק בדרכים שהשטן מקטרג בשעת הסכנה שנאמר פן יקראנו אסון (בראשית מב) אלא יוכל לכוף בני אותו מתא להושיב מלמדי תינוקות: **פיטורא.** גשר רחב וחבירו במנחות (דף לה.) תיתורא דתפילין מקוס מושבם שדומה לגשר: **גמלא.** לוח קלרה: **סך מקרי דרדקי.** מנין תינוקות הראויין למלמד אחד: **ריש דוכנא.** שומע עם התינוקות מפי המלמד וחוזר ומשגירו בפי התינוקות ואותו ריש דוכנא נוטל שכר: **ומסייעין ליה ממתא.** לשכור לו אותו ריש דוכנא: **דינמא אתי ליתרשוי.** יתפאר בלבו שאין כמותו ויתרשל מן התינוקות ולא יירא שמא יסלקוהו: **לא שכן.** כשהשגיחו יתן לב להיות למד יפה שדואג מקנאת חבירו שסלקוהו מפניו **שיבייאנו בבני העיר: דגרים ולא דייק.** שלומד הרבה ולא דייק בלימוד התינוקות שלא ישתבשו: מאי

זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו. הוא אותו (ד) האיש דאמר רב יוסף (ביבמות דף פא.) תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת בייתוס לינאי המלך על דאוקים ליהושע בן גמלא בכהני דברבי ולדיק גמור היה כדאשכחן הכא והא דקאמר התם (שם) קטיר קא חזינא הכא לפי שהיו אחרים משובים ממנו [א]:

ולמדתם אותם ולמדתם אתם.

יש ספרים דלא גרסי ולמדתם אתם ודריש מדכתיב ולמדתם משמע (ה) מעצמכם: **כי מציון תצא תורה.** לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר לירא שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה: **כבן** שש כבן שבע. כבן שש בבריא כבן שבע בכחוש: **בבציר** מבר שית לא תקבל. והא דתנן במסכת אבות (פ"ה מכ"א) בן חמש שנים למקרא בבריא לגמרי כדאמר בכתובות (דף נ. וש"נ) הלומד בנו פחות מבן שש רץ אחריו ואינו מגיעו ואיכא דאמרי חבריו רצין אחריו ואין מגיעין אותו ותרוייהו איתנהו דחלים וגמיר ואיבעית אימא הא בכחוש והא בבריא: **אחד** מבני מבוי כו'. פי' רש"א דלא גרס מבוי [ב] אלא חצר דאי גרס מבוי תיקשי לאביי דשרי בחצר אחרת והיא דעושה אדם חנות בלא חנות של חבירו שרי (ו) לכל הפחות בחצר אחר ורבא נמי לא פליג עליה אלא דמוקי מתני' דשריא אף באותה חצר והא אסר אפילו בחצר אחרת אלא אחד מבני חצר גרס:

וגרדי. וא"ת ומאי שנא גרדי מבעל ריחים דתנן במתני' דאין יכול למחות בידו ולומר איני יכול ליתן מקול הריחים ומקול הפטיש וי"ל דמתני' בעושה לעצמו והכא בגרדי העושה לאחרים דאיכא נכנסין ויוצאין וא"ת הא אמרי' בסמוך האי בר מבואה דאוקי ריחיא כו' דינא הוא דמעכב עליה משום דאמר ליה קא פסקת לחיותי משמע דאי לאו משום דקא פסקת לחיותי היה יכול להעמיד שם הריחים אע"ג דעושה לאחרים ולקמן נמי תניא עושה אדם חנות בלא חנותו של חבירו כו' אלא על גב דאיכא נכנסין ויוצאין טובא ודוחק לחלק דהתם כבר יש יוצאין ונכנסין לריחים הראשון או לחנות הראשון וי"ל דהתם בחצר אחרת שרי א"נ מתני' נמי בעושה לאחרים ובריחים ובקול הפטיש אין נכנסין ויוצאין כל כך שנותנין לו פעם אחת וטוחן אבל בגרדי יש הרבה יוצאין ונכנסין שהרבה מביאין לו מטוה: **ולא** לסופר ארמאי. משמע דאם לא (ו) סופר הוה שרי להשכיר לארמאי וא"ת דאמרי' בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיד.) האי בר ישראל דזבין ליה ארעא לעובד כוכבים אמילרא דבר ישראל חבריה משמתינן ליה דא"ל אריא מרבעת אמילרא ודוחק לחלק בין מכר לשכירות ונראה לר"י דהתם כשישראל רגיל לקנות אבל אם אין ישראל רוצה לקנות מותר:

ז) **בסופר מתא.** אין נראה לפרש כפ"ה דסופר מתא היינו מלמד תינוקות של כל העיר דאיכא קול גדול דהא לקמן אמר רבא מקרי דרדקי וסופר מתא כמותרין ועומדין כיון דאשמועינן דמקרי דרדקי הוי פסידא אלא הדר ה"ה מלמד כל תינוקות העיר ואמאי איצטריך תו למינקט סופר מתא ואין לפרש נמי כפ"ה [ח] בהמקבל (ב"מ דף קט:) סופר מתא מספר אנשי העיר [ג] דהא קרי [ח] הכא בבריתא סופר אלא נראה כמו שפי' ר"ח סופר מתא כותב שטרות העיר [ד] ולהכי חשיב ליה לקמן פסידא אלא הדר אם נכתב השטר שלא כדין [ה]: **מתקנא** יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. תאמר הא אי הוה ממטינן להו למתא אחריתי יצטרכו מלמד בפני עצמן כיון דאיכא כ"ה ינוקי וא"כ מאי נפקא מינה וי"ל דנפקא מינה דאי הוו ב' מלמדי תינוקות באחד מתא היו יכולין להושיב חציים בפני זה וחצייה בפני זה:

סך מקרי דרדקי כ"ה ינוקי. אבל פחות מכאן אין בני העיר יכולין לכוף זה את זה להשכיר להם מלמד: פר"ח דרביה אקרייה זכר כדין והיינו רמייה דלא אשגח למידע היכי הוה קרי תלמידיה וכ"ג אבל אין נראה לפרש שגם רבו טעה ולימדו זכר דא"כ לאו רמייה הוא:

סופר

תורה אור השלם

1 וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים יא יט

2 וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר יְיָ אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר יְיָ מִירוּשָׁלִָם: ישעיהו ב ג

3 כִּי שִׁשֶּׁת חֳדָשִׁים יָשַׁב שָׁם יוֹאָב וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הִכָּרְתוֹ כָּל זָכָר בֶּאֱדוֹם: מלכים א יא טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא תורה וגו' ועדיין: (ב) שם מבעט כל"ל ותוס ר' ומתקה: (ג) רש"י ד"ה ואספי וכו' שנותנין לו עול: (ד) תוס' ד"ה זכור וכו' הוא אותו דאמר כל"ל ותיבת הא"ם ומתקה: (ה) ד"ה ולמדתם וכו' משמע אתם בעצמכם: (ו) ד"ה אחד וכו' שרי נמי לכל הפחות: (ז) ד"ה ולא וכו' דאם לא היה סופר וכו' וא"ת הא אמרי': (ח) ד"ה בסופר וכו' דהא קרי ליה הכא:

מוסף רש"י

ואספי ליה כתורא. הלעיטהו תורה כשור שאתה מלעיטו ואוכלו מאכל (כתובות נ).

מוסף תוספות

א. היו גדולים ממנו שהיו ראוים יותר להכהנה גדולה. תוס' הרא"ש ימות פא. ב. דהתם ליכא עיכוב בנכנסים ויוצאין. ריטב"א. ג. בתחפורת. ש"י ב"מ נ. ד. שמתקבצים בני העיר אצלו. רביו יונה. ה. [ד]אם כתב שטר בטעות, אין משלם לו ההפסד שהגיע לו ברעות השטר, דגרמא בעלמא הוא. שם (לקמן).

רבינו גרשום

מפני החינוקות של בית רבן שבאין ללמוד תורה זה אינו יכול לעכב עליו אפי' בחצר השותפין: מי שיש לו אב. שהיה חייב בלימודו מעלן: עד שית שנין לא תקבל ללומדו שאינו יכול לסבול עדיין טורח הלימוד: ואספי ליה כי אם תורא. כלומר תן עליו עול תורה כמו לשור זה שאובסין אותו בעל כרחו ומכניסין בו המאכל כדי שיהא שמן כך הכנס בו תורה: בערקתא דמסנא. ברצועי של מנעל הכהו ואל תכהו יותר מדאי שבשביל רוב הכאות אין מתפקח אא"כ קרי מנפשי' קרי ואי לא ליהוי צוותא לחבריה דקרי ואל תחוש להכותו יותר מדאי: בתינוקות דעובדי כוכבים. אם רוצה ללמוד ספר

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יב ופ"ב מהל' מ"מ הל' ז סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנו סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמה סעיף כב:

לג ב מיי' פ"ב מהלכות ת"ת הלכה ח סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' שם סעיף ז:

לד ג ד מיי' שם הל' ג טוש"ע י"ד שם סעיף ה וסעיף מ:

לה ה מיי' שם טוש"ע י"ד שם סעיף י:

לו ו טוש"ע שם סעיף ט:

לז ז ח ט י כ ל מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנו סעיף ח:

לח מ נ ס ע פ מיי' פ"ב מהל' מ"מ הל' ו סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף טז:

לט צ ק מיי' שם הל' ה טוש"ע י"ד שם סעיף טו:

מ ר מיי' שם טוש"ע יו"ד שם בהג"ה:

מא ש טוש"ע שם סעיף יח:

מב ת מיי' שם הל' ו טוש"ע י"ד שם סעיף יט:

רבינו גרשום (המשך)

רפואה או מקרא יכול לעכב עליו דלא מצי עביד: ולא לסופר יהודי. מלמד תינוקות אלמא דמצי מעכב. הכא במאי עסקינן בסופר מתא שהוא סופר העיר שכותב שטרות וספרים לכל מצי מעכב מחמת הנכנסין אצלו ואית דמפרשי בספר מתא שמגלח כל בני העיר: לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. מפני כן התקינו להושיב מלמדי תינוקות בכל פלך ופלך: ואי מפסיק נהרא לא ממטינן. דאיכא למיחש דלמא יהא רגיל למיזל לחודיה ונפיל לנהרא: תיתורא. גשר מרוחב: גמלא. גשר עשוי מנסר צר ומשני צדי הנהר קבועין ב' יתדות וקשור חבל א' מזה לזה ואותן העוברין על אותו נסר צר סומכין ידיהן בחבל ועוברין אבל התינוקות שאין בהן דעת לסמוך לא ממטינן דילמא אזיל לחודיה ונפיל: סך מקרי דרדקי. עד כ"ה תלמידים יכול ללמוד אחד: ריש דוכנא. ממונה תחתיו עד שיסייע לו ללמוד הנער. ואין מנכין לו לרב משכירותו כדי לשכור אותו ריש דוכנא אלא מסייעין ליה מתתא הצבור שוכרין אותו ריש דוכנא. מאי טעמא לא מסלקי' ליה לההוא דלא גריס כל כך דאי מסלקינן ליה ומותבינן להו קמיה ההוא דגרים טפי אתי לרשולי למימר הואיל דליכא דגריס כוותי לא מסלקי לי ואתי לרשולי. כל שכן דמותבינן להו קמיה ההוא דגרס טפי מימר אמר אי מרשילנא מסלקו להו מקמאי כי היכי דסלקי להו מקמיה דאידך ומעיין בהו שלא יבא אחר דגרס טפי מיניה ויסלקו ממנו. ומתעסק בהן הרבה משום קנאת סופרים תרבה חכמה שזה מקנא לזה: חד דגרים הרבה ולא דייק כל כך.

---

[1] כתובות נ., ב) ודימגין דנפלי שלמות ריש ואתמנן), ג) פי' מיצטבא נקרא דוכן כמש מיצטבא שפס יושבין עריוך ערך לקן, ד) (לקמן כב.), ה) פסחים קיב., ו) ל"ל אתם, ז) בדפוס הישן דפוס מנשמי בכל המוס' ספר בגלא וי"ו לק המחרון הכא בבריתא סופר הוא כוי"ו, ח) ולפנינו שם לא נמצא שום פי' ברש"י, והוא בהשאלה (דף לז). רש"ן],

[1] ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: דברים יא יט

[2] והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יי אל בית אלהי יעקב וירנו מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלם: ישעיהו ב ג

[3] כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרתו כל זכר באדום: מלכים א יא טז

כא: לא יחפור פרק שני בבא בתרא

סופר מתא. לא כמו שפירש בקונטרס כותב ספר תורה בטעות דאין זה פסידא דלא הדר דיכולין להגיהו אלא כדפרישית לעיל כותב שטרות: **ומקרי** דרדקי. פי' בקונטרס בהמקבל (ב"מ דף קט. ושם) דהוי פסידא דלא הדרא משום דשבשתא קיין דעל על וקשה לר"י דהא רבא גופיה אית ליה לעיל דשבשתא ממילא נפקא ואומר ר"י דהוה פסידא דלא הדר דאותה שעה שמלמד להם טעות הם מתבטלים [א] ואותה שעה אין יכולין להחזיר לעולם: **שתלא.** וא"ת מאי פסידא איכא אי יפסיד ישלם וי"ל דאינו מפסיד אלא שפושע שאין הטעיות גדילות כמו שהיו ראויות ליגדל [ב]: **מרחיקין מצודת הדג כו'.** אע"ג דר"ת מפרש דבדבר של הפקר אפי' רשע לא מיקרי כדתנן (פאה פ"ד מ"ג) גבי פאה פירס טליתו עליה מעבירין אותו ממנה וכן תנן בפ"ק דב"מ (דף י.) ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה ולא מיקרי רשע אלא בעני המהפך בחברה ובא אחר ונטלה משוס שאם לא ישתכר במקום זה ימצא להשתכר במקום אחר [ג] והך דשמעתא לא קשיא דאע"ג דהוי דבר של הפקר מ"מ בכמה מקומות ימצא שיוכל לפרוס מצודתו ועוד דהכא אומנותו בכך [ד] והא דאמרינן בפרק חזקת הבתים (לקמן דף ד:) נכסי כנעניים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מאי טעמא כנעני מכי מטא זוזי לידיה איסתלק ליה וישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה ופי' רש"ס התם דישראל המחזיק רשע מיהא מיקרי ולפי' ר"ת אפי' רשע לא הוי כיון שלא ימצא במקום אחר וקשה לרש"ס מהא דאמר בחזיהו נשך (ב"מ דף עג:) רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא נכרי ביתא אזל רבא וזבניה נטר תריסר ירחי שתא שקל אגר ביתא אמטייה לרבא א"ל הא דלא מטאי לה למר אגר ביתא עד השתא דאמר מר תתס משכנתא שתא ולא מצי נכרי לסלוקי והשתא כיון שקדמה חזקת רב מרי לחזקת רבא א"כ זכה בה רב מרי דנכסי הכנעני הרי הן כמדבר ואי מקרי רשע אתי שפיר דלא היה רוצה לזכות בה אבל לפירוש ר"ת דאפילו רשע לא מיקרי אמאי לא זכה בה רב מרי כיון דהיתר גמור הוא ושמא לפנים משורת הדין עבד ולריב"א נראה דחזקת רב מרי לא היתה אלא בתורת משכון ורבא קנה ממנו בשטר וזכה בה ואחר כך נתן מעות [וע"ע תוספות קדושין נט. ד"ה עני המהפך וכו' ותוס' ב"מ עג: סוף ד"ה נטר]: **תנאי היא דתניא כו'.** תימה לרש"ל דאמאי לא מייתי [ה] (הבריית) דלעיל דממה נפשך רבי יהודה דאמר לא יחלק חנויות קליות ואגוזים לתינוקות פליג אהך ברייתא ושמא ניחא לאתויי תנאי דפליגי בהדיא בהכי: **כופין בני מבוי זה את זה כו' ולא מלמד תינוקות.** נראה לר"י דבמלמד תינוקות נכריס אייריי ולא יתכן אי גרס לעיל אחד מבני מבוי דהא מוקמינן ליה (ו) בתינוקות נכריס ומעכבין עליו בני מבוי והכא קאמר דלשכינו אינו כופהו ואפילו רש"ג לא פליג אלא משוס דפסיק לחיותיה אבל משוס קול תינוקות לא חיישי ומיהו לפי מה שפירשתי [לעיל] דגרסינן אחד מבני חצר אתי שפיר ור' שמשון בן אברהם נראה דהכא בתינוקות ישראל ואפילו אחר תקנת יהושע בן גמלא ושאני הכא דכבר יש שם מלמד תינוקות אחר ובסמוך דקאמר דמודה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר (עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה דכתיב [1]תמחה את זכר עמלק אמר ליה והא אנן (ח) זכר קרינן א"ל אנא זכר אקריון אזל שייליה לרביה אמר ליה היאך אקריתן אמר ליה זכר שקל ספסירא למיקטליה אמר ליה אמאי א"ל (ט) דכתיב [2]ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל א שבקיה לההוא גברא דליקום בארור א"ל כתיב [2]וארור מונע חרבו מדם איכא דאמרי קטליה ואיכא דאמרי לא קטליה (י) ואמר רבא [3]מקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וסופר מתא כולן כמותרין ועומדין נינהו [3]כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר מותרה ועומד הוא אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה דינא הוא דמעכב עילויה דא"ל קא פסקת ליה לחיותי לימא מסייע ליה מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה שאני דגים דיהבי סייארא א"ל רבינא לרבא לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה (כ) דתנן רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילין (כ) אצלו וחכמים [4]מתירין אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם אלא דאמר ליה (ל) אנא קמפלגינא אמגוזי את פלוג שיוסקי אבל הכא אפילו רבנן מודו דא"ל קא פסקת ליה לחיותי מיתבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי תנאי היא דתניא (מ) כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד (נ) מבני בעלי אומניות (ס) ולשכנו אינו כופיהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופיהו אמר רב הונא בריה דרב יהושע (פ) פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב (צ) בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף (ק) ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר (ר) (עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) מאי זכר עמלק: אלא זכר עמלק: אלרוד מונע חרבו: סיפיה דהאי קרא הוא: **שתלא.** נוטע כרמו (ש) למחלה: **אומנא.** מקין דס: **סופר מתא.** לבלר: **למותרין ועומדין דמו.** שלא יקלקלו ואם קלקלו מסלק להו בלא אתריתא אע"פ שלא התרו בו קודם לכן: **פסידא דלא הדר.** כגון אלו שמשנתבלה הבהמה או הרג המקין והסופר כתב ספר תורה בטעות: **דאוקי ריחיא.** לטחון ולשכור: **מרחיקין מצודת הדג מן הדג.** לייל שנתן עיניו בדג עד שהכיר חוזו מרחיקין אאר ליידין מצודתם משם אלמא אע"ג דלא זכה ביה ולא מטא לידיה מרחיקין משם דא"ל קא פסקת לחיותי: **שאני דגים דיהבי סייארא.** נותנין עין בהבטה להיות (ג) נוהגים לרוץ למקום שראו שם מזונות הילכך כיון שהכיר זה חוזו ונתן מזונות בתוך מלא ריצתו בטוח הוא שילכדנו דה"ל כמאן דמטא לידיה ונמצא חבירו מזיקו אבל הכא מי שבא אצלי יבא ומי שבא אצלך יבא: **שמרגילים.** לבא אצלו כשאבותיהם שולחין אותן אל אל החנויות לקנות מן החנווניים: **שיוסקי.** שקדיס: **אבל הכא.** שזה העמיד תחילה והרגיל להשתכר בכך וזה בא לילך אצלו לאומנותו אומר לו פסקת לחיותאי: **שלא להושיב ביניהן חייט ובורסקי.** ממקום אחר להשכיר לו בית במבוי (ד) ויש כאן בני אותה אומנות: **ולשכינו.** הדר במבוי כמותו: **אינו כופהו.** מלילך לאותו אומנות: **רשב"ג אומר כו'.** ורב הונא הוא דאמר כרשב"ג: **מאי לעכב.** מלעשות כאן אומנותם ולהביא כאן למכור ואפילו לרבנן דאמרי לשכינו אינו כופהו: **ואי שייך בכרגא דהכא.** שנותן מס גולגלתו למושל העיר הזאת כבר מתא (פ) לא מצי בר מתא לעכב עליו כל העיר ופשיטא לי דבר מבוי אבר מבוי דנפשיה לא מצי מעכב את המבוי מלילך לאומנותו כרבנן ולא כרב הונא מיהו איבעיא לי בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי מי מצי מעכב (ו) בן המבוי הזה או לא מי הוי שכינו דאמור רבנן בבר מבואה דהוא מבוי קאמרי אבל בר מבואה אחרינא לאו שכינו הוא: **ומודה רב הונא.** דאמר לעיל בר מבואה דאוקי ריחיא כו' דאית ליה כרשב"ג מודי הוא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב לבר מבואה מלמד גם הוא בתינוקות שמתון כך יזהרו באומנותן שילאו זה מזה דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה: ומודה

מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה דכתיב [1]תמחה את זכר עמלק אמר ליה והא אנן (ח) זכר קרינן א"ל אנא זכר אקריון אזל שייליה לרביה אמר ליה היאך אקריתן אמר ליה זכר שקל ספסירא למיקטליה אמר ליה אמאי א"ל (ט) דכתיב [2]ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל א שבקיה לההוא גברא דליקום בארור א"ל כתיב [2]וארור מונע חרבו מדם איכא דאמרי קטליה ואיכא דאמרי לא קטליה (י) ואמר רבא [3]מקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וסופר מתא כולן כמותרין ועומדין נינהו [3]כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר מותרה ועומד הוא אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה דינא הוא דמעכב עילויה דא"ל קא פסקת ליה לחיותי לימא מסייע ליה מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה שאני דגים דיהבי סייארא א"ל רבינא לרבא לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה (כ) דתנן רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילין (כ) אצלו וחכמים [4]מתירין אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם אלא דאמר ליה (ל) אנא קמפלגינא אמגוזי את פלוג שיוסקי אבל הכא אפילו רבנן מודו דא"ל קא פסקת ליה לחיותי מיתבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי תנאי היא דתניא (מ) כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד (נ) מבני בעלי אומניות (ס) ולשכנו אינו כופיהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופיהו אמר רב הונא בריה דרב יהושע (פ) פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב (צ) בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף (ק) ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר (ר) (עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) קנאת

רבינו גרשום

מאי טעמא עבדת הכי דמשיירת נשים: האי בר מבואה (ח) מההוא מבוי (בני אדם) ולא היה רגיל לכך וקא מוקים ריחים שלו סמוך לריחים של חבירו: דינא הוא כו'. מרחיקין מצודת הדג מן הדג שאם היה רגיל אחד לפרוש מצודתו בְּשֶׁכָּר שחיקן במים ובא חבירו ורצה לעשות מצודתו כמו כן מרחיקין אותה מן מצודת חבירו כמלוא ריצת הדג דמצי למימר ליה קא פסקת חיותאי ותסייע לרב הונא. מהא לא תסייע ליה דשאני דגים דיהבי סיירא דמשום הכי מרחיקין מפני כי מסיר לו דבר שבא כבר למצודתו במאכל שמשים במצודתו לפי שכשמעיינין ורואין מאכל במקום אחר בורחין ממצודתו של זה והולכין לשם וגוזלו בידים דבר שכבר [בא] במצודתו אבל ברחוק פרסה אינו יכול להביט המאכל. אבל גבי ריחים דליכא למימר הכי דבר הבא לידי הסיר ממני שעדיין לא בא לידו כלום מודה דמצי לאוקמינהו במבוי: לימא דאמר כר' יהודה ולא כרבנן. מפני שמרגיל התינוקות לבוא אצלו ומצי למימר ליה שאר בעלי חנויות קא פסקת לחיותי: שיוסקי. שקדים: ומרחץ. שהיו רגילין לשכור מרחץ כדי לרחוץ: אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי. וקשיא לרב הונא: כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט. כלומר אומנין של מבוי אחד אינן רשאין להושיב במבוי זה שלא לדעת כולן ולשכינו שבמבוי שלו אינו כופהו שלא יזקק מן אומנותו משום דאמר ליה אתה עושה בתוך שלך ואני בתוך שלי: רשב"ג אומר אף לשכינו כופהו. ורב הונא ס"ל כרשב"ג: בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה. כלומר לשכינו לא מצי מעכב ורב הונא בריה דר"י לא ס"ל הא דרב הונא דלעיל. ג) לא צריכא דלא שייך מאי. מי אמרי' הואיל דממתא חדא תרוייהו אע"ג דלא שייך כרגייהו בחדא לא מצי מעכב ליה. או דלמא כיון דלמבוי דידיה הוא מצי מעכב דלא ליקבע במבוי דידיה תיקו:

תורה אור השלם

1 וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּחּ:
דברים כה יט

2 אָרוּר עֹשֵׂה מְלֶאכֶת יְיָ רָמִיָּה וְאָרוּר מֹנֵעַ חַרְבּוֹ מִדָּם:
ירמיהו מח י

הגהות הב"ח

(ח) גמ' זָכר קרינן ל"ל לדידי זָכר אקרינן: (ט) שם מפני שמרגילין לבוא אצלו: (י) רש"י ד"ה שאני דגים וכו' להיות רגילין לרוץ וכו' ונתן מצודה ומזונות וכו' וה"ל כמאן: (ד) ד"ה שלא וכו' כמבוי זה ויש כאן: (ה) ד"ה ואי שייך וכו' כבר מתא הוא ולא וכו' לא מצי מעכב מלילך כל"ל ותיבות את המבוי במתא: (ו) בא"ד מעכב עליה בן המבוי הזה או לא: (ז) תוס' ד"ה כופין וכו' מוקמינן ליה לעיל בתינוקות:

מוסף רש"י

מקרי ינוקא. פסידא דלא הדר הוא דשבשתא קיין דעל על (ב"מ קט.). אומנא. מוכל תינוקות (שם). וסופר מתא. המעבר את מנגי העיר בתפסורת (שם צז. ושם: ספר מתא).

מוסף תוספות

א. [מ]לימוד של אמת. תוס' ב"מ שם. ב. [ו]אינו משלם הפסד הריוח שהיה לו אם גדלו והצליחו. במוק"ג. [דמיירי]שרוצה העני להרויח בשכירות או כשרוצה לקנות דבר אחד וחבירו מקדים וקונה וכו' ומש"ה נקרא רשע כי למה מחזר על זאת שטרח בה חבירו, וכו' אבל אם היתה החררה דהפקר ליכא איסור שאם לא זכה בזאת לא ימצא אחרת. תוספות קידושין נט. ד. [ו]יורד לאומנתו. שם. ה. שהוא בן עירו. תוס' רי"ד. ו. כיון שהוא בן עירו ודינו כבר מבואה דנפשיה. שם. ז. [ד]יכול לומר לו אל תעשה במבואה דידי עבור במבואה דידך. שם. ח. אי קשיא, השתא אבר מתא אחריתי אי שייך בכרגא לא מצי מעכב וכו', אבר מבואה אחריני דהוא בר מתא מצי מעכב וכו', לק"מ דמאי דאמרן וכו' דלא מצי מעכב. שם.

ט) נראה דל"ל בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה מהסוא מבוי ולא היה כו': י) [מד' רבינו ז"ל אלו נראה שהיה גורס בכאן ואי שייך בכרגא דהכא הא אמרת דלא מצי לעכב לא לריכא דלא שייך מאי עד כאן וכ"ג מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שכנים שגרס כן ע"ש].

ל) [עי' תוס' גיטין סח. ד"ה ומתיבי, כ) [ב"מ קט.], ג) שם ס., ד) [שם], ה) [גי' רש"ל לפפ"ה והרל"ש מבעלין], ו) [תוספתא פ"ק], ז) [מפי' רש"י סל"ה ומודה רב הונא נראה דלא גרים לכל זה וכ"כ תוס' גי"כ לדחיית בסמוך ד"ה קנאת סופרים], ח) גמ"ש: כרמים, ט) [ל"ל המשנה],

תוספות

ד"ה אבר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר (עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל) מאי זכר עמלק: אלא זכר עמלק: אלרוד מונע חרבו: סיפיה דהאי קרא הוא: **שתלא.** נוטע כרמו (ש) למחלה: **אומנא.** מקין דס: **סופר מתא.** לבלר: **למותרין ועומדין דמו.** שלא יקלקלו ואם קלקלו מסלק להו בלא אתריתא אע"פ שלא התרו בו קודם לכן: **פסידא דלא הדר.** כגון אלו שמשנתבלה הבהמה או הרג המקין והסופר כתב ספר תורה בטעות: **דאוקי ריחיא.** לטחון ולשכור: **מרחיקין מצודת הדג מן הדג.** לייל שנתן עיניו בדג עד שהכיר חוזו מרחיקין אאר ליידין מצודתם משם אלמא אע"ג דלא זכה ביה ולא מטא לידיה מרחיקין משם דא"ל קא פסקת לחיותי: **שאני דגים דיהבי סייארא.** נותנין עין בהבטה להיות (ג) נוהגים לרוץ למקום שראו שם מזונות הילכך כיון שהכיר זה חוזו ונתן מזונות בתוך מלא ריצתו בטוח הוא שילכדנו דה"ל כמאן דמטא לידיה ונמצא חבירו מזיקו אבל הכא מי שבא אצלי יבא ומי שבא אצלך יבא: **שמרגילים.** לבא אצלו כשאבותיהם שולחין אותן אל אל החנויות לקנות מן החנווניים: **שיוסקי.** שקדים: **אבל הכא.** שזה העמיד תחילה והרגיל להשתכר בכך וזה בא לילך אצלו לאומנותו אומר לו פסקת לחיותאי: **שלא להושיב ביניהן חייט ובורסקי.** ממקום אחר להשכיר לו בית במבוי (ד) ויש כאן בני אותה אומנות: **ולשכינו.** הדר במבוי כמותו: **אינו כופהו.** מלילך לאותו אומנות: **רשב"ג אומר כו'.** ורב הונא הוא דאמר כרשב"ג: **מאי לעכב.** מלעשות כאן אומנותם ולהביא כאן למכור ואפילו לרבנן דאמרי לשכינו אינו כופהו: **ואי שייך בכרגא דהכא.** שנותן מס גולגלתו למושל העיר הזאת כבר מתא (פ) לא מצי בר מתא לעכב עליו כל העיר ופשיטא לי דבר מבוי אבר מבוי דנפשיה לא מצי מעכב את המבוי מלילך לאומנותו כרבנן ולא כרב הונא מיהו איבעיא לי בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי מי מצי מעכב (ו) בן המבוי הזה או לא מי הוי שכינו דאמור רבנן בבר מבואה דהוא מבוי קאמרי אבל בר מבואה אחרינא לאו שכינו הוא: **ומודה רב הונא.** דאמר לעיל בר מבואה דאוקי ריחיא כו' דאית ליה כרשב"ג מודי הוא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב לבר מבואה מלמד גם הוא בתינוקות שמתון כך יזהרו באומנותן שילאו זה מזה דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה: ומודה

מעכב ואף על גב דאיכא סבר כרבן שמעון בן גמליאל דריך לומר דרבן שמעון בן גמליאל לא פליג אמלמד תינוקות אלא אשארא: **פשיטא לי דבר מתא אבר מתא** [אחריתי מצי] **מעכב.** רב הונא בריה דרב יהושע כרבנן ס"ל ומיבעי ליה בר מבואה אבר מבואה דעלמא [ה] אי מצי מעכב אי הוי בכלל שכינו [ו] אי לאו [ז] כדפירש הקונטרס וכוותיה קיימא לן לגבי רב הונא דאמרא הוא: **ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב.** [ח] פירוש בני העיר אבל בני מבוי מצי מעכבי אלא יכנס במבואה: קנאת

ומודה רב הונא בריה דרב יהושע. אע"ג דאמר [כפ:] בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב מלבניא כאן ולמכור מודה הוא ברוכלין מוכרי בשמים המחזירין בעיירות להביא בשמים לנשים להתקשט בהן דלא מצו לעכב עליהן רוכלי העיר: **לאהדורי.** לחזר ולסבב

קנאת סופרים תרבה חכמה. ולא גרסי' כמו שיש בספריס דאמר מר עוזרא תיקן להם לישראל שיהו מושיבין סופר בכל סופר דהא לא חסיב ליה במרובה (ב"ק דף פב.) גבי עשר תקנות שתיקן: **מעלמא** אתו ולעלמא ליזבנן. מכאן משמע דביומא דשוקא היה מותר להלוות לבני אדם הבאים ממקומות אם לשוק לנכרים דאתו מעלמא אבל לבני המקום לא ודוקא בשוקא אבל לאהדורי לא: **אמר** ליה רבא לרב אדא בר אבא.

כן גרים רבינו חננאל ולא גרסי' בר אהבה דאותו היה בימי רבי כדאמרינן בקדושין (דף עב: ושם) היום יש רב אדא בר אהבה בחיקו של אברהם אבינו: **פיל שבלע כפיפה מצרית.** בפ' ר' ישמעאל (מנחות דף סט. ושם ד"ה פיל) איתא להך בעיא דהכא ומסיק התם למאי אי למבטל טומאתו תנינא כל הכלים יורדין לידי טומאה במתשבה ואין עולין מטומאה אלא בשיעור מעשה וקאמר לא צריכא דבלע הולין ועבדינהו כפיפה אי הוי עיכול והוי ככלי גלגיס או לא והכא בלע הולין בעא מיניה דאי כפיפה שלימה אמאי לא הוה בידיה מתני' היא וקשיא לר"ת א"כ אמאי לא נקטינו ליה שוקא הא בעיא זו לא איפשיטא התם וי"ל דמ"מ הוה ליה לאיתויי הגך לאיות דמייתי התם ודאי להו: **אנא** ענישתיה. כל אחד מהן היה מתאונן שעל ידו מת רב אדא משום דאמרינן בשבת בפ' שואל (דף קמט.) כל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחילתו של הקב"ה שנאמר (משלי יז) גם ענוש לנדיק לא טוב אלא רע וכתיב (תהלים ה) לא יגורך רע. ר"י: **וקמא** היכי סמיך. ס"ד דנפל אילי שכן משמע הלשון דקתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ומשני רב יהודה הכי קאמר כותל הבא לסמוך כו' ומתני' הכי פירוש מי שהיה גבול כותלו סמוך לכותל חבירו ורבא פריך דכותל קתני ולא גבול ופ"ת לרבא דאמר בריש פירקין דאסור לסמוך [ג] קמא היכי סמך [ד] ואפילו לפי' ר"ת דאמסקנא שרי רבא לכולהו לסמוך לבד מבור מ"מ [ה] אמאי לא פריך מהכא דהוי ריש אלא ממשנה וירק דהוי סיפא וי"ל דלא אסר רבא לסמוך אלא מילתא דמגופיה אתי היזק אבל הכא הכותל אינו מזיק כלום אלא שגורם [ו] למעבד הדוושא: אלא

[א] קנאת סופרים תרבה חכמה אמר רב נחמן בר יצחק ומודה רב הונא בריה דרב יהושע [ב] ברוכלין המחזירין בעיירות דלא מצי מעכב [ג] דאמר מר [ד] עזרא תקן להן לישראל שיהו רוכלין מחזירין בעיירות כדי שיהו תכשיטין מצויין לבנות ישראל [ה] והני מילי לאהדורי אבל לאקבועי לא [ו] ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לאקבועי נמי כי הא דרבא שרא להו לר' יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי דלא כהלכתא מאי טעמא כיון דרבנן נינהו אתו לטרדו מגירסייהו הנהו דיקולאי דאייתו דיקלאי לבבל אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו אתו לקמיה דרבינא אמר להו [ז] מעלמא אתו ולעלמא ליזבנו [ח] והני מילי ביומא דשוקא אבל בלא יומא דשוקא לא וביומא דשוקא נמי לא אמרינן [ט] אלא לזבוני בשוקא אבל לאהדורי [י] לא הנהו עמוראי דאייתו עמרא לפום נהרא אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו דינא הוא דמעכבי עלייכו אמרו ליה אית לן אשראי [יא] אמר להו [יב] זילו זבנו שיעור חיותייכו עד דעקריתו אשראי דידכו ואזליתו רב דימי מנהרדעא אייתי גרוגרות בספינה א"ל ריש גלותא לרבא פוק חזי אי צורבא מרבנן הוא נקיט ליה שוקא א"ל רבא לרב אדא בר אבא פוק תהי ליה בקנקניה נפק [אזל] בעא מיניה [יג] פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו לא הוה בידיה א"ל מר ניהו רבא [יד] טפח ליה בסנדליה א"ל בין דידי לרבא איכא טובא מיהו על כרחך אנא רבך ורבא רבה דרבך לא נקטו ליה שוקא פסיד גרוגרות דידיה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל חזי מר מאי עבדו לי א"ל מאן דלא שהייה לאוניתא דמלכא דאדום לא נשהייה לאוניתיך דכתיב [טו] כה אמר ה' על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך אדום [טז] לסיד נח נפשיה דרב אדא בר אבא רב יוסף אמר אנא ענישתיה דאנא לטייתיה רב דימי מנהרדעא אמר אנא ענישתיה דאפסיד גרוגרות דידי אביי אמר אנא ענישתיה דאמר להו לרבנן [יז] אדמגרמיתו גרמי בי אביי תו אכלו בישרא [שמינא] בי רבא ורבא אמר אנא ענישתיה [דכי הוה אזיל לבי טבחא למשקל אומצא] אמר להו לטבחי אנא שקילנא בישרא מיקמי שמעיה דרבא דאנא עדיפנא מיניה רב נחמן בר יצחק אמר אנא ענישתיה דרב נחמן בר יצחק ריש כלה הוה כל יומא מיקמי דניעול לכלה מרהיט בהדיה רב אדא בר אבא לשמעתיה והדר עייל לכלה ההוא יומא נקטוה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרב אדא בר אבא משום דלא הוו בסיומא אמרו ליה אימא לן הני שמעתתא דמעשר בהמה היכי אמרינהו רבא אמר להו הכי אמר רבא והכי אמר רבא אדהכי נגה ליה [לרב נחמן בר יצחק] [יח] (ולא אתי רב אדא בר אבא) אמרו ליה רבנן לרב נחמן בר יצחק קום דנגה לן למה יתיב מר אמר להו יתיבנא וקא [יט] מנטרא לערסיה דרב אדא בר אבא אדהכי נפק קלא דנח נפשיה דרב אדא בר אבא ומסתברא דרב נחמן בר יצחק ענשיה: **מתני'** [כ] מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות [כא] החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין כנגדן ארבע אמות: **גמ'** וקמא היכי סמיך אמר רב יהודה הכי קאמר הבא

[ב] דנפל דהוה מעיקרא היכי סמיך בקרוב מד' אמות: אמר רב יהודה. הכי תריץ מתני' הבא לסמוך תחלה לא יסמוך לכותל וכו':

מסורת הש"ס

[א] [לעיל כפ.], [ב] ב"ק פב:, [ג] מנחות סט., [ד] [מו"ק כה. ב"ק נ:], [ה] [נ"ל לשידר], [ו] [נ"ל אדמגרסיתו. עיין ערך גרס ח"], [ז] [רש"ל מ"ז וגרס רנב"י אתו רבנן א"ל לרב נב"י], [ח] [לעיל נ:], [ט] בפ"ק: נוי, [י] [ע"ש ד"ס היום וכרש"י שם וע"ע תוס' תענית כ: ד"ה ת"ל],

תורה אור השלם

1 כה אמר יי על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך אדום לשיד: עמוס ב א

גליון הש"ם

תוס' ד"ה וקבא בו' אבאי לא פריך מהבא. קשה לי על קושייתם הא מהכא לא היה ראיה לפתור ולחזור מכל שיטתי דלעיל ולהוכיח דגם לרבנן דר"י מותר לסמוך לרבא דהא כמו דמסיגין על אילן קדם לגוד דמיירי בלוקח ס"ע י"ל הכא דמיירי בלוקח המקום שאבל כותל חבירו. גם תמוה לי במה דנקטו קושייתם רק לס"ד דלעיל הא מבואר בסוגיא דמכדל דלמסקנא מה דקתני ר"י מתיר במכדל היינו דאמר לדבריהם דרבנן אתיא מסברא וירק אבל מכדל יהיה מותר לסמוך אף דבעל דבורים סמך בהיתר מ"מ כיון דקלא שם אבל כסונן ומזיק להמכדל מותר לזה להעמיד אבל מכדלו בלי הרחקה כיון דבעל דבורים מזיק גם אותו. ועלה אמרינן לעיל לרבנן היינו דרבנן לא היה לסם לאוק על סברא זו ומשני דס"ל דדבורים לא מזקי לאכדל עיי"ש היטב. א"כ הכא בדוחא דשייסם מזיקים זה לזה מה בכך שהרחאון העמיד כותלו תחלה מ"מ יבא השני מותר לסמוך כותלו דאמר לו כמו שכותלי מזיק אותך כן כותלך מזיק אותי וביותר דזה לא יתורך גם במרוגים דדוחא לא הוי מזיק ממש דמ"מ יאמר השני מה שאני מזיקך בדוחא כמו כן אתה מזיקני בדוחא. ויהיה בהכרח לאוקמי הכא בלוקח דהרחאון לא עשה אפילו קצת שלא כסונן זזה השני לריך ליתן כל הרחקה כמ"ש תוס' בסוגיא דאכדל ופע"ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל לאהדורי במתא לא: (ב) שם אית לן אשראי במתא אמר: (ג) שם וקא נטרנא לערסיה:

מוסף רש"י

כפיפה. קופה, מצרית. מלוני דקל (מנחות שם.). טפח ליה בסנדליה. הכהו על סנדלו, ל"א בעט בסנדלו (ב"ק לב: וכנ"ל מו"ק כה.). החלונות. אחד מבני הסופפין הבונה כותל בחלר כנגד חלונותיו של חבירו, בין מלמעלן. אם בכותל בנוה יותר מן החלונות לריך להגביה למעלה מהן ד' אמות, כדי שלא יעמוד על עופי כותלו וירלה, בין מלמטן. אם בכותל נמוך מן החלונות לריך להשפילו מהן ד"א כדי שלא יעמוד על עופי כותלו וירלה, בין מכנגדן. לריך להרחיק אם בכותל מן החלונות ד"א כדי שלא יפליל (לעיל ב:).

מוסף תוספות

א. ועבד להו כפיפה. תוס' מנחות סט. ב. דאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה. שם. ג. אלא מרחיק בורו ג"ט ואם יעשה חברו למחר בור בתוך שדהו ירחיק ג"ט אחרים. רביע יוצע. ד. היה לו לכנוס בתוך שלו ב' אמות ולכשיבנה חברו מחר הכותל סמוך לו יכנוס לתוך שלו ב' אמות אחרות. שם. ה. שאין זה נקרא מזיק, אלא מונע טוב מבעליו בעלמא הוא, וכל אימת דליכא כותל אחר אין כאן בעלים. רמב"ן.

עין משפט נר מצוה

מח א ב ג ד מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ט סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנו סעיף ו:
מט ה ו ז ח מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ז:
נ ט מיי' פ"ט שם הל' ט סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף יב:
נא י מיי' שם פ"ז הל' ח ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנד (סעיף ג וסעיף כב) [סעיף כא]:

רבינו גרשום

ברוכלין. שמוכרין תכשיטי נשים שרק וכחל אע"ג דלא שייכי בחד כרגא דלא מצי מעכב עליה האי רוכל דמתא: והני מילי דלא מצי מעכב לאהדורי לחזר וליילך משוק לשוק ומכבי למבוי ולמכור ולשוב לעירו אבל לקבוע חנותו בהני רוכלין למזבן תכשיטין לא: דלא כהלכתא. כלומר שלא ילמדו ממנו אחרים הלכה דלפנים משורת הדין עבד להו משום דרבנן נינהו דלא ליבטלו מגירסייהו ליילך ולחזר בכל העיר ומשוק לשוק: הנהו דקולאי. שמוכרין סלים. אתו דקולאי דמתא ומעכבי להו אמר להו לא מציתו מעכבי עליייהו דמעלמא אתי ולהנהו דאתי מעלמא לשוק לזבני אבל לאהדורי בבתים לזבונינהו לא דודאי מצי למיעכב עלייהו: אית לן אשראי במתא. חוב שחייבין לנו ממון וצריכין לנו לעכוכי הכא עד דפרעי לן והב לן רשותא דניזבין עד כפי חיותן עד דפרעי לן: נקיט ליה שוקא. שלא יכמור אדם עד שימכור כל גרוגרות שלו: תהי ליה. הוי מריח מה יש בו: מצרית. מצורי דקל מהו מי אמר' הואיל דהוות במעיו והקיאה [דרך] בית הרעי כמאכל שנתעכל דמי ונתבטל' ואין מקבלת טומאה או דלמא הואיל ואכתי קיימת היא דבר חשוב הוי ואינה מבוטלת ומקבלת טומא': אמר ליה. רב דימי לרב אדא מאן נינהו מר רבא את הוא רבא: טפח ליה. רב אדא לרב דימי בסנדליה כלומר שלא היה חשוב בעיניו: ורבא רביה דרבך. שהוא רבי ואנא רבך: מאן דלא שבקיה. לאוניתא (דעמון) דמואב למלכא דאדום: אדמגרמיתו גרמי בי אביי. שהיה רגיל לומר לתלמידי אביי כל זמן שאתם מגררין עצמות שאין בהן לחלוח בי אביי יכולין אתם ללמוד תורה כשורה וכהלכתא בי רבא לפי שאביי לא למד כל כך ולפיכך אמר אביי אנא ענישתיה שהיה מבזיני: ריש כלה הוה. שהיה רגיל לדרוש בשבת שלפני החג ורב נחמן היה דורש אותן שבתות והיו מתקבצין שם מהרבה מקומו' תלמידין לשמוע: עכביהו רב פפא ורב הונא לרב אדא בר אהבה משום דלא הוי בסיומא במס' בכורו' קמיה דרבא: קום והכנס לדרש דנגה לן שכבר עבר מן היום הרבה: קא נטרנא לערסיה. כלומר שמח לפי שהיה מצערו כל כך שלא בא אליו לעיין עמו הדרשה: **פיסקא** מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ונפל לא יסמוך כותל אחר. שלא יבנה שם כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו מכותל חבירו ד' אמות משום דוושא כדמפרש בגמ'. החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות כדמפרש בריש פ"ק: ומקשי' וכותל קמא

אלא אמר רבא ה"ק מי שהיה כותלו כו'. הקשה ריב"ם דלמה ליה למינקט בכי האי גוונא שהיה לו כותל ברחוק ארבע אמות ונפל ליתני שלא יסמוך כותלו לכותל חבירו אא"כ הרחיק ארבע אמות וליכא למימר דדוקא בכי האי גוונא שהיה רחוק כבר ארבע אמות והרחיק הראשון קאמר דלא יסמוך א"כ מאי פריך בסמוך טעמא שלא יאפיל אי משום סולם אבל משום דוושא לא: **אבל** משום דוושא לא. וא"ת ולימא דאיירי בעיר ישנה [א] ואומר ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבאחר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דיש לה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן היא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתיים היא דמרחיקין את הסולם מן הדוחק: **וכמה** אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' [ב] וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. וסה"ד וכמה) [ג]: **במדיר את כותלו.** ולא מצי לשנויי בגגיה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חצר יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

והא אנן תנן ארבע אמות. דמתני' איירי נמי מן הצד כיון דלא חייש לדוושא אלא משום חלונות: **לימא** תנן סתמא דלא כרבי יוסי. פר"ח מדקאמר הכא טפי לימא דלא כרבי יוסי ולא קאמר אמשניות דלעיל משמע דכולהו אתי כר"י והוי כולהו גירי דיליה דמהיא שעתא משתכחא היזיקא [ד] ולא פליג רבי יוסי אלא באילן [ד] ול"ל לפי' דמתניתין דלעיל הוי נמי גירי דיליה דמיד כשסומך הכותל מוגע הדוושא [ה]: **כדי** שיהא זוקף את הסולם. כשמכר ונתן לו זקיפת הסולם בחצירו אייר וקמ"ל דבעי ארבע אמות: **והא** גרמא הוא. תימה דלא פריך הכי לעיל גבי דוושא: **זאת** אומרת גרמא בנזקין אסור. ומעיקרא ס"ד כי היכי (ה) דמעיקרא פטור ה"נ דמותר הכא משמע דגרמא בנזקין דפטור וכן בפ' כילד הרגל (ב"ק דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן אפילו הוא פטור ובפרק הפרה (שם דף מז:) הכניס פירות לחצר בעל הבית שלא ברשות כו'. וקאמר בגמרא דאם אכלה והוזקה פטור ונתן שם המות לפני בהמת חבירו דפטור (שם) ושולם [ו] בעירו ביד חרש שוטה וקטן (שם נט:) ופורץ גדר בפני בהמת חבירו וכופף קמת חבירו בפני הדליקה ועושה מלאכה במי חטאת (שם נה: נו.) וליבה ולובנתו הרוח דפטור בכל הנך כדאמר בפרק הכונס (שם דף נט:) ומבעית חבירו דהוי נמי גרמא כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף כד:) דאיהו הוא דאבעית אנפשיה ובכילד הרגל (ב"ק דף כג:) שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור ויש ליתן טעם מאי שנא כל הני מדינא דגרמי כגון אחווי אחווי דהגזול בתרא (שם דף קטז: ושם) ומראה דינר לשולחני ונמצא רע ונפרלה אומר לו גדור ודן את הדין דחייב לר"מ אפילו לא נשא ונתן בידו והשורף שטרותיו של חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו ואחזר ומחלו וחילק רבינו יצחק לשון אח' דדינא דגרמי חייב היינו שעושה הוא עצמו היזק לממון חבירו [ז] ועוד חילק דדינא דגרמי דחייב היינו (ז) משעת מעשה שבא ההיזק [ח] ועל הכל קשה טיהר את הטמא ובעה"ב עצמו עירבן עם פירותיו ואמאי חייב דהוא עצמו אינו עושה היזק בממון חבירו וגם בשאתה שעה שמטהר אינו בא ההיזק ונראה לריב"א דדינא דגרמי הוי מטעם קנס כדמוכח בירושלמי ולכך כל היזק המלוי ורגיל לבא קנסו חכמים וטעם דקנסו שלא יהא כל אחד הולך ומזיק לחבירו בעין והיינו טעמא דמאן דמחייב בהיזק שאינו ניכר ואפשר בדשוגג נמי קנס רבי מאיר כי היכי דקנס במטמא ומדמע אחד שוגג ואחד מזיד:

הבא לסמוך לא יסמוך אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות מתקיף לה רבא והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני אלא אמר רבא [א]הכי קתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ארבע אמות ונפל לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות מ"ט דדוושא דהכא מעלי להתם אמר רב [ב]לא שנו אלא כותל גינה אבל כותל חצר אם בא לסמוך סומך רבי אושעיא אומר אחד כותל גינה ואחד כותל חצר אם בא לסמוך אינו סומך אמר רבי יוסי בר חנינא ולא פליגי [ג]הא בעיר ישנה הא בעיר חדשה תנן [ד]החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ארבע אמות [ד]ותני עלה מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה מלמטן שלא יעמוד ויראה ומכנגדן שלא יאפיל טעמא שלא יאפיל אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן [ה]בבא מן הצד [ו]וכמה אמר [ז] ייבא חמוה דאשיין בר נדבך משמיה דרב [ו]כמלא רחב חלון והלא מציץ א"ר זביד [ז]במדיר את כותלו והא אנן תנן ארבע אמות לא קשיא כאן מרוח אחת [ח]כאן משתי רוחות ת"ש ואת הכותל מן המזחילה ד' אמות כדי שיהא זוקף את הסולם טעמא משום סולם אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן במזחילה משופעת דאי משום דוושא הוא הא קא אזיל ואתי תותיה: **מתני'** [ט]מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמייה ואת [י]הכותל מן המזחילה ד' אמות כדי שיהא זוקף את הסולם: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' יוסי דאי ר"י הא אמר [ד]זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אפילו תימא ר' יוסי הא [ה]אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמר [ב]מודי רבי יוסי בגירי דידיה ה"נ זמנין דבהדי דמנח ליה [ו] יתבא בחור וקפצה והא גרמא הוא א"ר טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור רב יוסף הוה ליה הנהו תאלי דהוו אתו דאי משום דוושא הא אזיל ואתי תותיה. תחת הציפוע: **מתני'** מרחיקין את הסולם מן השובך. אם יש לזה שובך אחר סמוך לכותל שבין שתי החצירות וחבירו בא להעמיד סולם בחצירו אצל הכותל ירחיקנו מן השובך ארבע אמות: **כדי שלא תקפוץ הנמייה.** מן הסולם לשובך ותהרוג את היונים והיא חיה קטנה [ח]: **גמ' לימא מתני' דלא כרבי יוסי.** דפליג בסיפא דפירקין (כה:) בנוטע אילן סמוך לגדר וטובא מילי איכא במתניתין דומיא דלא כרבי יוסי אלא לימא אף זו דסולם ושובך דלא כרבי יוסי: **בגירי דיליה.** בחיים הבאים לו מיד גופו של בעל הבית ממש: **דבהדי דמנח ליה.** בעוד שאותו בסולם קפלה: **גרמא בניזקין אסור.** ואפי' [ד] למ"ד (ב"ק דף לח: ק.) דלא דאין דינא דגרמי ופטור מלשלם אסור לגרום וכשבא להעמיד גרמא להזיק חבירו מעכב: **תאלי.** דקליס קטנים: אומני

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב ייבא: (ב) שם דמגמ ליה (ויתבא בחור) תא"מ וכ"כ הש"י ל"ג ליה: (ג) רש"י ד"ה מן הצד שאין הכותל האחר מהלך: (ד) ד"ה גרמא וכו' ואפי' למאן דלא דאין וכו' מעכב עליו הס"ד: (ה) תוס' ד"ה זאת וכו' כי היכי דפטור ה"נ כל"ל ותיבת דמעיקרא נמחק: (ו) באא"ר היינו דבשעת מעשה בא היזיק:

לעזי רש"י

קעל"א [קילינט"א]. מרזב צינור. מרטרינ"א נמייה.

מוסף רש"י

מודי ר' יוסי בגירי דידיה. אע"ג דאמר על הניזק להרחיק את עצמו, הניחלי היכי דלא אדם עצמו מזיקו, כגון אילן וכול שכעבת נטיעתו אינו מזיקו אלא הפרכים גדילין ומתפשטין מאליהן לאחר זמן, אבל היכי דאדם עצמו מזיקו חוזק בו תליי מדה הוא דלא גרמא דניזקין הוא דתיפטר אלא מזיק ממש הוא ואדם מועד לעולם עד ויהן שוגג ומזיד (ב"מ קיז.).

מוסף תוספות

א. דלית בה משום דוושא [ו]כבתחלת חצר, וה"ה לבית. רבינו יונה. ב. [ו]קאמר מילתא באנפי נפשיה כמה ראוי להרחיק כשהוא מן הצד, טפח, וכו', ומיהו תלמודא סבר דאמתניתין קאי ולהכי פריך והא ד' אמות תנן. ריטב"א. ג. שמעכשיו ממש הם ראוים להזיק ממקומן בלי שום חידוש הרי הוא חשיב גירי. רימב"ן, וע"ע רמב"ן וכסב"ן. ד. משום דשרשים ליתנהו ומאילהם באים ומתחדשים. סס. ה. [ו]גרמא דגרירה הוא. רשב"ם. ו. אבל גרמא בנזקין הוא הגורם לאחר לעשות היזק שאינו אלא מזמין. רמב"ן. וע"ע בדינא דגרמי דאמר"ן בתוך. ז. דכל היכא דההיזק נעשה מיד בשעת מעשה נקרא דינא דגרמי. רל"ש. וע"ש שמצאתי בפרקות כל הגמרות.

רבינו גרשום

והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני. כלומר להוסיף על המשנה ולתרצה את יכול אבל לחסר מינה אין אתה יכול: אלא אמר רבא הכי קאמר מי שהיה וכו'. מאי טעמא דוושא דהכא מהני התם כלומר משה"ה צריכה להרחיק ד' אמות כדי שיהיו דשין שם בני אדם העוברין בינתים ומעלי ההיא דישה לכותל שניהם שמתחזקין היסודות: אמר רב לא שנו. דצריך להרחיק ד' אמות אלא מכותל גינה שאין דשין שם בני אדם בשדה מחמת הירקות אבל בכותל חצר שנידרושה היא מעיקרא שאינה צריכה חזוק הבא לסמוך סומך בפחות מד': בעיר ישנה. שנידרושה היא מכמה שנים אם בא לסמוך סומך אבל בעיר חדשה אינו סומך בלא הרחקה מפני שצריכה דישה לחזק: מלמעלן. אם בנה כותלו מן הצד סמוך לחלון חבירו צריך להגביה הכותל ד' אמות יותר מן החלון: כדי שלא יעמוד על כותלו וישוח ויציץ בחלון. ואם נמצינו כותלו מן החלון צריך להנמיכו מן החלון ד' אמות: שלא יעמוד. על כותלו זקוף ויראה בחלון ואם בנהו כנגדו צריך להרחיק ד' אמות שלא יאפיל חלונו: הכא במאי עסקינן. דקתני שלא יאפיל בבונהו מן הצד של חלון ולא כנגדו וצריך להרחיק מן החלון כדי שלא יאפיל דהשתא לא מצי למידק דטעמא שלא יאפיל אבל משום דוושא לא דהא איכא מקום דוושא טובא אלא דוק מיניה הכי ומכנגדן כלומר אם בונהו מכנגד חלון צריך להרחיק ד' אמות כדי שלא יאפיל אבל אם בונהו מן הצד סמוך לחלון אין צריך להרחיק כולי האי ד' אמות דבבציר מהכי סגי דמן צדי חלון לא מאפיל עליה כולי האי כמו מכנגדו ובבציר הרחקה סגי: וכמה. שיעור צריך להרחיק כותלו מן צד החלון: כמלוא רוחב חלון. צריך להרחיק ולא מאפיל. ומקשי' הואיל ולא מרחיק כותלו משום היזק אורה אלא מלא רוחב החלון לא מגבי ליה נמי משום היזק ראיה למעלה מן החלון אלא כמלא רוחב חלון הא מציץ א"כ יכול להציץ בחלון: במדיר את כותלו. שעושהו חד למעלה כמדרון מכאן ומכאן שאינו יכול לעמוד עליו ולהציץ: והא אנן תנן ד' אמות צריך להרחיק. והיכי מצית למימר כמלא רוחב חלון. לא קשיא כאן מרוח אחת כלומר אם בנה כותל מרוח אחת מצידו אחד של חלון אינו צריך להרחיק אלא מלא רוחב חלון והא דקתני מתני' ד' אמות מן הצד נמי מיירי וכגון שבנה ב' כתלים מב' רוחות של חלון הואיל ואלו ב' כתלים מאפילים הרבה מש"ה צריך להרחיק כל כותל וכותל מצד החלון ד' אמות. תנן ואת הכותל מרחיקין מן המזחילה של חבירו ד' אמות. שאם יש לחבירו חזקה בחצירו שהמזחילה של גגו שופכת בחצרו הואיל ויש לו כך חזקה יכול לזקוף סולם בחצר חבירו בעל כורחו ולעלות על גגו ואם רצה זה לבנות כותל סמוך לגגו צריך להרחיק ד' אמות ממנו כדי זקיפת סולם: הכא במאי עסקינן. דקתני זקיפת סולם ולאו משום דוושא צריך למיתני: דמצי אזלי תותי. ההיא בצד כותלו של חבירו ולאיידך סולם בצד כותלו מרחיקו מן השובך: מודה ר' יוסי בגרירה. כלומר הכא שאני דהוי כעין שזורק אדם חץ ומזיק באותה זריקה דחייב בו כך אם מזיק אדם לחבירו בידים ודאי חייב אע"ג דעביד בתוך שלו ומ"מ הוי הכא גרירה דזימנין דבהדי דמנח ליה לסולם בתוך ד' אמות שלו זימנין דייתבא ההיא נמייה בחור וקפצה לשובך והיינו גרירה דידיה והכא מודה דמרחיקין ד' אמות: והא גרמא היא. דבאותה גרמא שלו קפצה ולאו דעביד איהו בידיה דלא קא מאבילי היונים לנמייה והא דמודה ר' יוסי דבגרירה דידיה חייב היכא דעביד איהו בידים כדגרסי' בב"מ דף קי"ז דהנהו בי תרי דהוו דיירי חד בעליונה וחד בתחתונה כו' דהכא מודה ר' יוסי בגרירה דידיה משום דעילאי משי ידיה ונפל על תתאה דעבד בידים אבל הכא הא גרמא היא ואמאי חייב: תאלי. אילנות בחורים:

מסורת הש"ס

(א) נעיל ב:, ג) נ"מ וכמה טפח, ג) נ"מ במרדד. רש"ל, ד) [נעיל י:; לקמן כה:], ה) [לקמן כה: ב"מ קיז.], ו) ב"מ ל"מ ולא יהיו וכו' שיעורא, ז) בס"מ: כולה, ח) [בחולין נב: כתב רש"י ד"ה שהיא מרטרינ"א בלע"ז], ט) [וע"ע תוס' יומא עו. ד"ה הני תמצה ותוס' פסחים נג. ד"ה תתן ותוס' בכורות כט. סד"ה היכי אזיל ותוס' מזר ל. ד"ה פשיטא], י) נ"מ בבערה.

הגהות הגר"א

(א) ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבאחר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דיש לה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן הא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתיים הא דמרחיקין את הסולם מן הדוחק:

(ב) אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. וסה"ד וכמה) (ג): **במדיר את כותלו.** ולא מצי לשנויי בגגיה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חצר יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

(ד) דלא כרבי יוסי ולא קאמר אמשניות דלעיל משמע דכולהו אתי כר"י והוי כולהו גירי דיליה דמהיא שעתא משתכחא היזיקא ולא פליג רבי יוסי אלא באילן ול"ל לפי' דמתניתין דלעיל הוי נמי גירי דיליה דמיד כשסומך הכותל מוגע הדוושא:

(ה) דמעיקרא פטור ה"נ דמותר הכא משמע דגרמא בנזקין דפטור וכן בפ' כילד הרגל (ב"ק דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן אפילו הוא פטור ובפרק הפרה (שם דף מז:) הכניס פירות לחצר בעל הבית שלא ברשות כו'. וקאמר בגמרא דאם אכלה והוזקה פטור ונתן שם המות לפני בהמת חבירו דפטור (שם) ושולם בעירו ביד חרש שוטה וקטן (שם נט:) ופורץ גדר בפני בהמת חבירו וכופף קמת חבירו בפני הדליקה ועושה מלאכה במי חטאת (שם נה: נו.) וליבה ולובנתו הרוח דפטור בכל הנך כדאמר בפרק הכונס (שם דף נט:) ומבעית חבירו דהוי נמי גרמא כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף כד:) דאיהו הוא דאבעית אנפשיה ובכילד הרגל (ב"ק דף כג:) שיסה בו כלב שיסה בו נחש פטור ויש ליתן טעם מאי שנא כל הני מדינא דגרמי כגון אחווי אחווי דהגזול בתרא (שם דף קטז: ושם) ומראה דינר לשולחני ונמצא רע ונפרלה אומר לו גדור ודן את הדין דחייב לר"מ אפילו לא נשא ונתן בידו והשורף שטרותיו של חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו ואחזר ומחלו וחילק רבינו יצחק לשון אח' דדינא דגרמי חייב היינו שעושה הוא עצמו היזק לממון חבירו [ז] ועוד חילק דדינא דגרמי דחייב היינו (ז) משעת מעשה שבא ההיזק [ח] ועל הכל קשה טיהר את הטמא ובעה"ב עצמו עירבן עם פירותיו ואמאי חייב דהוא עצמו אינו עושה היזק בממון חבירו וגם בשאתה שעה שמטהר אינו בא ההיזק ונראה לריב"א דדינא דגרמי הוי מטעם קנס כדמוכח בירושלמי ולכך כל היזק המלוי ורגיל לבא קנסו חכמים וטעם דקנסו שלא יהא כל אחד הולך ומזיק לחבירו בעין והיינו טעמא דמאן דמחייב בהיזק שאינו ניכר ואפשר בדשוגג נמי קנס רבי מאיר כי היכי דקנס במטמא ומדמע אחד שוגג ואחד מזיד:

(ו) בבא מן הצד וכמה אמר ייבא חמוה דאשיין בר נדבך משמיה דרב כמלא רחב חלון. ולא מצי לשנויי בגגיה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

(ז) ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבאחר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דיש לה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן הא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתיים הא דמרחיקין את הסולם מן הדוחק: **וכמה** אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. וסה"ד וכמה) (ג): **במדיר את כותלו.** ולא מצי לשנויי בגגיה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

(ח) כאן בחלון אחד. ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבאחר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דיש לה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן הא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתיים הא דמרחיקין את הסולם מן הדוחק: **וכמה** אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. וסה"ד וכמה) (ג): **במדיר את כותלו.** ולא מצי לשנויי בגגיה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

(ט) ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבאחר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דיש לה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן הא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתיים הא דמרחיקין את הסולם מן הדוחק: **וכמה** אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. וסה"ד וכמה) (ג): **במדיר את כותלו.** ולא מצי לשנויי בגגיה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

(י) ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבאחר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דיש לה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן הא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתיים הא דמרחיקין את הסולם מן הדוחק: **וכמה** אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. וסה"ד וכמה) (ג): **במדיר את כותלו.** ולא מצי לשנויי בגגיה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

(ז) ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבאחר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דיש לה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן הא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתיים הא דמרחיקין את הסולם מן הדוחק: **וכמה** אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. וסה"ד וכמה) (ג): **במדיר את כותלו.** ולא מצי לשנויי בגגיה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

(ח) ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבאחר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דיש לה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן הא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתיים הא דמרחיקין את הסולם מן הדוחק: **וכמה** אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. וסה"ד וכמה) (ג): **במדיר את כותלו.** ולא מצי לשנויי בגגיה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ:

אתו אומני ויתבי תותייהו ואתו עורבי אכלי דמא וסלקי (ח) אבי תאלי ומפסדי תמרי אמר להו רב יוסף אאפיקו לי קורקור מהכא א"ל אביי והא גרמא הוא א"ל הכי אמר רב טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור והא אחזיק [להו] (ט)הא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה באין חזקה לנזקין ולאו איתמר עלה (י)רב מרי אמר בבקוטרא ורב זביד אמר בבבית הכסא אמר ליה הני הלדידי דאנינא דעתאי כי קוטרא ובית הכסא דמו לי: **מתני'** (יא)מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין מלא שגר היונה (יב)ואם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו: **גמ'** חמשים אמה ותו לא ורמינהי (יג)אין פורסין נשבין ליונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלשים רים (יד)אמר אביי מישט שייטי טובא וכרסייהו בחמשים אמתא מליא (טו)ומישט שלשים רים ותו לא והתניא (טז)ובישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס רב יוסף אמר (יז)בישוב כרמים (יח) רבא אמר (יט)בישוב שובכין ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו (כ)איבעית אימא דידיה ואיבעית אימא דכנעני ואיבעית אימא דהפקר: רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין וכו': אמר רב פפא ואיתימא רב זביד (כא)זאת אומרת (כב)טוענין ללוקח וטוענין ליורש (כג)יורש תנינא (כד)הבא משום ירושה אינו צריך טענה לוקח איצטריכא ליה לוקח נמי תנינא (כה)לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי (כו) זה בחזקתה (כז)צריכא דאי אשמעינן התם גבי רשות הרבים (כח) דאימור כונס לתוך שלו הוא אי נמי אחולי אחול בני רשות הרבים גביה אבל הכא לא ואי אשמעינן הכא דכיון דיחיד הוא אימא פיוסיה פייסיה (כט) אי נמי אחולי אחיל גביה אבל רבים מאן פייס ומאן שביק אימא לא (ל)צריכא: הרי הוא בחזקתו: והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא:

מתני'

אומני. מקיזי דם: קורקור. עורבים שדומים בנעקתן כקורין קורקור: אפיקו לי. כלומר אל יקיזו ליי (ט) עוד כאן שעל כן העורבים באין: בקוטרא. עשן: בבית הכסא. שעל גבי קרקע וגרמא לעיניים שכך היו בתי כסאות שלהן: **מתני'** מרחיקין השובך מן העיר. שהיונים מפסידין זרעוני גנות: **אמ"כ יש לו כו'.** שלא יפסידו היונים בשדה חבירו: **מלא שגר היונה.** מרוצת פריחתה פעם אחת: **ואם לקחו.** כמו שהוא עם הקרקע אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע הקב הרי הוא בחזקתו שהרי הוחזק בו הראשון כן: **גמ' אין פורסין נשבין.** שלא יצלבו בהם יוני הישוב: **אלשים רים.** ארבע מילין: **וכרסייהו בחמשים אמה קמליא.** במה שהן מלקטין בתוך חמשים אמה מתמלא כריסן ואין מפסידים בזרעים מכאן ולהלן: **לא יפרוס.** נשבין: **בישוב כרמים.** שפורחין מכרס לכרס ושטים הרבה: **בישוב שובכין.** שמלגג משובך לשובך: **ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו.** מאי מאה מיל דקאמר דמשמע דבשביל יוני העיר מתרחק שבאין כאן דרך שובכין בלאו יוני העיר נמי לא יפרוס שהרי לוכד יוני שובכות של אחרים: **טוענין ליורש וטוענין ללוקח.** בית דין פותחים פה וטוענה ליורש וללוקח שערער אדם עליהן ויש לו עדים שהיתה שלו או של אבותיו וזה אומר ירשתיו מאבא או לקחתיו ממלוני שהוחזק בו ימים רבים והביא עדים שהוחזק בו אביו או המוכר לו שלש שנים אע"פ שלא טען והן לקחו ממך או מאבותיך טוענין לו בית דין (ו) ופותחים לו פה ואילו למי שלא ירשה ולא לקחה מאחר כשאמר לו המעורר מה אתה עושה בתוך שלי והוא אומר החזקתי בה ג' שנים ולא אמרו לי דבר תנא במתני' (לקמן דף מא.) אלין לו חזקה ומתני' דקתני הרי הוא בחזקתו אשמועינן דהיכא דלקחה מאחר ובאו וערערו עליו אין צריך להרחיק אלמא טוענין ליה (י) כשבילו שאותו שלקחה ממנו (יא) (ונימא) נתפייס עם סביביו במעות עד שנאותו: **אינו צריך טענה.** אינו צריך לומר אתה מכרת לאבי אלא ראיתי לאבי שהחזיק בה ולא ערער אדם עליו: **לקח חצר וכו' וזיזין.** (יב) במתני' בח"ה תנן אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים אדם הבונה בית לא יוציא ראשי קורות תקרתו לרה"ר אבל אם רוצה כונס בנינו לתוך שלו ובונה ומוציא ראשי קורותיו לתוך ואם לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות יוציאם אין צריך להרחיק הרי הוא בחזקתה שבית דין טוענין לו שהראשון כונס לתוך שלו או נתפייס עם הרבים: (יג) **אימא לתוך שלו הוא כונס.** שאילמלא כן היו הרבים מעכבין עליו ולא היה יכול לעשות אבל כנגד היחיד אימא בזרוע עשה שהיה חזק ממנו: **מאן פייס.** מי היה ראשי לקבל מעות: **ומאן שביק.** מי הוא שבידו למחול ולסלוח:

מתני'

ד' מיל דהמיל (יד)ז' רים ומחצה ופעמים שהגמרא נותן שיעור ברסין ופעמים במילין ופעמים בפרסה: **והתניא ביישוב אפילו מאה מיל** (טו). תימה דמאי ס"ד דהוי פי' ובישוב אי קרי העיר יישוב א"כ אפילו מאה מיל לאו דוקא כמו שמשמע אלא אפילו אלף מיל או יותר א"כ בשום מקום לא יפרוס אפילו במדבר ורחוק לאין סוף מן העיר ואפילו אם נאמר דמאה מיל דוקא מכל מקום איאך יפרס את הבריתא (טז) דהכי תניא בתוספתא דמרובה אין פורסין נשבין ליונים אא"כ הרחיק מן הישוב שלשים רים בד"א במדבר אבל בישוב אפי' מאה מיל לא יפרוס כיון דעיר קרי ישוב ואי ס"ד דהכי פירושו בד"א במדבר פי' אאין זרעים אבל בישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס אם כן מאי קשיא ליה ואומר ריגב"א דודאי ס"ד דאיירי בישוב זרעים ולהכי פריך ומישט שייטי שלשים רים ותו לא אפי' בישוב זרעים והא מוכח דבישוב זרעים שייטי טובא ואין זה אלא משום אכילה אלמא דלא מליא כריסייהו בחמשים אמה ומשני דלא איירי בישוב זרעים אלא בישוב שובכין וישוב כרמים (יח) וקרי מדבר היכא דליכא שובכים וכרמים: **יורש תנינא.** וס"ד המקשה דמתני' אשמעינן ביורש וה"ה בלוקח ומיהו רב זביד דנקט נמי יורש אמתני' דלקמן סמיך אבל מתני' דהכא לא אשמעינן מינה יורש מדאיצטריך מתני' דלקמן: **וצריכי.** ומ"מ ביורש נמי ליתני מתני' וי"ל דאשמעינן בלוקח וה"ה ביורש: **אחולי אחילו גביה.** פי' ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר שהרשות בידם כדאמר פרק בתרא דמגילה (דף כו.) וכיון דליכא לכל חד בדרך אלא פורתא מחלי טפי מיחיד:

(ח) נקמן נ:, ג) [שם], ג) ס"ק פב., ד) [שם עט:], ה) [שם פג.], ו) [גיטין מח:], ז) לקמן מא., ח) לקמן מ., ט) כס"א לישה. לי, י) כס"י בשביל אומו, כ) כס"י אין זה, ל) [נ"ל לאיש חזקה בנכסי אשתו וכ"ל בגא"ש], מ) ס"ק דהא קשה ריש"ל לפיפא דריש"ל קתני לי' ריש מן הישוב פורסין ובסיפא קתני אפי' מאה מיל לא יפרוס,

גליון הש"ם

גמרא ומישט שלשים רים. עי' מוקין דף קכב ע"ב תוס' ד"ה לגבל: **שם** יורש תנינא. עיין גיטין דף מח ע"ב תוס' ד"ה כגון: **שם** צריכא. עי' בב"מ תו"מ סי' תי"ז בשם תשובת הרשב"א וכרמב"ן במלחמות פ"ד דב"ב בסוגיא דשטר מיס היולא על היתומים: **תוס'** ד"ה אלא בו' ז' רים ומחצה. כדאיתא ביומא דף סז ע"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וסלקי ויתבי בתאלי ומפסדי: (ב) **שם** רבה אמר ביישוב שובכין: (ג) **שם** הרי זו מחקתה: (ד) **שם** נגי רה"ל אימור כונס לתוך שלו הוה לי נמי לתולי אחלי כני רה"ל גביה אבל יחיד אימא לא: (ה) **שם** פיוסיה פייסיה בממונה לי נמי: (ו) רש"י ד"ה טוענין וכו' ב"ד כן ופותחין: (ז) ד"ה לקח חצר וכה זזין בא"ה דף ס' תנן כל"ל ותיבת בתמני' נמחק: (ח) ד"ה אימור לתוך שלו: (ט) תוס' ד"ה והא וכו' דאין אדם עשה קנין בתמלא והבא נמי מיירי שהיו טוענים שהקנה להם והוי חזקה שיש עמה טענה הס"ד: (י) ד"ה אין וכו' דאפילו הקנה לו בעדים יכול לחזור: (כ) ד"ה בקוטרא וכו' בית הכסא שלהן שהיו נמעלה: (ל) ד"ה ותתיק ביישוב אפי' מאה מיל לא יפרוס תימה וכו' ל"כ אם אפי' מאה מיל:

מוסף תוספות

א. כגון שלקח אילנות בשדה חבירו. רבנו יונה. ב. וליכא חסרון קרקע. רשב"ש. ג. ולא בעינן אלא חזקת סבלנות בלבד. שם. ד. ואין אדם מצוי למכור נזקין כאלו ולצאת מביתו. שם. ה. [ד]מיעוט הוא שיש פירות בגג. ריטב"ש. ו. דכרסייהו נמי לא מליא אלא במלא שגר היונה. רשב"ש. ז. בלא תירוצא דאביי היכא ניחא ליה רישא דבריתא אסיפא. שם. ח. דכיון שיש להם מקום לנוח בו אזלי טפי. רבנו יונה.

רבינו גרשום

אתו אומני. שהיו מקיזין והיו רגילין אנשים הרוצין להקיז באין שם להקיז ואגב שמתקבצין שם עורבים מחמת הדם עולין ומפסדין פירות האילנות: אפיקו לי קורקור מהכא. כלומר הוציאו עורבים הללו שקורין קורקור ומנקרין באילנות כלומר הוציאו האומנין משם וילכו העורבין ולא יפסידו האילנות: והא אחזיקו להו. האומנין שרגילין להקיז תחת האילנות: לא איתמר עלה. היכא אמרי' אין חזקה לניזקין בקוטרא שאם היה חלון פתוחה לביתו של חבירו והיה עולה עשן ומזיק לו ודאי אין חזקה לניזקין דהאי נוקא גופא מחמת העשן הוא וכן הכי נמי אם היה בית הכסא סמוך לביתו של חבירו והסרחון הולך אין חזקה משום אגינות גופא אבל שאר היזיקות אם החזיק יש חזקה: דמו לי. האי דמא: **פיבקא** מן העיר ג' אמה. כדי שלא יאכלו היונים דרעוני גינת העיר רבן צריך להעמיד בתוך שלו ב) שהיא לו ג' אמה לכל רוח שלא יאכלו זרעוני חבירו: כמלא שגר היונה. כמו שיכולה היונה לפרוח בבת אחת: ואם לקחו. שנים מאחד והגיע לחלק אחד מקום השובך ולשני מקום הפנוי ואפ' אין בין שובך לגינת זה אלא הרחקת בית רובע הרי הוא השובך בחזקתו [שלא] להרחיק יותר הואיל ומתחלה היה השובך והגינה של א': נשבין. מצודות: אלא אם כן הרחיק הנשבין מן הישוב ל' ריס. דאתו יוני הישוב ונכנסין לתוך הנשבין ותפיס להו אלמא דשייטי טפי מן נ' אמה והיכי קתני דבר' אמה סגי: רב יוסף אמר. הא דתני בישוב אפי' ק' מיל לא יפרוס ג) אפי' יהא ק' מיל לעיר משום דקאזלן יוני של עיר מכרם לכרם ואתו התם. והא דקתני אא"כ הרחיק ל' ריס דליכא ישוב כרמים בינתים. ורבא אמר בישוב שובכין דבהני ק'

ח) ל"ל אם יש לו ג' אמה וכו'. ט) ל"ל לא יפרוס מיירי דבהני ק' מיל איכא ישוב כרמים משום דקאזלן וכו'. י) נראה דט"ס נפל בכאן וצ"ל והלא אמר שלא אמרת לי דבר ושני חזקה אבלתיה וכו'. יא) נראה דצ"ל שאם אמר לקחתיה מפלוני וכבר החזקתי בה.

מוסף רש"י

אין חזקה לנזקין. כלומר היכי דמזיק לחבירו אין יכול לטענון לקוחה היא בידי שהרי החזקתי בה ג' שנים בחפיכת בוהות שיתן ומערות, דכי האי גונא לא הוי אחזקה דמלי טענין אדך משום דלא אחזקה בדמחזקי אינשי לא משמתי לממות (רשב"ם לקמן נ:). מרחיקין את השובך מן העיר. שלא יפסידו תבואה ופירות שבגיב העיר (ב"ק פג.). אין פורסין נשבין. מכמורת (כתובות קג:) פחים, שלא יצלבו בהן יוני בני הישוב (ב"ק עט:). וכרסייהו בחמשים אמתא מליא. במה שהן מלקטות ומנקרות בקרקע מלאין בחמשין אמה, הלכך לגבי אחילת תבואה אינשי אין לחוש עיר ביותר (ב"ק פג.). בישוב כרמים. שהולך מכרם לכרם עד למרחוק (שם). איבעית אימא דידיה. שאותן שובכין שלו, ומשום יוני שובכין שלא יצלבו בחפיכן אין לחוש דשלו הן, אבל יש לחוש ליוני הישוב שבאין דרך השובכין למרחוק (שם). הבא משום ירושה. שאותה אבלגיה שני חזקה מכח ירושה אני אביה מוחזק בה ביום מותו, אינו צריך טענה. לומר היקף בא ליד אביו, דאין אדם בקי בקרקעות אביו היקף בלו לידו, ומיהו רגיל בעדים בעי, שיהו את אביו מוחזק בה יום אחד (לקמן מא.). לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות. הטלנות לרשות הרבים, הרי זו בחזקתה. דטענינן לנוקח ואומרים אימר כונס לתוך שלו היה, אבל המוכרה לו שהוא מחזיק הוא היה צריך לבניא עדים שנכנס לתוך שלו או שיטען שני חזקה הקנתי וכנסתי לתוך שלו, דהוא לא חזקה לא צריך לטענה, אבל לוקח לא צריך לטענה מידי, אלא כך לקחתיה ואין צריך לטענו היקף הוא המוכר את החזיק לתוך הרה"ר, דטוענין ליורש וטוענין ללוקח (לקמן ס.).

רבינו גרשום (המשך)

מיל איכא ישוב שובכין מש"ה לא פרוס דהא אזלי יוני העיר משובך לשובך כעין שעושין היונים שאלו באין בשביל אלו: ותיפוק ליה משום יוני שובכין גופן. הללו אין פורסין: איבעיא אימא. דהנהו שובכין שלהן ומש"ה לא יפרוס משום יוני העיר שבאין דרך שובכין הללו אבל משום יוני שובכין ליכא למיחש הואיל ושלו הן: ואם לקחו. שקנה (חצר מן) השובך אפי' בית רובע הרי הוא בחזקתו ולא צריך נ' אמה לכל רוח: זאת אומרת. דקתני ה"ז בחזקתו דטוענין ליורש וללוקח שאם אמר אדם לחבירו שדה זו גזלה ממני ג) והלה אמר אני קניתיה ממך ושני חזקה אכלתיה אין זו ראיה אבל אם אמר אבא הניחה לי כלומר יורש הבא מחמת ירושה א"צ טענה שכשאמר אבא הניחה לי א"צ לו יותר לטענן שלא יכול הלה לחזור ולומר לו הראני שטר מכירה שקנאה אביך ודאי א"צ לטענן לו יותר דב"ד טוענין בשבילו ויאמרו שמא אבד שטרו ואי אתה יכול להוציאה מתחת ידו וכן ה"ש לוקח שאם אמר ד) לקחתיה וכבר החזקתי בה שני

עין משפט נר מצוה

סא א ב ג ד מיי' פי"ח מהל' שכנים הל' ד' ה' סמג עשין פפ טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף ג לט:

סב ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף לט:

סג ו ז מיי' פ"ו מהל' גזילה הל' ט סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף כד:

סד ח ט י כ ל מיי' שם הל' ח סמג שם טור מ"מ סי' שע:

סה מ נ טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף כד:

חוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו. דלמזלינן בתר רובא דעלמא ואפי׳ למ״ד אין הולכין בממון אחר הרוב היינו במקום (ו) שהוא מוחזק אבל הכא דליכא חזקה דממונא אזלינן בתר רובא וא״ת בפרק אלו מציאות (ב״מ דף כד. ושם) לרבנן דרבי שמעון בן אלעזר דאמרי אפילו בעיר שרובה כותים חייב להכריז בדבר שיש בו סימן ואמאי לא אזלינן בתר רובא כיון דליכא חזקה דממונא[א] וי״ל דתקנת חכמים היא כדי לקיים מצות השבת אבידה כיון דיכול להתברר ע״י הכרזה אם היא של ישראל וישראל נמי לא מייאש דמסיק אדעתיה דלמא משכח ישראל ויכריז[ב]: **רוב** וקרוב הלך **אחר הרוב.** וא״ת מאי קא משמע לן מתניתא היא (כתובות דף טו.) ט׳ חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה [וכו׳] ובנמצא הלך אחר הרוב משמע אפי׳ נמצא קרוב לחנות המוכרת נבילה ותירץ ר״י בר מרדכי דאי ממתניתא הוה אמינא כגון דאין לחנות מדינה נעולות[ג] דליכא תרי רובי קמ״ל רבי חנינא דאפילו לחנות מדינה נעולות דליכא אלא חד רובא ור׳ זירא דפריך ליה בסמוך אע״ג דר׳ זירא נמי אית ליה לקמן אפילו לחנות מדינה נעולות היינו בתר דשני ליה דקיבלה מרבי חנינא ואין נראה לריב״ל דאם כן מאי פריך ליה מקרא תיקשי ליה אמתניתא דתשע חנויות ואפילו תוקמה כשאין לחנות מדינה נעולות הא טעמא דבעינן תרי רובי אינו אלא מדרבנן משום גזירה כדאמר בסוף פ״ק דכתובות (דף טו.) ונראה לר״י דאי ממתני׳ ה״א בנמצא באמצע[ד] ועוד נראה לר״י דרבי חנינא אתא לאשמועינן דאפילו בקורבא דמוכח דאזלינן בתר רובא וכן משמע בסמוך גבי חבית שנפה בנהר דבעי למימר דרב דאמר כנגד עיר שרובה ישראל מותרת לית ליה דרבי חנינא והיכי מתוקמא דהא משמע דמותרת אפילו נמצאת סמוך לבית נכרי וזהו מטעם דאזיל בתר רוב העיר ישראל וכרבי חנינא אלא ודאי לגבי קורבא דביתו של נכרי הוי קורבא דלא מוכח כיון שדריס רוב ישראל באותה העיר ורב אזיל בתר רובא היכא דהקורבא לא מוכחא ודלא כרבי חנינא[ה] אבל אותה עיר כנגד האי דקירא הוי קורבא דמוכח ולכך אזיל בתרה וכל ההלכה תתיישב כמו שאפרש ולהכי לא מייתי בכוליה גמרא דרבי חנינא אלא לקמן גבי חבצא דאשתכח בפרדיסא של ערלה דקורבא דמוכח הוא שנמצא בפרדיסא דערלה גופיה ובפ״ק דבילה (דף י.) מייתי ליה נמי גבי הא דתנן זימן שחורים ומצא לבנים ומצא שחורים אסורים ומפרש בגמ׳ כגון שזימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא מינהו מינהו ואתיפוכי איתפיך קמ״ל דהכך אזול לעולמא והני אחריני מינהו ומעלמא אתו ומסיק עלה לימא מסייע ליה לרבי חנינא כו׳ והתם קורבא דמוכח הוא דהא שחורים ולבנים היו שם ומוכח דאינהו מינהו: **מתיב** רבי זירא והיה העיר הקרובה כו׳ מאי לאו דאיכא אחריתי דנפישא מינה. אמתניתא דתשע חנויות נמי הוה ליה לאקשויי אלא אמתניתא איכא לשנויי בדליכא ותו ליכא לאקשויי ניזיל בתר רובא דעלמא דלגבי רובא דעלמא הוה קורבא זו העיר קורבא דמוכח אבל לר׳ חנינא דאפילו בקורבא דמוכח הלך אחר הרוב פריך שפיר דכי נמי משנינן בדליכא אכתי תיקשי ניזל בתר רובא דעלמא[ו]: **בדליכא.** תימה דהכא משמע דטעמא דהעיר הקרובה מביאה עגלה ערופה משום דמתוך הקורבא מוכח שמשם בא ההורג ובשוטה (דף מה.): תניא מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין שמניחין אותה שאין בה בית דין והולכין לעיר אחרת שיש בה בית דין ואמאי והלא מתוך הקורבא נראה שמאותה שאין בה בית דין היה: **בישובת** בין ההרים. ואם תאמר ואמאי איצטריך קרא בסוף פרק מרובה (ב״ק דף פב.): דאין ירושלים מביאה עגלה ערופה[ז] ואע״ג דכתיב (תהלים קכה) ירושלים ההרים סביב לה מ״מ כל ישראל היו באין לרגל וגם בשאר ימות השנה להביא נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין שם בשמורה שקרויה רוכלת עמים[ח] וי״ל שהיו מקומות אלא היו רגילים לבא רק בני ירושלים[ט] אי נמי בימי חזקיה שכל ישראל היו שם ולא היו באין לשמורה: **ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה כו׳.** ואמתניתא דתשע חנויות לא מצי למיפרך דהכא הוי קורבא דמוכח דהוי משובך זה דהוי תוך חמשים והנך דנפישי הוי חוץ לג׳ ולעיל אמרינן דכרסייהו בחמשים אמה מליין[י]: **בדליכא.** לא מצי למיפרך דניזל בתר רובא דעלמא דמיירי דליכא שום משובך[יא] תוך שלשים רים ואמר לעיל דלא שייטי אלא שלשים רים ותו לא: **ואי** דליכא אחריני ודאי מההוא נפל. דנשלמא אי איכא דנפיש מיניה אתי שפיר דהוי של מולאו כגון דהוי ההוא דנפיש של הפקר או של כותים אבל השתא דליכא ודאי מההוא נפל ולא מצי לשנויי כגון דליכא דנפיש אלא שוין דמכל מקום אמאי הוי של מולאו כיון שקרוב לזה דהכי משמע דתוך לחמשים אמה הרי הוא של מולאו אע״פ שקרוב לזה מזה דהא תנן מצאו בין שני שובכין קרוב לזה שלו דכשהן שוין אזלינן בתר קרוב: **ודאי** מההוא נפל. ואם תאמר ולמא מעוברי דרכים נפל כדאמרינן לקמן גבי זיקי דחמרא דאשתכחן בי קופאי וי״ל דהיכא דודאי נפל ולא ידעינן ממי[יב] תלינן בעוברי דרכים[יא] אבל הכא דמצי למימר דמשובך בא לית לן למיתלי ולאחזוקי בנפילה דבני אדם מזהרין שלא יפלו מהם היזוקין: **ועל** דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא. אין לפרש משום דבעי מילתא דלא שכיחא כלל דהיכי איתרמי דרגלו אחת תוך חמשים ורגלו אחת חוץ לחמשים בנמצוס דהא אשכחנא דמתניתין נמי בכהאי גוונא איירי דקתני מחלה על מחלה יחלוקו ונראה לרבינו תם דמשום הכי אפקוהו משום דמדה אינו מדה כלל יותר מחמשים אמה אפילו רגלו אחת דכל מדות חכמים כן הוא[יב]: **מצאו** בין שני שובכין. ואע״ג דחד מינייהו נפיש אומר ר״י דהך פירכא הוי מצי למיפרך אמתניתא דתשע חנויות דהאי קורבא דלא מוכח הוא דאי הוי תוך חמשים לזה ואי הוי חוץ חמשים לזה הוי נמי תוך חמשים לזה אפילו הכי אזלינן בתר קורבא ומיהו מצינן למימר דעיקר לא פריך אלא משום דבעי למיפרך וניזל בתר רובא דעלמא[יג] אבל קשיא לרשב״א דהיכי מצי למימר אף על גב דחד מינייהו נפיש הא קתני מחלה על מחלה שניהם יחלוקו ואי חד מינייהו נפיש ניזל בתר רובא[יד] ואומר ר״י דהוי מצי למימר וליטעמיך:

וליזיל בתר רובא דעלמא. הוי מצי לשנויי דאין כי אם שני שובכין תוך ג׳ רים אלא בעי לשנויי דומיא דריש שובכין הרבה אע״ג דהשתא דמוקי לה בשביל של כרמים לא הוי דומיא דריש לא מייתי בשביל של כרמים בהא לא קפיד במאי דלא הוי דומיא דריש כיון שאין מזכיר במשנתינו שביל של כרמים בשום מקום ועוד הוה מצי לשנויי קרוב לזה שלו תוך חמשים אמה ובמדלה:

דכל

מתני׳ [א]ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו קרוב לזה שלו מחצה על מחצה שניהם יחלוקו: **גמ׳** [ב]אמר רבי חנינא [ג]רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואע״ג דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף מתיב רבי זירא [ד]והיה העיר הקרובה אל החלל ואע״ג דאיכא אחריתי דנפישא מינה [ה]בדליכא וליזיל בתר רובא דעלמא [ו]ביושבת בין ההרים תנן ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך ואף על גב דאיכא אחרינא דנפיש מיניה [ז]בדליכא אי הכי אימא סיפא חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו ואי [ח]דליכא ודאי מההוא נפל הכא במאי עסקינן [ט]במדדה [י]דאמר רב עוקבא בר חמא [יא]כל המדדה אין מדדה יותר מג׳ [יב] בעי ר׳ ירמיה רגלו אחת בתוך ג׳ אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו [יג] ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא תא שמע נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו ואף על גב דחד מינייהו נפיש מחבריה [יד]הכא במאי עסקינן ששניהן שוין וליזיל בתר רובא דעלמא [טו]הכא במאי עסקינן בשביל **מתני׳ ניפול.** גוזל: **הנמצא בתוך חמשים אמה.** של שובך: **נמצא בין שני שובכות.** בתוך חמשים לשניהן: **גמ׳ רוב וקרוב.** אם בא דבר לפנינו ויש בו להלך אחר הרוב והוא כך ואם תלך בו אחר הקרוב אינו כך הלך בו אחר הרוב ואע״ג דתרוייהו דאורייתא רובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות (שמות כג) וקורבא דאורייתא דכתיב והיה העיר הקרובה וגו׳: **ואע״ג דאיכא אחריתי.** שרחוקה ממנו שגדולה ממנה ברוב עם: **בדליכא.** רחוקה מזו שגדולה ממנה אלא כולן שוות: **בין ההרים.** שאין דרך רואים לבא ממקומו׳ אחרים לכאן: **אף על גב דאיכא אחרינא.** חוץ לחמשים אמה דנפישי מהאי: **אימא סיפא כו׳.** הוא הדין דהוה מצי למיפרך נמי ליזיל בתר רובא דעלמא אלא דאית ליה פירכא דעדיפא (ד): **הכא במאי עסקינן.** כולה מתניתין מתרצא במדדה בגוזל שאינו יכול לעוף אלא בדידוי מעט מעט הלכך תוך חמשים אמה של בעל השובך ואף על גב דאיכא אחריני (ה) דנפיש דכל המדדה אינו מדדה יותר מחמשים וחוץ של חמשים של מולאו דכיון דאין מדדה יותר מחמשים וזה יצא חוץ לג׳ נפק ליה מתורת מדדה וקם ליה בתורת מפריח ואיכא למיזל ביה בתר רובא דעלמא: **ועל דא אפקוהו.** שהיה מטריח עליהם: **וליזיל בתר רובא דעלמא.** וליהוי של מולאו דקא ס״ל דנמצא בין שתי שובכות אחוץ לחמשים אמה נמי קאי דנפיק ליה מתורת מדדה: בשביל

(ד) נראה לר״י דאם אתה לומר דרישא דהכא ריש שובכין תוך ג׳ רים אלא בעי לשנויי דומיא דריש שובכין הרבה אע״ג דהשתא דמוקי לה בשביל של כרמים לא הוי דומיא דריש לא מייתי בשביל של כרמים בהא לא קפיד במאי דלא הוי דומיא דריש כיון שאין מזכיר במשנתינו שביל של כרמים בשום מקום ועוד הוה מצי לשנויי קרוב לזה שלו תוך חמשים אמה ובמדלה:

(ה) גמ׳ ומאי בדליכא ודאי: (ו) שם יותר מג׳ אמה בעי ר׳: (ז) שם על דא אפקוהו לר׳ ירמיה. נ״ב עי׳ בס׳ גנז פשוט סוף דף קס״ה דעל ידי מעשה עיילוהו לר׳ ירמיה: (ח) רש״י ד״ה אימא וכו׳ דעדיפא מינה הס״ד: (ט) ד״ה הכא במאי וכו׳ ואע״ג דאיכא אחריני חוץ לחמשים אמה דנפיש: (י) תוס׳ ד״ה חוץ וכו׳ היינו במקום שהאחר מוחזק:

מוסף רש״י

רוב וקרוב. אם בא מעשה לפנינו ויש לתלותו בדבר הקרוב לו להיתר או לאסור, ויש לתלותו אחר הרוב לענין אחר תלוף הקרוב, הלך אחר הרוב (ביצה י:).

מוסף תוספות

א. ואפילו יודע המוצא דמישראל נפל, מ״מ מתיאשי הבעלים וכו׳ [ד]יחשוב המוצא דמרוב גוים נפל. תוס׳ הרא״ש ב״מ כד. ב. אבל ניפול הנמצא אין בו סימן וא״א להחזירו לבעלים. שם. ג. ורוב הנכנסין הוו ישראל. תוס׳ רי״ד. ד. והאגופא פשיטא, אלא משום רישא נקט לה, וספיקו אסור משום דהוה ליה קבוע. ריטב״א. ה. משום דכתיב לשבטיך וירושלים לא נתחלקה לשבטים. ריטב״א. ו. וניזיל בתר רובא דעלמא. שם. ז. [ו]כגון שנמצא בשביל מיוחד שאין רגילין בו אלא בני ירושלים. שם. ח. ועל דרך הרוב אינן יוצאין חוץ מחמשים אמה. רשב״א. ט. אחר אלא זה. תוספות רי״ד. י. אי מבני העיר או מעוברי דרכים. רשב״א. יא. דאזלינן בתר רובא דעלמא. שם. יב. [ו]אפקוה משום דאמר מילתא דלא אפשר. רשב״א. ועיין ריטב״א. יג. וקושיא זו ראשונה אינה עיקר. רשב״א. יד. דהא היכא דליכא קורבא כלל ע״כ אזלינן בתר רובא דרובא דאורייתא. שם.

עין משפט נר מצוה

סו א מיי׳ פט״ו מהל׳ גזילה הל׳ יח סמג עשין עד טוש״ע מ״מ סי׳ רס סעיף מ:

סז ב מיי׳ שם ופ״ט מהל׳ רוצח הלכה ז סמג שם טוש״ע שם:

סח ג מיי׳ פ״ט מהל׳ רוצח הלכה ו:

סט ד הרמב״ם השמיט זה וע״ש בכ״מ:

ע ה ו ז ח ט מיי׳ פט״ו מהל׳ גזילה הל׳ יח סמג עשין עג טוש״ע מ״מ סי׳ רס סעיף מ:

רבינו גרשום

פיסקא ניפול הנמצא. גוזל שנפל מן השובך: חוץ מג׳ אמה ה״ד של מוצאו. דאיכא למימר מעוברי דרכים נפל: אמר ר׳ חנינא. להיכא דאיכא רובא ואיכא קרוב הולכין אחר הרוב אע״ג דרובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות וקרוב דאורייתא דכתיב והיה העיר הקרובה אל החלל ה) דאי איכא שובך ויש בו רוב הולכין אחריו דמיניה נפל: ואע״ג דאיכא. עיר רחוקה מינה דנפישי מינה דאיכא רובא דאינשי אלמא בתר קרוב אזלינן. ומשני בדליכא נפיש מינייהו מש״ה אזלינן בתר קרוב אבל היכא דהוי רוב וקרוב אזלינן בתר הרוב: וליזיל בתר רובא דעלמא. דאיכא למימר דקטליה עוברין ושבין: ביושבת בין ההרים. דלא קא עברי ואזלי אינשי להתם וליכא למימר לזיל בתר רובא דעלמא הואיל דליכא אינשי מש״ה אזלינן בתר קרוב אבל בעלמא לא אזלי׳ בתר קרוב: הכא במאי עסקינן. דהוי של מוצאו: במדדה. שאין יכול לברוח אלא מדדה עצמו מעט מעט: דאמר רב עוקבא כל המדדה אינו מדדה יותר מג׳ אמה. והואיל דהאי נמצא חוץ מג׳ אמה ודאי מעלמא נפל ומש״ה הרי הוא של מוצאו: רגלו אחת בתוך ג׳ אמה ורגלו אחת חוץ מג׳. מי אזלינן בתר שובך או בתר רובא דעלמא: דא אפקוהו לר׳ ירמי׳ מבי מדרשא. משום דמטריד להו בשאלות שאין בהן ממש:

ה) נראה דל״ל ואם איכא שובך אחר לחוץ מזה ויש בו הרבה יותר מזה הולכין אחריו וכו׳.

תורה אור השלם

1 וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֻבָה אֶל הַחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל: דברים כא ג

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ומאי בדליכא ודאי: (ב) שם יותר מג׳ אמה בעי ר׳: (ג) שם על דא אפקוהו לר׳ ירמיה. נ״ב עי׳ בס׳ גנז פשוט סוף דף קס״ה דעל ידי מעשה עיילוהו לר׳ ירמיה: (ד) רש״י ד״ה אימא וכו׳ דעדיפא מינה הס״ד: (ה) ד״ה הכא במאי וכו׳ ואע״ג דאיכא אחריני חוץ לחמשים אמה דנפיש: (ו) תוס׳ ד״ה חוץ וכו׳ היינו במקום שהאחר מוחזק:

(ו) ביצה י:, (ז) [שם יח.], (ח) ביצה יז., (ט) [שם יח.], (י) מיכה ודלא כרבי חנינא ל״ל אחרי מיכוה אחזל בתרה. רש״ש, (יא) [ועי׳ תוס׳ נדה יח. ד״ה הלך], (יב) [שם יח.], (יג) [שם יח.], (יד) [שם יח.], (טו) [שם יח.]

בשביל של כרמים. דע"י כרמים ד) נדלה חוץ לחמשים (ה) ומיהו בתר רובא דעלמא ליכא למיזל דכל המדלה וחזי לקיניה כשמחזיר לאשו מדלה אי לא לא מדלה והאי אי מעלמא אתא לא מצי חזי לקיניה דכרמים מפסיקין לפניו: **אף אנן נמי תנינא.** כר' תנינא [לעיל כג.:] דרוב

בשביל של כרמים דאם איתא דמעלמא אתי כיון דמידדי לא מצי אתי דכל דמידדי והדר חזי ליה לקיניה מידדי ואי לא לא מידדי אמר אביי אף אנן נמי תנינא ו) אדם שנמצא בפרוזדור ספיקו טמא שחזקתו מן המקור ואע"ג דאיכא עלייה דמקרבא א"ל רבא רוב ומצוי קא אמרת רוב ומצוי ליכא למאן דאמר דתני ר' חייא ז) בדם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה (ח) ואמר רבא ש"מ מדרבי חייא תלת שמע מינה רוב וקרוב הלך אחר הרוב ושמע מינה רובא דאורייתא וש"מ איתא לדר' זירא ט) דאמר רבי זירא אע"פ שדלתות מדינה נעולות דהא אשה דכי דלתות מדינה נעולות דמיא ואפ' הכי קא אזלינן בתר רובא והא רבא הוא דקאמר רוב ומצוי ליכא למ"ד הדר ביה רבא מההיא איתמר חבית שצפה בנהר אמר רב י) נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותר כנגד עיר שרובה נכרים אסירא ושמואל אמר אפ' נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסירא אימור (כ) מהאי דקרא אתאי לימא בדרבי חנינא קא מיפלגי דמר אית ליה דרבי חנינא ומר לית ליה דרבי חנינא לא דכולי עלמא אית להו דר' חנינא והכא בהא קמיפלגי דמ"ם אם איתא (א) דמהאי דקרא אתאי ד) עקולי ופשורי הוה מטבעי לה ומר סבר חריפא דנהרא נקט ואתאי ה) ההוא חצבא דחמרא דאישתכח בפרדיסא דערלה שריא רבינא לימא משום דסבר לה (ד) דרבי חנינא ו) שאני התם דאי מיגניב מינה אצנועי בגויה לא מצנעי והני מילי חמרא אבל עינבי מצנעי ז) הנהו זיקי דחמרא דאשתכחן בי קופאי שרנהו רבא לימא לא סבר לה לדרבי חנינא ח) שאני התם דרובא דשפוכאי

דכל דמידדי אי הדר חזי לקיניה מידדי. לא היה צריך למאי דקאמר אי הדר חזי לקיניה מידדי כיון דשובכין דעלמא יותר מחמשים מן הכרמים (ט) [אז] ליכא למיחש לרובא דעלמא דכל המדלה אינו מדלה יותר מחמשים אבל הגך שני שובכין שהכרמים בתוך חמשים אמה שלהם אתי שפיר דקרוב לזה שלו אפילו נמצא חוץ לחמשים אמה דלא נפק מתורת מדלה דע"י כרמים מידדי יותר מחמשים אלא איירי דאפילו אם יהו שובכין דעלמא בין הכרמים ועוד מדנקט שביל משמע שאלו ב' השובכין בתוך השביל (א) והיפוך כמו כן נמצא בתוך השביל דליכא למיחש שהן משובכין דעלמא אפי' אינם רחוקים כלל כיון דלא מצי חזי לקיניה אבל מאלו השובכין הוא דאין דבר מפסיק בינו לבין השובך: **אמר אביי אף אנן נמי תנינא דם הנמצא בפרוזדור טמא כו'.** בנמצא בגג פרוזדור מן הלול ולפנים איירי כדמוכח בפרק כל היד (נדה דף יז: ושם ד"ה מן) וסוגיא דהתם מפרש במקומה: **ואף** על גב דאיכא עלייה דמקרבא. וקרוב דמוכח הוא דקרוב לעלייה הוא ב) ומן המדר אינו יכול לבא אא"כ שחתה ביותר כמו (ג) שפירש במסכת נדה (שם): **דתני** רבי חייא. אי גרסינן תני אתי שפיר אבל אי גרסינן דתני תימה היכי מייתי מהכא דרוב ומצוי הוא דלמא לאו משום דרוב ומצוי קאמר רבי חייא דשורפין עליו את התרומה אלא משום דרוב וקרוב הלך אחר הרוב כרבי חנינא (מ) וע"ל דאפילו גרסי' דתני לא מדברי רבא הוא אלא גמרא הוא דמייתי לה דשפיר הוה מוכח אגבי ממתני' דנדה דרוב וקרוב הלך אחר הרוב דלף על גבן דקתני ספיקו טמא על כרחך לאו ספיקא הוא מדתני רבי חייא דחייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו תרומה. (הג"ה) ומהר"ם אומר דרבא מייתי לה דרוב ומצוי הוא דאי אינו מצוי א"כ מאי קמ"ל רבי חנינא כיון דשמעינן לה מדתני רבי חייא אבל ממתני' דנדה לא היה יכול להוכיח דאפילו אם אינו רוב ומצוי הוצרך רבי חנינא לאשמועינן דלא נימא ספיקו טמא הוה ספק ממש ולמאי דהדר ביה רבא וקאמר דלא הוי רוב ומצוי אינטריך רבי חנינא לאשמועינן דאי מדתני רבי חייא ה"א דרוב ומצוי הוא קמ"ל ר' חנינא דלאו רוב ומצוי הוא (ע"כ הג"ה): **ושמע** מינה איתא לדר' זירא. נראה לריצב"א דאע"ג דטעמא דבעינן תרי רובי הוי משום דגזרינן רוב סיעה אטו רוב העיר מ"מ אינטריך ליה למימר גבי חנות דלא בעינן תרי רובי דאע"ג דליכא למימר הכי מ"מ איכא למיגזר שמא יקח מן הקבוע אי לאו דאיכא רובא דעלמא וגבי אשה נמי אי גזרינן בעלמא הוה לן להמתיר שלא בסרוף מן הלול ולפנים אטו מן הלול ולחוץ (ט) ונראה לו דהלכה כרבי חנינא: י) הג"ה וש"מ רובא דאוריתא. תשיב ליה רובא דליתיה קמן דברובא דאיתיה קמן לא צריך למידק ש"מ דקרא כתיב אחרי רבים להטות כדפריך פרק קמא דחולין (דף יא. ושם) גבי הא דבעי מנ"ל הא דאמרינן זיל בתר רובא ופריך מנ"ל דכתיב אחרי רבים להטות: **אימור** (ב) מהאי דקרא אתאי. ולאו דוקא נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסר שמואל אלא אפי' עיר שכולה ישראל איכא למיחש להכי: **לימא** משום דסבר לה בר' חנינא. וליכא למימר דשריא משום דספק ערלה בחולה נאסרת מותרת דהא אי לית ליה כרבי חנינא אלא רוב וקרוב אזלינן בתר קרוב א"כ הויא ודאי ערלה: **ואצנועי** בגויה. ואם תאמר מכ"מ יהא אסור לרובא דעלמא נכרים מינהו והוי יין נסך וי"ל דרוב גנבי ישראל כדאמר בפרק בתרא דע"ז (דף ע.): **בי** קופאי. פי' בערוך ז) מקום כדאמרי' (סוטה דף מו:) רב מרדכי אלויה לרב לעולם בגויה לא הוי מצנעי אינשי אחמרא בשביל דאי איכא למימר דמשאר פרדסים הויתרא הוי ולא משום דס"ל כר' חנינא: והני מילי. דשרי: חמרא. משום דלא מצנעי אינשי חמרא בפרדיסא דגנובי מיניה: אבל ענבי מצנעי. ואסורין: זיקי. נודות יין: בי קופאי. בין הגפנים: שרינהו רבא. משום דהנהו גפנים דישראל נינהו: לימא. מש"ה שרינהו דלית ליה לר' חנינא דאע"ג דרוב שאר גפנים דנכרים נינהו אזיל בתר קרוב הואיל דמשתכחן ביני גופני דישראל דהוה קרוב להנהו זיקי וקסבר רוב וקרוב הלך אחר קרוב: שאני התם. לעולם רבא סבר לה כר' חנינא דודאי אזלינן בתר רוב והתם נמי איכא רוב ישראל ומש"ה שרינהו דרובא דשפוכאי כלומר רובן של מצנעי ישראל בגויה לא הוי מצנעי אינשי חמרא בפרדיסא ישראל נינהו ועל ידן הולך הכל ואישתכח נמי בי גופני ישראל ודאי אצנעינהו ומותרין יין

דמשאר פרדסים דהיתרא הוי ולא משום דס"ל כר' חנינא: והני מילי. דשרי: חמרא. משום דלא מצנעי אינשי חמרא בפרדיסא דגנובי מיניה: אבל ענבי מצנעי. ואסורין: זיקי. נודות יין: בי קופאי. בין הגפנים: שרינהו רבא. משום דהנהו גפנים דישראל נינהו: לימא. מש"ה שרינהו דלית ליה לר' חנינא דאע"ג דרוב שאר גפנים דנכרים נינהו אזיל בתר קרוב הואיל דמשתכחן ביני גופני דישראל דהוה קרוב להנהו זיקי וקסבר רוב וקרוב הלך אחר קרוב: שאני התם. לעולם רבא סבר לה כר' חנינא דודאי אזלינן בתר רוב והתם נמי איכא רוב ישראל ומש"ה שרינהו דרובא דשפוכאי כלומר רובן של מצנעי ישראל בגויה לא הוי מצנעי אינשי חמרא בפרדיסא ישראל נינהו ועל ידן הולך הכל ואישתכח נמי בי גופני ישראל ודאי אצנעינהו ומותרין יין

מסורת הש"ס

ה) נדה יז:, ב) [שם]., ג) כתובות פו., ד) ל"ל מדלה. יעב"ץ, ה) רש"ל, ו) נ"ל ה"ג, ז) [ערך קף ט"ז ע"ב שכתב ברים בגמ' דש' אין עומדין (דף לא.)כב מרדכי וכו'],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא ש"מ כל"ל ותות ו' נממקן: (ב) שם לימור מאיהי דקירא אתאי: (ג) שם אם אינא דמאיהי דקירא אתאי: (ד) שם דקבר לה להא דר' חנינא: (ה) רש"י ד"ה בשביל וכו' חוץ למחמשים אמה ומיהו וכו' ואי לא לא וכו' בפניו הס"ד: (ו) ד"ה ספיקו טמא ספק זה טמא טומאה: (ז) ד"ה רוב ומצוי מקור דמיו: (ח) ד"ה אינא וכו' דבעינן כיון תרי ריבי כדאמר התם כגון שהיו דלתות מדינה פתוחות: (ט) ד"ה דהא וכו' נעולות דמיא כלומר: (י) ד"ה מאיהי דקירא אם מחוז: (כ) ד"ה דאי מגניב מיניה וכו' ומצאוהו דורכי הענבים: (ל) תוס' ד"ה ואע"ג וכו' כמו שפירשנו: (מ) ד"ה דתני כו' כר' חנינא (וע"ל לדפ' גרסי' דתני) תמ"מ וכ"ב ס"ל וי"ל דהא דתני ר' חייא: (נ) ד"ה ומע מינה וכו' מן הלול ולחוץ הגה"ה וע"ל דהלכה כר' חנינא. ע"כ הגה"ה: (ס) ד"ה אימור מאיהי דקירא אתאי:

מוסף רש"י

ספיקו טמא. מספק טמא טומאה ולפיס (נדה יז:). שחזקתו מן המקור. במקור ממקונן ליה ולא אמרינן מעלייה אתא ודמיס דעלייה טהורין, דמפרוזדור לא אתי כס, אלא דמי מדל ודמי עלייה פעמים שהן נכנסין לפרוזדור (שם).

מוסף תוספות

א. האחד בראש השביל לצד מזרח והשני בראש השביל בצד מערב. רשב"ם. ב. [ו]מעלייה בא בשינוי מועט יותר ממן החדר. תוס' נדה יז: ג. כדאמר לעיל ש"מ מדר"ח אזלי' בתר רובא ואקשי' והא רבא הוא דאמר רוב ומצוי ליכא מ"ד ואמרי' הדר ביה רבא מההוא. רשב"ם.

רבינו גרשום

הכא במאי עסקינן דיחלוקו כגון דהוו הנהו שובכין במאה אמה ואותן ק' אמה הן שביל שבין ב' כרמים ונמצא באמצע הדרך שבין הללו שובכין דהשתא ליכא למיחש לרובא דעלמא וכיון דמדדה הוא וראי מהנך שובכין נפל דאי מעלמא לא מצי אתי דקי"ל כל המדדה והדר חזי לקיניה מדדה ואי לא לא מדדי והאי דהוי שביל של כרמים מפסיק ומחיצות של שביל מפסקי לא הוי חזי לקיניה ולא מצי אתי מעלמא משום הכי יחלוקו דמהנהו שובכין נפלי: אמר אביי אף אנן נמי תנינא. דרוב וקרוב אזלי בתר רוב דתנן דם הנמצא בפרוזדור ספיקו טמא שחזקתו מן המקור בא שממנו רוב הדמים באין והמקור הוא פנימי מכולן והחדר סמוך למקור והפרוזדור הוא החיצוני ועליה בנויה על גבי שניהם

עין משפט נר מצוה

עא א ב מיי' פ"ה מהל' מיסורי ביאה הל' ה סמג לאוין קיא ועשין רמג: עב ג ד מיי' פי"ט מהל' מתנות עניים הל' כח סמג לאוין קמח טוש"ע יו"ד סי' קכט סעיף יז:

עג ה ו מיי' שם פ"י הל' יג סמג לאוין קמד טוש"ע יו"ד סי' רלד סעיף יא וסי' קכט סעיף יח:

עד ז ח מיי' שם פי"ב הל' כט סמג לאוין קמח טוש"ע יו"ד סי' קכט סעיף יט:

רבינו גרשום (המשך)

הוא דדם מקור רוב ומצוי ודאי מן המקור בא וטמא: ש"מ מדקתני רשורפין עליו את התרומה מכלל דרובא דאורייתא דרוב דמים מן המקור וש"מ מדקאזיל בתר רוב אע"ג דאתרע רוב במקצת דהא יש דם עלייה לטהורו הוא דמקרבא ואפ"ה אזיל בתר רוב ש"מ דאיתא לדר' זירא דאמר בפ"ק דכתובות בהנהו דאמר ר' יוסי מעשה בתינוקת שירדה מן המעיין ונאנסה ואמר ר"ע אם רוב העיר משיאין לכהונה ורוב סיעה של כשרין עוברין לשם הרי זו תינשא לכהונה. ור' זירא אמר אע"ג שדלתות מדינה נעולות דאיתרע לה רובא דליכא אלא חד רובא דלא קא עוברת סיעה של כשרין לשם אפ"ה משיאין לכהונה הואיל דרוב העיר משיאין לכהונה דהא אשה כיון דלית בה אלא חד רוב דרוב דמים מן המקור הן כדלתות מדינה נעולות דמיין ואפ"ה אזלינן בתר רובא: והא רבא הוא דאמר ברוב ומצוי. כגון דם דמקור ליכא דאם דפליג ודאי אזלינן בתר רוב מכלל דס"ל דבעלמא היכא דליכא אלא רוב וקרוב לא אזלינן בתר רוב והיכי אמר הכא ש"מ מדר' חייא דאזלינן בתר רוב דמשמע בכל דוכתא אזלי בתר רוב. הדר ביה רבא מההיא דלעיל דלא בעינן רוב ומצוי אלא דאזלינן בתר כל רוב: חבית של יין שצפה בנהר. ואין ידוע אם יין נכרים הוא אם יין ישראל: אימור מההיא דקירא באה כלומר מאותו עבר הקרייה של מעלה ממנה באה דרובא עיירות דנכרים נינהו. דשמואל אית ליה דר' חנינא ורב לית ליה דר' חנינא: עקולי. כעין שרגילין המים לעקול ולעקול סביב ובאותן מים שהתהום תחתיהן והולכין ומעגלין עד שמטביעין מה שצף על גבן. וכן הני פשורי לאותו מקום שהמים רפין ונומדרין שאם היתה חבית זו צפה לשם הואיל שהמים רפין ואינן חריפין היתה נטבעת שם ומש"ה ליכא למיחש דמההיא דקירא אתאי: ושמואל אמר ודאי אסור דאיכא למיחש דמההיא דקירא אתאי והאי דלא טבעי עקולי ופשורי דחריפות' דנהרא שכבר לקחה החבית המרוץ קודם שהגיעה לעקולי ופשורי ונקט ואתאי בשבולת המים והלכך אסירא. לימא. דמש"ה שריא דקסבר כר' חנינא דאמר רוב וקרוב הולכין אחר הרוב והכא האי פרדס דערלה מיעוט הוא לגבי שאר פרדסים דלא הוי ערלה וקרוב דבגויה אשתכח: שאני התם. דמש"ה שריא דליכא למימר דמיניה הוא ההיא חצבא דאי מיגנב מיניה לעולם בגויה לא הוי מצנעי שדורכין ושופכין יין

מצמיקין

על גבי החדר והפרוזדור ולול פתוח בין עליה ופרוזדור נמצא הדם מן הלול ולפנים ספיקו טמא מן הלול ולחוץ ספיקו טהור ודם הבא מן החדר טמא דמן המקור בא ומן העליה טהור מן הפרוזדור ספיקו טמא שחזקתו מן המקור בא ואע"ג דאיכא עלייה דדמה טהורה דמקרבא לגבי פרוזדור ממקור אזלינן בתר רוב דרוב דמים מן המקור באין: אמר רבא. מהא לא תסייע דרוב ומצוי שאני דדם המקור רוב הוא לכולהו ומצוי בו בה תדיר דתני ר' חייא דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו חטאת על ביאת מקדש אם נכנסה במקדש ואם נגעה בתרומה שורפין עליו את התרומה דלא אמרי' הכא כבשאר ספק טומאו' אם נגעו בתרומ' דתולין לא אוכלין ולא שורפין אבל הכא ודאי שורפין דספיקו ודאי טמא

דשמואל אמר לגבי קופאי ובכהאי גוונא היה דהוה קורבא דמוכח: **לימא** רבא לית ליה דר' חנינא. פי' והא רבא אית ליה לעיל דר' חנינא ג:

דשפוכאי

שימי בר אשי לגבי קופאי ובכהאי גוונא היה דהוה קורבא דמוכח:

ישראל נינהו ועל ידן הולך הכל ואישתכח נמי בי גופני ישראל ודאי אצנעינהו ומותרין:

מרחיקין את האילן [מן העיר] כ"ה אמה. וחרעים לריך להרחיק מן העיר עד אלף אמה דאין עושין מגרש שדה:

מ"ש מבור דקוצץ ונותן דמים אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי בו'. תימה לרשב"א ז"ל דכשהאילן קדם נמי אמאי נותן דמיס מהאי טעמא וי"ל דכשהאילן קדם כיון דסמך בהיתר אין לחוש אם יתעצלו וישאר האילן עומד אבל עוד קשה לו דמאי שייך הכא קידרא דבי שותפי והלא קוצץ תחלה קודם שיתנו דמיס ואומר ר"י דה"פ דמשום קידרא דבי שותפי לא חיישא ולא קרירא לא רצו לתקן שיתנו דמיס דאע"ג דקוצץ תחלה פעמיס שלא ישמע להס לקוצץ תחלה אם לא ידע מי יתן לו הדמיס וכל אחד ואחד יתרשל ולא יקוץ כדי שלא ליתן דמיס כי בעל האילן ירדוס מעמו:

ולימא להו הבו לי ברישא והדר איקוץ. גבי בור לא שייך למיפרך הכי[א] דניחא (ו) כיון שסמך באיסור[ב] שיקוץ תחלה:

קשיא לאבי. תימה מאי קשיא ליה הא בריתא אריי בגורן קבוע ומתניתין בגורן שאינו קבוע ויש לומר דאבאי גופיה הוה משני דמה טעם קאמר אי לאו משום דקשיא ליה מה לריך לפרש טעמא כדי שלא יזיק ותסתא דבריתא מפרש טעמא כדי שלא יזיק מתני' נמי איכא לפרושי הכי:

שעושה

נותן דמים אמר רב כהנא (ג) [ז]קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא ומאי קושיא דלמא שאני הזיקא דרבים מהזיקא דיחיד אלא אי איתמר דרב כהנא אסיפא איתמר אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ולימא להו הבו לי ברישא דמי והדר איקוץ אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא: ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים: מאי שנא מבור דאמרת לא יקוץ התם דודאי לאו למיקץ קאי ספיקו נמי לא אמרינן ליה קוץ הכא דודאי למיקץ קאי ספיקו נמי אמרינן ליה קוץ ואי משום דמי אמרינן ליה אייתי ראיה ושקול: **מתני'** [ח]מרחיקין את גורן קבוע מן העיר חמשים אמה [ט]לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אא"כ יש לו חמשים אמה לכל רוח ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו בכדי שלא יזיק: **גמ'** מ"ש רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי סיפא אתאן לגורן שאינו קבוע היכי דמי גורן שאינו קבוע א"ר יוסי בר' חנינא כל שאינו זורה ברחת רב אשי אמר 'מה טעם קאמר מאי טעמא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה כדי שלא יזיק מיתיבי מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה וכשם שמרחיקין מן העיר חמשים אמה כך מרחיקין מדלועיו ומקשואיו ומנטיעותיו ומנירו של חבירו חמשים אמה כדי שלא יזיק בשלמא לרב אשי ניחא אלא לאביי קשיא קשיא בשלמא ממקשואיו ומדלועיו דאזיל אבקא ואתי בליביה [י]ומצוי ליה אלא מנירו אמאי א"ר אבא בר זבדא ואיתימא ר' אבא בר זוטרא מפני שעושה

דשפוכאי. שופכי יין מן החבית לנודות למכור לעובדי דרכים במדינה זאת כדמסיים ואזיל: **כרברבי.** דליכא למיחש לרובא דעלמא למימר מעובדי דרכים נפול: **ואי אילא רברבי בהדייהו.** אף הקטנים מותרין דברבי לאו אורחייהו דעובדי דרכים אלא כולהו (ד) מלוקח יין של מדינה זו נינהו וישראל הן. וקטנים שאין דרך לנוקח יין להניאם: **אימור באברורי הוה מנחי.** להשות משא החמור כשיש שתי נודות זה גדול מזה מעט ומכביד המשא לגד אחד מניחין נוד קטן אצלו להשות המשא: **מתני' מרחיקין אם האילן מן העיר.** בגמרא מפרש משום נויי העיר לפי שנוי לעיר כשיש מרחב פנוי לפניה: **חרוב ושקמה.** ענפיהם רצים: **ואילן סרק.** גנאי הוא לעיר: **ונותן דמים.** מי שהעיר שלו: **גמ' ותיפוק ליה דאין עושין מגרש שדה.** משנה היא בפ' אחרון של ערכין (דף לג:) ומגרש אלף אמה הוא וכל אלף אמה אסור לעשותו שדה וקס"ד לא שדה לגן ולא שדה אילן: **לא לריכא לר' אלעזר.** דפליג התם ואמר בד"א בערי הלויס אבל בערי ישראל כו': ה"ג **ורבנן דאמרי אין עושין הני מילי בזרעים אבל באילנות עושין.** בתוך אלף אמה: **והלא.** בתוך עשרים וחמש אמה משום נויי העיר אין עושין: **קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה.** סאתים הוא שיעור אחר המשכן ונתנוהו חכמים שיעור לכל היקף שלא הוקף לדור בתוכו או להשתמש מן הבית לתוכו כגון קרפף שבבקעה אבל המוקף לדירה אפי' בית עשרה כורין מטלטלין בו וקאמר הכא יתר מבית סאתים שהוקף לדירה הוא מותר לטלטל בכולו: **גזרע רובו.** בטלו הזרעים שם דירה ממנו והרי הוא כגינה שאין הקפה לדירה הואיל ויתר מבית סאתים הוא אין מטלטלין בו עוד: **אבל ניטע רובו.** באילנות אין האילנות מבטלין תורת דירתו ממנו והרי הוא כאחר שלפני הבתים שהקיפוה לדירה ומותר: **מאי שנא** (ה) **בור.** דבעינן נמי הרחקה וקתני נמי אם הבור קדמה קוקץ ונותן בעל הבור דמי האילן לבעל האילן: **לא חמימא ולא קרירא.** שזה סומך על זה אף כאן דמי האילן מי יתנם אם בשת להטילם על בני העיר כל אחד אומר ממני לא יתחילו ונמצא האילן עומד והעיר מגונה ואין זו תפארת ארץ ישראל: **ומאי קושיא.** מבור לעיר דאיצטריך לשנויי הכי דלמא שאני היזק דרבים מהזיקא דיחיד לא חייבו חכמים לקוץ אילנו בשביל בור היחיד בלא דמים אבל בשביל היזק רבים חייבוהו לקוץ: **לא חמימא כו'.** אם בשת להמתין עד מתן מעות יעמוד (ו) זה לאורך ימים בני העיר סומכין זה על זה ובעל האילן רוצה בכך לפיכך יקוץ ואחרי כן יגבה מעותיו מהן בב"ד: **הכס.** גבי בור דודאי של אילן אם ודאי קדם לאו למיקץ קאי כדקתני אם האילן קדם לא יקוץ ספיקו נמי לא אמר ליה קוץ שעל הניחק להבית רואה: **הכא דודאי.** נמי למיקץ קאי אלא שנוטל דמים כדקתני אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספיקו נמי אמר ליה קוץ ממ"ג על כרחך וכשבא לגבות דמים אמר ליה אייתי ראיה לאם קדמת ושקול: **מתני' גורן קבוע.** בגמ' מפרש מאי קביעותא: **חמשים אמה.** מפני המוך המזיק אם בני העיר כשהוא זורה וגם הזרעים הוא מייבש: **ומנירו של חבירו.** ובגמרא מפרש מאי היזק דמוך לגיר. גיר היא חרישה שחורשין בימי הקיץ ואין זורעין בו עד ימות החורף כדי שימותו שרשי הקוליס והעשבים כדכתיב גירו לכם גיר ואל תזרעו אל קוליס (ירמיה ד): **בכדי שלא יזיק.** אלא שיעורא דשמעא בגיר מחמשים אמה ובגמרא פריך מ"ש מרישא דאמרת אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח: **גמ' שאינו זורה ברחת.** אין הכרי גדול וא"ל לזרות ברחת אלא הרוח מנשבת בכרי והמוך נדף מאליו. רחת פל"ה בלע"ז. כשהכרי גדול צריך להגביה התבואה ברחת וזורק כלפי מעלה והרוח מנשבת ודוחפת המוך למרחוק: **רב אשי אמר.** שיעורא דסיפא כרישא ומה טעם קאמר: **מקשואיו ומדלועיו.** נטיעה שהקשואין והדלועין גדילין בה: **כשלמא לרב אשי ניחא.** דקתני בכולהו חמשים אמה: **אלא לאביי קשיא קשיא** [הכי] גרסינן:

שעושה

מגבי מבני העיר. ו) אבל לגבי בור הואיל דלית ליה מלתא אלא גבי חד לא מצי למימר ליה הב לי ברישא והדר איקוץ דודאי יהיב ליה ומש"ה קוצץ ונותן דמים: ומ"ש מבור דאמר ספק זה קדם לא יקוץ. התם באילן דבור כיון דודאי דהיכא דידעי' דודאי דהאילן קדם לא יקוץ ספיקו נמי לא יקוץ. קאי? זיל אייתי ראיה דאילנך קדם ושקול דמיך:

פיסקא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה. משום דקא מזיק התבן שזורין מן התבואה לבני העיר: מ"ש דגורן מרחיק ג' אמה. ולגבי נטיעות מרחיקין בכדי שלא יזיקו דהיינו בציר מחמשים אמה: רב אשי אמר. סיפא ורישא חדא טעמא הוא דמה טעם מרחיק ג' אמה מן העיר כדי שלא יזיק לנטיעות ולגירו: בשלמא לרב אשי. דמפרש טעמא דמתני' ניחא דכן הכי נמי קתני בברייתא אלא לאביי קשיא דמתרץ סיפא לגורן שאינו קבוע והא קתני רישא בברייתא מרחקין מן מקשואין ומדלועין דהיינו נטיעות ג' אמה: קשיא. בשלמא מקשואין ומדלועין מש"ה צריך להרחיק חמשים אמה דאזיל התבן ויתיב על פרח. בליביה. פרח. כמו ויצא פרח שתרגומו ואפיק לבלבין: ומצבי ליה. ומנפחו ומיבשו: מפני שעושין אותו גלל. התבואה הזורעה בקרקע תיעשה זבל ותירקב:

מסורת הש"ס

ז) (כ"מ קיח), ב) [שם קי:], ג) מכות יב. ד) [ערכין לג:], ה) [ערכין שם], ו) עיכוזין כג.; ז) [לקמן כה:], ז) עיכוזין ב., ח) [פי' שוקף ומייבש למלומים. ערוך],

עין משפט נר מצוה

עה א ב מיי' פי"ב מהל' מלכלות אסורות הל' כט סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד ס' קכט סעיף יט:

עו ג מיי' פי"י מהלכות שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"מ סי' קנה:

עז ד מיי' וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף כב בהג"ה:

עח ה מיי' שם הל' ו סמג שם:

עט ו מיי' פי"ג מהל' שמיטה הל' ד סמג לאוין רעח ופסק מ"ק:

פ ז מיי' פט"ז מהלכות שכנים הלכה ו סמג עשין מד"ש ו טוש"ע מ"ש סי' שמח סעיף ט:

פא ח ט י מיי' פי"י מהל' שכנים הל' ב סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף כב:

רבינו גרשום

והני מילי. דמותרין: היכא דהנהו זיקי דבדבי נינהו אבל אי משתכחי זוטרי דאי אסור דאימר מעוברי דרכים נפלו: ואי איכא רבדבי ואשכח זוטרי בהדייהו אסירי. דהיישי' דמעוברי דרכים נפל דאימור באברורי קא מנחי על גבי החמור כעין שקושרין עוברי דרכים נודותיהן על גבי חמוריהן וקושרין מצד החמור נוד גדול ומצד השני כמותו ומשימין בין שתי נודות הללו נוד אחד קטן ואם נמצאו גדולים כה"ג וקטנים עמהן ודאי מעוברי דרכים נפיל ומשואי חמור אסירי. ל"מ. ואי איכא רבדבי ביניייהו. אפי' דזוטרי מותרין דאימור באברורי הונחו ושפוכי ישראל אנחינהו להתם כעין שרגילין לעשות כדפרישית לעיל באידך לישנא והכי עיקר: **פיסקא** מרחיקין את האילן מן העיר כ"ה [אמה]. מפרש בגמ' טעמ' מאי: בחרוב ובשקמה נ' אמה. משום דאיכא תרתי לריעותא חדא דאין פירותיהן שוין כלום ועוד שענפיהן מרובין משאר אילנות: מ"ט. מרחיקין: אמר עולא משום נויי העיר. שיהיה משוייר מישורי פה סמוך לעיר בלא שום עיכוב. ועולא למה ליה למימר משום נויי העיר מרחיקין תיפוק ליה דאין עושין שדה שיש בו זרע או אילנות אין עושין מגרש ולא מגרש שדה כדגרסי' במס' ב) מכות לגבי מגרש לוים [דכתיב] ומדותם מחוץ לעיר וגו' משום דהוי לוים דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו' להכי ג) צריכי אלפים אמה מגרש אבל שאר הערים בכ"ה אמה מגרש סגיא: לא צריכא לר"א דאמר עושין שדה מגרש ד) להיכא דזרע או נטע אילן בתוך כ"ה אמה סמוך לעיר: הני מילי דאין עושין להיכ' דזרע [דא"א] למיזל תחותיה בזרעים משום דקא מזקי זרעים לבני העיר דלא מצי למדרס בזרעים אבל אילן דמצי מיזל תחותיה ה) דאפי' אילנות אין נוטעין משום נויי העיר: קרפף שהוא יותר מבית סאתים. כחצר המשכן שהוקף לשום דירה אם נזרע רובו הרי הוא כגינה דזריעה היא ואסור לילך בה בשבת משום דמדרסי זרעים ואיכא חלול שבת: נטע רובו מאילנות הרי הוא כחצר ומותר. משום דמצי למיזל בין אילן לאילן. ואיכא דאמרי כשדה אסור לטלטל בו כחצר מותר לטלטל בו: מ"ש גבי עיר דקתני אם העיר קדמה קוצצין ואין נותן דמים וא"ש גבי בור דקתני אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים אמר רב (הונא) [כהנא] מש"ה גבי עיר אינו נותן דמים משום דליכא למיקם עלה דמלתא. למאן שאיל דמים הואיל ומרבים אתי למגבי סמכי אהדדי ולא יהבי כלום דקרירה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא שזה סומך על זה וזה על אבל גבי בור כיון דמיחיד אתי למגבי לא סמך אלא חד וידע למאן שאיל דמים ומש"ה קוצצין ונותן דמים ודלמא משום האי טעמא לא מצית למימר גבי עיר אם קדמה דאין נותן דמים דהא קתני גבי סיפא דמתני' אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים אלמא דלא משום האי טעם הוא. אלא אדהיינו טעם הוא דמתני' דשני בין קדמה העיר לקדם הבור דשני היזק דיחיד מהיזק דרבים ולהכי גבי עיר דאיכא היזק דרבים קוצץ ואינו נותן דמים אבל גבי בור דליכא היזק דרבים קוצץ ונותן דמים: אמאי קוצץ והדר נותן דמים הא מעיקרא מצי למימר להו בעל האילן הב לי דמי ברישא והדר איקוץ דאילני קדם אמר רב כהנא אם ספק זה קדם לא יקוץ. ג) עי' קוטב כז במשנה ועיכוזין דף נו ע"ב וע"ש. ד) נראה לע"ל ומגרש שדה מ"מ להיכא וכו' סמוך לעיר אסור. ה) כ"ל עבדינן אבל בתוך כ"ה אפי' אילנות וכו'. ו) עי' תד"ה ולימא ודו"ק. ז) ל"ל הכא דוודאי למיקץ קאי ספיקו נמי אמרינן ליה קוץ וזיל אייתי ראיה.

הגהות הב"ח

(א) במשנה סרק ג' אמה אם כל"ל ואות ו' נמחק: (ב) גמ' לא עבדינן ומגא תימגא דשאני בין זרעים לאילנות: (ג) שם אמר רב כהנא היינו דאמרי אינשי קידרא דבי שותפי: (ד) רש"י ד"ה ולא איכא וכו' מלוקחי יין וכו' ושראל הן הקטנים וכו' מיניתן עוד נוד קטן כל"ל והד"ל: (ה) ד"ה מ"ש גבי בור וכו' וקתני ביה אם: (ו) ד"ה לא חמימא וכו' יעמוד לאורך כל"ל ותיכם ומיכם נמחק: (ז) תוס' ד"ה ולימא וכו' דגמא ליה היין:

לעזי רש"י

פל"ה [פיל"א]. יעה.

מוסף רש"י

דאין עושין שדה. של לוים, מגרש. שנתנו לוים אלפים אמה סביב לעיר, כדכתיב (במדבר לה ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וכתיב מקיר העיר ומוקם אלף אמה וגו' הא כילד אלף אמה מגרש שאין בו לא בית ולא שדה והשאר שדות וכרמים (מכות יב.) מגרש הוי אלף אמה סביב לעיר מדכתיב מקיר העיר ומוקם אלף אמה סביב, ומן לאומו אלף היה להם לוים אלף אמה בשדות וכרמים, כדכתיב ומדותם מחוץ לעיר וגו', לא מהם אלף אמה מגרש והשאר שדות וכרמים, מגרש פנוי מבלום ואין בו בית ואין זורעין אותו אלא מי הוא לעיר (ערבין לג.) אין עושין שדה מגרש משום ישוב אלא ישראל, והיינו מוכן שממעט את הזרעים, ולא מגרש שדה שמחריב את מי העיר (שם). נזרע רובו. מזרעונים, ביטל דיומו, דמזרעונים לא דיירי אינשי והוי ליה גינה ואסור לטלטל אף בשאינו מזרע דבטיל ליה לגבי רובא, אבל בנוטע אילנות לא ביטל דיומו, דאורחא להסתופף בלל אילנות תמיד (ערובין כג.). מהזיקא דיחיד. לכיון דברשות נטע שאינו מזיק עד זמן גדול לא מייהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד (לקמן כה:).

מוסף תוספות

א. [ד]אמרינן אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים לימא ל"י הב לי דמים ברישא והדר איקוץ. כ"ן. ב. ושלא ברשות עבד דין הוא. ריטב"א.

רבינו גרשום (המשך)

למימר ליה בני העיר קוץ דרמיא עלך מעיקרא משום דקידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא דכל מאי דבעי למגבי מכמה אינשי איכא טירחא יתירא דסמכי הני אהני אבל את קוץ הואיל דאת יחיד ומזקת לרבים ורמיא עלך והדר

שעושה אותו גלל. מרבה לו זבל ושורף את הזרעים שנזרעו בו: **מתני' את הבבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר.** מ"ש ריח רע: **אלא למזרח העיר.** שאין הרוח מזרחית קשה (ג) תדיר אע"כ בא לפורענות אבל כדרכה היא חמה ומנשבת בנחת דכתיב (יונה ד) רוח קדים חריש"ת ותך השמש וגו' לפיכך אינה מביאה הריח לעיר: **חוץ מן מערבה.** בגמ' מפרש טעמא: **גמ' וסומך.** אינו צריך להרחיק ג' אמה: **שאינו עושה גלל.** ומרחיק ג' אמה דקאמר ר"ע אשאר רוחות דרישא קאי: **תדירא ברוחות.** אותו לד תדיר ברוח שרוח מערבית מנשבת תדיר משאר רוחות: **רוח לפונים מנשבת עם כל אתה.** מהרוחות לפי שהיא רכה ומתוקה ונלולה כדאמר ביומות (דף עב.) וממתקתן: **כן נץ.** מלאך העשוי בדמות נץ: **מעמידה.** בגנפיו: **תדירא בשכינה.** במערב היא שוכנת: **לאבותינו.** אנשי כנה"ג שאמרו מקרא זה בספר עזרא: **ונצא השמים.** השמש והירח העומדים במזרח: **לך משתחוים.** למערב: **ודלמא.** הם למזרח משתחוים וכי תימא אין דרך להשתחות סמוך לרב הם עושין כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו ומשתחוה כשהוא הולך לאחוריו משנטל פרס מתרחק תמיד בהשתחויה: **פרס.** מתן: **אתה הוא ה' לבדך.** בתרי[ה] ונצא השמים כתיב ועל עסקי שליחות לצא השמים הוא משבח ואומר אתה הוא לבדך במדה זו: **נשם מחזירין שליחותן.** כשבאין לומר עשינו שליחותך צריכין לשוב אל מקום שהשולחם עומד שם: **למקום שמשתלחין.** פי' באותו מקום שנשתלחו שם אף שם השכינה מצויה ואומרים לו עשינו שליחותך: **והנה המלאך הדובר בי יוצא.** בנבואת זכריה למוד את ירושלים כמה ארכה וגו' ומלאך אחר יוצא לקבור שליחותו של ראשון שחזר בו המקום (ד) ולא יתן בה מדה ואומר פרזות תשב ירושלים והרי שניהם מאת השכינה באים ואחריו לא נאמר אלא לקראתו זה בא מכאן וזה בא מכאן: **רב ששת.** מאור עיניים הוא: **אלא רוחתא אוקמן.** העמידני להתפלל: **דמורו בה מיני.** תלמידי עובדי ע"ז[ו] מורים הוראה להתפלל במזרח: **אוריה.** אני שמעתי כך קורין למערב בלשון פרסי. ול"נ שכך קורין למזרח בלשון לעז והיינו דקאמר אויר יה שהשכינה במערב ופניו למזרח ממלא המזרח אורו: **יערוף כמטר לקחי.** משה רבינו דימה את התורה לארבע רוחות כשם שאי אפשר בלא הם כך אי אפשר לעולם בלא תורה: **מערפו של עולם.** אני שמעתי מחזקו של עולם על שם שהשכינה במערב ס"ל. ואני אומר מאחוריו של עולם שהמערב קרוי אחור שנאמר הן קדם אהלך ואינו ואחור ולא אבין וגו' (איוב כג): **שמולם את הזהב.** שממממת ומביאה שרב ורעבון בא והזהב זל: **וכן הוא אומר.** דכתיב זילותא גבי זהב: **כשעיר.** שד: לאכסדרה

שעושה אותו גלל. מע"ג דגלל משביח הקרקע כשהיא כולה גלל מזיק: **אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר.** משום דרוח מערבי שהוא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר כדאמרי' (ברכות מ.) היאך למזרח גרנו דמו ברשאנו מפני שרוח מערבית מביא הקש בחוטמו: **מפני שהיא תדירה.** לא גרסי' מ"ט דמן הבריתא היא דהכי איתא בתוספתא (פ"א ע"ב): **וצבא השמים לך משתחוים.** ולא"ת בלילה נמי במזרח משתחויש וי"ל דאין לנו לגמוד אלא ממה שאנו רואין ולא"ת ואמאי לא נדע מקום תפלה מבית המקדש שהיתה שם שכינה במערב וי"ל דמשם אין לגמוד דאע"ג דשכינה בכל מקום אי אפשר להשיס ארון וכפורת אלא בגד אחד וריצב"ל אומר דמשם אין לגמוד דשכינה במערב דנהי בית קדשי הקדשים היה במערב המקדש מ"מ הארון שהשכינה שם כדכתיב (שמות כה) ונועדתי לך שם היה במזרח בית קדשי הקדשים[ז]: **לכל רוחתא אוקמן.** כל הני אמוראי לית להו הא דתניא בברכות (דף ג.) שחייב אדם להתפלל נגד ירושלים משום דכתיב והתפללו אליך דרך ארצם אלא סברי כר' ישמעאל דאמר (ה) בכ"מ שכינה ומאן דאמר שכינה במערב סבר כר"ע דאמר מפני שהיא תדירה ור' חנינא דשמעתין דאמר כגון אתון דיתבון לצפונא דארעא דישראל אדרימו סבר לה כבריתא דברכות:

אוריה. לשון שפ"ה דאוריה מערב נראה לר"ת[ח] ולר"ח עיקר[ט]:

רוח מערבית שבא מערפו של עולם. כדפי' בקונט' מאחורו של עולם דמערב קרוי אחור דכתיב אחור וקדם צרתני ודרשינן [בחגיגה] (דף יב.) לענין מזרח ומערב וכתיב נמי ארם מקדם ופלשתים מאחור (ישעיה ט) וקרי נמי דרום ימין ולצפון שמאל כדאמרי' בשמעתין והיינו משום דשכינה במערב ופני השכינה למזרח לכך קרוי מערב אחור ומזרח קדם ודרום ימין ולצפון שמאל ולמ"ד שכינה בכל מקום ל"ל דהאי דקרי מזרח קדם ומערב אחור ודרום ימין ולצפון שמאל משום שכינה בבית המקדש שהיה במערב ופני השכינה כלפי ישראל שהיו במזרח ומשתחוים שם: **הגה"ה** ורבינו יצחק בר יהודה פירש דכשעמד אדם הראשון כשנברא היו פניו למזרח ואין נראה שהיה ערפו כלפי השכינה לאמן דאמר שכינה במערב. ע"כ הגה"ה: **רוח מזרחית שמסערת כל העולם כולו.** והא דאמרינן בתמניתין שהיא נוחה מכל הרוחות היינו כשהיא בדרכה אבל כשבאה לפורענות היא מסערת[ט] כדפי' הקונט' בתמניתין וממזיק

מתני' [א]מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה [ב]אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר רבי עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה ומרחיק חמשים אמה [ג]ומרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים [ד]ורבי יוסי מתיר בחרדל: **גמ'** איבעיא להו ר' עקיבא היכי קאמר לכל רוח הוא עושה וסומך חוץ ממערבה דמרחיק ג' אמה ועושה או דלמא לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה ממערבה דאינו עושה כלל ת"ש דתניא ר"ע אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כל עיקר מפני שהיא תדירא א"ל רבא לרב נחמן מאי תדירא אילימא תדירא ברוחות והא [ה]אמר רב חנן בר אבא אמר רב ד' רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כולן שאילמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת ורוח דרומית קשה מכולן ואילמלא בן נץ שמעמידה מחרבת את העולם שנאמר [1]המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן אלא מאי תדירא תדירא בשכינה דאריב"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו [ו] שהודיעו מקום תפלה דכתיב [2]וצבא השמים לך משתחוים מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו [ז]ומשתחוה קשיא ורבי אושעיא סבר שכינה בכל מקום דאמר רבי אושעיא מאי דכתיב [2]אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים וגו' שלוחיך לא כשלוחי בשר ודם שלוחי בשר ודם ממקום שמשתלחים לשם מחזירים שליחותן אבל שלוחיך למקום שמשתלחין [ח]משם מחזירין שליחותן שנאמר [3]התשלח ברקים וילכו ויאמרו לך הננו יבואו ויאמרו לא נאמר אלא וילכו ויאמרו מלמד שהשכינה בכל מקום ואף רבי ישמעאל סבר שכינה בכל מקום דתנא דבי רבי ישמעאל מנין ששכינה בכל מקום שנאמר [4]הנה המלאך הדובר בי יוצא ומלאך אחר יוצא לקראתו אחריו לא נאמר אלא לקראתו מלמד ששכינה בכל מקום ואף רב ששת סבר שכינה בכל מקום דא"ל רב ששת לשמעיה לכל רוחתא אוקמן לבר ממזרח ולאו משום דלית ביה שכינה אלא [ט]משום דמורו בה מיני ורבי אבהו אמר שכינה במערב דא"ר אבהו מאי אוריה אויר יה אמר רב יהודה [ט] מאי דכתיב [5]יערוף כמטר לקחי זו רוח מערבית שבאה [7]מערפו של עולם תזל כטל אמרתי זו רוח צפונית שמזלת את הזהב וכן הוא אומר [6]הזלים זהב מכים כשעירים עלי דשא זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כשעיר [5]וכרביבים עלי עשב זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים תניא ר"א אומר עולם לאכסדרה

מסורת הש"ס

א) לעיל יח., ב) גיטין נא:, ג) [בילקוט וכע"ש איתא שם], ד) [עי' בערוך ערך ערף שכתב בשם רבינו גרשום פירוש נכון על זה], ה) [בתריס רש"ס], ו) בס"א: תלמידי יש"ו, ז) [ועי' תי"ט להכת סוף מ"ט ומ"ש עוד ביומא פ"ה מ"ב ע"ש], ח) וכ"פ הערוך ערך אסתנא עי' תוס' ויגיון נא: ד"ה שדיא נשיב,

תורה אור השלם

1 הֲמִבִּינָתְךָ יֵאָבֵר נֵץ יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו לְתֵימָן: איוב לט כו
2 אַתָּה הוּא יְיָ לְבַדֶּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים: נחמיה ט ו
3 הֲתִשְׁלַח בְּרָקִים וְיֵלְכוּ וְיֹאמְרוּ לְךָ הִנֵּנוּ: איוב לח לה
4 וְהִנֵּה הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי יֹצֵא וּמַלְאָךְ אַחֵר יֹצֵא לִקְרָאתוֹ: זכריה ב ז
5 יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כַּשְּׂעִירִים עָלֵי דֶשֶׁא וְכַרְבִיבִים עָלֵי עֵשֶׂב: דברים לב ב
6 הַזֹּלִים זָהָב מִכִּיס וְכֶסֶף בַּמֹּקֶנָה יִשְׁקֹלוּ יִשְׂכְּרוּ צוֹרֵף וְיַעֲשֵׂהוּ אֵל יִסְגְּדוּ אַף יִשְׁתַּחֲוּ: ישעיהו מו ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' שהודיענו מקום תפלה: (ב) שם אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב דעיף: (ג) רש"י ד"ה אלא וכו' קשה תמיד אע"כ: (ד) ד"ה והנה המלאך וכו' שחזר בו המקום מליתן בה מדה: (ה) תוס' ד"ה לכל וכו' דאמר שכינה בכ"מ ומאן דאמר:

מוסף רש"י

ומרחיקין את המשרה. מים שטורין בו את הפשתן, מן הירק. שלמיי מאכל, כגון דומין וכרישין (לעיל יח.). **ואת הכרישין.** כרתי, פורי"ש (שם). **ואת החרדל** מן הדבורים. שאוכלין את התכלל ומחבל את פיהם ואוכלות את דבשאלהן (שם). **ד' רוחות מנשבות בכל יום.** מזרחית בנקר ורוח דרומית בחצי היום ומערבית בתחלת הלילה וצפונית בחצי לילה, כמהלך חמה שמהלכת ממזרח לדרום ומדרום למערב וממערב לצפון (סנהדרין סז.) שם שעות לשמוטות של יום מנשבת רוח מזרחית מהלוך החמה ושם אחרותות רוח דרומית ובתחלת הלילה רוח מערבית ובחצות הלילה רוח צפונית (ברכות ג:). **ורוח צפונית.** נוחה היא לא חמה ולא צוננת וממתקת את שאר הרוחות (גיטין לא:).

עין משפט נר מצוה

פב א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הל' ג סמג עשין פג טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף כג:
פג ג מיי' שם הלכה ה' סמג שם טוש"ע שם סעיף לא:
פד ד טוש"ע מ"מ סי' לד סעיף ב בהג"ה:

גליון הש"ם

גמרא ומשתחוה קשיא. עי' סנהדרין דף ה ע"ב: **תוס'** ד"ה אוריה בו' ולר"ח עיקר. עי' קדושין דף יב ע"ב תוס' ד"ה והאיכא: **שם** ד"ה רוח מזרחית. כדפי' הקונטרס ממתני' לל"ל ברש"י מבקוק ג' מ':

רבינו גרשום

פיסקא בורסקי. מקום שמעבדין בו העורות ומסריח: אלא למזרח העי'. מפני שרוח מערבי שהיא תדירא מנשבת בו ודוחה הסריחה שאינה באה לעיר: חוץ ממערבה. שהיא תדירא ודוחה את הסריחה לעיר ה) מש"ה אין עושין: שאלמלא כן. שרוח צפונית מבלבלתן אין העולם מתקיים: יפרוש כנפיו לתימן. משום דמעמידה לאותו רוח תדיר: בתפלה. שהשכינ' במערב ומש"ה צריך להרחיק משם: לך משתחוים. [צבא] השמים היינו השמש והירח כשיוצאים במזרח לך משתחוים למערב ושם צריך להחזיר בשעת תפלה: ואימא. שהשכינה במזרח ודקאמר לך משתחוים עושים כעבד שנוטל פרס מרבו ומשתחוה וחוזר לאחוריו. כך בשעה שיוצאין ממזרח חוזרין פניהם לשכינה במזרח ומשתחוים ושוב יוצאין וזורחין. קשיא: לבדך משליחותך ומשנה מבשר ודם: ויאמרו לך הננו. בכ"מ שהן. [מלמד] שהשכינה בכל מקום: והנה המלאך הדובר בי יוצא מאת השכינה ומלאך אחר יוצא לקראתו. מן צד אחר יוצא ולפני שכינה: דמודי בה מיני. שמשתחוין לצבא השמים היוצאין מן המזרח: אוריה. קורין בלשונו לרוח מערבי: יערוף כמטר לקחי. זה העוסק בתורה לשמה ומרכין אזניו לשמוע לקחי עושה טובה לעולם כמטר שבאה מן מערב: שבאה מערפו של עולם. מרוח מערבי ערפו של שכינה הוא. דכתיב צפון וימין אתה בראתם דמשמע דימינו של שכינה בדרום ושמאלו לצד צפון ופניו למזרח וערפו למערב אלמא דשכינה במערב: ותזל כטל אמרתי. היינו שמלולו תורה שעוסק שלא לשמה מביא רעה לעולם כרוח צפוני שמנשב ומביא רעה לעולם: עד שמזלת את הזהב. שנותנין בני אדם כספם וזהבם בזול בשביל התבואה: כשעירים עלי דשא. זהו העוסק בתורה שלא לשמה: כשעירים. כשד: וכל העוסק בתורה לשמה מביא טובה לעולם כרביבים הללו שיורדין בנחת:

ה) נראה לל"ל משו"ה אין עושין כל עיקר.

ומזמרים (ד). פי' רוח צפונית שכותל שלה מושלך כלומר שאינה מסובבת לרבי אליעזר: **וכתיב צפון וימין וכו'.** דיוגזור על ימין (ה) איכא למימר דבימין ושמאל של אדם מיירי (הג"ה. ועוד נראה שמא (ו) מקרא קמא אין להוכיח שבדרום ימין ולא נאמר איפכא. ע"כ הג"ה): **תנא** בין שהבור למעלה ואילן למטה בו'. איצטריך לאיתויי הך אע"ג דבמתני' נמי תנן בין מלמעלן בין מלמטן מ"מ דאי ממתני' הוה אמינא דאמרוב ושקמה קאי דעלה קאי קמ"ל דבייתא בכל אילן (הגה"ה. ולספריס דלא גרסינן במתני' בין מלמטן אתי שפיר דאי ממתני' הוה אמינא בין מלמעלן אאילן קאי ולא אבור משום דלא תקשי אלא בור מלמעלה ואילן מלמטה אמאי כדפריך [8] אבייתא. עד כאן הגה"ה): **עני** והעשיר הוה. רבותא נקט שהיה עני ולא איבעי (ו) לאסוקי אדעתייהו שיבנה האפדנא אפי' הכי הוזקקו להרחיק משום דהוו גירי דידהו אף על גב דסמך בהיתר אין צריך להרחיק אפי' בגירי דיליה כדתניא (לעיל דף כ:) אם היה רפת בקר קודמת לאוצר מותר וה"ה חנות של נתחומים ובנעין ואין חילוק בין דירה לשאר לפי המסקנא אומר ר"ת דהכא היינו טעמא משום דלא קביעא תשמישייהו כל כך כי הכי דלעיל (הגא"ה. ועוד דהכא (ח) משום דבאיסור סמך דכל מרא דמחי מרפי לאתרעא. ע"כ הג"ה): אפומא לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע ורבי יהושע אומר עולם לקובה הוא דומה ורוח צפונית מסובבת וכיון שחמה מגעת לקרן מערבית צפונית מקפת וחוזרת אחורי כיפה שנאמר [1] הולך אל דרום וסובב אל צפון וגו' [6] הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח אלו פני מזרח ופני מערב שפעמים מסבבתן ופעמים מהלכתן הוא היה אומר אתאן לר' אליעזר [2] מן החדר תבא סופה זו רוח דרומית וממזרים קרה זו רוח צפונית מנשמת אל יתן קרח זו רוח מערבית ורחב מים במוצק זו רוח מזרחית והאמר מר רוח דרומית מעלה רביבים ומגדלת עשבים לא קשיא הא דאתיא מטרא בניחותא הא בשפיכותא אמר רב חסדא מאי דכתיב [3] מצפון זהב יאתה זו רוח צפונית [9] שמזלת את הזהב וכן הוא אומר [4] הזלים זהב מכים אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא מיום שחרב בית המקדש לא הוגשמה רוח דרומית שנאמר [5] ויגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו וכתיב [6] צפון וימין אתה בראתם ואמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא מיום שחרב בית המקדש אין הגשמים יורדין מאוצר טוב שנאמר [7] יפתח ה' לך את אוצרו הטוב בזמן שישראל (ח) עושין רצונו של מקום וישראל שרויין על אדמתם גשמים יורדין מאוצר טוב בזמן שאין ישראל שרויין על אדמתם אין גשמים יורדין אמר רבי יצחק [8] הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין [3] וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום ורבי יהושע בן לוי אמר לעולם ידרים שמתוך שמתחכם מתעשר שנאמר [8] אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד והא רבי יהושע בן לוי אמר שכינה במערב דמצדד אצדודי אמר ליה רבי חנינא לרב [9] אשי כגון אתון דיתביתו בצפונה דא"י אדרימו אדרומי ומנא לן [7] דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא דכתיב [9] מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ: מרחיקין את המשרה מן הירק וכו': תנא רבי יוסי מתיר בחרדל [6] שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוריי הרחק דבורך מן חרדליי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדליי: **מתני'** [1] מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד אם הבור קדמה [2] קוצץ ונותן דמים ואם אילן קדם לא יקוץ [3] ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ [4] ר' יוסי אומר [5] אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ [6] שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **גמ'** תנא בין שהבור למטה ואילן למעלה בין שהבור למעלה ואילן למטה בשלמא בור למטה ואילן למעלה קא אזלין שרשין מזקי לה לבור אלא בור למעלה ואילן למטה אמאי אמר רבי חגא בשם רבי יוסי מפני שמחלידין את הקרקע ומלקין קרקעיתה של בור: רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי [6] אמר רב אשי כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן [7] מודי ר' יוסי בגירי דידיה פאפי יונאה עני והעשיר הוה בנה אפדנא [8] הוו הנך עצורי בשיבבותיה דכי הוו דייקי שומשמי הוה ניידא אפדניה אתא לקמיה דרב אשי א"ל כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן מודי רבי יוסי בגירי דיליה וכמה כדנייד

לאכסדרה. שאין לה דופן רביעית: **אינה מסובבת.** במחילה: **למעלה מן הרקיע.** ומהלכת את רוח צפון בגגו של רקיע: **נקובה.** אהל שכולו מוקף: **נקרן מערביה צפונית.** בלילה. שהחמה לעולם מהלכת רוח צפונית בלילה ומן המערב היא פוחה לצפון שכך הילוכה מן המזרח לדרום מן הדרום למערב וממערב לצפון: **ומחזרת אחורי כיפה.** דרך חלון: **הולך אל דרום.** היקף היום קרוי הילוך שהוא בתוך החלל ואת היקף הלילה קרוי סיבוב שהוא מקיף בתוך וביום לעולם מהלכת בדרום אפילו ביום קלר אינו מהלך פחות מרוח דרומית: **וסובב אל צפון בלילה.** אף בלילה קלרה של תקופת תמוז אינו סובב פחות מרוח צפונית: **פעמים מהלכתן.** ביום ארוך של תקופת תמוז שהיא יוצאה בקרן צפונית מזרחית ושוקעת בקרן מערבית צפונית: **פעמים סובבתן.** ביום קלר שהיא יוצאה בקרן מזרחית דרומית ושוקעת בקרן מערבית דרומית ומהלכת בלילה ג' רוחות: **אתאן לר' אליעזר.** שאמר לאכסדרה דומה: **וממזרים קרה זו רוח צפונית.** שהדופן מוזרת ופרולה: **והאמרת רוח דרומית מעלה רביבים.** וכאן אתה אומר רוח מזרחית מביאה מים: **הא דאתיא מטרא בניחותא.** בא מן הדרום וכי אתיא בשפיכותא בא מן המזרח כדכתיב מים במוצק: **לא הוגשמה רוח דרומית.** שהיתה רגילה להביא רביבים טובים: **וכתיב צפון וימין.** אלמא ימין הוא דרום וכתיב בה רעב: **אם אולנו הטוב.** וסיפא לתת מטר ארצך: **ידרים.** בתפלתו יחזיר פניו לדרום: **וסימניך.** אלא מתליף: **דמצדד אצדודי.** (ב) מעט לצד דרום: **אדרימו.** שתהיו פוניס לצד ירושלים משום דכתיב והתפללו אליך דרך ארצם וגו' (מלכים ג ח): **עד שאתה אומר לי.** שאני מזיק ועלי להרחיק את עצמי אני אומר לך שאתה מזיק: **לגלוגי חרדליי.** פרחי חרדלין: **מתני' חרוב ושקמה.** שרשיהם מרובים: **אין מלמעלה.** שאחד מהן מלמעלן בגובה שיפוע הר והשני בשפולו: **אין מן הצד.** בקרקע שוה: **ונותן דמים.** דכיון דבדשות נטע שאינו מזיק עד זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים (ג) בשביל הזיקא דיחיד: **גמ' שמחלידין.** לשון חלדה דהלכות שחיטה (חולין דף נב.). (ד) שמהלכת מתחת לקרקעית הבור: **הלכה כר' יוסי.** שעל הניזק להרחיק את עצמו: **בגירי דיליה.** היכא דמטי ליה הזיקא דאמרי' בהבית והעלייה (ב"מ דף קיז.) הנהו בי תרי חד דייר עילאי וחד דייר תתאי איפחית מעזיבה וכל איתא דמשי ידיה נפלי עליה לתתאי דכשנופלין מידו ממש על התחתון קרי ליה גירי דיליה וכי פסקי והדר נפלי (ג) לא קרי ליה גירי דיליה: **פאפי יונאה.** כך שמו על שם מקומו: **עצורי.** עוצרי שומשמין: **ומה.** תנוד אפדנא דבעי ארחוקי: **כדנייד**

לעשות שמן: **בגירי דיליה.** והכא נמי מידיסה הוא בא לו שמכח מכותיסה הוא מרעיד: **ומה.** תנוד אפדנא דבעי ארחוקי: **כדנייד**

פה א טוס"ע ס"מ סי' לד סעיף ב כהג"ה:

פו ב מיי' פ"ז מהלי' בית הבחירה הל' ז סמג עשין קסז:

פז ג מיי' פ"י מהלכות כלים הל' ז סמג עשין סב טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף לב:

פח ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף לא:

פט ה מיי' שם פי"א הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף טו:

תורה אור השלם

1 הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן סוֹבֵב סֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ וְעַל סְבִיבֹתָיו שָׁב הָרוּחַ׃ קהלת א ו

2 מִן הַחֶדֶר תָּבוֹא סוּפָה וּמִמְּזָרִים קָרָה מִנִּשְׁמַת אֵל יִתֵּן קָרַח וְרֹחַב מָיִם בְּמוֹצָק׃ איוב לז ט-י

3 מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה עַל אֱלוֹהַּ נוֹרָא הוֹד׃ איוב לז כב

4 הַזֹּלִים זָהָב מֵכִיס וְכֶסֶף בְּקֶנֶה יִשְׁקֹלוּ יִשְׁכֹּרוּ צוֹרֵף וְיַעֲשֵׂהוּ אֵל יִסְגְּדוּ אַף יִשְׁתַּחֲוּוּ׃ ישעיהו מו ו

5 וַיְגֹזֶר עַל יָמִין וְרָעֵב וַיֹּאכַל עַל שְׂמֹאל וְלֹא שָׂבְעוּ אִישׁ בְּשַׂר זְרֹעוֹ יֹאכֵלוּ׃ ישעיהו ט יט

6 צָפוֹן וְיָמִין אַתָּה בְרָאתָם תָּבוֹר וְחֶרְמוֹן בְּשִׁמְךָ יְרַנֵּנוּ׃ תהלים פט יג

7 יִפְתַּח יְיָ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה׃ דברים כח יב

8 אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד׃ משלי ג טז

9 וְיֹאמַר יְיָ אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ ירמיהו א יד

גליון הש"ם

גמרא שמולת את הזהב. עי' יומא עב ע"ב תד"ה דלא: **רש"י** ד"ה ונותן כו' בשביל היזקא דיחיד. עיין לעיל דף יח ע"ב תוס' ד"ה ומי:

מוסף תוספות

א. והברייתא בגמ' הוא דפרישו דהאי בין מלמעלה דתתני במתני' קאי בין אבור בין אאילן. ר"ן.

רבינו גרשום

עולם לאכסדרה הוא דומה. מה אכסדרה זו שיש לה ג' דפנות ולא יותר ומסוככת כך העולם: ורוח צפונית. אין לה דופן ואינה מסוככת: וכשחמה מגעת. שהלכה כל היום ועכשיו כשמגעת בלילה בקרן מערבית צפונית נכפפת באותו רוח צפוני שאינו מסוכך ועולה למעלה מרקיע: ור' יהושע אומר עולם דומה לקובה. כאהל הוא דומה. מה אהל זה מסוככת לכל דפנותיה אף עולם מכל וכל מסוכך וכשחמה זורחת ביום ארוך זורחת ברוח צפונית מזרחית והולכת במזרח דרום עד שמגעת לקרן מערבית צפונית סמוך לחשיכה לקרן צפוני נכנסת בחלון א' בלילה ומקפת וחוזרת אחורי כיפה של עולם וסובב רוח צפונית כל הלילה שנאמר הולך אל דרום ביום בין בימות החמה בין בימות הגשמים. וכן הכי נמי וסובב אל צפון בלילה בין בימות החמה בין בימות הגשמים: סובב סובב הולך אלו פני מזרח ומערב. שפעמים מסבבתן ביום קצר ששוקעת החמה בקרן מזרחית דרומית והולך כל היום על פני דרום ולא יותר ובלילה נכנסת בקרן דרומית מערבית בחלון אחד וסובבת כל הלילה פני המערב ופני הצפון ופני המזרח עד קרן מזרחית דרומית. ופעמים מהלכתן ביום ארוך שזורחת חמה בקרן צפונית מזרחית והולכת כל המזרח ופני הדרום ופני המערב עד הלילה ובלילה נכנסת בקרן מערבית צפונית וסובבת כל הלילה פני הצפון עד קרן צפונית. מהלכתן ביום ומסבבתן בלילה: הוא היה אומר ר' אליעזר דהא בריתא אתאן לטעמא דר"א דאמר עולם לאכסדרה הוא דומה: מן החדר תבוא סופה זו רוח דרומית. שדופן שלה אמצעי ופנימי ודומה לחדר: סופה. סערה: וממזרים קרה זו רוח צפונית. שכל העולם ממזרים דרם מים לשם לפי שאין שם דופן והוא תהו ובהו ומים ואינה מסוככת: קרה. חורף אבל אינו קריר כל כך. קרח חורף ממש: זו רוח מזרחית. שמרחיבין שם הגשמים להציק. רוח של ניחותא מעלי. בשפיכותא שבא בקשיות ודאי קשה לשם: על ימין. זו רוח דרומית: ורעב. משמע פעמים רעב פעמים שבע: ויאכל ולא שבעו. משמע לא שבעו לפי שלא הוגשמה: צפון. הוא שמאל כדפרישית לעיל: ידרים. כלומר לרוח דרומית: יצפין. יתפלל לרוח צפון: שולחן בצפון. היינו עושר שיעריך שולחנו מחמת עושרו: ומנורה בדרום. היינו חכמה כדכתיב כי נר מצוה ותורה אור: שנאמר ארך ימים וגו'. האי קרא לא אתי לאשמועינן אלא דתורה שהיא חכמה יש בה נמי עושר וכבוד: דמצדד אצדודי. לא מכל וכל לרוח דרומית ולא מהכל לרוח מערבית: אדרימו. כלומר כשתתפללו חזרו פניכם לצד דרום שנאמר והתפללו [אליך] דרך ארצם: **פיסקא** והחרוב והשקמה נ' אמה. ששרשיהן הולכין הרבה: בין מלמעלה. שאם האילן עומד סמוך לבור והבור עמוק עד המים נ' אמה אינו מרחיק ואם לאו מרחיק ובין מן הצד שאם הבור אין עמוק צריך להרחיק האילן מן הבור נ' אמה ותנא בין שהבור מלמעלה של אילן שהבור עומד במקום גבוה והאילן במקום נמוך ובין שהבור במקום נמוך והאילן במקום גבוה אם אין כ"א אמה הרחקה מרחיק. והא לא קא מזיק ליה לבור כלל: ומלקין קרקעית של בור. ונעשה טיט: מודה ר' יוסי בגירי. כדפריש לעיל אע"פ שעושה בתוך שלו חייב: יונאה. שם מקום: הנך עצורי. שמכתשין ומעצרין את השומשמין כדי להוציא שמן:

ה) עירובין ט., **ו)** [לקמן קמז. יומא כא: מנחות פו:], **ז)** [לקמן ר' ישאיה, **ד)** [גיטין ו.], **ח)** [לעיל יח.], **ט)** ב"מ קיח. [לעיל יח. לקמן מז:], **י)** [לעיל יח:], **יא)** [לעיל יח: בכ:], **יב)** [לעיל כב: ב"מ קיח.], **יג)** ל"ל דהולכות,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא אוצרו הטוב בזמן שישראל שרויין על אדמתם כל"ל ותיבות עושים לנוסו של מקום וישראל נמחק: **(ב)** רש"י ד"ה דמצדד אצדודי מטה לצד דרום: **(ג)** ד"ה בגירי דיליה וכו' והלכי נפלי כגון דמגנדרי לא קרי ליה: **(ד)** תוס' ד"ה וממזרים קרה זו רוח צפונית פי' שנתחל אלא כל"ל: **(ה)** ד"ה וכתיב וכו' על ימין ליבא להוכיח דאיכא למימר דבימין: **(ו)** בא"ד שמא דמנקרא קמא אין להוכיח שדרום ימין: **(ז)** ד"ה עני וכו' ולא איבעי להו לאוקוקי וכו' אע"ג דבסמך וכו' נחתומין ושל בעגין: **(ח)** בא"ד דהכא שאני משום דבאיסור וכו' מרא ומרא דמחי מרפי לאתרעא והוה דומיא דבור ע"כ הג"ה:

מוסף רש"י

שלחן בצפון. דכתיב (שמות כו) והשלחן תמן על לבנו בצפון, ומנורה בדרום. דכתיב (שם) ואת המנורה נוכח השלחן (רשב"ם קמא). אמר שאתה אומר כו'. שעל המזיק להרחיק עצמו, סרסק אתה דבוריין מן חרדליי, שלף אתה נקלא מזיק (לעיל יח). מרחיקין את האילן מן הבור. שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומחלידין את הקרקע והכתלים ופלים (ב"מ קיז.) עשרים וחמש אמה. כך שיעבו שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור (לעיל יח.). **ובחרוב ובשקמה.** יש להן שרשין ימינין ומרוכין ומשלח אילנות (ב"מ קיז.). **ונותן דמים.** נותן בעל הבור דמי האילן לבעל האילן (לעיל כד:). **בין שהבור למעלה ואילן למטה.** שהאילן נמוך מן הבור, שקרקעית הבור למטה משרשי האילן, שהאילן נטוע בקצה והבור בהר (שם). **שמחלידין את הקרקע.** ומעלין עפר ומקלקלין קרקעיתו של בור (שם). **מודי ר' יוסי בגירי דידיה.** בתלים הבאים לו מיד גופו של בעל הבית ממש (לעיל כב:) אע"ג דאמר על הניזק להרחיק את עצמו: **בגירי דיליה.** היכא דמטי ליה הזיקא דאמרי' בהבית והעלייה (ב"מ דף קיז.) הנהו בי תרי חד דייר עילאי וחד דייר תתאי איפחית מעזיבה וכל איתא דמשי ידיה נפלי עליה לתתאי דכשנופלין מידו ממש על התחתון קרי ליה גירי דיליה וכי פסקי והדר נפלי (ג) לא קרי ליה גירי דיליה: **פאפי יונאה.** כך שמו על שם מקומו: **עצורי.** עוצרי שומשמין (המשך)

רבינו גרשום (המשך)

כסופה: לא הוגשמה רוח צפונית. שלא ירדו גשמים

כדנייד נכתמא אפומא דחצבא. שאם יניחו כד על המומה וכיסויה עליה יגוע הכיסוי מחמת הרעדה: **רקתא.** מה שמנערין מן הפשתן: **מאי שנא מזורה.** בשבת דחייב ואע"פ שהרוח מסייעתו חשיב ליה עושה מלאכה אלמא גירי דיליה מינהו: **היינו זורה ורוח מסייעתו.** כי היכי דלענין שבת הוי כחו לענין מזקין נמי כחו חשיב ליה: **ולרבינא מאי שנא הו'.** בשלמא זורה ורוח מסייעתו לא הויא ליה פירכא דקסבר ממונא מאיסור שבת לא ילפינן דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה (ז) וכה"ג מתרלינן ליה להא פירכא בב"ק בהכונס אלן לדיר (דף ס.): **גן.** איטנגייל"א היולאת מן הברזל כשהפטים מכה עליו: **חייב.** והרי הוליכן הרוח: **ניחא ליה דליזיל.** לחוץ שלא ידליק את ביתו: **מתני' סמוך לשדה חבירו.** בין שדה הלבן בין שדה האילן. וטעמא כדי עבודת הכרם שבשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרישתו לתוך שדה חבירו: **מעמיק.** להן בעל השדה שילאו לתוכו: **קוצץ.** בעומק ג' טפחים: **והעליס שלו.** בגמרא [ע"ב] מפרש של מי: **גמ' אבל בבבל שפי אמות.** שמחרישתן קלרה: **פרדיסא.** כרם: **והא ארחיקי לי.** ד' אמות: **שבחא בדי.** כך שמו: **אשבחיה.** רב פפא לרב הונא דקא חפר וקיין שרשין: **מאי האי.** אמאי קיילתא: **אמרי ליה רוגלי.** הבאתי לו רלאות הרבה שלא יקוץ: שהמזיקו

אפומא דחצבא. על פי' הקונטר' קשיא לר"י דאיך יהא האפדנא נייד כולי האי על שתנדנד הנכתמא דא"כ הבית קרוב ליפול ולפי הענין משמע שהיה בנין חזק שהרי מתוך העושר בנאה ובמס' שבת (דף עז:) נמי אמר מאי אפדנא אפיתחא דין שמאספין שם לדין משמע דבירה גדולה היא ונראה לר"י דכד ניידא נכתמא כשאדם אוחז הכד בידו שזהו דבר מועט הרבה א"כ מתנדנד האפדנא חייב[א] להרחיק ולריגל"א נראה שאין פ"ה דחוק דבדבר מועט מתנדנד הנכתמא שהוא דבר קל אף על פי שהאפדנא אינו מתנדנד כל כך: **זיקא הוא דקא ממטי לה.** קשיא לר"י דליחייב משום אש מידי דהוה אלבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מלויה והזיקו דחייב משום אש[ב] כדאמר בפ"ק דב"ק (דף ו.) והכא דאמטי ליה ברוח מלויה אייני מדפרין עלה מזורה ורוח (ד) מסייעו דאייני ברוח מלויה כדמשמע בהכונס (שם דף ס. ושם) גבי ליבה וליבתו ברוח ומדפרין מגן היולא מתחת הפטים דהיינו ברוח מלויה דחייב משום אש דגבי אש קתני לה בהכונס ואומר ר"י דלא דמי לאש דאין חייב משום אש אלא כשעשה האדם את האש לבדו כדכתיב המבעיר את הבערה[ג] בלא סיוע הרוח ואח"כ הולכת על ידי רוח מלויה אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח דאי לאו רוח לא הוה רקתא אזלא כל עיקר ודמי לליבה וליבתו הרוח דפטור[ד] והיינו דמשני כי פריך בסמוך מ"ש מגן דהוה סלקא דעתא דדמי ממש לגן ומשני התם ניחא ליה דליזיל ומתכוין להכות בכח עד שילא הגן (ה) ומתרחק בלא שום זיקא וחייב משום אש על מה שגומר והולך על ידי רוח מלויה אבל הכא לא ניחא ליה דתיזל כלומר ואינו מכה בכח[ה] ואי לאו (ו) רוח אין הרקתא הולכת כלל ואי"ת מ"מ יהא חייב להרחיק מידי דהוה אגורן דמתניתין דחייב להרחיק אע"ג דזיקא ממטי ליה[ו] וי"ל דמתני' כרבנן והכא אייני אליבא דר' יוסי דלא מחייב אלא בגירי דיליה והא דפריך מגן ולא מצי לאוקמי דהיא דגן כרבנן משום דלא פליגי רבי יוסי ורבנן לענין חיוב תשלומין אלא לענין הרחקה ואי"ת מאי שנא מגמייה דאפילו לר' יוסי מרחיקין אע"ג דהיא גופה ממטיא נפשה (ז) כמר בר רב אשי ומיהו התם משום דזימנין דבהדי דנח כו' כדקאמר לעיל אבל קשה מעורבין לעיל (דף כג.) דאמר רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא וי"ל דגמרא לא סבר לה כרבינא דר"ת פוסק כמר בר רב אשי וכאמימר ועוד אומר ר"י דבעלי חיים שאני דאמיירי טפי מרוח דכח אחר מעורב בהן כדאמרינן בנבח קמא (דף ו.): **מאי שנא** מזורה ורוח מסייעתו. ורבינא לא חשיב לה פירכא דסבר כי היכי דלא גמרינן משבת לענין תשלומין כדמפרש רב אשי בהכונס (ב"ק דף ס. ושם) דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא הוא וגרמא בנזקין פטור הכי נמי לא גמרינן בנזקין אסור[ז]: **ורבינא מאי שנא מגן.** וא"ת ואמאי קאמר ורבינא לאמיימר נמי מיקשי לענין הרחקה דלא גמרינן מאי שנא מגן[ח] וי"ל משום הכי נקט רבינא דאמיימר הוי מלי לתווי דה"ל (ט) חייב לדיליה בתשלומין לגמרי מדמה לה לזורה ורוח מסייעתו[ט]:

אחד גפנים ואחד כל אילן. מתוך פ"ה לעיל (דף יח.) משמע דנקט אחד גפנים משום דשייך בהו כלאים הבית ראיה מכאן דכשיש גדר ליכא איסור כלאים וזה מכאן ומן נראה דשדה חבירו דקתני הכא על כרחך לאו בשל זרעים אייני דהא מוקמי' בגמ' דמתני' אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעי טפי משום ליפרי ומהאי טעמא גפנים לזרעים בעי טפי אלא דנראה דנקט אחד גפנים ואחד כל אילן דלא תיסוק אדעתי' למימר דשיעור ד' אמות דמתני' דוקא בגפנים שמלינו בהם שיעור זה במקום אחר לענין כלאים: **אבל בבבל ב' אמות.** תימה דבפרק המוכר את הספינה (לקמן דף פב: ושם דף פג.) גבי קנה ג' קנה קרקע דאמר רב יוסף עובדא הוה בדורא דרעותא כו' משמע מהתם דבבבל נמי בעינן ד' אמות דבבבל הוה מעשה וא"ל דבהתיא דורא דרעותא היה להם מחרישה גדולה כמו בארץ ישראל: **אבל בגפנים בעי טפי.** והוא כשנטע דקיים כשהם גבוהים אבל אם נטע גרעין לא דממילא קא גדל ולא גירי דיליה הוא: **אנא** לא קייצנא דאמר רב כו'. וא"ת והתנן במתניתא דקוצץ ונותן דמים וי"ל דאיכא לאוקמי באילן סרק אבל קשה דאמרינן בהחובל (ב"ק דף לב.) גבי הנהו דיקלי דמכחשי בגופני הוו דקאמר למחר אייתי לי מקורייהו אלמא משום היזק גפנים מותר לקוץ דקליס ויש לפרש דשאני התם שיותר מדאי היו מכחישים בגפנים עד דהוה טעים בהו טעמא דחמרא:

א) כדנייד נכתמא אפומיה דחצבא דבי בר מריון בריה דרבין כי הוה נפצי כיתנא הוה אזלא רקתא ומזקא אינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה ר' יוסי בגירי דיליה הני מילי דקא אזלא מכחו הכא זיקא הוא דקא ממטי לה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא ב) מזורה ורוח מסייעתו אמרוה קמיה דמרימר אמר להו ג) היינו זורה ורוח מסייעתו ולרבינא מאי שנא ד) מגן היוצא מתחת הפטיש והזיק ה) דחייב לשלם התם ניחא ליה דליזיל הכא לא ניחא ליה דליזיל: **מתני'** ו) דלא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל אילן ז) היה גדר בינתים ח) זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ט) היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה י) היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו: **גמ'** תנא יא) ארבע אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל לא שנו יב) אלא בארץ ישראל יג) אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכי לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו שתי אמות והא אנן תנן ארבע אמות אלא לאו כדשמואל שמע מינה ואיכא דרמי לה מירמא תנן לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות והתניא שתי אמות אמר שמואל לא קשיא כאן בבבל כאן בארץ ישראל רבא בר רב חנן הוו ליה הנהו דיקלי אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף הוו אתו צפורי יתבי בדיקלי ונחתי בפרדיסא ומפסדי ליה א"ל (יא) זיל קוץ א"ל והא ארחיקי לי א"ל ה"מ לאילנות אבל לגפנים בעינן טפי והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן א"ל ה"מ אילן לאילן וגפנים לגפנים אבל אילן לגפנים בעינן טפי א"ל אנא לא קייצנא יב) דאמר רב יג) האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה ואמר ר' חנינא יד) לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זימניה מר אי ניחא ליה ליקוץ רב פפא הו"ל הנהו דיקלי אמיצרא דרב הונא בריה דרב יהושע אזל אשכחיה דהוה חפר וקא קאיץ שרשיו אמר ליה מאי האי אמר ליה תנן היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו מעמיק שלשה כדי שלא יעכב המחרישה אמר ליה הני מילי שלשה מר קא חפר טפי אמר ליה אנא בורות שיחין ומערות קא חפרנא דתנן היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו אמר רב פפא אמרי ליה טו) כולהי ולא יכילי ליה עד

עד

הגהות הב"ח

(א) במשנה זה סומך לגדר. נ"ב ע"ל דף י"ח דהיינו דוקא כאפסוקי צוומא: (ב) גמ' מ"ל רב יוסף זל קון: (ג) שם אמרי ליה מכולהו ולא יכילנא ליה: (ד) תוס' ד"ה זיקא וכו' ורוח מסייעתו: (ה) בא"ד שיגא הגן ויתרחק: (ו) בא"ד ואי לאו הרוח: (ז) בא"ד אע"ג דהיא גופא ממטיא נפשה ומיהו התם משום דזימנין דבהדי דמנח כו' כל"ל ותיפוק כמר בר רב אשי נמתקן: (ח) ד"ה וכרבינא וכו' דה"נ דחייב:

מוסף רש"י

מזורה ורוח מסייעתו. דחייב משום מלאכה בשבת אע"פ שהרוח מסייעתו כשהוא מגביה התבואה כרחת שקורין פליי"ל (ב"ק ס.). גרן. ניצוץ, איטינציל"ש, היוצא מתחת הפטיש. קוריגם של נפחים (שבת כא:). **אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות.** כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם, שהיו מורגשים הכרם בממרישה, וכן בשבת הבליר בוקרין אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי לרבע אמות, שלא יכנס עגלת מחבריהם בקרקע חבירו (לעיל יח.). **היה גדר בינתים.** שאינו מזיקו עוד לעבודת הכרם, זה סומך אילנות לגדר מכאן וזה סומך אילנות לגדר מכאן, ואי נמי אחד מהן שדה לבן אין כאן כלאים, כדאמר בערוכין (יא.). אם נפנים מכאן מוסר לחרוש כאן, גבי נעץ אלבע קונדיסין ומתח זמורה על גביהן דדמיא לגורת הפתח (לעיל יח.) דגבי כלאים היכרא הוא דבעינן דלא לחוי ערבוב, דהא אכלאים קפיד קרא, אבל ליעקה לא חיישינן אפילו בכלאי הכרם דלחוייהא, כדתנן זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דיעקי מתמלי (שבת פד:).

מוסף תוספות

א. [פירוש]. דאי נייד אפדנא אפילו משהו כמה דניידא נכתמא וכו' כשמוליכין אותו בנחת הרי זה נזק וחייב להרחיק. ריטב"ש. ב. אע"ג דאיכא כח אחר מעורב בו. רשב"ש. ג. דהכי משמע וכו' שבפני עצמו עשה את הבערה. תוס' נ"ק ס. ד. דלא מיחייב משום אשו אלא אם כן עשה כל כך בפני עצמו בלא סיוע הרוח או דבר אחר שיוכל להזיק ברוח מצויה אחר גמר המעשה שלו. שם. ה. ואינו מפילה אלא לארץ והרוח הוא עושה כל ההיזק. ריטב"ש. ו. [ד]חשבינן ליה גרמא דנזקין. רשב"ש. ז. [והכא] גרמא הוא, ורבינא דלא חש לה, סבירא ליה דאפילו גרמא דידיה לא הוה ושרי. שם. ח. דהא איהו ג"כ לא מיחייב כדאסיקנא בב"ק דגרמא בנזקין פטור. ריטב"ש. ט. ודלא כרב אשי דפרק הכונס. רשב"ש. י. שגם שם יש מקומות קשין וצריכין מחרישה גדולה כארץ ישראל. שם.

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פי"ח מהל' שכנים הלכה ג טוש"ע מ"מ סמג עשין סב טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף טו:
צא ב מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע שם סעיף לד:
צב ג מיי' פ"ו מהל' מובל ומזיק הל' יח סמג עשין סח טוש"ע מ"מ סי' שפד סעיף ב:
צג ד ה מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' מ סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף כה:
צד ו ז מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ג:
צה ח ט מיי' שם הל' מ טוש"ע שם סעי' כה:
צו י מיי' שם טוש"ע שם ועיין בהג"ה ובמ"מ:
צז כ מיי' פ"ו מהלכות מלכים הל' ט סמג לאוין רכט [ובכ' הלכם ב"ק סמוך לסוף פרק המוכל דף לד: ועי' ט"ז בי"ד סי' קטז ס"ק ז]:

לעזי רש"י

איטנציל"א
[אישטינציל"א] ניצוצות.

רבינו גרשום

וכמה נייד. דאמרי' דליהוו הני עצירי חייבין: כי היכי דנייד נכתמא אפומיה דחצבא. כלומר ח) היכסה שמכסין ממנו הקיקל: רקתא. שלועזין ארשת"א. אבל הכא גבי הנהו רקתא אינו חייב משום דהוי ליה גירי דידיה דזיקא הוא דקא ממטי ליה ואינו חייב: מ"ש. מהא דתנן גבי שבת באבות מלאכות דהיכא דזורה תבואתו והרוח מסייעתו לדחות התבן דהוי חייב הכא נמי היכא דרוח ממטי לה אמאי אינו חייב. אמר ליה מרימר ודאי ברקתא חייב דהיינו כזורה ורוח מסייעתו דחייב לענין שבת. ולרבינא מייתי תו קושיא מ"ש מגן היוצא כו'. דלעולם אין דליקה בלא רוח ואפ"ה חייב הכא נמי מאי שנא (ומאי שנא). התם גבי גן מש"ה חייב דניחא ליה דליזל מביתו אבל הכא גבי רקתא לא ניחא ליה דליזל דהוא צריך נמי לרקתא לצורך שום דבר מש"ה הואיל דלא קא אזיל מכוחו דזיקא קא ממטי ליה פטור: **פיסקא** כדי עבודת הכרם. כדי כלי בקר רצמדו שלא ידוש שדה חבירו. לא שנו דבענין ד' אמות אלא בארץ ישראל שרגילין לחרוש שדה אילן בשוורים ומפני חוזק הקרקע אבל בבבל שחורשין בחמורים או חופרין בב' אמות הרחקה סגי: דפרדיסא. גפנים: והא דחיקי ליה. ד' אמות: הני מילי באילנות. משדה אילנות: אחד שדה גפנים ואחד שדה אילן. אין מרחיקין אלא ד' אמות: אסור למקצייה. דכתיב כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות: שכחת. הכי שמיה דבריה: תאלי. אילנות: אזל רב פפא אשכחיה לרב הונא אמר ליה מאי האי. רקצצת שרשי: שמעכבין לי. חרישתי: מר קא חפר טובא. וקא קצץ שרשין למטה מג' טפחים: אמרי ליה מכולהו. שהבאתי לו ראיות מכמה מקומות ולא יכלי ליה:

ח) נ"ק ס.], ט) [שם סב: וש"נ], י) [לעיל יח.] לקמן פג., יא) [לעיל יח.], יב) [שם], יג) ב"ק נא:, יד) [שם ע"ש], טו) [מגיגה י:].

ח) נ"ל הכיסוי שמכסין בו וכו'

עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו. א תימה מאי מייתי מרב יהודה דרבים שאני ב דאי נאו הכי קשיא מתני׳ דקתני קולץ ויורד ופירש ר״מ וריב״ש דרבים החזיקו במגריה דרב הונא וברשותו דאי נאו הכי אין חזקתו מועלת כדמשמע בהמניח (ב״ק דף כח. ושם) ואתא רב הונא וקא חפר ברשות הרבים ג וקנץ שרשים דרב פפא ומשום הכי פריך מדרב יהודה דכיון שהחזיקו בו רבים אינו רשאי לחפור והא דקאמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה וכו׳ ה״פ כלומר כי קאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ה״מ תוך ט״ז אמה אבל חוץ לט״ז אמה מותר לקלקלו כיון שמניח ט״ז אמה כדין רשות הרבים ד ובשוף חזקת הבתים (לקמן דף פ:) דאסר רבי יוחנן לגדש שכנס תוך שלו להחזיר כתלים במקומן ה אע״ג דאיכא רווחא כדמשמע ו) התם אליבא דר״ל הכא איכא רווחא ז רווחא דקאמר התם (ד) שאינו סותם כל רשות הרבים אבל איכא רווחא ט״ז אמה אבל אי איכא רווחא ט״ז אמה מודה רבי יוחנן דמותר לקלקלו ומחזיר כתלים למקומן כדאמר הכא ומיהו קשה מאי קאמר רב פפא אמרי ליה מכולהי מאי כולהי ומפרש ה״ר מנחם דמכולהי היינו מכל הני דתנן ו) אם האילן קדם לא יקוץ ספק כו׳ ולא יכלי ליה שהיה דוחה אותו דמיירי באילן עצמו אבל השרשים יקוץ ור״ת מפרש דרב הונא היה קולץ ולוקח השרשים לעצמו ואי״ל רב פפא מאי האי כלומר ז למה אתה לוקח השרשים לעצמך א״ל דתנן קולץ ויורד וכיון שבדין אני קולץ כמו כן יהו העצים שלי ואמרי ליה מכולהי היינו הנהו דמייתי הכא וההיא דמייתי לקמן שרשי אילן הדיוט הבאים כו׳ דמינה מוכח לקמן דהעצים שלו דקתני במתני׳ היינו של בעל האילן ולא יכלי ליה שהחה לו כדדמי ליה לקמן עד דא״ל דרב יהודה כו׳ דהכי אלא תועיל חזקתי כחזקת רבים לענין שלא תהא רשאי לקוצנו לענין זה מיהא תועיל שיהו העצים שלי ומסיק אמאי לא אמרי ליה חוץ לט״ז אמה שהחזיקו בו רבים. לעשותו להן דרך אסור לקלקלו אע״פ שהוא של יחיד. ואגא נמי הא אחזיקי ליה: **לבתר דנפק.** רב פפא: **אמר.** רב הונא אמאי לא אמרי ליה: **בתוך שש עשרה אמה.** לאילן הוא חזקה דאילן אבל חוץ לשש עשרה אמה אין חזקתו חזקה שאע״פ שרשיו מתפשטין כ״ה אמה אינו יונקין אלא בתוך ט״ז אמה סמוך לאילן וכדאמרינן לקמן ואגא (ח) הוא חוץ לט״ז אמה קיילגא: ט) **הדייגא.** דמן הדייג: **לא נהנין.** מדרבנן: **ולא מועלין.** אם נהנה לא מעל אלמא לא קדשי: **מידי איריא.** מסקנא דקושיא הוא. כלומר מכולה לאו איריא היא לא למשמע מינה בתר אילן ולא למשמע מינה בתר קרקע דטעמא משום דהנך שרשים גידולים הבאים לאחר שהוקדש האילן הוא ואיכא למ״ד בשמ״ד מעילה [יג.] אין מועלין בגידולין אפי׳ שרשי הקדש בשדה הקדש: לא נהנין אילטריכא ליה: **רבינא אמר ל״ק.** דישא דקתני בתר אילן אזלינן היינו בתוך ט״ז אמה וסיפא דקתני של הקדש באין בתוך של הדיוט לא מועלין חוץ לט״ז: **גזלן הוא.** שיונק משדה חבירו: **ואין מביאין ממנו בכורים.** אין לריך להביא ממנו בכורים דבעינן דאשר תביא מארלך (דברים כו) : **עשר נטיעות מפוזרות בבית סאה.** לארבו ולרחבו כולן בשוה יונקות מכל בית סאה וכולם ו) לריך להם ומותר לחורשו ערב שביעית על ראש השנה שהלכה למשה מסיני הוא. ובית סאה חמשים אמה על חמשים אמה שאחר המשכן קרוי בית סאתים והוא מאה על חמשים: **כמה הוי לה.** בית סאה כי עבדת (ט) לה רלועה של אמה רוחב: **הרי אלפים וחמש מאה גרמידי.** שהרי יש כאן נ׳ רלועות של חמשים אמה ועולות לאלפים וחמש מאות אמה חלוק אותן לעשר אילנות תמצא לירוף קרקע ייקח כל אילן ואילן בין הכל מאתן וחמשין אמה אורך באמה רוחב: **הא לא הוי כדעולא.** דשיעור עולא נפיש דאמר דאילן יונק שש עשרה (ג) לכל לד הרי ל״ב על ל״ב עשה מהן רלועה אחת של אמה רוחב דאשר עשית מבית סאה תמצאנה של אלף וכ״ד אמה שהרי יש כאן שלשים וחמש רלועות כל אחת ואחת ל״ב אמה: **ואלא מדתנן שלשה אילנות.** גדולים שיונקים יותר מן הנטיעות ומפוזרין בבית סאה לארבו ולרחבו בשוה אע״פ ח) שאינו של אדם אחד אלא של שלשה בני אדם מצטרפין להיות שדה אילן ולחרוש כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד עלרת כדין שדה אילן ואם לאו אין חורשין אלא כל אחד כדי לארכו דהיינו תחתיו וחולה לו כמלא חורה וסלו והשאר הוי שדה הלבן ואין חורשין אותו אלא עד הפסח: בית

עד דאמרי ליה הא ו) דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו לבתר דנפק אמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה: היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו (וכו׳): בעא מיניה יעקב ז) הדייבא מרב חסדא עצים של מי אמר ליה תניתוה ז) אשרשי אילן של הדיוט הבאין בשל הקדש לא נהנין ולא מועלין אי אמרת בשלמא בתר אילן אזלינן משום הכי לא מועלין אלא אי אמרת בתר קרקע אזלינן אמאי לא מועלין אלא מאי בתר אילן אזלינן אימא סיפא ח) של הקדש הבאים בשל הדיוט לא נהנין ולא מועלין ואי בתר אילן אזלינן אמאי לא מועלין מידי איריא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן וקא סבר אין מעילה בגידולין רבינא אמר לא קשיא ז) כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה: אמר עולא אילן הסמוך למצר בתוך שש עשרה אמה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים מנא ליה לעולא הא אילימא ט) מדתנן ר) עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה כמה הוו להו תרי אלפין וחמש מאה גרמידי לכל חד וחד כמה מטי ליה מאתן וחמשין הא לא הוי דעולא ואלא י) מדתנן ה) שלשה אילנות של ג׳ בני אדם הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית

מסורת הש״ס

א) ב״ק כח. לעיל יב. ע״ש ולקמן ס: ודף ק„ ב) כס״י אימא הדייבא, ג) מעילה יג:, ד) שביעית פ״ג מ״ו, ה) ג״ז שם מ״ה, ו) כס״י מדייגא, ז) [וכולו רש״ס], ח) ל״ל שאינן, ט) ל״ל כדמשני התם. רש״ש, י) ל״ל והיא דתנן. רש״ש,

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה גזלן בו׳ דאע״ג דמותר לסמוך. עיין בכ״ש ריש בכורים:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה בתוך שש וכו׳ ואגא חוץ כל״ל ותיבת הוא נמחק: (ב) ד״ה כמה וכו׳ כי עבדת ליה לעשה אחת של אמה: (ג) ד״ה הא לא כו׳ שש עשרה אמה לכל: (ד) תוס׳ ד״ה עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה וכו׳ דקאמר התם היינו שאינו סותם: (ה) ד״ה גזלן וכו׳ ויכול לומר מן האדמה אשר נתת לי:

מוסף רש״י

מיצר שהחזיקו בו רבים. שהשוחטו ותקנוהו לחילוף והבעלים ידעו ושתקו, **אסור לקלקלו.** דודאי לרבים נמחל (דשב״ם לקמן ק.). **שרשי אילן של הדיוט הבאין בשל הקדש לא נהנין ולא מועלין.** דאלונין בתר אילן ואילן בשל הדיוט קאי (מעילה יג:). **של הקדש הבאין בשל הדיוט לא נהנין.** הואיל ועיקרו קאי בשל הקדש (שם).

מוסף תוספות

א. פירש רש״י ד״ל ואגא נמי אחזיקי לי. ממ״ן. ב. אבל ביחיד מותר לקלקלו. שם. ג. [ב]מקום שהחזיקו בו בני רשות הרבים. שם. ד. [ו]אני כבר הנחתי להם דרך רחב ט״ז וחוץ לט״ז אני חופר. רשב״ם. ה. ואמרינן מ״ט דרבי יוחנן כדרב יהודה דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. שם. ו. אלמא לר׳ יוחנן הא דרב יהודה אפי׳ בדאיכא רווחא הוא. שם. ז. אע״פ שיש [לך] לקרוץ. ממ״ן. ח. בהם מדרבנן משום מעילה בהקדש. ריטב״ש. ט. [ו]אכתי מצינן למילף מרישא דבתר אילן אזלינן. תוס׳ רי״ד. י. שהוא עיקר יניקתו וכגופו וחשובין. ריטב״ש. יא. דלא חשיבי כלום. שם. יב. שפירש אין מביאין ממנו ביכורים אין צריך להביא. רשב״ש. יג. ואמר כי לגבי זה דינו כגזלן שאין צריך להביא ממנו ביכורים. ריטב״ש.

רבינו גרשום (המשך)

בשביעית והיו חורשין כל בית סאה (שהן נטיעותיהן) בשביל׳ ל׳ יום קודם לראש השנה ועד ראש השנה דהכי קי״ל ערב שביעית דהיינו שנה ששית הנכנסת בשביעית לא חורשין כלל

עין משפט נר מצוה

צח א ב מיי׳ פ״ה מהל׳ מעילה הלכה ו:
צט ג מיי׳ שם ופ״י מהל׳ שכירים הל׳ ז סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קנה סעיף ל:
ק ד מיי׳ פ״ג מהלכות שמיטין הל׳ ה סמג לאוין רסו:
קא ה מיי׳ שם הל׳ ג:

רבינו גרשום

מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. ואבותי ואבות אבותי החזיקו בו מכמה שנים: לבתר דנפק רב פפא אמר רב הונא אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה. סמוך למיצר אם נטוע ויוצאין שרשין מתחת ונכנסין לשדה חבירו קוצץ ויורד וכאן חוץ לט״ז אמה שהרחיקו כדין ושוב נכנסין שרשיו מתחת לשדה חבירו אמר רב יהודה דאסור לקלקלו:

פיסקא הבאין בשל הקדש בשדה הקדש לא נהנין מהן מן השרשין לכתחלה ה) אבל הנהנה מהן כדין הקדש היינו דלא מועלין דבתר אילן אזלי דשל הדיוט הוא מש״ה מה שקוצצין מן השרשים יתן לבעל האילן: ושל הקדש. אילן הקדש: לעולם בתר אילן אזלי שרשים. ואמאי אין מועלין בסיפא משום דאותן השרשים של הקדש שבאין בשדה הדיוט בגדולין של הקדש הבאין לשדה הדיוט לאחר שהוקדש עסקינן ומש״ה אין מועלין דסבר אין מועלין בגידולין ג) דאמר אבותי הקדישו קירות ואנו נתיר גמזיות: ורבינא אמר. לעולם בתר אילן אזלינן ומש״ה לא מועלין ודקא קשיא לך בסיפא אמאי לא אזלינן בתר אילן ומועלין הא לא קשיא דרישא משום הכי אין מועלין דנטוע הוא בפחות מט״ז אמה סמוך למיצר אע״ג דאיכא למימר דיניק הוא משל הקדש לא מועלין דשרינן עיקרו בתר אילן אבל סיפא דקתני אילן של הקדש לא מועלין משום דחוץ מט״ז אמות הוא נטוע דליכא למימר דמשרשי הקדש הן דהואיל שהוא רחוק כל כך מי שקוצץ אותן שרשין שהן לסוף ט״ז אמה אין מכחיש כלום באילן מש״ה אין מועלין. ומתני׳ דקתני העצים של מי אם בתוך ט״ז אמה חופר וקוצץ הן של בעל האילן ואם חוץ לט״ז אמה חופר וקוצץ הן של בעל [הקרקע]: אמר עולא אילן הסמוך למצר של שדה חבירו בתוך לט״ז אמה. שרשיו יונקין משדה חבירו ואין מביא מפירותיו ביכורין דאין יכול לקרות את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לפי שיונק משדה אחרים: מנא ליה לעולא הא. דאילן יונק מכל צידיו עד שש עשרה אמה אילימא מדתנן במס׳ שביעית עשר נטיעות המפוזרין בתוך בית סאה לפי שהנטיעות הן בחורות צריך לתקן ערב ששית הנכנסת לשביעית כדי שלא יתקלקלו לפי שאין חורשין

ה) [ל״ל לכתחילה כדין הקדש אבל הנהנה מהן לא מועלין דנהר אילן אזלין: ו) כ״ה לשון הגמ׳ בפסחים דף נו ע״ב:

כי אם שדה לבן עד הפסח ושדה אילן עד העצרת אבל שדה נטיעות שבחורות נינהו היו חורשין שלשים יום לפני ראש השנה כדכתיב בחריש ובקציר תשבות אם אינו ענין לשביעית עצמה שכבר נאמר והשביעית תשמטנה ונשטתה וכו׳ שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור תנהו ענין לחריש ולקציר של שנה ששית הנכנסת לשביעית שאינו רשאי לקצור ולחרוש לצורך שביעית ולא בשביעית לצורך שמינית אבל הני נטיעות כדי שלא יתקלקלו היו חורשין עד ראש השנה שנכנסת שביעית:

בית סאה כמה הוו להו תרי אלפי וס"ק גרמידי. על אמה רוחב: כמה מטי. לכל חד מהנך אילנות תתל"ג ותילתא אכתי נפישין להו שם עשרה אמה דעולא דהוי אלף וכ"ד: **גז דק.** עולא גז דקדק כל כך הואיל וקרוב לגיעור זה קאמר ולא איכפת ליה: **אימור דאמרינן גז דק.** היכא דאיזל לאומרא הכא קא אזיל לקולא דאינו יוצק כל כך וקאמר איהו דיוצק ופטר ליה מציכוריס: **מי סברת.** שם עשרה אמה דעולא בריבועא קאמר דאיהו שלשים ושתים על ל"ב כדקאמרינן: **בעיגולא קאמר.** שכל סביביו יוצק שם עשרה והיינו בעיגולא דאילו בריבוע נמצא כנגד האלכסון יותר משם עשרה אמה: **וכמה מרובע יסר על העיגול רביע.** דל רביע מאלף וכ"ד פשו להו תשס"ח אמות ברוחב אמה אכתי לא שוי שיעורי דהשתא (א) פשו להו שיעורי דמתני' דעולא פלגא דאמתא ונמצא אילן יוצק י"ו אמה ומחצה לכל צד דהיינו ל"ג על ל"ג דשיעורא דעולא תשס"ח ושיעורא דמתני' תתל"ג ונפיש שיעורא דמתניתין דעולא ס"ה אמות באמה רוחב חלוק הרצועה לרוחב הרי ק"ל אמה אורך ברוחב חצי אמה הקף מהם האילן ל"ב אמה לפיון וכנגדו לדרום נמצא מהצפון לדרום ל"ג שהרי הוספת עליו חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן ובידך נשארו ס"ו ברוחב חצי אמה תן חציין למזרח וחציין למערב נמצא מוקף ברצוב. ולא דקדק הגמרא כל כך דנקט פלגא אמתא דהא עולא בעיגול קאמר ואילו בעיגול הייתי יכול להוסיף עליו שני שלישי אמה לכל צד אלא משום האי פורתא לא דק כולי האי ואית דגרסי פס ליה תרי תילתי דאמתא: **היינו דלא דק.** עולא דהוה מצי למימר שיתסרי ופלגא ולאומרא לא דק ואזיל לאומרא ולא נמסם שיעורו: **מאי נאו כל שהוא.** חוץ לעביו של אילן לכל צד: **הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא כו'.** לקמן תנן בהמוכר את הספינה [פפ.] המוכר שתי אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע לא קנה קרקע אבל קנה שלשה קנה קרקע ואף על פי שלא פירש הלכך גבי ציכוריס נמי שתי אילנות מביא ואינו קורא דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים כו): **פא ג'.** דקנה קרקע מביא וקורא: **מאי נאו.** משום דקנה קרקע מעט סביבה: **לא.** משום דקנה שם עשרה אמה סביב כל אחד: **ובוידוי.** לא גרסינן ליה במתני' במסכת פאה [פ"פ מ"ו] דאין וידוי אלא במעשר והוא אינו תלוי בקרקע: **פרוזבול.** תנן במסכת גיטין (דף ל.). הלל תיקן פרוזבול שראה שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת ועוברים על מה שכתוב השמר לך פן יהיה דבר וגו' [דברים טו] עמד והתקין תקנה שלא תשמט שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרוזבול וזה גופו של פרוזבול מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה ותו לא משמטת ליה שביעית דלא קרינא ביה לא יגוש [שם] שאין תובע חובו אצל (ו) מב"ד והתם [גיטין לו.] מוקמינן לה בשביעית בזמן הזה דרבנן. ואמרינן התם [שם לז.] אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע אבל אין לו קרקע לוה לא כתבינן ליה דהלוואה דלא שכיחא היא דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע הלוה וכשאין לו לא תיקן הלל פרוזבול: ונקנין

בית סאה בשבילן (ח) **כמה הוו להו תרי אלפי וה' מאה גרמידי לכל חד כמה מטי ליה תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא אכתי נפישי ליה דעולא לא דק אימור דאמרינן לא דק לחומרא לקולא לא דק מי אמרינן מי סברת בריבועא קא אמרינן בעיגולא קא אמרינן מכדי** (ט) **כמה מרובע יותר על העיגול רביע** (י) **פשו להו ז' מאה ושתין ותמניא אכתי פש ליה פלגא דאמתא היינו דלא דק ולחומרא לא דק תא שמע** (יא) **הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא מאי לאו** (יב) **כל שהוא לא** (יג) **אמה תא שמע** (יד) **קנה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא הא** (טו) **שלשה מביא וקורא מאי לאו כל שהוא לא הכא נמי** (יז) **אמה ת"ש** (יח) **ר"ע אומר הקרקע כל שהוא חייב בפאה ובבכורים** (יט) **וכותבין עליו פרוזבול** (כ) **ונקנין**

כמה מרובע יתר על העיגול רביע. הכי גרס ר"ת **פש** להו תרי תילתא אמתא. פי' (א) כשתקיף אילן דעולא לרוחב אמה שני שלישי אמה יהא גדול כאילן המשנה שהי' יותר ס"ה אמות ושלים ברוחב אמה שהרי אם תקיף ל"ב על ל"ב מרובעים יצטרך קכ"ח ולד' קרנות ח' שלישים הרי ק"ל ושני שלישים אורך על שני שלישים רוחב תחסר הרביע שהעיגול פחות ישאר ל"ס וכן ס"ה אמה ושלים תחתון לג' חלקים לאורך תהיה רצועה אחת של קל"ו ברוחב שלים תחתון לשנים ותשיס זה בלד זה תהיה רצועה ארכה ל"ס על רוחב שני שלישי אמה עוד מצא ר"י בספר (ד) אחד מפורש בגמרת הספר להקיף בחוטים אילן דעולא שהוא ל"ב על ל"ב עד שיהא שני שלישי אמה סביב תחתון החוטין ותפשטם יהיה העליון ארכו ק' שהוא מקיף ל"ג ושלים וכל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו ג' ותתחתון ל"ו שהוא מקיף ל"ב הרי (ה) התחתון פחות מן העליון מכל לד ב' אמות ותתחתון העולף מלד אחד ותמלא לד אחד (ו) האורך לצד הקצר תהיה רצועה ל"ס וכן הוא ס"ה ושלים דרך אחרת ל"ג ושלים על ל"ג ושלים מרובעים עולה אלף ומאה וי"א אמות ושלים של שלים שהיא תשיעית אמה תחסר הרביעית ישאר תתל"ג ושלים הרי אילן המשנה ל"ג ושלים על ל"ג ושלים (הג"ה. או כעין זה שלים שלה הוי י"ו וז' שלישים על חמשים תתון באמצע ושיס זה על זה יהיה עשרים וחמש על שלשים ושלש ושלים) דרך אחרת בית סאה היא מאה על כ"ה תקח השלים לאילן אחד יהיה ל"ג ושלים על כ"ה והם ל"ג ושלים על ל"ג ושלים עגולים שהרי מוסיף הרביע מלבר שהיא שלים מגיעו דהיינו ח' אמה ושלים באורך ל"ג ושלים יהיו ל"ג ושלים על ל"ג ושלים מרובעים (ט) (ולספרים דגרסינן פס להו פלגא דאמתא) ועשה אותו עגול שיסחר הרביע שהוספת ויהיה עגול ל"ג ושלים על ל"ג ושלים ולספרים דגרסי פס ליה פלגא דאמתא יש לפרש דחשיב עולא י"ו לכל לד לבד מקוס האילן ומקוס אילן שלים על שלים נמצא אילן דעולא ל"ב ושלים על ל"ב ושלים כשתקיף מכל לד פלגא דאמתא יהיה ל"ג ושלים על ל"ג ושלים ורביעו משולם מפרש דעולא לא חשיב מקוס האילן ומקוס האילן הוי אמה על אמה (ב) נמצא דהוי אילן דעולא ל"ג על ל"ג ואם היו מרובעים היה עולה אלף ופ"ט תחסר הרביע ישאר תתי"ו ושלשה רבעי אמה ול"ג (י) (והוו) [פשו] להו ז' מאה ושתין ותמניא נמצא דאילן המשנה יתר על של עולא י"ו אמה ושלים ורביע ופלגא דאמתא קאי אבית סאה שהיא חמשים על חמשים כשתסיר פלגא דאמתא לאורך וכן לרוחב יעלה החסרון חמשים אמה חסר רביע דהיינו ל' אילנות ולאילן אחד יעלה י"ו אמה ושלים ורביע וישאר כאילן דעולא: **לחומרא לא** דק. וא"ת והא נמי קולא הוא הא דמייתי ביכורים דמפקע להו מתרומה ומעשר כדאמרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פפ: ושם) וים לומר דעולא לא איירי אלא במאי דאינו מביא בתוך י"ו אבל חוץ לי"ו פעמים מביא ופעמים אינו מביא: **אילן** וקרקעו בו'. למאי דמוקי לה בי"ו אמה צריך לפרש מאי אתא לאשמועינן ומראה לרשב"ל דאתא לאשמועינן ולמידק הא קנה אילן סתם אינו מביא וקורא ואם קנה ב' אפילו סתם מביא וקורא דקנה קרקע וכו"מ דאמר (לקמן פפ.). הקונה ב' אילנות קנה קרקע: **הא** שלשה מביא וקורא. הוה מצי למיפרך מסיפא דקתני בהדיא בפרק הכונס בסיפא דהך דמייתי הכא הקונה ג' אילנות תוך של חבירו מביא וקורא אלא דאורחא דגמ' בכמה מקומות שמדקדק מריש מה שיכול [ד] [ועי' תוס' שבת לט: ד"ה אלא פיון]: **לא שש עשרה אמה.** וא"ת והא מתרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פב. ושם) גבי שלשה קנה קרקע וכמה תחתיהן וביניהן והוא להן כמלא אורה וסלו וי"ל (ה) דהתם כשעגפי האילן גדולים הרבה ויוצאין חוץ לשש עשרה אמה (ז) ואם תאמר קונה אילן אחד אמאי אינו מביא וקורא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי ומ"ש ממוכר שדהו לפירות דמביא וקורא לדידיה כדאמרינן בפרק השולח (גיטין דף מז: ושם) וליכא למימר דהאי תנא סבר דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי דהא ר"מ אית ליה דקנין הגוף דמי בהשולח (שם דף מא.) ובהאוכל (ב"ק דף ל. ושם) ואית ליה לקמן (דף פפ.) דקונה אילן אחד (ו) (אינו מביא וקורא) וי"ל דשאני התם שהקרקע קנוי לו עד זמן קבוע אבל הכא אם יתייבש מיד האילן אין לו בקרקע כלום אי נמי התם קרקע קנויה לו לכל דבר למשטח בה פירי ולמיזרע בה סילקא וירקא אבל גבי אילן אין לו אלא יציקה לבדה: **ובוידוי.** פי' בקונטרס דלא גרסינן ובוידוי דלא כתיב במעשר שני (שיס) שום וידוי לא מאלהך ולא מאלמה אשר נתת לי (ח) אע"ג דכתיב ביה וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו (דברים כו) לא שיהא לו לאחוז אלא לכל ישראל ומיהו על כרחך אין וידוי בלא קרקע דתני עלה בירושלמי אף בוידוי ומכל מקום לא גרסינן ליה מדתני עלה בירושלמי מכלל דבמשנה ליתיה (ט) [1]: **ולכתוב עליה פרוזבול.** אבל אמטלטלין אין כותבין פרוזבול מפני שיכול לכותבן והיא הלוואה דלא שכיחא [2] ועכ"ל נקוב אע"פ שיכול לכותבו כותבין עליו פרוזבול דלא פלוג רבנן במקרקעי והא דכותבין אפילו על קרקע כל שהוא פי' רש"ב בהשולח (גיטין דף ל. ד"ה אלא) משום דאין אוגאה לקרקעות והוי כאילו יש לו משכון בכל ואין נראה דהכי דאין להן אוגאה ביטול מקח ביתר מפלגא יש להן אלא היינו טעמא גבי המלוה מעות את הכהן כו' הניח מלא מחט גובה מלא קורדום: [ועי' תוס' גיטין לז. ד"ה אלא ומוספות קדושין כו: ד"ה ולכתוב]:

עין משפט נר מצוה

קב א ב מיי' פ"ג מהל' ביכורים הל' יג:
קג ג מיי' שם פ"ד הלכה ד:
קד ד מיי' שם פ"ג הלכה יג:
קה ה מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל' ג:
קו ו מיי' פ"ע מהל' שמיטין הל' יט סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סי' מז סעיף כב:

רבינו גרשום (המשך)

שהנטיעות קטנות ובחורות לא צריך להו הרחקה כולי האי מש"ה סגי להו בר"ן הרחקה אבל באילן שאמר עולא בזקן שגדל כל צרכו קאמר דמינק ט"ו אמה מכל רוחותיו שעולה חשבונו בפישוט תתרכ"ד כדפרישית אלא מרישא ג' אילנות שכבר גדלו כל צרכן אפי' הן של ג' בני אדם ונטועין בתוך בית סאה הרי אלו מצטרפין כמו שאם היו של אדם אחד וחזרשין כל בית סאה בשבילן שלא יקלקלו עד ר"ה שנכנס שביעית: כמה הוו להו לכל א' מהללו ג' אילנות ברצועות פשוטות תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא אמין שוהו השליש של חשבון בית סאה שחשבנו למעלה כ"ה מאות מישתכח דבין אילן לאילן תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא ואכתי נפיש ליה חשבון של עולא על האי חושבנא מאתן פחות ט'. ומשני עולא לא דק כלומר לא דקדק בדבר כל כך שהגמיד חשבון האילן על זה. ומקשי' אימור דאמרי' לא דק היכא דאיכא חומרא שאם היה מחמיר והיה מצריכו בפחות משיעור זה להביא ביכורין אמרי' ליה אימור לא דק (ח) אבל לחומרא אי לא דק ומי אמרי' דצריך ט"ו אמה לכל רוח כדפרישית אית ליה קולא דפחות מט"ו אמה שעולה חשבון לאלף וכ"ד אם נטוע הוא אין מביאין ממנו ביכורין משום דקא יניק משדה חבירו והיינו קולא והוה ליה לעולא לעיין ולדקדק שלא יפטרנו מביכורין אלא כדינו ומאי לקולא לא דק: מי סברת. דהא דקחשיב עולא ט"ז אמה לכל רוח דאמות מרובעות קא בעי דאית להו מורשא דקרנתא בעגולא קא אמרי' דחשיב סביבות האילן ט"ז אמה בלא מורשא דקרנתא. ואכתי מקשה ליה למאי דבעי לתרוצי באמות עגולות מכדי כמה מרובע יותר על העיגול רביע וכשתוציא הרביע מן אלף וכ"ד אמות לא משתייר לך אלא תשס"ח כיצד מה' מאות תשליך מאתים נשתיירו שש מאות וממאתים תוציא ג' הרי הן ד' מאות ונ' אמות עגולות ומכ"ד תשליך הרביע נשתיירו י"ח ואותן י"ח מוסיף על ד' מאות ונ' הרי תשס"ח ואכתי אין מגיע חשבון של עולא לתמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא לפי שחשבון של עולא שכשחושב בעיגול הוא פוחת חצי אמה מכלל ד' ב) אמות האילן מחשבון של תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא וכשתרצה להשוות חשבונו של עולא לחשבון זה צריך אתה להביא ד' רצועות של רוחב חצי אמה ואורך כל אחת ל"ב אמה שהן ס"ד ותשיס מבחוץ לאלו תשס"ח אמה עגולות תשים אותן ד' רצועות בריבוע ולא בעיגול ויבא החשבון שוה ומהיכן אתה נוטל אותן ס"ד אמה שאתה מחלק לד' רצועות של אורך ל"ב (אורך ל"ב) אמה ורוחב חצי אמה שאתה משים בריבוע מחוץ לעיגול זה מכאן אתה נוטלן לפי שחשבון תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא הוא עודף על ד' מאות וס"ח ששים וה' אמות ושליש אמה ומחשבון זה אינו חושב אותו שליש אמה שאינו דבר חשוב אלא ס"ה אמות חושב מס"ד אמות נעשה אותן ד' רצועות שארכן ל"ב ורחבן חצי אמה ואותה אמה חמישית הנשארת חלוק אותה לד' רביעי אמה ויהיה כל רביע חצי אמה ארוך וחצי אמה רוחב ותן אלו ד' רבעין לד' הקרנות של רצועות למלאות הזוירות והיינו דקאמר אכתי פש ליה לעולא פלגא דאמתא בבציר מחשבונו מחשבון ג' אילנות והיינו דלא דק עולא ולחומרא לא דק שמחייב להביא ביכורים בפחות משיעור ברייתא של ג' אילנות. והא דלא חשבינן ההוא שליש אמה משום דאי מרבעת לה להוסיפה על רצועות של חצי אמה לא היתה אפי' כחוט השערה מש"ה לא חשיב ליה: מביא וקורא. מן הארץ אשר נתת לי: מאי לאו. דקני קרקע כל שהוא וקשיא לעולא דאמר דאילן המסוך לתוך ט"ז אמה גזלן הוא: מביא ואינו קורא. משום דקי"ל דקנה [שנין] אילנות בתוך שדה חבירו לא קנה קרקע אבל ג' אילנות דקנה קרקע מביא וקורא. מאי קנה קרקע לאו דקנה כל שהוא וקשיא לעולא. לא ט"ז אמה קנה מן האחרון ועד חבירו: ולכתוב עליה פרוזבול. היינו תקנת עשירים שהיו מלוים על משכון קרקע דלאו שמיטה משמט לה מלוה בשטר ולא מלוה על המשכון וכתוב הכי מוסרני לכם אגב קרקע ב"ד פלוני ופלוני חוב שיש לי על פלוני שאגבנו בכל שעה שארצה וחותמין עליו ב"ד אלמא דקרקע כל שהוא חייב בביכורים אע"ג דסמיך האי קרקע למצר אחר וקשיא לעולא:

א) נראה דל"ל אבל נקונה לא דק מי אמרינן כיון דמנלרין וכו'. ב) אולי ל"ל מכל ד' לידי האילן:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא בו' וי"ל דהתם בשנעבי. עיין לקמן דף עא ע"ב תוס' ד"ה ואלו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בית סאה בשבילן עד עצרת כמה הוו: (ב) שם על העיגול רביע (פשו לכו ז' מאה ושתין ותמניא) מא"מ וג"כ ר' משלם לא גרס לה: (ג) רש"י ד"ס וכמה מרובע וכו' דהשתא פשה ליה שיעורא דמתני': (ד) תוס' ד"ה כבי גרס ר"מ וכו' בספר אחד מפורס בגליון הספר וכו' עד שיהא רוחב החוט שני שלשי אמה: (ה) בא"ד הרי אורך התחתון פחות מן העליון:

מוסף רש"י

כמה מרובע יותר על העיגול רביע. דהא כל עיגול שרחבו אמה יש בו היקף שלש אמות כדתנן במתני' (עקוצין יג.) ואם היה מרובע אמה על אמה היה לו היקף ד' אמות, אמה לכל רוח, נמצא מרובע יתר על העיגול רביע (שם יד:) והדבריס נראים לעניס, דאילו אמה עגולה מוט שלש אמות מקיפה, ואמה מרובעת לריכה מוט ד' לסובבה, אמה לכל רוח (סוכה ח.). קנה שני אילנות בתוך של חבירו. דקי"ל (לקמן פא.), שלא קנה קרקע, הלכך אינו קונה, דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתת לי (גיטין מח.). הא שלשה. דקי"ל דקנה קרקע מתחיין ומיניכן ומגלא אורב וקלו (שם). וכותבין עליו פרוזבול. דלמרינן במסכת גיטין (לז.) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם יש לו קרקע כל שהוא לוה כותבין עליו פרוזבול אף מחוב גדול ואנו לא תשמטו שביעית, דכי תקון הלל פרוזבול משיעבוד קרקעות תקון, דמלוה המלוה היא (קדושין כו.).

מוסף תוספות

א. שהיה יכול עוד עולא להוסיף על שיעורו ולומר אילן שהוא סמוך למצר חבירו תוך ט"ז אמה ושני שלישין גזלן הוא לפי. רשב"ם. ב. ע' תוס' רי"ד שמבאר שיטה זו. ג. ואפילו מדוקיא, ואע"ג דמפרש לה סיפא בהדיא. המב"ן. ד. עדיין יש לו חוץ להן כמלא אורה וסלו ואע"פ שיש תחתיהן של נופות ט"ז אמה, אבל מיהו אם אין תחת הנופות ט"ז אמה ה"נ דקנה מגזעו של אילן ט"ז אמה. תוס' ר"י. ה. שאפי' מי שאין לו קרקע מעשר פירותיו ומתודה עליהן. המב"ן. ו. כדברי רש"י ז"ל ולא מטעמיה. שם. ז. ומילתא דלא שכיחא לא עבדו רבנן תקנתא. תוס' קידושין כו:

רבינו גרשום

כמה הוו להו. כלומר עשר נטיעות הללו המפוזרות בכל בית סאה כשתחלק הבית סאה בשוה לאלו נטיעות כמה הוו בין נטיעה לנטיעה: תרין אלפין וחמש מאה אמין. דקי"ל בית סאה הוי נ' על נ' אמה כדגמרי' מחצר המשכן והני נטיעות מפוזרות בנ' על נ' ועכשיו חלק נ' [על] חמשים לרצועות שכל רצועה מבת נ' אמה אורך ואמה רוחב הויין נ' רצועות ועכשיו חבר הני רצועות ראשה של זו בצד ראשה של זו שתהא הכל רצועה אחת תמצא ארכה אלפים ות"ק אמה וברוחב רצועה אמה ועכשיו מדה אותן י' נטיעות בשוה בארכה של רצועה זו תמצא בין כל נטיעה ונטיעה ר"ן אמה אורך ומש"ה צריך לחרוש כל בית סאה דלא מהני כלל חרישה של אילן זה לאילן זה אם לא יחרשו לכולן מפני שמרוחקות הן כל כך זו מזו כדאמרן ומקשי הא לא הוו להו כלומר אכתי חשבון של י' נטיעות הללו אינו מגיע כלל לחשבון של אילן עולא אפי' למחצית חשבונו לפי שעולא לאילן א' היה נותן ט"ז אמה לכל ד' רוחות שיונק היינו ל"ב אמה על ל"ב אמה צא ופרוס ועשה מהן רצועות ל"ב שכל אחת ל"ב אורך ואמה רוחב וצרפם לרצועה אחת תמצא שעולות ל' רצועות שכל אחת ל"ב אורך ועולה חשבונם ט' מאות וס' אמה ובדיין נשתיירו ביד ב' רצועות שכל אחת ל"ב אורך ואמה רוחב הרי חשבונם ס"ד אמות צרוף אלו ס"ד על תשע מאות וס' הבא החשבון אלף וכ"ד שכך עולה חשבון אילן אחד שאמר עולא באורך. וחשבון אורך של אחד מעשר נטיעות לא הוי אלא ר"ן ואכתי מנא ליה לעולא דמצרך כל כך. אלא מרישא מדתנן כו' כלומר אל תתמה מחשבונו של י' נטיעות שאינו בא לחשבונו של עולא לפי

בחטה. וא"ת והא חטה יניקתה ג' טפחים כדמוכח בשבת פרק אמר ר"ע בשמעתין דערוגה (דף פח.) ואין לומר דכל שהוא דהכא לאו דוקא דהא בפ"ק דקדושין (דף כו.) בשמעתא דאי בעי צבורין בה או לאו וקאמר כל שהוא למאי חזי ומשני כגון שנעץ בה מחט וקאמר איכפל תנא לאשמועינן מחט מי לא עסקינן דתלי ביה מרגניתא משמע דכל שהוא דוקא וי"ל דנהי דיניקתה ג' מ"מ עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה[א] ואילן נמי יניקתו כ"ה אפ"ה עיקר יניקתו י"ו[ב]: **ואחד אילן הנוטה מביא וקורא.**

בפרק המקבל (ב"מ דף קז. וסס) פליגי רב ושמואל באילן הנוטה על המיצר רב אמר הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן ושמואל אמר חולקין ופירש בקונטרס התם דבנטיית שרשים אייר ולפיכך שמעתין דהכא כרב דאזיל בתר שרשין ורשב"א פירש שם בענין אחר: **שעל מנת כן הנחיל יהושע וכו'.** במרובה (ב"ק דף פב.) פריך אמאי לא תשיב לה בהדי עשרה תנאין של יהושע ומשני לה: **בדחלולי** סני. פי' ר"ח דחלולי לשון ירא"ה שעושים לורות של עץ ונראין כבני אדם ואין העוף רשאי לישאר שם קמ"ל דאע"פ שברח העוף פעמים שמשאיר שם בשר המת שמניח בפיו ונשאר שם בענף הלכך אין לו תקנה אלא בקלילת ענפיה כולם (מ"ה) ב:

הדרן עלך לא יחפור

[א] ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות הכא במאי עסקינן בחיטי דיקא נמי דקתני כל שהוא ש"מ ת"ש [ב] אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי [ג] רבן שמעון בן גמליאל אומר הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור ע"כ לא פליגי אלא דמר סבר [ג] יש ברירה ומר סבר אין ברירה אבל גדל בפטור דברי הכל פטור [ד] הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא אי הכי מאי טעמיה דרבי דהדרי ערבי [ה] ובמאי קא מיפלגי מר סבר אוירא מבלבל ומר סבר האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ושש עשרה אמה ותו לא והא תנן [ו] מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה אמר אביי מיזל טובא אזלי אכחושי לא מכחשי אלא עד שש עשרה אמה טפי לא מכחשי כי אתא רב דימי אמר בעא מינה ריש לקיש מרבי יוחנן אילן הסמוך למיצר בתוך י"ו אמה מהו אמר ליה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים [ז] כי אתא רבין אמר רבי יוחנן [ח] אחד אילן הסמוך למיצר ואחד אילן הנוטה מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: **מתני'** [ט] אילן שהוא נוטה לשדה חבירו קוצץ מלא [י] המרדע על גבי המחרישה ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת [יא] בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת: **גמ'** איבעיא להו אבא שאול ארישא קאי או אסיפא קאי תא שמע דתניא בית השלחין אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין שמע מינה ארישא קאי שמע מינה אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא דקתני כל אילן סרק אי אמרת בשלמא ארישא קאי היינו דקתני כל אילן אלא אי אמרת אסיפא קאי אילן סרק מיבעי ליה אלא לאו שמע מינה ארישא קאי שמע מינה: **מתני'** [יב] אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ כדי שיהא גמל עובר ורוכבו רבי יהודה אומר גמל טעון פשתן או חבילי זמורות רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה: **גמ'** מאן תנא דבנזקין בתר אומדנא דהשתא אזלינן אמר ר"ל במחלוקת שנויה ורבי אליעזר היא דתנן [יג] אין עושין חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין ומערות רבי אליעזר מתיר בכדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן התם [יד] זימנין דמפחית ולאו אדעתיה אבל הכא קמא קא קייץ ליה: ר' יהודה אומר גמל טעון פשתן או חבילי זמורות: איבעיא להו שיעורא דרבי יהודה נפיש או דלמא שיעורא דרבנן נפיש פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש דאי ס"ד שיעורא דרבי יהודה נפיש רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי ואלא מאי שיעורא דרבנן נפיש רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עביד אפשר דגחין וחליף תותיה: רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה: תנא מפני אהל הטומאה פשיטא מפני הטומאה תנן אי ממתניתין הוה אמינא דלמא מייתי עורב טומאה ושדי התם [טו] וסגיא בדחלולי בעלמא קא משמע לן:

הדרן עלך לא יחפור

[א] ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות. דתנן בקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה וקרקע נקנה בכסף ואם מכר לו קרקע ומטלטלין יחד כיון שנתן דמי הקרקע או מסר לו שטר מכירת קרקע או החזיק בקרקע מדעת מוכר נקנו המטלטלין בלא משיכה. קתני מיהא קרקע כל שהוא חייב בביכורים וקס"ד ביכורי אילן קאמר: **הכא במאי עסקינן בחטין.** שכל ז' המינים חייבים בביכורים: **מעורכין זה בזה.** שאין קומכין על הברירה לחלקו לחלאים ולומר שלגד הארץ חייבין ושלגד החוץ פטורין: **הגל דל"ע הגדל בפטור פטור.** שאם היו כל שרשיו בחו"ל פטור ואפילו עומד האילן בתוך שש עשרה אמה לארץ ולא אמרינן מן הארץ יצק: **דמפסיק צונמא.** בחלצע שרשים [י] שאין שני לדדין יכולין ליצק זה מזה: **דהדרי וערבי.** האילן נעשה אחד למעלה בעביו: **אוירא מבלבל.** אע"פ שבתוך הקרקע [ד] כשני אילנות הואיל ולמעלה באויר העולם נעשה אחד מתערבין יונקותיו: **כ"ה אמה.** קשה לעולא דאמר [טו:] י"ו אמה ותו לא: **אלחושי לא מכחשי.** בשדה חבירו אלא עד שיתפרסי הלכך טפי מהכי לאו גזלן הוא: **הנוטה.** נופו לתוך שדה של חבירו: **שעל מנת כן הנחיל יהושע.** התנה עמהם שלא יקפידו על כך: **מתני'** [ט] **מרדע.** מלמד בקר: **קוצץ.** הענפים עד גובה מלא מרדע שלא יעכבוהו מלהוליך מחרשתו שם: **החרוב והשקמה.** שאינם מרובה וקשה לשדה: **כנגד המשקולת.** כל מה שנוטה לתוך שדהו: **משקולת.** חוט [כ] האמרכולין שבונין חומה ותולין בה משקולת של אבן: **ואם בית השלחין היא כל האילן.** אפי' אינו חרוב ושקמה קוצץ כנגד המשקולת שהצל רע לבית השלחין: **אבא שאול אומר כו'.** בגמ' מפרש אהייא קאי: **גמ' ארישא קאי.** דקאמר ת"ק קוצץ מלא מרדע ואפי' אילן סרק חוץ מחרוב ושקמה ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק נמי כנגד המשקולת: **או אסיפא קאי.** דקאמר ת"ק [ו] כל האילן כנגד המשקולת ואפילו אילן העושה פירות ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק הוא דכנגד המשקולת אבל אילן העושה פירות נמי מלא מרדע ותו לא: **כל האילנות.** כל האילנות: **אי אמרת בשלמא ארישא קאי.** ולטפויי אתא [ז] [מחרוב ושקמה דקאמר ת"ק] היינו דקאמר כל: **אלא אי אמרת אסיפא קאי.** מאי כל הא לגרועי אתא: **מתני' אילן הנוטה לרשות הרבים קוצץ.** מן הענפים התחתונות כדי שיהא גמל עובר תחת העליונות: **מפני הטומאה.** מפרש בגמ': **גמ' בר [אומדנא] דהשתא אזלינן.** דקתני קוצץ מן הענפים כדי שיהא גמל עובר ורוכבו והרי חוזרין וגדלים לאחר זמן: **כדי שתהא עגלה מהלכת.** אם תקרתה חזקה כל כך מותר ואע"ג שסופה שתתליע ותפחת: **קמא קמא קייץ ליה.** כל ענף וענף שיקדים וילמיח יקצצנו: **בשיעורא דרבי יהודה מאי עבדי ליה.** כשיבא גמל טעון פשתן היאך יעבור: **מפני אהל הטומאה.** שמא יפול כזית מת אצל האילן והרי הענפים [ח] מרוכים מהאילנין עליו ועל עוברי הדרכים ומביאים עליהם את הטומאה: **ושדי התם.** על האילן ומתוך שענפיו רבים הטומאה עומדת שם ואינה נופלת לארץ ובני אדם עוברים תחתיה ואי לא חיישינן אלא להכי בדחלולי בעלמא סגי ליה לקוץ אחד אחד מבינתים כדי להרחיק אויר ביניהם ולא תעמוד שם טומאה: **קמ"ל.** מתניתא דאפילו לא נותר בו אלא ענף אחד מזיק הוא את הרבים: **הדרן עלך לא יחפור**

קז א מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ח טוש"ע מ"מ סי' רכ סעיף ז:
קח ב מיי' פ"א מהל' תרומות הל' כד:
קט ג מיי' פ"ג מהל' ביכורים הל' יא:
קי ד ה מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנה סעיף כו:
קיא ו מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כו סמג עשין סח טור ש"ע מ"מ סי' תיז סעיף ד:

רבינו גרשום

בחטה. דרוע בתוכו וממנה מביא בכורים ולא אזלי שרשין כלום וליכא למימר דקא יניקי ממצר אחר: דיקא נמי. דבחטה עסקי' דקתני קוקצץ כל שהוא דאי באילן עסקינן לא סגיא בקרקע כל שהוא כלל ש"מ: אילן הנטוע על (שפת) [ספר] של ארץ ישראל מקצתו נוטה בארץ ומקצתו נוטה בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דאותו הנוטה בארץ הוה ליה טבל ואותו הנוטה בחו"ל הוה ליה חולין ולאו בר עישורי נינהו ולהכי טבל וחולין מעורבין זה בזה ואסורין רשב"ג סבר ג) מש"ה אמר הגדל בחיוב חייב משום דיש ברירה דיכול לברור איזה ענף נוטה בחו"ל ואיזה בארץ ורבי סבר אין ברירה מש"ה טבל וחולין מעורבין זה בזה ואסור אבל גדל בחיוב דכולה אילן הוה בא"י אע"ג דאזלי שרשין בחו"ל וקא יניקי מחו"ל דברי הכל חייב דשדיין עיקרו בתר נופו וקשיא לעולא: דמפסיק צונמא. דלא קאזלי שרשין כלל בחוצה לארץ מפני הצונמא דמפסיק מש"ה דברי הכל חייב אבל אי לא מפסיק צונמא פטור מפני השרשין דקא יניקי מחוץ לארץ: אי הכי. דמפסיק צונמא בהא לימא רבי טבל וחולין מעורבין זה בזה ג) דאותו הנוטה בארץ הוי ליה טבל ואותו הנוטה בחו"ל הוי ליה חולין ולאו בר עישורי אינן (והא גדל כולו בארץ) ומשני דהדרי ערבי נופין ולמעלה מקצתן בארץ ומקצתן בחו"ל רבי סבר אויר ארץ ואויר חו"ל מבלבלן ולהכי טבל וחולין מעורבין זה בזה: מרחיקין את האילן ט"ז אמה ותו לא ורמינהו וכו'. מינק יניקי עד ט"ז אמה ואין מביא ממנו בכורים. ג) ור' יוחנן ס"ל בעולא אחד אילן הסמוך למצר חבירו וא' אילן הנוטה לתוך של חבירו מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **פיסקא** קוצץ מלא מרדע על גבי המחרישה. שכשהוא עובר על גבי המחרישה והמרדע על כתיפו כל אותן הענפים שמעכבין לו קוצצין אותן שכנגד המחרישה: בחרוב ובשקמה. דאיכא תרתי לריעותא חדא דענפיו מרובים ומזיק לשדה ואין (שורן) פירותיהן חשובין: קוצץ כולו כנגד המשקולת. כל הענפים הנוטים לשדהו וקוצץ ממטה ועד למעלה כעין שיכול להוריד מלמעלה מן האילן ועד למטה קו המשקולת והולך שזה שאין שם עיכוב ענף: ואם בית השלחין היא. השדה דצריך לה מטר כל שעה להקשותה והגל רע לה קוצץ כל האילן בין עושה פרי בין אינו עושה כנגד המשקולת: אבא שאול אומר כל אילן סרק שאין בו פרי קוצץ כנגד המשקולת: איבעיא להו. הא דקתני אבא שאול כל אילן סרק כנגד המשקולת ארישא דמתני' קאי דקתני בחרוב ובשקמה כנגד המשקולת ואמר אבא שאול כל אילן סרק קוצץ כנגד המשקולת ולא חרוב ושקמה משום דקא טעני פירות בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת בין אילן סרק ובין אילן פירות ואתא אבא שאול למימר כל אילן סרק כנגד המשקולת אפי' חרוב ושקמה דרמי לאילן סרק משום דאיכא תרתי לריעותא אבל אילן פרי אינו קוצץ כל עיקר אפי' בבי' השלחין: ת"ש אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין דמזקי ענפיו שאין יכול המטר ליורד מש"ה קוצץ ש"מ הא דקתני במתני' כל אילן סרק כנגד המשקולת ארישא קאי דאתי לאפוקי חרוב ושקמה דאינו קוצץ משום דקא טעיין פירא: אי אמרת בשלמא ארישא קאי היינו דקתני כל אילן סרק ולא חרוב ושקמה אלא אי אמרת אסיפא קאי וקאמר אילן סרק קוצץ ולא אילן פירות א"כ ל"ל למיתני כל אילן סרק מיבעי ליה למיתני (הכי) אבא שאול אומר אילן סרק כנגד המשקולת ולא כל האילן שעושה פרי אלא ש"מ מדקתני כל אילן סרק ארישא קאי ולהומרא דאתו לאפוקי חרוב ושקמה דאינו קוצץ דהיינו חומרא: **פיסקא** אילן הנוטה (לשדה חבירו) [לרשות הרבים] כו'. מאן תנא דלהיכא דאיכא נזק בתר אומדנא דהשתא אזלינן בתר נזק דעיתד למיתי: אמר ר"ל מחלוקת שנויה. במתני' אילן הנוטה ברה"ר קוצץ כדי שיהא הגמל עובר ברוכבו דאזלינן בתר היזק דהשתא ולא בתר דעתיד למיתי דאי אזלינן בתר דעתיד מכל וכל צריך לקצצו

ג) נראה דתסבר וכ"ל רשב"ג סבר דהגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור ומש"ה אמר וכו'. ד) נראה דכל"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה כיון דמפסיק צונמא אותו הנוטה וכו'. ג) נראה דלא כל"ל אלא אחד וכו':

ה) גיטין כב., ב) נדרים נט:, ג) [ע"ירושין לו: ד"ה כיון], ד) [נעיל כה:], ה) ב"ק פב., ו) [לקמן פב:], ז) [פי' כשיבא לחרוש ומרים המרדע לחמות הבהמה שמוכה בה לא יהיו ענפי האילן מעכבין אותו. ערוך ערך מרדע], ח) [לקמן ס., ט) [בסס], י) ס"ש שהלדיון אין יכולין, כ) [נ"ל אחר ד"ה קוקן], ל) רש"ל, מ) [וע"ע תוס' קדושין כו. ד"ה קרקע],

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא במאי עסקינן. נ"ב מימה דה"ל להקשות ממשנה ר' פ"ג דמעשרות להדיא דאילן העומד עיקרו במו"ל פטור ממעשר וק"ל: (ב) שם דהדרי ערבי ובהא קא מיפלגי: (ג) שם ומדי התם ובדחלולי בעלמא סגיא קמ"ל: (ד) רש"י ד"ה מוירא וכו' הקרקע הם כמני: (ה) ד"ה משקולת חוט האדרכלין שנוטין: (ו) ד"ה אי אסיפא וכו' ת"ק בית השלחין כל אילן: (ז) ד"ה מפני אהל וכו' הענפים המרובים מהאילנין: (ח) תוס' ד"ה ובדחלולי וכו' ענפים כולם כנגד המשקולת הס"ד:

מוסף רש"י

טבל וחולין מעורבין זה בזה. אין לך פירי באילן הזה שאין מקצתו מן המחרן שהוא טבל ומקצתו ממו"ל שהוא חולין, לפי שהיניקה מתערבת, ונפקא מינה שאין מעשרין מטבל והאי עלין, דהוי מן החיוב על הפטור, ולא ממנו על טבל ולאי (גיטין כב.). הגדל בחיוב. מה שבתוך מרן ישראל (שם). מרחיקין את האילן מן הבור. שהשרשין מתפשטין ויוקבין בכותלי הבור ומתלישין את הקרקע וכבלים נופלים (ב"מ קיז.) כ"ה אמה. כך שיעור שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור (לעי' יח). מלא המרדע. בגבהו (לקמן פב.). אין עושין חלל תחת רשות הרבים. ואע"ג דמקבל עליה כל הזיקה דאמי מתמתיה, שאין לנוסע כל בני אדם לזיזן ולירד לגין על עסקי ממונו, ומפרש ואזיל מה הוא אומר מלא בורות שיחין ומערות (לקמן ס.). רבי אליעזר מתיר. אלא שיכסהו כיסוי חזק כדי שתהא עגלה מהלכת, דר"א אזל בתר הטמא ולא חייש לטמא כיום ולמחר יבלה הכיסוי ויפול ומכי אתמרינן בב"ק (שם). זימנין דמפחית. דמתליע ומתוכו ויפחות ולאו אדעתיה דעובר ברה"ר ויעבור ויפול (שם).

הדרן עלך לא יחפור

מוסף תוספות

א. ומשום יניקת ג"ט שיונק משם אין קפידא כלל להיותו גזלן אפילו לענין ביכורים. ריטב"א. ב. ורש"י ד"ל פירש בדחלולי מלשון חלל וכו'. ואינו מחוור, דלא הוה ליה למימר בדחלולי, אלא בחלולי. רשב"א.

רבינו גרשום (המשך)

דדלמא מגדלו וקא מזיק לרבים. ואליבא דר"א דאמר כדי שתהא עגלה מהלכת עליה וטעונה אבנים כלומר שתהא התקרה חזקה כדי שתהא יכולה לסבול עגלה טעונה אבנים אלמא דבנזקין אזלינן בתר אומדנא דהשתא ולא חייש דלמא היום או מחר מרקבה התקרה ונפלי בנווה אינשי דאזלי עלה. דזימנין דמפחית ולאו אדעתיה דלא מצי חזי ליה להכי קאמר אין עושין חלל. אבל הכא באילן דמתני' קמא קמא דמגדיל ומזיק חזי ליה וקוצץ ליה ולא צריך למיקציה קודם לכן: שיעור דרבנן נפיש. דמחייבי לקרן כפי שיהא גמל ורוכבו עובר דאי שיעור דר' יהודה נפיש רבנן דלא בעו אלא שיעור גמל ורוכבו אותו שיעור דר' יהודה דנפיש היכי מצי עבר תותיה אלא ש"מ דרבנן נפיש ור' יהודה שיעור דרבנן דנפיש מאי עביד ליה. ומשני לעולם שיעור דרבנן נפיש ודקא קשיא לך ר' יהודה שיעור דרבנן מאי עביד ליה אפשר דגחין הרוכב מעל גמלו וחליף תותי אילן משא"כ בזמורות: מפני אהל טומאה. דזימנין דחליף להתם מת תחת האילן וקא מאהיל עליה האילן וחליף כהן או מי שאוכל חולין בטהרה וקאי ליה באהל המת מש"ה קוצץ: פשיטא מפני טומאה תנן ומאי קא מוסיף תוספתא ומשני [דשפיר] מוסיף דאי מתתני' דאמר מפני טומאה אמינא היינו מפני טומאה דקתני דזימנין דשדי עורב טומאה דמת להתם על גבי האילן ולא קא נפל לארעא ומש"ה צריך לקצוץ שלא יניח שם הטומאה על גבן (למד"א) ואין צריך לקצוץ האילן כנגד המשקולת אלא בדחלולי בעלמא סגי. כלומר שיקצוץ סביב הענפים ויקלוש אותם כדי שיהא חלול באויר כדי שלא יהא בכל האילן מקום עבה שיכול לעכב עליו הטומאה וכשתפול לארץ שלא תהא כנגדה על גבה שום סכך ובכך סגי קמ"ל תוספתא מפני אהל טומאה דזימנין שישאו תחתיו וקא מאהיל מש"ה קוצץ הכל כנגד המשקולת: הדרן עלך לא יחפור

חזקת [א]הבתים והבורות והשיחין והמערות והשובכות והמרחצאות ובית הבדין ובית השלחין והעבדים וכל [ב] שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום [ג]שדה [ד] הבעל חזקתה שלש שנים ואינו מיום ליום [ה]ר' ישמעאל אומר ג' חדשים בראשונה ג' באחרונה ושנים עשר חדש באמצע הרי [ו] י"ח חדש ר"ע אומר חדש בראשונה וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע הרי י"ד חדש א"ר ישמעאל בד"א בשדה לבן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו [ז] כנס את קייצו הרי אלו ג' שנים: **גמ'** אמר ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה [ח] ג' שנים משור המועד מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות [ט]נפק לי' מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד ה"נ כיון דאכלה תלת שנין נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח אי מה שור המועד [י]עד נגיחה רביעית לא מיחייב ה"נ עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה הכי השתא התם מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד ואידך

בית השלחין. מתוך שהמעיין בתוכו שמשקים אותה ממנו תדיר עושה פירות תדיר וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתן ג' שנים מיום ליום אם החזיק בה שלש שנים שלימות אין לריך להביא שטר מכירה ואם ערערו עליה בעליה הראשונים וזה אומר מכרת לי ואבד שטרי חזקתו מועלת לו ואם לאו אין חזקתו מועלת לו לפי שכשאמרו ג' שנים לחזקה כל הראוי לגלות ממנה בג' שנים אמרו: **שדה בית הבעל.** המסתפקת במי גשמים אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה חזקתה ג' שנים ואינה לריכה מיום ליום. ומה היא חזקתה רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים אחרונים של שנה ראשונה ושלשה חדשים ראשונים של שנה אחרונה ואמצעית שלימה שיש הממתרים לזרוע לפני ראש השנה וכיון שהחזיק בה סוף שנה ראשונה ג' חדשים ויש לו עדיים שזרעה באותן ג' חדשים וכן בג' חדשים ראשונים של אחרונה הרי זו חזקת שלש שנים לרופות שאין לך אדם הרואה את חבירו שזורע את שדהו לאכול פרי העשוי לשנה ושותק: **ר"ע אומר כו'.** מפרש בגמרא [לו.] במאי פליגי: **בד"א.** שלריך י"ח חדש לשדה בית הבעל: **בשדה הלבן.** שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד לפיכך לריך ג' שנים: **אבל בשדה האילן.** שפירותיה נלקטים לפרקים ענבים בפרק אחד וזיתים בפרק אחר ותאנה בפרק אחר: **כנס את תבואתו.** יין של גפנים: **ומסק את זיתיו וכנס את קייצו.** תאנים ליקט וייבשן בה ועשה קליעות והכניסן לבית הרי זו חזקה כאילו הן ג' שנים: **גמ' מהולכי אושא.** שגלתה סנהדרין לאושא כדאמרינן בראש השנה (דף לא.). עשר גליות גלתה סנהדרין כו' מיבנה לאושא מאושא כו': **לא מיחייב.** לשלם אלא חצי נזק אף כאן עד גמר שנה רביעית לא הויא חזקה: ואידך

חזקת הבתים ובית הבדים. פי' ר"י בר מרדכי דהא דתנן בפרק חומר בקדש (מגיגה כד:) עברו הגיתות והבדים דמשמע שיש להן זמן קבוע היינו שרוב העולם דורכים אז בזמן לקיטה אבל יש בני אדם שמלניעין כל השנה ודורכין במעט מעט:

שלשה חדשים בראשונה. מתוך פ"ה משמע דבעי רבי ישמעאל שהוא יזרע ויקצור באותן שלשה חדשים ראשונים וכן באחרונים ואין תימה שתהא תבואה הנזרעת אחר ניסן גדילה בג' חדשים ואין זמנה עד ניסן הבא דמלינן כעין זה דאמרי' בר"ה (יג.) כל תבואה הנקלרת בחג בידוע שהביאה שלש לפני ר"ה אלמא גדלה פעמים באותו זמן אבל קשיא לר"י דא"כ אמאי לריך ר"ח חדשים בט"ו חדשים סגי שיזרע ג' חדשים לפני ניסן ויקצור בניסן ושניה בסוף הקיץ ושלישית בניסן הבא וי"ל דלריך אכילה חשובה של י"ב באמצע אע"ג דאמרי' בגמ' אכל תלת פירי לתלתא ירחי כגון אספסתא לרבי ישמעאל הויא חזקה שאני התם לפי שהוא זמן שלה אבל קשה לר"י דאמרי' בגמ' (לקמן דף לו:) פירא רבה ופירא זוטא איכא ביניהו דר' ישמעאל ור"ע ופ"ה דר' ישמעאל סבר פירא רבה כגון שעורים ושבולת שועל שגדלים בג' חדשים ור"ע סבר פירא זוטא כגון ירק הגדל בחדש אחד והא אמרי' בגמרא (לקמן ע"ב) דאספסתא בחדש אחד הויא חזקה לרבי ישמעאל ונראה לר"י דלא בעי רבי ישמעאל שיזרע התבואה ויקצור אלא אפי' זרעה הראשון או הוא יזרענה בשלשה חדשים אחרונים אע"פ שלא קצרה ובהא פליגי דרבי ישמעאל סבר בעינן שיהא גדל הפרי ברשותו הרבה כגון ג' חדשים והיינו פירא רבה ור"ע סבר דאין לריך שיגדל ברשותו אלא חדש אחד והיינו פירא זוטא וא"ת היאך יהא ניכר שיחזיק בה כל ג' חדשים ראשונים או אחרונים כי ביום אחד או בב' יוכל לקצור או לזרוע וכי תימא שמנכש בה[א] וי"ל כגון שאוכלה שתת והא דאמרי' (שם.) אכלה שתת לא הויא חזקה ה"מ כשאוכל בעצין זה שאין התבואה חוזרת לבא דשייך לומר לאו אחזקה כדמחזקי אינשי לפיכך לא חש למחות אבל אם אכלה שתת בעצין שאין התבואה מתקלקלת כדרך שבני אדם עושים בעוד שהוא ירק ולא בא עדיין גבעול שלה הויא חזקה ובשדה אילן דבעו רבנן דפליגי אר' ישמעאל בגמרא[ב] מיום ליום ג' שנים אע"ג דלא שייך התם אכלה שתת מ"מ איכא למימר כגון שזומר ומעכב העצים לעצמו ואע"ג דמתקן בכך והוי כמו ניר כיון[ג] (שמתקן) העצים לעצמו לא שייך למימר כל שיבא דכרבא ניעול בה ועוד אומר ר"י דאחזיק בה בכה"ג שנעל וגדר את השדה ונועל במפתח ואין מניח אדם ליכנס והא דאמר בגמרא (דף כט:) לוגמא במאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת אא"כ איכא אכילה בהדה או זריעה אבל נעילה גרידא לא מהני מידי והשתא אתי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל: **שהן** י"ח חדש. תימה וכי מניינא אתא לאשמועינן וכה"ג פריך בכמה דוכתי וליכא למימר דלרופין אתי לאשמועינן[ד] דא"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דממתניתין לא הוה שמעינן דבעינן לרופים אי לא דאשמועינן רב הונא [עי' תוי"ט שתמה על זה] : **כנס את תבואתו.** להכי קרי ליה לכרם תבואה משום דכתיב (דברים כב) ותבואת הכרם וא"ת תינח הא דתנא תבואה קודם זיתים דיין קודם לשמן כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ סג.) הגיע זמן יין למכור ובתר הכי קאמר הגיע זמן למכור שמן אלא כנס את קייצו אמאי תני ליה בתר הכי הא תאנים קדמי להא אמר בהמקבל (שם קו:) חלי ניסן ואייר וחלי סיון קציר חלי סיון ותמוז ד) [וחלי] אב קיץ ואילו בציר היה בתשרי כדאמרינן בברכות (דף לה:) דאמר להו רבא לרבנן במטותא מיניכו לא תיתחזיתו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ואמרינן נמי בסנהדרין (דף כו:) גנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב וה"מ באריסא ודבר מועט ואמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עג.) חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת מכל אלו משמע דבציר הוי בתשרי וכבר כלה הקיץ וי"ל דהא דקרי קיץ לחלי סיון ותמוז וחלי אב לפי שאז עיקר יובש של תאנים באילן ומיהו אין קוללין אותו מן האילן עד לאחר הבציר א"נ לוקטין אותו קודם חלי סיון[ה] ומניחים אותו ליבש ולא[ו] זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרם והא דלא הויא לקיטה חזקה כי שמא היו רגילין לייבשן באותו שדה שגדלו שם ולכך לא הויא חזקה עד שיביאם לביתו ור"ח מפרש כנס תבואתו בתשרי ומסק את זיתיו בשבט וכנס קייצו באב הרי זו חזקה נמצאת חזקה בשנה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה אבל יותר מיושב אי הוה תני להו כסדר גשמי שנה שהן גדילין עליהן: **אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית כו'.** מכאן חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש בב"ק (דף כג: ושם ד"ה ולא) גבי[ז] דפליגי אביי ורבא דאמר אביי תמול חד מתמול תרי שלשום תלת ולא יאמרו בעליו אתאן לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול חד הוא כו' דאביי סבר דעד נגיחה רביעית לא מיחייב ורבא סבר דחייב בנגיחה שלישית דא"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אביי[ד] וחזר[ח] רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא ביניהו וה"ר עזרא מפרש דודאי לכ"ע לא מיחייב עד רביעית אבל בהא פליגי דלאביי דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרנו אם נגח נגיחה רביעית ביום ג' לא מיחייב עד שיגח ביום רביעי דלא ישמרנו קאי אימים דומיא דתמול שלשום אבל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא בהדיא אפילו ביום שלישי אם נגח נגיחה רביעית מיחייב: **עד נגיחה רביעית לא מיחייב.** תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"נ הוחזק שתקן בשלש שנים א"כ משלש שנים ואילך קמה ליה ברשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' פעמים נפק ליה מחצי נזק לנזק שלם ה"נ כיון שאכלה שלש שנים ולא מיחה נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא בלא טעמא הוא:

אלא

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' עירובין מח. ד"ה ר' יהודה וכו'], ב) ל"ל לעייל ביה, ג) ס"א שמעכב, ד) רש"ל, ה) ל"ל לוקטין אותו מלי סיון וכו' ומיימים. רש"ס.

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכל דבר שהוא עושה: (ב) שם שדה בית הבעל: (ג) שם הרי אלו י"ח וכו' הרי אלו י"ד: (ד) שם וכנס את קייצו: (ה) גמ' מנין לחזקה שהיא ג': (ו) תוס' ד"ה כנס וכו' ולא הוה זמן כניסתו וכו' שדה עצמה שגדלו וכו' יותר היה מיושב: (ז) ד"ה אי מה וכו' גבי הא דפליגי: (ח) בא"ד וחזר בו רש"י:

מוסף רש"י

בורות. עגול. שיחין. אריך וקלר. מערות. מקורה בקיטו. (לעיל יז.)

מוסף תוספות

א. [ד]אין זו חזקה דקנין הנזכרת בנכסים שיש להם אחריות, ואינן דומות זה לזה כלל, דאילו חזקת קנין הוא תיקון בגופה של קרקע כדתנן (לקמן מב.) נעל גדר וכו' הרי זו חזקה, ואכילת פירות אינו קונה וכדבעינן למימר בפרקין, ואילו חזקת ראייה היא בהפך, דתיקון אינו ראייה, וכו', ואין חזקה אלא אכילת פירות בשופי כדרך שהבעלים אוכלים. ריטב"א (רש פילקין). ב. דאמרינן לקמן בגמ' (לו:) אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים חזקתן ג' שנים מיום ליום. רשב"א. ג. ולהכי אמר שהם שמונה עשר חודש רצופין. המב"ן. ד. [ו]קאמר סתמא דגמ' אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מיחייב. תוספות ב"ק כג:

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פי"ב מהל' טוען הלכה ח סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמח סעיף ח:

ב ג ד מיי' פ"ו מהלכות מזקי ממון הל' ח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ה:

רבינו גרשום

חזקת הבתי': והבורות והו עגול: שיחין. ארוך וקטן: המערות. מרובעות. וכל הני עושין כדי להשקות שדותיהן מהן: ובית הבדין. זהו בד של זיתים שלאחר דריסת הזיתים מניחין שם השמן ומסתפקין הימנו בכל יום ויום: ובית השלחין. צריך להשקותו בכל יום: והעבדים. שהוקשו לקרקעות שעובד בהן בכל יום: וכל דבר שהוא עושה פירות כלומר כל דבר שמשתמשין בו בכל יום ויום תמיד: חזקתן ג' שנים מיום ליום. דכל הני עושין שמוש מיום ליום ואם החזיק בהן ג' שנים מיום ליום ואח"כ מערער עליהם שום אדם מחזיקין להו ביד המחזיק ומשו"ה בענין מיום ליום כדי שלא יכול לטענן המערער אני באתי לשם ולא ראיתיו שהי' משתמש בו לפיכך לא מחיתי ולכך צריך שיביא עדים שראוהו משתמש בו בכל יום לפי שבאלו משתמשין בהן בכל יום: שדה בית הבעל חזקתו ג' שנים. ולא צריך שיהא משמש בו בכל יום שאם בא המערער ואמר אני באתי ולא ראיתיו משתמש בה לפיכך לא מחיתי יכול לומר לו אני הייתי משתמש בשעה שבני אדם רגילין להשתמש בשדה בית הבעל והואיל ולא מחית באותה שעה לא הוי מחאה: מהולכי אושא. מפרש לקמן דהיינו ר' ישמעאל: נפק ליה מחזקת תם. כדכתיב כי שור נגח הוא מתמול שלשום: וקם ליה בחזקת מועד. כדכתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו: עד נגיחה רביעית לא מחייב. נזק שלם:

אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו'. תימה מאי ס"ד דמקשה דהיכי מצי לאוקמי ביתיה כיון דלא טעין מידי[א] וי"ל דהכי פריך כיון דילפת משור המועד מה התם בשלא נגיחות הוי בחזקת נגחן הכא נמי כיון דאכלה שלא שניס ולא מיחה הויא בחזקת שלא ואידך כי לא נגח מאי לשלם הכא כיון דאכלה תלת שני קיימא לה ברשותיה אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה תיהוי חזקה אלמה תנן [ב]כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה טעמא מאי דאמרינן דלמא כדקאמר השתא איהו לא טעין אנן ליטעון ליה מתקיף לה רב עוירא אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה דומיא דשור מועד מה שור המועד בפניו בעינן אף הכא נמי בפניו בעינן התם [1]והועד בבעליו כתיב הכא [2]חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ולר"מ [3]דאמר ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כ"ש אכלה תלתא פירי [7]בחד יומא כגון תאנה ליהוי חזקה דומיא דשור המועד מה שור המועד בעידנא [ג] דאית ליה הא נגיחה ליתא להא נגיחה הכא נמי בעידנא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא אכלה תלתא פרי [ד](בתלתא יומי) כגון צלף ליהוי חזקה התם פירא מיהא איתיה ומגמר הוא דקא גמר ואזיל אכלה תלתא פירי בתלתין יומי כגון אספסתא ליהוי חזקה היכי דמי דקדיח ואכלה דקדיח ואכלה התם משמט הוא דקא שמיט ואכיל אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי כגון אספסתא ליהוי חזקה מאן הולכי אושא ר' ישמעאל לר' ישמעאל הכי נמי דתנן רבי ישמעאל אומר בד"א בשדה הלבן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו הרי אלו ג' שנים לרבנן מאי אמר רב יוסף קרא כתיב [2]שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום [3] שהרי נביא עומד בעשר ומזהיר על אחת עשרה א"ל אביי דלמא התם [1]עצה טובה קמ"ל דאי

ואידך. כלומר וגיחה רביעית דבעינן הייגו משום דאי לא נגח לאחר שהוחזק מה יעשה: **שאין עמה טענה.** מפרש במתני' לקמן (דף מח.) אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי אמר לו שלא אמר לי אדם דבר מעולם ולא אמר לו אתה מכרת לי: **חיוהי חזקה.** דהא אמרת שלא שניס מפקי ליה מרשות מוכר: ומשני **טעמא מאי.** אמרינן שלא שניס מפקי לה מחזקת מרה קמא דאמרינן דלמא כדאמר איהו זה אומר לקחתיה ממך וזה אומר גזלתה ממני ואין אנו יודעין האמת עם מי אתיא חזקת שלא שניס ומוקי לה ברשותיה ואמרינן דלמא קושטא הוא כדקאמר אבל בלא טענה מהיכן קנאה בשביל שכילת שלא שניס: **מחאה שלא בפניו לא היוהי מחאה.** אם מיחה המערער בתוך שלא שניס לפני עדים שלא בפני המחזיק ואמר דעו שפלוני מחזיק בקרקע שלי בגזילה לא היוהי מחאה: **דומיא דשור המועד.** שמעידין שאורו נגחן ובשלא פעמים שהעידו שלא בפניו אינו נעשה מועד אף התראת עדות של מחאה לא היוהי עדות שלא בפניו דמחאה דומיא דהעדאה היא שהיא התראה לשמור שורו ואף המחאה התראה היא להזהר בראיית זכותו ושטר מכירתו: **הפס והועד בבעליו אמר רחמנא כו'.** כלומר לא דמי נהי דגמרינן שלא שניס משלא נגיחות כי היכי [ג] דמפקי הני מחזקה הני נמי מפקי מחזקה אבל מחאה מהעדאה ליתי לן למיגמר להתם כיון דהעדאה לחייבו ממון על נגיחותיו היא באה ולהעמיד שורו בחזקת מועד בעינן בפני בעלים שידעו לטעון ולהכחיש העדים ולהביא אחרים להזימון אבל טענת דמחאה להתרות בו להיות זהיר בזכותיו היא באה שזה טוען שבגזילה היא בידו הכא אפילו שלא בפניו נמי איתא: **דחכרך חברא איתי ליה כו'.** ויאמרו זה לזה והדבר בא לאזניו ואינו יכול לומר אילו שמעתי הייתי זהיר בראיית זכותי: **ולר' מאיר דאמר כו'.** כלומר לר"י דאמר בב"ק [נג:] איזהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים אבל בשלא ימים ל

דאי לא תימא הכי. הרי שלא ירמיה לאותן שהיו בבבל שגלו עם יכניה י"ל שנה קודם גלות צדקיהו בנו בתים ושבו כי לא תצאו מצר עד מלאת לבבל שבעים שנה למה ליה להזהירם על זאת אלא עצה טובה (ד) קמ"ל דהוא משיא לאותם הכא נמי עצה טובה בעלמא היא:

אדע. דכל עצמו היה יגע ליעצם עצה טובה דקאמר להו נמי מקום גניזת סטרותיהם היכן הם מתקיימים יותר: **מחיל איניש.** על פירות קרקעו לאדם האוכלן: **אלא מעתה.** כיון דאתרי שנין מחיל תיהדר ארעא ממי שיצא עליו ערעור לסוף שנתים תיהדר ארעא לבעלים נבר מפירי דהא מחיל ליה עלייהו: **אלמה אמר רב נחמן.** לקמן בשמעתין:

עד כאן פירוש רש"י זצ"ל (ד)
מכאן ואילך פירוש רבינו שמואל ב"ר מאיר

אלמה אמר רב נחמן. לקמן בשמעתין גבי מחזיק בקרקע חבירו ואזיל אידך ואייתי סהדי דאכלן תרתין שנין ולא יותר ואמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי של שתי שנים: **תרתי לא קפדי.** על מה שזה יורד לתוך שדהו של חבירו (ה) בלא רשותו ומיהו פירי לא מחיל: **תלת קפיד.** הואיל ושלש באוולתו ליכנס בלא רשות הבעלים וזה ששתק ולא מיחה ודאי מכרו לו: **ה"ג דלאלתר היהו חזקה.** למי שירד לנכסי דבי בר אלישיב הואיל ולא מיחו (ו): **אי מחיים באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי.** יותר מג' שנים. ומשני חבירא חבירא אית ליה ומודע לך שמחיתי ואם היתה נקוחה בידך כדברין היה לך להזהר בשטרך יותר מג' שנים: **שאלנן רצופות.** אבל אם הניחה שנה שניה ואחר כך אכלה שתי שנים שלישית ורביעית מצי אמר בעל השדה האי דלא מחאי לך היינו משום דאוכרת לה שנה שניה דגלית אדעתך דלאו דידך הואי והלכך לא זרעת אותה: **חזקתן שלש שנים מיום ליום.** שלא יהיה הפסק ביניתים: **מהו דתימא מיום ליום.** דקתני מתניתין למעוטי מקוטעות דלא תימא שלש שנים מקוטעות קאמר כי היכי דקתני סיפא שדה הבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום אלא ג' חדשים בראשונה וג' חדשים באחרונה וי"ב באמצע: **קמ"ל.** רב הונא דדוקא קתני למעוטי מפוזרות: **ומודה רב הונא.** דדי לו בחזקת אכילת שנים מפוזרות: **באחרא דמוכרי באגי.** במקום שנוהגין לזרוע שנה ולהוציא שנה שלא להכחיש את הקרקע דהא אחזיק בה כדמחזקי אינשי. ומיהו שנה שהוציאה אינה עולה (ז) לחשבון שלש שני חזקה ולריך לשמור שטרו יותר משלש שנים עד שילקוט שלש שנים. ואי טעין אידך אני באתי בתוך שלש ומצאתי שדה ריקם ולכך לא מחיתי מצי א"ל מ"מ היה לך למחות שאע"פ שלא זרעתיה הייתי עושה בה ניר שאחר הקליר והיה לך להבין שבשביל שלא להכחיש כתה לא חפצתי לזרעה גדולה אייני יכול להושיב שם שומר לבדו בשבילה אבל כשכולן זרועות שוכרין שומר בין כולם וגם (ח) כן אין מכניסין שם בהמות: **דעבדה טפי.** בשנה הבאה: **בגיליא לא ידעי.** ואפילו הכי הוא חזקה דבשלמא גבי שדה וכל הנך אין דרכן לעשות מלאכה בגילה וכשמעמידין (ט) עדים על מלאכת ימי שלש שנים הרי זו חזקה אבל בתים שדרך לדור בהן בגילה והוא אין יכול להביא עדים שראוהו דר אף בגילות וכיון דלית ליה סהדי על הגילות הוו להו מפוזרות ואם אינא לדרב הונא הא מצי אידך למיטען אני ראיתי שלא היית דר בגילות ולכך לא חשתי למחות דגלית אדעתך דלאו דידך הואי ואמאי הוא חזקה: **שיבבי.** הסכנים שלו שראוהו דר בו יום ובלילה (י) היו רגילין להעיד: **שיבבי מידע ידעי.** ואם יטענו ויאמר אייתי לי סהדי דליילת ביה ביממא ובגיליא יוכלו להעיד לו ומיהו אנן לא טעינן ליה כדמפרש בסמוך: **דאי לא.** שאם אין מעידין שהבית של משכיר: **דייני דשפילי.** שאינן בקיאין בדין דייני הכי לקבל עדות אלו אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר ומעולם בכי האי גוונא לא אייני רבא: **אמר מר זוטרא אי טעין כו'.** מילתא באנפי נפשה היא דפשיטא ליה למר זוטרא דאע"ג דבעו כל הנך אמוראי לעיל ג' שנים רצופות אפ"ה אין מחייבין את המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הימים והלילות אלא יעידו שתם שראוהו דר ג' שנים ומשתמא אם (מ) דר בבית אף בגילות דר בו וקאמר מר זוטרא דאי טעין מערער ואמר אייתי סהדי כו' טענתו טענה ולריך שיבואו עדים של לילות וימים לכיון דטעין טענת ברי דקאמר אני ראיתיו שלא דר בגילות בביתי ולכך לא מחיתי ואין חזקתו חזקה ולכך אני אומר אייתי סהדי דדר ביה תלת שנין בין ביממא בין בגיליא הלכך לריך להביא עדים להכחישו ואומר לו שהיה לו למחות: הכי

שתא קמייתא לא קפיד וכו'. תימה (ט) מנא לן דר' ישמעאל דוקא יליף משור המועד ולא רבנן אינהו נמי מצי גמרי משור המועד דהיינו טעמא נמי דלעיל דגמר משור המועד דכיון דקפיד בג' זמנין ולא מיחה מ"ל ודאי מכרה או נתנה לו וי"ל דלא דמי דודאי דר' ישמעאל דאזיל בתר אכילות שפיר מצי למיגמר משור המועד דמה התם הוחזק נגחן בג' פעמים אף כאן בשלש אכילות אם לא שמכרה לו היה מקפיד ואין זה וזה תלויים בשהוי זמן אבל לרבנן דתלוי בשהוי זמן כמה יהה ויקפיד לא שייך למגמר משור המועד:

אלא מעתה מחאה שלא בפניו כו'. אור"י דליכא לאוקמי פירכא דאביי אלא כשהן (י) בעיר אחת דאי בעיר אחרת היכי פריך דלא תהא מחאה ותהא חזקה אדרבה כיון דלא הוא מחאה לא הוא חזקה דהא אינו צריך לבא בעיר אחרת לפני המחזיק ולמחות כדמוכח לקמן (א):

הני נוגעין בעדותן הן. ואם תאמר ואמאי הוו נוגעין בעדות הא איכא מיגו דה"מ אמרי פרענא לך אגר (ב) ואע"ג דבתר דתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לאסהודי בהאי מיגו כדאיתא בריש האיש מקדש (קדושין מג:) (ג) הכא דאמתני' קיימינן ואכתי לא ניתקנה שבועת היסת אמאי פריך להימניה במיגו ויש לומר דהאי לאו מיגו הוא שיראים לומר פרענו לך כי שמא יזכה האחר (ד) ויתבע מהם פעם שנית [וע"ע תוס' שבועות מה: ד"ה בעדים]: **אמר** מר זוטרא אי טעין ואמר כו'. הקשה ר"י בר מרדכי לפ"ה כי לא טעין ומי אמאי לא נשאל מהן כי שמא אינן יודעין על הגילות שלא נוגיא על פיהן שלא כדין דבכל עדיות אנו דורשין יפה וכאן ומי אמאי לא נחקור אותן מספק ולאו פירכא היא דכיון שהעידו על הימים אפי' יאמרו אין אנו

דאי לא תימא הכי [1]בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את פרין מאי קאמר אלא עצה טובה קמ"ל הכא נמי עצה טובה קמ"ל תדע דכתיב [2]ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים אלא אמר רבא שתא קמייתא מחיל איניש תרתי מחיל תלת לא מחיל אמר ליה אביי אלא מעתה כי הדרא ארעא תיהדר לבר מפירי אלמה (ה) אמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי אלא אמר רבא שתא קמייתא לא קפיד איניש תרתי לא קפיד תלת קפיד א"ל אביי אלא מעתה כגון הני דבי בר אלישיב דקפדי אפילו אמאן דחליף אמיצרא דידהו הכי נמי דלאלתר הוי חזקה וכי תימא הכי נמי [3]אם כן נתת דבריך לשיעורין אלא אמר רבא [4]שתא קמייתא מיזדהר איניש בשטריה תרתי ותלת מיזדהר טפי לא מיזדהר אמר ליה אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה דאמר ליה אי מחית (ו) באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי [5]דאמר ליה [6]חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רב הונא [7]שלש שנים שאמרו הוא שאכלן רצופות מאי קמ"ל תנינא חזקתן שלש שנים מיום ליום מהו דתימא מיום ליום לאפוקי מקוטעות ולעולם אפילו מפוזרות קמ"ל אמר רב חמא [8]רומודי רב הונא באתרי דמוברי באגי פשיטא לא צריכא דאיכא דמובר ואיכא דלא מובר והאי גברא מוברה מהו דתימא (ט) א"ל אם איתא דדידך הואי איבעי לך למיזרעה קמ"ל דאמר ליה חדא ארעא בבוליה באגא לא מצינא לינטר ואי נמי [9]בהכי ניחא לי דעבדא טפי תנן חזקת הבתים והא בתים דביממא ידעי בליליא לא ידעי אמר אביי מאן מסהיד אבתים שיבבי [10]שיבבי מידע ידעי ביממא ובליליא רבא אמר [11]כגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה ודרינן ביה תלת שנין ביממא ובליליא אמר ליה רב יימר לרב אשי הני נוגעין בעדותן הן דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי א"ל דייני דשפילי (ג) הכי דאיני מי לא עסקינן [12]בגון דנקיטי אגר ביתא ואמרי למאן ליתביה אמר מר זוטרא [13]ואי טעין ואמר ליתו תרי סהדי לאסהודי ליה דדר ביה תלת שני ביממא ובליליא טענתיה טענה ומודי

קמ"ל. רב הונא דדוקא קתני למעוטי מפוזרות: **ומודה רב הונא.** דדי לו בחזקת אכילת שנים מפוזרות: **באחרא דמוכרי באגי.** במקום שנוהגין לזרוע שנה ולהוציא שנה שלא להכחיש את הקרקע דהא אחזיק בה כדמחזקי אינשי. ומיהו שנה שהוציאה אינה עולה (ו) לחשבון שלש שני חזקה ולריך לשמור שטרו יותר משלש שנים עד שילקוט שלש שנים. ואי טעין אידך אני באתי בתוך שלש ומצאתי שדה ריקם ולכך לא מחיתי מצי א"ל מ"מ היה לך למחות שאע"פ שלא זרעתיה הייתי עושה בה ניר שאחר הקליר והיה לך להבין שבשביל שלא להכחיש כתה לא חפצתי לזרעה גדולה אייני יכול להושיב שם שומר לבדו בשבילה אבל כשכולן זרועות שוכרין שומר בין כולם וגם (ח) כן אין מכניסין שם בהמות: **דעבדה טפי.** בשנה הבאה: **בגיליא לא ידעי.** ואפילו הכי הוא חזקה דבשלמא גבי שדה וכל הנך אין דרכן לעשות מלאכה בגילה וכשמעמידין (ט) עדים על מלאכת ימי שלש שנים הרי זו חזקה אבל בתים שדרך לדור בהן בגילה והוא אין יכול להביא עדים שראוהו דר אף בגילות וכיון דלית ליה סהדי על הגילות הוו להו מפוזרות ואם אינא לדרב הונא הא מצי אידך למיטען אני ראיתי שלא היית דר בגילות ולכך לא חשתי למחות דגלית אדעתך דלאו דידך הואי ואמאי הוא חזקה: **שיבבי.** הסכנים שלו שראוהו דר בו יום ובלילה (י) היו רגילין להעיד: **שיבבי מידע ידעי.** ואם יטענו ויאמר אייתי לי סהדי דליילת ביה ביממא ובגיליא יוכלו להעיד לו ומיהו אנן לא טעינן ליה כדמפרש בסמוך: **דאי לא.** שאם אין מעידין שהבית של משכיר: **דייני דשפילי.** שאינן בקיאין בדין דייני הכי לקבל עדות אלו אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר ומעולם בכי האי גוונא לא אייני רבא: **אמר מר זוטרא אי טעין כו'.** מילתא באנפי נפשה היא דפשיטא ליה למר זוטרא דאע"ג דבעו כל הנך אמוראי לעיל ג' שנים רצופות אפ"ה אין מחייבין את המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הימים והלילות אלא יעידו שתם שראוהו דר ג' שנים ומשתמא אם (מ) דר בבית אף בגילות דר בו וקאמר מר זוטרא דאי טעין מערער ואמר אייתי סהדי כו' טענתו טענה ולריך שיבואו עדים של לילות וימים לכיון דטעין טענת ברי דקאמר אני ראיתיו שלא דר בגילות בביתי ולכך לא מחיתי ואין חזקתו חזקה ולכך אני אומר אייתי סהדי דדר ביה תלת שנין בין ביממא בין בגיליא הלכך לריך להביא עדים להכחישו ואומר לו שהיה לו למחות: הכי

דייני דשפילי מושפלים. דייני הכי שיהיו מאמינים להם מאחר שנתנו השכירות מי לא עסקינן דנקטי אכתי אגרי' בידי' ואמרי למאן ניתביה דאכתי לא יהבי דאיגונא לא איכפת להו למאן מחייב להו למיתביה אי למחזיק אי למערער משום הכי מיהמני דלא נגעי בעדותן: אמר מר זוטרא כשטען המחזיק כבר היא בידי שני חזקה ואמר המערער לייתי סהדי דלסהוד ביה דדייר בה תלת שנין ביממא ובלילה טענתיה טענה אבל אי לא טען הכי אנן לא ילפינן ליה למטען:

ואינו חושש אם יעשה בה חבירו כלום תבואה אבל תלת לא מחיל והיכא דלא מיחה בג' שנין בודאי הוה חזקה: אם כן הואיל דאמרת דתרתי שנין מחיל ליה מאי דעביד בגוה: אם כן מיחה והדרא ארעא תיהדר לבר מפירי דעבד בה דקיימא השתא אלמה אמר רב נחמן וכו': לא קפיד אם שלא ברשותו ירד בה. תלת קפיד שלא יחזיק בה ומוחה: הכי נמי דתהוי לאלתר חזקה אם נשתמש אדם בנכסי דבר אלישיב. נתת דבריך לשיעורין דלמאן דלא קפיד יהבת ג' שנין לחזקה ולמאן דקפיד לאלתר הוי חזקה: [תרתי ותלת] מיודהר אינש בשטריה. שיהא שמור שאם יערער אדם על מקחו שיהא לו לראיה ושוב מייאש לשומרו וכיון דהכי

מסורת הש"ס

א) [לקמן לג:], ב) [שבת לה: מגילה יח: ביצה יד. חולין ט. לג.], ג) [לעיל כח: וש"נ], ד) כדפוס פיזרו המוסף "כאן מת רש"י ז"ל", ה) המהרש"ל מוחק תיבות, של תביהו, ו) [וכשמעידין. רש"ן], ז) ל"ל הסר,

תורה אור השלם

1 בָּנוּ בָתִּים וְשָׁבוּ וְנָטְעוּ גְּנוֹת וְאָכְלוּ אֶת פִּרְיָן:
ירמיהו כט ה

2 כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הַחָתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וְנָתַתָּם בִּכְלִי חָרֶשׂ לְמַעַן יַעֲמֹדוּ יָמִים רַבִּים:
ירמיהו לב יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי ממיא באנפאי הוה: (ב) שם מהו דתימא מצי א"ל אם איתא וכו' לא מלינא דאינטר ואי נמי: (ג) שם דייני דשפילי דייני הכי מי לא: (ד) רש"י ד"ה דאי לא וכו' עצה טובה היה משיא כל"ל ותיבות קמ"ל דהוא נמתק: (ה) רשב"ם ד"ה ה"ג דלאלתר וכו' ולא מיחו הכ"ל ואח"כ מ"ה טפי לא מזדהר הלכך היה לבעלים הראשונים למחות בתוך שלש שלא יחזיק בקרקע שלו ואם לא מיחה הפסיד הכ"ל ואח"כ מ"ה אי מחיים. (ו) ד"ה בתמכא וכו' עולה לו לחשבון וכו' עד שילקוט בטוחות ג' שנים ואי טעין אידך ואומר אני: (ז) ד"ה מדא וכו' וגם אין מכניסין שם: (ח) ד"ה אמר מר זוטרא וכו' ומסתמא אם בימים לר: (ט) תוס' ד"ה שתא וכו' תימה א"כ מנא לן: (י) ד"ה אלא וכו' כשהן דרין בעיר אחת וכו' לנוח לעיר אחרת: (כ) ד"ה הני וכו' יזכה האחר בדין ויתבע:

מוסף תוספות

א. דדייקינן מדתנן שלש ארצות לחזקה (לקמן לח.) דמהאה שלא בפניו הויא מחאה, כיון שחזקה מועלת כשהוא עמו במדינה ומנא ליה דילמא לעולם לא הויא מחאה ומה שחזקה מועלת לפי שהיה לו לבא אצלו כששמע שהחזיק אלא ודאי אינו מחויב לבא אצלו וכיון שאינו יכול למחות עד שתבא המחאה לאוזניו אין החזקה חזקה דעיקר ראיית החזקה מדלא מיחה המערער וזה לא היה יכול למחות. שיטה מקובצת כשם תוס' הרמ"ש (מח:). ב. [ד]הא א"צ שטרות מה: ג. דרחמנא אמר (דברים יט) על פי שנים עדים יקום דבר דמשמע הנאמנים בדיבור בלבד אבל העדים הטעונים לישבע קודם שיאמנו דבריהם אין ממש בעדותם. תוס' קידושין מג: ד. כי שמא יביא הלוקח עוד עדים אחרים. רשב"ם.

רבינו גרשום

אלא אמר רבא. משום האי טעמא אמרו רבנן דבעינן ג' שנין לחזקה: מחיל אינש

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"ח מהלכות טוענין הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ז:
ד ב מיי' שם הל' ה וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ח:
ה ג מיי' שם פי"ב הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ח וסי' קמ"ו סעיף ב:
ו ד ה מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן קמח סעיף ג:
ז ו ז מיי' שם הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ח וע"ש בהגה"ה:
ח ח [וע"ש בהשגות ומנ"מ] טוש"ע שם סעיף ט וסי' לז סעיף יב:
ט ט מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' קמ סעיף ח:

רבינו גרשום (המשך)

קים להו לרבנן דטפי לא מיזדהר מכלל שאם יבוא ויערער אדם לאחר ג' שנין אין בדברו ממש אע"פ שאבד השטר משום דמוקמינן בידו בעדי חזקה שיש בידו ג' שנים: א"כ דטפי לא מיזדהר הואיל ולא שמע שום מערער. אם כן כי מיחה אדם בתוך ג' שנים במקום אחר שלא בפניו אמאי הוי מחאה הא מצי אמר ליה האי כיון דלא מחית באפאי לא מיזדהרנא בשטראי: ומשני דאמר ליה אידך חברך חברא אית ליה והוה לך לשמור שטרא: למעוטי מקוטעות שלא תהא סוף ראשונה ותחלת אחרונה ואמצעי' שלמה ה) ולעולם שלמות בעינן ואפי' מפוזרות כגון שנה ראשונה ושלישית וחמישית קמ"ל רב הונא דרצופות בעינן ג' שנים והיינו מיום ליום דקאמר מתני': מודי רב הונא באתרא דמובר באגי. שאותה שדה שוזרעה שנה אחת. שניה מניחין אותה בורה אם כך רגילין אפי' לא החזיק כי אם מפוזרין הוה חזקה דמצי למימר ליה למערער החזקתי בה בשעה שרגילין בני אדם לעבוד שדותיהן: קמ"ל רב הונא. דמצי למימר לי' המחזיק איזרענא ארעאי הואיל דהני סביבותי אינן זורעין חדא ארעא בכולי באגי דאינן זורעין לא מצינא למינטר מקמיה דריסת רגל עוברין ושבין ומשוי"ה לא זרענא לה. ואי נמי מצי למימר בהכי ניחא ליה דלא למיזרעה דעבדא טפי דאתרא אחריתא: בשלא אחריתא: בליליא לא ידעי אינשי אי דייר בה המחזיק אי לא ואע"ג דהני תלת שנין אינן רצופין משום לילותא אפ"ה הויא חזקה וקשיא לרב הונא דאמר בעינן רצופין: דמתרץ אביי דמאן מסהיד אבתים דהאי מחזיק דייר בהם שיבבי הבית ואינהו מידע ידעי דהוה דייר ביה בין ביממא בין בלילה ואכתי רצופות נינהו: ורבא מתרץ כגון דאתו וכו' אנן אגרינה מינה דמחזיק: הני עדים נוגעין בעדותן דמשום ריוח שלהן מסייעי למחזיק דאי הוי אמרי ביממא דיירינן בלילה לא דיירינן לא הויא חזקה ושלא כדין יהביתו ליה ואכתי חייבין אתון למיתן למערער דזמנא אחריתא אגריה ומשום הכי נוגעין בעדותן הן ואמאי מהימני. אמר ליה רב אשי

אינו יודעים על הלילות מסתמא כיון שדר בימים דר נמי בלילות אם לא שטוען המערער שבודאי לא דר[א] ור"ח פירש דמר זוטרא קאי אפירכא דרב יימר דפריך נוגעין בעדותן הן וקאמר מר זוטרא אי טעין ואמר המחזיק לייתו תרי סהדי דדרו ביה שלש שנים ביום ובלילה והבו לי אגרא ונפקו וחזלו להו והנהו דדיירי ביה אחריני נינהו טענתו טענה ולא נוגעין בעדותן הן (ח) דלא דיירי בה השתא דמלי למימר להו הבו לי אגר ביתא אלא אינהו אמרו דיירנא ואינהו אמרו פרענו והפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי בעו אמרי לא דיירנא ביה ולימא למימר דדילמא מכחיש להו שהוא לא היה יודע כלל שהיו דרים בתותו בית ובסמוך לא גרסינן מודה מר זוטרא אלא ומודה רבא דבעי' שלש שנין ביממא ובלילה אם הגך עדים (ט) רוכלים המחזירים בעיירות אע"ג דלא אמרו דדרו ביה שלש שנין ביממא ובלילה אלא אמרי בידינו היה זה הבית שלש שנים רצופות אע"ג שימים רבים הם מחזירים בעיירות ולא היו (י) בזה הבית עדותן עדות[ב] ור"ת גרס דדיירנא ביה שלש שנין ופירש דאביי ורבא תרוייהו סבירא להו דאין צריך להביא עדים על הימים ועל הלילות ורבא לא אמר ביממא ובלילה אלא להוציא המקשה מסברתו ולא לפלוגי אאבי אתא וקאמר מר זוטרא אם אמר העידוני סתם שדרתי ג' שנים בחזקת ימים ולילות אע"פ שלא ראו ממש כל הימים והלילות אלא שבחזקת כן מחזקין אותו שכל שעה שהיו נכנסים פעמים ביום ופעמים בלילה היו רואין אותו בביתו טענתה טענה והוה ליה למימר עדותן עדות אלא אגב דנקיט בריש דמילתיה אי טעין אומר נמי טענתיה טענה ומודה רבא הא"ר מר זוטרא ואביי ברוכלין המחזירין בעיירות אף על גב דלא טען טעינן ליה דאין צריכים להעיד שראו ממש שהרי הם מחזירין בעיירות ואין יכולין להעיד על הראיה אלא יעידו שבחזקתו היה זה הבית שלש שנים וימים ולילות: **ומודה** רב הונא בחנותא דמחוזא דבימא עבדי ובליליא לא עבדי.

פירוש ומועיל להם אם החזיקו ג' שנים ואע"ג דלאו שלש רצופות אלא מפוזרות כיון דאורמייהו בהכי[ג] דהוי כאתרי דמודבי באגי ואם תאמר א"כ פשיטא דמודה רב הונא כדפריך לעיל גבי באגי וי"ל לפי שבני אדם שאינם חנווניים דרים בהן בין ביום ובלילה[ד] ואותן צריכים ג' שנים רצופות יום ולילה וס"ד דחנווניים נמי יצטרכו כן[ה] קא משמע לן ומהאי טעמא אתי שפיר דבעינן להו שלש שנים שלימות דהיינו ו' שנים[ו] אע"ג דבשדות ובית הבדים לא בעינן אלא שלש שנים בין הכל (אלא) היינו משום דכמו שאר בני אדם הדרים שם שאין חנווניים בעו ג' שנים ביום ובלילה ה"נ חנווניים בעו ג' שנים שלימות דהיינו ו' שנים והא דלא אייתי להא לעיל גבי ומודה רב הונא אומר ר"ת משום דלא סלקא שמעתתא דבתי וכי האי גוונא איכא בסוף [הכונס] (ב"ק דף פט:) גבי ומודו חכמים לרבי יהודה: **דלא** תחזקו אהדדי. ואע"ג דתנן לקמן (דף מב.) השותפין אין להם חזקה זה על זה[ז] פרש"י דהכא החזקו לעשות כן לפי שלא היה להם עדי שותפות[ח] וקשיא לר"י דא"כ אותו שהחזיק שנה ראשונה יאמר שהוא שלו כיון שאין עדים שיש לחבירו חלק ונראה לר"י דלא היו רוצים שיחזיק האחד שלש שנים שלא תשתכח השותפות: **אבל** כתוב עיטרא קלא אית לה. והא דאמר בהמפקיד (ב"מ לט. ופס ד"ה לא) גבי אין מורידין לנכסי קטן ל"ש עביד עיטרא ל"ש לא עביד אין מורידין גבי יתמי החמירו[ט] [וע"ע תוס' גיטין כח. ד"ה והניחן]: **בשכוני** גוואי הואי. והואי לי[כ] אורח עלך ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכוני גוואי אבל לא היו יודעים באיזה דרך היה יוצא[י] דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכוני גוואי היכי הוה קאמר רב נחמן זיל ברור אכילתך דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער בתותו בית כל שלש שנים ואם יאמר המערער הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות והעדים אינן יודעים יפסיד[יא] אלא

הכי גרסינן ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות דאע"ג דלא טען טענינן ליה אנן[ב] ומודה רב הונא בחנותא דמחוזא דלימא עבידא לליליא לא עבידא רמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא זבון ההיא אמתא בהדי הדדי מר אישתמש בה ראשונה שלישית וחמישית ומר אישתמש בה שניה רביעית וששית נפק ערער עילוה אתו לקמיה דרבא אמר להו מאי טעמא עבדיתו הכי כי היכי דלא תחזקו אהדדי[ג] כי היכי דלדידכו לא הוי חזקה לעלמא נמי לא הוי חזקה ולא אמרן אלא דלא כתוב עיטרא[ד] אבל כתוב עיטרא קלא אית ליה אמר רבא[ה] אכלה כולה חוץ מבית רובע קנה כולה חוץ מבית רובע אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולא אמרן אלא[ו] דבר זריעה היא אבל לאו בר זריעה היא קני לה אגב ארעא מתקיף לה רב ביבי בר אביי אלא מעתה צונמא במה יקנה[ז] אלא באוקומי בה חיותא ומשטחא בה פירי יה"ג איבעי ליה לאוקומי בה חיותא אי נמי משטחא בה פירי[ח] ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבינתיה ואכלית שני חזקה א"ל אנא בשכוני גוואי הואי[ט] אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה[י] זיל ברור אכילתך אמר ליה רבא[כ] הכי דינא המוציא מחבירו עליו הראיה ורמי דרבא אדרבא ורמי דרב נחמן אדרב נחמן דההוא דא"ל

[א] ומודי מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות דאע"ג דלא טען טענינן ליה אנן [ב] ומודה רב הונא בחנותא דמחוזא דלימא עבידא לליליא לא עבידא רמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא זבון ההיא אמתא בהדי הדדי מר אישתמש בה ראשונה שלישית וחמישית ומר אישתמש בה שניה רביעית וששית נפק ערער עילוה אתו לקמיה דרבא אמר להו מאי טעמא עבדיתו הכי כי היכי דלא תחזקו אהדדי [ג] כי היכי דלדידכו לא הוי חזקה לעלמא נמי לא הוי חזקה ולא אמרן אלא דלא כתוב עיטרא [ד] אבל כתוב עיטרא קלא אית ליה אמר רבא [ה] אכלה כולה חוץ מבית רובע קנה כולה חוץ מבית רובע אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולא אמרן אלא [ו] דבר זריעה היא אבל לאו בר זריעה היא קני לה אגב ארעא מתקיף לה רב ביבי בר אביי אלא מעתה צונמא במה יקנה [ז] אלא באוקומי בה חיותא ומשטחא בה פירי יה"ג איבעי ליה לאוקומי בה חיותא אי נמי משטחא בה פירי [ח] ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבינתיה ואכלית שני חזקה א"ל אנא בשכוני גוואי הואי [ט] אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה [י] זיל ברור אכילתך אמר ליה רבא [כ] הכי דינא המוציא מחבירו עליו הראיה ורמי דרבא אדרבא ורמי דרב נחמן אדרב נחמן דההוא דא"ל

[ח] נגמ' דבת זריעה: (כ) שם אתו לקמיה דרב נחמן: (ג) רשב"ם ד"ה הכי גרסי' וכו' דסבירא ליה למר זוטרא וכו' ולא יהא זה כל"ל ותיבת ליה נמחק: (ד) ד"ה עיטרא וכו' לחם בפנינו דמי וכו' ולכתוב עליה שטר: (ה) ד"ה אלא וכו' נומא דרשין דמאי קני: (ו) ד"ה זיל ברור וכו' שבא עמך בדין כדין: (ז) ד"ה עליו להביא לאיה כל"ל ותיבת למעערער נמחק: (ח) תוס' ד"ס (בע"ח) אמר וכו' בעדותן הן דהא לא דיירי: (ט) בא"ד עדים הם רוכלים: (י) בא"ד ולא היו לנים בזה הבית: (כ) ד"ה בשכוני גוואי הואי והואי לי דרך עלך:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא דיירי בה כל שלש שנים ומודה מר זוטרא דאע"ג דלא טען טענינן ליה אנן ומודה רב הונא בחנותא דמחוזא דלימא עבידא לליליא לא עבידא רמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא זבון ההיא אמתא בהדי הדדי מר אישתמש בה ראשונה שלישית וחמישית ומר אישתמש בה שניה רביעית וששית נפק ערער עילוה אתו לקמיה דרבא אמר להו מאי טעמא עבדיתו הכי כי היכי דלא תחזקו אהדדי מר אישתמש בה ראשונה ומר אישתמש בה שניה רביעית ומר אישתמש בה שלישית וחמישית ומר אישתמש בה שלישית וחמישית ומר אישתמש בה שלישית וחמיש

כל נכסי דבי בר סיסין. כלומר כל אותן קרקעות שקניתי מאותו אדם ששמו בר סיסין: **דמקריא דבי בר סיסין.** כך קורין לו ואין ידוע אם קנאה מבי בר סיסין ולפיכך נקראת כן או כך שמה מעולם וירושה היא לו מאבותיו: **אוקמה בידא דלוקח.** כלומר דעליה דידיה רמיא לגלויי דלאו בר סיסין היא: **אמר ליה רבא דינא הכי.** להוציאה מספק מתחת יד המוכר שהוא מוחזק: **המוציא מחבירו.** דהיינו לוקח עליו להביא ראיית זכות ומאחר שאין לו ראיה יפסיד: **קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן.** דלעיל [כט:] מוקי לה רב נחמן ביד המוכר ורבא ביד הלוקח והכא איפכא: **דרבא אדרבא לא קשיא.** דבכל דוכתי מוקי לה ביד המוחזק והתם מוכר כו': **ריון.** דכולי עלמא קרו ליה דבי בר סיסין ונראין הדברים שלפיכך נקראת כן שקנאה מבי בר סיסין והוא אמר לאו מבר סיסין לקחתיה עליה דידיה רמיא לגלויי ולהביא ראיה דלאו מבר סיסין לקחה ואם יביא עדים דאיקרויי הוא דמיקריא הכי ולא מהני שדות שלוקח מבר סיסין היא מוקמינן לה בידיה דהא פשיטא לן דהאי דאמר ליה נכסי דבי בר סיסין מזבינא לך הכי קאמר ניכסי שקניתי ממנו ולא נכסי שלא קניתי ממנו אף על פי שנקראין כן. כך נראית השיטה: **מי לא אמרינן ליה קיים שטרך.** אחרי שהמוכר רוצה לפסלו והחזקה של שלש השנים במקום השטר היא באה ומאחר שהמוכר מערער על החזקה שאינה חזקה צריך זה להביא עדים שחזקתו גמורה שלא דר זה עמו. ובהני תרי עובדי סבירא לן כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדינא [כתובות יג.] וכן פוסקין פירושי ר' חננא[ג] אינם רומי: **מאי בעית בהאי ביתא.** שהכל יודעין ששלי היה: **א"ל אנא בשוקי בראי הואי.** בארץ מרחקים מקום שאין השיירות מצויות ולא ידעתי ולכך לא מחיתי ותנן בפרקין [לח.] היה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה באותה מלכות דהוו שיירות מצויות א"נ איכא לאוקמה בשעת חירוס ואפילו באותה מדינה כדלקמן בהאי פירקין [שם] וכן פירשוה הגאונים כפי' ר"ח. אבל במקום שהשיירות מצויות וליכא חירוס לא מצי טענין הכי דקי"ל בפירקין (דף לח:) מחזיקין בנכסי בורח דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואי טענין לא ידעתי שהחזיק אינם פלוני בקרקע שלי ולכך לא מחיתי אינו נאמן דכי היכי דאמרינן מחאה שלא בפניו הויא מחאה לחברך חברא אית ליה ואמרו לו למחזיק כמו כן אמרו לזה שאדם אחד מחזיק בקרקע שלו הואיל ושיירות מצויות וכן הלכה: **בשוקאי הוה טרידנא.** למכור סחורתי ולקנות אחרת ולא ידעתי שאתה דר בביתי וכגון שיש לו בית אחר באותה העיר שהיה מתאכסן שם כל ג' יום. ויש מפרשים בשוקאי הוה טרידנא ולא היה לי פנאי למחות אע"פ שידעתי ואינו נראה בעיני: אמר

לאו קמודית דהא ארעא דידי הוא. פי' רבינו שמואל דאם מוחזק זה שלש שנים וטוענ מפלניא זבנתיה דזבנה מינך קמי דידי דנאמן במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתיה ואכלתיה שני חזקה אי נמי אם יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד והביא ראיה מהביא דדר בקשתא בעיליתא לקמן וכדבריו כן הוא היכא דיש עדים למערער שהקרקע שלו היתה אבל בעובדא דהכא[ה] משמע שלא היה למערער עדים מדקאמר לאו קא מודית כו' אי הוה טעין קמי דידי זבנה מינך או דר בה חד יומא היה נאמן אף על פי שלא החזיק שלש שנים מיגו דאי בעי אמר לא אכלתי שלך מעולם אבל ודאי השתא דאמר מפלניא זבנתיה דזבנה מינך והודה שהיתה שלו[א] תו מצי למיטען קמי דידי זבנה מינך או קמי דידי דר בה חד יומא (ו) מיגו דאי בעי אמר בתחלה לא היתה שלך מעולם דמיגו למפרע לא אמרינן כדמוכח לקמן (דף מא:) גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין ואמר מפלניא זבנתיה דזבנה מינך אתא לקמיה דר' חייא אמר ליה אייתי סהדי דדר ביה אפילו חד יומא ואוקמי' לה בידך משמע דאי לית ליה סהדי אין נאמן לומר קמי דידי דר בה חד יומא במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה כיון שכבר הודה דלאו מיניה זבנה לית ליה תו מיגו ואין לו להאמינו במאי דקאמר השתא (ז) מתוך שהיה יכול לשקר בתחילה קודם שהודה דלא הוה מסיק אדעתיה שהיה זקוק לטענה זו והא דקאמר התם רב וחזיתיה לדעתיה לחביבי דאי הוה א"ל קמי דידי זבנה מינך היה במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה לא קאמר שהיה עדיין נאמן לטענה זו אלא כלומר אי הוה טעין מעיקרא קודם שהודה וה"ה דאי הוה טעין מעיקרא קמי דידי דר בה חד יומא דהוה מהימן ועוד ראיה מסוף (ח) דזה ברור (סנהדרין דף לא.) גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה אמרה ידענא ליה בהאי שטרא דפריע הוא כו' ולא היימנה רב נחמן א"ל רבא והא אי בעיא קלתיה כיון דאתחזק בבי דינא אי בעיא קלתיה לא אמרי' אלמא אע"ג דקודם שראינוהו בידה היתה נאמנת לומר דפרוע הוא במיגו דאי בעיא קלתי' השתא דאתחזק בבי דינא פי' שראינוהו בידה לא מהימנה דאין כאן עוד מיגו שעל כרחך צריכה עכשיו טענה זו שהיא אומרת אם רוצה לפטור את הלוה ובקונט' פי' שם אתחזק שהיה השטר מקויים ב ואין נראה לר"י דמה מועיל דמ"מ אי בעיא קלתיה ג ועוד ראיה דתנן בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף לח:) מנה לי בידך אמר לו הן לומחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור ופריך מינה (שם מא.) למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים והא הכא כיון דתבעיה בעדים כמאן דאוזפיה בעדים דמי וקתני פטור ומאי קושיא שאני הכא דפטור מיגו דאי בעי אמר אתמול לא היו דברים מעולם אלא ודאי כי האי גוונא לא אמרינן מיגו ומה שפ"ה בפ' בתרא דכתובות (דף קט: ושם) גבי עשאה סימן לאחר דאם טען ואמר חזרתי ולקחתיה ממנו לאחר שעשיתיה סימן בשמו נאמן דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו וגזלה ממנו (ט) אין לו זכות אלא על פיו אל זה שעשאה סימן לו והרי חזר ואמר לקחתיה ממך אין נראה לר"י דבכי האי גוונא לא אמרי' מיגו כדפרישית דע"י מה שהיה יכול לטעון תחילה אינו נאמן עכשיו אלא נראה לר"י דהתם נמי (י) חזר ואכלה שני חזקה אחר שעשאה סימן וכי תימא אי אכלה שני חזקה פשיטא ומאי קמ"ל ר' יוחנן דנאמן מתני' היא דחזקה שיש עמה טענה הרי זו חזקה וי"ל דס"ד דלא מהימן כיון שערער עליו קודם שאכלה שני חזקה לומר שהיא שלו לא עביד איניש דליזבנה בתר הכי קמ"ל וכן ההוא עובדא דמייתי בתר הכי אייתי בשאכלה שני חזקה ובעובדא דידן אי הוה מייתי המחזיק סהדי דדר ביה חד יומא נראה לרשב"א דהוה (כ) לאוקומי לארעא בידיה אע"ג דליכא מיגו מ"מ טעינן לאוקמא מאחר שהיה המוכר נאמן לומר זבינתה מינך במיגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם ואף על גב דהאי לוקח ידע שהיתה שלו והוי כחד סהדא מכל מקום הוי מיגו כדמשמע לקמן (דף לג:) גבי נסכא דר' אבא (כ) אי לא הוי מחויב שבועה ואינו יכול ליפטר אם נאמן לומר דידי חטפי במיגו דאי בעי אמר לא חטפי והיה מכחיש את העד והכא לא הוי מחויב שבועה דאין נשבעין על הקרקעות וכה"ג מצינו בסוף המוכר (מ) (לקמן דף ע.) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר דאע"ג דלא טענינן ליתמי נאמנתו אפ"ה טענינן ליה המוזרתיו לך כיון שאביהם היה נאמן בטענה זו במיגו דאי בעי אמר נאמנתו ואור"י דלא דמי להכא דהמוכר את הבית דהכא אם היה רוצה המוכר לזכות בטענה זו דלא היתה שלך מעולם לא היה מעכבה הלוקח שהרי יודע היה שהיתה שלו[ד] כתב ר"ח ראינו לרבותינו הגאונים ז"ל דהאי מחזיק לית ליה למיחת לדינא בהדי מריה דארעא אלא האי דזבין ליה מחית בהדיה ואין נראה לרשב"א דהא כל זכות שתבא לידו מכר ראשון נשני ולא יוכל לחזות ולומר לו לאו בעל דברים דידי את ולקמן אשכחן בהדיא גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את אלא אי הוה משכח סהדי דדר ביה ההוא גברא חד יומא הוה מוקי לה ר' חייא בידיה:

מפלניא

מסורת הש"ס

א) לקמן דף קנט:, ב) ל"ל דבי בר, ג) ל"ל חננאל. דק"ס,

הגהות הב"ח

(א) גמ' בר סיסין מזבנינא לך הוה ליה ההיא אלעזר: (ב) שם אוקמה בידא: (ג) שם אדרבא נחמן נמי לא קשיא התם כיון: (ד) שם מפלניא זבינתה דזבנה מינך כל"ל ומיבעי דאמר לי נמתק: (ה) תוס' ד"ה לאו וכו' בעובדא דהכא דמשמע: (ו) בא"ד חד יומא במיגו: (ז) בא"ד דקאמר השתא מיגו שהיה יכול לשקר: (ח) בא"ד מסוף פרק זה כורל וכו' ידענא ביה בהאי שטרא וכו' אי בעיא קלתיה א"ל כיון דאיתחזק: (ט) בא"ד וגזלה ממנו ואין לו זכות לאחזיק אלא על פיו של זה המערער שעשאה: (י) בא"ד נראה לר"י דהתם נמי מיירי דחזר ואכלה: (כ) בא"ד לרשב"א דהוה ליה לאוקומי: (מ) בא"ד נסכא דר' אבא דאי לא דהוה מחויב: (מא) בא"ד בסוף המוכר את הבית גבי וכו' טענינן להו המוזרתיו:

מוסף תוספות

א. [ו]הודאה גמורה היה מודה לו שהוא של אבותיו, אבל מאי דאמר ליה ההוא גברא דדידיה הוא, לאו הודאה היא וכו', דהא איהו אמר דזבנה מינך, והפה שאסר הוא הפה שהיתיר וכו', שאלו בבי"ד אמר כן היו מאמינים אותו, עכשיו שאמר לו, למה לא יהא נאמן. רמב"ן. ועי"ש די"ח. ב. [ד]לא אלימא איהי לאפקועי מעשה ב"ד. רש"י סנהדרין שם. ג. [ו]ניהמנה במיגו. תוס' סנהדרין לא: ד. [ו]אפילו איתיה לקמן וטוענ בבריא, ממך זבינתיה, לא מהימן, מכיון דאודי האי והודאתו הודאה. רמב"ן.

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' כא סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף כה:

יח ג ד מיי' פי"א מהל' טוענ ונטענ הל' ג סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמג סעיף א:

יט ה מיי' שם פי"ד הלכה יד סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קמו סעיף יג:

רבינו גרשום

נכסי דבי בר סיסין. כלומר אותן נכסים שקניתי מבר סיסין שהיה עשיר מזבנינא לך: קשיא דרבא אדרבא. דלעיל סבירא ליה דביד הלוקח הוה ליה לאוקמי. והכא להיכא דרב נחמן אוקמוה ביד לוקח ס"ל דביד מוכר הוה ליה לאוקמיה והוה ליה אידך המוציא מחבירו עליו הראיה: קשיא דרב נחמן אדרב נחמן. דלעיל אוקמא ביד מוכר והכא ביד לוקח: התם מוכר קאי בנכסיה שמוחזק הוא מההוא קרקע דמקרי בי בר סיסין ומש"ה (א) הוי ליה ללוקח להביא ראיה. וס"ל דביד מוכר: הכא הויא ליה למוכר להביא ראיה: עליה. דמוכר רמיא לגלויי: מי לא אמרינן ליה לבעל שטרא להיכא דנפק עליה מערער קום קיים שטרך וקום בנכסי ה"נ להיכא דאמר מוכר אנא בשכוני גוואי הוינא הוה ליה ללוקח להביא ראיה ולקום בנכסי והא מעשה דבר סיסין ודשכוני גוואי פרשתי היטב בסוף פרק מי שמת: אנא בשוקי בראי הואי. שהייתי הולך בסחורה במקום שווקים ולא הייתי יכול למחות מפני טרוד סחורתי: טרוד בשוקיה. ואינו יכול למחות: (ב)הואיל ולא זבינתה מנאי זיל פוק מן ארעא דידי ולאו בעל דברים דידי את ותבע דמיך מאותו שקנית ממנו.

(א) נראה דל"ל הוה ליה לאוקמה להביא ראיה ולהוציא מיד מוכר: הכא לוקח קאי בנכסיה הוי ליה למוכר להביא ראיה: (ב) ל"ל אם לאו קא מודית דאדא דידי היא ואם לא זבינתה מינאי. הוסיל ולא זבינתה מינאי וכו':

מפלניא זבינתיה דזבנה מינך ואכלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא. פי׳ יש לי עדים שהוא גזלן ואפי׳ דר ביה חד יומא הא קי״ל דגזלן אין לו חזקה [א] ולא כפ״ה דפירש דאין לו עדים שהחזיק בה המוכר אפילו יום אחד דתו לא הוה מלי טעין פלניא גזלנא הוא משמע שרוצה לפרש גזלנא הוא לא שיש לו עדים שהוא גזלן אלא כלומר בגזל (ו) היא הקרקע בידו ואין נראה לר״י דהוה ליה לאסוקי כדמסיק לעיל לא קמודית לי דאתרעא בידי הוא ואת מינאי לא זבינתיה וכו׳:

עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה. אבל אי לא עביד אף על גב דאית ליה שהדי דאכלה שבע שנין [ב] לא מהימנינן דהא איהו דמכחיש להו דמודה שלא אכלה אלא שני חזקה דהיינו שלש שנים אבל דהאי ארעא דידי היא ואת לא זבינתה מינאי זיל לאו בעל דברים דידי את אמר רבא [א]דינא קאמר ליה: [ב]ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינא ואכלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא אמר ליה והא אית לי סהדי דאתאי [ג] אימלכי בך ואמרת לי זיל זבין אמר ליה [ד]השני נוח לי הראשון קשה הימנו אמר רבא [ג]דינא קאמר ליה כמאן כאדמון דתנן [ה]העורר על השדה וחתום עליה בעד אדמון אומר השני נוח לי הראשון קשה הימנו וחכ״א [ד]איבד את זכותו [ה]אפילו תימא רבנן התם עבד ליה מעשה אבל הכא דבורא עביד איניש דמיקרי ואמר [ו]ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתה ואכלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא אמר ליה והא אית לי סהדי דאתאי באורתא ואמרת לי זבנה ניהלי א״ל אמינא איזבון דינאי אמר רבא [ז]עביד איניש דזבין דיניה [ח]ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינא ואכלתיה שני חזקה אמר ליה והא נקיטנא שטרא [ט] דזבני ליה מיניה הא ארבעי שני א״ל מי סברת שני חזקה תלת שני קא אמינא שני חזקה טובא קא אמינא אמר רבא [י]עבידי אינשי דקרו לשני טובא שני חזקה [יא]וה״מ דאכלה שבע [יג] דקדים חזקה דהאי לשטרא דהך אבל

שלקחה מיניך נאמן מיגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך ואכלתיה שני חזקה. אי נמי יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד והכי אמרינן לקמן בפירקין (דף מח:) גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין והכא בהאי עובדא אפילו אם באו עדים שהחזיק בה יום אחד אותו המוכר אבל אין יודע אם לקח אותה אם לאו אינו מועיל כלום מאחר שזה לא החזיק אלא שנים וגם הראשון אין לו שטר מכירה מן הבעלים: **ולא קא מודים לי כו׳.** כמו שפירשתי (ד): **ואם מינאי לא זבינתה.** שאפילו אם היית טוען דמינאי זבינתה הלא אין לך לא שטר ולא חזקה: **זיל.** מקרקע שלי לאו בעל דברים דידי את ואני מוחזק בה יותר ממך שאתה לא החזקת אלא שנים: **אמר רבא דינא קאמר ליה.** המערער ואפי׳ אם החזיק בה אלא שנים כמו שפירשתי וכן הלכה: **מפלניא זבינתה ואכלתיה שני חזקה.** ואין לו עדים שהחזיק בו אותו המוכר יום אחד דתו לא הוי מלי טעין פלניא גזלנא הוא דהא טוענין לנוקח והכי מפרש לקמן גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין: **פלניא גזלנא הוא.** בשדה זו שממני גזלה: **ואימלכי.** ונועצתי: **זיל זבין.** לך קנה: **השני נוח לי.** אתה נוח לי לריב עמך ולהוציאה ממך בדין: **אמר רבא דינא קא״ל.** המערער ויטול שדהו דאפילו אדמון ורבנן לא פליגי אלא בדעביד המערער מעשה לסייעו לנוקח לקנות שדהו אבל בדבורא בעלמא כולהו מודו כרבא כדמפרש ואזיל ואע״פ שהחזיק בה ג׳ שנים בלא מחאה יפסיד דהא חזקה אין עמה טענה היא שמודה הוא שלא לקחה מיד הבעלים כי אם מיד איש נכרי שאין ידוע שהיה לו חלק בה אפילו יום אחד ולא מלי טעין אמאי לא מיחה מערער בתוך שלש דהיכא אמרינן דמפסיד מערער בשתיקתו היינו היכא דטעין אידך מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה דעד שלש שנים מיזדהר אינש בשטריה טפי לא מיזדהר הלכך זה שלא מיחה והוא לא מזהר בשטרו הפסיד אבל הכא דמודי מחזיק דלא מייחה דמערער זביה שהוא בעל הקרקע ובעדים זבנה לא הורע כחו של מערער בשתיקתו שהחזקה במקום שטר מכירתו עומדת וכיון דאין שטרו מועיל לו שהרי מגזלן לקח אף חזקתו אינה כלום: **כמאן לאדמון.** ואנן קיימת לן כרבנן בפרק אחרון דכתובות [קט.]: **דתנן:** לאדון העורר על שדה שמכר שמעון ללוי ואומר לאדון כי שמעון גזלו ממנו והוא לאדון המעורר חתום עליה בעד באותו שטר מכירה שכתב לו שמעון ללוי חתם לאדון ועד אחר עמו: **השני.** לוי נוח לי ולכך חתמתי: **מעשה.** שחתם עד: **דמקרי ואמר.** לשון ויקר מקרה (רות ב): **ואמרת לי זיל זבנה ניהלי.** ואם שלך היתה היה לך להוציא ממנו בדין חנם ולא לאבד מעותיך: **אמינא למיזבן דינא.** אמרתי בלבי טוב לי לקנות בדמים מועטים קרקע הראוי לי ולא לטרוח ולבא בדין: **עביד איניש דזבין דיניה.** אדם תם שאינו רוצה להתקוטט אפילו על שלו עשוי הוא להוציא מעותיו ליטול את שלו בלא דין ומחלוקת. ובפירוש ר״ח מפורש אמינא למיזבן דינאי לקנות המריבות כלומר אע״פ שהיא שלי איני מוציאה מידו בלא מריבות ודיינין אקנה אותם הדיינין והמריבות באלו המעות אע״פ שעיקר הארץ שלי: **ואכלתיה שני חזקה.** ולא מזהרתי בשטרי יותר: **אמר ליה והא נקיטנא שטרא.** שכתוב בה דזבנה לי כלומר שקנויה אצלי מן המוכר הזה ארבע שנים ונמצא שקדם מקחי לחזקה שלך שנה אחת ואת מינאי לא זבינתה הלכך חזקה שאין עמה טענה היא שהמוכר לא יכול למוכרה לך שכבר מכרה לי קודם: **מ״ל.** מחזיק למערער מי סברת דמאי דאמינא שני חזקה דהיינו תלת שני בגמלוס: **שני חזקה טובא קאמינא.** שקדמו לשטר שלך הרבה ויש לי עדים בכל החזקה כדמפרש (ה) לקמיה אבל לפיכך אמרתי שני חזקה סתם שלא הייתי יודע שהיה לך שטר של ארבע שנים שאלטרך לטעון ולפרש שני חזקה טובא: **אמר רבא עביד איניש דקרי שני טובא שני חזקה.** סתם ואם בא לטעון אחרי כן דשני חזקה טובא (ו) יותר מג׳ שנים אין זה חוזר וטוען טענות אחרות להכחיש טענות הראשונות ואנן קי״ל לקמן [לא.] דאין אדם טוען בב״ד וחוזר וטוען טענות אחרות להכחיש הראשונות אלא אחר טענות הראשונות נפסוק הדין הלכך כי מייתי שהדי בהני שני חזקה טובא מהימנינן ליה שהרי לא חזר וטען: **והני מילי.** דמוקמינן לה בידיה דאייתי שהדי דאכלה ז׳ שנין שקדמו שני חזקה שלו למכירת השטר של מערער שהמוכר עצמו לא יכול למוכרה אחר שהחזיק בה ג׳ שנים בשופי. אבל אי לית ליה שהדי אלא משית שני הדין עם בעל השטר דאין לך מחאה גדולה מזו שמיחה המוכר בזה המחזיק לסוף שתי שנים שמכר לאחר והיה לו לזה להזהר בשטרו לעולם עד שיוציא השטר מיד השני ויקרענו. ויש מפרשים דאין צריך עדי חזקת ז׳ שנים אלא של ג׳ אחרונים ואנן מהימנינן ליה על השאר מדאמר רבא עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה למדו כן דאי איכא שהדי על כל השבע שנים אמאי איצטריך למימר עביד איניש כו׳. ולאו מילתא הוא שהרי החזקה במקום השטר עומדת ולא יהא חזקת ג׳ שנים האחרונים שיש לו עדיים עליהם אלא שטר של ג׳ שנים והרי שטר של ד׳ שנים הקודם לו פוסלו ומדברי רבא אין ללמוד דלא צריך עדים לז׳ שנים שהרי רבא להודיענו בא דאינו קרוי חוזר וטוען במאי דאמר בסוף שני חזקה טובא קאמינא דעביד איניש כו׳ שאילו היה חוזר וטוען להכחיש דברים הראשונים אפי׳ כי מייתי שהדי בהני אחרונים אינו כלום דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואחר טענות הראשונות נלך ובפי׳ ר״ח נמי מצריך עדים לכל הז׳ שנים:

עין משפט נר מצוה

כ א מיי׳ פי״ד מהל׳ טוען ונטען הלכה יד סמג עשין לד טוש״ע מ״מ סי׳ קמו סעיף יג:

כא ב ג מיי׳ פט״ז שם הלכה ג סמג עשין לה טוש״ע מ״מ סי׳ קמו סעיף יז וסי׳ קמז סעיף ה:

כב ד מיי׳ שם הלכה ח סמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ קמז סעיף ח:

כג ה מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעיף ה:

כד ו ז מיי׳ שם הל״ד וסמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ קמו סעיף יז:

כה ח ט י מיי׳ שם פט״ו הלכה ז סמג שם טוש״ע שם סעיף יט:

רבינו גרשום

דאמרי׳ השני נוח לי להרוציאה מתחת ידו מש״ה אמרנא ליה זיל זבין והראשון שגזלה קשה הימני ולא הייתי יכול לטענן ו) בעדו: והוא המערער חתום עליה בעד אדמון אמר יכול לומר המערער משום הכי חתמי על שטר מכירה השני נוח לי והראשון קשה הימני הכא נמי לא שנא: אבל דבורא דמשיא עצה מיקרי ואמר ליה: אמינא איזבין דינאי. כלומר אע״פ שהוא שלי מן הדין אמרתי אקנה אותה ממך שלא רציתי להקניט עמך ועכשיו הואיל ולא רצית למוכרה לי אוציאנה מידך בבית דין: עביד אינש דזבין דיניה. מי שאינו רוצה להתקוטט קונה דבר שבדין היה להיות שלו מפני קשיות בעל דינו: ד׳ שנין. כלומר שנה אחת היתה שלי קודם שהתחילו שני חזקה שלך: והני מילי דאמרי׳ עביד אינש דקרי לשני טובא שני חזקה להיכא דאכלה שבע שנים ג׳ שני חזקה קודם זמנו דשטרא דהאי. אבל אכלה המחזיק שית והאי אידך יש לו שטר שקנאה ד׳ שנים בתוך אותן ו׳ שנים דהאי לא אכלה כי אם ב׳ שנין קודם זמן שטרו יכול לומר לו האי בעל השטר למחזיק כיון דהמוכר מכרה לי לסוף ב׳ שנים שהיתה בידך אין לך מחאה גדולה מזה דגלי מוכר דעתיה דאותה חזקה שהחזיק בה אינה חזקה:

ו) נגלה דל״ל ולא הייתי יכול לטענן עמו:

מסורת הש״ס

א) [לקמן דף מב:], ב) כתובות דף קט., ג) שייך לע״ח, ד) [ע״כ שייך לע״ח],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ואימלכי בך: (ב) שם דזבנא לי מיניה הא ארבע: (ג) שם דאכלה שבע שנין דקיים: (ד) רשב״ם ד״ה מ״ל מפלניא וכו׳ שני חזקה כי אמר נמי מפלניא זבינתה דזבנה מינך נאמן וכו׳ יום אחד לבך הפסיד וכו׳ אם נקח אותה המוכר אם לאו: (ה) ד״ה שני חזקה טובא וכו׳ כדמפרש לקמן ולפיכך אמרתי כל״ל ותיבת אבל נמחק: (ו) ד״ה אמר רבא וכו׳ טובא קאמר יותר מג׳ שנים: (ז) תוס׳ ד״ה מפלניא וכו׳ כלומר בגזל בא לו הקרקע בידו:

מוסף רש״י

העורר על השדה. ראובן מערער על שדה שביד שמעון ואומר לוי שמכרה לך וגזלה ממני, **וחתום עליה בעד.** והוא חתום על שטר המכירה שכתב לוי לשמעון כשמכרה לו (כתובות קט.). אדמון אומר. יכול הוא שיאמר מה שלא ערערתי בשעה שלקחת מלוי ותממתי בתוך השטר עד, לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאנה ממך בדין (שם). **וחכ״א איבד את זכותו.** דהואיל ותחם הודה שלוי לו עסק בה (שם).

מוסף תוספות

א. [ר]מאן דדבין מיניה נמי לא קיימא ליה חזקה כדאמרינן לקמן (מז.) גבי בן גזלן דלא קיימא ליה חזקה. יד רמה. ב. [ד]האי ודאי עדים קא מייתי דאכלה שבע דאי בלא עדים לא מהימן. רשב״ם, ועיין רשב״ם.

זה אומר של אבותי. היה הקרקע והרי היא שלי וזה אומר כו'. עובדא הוה כדמוכח לקמיה: **אמר רבה מה לו לשקר.** לזה המחזיק במאי דטוען דשל אבותיו וירשה מהם מי בעי אמר כו' והלכך בהאי מיגו מהימנינן ליה: **אמר ליה.** תלמידו אביי מה לי לשקר כו' כלומר

אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו: [6] זה אומר של אבותי [6] וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה [3] אמר רבה מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה [3] א"ל אביי [4] מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן הדר א"ל אין דאבהתך היא וזבנתה [5] מינך והאי דאמרי לך דאבהתי דסמיך לי עלה כדאבהתי טוען וחוזר וטוען או אין טוען וחוזר וטוען עולא אמר [2] טוען וחוזר וטוען נהרדעי אמרי אינו טוען וחוזר וטוען [3] ומודי עולא היכא דא"ל של אבות ולא של אבותיך דאינו טוען וחוזר וטוען [7] והיכא דהוה קאי בי דינא ולא טען ואתא מאבראי וטען אינו חוזר וטוען מאי טעמא טענתיה אגמריה ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה [8] של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען [9] והיכא דאישתעי מילי אבראי [10] ולא טען ואתא לבי דינא וטען דחוזר וטוען מאי טעמא עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא אמר אמימר אנא נהרדעא אנא וסבירא לי דטוען וחוזר וטוען והלכתא טוען וחוזר וטוען: זה אומר של אבותי [11] וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר רב נחמן [1] אוקי אכילה לבהדי אכילה ואוקי ארעא בחזקת אבהתא א"ל רבא [12] הא עדות מוכחשת היא אמר ליה נהי דאיתכחש באכילתה

אבל אכלה שית שנין כו'. הקשה ר"י בר מרדכי אפי' לא אייתי סהדי אלא דאכלה שלש שנין יהא נאמן לומר לקחתיה קודם מינך במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה ואומר ר"י דאין זה מיגו דמעיקרא לא יטען כלל מינך זבינתה דאין יודע אם יש לזה שטר שקנאה ממנו [1]: **אמר** רבה מה לו לשקר. רבה גרסינן דאביי ורבא אמרי לקמן (דף לג:) אלא סבירא להו הא דרב חסדא דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן: **מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן.** תימה דרשב"א אמאי הוי במקום עדים נימא של אבותיו היתה יום אחד ונאמר שלקחה מאבותיו דהא טוענין ליורש ומהימנינן ליה בהא דקאמר שאבותיו דרו בו יום אחד במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתיה [2] ולקמן נמי [3] דקאמרי נהרדעי דהיכא דאמר של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען הא אפילו לא יטענו שלקחוה אלא אמר שדרו בה יום אחד אין טענינן ליה ואומר רבינו יצחק דשל אבותי משמע שהיתה מעולם של אבותי ולא שלקחוה [4] עד שיפרש בדבריו [5] ולקמן דנקט שלקחוה לא שריך שיטענו שידע שלקחוה אלא של אבותי דראיתי שדרו בה יום אחד על כן אני רוצה לזכות דשמעת לקחוה [6] אבותי במשפט וטוענין ליורש: **ומודו** נהרדעי **היכא דאמר שלקחוה כו'.** מספקא לר"י היכא דנפיק לבראי וחזר ואתא לבי דינא מאי מהני הא מכחשי ליה סהדי אלא ודאי בשהעידו העדים סתם דשל אבותיו של מערער היתה עסקינן. כ"ן. [7] דלישנא דקאמר של אבותי ולא קאמר מאבותי ירשתיה מסתמא משמע של אבותי משנים קדמוניות. רשב"ם. ועיין בריטבא ריטב"א. ולא טענינן ליתמי דבר שאינו מתבאר מתוך הלשון אע"פ שהוא בעצמו יכול לתקן טענותיו אנן לא טענינן ליה כי היכי דאמרינן לקמן (ע.) דלא טענינן ליתמי נאנסו משום דלא שכיח אע"פ שהוא יכול לטעון כן. שיטמ"ק נפש חומ' הלש"ם. [8] ואע"ג דחידושיא לאו פסוליה הוא אלא וכו' [ה]חידוש הוא, דסמך על אלו יותר מאלו וכו', [מ"מ] כיון דחדית בהו רחמנא אין לנו אלא מה שמצינו בו. המב"ן. [9] דכיון דאכשרינהו רבנן, לכל מילי אכשרינהו. המב"ן. [10] שהם שני עדויות חלוקות על שני חיובין חלוקין דבגניבה מחייב קרן וכפל ובטביחה ארבעה וחמשה. ריטב"א. [11] ן[הכל עדות אחת היא ועדות שנתבטלה מקצתה נתבטלה כולה. רשב"ם.

גמרא של אבותי שלקחוה מאבותיך. עיין לקמן דף נב ע"ב תוספות ד"ה דבריס:

מוסף תוספות

א. שאילו לא השיב לו כלום עד שראה שטרו היה כאן מיגו אבל כבר טען שלקח מיעקב קודם שראה שטרו של זה והאיך היה לטענן באותה שעה מינך זבינתה והוא לא ראה זכותו ואולי אין לו בה כלום ויבא מי שמכרה לו ויציאנה ממנו והאיך יניח הודאי מפני הספק אין זה מיגו. ריטב"א. ב. דהא ודאי הני סהדי לא הוו מסהדי שמתו אבותיו של מערער מתוכה ושלא היתה מעולם מאבותיו של מחזיק דאי הכי היכי אמרינן בסוגיין דקיימא אהך עובדא ומודו נהרדעי היכא דא"ל של אבותי שלקחוה מאבותיך דטוען וחוזר וטוען וכי חוזר וטוען מאי מהני הא מכחשי ליה סהדי אלא ודאי בשהעידו העדים סתם דשל אבותיו של מערער היתה עסקינן. כ"ן. ג. דלישנא דקאמר של אבותי ולא קאמר מאבותי ירשתיה מסתמא משמע של אבותי משנים קדמוניות. רשב"ם. ועיין בריטבא ריטב"א. ד. ולא טענינן ליתמי דבר שאינו מתבאר מתוך הלשון אע"פ שהוא בעצמו יכול לתקן טענותיו אנן לא טענינן ליה כי היכי דאמרינן לקמן (ע.) דלא טענינן ליתמי נאנסו משום דלא שכיח אע"פ שהוא יכול לטעון כן. שיטמ"ק נפש חומ' הלש"ם. ה. ואע"ג דחידושיא לאו פסוליה הוא אלא וכו' [ה]חידוש הוא, דסמך על אלו יותר מאלו וכו', [מ"מ] כיון דחדית בהו רחמנא אין לנו אלא מה שמצינו בו. המב"ן. ו. דכיון דאכשרינהו רבנן, לכל מילי אכשרינהו. המב"ן. ז. שהם שני עדויות חלוקות על שני חיובין חלוקין דבגניבה מחייב קרן וכפל ובטביחה ארבעה וחמשה. ריטב"א. ח. ן[הכל עדות אחת היא ועדות שנתבטלה מקצתה נתבטלה כולה. רשב"ם.

עין משפט נר מצוה

כו א ב ג מיי' פט"ו מהל' טוען הלכה ו' סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמו סעיף כד:
כז ד ה מיי' שם ופ"ז שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם וסי' פ ס"ק:
כח ו מיי' שם פט"ו הלכה ה טוש"ע מ"מ סי' קמו סעיף כג:

גליון הש"ם

גמרא אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו. עיין לקמן דף לג ע"ב תוספות ד"ה דבריס:

הגהות הב"ח

(א) גמ' זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וזה אומר של אבותי אבי אייתי סהדי: (ב) שם אין לאבותך היא דזבינתה מינייהו והאי דאמרי לך: (ג) שם אבראי לב"ד ולא טען: (ד) שם זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וזה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה אבי אייתי סהדי דאבהתיה היא ואכלה: (ה) שם והא עדות: (ו) רשב"ם ד"ה דסמיך לי עלה וכו' ובעי דתלמודא טוען וחוזר וטוען יכול אדם לטעון בב"ד ולחזור אחרי כן ולטעון דברים אחרים לגרע דבריו וכו' עלה כדאבהתי הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה עולא אמר טוען וחוזר וטוען טוען הוא בב"ד מה שהוא רולה וחוזר וטוען לתקן את דבריו טוען קמא לאו דוקא דהא לא פליגי אלא בחוזר וטוען הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה אינו חוזר וטוען שהרי סותר את דברים הראשונים הס"ד ואח"כ מ"ה ומודה עולא אע"ג: (ז) ד"ה ומודו נמי נהרדעי וכו' לבי דינא טוען טענות: (ח) ד"ה ולא מגלי וכו' וכ"מ היכא דטענין טענה בעלמא אבל טען: (ט) תוס' ד"ה מה לי וכו' דקאמר דמודו נהרדעי: (י) בא"ד דשמע לקחוה מאבותיך במשפט דטענינן ליורש: (כ) ד"ה אמר וכו' ולישנא דהוי טעמא דרבא התם משום דעד זומם הוא ואין לך בו אלא:

מוסף רש"י

האי אייתי סהדי דאבהתיה היא. עד יום מותם ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה הסני (לקמן לא:). **מה לו לשקר.** לזה שיש לו עדי חזקה במאי דטענין דשל אבותיו היא, אי בעי הוה ס"ל נהמי שיש לו עדות זכות אבות מינך וזבינתה והכלתיה שני חזקה, הלכך מיגו דמלי טענין הכי ויחכה בטענה זו והוא לא חשש לטענון, כי טענין נמי של אבותיו אע"ג דמכחשי להו לעדים מהימנן (שם). **מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן.** כלומר כל טענה שאדם טוען, כגון זה שאמר של אבותי ואתה רולה לקיימה על ידי מה לי לשקר וטענה זו מכחשת עדים כי הכא, לא מהימנינן ליה, שהרי העדים מעידים שטענתו שקר והילך תקיימנה על ידי מה לי לשקר, הלא ודאי משקר הוא וחזקת השלש שנים אינה כלום דהויה לה חזקה שאין עמה טענה, והכי הלכתא (שם).

רבינו גרשום

אמר רבא למה לו לשקר להאי מחזיק אי בעי למימר ליה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזק' הואיל דיש לו עדים שאכלה שני חזקה ולא מצי אינש מכחש ליה: מה לו לשקר במקום עדים. היכא דעדים מעידים דשל אבותיו הדאיך הוא תו לא אמרינן דליהוי נאמן. הדר אמר ליה ההוא דאייתי ראיה דאכלה שני חזקה אנא מודינא דאבהתך היא ומינך זבינתה והאי דקאמרי דאבהתי הוה דסמיך עלה כדאבהתי כלומר מובטח וסומך הייתי עליה כמו שאם היתה של אבותי מאחר שקניתיה ממך: טוען וחוזר וטוען אי לא. כלומר מאחר שטען תחלה טענה אחת וראוה שבית דין רוצין לחייבו באותה טענה וחזור ורוצה לטענן טענה אחרת יכול או לא: עולא אמר. כל כי האי גוונא שטוען מענין טענה ראשונה ומתקנה ואינו מכחישה מהכל יכול לחזור ולטענן ולא אמרינן הואיל ושטען שוב אינו טוען; ומודי עולא. לנהרדעי היכא דאמר מעיקרא של אבותי היה ולא של אבותיך ולבסוף הודה וחזר ואמר אין דאבהתך היא והא דאמרי של אבותי דסמיך לי עלה כדאבהתי דאינו טוען וחוזר לבי דינא וטוען דאינו חוזר וטוען: טענתיה אגמריה. של שקר: ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה מעיקרא של אבותי שלקחוה מאבותי ולסוף חזר אין דאבהתך וכו' דטוען וחוזר וטוען דמענין טענה ראשונה היא: מאבראי. חוץ לבית דין בפני שאר אנשים ולא טען בפניהם מה שהיה טוען בפני בית דין: אמר אמימר אנא נהרדעי אנא. ולא ס"ל כנהרדעי דלעיל אלא סבירא לי דטוען חוזר וטוען ובלבד שיהיה טוען מענין טענה ראשונה. אוקים עדי אכילתה בהדי עדי אכילתה הואיל דמכחישין אלו את אלו באכילה לא תסמוך על עדי חזקה: דאוקי ארעא בחזקת האי דאייתי עדים דאבותיו הוה: והא עדות מוכחשת היא. דכבר איתכחשא דאינך סהדי אמרי דהאי אכליה שני חזקה:

רבינו גרשום (המשך)

וטוען משום דלא טענין מענין טענה ראשונה דמעיקרא אמר של אבותי היתה ולא של אבותיך: והיכא דקאי בבי דינא ולא טען טענה דמצי למיפטר נפשיה מבי דינא ונפק לבראי והדר אתי מינך זבינתה אכלתיה אי בעי אמר ליה מחזיק אי בעי אמר ליה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזק' הואיל דיש לו עדים שאכלה שני חזקה ולא מצי אינש מכחש ליה: מה לו לשקר במקום עדים. היכא דעדים מעידים דשל אבותיו הדאיך הוא תו לא אמרינן דליהוי נאמן. הדר אמר ליה ההוא דאייתי ראיה דאכלה שני חזקה אנא מודינא דאבהתך היא ומינך זבינתה והאי דקאמרי דאבהתי הוה דסמיך עלה כדאבהתי כלומר מובטח וסומך הייתי עליה כמו שאם היתה של אבותי מאחר שקניתיה ממך: טוען וחוזר וטוען אי לא. כלומר מאחר שטען תחלה טענה אחת וראוה שבית דין רוצין לחייבו באותה טענה וחזור ורוצה לטענן טענה אחרת יכול או לא: עולא אמר. כל כי האי גוונא שטוען מענין טענה ראשונה ומתקנה ואינו מכחישה מהכל יכול לחזור ולטענן ולא אמרינן הואיל ושטען שוב אינו טוען; ומודי עולא. לנהרדעי היכא דאמר מעיקרא של אבותי היה ולא של אבותיך ולבסוף הודה וחזר ואמר אין דאבהתך היא והא דאמרי של אבותי דסמיך לי עלה כדאבהתי דאינו טוען וחוזר לבי דינא וטוען דאינו חוזר וטוען: טענתיה אגמריה. של שקר: ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה מעיקרא של אבותי שלקחוה מאבותי ולסוף חזר אין דאבהתך וכו' דטוען וחוזר וטוען דמענין טענה ראשונה היא: מאבראי. חוץ לבית דין בפני שאר אנשים ולא טען בפניהם מה שהיה טוען בפני בית דין: אמר אמימר אנא נהרדעי אנא. ולא ס"ל כנהרדעי דלעיל אלא סבירא לי דטוען חוזר וטוען ובלבד שיהיה טוען מענין טענה ראשונה. אוקים עדי אכילתה בהדי עדי אכילתה הואיל דמכחישין אלו את אלו באכילה לא תסמוך על עדי חזקה: דאוקי ארעא בחזקת האי דאייתי עדים דאבותיו הוה: והא עדות מוכחשת היא. דכבר איתכחשא דאינך סהדי אמרי דהאי אכליה שני חזקה:

וזן באה בפני עצמה ומעידה. תימה בין לרב הונא בין לרב חסדא דהמניגהו לבתראי במיגו דאי בעי פסליגהו לקמאי בגזלותא ומיהו במיגו דאי בעי הוי מזמי להו ליכא להמניגהו דילאיס להזימן פן יזומנו גם הם וגרמה לי למיגו במקום עדים לא אמרינן [י] (ועוד) דמיגו לא יוכל לסייעם יותר משני עדים [א] ואפי' היו עמהן ק' עדים אין נאמנין דתרי כמאה ועוד אומר ר"י דלא שייך מיגו [ו] דאין דעת שייחס שוה ומה שילרה זה לטעון לא יטעון זה [ב]: **ורב** נחמן ברב הונא. תימה דבפרק ב' דכתובות (דף יט:) תניא שנים שהיו חתומין על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו [ז] שכתב ידם הוא אבל קטנים או פסולי עדות או אנוסים היו אם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנין ופריך ומנגיי ביה בשטרא תרי ותרי גינהו ומסיק התם [ח] (כרב) נחמן דלא מגגינן בשטרא ואוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ואמאי לא מגגינן ביה והא סגירא ליה הכא כרב הונא דכשרים הם לעדות אחרת דמוקמינן להו אחזקת כשרות והתם [ט] בעדות אחרת דמי דהא אין מכחישים אלו את החתומים בזאת המלוה שהיו אומרים אין חייב לו כלום אלא שאמרו איננו נאמנים בדבר זה דפסולים הייתם [ג] והוה לן למימר דנאמנים כמו הכא דכשרים אף על גב דאלו מכחישים אותם ופוסלים וחוזרין אותן כשאר פסולים לכל דבר עדות ואומר ר"י דכי אמרו קטנים היו ליכא לאוקמינהו אחזקייהו וכן אנוסים נמי לא מפקי להו מחזקת כשרות דאמרינן אנוסים היו מחמת נפשות ופסולי עדות היו ליכא למימר כגון שפוסלים אותן משגולדו שאומרים קרובים היו ועכשיו נתרפקו [ט]: **ורבא** ברב חסדא. ואם תאמר אם כן אמאי חשיב רבא במרובה (ב"ק דף עב: ושם ד"ה אין) ובפ' זה בורר (סנהדרין דף כז. ושם ד"ה אין) עד זומם מידוש הוא ואין לך בו אלא משעת מידושו והלא מה שהוא נפסל אינו מידוש דהא מן הדין היה להיות נשמעין פסולים כמו בשני כתי עדים המכחישות זו את זו א"כ לא הוי מידוש אלא מה שהמזימין כשרים ואומר ר"י דרבא לאמר מידוש הוא לא הוי אלא לפי המסקנא דאמי שפיר ברב הונא:

אנן אחתינן ליה אנן מסקינן ליה. ואם היה אומו דלית ליה חזקת אבהתיה מוחזק תחילה אמי שפיר אחתינן ומסקינן שנעמידה בידו כאשר היה בתחלה [ה] ואפילו לא היה מוחזק לא זה ולא זה מצי לפרש אחתינן ליה לתתה לזה ומסקינן ליה שנולילה מידו ויהא דין כל דאלים גבר. ר"י: **ואם** נימא לא תצא. בפ"ב דכתובות (דף כב: ושם ד"ה כגון) מוקי כשנתפס לאחד מעדיה ואומרת ברי לי וחשדא [1] ליכא כדפי' התם [2]: **אבל** נימא ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא. וטעמא משום זילותא דבי דינא וקשה לרשב"א דעל כרחך לאו טעמא משום זילותא דבי דינא הוא דאם כן אפילו לא נשאת אלא התירוה לינשא תנשא כדמשמע בכל הסוגיא דליכא זילותא אפילו לא נעשה מעשה וכ"ת דאין ה"נ ונשאת דקאמר היינו שהתירוה לינשא ושוב לא תצא מהיתרה הראשון דבאו עדים ואח"כ נשאת לא מצי לפרושי התירוה לינשא אלא נשאת ממש וע"כ טעמא דמספיקא לא מפקי לה מבעל ולא משום זילותא וי"ל לעולם טעמא משום זילותא ודוקא כשנשאת ואח"כ באו עדים ליכא זילותא דבי דינא שכבר נאסרה לכל העולם כיון שנשאת נמצא מה שחוזרין לאסרה לעד שנשאת לו אין חוזרין אלא בעבורו אבל אם באו עדים קודם שנשאת ליכא זילותא דעל כרחך צריכין לחזור מהיתרה הראשון כדי לאסרה לכל העולם הלכך ליכא זילותא אם אוסרים אותה נמי לעדיה. ר"י: והאמר

א"ר אלעזר אימתי. אין מעלין ע"פ עד אחד בזמן שיש על הכהן עוררין עדים הפוסלים אותו כדמפרש בסמוך. ולפרש דברי ר' יהודה בא ולא לחלוק עליו: **אבל אין עליו עוררים.** אלא קול פסול בעלמא כדמפרש לקמיה [שם] מעלין ע"פ עד אחד שמכחיש את הקול: **רשב"ג היינו ר' אלעזר.** דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רשב"ג דליהוי חד נאמן וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר: **שיש עליו עוררין היינו עד אחד הפוסלו ומכחיש עד אחד המכשירו:** **דרבי אלעזר סבר ערער חד.** הוי ערער ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו: **ורשב"ג**

דאהכהתא מי איכחתא. עדות של אבהתא קיים הוא והכל מודים בו: **המכחישות זו את זו.** בעדות אחת כגון (ג) שנים אומרים פלוני לוה מפלוני מנה ושנים אחרים הכחישום ואמרו לא לוה ממנו כלום שהרי באותו היום שאתם אומרים שלוה ממנו היה עמנו הלוה כל אותו היום ולא לוה משום אדם כלום ובעדות כזה לא האמינה תורה האחרונים יותר מן הראשונים אלא בעדות הזמה כגון שמעידים על העדים עצמם עמנו הייתם במקום פלוני ולא ראיתם שלוה: **זו באה בפני עצמה ומעידה.** כשאר (ד) עדיות שבעולם דלא נחזיקנה בפסולה מספק: **וזו באה זו.** בעדות אחרת. אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין מצטרפין לעדות אחת דהא אחד מהם פסול בודאי ואין כאן אלא חצי עדות. וטעם דרב הונא משום דאוקי גברא אחזקיה ולא תפסליהו מספק: (ה) **א"ר חסדא בהדי סהדי שקרי למה לי.** ולא יעידו (ו) בשום עדות בעולם לאוקי (ז) ממונא אחזקיה ולא תוליאנו מספק שמא העדים פסולים: **לימא רב נחמן.** שמכשיר עדות דאבהתא שהעידו עדים מוכחשים דהיינו עדות אחרת שלא הוכחשו בו כדרב הונא שהכשירם בעדות אחרת שלא הוכחשו בה: **אלינא דרב חסדא כ"ע לא פליגי.** לומר כל אחד אינא סגירא כרב חסדא דודאי רב נחמן לא סגירא ליה כרב חסדא דהא רב חסדא אפילו בעדות אחרת בעלמא פוסל כל שכן בעדות דאבהתא שהוכחשו העדים מאכילה באותו עדות של אותו קרקע: **אבל באותו עדות.** דאותו קרקע עצמו לא. (ח) [והלכתא כר"נ שהרי נפסק הדין על פיו כדמוכח לקמן אנן אחתינן]: **הדר אייתי סהדי.** אותו שהפסידו רב נחמן: **דאהכהתא היא.** והרי לשייחס עדי חזקה ועדי אבות ואין כח לזה מזה וכל דאליס גבר כדאמר רב נחמן לקמן בשמעתין [לד:]: **אנן מסקינן ליה.** כלומר לא נחזיק את זה יותר מזה הואיל ועדות שייחס שוה: **לזילותא דבי דינא.** שמא יצלגו הבריות על ב"ד על שסותרין את דייחס ודמי לחוכא ואיטלולא: **שנים אומרים מת.** אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעליך ושנים אומרים לא מת א"נ שנים אומרים נתגרשה בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם ושנים אומרים לא נתגרשה וזקוקה ליבם א"נ כגון (ט) שהיה בעלה קיים ובאין להתירה לאחר הרי זו לא תנשא דאוקי תרי להדי תרי ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא: **ואם נישא לא תצא.** דיעבד אין לכתחלה לא. ובפרק האשה שנתארמלה (י) פרכינן מכדי תרי ותרי גינהו הכא עליה באשה תלוי קאי ומשני אמר רב אשת כגון שנישא לאחד מעדיה ותו פרכינן היא גופה באשה תלוי קיימא ומשני באומרת ברי לי שמת בעלי: **בזמן שבאו עדים.** האחרונים שאמרו לא מת ולאח"כ נישא דאיכא תלת שהרי באיסור נשאת שאילו שאלה מב"ד היו אומרין לה לינשא: **אבל אם נשאת.** על פי עדי מיתה שהתירוה בית דין לינשא ואחר כך באו עדים שהוא קיים לא תצא דחיישינן לזילותא דבי דינא וקשה לרב נחמן: **למעבד עובדא.** דמחתינן ליה ומסקינן ליה ולא ניחוש לזילותא דבי דינא: **דאוקינהו.** השיבותני מברייתא זו: **ואוקמן רב המנונא.** השיב לו כמו כן מהא ברייתא דר' מנחם ורבנן: **נפק עבד.** רב נחמן עובדא ולא חש לזילותא דבי דינא: **טעותא היא בידיה.** שלא נזכר מהך ברייתא דלעיל ועוד דאמר לא עבדינן בה עובדא: **דשלח באשלי רבנן.** רבי יהודה ור' אלעזר ור' שמעון ב"ג כולהו סברי להו דלא חיישינן לזילותא דבי דינא כדמפרש רב אשי במסקנא [נב.]: **אין מעלין להוגה.** להחזיק אדם בכהן לאכול בתרומה ולעבוד עבודה ולישא את כפיו על פי עד אחד המעידו שהוא כהן כדמפרש ר' אלעזר לקמיה [בשמעתין]: **ר"ל אלעזר אימתי.** אין מעלין ע"פ עד אחד בזמן שיש על הכהן עוררין עדים הפוסלים אותו כדמפרש בסמוך. ולפרש דברי ר' יהודה בא ולא לחלוק עליו: **אבל אין עליו עוררים.** אלא קול פסול בעלמא כדמפרש לקמיה [שם] מעלין ע"פ עד אחד שמכחיש את הקול: **רשב"ג היינו ר' אלעזר.** דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רשב"ג דליהוי חד נאמן וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר: **ערער חד איכא ביניהו.** והא דקתני בזמן שיש עליו עוררין היינו עד אחד הפוסלו ומכחיש עד אחד המכשירו: **דרבי אלעזר סבר ערער חד.** הוי ערער ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו: **ורשב"ג**

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פכ"ב מהל' עדות הלכה ל סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף ח:

ל ב מיי' פכ"ו מהל' טוען ונטען הל' ה סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כג:

לא ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ג וסי' יז סעיף מב וע"ש:

לב ד מיי' פ"כ מהלכות אישות הלכה ד טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף ג ג ג:

רבינו גרשום

באבהתי לא איתכחוש. להכי אוקמה נכסי בחזקת אבהתא דהאי: [ב' כתי עדי'] המכחישות זו את זו. בעדות אחת: אמר רב הונא. אע"ג דבהאי עדות מוכחשות הן זו באה בפני עצמה בעדות אחרת ומעידה וכשירה משום דלא ידעי איזו כת משקרא ולהכי אירך כת נמי באה בפני עצמה ומעידה וכשירה אבל תרוייהו כחדא לא מצי למיתי משום דאיכא למימר דחדא מינייהו מוכחשת היא ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי הואיל דאתכחשא חדא מינייהו בחזקת מוכחשין נינהו תרוייהו ולא מצי לאסהודי נמי בעדות אחרת דממ"נ חדא מנייהו פסולה היא: נימא רב נחמן דאמר. נהי דאיתכחוש באכילה באבהתא מי מתכחש ומצי לאסהודי על אבהתא ס"ל כדרב הונא דהכי נמי אמר רב הונא אע"ג דאיתכחשא בהאי עדות זו באה בפני עצמה ומעידה משום דליכא למיקם עלה דמילתא מאן מוכחשין וה"נ אירך: ורבא. דאמר שזו עדות מוכחשת ס"ל כרב חסדא: אליבא דרב חסדא כ"ע לא פליגי. דאפי' רב נחמן מודי דכיון דרב חסדא פוסלו לכל עדיות אע"ג דבחד עדות מכחשי אהדדי בשאר עדיות דעלמא לא מכחשי כ"ש דס"ל לרב חסדא דהיכא דמכחשי באותו עדות במקצת באכילתה בלבד דהם מוכחשין נמי לאבהתא ולא מוקמ' נכסי בחזקת אבהתא: כי פליגי. רב נחמן ורבא: אליבא דרב הונא. דאמר זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה רב נחמן דאמר נהי דאתכחוש באכילה באבהתא מי מכחשא ס"ל כרב הונא הואיל דליכא למיקם עלה דמילתא מאן מוכחשין: ורבא אמר לך כו' אבל באותה עדות לא מהימנא כלל: הדר אייתי אירך סהדי נמי דשל אבהתי הוי דהשתא מיתכחשי כולה עדות אמר רב נחמן אנן אחתינה לההוא דאייתי מעיקרא סהדי דהוי דאבהתי ונטלנו ניכסי מהאי דהוי מוחזק בהו ויהבינהו ליה וכיון דהדר אירך ואייתי סהדי דאבהתיה הואי סלקין להא דיהיבנא ליה ומהדרי להו להאי ולזילותא דבי דינא דיהבי להאי בתחלה והדר יהבי לאירך לא חיישינן דודאי אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה: שנים אומרים מת בעל. במדינת הים: ושנים אומרים לא נתגרשה. שאותן עדים עמנו היו באותה שעה: בזמן שבאו עדים נמי שאמרו שלא מת ואחר כך נשאת לבעל הואיל דהני מכחשי הני בדין הוא שתצא דמחמר' גבי אשת איש [אבל] נשאת על פי שנים שאמרו שמת ואחר כך באו עדים שלא מת הרי זו לא תצא דחיישינן לזילותא דבי דינא שהשיאוה על פי שנים שאמרו שמת וקשיא לרב נחמן: א"ל. רב נחמן: נפק ר' נחמן ועבד עובדא דלא חש לזילותא דבי דינא מאן דחזא דעבד עובדא סבר דטעות הוא בידיה משום דמוקשה ועומד הוא: באשלי רבנן. דסברי דלא חיישינן לזילותא דבי דינא: אין מעלין לכהונה על פי שנים שאמרו שמת וקשיא לרב נחמן: נפק ר' נחמן ועבד עובדא דלא חש לזילותא דבי דינא מאן דחזא דעבד עובדא סבר דטעות הוא בידיה משום דמוקשה ועומד הוא: באשלי רבנן. דסברי דלא חיישינן לזילותא דבי דינא: אין מעלין לכהונה על פי עד אחד. לחלוק לו תרומה: שיש עוררין עליו. בקול ולא בעדות שהוא בן גרושה ובן חלוצה: רשב"ג היינו ר' אלעזר. דבמקום שיש עוררין לא קאמר רשב"ג דמעלין אלא במקום שאין עוררין. ל) דר' אלעזר סבר מעלין ולהיכא דאיכא עורר חד אין מעלין ורשב"ג סבר עד דאיכא ערער תרי:

מסורת הש"ס

ג) שבועות דף מז:, כתובות דף כב: יבמות דף פח:, ג) [גיטין כו. ע"ז ז:], ד) כתובות דף כג:, ה) [בפאר רש"ם], ו) ל"ל רב חסדא אמר, ז) ל"ל ואוקי, הגהות והגהותיב, ח) רש"ל, ט) [כתובות כב:], י) רש"ל מ"ז, כ) [ל"ל רבן], ל) [וע"ע תוס' כתובות כ. ד"ה אלא],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבא כרב חסדא לא אליבא דרב חסדא וכו' ורבא אמר לך עד כאן לא קאמר רב הונא התם אלא: (ב) שם אימתי בזמן שיש עליו עוררין אבל אין עליו עוררין מעלין כל"ל: (ג) רשב"ם ד"ה המכחישות וכו' כגון שהעידו שנים פלוני לוה: (ד) ד"ה אמר רב חסדא וכו' ולא יעידו עוד בשום עדות: (ה) ד"ה שנים וכו' ת"ל כגון שעדיין בעולה קיים: (ו) תוס' ד"ה חו באה וכו' דלא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשנים לא שייך מיגו דאין דעת שייחס שוה: (ז) ד"ה ורב נחמן וכו' ואמרו ידענו שכתב ידם הוא זה אבל קטנים היו או פסולי עדות היו או אנוסים: (ח) בא"ד והתם נמי בעדות אחרת דמי:

מוסף רש"י

ב' כתי עדים המכחישות זו את זו. שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג (שבועות מז:). **זו באה בפני עצמה ומעידה.** בעדות אחרת, וכן זו, ואע"פ שהאחת פסולה אין לך לפסול לא זו ולא זו, הואיל ואינך יודע איזה מהן פסולה, אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין נאמנין בעדות אחת, דמה נפסל אחד מהן פסול, והיינו דקתני ביה האי ליגמא באה בפני עצמה ומעידה (שם). **בהדי סהדי שקרי למה לי.** הואיל והאחת פסולה אין אחת מהן נאמנת לשום עדות (שם). **באשלי רבדבי.** המבלים גדולים ונפיש קפקין ליעמק, כלומר חכמים גדולים אמרוה ואין נוחין לנטל דבריהם (ביצה כז.) המבלים עניש וחזקים, וי"א בגלגלות גדולות כמו (בראשית כא) ויעש אשל (ע"ז ז:). **רשב"ג היינו ר' אלעזר.** דהא ודאי במקום שיש עוררין לא אמר ר"ש דליהוי חד נאמן, וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר (כתובות כו.). **ערער חד.** הוי ערער ואין אחד נאמן עליו להכשירו (שם).

מוסף תוספות

א. דעדים לא מהימני במיגו, טפי ממאי דמהימני מתורת עדותן. רשב"ם. ב. דדילמא בטענה זו השוו שניהם אבל מי יימר דישוו בטענה אחרת. שם. ג. ואלו אומרים כשרים היינו, וכיון דחשיב להו כתרי ותרי על מה שהם חלוקים על הכשרות ועל הפסלות, א"כ עדות המלוה שאינן מכחישין אותן בה, קיימת. תוס' הרא"ש כתובות כ. ד. [אבל הכא] באה כל אחת בפ"ע ומעידה משום דמוקמינן כל אחת בחזקת כשרות. תוס' כתובות כ. ה. וכן בדין דכיון דמעיקרא בחזקתו הוה קאי, דינא הוא דהדר ליה. ריטב"א. דהא אילו הויא ליה מעיקרא האי ראיה דאייתי לבסוף לא הוה מפקינן לה לארעא מיניה. יד למה. ו. הואיל ועל עדותו היא נשאת איכא לוות שפתים שמא עיניו נתן בה והעיד שקר. רש"י יומא כה. ד"ה מת. ז. דבשום מקום אין שנים חשודין. תוס' כתובות כב:

ורשב"ג סבר ערער תרי. בעינן אבל במקום ערער אחד הוי עד אחד נאמן להכשירו: **והא אמר ר' יוחנן.** לא איתפרש היכא קאי: **ונפק עליה קלא.** קול בעלמא ולא עדות: **ואחתיניה.** מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר שמעלה היא בכהונה. וכל זה יתור לשון הוא בלא צורך דבלא קול נמי מיתוקמא שמעתתא שפיר בעד אחד מכשיר מעיקרא ועד אחד בסוף ושניים עדים עוררים בינתים כדמפרש ואזיל אלא משום הכי נקט ליה דבעי למימר ואתא עד אחד ואמר דכהן גמור הוא ואסקיניה לגמאי אתא עד אחד להכשירו אלא אם כן יצא עליו פסלות קודם לכן: **ואסקיניה.** דבמקום קול הוי עד אחד מהימן: **ואחתיניה.** דאחד במקום שניים אין דבריו כלום: **ואתא עד אחד.** לבסוף ואמר דכהן גמור הוא והוו להו שניים מכשירין: **ודכולי עלמא.** בין רבי אלעזר בין רשב"ג מצדדין עדים המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות וה"ל יש לנו לצרף מן הדין עד ראשון ועד אחרון המכשירין ומכשירנו לזה אם לא מפני זילותא דבי דינא כדמפרש ואזיל: **דרבי אלעזר סבר כיון דאחתיניה.** על פי ב' עוררין ובדין הורדנוהו דבכל מקום האמינה תורה שניים תו לא ליסקי ליה על פי עד אחד זה השני אף על פי שיש לצרפו עם הראשון ולהכשירו לזה דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דכשרות קמייתא דהוה מוחזק לן בגאונה דכהן הוא וגם הכשרנוהו תחלה על פי עד אחד קודם שבאו עוררין: **דחיישינן לזילותא דבי דינא.** שהורידוהו על פי עוררין ועכשיו (ג) יעלו ויבטלו דבריהם. והכי קאמר ר' אלעזר אימתי אין מעלין ע"פ עד אחד הבא לבסוף בזמן שיש עליו עוררין שניים הפוסלין אותו הלכך לא מהני עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם הראשון המכשיר דאע"ג דאיכא למימר אוקי תרי מכשירין לבהדי תרי פוסלין ואוקי גברא אחזקיה ויהיה כשר אפי' הכי לא מסקינן ליה משום זילותא דבי דינא. והאי דאסקוהו מעיקרא על פי עד אחד הבא להשבית הקול ולאו זילותא דבי דינא הוא דמאי דאחתייניה בשביל קול בעלמא הוא וכדי לחזור ולהעלותו אחר שיבדקו הדבר הורדנוהו הלכך כי הדר מסקי ליה ליכא זילותא אבל כשהורדנוהו על פי עדים מן הדין הורדנוהו וכי הדר מסקי ליכא זילותא: **ואלו מסקינן ליה.** ואי קשיא תרי ותרי נינהו ואמאי מסקינן ליה והא הוי ספק תריך אוקי תרי לבהדי תרי ואוקמיה אחזקיה קמייתא דאסקוהו על פי עד ראשון שהיה נאמן דהא אכתי אין עוררין דקול לאו עוררין הוא: **אי הכי.** דר' אלעזר חייש לזילותא דבי דינא: **מאי איריא.** עד הבא לבסוף דהתם אין מעלין משום זילותא כדקתני מתני' אין מעלין על פי עד אחד בזמן שיש עליו עוררין הא על פי שניים מעלין אפילו תרי אתו בהדי הדדי נמי בפעם שניה לרבי אלעזר לא מסקינן ליה: **אלא אמר רב אשי דכולי עלמא כו'.** והיינו אשלי רבבי לעיל [לא:]: **והכא בלצרף עדותן קא מיפלגי.** לר' אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון הואיל ולא העידו שניהם כאחד כרבנן דפליגי אדרבי נתן אבל אם באו שניהם ביחד הוה מסקינן ליה ומוקמינן ליה אחזקיה קמייתא דמוחזק לן בגאונה דכהן הוא ולזילותא לא חיישינן ורשב"ג כר' נתן: **דתניא.** ר' נתן ורבנן: **דתניא אין עדותן מצטרפת.** אין נכון כאן בהאי מחלוקת דרבי יהושע בן קרחה ורבנן אלא כך היא בריתא שנינה בשילהי זה בורר [סנהדרין נ.] ומשום גרירא דסיפא נקט ריש: **עד שיבאו שניהם לאחר.** את העדות לאפוקי אחד אומר בפני הלוהו ואחד אומר בפני הודה לו עליו: **אפי' בזה אחר זה.** אחד אומר ביום ראשון לזה פלוני מפלוני מנה ואחד אומר ביום שני ראיתיו גם אני שלזה ממנו דמ"מ אמנה קא מסהדי. ות"ק סבר אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי וה"ל לגבי מנה תני עדות וטעמייהו מפרש בפיר בסנהדרין [שם] מקרא ומסברא: **אין עדותן מתקיימת.** להתקבל בב"ד ואפי' ראו שניהם כאחד עד שיעידו שניהם כאחד בפני ב"ד. ופלוגתא אחריתי היא ולאו ר' יהושע בן קרחה קאמר לה ור' אלעזר ורשב"ג בפלוגתא דר"נ ורבנן פליגי: **ר' נתן אומר כו'.** וטעמייהו מפרש התם שפיר מקרא ומסברא: אמר

והאמר רבי יוחנן כו'. וגרסה לר"י דר' יוחנן עיקר דבריו אהך משנה אימתי[א] (ב) והיינו דקאמר דברי הכל היינו רשב"ג ור' אלעזר דאיירו בעוררין ולהכי לא קא משני הכא ה"מ היכא דליכא חזקה דכשרות אבל היכא דליכא חזקה דכשרות לא אמר כדמשני בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עג.): **גבי** נאמנת היא לומר זה כהן דאמתניתין דהכא קאי וא"ת כיון דאמתניתין דהכא קאי היכי פריך מיניה התם ובפ"ק דגיטין (דף ט. ושם) דלמא הא דקאמר ר' יוחנן אין עדות פחות משנים היינו משום דליכא עד אחד דמכשיר[ב] וי"ל דהגמ' ידע דר' יוחנן מיירי כדמסיק דילא עליו קול שהוא בן גרושה ואמ"כ בא עד אחד שהכשיר להסיר הקול ואתו בי תרי כו' ובכה"ג אמר רבי יוחנן דאין (ד) פחות משנים ואע"ג דעד אחד שהכשיר והקול כליתהו דמי שהרי העד גרוע מן הקול אם לא החזקה שהרי הקול פוסל והעד אינו פוסל(ג):

אין עדות פחות משנים. לא בא לאפוקי אלא עד אחד אבל קול פוסל כדמסקינן[ג]:

ונפק עליה קלא ואחתיניה. לאו דוקא אחתייניה אלא כלומר ממילא ירד[ד] דאי דוקא אחתייניה אמאי אסקיניה והא איכא זילותא דב"ד ואיכא למימר ליכא זילותא אלא כשהורידו ב' פעמים דבשמעתתא מוכח דאפי' בחדא זימנא איכא זילותא א"נ הורדה גמורה אמאי ליכא זילותא דב"ד אלא כשהורידוהו על ידי עדות אבל בהורדה שע"י הקול ליכא זילותא: **ואתא** חד סהדא ואסקיניה. ואע"ג דאמרינן בפרק המגרש (גיטין דף פט. ושם) דלא מבטלין קלא גבי גרושה לכהן משום דאית ליה תקנה אבל הכא דאי לא מסקינא ליה פסול לעולם מבטלין אי נמי בתרומה דרבנן הקילו[ה]: **אנן מסקינן ליה.** דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דמוחזק לן בגאונה הוא ותימה דאמרינן בפרק האומר בקדושין (דף סו.) גבי ינאי המלך ויבוקש ולא נמצא היכי דמי אילימא דתרי אמרי אישתבאי ותרי אמרי לא אישתבאי תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואמאי לא נמצא והשתא מאי קא פריך אדרבה אית לן למימר אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה ואוקי ינאי אחזקת אמו דלא אישתבאי ופירש התם בקונטרס דחזקת האשה לא מהניא להכשיר את ינאי לפי שאין עדים באין לפסול את האשה לכהונה אלא להעיד על ינאי ואין נראה לר"י דלמה לא יועיל חזקת האשה לבן הואיל ואינו יכול להיות שתהא האשה כשרה אם לא יהיה הבן כשר ועוד דהכא אע"ג דעל הבן מעידים לפסלו מהניא ליה חזקת האב להכשירו ונראה לר"י דהיינו טעמא משום דמסקינן בפ' ד' אחין (יבמות דף לא. ושם ד"ה תרי) דכל תרי ותרי הוא ספיקא דרבנן והאם נמי הוי ספיקא דרבנן ולהכי פריך התם סמוך אהני דנהי דמדאורייתא אמרי' אוקי תרי בהדי תרי ואוקי איתתא אחזקה מ"מ מדרבנן יש לפוסלה והכא לענין תרומה דרבנן הקילו להתירו בה בתרי ותרי ולאוקמיה אחזקה[ו] והא דאמר לעיל אינים אומרים מת וב' אומרים לא מת כו' אבל נשאת ואח"כ באו עדים לא תלא אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא ומדאורייתא אית לן לאוקמה אחזקה דהויא אשת איש והיה לה לצאת אע"פ שנשאת לאחר מעדיה[ז] אור"ת דאתיא חזקה דדייקא ומנסבא ומרעה חזקת אשת איש[ח] ואם תאמר כי איכא ב' עדים לא דייקא דליכא חומר בסופה כדאמר בהאשה רבה (שם דף פז: ושם) נשאת אלא ברשות מותרת לחזור לו ומפרש התם דהיינו שנשאת בעדים[ט] וי"ל הואיל ומכחישים זה את זה איכא חומרא אם תעמוד תחת בעלה בטענת ברי שלה וא"ת ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה אמאי לא תלא בנשאת ואח"כ באו עדים הא לא דייקא דדוקא בנמת הוא דדייקא שיראה שמא יצא וידעו הכל שלא מת ואינה נאמנת לומר נתגרשה דשלא בפני בעלה מעיזה ומעיזה ועוד איכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה מעיזה ומעיזה וי"ל לענין הכי דייקא ומרע' חזקת אשת איש לעולם יראה שמא יחזו או יפסלוה בגזלנות וא"ת למאי דלא ידע דבאומר ברי לי[י] אייבי מאי קאמר היא גופא באשה תלוי קיימא ה"ל למימר בחטאת קיימא וי"ל דפריך אפילו נאמר דתרי ותרי הוה ספיקא דאוריתא כדפי' בפ' ד' אחין (שם דף לא. ד"ה אי) מ"מ באשה קיימא ואין להאריך ובכתובות (דף כו: ד"ה אנן) פירשתי: אמאי

מסורת הש"ס

א) כתובות דף כו. קידושין דף עג. גיטין דף ט., ב) [לקמן דף קסה: גיטין דף לג.:] סנהדרין דף ל. כתובות דף כו: [מוספתא סנהדרין פ"ה], ג) [וע"ע תוס' כתובות כו.], ד) [וע"ע תוס' כתובות כו: ד"ה ואסקיניה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואמר דכהן גמור הוא כל"ל וכן בסמוך: (ב) רשב"ם ד"ה דמיירי לזילותא וכו' ועכשיו יעלוהו ויבטלו וכו' להכניס את הקול וכו' בשביל קול מעלה בעלמא כל"ל והד"א עם ד"ה דר' אלעזר וכבל הענין נ"ל ר' אלעזר במקום ר' אליעזר: (ג) תוס' ד"ה והאמר וכו' אימתי והא דקאמר: (ד) בא"ד דאין ערער פחות משנים:

מוסף רש"י

והאמר ר' יוחנן כו'. לא איתפרש היכא (גיטין ט.). **ונפק עליה קלא.** קול בעלמא ולא עדות (כתובות כו.). **ואחתיניה.** מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר, שמעלה הוא לכהונה (שם). **ואסקיניה.** דבמקום קול הוי חד מהימן (שם). **ודכולי עלמא.** בין לר' אלעזר בין לר"ש, מצטרפין. שני עדים המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות (שם). **לזילותא דבי דינא.** שהורידוהו שני פעמים ועכשיו יעלוהו ויבטלו דבריהם, והיינו דקאמר ר"פ דמאחר שהורידוהו ע"פ העוררין אין מעלין ע"פ עד זה השני אע"פ שיש לצרפו עם האחד (שם). **אפילו בתרי.** אמו בהדי הדדי בפעם שניה לר"פ לא מסקינן ליה (שם). **ואין עדותן מתקיימת.** להתקבל בב"ד ואפילו ראו שניהן כאחד, ופלוגתא אחריתי היא ולאו ר' יהושע בן קרחה קאמר לה, ור"פ ור"ש בפלוגתא דר' נתן ורבנן פליגי (שם).

מוסף תוספות

א. וכן מצאנוהו בירושלמי (כתובות פ"ח ה"ח). רביעו יוסף. ב. דקתני מעלין להכונה על פי עד אחד. תוס' כתובות כו. ג. ונפק עליה קלא ואחתיניה. תוס' הרא"ש כתובות כו. ד. שאין מורידין מן החזקה על פי הקול אלא שחוששין והרי הדבר בספק, וספרי דכתב בהו ואחתיניה וכו' לחששא קרי הורדה. רביעו יוסף. ה. [ד]תרומה בזמן הזה דרבנן. תוס' הרא"ש כתובות כו. ו. וההיא דפרק האומר דינאי דפסלינן ליה היינו דוקא לעבודה א"נ לתרומה דאורייתא. רשב"א. ז. [ד]כיון דמחזקינן לה לעלמא כאשת איש ובחנק, עדיה נמי קיימי עלה בחנק דמדאורייתא אחזקתה קיימא. שם. ח. והויא לה ספיקא לפיכך כיון שנשאת לאחד מעידיה לא תצא. שם. ט. שבאו שני עדים ואמרו מת בעליך ונישת מעצמה שהרי לא היתה צריכה להיתר ב"ד מותרת לחזור לו דאנוסה היא. רש"י יבמות פז: י. [ו]איכא חזקה דאיתתא דייקא ומינסבא. רשב"א.

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הל' טז סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף ז:

לד ג מיי' פ"ד מהלכות עדות הלכה ב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ו:

לה ד מיי' שם הלכה ד ופ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה טז סמג שם טוש"ע שם ס"ט וטוש"ע אה"ע סי' ג סעיף ז:

רבינו גרשום

והאמר ר' יוחנן אין ערער פחות משנים והיכי אמר ר' אלעזר דהיכא דאיכא ערער חד אין מעלין. לא הכא במאי עסקינן דמאי ביניהו כגון דמחזיק לן כו' דכולי עלמא מצטרף לעדותן דקמא ודבתרא דמכשרי ליה אע"ג דלא אתו בהדדי: חיישינן לזילותא דבי דינא דהורידוהו מן הכהונה. והואיל דליכא אלא חד סהדא דאתי באפי נפשיה לא מסקינן ליה דאין מעלין לכהונה על פי עד אחד הואיל דאיכא עוררין ורשב"ג סבר דמסקינן ליה ולזילותא דבי דינא דאחתיה לא חיישינן הואיל דאיכא תרי סהדי אע"ג דלא אתו בהדדי. ורב נחמן משום הכי עבד עובדא דלא חיישינן לזילותא דבי דינא משום דס"ל כרשב"ג דאמר משום ר"ש הסגן. אי הכי דפליגי דחיישי' לזילותא דבי דינא מאי איריא עד אחד דאתי באפי נפשיה אפי' אתו תרי בחדא כיון דאחתיניה חיישי' לזילותא דבי דינא ולא מסקינן ליה. עד שיראו שניהם כאחד שאם העיד אחד אני ראיתי פלוני לוה מפלוני מנה ואח"כ העיד אחד אני ראיתי פלוני לוה מפלוני מנה אין עדותן מצטרפת עד שיראו ב' העדי' כאחד שלזה מנה דדלמא אמנה דקא מסהיד האי לא מסהיד האי דשמא פרע לו ושוב לוה ממנו. ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה הואיל ועדות אחת הן מעידין ובימים אחר ושעה אחת: ואין עדותן מתקיימת בבית דין. שאם אמר אחד אני ראיתי עדות זה וחבירו שם היה ולמחר בא חבירו והעיד כן אין מצטרפין עד שיעידו שניהם כאחד: ר' נתן אומר וכו'. דר' אלעזר סבירא ליה כרבנן דהואיל שלא באין שני עדים הללו בבת אחת להעיד על כהן זה אין עדותן מצטרפת ורשב"ג סבר כר' נתן דמצטרפין:

ורשב"ג סבר ערער תרי[ו] והאמר רבי יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים אלא ערער תרי והכא במאי עסקינן[א] כגון דמחזקינן ליה באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר דכהן[ו] הוא ואסקיניה ואתו בי תרי ואמרי דבן גרושה וחלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר דכהן הוא ודכולי עלמא מצטרפין עדות והכא במיחש לזילותא דבי דינא קא מיפלגי ר' אלעזר סבר כיון דאחתיניה לא מסקינן ליה חיישינן לזילותא דבי דינא ורשב"ג סבר[ב] אנן אחתיניה ואנן מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן מתקיף לה רב אשי אי הכי מאי איריא חד אפי' בתרי נמי אלא אמר רב אשי דכולי עלמא לא חיישינן לזילותא דבי דינא והכא בלצרף עדות קא מיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי[ג] דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר[ד] אפי' בזה אחר זה אין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהם כאחד ר' נתן אומר[ה] שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו: ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה והא שטרא אמר

ואתא חד סהדא ואסקיניה. ולא בטלינן קלא גבי גרושה לכהן משום דאית ליה תקנה אבל הכא דאי לא מסקינא ליה פסול לעולם מבטלין אי נמי בתרומה דרבנן הקילו[ד]: **אנן מסקינן ליה.** דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דמוחזק לן בגאונה הוא ותימה דאמרינן בפרק האומר בקדושין (דף סו.) גבי ינאי המלך ויבוקש ולא נמצא היכי דמי אילימא דתרי אמרי אישתבאי ותרי אמרי לא אישתבאי תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואמאי לא נמצא והשתא מאי קא פריך אדרבה אית לן למימר אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה ואוקי ינאי אחזקת אמו דלא אישתבאי ופירש התם בקונטר' דחזקת האשה לא מהניא להכשיר את ינאי לפי שאין עדים באין לפסול את האשה לכהונה אלא להעיד על ינאי ואין נראה לר"י דלמה לא יועיל חזקת האשה לבן הואיל ואינו יכול להיות שתהא האשה כשרה אם לא יהיה הבן כשר ועוד דהכא אע"ג דעל הבן מעידים לפסלו מהניא ליה חזקת האב להכשירו ונראה לר"י דהיינו טעמא משום דמסקינן בפ' ד' אחין (יבמות דף לא. ושם ד"ה תרי) דכל תרי ותרי הוא ספיקא דרבנן והאם נמי הוי ספיקא דרבנן ולהכי פריך התם סמוך אהני דנהי דמדאורייתא אמרי' אוקי תרי בהדי תרי ואוקי איתתא אחזקה מ"מ מדרבנן יש לפוסלה והכא לענין תרומה דרבנן הקילו להתירו בה בתרי ותרי ולאוקמיה אחזקה[ו] והא דאמר לעיל אינים אומרים מת וב' אומרים לא מת כו' אבל נשאת ואח"כ באו עדים לא תלא אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא ומדאורייתא אית לן לאוקמה אחזקה דהויא אשת איש והיה לה לצאת אע"פ שנשאת לאחר מעדיה[ז] אור"ת דאתיא חזקה דדייקא ומנסבא ומרעה חזקת אשת איש[ח] ואם תאמר כי איכא ב' עדים לא דייקא דליכא חומר בסופה כדאמר בהאשה רבה (שם דף פז: ושם) נשאת אלא ברשות מותרת לחזור לו ומפרש התם דהיינו שנשאת בעדים[ט] וי"ל הואיל ומכחישים זה את זה איכא חומרא אם תעמוד תחת בעלה בטענת ברי שלה וא"ת ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה אמאי לא תלא בנשאת ואח"כ באו עדים הא לא דייקא דדוקא בנמת הוא דדייקא שיראה שמא יצא וידעו הכל שלא מת ואינה נאמנת לומר נתגרשה דשלא בפני בעלה מעיזה ומעיזה ועוד איכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה מעיזה ומעיזה וי"ל לענין הכי דייקא ומרע' חזקת אשת איש לעולם יראה שמא יחזו או יפסלוה בגזלנות וא"ת למאי דלא ידע דבאומר ברי לי[י] אייבי מאי קאמר היא גופא באשה תלוי קיימא ה"ל למימר בחטאת קיימא וי"ל דפריך אפילו נאמר דתרי ותרי הוה ספיקא דאוריתא כדפי' בפ' ד' אחין (שם דף לא. ד"ה אי) מ"מ באשה קיימא ואין להאריך ובכתובות (דף כו: ד"ה אנן) פירשתי: אמאי

אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא. תימה דליהמניה במיגו דלא בעי אמר שטרא מעליא הוא[א] ותירץ ר"י בר' מרדכי דלא אמרי' מיגו להוציא ממון (ב) ומה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעליה קיימא[ב] כיון שאין לו שטר ולא חזקה אלא בדברים בעלמא שאומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס ולא אמרי' מיגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור עצמו ע"י מיגו אי נמי אם יש לו שטר או חזקה וזה בא לפסול רראייתו אז זה יכול לקיימו ע"י מיגו כמו קמי דידי זבנה מינך מיגו דלא בעי אמר מינך זבינתיה ואכלתיה שני חזקה[ג] ואין נראה לר"י מדלא מפרש טעמא הכי בהדיא משמע דלאו משום הכי הוא[ד] ונראה לר"י דטעמא דרב יוסף דלא אמרי' מיגו הכא כיון דלית ליה הכא מיגו אא"כ שקר תחלה שהוצרך לשקר תחלה ולומר והא שטרא[ה] א"נ משום הכי לא אמרי' הכא מיגו משום דהוי חוזר וטוען דמעיקרא טען והא שטרא ועתה חוזר בו ומודה דחספא בעלמא הוא אלא שטרא מעליא הוה ליה[ד]:

והלכתא כוותי' דרבה בארעא.

רבינו שמואל פירש דמספקא ליה כמאן הלכתא ולריך לדחוק ולפרש ולחלק בין ספיקא דתרי ותרי לספיקא דדינא דהא דלא אוקמה בחזקת מרה קמא כמו בנכסי דבר שטיא לאמרי' (כתובות דף כ.) אוקי תרי בהדי תרי ואוקי נכסי בחזקת בר שטיא התם הוו תרי ותרי כמאן דליתנהו דמי ואוקמי' ארעא בחזקת מרה קמא אבל הכא דמספקא לן דינא כמאן התם לא שייך כולי האי למימר אוקמה אחזקת מרה קמא[ו] ונוגיא מיד המוחזק ודוחק הוא ועוד דהילכתא משמע דלגמרי פוסק כרבה ולא מספק אפי' עבד כרב יוסף בדיעבד לא עבד ונראה לר"י דהיינו טעמא דהלכתא בארעא כרבה וכרב יוסף בזוזי משום דאמרי' מיגו לאוקמי ממונא ואית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה דקיימא השתא[ז] ובהכותב (כתובות דף פה. ושם) דאמר מיגו דיכלי למימר לא היו דברים מעולם יכלי למימר הני סיטרא' נינהו אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן שאני התם דאיכא שטרא[ח]:

נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי. פירוש יצא הקול שהוא של יתומים[ט] אבל אין לפרש דיצא הקול דמתחלה היה של אביהם אבל עכשיו לא היו יודעין דא"כ הוה מצי למימר לקוחה היא בידי אמר ליה שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא אמר ליה רב יוסף אמאי סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ההוא דאמר לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא א"ל רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר רב אידי בר אבין הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי הלכתא כרבה בארעא דהיכא דקיימא ארעא תיקום[ב] והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי דהיכא דקיימי זוזי לוקמי: ההוא ערבא דאמר ליה ללוה הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה עילוך והא שטרא אמר ליה לאו פרעתיך אמר[ג] לאו הדרת שקלתינהו מינאי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי[ד] שלח ליה אביי מאי תיבעי ליה הא איהו דאמר הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי דהיכא דאוקמו זוזי לוקמו[ה] והני מילי דא"ל הדרת אוזפתינהו מינאי אבל א"ל הדרתינהו ניהלך מחמת דהוו שייפי וסומקי אכתי איתיה לשעבודא דשטרא רבא בר שרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי א"ל אביי אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה ארעא במשכונתא הוה נקיטנא מאבוהון דיתמי והוה לי זוזי

אמר ליה שטרא זייפא הוה גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו[א] אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר[ב] ליה שטרא מעליא הוא אמר ליה רב יוסף אמאי[ג] סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ההוא דאמר[ד] לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא[ה] מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא א"ל רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר רב אידי בר אבין הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי הלכתא כרבה בארעא דהיכא דקיימא ארעא תיקום[ו] והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי דהיכא דקיימי זוזי לוקמי: ההוא ערבא דאמר ליה ללוה הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה עילוך והא שטרא אמר ליה לאו פרעתיך אמר[ז] לאו הדרת שקלתינהו מינאי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי[ח] שלח ליה אביי מאי תיבעי ליה הא איהו דאמר הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי דהיכא דאוקמו זוזי לוקמו[ט] והני מילי דא"ל הדרת אוזפתינהו מינאי אבל א"ל הדרתינהו ניהלך מחמת דהוו שייפי וסומקי אכתי איתיה לשעבודא דשטרא רבא בר שרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי א"ל אביי אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה ארעא במשכונתא הוה נקיטנא מאבוהון דיתמי והוה לי

אמר ליה שטרא זייפא הוא. הסטר מזויף וגם שני חזקה לא החזקת: **גחין.** בעל הסטר: **לחיש לרבה.** בנחת אלא (ו) שמע המערער: **אין שטרא זייפא הוא.** פי' ר"ח לאו שטרא זייפא ממש אלא כמו שטרא זייפא אלא נכתב על מכירה זו ומאי ניהו שטר אמנה דהוא בטל מיהו אי לאו דאודי בטענתיה דתובע דשטרא זייפא הוא לאו כל כמיניה שהרי העדים מכירים חתימת ידיהם ומשום הכי אמר רבה מה לו לשקר ולומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס לימא האי שטרא לאו זייפא הוא דאי הוה בעי לקיומיה מקיים ליה. א"נ איכא לפרושי זייפא שטר מזויף ממש שזייף חתימת העדים יפה וטועים העדים כסבורים חתימת ידיהם היא ומקיימים את הסטר והלכך מצי לקיים את הסטר ולומר שטרא מעליא הוא. א"נ מצי לקיימו בעדים שקריס שחתמו לו. וראשון עיקר: **לחיש ליה לרבה.** גרסינן. דרבה מלך מקמי דרב יוסף כדאמרינן בשלהי דברכות (דף סד.) והיה רב יוסף חבירו מקשה לו: **אמאי קא סמכת אהאי שטרא.** דהא שני חזקה ליכא והאי שטרא חספא בעלמא הוא (ז) וכיון דאודי אודי. ולא דמי לשאר מה לו לשקר שבגמרא ששתי טעמות יכולות להיות אמת אותה שהוא טוען ואותה שהוא היה יכול לטעון ולא טען דאמרי' מיגו אבל הכא דמי למה לו לשקר במקום עדים שהרי כל כחו וחזקתו בקרקע זו על ידי האי שטר הוא והילך נאמר מה לו לשקר בשטר זה אי בעי אמר שטרא מעליא הוא והלא מודה שהשטר פסול והולאת בעל דין כמאה עדים[ט] ואילו בלא שני עדים שאמרו שהוא פסול ליכא תו מה לו לשקר: **הב לי מאה זוזי כו'.** כפלוגתא דלעיל ובאותם הטעמים: **הלכתא כוותיה דרבה בארעא.** באותו דין ראשון דלעיל מספקא ליה לרב אידי בר אבין טעם של מי משניהם נראה יותר הלכך פוסק בראשון כרבה דאמרינן מה לו לשקר ויעמוד על מקומו דכיון דלא אתבירו טעמיהם של רבה ורב יוסף המוציא מחבירו עליו הראיה. וגבי זוזי שהלוה מוחזק ולא בעל השטר אמרינן יבא בעל השטר ראיה ויטול דהיכא דקיימא ארעא תיקום ולא נוגיא מספק וכן זוזי היכא דקיימי ליקום וכן הלכה. ואע"ג דפסקינן הלכה כרב יוסף בשאר ענין ומחלה (לקמן דף קיד:) מכלל דבכולי גמרא הלכה כרבה ולא כרב יוסף והכא פסקינן הלכה כרב יוסף לא קשיא דהא בהך פלוגתא נמי פסקינן כרבה: **דפרעתי למלוה עילוך.** כגון ערב קבלן א"נ כגון שאמר המלוה בשעת ההלואה ממי שארלה אפרע: **והא שטרא.** שטר שהיה לו למלוה עליך והחזירו לי לפי שפרעתי חובו והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו: **אמר.** לוה לערב וכי לא פרעתיך בתמיה: **לאו הדרת ושקלתינהו מינאי.** וכמי שלא פרעת דמי ולוה לא הודה לו בכך: **כה"ג מאי.** דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל דפסקינן כרב יוסף דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו ונאבד ולקח את זה להיות בידו לזכות ואותו מזויף הוא ממש דלא נכתב על מלוה (ח) זה הלכך הפסיד דהיכא דקיימי זוזי תיקום אבל הכא לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה והלכך אע"ג דפרעתיהו כיון דהדר שקלתיהו אילו לא פרעתיהו דמי וחייב לפרעו או דלמא מ"מ מודה הוא שפרעו וקיימא לן[ג] שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו והאי שטרא חספא בעלמא הוא: **שלח ליה אביי והא אם הוא דאמרת הלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי.** שמעינן מהכא דשטרא זייפא דאיירי בה רבה ורב יוסף נאו זייפא ממש דהוא שקר וכי זייף וכתב בכה"ג לדברי הכל ואפי' לרבה פסול הוא אלא כה"ג כגון שטר פרוע שנמחל שעבודו או כגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב וכיוצא בהן פליגי רבה ורב יוסף ואביי משוה ליה להאי שטרא כשטרא דאיירי ביה רבה ורב יוסף ואמר כיון דמודה הערב (ט) דפרע אלא הדר ושקלתינהו להנהו זוזי אע"פ שהשטר ביד הערב לא מחייבינן לוה לשלומי כן פי' ר"ח. ולי נראה דה"ה לזייפא ממש. וקפסיק גמרא ואזיל: **וה"מ.** דאמרינן היכא דקיימי זוזי תיקום ולא מיחייב לוה לפרוע לערב היכא דטעין ערב כדאמר לעיל דאמר פרעתיהו אבל הדר יזפתיהו מנאי דערב גופיה מודה שהשטר שבידו נמחל שעבודו: **אבל.** אי טעין ערב אני החזרתי לך אותם מעות עצמן משום דהוו שיפי נישוף לורתן ולא היו יוצאין בהולאה כמו הסף מטבע של חבירו (ב"ק דף לח.): **וסומקי.** האדים נחשתן יותר מדאי נמצא שעדיין לא פרעו: **אכתי איתיה לשעבודא דשטרא.** וכאילו טעין לא פרעתי דמי: (י) **שרשום נפיק עליה קלא דקאכיל ארעא דיתמי.** כדמפרש לקמיה דנמשכון היתה אצלו עד עכשיו שכלו שני משכנתא והלכך נפק עליה קול של עדות אמת דמהשתא אכיל ארעא דיתמי: **משכנתא. גבאי מאבוהון הוה.** במשכנתא דסורא דכתבי הכי במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף [לקמן לה.]: ובימי אביהם אכלתיה שני חזקה:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כה:
לח ב מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' פג סעיף ד:
לח ג ד מיי' שם הלכה ח וסמג שם טוש"ע שם סי' נז סעיף כ:

רבינו גרשום

חספא בעלמא הוא דהא איהו מודי דזייפא הוא. הלכ' כוותי' דרב' בארעא דאמרינן מה לי לשקר משום דכיון דמחזיק הוא בארעא תיקום ברשות מאן דמחזיק בה דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא מפקינן מיניה עד דמייתי אידך ראיה דלא זבנה ניהליה. והלכ' כוותיה דרב יוסף דאמר האי שטרא חספא בעלמא הוא ואוקמי' זוזי ברשות דמחזיק בהון דאמרינן היכא דקיימי זוזי לוקמי ולא מפקי מיניה. מאי תיבעי ליה להאי רב אידי ב"ר אבין והא איהו גופיה אמר הלכתא כוותי' כו'. והני מילי דאמרי' בזוזי היכי דקיימי לוקמן היכי דאמר האי ערב הדר אוזיפתינהו לך דמכל מקום מודי דפרע ליה לוה אבל אי אמר הדרתינהו לך מחמת דהוו שיפי וסומקי שנתגררו זה בזה ונתגלו נחושתן אכתי איתא לשעבודא דהאי שטרא ואית ליה לשטרא למגביה הואיל וזה אומר שלא קבלו בפרעון:

מסורת הש"ם

א) [לעיל דף לא. וש"נ], ב) [נ"מ ג.], ג) [כתובות פה.], ד) [ועי' תוספות ב"מ כ. ד"ה חס],

גליון הש"ם

גמרא אמר רבה מה לי לשקר. עיין בב"מ דף כ ע"א תוס' ד"ה חס ולף קטן ע"א תוס' ד"ה חס: **תוס'** ד"ה והלכתא כו' ונוציא מיד המוחזק, עיין לקמן דף מא ע"א בר"ש ד"ה מיישינן:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי בעי אמר שטרא כל"ל ותיבת ליה נמחק: (ב) שם אמאי קא סמכת: (ג) שם הכוא דאמר ליה לחבריה: (ד) שם זייפא הוא מיהו: (ה) שם אמר ליה לאו הדדת: (ו) רשב"ם ד"ה לחיש וכו' אלא ישמע: (ז) ד"ה אמאי וכו' דכיון דאודי: (ח) ד"ה כה"ג מאי וכו' מנוח זו הלכך: (ט) ד"ה אלא וכו' דמודה הערב דאיפרע אלא: (י) ד"ה רבא בר שרשום נפיק: (כ) תוס' ד"ה אמאי וכו' ממון מחזיקתו דמה שהוא מוחזק:

מוסף תוספות

א. [ד]כל מיגו אטענה דלאוקושטאסמכינן.רש"י. ב. כיון דאית ליה למערער סהדי דאבהתא. שם. ג. עיין בר"ש מאי טעמיה דרבה, לפי פירוש זה. ד. דהכי הו"ל למימר מגו לאפוקי ממונא לא אמרינן. שם. ה. ושקר אין לנו לבנות עליו מיגו, שלא אמרינן מיגו אלא כשהוא טענה שאינה מבוארת, שנאמינהו בה מתוך טענה אחרת שהיה יכול לטעון ולא נתברר בה שום שקר. ריטב"א. ו. [ו]לא מהימנינן ליה ע"י מגו שהרי מתחלה לא אמר שהיה שלו מעולם והוי כמו חוזר וטוענן. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ז. ואע"ג דקיימא לן קרקע בחזקת בעליה עומדת, כיון דאיכא מיגו ותפיס ליה איהו מהימן וכו' ומיגו לאוקמי ממונא הוא. רמב"ן ועיין רביו יונה. ח. עיין רש"ש. ט. קול היה יוצא שאביהן משכנה לו וכלו שני המשכנתא והיה מחזיק בה שלא כדין. הל"ש, ועיין לקמן תוד"ה אכבשיה.

זוזי אחריני גביה. שנתחייב לי שאין משכון עליהן ואמרי לאחר שכלו שני משכנתא אם אחזיר הקרקע ליתומים ואשאל להם חוב שיש לי על אביהם לריך אני לישבע דאמור רבנן הבא ליפרע כו' ואע"פ שיש בידי שטר חוב מחוייבני שבועה: **אלבשה.** אעלים אותה: **לקוחה היא בידי.** דהא אכלתיה שני חזקה בחיי אבוהון: **מהימננא.** בלא שבועה [ב]דאין נשבעין על הקרקעות[ג] ועוד דחזקת שלא שיש במקום שטר קיימא: **אמר ליה.** אביי הא דאשבח בדעתך דאי בעינא טענינא לקוחה היא בידי כיון דידיעא מילתא דבמשכנתא (ו) איתנחית בה לא מצית למיטען לקוחה היא בידי דהא איכא קלא ועדות דארעא דיתמי היא דאשתא שליחו שני משכונתא וכיון דידעת דאית קלא עלך דארעא דא משכנתא היא גבך ולא לקוחה אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך להזהר בשטרך הלכך זיל הדר ארעא ליתמי דאשתא וכי גדלי יתמי שיהו בני מיעבד מלוה דהיינו מבן שש עשרה שנה ואילך דהוי חייב במצות אשתעי דינא בהדייהו על שטר חובך שיש לך על אביהם תשבע ותיטול כדין הבא ליפרע מנכסי היתומים דכל זמן שהם קטנים אין יורדין לנכסיהם לגבות מהן כדאמרינן בערכין בפרק שוס היתומים (דף כב.) אין מזקקין לנכסי יתומים אע"כ רבית אוכלת בהן וכדפסיק התם [שם:] רבא הלכתא אין מזקקין לנכסי יתומים ואם אמר תנו נותנין הלכך ממתינין להם עד דגדלי דהיינו מבן י"ג שנים ואילך כדמוכח התם. והא דאמרינן בפ' מי שמת (לקמן דף קנו.) ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' ה"מ שמוכר לצורך הוצאתו אבל לפרוע חוב אביו בית דין מוכרים מבן י"ג ואילך. ואי נמי מלוה על פה היא כי גדלי לישתעי דינא בהדייהו וישבע ויטול כדאמר רב פפא בשמעתא בתרייתא דמכילתין [קנו.] הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין והני מילי שיש עדים שהלוהו וישבע שלא פרעו ויטול: **אמר הוה גברא אמר אנא קריביה טפי.** ומתוך שלא נודע מי קרוב יותר החזיק אותו המשיב בקרקע לפי שהיה אומר כדאמר רב נחמן לקמיה [לד:] גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי כל דאליס גבר: **לסוף.** שנה או שנתים: **אודי ליה.** ההוא מחזיק לרב אידי בר אבין: **אוקמה רב חסדא בידיה.** דרב אידי: **א"ל.** רב אידי לרב חסדא: **לדר לי.** ההוא גברא פירי דאכל מההוא יומא עד האידנא מן היום שמת קרובי שאכלם שלא כדין: **אמאן קסמכת.** לזכות באילן: **אהאי.** אהולמת פיו שמודה עכשיו שאתה קרוב יותר והא איהו דאמר עד השתא אנא קריבנא טפי ואכל פירות בדין כל דאליס גבר וזה שמודה עכשיו הרי הוא כנותן לך (ז) את האילן מדעתו אף על פי שלא זכית בו מן הדין: כיון

אמור רבנן הבא **ליפרע כו'.** אע"פ שאף בשבועה לא היה יכול ליפרע מהם עד שיגדלו כדקאמרינן ולכי גדלי אישתעי דינא בהדייהו לא היה מקפיד על ההמתנה אלא על השבועה [א] וגרשה דרבא בר ארשום סבר כרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש (ח) טעמא בשילהי מכילתין (דף קעד.) טעמא דאין מזקקין לנכסי יתומים משום צרי[ב] דאי כרב פפא דמפרש משום דפריעת בעל חוב מלוה ויתמי לאו בני מיעבד מלוה נינהו א"כ אפילו יהא אמת כדבריו לא היה יכול לעכב להם הקרקע בחובו כיון דלאו בני מיעבד מלוה נינהו וכדרב הונא נמי פסקינן התם: **אכבשיה לשטר משכנתא ואוכלה שיעור זוזי.** דוקא משום דכבש לשטר משכנתא מצי למימר לקוחה היא בידי דלא היה ידוע דבתורת משכנתא אתא לידיה דאי הוו ידעי דמעיקרא בתורת משכנתא אתא לידיה לא היה טוען רבא בר ארשום שיכול לומר לקוחה היא בידי[ג] מידי דהוה אאומן ואריס דאין לו חזקה בשדה אריסותו כיון דידוע דמעיקרא בתורת אריסותא אתו לידיה וכן דבריס העשויין להשאיל ולהשכיר וגזלן (ט) דמעיקרא ידעינן דגזל שדה זו דאין לו שום חזקה: **מיגו דאי בעי למימר לקוחה היא.**

ותימה מאי דעתיה דרבא בר ארשום דאפילו אי טענין לקוחה היא בידי שבועת היסת לעולם לריך דנהי דאין נשבעין על הקרקעות מדאוריתא מדרבנן נשבעים[ד] כמו שדקדק רב האי גאון מהא דהכותב (כתובות דף פז.) הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרוע לא תפרע אלא בשבועה סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאוריתא אמר רבא שתי תשובות בדבר כו' ועוד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אלמא דמדרבנן נשבעין וה"ה שבועת היסת דמ"ש ויש לומר דאין נשבעין שבועת היסת אלא היכא דטענין בדי אבל הכא לאו טענת בדי הוא שאין ודאי ליתומים שקרקע זו איהי לקוחה בידו הלכך אי הוה טענין לקוחה היא בידי לא הוה לריך שבועת היסת:

לקוחה היא בידי לא מצית אמרת. אף על גב דאי הוה אמר לקוחה היא בידי הוה נאמן[ה] מ"מ לא הוי מיגו והכי פירושו דלא מצית אמרת לא היית יכול להעיז פניך ולומר כן כיון דנפק קלא ואין כאן מיגו וכענין זה יש בפרק שני דקדושין (דף נ.) ומה אם יראה לומר מזיד הייתי לא משוי נפשיה רשיעא פי' אינו אומר בדאון מזיד הייתי ואין כאן מיגו אבל ודאי אם אמר מזיד הייתי פשיטא דמהימנו: **קריביה דרב אידי שבק דיקלא.** אי לא גרסינן אלא שבק דיקלא ל"ל שלא היו לו בנים והקרוב יותר יורשו ואי גרס לקריביה יש לומר שהיו לו בנים להכי אילטריך ליה למימר דיקלא לקריביה[ו]: **ה"ג לסוף אודי ליה.** ולא גרים דאיהו קרוב טפי אלא לא היה רוצה לחלוק עם רב אידי ונתן לו הדקל בחנם ולא בשביל שהיה קרוב יותר ומשום הכי קאמר רב חסדא הא איהו דאמר אנא קריבנא טפי שמרצונו נתן לך ולא בשביל שאתה קרוב יותר ואביי ורבא סברי כיון דאודי אודי (י) ומסתמא לא היה מוחל לו אלא מפני שהוא יותר קרוב ונשון אודי דחוק הוא וכן סברת אביי ורבא ואין לפרש דגרסינן דאיהו קרוב[ז] טפי והיה טוען (כ) דלא אכל פירות ולרב אידי היו לו עדים שאכל והא דקאמר איהו קאמר אנא קריבנא טפי פירוש מעיקרא והואיל וכן השתא נמי מהימנו במאי דאמר שלא אכלה במיגו שלא היה מודה וס"ל דאמרינן מיגו במקום עדים כדבסמוך דא"כ הוה ליה למימר הא איהו (ט) אמר לא אכלתי ואי בעי אמר אנא קריבנא טפי ועוד א"כ הוה ליה לאסוקי נמי הכא בהאי ליטנא כדמסיק בסמוך אבל לא סבירא להו הא דרב חסדא [מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן] וגירסת ר"ח נראה לר"י עיקר דלא גרים לסוף אודי ליה אלא גרם לסוף אייתי סהדי דאיהו קריביה ולא גרם קרוב טפי שלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה טפי מההוא גברא אלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה וההוא גברא לא היו מכיריס אם הוא היה קרובו או לאו ולא היה לו שום עדי קורבה ואפי' (מ) גרם טפי מצינו לפרש טפי מכל אותם שהיו העדים מכיריס לכך אוקמה רב חסדא בידיה דרב אידי דהוי רב אידי ודאי וההוא גברא[ח] ספק והיה רב אידי תובע גם הפירות כיון שהודה שאכל ורב חסדא פטר ליה במיגו דאי בעי אמר לא אכלי כי אמר נמי אכלי ודידי אכלי מהימנו[ט] (נ) ורבא ואביי סברי כיון שאכל פירות ואודי חייב לשלם ולא מהימנו במיגו הואיל והקרקע יולא מתחת ידו מן הדין דבקרקע ליכא מיגו[י] וא"ת והא לקמן (דף לד.) אמרינן אי דמיא (פ) לרבי אבא לחד סהדא ולתרתין שנין ולפירי דכשמודה שאכל פירות ואיכא חד סהדא שחייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע אבל אי ליכא חד סהדא לא היה חייב לשלם ואמאי נימא כיון שהקרקע יולא מתחת ידו גם הפירות ישלם וי"ל דהתם מיירי שאומר שאכלה שלא שנים והעד אינו מעיד אלא משתים דהתם ודאי אי לא הוה חד סהדא פשיטא דפטור אע"פ שהקרקע יולא מתחת ידו דאי מהימנו במאי דאמר דאכלה שלא שנים לא היה לנו להוליא הקרקע מידו כיון דאכלה שני חזקה[יא] וליכא למימר דנאמין לו שאכלה שלא שנים אבל לא נאמין שלקחה אלא בגזל אכלה כדאמרינן בהמזקין (גיטין דף נד: ושם) דנאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ספר תורה דלא דמי דהתם (ע) ד) (אף על פי שספר תורה) כיון שהוא ביד לוקח כאילו יש עדים שנכתבו לשמן (פ) מ"מ מפסיד שכרו כיון שמודה שאין חייבין לו כלום:

ומי

מסורת הש"ס

א) כתובות דף פז. [נעיל ה: ע"ש תוס' ד"ה אע"ג גיטין לד:], ב) [וע' עוסקת הרי"ף והרא"ש], ג) [שבועות מב:], ד) רש"ל ממ"ז,

גליון הש"ס

רשב"ם ד"ה לקוחה היא בידי בו' דאין נשבעין על הקרקעות. עיין לקמן דף קכח ע"א בכשב"ם ד"ה רלוכ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהדרנא ארעא כל"ל ותיבת לה נמחק: (ב) שם גבי אבוכון כל"ל ואות ד' נמחק: (ג) שם אלא בשבועה אכבשיה לשטר משכנתא בידי ואוכלה שיעור זוזי כל"ל ותיבת אלא נמחק: (ד) שם לקוחה היא בידי: (ה) שם אנא קריבנא טפי אתא ההוא גברא: (ו) רשב"ם ד"ה ה"ל אבי וכו' דבמשכנתא את נחית וכו' אין ב"ד יורדין וכו' כי גדלי יתמי ליתמי וכו' שיש עדיס שהלוהו ושבע. נ"ב נראה מכאן לפפי' מת תוך הזמן לא גבי מיתומים קטנים אבל אבוהם דכיון שהם קטנים מיישבין טפי לגרדי וכך היא דעת ר"י בפ"ק סוף דף ה' בד"ה ואפי' מיתמי וכ"כ בהגהת אשרי אם אבל האשירי בפ"ק סימן ט' תולק על זה אלא דאפי' מיתומים קטנים גבי במת תוך הזמן דלא מיישבין לגרדי תוך הזמן וכך היא דעת רוב הגאונים והכי נקטינן: (ז) ד"ה אהאי וכו' כמותן לך עכשיו את האילן: (ח) תוס' ד"ה אמור וכו' דמפרש בשילהי כל"ל ותיבת טעמא נמחק: (ט) ד"ה אכבשיה וכו' וגזלן דידעי דמעיקרא גזל שדה זו: (י) ד"ה ה"ג לסוף וכו' אודי דמסתמא: (כ) בא"ד שלא אכל פירות ולרב אידי היו לו עדים שאכל וקאמר רב חסדא הא איהו קאמר אנא קריבנא טפי: (ל) בא"ד הא איהו דאמר וכו' ועוד דהוה ליה למיפרך ולאסוקי נמי כל"ל ותיבת אי"כ נמחק: (מ) בא"ד ואפילו אי גרס' טפי: (נ) בא"ד מהימן ואביי ורבא סברי: (ס) בא"ד אי דמיא הא דרבי אבא לחד: (ע) בא"ד דלא דמי דהתם בספר תורה כיון כל"ל ותיבת אע"פ נמחק: (פ) בא"ד ומכל מקום:

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה ו סמג עשין פד טוש"ע מ"מ סי' קח סעיף יז:

מ ב מיי' פי"ד מהלכות טוען הלכה מ ועיין בהסגות ומגיד משנה סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמט סעיף כא:

מא ג מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף כ וסעיף כב וסי' קנ סעיף ו ועי' שם:

מב ד ה מיי' שם פט"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קלט ס"ד:

מוסף תוספות

א. שהיה חמור בעיניו אפי' להישבע באמת. ריטב"א. ב. ואיהו קים ליה בגויה דלית ליה צררי הלכך מצי למיפרע מהם. לא"ש. ג. ואפילו החזיק אחר שעבר זמנה. ריטב"א. ד. ואי משום [דהוה רק] שבועת היסית, מאי נפקא ליה מינה, בין בזו ובין בזו יש הזכרת שם. ריטב"א. ה. דלא מבטלינן חזקה משום קלא. רשב"א בשם הרמב"ן. ו. והההוא אמר אנא מקריבנא טפי, היה בא לזכות מחמת שהיה קרוב יותר אע"פ שלא היה ראוי לירש במקום [בנים], מ"מ לישנא דקריביה משמע קרוב יותר. רניו יוחנ. ז. [ולא] קשיא מאי טעמיה דרב חסדא, [דמיירי]. רמב"ן. ח. עיין רשב"א. ט. ולאו מגו במקום עדים הוא דהני סהדי לא קאמרי דאיהו לאו קריביה אלא דלא ידעי ליה. שם. י. מעתה אף הפירות יש להחזיר לרב אידי בר אבין, כיון שהודה שאכלם ובו', [ו]אינו בא לזכות בפירות אלא מכח הדקל. רניו יוחנ. יא. וא"ת לודי ליה דאכל תלת שנין נכי פורתא דלא קמה ליה חזקה בהכין ונפיק מינה פירי דההוא זמן, לא היא, דלחצאין לא מהימנין ליה. רשב"א.

רבינו גרשום

וכי גדולי יתמי אשתעי דינא בהדייהו משום האי דקאמרת הבא ליפרע מנכסי יתומים (קטנים) לא יפרע אלא בשבועה מיתומים גדולים קאמר אבל מנכסי יתומים קטנים אפילו בשבועה לא יפרע דהכי קי"ל אין מוציאין מנכסי יתומין אלא (ח) לאכילת רבית: לסוף אודי ליה ההוא גברא דתפיס דלא הוי קריב ליה כותיה. א"ל רב חסדא זהו שאומרים וכו' אמאי קא סמך מר אמלתיה דהאי דמודי ליה השתא. בזמן דהוי אכיל להו לפירי הוה קאמר דאנא קריבנא טפי ובדין אכל ולא מהדר לך דמי פירי. ואביי ורבא לא סבירא להו דרב חסדא אלא כיון דאודי אודי:

ח) נראה דל"ל אח"כ היתה רבית אוכלת בהן (והוא בעכיון דף כב ע"א):

ואי טעין ואמר לפירות ירדתי בו'. פי' תחלה כי ס"ל מאי בעית בהאי ארעא אע"ג דבשעה שאכל היה בעל השדה יכול לעכב ולא היה נאמן לומר לפירות הורדתני[א] מיהו כיון שכבר אכלו וזה בא להוציא נאמן לומר לפירות ירדתי ומ"מ מאי איריא משום דלא חציף תיפוק ליה משום דתפיס מידי דהוה אמטלטלין שאין עשויין להשאיל ולהשכיר דאי אמר לקוחין הן בידי נאמן וי"ל דאיצטריך טעמא דלא חציף אם לקטן והיה ברשות שאינו שלו דלא תפיס בהן ומ"מ כי לא אמר נמי לפירות ירדתי אלא דאייתי סהדי דאכל ב' שנים כי הך דשמעתין יהא נאמן בטענתיה במיגו דאי בעי אמר לפירות ירדתי לאו פירכא היא דאין זה מיגו שהרי בא לתבוע גם הקרקע[ג] ודוקא פירי דתרתי שנין הדרי אבל פירי דשנה שלישית לא הדרי דאי מהימן במאי דאמר שאכלה אלא שנין גם הקרקע תהיה שלו:

איזיל ואגדריה לדיקלא. פי' לגדור תמרים שעל הדקל דגדירה שייכא בתמרים ולא איירי בקלינת הדקל דל"כ ה"ל למימר ואיקטליה כדאמרי' בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מו. ושם) אר"נ האי מאן דנקיט נרגא ואמר איזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא כו' ורראה לר"י ולריב"ם שאם היה בא לקנות הדקל עצמו לא היה נאמן דדוקא פירות הוא דעבדי אינשי דמזבני אבל דקל אין דרך בני אדם למכור לקוץ תדע דאמרי' בפ' החובל (ב"ק דף לא: ושם) שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להרגו אתה אמרת לי לקצצו פטור ופריך מ"ב לא שבקת חיי לכל בריה וכו' משמע דאינו נאמן במיגו דאי בעי אמר מכרת לי לקצצו: **לא חציף אינישׁ.** ולא משום דקאמר בפרהסיא איזיל ואגדריה קאמר דלא חציף דאפילו ליקט בצנעא נמי שייך לא חציף איניש אם לא שלקחם דרך גניבה:

אי הכי אפילו ארעא נמי. למאי דפרישית לעיל דאינו נאמן אלא בפירות שלקט כבר אבל מכאן ואילך אינו נאמן אפילו בפירות אע"ג דשטרא[ד] בפירי לא עבדי אינשי צריך לפרש אפילו ארעא אם הוא טוען שהקרקע שלו שלקחה לא יחזיר פירות שכבר אכל[ד] אבל קרקע פשיטא שיחזיר דאינו נאמן להבא: **היינו נסבא דר' אבא.** לא אקרקע קאי דפשיטא שמחזיר הקרקע אחר שאין לו שנים עדים[ה] אלא השתא נמי אפירי מסיק וסבר השתא כאילו חד סהדא לאורועי למחזיק קאתי על הפירות שאכל ואינו יכול לכפור ולימא לא אכלתי וכאילו בא לחייבו שבועה על הפירות אם יכפור ויאמר לא אכלתי ואע"פ שמעיד שהחזיק בה ג' שנים כיון דאין אחר עמו הרי כאילו אינו מעיד על החזקה אלא נעשה עד אחד לתובעו פירות הכי ס"ד וטועה עד דאמר[ו] אבל

כיון דאודי אודי: [ו]זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה הוא והאי אייתי סהדי דאכל שני חזקה אמר רב חסדא [ז]מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבני ואכלתיה שני חזקה אזל אייתי סהדי דאכלה תרתי שני [ח]אמר רב נחמן [ט]הדרא ארעא והדרי פירי אמר רב זביד [י]אם טען ואמר לפירות ירדתי נאמן לאו מי [יא]אמר רב יהודה [יב]האי מאן דנקיט מגלא ותובליא [יג] ואמר איזיל איגדריה לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן [יד](אלמא) לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דיליה הכא נמי לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה אי הכי ארעא נמי ארעא אמרינן ליה אחוי שטרך אי הכי פירי נמי שטרא לפירי לא עבדי אינשי ההוא דאמר [טו] לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבנית ואכלתיה שני חזקה אייתי חד סהדא דאכלה תלת שני סבור רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסכא דרבי אבא [טז]דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דרבי אמי הוה יתיב ר' אבא קמיה אייתי חד סהדא דמיחטף חטפא מיניה אמר ליה אין חטפי ודידי חטפי אמר רבי אמי היכי

כיון דאודי. דשלא כדין החזיק עד עתה: **אודי.** ושלא פירות שאכל וכן הלכה: [ו] וש"ס ספרים שכתוב בהם **אייתי רב אידי בר אבין סהדי דהוה קרינ' אוקמה רב חסדא בידיה.** וגם ר"ח פי' כן. מ"ל רב חסדא אמאי קסמכת דאכלינהו לפירי אהודאת פיו הא עד השתא הוא טוען דאנא קרינא טפי והני סהדי דאייתת לא מסהדי דאנת קרוב ורחוי (ג) ליורשה והוא אינו רחוי ליורשה אלא אסהדי דאנת קרוב והאי לא ידעי ליה ומתוך שהוא יכול לומר לא אכלתי יכול לומר אין אכלי ודידי אכלי דאנא קרינא טפי שאין עדים מכחישים אותו בכך הלכך לא מפקינן מיניה: (הג"ה. לא היא (אלא) שהודה שאכל הפירות אלא כדמפרש הרב לבסוף דלא נהירא ליה שהודה על אכילת הפירות אלא עדים היו שאכלו ולא היה יכול לכפור ושרא ליה מריה דמי זה שאמר שהודה על אכילת פירות הלא לא הודה אלא על הקרקע ומכל מקום מאי דאכל עד השתא לא מפקינן מיניה כיון דליכא עדים בדבר שרב אידי היה קרוב יותר אלא על פיו של זה ואדיי ורבא סברי דכיון דאודי אודי ופיו מחייבו ממון ואי הוה גרסינן הא אמאי לית ליה לרב חסדא הא סברא ויש לפרש בענין אחר ובדוחק ולכן לא כתבתיו. ע"כ) ולא נהירא לי דהא לא מוכח הא סוגיא דשמעתא שהודה על אכילת הפירות אלא עדים היו בדבר ולא היה יכול לכפור[ה]: **האי אייתי סהדי דאכהיה היא.** עד יום מותם ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה השני: **אמר רב חסדא מה לו לשקר.** לזה שיש לו עדי חזקה במאי דטעין דשל אבותיו היא אי בעי הוה א"ל להאי שיש לו עדות [ד] זכות אבות מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה הלכך מיגו דמאי טעין הכי ויזכה בטענה זו והוא לא חשש לטעון כי טעין נמי של אבותיו אע"ג דמכחיש להו לעדים מהימן: **מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן.** כלומר כל טענה שאדם טוען כגון זה שאמר של אבותי ואתה רוצה לקיימה על ידי מה לי לשקר וטענה זו מכחשת עדים כי הכא לא מהימנינן ליה שהרי העדים מעידים שטענתו שקר והילך תקיימנה על ידי מה לי לשקר הלא ודאי משקר הוא וחזקת השלש שנים אינה כלום דהויא לה חזקה שאין עמה טענה והכי הלכתא: **איזיל ואייתי סהדי דאכלה תרתין שנין.** ועדיין היה מחזר לבקש עדות של שנה שלישית ולא מצא: **אמר רב נחמן הדרא ארעא.** דבתרתין שנין לא הויא חזקה: **והדרי פירי.** של ב' השנים שאכל אלא כדין דהא לא טעין מעיקרא אלים הייתי ולפירות ירדתי דמהימנינן ליה כדלקמן דשטרא לפירי לא עבדי אינשי. והני מילי בדאיכא סהדי דאכלינהו לפירי[א] אבל אי ליכא סהדי דאכלינהו לפירי אלא בהודאת פיו והוא טעין דזבנתיה מינך ואכלתיהו לפירי דארעא ופירי דידי נינהו ארעא כיון דלית ליה ראיה בשטר ולא עדי חזקה הדרא למרה ואייב שבועת היסת על הפירות דזבנינהו מיניה דמיגו דמאי (ב)אמר לא אכלתי פירות כי אם מעט כגון עייל כורא ואפיק טפי מכורא דבהכי הוה חזקה כדלקמן [לו.] כי אמר אכלי טובא ודידי אכלי מהימן דאין כאן מה לי לשקר במקום עדים שאין יודע אם נקח קרקע זו מבעליה אם לא אלא לפי שאבד שטרו בתוך ג' שנים מפסיד ולא דמי להא דאדיי ורבא דפליגי עליה דרב חסדא לעיל [ע"ב] דהתם כיון דאיתבירא מילתא דרב אידי קרוב טפי הרי נודע שאין לו חלק בקרקע ופירות שאכל אלא כדין אכל ואפי' בהודאת פיו ליחייב: **אמר רב זביד אי טעין כו'.** מילתא באפי נפשה היא. והכי קאמר אם מתחילה כשטענו בעל הקרקע מאי בעית בהאי ארעא אילו לא השיב לו מינך זבינתה אלא לפירות ירדתי כדין אריס למחצה נשלים ונרביע או שמכרת לי פירות עד עשר שנים: **נאמן.** במה שאכל למפרע ובשבועת היסת דזבינהו מיניה ואע"ג דאיכא סהדי דאכלינהו לפירי ושאין הקרקע קנוי לו דלא חציף אינש למיחת באדמתא דחבריה ולמיכל פירי דחבריה בחנם כדמפרש ואזיל. ומיהו מכאן ולהבא לא יאכל בלא עדים ושטר שקנה הפירות דל"כ כל אדם ירד לקרקע חבירו ויאכל פירותיו ויאמר לפירות ירדתי מאחר שלא נחוש לערעורו של בעל הקרקע: **מגלא ותובליא.** כלי גודרי תמרים המגל לגדור ותובילא חבל לעלות לדקל מרוב גובהו. וי"מ תובילא סל לקבל פירות: **ואמר.** בפניו: **איזיל ואיגדריה לדיקלא דפלניא.** כלומר אלקוט הפירות: **מהימן.** ושבקין ליה ב"ד ללקט הפירות בלא עדים ושטר אחרי שאין ידוע שהבעלים מוחין בדבר קודם לקיטה ואם אתא חבריה וטען להד"מ אחר שליקט האילן לית עליה אלא שבועת היסת אבל מקמי דליגדריה אתא מריה דדיקלא ואמר להד"מ לא מהימן מלקט עד דמייתי ראיה. ודוקא בשטען מתחילה לפירות ירדתי נאמן במה שאכל כבר אבל אם מתחילה טען מינך זבינתה ואח"כ טען לפירות ירדתי שמכחיש דבריו הראשונים אינו טוען וחוזר וטוען: **אי הכי אפי' ארעא נמי.** כי טעין דזבינתה מינך ליהמנוהו בלא עדי חזקה דלא חציף אינש למיחת באדמתא דלא דידיה היא ולמיכל פירותיה: **פירי נמי.** נימא אחוי שטרך: **היינו נסכא דר' אבא.** דין זה דומה לאותו דין של נסכא דר' אבא. ולא נלמוד מדר' אבא היו צריכין למילתא דפשיטא היא שישלם הקרקע אחרי שאין לו שני עדים ודומיא בעלמא מדמינן אותו. אי נמי לכך היו מדמין אלא דינא לנסכא דר' אבא כי היכי דלהדר פירי עם ארעא דהוי כמי שיש עדים דאכל פירות דבלא עדים לא מהדרי פירות כדלעיל דרב נחמן אלא קרקע לאחוד:

היכי

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פט"ז מהל' טוען סלכה ו סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמה סעיף ג:

מד ב מיי' שם פ"ט הל' ו סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קלו סעיף ח:

מה ג מיי' שם ועי' בהשגות ומגיד משנה טוש"ע שם ס"ב:

מו ד מיי' שם פ"ד הל' ח וסי"ד הל' ו סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' עה סעיף יג וסי' שסד סעיף ג וסעיף ד:

רבינו גרשום

הדרא ארעא והדרי פרי. דאכל למפרע כיון דלא אסהידו אתלת שנין הדרא ארעא והדרא פירי. אמר רב זביד. אמאי הדרי פירי והא אי טעין ואמר לפירות ירדתי' שנתמשכנה לו במשכנת' דסוריא או אריס אני בה נאמן. האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ולפי שהדקלין הם גבוהין כשרוצין ללקוט התמרים ח) מביאין מגל ארוך ומשימין תובליא שהוא סל בראש עץ ארוך ומגביהין הסל כנגד התמרים וחוחכין אותם במגל ונופלים התמרים בסל כדי שלא יפלו התמרים לארץ ויתבקעו ויתפלחו: אי הכי. להיכא דאחזיק בקרקע תרתין שנין אמאי לא אמרינן לא חציף אינש דאכל ארעא דלא דידיה ולא מסלקינן ליה ומשני ארעא אמרי' ליה אחוי שטרך:

ח) עי' בערוך ערך תבליא.

מסורת הש"ס

ו) נעיל דף לא., ב) [שם וש"נ], ג) [נעיל כט.], ד) לקמן דף לו., ה) [שם ליתא אלא הכל דברי רב יהודה הן וברב אלפס בסוגיין דף קצא. קעב. גריס מאי טעמא לא חציף וכו' וכ"כ רב אלפס עוד בשבועות פ"ו דף שיד:], ו) שבועות דף לב: ולף מז., ז) [חוזר לע"ל], ח) [ע"כ שייך לשם],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותובלי' בידיה ואמר: (ב) שם דאמר ליה לחבריה: (ג) רשב"ם ד"ה ויש ספרים וכו' וכלאי ליורשו והוא אינו רחוי ליורשו: (ד) ד"ה אמר רב חסדא וכו' עדות אמות כל"ל ותיבת זכות נמחק: (ה) תוס' ד"ה לי הכי וכו' דשמעת לפירי וכו' אפי' אינעא אפי' אם הוא: (ו) ד"ה היינו וכו' דאמר להו אביי וכו':

הגהות חו"י

(א) נ"ב לפי פירושו ר"ל דיש עדיים כמה אכל: (ב) נ"ב לפי זה ה"ה באין עדים ונעגן קנימי ממך ועדיין לא החזיק ג"ש ג"כ לא משלם פרי מש"כ לטעם שכתב הרמב"ם הובא בש"ע סימן קמה ס"ג וכש"כ שם:

מוסף רש"י

זה אומר של אבותי. היה הקרקע והרי היא שלי (לעיל לא.). מה לו לשקר. לזה המחזיק במאי דטוען דשל אבותיו וירקה מהם אי בעי אמר מו' והלכך בהאי מיגו מהימנינן ליה (שם). מה לו לשקר במקום עדים. כלומר ע"י האי מיגו דמה לי לשקר לא יזכה בקרקע, שהרי עדים מכחישים את דבריו שאומרים דשל אבותיו לאידך היא ונגם החזקה אינה כלום שהרי אין עמה טענה כי אם טענת שקר (שם). והדרי פירי. שלי שתי שנים (לעיל כט.). נסכא. תחיכת כסף מוזקן, לשון (ישעיה מ) הפסל נסך חרש (שבועות לב.). חטפי ודידי חטפי. שלי חטפתי, שאתה גזלתו ממני (שם).

מוסף תוספות

א. [ד]בחזקת בעלים עומד. ריטב"ש. ב. [ד]כאן וכו' אמרינן מיגו להאמינו בפירי דאכיל, אע"ג דלא מהימן בגופה דקרקע, [ד]הא דלא מהימנינן ליה בגופה דקרקע וכו', משום דריעא טענתיה דאמרינן ליה אחוי שטרך וכו', ולכן לענין פירי כיון דאיכא מיגו מהימן אע"ג דריעא טענתיה. ריטמ"ק בשם ריטב לא נודע למי. ועיין המב"ן. ג. [ד]ליכא למימר מה לי לשקר שהרי להנאת עצמו רוצה לשקר. המב"ן. ד. ואפי' כשאכל בעדים, ואמאי אמרינן דהדרא ארעא והדרא פירי. ריטב"ש. ה. דהא אית למערער עידי אבות ולא שייך ביה נמי שבועה דעד אחד, שאין נשבעין על הקרקעות שבועה דאורייתא. שם.

היכי נידיינוה דייני להאי דינא. שאילו היו שנים מעידים אותו שחטף היינו מחייבין אותו לשלם שאין אדם נאמן לחטוף דבר מיד חבירו ולומר שלי אני חוטף אע"כ יש לו עדים דהעמד ממון על חזקתו וזה המוחזק בו אין אדם יכול להוציאו ממנו בלא ראיה והחוטף ממנו גזלן גמור ואי נמי לא היה כאן עד אחד שחטף כי אמר נמי חטפי ודילי חטפי מהימן מיגו דאי הוה בעי הוה אמר לא חטפי שהרי אנו רואים אותו מוחזק בממון אי נמי כי איכא חד (ב) שחטף אילו היה זה מכחישו לומר לא חטפתי היה נשבע שלא חטף להכחיש העד דעד אחד קם הוא לשבועה וגו' דרכים הללו היה הדין פשוט אבל הכא דאיכא עד אחד שחטף וזה אינו מכחישו אלא מודה שודאי חטף ודילה חטף היכי נידיינו דייני להאי דינא: **נישלם.** דהא מודי שחטף ולא כל הימנו של חוטף לומר שלי חטפתי דהעמד ממון על חזקתו: **ליכא תרי סהדי.** דחטף ובמיגו דאי בעי למימר לא חטפתי מהימן נמי למימר דידי חטפי: **ליפטריה.** (ג) משום דאי מיגו איכא חד סהדא ואי אמר לא חטפי הוה בעי אישתבועי להכחיש את העד: **נישתבע.** את השבועה שהעד מחייבו אינו יכול דהא מודי דחטף והעד מחייבו לישבע שלא חטף להכחיש את העד דהכי משמע קרא (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת וגו' לשלם ממון שהוא כופר והעד מחייבו לא יקום אבל קם הוא לשבועה[ב] להכחיש את העד שלא חטף בממון זה וגבי הך שבועה פסול (ד) כגזלן אבל כל שבועות דהא לית ליה למימר לישתבע דדילה חטף שאין זו שבועה המוטלת עליו ולמפטריה בלא כלום אי אפשר שהרי הורע כחו של מיגו: **א"ל רבי אבא הוה.** ליה להאי חוטף כו'. וה"ג איכא למימר כי האי גוונא כי הוו תרי סהדי דאכלה שני חזקה מוקמינן לה בידא לדוקא ליכא סהדי דאכלה שני חזקה מפקינן לה מיניה ומהדרינן למרה איכא חד סהדא דאכלה שלש שנים לישתבע דעד אחד לשבועה קם אפי' לא הוה קרקע לא משבעינן ליה על מאי דאסהיד סהדא דלא כפר ליה אלא מודי ליה דאכל וטוען אין אכלי ודילי אכלי: **א"ל אביי מי דמי.** לרבי אבא: **הכא.** בדר' אבא הוה חד סהדא לאורועי לחוטף קאתי דהא מסהיד ליה שחטף והורע כחו של מיגו דחוטף ומחייבו שבועה ומתוך שלא יכול לישבע משלם דאילו אתא חד סהדא שמעיד כמותו שראוהו שחטף מפקינן לה מיניה דחוטף ולא תועיל לו שבועה אפי' אם יוכל לישבע: **הכא.** בדין קרקע זה דהוא סהדא לסיועי (ה) ליה קאתי שמעיד שהחזיק בה שלש שנים וזכה בה דאי איכא חד סהדא אחרינא עם זה מוקמינן ליה בידא דמחזיק והילך תאמר שעל יד עד זה יתחייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם והרי לא בא להורע כאן ומ"מ זה יפסיד הקרקע שהרי אין לו עדי חזקה: **אלא אי דמיא** (ו) **לנכסא דרבי אבא לחד סהדא ולתרתין שני ולפירי.** כגון ראובן דתבעיה לשמעון וא"ל גזלתה לאבאי ואכלת פירותיה שנתים וא"ל שמעון זבנתה ניהלי ולית (ז) לשמעון עדי חזקה דהיא הוא לאהדורי אבאי למרה מכיון דלית ליה עדי חזקה ולפירי משתבע דבזביניה אכלתיון דקי"ל הפה שאסר הוא שהתיר ואע"ג דמהדר לה לאבאי פירי לא מהדר דהא ליכא סהדי דאכיל דאכיל הפירות ומיגו דיכול למימר לא אכלי כלל יכול למימר נמי אכלי בזביני ולית ליה עלה אלא שבועה אבל אי איכא סהדי דאכל פירי תרתין שני מחייבין ליה להדורי אפי' פירי כרב נחמן דאמר [גב:] הדרא אבאי והדרי פירי ואייתי ראובן חד סהדא דאכל פירי תרתין שני וכגון שמעיד שלא אכל כי אם ב' שנים דלאו לסיועי לשמעון קאתי אמר שמעון אין אכלי ודילי אכלי שקניתי הקרקע והפירות אפס לא זזהרתי בשטרי הא הוא דאיכא לדמויי לדרבי אבא דאמרינן היכי נידיינו דייני להאי דינא ניחייביה להדורי פירי ליכא תרי סהדי דאכליהו ואי משום דאודי הא טעין ואמר דילי אכלי וכה"ג ליכא הודאה לחיובא ניפטרייה במיגו הא איכא חד סהדא דאמר דאכליהו לפירי תרתין שני ואינו יכול לכפור בדברי העד לישבע לשקר ניחייביה שבועה בעד אחד דאי הוו תרוייהו מחייבי ליה ממונא וכ"מ שנים מחיינין אותו ממון אחד מחייב אותו שבועה[ג] כי אמרי' עד אחד לשבועה אתי היכא דקא כפר במאי דמסהיד (ח) סהדא חד הוא דמשתבע דלא היו דברים מעולם אבל הכא הא קא מודי דאכל אלא טוען טוענין אבל אי אמר דאכלי אבאי דאכל אבאי דאכל אבאי דאכל

ההוא ארבא דהוו מינצו עלה בי תרי האי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא אתא חד מינייהו לבי דינא ואמר תיפסוה (ו) אדמייתינא סהדי דדידי היא תפסינן או לא תפסינן רב הונא אמר תפסינן רב יהודה אמר [א]לא תפסינן אזל ולא אשכח סהדי אמר להו אפקוה וכל דאלים גבר מפקינן או לא מפקינן רב יהודה אמר [ב]לא מפקינן רב פפא אמר מפקינן והלכתא לא תפסינן והיכא דתפס לא מפקינן: זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי (ו)אמר רב נחמן [ג]כל דאלים גבר ומאי שנא (ז)משני שטרות היוצאין ביום אחד דרב

לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם והיינו כר׳ אבא ומיהו איכא למימר דר״נ דמוקי מתני׳ [א] כר״מ וכמו שמפרש ר׳ אבא [ב] הוא סבר כר׳ יוסי אבל עוד קשה דבשמעתין משמע דהלכתא כר׳ אבא מדקאמרינן סבור רבנן קמיה דאביי למימר דהיינו נסכא דר׳ אבא וקאמר נמי אלא אי דמיא לרבי אבא כו׳ ובכ״מ קי״ל כרב נחמן בדיני ועוד תימה דהתם גבי יתומים מן היתומים קאמרי רב ושמואל דאם מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ומתוך שאין התובעין יכולין לישבע פטור הנתבע ור״א פליג עליה (שם מח.) וקאמר יורשין נשבעין שבועת יורשים ונוטלין והיינו כרבי אבא דמתוך שאינו יכול לישבע או תובע או הנתבע משלם הנתבע ומסיק התם דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרבי אלעזר עבד ומפרש ר״ת דרב נחמן שפיר סבר כר׳ אבא בנסכא ובמנה יש לי בידך וא״ל אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע ודוקא בשניהם חשודין פסיק רב נחמן כר׳ יוסי דאמר יחלוקו ורבי אבא בשניהם חשודין מודה לר״נ דהלכה כרבי יוסי וטעמא משום דקנסינן שכנגדו לפי שהוא חשוד הלכך מפסיד החלי אבל בעלמא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם [ג] והא דקאמר התם דרבותינו שבא״י ר׳ אבא לאו למימר דר׳ אבא סבר לה כר״מ אלא דייק כיון דר׳ אבא בעלמא סבר דמתוך שאינו יכול לישבע משלם אית לן למימר דאיהו מפרש מילתיה דר״מ דחזרה שבועה למחויב לה והלכה כר״נ בשניהם חשודים [ד] וכר׳ אבא בנסכא ודוקא ביתומים מסקינן דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כר״א עבד דאמר הכא דלא לוסיף עלה [ה] אבל אין לפרש (ג) טעמא דרב נחמן דאמר משום דר׳ אבא דכיון דשניהם חשודים ה״ל כאילו תרוייהו מחויבים שבועה ואין יכולין והלכך כל אחד מפסיד חלי ורבי אבא סבר כיון דעיקר שבועה על הנתבע ואין יכול לישבע משלם הכל דא״כ ר׳ אבא ורב נחמן מנו סברי שפיר כרב ושמואל ביתומים מן היתומים כי מת לוה בחיי מלוה ומפסידין בני מלוה כיון דאין יכולין לישבע ואין נוטלין כמו שמפסיד שכנגדו חשוד על השבועה החלי שאינו נוטל כשגם הוא חשוד ובפ׳ כל הנשבעין (שבועות דף מז.) משמע כל הסוגיא דרב ושמואל פליגי אדרב נחמן ואדרבי אבא [ג] [ו] וע״כ צ״ל ע״כ לרבי אבא וכן לרב נחמן מתוך שאינו יכול לישבע אפילו התובע משלם הנתבע כדפרי׳ [ז]:

ההוא ארבא דהוו מינצו וכו׳. הדין כל דאלים גבר וא״ת מ״ש משניס לוחזין בטלית דאמר בריש פ״מ (דף ב. ושם ד״ה ויחלוקו) דיחלוקו ומפרש ר״ת דלוחזין שאני דכיון דשניהם מוחזקים אין לנו להניח שיגזול האחד לחבירו דחשיב כאילו אנו יודעין שיש לשניהן חלק בה שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו כדאמרי׳ גבי נסכא דר׳ אבא דאע״ג דאמר דידי חטפי חשבינן ליה גזלן ומייב לשלם כאילו הוא ברור שהיתה הנסכא של אותו שהיה מוחזק בה [ח] והא דמדמי ליה התם טלית לשאר [יהא מונח עד שיבא אליהו] אע״ג דבשאר דהתם אין שום אחד מוחזק [ט] צ״ל דשאר נמי חשיב להו כאילו שניהם מוחזקים בו כיון דמכח שניהם נפקד ולריב״א נראה דלאו דוקא לוחזין מדמדמי לה לשאר [י] ודשמעתין איכא לשנויי כדמשני התם אפי׳ תימא ר׳ יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא אימור תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה הכי נמי באדבא כיון דאיכא רמאי [יא] לא יחלוקו אלא הוי דינא כל דאלים גבר והא דלא אמרינן בשניהם שהפקידו כל דאלים גבר משום דלא מפקינן כדאמרינן הכא אי תפסינן לא מפקינן אבל מ״ד מפקינן לא אתי שפיר ומאי פריך נמי בסמוך מב׳ שטרות וממתליף פרה בחמור והא התם ליכא רמאי ואין נראה (ג) דהא האי טעמא לא מסיק אלא לאוקומי מתני׳ כר׳ יוסי אבל לרבנן קאמר התם האי מנה ודאי דחד מינייהו הוא אבל טלית דאיכא למימר דתרוייהו הוא יחלוקו [יב] ולהסיא טעמא ה״נ הוה לן למימר יחלוקו דאפשר להיות דהוה אדבא דתרוייהו ועוד פי׳ ריב״א דהיכא דלוחזין אפי׳ איכא רמאי יחלוקו כדתניא התם בפ״ק (דף ז.) גבי שנים לוחזין בשטר וקשיא לר״י דא״כ היכי פריך לפירושו (שם דף ג.) והא נמי כשאר דמיא דאיכא למימר לוחזין שאני דהא מהניא אפילו היכא דאיכא רמאי ועוד מאי פריך התם (דף ז.) ולית ליה לרבי מתני׳ דשנים לוחזין בטלית הא ע״כ יש חילוק בין דין טלית דבטלית אפי׳ אין לוחזין יחלוקו ובשטר כי אין לוחזין הוי דין כל דאלים גבר: **רב** הונא אמר תפסינן. פי׳ הקונטר׳ משום דמפקינן ורב יהודה דאמר לא תפסינן משום דאי תפסינן לא מפקינן ואין נראה לר״י לתלות זה בזה מדלא פליגי הנהו אמוראי גופייהו במפקינן הגך דפליגי בתפסינן [יג] לכך נראה דר״ה דאמר דתפסינן אפי׳ למאן דאמר לא מפקינן דמהימנינא ליה שיבא עדים [יד] ורב יהודה דאמר לא תפסינן אפי׳ למ״ד מפקינן היינו היכא דתפסינן כבר אבל לכתחילה לא תפסינן דחיישינן דלמא לא מייתי עדים ולא נדע לברר של מי הוא ומי להחזיר [טו] ולכך אין לנו ליכנס בדבר: **ומ״ש** משני שטרות בו׳. בשטרות מכר או מתנה איירי ולכך לשמואל דאמר שודא לא דמיא להא דתנן בפ׳ מי שהיה נשוי (כתובות דף לג.:) היו כולן יוצאות ביום אחד ואין שם אלא מנה אחד כולן מוקמות בשוה דהתם בשעבוד איירי דאין שעבוד חל אלא מאותה שעה שמוכיח מתוך שטר שמתחיל השעבוד דהיינו ממחרת יום שנכתבו דביום שנכתבו אין מוכיח מתוך השטר מתי התחיל אם בבקר אם בערב אבל מתנה או מכר כל הקודם באותו יום עצמו זכה:

עין משפט נר מצוה

מט א ב מיי׳ פ״י מהל׳ טוען הל׳ ו סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ קלט סעיף ג:
נ ג מיי׳ שם פט״ו הל׳ ל סמג שם טוש״ע ח״מ שם סעיף ו וסי׳ קמו סעיף כב [וכרב אלפס עוד בכתובות פ״ט דף קי:]:

רבינו גרשום

תפסוה. ברשותייכו בכח ב״ד לפי שאיני מאמינה לו דשמא ימכרנה: אמר להו. הואיל ולא מצאתי עדים אפקוה מרשותייכו ואותבוה בינינו כדמעיקרא וכל דאלים בכח יותר להוציא מיד חבירו גבר ותהא לו עד שיביאו עדים ואח״כ נותן למי שהעדים מעידין: רב יהודה אמר. הואיל דתפסוה בית דין מזה (חדא) לא מפקינן מידם עד דמייתי חד מינייהו סהדי. והלכתא לא תפסי׳ לכתחלה דשמא מבדה ונתן עינו בה וחיאך נוציאנה מיד זה בדברו של זה ואי תפסוה לא מפקינן: ומ״ש משני שטרות היוצאין ביום אחד. שהיו שניהן באין שהלוה לו כאחד ביום א׳ ולכל א׳ מהם משועבד קרקע ומכרו לא׳ והן באין לטורפן ואין שטר א׳ מהם מוקדם מחבירו:

מסורת הש״ס

ו) [גיטין ס:], ז) כתובות לד., ג) צ״ל ואם כן,

הגהות הב״ח

(ו) גמ׳ תיפסוה עד דמייתינא: (ב) תוס׳ ד״ה (בע״א) וכל וכו׳ דטעמא דרב נחמן דאמר יחלוקו משום דכיון כל״ל ומיגות דר׳ אבא ממקמ: (ג) ד״ה ההוא וכו׳ ואין נראה לר״י דהא:

מוסף רש״י

משני שטרות היוצאין ביום אחד. מכר שדה אחת לשני בני אדם ביום אחד (כתובות צד.).

מוסף תוספות

א. דהשואל. תוס׳ שבועות מז. ב. [ד][מקומה היינו למחרייב לה. תוס׳ ב״מ לז: ג. ו[אפילו התובע אינו יכול לישבע, משלם הנתבע. תוס׳ בסוכה״ד. ועיין תוס׳ שבועות מז. ד. דקיי״ל כוותיה בדיני. תוס׳ שבועות סט. ה. ולא בפוגם את שטרו. סט. ושמא הטעם הוא דבעלילה מועטת יש לנו להקל על היתומים שלא להוציא ממון מהם. תוס׳ ב״מ צא. ו. ואם בני הלוה נמי חשיבי דאין יכולין לישבע מ״מ לא יפסידו כי אם החצי ואמאי לר׳ אלעזר נשבעין ונוטלין הכל ומשמע דר׳ אלעזר הוי כר׳ אבא ור׳ נחמן. שבועות סט. ז. ולרב ושמואל אית להו דאפי׳ בשבועו[ת התובע], מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד הכל, ובשניהם חשודין נמי מפסיד התובע הכל, דחזרה שבועה לסיני. סט. ועיי״ש. ח. [והכא] היתה מונחת בסימטא, שאין אחד מוחזק יותר מחבירו. ריטב״א. ט. [ו]כשם שאין מוציאין מידם לומר כל דאלים גבר, אין מוציאין מידם לומר יהא מונח. רמב״ן ב״מ ב. י. [ד]סובר דההיא דשנים שהפקידו אצל אחד לא מקריא תפיסה. שיטמ״ק ב״מ ב. יא. [ד]קאמרי דידי היא שאני עשיתיה אז שירשתיה מאבותי, אבל אומר דידי היא סתם, חולקין בשבועה. רמב״ן ב״מ ב. יב. ואין זו אותו טעם דרמאי דא״כ הו״ל למימר לישנא דקאמר גבי ר׳ יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא איכא למימר תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה, אלא ודאי לרבנן אע״פ שבטענותיהם אחד מהם רמאי כיון דאיכא למימר דתרוייהו היא פלגי. תוס׳ הרא״ש ב״מ ב. יג. ולא היה לו להניח רב הונא ולהזכיר בה רב פפא שהיה מן האמוראים האחרונים. שיטמ״ק. יד. ולא חיישינן בביטול דינא דכל דאלים גבר, כיון שאין אנו יודעים אם יגבר מי אשר אלה לו. רגיעויזס. טו. ונמצא שאנו מבטלין דינא דכל דאלים גבר. רגיעו יוזס.

דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר (א)[א] **שודא דדייני התם ליכא למיקם עלה דמילתא הכא איכא למיקם עלה דמילתא ומאי שנא מהא** (ב)[ב] **דתנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה** (ג)[ג] **התם להאי אית**

הקדמה בשעות אלא בירושלים כדאמרי' בכתובות (ג) גבי ההוא עובדא דאימיה דרמי בר חמא בגפרא כתבתיהו לנכסי לרמי בר חמא וברמשא כתבתיהו למר עוקבא בר חמא ואוקמיה ביד (ד) רב עוקבא אע"פ שהוא אחרון ומשום הא טעמא אטו בירושלים יתבי דכותבין שעות וכיון שלא פירש לו לאובן לשמעון השעה נמצא שלא זיכהו בכתב זה עד הערב הואיל ולא נתפרש בו שעת שחרית ונמצאו שניהם שוין: **יחלוקו.** דספיקא הוא ואיכא למימר הכא המוציא מחבירו דאין מ' מוחזק (ה) מחבירו: **שודא דדייני.** לאומו שיהא נוטה לב הדיינים שהיה הנותן אוהבו או קרובו יותר דודאי ההוא גמר ומקני לו יתנו את הקרקע ושמא (ו) זכה בעל הקרקע בשלו אבל כשאתה אומר יחלוקו בודאי אחד נטל אחד כדין: **שודא.** לשון השלכה ירה ביס (שמות טו) [מתרגמינן] שדי בימא. ולעיל נמי אימא רב נחמן חלוקה או שודא ואמאי אמר כל דאליס גבר: **התם.** בג' שטרות ליכא למיקם עלה דמילתא היום או למחר שיבא האחד עדים ויטול שהרי השטרות שוין בזמנן ואפילו אם יבאו עדים ויעידו זה נכתב ונמסר בבקר וזה בערב הלא אין הקדמה בשעות כמו שפירשנו למעלה וליכא למימר שמא זה נמסר תחלה יום או יומים או חדש ואחר כך נמסר השני לשני דמאחר שנכתבו ביום אחד מסתמא גם ביום אחד נמסרו כמו שמוכיח לשון הכתוב בשטר הלכך רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני דהואיל ואין לברר לעולם הדין עם מי משתדלין ב"ד בדינן ודינן אותו אבל הכא בהאי קרקע דליכא לא שטר ולא (ד) עדים ואיכא למיקם עלה דמילתא אם יבאו ויעידו של מי הוא הלכך אין כאן לומר חלוקה ושודא דשמא יבאו עדים ויסתרו את הדין שדנו ב"ד הלכך אין ב"ד מזקקין להם לדון דין שסופו לבא לידי עיוות אלא מניחים אותן וכל דאליס גבר עד שיבאו עדים ויברר הדבר: **ומ"ש.** הא דרב נחמן ממחליף פרה בחמור וכיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא דמטלטלין נקנין בחליפין כדתנן בקדושין (דף כח.) כל הנעשה דמיס באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ולכך אין הדבר ידוע הולד של מי הוא שהרי לא ראה עדיין את פרתו אבל במכירה בדמים לא מצי למינקט דאין מעות קונות ויחזרו בהן ואילו משכה לביתו אחר מתן מעות הו לא מצי מוכר למימר בראשתי ילדה הא בביתא לוקח קיימא הלכך נקט חליפין בחמור ופרה ולא דמים. ובפ' השואל [ב"מ ק.] פריך ונחזי בראשת דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ומשני דקיימא בחגם. ומכירה נקט גבי שפחה לעבד נקנה בכסף [קדושין כב.] אלא משיכה ומשכתן מעות נקנית לו השפחה בכ"מ שהיא והלכך אין ידוע בראשת מי ילדה שהרי לא ראה אותה הלוקח בשעת מתן מעות: **יחלוקו.** והא הכא דליכא למיקם עלה דמילתא אם יבאו עדים ויעידו בראשת מי ילדה ואפילו הכי לא אמרינן כל דאליס גבר וקשיא לרב נחמן: **התם.** גבי המחליף פרה בחמור לתרוייהו אית להו דררא דממונא שהפרה והשפחה של שניהם היתה בזה אחר זה וכל אחד ואחד טוען פרתי ושפחתי ילדה בהיותה בראשתי אי נמי בשעת חליפין ילדה ואין לברר של מי הוי הולד הלכך יחלוקו. ושודא דדייני ליכא למימר הכא אפי' לשמואל דלא שייך למימר אלא גבי מתנה לשנים שיראו ב"ד למי אוהב יותר דלדידיה גמר ומקני אבל הכא בדרב נחמן שזה אומר של אבותי כו': (ה) **אי דמר לא דמר.** לא היתה הקרקע של אידך מעולם. וי"מ הא' ומאי שנא מהמחליף כו' דלדשמואל פריך דקאמר שודא והכא חזינן יחלוקו ואינה שיטת הגמרא דהא בכתובות בפרק מי שהיה נשוי [לד.] איתא עיקר מילתייהו דרב ושמואל ופריך התם פירכי אחריני ומהכא לא פריך כל שכן הכא דלמרמי אדרב נחמן נקט לה הכא למילתייהו: אם

אם קונה בכסף או בחזקה או בחליפין דאין השטר עומד אלא לראיה מודה רב דאמרינן שודא דאין צריך שיהא ניכר מתוך עדי החתימה כיון (ו) דאין אלא לראיה לאותו לשון לא פריך מרב הכא דהתם בדין הוא של שניהם כיון דביום אחד נתמנו (ג) אלא משמואל פריך ולפי"ת דפי' שודא דדייני מה שירלה הדיין יעשה אתי שפיר דהכא נמי בזה אומר של אבותי שייך שודא דדייני אבל לפ"ה שמפרש שודא למי שנראה לדיין שהיה אוהבו יותר קשה דבזה אומר של אבותי לא שייך שודא ויש לדחוק ולפרש שיתנו הדיינים למי שנראה אמיתי בדברים יותר (ו) ועוד דלהוא ליטנא דמי שהיה נשוי (כתובות דף לד: וסס) דמוקי פלוגתא דרב ושמואל אליבא דר"ש וס"ל לרב דחלוקה עדיפא אתי שפיר דפריך (ז) מרב ואותו לשון הוא עיקר כדמוכח התם מברייתא: **ושמואל אמר שודא דדייני.** היינו כר"ש דאמר עדי מסירה כדתי דלר"מ לא הוה אמר שודא ונראה דהא דאמר (ח) בפרק מי שהיה נשוי (שם) כתב לאחד ומסר לאחר לזה שמסר לו קנה אע"פ ששטר הא' נכתב קודם ונראה דהיינו דוקא שנכתבו ביום אחד הלכך הקודם במסירה זכה הואיל ואין ניכר מתוך השטר הא' שקדם אבל נכתב בב' ימים לזה שנכתב תחלה קנה שניכר מתוך החתימה שזה נכתב קודם אע"פ שמסר לזה מתחלה קנה דאמ"כ כשמסר גם לזה זכה משעת חתימה דה"ק אבי בפ"ק דב"מ (דף יג.) עדיו בחתומיו זכין לו והשתא אתי שפיר דהא שמואל סבר הכא כר"א ובפ"ק דב"מ דחיק גמרא לאוקומי שמואל כאבי ועוד דבפ' זה בורר (סנהדרין דף כח:) גבי ההיא מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי משמע דסבר אבי כר' אלעזר דפריך מרב יוסף דקאמר זיל אקנייה בעדי מסירה כר"א ופריך אבי והא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול[ד] וזהו דוחק (ט) דאליבא דרב יוסף קאמר וליה לא סבירא ליה: **שודא** דדייני. נראה לר"ת למי שירלה הדיין ליתן[ה] ולא כפ"ה שיאמרו דעתו של נותן דהא בסוף פ"ק דגיטין (דף יד: וסס ד"ה וכאן) גבי הולך מנה לפלוני (י) קאמר מה שירלה שליח יעשה וקרי ליה התם שודא ובפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עד. וסס ד"ה שודא) נמי אמר נחמן הדיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי בד"א כשבעלי דיינין עומדים לפניו אבל אין בעלי דיינין עומדים לפניו אינו נחמן ופריך ויהדר ויודייניה ומשני בשודא דדייני ואי כפ"ה אכתי ניהדר לאמוד דעתו של נותן[ו] ובהדיא בירושלמי אמר לאיזה מהן שירצו ב"ד להחליט[ז] מחליטים ולא א"כ יתן למי שיתן לו שכר וי"ל דכל דיינא דמקבל אגרא לאו דיינא הוא ומה שפר"ח דקבלה בידינו דלא אמרינן שודא אלא במקרקעי אין נראה לר"י דהא גבי הולך מנה לפלוני (כ) גבי שליח מייתי לה בספ"ק דגיטין (דף יד: וסס) עוד פירש דדוקא דיין מומחה עושה שודא דהא רב ששת גברא רבה הוה ואמר ליה רב נחמן מר לאו דיינא הוא[ח] וגבייה אימיה דרמי בר חמא (ט) ורב עוקבא בר חמא בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף לד.):

ומאי שנא מהא דתנן המחליף פרה בחמור כו'. אין להוכיח מכאן דהלכה כסומכוס מדפריך מייה דעד כאן לא פליגי עליה התם בהשואל (ב"מ דף ק.) אלא משום דאזלינן בתר חזקה דממונא ומוקמינן (מ) בחזקת מרה קמא הא לאו הכי מודו דיחלוקו[ט] ובהמוכר את הבית (לקמן דף סג. וסס) גבי האומר תנו חלק לפלוני מנכסי וכו' דמייתי מסומכוס ופ"ה דטעמא משום דחלק מספקא ליה אי הוי משהו או פלגא וממון המוטל בספק חולקין א"כ משמע דהלכה כסומכוס ויש לדחות דטעמא לאו משום ספיקא כדפירש הקונטרס אלא משום דחלק הוי רביע ונראה דאין הלכה כסומכוס אע"ג דבכמה מקומות סתם לן תנא כוותיה דהא סבר שמואל כרבנן דאמרינן בריש הפרה (ב"ק דף מו. וסס) אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין כו' משמע זו ולא ס"ל אף על גב דמוכח בפרק בית כור (לקמן דף קה. וסס) דאיכא זו דס"ל מיהו סתם זו לא ס"ל ועוד דקאמרינן התם (ב"ק דף מו.) אי נמי זה כלל גדול בדין הוא לכי הא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן כו' משמע זה כלל גדול אפי' במוכר שור לחבירו אמרינן דהמוציא מחבירו עליו הראיה[י] כ"ש בפלוגתא דסומכוס ורבנן דסבר שמואל המוציא מחבירו ע"ה וכן בפרק השואל (ב"מ דף קב: וסס ד"ה ובא) קאמר דשמואל מספקא ליה אי אפשר לשון ראשון או לשון אחרון ומתניתין (דף קב: וסס) דקתני באחד שסבר מרחץ בציפורי בי"ב זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העבור ומוקי שמואל בבא בתמצע החדש אבל בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף חדש כולו לשוכר אלמא סבר כרבנן דאזלי בתר חזקה דלסומכוס בכל ענין יחלוקו ורב נחמן סבר נמי כרבנן דקאמר התם דקרקע בחזקת בעליה קיימא ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר ואפילו אפיך מיפך[יא] ועל כרחך היינו טעמא דסבר כרבנן ומתניתין דהתם אוקי כסומכוס דלא תקשי ליה מתניתין וכרב נחמן קיימא לן בדיני ובהדיא פסקינן כוותיה בפ' המקבל (ב"מ דף קי.) גבי ההוא שטרא דהוה כתיב ביה (כ) שנים סתמא ואע"ג דקיימא לן כרשב"ג במשנתנו ה"מ בסתמא אבל (ס) הכא דפליג רב נחמן לא:

דרבא

מסורת הש"ס

(א) [קדושין עד. וס"ק], ב) ב"מ ק. ג) [לף לד ע"ב], ד) שיך לע"ב, ה) [ל"ל שנין],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ומ"ש משני וכו' ואוקמיה ביד מר עוקבא: (ב) ד"ה יחלוקו וכו' מוחזק יותר מחבירו: (ג) ד"ה שודא דדייני וכו' ושמא עתה זכה כל"ל והל"ל עם ד"ה שודא: (ד) ד"ה התם וכו' לא שטר ולא עדי חזקה ואיכא למיקם: (ה) תוס' ד"ה רב וכו' כיון דאינו אלא לראיה: (ו) **בא**"ד בדברים יותר ולההוא ליטנא כל"ל ומיהא ועוד נמתק: (ז) **בא**"ד אתי שפיר לפריך אפי' מרב: (ח) ד"ה ושמואל וכו' דהא דאמר ר"א בפ' מי שהיה: (ט) **בא**"ד וחזו דוחק לומר דאליבא דרב יוסף: (י) ד"ה שודא וכו' הולך מנה לפלוני מייתי לה כל"ל ומיהא גבי שליח נמתק: (כ) **בא**"ד דרמי בר חמא ומר עוקבא: (מ) ד"ה ומ"ש וכו' ומוקמינן לה בחזקת: (נ) **בא**"ד אבל היכא דפליג רב נחמן לא:

מוסף רש"י

שודא דדייני. לפי רצות עיני הדיינין יטילו הזכות והחובה. שודא לשון השלכה, כמו (שמות טו) ירה ביס, דמתרגם שדי בימא (כתובות צד.). **המחליף פרה בחמור.** להכי נקט המחליף, ולא אמר המוכר פרתו וילדה, דאילו מוכר בעשות לא קני לוקח עד דמשיך וכיון דמשך מידע ידוע אם ילדה כבר או לא ילדה כבר וליכא לספוקי בעד שלא מכרתי ומשלקחתי, אבל מחליף פרה בחמור לא היה לריך למשוך הפרה או החמור, ולאחר מכן שמשך נקנין חליפין לחבירו בנשיכתו של זה בכל מקום שהן, דאמרינן בהזהב (ב"מ מו.) כל הנעשה דמיס באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין, לפי שבשמשך זה בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור, ואין ידוע אם ילדה או לא ילדה (ב"מ ק. וכבני"ז ב"ק צו:). **וכן המוכר שפחתו.** דקי"ל עבד כנעני נקנה בכסף וכשנתן מעות נקנית לו השפחה ואפילו היא בבית בעליה, ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר שלו או לאחר שילדה והולד של בעליה (שם ושם).

מוסף תוספות

א. במקום שאין כותבין שעות, רמב"ן. ב. דלא קנה מכח השטר אלא משעה שמוכיח מתוך השטר. רשב"ם. ג. ואליבא דדידיה לא משום ספק חולקין אלא ודאי חשיב ליה ששניהם שותפין בו. רמב"ן. ד. משמע דאי לא היה מזייף מתוכו היה מכשר כר' אליעזר. תוס' כתובות לד: ה. דהפקר ב"ד היה הפקר, ושודא לשון השלכה וכו'. תוס' קידושין עד. ו. דמסתמא לא יהפוך סברתו ראשונה. שם. ז. והלשון אומר שם כך שוחדא לדיינא וכו', נמצא שצריך ליתן שוחד לדיינים, והוא כלשון גוזמא. רמב"ן. ח. דצריך דיין קבוע לומר דהפקר ב"ד היה הפקר, ורב נחמן היה דיין קבוע. תוס' שם. ט. ולא אמרינן כל דאליס גבר, [ולכן] מקשינן הכא מדברי סומכוס כי מדבריו נשמע לרבנן. רמיו יומה. י. ואע"ג דאיכא למימר זיל בתר רובא ורובא לדדיא קזבני והוי מקח טעות. רש"י ב"ק מו. יא. שהספק לא עכשיו נולד אלא מתחילת החדש נולד והעמד קרקע על חזקתו ונמצא שדר בשל חבירו וצריך להעלות לו שכר. רש"י ב"מ קנ:

רבינו גרשום

דרב אמר יחלוקו. שניהן; ושמואל אמר שודא דדייני. כלומר להיכא שתינטה דעת ב"ד שדעת הלוה מחבב טפי להוא מלוה יהבי' לפי שמחבבו יותר הקדימו אותו ולוה ממנו ושיעבד לו קודם לזה (שמוטב ליתנו) והא שלו ובתר ב"ד אזלי' והכא אמאי אמרי' כל דאלים גבר: התם ליכא למיקם עלה דמלתא. משום דהנהו תרי שטרי תרוייהו שוין בממון ובזמן ולא מצי לאחזוקי האי טפי מאידך מש"ה אמר מר יחלוקו ומר אמר שודא דדייני: אבל הכא איכא למיקם עלה דמלתא. דכל חד מינייהו מצי מייתי היום ומחר עדים דדידיה היא ולאו דחבריה משום הכי לא אמרי' דיחלוקו אלא כל דאלים גבר: המחליף פרה בחמור. דאורחא דפרה לחלוף ואורחא דשפחה לזבוני:

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ט מהל' זכיה הל' ו ופ"כ מהל' מלוה הל' ג ועי' בהגהות סמג עשין סב טוש"ע מ"מ סי' רמ סעיף ג וסי' קד סעיף מ וסעיף י:

נב ב מיי' פ"כ מהל' מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רכג סעיף מ ועל הלוקח להניח לחיה:

ג רב אלפס כתובות פ"ע דף קי ע"ב:

דרדא דממונא. פירוש דדל טענתייהו מהכא יש ספק לב"ד דהי מייהו הוה הולד אם נולד קודם שמכר או אחר שמכר וכן בשור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בולדה (ב"ק דף מו.) בלא טענתם מסופקים ב"ד איך היה מעשה אם קודם שנגחה ילדה או לאחר שנגחה וכן בשור רודף אחר שור אחר והוזק (שם לה.) יש להסתפק אם בשורו הוזק או אי בשלא לקה וכן בכל מקום דפליגי רבנן וסומכוס אבל הכא בזה אומר של אבותי שעל פי טענותיהן בא הספק אמרינן כל דאלים גבר: **אין מוציאים אותה מידו.** ואפילו כתבו הרשאה זה לזה הוא"ל ורשעים הם (ו) אין מזקיקים להם: **דתני רבי חייא גזלן של רבים לא שמיה גזלן.** אמין מוליאין מידו ומיירי בזה אומר של אבותי ולא בגזל מחמשה בני אדם דהתם אמאי אין מוליאין ורב דרבי חייא לא אשי פליג אהרדעי וסבר דרבי חייא לא להקל בא אלא להחמיר דלא סגי בהשבה אחת כמו לשאר גזלן עד שישלם גזלה לכל אחד ואחד כרבי עקיבא בהגוזל עליס (ב"ק דף קג.) ומיירי בגזל מחמשה[א] ובקונטרס פירש דמיירי בחנוני שמכר במדה שאינה ישרה דאינו יודע למי גזל ולכך לא ניתן להשבון ואף על פי שיכול לעשות בו ערכי לבור כדאמרינן בפרק אין לדין (בילה דף כט.) האי לאו השבה מעלייתא היא: **ואי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הויא חזקה.** ואי"ת ולהימניה במיגו דאי בעי אמר לפירות הורדתיו וי"ל דהוי מיגו במקום עדיס דאמן אהדי כיון דדלי ליה צנא דפירי מודה שהיו הפירות שלו[ב] ועוד דאינו רוצה לטעון לפירות הורדתיו אלא תובע הקרקע והפירות[ג]: **ואי לפירא אחתיה מאי הוה ליה למעבד.** אין לפרש דרב אשי סבר דלעולם נאמן לומר לפירות הורדתיך דאם כן קשה לרב אשי מאי טעמא דרבנן דבעו שלש שנים מיום ליום דהא לדידיה ליכא למימר כדמפרש רבא ברים פרקין דעד שלש שנים מיזדהר אינש בשטריה טפי לא מזדהר דהא לעולם צריך לשמרו פן יאמר לפירות הורדתיך ועוד דאם כן היכי קאמר דאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחויי לחזקתו אינה חזקה דיכול לומר לפירות הורדתיו ומייתי ממשכנתא דסורא ומאי מייתי אדרבה אם כדברי רב אשי מו ליכא פסידא שיכול לומר לפירות הורדתיך ונראה לרשב"א דרב אשי לא בא להאמינו אחר ג' אם אומר לפירות הורדתיך אלא שואל איזו תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש שני היא כשהורידו לפירות דסבר לא מהני מחאה אלא כשאמר פלגיא גזלנא הוא דקא אכיל לארעאי בגזלנותא והיכא דאחתיה לפירות לא מצי למחויי הכי וכן פירש הקונטרס והשתא מייתי שפיר ממשכנתא דסורא דמהניא מחאה כי האי גוונא[ד] (ועי' תוס' ב"מ ק. ד"ה אמר ליה): הכי

אם בא אחד מן השוק והחזיק בה. בהך קרקע דאמר רב נחמן (לד:) כל דאלים גבר ובא זה השלישי וחטפה מהשנים אלו הטוענין של אבותי: **אין מוציאין אותה.** בב"ד מידו של זה השלישי ואע"ג דלא טענין מידי דשמא גם לב' הראשונים אין להם חלק בה: **דתני רבי חייא גזלן של רבים לא שמיה גזלן.** וסברי הרהדעי דבגזלן כי האי מיירי שגזל משנים החלוקים בדבר זה אומר שלי הוא וזה אומר שלי: **לאו שמיה גזלן.** לכופו בדיינים להוציא מידו מה שגזל: **רב אשי אמר לעולם גזלן של רבים שמיה גזלן.** הואיל ולא טענין מידי ומוציאים מידו ומעמידין אותה בפני שנים הראשונים שיש להם טענת אבות: **ומאי לא שמיה גזלן.** דקאמר רבי חייא לא להקל עליו בא לפטרו מלשלם אלא להחמיר עליו ולומר דלא ניתן להשבון לא (ג) מיכפר בהשבה דאינו יודע למי ישיב דמאחר שבא לידו צריך להשיב לבעלים ולא להוציאה מתחת ידו ולהפקירה לשנים הראשונים וכל מאן דאלים (ד) גבר כדפסקינן לעיל ואי תפסינן לא מפקינן (לד:) כל שכן זה שבתורת גזל בא לידו והוא צריך להוציאה מתחת ידו ואינו יודע למי ישיב והכי נמי אמרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פח:) א"ר לוי קשה עונשן של מדות מעונשן של עריות ומפרש התם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה דהמוכר במדה (ה) וגזל לרבים שאינו יודע למי ישיב ואליבא דרב אשי איירי נמי ר' חייא במוכר במדה שאינה ישרה לרבים. כן נראה בעיני שיטה זו: **אי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה.** אם יש עדים שהגביה המערער צנא דפירי מקרקע זו על כתפיו של זה המחזיק שטוען לקוחה היא בידי מאחר שסייע לו להוליך הפירות לביתו שוב אין יכול לטעון ולומר לא מכרתיה לו שלא היה לו לסייעו בלקיטת הפירות אלא היה לו למחות ומדסייע לו הפסיד וכמודה שמכר לו דמי. ור' חננאל פירש אי איכא סהדי דיהב ליה לוקח למריה ארעא צנא דפירי דורון להוליכה לביתו נתברר שאכילת הפירות של לוקח ומדידיה יהב ליה למוכר ואין נראה בעיני: **אמר רב זביד אי טעין.** המערער בתר דדלי ליה לוקח צנא דפירי לפירות הורדתיו כדין אריס למחצה ושלש ורביע וחלקו הוא דדלי ליה נאמן כלומר לא הפסיד במאי דדלי ליה: **והני מילי.** דנאמן: **בחוך שנה.** דאם איתא דזבנה מיניה אמאי לא מיזדהר בשטריה: **אבל לאחר שנה.** אי טעין לפירות הורדתיו אינו נאמן ואע"ג דלא דלי ליה צנא דפירי דעד תלת שנין מיזדהר אינש בשטריה טפי לא מיזדהר והוה ליה לזה למחות בתוך שנה כדמפרש ואזיל: **אי לפירא אחתיה.** כי משכנתא דסורא לעשר שנים או לעשרים: **מאי הוה ליה.** לבעל השדה למעבד נמצא שכל המוריד את חבירו לפירות של שנה שנים או יותר יפסיד קרקע שלו הואיל ולא יהא נאמן לאחר שנה לטעון לפירות הורדתיו: **א"ל איבעי [ליה] למחויי.** בתוך שנה ולומר לעדים דעו לכם שלפירות הורדתיו לכך וכך שנים וגוף הקרקע קנוי לי שאם אין לו שטר מכירה לזה המחזיק לא יוכל לטעון שטר היה לי ואבד כי לא מזהרתי בו אחר שנה דכיון דמיחה בו בעל השדה היה לו להזהר בשטרו: **דאי לא תימא הכי.** דמחאה לחלאין שמוחה על הקרקע ומודי בפירות ואו מחאה היא אלא כדאמרינן לקמן (לח:) פלגיא גזלנא הוא דקאכיל ארעא דידי בגזלנותא למחר תבענא ליה בדינא: **אם כן האי משכנתא דסורא בו.** ותקנתא דרבנן הויא הך משכנתא משום דהמלוה לחבירו על שדהו אסור לאכול הפירות משום רבית אבל בגייתא מותר כעין משכנתא דסורא שמלוה עשרה מנה על שדהו ולסוף עשר שנים חוזר הקרקע לבעלים בחנם ונמצא קונה פירות של כל שנה בחנם ואין כאן לד רבית ואע"פ ששוין הפירות כפלים שהרי הוא קונה לשכר וקרוב להפסד שמקבל פירות של כל שנה בחנם ואפילו בשנת שדפון שלא יהו שוין פירות השנה דיינר: **אי רבית.** טוטן המלוה ואמר לאחר שנה לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן ולא יוכל זה לטעון לפירות הורדתיו ומחאה נמי לא תועיל לו: **דאתי ביה.** לזה לידי הפסד בתמיה: **אלא איבעי ליה למחויי.** בתוך כל שנה ומהניא ליה מחאה ומדלא מיחה הפסיד: **הלא נמי.** אם איתא דלפירא אחתיה איבעי ליה למחויי בתוך שנה קודם שיחזיק: **ישראל הבא מחתם עכו"ם הרי הוא כעכו"ם.** שהה שהכל יודעין שהיתה של ישראל ואכלה עכו"ם שנה שנים או יותר וטוען שלקחה מישראל ואזיל ישראל ונקנה מההוא עכו"ם ואכלה גם הוא אחר העכו"ם שני חזקה או יותר לא הוי חזקה אלא אתי מריה דארעא ומפיק ליה מידיה דישראל וישראל ליזיל וליתבע לעכו"ם דזבן מיניה דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה דלא הוה ליה למזבן ארעא דישראל מעכו"ם עד דלימא ליה הב לי שטר דזביני דזבנת לה מישראל דדין חזקה לית ליה לעכו"ם ולא כל מאן דאתי מחמתיה דסתם עכו"ם גזלנים הם וישראל ירא למחות והלכך לא תקנו בהם חזקה כדאמרינן לקמן בשמעתין [לו.] הני דבי ריש גלותא לא מחזקי משום האי טעמא גופיה שירלאים אנו למחות וישראל זה הבא מחתם עכו"ם אע"פ שהחזיק אין חזקתו כלום וחזקה שאין עמה טענה היא שהרי הוא טוען העכו"ם מכרה לי אבל איני יודע באה לידי העכו"ם שיוכל למכרה. אבל אי טען ישראל ואמר יהב לי ההוא עכו"ם שטר זביני דזבנה מינך ורמיתי בו שלקחה ממך מהימן דדמי למאן דא"ל קמי דידי זבנה ההוא עכו"ם מינך דמסקי' לקמן דמהימן מיגו דאי בעי א"ל מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה. ודוקא בא מחתם עכו"ם דאילו בא מחתם ישראל אע"פ שלא דר בה אלא יום אחד אותו שמכרה לזה וזה החזיק שלש שנים חזקתו חזקה כדאמרי' לקמן (דף מא.): גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין

את ליה דרדא דממונא ולההוא את ליה דרדא דממונא הכא אי דמר לא דמר ואי דמר לא דמר אמרי נהרדעי (ו) אאם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו דתני רבי חייא גזלן של רבים לאו שמיה גזלן רב אשי אמר בלעולם שמיה גזלן ומאי לא שמיה גזלן גשלא ניתן להשבון: חזקתן שלש שנים מיום ליום וכו': א"ר אבא דאי דלי ליה איהו גופיה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה אמר רב זביד הואם טען ואמר לפירות הורדתיו נאמן ווה"מ בתוך שלש אבל לאחר שלש לא א"ל רב אשי לרב כהנא אי לפירא אחתיה מאי הוה ליה למעבד א"ל איבעי ליה למחויי דאי לא תימא הכי הני משכנתא דסורא (ו) דכתב בהו במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף אי כביש ליה לשטר משכנתא גביה ואמר לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן (ו) מתקני רבנן מידי דאתי ביה לידי פסידא הא אלא איבעי ליה למחויי הכא נמי איבעי ליה למחויי אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם מה עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר אף ישראל הבא מחמת עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר אמר רבא ואי אמר ישראל

לדידי

מסורת הש"ס

(ו) [לקמן לח.] ב"מ סז: קי:,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרי נהרדעי ואם: (ב) שם הכי נמי דמהימן וכי תימא הכי נמי מתקני רבנן מידי דאתי בה: (ג) רשב"ם ד"ה ומאי לא וכו' לא מיתכפר בהשבה וכו' להשיב לבעלים. נ"ב ודמי ממש להא דתנוני מייב על הלוחות היכא דנעשה עליו גזלן ולא יצא ממאי שמחזירו למינוי לקמן דף פ"ח ע"א: (ד) בא"ד וכל מאן דאלים משניהם גבר: (ה) בא"ד דהמוכר במדה און לרבים אינו יודע: (ו) תוס' ד"ה אין מוציאים וכו' והעשים הם. נ"ב וכן נראה לפרש לקמן בפ' מי שמת בני רוכל תקברם אמן בדף קי"ו:

מוסף רש"י

במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף. דלא מיחה דהלאה אלא לוקחה אימנו פירות הפנים הללו במעות הללו (ב"מ סז:).

מוסף תוספות

א. [פירוש] גזל אחד מחמשה בני אדם, דצריך לשלם לכל אחד, [ד]מרשות אחד מהם תפס ולשם יחזיר, אבל [הכא] אם רצה מוציאו מרשותו, [וכל דאלים גבר]. ממנ"ן ולא כרשב"ם. ב. ומכאן אני אומר דלא אמרינן מיגו נגד חזקת שלש שנים וכו', כדאמרינן בדלי ליה. שיטמ"ק בשם שיטנ"ל. ג. [ו]כל וכו' [ש]המיגו מועיל לו למקצת טענתו ולא לכל טענתו לא אמרינן ביה מיגו. שם. ד. דאע"פ שאינו מוחה אלא לחצאין מחאתו מחאה. רשב"ם.

רבינו גרשום (המשך)

להודיע לרבים שמשכנתא היא בידו ה"נ במוריד חבירו לשדהו לפירות בעי למחויי: ישראל הבא מחמת עכו"ם כעכו"ם. כגון שקנאה מן העכו"ם ג' שנים אינן חזקה מה עכו"ם אין לו חזקה מן ישראל אם קנה ממנו קרקע אא"כ יש לו שטר מכירה עליה לפי שבדיניהן אין חזקה בשנים אצל ישראל הבא מחמת עכו"ם נמי אין לו חזקה אא"כ יש לו אותו שטר שמכרה ישראל לעכו"ם ואע"פ שיש לו עדים לישראל שעמד בה עכו"ם אין חזקתו חזקה מה שאין כן בישראל שאם קנה ישראל קרקע מחבירו ישראל ועמד בה שני חזקה ובא אחר וערער עליה ואמר זה מישראל פלוני קניתיה אם יש לו עדים שעמד בה אותו ישראל אפ' יום אחד חזקתו חזקה: אמר רבא אי אתי ישראל ואמר. לדידי אמר אותו עכו"ם שמכרה לזה דההוא עכו"ם גופיה קנאה מישראל מהימן:

רבינו גרשום

התם להאי את ליה דרדא [דממונא] בגזה. דקודם מכירה הות ממונה דהאי ובתר מכירה דאידך ואין ידוע ממונו של מי ילדה מש"ה יחלוקו: גזלן של [רבים]. כלומר גזלן של שנים שעומדים במחלוקת ביניהם (ו) כגון אלא שלא ניתן להשבון שאינ"פ שמשיב קרוי גזלן שאין ידוע של מי היתה שיחזירנה לו:

פיסקא אמר ר' אבא אי דלי ליה. המערער כלומר שסייע למחזיק להגביה לו על כתיפו (ז) או שהשליך אחריו לביתו צנא של פירות מאותה שדה שמערער עליה אע"פ שעדיין לא עמדה ברשותיה ג' שנין חזקה אלא כיון שיש לו עדים שהגביה לו צנא דפירי לאלתר הוי חזקה דאם איתא דשלו היא כיון שאמר לו המחזיק הגבה לי היה לו למחות ולומר והלא שלי הוא הקרקע מה יש לך בפירות שדי: אמר רב זביד. אי דלי ליה צנא ושוב מערער על השדה דשלו הוא וטוען ואומר לפירות הורדתיו שיהא אריסי שיהא חצי הפירות שלו וזה שהגבהתי לו חלקו סיעתיו להגביה נאמן לומר כן: הני מילי. דנאמן לומר כן בתוך ג' כשלא החזיק בהן עדיין ג' שני חזקה אבל לאחר ג' [לא]; מאי הוה ליה למעבד. מה היה יכול למחות הא לא מצי לסלקו קודם זמנו אם עשאו אריס לי' שנים עדיין לא הגיע זמנו: אפ"ה איבעי ליה למחויי. אע"ג דלא הוי עיקר מחאה דלא מצי למימר פלוני גזלנא הוא דאכיל ארעא דידי דהא בראשונה אוכל הדורידו לפירות מ"מ צריך למחות בפני עדים בתוך ג' ולומר הוו עדים שפלוני (שעובד) [שאוכל] שדה שלי אני הורדתיו לפירות לכך שנים ואי לא אמר הכי לא מהימן למחות אחר ג': דאי לא תימא הכי. דצריך למחויי בתוך ג' ולהודיע לרבים שאינה שלו א"כ הני משכנתא דסורא דמשכן ליה לזה למלוה דליכול שדהו בנכייתא עד זמן שישתלם ממנו בפירות שיאכל מן השדה: אלא איבעי ליה למחויי. בתוך ג'

ז) נראה דל"ל שטומדים במחלוקת כגון אלו: שלא ניתן להשבון וכו'. ב) אולי ל"ל או שלא אחריו לביתו וכו' ואפשר דטומתו שלא הלוקח אחריו של מריה דארעא וכמו שפי' הרשב"ם בשם הר"מ ז"ל.

לדידי אמר לי עכו"ם דמינך זבנה מהימן מי איכא מידי דאילו (א) עכו"ם אמר לא מהימן ואילו אמר ישראל משמיה דעכו"ם מהימן אלא אמר רבא [א]אי אמר ישראל קמי דידי זבנה עכו"ם מינך וזבנה ניהלי מהימן מיגו דאי בעי א"ל אנא זבינתה מינך (ב)ואמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ואמר איזיל איגזרה לדקלא דפלניא דזבנתיה מיניה מהימן (ג) לא חציף איניש למיגזר דקלא דלאו דיליה ואמר רב יהודה [ב]האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה מ"ט מימר אמר כל דזרע נמי ערודי אכלי ליה (ד)ואמר רב יהודה אכלה ערלה (ג) אינה חזקה תניא נמי הכי [ג]אכלה ערלה שביעית וכלאים אינה חזקה אמר רב יוסף [ד]אכלה שחת לא הוי חזקה אמר רבא [ה]ואי בצואר מחוזא קיימא הוי חזקה אמר רב נחמן [ו]תפתיחא לא הוי חזקה [ז]אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה [ח]והני דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזקינן בהו: והעבדים וכו': עבדים יש להם חזקה (ט)והאמר ר"ל [ט]הגודרות אין להן חזקה אמר רבא [י]אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים אמר רבא [כ]אם היה קטן מוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר פשיטא לא צריכא דאית ליה אימא מהו דתימא ניחוש דלמא אימיה עיילתיה להתם קמ"ל אימא לא מנשיא ברא [כ]הנהו עיזי דאכלו חושלא בנהרדעא אתא מרי חושלא תפסינהו והוה קא טעין טובא אמר אבוה דשמואל [ל]יכול לטעון עד כדי דמיהן דאי בעי אמר לקוחות הן בידי והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה [מ]שאני [מ]עזיז [נ]דמסירה לרועה והא איכא צפרא ופניא בנהרדעא טייעי שכיחי ומידא לידא משלמי: ר' ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו': לימא ניר איכא בינייהו דרבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה ותסברא לרבי עקיבא מאי איריא חודש אפילו הכי גרים ר"ח אכלה ערלה שביעית וכלאים הויא חזקה. וכן נראה לר"י עיקר ואיירי כשאכלה זמורות [א] וכן מוכח בהאשה שנפלו (כתובות דף פ.) דתנן המוליא הולאות על נכסי אשתו הוליא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוליא הוליא ומה שאכל אכל ואמר בגמרא עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות ורב יהודה לטעמיה דאמר רב יהודה אכלה ערלה שביעית וכלאים הויא חזקה (ב) ואין לומר דלעולם גרם הכא אינה חזקה והתם כשאכלה זמורות והכא כשאכלה פירות שהן אסורים ולכך לא הויא חזקה שלא אכל כדרך האוכלים דאם כן הוה ליה לאיתויי ההיא דהתם נמי הכא דאיירי בדיני חזקה וא"ת דהכא משמע דזמורות ועצי כלאים שרו ומ"ש מהא דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף כו:) תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותן מכלל דאסירי ואמרינן נמי התם (דף כה.) כלאי הכרם עיקרן נאסר [ב] ומיהו הא לא קשה דאיכא למימר דעיקרן נאסר משום דכתיב (דברים כב) הזרע וי"ל דהתם איירי בזרוע מעיקרן שנזרעו הזרעים עם נטיעות הכרם שגדלו זמורות באיסור אבל הכא איירי בזמורות שהיו כבר גדולים קודם שנזרעו כלאים שאותן אינן נאסרים אלא כשהוסיפו מאתים [ג] כדאמר בפרק כל שעה (שם דף כה.) ובפרק כל הבשר (חולין דף קטו.) זרוע ובא הוסיף מאתים אין לא הוסיף מאתים לא ומיירי הכא שזמורות לא הוסיפו מאתים והפירות הוסיפו ולכך לא הויא חזקה אלא בזמורות ואין זה דומה דהכי הוי אורחא דמילתא שקודם מוסיפין הפירות מאתים מן הזמורות לפי שהזמורות כבר היו גדולות קודם זריעת כלאים: נרה

לדידי אמר לי עכו"ם דמינך זבנה מהימן מי איכא מידי דאילו (א) עכו"ם אמר לא מהימן ואילו אמר ישראל משמיה דעכו"ם מהימן אלא אמר רבא [א]אי אמר ישראל קמי דידי זבנה עכו"ם מינך וזבנה ניהלי מהימן מיגו דאי בעי א"ל אנא זבינתה מינך (ב)ואמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ואמר איזיל איגזרה לדקלא דפלניא דזבנתיה מיניה מהימן (ג) לא חציף איניש למיגזר דקלא דלאו דיליה ואמר רב יהודה [ב]האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה מ"ט מימר אמר כל דזרע נמי ערודי אכלי ליה (ד)ואמר רב יהודה אכלה ערלה (ג) אינה חזקה תניא נמי הכי [ג]אכלה ערלה שביעית וכלאים אינה חזקה אמר רב יוסף [ד]אכלה שחת לא הוי חזקה אמר רבא [ה]ואי בצואר מחוזא קיימא הוי חזקה אמר רב נחמן [ו]תפתיחא לא הוי חזקה [ז]אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה [ח]והני דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזקינן בהו: והעבדים וכו': עבדים יש להם חזקה (ט)והאמר ר"ל [ט]הגודרות אין להן חזקה אמר רבא [י]אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים אמר רבא [כ]אם היה קטן מוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר פשיטא לא צריכא דאית ליה אימא מהו דתימא ניחוש דלמא אימיה עיילתיה להתם קמ"ל אימא לא מנשיא ברא [כ]הנהו עיזי דאכלו חושלא בנהרדעא אתא מרי חושלא תפסינהו והוה קא טעין טובא אמר אבוה דשמואל [ל]יכול לטעון עד כדי דמיהן דאי בעי אמר לקוחות הן בידי והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה [מ]שאני [מ]עזיז [נ]דמסירה לרועה והא איכא צפרא ופניא בנהרדעא טייעי שכיחי ומידא לידא משלמי: ר' ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו': לימא ניר איכא בינייהו דרבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה ותסברא לרבי עקיבא מאי איריא חודש אפילו

לדידי אמר לי עכו"ם דמינך זבנה מהימן. דמדאסיק אדעתיה למיטען הכי ה"נ הוה מצי למיטען אנא זבינתה מינך ואכלתי' שני חזקה דמהימן הלכך מה לו לשקר וקושטא קאמר: **מי איכא מידי דאילו אמר עכו"ם נא מהימן כו'.** השתא נמי חזקה שאין עמה טענה היא דאפי' אם טענתו אמת היא דאמר ליה עכו"ם דמישראל זבנה הלא אין בדבריו של עכו"ם כלום בלא שטר: **קמאי דידי.** כלומר שאני יודע בבירור היינו חזקה שיש עמה טענה: **האי מאן דנקיט כו'.** כבר פריסית לה לעיל [נג:]: **האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר נא הוי חזקה.** חיות השדה שבאות ואוכלות הזרעים שבקלות השדה ויש שעושין קירות וגודרין השדה ומניחין קרקע חוץ לקיר מעט בשדות הסמוכות ליער ומשליכים שם זרע ומה שצומח באות החיות ואוכלות אותו ואינן נכנסות בשדה עכשיו ואם בא אדם והחזיק באותו הקרקע חוץ לגדר אינה חזקה דיכול לומר דכיון דכל מה דזרע בההוא קרקע ערודי אכלי ליה לא איכפת ליה למחות דלא אחזיק כדמחזקי אינשי לפיכך נא הויא חזקה: **אכלה ערלה.** אחת מן השלש שניים הויא שנת ערלה אינה חזקה דלא איכפת ליה לבעל השדה בשנת ערלה ולכך לא מיחה וכ"ש אם שלשתן שני ערלה. ערלה וכלאים אכילתן באיסור שביעית הפקר לכל לכך לא מיחה ולא הויא חזקה. ובפירוש ר"מ גרסינן הכי אכלה ערלה ושביעית וכלאים הרי זו חזקה ולא נהירא: **אכלה שחת.** שלא המתין עד שתגדל התבואה אלא ג' שנים קצרה כשהיא שחת ומאכיל לבהמתו אינה חזקה דשמיט ואכיל ולא היה אוכל כשאר בני אדם ולפיכך לא חשש זה למחות בו שיש רגלים לדבר שירא הוא להחזיק כשאר בני אדם לפי שבגזל ירד בה: **ואמר רבא ואי.** קאי אאי שחת: **בצואר מחוזא.** בבקעת ממוזא הוי חזקה לפי שעשירים הם ובהמות להם הרבה וצריכים להאכיל השדות לבהמות כשהן שחת: **תפתיחא.** קרקע פתוחה ומלאה בקעים ואינה מוציאה פירותיה לא הויא חזקה דמפני רעתה לא הקפיד למחות. ורבי' חנגאל פירש תפתיחא שדה שלא חרש אותה אלא הוגשמה ונשבה הרוח וזרחה השמש ונתבקעה כגון[ו] פתחי חריסה וזרע בה כגון זה אינה חזקה: **אפיק כורא.** זרע כור: **ועייל כורא.** וליקט בו כור והכניס לביתו דכיון דליכא הרווחה לא הוי חזקה דלא חשש זה למחות: **לא מחזקי בן.** אם החזיק אחד מהן בשדותיו אינה חזקה וצריך להזהר בשטרו דמחמת ירא'תן לא מיחו בהן: **ולא מחזקינן בהו.** שמתוך שהם עשירים ויש להם בתים ושדות הרבה מניחין בני אדם לדור בבתיהם ושותקים ושמחים כדי להשביח קרקע שלהם וימצאום מתוקנים וגם למחות אינן חוששים לפי שבזרוע יטלו את שלהם כל זמן שירצו. וי"מ לפי שעסוקין בצרכי צבור אין יודעין מי מחזיק בשלהן ולא נהירא: **הגודרות אין להן חזקה.** גודרות נאן וכל דבר המהלך בדרכים ובשווקים שיכול לומר מעצמו נכנס או אתה הכנסתו לביתך והחזקת בו אינה חזקה ואין יכול לומר לקוח הוא בידי והעבדים מהלכים הם בכל מקום ותנן דיש להם חזקה: ומשני הא דאמר ר"ל אין להן חזקה ה"מ לאלתר שהמחזיק בהן בביתו אין יכול לטעון לקוח הוא בידי בלא עדים ובלא ראיה כשאר מטלטלין שאין יכולין להלך ואין עשוין להשאיל ולהשכיר דנאמן בהן לומר לקוח הוא [בידי] הואיל וישנו בביתו דבשאר מטלטלין הוי חזקה לאלתר דהמוחזק בהן יכול לטעון שלי הוא שלקחתיו אבל יש [א] להן לעבדים ולגודרות חזקה לאחר ג' שנים שהיה לו לזה המערער למחות ולא מיחה: **אמר רבא.** עבד כנעני קטן המוטל בעריסה: **יש לו חזקה לאלתר.** אם החזיק בו אחד ואמר לקוח הוא בידי נאמן הואיל ואין יכול להלך ולא דמי לגודרות וגם אין עשוי להשאיל ולהשכיר: **פשיטא.** דודאי מעצמו לא הלך: **דעיילא אימיה.** דעבד בבית אותו המחזיק תדיר: **אימיה עיילתיה.** ושכחתיה שם דהשתא היינו גודרות: **הני עיזי דאכלו חושלא.** שעורים קלופים שנכנסו בשדה [וראו] אותה תבואה הטוחה שם לשמש וקיימא לן [ב"ק טו:] שן מועדת היא לעולם וכי הויא ברשות הניזק נזק שלם משלמת ואין עדים מעידין מה אכלו מעט או הרבה וטוען בעל השדה כי הרבה אכלו יותר מכדי דמיהן של עזים הללו: **יכול לטעון עד כדי דמיהן.** של עזים מ"ט מיגו דיכול למימר בעל השדה לקוחין הן בידי דהא תפיס בהו ומהימן כי קאמר נמי כך וכך אכלו מהימן. וקיימא לן האי מהימן בשבועה אבל בטופי מכדי דמיהן דליכא מיגו לא מהימן אלא בעדים: **והאמר ר"ל הו'.** ואמאי יכול לטעון עד כדי דמיהן הא ליכא מיגו דלא מצי למימר לקוחין הן בידי: **שאני עיזי.** דאע"ג דגודרות מינהו כיון דמסירי לרועה מתוך שמשונות הן יותר מאילים וכבשים ואין אדם יכול להחזיק בהן בדרך לפיכך יש להן חזקה: **והאילא לפרא.** שהולכים יחידות מבית הבעלים עד בית הרועה: **ופניא.** שהרועה מביאן מן השדה עד מוך העיר וכל אחת הולכת מעצמה לבית הבעלים: **טייעי.** ישמעאלים וגנבים: **מידא לידא משלמי.** מיד הבעלים ליד הרועה שהרי ומיד הרועה ליד הבעלים ערבית ואין הולכות יחידות כלל: **ניר.** חריסה כדכתיב גילו לכם ניר (הושע י): **רבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה.** אלא גמר פירי הלכך לריך ג' חדשים בראשונה וג' באחרונה דבהכי גדל פרי כל זרעו וי"ב חדשים באמצע דבעינן רלופין: **ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה.** הלכך בחדש אחד סגי כדי לעשות ניר: **אפי'**

קלופות: דמסירי לרועה. ויש להן שמירה משום הכי כשהן ברשות של זה יש להן חזקה דליכא למימר דמאחריני נינהו: צפרא ופניא. דאזלי לחודייהו לרועה והדרי לביתייהו בלא שמירה ובדין הוא דלית להו חזקה דאיכא למימר מנפשייהו אזלי התם ואחזיק בהו. ומשני בנהרדעא שאני משום דשכיחי טייעי כלומר גנבים ישמעאלים לא שביק לגודרותיהו למיזל

נמ א מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען הלכה ו סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמט סעיף ט:ז:

ם ב מיי' פי"ב הל' טו סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמ"ט סעי' יג:

מא ג מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יא:

סב ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף י:

סג ו מיי' שם הל' ט וטוש"ע שם סעי' ה:

סד ז מיי' שם הל' י וטוש"ע שם סעי' ו:

סה ח מיי' פי"ג שם הלכה ב סמג שם טור מ"מ סי' קמט:

סו ט מיי' שם פ"י הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קלה מ"א וסי' עב סעי' כא:

סז י כ מיי' שם הלכה ד וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' קלה סעי' ב:

סח ל מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' עב סעי' יז יח כא:

סט מ מיי' שם פ"י הל' ב סמג שם טוש"ע שם סעיף כא וסי' קלה סעיף ג [ובכ"מ לאלפס עוד בכתובות פרק ט דף קא: ובשטעות פ"ז דף שיב:]

רבינו גרשום (המשך)

אכלי ליה ומשום הכי שתק ולא איבד שדהו בשתיקותו: אכלה ג' שנים ערלה. היכי דמי כגון שהיו בה נטיעות ושנה ראשונה טערן פירות מקצתן והיו ערלה ובשנה שניה טענו אחרים ובשלישית אחרים דכולהו הוי ערלה אינה חזקה דהאי דשתיק בעל השדה ולא ערער משום שלא היו ראוין לאכילה: אכלה שחת. ג' שנים שלא המתין עד שתגדיל התבואה אלא היה קוצצה כשהיא שחת ומאכילה לבהמות אינה חזקה דשמיט ואכל הוה ולא אכלה כאכילת בני אדם: אי בצואר מחוזא. כלומר אם אותה קרקע עומדת סמוך למחוזא שעשירים היו וזורעין שדותיהן למאכל בהמתן אי לא מיחה הויא חזקה: תפתיחה. זוהי קרקע שפתוחה היא יותר מבית השלחין שפתוחה היא ובקרוב כבכרה זו שאינה מקבלת מים כך אין ניכרין בה המים ואין יכולין להשקותה ואינה מוציאה פירותיה אם החזיק בה אדם ג' שנים אינה חזקה הואיל שאין בה שום לחלוחית לא חשש למחות: אפיק כורא ועייל כורא. שאין מוציאה כי אם כעין שזורעין בה ולא יותר אינה חזקה דלא חשש למחות הואיל ואין מרווית בה: והני דבי ריש גלותא אם מחזיקין בקרקעות שלנו ג' שנים אינה חזקה דבשביל כבודן שתקי אנשי: ולא מחזקינן בהו. בשדותם בג' שנים דמשום דעשירים נינהו שתקי אי נמי משום דטרידי בטורח צבור ולא ידעי ולא מחי. והעבדים יש להם חזקה. מי שמחזיק בהם ג' שנים: הגודרות אין להם חזקה. כגון צאן ובהמה שאם החזיק בהן אינה חזקה משום דיש בהם רוח חיים דאיכא למימר מאליהם הלכו אצלו והחזיק בהן גבי עבדים נמי איכא למימר מאליהן הלכו אצלו והחזיק בהן ואמאי יש להן חזקה: אמר רבא אין להם חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים: ה) כדקתני בהמה גבי עבדים וגבי גודרות בהמה דקה דאין להם שמירה כל כך אין להם חזקה אבל בהמה גסה דיש להן שמירה יש להם חזקה לאלתר דמצי אמר אתה מכרת לי: קטן עבד יש לו חזקה. משום דליכא למימר איהו אזיל לתמן: ו) אית ליה אימא לא מנשיא ברא ומדאיתא גבי האי ב' ימים או ג' ולא מיחה יש לו חזקה: שעורין

עין משפט נר מצוה

ה) לעיל נג: ע"ש, ג) [כתובות פ. ע"ש], ג) (שם), ד) כתובות פד: גיטין כ:, ה) ב"מ קטז., ו) [ל"ל דמסיקין. יעב"ץ], ז) ל"ל כמו. כש"ל, ח) [וצ"ל תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרין],

גליון הש"ס

נברא עיי' דבפירי לרועה. עיין ב"ק דף עט ע"ב תוס' ד"ה אין:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאילו אמר עכו"ם לא מהימן: (ב) שם מהימן מ"ט לא חליף: (ג) שם ואמר רב יהודה אכלה ערלה שביעית וכלאים אינה חזקה:

הגהות הגר"א

[א] רשב"ם ד"ה ומשני. אבל יש כו'. ש"ע סי' עב וז"ש סי' קלה. ורמב"ם וש"ע סי' קלה כתבו עבדים לבד (ועמ"ש רבינו שם בפ"ק ה):

מוסף רש"י

מגלא ותובליא. כלי גודרי תמרים, המגל לגדור ותובילא חבל לעלות לדקל מרוב גבהו, וי"מ תובילא של לקבל פירות (לעיל לג:). ואמר. בפיעו, איזיל איגזרה לדקלא דפלניא. כלומר אלקוט הפירות, מהימן. ובפקין ליה ב"ד נלקט הפירות בלא עדים ושנו, אחרי שאין יודע שהבעלים מודין בדבר קודם לקיטה, ואם אמת חבריה וטענו להד"מ אחר שלקט האילן ליח עליה אלא שבועת היסת, אבל מקמיה דליגדליה אמת מריה דדיקנא ואמר להד"מ, לא מהימן מלקט עד למיימר ראיתי. (לעיל לג:). **אכלה ערלה.** אכלה לוקח שני ערלה, שאין נאמנן אלא זמורות, שהפרי אסור בהנאה, או שביעית שהוא הפקר, או שזרעה כלאים, הרי זו חזקה. עולין לו למנין אלא שנים, אי אמת מהשלש שנים אחת מתלו (כתובות פ.). **הגודרות.** בהמות (גיטין כ:) בהמה דקה על אם (במדבר לב) גדרות נאן (כתובות פד:). **אין להן חזקה.** אין המחזיק בהם יכול לומר לקוחין הן בידי, שמא מצאן והכניסן בביתו, לפי שדרכן להלך בשדות (שם) אלא שתפסן אינו יכול לטעון לבעליהם מכרתם לי אתיכה למימר מעצמן הלכו אצלי (גיטין כ:).

מוסף תוספות

א. דאכילת זמורות אכילה היא, דזו אכילת היתר שאין ערלה נוהגת בעצים וכו', ושביעית נמי אינה נוהגת בעצים דכל שאינו פרי אינו מופקר בשביעית וכו', וכלאיים נמי וכו'. רש"ש. ב. אלמא נאסר העיקר אע"פ שאין בו פירי. תוס' הרא"ש כתובות פ. ג. ויש מי שאומר שאפי' הוסיפו הזמורות אינו נאסר אלא התוספות אבל עיקרן של גפנים שהיו שם קודם לכן לא נאסר. רש"ש.

רבינו גרשום

ומקשי' מי איכא מידי וכו'. אלא אמר רבא אי אמר ההוא ישראל דזבנה מעכו"ם קמי דידי זבנה ההוא עכו"ם מיניה דישראל ולבתר הכי זבנה (מיני') ניהלי מהימן מיגו וכו': האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר. כגון שרגילין בני אדם שיש להם שדות סמוך ליער משמרין מקצת משדה סמוך ליער וכוונסין בשדה ועושין מחיצה בין השדה ליער בשביל שאם יצאו חיות ערודין מן היער כדי שירעו באותה הרחקה שיש מן המחיצה ליער ולא יבואו לשבור המחיצה ולאכול החבוא' ואם החזיק אדם באותו שיור שהניח בשביל הערודים אפילו לאחר שעמדה ברשותו ג' שנים אין חזקתו חזקה מאי טעם דאמרינן האי דלא מיחה זה בעל הקרקע בתוך ג' שנים דקסבר הואיל וכל מאי דזרע האי ערודי

ו) אולי ל"ל וכמ דלא קתני בהמה גבי עבדים משום דדוקא גבי גודרות דבהמה דקה וכו' אין להן חזקה לאלתר אבל בהמה גסה וכו'. ז) ל"ל ל"ל דאית ליה אימא וכו' ל"ל אימא לא מנשיא ברא כמה כו'.

נרה שנה וזרע שתים בו'. נרה שתים וזרע שנה אחת לא נקט אלא משום רבותא דר' אחא דאפי' הכי הויא חזקה ואומר ר"י (ה) דנראה דוקא כגון שנרה וזרע ונרה אבל נרה בזה אחר זה אפי' רבי אחא מודה דאינה חזקה דמה מועיל חריסה כל כך שחורשה ב' שנים בלא זריעה: **למעוטי מאי.** תימה לרשב"א דהיכי מוכח מהכא למעוטי גירא קאתי דלמא קסברי רבנן גירא הוי חזקה והא דצריך ג' שנים מיום ליום משום דעד תלת שנין מיזדהר אינש בשטרא כדמפרש בריש פירקין ואפי' לא עשה באותן שלש אלא גיר הוי חזקה דלא עביד אינש דכרבי לארעיה ושתיק: **מאי בינייהו.** וא"ת טובא איכא ביינייהו דשלש בגירות יכולין להיות בשתי שנים שנסוף שנה בגר וב' בגירות אחרי כן בשתי שנים ואומר ר"י דמשמע ליה דג' בגירות שלמות כל שנות הבגירות[א] אבל תימה לר"י אמאי לא משני דאיכא ביינייהו חרפי ואפלי כדאמרינן בפ"ב דע"ז (דף עח.) כמה מייסנן י"ב חדש רשב"ג אומר מגת לגת מבד לבד היינו תנא קמא איכא ביינייהו חרפי ואפלי: **היו לו שלשים אילנות.** (ו) ונראה דדוקא שלשים[ב] אבל ט' אילנות גדולים ממטע שלשה לבית סאה ואכל אחת בשנה זו ואחת בשנה זו לא הויא חזקה מידי דהוה אשלשים היכא דלא באזי בזוי והני אילנות לא בגדולים אייר דגדולים לא הוו אלא ג' לבית סאה כדאמרי' בפ' לא יחפור (לעיל דף כו.): **ממטע** י' לבית סאה. פ"ה דפסחים מבית סאה לעשרה אילנות הוו סמיכי ביותר והוו כיער ולא הוי חזקה ואין נראה דהא מוכח בשמעתין דאכלן לרופין הויא חזקה דפריך רבא אנהרדעי אלא מעתה האי אספסתא דמאי קני ליה ונרשב"א נראה לישב פ"ה דלקמן איירי שאוכל כל האילנו' (ו) אע"פ שהן רלופים הויא חזקה שהרי אכל העומדים ליעקר ואותן העומדים להתקיים אבל הכא שאינו אוכל כל אילנות אלא ג' בכל שנה אם היו ל"ג אילנות בג' אין הרי יש בהן ג' אילנות העומדין ליעקר וכשהוא אוכל י"א אילנות בכל שנה שמא באותן י"א שאוכל אותן בשנה זו יש בהן ב' או ג' שעומדין ליעקר ובעינן בכל שנה שיאכל ג' מאותן העומדין להתקיים וביותר מבית סאה לעשרה נראה דלא קנה קרקע כל עיקר[ב] ולא כפ"ה דפי' דדוקא בכל הקרקע הוא דלא הוי חזקה אבל במה שצריך לאילנות הוי חזקה: **ממטע** עשרה לבית סאה. קשה לר"י דמאי שנא חזקה ממכר (ח) דגבי קנה ג' קנה קרקע ועשרה לבית סאה הוו מפוחרים ולא קנה קרקע דבעשר לבית סאה יש מאתן וחמשין לכל אילן והמוכר את הספינה (לקמן דף פב:) גבי קנה ג' כו' אמר כמה יהא ביניהן משמנה ועד שש עשרה אבל יותר מי"ו הוו מפוחרין וכשיש ביניהן י"ו הוי לכל אילן ח' (ט) מכל לד סביבותיו דהיינו טבלא של י"ו על י"ו עגולה שהאילן יונק סביבותיו בשוה וי"ו על י"ו מרובעים הוו מאתן וחמשין ושית דל רביע מינייהו דמרובע יתר על העיגול רביע לא ישאר אפי' מאתים אלמא לא הוי כשיעור י' לבית סאה ושמא יש לחלק בין מכר לחזקה דגבי מכר ודאי לא אמר דקנה קרקע אם אינן רלופין כדרך שבני אדם רגילין ליטע ודרך בני אדם אין להרחיק יותר מי"ו אמה אילן מאילן אע"פ שנכנסת יניקה של זה בתוך יניקה של זה שהאילנות גדולים יונקין י"ו אמה מכל לד ולכך אין דרך להרחיק אילן מאילן כל שיעור יניקתם דהיינו ל"ב דא"כ לא יטע אים בשדה גדולה אלא ב' אילנות או ג' אבל גבי חזקה הויא חזקה כשיעור יניקה אע"פ שהן מרוחקין כשיעור יניקה אבל קשה לר"י דיפה כח הדיוט מכח הקדש דגבי הדיוט קנה שלשה קנה קרקע משמנה ועד י"ו[ג] וגבי הקדש תניא בסוף המוכר את הבית (לקמן דף עב.) הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע פחות מכאן או יותר על כן לא הקדיש את הקרקע מאי שנא הקדש ממכר ופי' הקונטרס בסוף המוכר את הבית (שם ד"ה ממטע) דהתם בדעת מוכר תליא מילתא אבל גבי הקדש ביניקה תליא מילתא ובהמוכר את הספינה (שם דף פב. ד"ה כמה) פירש גבי מכר והוא הדין למקדיש אילנות דהוי נמי האי שיעורא ובריתא דהמוכר את הבית (שם דף עב.) דקתני בהקדיש עשרה לבית סאה פליגא ורמיה מתוספתא דמכילתין דקתני (ו) כי קנה ג' קנה קרקע וכמה יהו קרובים זה לזה כדי שיהא הבקר עובר בכולו וכמה

אפילו יום אחד נמי אלא דכולי עלמא [א]ניר לא הוי חזקה והכא פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו ת"ר ניר אינו חזקה וי"א הרי זה חזקה (ח) [ט]מאן י"א אמר רב חסדא ר' אחא היא דתניא נרה שנה וזרעה ב' נרה ב' וזרעה שנה אינה חזקה ר' אחא אומר הרי זו חזקה א"ר (ט) אשי שאלית כל גדולי הדור ואמרו לי ניר הרי זה חזקה א"ל רב ביבי לרב נחמן מאי טעמא דמ"ד ניר הוי חזקה לא עביד אינש דכריבו ליה לארעיה ושתיק ומ"ט דמ"ד ניר לא הוי חזקה מימר אמר כל שיבא ושיבא דכרבו לעייל ביה שלחו ליה בני פום נהרא לרב נחמן בר רב חסדא ילמדנו רבינו נירא הוי חזקה או לא הוי חזקה אמר להו ר' אחא וכל גדולי הדור אמרי ניר הרי זה חזקה אמר רב נחמן בר יצחק [ג]רבותא למיחשב גברי הא רב ושמואל בבבל ור' ישמעאל ור' עקיבא בא"י אמרי ניר לא הוי חזקה ר' ישמעאל ורבי עקיבא מתני' היא רב מאי היא דאמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים חזקתה ג' שנים מיום ליום מיום ליום למעוטי מאי לאו למעוטי ניר דלא שמואל מאי היא דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים עד [ג]ב שיגדור שלש גדירות ויבצור ג' בצירות וימסוק ג' מסיקות מאי בינייהו אמר אביי [ד]דקל נערה איכא בינייהו [ד](שעושה שלש פעמים בשנה): אמר רבי ישמעאל בד"א בשדה הלבן: אמר אביי מדרבי ישמעאל נשמע לרבנן [ד]היו לו שלשים אילנות ממטע עשרה לבית סאה אכל עשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו הרי זו חזקה לאו

אפי' יום אחד נמי. יכול לעשות בו ניר: **פירא רבא ופירא זוטא איכא ביינייהו.** ר' ישמעאל ס"ל דלא הוי חזקה עד שילקט פירא רבא דהיינו כשנגמרה כל התבואה לפיכך צריך שלשה חדשים כגון שעורים ושבולת שועל ועדשים שגדלים בג' חדשים וי"ע סבר פירא זוטא דהיינו כגון שחת שגדל בשלשים יום הויא חזקה אע"פ שלא נגמרה התבואה אי נמי כגון ירק דגדלין הירקות בחדש אחד: **נרה שנה.** בלא זריעה: **ושפיך.** ולא מיחה ומדלא מיחה הפסיד: **כל שיבא ושיבא דכרבו ליעול בה.** כל קיסמים שבמחריסה יכנסו בה כלומר הלואי ויחרוש הרבה עד שתכלה מחרשתו ותתרפה הקרקע ואח"כ אטלנה ואזרענה אני: **ילמדנו רבינו ניר הוי חזקה.** בשדה הבעל ודי בחזקת י"ב חדש ושני ימים: **רבי ישמעאל ור' עקיבא דמסייפין.** כדלקמיך דכ"ע ניר לא הוי חזקה כלומר יום א' בשנה שנר בו שדהו אינה חזקה להחשב כשנה שלמה לחשבון ג' שנים: **זו דברי רבי ישמעאל ור"ע.** דאמרי במתני' [כמ.] שדה הבעל חזקתו ג' שנים ואינה מיום ליום אלא י"ח חדשים לר' ישמעאל וי"ד לר"ע אבל חכמים אומרים חזקתן שלש שנים בכל דבר מיום ליום. ואלייביהו דהני רבנן פריסנן בריש פירקין [כמ.] טעמא דחזקת ג' שנים דעד שלש שנים מיזדהר אינש בשטריה טפי לא מיזדהר וכוותייהו דהני רבנן אליבא דרב קיימי כדמוכח סוגיא דמכילתין דלא חזיא בתר לקיטת ג' פירות של ג' שנים אלא ג' שנים שלמות בעינן בכל דבר ומשום דאין אדם נזהר בשטרו יותר מג' שנים: **נאו למעוטי ניר.** דהא אפי' פירא רבא ופירא זוטא קא ממעט וכ"ש ניר דהא מיום ליום קתני למעוטי אפי' שנים מקוטעות אלמא ניר לא חשיב חזקת יום אחד דידיה כשנה שלמה דאם כן די בי"ב חדש ושני ימים ואתן שלש שנים מיום ליום בעינן: **דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' ישמעאל ור"ע.** דאמרי במתני' אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו הרי אלו ג' שנים [לעיל כח.] אלמא משליקט ג' פירות בשדה אחת בשנה אחת בג' זמנים זה אחר זה חשיב לה חזקה: **אבל חכמים אומרים.** פירות (ג) ג' שנים עד שיגדור בתמרים ג' גדירות כו': **מסיקות.** בזיתים: **מאי בינייהו.** בין רב ושמואל בין למר ובין למר ג' שנים בעינן: **דקל נערה איכא ביינייהו.** דקל ילדה ובחורה (ד) דפחות מג' שנים שלמות טוענת ג' פעמים דלשמואל הויא חזקה בג' גדירות אע"ג דליכא ג' שנים שלמות ולרב בעינן ג' שנים מיום ליום. ורבינו חננאל פי' דקל נערה המשיר פירותיו קודם גמרן מלשון גם חלני נערתי (נחמיה ה) לדברי שמואל דאמר בעינן ג' גדירות לא הוי חזקה דהא לא גדל לדברי רב דאמר בעינן ג' שנים והרי הוא מחזיק בו ג' שנים והויא חזקה ולפי הלשון הזה אפי' שמואל לא בא לגרוע מג' שנים והכי קי"ל. ל"א פירש עוד דקל נערה דקל דיופרין שעושה פעמיים בשנה לשמואל בשנה ומחלה הויא חזקה דהא איכא ג' גדירות ולרב לא הויא חזקה דליכא ג' שנים: **אמר אביי מדברי ר' ישמעאל נשמע להו לרבנן היו לו שלשים כו'.** ה"ג לה. והכי פירושא דר' ישמעאל דבשנה אחת הוי חזקה בשדה אחת בשלש לקיטות בשלשה מקומות בשדה כדקתני כנס את תבואתו ומסק את זיתיו כו' מדבריו נשמע להו לרבנן דפליגי עליה כדאמר רב יהודה אמר שמואל לעיל ובעו ג' שנים דליכא פלוגתא בין ר' ישמעאל ובין רבנן אלא בשנה אחת וג' שנים אבל כל מאי דאמר ר' ישמעאל בשנה אחת אמרי רבנן בג' שנים: **ממטע עשרה לבית סאה.** דבית סאה צריך לעשר נטיעות כדאמר בלא יחפור (לעיל דף כו:) אבל אם פחות מבית סאה לי' אילנות הרי סמוכין ביותר והוי כיער ולא הוי חזקה דלא אחזיק כדמחזקי אינשי וביותר מבית סאה לי' נמי לא הויא חזקה בכל הקרקע אלא כנגד מה שצריך לאילנות: **אכל י' בשנה זו כו' הרי זו חזקה.** דכמי שהחזיק ג' שנים בכל השדה דמי שהיה אוכל בכל השנה מה שגדל בו: לאו

רבינו גרשום

לחודייהו כי אם מידא דבעל הבהמות לידא דרועה ומידא דרועה לידא דבעל הבהמות משום הכי יש להן חזקה. פיס' ר' ישמעאל אומר שדה בית הבעל לא צריך לאחזוקי בה ג' שנים רצופות שלימות כי אם ג' חדשים בסוף שנה הראשונה וג' חדשים בתחלת שנה אחרונה וי"ב חדשים של אמצעית דפחות מיכן לא חשיבי ג' שנים ולהכי נקט ג' חדשים דג' תבואות בעינן בג' שנים דבג' חדשים מתגדלות תבואה של שעורים ושל שבולת שועל ולכלן לוגזין טרמיי"ש. לימא ניר איכא ביינייהו דר' ישמעאל משום הכי בעי ג' חדשים ולא פחות דאם נייר ליה לקרקע לא הויא חזקה עד ג' שנים שלמים ג) דעבד ליה ניר דניר הוה חזקה: ואפי' יום אחד סגיא. דבירום אחד מצי למעבד בה ניר: פירא רבא. דר' ישמעאל סבר בעינן שלשה חדשים דאיכא בהו פירא רבא וגמר פירי בעינן ור' עקיבא סבר בפירי זוטרא כגון אספסתא דבחדש אחד נגמר כולו פריו סגי והויא חזקה; נרה שנה וזרעה שתים. ושתיק דאם איתא דשלו הוא הוי מחי והואיל דלא מחי הוי חזקה: מימר אמר. המערער: כל שיבא דכרבא ליעיילו בה. כלומר ולואי שיביאו כל אותן כלי אומנות שלהן דכרבי בהן וליכרבו לארעאי ולאחר כן שהיו מתקנים אותה הייתי מוחה. שיבא לוגזין רישו"ל שמכסין בו את התבואה לאחר שיהא זרועה. אמר רב נחמן בר יצחק וכי מאי רבותא היא למיחשב גברי דסבירא להו דניר הוה חזקה. והא רב ושמואל ור' ישמעאל ור' עקיבא דמתני' דגברי דברבי ניגהו וסבירא להו כו'. כדאמרן לעיל. אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה. זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא דבעי כל חד וחד שיעורה כדקתני מתני' אבל חכמים אומ' כו' מאי לאו למעוטי ניר דלא הוי חזקה דהשתא מיום ליום ממעט מקוטעין דלא הוי חזקה כל שכן וכל שכן דניר לא הוי חזקה דבחד יומא מצי למעבדיה: ג' בצירות. דהיינו ג' שנים ולא ניר: מאי ביניייהו. בין רב ובין לשמואל בין למר ובין למר ג' שנים אמרינן דבעינן חזקה: אמר אביי דקל נערה. דבחורה היא ובכחה עומדת וטוענת פרי ב' פעמים בשנה בב' שנים של חזקה סגיא משום דבדקל נערה מצי לגדור ג' גדירות בב' שנים: **פיסקא** אבל בשדה אילן שגדל שם התבואה נמי. קייצו תאנים. ה"ג אמר אביי מדר' ישמעאל נשמע היו לו ל' אילנות ממטע עשרה לבית סאה די' אילנות צריכין בית סאה דבכך חשוב שדה אילן. מי לא אמר ר' ישמעאל במתני' להיכא דאכל חד פירא הוי חזקה לכולהו פרי דכל היכא דכנס את תבואתו דמי כמאן דמסק את זיתו וכנס קייצו בפעם אחת והיכא דמסק את זיתו

ג) לוגי ל"ל ור"ע סבר ניר הוי חזקה.

ע א מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' ט ממנ עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמח סעיי ה וסעיי ט:

עא ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם ס"ח:

עב ג טוש"ע שם סעיף טו:

עג ד מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיי ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן י"א. נ"ב מע"ג דבסוגיות דף יג אמרו ד"א הייט רבי נתן הכא קבלה איתה ביהו וע"ל ר"פ המוכר פירות דף לג ע"ב במ"ש המוס' בד"ה מאן י"א: (ב) שם א"ר אחא אאלית כל גדולי וכו' הרי זו חזקה: (ג) רשב"ם ד"ה אבל וכו' פירות של ג': (ד) ד"ה דקל וכו' דבפחות מג' וכו' דהא לא גדל דמה שליקט מן האדרע ולא מן האילן לדברי רב: (ה) תוס' ד"ה נרה וכו' ותומר ר"י דנרה דוקא כגון: (ו) ד"ה היו לו כגשים אילנות הני אילנות לא בגדולים איירי וכו' בס' לא יחפור ונראה דדוקא שלשים אבל תשע אילנות ממטע שלש וכו' דלא בזוי בזוי הס"ד וע"ב פירות אילנות גדולים וכן פירש בטור ח"מ בסי' קמ"ח בשם ר"י: (ז) ד"ה ממטע וכו' דאע"פ שהן וכו' העומדים ליעקר והעומדים כל"ל ותיבת ואותן נמחק: (ח) ד"ה ממטע וכו' מוקח ממכר דהיכא דקנה שלשה: (ט) בא"ד מ' אמות מכל לד: (י) בא"ד מתוספתא דמכילתין דקתני גבי קנה:

מוסף תוספות

א. בין חפירתן ועבודתן וצביתן. ר"ן. [ואף ד]ניר לא הוה חזקה, ה"מ שנת הניר, אבל שנת של זרע, משנכנס לתוכה וחרש ופרנס כדרך הבעלים ולא יצאתה מחזקתו, הרי זו חזקה ומונין לו משעת הניר. רשב"ם. ב. ולא משכחת לה שיהא קרקע טפילה להן אלא בהאי שיעורא בלחוד דהיינו במטע עשרה לבית סאה מצומצמים. ר"ן לקמן עב: ועיין רשב"ם מן. ג. דהיינו ס"ד אמות לכל אחד. תוס' ערכין יד.

רבינו גרשום (המשך)

דמי כמאן דכנס את תבואתו וכנס קייצו [בבת] אחת וכן הכי נמי כנס את קייצו דחד פירא הוי חזקה לכולהו ולא בעינן לכל פרי ופרי ג' שנים כי אם לכולהו פרי חד שתא. הכא נמי גבי אילנות היכא דאכל י' אילנות בשדה זו ולא אכל להני הוי חזקה והכי נמי לכולה [שדה] הוי י' חזקה הני להני אע"ג דלא אכל להו לכולהו אילנות בשתא חדא. אכל י' אילנות בשנה זו (ו"י' בשנה זו) ו"י' בשנה אחרת ו"י' בשנה שלישית שאם בא המערער ונערער לאחר ג' שנים ואמר הואיל שלא היו טעונין כולן פירות לא הייתי מוחה שלא אכלתן כולן ג' שני חזקה. יכול לומר לו המחזיק אני אכלתים בזמן שהיו טעונין ולא מחית משום הכי הויא חזקה

לאו מי אמר רבי ישמעאל חד פירא הוי חזקה לכולהו פירי. (ב) דבמקום הזיתים מהני למקום התבואה והקיץ וכאילו החזיק בשלשתן דמי וכן כשכנס את תבואתו כמי שהחזיק בשלשתן דמי שמן הטעם הזה הוי חזקת שלש שנים בכל השדה אע"פ שלא החזיק בו בכולהו פעם אחת הכי נמי חזקת מקום י' אילנות של שנה לראשונה זו חשובין כאילו החזיק נמי במקום העשרים וכן בשלישית כאילו החזיק בכל שנה בג' אילנות: **וה"מ.** דהוי חזקה באילנות שלשים אילנות בג' שנים כה"ג היכא דלא אפיק אחריני כי העשרים לא עשו פירות כי אם עשרה לבד בכל שנה דומיא דרבי ישמעאל שמלקט כל מה שגדל בשדה. ופירש ר"ח כגון בנות שוח שמין פירותיהם נגמרים עד ג' שנים: **אבל אי אפיק.** הני (ג) אילנות כולהו פירות בכל שנה ולא אכל אלא י' מינייהו לא הוי הני י' חזקה לכ' דכיון דלא אכל כל הפירות גילה על עצמו שהשדה אינה שלו וירא להחזיק חזקה גמורה ולפיכך לא חשש זה המערער למחות ולא הוי חזקה: **והוא דבזאי בזויי.** לשון בזיעה. כלומר וה"מ דהוי חזקה כשאכל עשרה בכל שנה היינו ע"י פיזור שאכל ג' בכל בית שלה דנמצא מחזיק כל השדה אבל אכל י' אילנות ביחד בבית שלה (ד) זה ובשנה שניה כמו כן בבית שלה שני וכן בשלישית אינה חזקה דכל בית שלה חשוב שדה האילן בפני עצמו ושדה שלם לא הוי חזקה לשדה אחר והיינו נמי דומיא דרבי ישמעאל דכנס את תבואתו ומסק את זיתיו כו' שבכל השדה הוא אוכל דסתם שדה האילן על פני כולו מפוזרין הזיתים והדקלים: **זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע.** שני לקוחות שלקחו שדה האילן מאדם אחד ביחד וכל הקרקע היה צריך לאילנות שהיו נטועים כדין שדה אילן. והכי מתוקמא סוגיא דשמעתין לאחד מכר הקרקע ולאחד מכר האילנות והחזיק כל אחד בשלו כגון דרפק בה פורתא (ה) או עשה שום עבודת קרקע כל אחד בשלו דקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה [קדושין כו.] ולאו בחזקת ג' שנים מיירי ובהדיא מפרש לקמיה [ע"ב] **דבשני לקוחות מיירי: אמר רב זביד זה קנה אילנות.** לפירותיהן בלא קרקע שאם יבשו האילנות לא יטע אחרים במקומן וזה קנה כל הקרקע אפי' אם יש שם ג' אילנות דתנן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פפ.) דקנה קרקע תחתיהם ובניהן וחולה להן כמלא אורה וסלו ה"מ בלוקח אחד הקונה אילנות בתוך של חבירו דקנה קרקע אבל הכא בשני לקוחות שלוקחין ביחד זה אילנות וזה קרקע מצי אמר ליה בעל הקרקע לבעל האילנות כי היכי דלדידי לית לי באילנות לדידך נמי לית לך בקרקע והכי מפרש לקמיה [ע"ב]: **לימא ליה.** כשייבש האילן עקור אילנך שקול וזיל ולא תטע אחר במקומו אבל כל זמן שהוא טוען פירות אינו יכול לומר כן ואע"ג דקרקע אין לו האילן (ו) כמות שהוא יונק מן הקרקע קנאו לפירותיו. והכי נמי מוכח לקמן בשמעתא [לא.] מדאמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי אי כורכמא ריסקא זבין ליה כו' והבמוכר את הספינה (לקמן פפ.) נמי תנן הקונה ב' אילנות בתוך שדה חבירו הרי זה לא קנה קרקע כו' ואם מתו אין לו קרקע אלמא אע"ג דאין לו קרקע קתני ולא יעקרנו עד שימות והא"ה להא דרב זביד: **זה קנה אילנות וחלי קרקע.** לאו דוקא חלי קרקע אלא (ז) הצריך לאילנות תחתיהן ובניהן וחולה להן כמלא אורה וסלו. אי נמי דוקא קאמר חלי וכגון שכל הקרקע צריך לאילנות אם לא מפני שמכר הקרקע לחבירו ואפילו לא הוו אלא ב' אילנות דקיימא לן בהמוכר את הספינה דאין להן קרקע הכא יש להן דכיון דשני לקוחות הן שקונין ביחד מצי אמר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה זבין לדידי נמי כו' והכי מפרש לקמיה [ע"ב]: **מכר קרקע ושייר אילנות לפניו.** אפי' אינן אלא ב' יש לו קרקע כדי מחיית האילנות וצורכן וגם אם יבשו יטע אחרים במקומן דומיא דלעצמו שייר קרקע והכי אמרינן בהדיא בהמוכר את הבית (לקמן דף עא.) אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה ב' אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע מכר קרקע ושייר ב' אילנות לפניו יש לו קרקע: **ואפי' לרבי עקיבא דאמר כו'.** פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן לקמן בהמוכר את הבית (דף סד.) בשני מקומות גבי מוכר את הבית תנן לא מכר את היציע כו' ולא את הבור ולא את הדות אע"ג דכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר במכירתו כלום וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך דמוכר בעין רעה מוכר וגבי מוכר את השדה תנן(ו) נמי הכי דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר ולא שייר אל עצמו דרך ללכת אל בורו: **ה"מ גבי בור ודות.** הוא דקאמר ר' עקיבא דלא עיכב דרך לעצמו סביבות הבור כלום דלא מכחשי בארעא שיכול הלוקח לזרוע על שפתו ולא יצעק עליו הלוקח לעקור בורו מכאן דהא אינו מזיקו כלל הלכך לא אסיק מוכר אדעתיה לעכב לעצמו כלום מן הקרקע והלכך צריך ליקח מאל בורו:

דקא

וכמה יהו (ח) רחוקים ממטע עשרה לבית סאה פחות מכאן או יותר על כן אי שקנה בזה אחר זה לא קנה את הקרקע ולא את האילן שביניהם ובתר הכי קתני במקדיש הביא דמייתי בהמוכר את הבית (לקמן דף עב.) ונראה דפחות מכאן דקתני גבי הקדש קאי נמי אכל שיעבור בקר וכליו ויותר מכאן קאי (ט) אלבית סאה כמו גבי מכר א"ד ולפי זה נמי ליכא למימר דאין חילוק בין חזקה למכר וסבר אביי בהיא ברייתא דתוספתא דהא אביי גופיה סבר כרב נחמן דאמר מח' ועד ששה עשר דא"ל אביי לרב יוסף לא תפלוג עליה דר"נ וא"ת ואי מדמינן מכר להקדש אם כן קשיא דר' שמעון אדר' שמעון דההיא דהמוכר את הבית מוקמינן לה כר' שמעון ובהמוכר את הספינה (לקמן דף פג.) אמר רבי מאיר ור' שמעון אומרים הנוטע את כרמו ח' על ח' מותר להביא זרע לשם אלמא חשיב ר' שמעון בח' אמות מפוזרים ומייתי התם ראיה מינה למכר אילנות ונראה לרשב"ג דלא מוקי לה (י) בהמוכר את הבית (לקמן דף עב.) כרבי שמעון אלא במאי דקא סבר מקדיש בעין רעה הוא מקדיש אבל במאי דחשיב בח' אמות מפוזרים לא קיימא כוותיה:

היכא דלא **אפיק.** פי' ר"ח כגון בנות שוח שמשעה שנחנטו עד לקיטתן ג' שנים [ב] כדתנן (שביעית פ"ה מ"ח) בנות שוח שביעית שלהן שנה שניה פי' בשנה ב' של שמיטה לפי שאותן פירות שנלקטים בשנה ב' של שמיטה נחנטו בשביעית ואסורין כדין שביעית [ג] ולכך אוקמה ר"ח בבנות שוח דבשאר אילנות באלף שנים לא יאחרו זה דבלי אילנות יקלו בשדפון ג' שנים ואותן שילקו בשנה זו לא ילקו בשנה זו ובזו בזויי (ה) ואת"ת והיכי מצי מיירי בבנות שוח והא ברישא פירקין אמרינן גבי חזקה בעינן דבעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא והכא כשאכל פירות שנה ראשונה ושניה כבר נחנטו פירות שנת ג' וי"ל כיון שעדיין יש שנה עד גמר שלהן הוי שפיר בעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא ד: **זה** החזיק **באילנות כו'.** פ"ה דלאו בחזקת ג' שנים איירי אלא שאכר לזה קרקע ולזה אילנות והחזיק כל אחד בשלו כגון דרפק בה פורתא ובעל אילנות פשחיטהו כדאמר לקמן האי מאן דפשח דאיקלא אדעתא דדיקלא קני ה וקשה לר"י דלא הוה ליה למיקבעיה אמתני' דהכא דאיירי בחזקת ג' שנים אלא לקמן[1] גבי חזקות של קנין ועוד דאמאי נקט חזקה טפי משטר וכסף וחליפין הוה ליה למינקט מכר סתם כדנקט מכר בכולה סוגיא דבסמוך ונראה לר"י דאיירי בחזקת ג' שנים[2] דלרב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע ואין לבעל אילנות בקרקע כלום ולכך כי יבשו לא יטע אחרים במקומן ו ורב פפא סבר דזה קנה אילנות וחלי קרקע פי' לא שיקנה בגוף הקרקע כלום שהרי זה החזיק בכל הקרקע אלא לענין שאם יתייבשו יטע אחרים במקומן ז ומינה שמעי' בסמוך דמכר לזה אילנות ולזה קרקע דלרב זביד אין לבעל אילנות בקרקע כלום ליטע אחרים במקומן לכשיבשו ולרב פפא יש לו דסברא הוא דאם מכר לזה אילנות ולזה קרקע בסתם קנה בעל אילנות הקרקע ליטע אחרים במקומן לכשיתייבשו

גם חזקתו יש לו להועיל לענין זה:

לימא ליה בעל קרקע [לבעל אילנות] עקור אילנך שקול וזיל.

פירוש לכשיתייבשו ואע"פ שכך הוא אמת לרב זביד מכל מקום פריך ליה רב פפא דאין סברא שידחוק אותו מיד לעקרו כשיבש כיון דג' אילנות מכר לו ועוד מצינו למימר עקור אילנך לאלתר קאמר והכי קשיא (ח) לרב פפא כיון דאפילו בג' אילנות אמרת דאין לו בקרקע כלום אע"ג דבעלמא בג' אילנות אית ליה קרקע משום דבשני לקוחות שאני (ט) וקאמר ליה כי היכי דלדידי לית לי באילנות הכי נמי לדידך לית לך בקרקע אי חשיב האי טעמא א"כ לאלתר נמי קודם שיבש ליתא ליה עקור אילנך ואע"ג דבעלמא בחד לוקח בקנה אינם אלא קנה קרקע מ"מ יעמוד שם האילן עד שימות הכא גרע טפי מהאי טעמא דאית לך כי היכי דלדידי כו' אלא ודאי לית לך למימר האי טעמא הלכך כשמכר לזה קרקע ולזה אילנות בעל אילנות קנה מקום הגזע ליטע אחרים במקומן כשייבשו ומיירי בין בג' אילנות בין בב' כדפ"ה (מ) ואפילו בג' אין לו קרקע הצריך לאילנות [כיון] שפירש בהדיא לזה קרקע ואפי' בב' אילנות כשיבשו יטע אחרים במקומן משום כי היכי דלדידך בעין יפה זבין כו': דלמי

לאו מי אמר ר' ישמעאל חד פירא הוי חזקה לכולהו פירי הכא נמי הני הוו חזקה להני והני הוו חזקה להני [א]והני מילי היכא דלא אפיקו (ו) אבל אפיקו ולא אכל לא הויא חזקה [ב]והוא דבאזי באזוזי: זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף לה רב פפא אם כן אין לו לבעל אילנות בקרקע כלום לימא ליה בעל קרקע לבעל אילנות עקור אילנך שקול וזיל אלא אמר רב פפא [ג]זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע: [ד]פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר' עקיבא דאמר (ו)מוכר בעין יפה מוכר [ה]ה"מ גבי בור ודות דלא מכחשו בארעא אבל אילנות דקמכחשי

מסורת הש"ס

(א) [לקמן סד: סה: עפ. עב. פב:], (ב) [לקמן עפ. פב:], (ג) [לקמן עפ.], (ד) ל"ל ולפירושו. רש"ל, (ה) [ועי' תוס' בכורות מ. ד"ה בנתם], (ו) נברא דלא אפיקו אחריני אבל אפיקו אחריני לא אכל: (ב) רשב"ם ד"ה לאו מי וכו' דמקום הזיתים וכו' אלא אחזיק בו בכולהו כי אם פעם אחת וכו' בכל אנה בכל אילנות דמי הס"ד: (ג) ד"ה אבל אי אפיק הני שלשים אילנות: (ד) ד"ה והוא דבזאי וכו' בבית סאה זו וכשנה: (ה) ד"ה זה החזיק וכו' דרפק בה פורתא ובעל האילנות פשחינהו או עשה: (ו) ד"ה לימא וכו' אמאי יש לו כמות שהוא יונק מן הקרקע שהרי קנאו לפירותיו: (ז) ד"ה זה קנה וכו' אלא קרקע הצריך לאילנות: (ח) תוס' ד"ה (דף הקודם) ממטע כו' וכמה יהו מרוחקים ממטע עשרה: (ט) בא"ד ויותר מכאן קאי אעשר לבית סאה כמו גבי מכר ולפי זה נמי: (י) בא"ד ונראה לרשב"ג דלא מוקי לה מוקי לה ההיא דהמוכר את הבית לגמרי כר' שמעון אלא: (כ) ד"ה לימא וכו' והכי קשיא ליה לרב פפא: (ל) בא"ד אמר דקאמר ליה כי היכי: (מ) בא"ד כדפ"ה דאפילו בג':

מוסף תוספות

א. דהאי פחות מכאן ארישא דברייתא קאי דתקני כמה יהיו מקורבים כמלא אורה וסלו בקרוב לו וכמה יהיו מרוחקין י"ו אמה ועלה קתני פחות מכאן או יותר על כן. ריטב"א. ב. והא דקאמר אבל אפיק ולא אכל לא הויא חזקה ה"ק אבל בשאר אילנות שטוענין בכל שנה ואפיק ולא אכל לא הויא חזקה. רשב"א וע"ע ריטב"א. ג. דבתר חנטה אזלינן. ר"ש שביעית פ"ה מ"ח. ד. אבל התם דבשנה אחת נלקטין כיון דאיתא לפירא השתא ומחר הן נלקטין כאכילה אחת דמיא. רשב"א. ה. ואילו קדם אחד בזכייתו הא דאי קנה הכל דכל שהוא מטע עשרה לבית סאה זה טפל לזה וכו', הילכך כשמוכר לשנים יחד וכו' פליגי רב זביד ורב פפא. ריטב"א. ו. בפ' הספינה (לקמן פא.) ואי נמי בפ' הבית (לקמן סט.). רשב"א. ז. זה טוען אני לקחתי את האילנות וזה טוען אני לקחתי את הקרקע, או שזה טוען אני לקחתי את הכל וזה טוען אני לקחתי את הכל. יד רמה. ח. אלא שמקיימם מיהת, דהא אילנות קנה ולא עצים. ריטב"א. ט. וכאילו אמר חצי דין קרקע הראוי בעלמא לאילנות, והדין הראוי להם הוא שני דברים, האחד שיהא לו תחתיהם וביניהם כמלא אורה וסלו והשני שיטע אחרים במקומם. ריטב"א. י. כי היכי דלא לימא ליה עקור אילנך. רשב"א.

הגהות הב"ח

(מ) נברא דלא אפיקו אחריני אבל אפיקו אחריני ולא אכל: (כ) רשב"ם ד"ה לאו מי וכו' דמקום הזיתים וכו' אלא אחזיק בו בכולהו כי אם פעם אחת וכו' בכל אנה בכל אילנות דמי הס"ד: (ג) ד"ה אבל אי אפיק הני שלשים אילנות: (ד) ד"ה והוא דבזאי וכו' בבית סאה זו וכשנה: (ה) ד"ה זה החזיק וכו' דרפק בה פורתא ובעל האילנות פשחינהו או עשה: (ו) ד"ה לימא וכו' אמאי יש לו כמות שהוא יונק מן הקרקע שהרי קנאו לפירותיו: (ז) ד"ה זה קנה וכו' אלא קרקע הצריך לאילנות: (ח) תוס' ד"ה (דף הקודם) ממטע כו' וכמה יהו מרוחקים ממטע עשרה: (ט) בא"ד ויותר מכאן קאי אעשר לבית סאה כמו גבי מכר ולפי זה נמי: (י) בא"ד ונראה לרשב"ג דלא מוקי לה מוקי לה ההיא דהמוכר את הבית לגמרי כר' שמעון אלא: (כ) ד"ה לימא וכו' והכי קשיא ליה לרב פפא: (ל) בא"ד אמר דקאמר ליה כי היכי: (מ) בא"ד כדפ"ה דאפילו בג':

עין משפט נר מצוה

עד א ב מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' יט כ ועיין בהשגות ומ"מ סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמח סעי' יז:

עה ג מיי' שם הל' יז ופכ"ד מהלכות מכירה הלכ' ט סמג שם טוש"ע שם סעיף יט וסי' רטז סעיף יג:

עו ד מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ח ועיין בהשגות ומגיד משנה סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעי' יא יב [וברב אלפס סוף פרק ד' דמכילתין דף קלב.]:

מוסף רש"י

דאמר מוכר בעין יפה מוכר. בכל דיני מכירות שבעולם (לקמן סד:). הני מילי גבי בור ודות. נגי מכר את הבית ושייר בור ודות, דלית ליה שום חיזק ללוקח דהא לא מכמשי באתרעא והלכך לא חשש לשייר כלום מן הקרקע סביב הבור ולא הדבך, אבל אילנות. שמקלקלין את הקרקע שייר מן הקרקע עם האילנות אף לאחזור ולטע במקומן אם יזקינו אלו, משום דלא לימא ליה לוקח עקור אלונך כשימות והיפסר מכאן (לקמן עא.).

רבינו גרשום

אבל אפיק ולא אכל. כי אם מעשרה לחודייהו לא הוי חזקה הני להם משום דמצי למימר ליה המערער הואיל שלא היית אוכל א) לא הייתי מוחה: והוא דבזאי בזויי. כלומר היכא אמרינן כי לא אפיקי דהני הוי חזקה להני היכא דלא אפיקו כל הני ל' בין כולהו אלא י' אילנות ולא בעינן ב) אותן שבבית סאה יחד אלא צריך דבזע בהו כגון דאפיק ג' בין עשרה בהאי בית סאה ובאידך בית סאה אפיק נמי ג' בתוך י' ובבית סאה שלישית אפיק ד' בין עשרה והיינו בזע בזועי שהרוציא מתוך בית סאה זו לתוך בית סאה זו. ובאידך תרתין שנין ליפקי כי האי גוונא הנך דלא אפיקו אשתקד דמצי למימר המחזיק אכלתי בכל שנה מכל בית סאה ואכלתים כולם בג' שנים ובדומיא דמתני' דקתני כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו דמכולה אכל דהאי פירא הוי חזקה להאי ודמי כמאן דאכל מכולהו תלת דימני: זה קנה אילנות וחצי קרקע. מקום האילנות שאם מתיבשין הללו יכול לנטוע אחרים תחתיהן שאם לא היה כלום בקרקע היכא דייבשי היה יכול לומר לו עקור אילנך שקול וזיל אין לך שום בקרקע כלום: הא פשיטא לן מכר קרקע [ושייר אילנות לפניו] יש לו קרקע. מקום האילנות: ואפי' לר' עקיבא דאמר. באידך פירקין דלקמן מכר את השדה לא מכר לא את הבור ולא את הדות ובצריך ליקח לו דרך מן הלוקח לילך לבור ולדות משום דמוכר בעין יפה מוכר ומוכר לו כל השדה אפי' דרך של בורו: הני מילי גבי בור ודות. מש"ה מכר לו אפי' את הדרך דלא מכחשו בארעא דיכול לזרוע סמוך לבור ודות:

א) נראה דל"ל שלא היית אוכל כל הפירות. ב) ל"ל ולא בעינן דאפיקו אותן י' שבבית סאה יחד אלא צריך וכו'.

דאי לא מצי למימר ליה עקור אילנך שקול וזיל. פירוש לכשייבש [א] ונלקו טעמא דמכחשי ארעא מי לא משייר מני ג"ל עקור אילנא דעל כרחו לא יעבוד האילן בשדהו ועוד שרוצה לזרוע מקום האילן [ב]: **מכר אילנות ושייר קרקע.** פ"ה דבב' אילנות איירי דבג' הכל מודין דקנה קרקע כדתנן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פח.) ומוקי לה בגמ' כרבנן ודחי ומוקי לה אפי' כר"ע ולפי זה ריש"א דקתני שיש אין לו קרקע לא אתי כר"ע וכן מוכח בסוף המוכר את הבית (שם דף עב. ושם) דקתני הקדיש ג' אילנות ממטע י' לבית סאה כו' בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע ופריך (ו) מייתי אילימא רבי עקיבא האמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש פי' ואמאי בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע אלמא משמע דקנה אילן אחד נמי קנה קרקע ואין נראה לר"י דהא כיון דהא דתנן בהמוכר את הספינה (שם דף פח.) קנה ג' קנה קרקע מוקי נמי כר"ע א"כ ע"כ לר"ע בשיש לא קנה קרקע דהכי משמע דוקא ג' קנה קרקע אבל ב' לא קנה קרקע לכך יש לפרש דהא דשמעתין בג' אילנות ואע"ג דבעלמא בג' קנה קרקע שאני הכא דמיירי כגון שאין שם קרקע אלא לצורך האילנות ופירש בהדיא שמשייר הקרקע לעצמו (ז) או בשדה גדול' ואומר בפירוש שכל הקרקע משייר ולכ"ע לא קנה בגוף הקרקע כלום אלא למ"ד מוכר בעין יפה מוכר יכול ליטע אחר במקומו כשייבש והיא דהמוכר את הבית ה"פ מני אילימא ר"ע ואליבא דרבנן דר"ש דסבירא להו מקדיש בעין יפה הוא מקדיש הא אמר מוכר בעין יפה הוא מוכר וכל שכן מקדיש ואלא רבנן ואליבא דרבנן דר' שמעון דאמרו במקדיש הקדיש את כולן הרי אומר מוכר בעין רעה מוכר אבל מקדיש בעין יפה מקדיש וכיון דסבירא להו דכולי האי מקדיש בעין יפה (ח) ממכר דאפי' בור ודות שאין הקרקע צריך להם הקדיש כ"ש במקדיש את האילן שהקדיש את הקרקע הצריכה לאילן ואע"ג דבמכר לא מכר את הקרקע ומיהו אהניא דבתר הכי אי אפשר לפרש כן [דקאמר] אלא פשיטא ר"ש ואליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע הא אמר מוכר בעין יפה מוכר כ"ש מקדיש ומ"מ יש לפרש בדוחק דפריך מסברא כיון דמוכר בעין יפה מוכר אית לן למימר דמקדיש כל שכן דיותר מעט בעין יפה מקדיש ובאילן אחד נמי הקדיש המקדיש את הקרקע אע"ג דבמכר לא קנה ועוד יש לפרש דלא מכח הקדש זה אחר זה דייק התם דבעין רעה מקדיש אלא דייק מדקתני הקדיש שלשה אילנות ממטע י' לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע כולה לפיכך כשהוא פודה פודה לפי בית זרע חומר שעורים כו' ואי ס"ל דבעין יפה מקדיש אע"פ שהקדיש את הקרקע ואת האילנות בבת אחת [ג] הו"ל למימר דפודה וחוזר ופודה ופודה תחלה את האילנות בשויין וחוזר ופודה את הקרקע לפי בית זרע חומר שעורים כדאמר רב הונא בפרק יש בערכין (ערכין דף יד.) הקדיש שדה מלאה אילנות כשהוא פודה פודה את האילן בשוויו וחוזר ופודה קרקע לפי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלמא סבר רב הונא מקדיש כו' [ד] אתיביה ר"נ לרב הונא ופריך ליה מברייתא דהמוכר את הבית ומשני הא מני ר"ש היא דאמר בעין רעה הוא מקדיש והשתא מדקדק לקמן בפשיטות דכולה סוגיא דלקמן אליבא דרב הונא קיימא לטעמיה (ט) דאמרי' במס' ערכין (שם) בעין יפה הוא מקדיש: **אינו כרם.** ואין צריך להרחיק זרע ד' אמות אלא שלשה טפחים כעין (י) כרם יחידי [ה] ולענין מי שנטע כרם ולא חילקו דאינו חוזר מן המלחמה: קני

דקא מכחשי. השרשים בקרקע וגם מעכבין את המחרישה ודאי אסיק אדעתיה לשייר לעצמו קרקע סביבות האילנות כדי שלא יוכל הלוקח לערער עליו ולומר כשייבשו אילנותיו עקור אילנותיך שקול וזיל דהא מזקי לארעאי: **לימא ליה.** כשייבש האילן: **מכר אילנות ושייר קרקע לפניו.** שפירש לו כן האילנות אני מוכר לך והקרקע אני מעכב לעצמי: **פלוגתא דר"ע ורבנן.** בין לרב זביד בין לרב פפא. ובשני אילנות מיירי דבשלשה אילנות הכל מודים דקנה קרקע כדתנן סתמא בהמוכר את הספינה (לקמן דף פח.) ומוקמינן לה בגמ' [ג] כר"ע ומיהו ריש"א דקתני גבי שנים אין לו קרקע לאו ר"ע היא כדמוכח בשילהי המוכר את הבית (לקמן דף עב.) והתם פרשינן לה: **לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר אית לי.** לנוקח מקום האילנות על הקרקע ליטע אחרים במקומן כשימותו: **לרבנן אין לו.** קרקע ואם ימותו לא יטע אחרים במקומן כדתנן סתמא [פא] הקונה שני אילנות לא קנה קרקע: **אפי' לרב זביד לו'.** כלומר לרב זביד נמי מצי למימר אליבא דר"ע ולא הוא מילתיה כתנאי אלא כדברי הכל: **ה"מ.** דקאמר רב זביד [ע"א] אין לו קרקע גבי ב' לקוחות כדפרישית לעיל [שם]: **ליה לי באילנות.** לא בעצים ולא בפירות: **ליה לך בקרקעות.** אפי' במקום האילן וכשייבש תעקרנו ותלך: **ה"מ.** דיש לו [ב] קרקעות: **גבי שני לקוחות דאמר.** בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך זבין בעין יפה מה שמכר לך מן הקרקע על מנת להיות הקרקע שלך עולמית היא ופירותיה: **אף לדידי זבין בעין יפה.** שאוכל פירות אילנותי לעולם שאם ימותו אטע אחרים תחתיהן דאין אדם חוטא ולא לו למכור לזה בעין יפה ולזה בעין רעה: **אכל הכא.** שעיכב לעצמו כל לגבי עצמו בעין רעה מוכר כדי לשייר לעצמו: **אכלן לוקוף.** להני שלשים אילנות כגון שנטועין ט"ו בבית סאה אינה חזקה ואפילו אכלן כולן כל שלש שנים דלא אחזיק כדמחזקי אינשי דאין רואיין לקייס [ג] אלא לעקור ולשרש: **מתקיף לה רבא אלא מעתה.** כיון דמשום דנטועין מחודרין לא הוי חזקה: **האי מישרא.** ערוגה דאספסתא במאי קני לה הרי [ד] זרועה רלופה ואפ"ה אמרי' ברים פירקין [כח:] דהוי חזקה. ומיהו לאו אתקפתא מעליתא היא דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה האי מכחיש בארעא טפי והאי לא מכחיש טפי אלא רבא הוא דלית ליה האי סברא ובמילתא בעלמא הוא דמוקי להו להכדעי. ויש לפרש אכלן רלופין אינה חזקה שסופן לשרש אותן ולפזר נטיעתן שכן דרך אילנות לנטוע הרבה תחלה ביחד ואחר שגדלו מפזרים אותן הלכך לא הוי חזקה הואיל ולשרש קיימי ואין זו עיקר גידולן ורלויה לדבר דגבי נטיעות אשכחן י' לבית סאה ובאילנות אמרו ג' לבית סאה ועל כרחך נטיעות היו מתחלה והיו י' לבית סאה ואח"כ מיעטום לג' בבית סאה וכן דרך אספסתא כמו כן לזרעה הרבה ביחד רלופין כמו שעושין לכרישין וכרוב ואח"כ עוקרין אותן וממלא מהן ערוגה גדולה והיינו דפריך רבא אלא מעתה האי מישרא דאספסתא כו'. כן נראה בעיני: **אלא אמר רבא.** אי אית לן למימר מידי ברלופין הכי אמרינן: **מכרן רלופין אין לו קרקע.** כגון שנטועין יותר מי' בבית סאה דהכא לא אמרי' הקונה שלשה אילנות קנה קרקע דאין זה שדה האילן לנעקור ולשרש קיימא: **על פחות מד' אמות.** שאין בין שורה לשורה אלא ג' אמות אינו כרם והמביא זרע לשם אינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב) ומותרין באכילה: **האמצעיים.** שורה בין שתי שורות רואין כאילו אינה והוו להו שש אמות בין שורה לשורה. ולעיל נמי גבי מכרן רלופין לרבנן רואין את האמצעיים כאילו אינן ודינן כמפוזרין וגבי מכרן רלופין יש לו קרקע ולר"ש אין לו קרקע והיינו כתנאי דמילתא דרבא תנאי היא כר"ש ולא כרבנן. ובהמוכר את הספינה (לקמן פב:) מפרש כמה יהו מרוחקין יותר מד' אמות ואכתי הוי כרם: **קני ליה.** לנוקח לקרקע: **משיפולא עד אסומא.** שוליו (שמות כח) מתרגמינן שיפולוהי. כלומר כל הקרקע [ה] בשולי האילן דהיינו שפת הקרקע עד תחום של קרקע. שאע"פ שדקל יחידי הוא ותנן דאפי' ב' אין לו קרקע ה"מ סביבות האילן הוא דאין לו כלום כמו שיש לג' ביניהן ומולה להן כמלא אורה וסלו אבל מחמתו דאילן מיהא אית ליה דכיון דאילן לפירותיו קונה להתקיים מקרקע זו גם אם ימות האילן יטע אחר במקומו. ואשמעינן נמי דאין בעל השדה יכול לחפור תחת האילן אפילו למטה מאלף אמה:

מתקיף

משיפוליה היינו יותר מעובי קורת האילן ופחות מרוחב הענפים ובהכי סגי ליה בקרקע:

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ט סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רטז סעי' ו בהג"ה:

עח ב מיי' פי"ב מהל' טוען הלכה א ועיין במ"מ סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמא סעיף א וסעיף יח:

עט ג מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רטז סעיף ז:

פ ד מיי' פ"ז מהל' כלאים הלכה ב ע"ש בכ"מ סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף לג:

רבינו גרשום

אבל אילנות דמכחשו בארעא. שרשים ואין יכול לזרוע תחתיהם מפני שענפיו מעכבין מימי המטר שלא ירד עליהן כיון דקא מכחשי ודאי שייר לעצמו מקום האילנות: לר' עקיבא. מכר לו נמי מקום האילנות ואפילו לרב זביד דאמר לעיל להיכא דמכר לשנים שדהו זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אין לו לבעל האילנות כלל בקרקע. הני מילי גבי שני לקוחות דהאי טעין לי מכר הקרקע והאי טעין לי מכר האילנות משום הכי אין לו דמצי למימר לו בעל הקרקע לבעל האילנות כי היכי דלדידי כו'. אבל הכא להיכא דמכר אילנותיו לחד ושייר בקרקע לפניו ודאי מודה רב זביד דיש לו קרקע מקום אילנות דמוכר בעין יפה מוכר. ורבנן דמפלגי על ר' עקיבא סברי לית ליה ואפ' לרב פפא דאמר לעיל יש לו הני מילי גבי שני לקוחות דמצי למימר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה מכר דלא שייר קרקע לפניו לדידי נמי בעין יפה מכר לי מקום האילנות. אבל הכא היכא דשייר קרקע לפניו מוכר בעין רעה מוכר ולא נמר ומקנה ליה מקום האילנות: אכלן. הני אילנות רצופין. כגון שהיו נטועין בבית סאה אחת ט"ו אילנות דדרייהו להיות י' ותו לא. אינה חזקה דמצי למימר ליה מערער לא החזקת כשאר חיזוקין של אחרים: האי שדה נטועה מישרא דאספסתא. ערוגה מלאה אספסתא שרצופין הן זה עם זה במאי קני ליה: מכרן רצופין. שהיו נטועין יותר ממטע עשרה לבית סאה אין לו ללוקח קרקע דחשוב הוא כיער מה יער לא מכר אלא לעצים האי נמי לא מכר אלא לעצים: שדה כרם. הנטוע על פחות מד' אמות דבין גפנה לגפנה ליכא ד' אמות כדי עבודת הכרם אינו כרם ומותר להביא זרע אחר לשם ואינו עובר. ותכ"א הרי זה כרם ודומין הגפנים אמצעים כאינן הכא נמי סבירא להו לחכמים שרואין אותן שעודפין על מטע י' לבית סאה כאילו אינן ומכר לו את הקרקע ורבי שמעון ס"ל כרבא והיינו דתנאי: משיפולי אילן. היינו מקום תפישת השרשין ועד התהום כל אותו קרקע מכר לו והיינו מדה בינונית של אילן דאי אמרינן קנה בקרקע ברוחב הענפים היינו יותר מדאי ואי אמרינן לא קנה אלא כנגד עובי קורות האילן היינו מעט יותר מדאי אבל

מסורת הש"ס

(א) כלאים פ"ה מ"ב עירובין ג: לקמן פג. קב:, (ב) ערכין יד:, (ג) ל"ל: כרבנן ומחי ומוקי לה אפילו כר"ע. כן העתיקו תוס' ועי' תל"ג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' עקור אילנך שקול וזיל: (ב) רשב"ם ד"ה ה"מ דיש לו קרקע: (ג) ד"ה אכלן וכו' לקיים כן אלא: (ד) ד"ה האי מישרא וכו' הכי זו זרועה לרופה וכו' ואחר שגדלו קצת מפזרים: (ה) ד"ה משיפולא וכו' כל הקרקע משולי האילן: (ו) תוס' ד"ה מכר וכו' ופריך מני אילימא ר"ע: (ז) בא"ד לו בשדה גדול ר"ב פי' בשדה שיש בו שלשה אילנות דיש לו קרקע מ"מ כשאמר בהדיא דמשייר הקרקע ומגאי זה לא בעינן דבלא תנאי נמי אין לו יותר מתמתיהן לפיכך כשהתנה ושייר לעצמו לנפויי אתי ושייר לעצמו אף תמתיהן וכן אגב דרך ואגב ע"מ שהדיוטא עליונה שלי בפ' המוכר את הבית דף סג וסד איתא דתנאי שלא לצורך לנטפויי מילתא אתי: (ח) בא"ד בעין יפה טפי ממכר דאפילו וכו' כ"ש במקדיש אילן כ"ל ותיפש את נמתק: (ט) בא"ד לטעמיה דאמר במסכת ערכין: (י) ד"ה אינו וכו' כעין גפן יחידי וכו' מן מערבי המלחמה:

מוסף רש"י

דאי לא שייר לימא ליה עקור אילנך דזיל. ואמן סהדי דלעולם כן עיכב את האילנות לעצמו שיהיו כאן לעולם אף לאחוז ולינטע אחרים במקומן כדרך שהיה לו כח זה באילנות עד עכשיו (לקמן עא:). **כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות.** שאין בין שורה לשורה ד' אמות (ערובין ג:). **אינו כרם.** אלא יער ומותר בכלאים (רשב"ם לקמן פג.) ומותר לזרוע לשם (ערובין ג:). **ורואים את האמצעים.** הנטועין נתוץ ויהם הרחוי להיות בין שורה לשורה (שם) כאילו אינם. דכל העומד לעקר כעקור דמי ומומרא היא גבי כלאים (לקמן פג.). משפוליה. מקום מושב האילן, עד תהומו (ערכין יד:).

מוסף תוספות

א. ומדנחית לשיורא שייר לפניו קרקע גמור הצריך לאילנות תחתיהן ובינייהן וחרצה להן כמלא אורה וסלו. רשב"ם. ב. דלא דמי לבור ודות דהדרך הוא דבר אחר לבדו חוץ מבור ודות אבל הכא השיור הוא מקום האילן. שימש"ק כשם תוס' הרא"ש, ועי"ש מה שמתרן. ג. אמאי פודה אילנות אגב קרקע. המב"ן בהוספות שבסוף המסכת. ד. בעין יפה מקדישו וכו' אילנות לבד וקרקע לבד ולא שיפדה אילנות אגב קרקע. גמרא וכ"ש ערכין יד. ה. דעבודתה ר' טפחים. ר"ש כלאים פ"ה מ"ב.

מתקיף לה רבא. אמאי קנה קרקע דכנגד האילן מאחר דתנן לא קנה קרקע כלל לא קנה. ודקשיא לכו דכיון דלהתקיים בקרקע זו קנאו נמצא שקנה יניקת הקרקע גם ליטע אחר במקומו של זה אחר שייבש או יקצץ: **נימא ליה.** מוכר: **כורכמא דרישקא וציני לך.** קרו"ג אוריינטי"ל ורגיליס למכרו בקרקע ומניחו עד שיגמור פריו ועוקרו. אף האילן שמכרתי לך לפירותיו הקרקע לא מכרתי לך אלא להניח אילנך בקרקע שלי כל ימי שצריך לקרקע עד שייבש היינו דומיא דכרכום ומאחר שיבש לא תהני לו הקרקע עוד: **עקור כורכמא דרישקא וזיל.** כמו שעוקרים את הכרכום אחר שנתבשל ואינו יכול ליטע כרכום אחר במקומו גם אתה לא תטע אילן אחר במקומו: **אלא אמר רבא.** הכא הוא דקני לקרקע שתחת האילן בגלא מחמת הטענה שטוען למוכר בפירוש מכרת לי האילן והקרקע שתחתיו ליטע אחר במקומו ובשטר ואכלתיה שני חזקה ולא נזהרתי בשטרי יותר משלש שנים דהשתא לא דמי לכורכמא דרישקא: **א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי.** מאחר שהקונה דקל יחידי נאמן בטענה זו ויטע אחר במקומו אי כורכמא דרישקא זבין ליה אם מכר לו שתם דקל לפירותיו ולא פירש לו קרקע דקיימא לן אין לו קרקע דאם יבש או נעקר לא יטע אחר במקומו: **מאי הוה ליה.** למוכר למעבד שלא יהא זה בלא מחמת טענה ויטע אחר במקומו דכל אדם יטעון אחר שלש שנים שפירש לו קרקע מאחר שהוא נאמן בטענתו: **איבעי ליה למחוי.** בתוך כל שלש להודיע שלא מכר לו קרקע אלא כי כורכמא דרישקא ושוב לא יכול לטעון אחר שלש שטר היה לי ואבד דכיון דמיחה בו זה היה לו להזהר בשטרו: **דאי לא תימא הכי.** דמאחר כי האי גוונא לא הוא מחאה מאחר [ה] שמודה בו שאוכל עכשיו מן הקרקע מן הדין דלא הוא מחאה אלא בטוען פלגא גזלנא הוא כדלקמן [ע"ב]: מתני' אמרינן בגמרא ארץ ישראל [פ"ג ה"ג] א"ר אלעזר אפי' שתי אכסניות כגון אלומי וגבורו והילדן מפסיק בינתיים ועומד ורואה אחד מחזיק בשדה שלו אינה חזקה עד שיהא עמו באותה העיר ובאותה מדינה רב אמר עיקר חזקה הכנסת פירות לאפי' לראהו חורש וקוצר ומעמר ודש וזורה ובורר ולא ראהו מכניס פירות אינה חזקה עד שיראהו מכניס פירות: **מתני' שלש ארצות.** בארץ ישראל: **לחזקה.** חלוקות זו מזו לענין חזקת שלש שנים כדמפרש וחזיל: **היה.** בעל הקרקע ביהודה והחזיק בגליל שהיה הקרקע בגליל והחזיק בה אדם שלש שנים בלא מחאה אינה חזקה כדמפרש טעמא בגמרא דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי שאין שיירות מצויות מזו לזו ולא הוא מחאת בעל הקרקע מחאה שהרי אין מי שיגיד לו למחזיק שמיחה זה ויזהר בשטרו דהא אין שיירות מצויות הלכך כיון דאינו יכול למחות אע"ג דלא מיחה לא הפסיד בשתיקתו והיה לו לזה המחזיק ליזהר בשטרו שהרי יודע שאין בעל הקרקע יכול למחות: **עד שיהא עמו במדינה.** כגון שהיה ביהודה בעיר אחת והחזיק ביהודה בעיר אחרת דכיון דשיירות מצויות הוה ליה למחוי ומדלא מיחה הפסיד: **א"ר יהודה לא אמרו שלש שנים כו'.** לחלוק בא ולומר דאינן חלוקות לחזקה דהיה בגליל והחזיק ביהודה הוא חזקה ואפילו היה באספמיא שהוא רחוק מהלך שנה מארץ ישראל והחזיק בארץ ישראל הוא חזקה שהרי לכך האריכו שני חזקה זמן מרובה של שלש שנים כדי שיעור אשם היה באספמיא ואם יחזיק זה בקרקע שלו שנה ובתוך שנה ראשונה יצא הקול ילכו בשנה שניה ויודיעוהו לבעל הקרקע ולשנה שלישית יבא וימחה ובגמרא [לט.] מפרש אי בעי ר' יהודה מחאה בפניו או לא ויותר ממהלך שנה אין דרך אדם להרחיק מביתו ולפי ההוה תקנו וטעמא דר' יהודה לא משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה אלא כדמפרש כדי שיהא כו' וטעמא דחזקה לדידיה לא שביק איניש דאכלוה לארעיה בלא רשותיה ואפילו שעה אחת ושתיק אלא לכך האריכו שלש שנים שפעמים היה המערער רחוק אבל אי הוי המערער בעיר הוי חזקה מיד כדאמרי' לקמן בפירקין [מא.]: **גמ' מאי קסבר תנא קמא.** דר' יהודה: **אי קסבר מחאה.** שמוחה בעל הקרקע במחזיק אפי' שלא בפניו כגון שאינם דרין בעיר אחת ומיחה בפני שנים מן השוק שלא בפניו של מחזיק אפי' הכי הוא מחאה דאבדך חברא אית ליה ושמע המחזיק בדבר זה והיה לו להזהר בשטרו ומדלא נזהר הפסיד והלכך קתני עד שיהא עמו במדינה אחת דכיון שאינם במדינה אחת הוא מחאה אע"פ שאינם בעיר אחת: **אפי' יהודה וגליל נמי.** היה ביהודה והחזיק בגליל מיהו מחאה: **ואי קסבר לא הוא מחאה.** כדקתני דהיה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה: **אפי' היה ביהודה והחזיק ביהודה.** בעיר אחרת נמי לא מיהו מחאה ואמאי קתני עד שיהא עמו במדינה: **נעולם קסבר מחאה שלא בפניו הוא מחאה.** ומשום הכי קתני עד שיהא עמו במדינה. ודקשיא לך אפילו יהודה וגליל נמי מיהו מחאה מתני' בשעת חירום מיגרות יש בין יהודה וגליל ואין שיירות מצויות מזו לזו ואם ימחה לא יבא הדבר לאזניו של מחזיק שיזהר בשטרו והלכך לא הוא מחאה וכיון דלא הוא מחאתו של מערער מחאה חזקתו של זה נמי לא הוי חזקה דטעמא דחזקה ג' שנים קונה משום דמאי טעין ליה מחזיק אמאי לא מחית בתוך שלש ואילו הכא לא מצי למטען הכי דהא לא יכול למחות דהא אינה מחאה: **ומ"ש יהודה וגליל דנקט.** דכיון דבשעת חירום מיירי הוא הדין לכל המלכיות שיש חירום בין זו לזו והכי הוה ליה למיתני כל הארצות חלוקות לחזקה בשעת חירום. ואית דמפרשי מ"ש יהודה וגליל דנקט כיון דבשעת חירום מוקמת לה מ"ש יהודה וגליל דלא הוא חזקה אפילו יהודה ויהודה לא מיהו חזקה ואין נראה בעיני דאם כן הוה ליה למימר כדלעיל אי הכי אפילו יהודה ויהודה נמי לא ועוד דהכי מתרץ ר' אבא בשעת חירום שנו שיש מגרה בין המלכיות אבל עיירות של מדינה ומדינה אין בינותם מגרה:

הא

מתקיף לה רבא [א]ולימא לי' כורכמא דרישקא זביני לך עקור כורכמא דרישקא וזיל אלא אמר רבא [ב]בבא מחמת טענה אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי [ג] ואי כורכמא דרישקא זבין ליה מאי ה"ל למעבד [ג]איבעי ליה למחויי דאי לא תימא הכי [ד]הני משכנתא דסורא דכתב בה הכי במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף אי כביש ליה לשטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן [ה] מיתקני רבנן מילתא דאתי בה לידי פסידא אלא איבעי ליה למחויי הכא נמי איבעי ליה למחויי: **מתני'** [ו]שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל היה ביהודה והחזיק בגליל בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה [ז] אחת אמר רבי יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה [ח] ילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת: **גמ'** [ט]מאי קסבר ת"ק אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אפי' יהודה וגליל נמי אי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה אפילו יהודה ויהודה נמי לא א"ר אבא בר ממל אמר רב לעולם קסבר [י]מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשנתינו [יא]בשעת חירום שנו ומ"ש יהודה וגליל דנקיט הא קא משמע לן דסתם

[ז] **קני** ליה משיפוליה ועד תהומא. פירש הקונטרס שאם מת יטע אחר במקומו וקשיא לר"י דבהדיא קתני בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא.) גבי קנה ב' אילנות דאם מתו אין לו קרקע ונראה לר"י דלא קני מקום האילן אלא לענין שלא יוכל [ז] לחפור זה חלל תחתיו [א] דקני ליה עד תהומא ואכתי קשיא לרשב"ל מהא דתניא בהמוכר את הבית (לקמן דף עב.) כשהקדים ג' אילנות בזה אחר זה פודה את האילנות בשוויין ואם היה מקום האילן קדוש כלל היה לו לפדות לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים שקלים כסף דכן הוא הדין כשמקדיש אפי' משהו קרקע עם האילן ואומר ר"י דבלאו הכי דחי רבא מילתייהו דנהרדעי שפיר ולרשב"ל נראה דהתם כמ"ד בעין רעה מוכר לפיכך אין קדוש אפי' מקום האילן אבל נהרדעי סברי מוכר בעין יפה הוא מוכר: **ואי כורכמא דרישקא.** לכך נקט כורכמא דרישקא שמתקיים בקרקע ג' שנים דהיינו שני חזקה ודרך להשהותו בקרקע כמו שיכול להתקיים: **אלא כדי שיהא באספמיא.** דעד שם יש מהלך שנה ויותר מכאן אין דרך להרחיק יותר מקרקעו ואם הרחיק יותר לא פלוג [ב]: **מחאה שלא בפניו כו'.** תימה דבכל דוכתי נקט מחאה ואמאי לא נקט חזקה שלא בפניו הוא חזקה ויש לומר לפי שהטעם תלוי במחאה ולא בחזקה [ג] שאדם המחזיק בקרקעותיו של חבירו אית ליה קלא שהוא חוקר ושואל על נכסיו אבל המחאה אין לה קול כל כך שאין המחזיק מחזר אם מוחה לו בעל קרקע לפיכך אין חזקתו חזקה כשאין יכול לשמוע מחאתו דמה יועיל שמיחה:

לסתם

פא א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סימן רטז סעיף ט:

פב ב ג מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' יח סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סימן קמא סעי' כ:

פג ד מיי' פי"א הל' ה סמג שם טוש"ע מ"מ סימן קמו סעי' א:

פד ה מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' קמג סעי' א:

עין משפט נר מצוה

לעזי רש"י

קרו"ג אוריינטי"ל. חרינ.

רבינו גרשום

מתקיף לה רבא אמאי קנה מקום האילן. לימא ליה. מוכר ללוקח לכורכמא דרישקא זבינא לך. דומיא הוא כעין שמוכר אדם לחבירו ירקות של צבע כורכמא דרישקא מעולה שקורין אריינט"ל שלא מכר לו כי אם הצבע עצמה ולא מקום הכורכמא הכי נמי מצי למימר ליה כי יבש האילן אנא הדקל זבינא לך שקול אילנך ועקיר וזיל. אלא אמר רבא. משום הכי קני ליה משיפוליה ועד תהומא בבא הלוקח מחמת טענה שטוען ואמר אילן ומקומו מכר לי והחזקתי בו שני חזקה ולא מיחה במקומו אדם: אי לכורכמא דרישקא. כלומר האילן לבדו כל זמן שלא יתייבש מאי הוה ליה למיעבד מה מועיל לו מחאתו והא כששלמו שני חזקה עדיין לא הגיע זמן לקצור הכורכמא ועדיין ברשותו עומדת הקרקע שתחת הכורכמא וכן נמי האילן ומשום הכי לא מיחה ואמאי כשטוען הלוקח טענת חזקה אמאי הויא חזקה ומשני ודאי הויא חזקה הואיל ולא מיחה דאע"ג דעדיין היה לו לתפוש הקרקע לאחר ג' אפילו הכי איבעי ליה למוכר למחויי בתוך ג' שנים דלא מכר לו כי אם האילן לבדו והיכא דלא מיחה איהו דאפסיד אנפשיה: **פיסקא** שלש ארצות לחזקה שצריך שיהיו המחזיק והמערער במלכות אחת של הללו ג'. אבל היה העורר ביהודה והמחזיק בגליל אינה חזקה משום דאין שיירות מצויות דליזלו ולימרו ליה דהאי אחזיק בשדהו כדי שיבוא ויימחה: עד שיהא עמו במדינה. באותו מלכות כמו ביהודה ויהודה דשיירות מצויות ומצי למימחי ולמשלח ליה על ידייהו דהני שיירות ואי לא מיחה הוי חזקה ב) אי לא מיחה הואיל דמחאה שלא בפניו הויא מחאה: אפי' יהודה וגליל נמי (לא) הויא חזקה ואמאי קתני מתני' עד שיהא עמו במדינה:

ב) נראה דל"ל ואי לא מיחה הוי חזקה כואל דמחאה וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי לכורכמא: (ב) שם דמהימן וכי תימא הכי נמי מיתקני רבנן מילתא: (ג) שם כמשנה עמו במדינה פ"ל יהודה כל"ל ותיבת אחת נמחק: (ד) שם וילכו ויודיעוהו: (ה) רשב"ם ד"ה לאי לא תימא וכו' מאחר שהמרחזק בו אוכל: (ו) תוס' ד"ה קני וכו' שלא יוכל זה לחפור חלל:

מוסף רש"י

במישלם שניא אלין כו'. דלא מיחזי כהלואה אלא לוקחה הימנו פירות הסניס האלו כמעות הללו (ב"מ סז:). שלש ארצות לחזקה. שלש ארצות של מ"י חצוצות חלוקות זו מזו לענין חזקה כאילו הן ארצות נכריות ואם היה בזו והחזיק אחר בקרקע שיש לו בחבירתה אינה חזקה (כתובות יז:). עד שיהא עמו במדינה. לו שיהיה בגליל לו שיהיה ביהודה ואפילו הן בשתי עיירות (שם). אפילו יהודה וגליל נמי. הוה לי למחויי היכי דהוי ומדלא ליה למחויי אינה חזקה (שם). אי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה. כגון אם היה בעיר אחת ומיחה אחרת (שם). אפילו יהודה ויהודה. בשתי עיירות נמי לא מיהו חזקה, דלא הוה ליה למחויי שלא בפניו (שם). לעולם כו' הויא מחאה. דאבדך חברא אית ליה דהני דממי בתפייהו מגנו לאחריני ובא הדבר לאזני המחזיק והוה ליה לאזהרויי בשטריה (שם). ומשנתינו. דקתני יהודה וגליל לא, בשעת חירום שנו. דיכול לומר לא נגלית לי מחאתו שאשמור את שטרי (שם). ומאי שנא יהודה וגליל דנקיט. אם יש מיכום נמי מעיר לעיר אפילו שתי עיירות באותה מדינה נמי לא (שם).

מוסף תוספות

א. (עד שייבש וכו' אחרונים. עיין המג"ן. ב. שלא לתת דבריהם לשיעורים, אבל למי שהוא עימו בעיר וכו' לאלתר הוה חזקה כראמרינן בגמ' (מא.). ריטב"ש. ג. דפשיטא ליה דחזקה שלא בפניו הויא חזקה אפי' יהודה וגליל נמי. רביט יונה.

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי. ואם תאמר ומאי שנא דגבי גט אמר בריש גיטין (ד׳ ד: ושם ד״ה כיון) המביא גט ממדינה למדינה באדרך ישראל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום כיון דאיכא עולי רגלים משכח שכיחי לקיימו ואפ״ז בזמן שאין בהמ״ק (ה) כיון דאיכא בתי דינים דקביעי משכח שכיחי וי״ל דודאי גבי גט מצוין לקיימו אפ״ר מיהודה לגליל לפי שהאשה רגילה לחזר אחר עדי קיום אבל הכא אי לאו דשכיחי טובא לעולם לא ישמע מחאתו שאין המחזיק רגיל לחזר אם מוחה לו ואם לאו הלכך בשאירות דעולי רגלים ובתי דינין לא סגי וא״ת והא דאמרי׳ התם (דף ו.) רב ששת מצריך (ו) (מערבא לערבא) ורבא מצריך אפי׳ באותה שכונה ופריך והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצוין לקיימו ומשני שאני בני מחוזא דידי אטו מי נימא דבמחוזא מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה ולטרך לבא לפניו למחות וי״ל דלא דמי דכשאותמים על הגט במחוזא והולכין להן אין דרך שילעקו בעיר אנחנו חתמנו על גט פלוני אבל במחאה דרך הליכתם רגילות לומר פלוני מיחה (ז) ושומעין אחריהם עד שנשמע בבית המחזיק: **אין** מחזיקין בנכסי בורח. בבורח מחמת ממון איירי דאי מחמת מרדין בהא לא פליג שמואל דכמוכח בסמוך (ב) ודוקא בבורח אבל בחיים דעלמא הוא חזקה שיכול לבא למקום שמחזיק שם ולמחות (ג) אבל בורח אינו רשאי לבא במקום שעומד לא הוא מחאה שלא בפניו וסבר לה כר׳ יהודה דקתני ובא לשנה אחרת וימחה משמע שצריך למחות בפניו וא״ת ולדמא ר׳ יהודה נמי לא בעי מחאה בפניו וה״ק ובא במדינה שהמחזיק בה וימחה כגון אם הוא ביהודה יבא ביהודה וימחה שאז תשמע מחאתו וכי תימא (ו) וכיון שחזקה נשמעת עד אספמיא גם המחאה תשמע עד אספמיא ואי מחאה שלא בפניו הוי מחאה ליתיב אדוכתיה ולימחי הא ליתא דאי כל מקום שחזקה נשמעת גם המחאה נשמעת אם כן היכי מוכח לעיל דלרבנן מחאה שלא בפניו הוא מחאה אימא דלעולם (ו) דלא הוי מחאה והיה ביהודה והחזיק ביהודה הוי חזקה לפי שהיא נשמעת ובא וימחה לפני המחזיק אבל מיהודה לגליל אין החזקה נשמעת ומשום הכי לא הוא חזקה אלא ודאי פשיטא ליה לגמרא דהחזקה נשמעת מרחוק אבל מחאה לא (ד) ולהכי מוכח לעיל שפיר דסברי רבנן דהוא מחאה שלא בפניו דאי לא הוא מחאה אלא צריך לבא לפני המחזיק א״כ מיהודה לגליל תהא חזקה כמו שביהודה יש לו לילך ולמחות מיהודה לגליל נמי ילך לפניו וימחה וי״ל מדלא תני ר׳ יהודה אומר ובא לשנה אחרת וימחה ויודיעהו שמע מינה שצריך למחות לפניו. ר״י:

ולמחר נקיטנא ליה. נראה לר״י דלא צריך למימר נקיטנא ליה אלא אורחא דמילתא נקט מדלא קאמר רב זביד פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא לא הוא מחאה פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא ולמחר נקיטנא ליה בדינא הוא מחאה:

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמו: אמר רב יהודה אמר רב אין מחזיקין בנכסי בורח כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי למחות בפניו הוא צריך ורב מאי קמ״ל מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והאמר רב מחאה שלא בפניו הויא מחאה רב טעמא דתנא דידן קמפרש וליה לא סבירא ליה ואיכא דאמרי אמר רב יהודה אמר רב מחזיקים בנכסי בורח כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחות בפניו הוא צריך ורב מאי קמ״ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה והא אמרה רב חדא זימנא אלא הא קמ״ל אדאפי׳ מיחה בפני ב׳ שאין יכולין לומר לו הויא מחאה (ה) דאמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל מיחה בפני שני בני אדם שיכולים לומר לו הויא מחאה מיחה בפני שני בני אדם שאין יכולין לומר לו לא הויא מחאה ורב (ו) חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רבא הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורח (ז) ומחאה שלא בפניו הויא מחאה תרתי לא קשיא כאן בורח מחמת ממון כאן בורח מחמת מרדין: היכי דמי מחאה אמר רב זביד פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה פלניא גזלנא (ח) הוא דנקיט לה לארעאי בגזלנותא ולמחר

ג) הא קמ״ל. ר׳ אבא: דסתם יהודה וגליל. אפי׳ בשעת שלום: כשעת חירום דמי. שאין שירות מצויות מזו לזו. אבל בשאר מלכיות אי איכא חירום לא הויא חזקה אבל בשעת שלום הויא חזקה דהא שירות מצויות והאי דקאמר רבי אבא בשעת חירום שנו הכי קאמר רבי יהודה וגליל הרי הן כשעת חירום של שאר מלכיות: אין מחזיקין בנכסי בורח. כלומר אם החזיק אינה חזקה כדמפרש ואזיל דקסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון דלא יכול למחות גם זה לא יכול להחזיק וכר׳ יהודה סבירא ליה דאמר במתניתין יצאו ויודיעוהו שנה ובא לשנה אחרת דמשמע דצריך למחות בפניו: **כי אמריתה.** להא דרב קמיה דשמואל אחר פטירתו של רב שבא ללמוד לפני שמואל. רב מת מקמי שמואל כדאיתא בשחיטת חולין (דף לה:) דכל זמן שהיה רב קיים הוה שלח לי׳ ר׳ יוחנן לקדש רבינו שבבבל כי נח נפשיה דרב שלח לי׳ לשמואל לקדש חבירנו כו׳: **א״ל.** שמואל: **וכי למחות בפניו הוא צריך.** בתמיה. אלא לא צריך למחות בפניו דמחאה שלא בפניו הויא מחאה והלכך מחזיקים נמי שלא בפניו דאיצטי׳ ליה למחויי: ומקשה גמר׳ **והאמר רב מחאה שלא בפניו הויא מחאה.** כדאמר ר׳ אבא אמר רב לעיל [ע״ב] לעולם קסבר מחאה שלא בפניו כו׳ (ד) ומדפריך למילתיה דת״ק איכא למימר דסבירא ליה הכי: **לטעמא דתנא קמא.** פירש רב משום דקסיא ריש לסיפא ואיכא לתרלה אלא בכי האי גוונא: **וליה לא סבירא ליה.** אלא כרבי יהודה סבירא ליה: **מחזיקין בנכסי בורח.** דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואיצטי׳ ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד דכיון דשירות מצויות אגן סהדי שנודע לו שאחרים החזיקו בקרקע שלו ולא מצי טעין לא ידעתי ולפיכך לא מחיתי דכי היכי דמחאה שלא בפניו הויא מחאה משום דחברך חברא אית ליה ושמע המחזיק מחאתו של זה המערער הכי נמי נודע לו שהחזיק זה בקרקע שלו והוא לא מיחה ולפיכך הפסיד. והאי דנקט בורח לאו דוקא דהוא הדין לכל מרחיקי אלרס (ט) אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך בני אדם להחזיק בקרקע של אחרים בגזל אלא בקרקע בורח: **א״ל פשיטא.** דמחזיקין דהא ממתניתין דקתני [ע״ב] שלא אלרות לחזקה שמעינן דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואיצטי׳ ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד. בגמרת ירושלמי [פ״ג] רב אמר אין חזקה לבורח ולא מאדון לאדון ושמואל אמר יש להן חזקה אמר רב נחמן קרא מסייע ליה למר ויתן לה המלך סריס אחד לאמר השב את כל אשר לה ואת כל תבואת השדה מיום עזבה את האדון ועד עתה (מלכים ב ח) : **ורב מאי קמ״ל.** דקאמר מחזיקים בנכסי בורח הא ודאי קמ״ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה והיה לו למחות הלכך חזקה נמי שלא בפניו בלא מחאה הויא חזקה: **והא אמרה רב חדא זימנא.** דאמר ר׳ אבא בר ממל אמר רב דאמר רב לעיל [ע״ב] לעולם מחאה שלא בפניו הויא מחאה כו׳ ומסתמא הוה שמעינן דכסתם מתני׳ סבירא ליה מדמפרש לה הכי: **אפי׳ מיחה בפני ב׳ שאין יכולין לומר לו.** כגון חיגרין או שהולכין למדינת הים ומרחיקין מאותו המלכות שדר בה המחזיק אפי׳ (ו) הכי מחזיקין בנכסי בורח דמיהכי ליה מחאה כי הך ואע״ג דהכך לא יאמרו לו למחזיק דחברך חברא אית ליה והלכך כיון דהויא מחאה חזקה נמי הויא חזקה. ושמואל שהיה מקשה על דברי רב ואומר פשיטא וכי למחות לפניו הוא צריך להך רבותא דקאמר רב לא אסיק אדעתיה והלכך פריך שפיר מאי אתא רב לאשמועינן: **אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי כו׳.** אשינויא דשנין אליבא דרב אתא (ו) לאשמועינן ומימר דהך רבותא לא סבירא ליה לשמואל כדמפרש ואזיל והוה מתמה פשיטא: **הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורח.** דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון דלא מצי מערער למחויי מחזיק נמי לא מצי אחזוקי: **ומחאה שלא בפניו הויא מחאה.** והלכך חזקה שלא בפניו הויא חזקה ומשום הכי מחזיקין בנכסי בורח דהא מצי למחויי ומדלא מיחה הפסיד. והייגו דקפריך גמרא תרתי בתמיה משום דקשיא ריש לסיפא. ומשני לא קשיא כאן בבורח מחמת ממון פסיק רבא הלכתא (ג) שלא בפניו הויא מחאה משום דמצי למחויי וכל מקום שזה יכול למחות חזקתו של חבירו בנכסיו הויא חזקה הואיל ולא מיחה הכיון דמחמת חוב ממון הוא בורח אין זה בורח אלא לאשתמוטי בעלמא עד דהוה ליה ופרע ואינו ירא למחות הכיון דלאנוס הוא ואין לו מה לפרוע אין רודפין אחריו ואם נודע מקומו שברח אם אינו חושש: **כאן בבורח מחמת מרדין.** מחמת רליחת נפשות ירא למחות פן יודע מקום תחנותו וירלוף גואל הדם אחריו כי יחס לבבו והשיגו והרגו ובדיליה קפסיק רבא דאין מחזיקין בנכסי בורח והכי הלכתא: **מרדין.** לשון רליחה בלשון פרס כדאמרינן בהגוזל ומאכיל (ב״ק דף קיז.) השתא פרסאי דקפדי אשפיכות דמים ואמרי מרדין מרדין: **היכי דמי מחאה.** אמחאה שלא בפניו אבל דפסיקנא לעיל דהויא מחאה: **אמר רב זביד.** אמר אסהדי פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה שאפילו אם יאמרו עדים לשון זה למחזיק לא אתי לאחזוקי בשטריה דהא לא ידע אמאי קרי ליה גזלן שיזהר בשטרו: **אבל אמר לו פלניא גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא.** שהרי לא מכרתיה לו דהשתא הוה ליה לאיזהרוי בשטר מכירת שדה (ה) זה מאחר שערער זה עליו והלכך הויא מחאה: (ח) **ולמחר אבעינא ליה בדינא הרי זה מחאה.**

ומאי

מסורת הש״ס

א) [נעיל כח: וש״נ], ב) [לקמן לט.], ג) [שיך לע״ב], ד) ל״ל ומדמפרש, ה) ל״ל מאדאם. דק״ס, ו) גי׳ רש״ל משום, ז) נ״א לאיפלוגי, ח) [שיך לדף לט.], ט) [ל״ל משכוחה לשכוחה],

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי׳ פי״ח מהל׳ טוען ונטען הל׳ ו סמג עשין לה טוש״ע מ״מ סי׳ קמו סעיף ח:

פו ג ד מיי׳ פי״ד שם הל׳ י סמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ קמג סעיף ג:

פז ה ו מיי׳ פי״ח שם הלכה ז סמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ קמו סעיף ד:

רבינו גרשום

ומשני האי דקתני יהודה וגליל לא הויא מחאה משום דבשעת חירום הדרכים שנו ומשום הכי לא הויא חזקה דאי טעין ליה מחזיק אלמלא היית מוחה בתוך ג׳ הייתי מוהר ובא בשטרא דלא מירכס מצי למימר ליה המערער משום דחרם הדרכים הוא לא הוו שיירות מצויות דאזלי ולימחו לך ולהכי לא מחיתי. ומקשה אי הכי מאי שנא יהודה וגליל דנקיט דלא הויא חזקה אפי׳ יהודה ויהודה נמי לא הויא חזקה הואיל דבשעת חירום הוא ומשני משום הכי נקט [יהודה וגליל] דבשעת חירום דמי דלאו שיירות מצויות: אין מחזיקין בנכסי בורח. דאי ברח אינש ממלכות ואתא אחר והחזיק בנכסיו לא הויא חזקה. ב) והא אמר ליה לרב דמ״ש הכי אין מחזיקין דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה. והא אמר ר׳ אבא בר ממל אמר רב לעיל דבמתרץ מתני׳ דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואמאי אין מחזיקין. רב לטעמיה דתנא דמתני׳ קאמר. איכא דאמרי כו׳ ה״ג כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחויי בפניו הוא צריך וכיון שהוא יכול למחות בכל מקום שהוא ולא מיחה פשיטא דמחזיקין. ורב מאי קמ״ל דמחזיקין אי משום דקסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה ואהאי לא מיחה להכי מחזיקין והא אמרה רב חדא זימנא כדאמרינן לעיל. אלא הא קמ״ל רב דאע״ג דמיחה בפני שנים שאינן יכולין לומר לו שאינן עוברי דרכים אפי׳ הכי הויא מחאה שאם אין יכולין לומר לו לימרו למאן דלימא ליה משום דחברך וכו׳ אבל אי לא מיח׳ כלל (אין) מחזיקין: תרתי. בתמי׳ קאמר כלומר דהני תרי מילי לא מצי קיימי דחדא קשיא לאידך משום דאי אמרינן אין מחזיקין בנכסי בורח משמע משום דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והדר תני דהויא מחאה. כאן בבורח מחמת ממון שמחויב לאנשי העיר אין צריך לו להחביא עצמו כל כך והיה יכול למחות שלא בפניו והויא מחאה ואי לא מיחה והחזיק אחר בנכסיו הוי חזקה אבל בורח מחמת מרדין שהיה מורד ומחויב למלכות אין מחזיקין בנכסיו משום דאי הוה מוחה יורדע למלכות היכן הוא ויבקשוהו עד שימצאוהו ויהא מסוכן בגופו ומשום

ב) נראה דל״ל ודקרינן דרב מאי קמ״ל דאין מחזיקין משום דמחאה שלא בפניו.

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דאמר רב ענן נ״ב גירסת רשב״ם אמר רב ענן: (ב) שם פלניא גזלנא הוא דקאכיל לה לארעאי: (ג) רשב״ם ד״ה ומחאה וכו׳ רבא הלכתא מחאה שלא בפניו וכו׳ לעולם הוא דאין לו: (ד) ד״ה אבל וכו׳ שהה זו מאחר: (ה) תוס׳ ד״ה דסתם וכו׳ בית המקדש קיים כיון וכו׳ וי״ל דודאי גט עדים מצוין לקיימו וכו׳ אם מוחה לו אם לאו הלכך בשביחות דעולי רגלים: (ו) ד״ה אין וכו׳ וכי תימא כיון כל״ל ואות ו׳ נמחק: (ז) בא״ד אימא דלעולם לא כל״ל ואות ד׳ נמחק:

מוסף רש״י

חברך חברא אית ליה. ויאמרו זה לזה והבדר בא לאזנינו ואינו יכול לומר אילו שמעתי הייתי מוחה בראיית זכותי (לעיל כח:). ומחאה שלא בפניו הויא מחאה. ולא בעינן שיבא אצלו למחות בפניו, אלא מכיון שמיחה שלא בפניו הויא מחאה, שהרי יכול הדבר לבא לאזנו ואפילו לא ידע המחזיק מחאתו של מערער לא מיישינן מאחר שמיחה זה כהוגן (לקמן לט.).

מוסף תוספות

א. דדרך בני אדם כששומע דבר תימה שאדם מחזיק בקרקע שאינו שלו אומרו לאחרים. תוס׳ הרא״ש נעיגין ד: ב. [ו]קים להו במילתיה דרב דאפי׳ בבורח מחמת ממון לבא לאזנו לאחר. ר״ן. ג. [ו]לא מצי טעין להכי לא מחינא משום דמחאתי לא הוי מחאה ולא הוה ליה למיתי. רשב״ם. ד. עיין תוס׳ לעיל כמוף עמוד ז׳ ד״ה מחאה.

ולמחר תבענא ליה (ה) בדינא הויא מחאה אמר לא תימרו ליה מאי אמר רב זביד הא קאמר לא תימרו ליה רב פפא אמר אלדידיה לא תימרו ליה לאחריני אימרו להו (ו) חברך חברא אית ליה חברא דחברך חברא אית ליה אמרו ליה לא אמרינן ליה אמר רב זביד הא קא אמרו ליה לא אמרי' ליה רב פפא אמר בלדידיה לא אמרי' ליה לאחריני אמרי להו חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר להו לא תיפוק לכו שותא אמר רב זביד הא קאמר לא תיפוק לכו שותא אמרו ליה לא מפקינן שותא אמר רב פפא הא קאמרי ליה לא מפקינן שותא רב הונא בריה דרב יהושע אמר (ז) גכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש אמר לה ולאו אדעתיה: אמר רבא אמר רב נחמן מחאה שלא בפניו הויא מחאה איתיביה רבא לרב נחמן אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת ואי ס"ד מחאה שלא בפניו הויא מחאה למה לי למיתי ליתיב התם אדוכתיה ולימחי התם (ח) עצה טובה קמ"ל דניתי ונשקול ארעא ופירי מדקא מותיב ליה רבא לרב נחמן מכלל דלא סבירא ליה דמחאה שלא בפניו הויא מחאה (ט) והאמר רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה בתר דשמעה מרב נחמן סברה אשכחינהו ר' יוסי בר' חנינא לתלמידיו דר' יוחנן אמר להו מי אמר (י) ר' יוחנן מחאה בכמה ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מחאה הבפני שנים ר' אבהו אמר ר' יוחנן מחאה בפני שלשה לימא בדרבה בר רב הונא קא מיפלגי (כ) דאמר רבה בר רב הונא יכל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית

ומי לא אמר למחר תבענא ליה בדינא ומפיקנא מיניה אלא פלוגי גזלן דקאכיל לארעאי בגזלנותא בלבד הרי הוא כנותן פגם בחבירו ולא כמוסר עדות ואינה מחאה כן פר"ח. ל"א שמעתי משמועת רבי יעקב בר יקר ועיקר פלגיא גזלנא הוא ואפי' הזכיר על קרקע זה שמחזיק לאו מחאה היא שהרי לא מיחה מחמת עצמו והרי הוא כמי שאמר פלוני מחזיק בקרקעות של אחרים ולפוגמו מתכוין ולא לערער שהרי אינו מזכיר שהוא שלו אבל אם פירש דקאכיל לארעאי בגזלנותא הרי מיחה מחמת עצמו והודיע שהקרקע שלו מחזיק בעולה והויא מחאה ואע"ג דלא סיים למחר תבענא ליה בדינא ופירוש הוא למאי דקאמר דקאכיל לארעאי בגזלנותא: **אמר.** לעדים לא תימרו ליה מחאה זו: **אמר רב זביד הא קאמר כו'.** ולא הויא מחאה דהא לא אמרו ליה עדים תו: **רב פפא אמר.** לעולם מחאה הויא דהכי קאמר להו לעדים לדידיה לא תימרו אבל לאחרים תימרו וכיון שיאמרו לאחרים יחזרו אותן אחרים ויאמרו לו דחברך חברא אית ליה כו': **אמרו ליה לא אמרינן ליה.** לא קאי אהיכא דאמר להו לא תימרו ליה דהא לרב זביד אפי' שתקו לא הויא מחאה וכל שכן הכא היכא שהשיבו כדבריו אלא מילתא באפי נפשיה היא וקאי אהיכא דאמר להו מחאה גמורה ואיסור לומר לו והם ענוהו לא אמרי' ליה ולא חזר ומיחה אחרי כן בפני עדים אחרים: **אמר רב זביד הא קאמרי ליה לא אמרינן ליה.** וכיון שלא יאמרו לו היה לו לזה למחות עוד בפני אחרים שיאמרו לו ואם לא מיחה אחרי כן הפסיד: **רב פפא אמר.** אין צריך למחות עוד בפני אחרים דמחאה מעליתא היא דהכי קאמרו ליה לדידי' לא אמרינן שלא גלך עד מקומו: **לאחריני אמרינן כו'.** רב פפא קא דייק לא תימרו ליה לא אמרינן ליה דמשמע (ג) לא אמרי' ליה אבל לאחריני אמרי מדלא אמר לא תימרו: **לא תיפוק לכו שותא.** לא יצא דבר מפיכם דמשמע לא לו ולא לאחרים: **שותא.** דיבור כמו שותא דיונקא בשוקא או דאבוה או דאמא (סוכה דף ו:): **אמר רב זביד הא קאמר כו'.** ואינה מחאה: **אמרו ליה לא מפקי' שותא.** לא קאי אהיכא דאמר להו לא תפיק לכו שותא דהתם כ"ע לא פליגי דלא הויא מחאה בין אהדרו ליה בין לא אהדרו ליה שוס דיבור ומילתא באפי נפשיה הוא (א) וכגון שלוה אותם לאמר לו והם אמרו לא מפקינן שותא אמר רב פפא הכא ודאי מודינא דלא הויא מחאה דהא קאמרי כו' דמשמע לא לו ולא לאחרים: **אמר רב הונא בריה דרב יהושע.** האי נמי מחאה הויא דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש שאינה מוטלת עליו (ד) לדבר וגם אינו מפסיד אם אומר אם לא אומרה אמר לה לבני אדם ולאו אדעתיה כלומר אינו נותן אל לבו שקיבל (פ) הדבר עליו לבסותו והלכך אינו צריך למחות בפני אחרים שהרי מיחה בפני בני אדם שיכולין לומר לו. והלכתא בין אמר הממחה לא תימרו ליה מידי מהני מילי למחזיק ובין אמרו לא מפקינן שותא בכולהו הויא מחאה בר מדאמר להו הממחה דלא תיפוק לכו שותא דלא הויא מחאה וכן פסק ר"ח: ה"ג **אמר רבא אמר רב נחמן מחאה כו'.** ואע"ג דאותביה רבא לרב נחמן שיטת גמרא היא בהרבה מקומות כן. והכי פי' כי שמעה רבא מרב נחמן להך מילתא דאמרינן בה אמר רבא אמר רב נחמן איתיביה הך תיובתא ורב אשי סשידר גמרא הוא דקאמר אמר רבא אמר רב נחמן וגם מפרש הקושיא אחרי כן שהקשהו: **מחאה שלא בפניו הויא מחאה.** ולא בעינן שישלח שלוחו למחות בפניו אלא מכיון שמיחה שלא בפניו הויא מחאה שהרי יכול הדבר לבא לאזניו ואפי' לא ידע המחזיק מחאתו של מערער לא חיישינן מאחר שמיחה זה כהוגן: **איתיביה רבא לר"נ אמר רבי יהודה כו'.** ואי קשיא אדפריך מסיפא לסייע מריש דהא אוקימנא מחאה שלא בפניו הויא מחאה איכא למימר דרבא מוקי לה לריש במילי אחרי: **אלא כדי שיהא כו'.** טעמא דרבי יהודה לאו משום דתלת שנין מיזדהר אינש בשטריה אלא כדמפרש כדי שיהא כו' וטעמא דחזקה לדידיה משום דלא שביק אינש דאכלי ארעיה בלא רשותו אפי' שעה אחת ושתיק אלא לכך האריכו שלש שנים שפעמים שהמערער רחוק מהלך שנה ולא יצא ערעור שלו לאזניו עד ג' שנים ולאיפלוגי אתי"ק אתא דלא חיישינן לשעת חירום וחזקה בפניו מיד הויא חזקה הואיל ולא מיחה מיד מדתלי טעמא באספמיא (ו) לקמן בפרקין [מא.]: **ויבא לשנה אחרת.** קס"ד דרבא דוקא קאמר (ז) שיבא המערער עצמו וימחה בסוף ג' בפניו של מחזיק אלמא מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והלכך חזקה שלא בפניו לא תיהוי חזקה. ואע"ג דלרבי יהודה הויא חזקה בהכי לא סבירא ליה כרבי יהודה דר' יהודה מצריכו לילך ולערער ורבא לא צריכנו אלא מתוך שאינו יכול למחות באספמיא גם המחזיק לא יכול להחזיק: **ואי ס"ד.** דאין צריך לשלוח שליח ולמחות בפניו בעדים אלא ימחה במקום שהוא שם ואם יבא אחר לאמר לו אמיתי עד מקום המחזיק או לשלח שלוחו למחות בפניו: **ליתיב אדוכתיה.** באספמיא ולימחי בפני עדים שהרי יכולין לבא ולומר לו (ח) בסוף ג' אם ירצו: ומשני **עצה טובה קמ"ל דנייתי.** הוא עצמו ונשקול קרקע ופירותיו מיד המחזיק שאם ימחה במקומו ולא ילך ויוציא עכשיו מידו הפירות שאכל המחזיק יוציא ממנו בטורח דקשה גזל הנאכל [חולין פט.]. ומיהו לאו דוקא מצריך ליה רבי יהודה לבא אלא הכי קאמר לא אמרו לצריך ג' שנים אלא כדי שאם יהיה המערער באספמיא ומשהחזיק זה יצא הקול ויודיעוהו בשנה שניה וימחה בתחלת שלש ויוכל הדבר לבא לאזניו של מחזיק בסוף שנה שלישית ואז יש הנאה למערער שאם ירצה הוא עצמו לבא בסוף שלש ויקח קרקע ופירות מעכשיו בלא דין ודברים: **והא אמר רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה.** לעיל [לח:] פסק רבא הלכתא הכי: ומשני **בפר דשמעיה מרב נחמן.** ותירץ לו תשובה שהשיבהו פסק רבא הכי: ה"ג **מי שמיע לו מרבי יוחנן מחאה בכמה.** בפני כמה בני אדם: **כל מילתא.** של גנאי: **דמתאמרא באפי תלתא ליה בה משום ליצנא בישא.** אם יחזרו ויאמרו לזה כך אמר פלוני עליך. וטעמא דמפרש בערכין בים בערכין [טז.] מ"ט מבדך חברא אית ליה ואמר אבי התם [טו:] דכל מילתא דעבידא לאיגלויי ליה בה משום ליצנא בישא. והלכך גבי מחאה נמי מילתא דעבידא לאיגלויי בעינן כדי שיזהר המחזיק בשטרו ולהכי פליגי מ"ד בפני שנים ליה דרבה בר רב הונא דבעי תלתא דהא אפי' בתרי עבידא לאיגלויי והויא מחאה בפני שנים ועיין

ולמחר תבענא ליה בדינא הויא מחאה אמר לא תימרו ליה מאי אמר רב זביד הא קאמר לא תימרו ליה רב פפא אמר אלדידיה לא תימרו ליה לאחריני אימרו להו חברך חברא אית ליה חברא דחברך חברא אית ליה אמרו ליה לא אמרינן ליה אמר רב זביד הא קא אמרו ליה לא אמרי' ליה רב פפא אמר בלדידיה לא אמרי' ליה לאחריני אמרי להו חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר להו לא תיפוק לכו שותא אמר רב זביד הא קאמר לא תיפוק לכו שותא אמרו ליה לא מפקינן שותא רב הונא בריה דרב יהושע אמר (ז) דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש אמר לה ולאו אדעתיה: אמר רבא אמר רב נחמן מחאה שלא בפניו הויא מחאה איתיביה רבא לרב נחמן אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת ואי ס"ד מחאה שלא בפניו הויא מחאה למה לי למיתי ליתיב התם אדוכתיה ולימחי התם (ח) עצה טובה קמ"ל דניתי ונשקול ארעא ופירי מדקא מותיב ליה רבא לרב נחמן מכלל דלא סבירא ליה דמחאה שלא בפניו הויא מחאה (ט) והאמר רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה בתר דשמעה מרב נחמן סברה אשכחינהו ר' יוסי בר' חנינא לתלמידיו דר' יוחנן אמר להו מי אמר (י) ר' יוחנן מחאה בכמה ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מחאה הבפני שנים ר' אבהו אמר ר' יוחנן מחאה בפני שלשה לימא בדרבה בר רב הונא קא מיפלגי (כ) דאמר רבה בר רב הונא יכל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית

רב פפא אמר לדידיה לא תימרון לאחריני תימרון. נראה לר"י דרב פפא אית ליה שפיר דשמואל דאמר לעיל מיחה בפני בני אדם שאין יכולין לומר לו לא הויא מחאה דהתם מיירי בחולה וזקן שלעולם לא יצא למקום שמחזיק שם אבל הכא יצאו למקום המחזיק ויגידו לבני העיר ויאמרו לו והויא מחאה: **ליתיב אדוכתיה ולימחי.** תימה אדפריך מר' יהודה לסייעה מרבנן דמוכח לעיל דסברי מחאה שלא בפניו הויא מחאה (א) ואור"י דרבא היה טועה וס"ד דבכל מקום שהמזקה נשמעת גם הממחה נשמעת וכמו שהמזקה (ט) מיהודה לאספמיא ה"נ מחאה ואפילו הכי א"ר יהודה שיבא בפניו וימחה ורבנן סברי אפי' מיהודה לגליל אין המזקה נשמעת (ב) לכך לא הוי חזקה אבל מיהודה ליהודה נשמעת והוי חזקה על שיבא בפניו וימחה ולכ"ע שלא בפניו לא הוי מחאה ורב נחמן דאיצטריך לשנויי עצה טובה קמ"ל ולא שני ליה דלא מצי למיתב אדוכתיה לפי שהמחאה אינה נשמעת אלא באותה מדינה (ג) משום דאכתי תקשי ליה אמאי מצריך רבי יהודה לבא לפניו ילך עד המדינה שהמחזיק שם וימחה דמדלא קתני ויבא לשנה אחרת וימחה ויודיעוהו משמע שצריך לבא לפניו כדפרישית: **ה"ג מכלל דלא סבירא ליה הא אמר רבא מחאה שלא בפניו.** ולא גר' והא אמר רבא אמר ר"נ: לית

פח א ב ג ד מיי' פי"ל מהל' טוען ונטען הל' ו ופ"ו הלכה ד סמג עשין לה טוש"ע מ"מ מ' קמו סעיף ג וסי' עט סעיף יא:
פט ה מיי' פי"ל מהל' טוען ונטען הל' מ טוש"ע שם סעי' ח:
צ ו מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ה סמג לאוין ט:

עין משפט נר מצוה

רבינו גרשום

הכי לא מיחה ואין מחזיקין בנכסיו. לא הויא מחאה דמילי בעלמ' קאמר אבל כי אמר להו למחר אתבעיה בדינא הויא מחאה דקאמר להו דאין דעתו למחול. אי אמר להו לא תימרו ליה דמיחתי אמר רב זביד הא קאמר לא תימרו ליה ולא הויא מחאה ומחזיקין. אמר רב פפא ודאי הוי מחאה דהכי אמר ליה המערער לעדים לדידיה לא תימרו ליה הא לאחריני אימרו: אמרו ליה העדים למערער לא אמרינן ליה לפלוני דמחית. אמר רב זביד הא קאמרו לא אמרינן ליה ולא הויא מחאה. אמר לעדים לא תיפוק לכו שותא כלומר לא תוציאו דבר מפיכם לשום אדם שמחיתי. אמר רב זביד הא קא מזהיר דלא תפיקו שותא ולא הויא מחאה. הא דקא מזהיר המערער הכי לעדים משום דחשב בדעתיה אמחה ואזהיר להו דלא לימרו היום ולמחר אוציא עדי מחאה ואגבה הפירות ותיקון הקרקע. ואי אמרי לא מפקינן שותא. הא אמרי' וכו' ולא הויא מחאה. אמר רב הונא אפי' הכי הויא מחאה משום דכל מלתא דלא רמיא עליה דאינש שאינו מוזהר שלא יאמר אומרה ולאו אדעתיה. אמר ר' יהודה לא אמרו ח) משום שמקום של ר' יהודה הוא רחוק מאספמיא מהלך שנה להכי משער בהאי גוונא. מכלל דלא ס"ל כרב נחמן והא אמר רבא לעיל הלכתא מחאה שלא בפניו הויא מחאה. ומשני בתר דשמעה מרב נחמן הא דקא מתרץ מתני' הכי סברה כוותיה דרב נחמן דשלא בפניו הויא מחאה אבל מעיקרא ס"ל דלא הויא מחאה ומש"ה הוה מותיב ליה הכי: בכמה. בני אדם. כל מלתא של גנאי דמתאמרא באפי תלתא ואזלי הני תלתא ומשתעי לה לאחרינא לית בה משום לישנא בישא והא נמי דבר גנאי הוה דקאמר להו פלוני גזלנא הוא כ) מתאמרא באפי תרי והני תרי אמרי לה לאחרינא אית ביה משום לישנא בישא:

ח) ל"ל לא אמרו וכו' אלא כדי שיהא באספמיא וכו' משום שמקום וכו'. ב) נראה דל"ל ולא מתאמרא וכו'.

מסורת הש"ס

ה) [לעיל כח: וש"נ], ו) [שטעות לד: מא: מב.], ז) [לעיל כח: וש"נ], ד) [לעיל לח:], פ) ערכין טז.,

הגהות הב"ח

(ה) גמ' מבענא ליה לדינא: (ב) שם מי אמר לכו ר' יוחנן: (ג) רשב"ם ד"ה לאחריני וכו' דמשמע ליה לא אמרינן אבל: (ד) ד"ה אמר רב הונא וכו' שאינה מוטלת עליו (לכמל) מז"מ וז"ב ס"ל לכסויא: (פ) בא"ד אינו נותן אל לבו שקיבל עליו לכסות הדבר והלכך וכו' מהני מילי למחזיק ובין א"ל לא אמרי' ליה ובין אמרו לא מפקינן שותא: (ו) ד"ה אלא כו' וכו' באספמיא כדאמרינן לקמן: (ז) ד"ה ויבא לשנה וכו' דוקא קאמר רבי יהודה שיבא: (ח) ד"ה ליתיב וכו' ולומר לו בתוך ג': (ט) תוס' ד"ה ליתיב וכו' וכמו שהמזקה נשמעת מיהודה:

הגהות הו"י

א) רשב"ם ד"ה אמרו ליה כו' והכא איירי שלוה אותם כנ"ל:

מוסף רש"י

כל מילתא דמתאמרי באפי תלתא. כשהבעלים אמרוה בפני אנשים המגלה אותה אינו נאמן הרע, שזה גילה תחלה דעתו שאם תגלה אותו אינו מושם, דמידע ידע דסופה להגלות, דחבבך חברא אית ליה וזה מגלה לחבירו וזה לחבירו עד שיודע (ערכין טז.).

מוסף תוספות

א. דקתני היה בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה הא יהודה ויהודה הויא חזקה אלמא מחאה שלא בפניו הויא מחאה. רשב"ם. ב. שאם היתה נשמעת המערער זקוק לבא ולמחות, רבינו יונה. ג. לאו משום דס"ל כרבא שהמחאה נשמעת למרחוק כמו החזקה [אלא]. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש.

ליה בה משום לישנא בישא. דקלא אית לה וסופו שידע אע"ג דמלוה ע"פ אפי' בכמה עדים אינו גובה מן הלקוחות וטעמא משום דליית ליה קלא כדאמר לקמן (דף מב.) דהתם הוי טעמא משום דמאן דיזיף בצינעא יזיף ועוד דהתם אין יודעין מי יקח שיגידו לו פלוני חייב אבל מאן דידע מאהא יאמר למחזיק:

ליה בה משום לישנא בישא. פירוש לאותו שאומר לפני ג'[א] דבפרק יש בערכין (ערכין דף טו:) מייתי עלה הא דא"ר יוסי מעולם לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי פי' שלא היה חושש אם ישמעו בעלים: **מ"ד בפני ב' קסבר מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה.** תימה להאי לישנא דרבא קאמר לקמן מחאה בפני ב' ועליל פסק רבא מחאה שלא בפניו הוא מחאה: **סהדותא בעינן.** ואי לאו משום סהדותא הוה סגי בחד דחברך חברא אית ליה ואע"פ שלשון הרע אין נשמע היינו לפי שמעלימין אותו מבני אדם ומ"ד בפני ג' בעי גלויי מילתא כמו בלה"ר[ב]: **כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות.** פ"ה עד סוף (ו) ג' שנים וא"ת מתני' היא דקתני עד כדי שיחזיק שנה ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת וימחה אלמא דאין צריך למחות רק פעם אחת תוך ג' שנים וי"ל דאי מתניתין ה"א דאין צריך כי אם מחאה אחת בסוף ג' אבל אם מיחה בתחלת ג' ושוב לא מיחה בכל אותן ג' ס"ד דמודה שהיא שלו ואין לפרש דאין צריך למחות עד עולם דא"כ פליגי אדר"ל והוה ליה למימר ר"ל אמר: **וצריך למחות בסוף כל ג'.** אין לפרש דטעמא שלא יאמר נקחתי אחר המחאה כדפ"ה כיון דעל כרחו מודה דמעיקרא קודם מחאה לא בתורת מכירה נחת בה אין נאמן לומר אחרי כן קניתי[ג] ועוד דא"כ שפיר קרי ליה גזלן אלא טעמא כדפ"ה משום דתלת שנין מזדהר אינש בשטריה אחר המחאה ותו לא[ד] ולהאי טעמא הא דאמר לעיל (דף לא.) אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו פליגא אהך דהכא דקאמר דצריך למחות כל ג' (ה) וגרסה דהכהיא הלכתא דסתמא דגמרא קאמר לה ולא כמו שפסק ר"ח דהלכה כבר קפרא: **מחאה בפני שנים ואין צריך לומר בתובו.** ואם תאמר ומה מועיל הכתיבה והא לא חשיב שטר אם לא נעשה מדעת מי שהוא חובתו כגון שטר מכר מדעת

ולענין לשון הרע לית בה משום לישנא בישא היכא דמתאמרא קמי תרי: **ומ"ד בפני ג' אית ליה דרבה בר רב הונא.** דבג' הוי גלויי מילתא ולא בתרי הלכך בפני ב' לא הוי מחאה דלא עבידא לאיגלויי. כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר. (הגה"ה. תמיה לי אמאי לא אמר נמי ליתא בדאמרי קמיפלגי ושמא משום דלא מצי גמרא לאוקמי כדברי הכל כדמוקי דרבה בר רב הונא כדמסיק למילתיה לא דס"ע אית להו דרבה בר רב הונא כו'. ע"כ). ולקמן נמי מוכח דמאן דבעי גלויי מילתא במחאה בעי שלשה והכי הוא מסקנא דשמעתא. וכל רבותינו מפרשים דגבי מחאה נמי לשון הרע איכא דקאמר פלגיא גזלנא הוא והלכך לרבה בר רב הונא אי מתאמרא קמי תרי לא הוי מחאה משום דאית בה משום לישנא ולא מיחה ומאן דאמר בפני ג' צריך למחות קסבר דאפי' מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשום הכי צריך ג' דכל מלתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא הא בתרי אית בה [לישנא בישא]: סהדותא בעינן ובתרי סגי במקבלי עדות. גלויי מלתא בעינן לפרסם וגלוי מלתא לא סגי בפחות מג': גידל בר מניומי הוה ליה מחיתא למחויי שהיה אחד מחזיק בנכסיו והיה מוחה: צריך למחות למחזיק בסוף כל ג' וג' שנים שאם לא ימחה בסוף כל ג' יכול המחזיק לומר אחרי שמחית מכרת לי וכבר החזקתי בה ג' שנין. תהי בה ר' יוחנן אמאי צריך למחות בסוף כל ג' וכי גזלן יש לו חזקה כלומר מאחר שאמר אני קניתיה ממך אחר שמחיתה מכלל דמודי דקודם לכן באת לידו בגזלנות וכי גזלן יש לו חזקה כיון שגזלן הוא אע"פ שהחזיק בה כמה שנים אין חזקתו חזקה ומקשי' גזלן ס"ד והא לאו גזלן הוא דהא קא טעין דזבנה ניהליה ובתורת מכירה אתאי לידיה ולאו גזלן הוא אלא פריך הכי וכי כגזלן יש לו חזקה האי דכגזלן דמי דטוען שיש לו חזקה שקנאה ממנו אחרי מתאתו ולא קודם וכי מי שהוא כגזלן יש לו חזקה ג) בתר דקאמר אלא ודאי אין לו חזקה ואמאי צריך למחות בסוף כל שלש: ערער בשנה ראשונה וחזר וערער בשניה וחזר וערער בשלישית אם מחמת טענה ראשונה היו כל ג' ערעוררין שלא שנה דברו אין לו חזקה למחזיק ואם לאו ששנה המערער דבריו שאמר פעם אחת שלי היתה אני קניתיה ושוב אמר של אבותי היתה אין בדבריו כלום ויש לו חזקה למחזיק.

לית בה משום לישנא בישא מ"ד בפני ג' אית ליה דרבה בר רב הונא ומ"ד בפני ג' אית ליה דרבה בר רב הונא לא דכולי עלמא אית להו דרבה בר רב הונא והכא בהא קא מיפלגי מ"ד בפני שנים קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה ומ"ד בפני ג' קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אי בעית אימא דס"ע מחאה שלא בפניו הויא מחאה והכא בהא קמיפלגי מ"ד בפני ב' סבר סהדותא בעינן ומאן דאמר בפני ג' קסבר גלויי מילתא בעינן גידל בר מניומי הוה ליה (ח) מחויאתה למחויי אשכחינהו לרב הונא ולחייא בר רב ולרב חלקיה בר טובי דהוו יתבי ומחה קמייהו לשנה הדר אתא למחויי אמרו ליה לא צריכת הכי אמר רב כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אינו צריך למחות ואיכא דאמרי אמר ליה חייא בר רב כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות אר"ל משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל ג' וג' תהי בה רבי יוחנן וכי גזלן יש לו חזקה גזלן ס"ד אלא כגזלן יש לו חזקה אמר רבא [א]הלכתא צריך למחות בסוף כל ג' וג' תני בר קפרא [ב]ערער חזר וערער אם מחמת טענה ראשונה ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה אמר רבא א"ר נחמן מחאה בפני שנים ואין

בשטרו ומ"ד בפני ג' קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה והלכך היכא דמיחה שלא בפניו צריך ג' משום גלויי מילתא דכיון דידעי ג' כאילו כל העולם יודעין: **איצעיא אימא דס"ע מחאה שלא בפניו הויא מחאה.** (ג) כדאוקי מתני' וכדפסק הלכתא [לא:] וס"ע כרבה בר רב הונא סבירא להו דאין גלויי מילתא במחאה שלא בפניו אלא בג': **והא בהא קמיפלגי מ"ד בפני שנים קסבר סהדותא בעינן.** ודי לנו בשני עדים שיעידו שמיחה זה בתוך ג' ואם יבא הדבר לאזניו יבא דמאחר שיוכל לבא לאזניו של מחזיק בשום ענין בעולם הויא מחאה דלא חייש אלא שלא יתרה בהם לכסות הדבר דכיון דלישנא בישא ליכא במחאה שמא אלו (ד) עצמן יבאו ויגידו למחזיק או יאמרו לאחרים שיאמרו לו: **גלויי מילתא בעינן.** שידע כל העולם וכיון דנודע לג' כאילו נודע כבר למחזיק דמי דמסתמא ידע במחאה זו אבל בשנים מסתמא לא ידע: **מחויאתה למחויי.** שהיה אחד מחזיק בנכסיו והיה רוצה למחות ומיחה קמייהו בפני שלשתן. וה"ה לפני שנים כדאמר רבא לקמן מחאה בפני ב' ואין צריך לומר כתובו אלא הכי הוה עובדא וכן פסק ר"ח דמחאה בפני שנים: **בשנה אחרת אחת.** פעם שניה ומיחה קמייהו. ס"ל דכל שנה ושנה צריך למחות ואם מיחה (ה) פעם ראשונה ושניה ולא מיחה בשנה שלישית איגלאי מילתא דשלא כדין מיחה ראשונה ושניה ולסוף שנה שלישית זו הויא חזקה ולא צריך להזהר בשטרו: **לא צריכא.** למחות כל שנה ושנה. אבל פעם אחת מיהא צריך למחות בכל ג' וג' כדלקמן שלא יהו ג' שנים רצופים בלא מחאה ומיהו אינהו לא מיירי בהכי מידי אלא למעוטי ג' מחאות בתוך ג' שנים באו דדי בשנה ראשונה ושוב אין צריך למחות בכל הג' שנים: **ה"ג אמר ר"ל משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל ג' וג'.** דלעו"ג דמשמיהה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות ה"מ בהנהו ג' אבל בסוף ג' צריך למחות עדיין דלא נהוי תלת שנין בלא מחאה דתלת שנין מיזדהר אינש בשטריה אחר המחאה טפי לא מיזדהר. והכי הלכתא ואע"ג דתהי בה רבי יוחנן תמיה היה אבל ידע בר קפרא וגם ר"ח פסק כן. וי"מ טעמא דצריך למחות בסוף (ו) ג' כדי שלא יטעון לאחר המחאה מכרת לי ולא נהירא דכיון דעל כרחו מודי דמעיקרא לאו בתורת מכירה נחת בה אינו נאמן לומר אחרי כן החזקתי בה בתורת מכירה: **תני.** מחשב ומקשה בה: **וכי גזלן יש לו חזקה.** כלומר אמאי צריך למחות בסוף כל ג' והלא משמיהה המערער שנה ראשונה והוליא קול על זה שהוא גזלן היה לו להזהר בשטרו כל הימים עד שירד עם זה לדין או עד שירלה את שטרו אחר המחאה לצ"ד ומדלא נזהר בשטרו יפסיד דאיכא למימר גזלן הוא והיינו דקפריך גזלן ס"ד הא קטעין שטר היה לי קודם המחאה ואבד ומספיקא הוא דאגן מפסידין אותו את הקרקע לפי שלא נזהר בשטרו אלא אימא כגזלן וכדפריש: **ערער וחזר וערער.** בסוף כל ג' וג'. בר קפרא לטעמיה דאמר צריך למחות בסוף כל ג' וג' הילכך מנהג הוא לערער הרבה פעמים: **ערער.** מיהה בפני עדים: **אם מחמת טענה ראשונה ערער.** דבכולהו מחאות טעין קאכיל לאחרעאי בגזלנותא הרי זו מחאה והלכך אין לו חזקה למחזיק. אבל אם במחאה ראשונה הזכיר שבגזלנות ירד אל שדה זו ובמחאה שניה הזכיר כי משכנתא בידו ואני מוסר לכם עדות זו כדי שלא יחזיק בה ויאמר מכורה היא בידי כיון ששניה בטענתו אינה מחאה ונתקיימה החזקה ביד המחזיק. וה"ה למוחה ג' מחאות בתוך שלש שנים משני טענות המכחישות זו את זו דאין כאן מחאה כלל לא ראשונה ולא אחרונה והויא חזקה לסוף ג' דכיון דמיחה מחאה אחרת בשנה שניה שמכחשת מחאה של שנה ראשונה מודה הוא דההיא מחאה שלא כדין הוה והולאת בעל דין כמחאה עדיס דמי ובטלה לה לההיא מחאה וכ"ש זו שניה דהוחזק כפרן וכמי שלא מיחה בתוך ג' כלל דמי: ה"ג בפי' ר"ח **מחאה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו.** אלא כותבים לו העדים שטר מחאה למערער להיות בידו לעדות שמיחה בתוך ג' ואע"פ שלא נזה אותם דזכין לו לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו דמסתמא ניחא ליה:

ח) ל"ל הוי ממחאה ס"ל דבפניו דמחזיק עצמו בענין ממחאה ושלא בפניו לא הויא ממחאה ולפיכך סגי בשנים אבל אי אמרינן דממחאה שלא בפניו הויא ממחאה לא סגי בשנים וכו'. ב) נראה דל"ל יש לו חזקה לטעון דקנאתה בתר הממחאה אלא ודאי וכו'.

צא א מיי' פי"ח מהל' טוען ונטען הלכה ח סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמו סעי' ה:
צב ב טוש"ע שם סעיף ז:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' הויא ליה מחיתא למחויי: (ב) רשב"ם ד"ה לא דכ"ע וכו' קסבר מחאה שלא בפניו לא הוי ממחאה וכיון: (ג) ד"ה איצעיא אימא וכו' **כדאוקימנא** מתני' **וכדפסקינן** הלכתא וכו': (ד) ד"ה והכא כו' שמא אלו מעצמן: (ה) ד"ה לשנה וכו' ואם מיחה שנה ראשונה וכו' להזהר עוד בשטרו: (ו) ד"ה ה"א אמר ר"ל כו' בסוף כל ג' כדי: (ז) תוס' ד"ה כיון וכו' פ"ה עד סוף כל ג' וג' שנים: (ח) ד"ה וגרסי וכו' ונראה דכהיא הלכתא. נ"ב ומאשר"י פ"ג סימן מ' מולק על זה ומתרץ דל"ק מידי מההיא דלעיל:

מוסף תוספות

א. כגון בדבר שיש לשמוע בו ב' פנים, [ו]מאחר שאמר בפרהסיא, אין לדונו שאמר לגנות, אבל וודאי בדבר של גנות, כ"ש שיש בו לישנא בישא. רביעו יוזה. וע"ש מאריכות. ב. כלומר שיהא הדבר מפורסם לכל. רשב"ם. ג. [ד]הוי ליה כהיכא דאיכא עדים וראה במטלטלים דשוב אין לו חזקה כדאמרינן לקמן בשמעתא דאומנין. ר"ן. ד. דעיקר המחאה מאי היא למחר תבענא ליה בדינא, וכיון דעברו שלש שנים אחרי המחאה ולא תבעיה בדינא, ומימחא נמי לא מחי, מתייאש מתביעתו ולא מיזדהר בשטרא ותולה מחאתו בדברי הבל. לח"ש סימן מ'. ועי"ש.

רבינו גרשום

מאן דאמר בפני שנים הויא מחאה ליה דרבה בר רב הונא דודאי אם מספרין הני שנים למחזיק דמיחה המערער אין לשון הרע בכך. ומאן דאמר בפני ג' אית ליה דרבה דודאי ג' אין בהם משום לשון הרע אבל שנים אם מיחה בפניהם אין מספרים בשמו משום דלשון הרע הן מספרין: מאן דאמר בפני שנים הויא מחאה ב) ודאי בפניו דמחזיק עצמו סגי בשנים משום דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה ובפניו בעינן מחאה אבל אי אמרינן דמחאה שלא בפניו (לא) הויא מחאה לא סגי בשנים משום דאית בה לישנא בישא ולא משתעו ומאן דאמר בפני ג' צריך למחות קסבר דאפי' מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשום הכי צריך ג' דכל מלתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא הא בתרי אית בה [לישנא בישא]: סהדותא בעינן ובתרי סגי במקבלי עדות. גלויי מלתא בעינן לפרסם וגלוי מלתא לא סגי בפחות מג': גידל בר מניומי הוה ליה מחיתא למחויי שהיה אחד מחזיק בנכסיו והיה מוחה: צריך למחות למחזיק בסוף כל ג' וג' שנים שאם לא ימחה בסוף כל ג' יכול המחזיק לומר אחרי שמחית מכרת לי וכבר החזקתי בה ג' שנין. תהי בה ר' יוחנן אמאי צריך למחות בסוף כל ג' וכי גזלן יש לו חזקה כלומר מאחר שאמר אני קניתיה ממך אחר שמחיתה מכלל דמודי דקודם לכן באת לידו בגזלנות וכי גזלן יש לו חזקה כיון שגזלן הוא אע"פ שהחזיק בה כמה שנים אין חזקתו חזקה ומקשי' גזלן ס"ד והא לאו גזלן הוא דהא קא טעין דזבנה ניהליה ובתורת מכירה אתאי לידיה ולאו גזלן הוא אלא פריך הכי וכי כגזלן יש לו חזקה האי דכגזלן דמי דטוען שיש לו חזקה שקנאה ממנו אחרי מתאתו ולא קודם וכי מי שהוא כגזלן יש לו חזקה ג) בתר דקאמר אלא ודאי אין לו חזקה ואמאי צריך למחות בסוף כל שלש: ערער בשנה ראשונה וחזר וערער בשניה וחזר וערער בשלישית אם מחמת טענה ראשונה היו כל ג' ערעוררין שלא שנה דברו אין לו חזקה למחזיק ואם לאו ששנה המערער דבריו שאמר פעם אחת שלי היתה אני קניתיה ושוב אמר של אבותי היתה אין בדבריו כלום ויש לו חזקה למחזיק.

וכן מודעא בפני שנים. מי שאנסוהו למכור וליתן את שלו בעל כרחו ולכתוב שטר מכירה או מתנה בפני עדים צריך להודיע קודם לכן לשני עדים ולומר דעו לכם שמכירה (ה) זו או מתנה של שדה זו שאני רוצה לעשות לפלוני שלא ברצון נפשי אעשה כי אונסני ומכריחני בעל כרחי ולא יהיה ממש באותו שטר שאעשה והיום או למחר תבענה ליה בדינא ומרענא לשטרא לפומייכו שמסרתי מודעא לפניכם קודם שנעשה השטר. ודוקא קודם כתיבת השטר אבל אחרי כן אין המודעא שום כלום דאם כן כל השטרות שבעולם כשיתחרט אחר שנעשו ונמסרו בכשרות יבא לפוסלן: **ואין צריך לומר לאחוו.** שטר מודעא. כללא דמילתא כל מידי דזכות הוא לו אין העדים צריכין ליטול הימנו רשות. והא דלא כייל ותני להו ולימא מחאה ומודעא וקנין בפני ב׳ ואין צריך לומר כתובו היינו משום דרבא קאמר להו מסייה דר״ל ולאו בחד יומא שמעינהו אלא כל מילתא שמעה באפי נפשיה והדר חבריהו רבא בחדא כסדר כמו שאמרנו. והיינו דכתבינן ביטול מודעי בשטרי מכירה ומתנה דמעתה לא תועיל המודעא כדמוכח בערכין בפרק האומר בסופו (דף כא:) גבי גט דמהני ביטול המודעות והוא הדין לכל השטרות: **הודאה בפני ב׳.** אדם שמודה לחבירו בפני ב׳ שחייב לו מנה נ״ל כתובו שילווה הלוה לכתוב לו שטר למלוה לעדות דכל שעה שירצה לגבות חוזר יוציא שטרו על הלוה אבל שלא ברשות לוה אין כותבין דחוב הוא לו וכיון דעל הלוה לכתוב והוא לא לוה איכא למימר דלא ניחא ליה לעשות חוב שחייב מלוה בשטר דעד השתא הוה מלוה על פה ואע״ג דהודה בפני עדים נאמן הוא לומר כל שעה שירצה פרעתי דקיי״ל (לקמן קע.) המלוה לחבירו בעדים א״ל לפרעו בעדים ועכשיו כשיש בידו שטר אין הלוה נאמן לומר פרעתי אלא א״כ יביא עדים שפרע בפניהם אפילו הוציא המלוה על הלוה כתב ידו של לוה שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ואינו נאמן לומר פרעתי כ״ש בשטר שיש בו עדים: **קנין.** סודר על כל דבר בפני ב׳ ולא בעי תלתא. ומשום דגבי קיום שטרות אמר ג׳ הולך לפרש בכל הני דדי בשנים: **ואין צ״ל לאחוו.** כדמפרש טעמא לקמן: **קיום שטרות בג׳.** מי שיש לו שטר על חבירו וחושש שמא יכלו העדים למדינת הים או ימותו וכשיבא לגבות חוב הכתוב בשטר יטעון הלוה כי פרוע הוא או מזייף הוא וילטרך לקיים שטרו בעדים המכירים חתימת ידי עדים שבשטר ולא ימלא כילד יעשה הולך לב״ד ומביא העדים עצמן ומעידין על חתימת ידיהן בפני ב״ד והם כותבים בסוף השטר למטה מחתימת העדים במותב תלתא בחדא הוינא ונפק שטרא דא קדמנא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידייהו ואישרנוהי וקיימנוהי כדחזי וחותמים בו ג׳ הדיינים והוא הנפק וגם אשרתא דדייני. ולכך צריך ג׳ דשנים שדנו דייניהן דין אלא שנקראין ב״ד חלוף בסנהדרין (דף ג.) והכא אפי׳ דיעבד נמי לא דא״כ מה יש בין הנפק לשטר שלמעלה הימנו הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודומה לב׳ עדים שמעידים ששמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר ועד מפי עד פסול אבל כשהן ג׳ והן ב״ד זו עדות גמורה שהעידו על חתימת ידן לפני ב״ד והכשירו ב״ד את השטר ועכשיו חותמין ב״ד ששטר זה כשר הוא ודומה לפסק דין: **אמר רבא אי קשיא לי.** בכל הנך דיינים דאמר לי רב נחמן גבי קנין לחוד הוא דקשיא לי האי קנין למאי מהני ליה רב נחמן אי כמעשה ב״ד דמי ומשום דדומה לדין של דיינין שמוליאים מזה ונותנין לזה ואף עדי קנין ע״י עדותן שרואין בקנין יוצא ממון זה בשעת הקנין מיד המקנה ליד הקונה ומשום דדמי למעשה ב״ד קאמר ר״נ אין נ״ל כתובו אלמא (ה) אע״ג דחוב הוא למקנה לכתוב שטר וליפות זכותו של קונה אפ״ה כותבים העדים בלא רשותו כדין כל מעשה ב״ד שכח ב״ד יפה והפקירין הפקר לכתוב כל הנעשה בפניהן וא״כ ליבעי ג׳ בקיום שטרות: **ואי לאו למעשה ב״ד דמי.** ומשום הכי קאמר דסגי בב׳ אמאי אינו נ״ל כתובו והלא חוב לו לכתוב בלא רשותו: **נעולם לאו למעשה ב״ד.** דהא ודאי סהדותא בעלמא הוא ומשום הכי סגי בב׳: **דפסק קנין לכאיבה עומד.** משום דאין לאחר קנין כלום דכיון דמקנה ליה בסודר בפני עדים וממהר להקנותו מיד ואינו מדחהו עד שילך וימשוך במטלטלין או ילך ויחזיק בקרקעות מתכוין הוא להקנותו בעין יפה ומסתמא רולה שיכתבו לו כדאמר בכתובות בפ׳ אע״פ (דף נה.) אמר לעדים כתובו וחתמו והבו ליה קנו מייניה לא צריך לאימלוכי ביה כשירלו לכתוב השטר שמא חזר דסתם קנין לכתיבה עומד אבל לא קנו מייניה איכא למ״ד התם צריך לאימלוכי ביה ואע״ג דליום בהדיא לכתוב לו: **אמאן דלא ליים דינא.** סרבן בדין דאי ליים דינא לימא ליה לא אינסת דאי קאנים לך אמאי לא תבעת ליה בדינא: **אפי׳ עלי ועליך.** דלייתינן דינא דאזי לכתוב עליהו מודעא דזימנין דאין ב״ד מזומן מיד:

א) כב״י איתא: אלא אע״ג. דק״ס, ג) [וכן הוא ביבמות לא: גיטין עא.], ג) [וע״ע תוס׳ יבמות לא: ד״ה דחזו וכו׳], ד) [נגמ׳ שלפנינו לא נזכר רב נחמן אלא רבה בר רב הונא הוא דקאמר זיל אייתי מלתא וכו׳ וכ״ל דגרס׳ תוס׳ היה כך בקונג׳ דהתם מיהו סוף הסוגיא נב. דא״ל לאו מי איתמר עלה וכו׳ אמר רב נחמן וכו׳ קלא קאה],

הגהות הב״ח

(ה) רשב״ם ד״ה וכן מודעא וכו׳ דעו לכם שמכירה או כל״ל ותיבת ז׳ נמחק:

מוסף תוספות

א. דומיא דספר המקנה בענין ביטול״אב. כדאמרינן (מנחות קג:) כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו. תוס׳ יבמות לא: ג. מה בכך, יביא שטרו בב״ד. כתובות כ. תוד״ה ור׳ יוחנן. ד. [ד]עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה אין מצטרפין דמשמע הא שנים בשטר אפי׳ בשתי אגרות מצטרפין. תוס׳ כתובות כ: ועי״ש מה שתי׳ תוס׳ ע״ש. ה. [ולתירוץ א׳ דתוס׳ י״ל ד]סד״א אע״פ שתקנת חכמים היא שתועיל המחאה בלא דעת המחזיק, מ״מ צריך דעת המערער אע״ג דאגן סהדי דניחא ליה שיכתבו מ״מ דעת חד מנייהו בענין קמ״ל דמועיל לראיה אע״פ שנכתב שלא מדעת שניהם. שיטמ״ק בשם תוס׳ הרש״ש. ו. אלא ה״ק קנין הרגיל בפני שנים א״צ לומר כתובו. תוס׳ קידושין סה: ז. וכי האי גוונא מילתא דשכיחה הוא שאין בגורן אלא עבדיו וקרוביו. ר״ן. ח. [ד]מסתמא כל כמה דלא הדר ביה רוצה הוא שיכתבו. תוס׳ סנהדרין כט: ט. דהא רב נחמן ס״ל כשמואל בפ״ק דסנהדרין (ג.) דשנים שדנו דייניהם דין ור׳ נחמן גופיה סבר דקיום שטרות בשלשה. תוס׳ כתובות כב. י. עיין רשב״ם בסוגיין בע״ב בד״ה גלוי מילתא.

עין משפט נר מצוה

צג א מיי׳ פי״ז מהל׳ טוען הלכה ח סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ קמו סעיף ה:

צד ב מיי׳ פי״ז מהל׳ מכירה הל׳ ז סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רה סעיף ז:

צה ג מיי׳ פי״ח מהל׳ מלוה הל׳ ז וס״ז מהל׳ טוען הל׳ ב סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ לט סעיף ב ז וסי׳ פז ס״ח וסעי׳ י ועיין מה שכתב המ״מ בפ״ה מהל׳ מכירה הלכה ט:

צו ד מיי׳ פי״ח מהל׳ מלוה הלכה ז סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ לט סעי׳ ג ועיין במיי׳ פ״ה מהל׳ מכירה הלכה ט וממ״מ שם ובטוש״ע ח״מ סי׳ קפט וסי׳ קלה סעיף ז:

צז ה מיי׳ פי״ז מהל׳ עדות הלכה ז סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סי׳ מו סעי׳ ג וסעי׳ ד:

צח ו מיי׳ פי״ז מהל׳ מלוה הלכה ז סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ לט סעיף ג:

צט ז מיי׳ פ״ו מהל׳ מכירה הל׳ ב סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רה סעיף ז:

רבינו גרשום

אין צריך לומר. לעדים כתבו שבלא ציוויי יכולין לכתוב שמיחה משום דזכות הוא לו שכותבין: הודה בפני שנים. ואמר אני מחויב מנה לפלוני. זה אין כותבין אלא אם כן אמר להו כתובו משום דחוב הוא לו: תפש קנין משום דבר בעולם בפני שנים אין צריך לומר להם כתובו ומפרש לקמן: קיום שטרות. צריכים להעיד שנים בפני ג׳ בית דין על חתימת עדים: הא קשיא לי. [הא] דאמר רב נחמן בקנין אי כמעשה בית דין דמי דמה בית דין אין נמלכין וכותבין אף קנין נמי אין צריך לימלך בו העדים אם כן ליבעי ג׳ דומיא דב״ד ואי לאו מעשה בית דין אלא כהודאה דמי אמאי אין צריך וכו׳: דסתם קנין לכתיבה עומד. דאין לאחר קנין כלום: אלא אמאן דלא ציית דינא. אבל אי גברא דציית הוא לא כתבי׳ עליה:

א) מודעא בפני שנים ואין צריך לומר כתובו ב) הודאה בפני שנים ואינו צריך לומר כתובו ג) קנין בפני שנים ואינו צריך לומר כתובו ד) וקיום שטרות בשלשה (סימן ממה״ק) אמר רבא אי קשיא לי הא קשיא לי האי קנין היכי דמי אי כמעשה בית דין דמי ליבעי תלתא אי לא כמעשה בית דין דמי אמאי אינו צריך לומר כתובו בתר דבעי הדר פשטא לעולם לאו כמעשה בית דין דמי והכא טעמא מאי דאינו צריך לומר כתובו משום ה) דסתם קנין לכתיבה עומד רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא אביי ורבא דאמרי תרוייהו ו) אפי׳ עלי ועליך אמרי נהרדעי כל מודעא דלא

מדעת מוכר ושטר מתנה מדעת נותן ושטר מלוה מדעת א) לוה ועדות נמי לא חשיב דמפיהם ולא מפי כתבם ופירש״י בפי׳ החומש שלא יכתבו עדותן באיגרת וישלחו לב״ד וי״ל דתקנת חכמים היא שיהא חשוב עדות כדי לבטל החזקה בעדות כל דהו שבדבר מועט מבטלים החזקה דהא אפילו יתברר לנו שלא שמע המחזיק מחאה מהני לבטל החזקה וגם במודעא תקנת חכמים היא להליל הגאנים וקיום שטרות נמי משום דמעשה ב״ד הוא וכל מעשה ב״ד נכתב שלא מרצון החייב ועוד אומר ר״י ששמע מן ר״ת שנוהגים לשלח העדים עדותם באיגרת לב״ד וחשיב עדות והא דדרשינן בספרי ב) מפיהם ולא מפי כתבם לא אתא אלא למעוטי דוקא אלם שאינו בר הגדה ג) אבל ראוי להגדה אין הגדה מעכבת בו והא דאמרינן בפ״ב דכתובות (דף כ.) כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אחר כמה שנים והוא שזוכר מעצמו אבל אין זוכר מעצמו לא ד) הייגו כשאינו מוציא כתב ידו בב״ד ועוד שמא עד אחד בכתב אין חשוב עדות שאין שטר אלא בב׳ להכי לא מהני בהחיה דכתובות אפי׳ יוצא כתב ידו אלא א״כ זוכר בראיית עדות וע״ע בהחיה דעד אחד בכתב בגט פשוט ה) (לקמן דף קסה. ושם ד״ה אמר) ו) וא״ת מאי קמ״ל דאין נ״ל כתובו פשיטא כיון דזכותו הוא ובמחאה איכא למימר דנקיט ביה ואין נ״ל כתובו אגב אחריני ולא אתא לאשמועינן במחאה אלא שהיא בפני ב׳ אבל במודעא קשה למאי אילטריך וי״ל דאתא לאשמועינן דאע״פ שלא לוה להם לכתוב והם כתבו שלוה כשרה ולא מיחזי כשקרא דמסתמא לפיכך מחה או מסר מודעא בפניהם כדי שיכתבו ז): **קנין בפני ב׳ ואין צריך בו׳.** אומר ר״ת דלא אתא למעוטי שלא יהא חשוב קנין כשנעשה שלא בפני שנים ח) דהא אמרינן בקדושין (דף סה:) דלא איברו סהדי אלא לשקרי ואמרי׳ בפ׳ הזהב (ב״מ דף מו.) גבי היה עומד בגורן כו׳ ואי אמרינן מטבע נקנה בחליפין ניקנינהו ייהליה אגב סודר ומפרק דלית ליה סודר ולקנינהו אגב קרקע דלית לי׳ והא עומד בגורן קתני כשאינו שלו איכפל תנא לאשמועינן בגברא ערטילאי דלית ליה כלום אלא ש״מ דאין מטבע נקנה בחליפין ואי לא חשיב קנין בלא עדים ליאינין דליכא עדים ט) ועוד דבפ״ק דסנהדרין (דף ו.) אמרו רבנן פשרה ביחיד אע״ג דפשרה בעיא קנין כדמסיק התם: **ואין צריך לומר בתובו.** וכותבין בלא רשותו כל זמן שלא חזר בו י) ומיהו יכול לחזור בו כדאמרינן לקמן בפ׳ המוכר את הספינה (דף עז.) זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה והא דאמרינן בריש אע״פ (כתובות דף נה. ושם ד״ה כתובו) כתובו וחתומו והבו ליה קנו מייניה לא צריך לאימלוכי ביה לאו דוקא משום דאמר להו כתובו דאפי׳ לא אמר להו נמי כדאמרינן הכא אלא משום דבעי למימר לא קנו מייניה צריך לאימלוכי ביה אע״ג דאמר להו כתובו: **קיום שטרות בשלשה.** אע״ג דר״נ גופיה ס״ל בסנהדרין (דף ה:) ב׳ שדנו דייניהם דין קיום שטרות שאני כדפ״ה דאי ליכא אלא ב׳ מה יש בין קיום שטר לשטר שלמעלה הימנו הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודומה לב׳ עדים ששמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר ועד מפי עד פסול אבל כשהם ג׳ ניכר שהם ב״ד שהעידו עדים לפניהם על כתב ידם והכשירו השטר ודומה לפסק דין והא דאמרינן בפ׳ ב׳ דכתובות (דף כב. ושם ד״ה ולימא) ג׳ שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכי למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי ואמר ר״נ ואי כתב ביה בי דינא תו לא צריך ולימא ב״ד חלוף הוא דאמר שמואל ב׳ שדנו דייניהן דין דכתב ביה בי דינא דרבנן דבי רב אשי ולימא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו לא שמואל סובר דקיום שטרות בשנים כ) אלא ה״פ ולימא רבנן דבי רב אשי סבירא להו בקיום שטרות כדשמואל בעלמא אבל שמואל מני סבר שפיר דקיום שטרות בג׳ אע״ג דבעלמא ב׳ שדנו דייניהן דין כמו ר״נ ואי״ת ד) דרב נחמן גופיה קאמר בב״מ (דף לא:) גבי עובדא דאיסור גיורא ורב ספרא עבוד עסקא וכו׳ משמע התם דתרי לאו ב״ד מדקאמר ליה זיל אייתי לי תלתא דפלגת קמייהו א״נ תרי מגו תלתא וי״ל דהתם מיירי דלא עשאן ב״ד בפירוש אלא פלג קמייהו בסתם הלכך אי קמי תרי פלג נראה לעשותן עדים נתכוין ואי קמי תלת פלג נראה לעשותן ב״ד נתכוין אבל במקום שעשאן ב״ד בפירוש בשנים סגי [וע״ע תוס׳ גיטין לב: ד״ה ורב נחמן]:

אמאן דלא ציית דינא בו׳. תימה מודעא דמאי אי דגיטין ודמתנה גלוי מילתא הוא דודאי הוא אנוס בשום ענין שאין יכול לבא לבית דין׳ ואי דזביני והא אמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני וכ״ת רבה ורב יוסף לית להו דרבא מ״מ הוא ליה למיפרך ולשנויי כדפריך בסמוך אנהרלעי ועוד והא אביי ורבא גופייהו דאמרי תרוייהו אפי׳ עלי ועליך א״כ לא אייתי במודעא דזביני וכי ההוא מעשה דפרדיסא לא שייך הכא דאפי׳ ליית דינא פשיטא דכתבינן:

איבא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו כו'. אהך גירסא קשה לר"י מאי קבעי מאי ביניהו הא בהדיא חולקין בסתמא [א] ועוד דפסקינן לקמן הלכתא דחייסינן בסתמא וא"כ היכי מגבינן כולהו מתנתא כיון דאינו אומר לסהדי כתבו בשוקי [ב] בדייתא ומיהו לפי שנוהגים עתה לכתוב בשטרי מתנה ואמר לנו מתנה זו כתבוה בשוקא ואתמוה בברא הלכך כי אמר להו נמי סתמא דעתו לומר כמו שכותבים בשטרות וביומי האמוראים לא היו נוהגים לכתוב כך לכך היה צריך לומר להם בפירוש כתבו בשוקא כו' וכ"ח גרים דאמר להו לא תיתבו בשוקא ברא ובקרי ליה סתמא שאינו אומר להם להתמיין עצמו ואומר שלא לפרסם והיינו סתמא [ג] כלומר לא פרסם ולא הטמינם [ד] אבל כתבו לא חשיב סתמא וכשר לפר"ח ולפיכך מה שנהגו לכתוב בשטרות מתנה זו כתבוה בשוקא ואתמוה בברא אינו אלא לשופרא דשטרא ומיהו לישנא דסתמא לא משמע הכי: שאלא

[א] דלא כתיב בה אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא לאו מודעא היא מודעא דמאי [ב] אי דגיטא ודמתנתא גלויי מילתא בעלמא היא ואי דזביני והאמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני לעולם דזביני [ג] מודי רבא היכא דאנים וכמעשה דפרדיסא [ד] דההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה לתלת שנין בתר דאכלה תלת שני חזקה אמר [ה] אי מזבנת לי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי כה"ג כתבינן מודעא: אמר רב יהודה האי מתנתא טמירתא לא מגבינן בה היכי דמי מתנתא טמירתא אמר רב יוסף דאמר להו לסהדי זילו אטמורו וכתבו ליה ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא [ה] אמר להו תיתבו בשוקא ובבריתא ותכתבו ליה מאי ביניהו איכא בינייהו סתמא אמר רבא והויא מודעא לחברתה אמר רב פפא הא דרבא [ו] לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר [ז] דההוא גברא דאזל לקדושי אתתא אמרה ליה אי כתבת לי כולהו נכסיך הוינא לך [ח] ואי לא לא הוינא לך אזל כתביה לה לכולהו נכסי אתא בריה קשישא א"ל וההוא גברא מה תהוי עליה אמר להו לסהדי זילו אטמורו בעבר ימינא וכתבו ליה אתו לקמיה דרבא אמר להו [ט] לא מר קנה ולא מר קנה מאן דחזא סבר משום דהויא מודעא לחברתה [י] ולא היא התם מוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה [כ] אבל הכא מר ניחא ליה דליקני ומר לא ניחא ליה דליקני איבעיא להו סתמא

דלא כתיב בה אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא. שאונס גמור יש לו ומכירין אנו איזה אונס. אי לא כתב בה הכי אלא סתמא כתבו פלוני אמר לנו שנאנס: **מודעא דמאי אי.** במודעא דמסר לגיטא ואמתנה לא צריך כולי האי אלא כיון דמודע לסהדי דהאי גיטא שאני נותן לאשתי אנוס אני בו ולא ברצון נפשי [ג] עשיתי לפיכך דעו שאני מבטלו בפניכם וכן המתנה שאני מקנה לפלוני אנוס אני ואיני מקנה אותה ברצוני תהא מבוטלת אע"ג דלא ידעי סהדי אונסא דיליה הרי גט והמתנה בטלין: **גלוי מילתא בעלמא היא.** כלומר הרבה בני אדם יוכלו לידע אונסו דכיון דאינו מקבל ממון במתנה ובגט זה שנותן אם איתא דניחא ליה ליתנה מדעתו למה לו למסור מודעא ואי לא ניחא לו ליתן למה לו ליתן גט ומתנה אלא ודאי נאנס בגט ובמתנה זו הלכך אין צריך לפרש אונסו דלא דמי לזביני דהתם צריך לפרש דאיכא למימר סתם מוכר לא ברצונו מוכר אלא משום חסרון מעות והלכך איכא למימר דמסר מודעא דקסבר היום ולמחר כשיהיו לי מעות מפיקנא מודעא ומבטלנא ליה לדינא ויחזור קרקע שלי ואני אשלם מעותיו אבל הכא אם ברצון נפשו נותן גט ומתנה בלא אונס למה כותב מודעא בחנם לא יתן גט ולא אילטריך לכתוב מודעא אלא ודאי אונס הוא. ומשום הכי תקינו בגיטין דלא למיכתב גיטא עד שיבטל הבעל כל מודעות שמסר וכך הוא מפורש בערכין בפרק האומר משקלי עלי (דף כא:) אמר רב ששת אלי מאן דמסר מודעא לגיטא מודעיה מודעא פשיטא לא צריכא דעשייה ואריליה מהו דתימא כיון דאריליה בטולי בטליה למודעיה קמ"ל עד דאמר בטלתיה ואימא כיון דאריליה בטליה ולא צריך לפרושי דבטליה ואמרינן מ"כ נתני וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיתן אמאי קתני עד שיאמר רוצה אני אלא קמ"ל עד דמפרש דבטליה. ודוקא מודעא שיש בה אונס אבל בלא אונס אי טעין ואמר גט שאנסה לא יהא גט אין זה ביטול דכיון דלא נאנס כלל אנן סהדי דגמר בלבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור ולא מהני ביה ביטול דקודם כתיבה [ט] אלא מ"כ ביטלו אחר כתיבה: (ד) **דגלויי מילתא בעלמא היא.** כלומר די לנו בגלויי מילתא בעלמא דלא חייסינן אם תתגלה מילתא או לא דסברא היא דאינים כדפרישית: **ואי דזביני.** שמוסר מודעא שנאנס ולפיכך לא הויא מודעא עד שיעידו העדים שמכירין באונסו משום דאיכא למימר דלא אינים השתא למעות צריך והיום ולמחר ליבעי למיחרט בההיא מכירה כשיזדמנו לו מעות ולפיכך מסר השתא מודעא לבטל מכירתו: **לא כתבינן מודעא אזביני.** נראה לי טעמא דרבא משום דאמרינן לקמן בפירקין (דף מח.) (ה) הלכתא תליה וזבין זביניה זביני ולא אמרן אלא בשדה שאם שכפאוהו למכור אחת משדותיו והוא בירר מעצמו אחת מהן ומכרה דלא הוי אונס אבל בשדה זו לא כו' והלכך לא כתבינן מודעא דאי בשדה זו הא לא הוי זביניה זביני ולא צריך מודעא אלא יביא עדים שאנסוהו ותיבטל שטר מכירה בלא שום מודעא ואי בשדה אחר הוי זביניה זביני ואין אונס בזה השדה שהרי מדעתיה בירר ומכר את זה השדה ומודעא זו שיכתוב פסולה היא דמודעא בלא אונס לאו כלום היא. ומיהו רב הונא דאמר לקמן [ו] תליה וזבין זביניה זביני חזינן דאכסר מודעא אזביני דלית ליה הך סברא דרבא: ומשני **מודי רבא דכתבינן מודעא היכא דאנים.** (ו) כה"ג דמעשה דפרדס דלקמן דמתוך פחד שמפחידין אותו להפסיד הפרדס לגמרי בלא דמים קמזבין ליה אין בלבו למכור לגמרי אלא עד שיגלו מן הפחד הכא ודאי כתבי' מודעא דהא אונס גמור הוא דאי לא מזבין ליה מערער למחזיק יפסיד אותו המחזיק למערער בטענותיו דהכא הוא דאמרי נהרדעי דצריך למיכתב אנו יודעים ביה כו': האי עובדא דפרדסא פר"ח היאך ידעו העדים באונס של בעל הפרדס דאם בפני עדים אמר לו המחזיק טענות דלקמן אין צריך מודעא אלא יעידו ששמעו לזה המחזיק שבא בעקיפין על בעל הפרדס ויטול בעל הפרדס את שלו וכך פירש אתא מריה דפרדיסא גבי סהדי ואודעינהו הני מילי שרולה זה לגחלו פרדס (ו) בטענותיו ואמר להו אנא תבענא ליה קמייכו ושמעו מיניה דטעין זביתא ניהלי ולית לך עלי ולא מידי ובתר הכי א"ל בחשאי אנא מזבינגא לך ואמר ליה כתוב לי שטר מכירה שלא בפני כתבנן [לקמן קסז:] כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו והביאהו לי ואתן לך הדמים והלך זה וסיפר לעדים מה שאמר לו זה לכתוב לו שטר מכירה וכן עשה וקודם שכתב ומסר השטר מכירה אמר לעדים אתם שמעתם שטען לקוחה היא בידי זה ג' שנים ואנא כתבנא ליה שטר מכירה כמו שאמר שלא בפניו ואקבל הדמים השתא מסר אנא מודעא קמייכו דלאו ברעות נפשי מזבינגא להאי פרדיסא אלא משום דכפר במשכנתא ובתר הכי תבענא ליה לדינא ומפקינא לה מיניה על ידי שיראה שטר מכירה זה שמהיום ואני אוציא המודעא לפניו המבטלתו והוא לא יתן לבו לטעון ולומר שג' שנים היתה לקוחה לו הקודמין לשטר זה: **כה"ג.** שמפסיד הכל אם לא ימכור מודי רבא דכתבי מודעא: **מפנאה טמירתא.** מתנה טמונה. לקמיה מפרש: **לא מגבינן בה.** דשמא נתנה לאחר כבר או לעשותה מודעא לחברתה נתכוין כדלקמן: **איטמורי.** הטמינו עצמכם: ה"ג **ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו בשוקי ובבריתא.** לא ניחא לכתוב בשוקי ובבריתא דהא אונס גמור הוא ולא יפסיד לבעל הפרדס אם לא יכתבו בשוקי ובבריתא דלא אמר להו לא תיתבו בשוקא ובבריתא ומאי ביניהו דהא אונס גמור הוא דאמר להו לא תיתבו בשוקא ובבריתא ומאי אמר להו לא תיתבו בשוקא ובבריתא אמר רב יוסף דאמר להו לא תיתבו בשוקא ובבריתא ומאי אמר רב יוסף דאמר להו לא תיתבו בשוקא ובבריתא

סתמא מאי. משום דתרי ליסני אמר רב יוסף לעיל [מ:] ואיכא ביניייהו סתמא חד פסל וחד מכשר הלכך קבעי הכא אמאי סמכינן אי אמר להן סתמא כתובו ולא אמר להו תיתבו בשוקא ובבריתא ולא אמר להו נמי איטמרו מי הוי מתנתא טמירתא או לא. ויש מפרשין דאמודעא קאי לדוקיימנא דלא הוי מתנתא טמירתא מודעא לחבירתה אבל סתמא מי הוי מודעא ולא נהירא כלל דלההוא ליסנא דאמרי׳ סתמא פסולה ודאי לא הוי מודעא דהיינו טמירתא אלא כשרה: **לא חיישינן.** דאינה טמירתא אלא כשרה: **חיישינן.** לטמירתא ולא מגבינן בה ואי מגבינן לא מהדרינן עובדא והיינו דלא קאמר רב אשי דלא מגבינן אלא חיישינן דספק הוא [9] והיכא דקיימא ארעא תיקום: **והלכתא חיישינן.** דלא מגבינן בה והלכך צריך לכתוב בתוך השטר וכך אמר לנו כתבוה בשוקא וחתמוה בבבא ואע״ג דלא אמר אלא כתבוה לו סתם שטר מתנה כמו שתקנו חכמים קאמר: **מתני׳ לו חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה.** בין בחזקת ג׳ שנים דקרקעות ובתים ואילנות בין בחזקת יום אחד כגון הכך דאמרינן לעיל (דף ו.) אחזיק להורדי כו׳ מיירי וקאמר דצריך לטעון מאיזה כח החזיק בה והלכך כיון דטעין טענתא מעליא שבדין ירד לקרקע זה ומתוך כך החזיק בה כשיעור חזקה שאמרו חכמים וזה שתק ולא מיחה הויא חזקה ואין המערער נאמן לומר לא על ידי ירד לקרקע שלי אלא בלא רשותי דאם כן למה הניחו להחזיק: **שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה.** בגמרא פריך פשיטא: **משום ירושה.** שאומר אכלתיה שני חזקה מכח ירושת אבי שהיה מוחזק בה ביום מותו: **אינו צריך טענה.** לומר היאך בא ליד אביו דאין אדם בקי בקרקעות אביו היאך באו לידו ומיהו ראיה בעדים בעי שראו את אביו הוחזק בה יום אחד והכי מפרש בגמרא [ע״ב]: **גמ׳ פשיטא.** דכיון דאין לו טענה אינה חזקה: **מיזבן וזבנה ליה.** האי ארעא מזה המערער לקחה ואבד שטרו: **אמרי לי אחוי שטרך.** שאינו בקי בדיינין לידע שחזקה במקום שטר עומדת: **קמ״ל.** דאי טעין טעיינן ליה ואי לא טעין אנו לא יכפינן ליה למיטען. שמעינן מהכא דאי הוה טעין הכי מהמנינן ליה דכה״ג אינו קרוי חוזר וטוען דאין זה מכחיש טענות ראשונות: **שקל בידקא בארעיה.** שטף מים נכנס בשדהו ונטל את המחיצות ולא נודע מקומן: **הדר גודא כו׳.** עשה כותל חדש בינו לבין שכנו והרחיב קרקע שלו ועשה הכותל בשדה חבירו: **והא אחזקי.** שבניתי כותל על פיו ובצותאו כדאמר לקמיה דאתא וסייע גודא בהאי וכמאן דאמר לי חזיק וקני דמי וכיון שעל פיו עשיתי וגם החזקתי יום או יומים שהיה כותל שלי בקרקע שלו והוא ידע ולא מיחה אלא שתק הרי חזקתי חזקה שיש עמה טענה ואידך הוה טעין לא נתתיה ושני חזקה לא החזיק: **א״ל נמאן.** טענת והא אחזקי דסבירא לך חזקת יום אחד הוא חזקה היכא דידע מערער ולא מיחה: **כר״.** דמתני׳ [לא.] דתלי טעם דג׳ שנים כדי שיהא בתפסמיא שנה כו׳ הא אם קרוב בתוך מהלך יום שיוכל לידע מיד כשידע ולא ימחה תהיה חזקה וכר׳ ישמעאל בר׳ יוסי נמי בשלהי פרקין (דף נט:) ת״ר מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני ר׳ ישמעאל א״ל החזקת משום דס״ל בפניו לאלתר הוא חזקה: **אין הלכה כו׳.** אלא כרבנן דאמרי דכל דבר חזקה ג׳ שנים מיום ליום בעינן: **והא אחיל כו׳.** (ג) והא יש לי טענה ודאית שהקנה לי קרקע דיש לי עדים שראו שהיה מסייע לי לבנות הכותל וכמאן דאמר לך חזק וקני דמי: **מחילה בטעות היא.** שלא היה יודע שאתה בונה בתוך שלו: **מי הוה עבדת.** בתמיה. אלא גם אתה טעית וכסבור היית שאתה בונה בתוך שלך: דרב נחמן דהתם זביני ולא הוא מחילה בטעות שאפי׳ היה המוכר יודע שיוכל לחזור לא היה חוזר דניחא ליה דליקו בהימנותיה וגמר ומקני[ד] אבל הכא הוא הלואה והלוה אינו מקני ליה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא היא ולא גמר ומקני וכיון דהדרא ארעא הדרי נמי פירי אבל אם היה נותן בתורת רבית היה קונה דאבק רבית אין יוצא בדיינים ורבא דהוה בעי לאתויי אוגאה לא היה יודע זה הפירוש[ה] שאם היה יודע לא היה מקשה כלום מאוגאה דהכא לא הוא מחילה בטעות כדפרי׳ פ) גמר ומקני ור״ל היה משיב מתילונית לפי סברת רבא כלומר אדמותבת לי מאוגאה תסיינן מתילונית אלא על כרחך צריך אתה לחלק כדפרישית: אתא

שלא אמר לי אדם דבר מעולם. והוא הדין דאפי׳ אם אמר זבינתיה מפלוני דזבנה מינך דלא הוא חזקה עד שיאמר אתה מכרת לי כדקתני סיפא אלא הא עדיפא ליה למינקט שלא אמר לי אדם דבר מעולם לאשמועי׳ דלא הוי פתח פיך לאלם כדאמר בגמ׳:

אמרי לי אחוי (לי) שטרך. אוכל להרלות שטרי שהפסדתיו יאמרו שגזלתיה אבל כשאומר לא אמר לי אדם [דבר] מעולם לא יאמרו שגזלתיה אלא רגיתי שלא מיחו בידי והחזקתי בה ונמצא שמחל לי: **והא** אחזקי לי. פירש הקונטרס בניתי כותל על פיו והוא סייע לי וכיון שבמלאתו (ד) עשה הוי חזקה שיש עמה טענה וקשה דמדקאמר בתר הכי והא אחיל משמע דעד השתא לא הוה מחזיק בה מטעם מחילה ועוד דלאלתר הוה ליה לרב נחמן למימר מחילה בטעות הוא[א] ונראה לפרש דרב ענן הוה טעין שלקח ממנו ולא הי׳ לו עדים שלקחה והיה רוצה להיות נאמן מתורת חזקה[ב] וכי א״ל רב נחמן דלאו חזקה היא השיב לו רב ענן והא אחיל דאע״פ שאינו נאמן לומר לקחתיה תהא שלי מטעם מחילה דסייע בגודא בהדאי והיה לו עדים או היה מודה בסיועו ואין הסוגיא מוכחת כן[ג]:

שלא אמר לי אדם דבר מעולם פשיטא. קשה למהר״ם דמאי פריך פשיטא הא לעיל (דף כח:) פריך גמרא אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו׳ ופירש שם בתוספות פירוש (ה) א״ל דאפי׳ אמר [שלא אמר] לי אדם דבר מעולם פריך ונראה לומר דמכח סיפא דמשמע דאפי׳ מפלוני דזבנה מינך זביניתה לא הוא חזקה פריך פשיטא ונראה כי זה דוחק דמנא ליה למיפרך אריש טפי מאסיפא דהא מרישא איכא למידק איפכא וליפרוך טפי מסיפא לרישא ונראה לי דמקשה לא מסיק אדעתיה דנטעון ליה אנן ולהכי פריך פשיטא דטענה גרידא אינה מועלת דאינה טענה ומשני דס״ד דנטעון ליה אנן דכיון דלא מיחה שנים ודאי מכר לו או מחל ועוד יש לומר דלרבנן דרבי ישמעאל דלא יליפי משור (ו) פריך פשיטא אבל קשה דבמתניתין לא הוזכרו רבנן ומתני׳ כר׳ ישמעאל ונראה דפריך לאחזקה דיום אחד דמתני׳ נמי איירי בה מדקתני כל חזקה כדפ״ה:

כמאן בר״. קשה לרשב״א דהאמר רב ענן לעיל (דף לח:) לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל מחאה בפני עדים שאין יכולין לומר לו כו׳ משמע דלא בעי (ז) בפניו מחאה [9] והיינו דלא כר״י ושמא סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא: **אמר** ליה מחילה בטעות הוא. וקשה דבפ׳ איזהו נשך (ב״מ דף סו: ושם ד״ה התם) אמר רב נחמן השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קני הדרא ארעא והדרי פירי לימרא דסבר רב נחמן מחילה בטעות לא הוא מחילה והא איתמר המוכר פירות דקל לחבירו כו׳ ואמר רב נחמן ומודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה ומשני התם זביני והכא הלואה ופירש הקונטרס הכא הלואה (ח) ומיחזי כרבית שמתחלה בהלואה באו לידו וכרבית קלוקה דמו ואין אבק רבית אלא במכר כגון לקח ממנו פירות דריש מתניתין דהתם משמע דבכ״מ לרב נחמן מחילה בטעות הוא מחילה בר מהתם בהלואה דמיחזי כרבית והכא סבר רב נחמן דלא הוא מחילה ומיהו בלאו הכי קשה על פירושו דהא אמר רבינא התם בריש פירקא (דף קב.) דמשכנתא בלא נכייתא בדיינו אין מחזירין ממלוה לוה דלא חשיב רבית קלוקה ומסתמא דלא פליג עליה רב נחמן ונראה לרבינו תם דה״פ דבכ״מ סבר רב נחמן דלא הוא מחילה כדאמר הכא ובריש המפקיד (ב״מ דף לה.) קאמר נמי רב נחמן התם שומא בטעות הוא ובספ״ק דגיטין (דף יד.) נמי אמר דקנין בטעות חוזר אלא היינו טעמא דרב נחמן דהתם זביני ולא הוא מחילה בטעות שאפי׳ היה המוכר יודע שיוכל לחזור לא היה חוזר דניחא ליה דליקו בהימנותיה וגמר ומקני[ד] אבל הכא הוא הלואה והלוה אינו מקני ליה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא היא ולא גמר ומקני וכיון דהדרא ארעא הדרי נמי פירי אבל אם היה נותן בתורת רבית היה קונה דאבק רבית אין יוצא בדיינים ורבא דהוה בעי לאתויי אוגאה לא היה יודע זה הפירוש[ה] שאם היה יודע לא היה מקשה כלום מאוגאה דהכא לא הוא מחילה בטעות כדפרי׳ פ) גמר ומקני ור״ל היה משיב מתילונית לפי סברת רבא כלומר אדמותבת לי מאוגאה תסיינן מתילונית אלא על כרחך צריך אתה לחלק כדפרישית: אתא

סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן [א]והלכתא חיישינן: **מתני׳** [ב]כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא אמר לו שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה שמכרת לי שנתת לי במתנה אביך מכרה לי אביך נתנה לי במתנה הרי זו חזקה [ג]והבא משום ירושה אינו צריך טענה: **גמ׳** פשיטא מהו דתימא האי גברא מיזבן זבנה ליה האי ארעא ושטרא הוה ליה ואירכם והאי דקאמר הכי סבר אי אמינא מיזבן זבנה לי האי ארעא אמרי לי אחוי שטרך הלכך לימא ליה אנן דלמא שטרא הוה לך ואירכם [ג]כגון זה [1]פתח פיך לאלם הוא קמ״ל (ענ״ב סימן) [ד]רב ענן שקל בידקא בארעיה אזל [ה] הדר גודא בארעיה דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן א״ל זיל הדר והא אחזיקי לי אמר ליה כמאן כר׳ יהודה ור׳ ישמעאל דאמרי כל בפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כוותייהו א״ל והא אחיל דאתא וסייע בגודא בהדאי אמר ליה [ו]מחילה בטעות היא את גופך אי הוה ידעת [ז] לא עבדת כי היכי דאת לא הוה ידעת הוא נמי לא הוה ידע רב כהנא שקל בידקא בארעיה אזל הדר גודא בארעא דלא דידיה אתא

מסורת הש״ם

א) [לעיל כח:], ב) [לעיל כא.], ג) [כתובות לו. גיטין לז:], ד) [גירסת הערוך בערך בדק כ׳ רב חנן ומיושב בזה קושיית הרשב״א בתוס׳ ד״ה כמאן], ה) ל״ל משום דגמר ומקני. מר״כ,

תורה אור השלם

1 פֹּתֵחַ פִּיךָ לְאִלֵּם אֶל דִּין כָּל בְּנֵי חֲלוּף: משלי לא ח

גליון הש״ם

רשב״ם ד״ה חיישינן כו׳ והיכא דקיימא ארעא תיקום. עיין לעיל דף נב ע״ב תוס׳ ד״ה והלכתא: **תוס׳** ד״ה כמאן כו׳ הייגו דלא בר״. קשה לי הא אמרינן לעיל דגם ר״י מלי סבר דמחאה אינה אלא בפ״פ הוי מחאה אלא דעלה טובה קמ״ל וביותר הא ר״נ אמר כן לעיל דפפיר אמר כאן לרב ענן כמאן כר״י ול״ע:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אזל אהדר גודא וכו׳ זיל אהדר וכו׳ ור׳ ישמעאל בר׳ יוסי דאמרי כל בפניו: (ב) שם אי הוה ידעת מי הוה עבדת: (ג) רשב״ם ד״ה והא אחיל כו׳ והלא יש לי וכו׳ דאמר לי לך חזק: (ד) תוס׳ ד״ה והא וכו׳ שבמלאתו עשיתי הוי חזקה: (ה) ד״ה אלא וכו׳ ופירש שם בתוספות פי׳ ראשון דאפי׳ לא אמר אלא בלא רשותי דאם כן למה הניחו להחזיק: **שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה.** בגמרא פריך פשיטא: **משום ירושה.** שאומר אכלתיה שני חזקה מכח ירושת אבי שהיה מוחזק בה ביום מותו: **אינו צריך טענה.** לומר היאך בא ליד אביו דאין אדם בקי בקרקעות אביו היאך באו לידו ומיהו ראיה בעדים בעי שראו את אביו הוחזק בה יום אחד והכי מפרש בגמרא [ע״ב]: **גמ׳ פשיטא.** דכיון דאין לו טענה אינה חזקה: **מיזבן וזבנה ליה.** האי ארעא מזה המערער לקחה ואבד שטרו: **אמרי לי אחוי שטרך.** שאינו בקי בדיינין לידע שחזקה במקום שטר עומדת: **קמ״ל.** דאי טעין טעיינן ליה ואי לא טעין אנו לא יכפינן ליה למיטען. שמעינן מהכא דאי הוה טעין הכי מהמנינן ליה דכה״ג אינו קרוי חוזר וטוען דאין זה מכחיש טענות ראשונות: **שקל בידקא בארעיה.** שטף מים נכנס בשדהו ונטל את המחיצות ולא נודע מקומן: **הדר גודא כו׳.** עשה כותל חדש בינו לבין שכנו והרחיב קרקע שלו ועשה הכותל בשדה חבירו: **והא אחזקי.** שבניתי כותל על פיו ובצותאו כדאמר לקמיה דאתא וסייע גודא בהדאי וכמאן דאמר לי חזיק וקני דמי וכיון שעל פיו עשיתי וגם החזקתי יום או יומים שהיה כותל שלי בקרקע שלו והוא ידע ולא מיחה אלא שתק הרי חזקתי חזקה שיש עמה טענה ואידך הוה טעין לא נתתיה ושני חזקה לא החזיק: **א״ל נמאן.** טענת והא אחזקי דסבירא לך חזקת יום אחד הוא חזקה היכא דידע מערער ולא מיחה: **כר״.** דמתני׳ [לא.] דתלי טעם דג׳ שנים כדי שיהא בתפסמיא שנה כו׳ הא אם קרוב בתוך מהלך יום שיוכל לידע מיד כשידע ולא ימחה תהיה חזקה וכר׳ ישמעאל בר׳ יוסי נמי בשלהי פרקין (דף נט:) ת״ר מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני ר׳ ישמעאל א״ל החזקת משום דס״ל בפניו לאלתר הוא חזקה: **אין הלכה כו׳.** אלא כרבנן דאמרי דכל דבר חזקה ג׳ שנים מיום ליום בעינן: **והא אחיל כו׳.** (ג) והא יש לי טענה ודאית שהקנה לי קרקע דיש לי עדים שראו שהיה מסייע לי לבנות הכותל וכמאן דאמר לך חזק וקני דמי: **מחילה בטעות היא.** שלא היה יודע שאתה בונה בתוך שלו: **מי הוה עבדת.** בתמיה. אלא גם אתה טעית וכסבור היית שאתה בונה בתוך שלך:

מוסף רש״י

שלא אמר לי אדם דבר מעולם. ולא אמר לי אתה מכרת לי (לעיל כח:). **הבא משום ירושה אינו צריך טענה.** אינו צריך לומר אתה מכרת לאבי, אלא דאיתי דאי שהחזיק בה ולא ערער אדם עליו (לעיל כג.).

מוסף תוספות

א. [וא״כ] הא הויא חזקה שאין עמה טענה ולא עדיף לאלתר לדידהו משלש שנים לרבנן. כ״ן. ב. שהיה טוען וכו׳, החזקתי בה בפניו, והלה טוען מעולם לא מכרתי לו כלום. רמב״ן. ג. [ד]אהדר גודא בארעא דחבריה לא משמע שלקחה ועשה כן. שיטמ״ק בשם תוס׳ הרא״ש. (אולם ברמב״ן מפרש שכשראיתי שהגדר היה בתוך שלו, לא רציתי לקבל הימנו ונתתי לו דמים.) ד. [ד]כיון שבדעתו מכר ובמכר שייך לומר ניחא ליה דליקום בהימנותיה א״כ אית לן למימר דכל כמה דלא הדר ביה מחיל ליה מחילה גמורה. מיטב״א ב״מ סו: ה. [אלא ד]היה סבור דטעמא דרב נחמן דלא מפקינן באי שמיט ואכיל משום דמחילה בטעות הויא מחילה. תוס׳ ב״מ סז.

עין משפט נר מצוה

קו א מיי׳ פ״ה מהלכות זכייה הלכה כ׳ סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רמב סעיף ג:

קז ב מיי׳ פי״ד מהל׳ טוען הל׳ יב סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ קמו סעיף ט:

קח ג מיי׳ שם הל׳ יג טוש״ע שם סעי׳ י:

קט ד טוש״ע ח״מ סי׳ קמב סעי׳ ב:

רבינו גרשום

לראשון: איבעיא להו. להיכא דאמר לעדים זילו סתם כתיבו ליה חיישינן דלהוי מתנה טמירתא אי לא חיישינן:

פיסקא כל חזקה שאין עמה למחזיק טענה אחרת של זכותו אינה חזקה: והבא מחמת ירושה. מי שהחזיק ג׳ שנים ועדער אחד ואמר לו מה אתה עושה בשלי שירשתיה מאבי ואמר זה מהיכן באת לאביך אין צריך לזה לטעון היכן לקחה אביו או שום טענה אחרת: פשיטא. דהיכא דאין עמה טענה מעליא דאינה חזקה. איצטרכין דמהו דתימא אם לא טעין אמרינן משום הכי לא טעין דהאי מיזבן הוא דזבנה ליה כו׳ קמ״ל דלא טענינן בשבילו דכיון דאיהו לא טעין אנן לא טענינן ליה: שקל בדקא בארעיה. שבא שטף מים ושטף לכולה ארעיה ואהדר גודא בארעא דחבריה שקבע כתליו בקרקע חבירו: א״ל. לרב ענן: זיל אהדר לו קרקעו וקבע מחיצתך בתוך שלך למקום שהיה מתחלה: אמר ליה רב ענן והא אחזיקי לי. שקבעתי בקרקע שלו בפניו ולא מיחה לי: אמר ליה כמאן. אמרת דבפניו הוי חזקה לאלתר: כר׳ יהודה. דקתני במתני׳ לא אמרו ג׳ שנים אלא שיהא באספמיא כר׳ הא אם מחזיק בפניו ולא מיחה לאלתר הויא חזקה (א״ל) וכר׳ ישמעאל דקתני בסיומא דהאי פירקין ת״ר מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני ר׳ ישמעאל ואמר לו החזקת בני החזקת משום דסבירא ליה לאלתר בפניו הוה חזקה: אמר ליה מחילה בטעות הואי. דאיהו לא ידע דעבדת בתוך שלו דאת גופך אי הוה ידעת דבתוך שלו אתה בונה כותלך מי היית בונה מדעתך בתוך שלו אלא כי היכי דאת לא ידעת משום דשטף המים סימני המיצר איהו נמי לא הוי ידע דעבדת בתוך שלו ואמטול הכי סייע לך לבנות וכשידע לא מחל:

אתא לקמיה דרב יהודה כו'. ומסיק דרב יהודה כר"ש בן אלעזר ס"ל ותימה דבפ' זה בורר (סנהדרין דף ל: ושם לא. ד"ה הוא) אמר רב יהודה עדות המכחשת זה את זה בבדיקות כשרה בדיני ממונות ומוקי לה באחד אומר ארנקי לבנה ואחד אומר ארנקי שאול אחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן אין מצטרפין והרדעי אמרי אפי' א' אומר מנה לבן ואחד אומר מנה שחור ומסיק דאינהו דאמור כר"ש בן אלעזר דהכא[1] משמע דרב יהודה דפליג אהרדעי פליג (ג) אר"ש בן אלעזר דהכא וי"ל דרב יהודה נמי כרשב"א ובהא פליגי דהרדעי סברי דאחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן דמי למילתיה דר"ש בן אלעזר דלא דייקי ביה סהדי ודמי לארנקי ורב יהודה סבר דלא דמי כלל לארנקי דהתם (ד) דאין זה גוף המעשה לא היה להן לבדוק אבל מנה דגוף הדבר הוא שמעידין עליו דייקי וקסבר דמודה ר"ש בן אלעזר במנה שחור דבטלה עדותן אפי' לב"ה ולא דמי למנה ומאתים דעבידי דטעו טפי[א] אלא מדמה מנה שחור ומנה לבן לאחד אומר חבית של יין וא' אומר של שמן דבהא מודו כולי עלמא דנחלקה עדותן כדאיתא התם[ב]:

נחלקה עדותן. הקשה ריב"א לב"ש דאמרי בכת אחת נחלקה עדותן דמשיבי להו עדות מוכחשת ואפי' בב' כיתי עדים נמי תבטל עדותן דהוי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אפילו הן מאה כדאמר בפ"ק דמכות (דף ה:) ואומר ר"י דלאו פירכא היא דמצינו למימר דב"ש כר' יוסי סבירא להו דאמר התם במה דברי' אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר והכי הלכתא דפסיק רב נחמן[ג] כוותיה ואפי' לרבי נמי מצי למימר דהכא[ד] מצי מיירי כגון דאתו למיחזי ואפי' אתי לאסהודי הני מילי כי מסייעי אהדדי הוא דאמר נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אבל הכא דהא מכחשי אהדדי לא[ה]:

מלוה

אתא לקמיה דרב יהודה אזיל אייתי תרי סהדי חד אמר תרתי אוצייתא עאל וחד אמר תלת אוצייתא עאל א"ל זיל שלים תרתי מגו תלת א"ל כמאן כרבי שמעון בן אלעזר דתניא[ו] אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים שאחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים שיש בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כת אחת שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים שבית שמאי אומרים נחלקה עדותן ובית הלל אומרים [א]יש בכלל מאתים מנה א"ל והא [ב]מייתינא לך איגרתא ממערבא דאין הלכה כר' שמעון בן אלעזר א"ל [ג]לכי תיתי ההוא גברא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שני אתא מארי דביתא אשכחיה א"ל מאי בעית בהאי ביתא א"ל מפלניא זבינתה דזבנה מינך אתא לקמיה דר' חייא א"ל [ד]אי אית לך סהדי דדר בה איהו דזבנת מיניה ואפי' חד יומא אוקימנא לה בידך ואי לא לא אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמרי ליה וכי אין אדם עשוי ליקח ולמכור בלילה וחזיתיה לדעתיה [ג]אי א"ל קמאי דידי זבנה מינך מהימן מיגו דאי בעי א"ל אנא זבנתה מינך אמר רבא כוותיה דר' חייא מסתברא דקתני [ד]הבא משום ירושה אינו צריך טענה טענה הוא דלא בעי [ה]הא ראיה בעי ודלמא לא ראיה בעי ולא טענה בעי ואיבעיא אימא שאני לוקח דלא שדי זוזי בכדי איבעיא להו נראה בו מאי אמר אביי היא היא רבא אמר [ה]עביד אינש דסיאר ארעיה ולא זבין: [ו]שלשה לקוחות מצטרפין אמר רב [ז]וכולם בשטר למימרא דסבר רב שטר אית ליה קלא ועדים לית להו קלא והאמר רב [ח]המוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים התם לקוחות

אינהו

[1] ס"ל ותימה דבפ' זה בורר (סנהדרין דף ל: ושם לא. ד"ה הוא) אמר רב יהודה עדות המכחשת זה את זה בבדיקות כשרה בדיני ממונות ומוקי לה באחד אומר ארנקי לבנה ואחד אומר ארנקי שחורה אבל אחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן אין מצטרפין והרדעי אמרי אפי' א' אומר מנה לבן ואחד אומר מנה שחור ומסיק דאינהו דאמור כר"ש בן אלעזר דהכא משמע דרב יהודה דפליג אהרדעי פליג (ג) אר"ש בן אלעזר דהכא וי"ל דרב יהודה נמי כרשב"א ובהא פליגי דהרדעי סברי דאחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן דמי למילתיה דר"ש בן אלעזר דלא דייקי ביה סהדי ודמי לארנקי ורב יהודה סבר דלא דמי כלל לארנקי דהתם (ד) דאין זה גוף המעשה לא היה להן לבדוק אבל מנה דגוף הדבר הוא שמעידין עליו דייקי וקסבר דמודה ר"ש בן אלעזר במנה שחור דבטלה עדותן אפי' לב"ה ולא דמי למנה ומאתים דעבידי דטעו טפי[א] אלא מדמה מנה שחור ומנה לבן לאחד אומר חבית של יין וא' אומר של שמן דבהא מודו כולי עלמא דנחלקה עדותן כדאיתא התם[ב]:

עין משפט נר מצוה

קי' א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ג סמג עשין קמ טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ב:
קיא ב ג מיי' פי"ל מהל' טוען הלכה יד סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יד:
קיב ד ה מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף י:
קיג ו ז מיי' שם פי"ב הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמד סעיף ב:
קיד ח מיי' פי"ח מהל' מלוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף א:

רבינו גרשום

חד אמר. עייל כותלו בשדה חבירו תרתי אוצייתא ברוחב ב' שורי' על פני כל השדה: אמר ליה זיל אהדר תרתי אוצייתא מגו תלת. דתרוויהו הני עדים מסהדי דתרתי אוצייתא עיילת בתוך שדהו ובכל תלתא איכא תרתי: אחת אומרת מנה לזה פלוני מפלוני ואחת אומרת מאתים א) מנה ונוטל מנה הכי נמי יש בכלל ג' אוצייתא תרתי ומהדר לי' [תרתי]: א"ל. רב כהנא לר' יהודה והא מייתינא איגרתא ממערבא דלית הלכת' כר' שמעון בן אלעזר. דאפילו בית הלל מודו להיכא דאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים דנחלקה עדותן ולא קא משלם אפילו מנה הכי נמי נחלקה עדותן: אמר ליה. אהדר מיד עד דתיתי איגרתא: בקשתא. שם מקום: בעיליתא. בעלייה: דדר בה. ההוא דזבניה אפי' חד יומא כדי לאמת דבריך ואוקמה בידך הואיל דאחזוק בה ד' שנין: חביבי. ר' חייא דדדו: ואמרי ליה. ואי לא מייתי סהדי דדר בה ההוא דזבניה ליה חד יומא אמאי לא מוקמי' בידיה וכי אין אדם עשוי לקנות מאחד בלילה ולמכור באותו הלילה ואמאי לא מוקמי' בידיה הא הכא איכא למימר דבלילה זבנה מאחר ולאלתר מכרה ליה: וחזיתיה לדעתי'. שהבנתי מתוך דבריו דאי אמר ליה המחזיק קמיה דידי זבנה מינך ההוא שקניתיה ממנו מהימן: כוותיה דר' חייא. דאמר לעיל דצריך לאתויי סהדי דדר בה ההוא אפי' חד יומא הכי מסתברא. דקתני הבא מחמת ירושה והוא הדין מחמת לקיחה: הא ראיה. כל דהו בעי כהאי גוונא: ולא ראיה בעי. דהואיל ובא מחמת ירושה אנן טענינן ליה: איבעיא אימא. משום הכי בעי ר' חייא ראיה גבי לוקח משום דלוקח שאני מיורש דלוקח לא שדי זוזי בכדי דהואיל ויהיב דמי מדקדק יפה דההוא דזבניה ניהליה דדייר ביה חד יומא והואיל שטוען מפלניא זבינתיה דזבנה מינך צריך למיתי ראיה דדר בה חד יומא ההוא דזבנה ניהליה אי לא מייתי ראיה לא מוקמינן לה בידיה: איבעיא להו נראה בו מהו. כלומר אית ליה סהדי דההוא דזבנה ליה הוה איתחזי בההוא ביתא והוה אזיל לעיוני במצרי הבית כמה ארכו וכמה רחבו הוי מי אמרינן הואיל וקא מעיין הכי ודאי קני מהאי מערער לאוקמי' ליה בידא דלוקח ודמי כמאן דדר בה חד יומא: אמר אביי היא היא. ודאי דמי כמאן דדר בה: רבא אמר. לא קנה לוקח דהואיל דלית ליה סהדי דדר בה ממש דעבד איש דסייר ביתא דחבריה

מסורת הש"ס

א) סנהדרין לא. מזיר כ. ע"ש, ב) [סנהדרין כט.], ג) [בטועות מה:], ד) לעיל כג., ה) [ל"ל דסייר לארעא], ו) רש"ל, ז) ל"ל והכא. רש"ש, ח) [ע' מכות ו. ספק רב נחמן הלכה כר' ומה"ע ספקו כל הפוסקים כרבי וכבן מלוה לתקן. וסקרני ראש אומר של"ל ואפילו לר"נ דספק כוותיה לרבי נמי. ועי' מהרש"ל ולאמ"ר], ט) [וע"ע תוס' סנהדרין לא. ד"ה שב"ש אומרים],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואמרי ליה וכו' שראוהו שדר בבית: (ב) ד"ה אבל ראיה וכו' אינו צריך לטעון כלום: (ג) תוס' ד"ה אתא וכו' פליג נמי אר"ש בן אלעזר דהכא: (ד) בא"ד דהתם כיון דאין זה גוף וכו' דגוף הדבר שמעידין עליו הוא דייקי: (ה) ד"ה נחלקה וכו' דהכא מיירי כל"ל ומיבעי מלי נמחק:

מוסף רש"י

נחלקה עדותן. שכיון שהאחד שקרן שוב אין כאן עדות (סנהדרין לא.). יש בכלל מאתים מנה. שניהם מעידין על מנה ובאותו מנה אין מכחישין זה את זה (שם). הבא משום ירושה אינו צריך טענה. אינו צריך לומר אתה מוכרת לאבי, אלא ראיתי לאבי שהחזיק בה ולא עבר אדם עליו (לעיל כג.).

מוסף תוספות

א. דעביד אינשי דטעו בין תרתי לחלת, וכן נמי בין מנה למאתים, [וכ]דאמרינן וכו'. ר"ן. ב. [ד]בחבית צריכין הן להעיד ממה היתה מלאה שאם יעידו כי ראובן הפקיד חבית מלאה ביד שמעון אין זו עדות מפני שב"ד חוקרין אותן ממה היתה מלאה והן צריכין לומר או יין או שמן, והילכך אם זה אומר יין וזה אומר שמן נחלקה עדותן, כיון שלא כיוונו ראייתם בדבר שעיקר העדות תלויה בו. תוס' רי"ד. ועי"ש.

אתא לקמיה דרב יהודה אזיל אייתי תרי סהדי חד אמר תרתי אוצייתא עאל וחד אמר תלת אוצייתא עאל א"ל זיל שלים תרתי מגו תלת א"ל כמאן כרבי שמעון בן אלעזר דתניא אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים שאחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים שיש בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כת אחת שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים שבית שמאי אומרים נחלקה עדותן ובית הלל אומרים [א]יש בכלל מאתים מנה א"ל והא [ב]מייתינא לך איגרתא ממערבא דאין הלכה כר' שמעון בן אלעזר א"ל [ג]לכי תיתי ההוא גברא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שני אתא מארי דביתא אשכחיה א"ל מאי בעית בהאי ביתא א"ל מפלניא זבינתה דזבנה מינך אתא לקמיה דר' חייא א"ל [ד]אי אית לך סהדי דדר בה איהו דזבנת מיניה ואפי' חד יומא אוקימנא לה בידך ואי לא לא אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמרי ליה וכי אין אדם עשוי ליקח ולמכור בלילה וחזיתיה לדעתיה [ג]אי א"ל קמאי דידי זבנה מינך מהימן מיגו דאי בעי א"ל אנא זבנתה מינך אמר רבא כוותיה דר' חייא מסתברא דקתני [ד]הבא משום ירושה אינו צריך טענה טענה הוא דלא בעי [ה]הא ראיה בעי ודלמא לא ראיה בעי ולא טענה בעי ואיבעיא אימא שאני לוקח דלא שדי זוזי בכדי איבעיא להו נראה בו מאי אמר אביי היא היא רבא אמר [ה]עביד אינש דסיאר ארעיה ולא זבין: [ו]שלשה לקוחות מצטרפין אמר רב [ז]וכולם בשטר למימרא דסבר רב שטר אית ליה קלא ועדים לית להו קלא והאמר רב [ח]המוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים התם לקוחות אינהו

חד אמר. רב כהנא עייל כותלו בתוך של חבירו: **תרתי אוצייתא.** שתי שורות קרקע על פני השדה כדגרסינן בהשותפין (לעיל דף יב.) תלת אוצייתא בי"ב גופני: **תרתי מגו תלת.** תרתי אוצייתא מן השלש שמעיד האחד דתרוייהו מיהא מודו דתרתי אוצייתא עייל דבכלל תלת איכא תרי: **א"ל.** רב כהנא לרב יהודה: **כמאן.** דיינת לי דהא תרוייהו מכחשי האי להאי ותבטל עדותן: **א"ל כר"ש בן אלעזר.** שהלכה כמותו ואליבא דב"ה: **ואתא אומרת מאתים.** היו באותו היום באותה שעה באותו מקום: **שיש בכלל מאתים מנה.** דהיינו מאה זוז ואין כת שניה מכחשת על מנה שכת ראשונה מעידה אלא מוסיפין הן מנה אחת אבל כת ראשונה מכחשת לשניה על אותו מנה שמוסיפין ובאותו מנה שני אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ולא ישלם: **נחלקה עדותן.** דמאי דקמסהיד מר לא קמסהיד מר: **ב"ה אומרים יש בכלל מאתים מנה.** ונוטל מנה הכא נמי יש בכלל תלת אוצייתא תרתי ומיהדר ליה: **א"ל.** רב כהנא לרב יהודה: **והא מייתינא איגרתא כו'.** דאפי' ב"ה מודו דנחלקה עדותן: **א"ל.** אהדר מיד עד דמייתית איגרתא. וכרב יהודה קיימא לן שכן נעשה הדין: **בקשתא.** מקום: **בעיליתא.** בעלייה: **דזבנה מינך.** בחזקת שהייתי סבור דזבנה מינך דאמרת דזבנה לך: **אפי' חד יומא.** כדי לאמת דבריך ואוקמה בידך הואיל והחזקת שני חזקה ושוב לא תצטרך להביא עדים שלקחה מבעליו אותו שמכרה לך משום דטוענין ליורש וטוענין ללוקח דהכא משום ירושה ומשום מקח אינו צריך טענה אלא ראיה שדר בה המוכרה לו יום אחד בעי: **חביבי.** ר' חייא דודו של רב דאמרינן בסנהדרין (דף ה.) דרב בר אמוה דר"מ ובר אחתיה דר"מ: **ואמרי ליה.** לחביבי אמאי צריך להביא עדים שראוהו (א) בבית יום אחד: **וכי אין אדם עשוי ליקח בלילה.** ולמכור לאחר שיתן לו ביום באותו לילה עצמו והוה לך לאוקומי להאי מגכסיה בטענה זו דהא טוענין ללוקח. ומיהו כר"מ קיי"ל כדמוכח מסקנא: **וחזיתיה לדעתיה.** דרבי חייא: **דאי טענין ליה.** האי מחזיק קמאי דידי זבנה מינך ההוא דזבנה ניהלי מהימן: **מיגו דאי אמר כו'.** הלכך כיון דטענין נמי טענה מעלייתא אני יודע שממך לקחה מהימן דהשתא הוא ליה חזקה שיש עמה טענה אבל כי טענין מפלניא זבנתה בחזקת דאמר לי דזבנה מינך אבל איני יודע אם לקחה ממך אם לאו היינו חזקה שאין עמה טענה הואיל ואפי' יום אחד לא נראה דדר בה: **חוזיתיה דר' חייא.** לדריך להביא עדים שדר בה המוכרה לו יום אחד: **הבא משום ירושה.** והוא הדין משום לקיחה: **אין צריך טענה.** הך טענה דלעיל דקתני מתניתין [ע"פ] אתה מכרת לי אתה נתת לי במתנה אין צריך יורש לטעון ולומר אתה מכרת לאבי: **אבל ראיה.** בעדים שדר בה יום אחד מיהא בעי. מדלא קתני הבא משום ירושה אינו צריך [ב] כלום דייקינן הכי: **ודילמא לא ראיה כו'.** והכי קאמר הבא משום ירושה אין צריך שום טענה בעולם אלא זו בלבד מאבי אני יורשה אבל לא עדי דירת יום אחד ולא טענת מכירה ומתנה שניתנה לאבי בעי: ה"ג **ואי בעית אימא שאני לוקח כו'.** אפילו אם תאמר כי היורש צריך ראיה דדר בה מוריש יום אחד לוקח עדיף טפי מיורש דלוקח אילו לא בירירא ליה מילתא דודאי זבנה המוכרה לו מבעל הקרקע לא הוי שדי זוזי בכדי הלכך ודאי קם אמילתא שפיר בשלקחה ואין צריך לא ראיה ולא טענה: **איבעיא להו נראה בו.** המוכרה ללוקח זה באותו קרקע למוד כמה ארכו וכמה רחבו מאי מי חשיבא עדות ראיה בעדות דירה. ומשום דכר' חייא קיימא לן קבעי לה: **שלשה לקוחות מצטרפין.** שדה שיש עדים שהיתה של ראובן כל הימים והחזיק בה שמעון שנה כי טוען שקנאה מראובן ואח"כ מכרה שמעון ללוי בשטר והחזיק לוי שנה ואח"כ מכרה לוי ליהודה וכתב לו שטר מכירה כדלקמן והחזיק בה שנה הרי שלש שנים ואתא ראובן וקמערער ואומר כי לא מכרה לשמעון ויהודה טוען הרי החזקנו בין שלשתינו שלש שנים ולא מחית ושמעון שלקחה ממך שאנו באין מכחו לא היה לו ליזהר בשטרו יותר מג' שנים וראובן משיב לפי שכל אחד מכם לא החזיק שלש שנים אלא שנה לא חשתי למחות שהייתי רואה שאתם ירחים להחזיק כדמחזקי אינשי ולא הייתי יודע שבשביל שהייתם מוכרין זה לזה לסוף שנה לפיכך לא החזקתם כל אחד כי אם שנה: **מצטרפין.** הלקוחות ויפסיד ראובן דכיון דבשטר לקחו זה מזה כדמפרש רב בסמוך עדים שבשטר אפקו לקלא וידע ראובן ומדלא מיחה הפסיד אבל בלא שטר מלי טעין האי דלא מחאי שלא החזיק אחד מכם שלש שנים ולא אחזקיתו כדמחזקי אינשי כדאמרינן לעיל (דף כט:) באמתא: **וכולן בשטר.** אשני לקוחות אחרונים קאי אבל לוקח ראשון שלקח מן המערער מה לנו ולשטרו [1] [דאם יש לו שטר פשיטא דאין יכול לערער]: **שטר איס ליה קלא.** שמתאספין לכותבו ולחותמו והכל שומעין: **ועדים ליס להו קלא.** מכירה בעדים בלא שטר: **המוכר שדהו בפני עדים.** וקבל עליו אחריותו: **גובה.** הלוקח מן המוכר אפי' מנכסים ששעבד ומשכן או מכר קרקעותיו אחרי מכירה זו שקבל עליו אחריותה. וטעם משום דעדים מפקי לקלא וידעו הלקוחות שמכר זה קרקע באחריות והיה להם להניח למוכר בני חורין כשיעור האחריות אלמא עדים בלא שטר אית להו קלא: **שאני לקוחות.** אע"ג דמכירה בעדים בלא שטר לית ליה קלא ממילא אלא אם כן יפשפשו ויחקרו הדבר:

אינהו

[1] ל"ל שיש בכלל מאתים מנה ונוטל מנה כו'.

ולא זבין: ג' לקוחות מצטרפין. כגון שמכר שדה לאחד והחזיק בה שנה והלך זה שקנאה ומכר לשני והחזיק בה שנה והלך זה שני ומכרה לשלישי והחזיק בה שנה מצטרפין אלו ג' שנים ודמי כאילו שהתה ביד לוקח שלישי ג' שנים והחזיק בה: אמר רב וכולן בשטר. כלומר אם אלו לקוחות מכרוה זה לזה בשטר ולא מיחה זה בשעת מכירה אין יכול שוב למחות משום השטר: קלא אית ליה. ואם איתא דשלו היא היה מוחה בשעת מכירה: עדים לית להו קלא. שאם מכרו זה לזה בעדים שלא בשטר ולא מיחה יכול שוב למחות דיכול למימר לא ידעתי במכירתם: והאמר רב המוכר שדהו שלא בשטר גובה מנכסים משועבדים. שאם מכר שדהו בפני עדים לאחד באחריות ובא בעל חוב של מוכר וטרפה מן הלוקח גובה מנכסין משועבדים שאם מכר לאחרי כן שדה לאחר אחר שקבל לזה אחריות שמשועבד לפצותו גובה אותן משועבדין שמכר לאחרים בשיעור הקרקע שטרפה ממנו אלמא כיון דגובה מנכסין משועבדין ש"מ דקסבר רב בעדים

ס) ל"ל שיש בכלל מאתים מנה ונוטל מנה כו'.

אינהו אפסידו אנפשייהו. דשדו זוזייהו בכדי שהיה להם לחקור יפה אם מכר שום קרקע באחריות ולא עשו לפיכך הפסידו אבל גבי שלש לקוחות אין להפסיד המערער דכיון דליכא שטר במכירות הללו ולא יצא הקול ממילא לא היה לו לחקור דמימר אמר לפי שירלאים להחזיק בקרקע שלי לא אלוה כל אחד שלש שנים: **ומי אמר רב הכי.** דמכירת קרקע באחריות בעדים בלא שטר גובה הלוקח כשיטרפוה ממנו מנכסים משועבדים: **בשטר.** דסתם שטר לאחריות נכתב ואפילו לא נכתב קי"ל[ה] אחריות טעות סופר הוא וכמי שנכתב דמי: **מנכסים משועבדים.** מלקוחות וכגון שלא שבקו ליה לוה בני חורין לגבות המלוה מהם: **ע"י עדים.** כלומר בלא שטר: **מנכסים בני חורין.** וכגון שמודה שלא פרעו דהא קי"ל[ו] המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים. אבל ממשועבדין לא יגבה דעדים בלא שטר לית להו קלא ולא אמרינן לקוחות אפסידו אנפשייהו וקשיא לרב: **מלוה על פה.** היינו מלוה את חבירו בעדים: **אינו גובה לא מן היורשין הו'.** טעמא מפרש בשילטי מכילתין [קפה:] שיעבודא לאו דאורייתא ומיהו לא קי"ל הכי אלא כדמפרש התם[ז] הלכתא גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות: **יוצא אינים בלנעה.** ומבקש שלא לפרסם הדבר כדי שאם יבא למכור קרקע לא יבינו העולם שהוא דחוק לפרוע מעות ולא יקחו ממנו ביוקר הלכך מאי הוה להו ללקוחות למיעבד: **מאן דזבין בפרהסיא קוזין.** כדי שיקפלו עליה לוקחין והלכך אפסידו לקוחות אנפשייהו שאם חקרו יפה היו שומעין מבני אדם שמכר מוכר

מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות. לא איצטריך אלא משום יורשין דלקוחות תניא בהדיא וקסבר שעבודא לאו דאורייתא[א] ומלוה בשטר שהוא גובה היינו שלא תנעול דלת בפני לוין ומכר נמי משום תקנת השוק ואע"ג דביורשין לא שייך לחלק בין מלוה על פה למלוה בשטר[ב] מ"מ כל היכא דגבי לקוחות חיישינן משום נעילת דלת כמו מלוה בשטר או מלוה הכתובה בתורה[ג] למ"ד (קדושין כט:) ככתובה בשטר דמי או כשעמד בדין או עשה עבדו אפותיקי גבי נמי מיתמי אבל מלוה על פה כיון דלא חשש לעשות שטר לגבות מלקוחות כי לא גבי נמי מיתמי ליכא נעילת דלת והא דאמרי' בפ"ק דבבא קמא (דף יא:) גבי (ד) הלכה גובין מן העבדים אמר רב נחמן לעולא אמר ר"א אפילו מיתמי לא מייתי מייה ואפילו מגלימא דעל כתפיה שם מפורש: **בפני האב שנה בו'.** והא דאמרינן בפרק שני דכתובות (דף יח: ושם ד"ה ואמת) אמר רב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל לא כמו שיש מפרש שם דיתום אפילו גדול במילי דאבוה קטן הוא ואין מועלת חזקה לגביה אפילו שהיה גדול כשמת אביו דהא הכא אמר בהדיא דהוי חזקה כשאכל בפני הבן והאב שני חזקה אלא דוקא שהיה קטן כשמת אביו אינה חזקה אע"פ שאחרי כן הגדיל.[ד] ר"י: **ואי סלקא דעתך לוקח את ליה קלא אין לך מחאה גדולה מזו.** אור"י דהוי מלי לשנויי כאן בשטר כאן בלא שטר דאין מצטרפין אלא בשטר כדאמרינן לעיל אלא שמא דעדיפא מיינה קא משני[ה]: אבל

אינהו אפסידו אנפשייהו ומי אמר רב הכי והתנן [ו] **המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין וכי תימא** [ז] **רב תנא הוא ופליג והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו** [ח] **מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות מלוה אזביני קא רמית מלוה כי קא יזיף בצנעא קא יזיף כי היכי דלא ליתזלו נכסיה עליה** [א] **זביני מאן דזבין ארעא בפרהסיא זבין כי היכי דליפוק לה קלא ת"ר** [ב] **אכלה האב שנה והבן שתים האב שתים והבן שנה האב שנה והבן שנה והלוקח שנה הרי זו חזקה למימרא דלוקח אית ליה קלא ורמינהי** [ג] **אכלה בפני האב שנה ובפני הבן שתים בפני האב שתים ובפני הבן שנה בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני לוקח שנה הרי זו חזקה ואי סלקא דעתך לוקח אית ליה קלא אין לך מחאה גדולה מזו אמר רב פפא** [ד] **כי תניא ההיא במוכר שדותיו סתם: מתני'** [ה] **האומנין** [ו] **והשותפין** [ז] **והאריסין** [ח] **והאפוטרופין אין להם חזקה** [ט] **לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה חזקה בנכסי בעלה** [י] **ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב במה דברים אמורים במחזיק** [כ] **אבל בנותן מתנה** [ל] **והאחין שחלקו** [מ] **והמחזיק בנכסי הגר** [נ] **נעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה:**

גמ'

אינהו אפסידו אנפשייהו. דשדו זוזייהו בכדי שהיה להם לחקור יפה אם מכר שום קרקע באחריות ולא עשו לפיכך הפסידו אבל גבי שלש לקוחות אין להפסיד המערער דכיון דליכא שטר במכירות הללו ולא יצא הקול ממילא לא היה לו לחקור דמימר אמר לפי שירלאים להחזיק בקרקע שלי לא אלוה כל אחד שלש שנים: **ומי אמר רב הכי.** דמכירת קרקע באחריות בעדים בלא שטר גובה הלוקח כשיטרפוה ממנו מנכסים משועבדים: **בשטר.** דסתם שטר לאחריות נכתב ואפילו לא נכתב קי"ל[ה] אחריות טעות סופר הוא וכמי שנכתב דמי: **מנכסים משועבדים.** מלקוחות וכגון שלא שבקו ליה לוה בני חורין לגבות המלוה מהם: **ע"י עדים.** כלומר בלא שטר: **מנכסים בני חורין.** וכגון שמודה שלא פרעו דהא קי"ל[ו] המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים. אבל ממשועבדין לא יגבה דעדים בלא שטר לית להו קלא ולא אמרינן לקוחות אפסידו אנפשייהו וקשיא לרב: **מלוה על פה.** היינו מלוה את חבירו בעדים: **אינו גובה לא מן היורשין הו'.** טעמא מפרש בשילטי מכילתין [קפה:] שיעבודא לאו דאורייתא ומיהו לא קי"ל הכי אלא כדמפרש התם[ז] הלכתא גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות: **יוצא אינים בלנעה.** ומבקש שלא לפרסם הדבר כדי שאם יבא למכור קרקע לא יבינו העולם שהוא דחוק לפרוע מעות ולא יקחו ממנו ביוקר הלכך מאי הוה להו ללקוחות למיעבד: **מאן דזבין בפרהסיא קוזין.** כדי שיקפלו עליה לוקחין והלכך אפסידו לקוחות אנפשייהו שאם חקרו יפה היו שומעין מבני אדם שמכר מוכר זה כבר קרקע באחריות: **אכלה האב שנה.** ומת ואכלה בנו אחריו שתים ולא מיחה המערער: **הרי זו חזקה.** שמצטרפין לשלש שנים דיורש כרשיה דאבוה הוא ולא מצי מערער למטען למשום דלא אחזיק כל אחד שלש שנים לא מחיתי שהרי הכל יודעים שדרך הבן לירש את האב: **ולוקח שנה.** שמכרה לו הבן בשטר: **למימרא דלוקח.** מיורש אית ליה קלא: **ורמינהי הו'.** ולרב לא פריך לעיל דרב בלוקח מלוקח מיירי הלכך אליבא דלא טפי למיפרך ממאי דדמי ליה: **אית ליה קלא.** והיה לו למערער למחות ומשום דלא מיחה הויא חזקה: **אכלה.** המחזיק: **בפני האב.** שהיתה שלו שנה שאומר שלקחה מן האב: **ובפני הבן.** לאחר מות האב: **ובפני הלוקח.** שלקחה מן הבן ויש לו שטר: **הרי זו חזקה.** ולא מצי מפיק ליה לוקח דבן מידיה דמחזיק משום דקטעין מחזיק שטר היה לי מן האב וזהרתי בו בשמיתתו שלש שנים ועכשיו אבד הימני שלא חששתי לשמרו אחר שהחזקתי שלש שנים בלא מחאה שלא ידעתי מלקיחתך מן הבן לסוף שתי שנים לוקח מבן לית ליה קלא ולא הויא מחאה: **אין לך מחאה גדולה מזו.** שמכרה הבן לסוף שתי שנים ללוקח זה והיה למחזיק להזהר בשטרו כל הימים עד דמרע ליה לשטרא דהאי לוקח אבל בשלש שנים אחר השטר אין די ומפקינן מידא דמחזיק אם לא נזהר בשטרו כדאמרינן בפירקין לעיל (דף נא.) אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו: **אמר רב פפא.** לעולם אימא לך דלוקח אית ליה קלא והכא אמאי אם מכר לוקח הוא בידי דאינו אמאי אם מכר לוקח הוא בידי דאינו אמאי אם מכר לוקח הוא בידי דאינו

אבל שותף יש לו חזקה. יש ענין לשותף דאין לו חזקה כדמפרש לקמן וא"ת א"כ ליתני במתני' שותף אין לו חזקה אע"פ שיש שותף שיש לו חזקה כי היכי דתני אריס אע"פ שאחר אריס שאינו אריסי בתי אבות יש להן חזקה ויש לחלק:

שותף ביורד ברשות דמי לאו למימרא דאין לו חזקה. (ה) וא"ת מנא ליה דילמא לענין שנוטל בשבח המגיע לכתפיס כדאמר בסמוך וכ"ת דמשמע ליה דבכל ענין מדמי ליה לאריס דלמא כשאר אריסים קאמר שיש להן חזקה ולא כאריסי בתי אבות: **שבח** המגיע לכתפים. מפרש רש"י בכמה מקומות וכן רבינו שמואל דמגיע לכתפיס כגון ענבים הראויין ליבצר [א] וקשה דאמרי' בפ"ק דב"מ (דף טו:) והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל לבעל חוב בשבח המגיע לכתפיס ואי ס"ד היינו ענבים (ו) הראויים ליבצר א"כ בעל חוב לא גבי מיניהו כדאמר בכתובות פ' נערה (דף נ:) אמר ליה זיל הב ליה מתמרי דעל בודיא אמר ליה (ז) לא יהא אלא בעל חוב דחזו לבודיא קאמינא סוף סוף כל העומד ליגדר כגדור דמי דלריכי לדקלא קאמינא אלמא לא גבי מאותם העומדים ליגדר ולאו פירכא היא דהא רש"י נמי לא בעי למימר מאותן העומדים ליבצר מיד אלא כלומר כל דבר שסופו ליתלש כגון פגין או בוסר ור"ת מפרש מגיע לכתפיס היינו דבר שבא ע"י טורח [ב] ומייתי ראיה מהא דתנן בסוף יש נוחלין (לקמן דף קלד.) האומר זה אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו מת יחזירו נכסים למקומם נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו ובעי רבא (שם קלה:) שבח שבאחו נכסים מאליהם מהו בשבח המגיע לכתפיס לא תבעי לך דכי נפלו ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפיס כגון דקלא וחלים ארעא ומסקא ארטון משמע שבח שאינו מגיע לכתפיס היינו בא מאליו ור' אלחנן נראה דאדרבה משם קשה לר"ת דלמה שינה בלשון דמעיקרא קאמר נכסים שבאחו מאליהם מהו ובתר הכי קאמר כי תיבעי לך בשבח שאין מגיע לכתפיס דמעיקרא נמי הוה ליה למימר שבח שאין מגיע לכתפיס אלא משמע דשבח המגיע לכתפיס נמי הוי נכסים שבאחו מאליהם [ג] וע"ק לר"ת אמאי קאמר כגון דקלא וחלים ה"ל למימר כגון פירות הבאות מאליהם ואומר רשב"א דאין תימה לפי' רש"י דשבח המגיע לכתפיס היינו פירות אמאי חשיב להו כנכסים שנפלו לו ממקום אחר ויטלו אחיו עמו הלא גם להם יש פירות באלכס שהיתה כנגד זו דהא מבעי ליה בדקלא וחלים ארעא ומסקא ארטון אי חשיב כנפלו לו נכסים ממקום אחר כ"ש פירות דאית לן לאחאודיהו טפי כנפלו לו ממקום אחר [ד] כדמוכח גבי בכור (לקמן דף קכד.) דפליגי רבי ורבנן בחפירה והוו שיבלי [ה] (שלחופי) והוו תמרי אי בכור נוטל פי שנים אי לא ואפ"ה מודו בדקלא וחלים וארעא ומסקא ארטון דשקיל אלמא חשבינן פירות טפי בנפלו לאחר מכן מדקלא וחלים ומצינן למימר שפיר שיטלו אחיו בפירות ואע"פ שגם לקחו נגדם בחלקם דהם טרחו והם אכלו אבל מה שהמת טרח למה לא יקחו בטורח המת כמותו וכתלושים חשיבי ואי תלשם ואח"כ מת זה דבר פשוט שיטלו עמו ומיהו קשה לפי' הקונטר' למה הולרך כאן להאריך ולומר [ה] בשבח המגיע לכתפיס דהיינו פירות שבבל שנה ושנה כדין אריס לא היה לו לומר אלא שנוטל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע דהיינו כדין אריס דיורד אלא ברשות שקיל בשדה העשויה ליטע כדין אריס כדאמר בהשואל (ב"מ דף קא.) היורד לתוך שדה חבירו אלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אומר אומדין כמה אדם רוצה ליתן על שדה זו ליטע וא"ר פפא לא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והכא חשיב להאי שותף כיורד ברשות והלכך שקיל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע ואי הוה אמר שמואל שותף אין לו חזקה הוה אמינא דידו על התחתונה הואיל ובלא רשות חבירו ירד: אמאי

גמ' אבוה דשמואל ולוי תנו שותף אין לו חזקה וכל שכן אומן שמואל תני אומן אין לו חזקה אבל שותף יש לו חזקה ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל השותפין מחזיקין זה על זה ומעידין זה על זה ונעשים שומרי שכר זה לזה רמי ליה רבי אבא לרב יהודה (ח) במערתא דבי רב זכאי מי אמר שמואל שותף יש לו חזקה והאמר שמואל שותף ביורד ברשות דמי לאו למימרא דשותף אין לו חזקה לא קשיא [ט] הא דנחית לכולה הא דנחית לפלגא [י] אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא רבינא אמר [א]הא והא דנחית לכולה ולא קשיא הא דאית בה דין חלוקה הא דלית בה דין חלוקה גופא אמר שמואל [ב]שותף ביורד ברשות דמי מאי קמ"ל [ג] שותפות אין לו חזקה לימא שותף אין לו חזקה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ג]לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע: [ד]ומעידין זה לזה אמאי

גמ' אבוה דשמואל. וגם לוי תבירו: **תנו.** במתני': **שותף.** השותפין והאפוטרופין כו' אבל אומן לא תנו דכ"ש דאין לו חזקה דהא אין לו חלק כלל דנימא מיגו דהיה לו חלק בו קנה מחבירו את חלקו אלא ודאי לתקנן ניתן לו: **אבל שותף יש לו חזקה.** דאם איתא דלא מכר לו חלקו היה לו לעבוד את האדמה ולאכול הפירות בשותפות: **מחזיקין זה** (ג) **לזה.** אם האחד מחזיק בחלקו ובחלק חבירו ג' שנים הוא שנוגע בעדות כדמפרש לקמן [מג.]: **ונעשין שומרי שכר זה לזה.** אשר מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר וזהו שכרו שגם חבירו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו: **והא אמר שמואל שותף.** שמחזיק בכל השדה גם בחלקו של חבירו: **ביורד ברשות דמי.** כלומר כאילו נתן לו חבירו רשות ונוהו להיות במקומו כדין אריס דמי: **לאו למימרא דשותף אין לו חזקה.** דהוי כאריס שיורד ברשות ולכך לא הוא חזקתו חזקה. ולקמן מפרש דאכתי לשאר דברים קאמר שמואל כיורד ברשות דמי מדלא קאמר בהדיא שותף אין לו חזקה: **דנחית לכולה.** שדה שקנו שניהם: **דנחית לפלגא.** בחלק המובחר החזיק ואמר חלקנו והגיע זה לחלקי והחזקתי בו שלש שנים ואידך טוען עדיין לא חלקנו אלא כך התנינו ביניכם שתאכל אותו חלק ג' שנים ואני אחריך כמו כן ג' שנים: **אמרי לה להאי גיסא.** יש מתרצים בענין זה הא דאמר שמואל שותף יש לו חזקה דנחית לכולה דמנהג שותפים ליטול בשותפות פירות כל שנה ושנה אז זה יטול חלי הקרקע וזה החלי ולשנה הבאה למפרע מה שלקח זה אשתקד יקח זה עכשיו שכל אחד רולה ליהנות בכל שנה מחלקו וזה שהניח להחזיק לחבירו ג' שנים בכל השדה ולאי מכר לו את חלקו והלכך הויא חזקה: **והא דאמר שמואל אין לו חזקה דנחית לפלגא.** שכן דרך שותפין לאכול זה פלגא ואידך חבריה פלגא שלש שנים או אריבע ואחר כך אוכלין למפרע בענין זה אריבע שנים אחרות: **ואמרי לה להאי גיסא.** היכא דנחית לכולה לא הויא חזקה שכן הוא מנהג השותפין לאכול שדה שלש שנים והלכך לא מלי טעין לקוח חלקך בידי והיכא דנחית לפלגא הויא חזקה דסבירא הוא דחלקו דאם איתא דניחא ליה ליהנות מחלקו בכל שנה ולא להמתין שלש שנים או אריבע שנים אחר חבירו כמנהג שותפין לא היה לו לברר חלק אחד לבדו אלא יעשו בשותפות ויחלקו הפירות: **רבינא אמר הא והא דנחית לכולה הא דאית בה דין חלוקה.** אריבע אמות וזה אריבע אמות וזה הויא חזקה דכיון דיש כדי לזה וכדי לזה אינו מנהג להניח האחד להקדים לו חבירו ג' שנים אלא אם כן מכר לו חלקו: **דלית בה דין חלוקה.** אינה חזקה דהתם מנהג הוא לאכול זה שלש או אריבע שנים שלימות כל השדה ואחר כך זה משום דבשניהם ביחד אינו כדאי. והכי קיימא לן. והך עובדא דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא דזבון אמתא בשותפות מר משתמש רלשונה שלישית כו' בריש פרקין [ד] (דף כט:) ופרשינן טעמא כי היכי דלא ליחזקו אהדדי ה"ל דאי הוה כל אחד משתמש שלש שנים רלופין לא תהוי חזקה דהא לית בחדא אמתא דין חלוקה והלכך לא תהוי חזקה ואינהו דאחזוק בסיכוגין משום דלמא לא ידעי העדים לסוף ג' שנים שלקחוה בשותפות ויטעון המחזיק בה שאינו שותף ותהוי חזקתו חזקה: **לומר שנוטל.** כדין אריס ביורד ברשות. אפי' בשבח המגיע לכתפיס גמר פירי כגון קמה לקצור וענבים לבצור נוטל כל החלי כדין אריסי העיר ואפילו הוא שדה שאינו עשוי ליטע אלא לזריעה ונטעה הוא נוטל כל דינו כאילו עשוי ליטע כדין היורד ברשות דאילו יורד שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה דאם השבח יתר על היציאה נוטל את היציאה ואם היציאה יתר על השבח נוטל יציאה שיעור שבח כדאמר בב"מ בהשואל (דף קא.) היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אומר אומדין כמה אדם רוצה ליתן על שדה זו ליטע וא"ר פפא לא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והכא חשיב להאי שותף כיורד ברשות והלכך שקיל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע ואי הוה אמר שמואל שותף אין לו חזקה הוה אמינא דידו על התחתונה הואיל ובלא רשות חבירו ירד: אמאי

שניהם: **דנחית לפלגא.** בחלק המובחר החזיק ואמר חלקנו והגיע זה לחלקי והחזקתי בו שלש שנים ואידך טוען עדיין לא חלקנו אלא כך התנינו ביניכם שתאכל אותו חלק ג' שנים ואני אחריך כמו כן ג' שנים: **אמרי לה להאי גיסא.** יש מתרלים בענין זה הא דאמר שמואל שותף יש לו חזקה דנחית לכולה דמנהג שותפים ליטול בשותפות פירות כל שנה ושנה אז זה יטול חלי הקרקע וזה החלי ולשנה הבאה למפרע מה שלקח זה אשתקד יקח זה עכשיו שכל אחד רולה ליהנות בכל שנה מחלקו וזה שהניח להחזיק לחבירו ג' שנים בכל השדה ולאי מכר לו את חלקו והלכך הויא חזקה: **והא דאמר שמואל אין לו חזקה דנחית לפלגא.** שכן דרך שותפין לאכול זה פלגא ואידך חבריה פלגא שלש שנים או אריבע ואחר כך אוכלין למפרע בענין זה אריבע שנים אחרות: **ואמרי לה להאי גיסא.** היכא דנחית לכולה לא הויא חזקה שכן הוא מנהג השותפין לאכול שדה שלש שנים והלכך לא מלי טעין לקוח חלקך בידי והיכא דנחית לפלגא הויא חזקה דסבירא הוא דחלקו דאם איתא דניחא ליה ליהנות מחלקו בכל שנה ולא להמתין שלש שנים או אריבע שנים אחר חבירו כמנהג שותפין לא היה לו לברר חלק אחד לבדו אלא יעשו בשותפות ויחלקו הפירות: **רבינא אמר הא והא דנחית לכולה הא דאית בה דין חלוקה.** אריבע אמות וזה אריבע אמות וזה הויא חזקה דכיון דיש כדי לזה וכדי לזה אינו מנהג להניח האחד להקדים לו חבירו ג' שנים אלא אם כן מכר לו חלקו: **דלית בה דין חלוקה.** אינה חזקה דהתם מנהג הוא לאכול זה שלש או אריבע שנים שלימות כל השדה ואחר כך זה משום דבשניהם ביחד אינו כדאי. והכי קיימא לן. והך עובדא דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא דזבון אמתא בשותפות מר משתמש רלשונה שלישית כו' בריש פרקין [ד] (דף כט:) ופרשינן טעמא כי היכי דלא ליחזקו אהדדי ה"ל דאי הוה כל אחד משתמש שלש שנים רלופין לא תהוי חזקה דהא לית בחדא אמתא דין חלוקה והלכך לא תהוי חזקה ואינהו דאחזוק בסיכוגין משום דלמא לא ידעי העדים לסוף ג' שנים שלקחוה בשותפות ויטעון המחזיק בה שאינו שותף ותהוי חזקתו חזקה: **לומר שנוטל.** כדין אריס ביורד ברשות. אפי' בשבח המגיע לכתפיס גמר פירי כגון קמה לקצור וענבים לבצור נוטל כל החלי כדין אריסי העיר ואפילו הוא שדה שאינו עשוי ליטע אלא לזריעה ונטעה הוא נוטל כל דינו כאילו עשוי ליטע כדין היורד ברשות דאילו יורד שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה דאם השבח יתר על היציאה נוטל את היציאה ואם היציאה יתר על השבח נוטל יציאה שיעור שבח כדאמר בב"מ בהשואל (דף קא.) היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אומר אומדין כמה אדם רוצה ליתן על שדה זו ליטע וא"ר פפא לא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והכא חשיב להאי שותף כיורד ברשות והלכך שקיל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע ואי הוה אמר שמואל שותף אין לו חזקה הוה אמינא דידו על התחתונה הואיל ובלא רשות חבירו ירד: אמאי

עין משפט נר מצוה

קכז א מיי' פ"ג מהל' טוען הל' ח סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמט סעיף ב ועי' פ"ה מהל' שותפין הל' ח וטוש"ע מ"מ סי' קעט:

קכח ב ג מיי' פ"י מהל' גזילה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' שעה סעיף ה:

קכט ד מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ד סמג לאוין קט טוש"ע מ"מ סי' לז סעיף א:

רבינו גרשום

שותף אין לו חזקה. אע"ג דיכול למימר מן חבירי קניתי חלקי: וכ"ש אומן. דאיכא למימר כדי לתקן נתנו לו: מחזיקין זה על זה. שאם האחד תופש חלקו וחלק חבירו ג' שנים החזיק בו: ומעידין זה על זה. שאם בא אחד וערער על חלק חבירו יכול שותפו להצטרף עם עד אחר ולהעיד עליו דשל אביו היה או אם ערער עליו אדם יכול שותפו להצטרף עם עד אחד ולהעיד עליו שקנאו: ונעשין שומרי שכר זה לזה. שאם שומר זה מקצת הממון שבשותפותם וזה מקצת הנגנב מבית אחד או אבד אינו כש"ח אלא חייב לשלם משום דש"ש הוא שבשכר ששומר לו חבירו מקצת הממון שומר לו אידך מקצתו: כיורד ברשות. חבירו לשדהו דמי דהוי כאריס שיורד לרשות חבירו וכיון דחשיב הוא כיורד ברשות חבירו לדעתו (וכו' לדעתו) מכלל דאין לו חזקה: אמרי לה להאי גיסא הכי שאם ירד לפלגי לאותו חצי שלא הגיע לחלקו יש לו חזקה משום דמצי למימר המחזיק חלקך קניתי ממך וכבר החזקתי בו ואין לך בו כלום ודאי הויא חזקה אבל אי נחת לכולה ואמר כולה מוחזקת בידי אינה חזקה דאמר דמש"ה הניחה זה ברשותו ג' שנים כדי שישתמש בה נמי הוא כנגדו ג' שנים אחרות ומש"ה אינה חזקה דכיורד ברשות הוה. ואמרי לה להאי גיסא הכי האי דנחית לכולה הויא חזקה משום דמצי למימר למערער הואיל שהחזקתי בכולה שני חזקה שלי היא שקניתי חלקך ממך אבל אי נחת לפלגא לא הויא חזקה משום דמצי למימר המערער חלקנו בשוה ובחלקך המגיעך החזקת ובתוך שלי לא תחזיק כלל דמה שירדתי בחלקי ברשותי ירדתי: הא דאית בה דין חלוקה. ד' אמות לזה וד' אמות לזה דנחית לכולה והחזיק בה ג' שנים חזקתו חזקה משום דמצי למימר ליה חלקך קניתי ממך. אבל אי לית [בה] דין חלוקה והחזיק בה אינה חזקה משום דמצי למימר המערער הואיל דלא הוה דין חלוקה הייתי מתרצה שיהא ביידך ג' שנים: לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים. שאם השביח עד גמר פירי שנוטלו חצי דאי הוה אמר בפירוש אין לו חזקה והיה השותף זורעה היה ידו על התחתונה ולא היה נוטל בחלקו של חבירו כלום אבל השתא דאמר שותף כיורד ברשות דמי הא אתא לאשמעי' דנוטל כאריס דמה אריס נוטל מחצה אפי' בשבח המגיע לכתפים האי נמי נוטל מחצה של חבירו וחלקו משום דהיינו ג' חלקים. איבעית אימא מש"ה תני שותף כיורד ברשות דמי ונוטל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע

מסורת הש"ס

(ה) [ל"ל שלפופין, ג) [ל"ל דלאיסן], ג) [ל"ל שאינה עשויה ליטע],

גליון הש"ס

גמרא הא דנחית לכולא. עיין לקמן דף מז ע"ב תד"ה בשותפין: **שם אמרי** לה להאי גיסא. שנת דף קה ע"ב ע"ש פסחים דף קא ע"ב גיטין דף סז ע"ב:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' במעצרתא דבי ר' זכאי: (ב) שם מלי קמ"ל שותף כל"ל ותוס' ו' ת' נמקה: (ג) רשב"ם ד"ה מחזיקין זה על זה: (ד) ד"ה לגיס בה וכו' בריש פיקין. נ"ב דף כ"ט ע"ב וע"ש בתוס': (ה) תוס' ד"ה שותף וכו' וא"ת נ"ב ס"א ותימה: (ו) ד"ה שבח וכו' היינו ענבים העומדים ליבצר: (ז) **בא"ד** אמר ליה אביי לא יהא: (ח) **בא"ד** להאריך ולומר שנוטל בשבח:

מוסף תוספות

א. פירוש שהגיע לבצור ולינטל על הכתף. רשב"ם ב"ק לא: ב. היינו שבח הבא מחמת עמל כתפיו, וכתפיו פירושו עמלו, ושבח שאין מגיע לכתפים היינו שבח שהשביחו נכסים מעצמן כדיקלא ואלים ארעא ואסקה שרטון. רשב"ם ב"ק לא: ג. והשתא מפרש תלמודא שפיר דאפי' בשבח ששבחו נכסים מאיליהן לא מיבעיא ליה אלא בשבח שהוא צריך לקרקע, ויטב"ם לקמן קלה: ד. שכיון שאין צריכים לקרקע כתלוש דמי וה"ל כנכסיו שנפלו ממקום אחר. ויטמ"ק שם.

רבינו גרשום (המשך)

מה שדה העשויה ליטע אם יורד בה אדם שלא ברשות וזרעה ותיקנה דנוטל כפי חלקו המגיעו כל מחצית השבח האי שותף נמי אם יורד בשדה שאינה עשויה ליטע וזרעה והשביחה נוטל בכל מה שהשביח חלקו וחצי חלק חבירו משא"כ אדם אחר דעלמא שאם יורד שלא ברשות בשדה שאינה עשויה ליטע אם השבח יתר על ההוצאה נוטל את ההוצאה ואם היציאה יתירה על השבח נוטל את השבח דכל שעה ידו על התחתונה הואיל שירד שלא ברשות אבל האי שותף כיורד ברשות דמי וידו על העליונה:

אמאי נוגעין בעדותן הן הכא במאי עסקינן דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכי כתב לו מאי הוי והתניא [ו]האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא אמר כלום [ז]הכא במאי עסקינן כשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני בעל חובו [ח]דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל [ט]המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הכא במאי עסקינן דקביל עליה אחריות אחריות דמאן אי נימא אחריות דעלמא כל שכן דניחא ליה [י]אלא אחריות דאתיא ליה מחמתיה וכי מסלק נפשיה מינה מי מסתלק והתניא [כ]בני עיר שנגנב ספר תורה שלהן אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר ואם איתא ליסלקו בי תרי מינייהו ולידיינו שאני ס"ת דלשמיעה קאי תא שמע האומר תנו מנה לבני עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר אמאי ליסלקו בי תרי נפשייהו ולידיינו הכא נמי בס"ת ת"ש [כא]האומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר ותסברא עניים שקלי דייני מיפסלי אלא אימא אין דנין בדייני עניי אותה העיר ואין מביאין ראיה מעניי אותה העיר ואמאי לסתלקו בי תרי נפשייהו ולידיינו הכא נמי בספר תורה ואמאי קרי להו עניים דהכל אצל ספר תורה עניים הן ואיבעית אימא לעולם כדקתני עניים ממש [כב]ובעניי דראמו עלייהו והיכי דמי אי דקיץ להו ליתבו בי תרי מינייהו מאי דקיץ להו ולידיינו הכא במאי עסקינן דלא קיץ להו ואב"א [כג]לעולם דקיץ להו וניחא להו דכיון דרווח רווח: [כד]ונעשין שומרי שכר זה לזה אמאי

אמאי. מעידין זה על זה: **נוגעין בעדותן הן.** דכל זמן שלא חלקו לגמרי אם יטול שום מערער כלום מן השדה יפסידו שניהן ונמצא דלעצמו מעיד: **דכתב ליה.** האי מעיד להאי מחזיק דין ודברים אין לי עמך בכל השדה ואפילו על חלקי שהכל שלך והכי משמע דין ודברים לא יהא לי על שדה זו ולשון חכמים הוא לומר אין לי במקום לא יהא לי והלכך כיון דנתן לו חלקו מעיד עליה דלא נוגע בעדות הוא. והכי נמי הוה מלי לתרוצי כשהקנה לו חלקו אלא רבותא נקט לאשמועינן דבכי האי גוונא הוי לשון מתנה: **מאי הוי.** הרי אינו לשון מתנה ואכתי נוגע בעדות הוא: **האומר לחבירו.** שותף: **ואין לי עסק בה.** כלומר לא יהא לי עסק בה ומכלל אתה שומע אלא הכל יהא שלך אלא שלא הוליא הדבר בפירוש מפיו: **וידי יהו מסולקות לא אמר כלום.** דכיון דכבר יש לו חלק בשדה והוא אומר לא יהא לי חלק בו אין זה לשון מתנה לחבירו אלא לשון תפלה הוא הלואי שלא יהא לי חלק בשדה זו וכל זמן שלא אמר יהי נתון לך שדה זו לא יצא עדיין מרשותו ואין תופס לשון זה אלא בדבר שעדיין לא זכה בו והוא מתנה עליו שלא יהא שלו כשיבוא הזמן שעתיד לזכות באותו דבר דאין אדם זוכה בדבר בעל כרחו כדלקמן בפירקין (דף מט.) ובכתובות (דף פג.) דנחלה הבאה לו לאדם לאחר מכן מתנה עליה שלא יירשנה אבל מכיון שכבר הדבר שלו הוא והוא אומר לא יהא שלי לא אמר כלום דבעל כרחו יהיה שלו כל זמן שלא יתנה לאחרים. כן נראה בעיני ועיקר והכי מוכח לקמן בפירקין [שם]. וי"מ דמשום הכי לא אמר כלום דקאמר אין לי דין ודברים ולא קאמר לא יהא ונמצא שהוא מכזב שהרי יש לו חלק בו והוא אומר אין לי ושום הוא לאין זה לשון הגמ' לומר בשום מקום לא יהא והכי מוכח לקמן דקמשני הכא במאי עסקינן בשקנו מידו ולא קא מתרץ באומר לא יהא: **כשקנו מידו.** שותף חבירו קנה מידו בקנין סודר והשתא דאיכא קנין מועיל התנאי: **וכי קנו מידו מאי הוי.** אכתי אמאי מעיד להעמיד השדה בידו הרי נוגע הוא בעדות זו דניחא ליה שיהיה השדה ביד השותף מפני שמעמידו האי נותן לפני בעל חובו שאם יש לו שום בע"ח שהלוהו מעות קודם שהקנה לחבירו חלקו שהיה לו בשדה יבא בעל חוב ויטרוף אותה שהרי חליה משועבדת לו ויפטר זה הנותן מבעל חובו ולא יהיה לזה רשע ולא יצלם [תהלים נ:] כדלקמן בשמעתין [מה.] שאילו יטרפוה מזה בעדים שיאמרו שלא היה לאלו שותפין חלק בה לא יוכל בעל חוב שלו לגבות הימנה והו"ל לזה רשע ולא יצלם: **שלא באחריות.** וכל שכן באחריות: **אין מעיד לו עליה.** אין מצטרף עם עד אחר להעמידה בידו ואע"ג דאי הוה מפסיד לוקח לא הדר עליה דמוכר: **מפני שמעמידה לו.** ובדלית ליה אריעא אחריתי מוקמינן לה לקמן בשמעתין [שם] דלא ניחא למיהוי לזה רשע ולא יצלם: **דקביל עליה אחריות.** האי שותף לחבירו ממה שהקנה לו וכדמפרש ואזיל דהשתא אינו מעמידה לפני בעל חובו והלכך מעיד: **אחריות דעלמא.** שלא בשביל חוב חבירו אלא מערער לומר שדה זו של אבותי או שלי היא: **כל שכן.** דאינו מעיד דנוגע בעדות הוא כשמעיד להעמידו ביד זה דניחא ליה דתיהוי בידו משום דאי מפיק מיניה עליה הדר: **אלא אחריות דאתא ליה מחמתיה.** אם יטרפוהו בשביל חובו שחייב לאחרים יחזיר לו הדמים הלכך מעיד עליה גבי ערער דעלמא להעמידה בידו שאינו מעמידו בפני בעל חובו דמה הנאה יש לו אם יטרפנה בעל חוב מיד זה ולא יהא כנגדו לזה רשע ולא יצלם סוף סוף לזה רשע ולא יצלם הוא גבי חבירו שקיבל עליו אחריות וחייב לשלם ואין לו וכגון בע"ח זה במקום בעל חוב דאשון וגם אם לא יעיד לו מה מפסיד הרי אחריות דעלמא לא קיבל וממ"נ בין יעיד בין לא יעיד בע"ח אחד הוא דיש לו דהוי כנגדו לזה רשע ולא יצלם ולקמן בשמעתין [שם] מוכח דמיקרי לזה רשע מוכר באחריות וטרפוה מן הלוקח ואינו משלם לו: **וכי מסלק.** שום שותף נפשיה מחלקו: **מי מסתלק.** בתמיה. מי הוי סילוק גמור אפילו לגבי עדות דלא הוי נוגע בעדות כלל ויכול להעיד דאוקמת ליה בשקנו מידו: **והתניא כו'.** וטעמא משום דאיכא למימר קנוניא הוא דעבוד כדי שיעיד לו עליה ויעמידנה בידו ואחר כך יחזור לשותפותו: **אין דנין.** הגנב והוא טוען לקחתיו בדמים או שום טענה: **ראיה.** עדים שראוהו שגנבו או שמעידין שזהו ס"ת של אותה העיר דכולן שותפין ונוגעין בעדותן: **ליסתלקו.** יכתבו דין ודברים אין לי על ספר תורה זה [כה]ויקנו מידם: **דלשמיעה קאי.** ואין יכול לסלק עצמו שלא יהא נוגע בעדות שהרי נהנה בו ויולא בשמיעתו אלא אם כן ילך לו לדור בעיר אחרת שלא יהנה בקריאתו: **לבני עירי.** לגרכי בני העיר לחומות העיר ולכל צרכי רבים: **וליסתלקו בי תרי מינייהו.** שלא יהנו בו כלל ויתנו מכיסם כנגד המנה של גבור: **הכא נמי בס"ת.** שפירש תנו מנה לבני עירי לקנות בו ס"ת: **והסברא עניים שקלי כו'.** גמרא קא פריך עלה ומתרץ לה והדר מקשי מינה ושיטת הגמרא היא זו ועדיין לא סיים קושיא שלו למיפרך מינה עד לבסוף. כלומר ותסברא דהכי קאמר דוקא שהדיינין יפסלו בשביל העניים והלא אין נוגעין בעדותן כלל: **דהכל אצל ספר תורה עניים הם.** שכולן צריכים לו ודרך בני אדם לקרות בני עירו עניים כשאין להם ס"ת דעניות גדול הוא זה: **ואי בעיית אימא דלקתני דבעניים ממש מיירי ודייני העיר שאינן עניים קאמר דמפסלי.** ודקא קשיא לך דיינין אמאי מפסלי הרי אין נוגעין בעדות: **בעניי דרמו עלייהו.** על דייני העיר [כו]פירוש עשירי העיר וכדמפרש ואזיל דהשתא נוגעין בעדות הן: **אי דקיץ להו.** דבר קבוע לבני העיר לכל אחד כמה יתן לעניי העיר משלו בכל שנה ושנה: ומשני **דלא קיץ להו.** אלא הכל לפי הצורך ולפי מחסורן של עניים נותנין דכל זמן שיש מן המנה בעין לא יתנו הדיינין כלום: **לעולם דקיץ להו.** ואפ"ה ניחא להו לדיינין שיתן המנה לעניים: **דכיון דרווח.** שיש להם מעות רווח כלומר הרי יש להם מעות ולמה יתנו כלום כל זמן שאין צריכין:

שמיה

מיינייהו מאי דקיץ להו ובתר הכי נידיינו דהשתא לא נגעי: אפ"ה ניחא להנהו דיינני. דנרווחו עניי העיר ולא יצטרכו ליתן להם כל כך ומש"ה אין דנין:

מסורת הש"ס

[ו] כתובות פג. לה. גיטין עז. [לקמן מט. כריתות כד:], [ז] [לקמן מד.], [ח] בס"ת: [ט] [לקמן קמח.]. [י] [וע"ע תוס נדה כ. ד"ה וי"מ היא], [כא] [לקמן מט.], [כב] [לקמן מד.], [כג] [לקמן קמח.]. [כד] [וע"ע תוס נדה כ. ד"ה וי"מ היא],

גליון הש"ס

רשב"ם ד"ה ליסתלקו כו' ויקנו מידם. קשה לי הא ק"ל דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו ואם כן ל"י להקנות ובתשובה הארכתי בעז"ה: תוס' ד"ה וליסלקו כו' ואור"י. עי' בריטב"א קדושין דף מג ע"ב ד"ה והשתא וע' נדה דף כ ע"ב תוס' ד"ה וי"מ: **בא"ד בסופו. אלא בממון.** עי' תוס' שבועות דף לג ע"ב ד"ה קרוביה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) שבא וכו' כאילם שלא יסלקו אותו כמו: (ב) ד"ה מפני וכו' מאי אריא מפני שמעמידה בפני ב"ח תיפוק:

מוסף רש"י

האומר לחבירו. כגון שדה של שותפין ואמר אחד לחבירו אחד מן הלשונות הללו, אין בכתיבה בין באמירה (כתובות פג.). **ואין לי עסק בה.** אחת מכל לשונות הללו (גיטין עז.). **לא אמר כלום.** דאין כאן לשון מתנה (כתובות פג.) ולא אבד זכותו (כריתות כד:) דמאחר שהיא שלו אינו אלא כלשון מתנה (גיטין עז.) דאין זה לשון מתנה כשאמר לא יהא לי חלק בשלו, דעל כרחו הכי הוא שלו עד שיאמר לחבירו שדי נתונה לך שדי מכורה לך שדי מוקדשת לכל מי שילכה (לקמן מט.).

מוסף תוספות

א. שהיורד ברשות דינו שוה בכל שדה בין עשויה ליטע בין אין עשויה ליטע לחלוק עמו הפירות כיון שברשות הורידו. תוס' ר"י. ב. שהעבד זוכה בעצמו. ריטב"א גיטין מג: ג. דאין כאן לשון הקנאה ולא לשון הפקר וכו' וגרע ממחילה דלא מהניא בקרקע. ריטב"א. ד. שלא נאמר בתחילתו בפסלות אלא במי שהיה קרוב ונתרחק או פסול הגוף אחר, שהרי זה מעיד למי שהיה קרובו בשעת ראיה, אבל כאן שעכשיו נסתלק מממון זה אין זה מעיד לקרובו ולא למי שהיה קרובו בשעה ראיה, שהרי ממון אחרים הוא ולא שלו ולאחרים הוא מעיד. רמב"ן. ה. פירוש המתרץ אומר לו כן שאין להעמיד ברייתא בממון ממש, שלמה יחשדו הדיינים בעבור העניים אלא בע"כ בס"ת מיירי. תוס' רי"ד.

רבינו גרשום

ומעידין זה על זה כדאמר לעיל: ואמאי מעידין האי נוגעין בעדותן הן. משום דאם האחד היה מאבד חלקו היה חוזר זה שאבד היה נוטל חצי מחלקו של חבירו ולפיכך מסייע לשותפו כדי שלא יפסיד הוא עצמו: הכא במאי עסקינן. דמצי מעיד לו: דכתב ליה. כל חד לחבריה: דין ודברים אין לי על שדה זו. של חבירי ואפי' מאבד אחד חלקו ו): והא

ו) גרסה דל"ל ואפי' מאבד אחד חלקו לא יפסיד חבירו.

מכתבות פג. לה. גיטין עז. [לקמן מט. כריתות כד:], ג) [לקמן מד.], ג) בס"ת: ועל, ד) [לקמן קמח.]. ה) [וע"ע תוס נדה כ. ד"ה וי"מ היא],

הגהות הב"ח

(ג) תוס' ד"ה (בדף הקודם) שבא וכו' כאילם שלא יסלקו אותו כמו: (ד) ד"ה מפני וכו' מאי אריא מפני שמעמידה בפני ב"ח תיפוק:

מוסף רש"י

האומר לחבירו. כגון שדה של שותפין ואמר אחד לחבירו אחד מן הלשונות הללו, אין בכתיבה בין באמירה (כתובות פג.). **ואין לי עסק בה.** אחת מכל לשונות הללו (גיטין עז.). **לא אמר כלום.** דאין כאן לשון מתנה (כתובות פג.) ולא אבד זכותו (כריתות כד:) דמאחר שהיא שלו אינו אלא כלשון מתנה (גיטין עז.) דאין זה לשון מתנה כשאמר לא יהא לי חלק בשלו, דעל כרחו הכי הוא שלו עד שיאמר לחבירו שדי נתונה לך שדי מכורה לך שדי מוקדשת לכל מי שילכה (לקמן מט.).

מוסף תוספות

א. שהיורד ברשות דינו שוה בכל שדה בין עשויה ליטע בין אין עשויה ליטע לחלוק עמו הפירות כיון שברשות הורידו. תוס' ר"י. ב. שהעבד זוכה בעצמו. ריטב"א גיטין מג: ג. דאין כאן לשון הקנאה ולא לשון הפקר וכו' וגרע ממחילה דלא מהניא בקרקע. ריטב"א. ד. שלא נאמר בתחילתו בפסלות אלא במי שהיה קרוב ונתרחק או פסול הגוף אחר, שהרי זה מעיד למי שהיה קרובו בשעת ראיה, אבל כאן שעכשיו נסתלק מממון זה אין זה מעיד לקרובו ולא למי שהיה קרובו בשעה ראיה, שהרי ממון אחרים הוא ולא שלו ולאחרים הוא מעיד. רמב"ן. ה. פירוש המתרץ אומר לו כן שאין להעמיד ברייתא בממון ממש, שלמה יחשדו הדיינים בעבור העניים אלא בע"כ בס"ת מיירי. תוס' רי"ד.

רבינו גרשום

ומעידין זה על זה כדאמר לעיל: ואמאי מעידין האי נוגעין בעדותן הן. משום דאם האחד היה מאבד חלקו היה חוזר זה שאבד היה נוטל חצי מחלקו של חבירו ולפיכך מסייע לשותפו כדי שלא יפסיד הוא עצמו: הכא במאי עסקינן. דמצי מעיד לו: דכתב ליה. כל חד לחבריה: דין ודברים אין לי על שדה זו. של חבירי ואפי' מאבד אחד חלקו ו): והא

ו) גרסה דל"ל ואפי' מאבד אחד חלקו לא יפסיד חבירו.

עין משפט נר מצוה

קל א מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ל' סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף א:

קלא ב מיי' פט"ו שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף טו:

קלב ג טוש"ע שם סעיף א:

קלג ד מיי' שם פט"ו הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף יט ומי' ז סעיף יב:

קלד ה ז מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' ז שם וסי' לז סעיף כ:

קלה ח טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ח ועיין בש"ך:

רבינו גרשום (המשך)

לא אמר ולא כלום מי שאמר לחבירו דין ודברים אין לי בשדה זו דמש"ה לא מסתלק דהא קא חזינן דאית ליה. וכן הכי נמי להיכא דאמר ליה אין לי עסק בה וידי מסולקות ממנה הא קא חזינן דאית ליה חלק בה ומש"ה לא אמר כלום דנוגע בעדות הוא: בשקנו מידו. דלית ליה לחד על חבירו כלום מש"ה מעיד דלא נוגע בעדות: וכי קנו מידו. מעיד לו והלא נוגע בעדותו הוא מפני שמעמידה זה המעיד בפני בעל חוב שלו. דהואיל דקנו זה מזה דומה כמכרו זה לזה וכמכר לשותפו לאחר שנתחייב ממון למלוה דמשתעבד לו מה שמכר ומש"ה מסייע לשותפו כדי שיבא בעל חוב שלו ויטרפנה ממנו בשביל חובו כי היכי דלא מקרי לזה רשע ולא יצלם: דאמר רבין כו'. והני שותפין נמי כמוכרין זה לזה שאם יאבד אחד מהם חלקו שיחזור על האחר: הכא במאי עסקינן. דמצי מעיד דקביל עליה אחריות: אחריות דמאן קבלו עליהן. אי דעלמא אחריות של כל אדם בעולם שאם יבא שום אדם ויערער עליו ויוציאה מידו שיחזור ויטול חצי מחלקו של חבירו: כל שכן וכל שכן דנוגע בעדות הוא דקסבר אם מאבד חבירו חלקו יחזור עלי: אלא שקבל עליו בלבד אחריות דאתיא מחמתיה. דאי טרף לה בעל חוב דאיהו מפצי ליה וכיון דקבל לו אחריות בשביל עצמו וכל הבא מכחו לאו נוגע בעדות הוא למערער דעלמא שאין בא בשבילו ונאמן: וכי מסלק נפשיה. מכל וכל מדבר של שותפו מי מסתלק ומצי מעיד: אין דנין. הגנב: בדייני אותה העיר. משום דנוגעין בדבר הן: ואין מביאין ראיה. עדות: ואם איתא. דשותף מצי מסלק: לסתלקו תרי מאותה העיר מחלק של ספר תורה ולידייני. אלא ש"מ דלא מצו לסלוקי נפשייהו מספר תורה הואיל דשותפין אינון מש"ה אין דנין הכי נמי להיכא דאמר השותף אין לי עסק בה היכי מסתלק: דלשמיעה קאי. ולא מצו לסלוקי נפשייהו דלא מצי לסתומי אודניהו שלא לשמוע מספר תורה אבל הכא גבי שדה מצו לסלוקי נפשייהו כדאמרן: אין דנין. ליורשין: הכא נמי בס"ת קאמר. תנו מנה לבני עירי לקנות ס"ת דלשמיעה קאי: ותסברא. דמתרצתא היא דמצית לאקשויי ניחליה וכי עניים שקלי המנה ודייני העיר מיפסלי: דהכל עניים אצל ס"ת. דכל אדם צריך לה: ובעניים דרמו עלייהו. על אנשי העיר לפרנסן ומש"ה אין דנין בדייני העיר משום דכל זמן שמעות מנה הזה מתקיימין אין צריכין ליתן אחרים לעניים ונוגעין בדבר הן: אי דקיץ להו. כמה נותן כל בעה"ב בחודש לעניים. ניתבו בי תרי

אמאי שמירה בבעלים היא. פי׳ אם התחילו שניהם לשמור יחד כל אחד בשעה שהוא משמר חלק חבירו נמי משמר לו חלקו ואע״פ שאין עמו במלאכה בשעת אונס כיון שהיה עמו בתחילת שמירה בעליו עמו קרינן ביה כדתניא (ב״מ דף לו.) היה עושה עמו בשעת שאלה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאלה ואפילו לא התחילו שניהם לשמור יחד מכל מקום האחרון פטור שהראשון היה עמו במלאכה בשעה שהתחיל השני לשמור:

דאמר שמור לי היום כו׳. וא״ת אכתי שמירה בבעליה היא דאמרינן ברישא השואל בבעליה בשמירה גבי שואל את הפרה ובעלה עמה[א] וי״ל שאני התם דבשמירה משעבדי עצמן ליכנס במלאכתם מיד[ב] אבל הכא לא משתעבד עד למחר וא״ת ומאי קמ״ל שמואל דנעשין שומרי שכר זה לזה מתניתין היא בהשוכר את האומנים (ב״מ דף פ:) שמור לי ואשמור לך שומר שכר וי״ל דאי מהתם הוה אמינא לפי שהם אינן שותפין אבל הכא שהם שותפין כל אחד ואחד כששומר חלק חבירו שומר גם בשביל עצמו[ג]: **וכיון דאסהיד דלוי הוא כו׳.** הוה מצי לשנויי כגון דאסהיד שמעון דשל אבותיו דלוי הוה ובתר הכי אתי שמעון וטעין דמלוי זבנה[ד] ואית ליה סהדי דראובן גזלה ממנו ומכרה ללוי: **כגון דאית ליה סהדי למר כו׳.** תימה דלא הוה ליה למימר כגון דהא מעיקרא נמי ידעינן דאית ליה לשמעון סהדי דדידיה היא כדקתני ראובן שגזל שדה משמעון ואי לית ליה לשמעון סהדי שגזלה ראובן ממנו אבל היכי ידעינן שגזלה ומכח מה הוא מערער ויהודה נמי ע״כ אית ליה סהדי דאי לאו הכי מאיזה כח מערער והכי הל״ל כיון דאית ליה סהדי למר כו׳ ומאי ס״ד דמקשה[ה] ואין לומר דמעיקרא ס״ד דאיירי כגון דאית ליה ליהודה עדים דשל אבותיו היא ולשמעון הגזל אית ליה סהדי דאכלה שני חזקה וטעין מיהודה זבנה דא״כ מאי קאמר בהאי זכותא דמפיק לה מלוי ליפקה מיהודה הא בהאי זכותא דמלי לאפוקי מלוי לא מצי לאפוקי מיהודה דבעדי גזילה המעידין שגזל ראובן ממנו מצי מפיק לה מלוי שבא מכח ראובן ומיהודה לא מצי מפיק לה אלא בעדי חזקה וגרסא לרשב״א דס״ד דמעיקרא דיהודה בעי לאפוקי מלוי משום דאית ליה סהדי דראובן מכר לו[ו] וללוי אין עדים ובא שמעון להעיד ללוי דשל לוי היא ומשום הכי פריך כיון דמסהיד דהאי ארעא דלוי היא ולא מצי לשנויי דלא מסהדי בהאי ליטענא דלוי היא אלא דאמר דראובן מכרה ללוי אלא דעדיפא מינה משני והשתא פריך שפיר דבהאי זכותא דמפיק לה מלוי ליפקה מיהודה דשניהם באין מכח ראובן ואם יבא שמעון עדים דראובן גזלה ממנו מצי לאפוקי מתרוייהו[ז]:

דוקא

ברייתא מכר לו בית מכר לו שדה ראובן הגזלן ללוי אין מעיד לו שמעון הגזל ללוי לוקח עליה כנגד יהודה המערער מפני שאחריותו וסופו של גזל עליו לוקח להוציא הקרקע מידו והלכך נוגע הוא בעדות זו. ולקמן [מד.] מפרש אמאי מוקי לה בגזל ומכר הוה שפיר מצי לאוקומה בגזלן גופיה ואתא יהודה וקמערער דלא יבא שמעון הגזל להעיד לראובן הגזלן להעמידה בידו משום האי טעמא גופיה דניחא ליה דהדרא ליה. וסיפא מפרש לקמן [שם]: ומקשינן ואכתי אמאי אינו מעיד לו עליה **הא כיון דאסהיד דלוי היא.** דקס״ד השתא הכי דמפקינן לה מיהודה ומוקים לה ביד לוי דקמסהיד הוא בשדה דלוי הוא ולאו דיהודה וכיון דהודה בפני בית דין דשל לוי הוא היכי מצי מפיק לה מלוי אחרי כן והלא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ונמצא שאינו מרויח כלום בעדות זו ואינו נוגע בעדות זו כלל ואמאי קתני דאין מעיד: ומשני **דאמר ידענא דההוא ארעא לאו דיהודה היא.** דפסיל לעדי יהודה בגזלנותא או דמכחיש לטענותיו בשום ענין בעולם כגון שמעיד בפני הודה לו וממילא מתוקמא השדה ביד לוי ואע״ג דלא קאמר דלוי הוא: ומקשינן אכתי אמאי אינו מעיד לו עליה מה מפסיד שמעון אם תהיה בחזקת יהודה והא בההוא זכותא דקמפיק לה מלוי היום ולמחר דקמייתי עדים שהשדה שלו היא וגזלה ראובן ממנו ה״נ ליפקה מיהודה בההוא עדים עצמן ונמצא שאין מרויח במה שמעיד לוי כלל: ומשני משום הכי אינו מעיד דקסבר שמעון לוי נוח לי ויהודה גברא אלמא הוא וקשה ממנו ולא אוכל לדון עמו אם יבא בידו ומש״ה פסלינן ליה להאי עדות דאיכא למימר שזהו מחשבתו של שמעון ואין לנו להכשיר אלא עד דפשיטא לן דאינו נוגע בעדות כלל. הכא הוה לן למימר איפכא לוי הראשון נוח לי ויהודה השני קשה הימנו אבל לשון המשנה כך היא בכתובות (דף קט.): **ואי בעיים אימא.** להכי לא מצי שמעון לאפוקה מיהודה כגון דאית ליה סהדי לשמעון שהשדה שלו ואית ליה סהדי ליהודה שמכחישין לאלו ואומרים שהשדה של יהודה ואמור רבנן בכל ספק דין קרקע היכא דקיימא ארעא תיקום שלא יוציאוה ב״ד מיד המחזיק בה כדאמר גבי פלוגתא דרבה ורב יוסף (לעיל לב:) היכא דקיימא ארעא תיקום לפי שנסתפק לנו הדין וכן (לעיל לד:) גבי זה אומר של אבותי אר״נ כל דאליס גבר (ס״פ וכגון שאין לו עדות (ט) וחלוקה לזה יותר מזה ע״כ) ומשום דמספקא לן מי שרולה להחזיק יחזיק ולא נוציא מידו וגבי נכסי דבר שטיא (כתובות דף כ.) אמר נמי אוקי תרי בהדי תרי ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא והכא נמי אי מטיא לידיה דיהודה לא מצי שמעון לאפוקי מיניה בהני סהדי דמפיק לה מלוי דכיון דמן הדין אוקימנה ביד יהודה שהרי ממ״נ אין ללוי חלק בה הרי יהודה מוחזק ולא תצא עוד מידו. ולא דמי להאי דאמרן לעיל בפרקין (דף לא.) הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא א״ר נחמן אנן אחתינן ליה ואנן אסקי׳ ליה (ג) דאע״ג דהתם נמי איכא סהדי למר ואיכא סהדי למר ואפ״ה (ד) אחזיקינה לאחד ע״פ עדיו והדר מסלקינן ליה כשמביא חבירו עדים שלו היינו טעמא משום דכיון דשניהם באין יחד לדין ושני בעלי דינין יש להן עדים לא היה לב״ד להחזיק לאחד יותר מחבירו אלא כל דאליס גבר הלכך הדר מסלקינן ליה ויהו כבתחילה וכל דאליס גבר דשלא כדין הורידוהו לאחד מהן בקרקע אבל

אמאי שמירה בבעליה היא. דכל זמן שבעליו עמו לא ישלם ודרשי׳ ליה עמו בעבודתו עמו בשמירתו דכל זמן ששומר זה מקצת השותפות שומר אידך נמי שאר השותפות ואמאי נעשין כשומרי שכר זה לזה דמשלמין: ואני אשמור לך למחר. דלאו עמו בשמירתו הוא: אין מעיד לו עליה. שאם יבא אחר ויערער עליה. מוכר אינו רשאי להצטרף עם עד אחד להעיד שאינה של מערער אלא של לוקח. ולפיכך אותו מוכר נוגע בעדות הוא: מפני שאחריותו עליו. דאי טריף לה מינה המערער חוזר הלוקח על המוכר ולהכי [אינו] מעיד לו. אבל מכר לו פרה וטלית וא׳ מערער עליה מעיד לו מוכר ללוקח להעמידה בידו: רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי. מפרש לקמן אמאי מוקי לה בגזל ומכר. ואתא יהודה וקא מערער על אותה קרקע מש״ה לא ליזל שמעון דנגזל הוא לאסהודי ללוי דקנאה משום דנוגע בדבר הוא משום דניחא ליה לשמעון דתיקום ארעא בידא דלוי דקסבר היום ומחר משכחנא סהדי דגזלה מיניאי והדרא ליה מידא דלוי לשמעון והיינו שאחריותו עליו דיש לו תקנה ואחרית לשמעון שלאחר זמן יוציאה מיד לוי ולהכי מסייע ליה להעמידה בידו: ומקשי׳ אמאי הוי נוגע בעדות ואין מעיד לו. והא כיון דאסהיד שמעון דההיא ארעא דלוי היא הואיל והוא מודי דשל לוי היא במאי טענה מצי תו למיהדר ולאפוקי שמעון מידא דלוי: ומתרץ דלא אסהיד בפירוש דשלו היא אלא הכי מסהיד ואמר ידענא דהאי ארעא לא דיהודה היא דמערער עלה ולא קאמר דלוי היא והשתא נוגע בדבר הוא ולהכי אין מעיד. ומקשי׳ אכתי אמאי אין מעיד לו. והא בההוא זכותא באותה טענה עצמה דמפיק לה מלוי מצי לאפוקה מיהודה כלומר דמאי איכפת ליה אם תבוא בחזקת יהודה והא מצי למיטען ליהודה שדה זו שאתה מחזיק בה שלי היא שגזלה ראובן ממני והואיל וכן הוא אמאי אין מעיד ללוי מה הנאה יש לו יותר שתהא ברשות דלוי ולא ברשות יהודה. ומשני מש״ה אין מעיד דדלמא קסבר שמן השני לוי נוח לו להוציאה מידו והראשון קשה הימנו יהודה. ואע״ג דמשמע איפכא דיהודה הוי שני ולוי ראשון הכא לא דייק בהכי: ואיבעית אימא. מש״ה אינו מעיד דנוגע בדבר הוא: כגון דאית ליה סהדי למר. ליהודה דשל אבותיו הוות: ואית ליה סהדי למר. לשמעון שנגזלה ממנו דאי לא הוי מסהיד שמעון וקא מפקה יהודה מלוי לא מצי תו שמעון לאפוקה מיהודה הואיל דאית ליה ליהודה סהדי ואית ליה לשמעון

עין משפט נר מצוה

קלו א טוש״ע מ״מ סי׳ קעו סעיף ח:
קלז ב מיי׳ פ״ו מהל׳ שכירות הל׳ ב סמג עשין פט טוש״ע מ״מ סס ופי׳ סה סעיף ו וסי׳ שמו סעיף ה וסעיף ח:
קלח ג ד ה מיי׳ פט״ז מהל׳ עדות הל׳ ט ב סמג לאוין קט טוש״ע מ״מ סי׳ לז סעיף יז:

רבינו גרשום

אמאי שמירה בבעלים היא. דכל זמן שבעליו עמו לא ישלם ודרשי׳ ליה עמו בעבודתו עמו בשמירתו דכל זמן ששומר זה מקצת השותפות שומר אידך נמי שאר השותפות ואמאי נעשין כשומרי שכר זה לזה דמשלמין: ואני אשמור לך למחר. דלאו עמו בשמירתו הוא: אין מעיד לו עליה. שאם יבא אחר ויערער עליה. מוכר אינו רשאי להצטרף עם עד אחד להעיד שאינה של מערער אלא של לוקח. ולפיכך אותו מוכר נוגע בעדות הוא: מפני שאחריותו עליו. דאי טריף לה מינה המערער חוזר הלוקח על המוכר ולהכי [אינו] מעיד לו. אבל מכר לו פרה וטלית וא׳ מערער עליה מעיד לו מוכר ללוקח להעמידה בידו: רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי. שאחריותו עליו דיש לו תקנה ואחרית לשמעון שלאחר זמן יוציאה מיד לוי ולהכי מסייע ליה להעמידה בידו: ומקשי׳ אמאי הוי נוגע בעדות ואין מעיד לו. והא כיון דאסהיד שמעון דההיא ארעא דלוי היא הואיל והוא מודי דשל לוי היא במאי טענה מצי תו למיהדר ולאפוקי שמעון מידא דלוי: ומתרץ דלא אסהיד בפירוש דשלו היא אלא הכי מסהיד ואמר ידענא דהאי ארעא לא דיהודה היא דמערער עלה ולא קאמר דלוי היא והשתא נוגע בדבר הוא ולהכי אין מעיד. ומקשי׳ אכתי אמאי אין מעיד לו. והא בההוא זכותא באותה טענה עצמה דמפיק לה מלוי מצי לאפוקה מיהודה כלומר דמאי איכפת ליה אם תבוא בחזקת יהודה והא מצי למיטען ליהודה שדה זו שאתה מחזיק בה שלי היא שגזלה ראובן ממני והואיל וכן הוא אמאי אין מעיד ללוי מה הנאה יש לו יותר שתהא ברשות דלוי ולא ברשות יהודה. ומשני מש״ה אין מעיד דדלמא קסבר שמן השני לוי נוח לו להוציאה מידו והראשון קשה הימנו יהודה. ואע״ג דמשמע איפכא דיהודה הוי שני ולוי ראשון הכא לא דייק בהכי: ואיבעית אימא. מש״ה אינו מעיד דנוגע בדבר הוא: כגון דאית ליה סהדי למר. ליהודה דשל אבותיו הוות: ואית ליה סהדי למר. לשמעון שנגזלה ממנו דאי לא הוי מסהיד שמעון וקא מפקה יהודה מלוי לא מצי תו שמעון לאפוקה מיהודה הואיל דאית ליה ליהודה סהדי ואית ליה לשמעון

מסורת הש״ס

א) ב״מ פט״, ב) [נעיל ל: כתובות קט.].], ג) [מגות כב], ד) בס״ל ליתא ״כאותסין״, ה) [נ״ק פי״ל ה״כ],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דניחא ליה דתהדר ליה וכיון דאסהיד: (ב) רשב״ם ד״ה ואיבעית אימא וכו׳ שאין לו עדות וחזקה לזה יותר מזה: (ג) בא״ד אסקינן ליה אע״ג כל״ל ואות ד׳ נמחק: (ד) בא״ד ואפ״ה כי אחזיקנ׳ וכו׳:

מוסף תוספות

א. דכיון שאומר לו עכשיו שישמור לו למחר באמירה זו נעשה לו שואל מעכשיו. ריטב״ל ב״מ פט. ב. שאמרו לעשות מלאכתו לאלתר בלא הפסקת מלאכה אחרת. שם. ג. ולא [הוה] אמרינן בשכר שישמור חבירו למחר שומר הוא היום, ושומרי חנם הם, קמ״ל שכל אחד נעשה לחבירו שומר שכר. רבינו יונה. ד. (ע״ר עדות חזקה או עידי מקח.) שם. ה. ואין לומר דשמעון לא הו״ל סהדי אלא שהוא מערער שראובן גזלה ממנו ומשום חשש ערעור אנו פוסלים אותו לעדות, דא״כ מאי קאמר בתר הכי כגון דאית ליה סהדי, אפי׳ לית ליה סהדי לשמעון פסלינן ליה, דילמא אית ליה סהדי דאבהתא. טיטמ״ק בשם תוס׳ הרא״ש. ז. ולוי טוען שהוא לקחה. רבינו יונה. ז. והאי דקס״ד דמקשה דאיירי בהכי כי היכי דתיתוקם ברייתא בכל ענין ואפי׳ בכגון שיהודה מערער בערעור הגרוע ובא לו מכח ראובן הגזלן וכו׳ ופרקינן דאפי׳ בכה״ג הו״ל שמעון נוגע בעדות דאמר לוי נוח לי ויהודה קשה הימנו. שם.

[א] אמאי שמירה בבעליה היא אמר רב פפא [ב] דאמר ליה שמור לי היום ואני אשמור לך למחר: תנו רבנן מכר לו בית מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה מפני שאין אחריותו עליו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ששת רישא [ג] בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה וקא מערער דלא ליזיל שמעון לאסהיד ליה ללוי דניחא ליה [ד] דהדרא וכיון דאסהיד ליה דלוי הוא היכי מצי מפיק לה מיניה [ה] דאמר ידענא דהאי ארעא דלאו דיהודה היא ובההוא זכותא דקא מפיק לה מלוי ליפקה מיהודה דאמר [ו] השני נוח לי הראשון קשה הימנו ואי בעית אימא כגון דאית ליה סהדי למר ואית ליה סהדי למר ואמור רבנן ארעא היכא דקיימא תיקום ולוקמה

[ז] דקא

דוקא מכר דהוה ליה יאוש ושינוי רשות. פ"ה וכגון שמכר לאומן גלוי שלא באחריות ונראה לפרש כן משום דאי באחריות הוי שמעון נוגע בעדות דאע"ג דהוי יאוש ושינוי רשות מפיק לה שמעון מלוי כיון דאין שום הפסד לגוי שיחזור על לאומן א לגבל בקרקע (ב) דאינה יאוש ושינוי רשות הדרא ליה כדפ"ה דאין מועיל יאוש (ג) בקרקע ב וקשה לר"י דבירושל' (דכלאים פ"ז) אמר דיאוש מועיל בקרקע דאע"פ שאינה נגזלת מ"מ מהני בה יאוש וגבי עבד משמע בהשולח (גיטין דף לט:) דמהני ביה יאוש אע"ג דאיתתקש לקרקע ובשמעתין דסיקריקון (שם דף נח:) אור"י דמוכח נמי כן ונראה דמיירי שלא נתייאש והוה מלי לפלוגי נמי בפרה וטלית בין לפני יאוש בין לאחר יאוש שלא מילתא דשכיחא נקט דבקרקע אין רגילין להתייאש כשישראל גזלה אשם לא יוכל להוציאה מידו משום דלא ליית דינא יוציאנה מיד בנו:

ונוקמה ביורש. ומ"ת והא יורש אין מעיד לו עליה דהדרא ליה כדאמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיא:) דכל דבר המסויים כגון פרה וטלית חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם וי"ל דהא אוקימנא בריש הגוזל קמא (שם דף לד:) כשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת והכא מיירי בלא עשה תשובה: **אלא** כדרבין בר שמואל. ומיירי בריית דוקא שלא באחריות דאז יכול להעיד על פרה וטלית ומילתא דשמואל מיירי בכל ענין ורבותא נקט אפי' שלא באחריות: עשה

מגבל כהא שמעון ויהודה אינן באין לדון זה עם אלא לוי ויהודה ומלוי הוא דמפיק לה יהודה מן הדין דהא ולאי לוי מגזלן קנאה וכיון דמן הדין אינו מחזיקין ליהודה בהאי שדה כשיבא שמעון (ד) לריב עמו דיינינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ארעא בחזקת יהודה. והלכך אין מעיד לו שמעון לוי אם יודע שום עדות שפוסל עדיו של יהודה או שמעיד הוא ואחד בפיגנו יהודה לו דיאתא ליה דתיהוי ביד לוי דהדר ומפיק לה מלוי ע"י עדיו שראו שגזלה לאומן ממנו ובתר הכי אפילו מייתי יהודה שהדי דהא ארעא דידיה היא לא אלא מלי מפיק לה משמעון שכבר פסל שמעון עצמו ועד אחר עמו עדיו של יהודה ועוד כיון דאית ליה נמי לשמעון שהדי דהא ארעא דידיה היא אמור רבנן היכא דקיימא ארעא תיקום: ומקשינן לרב ששת לאוקמה בלוקח מן הגזלן שלא יעיד הגגזל לגוקח ולייתי גזלן אם איתא להך בריית' כדמפרש לה רב ששת למה ליה לתנא לאחוק עצמו למיתני מכר לו בית גזלן לגוקח והלא היה יכול למנות דין זה בגזלן עצמו בלא מכירה דאי אתא יהודה וקמערער עליה דגזלן לאומן אין מעיד לו שמעון הגגזל עליה משום דהוי נוגע בעדות כדפירש"י ת"ר גזל לו בית גזל לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו של גגזל עליה דגזלן: **ופרקינן משום דנעי למיתני סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית.** מעיד לו עליה דלא משכחת לה דמעיד לו עליה אלא בגזל ומכר כגון שמכר לו לאומן הגזלן לגוי הלוקח שלא באחריות ואתא יהודה וקאמר שלי היא מעיד לו שמעון הגגזל לגוי הלוקח דלאו דיהודה היא דהא לא הדר שמעון ומפיק לה מייני דלוי ואינו נוגע בעדות וכגון דשמעיניה לשמעון דאייתא בעדות בבית לאומן קודם שמכרה לגוי דהוי יאוש ביד גזלן ושינוי רשות ביד לוקח דאפילו למאן דאמר בפרק הגוזל בתרא [ב"ק קיא.] יאוש כדי לא קני יאוש ושינוי רשות קונה וקנה הלוקח שאין בו זכות כלל לבעלים הראשונים ולפיכך מעיד לו עליה דאפילו אי מייתי גגזל שהדי שגזלה לאומן ממנו לא מפיק מלוי דקנה ביאוש ושינוי רשות ואילו היה נוטלה יהודה מלוי לא מפסיד גגזל בהכי מידי דבלאו הכי לא מלי מפיק לה מלוי. וכה"ג לא משכחת לה אלא בגזל לאומן ומכרה לגוי אבל אם לא מכרה לגוי אין מעיד לו לאומן שכל זמן שהן ביד לאומן הגזלן מלי מפיק להו גגזל מייני ואע"ג דאייתא והלכך אין מעיד שמעון לאומן שאינו של יהודה כי נוגע בעדות הוא דמיד לאומן מלי מפיק להו אבל מיד יהודה לא מלי מפיק להו מאחר שיזכיהו בית דין ע"פ עדיו ומשום דלא משכחת לה לסיפא אלא בגזל ומכר תנא נמי ריש' בגזל ומכר. ולאמעיינן אתא דבגזל ומכר יש חילוק בין מקרקעי למטלטלי דבמקרקעי אינו מעיד דהוי נוגע בעדות דהדרא ליה דאין יאוש ושינוי רשות אבל בקרקע דקרקע אינה נגזלת [סוכה ל:] ובמטלטלין מעיד דקנה לה לוקח ביאוש ושינוי רשות ולא תהדר ליה לאי מעיד דאיכא למ"ד בהגוזל [ב"ק שם] שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קניא אבל ביאוש ושינוי רשות הכל מודים דקנה הלוקח ולא הדרא גזילה למרה אלא מן הגזלן יטול הגגזל דמיה: ופרקינן **וסיפא נמי.** אמאי מעיד לו גגזל לגוקח ומפיק לה מיהודה ומוקי לה ביד לוי נהי דמייאש מגופה דפרה וטלית ולא יוציאנה מיד לוי דהא קנייה בשינוי רשות שאחר יאוש: **מדמי מי מייאש.** בתמיה. וכי מוחל הוא לגזלן דמי גזילתו והלא נתחייב לו הגזלן דמיה והלכך ניחא ליה לתיקו ביד לוי שיחזור ויטול הדמים מראובן שאילו היה נוטלה יהודה בעדים נמצא שלא היה לו לשמעון חלק בהך פרה וטלית ולא היה גובה מראובן כלום והלכך נוגע בעדותו הוא ואמאי מעיד: **לא לריבא דמיה גזלן.** דהשתא אפילו מדמיה מייאש דיורשין פטורין מלשלם וכ"ש הלוקח דקנייה ביאוש ושינוי רשות דבהיתרא אתו לידיה: **דתנן הגוזל כו'.** והלכך מעיד דלא נוגע בעדותו הוא: **ומאליו אם בניו.** אע"פ שנהנו בניו עצמן מן הגזילה פטורין דאינהו לא גזול מידי: **והניח לפניהם.** כלומר או שהניח לפניהם גזילה קיימת לאחר מותו פטורין דקנייה ביאוש ושינוי רשות אי נמי כשאכלום כדמוקי לה התם [ב"ק קיא:]: ומקשינן לרב ששת דאוקמה לריש' בגזל ומכר משום סיפא **ונוקמה ביורש.** אם איתא דבגזל ומכר מיירי ובדמית גזלן א"כ מה ראה התנא לאחוק עצמו ולשנות שיטתו בגזלן שמכר אפילו לא מכר הגזלן נמי אלא גזל ומת וכיון דמת הורים לבניו היה יכול למנות חילוק בין ריש' לסיפא כגון דאומן בגזל שדה משמעון ומת גזלן וירשו לו בנו ואתא יהודה וקמערער לא ליזל שמעון ומסהיד לוי בן דאומן דלאו דיהודה היא דקרקע אינה נגזלת והדרא ליה מן היורש משום הכי נוגע בעדותו הוא דאי מפיק לה יהודה מיניה דיורש לא הדרא לשמעון דהיכא דקיימא ארעא תיקום אבל בסיפא שבגזל דאומן תיקום אבל בסיפא דגזל דאומן טלית או פרה משמעון ומת וירשו לו בנו ואתא יהודה וקמערער מעיד לו שמעון עליה דאיכא יאוש ביד דאומן ושינוי רשות ביד לוי יורש דרשות יורש כרשות לוקח דמי ולא תיהדר ליה לגגזל לא פרה ולא דמיה ולא הוי נוגע בעדות והכי הו"ל לתנא למיתני גזל לו בית והורים לבנו אין מעיד כו' גזל לו פרה והורים כו'. והאי דקאמר ולוקמה ביורש לאו דוקא אלא ליתני יורש ואגב שיטפא דמקשי ליה לרב ששת דמפרש ומוקי לה בגזלן קאמר ולוקמה ביורש ומיהו ביורש לא מלי לאוקומה דהא קתני מכר אא"כ מתרץ לה למיתני הורים: **הניחא למ"ד.** בהגוזל בתרא [ב"ק שם] עלה דהך משנה רשות יורש דגזלן לאו כרשות לוקח מגזלן דמי דאילו גבי לוקח איכא יאוש ושינוי רשות וקני דלוקח רשותא אחריתי היא ואילו יורש כרעיה דאבוה וכברשות גזלן מוריש דמי ולא קניה ביאוש גרידא דהא שינוי רשות ליכא גבי יורש וכל היכא דאיתא הדרא בעין[ד] לגגזל. והך משנה דקתני והניח לפניהן פטורין מוקי לה התם כשאכלום דלא הוי גזילה קיימת והלכך פטורין והלכך לא מיתוקמא הך סיפא ביורש דלא מלי למיתני ומעיד לו גגזל ליורש עליה משום דהדרא ליה פרה וטלית לגגזל אם תעמוד ביד יורש ונוגע בעדות הוא: **כרשות לוקח.** דקנייה יורש ואע"פ שגזילה קיימת כדקתני והניח לפניהם פטורין דמשמע אפילו גזילה קיימת: **מאי איכא למימר.** ליתני גזל והורים אמאי תני גזל ומכר בלא מכר נמי מתוקמא שפיר כיון דבמית גזלן מוקי לה רב ששת: **ועוד קשיא ליה לאביי.** במאי דמוקי לה רב ששת בגזל ומכר והולכך לפרש מפני שאחריותו עליו מפני שאחריות וחזות יש למעיד עליו דאידך שהוא מעיד לו דהיינו לוקח ולא מצינו בגמרא שום אחריותו עליו מפורש כן עליו לוקח אלא עליו דמוכר מפני שאחריותו של אידך עליו דמוכר והכי הוה ליה למיתני מכר לו בית מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שחוזרת לו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד עליה מפני שאינה חוזרת לו: **אלא כדרבין בר שמואל.** אתא לאשמועינן ריש' דהך בריית' ולא בגזל ומכר מיירי ואע"ג דדינא הכי כדלעיל מיהו בריית' לאו בהכי מיירי אלא במוכר קרקע שלו שהיתה משועבדת לבעל חוב ומכרה ללוקח זה ואתא איהי מעצמה וקמערער דלא יעיד לו המוכר ללוקח מפני שאחריותו של בעל חוב עליו דמוכר לגבות מקרקע זה והלכך ניחא ליה לתיקו ביד הלוקח דהדר עלה בעל חוב ולא ליהוי מוכר לוה רשע ולא ישלם לוקח לא ליהוי לוה רשע שהרי לא באחריות מכר לו והלכך אין מעיד דנוגע בעדות הוא אבל בסיפא מכר לו פרה וטלית ללוקח ואתא איהי מעצמה וקמערער מעיד לו מוכר ללוקח עליה וכגון שמכרה לו שלא באחריות מפני שאין אחריותו דבעל חוב עליו דלוה [ה] המוכר לגבות מטלטלין ששעבד ומכר לאחרים אפילו עשאן אפותיקי לבעל חוב ואח"כ מכרן לאחרים כדרכא ואישתכח דלא נוגע בעדות הוא:

בסתמא

ולוקמה בגזלן משום דקא בעי למיתנא סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית [א]דדוקא מכר דהוה ליה יאוש ושינוי רשות אבל לא מכר דהדרא ליה לא תנא רישא נמי מכר וסיפא נמי נהי דמייאש מגופיה מדמיה מי מייאש לא צריכא [ב]דמית גזלן דתנן [ג]הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורים מלשלם ולוקמה ביורש הניחא למאן דאמר [ד]רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי שפיר אלא למאן דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי מאי איכא למימר ועוד קשיא ליה לאביי מפני שאחריותו עליו ואין אחריותו עליו מפני שהיא חוזרת לו ואינה חוזרת לו מיבעי ליה אלא כדרבין בר שמואל [ה]דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו ודוקא בית או שדה אבל פרה וטלית לא מיבעיא

מסורת הש"ס

א) ב"ק קיא:, ב) [שם], ג) [לעיל מג.], ד) ל"ל בענין הדרא. רש"ש, ה) נס"א ליתא,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (בלף הקודם) ומב"ע וכו' כשיבא שמעון לדין עמו כל"ל והל"א: (ב) תוס' ד"ה דוקא וכו' אבל בקרקע אע"ג דאיכא יאוש ושינוי רשות וכו': (ג) בא"ד לאין מועיל יאוש ושינוי רשות בקרקע:

מוסף תוספות

א. עיין ש"ך סימן ל"ז ס"ק כ"ט. ב. והדין עמו דאי יאוש מועיל בקרקע מאי נפקא מינה במאי דאינה נגזלת וכו'. תוס' קוקס ל:

רבינו גרשום

ומקשי' מאי דוחקיה לאוקמיה להא ברייתא בגזל ומכר לוקמה בגזלן לחוד. כגון דאובן שגזל שדה משמעון ואתי לוי ומערער עלה דאמר שלי היא לא ליזל שמעון ולצטרף עם עד אחד לאסהודי לראובן דאינה של לוי משום דניחא ליה לשמעון דתיקום ברשות דראובן דהדרא ליה דהיינו מפני שאחריותו עליו על ראובן שגזלה ממנו שיחזירה לו דאי לא קא מסהיד ליה שמעון ומפיק ליה לוי לראובן בכח עדים שיש לו שהשדה שלו היא אע"ג דמייתי שמעון שוב סהדי דנגזלה מיניה לא מצי מפיק לה מיניה כדאמר לעיל דאמרי' ארעא היכא דקיימא תיקום ביד לוי ולהכי נוגע בעדות הוא: דחשני מש"ה לא מצי לאוקמא בגזלן בלא מכר משום דקא בעי למיתנא סיפא וכו'. דבסיפא לא סגי דלא מוקמה אלא בגזל ומכר דדוקא מכר דמש"ה מעיד לו דהוה ליה יאוש בעלים ביד גזלן דשמעיניה לבעל אבידה דמייאש ושינוי רשות ביד לוקח. דאפי' למאן דאמר אע"ג דמייאש לא נפקא מרשותיה דנגזל היכא דאיכא יאוש ושינוי רשות מדי דנפקא לה מרשותיה דבעלים משום הכי מעיד לו עליה: אבל אי לא מכר. דודאי הדרא ליה דליכא שינוי רשות לא מצי לאסהודי משום דנוגע בעדות הוא מש"ה איצטריך מכר דאיכא יאוש ושינוי רשות דלא הדרא לה ולהכי מעיד עליה דאין נוגע בעדות. וכיון דאיצטריך למיתני בסיפא גזל ומכר דאיכא שינוי רשות [ו] אפ"ה לא מייאש שמעון דקסבר קרקע אינה נגזלת ולהכי נוגע בדבר דניחא ליה דתיקום בידא דלוי דהדרא ליה. ומקשי' וסיפא בפרה וטלית אמאי מעיד נהי דמגופה של טלית מייאש הואיל דאיכא יאוש ושינוי רשות מן דמיו של טלית מי מייאש והא אכתי תבע ליה דמיו ונוגע בעדותו הוי דניחא ליה דתיקום ברשותא דלוי כי היכי דליפרע ליה ראובן דמי גזילתו דאי הוה מפיק לה יהודה מן לוי בראיית עדים הוה אמר ליה ראובן לשמעון מה אתה מבקש ממני והלא לא היתה שלך אלא של יהודה היא שהוציאה מן לוי בכח עדים שהיא שלו

ו) נראה דל"ל תני ריש' נמי בגזל ומכר ואפ"ה לא מייאש וכו'.

עין משפט נר מצוה

קלט א ב מיי' פט"ז מהל' עדות הל' ב סמג לאוין קט טוש"ע מ"מ סי' לז סעיף ח:

קמ ג מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' ה סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' שסא סעיף ז:

קמא ד מיי' שם פ"ב הל' ז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שנג סעיף ד וסי' שסא סעיף ז וסי' שסב סעיף ג:

רבינו גרשום (המשך)

ומש"ה נוגע בעדותו הוא: לא צריכא דמית גזלן. דגזלה מש"ה מיאש נמי מדמים דיורשין פטורין מלשלם וה"ה ללוקח ומש"ה מצי מעיד דלא נגע בעדותו. ומקשי' ואמתי אמאי מוקים לברייתא בגזל ומכר ונוקמיה ביורש כגון ראובן גזל שדה משמעון והניחה ליורשו. ואתי לוי ויקא מערער עלה דלא ליזל שמעון ומסהיד לבן ראובן דלאו דלוי היא דקסבר קרקע אינה נגזלת ואין יכול להניחה ליורשיו והדרא לי וכן נמי נוקמא לסיפא ביורש כגון ראובן שגזל פרה וטלית משמעון והורישה לבנו לסהיד ליה שמעון: הא ניחא למאן דאמר רשות יורש לאו כרשות לוקח מגזלן דמי. דלגבי לוקח מגזלן איכא יאוש ושנוי רשות אחריתי משא"כ גבי יורש דליכא שינוי רשות דרשות יורש כרשות גזלן דמי לא קנאה דאין כאן שינוי רשות מש"ה לא מתוקמא ביורש דאפי' לגבי פרה וטלית לא מצי מסהיד ליה דהוי ליה נוגע בעדות דעדיין לא נפקא מרשותיה דנגזל: אלא למאן דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי. דחשיב שינוי רשות מאי איכא למימר אכתי נוקמה ביורש וגבי רישא להכי אין מעיד אע"ג דקרקע ברשות יורש היא לא הויא שינוי רשו' דקרקע לא ניידא ואינה נגזלת ובסיפא גבי מטלטלי הוי רשות יורש שינוי רשות ולהכי מצי מעיד. ועוד אביי מקשה קושיא אחריתי בהאי שמעתא אי ס"ד דקאמרת דבגזל ומכר מיירי הברייתא מאי היא דקתני רישא מפני שאחריותו עליו ומאי מפני שאין אחריותו עליו דקתני סיפא הכי איבעי ליה למיתני אין מעיד מפני שחוזרת לו לנגזל ומעיד מפני שאינה חוזרת לו כדקאמרת דניחא ליה דהדרא לו אלא מדלא קתני הכי ש"מ דלאו בגזלן ולא ביורש מיירי אלא בדרבין מיירי דאמר רבין בר שמואל כו' מפני שמעמידה האי מעיד בפני בעל חוב שלו שקרקע זו שמכר שלא באחריות היתה משועבדת לבעל חובו ועכשיו כשמכרה שלא באחריות אי אתי מערער וקא מערער לא מצי המוכר לאסהודי ליה משום דניחא לי' דקיימא ברשותיה דלוקח כדי שימצא אותה בעל חוב בידו של לוקח ויגבה אותה ממנו והיינו מפני שאחריותו עליו שאם לא היה מוצא בעל חוב לטרוף קרקע מן הלוקח היה חוזר עליו.

עשה עבדו אפותיקי ומכרו כו'. אפילו מי סבר רבא דעבדי כמקרקעי דמי נקט אפותיקי לאסמועינן בין בשטר בין בעל פה א: **שורו אפותיקי ומכרו כו'.** הא דלא חשיב מכר בהדי הקדש דמפקיע מידי שעבוד משום דהקדש מפקיע אפי' אקני ליה מטלטלין אגב מקרקעי מה שאין כן במכר ו): ב **והוא** דכתב דלא **באסמכתא.** מספקא לן אי במטלטלי אגב מקרקעי דוקא ג או אפילו במקרקעי לחודיה: **כגון** שלקח **ומכר לאלתר.** הוה מצי למיפרך מ"ה אפי' בית ושדה נמי אלא מגופה פרין: **דלא** הוה ליה **ארעא מעולם.** מכאן תשובה לגומרים דמה שנהגו לכתוב בהרשאות ונתתי לו ארבע אמות בחצרי אע"ג דלית ליה קרקע משום דאין לך אדם שאין לו ארבע אמות בארץ ישראל דקרקע איכה נגזלת אי נמי דאין לך אדם שאין לו ד' אמות לקברו (ה) דהכא משמע דאפשר שאין לו קרקע וכן משמע בפ' שלישי דקדושין (דף ס: ע"ש) הרי את מקודשת לי ד על מנת שיש לי קרקע משמע דאפשר שאין לו ודוחק להעמיד בגר שאין לו חלק בארץ ועוד דא"כ לא יעשה אדם שני שטרי הקנאה שהראשון קנה ארבע אמותיו וגראה לר"ת דהיינו טעמא כיון שמודה שיש לו קרקע וחוב הוא לו שהרי על ידי קרקע מקנה לחבירו אפילו יש כמה עדיים שמכחישים אותו הרי הודאת בעל דין כמאה עדים ולא חיישינן למיחזי כשיקרא כדאשכחנא (לקמן דף קמט.) גבי איסור גיורא דנפק אודיתא מבי איסור ואף על גב שהיה איסור משקר ה) הקשה מהר"ר חזקיהו דמכל מקום ניחוש הכא דלמא אקני ליה מטלטלין אגב קרקע והודה שיש לו מקרקע אע"פ שלא היה לו מעולם וגראה דכולי האי לא חיישינן שמא שיקרו להודות וגראה לו דבזמן הזה שרגילים לכתוב והקניתי לו ארבע אמות בחצירי א"כ מילתא דשכיחא היא וא"כ מכר לו פרה וטלית אין מעיד לו עליה אע"ג דאיכא עדים דלא היה ליה ארעא מעולם: אי בסתמא דלא משתעבדא ליה מאי טעמא מטלטלי נינהו א ומטלטלי לבע"ח לא משתעבדי ואע"ג דכתב ליה מגלימא דעל כתפיה הני מילי דאיתנהו בעינייהו אבל ליתנהו בעינייהו לא אלא ב אפילו עשאו אפותיקי נמי לא מאי טעמא כדרבא ג) דאמר רבא ד עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה ממנו ד שורו וחמורו אפותיקי ג) ומכרו אין בעל חוב גובה הימנו מאי טעמא האי אית ליה קלא והא לית ליה קלא וליחוש דלמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי דאמר רבה ה אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ג) קני מקרקעי ג) קני מטלטלי ואמר רב חסדא ו והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי הכא במאי עסקינן כגון שלקח ומכר לאלתר וליחוש דילמא ז דאיקני ד) הוא שמעת מינה ה) דאיקני קנה ומכר קנה והוריש לא משתעבד לא צריכא דקאמרי עדים ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם והאמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן המוכר שדה לחבירו שלא באחריות ובא בע"ח וטרפה אינו חוזר עליו נמצאת שאינה שלו חוזר עליו הכא במאי עסקינן במכיר בה שהיא בת חמורו ורב זביד אמר ח אפילו נמצאת שאינה שלו אינו חוזר עליו דא"ל להכי זביני לך שלא באחריות גופא אמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל ט המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו היכי דמי בסתמא. שלא ייחד לו פרה וטלית בפירוש דלא משתעבדא ליה לבע"ח הך פרה וטלית: **לא משתעבדי.** דליתא להו קלא ולא יזהרו לקוחות דלמי משתעבדי אין לך אדם שלוקח עוד מטלטלין מחבירו דלמא טרפי להו מייה: **אלא אפילו עשאן אפותיקי.** להך פרה וטלית שיחדן לו לגבות חובו משם אם לא יפרענו עד זמן פלוני: **אפותיקי.** פה תהא קאי: **עשה.** לוה עבדו אפותיקי לבעל חובו ומכרו אחרי כן הלוה לאיש אחר: **אית ליה קלא.** אפסידו לקוחות אנפשייהו: **והא ליה ליה קלא.** פרה וטלית ולא ידעו הלקוחות להזהר והלכך מעיד לו עליה דאין מעמידה בפני בעל חובו: ומקשינן ואכתי בפרה וטלית אמאי מעיד **וניחוש דלמא אקני ליה האי מוכר מטלטלי אגב מקרקעי.** לבעל חובו להשתעבד לו לגבות חובו מהן אם לא יפרענו בזמנו וחזר ומכרם וכי מעיד לגוקח שהן שלו נוגע בעדות הוא מפני שמעמידן בפני בעל חובו. והכי אשכחת דכה"ג משתעבדי מטלטלי לבעל חוב דאמר רבה כו' וגבי מטלטלי מן הלקוחות דנכסים שאין להם אחריות כגון מטלטלין נקנין עם נכסים שיש להן אחריות לענין מתנה בכסף בשטר ובחזקה והוא הדין לענין שעבוד דמיגו דחייל שעבוד אמקרקעי חייל נמי אמטלטלי אבל אקני ליה מטלטלי גרידי בסודר להשתעבד לו לכשיגיע זמנו אם לא יפרענו יגבה מהם לא קני ואפילו בלשון מתנה דכל דאי לא קני דאסמכתא היא ואסמכתא לא קניא בפרק איזהו נשך (ב"מ דף קו:): **ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה.** בשטר השעבוד דלגמרי משעבד להו למטלטלי בהדי מקרקעי: **דלא באסמכתא כו'.** דכיון דאין זו מכירה גמורה ולא מתנה ולא משכון אלא שעבוד בעלמא ודמי לאסמכתא דקאמר ליה אם לא אפרע לך לזמן פלוני תגבה מכאן הלכך צריך לכתוב בו לאלומי שטריה דלא כאסמכתא דאסמכתא לא קניא: **טופסי דשטרי.** הוא שטר העשוי להעתיק ממנו שטרות ולא נכתב לגבות בו ואין בו ממש: **הכא במאי עסקינן.** דמאי מעיד כגון שקנה הך פרה וטלית ומיד מכרה בפניו דודאי לא לזה בינתים ולא שעבדם למלוה: **וניחוש דלמא דאיקני אמר ליה.** כלומר אכתי איכא למיחש דאקני ליה להך פרה וטלית למלוה אגב מקרקעי והיכי דמי כגון דמקמי הכי כשלוה כתב למלוה בשטר משעבדנא לך אגב מקרקעי כל נכסי דקנאי ודעתיד אנא למיקני וכשלקח הפרה והטלית אחרי כן נשתעבדו לו מיד ואכתי אמאי מעיד אלא מדלא חיישת להכי איכא למשמע דמי שכותב כן דאקני האומר לחבירו נכסים שאני עתיד לקנות אני מוכר לך או משעבד לך ואחר כן קנה ומכר לאחרים או כתב לו דאקני והוא קנה אחרי כן ומת והורים לבניו לא משתעבד להאי שכתב לו דאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לידו אע"פ שעתיד לבא ובעיא היא לקמן בפרק מי שמת [קמ.] ולא איפשיטא ומשמע מהכא דלא משתעבד: **לא צריכא.** הא דקאמרי מעיד ולא חיישינן לדלמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי עדים ידעינן ביה כו' והלכך לא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי שהרי לא היו לו מקרקעי והלכך מעיד דכיון שמכר לו הך פרה וטלית בלא אחריות וגם אין מעמידה בפני בעל חובו ולא נוגע בעדותו הוא כלל והשתא מתוקמא אפילו בלא לקח ומכר לאלתר. והא דלא קאמר אלא לא צריכא משום דאמורא לא תירץ הכי לעיל אלא סתם הגמרא תירץ כן ו) [ושיטה זו נוהגת בדוב המקומות]. ופירש ר"ח ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם צריכי לאקהודי הכי זה האיש לא נתפרס ממנו מעודו ועד היום ובדי לנו במה שקנה וכי לא קנה קרקע מעולם לא במתנה ולא בקניה כגון הא דגרסינן בהאשה רבה ביבמות (דף פח.) נשאת ואחר כך בא בעלה תלא מזה ומזה אמר רב לא שנו אלא שנשאת כו' ומסקינן בה לא צריכא דאתו תרי ואמרי אנן הוינן בהדיה מכי נפק ועד השתא ואתון לא ידעיתון ליה כו': **נמצאת שאינה שלו.** שהעידו עדים שגזלה המוכר ומכרה לו ובא בעל השדה ונטלה ממנו מחזר לוקח על המוכר ולא הויא מכירה כלל דבשלמא היכא דטרפה בעל חוב הויא מכירה דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה בשביל פירות יום אחד כדאמרינן בבבא מציעא (דף יד.) ופירות שאכל שלו הן כדאמר שמואל בפרק שנים אוחזין בטלית (שם דף טו.) בעל חוב גובה את השבח שבח אין פירי לא אבל לוקח מגזלן אמר רחמנא (דף יד:) המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו אמר שמואל מעות יש לו שבח אין לו לוקח אלא הדרא ארעא והדרי פירי וכל השבח והלכך כיון דלא מרויח מידי לאו מכר הוא כלל. והכא נמי גבי פרה וטלית אמאי מעיד הא איכא למימר דנוגע בעדותו הוא דאיקני ליה לוקח דאי מפיק ליה מייה מערער בעדים שמעידין שהיא של מערער הרי נמצא שאינה שלו של מוכר אלא גזלה מהאי מערער ומכרה לזה ויחזור לוקח עליו דמוכר ואף על גב דשלא באחריות מכר: ומשני **במכיר בה.** הלוקח ומודה בפני עדים שהפרה זו בת פרתו של מוכר היא ולא גזלה מעולם וכן הטלית נארג בביתו והודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואידך מערער בעי לאפוקה מייה בעדי שקרים או טוענים בין בהמת המערער לבהמת המוכר להשתא לא הדר לוקח עליה דמוכר כיון דמודה דשלו היתה והלכך מעיד לו מוכר לפסול עדיו של מערער דלאו נוגע בעדותו הוא. והא דנקט חמורו ולא בת פרתו משום דלקמן [מה.] אמרינן הכי: **ורב זביד אמר.** אף על גב דאינו מכיר בה שהיא בת חמורו מעיד לו עליה דאפילו ודאי גזלה אינו חוזר עליו דאמר ליה להכי זביני לך כו': קאמר נמי הכא ולא משום דוקא: דאמר ליה להכי זביני לך שלא באחריות. דלא תהדר עלי ולא נוגע בעדות הוא: משום דקאמרי עדים ידענא ביה בפלוני בהאי לוה דלא הויא ליה קרקע מעולם וליכא למיחש דמטלטלי אגב מקרקעי

ה) נראה דל"ל אם מכר לו שלא באחריות מלי להעיד וכו'.

עין משפט נר מצוה

קמב א מיי' פי"ח מהל' מלוה הל' ב סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיג סעיף ח:
קמג ב מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיד סעיף ג:
קמד ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה [וכרב אלפס עוד בכתובות פ"י דף קיח.]:
קמה ד מיי' שם הל' ה' טוש"ע שם סעיף ג:
קמו ה ו מיי' שם הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ ס' קיג סעיף ח:
קמז ז מיי' שם ופמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיב סעיף ח:
קמח ח מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ח סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' רכה סעיף ה:
קמט ט מיי' פט"ז מהל' עדות הל' ג סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף טו:

רבינו גרשום

אבל פרה וטלית דודאי אם מכר לו ה) מצי להעיד לו דלא מיבעיא בסתמא היכא דיש לו מטלטלין סתם דלא שיעבדן לבעל חובו אותה פרה וטלית דודאי אם מכרו לאחר לא משעבדינן ליה דמטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי. אלא אפי' היכא דעשאו אפותיקי לפרה וטלית לבעל חובו לא משתעבד ליה כדרבא וכו'. האי עבד אם נעשה אפותיקי לבעל חובו אית ליה קלא ולא איבעי ליה לזבוניה מש"ה בעל חוב גובה הימנו ואינו מעיד לו מפני שמעמידו בפני בעל חובו אבל פרה וטלית לית ליה קלא ולא הוה ליה לאסוקי אדעתיה ולא מידי ומש"ה אין גובה מהן ולהכי מצי מעיד דאין מעמיד בפני בעל חובו ולאו נוגע בעדות הוא: ומקשי' בפרה וטלית אמאי מעיד וניחוש דלמא אקנה לו לבעל חובו מטלטלי אגב מקרקעי שיהיו משועבדים לו וכי האי גוונא משתעבדי ללוקח וחזר ומכרן וכי מעיד ללוקח שהן שלו נוגע בעדות הוא מפני שמעמי' בפני בעל חובו. ומנא לן דמשתעבדי לבעל חוב דאמר רבא אקני ליה וכו' ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה כשהקנה לו אגב קרקע דלא כאסמכתא כלומר שלא בתנאי כותבן לו ולא כטופסי דשטרא כלומר לא כמו שמוצא שטר ומעתיקו דאין אדם יכול לגבות באותו טופס אלא בחומר כל השטרות שהן עיקר וכיון דכתב ליה הכי משתעבדי ליה ובדין הוא דלא מצי מעיד דנוגע הוא דמעמידן בפני בעל חוב. הכא במאי עסקינן דמצי מעיד לו כגון שלקחן בפנינו ומכר לאלתר דלא משעבדין לבעל חובו ולהכי מעיד: ומקשי' ונ[יחוש דלמא הכי כתב ליה בשטר לבעל חובו דקנאי ודאיקני דמשמע כל מה שאני עתיד לקנות יהא משועבד לך ואכתי אמאי מצי מעיד אפי' כשלקח בפנינו מדלא חיישי' להכי ומצי מעיד שמעת מינה להיכא דכתב לבעל חובו דאיקני יהא משועבד לך וקנה ומכר או הוריש לא משתעבד לבעל חוב. מהכא ליכא למישמע דאיקני אי משתעבד או לא והכא א"כ אמאי מצי מעיד לא צריכא משום דקאמרי עדים ידענא ביה בפלוני בהאי לוה דלא הויא ליה קרקע מעולם וליכא למיחש דמטלטלי אגב מקרקעי

מסורת הש"ס

א) ב"ק יא: ודף לג: (גיטין מא.), ב) [ע' תוס' כתובות מט: בד"ה הוא ואשתון], ג) גי' רש"ל גובה [וכ"כ ה"ר הגר' במ"מ בפי"ח מהל' מלוה הל' ב'], ד) כ"ל א"ל, ה) לקמן קנז., ו) גי' רש"ל, ז) [ועי' תוס' גיטין מ: ד"ה הקדש ותוס' ערכין כג: ד"ה משום], ח) [וע"ע תוס' ב"ק קד: ד"ה אגב ותוס' כתובות נד: ד"ה אע"פ אם לאמר],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה דלא כו' ע"ש שיש לי קרקע. שם איתא ע"מ שיש לי בית כור עפר ואם כן אזדא לראיה זו:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה דלא הוה וכו' דהכא משמע. ב"ב עיין פרק מי שמת דף קנו ע"ב:

מוסף תוספות

א. ושמעינן מינה דעשה שדהו אפותיקי אפי' במלוה על פה כתובה ממשעבדי במקום שאין שם בני חורין. רמ"ו יוהב.
ב. [ד]במכר דמפקינ מידי שעבוד... לא הוי אלא מתקנתא דרבנן משום פסידא דלקוחות ולאו מדינא, דאי מדינא, כי היכי דפקע כח המוכר מהחפץ המשועבד כשבא מלוה לגבות, פקעי נמי כח של לוקח, אבל וכו' שיעבד מטלטלי אגב מקרקעי דליכא פסידא דלקוחות דמצו לאיזדהורי, לא מיפקע מידי שעבוד. תוס' הרא"ש תוספות נט:
ג. [ד]המטלטלין דומין לאסמכתא, שאם לא יפרענו ולא ימצא הקרקעות וימצא מטלטלין, שיפרע מהם, וצריך למכתב דלא כאסמכתא, אבל הקרקעות עיקר שעבודו עליהן ולא הלוהו אלא על מנת ליפרע מהם וכו'. רמב"ן.

רבינו גרשום (המשך)

הקנה לו מש"ה מעיד דאין מעמיד בפניו: ומקשי' והיכי מצי למימר רבין בר שמואל לעיל דמש"ה מצי מעיד גבי פרה וטלית דכיון שלא באחריות מכר לו לאו לאוקמי קמיה בעל חובו קא בעי וכדמתרצינן והאמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן וכו' נמצאת שאינה שלו. דאסהידי עדים שגזלה ומכרה לו ובא בעל השדה ונטלה ממנו חוזר הלוקח עליו על המוכר והכא נמי אמאי מצי מעיד הא איכא למיחש דלמא גזלה ולהכי מעיד לו דלמא כי היכי דלא מפיק לה המערער מידו דאי מפיק לה הואיל ונמצאת שאינה שלו דגזלה חוזר עליו הלוקח ואיכא למיחש שמא נוגע בעדות הוא דגזלה ואמאי מעיד: הכא במאי עסקינן. דמצי להעיד במכיר בה הלוקח שאותה פרה בת חמורו כלומר שבת פרתו היא ולא גזלה והכא נמי גבי טלית דמכיר זה דשלו היא ומשום הכי מצי מעיד דלאו נוגע בעדותו משום הכי נקט הכא בת חמורו ולא בת פרתו אגב דאיצטריך לן לקמן למימר בת חמורו

אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה הדר. הוה מלי לשנויי כגון שעשאה אפותיקי דלא לא הדר אארעא אחריתי דאית ליה [א] ואם תפול ביד המערער יפרע לו אחרת ומש"ה אינו מעיד עליה דנוגע בעדות הוא: **מאי נפקא מינה.** תימה דנ"מ שיפטרו אם יתעשר [ב] ושמא בשביל כן אין לפוסלו לעדות כיון דהשתא לא מרויח מידי [ג]:

דינא הוא דמפצי ליה. תימה לרשב"ם דליימא ליה דאיתי רמיה דבדין טרפה ואשלם לך דאפילו לגבי ישראל מלי למימר הכי כל שכן לגבי עכו"ם [ד] ויש לומר דמיירי כגון שבדיני עכו"ם דן עמו ובדיניהם הוא דעכו"ם הלכך חייב לפלוגו:

אבל מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר בו'. אין לפרש מתוך שהיה יכול לומר אין בידי כלל דהא בראה מיירי כדמוכח אתקפתא דאביי דראה עבדו אלא ה"פ מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שבא לידו בתורת אומנות אלא בתורת מכר [ה] אי נמי אתה מכרתו לאחר ואחר מכרו לי כדפי' הקונטרס ואם תאמר מאי איריא אומן דאין לו חזקה היכא דמסר לו בעדים אפי' אחר נמי כיון שיש עדים שבא לידו בתורת פקדון ואפילו לא ראה למאי דמסיק שאריך להחזיר לו בעדים ולקמן פריך לה אבל מכל מקום קשה דמאי ס"ד דרבה וי"ל כגון שמסר לו בעדים סתם ולא פירש בפניהם אם בתורת מכר אם בתורת פקדון ולהכי דוקא אומן אין לו חזקה דמסתמא נתקנו מסר לו כיון דלא פירש [ו] אבל אחר מדלא פירש שהוא פקדון מסתמא מכר או מתנה הוא [ז] ורב נחמן בר יצחק דפריך בסוף הסוגיא אומן הוא דאין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה לא מסתבר ליה לרב נחמן לאוקומה בראיה בלא ידיעה דלא שכיח כדפריך ט) [לעיל מייתי] אי דאיכא עדים ליחזו עדים מאי קאמרי דלא שכיח שימסור בפניהם ולא ידעי הקליפה והכא נמי רב נחמן בר יצחק לא פריך אלא מכח סברא זו והכי פריך אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה הא ע"כ ידעי עדים דבתורת פקדון אתא לידיה דלא מסתבר לאוקומה (י) בדבר דלא ידעי דלא שכיח כלל הקשה בקונט' אמאי יש חזקה לאומן מ"ש מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ותירץ דדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שייך גבי כל אדם אבל הכא מצי למימר אומן אינך רגיל אצלי לתקן [ח] ור"י אומר דאפי' רגיל לתקן אצלו יש לחלק דדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שייך בין לגבי אדם שמכיר שהוא נאמן בין מכיר שאינו נאמן ואין יכול כל שעה להעמיד עדים כשרוצה להשאיל ולהשכיר שלא להשיא עצמו אם רע בשכיניו אבל לאומן אם צריך הוא לתקן יכול ליתן לאומן המכיר שהוא נאמן או להביא עדים לכך יש לו חזקה שלא בעדים [ט]:

אי הכי אפי' בעדים נמי מתוך שיכול לומר החזרתיו לך בו'. פירוש בשלמא לדידי דלא מפליגנא בין יש עדים לאין עדים אלא בראה הוא דמפליגנא היכא דראה אפילו היכא דליכא עדים לא מהימן [יא] כדאמר אביי בסמוך והיכא דלא ראה אף על גב דאיכא עדים מהימן במיגו דמלי אמר החזרתיו לך [יב] אלא לדידך [יג] היכא דאיכא עדים לו להחזירו בעדים וכל שכן שאינו רואין אותו בבית האומן שאין יכול לטעון לקוח הוא בידי שהרי מעידין עדים שבתורת פקדון בא לידו שהרי בפניהם מסר לו. ומיהו אי טעין החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן דהכי אמרינן בשבועות (דף מא.) דאפי' למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים אי טעין ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן. ומיהו כל זמן דלא טעין אלא החזרתיו לך אלא בעדים אינו נאמן והא דלא אמרינן מתוך שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כי אמר נמי החזרתי ביני ובינך נאמן כי האי גוונא לא אמרינן מיגו דכיון דלא פרעו בפני עדים לא היה יכול לומר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר אינשי פן יעשה בדאי היום ולמחר כי הדרי עדים ממדינת הים ויאמרו לא היו דברים מעולם: **אבל מסר לו שלא בעדים.** לא מיבעיא היכא דאין אנו רואין הטלית בידו דמתוך שיכול לומר אמת אתה מסרת לי אבל החזרתי לך ונאמן דהא אין צריך עכשיו להחזיר לו בעדים אי נמי יכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרת לי ויהיה נאמן בשבועת היסת כי אמר לו נמי ישנו בידי ולקוח הוא שמכרתו לי דיש לו חזקה ונאמן ע"י האי מגו אלא אפילו אם ראו עכשיו עדים הטלית ביד האומן או שתפוס בו בפניהם מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרתו לי אבל אחר מסרו לי שמכרתו לו והוא מכרה לי כי אמר ליה נמי אתה מסרתו לי ומכרתו לי נאמן בהאי מיגו דסבירא ליה לרבה השתא דהיכא דלא מסר לו בעדים ל"ש ראה הטלית בידו עכשיו ל"ש לא ראה יש חזקה דלא מדמי ליה לדין של דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר אידך לקוחין הן בידי דאינו נאמן הואיל ויש למערער עדים שהיה שלו ואע"ג דליכא עדי מסירת שאלה או שכירות משום דשאלה ושכירות לכל שכיחי אדם משאיל ומשכיר אבל הכא מצי אמר אומן אינך רגיל לתקן בגדיך אצלי והכי מוכח לקמיה [ע"כ] דלרבה ל"ש ראה ל"ש לא ראה יש לו לאומן חזקה היכא דליכא מסירה בעדים: **אמר ליה אביי.** לרבה אמאי לא משוית שוס חילוק היכא דמסר לו בעדים בין ראה עכשיו הטלית בידו בעדים ללא ראה אפילו מסר בעדים נמי היכא דלא ראה יש לו חזקה מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך דסבירא ליה לאביי

המפקיד

מסורת הש"ס

א) רש"ל, ב) גי' רש"ל לקמן,

תורה אור השלם

1 לוֹה רָשָׁע וְלֹא יְשַׁלֵּם
וְצַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן:
תהלים לז כא

2 פִּצְנֵי וְהַצִּילֵנִי מִיַּד בְּנֵי
נֵכָר אֲשֶׁר פִּיהֶם דִּבֵּר שָׁוְא
וִימִינָם יְמִין שָׁקֶר:
תהלים קמד יא

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ומיהו וכו' לא כמי למישקל כל"ל ומיהא ליה מידו בדין דעכו"ם: (ב) בא"ד יוליאנו מידו בדין דעכו"ם: (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' לא מסתבר לאוקומה כגון דלא ידעי:

מוסף תוספות

א. שאין שעבודו אלא עליו דהא אמר ליה אין לך פרעון אלא מזו. רמב"ן. ב. דלמא חרושא הוא שמא יקנה נכסים ויעשיר לאחר זמן ויטרוף בעל חובו לפיכך הוא מעיד עליה. רמב"ן. ג. שדבר רחוק הוא ואין אדם מעלה על לבו כדי שיעיד עדות שקר. רמב"ן, (ועיי"ש מה הדין אם קנה). ד. דאחריותא דאונסא לא קביל עילויה. יד רמה. ה. כגון שטען לקוח הוא בידי אחר שמסרתו לי בתורת אומנות. רביעיוהם. ו. [כיון] שמסרו לו סתם רגלים לדבר שבתורת אומנות הוא שאילו באו בתורת מכר היה לו לפרש. רמב"ן. ז. כדאיתא בשבועות (לד:). רמב"ן. ח. והקשה ר"מ ז"ל א"כ לקמן דפריך ליה אביי לרבה מראה עבדו ביד אומן לשני ליה כגון שרגיל לתקן אצלו לכך נראה כפי' ר"י ז"ל כו' ככתוב בתוס'. שימש"ק בשם תוס' הרא"ש. ט. דא"כ לא שבקת חיי לכולהו אומני. ר"י מיגש. י. לאו למימרא דאביי לית ליה מגו גבי אומן דהא שמעתא מוכחא לקמן דאית ליה מגו. רמב"ן. יא. [ד]לגבי אומן ככלים העשויין להשאיל ולהשכיר. ר"ן. יב. דהא אפי' בכלים העשויים להשאיל ולהשכיר שאינו נאמן לומר לקוחין הן בידי אם לא ראה נאמן. לשב"ש. יג. דאמרת דאפי' בדראה נאמן ועשיתו לאומן בזה כשאר כל אדם. שם.

עין משפט נר מצוה

קנ א מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ד סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רכה סעיף ב:
קנא ב מיי' פ"ע מהל' טוען הל' ו סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קלד סעיף ו:
קנב ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו גרשום

היכי דמי. האי מוכר: אי דאית ליה ארעא אחריתי. חוץ מזו שמכר אמאי לא מצי מסהיד ליה והא עליה דידיה קא הדר בעל חובו וגבי מההוא קרקע דשייר לו ולא על הלוקח. ואי דלית ליה ארעא אחריתי אמאי לא מצי מסהיד הא לא נוגע בעדות דכיון דלית ליה קרקע מאי נפקא ליה מינה. כלומר אמאי איכפת לו אם לא היה מוצא בעל חובו לגבות כלום מן הלוקח סוף סוף אין יכול בעל חובו לחזור לגבות ממנו שהרי אין לו כלום הלכך מה לו למוכר לשקר ואמאי נוגע בעדות הוא: לעולם דלית ליה ארעא אחריתי למוכר. ודקאמרת אי הכי מה לו לשקר אפ"ה חיישינן משום דלא ניחא ליה דליקרייה לוה רשע ולא ישלם וניחא ליה דלישכח בעל חובו למטרף מידי מן הלוקח: סוף סוף. כי טרף ליה בעל חובו לגבי דלוקח הרי לוקח קורא לו לוה רשע ולא ישלם. לא דמצי אמר ליה מוכר להכי זביני לך שלא באחריות דלא ליהוי ליה עוד שום תרעומות: דסלקין לעילא. מבבל לא"י: ודנחתין לתתא. מא"י לבבל כלומר הוו ידעין הכל האי דינא. ולא אמרן דמפצי ליה אלא כשאין מכיר בה הלוקח שהיא בת חמורו דמוכר: לא מפצי ליה. דהשתא ידע דעובד כוכבים באנסות לקחה ממנו ולא בדין: ולא אמרן. אפי' להיכא שאין מכיר בה שהיא בת חמורו דמפצי ליה אלא דקא אנים ליה עובד כוכבי' בלא אוכפא דאיכא למימר מה שהכיר אנים ומה שלא הכיר לא אנס ומש"ה דינא הוא דמפצי ליה אבל אניס לתרוייהו לא מפצי ליה: אמימר כו': **פיסקא** אומן שמתקן כלים אם מבקש ממנו בעל הבית שיחזור לו את כליו אע"ג דאין רואהו בידו אין לו חזקה לאומן לומר לקוח הוא בידי: אמר רבה ל"ש. דאין לו חזקה אלא שמסר לו בעל הבית בעדים דאע"ג דלא ראהו בידו אין לו חזקה לאומן לומר לקוח הוא בידי משום דסבור ליה המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים אע"ג דראהוהו בידו יש לו חזקה דמתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם. לא נתת לי שום כלי לתקן: אמר ליה אביי אי הכי אפי' בעדים. מסר לו כיון דלא ראוהו הוי חזקה מתוך שיכול לומר לו כו'. משום דמשמע לו המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים:

עין משפט נר מצוה

קנג א מיי׳ פ״ט מהל׳ טוען הל׳ ב סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ רלו סעיף ח ב וסי׳ רלז סעיף ח:
קנד ב טוש״ע ח״מ סי׳ קלד סעיף ד:
קנה ג מיי׳ פ״ו מהל׳ פקדון הלכה ד וס״ע מהל׳ טוען הל׳ ב סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ פט סעיף ה:

מוסף רש״י

כל זמן שהטלית ביד אומן. דבעל הבית הוי המוליא מחבירו עליו הראיה להבית עדים שלא קנן אלא אחת (שבועות מו.).

רבינו גרשום

אמר ליה מי סברת כו׳. אמר רב׳ מפרש לה לסיפא ה) ביוצאת העדות מחמת ידי אחר ולא מחמת ידי אומן וכי אמר ליה המערער להאי אחר מה טיבו אצלך אמר לו בפני אמרת לו לאומן למוכרו למי שירצה ואני קניתיו ממנו דבריו קיימין מיגו כו׳ כי אמר ליה נמי זבינתה ניהליה ובפני אמרת לו שימכרהו או יתנהו למי שירצה מהימן: אי דאיכא עדים. שראהו שמסר לו למה ליה ראה בידו אע״ג דלא ראה בידו לא אמר כלום האומן דנייתי עדים שהפקידו אצלו ונפיק לדבריך דאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. אלא לאו הכא במאי עסקינן דליכא עדים ומש״ה דוקא ראה וכי ראה המפקיד ביד האומן מיהא תפיס מן האומן דלא מהימן הוא דלית ליה חזקה וקשיא לרבה דאמר היכא דמסר לו שלא בעדים אע״ג דראהו מהימן האומן והא הכא קתני דאינו נאמן אע״ג דליכא עדים הואיל דראהו. ומשני לא לעולם מש״ה אינו נאמן האומן דאיכא עדים שמסרו לו והוא דראה המפקיד דוקא. מש״ה הואיל דאיכא תרתי עדים וראה אינו נאמן. אבל לעולם אי ליכא עדים אע״ג דראה בידו מהימן האומן וכן הכי נמי אי איכא עדים הואיל דלא ראהו המפקיד מהימן האומן ויש לו חזקה. ומקשה ליה אביי והיכי מצית למימר משום דאיתנייהו תרוייהו אינו נאמן הא ליתנייהו תרוייהו נאמן והא את הוא דאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים אע״ג דלא ראהו צריך להחזיר לו בעדים ולא מהימן האומן אע״ג דליתנייהו תרוייהו: א״ל הדרי בי. דסבירא ליה המפקיד אצל חבירו בעדים אע״ג להחזיר לו בעדים והואיל שלא ראהו מהימן האומן והכי קתני לה אמר רבה ל״ש דאין לו חזקה אלא שמסר לו בעדים וראהו בידו אבל אם לא ראהו מהימן האומן משום דסבירא ליה המפקיד אצל חבירו בעדים אע״צ להחזיר לו בעדים ואם מסר לו שלא בעדים נמי אע״ג דראהו מהימן האומן מתוך שיכול כו׳ ואביי ס״ל אע״ג דליכא עדים הואיל שראהו מיהא תפיס דלאו אומן מהימן. ואי איכא נמי עדים הואיל שלא ראהו בידו נאמן האומן משום דס״ל המפקיד אצל חבירו בעדים א״צ להחזיר לו בעדים ואביי עביד ראיה עיקר בלא עדים ורבה ס״ל דאינו

ה) נראה דל״ל ביוצא הטלית.

מסורת הש״ס

ו) ב״מ קיב: שבועות מו., ב) ב״מ אומן, ג) ב״מ מנאנסו. מהר״ם, ד) ב״מ ואפי׳ אין,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ איתיביה אביי לרבה ראה עבדו וכו׳: (ב) שם מה טיבו אצלך א״ל אתה: (ג) תוס׳ ד״ה נתנה וכו׳ דלא חזיק דשיהה לא שיהה כל״ל ותיבת דלא נמחק:

מוסף תוספות

א. [ו]בשבועה חמורה. ס. ב. [ו]אי פרעה כבר ה״ל כופר הכל. תוס׳ שבועות מו. ג. דחזקה שאין בעה״ב עובר בבל תלין לא מהני אלא היכא דאיכא חזקה דאין שכיר משהה שכרו בהדיה. תוס׳ ב״מ קיב. ועיין מהרש״ל. ד. דסתמא דמילתא כל שמסר בעדים עדים ידעי בקיצצה. כסב״ל. ה. [ד]האי מאי קושיא דלמא דידעי הא ולא ידעי הא.) רמב״ן. ו. ואע״ג דלא ראה, עדים מהימני ולא הוא, ואע״ג דאית ליה מגו, משום דמגו במקום עדים לא קאמרינן. שיטמ״ק.

רבינו גרשום (המשך)

נאמן עד דאיכא תרתי: הנותן טליתו לאומן. לתקנה וראה אותה בידו: אומן אומר. ב׳ מעות קצצת לי בשכירותי: להביא ראיה. בעדים: נתנה לו. האומן הוא, ואע״ג דאית ליה מגו, היום שהחזירה לו: נשבע. האומן ונוטל מבעה״ב דשכיר בזמנו נשבע ונוטל: עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה. ה״ד אי דאיכא עדים ליחזי עדים מאי קאמרי אלא

עדים אפי׳ לא ראה דלא מהימנא אמאי אינו נאמן במיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך ומיהו קשה דלשון אי הכי אפילו בעדים נמי לא משמע הכי אלא משמע אי הכי דשלא בעדים נאמן במיגו בעדים נמי הוה לך למימר מיגו בשלמא לדידי דלית לי מיגו שלא בעדים בעדים נמי לית לי מיגו אלא לדידך קשה ור״ת דחק לפרש ואין נראה כלל לר״י: **המפקיד** אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. וא״ת אכתי להימניה במיגו דאי בעי אמר נאנסו[א] דלאמרינן בסוף המוכר את הבית (לקמן דף ע. ושם) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר ואפי׳ מאן דפליג התם היינו משום דשטרך בידי מאי בעי ותירץ ר״ת דודאי הוה מצי אמרי למיפרך ליה אי הכי בעדים נמי להימניה במיגו דאי בעי אמר נאנסו אלא דלא אסיק אדעתיה ואותביה מברייתא ואודי ליה דבראה אייתי מתני׳ ותו ליכא למפרך מידי אנאנסו[ב] וי״מ דהא דקאמר הכא דצריך להחזיר לו בעדים היינו אם רוצה להיות פטור משבועה אבל בשבועה נאמן במיגו דנאנסו[ג] ואין מחזיר לו בעדים והכי פי׳ לעיל לא שנו דאומן אין לו חזקה בלא שבועה אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים נאמן בלא שבועה במיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם ומיירי קודם שנתקנה שבועת היסת ולכך כי אמר לא היו דברים מעולם אין צריך שבועה אי נמי לאחר שנתקנה ולגיסא דבעי בשבועה דרבא דממונא ולא חשיב הכא דרבא דממונא דאמר לא בא לידי בתורת אומנות ואין מודה שנתחייב בו מעולם ולא חשיב דרבא דממונא אלא מנה לי בידך וא״ל הן למחר א״ל תנהו לי וא״ל נתתיו לך שמודה שנתחייב ועל פירוש זה קשה לר״ת דמאי פריך לקמן מראה עבדו ביד אומן אי דאיכא עדים למה לי ראה ליתי עדים ולישקול הא מהני ראה דאפילו בשבועה לא יהא נאמן דאין לו מיגו דבלא ראה מהימן הוא בשבועה במיגו דנאנסו ובריתא משמע דלא אמר כלום דאפילו בשבועה אינו נאמן ונראה לו לתרץ דהכא לא חשיב מיגו דטעמא דמ״ד דצריך להחזיר בעדים משום דכיון דלא היימניה בשבועה דאמר בשבועות (דף מא: ושם) דהוא כאילו א״ל בהדיא אל תחזיר לי אלא בעדים הלכך לא מהימן במיגו דאיכו דאפסיד אנפשיה אבל התם בהמוכר סבר דאין צריך להחזיר לו בעדים ולא חשיב כאילו אמר אל תחזירני אלא בעדים ולכך נאמן במיגו אבל אין נראה דאפילו מאן דאית ליה צריך להחזיר לו בעדים כי איכא מיגו מהימן דאי נאו הכי מקשי מאי פריך ליה אביי מהתם דראה עבדו ביד אומן דסבירא דאין צריך להחזיר לו בעדים הא איכא תנא בשבועות דאית ליה המלוה את חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים ויסבור רבה כוותיה אלא משום דאפילו הוה תנא דשבועות מודה בפקדון דאיכא דאיכו מיגו דנאנסו דאין צריך להחזיר לו בעדים לכך נראה כפי׳ ר״ת:

נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל. וא״ת והא אמר בפ׳ המקבל (ב״מ דף קיב: ושם) אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוליא מחבירו עליו הראיה דקליגה מידע ידיע ובפ׳ כל הנשבעין (שבועות דף מו. ושם) פריך ליה ומשני דהך דהכא כרבי יהודה דקליגה נמי לא דכיר דטרוד הוא בפועליו וא״ת א״כ לאחר זמנו נמי אמאי אמר המע״ה הוה לן למימר נשבע ונוטל דמאי טעמא אמרינן בעלמא לאחר זמנו דאין נשבע ונוטל כדמפרש בריש כל הנשבעין דחזקה דאין שכיר משהה שכרו ואין בעה״ב עובר בבל תלין והכא הרי שהה שכיר ובעה״ב עבר דמודה שקצץ לו אחת ועדיין חייב לו וליכא למימר דמיירי כגון דאמר לא קצצתי לך אלא אחת ופרעתי לך דא״כ בזמנו אמאי נשבע ונוטל הא כרבי יהודה מוקמי לה ואיהו בעי הודאה במקצת[ב] ואין לתרץ נמי כגון שאומר אותה אחת שקצצתי לך ברשותך השהיתי דלא עבר בבל תלין דמ״מ חזקה דאין שכיר משהה שכרו ליכא דהרי שיהה אחת[ג] ודוחק לומר דמאי דחזינן דשיהה שיהה ומאי דלא חזינן (ד) דלא שיהה לא שיהה: **אי דאיכא עדים ליחזי עדים מאי קאמרי.** דודאי ידעי הקליקה דרגילות[ד] הוא תימה לר״י דעדיפא מינה הוה ליה למיפרך[ה] דאי איכא עדים ורואה דאכתי לא מסיק אדעתיה לאוקמה בלא ראה אם כן אמאי מהימן אומן שהטלית בידו והכי הוה ליה למימר בשלמא לרבה מוקי לה בדליכא עדים דמהימן לרבה במיגו אלא לאביי במאי מוקי לה בין דאיכא עדים בין דליכא עדים לא מהימן במיגו ויש לומר דהכי קאמר אי דאיכא עדים ואתא לאשמועינן דאע״ג דאיכא עדים אומן מהימן וכגון דלא ראה ליחזי עדים מאי קאמרי[ו] אלא לאו דליכא עדים דתו לא מצית לאוקומי בדלא ראה דאם כן מאי קא משמע לן פשיטא דכי ליכא עדים ולא ראה דמהימן

א) המפקיד אצל חבירו בעדים אינו צריך להחזיר לו בעדים לא ס״ד אלא המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. (ב) מיתיבי אביי ראה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס אומר לו מה טיבו אצלך (ג) אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום בפני אמרת לו למוכרו וליתנו לו במתנה דבריו קיימין מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבה סיפא [ד]ביוצא מתחת ידי אחר וקאמר ליה אחר בפני אמרת לו למוכרו וליתנו במתנה מיגו דאי בעי א״ל מינך זבנתיה כי א״ל נמי בפני אמרת לו למוכרו דבריו קיימין ומהימן קתני מיהת רישא ראה היכי דמי אי דאיכא עדים למה לי ראה ניתי עדים ונשקול אלא לאו דליכא עדים וכי ראה מיהא תפיס ליה לא [ה]לעולם דאיכא עדים והוא דראה והא את הוא דאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים אמר ליה הדרי בי מתיב רבא לסיועי לרבה [ו]הנותן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן נשבע בעה״ב להביא ראיה נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה ה״ד אי דאיכא עדים ליחזי עדים מאי קאמרי אלא

המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים כי א״ל נמי לקוח הוא בידי מהימן ולא משכחת מתני׳ דקתני אומן אין לו חזקה אלא היכא דראה לא שנא מסר בעדים לא שנא לא מסר דלמסירה לא חיישינן אבל דעכשיו אינו יכול לטעון החזרתיו לך דהא קא חזינן ליה בידו וגם אינו יכול לטעון לא מסרתו לי דדמי לדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחה היא בידי דאינו נאמן אע״ג דליכא עדי מסירה ובכה״ג לחוד הוא דס״ל לאביי דאומן אין לו חזקה. והכי הוא מסקנא דשמעתין כאביי: **ראה עבדו ביד אומן.** שמלמדו אומנות והך דאיכא בעדים היא שאינו יכול לטעון לא ראה. וכגון שהחזיק בו שלש שנים דאי בפחות מג׳ שנים למה לי דנקט אומן דמשמע אבל באדם אחר הוא חזקתו חזקה והאמר ר״ל (לעיל דף לו.) הגודרות אין להן חזקה ואוקימנן אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג׳ שנים: **ועליהו ביד כותם.** ואפילו שעה אחת: **לא אמר כלום.** דאומן אין לו חזקה: **בפני אמרת.** לפלוני למוכרו וליתנו לו במתנה: **דבריו.** של [ז]גזלן קיימין. הכי קס״ד השתא והיינו דקפיך מאי שנא ריש״א כו׳: **אמר רבא כו׳.** בריש״א מפרש לה והדר מפרש תיובתא: **ביולא.** הטלית מתחת ידי אחר שטוען שלקחו מן האומן וקאמר ליה אחר לבעל הבית התובעו ואמר לו מה טיבו אצלך והלא מסרתיו לאומן לתקנו והוא משיב מן האומן קניתיו ובמלותך מכרו לי שבפני אמרת לו למוכרו הרי הוא כמי שטוען ממך לקחתי דמיגו דאי א״ל האי מחזיק לבעה״ב מנך זבנתי ומהימן הוא דהא לאו אומן הוא כי א״ל נמי יודע אני דזבינתה ניהליה לאומן וזבנה אומן ניהלי מהימן דהיינו כדאמרן לעיל [מא:] דאי א״ל דזבנה מינך קמאי דידי מהימן: **אי דאיכא עדים.** אמסר לו למה לי ראה הא את הוא דאמרת ל״ש אלא שמסר לו בעדים ל״ש ראה ל״ש לא ראה אמרת דאין אומן מהימן משום דכיון דהפקידוהו בעדים צריך להחזירו בעדים ואמאי קתני דכי ראה אינו נאמן אבל אם לא ראה מהימן דמשמע דאין צריך להחזיר לו בעדים: **וכי ראה.** אותו ביד האומן מיהא תפיס ליה בעה״ב ומוציאו מידו. אלמא היכא דראה אפילו לא מסר בעדים לא מהימן אומן וקשיא לרבה דאמר דהיכא דמסר שלא בעדים ל״ש ראה לא שנא לא ראה מהימן אומן: ומשני רבה **לא נעוצה.** היכא דלא מסר בעדים אומן מהימן ואפילו ראה כדאמרינן והכא מיירי כגון דאיכא עדים שמסר לו וגם ראה הטלית בידו דכיון דאיכא תרתי עדים וראה לא מצי לאחזוקי ביה ולמימר לקוח הוא בידי שהרי בתורת פקדון בא לידו ומיגו ליכא למימר דהא לא מצי למימר החזרתיו לך שהרי רואין אותו עכשיו בידו. ועכשיו חזר בו רבה בעל כרחו ממאי דאוקי למתני׳ במסירת עדים אע״ג דלא ראה אין לו חזקה לאומן והשתא ס״ל דהיכא דאיכא תרתי עדים וראה אין לו חזקה אבל עדים ולא ראה או ראה ולא עדים יש לו חזקה שיכול לטעון החזרתיו לך היכא דלא ראה ואע״ג דמסר בעדים דהדר ביה ממאי דאמר לעיל צריך להחזיר לו בעדים וכ״ש היכא דליכא לא עדים ולא ראה דיש לו חזקה. ולאביי בראה לחוד תליא מילתא אם ראה ביד אומן אין לו חזקה ואם לא ראה יש חזקה ולמסירה לא חיישינן בין בעדים בין בלא עדים: **והאמרת כו׳.** וכיון דאיכא עדים למה לי ראה: **מחיב רבא.** לאביי: **לסיועי לרבה.** נראה בעיני דבלשון הזה אמר רבא בבית המדרש תניא כוותיה דרבה ותיובתא דאביי: **על בעה״ב להביא ראיה.** עדים. משום דאומן מהימן מיגו דמלי למימר לקוח הוא בידי יכול לטעון עד כדי דמיו כדאמרי׳ גבי הנהו עזיז דאכלי חושלי בנהרדעא (לעיל דף לו.): **בזמנו נשבע ונוטל.** כלומר אם בזמנו תובעו בדין נשבע ונוטל דהיינו מן הנשבעין ונוטלין. שכיר בזמנו נשבע ונוטל וטעמא בשבועות [מה.] משום דבעל הבית טרוד בפועליו הימנוהו לשכיר: **עבר זמנו.** אחר ששקעה החמה: **המוליא מחבירו.** שכיר: **אי דאיכא עדים.** שמסר לאומן בפניהם ומסתמא גם בפניהם קנן השכירות: **ליחזי.** דיינין עדים מאי קאמרי: אלא

ב) [ו]בשבועה חמורה. ס. ב. [ו]אי פרעה כבר ה״ל כופר הכל. תוס׳ שבועות מו. ג. דחזקה שאין בעה״ב עובר בבל תלין לא מהני אלא היכא דאיכא חזקה דאין שכיר משהה שכרו בהדיה. תוס׳ ב״מ קיב. ועיין מהרש״ל. ד. דסתמא דמילתא כל שמסר בעדים עדים ידעי בקיצצה. כסב״ל. ה. [ד]האי מאי קושיא דלמא דידעי הא ולא ידעי הא.) רמב״ן. ו. ואע״ג דלא ראה, עדים מהימני ולא הוא, ואע״ג דאית ליה מגו, משום דמגו במקום עדים לא קאמרינן. שיטמ״ק.

אלא לאו דליכא עדים. עדי מסירה ואע"ג דרלה: **וקתני אומן מהימן.** דקתני על בעה"ב להביא ראיה כרבה ותיובתא דלביי דאמר לא מהימן היכא דרלה: **דליכא עדים ולא רלה.** ודברי הכל מהימן דמלי אמר לא היו דברים מעולם: **הא אחר.** איכא בעלמא דלאו אומן: **היכי דמי.** דבאומן אין לו חזקה ואחר יש לו חזקה: **אי דליכא עדים.** שמסר בעה"ב לאומן בפניהם והוא דרלה הטלית עכשיו בידו א"כ היאך דייקינן אחר יש לו חזקה הא כיון דליכא עדים דבתורת פקדון בא לידו וגם רואין אותו עכשיו בידו דלא מצי למימר החזרתיו לך הא ודאי לא מהימן לומר לקוח הוא בידי דמאי שנא מאריס ואפוטרופוס שאין יכולין לומר לקוח הוא בידי והא ליכא למימר דבדליכא עדים ולא רלה מיירי והלכך אחר מהימן דהא אפילו אומן נמי מהימן לדברי הכל דהא אוקמינן לעיל [מה:] המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים ומיגו דמלי אמר החזרתיו לך כי אמר נמי לקוח הוא בידי מהימן: **אלא לאו דליכא עדים.** בשעת מסירה והלכך אע"ג דרואין אנו בידו דאחר יש לו חזקה דכיון דלאו אומן יכול לומר לקוח הוא בידי כדין כל הקונין מטלטלין מחבריהן שאין צריכין עדים אלא מכיון שהוא מוחזק בו יכול לומר שלי הוא שלקחתיו ממך: **וקתני אומן אין לו חזקה.** היכא דליכא עדים ואיכא רלה כלביי: **תיובתא דרבה.** דאמר לעולם מהימן אומן עד דליכא תרתי. והשתא שמעינן מהכא דהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים דהא הדר ביה רבה לגבי דלביי והסמוכר את הבית לקמן (דף ע.) פסקינן שאפילו המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים. ומדקאמר גמרא אי דליכא עדים אחר אמאי מהימן מיירי שמעינן שהמפקיד אצל חבירו בעדים ועדיין ישנו לפקדון בידו לפנינו שאינו יכול לטעון החזרתיו לך [ד] ולטעון שמכרו לי אח"כ[ב] אינו נאמן. וה"מ בשרלה ותפס אבל אם לא רלה (ותפס) מהימן מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך כי אמר מכרת אותם לי נאמן ובשבועה. וה"מ שהפקיד אצלו בעדים אבל אם רלה טליתו ביד חבירו ומכירין בו עדים שהיה של זה הטוען לזה מה טיבו אצלך ואמר לו לקוח הוא בידי הוא נאמן דאין זה נאמן לומר הפקדתיו אצלך מאחר שאין לו עדים. וה"מ שמצא טליתו ביד חבירו שאינו אומן אבל רלה טליתו ביד אומן ואמר אומן לקוח הוא בידי אינו נאמן אא"כ יש לו עדים שלקחו מזה בפניהם (ובא הלה ונטל את שלו) ואע"פ שלא מסר לו בעדים אבל אם לא רלהו בידו נאמן האומן לומר לקוח הוא בידי ואע"פ שמסר לו בעדים דמיגו דמלי טען החזרתיו לך כי אמר נמי לקוח הוא בידי נאמן. וה"מ דאומן אין לו חזקה בכלים שאותו אומן רלוי לתקן כגון לנבא בגד לנבוע וטלית לכובס וכן חלוק וכל בגדים בני כיבוס ולעבדן עורות. וה"מ שיש חילוק בין אומן לבעל הבית בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ל"ש אומן ול"ש כל אדם אם אמר לקוחין הן בידי אינו נאמן במס' שבועות (דף מו:): **בבית האומן.** שנתן לו האומן טלית של אדם אחר: **ה"ז ישתמש בהן עד שיבא הלה.** אותו שנטל טליתו של זה [ג] האומן ולא הוי שואל שלא מדעת כדמפרש לקמיה דליכא למימר האומן נתן לו זה מדעתו: **אמר רב חייא.** טעם דרישא בא לפרש מאי שנא מסיפא וכי אין אדם עשוי כו' והלכך איכא למימר שהאומן מכר טלית [ד] אחת שהוא מתקן במלות בעל הבית שצוה לו למוכרו וטעה האומן ומכר טליתו של זה ונתן לו טלית זו מדעת עד שיחזיר לו את שלו וכיון דמדעתו נתן לו מותר להשתמש בה מה שאין כן בבית האבל ובבית המשתה: **ל"ש.** דמותר להשתמש אלא שנתן לו האומן עצמו דליכא למימר מדעת עשה: **אבל.** אם נתנו לו זה אשתו ובניו של אומן לא ישתמש דליכא למימר מיגו טעו: **והוא נמי.** אומן: **לא אמרן.** דאם נתן הוא מותר להשתמש בו אלא דאמר ליה הילך טלית זו דליכא למימר דלהכי לא אמר ליה טליתך שאין זו שלו ומדעת נתן לו חליפי טליתו שלו: **אבל.** אם אמר לו הילך טליתך כסבור הוא שזו היא שלו וטעות הוא ואסור להשתמש שלא מדעת. וכן הלכה: **רמאי דפומבדיתא.** האומנין שמביאין להן בגדים לתקן כדלמרינן התם (חולין דף קכז.) פומבדיתא לוויך אשני אושפיזך: **אמר ליה.** בעל הבית [ו]: **הב לי סרבלאי.** טליתי שמסרתי לך לתקן: **דחזיוה גבך.** בגד אחד ראו והוא שלי ומיהו העדים אין מכירין בו יפה אם זה הוא: **אפקיניה ואחזינהו.** הוצא אותו שיראו עדים שאתה אומר שאחרינא הוא ואמת דבריך והוצא עצמך מן החשד: **איברא לא מפיקנא ליה.** באמת לא אוציאנו בשביל טענותיך של הבל אראה לך ממון אחרים וזהו הרמאות דלא לשם שמים מתכוין אלא לגנוב את טלית חבירו מתכוין: **שפיר קאמר ליה.** האומן. כך השיב רבא לאביי שאע"פ שרמאים הן הדין עמהם דאפי' כשרים שבישראל יכולין לטעון כן: רלה

אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן מהימן מיגו דאי בעי א"ל לקוחה היא בידי מהימן נמי אאגריה לא [א]לעולם דליכא עדים והוא דלא ראה מתיב ר"נ בר יצחק אומן אין לו חזקה אומן הוא דאין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה ה"ד אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן אין לו חזקה תיובתא דרבה תיובתא: ת"ר [ב]נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו [ג]בבית האבל או בבית המשתה הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא [ד] אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמר לי וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי אמר רב חייא בריה דר"נ [ה]לא שנו אלא הוא אבל אשתו ובניו לא והוא נמי לא אמרן [ו]אלא דא"ל טלית סתם אבל טליתך לא האי לאו טלית דידיה הוא א"ל אביי לרבא תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא מאי עבדי א"ל הב לי סרבלאי [ז] לא היו דברים מעולם הא אית לי סהדי דחזיוה גבך אמר ליה ההוא אחרינא הוה אפקיניה ונחזינהו אמר ליה איברא לא מפיקנא ליה אמר רבא [ח]שפיר קאמר ליה [ט]

ראה

לר"י מאד רחוק על כן לא כתבתיו [ג]: **וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי.** וטעה אומן ומכר את של זה שהיה סבור למכור את של חבירו ונתן לו את של חבירו מחתיו [ד] אבל אם לא היה עשוי לומר לאומן למכור לא היה מותר מחמת טעות אומן ונתן את שלו לחבירו דהוי כנתחלפו לו בבית האבל או בבית המשתה וסופו שיחזיר חבירו את שלו לאומן ויחזור ויתבע ממנו טליתו:

הא אית לי סהדי דחזיוה גבך. פי' טלית שהיו בו סימנים כעין קחני [ה] ולא שהיה להם טביעות עין שהיו מכירים שהיא שלו: **שפיר** קאמר ליה. דלא משוי ראה מ"ט דרלה תניא תימה לרשב"א דמאי בעי למימר אי בעי לאפוקי דנחזייה [ו] דמה צריך למימר עלה ראה תניא פשיטא דאי מפיק ליה ויכירוה שהיא שלו דחייב להחזיר שהרי כפר ואמר לא היו דברים מעולם וגראה לו לפרש הכי שפיר קאמר כלומר שטוען טענה זו לא היו דברים מעולם דעל ידי כך לא משוי ליה ראה הואיל ועדים לא היה בה טביעות עין ויכול לומר אחר היה אבל אי הוה טען לקוח הוא בידי לא היה נאמן דאין לו עוד מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך לו לא היו דברים מעולם דירא לומר כן הואיל ויש עדים שראו טלית כאותו שהוא שלו בידו והשתא אתי שפיר דקאמר מ"ט ראה תניא כלומר אע"פ שאינה ראיה גמורה של טביעות עין אלא שהיו בה סימנין כמו שלו דרלה דקתני בברייתא משמע ליה בכל ענין ראיה [ז] (גמורה) אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי: שלא

במאי דמשני אביי אמאי נקט בסיפא נתנה לו הוה ליה למיתני ראהו בידו אע"פ שהטלית ביד אומן דהא לא נתת תנא לאשמועינן מידי בדינא דרלה ולהכי קתני נתנה לו והוא הדין דרלה נמי כנתנה דמי שהיה צריך ליתנה לו על כרחו:

אלא לאו דליכא עדים. הקשה ריב"ם דהיכי מצי[ד] לאורויי בדליכא עדים אם כן אמאי בזמנו נשבע וגוטל הא אמרינן ברים כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) דאם שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך [ה] ואור"י דלא קשה מידי דחדא דפלוגתא היא התם ועוד דהכא ליכא האי מיגו כיון שמודה במקצת ואי אמר לא שכרתיך מעולם הוי כופר בכל וחזקה דאין אדם נשבע [ו] אבל מעיז פניו בפני בעל חובו [ז]: **אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו** חזקה. וגראה דבראה מיירי דאי בלא ראה אומן נמי יש לו חזקה מיגו דאי בעי אמר אחזרתיו לך דאין צריך להחזיר לו בעדים אלא ודאי בראה מיירי א"כ אחר אמאי יש לו חזקה כיון דליכא עדים דבתורת פקדון בא לידו ולא אבל אי למיטען נמי אין לו חזקה דאיכא עדים וראה אחר יש לו חזקה אבל אומן אין לו חזקה הואיל דראה אע"ג דליכא עדים. דבאיכא עדים לא מצית לה לאוקמי דמשום דאיכא למיפרך אחר אמאי יש לו חזקה הואיל דאיכא עדים בשלמא לאביי ניחא משום דליכא עדים וראה מיהא תפיס דאין לו חזקה לאומן אלא לרבה דאמר דבעינן תרתי עדים וראה מש"ה אין לו חזקה אבל אי ליכא עדים אע"ג דראה יש לו חזקה והא קתני דאין לו חזקה קשיא: נתחלפו כלים בכלים בבית האומן. שהחזיר לו האומן כליו של אחר: הרי זה ישתמש בה. זה באותו כלי עד שיבא הלה ויטול את שלו ויחזיר לו את שלו אבל אם נתחלפו לו בבית האבל כו' אמר רב חייא. מפרש מאי איכא בין רישא לסיפא: וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי. למי שמבקשו ממך ודאי עשוי לומר לו וכסבור היה האומן למכור אותו טלית של אחר ומכר טליתו של זה בשגגה ומדעתו נתן לו לזה טלית שאינה שלו עד שיפשפש ויראה אחר שלו שמכר. ומש"ה מותר להשתמש בה דמדעתו נתן לו משא"כ בבית האבל ובבית המשתה: ל"ש. דמותר להשתמש אלא שנתן לו האומן הוא בעצמו. אבל נתנו לו אשתו ובניו אין משתמש בהן דשלא מדעת יהבי ניהלה: והוא נמי. האומן אי יהיב לו: לא אמרן. דמשתמש בה: אלא דאמר ליה הא לך טלית זו סתם. משמע דמדעת יהביה ניהליה דקא ידע דלא דידיה היא ונתנה לו לישתמש בה: סרבלי. טלית: לא היו דברים מעולם. שאין בידי טליתך: אפקיניה. טלית אחרינא דאמרת דלא דידי הוא ונחזינה: אמר איברא. כלומר בודאי שלא אוציא לך טליתך:

מסורת הש"ס

(א) [תוספתא ב"ק פ"י ע"ז], (ב) [ו] משכנו. רש"ל, (ג) ל"ל מהאומן, (ד) ר"ח לאוקמי. ר"מ, (ה) ר"מ מ"ז.

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אלא כו' ואור"י דלק"מ. קשה לי הא מה קשה במתניתין דקתני ר"ל עד שיבא אם מקצת הוחלה וקשה הא יש לו מנו דכפר הכל וא"כ מוכח מירושלמי דמני ול"ע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' (אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמר לי וכי) תא"מ וג"כ ס"א ויליף ג' רשב"ם אמר רבי חייא וכי וכו': (ב) שם הב לי סרבלאי א"ל לא היו: (ג) שם שפיר קאמר ליה מ"ט ראה. נ"ב ג' תוס' דלא משוי ליה ראה: (ד) רשב"ם ד"ה מיוצא וכו' המחזרתיו לך וטוען שמכרו לי אח"כ או משכנו בידי אינו נאמן: (ה) ד"ה אמר רב מיא וכו' טלית אחד שהוא: (ו) ד"ה אמר ליה בעל הבית לאומן הס"ד:

מוסף תוספות

א. והיינו טעמא דשבועת מודה מקצת וכדרבה דאמר (ב"מ ג.) מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע דאינו נאמן מתוך שיכול לכפור בכל, חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. רשב"ם. ב. [ו]האי דלא מסיים בה אי דאיכא עדים וראה, משום דאתרוייהו לישני דרבה פריך לרישא קמא אי איכא עדים אפי' ליכא ראה, אחר אמאי יש לו חזקה, ואי לרישא בתרא אי איכא עדים וראה, אחר אמאי יש לו חזקה. ר"ן. ג. עיין רמב"ן וה"ן. ד. [ד]כשמכר ראשון סבור שהוא אותו טלית שנתן חבירו של זה ונתן לו המעות וחבירו נתרצה במעות ואפי' הטלית ביד האומן מוכרו לו ונמצא שהוא קנוי לאומן וכיון שנתנו לזה להשתמש בו הרשות בידו. ריטב"א. ה. ומסתמא שלי הוא. סט. ו. כי אביי היה סובר שהדין היה נותן לכופם שיוציאנה לפני העדים ויראו אותו כיון שיש עדים שראו טלית כשטליתו ברשותו דאי לאו דידיה הוא לא מפסיד. סט.

עין משפט נר מצוה

קנז א מיי' פ"ט מהל' טוען הל' ב סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' פט סעיף ה:
קנח ב מיי' פ"ו מהל' גזילה הל' ו סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' קלו סעיף ח:
קנט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
קס ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
קסא ו מיי' פ"ט מהל' טוען הל' ח סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קלד סעיף ח:

רבינו גרשום

אלא לאו דליכא עדים וקתני דאומן מהימן באגריה. היכא דלית ליה עדים וראיה לבעל הבית דרישא. ותיובתא דאביי דאמר דהיכא דליכא עדים כי ראה מהימן בעל הבית ותפיס ליה והא הכא אע"ג דראה בעל הבית ביד האומן לא תפיס דהאומן מהימן. וסייעתא לרבה דאמר הואיל דאיכא תרתי אבל ראה לחוד מהימן האומן דהכא נמי ליכא אלא ראה לחוד: לא לעולם דליכא עדים ולא ראה. מש"ה האומן מהימן אבל אי ראה אע"ג דליכא עדים מצי תפיס דלא מהימן האומן וכדאביי: הא אחר. כגון סוחר יש לו חזקה: היכי דמי אי דאיכא עדים. שהפקידה אצלו וראה בידי אחר אמאי יש לו חזקה. אלא לאו דליכא עדים אע"ג דליכא עדים וראה אחר יש לו חזקה אבל אומן אין לו חזקה הואיל דראה אע"ג דליכא עדים. דבאיכא עדים לא מצית לה לאוקמי דמשום דאיכא למיפרך אחר אמאי יש לו חזקה הואיל דאיכא עדים בשלמא לאביי ניחא משום דליכא עדים וראה מיהא תפיס דאין לו חזקה לאומן אלא לרבה דאמר דבעינן תרתי עדים וראה מש"ה אין לו חזקה אבל אי ליכא עדים אע"ג דראה יש לו חזקה והא קתני דאין לו חזקה קשיא: נתחלפו כלים בכלים בבית האומן. שהחזיר לו האומן כליו של אחר: הרי זה ישתמש בה. זה באותו כלי עד שיבא הלה ויטול את שלו ויחזיר לו את שלו אבל אם נתחלפו לו בבית האבל כו' אמר רב חייא. פרש מאי איכא בין רישא לסיפא: וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי. למי שמבקשו ממך ודאי עשוי לומר לו וכסבור היה האומן למכור אותו טלית של אחר ומכר טליתו של זה בשגגה ומדעתו נתן לו לזה טלית שאינה שלו עד שיפשפש ויראה אחר שלו שמכר. ומש"ה מותר להשתמש בה דמדעתו נתן לו משא"כ בבית האבל ובבית המשתה: ל"ש. דמותר להשתמש אלא שנתן לו האומן הוא בעצמו. אבל נתנו לו אשתו ובניו אין משתמש בהן דשלא מדעת יהבי ניהלה: והוא נמי. האומן אי יהיב לו: לא אמרן. דמשתמש בה: אלא דאמר ליה הא לך טלית זו סתם. משמע דמדעת יהביה ניהליה דקא ידע דלא דידיה היא ונתנה לו לישתמש בה: סרבלי. טלית: לא היו דברים מעולם. שאין בידי טליתך: אפקיניה. טלית אחרינא דאמרת דלא דידי הוא ונחזינה: אמר איברא.

שלח ליה ר"נ בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב. ר"נ סתם שבכל גמרא הוא ר"נ בר יעקב[ד] תדע דבכל הגמ' לא תמצא ר"נ בר יעקב נזכר שמו ושם אביו אלא ר"נ אחר אלא כי הכא ובירושל' פליגי בכל מקום רב נחמן בר יעקב ורב ששת משמע דהוא ר"נ סתם דהוא בר פלוגתיה דרב ששת בגמ' שלנו ולא כמו שמשמע מתוך פירוש הקונטרס בסוף פרק כל הגט (גיטין דף לא: ושם ד"ה אלא) דרב נחמן בר יצחק הוה חתניה דבי נשיאה[א] דהיינו רב נחמן סתם כדמוכח בהעור והרוטב (חולין דף קכד:) ועוד דאמרינן בהשולח (גיטין דף לט:) אמר ר"נ בר יצחק אנא אמינא [אין] הלכה ורבנן דאתו ממחוזא אמרי משמיה דר"נ הלכה אלמא ר"נ סתם לאו היינו ר"נ בר יצחק ובפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג: ושם ד"ה יתיב) אמר יתיב ר"נ בר יצחק אחורי דרבא ויתיב רבא קמיה דר"נ וכן בכמה מקומות אמר רבא אמר רב נחמן ורב נחמן בר יצחק הוה תלמידיה דרבא כדמשמע בלא יחפור (עיל דף כב.) ואין להאריך[ה]:

הא דאית ליה פירא בארעא. לא יעיד לנוגע בעדות הוא לפי שהיה נותן לו למחצה לשלים ולרביע ואם יזכה המערער הרי שלא ברשותו ירד וידו על התחתונה[ב] אבל לית ליה פירא בארעא לא חייש אם יסלקוהו דכמה שדות ימצא בארישות:

לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי אבל לית ליה ארעא אחריתי לא יעיד. פ"ה משום דחייש שמא יבא בע"ח ויטרוף ממנו ולא יהא לו ממה לגבות מן המוכר וקשה לר"י דא"כ אפילו אית ליה ארעא אחריתי נמי דכי היכי דחייש לבע"ח קטן ה"נ ניחוש לבעל חוב גדול שיהא חובו כנגד שני קרקעות אלא נראה לר"י דאע"ג דלעיל (דף מד.) גבי מוכר שדה שלא באחריות אמרינן אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו אתם ודאי חיישינן לבעל חוב לפי שאדם יודע אם יש לו בעלי חובים אם לאו וכשאנו רואים שבא להעיד אנו חוששים שלכך מעיד לפי שרואה להעמידה בפני בע"ח והתם אפילו אית ליה ארעא אחריתי לא יעיד דחייש אינן שמא יש לו בעל חוב גדול וכן אומר רשב"א דמשמע לעיל כי פריך וכי קנו מידו מאי הוי הכי מעמידה בפני בע"ח ולא משני כגון דאית ליה ארעא אחריתי והא דקאמר לעיל אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה הדר לא תקשי איאך הדר עליה שמא יש לו בעל חוב גדול דה"פ אי אית ליה ארעא אחריתי כדי כל החוב מאי נפקא מינה אבל אין לחוש שהלוקח מעיד לפי שיהיה לבע"ח של מוכר ממה לגבות דאין הלוקח יודע אם יש למוכר שום בע"ח אלא היינו טעמא דאין הלוקח ראשון מעיד ללוקח שני אע"ג דלא חייש לבע"ח מיהו חייש שמא קרקע גזולה היא והיום או למחר יבא הנגזל ויקחנה ולא יהיה לו ממה לחזור על המוכר היכא דלית ליה ארעא אחריתי כדי כל המוכר מאי נפקא מינה אבל אין לחוש שהלוקח מעיד לפי שיהיה לבע"ח של מוכר ממה לגבות דאין הלוקח יודע אם יש למוכר שום בע"ח אלא היינו טעמא דאין הלוקח ראשון מעיד ללוקח שני אע"ג דלא חייש לבע"ח מיהו חייש שמא קרקע גזולה היא והיום או למחר יבא הנגזל ויקחנה ולא יהיה לו ממה לחזור על המוכר היכא דלית ליה ארעא אחריתי למוכר[ג] וא"ת ומלוה וערב (והלוקח) אמאי מעידים ללוה אע"ג דלית ליה ארעא אחריתי ניחוש שמא היא גזולה וכשיבא נגזל ויקחנה לא יהיה לו ממה לגבות כדחייש'ן לחד נגזל גבי לוקח ה"נ ניחוש גבי ערב ומלוה וי"ל דבשום מקום אין המלוה וערב והלוקח חוששין כל זמן שאחריות שלהן קיים[ד]:

לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. קשה לרשב"א אמאי לא קאמר לוקח מעיד למוכר והוא דאית ליה ארעא אחריתי בין[ו] (לפרש"י) בין לפר"י: קבלן

לא חייש והלכך לאו נוגע בעדות הוא. וכי האי גוונא איכא לתרוצי גבי מלוה מעיד ללוה: **לוקח ראשון מעיד ללוקח שני.** כגון ראובן שמכר שדה אחת ללוי ואחר כך שדה אחרת ליהודה ואתא אינש מעלמא ומערער על של יהודה לומר גזלה ראובן ממני מעיד לו לוי ליהודה דהיינו לוקח ראשון ללוקח שני ומעיד לו שהיא שלו ולא של מערער. והוא דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת שלקח מראובן שיוכל בעל חוב דראובן לגבות חובו הימנה כדין בעל חוב שגובה מלוקח אחרון ואם אין לו גובה משלפניו והלכך כיון דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת המשועבדת לבעל חוב דראובן אי נמי יש לו לראובן קרקע אחרת בת חורין דליהדר עלה בעל חוב דידיה מצי לוי לאסהודי ליהודה אהך קרקע דלאו נוגע בעדותו הוא דהא אפי' מפיק ליה מערער מיהודה לא אתי בעל חוב דראובן וטריף מלוי אלא מקרקע אחרת שיש לו ליהודה מראובן או לקרקע אחרת שיש לו לראובן עוד אבל אי ליכא קרקע אחרת לא מסהיד לוי ליהודה מפני שמעמידה לוי בפני בעל חוב דראובן פן יבא ויטרוף הימנו. ודוקא לוקח ראשון אין מעיד ללוקח שני [ג][היכא דלית ליה ארעא אחריתי] אבל לוקח שני מעיד ללוקח ראשון אפילו היכא דלית ליה למוכר קרקע אחרת דהא בעל חוב דמוכר לעולם אלוקח שני הדר בין שיש קרקע ללוקח ראשון ובין אין לו והלכך לא מרויח מידי בעדותו וכגון שמכר מוכר ללוקח ראשון שלא באחריות אבל אם מכר לו באחריות לא מסהיד ליה שני לראשון אלא אם כן יש לו קרקע למוכר דליהדר לוקח ראשון עליה דנוגע בעדותו הוא דאי מפקי ליה מלוקח ראשון הדר לוקח ראשון עילוואי שקניתי אחריו קרקע המשועבדת לו. כן נראה בעיני: קבלן

לו או על יהודה שקנה מה שמשועבד לו דהשתא לא נוגע בעדות הוא דעדיין יש לו מקום לגבות ממנו:

ראה תניא. ראה טליתו ביד האומן שרואה עכשיו ובעדים אבל זה אינו רואה טליתו ביד זה האומן וגם העדים כשראוהו לא הכירוהו אם זה הוא: **ואי חכים.** המובא מאי משוי ליה ראה יכול לישאל לאומן בדברים עד שיראהו לו בפני עדים וכיון שיראהו יוכל להוציאו ממנו דלאומן אין לו חזקה היכא דראה: **דא"ל.** דרך ערמה בחשאי: **אמאי אפסת.** טלית דידי: **לאו משום דאיש לך.** זוזי גבאי ואתה ירא שלא אכפוך בך אינו כופר בך ואף אתה אל תכפור לי ולעכבה בהיתר כנגד מה שאני חייב לך אפקה בפני בני אדם שבקיאין בשומא ונשיימיה ושקול דידך והחזר לי המותר אם יש יותר: **מאי א"ל כו'.** כלומר גם האומן כ"ש שיהא ערום ומכיר בערמתו ויאמר לא צריכנא לשומא דידך כבר שיימוה לאשויים לפני בולא ואין שום כלום יותר מן החוב שאתה חייב לי: **אריס.** שיודעין בו שבאריסות ירד לשדה זו אין לו חזקה: **אמאי.** אין לו חזקה והלא על האידנא שהיה באריסות פלגא היה נוטל כדין אריס והשתא אכלה כולה שלא שנים ואין זה דרך אריסים והיה לו לבעל השדה למחות: **א"ר יוחנן.** מתני' באריסי בתי אבות מיירי שרגילין לשמור שדות של משפחה זו מעולם הן ואבותיהן באריסות ולא היו יכולים להחליפו באריסים אחרים ואותן אריסים נוהגים לאכול כל הפירות ב' וג' שנים ואחרי כן יאכלו הבעלים כמו כן הלכך אין להם חזקה אבל אחר אריסין יש להן חזקה: **אריס.** של בתי אבות שהוריד אריסין תחתיו אותן ג' שנים שהיה לו לאכול והוא לא עשה עמהן כלום: **יש לו חזקה.** דלא עביד בעה"ב דנתתי אריסין נכריים באריעה בלא רשותו ושתיק שמא יקלקלו שדותיו אע"כ עושה האריס עצמו עמהן ורואה מה הם עושים כדלקמיה: **אריס.** של בתי אבות: **שחלק לאריסין.** לכל אחד מסר לעשות חלקו בשדה וגם הוא עושה עמהן: **אין לו חזקה.** דאע"ג דהיכא דהוריד תחתיו יש לו חזקה הכא אין לו חזקה דכה"ג לא קפיד בעל השדה מאחר שגם הוא עושה עמהן: **והיכא למימר הרמניא שויוה.** רשות נתנו לו להוריד אריסין עמו אם טורח הוא לו לעשות לבדו: **אריס.** שהורידהו לאומן ובא שמעון לערער עליו מי מצי אריס להעיד לו לראובן להעמיד בידו מי הוי נוגע בעדות משום דנהנה מן פירות השדה או לא: **א"ל.** רב יוסף דיתיב קמיה הכי אמר שמואל כו': **הא דאיכא פירא בארעא.** שעדיין לא נטל האריס חלקו דניחא ליה דתיקו ביד לראובן דאי אקיל ליה שמעון יטול גם הפירות כדין נגזל: **דליכא פירא בארעא.** וגם לא טרח בה האריס כלום בשנה זו מצי להעיד דלא מרויח מידי בהאי עדות ואם משום שאם נשאר הקרקע ביד לראובן היה מורידו באריסות הרבה[ב] ימצא שדה באריסות וגם מי יודע אם יעשנו אריס שלו אם ירצה יעשה ואם ירצה יחדל: **ערב.** של לוה כנגד המלוה מעיד ללוה על קרקע שלו להוציאה מן המערער. ואימת מעיד: **והוא דאית ליה.** ללוה: **ארעא אחריתי.** שיוכל המלוה לגבות הימנה את חובו ויפטר הערב ונמצא שאין הערב מרויח כלום במה שמעמיד שדה זו ביד לוה. והא ליכא למימר דלכך מתכוין הערב דניחא ליה שיהו שדות הרבה ביד הלוה שאם חייב הלוה עדיין לבעל חוב אחר שיגבה תחלה קרקע האחת ויגבה הערב קרקע השנית ונוגע בעדותו הוא ליכא למימר הכי דכולי האי לא חייש שמא לא יפרע הלוה בזמנו ואח"ל לא יפרע שמא יבא מלוה אחר ויגבה ואח"כ יבא מלוה זה ויפרע ממנו שני חששות לא חייש והלכך לאו נוגע בעדות הוא. וכי האי גוונא איכא לתרוצי גבי מלוה מעיד ללוה: **לוקח ראשון מעיד ללוקח שני.** כגון ראובן שמכר שדה אחת ללוי ואחר כך שדה אחרת ליהודה ואתא אינש מעלמא ומערער על של יהודה לומר גזלה ראובן ממני מעיד לו לוי ליהודה דהיינו לוקח ראשון ללוקח שני ומעיד לו שהיא שלו ולא של מערער. והוא דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת שלקח מראובן שיוכל בעל חוב דראובן לגבות חובו הימנה כדין בעל חוב שגובה מלוקח אחרון ואם אין לו גובה משלפניו והלכך כיון דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת המשועבדת לבעל חוב דראובן אי נמי יש לו לראובן קרקע אחרת בת חורין דליהדר עלה בעל חוב דידיה מצי לוי לאסהודי ליהודה אהך קרקע דלאו נוגע בעדותו הוא דהא אפי' מפיק ליה מערער מיהודה לא אתי בעל חוב דראובן וטריף מלוי אלא מקרקע אחרת שיש לו ליהודה מראובן או לקרקע אחרת שיש לו לראובן עוד אבל אי ליכא קרקע אחרת לא מסהיד לוי ליהודה מפני שמעמידה לוי בפני בעל חוב דראובן פן יבא ויטרוף הימנו. ודוקא לוקח ראשון אין מעיד ללוקח שני [ג][היכא דלית ליה ארעא אחריתי] אבל לוקח שני מעיד ללוקח ראשון אפילו היכא דלית ליה למוכר קרקע אחרת דהא בעל חוב דמוכר לעולם אלוקח שני הדר בין שיש קרקע ללוקח ראשון ובין אין לו והלכך לא מרויח מידי בעדותו וכגון שמכר מוכר ללוקח ראשון שלא באחריות אבל בעדותו הוא דחייש דאי מפקי ליה מלוקח ראשון הדר לוקח ראשון עילוואי שקניתי אחריו קרקע המשועבדת לו. כן נראה בעיני: קבלן

רבינו גרשום שפיר קאמר דראה תניא. דכל זמן שלא ראה נאמן המחזיק: אי חכים התובע מצי משוי ליה ראה. כלומר כי היכי דכי ראהו בידו אין האומן נאמן הכי נמי יכול לשדלו בדברים עד דמשוי ליה ראה ויכול להוציאה דאמר ליה דרך הערמה אמאי תפשת האי טלית דידי לאו משום דאית לך גבאי כך וכך זוזי איני כופר לך ואף אתה אל תכפור לי שאני יודע שזה שאתה אומר לא היו דברים מעולם בעבור שאתה (חושבה) [תופסה] כנגד מה שאני חייב לך: אפקיה. דנישום ושקול דידך והב דידי וכן יכול לטוענו שיוציאה: א"ל רב אחא. אי משום הא לא דמצי טענן האי לא צריך לשומא דידך שאני יודע שומתה: **פיסקא** אריס. (שידרנו) אין לו חזקה לומר שלי היא כבר אכלתיה ג' שנים: אמאי. אין לו חזקה ולימא ליה האריס עד האידנא אכלתיה פלגא כדין אריס והשתא אכלתיה כולה ג' שני חזקה ודלי הוא שקניתיה: הכא באריסי בתי אבות עסקינן. כגון משפחה אחת שמתחברין וכל אחד נותן לאריס שדה אחת כולה ג' שנים או ה' כדי שיזדרענה ויאכל פירותיה ובאותו שכר ישמור כל השדות של משפחה ולאחר ג' שנים או ה' מחזירה לבעליה וחוזר שני של אותה משפחה ונותן לו שדה אחת לג' שנים שיהיו כל הפירות שלו כדי שישמור כל שאר שדותיו ושדות כל המשפחה וכן עושין כולם. היה לו שדה אחת כולה כל ימי אריסותיו אין לו חזקה בה דהשתא לא מצי למיטען עד האידנא פלגא והשתא כולה דמעיקרא נמי לאוכלה כולה הקנוה לו: אריס. שהוריד אריסין תחתיו על אותה שדה שקבל מן בתי אבות והוריד אריסין לחצי השדה למחצה פירותיו וחצי השדה החזיק בידו בשביל שכר השדה והוריד בחציה אריסין ג' שנים יש לו חזקה באותו חצי שהוריד בה האריסין לומר שלי היא ואין יכולין לומר לו בתי אבות כולה הולינוך בשכירות משום דלא עביד אינש דמחתי כלל. אריס שהיו לו שדות הרבה לעבוד ולא היה מספיק לבדו והקים עליהן אריסין לסייעו והיה מחלק להם משכר אריסותו בין מאותן שדות שקבל ובין מאותן שדות שייחדו לו לשכירותו אם טוען ואמר החזקתי באותו חלק שהורדתי האריסין לא הויא חזקה. דאימור בהדמנא בעלמא שוי' נתנו לו רשות בעלי השדות להוריד. דהואיל דנפישי אריסין מתעסקי טפי בשדות ומינטרן טפי וניחא להו: אריס וכו'. להעיד לבעל השדה שקנאה לדחות מעליו המערער או לא. מי אמרי' דנוגע בעדות הוא הואיל דמתהני מפירותיה או לא: הכי אמר שמואל מעיד. הואיל דאין לו בגוף קרקע: הא דאיכא פירי בארעא. שעדיין לא נטל האריס חלקו

מסורת הש"ס

א) גר' הערוך קהרמנא פי' אפוטרופוס], ב) הקס"ס אומר שבכמה כמ"י ליתא ועי' בהגהות יעב"ץ, ג) רש"ל, ד) וכמ"ל קדושין דף לג. משמע דסתם ר"נ הוא ר"נ בר אנא [ועי' בתשובת מוהר הגמי סי' כ' שרוצה לומר דתרי רב נחמן הוו וחד מינייהו ר"נ בר אנא], ה) [ועי' תוס' עירובין יח. ד"ה מתקיף ועוד שם מג: ד"ה יתיב ותוס' גיטין לא: ד"ה אנא], ו) [צ"ל לפי' רשב"ם],

הגהות הב"ח

(א) גמ' השתא אפקיה ולישיימיה שקול את דידך: (ב) רשב"ם ד"ה לליכא פירא וכו' הרבה שדות ימצא באריסות וגם:

מוסף תוספות

א. (ע"כ לשון רש"י שם. ועי"ש בתוס' דכתב בזה"ל "ולפירושו רב נחמן סתם שבגמ' הוא רב נחמן בר יצחק דבהעור והרוטב משמע דסתם רב נחמן הוא חתנא דבי ריש גלותא.") ב. עיין רשב"ם. ג. וטעמא של דבר שחושש הלוקח ראשון לגזילת השדה ואינו חושש לחוב שאינו ידוע, לפי שאומר בלבו אפי' אם על המוכר חוב מקודם אולי יפרענו במטלטלין או מעות דסתם הלואה עומדת לאפרועי בזוזי. רבינו יונה. ד. משום דעיקר בטחון המלוה [והערב] על אמונת הלוה דלא הוה מודיע ליה אילו היה חושש שיזקיקנו לטרוף קרקע, לפיכך די לו באחריות שדה אחת ואינו חושש עליה שמא היא גזולה אבל הלוקח אינו לוקח על אמונת המוכר שישלם לו אם היא גזולה, לפיכך מדקדק שיהא לו אחריות בנכסי המוכר על ספק גזל שדה שלקח. סס.

רבינו גרשום (המשך)

אינו מעיד דנוגע הוא. ואי ליכא פירי בארעא דכבר לקט חלקו המגיע מעיד: ערב מעיד שקנאה אע"ג דמשתעבדי לערב שדותיו של לוה. ואימת מעיד והוא דאית ליה ארעא אחריתי לוה חוץ מזו שמעיד עליה שזה שיעור החוב שנתערב בשבילו: מלוה נמי מעיד ללוה. דזבין ההוא קרקע דלא אמרי' הואיל דהאי קרקע משועבד למלוה נוגע בעדות הוא. דכיון דאית ליה ללוה ארעא אחריתי דמצי למיגבי מינה מלוה שיעור הלואתו לאו נוגע בעדות הוא: לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. כגון ראובן לוה משמעון מנה ושוב מכר ב' שדותיו אחת ללוי באחריות ואחת ליהודה השתא שדה זו שמכר ליהוד' משועבדת ללוי מפני שקיבל ללוי אחריות שאם יבא שמעון ויטרוף את לוי שיחזור לוי ויגבה ממה ששייר ראובן שלא מכר ללוי עכשיו אם רוצה לערער על שדה שקנה יהודה שמשועבדת ללוי יכול לוי שהוא לוקח ראשון להעיד על יהודה שקנאה ולא אמרי' נוגע בעדותו הוא משום דמשועבדת לו אינו רוצה שתצא מידו. ואימתי מעיד לו והוא דאית לו לראובן או ליהודה קרקע אחריתי שאם היה שמעון טורף את לוי שיכול לוי לחזור או על ראובן שמכר

קבלן אמרי לה מעיד ואמרי לה אינו מעיד.

ערב: ואמרי לה אינו מעיד. דאכתי נוגע בעדות הוא דניחא ליה דנוקמא תרוייהו אתרעתא בידיה דלוה כי היכי דליהוי ליה ארעי טובא זיבורית וביונית דכי אתא מלוה למגבי ביונית דקבלן כדין בע"ח שדינו בביונית לימא ליה אתן לך ביונית דלוה והלכך הוה נוגע בעדות דאי לא הוה לוה ביונית לא ליגבי מלוה אלא מביונית דקבלן דהכי הוי דינא דלכל מאן דבעי תבע בריבא. אבל בערב סתם ליכא למימר הכי דכל כמה דאית ליה ללוה למיפרע מידי ואפי' זיבורית לאו כל כמיניה דמלוה למיהדר גבי ערב כדקי"ל במכילתין (לקמן דף קעד.) לא יתבע לערב תחלה: **אומן אין לו חזקה.** כדקתני מתני' [מב.]: **אבל בן של אומן.** וכגון שאין הבן אומן יש לו חזקה וכדמפרש לקמן: **גזלן.** לקמן מפרש היכי דמי יש שמפרש שהוחזק בגזלנות על שדה זו ובהאי שדה הוא דאין לו חזקה ויש שמפרש לקמן כגון רולח נפשות על עסקי ממון והלכך אין לו חזקה על שום קרקע של אחרים בעולם: **אי דאמו.** הגך בנים בטענתא דאבוהון דאמרי אבינו הורישה לנו ומש"ה בן גזלן אין לו חזקה דכי האי גוונא אין טוענין ליורש דכיון דמכח גזלן קאתי ואיהו לא טעין מאבי אבי יורש דזבנה מינך קמאי דידי דליהמניה ע"י מיגו דמלי אמר (ד) זבנית מינך הלכך חזקה שאין עמה טענה היא שהרי אין לאבא חזקה וגם הבן הבא מכחו אין חזקתו חזקה וכיון דמכח אבוהון קאתו אפילו הגך בן אומן ובן אריס נמי לא ליהוי להו חזקה: **אלא בטענה דנפשייהו.** אלא זבנתה מינך: **לא לריבא.** דקאתו בטענתא דאבוהון וכגון דאמרו עדים בפניו הודה לו המערער לאביהן של אלו שמכרו להם הלכך הגך בן אריס ובן אומן איכא למימר קושטא קאמרי כשטוענין אבינו לקחו ממך שהרי הודה והודאת בעל דין כמאה עדים אבל בן גזלן אע"ג דאודי האי מערער לאביו לא מהימן לומר לקוח הוא ביד אבי ואפי' בחיי אביו אם נתנו לבן שהרי הוא מתוך פחד הודה לו לגזלן כדרך כהנא כו' אבל בן בנו של גזלן יש לו חזקה אי אתי בטענה דאבוה דטעין מאבי רשתי ואבי לא היה גזלן וכי האי גוונא טוענין ליורש דאילו היה אביו קיים הוה טען מינך זבנתה ולא הוה אתי בטענתא דאבוה אף אנו נטעון בשביל היורש וריש דקתני אומן אין לו חזקה בדליכא עדי הודאה דלגלדין קתני: **אי לאו דאודי ליה.** נגזל לגזלן: **הוה ממטי ליה לדידיה ולאחריה לשחוור.** היה מוסר אותו ואת חמורו לפקיד כדמתרגמינן (במדבר טז) [לא חמור אחד מהם נשאתי] לא חמרא דחד מנהון שחרית דסתם גזלן גברא אלמא הוא: **פעמים שאפילו בן גזלן יש לו חזקה.** ואע"ג דלא אתי בטענה דנפשיה היכי דמי כגון דקא אתי בטענתא דאבוה שטוען מאבי אבי אבי יורש ואיהו לא היה גזלן ומיגו דמלי אמר זבנתה מינך כי אמר נמי זקני הוריש לאבי ואבי הוריש נאמן דחזקה שיש עמה טענה מעלייתא היא: ג"א כתוב בספרים **פעמים שבן בנו של גזלן נמי אין לו חזקה וכגון דאתי בטענתא דאבוה.** שאבי אביו גזלן היה. ושניהם אמת אבל הראשון נראה שאמר רבא ולא האחרון: **היכי דמי גזלן.** אותו שאין לו חזקה: **על שדה זו.** ובהוא שדה הוא דאין לו חזקה אבל בשאר שדות יש לו חזקה: **כגון של בית פלוני שהורגין בו'.** אנשי רשעים היו שהיה מכיר בהן רב חסדא שהורגין נפשות על עסקי ממון אין להן חזקה בשום קרקע בעולם שכל אדם ירא למחות בהן. וקי"ל כתרוייהו: **ירד מאומנותו.**

ושוב מחזיק בה יש לו חזקה: **בן שחלק.** הפליג מאביו ואין סמוך עוד על שולחנו כגון שנשא אשה ואין משתדל עוד בנכסי אביו. הרי הן ככל אדם אע"ג דתנן (לעיל דף מב.) לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי הבן ולא הבן בנכסי אביו. הרי כיון שהופלגו זה מזה יש להן חזקה זה על זה: **אלא דעתך אמינא אחוי אחיו.** האחד גבי דבן פירות שאכל בשלש שנים ולפיכך לא ערער ולא תיהוי חזקה קמ"ל דלא תימא: **אלא אשה שנתגרשה פשיטא.** דמחזקת בנכסי בעלה וכן בעלה מחזיק בנכסיה שהרי שוגאין זה את זה והיה להן לומחות:

מגורשת

קבלן אמרי לה מעיד ואמרי לה אינו מעיד. תימה דמאי נפקא מינה דאי אתי מלוה וטריף את של קבלן אתי קבלן וקטריף את של לוה כיון דאית ליה ארעא אחריתי ואין נראה לומר כגון שיש לקבלן ביונית והיא ארעא שרוצה להעיד עליה נמי ביונית אבל ארעא אחריתי דאית ליה ללוה היא זיבורית דמפסיד כשיבא מלוה וטריף את שלו דלא יהיה לו לגבות אלא מזיבורית [א] דא"כ מלוה נמי לא יעיד ללוה אפילו אית ליה ארעא אחריתי כענין זה ועוד בכל ענין משמע דאינו מעיד דלא מפליג בין היא ביונית בין היא זיבורית ועוד דל"ע בהגיזקין (גיטין דף מט:) דנראה דמוכח התם דאם אין ללוה אלא זיבורית גם קבלן לא יתן לו אלא זיבורית ונראה דהיינו טעמא דקבלן אינו מעיד ללוה אע"ג דאית ליה ארעא אחריתי משום דטריחא ליה מילתא למיקם עליה בדינא ודיינא וכשיהיו ללוה קרקעות הרבה לא יגבה המלוה מן הקבלן הואיל ויכול לגבות מן הלוה בהרווחה אבל מלוה מעיד ללוה בכל ענין אפילו אותה שמעיד עליה היא ביונית ואחריתי זיבורית דמשום איחלופי ביונית לזיבורית לא יעיד שקר דמכל מקום יש לו שום בשום אי נמי ארעא אחריתי דכולה שמעתין כיולא בו קאמר:

ס"ג **כגון** דקאמרי בפנינו הודה.

פי' בן אריס בן אומן בן גזלן ומש"ה אומן אין לו חזקה אבל בן יש לו חזקה כשטוען קמי דידי הודית לאבי שמכרת לו נאמן במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתה [ב] אבל בן גזלן אין לו חזקה דהודאה שהודה לגזלן לאו הודאה היא דאי לאו דאודי ליה שמכרה לו הוה ממטי ליה ולחמריה לשחוור אבל לא גרסינן כגון דקאמרי עדים דהא אי איכא עדים דאודי ליה דמיניה זבנה א"כ אומן ואריס גופייהו יהו נאמנים [ג] ועוד כיון דאיכא עדים בן אריס בן אומן למה לריכים להחזיק בלא חזקה נמי מוקמינן לה בידייהו כיון דאיכא עדי. ר"ת: **פעמים** שבן בן גזלן אין לו חזקה כגון דקאתי בטענתא דאבא דאבוה. תימה לר"י דאמאי אין לו חזקה הא טוענין ליורש והוה ליה למימר דלמא אי הוה אביו קיים דהיינו בן גזלן הוה טען אגא הדר זבינתה מינך ונראה לר"י דגרס פעמים שבן גזלן יש לו חזקה כגון דקאתי בטענתא דאבא דאבוה דהוא אבי הגזלן [ד] וקמ"ל דאע"ג שהיתה ביד מי שאין לו חזקה דהיינו אביו הגזלן מ"מ יש לו חזקה כיון שאמר שהיתה של אבי אביו [ה] ויש לישב גירסא דאשונה פעמי' דבן בן גזלן אין לו חזקה והכי פירושה כגון דאתא בטענתא דאבא דאבוה ואומר שאמר לו אביו דהיינו בן הגזלן שהיתה לו הגזלן אביו דאם איתא דהדר (ה) זבנתה מינך הוה א"ל אגא זבינא אי נמי נראה לר"י דלא טעינן ליורש כי האי גוונא דמילתא דלא שכיחא היא כי היכי דאמר בסוף המוכר את הבית (לקמן דף ע: ושם ד"ה מאן) דלא טעינן ליתמי נאנסו משום דמילתא דלא שכיחא היא והא דקאמר לעיל [בן] בן גזלן בן אומן יש לו חזקה היינו דוקא משום דאמר בפניו הודה ואדרבה משם יש להוכיח דמשמע הא לאו הכי אין לו חזקה כיון דמעיקרא בתורת אומנות ואריסות וגזלנות אתא לידיה:

ירד מאומנותו יש לו חזקה. מלינו לפרש מאותן כלים שנתן לו לאחר שירד מאומנותו דומיא דאריס שירד מאריסותו אי נמי אפילו אותן כלים שנתנו לו בשעה שהיה עדיין אומן והוא ששהו אחר אומנותו כ"כ שהוא רגילות שמחזירה לבעלים ונראה דבן אומן נמי דאמר לעיל דיש לו חזקה כי אמר (ו) בפנינו הודה היינו אחר ששהה אחר מות אביו דאי לאו הכי אין נראה שיבא נאמן במיגו דאי בעי אמר לקוח הוא בידי דאי טעין נמי לקחתיה ממך לא היה נאמן:

מגורשת

מסורת הש"ס

(א) [לקמן נב.], (ב) בס"א: וכיון שהורגין,

הגהות הב"ח

(א) גב' דאדתו בטענתא וכו' אי דלא אתו בטענתא דאבוהון אלא בטענתא דנפשייהו אפי' כן גזלן נמי. נ"ב ע"ל דף נב בתוס' ד"ה מודה לי: (ב) שם ממטי ליה לדידיה ולאחריה: (ג) שם אלקא דעתך אמינא אב לבן אחולי: (ד) רשב"ם ד"ה אי לאתו וכו' דאמי אמר אגא זבנית: (ה) תוס' ד"ה פעמים וכו' דאם איתא דהדר זבנה מינה הוה אמר: (ו) ד"ה ילד וכו' כי אמר בפני הודה:

מוסף תוספות

א. עיין תוס' ר"ל מה דאמה על פירוש זה. ב. כגון שהחזיק בן אריס שלש שנים בשדה זו. רבינו יונה. ג. ואע"פ שכתב ר"ש ז"ל דכי קאמר אומן אין לו חזקה לצדדין קתני, לא מחוור. כ"ן. ד. עיין רשב"ם. ה. כיון שאבי אביו דר בה חד יומא טענינן לו אע"פ שבאה ליד זה מיד הגזלן אביו שלא היתה לו חזקה. רבינו יונה. ו"ל דאפי' הוחזק אביו בגזלנות על שדה זו, שהוציא למערער מתוכה באונס, אפשר היה שירשה מאביו וחטף ודידיה חטף. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

קסז א מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ו ע"י כ"מ סמג לאוין קט טוש"ע מ"מ סי' לז סעיף יג בהג"ה:
קסח ב ג ד ה ו ז ח מיי' פי"ד מהל' טוען הל' ג ד סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קנב:
קסט ט י מיי' פי"ג שם הל' יא סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קמט סעיף יג:
קע כ מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף כח:
קעא ל מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף מ:
קעב מ מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ד:
קעג נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף י ועיין בטוש"ע אה"ע סי' פז:

רבינו גרשום

קבלן מאי. דדיניה דקבלן שאמר למלוה הלוהו ואני קבלן יכול המלוה לפרוע מן הקבלן ועכשיו כל שדותיו של לוה משועבדים לקבלן עד שיפרע חובו: אמרי לה מעיד. ללוה והוא שיש ללוה שדה אחרת כשיעור החוב חוץ מה שעוררין עליה דהשתא לאו נוגע הוא: ואמרי לה דאפ"ה אין מעיד. דניחא ליה לקבלן דלוקמי מן הני קרקע תרוייהו בידא דלוה שיהא לו יותר ממה דלוה לפרוע: בן אומן. ובן אריס הרי הן כאחד ויש להן חזקה: אי דקאתי הני בנים בטענה דאבוהון. דאמרי אבינו הורישה לנו. מאי אירא בן גזלן דאין לו חזקה אפי' הגך בן אומן ובן אריס נמי לא ליהוי חזקה. ואי דאתי בטענה דנפשייהו דאמרי זבנינה אפי' בן מגזלן נמי ליהוי ליה חזקה: בפנינו הודה לו. המוכר לבן אומן ולבן אריס ולבן גזלן דזבניה ניהלייהו לאבוהון מש"ה איכא למימר בבן אומן ובן אריס כי אתו בטענה דאבוהון דקושטא קאמרי דהמוכר (בב"י הנעתק הוא בכאן מקום פנוי כמו חצי שורה ואולי חסר כאן איזה תיבות) [זבן] ניהלייהו. והאי בן גזלן אע"ג דאיכא עדים שהודה המוכר לגזלן שמכרה לו לא הויא חזקה דמחמת ביעתותא הוא דאודי ליה דהוי מסתפי דאי לא מודי ליה הוי מלשין עליה. וממטי ליה ולחמריה לשחוור. שילך עם חמורו באנגרא לשליחו' עבדות השלטון כדמתרגמינן לא חמור א' [מהם] נשאתי לא חמרא דחד מנהון שחרית. וכמו נוח לתשחורת. ולא גמר והקנה לו. אבל בן בנו של גזלן אי אתי בטענה דאבוה יש לו חזקה דאביו לאו גזלן הוה: ירד מאומנותו. ושוב מחזיק בה יש לו חזקה: בן שחלק. שנתן לו אביו חלקו בחייו והוא מחזיק בשדה אחת יותר על חלקו שנתן לו אביו ג' שנים וכן אשה שנתגרשה והחזיקה שוב בשדה בעלה ג' שנים: הרי הן ככל אדם. ויש להן חזקה: סד"א אחולי אחיל ליה. ה) היה הפירות דלא מערער ולא תהוי חזקה:

ה) תוס' ד"ל הפירות שאכל הבן ולא מערער וכו'.

מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה. וכגון שייחד לה מרעה אחריתי דאי לאו הכי אין [ט] לו חזקה דכיון דאית לה מזוני מזוי הוא דקא אכלה כדאמרי' לקמן [א]: **ראייתן** ראיה ומעמידין שדה בידן. נראה לרשב"א דנקט תרוייהו איידי דבעי למיתני גבי גזלן אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו להתם איצטריך תרוייהו דאי לא תנא אלא אין ראייתו ראיה הוה אמינא דאין ראייתו ראיה גבי גזלן הא אין מעמידין שדה בידו אבל מעות יש לו דלא ה"א טעמא אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה לשחוור אלא הוה מפרשינן טעמא משום דתליוהו וזבין לא הוו זביניה זביני אפי' מנה לו מעות הלכך קאמרי תרוייהו דאין ראייתו ראיה כלל דאפי' מעות אין לו [ב] דטעמא הוא משום דאי לאו דאודי ליה כו' והאי כולן נראה לרשב"א דקאי נמי אכן אלא חלק ואשה אלא נתגרשה ואע"ג דאמר לקמן [גבי אשה בנכסי בעלה] [ג] דלגלויי זוזי הוא דבעי כיון דאוקימנא בהודאה לא שייך בה גלויי זוזי ועוד דמשמע לקמן דסבירא להו לרב הונא ולרב נחמן דלא אמר לגלויי זוזי הוא דבעי: **ומעמידין** שדה בידן. גבי אומן נמי שייך שדה כגון אם הוא בנאי: **אבל** בשטר קנה. אלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה נמי קאי כדמוכח במתני' בהניזקין (גיטין דף נח: ושם) וקשה דתניא בסוף מי שהיה נשוי (כתובות דף לה. ושם ד"ה וכתבה) כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אינדה כתובתה דוקא משום דלא חתמה לראשון אבל אי חתמה לראשון לא אינדה כתובתה כדמוכח התם אע"פ שכתבה שטר [ד] ונראה לר"י דהא דקאמר רב בשטר קנה יש להעמיד בשטר הראיה שאחר הקנין דכיון שאחר הקנין עשתה שטר שייפתה כחו כל כך קנה והיינו דכתובות מיירי בשטר מתנה בלא קנין אחר אלא שטר א"נ חתמה להתם לשון גמר כמו חתמו גבי תורף דגיטין וכמו תורה חתומה ניתנה בהניזקין (גיטין דף ס.) [ה] כלומר שגמרה מקח ונתרצתה בעל פה אי נמי חתמה ממש ובשטר של בעל והא דאמר רב בשטר קנה שעשתה שטר מכירה בשמה ומסתבר דטעמא דרב כטעמא דשמואל דאמר בהניזקין (שם דף נח. ושם ד"ה אבל) אף בשטר לא קנה עד שתכתוב לו אחריות ושמואל לטעמיה דאמר בפ"ק דב"מ (דף יז. ושם) אחריות לאו טעות סופר בשטרי מקח וממכר ורב סבר אחריות טעות סופר הוא [ו] אבל קלת קשה דלקמן פריך לרב הונא דאמר תליוהו וזבין זביניה זביני מהא דאמר שמואל אף בשטר לא קנה ואי תלוי הדבר באחריות מאי קשה ליה משמואל טפי מרב: **ורב** ביבי מסיים בה בו'. ק"ק הלשון דהא רב ביבי פליג כדאמרי' לקמן [ז] ורב הונא לא מיירי בהכי אלא בהודה ולא במנה אילימא

במגורשת ואינה מגורשת וכדרבי זירא [ח]דאמר ר' זירא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר שמואל [א]כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה אמר רב נחמן אמר לי הונא [ב]כולן שהביאו ראיה ראייתן ראיה ומעמידין שדה בידן גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו מאי קמ"ל תנינא [ג]לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל לאפוקי מדרב דאמר [ד]רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה קמ"ל כדשמואל דאמר [ה]אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב אחריות נכסים [ו]ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן [ז]קרקע אין לו אבל מעות יש לו בד"א [ח]שאמרו עדים בפנינו מנה לו אבל אמרו עדים בפנינו הודה לו לא כדרב כהנא דאמר [ט] אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה לדידיה ולחמריה לשחוור אמר רב הונא [י]תליוהו וזבין זביניה זביני מ"ט כל דמזבין אינש אי לאו דאנים לא הוה מזבין ואפילו הכי זביניה זביני ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני אלא [כ] [ל]כדתניא יקריב

מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה. כגון שייחד לה מרעה אחריתי דאי לאו הכי אין [ט] לו חזקה דכיון דאית לה מזוני מזוי הוא דקא אכלה כדאמרי' לקמן [א]: **ראייתן** ראיה ומעמידין שדה בידן. נראה לרשב"א דנקט תרוייהו איידי דבעי למיתני גבי גזלן אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו להתם איצטריך תרוייהו דאי לא תנא אלא אין ראייתו ראיה הוה אמינא דאין ראייתו ראיה גבי גזלן הא אין מעמידין שדה בידו אבל מעות יש לו דלא ה"א טעמא אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה לשחוור אלא הוה מפרשינן טעמא משום דתליוהו וזבין לא הוו זביניה זביני אפי' מנה לו מעות הלכך קאמרי תרוייהו דאין ראייתו ראיה כלל דאפי' מעות אין לו [ב] דטעמא הוא משום דאי לאו דאודי ליה כו' והאי כולן נראה לרשב"א דקאי נמי אכן אלא חלק ואשה אלא נתגרשה ואע"ג דאמר לקמן [גבי אשה בנכסי בעלה] [ג] דלגלויי זוזי הוא דבעי כיון דאוקימנא בהודאה לא שייך בה גלויי זוזי ועוד דמשמע לקמן דסבירא להו לרב הונא ולרב נחמן דלא אמר לגלויי זוזי הוא דבעי: **ומעמידין** שדה בידן. גבי אומן נמי שייך שדה כגון אם הוא בנאי: **אבל** בשטר קנה. אלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה נמי קאי כדמוכח במתני' בהניזקין (גיטין דף נח: ושם) וקשה דתניא בסוף מי שהיה נשוי (כתובות דף לה. ושם ד"ה וכתבה) כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אינדה כתובתה דוקא משום דלא חתמה לראשון אבל אי חתמה לראשון לא אינדה כתובתה כדמוכח התם אע"פ שכתבה שטר [ד] ונראה לר"י דהא דקאמר רב בשטר קנה יש להעמיד בשטר הראיה שאחר הקנין דכיון שאחר הקנין עשתה שטר שייפתה כחו כל כך קנה והיינו דכתובות מיירי בשטר מתנה בלא קנין אחר אלא שטר א"נ חתמה להתם לשון גמר כמו חתמו גבי תורף דגיטין וכמו תורה חתומה ניתנה בהניזקין (גיטין דף ס.) [ה] כלומר שגמרה מקח ונתרצתה בעל פה אי נמי חתמה ממש ובשטר של בעל והא דאמר רב בשטר קנה שעשתה שטר מכירה בשמה ומסתבר דטעמא דרב כטעמא דשמואל דאמר בהניזקין (שם דף נח. ושם ד"ה אבל) אף בשטר לא קנה עד שתכתוב לו אחריות ושמואל לטעמיה דאמר בפ"ק דב"מ (דף יז. ושם) אחריות לאו טעות סופר בשטרי מקח וממכר ורב סבר אחריות טעות סופר הוא [ו] אבל קלת קשה דלקמן פריך לרב הונא דאמר תליוהו וזבין זביניה זביני מהא דאמר שמואל אף בשטר לא קנה ואי תלוי הדבר באחריות מאי קשה ליה משמואל טפי מרב: **ורב** ביבי מסיים בה בו'. ק"ק הלשון דהא רב ביבי פליג כדאמרי' לקמן [ז] ורב הונא לא מיירי בהכי אלא בהודה ולא במנה אילימא

עלה דהיא משנה: **לא שנו**. לחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל אלא דאמר לו בפני עדים (ד) חזק וקני ומעות לא קיבל בפני עדים דיימא זביניה זביני כדלקמן וגם שטר לא כתב לו בעל הבית לגוקח אבל אם כתב לו שטר ולאי אקני ליה ואתא רב הונא למימר דגזלן שהביא ראיה אפילו בשטר אין ראייתו ראיה כדשמואל: **אף בשטר לא קנה**. דמאימת סיקריקון כתב לו: **ורב ביבי מסיים**. בהא מלתא דאמר רב נחמן א"ל הונא: **משמיה דרב נחמן**. שהיה מוסיף בה רב נחמן דבר זה מדעתו. ומיהו רב הונא לא סבירא ליה האי תוספתא כדלקמן בשמעתין [מת.] דכל היכא דאיכא מתן מעות סבר ליה לרב הונא דהוו זביני. ולאו אדרב ושמואל קאי דבמסכת גיטין בהניזקין [נח.] דאיתא לפלוגתייהו לא אייתי רב ביבי כלל התם: **קרקע אין לו**. לגזלן כמו שאמרנו אין מעמידין שדה בידו: **אבל מעות**. שנתן לו הגזלן לגזל בדמי קרקע זו יש לו שיחזירם לו הגזל ולא קנסינן ליה לגזלן לאבד מעותיו. ושמעינן מהכא דסבירא ליה לרב ביבי תליוהו וזבין לאו זביניה זביני והיינו דאמרינן לקמן [מת.] דרב הונא לית ליה דרב ביבי: **בד"ח**. דמעות יש לו כגון שאמרו עדים בפנינו מנה לו הגזלן לגזל ונתן לו המעות או שכתבו בשטר אנו ראינו שנתן לו המעות דמשום פחד דסיקריקון דגזלן לא מסהדי וכתבו עדים שיקרא: **אבל אמרו עדים בפנינו הודה לו**. נגזל לגזלן שקיבל ממנו הדמים או שכתבו בשטר המכירה וכך אמר לנו הוו עלי עדים שקיבלתי ממנו הדמים ומכרתי לו לא יחזיר לו מעות לגזלן: **כדרב כהנא לו**. ומסקנא דמילתא דרב ביבי היא: **תליוהו וזבין**. מי שתלו אותו או עשו לו יסורין עד שמכר וקיבל הדמים ואומר רוצה אני: **זביניה זביני**. ולא יוכל לחזור בו וטעמא מפרש ואזיל: ואית דגרס **פלוה**. ורבינו חננאל כתב תליוהו. ודוקא מכר אבל מתנה לא הויא מתנה דכיון דלא מקבל מידי לא גמר ומקני כדמוכח לקמן [שם] דאמרינן מודה שמואל היכא דיהב זוזי: **דלא דמזבין אינש**. רוב חפצים וכלי ביתו וטליתו שאדם מוכר אי לאו דאנים ודחיק במעות לא הוה מזבין ואפ"ה הוה זביניה זביני בעל כרחו אפילו לא גמר ומקני שלא נתנה תורה חילוק במקח וממכר בין דברים הצריכין לו ומכרן לדברים שאין צריכין לו אלא כולהו קונה לוקח. וה"ל אע"ג דאנים מוכר קונה לוקח הואיל וקיבל דמים אע"ג דלא גמר ומקני: **שאני אונס דנפשיה**. שצריך למעות ומתוך כך מוכר חפציו מדעתו דהתם איכא למימר גמר ומקני: שמכריחין אותו למוכר דהתם לא גמר ומקני:

יקריב

עין משפט נר מצוה

קעד א מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה כה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף ב:

קעה ב מיי' פי"ד מהל' טוען הל' ג סמג עשין נה טוש"ע מ"מ סי' קנא סעיף ג:

קעו ג טוש"ע מ"מ סי' רלו סעיף ד:

קעז ד מיי' פי"ד מהל' טוען הל' ב ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע שם וסי' קנא סעיף ג:

קעח ה ו מיי' שם וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנא סעיף ג:

קעט ז מיי' פ"י מהל' מכירה הל' ג ועי' בהשגות וכמ"מ סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קנא סעיף ג בהג"ה וסי' רה סעיף ג [ובכ אלפס עוד בגיטין פ"ה דף קע.]:

רבינו גרשום

מגורשת ואינ' מגורשת. כגון זרק לה גט ספק קרוב לו דבעלה חייב במזונותיה עד דיהיב לה גט ודאי ואיכא למימר ט) די"ל ספק מגורשת דאם איתא דגרשה אית ליה בהדה איבה ולא היה מייחד לה קרקע למזונות כי אם ממקום אחר יהיב לה מזונות בצמצום והויא חזקה: וכולן. בין אומן ובין אריס וכל הני דלעיל שהביאו ראיה. עדות שקנו אותה קרקע ראייתן ראיה והוי חזקה: לקח מן סיקריקון. והו גזלן שאמרו לו בני אדם מחמת שהוא אנס שא קרקע זו והניחני וחזר ולקח מבעה"ב כ) שתפיש לו קנין הנגזל ללוקח שוב שהקרקע של סיקריקון מקחו בטל דבעל כרחיה אודי ליה ולא גמר ומקני ליה אלמא דראיה של גזלן אינה ראיה. ומשני הך ברייתא איצטריך למתני לאפוקי מדרב דאמר לא שנו דמקחו בטל אלא דאמר לו בעה"ב לך חזק בקרקע וקני משו"ה לא קני דלא מצי לאחזוקי בה משום דבעל כרחיה קאמר אבל אי כתב ליה בעל הבית שטר מכירה קנה: קמ"ל. רב נחמן דאפ"ה לא קנה כדשמואל וכו': אחריות. דלא מפיק ליה מידיה: ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן. להיכא דחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל דקרקע אין לו ללוקח אבל מעות שנתן יש לו: בד"א. דמעות יש לו ללוקח כגון שאמרו עדים בפנינו מנה לו המעות לבעה"ב אבל אמרו העדים בפנינו הודה לו המוכר להסיקריקון ולא ראו נתינת המעות אפי' מעות אין לו דהאי דאודי ליה כדרב כהנא וכו': אמר רב הונא. אי אמרו ואיימו לאיש תלוהו בעץ אי לא מזבין לו שדהו וזבין בחמת יראה זביניה זבינין אע"ג דאנסוהו: אי לאו דאנים. שאין לו מעות להוציא לצרכיו:

ט) אודי ל"ל ואיכא למימר דאין לה חזקה קמ"ל כיון דהתמלא בגירושין אית לה וכו'. כ) אודי ל"ל שאמר לו הגנב לגוקח לך חזק וקני והודה לו שוב שהקרקע וכו'.

מסורת הש"ס

ט) ב"מ יב: ע"ש גיטין עד. ע"ש כתובות לז: ע"ש, ע) גיטין נה:, ג) [שם נח.], ד) [שם], ה) [לקמן מח.], ו) ב"ק סב. [לקמן מח.], ז) ערכין כא. קדושין נ. יבמות קו. כ"ב ו., ח) [כש"ל], ט) בס"י לה,

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רב כהנא אי לאו דאודי: (ב) שם אלא מדתניא יקריב: (ג) רשב"ם ד"ה לקח וכו' והלוקח ממנו נמי לא קנה: (ד) ד"ה דאמר רב וכו' בפני עדים לך חזק:

מוסף רש"י

לקח מסיקריקון כו' מקחו בטל. דאמרינן מילתא עבד, אי נמי הסני מוקלי והכאשון קשה קימעו, ובגמרא מוקי לה דלא כתב ליה שטרא (גיטין נח:). לא שנו. דמקחו בטל, אלא דאמר ליה. בעליס לזה שלקח ממסיקריקון, לך חזק וקני. בחזקה, דכיון דדיבורא בעלמא הוא איכא למימר הסני נוח לי, אבל בשטר. אי כתב ליה שטרא בשמיה, קנה. דהולי אאי לא הוה ליה למיעבד אי לאו דזבנה ליה מכר גמור ומלעבד (שם נח.). עד שיכתוב אחריות. דאי טרפו לה מיניה לגבייה דמי מרעא (שם). לשחוור. אגגריא של מלך (במדבר טז טו).

מוסף תוספות

א. (מט.) לא לאשה חזקה בנכסי בעלה, פשיטא כיון דאית ליה מזוני מזוני הוא קא אכלה. דקמ"ל. ב. דאע"ג דאודי ליה באנפי אחריני שקבל ממנו מעות מוציאין השדה מידו ואין הנגזל מחזיר לו המעות שהודה בקבלתם. דכיון יוצה. ג. [נא.]. ד. דבחד לוקח יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. תוס' גיטין נח. ה. גמורה ומסוויימה ושלימה. רש"י גיטין ס. ו. ובסתם שטר כתבה לו אחריות דמי, וההיא דכתובות כשפירשה דלא קבלה אחריות מיירי. תוס' גיטין נח. ועיין מהרש"א. ז. [מח.]. [ר]היכי מסיים בה קרקע אין לו אבל מעות יש לו, והא אמילתיה דר"ה קיימינן ואלו לר"ה אם יש שם מתן מעות בפני עדים דאייתו ראיה, דאמר רב הונא תליוהו וזבין זביניה זביני. דכיון יוצה.

יקריב אותו. קשה יתירה דהא כתיב לעיל זכר תמים יקריבנו ומצי למיכתב יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה׳: **מלמד שכופין אותו.** להקריב מה שנדר: **עד שיאמר רוצה אני.** אלמא היכא דכופין אותו עד דאמר מתוך יסורין רוצה אני קרינא ביה לרצונו דגמר בלבו להקריב. והוא הדין לזביני אם אמר רוצה אני הוי זביני דגמר בלבו להקנות: **דתיהוי ליה כפרה.** וכי אמר רוצה אני ודאי בלב שלם קאמר: **וכן אתה אומר בגיטי נשים.** בהנך דתנן (כתובות עז:) ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס דכופין ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני דוגתן[ט] מדעתו משמע: **דלמא.** התם נמי כי אמר רוצה אני גמר בלבו לגרשה דמצוה קעביד מאחר שחייבוהו חכמים להוציא: **אלא.** רב הונא מסברא דידיה קאמר דמתוך יסורים גמר בלבו ומקני הואיל ואיכא תרתי יסורים ומתן מעות דלא מפסיד מידי: **גט המעושה.** שכופין אותו לבעל להוציא. אם בישראל הוא כשר שכפוהו ישראל וכגון דאמר רוצה אני: **בעכו״ם פסול.** ואע״ג דאמר רוצה אני. וקא ס״ד דמקשה דבישראל כשר משום דמצוה לשמוע דברי חכמים ובעכו״ם פסול כיון דליכא מצוה אגב אונסי[ג] לא גמר ומקנה ומגרש וקשיא לרב הונא דכיון[ו] דליכא מצוה לא מקני אגב אונסיה: **ובעכו״ם.** אם אנו רוצים לכופו על ידי עכו״ם שיהיה הגט כשר מלמדים אנו לעכו״ם שיאמרו לו עשה מה שישראל אומר לך דהשתא נמי מצוה לשמוע דברי חכמים: **הפס נמי נימא אגב אונסי׳ גמר ומגרש.** דהא לא מפסיד מידי דומיא דזביני דמקבל דמי שדהו דכיון שאשתו שונאתו ובלא גט נמי לא תעמוד אצלו וגט זה אינו אלא להתירה לאחרי׳ לא מפסיד כלום: **אפילו בעכו״ם כשר.** לאגב אונסיה גמר וגרש דלא מפסיד מידי כדפרישית: **פסול.** מדרבנן ולריכה גט אחר ומיהו אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר לריכה גט מזה ומזה: **ותולה עצמה ביד עכו״ם.** להחניף לו ולזנות עמו עד שיכריח את בעלה לגרשה: **נימא אגב אונסיה.** דסיקריקון גמר ומקני בעל הבית כיון דיהיב ליה זוזי ולא מפסיד מידי דהיינו תליוהו וזבין: **מודה שמואל דהיכא דיהיב ליה זוזי.** זה הלוקח מן הסיקריקון כשחזר ולקח מבעל הבית יהב ליה זוזי לבעל הבית לאגב דמקבל זוזי גמר ומקני דהיינו תליוהו וזבין אבל בלא מעות לא גמר ומקני דהא רב הונא נמי תליוהו וזבין קאמר אבל תליוהו ויהיב לא הוי מתנה: **ולרב ביבי דמסיים.** לעיל [מז:] במילתיה דרב נחמן דאמר גזלן שהבית רואה אין רואיתו רואה ואין מעמידין שדה בידו ואוסיף רב ביבי אבל מעות יש לו לגזלן שנתן לגזלן אלמא ס״ל לרב ביבי דאפי׳ נתן הגזלן לגזלן מעות לא קנה דתליוהו וזבין לא הוי זביני והוא הדין לדר משנה דסיקריקון דאי נתן הסיקריקון או הלוקח ממנו לבעל הבית מעות דמי השדה לא קנה וקשיא לרב הונא: **מימרא הוא.** שהיה אומר משום אחרים ואינה לא משנה ולא בריירתא. ואי הוה אמר לה רב ביבי משמיה דנפשיה הוה מהדר גמרא גברא לגברא קרמית בתמיה:

בשדה

לפני עכו״ם כיון שהעישוי על פי דייני ישראל לאו היינו לפני עכו״ם דלפני עכו״ם היינו כשהעישוי נעשה על פי דייני עכו״ם[מ]: **דבר** תורה **אפילו בעכו״ם כשר.** דכיון דבדין מעשים כאותן שכופין אותו להוציא דבישראל נמי אי שלא כדין מעשה פסול כדאמר שמואל בהמגרש (גיטין דף פח: ושם) ואע״ת ומאי נפקא מינה אם תולה בעכו״ם ומפקעת עצמה מיד בעלה דכיון דבדין עבדה וגם חכמים היו כופין אותו להוציא וי״ל דגזרו כדין אטו שלא כדין ואע״ת לההוא טעמא דמפרש בהמגרש דבעכו״ם פסול דבר תורה משום לפניהם ולא לפני עכו״ם ועכו״ם לאו בני עישוי היינו תקשה ליה לרב הונא אמאי פסול נימא לאגב אונסיה גמר ומגרש וי״ל כיון שעל ידי כפיית עכו״ם נותנו הוי שלא כדין ושלא כדין הוי כמו מתנה כדפרישית לעיל ואע״ת ומאי מייתי הכא דרב מתרשיא ההוא דהתם הוה ליה לאיתויי[נ] דהא אמר התם דהא דרב מתרשיא בדותא היא וי״ל דלפי סברת המקשה דחשיב עכו״ם בני עישוי מתרץ לו דפריך ליה בעכו״ם אמאי פסול ומי לאו דבני עישוי היינו לא הוה פריך ולא מידי דהוי כמו מתנה[ד] ולסברתו משני ליה כדרב מתרשיא[ה]: **הא** איתמר עלה אמר רב לא שנו. תימה לרשב״ם דמשמע דלא אמר רב הונא תליוהו וזבין זביניה זביני אלא בשטר אבל בלך חזק וקני לא וכיון לאגב אונסיה גמר ומקני מה לי אמי ומה לי אמי ועוד הקשה דקאמר ומודה שמואל היכא דיהיב זוזי משמע דלרב קני אפי׳ לא יהיב זוזי ואמאי והא תליוהו ויהיב לא הוי מתנה ותירץ דבהכי פליגי רב ושמואל דקסבר רב דאי לאו דיהיב זוזי לא הוה עביד שטר ושמואל סבר דמחמת אונס עביד שטר אבל אחריות לא היה מקבל כדאמר בהמזקין (שם דף נח.) עד שיכתוב לו אחריות נכסים: **אמר רבא הלכתא תליוהו וזבין זביניה זביני.** לאו דוקא נקט תליוהו דאפילו בלא יסורין אלא מחמת אונס ממון כי ההוא מעשה דפרדיסא (לעיל דף מ:) הוו זביני ואם מסר מודעא לא הוו זביני דקיימא לן [דכתבינן] מודעא אזביני כדפירש הקונטרס[ט] ודוקא מכר אבל מתנה תליוהו ויהיב לא הוי מתנה אפילו לא מסר מודעא אי דידעי עדים אונסיה והיכא דמסר מודעא אפי׳ לא ידעי אונסיה כתבינן[י] וכן בגיטין

והיכא

[1] יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו תלמוד לומר לרצונו הא כיצד [א]כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ודלמא שאני התם דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה ואלא מסיפא [ב]וכן אתה אומר בגיטי נשים [ג]כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ודלמא שאני התם [ד]דמצוה לשמוע דברי חכמים אלא סברא הוא אגב אונסיה גמר ומקנה מותיב רב יהודה [ה]גט המעושה בישראל כשר [ו] [ז]ובעכו״ם פסול [ח]ובעכו״ם חובטין אותו ואומרין לו עשה מה שישראל אומר לך ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומגרש הא איתמר עלה [ז]אמר רב משרשיא דבר תורה אפילו בעכו״ם [ט] כשר ומה טעם אמרו בעכו״ם פסול כדי שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה ביד עכו״ם ומפקעת עצמה מיד בעלה מותיב רב המנונא [י]לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומקני הא אתמר עלה [י]אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה ולשמואל דאמר אף בשטר נמי לא קנה מאי איכא למימר מודה שמואל היכא דיהב זוזי [יא]ולרב ביבי דמסיים בה משמיה דרב נחמן קרקע אין לו מעות יש לו מאי איכא למימר רב ביבי [יב]מימרא הוא ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה אמר רבא הלכתא תליוהו וזבין זביניה זביני ולא אמרן אלא

[יא] **אילימא** מהא דתניא יקריב אותו. ואע״ת אי מהכא גמר אפילו תליוהו ויהיב נמי מתנה הוי והאיכא דסיקריקין מוכה דאינה מתנה והיא ר״י רואה לתרץ דהכא הוי כמו מכר דהא יש לו כפרה תחת הקרבן וקונה הכפרה ומגיטי נשים דבעי למיגמר מיניהו הוי נמי כמו מכר שנפטר על ידי כך משאר כסות ועונה אבל אי אפשר לומר כן דאע״כ גט מעושה שלא כדין נמי יהא כשר ובהמגרש (גיטין דף פח: ושם) אמר שמואל דפסול ותירץ ר״י דכל דבר שהוא מחוייב לעשות הוי כמו מכר והכא הרי הוא מחויב להביא קרבן ולקמן נמי מחויב הוא לגרש את אשתו דמיירי בהנהו שכופין אותן להוציא אבל שלא כדין הוה כמו תליוהו ויהיב דלא הוי מתנה:

יקריב אותו מלמד שכופין אותו. לא דמי להא דאמר בפ׳ שור שנגח ארבעה וחמשה (ב״ק דף מ.) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן משום דכיון דלכפרה קאתו לא בעי משכוני דדוקא חטאות ואשמות שבאות על חטא לא בעי משכוני שרוצה שמאותו חטא יהיה לו כפרה[א] אבל הכא נדר או נדבה אינן מכפרים והא דקאמר ניחא ליה דתיהוי ליה כפרה היינו ממה שנדר שאם לא ישלם נדרו עונו יש[ב] והא דאמר בתורת כהנים וזבחים (דף ו.) וביומא (דף לו.) דעולה מכפרת על חייבי עשה הא אמר בפ״ק דזבחים (דף ז:) דעולה דורון היא ולא מכפרת[ג] מקופיא[ד] מכפרת מקיבעא לא מכפרת[ה]: **אלא** סברא הוא דאגב אונסיה גמר ומקני. ואע״ת כיון דמסברא ידעינן דלאגב אונסיה גמר ומקני אמאי איצטריך קרא גבי קרבן למיכתב דכופין אותו וי״ל דאי לאו קרא הוה אמינא אע״ג דגמר ומקני כיון דאינו מתרלה אלא על ידי כפייה פסול הוא לגבי מזבח דזבח רשעים הוא קמ״ל שהקרבן נרלה: **גט מעושה בישראל כשר בעכו״ם פסול.** בסיפא מסיים ובעכו״ם חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ויש מפרשים דהוי פירושא דרישא כילד בעכו״ם פסול[ו] חובטין אותו ואומרים לו כו׳[ז] ואין נראה דא״כ אדפריך ליה הכא מסיפא ליסייעיה מרישא דקתני ובישראל כשר לאגב אונסי׳ גמר ומקני וכי תימא[ח] בישראל כשר משום דמצוה לשמוע דברי חכמים[ט] ונראה לר״י דהכי קאמר דבעכו״ם נמי כשר וכגון שאומר לו עשה מה שישראל[י] אומר לך[יא] וכן מפרש בהלכות גדולות והכי מוכח בתוספתא דקתני ובעכו״ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שפלוני אומר לך משמע דעל פי ר׳ פלוני שהוא חכם חובטין אותו וכשר הוא שהוא אומר להם לחובטו וכן משמע[יב] בירושלמי דגיטין דקאמר התם רב אמר ישראל שעשה כמעשה עכו״ם כשר בשומר אייני זן ואיני מפרנס תנא ר׳ חייא עכו״ם שעשו כמעשה ישראל פסול ואפי׳ אמר איני זן ואיני מפרנס הדא מתני׳ אמרה כן ובעכו״ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך והא דאמר בגיטין (דף פח:) לפניהם ולא

דבר תורה אפילו בעכו״ם כשר. דכיון דבדין מעשים כאותן שכופין אותו להוציא דבישראל נמי אי שלא כדין מעשה פסול כדאמר שמואל בהמגרש (גיטין דף פח: ושם) ואע״ת ומאי נפקא מינה אם תולה בעכו״ם ומפקעת עצמה מיד בעלה דכיון דבדין עבדה וגם חכמים היו כופין אותו להוציא וי״ל דגזרו כדין אטו שלא כדין ואע״ת לההוא טעמא דמפרש בהמגרש דבעכו״ם פסול דבר תורה משום לפניהם ולא לפני עכו״ם ועכו״ם לאו בני עישוי היינו תקשה ליה לרב הונא אמאי פסול נימא לאגב אונסיה גמר ומגרש וי״ל כיון שעל ידי כפיית עכו״ם נותנו הוי שלא כדין ושלא כדין הוי כמו מתנה כדפרישית לעיל ואע״ת ומאי מייתי הכא דרב מתרשיא ההוא דהתם הוה ליה לאיתויי[יג] דהא אמר התם דהא דרב מתרשיא בדותא היא וי״ל דלפי סברת המקשה דחשיב עכו״ם בני עישוי מתרץ לו דפריך ליה בעכו״ם אמאי פסול ומי לאו דבני עישוי היינו לא הוה פריך ולא מידי דהוי כמו מתנה[ד] ולסברתו משני ליה כדרב מתרשיא[ה]: **הא** איתמר עלה אמר רב לא שנו. תימה לרשב״ם דמשמע דלא אמר רב הונא תליוהו וזבין זביניה זביני אלא בשטר אבל בלך חזק וקני לא וכיון לאגב אונסיה גמר ומקני מה לי אמי ומה לי אמי ועוד הקשה דקאמר ומודה שמואל היכא דיהיב זוזי משמע דלרב קני אפי׳ לא יהיב זוזי ואמאי והא תליוהו ויהיב לא הוי מתנה ותירץ דבהכי פליגי רב ושמואל דקסבר רב דאי לאו דיהיב זוזי לא הוה עביד שטר ושמואל סבר דמחמת אונס עביד שטר אבל אחריות לא היה מקבל כדאמר בהמזקין (שם דף נח.) עד שיכתוב לו אחריות נכסים: **אמר רבא הלכתא תליוהו וזבין זביניה זביני.** לאו דוקא נקט תליוהו דאפילו בלא יסורין אלא מחמת אונס ממון כי ההוא מעשה דפרדיסא (לעיל דף מ:) הוו זביני ואם מסר מודעא לא הוו זביני דקיימא לן [דכתבינן] מודעא אזביני כדפירש הקונטרס[ט] ודוקא מכר אבל מתנה תליוהו ויהיב לא הוי מתנה אפילו לא מסר מודעא אי דידעי עדים אונסיה והיכא דמסר מודעא אפי׳ לא ידעי אונסיה כתבינן[י] וכן בגיטין

והיכא

מסורת הש״ס

א) [גמות קו.] קדושין נ. ע״ש ערכין כא., ב) [גמות כ. וש״ן], ג) גיטין פח.; ד) [שם], ה) [שם נה:]; ו) [שם נח.]., ז) [לעיל מז:]; ח) [גיטין מב:]; ט) [דברים כד], י) ל״ל: לרב הונא דהיכא דליכא. רש״ל, כ) [וע״ע תוס׳ ר״ה ו. ד״ה יקריב], ל) [בתוס׳ דגיטין פח: ד״ה ובעכו״ם מייתו הירושלמי בהיפך ועי׳ מהר״ם], מ) [וע״ע תוס׳ גיטין פח: בד״ה ובעכו״ם חובטין],

תורה אור השלם

1 אם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְיָ׃ ויקרא א ג

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בישראל כשר בעכו״ם כל״ל ואות ו׳ נמחק: (ב) שם דבר תורה אפילו בעכו״ם נמי כשר: (ג) רשב״ם ד״ה בעכו״ם פסול וכו׳ לא גמר ומגרש כל״ל ותיבת ומקנה נמחק: (ד) תוס׳ ד״ה אלא מהא דמגיא יקריב: (ה) ד״ה יקריב וכו׳ מקופיא. נ״ב פי׳ כפרה מכפרת אבל עדיין קפויה ופסה עי׳ פ״ק דזבחים: (ו) ד״ה גט וכו׳ כילד בעכו״ם פסול בגגון אם מוכטין אותו: (ז) בא״ד וכי תימא דטעמא דבישראל כשר: (ח) בא״ד עשה מה שישראל פלוני אומר לך וכו׳ דעל פי רב פלוני: (ט) ד״ה דבר וכו׳ הוה ליה לאיתויי הכא דהא אמר:

מוסף רש״י

יקריב אותו. אל פתח אהל מועד יקריב אותו, קרא ימיהא הוא, דהא כתיב בריש יקרינבו (ר״ה ה. וכעי״ז קדושין נ.). **מלמד שכופין אותו.** לקיים דברי נדרו (קדושין נ.). **המעושה.** בחזקה (גיטין פח:). **ותולה עצמה ביד עכו״ם.** שוכחת עובד כוכבים אנס לקוח בעלה לגרשה ונאה עליו בעקיפין (שם).

רבינו גרשום

יקריב אותו. דלגבי עולה אותו יתירא הוא וקאמר מלמד דכופין אותו להקריב כשנדר. דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה בקרבנו וגמר ומתרצה: כופין אותו. ליתן גט לאותן שכופין אותן להוציא כגון מוכה שחין ובעל [פוליפוס] כו׳: התם נמי סבר. האי מוכה שחין מצוה לשמוע דברי חכמים שגזרו כן ומתרצה. אלא סברא דכי אמר תליוהו וזבין דזביניה זביני דאגב אונסי׳ גמר ומקני: גט המעושה. ע״י ב״ד ישראל כש׳: תולה עצמה בעכו״ם ח) שאנס עצמה לגרשה. התם נמי נימא אגב אונסיה גמר בעל הבית ומקני ליה: מודה שמואל היכא דיהיב זוזי. דגמר ומקני ליה: מאי איכא למימר. אמאי אפי׳ קרקע בדין הוא דיש לו דאגב אונסיה גמר ומקני. אין ודאי יש לו קרקע. והא דרב ביבי מימרא היא ואינה עיקר דאינה לא משנה ולא ברייתא כי אם מימרא בעלמא:

ט) נראה דל״ל שיאנס את בעלה לגרשה.

עין משפט נר מצוה

קפ א מיי׳ פי״ד מהל׳ מעשה קרבנות הל׳ טז סמג לאוין קלח:

קפא ב ג מיי׳ פ״ג מהל׳ גירושין הל׳ כ סמג עשין כ טוש״ע אה״ע סי׳ קלד סעיף ה וסי׳ קנד סעיף כא:

קפב ד מיי׳ שם וסמג שם טוש״ע שם סי׳ קלד סעיף מ:

קפג ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ט:

מוסף תוספות

א. ומנפשייהו מביאין אותן. רמב״ן. ב. והכי קאמרינן משאמרו רוצים אנו יהבו דעתייהו דגמרו דתהוי להו כפרה. רמב״ן. ועי״ש. ג. אינה באה לכפר על עשה כפרה ממש אלא אחר שכפרה התשובה על העשה היא באה להקבלת פנים כאדם שסרח במלך וריצהו ע״י פרקליטין וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו. רש״י זבחים ז: ד״ה עולה. ד. משום לפניהם ולא לפני עכו״ם אע״פ דהעכו״ם מעשין ע״פ ישראל. תוס׳ גיטין פח: ה. דהכא נמי הא איכא משום מצוה לשמוע דברי חכמים, שאין הגוים אלא כמקל וכרצועה של דייני ישראל, ואע״פ שאמרה תורה לפניהם ולא לפני גוים, לא להכותו קאמר אלא שלא לדונו הגוים וכו׳. רשב״ם. ו. [ולפי״ז] ניחא, דבתרווייהו הוה טעמא משום דמצוה לשמוע דברי חכמים, הלכך פריך ליה מן ובעובדי כוכבים פסול. לש״ם גיטין פ״ט ס״י. ז. שהרי מעושה בגוים כמו גט המעושה שלא כדין הוי. רבינו יונה. ח. דדבר תורה גט המעושה בגוים כשר דהוי כמו תלוהו וזבין כיון דבני עשויי נינהו והרי הוא מעושה בדין. שם. ט. עיין בע״ב בהשב״ם ד״ה רב הונא ומוה״ר אמר רב הונא. י. דכיון דאינו מקבל ממון במתנה ובבגט זה שנותן, אם איתא דניחא ליה ליתנה מדעתו למה לו למסור מודעא ואי לא ניחא לו ליתן למה לו ליתן גט ומתנה, אלא ודאי נאנס בגט ובמתנה זו, הלכך א״צ לפרש אונסו וכו׳. רשב״ם לעיל מ: ד״ה גלוי מילתא.

בשדה סתם אבל בשדה זו לא ובשדה זו נמי לא אמרן אלא דלא ארצי זוזי אבל ארצי זוזי לא ולא אמרן אלא דלא הוה (ח) לאישתמוטי אבל הוה ליה לאישתמוטי לא [א]והלכתא בכולהו דהוו זביניה זביני ואפי' בשדה זו דהא אשה כשדה זו דמיא (ט) ואמר אמימר [ב]תליוה וקדיש קדושין קדושין מר בר רב אשי אמר [ג]באשה ודאי קדושין לא הוו הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה אמר ליה רבינא לרב אשי [ד]תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר אמר ליה שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות טאבי תלא לפאפי אכינרא וזבין חתם רבה בר בר חנה אמודעא וראשקלתא אמר רב הונא [ה]מאן דחתים אמודעא שפיר חתים ומאן דחתים אשקלתא שפיר חתים מה נפשך אי מודעא לא אשקלתא ואי אשקלתא לא מודעא ה"ק אי לאו מודעא מאן דחתים אשקלתא שפיר חתים רב הונא לטעמיה [ו]דאמר רב הונא תליוהו וזבין זביניה זביני איני [ז]והא"ר נחמן העדים שאמרו אמנה היו דברינו אין

בשדה סתם. שהכריחוהו למכור אחת משדותיו והוא בירר מעצמו ומכר את זאת דכיון דמדעתו בירר רעה שבהן בירר (ג) שאינו חושש בה כל כך וגמר ומקני: בשדה זו. הכריחוהו למכור שדה זו ואותה מכר: דלא ארצי זוזי. לא מנה המעות גילה דעתו דבעל כרחו מקבל: ואפי' בשדה זו ולא ארצי זוזי לא אמרן דלא הוי זביני אלא דלא הוה ליה להאי לאישתמוטי מן התולה (ד) בשום דיחוי שבעולם כגון הממן לי עד למחר או עד שתבוא אשתי או שום דיחוי שיכול לטעות בו האנס: והלכתא בכולהו הוו זביניה זביני ואפי' בשדה זו. ולא ארצי זוזי ולא הוה ליה להאי לאישתמוטי דהוי אונס גמור וכגון דאמר רולה אני: דהא אשה. כשמכריחה אדם לקבל קדושיו ולהתקדש לו: כשדה זו דמיא. שאינו חפץ כי אם בה: ואמר (ה) אמימר. כלומר קיימא לן הכי: תליוה וקדיש. קבלה קדושין קדושיה קדושין דדמי לזביני שמוכרת עצמה לזה: מר בר רב אשי אמר. במכר מודיעה דהוו זביני אבל גבי אשה תקון רבנן דלא ליהוו קדושין דהוא עשה שלא כהוגן שהכריחה לפיכך נעשה עמו שלא כהוגן שלא כדין דאע"ג דמן התורה ליהוו קידושין רבנן עקרינהו והפקירו אותן ועשו מעות מתנה ובמקום אחר (ו) מפרש דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כדת משה וישראל ורבנן אמור לא ליהוו קדושין נמצא שלא קדשה זה שהרי בדעת חכמים תלה והם אינם חפצים בקידושין

הלכו: תינח דקדיש בכספא. יכולין חכמים להפקיע הקדושין דהפקר ב"ד הפקר גבי ממון וכאילו קדשה בגזל ובחתם דמיא דלא הוו קדושין אבל קדיש בביאה שעשה מעשה בגופה היאך יאמרו חכמים שלא תהא ביאה הרי בעל כרחו ביאה היא: ואית דמפרש תינח דקדיש בכספא. דקידושי כסף דרבנן הם אמרו והם אמרו וקידושין דדבריהן יכולין לעקור אבל קדיש בביאה דהוו קידושי דאורייתא מאי איכא למימר. וטעות הוא בידם דמגזירה שוה ילפינן לקידושי כסף במסכת קדושין (דף ב.) וגם לכל דבר אתקוה טוויות להדדי ואמרינן בכריתות (דף ה.) אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי נותר אחד מגופי תורה ולא למדה הכתוב אלא בגזירה שוה ועוד מאי אלי דקמהדר ליה שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות הא כיון דמדאורייתא לא הוי היאך יכולין לעשות ביאתו זנות אלא כיון דאדעתא דרבנן מקדש לא הוי קידושין דאמרי רבנן לא ליהוו קידושין ומתוך כך (ו) נמצאת מעצמה בעילת זנות: טבי. גברא אלמא הוי: תני נפפי. בחילן שמנו כיגרא למכור לו שדהו. ל"א תלה אותו בשביל הכיגרא שימכרנו לו: וזבין. כלומר וכן עשה שמכרה לו: חתם רבה בר בר חנה. ועד אחר עמו אמודעא שמסר פפי קודם שנכתב שטר המכירה: ואשקלתא. וגם על שטר המכירה חתם: מאן דחתים אמודעא שפיר חתים. דאע"ג דתליוהו וזבין זביניה זביני הני מילי היכא דלא מסר מודעא אבל המודעא שכתב בה תבטל המכירה: ומאן דחתים אשקלתא שפיר חתים. דתליוהו וזבין זביניה זביני וכדמסיק לקמיה: רב הונא לטעמיה דו'. מהכא שמעינן דכתבינן מודעא אזביני אפילו בתליוהו וזבין ולא כרבא דאמר לעיל (דף מ.): לא כתבינן מודעא אזביני כדפרישית בפירקין לעיל [שם] אלא היכא דאיכא כמעשה דפרדיסא והכא חזינן עובדא אפי' בתליוהו וזבין דכתבי מודעא וג"כ נראין הדברים שהרי פסקותיו של רבא לא עמדו מאי דפסיק לעיל בתליוהו וזבין (ח) [לא אמרן אלא בשדה סתם] שאחר פסק שלו אמר (ט) לא כתבינן מודעא אזביני כדפרישי' לעיל [מ:]: איני. כלומר היאך בטלה מודעא שחתם בה רבה בר בר חנה את האשקלתא שחתם הוא עצמו בה: והא אמר רב נחמן דו'. והכא נמי רבה בר בר חנה קמסהיד עכשיו על האשקלתא מודעא היו דברינו ואמאי נאמן: עדים. החתומין בשטר: ואמרו אמנה היו דברינו. לא הלוהו כלום אלא כתבנו לו ולכשיגדל יוצה בו והאמינו לזה למלוה שלא יוציא עליו שטר מלוה זו לגבות הימנו אא"כ יוצה לו וזה שעבד לו נכסיו מעכשיו אם יוצה אפי' לאחר זמן דלאו מוקדם הוה לטרוף שלא כדין: אין

במיגו דאי בעו אמרי אין זה כתב ידינו[1] דהא רב נחמן גופיה אית ליה מיגו דאפילו השטר בפ' שני דכתובות (שם) דקאמר כי אתו לקמן לדינא אמינא להו זילו קיימו שטרייכו ואותו לדינא דמסיימן לומר פרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזוייף הוא וכ"ש עדים דאלימי לאורועי שטרא דהכי אמר בהדיא בפרק מי שמת (לקמן דף קנד. ושם) ותי' ר"י דהיינו טעמא במודעא ואמנה לר"נ הואיל ואמר שהשטר נכתב ונמסר בהלכתו[2] שוב לא אתי על פה ומרע לשטרא אפילו במיגו ומי נמי לאחזרין ומגידין הואיל ואמרו שחתמו על השטר כדין ומדאורייתא עדים החתומין על השטר נעשה כנאקרה עדותן בבית דין ומדרבנן הוא דאגרכוהו קיום דוקא כי טעין מזוייף אבל

הלוהו אלא נדר לו להלוותו והאמין לו הלוה למלוה שיקיים דיבורו ואמר לנו כתבו לו שטר שלוויתי ממנו מנה אבל אנו לא ראינו ההלוואה והלוה טוען לא הלווני שוב. אינן נאמנים דודאי לא הוו משווי נפשייהו רשיעי דחתמי שטרא אי לא חזו ההלוואה:

אמודעא מאי דחתם אאשקלתא שפיר חתם דזביניה באונס הוי זביני: והיכי מצי רבה בר בר חנה למיחתם אמודעא מאחר דחתם

ח) עי' בפירקש"ס כאן בד"ה תינח.

עין משפט נר מצוה

קפד א מיי' פ"י מהל' מכירה הל' ח ועיין בהגהות ומגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף ח [וכרב אלפס עוד בגיטין ד' קע.]:

קפח ב ג מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה ח ועיין בהגהות ומגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מג סעיף ח:

קפו ד מיי' פ"י מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף ט:

מוסף תוספות

א. דלא עדיפא בטול מודעא מאונס המכר עצמו דאמרינן דאגב אונסא דזוזי גמר ומקני ה"נ אגב אונסא דזוזי גמר ומבטל לה למודעא. ר"ן. ועיין יד רמה. ב. וח"ל הר"ן (גיטין דף ח. בדפי הרי"ף) וכתב [הרמב"ם] ז"ל שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט, אמור בפנינו שכל דברים שמסרת, שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל גט, הרי הן בטלין [עכ"ל]. לפי שאילו לא אמר אלא שהוא מבטל המודעא הרי עדיין לא ביטל מודעות הביטול, ואפי' ביטל ג"כ מודעות הביטול שמא מסר מודעא על ביטול הביטול, ואין לדבר סוף, ולפיכך תיקן שיאמר כל הדברים שגורמין. ג. פי' כלומר ולא אמרן אלא דלא יהיב ליה זוזי כדאמרינן "המרצה מעות מידו ליד האשה לא ינקה מדינה של גיהנם". ר"י מיגש. ד. כלומר שלא עיין בהם אי טבי או לא כדאמרינן אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה. ר"י מיגש. ועיין ריטב"ש. ה. וממילא יהיו כל בעילותיו זנות. תוס' בעילותיו זנות. תוס' כתובות ג. ו. מידי דהוה אאנוסים קטנים ופסולים. תוס' כלל"ש כתובות יט: ז. ומודים שהוא שטר גמור דהא תליוהו וזבין וביניה זביני וכו', ואמנה נמי וכו' הואיל והם מודים שהשטר נכתב כדין מדעת הלוה. שם.

רבינו גרשום

והני מילי בשדה סתם. כלומר שאם כופהו בפירוש שימכור לו שדה שלו משום הכי גמר ומקני ליה שדה שיתן לו שדה פחותה שלו. אבל אי אמר שדה זו מכור לי בפירוש אגב אונסיה אודי ולא גמר ומקני ליה: דלא ארצי זוזי. שלא רצה לבדוק המעות אם טובות הן אם לאו משמע דמחמת כעס לא מעיין ולא גמר ומקני אבל ארצי זוזי וביניה זביני: אבל הוה לי' לאישתמוטי. מיניה בשום ענין ומכר וביניה זביני: תליוה. שאנסו האשה שתתקדש לו: התינח דקדיש בכספא. דהיינו קדושין דרבנן משום הכי מצי לאפקועי רבנן מדרבנן. אבל קדיש בביאה בעל כרחה. ו) דביאה היינו קדושי דאורייתא והיא בעולת בעל מאי איכא למימר: אמר ליה. אפי' הכי לא הווין קדושיה קדושין משום דשויוה רבנן למאן דקדיש בביאה לבעילתו בעילת זנות דחוצפא קא עביד הואיל דתקינו קדושי כספא מצי לאפקועי קדושי ביאה: אכינרא. על אותו עץ שכך נקרא שמו עד דזבין ליה קרקע שלו: אמודעא דבעל כרחו תליוהו וזבין ואאשקלתא. זהו שטר מכירה שחתם עליו שמכרו: הכי קאמר אי לאו דחתם אמודעא מאי דחתם אאשקלתא שפיר חתם דזביניה באונס הוי זביני: והיכי מצי רבה בר בר חנה למיחתם אמודעא מאחר דחתם

מוסף רש"י

ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה. דכל דמקדש תולה בדעת חכמים הוא, דהא כדת משה וישראל קמסיין וכרבנן אמרי לא ניהוי קידושין (יבמות קי:). תינח דקדיש בכספא. איכא למימר דאפקעינהו לקידושין ושוו מעות מתנה, דאפקר ב"ד הפקר (שם). קדיש בביאה. דקי"ל דקידושין (ד:) מכי יקח איש אשה ובעולה דאשה מתקדשת נמי בביאה, מאי איכא למימר. מאי דאפקעתא איכא למימר בהאי ביאה (גיטין לג.) מאי הפקר ב"ד איכא למימר (יבמות קי:). שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות. והוא בדעתם תלה (שם) דאפקעו אם קדושין מיניה, ויש בהן כח לכך שהרי בשקידש על מנהג חוק דתם קידש, כך אני מפרש בכל מקום מלבני, ומרבותי קבלתי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, דקדושי כסף דרבנן, דלא כתיב בהדיא אלא בגמרינן קיימה קיימה משום עפרון, והיינו דקפריך מינה דקדיש בכספא קדיש בביאה דכתיב בהדיא כי יקח איש אשה ובעלה מאי איכא למימר, היאך יכלו לעקור דבר מן התורה, ומשני שויוהו רבנן לבעילתו בעילת זנות של כל מקדש בביאה, דלאמר מה מקדש בביאה, דקדושי כסף (קדושין יב:) רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה משום פרילותא, ותשובות קשות יש בדבר, חדא דגמ"ש גופה מורה היא, שהרי לא למדו נפקא לן אלא בגז"ש, ועוד שהוא בכתב מגז"ש למדנו, ובערב המאורסה נהרגת בקדושי כסף, ואי דרבנן מי מיקטלא, ועוד דקמסיק שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות, היכי מצי לשויה בעילת זנות הא דאורייתא היא, וכי אמרן רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה, קידושין מיהא לא בטלי, אלא הא והא דאורייתא הא דלית בדבנן כח לבטל מפני שבשעת קידושין תלה בדעתם לקדש כדת שהנהיגו חכמים בישראל (גיטין לג.). תליוהו וזבין. מי שתלו אותו או עשו לו יסורין עד שמכר וקיבל הדמים ואומר רוצה אני, דביניה דביני. ולא יוכל לחזור בו (לעיל מז:).

רבינו גרשום (המשך)

אאשקלתא והאמר רב נחמן עדים שאמרו אמנה היה דברינו כגון שטר שכתוב כי פלוני לוה מפלו' מנה והתומין עליו העדים אם אמרו העדים בפנינו לא

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא הוה ליה לאישתמוטי: (ב) שם כשדה זו דמיא (וכאמר אמימר) תא"מ וג"כ גי' רשב"ם והרא"ש ראמר מר: (ג) רשב"ם ד"ה בשדה וכו' רעה שבהן בירר גלוי דעתיה שאינו חושש: (ד) ד"ה ואפי' בשדה וכו' מן התולה אותו בשום דיחוי בעולם וכו' שיכול להטעות בו: (ה) ד"ה ואמר מר כלומר קיימא לן: (ו) ד"ה ואית דמפרש וכו' ומתוך כך נעשית מעצמה בעילת זנות: (ז) ד"ה רב הונא וכו' בתליוהו וחכין שאחר פסק שלו אמר כתבינן כל"ל ואינה לא נמתק: (ח) תוס' ד"ה לא אבל בביאה. דקי"ל דקדושין (ד:) מכי יקח איש אשה ובעולה דאשה מתקדשת נמי בביאה, מאי איכא למימר. מאי דאפקעתא איכא למימר בהאי ביאה (גיטין לג.) מאי הפקר ב"ד איכא למימר (יבמות קי:). שויוהו רבנן לבעילתו בעילת זנות. והוא בדעתם תלה (שם) דאפקעו אם קדושין מיניה, ויש בהן כח לכך שהרי בשקידש על מנהג חוק דתם קידש, כך אני מפרש בכל מקום מלבני, ומרבותי קבלתי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, דקדושי כסף דרבנן, דלא כתיב בהדיא אלא בגמרינן קיימה קיימה משום עפרון, והיינו דקפריך מינה דקדיש בכספא קדיש בביאה דכתיב בהדיא כי יקח איש אשה ובעלה מאי איכא למימר, היאך יכלו לעקור דבר מן התורה, ומשני שויוהו רבנן לבעילתו בעילת זנות של כל מקדש בביאה, דלאמר מה מקדש בביאה, דקדושי כסף (קדושין יב:) רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה משום פרילותא, ותשובות קשות יש בדבר, חדא דגמ"ש גופה מורה היא, שהרי לא למדו נפקא לן אלא בגז"ש, ועוד שהוא בכתב מגז"ש למדנו, ובערב המאורסה נהרגת בקדושי כסף, ואי דרבנן מי מיקטלא, ועוד דקמסיק שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות, היכי מצי לשויה בעילת זנות הא דאורייתא היא, וכי אמרן רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה, קידושין מיהא לא בטלי, אלא הא והא דאורייתא הא דלית בדבנן כח לבטל מפני שבשעת קידושין תלה בדעתם לקדש כדת שהנהיגו חכמים בישראל (גיטין לג.). תליוהו וזבין. מי שתלו אותו או עשו לו יסורין עד שמכר וקיבל הדמים ואומר רוצה אני, דביניה דביני. ולא יוכל לחזור בו (לעיל מז:).

(ט) כתובות ג. יבמות 5: קי. גיטין לג. עג., ב) [לעיל מז: וש"נ], ג) כתובות יט, ד) [יבמות 5: ושוב], ה) רש"ל,

אין נאמנים. לא מבעיא אם כתב ידן יוצא ממקום אחר דלא מהימני לעקרו דלאו הפה שאסר הוא הפה שהתיר איכא אלא אפילו (א) הן עצמם מקיימים אותו ואומרים חתמנו אבל אמנה היו דברינו אין נאמנים דמאחר שהודו שבכשרות נכתב הרי חתימת השטר כאילו העידו בב"ד כל מה שכתוב בשטר שהלוהו מלוה לזה וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדאמרינן בכתובות בפרק האשה שנתארמלה (דף יח:) א"ל רבא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכי תימא ה"מ על פה אבל בשטר לא הא אמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד וה"נ מפרש התם[ג] דטעמא דר"נ משום דעקר ליה לשטרא דבעא מייה רבא מר"נ תנאי היו דברינו מהו מודעא ואמנה טעמא מאי אין נאמנים דקמעקר ליה לשטרא וכו'. ועוד יש טעם אחר גבי אמנה היו דברינו אמאי אין נאמנים כדאמר נמי התם[ד] אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואמרי דקאמר מאן איליטא דקאמר ליה כו' עד אלא דקאמרי עדים אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי דאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני והא איכא למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי בעו אמרו לא חתמנו ומסקינן אמר רב אשי לעולם דאמרי עדים ודאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ודקאמרת אמאי לא מהימני כדרב כהנא דאמר רב כהנא אסור לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו משום שנאמר[ה] אל תשכן באהלך עולה וכיון דעולה היא עדים אעולה לא חתמי וכי אמר חתמתי אינו נאמן דאין אדם נאמן בעדות כשמשיס עצמו רשע בעדות זו כדאמר התם: **מודעא היו דברינו.** אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא בפנינו והראינו אנשו והכרנו בו אין נאמנין דתרוייהו מודו דשטרא מעליא הוא ועכשיו באין לבטלו ע"י עדות מודעא וקרוי זה חוזר ומגיד וכיון שהגיד עדות שבשטר אינו חוזר ומגיד לבטלו. וה"נ אמאי ביטל רב הונא האשקלתא בשביל המודעא שהרי רבה בר בר חנה הוא העד שאומר מודעא היו דברינו ואינו נאמן: ומשני **ה"מ.** דאין נאמנין על פה שמעידין עכשיו מודעא היו דברינו ובאים לבטל עדות שבשטר שנעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין[ו] משעה שנכתב ונחתם ואין עדות אחרון מבטל את הראשון וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד לא אתא על פה להשתא ומרע לשטרא דקדים אבל בשטרא שנכתב המודעא בשטר וחתמו עליה העדים כי הך דרבה בר בר חנה שקדמה לאשקלתא אתי שטרא דמודעא דקדים ומרע לשטרא דאשקלתא דבתריה: **ומר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אין נאמנים.** כדמפרש לקמיה שלא ניתן ליכתב כדפרישית לעיל משום דאל תשכן באהלך עולה ועדים לעולה לא חתמי וכשמעיד חתמתי אינו נאמן דאין אדם נאמן בעדות עצמו רשע והלכך אפי' אין כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין דאין נאמן לעשות עצמו רשע אבל לעקירת שטר לא חיישי מר בר רב אשי דל"ל גבי מודעא אמאי נאמנים: **מודעא היו דברינו נאמנים.** שהרי ניתן ליכתב דמלוה קעבדי כדי להציל האמוס מאנשו ואפי' כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנים דאין זה חוזר ומגיד אלא מילתא אחריתי קמסהדי כדאמרינן נמי התם [כתובות יט:] חתמנו אבל תנאי היו דברינו ולא נתקיים התנאי דמילתא אחריתי היא ונאמנים שעל השטר מעידין שכשר וגם מעידים שאין חייב לו כלום והיכי דמי חוזר ומגיד כדתנן התם [יח:] פסולים היינו אנוסין היינו קטנים היינו אם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים שהרי פוסלין את השטר לגמרי דקאמרי בפסלות נחתם הוא דפסלינן לעדותם משום חוזר ומגיד: **אין נאיש חזקה בנכסי אשתו.** אשה החזיק בנכסי מלוג של אשתו שנפלו לה מבית אביה בירושה ג' שנים אינה חזקה לומר מאשתי לקחתיה ואבדתי שטרי דאין דרך אשה למחות על בעלה כשמחזיק בנכסיה ואוכל את הפירות מאחר שזן אותה: **פשיטא.** דאין יכול לטעון לקוח הוא בידי: **דיון דאיש ליה פירא.** בתקנת חכמים שתקנו פירות של נכסי אשה לבעל תחת פרקונה [שם מז:] אומן פירי הוא דקאכיל ואין לו בגוף הקרקע כלום ואין לריכה למחות אבל אם אינו אוכל אלא מן הפירות אינו יכול לטעון לקוח הוא בידי אבל נכסי אשה לבעלה כל העולם יודעין שפירות יש לו בקרקע אשתו ולא תהיה לו חזקה בחייה: **דין ודברים אין לי.** כלומר לא יהא לי ואפילו הכי אין לאיש חזקה דאין אשתו מקבלת אם יאכל הפירות אלא כדין: **לא אמר כלום.** דאין זה נשון מתנה לאחיו אלא נשון מתנה דאמר לאחיו אלא נשון מתנה הוא הלוקח אלא יהא לי חלק בשדה זו וכל זמן שלא אמר יהי נתון לך בשדה זו לא יצא עדיין מרשותו ואין תופס נשון זה אלא בדבר שעדיין לא זכה בו והוא מתנה עליו אלא יהא שלו כשיבא הזמן שעתיד לזכות באותו דבר, דאין אדם זוכה בדבר בעל כרחו כדלקמן ובכתובות (פב.) דמחלה הבאה לאדם לאמר מכאן מתנה עליה שלא יבטנה, אבל מכיון שכבר הדבר שלו הוא והוא אומר לא יהא שלי לא אמר כלום, דבעל כרחו יהיה שלו כל זמן שלא יתנענה לאחרים (לעיל מג. ע"ש). **בכותב לה.** דין ודברים כו' ועודה ארוסה. דאם שזכה בנכסים ואין לריך לכתוב נשון מתנה דיכול להתנות כדרב כהנא (גיטין עז.) ודאי מי שהקרקע שלו ונא ליתנו לאחיו לריך נשון מתנה, ומתניתין בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן בכשישתנה, ואין לריך נשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהן (כתובות פא.).

מוסף תוספות

א. אבל בשטר כלומר שנכתב קודם שתכתב האשקלתא ודאי אתי שטרא ומרע שטרא. רמב"ן. לפי שקדמה שטר מודעא לשטר מכר. ר"ן. ב. דהא אין מעשה קטנים או פסולים כלום. [ו]אנוסים היינו הא לא משוו ליה שטרא מעליא ואין כאן הגדה גמורה דהא אמרי אנוסין היינו מחמת נפשות דלאו משוו נפשייהו רשיעי. רשב"ם כתובות יט: ג. משום דדבר תורה א"צ קיום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרכוהו קיום כי טעין מזויף הוא אבל בשאר טענות כגון פרוע הוא לא הצריכוהו קיום. תוס' כתובות יט. כשם רש"י. ד. אלא לא חש להארוך. תוס' כתובות פב. ה. [ד]הפירות הבאין לה לאחר מכן ממילא הו"ל כאילו מצאה מציאה שהיא לבעל וכו', ולא מחמת

מסורת הש"ס

(א) [כתובות יט:], ב) [לעיל מג.] כתובות פב. לה. גיטין עז: [כריתות כד:], ג) [כתובות יט:], ד) [שם יט.], ה) [איוב יח:], ו) [גיטין ג.], ז) המהרש"ל מוסיף: לרב נחמן, ח) המהרש"ל מגיה במקום דר"מ ל"ל דרבי, ט) ל"ל אלגזון. ר"מ,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אין נאמנים וכו' אפי' אם הן עצמם: (ב) תוס' ד"ה ולכדב כהנא וכו' מייתי דאמר בלגזון טוב: (ג) בא"ד ויש מפרשים דמדקאמר אלא הכאה: (ד) בא"ד דהיכא דלא בא לידו מהני לגזון דין ודברים:

מוסף רש"י

האומר לחבירו. כגון שדה של שותפין ואמר האחד לחבירו אחד מן הלשונות הללו, בין בכתיבה בין בגמירה (כתובות פג.). ואין לי עסק בה. אחת מכל לשונות הללו (גיטין עז.) כלומר לא יהא לי עסק בה ומכלל אתה שומע אלא הכל יהא שלך, אלא שלא הוציא הדבר בפירוש מפיו (לעיל מג.). לא אמר כלום. דאין כאן לגזון מתנה (כתובות פג.) ולא אבד זכותו (כריתות כד:) דמאחר שהיא שלו לריך לכתוב לגזון מתנה (גיטין עז.) דכיון דכבר יש לו חלק בשדה והוא אומר לא יהא לי חלק בו, אין זה לגזון מתנה לאחיו אלא לגזון תפלה הוא הלוקח שלא יהא לי חלק בשדה זו וכל זמן שלא אמר יהי נתון לך בשדה זו לא יצא עדיין מרשותו ואין תופס לגזון זה אלא בדבר שעדיין לא זכה בו והוא מתנה עליו שלא יהא שלו כשיבא הזמן שעתיד לזכות באותו דבר, דאין אדם זוכה בדבר בעל כרחו כדלקמן ובכתובות (פב.) דמחלה הבאה לאדם לאמר מכאן מתנה עליה שלא יבטנה, אבל מכיון שכבר הדבר שלו הוא והוא אומר לא יהא שלי לא אמר כלום, דבעל כרחו יהיה שלו כל זמן שלא יתנענה לאחרים (לעיל מג. ע"ש). **בכותב לה.** דין ודברים כו' ועודה ארוסה. דאם שזכה בנכסים ואין לריך לכתוב לגזון מתנה דיכול להתנות כדרב כהנא (גיטין עז.) ודאי מי שהקרקע שלו ונא ליתנו לאחיו לריך לגזון מתנה, ומתניתין בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן בכשישתנה, ואין לריך לגזון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהן (כתובות פא.).

עין משפט נר מצוה

קפז א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ז סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' מו פעיף לו:

קפח ב ג ד מיי' פי"ג מהל' טוען הל' ז ופי"ד הלכה ז ופכ"ב מהלכות אישות הלכה טו סמג עשין לה ועשין מח טוש"ע ח"מ סי' קמט סעי' ט וטוש"ע אה"ע סי' פז סעי' ז:

רבינו גרשום

מודעא היו דברינו. כלומר אע"פ שחתמנו על שטר המכירה שמעיד שברצונו מכר אפ"כ יודעים אנו שאנוס היה ואין נאמנין והיכי מצי חתים רבה אמודעא. והכי משמע השתא דמאי דאמרין מודעא היו דברינו דחתמי נמי אמודעא. ומשני הני מילי דאין נאמנין להיכא דאמרי עדים על פה יודעין אנו שבאונס מכר דודאי לא אתא על פה ומרע לשטר דכתוב ביה ברצון מכר אבל אי כתבו המודעא בשטר וחתומה היא מודעא דאתי שטר מודעא ומרע ליה לשטר מכירה ומשום הכי שפיר חתם רבה בר רב הונא אמודעא שבשטר ואי לאו דחתים אמודעא מאי דחתים אאשקלתא שפיר אתא: מאי טעמא מודעא היו דברינו נאמנין. דזה מודעא ניתן ליכתב שטר מסירת מודעא וניתנה נמי ליחתם ואפי' הכי יכולין לחתום עדי מודעא גופייהו על שטר מכירה ונאמנין. והאי שטר אמנה לא ניתן ליכתב כלומר מאחר שחתמו על השטר שכתב בו פלוני לזה מפלוני מנה ודאי משמע דאי לאו דחזו דהלווהו לא הוו חתמי והשתא אי הוו כתבו בשטר אחר אמנה היו דברינו הוו מיחזו עדים שקרים. הלכך אין נאמנין דלא ניתן ליכתב דאין אדם משים עצמו רשע לחתום שקר: **פים.** אין לאיש חזקה בנכסי אשתו של מלוג דאם החזיק לבדו בנכסים ג' שנים אין לו חזקה. פשיטא דלא הוי חזקה דכיון דנכסי מלוג משתעבדי ליה לפירי פירי הוא דקאכיל ואין הגוף שלו ואין לו חזקה: אין לי בנכסיך. דמשמע לגמרי דהשתא לא אכיל לפירי וסד"א הואיל דכתב לה הכי והחזיק בנכסיה תיהוי חזקה קמ"ל דלא דמציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי שלא מחיתי בנכסיו: לא אמר כלום. דהא חזינן דמתעסק בה וברשותו הוי: ועודה ארוסה. דעדיין לא היו נכסיה ברשותו:

אבל כשאומר שהשטר נכתב ונמסר כהלכתו אין נאמן לומר מודעא ואמנה היו דברינו במיגו דמזייף[א] ולא דמי לקטנים ואנוסים היינו דמתני' בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם ד"ה הרי) דאין מודין כלל שהשטר נכתב כדין שאומרים שאנוסים וקטנים ופסולים היו ולא נכתב מעולם כדין[ב] הלכך מיגו מהני דלא שייך כאן לומר לא אתי על פה ומרע לשטרא שהרי אינן מודים שהיה שטר כדין והא דאתיא ליה[ג] בפ' שני דכתובות (דף יט.) דנאמן לומר פרוע הוא במיגו דמזייף התם נמי לא מרע לשטרא כלל ורב הונא דקאמר התם מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו סבר דאפילו פרוע הוא אינו נאמן לומר במיגו אע"ג דלא מרע לשטרא אלא א"כ טוען מזייף[ד] ואת"ת כיון דר"נ מודה דאין נאמן לומר שהוא שטר אמנה ומודעא מאי קא"ל לרב הונא דאמר א"ל לקיימו גובא גנבא למה לך אי סבירא לך כר"מ אימא הלכה כר"מ דלמא רב הונא נמי אאמנה ומודעא קאמר דא"ל לקיימו דמודה ביה ר"נ וי"ל דרב הונא אפי' אטענת פרוע קאמר דא"ל לקיימו מדלא מפליג מידי והשתא לר"נ אפילו לרבנן דפליגי אר"מ התם באמנה ומודעא מודו וההיא ברייתא דתניא פ' מי שמת (לקמן דף קנד: ושם) האומר דשטר אמנה הוא זה אינו נאמן ובני לאוקומה בפלוגתא דר"מ[ה] ורבנן רב נחמן הוי מוקי לה כדברי הכל: **מר בר רב אשי אמר מודעא היו דברינו נאמנין.** דלא דמי לחוזרין ומגידין שאינם אלא מוסיפין על עדותם אע"ג דכשכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ולא אמרינן דמוסיפין על עדותן הן מ"מ כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנין במיגו הואיל ואין חוזרין לגמרי מעדותם: **דכתב** לה דין ודברים **אין לי בנכסיך.** ולריך לומר דבדכתב לה נמי ובפירותיך[ו] כדתנן בהכותב (דף פג. ושם) דאי לא כתב לה אלא בנכסייך אכתי אוכל פירות[ז] ולא מהני בנכסייך אלא שאם מכרה ונתנה קיים: **בכתב** לה **בעודה ארוסה.** והוי מלי למימר שכתב לה בלשון טוב[ח] אי נמי שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה או שנתן לה בעולה דאמר לקמן קנתה ואין הבעל אוכל פירות: **וכדרב** כהנא. תימה דמאי מייתי ראיה מדרב כהנא אי דמייתי דמהני לשון דין ודברים אע"פ שהוא לשון גרוע דלמא כל הנהו דמייתי מייתי (ט) בלשון טוב[ח] ועוד דאי אפשי דמייתי הוא לשון טוב כדמוכח בפ' בתרא דכריתות (דף כד.). ויש מפרשים (ג) דמדקאמרינן נחלה הבאה לו לאדם דוקא ולא הבאה לו כבר נמי דבלשון גרוע מייתי דאי בלשון טוב אפי' באה לו כבר נמי למה לא יוכל להתנות עליה ולר"י נראה[ח] דמייתי ראיה דאע"ג דקיי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ יכול להשתלח מדבר שלא בא לעולם ואם תאמר בלא רב כהנא מאי מייתי דמדבר שלא בא לעולם יכול להשתלח מידי דהוה אשאר כסות ועונה (לקמן קו:) דאר"י בדבר שבממון תנאו קיים ואפי' ר"מ לא פליג אלא משום דקסבר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וי"ל שאני התם שעושה תנאי גמור[ט] אבל הכא מייתי שאינו אומר דרך תנאי אלא שאומר דין ודברים אין לי בנכסייך ועוד דהכא שאומר מעצמו ואין האשה מבקשת ממנו ס"ד דהוי פטומי דמילי בעלמא כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף סו. ושם) דלאשה אינבי לה לאתנויי ובעל קא מתני[י] ומייתי מדרב כהנא דבסילוק מועיל ומייתי נמי כדרבא כלומר באיזו נחלה מועיל התנאי באותה שבאה לו על ידי תקנת חכמים כדרבא אבל בנחלה דאורייתא כגון דין ודברים אין לי בירושת אבי לא יועיל כלום ודרב הונא מייתי[יא] דטעמא דיכול להשתלח משום דכיון דלטובתו תקנו יכול לומר אינו חפץ באותה טובה אבל[יב] בלשון דין ודברים לא לריך לאיתויי ראיה דסבירא הוא דהיכא דלא בא לידו[יג] דשייך לשון דין ודברים כמו בעלמא לישנא מעליא והא דאיצטריך לכדרב כהנא לאו משום דרבי יוחנן איצטריך דאיהו סבירא ליה בהאשה רבה (יבמות דף לג. ושם) דאדם

אין נאמנים מודעא היו דברינו אין נאמנין ה"מ על פה דלא אתי על פה ומרע לשטרא אבל בשטרא אתי שטרא ומרע לשטרא גופא אמר רב נחמן אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו אין נאמנין[ו] ומר בר רב אשי אמר[א] אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו נאמנין מאי טעמא שזה ניתן ליכתב וזה לא ניתן ליכתב: [ב]ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו וכו': פשיטא כיון דאית ליה לפירא פירא הוא דקאכיל לא צריכא [ג]דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכי כתב לה מאי הוי והתניא [ד]האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות ממנה לא אמר כלום אמרי לה דבי רבי ינאי [ד]מתניתין בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דאמר רב כהנא

נחלה

חזקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא משום דלדידן קיי"ל דאין אדם מקנה ובמילתיה דרבא לחודיה לא סגי בלא רב כהנא דמדרבא לא הוה שמעינן שיוכל להתנות בדבר שלא בא לעולם דאע"ג דרבא קאי אמזונות שלא בא לעולם התם אינו חידוש מאי שאין לה מזונות דאטו יש לה ליטול מזונות בעל כרחה דכשרוצה מוחלת [א] בה ולא קמ"ל רב הונא אלא שיכולה להפקיע מעשה ידיה מבעלה וא"ת רב דפסיק בפ' הכותב (כתובות דף פד: ושם) כרשב"ג דאמר אם מתה יירשנה אפי' כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך במיך ובמותך ולאו מטעמיה דאיהו סבר ירושת הבעל דאורייתא ורב סבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה מאי שנא דמפירות יכול להסתלק משום דהוו דרבנן ויש לומר דשאני ירושה דנפלה קמיה דבעל דיורשי האשה כנכסיה הם באותה ירושה לגבי בעל ולכך אין יכול להסתלק אבל הכא מנכסי מלוג יכול להסתלק שישארו ביד מי שהן עכשיו דהיינו ביד האשה ועוד מצינן למימר דלא עשו חיזוק אלא בדבר שיש לו שורש מן התורה כגון ירושה דאיכא ירושה דאורייתא אבל בדבר דליכא כוותיה בדאורייתא לא עבוד רבנן חיזוק אי נמי פירות דלא שכיחי לא עבוד חיזוק כדאמרינן בריש אע"פ (שם דף ו:) לכל יש כתובה ולא לכל יש פירות דלא שכיחי כמו ירושה דאין לך אשה שאין לה נכסי לאן ברזל שירש הבעל דאפי' במשאים יתומה תנן (כתובות דף מז.) לא יפחתו לה מנ' זוז הלכך ירושה לאן ברזל שכיח ולא פלוג רבנן בירושת הבעל דכל ירושות אין יכול להתנות אבל פירות דלא שכיחי דאיכא טובת אשה שאין להם נכסי מלוג לא עשו חיזוק:

יבולה אשה שתאמר לבעלה כו'. פי' בקונטרס וכי קאמר נמי אינו מקבל (ג) פרקונה ואינו חושש בפירות נכסי מלוג שלה שתקנו לי דמועיל התנאי בעובדא אלרוסה שעדיין לא זכה בקרקעותיה לפירות וקלת היה נראה לרשב"א להביא ראיה לדבריו מדתניא פ' נערה שנתפתתה (שם דף מז: ושם ד"ה זימנין) תקנו פרקונה תחת פירות ש"מ דפירי עיקר ויכול לומר כן דהא בפ' אע"פ (שם דף נח: ושם) פריך אמילתא דרב הונא דהכא מהא דקתני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומשני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות ומ"מ (ג) אומר רשב"א דאי אפשר לומר כן דאדרבה פרקונה עיקר כמו שמדקדק ר"י בכתובות פ' נערה (דף מז:) דאמר מאי לפיכך בעל אוכל פירות מהו דתימא מיכל לא ניכליהו אנוחי ניחליהו כו' קמ"ל דהא עדיפא דזימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה [א] וקאמר נמי התם לעיל בשלמא בעל תקינו ליה רבנן פירות דאי אישתבאי הויא ליה איבה ומיימנע ולא פריק משמע דלטובת האשה נתקן ובירושל' פ' נערה קאמר בהדיא אהא דתנן נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה בעל שאמר אי אפשי לאכול ולא לפרוק אין שומעין לו והא דתנן פרקונה תחת פירות אע"ג דפרקונה עיקר לא תני הכא אלא לאשמועי' שלא תוכל האשה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות ואע"ג דלטובתה נתקן שלא תטמע בין העובדי כוכבים ועוד דלא דמי למזונות שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה דהתם לא מפקעת תקנת מעשה ידיה שאם אינה עושה ואינה ניזונת היום למחר תעשה ותהא ניזונת אבל אם אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות הרי מפקעת לגמרי תקנת פירות דפירות של כל ימיה הם תחת פרקונה ש"מ שאני פירות משום דידו כידה שהוא זוכה בגוף הקרקע אבל מעשה ידיה דאיכא יזכה בהן שאינן בעין דלא שייך למימר שיזכה בגוף הידים וכעניין זה מצינו דר"ל דפליג ארב הונא בפ' אע"פ וסבר דמעשה ידיה עיקר ואינו מגיה הבריתא אלא תני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה דקתני אפ"ה אומר ר"ת דאין הבעל יכול לומר לה היכא דלא ספקה לאי מעשה ידיך למזונותיך כדמוכח בהדיא בפ"ק דגיטין (דף יב.) ובריש המדיר (כתובות דף ע.) דפריך אי דלא ספקה הדרא קושיא לדוכתה כיון דמשעבד לה היכי מצי מדיר לה: **ה"ג בפ' ר"ח ואחת שהכנים לה שום משלו.** וה"פ אחת שכתב לה בכתובה במנה ומאתים ובמה שאדם נותן משלו שייך לשון כתיבה ולא לשון יחוד כגון הכותב כל נכסיו לבניו ואחת שיחד לה בכתובתה תחת הגדוניא שהביאה מביית אביה כי גדוניא נמי נקראת כתובה דבפ' נערה שנתפתתה (שם דף מז: ושם) קתני קבורתה תחת כתובתה דהיינו תחת גדוניתה דתחת מנה מאתים לא קאמרי' דבסוף הוהו פירקא (דף נג.) קאמרי' דאלרוסף ה) (אית) לה קבורה ואחת שהכנים לה שום משלו ששם לה שדה כנגד תוספת שהוסיף לה משלו על מנה ומאתים וג' עניני ממון אלו כותבין בכתובה בשדר זה תחלה מנה ומאתים ואח"כ גדוניא שמביאה עמה הנעלת ליה ואחר כך ולבי חתן והוסיף לה מדיליה כו' ובקונטר' לא פירש כן: אילימא

נחלה הבאה לו. הענתידה לבא לו כגון נחלה דרבנן כדמפרש לקמן אדם יכול להתנות עליה קודם שתבא שלא יירשנה כגון דקאמר דין ודברים אין לי על אותה נחלה הענתידה לבא לי כלומר לא יהא לי דין ודברים: **וכדרבא.** כלומר ובאיזו נחלה מועיל התנאי בנחלה הבאה לו בתקנת חכמים כדרבא אבל בנחלה דאורייתא כגון דין ודברים אין לי בירושת אבי כשימות לא יועיל התנאי דבעל כרחו שלו יהא אא"כ יתנה לאחריים בלשון מתנה: **אי אפשי בתקנת חכמים.** שעשו להנאתי: **כגון זאת.** דלקמן דמדרבנן היא: **שומעין לו.** דבעל כרחו דאינים לא יזכוהו חכמים שאם אינו חושש בטובה שעשו לו חכמים לא ניתן לו בעל כרחו שלדעתו תקנוה חכמים: **מאי כגון זאת.** בלאיזו תקנת חכמים היו מדברים בבתמ"ד שעליה אמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת שהתקנה שלנו מדברים בה שומעין לו: **כדרב הונא אמר רב.** כלומר מתקנת מזונות שהבעל נותן לאשה היו עסוקים בבית המדרש והוא נוטל מלאכת ידיה תחתיהן וע"ז אמר רבא כגון זאת שהתקנה שתקנו חכמים מזונות האשה לטובתה אם אומרת אי אפשי בתקנת חכמים בזו התקנה שתקנו לטובתי דהא לדידי אינה טובה דמלאכת ידי עדיף על מזונותי אזון משלי ואעשה מלאכה לעצמי שומעין לה. ואתא לאשמועינן כרב הונא אמר רב שיכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת משלך ואיני עושה מלאכה לך כי אם לעצמי כדמפרש טעמא בכתובות (דף נח:) קסבר מזוני עיקר כלומר תחלה תקנו עיקר מזונות לאשה מן הבעל בע"כ בין תעשה בין לא תעשה ואח"כ תקנו מלאכה תחת מזונות שלא תהיה לה איבה וכיון דלטובתה נתכוונו לתקן לה מזונות תחלה והיא עוקרת לומר איני חפילה בתקנה זו איני חושש למזונותיו הרשות בידה וכיון דעקרה תקנת המזונות גם תקנת מלאכת ידיה לבעלה בטלה ממילא דכיון דמזונות אין לה גם הבעל לא יטול מלאכת ידיה והיינו נחלה הבאה לו לאדם לאחר מכאן שהמזונות עתידים לבא בכל יום. וה"ה לפירות של נכסי מלוג שתקנו חכמים לבעל פירותיה תחת פרקונה [שם מז:] כ"ש וכ"ש אשה אמר איני מקבל עלי תקנת פרקונה ואיני חושש בפירות נכסי מלוג שתקנו לי דמועיל התנאי בעובדא אלרוסה שעדיין לא זכה בקרקעותיה לפירות. והיינו דאלטריך במתני' למיתני [לעיל מב.] דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו ומר לקוח הוא בידי דאע"ג דכתב לה בעובדא אלרוסה שלא יטול כלום בפירותיה אפי' הכי שתקה ולא מיחתה לבעלה דמצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ששתקתי אבל מעולם לא מכרתי לו: ומקשי גמרא **הא ראיה יש.** דקתני מתני' אין לאיש חזקה שאין חזקה מועלת לו לקיים מקחו אבל ראיית עדים או שטר תועיל לו לקיים מכירתה דאם מכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה קנה: **פימא נחת רוח עשיתי לבעלי.** שמכרתי לו שלא יכעוס עלי אבל לא היה בדעתי להקנותו דלא דמי לתליוהו וחזיק דזביניה זביני [לעיל מז:] דלאגב אונסי' גמר ומקני אבל הכא דליכא אונס כ"כ לא גמרה ומקנייה: **מי לא תנן.** דכי הך טענה יכולה אשה לטעון לאחרים שקנו מבעלה וכ"ש (ה) שמכרה לבעלה עצמו: **נקח מן האיש.** מן הבעל. כל קרקעותיו משועבדים לכתובת אשתו והיום ולמחר אם ימות או יגרשנה מטרוף מלקוחות אם לא תמצא בני חורין שכן כתב לה כל נכסי אחרלאין וערבאין לכתובתיך במס' כתובות (דף נא.): **וחזר.** זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא מטרוף ממנו חוב כתובתה: **מקחו בטל.** לא בטל בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות שהרי המוכר מכר לו כ"ז שלא תתגרש האשה ולא יבא זמן גיבוי כתובתה שהרי משנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי כדמוכח לקמן במסוגיא [נ.] דאמרי' למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כו' ובכולן אי אתה יכול לומר מקחו בטל לגמרי דאמר בפ' האשה שנפלו לה נכסים בספיפה ד) דאי לא תימא הכי סיפא דקתני לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מוטחת על השולחן אלא כל נכסי אחרלאין לכתובתיך ואי בעי לזבוני ר"נ לא מצי מזבין בתמיה משם אינו למדין שהמכר קיים ואע"פ שמשועבדין לאשה אלא דלהכי שעבוד שתוכל לטרוף מהן כשיגיע זמנה לגבות כתובתה הלכך אאי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוי בטל לגמרי ההוא מקח וכשתבא לגבות כתובתה תטרוף ממנו דמצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי לומר לך דקרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך: ומשני **הא איתמר עלה.** דההיא דחזר ולקח מן האשה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה למיתני מקחו בטל היכא דחזר ולקח מן האשה אלא באותן ג' שדות המשועבדות לה יומר משאר נכסים ולעתה סמכה עילוייהו טפי דהוי מקחן בטל דולאי לא גמרה ולקניי' אלא נחת רוח עשתה לבעלה. ולקמיה [נ.] מפרש למעוטי מאי דלא ליהוי מקח בטל: **אחת שהכנ לה**

נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר וכדרבא [ו] דאמר רבא [ז] כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת שומעין לו מאי כגון זאת כדרב הונא אמר רב [ח] דאמר רב הונא אמר רב [ט] יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה הא ראיה יש תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן [י] לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי [יא] הכא נמי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי [יב] הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה אלא [יג] באותן ג' שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת

כתובתה. כלומר אחת מן הג' שדות הוא שדה ששעבד לה בפי' והזכיר ההוא שדה בשטר הכתובה ששעבד לה וסמכא דעתה עליה טפי משאר נכסים. מיהו כל נכסיו נמי שעבד לה שכך כתב לה כל נכסי אחרלאין לכתובתיך ומיהו לא הזכיר ולא סיים מכולם בפי' בתוך שטר הכתובה כי אם זה לבדו:

ואחת

קפט א מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה ח וטיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נ"ב סעי' ח וסעי' ג וסעי' ז וסי' סט סעי' ז:

קצ ב מיי' פי"ט מהל' מלוה הלכה ו:

קצא ג מיי' פי"ג מהל' אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעי' ד וסי' פ סעי' ט בהג"ה וסי' פז סעי' ח בהג"ה:

קצב ד מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' טו ועיין בהשגות ובמגיד משנה ופי"ז שם הל' יח פ"ש מהל' מכירה הלכה ג ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' נ סעי' יז:

קצג ה ז מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יח וס"ל מהל' מכירה הלכה ג ופי"ד מהל' מתנו' הלכה ח סמג שם וסי' לה טוש"ע שם וטוש"ע מ"מ סי' קנא סעי' ח:

רבינו גרשום

ממקום אחר. כגון נכסי מלוג דאשתו: איני ניזונית. איני מבקשת ממך מזונות ואיני עושה לך מלאכה. שתיקנו חכמים מזונותיה תחת מעשה ידיה ופירות נכסי מלוג שלה תחת קבורתה. ואם מתנה אחת מבקש מפירותיה ואיני קוברה שומעין לו. וכיון דכתב לה הכי ואפי' הכי מחזיק בעל בנכסיה ס"ד תיהוי חזקה קמ"ל דלא דיכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ששתקתי ומקשי' הא ראיה יש. כלומר חזקה אין לאיש בנכסי אשתו הא ראיה יש לו דאי מייתי בעל ראיה שטר דזבנה ניהלי' [תימא] דנחת רוח עשיתי לו. שפייס ממני למוכרה לו ולא גמרתי בלבי להקנותה לו: לא נצרכה. דמצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ומקחו בטל: באותן ג' שדות אחת שכתב לה בכתובתה. שהיתה לו שדה גדולה ששוה יותר משיעור כתובה וכתב לה שתגבה שיעור כתובתה מאותה שדה ואחת שיחד לה בכתובתה ששוה כנגד כתובתה שתגבה ממנו כתובתה. ואחת שהכניס לה שום משלו לתוספת כנגד נדונייתה. דהיך ג' שדות שייחד לה בעלה אם מביא הבעל ראיה שמכרה לו אינו כלום דיכולה למחות ולומר נחת רוח עשיתי לבעלי. ומקשי' למעוטי מאי שאם ו) מירי ומכרה היא דמקחו קיים.

ו) תולי ל"ל שאם מוהה האשה שמכרה לו דמקחו קיים.

מסורת הש"ס

ה) ב"ק מ: גיטין עז. כתובות פב., ג) כתובות נח: ע: פב. קז: ע"ש [נ"ק מ:], ג) כתובות לה. גיטין נה:, ד) [כתובות פפ:], ה) [ל"ל ליח],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מי לא וכו' וכ"ש כשמכרה: (ב) תוס' ד"ה יכולה וכו' אינו מקבל עלי תקנת פרקונה: (ג) בא"ד אומר רשב"א דאי אפשר לומר כן. נ"ב עין בש"מ ב"ח סי' לא"ב דכתב דגם כן דעת רשב"ם כך והוא ע"ם וא"ל [והשאר חסר]:

הגהות הגר"א

[א] בתוס' (ד"ה בע"א) דכסולה מחוכת. ויש מולקין (הר"ן פ"ה דכתובות בשם הרא"ה והובא בלח"ע סי' ס"ט ס"ד בהגה"ה):

מוסף רש"י

נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר. שאינה ירושת אבותיו מן התורה (גיטין עז.) אלא ע"י שעשיו תנא לו כגון מלגת אשתו הבאה לו ע"י נשואין שלו, דהוא"ל ומשום תקנתא דידיה תקון רבנן והוא בא למנוול עליה מוחל וכדרב הונא (כתובות פפ.). **אדם מתנה עליה.** קודם שזכה (גיטין עז.). **בתקנת חכמים.** שתיקנו לטובתי ואינה טובה לי (כתובות פפ.). **כגון זאת.** אמילתא אחריתא אמרה רבה (גיטין עז.). **שומעין לו.** הואיל ותתקנה לגרכו נעשית, יכול לומר כלום עשו אלא להנאתי, אני לי אפשי בהנאה זו (שם). מאי כגון זאת. אחייל אמרה רבא (שם). **כדרב הונא.** אמזונות שתיקנו לאשה תחת מעשה ידיה. ואי אמרה אי אפשי בתקנה זו שתיקנו חכמים לטובתי, אחמה לכל הנשים זימנין דלא ספקי להו מזונות במעשה ידיהן ותקנו להן מזונות ומעשה ידיהן לבעל, אני איני לריכה לכך, מעוגנת אני ואי אפשי לעשות מלאכה, אמצא לי מזונות או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי (כתובות פב.). **איני ניזונת.** משלך, **ואיני עושה.** לך כלום אלא לעצמי (שם נח:) אינו ניזונת משל בעלי ואינו עושה לו מלאכה, דכי תקון רבנן מזוני להנאתה תקון, זמנין דלא ספקה במעשה ידיה, ואחר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה, הלכך יכולה לומר אי אפשי (גיטין עז.). לקח מן האיש. קרקע המיוחדת לכתובת אשתו, או שכתוב בכתובתה או הכניסה לו שום בכתובתה, וכל שכן שאר נכסים שלו לא עבדה ליה אמר לה עיניך נתת בגרושין ובמיתה (גיטין נה:). **מקחו בטל.** משמע לגמרי ואפילו בחיי הבעל (כתובות צה.).

מוסף תוספות

א. ואם איתא דפירות עיקר תיסוק אדעתיה דלא ליכלנהו. רשב"א כתובות מז:

ואחת שיחד לה בכתובתה. לא נכתב בתוך השטר אלא לאחר נישואין ייחד לה אחת משדותיו ועשאה אפותיקי לגבות ממנה כתובתה ומיהו כל שדותיו משועבדים לה בתוך שטר הכתובה אלא על זה בוטחת יותר הואיל ויחדו לה בפני עדים: ה"ג **ואחת שהכניסה לו שום משלה.** שדה שהכניסה לו מבית אביה ושמו אותו וכתבו שוויו בשטר הכתובה שקבלו עליו הבעל בדמים והן נכסי צאן ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו וזהו שכותבים ולא נדונית להנעלת ליה מבית אביה כך וכך ממון סך הכל קיבל עליו החתן בכך וכך דינרין וגם זה השדה משעבד לה עם שאר נכסיו של בעל אלא שעל זה בוטחת יותר בשעבודו הואיל ומבית אביה הכניסתו. ומג' שדות הללו אם חזר ולקח מן האשה מקחו בטל דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי. והמתרץ עצמו מפרש והולך לסיים תירוץ שלו למעוטי מאי כלומר ולמעוטי מאי נקט ג' שדות הללו דהוי מקחו בטל ולא שדה אחרת אילימא למעוטי שאר נכסים וקרקעות של בעל המשועבדין לה לאם חזר ולקח מן האשה יהא מקחו קיים ולא תאמר נחת רוח עשיתי לבעלי והכי קאמר רבה בר רב הונא לא נגרכה כו' כלומר אין משנה זו מדברת בשאר נכסים אלא בהנך ג' שדות דכיון דמשועבדין לה כל כך שהן מיוחדין לה ולאי לא גמרה ואקנייה אלא נחת רוח עשאה לבעלה אבל בשאר שדות שאין משועבדין לה כל כך שאין מיוחדים לה ולאי גמרה ואקנייה ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי והוו מקחו קיים: **לו שכן.** דמצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: **דהוא לה איכא.** אם לא תמכור לו לגוקח מבעלה וכל שכן דהוי מקחו בטל ותטרוף האשה ממנו כתובתה כשתגרש או ימות בעלה דאי לא כתבה ליה לגוקח אמר לה בעלה עיניך נתת בגירושין או במיתה וסבורה את לגבות כתובתך כשאמות או אגרשך ולכך אין את מנחת למכור מנכסי בעלך אבל בהנך ג' שדות לא אמר לה בעל הכי דמאחר שייחדם לה דין הוא שתערער במכירתן והלכך רבותא הוא דקאמר לא נגרכה אלא דתני מקחו בטל לא מבעיא בשאר נכסים דמילתא דפשיטא היא דמצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי כדי שלא יאמר עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא אפי' בהנך ג' שדות דליכא למימר הכי אפ"ה מקחו בטל דכיון דמ"מ אינן שלה לגמרי כי אם של בעל מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: **אלא ודאי למעוטי נכסי מלוג.** אתא רבה בר רב הונא דבהנהו אמר אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים דכיון דשלה הן אינה יגורה מבעלה ויכולה למחות לבעלה שלא ימכור ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ומתני' נמי דקתני [נעיל מב] אין לאיש חזקה בנכסי אשתו הא ראיה יש בנכסי מלוג מיירי דכיון דהנכסים שלה לא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: ה"ג **והא (כ) אימיר רו'.** וקס"ד השתא דהכי קאמר אים שמכר ואחריו האשה לא עשו כלום דמצית אמרה נחת רוח כו' וכל שכן אי זבנה לבעלה דנחת רוח עבדה ואמאי קדייקא מתניתין הא ראיה יש: ומשני **כי איימר דאימיר.** לא שמכרו שניהם ביחד אלא איש או אשה קאמר כגון היכא דזבין איהו לאחר ומית דאמית איהי האשה ומפקא מן הלקוחות גוף הקרקע והפירות מכאן ואילך שבעל אין יכול למכור אלא הפירות שהן שלו בחייו וגם הגוף אם תמות אשתו ויירשנה הוא אבל אם ימות הוא היא תיטול נכסי מלוג שלה הלכך האיש שמכר לא עשה ולא כלום לגבי הכי שאם ימות בחיי אשתו היא תקח נכסי מלוג שלה א"נ אם מכרה היא גוף הקרקע בלא פירות שהרי הפירות של בעל הן תחת פרקונה ואח"כ מתה לא עשתה ולא כלום ולא נאמר מאחר שמתה אין לבעל עוד פירות שהרי לא יפדנה עוד וגם גוף הקרקע לא ירש מאשתו אע"פ שהבעל יורש את אשתו שהרי מכרה גוף הקרקע בחייה אי אפשר לומר כן אלא אתי בעל ומפיק כמו שהתקינו באושא כשהיתה סנהדרין בשם בחתם מי' גליות שגלתה סנהדרין כדאיתא בראש השנה (דף לא.) וכדר' יוסי בר' חנינא כו': **הבעל מוציא מיד הלקוחות.** כדמפרש טעמא בב"ק (דף 5.) דאלמוהו רבנן לשעבודא דבעל משום איבה ושאתאו לוקח ראשון. ומיהו להכי אהני מכירת האשה שאם ימות בעלה בחייה יטלם הלוקח: **אבל היכא דזכינו תרוייהו לעלמא.** הוא מכר את הפירות והיא מכרה את הגוף: **א"נ זבנה איהי לדידיה.** לבעלה: **וזכייהו וזכיי.** ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי דבשלה לא עבדה נחת רוח דלא קפיד עליה בעל. והלכך שפיר קדייקא מתני' הא ראיה יש לו שטר או עדים שמכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה הוי המקח קיים: **ואי בעית אימא אימר.** (ג) כשמכרו שניהם ביחד לאדם אחד קאמר דלא עשו ולא כלום ואפילו לקח תחלה מן האיש וחזר ולקח מן האשה וכ"ש היכא דמכרה היא לבעלה דלא הוא מכר ומיהו לא תקשי ממתניתין דדייקא דהוי מכר דאימר כר' אלעזר וליף טעמא מקראי דדבר של שני שותפין שהגוף לזה והפירות לזה אין כח לשניהם למכור דלא זה קרוי בעלו ואתני' דרבנן דפליגי עליה דר' אלעזר: **שישמשנו.** למוכר: **הראשון.** אם הכהו ומת לאוף שני ימיס מחמת הכאה זו: **ישנו בדין יום או יומים.** יעמד לא יוקם [שם] ופטור דאילו מכה ליסראל מחיבו אם מחמת מכה זו מת אפילו לסוף שנה הרגו כדנפקא לן מונקה המכה [שם] מלמד שחובשים אותו כו' (סנהדרין דף עח.): **מפני שהוא אחיו.** עדיין כל ל' יום וכתיב ומת תחת ידו (שמות שם) ותחת קרינא ביה אבל השני הלוקח אינו בדין יום או יומים אם הכהו ומת אלא הורגין אותו דעבד כנעני כבר ישראל הוא לכל דבריו דגמר לה לה מאשה [מגיגה ד.]: **קסבר.** רבי מאיר קנין פירות דהיינו תשמיש דעבד כל שלשים יום: **רקנין הגוף דמי.** כלומר כאילו קנה גופו ואותו שאין לו פירות אין קנין הגוף שיש לו בעבד כלום דאין גופו עומד אלא לפירותיו והלכך ראשון קרוי אדון: **רבי יהודה.** דייק סיפיה דקרא לא יוקם כי כספו הוא למי שהוא קנוי לגופו הוי עבד: שניהם

ואחת שיחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כל שכן דהוא (ה) ליה איבה דאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא למעוטי נכסי מלוג האמר (ו) אמימר א איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כי איתמר דאמימר ב היכא דזבין איהו ומית אתיא איהי ומפקא א"נ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק בתקנתא דרבנן וכדר' יוסי בר חנינא (ז) דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו ג האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל ד היכא דזבינו תרוייהו לעלמא ה א"נ זבנה איהי לדידיה זבינה זביני ואיבעית אימא אמימר דאמר כר' אלעזר דתניא (ח) המוכר את עבדו ופסק עמו שישמשנו שלשים יום ר' מאיר אומר הראשון ישנו בדין ו יום או יומים מפני שהוא תחתיו והשני אינו בדין יום או יומים מפני שאינו תחתיו קסבר (ט) קנין פירות כקנין הגוף דמי ר' יהודה אומר השני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו הראשון אינו בדין יום או יומים שאינו כספו קסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ר' יוסי אומר שניהם

אילימא למעוטי שאר נכסים. כפ' האשה שנפלו (כתובות דף פח.) גבי הרולה למכור בנכסי אחיו פ"ה דהא דתנן בהיזקין (גיטין דף נה:) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל הא אוקמינן בג' שדות והקשה ה"ר שמואל דכ"ש בשאר נכסים אייתי כדמשמע הכא לכך נראה לר"י לפרש מקחו בטל משעת טריפה א וג' שדות לאו למעוטי שאר נכסים ואפילו בג' שדות מקחו קיים עד שעת טריפה ויש לישב פ"ה דמקחו בטל משמע בטל לגלתר ב וה"פ למעוטי מאי דלא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי אילימא למעוטי שאר נכסים דלא תטרוף לגמרי כ"ש דהויא לה איבה ג והא דלא קאמר למעוטי שאר נכסים דאין מקחו בטל לגלתר דמשום הא לא הוה צריך למימר לא נגרכה אלא לאותן ג' שדות דפשיטא הוא דאין מקח בטל אלא באותן ג' שדות דהא כל אדם מוכר קרקע המשועבדת אלא ודאי לא איצטריך לאוקומי באותן שלש שדות אלא למעוטי שאר נכסים דלא טרפה כלל ד אבל קשיא לרשב"א דהיכי מצית למימר דפשיטא ליה דשאר נכסים אין מקחו בטל לגלתר הא מקמי דמוקי לה הכא באותן ג' שדות הוה ס"ד דמיירי בשאר נכסים ואע"ג דקתני מקחו בטל: **המוכר** עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום. הא דלא נקט המוכר עבדו לפירות כדנקט בהשולח (גיטין דף מז:) המוכר שדהו לפירות משום דאין דרך למכור עבד כענין זה אלא משכיר אותו לעשות מלאכה: **ישנו** בדין יום או יומים. אין להקשות השתא בעמידת יום לא יוקם כ"ש ביומים דרש"י פי' בפרשת אלה המשפטים איזהו יום שהוא ביומים הוי אומר מעת לעת: **קסבר** קנין פירות בקנין הגוף דמי. דאי משום דדרים מתחתיו ה"ל כתיב כספו ומנא ליה דתחתיו דוקא טפי מכספו אלא משום דסבירא ליה קנין פירות בקנין הגוף דמי וא"ת א"כ הוה ליה למימר שניהם אינן בדין יום או יומים כדאשכחן בהמוכל (ב"ק דף פט: ושם) דתני חדא עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה אבל לא לאיש ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה ומשיק דכ"ע לית להו תקנת אושא ובקנין פירות בקנין הגוף דמי קמיפלגי מר סבר בקנין הגוף דמי ומר סבר לאו בקנין הגוף דמי אלמא הא דאשיב קנין פירות בקנין הגוף דמי לא מהני שיצא לאיש אלא לענין שלא יצא לאשה ור"י בר ברוך ל"ג ובקנין פירות בקנין הגוף דמי קמיפלגי אלא ה"ג דכ"ע לית להו תקנה ובפלוגתא דהני תנאי כו' והא דקתני לאשה אבל לא לאיש כר' יהודה והיא דקתני לא לאיש ולא לאשה כר' אלעזר דאמר שניהם אינן בדין יום או יומים ז ואפילו שניהם יחד אין יכולין לשחרר ח ומשום הכי לית להו תקנת אושא דלר' אלעזר אין מכירתו כלום הלכך לא שייך לר' אלעזר תקנת אושא דתקנו שהבעל מוציא מיד הלקוחות ולדידיה אין כאן מכירה כלל ויש לתרץ בדוחק גירסת הספרים דהתם סברא הוא שלא יועיל קנין פירות להיות בקנין הגוף אלא לענין שלא יצא בשן ועין לאשה אבל לענין שיצא לאיש לא דלא אנים להפקיע קנין פירותיו את קנין גוף דאשה שיצאו לו לחרות ט אי נמי דלא דמי קנין פירות דבעל שלא היה

אילימא למעוטי שאר נכסים כל שכן דהוא ליה איבה דאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא למעוטי נכסי מלוג האמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומית אתיא איהי ומפקא א"נ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק בתקנתא דרבנן וכדר' יוסי בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל היכא דזבינו תרוייהו לעלמא א"נ זבנה איהי לדידיה זבינה זביני ואיבעית אימא אמימר דאמר כר' אלעזר דתניא המוכר את עבדו ופסק עמו שישמשנו שלשים יום ר' מאיר אומר הראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו והשני אינו בדין יום או יומים מפני שאינו תחתיו קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ר' יהודה אומר השני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו הראשון אינו בדין יום או יומים שאינו כספו קסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ר' יוסי אומר שניהם

מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כל שכן דהוא ליה איבה

אילימא למעוטי שאר נכסים דלא תטרוף לגמרי כ"ש דהוא ליה איבה ג והא דלא קאמר למעוטי שאר נכסים דאין מקחו בטל לגלתר דמשום הא לא הוה צריך למימר לא נגרכה אלא לאותן ג' שדות דפשיטא הוא דאין מקח בטל אלא באותן ג' שדות דהא כל אדם מוכר קרקע המשועבדת אלא ודאי לא איצטריך לאוקומי באותן שלש שדות בלבד הוא שמקחו בטל מיד כפשטא דמתני', והנך לכשתבא לגבות כתובתה מהם, דלאו בעל דברים הלקוחות היא עכשיו, [אבל] הוא עצמו מוציאה מיד הלקוחות כמי שמוכר דבר שאינו שלו. ממ"ן. ד. דלר"מ נמי יוצא בשן ועין לאיש. תוס' ב"ק 5. ה. דדריש [גבי דין יום או יומים] כספו המיוחד לו וה"נ עבד המיוחד לו, ועבד מלוג אין מיוחד לשניהם שלזה יש פירות ולזה יש גוף ואין זה קרוי בעלים ואפי' שניהם יחד אינם יכולים למוכרו וכמו כן אין יכולין לשחררו. סס. ולפיכך אפי' הוצאיה האשה את עינו והאיש הפיל את שינו או אפי' הוציאו את עינו או הפילו את שינו שניהם, אינו יוצא להן. רסב"ל כ"ק 5. ו. דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה, אבל בדין יום או יומים שהוא תחתיו ויש לו כח לדרוותו לעשות מלאכתו סברא הוא שיהא בדין יום או יומים מאחר דקנין פירות כקנין הגוף דמי. תוס' סס.

רבינו גרשום

אילימא למעוטי שאר נכסים דידיה כל שכן. הוא דמקחו בטל דמצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי דאי לא שבקתיה למזבן ליה מנכסיה מידי הויא ליה לבעלי איבה בהכי. דאמר לי להכי את מקנטת אותי שאין את מנחת לי למכור כלום כדי שאגרשך ותטול כתובתך מהן או רצונך שאמות בחייך כדי שתטול כתובה מהן ולהכי לא מחיתי ומכרו בטל: אלא למעוטי נכסי מלוג. שאם מכרן הבעל בפניה ושתקה מקחו קיים דאין יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי משום דהאיל דהגוף שלה ולא של בעל איבעי לה למחויי: דהאמר אמימר איש או אשה שמכרו נכסי מלוג לא עשו ולא כלום: דאמר כר' אלעזר: ופסק עמו. המוכר ללוקח: ראשון ישנו בדין יום או יומים. שאם הכהו ומת לאחר יום או יומים לא יוקם: שני. אם הכהו בתוך אותן ל' יום אע"פ שמת לאחר יום או יומים יהרג המכה ובעבד כנעני (גר) קמיירי: קסבר. ר' מאיר להכי ראשון ישנו בדין יום או יומים משום דסבירא ליה קנין פירות שיש לו בעבדות ל' יום (דהיינו) כקנין הגוף דמי מה קנין הגוף כשהוא עבדו לגמרי והכל בו דישנו

עין משפט נר מצוה

קצד א ב מיי' פכ"ג מהל' מתנות הל' טו טז ופוסק מכרן קיים סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ל סעי' יג וסעי' טז:

קצה ג מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"ט:

קצו ד שם סעי' טז:

קצז ה מיי' שם הל' יז ופי"ד מהל' טוען הלכה ח סמג שם וסי' לה טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' קנא סעיף ח:

מוסף תוספות

א. אבל כל זמן שהיא תחתיו אינה יכולה לבטל המכר והמתנה בשביל שעבוד כתובתה. תוס' הרא"ש מתנות פח. ב. וכן כתב רש"י ד"ל בפירושיו בפרק מי שהיה נשוי (דבמות צה.). כ"ן. ועי"ש בעטה הלכה. ג. אבל מ"מ מתני' באותן שלש שדות בלבד הוא שמקחו בטל מיד כפשטא דמתני', והנך לכשתבא לגבות כתובתה מהם, דלאו בעל דברים הלקוחות היא עכשיו, [אבל] הוא עצמו מוציאה מיד הלקוחות כמי שמוכר דבר שאינו שלו. ממ"ן. ד. דלר"מ נמי יוצא בשן ועין לאיש. תוס' ב"ק 5. ה. דדריש [גבי דין יום או יומים] כספו המיוחד לו וה"נ עבד המיוחד לו, ועבד מלוג אין מיוחד לשניהם שלזה יש פירות ולזה יש גוף ואין זה קרוי בעלים ואפי' שניהם יחד אינם יכולים למוכרו וכמו כן אין יכולין לשחרר. סס. ולפיכך אפי' הוצאיה האשה את עינו והאיש הפיל את שינו או אפי' הוציאו את עינו או הפילו את שינו שניהם, אינו יוצא להן. רסב"ל כ"ק 5. ו. דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה, אבל בדין יום או יומים שהוא תחתיו ויש לו כח לדרוותו לעשות מלאכתו סברא הוא שיהא בדין יום או יומים מאחר דקנין פירות כקנין הגוף דמי. תוס' סס.

מוסף רש"י

(ה) [ב"ק 5.], (ו) ב"ק פח: ב"מ לה. לו: לקמן קלט: כתובות נ. עח.:, (ז) ב"ק 5., (ד) [שבת קלה. וש"נ].

תורה אור השלם

1 אֲךָ אַם יוֹם אוֹ יוֹמַיִם יַעֲמֹד לֹא יֻקָּם כִּי בַסַּפּוֹ הוּא: שמות כא כא

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אילימא כו' אבל קשה להרשב"א. קשה לי דהיכן פסיקא לה דהמקשן היה מוקי לה בשאר נכסים. לומא ידע המלוגא בטל מוכח דלא מיירי בשאר נכסים אלא דהיה מוקי (בג' שדות ובנכסי מלוג וזו) כך בג' שדות ומדמי מסברא ס"מ לג' שדות לענין ב"ל והתלגן מידא לו דמדברי רבה בר ר"ה דע"כ בא למעט דבנ"מ לא אמרי' נ"ל ול"ע:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' דהויא לה איבה: (ב) רשב"ם ד"ה ס"ג וה"ל אמר אמימר וכו' עבדה ליה ולמאי: (ג) ד"ה ואיבעית אימא אמימר אפילו כשמכרו:

מוסף רש"י

איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג. אפילו מכרו שניהם כאחד, לא עשו ולא כלום. שאינו לא לזה ולא לזה ואם מת אחד מהם זה הנשאר מוציא מידי הלקוחות, ולא דמו לשותפין דעלמא, דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי וכן לזה, אבל הכא טולן קניין לה לגוף וכולן קניין לו לפירות וליכא מיוחד לא לזה ולא לזה (ב"ק צ:). **באושא התקינו.** כשהיתה סנהדרין באושא שגלתה ושבה שם סנהדרי גדולה, דתמרינן בר"ה (לא.) גבי עשר מכשולות (ב"מ לח.) **בנכסי מלוג.** הקרן (כתובות נ.) לחיות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהיה לוקח לבשמתות (ב"מ לה.) אם ימות בעלה יוכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפפידו, וכנכסי מלוג הן נכסים שנפלו מבית אביה לו שהכניסה קרקעות שלא ישומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה בתקנת חכמים תחת פרקונה, ולהכי מיקרי מלוג, שמולגן ומתסכן בעל, שאוכל הפירות למלגא הלשם (רשב"ם לקמן קלט:). ומתה. ובעל יורש אותה דכר תורה (ב"מ צז.). **הבעל מוציא** מיד הלקוחות. גוף הקרקע, ולהכי מוקי לה בפרק האשה בכתובות (עח.) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה (ב"מ לה.) דשייוהו רבנן לוקח וטוח לוקח ראשון (כתובות נ.) דאע"ג דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, בעל בנכסי אשתו אלמוהו רבנן לשעבודיה משום איבה וטוי לוקח ראשון (ב"ק פח:). **המוכר את עבדו.** עבד כנעני, לאחר, ופסק עמו. המוכר עם הלוקח, עלמנת שישמשנו עוד שלשים יום (ב"ק צ:). **הראשון ישנו בדין יום** או יומים. אם הכהו בתוך שלשים יום הללו ולא מת אתא ידו אלא עמד יום או יומים מי אינו נהרג, דכתיב (שמות כא) אך אם יום או יומים וגו', אבל אם הכה הכהו בתוך שלשים יום הללו שהיה בבית ראשון, אינו בדין יום או יומים, ונהרג עליו אפילו מת מחולי זה לסוף שלש שנים, דקנין פירות שהוא קנין לראשון כקנין הגוף דמי ולאו דשני הוא (שם).

קצה א מיי׳ פ״ב מהל׳ גזלה ואבידה כ״פ סלכה טו:
קצב ב מיי׳ פי״ד מהל׳ טוען הל׳ יא סמג עשין לה טוש״ע מ״מ סי׳ קמט סעיף יא וטוש״ע אה״ע סי׳ פז סעיף ג:
ר ג טוש״ע מ״מ סי׳ קמט סעי׳ ט בהגה״ה:
רא ד מיי׳ שם הל׳ יא וסמג שם טוש״ע אה״ע סימן פז סעי׳ ג:

רבינו גרשום

ביום או יומים כן הכי נמי קנין פירות: ר׳ יהודה אומר. אם חבל בו שני באותן ל׳ יום ישנו ביום או יומים מפני שהוא כספו שקנאו: וספק נפשות. להקל דמספקא ליה אי כקנין הגוף דמי אי כקנין פירות: להקל. דלא יוקם (העבד) דהיינו קילותא דתרוייהו ישנן בדין יום או יומים ולא יוקם. ר׳ אלעזר אומר וכו׳. דאינו לא של זה לגמרי ולא של זה לגמרי והכי נמי סבירא ליה לאמימר דשניהן אם מכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום משום דאין לאשה בפירות כלום ולאיש אין בגוף הקרקע כלום אבל אי זביני תרוייהו לעלמא אי נמי היכא דזבנה איהי לדידה הוו זבינה זביני ולעולם דאיה בעי: כי כספו הוא כספו המיוחד לו. וזה עבד אינו מיוחד באותן ל׳ יום לא לזה ולא לזה: **פי׳** האמר רב אשת איש צריכה למחות. במי שמחזיק בקרקע שלה אלמא דיש לו חזקה בנכסיה אם לא מיחתה: במאן. צריכה למחות: אילימא באחר. שמחזיק בנכסיה: והאמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש. אע״ג דאכלה שני חזקה לא הויא חזקה דמגו דיש לה בעל סמכה עליה ולא מיחתה: וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות. דמזיק לה לארעא דבעל אין לו בנכסי אשתו אלא פירות בלבד ולא לחפור בה כלום הלכך אם חפר בה צריכה למחות ואם לא מיחתה החזיק בהן: והאמר רב נחמן אין חזקה לנזקין. לומר הרי שימשתי בזה נזק כמה שנים ושלי היא הקרקע ואמאי צריכה למחות: אימא. הא דאמר רב נחמן הכי אין דין חזקה לניזקין דלאלתר הויא חזקה אם ראה ולא מיחה ולא צריך ג׳ שנים ומשום הכי צריכה למחות לאלתר בחפר בה: איבעית אימא הא דאמר רב נחמן אין חזקה לניזקין בקוטרא ובית הכסא. דאפי׳ שתיק אינש לא מחיל אבל בורות שיחין ומערות אם לא מיחתה והחזיק הבעל הוי חזקה: ורב יוסף אמר לעולם באחר. ודקשיא לך אין מחזיקין כגון שאכלה מקצת שני חזקה בחיי בעלה כשהיא אשת איש וג׳ שנים לאחר מיתת הבעל דבתר דמית ליה לא סמכא דעתה על בעלה והיה לה למחות ומיגו דאי בעי אמר לה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה כי אמר לה נמי זבינתה לבעלך וזבנה ניהלי מהימן דהיינו דקאמר רב אשת איש צריכה למחות כלומר אשת איש שהתחיל אחד להחזיק בנכסיה בחיי בעלה ומת בעלה צריכה למחות שוב שלא

נ:

היה לו בגוף כלום מעולם לקנין פירות דמוכר עבדו ע״מ שישמשנו שלשים יום שתחלה היה הכל שלו ועדיין לא יצא מתחת ידו שהפירות שלו וכעין זה מחלקין גבי בהמת ארנונא בפ״ק דפסחים (דף ו.) ומה[1] שהיה קשה עליה מבכורות שם מפורש וכן נ״ל דאין לומר כלל דלר״מ דסבר הכא קנין פירות כקנין הגוף דמי וסבר[2] שם נאים אבל לא נאשה דהא ביבמות בפרק אלמנה (דף סו. ושם) פליגי במכנסת שוס לבעלה היא אומרת כלי אני נוטל בכתובתי והוא המגרש אומר דמיס אני נותן לך ר׳ אמי אמר הדין עמו רב יהודה אמר הדין עמה ואמרינן תניא כותיה דר׳ אמי עבדי נאן ברזל יוצאין בשן ועין נאים אבל לא נאשה ומאי קושיא לרב יהודה דלמא אע״ג דהדין עמה יוצאין נאים ולא נאשה דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ואפילו בנכסי מלוג נמי הוי דינא הכי לרבי מאיר אבא ודאי לא מהני כלל קנין פירות להיות כקנין הגוף לגאת לאים כדפרישית: **קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי כו׳.** קשה דבסוף השולח (גיטין דף מח. ושם) מסיק אפלוגתא דרבי יהודה ור״ש דכ״ע קנין פירות כקנין הגוף דמי וי״ל דהתם לא קאמר אלא דמהכא ליכא למילף מינה ובערכין (דף כו:) גרס לעולם אימא לך לרבי שמעון כקנין הגוף ול״ג דכ״ע והא דלא מייתי בהשולח הך דהכא משום דניחא ליה לאיתויי תנאי היא דפליגי בשדה דומיא דפלוגתא דרבי יוחנן ור״ל דהתם:

וספק נפשות להקל. פי׳ בקונטרס משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה ואין נראה דבלאו הכי נמי לא קטלי מספיקא דאפילו ממונא לא מפקינן מספיקא: **רבי אלעזר אומר שניהם אינן בדין יום או יומים.** הקשה ריב״א דהיכי מדמי אמימר מכירה לדין יום או יומים דא״כ שותפים לא יוכלו למכור לעולם דהא אמר בהמוכל (ב״ק דף 5. ושם) מאן תנא דהא דתנו רבנן מי שחליו עבד וחליו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אין יוצאין בראשי אברים כמאן כר׳ אלעזר וא״כ הכא נמי דעבד של שני שותפין אין יכולים למכרו וי״ל דהתם מיירי בשני שותפין שלהם גוף ולזה פירות[א] דומיא דמוכר עבדו ע״מ שימשנו שלשים יום וחליו עבד וחליו בן חורין כגון שנתן כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור להיות מותר בבת חורין דאין לו בגופו כלום אבל אם מקצת גוף של זה ומקצת של זה אז היה יוצא בראשי אברים והיה מפסיד חלקו אם הפיל את שינו או סימא את עינו כמו שיכול למכרו[ב] והא דקאמר התם נאו א״ר אלעזר כספו המיוחד לו ה״ל עבדו המיוחד לו נאו מקרא יליף דבנאו קרא יליף לראשי אברים מדין יום או יומים כי היכי דילפינן לענין מכירה אלא גמרא דתלמודא קאמר כלומר בענין שיהא עבדו המיוחד לו: **במאן אילימא באחר והאמר רב אין מחזיקין בו׳.** תימה לרשב״א דמאי קשיא נימא לעולם באחר והא דקאמר[ג] (לריך) למחות כשכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהם שאין לבעל פירות ולכך צריכה למחות שאינה קומכת עליו וגראה לו דמ״מ קומכת עליו כיון שאם מתה יורשה דאפילו כתב לה בחייך ובמותך קיימת לן כרשב״ג דאם מתה יורשה בפרק הכותב (כתובות דף פג.): **כגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש שנים לאחר מיתת הבעל.** אבל מקצת בחיי הבעל ומקצת לאחר מיתת הבעל לא[ד] ולא דמי לאכלה בפני האב שנה ובפני הבן שנים (לעיל דף מב.) דהתם אם היה אוכל שלש שנים בחיי האב היתה חזקה: **מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה בו׳.** תימה ואמאי נקט כי האי גוונא דזבינתיה ניהליה וזבנה ניהלי הול״ל דנאמן לומר דמינך זבינתיה דאי מילתא דפשיטא היא דמהימן א״כ אשתא נמי מילתא דפשיטא היא דמהימן במיגו:

הא

שניהם ישנן בדין יום או יומים זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו ומספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי אי לאו כקנין הגוף דמי[ה] וספק נפשות להקל רבי אלעזר אומר [א]שניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וזה לפי שאינו כספו ואמר רבא מאי טעמא דרבי אלעזר אמר קרא [ו]לא יוקם כי כספו הוא כספו המיוחד לו: ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו: והאמר רב אשת איש צריכה למחות במאן אילימא באחר והאמר רב [ב]אין מחזיקין בנכסי אשת איש אלא לאו בבעל אמר רבא לעולם בבעל [ג]וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות [ד]והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין אימא אין דין חזקה לנזקין אי בעית אימא [ה] לאו איתמר עלה [ו]רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא רב יוסף אמר לעולם באחר [ז]וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש לאחר מיתת הבעל מיגו דאי בעי אמר [ח] ליה אנא זבינתה מינך כי א״ל נמי את זבינתה ליה וזבנה ניהלי מהימן גופא אמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש

ודייני

שניהם ישנן בו׳. ופטורין דספק נפשות דבעלים שהכוהו ומי נהרג מהם להקל דנפקא לן מושפטו העדה והצילו העדה (במדבר לה): **שניהם.** כלומר שניהם שהכוהו נהרגין: **זה.** אחרון לפי שאינו תחתיו: **וזה.** הראשון לפי שאינו עכשיו כספו שהרי מכרו: **כי כספו הוא.** מיותר הוא דמה נתינת טעם היה לריך ליתן בדבר ולומר לא יוקם לפי שכספו הוא. אי נמי מדמאי למיכתב כי כסף הוא ומש״ה[ד] נמי יליף אמימר לגבי נכסי מלוג דכיון דאינו מיוחד לא לאיש ולא לאשה אינו קרוי שדה האיש ולא שדה האשה והלכך אם מכרו שניהן מכרן בטל ויכולין לחזור בם כאדם המוכר דבר שאינו שלו דלא[ג] ליהוי מכר: וקמתמה גמרא **ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו.** בתמיה. אלמא אינה לריכה למחות בבעלה הואיל ולית ליה חזקה: **אשת איש.** שהחזיק אחר בנכסי מלוג שלה לריכה למחות משום דההוא אחר יש לו חזקה ואם לא מיחתה הפסידה: **במאן.** לריכה למחות מי הוא המחזיק: **אילימא באחר.** שאינו בעלה. וכל זה סיום הקושיא הוא: **אין מחזיקין בנכסי אשת איש.** דמליא אמרה על בעלי סמכתי שהוא ימחה ויערער ולכך שתקתי. ובשאר בני אדם דלא בעל קאמר רב דאין מחזיקין שכן משמע אין מחזיקין לשון רבים ועוד דאי בבעל קאמר דאין מחזיקין היינו מתניתין[ה] לא נאיש חזקה בנכסי אשתו ומאי אתא לאשמועינן: **אלא לאו בבעל.** אלמא יש חזקה וקשיא מתני׳ לרב: **לעולם בבעל.** שהחזיק בנכסי אשתו קאמר רב דלריכה למחות שיש חזקה לבעל ואפי׳ הכי לא תקשה ליה מתניתין דהך חזקה דקאמר רב כגון שחפר בה הבעל בורות שיחין ומערות דלפירות הוא דאשתעבד ליה נכסי מלוג דאשתו ולא לקלקל הקרקע לחפירת בורות וכגון שהיא שאינה עשויה לבורות והלכך יש לו חזקה דודאי קנאה מאשתו והלכך מקלקל לה לגרכו וכי האי גוונא הוא דקאמר רב לריכה למחות: **אין חזקה לנזקין.** כלומר היכא דמזיק לחבירו אין יכול לטעון לקוחה היא בידי שהרי החזקתי בה ג׳ שנים בחפירת בורות שיחין ומערות דכי האי גוונא לא הויא חזקה דמאי טעין אידך משום דלא אחזקת כדמחזקי אינשי לא משמתי למחות: **אימא אין דין חזקה.** להלטרך ג׳ שנים לנזקין היכא דחזקתו ע״י נזקין אלא לאלתר הויא חזקה דאין אדם רואה[ו] שמחזיקין קרקע שלו ושותק אלא מוחה מיד והיכא דלא מחה הפסיד. והלכך אשת איש דקאמר רב לריכה למחות מיד הוא דלריכה למחות מאחר שחופר בה בעל בורות שאין אדם רואה היזקו ושותק והלכך כי האי גוונא יש לו חזקה: ה״ג **ואי בעית אימא הא איתמר עלה רב מרי אמר כו׳.** כלומר ואיבעית אימא לעולם חזקת ג׳ שנים בעינן אפי׳ היכא דחפר בו בורות כדאוקימנן למילתיה דרב והא דקאמר רב נחמן אין חזקה לנזקין לא בחזקת ג׳ שנים בקרקע חבירו אייר אלא בעושה היזק לחבירו אפי׳ בבית של עלמו כגון עשן וריח רע ואתא לאורויי שלא יזיק לחבירו ואפי׳ המזיק ימיס רבים אין חזקה מועלת לו להזיק חבירו: **רב מרי אמר כו׳.** כבר פירשנו בלא יחפור [לעיל כג.]: **רב יוסף אמר.** מתני׳ לא תקשי לרב דאמר דקאמר רב אשת איש לריכה למחות לאו בבעל קאמר דהא אין לאיש חזקה בנכסי אשתו כדקתני מתני׳ אלא לעולם באחר שהחזיק בנכסיה קאמר רב דלריכה למחות. ודקשיא לך האמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש לא תקשי דה״מ דאין מחזיקין בחיי הבעל שאם החזיק בנכסי׳ בחיי הבעל ג׳ שנים אינה חזקה ואינה לריכה למחות דמנינא אמרה על בעלי סמכתי א״נ דוקא פירות שהיו לבעלי בנכסים שלי אותן מכר לך אבל הגוף שהוא שלי לא היית יכול לקנות שגם הוא אין לו חזקה בנכסיי באכילת פרי דכיון דאיש ליה פרי הכל יודעין דפרי הוא דקאכיל

ולכך לא חששתי למחות אבל הכא במאי עסקינן כגון שאכל הלוקח מקצת חזקה בחיי הבעל שמכר לו וג׳ שנים שלימות לאחר מיתת הבעל כי האי גוונא קאמר רב דלריכה למחות כדמפרש טעמא לקמיה והכי קאמר רב אשת איש שמכר בעלה לאחר נכסי מלוג שלה לריכה למחות לאחר מיתתו דסד״א כיון דהכל יודעין שהבעל מכרם לו ולא היא וגם הוא מודה כמו כן שהבעל מכרם לו לא תועיל חזקתו אף לאחר מיתת הבעל כלום שהרי לא יכול לטעון לאשה מינך זבנתה אחרי כן ואכלתיה שני חזקה דהוי ליה לבעל בשותה שדה ואותן מכר לזה הרי זה כאריס שיורד לקרקע באריסות שאינו יכול לטעון אחרי כן לקחתיה הימנך והלכך לא איצטרך למחות קמ״ל רב דלריכה למחות לאחר מות בעלה קודם שיחזיק בה ההוא אחר ג׳ שנים דודאי אע״פ שמתחלה היתה קנויה לו מן הבעל יכול לטעון הבעל מכר לי הגוף אם יירשך ואם ימות קודם לך פירות מיהא קניתי ומיד כשמת הרי נסתלקתי ממקחי ולכך קניתי ממך שהרי עתה נעשה השדה שלך והלכך מיגו דאי בעי אמר אנא זבנתה מינך אחר מות בעליך ואכלתיה שני חזקה כי קאמר יודע אני דזבינתיה לבעליך ואחרי כן זבין ניהלי מהימן ולא דמי לאריס שאין יכול לטעון לקחתיו אחרי כן משום דסתם אריס אין זמן לאריסותו אלא כל הימים בתורת אריסותו עומד אבל זה שלוקחה מן האיש על מנת שאם ימות יפסיד מקחו שבטול האשה נכסי מלוג שלה התם ודאי כשמת הבעל הרי זה כאילו יורד עכשיו מחדש לשדה אשה זו והיא שותקת שלא שנים איכא למימר דזבוני זבינה ליה:

ודייני

מסורת הש״ס

א) [שבת קכט. וש״נ:], ב) לעיל כב., ג) [שסן], ד) ל״ל ומסכת. דק״ס, ה) [לעיל מב.], ו) [ל״לשמזיקין],ז) ל״לממה שהיה קשה וכו׳ ושם מפורש. רש״ש, ח) ל״ל יכבור. רש״ש, ט) [ל״ל לריכה],

תורה אור השלם

1 אך אם יום או יומים יַעֲמוֹד לֹא יֻקַּם כִּי כַסְפּוֹ הוּא: שמות כא כא

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מיבעית אימא הא אימתמר עלה: (ב) שם מינו דאי בעי אמר אנא כל״ל ומיבעית ליה נמתמך: (ג) רשב״ם ד״ה כי כספו וכו׳ דלא הוי מכר:

מוסף רש״י

ספק נפשות להקל. דיני נפשות דסת והצילו העדה כתיב (כתובות טו. ב״ק מד: סנהדרין נט.). בקוטרא. עשן (לעיל כג.). בבית הכסא. שעל גבי קרקע ונראה לעינים, שכך היו בתי כסאות שלהן (שם).

מוסף תוספות

א. היינו שהוא של איש ואשה או שנתן עבדו לחבירו מהיום ולאחר מיתה או שנתן גוף לזה ופירות לזה. ריטב״א. ב. מפני שיכולין לחלק שדה ביניהם וגם הבהמה יכולין לחלק מלאכתה וכיון דשייך בהו דין חלוקה יכול כל אחד למכור חלקו ולא אמר ר׳ אלעזר דבר זה אלא בדבר שהוא לשני בני אדם ואין בו דין חלוקה כגון נכסי מלוג שהגוף לאשה והפירות לבעל ואין בהם דין חלוקה שלא תוכל לחלק ולומר זה יהא חלק האשה וזה יהא חלק האיש וכו׳. תוס׳ י״ד ב״ק ל: ג. דהנך שני דאכלה בחיי הבעל לא סלקי לה ממניינא דאין מחזיקין בנכסי אשת איש וליתא למיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה. יד רמה.

ודייני גולה אמרו מחזיקין אמר רב הלכה כדייני גולה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב הדר ביה מר משמעתיה אמר להו מסתברא אמרי כדרב יוסף: ולא לאשה בנכסי בעלה וכו': פשיטא כיון דאית לה מזוני מזוני הוא דקא אכלה לא צריכא [א]דיחד לה ארעא אחריתי למזונה הא ראיה יש לימא לגלויי זוזי הוא דבעי שמעת מינה המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי לא אימא הא ראיה יש בשטר מתנה אמר ליה רב נחמן לרב הונא [ב]לא הוה מר גבן באורתא בתחומא דאמרינן מילי מעלייתא אמר ליה מאי מילי מעלייתא אמריתו המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי אמר ליה פשיטא דל זוזי מהכא ותיקני בשטרא מי לא תנן [ג]נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה אמר ליה ולאו איתמר עלה אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה [ג]אבל בשטר מכר לא קנה עד שיתן לו דמיה ולאו מותיב רב המנונא [ג]בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה שדי מכורה לך שדי [ד] קנויה לך הרי זו מכורה ונתונה ולאו הוא מותיב לה והוא מפרק לה [ה]במוכר שדהו מפני רעתה [ז](רב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן) ורב אשי אמר במתנה בקש ליתנה לו ולמה כתב לו בלשון מכר כדי ליפות כחו מיתיבי [ו]לוה מן העבד ושחררו מן האשה וגרשה אין להן עליו כלום מאי טעמא לאו משום דאמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי שאני התם דלא ניחא ליה לשווייה נפשיה [ו]עבד לוה לאיש מלוה שלח רב הונא בר אבין המוכר שדה לאשתו קנתה ובעל

ודייני גולה. שמואל וקרנא בפרק ראשון דסנהדרין (דף יז: ע"ש): **מחזיקין.** (ב) והיה לה למחות: **מסתברא אמרי.** היכא דהויא מקלת חזקה בחיי בעלה ושלש לאחר מיתת הבעל כמו שפירש רב יוסף לעיל [נ:] התם הוא דמסתברא דמחזיקין דהא רב גופיה ה"ק לעיל [שם] אשת איש צריכה למחות דמשמע דמחזיקין ומיהו דייני גולה (ג) בכל עניין פליגי אדרב: **לדרב יוסף.** גמרא הוא שקילר דברי רב אבל רב לא הזכיר רב יוסף שהרי קדם לו רב הרבה דורות: **כיון דאית לה מזוני.** מהבעל: **מזוני הוא דקאכלה.** הכל יודעין לנפירות יורדת והולכת לא מיתה בעל: **דיחד לה.** בעל קרקע אחריתי למזונות ואפי' הכי לא קפיד בעל אי אכלה טפי והולכת לית לה חזקה: ודייק חזקה הוא דלית לה בלא שטר: **הא ראיה יש.** אם יש לה שטר מכירה מבעל הוי מקחה קיים: **לימא.** הבעל אע"פ שהקרקע נקנה בכסף מעות הללו שקבלתי ממנה לא קני לה הקרקע: **לגלויי זוזי בעינא.** מעות הטמינה ממני ותכוונתי לגלות לי מעותיה ובחזקת מעות שלי לקחתים מידה ולא נאסר מכר ולא לדעת קנין מכירה קבלתי' ולא גמרתי והקניתי: **שמעת מינה המוכר כו'.** ופלוגתא היא לקמן: **לימא.** דוק הכי: **הא ראיה יש.** אם יש לה שטר מתנה דהתם גמר ונתן לה לליכא גלויי זוזי: **בתחומא.** בתי מדרשות שלהן בסוף התחום היו כדי שיוכלו לבא אם בשבת מן העיירות שמסביב: **א"ל.** היכא דליכא שטר מכירה אפילו לגלויי זוזי מיכוין בקבלת המעות הוי קנין גמור דלל זוזי מהכא ותיקני בשטר מכירה דגבי מעות הוא דליכא למימר קבלת מעות הללו לא ליקני לגלויי זוזי נתכוין ולעלמו קבלם אבל גבי שטר המכירה לא שייך למימר הכי אלא הרי הוא כשטר מתנה דהכל מודין בו לקמן דקנתה דמה ריוח יש לו בכתיבת שטר המכירה אלא ודאי גמר ואקני לה והא ליכא למימר דאי לא כתב לה שטר לא הוה יהבה זוזי ולגלויי זוזי נתכוין גם בכתיבת השטר דכל כך לא מסיק איש אדעתיה: **מי לא תנן כו'.** וקס"ד דאפי' בשטר מכירה קאמר דקני בלא נתינת מעות דכיון דכתב לו שטר מכירה אין יכולין עוד לחזור זה בזה ומעות חייב לו הלוקח למוכר: **ולאו איתמר עלה.** דבשטר מתנה מיירי אבל שטר מכר לא קנה: ופ"ל רב הונא לרב נחמן **ולאו מותיב רב המנונא.** לשמואל כו'. אלמא שטר מכר נמי קנה ואכתי מאי מילי מעלייתא: **הרי זו מכורה או נתונה.** ואמר ליה רב נחמן לאו אמרינן התם בפרק ראשון דקדושין [כו.] דרב המנונא מותיב לה וגם מפרק לה דהך בריתא דקתני שטר מכר קונה במוכר שדהו מפני רעתה קרקע רעה דבהכיא ולאי גמר ומקנה מיד בשטר ומעות ליהוי מלוה גבי לוקח עד דתבע ליה אבל בשאר קרקעות לא קנו בשטר עד דיהיב זוזי כשמואל ואכתי איכא מילי מעלייתא: ה"ג במסכת קדושין [שם] **רב אשי אמר במתנה ביקש ליתן לו כו'.** ואתקפתא דהך בריתא דהוה קשיא לשמואל קאי ובא רב אשי לומר דהך בריתא לא בשטר מכר איירי כלל אלא בשטר מתנה ודבר הרגיל הוא שכותבין בשטר מתנה לשון מכר ליפות כחו דמקבל מתנה שאם יערערו עליו יצא הנותן לפלוטו כדין מוכר ולא ליהוי תרעומת עליוה"ק שדי מכורה לך וגם נתונה תהיה לך הרי זו מכורה להיות אחריותה על הנותן כדין מוכר וגם נתונה היא ולית בה משום דינא דבר מצרא דאמרינן בנבא מציעא (דף קס:) מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא והיינו דליכא ייפוי כח דמכר ודמתנה: ה"ג **ורב אשי אמר במתנה כו': לוה מן העבד.** וכתב שטר מלוה ושיעבד לו נכסיו: **לגלויי זוזי הוא.** דשיעבד לו נכסיו: **הלא משוי נפשיה כו'.** אין סהדי דשום אדם לא יהיה ברצונו עבד לוה אם יכול להפטר בשום ענין והלכך איכא למימר לגלויי זוזי הוא דבעי אבל גבי מכר גמר ומקנה שהרי אינו נעשה עבד לוה בהך שטר מכירה כלל ואפילו קבל עליו אחריות עדיין לא נטרפה מן הלוקח דליהוי עבד לוה לגבי לוקח: **שלח רב הונא בר אבא.** לתלמידי בית המדרש: והבעל

א נראה דל"ל לא קנתה לאמרינן לגלויי זוזי וכו'. **ב** נראה דל"ל ומשו"ה אי אמרינן דקנתה היינו טעמא משום דלא אמרינן לגלויי זוזי בעי.

הא ראיה יש בשטר מתנה. ה"ה דה"מ למימר בשטר הודאה דלא אמרינן לגלויי זוזי: **דל** זוזי מהכא ותיקני ליה בשטר. במקום שכותבין שטר היו וקאמר דבמקום הזה לא מהניא שמעתיה מידי אע"ג דמהניא במקום שאין כותבין ומיהו אף במקום שכותבין שייך למימר דנפקא מינה להיכא דאמר אי בעינן בשטרא איקני ואי בעינן בכספא איקני דקני בכספא אע"פ שלא כתב לו השטר אי נמי כגון שכתב השטר תחלה ואח"כ נתנה דמיס דאי אמר לגלויי זוזי הוא דבעי לא קנתה: **כתב** לו על הנייר **או** על החרס.

וכן תניא לענין קידושין כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה כתך מקודשת לי כו'. אומר ר"ת דאתי כר"א דאמר עדי מסירה כרתי דלר' מאיר כיון שצריך שיחתמו עדיס בשטר קידושין כדאמר בפ"ב דקידושין (דף מח. ושם) אמר ר"ג כגון דקדשה בשטר שאין עליו עדיס ור"מ לטעמיה דאמר עדי חתימה כרתי א"כ לא מהניא חתימה על דבר שיכול להזדייף כדתנן בפ"ב דגיטין (דף כא:) אין כותבין לא על הנייר כו' [א]ואפי' איכא עדי מסירה לא מהני לר"מ דצריך שיהא מוכיח מתוכו כדאמר בריש כל הגט (שם דף כד:) גבי כתב לגרש את הגדולה דלר"מ אפילו גדולה לא מצי מגרש משום דאין מוכח מתוכו הי מייניהו מגרש ואי"ת והא אמר בפ"ב דגיטין (דף כב:) דלא הכשיר ר' אלעזר אלא בגיטין ולא הכשיר אלא לאלתר אבל בשאר שטרות (ה) משמע דלא הכשיר אפילו לאלתר וי"ל דהכי בעי למימר דלא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטין ודכותייהו כמו שדה מכורה לך דהכא וכן ההיא דקידושין דלא נכתבו אלא לקנות שדה והאשה דומיא דגיטי שאינן עשויין עיקרן לראיה אלא להתגרש אבל שטרות העומדים לראיה לא [ב] ועי"ל דהכא ובקידושין לא איירי אלא בכתב ידו דאמר הוצא עליו כתב ידו כו' וזה אינו יכול להזדייף שהיה ניכר שאין זה כתב ידו: **אע"פ** שאין בו שוה פרוטה.

תימה דמאי רבותא הוא שוה פרוטה בשלמא גבי קדושין נקט כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה דרבותא היא דאע"פ שאינה מקודשת מתורת כסף כיון שאין בו שוה פרוטה מקודשת מתורת שטר אבל הכא גבי מוכר אפי' יש בו שוה פרוטה אינו קונה מתורת כסף שהרי מוכר נותן שטר ולא לוקח ואין קרקע נקנה אגב כסף: **ולמה** כתב בלשון מכר כדי ליפות את כחו. להיות אחריות על הנותן כדין מוכר ופ"ה שכתב לו בשטר כל זה שדי מכורה לך וגם שדי נתונה וכתב לשון מתנה משום דינא דבר מצרא דאמר בהמקבל (ב"מ דף קס:) מתנה דלית בה אחריות יש בה משום דינא דבר מצרא [ג] ועוד קשה לר"ת שדי שדי תרי זימני למה לי ואורו"ת וכן ר"י דלא מייריי בשכותב שיהא אלא בשכותב מכורה או נתונה וקאמר אפי' בשכתב מכורה במתנה בקש ליתנה לו והא דכתב בלשון מכר כדי לייפות את כחו שמקבל עליו אחריות [ד] ועי"ל דשני שטרות כותב לו בחד לשון מכירה ובחד לשון נתינה ואם יעטרך לדינא דבר מצרא ירצה של נתינה ולא של מכירה ואם צריך לאחריות ירצה של מכירה ועי"ל דאפי' כתיבי תרוייהו בשטר אחד יפה כחו מה שכתב בלשון מתנה לענין הא דתנן לקמן בהמוכר את הבית (דף עא.) בד"א במוכר אבל בנותן נותן את כולן והכי איתא בירושלמי פ"ק דקידושין ועי"ל דנפקא מינה מה שכתב בלשון מתנה שאין צריך ליתן דמיס ומיהו קשה לטעם זה דאמאי בעי בשטר באיקני סגי: **לוה מן העבד ושחררו בו'.** תימה דמאי רבותא נקט ושחררו וגרשה פשיטא דאי אין להם עליו כלום בעודו תחתיו גם לכשיוצאין אין להם עליו כלום ויש לומר דסלקא דעתיה דגמר ומקני להו שיקנו לאחר שישתחרר ותתגרש:

לא

מסורת הש"ס

(א) נ"ק כ. עמ"ש על הגליון בשם הערוך, (ב) קדושין כו. [לקמן פו.], (ג) קדושין כו., (ד) רש"ל מ"ז,

תורה אור השלם

1 עָשִׁיר בְּרֹשִׁים יִמְשׁוֹל וְעֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה׃
משלי כב ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' שדי מכורה לך שדי נתונה לך: (ב) רשב"ם ד"ה מחזיקין דהויה: (ג) ד"ה משמבכא וכו' בכל ענין פליגי: (ד) תוס' ד"ה דל וכו' אי בעינא בשטרא איקני ואי בעינא: (ה) ד"ה כתב וכו' בשאר שטרות לא משמע:

מוסף רש"י

בתחומא. לא היית קרוב אצלנו שתוכל לבא, ל"א בתחומא בבית המדרש, לאשון שמעתי (ב"ק כ.). נכסים שיש להן אחריות. היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוה והשוה בחייו עליהן, לפי שקיימין ועומדין לפיכך נמכרין עליהן (קדושין כו.) שקיימין לעולם (רשב"ם לקמן פו.). בכסף. נמנן מעות (שם). ובשטר. אם כתב לו שדי מכורה לך או נתונה לך ומסר לו את השטר (שם). ובחזקה. דפק בה פורתא או דיש אמצרי או נעל או פרק כל שהוא (קדושין כו.). עד שיתן דמיה. הלא גמר מוכר ומקנה עד דקביל דמיס, ופע"ג דקביל דמיס בעי שטרא אלא היכי דפרים וכדאמרינן לעיל (שם). הרי זו מכורה ונתונה. קא סלקא דעתך אי אי קמני (שם). במוכר שדהו מפני רעתה. דגיתא ליה לקנייה ליה שטרא לוקח כי היכי דלא מצי למיהדר ביה (שם). ורב אשי אמר. הך מתני' נמותן מתנה מיירי וכולה מדא היא ולאו אי אי קמני, אלא הך דך וכך כתב לו שדי מכורה ונתונה לך, לייפות את כחו שאם יבנבנה בעל חוב של נתן מתנה יהוב עליה לתבוע ממנו דמיס המפורסים (שם).

מוסף תוספות

א. וחרס יכולה להזדייף כדאמרינן בכתובות. רמב"ן. ב. שמתוך שאין עומדין אלא לראיה שבהן צריכין לעמוד זמן מרובה ולפיכך כל שיכולין להזדייף פסולין. ר"ן. ואע"פ שהשטר של קנין יכול להועיל לראיה כמו כן הגט יכול להועיל וכו' עיקרו לא לכך נעשה. תוס' קידושין ט. ג. ודיינין ליה כמכר, כ"ש כאן שכתב לו בהדיא שדי מכורה לך. רשב"א. ד. עיין רשב"א וריטב"א מה שכתבו בשם ר"ת.

רבינו גרשום

יחזיק לאחר מיתת בעלה ג' שנים: דייני גולה. שמואל וקרנא: הדר ביה מר משמעתא. דאמר לעיל האמר רב אין מחזיקין: מסתבר טעמייהו אמרי. משום דס"ל כתירוץ דרב יוסף דאמר לעולם באחר וכו': **פיס** מזוני הוא דקא אכלה. ולא משום דמוחזקת היא בה: לא צריכא כגון דיחד לה ארע' אחריתי למזונותי'. ההחזקה באחרת אפילו הכי לא הויא חזקה

עין משפט נר מצוה

רב א מיי' פי"ג מהל' טוען הלכה ח סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קמט סעיף ט:
רג ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' ג ופ"ב מהל' זכייה הל' ח סמג עשין פג טוש"ע מ"מ סי' קל סעי' ח וסי' רמח סעיף ח:
רד ג מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קלא סעיף ג:
רה ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ח:
רו ה מיי' שם טוש"ע שם ס"ב:
רז ו מיי' פ"ב מהל' מלוה הלכה ח טוש"ע אה"ע סי' פו סעי' ב:

רבינו גרשום (המשך)

דבעל גבי אשתו שתיק: הא מייתי ראיה. דזבנה ניהלה יש לה חזקה אמאי נימא הבעל משום הכי זבינתה ניהלה כדי לגלויי לי זוזי דחזו לה דהוה מטמרא מינאי ולהכי זבינתה ניהלה ולא משום מכירה גמורה דהא מה שקנתה אשה קנה בעלה. ש"מ מדלא מצי למימר הכי איכא למישמע מינה דהמוכר שדהו לאשתו קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דבעי ואי מייתא ראיה הויא חזקה. לעולם המוכר לאשתו ג) קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דבעי. והאי דדייקת הא ראיה יש לה היינו בשטר מתנה דאי מייתא ראיה דיהבה לה במתנה ראייתה ראייה: בתחומא. בבית המדרש: אמר ליה. המוכר שדהו לאשתו וכו' ולא אמרי' לגלויי זוזי בעי: אמר ליה מאי מעלייתא. פשיטא דקנתה: דל זוזי מהכא. דאפי' לא יהבה ניהליה זוזי אפי' הכי קנתה בשטר דקא גמר ומקנה לה בשטר. דתנן כו' בכסף בלא שטר ובשטר בלא כסף ולא מצי למיהדר בהן: עד שיתן דמיס. ג) ואי אמרי' הכא לא קנתה היינו טעמא משום דלגלויי זוזי בעי. ומקשי' ולא. דלא קנה עד דיהיב זוזי. ומתיב וכו' הרי זה מכורה ונתונה. ואע"ג דלא נתן דמים אלמא משום דנתינת השטר קנה. הכא נמי דל זוזי מהכא ותקני בשטרא: במוכר שדהו מפני רעתה. שאין בה תועלת ומחמת שהיא רעה קא גמר ויהבה ניהליה אע"ג דלא קיבל דמים. אבל בעלמא לא קנה עד שיתן דמים. והכי נמי במוכר שדהו לאשתו לא קנתה דמצי אמר לגלויי זוזי הוא דעבדי משום הכי איצטריך להו למימר בתחומא דקנתה ולא מצי אמר לגלויי זוזי עבדא. ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן דהמוכר שדהו לאשתו קנתה משום האי טעמא משום דבמתנה ביקש ליתן לה ולמה כתב לה בלשון מכירה כדי ליפות כחה דדעתו קרובה אצלה. דבשטר מכירה כותבין בו אחריות. ובמסכת קדושין כתב רב אשי אמר במתנה בקש ליתן לו וכו' וקאי אמותר שדהו מפני רעתה: אין להן עליו כלום. דפטור מלשלם: מאי טעמא לאו משום דאמרינן לגלויי זוזי הוא דעביד דלוה מהן ולא גמר לפרוע להן. ומקשי' לרב נחמן דאמר לא אמרינן לגלויי זוזי עבד. לגבי הלוואה שאני דלא גמר לשעביד נפשיה למיהוי עבד לאשתו או לעבדו. דמידע ידע דעבד לוה לאיש מלוה ולא

ג) נראה דל"ל לא קנתה לאמרינן לגלויי זוזי וכו'. ד) נראה דל"ל ומשו"ה אי אמרינן דקנתה היינו טעמא משום דלא אמרינן לגלויי זוזי בעי.

לא ניחא ליה דליהוי עבד לוה כו'. ודוקא נקט לוה אבל מכר לא ומשום אשה הוא דנקט לוה אבל גבי עבד אין חילוק בין לוה למכר דמה שקנה עבד קנה רבו: **[ברם]** רבינו תם לא גרים ברם ר' אבא אלא גרים ר' אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור כו' כדי ליפות את כחו. ולא גרים את כחה אלא ליפות את כחו ופירש שיאכל הוא את הפירות והשתא מייתי רב הונא בר אבין סייעתא לדבריו דתימה הוא לומר שהיה שולח שכל גדולי הדור חולקין עליו אשה כן אין ממש בדבריו ואין מתיישב לר"י גירסתו דל"ב מה צריך לומר במתנה בקש ליתן לה ונראה לר"י גירסת הספרים (ו) ברש ר' אבא ופליגי עליה וסברי דמוכר לאשתו לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי וסברי כרב הונא דאמר דל זוזי מהכא ותיקני בשטר ומה שקונה בשטר אינו אלא מתנה כיון דלגלויי זוזי הוא דבעי ולא קנתה בזוזי ומה שכתב בלשון מכר לא כתב אלא ליפות את כחה ופירוש רבינו תם יש לישב ולפרש בקש ליתן לה לענין זה שבמתנה (ז) נתן את כולן ועוד יש לישב פירוש ר"ת במתנה בקש כו' דאפילו למאן דאמר קנתה במוכר לאשתו ולא אמר לגלויי זוזי הוא דבעי לא קנתה אלא משום דבמתנה נתן לה דהא אין כאן מכר שלא נתנה לו כלום שהדמים הן שלו בלאו הכי ואע"פ שאין יכול להוציא ממנה בדין[א] מ"מ אם תקף ממנה או הוציא מידה דרך ערמה הם שלו כדאמרינן בסמוך וא"כ השתא שהוציאן דרך מכר הם שלו ואין כאן מכר והלכך למ"ד קנתה לא קנתה אלא משום דבמתנה בקש לתת לה והא דכתב לה בלשון מכר כדי ליפות את כחו לענין שיאכל הפירות כי המכר מבטל הקנין דהא אין כאן מכר כדפי' ולענין שדה הוא מתנה וקנתה ולענין פירות הוי מכר ולא קנתה: **במתנה** קנתה **ואין הבעל אוכל פירות.** תימה דאמר בגיטין בפ' הזורק (דף עז: וספ ד"ה מה) גבי ההוא שכיב מרע דכתיב גט לדביתהו בהדי פניא דמעלי שבתא כו' אתא לקמייה דרבא אמר ליקני לה ההוא אתרא דאית בה גיטא כו' אמר רב עילים מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסיף ומאי קושיא והא במתנה אין הבעל אוכל פירות א"כ לא קנה בעלה ואומר רבינו תם דאין תלוי באכילת פירות למיקרי חצרה דהא רבא סבר כרים לקיש (לקמן דף קלו:) דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואפילו יש לבעל פירות אינו מפקיע כח האשה שהגוף שלה ומתגרשת שפיר אלא בהא תליא מילתא דלא מיקרי חצרה לענין זכיה אלא כשמוכרת ונותנת קיים הלכך כשנתן לה הבעל אע"ג דאין אוכל פירות כיון שאם מכרה ונתנה אינו קיים לא מיקרי חצרה[ב] דאלתא דהכי שתמכור ותתן לא יהיב לה ומייתי ראיה דהתם ברים הזורק גבי זרק לה בחצרה פריך חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומשני כגון שכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך אע"ג דכשכתב לה נמי הכי יש לבעל פירי עד שיכתוב לה ובפירותיהן כדתנן בהכותב (כתובות דף פג.) אפילו הכי חשיב חצרה כיון שאם מכרה ונתנה קיים כדתנן בהכותב ומיהו אינה ראיה דאע"ג דאינו מזכיר ובפירותיהן הכי בעי למימר כדאשכחן לעיל[ג] גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו וא"ת אע"ג דאינה יכולה למכור (מ) תקני לה לגט מידי דהוה אשכירות דאמר (במסכת מע"ש פ"ה מ"ט) גבי ר"ג מעשר (שני) נתון ליהושע ומקומו מושכר לו ובהמוכר את הספינה (לקמן דף פד:) מדד ולא משך לא קנה ואם היה פיקח שוכר את מקומו ואומר רבינו תם דגדול קנינו של שוכר מזה שאפי' מת בתוך הזמן המקום מושכר ליורשיו עד הזמן משא"כ באשה שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות ובירושלמי לא משמע כפר"ת דפריך ברים הזורק (גיטין דף עז.) וגנתה וחצרה אינן משתעבדות לאיש לאכילת פירות ומשני ר' יוחנן בשם ר' יאשי עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ומשמע מדפריך מפירות דבפירות הדבר תלוי ולא במה שאינה יכולה למכור ור"י אמר דאפי' תלויה הזכייה בפירות מ"מ פריך שפיר התם מה שקנתה אשה קנה בעלה שלא היה נותן לה הבעל מקום הגט אלא משאיל[ג] ודוקא במתנה הוא דקאמר דקנתה ואין הבעל אוכל פירות[ד] ועוד אומר ר"י דהא דאמר הכא במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות היינו דוקא שאינו אוכלם אבל בנכסי מלוג הם אותם פירות וילקח בהם קרקע ויאכל הפירות ומשום הכי פריך התם שפיר מה שקנתה אשה קנה בעלה:

קבל מן האשה יחזיר לאשה. נראה דאם אמרה האשה תן לפלוני שהם שלו לנותן לו דנאמנת היא במיגו דאי בעיא שקלה איהי מיניה ויהבה ליה ואפי' אומר הבעל שהממון שלו אין לו כח להוציא[ה] מידה מדקאמר יחזיר לאשה דהוה ליה למימר יודיע לבעל (ט) דאם היה כח ביד הבעל להוציא מידה כשאומר שהוא שלו[ו] והא דמפליג בסמוך בדביתהו דרבה בר בר חנה בין מהימנא בין לא מהימנא הנ"מ בשעת מיתתה דלית לה מיגו דאי בעי שקלה מיניה ויהבה למי שרוצה[ז] ואם תקף הבעל מידה שוב אינה יכולה להוציא מידו ונומר של פלוני הם כדאמר לעיל לוה מן האשה וגרשה אין לה עליו כלום ואם היתה נאמנת לומר של פלוני הם תהא (י) נאמנת לומר שלי הם במיגו דאי בעי אמרה אחרים הפקידו בידי דאינה צריכה לומר מי הם האחרים ויאשר הממון לעולם בידה ודוקא במעות טמונות דלוה מן האשה דלעיל במעות טמונות אייר מדקאמר לגלויי זוזי הוא דבעי אבל מעות שאינן טמונות יש לה עליו וכן אם תקף מוציאין מידו ועוד מדקאמר רבא דבמעות שאינן טמונות קנתה משמע דאם תקף מוציאין אותן מידו דאם אין מוציאין אמאי קנתה הא יכול לומר להוציא מידה נתכוונתי כי לא יכולתי להוציא מידה בענין אחר ואפי' בב"ד[ח] ואם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת לומר לא שלי ולא של פלוני הם כדאמר לקמן (דף נב:) וכן האשה שהיא נושאת ונותנת כו' ואמרה שלי הם עליה להביא ראיה ולא מהימנינן לה במיגו דאי בעיא אמרה שהיא נפקדת משל אחרים ומיהו היכא שאינה נושאת ונותנת בחיי בעלה וממון בעלה מצוי בידה יש להסתפק אם תשבינן לה כאילו נושאת ונותנת אם לאו:

קבל

והבעל אוכל פירות. דלא גרע מנכסים שנפלו לה בירושה: **במתנה בקש ליתן לה.** ולא יאכל פירות כדאמרי' לקמן במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ומיהו במוכר לחבירו אין לומר כן שאינו אוהבו כל כך: **מיתיבי כו'.** ההיא קשיא דלעיל ולשני המימרות נקשים בבית המדרש: **במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות.** דנותן בעין יפה נותן: **רבנרי.** רב שקדש לרבי יוחנן רבו של רבי אלעזר כדאיתא בשחיטת חולין (דף לה:) דכל זמן שהיה רב קיים הוה שלח ליה רבי יוחנן לקדש רבינו שבבבל ועוד דאמר ליה לרים לקיש[ד] שכל אותן הימים היה הוא בישיבה ואני בעמידה ועוד דאמרי' בעירובין (דף יג: ע"ש) אמר (ה) רב המי (ד) דמחדדן מחבריא טפי משום דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה: **כזוטרי.** ר' אלעזר שהיה תלמידו של רבי יוחנן ואע"ג דרבי אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור חבריהם דאמרי לעיל במתנה בקש ליתן לה כו' סבירא להו כר' אלעזר דאין הבעל אוכל פירות אינהו נמי זוטרי נינהו לגבי רב שתלמידי רבי יוחנן היו: **לרבנרי עבדי.** ר' יוחנן שהיה חבירו של רב: **תרתי.** בתמיה. שני דברים של רבא סותרין זה את זה לא קנתה משמע לא גוף ולא פירות דלגלויי זוזי הוא דבעי והבעל אוכל פירות משמע שקנתה גוף הקרקע דלאו לגלויי זוזי הוא דבעי: **במעות טמונין.** שלא היו ידועין ומפורסמים לבעל לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי: **מעות שאין טמונין.** קנתה והבעל אוכל פירות דליכא גלויי זוזי שהרי גלויין ועומדין הן: **לא מן הנשים כו'.** דאיכא למימר גנבום לבעליהן ולאלוניהם ותינוקות נמי שמא גנבו מבית בעל הבית שהם דרים שם ואסור לסייע ידי עוברי עבירה וכשלא יקבלו מהם יחזירו למקום שגנבו (ה) שם: **יחזיר לאשה.** ולא לבעל דאין לנו להחזיקה בגנבתה: **יחזיר לבעלה.** שאפי' אם ניתן לה ממון זה על מנת שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה יורשה בעלה שהבעל יורש את אשתו והלכך יחזיר לבעל דממה נפשך עכשיו הרי הוא של בעלה: **יחזיר לרבו.** דמסתמא כל מה שקנה עבד קנה רבו. ונראה בעיני דהוא הדין אם נשתחרר העבד ואח"כ מת יחזיר לרבו שהרי עבד היה כשהפקיד לזה וסתם עבדים גזלנין הן אבל אם נתגרשה האשה ואחר כך מתה יחזיר ליורשיה ולא לבעלה דמשנתגרשה אין הבעל יורשה:

קבל

עין משפט נר מצוה

רח א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' כט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פה סעי' ט:

רט ב מיי' שם הל' כז טוש"ע שם סעי' ז:

ר ג מיי' שם הלכה כט טוש"ע שם ס"ט:

ריא ד מיי' פ"ז מהל' פקדון הלכה י ופכ"ב מהלכות אישות הל' לב סמג עשין פה טוש"ע אה"ע סי' פו סעי' ו ועיין בטור [ובכ"מ אלפס עוד בב"מ פ"ג דף פז.]

רבינו גרשום

עבד אלא דבעי לגלויי ליה זוזיהו: וכל גדולי הדור אמרו. ודאי קנתה דלא אמרינן לגלויי זוזי עבד משום דבמתנה בקש ליתן לה: ובעל אוכל פירות. כנכסי מלוג: קנתה ואין הבעל אוכל פירות. משום דכולה שדה בין גוף ובין פירות יהיב לה: שבק מר רבדבי. דהיינו רב ורב הונא דאמרי לעיל דקנתה ובעל אוכל פירות: ועבדת כזוטרי. כר' אלעזר דהוה תלמידיה דרב: כרבדבי. ר' יוחנן: תרתי. קאמר והלא חדא סתרא לאידך דאי לא קנתה אמאי איצטריך למימר הבעל אוכל פירות אפי' גוף הקרקע נמי שלו הוה: במעות טמונים. שמטמנת ממנו לא קנתה והכל שלו משום דלגלויי זוזי הוא דעבד. אבל במעות שאינם טמונים קנתה והבעל אוכל פירות: לא מן הנשים וכו'. דאיכא למימר גונבין לבעליהן ולאדוניהם:

מסורת הש"ס

(א) [ס"א לשון], ב) [ל"ל דרבנא וכ"א לקמן בתוס' קמט. ד"ה רב ובמולין לב.], ג) [ל"ל ורבנא], ד) [מולין נד.], ה) הוא רבי ולא רב ועיין רש"ל, ו) שיך לעמוד הקודם, ז) [דף מט. ושם ד"ה דכתב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאני התם דלא משוי פירא בפשיטה עבד: (ב) שם בני בנתיה דרב חסדא לרב תמלא: (ג) שם ל"ל אנא נמי כל"ל ותות ו' נמתק: (ד) רשב"ם ד"ה רבבי וכו' אמר רב הא דמחדדנא. נ"ב כך הוא בפ"ק דעירובין בדף י"ג אבל הסמ"ג בסוף הלכות י"ט מביא מן הירושלמי דרבי הוא שאמר כך ע"ש: (ה) ד"ה מן וכו' שנגנבו משם הס"ד: (ו) תוס' ד"ה ברים וכו' ונראה לר"י גי' הספרים דגרסי רבי אבא אמר ולפות כחה: (ז) בא"ד לענין זה שבמתנה נתן. נ"ב כדתנן לקמן בהמוכר את הבית והתוס' הביאו בדף זה סוף ע"ש: (ח) ד"ה במתנה וכו' ולא"ת אע"ג דאינה יכולה למכור מכל מקום תקני לה: (ט) ד"ה קבל וכו' יודיע לבעל אם כל"ל ותות ד' נמתק: (י) בא"ד תהא נמי נאמנת לומר שלי:

מוסף תוספות

א. דכל מה שיש תחת יד האשה, כנכסי מלוג מחזיקינן להו שנפלו לה מבית אבי אביה או שניתנו לה במתנה, וגוף שלה ופירות לבעל וכו'. רשב"ם.

ב. [ו]אין הרשות קנוי לה לזכות לה על ידה. תוס' הרא"ש גיטין עז:

ג. דמסתמא לא בעיא למיתב לה ביתו. ממכ"ן.

ד. אבל אשאלה קנתה אלא שהבעל אוכל פירות, וילקח [ב]שכירותו[ו] קרקע והבעל אוכל פירות. שם.

ה. דאע"ג דלא מהימנא לומר שלי הן לגמרי, נאמנת היא לומר נכסי מלוג הן, אבל אחרים אומרים וכו' דנאמנת לומר וכו' שנתנו לי במתנה על מנת שאין לבעלי בהם כלום. כ"ן. וע"ע בהמכ"ן ורשב"ם.

ו. כיון דמסתמא הנמצא ביד האשה מבית הבעל בא, היה צריך שיודיע לבעל אולי יאמר שלי הוא וינתן לו, אלא ודאי אפי' אם יאמר שלי הוא יתן לאשה. רא"ש.

ז. ששוכבת על ערש דוי, ואין כאן מיגו, שאין יכולה ליקח מן הנפקד וליתנו לפלוני. שם. ח. כי היכי דאמר בטמונין לא קנתה, דלגלויי זוזי הוא דבעי. רא"ש.

קבל מן הקטן יעשה לו סגולה. דמשבח לידו לימור מליאה לאשכח ולכך הוו דקטן ויעשה לו סגולה אבל מכל מקום לכתחלה אין מקבלין: ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה. אומר רשב"ג אין לומר משום דטענינן ליתמי דאי הוה אבוהון קיים הוה מייתי ראיה דלעיל (דף מז.) פריך (ו) דאי הוה אתי בטענתא דאבוהון אפי' הכי נמי משמע דפשיטא ליה דבן אומן ובן אריס דאתו בטענתא דאבוהון דאין להן חזקה ומאין פשיט לו כל כך הא לרב יש חזקה לבן אריס אע"פ שאריס עצמו אין לו חזקה ומיהו י"ל דהתם (ח) מבן גזלן פריך כלומר אפי' הכי נמי הוו כבן גזלן אבל מ"מ אין לפרש כן דהא תנן (לעיל דף מא.) הבא מחמת ירושה אין לריך טענה הא חזקה בעי ואמאי דלמא אם היה אביו קיים היה מביא עדים שלקחה אצל גראה דהכא דוקא הוא דקאמר רב על האחין להביא ראיה אם מת משום דאותות ושטרות יוצאים על שמו דמוכחא מילתא דשלו הן אצל בחיין הוא דקאמר רב עליו להביא ראיה דלא סמכינן אמאי דיוצאין על שמו דאם נפלו לו מבית אבי אמו היו לו עדים בדבר אבל בבנו דליכא למימר הכי סמכינן אמאי דיוצאין על שמו וגראה דרב מודה במאי דאפיק רבא זוגא דסרבלא מיתמי ולרב פפא דפריך מינה גראה לו לדמותה לאותות ושטרות יוצאין על שמו: דבריס

קבל מן הקטן יעשה לו סגולה ואם מת יחזיר ליורשיו וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הן יעשה כפירושן ואם לאו יעשה פירוש לפירושן דביתהו דרבה בר בר חנה כי קא שכבה אמרה הני כיפי דמרתא ובני ברתא אתא לקמיה דרב א"ל [א]אי מהימנא לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה ואיכא דאמרי הכי א"ל אי אמידא לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה: מן הקטן יעשה לו סגולה: [ב]מאי סגולה רב חסדא אמר [ג]ספר תורה [ד]רבה בר רב הונא אמר [ה]דיקלא דאכל מיניה תמרי: ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב: אמר רב יוסף אפילו חלקו [ו] רבא אמר חלקו לא אמר רב ירמיה מדפתי עבד רב פפי עובדא חלקו לא כרבא אמר רב נחמן בר יצחק אישתעי לי רב חייא מהורמיז ארדשיר דאישתעי ליה רב אחא בר יעקב משמיה דרב נחמן בר יעקב חלקו לא והלכתא חלקו לא תניא נמי הכי [ז]בן שחלק ואשתו שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם: איתמר אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אמא אמר רב [ח]עליו להביא ראיה ושמואל אמר על האחין להביא ראיה אמר שמואל [ט]מודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה מתקיף לה רב פפא כלום טענינן להו ליתמי מידי דלא טען להו אבוהון והא [י]רבא אפיק [כ]זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בלא ראיה בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר כדשלה

קבל מן הקטן יעשה לו סגולה. לא יחזיר לו שהרי אין יודע לשמור וכמשליך לאיבוד דמי מי שהחזיר לו אלא יעשה לו סגולה אוצר עד שיגדל ויחזיר לו. ולקמן מפרש מאי סגולה: ואם מת. קטן יחזיר ליורשיו: **וכולן שאמרו. אפי' קטן: בשעת מיתתן.** אורחא דמילתא נקט דכשהן בריאין אם רוצים להחזיר לבעלים יטלו שלהן מיד הנפקד ויחזירו לבעליהן דמה להן לגלות הדבר: **יעשה כפירושן.** יחזיר הנפקד לאותו פלוני שפירשו אלו: ה"ג **ואם לאו יעשה פירוש לפירושן.** כלומר ואם לא מהימנן לההוא נפקד שהפקדון של אותו פלוני הוא אלא של בעליה שלהם הוא ומתוך בושה אינם רוצים לומר שהוא של בעליה דלא ליתחזקו כגזלנים וגנבים יעשה הנפקד פירוש אחר לפירושו שיחזור לבעליהן של אלו ולא לאותו פלוני וכי האי גוונא אמרינן בסמוך בההיא עובדא דביתהו דרבה בר בר חנה. ויש מפרשים ואם לאו יעשה פירוש לפירושן כלומר אם לא פירשו בשעת מיתה יעשה (ג) פירוש למה שהם היו לריכין לפרש שיחזיר לבעליהן ולא נהירא דא"כ היינו ריש ואם מתו יחזיר לבעליהן ואם מת יחזיר לרבו דמיירי בשמת ולא פירש למי יחזיר וקאמר ליחזיר לבעליה ותרי זימני למה לי. ואית ספרים דכתב בהו ואיכא דאמרי יעשה פירוש לפירושו כלומר לא יעשה כמה שפירשו הן אלא יחזיר לבעליה ולא נהירא דא"כ רב דאמר אי מהימן לך כו' דאמר כמאן לא כרישא ולא כסיפא: **כיפי.** עגילים אוזר"ש כדאמרינן בעלמא (עירובין דף לו:) (ו) כיפי תלה באזניהם: **דמרתא.** שם חכם אחיו של ר' חייא כדאמרינן (סנהדרין דף ה.) מרתא ואייבו וחנא ור' חייא כו': **ובני ברתא.** של מרתא ושל בני בתו: **אי מהימנא לך.** אלא גנבה ממך כלום: **עשה פירוש לפירושה.** עכב לעצמך: **אי אמידא לך.** אותה שהיא אומרת שהם שלהם אם עשירים הם ולאוין להפקיד כיפי ושאר חפצים עשה כפירושה והחזירם להם. אי נמי אי אמידא לך אשתך שיש לה אוהביה שנתנו לה ממון ע"מ שלא יהא לך חלק בו ומתנה (ג) זו שנותנת לקרוביה משלה עשה כפירושה: **ס"פ.** לגמוד בו הרי פירות והקרן קיים: **דאכיל מייניה.** הקטן תמרי והקרן קיים. אבל בעיסקא לא שמא יאבד בה דבר תקלה ותאבד: **אפי' חלקו.** נתפרדו האב והבן שאין הבן שמוך על שולחן אביו ואין הבן (ד) בנכסי אביו כלום אפ"ה אין מחזיקין זה על זה דלא קפדי אהדדי: **חלקו לא.** כלומר בחלקו לא מיירי מתני' אלא כיון דחלקו יש להן חזקה זה על זה: הכי גרסינן **עבד רב פפי עובדא חלקו לא.** כלומר כרבא עשה דיכא דחלקו לא דברה משנתנו אלא ודאי יש להן חזקה: הכי גרסינן בפירוש רביעו חננאל **איתמר אחד מן האחין שהיה נושא ונותן** כו'. אחד מן האחין כגון גדול אחין לאחר מות האב: **אונות.** שטרי מכירות לשון כחי ולאשאית אוני (בראשית מט) **ושטרות.** של הלואה: **יוצאין על שמו.** שבשמו נכתבו שהוא לקח (ה) והלוה: **שלי הן.** ואין לאחי חלק בהן שנפלו לי הממונות שהלוויתי וקניתי בהן קרקעות הללו מבית אבי אמא ואין אתם יורשים עמי. והלכך נקט אבי אמא דאילו מבית אבא כולן יורשין בשוה דבאחין מן האב עסקינן שכולן יורשין ממון של אביהן ביחד ולא יטול זה יותר מזה והלכך מאין לו ממון זה לבדו אם לא ירשו מאמו וכגון שאינם בני אם אחת: **עליו להביא ראיה.** שהממון שלו אע"פ שכתובין השטרות בשמו דכיון שהיה הוא לבדו נושא ונותן בנכסים שנכתבו על שמו וכדמפרש לקמיה [ע"ב] שאין חלוקין אפי' בעיסקא דכיון דלא נודע מעולם מאיזה לד יבא לו ממון בלא אחיו אין לתלות השטרות אלא בממון האב ואינו יכול להוליא הממון מחזקת האב. ולקמן [שם] מפרש ראיה במאי: **על האחין להביא ראיה.** שהשטרות הללו מממון אביהן דאמאי דכתב בשטר שמכינן והרי על שמו נכתב. ואע"ג דהלכתא כשמואל בדיני (בכורות מט:) בהא הלכתא כרב דתניא לקמן [ע"ב] כוותיה ורב חסדא ורבה ורב ששת נמי כרב סבירא להו דמפרשי מילתיה לקמן [שם]: **אבא.** רב כך היה שמו (ו) כדקרי ליה בשחיטת חולין (דף קלז:) אבא אריכא דאמרינן מאן ריש סדרא בבבל אבא אריכא ואמרינן במסכת נדה (דף כד:) רב אחרוו בדורו היה והאי דקרי ליה רב כמו שקורין לר' יהודה הנשיא רבי בארץ ישראל קרו ליה נמי בבבל רב וכן מצאתי בספר ערוך (ו) המובא מרומא: **שאם מת.** ויש לו בנים ליורשו על האחין להביא ראיה דכיון דיתמי לאו בני איתויי ראיה נינהו ואינן יודעין לחפש זכותן וגם השטר מוכיח (ו) שהיה ממון של אביהן על שכנגדו להביא ראיה. אבל כשהאב עצמו קיים היה מטיל רב עליו להביא ראיה דאם איתא דשלו הוא ממון זה יכול לחפש ולמצוא ראיה ואם לא ימצא ראיה הפסיד: **מתקיף לה רב פפא.** למאי דאמר שמואל מודי לי אבא: **כלום טענינן להו ליתמי כו'.** בתמיה. אילו היה אביהן קיים היינו מחזיקין הממון ביד אחין עד שיביא ראיה שאינו שלהן ולפי שמת יפה כחן של יתומין ממנו ויפסידו אחין בתמיה. ואע"ג דאמרינן (לעיל דף מא:) טוענין ליורש גבי חזקת ג' שנים שאע"פ שלא דר בו אביו אלא ח"כ יום אחד וזה החזיק ג' שנים אחרי כן הויא חזקה ואע"ג דאבוהון לא מהניא ליה חזקת שלש שנים לומר לקום הוא בידי אלא ח"כ יש עמה טענה אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה וגבי בנו לא בעינן טענה זו אלא מאבי ירשתי אלמא טענינן ליתמי מאי דלא מצי אבוהון למטען דמי להתם נמי אין טוענין בשביל היתומים אלא שאביהן קנאה מן המערער כמו שהיה הוא האב יכול לטעון ולפיכך הויא חזקה אע"ג דלא טענו מידי אבל הכא האב לא מצי טעין לאחין שיביאו ראיה ואנן היכי נטעון במקום היתומים כן: **והא רבא אפיק כו'.** סיומא דאתקפתא דרב פפא היא: **זוגא דסרבלא.** זוג מספריים של סורקי בגדים שגוזזין בהם הסרבלים: **בלא ראיה.** הבעלים שהיו להם עדים שהן שלהן הוציאום מן היתומים בלא ראיה ועדים שיעידו שהשאילו לאביהן של יתומים לפי שהן עשויין להשאיל ולהשכיר שאם אמר אביהן לקוחין הם בידי עליו להביא ראיה אף היתומין עליהן להביא ראיה שלקחן אביהן מן הבעלים וכיון דליתא להו ראיה החזירם רבא לבעלים ולא נאמר כיון שמת האב על הבעלים להביא ראיה: כדשלה

מסורת הש"ס

א) כ"ק פז:, ב) [נ"ל רבא בר הונא], ג) לעיל מז., ד) שבועות מו: כ"מ קיז., ה) [בעריון ערך זח איתא דזרא פי' שי קרבלים], ו) ושם פי' מזמים וכן עיקר, ז) [עי' תוס' מולין לח. ד"ה אלמרינן ליה לאבא], ח) [בערך אבא ובערך אביי],

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבה אמר אלקו לא כו' לא כרבה: (ב) רשב"ם ד"ה כ"ג וכו' יעשה הוא פירוש למה: (ג) ד"ה אי אמידא וכו' ומתנה היא זו: (ד) ד"ה אפילו אלקו וכו' ואין הבן מתעסק בנכסי אביו: (ה) ד"ה ויצאין וכו' שהוא לקח או הלוה: (ו) ד"ה שאם מת וכו' השטר מוכיח שהממון היה של אביהן: (ז) תוס' ד"ה מודה וכו' פריך אי דאתו: (ח) בא"ד י"ל דהתם מכח בן גזלן:

לעזי רש"י

אנור"ש [אניל"ש]. טבעות.

מוסף רש"י

בן שחלק. הפליג מאביו ואין ממון עוד על שלמנו, כגון שנשא אשה ואין משפחל עוד בנכסי אביו, ואשתו שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם. אע"ג דתנן (לעיל מב.) לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה ולא אחד בנכסי הבן ולא הבן כו', הבן כיון שהופלגו זה מזה יש להן חזקה זה על זה (לעיל מז). **זוגא דסרבלא.** מספריים שגוזזין בהן צמר (ב"מ קסז.) מספריים של סורקי בגדים (שבועות מו:). מיתמי. שהביאו הבעלים עדים שהיו שלהן והן טוענין השאלנוס לאביהם של אלו ואפקיעום רבא מייייהו משום דבריס העשויין להשאיל ולהשכיר (ב"מ קסז.) ומדאפקיעום רבא מיתמי ש"מ דסבירא ליה לי הוה אבוהון קמן ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן בשבועה, דאי מהימן אבן הוינן טענינן בשביל יתמי אביהם לקחם ממך, ודוקא ספרי דאגדתא, שאין אדם עשוי ללמוד בהם תדיר, אבל שאר ספרים אינם עשויים להשאיל ולהשכיר לפי שמתקלקלין כמו שהגינו (שם כט:) המוצא ספרים לא יגמר בהן לכתחילה ולא יקרא אחר עמו, ויכול לומר לקוחין הן בידי ואין לריך לכתוב עליהן שטר מכירה אלא לרוחם דמילתא שלא יעטרך לשבע, וכן קבלתי מרב יצחק הלוי (שבועות מו:).

עין משפט נר מצוה

ריב א מיי' פ"ז מהל' פקדון הל' י ופכ"ב מהלכות אישות הל' לב סמג עשין פה טוש"ע אה"ע סי' פו סעי' ו [וכתב אלפס עוד בב"מ ע פ"ג דף פז.]:

ריג ב ג מיי' שם וסמג שם טור אה"ע שם:

ריד ד ה מיי' פ"ט מהלכות נחלות הל' ז ח סמג עשין לז וסי' פח טוש"ע מ"מ סי' סב:

רבינו גרשום

קבל פקדון מן הקטן. אין יכול להחזיר לו לפי שאין יד לקטן אלא יעשה לו ממנו סגולה ויחזיר לו כשיגדל: וכולן. בין נשים ועבדים ותינוקות: שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הן הפקדון יעשה כפירושן. ויחזיר לאותו פלוני: ואם לא פירשו יעשה. ו) מי שהפקדון בידו פירוש לפירושן שהן היו צריכין לפרוש. ושל אשה יחזיר לבעל ושל עבד יחזיר לאדונו: הני כיפי. עגילים: דמרתא. של אשת פלוני: ובני ברתא. של שתיהן הוה: אי מהימנא לך. שלא גנבה מינך כלום: עשה כפירושה. ותן להם: אי אמידא לך. שאותה שהיא אומרת עשירה ומפקדת פקדוני' עשה כפירושה: ואי לא עשה פירוש לפירושה. ויהיה שלך: ספר תורה. כי היכי דלא מיכליא קרנא: **פיסקא** ולא לאב בנכסי הבן. בנכסים שקנה הבן: ואפילו חלקו. שהאב תופס לעצמו מה שקנה והבן תופס מה שקנה ושב והחזיק זה בשל זה לא הויא חזקה משום דאבא לגבי ברא וברא לגבי אבא אחולי אחלי הפירות זה לזה: רבא אמר חלקו לא אמרינן דלא הויא חזקה דודאי הויא חזקה משום דהבן שחלק הרי הוא כשאר כל אדם: מהורמיז ארדשיר. שהוא מן כרך שולטניות דארדשיר: אונות. כוחות כגון הרשאות: ושטרות. דהלואות ומכירות: מבית אבי אמא. שאינן בני אם אחת: ואמר שלי הוא. רב אמר עליו להביא ראיה שאף ע"פ שנכתבין על שמו כיון שלא חלק והוא נושא ונותן בממון כולו הרי הן בכח האחין ועליו להביא ראיה שהוא רוצה להוציא ממון מחזקתו: ושמואל אמר. כיון דנכתבין על שמו והוא תפוס על האחין להביא ראיה שלא יהא כדבריו: אבא. קרי לרב: על האחין להביא ראיה. שאין מוציאין מיתומים אלא בראיה: מתקיף לה רב פפא. וכי היכי טענינן בשביל יתמי מאי דלא מצי אבוהון למטען. דאילו הוה אבוהון קיים עליו היה להביא ראיה ולא על האחין ואנן היכי מטענינן ליתמי דליימרו דעל האחין להביא ראיה בשביל דאינון יתמי: והא רבא אפיק זוגי דסרבלא. מקטורן כפול וכו' מיתמי. דהיינו דברים העשוים להשאיל ולהשכיר דאע"ג דאמרי לקוחות הן בידי משום דאילו הוה אבוהון קיים לא

ו) עי' בהשב"ם ופ מפרשים וכו' כלומר אם לא פירשו בשעת מיתה וכו' וגראה לכוון לפי' רבינו ז"ל.

דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן. וקשה דאמר בפ׳ כל הנשבעין (שבועות דף מו. ושם) מ״ר יהודה דאמר שהטמין כלים תחת כנפיו וילא ואמר לקוחין הן בידי אין נאמן ולא אמרן אלא בבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו ולא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להטמין ולא אמרן אלא בדברי׳ העשוין להשאיל ולהשכיר אלמא דאפילו בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר נאמן אי ליכא כל הני מילי דקאמר שאין עשוי למכור כליו וכלים שאין דרכן להטמין[א] ונראה לר״ת דגרס התם וכולהו נמי כי ליתנהו[ב] לא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר[ג] אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אפי׳ ליתנהו לחד מהני אין נאמן[ד] וכן גורס רב האי בשערים (שער מ) וכן ר״ח וכן מוכח בשילהי המקבל (ב״מ דף קטו.) ול״ת (ה) דתנא בהגוזל בתרא (ב״ק דף קיד:) המכיר כליו וספריו ביד אחר וילא שם גנבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול והשתא אפי׳ לא ילא שם גנבה יהא נאמן לומר שגנבוה מיגו דאי בעי אמר השתא לך דספרים הן עשוין להשאיל ולאפי׳ ספרא דאגדתא אמר הכא דעשוין להשאיל כ״ש שאר ספרים כדאמר בנערה שנתפתתה (כתובות דף נ.) ולדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים ואין לומר דלא מהימן במיגו לומר דגנובים (ו) משום דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן כדאמר בכל הנשבעין (שבועות דף מו:) דלא דמי דהתם ודאי אינו נאמן לאחזוקי ההוא גברא בגנבא אפי׳ במיגו אבל הכא שאינו אומר פלוני גנבם אלא שהם גנובים[ה] מהימן שפיר דכמה גנבים יש בעולם ואין לומר נמי דלאו מיגו הוא שאינו טוען ברצון השאלתי לך לפי שאותו יודע בו שהוא משקר דהא לעיל (דף לא.) אמר דנאמן לומר של אבותי הוא שלקחוה מאבותיך במיגו דאי בעי אמר מיגו דאיתיה אע״פ שהוא יודע דלאו מיניה זבנה וכן בפרק שני דכתובות (דף טו: וע״ש בתוס׳ ד״ה ומודה) תנן דנאמן לומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו במיגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם אע״פ שהבן יודע שהיתה של אביו ומהנהו עזי דאכלי חושלי בנהרדעא לעיל (דף לו.) אין ראיה דאיכא למימר כגון שמכחישו ואומר שלא אכלו כל כך דהשתא הוי מיגו טוב ותירץ ר״ת דהתם מיירי בחלש שאין (ו) עשוין להשאיל ולהשכיר לזה שקנאם כגון דלא גייס ביה ולפי זה אם עשוי להשאיל לו אפי׳ לא ילא לו שם גנבה נאמן לומר שהם גנובים במיגו ולמה״ר (ה) דודי נראה דלא מהימן במיגו דהוי מיגו להוציא אע״פ שנוטל דמיס שהוציא[ו]:

אימא מעיסתו קימץ אע״ג דלא טענין הכי אלא לומר מבית אבי אמא מ״מ נאמן במיגו דאי בעי אמר מעיסתי קמלתי:

דטרחא קמי יתמי אימא לא גזלה מיתמי. קשה לרשב״א דאדרבה מהאי טעמא דטרחא קמי יתמי גזלה מיתמי כדאמר בהשולח (גיטין דף לה.) בהוא הגלה דטרחא קמי יתמי אתיא לאורויי ותירץ הר״ר קאמר הכא קמ״ל דלא אמרינן דלא גזלה אלא אדרבה אתיא לאורויי כדאמר בגיטין:

נעל וגדר כל שהוא בו׳. בגמרא פר״ש[ז] דהאי נעל הייגו שקבע מנעול בדלת דהוי בנין אבל סגר הדלת ונעל במפתח בנכסי הגר דליכא דמסר ליה לא הוי חזקה דאין זה אלא כמבריח אדי מנכסי חבירו אע״ג דברים פסחים (דף ד. ושם ד״ה אם) אמר דמשמסר לו מפתח הוי הבית בחזקת שוכר לבדקו וה״ה לקנותו ה״מ

כדשלח רב הונא בר אבין [א]דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן קשיא: אמר רב חסדא [ב]לא שנו אלא דאין חלוקין בעיסתן אבל חלוקים בעיסתן אימור מעיסתו קימץ ראיה במאי רבה אמר [ג]ראיה בעדים רב ששת אמר ראיה בקיום השטר אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב והא שמואל הא רבה והא רב ששת מר כמאן סבירא ליה א״ל אנא מתניתא ידענא דתניא אחד מן האחין שהיה נותן ונושא בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הן שנפלו לי מבית אבי אמא עליו להביא ראיה וכן [ד]האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אמא עליה להביא ראיה מאי וכן מהו דתימא אשה כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי לא גזלה מיתמי קא משמע לן: במה דברים אמורים במחזיק אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו וכו׳: אטו כל הני דאמרינן לאו בני חזקה נינהו חסורי מחסרא והכי קתני במה דברים אמורים בחזקה שיש עמה טענה כגון מוכר אומר לא מכרתי ולוקח אומר לקחתי אבל חזקה שאין עמה טענה כגון נותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר דלמקני בעלמא הוא (ה) נעל גדר פרץ כל שהוא הרי זו חזקה תני רב [ו]הושעיא בקדושין דבי לוי [ז]נעל גדר פרץ כל שהוא בפניו הרי זו חזקה בפניו אין שלא בפניו לא אמר רבא [ח]הכי קאמר בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני שלא

אמת הוא והשטר הרי כתוב בשמו של זה: **הא רבה והא רב ששת.** דפליגי אליבא דרב ואי כרב סבירא לך ראיה במאי אי כרבה אי כרב ששת: **מפגיעה ידענא.** כרב ומיהו לא פירש לי אי כרבה אי כרב ששת: ורבינו חננאל פסק בעדים צריך להביא ראיה ולא בקיום השטר דהא אפי׳ רב ששת מודי דראיה בעדים שוה יותר מקיום השטר: **וכן האשה.** אלמנה: **מביא אבי אבא.** ה״ג מאי למימר מבית אבא ומשום רישא דקתני מבית אבי אמא קתני נמי סיפא מבית אבי אבא: **מאי וכן.** דמשמע ואפי׳ האשה דינה כן (ג) ומאי רבותא איכא טפי דקתני וכן הכי הוה ליה למיתני אשה שהיתה נושאת ונותנת כו׳ ודרך תנא לומר שני דברים שוין וזימנין דאמרינן דצריכי תרוייהו אבל הכא דקתני וכן משמע דבלא זו אף זו קתני: **דשביחא לה מילתא.** משביחות היא לה שמאמינין אותה בית דין לעשותה אפוטרופוס בשל יתומין וגם משבחין אותה בני אדם על כך ומקושי׳[ד] גדול תאמר על שלהן שהוא שלה וסל״ל דליהמנה קא משמע לן: בבבא בתרא ירושלמי׳ [פ״ג ה״ה] אין לאיש חזקה בנכסי אשתו בחיי אשתו אבל לאחר מיתת אשתו יש לו חזקה ולא לאשה בחיי בעלה בנכסי בעל אבל לאחר מיתת בעלה יש לה חזקה ולא לאב בנכסי הבן בחיי הבן אבל לאחר מיתת הבן יש לו חזקה ולא לבן בנכסי האב בחיי האב אבל לאחר מיתת האב יש לו חזקה. ואיכא לדמוויי להך דתניא לעיל [ע״ב] בן שחלק ואשה שנתגרשה כו׳: במתני׳ [לעיל מב.] לא גרסינן **ופרץ בפניו** דהא נכסי הגר לא שייך ביה בפניו דהא מית ליה הגר: **אטו כל הני דאמרינן.** לקמן במתני׳ נותן מתנה ואחין שחלקו לאו על ידי חזקה דנעל גדר הן

כדשלח רב הונא בר אבין. כלומר להכי אפקינהו רבא משום דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אין אדם נאמן לומר לקוח הוא בידי כדשלח רב הונא: **קשיא.** לדידן קשיא אמאי אמר שמואל [ע״ב] מודי לי אבא כו׳: ופסק ר׳ חננאל דהלכתא כשמואל דהיכא דמית על האחין להביא ראיה וכן פירש נקטינן מרבותי ז״ל כל היכא דאמר בגמ׳ תיובתא דפלוני תיובתא בטלו דברי מי שהתיובתא עליו לגמרי אבל היכא דעלתה בקשיא כי הך דשמואל לא בטלו דבריו דאמרינן לא הוה ברירא להן דבטלה שמועה זו לגמרי אלא לא אשתכח פירוקא בההוא שעתא דתליא וקיימא. ואעפ״כ אין נראה בעיני דלא שנא תיובתא ולא שנא קשיא דקאי אמילתא דאמוראי חדא היא ולא הוי עיקר אלא לגבי תיובתא׳ ממשנה או מברייתא אייך לומר תיובתא[ה] ומפירכא דאמוראי אייך למימר קשיא והא דשמואל נראה בעיני דלא סמכינן עליה כל עיקר וכן בפי׳ ר״ח כתב מרי״ש גאון[ג] כי זה שאמר שמואל ומודי לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה אין הלכה כמותו: **לא שנו.** הא דקאמר רב [ע״ב] עליו להביא ראיה: **אלא שאין חלוקין.** בשום דבר בעולם אפי׳ בעיסתן הלכך מאין לו לזה כלום בלא אחיו: **קימץ.** עלרן ביותר ולכך נתעשר והיה לו ממון לבדו שאין לאחיו חלק בו ומהממון ההוא לקח קרקעות והלוה לאחרים: **ראיה במאי.** אדרב קאי שהלכה כמותו דאי אדשמואל היכי אמר רב ששת ראיה בקיום השטר והרי לשמואל דאית ליה על האחין להביא ראיה צריך להן לפסול שטרו של זה ולא לקיימו: **ראיה בעדים.** על בעל השטר להביא ראיה דמעיסתו קימץ או מאבי אמו ירש והיה ממון של שטרות הללו שלו: **בקיום השטר.** שכתבו לו בית דין הנפק על שטר זה (ב) וכיון דקיימוהו ב״ד בדקו השטר וחקרו ועמדו על אמיתת הדבר שכל הכתוב בשטר

אימא מעיסתו קימץ אע״ג דלא טענין הכי אלא לומר מבית אבי אמא מ״מ נאמן במיגו דאי בעי אמר מעיסתי קמלתי:

דטרחא קמי יתמי אימא לא גזלה מיתמי. קשה לרשב״א דאדרבה מהאי טעמא דטרחא קמי יתמי גזלה מיתמי כדאמר בהשולח (גיטין דף לה.) בהוא הגלה דטרחא קמי יתמי אתיא לאורויי ותירץ הר״ר קאמר הכא קמ״ל דלא אמרינן דלא גזלה אלא אדרבה אתיא לאורויי כדאמר בגיטין:

נעל וגדר כל שהוא בו׳. בגמרא פר״ש[ז] דהאי נעל הייגו שקבע מנעול בדלת דהוי בנין אבל סגר הדלת ונעל במפתח בנכסי הגר דליכא דמסר ליה לא הוי חזקה דאין זה אלא כמבריח אדי מנכסי חבירו אע״ג דברים פסחים (דף ד. ושם ד״ה אם) אמר דמשמסר לו מפתח הוי הבית בחזקת שוכר לבדקו וה״ה לקנותו

כדשלח רב הונא בר אבין. כלומר להכי אפקינהו רבא משום דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אין אדם נאמן לומר לקוח הוא בידי כדשלח רב הונא: **קשיא.** לדידן קשיא אמאי אמר שמואל [ע״ב] מודי לי אבא כו׳: ופסק ר׳ חננאל דהלכתא כשמואל דהיכא דמית על האחין להביא ראיה וכן פירש נקטינן מרבותי ז״ל כל היכא דאמר בגמ׳ תיובתא דפלוני תיובתא בטלו דברי מי שהתיובתא עליו לגמרי אבל היכא דעלתה בקשיא כי הך דשמואל לא בטלו דבריו דאמרינן לא הוה ברירא להן דבטלה שמועה זו לגמרי אלא לא אשתכח פירוקא בההוא שעתא דתליא וקיימא. ואעפ״כ אין נראה בעיני דלא שנא תיובתא ולא שנא קשיא דקאי אמילתא דאמוראי חדא היא ולא הוי עיקר אלא לגבי תיובתא׳ ממשנה או מברייתא אייך לומר תיובתא[ה] ומפירכא דאמוראי אייך למימר קשיא והא דשמואל נראה בעיני דלא סמכינן עליה כל עיקר וכן בפי׳ ר״ח כתב מרי״ש גאון[ג] כי זה שאמר שמואל ומודי לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה אין הלכה כמותו: **לא שנו.** הא דקאמר רב [ע״ב] עליו להביא ראיה: **אלא שאין חלוקין.** בשום דבר בעולם אפי׳ בעיסתן הלכך מאין לו לזה כלום בלא אחיו: **קימץ.** עלרן ביותר ולכך נתעשר והיה לו ממון לבדו שאין לאחיו חלק בו ומהממון ההוא לקח קרקעות והלוה לאחרים: **ראיה במאי.** אדרב קאי שהלכה כמותו דאי אדשמואל היכי אמר רב ששת ראיה בקיום השטר והרי לשמואל דאית ליה על האחין להביא ראיה צריך להן לפסול שטרו של זה ולא לקיימו: **ראיה בעדים.** על בעל השטר להביא ראיה דמעיסתו קימץ או מאבי אמו ירש והיה ממון של שטרות הללו שלו: **בקיום השטר.** שכתבו לו בית דין הנפק על שטר זה (ב) וכיון דקיימוהו ב״ד בדקו השטר וחקרו ועמדו על אמיתת הדבר שכל הכתוב בשטר

אמת הוא והשטר הרי כתוב בשמו של זה: **הא רבה והא רב ששת.** דפליגי אליבא דרב ואי כרב סבירא לך ראיה במאי אי כרבה אי כרב ששת: **מפגיעה ידענא.** כרב ומיהו לא פירש לי אי כרבה אי כרב ששת: ורבינו חננאל פסק בעדים צריך להביא ראיה ולא בקיום השטר דהא אפי׳ רב ששת מודי דראיה בעדים שוה יותר מקיום השטר: **וכן האשה.** אלמנה: **מביא אבי אבא.** ה״ג מאי למימר מבית אבא ומשום רישא דקתני מבית אבי אמא קתני נמי סיפא מבית אבי אבא: **מאי וכן.** דמשמע ואפי׳ האשה דינה כן (ג) ומאי רבותא איכא טפי דקתני וכן הכי הוה ליה למיתני אשה שהיתה נושאת ונותנת כו׳ ודרך תנא לומר שני דברים שוין וזימנין דאמרינן דצריכי תרוייהו אבל הכא דקתני וכן משמע דבלא זו אף זו קתני: **דשביחא לה מילתא.** משביחות היא לה שמאמינין אותה בית דין לעשותה אפוטרופוס בשל יתומין וגם משבחין אותה בני אדם על כך ומקושי׳[ד] גדול תאמר על שלהן שהוא שלה וסל״ל דליהמנה קא משמע לן: בבבא בתרא ירושלמי׳ [פ״ג ה״ה] אין לאיש חזקה בנכסי אשתו בחיי אשתו אבל לאחר מיתת אשתו יש לו חזקה ולא לאשה בחיי בעלה בנכסי בעל אבל לאחר מיתת בעלה יש לה חזקה ולא לאב בנכסי הבן בחיי הבן אבל לאחר מיתת הבן יש לו חזקה ולא לבן בנכסי האב בחיי האב אבל לאחר מיתת האב יש לו חזקה. ואיכא לדמוויי להך דתניא לעיל [ע״ב] בן שחלק ואשה שנתגרשה כו׳: במתני׳ [לעיל מב.] לא גרסינן **ופרץ בפניו** דהא נכסי הגר לא שייך ביה בפניו דהא מית ליה הגר: **אטו כל הני דאמרינן.** לקמן במתני׳ נותן מתנה ואחין שחלקו לאו על ידי חזקה דנעל גדר הן

קונין כדקתני מתני׳ בתמיה: **במה דברים אמורים.** דבעינן ג׳ שניס: **בחזקה שיש עמה טענה.** כלומר ערעור: **אבל בחזקה שאין עמה טענה.** שבעל הקרקע מודה לו ליטלה כגון נותן מתנה כו׳ כיון דנעל גדר ופרץ כל שהוא בפני עדים הוי חזקה לקנות שלא יוכל לחזור עוד זה בזה: **בקדושין דבי לוי.** בתוספתא דמסכ׳ קדושין שסידרו לוי כמו שסידרו ר׳ חייא ור׳ אושעיא: **נעל וגדר ופרץ בפניו.** במקח וממכר מיירי דתנן בקידושין (דף כו.) דקרקע נקנית בחזקה: ומתמה גמ׳ **בפניו הוא דהוי חזקה אבל שלא בפניו.** דמוכר אם נעל וגדר שלא בפניו לא תיהוי חזקה בתמיה: **ה״ק.** אם גדר ופרץ לוקח בפניו דמוכר לא צריך למימר ליה מוכר לוקח לך חזק וקני אלא מכיון שנתרצה לו למכרה בכך וכך מעות והחזיק זה בפניו הוי חזקה דיחא ליה בהך חזקה והלכך אמיק ולא יוכל מוכר לחזור בו עוד והלוקח נתחייב לו דמי מקחו:

שלא

עין משפט נר מצוה

רטו א מיי׳ פ״ח מהל׳ טוען הלכה ג סמג עשין פט טוש״ע מ״מ סי׳ עב סעיף יח וסי׳ קנב ס״ה:
רטז ב ג מיי׳ פ״ט מהל׳ נחלות הלכה ח סמג לאוין פח טוש״ע מ״מ סי׳ סב:
ריז ד מיי׳ שם ופכ״ב מהל׳ מושאל הל׳ ל סמג שם טוש״ע שם וטוש״ע אה״ע סי׳ פו סעי׳ ב וע״ש בהגה:
ריח ה מיי׳ פ״א מהל׳ מכירה הלכה ח סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ קלב סעיף ב:

רבינו גרשום

מצי טענין לקוחות הן בידי אינהו נמי לא מצי טעני וקשיא: אמר רב חסדא לא שנו. הא דאמרן דאינו נאמן דעליו להביא ראיה שהן שלו אלא שאין חלוקין בעיסתן. כלומר שעדיין לא חלקו ירושתן ואוכלין יחד מעיסה אחת: אבל חלוקין בעיסתן. שכבר חלקו ואעפ״כ נושא ונותן בחלקם ודאי על האחין להביא ראיה דאינו שלו דאי לא מייתו ראיה ו) מוחזק זה בזה דאימור מעיסתו קיבץ. כלומר ממזונותיו צמצם וקיבץ ממון ועשה אלו אונות ושטרות ולהכי כתובין על שמו: בעדים. שיודעין שהם שלו: בקיום דשטר. שאם קיימו בית דין אלו שטרות על שמו דכתבי הכי שטרא של פלוני נפק לקדמנא ודאי שלו הן דבית דין לא הוי מקיימי על שמו אי לא דבקיאי דהן שלו: הא רב ושמואל הא רבה ורב ששת. כולהו גילו טעמיהו בדבר זה: מר כמאן סבירא ליה. כלומר מה דעתך בזה: וכן אשה אלמנה שנושאת ונותנת בתוך הבית. של יתומין דעדיין לא נסתלקה מהם: שנפלו לי מבית אבי אמא. והוא הדין שנפלו לה מאביה עצמה לאחר מיתת בעלה דהכי יכולה למימר: אימא לא גזלה מיתמי. ותהא מהימנא ועל היתומים לאיתויי ראיה. קמ״ל דאפי׳ הכי לא מהימנא אי לא מייתא ראיה: **פיסקא** במה דברים אמורים. דצריך חזקה ג׳ שנים: במחזיק. כלומר כגון כל הני דאמרן לעיל דזה המחזיק טוען לקחתי והמערער אומר לא מכרתי דאינו מודה לו אבל היכא דמכר או נותן מתנה צריך כל אחד להחזיק בחלקו כדי שלא יהיו יכולין לחזור בהן. וכן המחזיק בנכסי הגר שמת אינן צריכין ג׳ שנים לחזקה. אלא נעל שסתם פתח כל שהוא או פרץ בו מעט או גדר כל שהוא לאלתר הוי חזקה: בקדושין דבי לוי. במסכת קדושין בבית המדרש של לוי: בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני. כלומר אם המקבל הוא שם בפני הנותן לא צריך למימר ליה הנותן לך חזק וקני אע״ג דלא קאמר ליה אי מחזיק מקבל בנעל וגדר כל שהוא קני. אבל שלא בפניו כגון שהקרקע בעיר אחרת

ו) ל״ל אין מוציאין ממחזקו דמוחזק זה בזה.

מסורת הש״ס

א) [גי׳ הרא״ש שרביא ועי׳ תוס׳ לקמן נג. ד״ה נעל וכ״ל בשאילתות פ׳ מספני מי׳ קלגן], ב) [תוספתא דקידושין פ״ב], ג) [ר״י״ס הוא כדי יסרא״ל גאון. רש״לן], ד) ל״ל ונקוטי׳. דק״ס,

גליון הש״ס

רשב״ם ד״ה ופסק כו׳ ומפירכא דאמוראי שייך לומר קשיא. עי׳ סנהדרין דף עב ע״ל ברש״י ד״ה קשיא ושם דף קיב ע״ל ברש״י ד״ה קשיא ובגליר שבע שם ועי׳ לקמן דף קכז ע״ל ברשב״ם ד״ה קשיא ובפלפולא חריפתא שם על הרא״ש ומהר״ק דף ב׳ ע״ב בתוספות ד״ה מייב שמיס:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דלמקני בעלמא הוא דבעי נעל וגדר ופרץ וכו׳ תני רב שרביא בקידושין דבי לוי נעל וגדר ופרץ: (ב) רשב״ם ד״ה בקיום וכו׳ שטר זה דכיון: (ג) ד״ה מאי וכן וכו׳ ומאי רבותא. נ״ב וכה״ג פרש״י בב״ק דף קיד ע״ב: (ד) ד״ה בקידושין דבי לוי בתוספתא (בבריי״תא) תו״מ וכ״ב הגהה היא: (ה) תוס׳ ד״ה דברים וכו׳ וא״ת הא דתנא וכו׳ ונלא לו שם גניבה: (ו) **בא״ר** דגנובים הם משום: (ז) **בא״ר** בלדם שאין עשוי להשאיל: (ח) **בא״ר** ולמה״ר דוד נראה:

מוסף תוספות

א. ולא משמע [הכא דמיירי בכל אלו] מדלא נקט אלא דברים העשויין להשאיל ולהשכיר. תוס׳ הרא״ש שבועות מו: ב. נאמן לומר לקוחין הן בידי. שבועות מו: תוס״ה בטועעו. ג. וכגון דהוי אינש דצניע או דברים שדרכן להטמין או בעה״ב העשוי למכור את כליו. שם. ד. (ודוקא שיש לו עדים שאלו הכלים היו שלו וראו אותם עתה בידו אבל אם לא ראו אותם עתה בידו נאמן לומר לקוחים הם בידי במגו דהחזרתים לך). תוס׳ הרא״ש שם. ה. דאמר גנב אחר גנבם לי ומכרם לך. תוס׳ ב״מ קטו. ו. ומיהו למ״ד בחזקת הבתים (לעיל מד) דאמר מגו להוציא צ״ל כפי׳ ר״ת וכו׳. תוס׳ שם. ז. (גנ. בד״ה והשתא קעיל).

שלא בפניו ל"ל כו'. אם בא להחזיק שלא בפניו דמוכר כגון בעיר אחרת או אפי' באותה העיר שלא מדעתו של מוכר לא הויא חזקה אלא מ"כ מ"ל מוכר לנוקמ לך חזק וקני ואפי' אם נתן לו מעות לא קני במעות כגון בעיר שכותבין שטר דאין הכסף מועיל עד שיחזיק או עד שיכתוב השטר כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כו.) עלה דהך משנה נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף כו' אמר רב ל"ש אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב לו את השטר ואי פריש פריש שפירש בכסף אקנה קנין גמור בלא חזקה ושטר אבל מסתמא לא קני במעות עד דמחזיק: **בעי רב.** הך בריתא הוה שמיעא ליה דקתני בפניו אבל שלא בפניו לא הויא חזקה עד דא"ל בהדיא לך חזק וקני וקמבעיא ליה מי לימא דבמכירה מיירי אבל במתנה מכיון שאמר לו (ב) נותנני לו קרקע זו והלך והחזיק שלא בפניו הויא חזקה ואע"ג דלא מ"ל לך חזק וקני וכדמפרש טעמא לקמיה דנותן בעין יפה נותן או דלמא לא שנא: **מאי פיבעי ליה לאבא.** במתנה טפי ממכר ק"ו הוא דלא קני עד דא"ל לך חזק וקני: **ומה מכר דקיביב ליה ווז.** לוקח למוכר היום ולמחר לאחר שיחזיק שהרי ע"מ כן הוא מחזיק כדי לפרוע דמים למוכר דמוכר לא מפסיד כיון (ג) דקבל כל הדמים מ"מ יהיב ליה (ג) מקמי דמחזיק זוזי לא קנה כדפרישית לעיל וכגון במקום שכותבין את השטר כדתניא בקדושין (דף מ.) מכר לו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק בשדה אחת קנה כולן מה שאין בשניהן בד"א שנתן לו דמי כולן כו' אלמא אחר נתינת דמים בעינן חזקה ואפ"ה אי א"ל מוכר לנוקמ לך חזק וקני הוי חזקה ואי לא לא: **מתנה.** דאין לו כי אם חסרון ממונו לא כל שכן דצריך למימר ליה לך חזק וקני ולא ליהוי חזקה עד דא"ל דדלמא לכשירלה להחזיק כבר חזר בו ממתנתו: **ורב.** דקבעי לה סבר איכא למימר מאן דיהב מתנה בעין יפה יהיב שמתמת חיבה נתן לו והלכך ניחא ליה שילך ויחזיק ואיכא למימר דכמאן דא"ל דמי והלכך מספקא ליה. ושמואל נמי דפשיטא ליה ס"ל היכא אמרינן בעין יפה נותן ה"מ כגון לאחר שהחזיק ונתקיימה המתנה הוא דאמרינן בעין יפה נותן לו מכל וכל אלא שייר לעצמו במתנה זו (ד) דאמרן לעיל [נא.]: המוכר שדהו לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אבל כל זמן דמספקא לן אי גמר להקנות המתנה או לא מספק אין לנו לומר שנתן את שלו במתנה עד דמפרש ואומר לך חזק וקני: **דאמר שמואל** (ה) **גדר גדר.** שהיה בנוי פחות מי' והשלימו לעשרה לפי שלא יוכלו לעלות עליו ולינכס בשדה: **פרץ פרלה.** הרחיב הפרלה: **דמעיקרא.** כשהיה פחות מי' לא הוו סלקי לה אין יכולין לעלות דרך עליו לינכס בשדה כגון שהיה עשוי בשיפוע או היה בנוי על מקום מדרון: **והשתא נמי לא סלקי לה מאי קעביד.** ואמאי הוי חזקה דכל בנין בלא צורך לא הויא חזקה: **ואלא דמעיקרא הוו סלקי לה.** מיהא בדוחק והשתא שהשלימו לעשרה לא סלקי לה כלל טובא עביד ואין זה רואי לקרות כל שהוא ואע"פ שבנין כל שהוא גדר: **והשתא סלקי לה בדוחקא.** והיינו כל שהוא דכל שהוא אהני דהא אכתי סלקי לה קצת. והאי דנקט שמואל והשלימו לעשרה לאו דוקא דה"ה לפחות מי' (והוא) דהשתא אהני להכי דסלקי בדוחקא ומעיקרא הוו סלקי לה ברווחא ואורחא דמילתא נקט דסתם השלימו לעשרה מעיקרא סלקי לה ברווחא והשתא סלקי לה בדוחקא: **והשתא קעיילי לה ברווחא.** דפורתא אהני. ולא בעי לתרוצי דמעיקרא לא עיילי כלל והשתא עיילי לה בדוחק דטובא עבד דשוויה פתח. וגבי נעל כל שהוא נמי איכא לפרושי כה"ג שסתם פתח סתימה כל שהוא דמעיקרא עיילי לה ברווחא והשתא עיילי לה בדוחקא מ"מ שקבע מנעול בדלת לנעול בו דהיינו בנין אבל סגר את הדלת ונעל במפתח בנכסי הגר אינה חזקה דאין זה אלא עושה מלוה לשמור בית חבירו ומבריח אדי מנכסי חבירו הוא כדאמרן לקמן בשמעתין. ואע"ג דגבי שכירות בתים אמרי' בפסחים (דף ד.) משמסר לו מפתחות הוי בחזקת שוכר וה"ה לגבי לקנותו ה"מ במוכר ומשכיר לחבירו אבל בנכסי הגר מי מסר לו מפתחות שיקנה הלכך צריך בנין כל שהוא: **נתן לרור.** בחור שבגדר השדה. וכולה שמעתי' אנכסי הגר קאי וה"ה לקונה דבר מחבירו: **נעל לרור.** מן הגדר ועשה בו נקב: **ה"ז חזקה.** וכגון דמהני לשדה כדמפרש וחזיל: **מאי נתן בו'.** למאי אהני האי נתינה ונטילה דליהוי חזקה: **אילימא נתן לרור וסכר מיא.** דאם נהר שוטף ורולה לינכס דרך נקב ובא זה וסתם את הנקב בלרור וסכר את המים מן השדה שלא יכנסו בו (ו) שלא ישטפו את השדה: **ואפיך מינה מיא.** שנאספו לה מים בלא האחד ועשה נקב בלד השני כדי שילאו לחוץ: **האי מבריח אדי וכו'.** הא למה זה דומה למשיב אבידה דכל ישראל מצווין להניל ממון חבירייהם מן הגזלן ואין קרוי חזקה אלא דומיא דגדר ופרץ שעושה בו בנין או כל תיקון הצריך לו לשדה כגון משקה מים או זומרי או זורע או חורש: **דלמד לה מיא.** כמו למיד פתיל (במדבר יט) וילמדו לבעל פעור (תהלים קו). חיבר (ז) המים שבתוכו שלא יצאו לחוץ וחזו כמו משקה את השדה דומיא דחורש שמתקן את השדה ומייפו בהשקאה זו: **דפתח ליה מיא.** ע"י נטילת לרור ונכנסו המים מן הנהר דרך חור שבכותל: **וא"ר אסי אר"י ב' שדות.** של גר הסמוכין זה לזה אלא שיש מגר אחד ביניהן: **החזיק באחת מהן.** כגון דרפק בה (ח) כדלקמן [נד.] ונתכוין לקנותה לבדה ולאחרתה לא נתן לב לקנות קנאה לאותה שדה לבדה ואי לא הוה מגר ביניהם הוה קני את כולה מסתמא בחפירה כל שהוא:

לקנות

שלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני בעי רב מתנה היאך אמר שמואל מאי תבעי ליה לאבא [א]השתא ומה מכר דקא יהיב ליה זוזי אי א"ל לך חזק וקני אין אי לא לא מתנה לא כל שכן ורב סבר [ב]מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב וכמה כל שהוא כדשמואל דאמר שמואל [ג]גדר גדר והשלימו לעשרה [ג]ופרץ פרצה כדי שיכנס ויצא בה הרי זו חזקה האי גדר היכי דמי אילימא דמעיקרא לא הוו סלקי לה והשתא נמי לא סלקי לה מאי עבד ואלא דמעיקרא הוו סלקי לה והשתא לא סלקי לה טובא עבד לא צריכא [ד]דמעיקרא הוו סלקי לה ברווחא והשתא קא סלקי לה בדוחקא האי פרצה ה"ד אילימא דמעיקרא הוו עיילי בה והשתא נמי עיילי בה מאי עבד ואלא דמעיקרא לא הוו עיילי בה והשתא קא עיילי בה טובא עבד לא צריכא [ה]דמעיקרא הוו עיילי בה בדוחקא והשתא עיילי בה ברווחא א"ר אסי א"ר יוחנן נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל ה"ז חזקה מאי נתן ומאי נטל אילימא נתן צרור וסכר מיא מינה נטל צרור ואפיק מיא מינה האי [ו]מבריח ארי מנכסי חברו הוא אלא [ז]נתן צרור דצמד (ח) לה מיא נטל צרור וארוח לה מיא ואמר רב אסי א"ר יוחנן [ז]שתי שדות ומצר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לקנותה קנאה

ה"מ במוכר ומשכיר לחבירו דאיכא דמסר ליה דליקני אבל בנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני ואין נראה לר"י דבהדיא אמר בפרק הפרה (ב"ק דף נב. ושם ד"ה כיון) דלא קנה במסירת מפתח ולא מהני מסירת מפתח אלא שלא יצטרך לומר לו לך חזק וקני [א] ודוקא גבי בדיקת חמץ הוא דתלי במסירת מפתח דמי שמפתח בידו עליו לבדוק לפי שבידו לינכס ולבדוק [ב] ומה שפי' נמי דלא קני בנעילת דלת לא משמע כן בגיטין בהזורק (דף עז: ושם) דקאמר תיזיל איהי ותיחוד ותפתח אלמא בנעילה לחודה קניא שלא היתה יכולה לעשות מנעול דבשבת היה ואפי' דאסור לקנות בשבת בשב"מ שרי שלא תטרף דעתו עליו כדאמר לקמן ולא דמי נעילת דלת למבריח אדי דדוקא נתן לרור דסכר מינה מיא הוא דאמר בסמוך דהוי מבריח אדי אבל הכא שנועל בפני כל אדם ואין מניח אדם לינכס [ג] מוכח מילתא שהבית הוא שלו וקני בנעילה לחוד [ד] וכן מוכח לקמן (דף מ.) גבי הא דתנן אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להם חזקה ופריך בגמ' מ"ש ריש"א ומ"ש סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר לא קנה כו' וקתני סיפא הכנים תרנגולין בתוך הבית ה"ז חזקה וקנה נמי בנכסי הגר וה"ט דהתם דקנה משום דמסתמא כשנתן שם תרנגולין נעל דלת לשמרן אלמא דקנה בנעילה אבל קשה לרשב"א דאמר לקמן הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה והתם מיירי בנעל דאי לא נעל אמאי קנה הא לבני בעלמא הוא דאפיך כמו קמא שכל אדם יכול ליכנס כשלא נעל אלא ודאי בנעל אייר ומשמע דוקא שהעמיד דלתות אבל לא העמיד דלתות לא קנה בנעילה: (לעיל) **נעל** וגדר **ופרץ כל שהוא.** פ"ה דל"ג בפניו משום דבנכסי הגר לא שייך לפניו ואינה קשיא דאיכא למימר משום דנותן מתנה ואחין שחלקו נקט בפניו ומיהו ל"ג ליה דדייק בגמ' אבריתא דרב שרביא בפניו אין שלא בפניו לא ואמתני' ה"ל למידק ועוד דבעי רב במתנה היאך תפשוט ממתני' דאנותן מתנה קתני בפניו אי גרס לה: (לעיל) **אטו כל הני לאו בני חזקה נינהו.** פירוש דמשמע ליה בד"א במחזיק הוא דבעי ג"ש חזקה כלומר במידי דשייך חזקה אבל בנותן כו' מש"ה פריך אטו הני כגון נותן מתנה והאחין שחלקו לאו בני חזקה ג"ש מינהו: **אמר** שמואל ומאי תבעי ליה **לאבא** ומה מכר כו'. אע"ג דשמואל אית ליה ספ"ק דב"מ (דף טו.) דיפה כח מתנה מכח מכר לענין דלא טריף מיניה את השבח היינו אחר שכבר נתקיימה המתנה כדפ"ה: **האי פרצה היכי דמי אילימא דמעיקרא לא עיילי בה והשתא נמי לא עיילי בה מאי עבד.** נראה דל"ג (ט) דהיכי מצינן למימר השתא נמי לא עיילי הא כדי שיכנס ויצא בה קאמר לכך נראה כספרים דגרסינן דמעיקרא לא עיילי בה והשתא עיילי בה טובא עבד. ואין זה כל שהוא אלא כו' ועבל נמי כל שהוא צריך לישב כענין הני [ה]:

אותה

מסורת הש"ס

(א) [נקמן סה. ע"א.], ב) [נדרים לג. ב"ק נח.], ג) [ל"ל דמקבל],

הגהות הב"ח

(א) נמ' דלמד ליה מיא נטל לרור דפתח ליה מיא: (ב) רשב"ם ד"ה בעי רב וכו' מכיון שאמר לו נתתי לו: (ג) ד"ה ומה מכר וכו' מ"ש יהיב ליה זוזי מקמי דמחזיק לא קנה: ושם בא"ד מה שאין בעניין. נ"ב פי' דבכסף ובשטר אין מועיל קנין שדה אחת לשאר שדות: (ד) ד"ה וכ"ב דקבעי וכו' במתנה זו כלום כדאמרינן: (ה) ד"ה דאמר שמואל גבי גדל סיה: (ו) ד"ה אילימא וכו' שלא יכנסו בו כדי שלא: (ז) ד"ה דלמד וכו' מיבר את המים: (ח) ד"ה המחזיק וכו' דרפק בה פורתא כדלקמן: (ט) תוס' ד"ה אי וכו' דל"ג דיהיכי מצי למימר וכו' לא עיילו בה הא וכו' כספרים דגרסי דמעיקרא:

מוסף תוספות

א. דמסירת מפתח כאומר לו לך חזק וקני. רשב"ם. ולכשיחזיק יקנה. ר"ן. ב. דאותו שאין בידו מפתח איך יכנס ויבדוק. מוס' פסחים ד. ועי"ש. וכריטב"ם כתב: דמשום דבדיקת חמץ דרבנן, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי, לא הטילו חובה זו אלא על מי שספק בידו לעשות יותר וזהו מי שהמפתח בידו. ג. כדרך שהבעלים נועלין בתיהם כדי למנוע מהם רגל כל אדם. רשב"ם. ועיין ריטב"ם. ד. ופתיחת בית נמי (דהא קאמר בהזורק, ותיחוד ותפתח) אין דרך בני אדם לפתוח בית שאינו להם כשהוא נעול בחרן. רביו יונה. ועיין ריטב"ם. ה. עיין בר"ן.

עין משפט נר מצוה

רים א מיי' פ"ט מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קצב סעיף ב:
רכ ב מיי' שם הל' יא טוש"ע שם ס"ד ועיין בטור ובב"י:
רכא ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
רכב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ל:
רכג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
רכד ו מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ו:
רכה ז מיי' פ"א מהל' זכיה ומתנה לכלכה ז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' ערה סעיף ח:

רבינו גרשום

אע"ג דמחזיק המקבל לא קני עד דאמר ליה המוכר לך חזק וקנה: במתנה היאך. צריך למימר ליה לך חזק וקנה או לא. מי אמרינן בעין יפה נותן וקנה המקבל אע"ג דלא אמר ליה לך חזק וקנה: גדר גדר. שהיה קרוב לעשרה והשלימו המקבל לעשרה: שיכנס ויצא בה. דרך אותה פירצה הויא חזקה: דמעיקרא כשגדרה הנותן הוו סלקי ליה אינשי על אותו גדר ועכשיו הגביהו זה מקבל דלא יכלי אינשי למיסלק לה: טובא עבד. ואמאי קרי ליה כל שהוא: אי נימא נתן דסכר מיניה מיא. כלומר שראה מים שהיו באין דרך חור אחד לשטוף את השדה ונתן צרור באותו חור כדי שיעכב המים שלא ישטפו את השדה: נטל דאפיק מיא מיניה. שהיה כל השדה מלאה ולא היו יכולין לצאת ממנה ונטל זה צרור אחד מפאת השדה ויצאו המים דרך נטילת הצרור: האי מבריח ארי. כלומר מה חזקה הויא זו הא מצי למימר ליה הנותן או אחד מן האחין מצוה עבדת שהצלת נכסי כי כן חובה לבר ישראל להציל ממון חבירו ולא הויא חזקה: אלא נתן צרור דצמד לה מיא. שהיתה שדה בית השלחין דצריך לה מים הרבה וצמד לה. שסכך בצרור דרך צאת המים שלא יצאו מן השדה ולא סגי לה בלי מים: נטל דפתח לה מיא. שנטל צרור א' ונעשה דרך למים ליכנס דרך נטילת אותו צרור דבענין זה ודאי [הוי] חזקה: ב' שדות. של נכסי

אותה קנה וחברתה לא קנה. והא דאמרי׳ בפ״ק דקדושין (דף כז.) גבי עשר שדות בעשר מדינות החזיק באחת מהן קנה כולן התם בנותן לו דמי כולן והכא בנכסי הגר אי במתנה ואע״ג דאין מחוסרין דמים מכל מקום לא הוי כמכר שנתן לו דמי כולן:

ליבני בעלמא הוא דאפיך. ואע״ג דרפק בה פורתא כשבנה יסוד לא מהני מידי אלא בקרקע העומד לחריסה[א] ולא דמי למולא פלטרין בנויין וסד בהן סיוד אחד דקני דהתם משביח הוא בנכסי הגר דהיינו פלטרין[ב] אבל הכא מה הן נכסי הגר הוא קרקע והיא לא נשתבחה שאין ראוי לדור שם כל זמן שאין בה לתות ות״ת והא יש בה גג וראוי ליכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וי״ל דמ״מ לא חזיא לדירת קבע כל זמן שאין בה לתות דאדרבה קילקלה דמעיקרא חזיא לזריעה והשתא לא חזיא לזריעה:

המציע מצעות בנכסי הגר קנה. ודוקא הציע אבל הלך בבית או שכב לא קנה ואפי׳ מלא מטות מוצעות ושכב עליהם משמע דלא קנה[ו] דהגבהה חשובה בעינן: **הרחיצו** וסכו. בפרק כירה (שבת דף מא.) דאמר רחץ ולא סך מעיקרא ולא גרסינן מעיקרא דהכא משמע דסיכה היא בתר רחיצה דליכא למימר שמי סיכות היו עושין דא״כ אמאי לא חשיב ליה הכא ההיא דקודם רחיצה ומקרא דורחצת וסכת אין ראיה דהתם היא סיכה איכא למימר במיני בשמים דהתם היא סיכה ולאי שהיא להתבשם ולריח טוב היא אחר רחיצה אלא יעבירו המים את הבשמים: אדעתא

[א] לקנות אותה ואת חברתה אותה קנה חברתה לא קנה לקנות את חברתה אף אותה לא קנה בעי רבי זירא החזיק באחת מהן לקנות אותה ואת המצר ואת חברתה מהו מי אמרינן (ה) מצר דארעא חד הוא וקני או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי [ב] תיקו בעי רבי אלעזר החזיק במצר לקנות שתיהן מהו מי אמרינן האי מצר אפסרא דארעא הוא וקני או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי [ג] תיקו א״ר נחמן אמר רבה בר אבוה [ד] שני בתים זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנות אותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות את הפנימי אף חיצון נמי לא קנה החזיק בפנימי לקנותו קנאו לקנות אותו ואת החיצון קנה שניהן לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה (ו) א״ר נחמן אמר רבה בר אבוה [ה] הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה מאי טעמא קמא לבני בעלמא הוא דאפיך אמר רב דימי בר יוסף א״ר אלעזר [ו] המוצא פלטרין בנכסי הגר וסד בהן סיוד אחד או כיור אחד קנאן וכמה אמר רב יוסף [ז] אמה אמר רב חסדא [ח] וכנגד הפתח אמר רב עמרם האי מילתא אמר לן רב ששת ואנהרינהו (ג) עיניו ממתניתא [ט] המציע מצעות בנכסי הגר קנה ואנהרינהו עיניו ממתניתא מאי היא דתניא [י] כיצד בחזקה נעל לו מנעלו או התיר לו מנעלו או שהולך כליו אחריו לבית המרחץ והפשיטו והרחיצו [כ] סכו גרדו והלבישו והנעילו והגביהו קנאו אמר ר״ש לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר הכי קאמר הגביהו לרבו קנאו הגביה רבו לו לא קנאו אמר ר״ש [כא] לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום [כב] א״ר ירמיה ביראה אמר רב יהודה האי מאן דשדא

לקנות אותה ואת חברתה. כשמחזיק באחת נתכוין לקנות בחזקה זו את שתיהן: **אותה קנה.** לבדה אבל חברתה לא קנה דמצר מפסיק כדאמר ר׳ יוסי בר חנינא לקמן בשמעתי׳ [נה. ע״ש] המצר והחצר מפסיקין בנכסי הגר. ודוקא נכסי הגר דממילא קני הלכך אין בו כח לקנות אלא אותה שדה שהחזיק בה אבל במכר מודי ר׳ יוחנן שאם החזיק באחד מהן קנה כולן כדאמרינן בפ׳ ראשון דב״ק (דף יב.) ולקמן בהמוכר את הבית (דף סז.) אמר שמואל מכר לו י׳ שדות בעשר מדינות החזיק באחת מהן קנה כולן ותניא בהדיא כוותיה דשמואל בפ״ק דקדושין (דף מז:) ומפרש טעמא דסדנא דארעא חד הוא וכדמפרש התם בברייתא בד״א שקנה כולן שנתן לו לוקח למוכר דמי כולן דכולהו אשתעבוד ליה לוקח בשביל מעותיו אהני חזקת אחת מהן לקנות כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו והלכך גבי נכסי הגר נמי דליכא מתן מעות לא קני אלא היא שדה דאחזיק בה: **אף אותה לא קנה.** דלא נתכוין להחזיק בה ואין חזקה אלא מדעתו דאין אדם קונה שלא מדעתו: **בעי ר׳ זירא החזיק באחת מהן לקנות אותה והמצר כו׳.** מי לימא האי דלר׳ יוחנן לא קנה חברתה בחזקתה דאידך היינו משום שלא נתכוין להחזיק במצר וכיון שהוא מפסיק לא תועיל חזקה לשדה אחר שאינו מחובר לה אבל הכא דמתכוין לקנות גם את המצר עם חברתה מאי מי אמרי׳ האי מצר דהאי ארעא שהחזיק בה הוא וקנה גם המצר ודהאי ארעא [ד] של מצר שני גם הוא ויקנה גם אותה: **או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי.** המצר מופלג מן השדה גבוה או נמוך וכל אחד [ד] מקום חשוב בפני עצמו הוא מצר לבד ושדה לבד ולא מבעיא דחברתה לא קנה אלא אפילו המצר לא קנה והאי דא״ר יוחנן חברתה לא קנה הוא הדין דאפילו מצר לא קנה אותה שדה שהחזיק בה אבל שהחזיק בה אבל אם חברתה אף אותה לא קנה בעי רבי זירא החזיק באחת מהן לקנות את חברתה אף אותה לא קנה דב״ק (דף יב.) ולקמן בהמוכר את הבית (דף סז.) אמר שמואל מכר לו י׳ שדות בעשר מדינות החזיק באחת מהן קנה כולן ותניא בהדיא כוותיה דשמואל בפ״ק דקדושין (דף מז:) ומפרש טעמא דסדנא דארעא חד הוא וכדמפרש התם בברייתא בד״א שקנה כולן שנתן לו לוקח למוכר דמי כולן דכולהו אשתעבוד ליה לוקח בשביל מעותיו אהני חזקת אחת מהן לקנות כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו והלכך גבי נכסי הגר נמי דליכא מתן מעות לא קני אלא היא שדה דאחזיק בה: **אף אותה לא קנה.** דלא נתכוין להחזיק בה ואין חזקה אלא מדעתו דאין אדם קונה אלא מדעתו: **בעי ר׳ זירא החזיק באחת מהן לקנות אותה והמצר כו׳.** מי לימא האי דלר׳ יוחנן לא קנה חברתה בחזקתה דאידך היינו משום שלא נתכוין להחזיק במצר וכיון שהוא מפסיק לא תועיל חזקה לשדה אחר שאינו מחובר לה אבל הכא דמתכוין לקנות גם את המצר עם חברתה מאי מי אמרי׳ האי מצר דהאי ארעא שהחזיק בה הוא וקנה גם המצר ודהאי ארעא [ד] של מצר שני גם הוא ויקנה גם אותה: **או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי.** המצר מופלג מן השדה גבוה או נמוך וכל אחד [ד] מקום חשוב בפני עצמו הוא מצר לבד ושדה לבד ולא מבעיא דחברתה לא קנה אלא אפילו המצר לא קנה והאי דא״ר יוחנן חברתה לא קנה הוא הדין דאפילו מצר לא

יכול לקנות בחזקת השדה אלא אורחא דמילתא נקט שאין חוששין בני אדם בקניית המצר כי אם בקניית השדה: **והחזיק במצר.** דרפק ביה פורתא: **לקנות שניהן.** השדות דמכאן ומכאן: **מהו.** דאם תמצי לומר החזיק בשדה לא קנה המצר התם היינו טעמא שאין המצר צריך מן השדה ואין זקוק לו כלל אבל המצר משועבד הוא לשדה לשמרו כמו שהאפסר משמר את הבהמה ואמרינן בקדושין (שם) תדע אילו מכר לו עשר בהמות באפסר אחד מי לא קנה הבהמות בשביל שמחזיק באפסר והאי מצר נמי אפסרא דארעא הוא וכמי שמחזיק בשדות דמי: **או דלמא האי לחודיה קאי.** המצר לגמרי ולא דמי לאפסר של בהמות כדאמרי׳ נמי בקדושין [שם] מי דמי התם אגודו בידו הכא לא אגודו בידו: **זה לפנים מזה.** והפנימי יש לו דריסת הרגל על החילון לאמת לרה״ר דרך עליו: **פנימי לא קנה.** דאין פנימי משועבד לחילון כלל דליהני חזקה שלו: ה״ג **לקנות אותו ואת החילון קנה שניהן: לקנות את החילון.** לבדו לכך החזיק בפנימי אף פנימי לא קנה: **קמא לבני בעלמא הוא דאפיך.** הפך לבנים בעלמא וסדרן זה על זה בכל זמן אלא העמיד לתות מאי קעביד מעיקרא עיילי ברווחא והשתא נמי עיילי לה ברווחא דתחלת בנין אינו עיקר אלא גמרו וכדתנן (לעיל דף מב.) נעל וגדר דהיינו העמדת לתות אבל בנה כל שהוא לא קני: **המולא פלטרין.** בנויין ואין חסר כלום ואין לו מה לחדש בבית שתהיה חזקה: **גדולים** לא גרסינן: **סיוד.** טיח בסיד: **כיור.** ליורין מחוקין על הקיר: **וכמה.** הוי ייפוי להחזיק: **וכנגד הפתח.** דרך כניסת פתח הבית בכותל שכנגדו דשם נראה יותר לנוי אבל במקום אחר טפי מאמה בעי: **הא מילתא.** דלקמן אמר לן רב ששת מדעתו: **ואנהרינהו לעיניו ממתניתא.** והאיר עיניו להבין לנו ראיה לדבריו ממתניתא דלקמן: **הציע מצעות.** ושכב שם על הקרקע בנכסי הגר קנה ואף על גב דלא היינו נעל וגדר ופרץ שלא מיקן שום מיקון בקרקע אלא שנהנה גופו מן הקרקע ששמשתו הקרקע הוי חזקה. ונראה בעיני דמהכא יליפינן דנפקא לן קרקע נקנה בחזקה בקדושין [כו.] מהאי קרא ושבו בעריכם אשר תפשתם [ירמיה מן] במה תפשתם בישיבה ועוד מדכתיב וירשתם אותה וישבתם בה [דברים יא] במה ירשתם בישיבה והיינו בכולל ישיבה כששוכב על הקרקע: **כילד בחזקה.** אעבד כנעני דתנן בקדושין [כב:] שנקנה בחזקה קאי: **נעל לו.** עבד לרבו ששימש העבד לרבו הוא חזקה וכן כולן. אף הציע מצעות ששמשתו הקרקע קנה: ה) **והנעילו.** היינו נעל לו מנעלו לרישא ואגב שיטפא דהלבישו אמר נמי הנעילו: **גרדו.** כמו ויקח לו חרס להתגרד בו (איוב ב): **והגביהו קנאו.** לקמיה מפרש מי הגביה למי: **אמר ר״ש כו׳.** לקמיה מפרש: **מאי קאמר.** הגביהו דקאמר ת״ק מי הגביה למי ומאי קמהדר ליה ר״ש דלפוס ריסטא משמע דהיינו ת״ק: **הגביה העבד לרבו.** כגון שהיה צריך להגבהה זו כגון להעלותו למטתו קנאו לעבד בהגבהה זו שהרי שימש לרבו שנסמך עליו והיינו דומיא דהציע בנכסי הגר דכיון שנסמך ונשען בשכיבתו על הקרקע קנאה: **הגביה רבו לו לא קנאו.** דלא שייכא הגבהה כי אם במטלטלי שאין דרך להגביה בני אדם: **לא תהא חזוקה.** דהנעיל והלבים והרחיץ והפשיט גדולה מהגבהת רב לעבד וקנה רב לעבד שהרי הגבהה חמורה היא דקונה אפילו בדשות מוכר מה שאין כן במשיכה ומסירה וגם קונה בדשות הרבים ובסימטא:

דשדא

רבו א מיי׳ פ״ח מהל׳ זכייה והלכה ז סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ עה״מ סעיף ח:
רבו ב ג מיי׳ שם טוש״ע שם ס״ט:
רבח ד מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע שם סעי׳ י:
רבט ה מיי׳ שם פ״ב הלכה ט סמג עשין פב טוש״ע ח״מ שם סעי׳ כח:
רל ו ז ח מיי׳ שם הל׳ג טוש״ע שם סעי׳ יג:
רלא ט מיי׳ שם הל׳ ד טוש״ע שם סעיף טו:
רלב י כ מיי׳ פ״ב מהל׳ מכירה הל׳ ב ועיין בהגהות וכנסף משנה סמג עשין עג טוש״ע ח״מ סי׳ קלו סעיף ג:

רבינו גרשום

הגר: לקנות אותה ואת חברתה. דלא החזיק אלא באחת ובעי למיקני מהחזקת האחת שתי השדות דסבר הואיל והמצר עולה לשתיהן כשדה אחת דמי. אעפ״כ לא קני אלא אותה שהחזיק בה: לקנות את חברתה. כלומר דלא נתכוין לקנות אותה שהחזיק אלא חברתה: אף אותה. שהחזיק בה: לא קנה. משום דלא נתכוין לה כל שכן חברתה דלא קנה: לקנות אותו ואת הפנימי. בחזקת החיצון דסבר הואיל ואית ליה דרך החיצון לא צריך להחזיק אלא בחיצון ובההוא חזקה אקנה שתיהן. אפילו הכי לא קני אלא חיצון: החזיק בו לקנות את הפנימי דהחזיק בחיצון ולא נתכוין לקנות החיצון אלא בחזקת חיצון סבר לקנות פנימי. לא תימא דפנימי לא קנה הואיל דלא החזיק בו. אלא אף חיצון דאחזיק לא קנהו הואיל דלא נתכוין לקנותו אלא לפנימי. החזיק בפנימי והי׳ קמכוין ומבין לקנות אותו ואת החיצון קנה שתיהן הואיל ויש דרך לפנימי על החיצון. החזיק בפנימי ולא לדעת לקנות את הפנימי אלא לקנות באותה חזקה את החיצון. אף פנימי לא קנה וכל שכן חיצון דמאחר דלא קנה פנימי לא קנה חיצון: לבני בעלמא הוא דאפיך. כאדם שמהפך לבנים ממקום למקום דלא חשוב עיקר בנין כ״ז שלא העמיד הדלתות כדאמר נעל דהיינו עיקר: סיוד. בסיד: וכיור. צייר בו ציור אחד בכותל מן הסיד על שמי קורה כמו שעושין בפלטין וכנגד הפתח הוי חשוב דניכר: המציע מצעותיו של נכרי בנכסי הגר אע״ג דלא הוי לא נעל ולא גדר הוי חזקה: ואנהר לעיניך. שהראה לנו ראיה לדבריו מן המשנה דחזקה כל שהוא הויא חזקה: הגביהו העבד לרב קנאו. דהיינו קצת שימוש: ה״ק אגבהיה איהו לרביה קנייה. דהיינו חזקה דקצת שימוש: הגביהו רבו לעבדו. היינו טפי עיקר מחזקה דהגבהה קונה בכ״מ אפי׳ ברשות של חבירו ואפי׳ לא שכר המקום: (נוסחא א׳) ואם שכר מקומו והגביהו והניחו שם קונה.

מסורת הש״ס

[א] קידושין כב., ב) [ל״ל וסכנין], ג) עירובין כה., ד) [ל״ל מצר של שנין], ה) [ל״ל אחד ד״ה גרדון], ו) נ״ל לחזקה,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מי אמרינן מצר דארעא חד. נ״ב ס״א האי מצר דהאי ארעא ודהאי ארעא הוא וקני וכו׳: (ב) שם פנימי לא קנה וא״ר נחמן: (ג) שם ואנהרינהו לעייניך וכו׳ וכמילו וסכו וגרדו וכו׳: (ד) רשב״ם ד״ה לו דילמא וכו׳ וכל אחד חשוב מקום בפני עצמו:

מוסף רש״י

התיר לו מנעלו. העבד לוקח (קדושין כב:). גרדו. גרגלא״ל בלע״ז (שם). הגביהו. העבד את הלוקח (שם). מאי קאמר. מה ענין הגבהה דעלמא להגבהה דהכא, הגבהה דעלמא לוקח שנגיה החפץ והכא אמרינן שהעבד מגביהו משום עבודה שהלוקח משעבד בו לקנותו בחזקה (שם).

מוסף תוספות

א. והוא שבחה, אבל בבנין אין השבח בחפירה אלא בבנין. המב״ן. ב. דכיון שהניחן הגר לאותן כתלים בעין בקרקע נעשו גם הכתלים מכלל נכסי הגר וכאילו החזיק בגוף הקרקע דמי. ר״י מיגש.

דשדא ליפתא בי פילי. שזרע לפת בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כיסה עפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת בתוך החרץ לא הויא חזקה שהרי לא עשה שום תיקון בקרקע והשלכת זרע בקרקע אינו מעשה אלא אם כן זורע ואח"כ מכסהו (ג) ואע"פ שגדל הלפת ונשרש בקרקע היום ולמחר ממילא הוא דקשבח ולא דמי לרפק בה פורתא דמעשה קעביד בגוף הקרקע ומשביח הקרקע מיד בחריסה זו וכן למד לה מיא דאמרן לעיל [נג.] הרי משקה את השדה ומנגב את הקרקע אבל האי מאי קעביד ואכילת הלפת נמי אינה חזקה דאכילת פירות אינו קונה ולא הויא חזקה לקנות שהרי אינו עושה בלקיטת הפירות ולא באכילתם שום תיקון בקרקע שיהא דומה לנעל גדר ופרץ וגם לא להניע מצעות בנכסי הגר [נג.] דהתם קמיתהני גופו מן הקרקע וקמשמשא ליה קרקע כעבד לרב והכי נמי אמרינן לקמן בשמעתין [נז.] והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה לענין חזקת שלש שנים להיות אכילת הפירות של שלש שנים עומדים במקום שטר ובנכסי הגר לא קנה כלומר לגבי לקנות קרקע מיד כדין קרקע שנקנית בכסף בשטר ובחזקה לנעל וגדר לא הויא חזקה: **פילי.** כמו פילאי: **דפשח דיקלא.** כמו ויפשחני (מיכה ג). נוטל מן הענפים ויש שמפשחין אותו לצורך הדקל לפי שענפיו מרובים ואין מניחין אותו ליגדל ומהניא ליה הפשיחה לזימור בכרם: **אדעתא דדיקלא.** כדי שיגדל (ד): **קני.** הדקל: **אדעתא דחיותא.** אם מפשיחו לצורך בהמותיו להאכילן ואינו מתכוין להנאת הדקל ומיהו בלקיטת הענפים מתכוין הוא להחזיק בדקל ולקנותו בחזקה זו לא קני ואע"ג דממילא מהני לדקל כיון דאינו מתכוין לתקן הקרקע דומיא דנעל וגדר אלא בלקיטת פירות מתכוין לא הויא חזקה וכמחזיק שלא מדעת דמי וכי קאמר מתכוין אני לקנות בלקיטה זו הרי הוא כמי שהולך בשוק ואומר רוצה אני להחזיק בשדה פלוני דבדיבור בלא מעשה לא הויא חזקה דתרתי בעינן שיעשה תיקון בקרקע בידים ובאותו תיקון יהא מתכוין לשם תיקון כדי להחזיק: **היכי דמי.** מנא ידעינן אי אדעתא דדיקלא או אדעתא דחיותא עבד שלא יוכל לכפור ולטעון אדעתא דדיקלא עבדי: **מהאי גיסא ומהאי גיסא.** אם מכל צדדין ליקט כאן מעט וכאן מעט אדעתא דדיקלא שכן מנהג לעשות כי האי גוונא הוא לאיכא למימר אדעתא דדיקלא ואע"ג דאיכא למימר נמי אדעתא דחיותא מסתמא כל אדם אדעתא להחזיק מתכוין וכל היכא דאיכא למימר הכי והכי אמרינן אדעתא למיקני מכוין: **כולה מחד גיסא.** מקלקל הוא את האילן שמגלהו כולו מצד אחד והחוא ודאי אדעתא דחיותא לחוד מכוין דלאילן לא חיים: **האי מאן דזכי זיכיא.** מכבד ומטהר את השדה מקיסמים ועצבים רעים: **אדעתא דארעא.** שתהא נוחה לחרוש: **שקל רבבי וזוטרי.** איכא למיתלי אדעתא דארעא אבל שבח זוטרי ליכא למיתלי אדעתא דליבי לחוד דגדולים הראוין לשריפה מלקט: **דאתקיל תיקנא.** מסיר המכשולות ומשוה פני הקרקע שתהא חלקה ולא תכשל המחרישה ותשבר: **קני.** דדמי לחורש: **דבי דרי.** גורן לדוש שם תבואה דכיון דקרקע זה לחריסה עומד ולא לגורן ואף לאחר שיחליקנו לגורן ויחבוט שם חטין יהא צריך (ה) שם לחרוש ולזרוע ומצא שאין גורן זה כאן כי אם קלקול ואין זה מתקן השדה כי אם מקלקל וכל תיקון שסופו לסתור אינו אלא קלקול ומעיקרא לא מתקן הוא ולא דמי לנעל וגדר ופרץ דיה פורתא והשקאת מים שכל דברים הללו אין סופן לסתרן אבל גורן זה סופו לקלקלו ולסתרו דעיקר דחריסה קיימא אבל אם רצה לעשות שם גורן קבוע לעולם נראה בעיני דקני דאין לך חזקה גדולה מזו: **מוליא.** תל: **נצא.** גומא: **שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא.** נקח התל והשליך בגומא ונמצא שהשוה כל הקרקע איכא למימר דלחרוש עשה שלא תתעכב המחריסה: **מוליא במוליא ונצא בנצא.** התל הרחיב במקומו והשפילו ונותן מגבהו סביבתו לגדלין שלא יהא זקוף כל כך וכן נצא בנצא שפתי הגומא השפיל (ו) וגדר לאמצעיתה ועשית הגומא חלקה הרי הגומות לבד והתלים לבד והרי יש כאן מקומות מקומות חלקים כל אחד לבדו: **אדעתא דבי דרי.** ראוי הוא לחבוט חטים ולא לחריסה. וכל החזקות הללו בין בנכסי הגר בין במתנה בין במכר והאחין שחלקו: **דפתח מיא.** שיכנסו בשדה: **פתח תרי בני.** אחד לצד הנהר ליכנס המים ואחד לצד שני לצאת: **אדעתא דכווני.** לצוד דגים נתכוין ולא להשקות השדה דאי להשקות השדה מתכוין היה לו לעשות פתח אחד ויתעכבו המים ויוצאים מן הגומא של ביצר לחוץ לצורך שיצאו המים ויתפיילו הדגים (שם). **פתח תרי בני.** אחד שבו נכנסין המים לגומא ואחד שהמים יוצאין חוץ לגומא והדגים משתיירים בתוכה ולוקחים אותם (שם). חד בבא. דפתח אחד בגא שבו נכנסים המים לגומא ואחדן פתח שבו יוצאין המים לחוץ לא פתח, אדעתא דארעא. שכשהגומא מגיעה מים יוצאין המים למעלה ומשקין כל השדה (שם).

מסורת הש"ס

א) מו"ק י:, ב) [שם], ג) שם, ד) [שם ע"ש], ה) עירובין כה., ו) [עי' תוס' יומא נד: בד"ה כרוכים], ז) [ועי' תוס' מו"ק י: ד"ה מוליא].

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אדעתא כו' אבל אם יודע ואינו מכוין לקנות. עיין גיטין דף פא ע"ש תוס' ד"ה לינקו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושדא בנצא אדעתא דארעא. נ"ב וכמס' מו"ק דף י' ע"ב איתא להדיא איפכא: (ב) שם אתא סהוא גברא רפיק: (ג) רשב"ם ד"ה דשדא וכו' מכסהו עפר ואע"פ וכו' משקה את השדה ומטיב ומנגב: (ד) ד"ה אדעתא דדיקלא כדי שיגדל הדקל כל"ל ומיבא קני נמתק: (ה) ד"ה דבי דרי וכו' יהא צריך לחרוש שם ולזרוע: (ו) ד"ה מוליא במוליא וכו' השפיל וגירר לאמצעיתה: (ז) תוס' ד"ה מוליא וכו' הר"י דלוליינ"ש הכא משמע וכו' דלדישה צריך הרחב. נ"ב תימה על התוס' שלא הרגישו דבמו"ק דף י' ע"ב איתא להדיא איפכא ונראה שכאן הוא ט"ש וצ"ל איפכא:

מוסף תוספות

א. ואיפכא הול"ל דמוליא בנצא ונצא במוליא אדעתא דבני דרי. ריטב"ש. (ועיין מו"ק י: תוד"ה מוליא, דכן גריס הרי"ף). ב. [ד]אין זה תיקון חשוב ואינו צריך שם להשוות כל כך ולפיכך לא קנה. שם. ג. כדכתיב (ישעיה מא) הנה שמתיך למורג חדרץ וכו' תדוש הרים ותדוק. שם.

רבינו גרשום

לפת בפילי ארעא דגר. ששתל לפת בארעיה דגר בנקעיה בבאותה שעה לא שבח דליהוי חזקה: דפשח דיקלא. שעוקר קצת הענפים של דקל של גר: אדעתא דדיקלא. אם לצורך הדקל מתכוין שיגדיל יותר וישביח הוי חזקה וקני: אם לצורך חייתא. להאכיל הענפין והולבין בהמתו לא קני הדקל: דזכי זכיא. שמכבד ומזכי את השדה אדעתא דארעא כדי שתהא נוחה לחרוש ולזרוע קני: אבל אם אדעתא דציבי. ללקט העצים להסקה לא קני: דתקיל תיקלא. למשוי קרקע השדה: אדעתא דארעא. שתהא נוחה לחרוש ולזרוע קני: אדעתא דבי דרי. לחבוט שם חטים: מוליא. תל: נצא. חריץ: שקל מוליא במוליא. שנוטל ראש המוליא ונותן סביב התל כדי להרחיבו. נצא בנצא שנוטל מצידי הגומא ומשליך למטה בקרקעית כדי להשוותה ולהרחיבה ג) היינו אדעתא דארעא. ד) כמו אמת המים שמשקה בכל השדה: פתח תרי בבי. שפעמים סוכר האחד ומוציא המים באחר היינו אדעתא דכווני: בתפשיחא. בנכסי הגר ולא היתה לנקות כל האילן ביחד אלא כדאמר לעיל: אתא חד גברא רפק ביה. חפר תחתיו שעידרו כמו שחופרין תחת האילנות: אלא בצורתא. בציור שצייר בכותלה: המסומנת. המסומנת שניכרת בין השדות שהמצרים גבוהין סביבה והיא של גר: ניכוש. חפירת יד:

ג) עי' בתוס' מו"ק דף י ע"ב ד"ה מוליא שכ' דכ"ה גי' רב אלפס דמוליא במוליא אדעתא דארעא ואכן בשם רבינו כתבו להיפך וצ"ע: ד) נראה דחסר כאן וצ"ל האי מאן דפתח מיא. כמו אמת המים וכו':

עין משפט נר מצוה

רלג א מיי' פ"ב מהל' זכיה ומתנה הל' י סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' ערה סעיף כב:
רלד ב ג מיי' שם הל' ד ה טוש"ע שם סעיף יח:
רלה ד ה מיי' שם הל' ה ו טוש"ע שם סעיף יח:
רלו ו ז מיי' שם הל' ו ז טוש"ע שם סעיף יט:
רלז ח ט מיי' שם הל' ז ח טוש"ע שם סעיף כ:
רלח י כ מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף יב:
רלט ל מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יד:
רמ מ מיי' שם פ"א הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

מוסף רש"י

דשדא ליפתא בי פילי. נטע לפת בגומא שנעלה בקרקע הגר ולא חפרה הוא לתי חפרה במקום ראשון קנה (ערובין כה.). לא הוי שבחא. ולאו חזקה היא ואנן נעל גדר ופרץ כל שהוא מנן, מידי דמה ניהוי חזקה (שם). ממילא קא שבח. והכיון שנעשה לאו תיקון ממחזיק בה אלא לפת הוא דשבח ואזל (שם). דפשח דיקלא. שומר הדקל מן הענפים שבו (מו"ק י:) דפשח, לשון פיקוח (איכה ג יא). שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא. ענפים יבשים שבו היינו אדעתא דדקלא (מו"ק י:). אדעתא דחיותא. דלמויין למאכל בהמה, דנקט מן הענפים דמחד גיסא בין למין בין יבשין לצורך מאכל בהמה (שם). דזכי זכיא. שמכבד את הקרקע מעצים קטנים שעליה שנוטלה (שם). אדעתא דארעא. דלהכי ליקטן שהוא לזרוע הקרקע שלוקט גדולים וקטנים (שם). אדעתא דציבי. אם ליקטן אדעתא דעצים להסקה, דנקט רבבי וזבנך זוטרי (שם). דאתקיל תיקלא. שהופך מעט הלמעה (שם). אדעתא דארעא. שהופך שלהו לצורך זריעה (שם). אדעתא דבי דרי. לצורך הגורן לחבוט שם חטין (שם). שקל מוליא. שנוטל הקרקע ממקום גבוה, ושדה בנצא. במקום נמוך, היינו אדעתא דבי דרי, אדעתא דגורן, שכן דרכו של גורן שמשוה הגבעות (שם). וגורם להיפך ועיי' תוס' שם). מוליא במוליא. שנוטל הקרקע ממקום גבוה ומניחו שם על גבי מקום גבוה (שם). ונצא בנצא. שהופך במקום נמוך ומניחו במקום נמוך, דהיינו אדעתא דארעא, שזה דרכו של חורש שדהו שאינו משגיח באיזה מקום שירש המחריסה בקרקע אפילו במקום נמוך חורש (שם). אדעתא דכווני. שעושין המים שיוצאין מן הגומא של ביצר לחוץ לצורך שיצאו המים ויתפיילו הדגים (שם). פתח תרי בבי. חד שבו נכנסין המים לגומא ונכנסין אף הדגים לגומא וחד שהמים יוצאין חוץ לגומא והדגים משתיירים בתוכה ולוקחים אותם (שם). חד בבא. דפתח חד בגא שבו נכנסים המים לגומא ואחדן פתח שבו יוצאין המים לחוץ לא פתח, אדעתא דארעא. שכשהגומא מגיעה מים יוצאין המים למעלה ומשקין כל השדה (שם).

אדשדא ליפתא בי פילי דארעא דגר לא הוי חזקה מאי טעמא בעידנא דשדא לא הוי שבחא השתא דקא שבח ממילא קא שבח אמר שמואל [ב]האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא דחיותא לא קני [ג]ה"ד [ד]שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדיקלא כולא מחד גיסא אדעתא דחיותא ואמר שמואל [ה]האי מאן דזכי זיכיא אדעתא דארעא קני אדעתא דציבי לא קני [ו]היכי דמי [ז]שקל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא שקל רברבי ושבק זוטרי אדעתא דציבי ואמר שמואל [ח]האי מאן דאתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני אדעתא דבי דרי לא קני היכי דמי [ט]שקל מוליא [י] ושדא בנצא אדעתא דארעא מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דבי דרי ואמר שמואל [כ]האי מאן דפתח מיא בארעא אדעתא דארעא קני אדעתא דכווני לא קני היכי דמי [ל]פתח תרי בבי חד מעייל וחד מפיק אדעתא דכווני חד בבא אדעתא דארעא [מ]והיא איתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא תליסר שנין אתא ההוא [נ] [ס]רפיק תותיה פורתא אתא לקמיה דלוי ואמרי לה קמיה דמר עוקבא [ע]אוקמיה בידיה אתאי קא צווחא קמיה אמר לה מאי אעביד לך דלא אחזיקת כדמחזקי אינשי אמר רב [פ]הצר צורה בנכסי הגר קנה דרב לא קני לגנתא דבי רב אלא [צ]בצורתא: איתמר שדה המסויימת במצריה אמר רב הונא אמר רב [ק]כיון שהכיש בה מכוש אחד קנה כולה ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד ושאינה

אדעתא דציבי לא קני. ואע"פ שמתקן הקרקע וכן פשח דיקלא אדעתא דחיותא אע"פ שהדקל מיתקן בכך דלעולם לא קני אלא אם כן מתכוין לקנות כדאמרינן לעיל לקנות את חבירתה אף אותה לא קנה כיון שלא נתכוין לקנותה ובגמות פרק ר"ג (דף נב:) אמר הא למה זה דומה לעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קנה ובהפרה (ב"ק דף מט: ושם) אמר דהמחזיק בשטרותיו של גר מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתא דארעא הוא מחזיק ובארעא הא לא אחזיק ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתיה אשטרא או דלמא דעתיה נמי אשטרא ואין להקשות דאע"ג דאין דעתיה אשטרא אמאי אין ידו קונה לו שלא מדעתו כמו חלרו דחלר מתורת יד איתרבאי דהא דחלר קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחלרו ואם היה יודע היה רוצה לקנות אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני וא"ת מצא בגל או בכותל ישן דתנן בחלו מציאות (ב"מ דף כה:) הרי אלו שלו מפני שיכול לומר של אמוריים הוא אמאי לא קניא ליה חלרו וי"ל דבדבר שאין הווה שימצא לא קנה חלרו שלא מדעת:

מוליא במוליא כו'. הקשה ה"ר יוסף דאורלייני"ש [ז] משמע שצריך קרקע שוה לחריסה יותר מלדישה ואנן סהדי לדלישה צריך הרבה יותר שוה וחלק[א] ומה שפירש נמי בקונט' דאם עושה אדעתא דגורן קבוע קני היכי ידעינן אי עבד אדעתא דגורן קבוע או אינו קבוע והיה מפרש דבי דרי דהכא היינו להעמיד שם בהמות[ב] כמו אבי דרי חושבנא (שבת דף לב.) דלקמן (דף נז.) תנן דבהעמדת בהמה לא קני ור"ת השיב לו שהם היו דשים במוריגים ולא היו צריכין להשוות הקרקע כל כך[ג]: ושאינה

ע) עי' בתוס' מו"ק דף י ע"ב ד"ה מוליא שכ' דכ"ה גי' רב אלפס דמוליא במוליא אדעתא דארעא ואכן בשם רבינו כתבו להיפך וצ"ע: ב) נראה דחסר כאן וצ"ל האי מאן דפתח מיא. כמו אמת המים וכו':

ושאינה מסויימת במצריה עד כמה. פי׳ כמה יקנה במכוש אחד כדאזיל תיירא דתורי והדר פירוש כשיעור מדת תלם (ו) והן היו יודעים מדת התלם כמה היה אורך שלו דבשדה גדולה לא היו חורשים במענה אחד כל אורך השדה א ולא כפ״ה כשיחרוש למד בקר שורה אחת מקלה גבול שדהו עד קלהו ומתוך כך קונה כל השדה חדא דלישנא לא משמע הכי ב ועוד דאמאי בעי והדר רק כשיחרוש פעם אחת אע״ג דלא הדר ג:

עובד כוכבים מכי מטי זוזי לידיה אסתלק ליה. פ״ה משום דכל קנינו של עובד כוכבים בכסף ד דאמרינן בפ״ק דקדושין (ד׳ יד: ושם) אשכחן עובד כוכבים דכל קנינו בכסף ולא״ה היא לפי׳ ר״ת דמפרש התם דוקא בעבד עברי קאמר שאין בו קנין אחר ה דשטר לא ידעינן ביה אפי׳ בישראל אלא מדהוקש לאמה העבריה ואמה העבריה לאחרת ו אבל בעובד כוכבים דלא שייך ביה קדושין ליכא למילף מאחרת ועוד תניא התם מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכליס דהיינו חליפין משמע דה״ה בשטר אינו נקנה דאפילו כל שוה כסף הוה ממעט התם מכסף אי לאו דכתיב שיב לרבות שוה כסף בכסף אבל בעלמא אור״ת דאדרבה אין קנינו של עובד כוכבים בכסף אלא במשיכה וכדר׳ יוחנן קי״ל ז דדריש (בכורות דף יג:) מיד עמיתך בכסף ח הא מיד עובד כוכבים במשיכה ט וכן בפ׳ בתרא דע״ז (דף עא. ושם ד״ה רב) מסיק דמשיכה לעובד כוכבים קונה והא דקאמר הכא ועובד כוכבים מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה היינו משום דמלינו בעובד כוכבים קנין כסף בעפרון ושטר ודאי לא קנה בעובד כוכבים משום דישראל גופיה לא קנה בשטרא אלא מספר המקנה דירמיה והתם ישראל הוה: **וישראל לא** קנה עד דמטי שטרא לידיה. שהיו עומדים במקום שכותבין את השטר וקשיא לרבינו שמשון בן אברהם דאמאי לא קנה בכסף גרידא מעפרון בק״ו מגופו גופו באחת ממונו בשתים כדאמרינן בבכורות בפ״ב (דף יג. ושם) דליכא למימר שאינו גומר בדעתו לקנות עד שיהיה בשטר דמאחר שהעובד כוכבים מסתלק למה לא יגמור בדעתו לקנות ויניחנו להיות הפקר והוה לן למימר דהוי כאילו פירש אי בעינא בכספא איקני מה״ט דפריסת ול״ל דאמן שהדי שלא היה בדעתו אלא כמות שהוא רגיל לקנות עם ישראל דהיינו בשטר מדלא פירש אי בעינא בכספא איקני אבל קשיא לרבינו שמשון בן אברהם דבפרק ב׳ דבכורות (שם) א״ר יאחק ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמה בדיניהן אע״פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ואמאי לא אמרינן אע״ג דקנה מן התורה כדאמר אביי התם בדיניהם שפסקה להן תורה מיד עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף מ״מ אין בדעתו לקנות אלא עד שימשוך כמו שהוא רגיל לקנות עם ישראל כדאמרינן הכא וי״ל דהתם בדיניהם קאמר וגרמה דשרי לישראל לתבוע (ז) מינייהו מעותיו ' אע״פ שממון כך יחזיר העובד כוכבים ויגזול את המחזיק דבדין קא תבע ליה דלא נתן לו מעות אלא ע״מ שתבא הקרקע לידו ואם המחזיק יכול לישמט מן העובד כוכבים ישמט אע״פ שהלוקח מפסיד אך אם המחזיק בעי לפרוע לו מעותיו אם (מ) יפקיענו הראשון הקרקע מידו ע״י עובד כוכבים גרמה דה״ל מסור ממש: **באני** דמטמרי הוו בו׳. והא דאמר בהניזקין (גיטין דף נח: ושם ד״ה אמן) דאזול מרוותייהו דבאני ואזיל גידול בר רעילאי ויהיב טסקא דתלת שנין ולכי אתו מרוותייהו הדרא להו ולא אמרי׳ כיון דלא יהבי טסקא הופקעה מידם וזכה בה גידול בר רעילאי דהתם מיירי כגון שאמרו מרוותייהו לבני באני שיחרשו הקרקע וזרעו ויאכלו פירות ויפרעו טסקא עד שיחזרו יא ונתרלו להם בני באני ונתנה לגידול הלכך לא הופקעה מידם וכשיחזרו חזרו להן אבל הכא הוו מטמרי בשביל המס שלא רצו לפרוע: אם

ושאינה מסויימת במצריה עד כמה אמר רב פפא א כדאזיל תיירא (מ) דשורי והדר אמר רב יהודה אמר שמואל ב נכסי עובד כוכבים הרי הן במדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מ״ט עובד כוכבים מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה ישראל לא קני ג עד דמטי שטרא לידיה הלכך הרי הן במדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן א״ל אביי לרב יוסף מי אמר שמואל הכי (נ) והאמר שמואל ד דינא דמלכותא דינא ומלכא אמר לא ליקני ארעא אלא באיגרתא אמר ליה ה אנא לא ידענא (ס) עובדא הוה בדורא דרעותא בישראל דזבן ארעא מעובד כוכבי׳ ואתא ישראל אחרינא רפיק בה פורתא אתא לקמיה דרב יהודה אוקמה בידא דשני א״ל דורא דרעותא קאמרת התם באגי מטמרי הוו דאינהו גופייהו לא הוו יהבי טסקא למלכא ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא רב הונא זבן ארעא מעובד כוכבים אתא ישראל אחר רפיק בה פורתא אתא לקמיה דרב נחמן אוקמה בידיה א״ל מאי דעתיך דאמר שמואל נכסי עובד כוכבים הרי הן במדבר וכל המחזיק בהם זכה ליעבד

ושאינה מסויימת במצריה. אלא בקעה גדולה כמה. קנה בה: תיירא דתורי והדר. כלומר כמו שהולך צמד בקר של מחרישה בתלם וחוזר ועושה תלם אחר כשיעור אותן שני תלמים קני ולא יותר: כל המחזיק בהן זכה בהן. כגון שאם מכר עובד כוכבים שדהו לישראל אחד ונתן לו מעות ובא ישראל אחר והחזיק בה קודם שיכתוב לו שטר זכה בהן זה שני ובלבד שיחזיר מעותיו לראשון; מי אמר שמואל הכי. דהאי שני זכה בלא שטר: והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. דכל מי שבא מחמת עובד כוכבים יש לידון בדין מלכות: אלא באיגרתא. בשטר: בדורא דרעוותא. בכפר של רועים: התם באגי מטמרי. שדות טמונות היו בידי עובדי כוכבים שהיו מבריחין מן המס ואמטול להכי לא הוי צריך למיקני מינייהו בשטרא דלא הוו דידהו לגמרי אלא משועבדים הן למס המלך. והואיל ורצו להבריח המס יכול להחזיק בהן מי שירצה בדינא דמלכותא ובלבד שיתן המס של שדה דהיינו טסקא. אבל בעלמא דלאו באגי מטמרי אימא דלא קני המחזיק בהן אלא בשטר:

ושאינה מסויימת במצריה. אלא בקעה גדולה ופתוחה לשדות אחרים או לרשות הרבים עד כמה צריך לחפור ויקנה כולה אליבא דרב דהא ודאי לשמואל לא חשיבא מסויימת טפי משאינה מסויימת דאפילו במסויימת קאמר לא קנה אלא (ג) מכושו וכ״ש בשאינה מסויימת. יש מפרשים בעניין אחרים ולא נהירא לי כלל: **כדאזיל תיירא דתורי והדר.** כשיחרוש למד בקר שורה אחת מקלה גבול השדה ועד קלהו והדר ובחזרתו יעשה עוד שורה אחרת דהיינו שתי שורות על פני כל השדה משפתו אל שפתו ממזרח למערב מתוך כך קנה כל השדה גם מן הצפון לדרום דכיון דחרש שתי שורות על פני כל אורך השדה אז על כל רחבו כאילו חרש כולו שהרי החזיק בו מראשו ועד סופו. כן נראה בעיני: **אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי העובד כוכבים.** שמכרם עובד כוכבים לישראל שקבל העובד כוכבים הדמים ממנו ועדיין לא החזיק בה ישראל זה הקונה אותם: **הרי הן במדבר.** הפקר כדמפרש לקמן שאם קדש ישראל אחר והחזיק בם קנה כאילו הן נכסי הגר שמת. ויש מפרשין דמעות מיהא יחזיר לנוקח ראשון ולי אין נראה כלל דא״כ מאי הרי הן במדבר אלא זכה בהן לגמרי ואם יכול לוקח ראשון לדון עם העובד כוכבי׳ ולהוציא ממנו מעותיו יעשה ואם לאו יפסיד. ומיהו נראה בעיני ה דהאי שני דשע מיקרי דכיון דיהב לוקח ראשון זוזי לא גרע מעני המהפך בחברה ובא אחר ונטלה דמיקרי רשע ההוא אחר. ופירש רבינו חננאל דלית הלכתא כשמואל ומשום דמקשי עלה אביי אידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ובא רב יוסף לתרץ והקשהו אביי ואמר דמעולם לא אמרה שמואל דא״כ קשיא דשמואל אדשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא. ולי נראה דהלכתא כשמואל דהא רב נחמן דדיינא הוי והלכתא כוותיה בדיני [כתובות יג.] דן כוותיה לקמיה וגם הרבה אמוראים כשמואל ס״ל לקמן וסליק שמעתין בהכי והא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא רב יוסף עלמו היה יודע תירוץ לדבר (ד) דא״ל לאביי אנא לא ידענא עובדא היכי הוה כו׳ לא חשש לתרץ מאחר דהוה מייתי ראיה מעובדא: **כי מטו זוזי לידיה.** מן הלוקח: **אסתלק ליה.** העובד כוכבים שהרי כל קנינו של עובד כוכבים בכסף כדאמרי׳ בפ״ק דקדושין (דף יד:) ומשקבל המעות לגבי דידיה הויא מכירה גמורה שאין יכולין עוד לחזור זה בזה וישראל לא קני במתן מעות עד דאתא שטרא לידיה כדאמרינן בקדושין [כו.] וכדפרישית לעיל [נג.] דאפילו מישראל חבריה לא קני בזוזי עד שיכתוב לו את השטר וכ״ש מעובד כוכבים דסתם עובדי כוכבים אנסים הם ואין בדעתו לקנות בלא שטר והלכך אי אתא ישראל אחרינא רפק ביה פורתא מקמי האי קנה. ודוקא בלוקח מעובד כוכבים אבל לוקח מישראל חבירו נהי דלא קני לוקח עד דאתי שטרא לידיה אחר מיהא אין יכול לקדש ולהחזיק שהרי עדיין ברשות מוכר קיימא שכל זמן שלא החזיק הלוקח או לא בא השטר לידו יכולין שניהם לחזור זה בזה: **מי אמר שמואל הכי.** דקני ליה (ה) שני לארעא דעובד כוכבים בחזקה בלא שטר מן העובד כוכבים: **והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא.** כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרלונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חבירו ע״פ חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל: **ומלכא אמר.** לא ליכול ארעא שום מחזיק בארעא אלא א״כ יש בידו שטר מכירה מן המוכר והיאך יקנה זה הממחזיק הואיל ואין לו שטר מן העובד כוכבים אלא לוקח ראשון יקנה בדינא דמלכותא לכי אתי שטריה דעובד כוכבים לידיה: **אמר ליה אנא לא ידענא.** רב יוסף נמי בע״כ הוה ידע להא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא והא דקמהדר ליה לאביי אנא לא ידענא כו׳ ולאי היה יודע תירוץ לדבר אלא דעדיף ליה למימר עובדא ולכך לא חשש לתרץ ולאביי מהדר ליה דמההוא עובדא ליכא לאיתויי ראיה ומיהו רב יוסף לא חזר בו דמכל מקום שמואל אמרה כדאמר בסמוך והאי דקשיא ליה דינא דמלכותא דינא רב יוסף לא ס״ל האי דאמר אביי ומלכא אמר לא ליכול ארעא אלא בשטרא דלאו דינא דמלכותא הוא אלא בחזקה נמי ליכול: **דורא דרעותא.** שם מקום. אי נמי כפר של רועים: **אתא לקמיה דרב יהודה.** ורוב מעשיו שמע משמואל רבו: **דורא דרעותא קאמרת.** בתמיה. וכי משם אתה מביא ראיה לנכסי העובד כוכבים הרי הן במדבר: **באגי מיטמרי.** שדות טמונות שלא היו הבעלים נותנין את המס למלך אלא מבריחין עצמן: **דאינהו גופייהו.** בעלים ראשונים לא הוו יהבי טסקא ומדינא דמלכותא לא היה בידם דבעלים כח למכור ומכרן בטל וזה השני שהחזיק קנה בדינא דמלכותא שהתנה בחזקתו על מנת ליתן את הטסקא למלך ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא בחזקה בלא שטרא אבל בקרקע שהיא ירושה לעובד כוכבים מאבותיו ומכרה לעולם אימא לך אם בא אחר והחזיק בה מוליאין אותה מידו ומחזירין לראשון כשיביא לו השטר מן המוכר:

ליעבד

עין משפט נר מצוה

רמא א מיי׳ פ״ח מהל׳ זכיה ומתנה הל׳ י סמג עשין עג טוש״ע ח״מ סי׳ ערה סעיף ג:

רמב ב מיי׳ שם הל׳ יד סמג עשין פה טוש״ע ח״מ סי׳ קלד סעיף ב וסי׳ רעד:

רמג ג מיי׳ שם וס״ח מהל׳ מכירה הלכה י״ז סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ קלד סעיף ח:

רמד ד מיי׳ פ״ח מהל׳ זכיה הל׳ טו וס״ה מהל׳ גזילה הל׳ יא סמג שם וסי׳ עג טוש״ע שם וסי׳ שסט סעיף ב ז ח ט:

רבינו גרשום

ושאינה מסוימת. אלא בקעה גדולה היא: עד כמה. קנה בה: תיירא דתורי והדר. כלומר כמו שהולך צמד בקר של מחרישה בתלם וחוזר ועושה תלם אחר כשיעור אותן שני תלמים קני ולא יותר: כל המחזיק בהן זכה בהן. כגון שאם מכר עובד כוכבים שדהו לישראל אחד ונתן לו מעות ובא ישראל אחר והחזיק בה קודם שיכתוב לו שטר זכה בהן זה שני ובלבד שיחזיר מעותיו לראשון; מי אמר שמואל הכי. דהאי שני זכה בלא שטר: והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. דכל מי שבא מחמת עובד כוכבים יש לידון בדין מלכות: אלא באיגרתא. בשטר: בדורא דרעוותא. בכפר של רועים: התם באגי מטמרי. שדות טמונות היו בידי עובדי כוכבים שהיו מבריחין מן המס ואמטול להכי לא הוי צריך למיקני מינייהו בשטרא דלא הוו דידהו לגמרי אלא משועבדים הן למס המלך. והואיל ורצו להבריח המס יכול להחזיק בהן מי שירצה בדינא דמלכותא ובלבד שיתן המס של שדה דהיינו טסקא. אבל בעלמא דלאו באגי מטמרי אימא דלא קני המחזיק בהן אלא בשטר:

מסורת הש״ס

(מ) [לקמן נח.] ב״ק קיג. גיטין י: נדרים כח.,

גליון הש״ס

גמרא אנא לא ידענא. עיריוכין דף ז ע״ב וש״נ: **רשב״ם** ד״ה הרי הן במדבר בו׳ דהאי שני רשע מקרי. עי׳ לעיל דף כח ע״ב תוס׳ ד״ה מהמיקים:

הגהות הב״ח

(מ) גמ׳ מיירא דתורי והדר: (ב) שם לא ידענא אלא עובדא הוה: (ג) רשב״ם ד״ה ושאינה וכו׳ אלא מקום מכושו: (ד) ד״ה הרי הן וכו׳ תירוץ לדבר והא דל״ל לאביי אנא לא ידענא אלא עובדא הכי הוה: (ס) ד״ה מי אמר וכו׳ דקני ליה האי שני: (ו) תוס׳ ד״ה ושאינה וכו׳ מדת תלם והם היו מ׳ ולא כפ״ה שפי׳ כשיחרוש וכו׳ מקלה גבול השדה ועד קלהו: (ז) ד״ה ויפרעו וכו׳ לתבוע מינייה מעותיו: (מ) **בא״ד** אם יפקיע הראשון:

מוסף רש״י

דינא דמלכותא. של עובדי כוכבים (גיטין י:).

מוסף תוספות

א. אלא חורשין את השדה חלקים, וכשיעור שמאריכין תלם אחד וחוזר וחורש נקרא שדה אחד, והילכך במכוש אחד קנה בשדה כשיעור זה. רשב״ם. ב. דא״כ לא הו״ל למימר עד כמה אלא הכי הו״ל למימר בכמה, כלומר בכמה יקנה וכו׳. שם. ג. דאין בזה טעם שיקנה אותה כולה בשני תלמים לרוחבה או לאורכה יותר מתלם אחד. ריטב״ם. ד. שלא נאמרה בו משיכה במטלטלין, אלא בישראל כתיב ״מיד עמיתך״ עד שימשוך מיד ליד. רש״י קידושין יד: ד״ה הואיל. ה. ח״ל תוס׳ קידושין יד: לכך נראה לר״ת דהכי קאמר [בדברי הגמרא שם] הואיל וכל קנינו דעובד כוכבים בעבד עברי בכסף. ו. מה אחרת מקניא בשטר אף זו. שם. ז. דאמר בפ׳ הזהב (ב״מ מז:) דבר תורה מעות קונות. שם. ח. דסתם קנין דקרא במעות כדכתיב (ירמיה לב) שדות בכסף יקנו וכתיב (ויקרא כה) מכסף מקנתו. תוס׳ בכורות יג: ט. וא״ת דילמא הא מיד עכו״ם בשטר ובחזקה וכו׳ ״ל דשני קנינין הללו הויין מצויין ושייכי זה במוכר וזה בלוקח שזה נותן מעות וזה מושך אצלו החפץ. תוס׳ שם ע״ב. י. דשני אינו חייב להשיב מעות לראשון שא״כ מאי הרי אלו כמדבר כלומר נכסי הפקר והא דמי קא יהיב אבל רבינו האי גאון ז״ל כתב וכו׳. רשב״ם. יא. דלצורך עסקן הלכו ולא להשמט. תוס׳ הרא״ש גיטין נח:

ליעבד לי מר כאידך דשמואל. כיון דכשמואל סבירא לך ולא ליקני אלא ההוא פורתא דרפק. והא לא מצי למימר ליעבד לי מר כאידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ולא ליקני אלא בשטר דכיון דמודי רב הונא דשמואל אמרה להיא דנכסי הגר הרי הן כמדבר על כרחך זקוק **אם** כן בטלת ירושת בנו. דכשלמא מכל אדם שיש עליו כתובת אשה ובעל חוב אף על פי שנכסים משועבדין להן מ"מ אין ירושת בנו הבכור בטילה משום דמלוה ואשה מחסרי גובינא ולריכי אדרבתא ואכרתא ושומא אבל למס המלך אפילו קרקע שוה אלף זוז משועבדת לדבר מועט והקרקעות עיקר הן של המלך וכבר הוא מוחזק ולא מחסרי[א] גובינא. ר"י ור"ת: **אנדיסקי.** פי' כותבי שטרות המלך דדיסקא הוא שטר כדאמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיב:) האי מאן דנקיט דיסקא מב"ד הגדול ובפרק השולח (גיטין דף לו.) מעיקרא במאי אפקינהו בדיסקי: דרך

**ליעבד לי מר כאידך דשמואל דאמר שמואל לא קנה אלא מקום מכושן בלבד א"ל בהאי אנא [ב]כשמעתין סבירא לי דאמר רב הונא אמר רב כיון שניכש בה מכושן אחד קנה כולה שלח רב הונא בר אבין ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים ובא ישראל אחר והחזיק בה אין מוציאים אותה מידו וכן היה ר' אבין ור' אילעא וכל רבותינו שוין בדבר אמר [ג]רבה הני תלת מילי אישתעי לי עוקבן בר נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל [ג]דינא דמלכותא דינא [ד]וארוסותא דפרסאי עד מ' שנין [א]והני זהרורי דזבין ארעא לטסקא זבינהו זביני וה"מ לטסקא [ב]אבל לכרגא לא מ"ט כרגא אקרקף דגברי מנח רב הונא בריה דרב יהושע אמר אפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן קשי בה אמימר [ג]א"כ בטלת ירושת בנו הבכור דהוה ליה ראוי [ה]ואין הבכור נוטל בראוי בבמוחזק א"ל אי הכי אפילו טסקא נמי אלא מה אית לך למימר דיהיב טסקא ומית הכא נמי דיהיב כרגא ומית אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן שאילתינהו לספרי דרבא ואמרו לי הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ולא היא התם לאוקומי מילתיה הוא דאמר ואמר רב אשי [ד]פרדכת מסייע מתא וה"מ דאצילתיה מתא [ה]אבל אנדיסקי סיעתא דשמיא היא אמר רב אסי א"ר יוחנן [ו]המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר [ז]אבל לענין פאה וטומאה לא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אפילו לפאה וטומאה פאה מאי היא דתנן [ט]ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ודרך

דינא דמלכותא דינא. דאמר רב הונא בר אבין ור' אילעא דאמרי תרוויהו אמר רב הונא אמר רב כיון שניכש בה מכושן אחד קנה כולה. ומה לא מצי למימר ליעבד לי מר כאידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ולא ליקני אלא בשטר דכיון דמודי רב הונא דשמואל אמרה להיא דנכסי הגר הרי הן כמדבר על כרחך זקוק אתה לתרץ דלא תקשי שמואל לדשמואל וכדפרישית לעיל: **אין מוליאין כו'.** כשמואל: **וכן היו רבותינו כו'.** כל זה שלא רב הונא בר אבין: **דינא דמלכותא דינא.** בהגוזל (א) קמא (ב"ק דף קיב:) אמר תדע דקטילו דיקלי וגשרי גשרי ועבדינן עלייהו: **דאריסא דפרסאי ארבעין שנין.** חזקת פרסיים מ' שנים היא ע"י דינא דמלכותא דלא"ג דלא קני אינים אלא בשטר מיהו אם החזיק בה עכו"ס מ' שנים ובא ישראל וקנה ממנו הוי קנין גמור ולא יוכל ישראל אחר לומר שלי היא שגזלה עכו"ס ממני ואע"ג דאמרינן (לעיל דף לה:) ישראל הבא מחמת העכו"ס הרי הוא כעכו"ס ואין לו חזקה אלא בהוא שטרא שמכרה ישראל לעכו"ס הכא יש לו חזקה. אי נמי אתא לאשמועינן דאע"ג דבשאר מקומות הוא חזקה לישראל בג' שנים באדם פרס אינה חזקה בפחות ממ' שנים **דדינא דמלכותא הוא שם כן: הני זהרורי.** בעלי נחלות העשיריים קונים מעבדי המלך שדות עניי העיר שאין יכולין ליתן הטסקא למלך והן פורעין את המס ומחזיקין בקרקעות בשביל המס שכן דינא דמלכותא דמלך דיהיב טסקא ליכול ארעא כדאמר לעיל (לד:): **זביינייהו זביני.** מה שקונין הקרקע מעבדי המלך בשביל המס שנותנים מכרן קיים דדינא דמלכותא דינא ואם יחזרו בעליים לאשונים או יתעשרו ויאמרו להחזיר המס להני זהרורי לא יוכלו לערער על הני זהרורי כלל דזביינייהו זביני: **זהרורי.** על שם נחלה שקרוי זהרא לקמן בפרק המוכר את הבית (דף פא:) ואי א"ל זהרא אפילו בוסתני ופרדסי. והילך תלת מילי קמייתא דינא דמלכותא דינא ובאריסא דפרסאי והני זהרורי שתלוין בדינא דמלכותא דינא הרי תלת: **והני מילי.** דזביינייהו זביני אי זבין לטסקא בשביל מס הקרקע שלא נתנו הבעלים: **אבל לכרגא.** בשביל כסף גולגלתא שלא פרעו מכרו להם עבדי המלך קרקעותיו של זה לא הוו זביני דאין זה דינא דמלכותא לגבות הקרקע בשביל מס הראש כי אם בשביל מס הקרקע: **אקרקפתא דגברא מנח.** או יתפשוהו עד שיתן מאליו או יברח מן העיר. והך מלתא גמרא קאמר ליה: **אפי' שערי דכדא.** שכבר נתלשו מן הקרקע ומונחין בכדו וכל שכן קרקע עצמה ולא שנא זבין ארעא לטסקא או לכרגא זביינייהו זביני דהכי הוי דינא דמלכותא: **שערי דכדא.** כלומר כל מטלטלין שיש לו בעולם משועבדין למלך בשביל מס ראשו והיכא דלא פרע נתחייב כל אשר לו ומי שיקנה מעבדי המלך בין מטלטלין זביינייהו זביני: **אם כן.** דאפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא היכי יתקיים הכתוב דכתיב (דברים כא) בכל אשר ימצא לו הרי באותה המלכות בטלת ירושת בנו הבכור דכל ממון האב אם מת ולא פרע עדיין כרגא דשנה זו הוה ליה ממונו רלוי דאינו מוחזק בו כלל כי אם המלך דשעבוד המלך עדיף משאר שעבודין וכגבוי דמי. ומיהו נלוו אתקפתא מעלייתא היא דאיכא למימר אין הכי נמי תבטל ותבטל נמס ובשאר מקומות יתקיים דשבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה: **אי הכי אפי' טסקא נמי.** רב אשי הוא דקפריך עליה דאמימר הכי דכיון דקשיא ליה לאמימר הכי אפילו כי אמרינן ארעא לטסקא אשתעבדא לדברי הכל מ"כ בטלת בקרקעות ירושת בנו הבכור: **אלא מאי איש לך לאמימר.** היכי דמי דלא תבטל כגון דיהיב טסקא של אותה שנה בתחלת השנה ומית דעד סוף השנה אינה משועבדת למלך עוד והוה ליה מוחזק ויטול בה בכור פי שנים ה"נ וכו': **ולא היא** (ג) **הכא.** לית הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דלא משתעבדי לא קרקעות ולא מטלטלין לכרגא ואי זבין לכרגא לא הוו זביינייהו זביני דכרגא אקרקפתא דגברא מנח ואינהו ספרי דרבא דאמרי הלכתא כרב הונא לאוקומי מלתייהו בעו לקיים מעשיהם ושטרות שכתבו על מכירת קרקעות שנמכרו לכרגא ובאו לומר דמשתעבדי לכרגא כדי שיהו המכירות והשטרות קיימין ומיהו שלא כדין נכתבו השטרות ונמכרו הקרקעות והדרי זביני: **פרדכת.** אדם בטל ממלאכה ומלמוד ומדלך ארץ ואין עוסק בישובו של עולם כלל: **מסייע מתא.** הוא חייב בעול הקהל ואף על פי שהוא אינו עושה ריוח בעיר: **והני מילי.** דמסייע ליתן במס הקהל: **כגון דאצילתיה מתא.** עבדי המלך היו תובעים לו לבדו והם הצילוהו והקלו במשאו בטענותם שאמרו עליו שאין לו ממון ומתוך כך נתרבה מס שלהן והכביד עולן יותר כגון שהמלך רגיל ליקח מכולן מס קבוע לשנה ובאו לתבוע לכל אחד כפי אומד דעתם עד שיעלה גיבויים לחשבון מס הקבוע והיו שואלין לזה יותר מדאי והם הפצוהו ופטרוהו ומה שפחתו מזה יגבו מן השאר: **אבל אנדיסקי.** ממונין של מלך הרגילין לגבות מכל בית ובית מכל איש ואיש עד שיעלה החשבון למס הקבוע ושכחוהו לזה או לא רצו לשאול לו כלום בשביל שהוא אדם בטל וסבורין היו שאין לו ממון וגבו כל המס מכל השאר אף על פי שהכביד עליהם המס כדי שהיה לו לזה ליתן פטור דסייעתא דשמיא הוא שמחלו לו: **המלר והחלב כו'.** ב' שדות של גר ומלר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לא קנה את חברתה אלא האי דאחזיק ביה לבדו קנה כדאמר רבי יוסי בר חנינא לעיל בשמעתתא[ו]. והוה הדין אם אין בם מלר אבל יש בם חלב נטוע בינתים מפסיק: **חלב.** הוא אילן או עשב שבו תיתם יהושע את ארץ ישראל (לקמן נו.) לפי שיורד ויונק כנגדו ואינו יונק לא מכאן ולא מכאן כדאמר (בילה כה:) חלובה מקטע רגליהן דרשעים שמשיגין גבול רעיהן וזה אינו משיג גבול אחר: **אבל לענין פאה או טומאה לא.** הוי הפסק לחשבן ב' שדות אלא יניח פאה אחת על שניהם הואיל ומכוין זה לזה דמן התורה אין מלר מפליג קרקע המחוברת לחייבה שתי פאות. ומיהו לגבי חזקה די לנו אם יקנה במכוש אחד שדה אחת דהא אפילו בשדה אחת איכא למ"ד לא קנה אלא מקום מכושו (לעיל נד.) וכל שכן בשתי שדות לדברי הכל דלא קנה אלא מה שהחזיק **וקרקע בעלמא הוא דחזקה מעלייתא בעינן שיחזיק בכל השדות: פאה וטומאה.** לקמיה מפרש מאי נפקא מינה בין שדה אחת לשתים: **אפי' נפאה ונטומאה.** דמאי שנא מחזקה: **פאה מאי היא.** לגבי מאי מהני הפסק: **דתנן.** דהפסק מחייב להניח פאה בכל אחת: **הנחל.** (ג) כנחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע [דברים כא] קרקע קשה מלא גרורות ואבנים שאין ראוי לזריעה: **והשלולית.** קבועת מי גשמים. בהכונס לתוך לדיר (ב"ק דף פא.) מאי שלולית אמר רב יהודה אמר שמואל מקום (ד) שהולכין מי גשמים שם רב ביבי א"ר יוחנן אמת המים המחלקת שלו לגפיה: דרך

מהן הבכור פי שנים משום דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק: אי הכי אפי' טסקא נמי. אם מת ולא יהב טסקא מפסיקין לפאה ה) ולשדו' דצריך להניח שתי פאות דכשתי שדות דמי: שלולית. כעין אמת המים ומקום שמי גשמים שוולין שם:

מסורת הש"ס

א) [ל"ל כשמעתין יעב"ן], ב) [גי' רי"ף ורא"ש רבא], ג) [לעיל נד: וש"נ], ד) [ל"ל אריש"ן פי' חזקה דפרסאי בלא שטר מ' שנין. עיין עוד אריש"ן], ה) [לקמן קיט. קבג: קכה: בכורות נא.], ו) ב"ק סא. [פאה פ"ב מ"א] מנחות עא.; ז) [לעיל נג: ע"ש הגי' רב אסי א"ר יוחנן],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דינא וכו' בהגוזל בתרא אמר רבא תדע: (ב) ד"ה ולא היא לית כ"ל ותיפתא התם נמתק: (ג) ד"ה הנחל כגון נחל איתן: (ד) ד"ה והשלולית וכו' מקום שמי גשמים שוולין שם וכו' שמחלקת שלו לגפיה:

מוסף רש"י

ואין הבכור נוטל בראוי. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל לאחיו היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן, אין הבכור נוטל פי שנים בהן (בכורות נא:). **ואלו מפסיקין לפאה.** להניח פאה מכל אחד ואחד (ב"ק נא:). **לתת שתי פאות** (מנחות נא:). **הנחל.** שדה מכאן ושדה מכאן ונחל עמוק באמצע חייב להניח פאה מכל אחד ואחד (ב"ק נא:). **והשלולית.** מקום שמי גשמים שוולין שם ואם יש זריעה מכאן ומכאן נותן פאה לכל אחד ואחד, דהיינו שלולית מפסקת להו (מנחות נא:).

מוסף תוספות

א. ח"ל הרמ"ן יומ: ואינו דומה למי שיש עליו בע"ח וכו' לפי שהנכסים של לוה אלא שמשועבדין לבע"ח, אבל מי שנתחייב לשלם טסקא אין לו כלום בקרקע עד שיפרענה, שהרי משפט המלך שהוא רשאי למכור כל הקרקע לכל מי שירצה אע"פ שאין הטסקא אלא דבר מועט, ועוד שבע"ח צריך תביעת בי"ד ושומא והכרזה, והמלך אינו צריך לכל זה.

רבינו גרשום

בארישתא דפרסאי. דחזקה של פרסיים לא הויא חזקה אא"כ החזיק ארבעין שנין: הני זהרורי. בעלי נחלות: דזבין ארעא לטסקא. שקנו שדה של אדם שנטלוה ממנו מחמת שהבריח מס שלה: זביניה זבינו. משום דדינא דמלכותא דינא דאמר דמאן דיהיב טסקא ליכול ארעא. אבל שדהו של אדם שנטלוה ממנו בשביל שלא נתן כרגא. מס גולגלתו אינן רשאין לקנות משום דכרגא אקרקף בברי מנח. כלומר ראש האיש עצמו משתעבד לכרגא ולא שדהו דלא היה להם ליטול שדהו בשביל מס הכרגא: אפי' שערי דכדא משעבד לכרגא. וכ"ש שדהו. ואפי' מכרו שדהו מפני הברחת כרגא הויא מכורה: א"כ בטלת ירושת בנו הבכור. וא"כ הוא דכל נכסין משעבדי לכרגא אפי' שערי דכדא א"כ כל זמן דלא יהב כרגא אינן מוחזקין נכסיו בידו וא"כ לא יירש

רבינו גרשום (המשך)

אינה מוחזקת הקרקע בידו א"כ אין הבכור נוטל פי שנים בה: אלא דיהב טסקא ומית בו ביום. בההוא יומא מצי שקיל פי שנים דמההוא שעתא דיהב טסקא וכרגא הוחזקו בידו: ואמרו לי הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. דאמר אפי' שערי דכדא משעבד לכרגא: ולא היא. אין הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע. והאי דקאמרי ספרי דהלכ' כוותיה לאוקמי מלתא הוא דבעי. כלומר להחזיק דבריהן לפי שהן רגילין לכתוב שטרי מכירה לאותן הלוקחין מן המוכסין דגבו ארעא לכרגא ומש"ה אמרו הלכה כוותיה כדי לקיים שטרי כתיבתן להרבות שכרן ולעולם אמרי' אין הלכה כרב הונא: פרדכת מסייעא מתא. אדם בטל דלית ליה שדות לעסוק בהן ואין מתעסק בשום דבר אלא בבטלנות היינו פרדכת. מסייעא מתא. שצריך לו לאותו פרדכת ליתן חלקו בעול בני העיר לשעבוד שר העיר: וה"מ. דצריך ליתן חלק: דאצילתיה מתא. שהצילוהו בני העיר בדבריהם מיד השר שאמרו לשר אין לזה כלום ליתן לך ושמע להן והניחו על פיהן וניצל על פיהן. חייב לסייעם: אבל אנדיסקי. היינו שר העיר מעצמו נותן לו לאותו פרדכת שאמר איני חושש ליקח מזה כלום סייעתא דשמיא הוא דרחמי עליה ואינו צריך ליתן עמהם לסייעם: המצר. זהו חריץ או גדר העשוי סביב השדה להיכרא בין שדות אחרות: והחצב. שם אילן ואין נוטין שרשיו לכאן ולכאן אלא במקום שנוטעין אותו יורדין עד התהום ומש"ה נוטעין אותן על הגבולין בין שדה לחבירתה לפסוק. ומש"ה אמר מפסיקין בנכסי הגר [שאם הי"] באחת משדות הגר מופסקת בין כל אחת במצר או בחצב לא קנה אלא עד מקום המצר או עד מקום החצב: אבל לפאה ולטומאה לא. אין מפסיקין. כיצד לפאה שאם היה מצר או חצב בשדה אינו מפסיק שיהא צריך להניח שתי פאות משום אותו הפסק אלא יקצור כל השדה ויניח פאה אחת על כולו ולטומאה נמי אינו הפסק. כיצד כדמפרש לקמן הלכתי למקום הלז בשדה זו והטומאה היתה ממצר להלן או מחצב להלן ואמר איני יודע אם נכנסתי למקום הטומאה מעבר למצר או לחצב אמרי' דספיקו טמא דלא הוי הפסק לטומאה האי מצר וחצב: אפי' לפאה ולטומאה. הוי הפסק האי מצר וחצב כדתנן אלו

עין משפט נר מצוה

רמב א ב מיי' פ"י מהל' גזילה הל' יד סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' שסט סעיף ט:
רמג ג טוש"ע מ"מ סי' רעמ סעיף י בהג"ה:
רמד ד ה טוש"ע מ"מ סי' קסב סעיף ו וע"ש כל דיני המקוים:
רמה ו מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הל' י סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' ערה סעיף ל:
רמט ז ח מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הלכה כ ג:

(א) נראה דל"ל לשני שדות.

רנ א מיי׳ פ״כ מהל׳ שאלה הלכה ט:
רנא ב מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הלכה כד:

דרך היחיד ודרך הרבים. (ה) בירושלמי פריך אמאי איצטריך למיתני דרך הרבים דכיון דתנא דדרך היחיד מפסיק כ״ש דרך הרבים ומשני משום סיפא נקטינן דקתני הכל מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילנות אלא גדר כו׳ וקמ״ל דאפילו דרך הרבים לא מפסיק לאילן ומפרש נמי אמאי תנא שביל הרבים כיון דתנא שביל היחיד מפסיק דמשום אילן לא צריך למיתנייה כיון דאשמועינן דאפי׳ דרך הרבים לא מפסיק לאילן כל שכן שביל הרבים אלא אתא לאשמועינן דשביל הרבים נמי בעינן שיהא קבוע בימות החמה ובימות הגשמים[א] והשתא איצטריך למיתני כולהו שביל היחיד לאשמועינן דמפסיק לזרעים אע״ג דגריע מכולהו[ב] ודרך הרבים אשמועינן דלא מפסיק לאילן ודרך היחיד אשמועינן דלא בעינן קבוע ושביל הרבים אשמועינן דבעינן קבוע ואין להקשות דלא ליתני שביל הרבים ואתא ידענא דבעינן קבוע מדתנן דרך היחיד דאי לא בעי לא ליתני דרך היחיד אלא ליתני שביל הרבים דהוי רבותא טפי או איפכא דלא ליתני דרך היחיד ואתא ידענא דלא בעינן קבוע מדתנן שביל הרבים ולא תנא דרך היחיד דהוי רבותא טפי דהא אי לאו דתנא תרוייהו לא הוה ידענא הי מיניהו (ו) מפסיק טפי דרך היחיד רחב טפי ושביל הרבים בקעי ביה רבים: **רבי אליעזר מטהר.** רשב״ם פירש דפליגי דרבי אליעזר חשיב ליה ספק ספיקא ורבנן לא חשיבי ליה אלא ספיקא אחת[ג] ורש״י פירש בפרק בתרא דע״ז (דף ע. ושם) דאיירי בשדה מלאה טומאה ופליגי דר״א סבר אע״ג דליכא אלא חדא ספיקא כיון דליכא ספק מגע אלא ספק ביאה טהור והיינו טעמא דטומאה מסוטה גמרינן וגבי סוטה הוי ספק מגע ולא ספק ביאה דודאי (נטהרה)[ד] וחכמים מטמאין כיון דאין כאן אלא ספיקא אחת[ה] וסוגיא דע״ז מוכחת כפרש״י דר״א מטהר אפילו בספיקא אחת דקאמר עובדא הוה בנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי כמאן כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור פי׳ דמטעם רוב גנבי ישראל היו גנבי ישראל ניהו לא מלינן למימר דשרא שמואל כדשרא רבא לעיל בעובדא דפומבדיתא דדוקא בפומבדיתא הוו רוב גנבי ישראל דרעים היו כדאמרינן לעיל (דף מו.) תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא ואמרינן (חולין דף קכז.) פומבדיתאי לוייך אשני אושפיזך ומשני (ז) לה שאני התם כיון דאיכא דפתחי לשם ממונא הוה ליה ספק ספיקא פי׳ ספק גנבי עכו״ם ספק גנבי ישראל ואם תמצי לומר עכו״ם אימור לא גנבי כיון דידעי ע״י ריח שהיה יין לא היו מושמין כו׳ משמע דלמאי דהוה בעי לאוקומי כרבי אליעזר דסלקא דעתך דלא פתחי לשם ממונא ובודאי גנבו הוי שרי אף על גב דליכא אלא חדא ספיקא אם עכו״ם אם ישראלים משום דהוי ספק ביאה אם בא עכו״ם לשם או בא ומיהו קשה מההוא פולמוס (ע״ז דף ע:) דסליק לנהרדעא ושרייה ר״א וקאמר רב דימי לא ידענא אי משום דסבר כר״א דסבר ספק ביאה טהור אי משום רוב דאתו בהדי דפולמוס ישראל ניהו ופריך ספק ביאה ספק מגע הוא ומשני כיון (ח) דפתוח חביות טובא אימור אדעתא דממונא פתח וכספק ביאה דמי[ו] ואע״ג דתלינן אדעתא דממונא והוי ס״ס אפ״ה לא שרי אלא לר״א (ט) ולעיל שרי שמואל בהאי טעמא אפילו לרבנן ופרש״י התם גנבי נהרדעא לא הוו ידעי אם רוב עכו״ם או רוב ישראלים ושרי אפילו לרבנן דספק ספיקא היא אבל הכא דאזלי בתר פולמוס הוה ידע רבי אליעזר (י) דשרא אם רוב ישראל הם אם רוב עכו״ם[ז] הלכך אף על גב דליכא למימר דאתו אדעתא דממונא ליכא אלא חדא ספיקא אם היו רוב עכו״ם ושרי לרבי אליעזר כיון דפתוח חביות טובא[ח] דמוכחא מילתא דלשם ממון באו[ט] ולא מנסכי דהוי כבולשת שנכנסה לעיר בשעת מלחמה דקתני אלו ואלו מותרות הלכך אף על גב דספק מגע הוא כיון דמוכחא מילתא לקולא כספק ביאה דמי[י] ומיהו קשה לר״ת לשני הפירושים דבמסכת טהרות (פ״ו מ״ד) מוכח דרבנן מטמאין אפי׳ בספק ספיקא דתנן כל שאתה יכול לרבות ספיקות ספיקי ספיקות ברה״י טמא ברה״ר טהור כיצד כו׳ ואח״כ קתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים דמייתי הכא ומיהו הוה ליה לר״ת לפרש כשיטת רש״י דר״א שרי אפי׳ בספיקא אחת כדמוכח (כ) הסוגיא ורבנן נהי דבטומאה מחמירי לטמאות אפי׳ בספק ספיקא ביין נסך שריא ספק ספיקא ור״ת מפרש דפליגי דרבנן מטמאו אפילו בכמה ספיקות משום דמן הדין אפילו בחדא ספיקא טהור דאוקמה אחזקיה וילפינן מסוטה דטמא וא״כ מה לי חדא ספיקא מה לי תרי ספיקי דהא אפי׳ בחדא ספיקא הוה לן למימר דטהור ור״א סבר אין לך בו אלא חידושו ודוקא חדא ספיקא טמא ואתי שפיר דהוא דפולמוס דמשמע אפילו בספק ספיקא לא שרי אלא לר״א דוקא[יא] ובהיא עובדא דנהרדעא לא גרים ר״ת לא שאני התם כו׳ דלהאי גירסא משמע דמודו רבנן דבספק ספיקא שרי ור״א שרי אפילו בספיקא אחת אלא מפרש ר״ת כמאן כר״א בניחותא גרים והדר גרים האי ספק ביאה ספק מגע הוא ולאו דוקא ספק מגע קאמר דאדרבה ספק ביאה הוא דספק אם בא עכו״ם שם אם לאו דאימור ישראל ניהו אלא לספיקא אחת קרי ספק מגע דספק ביאה דר״א היינו ספק ספיקא והכי פריך והא ספיקא אחת היא ואפי׳ לר״א לא שרי בספיקא אחת וא״ת ומנ״ל דלרבנן אפילו ביין נסך אסרי בספק ספיקא ויש לומר דבכמה דוכתי מדמה במס׳ ע״ז חומרא דיין נסך לחומרא דטהרות: **רבי אליעזר מטהר.** נראה דגרסינן רבי אלעזר דאי ר׳ אליעזר היכי בעי למימר בפ׳ בתרא דע״ז (דף ע. ושם) דשמואל ורבי אלעזר כר׳ אליעזר והא שמואל ור׳ אלעזר אית להו סוף פ״ק דנדה (דף ח.) דאין הלכה כר׳ אליעזר בסדר טהרות אלא בד׳ והך בסדר טהרות היא: **בהעלם** אחד חייב. אפילו בשתי רשויות ותימה דאמר רבא בפ׳ המוציא יין (שבת דף פ. ושם) הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב מה צריך דרך עליה הא לא בעי הכא (ט) אלא לרשות אחת אפילו רחוקות זו מזו ויש לומר דודאי בלא דרך עליה חייב והא דנקט דרך עליה לאשמועינן דאם העביר תוך ג׳ לחצי גרוגרת המונחת דחייב אע״ג דלא הוי תוך ג׳ לקרקע[יב] והקשה ר״ת לרבי יוסי דב׳ רשויות אמאי פטר והאמר בפ׳ הבונה (דף קד:) כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב מחוסר קרבנה אלא כמחוסר מעשה דמי וגרס ר״ת מרשות אחת חייב משתי רשויות פטור אם הוציא חצי גרוגרת משתי רשויות לרשות הרבים פטור[יג] אבל אם ברשות אחת נקחה אפילו אלקה והוציאה לשתי רשויות חייב דמחוסר קרבנה אלא כמחוסר מעשה דמי ולר״י נראה דאלא פירכא היא דלא דמי דהתם שם המלאכה (מ) כתיבה וכתיבה גמרה כשיכתוב שתי אותיות ואפי׳ רחוקות זו מזו אבל הכא שם המלאכה היא הוצאה וכשהוציא לשתי רשויות אכתי לא גמרה הוצאה עד שיקרבנה[יד]: אבל

ורדך הרבים ודרך היחיד ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בין בימות החמה ובין בימות הגשמים טומאה מאי היא דתנן (ו) הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותו מקום ואם לאו ר״א מטהר וחכמים אמטמאין (ז) שהיה ר״א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא אבל לשבת לא רבא אמר אפילו לענין שבת דתניא (ח) הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת בהעלם אחד חייב בשני העלמות פטור רבי יוסי אומר (ט) בהעלם אחד ברשות

אלא ספק מגע דפשיטא ליה דנכנס באותה שדה אלא שספק לו אם נגע בקבר אם לאו חדא ספיקא הוא וטמא. והלכך לרבי אליעזר אי מפסיק מגר וחצב בינתים וטומאה באחת מהן ואין יודע באיזה מהן נכנס ספק ביאה הוא וטהור ואי ליכא מגר בינתים ספק מגע איכא ולא ספק ביאה דכולהו שדה אחת הן וטמא: וקדייק גמרא לרבנן אמר רבי יוחנן דוקא פאה וטומאה אבל לשבת לא הוי הספק אי מפסיק מגר וחצב בין שני רה״ר והוליא חצי גרוגרת בזה ואחר כך הוליא חצי גרוגרת בשני חייב דאפילו לרבי יוסי דפטר בשני רשויות (ג) דאין המגר מפסיקן לשני רשויות: במסכת שבת [עו:] תנן המוליא אוכלין חייב בגרוגרת דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה [ביצה יג:] ולא חשיבא הוצאת דבר (ד) חשוב בפחות מכגרוגרת: **בהעלם אחד חייב.** שלא נודע לו בינתים שהוא שבת דידיעה מחלקת: ברשות

פי׳ דמטעם רוב גנבי ישראל היו גנבי ישראל ניהו לא מלינן למימר דשרא שמואל כדשרא רבא לעיל בעובדא דפומבדיתא דדוקא בפומבדיתא הוו רוב גנבי ישראל דרעים היו כדאמרינן לעיל (דף מו.) תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא ואמרינן (חולין דף קכז.) פומבדיתאי לוייך אשני אושפיזך ומשני (ז) לה שאני התם כיון דאיכא דפתחי לשם ממונא הוה ליה ספק ספיקא פי׳ ספק גנבי עכו״ם ספק גנבי ישראל ואם תמצי לומר עכו״ם אימור לא גנבי כיון דידעי ע״י ריח שהיה יין לא היו מושמין כו׳ משמע דלמאי דהוה בעי לאוקומי כרבי אליעזר דסלקא דעתך דלא פתחי לשם ממונא ובודאי גנבו הוי שרי אף על גב דליכא אלא חדא ספיקא אם עכו״ם אם ישראלים משום דהוי ספק ביאה אם בא עכו״ם לשם או לאו ומיהו קשה מההוא פולמוס (ע״ז דף ע:) דסליק לנהרדעא ושרייה ר״א וקאמר רב דימי לא ידענא אי משום דסבר כר״א דסבר ספק ביאה טהור אי משום רוב דאתו בהדי דפולמוס ישראל ניהו ופריך ספק ביאה ספק מגע הוא ומשני כיון (ח) דפתוח חביות טובא אימור אדעתא דממונא פתח וכספק ביאה דמי[ו] ואע״ג דתלינן אדעתא דממונא והוי ס״ס אפ״ה לא שרי אלא לר״א (ט) ולעיל שרי שמואל בהאי טעמא אפילו לרבנן ופרש״י התם גנבי נהרדעא לא הוו ידעי אם רוב עכו״ם או רוב ישראלים ושרי אפילו לרבנן דספק ספיקא היא אבל הכא דאזלי בתר פולמוס הוה ידע רבי אליעזר (י) דשרא אם רוב ישראל הם אם רוב עכו״ם[ז] הלכך אף על גב דליכא למימר דאתו אדעתא דממונא ליכא אלא חדא ספיקא אם היו רוב עכו״ם ושרי לרבי אליעזר כיון דפתוח חביות טובא[ח] דמוכחא מילתא דלשם ממון באו[ט] ולא מנסכי דהוי כבולשת שנכנסה לעיר בשעת מלחמה דקתני אלו ואלו מותרות הלכך אף על גב דספק מגע הוא כיון דמוכחא מילתא לקולא כספק ביאה דמי[י] ומיהו קשה לר״ת לשני הפירושים דבמסכת טהרות (פ״ו מ״ד) מוכח דרבנן מטמאין אפי׳ בספק ספיקא דתנן כל שאתה יכול לרבות ספיקות ספיקי ספיקות ברה״י טמא ברה״ר טהור כיצד כו׳ ואח״כ קתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים דמייתי הכא ומיהו הוה ליה לר״ת לפרש כשיטת רש״י דר״א שרי אפי׳ בספיקא אחת כדמוכח (כ) הסוגיא ורבנן נהי דבטומאה מחמירי לטמאות אפי׳ בספק ספיקא ביין נסך שריא ספק ספיקא ור״ת מפרש דפליגי דרבנן מטמאו אפילו בכמה ספיקות משום דמן הדין אפילו בחדא ספיקא טהור דאוקמה אחזקיה וילפינן מסוטה דטמא וא״כ מה לי חדא ספיקא מה לי תרי ספיקי דהא אפי׳ בחדא ספיקא הוה לן למימר דטהור ור״א סבר אין לך בו אלא חידושו ודוקא חדא ספיקא טמא ואתי שפיר דהוא דפולמוס דמשמע אפילו בספק ספיקא לא שרי אלא לר״א דוקא[יא] ובהיא עובדא דנהרדעא לא גרים ר״ת לא שאני התם כו׳ דלהאי גירסא משמע דמודו רבנן דבספק ספיקא שרי ור״א שרי אפילו בספיקא אחת אלא מפרש ר״ת כמאן כר״א בניחותא גרים והדר גרים האי ספק ביאה ספק מגע הוא ולאו דוקא ספק מגע קאמר דאדרבה ספק ביאה הוא דספק אם בא עכו״ם שם אם לאו דאימור ישראל ניהו אלא לספיקא אחת קרי ספק מגע דספק ביאה דר״א היינו ספק ספיקא והכי פריך והא ספיקא אחת היא ואפי׳ לר״א לא שרי בספיקא אחת וא״ת ומנ״ל דלרבנן אפילו ביין נסך אסרי בספק ספיקא ויש לומר דבכמה דוכתי מדמה במס׳ ע״ז חומרא דיין נסך לחומרא דטהרות: **רבי אליעזר מטהר.** נראה דגרסינן רבי אלעזר דאי ר׳ אליעזר היכי בעי למימר בפ׳ בתרא דע״ז (דף ע. ושם) דשמואל ורבי אלעזר כר׳ אליעזר והא שמואל ור׳ אלעזר אית להו סוף פ״ק דנדה (דף ח.) דאין הלכה כר׳ אליעזר בסדר טהרות אלא בד׳ והך בסדר טהרות היא: **בהעלם** אחד חייב. אפילו בשתי רשויות ותימה דאמר רבא בפ׳ המוציא יין (שבת דף פ. ושם) הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב מה צריך דרך עליה הא לא בעי הכא (ט) אלא לרשות אחת אפילו רחוקות זו מזו ויש לומר דודאי בלא דרך עליה חייב והא דנקט דרך עליה לאשמועינן דאם העביר תוך ג׳ לחצי גרוגרת המונחת דחייב אע״ג דלא הוי תוך ג׳ לקרקע[יב] והקשה ר״ת לרבי יוסי דב׳ רשויות אמאי פטר והאמר בפ׳ הבונה (דף קד:) כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב מחוסר קרבנה אלא כמחוסר מעשה דמי וגרס ר״ת מרשות אחת חייב משתי רשויות פטור אם הוציא חצי גרוגרת משתי רשויות לרשות הרבים פטור[יג] אבל אם ברשות אחת נקחה אפילו אלקה והוציאה לשתי רשויות חייב דמחוסר קרבנה אלא כמחוסר מעשה דמי ולר״י נראה דאלא פירכא היא דלא דמי דהתם שם המלאכה (מ) כתיבה וכתיבה גמרה כשיכתוב שתי אותיות ואפי׳ רחוקות זו מזו אבל הכא שם המלאכה היא הוצאה וכשהוציא לשתי רשויות אכתי לא גמרה הוצאה עד שיקרבנה[יד]: אבל

מסורת הש״ס

(א) טהרות פ״ו [מ״ה] ספסיס י. ע״ז ע.. (ב) [ע״ פ״ב טהרות שם מ״ד], (ג) שבת פ. כריתות יז., (ד) [ל״ל נפתרה],

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה דרך וכו׳ ד׳ אמות. נ״ב בפ׳ המוכר פירות דף ק׳ איתא דרך היחיד ד׳ אמות ושני גמדין ומחצה פי׳ שתי אמות קטנות ומחצה וע״ש: (ב) ד״ה ספק וכו׳ אם בא על מקום הקבר אם לאו: (ג) ד״ה וקדייק וכו׳ דפטר בשתי רשויות הכא חייב דאין המגר: (ד) ד״ה במס׳ שבת וכו׳ ולא מטיבא הוצאת דבר מאכל משום: (ה) תוס׳ ד״ה דרך היחיד ודרך הרבים שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע וכו׳ פירושנמי פריך מה׳ משום סיפא נקטיה דקתני: (ו) בא״ד הי מיניהו עדיף דדרך היחיד דחב: (ז) ד״ה ר׳ אליעזר וכו׳ ומשני לא שאני: (ח) בא״ד ומשני כיון דפתחו חביות וכו׳ וכספק ביאה דמי אלמא אע״ג: (ט) בא״ד אלא לר״א דוקא ולעיל שרי שמואל בהאי טעמא אפי׳ לרבנן: (י) בא״ד הוה ידע ר״א דשרייה אם הם רוב ישראלים או רוב עובדי כוכבים: (כ) בא״ד כדמוכח התם הסוגיא: (ל) ד״ה בהעלם וכו׳ לא בעי הכא רבי יוסי אומר אלא לרשות אחת: (מ) בא״ד שם המלאכה היינו כתיבה והכתיבה גמרה:

מוסף רש״י

ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע כו׳. ולא לא קניע לא מפסיק, דמקום לר הוא ולא משוב (מנחות עא:). הנכנס לבקעה. הרבה שדות הסמוכים יחד קרי בקעה (פסחים י.) שדות הרבה זו אצל זו (ע״ז ע.), בימות הגשמים. הוא בקעה רשות היחיד לעומאה מפני שבכר אמה הוכע ואין רשות לכל אדם ליכנס לה וקי״ל ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא (פסחים י. וכביר״ז ע״זשם). בשדה פלונית. כלומר באחת השדות ויודעים אנו באיזו היא וכל שדה ושדה מסויימת במצליה (פסחים י.) אי: באחת מן השדות ואין אנו יודעין איזו היא (ע״ז ע.). הלכתי למקום הלז. בבקעה זו (שם ושם). וחכמים מטמאין. דהוא לה ספק טומאה ברה״י, ור״א לא חשיב לה ספק טומאה אא״כ נכנס לשדה אצל אינו יודע אם האהיל אם לא, אצל האמת הוה ליה ספק ספיקא (פסחים י.). ספק מגע טומאה. דאמר נכנסתי לשדה שהטומאה בה ואיני יודע אם נגעתי בטומאה אם לאו (ע״ז ע.). בשני העלמות פטור. דיש יציאה לחלי שיעור (כריתות יז.).

ד״ך היחיד ודרך הרבים. היינו מצר שבין שדותיו כשהולך בו משדה לשדה: דרך הרבים. היינו מצר שבין שדהו לשדות של רבים: שביל. שביל ממש אלא של יחיד קצר ושל רבים רחב: הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים. דבימות הגשמים מונעים דריסת הרגל מן השדות משום דזרועין (ו) ואותו שביל דמפסיק דמונעין לא חשיב אא״כ הוי קבוע בימות החמה ובימות הגשמים. קאמר מיהת דרך היחיד דהיינו מצר דמפסיק לפאה וה״ה לחצב: טומאה. נמי מפסיק מצר וחצב דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים מש״ה נסיב ימות הגשמים כדאמרן דבימות הגשמים מונעין דריסת הרגל והוי כרה״י וקי״ל ספק טומאה ברה״י אפילו טמא דגמרינן מסוטה ואפ״ה אם אמר הלכתי למקום הלז בבקעה זו והטומאה היתה מעבר למצר או לחצב ואמר איני יודע אם נכנסתי למקום הטומאה שמעבר לחצב ר״א מטהר דהוי הספק לשבת דלא הוי כשתי רשויות: רבא אמר. אפי׳ לשבת הוי הספק כדאמר לקמן אפי׳ פיסלא: לרשות אחת שתיהן. כגון מרה״י לרה״ר חייב דמצטרפי: לשתי רשויות פטור. היינו לשתי רשויות כגון אם היה עומד בבית דיש לו שני פתחים אחד פתוח לרשות הרבים ואחד פתוח לרשות אחר והוציא חצי גרוגרת בפתח זה וחצי גרוגרת בפתח זה:

ה) לכאורה ל״ל ואותו שביל דמונעין ממנו בימות הגשמים לא חשיב להספיק אא״כ הוי קבוע וכו׳.

ברשות אחת. ברה"ר עצמה שהוציא בה חצי גרוגרת לחשון באותה עצמה הוציא האחרון: **בשתי רשויות.** הרבים המופלגים זה מזה פטור דרשויות מחלקות ס"ל: **ואמר רבה.** איממי חשיבי שתי רשויות: **והוא שיש חיוב חטאת ביניהן.** שיש רה"י בין שתי רה"ר שאם הוציא ממנו להן או מהן הכניס לו חייב חטאת הלכך חשיב הפסק לעשותן שתים: **אבל כרמלית.** כגון בקעה שבינתיים לא מחלקת להו דבטל מן התורה להכא ולהכא: **אבל פיסלא לא.** כגון חתיכת עץ או עמוד שאין גבוה י' (ה) אמות ואין רוחב ד' ג"כ גבוה י' אלא שאין רוחב ד' דהוי מקום פטור דאפילו מדרבנן מותר לטלטל מתוכו לרה"ר ומרה"ר לתוכו וכן מתוכו לרה"י ומרה"י לתוכו וכיון דבטל לגמרי להכא ולהכא אפילו מדרבנן דליכא מקום חשוב של ד' טפחים הלכך לא הוי הפסק: **רבא אמר אפילו פיסלא.** מחלקת הרשויות לפטרו מחיוב שבת דלא גרע ממגר וחלבה: **ואודא רבא לטעמיה.** דאמר לעיל [נה:] אפי' לענין שבת: **ברשות גיטין דמי.** דאמרי' במס' גיטין בהזורק (דף עז.) דאם הקנה לה חצרו להתגרש וזרק לה גט ונפל על הפיסלא שבחצר אינה מגורשת דהא פיסלא מקום אחר הוא בפני עצמו ואינו בכלל חצר וחצר הקנה לה ולא פיסלא דחד מקום מושיל אינים תרי מקומות לא מושיל אינים הכי מפרשינן לה התם וקאמר רבא רשות שבת דומה לרשות גיטין דה"ל לענין שבת הויא הך פיסלא מקום חשוב בפני עצמו ומחלק רשויות אם הוא ממונע בינתים דכי היכי דלא בטיל פיסלא לגבי חצר ה"נ לא בטיל הכא לענין שבת לגבי רה"ר: וקבעי גמרא לר' יוחנן דאמר המיצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר [נה:] שלא יקנה בחזקת חבירו עד שיחזיק בשתיהן ואם אין אם לא מצר ולא חצב דאינה מסויימת במצריה מה לי אמר רבי יוחנן כמה צריך להחזיק שיקנה הכל דאילו רב ושמואל אמרו לעיל[ב] כדאזיל תיריא דתורי והדר אלא משום דשמעינן ליה לרבי יוחנן שיעור אחר קבעי ליה: **פירש רבי מרינוס משמו.** של רבי יוחנן: **כל שנקראת על שמו.** כל שנקראת [ג] על שדה אחד בלשון יחיד על שמו שקורין לה שדה פלוני שאין אומר שדות פלוני קנה הכל במכוא אחד: **כי גרגותא דפלניא.** כל השדה שהיה הגר משקה מבורו קנה הכל במכוא אחד: **מאי חלוכא.** איזה דבר הוא ומאי חשיבותו להחשב כמצר: **שבו פיחם.** בין שבט לשבט בין איש לאיש לפי שאינו יונק לא מכאן ולא מכאן: **לא מנה יהושע כו'.** כדאמר בפ"ק [לעיל דף יד:] יהושע כתב ספרו: **על הגבולין.** כדי להראות התחומין. ופשטיה דקרא אתא לאשמועינן מה טעם חשב אותן עיירות: **כל שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה.** בשעת מיתתו כדכתיב וירא אותו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן (דברים לד): **חייב במעשר.** דהם הם ז' עממים הכתובים בכל מקום. אבל קיני קיזיז וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו [ג] בין הבתרים לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא כשיחזירם לנו לעתיד כדאמר בב"ר[ג] אי נמי אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע כולן פטורין מן המעשר דכתיב התם זאת הארץ אשר נשבעתי וגו' (שם) זאת למעוטי הני שנתוספו לאברהם השבועה כן נראה בעיני. ואף על גב דרפאים נמי כתיב באברהם לא ממעטינן ליה דהיינו חוי דלא כתיב התם ומצינו שכבשם משה דכתיב (דברים ג) ההוא יקרא ארץ רפאים כלומר היינו רפאים שניתן לאברהם [ג] בין הבתרים: **תניא ר"מ אומר כו'.** כולהו הני תנאי בפירוש דקיני קיזיז וקדמוני פליגי: **מתני' נמלאו זוממין.** שבאו ב' ואמרו להם היאך ראיתם חזקה זו והלא באותו הזמן עמנו הייתם במקום פלוני: **משלמין לו את הכל.** כפי דמי קרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן כדכתיב (דברים יט) כאשר זמם ולא כאשר עשה לגד קרקע שלו שיטול מן המחזיק: **שנים כראשונה כו'.** דהיינו ג' כתות לג' השנים כת לשנה כת אם נמצאו זוממים כולם: [ד] **משלשין ביניהן.** כל כת תתן השלש דג' כתות הם וקי"ל [ה] (מכות ה:) אין עדים נעשים זוממין עד שיזומו כולם: שלשה

אבל פיסלא לא. הקשה ריב"א והלא פיסלא היא כרמלית דבהזורק (גיטין דף עז: ושם ד"ה פליג) מפרש דפיסלא דהוי גבי גט רשות לעצמה כגון דלא גבוהה י' א"כ משמע דגבוהה ג' [א] ומסתמא מיירי ברחבה ארבעה דלא אשכחן רשות בפני עצמו שהוא חשיב בפחות מארבעה ועמוד גבוה ג' ורחב ד' ברה"ר הוי כרמלית וא"כ אמאי קאמר אבל פיסלא לא וי"ל דמ"מ הואיל וקטן הוא כל כך ומטלטל לא חשיבא לאצי' להפסיק בין ב' רשויות בכרמלית [ב]: **אין שם לא מצר כו'.** אטומאה קאי כדמוכח בהדיא בתוספתא דטהרות (פ"י) דקתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלוני אמרו לפני רבי אליעזר הרי היא של רה"י פירש ר' מרינוס משמו כל שיש לה שם בפני עצמה כו' [ג] ולא כפ"ה לפירש משמו דקאמר רבי מרינוס היינו משמו של רבי יוחנן:

ברשות אחת חייב בשתי רשויות פטור [ו] **ואמר רבה** [א]**והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא רבא אמר אפי' פיסלא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמי אין שם לא מצר ולא חצב מאי פירש רבי מרינוס משמו** [ב]**כל שנקראת על שמו היכי דמי אמר רב פפא דקרו ליה בי גרגותא דפלניא יתיב רב אחא בר עויא קמיה דר' אסי ויתיב וקאמר משמיה דר' אסי בר חנינא חצובא מפסיק בנכסי הגר מאי חצובא אמר רב יהודה אמר רב שבו תיחם יהושע לישראל את הארץ ואמר רב יהודה אמר רב לא מנה יהושע אלא עיירות העומדות על הגבולין אמר רב יהודה אמר שמואל** [ג]**כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר לאפוקי מאי לאפוקי קיני קניזי וקדמוני תניא רבי מאיר אומר נפתוחא ערבאה ושלמאה רבי יהודה אומר הר שעיר עמון ומואב רבי שמעון אומר ערדיסקים אסיא ואספמיא: מתני'** [ד]**היו שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממים משלמין לו את הכל שנים בראשונה שנים בשניה ושנים בשלישית**

משלשין

אין משפט נר מצוה

רנב א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כד:

רנג ב מיי' פ"ח מהל' זכיה הל' יג ועי' בהשגות ומ"מ ובל"מ טוש"ע מ"מ סי' ערה סעיף ז:

רנד ג מיי' פ"ל מהל' תרומות וע"ש כל הפרק:

רנה ד מיי' פכ"א מהל' עדות הלכה ז טור מ"מ סי' לח:

רבינו גרשום

אמר רבה. היכא אמרי' לשתי רשויות פטור הוא שיש חיוב חטאת ביניהן כגון מקום שהוא רה"י בין אלו ב' רשויות הרבים כגון עמוד גבוה י' ורחב ד' מפסיק בין אלו ב' רשויות הואיל דהוא מקום חשוב שאם היה מוציא גרוגרת שלם ביחד מתוכו לרה"ר חייב חטאת להכי יש לו כח להפסיקו כשהוציאן לחצאין דפטור: אבל כרמלית לא. הוי הפסק ומצטרפין וחייב: אפי' פיסלא. הוי הפסק לשבת ולא מצטרפי: פיסלא. היינו חתיכה של עץ שנמוכה מי' ואינה רחבה ד' דהיינו כל שהוא כעין מצר וחצב: רשות שבת כרשות גיטין דמי. מה לענין גט מפסיק שאם זרק לה גט על הפיסלא והיא עומדת על הקרקע או עומדת על הפיסלא וזרק הגט על הקרקע אינו גט עד שיהיו היא וגיטה במקום אחד כך מפסיק נמי לענין שבת בין שני חצאי גרוגרת לפוטרו: אין שם לא מצר ולא חצב. בנכסי הגר והחזיק בה אחד במכושו: מאי. עד היכן קנה; כל שנקראת על שמו. של גר זכה: היכי דמי נקראת על שמו: כל היכא דקרו ליה בי גרגותא דפלניא גר. כל השדה שהיה משקה הגר מבורו זכה זה בה: שבו תיחם. בין איש לחבירו: לא מנה יהושע בספרו. אלא עיירות העומדות על הגבולים של א"י מכלל דאחריני הוי טובא שלא היה יכול להזכירן: קיני וקניזי וקדמוני. דכרת הקב"ה לאברהם אבינו. פטור ממעשר דלא ראם משה דאינן מז' עממין והיינו נמי דרבי מאיר ור"י ור' שמעון: **פיסקא** שנים. מעידים אותו בראשונה. שאכלה שנה ראשונה: ושנים בשנה שניה ושנים בשלישי' ונמצאו זוממין.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אבל פיסלא וכו' אלין בגוה עשרה ואין רוחב כל"ל ותיבת אמות נמחק: (ב) ד"ה כל וכו' שנקראת שדה מ' כל"ל ותיבת על נמחק: (ג) ד"ה חייב וכו' לאברהם אבינו בברית בין הבתרים: (ד) תוס' ד"ה לאפוקי וכו' וי"ל דמה שהראהו:

מוסף רש"י

בשתי רשויות. ומתיקן ר"ה אלא שיש הפסק ביניהם (שבת פ). **פטור.** דרשויות מחלקות (כריתות יז.). **והוא שיש חיוב חטאת ביניהם.** שמופסקות בה"י. אבל אם היה כרמלית מפסיקן, כגון קרפף יותר מבית סאתים או בקעה וכ' בתים פתוחים אחד לה"ר זה ואחד לזה והוליא חצי גרוגרת מבית זה לרשות זה ומצי גרוגרת מבית זה לרשות זה שהיא פתוחה לה, חייב, דכיון דלא מפסיק לה מפסיק לה רה"י חדא רשותא הוא (שבת פ.). **חצובה.** עשב גאה הוא (ע"ז יד:).

מוסף תוספות

א. דאי לאו הכי הוי כלבוד. גיטין עז: תוד"ה פליג. ב. דיש לחלק בין כרמלית גמור לכרמלית המיטלטל. שם. ג. וחנה דברי ר' מרינוס אשר דשם הם דברי ר' מרינוס בכאן. ריטב"ן. ד. (עיין במיוסף תס"ס דבר נאה.). ה. עולי מצרים. גמ' יבמות טו. ו. ועבר הירדן היא ארץ סיחון ועוג אלמא שקדשוהו עולי בבל. תוס' יבמות טו. ז. אבל ארץ סיחון שכיבש מעמון ומואב לא קדשו עולי בבל. שם. ועיין רמב"ן. ח. שלא קדשוהו אפי' עולי מצרים. תוס' שם. ט. שלעולם אחר שנה של מעשר עני מביאין מעשר שני והרי בששית מביאין מעשר עני לפיכך ראוי להביא בשביעית מעשר שני. ר"ש ידיש פ"ד מ"ג. י. וה"פ וכו' דאמר מר הרבה כרכים וכו'. תוס' שם. יא. מצרים חו"ל, עמון ומואב חו"ל, מה מצרים שהיא קרובה עשאוה מעשר עני כדי שיסמכו עליה עניים אף עמון ומואב כו'. שם. יב. דהא לר' אליעזר מספקא ליה וכו' אי סבר קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא או לא ור' יהושע ס"ל דקדשה לעתיד לבא ואפ"ה אית ליה במס' ידים בעמון ומואב כר"א וכו'. שם. יג. [ד]מדקאמר כהן וחריש משמע ששביעית היתה. תוס' סנהדרין כו. (עי"ש בש"י ד"ה כהן). יד. לפי שמאריכין עליהן איסור עבודת קרקע. רש"י סנהדרין יב.

(ה) [שבת פ.], ב) [דף נד:], ג) [שוף פרשה מד], ד) שייך לע"ב, ה) [מגיגה טז:], ו) ל"ל ככרמלית. רש"ש,

משלשין ביניהם. הכא לא שייך למיפרך ולימרו הגך קמאי אגן מנא ידעינן דכל דקאי בבי דינא לאסהודי אמי אהאי מרעא אגן לחיובי מחזיק פירות קאמינן כדפריך בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כד: ושם) גבי שור ולימרו הגך [1] (קמאי) כו' אגן לחיובי פלגא ניזקא קאמינן דכיון דמחזיק מביאן לב"ד ודאי לטובתא בלו כדי להחזיקו בקרקע ולא כדי לחייבו פירות [א]: **הרי אלו ג' עדיות.** שהרי העד שהעיד בראשונה הוא עצמו יכול להעיד בשניה ולא אמרינן אדם קרוב אצל עצמו כמו כן אחיו יכול להעיד בשניה [ב]: **והן עדות אחת.**

דאין משלמין עד שיזומו כולן [ג]:

ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה. ופ"ת דהכא כ"ע דרשי דבר ולא חצי דבר ובפ' מרובה (שם דף עא:) אמרינן חמשה בקר אמר רחמנא ואפי' ה' אלפי בקר וי"ל דהכא משום דדבר מיותר הוא ופ"ת והא איצטריך לדבר דבר מממון לאשמועינן דאין דבר שבערוה פחות משנים (גיטין דף 5.) וי"ל דדבר דגבי ערוה מופנה הוא ואפילו למ"ד דלמידין ומשיבין שמא ליכא למיפרך מידי ואי איכא למיפרך י"ל דלאו מדבר דריש אלא מעל פי שנים יקום [ד] דמשמע יקום כל העדות ולא חצי אבל גבי ממון מה לי ממון גדול ומה לי ממון קטן לפי מה שגנב ישלם להכי אין סברא למעט חצאי בקר והא דדרשינן בפרק ד' וה' (ב"ק דף מ. ושם) גבי שור של שני שותפין כופר [ה] ולא חצי כופר שאני התם דלכפרה [ד] אתי דאין אדם מביא חצי כפרה חצי חטאת וחצי אשם והא דאמרינן התם (גיטין מב:) גבי חציו עבד וחציו בן חורין דמשלם חצי כופר התם כל הכופר דשייך בו משלם וחשיב כופר שלם דלא הרג אלא חצי בן חורין [ה] ובפרק יש בכור (בכורות דף מח: ושם ד"ה דרבי) דרשי חמש ולא חצי חמש התם נמי מצות פדיונו ה' סלעים ולא מקיימא מצוה בפחות [ו] [ז]: **אלא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה.** אומר רשב"א דאין צריך לאלק כפירוש הקונטר' דאפילו [היתה] משובה גדולה כשבדקו שני עדים היום בכל מקום ולא ראו כי אם אחת בגבה ובדקו לאחר אותם עדים עצמן ולא ראו כי אם אחת בכריסה בשתי כתי עדים חשיב חצי דבר אע"פ שראו כל מה שיכולין [ו] ולא דמי לעדות חזקה דהכא אין עדותן עדות אלא עדות ב' אחרונים [ז] ואין מועיל לשום דבר בעולם [ח] לכך הוי חצי דבר אבל שנים בראשונה אע"פ שאין עדות מועיל לענין חזקה מכל מקום נפקא מינה בעדותן לשלומי פירי ודבר אלם הוא: **אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'.** פי' הקונט' דר"נ היה סבור דרב יהודה איירי באחד אומר אכלה חטים היינו ראשונה שלישית וחמישית ואין נראה דא"כ מאי פריך אלא מעתה אכלה ראשונה כו' אין ה"נ דלסברתו אמר רב יהודה דהוי חזקה והכי הוה ליה למיפרך אמאי הוי חזקה והא אין שום אדם אומר שאכלה ראופין ולא דמי לר' יהושע בן קרחה וגראה לפרש דר"נ ידע דתרוייהו אחדא שמא קמסהדי וה"פ כיון דאמר דהויא חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי משום דתרוייהו אחזקה קמסהדי אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית ושנית ורביעית וששית הניחה בורה כדרך מובחרי בגאי [ח] ואחד אומר לא כי אלא אכלה [ט] שנית רביעית וששית וראשונה שלישית וחמישית הניחה בורה ה"נ דהוה חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי כיון דתרוייהו מיהא אחזקה קא מסהדי [ט] ומשני שנה אחת חטין ושנה אחת שעורין כן כל הימים ואינה צריכה שבתה כלום ה"ז חזקה שהרי אין מכחישים זה את זה כלל וממ"נ כל אחד מעיד שאכלה שני חזקה והלכך הויא חזקה דדמיא להא דר' יהושע בן קרחה דאמרי' בפירקין לעיל (דף לג.) אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה בורר [ל.] דאע"ג דאמנה דקמסהיד האי לא מסהיד האי מיהו תרוייהו אמנה קמסהדי והכא נמי תרוייהו אחזקה קמסהדי: **אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'.** דהיינו כרב יהודה הכי נמי דמיהו חזקה הא דמיא כלל לר' יהושע בן קרחה אלא היכא דאחד אומר אכלה ראשונה ושניה ושלישית ואחד אומר אכלה ד' ה' ו' דתרוייהו אחזקה מעלייתא [ו] קמסהדי אבל הכא לא זה ולא זה מעידים על חזקה דלופה דאחזקה בדילוג אינה כלום. וכן עיקרה של שיטה זו כמו שפירשתיה: **א"ל רב יהודה הכי השתא הכא כו'.** וכיון דליכא אלא עד אחד לשנה אחי עדות הוא הכא תרוייהו בחדא שמא מסהדי כשזה אומר אכלה חטין וזה אומר אכלה שעורים אין לנו לחוש ולומר דלמא בדילוג קא מסהדי אלא מסתמא על אותם שלש שזה מעיד השני נמי מעיד וכיון דעדות שלימה יש על השלש שנים מה יש פסול [ו] עוד אי משום זה אומר אכלה שעורים: **בין חיטי ושערי לאו אדעתייהו דאינשי.** אין מציין יפה בין קמחא [ז] חטים לקמחא [ז] שעורים: ההוא

שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם. דהיינו אם לשנה אם לשנה ואחד עם האם שאותו אחד מעיד עם כולן: **הרי אלו ג' עדיות.** ולהכי כשר עדותן דאשמעת דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי ואין כאן שני עדים קרובים בעדות אחת: **והן עדות אחת להזמה.** שאם הוזמו משלשין ביניהן וגם אין ניזומין עד שיזומו כולן:

גמ' מתני'. דתשיב לג' כתות של עדים עדות אחת לשלש שני חזקה: **דלא כר"ע.** דלר"ע לא מהני עדותן כלל הואיל וכל אחד אין מעיד על חזקה שלימה דשלש שנים אלא על שלש חזקה והיינו חצי דבר: **אבא חלפתא.** אבי חלפתא דר' יוסי סתם היינו רבי יוסי בן חלפתא: **שהיה ר"ע אומר דבר.** על פי שנים עדים יקום דבר שלם ישתלם כל הממון ע"פ עדים השנים: **ולא חצי דבר.** כל כת וכת אינה מעידה אלא על שליש החזקה והיינו שלש דבר ולא דבר שלם הואיל ואין שני עדים מעידים על כל הג' שנים: **ר"ג אילימא למעוטי אחד כו'.** בגמ' נדה (דף נג:) אמר ב' שערות שאמרו אפי' אחת בגבה ואחת בכריסה: **בכריסה.** באותו מקום: **חצי עדות הוא.** דאין כאן אלא עד אחד לכל שיער ועד אחד אינו נאמן לעצותה בת עונשין לחייבה וקרא חצי דבר אתא למעוטי שהרי דבר כתיב וחצי עדות למעוטי לא איצטריך קרא דבהדיא כתיב לא יקום עד אחד וגו': **אלא.** האי דבר למעוטי חצי דבר [ב] דכי האי גוונא כגון שנים אומרים אחת בגבה ראינו ולא בדקנו יותר ושנים אומרים אנו בדקנו מלפניה וראינו אחת בכריסה ואי לאו מיעוטא דקרא דבר ולא חצי דבר לא היה לנו לפסול עדות זה דעדות זה כשר הוא מאחר שיש ב' עדים על כל שיער שהרי אינן מכחישין כלל זה את זה אלא כת זו בדקו מגבה וכת שניה בדקו מלפניה ובשעה אחת ראו ב' [ג] שערות אלו מכאן ואלו מכאן דליכא למימר שומא ניהו השתא דכתיב דבר עדותן בטלה דב' שערות דבר אחד הוא ואין מועילין אלא כשהן ביחד בבת אחת שאם נראה אחד היום מכאן ולמחר גדל שני במקום אחר וכבר נשר הראשון אמרינן שומא ניהו [ד] ואין כלום אלא אם כן יש בן ביחד וכל כת וכת יכול לראות ב' השערות והא ביחד היו נמצא שכל כת עדות של חצי דבר מעידין וכל אחד אינו מעיד שהיא גדולה אלא חצי שימני גדלות ראינו. אבל ג' שני חזקה דמתני' שאין יכולין להיות כי אם בזה אחר זה ומי שראוה אכילת שנה זו אינו יכול לראות של שנה שניה אלא אם כן שוהה שנה שניה בזה המלבות הלכך כל שנה ושנה וכל יום ויום חשיב דבר שלם בפני עצמו דעל כרחך כיון דקרא למעוטי אתא ומיעוט אחד הוא דאיכא [ד] (למימר) אין לך למעט כי אם [ה] חצי דבר דמסתבר טפי למעוטי דהיינו עדות ב' שערות בשתי כתות: **ואחד אומר.** אותן ג' שנים שאתה אומר אכלה חטין אני מעיד כמותך שאכלה אבל אכילת שעורים היתה הרי זו חזקה. וטעמא מפרש לקמיה: **מסקינן לה ר"נ אלא מעתה כו'.** ר"נ לא היה יודע טעמו של רב יהודה המפורש לפנינו דבין חטין ושעורין טעו אינשי אלא ס"ל דהא דקאמר רב יהודה אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין כו' לאו באותן ג' שנים דקמסהיד האי מסהיד האי דא"כ עדות מוכחשת היא ומיבטל אלא ס"ל לר"נ דה"ק רב יהודה אחד אומר אכלה חטין ג' שנים כפי מנהג עובדי אדמה ואחד אומר אכלה שעורים שלש שנים כפי מנהג עובדי אדמה והיינו שש שנים בדילוג ושאלתי לעובדי האדמה ואמרו לי שלעולם כך הוא המנהג שיש ב' עדים על כל שיער שהרי אינן מכחישין כלל זה את זה אלא כת זו בדקו מגבה וכת שניה בדקו מלפניה ובשעה אחת ראו ב' [ג] שערות אלו מכאן ואלו מכאן דליכא למימר שומא ניהו השתא דכתיב דבר עדותן בטלה דב' שערות דבר אחד הוא ואין מועילין אלא כשהן ביחד בבת אחת שאם נראה אחד היום מכאן ולמחר גדל שני במקום אחר וכבר נשר הראשון אמרינן שומא ניהו השתא דקא מסהיד מר לא קא מסהיד מאי איכא למימר בין חיטי לשערי לאו אדעתייהו דאינשי: שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה: ההוא

מסורת הש"ס

[ה) [סנהדרין כח.], ב) ב"ק נ. [מוספתא ב"ב פ"ב], ג) ב"ק ע: סנהדרין ל: ודף פו., ד) רש"ל מ"ז, ה) בס"ד: קמת, [קמח, ו) [ל"ל בתחלתן], ז) [וע"ע תוס' סנהדרין פו. ד"ה דבר ותוס' ב"ק מ. ד"ה כופר],

תורה אור השלם

1 לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חֵטְא בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר:

דברים יט טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' האי חצי דבר חצי עדות כל"ל ואות ו' נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה אלא אמר האי וכו' בכי האי גוונא וכו': (ג) בא"ד ראו ב' השערות אלו אחה מכאן ואלו אחה מכאן וכו': (ד) בא"ד ראינן כלום וכו' וכל כת וכת היה יכול וכו': (ה) בא"ד למעט כי אם אותו חצי דבר: (ו) ד"ה אלא מעתה וכו' מעלייתא רצופה קמסהדי: (ז) ד"ה אלא רב יהודה וכו' מה יש פסול עדות עוד אי משום זה אומר אכלה חטים וזה אומר אכלה שעורים: (ח) תוס' ד"ה וכגון וכו' יקום דבר דמשמע: (ט) בא"ד כופר שלם ולא חצי כופר: (י) ד"ה אלא למעוטי וכו' כל מה שיכולין לראות ולא דמי: (כ) בא"ד ואין מועיל. נ"ב עי' בריש"ף: (ל) ד"ה אלא מעתה וכו' אלא אכלה שניה רביעית:

מוסף רש"י

שלשה אחים ואחד. מן הסוק עם כל אחד ואחד מעידים על אכילת שני חזקה של קרקע של אדם מן הסוק ומעיד אחד מן אחמין ואכא מן הסוק על שנה ראשונה ואחד מן אחמין והבא מן הסוק על שנה שניה והשלישי על השלישית, הרי אלו שלש עדיות. והחזקה קיימת ולא אמרינן עדות אחת היא וכרי העדים קרוביס, אלא ג' עדיות ניהו, דאשמעת דקא מסהיד האי לא מסהיד האי (סנהדרין כח.). והן עדות אחת להזמה. דעד דמזמזי כולהו לא משלמי ממונא, דהא לא הוה מתוקמא בידא לגזוקה אלא בסהדותא דכולהו (שם). חלפתא. שם אביו של ר' יוסי (ב"ק נ:). אחת בגבה. שיער ראיתי בקצתי אלצבעותיה (ב"ק נ: וסנהדרין ל: ועי' נדה נב:). אי: אמת אותו מקום (נדה שם). האי חצי דבר. שיער אחד, וחצי עדות. עד אחד יש לשיער ופשיטא דלאו עדות היא (ב"ק שם וסנהדרין שם).

מוסף תוספות

א. וכיון שכן בודאי ידעי דאיכא סהדי אחריני. כ"ן. ב. שאע"פ שעל ממון אחד באים כולם מ"מ אין אחד מכל אלו מעיד שלקח אלא שאכל ומאי דמסהיד האי לא מסהיד האי. ריטב"ש. ג. ואע"פ שכשנמצאו זוממין נמצא זה משלם מפני עדות אחיו הא אמרינן התם (סנהדרין כח.) דהזמה מילתא אחריתי ומעלמא אתי להו וכו'. שם. ד. דמסתמא כפרה שלימה צריכא. תוס' ב"ק מ. ה. [ו]היינו כופר שלם דידיה. שם. ז. ולא דמי לחמשה בקר דמסקינן אפי' חמשה חצאי בקר אמר רחמנא דתשלומין נינהו ויש לו לשלם מה שהוא חייב. תוס' בכורות מח: ז. וכמאן דליתא דמיא. לשב"ש. ח. ועל כרחך אי אפשר לפרש דברי ר' נחמן וכו' באתרא דלא מוברי בגי, דא"כ אפי' אין מכחישין אלא ששניהם מעידים שאכלה אג"ה או בד"ץ, מפוזרות נינהו, ולכו"ע לא עלתה לו חזקה, וא"א דטעי בהא רב נחמן. שם. ט. [ו]לא אקשי ליה מאחד אומר אב"ג ואחד אומר דה"ו וכו', דבכה"ג מילתא פשיטא היא דלא טעי בה אינשי ועדות מוכחשת היא, אבל באג"ה ובד"ו דמ"מ שניהם מודים באכילה והוברה היה סבור ר' נחמן שהוא קרוב לטעות כחטי ושערי. כ"ן.

רבינו גרשום

משלשין ביניהן. כל כת משלמת לו שליש דמי הקרקע: שלשה אחין. מעידין כל אחד שאכלה שנה: ואחד. עד נכרי: מצטרף. להעיד עמהן עם כל א' וא': הרי אלו ג' עדיות. שכל מה שמעיד אח זה אין מעיד אח זה וכשר הוא העדות: והן עדות אחת. הואיל וכל אחת מצטרף עם זה נכרי אם הוזם זה נכרי או אחד מן האחין שמצטרף עמו בטל כל העדות של חזקה זו הואיל וזה נכרי מעיד עם כולן ומשלמין בין ארבעתם: על פי שנים עדים יקום דבר. שלם ולא חצי דבר וזה השנים אין מעידין אלא שליש דבר: ורבנן. [דבר] ולא חצי דבר מאי עבדי ליה למעוטי מאי: האי חצי עדות. דאחד בלבד אמר בגבה: אלא שנים אמרו אחת בגבה. היינו שנים מעידין חצי דבר וכן נמי שנים אומרין אחת בכריסה דלא מצרפינן לסהדותייהו דהאי כת דמעיד על נימא אחת בלבד אכתי משוו לה קטנה. וכן נמי כת אחרת משוו לה קטנה ולא ידעת איזו חזיא ברישא: אחד אומר. שזרעה לאכלה ג' שנים חטים וא' אומר שעורין אכלה ג' שנים הרי זה חזקה: בין חטי לשערי אינשי ועדותן עדות והויא חזקה:

מסורת הש"ס

ה) [כתובות כה.], ו) [סס], ז) [דבריס יט], ד) [ל"ל דאחרי],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אלא מעתה כו' לאלס כאותו מנה: (ב) ד"ה הכא נפיק כולה ממונא נכי ריבעא:

ההוא שטרא. והולך המלוה לקיימו: **שכיב חד מינייהו.** מת אחד מהן קודם שנתקיים השטר ואילו לא מת היה כל אחד בא ומעיד לבדו על חתימת ידו ואין צריך לצרף עמו אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי כדתנן בפ"ב דכתובות (דף כ:) זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי כו' וחכמים אומרים אין צריכין לצרף עמהן אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי ומעתה אם היה כל אחד בא ומעיד לבדו על חתימת ידו ואין צריך לצרף עמו אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי כו' וחכמים אומרים אין צריכין לצרף עמהן אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי ומעתה אם הוא שטרא דהוה חתימי עליה בי תרי שכיב חד מינייהו אתא אחוה דהאי דקאי וחד אחרינא לאסהודי אחתימת ידיה דאידך סבר רבינא למימר היינו מתני' ג' אחין ואחד מצטרף עמהן אמר ליה רב אשי [א]מי דמי התם לא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי הכא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי: **מתני'** אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להן חזקה [ב]היה מעמיד בהמה בחצר תנור ריחים וכיריים ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר אינה חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים וכן לתנור וכן לכיריים וכן לריחים הכנים תרנגולין לתוך הבית ועשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה הרי זו חזקה: **גמ'** מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו קנה כל שאילו בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה מתקיף לה רב ששת וכללא הוא והרי ניר דבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה בנכסי הגר לא קנה אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא

ומשני דהכא לא מכחשי אהדדי דבין חיטי ושערי לא דייקי אינשי אע"ג דדייקי בין מנה שחור למנה לבן בזה בורר (סנהדרין דף ל:) התם צריכי למידק שחייב לשלם [ג] אותו מנה שלוה אבל הכא לא דייקי דבכל עניין איתכלנה חטין או שעורים הוא חזקה ומיהו זה אומר אכלה חטין וזה קטנית עדותן בטלה דאפי' בלא דקדוק אין אדם טועה בין חטין לקטנית: **הכא נפיק** (ב) **נכי רבעא [דממונא] אפומא** (ד) **דחד.** ואע"ג דיש תקנה כדאמרינן בפרק ב' דכתובות (דף כא. ופס) דאם מת אחד מן החתומין ואין שניים מן השוק להעיד עליו לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי לבי דינא ומחזקי ליה כו' הכי נמי הכא אלא דרבינא בעי למימר דבלאו הכי יכול אחיו להעיד והוה מדמה למתני' דשותפין

אחתימת ידא דאידך. דמית: היינו מתני'. דא' יכול ליצטרף עם אחין להעיד: התם. במתני' לא נפיק. אלא פלגא ממונא אפומי דאחי ופלגא אפומא [דאחר]: הכא נפיק נכי ריבעא אפומא דאחי. שאותו אח הנחתם מעיד על חצי הממון ואח השני ואחד מעידין על חתימת המת נמצא אח שני מעיד על רביע הממון והאחד שעמו מעיד על הרביע: **פיסקא** היה מעמיד בהמה. בחצר חבירו: או מעמיד תנור וכירים וכו'. אלו דבר המטלטל הן אינה חזקה דהואיל דלא קביע לא קפיד בעל חצר: אבל עשה מחיצות. דהיינו בנין קבוע או הכניס תרנגולין לתוך הבית של בעל חצר שמשתמש בביתו או עשה מקום לזבלו בחצר ושתיק בעל חצר הרי זו חזקה: כל שאילו בנכסי הגר קנה. כגון נעל גדר ופרץ היינו דומיא דסיפא דגדר ועשה מחיצה: כל שבנכסי הגר לא קנה. כגון הני דרישא דלא עבד ולא מידי בגוף הקרקע: והרי ניר דבנכסי הגר קנה. כדאמר לעיל אתא ההוא גברא רפיק ביה פורתא ואוקמיה בידיה: ובנכסי חבירו לא קנה. כדאמר בפירקין דלעיל אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה: והרי אכילת פירות. אילן חבירו ג' שנים הויא חזקה: ובנכסי הגר לא קנה. כדאמר לעיל בההיא איתתא דאכלה תליסר שנין ולא קנתה בהכי: אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה. לאו היינו טעמא דמתני' כדקאמרת אלא מתני'

אמר עולא. כל חזקה רעועה דלא קנה אם בא לעשותה בנכסי הגר לקנותה מיד. והוא הדין לענין קונה קרקע מחבירו וא"ל לך חזק וקני והלך והחזיק חזקה רעועה דלא קנה כגון העמדת שם בהמתו או תנור וכיריים דאין זה נעל ונדר דלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע: **בנכסי חבירו נמי לא קנה.** כלומר לענין חזקת שלש שנים שלוקח אומר לקחתי ומוכר אומר לא מכרתי אינה קרויה חזקה להיות במקום עדי מכירה דהא לא עבד ולא מידי: **כל שאילו בנכסי הגר קנה.** כגון עשיית מחילה ורפק בה פורתא: **בנכסי חבירו נמי קנה.** כלומר הויא חזקה. ומיהו הקנין ע"י מעות או מתנה היא. ומיהו הכניס תרנגולין לתוך הבית דקתני סיפא דהוי חזקה בנכסי הגר לא הויא חזקה והאי דלא פריך לה משום דעדיפא מינה קפריך רב ששת. ואית דמפרש דהכניס תרנגולין נמי הוי חזקה בנכסי הגר דהיינו נעל שנעל את הדלת בפניהם ולאו מילתא היא דנעילת דלת לאו חזקה היא דאינו דומה אלא למבריח אדי כדאמרן לעיל (נג.) ונעל דלת בבנין מיירי שעשה דלת או סתימה: **וכללא הוא.** בתמיה דקא מדמית חזקת שלש שנים שתלוי בקפידא לחזקת קנין נכסי הגר שתלוי בתקון הקרקע: **ניר.** אמרינן בפירקין דלעיל (דף נ:) דלכולי עלמא ניר לא הוי חזקה דבנכסי הגר קנה אפי' רפק בה פורתא ובנכסי חבירו לענין שלש שנים לא קנה בחזקה זו לפי שהכל תלוי באכילת הפירות שאם יחרוש ולא יאכל אין בעל הקרקע מפסיד שהרי יזרע ואחר יאכל: **והרי אכילת פירות.** לקיטת הפירות דבנכסי חבירו קנה אם אכל הפירות שלש שנים דהויא אכילת שלש שנים במקום עדות שקנה הקרקע זו מן הבעלים כדאמרן בכוליה פירקין: **ובנכסי הגר לא קנה.** דאין זה נעל ונדר כדאמרן לעיל (דף נד.) הא מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא לא קני: **אלא אמר רב נחמן אמר רב בר אבוה.** לעולם גבי אינשי נכרי שבא להעמיד בהמה בחצר אחרים שאין לו בה שותפות לא שנא רישא ולא שנא סיפא דהויא חזקה שאין בני חצר מניחין לנכרים להשתמש משמשין הללו בחצר שלהן אלא אם כן נטלו רשות מהן ואם לא מיחו בתוך שלש שנים הויא חזקה:

והכא

עין משפט נר מצוה

רנט א מיי' פ"ז מהל' עדות הל' ד סמג עשין קיז טוש"ע מ"מ סי' מו סעיף יב:

רס ב מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' יד ופ"ה מהל' שכנים הל' ה סמג עשין לה וסי' פב טוש"ע מ"מ סי' קמ סעיף טו וסי' קמא סעיף ה ועי' בב"י:

רבינו גרשום

אחתימת ידא דאידך. דמית: היינו מתני'. דא' יכול ליצטרף עם אחין להעיד: התם. במתני' לא נפיק. אלא פלגא ממונא אפומי דאחי ופלגא אפומא [דאחר]: הכא נפיק נכי ריבעא אפומא דאחי. שאותו אח הנחתם מעיד על חצי הממון ואח השני ואחד מעידין על חתימת המת נמצא אח שני מעיד על רביע הממון והאחד שעמו מעיד על הרביע: **פיסקא** היה מעמיד בהמה. בחצר חבירו: או מעמיד תנור וכירים וכו'. אלו דבר המטלטל הן אינה חזקה דהואיל דלא קביע לא קפיד בעל חצר: אבל עשה מחיצות. דהיינו בנין קבוע או הכניס תרנגולין לתוך הבית של בעל חצר שמשתמש בביתו או עשה מקום לזבלו בחצר ושתיק בעל חצר הרי זו חזקה: כל שאילו בנכסי הגר קנה. כגון נעל גדר ופרץ היינו דומיא דסיפא דגדר ועשה מחיצה: כל שבנכסי הגר לא קנה. כגון הני דרישא דלא עבד ולא מידי בגוף הקרקע: והרי ניר דבנכסי הגר קנה. כדאמר לעיל אתא ההוא גברא רפיק ביה פורתא ואוקמיה בידיה: ובנכסי חבירו לא קנה. כדאמר בפירקין דלעיל אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה: והרי אכילת פירות. אילן חבירו ג' שנים הויא חזקה: ובנכסי הגר לא קנה. כדאמר לעיל בההיא איתתא דאכלה תליסר שנין ולא קנתה בהכי: אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה. לאו היינו טעמא דמתני' כדקאמרת אלא מתני'

בשותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי. תימה דאמר הכא דהיכא דקפדי קני והאמר לעיל (דף מב:) דשותפין אין מחזיקין זה על זה דפעמים מניח האחד להשתמש לחברו ג׳ שנים ואח״כ ישתמש הוא י״ל הא דנחית לפלגא והא דנחית לכולא להאי גיסא או להאי גיסא כדאמר לעיל ועוד נראה דיש לחלק בין שדה לחצר דהכא מיירי שבתים אלו פתוחין לחצר זה לכיון שהוא יוצא ונכנס דרך חצר זה היכא דקפדי אין מניח לו לעשות אי לאו דזבנה מייניה: **אסור** ליכנס בחצר. בגמ׳ מוקי לה בין בחצר שיש בה דין חלוקה בין אין בה ואע״ג דבאין בה דין חלוקה אין יכול למחות בו מליכנס בחצר מ״מ יכול לאסור עליו מידי דהוה אמשכיר בית לחברו שיכול המשכיר להקדישו כדאמר בפ׳ האומר משקלי עלי (ערכין דף כא. ושם) אע״פ שאין יכול למחות בידו של שוכר מליכנס בו ומיהו היא גופא תימה דמ״ש מבעל חוב דאם הקדיש שדהו דאתי בעל חוב ושקיל (שם כג:) (ב) אלא משום דרבי אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון מוסיף דיבר וי״ל דשאני בע״ח שגוף הקרקע יוצא מתחת יד מקדיש[א] אבל התם אין גוף הקרקע יוצא מתחת יד משכיר לעולם[ב]: **רבינא אמר לעולם לא קפדי**. משמע הכא (ג) דכולי עלמא קפדי אינשי אדריסת הרגל דאפי׳ רבינא לא קאמר אלא בשותפין ותימה דתנן בפ״ק דמגילה (דף ח. ושם ד״ה דריסת) אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכליס שאין עושין בהן אוכל נפש ופריך בגמ׳ דריסת הרגל הא לא קפדי ומפרש ר״ת דהתם משמע ליה לגמרא דמתני׳ איירי בנבקעה דלא קפדי דאי בחצר דקפדי אפילו מודר הימנו מאכל אסור דכיון דקפדי א״כ כיולא בו משכירים ותנן בפרק אין בין המודר (נדרים דף נג.) דכיולא בו משכירים אסור אפילו כליס שאין עושין בהן אוכל נפש[ג] ולהכי פריך כיון דעל כרחך איירי בדריסת הרגל בנבקעה דלא קפדי אם כן אפילו מודר הימנו הנאה אמאי אסור והוא הדין דהוי מצי למיפרך כליס הא לא קפדי[ד]: מגיין

[א]הכא בחצר השותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי אמחיצה קפדי ובהעמדה כדי לא קפדי והא [ב]תנן [ב]השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא ברחבה של אחורי בתים עסקינן דבהעמדה כדי [ג]לא קפדי ואמחיצה קפדי רב פפא אמר אידי ואידי בחצר השותפין ואיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי גבי [ג]ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא רבינא אמר לעולם לא קפדי [ד]והא מני ר׳ אליעזר היא דתניא [ד]ר׳ אליעזר אומר אפילו ויתור אסור במודר הנאה א״ר יוחנן משום ר׳ בנאה בכל שותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכביסה שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה [ו]ועוצם עיניו מראות ברע [ה]א״ר חייא בר אבא [ד]זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה היכי דמי אי דאיכא דרכא אחריתא רשע הוא אי דליכא דרכא אחריתא אנום הוא לעולם דליכא דרכא אחריתא ואפ״ה מיבעי ליה למינם נפשיה בעא מיניה ר׳ יוחנן מרבי בנאה [ה]חלוק של ת״ח כיצד [ה]כל שאין בשרו נראה מתחתיו טלית של ת״ח כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח [ו]שלחן של ת״ח כיצד שני שלישי גדיל ושליש גלאי ועליו קערות וירק וטבעתו מבחוץ והא תניא טבעתו מבפנים לא קשיא הא דאיכא ינוקא הא דליכא ינוקא ואי בעית אימא הא והא דליכא ינוקא ולא קשיא הא דאיכא שמעא הא דליכא שמעא ואי בעית אימא הא והא דאיכא שמעא ולא קשיא הא ביממא הא בליליא ושל עם הארץ דומה

למדורה

והכא בחצר השותפין עסקינן. שאחד מן השותפין עצמו העמיד בהמותיו ותנור ואשפה שלו בחצר ג׳ שנים ולא מיחו בו ופתח חצר לכניסה וליציאה הוא ולא להעמיד שם בהמותיו וחפציו זמן מרובה והלכך בהעמדת בהמותיו גרידא בלא בנין לא הויא חזקה דבהעמדה כדי לא קפדי שותפין זה על זה עד שעה שיצטרכו לאותו מקום (א) וכשירצו יקפידו ויסלק זה חפציו דאין לו חזקה בשתיקתן: **אמחיצה קפדי**. ומדשתקו ולא מיחו ולאי ברשותן עשה והויא חזקה: **אסורין ליכנס לחצר**. שכל זמן שלא חלקו את החצר נכנס כל אחד בחלק חבירו וקס ליה בלא יחל דברו[ו] שהרי נהנה מחבירו שעומד בחצרו דבהעמדה קפדי דאם איתא דלא קפדי מותר לעמוד בחצר חבירו אע״פ שמודר ממנו הנאה דכיון דלא קפיד בעמידה הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו: **הכא בחצר כו׳**. מתני׳ בחרבה שאחורי הבתים דאינו מקפיד כל כך אבל בחצר שלפני הבתים צריך שיהא מקום פנוי לציאה וליציאה והלכך קפדי בהעמדה כדי: **לידי ואידי**. מתני׳ דהכא ודנדרים: **איכא דקפיד**. בהעמדה כדי: **גבי ממונא**. לענין חזקה: **לקולא**. יש לנו לילך להקל ולומר שאין השותפין מקפידין זה על זה ומותר להעמיד זה בהמותיו בחצר כל זמן שאין חבירו מעכב עליו והיינו קולא שאנו מתירין לזה מסתמא להעמיד שם בהמותיו אף על פי שלא נטל רשות מחבירו ובדוכתא אחרינא (ב״מ דף מא.) אמרינן דשואל שלא מדעת גזלן הוי והכא בלא דעת יכול להכניס בהמותיו והלכך לא הוי חזקה דהא לא קפדי ומאיזה טעם נאמר כך משום דא״ל שותף לחבריה המחזיק אנא מהנך דלא קפדי אנא והלכך שתקתי ואין חזקתן חזקה ואם רצונך להחזיק אייתי ראיה דמהנך דקפדי אנא ותיהוי חזקתן חזקה והלכך לא הויא חזקה שכל מקום שיש טענה למערער למה לא מיחה לא הויא חזקתו של מחזיק חזקה: **גבי איסורא**. השותפין שנדרו: **לחומרא**. ואסורין ליכנס לחצר דדלמא משהנך דקפדי נינהו וכל ספק איסורא דאורייתא לחומרא: **לעולם לא קפדי**. בהעמדה כדי לתתן דלא הויא חזקה וגבי נדרים נמי מותרין ליכנס לחצר: **והא דקתני אסורין רבי אליעזר היא**. דמתמיר בנדרים טפי דאפילו דבר שאינו הנאה כל כך אסר: **אפילו ויתור אסור**. כגון בעה״ב שמודר הנאה מחנוני ושלח לו בעל הבית פרוטה לחנוני לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה והוסיף לו חנוני אחת יתירה או שתים אסור בעל הבית באותו ויתור שהותיר לו חנוני דמתנה הוא ואף על פי שלשאר לוקחים נמי הוסיף כמו כן. ומיהו רבנן שרו דמ״מ בשביל המקח הוא מוסיף לזה על המשבון הקנוד לפרוטה שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים לא היה נותן לו חנוני לבעל הבית כלום: **כלל שותפין מעכבין זו**. בכל תשמישין הקבועין בחצר דומיא דהעמדת בהמות תנור וכיריים שממעטין אויר החצר יכולין לעכב אם האחד רוצה לעשות לבדו וחביריו אין רוצים לעשות כן: **חוץ מן הכביסה**. שתקנו לו חכמים שיעשה בחצר בעל כרחן של שותפין חביריו: **נפי שאין דרכן בו׳ להתבוות**. שצריכות לעמוד שם ימיות לגלות שוק לעמוד בנהר: **שאין מסתכל**. כשהוא הולך על שפת הנהר: **היכי דמי**. דמשתמש ביה קרא אם עולם עיניו דמשמע שאם לא יעליס עיניו אינו לא לדיק ולא רשע: **אי דאיכא דרכא אחרינא**. ואזיל בהך: **רשע הוא**. ואף על פי שעולם עיניו שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דקיימא לן (חולין דף מד:) הרחק מן הכיעור: **אנום הוא**. אם מסתכל דרך הליכתו ואונס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעליס עיניו דמדמשתבח ביה קרא שמעינן דצריך לעצום עיניו: **למינם נפשיה**. להטות עיניו לצד אחר והיינו דמשתבח ביה קרא דאי אינס נפשיה חסיד הוא: **בעא מיניה ר׳ יוחנן מרבי בנאה**. שמעתין דרבי בנאה קאמיר ואזיל אגב גרירא דהך דלעיל: **כל שאין בשרו נראה מתחתיו**. שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשילך יחף: **טלית**. מקטורן שמתכסה בו על כל בגדיים שהוא לובש: **שאין נראה כו׳**. וכל שכן דאי קאי עד להדי חלוק דאיכא למיעת טפי: **שני שלישי גדיל ושליש גלאי**. שני שלישי רוחב השלחן מכוסה במפה מצד האוכלין לקנח את פיהן ולתת עליה את הפת ושליש החיצון מגולה להניח עליו קערות וכוסות שלא יתלכלו המפה ויתבזו האוכלין. ואית דמפרשי שלש גלאי באמצע שני שלישי גדיל דהיינו מפה מבחוץ ומבפנים כל סביב השלחן ואמצעיתו מגולה. גדיל קרי המפה על שם שארוגה ולשון לח הוא: **וטבעתו**. של שלחן שהיו רגילין לעשות בשפתו לתלותו בו יהיה מבחוץ ולא מבפנים מצד האוכלין וכדמפרש ואזיל: **מבפנים**. בצד הסמוך לו: **היכא דליכא ינוקא**. שיושב אצל אביו לאכול צריך להושיב השלחן שיהא לד שבו קבוע הטבעת מבחוץ פן ילחוק התינוק בטבעת ויענע השלחן: **ואי ליכא ינוקא**. יעשה מבפנים ולא יהפכנה מבחוץ פן יכשל בה השמש שהולך ובא סביב השלחן: **הא דליכא שמעא**. שמש יעשה מבפנים פן יכשל בה השמש: **והא דליכא שמעא**. יעשה מבחוץ ולא מבפנים פן יוזקו בה האוכלין. ומיהו היכא דליכא שמעא יעשה מבפנים מצד היושבין ולא מבחוץ שיכולין להזהר מן הטבעת יותר מן השמש שהוא הולך והן יושבין: **הא ביממא**. יהיה מבחוץ שיוכל השמש להזהר ולא מבפנים דמזיק לאוכלין שצר להם המקום:

למדורה

עין משפט נר מצוה

רסא א מיי׳ פ״ו מהל׳ שכנים הל׳ ה סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קפא סעיף ה ועי׳ בטור ובב״י ובמ״מ:

רסב ב ג מיי׳ פ״ז מהל׳ נדרים הל׳ ד סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סי׳ רכו סעיף ג ואין הלכה כן ובוש״ע ח״מ סי׳ קפ:

רסג ד מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כא סמג לאוין קכ טוש״ע אה״ע סי׳ כא סעיף ג:

רסד ה מיי׳ פ״ה מהל׳ דעות הלכה ט:

רסה ו (מיי׳ שם הל׳ ג):

רבינו גרשום

בחצר השותפין עסקינן. שמעמיד בה אחד מן השותפין בהמה או תנור וכירים ואמאי לא הויא חזקה משום דשותפין אהעמדה כדי גרידא לא קפדי כו׳: אסורין ליכנס לחצר. דהיינו הנאה משום דקפדי אהדדי אלמא דאהעמדה כדי קפדי ואמאי לא קנה בשלא מיחה: אלא הכא. מתני׳ דקתני היה מעמיד בהמתו בחצר ברחבה שאחורי הבתים מיירי דאהעמדה כדי לא קפדי: גבי ממונא. לענין חזקה: לקולא. דאזלינן בתר דלא קפיד ולא הוי חזקה: גבי איסורא. דנדר: לחומרא. דאסורין ליכנס: רבינא אמר לעולם בחצר [השותפין] אהעמדה לא קפדי. ואמאי שותפין שנדרו אסורין בהנאה: ר״א היא דאמר אפי׳ ויתור אסור. מה שמוסיף חנוני לקונה אגוז אחד או תפוח א׳ אם הקונה מודר הנאה מחנוני אסור לאותו תוספת אע״פ שאינו נותנו לו אלא מחמת מכירה. ולר׳ אליעזר דמחמיר (ב) הכא הוא מחמיר דאסור ליכנס ולא דברי הכל היא: בכל שותפין מעכבין זה לזה. שלא יעשה מלאכה בחצר שאין חבירו עושה: חוץ מן הכביסה. שאם האחד מכבס בגדיו בחצר וא׳ אינו רוצה לכבס בה אינו יכול לכופו זה שלא יכבסו לו בחצר: לפי שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות. על גבי הנהר לכבס שם: שעומדות על הכביסה. בנהר אפי׳ נכריות משום שעומדות יחיפות ומגלות זרועותיהן שלא יגרה בעצמו יצה״ר: אנוס הוא. אי מסתכל דרך הליכה: אפ״ה איבעי ליה למינס נפשי׳. לכוף עצמו שלא יסתכל: כל שאין בשרו נראה מתחתיו. שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה רגלו כשהוא הולך יחף: וטלית של תלמידי חכמים. מקטורן שלו שיהא רחב כל כך שלא יהא חלוקו נראה מתחתיו אלא טפח: שני שלישי גדיל. מכוסה במפה מדבר שהוא עשוי בגדיל ארוג מקום שמשים הלחם עליו: שליש גלוי. בלא מפה שעליו מניחין קערות וכוסות שלא ילכלכו המפה ויקלקל הסעודה: וטבעת. של שלחן שתולין אותו בו והוא קבועה מבחוץ שלא באותו צד שהוא יושב אלא מבחוץ מצד האחר: והתניא מבפנים. באותו צד שהוא סמוך לו: לא קשיא הא דאיכא ינוקא. שיושב הא דאיכא ינוקא.

ב) נראה דל״ל ואי״ל דמתמיר התם הוא מתמיר הכא דאסור ליכנס וכו׳.

מסורת הש״ס

ב) כ״ק נא: ביצה לט: נדרים מה:, ג) מגילה ח., ג) [כתובות ענ: וש״נ], ד) [מגילה ח. נדרים לב: לג. מז:], ה) מכות כד., ו) [במדבר ל״ז], ז) [וע״ע תוס׳ כ״ק נא: ד״ה זה],

תורה אור השלם

1 הֹלֵךְ צְדָקוֹת וְדֹבֵר מֵישָׁרִים מֹאֵס בְּבֶצַע מַעֲשֹׁקוֹת נֹעֵר כַּפָּיו מִתְּמֹךְ בַּשֹּׁחַד אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים וְעֹצֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע:

ישעיהו לג טו

גליון הש״ם

גמרא חלוק של ת״ח. עי׳ תענית דף י ע״ב:

הגהות הב״ח

(א) רש״ם ד״ה והכא וכו׳ עד שעה שיצטרכו לאותו מקום וכשיצטרכו יקפידו: (ב) תוס׳ ד״ה אסור וכו׳ הקדיש שדהו לאחר בע״ח ושקיל אי לאו משום דר׳ אבהו: (ג) ד״ה רבינא וכו׳ משמע הכא דלכולי עלמא:

מוסף רש״י

אסורין ליכנס לחצר. אחצר של שניהן, דכל חד אסור בדריסת הרגל שלחבירו, וקא סבר אין בריה, דאימור האי לאחלק חבירו עייל והאי לאחלק חבירו עייל (נדרים מה:). **גבי ממונא לקולא**. דהמוליא ממחבירו עליו הראיה (כתובות עג:) והמוליא מחבירו ידו על התחתונה (גיטין מג:). **ויתור**. דבר שהיה מוותר לכל אדם ואינו מקפיד עליו (מגילה ח.) הכי נמי אף על גב דדריסת הרגל לא הוי הנאה גמורה אסור (נדרים לב:).

מוסף תוספות

א. שלא תחזור אליו עוד בלא פרעון מעות. תוס׳ ערכין כא. ב. שלאחר השלמת זמן השכירות תחזור לו בחנם. שם. ג. [ד]כיון דרגילין להשכירן וזה משאילה בלא שכר, הנאה המביאה לידי מאכל היא, שהרי בדמי השכירות שמחל לו יקח מאכל. ר״ן נדרים לג.

רבינו גרשום (המשך)

שיהא הטבעת מבחוץ שאם היה הטבעת מבפנים בסמוך שהוא יושב הוה איכא למיחש שמא יחזיק התינוק בטבעת וינענע השלחן ויהפוך אותו ואי ליכא ינוקא יהא מבפנים: אי איכא שמעא. שעומד לפני השלחן ומשמשו יחזיר הטבעת מבפנים סמוך לו שלא יזיק לשמש לשעומד לצד האחר: הא ביממא. יכול להחזירו שיהא הטבעת מבחוץ לפי שרואהו ויכול לשמור שלא יגע בו.

למדורה. שמוקפת קדירות והאש בתוכה. אף כאן המפה והלחם בתוכה והקערות סביב: **כל שאין תחתיה כו'.** דאמרינן בפסחים (דף קיב.) אוכלין תחת המטה אפי' מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן: דרך לנעול מנעלין בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים בשביל הטיט: **אלא סנדלים בימות החמה.** שמניחים שם עד ימות הגשמים שיצטרך להם: **לאולר גלוס.** בסמ"ך כמו עיסה בלוסה במסכת שבת בפרק כלל גדול (דף עו:) עיסה מעורבת ממיני הרבה וכן אולר בלוס (גיטין דף סז.) מיני הרבה מעורבין בתוכה ביחד וכן מיטת עם הארץ כל דבר מניחין תחת מטתן אוכלין וכלים: **רבי בנאה.** אדם גדול וחשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים אבל אחר לא כדאמרי' (חולין דף ז:) גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן והיה נכנס במערות ומודד מדת ארכן ומבפנים ואח"כ מודד מבחוץ כנגדן ועשה שם ציון סיד כדי להכיר מקום הטומאה ולא יבואו טהרות דרך כאן שלא יאהיל על הקבר: **אשכחיה לאליעזר.** דתניא במסכת דרך ארץ[ה] דשבעה צדיקים קיימין שלא מתו וקא חשיב בהדייהו אליעזר עבד אברהם: **בכנפה.** בין זרועותיה: **א"ל.** רבי בנאה לאליעזר: **זיל אימא ליה.** לאברהם: **בנאה קאי אבבא.** ותן לו רשות ליכנס: **אמר ליה ליעול.** דאין כאן חולפא דאיגניגא בתוכה בכנפה דשרה: **דמידע ידיע דילר הרא בהאי עלמא ליכא.** ולא לריכנא לאיצטנועי מיניה: **ה"ג על עיין ונפיק.** נכנס ר' בנאה ונסתכל מדת אורך המערה ולא ואח"כ ליין מבחוץ: **למערתא דאדם הראשון.** כדדרשינן בעירובין (דף נג.) ממרא קריית ארבע[ו] א"ר יצחק קריית ארבע זוגות אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה: **בדמות דיוקני.** יעקב דאמרינן בסמוך שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון: **בדיוקני עצמה.** דהיינו אדם הראשון דכתיב ביה (בראשית ה) בצלם אלהים ברא אותו: **הא בעינא ליעוני.** מבחוץ ולפיכך לריך אני למדוד תחלה מבפנים: **למדה החיצונה.** שבה ג' אמות ואמהות כך מדת הפנימית. וכמאן דדרש מכפלה שני בתים זה לפנים מזה ופלוגתא דרב שמואל היא בכילד מעברין (עירובין דף נג.): **כך מדת הפחתונה.** ודי לך בציון עליונה: **בשני עקיבו של אדם הראשון כו'.** והאי דכתיב [בראשית ג] כי עפר אתה ואל עפר תשוב הא פרכינן ליה במסכת שבת בפרק שואל (דף קנב:) ומוקמינן לה ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים: **שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב.** ובהשוכר את הפועלים [ב"מ פד.] פריך וליחשוב נמי ר' יוחנן ומשני הדרת פנים לא הויא ליה: **אמגושא.** מכשף: **חטיב שכני.** חופר המתים להפשיטם בגדיהם: **אתא אביי כו'.** בשביל שהיה העובד כוכבים אוהבו: **ההוא דאמר ליה.** מלוה מחמת מיתה היה ומחלק נכסיו לבניו על פיו: **חביתא דעפרא.** אני מניח לאחד מבני. ודרך חכמה אמר שלא יבינו הכל שהוא עשיר ובעל נכסים: **חביתא דגרמי.** חבית מלא עצמות: **אודרא.** מוכין: **אין לו אחרא.** נשתייר לכם קרקע מאביכם דאם כן היינו חביתא דעפרא. והבהמות שיש בהן עצמות זהו חביתא דגרמי: **בוספרקי.** כל מיני בגדים עשויין ממוכין: **לחד ברא.** לאחד מבני אותו שיבררו בית דין: **חבוטו.** הכו הכאות על קברו. ולנסותן נתכוין שאותן שהן ממוזרים הן עזי פנים וילכו לחבוט: **אמר ליה כולהו נכסי דהאי.** שלא רלה לחבוט על קברו של אביו שזה הוא הצנוע שבכם ומסתברא דלזה אחב יותר. ויפה דן רבי בנאה דלא שייך הכא אלא שודא דדייני והיינו שודא שלא רלה לחבוט והכי נמי אמרינן גבי ההוא דאמר נכסי לטוביה כו' (כתובות דף פה:): **אזלו.** תשעה האחין: **אכלו ביה קורצא.** הלשינו עליו: **אזלא דביתהו.** דרבי בנאה לצעוק אל בית המלך בלשון חכמה כדי שלא יבינו הם אלא על ידי בעלה: **ואכלו ביתריה.** של עבד: **וקמלו ביה מיא.** שוחבים בו מים בעורו ומשקו ביה בעורו לחברייא לבני היאיבה: **לחיימא דיהודאי.** לרבי בנאה: **ורנוקא.** נוד של עור. וכך אמרה תייש הוה לי וגזלוהו ממני ושחטוהו ואכלו את הבשר ומן העור עשו חמת ושואבין בו מים ושותין בו: **נאכולא.** על לחות השער היה כתוב כדי שילמדו משם בני אדם: **כל דיין.** המיוחד לדון דיני העיר וזימנין דמיתקרי לדינא שתובעין אותו לדין על ממון שתובעין ממנו: **לא שמיה דיין.** ופסול לדון דכיון דאוהב בצע הוא יקבל שוחד:

ומזמין

מציין מערתא. משום [ד] דקבר סתום טומאה בוקעת ועולה כדאמר בבמה דוכתי ות"ת אין קברי עובדי כוכבים מטמאים באהל משום דאין קרויין אדם[א] ואפילו רבנן דפליגי אר' שמעון (יבמות פא.) ואמרי דמטמאים באהל מ"מ בקבר שלפני הדיבור לא מרבה לה בגזיר (דף נד.) אלא לענין נגיעה[ב] או בקבר לרבות קבר שלפני הדיבור ומקרא דכתב גבי נגיעה מרבי לה התם ויש לומר דאדברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול וכן אדם הראשון ולהכי אין למעטם מקרא דאדם [וע"ע תוס' יבמות פא. ד"ה קברין]:

למדורה. שמוקפת קדירות והאש בתוכה. אף כאן המפה והלחם בתוכה והקערות סביב: **כל שאין תחתיה כו'.** דאמרינן בפסחים (דף קיב.) אוכלין תחת המטה אפי' מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן: דרך לנעול מנעלין בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים בשביל הטיט: **אלא סנדלים בימות החמה.** שמניחים שם עד ימות הגשמים שיצטרך להם: **לאולר גלוס.** בסמ"ך כמו עיסה בלוסה במסכת שבת בפרק כלל גדול (דף עו:) עיסה מעורבת ממיני הרבה וכן אולר בלוס (גיטין דף סז.) מיני הרבה מעורבין בתוכה ביחד וכן מיטת עם הארץ כל דבר מניחין תחת מטתן אוכלין וכלים: **רבי בנאה.** אדם גדול וחשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים אבל אחר לא כדאמרי' (חולין דף ז:) גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן והיה נכנס במערות ומודד מדת ארכן ומבפנים ואח"כ מודד מבחוץ כנגדן ועשה שם ציון סיד כדי להכיר מקום הטומאה ולא יבואו טהרות דרך כאן שלא יאהיל על הקבר: **אשכחיה לאליעזר.** דתניא במסכת דרך ארץ[ה] דשבעה צדיקים קיימין שלא מתו וקא חשיב בהדייהו אליעזר עבד אברהם: **בכנפה.** בין זרועותיה: **א"ל.** רבי בנאה לאליעזר: **זיל אימא ליה.** לאברהם: **בנאה קאי אבבא.** ותן לו רשות ליכנס: **אמר ליה ליעול.** דאין כאן חולפא דאיגניגא בתוכה בכנפה דשרה: **דמידע ידיע דילר הרא בהאי עלמא ליכא.** ולא לריכנא לאיצטנועי מיניה: **ה"ג על עיין ונפיק.** נכנס ר' בנאה ונסתכל מדת אורך המערה ולא ואח"כ ליין מבחוץ: **למערתא דאדם הראשון.** כדדרשינן בעירובין (דף נג.) ממרא קריית ארבע[ו] א"ר יצחק קריית ארבע זוגות אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה: **בדמות דיוקני.** יעקב דאמרינן בסמוך שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון: **בדיוקני עצמה.** דהיינו אדם הראשון דכתיב ביה (בראשית ה) בצלם אלהים ברא אותו: **הא בעינא ליעוני.** מבחוץ ולפיכך לריך אני למדוד תחלה מבפנים: **למדה החיצונה.** שבה ג' אמות ואמהות כך מדת הפנימית. וכמאן דדרש מכפלה שני בתים זה לפנים מזה ופלוגתא דרב שמואל היא בכילד מעברין (עירובין דף נג.): **כך מדת הפחתונה.** ודי לך בציון עליונה: **בשני עקיבו של אדם הראשון כו'.** והאי דכתיב [בראשית ג] כי עפר אתה ואל עפר תשוב הא פרכינן ליה במסכת שבת בפרק שואל (דף קנב:) ומוקמינן לה ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים: **שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב.** ובהשוכר את הפועלים [ב"מ פד.] פריך וליחשוב נמי ר' יוחנן ומשני הדרת פנים לא הויא ליה: **אמגושא.** מכשף: **חטיב שכני.** חופר המתים להפשיטם בגדיהם: **אתא אביי כו'.** בשביל שהיה העובד כוכבים אוהבו: **ההוא דאמר ליה.** מלוה מחמת מיתה היה ומחלק נכסיו לבניו על פיו: **חביתא דעפרא.** אני מניח לאחד מבני. ודרך חכמה אמר שלא יבינו הכל שהוא עשיר ובעל נכסים: **חביתא דגרמי.** חבית מלא עצמות: **אודרא.** מוכין: **אין לו אחרא.** נשתייר לכם קרקע מאביכם דאם כן היינו חביתא דעפרא. והבהמות שיש בהן עצמות זהו חביתא דגרמי: **בוספרקי.** כל מיני בגדים עשויין ממוכין: **לחד ברא.** לאחד מבני אותו שיבררו בית דין: **חבוטו.** הכו הכאות על קברו. ולנסותן נתכוין שאותן שהן ממוזרים הן עזי פנים וילכו לחבוט: **אמר ליה כולהו נכסי דהאי.** שלא רלה לחבוט על קברו של אביו זה הוא הצנוע שבכם ומסתברא דלזה אחב יותר. ויפה דן רבי בנאה דלא שייך הכא אלא שודא דדייני והיינו שודא שלא רלה לחבוט והכי נמי אמרינן גבי ההוא דאמר נכסי לטוביה כו' (כתובות דף פה:): **אזלו.** תשעה האחין: **אכלו ביה קורצא.** הלשינו עליו: **אזלא דביתהו.** דרבי בנאה לצעוק אל בית המלך בלשון חכמה כדי שלא יבינו הם אלא על ידי בעלה: **ואכלו ביתריה.** של עבד: **וקמלו ביה מיא.** שוחבים בו מים בעורו ומשקו ביה בעורו לחברייא לבני היאיבה: **לחיימא דיהודאי.** לרבי בנאה: **ורנוקא.** נוד של עור. וכך אמרה תייש הוה לי וגזלוהו ממני ושחטוהו ואכלו את הבשר ומן העור עשו חמת ושואבין בו מים ושותין בו: **נאכולא.** על לחות השער היה כתוב כדי שילמדו משם בני אדם: **כל דיין.** המיוחד לדון דיני העיר וזימנין דמיתקרי לדינא שתובעין אותו לדין על ממון שתובעין ממנו: **לא שמיה דיין.** ופסול לדון דכיון דאוהב בצע הוא יקבל שוחד:

ומזמין

למדורה וקדרות מקיפות אותה מטה של תלמידי חכמים כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה ומנעלין בימות הגשמים ושל עם הארץ דומה לאוצר בלום: ר' בנאה הוה קא מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא א"ל מאי קא עביד אברהם א"ל גאני בכנפה דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה א"ל זיל אימא ליה בנאה קאי אבבא א"ל ליעול מידע ידיע דיצר בהאי עלמא ליכא עייל עיין ונפק כי מטא למערתא דאדם הראשון יצתה בת קול ואמרה נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקני עצמה אל תסתכל הא בעינא לציוני מערתא כמדת החיצונה כך מדת הפנימית ולמ"ד [ו]שני בתים זו למעלה מזו כמדת עליונה כך מדת התחתונה א"ר בנאה נסתכלתי בשני עקיביו ודומים לשני גלגלי חמה הכל בפני שרה כקוף בפני אדם שרה בפני חוה כקוף בפני אדם חוה בפני אדם כקוף בפני אדם אדם בפני שכינה כקוף בפני אדם [ז]שופריה דרב כהנא [ח](מעין שופריה דרב שופריה דרב) מעין שופריה דרבי אבהו שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון ההוא אמגושא דהוה חטיט שכבי כי מטא אמערתא דרב טובי בר מתנה תפשיה [ט] בדיקניה אתא אביי א"ל במטותא מינך שבקיה לשנה אחריתי הדר אתא תפשיה בדיקניה אתא אביי לא שבקיה עד דאייתי מספרא וגזיא לדיקניה ההוא דאמר להו חביתא דעפרא לחד בראי חביתא דגרמי לחד בראי חביתא [י]דאודרא לחד בראי לא הוו ידעי מאי קאמר להו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו אית לכו ארעא אמרו ליה אין אית לכו חיותא [כ] אין אית לכו בסתרקי אין אי הכי הכי קאמר לכו ההוא גברא דשמעה לדביתהו דקא אמרה לברתה אמאי לא צניעת באיסורא הך איתתא עשרה בני אית לה ולית לי מאבוך אלא חד כי שכיב אמר להו כל נכסי לחד ברא לא ידעי להי מינייהו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו זילו [כא]חבוטו קברא דאבוכון עד דקאי ומגלי לכו להי מינייכו שבקא אזלו כולהו ההוא דבריה הוה לא אזל אמר להו כולהו נכסי דהאי אזלו אכלו קורצא בי מלכא אמרי איכא גברא חד ביהודאי דקא מפיק ממונא מאנשי בלא סהדי ובלא [כב] מידי אתיוהו חבשוהו אזלא דביתהו אמרה להו עבדא חד הוה לי פסקו לרישיה ופשטו למשכיה ואכלו בישריה וקא מלו ביה מיא ומשקו ביה לחברייא ולא קא יהבי לי דמי ולא אגריה לא ידעי מאי קא אמרה להו אמרי ניתו לחכימא דיהודאי ולימא קריוהו לר' בנאה אמר להו זרנוקא אמרה לכו אמרי הואיל וחכים כולי האי ליתיב אבבא ונידון דינא הזא דהוה כתיב באבולא כל דיין דמתקרי לדין לא שמיה דיין אמר להו אלא מעתה אתא אניש מעלמא

גליון הש"ם

גמרא חבוטו קיבריא. עיין אליה רבה פ"ח סימן תקפא ס"ק ט"ו:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' דרב עוקי בר מתנה תפשיה אתא אביי כל"ל ותיבת בדיקניה נמחק: (**ב**) שם אית לכו מיותא א"ל אין אית לכו בסתרקי א"ל אין: (**ג**) שם אלא סהדי ובלא ראיה אמיותו: (**ד**) תוס' ד"ה מציין מערתא משום דקא סבר טומאה רצוצה בוקעת ועולה:

מוסף רש"י

כל שאין תחתיה אלא **סנדלין בימות החמה כו'.** של בעל הבית שותתם שם, כשהוא בא לשכב ולשן חולן מנעליו ונותנן תחת מטתו, אבל לתת תחתיה דבריס אחרים גנאי הוא לו, שמרגיל בני הבית בשם (סוכה כא:). **שני בתים.** היו בה (ערובין נג.). **שופריה.** זיכרוני תאלו וקיומן עוד פניו (ב"מ פד. וע' רש"י כתובות יז.).

מוסף תוספות

א. ואמאי מסיים מערתא דבני נח. רמב"ן. וכל שהיה קודם הדיבור קודם מתן תורה בין של עובדי כוכבים בין של ישראל קרי ליה קבר בן נח. רש"י מזל נד. ב. רבפ"ק דמ"ק (ה.) אמרינן דאין מציינים על דבר שאינו מטמא באהל. תוס' מזל נד.

כל דיין דמתקרי לדינא ומפקי מיניה כו'. כגון אם כפר והוציאו ממנו בעדים אבל אם חייבוהו שבועה ולא רצה לישבע ושילם משום הכי לא מיפסל לדינא: **אנבג אנפק אנטל.** אומר הר"ר חיים דאנבג ואנפק הם משקים דרפואה והיינו אספרגוס דאמר ט) (בפ' כל הבשר (חולין דף קי וסס) אנפק) אספרגוס שיפה לגב כדמשמע בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע.) וה"ק הכא מה שקורין אנבג ואנפק צריך לשתותו כשיעור אנטל שהוא רביעית והיינו דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף לד. וסס) אנפקא חייא משמע שהוא אספרגוס כדאמר בברכות דאספרגוס אין שותין אלא חי והא דלא משיב בברכות (דף נא. ע"ש) גבי ר' דבריס שנאמרו באספרגוס שצריך לשתותו כשיעור רביעית משום שאינו חושש לחשוב מה שתלוי בשיעור והא דאמר בפרק שמנה שרצים (שבת דף קט:) י) (ולישקליה) עד דקאי אאנפקא משמע דהוא מדה י"ל עד דקאי אשיעור כ) (שתיה) אנפקא קאמר אי נמי לכלי נמי קרי אנפקא על שם ששותים אותו באותו שיעור: **המרזב** אין לו חזקה **מרוח אחת.** פי' שאם הוא במזרח יכול לומר לו תנהו במערב [א] אבל לסלקו לגמרי מב' רוחות לא ותימה דמזחילה היאך יש לה חזקה והלא כשמניח המרזב לראש אחר של המזחילה גם המזחילה צריך לזזה ולהגביה ראש אחד ולהנמיך ראש האחר שנותן שם המרזב והיכי קאמר דמרזב אין לו חזקה והמזחילה יש לה חזקה והלא לעולם לא יזיז המרזב אם לא יזיז גם המזחילה וי"ל דמ"מ יש לה חזקה לענין שאין צריך לעוקרה לגמרי ממקומה כמו שצריך לעקור המרזב אי נמי כגון שהמזחילה שוה ואין גבוה לד זה יותר מלד זה דהשתא לעולם אין צריך לזזה ממקומה אלא לסתום לצד שמסיר ממנו המרזב וה"ר יוסף פירש דמרזב שאין לו חזקה מרוח אחת שיוכל להטות ראש המרזב לצד צפון או לצד דרום כשהוא מונח במזרח [ב] יש לו חזקה משתי רוחות שאין יכול לדוחקו להסיר לראש לצד אחד של מזחילה [ג] וכענין זה פירש רבינו חננאל שאם המרזב קבוע באמצע רוח מזרחי יכול בעל החצר לעקרו מן האמצע ולקבעו בשליש הגג או ברביע ובכל אותה רוח בכל מקום שירצה אבל לרוח אחרת אין יכול לסלקו לפי שיש לו חזקה: במזחילה

ומזמין [ו] (להו) לדינא פסליה אלא כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין לאו שמיה דיין כתבו הכי ברם סאבי דיהודאי אמרי כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין לאו שמיה דיין חזא [ז] דכתיב בראש כל מותא אנא דם בראש כל חיין אנא חמר אלא מעתה דנפיל מאיגרא ומית ודנפיל מדיקלא ומית דמא קטליה ותו מן דדרכיה למימת משקו ליה חמרא וחיי אלא הכי בעי למכתב בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסוון אנא חמר כתבו הכי ברם סאבי דיהודאי אמרי בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסוון אנא חמר באתר דלית חמר תמן מתבעו סמנין כתיב אפיתחא דקפוטקיא אנפק אנבג אנטל ואיזהו אנטל זהו רביעית של תורה: **מתני'** [א] המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה המזחילה יש לה חזקה [ב] סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה [ג] חלון המצרית אין לה חזקה ולצורית יש לה חזקה איזו היא חלון המצרית [ד] כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה רבי יהודה אומר אם יש לה מלבן אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה הרי זו חזקה: **גמ'** מאי המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה אמר רב יהודה אמר שמואל [ה] הכי קאמר המרזב אין לו חזקה מרוח אחת ויש למקומו חזקה משתי רוחות רבי חנינא אמר המרזב אין לו חזקה [ו] שאם היה ארוך מקצרו ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו רב ירמיה בר אבא אמר [ז] המרזב אין לו חזקה שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו

תנן

ומזמין ליה לדינא. שלא כדין ויצא מן הדין זכאי: **ומפקין מיניה ממונא בדינא לא שמיה דיין.** דגזלן פסול לדין שיעוות הדין בשביל שוחד: **בריש כל מוסא אנא דם.** ראש לכל המיתות הוא דם שאין אדם מת אלא ע"י רוב דם שלא הקיז בזמן הראוי לו: **בריש כל חיין אנא חמר.** שהיין מחיה כל שותיו: **דדרכיה למימת.** כגון גוסס: **בריש כל מרעין אנא דם.** כל תחלואי האדם על [ח] הדם הם שמתרבה עליו: **בריש כל אסוון אנא חמר.** שאם ישתה יין כהלכה וכראוי לא יבא לידי חולי: **תמן מתבעו סממנין.** שם מבקשין סממנים לרפואה שבמקום שאין יין מצויין תחלואין: **כתיב אפיתחא דקפוטקיא.** מילתא באנפי נפשה היא ואגב גרדא נסבה. ולגמוד בני העיר משם כתבו ששלשה שמות הללו אדם אחת הן ונפקא מינה למקח וממכר שאם התנה למכור לחבירו מלא מדה זו באיזה לשון שיאמר יתן שיעור אחד ומקומות מקומות יש יש שקורין אנפק או אנטל או אנבג וכדאמר בקדושין (דף ע.) ליתי מר אנבגא א"ל מי סני מר אספרגוס כדאמרי אינשי או אנטל כדקרייהו רבנן: **ואיזהו אנטל** [ט]. גמרא קאמר ליה. כלומר ואיזהו שיעורו של אנטל: **רביעית של תורה.** רביעית הלוג דהיינו בילה ומחצה. ומשום דארבעה כוסות של פסח שיעורן ברביעית ומצאו להן חכמים סמך מן התורה מד' כוסות האמורים במצרים [י] מד' [כ] לשוני גאולה האמורים בפ' [ל] והוצאתי [מ] (וגאלתי ולקחתי והבאתי) לפיכך קרי ליה רביעית של תורה וכן רביעית של יין לנזיר הלכה למשה מסיני. ובמסכת נזיר (דף לח.) חשיב עשר רביעית הן שמן התורה שיעורן בהן רביעית והכי נמי אמרינן (חולין דף קז.) דשיעור אנטל היינו רביעית דאתקין ר' יעקב מנהר פקוד נטלא בת רביעתא: **מתני' המרזב.** ליעור קטן ורגילין לתלותו לסוף ליעור גדול ההולך על פני כל הגג ורגילין להפכו לכל ראש שירצו ומרחיק קילוח מים מן הכותל. ולשון מרזב טפה של מים זב דרך שם כדכתיב (ישעיה מ) כמר מדלי לשון טפה. והלכך אין לו חזקה דאינו דבר קבוע ואם החזיק בו בעל הגג ג' שנים ותלה אותו באויר אחר מבירו אינו יכול לטעון החזקתי דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא קפיד בעל אחר ושתיק שנתים ושלש: **אבל יש למקומו חזקה.**

בגמ' מפרש לה: **המזחילה.** הוא ליעור הגדול מחזיק כל אורך הגג ומילתא דקביעות הוא הלכך יש לו חזקה דלא עביד אינש דשתיק אלא קפיד ומדשתיק איכא למימר הדין עם המחזיק דודאי נתרלה [פ] עצמו בדמים: **סולם המצרי.** קטן הוא הלכך אין לו חזקה דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא קפיד ולא חש למחות והלכך אם נתן סולמו בחצר חבירו לעלות לגגו ולשובכו איכא חזקה: **וצורי.** סולם גדול: **חלון המצריים.** קטנה היא אין לה חזקה אם עשה חלון בכותל ביתו להביט דרך שם ולשמור פרדסו וגינתו והחלון פתוח לחצר חבירו והחזיק בה שלש שנים אינה חזקה דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא חש למחות. אבל אם עשאו להאיר שלא היה לו אורה מצד אחר כי אם מכאן יש לו חזקה דלשם קביעות עשאו דאינו יכול להשתמש בביתו בלא אורה וכל מידי דקביעות הוי חזקה והכי אמר שמואל בגמ' [עט.] ולאורה אפילו כל שהוא הוי חזקה: **מלבן.** הוא משקוף החלון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל כעין פתח: **גמ' אין לו חזקה מרוח אחת.** אם המרזב מונח בראש דרומי של מזחילה ושופך שם מים והחזיק בו ג' שנים אינה חזקה ואם צריך בעל חצר להשתמש שם צריך זה לעקור מרזבו מכאן ולהניח בראש השני של מזחילה דאין בעל הגג מפסיד בכך כלום והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה והלכך לא חש בעל חצר למחות: **אבל יש למקומו חזקה.** באחת משתי רוחות או לפוני או דרומי שאם יעקרנו מצד זה יניחו בצד אחר ואין בעל חצר יכול לעקרו לגמרי מן החצר שהרי החזיק מיהא בתוך החצר לגבי אחת משתי רוחות הוי מרזב מילתא דקביעותא דסתם בית אי אפשר בלא מרזב וכשעשה זה מרזב בתחלה בחצר לשם קביעות עשאו והיה לו לבעל החצר למחות בתוך שלש ומדלא מיחה הפסיד: **שאם היה ארוך.** יותר מכדי צרכו ותופס באויר חצר הרבה מקצרו והיינו אין לו חזקה לאבל יש למקומו שהוא מונח שם חזקה דלא יעקרנו ממקומו כלל אפילו מצד זה לצד אחר בלאותו רוח שהחזיק ובאותו מקום הוא חזקה: **שאם רוצה.** בעל החצר לבנות תחתיו בונה בנינו עד שמגיע למרזב ולא מצי טוען בעל הגג כי היכי דאחזיקי במקום המרזב אחזיקי נמי במה שתחתיו שאם נותן רשות לתלות מרזבו באויר לא נתן לו קרקע שלו שתחת המרזב ולא שעבדו לו לבעלי עשות בו צרכיו בין בנין בין כל דבר הצריך לו אבל אם בא לעקרו ולהגביה בנינו במקום שהיה המרזב אינו יכול לעקרו דלמקומו מיהא יש לו חזקה:

תנן

עין משפט נר מצוה

רסו א מיי' פ"ח מהל' סנהדרין הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ו:

רסז ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יג:

רסח ג ד מיי' שם פ"ז הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף י:

רסט ה ו מיי' שם פ"ח הל' ה ועי' בהשגות ומש"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ז:

ער ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו גרשום

בראש כל מותא אנא דם. מי שאחזו הדם שאינו מקיז מסתכן ומת. כלומר דכל מיתות מחמת דם הן: אלא בריש כל מרעין. עיקר חולי מחמת רוב דמין באין. ועיקר רפואה היא חמרא: אנבג אנפק אנטל. כלומר אותו כלי אספרגוס ששותין בשחרית משום רפואה היו קורין אותו בלשונם אנפק והיינו אנבג והיינו אנטל כלומר שיעורו באותו כלי שנוטלין ממנו לידים. ושיעורו כרביעית של תורה ביצה ומחצה: **פיסקא** המרזב אין לו חזקה. היינו צינור קטן כמו שתים או שלש אמות שתולין אותו בסוף צינור גדול כדי שיקלחו מימיו ברחוק מן הכותל. וכשתלוי בסוף הצינור גדול (רגליר) יכולין להחזירו לאותו מרזב לקלח מימיו או לימין או לשמאל: ויש למקומו חזקה. מפרש בגמ' מאי קאמר הכי קאמר אין לו חזקה בחצר אם שופכין מימיו לחצר חבירו אם הוא נטוי הדיר לצד אחד דאיכא למימר הואיל ואין לו רשות להטותו לאיזה צד שירצה ברשות בעל חצר בעה"ב תלוהו שם ואימתי שירצה יכול לעכב עליו: ויש לו למקומו חזקה מב' רוחות. כלומר ואם בעל המרזב מחזירו פעמים לצד זה ופעמים לצד זה ברור שיש לו למקומו לשפיכת מימיו חזקה בחצר. איכא דאמר אין לו חזקה בחצר מרוח אחת. כשלא תלה אלא מרזב אחד בראש אחד של צינור אבל תלה שני מרזבין משני ראשין והחזירן לחצר היינו משתי רוחותיו ויש למקומו חזקה. ור' חננא מתרץ למתני' אין לו חזקה שיכול בעל חצר לקצר למרזב: שאם בא לבנות. בין תחת המרזב בונה ומקבל מימיו כמה שרוצה: ויש למקומו חזקה. שאם בא לעקור שאם רוצה להגביה בנינו ולעוקרו למרזב אינו רשאי:

מסורת הש"ס

א) [ל"ל ליה], ב) ל"ל על ידי הדם. רש"ש, ג) עי' בר"ש מכשירין פ"ו מ"ב וכר"ן סוף עירובין ד"ה בור הגולם, ד) [חולין דף לב.], ה) ל"ל ומד'. רש"ש, ו) [שמות יז], ז) [ל"ל והגלתי ונגלתי ולקחתי וכ"ה במדרש רבה פרשה פ"ח ועי' רש"י פסחים קט:], ח) [ל"ל עמון], ט) [ל"ל בברכות נא.], י) [ל"ל ויש לוקיקרון], כ) [ל"ל שמיים],

הגהות הב"ח

(א) גמ' חזא דהוה כתיב בראש:

מוסף תוספות

א. לפי שיכול לומר לו אין לך עלי אלא שידרו ממי גגך לחצירי ואין לך היזק שידרו מצד זה או מצד זה. מאירי. ב. ונקל הוא לבעל הגג לשנות השפוע באותו צד בעצמו. שם. ג. שעכשיו מכבידו לשנות שפוע הגג לרוח אחרת. שם.

תנן המזחילה יש לה חזקה. וכמאי דקתני המרזב אין לו חזקה קאמר אבל המזחילה יש לה חזקה: **בשלמא למאן דאמר הנך תרתי שפיר.** דלשמואל דאמר אין לו חזקה מרוח אחת שפיר איצטריך למימר אבל המזחילה יש לה חזקה דדבר קביעות הוא ואין רגילין לעקרה ממקום למקום וכן דר' חנינא שאם היה אדון מקצרו אבל המזחילה יש לה חזקה ואין מקצרין אותה: **אלא למאן דאמר.** גבי מרזב דלהכי אין לו חזקה שאם רצה לבנות תחתיו בונה מאי נפקא ליה מינה הכא במזחילה של בנין עסקינן דאמר ליה לא ניחא לי דתיתרע אשיתאי אמר רב יהודה אמר שמואל [א]צינור המקלח מים לחצר חברו ובא בעל הגג לסותמו בעל החצר מעכב עליו דאמר ליה כי היכי דאת קנית לך חצר דידי למשדא ביה מיא לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך איתמר רבי אושעיא אמר מעכב ר' חמא אמר אינו מעכב [ב]אזל שייליה לרבי ביסא אמר להו מעכב [ג]קרי עליה רמי בר חמא [ד]והחוט המשולש לא במהרה ינתק זה רבי אושעיא בנו של רבי חמא בנו של רבי ביסא: סולם המצרי אין לו חזקה: [ה]היכי דמי סולם המצרי אמרי דבי ר' ינאי כל שאין לו ארבעה חוזקין: חלון המצרית אין לה חזקה כו': מאי שנא גבי סולם דלא מפרש ומאי שנא גבי חלון דמפרש משום דקא בעי איפלוגי רבי יהודה בסיפא אמר רבי זירא למטה מד' אמות יש לו חזקה ויכול למחות למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ואינו יכול למחות ורבי אילעא אמר [ו]אפילו למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ויכול למחות [ז]לימא בכופין על מדת סדום קא מיפלגי דמר סבר כופין ומר סבר אין כופין לא דכולי עלמא כופין ושאני הכא [ח]דאמר ליה זימנין דמותבת שרשיפא תותך וקיימת וקא חזית ההוא דאתא לקמיה דר' אמי שדריה לקמיה דרבי אבא בר ממל אמר ליה עביד ליה כרבי אילעא אמר שמואל [ט]ולאורה אפי' כל שהוא יש לו חזקה: **מתני'** [י]הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול

במזחילה של בנין עסקינן. אבל מרזב סתמו של עץ ואין עושין אותו של בנין וא"ת וליפלוג במזחילה עצמה בין של בנין לשל עץ וי"ל דניחא ליה במתניתין לאשמועינן במרזב דיש למקומו חזקה: **והחוט** המשולש **לא במהרה ינתק.** כמה היו שהן ואבותיהם ואבות אבותיהם היו תלמידי חכמים ולא קאמר עליהם החוט המשולש אלא הכא היינו טעמא לפי שאשתמש רלו זה את זה [א] והא דמזכיר ר' אושעיא קודם רבי חמא אבין במחלוקת לפי שהיה גדול יותר מדאי כדאמר (עירובין דף נג.) לבן של [ב] (לאשוניס) כפתח [היכל] זה ר' אושעיא ואמר נמי ר' אושעיא בדורו כר"מ בדורו שלא יכלו חבירו לעמוד על סוף דעתו:

למטה מד' יש לו חזקה. ר"ת מפרש דאיירי בחלון מצרית [ב] אבל בחלון צורי או שעשו לאורה שהוא דבר קביעות אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה והביא ראיה מדתניא לעיל (דף כב:) החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ד"א ותני עלה מלמטה שלא יעמוד וירלאה אלמא אפי' למעלה מד' אמות יש לו חזקה כיון דהוי דבר קביעות ואומר רשב"א דאין נראה משם ראיה דאף על פי שהוא יותר מד' אמות לעומד בחוץ לעומד בפנים לא הוי למעלה מארבע אמות כגון שאותן חלונות בעלייה אי נמי מיירי כגון שיש לו עדיס או שטר:

עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות. אפילו בעל הגג בבעל החצר [ג] דאין לומר דוקא בעל החצר בבעל הגג אבל בעל הגג בבעל החצר לא יוכל למחות דהא קתני בסיפא פחות מטפח אין יכול למחות ומפרש רב הונא היינו בעל הגג בבעל החצר אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות אלא על כרחך בטפח אפילו בעל הגג יכול למחות בבעל החצר וטעמא דבטפח יכול לתלות דבריס גדולים המכבידים על הכותל או אם ייחס עליו כלי מלא מים ויטפך ויתקלקל הכותל [ד] ובעל החצר יכול למחות משום היזק דאיה [ה] ולמאי דס"ד בגמרא למימר דרב יהודה לית ליה היזק דאיה מכל מקום כשיש כלי מלא מים פעמים שיפול ויטשטש כל החצר ופעמים שיפול על ראש בעל החצר ומיירי תוך ג' אבל אחר שהחזיק אין יכול למחות בעל החצר בבעל הגג ועוד יש לפרש דדוקא אחר ג' איירי ויכול למחות בעל הגג בבעל החצר ולא מטעם דפריסת אלא משום דיש לו תשמיש לבעל הגג על הזיז רוצה להשתמש בו כל שעה ולא ייחס את בעל החצר להשתמש בו אבל בתוך ג' שלא החזיק אין יכול למחות בבעל החצר אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות [ו] והוי כמו לרב הונא בפחות מטפח והא דמפליג בין טפח לפחות הא בהא תליא דבטפח דמהני ביה חזקה יכול למחות בבעל החצר אבל בפחות מטפח דלא הויא חזקה אין יכול למחות [ז]: ואפילו

אפילו למעלה מד' אמות. אע"ג דליית ליה חזקה יכול למחות לבלתי עשות שכנו אם חלון כדמפרש טעמא לקמיה זימנין דמותבת שרשיפא וקא חזית בביתי. ור' זירא לא חייש להכי דלא חייפי אינשי כולי האי למיעבד הכי: **מדם סדום.** אין מהנה לחבירו אע"פ שאין חסר בכך כלום. לר"ז כופין דלמעלה מד' אין מניחין אותו למחות שהרי אינו חסר כלום ולרבי אילעא אין כופין ויכול למחות: **ושאני הכא.** דאיכא חסרון: **שרשיפא.** שפסל: **הכוא דאתא וכו'.** רוצה היה לעשות חלון צורי למעלה מד' אמות וחבירו היה מוחה בידו: **עביד ליה כר' אילעא.** אלמא הכי הלכתא: **אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה.** חלון העשוי ליכנס ממנו אור במקום אפל לא בעינן חלון צורי אלא אפילו כל שהוא יש לו חזקה דחלון העשוי לאורה מילתא דקביעותא דכל הימים אדם צריך לאורה וכיון שעשה חלון זה לכל הימים עשאו והיה לו לבעל חצר למחות בתוך ג' ומדלא מיחה איכא למימר דברשותו עשה ומתני' לאו בחלון העשוי לאורה מיירי אלא בחלון העשוי לשמור גנות ופרדסים דרך החלון: **מתני' הזיז עד טפח יש לו חזקה.** מי שיש לו כותל סמוך לחצר חבירו והוליא זיז טפח בולט מכתלו לחצר חבירו הויא חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין לסתור את הזיז דכולי האי לא הוה שביק ליה בעל החצר להוליא זיז טפח בחצרו אלא רשותו שהרי יכול למחות דקתני ואזיל ומדלא מיחה בתוך ג' איכא למימר דברשותו הוליא: ויכול

אלא למ"ד שאם בא לבנות תחתיו. של מרזב: מאי נפקא ליה מינה. לבעל המזחילה לו חזקה בחצר כשיעור טפח. שאלמלא שיש לו חזקה בחצר לא היה מניחו להוציא בה זיז כשיעור טפח: מפני שיכול

מסורת הש"ס

א) [אזלו שיילוהו. יעב"ן], ב) כתובות סב:, ג) [נעיל יב: וש"נ] לקמן קסח., ד) [ישעיה נט], ה) [ל"ל אתרויסן],

תורה אור השלם

1 וְאִם יִתְקְפוּ הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם יַעֲמֹדוּ נֶגְדּוֹ וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק: קהלת ד יב

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דמיתרע כו' דלא מצינ כל כך אפי' אי הוי:

מוסף רש"י

מדת סדום. זה נסנס וזה נא אסר (לעיל יב:) לא היו עושין טובה (כתובות קב:) שלי שלי (ערובין מט.) כדמפן (אבות פ"ה מ"י) האומר שלי שלי שלך שלך זו מדה ביעונית ויש אומרים זו מדת סדום (לקמן קסח.).

מוסף תוספות

א. שאמר ר' אשיא דבר ואתו ושאלו לר' ביסא, לכך קרי עלייהו החוט המשולש לא במהרה ינתק לעולם כדאמרינן בעלמא (ב"מ פה.) כיון שאדם לומר הוא ובנו ובן בנו מכאן ואילך תורה חוזרת על אכסניא שלה ודריש מואבי זאת בריתי וגו'. מוס' כתובות סב: ב. שאע"פ שהחלון צר כיון שהוא למטה מד' אמות הרי הוא רואה בחצר חבירו דרך הליכתו בבית בלא הכנסת ראשו בחלון וכו' ומתני' דקאמר בחלון המצרי שאין לו חזקה, בחלון שהוא למעלה מד"א, ולצורי [או לאורה] יש לו חזקה אע"פ שהיא למעלה מד"א ואין שם היזק ראיה, דאיבעי ליה למחויי כדי שלא יצריכנו להרחיק ד"א אם יבא לבנות כנגדו, אבל בחלון המצרי כיון דלא קבוע מימר אמר כשארצה לבנות כנגדו יסתום חלונו שלא פתחו על דעת קביעות. רפיו יוסף. ג. שלא יתלה בזיז ולא ישתמש בו. שם. ד. אבל בפחות מטפח אין דרך להשתמש בו בדברים כבדים. שם. ה. ואפי' לרב יהודה (נט:) דלית ליה ביה היזק ראיה מ"מ דאמר מהדרנא אפי' חלינא וכו', ה"מ בזיז פחות מטפח וכו' אבל כשהוא רחב וכו' מסדרין עליו כלים ולא מצי למיעבד באהדורי אפי. לא"ש. ו. כדי שלא יחזיק זה ויעכב עליו מלבנות תחתיו ולהגביה למעלה מן הזיז וכו'. עוד נ"ל שיכול בעל החצר למחות משום היזק ראיה. רפיו יוסף. ז. עיין בהגיו יוסף הטעם דאין יכול למחות.

רבינו גרשום

המזחילה. היינו צנור גדול שמונח כנגד כל הבית אם מקלחת מים לחצר חבירו יש לו חזקה לפי שהיא גדולה: בשלמא להני תרי לישני קמאי שפיר. דלמרזב אין לו חזקה מרוח אחת ושאם היה ארוך מקצרו משא"כ במזחילה שיש לה חזקה:

עין משפט נר מצוה

רעא א מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנג סעיף ז:
רעב ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יג:
רעג ג מיי' שם פ"ז הל' ו ז סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קנד סעיף י:
רעד ד מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעיף ו:
ערה ה מיי' שם הל' ז וש"ש טוש"ע שם סעיף י:
רעו ו מיי' שם פ"ח הל' כ סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנג סעיף ג:

לעזי רש"י

אשקלויינ"ש [אישקילונ"ש]. מדרגות.

רבינו גרשום (המשך)

והלא מקבל הוא מימיו שלו בתוך של בנינו: הכא במזחילה של בנין. שעשויה מן אבנים ומן סיד עסקינן דאמר ליה בעל המזחילה לא ניחא לי דתיתרע אשיתאי. שאם יגע בנינך למזחילה יקלקל אותה. ואם לא יהיה ריוח למים לקלח ולצאת ישתהו שם במזחילה ויקלקלו הכותל: לדידי קני לי ממיא דאיגרך. לקבלן ולעשות מהן צרכי: רבי אושעיא אומר מעכב. לו שלא לסותמו זה: ר' אושעיא שאמר דמעכב כמו שאמר ר' ביסא זקינו שהוא שלישי לו: שאין לו ד' חוזקין. מעלות: אין לו חזקה: אם יש לו מלבן בחצר חבירו כמו שפה מתחתיה שמשפע בחצר: מ"ש גבי סולם דלא קמפרש. במתני' איהו סולם: ר' זירא אמר אדר' יהודה דמתני' קאי ואמר למטה מד' אמות אי איכא חלון בחצר חבירו יש לו חזקה ויכול למחות משום היזק ראיה ואי לא מיחה יש לו חזקה: ואי למעלה מד' אמות קאי. דליכא היזק ראיה אין לו חזקה מפני שאין יכול למחות האי הואיל דלא מזיק ליה הלכך אין לו חזקה מפני שאין יכול למחות לכך שתק אבל לא מחיל: ור' אילעא אמר אפי' למעלה מד' אמות אין לו חזקה. דלכך שתיק דלא מזיק ליה. ויכול למחות ולעכב לו מתי שירצה: בכופין על מדת סדום. דבר שאין מזיק לו ומרגיל לחבירו כגון חלון למעלה מד' אמות דר' זירא סבר כופין שלא יעכב ולהכי קאמר שאין יכול למחות ור' אילעא סבר יכול למחות קסבר דאין כופין: דכולי עלמא. ואפי' ר' אילעא אמר דכופין: אי הכי אמאי אמר דיכול למחות. דאמר ליה זימנין דמותבת מידי תותך עד דקיימת לחדי חלון וחזית מינאי ותסתכל כלום מה שבחצירי: ההוא דאתא לקמיה דר' אמי. שהיה לו חלון בחצר חבירו למעלה מד' אמות: כר' אילעא. דאין לו חזקה ויכול למחות: אמר שמואל ולאורה אפי' כל שהוא הרי זו חזקה. כלומר אם פתח חלון בחצר חבירו למעלה מד' אמות לצורך אורה בפני חבירו ולא מיחה אפי' כל שהוא שאין ראש אדם נכנס בו ואע"פ שאין לו מלבן הויא חזקה ואין יכול בעל חצר לסותמה ולא להאפיל עליו: **פיסקא** הזיז עד טפח. שאם יש לו לאדם זיז יוצא מכותלו לחצר חבירו עד טפח יש

ואפילו בעל החצר בבעל הגג אין יכול למחות. מע"ג דגבי זיז [שלפני] החלון דיוקא לרשות הרבים לא שרינן במסכת עירובין (דף נח:) להניח עליו אלא כלים הנשברים משום דחיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי והכא לא חיישינן שמא יפול על ראשו של בעל החצר שאינו עומד כל שעה תחת הזיז א"נ התם לא אסר אלא להניח עליו אבל הכא איירי למיתלא ביה דבדבר התלוי לא חיישינן לנפילה וא"ת והיאך יכול בעל הגג להשתמש בזיז והא איכא מעקה דאמר בפ"ק (לעיל ב:) גג הסמוך לחצר חברו עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות וי"ל כגון דהזיז בקרן זוית בסוף המעקה:

מאי איריא לחצר השותפין. פ"ה מאי איריא לחצר השותפין שמזיק לגנים משמע מתוך פירושו שהוא אינו שותף באותה חצר וקשה לר"י לפירושו מדמסיק בתר הכי אלא אפילו לחצר השותפין דאמר ליה סוף סוף בעית לאיצטנועי מינאי משמע שהוא שותף וגרלה לר"י לפרש מאי איריא לחצר השותפין שהוא מזיק לו משני מקומות אפילו לחצר חברו שאינו מזיק לו אלא מכאן נמי ולפי' קשה לרשב"א דא"כ אמאי קאמר עד האידנא הוה בעית כו' הוה ליה למימר קא משמע לן דבשני מקומות לא מצינא לאיצטנועי מינך וגרלה לי דמעיקרא דפריך מאי איריא לא סלקא דעתיה שיש לו שותפות בחצר: **בבית לא בעינא לאיצטנועי מינך.**

פירוש כשאתה בבית אבל פירוש אחר שפ"ה כשאני בבית אין גרלה לרשב"א דהשתא נמי לא בעי לאיצטנועי בתשמיש הבית דהא האי חלון דפתח אינו לא כנגד הפתח ולא כנגד החלון דהא תנן (לקמן דף ס.) אין פותחין חלון כנגד החלון כו': לקמ

לפני רבי חייא אמר יגעת ופתחת (ה) יגע וסתום אמר רב נחמן ולסתום

ויכול למחות. כלומר הבא להוציא זיז טפח בתחלה לחצר חבירו יכול למחות בו בעל חצר שלא למלאות אויר חצירו ולא אמרינן זה נהנה וזה אינו חסר דולאי איכא חסרון כדאמרינן בגמרא גבי זיז פחות מטפח דמגו דמשתמש בעל הגג בזיז רואה בחצר ואיכא היזק

ויכול למחות פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות: **גמ'** אמר רבי אסי אמר רבי מני ואמרי לה אמר רבי יעקב אמר רבי מני החזיק בטפח החזיק בד' מאי קאמר אמר אביי ה"ק [א]החזיק רוחב טפח במשך ארבע החזיק ברוחב ארבע: פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות: אמר רב הונא לא שנו אלא בעל הגג בבעל החצר [ב]אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות ורב יהודה אמר אפילו בעל חצר בבעל הגג אינו יכול למחות לימא [ג]בהיזק ראיה קמיפלגי דמר סבר שמיה היזק ומר סבר לאו שמיה היזק לא דכולי עלמא שמיה היזק ושאני הכא דאמר ליה לתשמישתא לא חזי למאי חזי למתלא ביה מידי מהדרנא אפאי ותלינא ביה ואידך א"ל זימנין דבעיתת:

מתני' [ד]לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין [ה]לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה בחצר השותפין [ו]בנה עליה על גבי ביתו לא יפתחנה לחצר השותפין אלא אם רצה בונה את החדר לפנים מביתו ובונה עליה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו: **גמ'** מאי איריא לחצר השותפין אפילו לחצר חבירו נמי לא לא מיבעיא קאמר [ז]לא מיבעיא לחצר חברו דלא אבל לחצר השותפין דא"ל סוף סוף הא קא בעית אצטנועי מינאי בחצר קא משמע לן דאמר ליה עד האידנא בחצר הוה בעינא אצטנועי מינך השתא אפי' בבית נמי בעינא אצטנועי מינך ת"ר מעשה באדם אחד שפתח חלוניו לחצר השותפין ובא לפני ר' ישמעאל בר רבי יוסי אמר לו החזקת בני החזקת ובא

חזקה ויכול זה בעל חצר לחתכו לזיז אם יצטרך כל שכן שישתמש בו בעודנו תלוי באויר שלו. אי נמי הכי קאמרה מתני' אין לו חזקה לבעל הגג וגם אינו יכול למחות בבעל החצר אם בא לקבוע זיזין סמוך לכתלו דהא ליכא היזק רואה: **אבל בעל החצר.** יכול למחות בבעל הגג שלא יוציא זיז פחות מטפח בתחלה אי נמי שלא ישתמש בזיז שהוציא כבר מפני שהוא עליון וכשיבא להשתמש יראה בעלילה זו בחצר ואיכא היזק דאיכא: **ורב יהודה אומר כו'.** טעמא מפרש לקמיה: **ומר סבר לא שמיה היזק.** רב יהודה. והלכך אינו יכול למחות בעל החצר בבעל הגג: **ושאני הכא דא"ל.** בעל הגג לבעל החצר לשום תשמיש לא חזי לי אלא זיז כל שהוא שאלך ואעמוד עליו וארואה בחלירך בעלילה זו ולא חזי אלא למתלי בי חפצי וכשאראה לתלות מהדרנא אפאי ואושיט זרועי ואתלה דכיוני לתלות בחזרת פניס אם אסתכל בחלירך אהא נתפס כנגד והלכך ליכא היזק דאיכא. ורב הונא [א"ל] זימנין דבעיתת ליפול מן הגג כשתעמוד בשפת הגג ותשוה לתלות דבר על הזיז ולא תהדר אחר ולא תבוש מלהסתכל בחלרי ולא תהא נתפס כנגד דאפילו כי לא בעיתת תטעון כך ותאמר מחמת בעיתותא לא אהדרנא אפאי והלכך איכא היזק דאיכא: **מתני' לא יפתח אדם חלונותיו לחצר.** שיש לו בשותפות משום היזק דאיכא וכל שכן לחצר חבירו כדמפרש בגמרא: **לקח בית בחצר אחרת.** הסמוך לזה החצר: **לא יפתחנו לחצר השותפין.** דאע"ג דיש לו חלק בחצר אינו יכול לרבות עליהם אכסנאין: **לא יפתחנה.** שהרי הוסיף דיורין בחצר ומטריח על בני החצר שמרבה עליהן דריסת הרגל: **ופותחה לתוך ביתו.** דכיון דדרך פתח שלו יוצאין לחצר אין טורח לבני החצר שאינו מרבה עליהן דיורין וכדמפרש בגמרא [ס.] אלא הוסיף על ביתו כלום אלא חולקה לגנים שהרי כל ביתו יכול למלאות אכסנאין אם ירצה: **גמ' מאי איריא לחצר השותפין.** הרבים דלא יפתח דמשמע מפני שהן רבים חיישינן שלא יעשה להן היזק רואה אפילו יחיד (ג) רואה נמי אסור להזיקו והלכך אפילו לחצר חבירו נמי לא: **אבל לחצר השותפין.** איכא למימר דשרי לפתוח דבלאו הכי בעי לאיצטנועי מחבירו בחצר שזה יכול לראותו דרך פתח ביתו הפתוח לחצר ולא מזקי ליה חלונות מידי קמ"ל מתניתין דקתני לא יפתח דא"ל האי לבעל החלונות עד האידנא כי הוה משתמשנא בחצר הוה בעינא לאיצטנועי מינך שלא תראני דרך פתח ביתך (ד) ואי הוינא בבית לא הוה בעינא לאיצטנועי מינך שהרי לא היו עושין פתח כנגד פתח כדקתני מתניתין [שם] אבל השתא אפי' בבית בעינא לאיצטנועי מינך כדי שלא תראני דרך חלונותיך שהן גבוהות א"נ עד האידנא כי הוית בחצר בעינא לאיצטנועי מינך כי הוית בבית לא בעינא לאיצטנועי מינך השתא אפילו כשאתה בבית (ד) בעינא לאיצטנועי מינך: **שפתח חלונותיו.** ויהיה טוען שעשה ברשות בני חצר: **החזקה.** סבר לה לאלתר הויא חזקה דכיון דבפניהם (ג) החזיק ושתק אם איתא דשלא ברשות עשה היה לו למחות. והיינו דאמרן בפירקין לעיל (דף מא.) כמאן כרבי יהודה וכר' ישמעאל (ד) וכרבי יוסי דאמרי כל בפניו לאלתר הויא חזקה ואין הלכה כן: **לך יגע וסתום.** דלא הויא חזקה עד שלש שנים: ולסתום

אפי' כשאתה בבית צריך אני להצנע ממך בחצר מפני חלונותיך: שפתח. לחצר השותפין ולא מיחו ושוב מיחו: לך יגע וסתום. שאין חזקה עד ג' שנים: אמר רב נחמן

עין משפט נר מצוה

רעז א מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ג ועי' בהשגות ובמ"מ שמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנג סעיף ד:
רעח ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ח:
רעט ג מיי' שם פ"ה הל' ו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנד סעיף ג:
רפ ד ה מיי' שם הל' ח טור ש"ע שם סעיף ח:
רפא ו מיי' שם פ"ו הל' ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
רפב ז מיי' שם פ"ה הל' ו סמג שם טוש"ע שם:

רבינו גרשום

למחות. ולעכב אדם בחבירו שלא יוציא בחצירו זיז טפח ואם פחות מטפח הוא אין לו חזקה בחצר שאינו חשוב. ואין יכול למחות בידו בעל החצר שלא יוציא בחצירו פחות מטפח שכיון שאין לו חזקה בכך מאי איכפת ליה: הכי קאמר. החזיק בטפח שיש לו בחצר חבירו זיז רחב טפח ובמשך ארכו ד' יש לו חזקה בחצר ברוחב ד' כנגד אורך כל הכותל שכיון שלא מיחה בו בעל חצר בזיז חשוב כזה בידוע שיש לו חזקה בחצר כנגד כל הכותל ברוחב אותו זיז: לא שנו. שאין יכול למחות אלא בעל הגג בבעל חצר שאין יכול בעל הגג לעכב לבעל החצר שלא ישים בחור שבכותלו זיז פחות מטפח אם הוא צריך לו שכבר אין לו חזקה: אבל בעל חצר בבעל הגג יכול למחות. שלא יוציא זיז פחות מטפח בחצירו בכותלו: מר סבר. רב הונא: שמיה היזק. להכי מעכב בעל חצר לבעל הגג שאגב שישחה מראש גגו וישתמש באותו זיז פחות מטפח שיקשור בו חבל או יתלה עליו [ויסתכל] כלום ממנו בחצר ור"י סבר לאו שמיה היזק: ושאני הכא דאמר ליה בעל הגג לבעל חצר לתשמיש לא חזי ההוא זיז פחות מטפח שאין ראוי לעמוד עליו ולא חזי אלא למיתלי ביה שום חפץ: כי תלינא ביה מידי מהדרנא אפאי ותלינא. ולא אסתכל בחצירך: ואידך. בעל חצר אמר זימנין דבעיתת שלא יהא תלוי או קשור בזיז יפה ומעיינת ואגב הכי תסתכל בחצירי: **פיסקא** לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין. בחצר שיש לו שותפות בה אם אין לשאר שותפין שם חלונות: אפי' לחצר חבירו. של יחיד אין רשאי לפתוח משום היזק ראיה: לא מבעיא לחצר חבירו דלא. משום דאין לו חלק בה: אבל לחצר שותפין. שיש לו חלק בה הא מצי אמר ליה סוף סוף הא בעית איצטנועי מינאי כשאני נכנס ויוצא בחצר כך הצנע עצמך כשחלונותיך פתוחין: קמ"ל. דמצי א"ל השותף עד האידנא קודם פתיחת החלונות כשאתה בחצר הייתי צריך להצנע ממך וכשהיית בבית לא הייתי צריך להצנע. עכשיו

מסורת הש"ס

(ה) [לעיל ב:], (ו) [שיך לסוע"ל], (ז) [דבפניו רש"ש], (ד) [צ"ל כר רבין],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופתחתה לך יגע: (ב) רשב"ם ד"ה מאי איריא וכו' אפי' יחיד נמי כל"ל ומיהא ראיה נמתקן: (ג) ד"ה אבל וכו' ביתך דבי הויא וכו' לא הוית בעינא וכו': (ד) בא"ד כשאתה בבית נמי בעינא:

ולסתום. אם החזיק בחלון ג' שנים בחצר השותפין ובא חבירו וסתמו שבנה כותל כנגדו והוא שתק נאלתר הויא חזקה לזה הסותם שלא יפתח עוד חבירו אלא ברשותו וחזקת ג' שנים שהיה חלונו פתוח אינה כלום מאחר ששתק כשסתמו זה: **שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק.** ומדשתק אודויי אודוי ליה דשלא כדין החזיק מעיקרא: **שמרבה עליהן את הדרך.** שרוב בני אדם יוצאין ונכנסין עכשיו בחצר יותר מבתחלה וליכא למיעות כדמעיקרא: **והלא מרבה עליהן את הדרך.** בבנין עלייה זו שלא היתה שם קודם לכן והוא מכניס לתוכה דיורין לבד דיורין שבביתו אע"פ שכולן נכנסין ויוצאין דרך פתח ביתו הרי נתרבו נכנסין ויוצאין בחצר: **מאי.** בונה החדר דקתני מתני' לא בונה ממש כדקאמרת אלא שחלקו לחדר שלו לשנים שעשה מחילה באמצעיתו להושיב שם דיורין מרובין כדבר זה יש לו רשות שיכול למלאות כל ביתו דיורין: **ומאי עלייה אפתח.** יליע מפרשי לקמן (פרק המוכר את הבית סח.) אפתח ואמרינן ג' שמות יש לה יליע אלע ותא ומוכח התם מקראי דהיינו בנין נמוך בצדי הבית או מאחוריו ואינו שוה לגג הבית. ומתני' הכי קתני ובונה עלייה על גביו דהוא חדר שלפנים מביתו דהיינו נמי שחלקו בגבהו ועולה דרך ארובה מן החדר להיות עלייה דהיינו יליע שהרי אחורי הבית הוא והלכך קרוי יליע וגם גבי יליע אשכחן כי האי גוונא תחתיים שניים ושלישים כדכתיב הלע התיכונה וכתיב ובלולים יעלו על התיכונה ומן התיכונה וגו' (מלכים א ו) והלכך אין כאן תוספת בנין כלל לא בחדר ולא בעלייה לחדר היינו שחלק רחבו של חדר ועשאו שני חדרים קלרים וכן עלייה שבנה מעזיבה באמצעית גבהו של חדר ונמצאת עלייה בנויה מאליה: **מתני' לא יפתח אדם לחצר השותפין.** אפילו היכא דיש לו חזקה: **חלון כנגד חלון.** אלא משהו ירחיק זה שלא כנגד זה וטעם משום לגיעות. כולה מתני' מפרש בגמ': **גמ' ויראו את ישראל שוכן.** ראה היאך שוכנים ולפיכך אמר מה טובו אהליך וגו' שאין פתחי אהליהם מכוונים. ומתנה ישראל כחצר השותפין דמי דלא היה אלא בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפין. פירוש אפילו לצינתו כדי (ו) שלא יכנס ממנו לחצר השותפין[א]: **ראוין** הללו שתשרה שכינה עליהם. מסיפיה דקרא דרש דכתיב ותהי עליו רוח אלהים: נפלה

[א] ולסתום לאלתר הוי חזקה שאין אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושותק: לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין: מאי טעמא [ב]מפני שמרבה עליהם את הדרך אימא סיפא אלא אם רצה בונה את החדר לפנים מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו והלא מרבה עליו את הדרך אמר רב הונא [ג]מאי חדר שחלקו (ח) בשנים ומאי עלייה אפתאי: **מתני'** [ד]לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון [ה]היה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים [ו]אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון [ז]היה קטן עושה אותו גדול ואחד עושה אותו שנים: **גמ'** מנהני מילי א"ר יוחנן דאמר קרא [1]וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה אמר ראוין הללו שתשרה עליהם שכינה: היה קטן לא יעשנו גדול: סבר רמי בר חמא למימר בר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל תמניא בחצר אבל בר תרתי לישוייה בר ארבעה שפיר דמי א"ל רבא [ח]מצי א"ל בפיתחא זוטרא מצינא לאצטנועי מינך בפיתחא רבה לא מצינא אצטנועי מינך: אחד לא יעשנו שנים: סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא לישוייה תרי בני תרתי תרתי דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תמני לישוייה בני ארבעי ארבעי שפיר דמי א"ל רבא [ט]מצי אמר ליה בחד פיתחא מצינא אצטנועי מינך בתרי לא מצינא אצטנועי מינך: אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח: דא"ל סוף סוף הא בעית אצטנועי מבני רה"ר: **מתני'** (ט) [י]אין עושין חלל תחת רה"ר בורות שיחין ומערות [כ]ר"א מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים [כא]אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה"ר אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא [כב]לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי זו בחזקתה: **גמ'** ורבנן [כג]זימנין דמפחית ולאו אדעתיה: אין מוציאין זיזין וגזוזטראות וכו': ר' אמי הוה ליה זיזא דהוה נפיק למבואה וההוא גברא נמי הוה ליה זיזא דהוה מפיק לרה"ר [כד](הוו קא מעכבי עליה בני רה"ר) אתא לקמיה דר' אמי א"ל זיל קוץ אמר ליה והא מר נמי אית ליה [כה] דידי למבואה מפיק בני מבואה מחלין גבאי דידך לרשות הרבים מפיק מאן מחיל גבך: ר' ינאי הוה ליה אילן הנוטה לרשות הרבים הוה ההוא גברא דהוה ליה נמי אילן הנוטה לרשות הרבים אתו בני רשות הרבים הוו קא מעכבי עילויה אתא לקמיה דר' ינאי א"ל זיל

ולסתום. אם החזיק בחלון ג' שנים בחצר השותפין ובא חבירו וסתמו שבנה כותל כנגדו והוא שתק נאלתר הויא חזקה לזה הסותם שלא יפתח עוד חבירו אלא ברשותו וחזקת ג' שנים שהיה חלונו פתוח אינה כלום מאחר ששתק כשסתמו זה: **שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק.** ומדשתק אודויי אודוי ליה דשלא כדין החזיק מעיקרא: **שמרבה עליהן את הדרך.** שרוב בני אדם יוצאין ונכנסין עכשיו בחצר יותר מבתחלה וליכא למיעות כדמעיקרא: **והלא מרבה עליהן את הדרך.** בבנין עלייה זו שלא היתה שם קודם לכן והוא מכניס לתוכה דיורין לבד דיורין שבביתו אע"פ שכולן נכנסין ויוצאין דרך פתח ביתו הרי נתרבו נכנסין ויוצאין בחצר: **מאי.** בונה החדר דקתני מתני' לא בונה ממש כדקאמרת אלא שחלקו לחדר שלו לשנים שעשה מחילה באמצעיתו להושיב שם דיורין מרובין כדבר זה יש לו רשות שיכול למלאות כל ביתו דיורין: **ומאי עלייה אפתח.** יליע מפרשי לקמן (פרק המוכר את הבית סח.) אפתח ואמרינן ג' שמות יש לה יליע אלע ותא ומוכח התם מקראי דהיינו בנין נמוך בצדי הבית או מאחוריו ואינו שוה לגג הבית. ומתני' הכי קתני ובונה עלייה על גביו דהוא חדר שלפנים מביתו דהיינו נמי שחלקו בגבהו ועולה דרך ארובה מן החדר להיות עלייה דהיינו יליע שהרי אחורי הבית הוא והלכך קרוי יליע וגם גבי יליע אשכחן כי האי גוונא תחתיים שניים ושלישים כדכתיב הלע התיכונה וכתיב ובלולים יעלו על התיכונה ומן התיכונה וגו' (מלכים א ו) והלכך אין כאן תוספת בנין כלל לא בחדר ולא בעלייה לחדר היינו שחלק רחבו של חדר ועשאו שני חדרים קלרים וכן עלייה שבנה מעזיבה באמצעית גבהו של חדר ונמצאת עלייה בנויה מאליה: **מתני' לא יפתח אדם לחצר השותפין.** אפילו היכא דיש לו חזקה: **חלון כנגד חלון.** אלא משהו ירחיק זה שלא כנגד זה וטעם משום לגיעות. כולה מתני' מפרש בגמ': **גמ' ויראו את ישראל שוכן.** ראה היאך שוכנים ולפיכך אמר מה טובו אהליך וגו' שאין פתחי אהליהם מכוונים. ומתנה ישראל כחצר השותפין דמי דלא היה

[1] **לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפין.** פירוש אפילו לצינתו כדי (ו) שלא יכנס ממנו לחצר השותפין[א]: **ראוין** הללו שתשרה שכינה עליהם. מסיפיה דקרא דרש דכתיב ותהי עליו רוח אלהים: נפלה

רה"ר אלא בזמנה לויה כדאמרינן במס' שבת (דף לו:): **אמר ראוין הללו כו'.** מדכתיב התם [במדבר כד] מה טובו אהליך קדייק: **סבר רמי בר חמא למימר.** דמאי דקתני היה קטן לא יעשנו גדול היינו דאי הוה פתח בר ד' אמות רחב לא ירחיבנו לח' אמות דקמפסיד לבעלי החצר דקשקיל השתא תמני אמות בחצר כנגד כל הפתח באורך ארבע אמות רחוק מן הפתח כדאמרינן בפרק ראשון (לעיל יא.) היה רחב שמנה נוטל שמנה אמות באורך החצר כנגד רוחב כל הפתח ואילו מעיקרא לא הוה שקיל אלא ארבע אמות. אבל לגיעותא לא הוה חייש רמי בר חמא דכי היכי דמצטנועי מפתח קטן מצטנועי (ג) מפתח גדול: **בר תרתי.** דשקיל נמי ד' אמות בחצר כבר ארבעי כדאמרי' [שם] נותן לכל פתח ארבע אמות: **לישוייה בר ארבעי.** דלא מפסיד לחבריה מידי דמעיקרא נמי הוה שקיל ד' אמות בחצר: **לישוייה תרין בני ארבעי.** דהשתא נמי לא שקיל אלא תמני בחצר כמעיקרא. ולאצטנועי נמי לא חיישינן דמה לי ח' אמות בפתח אחד מה לי ח' אמות חלוקות לב' פתחים בשני מקומות מ"מ ח' אמות יש לו פתוחות לחצר: **בחד פיתחא מצינא לאצטנועי.** כשהוא נעול יכולני להשתמש בחצר א"נ להשתמש אלא כנגדו אבל בשני פתחים לא מצינא לאצטנועי כל כך דאפי' אם האחד נעול השני יהיה פתוח: **סוף סוף הא בעית לאצטנועי מבני רה"ר.** שרואין בביתך דרך פתח הבית ורוכבי סוסים וגמלים רואין בתוך (ד) חלונותיו: **מתני' אין עושין חלל תחת רה"ר.** ואע"ג דמקבל עליה כל היזקא דאתי מחמתיה שאין רגוש של בני אדם ליזוק ולירד לדין על עסקי ממונו. ומפרש ואזיל מה הוא אותו חלל בורות שיחין ומערות: **ר"א מתיר.** אלא שיכסהו כיסוי חזק כדי שתהא עגלה מהלכת דר"א אזל בתר השתא ולא חייש לשמא היום ולמחר יכלה הכיסוי ויפול והכי אמרינן בבבא קמא (דף נב:): **זיזין.** קורות קטנות: **גוזוטראות.** קורות גדולות הבולטות מן הבית לחוץ ואיכא למיחש פן יכשלו בהם בני רה"ר והלכך אין מוציאין דהא כל בני רה"ר ליתנהו גביה דלימחלו: **כונס לתוך קרקע שלו.** את כותלו ומניח מקרקעו לחוץ כשיעור הולאת זיזין ומוציא: **וכה זיזין וגזוזטראות.** הבולטות לרשות הרבים: **הרי זו בחזקתה.** דטעונין לוקח ואומרים אימר כונס לתוך שלו היה אבל המוכרה לו שהוציא הזיזין הוא היה צריך להבית עדיים שכנס לתוך שלו או שיטעון שני חזקתי החזקתי וכנסתי לתוך שלי דהויא לה חזקה שיש עמה טענה אבל לוקח לא צריך למיטען מידי אלא כך לקחתיה ואי"ל לטעון היאך הוציא המוכר את הזיזין לחוץ לרה"ר דטוענין ליורש וטוענין ללוקח [לעיל כג.]: **גמ' ורבנן.** דאסרי סברי לא אזלינן בתר השתא וחיישינן משום דזימנין דמתליע מתוכו ויפחות ולאו אדעתיה דעובר ברה"ר ויעבור ויפול: **מפיק למבואה.** מוציא (כ) למבואה והמבוי מקום הלוך כל בני החצירות הוא: **הוו מעכבי עילויה בני רה"ר.** שנופיו מזיקין לגמל ורוכבו: זיל

מחלין לי בני מבואה. דיחידים נינהו ומצי מחלי: הוו מעכבי עילויה. בני רה"ר שנופיו מזיקין לגמל ורוכבו: דהשתא בונה עלייה מה שלא היתה שם קודם לכן ומשים בה דיורין אע"פ שפותחה בתוך ביתו מרבה עליהם הדרכים. אלא

[ח] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[ו] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[ז] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[ח] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[ט] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[כ] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[כא] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[כב] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[כג] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[כד] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[כה] נראה דהוא ליון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

[א] לעיל מז:, [ב] [לעיל כג.], [ג] [לעיל מז:], [ד] מ"ת מ"ז וכן בריש"ף ורא"ש ליתא,

תורה אור השלם

1 וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: במדבר כד ב

גליון הש"ס

מתני' ר"א מתיר. עיין בר"ש ריש בכורים:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שחלקו לשנים: (ב) שם מר נמי אית ליה א"ל לידי: (ג) רשב"ם ד"ה סבר וכו' מצטנעי נמי מפתח גדול: (ד) ד"ה סוף וכו' חלונותיך הס"ד: (ה) ד"ה מפיק וכו' מוציא למבוי והמבוי מקום: (ו) תוס' ד"ה לקח בית וכו' כדי שיכנס כל"ל ותיבת שלא נמחק:

מוסף רש"י

שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה. שלא יצא לתוך אהל חבירו (במדבר כד ב). **כדי שתהא עגלה מהלכת.** אם מקצתה מוקף כל כך מותר, ואע"ג שסופה שתתליע ותפחת (לעיל כז:). אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה"ר. אדם הבונה בית לא יוציא לאמי קורות מקצתו לרה"ר, אבל אם רוצה הוא בונה בגיגו לתוך שלו ומוציא לאמי קורותיו לתוך (לעיל כג.). **הרי זו בחזקתה.** בבית דין טוענין לו שהראשון כנס לתוך שלו או נתפייס עם הרבים (שם).

מוסף תוספות

א. שהיום ומחר ישכיר אותם לאנשים ונמצא מרבה עליו את הדרך וכו' [ו]אין לפרש שלא יפתח לו פתח בחצר, דהא ודאי פשיטא, דהא לבית דידיה תני בסיפא אחד לא יעשנו שנים, כל שכן בבית אחר שלא היה לו חלק בחצר ועכשיו קנאו שלא יעשה שם פתח בחצר. תוס' רי"ד.

רבינו גרשום

ולסתום. שאם יש לאדם חלון בחצר חבירו ובונה בעל חצר כנגדו וסותמו בפנים. אם לא מיחה לאלתר בעל חלון (שנה) לאלתר הוי חזקה לבעל חצר לסותמו: לקח. אחד מן השותפין: בית בחצר אחרת לא יפתח לחצר השותפין. מפני שמרבה על השותפין דריסת רגל של אותן שיהיו דרין באותו בית מה שלא היה שם קודם לכן: בנה עלייה על גבי ביתו ורוצה לשוכרה לבית דירה לא יפתח לה פתח בחצר השותפין מפני שמרבה עליהם הדרך: אלא אם רוצה כו'. מפרש בגמ'. והלא מרבה על הדרך.

עין משפט נר מצוה

רפג א מיי' פ"ז מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קנד סעיף יב:

רפד ב ג מיי' פ"ב שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ח:

רפה ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:

רפו ה מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ד:

רפז ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:

רפח ז ח ט מיי' שם הל' י יא טוש"ע שם סעיף ד:

רפט י מיי' פי"ג מהל' מזקי ממון הל' כג סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סי' מז סעיף ח:

רצ כ מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעיף ב:

רצא ל מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעיף ג:

רצב מ מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו גרשום (המשך)

מאי בונה את החדר ואת העלייה דקאמר לא עלייה ממש אלא שחלק חדרו לשנים וחלק החיצון קרוי חדר ומאי עלייה דקאמר אפתא שקורין אפלדי"ץ והיינו חלק הפנימי ושוכר האחר לדירה. ואי אמרת והלא מרבה עליהם הדרכים לא מצי אמרת דכשם שאם היו לו בני בית לזה יותר מן השותפין אחרים לא היו יכולין לעכבן שלא יכנסו ושלא יצאו בחצר כך עכשיו כיון שלא בנה בנין יותר אלא שהיה כמו שהיה וחלקו לשנים והכניס דיורין בחלק האחד אין יכולין לעכבו: **פיסקא.** שלא היו מכוונין זה כנגד זה. מפני היזק ראיה: אם היה קטן. הפתח: (ח) דקא שקיל ח' אמות בחצר דאיכא ביה שיעור ב' פתחים: אבל בר תרי (טפח בכ"י) אמות. לישוייה בר ארבע אמות (טפח בכ"י) רוחב שפיר דמי דסוף סוף לא שקיל אלא ד' אמות ככל פתח שהוא פחות מח' אמות (טפח בכ"י). ואם הפתח פחות מח' וחלקן לשני פתחים לכל פתח יש לו ד' אמות ושהוא בו ח' אע"פ שלא נחלק לשנים יש ח' אמות: אבל בר תמני. שיש לו ח' אמות לישוייה תרי פתחים שפיר דמי דסוף סוף לא שקלי אלא ח' אמות בחצר כדמעיקרא: מצי אמר ליה. בחד פיתחא מצינא דאיצטנועי מינך שאני משמתם כשהוא נעול: בתרי פתחי לא מצינא איצטנועי. שכשהאחד נעול השני פתוח: אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח דא"ל סוף סוף כו': **פיסקא** ור"א מתיר. ובלבד שיכסנו כסוי חזק כדי שתהא עגלה כו': ורבנן. דאסרי מאי טעמא והלא הכסוי חזק סברי דזימנין דמיפחת. שיתליע מתוכו ולאו אדעתיה דהאי שיהא רעוע: זיזין. יבר"ון"ש: גזוזטראות. קורות: לרה"ר. דליתנייהו כל בני רה"ר גבי הדדי דלימחלי ליה: לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות שיוצאין לרה"ר הרי זו בחזקתה ואין צריך לקרן:

נפלה אינו חוזר ובונה אותה. השתא ס"ד דבית שבנה בזמן שבהמ"ק קיים ונפלה חוזר ובונה וכשלקח חלר המסוידת הרי זו בחזקתה דכל זמן שהיא קיימת יש לנו לתלות שבחיתר עשה בזמן שבהמ"ק קיים אבל כשנפלה תלינן שבאיסור נעשית ולאחר חורבן[א] ומש"ה פריך ארב הונא אמאי חוזר ובונה אותה כיון דנפלה אית לן למיתלי שבאיסור הוציא ומשני איסורא שאני דאפי' ודאי נבנה בהיתר כי נפלה אסור לבנותה ולסייד[ב]: **מים לא נשתה [וכו']** שתקו. וא"ת אמאי לא אהדרו לאפשר במי בורות דפסולין לניסוך כדמשמע בסוכה (דף מח.) ואומר ר"י דבדר דהוי ממין שעושין בו ניסוך חשיב כמו דבר עצמו דאי לא הכי תקשה דישתו יין מבושל דפסול לנסכים ואין להקשות דאפשר במי תותים ויין תפוחים שלא היו יכולין לסבול[ג] שלא לשתות בלא מים: **דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא נשים.** תימה הכתיב פרו ורבו ושמא על אותן שכבר קיימו פריה ורביה קאמר והיינו זרעו של אברהם כלה שלא יוליד אלא בן וכו': **מוטב** שיהיו שוגגין **ואל** יהיו מזידין. בדבר שאין ידוע אם יקבלו כשנמצה בהן אם לאו צריך למחות כדמוכח בפ' במה [בהמה] (שבת דף נה. וסס ד"ה ואע"ג) דאמרה מדת הדין[ג] אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי ונעשו אבל בדבר שאנו יודעים בבירור שלא יקבלו אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו'[ד] [ג]:

הדרן עלך חזקת בתים

זיל האידנא ותא למחר בליליא שדר קצייה לההוא דידיה למחר אתא לקמיה א"ל זיל קוץ א"ל הא מר נמי אית ליה א"ל זיל חזי אי קוץ דידי קוץ דידך אי לא קוץ דידי לא תקוץ את מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ניחא להו לבני רה"ר דיתבי בטוליה כיון דחזא דקא מעכבי שדר קצייה ולימא ליה זיל קוץ דידך והדר אקוץ דידי משום דריש לקיש[ה] דאמר [1] התקוששו וקושו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים: אבל אם רצה כונם לתוך שלו ומוציא: איבעיא להו כנם ולא הוציא מהו שיחזור ויוציא ר' יוחנן אמר [א]כנם מוציא וריש לקיש אמר כנם אינו מוציא א"ל רבי יעקב לר' ירמיה בר תחליפא אסברה לך להוציא כ"ע לא פליגי דמוציא כי פליגי להחזיר כתלים למקומן ואיפכא איתמר ר' יוחנן אמר אינו מחזיר וריש לקיש אמר מחזיר ר' יוחנן אמר [ב]אינו מחזיר משום דרב יהודה [ג]דאמר רב יהודה [ג]מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וריש לקיש אמר מחזיר הני מילי היכא דליכא רווחא הכא הא איכא רווחא: לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי היא בחזקתה: אמר רב הונא [ד]נפלה חוזר ובונה אותה מיתיבי [ה]אין מסיידין ואין מכיירין ואין מפייחין בזמן הזה [ו]לקח חצר מסוידת מכוירת מפויחת הרי זו בחזקתה נפלה אינו חוזר ובונה אותה איסורא שאני ת"ר [ז]לא יסוד אדם את ביתו בסיד ואם עירב בו חול או תבן מותר ר"י אומר עירב בו חול הרי זה טרכסיד ואסור תבן מותר ת"ר [ח]כשחרב הבית בשניה רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין נטפל להן ר' יהושע אמר להן בני מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין אמרו לו נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח ועכשיו בטל נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח ועכשיו בטל אמר להם א"כ לחם לא נאכל שכבר בטלו מנחות אפשר בפירות פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים מים לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים שתקו אמר להן בני בואו ואומר לכם שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר שכבר נגזרה גזרה ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר [ט]שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה דכתיב [2]במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו אלא כך אמרו חכמים [י]יסד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט וכמה אמר רב יוסף [יא]אמה על אמה אמר רב חסדא [יב]כנגד הפתח [יג]עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא [3]עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר מועט מאי היא אמר רב בת צדעא שנאמר [4]אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו' מאי על ראש שמחתי אמר רב יצחק [יד]זה אפר מקלה שבראש חתנים א"ל רב פפא לאביי [טו]היכא מנח לה [יב]במקום תפילין [יז]שנאמר [4]לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר [יח]וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה שנאמר [5]שמחו את ירושלים וגו' תניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע מיום שחרב בית המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין אלא [יט]אין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגוזרת עלינו גזירות רעות וקשות ומבטלת ממנו תורה ומצות ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן ואמרי לה לישוע הבן דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו אלא [כ]הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין:

הדרן עלך חזקת הבתים

ז': **ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו.** בענין טוב ולא ע"י עובדי כוכבים ומלות לא יבטלו עוד: **אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין.** במה שלוקחין נשים שאינם קבורים שם איסור בדבר: **ואל יהיו מזידין.** דמשום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלוה ונמצאו מזידין הלכך לא גזרינן:

הדרן עלך חזקת הבתים

עין משפט נר מצוה

רצג א ב ג מיי' פי"ג מהל' גזקי ממון הל' כד סמג עס טוש"ע מ"מ סי' מז סעיף ב:

רצד ד מיי' עס הל' כה טוש"ע עס סעיף ג:

רצה ה ו ז ח ט מיי' פ"ה מהל' תענית הל' יב סמג עשין מד"ס ג טוש"ע או"ח סי' תקס סעיף א:

רצו י כ ל מ מיי' עס הל' יג טוש"ע עס סעיף ב [ובכ"מ אלפס תענית דף קעט.]

רצז נ טוש"ע או"ח סי' תקנד סעיף כה:

רצח ס מיי' פ"ב מהל' ממרים הלכה ה סמג עשין קיא:

מוסף רש"י

מיצר שהחזיקו בו רבים. לעשותו להן דרך, אסור לקלקלו. ופע"פ שהוא של יחיד (לעיל כו:) שהשוטו ומקנטוטו להילוך והצעלים ידעו ומתקו, דומיא לרבים מחל (לקמן ק.). **לא יסור אדם את ביתו בסיד.** לאחר מורכן, משום אבילות של ירושלים (שבת פ:). **חול או תבן.** שלא יהא לבן כל לרכו (שם). **טרכסיד.** סיד חזק ומתקשה יותר משאם לא ערבו בו (שם). **פאר תחת אפר.** ש"מ במקום תפילין דכתיב בהו (יחזקאל כד) פארך חבוש עליך אמרינן אלו תפילין, ומתרגמינן גמי טוטפתך חויין עלך, והיינו מניחין תפילין במקום שמוחו של מיוחד רופף (תענית טז.). **הנח להם לישראל.** בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם, **מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.** לענות כשידעו ולא יימנו בכך (ביצה ל.).

הדרן עלך חזקת הבתים

רבינו גרשום

כיון דחזי דמעכבי. להאי אמר ש"מ דלא ניחא להו ומשום יקרא דידי שתקו: איבעיא להו כנס לתוך שלו ולא הוציא זיזין באותה פעם באותה כניסה מהו שיחזור ויוציא לאחר זמן. מי אמרי' כיון דלא הוציא בתחלה בההיא כניסה ויתרה לבני רה"ר אי לא: ר' יוחנן אמר. לרשותו מוציא בה זיזין כל זמן שירצה. וריש לקיש אמר כנס ולא הוציא לאלתר אינו מוציא שוב: להחזיר כתלים למקומן. כמו שהיה: אבל רה"ר מצר שהחזיקו בו [רבים]. שכבר דשין באותה כניסה: ה"מ. דאסור לקלקלו היכא דליכא רווחא טפי ברה"ר: אין מכיירין. שאין עושין ציור מן הסיד עצמו כמו שעושין בנאין: אין מפייחין. שאין מלבין הבית לאחר שמצויר בזמן הזה מפני איבול בהמ"ק: אין חוזר ובונה אותה. באותו סיד וכיור: איסורא שאני. שאסרו חכמים מפני איבול: אבל אם (כן) עירב בו חול. שלא יהא לבן כל כך: הרי זה טרכסיד. השביחו מפני שאע"פ ששחור כמעט נעשה חזק ודבק ביותר: אפשר בפירות אחרים. שלא היו מביאין בכורים אלא משבעת המינין: שתקו. שא"א לחיות בלא מים: במארה אתם נארים. כשאתם גוזרים מארה גזרה ואותי אתם קובעין בהם בהסכמתכם. אי איכא הגוי כולו שיכולין לעמוד בה אין. מקוימת הגזירה ואי לא לא: בת צדעא. ט) שלא תזבין צדעא בשרק שלא תיתפור ממנה שיער: כנגד הפתח. כדי שתהא נראה: לשבוע הבן. שעושין לסוף שבעה: שיהיו שוגגין. שיבטלו אותו דין בשוגג ואל יהיו מזידין שאם נגזור גזירה יהיו מבטלין אותה במזיד שלא יהיו יכולין לעמוד בה שלא לישא אשה: הדרן עלך חזקת הבתים

ט) אולי ר"ל שלא תעביר לדעת בשרק כדי שתיפות ממנה שער.

מסורת הש"ס

א) סנהדרין יח. יט. ב"מ קז:, ב) ב"ק קח. לעיל יב. כו: לקמן ק., ג) שבת פ: [וספפתא סוטה פט"ו], ד) [וספפתא שם], ה) ע"ז לו. הוריות ג: [ב"ק עט:], ו) [וספפתא פ"ב], ז) [תענית טז.], ח) [ביצה שנאמר ליתא בכ"ל אלפס], ט) [שם בתוספתא תענית ג:], י) [שבת קמח: ביצה ל.], כ) בע"י: כדי להטיר, ל) [וע"ע תוס' ע"ז ד. ד"ה שהיה כילס],

תורה אור השלם

1 הִתְקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשׁוּ הַגּוֹי לֹא נִכְסָף: צפניה ב א

2 בְּמְאֵרָה אַתֶּם נֶאֱרָרִים וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ: מלאכי ג ט

3 אִם אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלִָם תִּשְׁכַּח יְמִינִי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי אִם לֹא אֶזְכְּרֵכִי אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלִַם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי תהלים קלז ה-ו

4 לָשׂוּם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לָתֵת לָהֶם פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר שֶׁמֶן שָׂשׂוֹן תַּחַת אֵבֶל מַעֲטֵה תְהִלָּה תַּחַת רוּחַ כֵּהָה וְקֹרְא לָהֶם אֵילֵי הַצֶּדֶק מַטַּע יְיָ לְהִתְפָּאֵר: ישעיהו סא ג

5 שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלִַם וְגִילוּ בָהּ כָּל אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: ישעיהו סו י

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ורים לקיש אמר כנס אינו מוציא. נ"ב [מסר ההתחלה ונשאר זה הלשון] ומשלן דקא מיבעי ליה נמי לא קא מיבעי ליה אלא בלהחזיר כו' והכי קא מיבעי ליה הא דתנן אלא אם לה לה כונס לתוך שלו ומוציא ומשכנס מחל לבני רה"ר ושוב אינו יכול להחזיר כתלים למקומן אלא מוציא זיזים בלאחר לו ולמא ה"ק כונס לתוך שלו ומוציא ואתם הוא כיון דבכר הוציא זיזין אינו מחזיר כתלים למקומן דבכר מחל לבני רה"ר אבל אם לא הוציא זיזין עדיין אלא כנס בלבד מחזיר כתלים למקומן ומאי דקאמר מהו שיחזיר ויוציא ה"פ מי נימא דמוציא זיזין וא"כ שוב לא יחזיר הכתלים למקומן או דלמא אינו מוציא לפי שמחזיר הכתלים למקומן וממילא אם הוציא שוב אין יכול להחזיר ומזה לא עמדתי לפרש דמאי דקאמר ואיפכא איתמר משום דר' יוחנן מוקמינן כרב יהודה כמו שפירש רשב"ם:

(ב) [תוס' ד"ה מים וכו' אלא שתיית מים הס"ד: (ג) ד"ה מוטב וכו' דאמרה מדת הדין רבש"ע אם לפניך:

לעזי רש"י

טנפ"ל [טינפל"א]. צדעה, צדעות.

מוסף תוספות

א. אלמא נהי דתלינן בהתירא לגבי גופיה אבל נסתרה לחזור ולבנותה לא תלינן להתירא. ריטב"א.

ב. וטעמא דמילתא [דאלינן גבי ממונא לקולא] דכיון דכי לא נפלה הרי זו בחזקתה כי נפלה נמי בחזקתה קיימא דהעמד דבר על חזקתו. יד רמה.

ג. כדאמרינן בהמביא כדי יין (ביצה ל.) ובפ' שואל (שבת קמח:) תוס' שבת נה.

המוכר את הבית. סתם: **היליע.** בגמרא מפרש. ואינו בכלל בית אע"פ שפתוח היליע לתוכו של בית דלריכא למימר דכיון דתשמישו לבית מכרו עם הבית אפ"ה אינו מכור: **ולא את החדר.** אע"פ שהוא לפנים מן הבית ופתוח לתוכו ודליסתם לבית דכיון דאין תשמישו כשל בית שאינו עשוי אלא להצניע שם חפציו לשמור כמין תיבה הלכך אינו בכלל בית: **בזמן שיש לו מעקה כו'.** הוי משוב בפני עצמו ולא בטיל אגב בית: **גמ' אפתא.** אפנטמ"ן בנין נמוך אצל הבית מגדו או מאחוריו: **בדקא חלילה.** איהו נמי כמין אפתא סמוך לבית אלא שעשוי חלונות חלונות לנוי לודר"ש בלע"ז והיינו לשון חלילה על שם שכתליו חלול כל סביביה ועשוי חלונות כן נראה בעיני: **כ"ש בדקא חלילה.** דאינו מכור דאין תשמישו דומה לתשמישו של בית כלל שהרי לנוי עשוי ולהקר שם: **אבל אפתא.** שהוא סתום כבית דמי תשמישו לתשמיש דבית טפי ומזדבנא בכלל בית: **היליע דתחתונה וגו'.** ג' היו זו על גב זו כו' (ג) וכל אחת ואחת מרחבת אמה מחברתה בשביל שהיו כונסין את החומה אמה להושיב ראשי קורות של תקרה המפסקת בין יליע ליליע דכתיב [מ"א ו] כי מגרעות דהיינו כניסת החומה נתן לבית סביב לבלתי אחוז בקירות הבית כלומר שלא יצטרך לנקוב את קירות הבית לתחוב שם ראשי קורות: **דכתיב.** ביחזקאל: **הצלעות צלע אל צלע וגו'.** ופשטיה דקרא בתאיס מיירי: **קנה אחד אורך וגו'.** היינו שם אמות שכן מדת הקנה כדמפרש ביחזקאל (מא) ואליע התיכונה קאי דהויא שם אמות: **ואיבעיא אימא מהכא.** נפקא לן דתא היינו בנין שאחורי בית דהיינו יליע דקתיב תא אחורי ההיכל: **כותל ההיכל שש כו'.** משנה במסכת מדות דקתיב אורך ההיכל מן המזרח למערב מאה אמה כותל האולם חמש כו' ומדקא חשיב תא לבסוף ש"מ היינו יליע: **כותל ההיכל שש.** עודי הכותל שאחורי בית קדשי הקדשים: **והתא שש.** חללו של תא מן המזרח למערב: **וכותל התא.** כותל מערבי שלו עביו חמש: **אמר מר זוטרא.** הא דתנן לא מכר את היליע והוא דלריכא ד' אמות על ד' אמות חשוב בפני עצמו ואי לא לא: **לא את הבור.** סיפא דמתני' דהמוכר את הבית לא מכר את היליע היא וקאמר דגם את הבור ואת הדות אינו בכלל בית: בור בחפירה. דות בבנין: **אע"פ שכתב לו.** בית זה אני מוכר לך ועומקה ורומה דלא אתא לרבויי אלא עליות ומעקה וקרקעית הבית שאם רצה מוכר לחפור תחת הבית לוקח מעכב עליו: **ה"ג.** גבי בור ודות אי הוי ד' אמות אינו מכור ואי לא לא חשיב בפני עצמו ומזדבן בהדי בית בתמיה והלא סתם בור לא הוי ארבע אמות רוחב דבור קלר הוא: **בור ודות תשמישתא לחוד.** שעמוקים הם ותשמישן למים ובית תשמישתא לחוד[ד] לפיכך אינו בכלל בית אע"ג דלא הוי ד' אמות אבל יליע ובית חדא תשמישתא הוי הוא מקום דירה: **לא חשיב.** ובטיל לגבי בית: **השתא יליע.** שתשמישתה שוה לגמרי לשל בית אמרת לא חשוב בפני עצמו הוא: ה"ג. בור ודות אי הוי ד' רוחב אין מכורין אי לא לא והא בור לא הוי ד' אמות דרוחב: האי תשמישתא. דבית לחוד הוא שהולכין בו ושוכבין בו ובור ודות עומדין לתשמיש אחר מש"א אפי' פחות מד' אמות לא מכר אבל הכא גבי בית ויציע אידי ואידי חדא תשמיש מקום דירה. הלכך אי הוי ד' אמות חשוב הוא לעצמו ולא מכר ואי לא לא: השתא יציע. דתשמיש הבית הוא אמרת לא מזדבנא. חדר בפני עצמו דלאו תשמיש בית הוא אלא לישן בו או להצניע בו חפצים מיבעיא דלא מזדבן;

המוכר את הבית. תני רב יוסף ג' שמות יש לה יליע עלע ותא. מיליע דקרא קאי דיליע דמתני' כגר פירש רב יוסף גופיה דהוי בדקא חלילה ויליע דבהמ"ק לא מצינו בשום מקום שהיה עשוי כמין חלונות: **והצלעות צלע אל צלע.** וכתיב בהאי קרא ולא היו אוחזים בקירות הבית ובקרא דיליע כתיב לגבלתי אחוז בקירות הבית ש"מ דלעע ויליע חד הוא[א]: **ואיבעית אימא מהכא כותל ההיכל שש.** תימה לר"ת ולר"י דבתר קרא מייתי מתנה דהוי כמו יהודה ועוד לקרא (ג) בפ"ק דקדושין (דף ו.) ואומר ר"י דהתם לא קפיד אלא אלשון ועוד אבל הכא דלא קאמר ועוד אתי שפיר וכענין זה מצינו בכמה מקומות (ב"ק דף לב:) דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים ושנוי במשנה: **והתא שש.** בתיכונה איירי דאותה היתה שם אבל תחתונה לא היתה אלא חמש כדכתיב והיליע התחתונה חמש באמה רחבה וגו' ונראה לנכון לא נקט התחתונה משום דכנגד התחתונה היה כותל ההיכל עביו שבע[ב] אע"פ שכותל מזרחי של היכל שלא היה בו תאים היה שם עביו למעלה ולמטה אבר כתלי ההיכל שהיו בהן מגרעות היו למטה עבין ז' וכנגד התיכונה עביו שם כי המגרעת היא אמה[ג] ולכך התיכונה רחבה מן התחתונה אמה ולכך נקט תיכונה משום דניחא ליה למינקט בכותל היכל מערב שם כמו שמונה אמות בכותל מזרח ואם הוה נקט בתחתונה הוה לריך למימר כותל היכל שבע והתא חמש וניחא ליה למינקט שם במערב כמו במזרח ועוד נראה לר"י דהמגרעות היו בין בכותל ההיכל בין בשלשה כותלי התא והמגרעת היתה חלי אמה מכל לד והיתה כותל ההיכל מלמטה שם ומחלה[ד] וכנגד התיכונה שם והשתא ניחא דכל התאים היו מרובעים התחתונה חמש על חמש והתיכונה שם על שם והעליונה שבע על שבע[ה] והא דתנן במס' מדות (פ"ד מ"ד) התחתונה רחבה ה' ורובד שם אמצעית שם ורובד שבע המגרעת קרי רובד[ו] לפי שהוא כעין שורה בולטת דרובד היינו שורה כדתנן במסכת תמיד (פ"א מ"ב) בית גדול היה ומוקף רובד של אבן ומפרש בגמ' דהיינו אלטוותא ועוד יש לפרש דבבית שני היתה יליע התחתונה שם והיה חלוק מבית ראשון כמו שמלינו שחלוקין תאים שלעתיד במשכן דיחזקאל דכתיב התם ורוחב הפלע ד' אמות ה"נ שמא כך היו חלוקין מבית ראשון ומצינו למימר דחשיב שפיר מלמטה: לא

המוכר את הבית [פא] לא מכר יציע ואע"פ שהיא פתוחה לתוכו [ב] ולא את החדר שלפנים הימנו [ג] ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים ר' יהודה אומר אם יש לו צורת פתח אע"פ שאינו גבוה י' טפחים אינו מכור: **גמ'** מאי יציע הכא תרגימו אפתא רב יוסף אמר [ד] בדקא חלילה למאן דאמר אפתא לא מזדבנא כ"ש בדקא חלילה לא מזדבנא למ"ד בדקא חלילה אבל אפתא מזדבנא תאני רב יוסף שלש שמות יש לו יציע צלע תא יציע דכתיב [1] היציע התחתונה חמש באמה רחבה צלע דכתיב [2] והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים תא דכתיב [3] והתא קנה אחד אורך וקנה אחד רחב ובין התאים חמש אמות ואי בעית אימא מהכא [ה] כותל ההיכל שש והתא שש כותל התא חמש אמר מר זוטרא [ו] והוא דהוי ארבע אמות אמר ליה רבינא למר זוטרא לדידך דאמרת עד דהוי ארבע אמות אלא מעתה גבי בור [ז] דתנן לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא ה"נ אי הוו ארבע אמות אין אי לא לא הכי השתא התם הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד הכא אידי ואידי חדא תשמישתא היא אי הוי ד' אמות חשיב ואי לא לא חשיב: ולא את החדר שלפנים הימנו: השתא יציע לא מזדבן חדר מיבעיא לא

א מיי' פכ"ה מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף ח:
ב ב ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:
ג ד ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ח:

הגהות הב"ח

(**ה**) רש"ם ד"ה חדר וכו' ואין תשמישו דומה לשל בית: (**ב**) תוס' ד"ה והצלעות וכו' ולא יהיו אחוזים בקירות הבית: (**ג**) ד"ה ואינעיא וכו' ועוד לקרא דהכי מקשה בפ"ק דקדושין:

לעזי רש"י

אפנטמ"ן [אפינטי"ץ]. מבנה נמוך מאחורי בית או בצידו.
לודר"ש [לויי"ש]. צריף.

מוסף רש"י

היציע התחתונה חמש באמה רחבה. והתיכונה שם באמה רחבה והעליונה שבע באמה רחבה, לתא, כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה, קומת התא חמש אמות וכשעולה מוכל ההיכל חמש אמות גורע את עביו וכנס בו אמה לפנים והניח על אותה כניסה ראשי קורות גג עליית התא, שהיא קרקעית לאמצעית, וכשעולה עבר כנס אמה להניח ראשי קורות עליית האמצעית, שהיא קרקע העליונה, ונמצא אמצעית רחבה מן התחתונה אמה, והעליונה רחבה מן התיכונה אמה (מלכים א ו ז). **והצלעות צלע אל צלע.** תא אל תא ותא על תא (יחזקאל מא ז). **והתא.** הוא יליע שקורין אפנדו"ץ בלע"ז (שם מ ז). **לא את הבור ולא את הדות.** המוכר את הבית לא מכר את הבור שבה או את הדות, בור בחפירה בלא בנין כתלים, ודות בבנין (ערכין יט.). **אף על פי שכתב לו עומקא ורומא.** כדאוקמא רב דימי בגמרא (לקמן סב:) דעומקא ורומא בסתמא לא קני ואהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא ולא למיקני בור ודות שמשמשין אחוז מן הבית, שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים (לקמן סד. וכעי"ז לקמן קלה:).

רבינו גרשום (המשך)

והיינו כי מגרעות היינו כניסות לבלתי אחוז בקירות הבית כדי שלא יהיו צריכין לנקוב הכותל בשביל הנחת הקורות שלא יהא הכותל מוכר אע"פ שפתוח לבית כל שכן בדקא חלילה שלפני הבית שפתוח לחצר ולבית ודבר חשוב לעצמו: אבל מאן דאמר דבדקא חלילה. לא מיזדבנא דחשיבא: ג' שמות יש לו. במקרא: והיציע התחתונה. אלו לשכות שהיו בנויות חוץ לכותל בהמ"ק תחתים שנים ושלישים זו על גב זו. וכי האי גוונא היו בנויות דקי"ל דכותל ההיכל עביו שש אמות מלמטה כנגד היציע התחתונה והיא הייתה חמש באמה רחבה וכנס אמה מכותל ההיכל כנגד תקרה של יציע התחתונה ועל אותה כניסה שוכבות קצות קורותיו של יציע וממנו ולמעלה כנגד יציע התיכונה היה עביו של כותל היכל חמש אמה ולהכי הוה תיכונה שש באמה רחבה וכנגד תקרה של תיכון כנס אמה בכותל היכל שעל אותה כניסה קצות קורות תיכון שוכבות וכנגד היציע שלישי היה עובי הכותל היכל ד' אמות. ולהכי והשלישית שבע באמה רחבה וכנס עוד אמה מקום שקורותיו שוכבות. נמצא מן תקרה השלישית ולמעלה עביו של כותל ג' אמה רעוו: והצלעות צלע אל צלע. ולא יהיו אחוזות בקירות הבית אלא כדאמרן במגרעות: התא. היינו יציע: ובין התאים. כלומר בין תא לתא ה' אמות: ואיבעית אימא מהכא. מצי יליף דתא היינו יציע של אחר הבית דקא חשיב במדות דכותל ההיכל עביו שש והתא שש היינו יציע: אמר מר זוטרא. היכי אמרי' מכר את הבית סתם דלא מכר את היציע והוא דהויא יציע ד' אמות ברוחב דמקום חשוב בפני עצמו הוא: ה"ג. בור ודות אי הוי ד' רוחב אין מכורין אי לא לא והא בור לא הוי ד' אמות דרוחב: האי תשמישתא. דבית לחוד הוא שהולכין בו ושוכבין בו ובור ודות עומדין לתשמיש אחר מש"א אפי' פחות מד' אמות לא מכר אבל הכא גבי בית ויציע אידי ואידי חדא תשמיש מקום דירה. הלכך אי הוי ד' אמות חשוב הוא לעצמו ולא מכר ואי לא לא: השתא יציע. דתשמיש הבית הוא אמרת לא מזדבנא. חדר בפני עצמו דלאו תשמיש בית הוא אלא לישן בו או להצניע בו חפצים מיבעיא דלא מזדבן;

תורה אור השלם

1 הֵיְצִיעַ הַתַּחְתֹּנָה חָמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת הַבָּיִת: מלכים א ו ו
2 וְהַצְּלָעוֹת צֵלַע אֶל צֵלַע שְׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים וּבָאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר לַבַּיִת סָבִיב לְצֵלָעוֹת סָבִיב סָבִיב לִהְיוֹת אֲחוּזִים וְלֹא יִהְיוּ אֲחוּזִים בְּקִיר הַבָּיִת: יחזקאל מא ו
3 וְהַתֵּא קָנֶה אֶחָד אֹרֶךְ וְקָנֶה אֶחָד רֹחַב וּבֵין הַתָּאִים חָמֵשׁ אַמּוֹת וְסַף הַשַּׁעַר מֵאֵצֶל אוּלָם הַשַּׁעַר מִהַבַּיִת קָנֶה אֶחָד: יחזקאל מ ז

גליון הש"ם

מתני' לא מכר יציע. עי' בהגלא"ם כפ"י מגלריס דף ט ע"א ד"ה ומכ"ח:

מוסף תוספות

א. ואלו הם ודאי היציעים הסובבים להיכל משלש צדדים וכן היו שלשים ושלש כדאיתא במסכת מדות (פ"ד מ"ג). ריטב"ץ. ב. [פי'] כותל ההיכל שמפסיק בין ההיכל ותא, וכותל התא [פי'] שמפסיק בינו ובין רשות הרבים. יד למה. ג. שעובי כותל ההיכל לא היה שוה בכל מקום שאם כן היו צריכות לנקב החומה לתחבם בה ראשי הקורות של התא וזה לא רצו לעשות פן יזקבו. מוס' יומא נב. ד. וכותל התא ה' אמות ומחצה. שם. ה. שהיה מגרע חצי אמה מכל כותל. שם. ו. דהיינו אורך המגרעת הראשונה היא שש והמגרעת השניה ארכה שבעה. שם.

רבינו גרשום

המוכר את הבית. סתם: יציע. מפרש בגמ': שהיא פתוחה לתוכו. דמהו דתימא כיון דתשמישו בבית מכרו אפ"ה אינו מכור: בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים. דבר חשוב בפני עצמו לא מכרו. וכן היו רגילין שהיו משתמשין בגגותיהן: אפתא דהכא הוי עליה ולא כההוא אפתא דסוף חזקת הבתים: בדקא חלילה. הוא פרוזדור שעושין בפני הבית ולועזין פורי"א: מ"ד אפתא. אינו מוכר אע"פ שפתוח לבית כל שכן בדקא חלילה שלפני הבית שפתוח לחצר ולבית ודבר חשוב לעצמו: אבל מאן דאמר דבדקא חלילה. לא מיזדבנא דחשיבא: ג' שמות יש לו. במקרא: והיציע התחתונה. אלו לשכות שהיו בנויות חוץ לכותל בהמ"ק תחתים שנים ושלישים זו על גב זו. וכי האי גוונא היו בנויות דקי"ל דכותל ההיכל עביו שש אמות מלמטה כנגד היציע התחתונה והיא הייתה חמש באמה רחבה וכנס אמה מכותל ההיכל כנגד תקרה של יציע התחתונה ועל אותה כניסה שוכבות קצות קורותיו של יציע וממנו ולמעלה כנגד יציע התיכונה היה עביו של כותל היכל חמש אמה ולהכי הוה תיכונה שש באמה רחבה וכנגד תקרה של תיכון כנס אמה בכותל היכל שעל אותה כניסה קצות קורות תיכון שוכבות וכנגד היציע שלישי היה עובי הכותל היכל ד' אמות. ולהכי והשלישית שבע באמה רחבה וכנס עוד אמה מקום שקורותיו שוכבות. נמצא מן תקרה השלישית ולמעלה עביו של כותל ג' אמה

א מדות פ"ד מ"ו, **ב** לקמן סד, **ג**) בס"ל ליתא, **ד**) בס"ל: לשכב ולישב.

סא: המוכר את הבית פרק רביעי בבא בתרא

לא צריכא אע"ג דמצר ליה מצרים אבראי. מספקא לר"י ביציע לי אמרינן נמי מצרים הרחיב לו [א] ממנה יתירה [ב] או שמא דוקא בחדר דתשמיש אחריא הוא כדאמר הכא אבל יציע קנה: **אלא** דקרו לה לבירה נמי בית. פי' ריב"ם אלא דכולי עלמא כשמזכירין בית סתם כל הבירה משמע [ג] וכשרוצין (ד) להשכיר בית אחד בלא בירה צריכין לפרש ולומר בית אחד בלא בירה אני אומר א"כ אפי' לא מצר מצרים החיצונים כולה זבין ליה ומתוך לשון הקונטרס משמע נמי שרולה לפרש כן ולפי' זה הא דכתיב בכל הספרים לבירה נמי בית היינו כמו שקורין לבירה בירה קורין נמי לבירה בית וקשה לר"י דא"כ ה"ל לשנויי לא צריכא דקרו נמי לבית בית וקרו כולי עלמא לבית בית ולבירה בית ואמאי איצטריך למימר דאיכא דקרו לבירה בירה פי' ולא בית ואיכא נמי דקרו לבירה בית ורלה לר"י דה"פ ואלא דקרו לבירה נמי בית כמו שקורין לבית בית כוליה זבין ליה [ב] כיון דמצר לו מצרים החיצונים ובתר הכי משני דלאו כולי עלמא קרו לבירה בית אלא איכא דקרו לבירה בירה ולא בית: **שמע** מינה שיורי שייר. וא"ת ונימא הלמיס מודיעים דקאמר ר' יהודה גבי מכר לו את הלמד בהמוכר את הספינה (לקמן דף עז:) הדבר ידוע שאין הלמד שוה מאתים כו' ה"נ נימא הדבר ידוע שאין הבית שוה כל כך אלא כל הבירה קאמר וי"ל דהכא כרבנן דר' יהודה דאמרי אין הלמיס רואים והיא דריש המוכר פירות (לקמן דף נב.) דפריך ומיחזי אי דמי רבית לרבית נפרש כשנגיע שם בע"ה ועוד אומר ר"י דשמעתין אתיא אפי' כר' יהודה דגבי קרקע לא שייכא הודעת למיס דפעמים קונה אדם קרקע הרבה יותר ממה שהיא שוה [ג] כדאמר בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף נא.): ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי כו' הוו ליה תרי אפדני זבן חדא בחמש מאה וחדא בחמש מאה אתא בע"ח וטרפה לחדא מיניייהו הדר קא טריף לאידך שקל אלפא זוזי ואמר ליה אי שויא לך באלפא זוזא לחיי ואי לא שקול אלפא זוזי ואיסתלק ומה שפירש רבינו שמואל דלא שייך בקרקע הודעת למיס משום דאין אומדה בקרקעות אין נראה לר"י דזה אינו בשביל ששוה יותר [ד] דהא הקדשות ועבדים נמי אין להם אומדה אלא גזירת הכתוב הוא [ה] ושייך שפיר הודעת למיס ועוד דהא ביטול מקח יש להן: **ארעתא** תרתי משמע. והא דאמר בהשואל (ב"מ דף קג. ושם ד"ה פרדסי) האי מאן דמשאיל מרא לחבריה למירפק ביה פרדסי רפיק ביה כל פרדסי דאית ליה ולא אמר פרדסי תרתי משמע התם דרך הוא שמשאיל לו לכל מה שצריך [ו] אבל הכא בשביל שימכור אדם שתי שדות לא ימכור כל שדותיו וי"מ דהתם יד המשאיל על התחתונה דשואל מוחזק [ז] אבל הכא יד לוקח על התחתונה שהמוכר מוחזק ואין נראה לר"י דהתם נמי הואיל וספרה לחזור לבעליה הוי משאיל מוחזק כדאמר רב נחמן (שם דף קב:) קרקע בחזקת בעליה עומדת הואיל וספרה לחזור ואין לומר דיש לחלק בין קרקע למטלטלין דאין חזקת השוכר חשובה בקרקע כמו במטלטלין [ח] כדאשכחן (לקמן דף נב.) גבי מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאחלי בתר מוחזק במעות עתה אף על פי שתחלה היו של לוקח ולא אמרינן בחזקת בעליה הראשונים קיימא דאין נראה לחלק דהא מיירי התם רב נחמן אפילו בא בסוף החדש שנגמרה חזקתו שדר בה אפילו הכי מוקמינן בחזקת בעליה וכן בהמקבל (ב"מ קי.) מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש פירות בחזקת אוכליהן ופריך אמאי לא מוקמינן בחזקת בעליה אף על פי שהפירות כבר אכלן מלוה אם כן לא הוי טעמא משום דחזקת קרקע גרועה אלא משום דסופה לחזור וריב"ם מחלק בין פרדיסי לארעתא וה"נ אי אמר מקרקעי הוי אמר כל הקרקעות שיש לו כדמוכח לקמן במי שמת (דף קמח:): ואי

לא צריכא [א] דאע"ג דמצר ליה מצרי אבראי כדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ב] המוכר בית לחבירו בבירה גדולה אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה פשיטא בית זבין ליה בירה לא זבין ליה אלא דלבירה נמי קרו לה בית כוליה זבין ליה [ג] לא צריכא [ד] דרובא קרו ליה לבית בית לבירה בירה ואיכא נמי דלבירה קרו ליה בית מהו דתימא כוליה זבין ליה קמ"ל [ה] מדהוה ליה למכתב ולא שיירית בזביני אלין [ו] כלום ולא כתב שמע מינה שיורי שייר ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ז] המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו ליה לשדה שדה ולבקעה בקעה פשיטא שדה זבין ליה בקעה לא זבין ליה ואלא דלבקעה נמי קרו לה שדה כוליה זבין ליה [ח] לא צריכא דאיכא דלשדה קרו ליה שדה ולבקעה בקעה ואיכא נמי דלבקעה קרו לה שדה מהו דתימא כוליה זבין ליה קמ"ל מדהוה ליה למכתב ליה לא שיירית בזביני אלין קדמי כלום ולא כתב ליה שמע מינה שיורי שייר וצריכא דאי אשמעינן בית משום דהא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד אבל בקעה דכולה חדא תשמישתא היא אימא כוליה זבין ליה ואי אשמעינן בקעה משום דלא הוה ליה למימצר ליה אבל בית דהוה ליה למימצר ליה ולא מצר ליה כוליה זבין ליה צריכא כמאן אזלא הא דאמר רב מרי [ט] (בריה) דבת שמואל [י] (בר שילת) משמיה דאביי [יא] האי מאן דמזבני ליה מידי לחבריה צריך למכתב ליה לא שיירית בזביני אלין קדמי כלום כמאן כרב נחמן אמר רבה בר אבוה [יב] ההוא דא"ל לחבריה ארעא דבי חייא מזבננא לך הואי ליה תרתי ארעתא דהוה מתקרין דבי חייא אמר רב אשי [יג] חדא אמר ליה תרתי לא א"ל ואי א"ל ארעתא [יד] סתמא מיעוט ארעתא [טו] שתים ואי א"ל כל ארעתא כל ארעתא דאית ליה לבר מבוסתני ופרדיסי [טז] ואי א"ל זיהרא אפי' [יז] בי בוסתני ופרדיסי לבר מבתי ועבדי ואי

לא צריכא. למיתני לא מכר את החדר אלא [ד] דמצר לו מוכר לגוקא בשטר מכירה מצרים חיצונים שאין לחדר דסד"א מכר את החדר שהרי בתוך המצרים הוא קמ"ל מתני' דלא מכר אלא בית והאי דמצר חוץ לחדר וכתב ביתו של פלוני מן המערב מצרים הרחיב לו: **דדרב נחמן.** שלא ידע לפרש ולומר חדר שלי היא ממערבו של בית דאין זה מצר הניכר לאנשי העיר והלכך כתב מצרים הניכרים: [ד] **בבירה גדולה.** בית גדול הוא ופתוחין לו בתים סביבותיו ואין הבירה עשויה לתשמיש אלא לישיבה והילוך בני הבתים והכל בית אחד הוא כלכתיב הבירה אשר הכינותי (דה"א כט): **המוכר בית לחבירו.** וכגון שהיה עומד באחד מבתי הבירה ואומר לו בית זה אני מוכר לך: **כוליה זבין ליה.** דכיון דליכא דקרו לבית בית ולבירה בירה אלא כולה ביחד מיקריא בית איהו בית זבין ליה וקנה הכל: **דאיכא דקרו לבית.** שבבירה בית ולבירה עצמה קרו בירה: **מהו דתימא.** כיון דמצר ליה מיצרי בראי וכולה מיקריא בית כולה זבין ליה: **קמ"ל.** רב נחמן דלא אמרינן הכי: **משום דהוה ליה למכתב.** למוכר ולא שיירית בזביני אלין שבתוך ארבעה המצרים קדמי כלום שהרי כך תיקנו חכמים לכתוב בשביל שיש בני אדם שמרחיבין המצרים בשטר המכירה ואינם מוכרים כל מה שבתוך המצרים ואיהו לא כתב ליה ש"מ כו': **בבקעה גדולה.** שיש בה שדות הרבה והן שלו וכגון שהיה עומד באחד מן השדות ואמר לו שדי זו אני מוכר לך. והדמים מודיעין ליכא למימר לא גבי בירה ולא גבי בקעה דהא אין אומאה לקרקעות [ה]: **וצריכא.** לאשמועינן גבי בירה ובקעה דמצרים הרחיב לו: **משום דהא תשמישתא לחוד הוי.** בית ובירה אין תשמישן שוה לפיכך אין בירה בכלל בית ואמרי' מצרים הרחיב לו אבל שדות שבבקעה שהכל עומד לחרישה אימא דכולה זבין דבקעה בכלל שדה: **דלא הוה ליה למימצר.** לחוד דלא ידע מוכר היאך ימצא [ו] שדה אחת בתוך שדותיו והלכך להרחיב מצרים ולכתוב שדה לאותן מן המזרח ושדה שמעון מן המערב וכן לכל ד' רוחות אבל גבי בירה שעשויה בניין משונין זה מזה בין ברוחב בין באורך בין בגובה ועודי הכתלים והיה יכול למצור ולכתוב אותו בית שעשוי כן וכן ממזרח וכן לכל רוח ורוח ומדלא עשה כן איכא למימר דכולה זבין לריכא: **כמאן דרב נחמן אמר רבה בר אבוה.** דס"ל דאמרינן בעלמא מצרים הרחיב לו הלכך תקינו לכתוב כן דלא ליטעון מוכר מצרים הרחבתי ויפסיד לוקח: **ארעא דבי חייא.** שקנה מרבי חייא. אלעזר לשון יחיד אמר ליה ויטול הלוקח הפחותה שבשתיהן דיד בעל השטר על התחתונה. ומפרש גמרא ואזיל: **ואי א"ל.** אינש לחבריה: **ארעתא.** מזבינגא לך: **בוסתני.** גנות: **ופרדיסי.** כרמים: **זיהרא.** כל הקרקעות קרויין כן: ואי

נא) גי' רש"ל דאיכא, ב) [נ"ל בהה], ג) [בדב אלפס וכנ"ל בתוס'], ד) [נ"ל אחר ד"ה המוכר], ה) [ב"מ נו.], ו) [ימלר רש"ש],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא כו' ממשנה יתירה. וכעין זה בגמרא דף נט ע"ב ועי' בתוס' שם דף יד ע"ב ד"ה ור"י: **שם** ד"ה אלא כו' וכשרוצים להשביר. להזכיר כנ"ל תשובות שבות יעקב מלק ג' סי' קפב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא שיירית בזביני אלין קדמי כלום: **(ב)** שם ואי א"ל לתעתא מיעוט כנ"ל ותיבת סתמא נמחק: **(ג)** שם אפי' בוסתני כנ"ל ותיבת בי נמחק: **(ד)** רשב"ם ד"ה לא צריכא וכו' אלא כגון דמצר: **(ה)** תוס' ד"ה אלא וכו' וכשרוצין להזכיר בית:

מוסף רש"י

זיהרא. נחלה (לעיל נה.).

מוסף תוספות

א. והכי קאמר דלהכי תנא חדר לאשמועינן ממשנה יתירא דאפי' היכא שמצר ליה מצרי בראי איירי מתניתן ואפי' בציע נמי, ורישא בחד גונא וסיפא בחד גונא לא מוקמינן. רמב"ן ועיין רימב"ן. ב. אע"ג דבעלמא יד בעל השטר על התחתונה. ריטב"ן. ג. שדרך בני אדם לקנות ביוקר קרקע שלבם חפץ בו. רביעו יוקר. ד. [ד]אין דרך בני אדם ליקח בית בדמי בירה. רמב"ן. ה. דומיא דשטרות. שם. ו. [ד]מואיל אינו מקפיד כל כך כי סופו לחזור אליו. תוס' הרא"ש שם. וכיון שלא פירש לו שלא יעדור בו אלא תרי פרדיסי מסתמא לכל פרדיסיו השאילה לו. רביעו יוקר. ז. [ד]הלשון מסופק דפרדסי נהי דתרי משמע, כל פרדסי דאית ליה נמי משמע, הו"ל אידך מוציא ועליו הראיה. ר"ן. ח. דדוקא קרקע שאין יכול להצניע לשמטו מיד בעלה אולינן בתר חזקה קמא אבל במטלטלין אולינן בתר מאן דתופס השתא. תוס' ב"מ קנ.

רבינו גרשום (המשך)

מצר ליה כוליה זבין ליה קמ"ל מדהוה ליה למכתב לא שיירית בין המצרים הללו לפני כלום ולא כתב ליה (קמ"ל) [ש"מ] דשיורי שייר: ארעתא דבי חייא. קרקע שקנה מן חייא: אמר רב אשי. ארעא הדא משמע דקאמר ליה ולא ארעתא דמשמע תרתי: ואי א"ל מזבינא לך כל ארעתא דאית לי. זבין ליה הכל שהן בני זרועה: לא מבוסתני. גינה של אילנות: ופרדיסי. גינת ירק: ואי א"ל זיהרא. מזבינא לך דמשמע כל נחלות שיש לי מכרנא לך אפי' בוסתני ופרדיסי דנחלות נינהו: בר מבתי ועבדי. דנכסים נינהו ועבדא כמקרקעי דמי:

מסורת הש"ם

רבינו גרשום

דמצר לו מצרי אבראי. שאמר לו מצר פלוני רוח דרומי וכן לכל מצר ומצר והיציע חדר זה לפנים מן המצרים וחוצה לחדר מצר ליה מצריו וסד"א הואיל דחוץ לחדר מצר לו ולקט החדר עם הבית דמכר לו החדר נמי קמ"ל דלא מכר: כרב נחמן וכו' בבירה גדולה. פלטורין: אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים. שחוץ מן הבירה לא מצי למיטען ליה עם אותן המצרים דמצרת לי מכרת לי הכל. אפ"ה לא מכר לו אלא בית א' בלבד בבירה זה שמצר לו כן מבחוץ מצרים הרחיב לו שלא היה יודע היאך לומר מפני שיש למוכר בתחום סביב לזה שמכר. ואיכא נמי אינשי דקרו לבירה כולה נמי בית. מהו דתימא כוליה [זבין ליה] קמ"ל דלא. מדהוה ליה למכתב. אי איתא דכולה מכר ליה הו"ל למכתב לא שיירית בזביני אלין קדמי בין המצרים כלום ולא כתב ליה ש"מ שיורי שייר לפניו ולא מכר לו אלא בית בלבד ומצרים הרחיב לו: מצרים החיצונים. שסביב לכל הבקעה לא מכר אלא שדה אחת בלבד: וצריכא לאשמועינן. בין גבי שדה בבקעה בין גבי בית בבירה גדולה: דאי אשמועינן בית. ה"א מש"ה שיורי שייר ולא מכר לו כי אם הבית לחוד משום דבית תשמיש לחוד ופלטין תשמיש לחוד ולא דמי האי תשמיש להאי תשמיש אבל גבי שדה ובקעה אימא דלא שייר כלום משום דכולה חדא תשמישתא הוא לזריעה: אימא. הואיל ומצר לו מצרים החיצונים דכולה בין הואיל דאיכא דקרו לבקעה נמי שדה קמ"ל דלא מדהוה ליה למכתב לא שיירת בתוך מצרים הללו לענמי כלום ולא כתב ש"מ שיורי שייר: ואי אשמועינן שדה. ה"א מש"ה שייר דלא הוה ליה למוכר למימצר ליה דלא ידע היכי מצי מצר ליה שדה אחת בתוך שדותיו דיש לו שדות למוכר כל סביבותיו ומש"ה מצר לו מצרים החיצונים דלא אפשר ליה בלאו הכי דלא מינכר מלתא. אבל בית אימא דלא שייר לענמו כלום היכא דמצר ליה מצרים החיצונים משום דאם איתא דשייר מצי למימצר ליה הכי בית בית זה שאני מוכר לך מצר מזרחי בית שסמוך לחצר ומצר דרומי גינתי ומצר מערבי פרדסי או בית העצים או בית הבקר הואיל דלא דמיין תשמישייהו אהדדי מצי מצר ליה והואיל ולא

ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי. אבל מטלטלי לא עד דא"ל כל נכסיי: **מצר לו.** המוכר שדה לחבירו בשטר המכירה מצר מערבי ארוך מאה אמה ומצר מזרחי כנגדו קצר ג' אמה שלא הגיע אלא עד חצי השדה ומצר של צפון ודרום מימין ושמאל מן המזרח עד המערב כזה: **אלא כנגד הקצר.** כנגד מצר מזרחי יקנה[ב] דהיינו חצי השדה ומצר מערבי שהוא ארוך ומצר מזרח קצר מצרים הרחיב לו דמצר שלם הולך לכתוב בשטר: **ויקנה כנגד רחב הור.** כלומר הא איכא למימר דדוקא כתב לו מצר מערב ארוך ומצר מזרח קצר[ג] היינו כדי לקנות מצר מערב מאה אמה באורך המצר ומצר מזרח חמשים אמה וה"ל כגון שיקנה כל השדה באלכסון כנגד רחב השורות של מזרח ומערב כזה: **ומודה רב.** מקמי דאישתיק אבל בתר דאישתיק אודי בתרוייהו: **הילא**

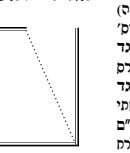

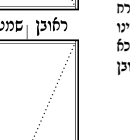

דאיכא מצר ראובן ושמעון מזרח ומצר לוי ויהודה כנגדן במערב. ורוחב השדה ק' אמה והוי מצר לוי כנגד ראובן נ' אמה וכתב לו בשטר מצר ראובן ושמעון מן המזרח ומצר יהודה מן המערב דהיינו מצר מערבי[ג] קצת ולוי לא הזכיר הכא מודה רב דיקנה כנגד רחב הור תור דאי הוה בעי מוכר להקנות כנגד הקצר הכי ה"ל למיכתב ושמעון[ד] כנגד (חצי) יהודה כלומר מצר מזרחי שהוא ארוך לא יקנה אלא יהודה כנגד שמעון דהיינו חצי השדה ומדלא כתב הכי ש"מ כנגד רחב הור קאמר ליה. אבל לעיל במילתיה דרב מייתי כגון ראובן ושמעון מצר מזרחי ויהודה מצר מערב כנגד שניהן וכתב לו יהודה מצר מערב ושמעון מצר מזרח דהיינו אחד ארוך ואחד קצר התם לא קנה אלא כנגד הקצר דבע"כ מצר מערב הרחיב לו שלא יכול לפרש ושמעון כנגד חצי יהודה כי הכא שאין כותבין חצי מצר והולך לכתוב מצר שלם. גרסה דה"ג מדה"ל למיכתב ראובן כנגד לוי[ג] דמשמע שמצר לו מצר ראובן ושמעון ארוך ומצר לוי הוא הקצר אבל יהודה לא הזכיר ונראין כן הדברים להעמיד החסרון של מצר ביהודה האחרון. ובפירושי ר' חננאל מרומא גרסינן מדה"ל למיכתב מצר לוי כנגד מצר ראובן וכיולא בו מצר יהודה כנגד מצר שמעון ומשם יש ללמוד שכתוב בספרים שלהן מדהוה ליה למיכתב לוי כנגד ראובן ולא כתב כו' וכן עיקר: **מצר ראובן מזרח ומערב כו'.** המוכר שדה לחבירו ורוצה לכתוב מצריה ויש לשכנו ראובן ג' שדות אחת במזרח ואחת במערב[ה] (ושמעון שכנו שתי שדות אחת בצפון ואחת בדרום) לא יכתוב לו סתם שדה זו שאני מוכר לך הרי היא בתוך שדות ראובן ושמעון דאתי למיפלג ליה באלכסון כזה ומצלא שנוטל אבל מצר ראובן ושמעון אבל כשכותב מצר ראובן רוחין תרתין ומצר שמעון רוחין תרתין הרי ארבע רוחות וכ"ש אם יכתוב לו בפירוש מצר ראובן מזרח ומערב מצר שמעון צפון ודרום

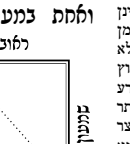

דשפיר דמי: סייס לו אם הקרנות. לשון סימן. שהיו שדות הרבה של בני אדם מקיפין אותו ולא כתב אלא ארבע שדות של ד' קרנות השדה אבל ארכה ורחבה לא מצר כלל מי אמרינן אין דרך למכור קרנות השדה אלא כל השדה שבתוך הקרנות מכר לו דמ"ה סייס לו קרנותיו או דלמא לא מכר לו אלא תלם באלכסון מקרן לקרן שתי ועבד כזה: **כמין גאם.** אות יוצית ודומה לכ"ף. כגון שמצר לו קרן דרומית וקרן צפונית מערבית ומצלא שמצר תחלת כל רוח כזה. אם תמצא לומר גבי סייס לו את הקרנות דלא קנה אלא כנגד הקרנות היינו משום דהתם לא הרוחות אבל הכא שמצר את כולן דמי וקנה הכל או דלמא לא קנה אלא באלכסון כזה:

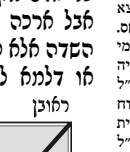

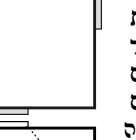

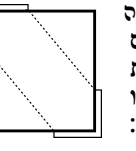

[א] **ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר אמר רב [ב]לא קנה אלא כנגד הקצר אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב [ג]ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי ויהודה מחד גיסא מדהוה ליה למכתב (ה) ליה דראובן כנגד לוי ודשמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה שמע מינה כנגד ראש תור הוא דאמר ליה [ד]מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום [ה]צריך למכתב ליה מצר ראובן רוחין תרין ומצר שמעון רוחין תרין [ו]איבעיא להו סיים לו את הקרנות מהו כמין [ז]גאם מהו בסירוגין**

דאמר במי שמת (לקמן דף קנ:) כל נכסיי לפלוני גלימא איקרי נכסי לשון נכסיי שאני דמשמע ריבוי יותר מנכסי דהכא אבל אין לחלק משום דהתם אמר כל נכסי דא"כ הו"ל לחלק התם כדמחלק התם בין מטלטלי לכל מטלטלי ועוד י"ל דהתם מיירי במתנה דבעין יפה נותן והכא במכר: **מצר** אחד **ארוך ומצר אחד קצר.** ומיירי שמצר לכל ד' רוחות[א] כדפי' הקונט'[ב] דאי לא מצר אלא מזרח ומערב ולא מצר לפון ודרום א"כ היכי קאמר ליה רב אסי ויקני כנגד רחב הור תור אדרבה ה"ל למפרך דלא ליקני אלא תלס אחד במזרח ותלס אחד במערב דהא אית ליה לרב אסי לקמן במצר לו מצר לאשון ושני ושלישי ומצר רביעי לא מצר לו דלא קנה אלא תלס אחד על פני כולו ומה שהקשה רבינו יצחק לפירוש הקונטרס אי מארבע רוחות מצר לו אמאי לא קנה אלא כנגד הקצר דאם כן אמאי מצר לו מצר רביעי לאו פירכא היא דמצינן למימר מצרים הרחיב לו: **ומודה רב.** פי' בקונטרס קודם ששתק משמע דבשתק מודה להו אע"ג דלקמן (עמוד ב) שתק[ו] (רבא) לתביי אע"ג דלא הודה להו אלא שלא חש להשיבו הכא ליכא למימר הכי דרב כהנא ורב אסי הוו כמו תלמיד חבר לרב כדאמרי' (סנהדרין דף לו:) דלסבריה לא הוו צריכי[ג] וברוב מקומות רב מודה כששתק להם בפ"ק דב"ק (דף י"ח. ושם) גבי אין שמין לא לגנב ולא לגזלן דקאמרי' אדרבה מדאמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין ולא אמר הא דשתיק משום דלא חש להשיב ובפ"ק דביצה (דף ו. ושם) גבי אפרוח שנולד ביו"ט דא"ל רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה ושתיק רב אמר רב יוסף מאי טעמא שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים וכן באיזהו נשך (ב"מ דף סט:) גבי ספינה אמר רב אגרא ופגרא א"ל רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא אי פגרא לא אגרא שתיק רב אמר רב ששת מאי טעמא שתיק רב לא שמיע ליה הא דתניא כו' משמע בכל הנהו דלא מפני שלא חש להשיב שתק אלא מפני שהודה: **מדהוה** ליה למיכתב מצר שמעון כנגד יהודה. פירוש כנגד יהודה לבד ולא הו"ל למיכתב ראובן ומדכתב ראובן שמע מינה כנגד רחב הור תור קאמר ליה וגרסא זו אינה נראה דלמה ליה למינקט כה"ג דהשתא דלג לוי יהודה היה לו לדלג שהוא אחרון לכך גרים רש"ס מדה"ל למיכתב ראובן כנגד לוי והשתא דלג יהודה ומ"מ קשיא לר"ת דהכי הוה ליה למימר מדלא הו"ל למיכתב שמעון וכתב שמע מינה כנגד רחב הור תור קאמר ליה ונראה לר"ת כגירסא ראשונה ולא קאי אעיקר מילתיה דרב דקאמר לא קנה אלא כנגד הקצר דא"כ הו"ל למימר מדלא הו"ל למיכתב ראובן אלא קאי אדיוק דכי היכי דקאמר רב דלא קנה אלא כנגד הקצר ה"נ אם מצר מצר ראובן ושמעון מצד מזרח ומצר לוי חצי שדה מצד מערב ואגל לוי קרקע עולם דמודה רב דקנה כנגד האורך כיון שלא מצא מה למצור ואהא קאמר דהיכא דמוצא למצור כגון לוי ויהודה מן המערב מודה רב דלא קנה כנגד האורך אם דלג יהודה וגרסינן מדהו"ל למיכתב יהודה כנגד שמעון דאי גרסינן שמעון כנגד יהודה הלשון דמוק ופי' מגומגם דלא קאי אדברי רב אלא אדיוק ואין להקשות אמאי לא קאמר גמרא מודה רב אעיקר דבריו כדפירש הקונטרס ולימא מדלא הו"ל למיכתב כי שמא לא חש הגמרא לפרש זה דפשיטא דלא אמר הכא דלא קנה אלא כנגד הקצר דודאי לא מצר לו מצר שמעון בחצם ולא הוצרך לפרש אלא אמאי לא קנה כנגד האורך כיון שמצר לו מצר שמעון:

מצר ראובן לרוחין תרין. אע"פ שאם היה כותב לו קרקע שבין שדות ראובן ובין שדות שמעון לא היינו יכולין לומר שיקנה חצי[ד] שדה כזה דאם כן לא הוי בין שדות ראובן ושמעון[ו] (בזוית) ומיהו[ז] קאמר דקנה באלכסון מקרן לקרן דהוי בין שדות שמעון וראובן בזוית: **כמין גאם.** פירש ר"י מזרח ודרום דהיינו משתי רוחות[ח] וקשה לפירושו דאם כן אמאי צריך למיכתב לעיל מצר ראובן לרוחין תרין ומצר שמעון לרוחין תרין[ה] אי קני כמין גאם ופירוש הקונטרס נראה עיקר: איתמר

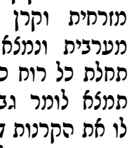

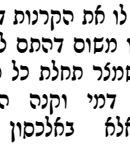

רחבה מצד אחד ולא יותר מהו מי אמרי' נותנה לו בריבוע על פני כולה או דלמא כיון שלא מצר לו אלא ב' רוחות לא קנה אלא שתי רצועות כנגד המצר (הכי). מצר לו

מסורת הש"ס

(א) מצר לו מזרחית לפונית שהוא כמין גמא ועגלה מיעגיע זו בתיקו וקי"ל כל תיקו דממונא לקולא ויל הקונה על הסתפוקה ואינו לוקח אלא בפחות שכך הדין שלא להוציא ממון מיד מחזיקו בספק וי"ל מולקין מפני שהוא ספק וכל ספיקא דממונא מולקין ולא מתברר לנו להכריע הלכה למעשה זה פי' רבינו חננאל. עריון ערך גם וצ"ע שלא הביאו שום אחד מהפוסקים וגם תדע שפי' ר"ח כמו שפירש ר"י בתוספות ד"ה כמין גאם, ב) בפ"ח: הקנה, ג) [בדפו"י קצר], ד) ל"ל שמעון. רש"ש, ה) רש"ל מ"ז [ועי' רש"ש], ו) [ל"ל רבה], ז) רש"ל מ"ז, ח) נ"א הוה אמינא,

הגהות הב"ח

(א) גמ' מדהוה ליה למכתב מצר דראובן כנגד לוי (ודשמעון כנגד יהודה) תא"ש. וז"כ גירסת התוס' היתה דשמעון כנגד יהודה וכש"ס היה גורס במקומו דראובן כנגד לוי והמדפיס הכניס שתי הגירסות בפנים: (ב) רשב"ם ד"ה ויקנה כנגד וכו' מזרח קצר כדי כל"ל ותיבת היינו נמחק: (ג) ד"ה היכא דאיכא כו' מדהוה ליה למכתב ראובן כנגד לוי כזה:

(ד) תוס' ד"ה מצר וכו' חצי שדה כזה:

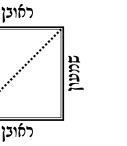

מוסף תוספות

א. ולא מצר לו המצר הרביעי אלא קצר. רש"ש. ב. וא"ת וכו' והא שמעינן ליה לרב דאמר (לקמן בע"ב) שאפי' לא מצר אלא ג' מצרים קנה הכל חוץ ממצר רביעי, ולמה יגרע כשהמצר הרביעי קצר יותר מזה שלא מצר לו מצר רביעי כלל ר"ל היינו טעמא דגרע כשמצר לו מצר רביעי והוא קצר לפי שהוא כמפרש שאינו רוצה שיקנה כנגד האורך. רבינו יונה. ג. לא הוה שתיק להו משום דלא חש למילתייהו אלא מתוך שלא מצא תשובה לדבריהם. שם. ד. [ומיבעיא ליה] מי אמרינן כיון דמצר ליה מזרח ורצפון, (לפי תוס' ע"ל דרום), קנה ליה לרוח דרומית ולרוח מערבית דאמרינן וכו' דהו"ל מרובע, או דילמא אמרינן כיון דלא כתב ליה רוח דרומית ורוח מערבית, לא קני אלא תלם אחד על פני מזרח ורצפון, א"נ כנגד ראש תור. ר"י מיגש. ה. וש"מ שאם מצר לו מצר אחד במזרח ומצר אחד בצפון ולא יותר שלא קנה כל השדה. רבינו יונה.

רבינו גרשום

מכר לו שדה ומצר לו מצר אחד ארוך. כגון מצר מזרחי ראובן על פני כל השדה שמכר לו ומצר אחר קצר כגון למערב השדה מצר שמעון ולא היה מגיע מיצרו אלא עד חצי השדה שמכר לו: אמר רב. הואיל וכן לא אזלינן בתר מצר הארוך אלא בתר מצר הקצר ולא קנה בשדה אלא כשיעור משך מצרו של שמעון כנגדו עד מצר ראובן; אמרו ליה רב הונא ורב אסי. אמאי אמרת דלא קנה אלא שוה בשוה כנגד הקצר של שמעון ליקני כנגד ראש תור. כלומר היכא דאין מגיע מצר שמעון אלא כנגד חצי של ראובן ימשך מסוף מצר שמעון אצל השדה באלכסון עד סוף מצר ראובן וכך יקנה והיינו כעין ראש תור שלמעלה מרוחב ומלמטה מקצר: ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון לצד מזרח השדה ומצר לוי ויהודה לצד מערב ואמר לו שדה זו שאני מוכר לך מצד מזרחי עומד ראובן ושמעון ומצד מערב שסמוך לדרום עומד מצר לוי ומצר יהודה לא מצר לו שסמוך ללוי היינו מצר לוי מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר מהדו"ל למכתב נמי ומצר שמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה אלא מצר ראובן ושמעון למזרח ומצר לוי למערב ולא כתב ליה יהודה ש"מ דלא ניחא ליה דניקני ליה מסוף מצר לוי ועד יהודה אלא כעין ראש תור ולא יותר כמו שמצויריין. ואם אותה שדה שמכר לו היו לו לראובן משני צידיה בשדות כשיעור ארכה אחת במזרח ואחת במערב וכן לשמעון אחת לצפונה ואחת לדרומה צריך למכתב ליה המוכר מצר ראובן לרוחין תרין וכו' ואי כתב ליה הכי מקנה ליה כל השדה כולה מקצה לקצה לד' רוחותיה. אבל אי לא כתב ליה אלא מצר ראובן מזרח ומערב יש לומר שמא לצד מזרח קנה כולו ולצד מערב מעט וכן נמי מצד צפון קנה כולה ומצד דרום קצת מן דרום ו). ואיכא למימר דשייר בשדה מקצת: איבעיא להו סיים לו הקרנות שעל זוית אחד של שדה קרן של מצר ראובן ועל זוית אחר קרן של מצר שמעון ועל זוית שלישי קרן מצר לוי ועל זוית רביעי קרן מצר יהודה (כי האי גוונא) ולא מצר לו כל אורך השדה על פני כולה ולא כל הרוחב אלא הזויות מהו מי אמרי' הואיל דמצר ד' קרנותיה כולה מכרה לו השדה על פני כולה או דלמא כיון דלא מצר לו כל ארכה וכל רחבה אלא הקרנות לא מכר לו אלא רצועות באלכסון ההולכות מקרן לקרן ב' רצועות ולא יותר (כי האי גוונא); כמין גמא מהו. שמצר לו מצרים שתים ראובן ארכה מצד אחד ושמעון

ו) הליוים ע' בסוף המסכתא

איתמר להאי גיסא ואיתמר להאי גיסא שודא. אע"ג דבעלמא בכל דוכתי אמרינן המוליא מחבירו עליו הראיה ואוקי ממונא בחזקת מריה בין היכא דמספקא בעובדא היכי הוה כגון לעיל (דף נב:) דאמר דאיכא סהדי למר ואיכא סהדי לדקיימא ארעא דיקוס בין מספקא לן בדינא בסירוגין מהו [א]תיקו מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי ומצר רביעי לא מצר לו אמר רב [ב]קנה הכל חוץ ממצר רביעי ושמואל אמר אפי' מצר רביעי [ג] ורב אסי אמר לא קנה אלא תלם אחד על פני כולה סבר לה כרב דאמר שיורי שייר ומדשייר במצר שייר נמי [ד] בבולהי אמר רבא הלכתא קנה הכל חוץ ממצר רביעי ולא אמרן אלא דלא מבלע אבל מבלע קנה וכי לא מבלע נמי לא אמרן אלא דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין אבל ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין [ה] קנה מכלל דכי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין [ו] קנה איכא דאמרי אמר רבא הלכתא קנה הכל ואפילו מצר רביעי ולא אמרן אלא דמבלע אבל לא מבלע לא קני וכי מבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אבל איכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין לא קנה מכלל דכי לא מובלע אף על גב דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין לא קני [ז]שמעינן מתרוייהו לישני דרבא דבשדה לא שייר ולא מידי [ח]ושמעינן נמי דהיכא דמבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין קנה [ט]לא מבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין לא קנה מבלע ואיכא עליה לא מבלע וליכא עליה אתמר לה להאי גיסא ואתמר לה להאי גיסא [י]ישודא דדייני: אמר רבה [כ]פלגא דאית לי בארעא פלגא פלגא בארעא דאית לי ריבעא א"ל אביי מאי שנא הכי ומ"ש הכי אישתיק אמר אביי אנא סברי מדאישתיק קבולי קבלה ולא היא חזינא הנהו שטרי דנפקי מבי מר וכתיב בהו הכי פלגא דאית לי בארעא פלגא פלגא בארעא דאית לי ריבעא ואמר רבה מצר ארעא דמינה (כ) פלגא פלגא מצר ארעא דמינה פסיקא ט' קבין א"ל אביי מאי שנא הכי ומ"ש הכי אישתיק סבור מינה אידי ואידי פלגא ולא

בסירוגין מהו. כגון שהיו מקיפין אותו שמונה בני אדם שנים לכל רוח ראובן ושמעון מן המזרח לוי ויהודה מן הצפון יששכר וזבולון מן המערב יוסף ובנימין מן הדרום וכתב ראובן מצר מזרח לוי מצר לפון יששכר מצר מערב יוסף אם תמצא לומר כמין גאם לא קנה אלא באלכסון היינו משום דדרך למכור תלם אחד בין ב' שדות אבל אין דרך למכור בסירוגין ורגלים לדבר דטורח היה לו לכתוב כולם ולגלס בסירוגין ליתן מצר בכל ד' רוחות או דלמא ה"ג לא מכר אלא כנגד אותן של מצר ובאלכסון כזה:

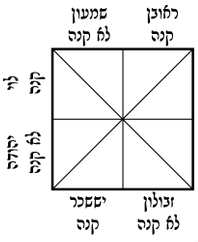

קנה הכל. כל מה שמובלע בתוך ג' המצרים: **חוץ ממצר ד'.** התלם עצמו של מצר רביעי לא קנה דלהכי אהני מאי דלא כתב מצר רביעי: **אפילו מצר רביעי.** דהאי דלא כתביה משום דלא צריך: **תלם אחד על פני כולה.** אבל ג' המצרים כמין חי"ת: **סבר לה.** רב אסי כרב דאמר דהאי דלא כתביה משום דשיורי שייר לעצמו מן השדה ועדיפא דרב אסי מדרב דקסבר רב אסי מדשייריה למצר שייריה נמי לכולה שדה שכנגד המצר ומיהו אהני ג' מצרים שכתב לקנות פורתא דהיינו תלם אחד אבל המצרים: **ולא אמרן.** דלא קנה מצר רביעי אלא דלא מבלע בתוך שני המצרים שמכאן ומכאן אלא הולך על פני שניהם כזה:

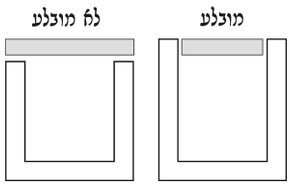

אבל מובלע. כזה קנה כל מה שיש בתוך המצרים: הכי גרסינן **וכי לא מובלע נמי לא אמרן אלא דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעה קבין אבל ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעה קבין אף על גב דלא מובלע נמי קנה מכלל דכי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין קנה.** ואמאי דקאמר רבא בהדיא חוץ ממצר רביעי קאי ואוקמה בדלא מובלע וקמפרש וכי לא מובלע נמי דאמרן לא קנה לא אמרן אלא דאיכא עליה הרכבת דקליס הגטועים שם אי נמי דהוי ההוא מצר תשעת קבין כשיעור שדה בפרק ראשון (לעיל דף יא.) דכיון דשייר לעצמו וקדייק גמרא מכלל דברי הרבא אנו למדים מדאוקמיה להאי חוץ ממצר רביעי בתרתי לריעותא בדלא מובלע ובכגון דאיכא עליה ריכבא דדיקלי מכלל דאי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלי קנה דליכא אלא חדא לריעותא: **אילא דאמרי רו' ואפי' מצר רביעי ולא אמרן אלא דמיבלע אבל לא מיבלע לא קני וכי מיבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעה קבין אבל איכא רו' אע"ג דמיבלע נמי לא קנה מכלל דכי לא מיבלע אע"ג דליכא עליה רו' לא קני** ה"ג לה. והכי פירושא מדאוקמה רבא להאי ואפי' מצר רביעי בתרתי לטיבותא בדמיבלע ואיכא עליה מכלל דאי לא מיבלע אע"ג דליכא עליה רו' לא קנה משום דאיכא חדא לריעותא. וקפסיק גמרא ושמעינן מהני תרי לישני דרבא רו' דאע"ג דפליגי כדלקמן בהכי מיהא לא פליגי וכן הלכה דבארעא לא שייר אלא במצר רביעי דהיינו כרב דמיבלע ואיכא עליה קנה דאיכא תרתי לטיבותא והיכא דלא מיבלע ואיכא עליה רו' לא קנה דאיכא תרתי לריעותא. מיבלע ואיכא עליה א"נ לא מיבלע וליכא עליה דהיינו חדא לטיבותא וחדא לריעותא אמרי לה בתרי לישני ואליבא דרבא לישנא קמא קנה לישנא בתרא לא קנה. וקפסיק גמרא שודא דדייני השלכת הדיינין מאחר דמספקא לן נעביד שודא הכל לפי הענין שיראו הדיינין ויכירו העיר עינו יפה או רעה הכל לפי אומד דעתם. ומיהו בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן לא אמרינן שודא דדייני עד שיפרש כי הכא אלא המע"ה: **אמר רבה.** ראובן ושמעון שהיה להם שדה בשותפות ומכר ראובן את חלקו לאיניש מעלמא וכתב לו כן פלגא דאית לי בארעא כלומר החלי שיש לי בשדה זו אני מוכר לך: **פלגא.** כלומר כל חלי השדה מכר ולא שייר לעצמו כלום. אבל אם כתב לו פלגא בארעא דאית לי אני מוכר לך: **ריבעא.** זכין ליה רביע השדה דהיינו חלי חלקו דהכי קאמר ליה החלי אני מוכר לך מקרקע שלי נמצא מחלי השדה שיש לו מכר החלי דהיינו רביע כל השדה: **א"ל אביי מאי שנא הכי הכי.** כי היכי דפליגא דאית לי בארעא פלגא הכי נמי פלגא בארעא דאית לי פלגא דהכי משמע פלגא אני מוכר לך בהך ארעא והאי דמסיים דאית לי אמאי דקאמר פלגא קאי כלומר אותו חלי שיש לי אמרתי לך למכור: **מבי מר.** רבה (ו). וכתיב הכי בהנהו שטרי מכירה פלגא דאית לי בארעא פלגא כו' כלומר אותו שטר שהיה כתוב בראשו איך פלוני אמר לנו הוו (ז) עדים שאני מוכר לפלוני פלגא דאית לי בארעא היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו שכך היה כתוב וקנה פלוני מן פלוני חלי השדה בכך וכך ממון ואותו שכתוב בו פלגא בארעא דאית לי היה מפרש בסוף השטר שהקנה לזה הלוקח רביע השדה: **מצר ארעא דמינה פלגא פלגא.** ראובן שהיה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ומצד מזרח עכב הקרקע עצמה שהיא שלי שחלוקה ממנה זו שמכרתי הוא מצר מזרחי שלה פלגא מכר לו דהא קאמר דמינה חלוקה לאחאין: **דמינה פסיקא.** משמע שדה הראויה לפסוק מקרקע אחרת דהיינו לכל הפחות תשעה קבין כדתנן בפ' ראשון (לעיל יא.) אין חולקין את האחר כו' ולא

אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין קנה. ואמאי דקאמר רבא בהדיא חוץ ממצר רביעי קאי ואוקמה בדלא מובלע וקמפרש וכי לא מובלע נמי דאמרן לא קנה לא אמרן אלא דאיכא עליה הרכבת דקליס הגטועים שם אי נמי דהוי ההוא מצר תשעת קבין כשיעור שדה בפרק ראשון (לעיל דף יא.) דכיון דשייר לעצמו וקדייק גמרא מכלל דברי הרבא אנו למדים מדאוקמיה להאי חוץ ממצר רביעי בתרתי לריעותא בדלא מובלע ובכגון דאיכא עליה ריכבא דדיקלי מכלל דאי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלי קנה דליכא אלא חדא לריעותא: **אילא דאמרי רו' ואפי' מצר רביעי ולא אמרן אלא דמיבלע אבל לא מיבלע לא קני וכי מיבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעה קבין אבל איכא רו' אע"ג דמיבלע נמי לא קנה מכלל דכי לא מיבלע אע"ג דליכא עליה רו' לא קני** ה"ג לה. והכי פירושא מדאוקמה רבא להאי ואפי' מצר רביעי בתרתי לטיבותא בדמיבלע ואיכא עליה מכלל דאי לא מיבלע אע"ג דליכא עליה רו' לא קנה משום דאיכא חדא לריעותא. וקפסיק גמרא ושמעינן מהני תרי לישני דרבא רו' דאע"ג דפליגי כדלקמן בהכי מיהא לא פליגי וכן הלכה דבארעא לא שייר אלא במצר רביעי דהיינו כרב דמיבלע ואיכא עליה קנה דאיכא תרתי לטיבותא והיכא דלא מיבלע ואיכא עליה רו' לא קנה דאיכא תרתי לריעותא. מיבלע ואיכא עליה א"נ לא מיבלע וליכא עליה דהיינו חדא לטיבותא וחדא לריעותא אמרי לה בתרי לישני ואליבא דרבא לישנא קמא קנה לישנא בתרא לא קנה. וקפסיק גמרא שודא דדייני השלכת הדיינין מאחר דמספקא לן נעביד שודא הכל לפי הענין שיראו הדיינין ויכירו העיר עינו יפה או רעה הכל לפי אומד דעתם. ומיהו בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן לא אמרינן שודא דדייני עד שיפרש כי הכא אלא המע"ה: **אמר רבה.** ראובן ושמעון שהיה להם שדה בשותפות ומכר ראובן את חלקו לאיניש מעלמא וכתב לו כן פלגא דאית לי בארעא כלומר החלי שיש לי בשדה זו אני מוכר לך: **פלגא.** כלומר כל חלי השדה מכר ולא שייר לעצמו כלום. אבל אם כתב לו פלגא בארעא דאית לי אני מוכר לך: **ריבעא.** זכין ליה רביע השדה דהיינו חלי חלקו דהכי קאמר ליה החלי אני מוכר לך מקרקע שלי נמצא מחלי השדה שיש לו מכר החלי דהיינו רביע כל השדה: **א"ל אביי מאי שנא הכי הכי.** כי היכי דפליגא דאית לי בארעא פלגא הכי נמי פלגא בארעא דאית לי פלגא דהכי משמע פלגא אני מוכר לך בהך ארעא והאי דמסיים דאית לי אמאי דקאמר פלגא קאי כלומר אותו חלי שיש לי אמרתי לך למכור: **מבי מר.** רבה (ו). וכתיב הכי בהנהו שטרי מכירה פלגא דאית לי בארעא פלגא כו' כלומר אותו שטר שהיה כתוב בראשו איך פלוני אמר לנו הוו (ז) עדים שאני מוכר לפלוני פלגא דאית לי בארעא היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו שכך היה כתוב וקנה פלוני מן פלוני חלי השדה בכך וכך ממון ואותו שכתוב בו פלגא בארעא דאית לי היה מפרש בסוף השטר שהקנה לזה הלוקח רביע השדה: **מצר ארעא דמינה פלגא פלגא.** ראובן שהיה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ומצד מזרח עכב הקרקע עצמה שהיא שלי שחלוקה ממנה זו שמכרתי הוא מצר מזרחי שלה פלגא מכר לו דהא קאמר דמינה חלוקה לאחאין: **דמינה פסיקא.** משמע שדה הראויה לפסוק מקרקע אחרת דהיינו לכל הפחות תשעה קבין כדתנן בפ' ראשון (לעיל יא.) אין חולקין את האחר כו' ולא

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריט סעיף ד [ושולחן דדיינים]:

טו ב ג ד ה ו מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע שם סעיף ב:

טז ז מיי' שם הל' כג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כא:

רבינו גרשום

בסירוגין מהו. כגון שהיו עומדין על המצרים ראובן ושמעון ולוי על רוח מזרחית יהודה יששכר זבולון על רוח דרומית ובנימין דן ונפתלי על רוח מערבית גד ואשר ויוסף על רוח צפונית ובין הני מצרים מכר לו שדה וכתב ליה מצר ראובן ולא כתב ליה מצר שמעון וכתב לו מצר לוי וכן לכל רוח דלג מצר האמצעי שלא כתב לו. מהו מי אמרי' הואיל דמצר לו מצר לכל רוח הכל מצר לו וקנה בריבוע כל השדה על פני כולה או לא קנה אלא כנגד המצר ד' שדות (כעין צורתו) דמאי דמצר ליה קנה ומאי דלא מצר ליה לא קנה תיקו: מצר לו מצר ראובן עד דרך שביל אחד שבמזרח ומצר שני שביל שני ומצר שלישי שביל שלישי ומצר רביעי לא כתב לו: אמר רב קנה הכל. השדה והמצר חוץ ממצר רביעי משום דשייריה ולא כתבו: אלא תלם אחד על פני כל המצרים. משלש רוחות המצר לו סמוך למצר: כרב דאמר. שייר המצר רביעי שלא קנה וקא מוסיף רב אסי מדשייר למצר שייר לכולה שדה חוץ מתלם אחד שקנה. והני מילי דלא קנה מצר רביעי היכא דלא מובלע המצר בתוך השדה שהמצר עמוק ונמוך מן השדה או גבוה יותר מן השדה שנראה כמו שאינו מן השדה: אבל מיבלע בשדה. דהמצר שוה עם השדה דמי כשדה עצמה ומכרו: וכי מבלע נמי לא אמרן דקני. דליכא עליה דהחוא מצר ריכבא. שורה של דקלים. דלא כשדה אחרת דמי ולא הוי ארוך כל כך כמקום זריעת ט' קבין דהיינו שיעור שדה קטנה: אבל אי איכא כו' לא קנה. משום דכשדה אחרת דמיא: ואיכא דאמרי כו'. ה"ג וכי לא מבלע נמי לא אמרן דאיכא עליה ריכבא דדיקלא ואי נמי הוי כו' אבל ליכא עליה ריכבא ולא הוי ט' קבין קנה. דייקי' מהאי לישנא בתרא מכלל דכי מיבלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא והוי ט' קבין קני. ושמעינן מתרוייהו לישנא דבשדה לא שייר דבמצר לעצמו נמי מתרוייהו לישני דהיכא דמיבלע וכו' קני. ושמעינן נמי מתרוייהו דהיכא דלא מיבלע ואי איכא ריכבא אי הוי ט' קבין לא קני דכשדה בפני עצמה דמיא. אבל מיבלע ואיכא עליה ריכבא איתמר להך גיסא ללישנא קמא דלא קני דכשדה בפני עצמה דמיא ואיתמר להך גיסא ללישנא בתרא דייקא מינה דקנה. ולהיכא נמי דלא מבלע ולא איכא עליה ריכבא איתמר להך גיסא קנה ואיתמר להך גיסא ללישנא בתרא משמע דקנה דלאו כשדה אחרת דמיא דהואיל דליכא עליה ריכבא דדיקלי: שודא דדייני. שאם יראו ב"ד שדעתו של מוכר קרובה ללוקח שהוא אוהבו או שקרובו ומוכר לו בעין יפה יתננה לחלקו של לוקח ואם לאו למוכר: אמר רבה. אם היה בין שני שותפין קרקע ואמר אחד לאינש דעלמא מזבינא לך פלגא דאית לי בארעא משמע דכל חלקו מקני ליה וקנה הלוקח ההוא פלגא

מסורת הש"ס

ח) [קדושין עד. וש"נ], ג) ל"ל דמספקא ליה. רש"ש,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה איתמר כו' היה נראה להבמים דיחלוקו. עי' בכורות דף כח ע"ב תוס' ד"ה רביע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפי' מצר רביעי קנה וכ"כ אמי: (ב) שם שייר נמי בכולה שדה אמר רבה: (ג) שם ולא הוי ט' קבין אע"ג דלא מבלע קנה מכלל דכי מובלע וכו': (ד) שם והוי ט' קבין נמי קנה: (ה) שם דמינה פליגא פלגא: (ו) רשב"ם ד"ה מבי מר רבה הס"ד ואח"כ מה"ד וכתיב בהו הנהנו שטרי מכירה הכי הס"ד ואח"כ מה"ד פלגא וכו': (ז) בא"ד הוו עלי עדים: (ח) תוס' ד"ה אימתר וכו' דפליג משום דמספקא לן"ל ותיבת דהמע"ה נמחק:

מוסף רש"י

שודא דדייני. לפי ראות עיני הדיינים יעלו המוכר או הזכות, שודא לשון השלכה, כמו (שמות טו) יהב פיס דמתנגם שדא כיסא (כתובות צד. ועיי"ש פה: וקדושין עד.).

מוסף תוספות

א. (ד"ה)קים ליה לבעל הגמ' דלא נאמר שתי הלשונות לחלוק זה על זה אלא שניהם אמרן רבא כדי לעשות שודא דדייני לפני שפעמים ראוי לעשות כך ופעמים ראוי לעשות כך לפי מה שיהיה דעת הלוקח ודעת המוכר ולפי מנהג המדינה ולפי הדמים. רא"ש. ואין לפרש הכא [שודא] שיעשו הדיינים מה שירצו כדאמרינן התם, (גיטין יד:) ועיין לעיל לה. תוד"ה שודא), דהא ודאי כיון דמספקא מילתא למה יוציאו הקרקע מבעלים ראשונים בלא טענה. רבינו יונה.

רבינו גרשום (המשך)

דאית ליה כולה. אבל אמר ליה כי האי לישנא פלגא בארעא דאית לי מזבינא לך משמע דמההיא פלגא דמגיע לחלקו מזבין ליה החצי והיינו ריבעא דכולה שדה קנה: א"ל אביי. מ"ש בהאי לישנא דקנה פלגא מ"ש באידך דלא קנה אלא ריבעא: דקבולי קבלה. דאידי ואידי פלגא: מבי מר. מבי רבה: אמר רבה. אם יש לב' שותפין קרקע וחלקוה ביניהן ואמר חד מן השותפין לאחר קרקע שלי אני מוכר לך ומצר לו ללוקח מצד אחד מצר ארעא דמינה פליגא כלומר חלק שותפי שחלק עמי הוא מצר אחד ודאי אמר' דאית ליה פלגא ללוקח שכל חלקו מכר לו עד חלק שותפו: אבל אי אמר ליה בהאי לישנא קרקע שלי אני מוכר לך ומצר לו מצר אחד בהאי לישנא לרוח פלוני ארעא דמינה פסיקא לא קנה בה הלוקח אלא שדה של ט' קבין דאמרי דהכי אמר ליה המוכר ללוקח לרוח פלוני מצר ארעא דילי דמינה פסיקא ההוא שדה דזביני לך כלומר שפסקתי מקרקע שלי שיעור שנחשב שדה ומכרתי לך והשאר שייריתי לי ולא קנה כל חלקו: א"ל אביי. מ"ש בהאי לישנא דקנה פלגא ומ"ש בהאי לישנא דלא קנה אלא ט' קבין בלבד: בין מצר ארעא. דמינה פסיקא. הכל אחד: אי א"ל ואלין מצרנהא האחרים ופירשן למזרח מצר פלוני ולמערב מצר פלוני וכן כולם:

ולא את השדה עד שיהא בו ט׳ קבין לזה וט׳ קבין לזה. פסיקא משמע מחותך ממנה המועט מן המרובה: **אי אמר ליה ואלין מצרנהא.** מצר מזרח ארעא דמינה פלגא מצר מערב פלוגי וכן הולך וחוסך כל המצרים והלכך האי ואלין מצרנהא יתור לשון הוא לייפות כמו ולקמן בשמעתין נמי חזינא יתור לשון טובא לייפות כח וה״ק אבי לעיל [סב:] מאי שנא הכי ומאי שנא הכי הלא אין חילוק בין פלגא לפסיקא אלא זימנין אמרינן בתרוייהו פלגא בין פלגא בין פסיקא היכא דאמר ואלין מצרנהא וזימנין (א) תשעה קבין היכא דלא אמר ואלין מצרנהא: **פשיטא.** שכיב מרע או כל המחלק נכסיו על פיו שאמר פלוני יחלוק בנכסי פלגא שקיל: **הנו חלק לפלוני בנכסי מהו.** מי אמרינן האי חלק לשון חלוקה הוא ופלגא קשקיל או חלק הראוי ליתן קאמר ובדעת ב״ד תלוי הדבר לשער בכמה הוי חלק ראוי ליתן. ואע״ג דתניא בתוספתא דהך בבא (פרק ז ה״ה) האומר תנו חלק לפלוני בנכסי יירש עם הבנים איכא למימר הכא מיירי כגון דלית ליה בני ואע״ג דאית ליה יורשין בעלמא לא יהב דעתיה ליורשין אחרים וחלק הראוי ליתן או חצי נכסין קאמר א״נ הכא מיירי כגון דאמר תנו חלק לפלוני בני בנכסי והשאר נתונים לפלוני א״נ איכא למימר דלא הוה שמיע להו הך ברייתא דאי הוה שמיע להו הוו מייתי לה בבית המדרש ואיכא למימר רבנן היא דפליגי עליה דסומכוס אי נמי שמיעא להו ולא הוה סבירא להו משום דפליג סומכוס עלה כדלקמן (ב) וקיימא לן כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין דסתם לן תנא כוותיה בפרק שור שנגח (ארבעה ובפרק שור שנגח) את הפרה (ב״ק דף מו.): **בבור.** של מים מכונסים. ואית דמוקמי לה בבור של יין ולא נהירא: **סומכוס אומר אין פחות מרביע.** סומכוס לטעמיה דאמר בפרק שור שנגח את הפרה חצי נזק לפרה ורביע לולד ומוקמינן לה בגמרא [שם] אליבא דסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין והכא מספקינן ליה אי פלגא קאמר או חצי בעלמא משהו קאמר כגון רביעית הלוג הלכך אין לו למקבל מתנה מן הבור פחות מרביע (ג) ושמא יותר משום דאילו הוה מספקא לן בהאי נותן אם נתן לו פלגא או לא כלום היה לו ליטול (ג) מחלית של פלגא דהיינו רביע הבור משום ממון המוטל בספק חולקין דהא פלגא נמי מוטלת בספק אם יהבה ליה או לא הלכך יטול חציה של פלגא דהיינו רביע ו״ש השתא דמספקא לן אי יהיב פלגא או רביעית הלוג דלא יטול פחות מרביע. ורבינו (ג) חננאל פירש דאזדא סומכוס לטעמיה וכל הנך שיעורי דלקמן לחבית לקדירה לטפיח בקאלין היו בשיעורין הללו כמה צריך לכל אחד ופלגא (ד) דההוא שיעורא קמחייב סומכוס ליתן משום דממון המוטל בספק חולקין: **לחבית אין פחות משמונה.** כלומר אם אמר תנו חלק לפלוני בבור לחבית כדי למלאות חבית דהיינו להשקאת בהמותיו ולא להשקות שדותיו (ד): **אין פחות משמונה.** בבור משום דאי הבור צריך לחבית וכי קאמר חלק דלמא פלגא דחבית קאמר דהיינו רביע הבור או משהו קאמר הלכך יש לו חצי רביע דהיינו אחד משמונה. ובשיטה זו יש לפרש כולם: **לקדירה.** תנו חלק לפלוני בבור לתקן מאכלו: **אין פחות מי״ב.** דהיינו רביע שיעור הראוי לקדירה משום דלמא פלגא קאמר וממון המוטל בספק חולקין: **לטפיח.** כלי קטן לשתות בו בני אדם והאי שיעורא זוטר מכולהו. והלכך גבי תנו חלק לפלוני בנכסי יטול רביע דדלמא פלגא קאמר או דלמא שוה פרוטה קאמר וממון המוטל בספק חולקין. ואית דמפרשי כל הנך שיעורי לפי אומד הדעת אין פחות מרביע דסתם נותן דעתו לרביע אין פחות משמונה דהכי הוי שיעור למלוי חבית להשקאת בהמות וכן כולם ולא נהירא לי: **בן לוי שמכר.** אורחא דמילתא נקט דדרך בן לוי המוכר שדות לישראל להתנות כך משום דלא מוזיל גביה משום האי תנאי מידי דזה נהנה וזה אינו חסר דבלאו הכי הוה יהיב האי לוקח להאי מעשר או לו או לאחר דהא אין לו בו אלא טובת הנאה והוא הדין לישראל המוכר שדהו לחבירו ואמר לו על מנת שהמעשר שלי הוא ליתנו לכל מי שאהבה דהא השתא נמי יש לו בו טובת הנאה זו: **מעשר ראשון שלו.** וכדמפרש לקמן דכיון דאין אדם קונה דבר שאינו בא לעולם שיורי שייר מקום מעשר ראשון שלו ואפילו אם מכרה הלוקח לאחר דזכותו של לוי אינו יכול למכור לאחר והכי מוכח לקמן: **יפן לבניו אחריו.** אבל אם לא פירש כן אינו מוריש בדבר זה זכותו לבניו דכיון דמשום יתור לשון הוא דאמרינן לקמן דשייר מקום מעשר די לנו אי אהני יתורא למאי שפירש דהיינו לעצמו: **אין לו עניו כלום.** דמשמכרה לאחר פקע ליה מקום המעשר ששייר לעצמו וכשחזר ולקחה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שבאה לידו דכי היכי דהוא לוקח אפילו במקום מעשר הוא הדין לזה הלוקח ראשון הבא מכחו: **אמאי.** מעשר ראשון שלו הא אין אדם מקנה כו׳ (כרבנן דר״מ) מעשר זה עדיין עתיד ליזרע התבואה שיצאה ממנו אף ליחרש השדה תחלה: **כיון דאמר ליה ע״מ כו׳.** כלומר כיון דעל תנאי מכר רוצה הוא שיתקיים התנאי דאין אדם מתנה על חנם ולדעת כן מכר שיקנה המעשר והלכך שייר בידו קרקע הראוי ליגדל בה המעשר וכמי שאמר לו שדה שלי אני מוכר לך לאריסות ע״מ שתטול ט׳ חלקים ואני אטול חלק עשירי. ויש ספרים דגרסי׳ בהו בהדיא כיון דא״ל ע״מ שמעשר ראשון שלי כו׳ ואית דמפרשים דייתור לשון דע״מ קא דייק וכדאמרינן בעלמא (קדושין מ.) כל האומר ע״מ כאומר מעכשיו דמי וא״א להעמיד שיטת שמועה זו כן ובפ׳ מי שמת (לקמן דף קמח.) אמרי׳ דאם מכר דקל ואמר לו חוץ מפירותיו דשייר מקום פירותיו וה״נ אם אמר חוץ מן המעשר שייר מקום מעשר הלכך לאו בלשון דע״מ תליא מלתא כיון דמתני׳ והתנאי אינו מועיל אלא ע״י שיור אמרינן דשייר מקום: **אמר ר״ל זאת אומרת.** בריתא זו דאשמעינן דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד אא״כ שייר אמרינן שיורי שייר מקום לעצמו פורתא מינה אשמעינן דהמוכר בית לחבירו ואמר לו ע״מ שהדיוטא העליונה שלו הדיוטא העליונה שלו הוא גג שיש לו מעקה גבוה י׳ דאמרינן במתניתין [לעיל פפ.] דאינו מכור עם הבית ותנאי זה אינו מועיל דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר כדקתני במתניתין ולא את הגג כו׳ ולא היה צריך להתנות הלכך דיוטא העליונה שלו להוצאת זיזין כנגד רשותו של לוקח כדמפרש וחזיא. והוא הדין אם אמר לו חוץ מדיוטא העליונה דשייר מקום בחצר להוצאת זיזין ואליבא דרב זביד דאמרינן בפרק מי שמת [לקמן קמח.]: למאי

ולא היא דאמר רב יימר בר שלמיה א״לדידי מפרשא לי מיניה דאביי בין מצר ארעא דמינה פלגא ובין מצר ארעא דמינה פסיקא אי א״ל אלין מצרנהא פלגא לא א״ל אלין מצרנהא תשעה קבין: ב״פשיטא אמר יחלוק פלוני בנכסי פלגא תנו חלק לפלוני בנכסי מאי אמר רבינא בר קיסי ג״תא שמע דתניא ד״האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע לחבית אין פחות משמנית לקדרה אין פחות מי״ב לטפיח אין פחות מששה עשר תנו רבנן ה״בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ואם אמר לי ולבניי מת יתן לבניו ואם אמר לו כל זמן שהשדה זו בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום אמאי ו״אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ז״כיון דאמר ליה על מנת שמעשר ראשון שלי שיורי שייריה למקום מעשר ח״אמר ריש לקיש ט״זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו למאי

אין פחות מרביע. דמספקא לן אי רוצה לומר חצי או כל שהוא וא״ת ומה מתנה היא לכל שהוא א״ו״ל דנותן רביעית הלוג או יותר אבל הגמרא אינו חושש להזכיר זה פסק רבינו שמואל (ה) בשמעתין דכל דאלים גבר דהלכה כסומכוס ורבא דאין הלכה כסומכוס כמו שפירשתי בחזקת הבתים (לעיל דף לה. ד״ה ומאי) ב: **על מנת שמעשר ראשון שלי בו׳.** הכא לא הוי כמו כהן המסייע בבית הגרנות (קדושין ו:) ג דקאמר מקום המעשר שיורי שייר והוי מעשר שלו לגמרי אלא שמכר לו כח זה שיוכל לעשר על חלקו ד:

ואמאי והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. [לא] הוה מצי לשנויי ר״מ היא דכי אמר ר״מ כגון פירות דקל דעבידי לתמו שהדקל בעולם והפירות גדלים מאליהן אבל הכא מי יימר דחרש וזרע ליה ואפילו חרש וזרע שמא לא תגדל התבואה כדאמרינן בפרק האומר בקדושין (דף סב:) אמר רבה לא אמר ר״א בן יעקב אלא בשחת שכבר גדלו הזרעים קלת אבל אגם שהן עדיין קטנים לא ה״ (ורבא) אמר אפי׳ באגם מ״מ תרוייהו מודו דהיכא דאין ניכרים כלל ולא יצאו חוץ לקרקע דלא קני ורבינו יצחק פירש דלא מצי מוקי לה כר׳ מאיר דאפילו ר״מ מודה דכלו דבר שאינו בעולם דלא קנה כדאמרינן פרק קמא דגיטין (דף יג:) והכא קתני ואם אמר לי ולבניי מת נותן לבניו ואין נראה לר״י טעם זה דשמא לבניו שהן בעולם קאמר: **על מנת שדיוטא עליונה שלי בו׳.** שאם רוצה להוציא זיזין מוציא פי׳ הקונטרס להוציא זיזין לחצר וקשה לר״ת הא לא איירי הכא במכירת החצר אלא במכירת בית והמוכר בית לא מכר חצר ה ומפרש ר״ת להוציא בה זיזין אם הוא בונה בגין בחצר ורוצה להניח על גבי דיוטא את הזיזין מניח אע״פ שמכביד את הכותל ו: שאם

בגמרא [שם] אליבא דסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין והכא מספקינן ליה אי פלגא קאמר או חצי בעלמא משהו קאמר כגון רביעית הלוג הלכך אין לו למקבל מתנה מן הבור פחות מרביע (ג) ושמא יותר משום דאילו הוה מספקא לן בהאי נותן אם נתן לו פלגא או לא כלום היה לו ליטול (ג) מחלית של פלגא דהיינו רביע הבור משום ממון המוטל בספק חולקין דהא פלגא נמי מוטלת בספק אם יהבה ליה או לא הלכך יטול חציה של פלגא דהיינו רביע ו״ש השתא דמספקא לן אי יהיב פלגא או רביעית הלוג דלא יטול פחות מרביע. ורבינו (ג) חננאל פירש דאזדא סומכוס לטעמיה וכל הנך שיעורי דלקמן לחבית לקדירה לטפיח בקאלין היו בשיעורין הללו כמה צריך לכל אחד ופלגא (ד) דההוא שיעורא קמחייב סומכוס ליתן משום דממון המוטל בספק חולקין: **לחבית אין פחות משמונה.** כלומר אם אמר תנו חלק לפלוני בבור לחבית כדי למלאות חבית דהיינו להשקאת בהמותיו ולא להשקות שדותיו (ד): **אין פחות משמונה.** בבור משום דאי הבור צריך לחבית וכי קאמר חלק דלמא פלגא דחבית קאמר דהיינו רביע הבור או משהו קאמר הלכך יש לו חצי רביע דהיינו אחד משמונה. ובשיטה זו יש לפרש כולם: **לקדירה.** תנו חלק לפלוני בבור לתקן מאכלו: **אין פחות מי״ב.** דהיינו רביע שיעור הראוי לקדירה משום דלמא פלגא קאמר וממון המוטל בספק חולקין: **לטפיח.** כלי קטן לשתות בו בני אדם והאי שיעורא זוטר מכולהו. והלכך גבי תנו חלק לפלוני בנכסי יטול רביע דדלמא פלגא קאמר או דלמא שוה פרוטה קאמר וממון המוטל בספק חולקין. ואית דמפרשי כל הנך שיעורי לפי אומד הדעת אין פחות מרביע דסתם נותן דעתו לרביע אין פחות משמונה דהכי הוי שיעור למלוי חבית להשקאת בהמות וכן כולם ולא נהירא לי: **בן לוי שמכר.** אורחא דמילתא נקט דדרך בן לוי המוכר שדות לישראל להתנות כך משום דלא מוזיל גביה משום האי תנאי מידי דזה נהנה וזה אינו חסר דבלאו הכי הוה יהיב האי לוקח להאי מעשר או לו או לאחר דהא אין לו בו אלא טובת הנאה והוא הדין לישראל המוכר שדהו לחבירו ואמר לו על מנת שהמעשר שלי הוא ליתנו לכל מי שאהבה דהא השתא נמי יש לו בו טובת הנאה זו: **מעשר ראשון שלו.** וכדמפרש לקמן דכיון דאין אדם קונה דבר שלא בא לעולם שיורי שייר מקום מעשר ראשון שלו ואפילו אם מכרה הלוקח לאחר דזכותו של לוי אינו יכול למכור לאחר והכי מוכח לקמן: **יפן לבניו אחריו.** אבל אם לא פירש כן אינו מוריש בדבר זה זכותו לבניו דכיון דמשום יתור לשון הוא דאמרינן לקמן דשייר מקום מעשר די לנו אי אהני יתורא למאי שפירש דהיינו לעצמו: **אין לו עניו כלום.** דמשמכרה לאחר פקע ליה מקום המעשר ששייר לעצמו וכשחזר ולקחה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שבאה לידו דכי היכי דהוא לוקח אפילו במקום מעשר הוא הדין לזה הלוקח ראשון הבא מכחו: **אמאי.** מעשר ראשון שלו הא אין אדם מקנה כו׳ (כרבנן דר״מ) מעשר זה עדיין עתיד ליזרע התבואה שיצאה ממנו אף ליחרש השדה תחלה: **כיון דאמר ליה ע״מ כו׳.** כלומר כיון דעל תנאי מכר רוצה הוא שיתקיים התנאי דאין אדם מתנה על חנם ולדעת כן מכר שיקנה המעשר והלכך שייר בידו קרקע הראוי ליגדל בה המעשר וכמי שאמר לו שדה שלי אני מוכר לך לאריסות ע״מ שתטול ט׳ חלקים ואני אטול חלק עשירי. ויש ספרים דגרסי׳ בהו בהדיא כיון דא״ל ע״מ שמעשר ראשון שלי כו׳ ואית דמפרשים דייתור לשון דע״מ קא דייק וכדאמרינן בעלמא (קדושין מ.) כל האומר ע״מ כאומר מעכשיו דמי וא״א להעמיד שיטת שמועה זו כן ובפ׳ מי שמת (לקמן דף קמח.) אמרי׳ דאם מכר דקל ואמר לו חוץ מפירותיו דשייר מקום פירותיו וה״נ אם אמר חוץ מן המעשר שייר מקום מעשר הלכך לאו בלשון דע״מ תליא מלתא כיון דמתני׳ והתנאי אינו מועיל אלא ע״י שיור אמרינן דשייר מקום: **אמר ר״ל זאת אומרת.** בריתא זו דאשמעינן דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד אא״כ שייר אמרינן שיורי שייר מקום לעצמו פורתא מינה אשמעינן דהמוכר בית לחבירו ואמר לו ע״מ שהדיוטא העליונה שלו הדיוטא העליונה שלו הוא גג שיש לו מעקה גבוה י׳ דאמרינן במתניתין [לעיל פפ.] דאינו מכור עם הבית ותנאי זה אינו מועיל דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר כדקתני במתניתין ולא את הגג כו׳ ולא היה צריך להתנות הלכך דיוטא העליונה שלו להוצאת זיזין כנגד רשותו של לוקח כדמפרש וחזיא. והוא הדין אם אמר לו חוץ מדיוטא העליונה דשייר מקום בחצר להוצאת זיזין ואליבא דרב זביד דאמרינן בפרק מי שמת [לקמן קמח.]: למאי

מסורת הש״ס

א) [עי׳ בערוך ערך בור פירוש נכון ומרווח על בריאתא זו], ב) לקמן [סד.] קמחא, ג) נסל״ל וגם רבינו. רש״ש, ד) נסל״ל ורבינא. רש״ש, ה) [פס איתא רב יוסף], ו) בדפו״ר איתא: כל דבר. ור״י חבר גורס: דלכל דבר. והמהרש״א גורס: דלדבר שאינו,

גליון הש״ם

רשב״ם ד״ה תנו חלק בו׳ וקי״ל בסומכוס דסתם לן תנא. משמע דהתוספתא כרבנן דסומכוס ומתוה לי הא דלרבנן דסומכוס לא יתן לו כלל רק המועט דהמע״ה ואפילו דהתוספתא ס״ל דחלק הוא שיעור כמ׳ מהבנים דסומכוס פליג וזה ס״כ מאי דאיתא מהסיא דב״ק דקי״ל כסומכוס וזה הא פלוגתייהו דהכא בענין אחר וצ״ע:

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה אי אמר וכו׳ וזימנין אמרי׳ תשעה קבין: (ב) ד״ה סומכוס וכו׳ פחות מרביע ומשהו יותר משום דאילו הוה וכו׳: (ג) **בא״ד** היה לו ליטול חציה של פלגא וכו׳ משום דממון: (ד) ד״ה לחבית וד״ה אין הר״אפ: (ה) תוס׳ ד״ה אין וכו׳ דגיטין שמואל דהלכה כסומכוס וכו׳ בחזקת הבתים בשמעתין דכל דאלים גבר הס״ד:

מוסף רש״י

דיוטא. היא העליה העליונה שעל גג הבית (לקמן קמח.).

מוסף תוספות

א. עיי׳ מהרש״ל. ב. [ד]יש לדחות דטעמא [דהכא] לאו משום ספיקא כדפי׳ הקונטרס אלא משום דחלק הוי רביע. תוס׳ לעיל לה. ג. [ד]תנן בבכורות (כו:) כהנים המסייעים בבית הגרנות אין נותנים להם תרומות ומעשרות בשכרן, ואם עשו כן, חללו. רש״י קידושין ו: [ו]הרי בן לוי זה נוטל המעשר זה בשכר מה שפיחת ללוקח מדמי זה השדה. רבינו יונה. ד. שהרי אדם יכול להשאיל פירות לחבירו כדי שיעשר עליהן פירותיו ומחזיר את הפירות למשאיל. שם. ה. ואם במשמכרה לו בפירוש היה לו לפרש המוכר בית וחצר לחבירו. רשב״ם. ו. [ד]אהני ליה תנאה שיוכל להכביד על הבית וא״צ לבנות דיוטא ע״ג עמודים. ריטב״ם.

עין משפט נר מצוה

יז א מיי׳ פכ״ו מהל׳ מכירה הל׳ כג סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ ריט סעיף ו:
יח ב ג מיי׳ פי״ח מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ז ועי׳ בהשגות ומ״מ סמג עשין שם טוש״ע מ״מ סי׳ רנג סעיף כד:
יט ד מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע שם סעיף כה:
כ ה מיי׳ פי״ו מהלכות מעשר הלכה יט:
כא ו מיי׳ פכ״ב מהל׳ מכירה הל׳ ה סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ ריט סעיף ד:
כב ז מיי׳ פי״ו מהלכות מעשר הלכה יט:
כג ח מיי׳ פכ״ד מהל׳ מכירה הל׳ טז סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ רלד סעיף ח:

רבינו גרשום

בין א״ל מצר ארעא דמינה פסיקא ובין א״ל מצר ארעא דמינה פלגא. משמע חד לישנא וקנה כל חלקו הואיל וייחד לו מצרים אבל להיכא דלא פירש לו מצרנים בין אמר ליה ארעא דמינה פלגא ובין אמר ליה ארעא דמינה פסיקא הואיל ולא פירש לן שאר מצרנים לא קנה אלא ט׳ קבין שיעור שדה לחוד דאידי ואידי חדא לישנא הוא: הא פשיטא לי. אם אמר חד שכיב מרע יחלוק פלוני בנכסי ודאי פלגא יהבי׳ ליה. אבל אי אמר בהאי לישנא תנו חלק לפלוני בנכסי מהו. כמה יהבי׳ ליה: ת״ש האומר תנו חלק לפלוני בבור. באריתא דדלאי שלו: אין נותנין לו פחות מרביע שבו. משום דלהשקות שדותיו קאמר ליה הכי ושיערו חכמים דבריבע די לו. הכי נמי בכולה נכסי יהבי׳ ליה רביע כי אמר תנו חלק בנכסי. ואם אמר סתם תנו חלק לפלוני בבור בחביות אין לו בה פחות מח׳ בו. שכך היו רגילין שממלאין חביותיהן מים להסתפק ממנה כל השנה לצורך רחיצת בגדים וכלים: ואם אמר תנו לו בו לקדירה. לספוק מאכלו: לטפיח. כגון כלי חרס כמו כריא (ה) דפתיא שדולין בו מים לשתות לצורך שתיה: על מנת. שמעשר ראשון של שדה זו שלי יהא שלא תתנו לזולי אחר: ואם אמר מעשר ראשון לי ולבני. אחרי: אין לו עליו כלום. משום דהתנה עמו כל זמן ששדה זו בידך שלא תוציאנה מתחת ידך אבל אם מכרה אע״ג דחזר ולקחה אין לו עליו כלום. אבל היכא דאמר סתם על מנת שמעשר אני נוטל. אע״ג דמכרה הואיל וחזר ולקחה שלו הוא. והיאך יכול להתנות על מעשר והלא דבר שלא בא לעולם הוא: מקום גדילת המעשר שיורי שייר לפניו. דהשתא לא מקני ליה דבר שלא בא לעולם דהא כבר בא דהמקום של מעשר שייר לעצמו שלא מכרו. ואי בעית אימא דקתני דהיכא דאמר ע״מ לטפויא מלתא היא כגון הכא לענין מעשר דבלאו ע״מ לית ליה ללוקח מעשר כלום אלא טובת הנאה אקניה ליה המוכר מהני ע״מ דאינו רשאי ליתנו לאחר אלא לו: זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו ע״מ שדיוטא העליונה. היינו עלייה שעל גבי הבית:

ה) עי׳ בערוך ערך כל ה

שאם רצה לבנות עלייה על גבה. נלמ״ד דלמי נפלה הדר בני לה כדמסיק לקמן אבל אם לא אמר ע״מ לא בני לה [א] אע״ג דתנן (ב״מ דף קיז.) הבית והעלייה של שניהם שנפלו ואמר בעה״ב (ד) לבעל העלייה לבנות כו׳ ואומר רבינו ילחק דוקא בעלייה דעדיפא וחשיבא טפי מדיוטא אבל דיוטא דלא חשיבא כולי האי לא יפה כתה כמו עלייה ובקונט׳ דחק בחנם לפרש בע״ח: **אהני מתהום ארעא ועד רום רקיעא למיקני בור ודות ומחילות.** פי׳ בקונט׳ דעד רום רקיעא לא מהני מידי דמשכתב לו עומקא ורומא קני עד רום רקיעא ואפי׳ גג שיש לו מעקה גבוה י׳ טפחים [ב] והא דקתני במתני׳ אע״פ שכתב לו עומקא ורומא אבור ודות קאי קאי ולא אגג ולא אלטריך עד רום רקיעא אלא סוף דיבור הוא דלא מצי למימר עד שיפולי ביתא וקשה לר״י דה״מ למימר רומא ועומקא עד ארעית תהומא לכן גרסה לר״י דאגג נמי קאי דאע״ג דכתב ליה עומקא ורומא לא קני לגג שיש לו מעקה גבוה י״ט [ג] וה״מ למימר ואהני עד רום רקיעא למיקני גג שיש לו מעקה גבוה י׳ טפחים אלא דלא חש למינקט אלא גבי בור ודות וה״ה גג וכ״ש הוא ודחק ר״י לקייס פירוש הקונטרס דמדכתב עומקא ורומא קני גג ואהני עד רום רקיעא למיקני בור ודות שעל הגג שהיו רגילין לעשות מקוואות על ראש הגג כמו שמצינו בפ״ק דיומא (דף יט.) על גג הפרווה ועל גג שער המים: **תא שמע ולא את הגג.** פי׳ הקונט׳ והך דרישא בלא כתב לו עומקא ורומא אייר דהא לא קתני בה אע״פ שכתב לו עומקא ורומא ובחנם פירש כן דאפילו הוה קאי אריש הא אסיק לעיל למאי דבעי למימר בסתמא קני דה״ק אע״פ שלא כתב כמו שכתב דמי למיקני עומקא ורומא ולמאי דתנן (ב״מ דף קיז.) הבית והעלייה של שניהם שנפלו וכו׳ אם אמר בעל העלייה לבעה״ב לבנות כו׳ הם בדחלקו זה נטל בית וזה נטל עלייה ולאתנו בהדדי להשתעבד בית לעלייה כל הימים ואפי׳ לא אתנו מסתמא ע״מ כן חלקו. ולרב זביד אהני תנאה להולאת זיזין ולא להדר בני לה [ד] הולאת זיזין מסיק אדעתיה שהרי צריך לו מיד אבל להדר בני לה אם תפול לא מסיק אדעתיה לעתים רחוקות: **בשלמא לרב זביד.** דלוקי יתורא דתנאי להולאת זיזין דהיינו שיור מקום בחצר דומיא דשיור מקום בשדה היינו דקתני במילתיה דר״ל זאת אומרת שהולך ר״ל ללמוד מן הברייתא דליהני יתורא לשיור מקום דמסברא לא הוה אמרינן דמשייר איניש לעצמו ממה שמוכר ואע״ג דקאמר יתורא: **אלא לרב פפא מאי זאת אומרת.** למה לו לר״ל לומר זאת אומרת לאשמועינן דאהני יתור לחזור ולבנות הדיוטא אם תפול בלא הברייתא נמי הוה ידעינן דאהני יתור תנאי צריך לטפויי מילתא או הא דרב פפא או שום דבר בעולם כדאמרינן במתני׳ (לקמן סד.) ומודה ר״ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך מהתם שמעינן דכל תנאי בלא צורך לטפויי מילתא קאמי ומברייתא לא שמעינן ליה טפי ממתני׳ ולעיל [ע״ב] נמי אמרינן אי א״ל אלין מצרנהא קני פלגא והכי הו״ל למימר אמר ר״ל המוכר בית לחבירו ואמר לו ע״מ כו׳: **הלי מאן דמזכין ליה ביתא לחבריה.** ומכר לו גם את הבור ואת הדות ולריך [ג] לו לכתוב בשטר המכירה כן אע״ג דכתב ליה בשטר עומקו ורומו של בית אי מוכר לך לא קנה בור ודות כדמפרש ואזיל דלא אהני מה שכתב עומקא ורומא אלא למיקני עומקו של בית כגון גוף הקרקע עצמו לחפור תחת קרקעית הבית אם ירצה אם לא כתב לא הוי קני ליה מסתמא אלא הרי הוא של מוכר לחפור בורות שיחין ומערות מתחת קרקעית הבית אלא שלא יזיק לבעה״ב וגם אהני ליה למיקני רומא כגון גג שיש לו מעקה שהוא גבוה י׳ שאינו מכור מסתמא עם הבית כדקתני מתניתין וגם לקנות כל האויר עד לרקיע אם ירצה לבנות בונה דמסתמא לא הוי קני ליה לוקח אלא הרי הוא של מוכר להולאת זיזין או לבנות באויר וכגון שלא יכביד על ביתו של לוקח אבל (ו) למיקני בור ודות שאין תשמישן שוה לבית והלכך אינו בכלל עומקו ורומו של בית ולא קני ליה עד דכתב ליה מארעית תהומא משולי התהום עד לרקיע ואהני האי מארעית תהומא למיקני בור ודות ומחילות. והאי עד רום רקיע לא מהני ליה מידי דמשכתב לו עומקא ורומא קני עד רום רקיע ולא אלטריך כלל אלא סוף דיבור הוא דלא מצי אמר מארעית תהומא (ו) עד שיפולי ביתא דמשמע דלא זבין ליה משיפולי הבית ולמעלה כלום: ה״ג **מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני.** עד דמפרש עומקא ורומא והלכך לא אהני עומקא ורומא למהוי יתור לשון למיקני בור ודות דלגופה אלטריך: **אע״פ שכתב לו עומקא ורומא.** אבור ודות קאי אבל אגג שיש לו מעקה גבוה י׳ לא קאי דאז ודאי אי כתב ליה עומקא ורומא קני ליה כדמוכח לקמיה [סד.]: **ואי ס״ד בסתמא.** אע״פ שלא כתב עומקא ורומא קני עומקא ורומא א״כ עומקא ורומא שכתב מיותר הוא ותיהני למיקני בור ודות אלא לאו שמע מינה עומקא ורומא לגופיה אלטריך למיקני עומקא ורומא וליכא יתור לשון למיקני בור ודות עד דכתב ליה מארעית תהומא עד רוס רקיע כרב דימי: ומשני **דלא כתב ליה עומקא ורומא.** הלכך לא קנה בור ודות אבל אי כתב ליה קני ואע״ג דלא כתב מארעית תהומא ולא כרב דימי: **ה״ק אע״פ שלא כתב לו.** עומקא ורומא הרי הוא כמי שכתב לו כדי לקנות עומקא ורומא אבל למיקני בור ודות ומחילות כו׳ צריך לכתבו בפירוש להיות לו יתור לשון למיקני בור ודות דהא לגופיה לא צריך דמסתמא קני עומקא ורומא וכי משמע מתני׳ לא את הבור ולא את הדות אע״פ שכתב בשטר מכירה זו עומקא ורומא שהרי כתב לו בית זה אני מוכר לך ועומקא ורומא בכלל בית הוא אפ״ה לא קנה בור ודות דלאו בכלל בית הוא כעומקא ורומא: **ס״ש ולא את הגג.** סייעתא היא. והך רישא דלא כתב לו עומקא ורומא מיירי דהא לא קתני בה אע״פ שכתב לו עומקא ורומא אלא בסתמא מיירי (ח) ואפ״ה לא קנה גג שיש לו מעקה גבוה כדמסקנא דעתך השתא: ואי

למאי הלכתא. אמר ר״ל דאהני תנאיה למיהוי דיוטא עליונה שלו בלאו הכי הוא שלו דהמוכר הבית לא מכר דיוטא העליונה: **שאם רצה.** מוכר להוליא זיזין מדיוטא עליונה כנגד חצר של לוקח שמכר לו זה הבית והחצר מוליא דלהכי אהני תנאיה והכי אמר ליה על מנת שתהא דיוטא העליונה שלי לגמרי לעשות בה חפצי אף להוליא ממנה זיזין כמתחילה קודם שמכרתי לך הבית והחצר דשייר בתנאי מקום בחצר כמו ששייר למעלה בשדה מקום מעשר דכל תנאי דלא מהני מאי דקאמר אהני מיהא לשייר מקום והיינו זאת אומרת דקאמר ר״ל. ודוקא הוא אבל בנו אין לו רשות להוליא זיזין עד שיפרש לי ולבניי כדאמר לעיל גבי מעשר דכל מילתא דדייקינן מיתורא די לנו אי אהני יתורא לעצמו כמו שפירש ע״מ שמעשר ראשון שלי ה״ל אמרינן ע״מ שהדיוטא העליונה שלי אבל לבניו לא מהני תנאי המיותר: **רב פפא אמר.** כולי האי לא אהני תנאי לשייר מקום ממה שמכר אלא להכי אהני תנאי המיותר שאם רוצה לבנות דיוטא זו אם תפול על גביו של הבית בונה והכי (ב) הוה מסיק לקמן [סד.] דלמי נפלה (ג) הדר בני לה דאי הוה שתק ומכר הבית סתם היתה הדיוטא העליונה שלו כל ימי (ד) שיתקיים אבל אם תפול לא יחזור ויבנה ע״ג בית של זה דלהך דיוטא הוא דאשתעבד לו בית אבל לדיוטא אחרת לא משתעבד עד דל״ל בהדיא יתור לשון כדאמרינן נמי בפרק הבית והעלייה (ב״מ דף קיז:) אי דל״ל עלייה זו ונפלה אזלא לה ואי דל״ל סתם בעי למיגר ליה אחרינא ומסקנא לא צריכא דאמר ליה עלייה שעל גבי בית זה אני משכיר לך דהא שעבד בית לעלייה אבל בלא יתור מכי נפלה אזלא לה ולא יבנה אחרת וה״ק ע״מ שהדיוטא העליונה שלי לעולמים ואף אם תפול אחזור ואבנה. והא דתנן (ב״מ דף קיז.) הבית והעלייה של שניהם שנפלו וכו׳ אם אמר בעל העלייה לבעה״ב לבנות כו׳ הם בדחלקו זה נטל בית וזה נטל עלייה ולאתנו בהדדי להשתעבד בית לעלייה כל הימים ואפי׳ לא אתנו מסתמא ע״מ כן חלקו. ולרב זביד אהני תנאה להולאת זיזין ולא להדר בני לה [ד] הולאת זיזין מסיק אדעתיה שהרי צריך לו מיד אבל להדר בני לה אם תפול לא מסיק אדעתיה לעתים רחוקות: **בשלמא לרב זביד.** דלוקי יתורא דתנאי להולאת זיזין דהיינו שיור מקום בחצר דומיא דשיור מקום בשדה היינו דקתני במילתיה דר״ל זאת אומרת שהולך ר״ל ללמוד מן הברייתא דליהני יתורא לשיור מקום דמסברא לא הוה אמרינן דמשייר איניש לעצמו ממה שמוכר ואע״ג דקאמר יתורא: **אלא לרב פפא מאי זאת אומרת.** למה לו לר״ל לומר זאת אומרת לאשמועינן דאהני יתור לחזור ולבנות הדיוטא אם תפול בלא הברייתא נמי הוה ידעינן דאהני יתור תנאי צריך לטפויי מילתא או הא דרב פפא או שום דבר בעולם כדאמרינן במתני׳ (לקמן סד.) ומודה ר״ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך מהתם שמעינן דכל תנאי בלא צורך לטפויי מילתא קאמי ומברייתא לא שמעינן ליה טפי ממתני׳ ולעיל [ע״ב] נמי אמרינן אי א״ל אלין מצרנהא קני פלגא והכי הו״ל למימר אמר ר״ל המוכר בית לחבירו ואמר לו ע״מ כו׳: **הלי מאן דמזכין ליה ביתא לחבריה.** ומכר לו גם את הבור ואת הדות ולריך [ג] לו לכתוב בשטר המכירה כן אע״ג דכתב ליה בשטר עומקו ורומו של בית אי מוכר לך לא קנה בור ודות כדמפרש ואזיל דלא אהני מה שכתב עומקא ורומא אלא למיקני עומקו של בית כגון גוף הקרקע עצמו לחפור תחת קרקעית הבית אם ירצה אם לא כתב לא הוי קני ליה מסתמא אלא הרי הוא של מוכר לחפור בורות שיחין ומערות מתחת קרקעית הבית אלא שלא יזיק לבעה״ב וגם אהני ליה למיקני רומא כגון גג שיש לו מעקה שהוא גבוה י׳ שאינו מכור מסתמא עם הבית כדקתני מתניתין וגם לקנות כל האויר עד לרקיע אם ירצה לבנות בונה דמסתמא לא הוי קני ליה לוקח אלא הרי הוא של מוכר להולאת זיזין או לבנות באויר וכגון שלא יכביד על ביתו של לוקח אבל (ו) למיקני בור ודות שאין תשמישן שוה לבית והלכך אינו בכלל עומקו ורומו של בית ולא קני ליה עד דכתב ליה מארעית תהומא משולי התהום עד לרקיע ואהני האי מארעית תהומא למיקני בור ודות ומחילות. והאי עד רוס רקיע לא מהני ליה מידי דמשכתב לו עומקא ורומא קני עד רוס רקיע ולא אלטריך כלל אלא סוף דיבור הוא דלא מצי אמר מארעית תהומא (ו) עד שיפולי ביתא דמשמע דלא זבין ליה משיפולי הבית ולמעלה כלום: ה״ג **מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני.** עד דמפרש עומקא ורומא והלכך לא אהני עומקא ורומא למהוי יתור לשון למיקני בור ודות דלגופה אלטריך: **אע״פ שכתב לו עומקא ורומא.** אבור ודות קאי אבל אגג שיש לו מעקה גבוה י׳ לא קאי דאז ודאי אי כתב ליה עומקא ורומא קני בסתמא מאי דשייך בהדי בית דכמו שכתב דמי למיקני עומקא ורומא אבל למיקני בור ודות ומחילות אי כתב ליה מתהום ארעא ועד רום רקיע תהניא דקני בור ודות ומחילות וגג י׳ טפח ואי לא לא ומהא לא תסייעיה: ת״ש ולא את הגג וכו׳

עין משפט נר מצוה

כד א ב מיי׳ פכ״ד מהל׳ מכירה הל׳ טו סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ ריב סעיף ג וסי׳ ריד סעיף ח:
כה ג מיי׳ שם הל׳ טו וסמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ ריד סעיף ג:

רבינו גרשום

ומקשי׳ למאי הלכתא. שייר בלא על מנת נמי לא קנה הדיוטא כדקתני מתני׳ המוכר את הבית סתם לא מכר את הציע והיינו עלייה: רב זביד אמר. להכי אהני על מנת שאם רצה להוציא מן הדיוטא לחצר שמכר עם הבית זיזין וגזוזטראות בחצר מוצא ודלהכי מהני על מנת לטפויי מלתא: ורב פפא אמר. להכי מהני על מנת שאם רצה לבנות עלייה על גבי עלייה בונה: בשלמא לרב זביד היינו דקאמר זאת אומרת. דכי היכי דבן לוי מרויח בהאי דקאמר על מנת האי נמי מוכר מרויח בעל מנת דיכול להוציא זיזין בחצר שאינו שלו: אלא לרב פפא מאי זאת. כלומר מאי קמרויח האי מוכר בעל מנת. בלא על מנת יש לו רשות לבנות עלייה על גבי עלייתו שאין לו לקונה אלא הבית: קשיא: מ״ט. צריך למכתב: משום דעומקא ורומא בסתמא לא קני. אי לא כתב ליה ואהני עומקא ורומא דכתב ליה למיקני עומקא כגון אוצר שתחת הבית. רומא למיקני גג שעל הבית שאין לו מעקה גבוה י׳ טפח ואהני נמי מתהום ארעא למיקני בור ודות ומחילות דכל הני בתהומא דארעא הן ואהני נמי עד רום רקיעא למיקני ג) גג שיש לו מעקה גבוה י׳ טפח דדבר חשוב הוא בפני עצמו: ליהני עומקא ורומא למיקני בור ודות ומחילות. אלא ש״מ דסתמא לא קני ואמטו להכי צריך תרוייהו דאהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא ואהני מתהום ארעא עד רום רקיע למיקני בור ודות ומחילות ותסייע לרב דימי: לעולם מהא לא תסייע ליה דודאי בסתמא קני אף על גב דלא כתב עומקא ורומא [עומקא כגון] אוצרות דשייכי בבית ורומא כגון גג שאין לו מעקה גבוה י׳ טפח ואי כתב עומקא ורומא קני בור ודות וגג שיש לו מעקה גבוה י׳ טפחים אבל הכא במאי עסקינן דלא קני בור ודות דלא כתב ליה עומקא ורומא ואי כתב ודאי קנה אפי׳ בור ודות ומחילות. והא אפי׳ שכתב ליה עומקא ורומא קתני מתני׳ דלא קנה בור ודות והיכי אמרת הא כתב קנה. ומשני הכי קא מפרש למתני׳ אע״ג דלא כתב ליה עומקא ורומא קני בסתמא מאי דשייך בהדי בית דכמו שכתב דמי למיקני עומקא ורומא אבל למיקני בור ודות ומחילות אי כתב ליה מתהום ארעא ועד רום רקיע תהניא דקני בור ודות ומחילות וגג י׳ טפח ואי לא לא ומהא לא תסייעיה: ת״ש ולא את הגג וכו׳

ג) דעת רבינו גזה כדעת ר״י בתוס׳ כאן ד״ה אהני ע״ש.

מסורת הש״ס

א) [לקמן סד. קמח:], ב) [לקמן סד.], ג) [לריך רש״ש], ד) ל״ל: ואמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות וכו׳ אומר רבינו. רש״ש.

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ומחילות לא צריכא דלא כתב ליה: (ב) רשב״ם ד״ה רב פפא וכו׳ והכי מסיק בל״ל ותיתא הוה נמתקן: (ג) **בא״ד** להדר בני לה וכו׳: (ד) **בא״ד** כל ימי **שתתקיים** אבל וכו׳: (ה) **בא״ד** דהוצאת זיזין: (ו) ד״ה אהי מאן וכו׳ אבל לא קני בור ודות שאין וכו׳: (ז) **בא״ד** עד שיפולי ביתא. נ״ב לשון זה נקט התלמוד בפ׳ מ״ס סוף דף ל״ז: (ח) ד״ה מ״ש ולא וכו׳ אלא בסתמא מיירי ומש״ה לא קנה גג: (ט) תוס׳ ד״ה אשם וכו׳ ממש קאמר אלא דאי:

מוסף תוספות

א. משום דא״ל לוקח וכו׳ דמרעת לה לאישיתאי. ר״י מיגש. ב. דדוקא בור ודות ומחילות דהוא תשמישתא לחוד ואינו מענין תשמיש הבית אינו נקנה בכלל עומקא ורומא וכו׳ אבל גג לא הוי תשמישתא לחוד. רבינו יונה. ג. דלא אקני ליה בעומקא ורומא אלא מה שיש מן הקרקע ולמטה לעשות בו כל חפצו ומאויר התקרה ולמעלה לבנות עליו עלייה ולעשות בו כל מה שירצה, אבל בורות שהם בנויים ועומדים ובין עלייה שהיא בנויה ועומדת או גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים לא הקנה אותם לו לפי שהם חשובים ויש להם שם בפני עצמן. ר״י מיגש.

ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא. כדקפרכת לעיל: **כי גבוה י' טפחים מאי הוי.** אמאי לא קנה אלא עשרה ולא אויר מי' ואילך והוה הדין דלא קני עומקא מסתמא כלל כרב דימי ומיהו גג שאין לו מעקה גבוה י' קני מסתמא להסתמא על הגג דאין זה בכלל רוס אלא בכלל גוף הבית ממש כעליית הבית: **ומדאיתן גבוה עשרה חשיב.** בית בפני עצמו ולא מיבטיל לגבי בית בסתמא **עד דמפרש עומקא ורומא** ולאבל אויר הגג עד לרקיע דהיינו רומא והוא הדין לעומקא קני מסתמא: **פ"ש דאמר ריש לקיש כו'.** מדרב פפא מקשי. אי אמרת בשלמא דמסתמא קני לוקח עומקא ורומא היינו דאהני תנאה דע"מ שהוא מיותר לכרב פפא שאם רצה מוכר לבנות על גבי הדיוטא ולהגביה בניינין אחרים ברומו של בית בונה דאי לא אתני הוה קני ליה לוקח לרומא שעל גבי הדיוטא מסתמא דרומו של בית קונה בע"מ מסתמא ואפי' היכא דאיכא דיוטא העליונה שהיא של מוכר אלא אי ס"ד דמסתמא לא קני לוקח רומא אלא של מוכר הוא ל"ל ע"מ מאי אהני תנאי המיותר בלא תנאיה נמי הוה קני מוכר לדיוטא העליונה ולרומו של בית ואם היה רוצה לבנות בונה. וקס"ד דהאי מקשה דהכי איתיה לפירושה דמילתיה דרב פפא כדפרישית לה: ה"ג בפירוש רבינו חננאל **דאי נפלה הדר בני לה.** לעולם מסתמא לא קני לוקח רומא ודקאמרת ייתור תנאה ל"ל להכי אהני דאי נפלה דיוטא הדר בני לה וכדפרישית לעיל[ד] דרב פפא לאו בבנין ע"ג דיוטא איירי אלא בבנין דיוטא עצמה אם תפול.

ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא כי גבוה עשרה טפחים מאי הוי שעל גבי בית אשי [ו]דאמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא [ז]רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא רב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה ואי ס"ד בסתמא לא קני למה לי על מנת אהני ליה על מנת [א]דאי נפיל הדר בני לה: **מתני'** [ב]לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא [ג]וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך [ד]ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח דרך מכרן לאחר ר' עקיבא אומר [ה]אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך: **גמ'** יתיב רבינא וקא קשיא ליה [ו] היינו בור היינו דות א"ל רבא תוספאה לרבינא ת"ש דתניא אחד הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין יתיב רב אשי וקא קשיא ליה היינו בור היינו דות א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ת"ש דתניא אחד הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין: וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך וכו': [ז] מאי לאו בהא קא מפלגי דרבי

ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא כי גבוה עשרה טפחים מאי הוי כיון דגבוה עשרה טפחים חשיב א"ל רבינא לרב אשי תא שמע [ו]דאמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא [ז]רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא רב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה ואי ס"ד בסתמא לא קני למה לי על מנת אהני ליה על מנת [א]דאי נפיל הדר בני לה: **מתני'** [ב]לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא [ג]וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך [ד]ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח דרך מכרן לאחר ר' עקיבא אומר [ה]אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך: **גמ'** יתיב רבינא וקא קשיא ליה [ו] היינו בור היינו דות א"ל רבא תוספאה לרבינא ת"ש דתניא אחד הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין יתיב רב אשי וקא קשיא ליה היינו בור היינו דות א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ת"ש דתניא אחד הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין: וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך וכו': [ז] מאי לאו בהא קא מפלגי דרבי

דבטורח בעי לקני רומא אמי שפיר דכיון דגג גבוה עשרה טפחים דלא קנה גג דבדבר מועט מתבטל הקנין דלא בטל גג אגב בית אלא אי אמרת דבסתמא קנה כיון שנקל כל כך לקנות אי"כ אפי' גג שיש לו מעקה גבוה עשרה יקנה כיון דבעין יפה כל כך מוכר דאפי' בסתמא קני רומא ומשני לעולם בסתמא קני רומא ואפ"ה לא מזדן ליה גג גבוה י' בסתמא אם לא שכתב עומקא ורומא כיון דחשיב ורבינו תם אין נראה לו מה שפי' הקונ' דדיוטא גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים דבמסכת שבת מוכח לשון דיוטא הוא שורה דתנן בהזורק (דף 15.) שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברה"ר המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהם בדיוטא אחת כו' משמע בשורה אחת שאינם זו כנגד זו ועוד דמאי דמפרש מילתיה דרב פפא דאי נפלה הדר בני לה הא לא משמע הכי לישנא דרב פפא דקאמר שאם רוצה לבנות עלייה על גבה בונה דמשמע דעל גבה ממש של דיוטא ועוד שלריך לדחוק ולחלק בין הך דיוטא לההיא דהכא והעלייה ונראה לר"ת דיוטא עליונה היא שורת אבנים עליונה של חומה שהגג עומד עליה וקאמר למאי הלכתא קאמר ע"מ שהדיוטא עליונה שלי הלא אינו יכול להסירה אם היה רוצה שכל הבית מכר לו ולענין מה היא שלו ומפרש רב זביד שאם רוצה להוציא בה זיזין מוציא פירוש על שורה עליונה אע"פ שמכביד על הבית ב ורב פפא אמר אם רצה לבנות עלייה על גבה בונה ע"ג עמודים שלא יכביד על הבית אבל להכביד אינו רשאי ג ופריך אלא לרב פפא מאי זאת אומרת דאע"ג דיכול לבנות עלייה על גבה הא מסקינן דעומקא ורומא מסתמא לא קני וא"כ כיון דלא מהני דבוריה לשייר בגוף הבית ואינו יכול להכביד מאי

זאת אומרת [ד] דהא פשיטא דמהני דבוריה אם נפלה דהדר בני לה וממתניתין שמעינן דייתור לשון מהני אבל לרב זביד אמי שפיר זאת אומרת דמשייר בגוף הבית ולמאי דמסקי' דבסתמא לא קנה עומקא ורומא (ד) מסיק לרב פפא לענין דאי נפל הדר בני לה לאו אעלייה קאי אלא אם נפל הבית ואינו רוצה הלוקח לבנותו הרי בעל עלייה בונה את הבית והעלייה ע"ג עמודים כאשר בתחלה ויושב בה עד שיתן לו יציאותיו ה וא"ת ומאי נפקא ליה מינה במה שהבית בנוי תחת העלייה כיון שהעלייה אינה בנויה ע"ג כתלי הבית אלא ע"ג עמודים הקבועין בארץ בלא בית נמי יכול לעשות כן ואמר ר"מ שלא יפחד תמיד שלא תפחת העלייה ויפול לארץ ועוד דנפקא ליה מינה שלא ינשב הרוח תחת העלייה ויתקרר וקשיא לפי' ר"ת דאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף נא.) אחד אומר בדיוטא עליונה ואחד אומר בדיוטא תחתונה מעשה בא לפני רבי וגירף עדותן ואי דיוטא שורת חומה היאך הלוה חבירו על שורת חומה אלא משמע דהיינו תקרה ובשילהי כילד משתתפין (עירובין דף פח.) נמי תנן שתי דיוטות זו כנגד זו מחלתם עשו עוקה כו' לא משמע כלל שורת חומה אלא תקרה: ממאי

בלבד: ר"ע אומר אינו צריך. הלוקח ליקח דרך מן המוכר דודאי מכר לו את הדרך עם הבור ודות דמוכר בעין יפה מוכר: וחכמים אומרים צריך לקנות לו דרך. דמוכר בעין רעה מוכר

מסורת הש"ס

(א) [לעיל סג. לקמן קמח.], (ב) [שם ;ג], (ג) [לעיל סג.; לקמן קלח; ערכין יט. [מזר ז;], (ד) [סג: ד"ה רבן, ה) ל"ל קנה. רש"ש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' וקא קשיא ליה היינו בור היינו דות כל"ל ול"ג היינו וכן בפירוש רשב"ם: (ב) שם בפיסקא אינו צריך וכו' במאי קא מיפלגי ר"ע ורבנן בהא קא מיפלגי דר"ע סבר: (ג) רשב"ם ד"ה וצריך המוכר ליקח דרך כל"ל ומיתם ממנו נמחק: (ד) תוס' ד"ה ואי וכו' ומסיק לרב פפא דאהני ליה על מנת לענין דאי נפל הדר בני לה:

מוסף רש"י

לא את הבור ולא את הדות. פיפא דמתני' דהמוכר את הבית לא מכר את הילוע היא, וקאמר דגם את הבור ואת הדות אינו בכלל בית (לעיל סא.) המוכר את הבית לא מכר את הבור שבה ולא את הדות (ערכין יט.) בור בחפירה בלא בנין בתלים, ודות בבנין (שם ולעיל סא.). אף על פי שכתב לו עומקא ורומא. של בית, שבמשים הן בפני עצמן, ולא אהני עומקא ורומא אלא לתקני עומקא ורומא כדאמרן דמסתמא לא קני אינם עומקא ורומא (לקמן קלח:) אלא אתי לרבויי אלא עליות ומעקה וקרקעות הבית, שאם לא מוכר לחפור תחת הבית לוקח מעכב עליו (לעיל סא.). וצריך. מוכר, ליקח לו דרך. מן הלוקח לילך בה לאומו בור ודות, שהרי כל הקרקע מכר לו ולא שייר בה כלום, דבגירא ליה מוכר בעין יפה מוכר (ערכין יט. וכעי"ז נזיר ז: ולקמן קלח:). וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך. דמוכר בעין רעה מוכר ודרך שייר לו (ערכין יט.) דאמרינן כשם ששייר את הבור ואת הדות לעצמו כך שייר לו דרך (נזיר ז:). בזמן שאמר לו. מוכר ללוקח בית אם מכר לך, חוץ מאלו. בור ודות, שאין צריך ליקח דרך. כיון דלא צריך לפרושי, דהא מסתמא נמי אין בור ודות בכלל הבית ופירש, ודאי לעפוי מילתא קאמר ולהודיעו שמשייר לעצמו (ערכין יט. וכעי"ז נזיר ז: ולקמן קלח:).

מוסף תוספות

א. דס"ל לתלמודא דהשתא נמי דאתני ואמר ע"מ שדיוטא העליונה שלי אינו רשאי להכביד ולבנות ע"ג הדיוטא עצמה אלא לבנות ע"ג העמודין. רבינו יונה. ב. [ז]לא מצי מוכר לבנות על גבי הבית ממש, שלא נשתעבדו לו כותלי הבית אלא להשתמש בה בזיזין, כדרך שאדם משתמש בדיוטות. רשב"ם. ג. דאפי' להכביד על הבית בניערוץ זה לא אהני תנאיה וכו', ואע"ג דגם בלא התנו יכול הוא לבנות באויר וכו'. סס. ד. דהתם [גבי מעשר] שייר בתנאיה מקום מעשר בגוף השדה שמכר אבל הכא מי משייר בגוף הבית שמכר כלל. סס. ה. והיינו דאמרינן בשילהי שמעתא אהני ליה על מנת דאי נפל הדר בני ליה ולא גרסינן דאי נפלה הדר בני לה. סס. ועיין רמב"ן.

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סימן ריד סעיף ח:

כז ב מיי' שם הל' טו ופכ"ה הלכה ב סמג שם טוש"ע שם סעי' ב וסעי' ג:

כח ג ד ה מיי' שם פכ"ט הלכה ג טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו גרשום

אי ס"ד בסתמא קני עומקא ורומא כי גבוה י' טפחים מאי הוי. ליקני נמי אלא ש"מ בסתמא לא קני ואכתי מסייע לרב דימי. ומשני לעולם לא תסייעיה בסתמא קני והכא משום דכיון דגבוה י' טפחים הוה דבר חשוב ורשות בפני עצמו הוי מש"ה לא קני עד דכתב עומקא ורומא: ת"ש דאמר ריש לקיש. לעיל זאת אומרת וכו' ורב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה. בשלמא לרב זביד משום הכי אצטריך למתני זאת אומרת דכי היכי דגבי מעשר שייר מקום מעשר כן הכי נמי הכא שייר מקום לזיזין וגזוזטראות בחצר דהיינו דמהני על מנת לטפויי מלתא. אלא לרב פפא קשיא דמאי אהני על מנת הא בלאו הכי יכול לבנות על גבי עלייתו מה שרוצה. בשלמא אי אמרת בסתמא קני הלוקח עומקא ורומא מן המוכר משום הכי לדברי הכל אהני על מנת דשייר בדיוטא כי היכי דמהני גבי מעשר מהני על מנת גם הכא אלא אי ס"ד בסתמא לא קני הלוקח עומקא ורומא למה לי על מנת בשלמא לרב זביד אצטריך שיכול להוציא זיזין בחצר אלא לרב פפא למה ליה על מנת יכול לקנות אלא ש"מ דבסתמא קני ולהכי אצטריך על מנת לרב פפא וקשיא לרב דימי. אמר לך רב דימי לעולם בסתמא לא קני ודקאמרת על מנת לרב פפא למה ליה. להכי אהני האי על מנת שאם נפלה הדיוטא מצי למבני לה כדמעייקרא אבל אי לא הוי מהני לא הוה מצי למהדר ולמבני לה דמצי אמר הלוקח השתא לית לך רשותא. ואמטו להכי לא מתרץ לה רב פפא לההיא תירוצא לעיל משום דשניא דחיקי דמי ליה דמתני דבר דלא אתא אכתי לעלמא: **פיסקא** ולא מכר לו את הבור ואת הדות. שבבית אע"פ שכתב לו עומקא ורומא: היינו בור היינו דות. ששניהם עמוקים ויש בהן מים: שהבור בחפירה. בלא כתלים: והדות בבנין. עשוי סביב בכתלים ממטה ועד למעלה: וצריך. למוכר הבית והחצר לקנות דרך מן הלוקח כדי שילך לבורו ולדותו דברי ר' עקיבא. לפי שלא שייר לעצמו כלום אלא הבור והדות בלבד משום דמוכר שמקבל זוזי בעין יפה הוא מוכר: וחכמים אומרים אינו צריך. לפי שאין אדם מוכר דרך בורו: ומודה ר' עקיבא היכא דמכר הבית ואמר לו לוקוח הכל אני מוכר לך חוץ מאלו בור ודות שאינו צריך ליקח לו דרך משום דבסתם נמי לא מכר הבור ודות וכי אמר הכי ודאי לטפויי מלתא קאתי ולא מכר הדרך: מכרן בעל הבית לאחר. הבור והדות דמוכר בעין רעה מוכר

סד: המוכר את הבית פרק רביעי בבא בתרא

ממאי דלמא רבי עקיבא סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן. פירוש היכא דאיכא טעמא דדריסה ופריחה אבל היכא דליכא כמו גבי אילנות נא: הכי

דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר. בכל דיני מכירות שבעולם: ודאמר נמי בעלמא רבי עקיבא לטעמיה כו'. כלומר מדמוקמינן בעלמא שאר דיני מכירה דתלו טעמייהו בעין יפה ובעין רעה אליבא דר' עקיבא ורבנן כגון בפ' חזקת הבתים (לעיל דף נ:) דאמרן מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר' עקיבא ורבנן דלר' עקיבא יש לו קרקע לבעל האילן אשר ימות האילן יטע אחר במקומו ולרבנן אין לו: **מהכא.** ממתני' הוא דדייקינן לה: **ממאי.** דלמא דכ"ע התם בעין יפה מוכר ויש לו (א) קרקע אי נמי בעין רעה ואין לו והכא בהא פליגי דר' עקיבא סבר אין לוקח רוצה שיתן דמים למוכר וידרוס על גבי ביתו לילך לבורו ולדותו ומוכר נמי יודע הוא שלדעת כן קונה הלוקח שלא ידרוס מוכר על גבי ביתו והיה לו למוכר לשייר דרך לעצמו בפירוש והלכך צריך ליקח לו דרך אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע אימא מודי רבי עקיבא דמוכר בעין רעה מוכר ואין לו קרקע לבעל האילן דהיינו לוקח דליכא הכא גבי לוקח טענת ידרסוהו אחרים דלא דריס מוכר על גבי אילנות של לוקח: **ורבנן סברי.** לדריסה לא חיישי לוקח דאין כאן חסרון ממון אבל מוכר יש לו טענה דאיתו רוצה שיקבל דמי ביתו מן הלוקח ע"מ שיצטרך לפרוח באויר אל בורו ודותו שמעכב לעצמו והלכך ודאי לא מכר דרך בורו ולא הולכך לפרש שהוא מעכב גם את הדרך של בורו דמה הנאה יש לו בבור בלא דרך (ד) ויד בעל השטר על התחתונה אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע מודו רבנן דבעין יפה מכר דלית ליה למוכר השתא טענת פריחת אויר ואינו נפסד מקרקע שהוא משייר לעצמו כלום על ידי אילן: **אלא מסיפא.** דהך בבא דקתני מכרן לבור ודות ולאחר נלאחר והבית עכב לעצמו רבי עקיבא אומר א"ל הלוקח ליקח לו דרך דבעין יפה מכר לו כדמפרש לקמיה דהשתא ליכא לפרושי טעמא דרבי עקיבא כדלעיל אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים וליכא הכא שום טענה לוקח אלא זאת דאין רוצה שיתן מעותיו ויפרח באויר ולהאי טעמא לא חיישי רבי עקיבא לעיל הלכך טעמיה הכא משום עין יפה הוא וחכ"א צריך לוקח ליקח לו דרך מן המוכר דבעין רעה מוכר דליכא הכא לפרושי טעמייהו דרבנן כדלעיל דאין אדם רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר ואין למוכר אלא טענת דריסת ביתו לחוד ולההיא טענה לא חיישי רבנן לעיל הלכך משום עין רעה הוא. ולא גרסי' הכא הא תו למה לי דהא לפוס ריהטא משמע שהחליפו בכאן טעמייהו דר' עקיבא אית ליה פריחת אויר ורבנן אית להו טענת דריסה וקשיא רישא לסיפא אלא ה"ג מאי נלא בהא קמיפלגי דר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר כו' ודאי בתר טעמייהו דלעיל אזלי איפכא הוה להו למימר הכא לרבי עקיבא צריך ליקח משום טענת דריסה דמאי למיטען מוכר ולרבנן א"ל משום טענת פריחת אויר דמאי טעין לוקח: **ודלמא בהא פליגי דר"ע סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן כו'.** כלומר בין רבנן בין רבי עקיבא חשיבי להו (ה) שתי טענות דריסה ופריחת אויר דבתרוייהו אדם מקפיד אלא דרבי עקיבא מייפה כח לוקח בכ"מ שיש לו טענה כנגד המוכר ואזיל בתר דעתא דלוקח משום דלא שדי איניש זוזי בכדי [לעיל מא.]: והיה יודע המוכר שכוונת הלוקח לקנות דבר שלם שלא יהא נפסד במקומו כלום דאין אדם משליך מעותיו לאיבוד הלכך יד לוקח על העליונה ולא חיישינן לטענת מוכר נגדו כלל ורבנן אזיל בתר דעת המוכר דיד בעל השטר על התחתונה [לקמן קסו.] אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע דליכא לא למוכר ולא ללוקח טענת דריסה ופריחת אויר אימא תרוייהו מודו או עין יפה או עין רעה: **לא אם הבור ולא אם הגת.** מתני' היא (לקמן דף עא.) וקתני רישא המוכר השדה מכר האבנים כו' אבל לא מכר האבנים שאינם לגרכה ולא את הבור ולא את הגת כו'. בבור שבתוך השדה מיירי שהיו עושין בתוך השדה בור להשקותו ולא את הגת שבשדה: **בין חריצין.** שאין מים בבור ואין כרמים סמוך לגת ולא יוצים בשובך: **בין שובים.** מיושבים ואית דגרסי יושבים. כל הני אינן בכלל שדה ונרץ למוכר ליקח לו דרך דברי ר"ע: **הא מו למה לי.** אי לאשמועינן טעם דרבי עקיבא דאין לוקח רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים וטעמייהו דרבנן דאין מוכר רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר הא מרישא דקתני לא את הבור ולא את הגת ונרץ ליקח כו' שמעינן לה אלא ודאי משנה יתירא היא לאשמועינן דאפילו בשאר דיינן דליכא הנך טעמי מייפה כח לוקח בכ"מ דאיכא מודו לרבנן דבעין יפה דלא מכר לא את הבור ולא את הגת כו'. ורבנן סברי דאינו רוצה שיקבל מעות בסתם וידרסו אחרים בבית לילך לבורו ולדותו ומשום הכי צריך ליקח לו דרך דהא מרישא איפכא שמעינן האי אין אדם ומשום הכי אצטריך נמי למתני בסיפא דלר' עקיבא לעולם בתר דעתיה דלוקח אזלי' בין היכא דמשמע שאין לוקח רוצה שידרסוהו ובין בסיפא דמשמע שאין לוקח רוצה שיפרח. ורבנן סברי בתר דעתא דמוכר דליכא למשמע מהכא דפליגי כלל בעין יפה. אלא מהא דקתני בסיפא דהאי מתני' איכא למשמע דפליגי בעין יפה דתנן מכר את השדה כו' לא מכר את הגת ולא את השובך בין חרבין דליכא בהו יונים בין ישובין דאיכא בהו יונים וצריך ליקח לו דרך וכו' כדפריש' ליה לעיל. כלומר אי משום הכי צריך למיתני דר' עקיבא סבר צריך ליקח לו דרך למוכר כדי שילך לשובכו ולבורו משום דכולה זבין ליה. לפי שאין אדם רוצה

ממאי דלמא רבי עקיבא סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן. פירוש היכא דאיכא טעמא דדריסה ופריחה אבל היכא דליכא כמו גבי אילנות נא: הכי

דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר (ב) ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ודקאמר נמי בעלמא ר' עקיבא לטעמיה דאמר מוכר בעין יפה מוכר מהכא ממאי דלמא (ג) רבי עקיבא סבר אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים ורבנן סברי אין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר ואלא מסיפא מכרן לאחר ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך (ד) דלמא בהאי פליגי דרבי עקיבא סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן ורבנן סברי בתר דעתא דמוכר אזלינן ואלא מהא (ה) לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חרבין בין ישובין וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים אינו צריך היא תו למה לי אלא לאו הא קמ"ל דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ודלמא אשמועינן בית וקא משמע לן שדה וצריכא דאי אשמועינן בית משום דבעי צניעותא אבל שדה אימא לא ואי אשמועינן שדה משום דקשי ליה דוושא אבל בית אימא לא אלא מסיפא מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך היא תו למה לי היינו הך אלא לאו הא קמ"ל דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר שמע מינה איתמר רב הונא אמר רב הלכה

מכר דלית ליה למוכר השתא טענת פריחת אויר ואינו נפסד מקרקע שהוא משייר לעצמו כלום על ידי אילן: **אלא מסיפא.** דהך בבא דקתני מכרן לבור ודות ולאחר נלאחר והבית עכב לעצמו רבי עקיבא אומר א"ל הלוקח ליקח לו דרך דבעין יפה מכר לו כדמפרש לקמיה דהשתא ליכא לפרושי טעמא דרבי עקיבא כדלעיל אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים וליכא הכא שום טענה לוקח אלא זאת דאין רוצה שיתן מעותיו ויפרח באויר ולהאי טעמא לא חיישי רבי עקיבא לעיל הלכך טעמיה הכא משום עין יפה הוא וחכ"א צריך לוקח ליקח לו דרך מן המוכר דבעין רעה מוכר דליכא הכא לפרושי טעמייהו דרבנן כדלעיל דאין אדם רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר ואין למוכר אלא טענת דריסת ביתו לחוד ולההיא טענה לא חיישי רבנן לעיל הלכך משום עין רעה הוא. ולא גרסי' הכא הא תו למה לי דהא לפוס ריהטא משמע שהחליפו בכאן טעמייהו דר' עקיבא אית ליה פריחת אויר ורבנן אית להו טענת דריסה וקשיא רישא לסיפא אלא ה"ג מאי נלא בהא קמיפלגי דר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר כו' ודאי בתר טעמייהו דלעיל אזלי איפכא הוה להו למימר הכא לרבי עקיבא צריך ליקח משום טענת דריסה דמאי למיטען מוכר ולרבנן א"ל משום טענת פריחת אויר דמאי טעין לוקח: **ודלמא בהא פליגי דר"ע סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן כו'.** כלומר בין רבנן בין רבי עקיבא חשיבי להו (ה) שתי טענות דריסה ופריחת אויר דבתרוייהו אדם מקפיד אלא דרבי עקיבא מייפה כח לוקח בכ"מ שיש לו טענה כנגד המוכר ואזיל בתר דעתא דלוקח משום דלא שדי איניש זוזי בכדי [לעיל מא.]: והיה יודע המוכר שכוונת הלוקח לקנות דבר שלם שלא יהא נפסד במקומו כלום דאין אדם משליך מעותיו לאיבוד הלכך יד לוקח על העליונה ולא חיישינן לטענת מוכר נגדו כלל ורבנן אזיל בתר דעת המוכר דיד בעל השטר על התחתונה [לקמן קסו.] אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע דליכא לא למוכר ולא ללוקח טענת דריסה ופריחת אויר אימא תרוייהו מודו או עין יפה או עין רעה: **לא אם הבור ולא אם הגת.** מתני' היא (לקמן דף עא.) וקתני רישא המוכר השדה מכר האבנים כו' אבל לא מכר האבנים שאינם לגרכה ולא את הבור ולא את הגת כו'. בבור שבתוך השדה מיירי שהיו עושין בתוך השדה בור להשקותו ולא את הגת שבשדה: **בין חריצין.** שאין מים בבור ואין כרמים סמוך לגת ולא יוצים בשובך: **בין שובים.** מיושבים ואית דגרסי יושבים. כל הני אינן בכלל שדה ונרץ למוכר ליקח לו דרך דברי ר"ע: **הא מו למה לי.** אי לאשמועינן טעם דרבי עקיבא דאין לוקח רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים וטעמייהו דרבנן דאין מוכר רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר הא מרישא דקתני לא את הבור ולא את הגת ונרץ ליקח כו' שמעינן לה אלא ודאי משנה יתירא היא לאשמועינן דאפילו בשאר דיינן דליכא הנך טעמי מייפה כח מוכר בעין יפה ורבנן מייפין כח מוכר בעין רעה. ומה ליכא למימר דלרבנן אצטריך למתני הכא לרבי עקיבא דאין לוקח רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים ורבנן אזלי בתר דעתא דלוקח אלא דאיכא למשמע מינה דפליגי ר"ע ורבנן בעין יפה ובעין רעה. הא תו ל"ל היינו דקתני בסיפא דרישא דמתני' ותרי זימני ל"ל לאשמועינן דר' עקיבא סבר זיל בתר דעתא דלוקח ורבנן סברי זיל בתר דעתא דמוכר אלא לאו ש"מ וכו': אתמר

הלכה

דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר. בכל דיני מכירות שבעולם: **ודאמר נמי בעלמא רבי עקיבא לטעמיה כו'.** כלומר מדמוקמינן בעלמא שאר דיני מכירה דתלו טעמייהו בעין יפה ובעין רעה אליבא דר' עקיבא ורבנן כגון בפ' חזקת הבתים (לעיל דף נ:) דאמרן מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר' עקיבא ורבנן דלר' עקיבא יש לו קרקע לבעל האילן אשר ימות האילן יטע אחר במקומו ולרבנן אין לו: **מהכא.** ממתני' הוא דדייקינן לה: **ממאי.** דלמא דכ"ע התם בעין יפה מוכר ויש לו (א) קרקע אי נמי בעין רעה ואין לו והכא בהא פליגי דר' עקיבא סבר אין לוקח רוצה שיתן דמים למוכר וידרוס על גבי ביתו לילך לבורו ולדותו ומוכר נמי יודע הוא שלדעת כן קונה הלוקח שלא ידרוס מוכר על גבי ביתו והיה לו למוכר לשייר דרך לעצמו בפירוש והלכך צריך ליקח לו דרך אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע אימא מודי רבי עקיבא דמוכר בעין רעה מוכר ואין לו קרקע לבעל האילן דהיינו לוקח דליכא הכא גבי לוקח טענת ידרסוהו אחרים דלא דריס מוכר על גבי אילנות של לוקח: **ורבנן סברי.** לדריסה לא חיישי לוקח דאין כאן חסרון ממון אבל מוכר יש לו טענה דאיתו רוצה שיקבל דמי ביתו מן הלוקח ע"מ שיצטרך לפרוח באויר אל בורו ודותו שמעכב לעצמו והלכך ודאי לא מכר דרך בורו ולא הולכך לפרש שהוא מעכב גם את הדרך של בורו דמה הנאה יש לו בבור בלא דרך (ד) ויד בעל השטר על התחתונה אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע מודו רבנן דבעין יפה מכר דלית ליה למוכר השתא טענת פריחת אויר ואינו נפסד מקרקע שהוא משייר לעצמו כלום על ידי אילן: **אלא מסיפא.** דהך בבא דקתני מכרן לבור ודות ולאחר נלאחר והבית עכב לעצמו רבי עקיבא אומר א"ל הלוקח ליקח לו דרך דבעין יפה מכר לו כדמפרש לקמיה דהשתא ליכא לפרושי טעמא דרבי עקיבא כדלעיל אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים וליכא הכא שום טענה לוקח אלא זאת דאין רוצה שיתן מעותיו ויפרח באויר ולהאי טעמא לא חיישי רבי עקיבא לעיל הלכך טעמיה הכא משום עין יפה הוא וחכ"א צריך לוקח ליקח לו דרך מן המוכר דבעין רעה מוכר דליכא הכא לפרושי טעמייהו דרבנן כדלעיל דאין אדם רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר ואין למוכר אלא טענת דריסת ביתו לחוד ולההיא טענה לא חיישי רבנן לעיל הלכך משום עין רעה הוא. ולא גרסי' הכא הא תו למה לי דהא לפוס ריהטא משמע שהחליפו בכאן טעמייהו דר' עקיבא אית ליה פריחת אויר ורבנן אית להו טענת דריסה וקשיא רישא לסיפא אלא ה"ג מאי נלא בהא קמיפלגי דר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר כו' ודאי בתר טעמייהו דלעיל אזלי איפכא הוה להו למימר הכא לרבי עקיבא צריך ליקח משום טענת דריסה דמאי למיטען מוכר ולרבנן א"ל משום טענת פריחת אויר דמאי טעין לוקח: **ודלמא בהא פליגי דר"ע סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן כו'.** כלומר בין רבנן בין רבי עקיבא חשיבי להו (ה) שתי טענות דריסה ופריחת אויר דבתרוייהו אדם מקפיד אלא דרבי עקיבא מייפה כח לוקח בכ"מ שיש לו טענה כנגד המוכר ואזיל בתר דעתא דלוקח משום דלא שדי איניש זוזי בכדי [לעיל מא.]: והיה יודע המוכר שכוונת הלוקח לקנות דבר שלם שלא יהא נפסד במקומו כלום דאין אדם משליך מעותיו לאיבוד הלכך יד לוקח על העליונה ולא חיישינן לטענת מוכר נגדו כלל ורבנן אזיל בתר דעת המוכר דיד בעל השטר על התחתונה [לקמן קסו.] אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע דליכא לא למוכר ולא ללוקח טענת דריסה ופריחת אויר אימא תרוייהו מודו או עין יפה או עין רעה: **לא אם הבור ולא אם הגת.** מתני' היא (לקמן דף עא.) וקתני רישא המוכר השדה מכר האבנים כו' אבל לא מכר האבנים שאינם לגרכה ולא את הבור ולא את הגת כו'. בבור שבתוך השדה מיירי שהיו עושין בתוך השדה בור להשקותו ולא את הגת שבשדה: **בין חריצין.** שאין מים בבור ואין כרמים סמוך לגת ולא יוצים בשובך: **בין שובים.** מיושבים ואית דגרסי יושבים. כל הני אינן בכלל שדה ונרץ למוכר ליקח לו דרך דברי ר"ע: **הא מו למה לי.** אי לאשמועינן טעם דרבי עקיבא דאין לוקח רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים וטעמייהו דרבנן דאין מוכר רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר הא מרישא דקתני לא את הבור ולא את הגת ונרץ ליקח כו' שמעינן לה אלא ודאי משנה יתירא היא לאשמועינן דאפילו בשאר דיינן דליכא הנך טעמי מייפה כח מוכר בעין יפה ורבנן מייפין כח מוכר בעין רעה. ומה ליכא למימר דלרבנן אצטריך למתני הכא לרבי עקיבא דאין לוקח רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים ורבנן אזלי בתר דעתא דלוקח אלא דאיכא למשמע מינה דפליגי ר"ע ורבנן בעין יפה ובעין רעה. הא תו ל"ל היינו דקתני בסיפא דרישא דמתני' ותרי זימני ל"ל לאשמועינן דר' עקיבא סבר זיל בתר דעתא דלוקח ורבנן סברי זיל בתר דעתא דמוכר אלא לאו ש"מ וכו': אתמר

א) [לעיל נ:. וש"נ], ב) [לקמן עא.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ממאי דלמא בהא פליגי ר' עקיבא סבר: (ב) שם וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך מאי לאו בהא קמיפלגי דר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ודלמא בהא פליגי דר"ע סבר בתר דעתא: (ג) רשב"ם ד"ה ממאי וכו' ויש לו בקרקע אי נמי בעין רעה מוכר ואין לו: (ד) ד"ה ורבנן וכו' בלא דרך אבל גבי מוכר אילנות וכו' אין זה הס"ד ותיובתא ויד בעל השטר על התחתונה נמחק: (ה) ד"ה ודלמא וכו' משיני לה הנך שתי וכו' ורבנן אזלי בתר: (ו) ד"ה אלא לאו וכו' אלא טענת פריחת אויר אלא לר"ע הוא:

מוסף רש"י

לא את הבור. שבשדה, אף על פי שאמר לו כל מה שבתוכה (לקמן נא.).

רבינו גרשום (המשך)

שיטול מעות ויפרח באויר לשובכו הא תו למה לי הא כבר שמעינן מרישא דמתני' דהשתא לא מצית לתרוצי כדמתרצת ליה לעיל ולא מיתרא לשום דרשא אלא למשמע מיניה דר' עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר וכו'. ודלמא מהא נמי לא תפשוט אלא אשמועינן הכא כי היכא דפלוגתתן לענין בית דר' עקיבא סבר אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים ורבנן סברי דאין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר. ה"נ פליגי גבי מוכר את השדה סתם לא מכר לא את הבור ולא את הדות כו'. וצריכא בתרוייהו למתני פלוגתייהו דמחדא לא מפקי' אידך דאי אשמועינן בית הוה אמינא בהא קאמר ר' עקיבא אין אדם רוצה שיתן מעות וידרסו אחרים משום דבית לצניעותא עביד שמצניע אדם חפצים בביתו. ומשום הכי כולה זבין ליה אבל שדה דלאו לצניעות עביד אימא דלא לימא ר' עקיבא בצריך ליקח לו דרך קמ"ל דאפי' הכי פליג ר' עקיבא. ואי אשמועינן דס"ל לר' עקיבא גבי שדה דאין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסו אחרים הוה אמינא שדה שאני משום דדווּשא דריסה שדורסין בה בני אדם קשה לזרעים ומש"ה גמר למקני אפי' דרך שדהו ולית ליה בה כלום ומשום הכי צריך לקנות לו דרך אבל בית דמהני ומעליא ליה דישה אימא דלא מקני ליה משום דניחא ליה שידרסוהו אחרים קמ"ל דאפי' הכי אין אדם רוצה שיתן מעות וידרסוהו אחרים הואיל בית לצניעותא עביד ותרוייהו צריכי. אלא מסיפא דהאי בבא מכר את השדה וכו' מכרן לאחר איכא למשמע מינה דפליגי ר"ע ורבנן בעין יפה ובעין רעה. הא תו ל"ל היינו דקתני בסיפא דרישא דמתני' ותרי זימני ל"ל לאשמועינן דר' עקיבא סבר זיל בתר דעתא דלוקח ורבנן סברי זיל בתר דעתא דמוכר אלא לאו ש"מ וכו': אתמר

הלכה כדברי חכמים. דמוכר בעין רעה מוכר: **כר׳ עקיבא.** דבעין יפה מוכר (לקמן עא.). והכי הוא מסקנא כר׳ עקיבא דאמר ליה רב הונא לרב נחמן הלכתא כוותייכו דמקרביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דייני: **אמר ליה איפכא.** לר׳ עקיבא בעין רעה ולרבנן בעין יפה. וגמרא הוא דקמפרש דאיפכא הוה תני רב ירמיה ומיהו איהו לא אמר לרב הונא לשון זה איפכא תניא שאם היה יודע שאין רב הונא שונה כמותו לא היה לו לתמוה דהיינו הך דבין לרב הונא בין לרב ירמיה הלכתא דבעין רעה מוכר: **משום הכי לא אמר לך ולא מידי.** דהא את גמי הוה פסקא הלכתא דבעין רעה מוכר: **אזדו לטעמייהו.** דלרב בעין רעה ולשמואל בעין יפה: **האחין שחלקו.** שניהם מוכרין זה לזה: **אין להן דרך זה על זה.** אם חלקו שני שדות אחד גדול חילון ואחד גדול פנימי ואין הפנימי יכול ליכנס לשדהו אלא דרך חילון בדרך שהיה אביו נכנס אין לו לפנימי דרך על חילון משום דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר דרך לעצמו וכיון שמכר לו לאחיו חלקו שבחילון בעין יפה מכר לו כל השדה והדרך ולא שייר לעצמו במכירה זו כלום והיינו שמואל לטעמיה דפסק כר׳ עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר לגבי פנימי שייך למימר עין יפה דאע״פ שצריך לפרוח בחויר לא שייר לעצמו את הדרך אבל גבי חילון לא שייך עין רעה במה שאינו נותן לו את הדרך שהרי אינו מוכר בשדה זו החילון אלא לוקח ובלוקח לא שייך עין יפה אבל בשדה הפנימי הוי הוא מוכר שמכר לאחיו חלקו ובההוא שמכר לא שייר לעצמו כלום וליכא עין רעה גביה כלל: **ולא חלונות כו׳.** כבר מפורשת בפ׳ ראשון (ג) : **ולא חלונות כו׳.** ואם רצה לבנות בחצירו כנגד חלון אחיו בונה: **קבועות.** כלומר שהלכה כן: **ורב אמר יש להן.** דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לעצמו במה שמכר לאחיו דבר הצריך לו כגון דרך ואורה: הכי גרסינן **לריבא.** ורב אשי הוא דקמהדר הכי לרבינא דלא אזדו לטעמייהו לגמרי ואין ללמוד מחלוקת מחבירתה ומיהו דרך גמרא הוא לומר ואזדו לטעמייהו ולריבא אבל הכא אמורא הוא דאמרו לימא אזדו לטעמייהו הלכך לומר בלשון תירוץ לריבא: **דאי איתמר כתך.** דאחין שחלקו: **כתך קאמר רב.** דיש להן דרך משום דאמרי אחין גידור בה כו׳ וכמו שהיה לאבא דרך בהן גם לי שעל מנת כן חלקתי: **תדע.** דטענה מעלייתא היא גבי חלוקת יורשין דכתיב תחת אבותיך וגו׳: **אבל כתך.** דר׳ עקיבא ורבנן אימא מודי ליה רב לשמואל דמוכר בעין יפה מוכר: **הלכתא כוותיה.** שמואל ורב נחמן תלמידו היה: **דמקרביתו לבבא דריש גלותא.** רב נחמן חתנא דבי נשיאה הוה ורגיל במקום הדיינים דשכיחי דייני ורואה מעשים בכל יום היאך דייני. אי נמי דייני כך פירש רבינו חננאל: **זה לפנים מזה.** ודריסת הפנימי על החילון לרשות הרבים: **שניהם במכר.** שמכרן ביחד לשני בני אדם או שניהם ביחד במתנה לשני בני אדם אין לו דרך לפנימי על החילון דכי היכי דלפנימי זכין ויהב בעין יפה לחילון נמי בעין יפה יהב וזכין ולא מקרי עין רעה אפילו לרבנן[ד] אלא היכא דמכר את הפנימי ועיכב לעצמו את החילון (ה) כי מתניתין אבל היכא דלא עיכב לעצמו כלום דכולי עלמא מודו דלזה מכר כל החילון ולזה כל הפנימי ואין לפנימי על החילון כלום דלא תהיה עינו יפה לזה ורעה לזה: **ולא שכן חילון במתנה כו׳.** דודאי לא תהיה עינו יפה אלא לוקח ורעה אבל מקבל מתנה דלההוא דיהיב ליה לדידיה רחים ליה: **סבור מינה אין לו דרך.** דכיון דלשניים מוכר ונותן אין רע לזה וטוב לזה: **מי לא תנן.** בסוף פירקין: **כמה דברים אמורים.** דפליגי רבנן ואמרי דלריך לוקח ליקח דרך אבל מוכר לא לריך משום דבעין רעה מוכר הני מילי מוכר אבל בנותן מתנה מודו דבעין יפה יהיב ויהיב גם את הדרך אלמא רבנן דסבירא להו מוכר בעין רעה מוכר גבי נותן מודו דבעין יפה נותן. והלכך הכא לא מיבעיא לרבנן דיש דרך לפנימי על החילון שמכר לו הוי עין רעה וגבי פנימי שנתן לו במתנה הוי עין יפה אלא אפי׳ לרבי עקיבא דאית ליה עין יפה גבי מוכר גבי נותן מיהא איכא עין יפה טפי והלכך יש דרך לו לפנימי על החילון דמוכח מילתא דעינו יפה אלא טפי מחילון דקא יהיב ליה מתנה: **מתני׳ המוכר את הבית כו׳.** כללא דמילתא כל תשמישי בית הקבועים מכורין בכלל בית והמטלטלין אינם מכורין: **את הדלת.** דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: **אבל לא את המפתח.** דמיטלטלא: **המכתשת הקבועה.** בקרקע: **איצטרוביל.** עגול שסביב הריחים לרקי״ת בלע״ז ודבר קבוע הוא ואין מזיזין אותו ממקומו: **הקלא.** האפרכסת טרמוי״א[ו] בלע״ז ומיטלטלת היא: הכי גרסינן **לא את הכנור ולא את הכיריים.** דכל הנך מיטלטלין הן והכי נמי תניא בתוספתא [פ״ג ה״א]. ובסדר המשנה גרס מכר תנור מכר כיריים ולא נהירא ואם איתא לריך לאוקמה במחוברת לקרקע: הרי

הכי גרים רבינו חננאל ואזדו לטעמייהו וצריבא. והולך לפרש ולריבא דלא תקשי והא איפליגו בה חדא זמנא וכן היא סוגיית הגמרא בכל מקום:

לא מכר לו את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים. להאי גירסא איירי בתלושין דהא קתני מכר את המכתשת קבועה אם כן כרבי אליעזר דגמרא אתיא ואי בתנור וכיריים מחוברים הא רבי אליעזר הוא דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע[א] אי נמי אומר רשב״ג דאייתי במחובר דסתמייהו מחובריים כדאמרינן (כלים פ״ה מ״ז) וגורר את הטפילה [עד שיהא] בארץ אבל אין חבורו חשוב חבור תדע מדמקבלי טומאה הלכך לא מכר אפילו לר׳ אליעזר תנור וכיריים וריחים אע״ג דלדידיה מכר את המכתשת ולספרים דגרסי מכר את התנור וכיריים אבל לא את הריחים צריך לומר דחשיב חיבורן חיבור ולא דמו לקבלת טומאה וחיבור הריחים לא חשיב כולי האי כמו של תנור וכיריים ואין להקשות אמאי נקט בגמרא ולא את הריחים כיון דאפילו ר׳ אליעזר מודה דלא מכר את הריחים ואומר רשב״ג דנקט להו משום דבעי למיתני ובזמן שאמר ליה הוא וכל מה שבתוכו כולן מכורים ואפילו ריחים: נימא

מזה שניהם במכר שניהם במתנה אין להן דרך זה על זה[ה] כל שכן חיצון במתנה ופנימי במכר חיצון במכר ופנימי במתנה סבור מינה אין להן דרך זה על זה[ב] ולא היא מי לא תנן[ו] במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן אלמא[ז] מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב [ג]הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב: **מתני׳** [ד]**המוכר את הבית מכר את הדלת אבל לא את המפתח מכר את המכתשת קבועה אבל לא את המיטלטלת מכר את האיצטרוביל אבל לא את הקלת ולא את התנור ולא את הכירים** [ה]**בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי**

מסורת הש״ם

(א) [לקמן פב:], (ב) [ר״ה כב.], (ג) לעיל ז:, (ד) [לקמן קלה:], (ה) [לקמן קמב:], (ו) [לקמן עא.], (ז) [לעיל נג.], (ח) ל״ל לרבי עקיבא. רש״ם, (ט) [ובמגיגה ג: הוסיף רש״י לפרש אפרכסת טרמוי״א שעל הרימים],

תורה אור השלם

1 תֵּחַת אֲבֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ תְּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים בְּכָל הָאָרֶץ: תהלים מה יז

גליון הש״ם

גמרא כי היכי דדרו בה אבהתי. עי׳ לקמן עא ע״א ברש״ס ד״ה זכו בכולה וכתוס׳ שם ד״ה האחין:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ וכל שכן חילון וכו׳ ופנימי במתנה מאי סברו: (ב) רשב״ם ד״ה ולא וכו׳ כפ׳ ראשון. נ״ב בדף ז׳ ע״ב: (ג) ד״ה שניהם במכר וכו׳ כי מתניתין ש״מ פ׳ כגון מכר לו את הבור ואת הדות כו׳:

מוסף רש״י

האחין שחלקו. וגטל זה שדה לעפון וזה לדרום והיה אביו רגיל לבוא לו ליכנס דרך זו לתוך זו, אין יכול לומר דרך לי עליך (לעיל ז:). ולא סולמות. אם נטל זה בית ואולר וזה נטל עליה, אין לו לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעליתו (שם). ולא חלונות. לערער על שמימת אורו (שם). ולא אמת המים. להביאה מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו שם).

מוסף תוספות

א. [יש להקשות] ומאי שנא מבור ודות דאע״ג דמגוף קרקעיתא דביתא נינהו לא מיתדבני בהדיה, אי משום דחשיבי ופלגי רשותא לנפשייהו, אי הכי אגב חצר נמי לא ליזדבון, ואי משום דלאו אורחייהו למהוי ברוב בתים ה״נ לאו אורחייהו למהוי ברוב בתים, אלא שאני בור ודות דלאו מתשמישי דבתים נינהו אלא מתשמישי דחצר נינהו וכו׳ ואילו מכתשת ורחים ותנור וכירים כולהו מתשמישי דבתים נינהו. יל רמה.

עין משפט נר מצוה

ל א ב ג מיי׳ פכ״ה מהל׳ מכירה הל׳ ד סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ ריל סעיף ט:

לא ד ה מיי׳ שם הל׳ ה סמג שם טוש״ע שם סעיף יא:

לעזי רש״י

צרקיי״א [צירי״א]. מסגרת עץ המקיפה אבן הריחיים.

טרמויי״א [טרימויא״ה]. אפרכסת (משפך שדרכו מכניסים חומר לריחיים וכדומה).

רבינו גרשום

רב הונא אמר הלכה כדברי חכמים. דאמרי מוכר בעין רעה מוכר: ושמואל אמר הלכה כר״ע. דאמר בעין יפה מוכר: אנא איפכא תנינא. דרב הונא דאמר דהלכה כחכמים ס״ל בעין יפה מוכר ושמואל אמר הלכה כר״ע דאמר מוכר בעין רעה מוכר: לא אמר לך מידי. דהיינו כרב סבירא ליה: האחין שחלקו. בנכסי אביהן: אין להן דרך זה על זה וכו׳. דהוראל דחלקו בעין יפה חלקו וצריכין ליקח זה מזה דרך וגם לא חזקת חלונות וגם לא חזקת סולמות להניח זה בחצר זה להעלותו לגגו ולא אמת המים של זה לעבור בחלקו של זה: ורב אמר יש להן. דס״ל כלישנא קמא כחכמים דאמרי מוכר בעין רעה מוכר: דאי אשמועינן בהא. באחין שחלקו דבהא אמר רב דבעין רעה חלקו ריש להן. משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך: אבל בהא. גבי מוכר: קאמר שמואל. דהמוכר בעין יפה מוכר אבל בהך דאחין אימא מודי ליה לרב קמ״ל דאפי׳ הכי פליגי: רב נחמן הוה תלמיד דשמואל כדאמרינן לעיל אמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו ורב הונא הוה תלמיד דרב: הלכתא כוותיה. דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר: או הלכתא כוותייכו. דאמריתו מוכר בעין רעה מוכר: שניהם מכרו במכר או שניהם נתנו במתנה לשניהם אין להם ללוקחין או למקבלין דרך זה על זה. משום דהמוכר או הנותן בעין יפה מוכר ונותן: מכל שכן דאין להן. היכא דחיצון נותן במתנה דיפה כח מתנה מכח מכירה כדאמרינן בגמ׳ בסיפא דפרקין ובעין יפה נתן החיצון ופנימי דמכר אין לפנימי דרך על החיצון כלום אע״ג דמשועבד חיצון לפנימי: חיצון מכר ופנימי נתן מהו. מי אמרי׳ דיפה כח מתנה מכח מכירה ובעין יפה נתן יש לו דרך או לא לטעמיה דר׳ עקיבא: מי לא תנן בד״א. דאין צריך ליקח להן דרך לדברי חכמים: דבעין רעה מוכר: אבל בנותן מתנה נתן את כולה. דבעין יפה נתן הכי נמי דאההוא דיהיב מתנה בעין יפה נתן לו ריש לפנימי דרך על החיצון: **פיסקא** המוכר את הבית

מכר את הדלת. דהוי מחובר לבית שהוא מחובר לקרקע וכל מחובר לקרקע הרי הוא כקרקע; אבל לא את המפתח. דלא הוי כלל מחובר דאי בעי מצי לנוטלה ויוצאת ונכנסת היא. המכתשת הקבועה. בקרקע; איצטרוביל. היינו מקום שכיבת הרחיים הסדיינין שקבוע בקרקע; אבל לא את הקלת. היינו רחיים העליונה שחוזרת דלא הוי מחובר; מכר את התנור ואת הכירים. אם קבועין בקרקע; בזמן שאמר לו הוא

סה: המוכר את הבית פרק רביעי בבא בתרא

גימא מתני' דלא כר' מאיר. מדתנן דלא מכר את המפתח דייק דהא מכח מפתח מסיק דאתיא דלא כר' מאיר [א] ולא כפ"ה דפירש דהשתא מדקתני לא מכר את המכתשת המיטלטל קא פריך: **מחוורתא** דלא כר' מאיר. וא"ת והא קאמר בהמוכר את הספינה (לקמן דף עח:) דרבי אליעזר ור"מ קיימי בחדא שיטה מדתנן בפירקין (דף סז:) רבי אליעזר אומר המוכר את הבד מכר את הקורה וי"ל דלאו ממש בחדא שיטה קאמר [ב] תדע דהא טעמא דר' אליעזר מפרש בברייתא שלא נקרא בית הבד אלא על שם קורה: **צינור** שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה. איכא לאוקמי אפילו בפרוץ משני רוחות כדרך הצינור וכגון שחטטו באמצע לקבל צרורות דבהאי בית קבול חשיבי מים שאובים שעוברים על אותו בית קיבול כדתנן (מקואות פ"ד מ"ג) החוטט בצינור כדי לקבל צרורות בשל עץ בכל שהוא בשל חרס רביעית ר"י אומר אף בשל חרס בכל שהוא כו' [ג] דאי לא חטטו אפילו סתום משלשה צדדים לא חשיב כלי כדמוכיח רבינו שמואל מהא דתנן (שם מ"ב) המניח את הטבלא תחת הצינור אם יש לה (ז) לבזבז מארבע רוחות כו' ואין נראה לאוקמי בצינור שסתום מכל צד ודוקא שמים נופלין מצינור למקוה אבל אם נפלו מצינור לקרקע ומקרקע למקוה המשכה היא ואינו פוסל המקוה אם יש כבר במקוה כ"ל סאה מי גשמים כדתנן בפרק קמא דתמורה (דף יב.) [ד]: **אליעזר רבי אליעזר דבית.** התם בהא פליגי פי' הקונטרס ומיהו רבנן דפליגי עליה לא ליהוו הנהו רבנן דאמר לעיל לא רבי אליעזר ולא רבנן ורבנן לר"י דזה דחקו לפי מה שמפרש לעיל מכר את המכתשת חקוקה היינו קבעה ולבסוף חקקה אבל לא את הקבועה היינו חקקה ולבסוף קבעה אלמא מיפלגי רבנן בין חקקה ולבסוף קבעה ובין קבעה ולבסוף חקקה א"כ אמי אפיר כרבנן ובמנס דחק לפרש דמלינן לפרש דחקוקה היינו שלא תלשה מעולם שנחקקה בסלע היולא מן ההר וקבועה בין קבועה ולבסוף חקוקה בין חקוקה ולבסוף קבועה [ה]: **הדרי היא** בקרקע. השתא קס"ל דכוורת מחוברת אחיי ולריך לפרש והרי היא בקרקע לקנותה בכסף ושטר וחזקה אבל לבסוף דמסקינן טעמא משום דאיתקש ליער קאי אדבש שבתוך הכוורת [ו] ולא חיישינן בחיבור הכוורת [ז] ואומר רבינו ילחק דהשתא הוה מצי למיפרך וליטעמיך דלא מוקמת טעמא משום היקשא דיער אלא משום חיבור כוורת בטיט אמאי חייב חטאת הרודה ממנה בשבת דה"ל כרודה פת מן התנור דלא מיחייב אף על גב דתנור מחובר ולענין טומאה נמי מקבל הדבש טומאה אפילו במקומה כיון דלא בעי מחשבה [ח] ולענין פרוזבול נמי תיפוק ליה דהא איכא מקום ששוכבת עליו כדפריך בהשולח (גיטין דף לז.) גבי עלין נקוב [ט] אלא על כרחך דמנח אסיכי [י] כדמשני התם ואם כן אין טעמו של רבי אליעזר משום שמחובר בטיט: ומקבלת הרי כולן מכורין: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' מאיר דאי [לא] ר"מ הא אמר [מ] מכר את הכרם מכר תשמישי כרם אפי' תימא ר"מ התם קביע הכא לא קביע והא מפתח דומיא דדלת קתני מה דלת דקביעא אף מפתח דקביע אלא מחוורתא מתני' דלא כר"מ ת"ר [א] המוכר את הבית מכר את הדלת ואת הנגר ואת המנעול אבל לא את המפתח מכר את המכתשת החקוקה אבל לא את הקבועה מכר האיצטרובל אבל לא את הקלת לא את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים ר' אליעזר אומר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע [ב] בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע [ג] ת"ר [ד] צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה מני לא ר' אליעזר ולא רבנן הי ר' אליעזר אילימא ר"א דבית דלמא היינו טעמא דר"א סבר [ג] מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ואלא ר"א דכוורת דבורים דתנן [ד] כוורת דבורים רבי אליעזר אומר הרי היא כקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה כלומר התם בדר"מ איכא למימר דלא אייתי ר"מ אלא בתשמישין הקבועין לעולם בתוך הכרם שאין מוציאין אותם משם לעולם ואע"ג דאינם קבועין בקרקע אבל מכתשת שאינה קבועה בקרקע זימנין דשיילי לה ולא קביעא בבית כל כך: **והא מפתח דומיא דדלת קתני מה דלת דקביעא.** לעולם שאין מוציאין אותו משם להטלטל ממקום למקום אף מפתח בשל עץ מיירי דקביעא שיש מפתחות שאין מוציאין אותן מן הפותחת כגון של בני כפרים ואפ"ה לא מכר את המפתח דאי איתא דבמפתח שאינו קבוע מיירי ליפלוג וליתני בדידה המוכר את הבית מכר את המפתח קבוע אבל לא את המיטלטלת כדקתני גבי מכתשת וכ"ש דלא דקביע טפי אלא מדקתני דלא שמעינן דליכא לאיפלוגי אלא בין דלא למפתח ואע"ג דקביע בדלת אינו מכור שהרי תשמיש קל הוא ונוח לטלטולו ופעמים שמיטלטלת אבל לא תדיר: **גגר.** בריח וקבוע בכותל: **מגעול.** קבוע בדלת: **המכתשת החקוקה.** כגון סלע היולא מן הכותל וחקק שם מכתשת: **אבל לא את הקבועה.** שהיתה חקוקה ועשויה ואח"כ קבעה בקרקע [ה] ודלא כמתני' ומתניתין ר' אליעזר היא דפליג בסיפא ואמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וכן פירש ר' חננאל וכן עיקר: **ר' אליעזר דו.** אמכתשת קבועה פליג: **בין כך ובין כך.** בין שאמר לו כל מה שבתוכו בין שלא אמר: **לא מכר לא את הבור דו.** דאינו בתוכו של בית אלא בגייסים בפני עצמן הן. **ציצור.** של עץ או של אבן עשוי כמין סילון ויורדין ממנו מים למקוה: **קבעו בקרקע פוסל את המקוה.** דמים שאובין פוסלין אותו וכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו לא מיבטיל תו שם כלי מיניה ומשום להו שאובין למים שבתוכו: **ולבסוף חקקו.** הרי הוא כעושה חריץ בקרקע: **מני.** הך ברייתא דקתני דמשום קביעות בקרקע לא בטיל שם כלי מיניה דמעיקרא: **לא ר' אליעזר ולא רבנן.** דפליגי עליה: **הי ר' אליעזר.** מאיזה דברי ר' אליעזר אתה למד דלא סבירא ליה הך ברייתא. וה"ה דה"ל למימר והי רבנן אך אין דרך גמרא להאריך כל כך: **אילימא ר' אליעזר דביים.** דמכתשת חקוקה וקבעוה בקרקע משום לה ומכורה בכולן בית ומיהו רבנן דפליגי עליה לא ליהוו הנהו רבנן דאמר לעיל לא ר' אליעזר ולא רבנן: **בעין יפה מוכר.** והלכך אע"ג דאיכא תורת כלי עליו כיון דמחובר מכרן המוכר אבל גבי ציצור שחקקו וקבעו מודי דפסיל מקוה: **ורבנן סברי דו.** משום דר' אליעזר נקט לה ואכתי כדברי הכל אתיא: **דוורים.** מחוברת היא בקרקע בטיט: **הרי היא כקרקע.** לכל דבר להיות נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ולקנות על גבה מטלטלין ולכתוב עליה פרוזבול כאילו היא קרקע דתנן במסכת שביעית פרק אחרון (משנה ו) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו מזכה בתוך שדהו. ולשם [מ"ג] מפורש לפי שראה הלל שנמנעין העשירים מלהלוות לעניים מפני ירא שביעית שמשמטת והיו עוברין על מה שכתוב פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' [דברים טו] עמד הלל והתקין פרוזבול פרוז ריוח כמו שהפריז על מדותיו דבמסכת נדה (דף ד:) בול עשירים כמו אלו ראשי בולאות שביהודה (גיטין דף לז.) כלומר ריוח לעשירים שלא יפסידו שלהם ותנן [שביעית פ"י מ"ד] (ו) גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני

[א] נראה דל"ל דאיתו מכור לר"מ אלא קנים המעמידים וכו'. [ב] דברי רבינו בכאן הוא כדעת ר"י בתוס' ד"ה אילימא ע"ש.

[ג] ונראה שהקשה אעפ"ג דקבעה וחקקה במקומה [ד] והכא קתני קבעו ולבסוף חקקו במקומו הרי הוא כקרקע ואינו פוסל את המקוה. ודלמא התם בבית בהא קמיפלגי דר' אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי וכו'. אבל הכא לענין מקוה דלמא כברייתא ס"ל: כוורת דבורים. שעשאה וחיבר לקרקע כו' וכותבין עליה פרוזבול. דקאמר מוסר אני לכם שטרותי אגב האי כוורת כדי שלא תהא שביעית משמטת:

[ה] נקמן עח.; [ו] כ"ק סז. [תוס' מקוואות פ"ד, ג] [לעיל לז. וש"נ], [ז] לקמן פ: שביעית פ"י מ"ז עוקצין פ"ג מ"י, [ח] נס"ל: כתותן,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאי כר"מ: (ב) רשב"ם ד"ה הרי וכו' שאר מאני תשמישתיה כל"ל וכן בסמוך: (ג) בא"ד שהוא דבר גדול מבית בטילי וכו' אמר לו כל: (ד) ד"ה בימא וכו' דלא מכר וכו' המוכר את הספינה נ"ב בדף ע"ח ע"ב: (ה) בא"ד כדתנן במתני'. נ"ב בסוף דף ס"ח: (ו) ד"ה הרי הוא כקרקע וכו' ומקן דהו גופו וכו': (ז) תוס' ד"ה ליער וכו' לבזבזים מלרבע רוחות כו' ואין צריך לאוקמי:

מוסף רש"י

צינור שחקקו ולבסוף קבעוו. והמשיך בו מי גשמים או מי נהר למקוה, פסלו משום מים שאוכין (ב"ק סז.). קבעוו ולבסוף חקקו. נאו כלי הוא אלא מרעא אמיכתא היא (שם).

מוסף תוספות

א. [ר]משמע דמציקרא קפריך מכח[ו], דקאמר הא דומיא דדלת קתני מה דלת קבוע אף מפתח נמי דקבוע. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. [ר]קס"ד דהא מפתח של מנעול הנקרא בלשון ערבי קפי"ל הוא וכו', שאין המנעול קבוע בדלת וכו', וכיון שהמנעול אינו קבוע גם תשמיש מפתחו אינו קבוע וכו', ואקשינן והא דומיא דדלת קתני וכו', אלמא מפתח זה אינו מפתח של מנעול הנקרא קפ"ל אלא מפתח של מנעול הנקרא פל"ג שמנעול שלו קבוע בדלת ונמצא שתשמיש מפתחו קבוע הוא בזה הדלת ואפ"י הכי אינו מכור. ר"י מיגש. ב. וכה"ג איתא ביבמות פ' חמישי (נא.): כולה סבירא להו מאמר קונה קנין גמור. תוס' לקמן עח: ג. דאע"ג דקיבול הנעשוי למלאות לא שמיה קיבול כדאיתא במ' סוכה (יב.): שאני הכא שהציצור הזה עשוי לנקותו כל שעה. ריטב"א. ד. [ר]לאחר שהוא מקוה שלם בכשרות, יכול למלא בכתף ולתת בו בין מים שאובים צוננים בין מים חמים ואינו נפסל כלל. שם. ה. והשתא ודאי הא דציצור לא ר"א ולא רבנן דבית דר"א אפי' חקקו ולבסוף קבעו חשיב כמחובר ולרבנן אפי' קבעו ולבסוף חקקו חשיב כתלוש וכי נקיטינן הי ר"א אי ר"א דבית חד מינייהו נקטינן וה"ה דבענין למימר ואי רבנן דבית ולפיכך הוצרכו לתרצה אליבא דכולהו דדילמא הא דציצור בין לר"א ובין לרבנן ושאני גבי מכר דר"א סבר וכו' ורבנן סברי וכו'. שם. ו. וה"ק מה יער מחובר גמור אף דבש בכוורתו. שם. ז. וכי פרקינן דהכא בכוורת תלושה היא ור"א עביד לה כמחובר מגזירת הכתוב שקראו לדבש בכוורתו יער ממילא מתרצא דרבנן, דהתם תלוש גמור הוא ורבנן לא דרשי קרא דיער. ח. [ד]איכא עלה שם אוכל בלא מחשבה. שם. ט. דאפי' הוא מושאל או מושכר כותבין פרוזבול. שם. י. [דמונח] על גבי יתדות ואין הקרקע שלו. רש"י גיטין לז.

ופלוגי הדיינין שבמקום פלוגי שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כ"ז שאלה והדיינין חותמין עליו מלמטה או העדים והלכך משמסר שטרותיו לב"ד לגבותן ואיהו לא קבלי לא קרינא ביה לא יגוש (ג) דדיינין קמגבו ליה והפקר ב"ד הפקר וה"מ כשיש לו קרקע אלוה דמי כאילו יש למלוה משכון דבמשכון לא שייך לא יגוש (ד) שכל מה שיוכלו חכמים לתקן כדי שלא יהו נראין עוקרין דבר מן התורה התקינו כן נראה הטעם בעיני. ומרבי זקני ז"ל (ה) שמעתי דהיינו טעמא דתפס לוה אין רגילין להלוותו אא"כ יש לו קרקע להשתעבד למלוה ובמילתא דשכיחא תקינו רבנן אבל בשאין לו קרקע מילתא לא שכיחא היא ולא תקינו רבנן פרוזבול. ואתא רבי אליעזר למימר דאפ יש אלוה כוורת דבורים כותבין פרוזבול דסד"א אע"ג דהרי היא כקרקע אשאר דבריס אגבי הך תקנה לא חשיבא קרקע דלא סמכא דעתיה דמלוה עילויה הואיל ויכולין לטלטלה קמ"ל: **ואינה מקבלת טומאה.** זו הכוורת במקומה דכיון דמחוברת היא לקרקע יצאה מתורת כלי וגם הדבש שבתוכה אינו מקבל טומאה דבטל לגבי כוורת. ודוקא במקומה אבל אם נטלה משם אז מקבל הדבש טומאה כמאן דאמר (ב) בפרק המוכר את הספינה דלא בעי מחשבה והלכך אטהרינן הכא גבי טומאה למיתני במקומה דה"א לכל הנך מילי: **והרודה ממנה.** כשהיא במקומה דהיינו מקום גידולו של דבש חייב חטאת כתולש מן הקרקע. אלמא לר' אליעזר חקקו ולבסוף קבעו כקרקע משוי ליה ובריתא דלעיל דלא כרבי אליעזר היא ומיהו הנך רבנן היא: **אינה כקרקע.** (ג) משום דחיבור בקרקע לא בטיל תורת כלי מינה ומקבלת טומאה במקומה וגם הדבש דלא בעי מחשבה כדתניא לקמן בהמוכר את הספינה [פ:]: ה"ג **הא אמר רבי אליעזר מאי טעמא דר"ת.** דחשיב לכוורת דבורים כמחובר דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש ובדבש במקום גידולו מיירי (ד) וקרי ליה יער והלכך חשיב ליה מחובר ואפי' אין הכוורת מחוברת ממש בקרקע אבל גבי ליעור שחקקו ולבסוף קבעו מודי ר"א דחשיב כלי ופסיל מקוה כדקתני בריתא ואכתי לא ידעינן הי ניהו ר"א דלית ליה הך בריתא: **דף של נחתומין.** נסר רחב לערוך עליו ולגלוג את הפת. ולי נראה הוא דף שקבוע בכותל ליתן עליו את הפת למכור כעין שעושין פלטרין שלנו בכותל בתיהן מבחוץ. ולקמן [ע"ב] מוקי בדף של מתכת דפשוטיהן טמאין: **רבי אליעזר מטהר.** דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: **וחכמים מטמאין.** דלא בטיל לגבי קרקע. ותיקון הדף שמחליקין אותו לכך הוא במקום חקיקת הליעור דתיקון משוי לה גמר כלי לקבל טומאה. ומדלא קמפליג בין תקנו ולבסוף קבעו ובין קבעו ולבסוף תקנו אלמא לרבי אליעזר הכל טהור לא שנא חקקו ולבסוף קבעו לא שנא קבעו ולבסוף חקקו ולרבנן הכל טמא. אלמא הכא בריתא דליעור דלעיל דקמפליג בין קבעו ולבסוף חקקו ובין חקקו ולבסוף קבעו לא רבנן ולא רבי אליעזר דאי ר"א אפי' חקקו ולבסוף קבעו היה לו להכשיר ואי רבנן אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי יפסול את המקוה: **לעולם רבי אליעזר.** סבירא ליה כבריתא דליעור שחקקו ולבסוף קבעו אכתי כלי הוא ולא בטיל לגבי קרקע ופסיל את המקוה והכא גבי דף היינו טעמא דר' אליעזר דמטהר ליה אפילו בתקנו ולבסוף קבעו דשאני פשוטי כלי עץ כגון האי דף דאפי' קודם שקבעו אין לו טומאה אלא מדרבנן והלכך בקבעו מיקל ר' אליעזר אבל לעיל גבי ליעור שמים שאובים פוסלין את המקוה מן התורה כדתניא בת"כ (ה) יכול מילא מים על כתפו ועשה מקוה בתחלה יהא טהור ת"ל מעין [ויקרא יא] מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים התם מודי ר"א דפסיל מקוה דמשום קציעותו בקרקע לא בטיל מייה תורת כלי דמעיקרא ומיהו לא אסכמן טומאה לפשוטי כלי עץ אפי' מדרבנן חוץ מאותן הראוין למדרש וכדתנן במס' נדה (דף מט.) כל המיטמא מדרס מיטמא טומא מת ובמסקנא נמי מוקמינן לה בדף של מתכת: ומתמה גמ' **מכלל דשאיבה דאורייתא.** דמדקא משני הכי שמעינן דבריתא דלעיל בפסול שאיבה דאורייתא מיירי והלא מדרבנן הוא כדאמרי' במסכת יבמות (דף פב:) שאם היה מקוה מ' סאה ונתן סאה שאובין ונטל סאה כשר עד כמה רבי יוחנן אמר עד רובו והיינו טעמא דמדאורייתא הוא דבעינן מקוה ממים מכונסין לכתחלה בלא שאיבה לאיתקש למעין כדפרישית לעיל ואפילו נפלו בתר הכי שאובין בטלו ברובא א"נ קמא קמא בטיל ולעיל נמי גבי ליעור המקוה היה עשוי כבר כהוגן ואא"כ קבעו שם ליעור דקתני פוסל את המקוה מכלל דהיה שם מקוה מעיקרא הלכך פסולא מדרבנן הוא: (ו) **ועוד.** אפילו אם תמצא לומר דאמאי ביה רבנן כשל תורה הכא גבי דף נמי בדאורייתא מיירי דבדף של מתכת מן התורה דבשלמא עץ אתקש לשק [דכתיב] כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא) מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ כו' אבל כלי מתכת בפרשת מדין הוא [דכתיב] (במדבר לא) אך את הזהב וגו' ולא אתקש לשק. ואכתי דלא כרבי אליעזר היא דליעור דרבי אליעזר לא קמפליג מידי בין (ז) חקקו מעיקרא לחקקו ולבסוף קבעו: **האמר רבי יוסי ברבי חנינא כו'.** משום דפשוטי כלי עץ לית להו טומאה כלל הלכך אוקמה בדף של מתכת: אלא

[ומקבלת (ח) טומאה במקומה]. ואי"ת מה טעם נקט גבי טומאה במקומה דאין חילוק בין במקומה בין שלא במקומה דהא לאו מחוברת היא ואומר ר"ת דשלא במקומה מקבלת טומאה כיון דמטלטלין אותה ממקום למקום ודמי לשאר כלים שבבית וגזרו בה רבנן טומאה דלמא אתי לאיחלופי: **ושאני פשוטי כלי עץ דרבנן.** ואי"ת דבהנך דחזו למדרסות איכא טומאה דאורייתא דכל המטמא מדרס מטמא מת מת ק"ו מפכין קטיס כדאמרינן בפרק כיצד הרגל (נ"ק דף כה:) ובפרק על אלו מומין (בכורות דף לח.) נמי פריך ואין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה הוא והא דומיא דשק בעינן ומשני בהנך דחזו למדרס ואי בשאר פשוטי כלי עץ דלא חזו למדרס הנהו אפי' מדרבנן לא מקבלי טומאה כדמוכח בריש חולין (דף ג. ושם ד"ה כגון) דאמר הכל שוחטין ואפי' טמא במוקדשין האי טמא דאיטמי במאי כו' ומשני כגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה ואי מקבלי טומאה מדרבנן מאי משני וכ"ת התם בדלא עבדה כעין כלי דעל כרחך איירי בדעבדה כעין כלי דקדשים טעונים שחיטה בכלי כדאמרי' בהתודה (מנחות דף פב:) מוקמי לה המאכלת ועוד תנן במסכת כלים (פ"ב מ"ח) ומייתי לה בפ"ק דשבת (דף טז. ושם) כלי עץ (ה) וכלי עצם וכלי זכוכית פשוטיהם טהורים ומקבליהם טמאים ועל כרחך טהורים אפילו מדרבנן דכלי זכוכית אפילו מקבליהם ליכא טומאה אלא מדרבנן כדאמרינן במסכת שבת (שם) (ב) ופירש רבינו שמואל דודאי אין להם טומאה אפילו מדרבנן ומסקנא לא קיימא הכי אלא מוקי לה בדף של מתכת ויש מפרשים בדף של נחתומין אע"פ שהוא פשוטי כלי עץ מקבל טומאה מדרבנן כיון שהוא משמש אדם ואת משמשי אדם דדרים בת"כ בפרשת ויהי ביום השמיני כלי (ו) יכול אפילו הסולם והקולב כו' ת"ל כלי עץ ולא כל כלי עץ יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא ואת הדולבקי ת"ל כל כלי עץ ריבה ומה ראית לרבות את אלו כו' ת"ל שק מה שק שהוא משמש אדם ואת משמשי אדם אף אני ארבה את השולחן כו' ועל כרחך כשאין ראוין למדרס מדלא נקט מטה כסא וספסל והוה ליה לרבויהו מקראי דמשכב ומושב ואמאן להם בית קבול (ו) אייתי מדלא קאמר מה שק מיטלטל מלא וריקם אלמא מקבלי טומאה ואע"ג דמפיק להו מקרא לא הוי אלא אסמכתא (ג) כמו כמה דרשות דת"כ ובספרי דלא הוי אלא אסמכתא וכן משמע בפרק שתי הלחם (מנחות דף לו:) א"ר יוחנן לדברי האומר מסגרתו למטה היתה פירוש למטה ברגלי השולחן ולא בשולחן טבלא המתהפכת טמאה פירוש דדרשינן השולחן הטהור מכלל שהוא טמא לדברי האומר מסגרתו למעלה היתה טבלא המתהפכת תיבעי להא דשולחן של מקדש מקבל טומאה לפי שהיה לו בית קבול אבל טבלא המתהפכת אין לה בית קבול תיבעי ואי דרשה גמורה היא (ח) דת"כ אמאי תיבעי תיפוק ליה מקרא דהתם אלא ודאי אסמכתא היא ובטבלא המתהפכת מספקא ליה אי מקבלא טומאה מדאורייתא כדפירש הקונטרס התם משום דעדיפא משאר פשוטי כלי עץ לפי שראוי להשתמש בה משני גדדין ולמאן דאמר למטה היתה טמא מדכתיב הטהור:

מכלל דשאיבה דאורייתא. רשב"ם ור"ת מפרשי דכולו שאוב הוי דאורייתא (ד) ומביאים ראיה מדתניא בת"כ בפרשת ויהי ביום השמיני מקוה מים יהיה טהור יכול מילא בכתפו ועשה מקוה בתחלה יהא

ואינה מקבלת טומאה במקומה (א) והרודה ממנה בשבת חייב חטאת וחכמים אומרים אינה כקרקע ואין כותבין עליה פרוזבול ומקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת פטור התם כדאמר ר' אלעזר טעמא (ב) דאמר ר' אלעזר מ"ט דר' אליעזר דכתיב (1) ויטבול אותה ביערת הדבש מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת אלא ר"א דדף דתנן (ג) דף של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מטהר (2) וחכמים מטמאין מני אי רבי אליעזר אפי' חקקו ולבסוף קבעו אי רבנן אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי לעולם רבי אליעזר היא ושאני פשוטי כלי עץ דטומאה דרבנן מכלל דשאיבה דאורייתא והא

מסורת הש"ס

(א) שבת לה. לקמן פ: ע"ש, (ב) כלים פט"ו מ"ב, (ג) [דברים טו], (ד) [רש"י גיטין ל:. ד"ה אלא על הקרקע], (ה) [שמיני פרשה טו], (ו) [מכאן שייך לע"ז], (ז) [ל"ל קבעו], (ח) ל"ל ואינה מקבלת. יעב"ץ ועי' קוזן שיעורים אות רפה,

תורה אור השלם

1 וְיוֹנָתָן לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֵת הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעֲרַת הַדְּבָשׁ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל פִּיו וְתָאֹרְנָה עֵינָיו: שמואל א יד כז

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (נדף הקודם) הרי היא כקרקע וכו' ולא שייך לא יגוש דכגבוי ועומד הוא שכל מה שיוכלו: (ב) ד"ה ואינה וכו' בפרק המוכר. נ"ב נדף פ ע"ב: (ג) ד"ה ואינה כקרקע דמשום: (ד) ד"ה ה"ג וכו' מייתי וקא קרי ליה: (ה) תוס' ד"ה ואמאי וכו' כלי עץ וכלי עור וכלי עצם: (ו) בא"ד ביום השמיני כלי עץ יכול וכו' ת"ל מכל כלי עץ: (1) בא"ד ואמאן להם בית קיבול נמי אייתי וכו' דא"ר יוחנן: (2) בא"ד דלשם גמורה היא ההיא דתורת כהנים אמאי קבעי:

מוסף תוספות

א. ומה פכין קטנים שטהורים בזב מטאים במת מפץ שטמא בזב אינו דין שטמא במת. ר"ן. ב. וסיכמה בחיצין זכרים כשרה בפ"ק בסוכה (יב:) ואי מקבלי טומאה אפי' מדרבנן, הוי פסילי לסיכוך. תוס' ממחת לו: ג. ועיקר דרשה דרשינן למה שק מטלטלין מלא וריקן. תוס' עירובין לא. ד. והיינו נמי דאמרינן מעיקרא שאני פשוטי כלי עץ דרבנן, כלומר משא"כ בשאובה שהיא פסולה דאורייתא וכו', [ו]מתמה תלמודא וכו' והא כיון דקתני פוסל את המקוה מכלל דאיכא מקוה מעיקרא וכיון שכן אינו נפסל אלא מדרבנן. ר"ן.

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף יג:

לה ב מיי' פי"ח מהל' כלים הלכה כד:

רבינו גרשום

ואינה מקבלת טומאה במקומה. דלאו כלי הוא דכקרקע דמי: חייב חטאת. משום דתולש דבר המחובר: וחכמים אומרי' אינה כקרקע וכו'. ותשתא משמע דלא ר' אליעזר היא דהא ברייתא קתני גבי ציעור חקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה דלא כקרקע דמי. ולא רבנן היא דאמרי אינה כקרקע ובריתא קתני קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה אלמא (דלאו) דכקרקע דמי: התם טעם דר' אליעזר. דחשיב ליה כקרקע משום דכתי' ויטבול אותה ביערת הדבש. מה ענין הטבלה אצל יער אלא מה יער כו'. אבל לענין ציעור כברייתא ס"ל. ורבנן לית להו האי דרשה דר' אליעזר להכי קסברי דכל שעה אינה כקרקע אבל בציעור כברייתא סבירא להו: דף של נחתומים. נסר שמתקנין על גביו בלחם: ר' אליעזר מטהר. דלא קא מקבל טומאה הואיל דקבועה כקרקע דמי: מני. ברייתא דציעור: אי ר' אליעזר אפילו חקקו. לציעור ולבסוף קבעו לא ליפסל דכקרקע דמי כדקתני הכא דף של נחתומים אע"ג דתקנו קודם וקבעו בכותל ר' אליעזר מטהר בכותל כמחובר. ואי רבנן אפי' קבעו לציעור ולבסוף חקקו נמי לפסול דתורת כלי עליו דכי היכי דאמר הכא בין קבעו לדף בכותל ולבסוף תקנו בכותל עצמו ובין תקנו בתחלה ולבסוף קבעו כל שעה מטמא דלאו ככותל דמי הכי נמי אפי' קבעו ולבסוף חקקו ליפסל: לעולם ר' אליעזר ושאני פשוטי כלי עץ. דלית להו בית קבול כגון דף: דטומאה דרבנן. כלומר מדרבנן מקבלת טומאה ולא מדאורייתא ומשום הכי מטהר אפי' כי תקנו ולבסוף קבעו. אבל גבי מים שאובים דאורייתא ודאי פסול הוא. ומקשי' לר' אליעזר מכלל דשאובין דאורייתא'. כלומר מים שאובין שפוסל את המקוה

סו: המוכר את הבית פרק רביעי בבא בתרא

עין משפט נר מצוה

לו א מיי׳ פ״ד מהל׳ מקוואות הל׳ ו׳ סמג עשין רמח:
לז ב מיי׳ פי״ז מהל׳ כלים הלכה כד:

רבינו גרשום

מדאורייתא היא; והא קי״ל. דמים שאובין האי דפסלי מדרבנן היא כדאמרי׳ במס׳ יבמות (דף פב) היו עושין מקוה של מ׳ סאה ונטל סאה ונתן סאה כשר עד כמה אמר ר׳ יוחנן עד רובה יותר מרובה פסיל ליה. ל״א שאיבה לטבילה מדרבנן פסול ולא מדאורייתא דמן התורה כשר דלא מצינו בתורה שצריך מים חיים אלא זב דכתיב וכי יטהר הזב וגו׳; ועוד. קושיא אחריני הא אמר ר׳ יוסי בר חנינא בדף של מתכת מחלוקת. ר׳ אליעזר ורבנן דפשוטי כלי מתכת דאורייתא מיטמו ואפי׳ הכי קאמר ר׳ אליעזר כי קבעו בכותל טהור ולטעמיה אמאי חקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה; אלא לעולם רבנן היא. דמטמי גבי דף של מתכת דאפי׳ קבעו בכותל לא קמבטל ליה; אי הכי. לטעמייהו בקבעו ולבסוף חקקו אמאי אינו פוסל את המקוה. היינו טעמא דשאיבה דרבנן היא ולאו מדאורייתא. אי הכי אפי׳ חקקו ולבסוף קבעו אמאי פוסל את המקוה; שאני התם דאיכא תורת כלי עליו בחלוש. משום הכי לא קמבטל אפי׳ בדרבנן; בעי רב יוסף מי גשמים שחישב להדיח בהן את האיצטרובל. שהוא מחובר לקרקע מי הוו חשיבי הני מים להכשיר הזרעים אי לא. מי אמרינן דאין מכשירין כי היכי דגרסינן בשחיטת חולין הכופה קערה על הכותל אם בשביל שירדה הכותל אינו בכי יותן משום דחשיב דבר המחובר לקרקע וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ולא חשיב כלום ואם בשביל שירדה הקערה הרי זה בכי יותן. הא גופא קשיא. הא בכותל מערה דהוה מחובר מעיקרו אינו בכי יותן דכקרקע דמי. בכותל בנין הרי זה בכי יותן משום דהוי תלוש ולבסוף חיברו דתורת כלי עליו הכא נמי לגבי אצטרוביל המחובר לקרקע מכשירין מי גשמים אי לא; אליבא דר׳ אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לא תיבעי לך. דודאי אפי׳ בכותל בנין סבירא ליה דכקרקע דמי ואין מכשירין; כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי כל המחובר לקרקע אינו כקרקע. מאי מי אמרינן דהאי דקאמרי כל המחובר לקרקע אינו כקרקע לכל מילי קאמרי אפי׳ לגבי איצטרוביל ומכשיר או דלמא בעלמא כגון כותל בנין אמרי׳ דאינו כקרקע דוימנין משנהו אבל גבי איצטרוביל דקביע הוא כקרקע דמי ואין מכשירין תיקו:

יהא טהור ת״ל אך מעין וגו׳ מקוה מים יהיה טהור מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים ויש לדחות דאסמכתא היא כמו כמה דרשות דתורת כהנים ועוד מביא ראיה ר״ת דתנן במס׳ מקוואות פי״ב (מ״ד) ר׳ אליעזר אומר רביעית בתחלה פוסל את המקוה ושאשה לוגין על פני המים ומדמחמיר בתחלה טפי מבסוף ש״מ דבתחלה פוסלין מדאורייתא ויש לדחות דהא דאחמיר רבי אליעזר בתחלה ברביעי׳ משום דרביעית הוא שיעור טבילה למחטין ולגיעורות וכבר יש שם פסול מקוה עליהם [א] ולר״י נראה דאפי׳ כולו שאוב דרבנן כדמשמע בתוספתא דמקוואות דתניא בפרק שני מקוה שהניחו ריקן ובא ומלאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה ומדקא מכשר ליה זה מספק ש״מ דכולו שאוב מדרבנן [ב] וליכא למימר דלאו בכולו שאוב איירי אלא כשהיה בו מים אך שהיה חסר דאם כן הוה ליה למימר שהניחו חסר דריקן משמע לגמרי ריקן אלא היה בו מים כלל ועוד אמר בפ״ק דפסחים (דף יז: ושם) גבי משקין בית מטבחיא בכלים טמאים בקרקע טהורים ומפרש התם דבקרקע טהורים משום דחזי להטבל בהן מחטין וגיעורות אלמא אפי׳ כולו שאוב חזי להטבל בו דבשאוב מיירי מדמפליג בין כלים לקרקע ותסתם משקין בית מטבחיא נמי שאובין הם ורשב״א דוחה דהכי קאמר בכלים טמאים פי׳ שהיו בכלים אע״ג דהשתא הן בקרקע ולפי שהיו שאובים בקרקע אלא היו מעולם בכלים טהורים והר״ר משה מפונטויז״א דוחה דאע״ג דשאיבה דאורייתא היא בקרקע טהור משום [ג] שאפשר בלא המשכה דכי נפלו מן הכלי לרצפה שהיא חלקה מימשכי אילך ואילך והוה ליה כשאיבה שהמשיכה כולה דכשרה ובפרק קמא דתמורה (דף יב.) דלא מכשיר המשכה אלא כי איכא כ״א סאה במקוה אפשר דהיינו מדרבנן ות״ת בשלמא אי כולו שאוב מדאורייתא היינו דגזרו חכמים ג׳ לוגין מים שאובין פוסלים אטו כולו שאוב ודוקא בשאשה לוגין גזרו שהן ראוין לרחיצת אדם כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף יד.) בתחלה היו טובלין במערות סרוחים ונותנין על גביהן ג׳ לוגין מים שאובין כו׳ אבל אי כולו שאוב דרבנן אמאי גזרו כלל בשאיבה וי״ל גזירה שמא יטבול בכלי [ד] דדומיא דמעין אמר רחמנא שהן בקרקע ומהתם מקוה שהניחו ריקן אלשב״א דאדרבה יש להוכיח דכולו שאוב דאורייתא דקתני כשר מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקוואות כשרות שאדם אינו עושה מקוה אלא לטבול בו ואינו ממלא אותו מסתמא מים שאובים אלא מים כשרים לטבילה משמע דוקא משום חזקה הוא דכשר הא לאו הכי פסול דספיקא דאורייתא לחומרא תדע דקתני סיפא גיעור המקלה למקוה והמכתשת נתונה בגדו ספק מן הגיעור למקוה ספק מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח ואם יש בו רוב מקוה כשר מפני שיש ספק מים שאובים למקוה ומדמכשר בשיש בו רוב מקוה [ה] מספק וכשאין רוב פסול משמע דרובו שאוב דאורייתא ועוד תניא התם שני מקוואות אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות הרי הן תלויות ומדלא מטהרין מספק אלמא כולו שאוב דאורייתא והרמ״ה לא נראו לר״י [ה] עוד האריך רשב״א [ו] ועוד אומר ר״ת דדוקא במקוה חסר פוסלים מים שאובין אבל במקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו ושמה כתב ראיות ממסכת מקוואות ואין להאריך ואכתוב ראיה אחת דתנן התם פרק שני (מ״ח) היה בעליון מ׳ סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן בעליון עד שירדו בתחתון מ׳ סאה שרוב מים שאובין אין נפסל כיון שהיה שלם דהא אי אפשר אם לא נתן בעליון יותר מארבעים סאה: **בעי רב יוסף מי גשמים שחישב עליהם להדיח בהן את האיצטרובלין מהו להכשיר בהן את הזרעים.** פירש הקונטרס דבכל תלוש ונבסוף חיברו מיבעיא ליה לענין הכשר זרעים ואליבא דרבנן דמכתשת ואין נראה לר״י דאם כן לימא סתמא תלוש ונבסוף חיברו לענין הכשר זרעים לרבנן מהו כדנקיט בפרק קמא דחולין (דף טז. ושם) ולא הוה ליה למינקט אילטרוביל טפי משאר מילי ועוד דאין סברא לדמות הכשר זרעים למכר שהתם מכתשת חשובה כתלוש לענין הכשר זרעים כמו שחשובה לענין מכר ועוד דלענין שחיטה נמי מיבעי לרבנן תלוש ונבסוף חיברו מהו אי הוי כתלוש או לא ועוד דפירש דלרבנן דדף לא מיבעיא ליה דלדידהו ודאי הוי כתלוש א״כ אדמיבעיא ליה לרבנן דמכתשת אי סבירא ליה כר׳ אליעזר או כרבנן דדף לענין הכשר זרעים מיבעי ליה לענין טומאת דף גופיה דאיפליגו בה רבי אליעזר ורבנן ועוד כיון דלרבנן דדף פשיטא ליה דהוה כתלוש ה״נ לרבנן דמכתשת דאמאי אית לן למימר דפליגי הני רבנן דרבי אליעזר אהנך רבנן דר״א ועוד דאינו מחלק בין דף למכתשת לכותל ואילטרוביל ובפרק קמא דחולין (דף טז:) מחלק בין סכין הקבועה לגור היולא מן הכותל דקאמר שאני סכין דלא מבטל ליה וגראה לר״י דלרבנן דדף מיבעיא ליה דאפשר ליה לדף תלוש לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים דהכשר וטומאה דמו אהדדי ואליבא דמאן דאמר בפ״ק דחולין (דף טז. ושם) דתלוש ונבסוף חיברו דכותל בנין לענין הכשר זרעים הוי כמחובר והשתא מיבעיא ליה לרבנן דדף ומכתשת דכולהו רבנן דרבי אליעזר מסתמא חדא מינהו באילטרוביל מהו ובאילטרוביל דוקא מיבעיא ליה וסכי קמבעיא ליה אילטרוביל דבטל לגבי קרקע גבי מכר לרבנן דמכתשת אי הוי בטל לגמרי כמו כותל וחשיב נמי מחובר לענין הכשר זרעים או דלמא לענין הכשר זרעים לא חשיב מחובר כמו כותל [ז] אלא דוקא לענין מכר משום עין יפה אע״ג דלא מהני עין יפה לענין מכתשת היינו משום שאין סופה כל כך להתעכב בבית כמו האילטרוביל ומיהו לענין הכשר זרעים לא חשיב האילטרוביל מחובר לפי שעשוי לינטל יותר מכותל [ח] ואליבא דרבי אליעזר לא מיבעיא ליה דהא חשיב דף מחובר לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים וכ״ש אילטרוביל והא דקאמר אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לאו דוקא נקט הכוא לישנא דהא ממכר אין להוכיח אהכשר זרעים [ט] אלא אמאי דמטהר בדף קא סמיך [י]: מעמלא

[א] הגהות הב״ח (א) גמ׳ מהו להכשיר בהן את הזורעים אליבא דר׳ אליעזר: (ב) רשב״ם ד״ה אליבא וכו׳ דטעמייה דר׳ אליעזר התם וכו׳ כדקתשבי׳ ליה תלוש: (ג) ד״ה כי מיבעי וכו׳ היכא דחישב להדיח המכתשת וכו׳ אפילו חישב להדיח:

מוסף רש״י

ושאני שאיבה דרבנן. מה שמקוה נפסל נג׳ לוגין מים שאובין, מדרבנן היא (ב״ק סז.). כי אתיא הך איתתא לקמן. אשה אחת נאת לפני ר׳ נחמיה שהיה לה ליטול עישור נכסיה במקומו של ריבה בר רב הונא ובקשה מנו לשלוח לו דבר מאתו שיטמאל בדיינה (כתובות סט.).

מוסף תוספות

א. ומשום הכי לא מבטיל אבל על פני המים לאו מקוה היא ובטיל עד דאיכא שלשת לוגין שהוא דבר חשוב שראוי להדיח רובו וראשו כדאיתא בפ״ק דשבת (יד.). ר״ן. ב. והיינו משום דספיקא דרבנן לקולא. תוס׳ פסחים יז: ג. דמתוך הכלי ודאי אסור לטבול מדאורייתא. שם. ד. דמדאורייתא בטל ברובא. ריטב״א. ה. דהתם כיון דיש לפנינו שאוב מוכיח לתלות בו כמו בהכשר לא רצו חכמים להתיר ספיקו עד שיהא שם רוב הכשר במקוה לבטלו ואז סומכו על הספק. שם. ו. עיין ר״ש מקוואות פ״ב מ״ג. ז. כיון דלית להו לרבנן כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. תוס׳ רי״ד. ח. שפעמים שאדם מפנה ביתו ומסלק אבי האצטרוביל משם ומוליכם למקום שהוא הולך, והיינו טעמא דמכר את האצטרוביל מפני שאינו כלי אלא בנין אבנים והילכך בטל הוא אצל הבית ולעולם לאו כמחובר לקרקע הוי והוי הכשר. שם. ט. [ד]דילמא טעמא דר׳ אליעזר משום עין יפה. ריטב״א. י. כי תיבעי לך אליבא דרבנן מי אמרינן כיון דלגבי בית דף חשיבי כתלוש ה״ה בהא או דילמא התם טעמא משום דכל המוכר בעין רעה מוכר, ושאני דף, דכל דלא מבטל כולי האי כמו אצטרוביל, שאינו מחובר כ״כ שהרי פעמים עוקרים אותו ממקום למקום, מחשב כתלוש. שם.

מסורת הש״ס

(א) [נ״ק סז.], ב) כתובות סט., ג) [ויקרא יא], ד) [מכשירין פ״ד מ״ג], ה) [במיי סוף פרשה טן], ו) [נ״ל משום שלי אפשר וכ״ה בפ״ר],

אלא לעולם רבנן. דדף הוא. ודקשיא לך גבי ליגור אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי יפסול למקוה לרבנן דמטמאי ליה גבי דף וחשיבי ליה כלי בכל עניינים אפי׳ בקבעו ולבסוף חקקו שאני שאיבה דרבנן כדפרישית לעיל הלכך גבי ליגור הוא דמקילי רבנן ואמרי אינו פוסל בקבעו ולבסוף חקקו אבל לגבי דף דטומאתו מן התורה לעולם טמא אפי׳ בקבעו ולבסוף תקנו דסבירא להו לרבנן דכל המחובר לקרקע אינו כקרקע: **א״ה.** דלרבנן הכל שוה בין קבעו ואמ״כ חקקו בין חקקו ואמ״כ קבעו לא בטיל לגבי קרקע וחשיב כלי גמור וגבי שאיבה הוא דאקילו לבטלו אגב קרקע אפי׳ חקקו ולבסוף קבעו נמי לא יפסול מקוה ולבטל אגב קרקע: ומשני **התם דאיכא תורת כלי עליו.** וכל כך לא רצו להקל דאין לך שאיבה גדולה מזו הואיל והוה שם כלי עליה קודם שהוקבע בקרקע ואי לא חשבת ליה כלי בטלה גזירתם לגמרי: **בעי רב יוסף מי גשמים.** שהיו יורדין וחישב עליהן שידיחו האילטרובלין מהו שאותן גשמים יכשירו זרעים אם נפלו עליהן לקבל טומאה דתנן (מכשירין פ״א מ״ו) כל משקה שתחלתו לרצון אע״פ שאין סופו לרצון מכשיר והכא נמי כיון דניחא ליה בירידתן לצורך אילטרוביל אע״ג דלא ניחא ליה בירידתן על הפירות הוי הכשר ובלבד שיהא אילטרוביל חשוב כתלוש דלא מהני מחשבתו ולא קרינא ביה וכי יתן [ג] אלא היכא דמחשב שירדו על דבר תלוש כדאמרינן בפ״ק דשחיטת חולין (דף טז.) תלוש ונבסוף חיברו לענין הכשר זרעים מחלוקת דתנן [ד] הכופה קערה על גבי הכותל כו׳ ופרכינן ריש לקיש ורייקינן מינה דכותל בנין חשוב תלוש ואם חישב שיודח הרי זה בכי יותן אבל בכותל מערה שהוא מחובר מעיקרו לא מהניא מחשבתו להכשיר זרעים ובתורת כהנים [ה] יליף מקראי דבעינן מחשבה לצורך דבר התלוש והאי אילטרוביל נמי תלוש ונבסוף חיברו הוא ואליבא דרבנן דלעיל [סה:] דפליגי במכתשת קבועה קמיבעיא ליה כדמפרש ואזיל אי סבירא להו דתלוש ונבסוף חיברו לענין הכשר זרעים הוי תלוש או לא: **אליבא דר׳ אליעזר לא תיבעי לך.** דודאי חשיב מחובר ולא מיבעיא אילטרוביל דדמי לקרקע טפי ממכתשת קבועה דודאי חשיב מחובר אלא אפילו מכתשת קבועה דחשבו לה רבנן תלוש פליג איהו ואמר כל המחובר כו׳ והא ליכא למימר דטעמייה [ג] התם משום דבעין יפה מוכר דהא כללא קאמר ועוד דשמעינן ליה גבי דף דמטהר אפי׳ בתקנו ולבסוף קבעו ואליבא דרבנן דדף נמי לא קמיבעיא ליה דודאי תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש כדקא חשיבי ליה תלוש גבי טומאה אפי׳ בקבעו ולבסוף תקנו והוא הדין להכשיר: **כי תיבעי לך אליבא.** דהנהו רבנן דלעיל דפליגי עליה דרבי אליעזר במכתשת קבועה מאי מי אמרינן היינו טעמייהו דסבירא להו דכל תלוש ולבסוף חיברו חשיב תלוש והלכך לא מכר את הקבועה והוא הדין לגבי הכשר טומאה וכיון דטעמייהו משום דחשיבי ליה תלוש לא מיבעיא היכא [ג] דחשיב להדיח מכתשת קבועה דמכשירין אלא אפילו חשיב להדיח בהן אילטרוביל מכשיר את הזרעים דעל כרחך טעמייהו גבי אילטרוביל

מאצטרובילי דאמרי מכור לא משום דחשיב מחובר דהא גבי מכר מכתשת חשבי ליה לתלוש ולבסוף חיברו כתלוש ואצטרובילי נמי תלוש ולבסוף חיברו הוא דקודם שיקבענו בקרקע הוי בנוי ועומד ואלא היינו טעמייהו משום דעיקר עשייתו לקביעות בקרקע טפי ממכתשת חשיב כבית לענין מכירת בית דומיא דכותלי הבית דחשיבי תלוש לענין הכשר זרעים ולגבי מכר הרי הן בכלל בית וחשיבי בקרקע או דלמא טעמייהו גבי מכתשת משום דבענין רעה מוכר אבל לגבי הכשר בקרקע משוו ליה וכו"א סבירא להו תיקו. האי דנקט להדיא בהן את האצטרובילי ולא נקט מכתשת אורחא דמילתא נקט שהיו רגילין להדיחו אי נמי רבותא הוא דנקט כדפריסי' דאע"ג דאמרי רבנן מכר את האצטרובילי איכא למימר דחשבי ליה תלוש לענין הכשר זרעים כדפריסית: **עישור נכסי.** שהבת נוטלת בנכסי אביה בשביל פרנסת הבעל להינשא בו וקיי"ל בכתובות (דף סח.) לפרנסה שמין באב והיכא דאין יודעין דעתו נוטלת עישור נכסים וממקרקעי ולא ממטלטלי כדאמר בכתובות (ב): **אפי' מאצטרובלי.** כר"א [סו:] דכל הממובר לקרקע הרי הוא כקרקע. ופירש רבינו חננאל וקיי"ל הכי דהא לית מאן דפליג עלה ולדברי הכל פרנסה דהיא עישור נכסי ממקרקעי ולא ממטלטלי היא ואפילו בזמן הזה דהא בהדיא פסק רבא בפרק מליאת האשה [כתובות סט:] הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני בין לפרנסה ואף על גב דרבותינו הגאונים תקנו[1] לגבות כתובה אפי' ממטלטלי גובים גם מזוני אפי' ממטלטלי דהא קיי"ל (כתובות דף נד:) תנאי כתובה ככתובה דמי הני מילי בכתובה ומזוני אבל הפרנסה אינה מתנאי כתובה הלכך במקומה עומדת וממקרקעי גבית ולא ממטלטלי (ג): **לגבה מאצטרובלי.** דאינון מטלטלי קבועין בקרקע. שמעינן מינה דסוגיא דשמעתא כר"א סלקא דסבר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע כן פי' ר' חננאל והכי פסק' אליבא דהלכתא וכן עיקר: **מעמלא דבתי.** משכירות הבתים דכמקרקעי חשיב ליה דשכר מקרקעי חשיב מקרקעי: **מתני' המוכר את החצר.** סתם מכר בתים הפתוחים לחצר ובורות שיחין ומערות שבתוך הבית. אע"ג דהמוכר את הבית לא מכר בורות שיחין ומערות לגבי חצר מיהא בטלים ומכרין בכלל חצר: **אבל לא את המטלטלין.** תשמישי הבית שאינן קבועין (ד) כל כך הנך דאמרן לעיל [סה.] דאינן מכורין בכלל בית וכ"ש שאר מטלטלין שאינן בכלל תשמישי בית: **הרי כולן מכורין.** המטלטלין תשמישי בית כולן דאיקרו מטלטלי כדאמרי' לקמן במי שמת (דף קנ.) מאני תשמישתיה איקרו מטלטלי ולא חיטי ושערי: **בין כך ובין כך.** בין שאמר לו כל מה שבתוכה בין לא אמר: **לא את המרחץ.** דאינו בכלל חצר: **אבל את הבור.** אבל בתים ובורות לא מכר כלל. ודמיס מודיעים ליכא למימר דאין אוגאה לקרקעות [ב"מ טו.]: **גמ' החילוים.** הפתוחין לחצר: **חולסאות.** פר"ח קרקע שעפרו חול שמוליאין ממנו זכוכית ובפ"ק דשבת (דף טו:) אמרינן בזכוכית שתחלת בריאתו מן החול והלכך מקום חשוב (ה) בפני עצמו: **חצויות הפתוחות לחוכה.** שאין מוכרין (ו) אלא לבני חצר זו: **שאין פתוחות לחוכה.** אלא לרשות הרבים: **מילוסא.** אורא: **והתני ר' חייא.** דפתוחות לכאן ולכאן אין נמכרות עמה: **הא.** דר' חייא דרוב תשמישייהו לבר. פתח של בל החוץ פתוח יותר להשתמש בו מפתח הפנימי: **אמר רבא כל היכא דא"ל דירתא.** שאמר לו מוכר לנוקח דירה זו אני מוכר לך ובלשון זה מכר לו את החצר שלא אמר חצר זו אני מוכר לך אלא מדור זה דכולי עלמא לא פליגי דבתים משמע דבחצר אין דרין אלא בבתים והלכך הכא מודי ר"א דחצר ובתים מכר לו שהכל ביחד קרוי דירה: **כי פליגי דא"ל דרתא.** חצר [שמות כז] מתרגמינן דרתא: **ר"א סבר תרגילא משמע.** אויר משמע כאילו אמר לו חצר זו אני מוכר (ז) דאויר לבד קרוי חצר: **ורבנן סברי בתי משמע.** דדרתא ודירתא אחת הם שניהם לשון דירה הם. ולהך לישנא קמא דרבא משמע דהיכא דא"ל חצר זו אני מוכר לך הכל מודין דלא מכר אלא אויר של חצר ומתני' הכי קתני המוכר (ח) חצר באותו לשון שרגילין לקרותו דהיינו דרתא מכר את הבתים כו' ר"א אומר המוכר את החצר אפי' בלשון דרתא לא מכר אלא אויר של חצר: הכי גרסינן **איכא דאמרי אמר רבא כל היכא דא"ל דרתא כולי עלמא לא פליגי דבתי משמע.** דגם הוא לשון דירה דעל שם דירה נקראת החצר דרתא: הכי גרסינן **כי פליגי דא"ל חצר.** כדקתני מתני' המוכר את החצר. מר סבר חצר אויר משמע: **ומר סבר לחצר המשכן.** חכמים סברי חצר כחצר המשכן כדכתיב אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים (שמות כז) ובכולל אלו ק' אמה קדש הקדשים ואהל מועד שהם כמו בתים וקראן הכתוב חצר מכאן שהבתים נמכרין בכלל חצר כן פר"ח ועיקר. ומסתברא כהאי לישנא בתרא דבדאמר ליה חצר פליגי דהכי תנן מתני' והלכך לא שנא א"ל דירתא ולא שנא א"ל דרתא ולא שנא א"ל חצר מכר מכר את הבתים: **מצולה.** קרקעית הנהר (ט) שמוליאין בו כסף וזהב כן פירש ר' חננאל. ויש מפרשים לדגים: **החזיק בחולסים.** לאו בחזקת שלש שנים מיירי אלא בחזקה כדי לקנות שלא יוכל מוכר לחזור בו דקיימא לן [קידושין כו.] קרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה: **לא קנה מצולה.** שהרי שני תשמישין הן זה לחול וזה לכסף וזהב ושני שמות הן ואע"פ שסמוכין זה לזה לא מהניא חזקת חולסים לקנות מצולה. והיינו טעמא דמהאי קרא נפקא לן חזקת הקונה קרקע במסכת קדושין (דף כו.) ושבו בעריכם אשר תפשתם (בה) [ירמיה מ] במה תפשתם בישיבה ועוד קרא אחרינא וירשתם אותה וישבתם בה [דברים יא] במה ירשתם בישיבה משם למדנו שאותו קרקע שהוא יושב בו או אותה העיר שהוא יושב בה הוא קונה בחזקת ישיבה אבל עיר אחרת אינו קונה בישיבת חבירתה הלכך חולסים ומצולה שהן שני דברים חלוקין זה מזה באותו שהוא מחזיק הוא זוכה ולא בחבירו: **כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן.** וכדמפרש בפ"ק דקדושין (דף כו:) שנתן לו דמי כולן דכיון דקיבל המוכר כל הדמים של עשר השדות הרי אשתעבוד כולהו לנוקח בשביל מעותיו שנתן לו ודי לן בחזקת אחת מהן וכדמפרש טעמא בב"ק [יב:] דסדנא דארעא חד הוא כל השדות אדוקין בגוף קרקע של עולם שהוא אחד וכמו שהחזיק בכולהו דמי. והא דאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג.) שני שדות ומנר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לא קנה חבירתה אינה אלא דמתני' דהתם בנכסי הגר קאי דממילא קא קני בלא

מתנן

מסורת הש"ס

(א) [נ"א הרין], (ב) [נ"ל רבא], (ג) [עי' תוס' ערכין לב. ועי' ערוך ערך חלבן], (ד) קדושין כו. ב"ק יב. [תוספ' כתובות פ"ב ותוספתא ב"ב פ"ב], (ה) [דף סט:], (ו) [שתקנו רש"ם], (ז) [יעב"ץ מת"ז],

הגהות הב"ח

(א) גב' פתוחות לכאן ולכאן נמכרות עמה כל"ל ותיבות אלו ואלו נמחק: (ב) שם קנה כולן הכי השתא התם הוא לקדנא: (ג) רשב"ם ד"ה אפילו וכו' ולא ממטלטלי ומדשלח ליה אגבה כל"ל והל"ל: (ד) ד"ה אבל וכו' שאינן קבועין והיינו כל הנך דלמעלן: (ה) ד"ה חולסאות וכו' משוב הוא בפני עצמו: (ו) ד"ה חצויות וכו' שאין מוכרין מהן אלא: (ז) ד"ה ר"א סבר וכו' מוכר לך לאויר: (ח) ד"ה ורבנן וכו' המוכר את החצר באותו לשון שרגילין לקרותה חצר דהיינו: (ט) ד"ה מצולה וכו' שמוצאין בו:

מוסף רש"י

מאצטרובלי. מוסב אמת הריחים כמות שהן ומקרקעי חשיב לו (כתובות סט:). מעמלא דבתי. שכירות הבתים ממקרקעי קא אתי (שם). דסדנא דארעא חד הוא. דהא כולה מחובר. סדנא, טרינ"ק כמו סדן של נפחים, כלומר עשה ומיכוד הקרקע חד הוא (קדושין כז:).

מוסף תוספות

א. דמה עומד בזה שע"י קרקע נעשית מלוה, וכי אם מכר קרקע אביהם והניח להם אביהם מעות יחשבו בקרקע. אור זרוע. ב. והשתא הוה ליה כפירות הצריכין לקרקע שהם בקרקע. ריטב"א.

אגבה עישור נכסי אפי' מאצטרובלי דריחיים א"ר אשי כי הוינן בי רב כהנא [א]מגבינן אפי' מעמלא דבתי: **מתני' [ב]המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין ומערות [ג]אבל לא את המטלטלין [ד]בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין [ה]בין כך ובין כך לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר: גמ' ת"ר [ו]המוכר את החצר מכר בתים החיצונים ובתים הפנימים ובית החולסאות חנויות פתוחות לתוכה נמכרות עמה ושאין פתוחות לתוכה אין נמכרות עמה פתוחות לכאן ולכאן [ז] (אלו) ואלו נמכרות עמה ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא מילוסא של חצר אמר מר פתוחות לכאן ולכאן נמכרות עמה והא תני ר' חייא אין נמכרות עמה לא קשיא [ח]הא דרוב תשמישתייהו לגו הא דרוב תשמישתייהו לבר: ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר: אמר [ט](רבה) אי דאמר ליה דירתא דכולי עלמא לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא"ל דרתא מר סבר תרביצא משמע ומר סבר בתי משמע איכא דאמרי אמר [ט](רבה) אי דאמר ליה דרתא דכולי עלמא לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא"ל חצר מר סבר חצר אוירא משמע ומר סבר בחצר המשכן ואמר [ט](רבה) אמר רב נחמן מכר לו [ג]חולסית ומצולה החזיק בחולסית לא קנה מצולה החזיק במצולה לא קנה חולסית איני והא [ז]אמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן [ט] התם הוא דסדנא דארעא חד הוא וכולה חדא תשמישתא הוא אבל הכא הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד ואיכא דאמרי אמר **מעמלא** דבתי. וא"ת היכי דמי אי כבר בא השכירות ליד האחין אם כן מטלטלי גינהו ולא גבית מייהו[א] ואי אתא לאשמועינן שיכולה להשכיר לצורך גדוייתה פשיטא דאפילו למכור יכולה וי"ל כגון שהשכירו הבית לשנה וכבר עבר אלי הזמן וקא משמע לן דאפילו שכירות מזמן שעבר מטול דאין השכירות משתלמת אלא לבסוף[ב] ולא דמי למטלטלין: יס

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"כ מהל' גזילה ה"ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיג סעי' ב:

לט ב ג ד ה ו ז מיי' פכ"ה מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רטו סעיף א:

רבינו גרשום

עישור נכסים. דיש לה לבת בנכסי אביה יורשת ממקרקעי: אפילו מאצטרובילי. דכקרקע דמי: מעמלא דבתי. משכירות הבתים. ויש אומרים מעמלא דבתי היינו זבל שמוציאין לפני הפתחים גובה מהן עישור נכסים: **פ"מ** המוכר את החצר מכר את הבתים. שפתוחין לחצר: בורות שיחין ומערות. שתחת הבית ופתוחין לחצר דכל הני משעבדי לחצר: לא מכר את בית המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה. משום דלא שייכי לחצר ורשות בפני עצמו הוא: אלא אוירה של חצר. ולא שום תשמיש אחר: בתים החיצונים. הפתוחים לחצר: בית חולסאות. אלו סלעים כמו צונמא דחשיב מעשה בפני עצמו הוא: נמכרים עמה. משום דשייכי לחצר: פתוחין לכאן ולכאן. לחצר ולדה"ר. מילוסא. אוירא: הא דרוב תשמישתייהו דחנויות לגו. בחצר נמכרות עמה: אבל אי דרוב תשמישתייהו לבר. לרשות הרבים אין נמכרות עמה: אמר רבה אי דאמר לו. המוכר ללוקח כשמוכר לו החצר: דירתא. כלומר דירה אני מוכר לך: כולי עלמא לא פליגי' דבתי משמע. דדבין ליה בין חצר ובין בית כי היכי דדיירי אינשי בתיהן פתוחות לחצר והכל מכר לו: דרתא מתרגמינן חצר דרתא. מר סבר ר' אליעזר תרביצא משמע. דהיינו אויר של חצר לחוד ולא בתי דרבנן סברי אפילו בתי משמע. דהיינו כדדיירי אינשי חצר עם בית ומכר לו הכל בין חצר ובין בית: ר' אליעזר סבר לא מכר אלא אוירא דחצר כחצר המשכן. שלא היה שם לשכה ולא כלום כי אם מזבח לחוד: חולסית. צונמא: כיון שהחזיק באחת מהן. על דעת לקנות כולן: קנה כולן. דאידי ואידי כולהו עשר שדות חדא תשמישתא נינהו לזריעה קיימי. חולסית. תשמיש לחוד למשטח שם בגדים. מצולה לזריעה:

ים טלפחא. היינו עדשים דסוף מסכת ע"ז (דף עה.) דאמר בעו מיניה מרב הונא הני [ח] (גודגדא) דאדמאי מאי א"ל תיתוה מי שהיו גיתיו ובית בדיו טמאים הדפין והלולבין והעדשים מדיחן ופירש נמי הקונטרס התם דעדשה היינו גת עצמה[א] וקשה להתם תנן דגת צריכה ניגוב ואומר [מ] בקונטרס דאבריית סמכינן דלא נהיגין למעבד ניגוב בגת [ט] (ורש"י) מגיה התם בבריית מנגבן ע"פ התוספת' ומצריך ניגוב לגת [י] (ור"ת) אומר דאפילו אי גרסינן מדיחן לא פליג אמתניתין דעדשים לאו היינו גת [כ] אלא כמו שפי' בערוך בערך טלפח מביאין טיט ומערבין בו תבן וגעורת של פשתן ועושים כמין ריחיים גדולים ונותנין על הזיתים אילא שומנן[ב] והוא סגי ליה בהדחה[ג] וא"ת לר"ת אמאי לא חשיב במתניתין בד עצמו דמכבר וי"ל דפשיטא הוא שהוא עיקרו של מכר ולא נקרא בית הבד אלא על שם בד ויקבים נמי דקתני בגמ' אינו בד עצמו אלא כמו שפירש בערוך יקבים סלים שמביאים בו זיתים והתם נמי גבי מי שהיו גיתיו ובית בדיו טמאים הא דלא חשיב גת עצמו מפני שאין רגילות שיטמא לפי ששומרים אותו מליטמא מפני חשיבותו אלא ימלאו אחר מזומן אם יטמא זה וגם אין כל היד ממשמשין בו שהוא כבד ואי אפשר לטלטל ועוד שכבר פי' דין גת לענין יין נסך דבעי ניגוב והוא הדין לענין טהרות[ד] וא"ת בשלמא לפ"ה דכל הנהו [ה] דמכר הן מחוברין אלא לר"ת שמפרש טלפחא עיגול של טיט שאינו מחובר ויקבים סלים אמאי מכר כיון שאינן מחוברין וי"ל מפני שאינן חשובין כ"כ ובטלים אגב בד גופיה א"נ לפי שאין עובדין אלא לכך: **לא מכר את הנסרים.** נראה לר"י דהיינו נסרים שמכסין בהן את החמין כדאשכחן בפרק כירה (שבת דף מ.) אלא א"כ היו חמין שלו מחופים בנסרים:

אמר [ו] (רבה) אמר רב נחמן [א] החזיק בחולסית קנה מצולה (ח) פשיטא דהא אמר שמואל מכר לו עשר שדות וכו' מהו דתימא התם הוא דסדנא דארעא חד הוא אבל הכא הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד קא משמע לן: מתני' [ב] המוכר בית הבד מכר את הים ואת הממל ואת הבתולות [ג] אבל לא מכר את [ד] העבירים ואת הגלגל ואת הקורה [ה] וכזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין [ו] ר"א אומר המוכר בית הבד מכר את הקורה: גמ' ים טלפחא ממל א"ר אבא בר ממל מפרכתא בתולות א"ר יוחנן כלונסות של ארז שמעמידין בהן את הקורה עבירים כבשי גלגל חומרתא קורה קורה ת"ר [ה] המוכר בית הבד מכר את נסרים ואת היקבים ואת המפרכות ואת הריחים [ז] התחתונות אבל לא העליונה וכזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך [ח] לא מכר לא את העבירים ולא את השקין ולא את המרצופין רבי אליעזר אומר המוכר בית הבד מכר את הקורה שלא נקרא בית הבד אלא על שום קורה: מתני' [ט] המוכר את [ו] לא מכר את הנסרין ואת הספלין ואת [ז] הבלניות בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את המגורות של מים ולא את אוצרות של עצים: גמ' ת"ר [ח] המוכר את המרחץ מכר את בית הנסרין ואת בית היקמין ואת בית הספלים ואת בית הוילאות אבל לא את [ז] נסרין עצמן ולא יקמין עצמן ולא ספלים עצמן ולא ויילאות עצמן ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין [ט] בין כך ובין כך לא מכר לו את הבריכות המספקות לו מים בין בימות

מכור בכלל בית הבד ואע"ג דמיטלטל. ולשון ראשון מפירושי ר' חננאל ועיקר: **כלונסות.** אותן שנועצין [ו] בראש הגת מכאן ומכאן [יא] ונוקבים זה כנגד זה ונותנים בריחים מזה לזה ומעמידין הקורה על הבריח. ובלע"ז קורין להן יומיילי"ן תאומים ויש מקומות שקורין שרור"ש אחיות: **ליבשי.** נסרים שנותנין על הזיתים בבית הבד כשמורידין הקורה עליהן לכבשן ומשום דמיטלטלי לא מזבני: **תומרתא.** ויי"ן בלע"ז שמגלגלין בה את הקורה להעלותה ולהורידה: **קורה.** דמתני' היינו קורה כמשמעה שגם בבבל קורין לה כן: **מכר את הנסרים.** אינם כיבשי דא"כ תקשי אמתני' דהתם קתני לא מכר והכא קתני מכר אלא הן כעין נסרים נתונים סביב הזיתים בבית הבד כדי שלא יתפזרו אנה ואנה בהכביד הקורה עליהם ונראה בעיני שמחוברים שם וקבועים הם שם לעולם. ובתוספתא [פ"ג ה"ג] גרס מכר את הילרים ונראה דנלרים גרם והיינו עקל בית הבד שקושרין בהם הזיתים כדי שלא יתפזרו (י): **יקבים.** היינו יש החקוקה ועשויה כעין יקב וכדכתיב (יואל ג) והשיקו היקבים תירוש וילהר והשיקו לשון הומה ורעש שהיין עושה כשנופל מן היקב: **המפרכות.** היינו ממל דמתני' דפרישנא לעיל מפרכתא: **הריחים התחתונה.** קבועה היא וטוחנין בה זיתים שבתחלה מפרכין אותן במפרכות ואח"כ טוחנין בריחים ואח"כ עולרין אותן בבית הבד והכי אמרינן במנחות (דף פו.): **ושקין ומרצופין.** לשאת בהן זיתים בבית הבד אלא שהמרצופין הן של עור והשקין מנולה של עזים וכל דמטלטל לא מזדבן: **מתני'** הכי גרסינן בסדר המשנה **המוכר את בית המרחץ.** בית שעשוי לרחון בו. וג' בתים הן זה לפנים מזה כדאמרינן ביציאות השבת (שבת דף י.) פנימי לרחיצה חילון שעומדין שם מלובשין ביגוני שפושטין שם בגדיהם ובתוספתא [פ"ג ה"ד] קתני בהדיא המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימים ובתים החילונים: **הנסרים.** שנותנין על גבי קרקע המרחץ ועומדין עליהם הרוחצים שלא יכוו רגליהם מחום הקרקע אי נמי שלא יטנפו רגליהן ומשום דמטלטלי לא מיזדבני: **ספלים.** לתת בהן מים לרחוץ ומיטלטלין: **ויילאות.** מסך כנגד הפתח. ולי נראה נגד שמסתפגין בו דהיינו אלונטית: **לא מכר מגורות של מים.** בריכות מים ששופכות מים למרחץ: **ולא אולרות של עצים.** שהיו לחמם בהן המרחץ. והיינו טעמא דאין אלו תשמישין המיוחדין למרחץ כי הנך דלעיל ואין אלו מאני תשמישתיה אלא ממונו הן ליהנות בהם אפי' בתוך ביתו דכשקונה אותם קונה להסיק בביתו ולאפות ולצלות בהן כמו חיטי ושערי. מגורות כמו נהרסו ממגורות (יואל א) כיולא בו מגורה שהיא מליאה פירות (פסחים דף ט.): **גמ' בית הנסרין.** בית (כ) שמכניסין בו הנסרים לאחר רחיצה: **אם בית היקמים** גרסי' בתוספתא [פ"ג ה"ד]. יש מפרשים אחר שמצניעין בו הגיגיות שמשימין בו מים חמין ולא נהירא לי דהיינו נמי בית היורות דקתני בתוספתא [שם]. ויש מפרשים[ו] יקמים סודר שמעטפין בהן ראשן מפני חוש המרחץ. וכל הני בתים מיחברי לבית המרחץ: **אבל לא אם הנסרים.** דמיטלטלי: **ולא (ז) הספלים** גרסינן. ואית דגרסי ספסלין שיושבין עליהן בבית המרחץ. וראשון עיקר דהא במתניתין נמי ספלים גרסינן:

בין

מתן מעות הלכך לא קנה אלא אותו שהחזיק (כ) דהא הך דשמואל נמי אילו לא נתן מעות לא קנה אלא מה שהחזיק ואם נתן דמי חצין לא קנה בחזקת אחת מהן אלא כנגד מעותיו. וא"ת כיון דבנתן דמי כולן מיירי שמואל מה לנו לחזקת אחת מהן והלא קרקע נקנה בכסף ולא צריכה מו חזקה איכא למימר דבמקום שכותבין השטר מיירי דהתם לא קני קרקע במעות אלא בשטר או בחזקה כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כו.) עלה דהך משנה נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף כו' אמר רבא לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר א"נ עד שיחזיק: **הדא תשמישתא.** (ו) כל העשר שדות עומדין לזריעה והלכך כשהה אחת חשובין על ידי שדנא דארעא שמחבר אותן: **מתני' המוכר את בית הבד.** בית שהבד בו ואותו בית לתשמיש בד לבדו עשוי: **מכר את היס.** בגמ' מפרש דהיינו בד עצמו כדקמפרש ואזיל. ונראה בעיני דכל הנך דקתני בהו מכר קבועין הן שם ואינך דאינן מכורים בכלל בית הבד מיטלטלי הן כדאמרן נמי (לעיל ד' סה.) גבי בית שמכר מכתשת קבועה ולא המיטלטלת: **הממל** (ו) **הבתולות.** בגמ' מפרש וקבועין הן: **עבירים וגלגל וקורה.** מיטלטלי הן ובגמ' מיפרשי כולהו: **וכזמן שאמר לו הוא.** הבית של בד וכל מה שבתוכו אי מוכר לך כולן מכורין ודוקא הני הצריכין לבית הבד אבל אחר תשמישין שמונחין בתוכו להשמר אינן מכורין: **מכר את הקורה.** כדמפרש טעמא בגמרא דהיינו עיקר בית הבד: **גמ' עלפחא.** היא עריבה שקורין מיי"ט עגולה כעדשה ועדשה קרי לה בברייתא במסכת ע"ז (דף עה.). עדשים[ח] מתרגמינן טלפחין: **ממל אמר רבי אבא בר ממל מפרכתא.** אבן נקובה שמכניסין בה עץ ומפרכין בה זיתים בבית הבד דהיינו דומיא דמכתשת. ויש מפרשים דהיינו עץ עצמו שמפרכין בו את הזיתים ולפי שהוא (ח) תשמישי בית הבד הוא

מסורת הש"ס

ה) [ל"ר בא], ב) [גי' הערוך ערך עכר ב' העבירים וכן הגי' במשנה שבמשניות וכתב התוי"ט שכן גירסת הרי"ף], ג) [נקמן עח: ע"ש], ד) ס"ל הוילאות, ה) [בלשון כהן], ו) [בנ"י איתא בארך בגמ'], ז) [וכזו פירוש הערוך ערך יקמין], ח) [ל"ל גורגין], ט) [ל"ל ור"ש], י) [ל"ל ור"ן], כ) [ועי' בר"ש פוף טהרו], ל) [ועי' תוספות נדה סה. ד"ה הדפין וכו'].

הגהות הב"ח

(א) גמ' קנה מצולה החזיק במצולה קנה חולסית פשיטא דהא: (ב) שם ואת הריחים התחתונה אבל לא העליונה (וכזמן שאמר לו וכו' את הממלופין) תא"מ וי"ל ס"ל לא מכר לא את העבירים ולא את השקין ולא את המרצופין ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין: (ג) שם במשנה המוכר את בית המרחץ: (ד) גמ' אבל לא את הנסרין עצמן ולא את היקמין עצמן ולא את הספלים עצמן ולא את הוילאות עצמן: (ה) רשב"ם ד"ה (בע"א) כיון וכו' אלא אותו שהחזיק הוא"ל ואין מי שמוסר לו ואומר לו לך חזק וקני דהא הך דשמואל: (ו) ד"ה חדא תשמישתא כל שדות עומדין לזריעה והלכך העשרה כשהה אחת כל"ל: (ז) ד"ה הממל ואת הבתולות בגמרא מפרש דקבועין הן: (ח) ד"ה ממל וכו' ולפי שהוא עיקר תשמישי בית הבד: (ט) ד"ה כלונסות וכו' מכאן ומכאן לקורה ונוקבים: (י) ד"ה מכר את הנסרים וכו' אלא יתפזרו אנה ואנה הס"ד: (כ) ד"ה בית הנסרין בית שמצניעין בו את הנסרים: (ל) ד"ה ולא את הספלים: (מ) תוס' ד"ה יש וכו' ומומר שם בקונטרס וכו' גיגוב בגת ורשב"ם מגיה וכו' וי"ל דפשיטא הוא שהן עיקרו: (נ) בא"ד דכל הנהו מכר שהרי הן ממוכרין:

לעזי רש"י

מיי"ט. עֲרֵבָה (חלק של הגת, שבו מניחים את הענבים). יומיילי"ן [ז'ומילי"ש]. תאומים (מוטות המחזיקים את הגת). שרור"ש [שירור"ש]. אחיות (מוטות המחזיקים את הגת). ויי"ן [וי"ין]. בורג המכבש (של הגת).

מוסף תוספות

א. שהענבים נתונים בה. תוס' נדה סה. ב. ולפי שהוא עגול כמין עדשה נקרא עדשה ועל שם שהמשקין יוצאין על ידו בשפע כמין ים נקרא ים. כ"ש טהרות פ"י מ"ח. ג. לפי שהיין אינו משתהה שם כ"כ כמו בגת עצמה או בבד עצמה ומשום הכי הקלו בהכשרה. רשב"ם ע"ז עה.

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ט מהל' מכירה הל' יט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קלב סעיף יב:

מא ב ג ד ה ו מיי' שם פכ"ה הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן רטו סעיף ג:

מב ז ח ט מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו גרשום

קמ"ל. דאפי' הכי קנה דסדנא דארעא כלומר כל הקרקע חד הוא: **פיסקא** ים טלפחא. לועזין מי"ש שאורגין בהו: ממל. מפרכתא. זה כמו קורנס שמפרכין בו (ח) הענבים שהן עיקר תשמישי הבד: כלונסאות. אלו עצים שעומדים מיכן ומיכן לקורה ונקובין ומשימין בריח מזה לזה ומעמידי' הקורה על הבריח. עכירין כבשי אותן קצעין שמשימין על הקרשים (דין): קורה קורה ממש: הנסרים. הם הקרשים שמשכיבין על גבי התמד ויש אומרי' אלו אותם שמקיפין אותן סביב לתמד וקושרין שלא יתפזרו הענבים אילך ואילך: היקבים. הם הסלים שמביאין בהם הזיתים מן השדה לבית הבד: ריחים התחתונים. שהיו טוחנים בהן הזיתים ואחר כך משימין הזיתים ביקב כדי להוציא השמן יפה וכל הני שייכי לבית הבד לפיכך נמכרין הם: העליונה. דהיינו הרכב אינה נמכרת דלא שייכא היא בהדי בד בלבד: השקין. אלו השקין עצמן שהיו מביאין הענבים או הזיתים בהם לאותו כלי שהוא חוץ לכרם שהוא הולך ובא מכרם לבד ומבד לכרם והוא עשוי מן עור מרצופין שלועזין מאל"ש: **פיס'** הנסרים. בית המרחץ שלהן היה עשוי מאבני שיש וכשהאש בוער מתחתיו מתחמם השיש מאד ומשימין נסרים על גבי הרצפה של שיש כדי שיעמדו עליהן הרוחצין: ספלים. גביעין שמזריקין מהן המים עליהן: הוילאות. אלו הבגדים שפורשין כנגדן לפתח המרחץ כעין וילון. כל הני לא שייכי למרחץ: מגורות המים. מקוואות המים שמכניסין אותן דרך סילון למרחץ: מכר את בית הנסרים. שמצניעין שם הנסרים כן הכי נמי בית היקמין: יקמין. אלו בגדים שמעטפין ראשיהם במרחץ מפני החום שלא יזיק להם בראשם וכל הני בנינים שייכי למרחץ ולא הוי מטלטלין דה"נ קתני מתני' לקמן:

ח) נראה דל"ל הזיתים.

בין בימות החמה. שהן מועטין וסל"ת ליבטלו גבי המרחץ: **ולא בית כינוס העצים** גרסינן בתוספתא[ה]. לא מכר לא את הבית ולא את העצים דכי היכי דעצים לאו תשמישין [ד] נינהו גם הבית שעשוי לגרכו לא מיקרי תשמיש מרחץ כל כך: **ולא תשמישיו.** לטפויי אתא בריכות ואוגרות של עצים דהוו תשמיש למרחץ פורתא וכדמפרש לקמן שכתב לו מגרים החילוניים והנס בתוך המגר: **חנואתא.** חנויות למכור בו פת ויין: **שטחו בה שומשמי.** ליבשן כדי לעשות מהן שמן בבית הבד זה כדתנן (שבת דף כד:) בשמן שומשמין אבל עיקר תשמישן למכור פת ויין הוא: **הרי כולן מכורין.** ואפילו אוגרות של עצים וה"ה לחנות זה: **אין כולן מכורין.** שהרי אין מיוחדין לבית הבד: הכי כתוב בפירושי רבינו חננאל וכן עיקר **אמר רב אשי חזינן אי א"ל בית הבד ולא תשמישיו ואלין מצרנהא קני ואי לא לא קני:** **מתני'** [ג]: המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין ומערות מרחצאות ושובכות בית הבדין ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין רשב"ג אומר [ב] המוכר את העיר מכר את הסנטר: **גמ'** אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי שמעת מינה [ז] עבדא כמטלטלא דמי דאי כמקרקע דמי ניזדבן אגב מתא ואלא מאי עבדא כמטלטלא דמי [ג] מאי אפי' אלא מאי אית לך למימר שאני בין מטלטלא דנייד ממטלטלא דלא נייד אפילו תימא עבדא כמקרקע דמי שאני בין מקרקע דנייד למקרקע דלא נייד: רבן שמעון בן גמליאל אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר: מאי סנטר הכא תרגימו בר מחווניתא שמעון בן אבטולמוס אומר באגי מאן דאמר בר מחווניתא כל שכן באגי מ"ד באגי אבל בר מחווניתא לא מיזדבן תנן בית הבדים ובית השלחין סברוה מאי שלחין באגי דכתיב [1] ושולח מים על פני חוצות בשלמא למאן דאמר בר מחווניתא אמר תנא קמא באגי מיזדבני בר מחווניתא לא מיזדבן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' בר מחווניתא נמי מיזדבן אלא למ"ד באגי ת"ק נמי הכי קאמר מי סברת מאי שלחין באגי לא מאי שלחין גינוניתא שנאמר [2] שלחיך פרדס רמונים אבל באגי לא מיזדבני ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' באגי נמי מזדבני איכא דאמרי סברוה מאי שלחין גינוניאתא בשלמא למאן דאמר באגי אמר תנא קמא גנוניתא מיזדבן באגי לא מיזדבני ואתא רשב"ג למימר אפילו באגי מיזדבני אלא

בימות החמה [ה] ובימות הגשמים ולא בית כינוס העצים [א] ואם אמר לו בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך כולן מכורין ההוא דאמר ליה לחבריה בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך [ב] הויא הנהו חנואתא אבראי דהוו שטחו בהו שומשמי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל תנינא אם אמר [ו] בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך הרי כולן מכורין אמר ליה אביי והא תני רבי חייא אין כולן מכורין אלא אמר רב אשי [2] חזינן אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנהא קני ואי לא לא קני: **מתני'** [ג] [3] המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין ומערות מרחצאות ושובכות בית הבדין ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין רשב"ג אומר [ב] המוכר את העיר מכר את הסנטר: **גמ'** אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי שמעת מינה [ז] עבדא כמטלטלא דמי דאי כמקרקע דמי ניזדבן אגב מתא ואלא מאי עבדא כמטלטלא דמי [ג] מאי אפי' אלא מאי אית לך למימר שאני בין מטלטלא דנייד ממטלטלא דלא נייד אפילו תימא עבדא כמקרקע דמי שאני בין מקרקע דנייד למקרקע דלא נייד: רבן שמעון בן גמליאל אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר: מאי סנטר הכא תרגימו בר מחווניתא שמעון בן אבטולמוס אומר באגי מאן דאמר בר מחווניתא כל שכן באגי אבל בר מחווניתא לא מיזדבן תנן בית הבדים ובית השלחין סברוה מאי שלחין באגי דכתיב [1] ושולח מים על פני חוצות בשלמא למאן דאמר בר מחווניתא אמר תנא קמא באגי מיזדבני בר מחווניתא לא מיזדבן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' בר מחווניתא נמי מיזדבן אלא למ"ד באגי ת"ק נמי הכי קאמר מי סברת מאי שלחין באגי לא מאי שלחין גינוניתא שנאמר [2] שלחיך פרדס רמונים אבל באגי לא מיזדבני ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' באגי נמי מזדבני איכא דאמרי סברוה מאי שלחין גינוניאתא בשלמא למאן דאמר באגי אמר תנא קמא גנוניתא מיזדבן באגי לא מיזדבני ואתא רשב"ג למימר אפילו באגי מיזדבני אלא

כמקרקעי דמי אתי אפי' אלא לומר דלא מפלגינן בין מטלטלי דניידי למטלטלי דלא ניידי פריך וה"ה דהוי מלי למיפרך אי כמטלטלי דמי אפי' גבי חצר יהו מכורין: **מי סברת מאי שלחין כו'.** ותא תאמר דבכולי גמרא הוו בית השלחין באגי שדות שמשקין אותן ומאי שנא הכא דמשמיע להו מכל בית השלחין שבגמרא ויש לומר דפשיטא ליה לגמרא דאין חילוק בין שדה בית השלחין ושדה בית הבעל לענין מכר ויש חילוק בין באגי לגינוניתא לכך לא ניחא לפרש שלחין כמו בעלמא דהוה משמע דאתא למעוטי שדה בית הבעל:

שלחיך פרדס וגו'. על שם האילן שעושה בדיס ושולח פארות כדכתיב ותעש בדיס ותשלח פארות וגו' (יחזקאל יז): [1] **אמר תנא קמא** [2] **באגי לא מזדבני ומהדר ליה רבן שמעון בן גמליאל בר מחווניתא מזדבן.** ואף על גב דשמעינן מק"ו דבאגי מזדבני מ"מ כיון דתנא קמא אית ליה דאפילו באגי לא מזדבני הוה ליה לרשב"ג לפרושי שפיר ולמימר דבאגי ובר מחווניתא מזדבן: **הכי**

אלא מאי עבדא כמטלטלי דמי מאי אפילו. לאו משום דאי

מסורת הש"ס

ה) [גי' הרי"ף ורא"ש בית הבד], ב) לקמן קג., ג) לקמן עח:, ד) לקמן דף קנ. [נ"ק יב. ימנות לט. גיטין לט.], ה) [פ"ג ה"ד], ו) שיך לט"ב, ז) [ל"ל גיטיניתא],

תורה אור השלם

1 הַנֹּתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אָרֶץ וְשֹׁלֵחַ מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת: איוב ה י

2 שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים כְּפָרִים עִם נְרָדִים: שיר השירים ד יג

הגהות הב"ח

(ה) גמ' בימות החמה ובין בימות הגשמים ולא את בית כינוס: (ב) שם הויין הנהו חנואתא: (ג) שם כמטלטלא דמי אי הכי מאי אפילו: (ד) רשב"ם ד"ה ולא בית כינוס וכו' לאו תשמישין המיוחדין למרחץ ניהו: (ה) ד"ה הכי כתב וכו' וקוגיא דשמעתא הכי כל"ל ותיבת לאמר נמחק: (ו) בא"ד הכתיב לו אבל וכו' דחזי הך בית קלת וכו' לא קאי האי ואלין: (ז) ד"ה ש"מ וכו' כמטלטלי דמי אי כמקרקעי וכו' עבדו (ח) נמי בגטין זה: (ט) ד"ה כי וכו' בלא אותו עבד וכיוצ: (י) ד"ה דכתיב וכו' אלא ה"ג דכתיב ושולח:

מוסף רש"י

בר מחווניתא. זקן הממונה לחיות בקי בנחלת גבול שדה כל אילן ואילן (גיטין פ:) שידע מעלני השדות וגבולין עד כאן של פלוני מכאן ואילך של פלוני (סנהדרין צח: עי"ש).

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פכ"ה מהל' מכירה הלכה ט ומגא עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רטו ס"ג:

מד ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ב:

מה ג מיי' שם פכ"ו הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

רבינו גרשום

בימות הגשמים. שהן יותר: דהוו שטחו בהו שומשמי. ולאחר שהיו מיבשין אותן היו מוליכין לבית הבד כדי לדרוס אותן: אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך [ה] ואלין מצרנהא ודאי לא קנה. משום דאיכא למימר מצרים הרחיב לו והאי דקאמר ואלין מצרנהא אבית הבד קאמר ואהנהו תשמישין דאית בבית הבד. אבל הנהו חנותא לא קנה דאמרי' מצרים הרחיב לו. אבל אמר ליה אלין מצרנהא בית הבד וכל תשמישיו קנה אפי' להנהו חנותא דהאי דקאמר אלין מצרנהא בית הבד וכל תשמישיו אכולה מלתא קאמר וקנה הכל בכל שמחזיקין המצרים: **פים'** ובית השלחין. מפרש בגמ': ש"מ. מדקתני גבי מטלטלין אפי' היו בה בהמה ועבדים כולן מכורין ואיכא למשמע מינה דעבדא כמטלטלי דמי דאי כמקרקעי דמי וכו': אי הכי מאי אפי'. דמשמע דלאו כמטלטלין דמי: אלא מאי אית לך למימר. דקתני ליה גבי מטלטלין וקתני אפי' משום דשאני מטלטלי דניידי כלומר שיש בו רוח חיים ממטלטלי דלא ניידי כשאר מטלטלי ומשום הכי אצטריך למימני להו לגבי מטלטלי: אפילו תימא. נמי דכמקרקעי דמי ואמאי לא קתני להו גבי מקרקעי משום דשאני וכו': סנטר בר מחווניתא. זה ממונה המדינה שהוא מחווה ויודע כמה בני אדם פורעין מס למלך ומכמה בתים ומכמה שדות וכמה שייכי לעיר: בגי. אלו שדות שסביב המדינה: למאן דאמר דבר מחווניתא מזדבן. דלא שייך לעיר כל כך: כל שכן בגי. שדות בית הבעל דשייכי לעיר: דכתיב ושולח מים על פני חוצות. כלומר כל שעה וכל עת צריך להשקות במים: בשלמא למאן דאמר דסנטר בר מחווניתא הוא היינו דאמר ת"ק דבגי דהיינו בית השלחין מזדבני. משום דשייכי בעיר אבל בר מחווניתא כו': תנא קמא. דר' שמעון דתמני': נמי הכי קאמר. מכר בית השלחין דהיינו באגי מאי איכא בין ר' שמעון לת"ק: מאי בית השלחין גינוניתא. גנים דבתוך העיר נינהו אבל באגי לא מזדבני לתנא קמא ולעולם סנטר באגי: בשלמא למאן דאמר דסנטר היינו באגי. היינו דקאמר

ה) גי' רבינו כאן הוא בגי' הלשון אחר שהביא הרשב"ם ז"ל דל"מ אי אמר אלין מצרנהא מקודם או שאמר בסוף.

סח: המוכר את הבית פרק רביעי בבא בתרא

הכי גריס רבינו חננאל וכן בתוספתא (פ״ג) תא שמע רבי יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור מאי לאו מדאנקולמוס גברא סנטר נמי גברא הא כדאיתא והא כדאיתא ה״נ מסתברא דקתני סיפא כו׳ מאי ביזלי פיסקי בגאי פיסקי בגאי הוא דלא מזדבני אבל בגאי עצמם מזדבני פירוש ומדקאמר אבל לא את שיריה דהיינו פיסקי בגאי מכלל דאיירי לעיל בבגאי [א] וקאמר מי סברת רבי יהודה כר״ש סבירא ליה וקאי כוותיה והא לא מצית אמרת הכי דהא פליג עליה בבנותיה והוא הדין דפליג עליה בסנטר אלמא דסנטר דרשב״ג בר מחווניתא וקשיא למ״ד בגאי והא לא תקשי למ״ד בר מחווניתא ומ״כ תרי גווני סנטר ניהו דסנטר דרשב״ג גברא הוא ודרבי יהודה בגאי דבלאו הכי צריכין אנו לומר דתרי גווני סנטר ניהו כדאמרינן בהזורק בגיטין (דף פ:) אפי׳ לא כתב לה אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת ובברא״ת רבה (פט״ו) אתנסיבת לסנטירא [ד] (יקירא) ובתוספתא דבבא מציעא נכרי שעשה לישראל אפוטרופוס או סנטר משמע מכל הני דסנטר גברא ודרבי יהודה הוי בגאי: ואת

אלא למאן דאמר בר מחווניתא אמר תנא קמא גינונייתא ומהדר ליה רבן שמעון בן גמליאל בר מחווניתא מי סברת מאי שלחין גינונייתא לא מאי שלחין בגי דכתיב [ו] ושולח מים על פני חוצות אבל בר מחווניתא לא מזדבן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דאפי׳ בר מחווניתא נמי מזדבן תא שמע ר׳ יהודה אומר סנטר אינו מכור אנקולמוס מכור מאי לאו מדאנקולמוס גברא סנטר נמי גברא מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ומי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא [א] אבל לא שיריה ולא בנותיה ולא חורשין המוקצין לה ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים ואמרינן מאי שיריה ביזלי מאי ביזלי א״ר אבא פיסקי בגי פיסקי בגי הוא דלא מזדבני הא בגי עצמן מזדבני איפוך ר׳ יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור ומי מצית אמרת רבי יהודה כרשב״ג סבירא ליה והא רבי יהודה כרבנן סבירא ליה דקתני סיפא אבל לא שיריה ולא בנותיה ואילו רשב״ג האמר מכר את העיר מכר בנותיה דתניא המוכר את העיר לא מכר את בנותיה רשב״ג אומר המוכר את העיר מכר בנותיה רבי יהודה סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא: ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים: ורמינהי היו לה בנות אין נמכרות עמה [ב] היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה ביברים של חיה ושל עופות ושל דגים הרי אלו נמכרים עמה לא קשיא [ג] הא דנגיח קאיהי לגו והא דנגיח קאיהי לבר והא קא תני ולא את חורשין המוקצין לה אימא [ד] המוקצין הימנה: **מתני׳** [ה] המוכר את השדה מכר את האבנים שהם לצרכה ואת הקנים שבכרם שהם לצרכו ואת התבואה שהיא מחוברת לקרקע ואת חיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע ואת השומירה שאינה עשויה בטיט ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו ולא את התבואה שהיא תלושה מן הקרקע בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את חיצת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שהיא עשויה בטיט ולא את החרוב המורכב ולא את סדן השקמה:

גמ׳

אלא למאן דאמר. סנטר היינו בר מחווניתא מה ענין תוספתא זו על דברי ת״ק דת״ק אמר גינונייתא מזדבני אבל בגאי לא מזדבני וקמהדר [ו] רשב״ג בר מחווניתא נמי מזדבן בתמיה הכי הוה ליה למיתני רשב״ג אומר המוכר את העיר מכר את הבגאי ואת הסנטר אבל מדנקט סנטר לחוד מכלל דשמעינהו לרבנן דבסנטר לחוד אמרי אינו מכור ואתא איהו למימר דמזדבן ובע״כ כיון דשלחין גינונייתא בבגאי הוא דאמור רבנן לא מזדבני ואתא איהו למימר דמזדבני: ה״ג **הא שמע ר׳ יהודה אומר סנטר אינו מכור אנקולמוס מכור.** הא לקמן מפכינן לה ואמרי סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור וכך היא גנוזה בתוספתא׳ (פ״ג ה״ה) כדמפכינן לה בסמוך. ואית דגרסי הכא בתרוייהו אינו מכור ולקמן לא גרסי׳ איפוך אלא הכי גרסינן אימא רבי יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור: **אנקולמוס.** הוא סופר המלך לכתוב מספר השדות והבתים והאנשים לתת מס של כל אחד לשר העיר: **מידי איריא כו׳.** בתמיה. [ג] אלא לעולם סנטר היינו בגאי: **ומי מצית אמרת הכי.** דסנטר דרבי יהודה היינו בגאי: **והקתני סיפא.** דהך ברייתא דפיסקי בגאי לא מזדבני דמשמע הא בגאי מזדבני והיכי קתני ליה סנטר אינו מכור כלומר בגאי לא מזדבני א״כ קשיא לה לסיפא: **שיריה.** ואית גרס שיריה. ולקמן מפרש: **ולא בנותיה.** כפריס הסמוכים לה: **ולא החורשים.** יעריס כדכתיב חרש מגל ביחזקאל (לא). ביער [דברים יט] מתרגמינן בחורשא: **המוקצים לה.** הסמוכין לעיר ופתוחין לה ולקמן מוקמינן לה בשאין פתוחין לעיר ומתרלין המוקצין ממנה. המוקצין מזומנין: ה״ג בתוספתא [ה] **ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים.** ולקמיה מוקמינן לה בדנגיח קאייהו לבר: **ביזלי פיסקי בגאי.** חתיכות בקעה הגדולה הסמוכה לעיר אלא שמופלגת ממנה קצת שיש הפסק לומא בינתיים ושייריה לשון שייריה הוא: **פיסקי בגאי הוא דלא מזדבני.** שהרי רחוקין ומופלגים מן העיר הא בגאי עצמן הסמוכין לעיר מזדבני: ה״ג **איפוך ר׳ יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור.** ולעולם כרשב״ג בגאי והיינו דקאמר סנטר מכור דהיינו בגאי אבל שייריה דהיינו בגאי לא מזדבני. והשתא סבירא ליה לר׳ יהודה בסנטר כרשב״ג והיינו דקפריך ומי מצית אמרת ר׳ יהודה כרשב״ג סבירא ליה הקתני בסיפא דמילתיה דר׳ יהודה ואם אמר לו כל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את שייריה ולא את בנותיה ואילו כו׳: ומשני **סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא.** ר׳ יהודה בסנטר סבר לה כרשב״ג ובבנותיה פליג עליה: **הכי נמי מסתברא** לא גרסינן בכולה סוגיא: ה״ג **ולא ביברין של חיה ועופות ודגים.** כעין אמר מר: **ורמינהי כו׳.** בהך ברייתא גרסינן הרי אלו נמכרין עמה: הכי גרסינן **היה לה חלק אחד ביש וחלק אחד ביבשה וביברין של חיה ועופות ודגים הרי אלו נמכרין עמה.** וחלק אחד ביש נמי אעיר קאי דכיון דקתני ליה לה בנות אין נמכרות עמה משמע בנות הוא דלא מזדבנן דמופלגין מן העיר ואינם מאותה העיר ממש שהרי שם אחר יש להם. אבל אם יש לעיר חלק אחד ביש ונקרא בשם העיר נמכר עמה דהא עיר אחת היא אין הכל. א״נ חלק אחד ביבשה כמו שאר העיר אלא שמופלג מן העיר ומיהו על שם העיר נקרא: **דנגיח קייהו לגאו.** פתיחתן לגד העיר נמכרין עמה אבל הך קמייתא דנגיח קייהו לבר: **והקתני.** בהך קמייתא ולא את החורשין המוקצין לה דמשמע דנגיח קייהו לגאו ואפי׳ הכי לא מכר: **אימא המוקצין הימנה.** ופתוחין לחוץ: **מתני׳ האבנים שהן לצרכה.** בגמרא [פט.] מפרש. ואף על גב דתשמישין המטלטלין הן כיון דקביעי להאי תשמיש ואין מזיזין [ד] אותה מהאי שדה לעולם כמחובר חשיב להו: **את הקנים שבכרם שהן לצרכו.** בגמרא [שם] מפרש. וממילא שמעינן דהמוכר את השדה מכר את הכרם שכל אילנות בכלל שדה אחד גפנים ואחד כל האילן חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה כדמוכח במתניתין ובגמרא דאמרי׳ בגמרא [סט:] אי אית ליה גופני לבר מגופני כלומר אדם שאומר לחבירו שדה אני מוכר לך חוץ מן האילנות ויש בו גפנים חוץ מן הגפנים אמר לו מכלל דאילו אתה מכורין בכלל שדה: **חילא הקנים.** טרו״ק בלע״ז קנים הרבה גדילים בקלא אחד: **שהיא פחותה.** בטילה לגבי שדה: **שומירה.** קוכת נוצרים [ה]: **שאינה עשויה בטיט.** טוחה בטיט: **ואת החרוב שאינו מורכב.** דהיינו בבחרותו אבל כשמזקין ומתגבר מרכיבין אותו ויש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי שדה אבל כל שאר אילנות בכלל שדה: **בתולת השקמה.** בבחרותה קודם שנתחבו ענפיה אבל כשמזקין וגדל הרבה קוללין הענפים ובאים אחריה במקומן ונקרא סדן השקמה טרוג״ה בלע״ז: **לא את חילא הקנים כו׳.** שכל אלו חשובין שדה בפני עמן והרי הוא כמו שמוכר לחבירו שני שדות ויש לו שדה אחרת בתוך השתים ואם אמר לו שני השדות וכל מה שבתוכן אני מוכר לך דאין שדה השלישית שביניהן מכור אף כאן שדה אחת מכר לו ולא שני שדות וחילא קנים וחרוב המורכב וסדן השקמה חשובין שדה בפני עמן:

גמ׳

עין משפט נר מצוה

מו א ב ג ד מיי׳ פכ״ו מה״ל מכירה הל׳ ח סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רטו סעיף ד:

מז ה מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעי׳ ה:

רבינו גרשום

ת״ק וכו׳ ומהדר ליה רשב״ג [בר] מחווניתא. והא תנא קמא בר מחווניתא לא דכר שמיה בלשון קושיא גרס׳: מאי שלחין דקאמר ת״ק באגי מידבנא. אבל בר מחווניתא לא מזדבן ואתא רשב״ג למימר אפי׳ בר מחווניתא מזדבן: ת״ש. אם סנטר בר מחווניתא הוא אי לא: אנקולמוס מכור. וזהו סופר העיר שכותב כמה יוצאין ופורעין מס למלך מבתים ושדות: סנטר נמי גברא. דהיינו בר מחווניתא ולא בגי: והא כדאיתא. דסנטר בגי. ה״ג ומי מצית אמרת הכי. דסנטר בגי: והא מדקתני סיפא. דהא ברייתא דר׳ יהודה: שייריה. מפרש לקמן: חורשין. יערין: המוקצין לעיר. כלומר שהן פתוחין לעיר וקוצצין ממנו בני העיר לצרכן: פיסקי באגי. קטנות שמסתפקות מהן בהמות: הא בגי. שהן גדולות מזדבני ואי אמרת דסנטר היינו בגי דמזדבני א״כ קשיא לר׳ יהודה דאמר ברישא דברייתא סנטר אינו מכור: לעולם סנטר באגי ומזדבן ודקא קשיא לך רישא. איפוך רישא ר׳ יהודה אומר סנטר מכור דהיינו כר׳ שמעון דאמר מכר את העיר מכר את הסנטר: והא ר׳ יהודה כרבנן ס״ל. בברייתא והכי מסתברא דהכי קתני ר׳ יהודה לא את שייריה ולא את בנותיה ותניא המוכר את העיר לא מכר את בנותיה דהיינו רבנן ור׳ יהודה נמי הכי קאמר. ומשני ר׳ יהודה סבר לה כוותי׳ דרשב״ג בחדא דבגי מזדבנא. ופליג עליה בחדא דלא מכר את בנותיה משום דלא שייכי לעיר הוי: והבנות. כפרים אין נמכרות. עמה עם העיר: חלק אחד בים. מצד זה של עיר: וחלק אחד ביבשה מאידך צד של עיר: הא דנגיח קייהו לגאו. בברין שמחוץ לעיר ופתוחין לעיר נמכרין עמה דשייכי עם העיר. אבל אם פתוחות לבר חוץ לעיר אין נמכרין עמה: והא קתני ולא חורשין המוקצין לה אין נמכרין עמה. אלמא אע״ג דנגיח קייהו לגיו אין נמכרין. ומשני אימא המוקצין הימנה דלאו פתוחין לה משום הכי אין נמכרין אם אי הוי מוקצין לה נמכרין: שהם לצרכה. מפר׳ בגמ׳: **פים׳** ואת חיצת הקנים שהוא פחות. שאם יש בסוף השדה חיצת הקנים. והן קנים הדוקרנין שעולין הרבה בגזע אחד. ואותו מקצת הוא פחות מבית דריעת רובע קב אינו חשוב ולא אמרי׳ דשיירו אלא נמכר עמה: ואת השומירה. בית קטן שבשדה שיושב בה השומר: ואת החרוב שאינו מורכב. כו ענף ממין אחר ולא חשיב ונמכר עמה: ואת בתולת השקמה. היינו ארז שעדיין לא קצצו נופין התחתונים שישביח ויגדל לצורך קורה להיות סדן גדול לא חשיב ונמכר עמה:

מסורת הש״ס

[א] [פ״ג ה״ה], [ב] [ל״ל מאותם], [ג] במ״א: שומרים, [ד] [ל״ל דקתא],

תורה אור השלם

1 הַנֹּתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אָרֶץ וְשֹׁלֵחַ מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת: איוב ה י

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה אלא וכו׳ וקמסהר ליה לרשב״ג וכו׳ למזדבן (וכע״כ כיון וכו׳ למזדבני) תא״מ וכ״ג ס״א אין זה: (ב) ד״ה מידי איריא כו׳ כתמיה ולעולם כל״ל ומיתת אלא נמחק:

לעזי רש״י

טרו״ק [טרוק״א]. אשכול.
טרוג״ה [טרוג״ק]. גזע (של עץ).

מוסף תוספות

א. פירוש, אי אמרת בשלמא מאי סנטר דקאמר ר׳ יהודה בגי היינו דאיצטריך סיפא למיתני אבל לא את שייריה אע״ג דבגי עצמם מזדבני פיסקי בגי לא מזדבני, אלא אי אמרת סנטר היינו בר מחווניאתה אמאי איצטריך תו למיתני סיפא אבל לא את שייריה דאלמא בגי עצמן מזדבני השתא בר מחווניאתה מזדבן בגי לא כ״ש, ותו פיסקי בגי גופייהו אמאי לא מזדבני השתא בר מחווניאתה מזדבן פיסקי בגי לא כ״ש. ל״י מינכ.

גמ' אבני דאכפא. לאמר שקצרו העומרים מניחין אותן לייבשן ומניחין עליהם אבנים כדי שלא יפזרם הרוח: **הסדורות.** בתוך השדה לעשות גדר לשדה: **צבורות.** ואע"ג דאינן סדורות חשיב תשמישם קבוע דשדה לימכר עמו: **הכא תרגימו אבני דאכפא.** כעין אמר מר הדר למילתיה לפרושי אליבא דר"מ ואליבא דרבנן: **לר"מ.** דאמר פרק המוכר את הספינה (לקמן דף עח:) מכר כרם מכר תשמישי כרם ושמעינן דאמא לאיפלוגי אדרבנן ולמימר דאפי' אותן תשמישין שאינן נמכרין לרבנן עם הכרם דלא קביעי כל כך לר"מ מכורין הן והלכך בכל תשמישי כרם ושדה השנוין במשנתינו בעינן לפרושי היכי דמי דלר"מ מכור ולרבנן אינו מכור והלכך לר"מ הני אבני דאכפא מכורין הן בכלל שדה כיון דמתוקנות ומזומנות לצורך העומרים: **ואע"ג דלא מחתן.** שאינן מונחות בתוך השדה אלא חוץ לשדה דלהכי אהני מאי דאמר ר"מ מכר כל תשמישי כרם לטפויי במכירת השדה אפילו הנהו תשמישין שאינן מונחין בתוכו הואיל ולצורך השדה נתקנו. והא דאמרן לעיל (דף סה:) אפילו תימא ר"מ התם קביע כו' הני אבני דאכפא דמיתקני קרי קביעי אף על פי שאין מחוברין בקרקע הרי קבועין לתשמיש שדה זו ואין דרך לטלטלן לשדה אחר ולא להשאילן: **לרבנן.** דאמרי לא מכר כל תשמישי כרם אלא המיוחדין הרבה לתשמיש אין נמכרין אלא ג"כ מתחן לתוך השדה: **ונעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר.** וכעל כרחך סתמא כרבנן נקט למילתיה דלר"מ לא בעינן סדורות אלא דמתקנן לצורך גדר שדה זו: **אע"ג דלא סידרם.** זו על גב זו דבכלל כל תשמישי כרם הוא לרבנן לא מזדבני עד דסידלן לכך דהיינו מעשה גדול (ד) ותשמיש קבוע: **קנים מאי עבידתייהו.** מה צריכין לכרם קנים הגדילים בקרקע דקנים סתמא משמע ליה במקום גידולן כמו חילת הקנים: **קנים המחולקין.** מפולגין (ה) שמעמידים תחת הגפנים כדי שיהו הגפנים זקופין והאשכולות תולין באויר ולא יתקלקלו בקרקע וקורין להו פאסיל"ש: **דמשפיין.** משופין ומתוקנין לכך: **אע"ג דלא מוקמן.** שאינן זקופין ונעוצים עדיין בקרקע: **ואע"ג דמטאי למיחלר.** הגיע זמן קצירתה וסד"א כל העומד לקצור כקצור דמי אפ"ה לגבי מכירה מכורים בכלל שדה. ודלא מטאי לא איצטריך למיתני מכר דפשיטא היא שהרי השדה מוכר עכשיו לגמרי וזה הלוקח לא יניח למוכר לבשל כאן פירותיו ולקיטה השתא לא חזו הלכך פשיטא דולאי מכר: **אע"ג דאלימי.** דבתר תפיסת הקרקע אזלינן. ופרושי הוא דקמפרש גמ' למתני' ואזיל: **דלא קביעא.** בקרקע: **לר' מאיר דלא מתקנן.** דהשתא אינן תשמישי (ו) כלל ולרבנן דלא מתחן דלא הוי תשמישי קבוע וחשוב: **דלריכא לארעא.** לשטחה בשדה לאחר קצירה להנפח התבואה מריח הקרקע ולייבש: **דקטיני.** קנים דקים: נראה בעיני לפי שטת המשנה דקתני בין כך ובין כך לא מכר את חילת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שהיא עשויה בטיט ולא את חרוב כו' ובסיפא דרישא לא תניין להו במתניתין שכן סדר שמועה זו והכי גרסינן לה **ולא את הבצואה הבלושה מן הקרקע ואע"ג דלריכא לארעא ולא את חילת הקנים שהיא בית רובע ואע"ג דקטיני אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן לא את חילת הקנין בלבד כו' עד אמר רב פפא והוא דקרו לה וורדא דפליגא ולא את השומירה העשויה בטיט ואע"ג דקביעא בעי ר' אלעזר מלבנות של פתחים כו' בעי ר' זירא כו' בעי ר' ירמיה כו' עד היכא דלא מיטלטלי מאי תיקו ולא את חרוב המורכב ולא את סדן השקמה אע"ג דקטיני מנהני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא ויקס כו'.** ולפי שיש דברים קלרים בשמועה זו טעו הסופרים ונשתבשו הספרים ולפי סדר שסדרתי אפרשנה: **לא את חילת הקנים בלבד.** שהוא דבר חשוב ומחזיק בית רובע בקרקע אמרו דאינו (ז) מוכר עם השדה אלא אפי' ערוגה קטנה דלא הוי בית רובע. ואורחא דמילתא נקט של בשמים לפי שדרך לקרות לה שם בפני עצמה והוא הדין לכל דבר שיש לו שם בפני עצמו. ובחילת קנים בלבד פירש לך שיעורא דמילתא דפסיקא היא דאי הוי בית רובע יש לו שם בפני עצמו ואי לא לא: **אמר רב פפא והוא דקרו כו'.** לפרושי אתא היכי דמי יש לה שם בפני עצמה דקאמר רבי יוחנן: **וורדא דפליגא.** ערוגת בושם של פלוגי: **אע"ג דקביעא.** השומירה בקרקע כיון דטוחה בטיט אינה מיטלטלת עוד וחשיבא (ח) ויש לה שם בפני עצמה והרי הוא כמוכר את השדה שלא מכר את הבית דאין בית בכלל שדה אלא בכלל חצר: **בעי רבי אלעזר כו'.** משום מתני' דקמיפלגא בשומירה בין עשויה בטיט בין עשויה בטיט נקט לה הכא להך בעיא דקמיפלגא נמי בין עשויה בטיט לנקיטי בסיכי. ובמוכר את הבית לחבירו קבעי אם מכר בכלל הבית מלבנות של פתחים אם לאו והוא תיקון שעושין סביב המזוזות ומלמעלה ומלמטה שהללת שוקף עליהן: **דמחברי בטינא.** מחוברין בכותל אבנים בטיט: **דהא מחברי.** והוי מן הבית עצמו: **בסיכי.** יתידות קבילי"ש ונוח לפרקן: **מאי.** מי אמרינן אין צריכין לפתח כל כך ולא מכרן או לא תיקו: **בעי ר' זירא.** אם תמצי לומר מלבנות של פתחים דנקיטי בסיכי מכורין בכלל הבית היינו משום דלחיזוק עבידן אבל מלבנות של חלונות דנקיטי בסיכי מהו לגוי עבידן ולא מזדבני או דלמא כיון דמחברי בטיט לא מיבעיא לן. כן נראה בעיני: **מלבנות של ברעי המטה.** חתיכות עץ היו נותנים תחת ברעי המטה כדי שלא יתקבו בקרקע. ואם תמצי לומר גבי פתחים וחלונות דמזדבני היינו משום דמחברי מיהא בסיכי אבל הכא דלא מיחברי למטה כלל כדמפרש ואזיל קמיבעיא ליה אם הוא מכור עם המטה או לא: **דמיטלטלי בהדה.** שמחוברין במסמרות או בסיכי: מנהני

ואת השומירה. רשב"ם גרים בריש שאין עשויה בטיט ובסיפא גבי לא מכר גרים העשויה ורבינו חננאל גרים איפכא (א): **והוא** דמחתן. אין נראה לפרש לר"י (ג) דמחתי על העומרי' דמה אנו לריכין שיהו מונחים על העומרים הואיל והעומרים שהן תלושין אינן מכורין ונראה לר"י דלא מחתן היינו שמעולם לא הניחו על העומרים ומחתן היינו שכבר הונחו (ב) ולא דמחתי השתא:

מחולקין. בערוך (ד) פירש שהסירו הקליפות כדי שלא יתליעו: **ולא את חיצת הקנים כו'.** **אע"ג** דקטיני. עוד יאריך לקמן על משנה זו ובהיא דשומירה ומרוב אלא כן דרך הגמרא שמתחלה מפרש המשנה ואח"כ מאריך:

בעי ר' אלעזר מלבנות פתחים. לא כפי' הקונטרס דאפתח הבית קאי דהא לא איירי כלל במכר בית אלא נראה לר"י דאפתח שומירה קאי ואשומירה דרישא קאי דקתני דמכר את השומירה:

ארעא

בטיט: אע"ג דלא קביעא בארעא: ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה: אע"ג דאלימי: אבל לא מכר (ה) את האבנים שאינן לצרכה: לר"מ דלא מתקנן לרבנן דלא מחתן ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר לר' מאיר דלא מתקנן לרבנן דלא סדרן: ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו: לר' מאיר דלא משפיין לרבנן דלא מוקמן: ולא את התבואה התלושה מן הקרקע: ואע"ג דצריכא לארעא: ולא את חיצת הקנים שהיא בית רובע: ואע"ג דקטיני א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא חיצת הקנים בלבד אלא אפילו ערוגה קטנה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה אינה נמכרת עמה אמר רב פפא והוא דקרו לה וורדא דפלניא: ולא השומירה העשויה בטיט: ואע"ג (ט) דמחברא בארעא: (ו)(ולא את חרוב המורכב ולא סדן השקמה: ואע"ג דקטיני:) בעי רבי אלעזר מלבנות של פתחים מהו היכא דמחברי בטינא לא תיבעי לך דהא מחבר כי תיבעי לך דנקיטי בסיכי מאי תיקו בעי רבי זירא מלבנות של חלונות מהו מי אמרינן לגוי בעלמא הוא דעבידי או דלמא כיון דמחברי מחברי תיקו בעי רבי ירמיה מלבנות של ברעי המטה מהו כל היכא דמיטלטלי בהדה לא תיבעי לך דהא מיטלטלי כי תיבעי לך היכא דלא מיטלטלי מאי תיקו: ולא את חרוב המורכב ולא סדן השקמה (ג) וכו': מנא

גמ' מאי אבנים שהן לצרכה הכא תרגימו (א)אבני דאכפא עולא אמר (ב)אבנים הסדורות לגדר והא תני ר' חייא אבנים צבורות לגדר תני סדורות הכא תרגימו אבני דאכפא לר"מ דמתקנן אע"ג דלא מחתן לרבנן (ג)הוא דמחתן ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר לר"מ דמתקנן אע"ג דלא סדרן לרבנן (ד)הוא דסדרן: ואת הקנים שבכרם שהן לצרכו: קנים מאי עבידתייהו אמרי דבי רבי ינאי (ה)קנים המחולקין שמעמידים תחת הגפנים לר"מ דמשפיין אע"ג דלא מוקמן לרבנן הוא דמוקמן: ואת התבואה המחוברת לקרקע וכו': ואע"ג דמטאי למיחצד: ואת חיצת הקנים שפחותה מבית רובע: ואע"ג דאלימי: ואת השומירה שאינה עשויה בטיט: אע"ג דלא קביעא בארעא: ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה: אע"ג דאלימי: אבל לא מכר (ה) את האבנים שאינן לצרכה: לר"מ דלא מתקנן לרבנן דלא מחתן ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר לר' מאיר דלא מתקנן לרבנן דלא סדרן: ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו: לר' מאיר דלא משפיין לרבנן דלא מוקמן: ולא את התבואה התלושה מן הקרקע: ואע"ג דצריכא לארעא: ולא את חיצת הקנים שהיא בית רובע: ואע"ג דקטיני א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא חיצת הקנים בלבד אלא אפילו ערוגה קטנה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה אינה נמכרת עמה אמר רב פפא והוא דקרו לה וורדא דפלניא: ולא השומירה העשויה בטיט: ואע"ג (ט) דמחברא בארעא: (ו)(ולא את חרוב המורכב ולא סדן השקמה: ואע"ג דקטיני:) בעי רבי אלעזר מלבנות של פתחים מהו היכא דמחברי בטינא לא תיבעי לך דהא מחבר כי תיבעי לך דנקיטי בסיכי מאי תיקו בעי רבי זירא מלבנות של חלונות מהו מי אמרינן לגוי בעלמא הוא דעבידי או דלמא כיון דמחברי מחברי תיקו בעי רבי ירמיה מלבנות של ברעי המטה מהו כל היכא דמיטלטלי בהדה לא תיבעי לך דהא מיטלטלי כי תיבעי לך היכא דלא מיטלטלי מאי תיקו: ולא את חרוב המורכב ולא סדן השקמה (ג) וכו': מנא

מסורת הש"ס

(א) רש"ל מ"ז, ב) ל"ל ואינה מטלטלת עוד כיון דטוחה בטיט תשיבא ויש וכו. רש"ם, ג) ל"ל לר"י לפרש. יעב"ץ, ד) [ערך תלק ג'].

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אבל לא מכר לא את האבנים שאין לצרכה למ"ד אבני דאכפא לר"מ דלא מתקנן: (ב) שם בטיט ואע"ג דקביעא בארעא: (ג) שם ולא סדן השקמה ואע"ג דקטיני מנא הני מילי כל"ל ותיבא וכו' נמחק: (ד) רשב"ם ד"ה אע"ג וכו' מעשה גדול לתשמיש קבוע דומה הס"ד: (ה) ד"ה קנים המחולקין מפולגין הס"ד ואח"כ מ"ה מעמידים וכו' והאשכולות תלויין באויר: (ו) ד"ה לרבי מאיר וכו' תשמיש שדה כלל: (ז) ד"ה לא את חיצת וכו' דאינו מכור עם השדה: (ח) ד"ה בעי ר' זירא וכו' אבל אי מתברי:

מוסף תוספות

א. דכיון דשיבא בטינא לא חזיא לטלטולה ואדעתא דמשבקא התם עבידא וכי גופא דארעא דמיא וכו', ולא את השומירה שאינה עשויה בטיט וכו' דכיון דלא שיבא בטינא אדעתא דטלטולה עבידא, ואע"ג דמיחברא, ערעי בעלמא הוא דהא יכיל למעיקרה כל אימת דבעי. יד רמה. ב. שכבר נשתמש בדין זה התשמיש, דאי לא הרי הן כמטלטלין שבשדה שהרי ראויות הן לצורך אחר ובמה הן נכרות שהיו מיוחדות לתשמיש העמרים והוא לא נשתמש בהם מעולם ושאינן לצורכה הן נקראות. שיטמ"ק בשם הלאב"ד.

עין משפט נר מצוה

מח א ב ג ד ה מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סימן רטו סעיף ה:

לעזי רש"י

פאשיל"ש [פיישיל"ש]. תמוכות גפן.
קביל"ש [קיבילי"ש]. יתדות, קרסולים.

רבינו גרשום

אבני דאכפא. אותן אבנים שמשימין על העומרין כדי שלא יתפזרו אילך ואילך: לר' מאיר. דאמר מכר את הכרם מכר כל תשמישי הכרם. כיון דמתקנן. שמשופין אע"ג דלא מניח על העומרין עדיין אין על הבנין מכורות. לרבנן אין נמכרות עד דמנחן בבנין משום דלאו כגוף של קרקע דמי. ב) אלמא עד דמנחן אכפי: תני סדורות. בגדר. קנים המחולקין המעמידין הגפנים. שלאותן שמעמידי' בהם הגפנים קלופין הן הקליפות שעליהן כדי שלא יכנסו המים בין הקליפה ובין העץ ומתליע שלא יהיו אותן תולעין יוצאין ומתליעין הכרם: לר"מ כיון דמשפיין. שמקולעין ומחודדין הוו שימושי הכרם. לרבנן לא הוו שימושי הכרם עד דמנחן ומוקמי בכרם ואין נמכר: אע"ג דמטאי למיחצד. דואיל דמחובר לקרקע כקרקע דמי: ואע"ג דאלימי. הקנים נמכרין עמה הואיל דפחותה: שאינה עשויה בטיט אע"ג דלא קביעא יפה בקרקע. סד"א כיון דלא קביע לאו כגופה של קרקע דמי אפי' הכי מכורה: ואת חיצת הקנים. אלו קנים הדוקרנין ושירצאים כמה קנים בגזע אחד אע"ג דאלימי. דמהו דתימ' שדה בפני עצמה דמי אפי' הכי מכורה: ואת החרוב שאינו מורכב. דאכתי כל זמן דלא צריך ריכבא לא דבר חשוב הוא. חרוב מורכב. כעין שמרכיבין בין האילנות זקנים כדי להחזירם בכוחן הואיל שאינו מורכב לאו שדה בפ"ע דמיא: ואת בתולת השקמה. שלא הגדיל כל כך שהוא בחור. שקמה כך הוא שם האילן: ואע"ג דצריכא לארעא. שתהא מונחת שם עד שתיבש; אף על גב דקביעי בשדה לא מכרה. [כיון] שהיא עשויה בטיט ורשות בפ"ע הוי: סדן השקמה. דהוי אילן חשוב שקוצצין הענפים שלו כדי להגדילן לצורך קורות וזהו סדן: מלבנות של פתחים. אותן אבנים שעומדין במזוזות הפתח שלועזין אושריי"ש. אותן מזוזות שבפתח הבית המחובר בקרקע מהו. מכרן או לא מכרן: כי תיבעי לך היכא דנקיטי בסיכי. שאין מחוברות בקרקע כי אם כעין שעושין ציר לדלת (בזימנא) שכל אחת נכנסת בחברתה ובכך מחוברין: לגוי עבידן. המלבנות ולא מזדבני. או דלמא (לא) אינהו מזדבני: מלבנות של כרעי המטה. אלו לבנים שמשימין תחת כרעי המטה שלא יתליעו מלחלוחית של קרקע. שהיא בית רובע רשות בפ"ע הוי ולא מזדבי:

ח) לכאורה ל"ל ולהכך בעינן עד דמנחן לכיסי.

מנהני מילי. דחרוב המורכב וסדן השקמה אין נמכרין בכלל שדה (ד) וכיון דמשכחינן דאינן בכלל שדה ממילא ידעינן דאפי׳ אם אמר כל מה שבתוכה אינן נמכרין כדקתני מתני׳ בין כך ובין כך לא מכר כו׳ דכל מה שבתוכה לא מהני אלא לטפויי תשמישי דשדה שאינן קבועין כל כך כגון קנים ואבנים שאינן מתוקנין לגרכה ומיהו להכי קיימי אבל חרוב המורכב וסדן השקמה דשמעינן קרא דחשיבי שדה בפני עצמן ומי שיש לו ג׳ שדות ומכר שנים החילונים ואמר לו כל מה שבתוכן אני מוכר לך דלא מכר שדה השלישי שביניהן אף כאן לא מכר חרוב המורכב וסדן השקמה: **דתניב ויקם שדה עפרון וגו׳.** עפרון מכר לו השדה לאברהם בשתמא כדכתיב[1] נתתי כסף השדה וגו׳ וקמהדר ליה עפרון ארץ ארבע מאות וגו׳ ואפ״ה קנה אברהם כל האילנות כדכתיב ויקם שדה עפרון וגו׳ וכל העץ אשר בכל גבולו סביב ע״י קניית השדה שתה קנה גם את כל האילנות והאי אשר בכל גבולו קרא יתירא הוא דאי למיכתב וכל העץ אשר בשדה דהיינו בתוך גבולי השדה ולמידרש אתא מי שצריך לגבול אותן אילנות קנה שצריכין להיות (ה) להו גבול סביב שלא יערער אדם עליהם לומר בתוך שלי נטועים ושלי הם דהיינו כגון אילנות דקין שאין להם שם והדבר שכוח מי נטעם לפיכך צריך לעשות להם גבול סביב אבל כל חרוב המורכב וסדן השקמה גדולים וחשובים ואושא מילתייהו וידוע של מי הן ובקרקע מי הן נטועין ואין צריכין גבול הלכך אינן בכלל השדה סביב: **אמר רב משרשיא מכאן למצרים מה״ת.** שהקונה את השדה קנה את המצרים עצמן וכל האילנות הנטועין במצר דמצרים בכלל שדה דהכי משמע סביב כל האילנות הנטועין בקרקע המצר שהוא סביב השדה קנה אברהם. כן נראה בעיני: **דיקלי.** שגדלו כל צרכן: **פאלין.** שתילין נטעים בחורים: **הולין ולילין.** גם הם מיני דקלים כדתנן (סוכה דף כט:) ליני הר הברזל כשרין. ויש מפרשים שאין אלו טועניין פירות: **ואע״ג דלי לא כתב ליה הכי קני.** כדתנן המוכר את השדה סתם מכר חרוב שאינו מורכב ובתולת השקמה וכ״ש שאר אילנות דהא לא משייר במתני׳ אלא חרוב המורכב וסדן השקמה: **שופרא דשטרא.** ייפוי כח השטר דאפי׳ אי אתו לפני ב״ד טועין יהבי ליה שהרי מפורשין בתוך השטר: **א״ל לבר מדיקלא פלניא כו׳** הכא לא גרסינן אלא לקמן בסמוך אחר דחזיא לדיקלי קא״ל: **קפסיק גמרא א״ל.** מוכר לוקח ארעא ודיקלי מזבינא לך שני מכירות הן שדה זו אני מוכר לך וקנה את השדה ואת הדקלים שבתוכו ודיקלי נמי מזבינא לך במקום אחר דהא לא קאמר ארעא בדיקלי כדלקמן דהוי משמע דקלים שבתוכה: הכי גרסינן **אי איתא ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי.** לבד אותן שבשדה המכורין בכלל שדה דמכירה אחרת היא זו ומיעוט דיקלי שנים. ויש ספרים שכתוב בהן אי איתא ביה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי דמשמע דאם יש שם דקלים הרבה באותו שדה שמכר לו יתן לו מהן שנים ולא יותר והשאר יעבד לעצמו ולא נהירא כלל דאילו א״ל האי ארעא מזבינא לך קנה הכל אפילו הדקלים וכשהוסיף לפרש ארעא ודיקלי יפסיד הלוקח כ״ש שייפה כחו כדאמרן לעיל צריך למכתב ליה קני לך דיקלין ותאלין כו׳ דהוי שופרא דשטרא ולא אמרינן שני דקלים מכר לו והשאר עיבד לעצמו ועוד הכי איבעי ליה למימר חזינן אי איתא ביה דיקלי לא יהיב ליה אלא תרי דיקלי מכורין מסתמא ואהני יתור לשון זה לשייר לעצמו ומדלא קאמר הכי אלא קאמר יהב ליה תרי דיקלי ש״מ דה״ק אם יש לו דיקלי לבד אותן שמכר עם השדה שהן בתוך השדה יהיב ליה תרי דיקלי: (ו) **וצין ליה תרי דיקלי.** יקנה לגרכו של זה שני דקלים שלא יהא מחוסר אמנה שכך התנה לו אני מוכר לך אילנות שאקנה לגרכך או יחזיר לו מן המעות כנגד דמי שני דקלים: **ואי משעבדי.** למלוה: **ארעא בדיקלי.** שדה עם דקלים שבתוכו אני מוכר לך: ה״ג **אי איתא בה: מקח טעות הוא.** ששיקר בו והדרי מעות. ומהי דאין אומאה לקרקעות היכא דמוכר ביוקר אפי׳ יותר משתות [בב״מ נז.] (ז) מקח טעות מיהא הוי לדעת כן לא נקח אלא היה סבור שיש בה דקלים כמו שאמר ליה: **ארעא** (ח) **ביה דיקלי.** מקוס הרחוי לדקלים אית ביה לוקח דיקלי אשם אין דקלים בשדה אין זה מקח טעות מ״ט דחזיא לדיקלי קא״ל קרקע יפה לגדל דקלים. ומיהו אי איתא ביה דיקלי ה״ז של לוקח דכ״ש דה״ק ארעא דחזיא לדיקלי מזבינא לך כלומר שהדקלים שבה טעונין פירות הרבה: **א״ל.** מוכר (ט) שדה אני מוכר לך לבר מדיקלא פלניא: **חזינן אי דיקלא בישא הוא.** כלומר מן הבינונים שטועניין פירות קצת לאודיה שייריה דלעתו ליהנות מפירות שדהו פורתא וקנה הלוקח כל השאר בכלל השדה: **ואי דיקלא בישא הוא.** אע״פ שיש עדיין רעים ממנו אלא דקרו ליה אינשי להאי דיקלא בישא כגון דלא טעין קבא דאילו טעין קבא לאו דיקלא בישא הוא כדאמרינן בעלמא (לעיל דף כו.) דיקלא דטעין קבא אסור למקלייה: **כ״ש הנך.** המוטבים ממנו ששיירן לעצמו דהכי קאמר אפי׳ ההוא דיקלא בישא אני משייר לעצמי. ומיהו אם יש בשדה דיקלי בישא טפי מהאי אינהו מזדבני בכולו (י) דהא דאמרי׳ כ״ש הנך אדיקלי דטבי טפי מהאי קאי: ה״ג **לבר מאילני אי איתא ליה אילני לבר מאילני.** כלומר אם אמר מוכר לוקח שדה (כ) אני מוכר לך לבר מאילני חזינן אי איתא בה שאר אילנות כגון זיתים ותאנים ותפוחים וכל שאר אילנות חוץ מדקלים וגפנים שאין נקראין אילני: **לבר מאילני.** מכר לו את השדה אבל האילנות אינן מכורין שהרי הוציאן מכלל שדה ושיירן לעצמו. והאי מילתא דפשיטא הוא אבל משום דבעי למימר לקמן אילני וגופני לבר מאילני נקט לה: **אי איתא ביה דיקלי.** בההוא שדה ואין בו שאר אילנות ואיהו אמר ליה לבר מאילני ודאי לבר מאילני (ל) מכר השדה והנהו דקלין שייר לעצמו. ואע״ג דאין שתמן קרוין אילנות אלא רגילין היו לקרותן דקלין מתוך תשיבותן ומתוך שהיו רוב אילנות שלהן דקלים כיון דאין כאן שאר אילנות אלא דקלים האי דקאמר לבר מאילני אדקלים קאי: **אי איתא ביה גופני.** בההוא שדה והמוכר את השדה מכר את הגפנים וכיון דאמר לבר מאילני ובשדה זו אין בו אלא גפנים לבר מגופני קאמר ואם יש בשדה אילני וגופני ואיהו אמר לבר מאילני הכל מכר ואפי׳ הגפנים לבר מאילני דגפנים אין קורין להן אילנות ועליה דמוכר רמיא לגלויי דגם הגפנים שייר לעצמו הלכך יד הלוקח על העליונה: **אילני ודיקלי לבר מאילני.** הכל מכר לבר מאילני שהדקלים אין קורין להם אילני: **גופני ודיקלי לבר מגופני.** אי א״ל לבר מאילני ואין בשדה אלא דקלים וגפנים הדקלים מכר והגפנים שייר דגפנים לגבי דקלים נקראין אילני ובכולל אילני הן טפי מדיקלי כן נראה בעיני. וי״מ דאין זה וזה בכלל אילני ואין זה נקרא אילן יותר מזה והלכך המוטב דהיינו גפנים שייר לעצמו ולא נהירא דאם איתא דשניהן שוין ואין זה נקרא אילן יותר מזה ואיהו אמר לבר מאילני הוה לן למימר דתרוייהו שייר לעצמו שהרי גילה דעתו שהכל קרא אילני מאחר שאין כאן שום אילן אחר שיקרא אילן אלא אלו: ה״ג **אמר רב כל שעולין כו׳.** ולעיל קאי היכא דא״ל לבר מאילני וקמפרש רב אלו הן אילנות ששייר שאם קטנים הן הרבה לא מיקרי אילני. ולא גרסינן לבר מדיקלי ואילני א״ר כו׳ ופירוש בעלמא הוא: **כל שעולין לו בחבל.** ללקט פירותיו חשיב אילן ובדקל מיירי כדמפרש לקמיה שגבוה הרבה ופירותיו בראשו:

ארעא ודיקלי אי איתא בה דיקלי כו׳. אע״ג דאם לא אמר דיקלי בשתמא היו כולן מכורין מיהו השתא גרע (ט) כדבעי למימר לקמן חוץ מחרוב פלוני דקני דאמר חרובין אע״ג דבשתמא לא קני דדיקלי משמע תרי[א] ולא שייך הכא שופרא דשטרא אלא דוקא כשכותב בשטר אבל הכא דבעל פה לא ועוד דהתם כתיב דיקלין ותאלין כו׳ והכא דלא קאמר אלא דיקלין לא שייך למימר הכי: מוץ

מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא [1]ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו׳ (ח) מי שצריך לגבול סביב יצאו אלו שאין צריכין לגבול סביב אמר רב משרשיא מכאן למצרים מן התורה: אמר רב יהודה [א]האי מאן דמזבן ארעא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך (ו) דיקלין ותאלין והוצין (ז) וציצין ואע״ג דכי לא כתב ליה הכי קני אפ״ה שופרא דשטרא הוא [ב]אמר ליה ארעא ודיקלי חזינן אי איתא ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ואי ליתא ליה זבין ליה תרי דיקלי ואי משעבדי פריק ליה תרי דיקלי [ג]ארעא בדיקלי חזינן אי איתא בה דיקלי (ט) יהיב ליה ואי לאו מקח טעות הוא [ד]ארעא בי דיקלי ליתא ליה דיקלי (ו) דחזיא לדיקלי קאמר ליה אמר ליה לבר מדיקלא פלניא [ה]חזינן אי דיקלא טבא הוא שיורי שייריה אי דיקלא בישא הוא כל שכן הנך [ו]אמר ליה לבר מאילני אי איתא ליה אילני לבר מאילני אי איתא ליה דיקלי לבר מדיקלי אי איתא ליה גופני לבר מגופני אילני וגופני לבר מאילני אילני ודיקלי לבר מאילני גופני ודיקלי לבר מגופני אמר רב [ז]כל שעולין לו בחבל הוי שיור כל שאין עולין לו בחבל לא הוי שיור ודייני

מסורת הש״ם

מנ א מיי׳ פכ״ד מהל׳ מכירה הל׳ יד סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ רטו סעיף ח:

נ ב ג ד מיי׳ שם הל׳ יג ועיין בהשגות ובמ״מ טוש״ע שם ס״ה:

נא ה מיי׳ שם הל׳ יא טוש״ע שם סעי׳ ג:

נב ו ז מיי׳ שם הל׳ יב טוש״ע שם סעי׳ ד:

רבינו גרשום

וכל הנץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב. אותו אילן שצריך גבול סביביו שאין משתמר אלא על ידי גבול כעין שמקיפין גדר סביב השדה כדי שיהא משומר על ידי גבול מפני שנמוך האילן ויכלי אינשי ליטול פירות אותו אילן נקנה אגב קרקע. אבל אילן שגובה הוא כגון חרוב מורכב וסדן השקמה שאינו צריך לשומר ואינו צריך גבול דמחמת גבהותו משומר הוא שאין ידו של אדם יכולה להגיע לפירותיהן והענפים והפירות שלו בגבהות עומדין ואין עולין לו אלא בחבל אינו נקנה אגב קרקע דדבר חשוב בפני עצמו הוא: אשר בכל גבולו סביב מיכן למצרים מן התורה. שהראה לו המצרים שסביבותיה מצר פלוני כך וכך מצר פלוני כך וכך. ואית דמפרשי מיכן לוקחין שקונין המצרים שסביבות השדה דהיינו גבולי: דיקלי. אילנות תמרים גבוהים: תאלין אלו שאר אילני בחורין קטנים: הוצין. אילנות קטנים: וציצין. דקלים קטנים כעין ציניתא דבבל: ואע״ג דכי לא כתב ליה הכי ודאי קני. דאי אתי לפני בית דין פקח יהבי ליה והאי דלא כתב ליה הכי משום דטעות סופר הוא. אפילו הכי צריך למכתב ליה הכי דשופרא דשטרא הוא דאפי׳ אתי לפני בית דין טועין דיהבין ליה דאי לא כתב הכי ואתי לפני בית דין הדיוטות לא יהבי ליה אבל השתא ליכא למיחש: אמר ליה. המוכר ללוקח: ארעא ודיקלי. מזבינא לך: אי איתא בה דיקלי יהיב לי׳ תרי דיקלי. דדיקלי לא פחות מתרתי. ואי איתא בה דיקלי משעבדי לבעל חוב של מוכר פריק להו מיניה ויהיב ליה ללוקח: ואי אמר ליה ארעתא ודיקלי מזבינא לך ולית בארעא תרי דיקלי זבין ויהיב ליה: אי אמר ליה ארעא בדיקלי. אי איכא דיקלי דבינה דבינו ואי לא מקח טעות הוא ולא קני כלום: בי דיקלא. משמע ארעא דראויה לדקלים. ואי בישא הוא ושיירה כל שכן דהנך דמעלו ממנו לא זבין ושיירינהו: אי אמר ליה ארעא מזבין לך בר מאילני. אי איתא ביה אילני זבין ליה הקרקע לבר מאילני כדמתני ליה. ואי בההיא קרקע איתא בה גופני ואמר ארעא מזבינא לך לבר מאילני ודאי גופני בכלל אילני נינהו ולא זבין ליה אפי׳ גופני אי איתא ביה דיקלי קרי להו אילני ולא זבין ליה. ואי איתא בה אילני וגופני ואמר מזבינא לך בר מאילני ודאי גופני זבין ליה דלאו אילני נינהו לגבי שאר אילנות: ואי אמר ליה לבר באילני. ואיתא בה אילני ודיקלי ודאי אילני לא זבין ליה דיקלי זבין ליה דלגבי אילני לאו אילני נינהו הדיקלי: גופני ודיקלי. ודאי גבי דיקלי גופני אילנות נינהו ולא שייר אלא הגפנים: ואי אמר ליה ארעא מזבינא לך לבר מדיקלי. מה שייר: אמר רב כל שגבוה כל כך שעולין עליו בחבל הוי שיור. ואידך אילני לא הוי שיור וזבין ליה:

תורה אור השלם

1 וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מַמְרֵא הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל גְּבֻלוֹ סָבִיב:

בראשית כג יז

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אשר במכפלה וגו׳ וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב מי שצריך לגבול יצאו אלו כל״ל ומיתם סביב נמחק: (ב) שם אית בה דיקלי (יהיב ליה) תא״מ וו״כ ס״א זבינה זבינו: (ג) שם ליתא ליה דיקלי מ״ט דחזיא לדיקלי: (ד) רשב״ם ד״ה מנהני מילי וכו׳ בכלל שדה דכתיב ויקם וגו׳ וכיון דמשכחינן: (ה) ד״ה דכתיב ויקם וכו׳ להיות להם נגול וכו׳ שלי הם נטועים וכו׳ בכלל השדה הם״ד ואח״כ מ״ה סביב אמר רב: (ו) ד״ה ואי לא זבין ליה תרי דיקלי: (ז) ד״ה מקח טעות וכו׳ יותר משתות אבל מקח: (ח) ד״ה ארעא בי וכו׳ לדקלים הם״ד ואח״כ מ״ש ליתא ליה וכו׳ הרי הן של לוקח: (ט) ד״ה אי איתא מוכר לדלוקח שדה זו אני מוכר לך הם״ד: (י) ד״ה כ״ש הנך וכו׳ בכלל שדה דהא דאמרינן: (כ) ד״ה כמי בדקינן וכו׳ שדה זו אני וכו׳ אילני לבר הד״ה: (ל) תוס׳ ד״ה ארעא וכו׳ השתא גרע דדיקלי משמע תרי כדבעי למימר לקמן וכו׳ לא קני ולא שייר כל״ל:

מוסף תוספות

א. והא דקאמר יהיב ליה תרי דיקלי ולא קאמר לא יהיב ליה אלא תרי דיקלי, אגב דבעי למימר זבין ליה תרי דיקלי פריק ליה תרי דיקלי נקט נמי האי לישנא יהיב לי תרי דיקלי. שיטמ״ק בשם תוס׳ הרא״ש.

ח) [פי׳ דיקלין תמרים וגפנים תאלין שאר אילנות גדולים הוצין שאר אילנות קטנים ציצין דקלים קטנים. עיין ערך ציין], ב) כ״א ופייני וגרסת הערוך ולעיין, ג) [בראשית כג], ד) בס״א: מדיקלי,

דייני גולה. שמואל וקרנא בפ"ק דסנהדרין (דף ח: ע"ש): **כל שהעול כובשו.** חורשין היו בבקר סביב המילנות ואם העול כופף את המילן ועובר השור לדרכו ואין המילן מעכב השור לא חשיב. ומיהו אם אין מילנות גדולים בשדה אלא אלו הוו שיור כדאמרן [סט:] גבי דיקלי: **הא בדיקלי.** מילתיה דרב: **הא באילני.** שהעול כובשו דשיעור דעליית חבל לא שייך בהו דבלא חבל עולין בכל שאר מילנות על ידי ענפים המתפלגים לכל צד. ושיעורא דכביסת עול נמי איכא למימר דלא שייך בדיקלי דאפי' היכא דכביס ליה עול חשיב הוא אם עולין לו בחבל: **חוץ מחרוב.** המורכב פלוני חוץ מסדן השקמה פלוני והיו בה הרבה חרובין וסדנא מהו דאם הוה שתיק לא היו מכורין בכלל שדה אבל עכשיו ששייר אחד איכא למימר דשאר חרובין מכר לו או דלמא שיורי לא יגרע כחו אלא אפילו שאר חרובין נמי לא קני הלוקח דבשביל שייפה המוכר את כח שלו שפירש בפירוש אינני מוכר לך ההוא חרוב אין לנו לגרע כחו בשאר אלא אי איכא מילתא לטפויי בהאי חוץ כגון דרך מטפיין ליה כדאמר במתניתין[ו] ומודי ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך והאי חוץ מחרוב פלוני דקאמר לשייר דרך להאי (ג) דקל נתכוין ולא למעט השאר ואפי' לרבנן נמי איכא למימר לפיכך אמר חוץ מחרוב פלוני דבההוא חרוב היה חפץ יותר ולא היה רוצה שיתבענו לוקח לדין ולחרוב זה איכוין לשופרא דשטרא אבל על שאר חרובין לא חשיש לכתוב שופרא דשטרא דמ"מ בוטח הוא במאי דקי"ל שאין חרוב המורכב נמכר בכלל שדה. כן נראה בעיני ועיקר: (הג"ה. **א"ל לא קנה.** לא הוא ולא זולתו דכיון שאפי' לא פירש ליה חוץ כגון אלו אינן נמכרין בכלל שדה ה"נ לא קנה ולא פירש הללו אלא להודיעו שכל אילן שבאותה שדה הרי הן כמו אלו ולא נמכרו. ע"כ): ה"ג **איתיביה חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני לא קנה.** ולא גרסינן אותו חרוב לא קנה דל"ל קשיא מעלייתא היא ולא מצי לתרוצי לקמיה שאר חרובין נמי לא קנה: **לא שאר חרובין נמי לא קנה.** דהאי דקתני לא קנה אשאר חרובין קאי וכל שכן האי דקמשייר ולאשמועינן אתא דלא הפסיד שאר חרובין בשביל ההוא ששייר יחידי: **תדע.** דלא קני: **חוץ משדה פלוני.** הסמוך (ג) לו חוץ למיגר: **הא אחריני קני.** בתמיה והלא שדה אחת מכר לו ולא השאר: ה"ג **אלא לא קני ה"נ לא קני.** כלומר אלא פשיטא לן דלא קני הלוקח שאר שדות דהא המוכר שדה אחת לא מכר כל שדותיו בכלל ובשביל שאמר שטות זה חוץ משדה פלוני אין לנו לומר שמכר מה שלא רצה למכור דשדה אחת נתכוין למכור ולא שתי שדות ה"ג המוכר את השדה לא מכר חרוב וסדן דחשיבי שדה בפני עצמן והלכך בשביל ששייר אחת מהן בלא צורך אין לנו לומר שמכר השאר: ואית דגרס **אלא דמי ה"נ דמי.** כלומר בגותו שדה שמכר שייר לעצמו דמי ההוא שדה דקאמר חוץ משדה פלוני ה"נ ה"ק שדה מכור לך חוץ מדמי חרוב פלוני ויש עוד פירושים אחרים ולא נהירא כלל גירסא זו ופירושה (ד) משובש היה בספרים ליתן טעם בדבר כיון דלא קני אמאי קאמר חוץ משדה פלוני ומיהו הטעם כדפרישית לשייר ליה דרך להוא חרוב או להוא שדה ששייר נתכוין וכדאמרינן נמי (לעיל דף סג:) גבי על מנת שהדיוטא העליונה שלי ששייר מקום זיזין ומיהו היכא דליכא לטפויי שום דבר אין לנו לומר כיון דליכא לטפויי לגרועי נתכוין דדי לנו אם אינו מטפי ומרויח בשיורו אלא שיפסיד בתמיה: **חוץ מחלי סדן פלוני מהו.** ולהאי לישנא פשיטא ליה דחוץ מסדן פלוני לא קנה נמי שאר סדנין: **שאר חרובין פשיטא הוא דלא קני.** כדאמרן טעם לעיל תדע דאי א"ל כו': ומשני **לא מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה.** והא דקתני שאר חרובין לא קנה הכל קורא שאר חרובין אפילו חלי חרוב הנשאר: והכא נמי גרסי' **אלא לא קני ה"נ לא קני: בעא מיניה רב עמרם כו'.** משום דדייני גולה נקט לה הכא: **בשטר.** שכתב כמה הפקיד לו וחתמו בעדים ואתני ליה האי שטרא דלא מצי טעין נפקד להד"מ: **וא"ל.** נפקד היום ולמחר החזרתיו לך מהו דהא קי"ל בחזקת הבתים (לעיל דף מה:) דהמפקיד את חבירו בעדים א"ל להחזיר בעדים אבל הכא דאיכא שטר ביד המפקיד מי אמרינן דה"ל מהימן מיגו דאי בעי אמר נאנסו והוה מהימן ובשבועה כדלקמן [ע"ב] וכדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב) שהתורה האמינתו לנפקד השתא נמי מהימן ובשבועה כדלקמן [ע"ב] דמה לו לשקר אי בעי הוה פטר נפשיה בטענת שקר דנאנסו ומשום דלא רצה לשקר ואמר החזרתיו נאמן: **או דלמא אמר ליה.** מפקיד שטרך בידי מאי בעי לא היה לך להניח השטר בידי אילו החזרת לי פקדוני כדי שלא אחזור ואתבענו וכמו מה לי לשקר במקום עדים דמי ולא אמרינן מה לו לשקר: **וליטעמיך אינו אמר ליה נאנסו כו'.** הלכך לא מצי למיטען מפקיד שטרך בידי מאי בעי ולמה לי לשקר במקום עדים לא דמי דהא עביד אינש למידחי ואמר אבדתי את שטרי ונפקד נמי לא הוה חייש לשטרא משום דהוה מצי למיפטר נפשיה בטענת אונס אבל מלוה את חבירו בשטר לא מצי טעין ליה פרעתי דא"ל אידך שטרך בידי מאי בעי וגבי ליה ליכא שום מיגו דאפי' טעין נאנסו צריך לשלם דמלוה להוצאה ניתנה: לאו

ודייני גולה אמרי [א]כל שהעול כובשו לא הוי שיור כל שאין העול כובשו הוי שיור [ב]ולא פליגי הא בדיקלי הא באילני בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני מהו אותו חרוב הוא דלא קני הא שאר חרובים קני או דלמא שאר חרובין נמי לא קני אמר ליה [ג]לא קנה איתיביה חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני לא קנה מאי לאו אותו חרוב הוא דלא קנה הא שאר חרובין קנה א"ל לא אפילו שאר חרובין נמי לא קנה תדע דאילו א"ל שדי מכורה לך חוץ משדה פלונית ההיא הוא דלא קני הא אחרנייתא קני אלא לא קנה ה"נ לא קנה ואיכא דאמרי בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת חוץ מחצי חרוב פלוני חוץ מחצי סדן פלוני מהו שאר חרובין ודאי לא קני הא מה ששייר באותו חרוב קני או דלמא אפילו מה ששייר באותו חרוב נמי לא קני א"ל [ד]לא קני איתיביה חוץ מחצי חרוב פלוני חוץ מחצי סדן פלוני שאר חרובין לא קנה מאי לאו שאר חרובין הוא דלא קנה הא מה ששייר באותו חרוב קנה א"ל לא אפי' מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה תדע דאילו א"ל שדי מכורה לך חוץ מחצי שדה פלוני ההוא הוא דלא קנה הא אידך קנה אלא לא קני ה"נ לא קני בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתים לך מהו מי אמרינן מיגו דאי בעי אמר נאנסו מהימן השתא נמי מהימן או דלמא (ה) אמר ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל [ה]מהימן ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל וליטעמיך וכי א"ל נאנסו מי מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי אמר ליה

סוף

חוץ מחרוב פלוני אותו לא קני. לא גרסי' אותו חרוב דהא מסיק דשאר חרובין נמי לא קנה ומיהו לפי הספרים דגרסי בתר הכי אלא לדמי ה"נ לדמי גרסי' ליה שפיר ודמי חרוב לא קנה בקרקע[א]: **או דלמא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי.** אפילו למ"ד (כתובות יט.) מודה בשטר שכתבו לריך לקיימו ומהימן לוה לומר דפרוע הוא [ב] ולא אמר א"כ שטרך בידי מאי בעי התם משום דזימנין אפשיטי דספרא זייר ליה דעל הלוה ליתן שכר כתיבת השטר ופעמים כשאין לו ללוה נותן המלוה בשבילו אבל הכא אין על הנפקד ליתן שכר ועוד דהתם לוה מאמין למלוה להניח שטר בידו משום דכתיב ביה תומת ישרים תנחם[ג] כדאמרי' בהמפקיד (ב"מ דף לה.) אבל הנפקד אינו מאמין את המפקיד ולעולם אינו מחזיר את הפקדון עד שיחזיר לו השטר ועוד דאין מדקדק כל כך לוה אחר המלוה לפי שעשה לו טובה: **ולימא** ליה שטרך בידי מאי בעי. לאו משום דליהוי מיגו במקום עדים קפיך דא"כ מאי משני וליטעמיך כי א"ל נאנסו מי מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי הא כי אמר נאנסו לא מוכחא מילתא דלאו קושטא קאמר דאע"פ שהשטר בידו יכול להיות שנאנסו[ד] אלא אור"י דס"ד דמקשה דהא דקאמר דנאמן נאמן לגמרי קאמר אפי' בלא שבועה[ה] ולכך היה סבור דבלאו מיגו דנאנסו מצי למימר המחזתי לך דאי ע"י מיגו דנאנסו אמאי נאמן בלא שבועה ולהכי פריך ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי ומשני דמטעם מיגו נאמן ופריך כי אמר נאנסו לאו שבועה בעי:

ו) [לקמן עא.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' לו למא מצי א"ל שטרך: (ב) רשב"ם ד"ה חוץ מתחוב וכו' דקן לאלי חרוב נתכוין ולא: (ג) ד"ה חוץ משדה פלוני הסמוך למגר כל"ל ותיבות לו חוץ נמחק: (ד) ד"ה ה"ג אלא וכו' זו ופירושה ופירוש משובש:

מוסף תוספות

א. דלהכי א"ל חוץ מחרוב וסדן הפלוני לשייר באותה שדה שמכר חלק אחד כמה ששוה אותו חרוב או אותו סדן. רשב"ם. ב. במגו דאי בעי אמר מזריף הוא. רמב"ן. ג. אם לא שאדם נאמן יותר הוא השמים. רש"י ב"מ לה. ד. כיון דהשתא טעין ליה נאנסו אימת הוה ליה לקבולי שטרא. ריטב"ם. ה. (דהאי דקאמר ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי לאו רב עמרם הוה אלא תלמודא הוא דבעיא ליה לברורה דמלתא. רשב"ם.)

רבינו גרשום

כל שהעול כובשו. שהיו רגילין לחרוש אילנות במחרישה כשדה זרעים ומשימין עול בראשי השורים כעין שאנו רגילין ואם מכה העול באילן כשהוא חורש והעול כופף את האילן ודאי מכרו דלא הוי דבר חשוב. ואידך שיש בהן כח דאין העול יכול לכובשן הוי שיור: הא בדיקלי. בעינן כל שעולין לו בחבל: בעא מיניה רב אחא מרב ששת. אם מוכר לך קרקע אני מוכר לך חוץ מחרוב זה וחוץ מסדן פלוני ואיכא חרובין אחריני מורכבין וסדן שקמה מהו. מי אמרי' הואיל דבלא תנאי נמי לא מכר שום חרוב מורכב ולא שום סדן שקמה דקתני מתני' לא מכר לא חרוב המורכב ולא סדן שקמה והאי הואיל דקא מתני ליה הכי חוץ מסדן פלוני לטפויי ללוקח קאתי דמשמע הכי האי הוא דלא יקנה הא שאר חרובין קני. או דלמא אפי' שאר חרובין נמי לא קני והאי דקאמר הכי משום האי טעמא דאמרי' לקמן לדמי: א"ל לא קני. אפי' שאר חרובין: תדע. דאפי' שאר חרובין נמי לא קנה: דאילו אמר ליה מוכר ללוקח שדי אני מוכר לך חוץ משדה פלוני. כלומר חוץ מן אותה שדה. וכי מי אמרי' ההיא דלא קני הא אחרנייתא דילה קני בתמיה. והא לא אמר ליה שדותי מכורין לך. אלא לדמי דאמר ליה שדי אני מוכר לך חוץ משדה פלוני שאיני נותן לך באותן דמים שנתתי לך זו. אבל איזו מן האחרות שתרצה אתן לך באותן דמים שנתתי לך זו. הכא נמי להיכא דאמר ליה חוץ מחרוב פלוני וחוץ מסדן פלוני אפי' בלאו הכי לא קני ליה. לדמי קאמר ליה. כלומר שאותן איני

עין משפט נר מצוה

נג א ב מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' יב סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רטז סעיף ד:

נד ג טוש"ע שם סעיף ד בהג"ה:

נה ד טור שם ועי' בב"י:

נו ה מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' יב סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' רלו סעיף ב:

רבינו גרשום (המשך)

נותן לך אלא בדמים יקרים אבל האחרים אתנם לך בדמי שאר אילנות. ואמר לן המור"ה האי לישנא דלדמי לאו דוקא כל כך. אלא האי לישנא מסתבר שפיר דכתב אלא לא קני הכא נמי לא קני: חוץ מחצי חרוב מחצי סדן שקמה פלוני מהו. מי אמרי' הואיל דבלאו הכי לא קני שאר חרובין מורכבין והאי דקאמר הכי לגרועי לנפשיה קאתי ושאר חרובין ודאי לא קני. והאי חצי חרוב דשייר קני הלוקח או לא. אלא לדמי שאמר לו שדי אני מוכר לך חוץ מחצי שדה פלוני שאיני נותן לך באותן דמי שקנית זו. הכא נמי להיכא דאמר ליה שדי אני מוכר לך חוץ מחצי חרוב פלוני שאיני מוכר בדמים של שאר חרובין דעלמא אלא בדמים יקרים ולא קנה כלום מן החרוב. והכא נמי מוגה בספר לישנא אחרינא אלא דלא קני הכא נמי לא קני: בשטר. שכתב בשטר והעיד עדים כמה הפקיד לו: מגו דאי בעי א"ל נאנסתי מהימן. האי דקאמר נפקד זה נאנסתי הוא הדין נמי הוה טעין נגנבה לו או נאבדה היה פטור דש"ח הוא וש"ח פטור מגנבה ואבדה. אלא מש"ה אמר נאנסתי דאפי' (ו) שואל דחייב על הכל פטור אי טעין נאנסתי. או דלמא מצי אמר ליה המפקיד אם איתא דהחזרת לי שטרך בידי שיש לך משלי כך וכך מאי בעי: א"ל. אפי' הכי נאמן: אמר ליה ולטעמיך כי אמר ליה נאנסתי מי מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי. אלא לא מצי א"ל הכי נמי בהחזרתי לך לא מצי א"ל שטרך בידי כו':

ו) נראה דט"ס וצ"ל דאפי' ש"ש דמייב כו'

סוף סוף כי א"ל נאנסו לאו שבועה בעי. תימה למאי דמפרש ר"ת בהגוזל קמא (ב"ק דף קו. ושם) בשמעתא דהטוען טענת גנב בפקדון דלא מיחייב שבועת שומרין אלא היכא דאיכא הודאה במקצת היכי קאמר לאו שבועה בעי אין ה"נ דלא מיחייב שבועה דאוריתא ואין לומר לאו שבועה בעי שבועת היסת קאמר דהיכי תיסק אדעתיה דרב עמרם דנאמן דקאמר רב חסדא ליפטר אפילו משבועת היסת ועוד דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה:) גבי רמי בר חמא ורבא מכלל דתרוייהו סברי המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים בשטר צריך להחזיר לו בשטר [פ] וצריך לפרש וצריך להחזיר לו בשטר אם אין רואה לישבע אבל בשבועה נאמן כי היכי דלא תיקשי דרבא אדרבא דרבא אמר לקמן דמהימן לומר החזרתי לך במיגו דנאנסו דקאמר רבא הלכתא דנשבע וגובה מחצה ואי בשבועת היסת אייר היכי קאמר בעדים א"ל להחזיר לו בעדים ומהימן לומר החזרתיו לך בלא שבועה הא לעולם בעי שבועת היסת ואומר ר"ת דהך שבועה דהכא מדרבנן ונתקנה קודם שבועת היסת כמו הא דהכותב (כתובות דף פז:) דהפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה דקאמר התם דהויא שבועה דרבנן: **מ"ד נשבע וגובה בולו לית ליה דרב חסדא.** ואי"ת אכתי אמאי גובה כולו דניטעון ליתמי נאנסו[א] וי"ל דמלתא דלא שכיח היא לא טענינן ליתמי דנאנסו קלא אית ליה ואע"ג דאבוהון הוי מהימן לומר שנאנסו מיהו לא טענינן להו[ב] ומאן דאמר נשבע וגובה מחצה סבר דלא מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי וטענינן להו החזרתיו לך אף על גב דלא טענינן להו נאנסו כיון דאבוהון היה מהימן בטענה זו מיגו דאי בעי אמר נאנסו ואין להקשות לרבי אבא דאית ליה מתוך שאינו יכול לישבע משלם אמאי פטרינן להו הא מחוייבין הן שבועה ואין יכולין לישבע דלגבי יורשין לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כדדרשינן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין[ד] ואם תאמר לרב ושמואל דקאמרי התם אין אדם מוריש שבועה לבניו פי' אין אדם מוריש ממון שיש בו שבועה לבניו אמאי פטורין מלשלם וי"ל דהא דאין אדם מוריש היינו דאין מזקקין לא לשבועה ולא לפרעון כדפירש הקונט' התם ואם באין לגבות בשטר אין גובין אבל אם מוחזקין הן ובאין לגבות מהן כי הכא אין מוציאין מהן ופטורין וכן מוכח בהדיא בפ' כל הנשבעין (שם דף מח:) דמשני הא מני ב"ש היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי אלמא בדבר הגבוי אדם מוריש שבועה לבניו: **נשבע** וגובה מחצה. נראה דאינו נשבע על הכל דלמה ישבע בחנם כיון דאין משלמין לו אלא אחצי הלכך ישבע שבועה שיש לי בידם[ה] ואין לי בידם פחות מחצי דלא ליהוי מרע ליה לדיבוריה כי ההיא דשניים אוחזין בטלית (ב"מ דף ה:): **דאם** איתא דפרע מימר הוה אמר. דוקא הכא שיש שטר על בניו היה לו להודיעם דפרוע הוא אבל מלוה על פה אמרינן דאין גובה מן היורשין ואפילו הניח קרקעות ואפי' מגדולים אלא כשהודה ומת א"נ דשמתוהו ומית בשמתא דהתם לא אמרינן אם איתא דפרע מימר הוה אמר דאין לו להודיעו כל מה שלוה ופרע כל ימי חייו אלא דוקא הכא שיש שטר כדפרישית: **אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה.** ומה שקשה דרבא אדרבא בשבועות פירשתי לעיל וריב"ם מפרש דלא קשיא מידי דהכי איתא התם א"ל רבא מאי מעלייתא א"כ שבועת שומרין דמייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בעדים דאפקיד ליה בעדים נמי מתוך שיכול לומר החזרתי לך יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בשטר פירוש כיון דאפקיד ליה בשטר איכא שבועה בנאנסו דלא אין לומר מתוך שיכול לומר החזרתיו לך והיה נאמן בלא שבועה דהא המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים ומן הדין אפילו בשבועה לא היה נאמן אי לאו משום דמהימן במיגו דנאנסו בשבועה[ו] ואשתא אין להקשות כלום משם:

סוף כי אמר ליה נאנסו לאו שבועה בעי ה"נ מאי נאמן[א] נאמן בשבועה לימא בפלוגתא דהני תנאי דתניא שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כולו ודייני א"י אמרי[ב] נשבע וגובה מחצה ודכולי עלמא אית להו דנהרדעי[ג] דאמרי נהרדעי[ד] האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ומר סבר לא[ה] אמרי לא דכולי עלמא אית להו דרב חסדא והכא בהא קמיפלגי דמר סבר אם איתא דפרעיה מימר הוה אמר ומר סבר אימור מלאך המות הוא דאנסיה שלח רב הונא בר אבין המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתיו לך נאמן ושטר כיס היוצא על היתומין נשבע וגובה כולו תרתי שאני התם דאם איתא דפרעיה מימר הוה אמר רבא אמר הלכתא נשבע וגובה מחצה אמר מר זוטרא הלכתא כדייני גולה א"ל רבינא למר זוטרא הא אמר רבא נשבע וגובה מחצה אמר ליה אנן דדייני גולה איפכא

לאו שבועה בעי. בתמיה. והשתא אמרת נאמן בלא שבועה וע"י מיגו לא מצית למיפטריה משבועה ע"י טענתו לקיימה בלא שבועה כדכתיב [שמות כב] שבועת ה' תהיה בין שניהם: **לימא בפלוגתא.** הא דרב חסדא: **שטר כיס היוצא על היתומים.** דלאבון שנתן מעות לשמעון למחצית שכר וכתב לו שטר כמה הפקיד לו ומת שמעון והוציא דלאבון אותו שטר על היתומים לתבוע מהם פקדונו והיתומים טוענין שמא אבינו החזירו לך א"נ טענת ברי טענו ואילו היה מלוה בעלמא שהלוה דלאבון לשמעון ומת שמעון כולי עלמא מודו דנשבע דלאבון וגובה כל השטר מן היתומים דלית לאבוהון שום טענה גבי מלוה ולא (ג) מלי טענין נאנסו אלא היה נשבע שלא התקבל מן הלוה כלום וכגון שהיה טוענו הלוה לאשתבע לי דלא פרעתיך כדאמרינן בשבועות (דף מא.) וגבי יתמי דידיה דלא ידעי למיטען טענינן להו ונשבע וגובה חובו (ד) וכו' אבל השתא דלא הוי כולו מלוה אלא פלגא מלוה ופלגא פקדון כדין כל מעות הנתונות למחצית שכר כדמפרש ואזיל הוא דפליגי דייני גולה דהיינו שמואל וקרנא ודייני א"י דהיינו ר' אמי ור' אסי בפ"ק דסנהדרין (דף י: ע"ש): **נראה בעיני דה"ג ודל"ע אית להו דנהרדעי.** וכ"פ רבינו חננאל ולא גרס סברוה דמסקנא נמי הכי ס"ל: **דאמרי נהרדעי.** בגמרא מציעא בפרק המקבל ואי עיסקא דיהיב אינש לחבריה למחצית שכר פלגא הוי מלוה להתחייב באחריות המקבל דהיינו אותו חצי שנוטל ממנו הריוח ופלגא הוי פקדון גביה ואינו חייב באחריותו דהך פלגא דקשקיל ממנה מפקיד רווחא והתם מפרש טעמא עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה דאיכא קצת אחריות על זה וקצת על זה ואם נגנב או אבד הכל אין האחד מפסיד הכל אלא בין שניהם והלכך כיון דסתמא דמילתא כן הוא דפלגא הוי מלוה גביה צריך הנותן לקבל עליו תרי תילתי בהפסד הוא"ל ושקיל פלגא באגר כי היכי דלא להוי רבית אבל דטרח מקבל בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוה שהלוהו דאבל דמקבל נותן אחריות עליה טפי מפלגא הוי שכר למקבל בשביל טירחא דקטרח בפלגא פקדון או פלגא יקבל הנותן בהפסד ותילתא באגר ומקבל יטול תרי תילתי דהאי דקשקיל מקבל רווחא טפי מפלגא זהו שכר טירחא ואין כאן רבית והכי מפרש באיזהו נשך (ב"מ דף סח:): **מאי לאו.** בפלגא דפקדון קמפלגי בדרב חסדא דאמר לעיל [ע"ח] נאמן דבפלגא דמלוה הכל מודין דנשבע וגובה אותו דאפילו אי הוה אבוהון קיים לא אבוהון מצי טענין החזרתי דאמר ליה שטרך בידי מאי בעי וטענת מיגו ליכא דאפילו אם נאמנו צריך להחזיר דהא מלוה היא גביה הלכך נשבע וגובה כדין הכא ליפרע מנכסי יתומים אלא בפלגא דהוי פקדון קמיפלגי ובדרב חסדא דדייני גולה דאמרי נשבע וגובה כולו לא סבירא להו כרב חסדא דאמר נאמן אלא אי הוה אבוהון קיים לא היה נאמן לומר החזרתיו לך ואף על גב דאיכא מיגו דטענת אונס משום דא"ל אידך שטרך בידי מאי בעי הלכך נשבע וגובה כולו מן היתומים אפילו פלגא דפקדון ודייני א"י סברי לה כרב חסדא דאילו היה אבוהון קיים הוה מצי למיטען החזרתיו לך במיגו דהוה מצי למימר נאמנו ולא הוי אידך מצי למימר שטרך בידי מאי בעי וטענינן נמי הכי בשביל יתמי ומשתבעי יתמי שבועת יורשין כדמפרש בשבועות [מא.] שבועה שלא פקדנו אבל כו' כדמפרש התם הלכך נשבע וגובה מחצה מלוה אבל פלגא פקדון לית ליה: ה"ג **ולא דל"ע אית להו דרב חסדא והכא הכי.** דייני גולה סברי בעלמא סבירא לן כרב חסדא דנאמן לומר החזרתיו לך אבל גבי יתמי ליכא למימר הכי דכיון דאיכא שטרא ביד נותן ואיהו לא קטעין פרעתיך אנן לא טענינן ליתמי דאם איתא דפרעיה מימר הוה אמר בשעת נותא מיתה והשתא דאיכא תרתי שטר ביד הנותן וגם לא הוה בשעת מיתה הלכך נשבע וגובה כו'[ט]: **דאנסיה.** ולא הספיק לנוות: **פרפי.** בתמיה דסתרן אהדדי דכיון דנאמן אמאי נשבע וגובה כולו והא מצי אבוהון למיטען החזרתי לך פלגא פקדון

ונטען

נז א מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' יב סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' לו סעיף ב [וכרב אלפס פ"מ פ"ג דף פז. וכתוספות פ"ט דף קיב.]:

נח ב מיי' פ"ז מהלכות שלומין ושופטין הל' ח ועי' בהשגות וכמ"מ סמג עשין סט טוש"ע מ"מ סי' קח סעיף ד [וכרב אלפס ב"מ פ"ט דף קכח.]:

נט ג מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' קצז סעיף ב:

רבינו גרשום

סוף סוף כי אמר ליה נאנסתי מי לא צריך שבועה. אנא נמי הכי אמינא מאי נאמן בשבועה: שטר כיס היוצא על היתומים. כגון מי שנתן לחבירו ממון שירויח לצורך שניהן והקרן של נותן וכתב לו שטר שכך וכך נתן לו ממון למחצית שכר ומת המקבל והוציא הנותן אותו שטר כיס על היתומין: דייני גולה. דגרסי' בכל התלמוד היינו שמואל וקרנא: אמרו נשבע. הנותן וגובה כל הקרן שלו אע"ג דיש שטר בידו דהבא ליפרע מן היתומים לא יפרע אלא בשבועה: האי עיסקא. דיהיב חד ממון לחבירו להרויח לשניהן איהו לא הוי כולה פקדון ביד המקבל אלא שויה רבנן פלגא מלוה ופלגא פקדון ועבדו מלתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה. דאי אמרי' דכולה מלוה ביד המקבל ונגנבה או אבדה משלם המקבל כולה כדין מלוה שנגבית כולה ואי אמרי' דכולה פקדון משתבע המקבל דנגנבה או אבדה וקא מפסיד הנותן הכל. ומש"ה פלגא מלוה כיון דאית ליה למקבל הנאה מניה משלם פלגא ופלגא פקדון הואיל דהנותן אית ליה רווחא מיניה: מאי לאו בדרב חסדא קמיפלגי. דבעא מיניה רב עמרם מרב חסדא לעיל המפקיד אצל חבירו בשטר וכו' ואמר ליה רב חסדא נאמן דדייני גולה לית להו דרב חסדא דאם איתא דאית להו דרב חסדא לא הוו משלמי היתומין אלא פלגא דהיינו מלוה ולא הפקדון דמגו דאי בעו מצו למימר היתומין נאנסו בידי אבא ואמרי' החזירו לך מהימני ולית להו לשלם אלא פלגא דמלוה דאהאהוא פלגא דמלוה לא מצי פטרי גופייהו בנאנס משום דחייב באחריות החצי. ודייני א"י אית להו דרב חסדא: לא דכ"ע אית להו דרב חסדא. ושאני התם אמאי אמרו דייני גולה דגובה כולה משום דליכא למימר מיגו ולא מצו לטענן אבא החזירו דאם איתא דפרעיה אבוהון מימר הוה אמר קודם מיתתו פרעתי. ודייני ארעא דישראל סברי לא יהיבנא ליה אלא פלגא דאכתי איכא למימר מגו. ודאמרת הוה ליה לאבוהון למימר. דאימר מלאך המות אנסיה בפתאום ולא מצי אמר: תרתי. ליכא למימר דסתרא דא לדא דאי אמרי' המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתי לך נאמן לא אמרי' דשטר כיס היוצא על היתומין דגבי כולה משום דהאי עסקא פלגא פקדון ואמרי' מגו. ומשני אמאי גובה כולו דאי איתא וכו': אנן דדייני גולה

מסורת הש"ם

א) כ"מ קד:, ב) בפ"ק: כולו,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה סוף כו' וצריך לפרש. עי' לעיל דף ה ע"ב תוס' ד"ה מי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומר סבר לא מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי לא דכולי עלמא: (ב) רשב"ם ד"ה שטר כיס וכו' ולא הוה מצי טענן וכו': (ג) בא"ד וגובה חובו כולו אבל השתא:

מוסף רש"י

האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. המקבל פרגמטיא מצעל הבית ומסתלא כפי דמיה שהיא שוה כלן והוא מוליכה למקום היוקר למתנית הסכר, תלי אחריות אונסים עליו כמלוה ומלי אחריותה על בעליה כפקדון (ב"מ קד:).

מוסף תוספות

א. כדמצי טעין אבוהון דאטו דייני גולה לית להו טענין ליורש. רשב"ש. ב. [ד]נהי דאילו טען בריא מקבלין מניה שהתורה האמינתו אבל אנן לא טענינן להו. שם. ועיין יד רמה. ג. שהרי הם חייבים לשלם פלגא ועל השאר אינן יודעין והוה ליה כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא. רשב"ש. ד. ואוקמינא כגון שאומר מנה לאבא ביד אביך והלה אומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא שאילו האב בכי הא חייב דהו"ל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע והיורשין פטורין דהא אמר רחמנא ולא בין היורשין. שם. ה. ואם תאמרו שמא שליש או רביע שבועה שאין לי חלק בה פחות מחציה. לש"י ס"מ ה: ו. ולולי שפטרתו התורה בשבועה נאנסו הוה חייב לשלם או יביא ראיה ויפטר, ומ"מ כיון שפטרתו התורה בשבועה ואע"פ שאין לו שום מגו אף בטענת החזרתי פטור מן התשלומין בטענה דהחזרתי במגו דנאנסו ובשבועה. רשב"ש.

ונטעון נמי ליתמי: ח) **אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה.** פלגא מלוה אבל פלגא פקדון לא גבי דטעמינן להו ליתמי אדיסם המזיר לך ומשתבעין שבועת יורשין ופטורין. והך דאמרינן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מה:) אמר רמי בר חמא כמה מעלין הא שמעתא מ"ל רבא מאי מעליותא כו' עד מכלל דתרוייהו סבירא להו המפקיד אצל חבירו בעדים מ"ל להמזיר לו בעדים בשטר מיהא צריך להמזיר לו בשטר פר"ח ומ"ג בעדים והכא קפסיק רבא נשבע וגובה מחצה דמשמע דאין צריך להמזיר לו בעדים כרב חסדא איכא למימר דהאי דקאמר התם מכלל דתרוייהו סבירא להו לא קאי אלא אהמפקיד את חבירו בעדים אבל אהמפקיד בשטר לא קאי ומ"ג קאי לאו דוקא דהא מדרמי בר חמא דשני לרבא דאפקיד ליה בשטר איכא למידק דס"ל לרמי בר חמא הכי אבל מדשתיק רבא ליכא למידק דהאי דשתיק משום דלפי סברת רמי בר חמא דס"ל דמפקיד בשטר צריך להמזיר לו בעדים ליכא לאקשויי תו ומיהו רבא אכתי בקושיא קאי דלא מעליא ההיא שמעתא כדפסיק הלכתא הכא נשבע וגובה מחצה ואין צריך להמזיר לו בעדים: **איפכא מתניתין.** דייני גולה אמרי נשבע וגובה מחצה דהיינו נמי כרבא: **מתני' לא את הבור.** שבשדה אע"פ שאמר לו כל מה שבתוכה: **מכרן לאחר. והשדה עיכב לעצמו: במה דברים אמורים.** כל הני לא מכר דמתני' (ג): **במוכר.** דאפי' למ"ד מוכר בעין יפה מוכר ה"מ דמה שמפרש במכירתו מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום ממה שמכר לחבירו כגון המוכר בית האחין שחלקו זכו בשדה זכו בבולה. ומ"ת לרב דאמר לעיל (דף סה.) יש להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר היכי אמר הכא זכו בבולה כמו גבי מתנה וי"ל הכא לאו משום עין יפה הוא אלא משום דרוצין להסתלק זה מזה[א] ואין משיירין לכל אחד אלא הצריך לחלקו כגון דרך: **אמר** רב הונא **אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות כו'.** ומ"ת לפי' רבינו שמואל דלר"ע דאמר בעין יפה מוכר קנה אילן אחד יש לו קרקע מאי קאמר רב הונא אף על גב דאמרי רבנן הקונה ב' אילנות אין לו קרקע כו' משמע דאי הוה אמר דקנה קרקע אז לא היה חידוש במשייר ב' אילנות דיש לו קרקע א"כ מאי קאמר ואפילו לר"ע וכו' מה אפילו הא לדיליה קנה אילן אחד יש לו קרקע וי"ל דה"ק דאע"ג דאמור רבנן דב' אילנות לא קנה קרקע ובשלשה קנה משום דלא אזיל קרקע בתר אילנות אלא כשיש ג' ולא בב' ולא מטעם עין יפה[ב] אפ"ה בשייר אזיל קרקע בתר שניים[ג] והשתא ודאי אי לאו טעמא דעין יפה ה"א[ד] דבשנים קנה קרקע כל שכן בשייר שני אילנות לפניו דיש לו קרקע[ג]: לימא

איפכא מתנינן לה: **מתני'** [א]לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חרבין בין ישובין [ב]וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך [ג] ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א אינו אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך [ד]בב"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולה [ה]האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולה [ו]המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולה [ז]המקדיש את השדה הקדיש את כולה ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא את החרוב המורכב ואת סדן השקמה: **גמ'** מאי שנא מכר ומאי שנא מתנה פירש יהודה בן נקוסא לפני רבי זה פירש וזה לא פירש האי זה פירש וזה לא פירש זה לא פירש וזה לא פירש הוא [ח]אלא זה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש [ט]ההוא דאמר להו הבו ליה לפלניא ביתא דמחזיק מאה גולפי אשתכח דהוה מחזיק מאה ועשרין אמר מר זוטרא מאה אמר ליה מאה ועשרין לא אמר ליה רב אשי אמר מי לא תנן [י]במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן אלמא [כ]מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב [ל]ה"נ מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב: המקדיש את השדה הקדיש וכו': אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן [מ]הקונה שני אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע [נ]מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע ואפי' לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי [ס]גבי בור ודות דלא קא מכחשי בארעא אבל אילנות דקא מכחשי בארעא (ג) אם

ושדה שלא עיכב דרך לילך לבורו ולדותו ולגתו אבל למכור יותר ממה שפירש לגבי הכי לא הוי עין יפה למכור בכלל שדה דברים אחרים שאין בכלל שדה: **אבל נותן מתנה נותן את כולה.** כל הני (ד) דאמרו לא מכר ואפילו הני דאין בכלל מה שבתוכה כגון חרוב המורכב וסדן השקמה וגור וגת ושובך והכי מוכח גבי הקדש וה"ה לכל הנך וטעמא משום דנותן בעין יפה נותן יותר מדאי ואפילו מאי דלא הוי בכלל שדה הואיל וקבוע בתוך השדה ומיהו אם יש מעות בשדה או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע או כל דבר שלא הוצרך לתנא דמתני' להזכיר ולומר לא מכר משום דמילתא דפשיטא הוא דאינו בכלל שדה כלל ההיא ודאי לא קנה לה מקבל מתנה: **וכה בבולה.** אפילו בור וגת ושובך שבשדה קנה שכיון שזה נוטל שדה אחת וזה אחת כנגדו להסתלק זה משל זה נתכוונו. ומיהו להיות לו דרך לפנימי על החילון איכא למימר דאית ליה כרב כדפרישנא טעם לעיל (דף סה.) דל"ל אדור בשדה שלי כי היכי דדרו בה אבתאי כדכתיב [תהלים מה:] תחת אבותיך יהיו בניך: **החזיק בבולה.** אפילו בחרוב וסדן. ואע"ג דמשיבנא ליה בגמ' [סט:] כשתי שדות וגבי ב' שדות ומלר אחד ביניהו והחזיק באחת מהן ע"מ לקנות אותה ואת חבירתה אמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג.) אותה קנה חבירתה לא קנה אפ"ה הכא קנה דנהי נמי דב' שדות חשבינן לשדה ולחרוב המורכב מיהו ליכא מלר ביניהן דכב' שדות ואין מלר אחר ביניהן דמו: **הקדיש את כולן.** דבעין יפה מקדיש כמו נותן: **ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש.** כלום מכל אותן דברים שאמרנו גבי מוכר דלא מכר דהמקדיש דעתו כדעת מוכר שלא הקדיש אלא מה שפירש: **אלא את חרוב המורכב כו'.** דלא"ג דגבי מכירת השדה אינן מכורין הכא מוקדשין. וטעמא מפרש בגמ' [ע"ב]: **גמ' מאי שנא מכר ומ"ש מתנה.** נהי נמי דנותן בעין יפה נותן טפי ממוכר אפ"ה זימנין שאינו נותן אלא מה שמפרש בפיו אבל מידי שאינו בכלל לא קיהיב כגון הנך דתנן בהו לא מכר: **זה פירש.** נותן פירש לו את הכל והלכך קנה הכל. ולקמיה פריך עלה: ומתמה **האי כו' והרי זה לא פירש וזה לא פירש** (ה). **דהמוכר והנותן סתמא קתני: זה היה לו לפרש.** נותן מתנה כיון דרגיל ליתן בעין יפה אם איתא דהאי לאו בעין יפה היה לו לפרש ולשייר בור וגת ושובך וכל הנך דמתני' ומדלא (ו) שייר הפסיד אבל מוכר זוזי אנסוהו ולא מכר אלא מה שפירש ואפילו אם יש שרגיל למכור בעין יפה מסתמא אין לומר כן דיד לוקח על התחתונה דלא היה לו לפרש. ורבינו חננאל פירש הקונה היה לו לפרש שנותן דמים אינו מתביים מן המוכר ומדלא הזקיק למוכר לפרש לו הכל הפסיד אבל מקבל מתנה בוסח יש לו מן הנותן ואין לו לפרש ולשאול לו בור וגת ושובך הלכך עליה דנותן רמיא לגלויי ואם לא פירש קנה הכל: **דמחזיק מאה גולפי.** בקרקע רוחב ואורך הבית יכולין לסדר מאה חביות דהיינו י' חביות אורך על י' חביות רוחב: **דהוה מחזיק מאה ועשרים.** ולא היה לו בית אחר של מאה: **מאה ועשרים לא א"ל.** ויטול בבית ה' חלקים וחלק ו' דהיינו כ' חביות יפסיד: **בעין יפה יהיב.** כל הבית כולה והאי דקאמר מחזיק מאה גולפי סבור היה שלא היה מחזיק יותר ולשם חשיבות אמר כן דמתנה גדולה כזאת נותן לו: **דאמור רבנן.** במתני' דהמוכר את הספינה (לקמן דף פא.): **שני אילנות.** אבל ג' חשיבי שדה אילן וקנה קרקע ביניהן וחולה להן כמלא אורה וסלו ואם מתו יש לו קרקע (ז) כדתנן לקמן בהמוכר את הספינה: **ר"ז לא קנה קרקע.** ביניהן וחולה להן וגם אם מתו אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן כדתנן לקמן באידך פירקין ולא קנה אלא לפירותיו כל זמן שיתקיים האילן ואליבא דרבנן אתיא דאמרי (מ) בעין רעה מוכר אבל אליבא דר"ע יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן אם ימותו אלו כדמוכח לקמן בשמעתין [עב.] גבי מקדיש ג' אילנות בזה אחר זה דאמרינן דלא הקדיש קרקע אמרי' אי ר"ע הא מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש אלמא במוכר ב' אילנות לחבירו דהיינו דומיא דג' אילנות בזה אחר זה דקנה קרקע עם האילן וה"נ אמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף לז:) מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר"ע ורבנן ואע"ג דסיפא דמיירי בג' אילנות מוקמינן לקמן באידך פירקין [פב:] אפילו כר"ע מיהו רישא לאו ר"ע היא: **יש לו קרקע.** ליטע אחר במקומו דבעין רעה מכר לו הקרקע: **ואפי' לר"ע.** גמרא קאמר ליה דאפילו לר"ע אמרה רב הונא דאי לרבנן פשיטא כדפריך לקמן [ע"ב]: **הני מילי.** גבי מכר את הבית ושייר בור ודות דלית ליה שום היזק לוקח דהא לא מכחשי בארעא והלכך לא חשש לשייר כלום מן הקרקע סביב הבור ולא אילנות שמקלקלין את הקרקע אבל אילנות דאית ליה לוקח עקור אילנך כשימות והיפטר מכאן: לאם

האחין שחלקו זכו בשדה זכו בבולה. ומ"ת לרב דאמר לעיל (דף סה.) יש להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר היכי אמר הכא זכו בבולה כמו גבי מתנה וי"ל הכא לאו משום עין יפה הוא אלא משום דרוצין להסתלק זה מזה[א] ואין משיירין לכל אחד אלא הצריך לחלקו כגון דרך: **אמר** רב הונא **אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות כו'.** ומ"ת לפי' רבינו שמואל דלר"ע דאמר בעין יפה מוכר קנה אילן אחד יש לו קרקע מאי קאמר רב הונא אף על גב דאמרי רבנן הקונה ב' אילנות אין לו קרקע כו' משמע דאי הוה אמר דקנה קרקע אז לא היה חידוש במשייר ב' אילנות דיש לו קרקע א"כ מאי קאמר ואפילו לר"ע וכו' מה אפילו הא לדיליה קנה אילן אחד יש לו קרקע וי"ל דה"ק דאע"ג דאמור רבנן דב' אילנות לא קנה קרקע ובשלשה קנה משום דלא אזיל קרקע בתר אילנות אלא כשיש ג' ולא בב' ולא מטעם עין יפה[ב] אפ"ה בשייר אזיל קרקע בתר שניים[ג] והשתא ודאי אי לאו טעמא דעין יפה ה"א[ד] דבשנים קנה קרקע כל שכן בשייר שני אילנות לפניו דיש לו קרקע[ג]: לימא

איפכא מתנינן דהכי תנינא: **מתני'** [ח]לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חרבין בין ישובין [ב]וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך [ג] ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א אינו אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך [ד]בב"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולה [ה]האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולה [ו]המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולה [ז]המקדיש את השדה הקדיש את כולה ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא את החרוב המורכב ואת סדן השקמה: **גמ'** מאי שנא מכר ומאי שנא מתנה פירש יהודה בן נקוסא לפני רבי זה פירש וזה לא פירש האי זה פירש וזה לא פירש זה לא פירש וזה לא פירש הוא [ח]אלא זה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש [ט]ההוא דאמר להו הבו ליה לפלניא ביתא דמחזיק מאה גולפי אשתכח דהוה מחזיק מאה ועשרין אמר מר זוטרא מאה אמר ליה מאה ועשרין לא אמר ליה רב אשי אמר מי לא תנן [י]במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן אלמא [כ]מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב [ל]ה"נ מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב: המקדיש את השדה הקדיש וכו': אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן [מ]הקונה שני אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע [נ]מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע ואפי' לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי [ס]גבי בור ודות דלא קא מכחשי בארעא אבל אילנות דקא מכחשי בארעא (ג)

הגהות הב"ח

(א) בבשנה וכו"א אינו צריך ליקח לו דרך ומודה: (ב) גב' דקא מכחשי בארעא שיוריה שייר דאם איתא: (ג) רשב"ם ד"ה במה דברים וכו' דממנו' דפרקין הם"ד: (ד) ד"ה אבל וכו' כל הני דאמרן לא מכר ואפי' הנהו לאינן בכלל: (ה) ד"ה ומתמה וכו' לא פירש הוא דהמוכר: (ו) ד"ה זה היה וכו' ומדלא פירש הפסיד: (ז) ד"ה שני אילנות וכו' יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן דכדנן לקמן: (ח) ד"ה ה"ז וכו' דאמרי מוכר בעין: (ט) תוס' ד"ה אמר וכו' ה"א דבירן דבשנים קנה:

מוסף רש"י

לא את הבור ולא את הגת. קמני ריש המוכר השדה מכר האבנים שאינם אבל לא מכר האבנים שאינם לגרכה, ולא את הבור ולא את הגת כו', בבור שבתוך השדה מיירי, שהיו עושין בתוך השדה בור לסשקותו, ולא את הגת שבשדה (לעיל סד:). בין חרבין. שאין מים בבור ואין כרמים סמוך לגת ולא יונים בשובך (שם). בין ישובין. מיושבים, ואית דגרסי יושבים, כל הנך אינן בכלל שדה (שם). וצריך. המוכר, ליקח לו דרך (שם. וראה מוסף רש"י לעיל סד.). במה דברים אמורים. דפליגי רבנן ואמרי לצריך ליקח ליקח דרך אבל מוכר לא צריך משום דבעין רעה מוכר, הני מילי מוכר, אבל בנותן מתנה מודו דבעין יפה יהיב, ויהיב גם את הדרך (לעיל סה.). הקדיש את כולה. כל אשר בתוכה (ערכין יד.). לא הקדיש. אילנות שבה, אלא את החרוב המורכב ואת סדן השקמה. שהם זקנים וגדולים מאד ויונקים משדה הקדש טפי משאר אילנות, והכי מפורש בב"ב, סדן השקמה דדרך שקמין לקוץ אותם כדי שיגדלו בשביל וקודם שנקלן קרי ליה בתולת שקמה ולאחר קילוח קרי ליה סדן השקמה, הכי תניא במס' נדה (יח: וערכין יד.). הקונה שני אילנות. פתמה לא קנה קרקע אבל אם החילון, והכי הוא כמי מקום האילן, והכי הוא כמי שנקנלן לפירותיו שבשיבא יעקבנו וילך (לקמן פא.). הני מילי בגבי בור ודות. הוא דקאמר ר"ע ולא עיכב דרך לעצמו בביות הבור, דלא קא מכחשי בארעא. שיכול הלוקח לזרוע על שפתו ולא יעבר עליו הלוקח לעקור בורו מכאן, דהא אינו מזיקו כלל, הלכך לא אפיק מוכר אדעתיה לעכב לעצמו כלום מן הקרקע והלכך צריך ליקח ממנו דרך לילך אל בורו (לעיל לז.). דקא מכחשי. הכרשים בקרקע וגם מעכבין את המתרישה ולאי אפיק אדעתיה לשייר לעצמו קרקע בביות האילנות, כדי שלא יוכל הלוקח לערער עליו ולומר כשיבא אילנותיו עקור אילנותיך שקול וזיל דהא מזקי לארעאי (שם).

עין משפט נר מצוה

ם א ב ג מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ג ד סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רטו סעיף ה:

סא ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ו:

סב ה ו ז מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ז:

סג ח מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ו:

סד ט י מיי' פי"ח מהל' מכירה ומתנה הל' כב סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רנג סעיף יד:

סה כ מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רטו סעיף ט:

סו ל מיי' שם הל' מ טוש"ע שם סעיף יח:

מוסף תוספות

א. עין רש"ס ד"ה זכה ורש"ש שם. ב. [דוה] אינו תלוי בעין רעה ובעין יפה, אלא אם הקרקע טפילה להם ונקרא שדה אילן אם לאו. רשב"ם. ג. ולא תימא, דוקא לרבנן דאמרי דמוכר בעין רעה מוכר בעלמא אלא אפי' ר' עקיבא דאית ליה בעלמא מוכר בעין יפה מוכר הכא מודה דנחית לשוורא משום דמכחשי בארעא. שם.

רבינו גרשום

איפכא מתנינן. דהכי אמרו דאינו גובה אלא מחצה: זה פירש. שהוא קונה השדה מן המוכר. וכיון דלא פירש כל הדבר שבה הלכך לא קנה הני דמפיק מתני' וזה המקבל מתנה אין דרכו לפרש מהמקבל הלכך יש לו הכל. ומקשה רבי האי זה לא פירש וזה לא פירש הוא. דאין דרכו של קונה לכתוב כך אני קונה אלא המוכר דרכו לכתוב כך וכך אני מוכר: אלא זה היה לו לפרש. ללוקח שנותן דמים היה לו לדקדק שיכתוב לו המוכר בשטר כל מה שיש בשדה וכיון דלא דקדק שיפרוש לו הוא הוא דאפסיד אנפשיה ואין לו כל הני דמפיק מתני'. אבל המקבל מתנה לא היה לו לפרש לדקדק שיתן לו הכל אלא כיון שנתן לו סתם ולא אמר חוץ מזה קנה הכל: מאה גולפי. מאה חביות: **פיסקא** האחין שחלקו. זכו בשדה: בכולה. שחלקו עם הבור ועם הדות דכל אחד מקנה לחבירו חלקו בעין יפה: המקדיש את השדה הקדיש את כולה. דכל המקדיש בעין יפה מקדיש אפי' הבור והדות: ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש. מכל הני דקתני מתני' טפי ממוכר אלא חרוב ושקמה דהמוכר לא מכר והמקדיש הקדיש כדמפרש בגמ': הרי זה לא קנה קרקע. דג' אילנות יש להן קרקע ולא לשנים: דלא מכחשי בארעא. לא לניר ולא לזריעה הלכך לא קפיד בעל השדה הלוקח בהן והן של מוכר השדה וצריך ליקח לו דרך אבל הכא היכא דמשייר אילנות דהנהו אילנות שרשייהו מכחשי בהקרקע ולא אמר ליה הלוקח כלום ש"מ דודאי שיורי משייר המוכר קרקע מקום האילנות לפניו להכי לא קאמר ליה מידי:

לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל. פ"ה עקור אילנך לכשייבש ותימה דמה כח[ה] הוא זה דמנח ליה שאינו רואה לעולם להסתלק מן הקרקע ואין ה"נ דמצי א"ל עקור אילנך לכשייבש ועוד מדמסיק בתר הכי דאי נפלי הדר שתיל להו משמע דעד השתא הא דקאמר יש לו קרקע היינו לזרוע תחת האילן ועל זה אינו מפרש שום טעם ועוד קשה דהשתא משמע דטפי אית ליה בקרקע (ו) דמשייר לפניו ג' אילנות ממאי דאית ליה דרך כשמשייר בור ודות לר"ע ובלוקח הוי איפכא דקנה ג' לא קנה קרקע לפי מה דפרישית בפרק חזקת הבתים (לעיל דף ל:) וקנה בור ודות יש לו דרך לר"ע על כן נראה לר"י לפרש דאי (ז) נאו דלא שייר כלל קרקע לימא ליה עקור אילנך לגאתר[א] ולכך זקוק הוא לשייר הקרקע ליניקת האילן ומיגו דנחת לשיורא משייר נמי קרקע לזרוע סביב האילן וליטע אחר במקומו לכשייבש כדמסיק אבל גבי לוקח לא שייך למימר הכי מגו דזבין קרקע ליניקת האילן זבין נמי לזרוע סביב וליטע אחר במקומו שהמוכר מה שהוא רואה מוכר ומה שרואה משייר אבל הלוקח אינו קונה מה שרואה אלא מה שהמוכר רואה למכור לו ואי"ת דהשתא משמע דטפי משייר קרקע עם האילן ממה שמשייר דרך לבור ודות ולעיל משמע דאי נאו דרב הונא הוה אמינא מכר קרקע ושייר (ח) אילנות שניס אין לו קרקע אפילו לרבנן כדמסיק דאי נפלי הדר שתיל להו ואמאי הא (ט) לרב' כששייר בור ודות יש לו דרך א"כ כ"ש שיש לו קרקע עם האילנות ששייר כדפי' וי"ל דה"מ מעיקרא דלא ידעינן טעמא דמיגו דנחת לשיורא משייר טפי דרך לבור ודות לפי שהוא צריך יותר דרך לבור ודות ממה שצריך לקרקע בשביל האילן אבל השתא דאשמועינן רב הונא טעמא מיגו דנחת לשיורא שייר טפי קרקע עם האילן מדמשייר דרך עם בור ודות דהא ודאי ביניקת האילן משייר טפי מדרך לבולי עלמא שאינו רואה לקולו לגאתר:

ואי סלקא דעתך שיורי משייר בו'. תימה לר"י ולר"ת דמ"מ נאו מדנפשייהו ינקי [ט] דלא שייר אלא חולה לו כמלא אורה וסלו כדאמרינן בפרק הספינה (לקמן דף פב.) והאילן יונק ט"ז אמה וי"ל דלא מפליג ר"ש ואמר אפילו חרוב ושקמה שענפיו יוצאים חוץ לט"ז אמה קאמר דהקדים ואמאי הא לא ינקי משהה הקדש שקנה כל הקרקע שתחת ענפיו וחולה להן כמלא אורה וסלו א"נ כשהוא מוכר לאחרים לא קנה הלוקח אלא חולה להן כמלא אורה וסלו אבל הכא כשמשייר לעצמו משייר כל צורך יניקת האילן[ב]: **מדנפשייהו** קא ינקי. תימה מאי קשיא ליה נהי דגבי מכר אמר דמשייר קרקע בהדי אילן גבי הקדש לא משייר דמקדים טפי בעין יפה מקדים ממוכר וכי האי גוונא פריך לקמן לר"ש אליבא דמ"ד מקדים אילן אחד לא הקדים קרקע אי אליבא דר"ע האמר מוכר בעין יפה מוכר לענין דרך כל שכן מקדים דמקדים טפי בעין יפה הוא מקדים להיות קרקע קדושה לגבי אילן אע"ג דבמכר אין הקרקע מכורה עם האילן דכן צריך לפרש כדפרישית בחזקת הבתים (לעיל דף לו: ד"ה ממטע[ג]) והיה ר"י מתרץ דהכא לא בעי לשנויי הכי משום דאית לן לדמויי הקדש לו למכר לו למתנה וא"כ לא הוה דמי לחד מינייהו דבמכר משייר בהדי אילן קרקע ולמתנה נמי לא דמי דבמתנה נתן את כולן אבל לקמן פריך שפיר דכיון דסבר ר"ע דמוכר בעין יפה מוכר א"כ מקדים בעין יפה כמו במתנה דבמתנה נמי הוי דינא דכי יהיב ג' אילנות בזה אחר זה יהיב נמי קרקע וחזר בו ר"י דא"כ מגופה דמתניתין תפשוט דר"ש דלא כר"ע דבמתנה לכולי עלמא נתן את כולן ובהקדש קאמר ר"ש דלא הקדיש את כולן ובמסקנא נמי מפרש דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר פירוש די לכם אם תעשו עין יפה בהקדש מעט יותר ממכר והקדיש כל הקרקע ולא תאמרו בהקדש בעין יפה כמו במתנה ואומר ר"י (ד) לר"ש דודאי דלא עביד בהקדש כמו במתנה אין נראה לגמרא שיהא בהקדש עין יפה טפי ממכר אלא פורתא דהיינו לענין שאם הקדיש אילן הקדיש נמי קרקע אף על גב דבמכר לא מכר קרקע עם האילן אבל עין יפה כולי האי שיהא קרקע של החרוב קדוש בהדי שדה כולי האי אין לנו לעשות עין יפה לר"ש והשתא לפירוש זה משמע דאית לן למימר טפי כשמוכר אילן שיהא קרקע הצריך לאילן מכור עם האילן מדנימא כשמכר שדה שיהא הקרקע הצריך לאילן המשויר מכור עם השדה ותימה דמשמע דאי נאו מילתא דרב הונא הוה אמינא מוכר קרקע ושייר אילנות לפניו אין לו קרקע אלא מכר הקרקע הצריך לאילן בהדי שדה אע"ג דכשמכר אילן לא מכר קרקע הצריכה לאילן וי"ל דהיינו משום דאי נאו דרב הונא הוה ס"ד דכשמכר שדה ושייר אילן מכר כל השדה אף הצריך לאילן ששם שדה על הקרקע יותר ממה ששם אילן על הקרקע הצריכה לו אבל השתא דאשמעינן רב הונא דשם שדה לא מהני ליה לאחדוני בהדי שדה משום דנחת לשיורא סברא היא למשדייה בתר אילן המשויר לפי שהיא צריכה לאילן מבתר שדה המשויר ואי"ת אכתי והא במסקנא דשמעתין אמר לדבריהם דרבנן קאמר דאודו לי מיהא דלא ליהוי הקדש כמו מתנה אלא לכל היותר לא הקדיש אלא חרוב וסדן ובהכי הוי מקדיש בעין יפה טפי ממכר ואע"ג דבמכר לא מכר חרוב ולא קרקע הצריך לו כשהקדיש הקדיש כל הקרקע ולכך הקדיש גם החרוב וכמו שאמר ר"ש לרבנן כן נאמר עתה אליבא דר"ש כל זמן שלא ידע הבריתא דמייתי מינה דלא הקדיש טפי ממכר ואומר ר"י דאע"ג דקאמר הכי ר"ש לרבנן במסקנא מכל מקום נראה לגמרא דוחק לר"ש לומר שיסבור דכולי האי מקדים בעין יפה טפי ממכר. ר"י:

רב הונא כרבנן פשיטא. תימה לרשב"א מנין פשיטא לו זה ע"כ היינו משום דלרבנן יש לו דרך במשייר בור ודות וכל שכן כשמשייר אילן

אם איתא דלא שייר לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל תנן ר' שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ותני עלה אמר ר"ש מה טעם הואיל ויונקין משדה הקדש ואי סלקא דעתך שיורי שייר כי קא ינקי מדנפשיה קא ינקי ר"ש דאמר כר"ע ורב הונא דאמר כרבנן כרבנן פשיטא נפקא מינה דאי נפלי הדר שתיל להו ומי

אילנות

הקדיש את השדה בעין יפה אפילו מקוס החרוב והסדן וכשביארו לעצמו לא שייר עמהן קרקע נמצאו גדלים מקרקע הקדש וגידולי הקדש הקדש הינהו. אלמא המשייר אילנות לעצמו אינו משייר קרקע אלא בעין יפה מוכר ומקדיש כל הקרקע: **ואי אמרת.** דמאן דמזבין קרקע לאחר ומשייר אילנות לעצמו משייר כמו כן קרקע יניקת האילנות וה"ה למקדיש אליבא דר"ש דהא כי הדדי נינהו א"כ אמאי קדיש חרוב וסדן משום שיונקין משדה הקדש הא כי ינקי מדנפשייהו קא ינקי ממה ששייר לעצמו ולא מקרקע הקדש: ומשני **ר"ש דאמר כר"ע.** רבו דמוכר בעין יפה מוכר הכל ולא שייר מן הקרקע כלום בין לצורך דרך בור ודות שעיכב בין ליניקת האילנות ששייר לפניו ומאי לוקח למימר ליה היום ולמחר כשייבש האילן עקור אילנך שקול וזיל וה"ה להקדש ומיהו לגבי מוכר בכלל שדה דבריס שאינן בכללו לא שייך למימר עין יפה ועין רעה דמה שלא פירש לא מכר. והשתא הדר ביה הגמרא ממאי דאמר לעיל [ע"א] ואפילו לרבי עקיבא כו': **ורב הונא.** דמשייר קרקע עם האילנות דאמר כרבנן דבעין רעה מוכר ושייר לעצמו ממה שמכר את הצריך ליניקת אילנותיו דומיא דדרך בורו ודותו ששייר עם הבור והדות. ומיהו במסקנא דשמעתא [עב:] מיתוקמא הא דרב הונא אפילו לר"ע וה"נ אמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף ל:) פשיטא מכר קרקע ושייר האילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר' עקיבא כו'. והא דמשני גמרא ר"ש דאמר כר"ע ולא קמשני ר"ש ס"ל המקדים בעין יפה מקדים טפי ממוכר דאילו מוכר ושייר אילנות לפניו כמו כן שייר קרקע לעצמו כדרב הונא אבל מקדים בעין יפה הקדים הכל ולא שייר אלא החרוב לבדו בלא קרקע ליכא למימר הכי דאם כן לאו למוכר מדמי ליה מכל וכל ולא לנותן מתנה מדמי ליה מכל וכל אלא קצת מדמי ליה למוכר דלא הקדיש אלא דבריס שבכלל שדה ולנותן מתנה מדמי ליה שלא שייר כלום לעצמו במה שפירש והקדיש דכל הקרקע הקדיש ולא שייר מקום יניקת חרוב והא לאו סברא הוא אלא או לנותן מתנה מדמי ליה לגמרי כרבנן דאמרי הקדיש את כולן או למוכר מדמינא ליה מכל וכל דכי היכי דמוכר שדה לא מכר בור וגת ושובך הוא הדין למקדיש וכי היכי דמוכר בעין יפה מוכר כל מה שפירש במכירתו ולא שייר מן הקרקע כלום אפילו ליניקת אילנותיו ה"ה למקדיש: **כרבנן פשיטא.** כיון דבעין רעה מוכר ועוד דמצי לוקח למימר ליה עקור אילנך שקול וזיל משום דמכחשי בארעא קל וחומר הוא לגבי בור ודות דלא מכחשי בארעא ואפ"ה אמרי רבנן דשייר דרך לעצמו לבורו ולדותו כל שכן גבי אילן: **נפקא מינה.** הא דרב הונא דאתא לאשמעינן אליבא דרבנן דשייר קרקע לעצמו דאי נפלי הדר שתיל להו דאי לאו דרב הונא הוה אמינא שייר אילנות לפניו יש לו קרקע כל ימי קיום

רבינו גרשום

דאי לא שייר. מצי למימר ליה הלוקח דקא מכחשי לארעאי עקור אילנך שקול וזיל. ומה טעם מקדיש החרוב המורכב וסדן השקמה משום דקא ינקי משדה הקדש ומשתכח דקא מתהני משל הקדש. אבל חרוב שאין מורכב ושקמה לא הוי מוקדש. ולדבריך דאמרת מכר הקרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע מקום האילנות משיפולא עד תהום. אי הכי אמאי הקדיש חרוב וסדן השקמה. והא כי ינקי מדנפשייהו קא ינקי. דאיכא למימר דשייר המקדיש מקום האילנות ומדחזול קא ינקי. אלא ש"מ מדהקדיש חרוב וסדן דלא שייר כלום בקרקע הכי נמי להיכא דמכר קרקע ושייר אילנות לפניו אין לו קרקע וקשיא לרב הונא. אלא ש"מ מדאמר רב הונא (לעיל מכר את השדה ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע כדרבנן ס"ל דאמרי בעין רעה מוכר ושייר מקום אילנות: ור"ש דאמר. המקדיש את השדה הקדיש חרוב וסדן שקמה ומשום דמשדה הקדש קא ינקי כר"ע ס"ל דאמר מוכר בעין יפה מוכר כ"ש מקדיש. ואי קשיא לך ר"ש נמי אליבא דרבנן מצי למימר ז) אין הכי נמי אלא מפרש לקמן מה הפרש יש: פשיטא. דהכי הוא דרב הונא כרבנן ס"ל. להכי נפקא מינה. ויש לו מקום האילנות לעולם דאי מתעקרו דיבשי הדר מצי שתיל במקומן:

ז) אינו מוכן כוונתו ואולי לפ"ל ר"ש אליבא דרבנן נמי מצי לאוקמא וכמו שמפרש לקמן (דף עב ע"ב) אלא אה"נ דאמרי לא ידע דמה הפרש יש בין מוכר למקדיש כפ"ל ועי' בתוס' כאן סד"ה מדנפשייהו.

מסורת הש"ס

ה) פ"ל הוכמה הוא. רש"ש, ו) [פ"ל לרבנן], ז) הקהילות יעקב מציין לדף לז: ד"ה מכר,

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואי כו' דלא שייר אלא חוצה לו. עיין לעיל כז ע"א תוס' ד"ה לא:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לימא וכו' דטפי אית ליה בקרקע היכא דמשייר: (ב) בא"ד לר"י לפרש דאי איתא דלא שייר: (ג) בא"ד ה"א מכר קרקע ושייר לפניו שני אילנות אין לו קרקע: (ד) ד"ה מדנפשייהו וכו' ואומר ר"י דודאי לר"ש דלא עביד:

מוסף תוספות

א. שאילנותיו יונקים משדה חבירו. תוס' ר"י. ואע"ג דקונה שני אילנות בשל חבירו אין המוכר יכול לומר לו עקור מעתה אלא עומדין שם עד שיבשו הני מילי גבי לוקח שני אילנות דכו"ע ידעי דלא שדי זוזיה בכדי אבל משייר שני אילנות סבור הלוקח דכל שקבל מעות מוכר לו את הקרקע לא שייר קרקע לאילנות אלא לקוצצן לעצים שיירן ואמר ליה עקור מעתה. רשב"א. ב. עיין רמב"ן.

האילנות אבל הזקינו אין לו קרקע דומיא דבור ודות דאי נפיל הבור והדות ואי אפשר לתקנו אין לו עוד דבר. ומעיקרא נמי הוה ידעינן דאמתא רב הונא לאמשמועינן דאי נפלי הדר שתיל להו אבל גמרא לא הוה מסיק אדעתיה שים שום חידוש בדברי רב הונא אלא האי ואפילו לר"ע כו' והלכך כיון דליתא להאי אפי' הוה פריך פשיטא: **ומי מצית מוקמת ליה ר"ש כר"ע.** ולמימר דבעין יפה מקדיש: **ג' אילנות.** תשיבי שדה האילן והקדיש קרקע עמהן כל הנדר לייקתס. ובנטיעות מיירי דאילו באילנות זקנים אמרו אלא יחפור [לעיל דף כו:] **דבית סאה צריך לשלשה: ממטע י' לבית סאה.** דהיינו מאתן וחמשין לכל חד כדאמרן אלא יחפור (לעיל דף כו:). ואע"ג דלגבי מוכר שלשה אילנות אמרינן שיעורא לקמן בהמוכר את הספינה (דף פב:) והוא שנטועין מד' אמות ועד ט"ז התם בדעת מוכר תליא מילתא וזהו דעתו להקנות לו הצריך לו ללקיטת פירותיו ביניהן וחולה להן כמלא אורה וסלו כדאמרי' התם אבל הכא ביניקה תליא מילתא: **ואם האילנות.** קטנים שביניהן: **וכשהוא פודה.** אינו צריך לפדות האילנות בשויהן והקרקע כפי חשבון הכתוב בפרשה (ויקרא כז) ואם משדה אחוזתו יקדיש אים לה' והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלא הכל פודה ביחד לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בג' שקל כסף דהיינו לבית כור סלע ופונדיון לשנה שזהו חשבון ג' שקל כסף למ"ט שני יובל אלא שים פונדיון יותר בשביל הכרע כדמפרש בערכין[ה] דהסלע לא הוי אלא מ"ח פונדיונין: **פודה בית זרע כו'.** דכתיב בקרא ואם משדה אחוזתו וגו' ואילנות בכלל שדה כדנפקא לעיל (דף סט:) מויקש שדה עפרון[ו]: **פחות מיכן.** תשיב יער וסופו ליתלש[ז]: **או יותר מיכן.** אין הקרקע צריך להן והוי כמקדיש אילן אחד שאינו מקדיש קרקע וכי האי גוונא נמי תניא גבי מוכר ג' אילנות בפרק המוכר את הספינה[ח]: **בזה אחר זה.** לא היה דעתו להקדיש קרקע: **פודן בשוויהן.** כדין כל הקדש שלא נאמר חשבון חמשים שקל כסף אלא במקדיש שדה אחוזה אבל באילן בלא קרקע לא נאמר: ה"ג **ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע כו'.** לא מיבעיא היכא דהקדיש את האילנות בזה אחר זה ושוב לא הקדיש את הקרקע דפודן בשוויהן אלא אפילו חזר והקדיש את הקרקע אחר שהקדיש האילנות בזה אחר זה שאינו פודה עם הקרקע דהא מעיקרא קדשו לדמיהן וכשהקדיש שוב את הקרקע צריך לפדות גם את הקרקע שלא ופונדיון לשנה לבד פדיון האילנות בשוויהן דשני הקדשות הן זה הוקדש לדמיו וזה לפי חשבון חמשים ואין לנו להפסיד הקדש דמי האילנות לדמיהן לגבוה כמסירתו להדיוט[ט] ומשעה שהוקדשו ראויין לפדות בדמיהן בלא קרקע: **מני.** הך ברייתא דקתני פודן בשוויהן דמשמע דאפילו מקום האילנות לא הקדיש אלא בעין רעה הקדיש אילנות בלא קרקע היכא דלא הקדיש ג' ביחד: **אילימא ר"ע האמר בעין יפה מוכר.** וקבירא ליה דמוכר שני אילנות יש לו קרקע לגוקח בלתים ליה מתני' דהמוכר את הספינה [לקמן פב.] דהלוקח שני אילנות בתוך של חבירו אין לו קרקע אלא רבנן היא כדפרישית לעיל[י] וכל שכן לר"ע מקדיש ג' אילנות או ג' בזה אחר זה דיש לו מיהא להקדש מקום האילנות ויפדו אגב קרקע לפי חשבון בית זרע חומר שעורים: **ואי רבנן.** דפליגי עליה דר"ע היא האמרי מוכר בעין רעה מוכר: **אבל מקדיש כו'.** כדקתני סיפא בד"א במוכר כו': **אלא פשיטא ר"ש היא.** דשמעינן ליה במתני' דמשוי דין מוכר כמקדיש[כ] אלא הקדיש בזה ובזה אחר בכלל שדה ואשמועינן הכא דס"ל נמי דמכל וכל הוי מקדיש בעין רעה דהיכא דמקדיש אילן לא הקדיש מקומו: **ור"ש אליבא דמאן.** מרבותיו שהרי מתלמידי ר"ע היה כדאמרינן (יבמות דף סב: ע"ש) עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם רבי יהודה ורבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי נחמיה כו': **אלא פשיטא דרבנן דר"ע היא.** והאי בד"א במוכר כו' רבנן דר"ש קאמרי ליה אבל לר"ש כי היכי דפליגי רבנן ור"ע במוכר פליגי נמי במקדיש וקסבר ר"ש דין גבוה לרבנן דר"ע כדין הדיוט[פ]: **אף מקדיש נמי בעין רעה מקדיש.** אלמא לא מצית לתרוצי לעיל ר"ש אליבא דר"ע והדרן קושין קמייתא לדוכתה דשמעינן ליה לר"ש דהמקדיש את השדה הקדיש חרוב משום ייקתא שדה הקדש דלא שייר אחרא לעצמו לצורך החרוב אלא בעין יפה הקדיש וה"ה למוכר דשייר אילנות לפניו וקשיא לרב הונא. ומיהו לר"ש נמי קשיא דידיה אדידיה כדקפריך לקמן [ע"ב] לעיל אמר עין יפה גבי הקדש והכא אית ליה עין רעה אך שיטת הגמרא עתה להקשות לרב הונא ומתכוין להעמיד קושיא דאשונה שתירץ[ק] רב הונא ואמר"ש[ר] כר"ע ואנו העמדנו דלית ליה הא דר"ע ותיהדר קושיא לדוכתה. ומשייר אחרא לא גרס דמשמע שמתכוין הגמרא להקשות דר"ש אדר"ש דהכא שמעינן ליה עין רעה והלכך משייר אחרא גבי מקדיש[ש] קרקע ושייר אילנות לפניו ולעיל שמעינן דלא שייר כדלייקינן מדקאמר הואיל ויונקין כו' דא"כ מאי האי דקאמר תו ואלא קשיא כו' אלא לרב הונא מקשינן כדפרישית: והיינו

מילן ומשום הכי פשיטא ליה אלמא מסתברא דמשייר טפי קרקע בהדי אילן מדמשייר דרך בהדי בור ודות[א] והא בלוקח הוי איפכא לרבי עקיבא דיש לו דרך כשקנה בור ודות וקנה אילן אין לו קרקע ואר"י דפשיטא ליה טעם דנחית לשיורא אליבא דרבנן אפילו בלא רב הונא ומי מצית מוקמת לה לר' שמעון בר' עקיבא והא [ב]תניא[א] הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם לפיכך כשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף [ג]פחות מכאן או יותר על כן או שהקדישן בזה אחר זה הרי זה לא הקדיש לא הקרקע ולא את האילנות שביניהם [ד]לפיכך כשהוא פודה פודה את האילנות בשוויהן ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע כשהוא פודה פודה את האילנות בשוויהן וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף מני אי[ה] רבי עקיבא הא אמר מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן מקדיש[ו] אי רבנן הא אמרי מוכר הוא דבעין רעה מוכר אבל [ז]מקדיש [ח]בעין יפה מקדיש אלא פשיטא רבי שמעון היא ורבי שמעון אליבא דמאן אי אליבא דר"ע הא אמר [ט]מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן מקדיש אלא פשיטא אליבא דרבנן וקא סבר ר"ש [י] כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר ארעא ואלא כרבנן פשיטא דמשייר קרקע בהדי אילנות לזרוע והשתא פריך לדרבנן נמי לא משייר קרקע דהא ר"ש כרבנן סבירא ליה ונראה לרבינו ילחק דלא פריך לרב הונא כלל אלא אדרבה בא לקיים דבריו הראשונים הא דאמרינן אפילו לרבי עקיבא כו' והכי קאמר ומי מצית מוקמת ר"ש כר"ע והא ע"כ ר"ש כרבנן ולרבנן פשיטא דמשייר ארעא כדקאמר לעיל וא"כ תקשי דר"ש אדר"ש דהיכי קאמר ר"ש דינקי משדה הקדש אלא ע"כ ר"ש לדבריהם דרבנן קאמר וא"כ אתי שפיר נמי הא [יא] רב הונא דקאמר ואפילו לר"ע כו' דאתיא מילתיה דרב הונא אפילו כר"ע דלדידיה נמי לדבריהם דרבנן קאמר והא דאמר ואלא קשיא ה"פ ואלא קשיא דר"ש אדר"ש ומאי משני ורשב"א פירש דלא פריך אלא לרב הונא דאי נאו דרב הונא לא קשיא מידי דר"ש אדר"ש אלא משום דאמר רב הונא דאי נפלי הדר שתיל להו הוא דקשיא לן דר"ש אדר"ש דכיון דסבר ר"ש כרבנן א"כ לא ינקי משדה הקדש אבל אי אמרת דאי נפלי לא הדר שתיל להו אע"ג דר"ש כרבנן מ"מ ינקי משדה הקדש דכיון דאי נפלי חל ההקדש מאליו סתמא דמלתא דעתיה שיקדשו חרוב וסדן בהדי קרקע והיינו דקאמר ואלא קשיא כלומר לרב הונא דאמר אי נפלי הדר שתיל להו הדרא קושיא לדוכתה אמאי קאמר ר"ש הואיל וינקי משדה הקדש: **ומשייר ארעא.** פירש רבינו שמואל אלא גרסינן ליה ועל חגם פירש כן דמגא ליה דסבר דבעין רעה מקדיש אי לאו מהאי דקתני בזה אחר זה לא הקדיש קרקע והיינו דמשייר ארעא ולמאי דפרישית נמי בחזקת הבתים (לעיל דף מז:) דמוכיח דבעין רעה מקדיש מדלא קתני בריש דפודה וחוזר ופודה[ב] יש לפרש נמי ומשייר ארעא כלומר דהא פשיטא לך לרבנן דמשייר והיכי קאמר ר"ש לעיל דלא משייר: הכי

ידעינן דטעם דנחית לשיורא מהני לרבנן לשייר קרקע בהדי אילן כמו דרך בהדי בור: **ואת האילנות שביניהם.** כגון אילנות סרק ומשום אותן אילנות לא חשבינן להו לרופין דכיון שאין טוענים פירות עומדים ליעקר טפי מן השאר כדאמרינן בהמוכר את הספינה (מ) היה אריס ביניהם מהו כו' א"ל קני פי' דלא חשיב לרופין: **אלא פשיטא אליבא דרבנן וקסבר כי היכי דמוכר כו'.** אבל כר"ע לא מצית לאוקמה דהא דכיון דנחית לעין יפה במוכר אית לן למימר דמקדיש בעין יפה טפי מקדיש אבל השתא דסבר כרבנן דלא נחתי כלל במכר לעין יפה אתי שפיר דלית ליה בהקדש נמי עין יפה:

מדמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש. פירש רבינו שמואל דפריך לרב הונא דאמר לרבנן דמשייר קרקע בהדי אילן דהכא אשכח דר"ש סבר כרבנן ואפילו הכי לא משייר קרקע כשמשייר חרוב דקאמר דינקי משדה הקדש והא דקאמר אלא קשיא פירוש אדקשיא לן מר"ש לרב הונא תקשי לן דר"ש אדר"ש גופיה היכי מצי למימר כרבנן ותימה דהו"ל למימר וליטעמיך ועוד דמעיקרא פריך אי כרבנן פשיטא דמשייר קרקע בהדי אילנות לזרוע והשתא פריך דלרבנן נמי לא משייר קרקע דהא ר"ש כרבנן סבירא ליה ונראה לרבינו ילחק דלא פריך לרב הונא כלל אלא אדרבה בא לקיים דבריו הראשונים הא דאמרינן אפילו לרבי עקיבא כו' והכי קאמר ומי מצית מוקמת ר"ש כר"ע והא ע"כ ר"ש כרבנן ולרבנן פשיטא דמשייר ארעא כדקאמר לעיל וא"כ תקשי דר"ש אדר"ש דהיכי קאמר ר"ש דינקי משדה הקדש אלא ע"כ ר"ש לדבריהם דרבנן קאמר וא"כ אתי שפיר נמי הא [יב] רב הונא דקאמר ואפילו לר"ע כו' דאתיא מילתיה דרב הונא אפילו כר"ע דלדידיה נמי לדבריהם דרבנן קאמר והא דאמר ואלא קשיא ה"פ ואלא קשיא דר"ש אדר"ש ומאי משני ורשב"א פירש דלא פריך אלא לרב הונא דאי נאו דרב הונא לא קשיא מידי דר"ש אדר"ש אלא משום דאמר רב הונא דאי נפלי הדר שתיל להו הוא דקשיא לן דר"ש אדר"ש דכיון דסבר ר"ש כרבנן א"כ לא ינקי משדה הקדש אבל אי אמרת דאי נפלי לא הדר שתיל להו אע"ג דר"ש כרבנן מ"מ ינקי משדה הקדש דכיון דאי נפלי חל ההקדש מאליו סתמא דמלתא דעתיה שיקדשו חרוב וסדן בהדי קרקע והיינו דקאמר ואלא קשיא כלומר לרב הונא דאמר אי נפלי הדר שתיל להו הדרא קושיא לדוכתה אמאי קאמר ר"ש הואיל וינקי משדה הקדש: **ומשייר ארעא.** פירש רבינו שמואל אלא גרסינן ליה ועל חגם פירש כן דמגא ליה דסבר דבעין רעה מקדיש אי לאו מהאי דקתני בזה אחר זה לא הקדיש קרקע והיינו דמשייר ארעא ולמאי דפרישית נמי בחזקת הבתים (לעיל דף מז:) דמוכיח דבעין רעה מקדיש מדלא קתני בריש דפודה וחוזר ופודה[ב] יש לפרש נמי ומשייר ארעא כלומר דהא פשיטא לך לרבנן דמשייר והיכי קאמר ר"ש לעיל דלא משייר:

הכי

והיינו

מסורת הש"ס

(א) ערכין יד., ב) בכ"י ליתא לתיבת לפיכך וגורס וכשהוא פודה. דק"ס, ג) [מנחות קח: וש"ן], ד) [לעיל נ:], ה) [בכורות כג.], ו) [בראשית כג], ז) [לקמן פג.], ח) [קידושין כח:], ט) [נע. ד"ה ס"ז], י) ל"ל מקדיש כמוכר. רש"ש, כ) ל"ל ר"ש. רש"ש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ממי אי נימא ר"ע וכו': (ב) שם ואי רבנן: (ג) שם וקא סבר ר"ש דין גבוה כדין הדיוט מה דין הדיוט מוכר בעין רעה מוכר: (ד) רשב"ם ד"ה פחות מיכן וכו' וסופו ליתלש כדי לשתלן יפה הס"ד: (ה) ד"ה אלא פשיטא וכו' כדין הדיוט מה דין הדיוט מוכר בעין רעה מוכר אף מקדיש נמי כל"ל והל"ק: (ו) בא"ד שמיכן לרב הונא וכו': (ז) בא"ד נגי מקדיש ולעיל שמעינן כל"ל ומיבעי קרקע ושייר אילנות לפניו ממקן: (ח) תוס' ד"ה ואלא וכו' בהמוכר את הספינה דף פ"ג ע"ב היה ארז ביניהם מהו כו' ל"ל קנה וקנה פי' אלא חשיב לוסופין: (ט) ד"ה מדמוכר וכו' שפיר נמי הא דרב הונא:

מוסף רש"י

הקדיש שלשה אילנות. נטועין ומפוזרין כסדן, ממטע עשרה לבית סאה. אאם היו עשרה מפוזרין כדרך אלו היו מחזיקין בית סאה, זו היא דין נטיעת אילנות וכל קרקע שביניהם צריך להם, לפיכך אם הקדישו הרי זה הקדיש קרקע שביניהם וכל אילנות קטנים שביניהם (ערכין יד). פחות מכאן. אם נטועין בפחות ממטע עשרה לבית סאה או ביותר מיכן, אין זה סדר נטיעת אילנות ולא הקדיש אלא אילנות וכשהוא פודה פודה בשויהן (שם). בזה אחר זה. לא קנה הקדש קרקע שאין קנין קרקע אלא לג' אילנות כדאמר בב"ב (שם). ולא עוד. כלומר ולא אלו בלבד נפדין בשויהן שאין עמהן הקדש קרקע כלל, אלא אפילו הקדיש את האילנות. שאינן נטועים כסדר, וחזר והקדיש את הקרקע. לפיכך למימר ליפרקו אגב אריעייהו, אפילו הכי הואיל ולא קדשו יחד פודה אילנות בשויהן והקרקע נפדית בית זרע חומר שעורים חמשים שקלים (שם).

מוסף תוספות

א. [ד]השתא גבי בור ודות דלא מכחשי בארעא קאמרי רבנן דכי שיירינהו שיורי שייר להו נמי זכותא בבית המכור דהא אין המוכר צריך ליקח לו דרך, גבי אילנות דמכחשי בארעא לא כ"ש, הא ודאי שיורי שייר דאי לא שייר מצי א"ל עקור אילנך שקול וזיל. יד רמה. ב. [פירוש] פודה תחלה את האילנות בשויין וחוזר ופודה את הקרקע לפי בית זרע חומר שעורים וכו'. תוס' לעיל נז:

עין משפט נר מצוה

סז א ב מיי' פ"ד מהל' עכלכן ומתמיין הל' ז' סמג עשין קלא וע"ש כב"מ: **סח** ג מיי' שם הל' יח: **סט** ד מיי' שם הל' טו:

רבינו גרשום

והא תניא הקדיש שלשה אילנות שהן ממטע עשרה לבית סאה. כלומר שכך שיעור יש בין אלו ג' אילנות שאם היו עוד שבעה סמוכין לאלו בשטה אחת והיה הפרש בין כל אחת ואחת כמו שיש הפרש בין אלו ג' בין כאו"א היו תופשין הני י' מקום בית סאה וי' אילנות בתוך בית סאה מקרי שדה אילן: ה"ז הקדיש את הקרקע. כשיעור שמגיע לאלו אילנות מההוא בית סאה ואת האילנות קטנים שביניהן ואם הם שדה אחרוה והוא רוצה לפדותן קודם היובל פודה כשיעור זרע חומר וכו' ולפי השנים של יובל סלע ופונדיון לכל שנה: פחות מיכן. כלומר אם נטועין הן בני ג' בסמוך משיעור י' (אמות) לבית סאה או ביותר ריוח כשיעור ט' לבית סאה: או שהקדישן בזה אחר זה. הני ג' אילנות לא הקדיש הקרקע ולא האילנות שביניהן דבפחות מכאן יער מקרי ולא שדה אילן וביותר על כן שדה לבן מיקרי ולא שדה אילן: וכשהוא פודן. האילנות אינו פודן אגב קרקע כשיעור זרע חומר שעורים אלא בשוויהן פודה האילנות בלבד: ולא עוד. כלומר לא מיבעיא היכא דהקדיש בזה אחר זה דלא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן וכשהוא פודה אינו פודה אלא האילנות שהקדיש לחודייהו אלא אפי' הקדיש את האילנו' ואח"כ הקדיש הקרקע כו': בשוויהן. כשהן שוין ולא יותר: מני. הא ברייתא דיבר"מ: אילימא ר"ע. דמתני' הא קאמר מוכר וכו' וכ"ש מקדיש. והכא קתני להיכא דהקדיש האילנו' לא הקדיש קרקע אלמא דהמקדיש בעין רעה מקדיש: והא אמרי. רבנן במתני' אבל מקדיש בעין יפה מקדיש כדקתני במתני' המקדיש את השדה הקדיש את כולה משום דבעין יפה מקדיש: אלא פשיטא. הא מתני' ר"ש דקתני במתני' המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב וסדן שקמה אבל בור ודות לא הקדיש משום דמקדיש בעין רעה מקדיש וקסבר ר"ש המקדיש חרוב וסדן שקמה לא הקדיש קרקע. והאי דקאמר לעיל הואיל וינקי משדה הקדש היינו כשהקדיש השדה: ור"ש אליבא דמאן. דעתו נוטה: אילימא אליבא דר"ע וכו' אלא פשיטא אליבא דרבנן. דאמרי מוכר בעין רעה מוכר והכי ס"ל לר' שמעון מדמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר קרקע משום הכי להיכא דהקדיש את האילנות לא הקדיש את הקרקע דהמקדיש בעין רעה מקדיש ומתני' דיערכין ר' שמעון היא:

הבי גרסינן ואילו רבי יהודה ור"ש הקדיש ואח"כ מת אביו כשדה אחוזה דמיא. ולא גרסינן היכא דמת אביו ואח"כ הקדישה לא צריך קרא דשפיר צריך קרא לכך אלא ר' יהודה ור"ש דידעי מסברא דהוא הדין הקדישה ואח"כ מת אביו משום דאזלי בתר פדיון אלא בהשולה (גיטין דף מח.) גרסינן ליה והסופרים טעו וכתבו גם כאן: **קרא** אשכחו ודרוש. ה"ג הוה מצי למדחי דבהא פליגי רבי יהודה ור"ש סברי קנין פירות[א] לאו כקנין הגוף דמי ולא אצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה דהא לגמרי הוה שדה אחוזה דהא בחיי האב לא היה לו כי אם פירות[ב] ולא אצטריך קרא אלא להקדישה ואח"כ מת אביו ולא משום דאזלי בתר פדיון ורבי מאיר סבר כקנין הגוף דמי ואצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה אלא ירש כלום דמעיקרא נמי היתה שלו[ג] והכי הוה בעי לאוקמי פלוגתא בסוף השולה (שם):

לדבריהם דרבנן. ולא מצי למימר דסברא דנפשיה קאמר דהא לדידיה אפילו הקדיש אילן לא הקדיש קרקע כדקתני בברייתא כ"ש דלא הקדיש עם השדה קרקע הצריך לאילן כדפרישית לעיל[ד]:

הדרן עלך המוכר את הבית

ואלא קשיא הואיל ויונקין משדה הקדש אלא רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ושיורי משייר לדידכו אודו לי מיהא דלא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ואמרי ליה רבנן לא שנא במאי אוקימתא לה כרבי שמעון אימא סיפא ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע כשהוא פודה פודה את האילנות בשוייהן וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ואי ר' שמעון ליזיל בתר פדיון וניפרקו אגב ארעייהו דהא שמעינן ליה לר"ש דאזיל בתר פדיון דתניא[ו] אמנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואחר כך מת אביו מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל [1]ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאין ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה דברי רבי יהודה ורבי שמעון רבי מאיר אומר מנין

ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדיש מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה תלמוד לומר ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה שדה אחוזה יצתה זו שהיא שדה אחוזה ואילו רבי יהודה ורבי שמעון (ז) היכא דמת אביו ואחר כך הקדישה [2]לא צריכי קרא כי אצטריך קרא היכא דהקדישה ואחר כך מת אביו מנא להו אי מהאי קרא אימא לכדרבי מאיר הוא דאתא אלא לאו משום דאזלי בתר פדיון אמר רב נחמן בר יצחק לעולם בעלמא רבי יהודה ורבי שמעון לא אזלי בתר פדיון והכא קרא אשכחו ודרוש א"כ לכתוב קרא ואם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו אי נמי שדה אחוזתו מאי אשר לא משדה אחוזתו את שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה אמר רב הונא חרוב המורכב וסדן השקמה תורת אילן עליו ותורת קרקע עליו תורת אילן עליו [3]דהיכא דאקדיש או זבין שני אילנות והאי יש לו קרקע עליו תורת קרקע עליו [4]דלא מזדבן אגב ארעא ואמר רב הונא עומר שיש בו סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו תורת עומר עליו [5]דשני עומרים שכחה שנים והוא אינן שכחה תורת גדיש עליו דתנן[6] עומר שיש בו סאתים (ח) שכחו אין שכחה אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש חרוב המורכב וסדן השקמה באנו למחלוקת רבי מנחם [7](בר) יוסי ורבנן ולימא

דבשעת הקדשה כבר היתה שדה אחוזה ממש: **כשדה אחוזה.** לפדותה בסלע ופונדיון לשנה: **ואם את שדה מקנתו וגו'.** דקרא ונתן את הערכך: **שדה שאינה ראויה.** בשעת הקדש להיות שדה אחוזה היום ולמחר מאחר אי נמי מאביו ולא מת קודם היובל. וקא ס"ד השתא דקרא לא כמר דייק ולא אלא לפי סברת דבריהן מפרשים הפסוק דס"ל לרבי שמעון דאזלינן בכל הקדשות בתר שעת פדיון כקנין כל דבר שאין לוקחין את החפץ אלא לפי שוויו בשעת מקח: **שהיא שדה אחוזה.** בשעה שהקדישה דאילו לא מת אביו היתה חוזרת ביובל ואביו דכתיב [שם] בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו ועתה כשמת אביו הרי היא לו שדה אחוזה (ד) ויחזור לו ביובל אבל הקדישה ואח"כ מת אביו ס"ל לר"מ דאינה כשדה אחוזה: **לכדר"מ הוא דאתא.** דמרבוי אחד אין לך לרבות אלא ההוא דדמי טפי לרבוי אלא [לאו] משום דאזלי מסברא בשעת פדיון ומפרשי ליה לקרא לפי דעתם: **קרא אשכחו.** דמרבי ליה בהדיא אבל בעלמא ניזיל גבי שעת הקדש לחומרא דכיון דקדשו אילנות לדמיהן אין לנו להפסיד הקדש: **א"כ.** כדר' מאיר דלא ריבה הכתוב בדין שדה אחוזה אלא מת ואח"כ הקדיש: ה"ג **לכתוב קרא אשר לא שדה אחוזתו מאי משדה.** דהכי משמע קרא ואם את (ה) השדה מקנה שאינה מקנת שדה אחוזה אבל אם היא שדה אחוזה מקנת הקדישה ואח"כ מת אביו דכמעט (ו) קנוי היא בכלל שדה אחוזה בשעת הקדש שהרי יכולה להיות שדה אחוזה אם ימות קודם היובל ולעולם בתר שעת הקדש חזיל: **יש לו קרקע.** כדין הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו [לקמן פא.] דחשיבותו לא תגרע כאן: **דלא מיזדבן אגב ארעא.** כדתנן במתני' [לעיל סח:] ואם היו שני אילנות והאי חרוב האילנות מכורין והאי אינו מכור ומשום ריש"א נקט סיפא: **עומר עומר עליו.** כשיש עמו שנים מצטרפין לשלשה עמרים ולא הוו שכחה: **שני עומרים שכחה שלשה אינן שכחה.** בספרי [מלא כל יט] מפיק ליה מהאי קרא ושכחת עומר בשדה (דברים כד) ולא גדיש וגם עומר שיש בו סאתים מפיק ליה התם מדכתיב [שם] לקחתו למעוטי האי דאינו ניקח בפעם אחת יפה: **עומר גדיש עליו.** דאפילו כשהוא לבדו אינו שכחה כדדרשינן בספרי [שם] עומר ולא הגדיש: **חרוב המורכב וסדן השקמה.** אם קדום בכלל שדה אם לאו באנו למחלוקת ר' מנחם בר' יוסי ורבנן דלרבנן קדשי דבעין יפה מקדיש כדתנן במתניתין [לעיל עא.] ורבי מנחם בר' יוסי כרבי שמעון דבעין רעה מקדיש ואפי' חרוב שיונק מן השדה לא קדיש דבעין רעה כל כך הקדיש את השדה שאייר מן השדה לצורך חרוב שלו וכדפרישית לעיל רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו כו'. והכי הוה שמיע ליה ריש לקיש מרבותיו דרבי מנחם ברבי יוסי כרבי שמעון:

ולימא

והיינו דקפריך **ואלא קשיא הואיל ויונקין כו'.** כמו וליטעמיך לדמקשי' לרב הונא תקשי דר' שמעון אדרבי שמעון דהכא שמעינן ליה בעין רעה מקדיש ולעיל קאמר הואיל ויונקין כו' דמשמע הכל הקדיש בעין יפה ולא שייר קרקע לחרוב שלו: ה"ג **אלא ר"ש לדבריהם דרבנן כו'.** ושיניה הוא דקא משני דלא תקשי למאי דאמר רב הונא [עא.] ואפילו לרבי עקיבא כו' ולא תקשי נמי דר"ש אדר' שמעון כו': **מקדיש נמי בעין רעה מקדיש.** דאפי' במה שהקדיש משייר לעצמו וכיון דלא הקדיש חרוב וסקמה לא הקדיש נמי קרקע הצריך לו כמו גבי מוכר ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע אפי' לר"ע כמו שאמר רב הונא וכל שכן לרבנן: **אלא לדידכו.** דאית לכו בעין יפה יותר מדאי גבי הקדש אפי' להקדיש בור וגת שאינם בכלל שדה די היה לכם אילו עשיתם מקדיש כמוכר לר"ע למימר ביה עין יפה לגבי מאי דמקדיש בהדיא כגון המקדיש את השדה הקדיש כל הקרקע כולו בעין יפה ולא שייר מן הקרקע כלום לצורך חרוב שלו נמצא יונק מן ההקדש וקדוש אבל בור ודות ושובך וכל הנך דאמרן לעיל [שם] דאינן בכלל שדה לא ליקדשו שהרי אין דעתו להקדיש יותר ממה שהוא מפרש: **ואמרי ליה רבנן לא שנא.** כלומר לא חשו לדבריו דהא קאמרי הקדיש את כולן דמדמו ליה לנותן מתנה שנותן ומקדיש בעין יפה כל מה שבשדה הואיל ושייך גביה דשדה פורתא ומהשתא מיתוקמא מילתיה דרב הונא אפילו כרבי עקיבא כדאמרן מעיקרא: **ליזיל בתר שעת פדיון.** דהא עכשיו הכל קדוש אילנות בהדי קרקע והכל קרוי שדה: **דהא שמעינן ליה כו'.** וסברא בעלמא היא (ג) והכי משמע ליה קרא [ויקרא מז] ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך עכשיו בשעת פדיון בית זרע חומר שעורים וגו': המקדיש שדה מקנה פודהו בשויין כדכתיב בהדיא בפרשה [שם] אבל בשדה אחוזה קצב הכתוב זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: **ואחר כך מת אביו.** וכ"ש אם מת אביו תחלה ואחר כך הקדישה אם לא משדה אחוזתו. קרא שאין ראויה. בשעה שהקדיש, לאיות לו שדה אחוזה לעולם (שם) יש לה דין שדה מקנה לפדות בשוויה (ערכין יד:). **יצתה זו כו'.** וכל שכן מת אביו ואחר כך הקדישה, דבשעת הקדש כבר היתה אחוזה (גיטין מח.). **ר' מאיר אומר.** זו אינה שדה אחוזה ומוחזק לו ממתנת אביו שמכרה לו וקרא כי אתא למת אביו ואחר כך הקדישה אתא (שם). **ואחר כך הקדישה.** דבשעת הקדש הוא שדה אחוזה אבל הקדישה ואחר כך מת אביו אינה אלא כשדה מקנה (ערכין יד:). **לא צריכי קרא.** דאי צריכא דאי הקדש, הקדישה ואחר כך מת אביו מצא לה (גיטין מח.). ואח"כ הקדישה, וכדדרש ליה ר' מאיר (ערכין יד:). **בתר פדיון.** וכיון דבשעת פדיון מת אביו, הוא לא ליה שדה אחוזה (שם). **קרא אשכחו ודרוש.** לרבויי מינה אף הקדישה ואח"כ מת אביו, דאי"כ דלא מרבי אלא מת אביו ואח"כ הקדישה, לכתוב קרא כו' אשר לא אחוזתו. ולא לכתוב משדה (גיטין מח.).

הדרן עלך המוכר את הבית

עין משפט נר מצוה

ע א ב מיי' פ"ד מהל' ערכין והקדמין הל' כח סמג עשין קלא:

עא ג מיי' שם הל' יז:

עב ד מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ה:

עג ה מיי' פ"ה מהל' מתנות עניים הל' יד:

עד ו מיי' שם הל' יח:

מוסף תוספות

א. שהיתה קנויה לו לבן בחיי אביו לפירות לאכול הפירות ולא לגופה שהרי עתיד לחזור ביובל. רש"י ערכין כו: ב. [ד]כי מת אביו קודם שהקדישה הוא דקא ירית לה לגופה ושדה אחוזה היא. שם. ג. אבל הקדישה בעודה שדה מקנה ואח"כ מת אביו לא רביא לן קרא דתיהוי אחוזה אלא שדה מקנה היא. שם. ד. עיין לעיל עא: תוד"ה מדנפשייהו.

רבינו גרשום

אלא קשיא. הך דקתני מתני' ר' שמעון אומר המקדיש את השדה הקדיש חרוב וסדן שקמה וקתני הכא מ"ט הואיל וינקי משדה הקדש אלמא דס"ל לר"ש מקדיש בעין יפה מקדיש והקדיש כל השדה ה"נ מקדיש אילנות בעין יפה הקדיש והקדיש הקרקע ומקומן. ומשני לעולם ס"ל לר"ש מקדיש בעין רעה מקדיש ושייר הקרקע והאי דקאמר הואיל וינקי משדה הקדש דמשמע בעין יפה מקדיש לדבריהן דרבנן קאמר להו וכו': מקדיש נמי בעין רעה ושיורי משייר אפי' חרוב וסקמה והקרקע של מקומן: הואיל ויונקין משדה הקדש אבל בור ודות דלא מכחשי בארעא לא. ורבנן אמרו ליה ל"ש. דכי היכי דהקדיש חרוב וסדן שקמה ה"נ הקדיש בור ודות אע"ג דלא מכחשי בארעא ולעולם בריתא דערכין ר"ש היא: במאי אוקימתא להך בריתא דערכין כר"ש. אי ר"ש אימא סיפא וכו' וניזיל בתר שעת הפדיון. דכי קא פודה הני אילנות בההיא שעתא הקרקע נתקדשה. ואמאי פודה את האילנות לבדן בשוויהן. ליפרקינהו אגב קרקע כשיעור בית זרע חומר שעורים כו': לוקח שדה מאביו. שקנאה ממנו: מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה. אע"ג דקנאה מאביו ופריק ליה בדין שדה אחוזה זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: ת"ל אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש ותחשב לו הכהן את מכס' ופודה אותה בשוויה: שדה מקנה. דעלמא שאינה ראויה להיות שדה אחוזה שאינה של אבותיו יפדה בשוויה: יצאה זו. שקנאה מאביו שאם לא קנאה היתה ראויה להיות לו שדה אחוזה שירושה מאביו להכי פודה אותה כדין שדה אחוזה דברי ר' יהודה ור"ש. אלמא אע"ג דהקדישה קודם שמת אביו דאכתי בשעת הקדש לא הוה שדה אחוזה כיון דבשעת פדייה הוה שדה אחוזה אזלי בתר שעת פדיון. וה"נ אם איתא דמוקמת כר"ש ליזל בתר שעת פדיון: לא צריך קרא. היכא דכי הקדישה היה שדה אחוזה כי איצטריך קרא וכו': ומנא להו. לר' יהודה ור"ש דהיכא דהקדישה ואח"כ מת אביו דכשדה אחוזה ממש דמיא: אי מהאי קרא. דכתיב ואם משדה אחוזתו וגו': אימא קרא לדרשה דר"מ קאתי. דהכי מסתבר קרא כר"מ: אלא לאו משום דאזלי בתר פדיון. אלא לאו ש"מ דלאו ר"ש היא ואכתי קא מיבעי לך מני: אמר רב נחמן. לעולם ברייתא ר"ש. ודקא קשיא ליזל בתר פדיון דבההוא שעתא שדה אחוזה היא. ואי ברייתא דערכין [אליבא דר'] שמעון היא ליזל לבתר שעת פדיון. הכא לאו משום ההוא טעמא דאזלי בתר פדיון אלא מש"ה אמרי ר"ש ור' יהודה דכשדה אחוזה דמיא אע"ג דהקדישה קודם שמת אביו משום דקרא אשכח ודרוש: א"כ. הוא כדאמר ר"מ ניכותב קרא אם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו דאי כתב הכי הוה משמע אותה אינה נפדית כי אם בשוויה אבל אותה שדה שלקחה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה ודאי הויא לפניו כשדה אחוזה ונפדית בבית זרע חומר שעורים: אי נמי. הכי מיבעי לקרא למימר אשר לא שדה אחוזתו מאי כתיב משדה אחוזתו ש"מ ראויה וכו': תורת אילן עליו. דהיכא דזבין ב' אילנות והאי חרוב מורכב או סדן שקמה בהדייהו מצטרף בהדי שני אילנות וקנה קרקע דחשיב שדה אילן: תורת קרקע עליו. דלא מזדבן אגב ארעא דכי היכי כי מכר קרקע לא מכר לו בור ודות הכי לא מכר נמי האי חרוב וסדן דבר חשוב בפ"ע הוא: תורת עומר עליו. דהכי קי"ל דשני עומרין שכחה ג' אינן שכחה. ואם השנים הם כל אחד כשיעור עומר והאי עומר של סאתים הוה ביניהם השלישי לא לימא דהוי השנים שכחה והאי עומר גדול כמאן דליתא אלא מצטרף האי עומר גדול לשנים והוי ג' ולא הוי שכחה: ותורת גדיש עליו. דאם שכחו לבדו לא הוי שכחה דאינו עומר אלא גדיש:

מסורת הש"ס

(א) ערכין יד. כו: גיטין מח., (ב) פאה פ"ו מ"ז, (ג) [ל"ל בכרכי],

תורה אור השלם

1 וְאִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ לַיְיָ׃ ויקרא כז כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואילו ר' יהודה ור"ש אפי' היכא דהקדישה ואח"כ מת אביו הוה שדה אחוזה מגת לכו כל"ל ותיכות היכא דמת אביו ואח"כ הקדישה לא צריכי קרא כי אצטריך קרא נמתק: (ב) שם שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה: (ג) רשב"ם ד"ה דהא שמעינן וכו' בעצמא היא דניזיל בתר פדיון והכי משמע ליה: (ד) ד"ה שהיא שדה וכו' שדה אחוזה אבל הקדיש ואח"כ מת אביו כל"ל ותיכות ויחזור לו ביובל נמתק: (ה) ד"ה ר"ג וכו' ואם את שדה מקנתו שאינה מקנת וכו': (ו) בא"ד דכמעט קנוי היא בכלל:

מוסף רש"י

מנין ללוקח שדה מאביו כו'. שדה אחוזה אם הקדישה ולא נגלה קודם היובל ומכרה גזבר לאחר אינה נגאלת עוד וכשהיא יוצאה ביובל מיד הלוקח מן הגזבר מתחלקת להכהנים שנאמר (ויקרא כז) ואם לא יגאל את השדה וגו' והיה השדה בצאתו וגו' ושדה מקנה כשהקדישה ולא נגלה ומכרה הגזבר כשהיא יוצאה ביובל מוחזק לבעלים הראשונים שמכרוה למקדש, שנאמר בשנת היובל יושב השדה לאשר קנהו מאתו וגו' (גיטין מח.). והקדישה. בחיי אביו בעודה בידו שדה מקנה (שם). ואחר כך מת אביו. ונעשית לו אחוזה (שם) אע"ג דבשעת הקדש הוא שדה מקנה, הואיל ולאחר שמת אביו הוי שדה אחוזה (ערכין יד.). מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה. אם לא נגאלה ומכרה הגזבר שיוצאה להכהנים ביובל (גיטין מח.) ונפדית בחמשים שקלים ולא בשויה (ערכין יד.). אשר לא משדה אחוזתו. קרא יתירא הוא (גיטין מח.). שדה שאין ראויה. בשעה שהקדיש, לאיות לו שדה אחוזה לעולם (שם) יש לה דין שדה מקנה לפדות בשוויה (ערכין יד:). יצתה זו כו'. וכל שכן מת אביו ואחר כך הקדישה, דבשעת הקדש כבר היתה אחוזה (גיטין מח.). ר' מאיר אומר. זו אינה שדה אחוזה ומוחזק לו ממתנת אביו שמכרה לו וקרא כי אתא למת אביו ואחר כך הקדישה אתא (שם). ואחר כך הקדישה. דבשעת הקדש הוא שדה אחוזה אבל הקדישה ואחר כך מת אביו אינה אלא כשדה מקנה (ערכין יד:). לא צריכי קרא. דאי צריכא דאי הקדש, הקדישה ואחר כך מת אביו מצא לה (גיטין מח.). אי מהאי קרא. דאמר לא משדה אחוזתו, דלמא לאו למעוטי הקדישה ואח"כ מת אביו אלא למעוטי מת אביו ואח"כ הקדישה, וכדדרש ליה ר' מאיר (ערכין יד:). בתר פדיון. וכיון דבשעת פדיון מת אביו, הוא לא ליה שדה אחוזה (שם). קרא אשכחו ודרוש. לרבויי מינה אף

ולימא מחלוקת ר"ש ורבנן. והוה משמע לן דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר להו כדאמרן לעיל [עב:] דאי ממתני' הוה אמינא דבחרוב ושקמה מודי להו כדקתני בהדיא [לעיל עא.] אלא חרוב המורכב כו' משמע דבחרוב וסדן מודי להו ר"ש לרבנן: **הא קמ"ל כו'.** הא עדיפא לאשמועינן דהיא דר"ש ממילא שמעינן ליה דלדבריהם דרבנן קאמר להו כדדייקינן מברייתא לעיל: **הדרן עלך המוכר את הבית**

המוכר את הספינה. סתם: **תורן וגם ועוגין ולל המנהיגין.** בגמ' מיפרש: **עבדיס.** שיש לו לבעל הספינה להנהיגה ולשמור פרקמטיא שלו שבתוכה: **מרלופין.** לתת בתוכן האנתיקי דהיינו פרקמטיא של ספינה כדמפרש בגמ' [עמ:]. וכל הני נמי ליתנהו בכלל הקדש שאם הקדיש את הספינה לא הקדיש את אלו מדלא קתני לה בפירקין דלעיל והיינו טעם דכל הני דחשיבנא בפרקין דלעיל בית המרחץ בית הבד ועיר ושדה כולהו מקרקעי נינהו וכל הני דחשיב לא מכר בטליס קלת אגבן לגבי הקדש ומתנה וחלוקת אחין אבל הני דהאי פירקא מטלטלי נינהו לא שנא מכר ולא שנא מתנה והקדש כולן שוין בהנהו דלא מכר שכשם שלא מכר כמו כן לא הקדיש ולא נתן: **גמ' אסקיה.** משט שפורטין עליו את הולון בראש הספינה: **וכן הוא אומר ארז מלבנון כו'.** ראיה לדבר דתורן דמתניתין היינו אסקיה שהאסקיה מארז או מאילן גבוה עושין אותה: **אדרא.** הולון שפורסים על התורן להוליך את הספינה ברוח. ויילא בלע"ז: **וכן הוא אומר.** דהיינו אדרא שעשוי מפשתים וקנבוס מין בגד: **עוגינין.** אנקר"ש של ברזל ומשליכין במים להעמיד הספינה במקום אחד: **וכן הוא אומר.** דעיגון דמתניתין לשון עכוב הוא כדכתיב הלהן תעגנה כמו תעשנה תתעכבו מלהשתא לבעל אלמא עוגין דמתני' היינו עיגון: **משוטות.** שקורין ריימ"ש שמשוטטין בהן את הספינה: **וכן הוא אומר אלונים מבשן עשו משוטיך.** בספינה מיירי ביחזקאל וקחשיב תשמישי הספינה וכליה ומדקחשיב המשוטות ש"מ דעיקר תשמישי הספינה הן ומכרכין בכלל הספינה והלכך אמרי' דכל המנהיגין דמתני' אתא לרבויינהו: **כל הופשי משוט.** אלמא עיקר (ג) הספינה על ידי שתופסין משוטות דסד"א חבלים המושכין הספינה ליהוו עיקר מנהיגין אבל משוטות לא מיזדבני קמ"ל: **אסלה.** כבש של הספינה שעולין בו ולשון יון הוא וכן פר"ח ורב האי: **בור המים שבאוכה.** נותנין בו מים המתוקין לפי שמי הים מלוחין: **ביליס ודוגית.** היינו ספינה קטנה שקושרין לספינה גדולה (ד) ר"ה אמר רבה וכו' מעשיך ה' ריש מהן לחודיע מתן: (ה) ד"ה בין גלא וכו' שומע קולו של חבירו הס"ד: (ו) ד"ה פוק וכו' כלומר (אין לי) תא"מ וג"כ ס"א אין לך: (ז) ד"ה ולא יכיל דאי ליה השד שהיה רץ ביומר:

המוכר את הספינה. ולא את האנתיקי. משום סיפא דקתני בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה כולן מכורין נקט לה[א] אבל משום ריפא לא איצטריך דכיון דאשמועינן דמרלופין דכל שעה נשאריס בספינה עצמה לא מכר כל שכן שבתוכה עצמה:

הכי

המוכר את הספינה[א] מכר את התורן ואת הנס ואת העוגין ואת כל המנהיגין אותה אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין: **גמ'** תורן איסקריא וכן הוא אומר [1]ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך: נס אדרא וכן הוא אומר [2]שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס: עוגין תני רבי חייא אלו עוגינין שלה וכן הוא אומר [3]הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן [ב]תעגנה לבלתי היות לאיש: מנהיגין א"ר אבא אלו המשוטין שלה וכן הוא אומר [4]אלונים מבשן עשו משוטיך ואבע"א מהכא [5]וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט ת"ר המוכר את הספינה מכר את האיסכלה ואת בור המים שבתוכה [ג]רבי נתן אומר המוכר את הספינה מכר את הביצית סומכוס אומר [ד]המוכר את הספינה מכר את הדוגית אמר רבא ביצית היינו דוגית [ד]רבי נתן בבלאה הוה קארי לה בוצית כדאמרי אינשי [ה]בוציאתא דמיאשן סומכוס דבר ארץ ישראל קארי לה דוגית כדכתיב [6]ואחריתכן בסירות דוגה: אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא האי גלא דמטבע לספינה מיתחזי כי צוציתא דנורא חיוורתא ברישא ומחינן ליה באלוותא דחקיק עליה אהיה אשר אהיה יה ה' צבאות אמן אמן סלה ונייח אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא בין גלא לגלא תלת מאה פרסי ורומא דגלא תלת מאה פרסי זימנא חדא הוה אזלינן באורחא ודלינן גלא עד דחזינן בי מרבעתיה דכוכבא זוטא והויא לי כמבזר ארבעין גריוי בזרא דחרדלא ואי דלינן טפי הוה מקלינן מהבליה ורמי לה גלא קלא לחברתה חבירתי שבקת מידי בעלמא דלא שטפתיה דניתי אנא [ו]ונאבדיה א"ל פוק חזי גבורתא דמריך [ז] מלא חוטא חלא ולא עברי שנאמר [7]האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חוק עולם ולא יעברנהו אמר [ח]רבה לדידי חזי לי [ט]הורמין בר לילית כי קא רהיט אקופיא דשורא דמחוזא ורהיט פרשא כי רכיב [י]חיותא מתתאיה ולא יכיל ליה זמנא חדא הוה מסרגאן ליה תרתי כודנייתי וקיימן אתרי

נדמה לו לגל שפנימי לו כי זה החיצון היה שוטף כל העולם: אמר ליה החיצון תא חזי גבורתא. כאומר אל תחשוב בדעתך שאוכל אני להגביה עצמי כלום יותר משיעורי שאפי' כמלא חוט השערה איני רשאי לעבור חוץ מן החול שלי חוץ מתחומי: הורמיז בר לילית. אותו שד: אקופיא דשורא. על שיני החומה: ולא יכיל. פרשא למימטייה לההוא שד: מסרגאן ליה. שמו לו שני אוכפין על שתי פרדות: אתרי

מסורת הש"ס

(א) [עי' רש"י רוש ופע"ק], (ב) [לקמן עח:], (ג) [שם], (ד) [גיטין סה:], (ה) [שבת קח.], (ו) [בש"י לימתא רבה בר בר חנה], (ז) [גי' הערוך הורמיז פי' שד וכן היה בגילסת רש"י בסנהדרין לט. ד"ה דכומכא ע"ש ועי' תוס' שם ותוס' לעיל ח. ד"ה לפיכך ותוס' גיטין יא. ד"ה סומכוס ובפירוש הרשב"ם דסכא], (ח) ס"א סוסיא, (ט) ס"א שכנו [רש"ל],

תורה אור השלם

1 ברושים משניר בָּנוּ לָךְ
את כָּל לוחתיִם אָרֵז מִלְּבָנוֹן
לְקָחוּ לַעֲשׂוֹת תֹּרֶן עָלָיִךְ:
יחזקאל כז ה

2 שֵׁשׁ בְּרִקְמָה מִמִּצְרַיִם
הָיָה מִפְרַשְׂךָ לִהְיוֹת לָךְ
לְנֵס תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן מֵאִיֵּי
אֱלִישָׁה הָיָה מְכַסֵּךְ:
יחזקאל כז ז

3 הֲלֻהֵן תִּשַּׁבַּרְנָה עַד אֲשֶׁר
יִגְדְּלוּ הֲלֻהֵן תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי
הְיוֹת לְאִישׁ אַל בְּנָתַי כִּי מַר
לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי יָצְאָה בִּי
יַד יְיָ: רות א יג

4 אֵלוֹנִים מִבָּשָׁן עֲשׂוּ
מְשׁוֹטָיִךְ תָּרְשׁוּ עֲשׂוּ שֵׁן בַּת
אֲשֻׁרִים מֵאִיֵּי כִתִּיִּים:
יחזקאל כז ו

5 וְיָרְדוּ מֵאֳנִיּוֹתֵיהֶם כֹּל
תֹּפְשֵׂי מְשׁוֹט מַלָּחִים כֹּל
חֹבְלֵי הַיָּם אֶל הָאָרֶץ
יַעֲמֹדוּ: יחזקאל כז כט

6 נִשְׁבַּע אֲדֹנָי יְיָ בְּקָדְשׁוֹ כִּי
הִנֵּה יָמִים בָּאִים עֲלֵיכֶם
וְנִשָּׂא אֶתְכֶם בְּצִנּוֹת
וְאַחֲרִיתְכֶן בְּסִירוֹת דּוּגָה:
עמוס ד ב

7 הַאוֹתִי לֹא תִירָאוּ נְאֻם יְיָ
אִם מִפָּנַי לֹא תָחִילוּ אֲשֶׁר
שַׂמְתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם חֹק
עוֹלָם וְלֹא יַעַבְרֻנְהוּ
וַיִּתְגָּעֲשׁוּ וְלֹא יוּכְלוּ וְהָמוּ
גַלָּיו וְלֹא יַעַבְרֻנְהוּ:
ירמיהו ה כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' דעימי אגא ונחרביה מ"ל: (ב) שם פוק חזי גבורתא דמריך דאפי' מלא חוטא דחלא לית דעבר: (ג) רשב"ם ד"ה כל תופסי וכו' עיקר הילוך הספינה: (ד) ד"ה אמר רבה וכו' מעשיך ה' ריש מהן לחודיע מתן: (ה) ד"ה בין גלא וכו' שומע קולו של חבירו הס"ד: (ו) ד"ה פוק וכו' כלומר (אין לי) תא"מ וג"כ ס"א אין לך: (ז) ד"ה ולא יכיל דאי ליה השד שהיה רץ ביומר:

מוסף רש"י

רבי נתן בבלאה. שבא מבבל דלאמריגן בב"ב (לקמן קלא.) ובעזתי פני בנתן הבבלי (גיטין סה:). **בוציאתא.** ספינות קטנות וקלרות מלאמות עד כמודו של סכין שקורין קוייט"ש (שבת קא.).

מוסף תוספות

א. שאפי' סחורות שבה הם מכורין אם אמר היא וכל מה שבתוכה. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

א א מי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ו סמג עשין עב טוש"ע מ"מ סי' רל סעיף ו:

לעזי רש"י

מש"ט. תורן.
ויל"א. מִפְרָשׁ.
אנקר"ש [אנקרי"ש]. עוגנים.
ריימ"א [ריימי"ש]. משוטים.
קוקי"ט [קוקי"ט]. דוגית.
בוצ"א. סוג של ספינה.

רבינו גרשום

ונימא באנו למחלוקת ר"ש ורבנן. במתני' וכדאוקימנ' לפלוגתייהו לעיל. מש"ה נקיט דר' מנחם בר' יוסי ורבנן דהא קמ"ל דר' מנחם בר' יוסי כר"ש ש"ל:

הדרן עלך המוכר את הבית

המוכר את הספינה: איסקריא. זהו משוט: נס אדרא. אותו בגד שתולין בראש התורן להוליך הספינה ברוח: ואת העוגין. אלו שקורין אנקר"ש בלע"ז שמעמידין הספינה שלא תזוז לכאן ולכאן: הלהן תעגנה. אמרה להן רבי תעכבו עצמכן מלהנשא לבעל: אלו המשוטות. שלועדין ריימ"ש: משוט. שמשוטטין הספינה לכאן ולכאן: האיסכלה. היינו הכירה שמתקנין בספינה כדי לבשל עליו צרכיהן. ואית דאמרי סולם שירודין בו מן הספינה: ואת בור המים. שמתקנין שם בספינה כענין בור ומשימין שם מים מתוקין לשתות: ואת הדוגית. היינו ספינה קטנה ומנהיגין אותה לספינה הגדולה וכשורצין לצאת ליבשה הולכין ובאין באותו ביצית. והיינו ביציתא דמישן. נהרא הוא ששמו מישן וקטן הוא ואין יכולין לבוא בנהר כי אם בהני בוצייתא: ואחריתכן בסירות דוגה. כך הנביא אמר לישראל סוף שיוליכו אתכם בשבי באותן ספינות קטנות: גלא. גל של ים: כי צוציתא דנורא חיוורתא. כמו ציצית הראש: אלוותא. מקלות: עד דחזינן לבי מרבעתא דכוכבא. שהיינו רואין בית רביעת הכוכב ויהי מקומו כשיעור שיכולין לזרוע בו מ' מדות של חרדל: ואי דליין טפי. האי גלא הוי מקלינן מהבלא דההוא כוכב. וג"ם תמ"ה המור"ה וכמה הולכת הבלא דכוכבא. דמכדי יש לן כמה מהלך אדם בינוני ביום י' פרסאות נמצא מהלך תלת מאה פרסי דהיינו מהלך ל' יום וקתני הכא ואי דלינן טפי כלומר מיעוט יותר נמצא דהאי הבלא מהלך חמש מאות שנה פחות ל' יום שיעור תלת מאה פרסי דדלי הני לעיל דהא מן הארץ ועד לרקיע מהלך חמש מאות שנה אבל בין ארעא לעובא ליכא אלא תלת פרסי: שבקת מידי בעלמא דלא אחריבת. לפי שראה אותו מגביה כל כך

מש"ה דקתני אנתיקי דלא מכר לו אלא בור המים ודוגית ובוציאתא ואינו נותן רשות לאלו להזיקן וגם שלא לאלתא בדרך יחיד: **ורהיט פרשא.** לפי תומו: **ולא יכיל ליה.** (ז) שהיה השד רץ ביותר ומיהו הפרש לא היה מתכוין לכך: **סריגן.** שהיה אוכף וסרגא נתונין על הפרדות:

הכי גרס' לדידי חזי לי אורזילא בר ראימא דהוי כי הר תבור. פירוש עופר של ראש הכר ומתרגמינן עופר המליס אורזילא דאיילא וכן בסוף זבחים (דף קיג: ופס ד"ה אורזילא) דאמר התם בשלמא לר' יוחנן דאמר לא ירד מבול לא"י היינו דקס רימא התם אלא לר"ל רימא היכא קס א"ר ינאי גורלות הכניסו לתיבה ופריך והאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי אורזילא דבר דאימא דהוי כי הר תבור ואי גרסי' אורזילא דימא היינו דג שביס א"כ מאי קשיא ליה המרינן בפ' קמא דקדושין (דף יג.) לא נגזרה על דגיס שביס. ר"ת ור"י: **ואפיק כופתא.** היינו רעי כדאמר בחלק (סנהדרין דף לח:) אחמיניה ואיתיב בטולא דכופתא דחמריה: **ודמו** במאן **דמיבסמי.** מכאן משמע כמ"ד בחלק (שם דף קי:) מתי מדבר יש להן חלק לעולם הבא:

אתרי גישרי דרוגנג ושואר מהאי להאי ומהאי להאי ונקיט תרי (א) מזגי דחמרא בידיה ומוריק מהאי להאי ומהאי להאי ולא נטפא ניטופתא לארעא ואותו היום [1] יעלו שמים ירדו תהומות הוה עד דשמעו בי מלכותא וקטלוהו אמר (ב) רבה לדידי חזי לי אורזילא בר יומיה דהוה כהר תבור והר תבור כמה הוי ארבע פרסי ומשאכא דצואריה תלתא פרסי ובי מרבעתא דרישיה פרסא ופלגא רמא (ג) כופתא וסכר ליה לירדנא ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזיא לי ההיא אקרוקתא דהויא כי אקרא דהגרוניא ואקרא דהגרוניא כמה

וגנו

הויא שתין בתי אתא תנינא בלעה אתא פושקנצא ובלעה לתנינא וסליק יתיב באילנא תא חזי כמה נפיש חיליה דאילנא אמר רב פפא בר שמואל אי לא הואי התם לא הימני ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא (ד) דיתבא ליה אכלה טינא באוסיי' (ה) ואדחוהו מיא ושדיוהו לגודא וחרוב מיניה שתין מחוזי ואכול מיניה שתין מחוזי ומלחו מיניה שתין מחוזי ומלאו מחד גלגלא דעיניה תלת מאה גרבי משחא וכי הדרן (ו) לבתר תריסר ירחי שתא חזינן דהוה קא מנסרי (ז) מגרמי מטללתא ויתבי למבנינהו הנך מחוזי ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא דיתבא ליה חלתא אגביה וקדח אגמא עילויה סברינן יבשתא היא וסלקינן ואפינן ובשלינן אגביה וכד חם גביה אתהפיך ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא הוה טבעינן ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וסגאי ספינתא בין שיצא לשיצא דכוארא תלתא יומי ותלתא לילוותא איהו בזקיפא ואנן בשיפולא וכי תימא לא מסגיא ספינתא טובא כי אתא רב דימי אמר כמיחם קומקומא דמיא מסגיא שתין פרסי ושאדי פרשא גירא וקדמה ליה ואמר רב אשי ההוא גילדנא דימא הואי דאית ליה תרי שייצי ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן ההוא ציפרא דקאים עד קרצוליה במיא ורישיה ברקיע ואמרינן ליכא מיא ובעינן לחות לאקורי נפשין ונפק בת קלא ואמר לן לא תיחותו הכא דנפלת ליה חציצא (ח) לבר נגרא הא שב שני ולא קא מטיא אארעא ולאו משום דנפישי מיא אלא משום דרדפי מיא אמר רב אשי ההוא זיז שדי הוא דכתיב [2] וזיז שדי עמדי ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא וחזינן הנהו אווזי דשמטי גדפייהו משמנייהו וקא נגדי נחלי דמשחא מתותייהו אמינא להו אית (ט) לן בגוייכו חלקא לעלמא דאתי חדא דלי (י) גדפא וחדא דלי אטמא כי אתאי לקמיה דרבי אלעזר אמר לי עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין (סימן כעפרא דתכילתא טרקתיה עקרבא לסלתיה) ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא ואיתלוי בהדן ההוא טייעא דהוה שקיל עפרא ומורח ליה ואמר הא אורחא לדוכתא פלן והא אורחא לדוכתא פלן אמרי' ליה כמה מרחקינן ממיא ואמר לן הבו לי עפרא יהיבנן ליה ואמר לן (יא) תמני פרסי תנינן ויהבינן ליה אמר לן דמרחקינן תלתא פרסי אפכית ליה ולא יכילית ליה (יב) אמר לי תא אחוי לך מתי מדבר אזלי חזיתינהו ודמו כמאן דמיבסמי

וגנו

דמיס של יס אינן נובעין אלא ע"י רוח הולכין בהן: **כמיחם קומקומא דמיא.** כשיעור שמחממים קומקומוס של מים חמין: **ושדי פרשא גירא.** כשהיה שוס אדם יורה בחץ ובקשת על שפת היס לארך הוה חזינן דקדמה לה ספינתא לגירא: **גילדנא.** שם דג קטן הוא. כלומר דג זה הוי מדגיס קטניס שביס: **תרי שייי.** אבל שאר דגיס שביס אין להס אלא סנפיר אחת באמצע הגב: **והזינן לההוא ציפרא דו' גרסינן: אמרינן ליכא מיא.** היינו סבורין שאינן עמוקים הואיל ולא קאי במיא אלא עד קרסוליה: **חציצא.** גרזן או מעצד: **לבר נגרא.** חרש עציס: **ולאו משום דעמיקי מיא.** מהלך שבע שניס לא הגיע החציצא לקרקע אלא משום דרדיפי מיא ממתוך חריפות הנהר לא היה נגלל עדיין ולא מחמת העומק בלבד: **עמדי.** ראשו מגיע לרקיע: **דשמטי גדפייהו.** נופלות נוצה שלהן מרוב שומן: **דליא לי גדפא.** הגביהה לי הכנף. רמז זה חלקך לעתיד לבא: **ליתן עליהס אם הדין.** שבחטאתס מתעכב משיח ויש להס לער בעלי חיים לאותן אווזים ממחת שומנן: **טייעא.** סוחר ישמעאל: **והפכינן.** הלי עפרא בהאי עפרא לנסותו אם היה בקי כל כך: **אמר לי.** ההוא טייעא תא ואחוי לך: הכי גרס' **אזלינן חזיתינהו ודמו כמאן דמיבסמי**

וגנו

אתרי גישרי דרוגנג. שם אותו הנהר. והיו רחוקין זה מזה והיה (ח) מדלג מפרדה זו לפרדה זו: **תרתי כפא דחמרא.** שניהם מלאים יין והיה מוריק תרוייהו ביחד זה בתוך זה בהדי דקמשוור ואינו נשפך אפי' טיפה אחת ואע"פ שהיה אותו יום רוח סערה שהיו עולין יורדי הים בהאיות עד לב השמים ויורדין עד תהומות מכח הרוח ואפ"ה לא נפל הטפה לארץ: ושמעוה בי מלכא דשדין. שהשד היה עושה כן לעיני הכל לפי שאין דרכו של שד להראות עצמו כל כך: והרגוהו. שהיה מגלה סודם: אורזילא בר יומא. ראם שלא היה לו אלא יום אחד שנולד: רמא כופתא. כלומר עשה רעי ומרוב אותו רעי סיכר את הירדן שלא היו המים יכולין לרוץ עד שהיה נשתף: אקרוקתא. צפרדע: כאקרא דהגרוניא. כאותו כרך של אגרוניא: פושקנצא. ערוב נקבה ובלעיה לתנינא ואח"כ עלה לה ויתיב על אילנות: אם כל הני אי לאו דחזיתיה לאותו אילן לא הימני. שיהיה סובל שום עול בעולם כל כך. שנכנס לו אותו שרץ קטן שנקרא אכלה טינא בנחיריו והשליכו הים לגודא כלומר לשפת הים לפי שאין הים סובל שום מיאוס בתוכו וחרבו מיניה שתין מחוזי כשהשליכו הים: דיתבא ליה חלתא אגביה. שהיה חול הים מקובצת על גביו: וקדיח. עשבי והגדילו עשבים על החול: בין שיצא לשיצא. בין ב' סנפיריו של דג הלכה הספינה ג' ימים וג' לילות והדג היה עולה כנגד שטף המים ואינו יורד עם השטף: ומקדמה ליה הספינה לפי שהיתה הולכת. במהירות יותר מן החוק: גילדנא דימא. דג של ים שכך שמו: חצינא. גרזן: וזיז שדי עמדי. שהיה ראשו מגיע לשמים: דשמטי גדפייהו משמנייהו. שהיו נופלות הנוצות שלהן מן השומן: דליא ליה גפא. רמז לו זהו חלקך לכירה הגדולה: עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין. לפי שמרוב עונותם מעכבין קץ המשיח ומצערין להני אווזין לפי שמרוב שמנותם יש להם צער בעלי חיים: ומרח ליה. והיה בקי כל כך שהיה אומר האי אורחא וכו': אפכית ליי' האי ארעא להאי ארעא לנסותו אם היה בקי כל כך: דדמו כמאן דמיבסמי. שהיו שוכבין כעין ישנים המבושמין מרוב בשמים:

(א) [בזמיס קיג: ע"ש ופס אימא רבה בר בר חנה וכ"א בע"י דהכא], (ב) [בזמיס קיג: אימא כבא וע"ש בכס"ח], (ג) [גי' תוס' חולין סז: ד"ה קוקיאני דיתבא ועיילא ליה טונא באוסיי' וכו'], (ד) ל"ל תניגא. רש"ש, (ה) ר"ש ואמר רבה בר בר חנה א"ל ההוא טייעא תא, (ו) בס"ח: להילאות, (ז) [שם אימא: ממשכן], (ח) ס"א ותלמוס, (ט) בס"א נוסף: ליבשה,

תורה אור השלם

1 יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוֹגָגוּ: תהלים קז כו
2 יָדַעְתִּי כָּל עוֹף הָרִים וְזִיז שָׂדִי עִמָּדִי: תהלים נ יא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונקיט תרי כסי דחמרא: (ב) שם טיגא באוסי' ומיית ואתמוס: (ג) שם וכי הלכן ואתאן לנהר תריסר וכו': (ד) שם מנסרי כשורי מגרמי ויתבי כ"ל ותיבת מטללתא נמחק: (ה) שם אית לי בגוייכו וכו': (ו) שם דלי לי בפא וחדא דלי לי אטמא: (ז) שם ואמר לן מרחקינן תמני פרסי: (ח) רשב"ם ד"ה אתרי וכו' והיה השד מדלג: (ט) ד"ה באוסייב וכו' אימות הן אימת אלגס: (י) ד"ה תרנו וכו' שהשליכו הים על: (כ) ד"ה אלאא וכו' נקבן. נ"ב ס"א בנקודה: (ל) ד"ה כין שיצא לשיצא שני סנפירין:

מוסף רש"י

אורזילא. הוא לאש (זבחים קיג: ע"ש). **בת יומא.** כיום שנולד (שם). ומשאכא דצואריה. משך יולאיו (שם). **ובי מרבעתא דרישיה.** כי מרבע של ראשו (שם). וסכר ליה לירדנא. הטיל גלל בירדן וסכר הירדן ופסק הילוך מימיו (שם, עי"ש).

וגנו אפרקיד. שהיו שוכבין בפיס להוכות כשתויי יין: **אפרקיד.** פניו למעלה. שיפינ"ש בלע"ז: **ועייל טייעא תותי ברכיה דו'.** כלומר לאיתי טייעא שהיה מהלך תחת ברכי המת רוכב על הגמל ורומחו בידו ולא היה נוגע בו בברכיה. ולילא לפרושי דגוהה הברכים כשיעור שיכול טייעא ללכת תחת ברכי המת ורומחו בידו ולא היה נוגע בו דאי שיעורא קאמר ולא ממש חזא מעשה הכי הו"ל למימר ועייל פרשא תותי ברכיה כו' אי נמי ועייל גברא (ו): **שקלי** (ז) **קינא.** כגון הטלית להביאו לפני חכמים ללמוד ממנו דין ליצית אי כב"ש אי כב"ה כדלקמן: **ולא הוה מסתגי לן.** בהמות שהיינו רוכבין לא היו יכולין לילך: **כל אבא חמרא.** רבה בר בר חנה היינו רבי אבא בר (ח) חנה. וכמו כן רבינא כמו רב אבינא: **חמרא.** כלומר שוטה כחמור: **סיכסא.** שוטה כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף ק:) **עבדקן סיכסן: למאי הלכתא.** פסקת ליה משוס דבעית למיחזי אי הלכה כב"ש דפליגי במסכת מנחות (דף מא:) דת"ר כמה חוטין הוא נותן ב"ש אומרים ארבעה ובית הלל אומרים שלשה וכמה תהא משולשת כו': **איבעי לך למימי חוטין וחוליות.** מקמי דתיהדריה ותיתי ותימא לן: **חוליות.** שלשה חוטין גדיל קרי חוליא במסכת מנחות [לט.]: **שנשבעתי.** מן הגלות כדכתיב קראי טובא בנביאים: **והוא.** רבה בר בר חנה סבר דלמא שבועתא דמבול (ט) דכתיב אשר נשבעתי מעבור מי נח וגו' (ישעיה נד) אותה שבועה היה רוצה להפר ויחריב את העולם במבול ולפיכך לא רצה להפר: **ורבנן.** דקרו ליה סיכסא אמרי א"כ לא הוה ליה למימר אוי לי אלא משום דבכל ארתם לו לר [ישעיה סג]: **ביזעי.** בקעים דכתיב ותבקע (י) הארץ אשר וגו' (במדבר טז): **קוטרא.** עשן: **שקל גבנא דעמרא.** לקח גיזת צמר ושרצה במים: **איחרוי איחרוי.** הנהו גבבי אע"פ שארויין במים: **אלים.** הסכת ושמע: **שמעיה דקאמרי.** שהרי ילדו חיים שאולה (יא): **כל תלתין יומין.** כל ראש חדש: **נבשר בקלחת.** שמהפכין אותו כדי שתתבשל: (י) **היכא דנשקי ארעא ורקיעא.** מקוס גבוה היה שם שנשקין יחד זה לזה ולאו היינו סוף העולם דהא מהלך חמש מאות שנים הוי וא"י אמצעיתו של עולם היא דכתיב (יחזקאל לח) יושבי על תבור הארץ והיינו מקומו של רבה בר בר חנה: **סילתא.** סל לחם שלי: **דהדר.** חוזר כדאמרינן בפסחים (דף לד:) גלגל חוזר ומזלות קבועים: **אוסייה.** נחיריו. ל"א מתרתי זימיה מיא והיינו נמי נחיריו: **מברי דסורא.** נהרות שבסורא: **בריה קלה.** מבריות קטנים שבים: **לפומיה דלויתן.** שיאכלני (יא) היום: **עיזא דימא.** שכל מה שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה בשחיטת חולין (דף קכז.): **דבחישא.** חופרת בים בקרניה לבקש אחר מזונותיה: **קרטליתא.** ארגז: **דשמיה כרשא.** כך שמו: בר

וגנו אפרקיד. מכאן אר"ת דאפרקיד פניו למעלה ולא כמו שפירש ר"ח בנדה (דף יד. ושם ד"ה אפרקיד) (א) ובברכות (דף יג:) פניו למטה דאם כן לא היה יכול טייעא לרכוב תותי ברכיה (ב): **פסקי** חדא קרנא דתכלתא. משמע הכא שיש ליצית למתים ויש לדחות שהיו נכנסין מחיים בקבר כדאמר במדרש שכל ערב תשעה באב היו הולכין כשהן חיים לתוך קבריהם והיה בת קול יוצאת ואומרת הבדלו החיים מן המתים אבל יש להביא ראיה מפרק התכלת (מנחות דף מא.) דאמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית ומודה שמואל בזקן כשעשאן לבנודו פירוש לתכריכים וההיא שעתא ודאי רמינן להו (ג) וכן יש במדרש למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית לומר לך שהמתים חייבים בציצית וקשה דאמרינן בפרק מי שמתו (ברכות דף יח.) רבי חייא ורבי יונתן הוו קא שקלי ואזלי בבית הקברות הוה שדיא תכלתיה דרבי יונתן אקיבורא א"ל רבי חייא דלי כנפך שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו ואי יש למתים ציצית מאי מחרפין אותנו דקאמר וי"ל דאע"ג דיש להן ציצית מ"מ מחרפין אותם שמראין עצמן שהן חייבים (ד) והמתים פטורים כדאמר (שבת דף ג.) כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות (ה) אבל קשה על המנהג שנוהגים להסיר ציצית מטליתות של מתים ואר"ת ששמע מזקני לוטי"ר לפי שציצית עדות הוא שקיים כל התורה לציצית עולה ת"ר וח' חוטין וה' קשרים הרי תרי"ג ועכשיו שאין חשובין כל כך הרי הוא כאילו מעיד עדות שקר (ו) וה"ל דרשינן במדרש ועשו להם ציצית לדורותם לדור תם ואור"י דבימיהם היו כולן מקיימין מצות ציצית לפי שהי' לכולן טליתות של ד' כנפות ולכך היו עושין להן אף במותן (ז) אבל עתה שאין לכולן בחייהן אין לעשות במותן אפי' מי שהיה לו בחייו שלא לבייש את מי שאין לו (ח) וכעניין זה מצינו בפרק בתרא דנדה (דף עא.) בראשונה היו מטבילין כלים ע"ג נשים נדות מתות התחילו חיות מתביישות כו' (ט) ועוד דאנו סומכין על מסכת שמחות (פי"ב) דאמרינן אבא שאול בן בטנית לוה את בניו קברוהו תחת מרגלותיו של אבא והטילו תכלת מאפיליוני (י) פירוש מטליתו ויש לגרוס התירו מדקאמר מאפיליוני ורבינו חייים כהן לדק פירש דאנן קיימא לן כרבי יוחנן דאמר (נדה דף פא:) מצות בטילות לעתיד לבא וההיא דמנחות אייתי אליבא דשמואל דאמר אין בטילות ולכך צריך שיהא לו ציצית דעתידין לדיקים שיעמדו בלבושיהם ואם יסירו לו הציצית במותו נמצא שלעתיד יעמוד בלא ציצית (יא) והמדרש נמי אתי כשמואל וההיא דלקמן יצתה בת קול ואמרה דביתהו דרבי חנינא בן דוסא עתידה למישדא בה תכלת לצדיקים לעתיד לבא אתיא נמי כשמואל ועוד אומר ר"י דהכי פירושו דההיא שעתא ודאי רמינן להו היינו שמשימין בו ציצית ומסלקים אותו מיד להודיע שקיים מצות ציצית לפי שהבגד חדש ולא הוסיף בו ציצית מעולם צריך להסיר בו וכן נוהגים בארץ אשכנז להסיר ציצית בטלית של מת שיהא ניכר שקיים מצות ציצית ומיד מסירין (יב): **ועכשיו** שנשבעתי מי מיפר לי. ותימה דאמאי אין הקדוש ברוך הוא מיפר בעצמו דהא מסקינן במסכת חגיגה (דף י.) דנדרים יש להן הפרה מדכתיב אשר נשבעתי באפי ודרשינן באפי נשבעתי אלמא שהוא מיפר בעצמו ואההיא קשה דהיאך מיפר לעצמו והאמרינן בפרק אלו נדרים (נדרים דף פא:) לא יחל דברו מיכן לחכם שאין מיפר לעצמו והא דאמר בפרק ארבעה נדרים (שם דף כג.) גבי ההוא קלרא דשרא לנפשיה לא שרא לנפשיה ממש אלא כלומר אשכח פיתחא לנפשיה אבל רבנן שרו ליה:

שמגיע

א) [עי' תוס' ברכות לז. ד"ה מפיריין], ב) סנהדרין קי., ג) ל"ל שקל טייעא. יעב"ץ, ד) ל"ל עלייהו. רש"ש, ה) ל"ל האדמה, ו) [במדבר טז], ז) בס"א: שיאכילנו, ח) [וע"ע תוס' פסחים קח. ד"ה פרקדן], ט) [וע"ע תוס' ברכות יח. ד"ה למחר ותוס' פסחים מ: ובע"ז סה: וכנדה סא: ד"ה אבל],

לעזי רש"י

שיפינ"ש [שובינ"ש]. שוכב על גבו.

מוסף רש"י

בלועי דקרח. מקוס (סנהדרין קי.). **בזעא.** נקב שממנו יצא עשן (שם). **ואמשינה במיא.** שרה אותה במים, לשון מסי דיה (שם). **אמר לי.** ההוא טייעא (שם קי:). **ואמרי הכי משה אמת כו'.** שנסה כמה פעמים ולא שכל ל' יום עשן יוצא משם ושומע שאומרין משה ותורתו אמת כו' (שם).

מוסף תוספות

א. עי"ש מה דמפרש בלשון אפרקיד. ב. כשלובשין אותו למת, מטילין ביה ציצית דאי לא רמינא דמי כליעוג, כלומר איפטר ליה ממצוות. רש"י ממנות שם. ג. שאנו מראים עצמנו בפניהם מקיימי מצות. תוס' נדה סא: ד. ואינו דומה מצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה. תוס' פסחים מ: ה. וזה לא נהירא דגם חיים עתה למה לובשים הלא לא קיימו כל התורה כולו. שם. ו. [דאל"כ] לעג גדול היה שדומה כמו שהיו אומרים הואיל ומת אין צריך עוד ציצית. תוס' מנחות סא: ז. [ד"]יתביישו החיים, [ו]אם ישימו ציצית לכולן הוא יותר לעג לרש שבחייו לא קיים ובמותו יקיים. שם. ח. שאפי' במיתתן הם משונין מכל אדם. רש"י נדה עא. ט. ואע"פ שהגמ' חולק עליו, יש דברים שאנו מניחין הגמ' שלנו ואנו עושין כספרים החיצונים וכו'. תוס' ברכות יח. י. ריש כאן בעיברה. תוס' ע"ז סה:

(ו) גמ' אמוי לך טורא דסיני אמלי: (כ) שם מופר לך מופר לך והוא סבר: (ג) שם מרעא ורקיע' אהדדי אזלי וחזאי דעביד כוי כוי אקלתא לסילתא: (ד) שם עד למחר כי השתא הכא: (ה) שם מתרתי זימיה. נ"ב ס"א אוסייה: (ו) רשב"ם ד"ה ועייל טייעא וכו' ועייל גברא ולא היה לו להזכיר הטייעא הס"ד: (ז) ד"ה שקלי חדא קרנא: (ח) ד"ה כל אבא וכו' היינו ר' אבא בר בר חנה. נ"ב עי' תוס' פ"ק דסנהדרין דף ה' ד"ה רבה: (ט) ד"ה והוא רבה וכו' דמבול קאמר דכתיב: (י) ד"ה היכא דנשקי. נ"ב לשון מהכש"ל ולא אוכל לידע איך הגיע על אותו מקום גובה שהיה קרוב לשמים הלא מסלן ד"ק הוא וגם איך לא נשרף מהבלא כו' וצ"ע עכ"ל ונראה לתרץ ע"פ דאיתא דא"י גבוה מכל תלתא וא"כ אפשר לומר דהא"י גבוה יותר מן קלה אלא שהוא מקום נמוך מהלך כמה מאות שנים בהליכות הגובה ומא"י לשמים אפשר שאינו גבוה רק מאה שנה או יותר כפי הליכות רבה והכר עמד בא"י מקום של רבה והיה יכול לילך להגיע לאותו [והשאר חסר]:

רבינו גרשום

פסקי. נקיט: חדא קרנא דתכלתא. מן טלית שלהם שהיו שוכבין בהם: כל אבא חמרא. כלומר לרבה היו קורין אבא וחמור. כעין שקורין לרבינא אבינא: סיכתא. שוטה: למאי הלכתא. פסקת ליה אי למיחזי אי הלכה כבית שמאי דאמרי במס' מנחות (דף מא ע"ב) דת"ר כמה חוטין הוא נותן בית שמאי אומרים ארבע וב"ה אומרים שלש. אמר רב הונא ארבע ר) בתוך שלש ומשולשת ארבע ור' יהודה אומר שלש בתוך שלש ומשולשת שלש אמר רב פפא הלכתא ד' בתוך ג' ומשולשת ד' וכו'. למה [לך] למיעבד הכי איבעי לך למימני חוטין וחליות כו': אוי לי שנשבעתי. מן הגלות מי מפר: והוא. רבה בר בר חנה סבר דלמא שבועתא דמבול דכתיב קאמר ומש"ה לא הפר דשמא רוצה להחריב העולם במבול. ורבנן אמרי ליה א"ל אוי לי לא היה אמר אלא משום דבכל צרתם לו צר: איחורוך. הנהו גבבי דעמרא אע"ג דאמשינהו במיא משום דגיהנם מתהפך לשם: תא ואחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקינא. לאו משום דמיחזו ליה סוף העולם ממש משום דמהלך ת"ק שנה הוי העולם אלא מקום הראה לו במדבר אחד ששם נושקין ומגלגל גלגל ונושקין השמים והארץ יחד ולא מיחזו ליה ממש סוף העולם כי אם ממקום הגלגל שמקיף וסובב לשם: לסילתאי. סל שלי: כתרי מברי דסורא. ב' נהרות: דאית ליה קרנא כעיזא דבחישא בהו. שחופרת בהן מים: קרטליתא. קופסא: נחית

ר) לפנינו אם הגרנקא אלבנא בתוך אלבנא ומשולשת אלבנא

שמגיע לפיו של לויתן. ואינו מתערב בכל אותן מים כדמוכח בברא"שית רבה דקאמר וכי מעשה נסים הוא אמר רבי יוחנן אל תתמה הדין ירדנא דעבר במי טבריא ולא מתערב: **ארבעה** נהרות הן ירדן וירמוך קירומיון ופיגה. ות"ת דתנן במס' פרה (פ"ח מ"י) דקירומיון ופיגה פסולין למי חטאת מפני שהן מי בלים ומייתי לה בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) וכיון דקרי להו מי בלים משמע שאינן נובעין והכא משמע שנובעין דקרי להו נהרות וי"ל נהרות נובעין הן ולפי שמי בלים מתערבין בהן פסולים למי חטאת לפי שאינן לדופין מחמת שמתערבין באגמים ואין חיותן חיות גמור ור"ת מפרש דפסלינן משום דאין כאן מים חיים אל כלי דעפר וטיט מעורב בהן מחמת שהן מי בלים ומפסיקין בין מים לכלי א:

פליגי

בר [6] אמוראי לאתויה ורגש ובעי לשמטיה לאטמיה ושדא זיקא דחלא ונחת נפק בת קלא אמר לן מאי אית לכו בהדי קרטליתא [9] דדביתהו דר"ח בן דוסא דעתידה דשדיא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי רב יהודה [3] הינדוא משתעי זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן ההוא אבן טבא דהוה הדיר לה תנינא נחית בר אמוראי לאתויה אתא תנינא [6] קא בעי למבלע לה לספינתא אתא [3] פישקנצא פסקיה לרישיה אתהפיכו מיא והוו דמא אתא תנינא חבריה שקליה ותליה ליה וחיה הדר אתא קא בעי בלעא לספינתא הדר אתא ציפרא פסקיה לרישיה שקלוה לההיא אבן טבא שדיוה לספינתא הוה הני ציפרי מליחי בהדן אותבינהו עלייהו שקלוה ופרחו להו בהדה ת"ר מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה והיה ר"א ישן ור' יהושע נעור נזדעזע ר' יהושע ונגער ר"א א"ל מה זה יהושע מפני מה נזדעזעת א"ל מאור גדול ראיתי בים אמר לו שמא עיניו של לויתן ראית דכתיב [1] עיניו כעפעפי שחר אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא והואי [6] אטמא דבשרא בהדן פתחנא ונקרינא ואנחנא אעשבי אדמייתינן ציבי חלם אטמא וטוינן כי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא חזינהו להנהו גומרי דהוו קא מלחשי כי אתאי לקמיה דאמימר אמר לי ההוא עישבא סמתרי הוה הנהו גומרי דריתמא הוו [2] ויברא אלהים את התנינים הגדולים הכא תרגימו ארזילי דימא ר' יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון שנאמר [3] ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה וגו': (סימן כל שעה ירדן): אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם אף לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון זכר ונקבה בראם ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירס את הזכר והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר [3] והרג את התנין אשר בים ואף [4] בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירס הזכר וצינן הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר [5] הנה נא כחו במתניו זה זכר ואונו בשרירי בטנו זו נקבה התם נמי ליסרסיה לזכר וליצננה לנקבה דגים פריצי וליעביד איפכא איבעית אימא נקבה מליחא מעלי איבעית אימא כיון דכתיב [6] לויתן זה יצרת לשחק בו בהדי נקבה לאו אורח ארעא הכא נמי לימלחה לנקבה כוורא מליחא מעלי בשרא מליחא לא מעלי ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש הקב"ה לבראות את העולם אמר לו לשר של ים פתח פיך ובלע כל מימות שבעולם אמר לפניו רבש"ע די שאעמוד בשלי מיד בעט בו והרגו שנאמר [7] בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ רהב אמר ר' יצחק ש"מ שרו של ים רהב שמו ואלמלא מים מכסין אותו אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר [8] לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו' כמים לים מכסים אל תקרי לים מכסים אלא לשרה של ים מכסים ואמר רב יהודה אמר רב ירדן יוצא ממערת פמיים תניא נמי הכי [3] ירדן יוצא ממערת פמיים ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא ומתגלגל ויורד לים הגדול ומתגלגל ויורד עד שמגיע לפיו של לויתן שנאמר [9] יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו מתקיף לה רבא בר עולא האי בבהמות בהררי אלף כתיב אלא אמר רבא בר עולא אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות בזמן שמגיח ירדן בפיו של לויתן (סימן ימים גבריאל רעב) כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מאי דכתיב [10] כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו שבעה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל ואלו הן שבעה ימים ימה של טבריא וימה של סדום וימה של חילת וימה של חילתא וימה של סיבכי וים אספמיא וים הגדול ואלו הן ארבעה נהרות ירדן וירמוך [7] וקירומיון ופיגה כי אתא רב דימי א"ר יונתן עתיד גבריאל לעשות

קניגיא

בר אמודאי. אומן שידע לשוט על פני המים: ובעי לשמטיה לאטמיה. שביקש לחתוך יריכו. זרק ליה חלא מן החול של שפת הים וברח. ואיכא דאמרי חומץ. שתצנע בו תכלת: אתהפיכו מיא לדמא. מרוב הדם שהיה גדול הרבה: פתחנא ונקרינא. מיניה חלבא וגיד הנשה: איחלם אטמא. שנתחברה יחד כדמעיקרא: עשבא דסמתרי. של סם חיים: גומרי דריתמא. שאין כבין מהרה: ארזילי דימא. ראמים: לויתן נחש בריח. שמקיף ומסבב את כל העולם כולו כבריח: נחש עקלתון. שמתעקל סביב העולם: פריש לקרא ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה על לויתן בריח זה הזכר כאשר עשה על לויתן נחש עקלתון שהיא נקבה: וצינן את הנקבה. שלא תתאוה לשום זכר: הנה נא כחו במתניו. זה הזכר שאינו מזריע: ואונו בשרירי בטנו. זו הנקבה שלא ילדה. ומקשי' אמאי צינן את הנקבה לגבי בהמות וניעבד הנך דבהמה כהנך דכוורי ואמאי צינן הנקבה. ומשני מש"ה הרגה דפריצות דכוורי נפיש מן דבהמה. ואע"ג דמצננין לה אתיא להזקק. ואי בעית אימא מש"ה הרגה דכיון דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו בהדי נקבה לאו אורח ארעא למיהוי עם שכינה: ובלע כל מימות שבעולם. שתכניסם בתוך שלך כמו שכתב למעלה כל הנחלים הולכים אל הים: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחים. שלא ימותו בשעה שיגיח ירדן אל פיהו של לויתן שכל זמן שהוא חי בטוחין הן בחיים: כי הקב"ה על ימים יסדה. לארץ ישראל: לעשות

תורה אור השלם

1 עֲטִישֹׁתָיו תָּהֵל אוֹר וְעֵינָיו כְּעַפְעַפֵּי שָׁחַר:
איוב מא י

2 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב:
בראשית א כא

3 בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְיָ בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לִוְיָתָן נָחָשׁ בָּרִחַ וְעַל לִוְיָתָן נָחָשׁ עֲקַלָּתוֹן וְהָרַג אֶת הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם:
ישעיהו כז א

4 כִּי לִי כָל חַיְתוֹ יָעַר בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי אֶלֶף:
תהלים נ י

5 הִנֵּה נָא כֹחוֹ בְּמָתְנָיו וְאֹנוֹ בְּשִׁרְרֵי בִטְנוֹ: איוב מ טז

6 שָׁם אֳנִיּוֹת יְהֵלָּכוּן לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק בּוֹ:
תהלים קד כו

7 בְּכֹחוֹ רָגַע הַיָּם וּבִתְבוּנָתוֹ מָחַץ רָהַב: איוב כו יב

8 לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת יְיָ כַּמַּיִם לְיָם מְכַסִּים: ישעיהו יא ט

9 הֵן יַעֲשֹׁק נָהָר לֹא יַחְפּוֹז יִבְטַח כִּי יָגִיחַ יַרְדֵּן אֶל פִּיהוּ: איוב מ כג

10 כִּי הוּא עַל יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל נְהָרוֹת יְכוֹנְנֵהָ:
תהלים כד ב

גליון הש"ס

גמרא דדביתהו דר"ח בן דוסא כו'. עי' בהרא"ש פ"ד דגיטין סי' מו:

הגהות הב"ח

(א) גב' אתא תניא רגש קא בעי וכו': (ב) שם אתא פושקנצא פסקיה וכו' הדר אתא קא בעי למיבלע לספינתא הדר אתא ההוא פושקנצא פסקיה לרישיה (שקלי' וכו' לספינתא) תא"מ. וג"כ ס"א שקלת לההיא אבן טבא ופרח בהדה נפלה ההיא אבן טבא בספינתא: (ג) שם והואי ירד דבהרא בהדן פתחנא ונקירנא מינה ואנחינא אעשבי אדמייתינן ציבי איאלם אטמא וטוינן כל"ל וכן בהשב"ס: (ד) רשב"ם ד"ה אחזילי וכו' שניים הס"ד ואח"כ מה"ד ורבי יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח:

מוסף תוספות

א. וכתיב מים חיים אל כלי (במדבר יט). תוס' סנהדרין ה:

ב) [6] אמוראי לאתויה ורגש בעי לשמטיה לאטמיה. אלס שיולע לשוט במים: **בעא לשמטיה לאטמיה.** שביקש לחתוך יריכו: **זרק ליה חלא.** חומץ וברח מריחו: **למישדא ביה.** להלניע בו: **והוינן ההיא אבן טבא.** לתוך המים והדרא ליה תנינא: ה"ג **אתא ההוא תנינא רגש וקבעי למבלע לספינתא אתא פושקנצא עורב נקבה וקטעיה לרישיה דתנינא אתהפיכו מיא והוו דמא** מרוב דם שהיה גדול הרבה **הדר בעי לבלעיה לספינתא אתא ההוא פושקנצא וקטליה ואזיל בר אמוראי ושקליה להיא אבן טובה ואלינהו להנהו ציפרי.** לנסות אם יחיו וחיו ופרחו להן: **בהדה.** בהדי ההיא אבן: **נזדעזע.** חרד חרדה: **פתחנא ונקרינא.** מיינה חלב וגיד הנשה: **חלס.** שנתחברה יחד כמתחלה: **סמתרי.** עשב שמחבר כדאמרינן בהמקבל (ב"מ דף קז:) **ובאלו טריפות** (חולין דף נד.) **דעבד ליה סמתרי** וחיי: **דריתמא.** לותם שאין גחלין כביס מהרה: **ארזילי דימא.** ראמים שביס (ד) ה) (ורבינו חננאל פירש לויתן): **נחש בריח.** הוא לויתן זכר וזקוף הוא כבריח: **עקלתון.** לויתן נקבה שמקיף את כל העולם: **זכר ונקבה בראם.** כדכתיב (ישעיה כז) נחש בריח ונחש עקלתון: **מחריבין אם כל העולם.** שיהו להן ולדות הרבה גדולים שמחריבין את העולם: **סירס אם הזכר.** שלא יזקק לנקבה: **והרג לנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא** כאשר עשה אל לויתן נחש עקלתון שהרי הרג את התנין אשר בים מששת ימי בראשית: **בהמות בהרי אלף.** פסוק הוא בתהלים במזמור לאסף [ג] כי לי כל חיתו יער בהמות בהרי אלף ע"ש שרועה אלף הרים בכל יום: **לאו במתניו.** שלא הטיל זרע מימיו: **ואונו בשרירי בטנו.** שלא ילדה. ולעיל מייניה כתיב באיוב הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך וגו': **הסס נמי.** גבי לויתן לגננה לגויתן נקבה ואמאי הרגה: **דגים פריצי.** ולא מהניא בהו ליעון: ה"ג **ואבע"א ליון דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו.** ואמרינן במסכת ע"ז (דף ג:) [1] שעה רביעית יושב ומשחק עם לויתן: **הכא נמי לימלחה לבהמה נקבה.** ומה בלע להחיותה ולגננה: **ובלע כל מימות.** כדי שתראה היבשה: **די שאבלע מים שלי.** דלהכי כתיב [2] והיס אינון מלא שבולע אותם: **רגע הים.** לשון שבירה: **מפני ריחו.** שהוא מוסרח לפי שמת ולכך היס מסריח: **אל תקרי ליס מכסים.** שהרי היס עצמו מים הוא: **אימתי בהמות בהרי אלף בטוחות.** שלא ימותו כל שעה שיגיח ירדן לפיו של לויתן דכל זמן שהוא חי בטוחין הן כמו כן: **כי הוא.** הקב"ה על ימים יסדה לארץ ישראל:

ג) [ג"י הערוך בערך מד כ' אמודאי ועמ"ש בס"ד ר"פ כב. על הגליון], ג) [ג"י הערוך הנדרוזה תרגום של ירושלמי של ותשכנו מתוילה מן הגלוין ורש"י בקדושין כב: מתב רב יהודה הגדילה מתרן כוסין], ג) [בכורות נה. ע"ש], ד) סנהדרין ה: פרה פ"ח מ"י, ה) רש"ל מ"ז, ו) [נ"ל שעות רביעיות], ו) [קהלת ח],

קניגיא. לידת חיות בקשת ורומח. כל מיני לידה קרוי כן וכן בשחיטת חולין (דף ס:) וכי משה רבינו קניגי לו בליסטרי היה: **המשוך לו.** וכי אתה יכול לעשות קניגיא עם לויתן. מכלל דעתידה [לקניגיא]: **העושו יגש חרבו.** בבהמות כתיב באיוב. וה"ה עם לויתן: **מפני ריחו.** שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה יולא ריח קשה: **למרקחה.** כבשמים כמו רוקח מרקחת (שמות ל) מתוך שהכניס ראשו לגן עדן: **תלמים תלמים.** שגרמיס חפירות עמוקות בים כתלמים של מחרישה: **אחריו.** כשאתה יאיר נתיב היס: **אינו חוזר לאיתנו.** מרוב המיס שחסרו: **סוהם.** היינו מלמעלה גג ומרבע דפנות מארבע רוחות. לל היינו סיכוך בלא מחילות: **וקשרנו.** היינו דבר מועט שקושרו לתלות בלולרו כמין קמיע: **שמשותיך.** חומותיך: **פליגי בה.** בתבניס של חומות ירושלים ממה יהיו אלו תבניס שעתידים להיות: **דין ודין.** כדברי זה וכדברי זה והיינו כדכות משהס וישפה תבנה. ואע"פ שמקרא זה קדס לבני ר' חייא טובא יש לומר שכך נתנבא ישעיה שכדברי כל המפרשים עתידה להבנות: **וחוקק עשר.** של רוחב ברום עשרים. והיינו אקדח לשון קודח שחוקק בהס ומשמע נמי אבן טובה שמאירה כאש קודחת כמו קודחי אש (ישעיה נ): **אקדח.** קרבונקל"א בלע"ז ובתרגום יונתן אבני גומרא: **כביעתא דלוליתא.** בילת עוף קטן ששמו תאליל: **קוממיות.** שתי קומות. שני ממי"ן דריש: **כשתי קומות של אדם הראשון.** שמיעטו עד ק' אמה במסכת חגיגה (דף יב.): **ההיכל.** של בית שני שהיה רוס מאה אמה ולפי קומתן[ט] לריך שעריס גבוהים. וקשיא לר' יוחנן דאמר רוס עשרים: **לכווי דבי זיקא.** לחלונות העשויין לאויר והיינו שעריך דקרא חלונות החומה: **ענן יומם.** אחד ועשן ב' ונוגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז'. ול"נ כי על כל כבוד אינו מן החשבון אבל וסוכה תהיה לצל יומס דסמיך ליה לסיפיה דהאי קרא הוה השביעי והאי על כל כבוד לכדמפרש' בסמוך אתא: **שעיניו צרות.** שלא להסותו מנכסיו: **נוגה.** חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו: **שבאותו הדור.** שרואו משה ויהושע: **אוי לה לאותה בושה.** שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה ולא יכול להגיע לכבודו: **בעדן גן אלהים היית.** בחירס מלך לור כתיב. וכי סבור אתה להיות באדם הראשון שהיה בגן עדן והיו לו כל החופות הללו אודם פטדה וגו' עד זהב הרי עשר. אבל כל אבן יקרה לא משיב דכולל ואח"כ מפרש מאי כל אבן יקרה דאמרן אודם פטדה וגו': **וזהב א"ר יוחנן וגרוע שבכולן וזהב נוכו'.** וזהב אקרא קא מהדר לפרושי גרוע שבכולן [וזהב] מכלל דשונין יותר מדאי: **כך נסתכלתי.** כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה ובראתי באדם נקבים נקבים באדם ואיכא דאמרי הכי קאמר בך נסתכלתי וקנסתי

פליגי בה תרי מלאכי ברקיע. ואליהו אמר להן כדאמר פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג.) לאו אליהו אמריגהו: **חד אמר ישפה וחד אמר שהם ואמר הקב"ה כדין וכדין.** ר"ת ל"ג לה ואת דגרסי ומפרשי דקאי אכתוב דלעיל הני מרגין בפוך אבנין ויסדתין בספירים פירוש כדין וכדין היינו פוך וספיר דלעיל יהיו שמשותיך וכן מוכח בספיקתא דמפרש מאי כדכד רבי אבא אמר כדין וכדין והתם לא אייתי לא מלאכי ולא אמולאי אלא ולאי קאי אפוך וספיר דכתיב לעיל:

קניגיא עם לויתן שנאמר [1]התמשוך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר [2]העושו יגש חרבו כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן בשעה שלויתן רעב מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות שבמצולה שנאמר [3]ירתיח כסיר מצולה ואלמלא מכנים ראשו לגן עדן אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר [3]ים ישים כמרקחה ובשעה שצמא עושה תלמים תלמים בים שנאמר [4]אחריו יאיר נתיב אמר רב אחא בר יעקב אין תהום חוזר לאיתנו עד שבעים שנה שנאמר [4]יחשוב תהום לשיבה [5]ואין שיבה פחותה משבעים אמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן שנאמר [5]יכרו עליו חברים ואין כרה אלא סעודה שנאמר [6]ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנאמר [7]היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני והשאר מחלקין אותו ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים שנאמר [5]יחצוהו בין כנענים ואין [8]כנענים אלא תגרים שנאמר [8]כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב ואי בעית אימא מהכא [9]אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן שנא' [10]התמלא [ח] בסוכות עורו זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו [ט] צלצל שנאמר [10]ובצלצל דגים ראשו זכה עושין לו צלצל לא זכה עושין לו ענק שנאמר [11]וענקים לגרגרותיך זכה עושין לו ענק לא זכה עושין לו קמיע שנאמר [12]ותקשרנו לנערותיך והשאר פורסו הקב"ה על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר [13]והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך: [14]ושמתי כדכד שמשותיך א"ר שמואל בר נחמני פליגי תרי מלאכי ברקיעא גבריאל ומיכאל ואמרי לה תרי אמוראי במערבא ומאן אינון יהודה וחזקיה בני רבי חייא חד אמר שוהם וחד אמר ישפה אמר להו הקב"ה לההוי כדין וכדין [14]ושעריך לאבני אקדח כי הא [7]דיתיב רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחקוק בהן עשר ברום עשרים אמר להו הני למאן אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי אמר לו ריקא אלמלא [ט](לא) ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה [ט]נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות מיתיבי [15]ואולך אתכם קוממיות רבי מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון רבי יהודה אומר מאה אמה כנגד היכל וכתליו שנאמר [16]אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל כי קאמר ר' יוחנן לכווי דבי זיקא ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק שנאמר [17]וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו עשן בחופה למה אמר רבי חנינא שכל מי שעיניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא ואש בחופה למה אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה כיוצא בדבר אתה אומר [18]ונתתה מהודך עליו ולא כל הודך זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה אמר רבי חמא [ט](בר) חנינא עשר חופות עשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בגן עדן שנאמר [19]בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה וגו' מר זוטרא אמר אחת עשרה שנאמר כל אבן יקרה אמר רבי יוחנן וגרוע שבכולן זהב דקא חשיב ליה לבסוף מאי [19]מלאכת תופיך ונקביך בך אמר רב יהודה אמר רב אמר לו הקדוש ברוך הוא לחירם מלך צור בך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים באדם ואיכא דאמרי הכי קאמר בך נסתכלתי וקנסתי

כדכד. אבן טובה וכך שמה, שמשותיך. תלונות שסשמש זורח בהס, כמו (תהלים פד) שמש ומגן הייגו שמש ממש (סנהדרין ק.) לו: לשון חומה (סוטה י.). **לאבני אקדח.** שהקב"ה חוקקן בכאקדח עד שחוקק בהס עשר ברום עשרים (סנהדרין ק.). **גל של עצמות.** שמת, דאמס שמת נעשה גל של עלמות (שם) לו: כמה שנרקב בשרו ונפל מוחן הרבה (שבת לד.).

תורה אור השלם

1 תִּמְשֹׁךְ לִוְיָתָן בְּחַכָּה
וּבְחֶבֶל תִּשְׁקִיעַ לְשֹׁנוֹ:
איוב מ כה

2 הוּא רֵאשִׁית דַּרְכֵי אֵל
הָעֹשׂוֹ יִגַּשׁ חַרְבּוֹ:
איוב מ יט

3 יַרְתִּיחַ כַּסִּיר מְצוּלָה יָם
יָשִׂים כַּמֶּרְקָחָה:
איוב מא כג

4 אַחֲרָיו יָאִיר נָתִיב יַחְשֹׁב
תְּהוֹם לְשֵׂיבָה:
איוב מא כד

5 יִכְרוּ עָלָיו חֲבֵרִים יֶחֱצוּהוּ
בֵּין כְּנַעֲנִים: איוב מ ל

6 וַיִּכְרֶה לָהֶם כְּרָה גְדוֹלָה
וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂלַח
וַיֵּלְכוּ אֶל אֲדֹנֵיהֶם וְלֹא
יָסְפוּ עוֹד גְּדוּדֵי אֲרָם לָבוֹא
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
מלכים ב ו כג

7 הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים
מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ
הַשְׁמִיעִינִי:
שיר השירים ח יג

8 כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה
לַעֲשֹׁק אָהֵב: הושע יב ח

9 מִי יָעַץ זֹאת עַל צֹר
הַמַּעֲטִירָה אֲשֶׁר סֹחֲרֶיהָ
שָׂרִים כִּנְעָנֶיהָ נִכְבְּדֵי
אָרֶץ: ישעיהו כג ח

10 הֲתִמָּלֵא בְשֹׂבַת עוֹרוֹ
וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ:
איוב מ לא

11 כִּי לֵחָיִת חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ
וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרֹתֶיךָ:
משלי א ט

12 הִתְשַׂחֵק בּוֹ כְּצִפּוֹר
וְתִקְשְׁרֶנּוּ לְנַעֲרוֹתֶיךָ:
איוב מ כט

13 וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֶךָ
וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זָרְחֶךָ:
ישעיהו ס ג

14 וְשַׂמְתִּי כַדְּכֹד שִׁמְשֹׁתַיִךְ
וּשְׁעָרַיִךְ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל
גְּבוּלֵךְ לְאַבְנֵי חֵפֶץ:
ישעיהו נד יב

15 אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מֵהְיוֹת לָהֶם עֲבָדִים
וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וְאוֹלֵךְ
אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת:
ויקרא כו יג

16 אֲשֶׁר בָּנִינוּ כִּנְטִעִים
מִגְדָּלִים בִּנְעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ
כִּזְוִיֹּת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית
הֵיכָל: תהלים קמד יב

17 וּבָרָא יְיָ עַל כָּל מְכוֹן
הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עָנָן
יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה
לָיְלָה כִּי עַל כָּל כָּבוֹד
חֻפָּה: ישעיהו ד ה

18 וְנָתַתָּה מַהֲדָרְךָ עָלָיו
לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: במדבר כז כ

19 בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ
כָּל אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָתְךָ אֹדֶם
פִּטְדָה וְיָהֲלֹם תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם
וְיָשְׁפֵה סַפִּיר נֹפֶךְ וּבָרְקַת
וְזָהָב מְלֶאכֶת תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ
בְּךָ בְּיוֹם הִבָּרְאֲךָ כּוֹנָנוּ:
יחזקאל כח יג

הגהות הב"ח

(ח) גמ' התמלא בשוכות וכו': (ט) שם לא זכה עושין לו צל שנאמר:

לעזי רש"י

קרבונקל"א. אקדח (אבן יקרה).

קניגא. מלחמה: שנאמר התמשוך לויתן בחכה. כלומר כך אמר לו הקב"ה לאיוב וכי אתה יכול למשוך לויתן בחכה: ובחבל תשקיע לשונו. כמו שעשה ע"י מלאכי: כמרקחה. דבר שמריח: עושה תלמים בים. כשהוא שותה מכאן התלם גדול מצד אחר שאינו שותה: שנאמר ואחריו יאיר נתיב. כלומר נראה נתיב של ים שהוא שותה: צלצל. צל מעל ראשו: עושין לו קמיע. דבר הנקשר ותלוי על צואר: אמר להן הקב"ה כדין וכדין. להכי איקרי כדכד כלומר כדברי זה וזה משוהם וישפה יהיו מתוקנים: וחוקק בהן עשר של רוחב ברום עשרים. כדי שיכנסו וריצאו באותה חקיקה כמו שעושין בפתח והכי משמע ליה עכשיו: כביעתא דציצלא. כביצה של עוף [קטן] (שדומה לימה): קוממיות כשתי קומות. כשתי קומות של אדם הראשון שמיעטו הקב"ה עד מאה אמה. אלמא דכנגד קומתן צריך להם פתח שיצאו ויכנסו בזקיפה וקשיא לר' יוחנן דאמר לעיל חקק בהן עשר ברום עשרים ותו לא. ומשני כי אמר ר' יוחנן ברום עשרים לכווי דבי זיקא. כלומר לחלונות קאמר שתהא הרוח מנשבת בהן: ענן יומם א' ועשן ב' ונגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז': אוי לה לאותה בושה. שיהיה לו לאותו הנגרע מחבירו שלפי שחטא ילקה: אוי לה לאותה בושה. שנגרע יהושע ממשה: אודם א' פטדה ב' ויהלום ג' תרשיש ד' שהם ה' וישפה ו' ספיר ז' נפך ח' וברקת ט' וזהב י': בך נסתכלתי. כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ועושה עצמך אלוה. ובראתי באדם נקבים נקבים. שמוציא רעי.

(ד) **טפך גינאות.** פי׳ גינות שוות שבנויות בנין שוה שאין תוספת ומגרעת בזה ובזה כמו הלוך וטפוף תלכנה (ישעיה ג) וכמו (יומא דף מח.) מדה לא מחוקה ולא גדושה שנקראת טפופה: **קפל** מגדלין. קפל הן עמודין (ה) שוין למגדלין ובנין גבוה כדאמר באמצעת ויקרא קפלאות של ברזל מה עמודים קפלאות מלמעלה ובסיסאות מלמטה והן באמצע כך פרשיות (ו) נדרשות לפניהם ולאחריהם:

אחזה בטלפה. פריב״א דמסירה בעינן מיד ליד ומייתי ראיה מפ״ק דב״מ (דף ח: וסס) דאמר מאי לשון מסירה כאדם שמוסר דבר לחבירו ואמר נמי התם מסירה מחבירו קנה במציאה ובנכסי הגר לא קנה דמאן מסר ליה למיקני משמע דבעינן מסירה מיד ליד ואין נראה דהא קתני הכא אחזה בטלפה[א] משמע דבעצמו אחזה ורבינו שמואל פירש נמי אחזה בטלפה בתמות המוכר ועוד דאמר לקמן גבי מסירה כל היכא דאמר ליה לך חזק וקני כ״ע ל״פ דקנה ואי בעינן מסירה מיד ליד לא הו״ל למימר לך חזק וקני אלא תא חזק וקני והאי דאמר בגבא מציעא (שם) כאדם המוסר דבר לחבירו היינו שאומר לו לך חזק וקני[ב] והא דאמר במציאה ובנכסי הגר מאן מסר ליה היינו מי יאמר לו לך חזק וקני דליקני באחיזה בעצמא[ג]:

אע״ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא[ד]. וא״ת אמאי נקט אלא קומתה כיון דסגי בעקירת שתי ידיה ושתי רגליה ויש לומר דעקירת ידיה ורגליה קרי מלא קומתה: חסורי

וקנסתי מיתה על אדם הראשון מאי [1]ועל מקראיה אמר רבה א״ר יוחנן לא כירושלים של עולם הזה ירושלים של עולם הבא ירושלים של עולם הזה כל הרוצה לעלות עולה של עולם הבא אין עולין אלא המזומנין לה (ו) ואמר רבה א״ר יוחנן עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב״ה שנאמר [2]כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (ז)(וא״ר) שמואל בר נחמני א״ר יוחנן ג׳ נקראו על שמו של הקב״ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים צדיקים הא דאמרן משיח דכתיב [3]וזה שמו אשר יקראו ה׳ צדקנו ירושלים דכתיב [4]סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה׳ שמה אלא שמה א״ר אלעזר עתידין צדיקים שאומרים לפניהן קדוש כדרך שאומרים לפני הקב״ה שנאמר [5]והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו ואמר רבה א״ר יוחנן עתיד הקב״ה להגביה את ירושלים ג׳ פרסאות למעלה שנאמר [6]וראמה וישבה תחתיה מאי תחתיה כתחתיה וממאי דהאי תחתיה תלתא פרסי הויא אמר רבה אמר לי ההוא סבא לדידי חזי לי ירושלים קמייתא ותלתא פרסי הויא ושמא תאמר יש צער לעלות ת״ל [7]מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם אמר רב פפא ש״מ האי עיבא תלתא פרסי מידלי אמר רבי חנינא בר פפא בקש הקדוש ברוך הוא לתת את ירושלים במדה שנאמר [8]ואומר אנה אתה הולך ויאמר אלי למוד את ירושלים לראות כמה רחבה וכמה ארכה אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבש״ע הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן ירושלים ששמך בתוכה ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה אתה נותן בה מדה מיד [9]ויאמר אליו רוץ דבר אל הנער הלז לאמר פרזות תשב ירושלם מרוב אדם ובהמה בתוכה אמר ריש לקיש עתיד הקב״ה להוסיף על ירושלם אלף טפך גינואות אלף קפל מגדלים אלף [3]ליצוי בירניות אלף ושני שילה טוטפראות וכל אחת ואחת הויא כצפורי בשלוותה תניא א״ר יוסי אני ראיתי צפורי בשלוותה והיו בה מאה ושמונים אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה [10]והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים מאי שלש ושלשים פעמים א״ר לוי (ט) אמר רב פפי משום ר׳ יהושע דסכני אם ג׳ ירושלים הן כל אחת ואחת יש בה שלשים מדורין למעלה אם שלשים ירושלים הן כל אחת ואחת יש בה שלשה מדורין למעלה: איתמר ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר [8]לא קנה עד שימשוך את כולה לימא כתנאי [3]כ[ב]יצד במסירה אחזה בטלפה בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה קנאה כיצד [3]במשיכה קורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצתה לפניו [7]כיון שעקרה יד ורגל קנאה רבי אחי ואמרי לה ר׳ אחא אומר עד שתהלך מלא קומתה לימא רב דאמר כתנא קמא ושמואל דאמר כרבי אחא אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לרבי אחא עד כאן לא קאמר רבי אחא אלא בבעלי חיים דאע״ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא אבל ספינה כיון דנדה בה פורתא נדה לה כולה ושמואל אמר אנא דאמרי אפי׳ כתנא קמא עד כאן לא קאמר תנא קמא אלא בבעלי חיים דכיון דמיעקרא יד ורגל אידך למיעקר קיימא אבל ספינה אי משיך לה כולה אין אי לא לא לימא כהני תנאי דתניא [7]ספינה נקנית במשיכה ר׳ נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה

ובשטר

וקנסתי מיתה. והיינו תופיך הקבר שהוא חלול כמו תוף: **נקראו על שמו.** ד״ש מיתא א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן], ב) ס״א ולצורי, ג) קדושין כב: ע״ש [ומוספתא דקדושין פ״א ע״ב], ד) [ומוספתא דקדושין פ״ז], ה) כ״ה בדפו״י, ו) ל״ל שימכור. מהכרס״ל אולם עיין קרני ראם,

שיהא שמש ה׳: **אל תקרי.** ה׳ שָׁמָה אלא ה׳ שֻׁמָּה: **לומר לפניהם.** מלאכים יאמרו: **שמע מינה.** מדקתני עיבא להעלאת ירושלים דהוי עיבא תלתא פרסי: **מידלי.** מאריעא: **לומר לא ירושלים.** לעשותה קטנה: **פרזות תשב ירושלים.** מה פרזות הללו אין להן שיעור בבנין ישובן אלא אדם אין אדם אלא אם כמה שרוצין האנשים כך ירושלים לא תהיה לה שיעור: אמר ריש לקיש עתיד הקב״ה להוסיף על ירושלים אלף קפל מגדלים אלף טפף ניגאות וכו׳. כל התיבות הללו בגימטריא הן שכל אות ואות כעין שהוא עולה בגימטריא כך אלף פעמים יהיה מדתה על כל פעם ופעם תלת פרסי וכן כל הני אותיות הללו עושין לחשבון הזה על כל אות ואות אלף פעמים וכל פעם ופעם תלת פרסי: והיו בשוק אחד פ׳ אלף מוכרי ציקי קדירה לבד משאר העם. וכן יהיה לכל תלת פרסי ותלת פרסי: אם שלש ירושלים הן. לעתיד יהיה לכל ירושלים וירושלים ל׳ מדורין זו למעלה מזו מפני רב בני אדם: ואם ל׳ ירושלים הן וכו׳. שלשה מדורין זה על גב זה: המוכר ספינה לחבירו. כיון שמשך בה כל שהוא אפי׳ ראשה האחד במים קנה: אחזה בטלפה. שמסר לה ואחזה בטלפי הבהמה ובשליף שעליה אותו משוי שמשימין על גבה: אע״פ שלא הזיזה. לבהמה: לימא רב דאמר. כיון שמשך בה כל שהוא קנאה הוא דאמר כת״ק דאמר כיון דעקרה יד ורגל קנאה: ואע״ג דעקרה יד או רגל. אינך רגלים בדוכתא קיימין ולא הויא משיכה עד שתהלך מלא קומתה: אבל ספינה כיון דנייד לה פורתא. במים נייד לה כולה והויא משיכה מעליא: אידך נמי למיעקר קיימא. וכמו דעקר לה מכל וכל דמי והויא משיכה מעליא: אבל ספינה. דלא ממילא למיעקר קיימא אי משיך לה כולה קנאה ואי לא לא: ואותיות. כלומר שנותן אדם לחבירו שטרות כדי למיקני בהם כיון שמשכן קנאם:

מסורת הש״ם

ב א מיי׳ פ״ג מהל׳ מכירה הל׳ ג סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ קצ״ח סעיף ז:

ג ב טוש״ע מ״מ סי׳ קנ״ז סעי׳ ל בהג״ה וסי׳ קצ״ח סעיף מ:

ד ג ד מיי׳ שם פ״ג הל׳ ו סמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ קנ״ז סעיף ג:

מוסף רש״י

בשערה. כגון שיער שבראש הסוס (קדושין כב:). **בשליף.** משאוי (שם).

רבינו גרשום

וקנסתי מיתה על אדם. היינו ונקביך בך כלומר בכריה ביום מיתה: שיתקראו על שמו. ה׳ ממש יקראו להם. אל תקרי ה׳ שמה אלא ה׳ שֻׁמָּה: ותלת פרסי הוה. בארכה: אמר רב פפא ש״מ. מדקמדמי עיבא להעלאת ירושלים דהאי עיבא תלת פרסי מידלי מארעא: פרזות תשב ירושלים מה פרזות הללו שאין להם שיעור בבנין ישובן אלא כמה שרוצין האנשים כך ירושלים לא תהיה לה שיעור: אמר ריש לקיש עתיד הקב״ה להוסיף על ירושלים אלף קפל מגדלים אלף טפף ניגאות וכו׳. כל התיבות הללו בגימטריא הן שכל אות ואות כעין שהוא עולה בגימטריא כך אלף פעמים יהיה מדתה על כל פעם ופעם תלת פרסי וכן כל הני אותיות הללו עושין לחשבון הזה על כל אות ואות אלף פעמים וכל פעם ופעם תלת פרסי: והיו בשוק אחד פ׳ אלף מוכרי ציקי קדירה לבד משאר העם. וכן יהיה לכל תלת פרסי ותלת פרסי: אם שלש ירושלים הן. לעתיד יהיה לכל ירושלים וירושלים ל׳ מדורין זו למעלה מזו מפני רב בני אדם: ואם ל׳ ירושלים הן וכו׳. שלשה מדורין זה על גב זה: המוכר ספינה לחבירו. כיון שמשך בה כל שהוא אפי׳ ראשה האחד במים קנה: אחזה בטלפה. שמסר לה ואחזה בטלפי הבהמה ובשליף שעליה אותו משוי שמשימין על גבה: אע״פ שלא הזיזה. לבהמה: לימא רב דאמר. כיון שמשך בה כל שהוא קנאה הוא דאמר כת״ק דאמר כיון דעקרה יד ורגל קנאה: ואע״ג דעקרה יד או רגל. אינך רגלים בדוכתא קיימין ולא הויא משיכה עד שתהלך מלא קומתה: אבל ספינה כיון דנייד לה פורתא. במים נייד לה כולה והויא משיכה מעליא: אידך נמי למיעקר קיימא. וכמו דעקר לה מכל וכל דמי והויא משיכה מעליא: אבל ספינה. דלא ממילא למיעקר קיימא אי משיך לה כולה קנאה ואי לא לא: ואותיות. כלומר שנותן אדם לחבירו שטרות כדי למיקני בהם כיון שמשכן קנאם:

מסורת הש״ם

ה) [בילקוט ירמיה כג. רמז ד״ש מיתא א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן], ב) ס״א ולצורי, ג) קדושין כב: ע״ש [ומוספתא דקדושין פ״א ע״ב], ד) [ומוספתא דקדושין פ״ז], ה) כ״ה בדפו״י, ו) ל״ל שימכור. מהכרס״ל אולם עיין קרני ראם,

תורה אור השלם

1 וּבָרָא יְיָ עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאֶהָ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לְהָבָה לָיְלָה כִּי עַל כָּל כְּבוֹד חֻפָּה:
ישעיהו ד ה

2 כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו: ישעיהו מג ז

3 בִּימָיו תִּוָּשַׁע יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן לָבֶטַח וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרְאוּ יְיָ צִדְקֵנוּ: ירמיהו כג ו

4 סָבִיב שְׁמֹנֶה עָשָׂר אֶלֶף וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם יְיָ שָׁמָּה:
יחזקאל מח לה

5 וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלִַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ כָּל הַכָּתוּב לְחַיִּים בִּירוּשָׁלִָם: ישעיהו ד ג

6 יָסוּב כָּל הָאָרֶץ כְּעֲרָבָה מִגִּבְעָ לְרִמּוֹן נֶגֶב יְרוּשָׁלִָם וְרָאֲמָה וְיָשְׁבָה תַּחְתֶּיהָ לְמִשְׁעַר בִּנְיָמִן עַד מְקוֹם שַׁעַר הָרִאשׁוֹן עַד שַׁעַר הַפִּנּוֹת וּמִגְדַּל חֲנַנְאֵל עַד יִקְבֵי הַמֶּלֶךְ: זכריה יד י

7 מִי אֵלֶּה כָּעָב תְּעוּפֶנָּה וְכַיּוֹנִים אֶל אֲרֻבֹּתֵיהֶם:
ישעיהו ס ח

8 וָאֹמַר אָנָה אַתָּה הֹלֵךְ וַיֹּאמֶר אֵלַי לָמֹד אֶת יְרוּשָׁלִַם לִרְאוֹת כַּמָּה רָחְבָּהּ וְכַמָּה אָרְכָּהּ:
זכריה ב ו

9 וַיֹּאמֶר אֵלּוּ רָץ דַּבֵּר אֶל הַנַּעַר הַלָּז לֵאמֹר פְּרָזוֹת תֵּשֶׁב יְרוּשָׁלִַם מֵרֹב אָדָם וּבְהֵמָה בְּתוֹכָהּ:
זכריה ב ח

10 וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל צֵלָע שְׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים וּבָאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר לַבַּיִת לַצְּלָעוֹת סָבִיב סָבִיב לִהְיוֹת אֲחוּזִים וְלֹא יִהְיוּ אֲחוּזִים בְּקִיר הַבָּיִת:
יחזקאל מא ו

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אלא המזומנין לה שנאמר ועל מקראיה ואמר רבה: (ב) שם א״ל לוי ואיתימא א״ר פפי משום: (ג) רשב״ם ד״ה שלש ושלשים וכו׳ בשלשים ירושלים הם״ד: (ד) תוס׳ ד״ה עקף. נ״ב עי׳ בערוך ערך טפף: (ה) ד״ה קפל וכו׳ עמודין חזקים עשוין למגדלין ולבנין גבוה כדאמר באגדת. נ״ב אגדת חזית של כי קפלא: (ו) בא״ד פרשיות של תורה נדרשות:

מוסף תוספות

א. ולא קתני מסרה לו בטפלה ובשערה. ר״ן. ב. כלומר שהרי במצותו תפש בה והיינו לשון מסירה. ר״ן. [ד]לאו אדם המוסר קאמר, אלא כאדם. רמב״ן. ג. עיין בר״ן. ד. אלמא אילו עקרה ידיה ורגליה דלא בדוכתא קיימא בהכי סגי לר׳ אחא. ריטב״א.

ובשטר

ובשטר. אם כתב לו שטר מכירה על שטרות הללו כדאמר לקמן [ע"ב] קני לך הוא וכל שעבודיה אבל במסירה בלא שטר לא קני אלא לגור ע"פ גלותיתו וכדלקמן ומש"ה בעי שטר אחר עלוי' (ח) זה ולקמיה פריך שטר בספינה למה: מסירה דספינה היינו שאחז בחבל שקשורה בו ולא הזיזה ממקומה: **ואותיות במסירה.** אבל משיכה אינה אלא בדבר שגופו ממון דמכי משך ליה זכה ביה וה"נ לגבי לגור ע"פ גלותיתו תיהני ליה משיכה כשאר מטלטלין אבל כדי לגבות החוב צריך שימסרנו מלוה ליד הלוקח: **מטלטלי היא.** ומכי משכה קנייה כדין מטלטלין: **אלא נאו הכי קתני.** מילתיה דר' נתן: **ואותיות בשטר.** כלומר אף בשטר דתרוייהו בעי מסירה ושטר כרבנן דאמרי לקמן לא קנה עד שיכתוב וימסור דאי בשטר לחוד קאמר דאותיות נקנות א"כ רבי נתן דאמר כמאן לא כרבי ולא כרבנן ואם כן איכא שלש מחלוקות בדבר: **ספינה במשיכה.** למה ליה לרבי נתן למימר היינו ת"ק אלא נאו בדרב ושמואל קמיפלגי דקאמר ת"ק ספינה נקנית במשיכה כולה כשמואל ואתא ר' נתן דהוא תנא בתרא לטפויי דאפילו במשיכה כל שהוא נקנית כרב: **נאותיות.** נקנות במסירה לחוד קמיפלגי ולא בספינה: **מודינא לך.** דבמשיכה דקאמרת לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה: **ובפלוגתא דהני תנאי.** קמיפלגי ר' נתן ורבנן דרבנן דהכא רבי ור' נתן היינו רבנן דלקמן. רבי ורבי נתן סוף משנה וחבריהם היו וגם אמוראי אליבייהו נינהו. בהך ברייתא סתם כרבי ובאידך כר' נתן: **אותיות נקנות.** לגבות הלוקח את החוב מן הלוה במסירה שמסר לו המלוה את השטר ולא מצי טעין לוה לגור ע"פ גלותיתך מסרו לך: **כתב.** לו מוכר לגוקח שטר מכירה על שטר זה ומסר לו אותו שטר מכירה אבל לא מסר לו עדיין שטר המלוה לא קנה עד שיכתוב וימסור דמצי למימר ליה נייר בעלמא זביני לך ובשטר מכירה לחוד לא קני דאין נקנין בשטר אלא קרקע ועבדים: **במאי אוקימתא.** לתנא קמא דר' נתן כרבי: **ספינה נמי תיקני במסירה.** ואמאי בעי משיכה: עד

חסורי מחסרא כו' ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר. וא"ת ואמאי מגיה במילתיה דתנא קמא ואותיות במסירה לימא במילתיה דת"ק דספינה ואותיות נקנות במשיכה ולא פליגי אלא שרבי נתן מצריך שטר עם המשיכה ורבנן לא מצרכי א וי"ל משום דא"כ בריית'א דקתני לקמן אותיות נקנות במסירה תיהוי דלא כחד ב:

רבי נתן אומר ספינה במשיכה ואותיות במסירה ובשטר. לא בעי למימר ואותיות במשיכה ושטר דכיון דבעי לפלוגי בין ספינה לאותיות לרבי נתן ניחא ליה טפי למיתני מסירה לאותיות כי היכי דאתיא בריית'א דלקמן דאותיות במסירה לכ"ע וכל הנך אותיות דשמעתין צריך לפרש בשק אלא שטרות שאין דרך להגביה ג דאי לאו הכי היכי מיקני במשיכה ובמסירה הא אמר לקמן (דף פו.) דבריס שדרכן להגביה אין נקנין אלא בהגבהה: **אלא** דרב ושמואל איכא בינייהו. דר' נתן סבר לה כשמואל דאמר עד שימשוך את כולה דכי היכי דבעי קנין חשוב באותיות טפי מתנא קמא הכי נמי בספינה: **בין** שכתב ולא מסר. אינטריך להאריך כל זה דאי לא הוה תני אלא עד שיכתוב וימסור הוה אמינא דאי במסירה לחודה לא מהניא אא"כ יש כתיבה עמה אבל בכתיבה לחודה סגי ד: **אי** כרבי ספינה נמי תיקני במסירה. לכאורה היה נראה להשוות מסירה לאותיות למסירה דספינה וכן משמע מדקאמר ספינה נמי תיקני במסירה משמע נמי כמו אותיות ואומר ר"י דאי אפשר לומר כן דלא מצינו מסירה אלא בספינה ובעלי חיים אבל שאר מטלטלי לא מיקנו במסירה כדתנן בפרק קמא דקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה משמע אבל במסירה לא (ה) א"כ אפילו לקנות הקלף לגור ע"פ גלותיתו לא היה קונה במסירה כל שכן לקנות גם השעבוד אלא מהניא ה ועוד מדקאמר עד שיכתוב וימסור משמע דבעינן באותיות קנין חשוב טפי מבשאר דברים ועוד דקתני ספינה במשיכה ואותיות במסירה ומוקמינן לה בסימטא אלא קנין אתם מסירה וא"כ היכי קתני (ו) נקנות במסירה ע"כ נראה לר"י דעם המסירה דאותיות צריך משיכה וכן משמע בפרק מי שמת (לקמן דף קנא.) דפריך גבי מלוגא דשטרות והא לא משך[1] והא דמזכיר בכל מקום מסירה באותיות אף על גב דבעי משיכה היינו משום דבעינן מסירה מיד ליד ואף על גב דבעלמא לא בעינן מיד ליד כדפרישית לעיל(ו) הכא בעינן טפי כדי לקנות השעבוד שבתוכו[2] אי נמי לא בעינן מיד ליד ומ"מ נקט מסירה משום דבעינן דעת אחרת מקנה אותן כמו שאר מסירות לאפוקי (ז) מפקיד שטרותיו שאין מחזיק בהן קונה מה שכתוב בתוכו כיון דליכא מסירה שאין דעת אחרת מקנה אותן: **ספינה** נקנית במסירה. בסמוך מוקי לה ברה"ר ופירש רבינו שמואל דמסירה קונה ברה"ר משום דלא אפשר התם במשיכה אבל בסימטא דשייכא משיכה לא קניא מסירה שהוא קנין גרוע ח וקשה לר"ת וכי משיכה ומסירה מצות הן שאין לעשות אלא מן המובחר ואור"י דאין זו קשיא דכי האי גוונא אמר לקמן דהגבהה החשובה יותר מבטלת שאר קנינים ט עוד הקשה לכל פרכי דפריך לקמן (דף פו.) למאן דאמר דהגבהה מבטלת שאר קנינים הוה ליה למיפרך נמי הכא כיון דמשיכה מבטלת מסירה ואומר ר"י דאין זו קשיא דאטו בחדא מחתא מחתיהו אם מסירה הגרועה בטילה מחמת משיכה החשובה לא תיבטל מחמת הגבהה ועוד מקשה רבינו תם אי מסירה לא מהניא בסימטא כי פריך בפרק קמא דקדושין (דף כה: ושם) לרב דאמר בהמה גסה נקנית במשיכה ממתניתין דהתם דקתני בהמה גסה במסירה ליפני דמתניתין איירי בדשות הרבים דלא שייך משיכה ורב אייר בסימטא ואומר ר"י כיון דמשיכה חשובה טפי ממסירה אם כן לרב דאמר נקנית במשיכה הוי במשיכה דוקא ולא במסירה אפילו בדשות הרבים דאי מהניא לרב מסירה בדשות הרבים א"כ לישמעי' מסירה בדשות הרבים וכ"ש משיכה בסימטא אלא ודאי למעוטי מסירה בדשות הרבים והכא דקתני בברייתא פסינה נקנה במשיכה אף על גב דלא אתא למעוטי מסירה בדשות הרבים איכא למימר דלהכי נקט משיכה משום דבעי לאשמועינן דאפילו בסימטא דבעינן משיכה אותיות נקנות במסירה ושמעינן מינה דמסירה לאותיות לאו היינו בעלמא דהא בסימטא לא מהניא מסירה אלא עם המשיכה בעינן מסירה כדפרישית לעיל ור"ת פירש דמסירה עדיפא ממשיכה משום דמסירה מיד ליד ובפניו וקניא בדשות הרבים וכל שכן בסימטא ט) [דאפילו משיכה קונה בסימטא] כדאמרי בבי ורבא ומתני' דקדושין (שם) דקתני בהמה גסה נקנית במסירה היינו דוקא במסירה אבל במשיכה לא קני אפילו בסימטא והשתא פריך לרב שפיר י ומה שפירש דמסירה מיד ליד אין נראה לר"י כדפרישית לעיל יא והא דמצריך נמי בפניו לא ידע ר"י מנא ליה וע"ק לר"י דלפי' ר"ת מאי דוחקיה לשנויי כאן בסימטא כאן ברה"ר ולדמוק ולומר דעד שימשכנה מרה"ר לסימטא לוקמינהו לתרוייהו בסימטא ובקפידא פליגי כדמסיק לקמן ואדרשב"א דלא קשה כיון דמסירה חשובה בכל מקום משונה במסירה הוי דוקא במסירה ולא במשיכה הלכך לא אפשר לאוקומה לה אלא ברה"ר ומיהו הא דפריך פסינה נמי תיקני במסירה לא אתי שפיר דמשמע נמי עם המשיכה משמע יב דמשיכה עדיפא דלפי' ר"ת הוה ליה למימר והא לרבי פסינה אין נקנית אלא במסירה וגם ממילתייהו דרבנן דאמרו עד שימשכנה משמע דוקא משיכה ולא מסירה ומיהו י"ל דלמאי דמסיק כגון דאמר ליה משוך וקני וטעמא דרבנן משום קפידא אתי שפיר דבעינן משיכה אע"ג דגריעא ואין להקשות דאי אפי' בגריעא הוי קפידא א"כ אמאי מהני כשיסכור מקומו דשכירות מקום הוי כעין משיכה שמביאה לרשותו יג ומעיקרא כי הוה סלקא דעתין דלא הוי טעמא משום קפידא הוה ס"ד דטעמא דרבנן משום דמסירה לא קניא בסימטא יד וכי מוקי לה ברה"ר מקמי דאוקי טעמא משום קפידא בעי למימר דטעמייהו משום דסברי דמסירה לא קני ברה"ר אבל אין לומר דמעיקרא ס"ד דפליגי דלרבי שייכא מסירה בספינה ורבנן לא שייכא דא"כ מאי קאמר לימא אביי ורבא כרבי כרבנן נמי מנו סברי כיון דטעמא דרבנן משום דלא שייכא מסירה בספינה אלא ודאי פשיטא ליה דשייכא ועוד קשה לפר"ת דמאי פריך בפ"ק דקדושין (שם) לרב והא אנן במסירה דוקא אנן הא נמי במשיכה אנן בפ"ק דב"מ (דף ג. וש: ושם ד"ה מנהיג) היו שנים רוכבין ע"ג בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג יחלוקו דכל אחד קני מחצה טו אלמא דנקנה במשיכה וי"ל דהתם דמיירי במאי דאפשר לאפשר לאוקי במסירה דמאן מסר ליה טז:

במאי

מסורת הש"ס

ח) [לקמן עז. קסט: קעג. יבמות קטו. קדושין מז: סנהדרין לא.], ט) קדושין מז: סנהדרין לא., י) דף עה: ד"ה אחזה, יא) ל"ל מפקיר רש"ש, יב) רש"ל,

הגהות הב"ח

(ח) רשב"ם ד"ה ובשטר וכו' אחר עלוי' ולקמיה כל"ל ומיתא זה נמחק: (ב) תוס' ד"ה אי כרבי וכו' במסירה לא ראי"ב: (ג) **בא**"ד היכי קתני אותיות נקנות:

מוסף תוספות

א. וי"ש ז"ל פי' דמשיכה לא שייכא אלא בדבר שגופו ממון וכו'. רשב"ם. ב. ולא ניחא ליה לומר ששלש וארבע מחלוקות בדבר, כמו שכתב הרב ר' שמואל ז"ל. רמב"ן. ג. עיי' לקמן פו. תוס"ש. אבל. ד. וקצת דוחק דאי בכתיבה לחודה סגי הו"ל למימר עד שיכתוב ותו לא. שיטמ"ק בשם גליון תוס'. ה. דאין דרך שטר במסירה אלא במשיכה דבהמה וספינה שהם גדולים דרכן במסירה אבל שאר מטלטלין קטנים משמע דאינן נקנין במסירה וכל שכן אותיות. תוס' רי"ל בשם ר"י. ו. ואיבעי ליה למימר והא לא מסר דהא אותיות נקנין במסירה, אלא ש"מ מסירה שיש בה משיכה קאמרינן. רמב"ן. ז. [ד"]הן מילי בעלמא. תוס' רי"ד. ח. דמשיכה עדיפא ממסירה שמושך הכלי מרשותו של מוכר לרשותו דאילו מסירה בדוכתא הא קיימא. ריטב"א. ט. ומיהו לא דמי כולי האי, דקנייה תלויה בדבר שאדם רגיל לעשות בו וכו', ודרך הוא כשאדם קונה חפץ שיכול להגביהו, דרכו להגביהו לאלתר ולהכניסו לרשותו, אבל אין דרך לעשות משיכה יותר ממסירה. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. י. והאנן במסירה תנן, פי' במסירה דוקא ולא במשיכה. תוס' קדושין כה: יא. עה: תוד"ה אחזה. יב. [ד]מדקאמר תקני נמי שמעינן מינה דאף במסירה קאמר וכ"ש במשיכה. רשב"א. יג. דשכירות מקום אין לך משיכה גדולה כמוה. ריטב"א. יד. דכיון דסימטא אית ליה למוכר וללוקח בה רשות ההוא דוכתא דקיימא בה ספינה כולה, דלא משיך לה מיניה, אכתי ברשותא דמוכר קיימא והויא לה כמסירה ברשות מוכר דלא קניא, ואי משיך לה מיניה לדוכתא אחריתי אע"ג דלההוא סימטא גופיה הוא דמשכה כיון דלוקח נמי הא אית ליה רשותא בההוא סימטא הו"ל כמאן דמשכה מרשותא דמוכר לרשותא דלוקח. ר"י מיגש. טו. ומנהיג היינו משיכה. תוס' קידושין שם. טז. דמקח וממכר דאפשר במסירה לא מיקני במשיכה אבל במציאה ונכסי הגר דלא אפשר במסירה מקניא במשיכה. שם.

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' סו סעיף ח:
ו ב מיי' שם פ"ג הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קלח סעיף ז:

מוסף רש"י

אותיות נקנות במסירה. המוכר שטר חוב למבירו קנה החוב במסירת אותיות (סנהדרין לא.) אינו צריך לכתוב שטר מכירה על השטר שהוא מוכר לו, אלא ממסר לו שטר שיש לו על אחרים לגבות בו, נתמייב הלוה לפרעם לזה (קדושין מז:) דאותיות כגון שטר נקנות במסירה בלא קנין ואין יכול לחזור בו (יבמות קסז.) ונשתעבד לו לזה לזה הקונה כמו שהיה משועבד למלוה כל זמן שלא חזר ומחלו (לקמן קסט:) ולא צריך למכתב קני לך וכל שעבודיה ולא שום שטר (לקמן עז.). **בין כתב.** לו שטר מכירה עליו, **ולא מסר.** לו שטר החוב, **בין** שמסר לו שטר החוב, **ולא כתב.** לו שטר מכירה עליו, **לא קנה** (קדושין מז:).

רבינו גרשום

ובשטר. אם כותב לו שטר אחר על שטרות הללו כדאמר קני לך הוא וכל שעבודיה: ואותיות במסירה. ולא במשיכה דלא הוי כשאר מטלטלין דאין נופן ממון להכי במסירה או בשטר סגיא: מטלטלא היא. ובמטלטלי לא צריך שטרא אלא במשיכה או במסיר' סגי ובספינה ליכא מסירה שהרי אינו יכול להגביה אלא במשיכה נקנית: אלא לאו הכי קתני. ו) תנא בתרא: ספינה נקנית במשיכה ואותיות בשטר: ספינה נקנית במשיכה היינו תנא קמא. ומאי אתא לאשמועינן ר' נתן: אלא דרב ושמואל איכא בינייהו. דת"ק סבר לה כרב דאמר כיון שמשך כל שהוא קנה ור' נתן ס"ל כשמואל דלא קני עד דמשיך לה כולה: לא דכ"ע. לא פליגי אליבא דרב ושמואל דלא ידעי' אי כרב אי כשמואל דליכא למיקם עלה דמלתא מאן ס"ל כרב ומאן כשמואל. ובספינה כולי עלמא לא פליגי דתרוייהו שוי שיעורייהו במשיכה: כי פליגי באותיות. היכי מיקני: והכי קאמר ת"ק. ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה. ז) ספינה נקנית במשיכה ואותיות במשיכה: והכי קא"ל ר"נ לת"ק וכו': אי איכא שטרא. דמקני ליה הני שטרות קני ואי לא לא קני: וחכמים אומרים בין שכתב לו שטר. שמקנה אותן שטרות ולא מסר לו אותן השטרות. ובין שמסר לו ולא כתב כו'. רבי אומר כת"ק וחכמים כו' נתן: במאי אוקימתא. מלתא דת"ק כרבי: ספינה נמי. לתנא קמא תיקני במסירה כי היכי דסבירא ליה לרבי:

ו) לכאורה צ"ל כ' נתן. ז) תוס' צ"ל וקפ"ל ר"נ לת"ק ספינה נקנית במשיכה ואותיות אי אינא שטרא דמוכר.

עו: המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

במאי אוקימתא ברה"ר אימא סיפא. וא"ת דמשמע דאי מיירי בסימטא ניחא ואמאי כיון דידע מילתא לאביי ורבא תקשי ליה היכי מהניא מסירה בסימטא לפירוש ר"י וי"ל דאי מיירי בסימטא ניחא דפליגי רבי ורבנן אי מהניא מסירה בסימטא או לא ואביי ורבא כרבנן אבל אי מיירי ברשות הרבים לא הוו לא כרבי ולא כרבנן דאפילו רבי מודה דמשיכה קניא: **ואי** ברה"ר ממאן אוגיר. תימה לרשב"א ואי בסימטא נמי ממאן אגרה וי"ל דאפשר לאוקמה ברשות של שניהם[א]: **ה"ק** [בו'] **אי ברשות בעלים היא לא קני עד שישכור.** מה שפירש בקונטרס דרשות בעלים היינו רשות מוכר אין נראה לרשב"א דהא משמע לא קנה במסירה עד שישכור את מקומה מכלל דלרבי קני במסירה וברשות מוכר פשיטא דלא קנה במסירה דדוקא בחצר שאינה של שניהם אביי ורבא דקניא מסירה ונראה לרשב"א לפרש דרשות בעלים לאו רשות מוכר קאמר אלא כלומר אי רשות שיש לה בעלים היא כמו חצר שאינה של שניהם[ב] וכן גר"י: **ומר סבר מראה מקום הוא לו.** וא"ת אביי דאשיב לקמן בפרק גט פשוט (דף קסה.) רבן שמעון בן גמליאל[ג] (ורשב"א) כולהו סברי להו מראה מקום הוא לו אמאי לא אשיב רבי בהדייהו וי"ל דלא אשיב אלא השנויין במשנה ורשב"א נראה משום דאיכא למידחי דפליגי במסירה אי קניא בסימטא או לא: **אמר** רב **פפא האי מאן דמזבין שטרא כו'.** אומר רשב"א דאין להביא ראיה דסבר רב פפא דאין אותיות נקנות במסירה דדלמא סבר רב פפא דצריך להביא ראיה ולהכי צריך לכתוב שיהיה לו לראיה ולא משום דאין נקנה במסירה ומיהו אי רב פפא אמר דצריך לכ"ע דלרבי נמי דאותיות נקנות במסירה צ"ל לו קני וכל שעבודא דאית ביה[ג] יש להביא ראיה שאין הלכה כרבי דתניא בפרק האיש מקדש (קדושין דף מז: ושם) התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומפרש דפליגי בדרבי דר"מ אית ליה דרבי דאותיות נקנות במסירה ורבנן לית להו דרבי ואבעי"א דכ"ע לית להו דרבי והכא בדרב פפא קא מיפלגי דאמר רב פפא האי מאן דזבין[ד] מידי לחבריה צריך למכתב ליה כו' ומדלא קאמר דכ"ע אית להו[ד] דרבי ש"מ דאין הלכה כרבי אבל אי לא אמר למילתיה אלא אליבא דחכמים דאמרי עד שיכתוב וימסור אבל לרבי דאמר במסירה לחודה קני כיון שמיקל בקנין קני נמי אע"ג דלא אמר ליה קני לך וכל שעבודיה אין ראיה משם דלא מצי למימר דכולי עלמא אית להו דרבי דתו לא הוה מצי למימר דקמיפלגי בדרב פפא ומיהו אכתי נראה לרשב"א שיש לדקדק מדקאמר בתר הכי דכולי עלמא אית להו דרב פפא והכא בדשמואל קא מיפלגי ואי הלכה כרבי הו"ל למימר דכ"ע אית להו דרב פפא דכיון דרב פפא לא איירי אלא לרבנן ואין הלכה כמותן אלא ודאי הלכה כרבנן דאין אותיות נקנות במסירה ומיהו גם זה נראה לרשב"א לדחות דאי הוה אמר דכ"ע אית להו דרב פפא הוה משמע דדברי רב פפא אינם אמת ודברי רב פפא הן אמת אליבא דרבנן: **קני** לך איהו וכל שעבודיה. בפ' מי שמת (לקמן דף קמז: ושם) משמע דמכירת שטר לא הוי אלא מדרבנן דקאמר התם אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע אינה אלא מדרבנן ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאין יכול למחול אי אמרת בשלמא דאוריתא היינו דאין יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אין יכול למחול אלמא מוכר שטר מדיכול למחול הוי מדרבנן[ה] והאי דאשטריך בפרק האשה (ב"מ דף טו:) למעט שטרות מאוגאה[ו] היינו שמלא שטר לאחר יאוש ומוכרו לבעליו ביוקר או לווה וקנה בלא שטר ונותן לו דמים על מנת שיכתוב לו שטר ואם תאמר אמאי לא

עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה לא קשיא כאן ברשות הרבים כאן בסימטא במאי אוקימתא להא בתרייתא ברשות הרבים אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה ואי ברשות הרבים ממאן אוגיר ותו משיכה ברשות הרבים מי קניא והא[ו] אביי ורבא דאמרי תרוייהו [ז]מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם[ב] משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם[ג] והגבהה קונה בכל מקום מאי עד שימשכנה נמי דקאמר ומאי עד שישכור את מקומה דקאמר הכי קאמר עד שימשכנה מרה"ר לסימטא ואם רשות בעלים היא לא קנה עד שישכור את מקומה לימא אביי ורבא דאמרי כרבי אמר רב אשי[ח] אי דאמר ליה לך חזק וקני הכי נמי הכא במאי עסקינן דאמר ליה לך משוך וקני מר סבר[ט] קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו אמר רב פפא[י] האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה צריך למיכתב ליה קני[כ] הוא וכל שעבודא דביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמרית ליה טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי לא קני[ל] וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך אמר לי אין לצור ולצור אמר

היכי קאמרי רבנן עד דישכור את מקומה מי יוכל להשכירה ותו דקאמרי רבנן עד שימשכנה משיכה ברה"ר מי קניא בתמיה: **דאמרי תרוייהו כו'.** סברות מינהו: **מסירה.** כגון בספינה ובבהמה גסה: **קונה ברה"ר.** דהא לא אפשר במשיכה: **משיכה.** בין בספינה בין בבהמה גסה וכ"ש בבהמה דקה קונה בסימטא שהוא מקום מיוחד לעומדים שם באותה שעה וכחצר של שניהן דמי וכיון דאפשר במשיכה לא מהניא ביה מסירה כלום דעיקר מסירה אורחה ברשות הרבים ומשיכה אורחה ברשות שיש לו חלק בו: **אבל הגבהה קונה בכל מקום.** אפילו ברשות המיוחד למוכר לבדו: ומשני **מאי עד שימשכנה כו'.** לא ברשות הרבים מיירי אלא שימשכנה מרשות הרבים לסימטא דקניא ביה משיכה ומאי עד שישכור כו' לאו ברשות הרבים קאי אלא הכי קאמר והיכא דברשות מוכר היא ליה תקנה לא במסירה ולא במשיכה עד שישכור את מקומה: **לימא אביי ורבא דאמרי כרבי.** דאמר ספינה נקנית במסירה ברשות הרבים ולא כרבנן דאילו רבנן לית להו מסירה קונה ברשות הרבים דמשום הכי אמרי לא קנה עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא והיכי שבקי רבנן ואמרי כרבי: **כל היכא דאמר ליה בעל הספינה לנוקא לך חזק וקני.** והוא לקחה ואחז בה דהיינו מסירה כולי עלמא לא פליגי דקני דודאי נקנית במסירה ברשות הרבים: **רבנן סברי קפידא.** לא גמר להקנותו אלא במשיכה ולא במסירה שאם ירצה מוכר יוכל לחזור בו כל זמן שלא משכה זה לרשותו: **מראה מקום.** אי בעית אפילו למשכה מיד לרשותך לך משוך דהא במסירה אקניתיה לך: **צריך למיכתב.** שטר אחר: **קני לך כו'.** ולפרושי אתא דהלכתא כרבנן דפליגי עליה דרבי ואמרי עד שיכתוב וימסור וגם בא לפרש היאך יכתוב ליה ההוא שטרא: **אמריתה לשמעתא.** נתווכחתי בשמועה זו. ורב אשי כרבי סבירא ליה דאותיות נקנות במסירה בלא שטר אחר: **הא לא כתב ליה הכי.** אלא מסר בלא שטר אחר לא קני כרבנן ואמאי וכי לצור על פי צלוחיתו קנאו זה הא סברא היא דמשום גביית חוב הכתוב בו קזניק ליה והלכך במסירה לחוד מיקני כרבי: **ואמר לי אין לצור ולצור.** ואי משום אוגאה יתר משמות ליהוי ביטול מקח[ז] ומחזיר לו דמיו וזה יחזיר לו שטר חובו:

הכי

עד שימשכנה. לרשות המיוחד לו: **עד שישכור.** דרשותו של אדם קונה לו כדנפקא לן [ב"מ נו:] מואסם המלא תמלא בידו הגנבה[ו]: **לא קשיא.** הא דאמר רבי ספינה במסירה היינו ברשות הרבים כגון רקק מים שברשות הרבים דאי אפשר במשיכה דאין משיכה אלא כשמושך לרשותו כגון בחצר של שניהן או בסימטא כדלקמן וכיון דאי אפשר במשיכה קנה ליה במסירה. והאי דקאמר ת"ק דר' נתן דהיינו רבי ספינה במשיכה היינו בסימטא כגון מבואות קטנים הפתוחין לרשות הרבים ויש בהן מים וספינה עומדת שם דכיון דאינו רשות הרבים ממש אלא דזימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילי להתם ויש רשות לאדם לשבת שם הרי הוא ברשות כל מי שעומד שם לקנות במשיכה כאילו הוא רשותו וכיון דאפשר במשיכה לאו אורחא דסימטא במסירה ולא מקניא במסירה ומשום הכי קאמר ספינה במשיכה ואותיות במסירה דמשמע אבל בספינה לא מקניא במסירה דהאי כי אורחיה והאי כי אורחיה רה"ר במסירה וסימטא במשיכה כן נראה בעיני: הכי גרסינן בפר"ח **אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה כו' ואי ברה"ר ממאן אוגיר ותו משיכה ברשות הרבים מי קניא והא אביי ורבא כו': מאי עד שימשכנה.** דקתני מרה"ר לסימטא ומאי[ג] שישכור את מקומה הכי קאמר אי ברשות בעלים היא לא קנה עד שישכור כו' וכן עיקר דתרי פירכי קפדין בריש ולבסוף מתרץ להו תרוייהו והכי קפדין אי ברשות הרבים מיירי הך ברייתא

א) לקמן פד:, ב) קדושין נג:, ג) [לקמן קסה. קדושין מח:], ד) [קדושין מז:], ה) [נ"ק מט: ב"מ נז: יג.], ו) [מות כב], ז) [ב"מ נ:], ח) ל"ל ור' שמעון ור' אלעזר],

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה ואמר לי. ובחזיר לו דמיו. עי' לקמן עח ע"א כרשב"ם ד"ה בכלי וכ"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב אחי (אי לאמר וכו' במאי עסקינן) תא"מ. וכ"ג ס"א אי דאמר ליה לך חזק וקני כ"ע לא פליגי כי פליגי דאמר: (ב) שם קני לך הוא וכו': (ג) רשב"ם ד"ה מאי עד וכו' ומאי עד שישכור: (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' דזבין שטרא לחבריה:

מוסף תוספות

א. שהיא כסימטא לכל דבר. ויטב"ש. ב. נראה לי וכו' [ד]אם הוא מושאל או מושכר, רשות מוכר גמורה היא ולא קנה עד שיגביה או עד שיוציא מרשותו, אלא דוקא בשהכניסה שלא מדעת בעלים היא, וכיון שלא היה לו רשות להניחה שם הרי הוא להם כרשות הרבים, ובמסירה. רשב"ש. ג. דלא נחית השתא ר' פפא למפסק הילכתא דבעינן כתיבה באותיות אלא לומר לך דצריך האי לישנא או באמירה בשעת מסירה או בכתיבה למאן דבעי כתיבה דאי לא א"ל הכי לא מקני ליה אלא ניירא. ויטב"ש. ד. דמסירת אותיות לחודה מהני וכו', ופליגי בדרב פפא. תוס' קדושין מז: ה. דהא אין שם דבר מסוים שימכר או יתן ואתיא מחילה דאורייתא ומבטל מכירה דרבנן. ויטב"ש לקמן קמז: ו. [ד]אלמא דמכירת שטרות מדאורייתא דאי לא מהניא אלא מדרבנן היכי אתא קרא למעטינהו מאוגאה. ר"ן על הרי"ף כתובות דף מד:

הממון שבו: אמר ליה אין. דודאי אי לא כתב ליה בשטר אחרינא קני ההוא שטרא וכל שעבוד דביה לא הוה שוה לו אותו השטר שקנה לבדו אלא לצור ע"פ צלוחיתו דאמרי' דלהכי מכרו לו ולא למיגבי ביה:

הכי גרסינן **אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה לרבי.** וכן ריהטא דגמרא ומסקנא בהרבה מקומות דאותיות נקנות במסירה ולא צריך למכתב קני לך וכל שעבודיה ולא שוס שטר: **אמר רב אשי סברא היא.** דאין השטר מועיל כלום לקנות שטר אחר על ידו אלא במסירה תליא מילתא: **דאותיות.** מכירת שטר חוב: **מילי נינהו.** דברים הוא מוכר ולא ממון ממש הלכך מעשה בידים דהיינו מסירה הוא עיקר קנייתן אבל שטר אחר לא מהני דמילי במילי לא מיקנו שטר לא יקנה בשטר: **שני שטרות הן.** חלוקין זה מזה: **וזו בשדה זו לפלוני.** אי מקנה לכם בסודר זה שדה זו לצורך פלוני והן קנו לאותו פלוני כמו שנוה להם: **חוזר בשטר.** ואפי' אמר כתבו ותנו דכל זמן שלא נא ליד מקבל מתנה יכול זה לעקור שליחותו דאין עושין שטר בעל כרחו של נותן דאם ייפה כחו במתנה בעל פה לא ניחא ליה דתיהוי מתנה בשטר. ואע"ג דאמרי' בחזקת הבתים (לעיל דף מ.) קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתבו דסתם קנין לכתיבה עומד הני מילי סתמא דמסתמא ניחא ליה למקנה שיכתבו שטר לקונה אבל היכא דמחי לא כתבינן בעל כרחו: **ואינו חוזר בשדה.** שכבר זכו וחכין לו לאדם שלא בפניו: **על מנת שתכתבו לו'.** הכי קאמר לא יזכה **עד שיבא השטר לידו: אם קדם מוכר לו'.** מי שצריך למעות ורוצה למכור מנכסיו לחבירו ופעמים שהוא מולא סופר וכותב שטר מכירה כדי שיהא מזומן ליתנו לוקח כל שעה שירצה למכור: כאותה

אמר אמימר הלכתא [א] אותיות נקנות במסירה כרבי אמר ליה רב אשי לאמימר [ב] גמרא או סברא א"ל גמרא אמר רב אשי סברא נמי הוא דאותיות מילי נינהו ומילי במילי לא מיקנין ולא [ג] והאמר רבה בר יצחק אמר רב שני שטרות הם [א] זכו בשדה [ד] לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה [ב] ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה ורב חייא בר אבין אמר רב הונא שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן אידך אם קדם מוכר וכתב את השטר כאותה

לא קני מדאורייתא גם שעבוד הקרקע הכתובה בו דהא קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ואפילו בלא מסירת שטר חוב יקנה ויש לומר [ג] דכמו שאינו יכול להקדישו כדמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף לא.) כיון שהקרקעות אינם ברשותו כך אינו יכול להקנותן מן התורה [ד] והא דלא תקינו רבנן שיוכל להקדישן כמו שתקנו שיכול להקנותן לפי שאין הקדש כל כך צורך ומיהו אור"ת דיש לדחות דהיא דמי שמת דהכי פריך אא"ב דאורייתא משום הכי אין יכול למחול שאין כאן יורש אחר דמקבל מתנה הוא היורש דמתנת שכיב מרע דרשי [ד] ביש נוחלין (לקמן דף קמז.) מקראי דירושה מוהעברתם יש לך העברה אחרת שהיא כזו [א] ונעולם מכירת שטר איכא למימר דהוי מדאורייתא ומכל מקום צריך טעם שפיר דאמאי לא הוי קנין גמור ויכול לומר לו הלוה לאו בעל דבריס דידי את ויקנה לגמרי שלא יוכל עוד למחול כיון דאקני ליה שעבוד הקרקעות בשטר [ב]: **אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה.** כתב רב יהודאי גאון דאין אותיות נקנות בחליפין ור"ת ור"י נראה דגרס אין אותיות נקנות במסירה כרבנן דהכי הלכתא [ג] ומייתי ראיה מסוף פרק זה בורר (סנהדרין דף לא.) דאמר ההיא איתתא דנפק שטר מתותי ידה אמרה ידענא בהאי שטרא דפריע הוא הימנה רב נחמן אמר ליה רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה [ד] א"ל לאו משום דאי בעיא קלתיה ואי הלכתא כרבי מאי פריך רבא ורב נחמן נמי אמאי לא מהדר ליה דודאי נאמנת משום דאותיות נקנות במסירה ועוד דקאמר התם איכא דאמרי לא הימנה רב נחמן אמר ליה רבא והא אי בעיא קלתיה אמר ליה כיון דאתחזק בבי דינא אי בעיא קלתיה לא אמרינן והשתא אי הלכתא כרבי אמאי לא פריך רבא כמאן דלא כרבי ורב נחמן נמי אמאי לא הימנה נהי דאי בעיא קלתיה לא אמרינן כיון דאתחזק מכל מקום להימנה משום דאותיות נקנות במסירה אלא משמע דאין הלכה כרבי והא דאמר במי שמת (לקמן דף קנא.) אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטרי אמרה ליהוי לעמרם ברי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל הא לא משך משמע דאי משך קנה [ה] הני מילי מתנת שכיב מרע שאינו יכול [ו] לכתוב דדברי שכיב מרע ככתובים דמו והיו סבורים דמשיכה מיהא בעי כיון דבעלמא בעי מסירה ושטר ולא דמי לשאר מילי דשכיב מרע ובהכותב (כתובות דף פה. ושם) גבי ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי משמע דאי תפסתיהו מחייס קניא ואע"ג דליכא כתיבה אור"י דהיא לא היתה רוצה לקנות המלו

נקנה השטר בכל מקום שהוא. ואם תאמר והיכי מוכח מהכא דמילי במילי מיקנו הא הכא לא קנו שעבוד השטר דבלוה הכי שעבד נכסיו דמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים ואין מועיל אלא לקנות שטר עצמו וי"ל דמשמע ליה בכל ענין בין החזיק בעדים בין בלא עדים אלא נשתעבדו נכסיו ובכל ענין קתני נקנה השטר בכל מקום שהוא אבל אכתי קשה דהיכי מוכח מהכא דמיקנו מילי במילי דהכא לא חזינן דמיקנו אלא לענין שטר מכר הכתוב בשם מוכר לגוקח [ה] ובהכיא ודאי מהניא מסירה אלא כתיבה לכולי עלמא [א] אבל מוכר או נותן שטר שיש לו על אחרים לעולם לא מקנו במילי במסירה לחודה עד שיכתוב ונראה לפרש דהכי פריך והא אגב מילי נינהו וקנין גרוע הוא [ו] דאפ"ה מקני בלא מסירה לקנות שעבוד שטר הכתוב בשמו מ"מ אפילו בשטר שאינו כתוב בשמו תועיל מסירה בלא כתיבה כיון דשעבוד כל כך קל לקנות ומשני אגב שאני דאין אגב קנין גרוע דאליס קנין אגב כמסירה גמורה דהא אפי' דבר דאין נקנה בחליפין נקנה אגב קרקע וחשיב כמסירה ומשיכה והגהה ורבינו שמואל מפרש דהשתא לא אסיק אדעתיה קנין אגב וס"ל דקני במה שנתרצה לו וקשה דמ"כ אמאי איצטריך למימר כיון שהחזיק בקרקע נקנה כו' כיון שאינו קונה ע"י כך וי"ל דס"ל דלא נתרצה לו עד שיחזיק ומ"מ מילי נינהו כיון דקני ע"י מה שנתרצה:

רב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי. לפי ספרים דגרסי דהגאון (נ"ק דף קד: ופס) דהוה מסיק קשה דהיכי קנינהו ניהליה ואמן נמי היכי כתבינן הרשאה אמלוה הא אמר בפ' מי שמת (לקמן דף קנב.) מתנת שכיב מרע שכתב בה קנין ארכבה אתרי ייכסי כו' הרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלוואתו לפלוני הלוואתו לפלוני משמע דבריא לא מצי למיקני הלוואה אפי' בקנין דהתם בקנין איירי [ב] וליכא למימר דהתם מיירי בהלוואת מטבע שאינו נקנה בחליפין דא"כ בחנם נקט הלוואה דהוה ליה למימר מטבעותי לפלוני ועוד דאמרי' התם (דף קמח.) למימרא דסבר רב נחמן מילתא דאיתא בבריא איתא בשכיב מרע דליתא כו' והאמר רב נחמן שכיב מרע שאמר הלוואתי לפלוני כו' ומשני הואיל ויורש יורשה אי נמי במעמד שלשתן הוה ליה למימר דאיתא בבריא אפילו בהלוואה דמטבע אגב קרקע ואורי"ת דתקנת חכמים היא לענין הרשאה שיוכל לעשות שליח אפילו בהרשאת מלוה אע"ג דאין יכול להקנותה [ג]: וכי

גמ' איסמייה. מקמי מתניתין: **ספרגס מפניפא בשאדוקין כו.** שקשורין ביחד בשעת המכירה הלכך הכל מכר ומתניתין בשאין אדוקין: **היכי דמי.** דמיפלגי רבי יהודה ורבנן: **אילימא דקרו ליה.** בלותה העיר לגימדא לימדא. דעול קורין אותו באותה העיר למד ולא השווריס: **ולבקר.** קורין בקר ולא למד: הכי גרסינן **למד וזין ליה בקר לא זבין ליה.** ואמאי קאמר רבי יהודה דדמיס מודיעין שמכר את הבקר והלא בקר אינו בכלל למד כלל דגימא לשון שלו כך הוא שקרא גם לבקר למד ואפילו בשאדוקין בו נמי לא קני דהא לא מפלגינן בין אדוקין לשאינן אדוקין דכדמפלגינן גבי קרון ופרדות ולקמיה בשמעתין [עח:] נמי אמרינן דמתניתין מילי מילי קתני: הכי גרסינן **ואלא דקרו ליה נמי לבקר למד כולה זבין ליה.** דכי האי גוונא גרסינן גבי המוכר בית לחבירו בבירה גדולה בפרק המוכר את הבית (לעיל דף פפ:): **כולה זבין ליה.** ואמאי אמרי רבנן אין הדמיס ראיה הא ודאי כיון דכולי עלמא קורין גם לבקר למד וגם הדמיס מודיעין עליה דמוכר רמיא לגלויי דלא בקר קא מזבין אלא העול לבדו ומדלא פירש אמרינן שמכר הכל: **לא קריכא באחרא דאיכא דקרו ליה למד למד ולבקר בקר ואיכא דקרו נמי לבקר למד.** והשתא מספקא לן בהאי גברא מהי מינייהו הוא אם קרא לבקר למד אם לאו: **רבי יהודה סבר הדמיס מודיעין.** שהוא מן הקורין לבקר למד ובקר מכר עם הלמד: **ורבנן סברי.** כיון דיש קורין לבקר בקר ולא קרו ליה למד לא אמרינן הדמיס מודיעין דדלמא האי מינייהו הוא ולא מכר את הבקר דיד לוקח על התמתונה דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא אמרינן דמיס מודיעין אבל היכא דכל בני העיר קורין לבקר למד כיון דפשיטא לן דהאי גברא רגיל לקרות גם לבקר למד וגם דמיס הרבה יש כולה זבין ליה: **ואי אין הדמיס ראיה.** כלומר הי נמי דאין הדמיס ראיה ומכר את הלמד לא מכר את הבקר דמשמע אבל הלמד מכור ואמאי ליהוי ביטול מקח שיבטל המקח ויחזיר לו דמיו ויטול למדו כדין כל אונאה יתר משתות דבטל המקח בפרק הזהב (ב"מ דף מט:) ובשתות מצומצם אמרינן קנה ומחזיר אונאה ובפחות הוא מחילה:

כאותה ששנינו [ו] **כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו** [א] **כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא וזו היא ששנינו** [ב] **נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכספ ושטר וחזקה** [ג] **אגב שאני דהא מטבע** [ג] **דלא ניקני בחליפין** [ד] **ואגב ארעא ניקני** [ה] **כי הא** [ו] **דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך: אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי וכו'**: [ז] **מאי אנתיקי אמר רב פפא** [ח] **עיסקא דבגווה: מתני'** [ט] **מכר את הקרון לא מכר את הפרדות מכר את הפרדות לא מכר את הקרון** [י] **מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד** [יא] **ר' יהודה אומר הדמים מודיעין כיצד אמר לו מכור לי צימדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז וחכמים אומרים** [יב] **אין הדמים ראיה: גמ' תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו** [יג] **מכר את הקרון מכר את הפרדות והא אנן לא מכר תנן אמר ליה איסמייה אמר ליה לא תיתרגם מתניתיך באדוקין בו: מכר את הצמד לא מכר את הבקר וכו'**: היכי דמי אילימא דקרו לצימדא צימדא ולבקר בקר פשיטא צימדא זבין ליה בקר לא זבין ליה ואלא דקרו ליה נמי לבקר צימדא כוליה זבין ליה [יד] **לא צריכא באתרא דקרו ליה לצימדא צימדא ולבקר בקר ואיכא נמי דקרו לבקר צימדא ר' יהודה סבר הדמים מודיעין ורבנן סברי אין הדמים ראיה ואי אין הדמים ראיה ליהוי ביטול מקח**

המרצופין. שקין גדולים שבהן משימין הפרקמטיא אשר בספינה: **עיסקא דבגווה.** פרקמטיא שבה: **מתני' קרון.** עגלה: **הפרדות.** המושכות בקרון. ובשאין אדוקין בו מיירי כדמפרש בגמ'. דרך פרדות לקרון ולמד לבקר וכלים לחמור: **למד.** הוא העול וכלי העגלה קטנה והעגלה עצמה המחברין את השוורים יחד: **לא מכר אם הלמד.** דברי הכל היא [יא] אלא דפליגי רבי יהודה ורבנן בפירוש דהך מילתא דלרבי יהודה זימנין מכר זימנין לא מכר ולרבנן לעולם לא מכר: **אין הדמים ראיה.** אלא במתנה ביקש ליתן לו המותר. אי נמי ליהוי מקח טעות כדאמרינן בגמרא ויחזיר לו מעותיו ויטול למדו:

גמ' איסמייה. מקמי מתניתין: **ספרגס מפניפא בשאדוקין כו.** שקשורין ביחד בשעת המכירה הלכך הכל מכר ומתניתין בשאין אדוקין: **היכי דמי.** דמיפלגי רבי יהודה ורבנן: **אילימא דקרו ליה.** בלותה העיר לגימדא לימדא. דעול קורין אותו באותה העיר למד ולא השווריס: **ולבקר.** קורין בקר ולא למד: הכי גרסינן **למד וזין ליה בקר לא זבין ליה.** ואמאי קאמר רבי יהודה דדמיס מודיעין שמכר את הבקר והלא בקר אינו בכלל למד כלל דגימא לשון שלו כך הוא שקרא גם לבקר למד ואפילו בשאדוקין בו נמי לא קני דהא לא מפלגינן בין אדוקין לשאינן אדוקין כדמפלגינן גבי קרון ופרדות ולקמיה בשמעתין [עח:] נמי אמרינן דמתניתין מילי מילי קתני: הכי גרסינן **ואלא דקרו ליה נמי לבקר למד כולה זבין ליה.** דכי האי גוונא גרסינן גבי המוכר בית לחבירו בבירה גדולה בפרק המוכר את הבית (לעיל דף פפ:): **כולה זבין ליה.** ואמאי אמרי רבנן אין הדמים ראיה הא ודאי כיון דכולי עלמא קורין גם לבקר למד וגם הדמים מודיעין עליה דמוכר רמיא לגלויי דלא בקר קא מזבין אלא העול לבדו ומדלא פירש אמרינן שמכר הכל: **לא קריכא באתרא דאיכא דקרו ליה למד למד ולבקר בקר ואיכא דקרו נמי לבקר למד.** והשתא מספקא לן בהאי גברא מהי מינייהו הוא אם קרא לבקר למד אם לאו: **רבי יהודה סבר הדמים מודיעין.** שהוא מן הקורין לבקר למד ובקר מכר עם הלמד: **ורבנן סברי.** כיון דיש קורין לבקר בקר ולא קרו ליה למד לא אמרינן הדמים מודיעין דדלמא האי מינייהו הוא ולא מכר את הבקר דיד לוקח על התמתונה דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא אמרינן דמיס מודיעין אבל היכא דכל בני העיר קורין לבקר למד כיון דפשיטא לן דהאי גברא רגיל לקרות גם לבקר למד וגם דמיס הרבה יש כולה זבין ליה: **ואי אין הדמים ראיה.** כלומר הי נמי דאין הדמים ראיה ומכר את הלמד לא מכר את הבקר דמשמע אבל הלמד מכור ואמאי ליהוי ביטול מקח שיבטל המקח ויחזיר לו דמיו ויטול למדו כדין כל אונאה יתר משתות דבטל המקח בפרק הזהב (ב"מ דף מט:) ובשתות מצומצם אמרינן קנה ומחזיר אונאה ובפחות הוא מחילה:

ס"ג

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' יד ועי' בהשגות ובמ"מ:

יג ב מיי' שם ועי' בהג"ל סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' סו סעיף י:

יד ג מיי' שם הלכה ז סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רג סעיף ח:

טו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

טז ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם וסי' קכב סעיף ח וע"ש:

יז ו מיי' פכ"ז מהלכות מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רכ סעיף ג:

יח ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

יט ח מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:

כ ט י מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ג ועיין בהג"ה:

כא כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מוסף תוספות

א. כי שטר מכר שעשה מוכר ללוקח ואי נמי שטרי הלואה צריכין הלוה והמוכר להקנותן למלוה וללוקח בכתיבה ומסירה או באגב. רשב"ם. ב. וסברא הוא דהאיך יהנה קנין לדבר שאינו בעין. תוס' כתובות נה: ג. ועשו תקנה לענין שליחות כאילו היה קונה קנין גמור. תוס' ב"ק ע. עיין כתוס' כתובות (שם) מה הדין אם מת המרשה.

רבינו גרשום

כאותה ששנינו. כיון שנתן זה הלוקח המעות והחזיק בשדה אע"ג דעדיין לא בא השטר לידו נקנה לו השטר. אלמא דמילי במילי השטר קונה בלא מסירה: ומשני האי דקני השטר אגב ארעא שאני הואיל דהחזיק בקרקע דהא מטבע וכו' אבל בעלמא לא קני בלא מסירה: אגב אסיפא דביתיה. אגב חציריו שהיא לסוף ביתו: כי אתא. רב שמואל: נפק רב פפא לאפיה עד תווך. כלומר עד אותו מקום מרוב שמחה שהביא לו מעותיו: **פיסקא** העבדים. המשמרים את הספינה: ולא את המרצופין. שנושאים בהם הפרקמטיא מספינה לבשה: אנתיקי עיסקא דבגווה. פרקמטיא: **פיסקא** מכר את הקרון. העגלה סתם: לא מכר את הפרדות. שמושכין את הקרון משום דלא שייכי לקרון. דרך פרדות למשוך קרונות ודרך שוורים לחרוש ודרך חמור למשוי ודרך סוס לרכיבה: א"ל איסמי. מקמי מתני': א"ל תתרגם מתניתך. בקשורין הפרדות בקרון בשעת מכירה מש"ה מכר הפרדות. אבל במתני' לא היו אדוקין בו: מכר את הצמד סתם לא מכר את הבקר. דהואיל דלא פירש. צמד היינו העול שמעמידין בו את השוורים: ר' יהודה אומר וכו' וחכ"א אין הדמים ראיה. שמא במתנה רצה ליתנם לו: ואיכא דקרו נמי לבקר צימדא. ומש"ה קאמרי רבנן הואיל דאיכא דוכתא דקרו לצימדא צימדא ולבקר בקר לא מכר את הבקר הואיל דלא פירש אע"ג דאיכא דקרו לבקר צימדא: ור' יהודה אומר הדמים מודיעין. אע"ג דלא אמר הוו מכורין: ולרבנן אם אין הדמים מודיעין היכי הוה המקח קיים והא אית ביה כמה וכמה אונאה מכל וכל ובדין הוי דיבטל כולו מקח דיותר משתות הוי אונאה ובטול מקח דהדבר ידוע שאין הצמד שוה מאתים:

גליון הש"ס

גמ' ל"צ באתרא וכו'. לעיל סא ע"ב תד"ה ש"מ: **השב"ם** ד"ה **לא מכר את הצמד. אלא דפליגי** ר"י ורבנן. כה"ג לעיל ר"פ מזקק הנתיס במתני'. וכן בסנהדרין כג ועי' כתוס' עירובין מח ע"א ד"ה ר"י: **תוד"ה** נקנה השטר. ובההיא ודאי מהניא מסירה. עיין בס' מולדות אדם להרשב"א סי' ל"ט:

הגהות הב"ח

(**א**) תוס' ד"ה נקנה וכו' ואפ"ה מיקני:

מוסף רש"י

כותבין שטר למוכר. דאינו חוב אלא למוכר וכיון שהוא רולה יכתוב לו (לקמן קנא.) שדי מכורה לפלוני, ולא אמרינן שטר מוקדם הוא כיון דקנו מניה מהשתא, אי נמי כאמרי דאמר (ב"מ יג.) עדיו בתחומיו זכין לו (קדושין נז.). כיון שהחזיק כו'. ר' חייא בר אבין אמר לה אינה מן המשנה (שם). **נקנה השטר.** כגון שאמר לו זה קני קרקע בחזקה והשטר עמה (שם) מקנה דמילתא דרב הונא היא, אם קדם מוכר וכתב לו את השטר ואח"כ מכר לזה את השדה, כיון שהחזיק הלוקח בשדה נקנה לו השטר בכל מקום שהוא, דאין אדם יכול לעכבו, דלדעת כן מכר לו את השדה שיחכה הלוקח בשטר הנכתב לו לשמו, וכשהחזיק בשדה נקנה לו השטר (לקמן קנא.). **נקנין עם נכסים שיש להן אחריות.** אם מכר מטלטלין עם הקרקע, כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד משלשה קנינים נקנים מטלטלין עמה (קדושין כז. וכב"ר ב"ק יב.). **אקנינהו ניהליה לרב שמואל.** שהיה הולך שם כדי שיביאם לו, שאילו לא הקנה לו לא היה נותנם לו מי שהפקדון אצלו, שאם יאבדו בדרך יחזור רב פפא ויתבענו לו (ב"מ מו.). **אסיפא דביתא.** מפתן ביתו דמתוכר לקרקע הוא וקרקע הוא, כך שמעתי. ל"ל פיסקא דביתא, סוף בית, הקנה לו זוית אחת (ב"ק קד:) שהקנה לו בסודר קרקע כניסת ביתו ואגבו הקנה לו המעות בתורת הרשאה המפורשת בב"ק (שם). אי נמי הלך והחזיק הקרקע והקנה לו המעות כל מקום שהן (לקמן קנ:). **נפק לאפיה.** הלך לקראתו, עד תווך. שם מקום (ב"ק קד: וב"מ מו.) שהיה שמח שהביא לו מעותיו (ב"ק קד:) ויש מפרשים תלי הדרך ומפרשין אי נמי שלא יחזיק בהן לעצמו, ולא היא, דכיון דכתב בהרשאה וכל מאן דמתבעי ליה מן דינא קבלתי בין לחומה, מיהו שמעינן בין לחומה, מיהו שמעינן דצליח שוייה, הכי מפרש בב"ק שם (לקמן קנ:). **את הצמד.** הטול שהוא מוטל על שני השוורים ומלמידם (ב"מ מ:). **הדבר ידוע.** שאין למד ממכר במאתים זוז, אלא כמות שהוא עם הבקר מכרו לו (שם). אין הדמים ראיה. אע"ג דלא שוה כולי האי, אמולי אתליה לוקח זה יתר הדמיס, ור"י לית ליה שיבטל מוחל מן הסתם אלא אם כן פירש (שם). איסמייה. אמיר בריתא זו מגילתאי (ב"מ כז.).

(**ג**) [קדושין כו.], (**ד**) ב"ק קד: ע"ש ב"מ מו. לקמן קנ:, (**ה**) [לקמן עח:], (**ו**) [פי' הוא הממון שנתתן הספינה. ערוך ערך אנתיקין], (**ז**) [לקמן עח:], (**ח**) [ב"מ מ:], (**ט**) שם, (**י**) [ב"מ מו.],

ה"ג **וכ"ש ביטול מקח לרבנן ליכא להו.** כלומר דאונאה ודאי אית להו דמן התורה היא דכתיב לא תונו (ויקרא כה) אבל ביטול מקח לית להו אלא סברא להו יותר משתות כשתות עצמה דמי וקנה ומחזיר אונאה: **והתנן.** בפרק הזהב [ב"מ מו.]: **ר' יהודה אומר המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להם דין אונאה ואמרו לו כו'.** ואמרי' בגמרא [שם נח.] עד כמה לא הוי אונאה אמר אמימר עד כדי דמיהן דהיינו יתר משתות לא הוי אונאה אליבא דרבי יהודה ואפילו להחזיר אונאה אלא מחילה היא דעבד איניש דזבין להו ביוקר ומדקאמרי ליה לא אמרו דאין להן אונאה אלא אלו המנין במשנתנו עבדים ושטרות וקרקעות וטעמא יליף התם מקרא אבל לכל מילי אית להו דין אונאה וביטול מקח כך פירשו רבותינו. ולא נהירא דהא לא שמעינן להו מהכא דאית להו ביטול מקח ביתר משתות אלא ש"מ דאיכא אונאה וצריך להחזיר הדמים. ונראה בעיני לפרש כן ואי אין הדמים ראויה לקנות בקר עם הצמד אמאי מתקיימת מכירת הצמד לגמרי שלא יחזיר לו זה כלום לנוקח מאונאתו שכן משמע לשון המשנה מכר את הצמד לא מכר את הבקר אבל מכירת הצמד מכירה מעלייתא היא ואמאי לא מיבעיא דאונאתו היה לו להחזיר אילו נתאנה שתות אלא אפילו ביטול מקח ליהוי מן הדין דהא נתאנה יותר משתות טובא. וכ"ת דבנן לית להו אחזרת אונאה בשתות ולא ביטול מקח ביתר משתות אלא בכל עניין קנה ולא יחזיר לו כלום שאין לנו לכופו בב"ד לכך אם אינו רוצה לצאת ידי שמים והתנן אמרו לו לא אמרו אלא אבל אחר דברים יש להן אונאה וצריך להחזיר ואמאי אמרינן במתניתין אין הדמים ראויה דמשמע שהמכירה תתקייים לגמרי ולא יחזיר לו מוכר לנוקח ממעותיו כלום והאי דקאמר גמרא וכ"ת ביטול מקח לית להו לאו דוקא דהוא הדין דמאונאת שתות קפריך אלא משום דקפריך וליהוי ביטול מקח דרבותא קפריך מש"ה קאמר נמי וכ"ת ביטול מקח כו': **ומשני מאי אין הדמים** (ג). **היינו ביטול מקח שאין הדמים ראויה לקנות את הבקר להתקייים המכר אלא לא מכר את הבקר ובטל המקח משום אונאה.** וסבור בלבו שכך שוה כגון שוה ה' בז' או ו' בח' והלכך בטל מקח דמקח טעות הוא אבל בכדי שאין הדעת טועה בפרוטה אין קונין אותו במנה או מאתים. ומסתברא כתירוץ אחרון וקמא שינויא דמיקמא הוא: **אימור מאנה כו'.** יש לנו לומר דמתנה בעלמא הוא דיהיב ליה: **מתני' לו.** בגמרא מפרש להו: **רבי יהודה אומר כו'.** כולה מיפרשא בגמרא: **המורך זו.** כמות שהיא עם כליה שעליה: **המורך היא.** כלומר אם זו היא המורך מכור אותה לי דהיינו כמוכר את החמור סתם. וסבירא ליה לרבי יהודה דאין כליו מכורין אפילו בעודן עליו: **גמ' מחלוקת.** דתנא קמא ונחום המדי בכליה העשויין למשאי החמור כגון שק ודיסקיא שעשוין ג) ליטול במוכו משאוי ולתת על החמור: **וכומני.** מרכבתא דנשי וכדלקמן וגם הוא ממין משאוי שהאשה יושבת במשאוי דסתם חמור לרכיבת אנשים קאי: **דס"ק סבר.** חמור לרכיבת אדם עומד ולא למשאוי הלכך המוכר את החמור סתם לא מכר אותם כליה העשויין למשאוי אלא אותם כליה העשויים לרכיבה כגון אוכף ומרדעת. ונחום המדי סבר חמור למשאוי עומד וקנה כולן גם האוכף ומרדעת דלטעון משאוי על גבן עשויין: **אוכף ומרדעת.** בין לרכיבה בין למשאוי: **קילקלי.** ציגנל"ש לקשור האוכף בחבישת החמור: **חבק.** פוטרי"ל. ולרבי רבנן ולא נחום המדי אלא ע"כ באוכף ובמרדעת פליגי והא ברייתא דרבנן היא: **לא הוא הדין כו'.** ולרבנן היא ולא נחום המדי לנחום מיקנא קני נמי שק ודיסקיא וכומני: **והא קמ"ל דאע"ג דאמר ליה חמור וכליו.** לא אהני אלי אתור לשון לטפויי שק ודיסקיא ולא קני להו כרבנן: **בעודן עליו.** הא שק ודיסקיא מחלוקת בעודן עליו בשעת מכירה אבל בשאין עודן עליו מודה להו נחום ד) לרבנן דאין מכורין ואפילו אוכף ומרדעת נמי אין מכורין אם אינן עליו: **או דלמא בשאין עודן עליו מחלוקת.** קנה: **ת"ש וכומנו שאמר לו הוא וכל מה שעליו הרי כולן מכורין.** אפילו שק ודיסקיא וכומני ובע"כ בעודן עליו מיירי דהא קתני וכל מה שעליו ואפ"ה קתני רישא דאין מכורין בכלל החמור עד דא"ל בהדיא וכל מה שעליו כדקתני סיפא: **אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת הא מני רבנן היא.** דאמרי לא מכר את כליו אע"פ שעודן עליו: **הא מני.** לא נחום ולא רבנן דהא בעודן עליו מיירי ואפ"ה לא מכר מסתמא עד דא"ל בהדיא וכל מה שעליה. וכי היכי דפריך מסיפא ה"ל לפרוכי מרישא דקתני בהדיא לא מכר אלא משום דעיקר פירכיה ממה דקתני וכל מה שעליה דמשמע בעודן עליו מש"ה אלימא פרוכי מינה דסיפא: **ת"ש רבי יהודה אומר פעמים מכורין כו'.** ורבי יהודה בעודן עליו מיירי דהא קתני חמורך זו כליו מכורין דמשום דאמר זו דמשמע כמו שהיא טעונה מש"ה כליו מכורים. ואמאי דקאמר ת"ק קאי דשמעינהו דמיפלגי בעודן עליו למר מכר ולמר לא מכר ואתא איהו למימר פעמים מכורין כו' ולהכריע ביניהם אתא: מילתא

וכי תימא לרבנן ביטול מקח לית להו כו'. הוה מצי למיפרך מרישא דקתני אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והקרקעות כו' מכלל דשאר דברים יש להן אונאה אלא משום דהוי מצי לתרוויי הא מני ר' יהודה היא: **אבל** בבדי שאין הדעת טועה [**לא אימור מתנה כו'.** אומר ריב"ם דליכא למיפרך מהכא לרב דאמר בפרק ג) האשה (קדושין דף מו: ושם) **גבי מקדש** אמותו אדם יודע שאין קדושין תופסין באמותו וגמר ונתן לשם פקדון דהתם אין המעשה קייים כל עיקר[א] אבל הכא לענין למד המקח קייים ואין סברא שמעות הלמד לא יחזיר והמותר יחזיר ומיהו אלי שינויא לא שייך באיזהו נשך (ב"מ דף סג.): **גבי** האי מאן דיזיף פשיטי מחבריה ואשכח יתירתא אם בכדי שאין הדעת טועה לא צריך לאהדורי אימור במתנה יהבה ניהליה וי"ל דהתם ליכא למימר דפקדון הוא שאינו יודע שיחזור וימנה אותם ועוד אפילו יודע מסתמא כיון דלא הודיעו שהן יתירות אין דעתו לתבעו: **אבל** בשאין עודן עליו מודה להו נחום המדי. לרבנן דלא קנה והיינו דוקא בשק ודיסקיא וכומני אבל באוכף ומרדעת אפילו אין עודן עליו קנה דתכסיסי דחמור הוא[ב] וקני להו כל היכא דאיתנהו[ג] ובקונט' לא פירש כן: **או** דלמא בשאין עליו מחלוקת. ה"ג הוה מצי למימר אי דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת: **יש** ספרים שכתוב בהן מאי לאו ר' יהודה טעמא דנחום קא מפרש לא ר' יהודה טעמא דנפשיה קאמר ד) והכי פריך מאי לאו ר' יהודה שמע לנחום דלא מחלק בעודן עליו בין א"ל חמורך זה בין א"ל חמורך הוא אלא לעולם קנה בעודן עליו וא"ל ר' יהודה דיש הפרש א"ג מפרש ממש ולא פליגי: כולהו

ג) גי' רבינו בכאן הוא כמו שכ' התוס' כאן בשם יש ספרים וכפי' השי שכ' דר"י מפרש ממש ולא פליגי.

מסורת הש"ס

ה) כ"מ מו.; ו) [בס"י לטעון], ז) [ל"ל הלים מקדם], ד) תולי ל"ל וכסי פירוש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא א"ל סבי לא הוא הדין: (ב) שם לעולם אימא לך בשאין עודן עליו: (ג) רשב"ם ד"ה ומשני וכו' הדמים ראויה הייינו: (ד) ד"ה בעודן וכו' נחוש המדי לרבנן:

מוסף תוספות

א. [ד]אם איתא דמתנה, הו"ל למימר ליה בפירוש, שהרי כיון שאין קנינו קנין, גם חבירו מרגיש בו, ומה כסות ענינים היא זה שאומר לשם קנין, א"ו לשם פקדון יהבינהו. תוס' י"ד. ב. שאינו ראוי לא לרכיבה ולא למשאוי בלא אוכף ומרדעת, והא דתנן מכר את הקרון לא מכר את הפרדות ואוקימנא לה בשאין אדוקין בו, אע"ג דקרון אינו ראוי לכלום בלא בהמה המושכת בו מ"מ הפרדות ראויות לרכיבה ולמשאוי בלא הקרון. רביו יוסף. ג. דמדקא סתים עולא ואמר אבל אוכף ומרדעת ד"ה מכורין ש"מ דאפי' אין עודן עליו מכורין. ר"ן.

רבינו גרשום

ולא והתנן (ב"מ נו:) ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת. בדמים יקרים וכו'. אמרו לו לא אמרן. דאין להם אונאה: אלא את אלו. העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אבל בהמה ושאר מילי אמרו דיש להן אונאה ומתבטל המקח: ומשני מאי אין הדמים ראיה. דקתני מתני' דודאי הוי בטול מקח הואיל שנתאנה. אבל אכתי להיכא דמכר את הצמד לא מכר את הבקר: ואי בעית אימא כי אמר רבנן אונאה ובטול מקח. הני מילי בכדי שהדעת טועה דהיינו כגון שתות דלא קים ליה לאינש אם נתאנה או לאו. אבל מתני' להיכא דמכר לו את הצמד במאתים זוז דאפ"ה לא מכר לו את הבקר ודאי אין הדעת טועה בכך דודאי ידעי ליה דלא שויא כולי האי ומתנה היא. ומאי דקאמר ויהיב מאתים זוז מתנה הוא דקא יהיב ליה: **פיסקא** המוכר את החמור. סתם לא מכר את כליו: אמר עולא מחלוקת. דרבנן ונחום דמתני' בהני כלים: בשק. שאוכל בו החמור: ודיסקא. אותו מרצוף שנושאין בו החבן לצורך אכילתו ומן עור עשוי: כומני. מפרש לקמן מרכבתא דנשים אוכף של נשים דכל הני למשוי נינהו. דת"ק סבר דמש"ה לא מכר הני דסתם חמור לרכיבה עומד ולא למשוי ומש"ה לא מכר הני דלאו כלי רכיבה הן: למשוי עומד. והני נמי משוי נינהו: אבל אוכף ומרדעת. היינו לבד דלרכיבה עומד דברי הכל אפי' רבנן מודי דמכורין: חבק. לרוצין ציגל"א: קילקלי. פרשל"א: טעמא דאמר וכו'. מש"ה מכר את האוכף ואת המרדעת הואיל ופירש: הא לא אמר ליה. חמור וכליו אוכף ומרדעת אין מכורין בסתמא וקשיא לעולא דאמר אבל אוכף

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ח ופי"ג הל' יג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' ו:
כג ב מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ח:
כד ג ד ה ו ז מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ז:

לעזי רש"י

ציגנגל"ש [צינגל"א]. חבק (רצועת בטן של הסוס וכיו"ב). פוטרי"ל [פייטרי"ל]. חבק (חלק מהרתמה ששמים על חזה האתון).

רבינו גרשום (המשך)

ומרדעת דברי הכל מכורין: ומשני ה"ה וכו' והא קמ"ל דאע"ג דאמר לו חמור וכליו כומני ודיסקא לא קני. דלא לרכיבת אדם עומדין ולאו כליו ממש נינהו: מרכבתא דנשי. בלע"ז שבבוג"א: אלא דרכיבת אשה. ששתי שוקיה מצד אחד לא חשיב רכיבה אלא משוי: איבעיא להו בעודן. על החמור בשעת מכירה אותו שק ודיסקא וכומני: מחלוקת. דרבנן ונחום דרבנן סברי אע"ג דבשעת מכירה עודן עליו לא מכרן משום דלאו לרכיבה עומד אלא למשוי ונחום המדי סבר הואיל דבשעת מכירה עודן עליו זבין ליה: או דילמא בשאין עודן עליו מחלוקת. דרבנן סברי לא שייכא לחמור ונחום סבר שייכא: ת"ש. דקתני סיפא דברייתא דחמור וכליו (דקתני) ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו דהיינו כשעודן עליו כולן מכורין אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת דרבנן והכא אמאי כולן מכורין משום דפירש לו ואמר לו הוא וכל שעליו. הא סיפא דקתני בזמן שאמר לו דיקא כרבנן דטעמא דאמר לו הא לא אמר לו לא. ואילו נחום סבירא ליה כיון דעודן עליו אע"ג דלא אמר ליה הוא וכל מה שעליו מכורין. אלא אי אמרת בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו אע"ג דלא אמר ליה הוא וכל מה שעליו הרי אלו מכורין הא סיפא דקתני בזמן שאמר דמשמע טעמא דאמר הכי מכורין הא לא אמר לא הוי מכורין אע"ג דעודן עליו. מני לא רבנן ולא נחום הואיל דתרוייהו מודו דכי עודן עליו אע"ג דלא אמר דהוו מכורין. ומשני לעולם אימא לך בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו דברי הכל הוא מכורין. ודקא קשיא לך הא סיפא מני. אליבא דמאן איצטרכא למתניא. לעולם אליבא דרבנן. ולא תימא בזמן שאמר הוא וכל מה שעליו דאי עודן עליו אע"ג דלא אמר הוי מכורין. אלא אימא בזמן שאמר הוא וכל מה שראוי להיות עליו דמשמע דבשעת מכירה אינן עליו דהשתא ודאי טעמא דאמר הוא וכל מה שראוי להיות עליו דמי כמו שישנן עליו והרי הן מכורין הא לא אמר לא: ת"ש ממתני' ר' יהודה [אומר] פעמים מכורין וכו'. ד) מאי לאו ר' יהודה טעמא דנחום מפרש דכי אמר נחום דמכורין בשעוד עליו דהיינו חמורך זה בכליו. אלמא דבעודן עליו פליג נחום עליה דרבנן: לא ר' יהודה.

עח: המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

מילתא אחריתי קאמר. מינהו מיירו בשאין עודן עליו אבל בעודן עליו דברי הכל מכור ואתא ר' יהודה לאפלוגי אדוקים דידהו דאפי' בעודן עליו פעמים שאין מכורין: **ואמר רב פפא עיסקא.** דאית בה מיקרי אנתיקי אבל עיסקא דמון לספינה לא מיקריא אנתיקי הלכך על כרחך בעודן עליו מיירי וא"נ כל פרקמטיאות מיקרי אנתיקי מיהו מתני' לא אינטריך למיתני דלא מכר אלא עיסקא דבגוה אבל עיסקא דלבראי מינה מימר בעי בתמיה: **מילי מילי קתני:** אדא בעודן עליו ואדא בשאין עודן עליו שהכל אוקי אחר מנהגו של עולם יש דבר שהוא בכלל חבירו בעודן עליו ויש דבר שאין בכללו אפי' בעודן עליו: **כולהו סבירא להו כו'.** לאו משום דכולהו סבירא להו כי הדדי דהאי לית ליה סברא דהאי דלמר הא מילתא בטל לגבי דהך ולמר אידך מילתא בטל לגבי אידך ומיהו בחדא שיטה הולכין שמוסיפין מכירת תשמישין טפי מרבנן דידהו חוץ מר"מ לגבדו דס"ל דכולהו מכורין שהרי אמר כל תשמישי כרם ומשום הכי לא קאמר אביי אמרו דבר אחד. ובכל מקום שאמר אביי אמרו דבר אחד בגמ' כן צריך לפרש: דר"א ור"ש בהמוכר את הבית [ט] : ה"ג **דתניא ר"מ אומר מכר את הכרם כו'.** דלא תנן לה במתני' [מ] וכאבא שאול אשכחן לה בתוספתא [נ] : ר' נתן וסומכוס בריש פירקא: **אמר רבא.** כשאמר תמורך זו ודאי יודע הוא שחמור זה שלו הוא והכי ה"ל למימר מכור לי חמורך דהא ליכא קמיה שני חמורים שיאמר את זה מכור לי והלכך האי דקאמר זה משום כליו כלומר חמור זה כמות שהוא: **תמורך הוא.** משמע לשון שאילה אמר לו אם חמורך הוא ותמכרהו לי הלכך לא מכר את כליו דס"ל לר' יהודה דהמוכר את החמור סתם לא מכר את כליו אפי' בעודן עליו: **מתני' המוכר את החמור.** סתם: **שיח.** בנו של חמור קרוי שיח: **לא מכר בנה.** בגמרא מפרש מאי שנא פרה מחמור: **מכר אשפתו.** מקום עמוק ג' או גבוה שלשה ברגיל לתת שם זבל בהמותיו: **בור.** של מים מכונסין: **מכר כוורת מכר דבורים.** דכל הני דקתניא בטילי להני דקביעי אבל מכר זבלו לא מכר אשפתו מכר מימיו לא מכר בורו וכן כולן ומילתא דפשיטא היא ולא אצטריך למיתני: **מכר יונים.** שובכו [ס]

מלתא אחריתי קאמר א"ל רבינא לרב אשי ת"ש [פ] מכר את הקרון לא מכר את הפרדות ותני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו מכר את הקרון מכר את הפרדות וא"ל והא אנן לא מכר תנן וא"ל איסמייה וא"ל לא תתרגם מתניתך באדוקים בו מכלל דמתני' בשאין אדוקים בו ומדרישא בשאין עודן עליו סיפא נמי בשאין עודן עליו אדרבה אימא רישא אבל לא מכר לא את העבדים ולא את האנתיקי ואמרינן [צ] מאי אנתיקי אמר רב פפא עיסקא דבגוה ומדרישא בעודן עליו סיפא נמי בעודן עליו אלא תנא מילי מילי קתני [סימן זגם נסן] אמר אביי ר"א ורשב"ג ור' מאיר ורבי נתן וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו כי מזבין אינש מידי איהו וכל תשמישתיה מזבין ר"א דתנן [ג] ר"א אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה רשב"ג דתנן [ד] רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר ר' מאיר דתניא [ה] ר' מאיר אומר מכר את הכרם מכר תשמישי הכרם [ו] רבי נתן וסומכוס ביצית ודוגית נחום המדי הא דאמרן: רבי יהודה אומר פעמים מכורין וכו': מאי שנא חמורך זו ומאי שנא חמורך הוא אמר רבא חמורך זו ידע דחמרא דידיה הוא והאי דקא א"ל זו משום כליו קא"ל חמורך הוא דלא ידע דחמרא דידיה הוא והכי קא"ל חמורך הוא שתמכרנה לי: **מתני'** [א] **המוכר את החמור מכר את הפרה לא מכר את בנה** [ב] **מכר אשפה מכר זבלה** [ג] **מכר בור מכר מימיה** [ד] **מכר כוורת מכר דבורים** [ה] **מכר שובך מכר יונים: גמ' היכי דמי אי דאמר ליה היא ובנה אפילו פרה ובנה נמי אי דלא א"ל היא ובנה אפילו חמור נמי לא אמר רב פפא** [ו] **דאמר ליה חמור מניקה ופרה מניקה אני מוכר לך בשלמא פרה איכא למימר לחלבה בעי לה אלא חמור מאי קא"ל ש"מ היא ובנה קאמר ליה ואמאי קרי ליה סיח שמהלך אחר סיחה נאה א"ר שמואל בר** [ז] **נחמן א"ר** [ח] **יוחנן מאי דכתיב** [1] **על כן יאמרו המושלים וגו' המושלים אלו המושלים ביצרם בואו חשבון בואו ונחשב חשבונו של עולם** [ט] **הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה מה כתיב אחריו** [2] **כי אש יצאה מחשבון וגו' תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין ולהבה מקרית סיחון מקרית צדיקים שנקראו שיחין אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה בעלי במות ארנון אלו גסי הרוח דאמר מר** [י] **כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם** [3] **ונירם אמר רשע אין רם אבד חשבון אבד חשבונו של עולם עד דיבון** [יא] **אמר הקב"ה המתן עד שיבא דין ונשים עד**

כולהו סבירא להו. לאו ממש אמרו דבר אחד דאין דבריהם שוין אלא כלומר בשיטה אחת הן [א] וכי האי גוונא איתא ביבמות פרק [ב] (שלישי) (דף ג) כולהו סבירא להו מאמר קונה קנין גמור [ג] ב: מועלין

מוסר השכל

מילתא אחריתי קאמר. מינהו מיירו בשאין עודן עליו אבל בעודן עליו דברי הכל מכור ואתא ר' יהודה לאפלוגי אדוקים דידהו דאפי' בעודן עליו פעמים שאין מכורין: **ואמר רב פפא עיסקא.** דאית בה מיקרי אנתיקי אבל עיסקא דמון לספינה לא מיקריא אנתיקי הלכך על כרחך בעודן עליו מיירי וא"נ כל פרקמטיאות מיקרי אנתיקי מיהו מתני' לא אינטריך למיתני דלא מכר אלא עיסקא דבגוה אבל עיסקא דלבראי מינה מימר בעי בתמיה: **מילי מילי קתני:** אדא בעודן עליו ואדא בשאין עודן עליו שהכל אוקי אחר מנהגו של עולם יש דבר שהוא בכלל חבירו בעודן עליו ויש דבר שאין בכללו אפי' בעודן עליו: **כולהו סבירא להו כו'.** לאו משום דכולהו סבירא להו כי הדדי דהאי לית ליה סברא דהאי דלמר הא מילתא בטל לגבי דהך ולמר אידך מילתא בטל לגבי אידך ומיהו בחדא שיטה הולכין שמוסיפין מכירת תשמישין טפי מרבנן דידהו חוץ מר"מ לגבדו דס"ל דכולהו מכורין שהרי אמר כל תשמישי כרם ומשום הכי לא קאמר אביי אמרו דבר אחד. ובכל מקום שאמר אביי אמרו דבר אחד בגמ' כן צריך לפרש: דר"א ור"ש בהמוכר את הבית [ט] : ה"ג **דתניא ר"מ אומר מכר את הכרם כו'.** דלא תנן לה במתני' [מ] וכאבא שאול אשכחן לה בתוספתא [נ] : ר' נתן וסומכוס בריש פירקא: **אמר רבא.** כשאמר תמורך זו ודאי יודע הוא שחמור זה שלו הוא והכי ה"ל למימר מכור לי חמורך דהא ליכא קמיה שני חמורים שיאמר את זה מכור לי והלכך האי דקאמר זה משום כליו כלומר חמור זה כמות שהוא: **תמורך הוא.** משמע לשון שאילה אמר לו אם חמורך הוא ותמכרהו לי הלכך לא מכר את כליו דס"ל לר' יהודה דהמוכר את החמור סתם לא מכר את כליו אפי' בעודן עליו: **מתני' המוכר את החמור.** סתם: **שיח.** בנו של חמור קרוי שיח: **לא מכר בנה.** בגמרא מפרש מאי שנא פרה מחמור: **מכר אשפתו.** מקום עמוק ג' או גבוה שלשה ברגיל לתת שם זבל בהמותיו: **בור.** של מים מכונסין: **מכר כוורת מכר דבורים.** דכל הני דקתניא בטילי להני דקביעי אבל מכר זבלו לא מכר אשפתו מכר מימיו לא מכר בורו וכן כולן ומילתא דפשיטא היא ולא אצטריך למיתני: **מכר יונים.** שובכו [ס]

ושבאים לתוכו: גמ' היכי דמי. הך מכירה דחמור ופרה דבחמור מכר שיח ובפרה לא מכר בנה: **ואי דלא א"ל היא ובנה.** והלכך לא מכר את בנה דס"ל להאי תנא דאין הבן נמכר בכלל האם משום דגופין מחולקין הן ואפשר לבן להיות בלא האם אפילו חמור נמי לא ימכר שיח בכלל חמור: **אמר רב פפא.** כל היכא דזבין חמור ופרה פשיטא ליה לתנא דמתני' דאין הבנים מכורין והכא במאי עסקינן דא"ל חמור מניקה ופרה מניקה והלכך בשלמא פרה בדין הוא דלא מכר בנה כדין המוכר פרה סתם דהאי דאמר ליה מניקה אלא לחלבה קאמר דאי לא ליהוי לה חלב ליהוי מקום טעות הלכך מסתמא אין בנה מכור עד שיפרש: **אלא חמור.** שאין צורך לחלבה האי דא"ל מניקה שיש לה ולד קאמר ועם הולד מוכרה לו וכמאן דפריש בהדיא היא ובנה דמי: **שמהלך אחר סיחה נאה.** בקריאה בנחת וברמיזה הולך למקום שהאדם חפץ אבל זקן צריך מרדע: **אמר שמואל בר נחמן כו'.** משום דמייתי לקמיה בסיח נקט לה: **מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו'.** פשטיה דקרא מיירי שכשנלחם סיחון במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו נתנבאו בלעם וחבריו שיעלה סיחון למואב ומיהו פרשה יתירה היא דמה צריך ליכתב זה אם להשמיענו דעמון ומואב טיהרו בסיחון הרי כבר כתיב [במדבר כא] והוא נלחם במלך מואב הראשון ואין צריך יותר הלכך לדרשה כתבה משה רבינו: **המושלים ביצרן.** לדיקים דכתיב ומושל ברוחו מלוכד עיר [משלי טז] לדיק מושל יראת אלהים [שמואל ב כג]: **הפסד מצוה.** שמתבטל מריוח בשביל שעוסק במצוה לו נתן לדקה ומחסר ממונו כנגד שכרה המרובה לעתיד: **ושכר עבירה.** שלא להשתכר בעבירה עכשיו כנגד הפסדה שיפסיד יותר לעתיד: **אם אתה עושה כן.** לחשוב הפסד כנגד שכר: **לעיר זה.** שמתפתה בילדו ובדברי האפיקורסים [ע] ואינו מושל בילדו: **אלא אש מן המחשבים.** הלדיקים ותאכל את שאינם מחשבים כדאמרינן בפירקין לעיל (דף עה.) [כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו] חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו: **שנקראו שיחין.** אילנות דכתיב [תהלים לב] לדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה וכתיב והוא עומד בין הדלדים [זכריה ה] ואמר ר' יוחנן [סנהדרין דף לג.] אין הדלדים אלא הלדיקים דכתיב [אסתר ב] ויהי אומן את הדסה וכתיב [שיר ז] אמרתי אעלה בתמר וגו' ואמור רבנן [סנהדרין דף לג.] אני אמרתי אעלה בתמר ולא עלתה בידי אלא סנסן ומנו חגגיה מישאל ועזריה. תחת אחד השיחים [בראשית כא] מתרגמינן תחות חד מן אילניא וכתיב נמי וכל שיח השדה טרם [שם ג] ומתרגמינן וכל אילני חקלא: **עד מואב.** כעיר שמהלך אחר תאוותו: ואלכה נמי האם גסי הרוח המגדיהין דעתן כגמות ארנון אלו: **בעלי במות.** בעלי גסות דאמר מר כל המגיס דעתו כו' **בפ"ק דע"ז** (דף יח: ע"ש) אמר ר"ל כל המתלוצץ נופל בגיהנם שנאמר [משלי כא] **זד יסיר לץ שמו** וגו' וכל המתייהר נופל בגיהנם שנאמר **זד יסיר לץ שמו** עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר [צפניה ג] **יום עברה היום ההוא: אבד חשבונו של עולם.** כלומר לית דין ולית דיין: **עד**

נקראו אילנות כדכתיב צדיק כתמר יפרח: אכלה ער מואב. אכלה אש אותו בן אדם שמהלך אחר יצרו כעייר זה שמהלך אחר סיחה נאה ושולט יצרו עליו שאינו יכול לכובשו ואינו יכול לשלוט עליו: מואב. כמו אב השולט על הבן: אלו גסי הרוח. המרימין דעתן עליהן כבמות ארנון הללו. ומהאי קרא ג) לא איתפרש לי אי נדרש מהאי קרא. מהאי קרא דנופל בגיהנם: אין רם. כלומר שכינה קאמר: אבד חשבונו של עולם. שלא נתבע חטאתם: עד דיבון. כלומר אמור לו לרשע המתן עד שיבוא יום הדין: ונשים. כמו אם:

כח א מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רכ סעיף יא:

כו ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף טז וע"ש שהוא היפך המשנה בדין בור:

כז ג ד מיי' הלכה שם טוש"ע שם סעיף יז:

כח ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו גרשום

טעמא דנפשיה מפרש אבל אכתי אימא דנחום ורבנן אפי' באין עודן עליו פליגי: תתרגם מתני'. דמכר את הפרדות כשאדוקים בו בקרון. ומתני' דקתני דלא מכר את הפרדות בשאין אדוקין בו דהיינו בשאין עודן עליו: ומדרישא הוא בשאין עודן עליו סיפא נמי מכר את החמור מכר את כליו בשאין עודן עליו ושמעת מהכא [ג] ולטעמך וכו'. עיסקא דבגוה היינו בעודן עליו: סיפא נמי. דפרדות בעודן עליו. והא לא מצית למימר דהא תרצינן סיפא דבפרדות באין אדוקין בו אלמא לא מצית לתרוצי כולה מתני' בשאין עודן עליו ולא בעודן עליו דתנא מילי מילי קתני דגבי ספינה אע"ג [דעודן] עליו לא מכר האנתיקי משום דלא שייך כלל לספינה. ולגבי פרדות מש"ה לא מכר דאין עודן עליו הא עודן עליו מכר משום דשייכי לקרון. ולגבי חמור אע"ג דעודן עליו לא מכר משום דסתם חמור לרכיבה עומד ולא למשוי. ונחום המדי סבר הואיל דעודן עליו מכר: איהו וכל תשמישתיה זבין. אי עודן עליו: ר' נתן וסומכוס ביצית ודוגית. כדקתני בריש פירקין דהיינו תשמישי הספינה: נחום המדי כדאמרן. מכר חמור מכר כליו שק ודיסקא וכומכי דהיינו תשמישתיה: אמר רבא. מש"ה להיכא דאמר ליה חמורך זה קנה כליו שעליו בסתמא דודאי ידיע להאי גברא דהאי חמור דמוכר והאי דאמר ליה זה לטפויי מלתא קאתי משום כליו קאמר ודאי מכרו. אבל להיכא דאמר ליה חמורך הוא. כלומר מישאל קא שאיל ליה אם חמורך הוא זה ותוכל למכור לי משום דלא ידע אי דידיה הוא והכי קאמר ליה חמורך הוא שתמכרנו לי ולא לטפויי מלתא קאתי ומש"ה לא מכר לו כליו: **פיסקא** המוכר את החמור. סתם: את הסיח. זהו בנה. לבנים של חמור קרי להו סייחין: אפי' פרה ובנה נמי. מכרה לו היא ובנה: בשלמא פרה איכא למימר. להכי קאמר מניקה דלחלבה בעי לה. לצורך אכילת החלב ולא משום דמוכר לו את בנה. אבל גבי חמור כי אמר ליה חמורה מניקה ליכא למימר הכי לחלב דאי לא דלסיח קאמר ליה דמניקה היא לחלבה לא קבעי לה מיניה דאינו ראוי לאכילה ומש"ה בנה זבין: שמהלך אחר סיחה נאה. שאם משורר אדם לפניו הולך אחריו ברצון: אלו המושלים ביצרן. שכופין את יצרן: הפסד מצוה. שאם עוסק במצוה ומתבטל מלהרויח וחושב אותו הפסד כנגד אותו שכר שמתקן לו לעוה"ב בשביל המצוה ואותו

ג) נראה דל"ל ושמעת מהכא דבאין עודן עליו ממלוקה. ד) נראה דל"ל ולא אתפרש לי אם נדרש נמי מהאי קרא דנופל בגיהנם.

תורה אור השלם

1 על כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחוֹן: במדבר כא כז

2 כִּי אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן לֶהָבָה מִקִּרְיַת סִיחוֹן אָכְלָה עָר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנֹן: במדבר כא כח

3 וְנִירֹם אָבַד חֶשְׁבּוֹן עַד דִּיבוֹן וַנַּשִּׁים עַד נֹפַח אֲשֶׁר עַד מֵידְבָא: במדבר כא ל

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד דיבון אמור לו רשע המתן:

מוסף רש"י

מכר את הקרון. עגלה, לא מכר את הפרדות. המשכות בקרון (לעיל עח:). איסמייה. אמיר בריית דא מגילסמי (ב"מ כז.). עיסקא דבגוה. פרקמטיא שבה (לעיל עח:). המוכר את בית הבד. בית שהבד בו ופומו בית לתמים בד לבדו עשוי, מכר את הקורה. כדמפרש טעמא בגמרא, לסייענו עיקר בית הבד (לעיל סח:). מכר את הסנטר. בגמ' מפרש (לעיל סח:). מכר תשמישי הכרם. כגון קנים שבכרם שהן לנלרכה (לעיל סה:). ביצית ודוגית. הייני פפיה קטנה שקושרין לפפיה גדולה וכשרולין לעלות ליבשה נכנסין באותה קטנה מהגדולה, שהגדולה אינה יכולה להתקרב אל שפת הים מפני עומקה, קוקיי"ט בלע"ז, ויש לועזים בולא קרוב לשון העברי (לעיל עג.).

מוסף תוספות

א. [ד]הני תנאי איכא דטפי טפי מחבריה דהא רשב"ג סבר סנטר מכור ואע"ג דגברא הוא וליכא חד מהני תנאי דס"ל הכי דלא שמעינן להו דמטפו כולי האי, אלא מיהו כולהו שייכי בהדדי דכל חד מיניהו מטפי במכירה טפי מדרבנן. ממכ"ן. ב. עיין בתוס' יומא עא: ד"ה כולהו.

רבינו גרשום (המשך)

שכר הוה מרובה ושכר עבירה שנהנה בה בעוה"ז חושב בלבו שאותו שכר הנאה מפסידו לעוה"ב: עיר סיחון. משמע הכי אם אדם הולך אחרי יצרו הרע כעייר זה המהלך אחר סיחה נאה: מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון. תצא אש מן אותן המחשבין הפסד מצוה כנגד שכרה וכו': שנקראו שיחין. כלומר אילנות. (כלומר) [כדכתיב] תחת אחד השיחים: וצדיקים.

תורה אור השלם (המשך)

ו) [סס], ז) לעיל עז:, ח) [סס], ט) לעיל עז: [ע"ש ועי' תוס' לעיל סה: ד"ה מחוומתא], י) [לעיל סח.], יא) [לעיל סה:], א) [לעיל סח.], ב) [לעיל סה:], ג) [לעיל עג.], ד) [לקמן עט:], ה) [ל"ל בר נחמני], ו) [ל"ל רבינתן], ז) [תוס' ד"ה מ"מ], ח) [ל"ל], ט) [לעיל י: ע"ש ע"ז יח: ע"ש ועי' עוד סוטה ד:], י) [לעיל מז: סח.], יא) [לעיל מז: סח.], יב) [ל"ל], יג) [פ"ג ה"ו], יד) [פ"ג ה"ח], טו) [לעיל עז: ע"ש], יז) [מימיון], יח) [ל"ל ממיתי דף נא: ד"ה], יט) [ועי"ע תוס' סוכה ז: ד"ה כולהו],

עד נופח. כלומר אש שמנופח מעצמו כדכתיב תאכלהו אש לא נופח (איוב כ): **שתדאיב נשמתן.** כמו ודאבון נפש (דברים כח) ונאליב [את] נפשך (שמואל א ב): **עד דעבד.** קודשא ברוך הוא מאי דבעי למיעבד לרשעים לעולם הבא דאילו בעולם הזה דרכם נלחם כדי לטרדם לעולם הבא. **עד דריש ליה עד דעבד ומידבא דריש ליה מאי דבעי ובלשון קצר: מהאש יצאו.** מן התורה פירשו דכתיב (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש וכתיב (דברים לג) מימינו אש דת למו ופסוק הוא בירמיהו: **רפאים בעמקי שאול.** כפל לשון הוא: **תנן הכא.** במס' מעילה פ"ג: **לו הראוי למזבח ולא לבדק הבית.** כגון שור וכשב ועז תמימים דהמתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה וכן תוריס ובני יונה סולת ולבונה ויין ושמן כל הנך גופן ראוי למזבח ואינו ראוי לכבשן בבנין: **לבדק הבית ולא למזבח.** כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהן: **לא לזה ולא לזה.** כגון חלב גבינה מוריים אשפה עשבים וכיוצא בהן. וכל הני דקתני ראשון ראשון חשוב דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמיס שאין ראוין גופן לא למזבח ולא לבדק הבית אלא ליאכל לא זו אף זו קתני דלא מיבעי' הנך קמאי דחמירי דמועלין במה שבתוכן אלא אפילו הנך בתראי מועלין נמי במה שבתוכן: **בור מלא מים.** כשהקדיש לא הזכיר אלא את הבור: **מים.** ראוין לבדק הבית לעשות טיט ולא למזבח דמיס מכונסין פסולין לניסוך המיס וגם אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המיס שבעזרה: **אשפות מלאות וכו'.** (א) לא למזבח ולא לבדק הבית: **שובך מלא יונים.** ראוי למזבח ולא לבדק הבית לעשות פירות מועלין בהן ובמה שבתוכן. דבור ונתמלא מים וכל הני הוו גידולין (שם). ר' יוסי אומר כו'. לא פליג אלא אהנך תרתי, דת"ק אמר אין מועלין בשבח הקדש במה שהשביחו לאחר שהוקדשו, ור' יוסי סבר המקדיש שדה או אילן מועלין בגידוליהם, הואיל וגדלו ממש בהקדש, אבל בור ואשפה ושובך אלו גידולי גינהו לא פליג ר' יוסי (שם).

מועלין בו. פי' בקונט' שיש מעילה במה שהניח חפציו בבור ואין נראה לר"ת דאמר בהשלמה (גיטין דף לט.) ובפרק קמא דסנהדרין (דף טו. ופס) דהמקדיש עבדו אין מועלין בשערו משום דאיתקש לקרקעות אלמא דאין מעילה במחובר [א] ואמר נמי בפרק ולד חטאת (מעילה דף יג. ופס ד"ה ומועלין בהן) הדם קלעילין בשדה הקדש מעל ואמר שמע מינה אבק שנתלש כבר אבל מחמת הדשה לא מעל כיון שהוא מחובר ואר"ת דשייכא מעילה בבור כגון שעקר חוליא מן הבור ונהנה ממנה [ב]: **ואין מועלין במה שבתוכו.** [ג] דלא אמרינן שיקנה אחר הקדש כמו שקונה אחר הדיוט דאחר משום יד איתרבאי ולא מצינו יד להקדש: **דברי** רבי יהודה. ל"ג שאינו בסדר המשנה במסכת מעילה (דף יג.) והא דקתני רבי בברייתא נראין דברי רבי יהודה יודע היה רבי דרבי יהודה היא: **בשלמא** נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך כו'. אין להקשות אמאי בשלמא הוא דקאמר נראין מכלל דר' יוסי פליג עליה בבור ושובך ורבי יוסי לא פליג אלא בשדה ואילן דודאי נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך ניחא דמצי לפרש שאף ר' יוסי לא נחלק אלא בשדה ואילן אבל נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן אי אפשר לקיים אם לא נמחק נראין: **הכי** קאמר נראין דברי רבי יהודה כו'. ואינטריך רבי לאשמועי דלא נימא לדבריו דר' יהודה קאמר ליה: ואי

עד נפח עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח עד מידבא עד שתדאיב נשמתן ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי אמר רב יהודה אמר רב כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו שנאמר [1] ונתתי [את] פני בהם מהאש יצאו והאש תאכלם כי אתא רב דימי א"ר יונתן כל הפורש עצמו מד"ת נופל בגיהנם שנאמר [2] אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח ואין רפאים אלא גיהנם שנאמר [3] ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאול קרואיה: מכר אשפה מכר זבלה וכו': [ד] תנן התם [א] כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית לבדק הבית ולא למזבח לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בהן ובמה שבתוכן כיצד הקדיש בור מלאה מים אשפות מלאות זבל שובך מלא יונים שדה מלאה עשבים אילן נשוי פירות מועלין בהן ובמה שבתוכן אבל הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים אשפה ואחר כך נתמלאה זבל שובך ואח"כ נתמלא יונים אילן ואחר כך נשא פירות שדה ואחר כך נתמלאה עשבים מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגידוליהם מפני שהן גידולי הקדש תניא אמר רבי [ב] נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך [ג] ודברי ר' יוסי בשדה ואילן האי מאי בשלמא נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך מכלל דפליג אשדה ואילן אלא נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דפליג בבור ושובך והא רבי יוסי שדה ואילן קאמר וכי תימא לדבריו דרבי יהודה קאמר והתניא אמר רבי יוסי אין אני רואה דברי של ר' יהודה בשדה ואילן מפני שהן גידולי הקדש בשדה ואילן הוא דאינו רואה הא בבור ושובך רואה הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי בבור ושובך שאף רבי יוסי לא נחלק עליו אלא בשדה ואילן אבל בבור ושובך מודי ליה תנו רבנן [ד] הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן רבי אלעזר ברבי שמעון אומר אף מועלין במה שבתוכן אמר רבה מחלוקת בשדה ואילן דתנא קמא סבר לה כרבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר לה כר' יוסי אבל בבור ושובך [ה] דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן א"ל אביי ואלא הא דתניא הקדישן מלאין מועלין בהן ובמה שבתוכן ורבי אלעזר ברבי שמעון מחליף ואי

עד נפח עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח עד מידבא עד שתדאיב נשמתן ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי אמר רב יהודה אמר רב כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו שנאמר [1] ונתתי [את] פני בהם מהאש יצאו והאש תאכלם כי אתא רב דימי א"ר יונתן כל הפורש עצמו מד"ת נופל בגיהנם שנאמר [2] אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח ואין רפאים אלא גיהנם שנאמר [3] ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאול קרואיה: מכר אשפה מכר זבלה וכו': [ד] תנן התם [א] כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית לבדק הבית ולא למזבח לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בהן ובמה שבתוכן כיצד הקדיש בור מלאה מים אשפות מלאות זבל שובך מלא יונים שדה מלאה עשבים אילן נשוי פירות מועלין בהן ובמה שבתוכן אבל הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים אשפה ואחר כך נתמלאה זבל שובך ואח"כ נתמלא יונים אילן ואחר כך נשא פירות שדה ואחר כך נתמלאה עשבים מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגידוליהם מפני שהן גידולי הקדש תניא אמר רבי [ב] נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך [ג] ודברי ר' יוסי בשדה ואילן האי מאי בשלמא נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך מכלל דפליג אשדה ואילן אלא נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דפליג בבור ושובך והא רבי יוסי שדה ואילן קאמר וכי תימא לדבריו דרבי יהודה קאמר והתניא אמר רבי יוסי אין אני רואה דברי של ר' יהודה בשדה ואילן מפני שהן גידולי הקדש בשדה ואילן הוא דאינו רואה הא בבור ושובך רואה הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי בבור ושובך שאף רבי יוסי לא נחלק עליו אלא בשדה ואילן אבל בבור ושובך מודי ליה תנו רבנן [ד] הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן רבי אלעזר ברבי שמעון אומר אף מועלין במה שבתוכן אמר רבה מחלוקת בשדה ואילן דתנא קמא סבר לה כרבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר לה כר' יוסי אבל בבור ושובך [ה] דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן א"ל אביי ואלא הא דתניא הקדישן מלאין מועלין בהן ובמה שבתוכן ורבי אלעזר ברבי שמעון מחליף ואי

נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך מכלל דפליג אשדה ואילן אלא נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דפליג בבור ושובך והא רבי יוסי שדה ואילן קאמר וכי תימא לדבריו דרבי יהודה קאמר והתניא אמר רבי יוסי אין אני רואה דברי של ר' יהודה בשדה ואילן מפני שהן גידולי הקדש בשדה ואילן הוא דאינו רואה הא בבור ושובך רואה הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי בבור ושובך שאף רבי יוסי לא נחלק עליו אלא בשדה ואילן אבל בבור ושובך מודי ליה תנו רבנן [ד] הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן רבי אלעזר ברבי שמעון אומר אף מועלין במה שבתוכן אמר רבה מחלוקת בשדה ואילן דתנא קמא סבר לה כרבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר לה כר' יוסי אבל בבור ושובך [ה] דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן א"ל אביי ואלא הא דתניא הקדישן מלאין מועלין בהן ובמה שבתוכן ורבי אלעזר ברבי שמעון מחליף ואי

לעיל דאין מועלין ור"א סבר לה כר' יוסי דהואיל דמגופייהו דהקדש הן מועלין אבל בור ושובך דלאו מגופייהו קאתי דברי הכל וכו'; ור"א בר"ש מחליף. דאין מועלין במה שבתוכו

ח) נראה לפ"ל דמגופייהו קאתי דמועלין בהם: אלא הכי קאמר וכו'

מסורת הש"ס

א) מעילה יג. ע"ש, ב) ל"ל נמכר במקומו ביוקר. דק"ס.

תורה אור השלם

1 וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי בָּהֶם מֵהָאֵשׁ יָצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ בְּשׂוּמִי אֶת פָּנַי בָּהֶם:
יחזקאל טו ז

2 אָדָם תּוֹעֶה מִדֶּרֶךְ הַשְׂכֵּל בְּקָהָל רְפָאִים יָנוּחַ:
משלי כא טז

3 וְלֹא יָדַע כִּי רְפָאִים שָׁם בְּעֹמְקֵי שְׁאוֹל קְרֻאֶיהָ:
משלי ט יח

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אשפות מלאות זבל אינן ראוי' לא למזבח: (ב) ד"ה אין מועלין וכו' דמ"מ אין ממשות דהקדש:

מוסף רש"י

בור מלאה מים. ראוי לבדק הבית לעשות בו טיט, ולא למזבח, ולניסוך המיס נמי לא חזי, שלא היו מנסכין אלא ממי השילוח שהן מיס מיים (מעילה יג). אשפות מלאות זבל. היא עצמה אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית (שם). אילן מלא פירות. אמר לי רבי דהאי אילן הוא גפן וראוי למזבח ולניסוך היין ואינו ראוי לבדק הבית לפי שעלי גפן דקין הן ואינן ראויין לשום בנין, ובכבורים לא מיתוקמא שהרי אינם קרבין לגבי המזבח (שם). שדה מלאה עשבים. אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית (שם). ואין מועלין במה שבתוכן. דבור ונתמלא מים וכל הני הוו גידולין (שם). ר' יוסי אומר כו'. לא פליג אלא אהכי קאמר דתרתי, דת"ק אמר אין מועלין בשבח הקדש במה שהשביחו לאחר שהוקדשו, ור' יוסי סבר המקדיש שדה או אילן מועלין בגידוליהם, הואיל וגדלו ממש בהקדש, אבל בור ואשפה ושובך דלאו גידולי גינהו לא פליג ר' יוסי (שם).

מוסף תוספות

א. דבפ' הנהנה (מעילה יח:) ולפנין מעילה חטא חטא מתרומה. תוס' גיטין לט. ומה"ר עבדא. ב. ואפשר להעמידה בשיש להן כותלי בנין ותלה בהן ויש מעילה בתלוש ולבסוף חברו כדמוכח בשילהי מ' מעילה (כ.). המב"ן. ג. וק"ל והא כשבאו שם זכה בו ההקדש מדין חצר, [ו]ר"ל. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ט מהל' מעילה הלכה ח:
ל ב ג ד ה מיי' שם הלכה ו:

רבינו גרשום

שאינה צריכה ניפוח. זו אש של גיהנם: עד דעבד. האש: מאי דבעי. שאין מי שיכבנה: מהאש יצאו. מאש של תורה יצאו כדכתיב מימינו אש דת למו: והאש. של גיהנם תאכלם: מדרך השכל. מן התורה: **פיסקא** מכר אשפה. מקום עמוק ג"ט שמתאספים לשם הזבל: תנן התם. במס' מעילה: הקדיש בור מלא מים. ראוי לבדק הבית כדי לעשות חומר לתקון הבית ולא למזבח דלא קא עביד נסוך המים כי אם ממי שילוח דנובעין הן. ולא מדיחין בשר המזבח אלא מאמת המים שהיה בעזרה: אשפה מלאה זבל. לא חזי לבדק הבית דלא חזי לתקנן בבנין במקום אבן ולא למזבח: שובך מלא יונים. ראוי למזבח לקרבן עולה ולא לבדק הבית. דלא חזי לשקועי בבנין: אילן מלא פירות. לא חזין הפירות לתקנן בבנין ולא למזבח דבכורים לא היו קרבין כלום על המזבח כי אם לפני המזבח דכתיב והנחתו לפני מזבח ה' וגו' וכהן הוה אכיל להו. וה"נ שדה מלאה עשבים לא חזיא לא לבדק הבית ולא למזבח. ואם הקדיש מכל הני כלום מועלין בהן ובמה שבתוכן הואיל דאקדיש להו בכה"ג מלאין. אבל הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים וכו' מועלין בהם ואין מועלין במה שבתוכן משום דבשעה שהקדיש ליתנייהו כל הני: ר' יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגידוליהן מפני שהן גידולי הקדש. ומגופייהו דהקדש נפקי. אבל בור ואשפה ושובך אם הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו אין מועלין בהן הואיל דלא מגופייהו קאתי: ודברי ר' יוסי דהוה דמועלין. דמועלין משום דמגופייהו של שדה ואילן קאתי הפירות גופייהו: מכלל דפליג. ר' יהודה אפי' בשדה ואילן דאין מועלין אע"ג דגופייהו דקרקע נינהו. אבל בבור ושובך קאמר. דנראין דבריו: אלא הא קשיא לי. מדקאמר רבי נראין דבריו של רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דר' יוסי פליג אפי' בבור ושובך עליה דר' יהודה דמועלין. והיכי מצית למימר הכי והא ר' יוסי שדה ואילן לחודייהו קאמר דמועלין מכלל דלא פליג בבור ושובך. וכי תימא ודאי פליג ר' יוסי אפי' בבור ושובך עליה דר' יהודה דמועלין. יוסי דלא נקיט אלא שדה ואילן לחודייהו לדבריו דר' יהודה קאמר לדידי אפי' בבור ושובך מועלין אע"ג דלאו מגופייהו קאתי. אלא לדידך דאמרת דבכולהו אין מועלין אורדי לי זה מיהא בשדה ואילן דמגופייהו קאתי [ח] ואין מועלין בהם. אלא הכי קאמר רבי נראין דברי ר' יהודה לר' יוסי בבור ושובך שנתמלאו דאין מועלין בהם שר' יוסי לא נחלק וכו'. ולא תימא ונראין דברי יוסי אלא נראין דברי ר' יהודה לר' יוסי: ת"ר הקדישן. האי בור ושובך ושדה ואילן ריקנין ואח"כ נתמלאו: דתנא קמא. דר' אלעזר סבר לה כר' יהודה דאמר

עט: המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

ואי בשדה ואילן אמאי מחליף. הא כ"ע מודו דמכר אילן מכר פירותיו[א] דבבור ושובך ודאי הוא פלוגתא אם מכר מה שבתוכו כדאמר לקמן[ב]: **אבל בשדה ואילן ד"ה מועלין בו ובמה שבתוכו.** הוה מצי למימר ד"ה מועלין בו ולא במה שבתוכו למ"ד אין מעילה בגידולין[ג] ומיהו הא לא מצי למימר דבין בזה בין בזה פליגי בבור ושובך ושדה ואילן בהקדישן ריקנין (ד) ותמלגלו לפי מה שמפרש ר"י בסמוך דאין בידו להקדיש דבר שלא בא לעולם אם לא שזוכה בהן תחלה ומיהו הוה מצי למימר דפליגי אם יקדשו פירות האילן והשדה אם יבואו לרשותו אבל לא ניחא ליה למימר דפליגי אלא בבור ושובך דוקא דומיא דסיפא: **אימור דשמעינן ליה לרבי מאיר בגון פירות דקל בו'.** תימה מהיכא שמעינן לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו מדתנא האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרר כו' דאמר ר"מ מקודשת כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף לג:) והתם לא עביד דאתו דמי יודע דישתחררנו רבו ומפרש רבינו שמואל דמיירי שהבטיחו רבו לשחררו כדאמר בס"פ ארבעה אחין (שם דף לה.) דשמעה מבי מרה וליב"ן מפרש דכל הנהו עבידי דאתו כגון חליו עבד וחליו בן חורין ושפחה ומי חליה שפחה וחליה בת חורין ונהגו בה מנהג הפקר שכופין את רבה לעשותה בת חורין כדאמרי' בהבא על יבמתו (שם דף סו.) ולאחר שיומת בעליך ואחותיך בגוסס[ד] ושיחלוץ לך יבמיך דמצות חליצה קודמת למצות יבום א"נ בחולצת ולא מתייבמת וקשה דאמר בפ' אע"פ (כתובות דף נח:) המותר ר"מ אומר הקדש ומפרש בגמ' דקדוש לאחר מיתה קאמר דאמר ר"מ מקדיש דבר שלא בא לעולם אע"ג דלא עביד דאתו שתמות היא קודם הבעל ולא אפשר לאוקומי בגוסס שהרי עושה מלאכה כדתנן הרי זו עושה ואוכלת וי"ל בחולה וזקנה[ה] וה"ר אליעזר מפליר"א אומר דכיון שהגוף בעולם אלא שאינו ראוי לקנין כמו כל הנך חשוב כמו עבידי דאתו[ו] ומותר דקדוש אע"פ שאינו בעולם ולא עביד דאתי שתמות האשה קודם מ"מ כיון שהמותר מיהו עביד דאתי חשוב הוא כאילו בעולם כבר ואם היה בעולם לא הוי בעינן שיהא זה עביד דאתי שתמות היא לפני הבעל וא"ת והא דפריך הכא מי יימר דאתו הא לא בעינן דעביד דאתו בדבר שאינו בעולם והמיס הן בעולם וי"ל הא לא חשיב בעולם כיון דליתנהו קמן[ז] עוד י"ל דפירות דקל וכולהו דליכא בהו אלא מי יימר אחד חשיב עביד דאתו ובפרק המפקיד (ב"מ דף לג: ושם) לא חשיב כפל עביד דאתי משום דאיכא טובא מי יימר כדאמר התם מי יימר דמיגנבא ואת"ל דמיגנבא מי יימר דמשתכח גנבא ואת"ל דמשתכח גנבא דלמא מודה ומיפטר אבל קשה מהך דהכא אע"ג דליכא אלא חד מי יימר לא חשיב ליומי שובך ונמי הבור עבידי דאתו[ח] ומיהו בלאו הכי קשיא לר"י אמאי לא חשיב להו עבידי דאתו כמו פירות דקל שהרי אורחא דמילתא הוא שמתמלא שובך יומיים וכן הבור מתמלא מים כשהגשמים יורדין שלא היו שותים בכל א"י אלא מי גשמים ועוד קשה דמשמע אי הוו עבידי דאתו הוה ניחא ליה אכתי תקשי ליה היאך המים והיומים קדושים אפי' אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם שהרי מכח חלרו של הקדש אינם קדושים דאין חלר להקדש כדפרישית לעיל ומכח מה שמקדיש נמי אינן קדושים דהיאך יכול להקדיש דבר שלעולם לא יבא ברשותו ולא יזכה בו לעולם[ט] וגרסה לר"י דה"פ מי יימר דאתו לרשותו שיזכה בהן דודאי לא יבואו לעולם לרשותו ואמאי מועלין במה שבתוכן והלא אין כח בידו להקדישן כיון שלא בא לרשותו ומשני בבאין דרך חלרו לבור ודרך שובכו לשובך שזוכה בהן תחלה לפיכך יש כח בידו להקדישן ורשב"א פירש דאי עבידי דאתו ניחא דמצי להקדישן דמצינו לפרש כגון שהקדיש בור ושובך על מנת שיש לו כח בבור ושובך לזכות במים וביומים לצורך הקדש: **ויונים הבאים דרך שובכו לשובך.** תימה לרשב"א דאין יכול להקדישן הקדש גמור שימעלו בהן והלא אינו זוכה בהן זכיה גמורה דקי"ל (גיטין דף נט) דאין בהן גזל אלא מפני דרכי שלום ואומר רבינו יצחק דבציפים ואפרוחים זוכין מן התורה: **ורבי אלעזר סבר כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.** תימה דלא חשיב רבי אלעזר ברבי שמעון בפ' האומר בקדושין (דף סב: ושם) דאמר אביי ר"א בן יעקב ור"מ ורבי כולהו סבירא להו אדם מקנה דשלב"ל ופריך נמי התם וליחשוב נמי רבי יהודה הנשיא ור"ע ומשני להו ונראה לרשב"א דדוקא מהנהו פריך מרבי יהודה הנשיא משום דהוזכר באותה ברייתא גופא שהוזכר ר"מ ומרבי עקיבא פריך משום שהיה רגו של רבי אליעזר בן יעקב ומסתמא ר' אליעזר בן יעקב מר"ע רגו שמיעא ליה דאמר ביבמות (דף לג.) רבי כר"מ ור"מ כרבי אליעזר [ב"י] ור"א [ב"י] כר"ע: הא

ואי בשדה ואילן אמאי מחליף אלא אמר רבה מחלוקת בבור ושובך אבל בשדה ואילן דברי הכל מועלין בהן ובמה שבתוכן ובבור ושובך בריקנין במאי פליגי ובמלאין במאי פליגי בריקנין פליגי בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן דתנא קמא סבר לה כרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ור"א ברבי שמעון סבר כר"מ דאמר[ט] אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אימור דשמעת ליה לרבי מאיר כגון פירות דקל דעבידי דאתו הני מי יימר דאתו אמר רבא משכחת לה במים הבאין דרך חצרו לבור ויונים הבאין דרך שובכו לשובך ובמלאים במאי פליגי אמר רבא כגון שהקדיש בור סתם ור' אלעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוה דאמר דנין דין גבוה מדין הדיוט מצי אמר[י] בירא זביני לך מיא לא זביני לך אף דין גבוה בירא אקדיש מיא לא אקדיש[כ] (ות"ק סבר אין דנין דין גבוה מדין הדיוט) ודין הדיוט לא והתנן[כא] מכר בור מכר מימיו אמר רבא מתני' יחידאה היא דתניא[כב] מכר בור לא מכר מימיו ר' נתן אומר מכר בור מכר מימיו:

מתני'

ואי בשדה ואילן. פליגי לעיל גבי הקדישן ריקנין והא"ה בסיפא אמאי מחליף כ"ש הכא דמועלין במה שבתוכן דאיכא תרתי גידולי הקדש וגם הקדיש הכל ביחד דלא גרע ממוכר[כג] אלא אי בבור ושובך מוקמת לה איכא לפרושי טעם מחלוקתן במלאין וריקנין כדמפרש לקמן אבל בשדה ואילן ליכא למיתב טעמא אמאי מחליף: ה"ג **אלא אמר רבה מחלוקת בו'.** מחלוקת דמלאין וריקנין בבור ושובך כדמפרש ואזיל אבל בשדה ואילן בין מלאין בין ריקנין דברי הכל מועלין בהן ובמה שבתוכן כרבי יוסי דימוקו עמו: **פלוגתא דר"מ ורבנן.** גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ[ד] שאתגייר ע"מ[ד] שתתגיירי כו' בהרבה מקומות: **אימור דשמעת ליה לר"מ כגון פירות דקל.** שהמוכר פירות דקל לחבירו אע"פ שעדיין לא בא לעולם אינו יכול לחזור בו משיבואו לעולם דהא ודאי עבידי דאתו דומיא דע"מ שאתגייר דדעתיה לאיגיורי וכי האי גוונא נמי מפרשינן לע"מ שאשתחרר ע"מ שאשתחררי כו' שהבטיחו רבו לשחררו. ומיהו ר"מ לא אייתי בפירות דקל אלא רב הונא דקאי כוותיה במסכת יבמות בפ' האשה רבה (דף לג.) דאמר רב נחמן בר יצחק רב הונא כרב ורב כרבי יוחנן ורבי יוחנן כרבי חייא ורבי חייא כר"מ וכולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם רב הונא מאי היא דאיתמר המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא בא לעולם יכול לחזור בו משבא לעולם אינו יכול לחזור בו: **הני מי יימר דאתו.** אם לא יביא מים וישפוך לתוך הבור או יביא יוונים לשובך: **הבאים דרך חצירו.** שהבור עשוי במקום מדרון דממילא אתו לבור: **דרך שובכו.** הסמוך לזה דודאי עבידי דאתו יוונים המולדים לשובך ריקן זה. ודוקא שובכו אבל שובך של אחרים יכולין הן לעכב שלא יבואו לכאן[כד] (ולא דמי לפירות דקל) בשם רבינו זקני מ"כ: **סבר לה לאבוה.** בשילהי המוכר את הבית [לעיל עח.] דאמר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב כו' ומפרשי בגמ' [לעיל עב:] דסבירא[כה] בענין רעה מקדיש דדנין דין גבוה מדין הדיוט כו' והלכך כי היכי דהדיוט המוכר בור סתם לא מכר את מימיו כדמפ' בסמוך ודלא כמתני' דאמר מכר בור מכר מימיו אף דין גבוה כו' ומיהו היכא דאין בו מים בשעת הקדש קדשי המים הבאין לאחר מכאן דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ודעתו היה להקדישן דבדבר שלא זכה בו עדיין ליכא למימר עין רעה אבל כשהבור מלא מים והמים והבור שלו הן והוא הקדיש הבור איכא למימר דהמים שייר לעצמו ורבנן דפליגי עליה סבירא להו דבענין יפה מקדיש אי נמי סבירא להו כרבי נתן דאמר מכר בור מכר מימיו ולא גרע הקדש מהדיוט: **מתני' יחידאה היא.** רבי נתן קאמר לה אבל רבנן פליגי עליה. מיהו הלכתא כמתני' כדאמר ביבמות (דף מב:) דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתני' ואע"ג דקאמר יחידאה היא לאו למימר דלא סבירא לן כוותיה אלא לאשמועינן דרבי אלעזר ברבי שמעון סבירא ליה כרבנן אבל כשאמורא אומר דבר מדעתו לפסוק הלכתא היתר או איסור או דין ומקשי ליה ממתני' ומשני יחידאה היא לא סבירא לן כי היא משנה דלאמורא סמכינן וכמ"ד האמורא לית הלכתא כמתני' דמי:

מתני'

לא א מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רל סעיף מז:

רבינו גרשום

ואי. מוקמת לפלוגתייהו בשדה ואילן אמאי מחליף הא מגופייהו קאתי: אלא אי איתמר הכי איתמר מחלוקת בבור ושובך דת"ק סבר אין מועלין וכדמפרש לפלוגתייהו לקמן. והשתא קא שייל תלמודא בריקנין פליגי דת"ק סבר [אין] מועלין ור"א סבר (אין) מועלין: אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ומש"ה לא הקדישן ואין מועלין: ור"א סבר לה כר"מ. ה) במים הבאים מאמת המים דרך חצירו בבור או שעשה כל חצירו במדרון דודאי ירדו מי גשמי החצר לבור. וכן יונים נמי דאתי דרך שאר שובכין לשובך זה של הקדש. דהני כגון פירות דקל דודאי אזיל ומקני לשם הקדש ומש"ה מועלין: כגון דאקדיש בור סתם. דלא אמר בור זה עם מימיו אני מקדיש ור"א בר"ש סבר לה כאבוה דאמר בסוף פירקין דלעיל המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן שקמה משום דהמקדיש בעין רעה מקדיש: מה דין הדיוט. אי זבין ליה בור סתם מצי למימר בירא זביני לך מיא לא זביני לך: אף דין גבוה נמי. הואיל דהוו מים בבור ולא פירש מצי למימר בירא אקדישית מיא לא אקדישית. מש"ה מחליף דאין מועלין ורבנן סברי דמועלין: ומקשי' וכי דין הדיוט. אם מכר הבור לא מכר מימיו והאגן תנן וכו': יחידאה הוא. ולא הוי עיקר כוותיה:

ה) גרסה המסקר כאן וכ"ל דס"ל דאדם מקנה דבר שלב"ל ולפיכך מועלין בהן.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מצי אמר ליה מיהא: (ב) רשב"ם ד"ה ואי בשדה סי' ולא גרע ממוכר אבל אי בבור: (ג) ד"ה סבר וכו' דסבירא ליה בענין: (ד) תוס' ד"ה אבל וכו' ריקנין ואח"כ נתמלאו:

מוסף רש"י

מכר בור. של מים מכושפין (לעיל עח:).

מוסף תוספות

א. וכ"ש הקדישן. רבינו יונה. ב. [ד]טעמא דר"א בר"ש, דקסבר מכר בור דלא מכר את מימיו וה"ה להקדש. שם. ג. אלא רבה סבראי דנפשיה קאמר, דסבר לה כר' יוסי, ומוקי לה בהכי. רמב"ן, ועיי"ש. ד. דרוב גוססין למיתה (גיטין כח.). רבינו יונה. ה. ועבדי מלאכה, דמותר דידהו עביד דאתי. רמב"ן. ו. דתרי גווני איכא בדשלב"ל חד מינייהו שלב"ל כלל, ואחד שהוא בעולם אבל אינו ראוי להיות מקנה כאילו לא בא לעולם כלל, ובאותו שלב"ל כלל ס"ל לר"מ דלא מיקני אלא היכא דעבידי דאתו כגון פירות דקל אבל ההיא שהגוף בעולם אפ"י שאינו ראוי להיות נקנה מעכשיו, כאילו לא בא לעולם, ס"ל לר"מ דהיכא שהקנהו לאחר שיהא ראוי, קנוי ליה אע"ג דלא עביד דאתי. מיהו מר"ן ב"מ לג: ז. דכל שהוא ברשות אדם מסתם ראוי הוא לפייסו וחשיב כאילו עביד דאתי משא"כ באלו שאינם ברשות אדם כאילו אינם בעולם דמי כי המים שבעבים מי יביאם לידו וכן היונים הפורחים באויר. ריטב"ש. ח. עיין ברמב"ן מה שמתרץ. ט. שהרי כיון שהקדיש הבור והשובך, כשיבאו שם המים והיונים, אינו זוכה בהם דהא לאו חצרו הם. רבינו יונה.

ח) [נחמות לג. קדושין סב: עח: גיטין יג: מב: ב"מ נז: לג: לקמן קכז: קלא. קמא: קנז.:], ב) רש"ל מ"ז, ג) [לעיל עח:], ד) [ל"ל לאחר רש"ש], ה) [ל"ל ב"מ קב.],

מתני' הלוקח פירות שובך. כגון שאמר לו בניסן מכור לי פירות שנה זו מה שילדו בכל חדש אצל חדש האמהות לא קנה. ולרך היונים לעשות שני ולדות בכל חדש זכר ונקבה חוץ ממחדש אדר שאין יולדין והנהו ולדות גם הם לסוף ג' חדשים עושים ולדות בכל חדש וכל שני ולדות קרוין בריכה: **מפרית.** הלוקח בריכה ראשונה מניח לפרוח עם האם שאותן לא מכר שכן דרך המוכרין פירות שובך לעכב בריכה ראשונה להיות צוות לאמהות להתקיים השובך פן יברחו האמהות והוא שובכו לא מכר הלכך מסתמא גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השובך דזו היא קיום השובך. ובגמ' מפרש דגם פירות הראשונים דהיא בריכה ראשונה שייר המוכר להיות צוות להך עם בריכה ראשונה פן תברח דהא אאמה לא מצטוותא ומכיון שתברח בריכה ראשונה תברח גם האם ונמצא מפסיד שובכו. כך דעתי לפרשה בגמ': **פירות כוורת.** של שנה אחת. דבורים הנולדים מן הכוורת: **נוטל ג' נחילים.** ג' חבורות הנולדות ראשונה בג' זמנים מט' ימים או י' ימים זה אחר זה שכן דרך הכוורת בתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ילדות שילדו האמהות ויושבין על ענף האילן ומניח כוורת אחת ומכניסן לתוכו וכן לסוף ט' או י' ימים יוצא נחיל של דבורים אחר ומניח כוורת אחרת ריקנית ומכניסן לתוכו וכן השלישי וקורין לו טירלי"ל ויש שעושין עד ז' וח' פעמים במלכות יון ובמלכות זו רובן עושין ג' פעמים והשלישי גרוע מכולן דאחרון אחרון גרוע הלכך די בג' נחילין ראשונים שהן חשובין: **ומסרס.** כלומר מכאן ואילך יגרוס להם המוכר שיסתרסו מאליהן ולא יעשו עוד פירות כדי שיהו טרודין ועסוקין לעשות דבש וכל זמן שעושין דבש אין עושין ולדות והדבש של מוכר הוא שכן דרך הכוורת לאחר שילאו כל הנחילין עושה דבש ויש שהורגין אותן ולוקחין הדבש ויש שמריקין אותן לכוורת ריקנית: **ומסרס.** בגמרא מפרש: **חלות דבש.** הכוורת לאחר שעשתה פירות ויצאו הנחילין לוקחין את הדבש והוא עשוי חלות חלות ויש בו י' חלות או עשרים זה בצד זה משעה ודבש מעורב יחד והמוכר חלות כוורתו ולא מכר את הכוורת רואה הוא להכניסה בימות הגשמים להגיעה לשנה הבאה לעשות פירות והלכך מסתמא שייר ב' חלות להתפרנס בהן הדבורים בימות הגשמים: **גרופיות.** ענפים וחוזר ולומת. כדאמרי' בברא"ת רבה[ב] ויטע כרם [בראשית ט] לא היה לו ליטע לא ייחור אחד ולא גרופית אחת ומהיכן היה לו א"ר אבא בר כהנא הכנים עמו זמורות לנטיעות וייחורים לתאנים וגרופיות לזיתים: **גמ' והתניא.** הלוקח פירות שובך מפריח בריכה ראשונה ושניה וקס"ד דשתי בריכות הללו מן האמהות כגון בריכה ראשונה של ניסן ובריכה שניה של אייר והלכך קשיא למתניתין דלא משיירא אלא בריכה ראשונה של אמהות לבדה אבל כל מה שילדו האמהות עוד הכל מכור: ה"ג בפי' ר"ח מרומי **לא קשיא הא לה הא לאמה.** המי שניה אבריכה ראשונה קאי שיפריח גם בריכה ראשונה שתלד ההיא בריכה ראשונה לסוף ג' חדשים כדי שיהו צוות [ז] לבריכת אמן ראשונה וכן משמע הא לה המי שניה לה לבריכה ראשונה משיירין אותה כדי שתתקיים היא: **והא לאמה.** המי בריכה ראשונה דקתני במתני' ובברייתא לאמה קאמר שמשיירין לה לאם בריכה ראשונה ממנה להיות לה לצוותא ובאה הברייתא להשמיענו דמהיא בריכה ראשונה של אם משיירין גם ממנה בריכה ראשונה ומאי דלא פירש במתני' פירש בברייתא. והמי דקאי לפירות בריכה ראשונה שניה משום דשניים הם לאמהות של אמן בני בנים שניים הם לזקנים. ובין מתני' ובין ברייתא במוכר פירות שובכו סתם מיירי והמשנה והברייתא במכירה אחת מיירי ובשובך אחד כמו שפירשתי אלא שהברייתא פירשה יותר מן המשנה דמתני' לא מיירי בבני בריכה ראשונה אם יפריח גם מהם או לא וכן נראה בעיני ועיקר. ויש לשונות הרבה דמוקי לה בשני שובכין או בשתי מכירות ואין בהן ממש ושיטת השמועה אינה מתישבת בהן כלל: ופריך גמרא **לאמה מ"ט.** די בבריכה ראשונה דקתני מתני' מפריח בריכה ראשונה ולא קתני ב' בריכות פשיטא דמשום דמצטוותא אבריתא כלומר אבריכה ראשונה דשבקינן לה וחוזגא הוא הזכר בן זוגה כן פר"ח. ולא הוה צריך הגמ' להזכיר דבר זה אלא משום דלא תקשי מה לנו לצוותא דברייתא הלא יש לה בן זוג דמצטוותא בהדיה הלכך פירש לך דלכל היותר שני מיני צוות בעי מתני' בן זוגה ובניה: **איכי נמי.** בריכה ראשונה מצטוות לאמה ואבן זוגה שהרי יש לה שני מיני צוות ולמה אנו מצריכין להניח לה בריכה ראשונה כדי שלא תברח היא ומתוך כך תברח גם האם וחרב השובך: ומשני **אמה אבריתא.** לבד מצטוותא שרחמי האם על הבת אבל ברחה דהיינו בריכה ראשונה לא מצטוותא לאמה לבד ואבן זוגה אלא אם כן יש לה בנים הלכך מניחין גם לבריכה ראשונה בנים דהשתא איכא חבורות טובא לאמה ובן זוגה ובריכה ראשונה ובריכה של בריכה ראשונה בת הבת דכיון דאיכא ג' חבורות אפי' בני בריכה ראשונה לא ערקי דמצטוותי לאמם ואם לאמם ואין להניח להם בנים לאצטוותי בהדייהו דהשתא האם מצטוותא אבריתא בריכה ראשונה ובריכה ראשונה מצטוותא נמי אבריתא בריכה שניה לאם שהיא ראשונה לה והיא מצטוותא לאמה ולאם לאמה דהוו להו חבורות טובא. כן נראית בעיני שיטת שמועה זו ויש לשונות רבות וא"א לייסבן: **כמה מסרסן.** לשון סירוס זכרות משמע פשוטה של משנה: **בחרדל.** להאכילן חרדל כדמפרש לקמיה: **לא חרדל מסרסן אלא.** גרמא בעלמא קגריס להו כדמפרש: **חד.** מר: **ואוכלנו אם דובשנן.** ומתוך שביעותן בטילות מפריה ורביה ומוזרות ועושות דבש. ורבינו חננאל פירש אוכלות דבש שבנקבי החלות ומוזרות ומגדלות בנקבים ואיכא למימר דלשנה הבאה יולדו אותן הדבורים ויהיו של מוכר: **ור' יוחנן.** לאו אסירוס של זכרות מיירי כלל אלא האי סירוס לשון דילוג הוא כמו קראה סירוסין במסכת מגילה ירושלמית[ג] וה"ק מתני' נוטל ג' נחילין ע"י דילוג ראשון שלישי וחמישי והמוכר יטול השאר שיהיה לשניהן מן הטובים ומן הכחושין שכן דרך סתם מוכרי כוורת: **במתניתא תנא.** והכי הלכתא דברייתא עיקר וגם לשון המשנה דקתני ומסרס כן משמע שתחלה נוטל ג' נחילין לצופין ואחר כך מסרס זה נוטל אחד [ד] [הלוקח] נוטל אחד ומניח אחד לצורך המוכר: **דבש.** אפי' בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל ואע"פ שיש עת שהדבורים אוכלין דובשנן אפילו הכי אינו יוצא מידי מאכל עד שיקצהו בפירוס למאכל דבורים. א"נ [ה] דוקא בכוורתו הוי אוכל אבל אם זב מכוורתו הוי משקה מסתמא אלא אם כן חישב עליו לאכילה כדתניא בהליה בראש בריתא דמסכת טהרות[ו]: **לא אוכל.** לטמא בכביצה: **ולא משקה.** לטמא בדבעיות. ומיהו לעצמו מקבל אוכל טומאה בכל שהוא כדמפרש בתורת כהנים [שמיני פרק ט] מכל האוכל אשר יאכל (ויקרא יא) אבל האי דבש בכוורתו אין לו תורת אוכל כלל אפילו לקבל טומאה: **שני חלות.** שמניחין לימות הגשמים לפרנסת הדבורים ומפורש בתוספתא [פ"ד ה"ה] שהן חלות חילוקות בפירוש ר"ח: **רבא אמר ר' אליעזר היא.** משום דסתם דבש לא משמע ליה שני חלות אלא כל דבש של כוורת הלכך ניחא ליה לרבא טפי לאוקומה כימידלה: **דתנן**

מתני' [א]הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה [ב]פירות כוורת נוטל ג' נחילים ומסרס [ג]חלות דבש מניח ב' חלות [ד]זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: **גמ'** והתניא בריכה ראשונה ושניה אמר רב כהנא [ה]לא קשיא הא לה הא לאמה מאי שנא אמה דמיצטוותא אברתא ואזוגא דשבקינן לה איהי נמי תיצטוותא אאמה ואזוגא דשבקינן לה אמה אברתא מיצטוותא ברתא אאמה לא מיצטוותא: פירות כוורת נוטל ג' נחילין ומסרס: במה מסרסן אמר רב יהודה אמר שמואל בחרדל אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא לא חרדל מסרסן אלא מתוך שפיהן חד חוזרות ואוכלות את דובשנן ר' יוחנן אמר נוטל שלשה נחילין בסירום במתניתא תנא [ו]נוטל ג' נחילין בזה אחר זה מכאן ואילך נוטל אחת ומניח אחת: חלות דבש מניח שתי חלות וכו'[ז]: אמר רב כהנא דבש בכוורת אינו יוצא מידי מאכל לעולם אלמא קסבר לא בעי מחשבה מיתיבי דבש בכוורת אינו לא אוכל ולא משקה אמר אביי לא צריכא אלא לאותן שתי חלות רבא אמר רבי אליעזר היא דתנן

האם באמה [ג] **והא בברתא.** כלומר משנה וברייתא חד הוא ומפריח בריכה ראשונה דמתני' היינו בריכה ראשונה של כל אם ואם [והא בברתא כלומר כל אם ואם בין בנות בין אמהות] וברייתא נמי ה"ק מפריח בריכה ראשונה ושניה היינו ראשונה לבריכה שהפריח והיא שניה לאמה לבריכה הראשונה שבשבילה מפריח אלו והוא הדין שניה ושלישית ורביעית[א] אלא דאמרו כי רוכלא ליחשיב ולזל: **דבש בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל לעולם.** פ"ה עד שיקצהו למאכל דבורים בפירוס ואין נראה לר"י דאין לך דבר ראוי לאכילה שיועיל בו שום דבר עד שיפסל מאליהן כלב: **אינו יוצא מידי מאכל לעולם.** תימה לר"י דבמס' מכשירין (פ"ו מ"ד) משיב דבש בהלי ז' משקים [ב] ואומר ר"י דהיינו אחר שהופרש מן השעוה אבל בכוורתו שהוא עם השעוה יש עליו תורת אוכל ולא תורת משקה [ג]: תריץ

פיסקא הלוקח פירות שובך. כלומר הגוזלות ולא האמהות. יניח ומפריח המוכר בריכה ראשונה לאחר שמכר לצורך צוות האמהות שלא יברחו האמהות. מיכן ואילך הכל של לוקח הפירות: והתניא מפריח בריכה ראשונה ושניה: הא באימא. שיש לה בנות כבר מפריחות וקנה פירות האם מה שהיא עתידה עוד לעשות כיון דיש להאם בנות גדולות מפריחות אין צריך הלוקח אלא להפריח בריכה ראשונה שיעשו האמהות אחר שלוקחן משום דבהכי אית להו לאמהות צוות בבנות ובבריכה אחת משום דאימא קרובה דעתה עם בנותיה: הא בברתה. אבל אם קנה פירות הבנות צריך הלוקח להפריח לחן שתי בריכות משום דברתא לא מצוות כלום עם אימה אלא עם בנותיה: ומקשי' מאי שנא אמה. דבבריכה אחת סגי לה משום דמצוות אברתא דאית לה ואזוגה דבריכה ראשונה דשבוק [ו] לה ואמאי מפריח שתי בריכות: ומשני אימא בברתא מצטוותא וכו': והלוקח פירות כוורת. כלומר הוולדות: לוקח המוכר ג' נחילין. לצרכו דהכי קים לן בחלת נחילין הוו צוות להו ולא יברחו האמהות מרשות מוכר. נחילין אלו הבריכות של דבורים קרי להו נחילין: ומסרס. כלומר אפי' הכי אי רוצה המוכר לסרסן כדמפרש בגמ' רשאי לסרסן דלא מצי הלוקח לעכב על ידו ולומר לו הואיל שמכרת לי הולדות [ז] אם אתה מסרס לאלו וגו' האמהות שיהיו לי הולדות: לא חרדל מסרסן. לגמרי דאינו רשאי לסרסן לגמרי אלא מתוך שפיהן חד וחמוץ מן החרדל שאוכלות חוזרות ואוכלות כדי להמתיק פיהן ומתעסקות מחמת כן לעשות דבש הרבה ומתבטלות מפריה ורביה. והך סירוס יכול לעשות כדי להרבות לו דבש ובתר הכי יזדווגו: ור' יוחנן אמר. מפרש למתני' מאי מסרס דהכי קתני דמסרס להו לא סירוס ממש אלא נוטל ג' נחילין בסירוס שלוקח המוכר נחיל ראשון והלוקח השני והמוכר שלישי והלוקח רביעי והמוכר חמישי. מיכן ואילך נוטל הלוקח כל שעה: במתניתא תנא. דהכי מסרס להן לוקח (ומוכר) ג' נחילין רצופין בזה אחר זה. מיכן ואילך נוטל הלוקח אחת ומניח אחת לצורך. וכל הני משום צוותא הוא

מסורת הש"ס

א) תוספתא שם פ"ב ה"ב,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ה"ג בפי' ר"מ וכו' כדי שיהו צוות לאמן וכן משמע כל"ל ותיבת לבריכה ותיבת לאשונה נמחק: (ב) ד"ה דבש וכו' ג"ר הכי קאמר דוקא בכוורתו: (ג) תוס' ד"ה הא באמה. נ"ב ר"ל בריתא והא בברתא ר"ל מתניתין:

מוסף תוספות

א. שמניחין לאותה בריכה שניה בריכה ראשונה שתלד שהיא ג' לאמהות כדי שלא תברח הבריכה השניה ותברח הראשונה והאמהות עמה. שם. ב. ומכשיר. רמב"ן. ג. כיון דאיכא חלות ומערב בהו שעוה, לא חזו למשקה ומאכל הוא. שם.

עין משפט נר מצוה

לב א ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הל' יא יב יג טוש"ע מ"מ סי' ריג סעיף ז וסימן רכ סעיף יח:
לג ג מיי' שם הל' יד:
לד ד מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע מו"מ סי' רטז סעיף יד:
לה ה ו מיי' שם הל' יב יג וסמג שם טוש"ע מ"מ סימן רכ סעיף יח ועיין שם:

לעזי רש"י

טירצי"ל. נחיל שלישי (של שנה).

רבינו גרשום

שלא יברחו לא זה ולא זה: מכר לו חלות דבש של כוורותיו. מניח הלוקח שתי חלות דבש לצורך הדבורים שלא יאותו: דבש שהוא בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל לעולם. שאע"פ שלא חישב עליו לאוכלו מטמא טומאת אוכלין: אינו לא מאכל ולא משקה. דלא מטמא טומאת אוכלין בכביצה ולא טומאת משקין ברביעית אלמא דיוצא מידי מאכל לעולם: אמר אביי. כי תניא ההיא דאינו לא אוכל ולא משקה אותן ב' חלות דמוקצות נינהו קאמר. אבל שאר דבש אינו יוצא מידי מאכל לעולם: רבא אמר. הא דקתני אינו לא מאכל ולא משקה מני ר' אליעזר היא דכקרקע דמי:

ז) נ"ל איכי נמי מיצטוות אאמה וכו' ואמאי מפריח שתי בריכות. ג) נראה דל"ל אין אתה רשאי לסרס האמהות כדי שיהיו לי הוולדות:

פ: המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

לו א ב מיי׳ פ״ט מהל׳ טומאת אוכלין הלכה יח: לז ג מיי׳ פכ״ג מהל׳ מכירה הלכה טו סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ רטז סעיף יד:
לח ד ה מיי׳ פ״ח מהל׳ שמיטין הלכה כא כב:

מוסף תוספות

א. שם איתא: קוטמין נטיעות, ומפרש״י מן האילן קוטם בד, ליטע או להרכיב, ולא יקפיד בעל האילן. ב. והר״ל ספק איסורא ולחומרא. המכ״ן. ג. אותו ששמו ארז אינו עושה פירות וזה [שערשה פירות] שמו שטה. תוס׳ ע״ז יד. ד. מין אדמה כעין כוברית״א דפ׳ אר״ע (שבת צ.). תוס׳ ר״ה כב.

רבינו גרשום

(דתניא) [דתנן] וכו׳ ו) משום דכקרקע דמי: ביערת הדבש. מדשני קרא בדיבורא דמצי למימר בצפיחית הדבש וקאמר יערת הדבש להכי הפרש ליה ר׳ אליעזר הכי: מיתיבי דבש הזב מכוורת אינו לא אוכל ולא משקה. דליכא תורת אוכל ותורת משקה עליו; בשלמא לאביי. דמתרץ לעיל באותן שתי חלות דמשום דמוקצה ניחא. הא קמ״ל דאע״ג דזב מוקצה הוא. החלות ולילכא תורת אוכל עליו. אלא לרבא דמתרץ לה כר׳ אליעזר דכקרקע דמי אמאי אינו לא אוכל ולא משקה דהא לאו כקרקע דמי הואיל דזב ופירש מכוורת: אמר רב זביד כגון שזב על גבי כלי מאוס. דאינו ראוי לא לאוכל ולא למשקה ומוקצה מחמת מיאוס הוא: קשקשין. שנפל על הקש ועל התבן דמטושטש הוא ומוקצה הוא; מיתיבי דבש בכוורות כו׳ בשלמא לאביי. דמוקים לה באותן ב׳ חלות ניחא דמש״ה אינו לא אוכל ולא משקה. הא נמי מצי לתרוצי בב׳ חלות דמוקצות ניהנו ולהיכא דחישב עליה לאוכלה מטמא טומאת אוכלין. אלא לרבא דמוקים לה כר׳ אליעזר דכקרקע דמי אע״ג דחישב עליה אמאי מטמא טומאת אוכלין הא דבש כוורת כקרקע דמי ובדין הוא לא מטמא: אמר לך רבא תריץ הכי חישב עליו לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין. דכקרקע דמי: תניא כוותיה דרב כהנא. דאמר לעיל דבש בכוורת אינו יוצא מידי מאכל לעולם אע״ג דלא חשיב לאכילה: מכר לו זיתים לקרן. להיות שלו העצים: מניח שתי גרופיות. טפחים סמוך לקרקע כדי שיחניט אחד באותו גזע: הלוקח שאר אילן מחבירו לקרן. מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ דבכך יחניט אחד באותו שיור טפח: בתולת השקמה. אם מכר לו לקצוץ ענפיה מיכן ומיכן ולא הסדן עצמו מגביה ג׳ טפחים וקוצץ כל הענפים קטנים שהן מג׳ טפחים ולמעלה מן הארץ ולא אותן הענפים שבתוך ג׳ טפחים סמוך לארץ דקשה לאילן אם קוצצן: וסדן שקמה. אם קנהו לקרן לפי שחזקה היא בארץ מגביה ב׳ טפחים וקוצץ הכל הסדן עצמו לפי שמאותן ב׳ טפחים יכול להחליף ג) מן הקשר הסמוך לקרקע וקוצץ הכל: חופר ומשרש. אפי׳ השרשים וקוצץ משום דלית להו תקנתא: שאין גזעו מחליף. מאחר קציצתו. וכן בתולת השקמה יקצוץ ג׳ טפחים ותו לא. כלומר שמג׳ טפחים ולמעלה קוצץ ולא בתוך ג׳; ורמינהו כו׳ מפני שהיא עבודה. בשביעית: אלא קוצץ למעלה מ׳ טפחים. דאין מועיל כלום לאילן. או גומם. או יחתוך כל הענפים עד הארץ בסמוך לארץ. למימרא דאי קוצץ למעלה מי׳ או גומם הענפים מעם הארץ הוא דקשי לה לבתולת שקמה. אבל אי עביד לה באידך גיסא שמגביה ב׳ טפחים וקוצץ מעלי לה. והיכי אמרת דמגביה ג׳ טפחים וקוצץ [דמשמע] דבתוך ג׳ טפחים לא מעלי. מכאן ואילך כלומר מעם הארץ ולמעלה ועד ג׳ טפחים לא מעלי מה שקוצץ בתוך ג׳ הלכך כו׳. דודאי קשי לה אם הוא גומם עם הארץ: מידי דמעלי לה. היינו מג׳ טפחים ולמעלה: אף צדיק. חס ושלום אין גזעו מחליף שלא יהא לו בן שימלא מקומו: אף הצדיק אין עושה פירות. שכר לעולם הבא: לכך נאמר [ארז] דגזעו מחליף. והיכי אמרת דארז אין גזעו מחליף: הכא במאי עסקינן דאין גזעו מחליף בשאר ארזים. אבל ארז גופו ודאי מחליף: ברוש. ברתא. שיטה. תורניתא. שורבינא לא איתפרש לן: ומקשי׳ הני ז׳ הוי. ולא י׳: בוטני. כדמתרגמינן תחת האלה תחות בוטני. אותו אילן

ו) נראה דל״ל והרודה ממנו בשבת חייב. משוס כו׳. ב) נראה דל״ל בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה מן הקשר כו׳

מסורת הש״ס

ג) לעיל סה: שביעית פ״י מ״ז עוקלין פ״ג מ״ז, ב) שבת פ״ה. לעיל סו. ע״ש, ג) [בכורות ז:], ד) תענית כה:, ה) שביעית פ״ד מ״ה ע״ש נדה מ:, ו) [תענית כה.], ז) תענית כה: ר״ה כג. [סוכה לז.], ח) [ע״ז יד].

תורה אור השלם

1 וַיּוֹנָתָן לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעֲרַת הַדְּבָשׁ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל פִּיו וַתְּאֹרְנָה עֵינָיו: שמואל א יד כז
2 צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: תהלים צב יג
3 אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֶרֶז שִׁטָּה וַהֲדַס וְעֵץ שֶׁמֶן אָשִׂים בָּעֲרָבָה בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאַשּׁוּר יַחְדָּו: ישעיהו מא יט

הגהות הב״ח

(א) רש״ם ד״ה אף לדיק וכו׳ ואין לו חלק לעולם הבא: (ב) ד״ה אפרסמא שרף שממנו: (ג) ד״ה שתא איכא דאמר שרף וא״כ:

לעזי רש״י

קיצ״א [קישנ״א]. אלון. פי״ן. ארון.
שף [ש״ף]. אשוח.
בויי״ש [בוי״ש]. תאשור.
שף [ש״ף]. אשוח.
קיישנ״א [קישנ״א]. אלון.
גלוג״ץ. בלוטים.

מוסף רש״י

כוורת דבורים. ממוכרת היא בקרקע בטיטו, הרי היא כקרקע. לכל דבר לחיות נקנית בכסף ובשטר ובמחזקה ולקנות על גבה מטלטלין ולכתוב עליה פרוזבול כאילו היא קרקע, דתנן במסכת שביעית פרק אחרון אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו מזכה בתוך שדהו (לעיל סה: ע״ש בארוכה). ואינה מקבלת טומאה. זו הכוורת, במקומה. דכיון דממוכרת היא לקרקע יצאה מתורת כלי ונם הדבש שבתוכה אינו מקבל טומאה, דבטל לגבי כוורת, ודוקא במקומה אבל אם נטלה משם אז מקבל הדבש טומאה כמאן דאמר דלא בעי מחשבה, דאיכא מאן דמחשבה כהכא ואלכך אלטמיך הכא גבי טומאה למיתני במקומה, וה״ה לכל הנך מילי (שם). והרודה ממנה. כשהיא במקומה דהייגו מקום גידולו של הדבש, חייב חטאת. כמובא מן הקרקע (שם). מאי טעמא דר׳ אליעזר. דתשיב לכוורת דבורים כמחובר, דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש. ביטוגתן כמיב, ובדבש במקום גידולו מיירי וקרי ליה יער והלכך חשיב ליה מחובר ואפילו אין הכוורת ממוכרת ממש בקרקע (שם). דבש בכוורתו. דאיכא לא חשיב עליה שהרי הוא בכוורתו, ובדבש דבורים מיירי, דאין כוורת אלא לדבורים (בכורות ז:). בתולת השקמה. נטיעה שלא נקללה מעולם

ו) דתנן כוורת דבורים ר״א אומר הרי היא כקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה מקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת חייב חטאת וחכ״א אין כותבין עליה פרוזבול ואינה כקרקע ומקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת פטור ג) א״ר אלעזר מאי טעמא דרבי אליעזר דכתיב [1] ויטבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש אלא לומר לך מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת מיתיבי דבש הזב מכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר רב זביד כגון שזב ע״ג כלי מאוס רב אחא בר יעקב אמר כגון שזב על גבי קשקשין מיתיבי [א] דבש בכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאכילה מטמא טומאת אוכלין למשקין מטמא טומאת משקין בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא תריץ הכי חישב עליו לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין למשקין אינו מטמא טומאת משקין תניא כוותיה דרב כהנא ג) [ב] דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה: זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: ד) תנו רבנן [ג] הלוקח אילן מחבירו לקוץ מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ בתולת השקמה ג׳ טפחים סדן השקמה ב׳ טפחים בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף ובתולת השקמה ג׳ טפחים בעינן ורמינהי ה) [ד] אין קוצצין בתולת השקמה בשביעית מפני שהיא עבודה ר׳ יהודה אומר [ה] כדרכו אסור אלא מגביה י׳ טפחים וקוצץ או גומם מעם הארץ מעם הארץ הוא דקשי הא אידך מעלי לה אמר אביי ג׳ טפחים מעלי לה מעם הארץ ודאי קשי לה מכאן ואילך לא מקשי קשי לה ולאו עלויי מעלי לה גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה גבי מקח וממכר עבדינן מידי דודאי מעלי לה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף וארז אין גזעו מחליף והא [ו] דריש ר׳ חייא בר לולייני מאי דכתיב [2] צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה אם נאמר תמר למה נאמר ארז ואם נאמר ארז למה נאמר תמר אילו נאמר ארז ולא נאמר תמר הייתי אומר מה ארז אין עושה פירות אף צדיק אין עושה פירות לכך נאמר תמר ואם נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר מה תמר אין גזעו מחליף אף צדיק אין גזעו מחליף לכך נאמר ארז אלא הב״ע בשאר מיני ארזים כדרבה בר רב הונא [ז] דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב י׳ מיני ארזים הן שנאמר [3] אתן במדבר ארז שיטה והדס ועץ שמן אשים וגו׳ ארז ארזא שיטה תורניתא הדס אסא עץ שמן אפרסמא ברוש ברתי תדהר שאגא ותאשור שורבינא הני ז׳ הוי כי אתא רב דימי אמר הוסיפו עליהן אלונים אלמונים אלמוגים אלונים בוטני אלמונים בלוטי אלמוגים כסיתא

תריץ ואימא הכי חישב עליו כו׳. מינו מגיה הכרייתא אלא ה״ק דבש בכוורתו אינו לא מאכל ולא משקה לענין זה שאם חישב לאכילה שיהא מטמא טומאת אוכלים: **בקנים** ובגפנים מן הפקק ולמעלה. וא״ת בלא קנייה נמי יש לו מן הפקק ולמעלה מתנאי יהושע כדאמר בס״פ מרובה (ב״ק דף פא.) א) וי״ל דלאו פירכא היא כלל דאין לו רשות לאחוז בחוט אלא בשביל נטיעה ודוקא מן החדש שאינו עושה פירות וממקום שאינו עושה פירות וממקום שאין רואה את החמה כדאמר התם ועוד דכמה פקקים יש בגפנים וקנים והכא מן התחתון והתם מן העליון: **לא** מקשי קשי לה ולא עלויי מעלי לה. לאו דוקא דא״כ גבי שביעית אמאי אסור הא אמר בע״ז (דף נ:) אוקמי אילנא שרי אבריוי אילנא אסור אלא לא ודאי מיקשי קשיא ולא עלויי מעלי לה ב): **מה** ארז אינו עושה פירות. וא״ת הא אמר בפ״ק דע״ז (דף יד. וסס ד״ה פירי) מאי איטטרובל פירא דארזא וי״ל דהתם בשאר מיני ארזים שעושין פירות והכא בהיא שאין עושין פירות ג): **שיטה** תורניתא. והא דאמר בפרק קמא דע״ז (שם) דתורניתא אין לו עיקר לאו היינו תורניתא דהכא אלא מין אחר ד) אבל האי שהוא מין ארז יש לו עיקר: ערמוניס

ו) דתנן כוורת דבורים ר״א אומר הרי היא כקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה מקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת חייב חטאת. **אלא נרבא.** דמוקי לה בשאר חלות ולא תקשי לרב כהנא דאמר כיון דבתוך הכוורת לא הוי חשיב אוכל כר״א והשתא כשיולא הרי זב ע״ג כלי מאוס הלכך צריך מחשבה אבל אליבא דרבנן דמחשבי ליה אוכל בתוך הכוורת לא מיבטיל אם אוכל מייניה משום כלי מאוס עד שיפסל מלאכול הכלב כדאמרינן בשחיטת חולין (דף עח.). כן נראה בעיני: **קשקשין.** קיסמין דקין שאין ראוי לאספו אבל גבי כלי מאוס חשיב אוכל: **בשלמא לאביי ניחא.** דמוקי לה בשאר חלות ולא תקשי לרב כהנא **אלא לרבא קשיא.** לרב כהנא דבעל כרחך לאו ר״א היא דמחשבה לא מהניא ליה לשוייה כתלוש כי היכי דלא מהני לפירות מחוברים לקרקע לקבולי טומאה במחשבה: **טפח.** דהדר ולמח ואע״ג דלא הניח אוש גרופיה: **כמולה השקמה.** שלא נקללה מעולם: **סדן.** שכבר נקלף פעם אחרת וגדל: **לפי שאין גזעו מחליף.** אם יניח ממנו חוץ לקרקע הואיל ונקלף ברשאו: **ובמולה השקמה ג׳ טפחים.** בתמיה והלא די בפחות: **מפני שהיא עבודה.** שיגדל יותר וכתיב וכרמך לא תזמור (ויקרא כה): **דדרכו אסור.** כדמפרש לקמיה: **מן הקרקע עד י׳ טפחים.** ולת״ק איכא למימר דלית ליה האי שיעורא אלא שיעור אחרינא כגון מג׳ ולמעלה אסור: **וקוצץ.** מלמעלה מעשרה היזק הוא לאילן ומכחישו: **הא לידך.** טפח או ב׳ טפחים מעליא ליה ואמאי קתני לעיל ג׳ טפחים במשהו סגיא: **מאלן ואילך.** מן הקרקע עד ג׳ ומג׳ עד י׳: **לא מקשי קשי.** כל כך ולא עלויי מעלי אלא מספקא לן משום דזימנין קשי וזימנין מעלי: **הלכך גבי שביעית.** שאסור לזמור אילן כדי שיבריא עבדינן לעלמא כדי מחיית האילן ודאי: **אם נאמר תמר.** שעושה פירות ואין גזעו מחליף למה נאמר ארז שגזעו מחליף ואין עושה פירות קשו קראי להדדי אם מדמהו לארז ותמר מכל וכל: **אף לדיק אין עושה פירות.** שאוכל לדקותיו בעוה״ז ואין לו (א) לעוה״ב ג״כ שאין מאכילין אותו פרי ארזא. קיל״א בלע״ז: **תורניתא.** (ב) שף שממנו עושין הזפת כן נראה בעיני: **ברתי.** בויי״ש: **שאגא.** איכא דאמר (ג) שף וא״כ אפרסמא הוא שממנו יולא שמן אפרסמון: **שורבינא.** לא איתפרש: ומקשינן הני שבעה הוו: **הוסיפו עליהן.** חכמים על אותן שבאותו פסוק: **אלונים.** בוטמי כדמתרגמא תחת האלה בוטמא (בראשית לה): **בלוטי.** קיישנ״א שטעון גלוג״ץ: **כסיתא**

(תענית כה:). **סדן השקמה.** שכבר הזקין, טרוש״ק בלע״ז, שנקלף ומחזר ומתעבה, והוא מלשון סדנא בסדניא יתיב (שם. עי׳ פסחים כח:). **ב׳ טפחים.** שכבר גזעו מחליף (תענית כה:). **מן הפקק.** קשר התמתון (שם) והיא הקשר שחלב הקנה פקוק וסתום שם (ברכות כח:). **אין עושה פירות.** לין לו שכר לעתיד (תענית כה:). **מה תמר אין גזעו מחליף.** אם נפסק, **אף צדיק.** אין לו זכר, לדיק אין גזעו מחליף, אינו בתמיית הממוס (שם). **תורניתא.** פיירי״ש בלע״ז (ר״ה כג.). **ברתי.** בוס״ו בלע״ז (שם). **שאגא.** ס״פ בלע״ז (שם). **בוטני.** אולמי״ר בלע״ז (שם, לגירסת בוסמי״). **בלוטי.** ליקווי״ה בלע״ז. שגלילין בו פירי שקורין גלגלת״ש (שם).

כסיפא. אילן שגדל בין ויקר הרבה וקורין קוריי"ל: **ערי.** אילן שגדלין בו ביי"ש וקורין לדיי"ר: **ודולבי.** קייסטניי"ר: **מתני' הקונה שני אילנות.** סתמא לא קנה קרקע סביביו כלל ואפי' מקום האילן והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו שכשייבש יעקרנו וילך: **קנה קרקע.** דחשבי להו שדה האילן: **הגדילו.** הרחיבו הענפים הרבה: **לא יפסיד.** לא יקצוץ אותן בעל הקרקע אע"פ שהגיע רע לבית השלחין דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות שהרי שעבד לו שדהו לצורך האילנות כל זרכן שעל מנת כן לקנן: **גזע.** בגמרא [פב.] מפרש: **שלו.** של בעל האילן דמגוף אילנות קאמי: **של בעל הקרקע.** דכיון דמתחת לקרקע יולא מקרקעו גדל: **אם מתו.** יבשו: **אין לו קרקע.** ליטע אילן אחר במקומן: **קנה קרקע.** דחשיבי שדה האילן. ובגמ' מפרש כמה יש לו קרקע והיאך נטועים דמלטרפי [סס.]: **הגדילו.** חוץ לקרקע שלהן: **יפסיד.** המוכר דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו אינו מניחן ליכנס בשלו מאחר שמזיקין לו: **גמ' תנן התם.** במסכת בכורים: **ואינו קורא.** לפי שלא קנה קרקע ולא קרינא ביה פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים כו). ולקמיה פריך א"כ למה מביא: **מביא וקורא.** ור"מ לטעמיה דס"ל קנה קרקע אבל באילן אחד מודה: **מחייב.** להביא בכורים בלוקח פירות שבאילן ואותה שביכרה תחלה קושר בה גמי לידע שמבכרת היא והאי דקתני הקונה שני אילנות משום רבנן נקט להו דאילו רבי מאיר אפי' באילן אחד שאין לו קרקע מביא וקורא: **משנה יפירה.** הך דבכורים: **אלא ש"מ מחייב היה ר"מ לו.** והכי קאמר אפי' אם כדבריכם כן הוא דשני אילנות אין להן קרקע אפי' הכי מביא וקורא דלא חיישינן לקרקע גבי מקרא בכורים: **והכתיב אשר תביא מארצך.** אבל לוקח פירות לא מביא ולא קורא: **והכתיב אדמתך.** דאשבי בכורי אדמתך תביא: **למעוטי אדמת עכו"ם.** שאם יש לו לעכו"ם קרקע בארץ ישראל ולקח ממנו פירות אין מביא מהן בכורים. ונראה בעיני דהכי גרסינן והכתיב אדמתך אדמתך שני פעמים כתיב דאשבי בכורי אדמתך בספר ואלה שמות בואלה המשפטים [כג] ובכי תשא [לד] וקמשני חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר שהרי הגר עצמו מן המביאין ולא קורין הוא כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ד) שאין יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו [דברים כו] ואתא האי קרא למעוטי דהקונה מפירות קרקע שלו לא מביא ולא קורא: **פיובאה.** וכל הנך קראי דלעיל מידרשי בספרי [פרשת כי תבא] ובמסכת בכורים בפרק קמא: מאי

ערמונים. מבאן מוכיח רבינו תם דערמונים אין זה שקורין קסטניי"ס דהא בפ' לולב הגזול (סוכה דף לב:) אמר ענף עץ עבות שענפיו חופין את עצו ואיזה (זה) הוי אומר זה הדס ופריך ואימא זיתים בעינן עבות וליכא ואימא דולבא ואי ערמון שהוא דולבא היינו קסטניי"ס מאי פריך הלא אינו עץ עבות: **ממאי** מדקתני משנה יתירה. ט) ות"ת והא דתנא בסיפא במסכת בכורים (פ"א משנה יא) הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא ר"מ אומר אפי' שנים אמאי איצטריך היא משנה כיון דלרבנן קונה קרקע א"כ פשיטא דמביא וקורא וכי תימא אידי דנקט ר"מ שנים מביא וקורא נקט נמי שלשה לרבנן דמביא וקורא מ"מ אמאי איצטריך תו דברי ר"מ בסיפא דקתני ר"מ אומר אפי' שנים מביא וקורא וכי תימא אידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ א"כ מאי קשיא ליה הכא משנה יתירא דלמא אידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ דלרבנן איצטריך לאשמועינן דמביא ואינו קורא דלקמן בעי מאי טעמא דרבנן בשני אילנות ועוד תימה לרשב"א דאי מחייב ר"מ בלוקח פירות מן השוק דקאמר ר"מ אפי' שנים הוה ליה למימר אפי' לקח פירות מן השוק: **ההוא** למעוטי חוצה לארץ. והכי נמי דריש בפרק ראשית הגז (חולין דף קלו. ושם) אלא למעוטי חוצה לארץ ותימה אמאי איצטריך מיעוטא הא אמר בסוף פ"ק דקדושין (דף לו:) כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ויש מפרשים משום דבכורים איתקשו לבשר בחלב א) דכתיב (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמו ו) ובמכלתא בהדיא מקיש להו וס"ד שיהו נוהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב ולרשב"א נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכך חשובין הן תלוין בארץ אבל בכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם דאין נאסרין באכילה אע"פ שלא הפריש מהן בכורים ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי מוכח שהחיוב תלוי בפירות לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן אבל בכורים ודאי חובת הגוף נינהו כע"ז דילפינן מינייהו בקדושין (דף לז.). שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם ואפי' בעודן באילן מתחייב כדתנן במסכת בכורים (פ"ג מ"ו) כיצד מפרישין בכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים ואע"ג דאם אין לו [אינו] חייב לקנות מ"מ חובת הגוף נינהו כמו חובת ציצית דאע"ג דאין חייב לקנות טלית כשאין לו חשיב חובת הגוף: **למעוטי אדמת עכו"ם.** דשב"ס גרס והא תרי אדמתך כתיבי ולפי שקשה לו אידך אדמתך למה לי מגיה הספרים והא כתיבי תרי אדמתך חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר[ב] ובחנם דחק עצמו דחד אדמתך דרשינן בפ"ק דבכורים המוטע בתוך שלו והברית לתוך של חבירו או לתוך של רבים הרי זה אינו מביא משום דכתיב אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך[ג] ולוקח פירות מביא וקורא לר"מ ולא מברך בשל חבירו דכיון דקנה מחבירו חשיב אדמתך ועוד ליתא לן למעוטי לוקח מגר כיון דגר עצמו בר הבאה הוא כדתנן (פס פ"א מ"ד) אלו מביאים ולא קורין הגר מביא ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ומכח ההיא משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון לפי שאינו יכול לומר שהנחלת לאבותינו ארץ טובה וקתני נמי (שם) כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיימא לן בהיא משנה אלא כר"י דפליג עלה כדאיתא בירושלמי (בכורים פ"א) דאמר תני בשם ר"י גר עצמו מביא וקורא מאי טעמא דאמר רב (בראשית יז) כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היה אב לארם מכאן ואילך לכל גויים ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כר"י עובדא אתא קומי רבי אבהו ואורי כר"י והא דאמר בפרק בתרא דמכות (דף יט.) כיון דאיכא גר דבעי למימר אשר נשבע לאבותינו ולא מצי אמר אתי שפיר כר"י וסמיך אלתא לנו דסיפיה דקרא והא דאמר ר"י בירושלמי דמביא וקורא דוקא גר מבני קיני חותן משה דאמצי אמר לתת לנו שנטלו חלק בארץ כדכתיב והיה הטוב ההוא אשר ייטיב וגו' והטבנו לך (במדבר י) שנתנו להן דושנה דיריחו כדאמר בספרי[ד] והכי נמי תניא בתוספתא דבכורים ר"י אומר כל הגרים מביאים ואינם קורים ובני קיני חותן משה מביאים וקורים ור"ת אומר דהיא דירושלמי משבשתא היא דהיכי מצי למימר גר קורא אפי' מבני קיני אדמי אודב אבי דהיינו יעקב[ה] וירד מצרימה וירעו אותנו ויוציאנו והיא דתוספתא מוקי באמו מישראל דמצי אמר לאבותינו וכן לתת לנו אם הוא מבני קיני ופליג אמתניתין דמס' בכורים דקתני באמו מישראל מביא וקורא ולר"י נראה דמתניתין נמי איירי בבני קיני ולא פליג משום דאמו מישראל לא מהני ליה למימר לתת לנו דהא אמו עצמה אינה קורא כדתנן במתניתין (בכורים פ"א מ"ה) האשה והשליח והעבד וטומטום ואנדרוגינוס אינן קורין דלא נטלו חלק בארץ דממעטי להו בספרי מאיש לפי פקודיו (במדבר כו) אע"פ שהיה להן חלק ע"י ירושה כ"ש הוא דלא קרי דלא עדיף מאמו: **ההוא למעוטי אדמת עכו"ם.** תימה לרשב"א אמאי איצטריך הא לר"מ יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר דתנן (ע"ז דף כ:) אין משכירין בתים לעכו"ם בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות ומפרש בגמ' (שם כא.) מאי ואין צריך לומר שדות דמפקיע להו ממעשר נמי[ו] ונראה לר"י דדלמא מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנין מיהו אומר רשב"א דהיא דע"ז (דף כא. ושם) יש לומר אפי' כמאן דאמר אין קנין ושם מפורש[ז]: ולמנא

מסורת הש"ס

א) [נעיל עא.], ב) [ב"מ קיח: דעת רבי יהודה], ג) איכורים פ"ח מ"ו נעיל כו. גיטין דף ממ.], ד) [עי' תוספות נעיל מ. ד"ה לא], ה) [ומ"ש על הגליון בתוס' ב"מ שם. ד"ה אלא], ו) [וע"ע תוס' חולין קז: ד"ה כלו], ז) [בתוס' ד"ה הא אמר וכו' וע"ש],

תורה אור השלם

1 וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: דברים כו ב

2 רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: שמות כג יט

3 וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי יְיָ וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כו י

מוסף רש"י

כסיתא. מין עץ הצולה בקרקע היס ושמו קולמל"ו (ר"ח בב:). **ערי.** לוי"ר שם האילן ואת קורין ביי"ש (שם). **דולבי.** קסטמניי"ל (שם). **הקונה שני אילנות.** המוכר שני אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע (לעיל כז.). **הרי זה לא קנה קרקע.** ביינתו ומולה להן וגם אם מתו אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן, כדתנן לקמן, ולא קנה אלא לפירותיו כל זמן שיתקיים באילן, ואלינא דרבנן אתיא דאמרי מוכר בעין רעה מוכר, אבל אלינא דר"ע יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן אם ימותו אלו (לעיל עא. ע"ש שהוכיח כן מהסוגיא שם). **מביא ואינו קורא.** דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתתה לי (לעיל כז. וגיטין מח.).

מוסף תוספות

א. דחובת הגוף היא ונוהגת בכל מקום. דמב"ן. ב. וא"ת לרבנן למעוטי אדמת גר וגוי מנא להו דהא חד מהני איצטריך למעוטי לוקח פירות מן השוק למאי דמקשי השתא וי"ל דלוקח פירות מן השוק נפקא להו מאשר נתת לי, דלא משמע להו דיהבת לי זוזי דזבני בהו, וא"נ לדידהו גוי וגר מחד קרא נפקא להו משום דכל שהוא פטור אף אדמתו פטור. דשב"ש. ג. ואע"ג דליכא איסורא בנטיעתו כיון שאין כל גידולין בתוך שלו אינו מביא. דמב"ן. ד. וכיון שאברהם אב לכל העולם ונטלו חלק בארץ קורין לו' יהודה. שם. ה. [י"ל] שלשה אבות העולם היו כאברהם. שם. ו. דכל זמן שהיא של ישראל כל מי שזורעה חייב במעשר וכי זבנה לעכו"ם, הזורעה פטור, דיש קנין, דאי אין קנין אין זו הפקעה מה שאין עכו"ם מעשר קרקע החייבת, דהתם פריך בית נמי מפקיע ממזוזה ומשני מזוזה חובת הדר היא ואין זה הפקעה. תוס' גיטין מז. ז. דמ"מ חשובה הפקעה מה וכו' שאינו מפריש ממנה מעשר וכו'. תוס' ע"ז כא.

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סימן רטז סעיף ט:
מ ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף י:
מא ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ט:
מב ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ו:
מג ה ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"ח:
מד ז [מיי' שם הלכה ח] טוש"ע שם סעיף ו:
מה ח מיי' פ"ד מהל' כסורים ה"ד:
מו ט מיי' שם פ"ב הלכה ח:
מז י מיי' שם הל' יג ע"ש השגות וכ"מ:

הגהות הב"ח

(**ח**) גמ' ר"מ אף בלוקח פירות האילן ממאי דל"ל ומיהת מן השוק נמחק וכן בסמוך:

לעזי רש"י

קוריי"ל [קוריי"ל]. אלמוג.
ביי"ש. גרגירים.
לדיי"ר [לדוריי"ר]. דפנה.
קייסטניי"ר. [קשטניי"ש]. עץ ערמון.

רבינו גרשום

שלועזין שפ"א. ערי. ביי"ש: כסיתא. בלע"ז קוריי"ל. קודלו: **פים'** אם הגדילו. הנופות שהיו מתרחבות הרבה לכאן ולכאן אע"ג שהצל רע לבית השלחין לא ישפה המוכר לענפין. כלומר לא יקצוץ אותן ענפין דמצי למימר הלוקח כי היכי דאין לי בקרקע שלך כלום שאם ייבש האילן אין [לי] רשות לנטוע אחר במקומו ה"נ אין לך רשות באילנות כלום לשפות. ואותן בדי אילן העולין מן הגזע היינו שעולין מן האילן עצמו בסמוך לארץ דלוקח הוי משום דהאילן שלו: ומן השרשין. שהן ח) ברחוק האילן של בעל הקרקע משום דבקרקע דמי: ואם מתו. האילנות שיבשו אין להם קרקע ליטע אחרים במקומן: הגדילו. הענפים חוץ מקרקע שלו ב) ששייר לאילנות: ישפה. המוכר מפני שהצל רע לבית השלחין: מביא. בכורים: ואינו קורא. משום דלא קנה קרקע: אפי' בלוקח פירות מן השוק. מביא וקורא: מכדי תנא ליה. ר' מאיר במתני' דהקונה ב' אילנות יש לו קרקע כיון דאשמועינן דיש לו קרקע ממילא שמעי' לטעמי' דמביא וקורא למה למיתנא בדוכתא אחריתא דמביא וקורא. אלא לאו ש"מ להכי דלוקח פירות מן השוק דמביא וקורא: והא כתיב אשר נתתה לי ה'. ולהיכא דלקחן מן השוק לא מצי למקרי הכי: ומשני היינו דיהבת לי זוזי וזבני בהו פירי: תיובתא. דרב יהודה אמר שמואל דאמר לעיל

ח) אולי ל"ל שהן בתוך הקרקע של בעל הקרקע. ב) נראה דל"ל ששייך לאילנות.

פא: המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

ודלמא לאו בבורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה. בכל מקום שיש כעין הקרבה כי הכא שיש הגשה או תנופה למ"ד[1] וכן בפרק הזרוע (חולין דף קל: ושם ד"ה אי) גבי חזה ושוק דקאמר אי מאבראי לפני ה' כתיב ואי מגואי קא מעייל חולין בעזרה ויש בהן תנופה אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל בההוא אין שייך איסור הכנסת חולין בעזרה דאל"כ לא יצבש כהן בגדי חול ויכנס בעזרה וגם ישראל לא יכנס בעזרה ועוד דקאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כא: ושם ד"ה חולין) יאכלוה שיאכלו עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השבע[2]: **אלא** מעשר ראשון דלוי הוא. ואע"ג דדמאי אינו מחייב ליתנו מספק משום דמצי אמר לייתי ראיה דלא מתוקן הוא ושקול ואומר רשב"א דלא דמי להכא אין הכהן מוחזק יומר מן הלוי ושל ישראל ממה נפשך אינם אלא בכורים הם דכהן הם ואם נאו בכורים אינהו א"כ מעשר ראשון הוא והוי לוי ועוד דמאי דלא הוי אלא ספיקא דרבנן אין צריך לקיים מצות נתינה: **דמקדיש** להו. תימה דבפ' התודה (מנחות דף פ: ושם ד"ה וכי) גבי תודה שנתערבה בתמורה דמשני דלמא נאו תודה היא והוי לחם תודה בעזרה ואמאי לא פריך דלקדיש ליה על תנאי שאם אינה תודה יקדש הלחם לנדב הבית או לדמי נסכים וי"ל דגבי תודה כיון שעשה ארבעים חלות מארבעה מינים מוכחא מילתא טובא שאם תודה מביאם ולהכי אפי' הקדיש על תנאי חשיבי חולין בעזרה כיון שאין דרך לעשות משאר הקדש מה שעשה מזה אבל הכא בכורים כי מקדיש להו לדמי לא מיחזי חולין בעזרה אלא כשאר הקדש שדרך להביא הקדש בעזרה כדאמר (תמיד כט. מדות פ"ג מ"ח) גפן של זהב היתה שם שכל מי שמתנדב גרגיר מביא ותולה בה שאינו עושה בכורים[3] אלא הגשה אבל המזבח לרבנן ואפי' לרא"ש דמצריך תנופה אין הוכחה כל כך מתנופה שאשם בכורים מביאן ואפי' בקריאת הפסוקים אין הוכחה כל כך אלא הוי כקורא בתורה חוץ ואינו עושה בגוף הפירות כלום: **תרומה** לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי רבי עקיבא. ולא כפ"ה דפירש דפליגי בתר דקנסינהו עזרא אלא מדאורייתא פליגי כדאמר בית מותרות (יבמות דף פו:) דמפיק טעמא מקראי והוי לר"ע דוקא נלוי ולרבי אלעזר אף לכהן[4] אבל בתר קנסא הוי לר"ע אף לכהן[5] ולרבי אלעזר בן עזריה דוקא לכהן וה"מ לשנויי הכא אפילו כר"ע ובתר קנסא אי נמי שיפרים עליה ממקום אחר על תנאי שאם אינן בכורים יהו פירות הללו מעשר ואם הם בכורים יהא מעשר של אלו בנפנום או בדרומס[6] ומעשר עני שלהם יהיב ללוי עני ואם מעשר שני יעלה ויאכל בירושלים ובחד מהנך שנוי צריך לשנויי אליבא דר"מ דמאי טעמא בחינם אינו קורא לדלידיה ליכא למימר כר' אלעזר בן עזריה דבהדיא פליג עלה בית מותרות (שם.)[7]: **כל הראוי לבילה בו**'. עיקר מלתא בפ' המנחות והנסכים (מנחות דף קג: ושם) גבי הרי עלי ס"א כדפירש הקונטרס וא"ת ומאי פריך התם וכי לא בלע מאי הוי והתנן אם לא בלע כשר נהי דבלילה לא מעכבא מ"מ לכתחלה מצוה לבלוע וטוב שיביאו בשני כלים דיכול להביא בין בכלי אחד בין בשני כלים כמו שירלה כיון דנדר סתם דדוקא כי אמר הרי עלי שני עשרונים להביא בכלי אחד תנן התם (דף קב: ע"ש) דאם הביא בשני כלים פסול ואומר ר"י דהך דס"א קאי אהך דקתני ריש"א מתנדב אדם מנחה ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ס"א כלומר מנחה של ס"א דהשתא צריך להביא בכלי אחד דכיון דאמר מנחה לקרבן גדול קא מכוין[8]: **דעביד** להו בר' יוסי בר חנינא. פי' שלא עשה לקיחה והבאה כאחד וא"ת ומי תחקו לומר דעביד כר' יוסי בר חנינא לימא דעביד כמתני' שיגרם לגמרי ביד שליח כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ה) דשליח מביא ואינו קורא[1] ויש לומר דהכי[2] קאמר ר"מ מביא ואינו קורא משמע שמביא הוא בעצמו ולא שמשגרם ביד שליח: **בצרן** ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך לומר אשר נתתה לי ה' וה"נ בצרן ושלחן ע"י שליח דפטר להו מקרייה והא ליכא למיפרך דמהבאה נמי יפטר להו מקרייה אם כשאר הקדש שדרך להביא הקדש בעזרה כדאמר (מנחות דף כא.) אם כן מאי קא מקשה הא אפשר לומר שהביאו שליח אחר, דאפילו לא מת שליח ראשון אינו קורא, דתנן (בכורים פ"א מ"ה) האשה וטומטום ואנדרוגינוס והשליח מביאין ולא קורא[3], שאין יכולים לומר אשר נתתה לי (גיטין מז:).

מח א ב ג ד ה מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה ד סמג עשין קמ:
מט ו מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ח סמג לאוין רכד טור י"ד סימן שלא:
נ ז מיי' פ"א מהל' מעשר הלכה ד:
נא ח מיי' פ"ד מהלכות בכורים הלכה ד:
נב ט מיי' פי"ז מהל' מעשה קרבנות הלכה ו:
נג י מיי' פ"ד מהלכות בכורים הלכה ד:
נד כ מיי' שם הלכה ח:

מוסף תוספות

א. וטעמא דר' אלעזר בן עזריה משום דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים וזה אחד מהם. ר"ן. ב. וטעמא כיון דמעיקרא היה המעשר של לוים לבדם לר"ש דיין שיקנסום ליתן גם לאחרים עמהם. תוס' יומא פו: ד"ה מר. ג. ומפריש באותה תרומה, תרומה ומעשר מינים וביה. רמב"ן. ד. דתני ביבמות, תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי ר' מאיר. רשב"ם. ה. נ"א: אי מיתכשרא בלא בלילה האי נמי יש לו להביא הכל בכלי אחד, דהא חדא מנחה נדר, דבהכי ניחא ליה, והוי קרבן מהודר טפי כד מייתי ליה בכלי אחד וגו'. רמב"ן. ו. עיין בשיטמ"ק מה שכתב בדעת רשב"ם.

רבינו גרשום

דמביא וקורא: מאי טעמא דר' מאיר באילן אחד. דאמר ואינו קורא אי ס"ל דהקונה אילן אחד קנה קרקע למה אינו קורא ואי לא קנה קרקע אמאי מביא: ומאי טעמא דרבנן בשני אילנות. אי קנה קרקע אמאי אינו קורא ואי לא קנה קרקע אמאי מביא. אמר רבה. מאי קושיא כלומר אמאי לא אמרי' בהם טעם דלמא לר' מאיר באילן אחד מספקא ליה אי קנה קרקע אי לאו ומש"ה מייתי ולא קרי. וכן הכי נמי לרבנן בב' אילנות: ומי מספקא ליה. לר' מאיר אי קנה קרקע: והא קתני לפי וכו' אימא שמא וכו'. ולא מצי למיקרי מספיקא מן האדמה אשר נתתה לי ה': ואמאי מביא מספיקא והאיכא למיחש דלמא לא קנה הקרקע ולאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה. וקיימא לן דאין מביאין חולין לעזרה: ומשני דמקדיש להו. לפירות דהוי קדשים והדר מעייל להו: והא בעי לבכורים למיכליהו. כהן והקדש לא מצי כהן למיכל דסתם הקדש לבדק הבית הוא: ומשני דפריק להו. המביא והדר מצי למיכליהו: ודלמא לאו בכורים נינהו וקא מפיק להו מתרומה ומעשר. דלא קא יהיב מיניהו תרומה [ומעשר] (ומשני ה) דמפרי' מע"ש דדידיה הוא. דמש"ר מצי יהיב ליה לכהן. אלא מעשר ראשון דלוי הוא וללוי לא מצי יהיב ליה משום דכבר בכורים הוא ולא מצי למיכל בכורים כי אם כהן: ומשני דיהיב ליה לכהן כדר' אלעזר וכו': וליחוש דלמא קנה קרקע וביכורים גמורין נינהו ובעי קריאה ואמאי אינו קורא: ומשני קרייה לא מעכבא. דאע"ג דלא קרא לא מעכבא: ולא והאמר ר' זירא. במס' מנחות: כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת. כלומר ששים עשרונים בכלי אחד ראוין לבלול בלוג שמן ששים ואחד אין נבללין בכלי אחד ולא בלוג אחד ואם הן ששים בלבד בכלי אחד הואיל וראוין לבלול אע"פ שלא בללן אין בילה מעכבת בהן. ושאין ראוין לבילה בילה מעכבת בהן. הכא נמי הואיל דתני בכורים אין ראוין לקריאה קרייה מעכבת: ומשני דעביד בהו כדר' יוסי בר' חנינא דפוטרין מן הקריאה דאמר ר' יוסי בר' חנינא בצרן. לבכורים ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך והביאן שליח אחר מביא ואינו קורא מאי טעמא וכו' והכא ליעבד הכי שישגרן ביד שליח ובחצי הדרך ישגר שליח אחר שיקבלן מידו: ואינו קורא מאי טעמא דכתיב

ה) ל"ל דמפרש להו: מעשר שני נמי. כיון דדידיה ניהו ומשו"ה מצי יהיב להו לכהן: אלא מעשר ראשון.

מסורת הש"ס

מאי טעמא דר"מ באילן אחד ומ"ט דרבנן בשני אילנות אמר לו דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם תשאלני בבית המדרש כדי לביישני אמר רבה מאי קושיא דלמא ר"מ באילן אחד ספוקי מספקא ליה ורבנן אבשני אילנות ספוקי מספקא להו ומי מספקא ליה והא קתני לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ אימא שמא לא קנה קרקע וליחוש דדלמא לאו ביכורים נינהו ג) וקא מעייל חולין לעזרה בדמקדיש להו והא בעי מיכליהו ד דפריק להו ודלמא לאו בבורים נינהו וקא מפקע להו מתרומה ומעשר ד דמפריש להו בשלמא תרומה גדולה יהיב לה לכהן מעשר שני נמי יהיב ליה לכהן מעשר עני נמי יהיב ליה לכהן עני אלא מעשר ראשון דלוי הוא למאן יהיב ליה ה דיהיב ליה לכהן כר"א בן עזריה ו דתניא ז תרומה גדולה לכהן מעשר ראשון ללוי דברי ח) רבי עקיבא רבי אלעזר בן עזריה אומר ז מעשר ראשון (ט) אף לכהן ודלמא בכורים נינהו ובעו קרייה ח קרייה לא מעכבת ולא ט) והאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ז דעביד להו י) כר' יוסי בר חנינא דאמר כ בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא מאי טעמא דכתיב ז ולקחת והבאת עד

ד) [מנחות מח. וש"נ], ה) יבמות פו. ע"ש תמורות כו. חולין קלא.:, ו) ר"פ ר' מאיר, ז) חולין פג: קדושין כה. יבמות קד: נדה סו: מנחות יח: דברים עב., ח) קג: מכות יח: נדרים עב., ט) [גיטין מז:], י) [דברים כו], יא) [בקדושין מז:], יב) [ראה יב כא], יג) [ל"ל אחר ד"ה מעבד ראשון], יד) [דף יח:], טו) [ויקרא כז], יז) [שם], יח) [מנחות כו ב], יט) [נר"פ בן יעקב ועי' תוס' מנחות פ: ד"ה וכן], כ) [וע"ע תוס' יומא פו: ד"ה מביאה ומנחות כא: ד"ה חולין ודף פ: ד"ה וכי ובזבחים עז. ד"ה וחולין כו' ובחולין קכ: ד"ה אי ובתמורה כג. ד"ה אוכלין], כא) ל"ל בכיכורים. רש"ש, כב) ל"ל דהכא קאמר. קהילות יעקב.

תורה אור השלם

1 וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ: דברים כו ב-ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"א בן עזריה אומר מעשר ראשון לכהן כל"ל ותיבת אף נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה מעשר שני וכו' לא מצי אכיל. נ"ב ותימה לי הא איתא בקדושין דף נד ע"ב וכן בכתה מקומות דר"מ ס"ל דמעשר שני ממון גבוה הוא ואין רשאי ליתן במתנה ובלא אי אפשר לתרץ כמו שאמרתי בגמרא שם ואין לומר דלהה פרבש"ם דאיהו לא מצי אכיל ואז מודה ר"מ דיכול ליתנו לכהן זה אינו דל"ר ה"ל לגמרא לתרץ כך בקדושין דף הנ"ל הא דתניא הפודה מעשר שני שניתן לו במתנה ר"ל כהן שפודה מעשר שני מפירות בכורים שניתן לו במתנה דזה שרי ומה נכנס בדמוקים וכ"ע ול"ל דג"כ פודה המעשר שני ואח"כ נותנו לכהן המפקר שמא הוא בכורים: (ג) ד"ה כל הראוי וכו' דאיכא מציאי ביכורים טובא שמביאין: (ד) ד"ה ולקחת וכו' הבלירה והבאתה עד לירושלים כולה נאמר אחד:

מוסף רש"י

וקא מעייל חולין לעזרה. מידי דלא מיתעביד ביה נזיר גבוה (חולין קל:). מעשר ראשון אף לכהן. דבכ"ד מקומות נקראו כהנים לוים, הלכך אע"ג דמעשר ראשון לוי כתיבא ביה, כהנים נמי משמעי (חולין קלא:). כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. דקתני האומר הרי עלי ס"א עשרונים מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחר, ומפרש טעמא משום דקים להו לרבנן דששים נבללות בכלי אחד אבל ס"א אינן נבללות יפה, ומותבינן וכי אין נבללות מאי הוי והתנן אם לא בלע כשר, ומאני ר' זירא הלאלו לבילה אין בילה מעכבת בו, דאפילו לא בלע כשר, ושאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו דלאלו לבילה בעינן, דאפשר להתקיים בו מצות מנחה (יבמות קד: וכעי"ז נדרים עג. קדושין כה. מכות יח: חולין פג: מנחות יח: שם קג: נדה סו:). ומת שליח בדרך. ומחזר והביאן הוא בעצמו, מביא ואינו קורא. ואי

מאי טעמא דר"מ באילן אחד. כיון דאינו קורא משום דכתיב[1] אשר תביא מארצך למה מביא הא מהבאה נמי ממעט ליה קרא: **מספקא** ליה. אי קנה קרקע מן הדין או לא והאי דאמרי לא קנה קרקע היינו משום דיד המוכר על העליונה דמספיקא לא מפקינן מיניה: **דלמא לאו בכורים נינהו.** דשמא לא קנה קרקע וקמעייל חולין לעזרה ודרשינן[2] בספיפי[3] כי ירחק ממך המקום וזבחת (דברים יב) בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום חולין שלך והוא הדין לכל הבאת חולין בעזרה שאסור אי נמי מדרבנן דלמא איכא דחזי ליה דנוסג בהן מנהג חולין כדינן וסבור קדשים הן הואיל ואיתיהנו בעזרה ואתי לזלזולי בקדשים: **דמקדיש להו.** על התנאי אי הוו ביכורים שפיר ואי לאו ליקדשו לקנות בהן קרבן: **הא בעי מיכליהו.** לכהן ושמא קדושת דמיס יש בהן ונהנה מן ההקדש ומעל: ומשני **דפריק להו.** אחר שהמיחס לפני המזבח והניף: **וקא מפקע להו מתרומה וכו'.** ומנלא אוכל טבלים אבל בכורים הרי הן כתרומה דכתיב (דברים יב) תרומת ידך אלו הבכורים וכל שהיו יכול לעשות בכורים כדתנן במסכת בכורים (פ"ב מ"ד). ומשני דמפרש: **למאן יהיב ליה.** ואין לנו לעשות תקנה לגזול את הלוים: **מעשר שני נמי.** אם שנה ראשונה או שניה של שמיטה הוא דיהיב ליה לכהן דאיהו לא מצי אכיל ליה דלמא בכורים הוא: **מעשר עני נמי.** אם שנת שלש היא: **מעשר ראשון לכהן.** ולא לוי כדמפרש בכתובות בפרק האשה שנתארמלה [כו.] ומוקי לה לבתר דקנסינהו עזרא ומשמע ליה לר' אלעזר בן עזריה לוים דקרא אף כהנים במשמע דבעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים: **ובעי קרייה.** והיאך יאכל מהם בלא קרייה: **לא מעכבא.** כדאמרינן בפ' בתרא דמסכת מכות[4]: **כל הראוי לבילה.** במנחות בפרק המנחות [קג:] תנן מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ששים ואחד מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחד ומפרשינן טעמא בגמ' [שם] משום דששים נבללין ביחד יפה בלוג שמן אבל ששים ואחד אי אפשר להבלל ופרכינן וכי לא בלע נמי מאי הוי והתנן [שם יח.] אם לא בלע כשר ומשני א"ר זירא כל הראוי לבילה כגון ששים עשרון אם לא בלע כשר אבל ששים ואחד אין ראוי לבילה בילה מעכבת בו כלומר מה שאי אפשר להבלל מעכבת בו דכיון דכתיב[5] וילק עליה שמן ולוה לבלול דכתיב[6] בלולה ש"מ שלוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים בהן מצות בלילה וכשהוא מביא ששים ואחד מנחה כזו לא לוה להביא והרי הוא כמביא מנחה מן הקטניות דאינה בלוה שכל דבר שלוה הקב"ה להביא יש עיכוב בעיקר הבאתו להביא באותו ענין שלוה הכתוב ולא בענין אחר אבל מצות האמורות באותה מלוה כגון תנופה בקרבן בלילה במנחה יש שמעכבין אם גילה הכתוב לשנות עליו ולעכב ויש שאין מעכבין. וגבי בכורים נמי דחזו לקרייה בעינן ואע"ג דאיכא מציאי בכורים[7] שמביאין ולא קורין במסכת בכורים (פ"א מ"ד) ה"מ כגון גר דמעיקרא כי מייתי ע"מ שלא לקרות מייתי להו וכגון מהחג ועד חנוכה דמביא ואינו קורא כדנפקא לן מקראי בספיפי[8] אבל הנך בכורים דמייתי להו מספיקא שמא טעונין קרייה מן התורה דשמא קנה קרקע והלכך חזו לקרייה בעינן: **בצרן ושיגרן ביד שליח.** או שמת שליח בדרך שהשליח עצמו בצרן ומת בחצי הדרך ומינה שליח אחר מחתיו עד לירושלים או שהביאוהו הבעלים עצמן משם ואילך: **מביא ואינו קורא.** אין הבעלים קורין כדמפרש טעמא: **ולקחת והבאת.** דכתיב בעל פרי האדמה אשר תביא והאי ולקחת קרא יתירא הוא דאמלי למיכתב והבאת מארצך ודרשינן ביה מי שלוקח דהיינו בולר הוא מביא דבעינן הבלירה והבאתה[9] כולה עד לירושלים באדם אחד הלכך היכא דבצרן איהו והשליח הביאן לא הוא לקיחה והבאה באחד אלא בשנים וכן היכא דמית בדרך לא הוא לקיחה וגמר הבאה באחד אבל היכא דבצרן שליח והביאן לירושלים אז קורין הבעלים דשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות הנה הבאתי וגו' ומיהו שליח עצמו לא בר קרייה הוא כדתנן במס' בכורים [פ"א מ"ה] שאין יכול לומר אשר נתתה לי ה' אלא בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח אחר שיקבלן מידו: ואינו קורא מאי טעמא דכתיב

מדלי

מאי טעמא דר"מ באילן אחד ומ"ט דרבנן בשני אילנות אמר לו דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם תשאלני בבית המדרש כדי לביישני אמר רבה מאי קושיא דלמא ר"מ באילן אחד ספוקי מספקא ליה ורבנן אבשני אילנות ספוקי מספקא להו ומי מספקא ליה והא קתני לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ אימא שמא לא קנה קרקע וליחוש דדלמא לאו ביכורים נינהו ג) וקא מעייל חולין לעזרה בדמקדיש להו והא בעי מיכליהו ד דפריק להו ודלמא לאו בבורים נינהו וקא מפקע להו מתרומה ומעשר ד דמפריש להו בשלמא תרומה גדולה יהיב לה לכהן מעשר שני נמי יהיב ליה לכהן מעשר עני נמי יהיב ליה לכהן עני אלא מעשר ראשון דלוי הוא למאן יהיב ליה ה דיהיב ליה לכהן כר"א בן עזריה ו דתניא ז תרומה גדולה לכהן מעשר ראשון ללוי דברי ח) רבי עקיבא רבי אלעזר בן עזריה אומר ז מעשר ראשון (ט) אף לכהן ודלמא בכורים נינהו ובעו קרייה ח קרייה לא מעכבת ולא ט) והאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ז דעביד להו י) כר' יוסי בר חנינא דאמר כ בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא מאי טעמא דכתיב ז ולקחת והבאת עד

ו) [מנחות מח. וש"נ], ה) יבמות פו. ע"ש תמורות כו. חולין קלא.:, ו) ר"פ ר' מאיר, ז) חולין פג: קדושין כה. יבמות קד: נדה סו: מנחות יח: דברים עב., ח) קג: מכות יח: נדרים עב., ט) [גיטין מז:], י) [דברים כו], יא) [בקדושין מז:], יב) [ראה יב כא], יג) [ל"ל אחר ד"ה מעבד ראשון], יד) [דף יח:], טו) [ויקרא כז], יז) [שם], יח) [מנחות כו ב], יט) [נר"פ בן יעקב ועי' תוס' מנחות פ: ד"ה וכן], כ) [וע"ע תוס' יומא פו: ד"ה מביאה ומנחות כא: ד"ה חולין ודף פ: ד"ה וכי ובזבחים עז. ד"ה וחולין כו' ובחולין קכ: ד"ה אי ובתמורה כג. ד"ה אוכלין], כא) ל"ל בכיכורים. רש"ש, כב) ל"ל דהכא קאמר. קהילות יעקב.

מכדי פסוקי נינהו ליקרי. ואמאי עביד להו כדר' יוסי כמו שמביא מספק כך יהא קורא מספק כאלם שקורא בתורה: **משום דמיחזי כשיקרא.** שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי ושמע לאו בקרקע שלו גדלו וקא משקר וכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (תהלים קא) אבל כשקורא בתורה לא מיחזי כשיקרא: **דלמא אתי לאפקועינהו כו'.** מאן דחזי דקרי עלייהו כביכורים ודאים כשיהיו לו ביכורים כאלו לא יפרים מהן תרומה דקסבר ביכורים ודאין הן אי נמי האי גברא גופיה הלכך עבוד בהו היכרא שלא לקרות: **כל שרואה פני חמה.** היינו כל האילן חוץ מן הקרקע: **ושאינו רואה פני חמה.** היינו מתחת לקרקע: **וליחוש זימנין דמסקא כו'.** כיון דאמרת מן הגזע היינו כל שרואה פני החמה ואפילו סמוך לקרקע הרי הוא של בעל האילן וא"כ היכי תקון רבנן מילתא דאתי בה מוכר לידי פסידא והא זימנין שיש לו אילן אחד בתוך שדה של חבירו ואמור רבנן דהיוצא מן הגזע שלו ומסקא ארעא שירטון ותגדיה הקרקע עד שיתכסה אילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע וירלו כשלשה אילנות וכגון שהיה רוחב בין הגזע לאילן כשיעור המפורש לפנינו ויטעון לוקח שיש לו קרקע ויפסיד המוכר דהוי כשלשה אילנות וקנה קרקע והוה להו לרבנן למימר היוצא מן הגזע יחתוך בעל האילן פן יפסיד המוכר: **אמר רב נחמן יקוץ.** מתניתין דקתני היוצא מן הגזע שלו לא שייחנו כך ויגדל אלא הרי הוא שלו על מנת לקצוץ ולשרוף: **נקטינן.** מרבותינו דקל אין לו גזע. לקמיה מפרש: **אין לו.** היוצא מן הגזע לבעל הדקל דכיון דלחפור ולשרש קאי כשייבש האילן דהא לא קנה קרקע: **אסוחי מסח דעתיה.** בעל הדקל מן העתיד לגאת מן הגזע דסבור הוא שמא ייבש הדקל מהרה ולא יוציא גזע דלא דמי לשאר אילנות שאם יבשו בראשן קוצצן למטה וחוזרין וגדילין שהרי גזען מחליף כדתניא לעיל (דף פ:) אבל דקל מאחר שייבש אין לו תקנה כדתניא לעיל [שם] בדקלים ובארזים חופר ומשרש הלכך מייאש מן היוצא מן הגזע ולא נתכוין לקנותו: **והא הקונה שני אילנות.** דמתני' בכל אילנות מיירי ואפילו בדקלים ואע"ג דלחפור ולשרש קיימי כשימותו דהא אין לו קרקע אפי' הכי קתני מתני' דיש לו גזע: **אלא אמר רב פפא.** לא תיתלי טעמא דאסור דעתא בחופר ומשרש אלא אין לו גזע לבעל הדקל כדקאמרת ולא מטעמיך: **אלא אי אין דרך.** דקל להוציא מן הגזע כלום אלא מלמעלה בראשו גדילים כל ענפיו והלכך עולין לו בחבל כדאמרן בהמוכר את הבית (לעיל דף פט:) ומשום הכי הסיח דעתו ואפי' אי מיקרי יוצא מן הגזע הרי הוא של בעל הקרקע ומתני' באילנות הרגילין להוציא גזע מיירי ולא בדקל הואיל ולא שכיח להוציא גזע הכל מילתא דלא מסיק לוקח אדעתיה לא קני: **ורב זביד.** דסבירא ליה דמוציא גזע: **קשיא מתני'.** דבכל אילנות המוציאין גזע מיירי: **דזבין ליה לחמש שנין.** שאף אם יצמח יטע אחר במקומו והלכך כיון דמשעבדא ליה אריעא לזמן קצוב לא מסח דעתיה מן הגזע אבל היכא דזבין סתמא שאפילו אם יצמח לסוף יום או יומים לעקור ולשרש קאי התם ודאי מסח דעתיה: **תחתיהן.** תחת עיקר האילנות והגופות: **וביניהן.** קרקע מגולה שבין גופות אילן זה לגופות אילן זה: **וחולה להן.** סביב האילנות (ח) מקום שבלין גופותיהן ולחוץ:

כמולא

ח) ל"ל בלחד, ב) לפנינו הגירסא שם, רבי יוסי ורש לקיש, ג) נ"ש שנתן בעין יפה),

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ומולה וכו' ממקום שבלין: (ב) תוספות ד"ה מתקיף וכו' ורלאה לר"ת דלרב זביד: (ג) בא"ד שנקצנו שהם מרוחין:

מוסף תוספות

א. ואי נמי בצרן דנקט לרבותא נקטיה, דאפי' בצרן הוא ושגרן ביד שליח מן הבית והביאן עד ירושלים ואח"כ לקחן בעל הבית והביאן לעזרה אינו קורא מפני שהלקיחה שלקחן השליח מן הבית עיקר ולא הבציחה. רשב"ם. ב. [אבל] כשבצר הוא והולך השליח וכו' י"ל דגזירת הכתוב שתהא ההולכה והלקיטה בגוף אחד ממש ולא מקצתה ע"י שליח ואע"פ שהוא כמותו. ריטב"ם. ג. והלא צריך הוא לומר הנה הבאתי ולא הביא הוא. רמב"ן. ד. ואם באת לדחות וכו' הא דקתני אם מתו אין לו קרקע, כגון שמתו אחר חמש שנים, לא מצית למימר הכי, שאם בפי' התנה עמו שאם מת או ייבש עד חמש שנים, יטע אחר במקומו, א"כ הרי מכלל תנאם, דמחמש שנים ואילך לא יטע אחר במקומו, ומאי קמ"ל תנא דמתני' בהא דקתני ואם מתו אין לו קרקע. רביו יונה. ה. [ד]מימר אמר בעל הקרקע מי יימר שיוציא הדקל העולה מן השרשין פירות קודם שיבש האילן בראשו ויבא הלוקח ויחפור וישרש, ומשום הכי מסח דעתיה מיניה ומחיל ליה לגבי לוקח. רביו יונה. ו. שאע"פ שגזעו מחליף (פ:), אם הוא קצץ אותם כדי שיחליף בגעם, לא ניחא לו המוכר לקיימם בקרקע שלו, שהרי כנוטע אילן אחר דמי, (ו)ע"כ לחפור ולשרש קאי. שם. [כיון] שמכרן סתם שלא עמ"נ לקרן, לא שייר מוכר לנפשיה באילנות. יד רמה. ז. ואם ייבש בראשו אין הלוקח רשאי לחפור ולשרש שהרי לא מכר לו האילן אלא לחמש שנים אפי' אם יהא קיים, הלכך כשיבש בראשו המוכר קוצץ אותו שיחליף גזעו והרי הוא של מוכר. רביו יונה.

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פנ טוש"ע מ"מ סי' רטז סעיף י:

נו ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ט:

נז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

נח ד מיי' שם הל' ח ג טוש"ע שם סעיף ו:

רבינו גרשום

ולקחת והבאת וצריך שיהא לקיחה והבאה בחד והא ליכא דהא הביאן אחר: ומקשי' ואמאי אינו קורא מכדי פסוקי נינהו. אותו וידוי ליקרי ומה בכך: אמר ליה משום דמחזי כשקרא. דמספיקא היכי מצי למיקרי מן האדמה אשר נתת' לי ה': ורב משרשי' ברית דרב חייא אמר. משום הכי לא מצי למקרי דכי קרי בכי האי גוונא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר דביכורים לאו בני תרומה ומעשר נינהו: כל שרואה פני החמה. כל שעולה וגדל מן הקלח של עץ מאותו שרואה פני חמה היינו הגזע והוי של בעל האילן וכל שעולה מאותו שאינו רואה פני חמה. שמכוסה מן הקרקע היינו מן השרשים והרי הן כקרקע: והעולה מן הגזע אמאי שלו וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון גרבי ל"א בלע"ז ב) מן הגזע וקלחו כלומר שהגדילו ומיחזו כג' בדי אילנא יאמר הלוקח אלו ג' אילנות דבינת לי ואית לי ארעא: יקוץ. כלומר כשיגדיל מן הגזע יכול בעל הבית לכופו לבעל האילן לקוצצו כדי שלא יחזיק בקרקע: דקל אין לו גזע. שאם מכר דקל לחבירו ויבש אין לו ללוקח בגזעו של דקל כלום. דכיון דלחפור ולשרש קיימי כדאמר לעיל בדקלים ובארזים חופר ומשרש אסוחי מסח דעתי' הלוקח דקסבר דבעל הקרקע שיחפור ויקח השרשים יקח נמי הגזע. אותן שרשים הרואין פני החמה: והא קונה שני אילנות. בתוך של חבירו דלחפור ולשרש קיימי כדקתני מתני' הרי זה לא קנה קרקע וכו' ואם מתו אין לו קרקע ואפי' הכי העולה מן הגזע שלו: אלא אמר רב פפא. הכי תרץ לה אין לו גזע לבעל דקל לפי שאינו מוציא גזע ואינו יכול לכוף לבעל הקרקע לומר לו אל תעקרהו שמא יעלה כלום מן הגזע לפי שאין גזעו מחליף: ולרב זביד. דאמר לעיל אין לו גזע לבעל דקל משום דאסוחי מסח דעתי'. קשי' מתני' דקתני העולה מן הגזע שלו. אלמא הוי דבעל האילן של לוקח: ומשני מתני'. מתוקמא כגון דזבין ליה קרקע של מקום האילנות לחמש שנין שאם מתו רשאי לנטוע אחרים תחתם עד סוף ה' שנים דהשתא בתוך שנים הללו לא מסח דעתי' מיניה ויש לו גזע אבל להיכא דלא זבין להן אלא דקל לחוד אסוחי מסח דעתי' ואין לו גזע: **פיסק'** וכמה. קני מן הקרקע תחתיהן באותו שיעור שהנופות נוטות: וביניהן. בין כל אילן ואילן קנה אותו קרקע כשיעור דמס' לקמן: וחוצה להן. לחוץ מרוחב הנופות

ב) נראה ל"ל למעלה מן הגזע ומקלח: ג) ל"ל תלמא זכינם ל'. כלומר לאחר שיגדילו ומחזו וכו'

עד שתהא לקיחה והבאה ח) **באחד והא ליכא** א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מכדי פסוקי נינהו ליקרי א"ל משום דמחזי כשיקרא רב משרשיא בריה דרב חייא אמר דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר: הגדילו לא ישפה כו': היכי דמי מן הגזע והיכי דמי מן השרשין א"ר יוחנן א כל שרואה פני חמה זהו מן הגזע ושאינו רואה פני חמה זהו מן השרשין וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון וא"ל תלתא זבינת לי ואית לי ארעא אלא אמר רב נחמן ב יקוץ וכן אמר רבי יוחנן יקוץ אמר רב נחמן נקיטינן דקל אין לו גזע סבר רב זביד למימר אין לו גזע לבעל דקל דכיון דלמחפר ולשרש קאי אסוחי מסח דעתיה מתקיף לה רב פפא והא קונה שני אילנות דלמחפר ולמשרש קיימי וקתני דיש לו גזע אלא אמר רב פפא ג אין לו גזע לבעל דקל לפי שאין מוציא גזע ולרב זביד קשיא מתניתין דזבין לחמש שנין: קנה שלשה קנה קרקע: וכמה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ד הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן

בדרך מביא ואינו קורא. תימה הא נראו לקרילה ונלמו והוה לן למימר ירקבו כלא"ר זירא בפרק בתרא דמכות (דף יח: ושם) הפרים ביכורים לפני החג ועבר עליהם החג ירקבו משום דקודם החג הוו חזו לקרילה ואחר החג תו לא חזו וחשיב להו מטעם זה התם אין רואים לגילה דגילה מעכבת בהן ותירץ רבינו חיים דהכא איירי כגון שהיה בדעתו מתחלה כשבצרן לשגרן ביד אחר דאז יכול לשגרן ביד אחר כאילו לא נראו לקרילה מעולם כדמוכח בירושלמי דביכורים (פ"ח) דגרס התם ר' יוחנן ורש לקיש ה) בשם רבי אושעיא אומרים כשלקטן לשלחן ביד אחר אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחנו ביד אחר דכל הביכורים שנראו להיתר קרילה אין נתרין אלא בקרילה וקאמר בתר הכי מתניתין פליגא הפרים ביכוריו ומכר שדהו מבית ואינו קורא קיימונה שנתן דעתו למכור משעה ראשונה והא דתנינא יבש אילן או נקלף מבית ואינו קורא כשייבש משעה ראשונה ולפי זה הפרים ביכורים לפני החג על מנת להביאן לאחר החג לא ירקבו אלא אחר החג מבית ואינו קורא ומה שפירש הקונטרס דבגירה היא הלקיחה אין נראה לרבינו תם דלקיחה לא משמע בגירה אלא לקיחה מתוך הבית ועוד דלא קתני או מת אלא אלא ומת משמע דמת הוא לקיחה והבאה בתרתי ועוד דהכי הוה ליה למיתני בצרן ושגרן ביד אחר או בצרן שליח והוליכן הוא אלא נראה לר"ת דלקיחה שהיא מתוך הבית הוא לקיחה ובצרן אורחא דמילתא נקט שהוא רגיל ללקט מה ג) (שנראה בעיניו) ולא שליח משום דביכורים אין להם שיעור א: **עד שתהא לקיחה והבאה באחד.** פ"ה דבצרן שליח והביאן לירושלם קורין בעליה דשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות הנה הבאתי וגו' ב ואין נראה שיקראו בעליה ג כדמשמע בירושלמי: **מתקיף** לה רב **פפא** והא קונה שני אילנות דלחפור ולשרש קיימי כו'. פי' הקונטרס דפריך משום דמתניתין לא מפלגא ומייר אפילו בדקל ותימה דאם כן מאי משני רב פפא לדידיה נמי תקשי ומה שתירץ בקונטרס זהו דוחק ועוד דמפרש דמזבין ליה לחמש שנים שאם ימות תוך כך יטע אחר במקומו הא קתני ואם מתו אין לו קרקע היינו אלא יטע אחר במקומו ד דאי לזרוע תחתיו קאמר דאין לו קרקע כשמתו פשיטא דהא אפי' בעודן האילנות חיות קתני דלא קנה קרקע ונראה לרבינו תם (ג) דרב זביד נקט דקל וכל דדמי ליה כגון ארזים ושאר אילנות שכבר נקצצו פעם אחת דתו אי יבשי אין גזען מחליף והשתא פריך ליה רב פפא שפיר דמסתמא מתני' אייר ברוב אילנות דקנה ארזים ושאר אילנות שנקצצו (ג) מרובין משאר אילנות אלא נקצצו ומשני דמתני' אייר דזבין ליה לחמש שנים ומסתמא לפי שהן נטיעות ואין דרכן למות בה' שנים אייר ולא אסח דעתיה ומיהו אם מתו תוך ה' שנים לא יטע אחרים במקומן וכג' אילנות דקנה קרקע יטע אחרים במקומן עוד מפרש ר"ת לפי שיטת ר"ח דלא גרס במילתיה דרב זביד אין לו גזע לבעל הדקל אלא סבר רב זביד למימר אין לו גזע כלומר אין לו דין גזע דגימא העולה משרשים לבעל הקרקע אלא הכל לבעל הדקל ואפי' העולה מן השרשים כיון דלחפור ולשרש קיימי דכשיבש האילן יקח בעל האילן את השרשין ויחפור וישרש את הכל אסוחי אסח דעתיה בעל הקרקע ה ולאו דוקא נקט דקל דהוא הדין שאר אילנות ו והיינו טעותא דא"כ אמאי קאמר רב נחמן דקל ומתני' לא קשיא דהא משני ליה בזבזין ליה לה' שנים ובתר חמש שנים הדרי למוכר דלא קיימי השתא לחפור ולשרש ז ואין להקשות לכל הפירושים דכיון דלוקח מסתלק מן האילנות לאחר ה' שנים היכי אית ליה העולה מן הגזע אבל היכא דזבין סתמא שאפילו אם ימות לסוף יום או יומים לעקור ולשרש קאי התם ודאי מסח דעתיה: **תחתיהן.** תחת עיקר האילנות והגופות: **וביניהן.** קרקע מגולה שבין גופות אילן זה לגופות אילן זה: **וחולה להן.** סביב האילנות (ח) מקום שבלין גופותיהן ולחוץ: ומתני' לא קשיא דהא משני ליה בזבזין ליה לה' שנים ובתר חמש שנים הדרי למוכר דלא קיימי השתא לחפור ולשרש ז ואין להקשות לכל הפירושים דכיון דלוקח מסתלק מן האילנות לאחר ה' שנים היכי אית ליה העולה מן הגזע אבל היכא דזבין סתמא שאפילו אם ימות לסוף יום או יומים לעקור ולשרש קאי התם ודאי מסח דעתיה: **תחתיהן.** תחת עיקר האילנות והגופות: **וביניהן.** קרקע מגולה שבין גופות אילן זה לגופות אילן זה: **וחולה להן.** סביב האילנות (ח) מקום שבלין גופותיהן ולחוץ: ומתני' לא קשיא דהא משני ליה בזבזין ליה לה' שנים ובתר חמש שנים הדרי למוכר דלא קיימי השתא לחפור ולשרש ז ואין להקשות לכל הפירושים דכיון דלוקח מסתלק מן האילנות לאחר ה' שנים היכי אית ליה העולה מן הגזע אבל היכא דזבין סתמא שאפילו אם ימות לסוף יום או יומים לעקור ולשרש קאי התם ודאי מסח דעתיה: **תחתיהן.** תחת עיקר האילנות והגופות: **וביניהן.** קרקע מגולה שבין גופות אילן זה לגופות אילן זה: **וחולה להן.** סביב האילנות (ח) מקום שבלין גופותיהן ולחוץ:

פב: המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

נט א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ח ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רע"ז סעיף ו:

רבינו גרשום

כדי שיכול להלך האורה סביב. [דהיינו] הלוקח פירות עם סלו של לוקח: ופריך השתא דרך בחזקת הבתים מכר האילנות ושייר קרקע לפניו לרבנן אין לו קרקע דאמרינן מוכר בעין רעה מוכר. וכי היכי דאמרינן דאין [לו] קרקע אמרי' נמי דאין לו דרך לאילנותיו וצריך לקנות אלמא אדעא אחריתי הוא ושל מוכר הוא. וכמלוא אורה וסלו שיש לו. בלשון קושיא: מדברי רבינו. לר' אלעזר הוה קרי ליה רבינו: גלמוד הקונה ג' אילנות. שקנה קרקע הוא דאין לו דרך וצריך ליקח. הא קנה שנים דלא קנה קרקע יש לו דרך מאי טעמא משום דמצי למימר ליה הלוקח כיון דבאדעא דידך קיימי האילנות אית לי דרך עלך: לימא ר' אלעזר. דאמר לעיל דאין לו דרך לקונה אילנות בתוך של חבירו משום דמוכר בעין רעה מוכר לית ליה דשמואל רבו: אלא הא דקאמר דדרך אין לו אליבא דר' עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר ה"מ גבי בור ודות דלא מכחשו בארעא להכי מכר לו כל השדה וצריך ליקח לו דרך למוכר דלא מצי למימר ליה מוכר מדקמזיק לך בור ודות ואין אתה יכול ורשאי לסותרן הכי נמי יש לי דרך עליך. הא לא יכול למטען משום דלא מוקי ליה מידי שיכול לחרוש בסמוך להם להכי מכר לו הכל אבל היכא דאית ליה פסידא למוכר בעין יפה מוכר גבי מתני' דקתני הגדילו ישפה המוכר מפני כי צל הענפים שאין מניחים המטר לירד על בית השלחין. מי אמר דבעין יפה מוכר. ומי לא מודי ר' עקיבא דאילן הנוטה לתוך שדה חבירו וכו'. ולעולם גבי דרך ס"ל לר' עקיבא דיש לו דרך הואיל דלית ליה פסידא למוכר דמוכר בעין יפה מוכר ור' אלעזר לית ליה דשמואל רביה: אותו מקום אורה וסלו מי זורעו. הלוקח או המוכר: א"ל תניתוה. באידך פירקן דלקמן במשנה דהמוכר פירות. מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חבירו וכו' החיצון זורע את הדרך. הכא נמי המוכר דהוי חיצון זורע את הדרך: מי דמי התם. כשהוא זורע הדרך לא קא מפסיד בארעא דהאי פנימי אבל הכא מפסיד בארעא דלוקח האילן משום דקא מינטפי פירי מחמת הזריעה והזבל שנופלין הפירות ביניהן: אלא הא מלתא לא דמי אלא להך דקתני בסיפא דההיא משנה הוה הוה אינן רשאין לזורעה הכי נמי תרוייהו אינן רשאין לזורעה: וכמה. צריך ריוח בין האילנות הללו שקונה הקרקע: מד' עד ח'. כלומר אם נטועין הן בתוך ד' אמות חשוב יער ואין לו קרקע ללוקח אבל אם נטועין הן מד' ועד ח' אמות שיש בין אילן לאילן ד' אמות חשוב שדה אילן ומכר את הקרקע ואם מפוזרין הן יותר מכדי שיעור זה לא חשיב שדה אילן אלא שדה לבן הוא ולא מכר הקרקע משום דמפוזרין הן ודמי כמאן דמכר אילן אחד או ב' אילנות דלא מכר קרקע הא חשבון מד' ועד ח' לא אתי שוה להוהא חשבון מטע עשרה לבית ח) סאה ואמר רבי דההוא לא איירי אלא לענין מחזיק או לענין מקדיש. ורבה אמר רב נחמן אמר שמואל מד' אמות אם נטועין הן בתוך שמונה לא חשוב שדה אילן אלא יער ולא מכר קרקע אבל אם נטועין הן מד' ועד ט"ז חשוב שדה ולא ט"ז בכלל. ואם נטועין הן יותר מכדי שיעור הזה אין לו קרקע ללוקח דמפוזרין נינהו: על ט"ז אמה דבין שורה לשורה איכא ט"ז אמה לאו שמיה כרם אותו החלק ומותר להביא זרע לשם דלא חשיב כלאים הואיל דאיכא הרחקה כולי האי. אבל בציר מהאי שיעור חשוב כרם ואסור

ח) וכן כתב ר"ב הרשב"ם ז"ל לעיל ד' עב. ד"ה ממטע ר' ע"ש ומיהו לקמן דף פג ברשב"ם ד"ה כמה כתב להיפך. ועי' היטב לעיל לו: תד"ה ממטע שהעירו על הרשב"ם בזה ע"ש היטב

שהתנה עמו לקנות כדי שיחליף מ"כ ודאי לא מכר לו את הקרקע ליטע אחר במקומו ובדוחק יש לומר דרישא איירי בזבין לחמש שנים ולא סיפא ואין להקשות דהכא משמע דשאר אילנות מתקיימי טפי מן הדקליס ובפ' האשה שנפלו (כתובות דף עט. ושם ד"ה דקלי) אמר ארעא ובתי בתי[10] אילני ודיקלי דיקלי דהתם לאו משום דדיקלי מתקיימי טפי אלא משום דמשיבי טפי מאילני אע"ג דאין מתקיימי כ"כ ואע"ג דקאמר התם דיקלי וגופני דיקלי ואע"ג דגופני חשיבי מדיקלי כדאמרי בהמוכל (ב"ק דף צב. ושם ד"ה למחר) דשמואל אייתי ליה אריסיה תמרי ואכל טעם בהו טעמא דחמרא אמר קא מכחשי גופני כולי האי למחר אייתי לי מקורייהו דדיקלי לא קנו גופני[11] וגופני קנו דיקלי[12] מכל מקום טוב הוא לקנות דיקלי מגופני דגופני אית בהו טרחא וצריך להוציא עליו הוצאות הרבה[13] אבל דקליס אין בהן טורח ובא לו הריוח מאליו:

מדברי רבינו נלמד שלשה אין להן דרך הא שתים יש להן דרך. פי' משמע מתוך דברי ר' אלעזר דיותר יש להן דרך מאורה וסלו ומדתנן בשנים הגדילו לא ישפה אלמא יש לו אורה וסלו כיון דאפילו משפה אינו ומדיש לו אורה וסלו בשנים כל שכן דרך:

וזורע את הניר. ואינו מרחיק הזרעים מן השורה אלא כדי עבודת הכרם ששתי שורות ששערן לגד אחד חשיבי כרם אע"פ שמן העיקר אינו מודדין ט"ז ויש בין שני השורות ט"ז אמה והוו מפוזרין והוי גפן יחידי דאין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים מכל מקום ביניהן תחת ענפי הגפנים אסור לזרוע מדרבנן וחשיבי כרם[14]: זיל

נחמן דתנן מתניתין בוותיה דתנן[15] הנוטע את כרמו שש עשרה אמה על שש עשרה אמה מותר להביא זרע לשם אמר רבי יהודה מעשה בצלמון באחד שנטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה והיה הופך שער שתי שורות לצד אחד וזורע את הניר לשנה אחרת היה הופך את השער למקום הזרע וזורע את הבור ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו א"ל אנא לא ידענא אלא עובדא הוה בדורא

כמלוא אורה וסלו מתקיף לה ר' אלעזר השתא דרך אין לו[16] אורה וסלו יש לו דרך אין לו דארעא אחריתי היא אורה וסלו יש לו א"ר זירא מדברי רבינו נלמד שלשה הוא דאין לו דרך הא שנים יש לו דא"ל בארעא דידך קיימי א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא לימא ר' אלעזר לית ליה דשמואל רביה דאמר שמואל הלכה כר' עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר א"ל לא מתוקמא מתני' כר' עקיבא ממאי מדקתני הגדילו ישפה ואי ס"ד רבי עקיבא היא אמאי ישפה האמר מוכר בעין יפה מוכר א"ל אימור דא"ר עקיבא גבי בור ודות דלא מכחשי ארעא גבי אילן מי שמעת ליה מי לא מודי ר' עקיבא באילן הנוטה לתוך שדה חבירו שקוצץ מלא מרדע מעל גבי מחרישה תניא כוותיה דר' חייא בר אבא הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו א"ל אביי לרב יוסף אותן אורה וסלו מי זורען א"ל תניתוה החיצון זורע את הדרך א"ל מי דמי התם לית ליה פסידא ללוקח אבל הכא אית ליה פסידא ללוקח דא"ל קמיטנפי פירי הא לא דמיא אלא לסיפא וזה וזה אינן רשאין לזורעה תניא כוותיה דאביי הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו וזה וזה אינן רשאין לזורעה ביניהן רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מארבע אמות ועד שמונה רבא אמר רב נחמן אמר שמואל משמונה ועד שש עשרה א"ל אביי לרב יוסף לא תפלוג עליה דרב

נחמן דתנן מתניתין בוותיה דתנן הנוטע את כרמו שש עשרה אמה על שש עשרה אמה מותר להביא זרע לשם אמר רבי יהודה מעשה בצלמון באחד שנטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה והיה הופך שער שתי שורות לצד אחד וזורע את הניר לשנה אחרת היה הופך את השער למקום הזרע וזורע את הבור ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו א"ל אנא לא ידענא אלא עובדא הוה בדורא

לבית השלחין וגם לא יוכל לחרוש בבקר בשביל גובה המרדע דנהי נמי דאית ליה עין יפה גבי אילן במכר אילנות ושייר קרקע לפניו אית ליה עין יפה: **דמי לא מודי ר' עקיבא.** אלא אם כן יש לו דרך אחר לבית השלחין ולא יכול

בדורא דרעותא. בעיר של רועים. שמכר אחד לחבירו שלשה אילנות ולא היה מ׳ אמות ביניהן ואמר ליה רב יהודה למוכר זיל הב ליה לעוקא הקרקע ואע״ג דאין ביניהן אלא כמלא בקר וכליו: **דשמעת להא דתנן.** כלומר כיון דשמעתא דברייתא הנשנית על הא דתנן בלא יחפור לא יטע אדם אילן בקלה שדהו סמוך לשדה חבירו כדי שלא תלך מחרישתו לחרוש אילן זה דרך שדה חבירו: **וכרב יוסף מי לא תנן.** בתמיה. ואמאי אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן כו׳: ה״ג לה במסכת כלאים **רבי מאיר ורבי שמעון אומרים אף הנוטע כרמו על מ׳ אמות מותר.** וסיפא דהך דרבי יהודה היא: **אפי׳ רבי מעשה.** דלמלמן רב והלכך אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דמעשה השנוי במשנה מסייעיה והיא משנה עיקר טפי מהך דר״ש דסמכינן אעובדא: וקמפרש גמרא **בשלמא לרב יוסף.** דאמר מד׳ ועד מ׳ וסבירא ליה כר״ש שמעינן דאיירי ר״ש מתרוייהו שיעורי כרב יוסף: **מפוזרין.** מ׳ אמות דהיינו לכל [1] היותר: **רצופין.** ד׳ אמות לכל [2] הפחות: **אינו כרם.** אלא יער ומותר בכלאים: **רואין את האמצעיים כו׳.** דכל העומד ליעקר כעקור דמי וחומרא היא גבי כלאים: **אלא לרב נחמן.** דסבירא ליה ט״ז כרבנן בשלמא מפוזרין ט״ז שמעינן ליה ממעשה דלמלמן: ומשני **סברא הוא.** דמ׳ הוו רצופין מדלר״ש הוי שיעורא דרצופין פלגא דמפוזרין לרבנן נמי פלגא דט״ז הוי רצופין: **אמר רבא הלכתא מד׳ אמות.** כעובדא דרעותא: **ועד ט״ז אמות.** כעובדא דלמלמן. וכולה כרבנן קפסיק דסבירא [3] במאי דפליגי פליגי ובמאי דלא פליגי לא פליגי פליגי בת מ׳ אמות מפוזרין דר״ש ואמרי ט״ז אבל ברצופין ד׳ אמות מודו ליה ולא נאמר מדלר׳ שמעון פלגא לרבנן נמי פלגא: **כמה יהו מקורבין כו׳.** נראה בעיני דהוא הדין למקדיש אילנות דאיכא נמי האי שיעורא והך בריתא דקתני גבי הקדש ממטע עשרה לבית סאה בשילהי המוכר את הבית (לעיל דף עב.) פליגא אהך בריתא דלא שנא מוכר ממקדיש ורמיה לבבי מתוספתא דבבא בתרא (פ״ד ה״ז) דקתני בתרוייהו ממטע י׳ לבית סאה: **שש עשרה אמות.** כלומר עד ט״ז אמות ולא ט״ז בכלל: **ואם האילנות.** קטנים: **לפיכך יבש האילן או נקלף אין לו קרקע.** ליטע אחר במקומו: **ממקום קלר.** מגובה גזע האילן הוא מודד הט״ז אמות והל׳ אמות: **או ממקום רוחב.** סמוך לקרקע הוא עב. ואית דפתרי מקום קלר כל הגזע עד הענפים מקום רחב מקום הגופות הענפים שמרחיבין אילך ואילך ולא נהירא: **פ״ש.** דמן הביעוני הוא מודד: **הרכובה שבגפן.** גפן בחור מרכיבין בגפן זקן: **כשהוא מודד.** ד׳ אמות בינתיים כדי שיהו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב: **עיקר השני.** פקק השני כדתניא [4] בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה אבל לא מן העיקר הראשון שרחב יותר ולא מן השלישי שקצר הרבה אלא מן הביעוני והוא הדין לאילנות: **ג׳ בני אילן.** אילן אחד מכר לו שש לא בדים מרוחקין זה מזה ד׳ אמות והעלה הקרקע שירטון וגרמין בשעת מכירה כשלשה אילנות מי אזלינן בתר גוף האילן דמייה קא רבו ואין לו קרקע או דלמא כיון דנשרשו כל אחד בקרקע קנה קרקע ואע״ג דמיחברי מתחת לקרקע. ואית דמוקמי לה בג׳ אילנות ומכר לו בד בכל אחד ולא נהירא דכיון דשייר לעצמו רוב (ד׳) כל בני אילן ואילן שייר גם הקרקע לעצמו: **המבריך.** כופף אמצעית הגפן בקרקע ומכסהו בקרקע באמצעיתו וכשנשרש באמצעיתו חותכין עיקר הראשון ונעשו שתי גפנים: **ג׳ גפנים.** כשהובררו בקרקע נעשו ו׳ והוי כרם דבכל ו׳ איכא שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב. והלכך נקט ג׳ דאינו יכול למצוא ה׳ גפנים בפחות מג׳ דשתי גפנים מוברכות לא הוו אלא ד׳: **ועיקריהן נראין.** כלומר שהשרישו: **מד׳ אמות ועד ח׳.** כרבי מאיר ור״ש לעיל: **מצטרפין.** ואע״ג דכל שתי גפנים יבקי משורש אחד והוא הדין לשלש בני אילן דקנה קרקע: **ואחד על המלר.** מי הוא הפלגה ולא מצטרף דלא דמי לשדה האילן ולא קנה קרקע או דלמא קנה: **ואם״ל דקנה שתים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו מהו.** כגון שיש לו שני אילנות בקצה שדהו ויש לו עדיין אילן אחד שקנה בשדה חבירו הסמוך לאילנות הללו ויש לו גם הקרקע עם האילן:

בדורא דרעותא ואתו לקמיה דרב יהודה וא״ל זיל הב ליה כמלא בקר וכליו ולא הוה ידענא כמלא בקר וכליו כמה [6] כיון דשמעת׳ להא דתנן [7] לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא״כ הרחיק ממנה ד׳ אמות ותני עלה ד׳ אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמינא ש״מ כמלא בקר וכליו ד׳ אמות וכרב יוסף מי לא תנן [8] ר״מ ור״ש אומרים הנוטע את כרמו שמונה אמות על שמונה מותר להביא זרע לשם אפי׳ הכי [9] מעשה עדיף בשלמא לרב יוסף אליבא דר״ש שמעינן ליה מפוזרין ושמעינן ליה רצופין מפוזרין הא דאמרן רצופין דתנן [10] כרם הנטוע על פחות מד״א אינו כרם דברי ר״ש וחכ״א כרם ורואין את האמצעיים כאילו אינן אלא לרב נחמן אליבא דרבנן מפוזרין שמעינן ליה רצופין מי שמעינן ליה סברא הוא מדלר״ש פלגא לרבנן נמי פלגא אמר רבא [11] הלכתא מארבע אמות ועד שש עשרה תניא כוותיה דרבא [12] כמה יהו מקורבין ארבע אמות וכמה יהו מרוחקין שש עשרה הרי זה קנה קרקע ואת האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ יש לו קרקע פחות מכאן או יתר על כאן או שלקחן בזה אחר זה הרי זה לא קנה לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע בעי רבי ירמיה כשהוא מודד ממקום קצר הוא מודד או ממקום רחב הוא מודד א״ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי [13] תא שמע דתנן [14] הרכובה שבגפן אינו מודד אלא מעיקר השני בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו אמר ליה רב גביהה מבי כתיל לרב אשי [15] ת״ש דתנן [16] המבריך ג׳ גפנים ועקריהן נראין ר״א ברבי צדוק אומר [17] אם יש ביניהן מד׳ אמות ועד שמונה מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין בעי רב פפא מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר מהו שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו מאי [18] תיקו

זיל הב ליה כמלא בקר וכליו. פ״ה מי איכא כמלא בקר וכליו בין אילן לאילן זיל הב ליה מרעא ולפירושו לא מייתי רב יוסף ראיה אמאי דאקשי ליה אביי [A] ויש לישב דמייתי סייעתא לריש מילתיה דרב יוסף דמד׳ אמות לא הוו לצופין ואם כן ריש מילתיה דרב נחמן משכשתא היא ומדרישא ליתא סיפא נמי ליתא ועוד דעובדא דרבי יהודה כרבי שמעון אתיא ור״ש אית ליה מד׳ ועד ח׳ דלא מסתבר ליה לאוקמה דאתיא כרבנן ורבנן סברי מד׳ ועד ט״ז כדאמר בסמוך דסבר ליה מדלרבי שמעון פלגא לרבנן נמי פלגא [B] ויש מפרשים מי איכא לכל אילן כמלא בקר וכליו דהיינו ח׳ אמות תן לו קרקע אבל בטפי הוו מפוזרים ורב יוסף שמיע ליה בהדיא מרב יהודה דלמעוטי יותר מח׳ אמות אתא שהן מפוזרין ולא למעוטי פחות מח׳ ולומר שהן רצופין ולכל הפירושין כמלא בקר וכליו לא נקטי אלא לשיעורא [C] בעלמא ולא משום דצריך שיעור שיעבור לבקר וכליו דהא בדורא דרעותא בבבל הוה ובבבל שיעור בקר וכליו לא הוי אלא שתי אמות כדאמר בלא יחפור (לעיל דף כו.) ואע״ג דלענין הרחקה משדה חבירו [D] חלקנו בין בבל לארץ ישראל לענין רצופה דשמעתין אין חילוק [E] תדע דאמר רב נחמן אמר שמואל דפחות מח׳ הוו רצופין ואילו לענין הרחקה לא בעינן אלא ד׳ אמות כדאמר בלא יחפור ונקטי יש גמגום אמאי נקט האי לישנא [F]: **אפי׳ הכי מעשה רב.** ואם תאמר ממעשה אין להוכיח כלום דשמא ביותר מח׳ נמי היו מתירים ומעשה שהיה כך היה וי״ל דסברא הוא דעל פי חכמים עשו וכל מה שהיו יכולין להתיר לו התירו:

כמה יהו מרוחקים ט״ז אמה הרי זה קנה קרקע כו׳. ותימה דגבי מכר בט״ז לא חשיבי מפוזרים וקנה קרקע [G] וגבי כלאים חשיבי מפוזרים דקתני לעיל כרם הנטוע על ט״ז אמה מותר להביא זרע לשם ויש לומר דגבי מכר מודדין אמות מצומצמות אבל אמות כלאים הן אמות שוחקות [H] ואי אפשר שלא יהא יותר מט״ז לכך חשיבי מפוזרים והשתא הא דקאמר לעיל מד׳ ועד ח׳ וכן מח׳ ועד ט״ז הוי עד ועד בכלל:

הרכובה שבגפן כו׳. לפ״ה דמפרש לשון הרכבה קשה מדא דבמשנת כלאים גרס האלכובה [I] ועוד דלא איירי הכא משנה בהרכבה כלל ועוד דמאי נפקא מינה בהך הרכבה לענין כלאים ונראה דאלכובה היינו הברכה כאדם הכורע על ברכיו [J] כן כורעין הגפן באדם כשהוא זקן הרבה ומכסין אותו בקרקע באמצע כדי שתשתרש וקאמר דאין מודדין לענין כלאים אלא מעיקר השני ומדנקט לשון עיקר מוכח שמודדין ממקום רוחב [K]:

רשות

בעי

הקרקע. או דלמא ממקום רחב מודד היינו סמוך לעיקרין מקום שהאילן עב יותר ויש לו יותר מקרקע: הרכובה שבגפן. כגון שמרכיבין גפן בחור בגפן זקן. שכשמזקין הגפן קוצצו בעל הבית סמוך לקרקע ועושה למעלה במקום חתך חור במקדח ומרכיב לשם גפן בחור ועכשיו כשהוא מודד הכרם שתים כנגד שתים ואחד יוצא זנב הנטוע על ארבע אמות אינו מודד אלא מעיקר השני הבחור דהיינו ממקום קצר. ותפשוט לך מהא: בעי ר׳ ירמיה מכר לו ג׳ בדי אילן. בג׳ אילנות מהו שיצטרפו ויש לו קרקע. מי אמרי׳ הואיל דג׳ אילנות ניתנו מצטרפין וקנה הקרקע או דלמא הואיל ולא אילנות ממש ניתנו כי אם בדין לא מצטרפין ולא קנה הקרקע. ואית דאמרי הכי בעי מכר לו ג׳ בדין שעלו מגזע אחד וביניהן שירטון הפסקת עפר שנראין כג׳ אילנות מי אזלינן בתר דנראין או בתרה דגזע: ת״ש המבריך ג׳ גפנים בארץ. כמו שעושין בני אדם להרחיב הכרם חופרין בקרקע וכופין גפן שלמה באמצע ונוטעין אותה כפופה באותה חפירה וכשרואין שקלטה פוסקין אותה מכנה הראשון ואז שני ראש׳ למעלה נוקפין. והיינו ועיקריהן נראין. כלומר ראשיהן נראין בחוצה ובאמצע במקום כפיפה נקלטת בארץ. ר׳ אלעזר בר׳ צדוק אומר רואין אם יש ביניהם של גפנים למעלה מן הארץ ריוח מד׳ אמות ועד ח׳ דלאו רצופין ניתנו בתוך ד׳ מצטרפין וחשובה כרם ואי לא לא מצטרפין. הכי נמי אם יש ריוח מד׳ אמות ועד ח׳ בהנהו בדים מצטרפין ויש לו קרקע. ואם לאו אין מצטרפין. ולהכי נקט ג׳ גפנים דהיינו כרם. ב׳ כנגד ב׳ ואחד יוצא זנב דראשיהן דג׳ גפנים הללו היינו ו׳ אבל מפני דלא סגי בלאו הכי היכא דמבריך ג׳ ועולות לו׳ ולא מצי למימר המבריך ב׳ גפנים דהא ליכא שיעור כרם. ולא ד׳ דהא איכא טפי מכרם. בעי רב פפא מכר לו ב׳ דקלים בתוך שדהו ואחד על המצר מהו. מי אמרינן הואיל דמכר לו ג׳ אילנות יש לו קרקע ומצטרפין או דלמא הואיל דההוא חד על המיצר הוא לא מצטרפי ולא קנה קרקע דלא אהדדי נינהו. אם תמצי לומר דמצטרפי הואיל דבתוך שלו הוא אכתי הא מיבעי לי מכר לו ב׳ בתוך שלו ואחד אילן שהיה לו בתוך של חבירו מהו. מי אמרינן

מסורת הש״ס

(א) לעיל כו. [ולף יח.], כלאים פ״ד מ״ט, ג) [שבת כא. וש״ן], ד) לעיל לז: לקמן קב: עירובין ג: כלאים פ״ה מ״ב, ה) כלאים פ״ז מ״ח, ו) שם מ״ב, ז) ר״ה הפסוח, ח) ר״מ היומר, ט) [לעיל פ:], י) [וע״ עוס״ לעיל כו. ד״ה אבל בבבלן],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בקר וכליו כמה הוי כיון: (ב) שם מי לא תנן **והתנן** ר״מ וכ״ש אומרים אף הנוטע וכו׳ על שמונה אמות מותר: (ג) רשב״ם ד״ה ועד עד ט״ז וכו׳ דסבירא ליה בגמלא: (ד) ד״ה ג׳ בדי וכו׳ הוס בדי כל אילן: (ה) תוס׳ ד״ה זיל וכו׳ משדה מבכו יש חילוק בין בבל וכו׳ אין חילוק ביניהן מדע:

מוסף רש״י

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו. בין שדה הלבן בין שדה האילן, וטעמא כדי עבודת הכרם, שבשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרישתו לתוך שדה חבירו (לעיל כו.). **אא״כ הרחיק ממנה ד׳ אמות.** כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם, שהיו מוציאים הכרם בעמקישה, וכן בשעת הצליר מוציאין אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי ד׳ אמות שלא מיקנם עגלת מחרישתו בקרקע חבירו (לעיל יח.). **כרם הנטוע על פחות מד״א.** שאין בין שורה לשורה ד׳ אמות (ערובין ג:) שאין בין שורה לשורה אלא ג׳ אמות (לעיל לז:). **אינו כרם.** ומותר לזרוע לשם (ערובין ג:) והמבדא זרע לשם אינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים ומותרין באכילה (לעיל לז:). **ורואים את האמצעיים.** הנטועים בתוך ריוח הכלאי להיות בין שורה לשורה (ערובין ג:). **כאילו אינן.** שורה בין שתי שורות ורואין כאילו אינה והוו להו שש אמות בין שורה לשורה (לעיל לז:).

מוסף תוספות

א. [ד]מנא ליה דמשמונה ולמעלה מרוחקין הן. רמב״ן. ב. דקסבר סברא הוא דלעולם רצופין פלגא דמפוזרין. ריטב״א. ג. ולסימנא בעלמא נקט ליה. רשב״ם. ד. [ד]התם טעמא הוא דצריך הוא להכניס בקר וכליו בשדה חברו כשאינו מרחיק ארבע אמות הלכך בבבל שהמחרישות קטנות סגי בשתי אמות, אבל הרחקות דהכא היינו משום דאין האילנות מתקיימים בפחות הלכך אין חילוק בין בבל לארץ ישראל. שיטמ״ק בשם תוס׳ הרא״ש. ה. [ד]מדקתני כמה יהו מרוחקין י״ר משמע דיי״ו בכלל. ר״ן. ו. כדאיתא בפ״ק דעירובין (ג:). שם. ז. דכל היכא דבעי למיתני הברכה או הרכבה קתני המבריך או המרכיב. שם. ח. כמו ויברך הגמלים. רמב״ן. ט. ומ״מ אינו מודד מן הקרקע ממש אלא מעיקר שני. רביו יונה.

עין משפט נר מצוה

סא א מיי׳ פ״ז מהל׳ כלאים הל׳ ד סמג לאוין רפ טוש״ע י״ד סי׳ רלו סעיף לד:

סב ב ג ד מיי׳ פכ״ד מהל׳ מכירה הל׳ [ג] ד סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רטז סעיף ז:

סג ה מיי׳ פ״ח מהל׳ כלאים הל׳ יוד סמג לאוין רפ טוש״ע י״ד סי׳ רלו סעיף סד:

סד ו מיי׳ פכ״ד מהל׳ מכירה הל׳ ח סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רטז סעיף ו:

סה ז מיי׳ פ״ו מהלכות כלאים הל׳ טו ועיין בהסגות וכסף משנה סמג לאוין רפ טוש״ע י״ד סי׳ רלו סעיף כו:

סו ח מיי׳ פכ״ד מהל׳ מכירה הל׳ ד סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רטז סעיף ז ומין לו:

רבינו גרשום

בדורא. בשדה אילן שהיה נטוע מד׳ אמות ועד ח׳ ולא ח׳ בכלל ומכר האילנות לאחד ואתא לקמיה דרב יהודה ואמר ליה זיל הב ליה בין אילן לאילן כמלא בקר וכליו דהיינו ד׳ אמות כדי עבודתו מכלל דהכי חשוב שדה אילן אבל טפי לא חשוב שדה: הנוטע את כרמו [ח׳ אמות] על ח׳ אמות. שמניח ח׳ אמות בור בין שורה לשורה: אותה הרחקה ומותר להביא זרע לשם: אפי׳ הכי מעשה רב. ממעשה שהיה בצלמון טפי עיקר למילף: בשלמא רב יוסף. דאמר מד׳ עד ח׳ אמות ולא ח׳ אמות בכלל חשוב כרם אליבא דר׳ שמעון כדקתני במשנה זו ר״ש ור״מ אומרים הנוטע את כרמו על ח׳ וכו׳: דמפוזרין מד׳ אמות לא חשיב כרם שמעינן ליה רצופין. מפוזרין הא דאמרן. לעיל הנוטע את כרמו על ח׳ אמות דמפוזרין נינהו לא חשוב כרם ולהיכא דנטועין רצופין נמי שמעינן ליה דלא חשיב כרם ומותר לזרוע הבינים דתני הנוטע וכו׳: אליבא דרבנן מפוזרין שמעינן להו. דלהיכא דנטועין מפוזרין מט״ז לא חשוב כרם כההוא מעשה דצלמון שהיה ואמרו חכמים מותר להביא זרע לשם. אלא דהיכא דנטועין רצופין בתוך ח׳ אמות מי שמע׳ להו. דלא חשיב כרם. ומשני סברא הוא מדלר״ש פלגא לא דהיינו ד׳ אמו׳ הויין רצופין ולא חשיב כרם דלית ליה דין כרם ומותר לזרוע הבינים. לרבנן נמי פלגא מט״ז אמות אם נטועין בתוך ח׳ אמות הויין רצופין ולא חשוב כרם: אמר רבה הלכתא מד׳ אמות. דהיינו פחות מן השיעורין הללו: עד ט״ז אמה. דהיינו שיעור גדול מהני שיעורין. אם נטועין הכי הוי כרם אבל פחות מד׳ אמו׳ הויין (מפוזרין) [רצופין] ולא חשיב כרם ולא קנה קרקע פחות מיכן מד׳ אמות ויותר מט״ז והוא הדין נמי לשדה אילן: בעי ר׳ ירמיה. כשהחלוקה מודד מד׳ אמות ועד ט״ז אמות ממקום קצר הוא מודד היינו סמוך לענפים היכא דמתחיל להקלש ולהתקצר ויש לו ללוקח פחות מן

רשות הרבים מהו שתפסיק.[א] לאו ברוחב ט"ז אייבי[ב] אע"פ שסתמו כך: **מכר** את הקנה בו'. קנה היא ריאה עם הלב ומספקא ליה לר"י אם מכר הלב אם מכר ריאה אם מכר ריאה אם מכר הלב: **לוקח** יכול לחזור בו ולא מוכר. אור"ת דרבא דפסיק בפ' הזהב (ב"מ דף נ: ושם ד"ה אמר) שתות קנה ומחזיר אוגאה אתי שפיר כרב חסדא ולא בעי למימר דקנה בעל כרחו אלא רצה קנה ומחזיר אוגאה אלא שלא חש רבא לפרש רצה משום דקאי אמתניתין דהתם דקתני ידו על העליונה ותניא כוותיה דרבא דקא מייתי התם[ג] היינו מרבי יהודה הנשיא דאמר רצה אומר תן לי מקחי ולא כר' נתן אע"ג דלבאורה משמע דהוי כר"ג דנקט רבא ממש לישנא דנקט ר"ג מכל מקום רבא הוי כרבי יהודה הנשיא וקנה דרבא לא הוי כקנה דר"ג דקנה דרבא אם רצה וקנה דר' נתן על כרחו והא דאמר התם בתר הכי מתני' אלא כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא כו' וקאמר רבה לעולם רבי נתן ותני נמי בברייתא רצה רבא אמר לעולם כרבי יהודה הנשיא מה שלא רצה רבא להעמיד כר"ג ותני רצה אע"ג דרבא גופיה קאמר קנה ובעי למימר רצה היינו משום דאיכא קאי אמתניתין הוה ליה לפרושי: מי

בעי רב אשי בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק[ד] רשות הרבים מהו ריכבא דדיקלי מהו [א]תיקו בעא מיניה הלל מרבי עלה ארז ביניהן מהו עלה ברשותא דידיה נפק אלא היה ארז ביניהן מהו אמר ליה [ב]קנה וקנה: כיצד הן עומדים רב אמר כשורה ושמואל אמר [ג]כחצובא מ"ד כשורה כ"ש כחצובא ומ"ד כחצובא [ד]אבל כשורה לא מ"ט משום דמיזדרע בינתייהו מתקיף לה רב המנונא ולמ"ד כחצובא מ"ט דלא מיזדרע בינתייהו אלא מעתה זבין ליה תלת היגי רומייתא דלא מיזדרע בינתייהו הכי נמי דיש לו קרקע א"ל הגך לא חשיבי הגך חשיבי: **מתני'** [ה]המוכר ראש בהמה גסה לא מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה לא מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה [ו]אבל בדקה מכר את הראש מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה: [ז]ארבע מדות במוכרין מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפות אין אחד מהם יכול לחזור בו שחמתית ונמצאת לבנה לבנה ונמצאת שחמתית עצים של זית ונמצאו של שקמה ונמצאו של זית יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולין לחזור בהן: **גמ'** אמר רב חסדא [ח]מכר לו שוה חמש בשש והוקר ועמד על שמנה מי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר משום דא"ל הריאה ונקרעת על שם קנה שלה: **ד' מדוש במוכרין.** ד' דיינין חלוקין זה מזה ואלו הן לוקח יכול לחזור בו מוכר יכול לחזור בו אין אחד מהן יכול לחזור בו שניהן יכולין לחזור בהן הרי ד' והשתא מפרש להו וחזיא. ומיינה לא למעוטי מידי אתא אלא להודיענך שצריך לתת טעם לכל ארבעתן למה הן חלוקין זה מזה: **מכר לו חטים יפות.** התנה לו למכור חטים יפות ונמצאו רעות אין זה מקח טעות שיוכלו שניהם לחזור שהרי חטין התנה לו למכור וחטין מכרו ואי משום דרעות נינהו אין זו אלא אונאה (ג) כגון אוגאת שתות ויכול לוקח לחזור שהרי נתאנה אבל מוכר שלא נתאנה לא יכול לחזור אפי' אם הוקיר השער דבשעת מכירה לא נתאנה הוא אלא לוקח ותנן בהזהב (ב"מ דף נא.) מי שהוטל עליו אונאה ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוויתי והכא נמי מי שנתאנה יכול לחזור בו. ואע"ג דלית הלכתא כי היא משנה דהא פסק רבא בהזהב (שם דף נ:) שתות קנה ומחזיר אוגאה ואינו יכול לומר תן לי מעותי והיא משנה מוקי לה רבא כר' יהודה הנשיא ואיהו סבירא ליה כרבי נתן אפילו הכי הכא גבי יפות ונמצאו רעות כ"ע מודו דיכול לחזור שהרי הטעהו ולא היה דעתו ליקח רעות אבל גבי אוגאת שתות שקנה מה שרוצה לקנות וליכא שום טעות אלא מכירת יוקר התם מחזיר אוגאה משום דכתיב [ויקרא כה] אל תונו אבל המקח קיים כרבי נתן וכדפסק רבא: **רעות ונמצאו יפות.** מוכר נתאנה והלכך יכול לחזור ולא לוקח ואפי' אם הוזל השער. **אין אחד מהן יכול לחזור בו.** ואפי' אם הוקר השער דנתאנה מוכר או הוזל השער ונתאנה הלוקח דסל"ל דהיכא דהוזל השער ורוצה לוקח לחזור מני טעין גבי רעות ונמצאו רעות אני ליפות נתכוונתי והאי דאמרי לך רעות לאו משום דנתרצייתי אלא משום דרע יאמר הקונה [מגלי כ] כדאמר בגמ' [פד.] וכן היכא דהוקר השער ורוצה מוכר לחזור מני טעין גבי יפות ונמצאו יפות רעות הייתי סבור למכור והא דאמרי יפות משום דטוב טוב יאמר המוכר דמדרע רע יאמר הלוקח המוכר אומר טוב טוב קמ"ל דתרוייהו לא מצו הדרי הוזיל ונמצא כמו שאמרו שניהן. והוא הדין במוכר סתם שלא פירשו לא רעות ולא יפות דאין אחד מהן יכול לחזור: **שחמתית.** אדומה על שם חמה שמאדימתן: **ונמצאת לבנה.** שניהן טעו דכיון דהתנה לו למכור שחמתית חפץ היה לעכב הלבנה וגם הלוקח לא היה חפץ בלבנה כי אם בשחמתית. וכן כל הגך דקתני ואזיל דהוו שני מיינין ואיכא דניחא ליה בהאי ולא ניחא ליה בהאי הלכך הוי מקח טעות ושניהן נתאנו הלכך שניהן חוזרין ואע"פ ששוה יפה (ג) ממה שקנאו מיהו אין חפצים במכירה זו לא לוקח ולא מוכר אבל גבי חטין יפות ורעות כולי עלמא ניחא להו ביפות ולא ברעות ורצון המוכר לעכב היפות והמכור הרעות ודעת הלוקח ביפות ולא ברעות: **יין ונמצא חומץ.** אין זה יפות ונמצאו רעות דאיכא דניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא כדמפרש בגמ' [פד.]: **גמ' אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש.** שעתה נתאנה לוקח שתות מעות שהרי מו' מעות שנתן לו למוכר לא היה לו ליתן כי אם ה' דאינו שוה אלא ה' אבל שוה ו' בה' דלקמיה [פד.] הוי שתות מקח שנתאנה המוכר מפשוט אחד שהוא חלק שש משוויו של מקח ששוה ששה ובה' מכרו וקרי ליה רב חסדא אונאה וקאמר בתרוייהו שנתאנה יכול לחזור בו דסבירא ליה כשמואל דאמר בפרק הזהב (ב"מ דף מט.) אף שתות מעות שנינו דלא שנא אונאת שתות דמעות או אונאת שתות דמקח דהויא אונאה ויכול לחזור מי שנתאנה כדתנן [שם נא.] מי שהוטלה האונאה עליו ידו על העליונה ותניא כוותיה דשמואל ורב חסדא בפ' הזהב (שם מט.) מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' מי נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוויתי מכר לו שוה ו' בה' (ד) נתאנה מוכר יד המוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי כו'. ומיהו לית הלכתא כרב חסדא אלא כרבא דפסק התם [נ:] הלכתא שתות קנה ומחזיר אוגאה ומיהו רב חסדא כסתם מתני' דהתם ס"ל דמי שהוטל עליו ידו על העליונה ואתא למימר דהיכא דמכר לו שוה חמש בו' דנתאנה לוקח והיה יכול לחזור בכדי שירצה לתגר או לקרובו כדאמר בגמ' בהזהב (שם) הוקרו בתוך אותו זמן ועמדו על שמנה דהשתא בסוף נתאנה מוכר אפילו ביותר משתות דהוי ביטול מקח ורוצה מוכר לחזור עתה משום דעדיין לא נתקיים המקח לגמרי כל זמן שיכול לוקח לחזור דעדיין לא הרצה לתגר או לקרובו והלכך הוזיל ובתוך כך נתאנה גם הוא רוצה לחזור שהרי עתה נתאנו שניהם אפ"ה אינו חוזר דמי הוא שנתאנה מעיקרא בשעת מכירה לוקח הלכך יכול לחזור בו כל שעה שירצה בתוך זמן הקצוב לו אבל לא מוכר שהרי הוא היה המתאנה וידו על התחתונה ואע"פ שלא נתקיים המקח עדיין כשחזר ונתאנה גם הוא: **משום**

דא"ל

נעי רב אשי. אם תימצי לומר דהגך אין מפסיקין משום דליכא שום הפסק ביניתים אבל אם יש בור של מים מכונסים בין ג' אילנות מהו שתפסיק ואמ"ל דאינו מפסיק דהא לא מיתחזו המים מבראי אבל אמת המים מהו ואמ"ל דלא מפסיק רשות הרבים כגון מד' אמות עד ט"ז ולא ט"ז בכולל מהו שתפסיק: **ריכבא דדיקלי.** הרכבת דקליס הרבה ביחד דמי להפסקה טפי מכולהו: **עלה ארז ביניהן.** לאחר מכירה מהו מי הוי הפסקה ולא יקנה קרקע. הכי ס"ד השתא. ומתמה עלה הא בראשתיה דלוקח קאי דכיון דמעיקרא לא היה שום הפסק קנה קרקע וכיון דקנה קרקע האדז שלו הוא דבקרקע שלו גדל: **היה ארז.** בשעת מכירה: **קנה וקנה.** וגם האדז קנוי לו כדתניא לעיל ואת האילנות שביניהן: **כילד הן עומדין.** היאך הן נטועין הני ג' אילנות שיש בהן מארבע ועד ט"ז היאך סדר נטיעתן דקני קרקע: **כשורה.** כזה ○ ○ ○ והוי ד' אמות או עד י"ו בין כל אחד לאחירו: **כחצובה.** קנקן שיש לו שלש רגליים אחד כנגד אויר השתיים כזה ○ ○ ○: **כל שכן כחצובה.** דאין הקרקע ראוי לחרישה ולא שייכה לעצמו: **תלת היגי רומייתא.** סנאים או אטדים גדולים כחצובה. ולי נראה אפילו כשורה נמי לא מיזדרע בינתיים שדומגיס לגבת בסמוך להם מפני שטועים בגוף כקוץ ומכאיב: **הגך לא חשיבי.** היגי רומייתא ואנן תרתי בעינן חשיבות דאילנות והוא דלא מיזדרע: **מתני' לא מכר את הרגלים.** ובתוספתא (פ"ד ה"ו ע"ש) תני בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה: **הקנה.** היא הריאה ונקרעת על שם קנה שלה: **ד' מדוש במוכרין.** ד' דיינין חלוקין זה מזה ואלו הן לוקח יכול לחזור בו מוכר יכול לחזור בו אין אחד מהן יכול לחזור בו שניהן יכולין לחזור בהן הרי ד' והשתא מפרש להו וחזיא. ומיינה לא למעוטי מידי אתא אלא להודיענך שצריך לתת טעם לכל ארבעתן למה הן חלוקין זה מזה: **מכר לו חטים יפות.** התנה לו למכור חטים יפות ונמצאו רעות אין זה מקח טעות שיוכלו שניהם לחזור שהרי חטין התנה לו למכור וחטין מכרו ואי משום דרעות נינהו אין זו אלא אונאה (ג) כגון אוגאת שתות ויכול לוקח לחזור שהרי נתאנה אבל מוכר שלא נתאנה לא יכול לחזור אפי' אם הוקיר השער דבשעת מכירה לא נתאנה הוא אלא לוקח ותנן בהזהב (ב"מ דף נא.) מי שהוטל עליו אונאה ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוויתי והכא נמי מי שנתאנה יכול לחזור בו. ואע"ג דלית הלכתא כי היא משנה דהא פסק רבא בהזהב (שם דף נ:) שתות קנה ומחזיר אוגאה ואינו יכול לומר תן לי מעותי והיא משנה מוקי לה רבא כר' יהודה הנשיא ואיהו סבירא ליה כרבי נתן אפילו הכי הכא גבי יפות ונמצאו רעות כ"ע מודו דיכול לחזור שהרי הטעהו ולא היה דעתו ליקח רעות אבל גבי אוגאת שתות שקנה מה שרוצה לקנות וליכא שום טעות אלא מכירת יוקר התם מחזיר אוגאה משום דכתיב [ויקרא כה] אל תונו אבל המקח קיים כרבי נתן וכדפסק רבא: **רעות ונמצאו יפות.** מוכר נתאנה והלכך יכול לחזור ולא לוקח ואפי' אם הוזל השער. **אין אחד מהן יכול לחזור בו.** ואפי' אם הוקר השער דנתאנה מוכר או הוזל השער ונתאנה הלוקח דסל"ל דהיכא דהוזל השער ורוצה לוקח לחזור מני טעין גבי רעות ונמצאו רעות אני ליפות נתכוונתי והאי דאמרי לך רעות לאו משום דנתרצייתי אלא משום דרע יאמר הקונה [מגלי כ] כדאמר בגמ' [פד.] וכן היכא דהוקר השער ורוצה מוכר לחזור מני טעין גבי יפות ונמצאו יפות רעות הייתי סבור למכור והא דאמרי יפות משום דטוב טוב יאמר המוכר דמדרע רע יאמר הלוקח המוכר אומר טוב טוב קמ"ל דתרוייהו לא מצו הדרי הוזיל ונמצא כמו שאמרו שניהן. והוא הדין במוכר סתם שלא פירשו לא רעות ולא יפות דאין אחד מהן יכול לחזור: **שחמתית.** אדומה על שם חמה שמאדימתן: **ונמצאת לבנה.** שניהן טעו דכיון דהתנה לו למכור שחמתית חפץ היה לעכב הלבנה וגם הלוקח לא היה חפץ בלבנה כי אם בשחמתית. וכן כל הגך דקתני ואזיל דהוו שני מיינין ואיכא דניחא ליה בהאי ולא ניחא ליה בהאי הלכך הוי מקח טעות ושניהן נתאנו הלכך שניהן חוזרין ואע"פ ששוה יפה (ג) ממה שקנאו מיהו אין חפצים במכירה זו לא לוקח ולא מוכר אבל גבי חטין יפות ורעות כולי עלמא ניחא להו ביפות ולא ברעות ורצון המוכר לעכב היפות והמכור הרעות ודעת הלוקח ביפות ולא ברעות: **יין ונמצא חומץ.** אין זה יפות ונמצאו רעות דאיכא דניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא כדמפרש בגמ' [פד.]: **גמ' אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש.** שעתה נתאנה לוקח שתות מעות שהרי מו' מעות שנתן לו למוכר לא היה לו ליתן כי אם ה' דאינו שוה אלא ה' אבל שוה ו' בה' דלקמיה [פד.] הוי שתות מקח שנתאנה המוכר מפשוט אחד שהוא חלק שש משוויו של מקח ששוה ששה ובה' מכרו וקרי ליה רב חסדא אונאה וקאמר בתרוייהו שנתאנה יכול לחזור בו דסבירא ליה כשמואל דאמר בפרק הזהב (ב"מ דף מט.) אף שתות מעות שנינו דלא שנא אונאת שתות דמעות או אונאת שתות דמקח דהויא אונאה ויכול לחזור מי שנתאנה כדתנן [שם נא.] מי שהוטלה האונאה עליו ידו על העליונה ותניא כוותיה דשמואל ורב חסדא בפ' הזהב (שם מט.) מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' מי נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוויתי מכר לו שוה ו' בה' (ד) נתאנה מוכר יד המוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי כו'. ומיהו לית הלכתא כרב חסדא אלא כרבא דפסק התם [נ:] הלכתא שתות קנה ומחזיר אוגאה ומיהו רב חסדא כסתם מתני' דהתם ס"ל דמי שהוטל עליו ידו על העליונה ואתא למימר דהיכא דמכר לו שוה חמש בו' דנתאנה לוקח והיה יכול לחזור בכדי שירצה לתגר או לקרובו כדאמר בגמ' בהזהב (שם) הוקרו בתוך אותו זמן ועמדו על שמנה דהשתא בסוף נתאנה מוכר אפילו ביותר משתות דהוי ביטול מקח ורוצה מוכר לחזור עתה משום דעדיין לא נתקיים המקח לגמרי כל זמן שיכול לוקח לחזור דעדיין לא הרצה לתגר או לקרובו והלכך הוזיל ובתוך כך נתאנה גם הוא רוצה לחזור שהרי עתה נתאנו שניהם אפ"ה אינו חוזר דמי הוא שנתאנה מעיקרא בשעת מכירה לוקח הלכך יכול לחזור בו כל שעה שירצה בתוך זמן הקצוב לו אבל לא מוכר שהרי הוא היה המתאנה וידו על התחתונה ואע"פ שלא נתקיים המקח עדיין כשחזר ונתאנה גם הוא: **משום**

דא"ל

רבינו גרשום

דמצטרפין וקנה קרקע. או דלמא הואיל וההוא שלישי לאו בדידיה קאי לא מצטרפי: בעי רב אשי. מכר לו ג' אילנות בתוך שלו ובור אחד מפסיק בין האילנות הללו מהו מי אמרינן הואיל דבתוך שלו מכרן קנה קרקע או דלמא כיון דבור מפסיק כשתי שדות דמיין ולא קנה. והכי נמי מפרשי גבי אמת המים וריכבא דדיקלי בין האילנות הללו אלא שבור עמוק והוי טפי הפסקה מאמת המים. ואמת המים הוי הפסקה טפי מן ריכבא דדקלי: בעי מיניה הלל מרבי לא הלל הזקן הוא זה לפי שלא היה בימי רבי ו) שרבי היה בחורבן ראשון והלל הזקן בחורבן השני: עלה ארז בין אילנות הללו מהו. מפסיק או לא מפסיק: ומקשי ליה מאי קא תיבעי לך. עלה ברשותא דידיה דלוקח נפיק ושלו הוא: אלא היה ארז ביניהן. בשעת מכירה מהו אמר ליה קנה וקונה קרקע דלא מפסיק: כיצד האילנות עומדין. דקנה הקרקע כשורה: ור' יוחנן אמר כחצובא. כלומר כמו בקבוק שהוא עגול כך הם עומדים בעגול. מאן דאמר כשורה הן עומדין קנה קרקע תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו אע"ג דכשורה עומדין כ"ש כחצובה דודאי קנה קרקע: ומאן דאמר כחצובה. מאי טעמא יש לו קרקע משום דלא מזדרע ביניהן להכי מכר לו הקרקע שביניהן שאין יכול לחרוש בצמד בקר ביניהן להיות תלם שלו שלם אבל כשורה דמצי למזדרע מיכן ומיכן סמוך לאילנות וביניהן לא קנה קרקע: תלת רומיתא. אילנות של אטד בעגול אחד דלא מזדרע בינתייהו הכי נמי דיש לו קרקע ללוקח. רומיתא גדולות וגבוהות. אמר ליה. הכא ודאי יש לו קרקע משום דחשיבי הני אילנות ומכר לו קרקע אבל גבי היגי אין לו קרקע דלא חשיבי: **פיסקא** המוכר את הראש. סתם בבהמה גסה לא מכר את הרגל משום דהנהו חשיבי לחוד והני חשיבי לחוד והכי נמי כל הני מכר האי לא מכר האי דכל חדא וחדא מלתא חשובה באנפי נפשה היא: מכר את הקנה. הריאה קרי לה על שם קנה: אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים. משום דלא חשיבי כלום לגבי הראש דדבר מועט הוא והכי דגילי אינשי למיקני: מכר את הרגלים לא מכר את הראש. משום דראש חשוב בפני עצמו הוא: מכר את הכבד לא מכר את הקנה. משום דקנה מלתא חשובה באפי נפשה היא: מכר לו חטים יפות. שהתנה לו לתת חטין יפות ונמצא שנתן לו רעות עכשיו נתאנה לוקח ויכול לחזור בו הלוקח. אבל אם מוכר רצה לחזור בו שנתייקרו אחר מיכן אינו יכול לחזור בו כדמפר' בגמ': התנה לתת לו חטין רעות. ונמצא שנתן לו יפות שנתאנה מוכר. מוכר יכול לחזור כדמפר' בגמ': התנה לתת לו יפות ונמצאו יפות כתנאם אין אחד מהם יכול לחזור בו הואיל שהשלים לו תנאו. וכל מי שנתאנה ג) יכול לחזור בו וידו על העליונה משום דמין אחד הן. אבל התנה עמו לתת לו שחמתית. כלומר חטין אדומים מחמת החמה הזורחת עליהן ועל שם החמה קרויים שחמתית. ונמצאו לבנות. או לבנות התנה ונמצאו שחמתית והואיל דכל הני שני מינין הן יכולין לחזור בהן שלא כזה התנה ליתן לו: אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש. דהשתא איכא אונאה וסבירא ליה לרב חסדא דשתות כיותר על שתות ובטל מקח. ושוב הוקרו ברשות הלוקח ועמדו על ח'. מי נתאנה מעיקרא הלוקח והלוקח אע"ג דנתייקרו ועמדו על ח' אם רצה יכול לחזור בו הואיל דמעיקרא הוה בו חזרה. אבל המוכר אם רצה לחזור בשביל שנתייקרו דהשתא מיהא נתאנה אינו יכול לחזור בו משום

ו) ל"ל שרבי היי אחר מורכן הבית והלל הזקן קודם המורכן היה. ג) ר"ל אם נתאנה בשתות כשיעור אונאה. או אפשר דרבינו קאי אריש ליפות ונמצאו רעות.

הגהות הב"ח

(א) גמ' רשות הרבים מהו. נ"ב עיין לקמן דף קד ע"ב גרסינן דרך ע"ש: (ב) רשב"ם ד"ה מכר וכו' אלא אונאה כעין אונאת שתות וכו' בהזהב הלכתא שתות קנה: (ג) ד"ה ונמצאת וכו' שוה יפה מה שקנאו: (ד) ד"ה אמר וכו' שוה ו' בה' מי נתאנה וכו' הלכך לוקח יכול לחזור:

מוסף תוספות

א. פי' דרך שהרבים עוברים בו. דגינו יוגה. ב. דחשיב י"ר אמה מפורזים. מיטב"ש. ג. ח"ל הגמ' שם: תניא כוותיה דרבא וגו' שתות קנה ומחזיר אוגאה, דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר יד מוכר על העליונה (אם נתאנה מוכר, רש"י) רצה אומר תן לי מקחי וגו'.

ו) לקמן קד:.

דא"ל. לוקח למוכר: **אי נאו דאוניתן.** בשעת מכירה היה מתקייס המקח ולא מצית הדרת בך ואע"פ שהוקר אחרי כן והשתא מצית הדרת בתמיה וכי בשביל שאוניתני וייפו חכמים את כחי לחזור אם אראה ונתנו ידי על העליונה תחזור בך גם אתה כשהוקר לבסוף ותהי גם ידך על העליונה א"כ מצינו מוטעת נשכר: [ג] **ועמדו על שמונה.** לרוחתא נקט ביטול מקח והוא הדין דהוה מצי למימר ועמדו על שבעה דאיכא אונאת שתות מעות ורוצה גם מוכר לחזור[ג]: **ותנא תונא.** תנא דידן כמו אבונא אחונא ולשון קצר הוא: **יפות ונמצאו רעות.** הרי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר אע"ג דהוקרו דלהך רבותא איצטריך למתנייה: **שוה ו' נה'.** שתות מקח הוא והוא הדין לשוה ז' בשש דהוי שתות מעות: **והוזל.** אחר זמן מרובה ורוצה לוקח לחזור דהא אכתי לא נתקייס המקח דהא מוכר לעולם חוזר כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נא.): **על שנה.** ה"נ הוי מצי למימר על ד' דהוי ביטול מקח: הכי גרסינן בסיפא כמו שכתוב בספריס **מאי קא משמע לן מתניתין היא לי ממתניתין הוה אמינא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתניתין דא"ל משום דכתיב רע רע יאמר הקונה** וגירסת ר"י מאי קמ"ל מתניתין וכו': (ב) רש"ב ד"ה ומתניתין וכו' אומר לו זה אתה בחזקת רעות: (ג) ד"ה לימא וכו' מן אחד הוא לין: (ד) תוס' ד"ה מאי קמ"ל וכו' יש לו לשנות כדי למנות ד' מדות כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ואף על גב דמילתא דפשיטא הוא דאע"ג דהוקרו והוזלו: (ה) בא"ד ריש הוי חידוש ניחא: (ו) ד"ה לי מתמתיתין וכו' אע"פ שאמרת שהן יפות יודע הייתי שהן רעות: (ז) ד"ה בלפיא וכו' א"כ **מסתמא** עומד במזרח והא דאמר: (ח) בא"ד לריך לומר דמקדם דקא הייט קדם של עולם שאלו גן עדן במערבו והייט:

מוסף רש"י

עמוק. דהייט שפל כמלאה אמה שגלאים עמוקה שפל מן הגל (בכורות מא.) אמה אלא גל גלאים עמוקה וכן כל לגן ושאור בגאר גלאה אלגן עמוק, כך בהרא לגנה היא (חולין סב.).

מוסף תוספות

א. בזו תקנו וכו' ועשאוהו מפני חזרתו, כדין מקח טעות, ושיהיו שניהם חוזרים בו להראות כי מקח כזה ראוי שיהא בטל. ריטב"א. ובר"ן כתב: דאגן סהדי שאין הלוקח רוצה באותו מקח ומסתמא ברשות מוכר עומד וכיכול ליטלו לעצמו או למכרו לאחר וכו'. ב. [ו]לכאורה ליה אי ניחא לך לקיומיה למקח בהני דמי לחיי, ואי לא, בטליה למקח לגמרי. יד רמה. ג. [ו]יאמר הלוקח אני על דעת רעות לקחתי ולא סמכתי על הברירך שאמרת לי שהם יפות. ריטב"א. ד. כי כשאמרת לי רעות הם לא סמכתי עליך כי יודע הייתי שדרך הלוקח לגנות מקחו. שם. ה. שאין כאן טעות כי דרך הלוקח לגנות המקח ודרך המוכר לשבחו. שם. ו. שאסור באורו של שמש. רמב"ן. ובר"ן כתב: שאסור לראות בשמש. ז. ולא מסתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. תוס' בכורות נח:

מסורת הש"ס

ה) [בכורות ו: בכורות מא. חולין סב.], ג) שיך לעיל, ג) ע"כ, ד) מיט וכן בפ"ב שלפנינו במקום טוב טוב כו' פי' רע רע יאמר כו' ועי' רש"ל, ה) [וע"ע תוס' בכורות נח: ד"ה מטרא ועיין תוס' קדושין עח: ד"ה עד עד הינן],

תורה אור השלם

1 רַע רַע יֹאמַר הַקּוֹנֶה וְאַחַר לוֹ אֹז יִתְהַלָּל:
משלי כ יד
2 וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטָמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא:
ויקרא יג ל

הגהות הב"ח

(א) גב' מאי קמ"ל מתני' היא מי מתמתיתין ה"א לתמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתניתין ה"ט משום דכתיב רע רע יאמר הקונה וגירסת ר"י מאי קמ"ל מתניתין וכו': (ב) רשב"ם ד"ה ומתניתין וכו' אומר לו זה אתה בחזקת רעות: (ג) ד"ה לימא וכו' מן אחד הוא לין: (ד) תוס' ד"ה מאי קמ"ל וכו' יש לו לשנות כדי למנות ד' מדות כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ואף על גב דמילתא דפשיטא הוא דאע"ג דהוקרו והוזלו: (ה) בא"ד ריש הוי חידוש ניחא: (ו) ד"ה לי מתמתיתין וכו' אע"פ שאמרת שהן יפות יודע הייתי שהן רעות: (ז) ד"ה בלפיא וכו' א"כ **מסתמא** עומד במזרח והא דאמר: (ח) בא"ד לריך לומר דמקדם דקא הייט קדם של עולם שאלו גן עדן במערבו והייט:

מוסף רש"י

עמוק. דהייט שפל כמלאה אמה שגלאים עמוקה שפל מן הגל (בכורות מא.) אמה אלא גל גלאים עמוקה וכן כל לגן ושאור בגאר גלאה אלגן עמוק, כך בהרא לגנה היא (חולין סב.).

מוסף תוספות

א. בזו תקנו וכו' ועשאוהו מפני חזרתו, כדין מקח טעות, ושיהיו שניהם חוזרים בו להראות כי מקח כזה ראוי שיהא בטל. ריטב"א. ובר"ן כתב: דאגן סהדי שאין הלוקח רוצה באותו מקח ומסתמא ברשות מוכר עומד וכיכול ליטלו לעצמו או למכרו לאחר וכו'. ב. [ו]לכאורה ליה אי ניחא לך לקיומיה למקח בהני דמי לחיי, ואי לא, בטליה למקח לגמרי. יד רמה. ג. [ו]יאמר הלוקח אני על דעת רעות לקחתי ולא סמכתי על הברירך שאמרת לי שהם יפות. ריטב"א. ד. כי כשאמרת לי רעות הם לא סמכתי עליך כי יודע הייתי שדרך הלוקח לגנות מקחו. שם. ה. שאין כאן טעות כי דרך הלוקח לגנות המקח ודרך המוכר לשבחו. שם. ו. שאסור באורו של שמש. רמב"ן. ובר"ן כתב: שאסור לראות בשמש. ז. ולא מסתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. תוס' בכורות נח:

אי לאו דאוניתן לא הדרת בך. ולא"ת ביתר משתות דקיימא לן דבטול מקח ואפילו המאנה יכול לחזור אמאי לא אמר נמי התם אי לאו דאוניתן כו' כמו בשתות וי"ל לפי שהוא רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל שאין ראוי מקח כזה להתקייס[א] וריב"ס פי' דאפילו ביתר משתות אין המאנה חוזר בו אלא כשהמתאנה תובע אונאתו כיון שתובע יותר משתות הרוי ביטול מקח הוי מקח טעות ויכול גם המאנה לחזור בו[ב] אבל אם המתאנה אינו תובע אונאתו ורוצה להחזיק המקח כמו שקנה אין סברא שיוכל המאנה לחזור בו דמאי"ל אי לאו דאוניתן כו' כמו בשתות: **ותנא תונא יפות ונמצאו רעות.**

שוה בשוה אייר ומאי קא משמע לן שיוכל לוקח לחזור בו ולא מוכר פשיטא אלא הא קא משמע לן דאפילו הוקרו אחרי כן אין המוכר יכול לחזור:

והוזלו ועמדו על שלש. ה"מ למימר על ד' דהוי נמי ביטול מקח אלא איידי דנקט לעיל שהוקרו שניס נקט נמי שהוזלו שניס: **מאי** קא משמע לן רב חסדא היינו מתניתין. דע"כ מתניתין להכי הוא דאתא דאי לאו הכי מאי קא משמע לן וכי תימא אע"ג דלא קא משמע לן מידי יש לו לשנות (ד) כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ואע"ג דהוקרו והוזלו אלף פעמים ברשות לוקח הוקרו והוזלו שלגמרי נתקייס המקח לגאתר וי"ל דאי ריש"ל (ה) חידוש הוה ניחא הא דנקט סיפא אע"ג דפשיטא כדי לחנות ארבע מדות אבל אי בריש"ל ליכא חידוש א"כ בחנם הזכיר במתניתין כל דין יפות ורעות:

אי ממתניתין ה"א דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו. בהוקרו והוזלו ומתניתין היינו טעמא דיפות ונמצאו רעות דלוקח מצי הדר ביה ולא מוכר אע"פ שהוקרו משום דאם בא מוכר לחזור א"ל לוקח לא נתאניתי אע"פ (ו) שאמר יפות יודע הייתי שהן רעות דטוב טוב יאמר המוכר[ג] אבל במוכר לו שוה חמש בשש והוקרו דרב חסדא לא שייך למימר הכי ולכך יכול לחזור בו אפי' מוכר וסיפא מתניתין דרעות ונמצאו יפות דמוכר מצי הדר ביה ולא לוקח אע"פ שהוזלו משום דא"ל מוכר לא נתאניתי יודע הייתי שהן יפות אע"פ שהיית אומר דרעות הן דרע רע יאמר הקונה[ד] אבל מכר לו שוה שש בחמש והוזלו יכול לחזור בו אפילו לוקח דלא שייך למימר הכי כן פ"ה[ד] בשש רש"י ועוד פר"ת בע"א דלרב חסדא מצו הדרי תרוייהו דממתניתין ליכא למשמע מידי דאפשר דמתניתין איירי דלא הוקרו ולא הוזלו וכי תימא מאי קא משמע לן אילטריך סד"א דיפות ונמצאו רעות לא יוכל לחזור בו אפילו לוקח שיודע שהן רעות אע"פ שהמוכר אמר שהן יפות[ה] דטוב טוב יאמר המוכר וכענין זה יש לפרש סיפא: **האי** שימשא סומקתי היא. פי' ה"ר מנחם דנפקא מיניה לגודר מן האדום[ו]: **בצפרא** חלפא אבי וורדי דג"ע. ומשמע דג"ע במזרח הוא ואפילו למאי דאמר ליפכא הוי במזרח כדפ"ה[ז] וכן משמע במדרש דאדם כוס במזרחו של עולם כדכתיב (בראשית ב) הוא הסובב את כל ארץ כוס וזה הנהר יוצא מעדן א"כ (ו) עומד במזרח מסתמא והא דאמר בבראשית רבה בפ"כ שרוח מזרחית קולטת היא קולטה אדם הראשון דכתיב (שם ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו' קולטה קין דכתיב וישב בארץ נוד קדמת עדן משמע דאדם הראשון וקין במזרחו של עולם היו ושם אנו עומדים א"כ ג"ע היה במערב העולם שריך לומר (ח) דמזרח דקרא היינו קדם של עולם שאצל ג"ע והיינו קדמת עדן קדם העולם שאצל גן עדן והא דאמר בב"ר שרוח מזרחי קולטת היינו רוח מזרחי של עולם ולא של גן עדן(ט):

ואיכא דאמרי איפכא. בצפרא סמקא משום דעומדת במזרח ומאירה החמה כנגדה במערב ומאדמת מכח גיהנם שבמערב לפי שעמוד של אור החמה מכה כנגד גיהנם ומאדים החמה מכאן בפניה דחלפא במערב ועמוד שלה הולך לצד מזרח ומכה בגן עדן ומאדים מכח אדמומית וורדי דגן עדן: **לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן.** דכיון דאמרי מין אחד (ג) הן אין שניהן חוזרין אלא המתאנה דדמי לחנות יפות ונמצאו רעות ונמצאו יפות: מין

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' יד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף יח:
עג ב מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ב סמג עשין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב:
עד ג מיי' פי"ח מהל' טוענת לרעת הלכה י סמג עשין רלד:
עה ד מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב:

רבינו גרשום

דמצי למימר לי' אי לאו דאוניתני מעיקרא לא [מציתן] הדרת בך. כלומר אם לא בשביל שהוניתני מתחלה מן המקח שאלמלא היית מוכרו שוה בשוה והוקר ברשותי לא היית יכול לחזור בך ועכשיו בשביל שהוניתני תרצה לחזור בך כשם שבתחלה בשעה שהוניתני לא חזרת בך לא תחזור בך עכשיו: ותנא תונא. ממתני' מייתי סייעתא לרב חסדא: התנה לו למכור חטין יפות ונמצאו רעות. הואיל שנתאנה לוקח יכול לחזור בו אבל לא מוכר ואף על גב דשוב הוקרו אותן רעות הוקרו ברשות לוקח. ואע"ג דהשתא הוי אונאה למוכר ועדיין לא קבל דמיהן אינו יכול לחזור בו משום ההוא טעם דרב חסדא: ואמר רב חסדא מכר לו שוה שש בה' והוזלו. לאחר שמכרו לו קודם שקבל הדמים: מי נתאנה. מעיקרא המוכר. מוכר יכול לחזור בו אם רוצה אף על גב דהשתא בסוף נתאנה לוקח שהוזלו. משום דמצי למימר ליה המוכר לוקח אי לאו דאוניתני שנתתי לך שוה ו' בה' משום דהיא טענה דהואי בה אונאה מעיקרא ובטול מקח בשביל ההוא טענה קא בעית למיהדר בך השתא הואיל דהוזלו כיון דמעיקרא בעידנא דאוניתני לא הדרת בך לא תיהדר בך השתא משום דברשותך הוזלו: ותנא תונא. ממתניתין מסייע ליה לרב חסדא: התנה לו למכור לו רעות ונמצאו יפות דנתאנה מוכר. מוכר יכול לחזור בו משום דנתאנה אבל לוקח אינו יכול לחזור בו אע"ג דשוב הוזלו אותן יפות ברשותו הרבה יותר מב' שתותין. אפי' הכי לא מצי למיהדר ביה משום טעמא דרב חסדא: ומקשינן ממאי מצית למימר דההיא מלתא דרב חסדא בההיא לישנא בתרייתא דמיא למתני' ודלמא במלתא דרב חסדא איכא למשמע מינה דתרוייהו מצו למיהדר בהן ודקא מייתית סיועא ממתני' לעולם ממתניתין לא תסייענא: דמתני' היינו טעמא דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח משום דרע יאמר הקונה כלומר מעיקרא כשהתנה הלוקח עם המוכר למכור לו חטין רעות בקש ממנו ותבותת רעות באו לידו הואיל שנתאנה מוכר יכול לחזור בו אבל לא לוקח דהוא אמר רע רע בשעת קניה ואע"ג דהוזלו מכדי דמיהן לאחר מיכן לא מצי למיהדר ביה דמצי למימר ליה המוכר מה אתה מתרעם עלי דידי והא מעיקרא בחזקת רעות קניתם והשתא נמי רעות נינהו ומש"ה לא מצי למיהדר בו לוקח אבל לגבי מלתא דרב חסדא איכא למימר דתרוייהו מצי למיהדר בהו היכא דמכר

המוכר משום דנתאנה מעיקרא והלוקח משום דמצי למימר למוכר מעיקרא מיהא בתורת מקח יפה מכרת לי ונמצא עכשיו דלא מקח יפה הוא דהוזל יותר משתות ומצינא למיהדר ביה אבל גבי מלתא קמייתא דרב חסדא ליכא למימר הכי ומילתא דווקא הוא. וממתני' מצי לסייע שפיר דלהיכא דמכר ליה שוה ה' בו' דעתיה דלוקח הוא לקנות יפה שוה ו' דמעיקרא נתאנה לוקח. דהכא ליכא למימר רע רע יאמר הקונה דמעיקרא בתורת יפות לקחן והשתא נמי דנתיקרו יפות נינהו ומיבעי למיהדר לוקח דנתאנה מעיקרא מצי למיהדר אבל לא מוכר. ותנא תונא נמי מתני' דמסייע ליה דוקא הוא ש"מ. לא"א מאי קמ"ל רב חסדא במלתא בתרייתא דמוכר יכול לחזור בו ולא ליקח. מתני' היא ומאי קמ"ל. אי ממתני' הוה אמינא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ולא דמי לתתני'. דמתני' היינו טעמא דמוכר מצי הדר ולא לוקח משום דרע יאמר הקונה והשתא דהוו יפות לא רעות נינהו ואין כאן מקח טעות להכי איצטריך לאשמועינן רב חסדא אע"ג דלא דמיא לתתני' כדאמרן לעיל קסבר נמי דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח. ו) ואוזל לו כשהולך לו המוכר. אז יתהלל הלוקח במקחו: אגב דקתני שחמתית קאמר רב פפא במלתא דחמה ג): והאי דלא חזינא כולי יומא. דתיהוי סומקא: משום נהורן הוא דלא ברי. מחמת שמאור היום הוא גדול אין כח לראות אדאדומית החמה ג) נגד הערב: מיתיבי ומראהו של נגע עמוק מן העור ולא עמוק ממש אלא כמראה החמה שנראית עמוקה מן הצל היכא דזורחת בתוך הבית ואינה עמוקה והתם לבן הוא הנגע עמוקה אלמא דחמה לבנה היא וקשיא לרב פפא. ומשני דל"ק דהאי דמדמה לה לנגע לעומקא ולא כמראה חמה דאילו התם הנגע לבן הוא והכא אדום החמה כרב פפא: ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דקא סמקא צפרא ופניא. משמע לפי הלשון שאותן שעות מאדימות מכל היום ומאי שנא. בפניא חלפא כו'. וכן ללשנא קמא משמע דגיהנם במזרח וגן עדן במערב:

ה) גי' רבינו רע רע יאמר הקונה ואחל לו אז יתהלל. ב) ל"ל דחמה סומקתי היא ג) אולי ל"ל רק סמוך לערב.

פד: המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

יין וחומץ. וא"ת והא אמר לקמן בהמוכר את הפירות (דף לו. ושם) הבודק את החבית להיות מפרים עליה תרומה ואח"כ נמצאת חומץ כל ג' ימים (הרשב"ם) ולמי תרומה מכאן ואילך ספק פי' שלא תהא תרומתו תרומה ואמאי והא לרבנן אמרי' מין אחד הן וי"ל דהתם טעמא משום דלא נתכוין להפרים אלא יין ונמצא חומץ דהוי טעות אבל נתכוין להפרים חומץ הוי תרומה וכן משמע בתוספתא דתרומה (פ"ד) אבל קשה דאמר בהאשה רבה (יבמות דף פט.) התורם קישות ונמצאת מרה תרומתו תרומה ויחזור ויתרום וכן מן הטמא על הטהור אמר התם דבשוגג תרומתו תרומה אע"פ שטעה [א] ושם [ב] פירשתי: **מדד** והניח ע"ג סימטא קנה. כשהמוכר מודד איירי אע"פ שמשיכת המוכר אינה מועלת לגוקח הכא שאני [ד] כשמודד ומניח על גבי סימטא [ג] אבל מדד לוקח פשיטא [ד] ובהא לא הוה ס"ד דא"ר זירא שמא לא שמע רבי אלא במודד לתוך קופתו אבל על גבי קרקע לא [ו] אע"ג [ה] דמשיכה מועלת בסימטא כאילו מושך ברשותו בלא משיכה מיהא לא קנה בסימטא: **חצר** השותפין קונין זה מזה. משמע מתוך הלשון שהאחר קונה בלא זכיית כליו ומשמע ליה דקנה אף בלא משיכה [ז]: **תא** שמע מדד ולא משך לא קנה מאי לאו בסימטא. וקשה לר' אסי וא"ת דלמא בכליו של מוכר איירי ולא הניח על גבי סימטא ומשום הכי לא קנה וכי תימא אי בכליו של מוכר היכי מהניא משיכה דודאי מהניא כמו שאפרש לקמן (פ) [ז] ונראה דמדנקט מדד ולא משך משמע דלא מהני מידי אלא משיכה מדלא קתני מדד ולא הניח ע"ג קרקע ולא משך: **ואי** ברה"ר ממאן אגר. אבל בסימטא אי אגר מבני הרשות מבוי דפתוח להרשות סימטא: **הכי** קאמר אי ברשות בעלים היא כו'. כולה ה"מ לאוקמה ברשות בעלים ולפרש משך מרשות בעלים לסימטא אלא דלא הוה שייך לשון משך דהוה ליה למימר הוציאו מרשות בעלים: **כאן** ברה"ר כאן בסימטא. וא"ת אם כן מאי אפילו איש לומר דהכי קאמר לא מיבעיא בחצר של שניהם אלא אפילו בסימטא נמי קנה: כל בעלים היא אם היה פיקח שוכר את מקומן [ח] רב ושמואל דאמרי תרוייהו

יין וחומץ [א] מין אחד הוא רבי אומר שני מינין אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין מעשר ותרומה וכדר' אלעא [ב] דאמר רבי אלעא [ג] מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר [1] ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה אבל לענין מקח וממכר דכולי עלמא איכא דניחא ליה בחמרא ולא ניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחלא ולא ניחא ליה בחמרא: **מתני'** [ד] המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה אם היה פיקח [ה] שוכר את מקומן [ו] הלוקח פשתן מחבירו הרי זה לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום [ז] ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה: **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן מדד והניח על גבי סימטא קנה א"ל ר' זירא לרבי אסי [ח] שמא לא שמע רבי [ט] אלא במודד לתוך קופתו א"ל [י] דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא מדד לתוך קופתו מימרא בעי קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה תא שמע דאמר ר' ינאי אמר רבי [יא] חצר השותפין קונין זה מזה מאי לאו על גבי קרקע לא לתוך קופתו הכי נמי מסתברא דא"ר יעקב א"ר יוחנן מדד והניח על גבי סימטא לא קנה קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן במודד לתוך קופתו כאן במודד על גבי קרקע שמע מינה תא שמע מדד ולא משך לא קנה מאי לאו בסימטא לא ברשות הרבים אי הכי אימא רישא משך ולא מדד קנה משיכה ברשות הרבים מי קניא והא [יב] אביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהן והגבהה קונה בכל מקום מאי משך נמי דקתני מרה"ר לסימטא אי הכי אימא סיפא אם היה פיקח שוכר את מקומן ואי ברה"ר ממאן אגר הכי קאמר ואם ברשות כאחר השותפים דאינו עשוי להילוך בני רשות הרבים: **שמא לא** [יג] **שמעת**. כלומר שמא לא שמעת מר' יוחנן אלא במודד והניח לתוך קופתו של לוקח דקני ליה כליו בסימטא שהרי יש לו רשות להניח שם כליו כבאחר השותפין אבל סימטא בלא כלי לא קני דלא משיכה איכא ולא רשות המיוחדת לגוקח איכא וכן כלי בלא סימטא לא קני כגון כליו ברשות הרבים דאין לו רשות להושיבם שם: **מודד לתוך קופתו**. בסימטא: **מימרא בעי**. בתמיה. הא אפי' ברשות מוכר קני ליה כליו דלוקח: **קיבלה מיניה**. רבי זירא מרבי אסי או לא קיבלה מיניה: **תא שמע**. דקיבלה מיניה: **דאמר רבי ינאי**. רבו של רבי יוחנן: **אחר השותפין**. הוא הדין לסימטא: **קונין**. מקח זה מזה כדמפרש ואזיל: **מאי לאו על גבי קרקע**. כרבי אסי אלמא קיבלה בתר הכי כי שמעה [יד] מרבי ינאי: **קשיין אהדדי**. דרבי אסי ורבי ינאי קשיין אהך דרבי יעקב: **אלא ש"מ כו'**. ר' אסי אמת אמר ששמע מרבי יוחנן קנה וגם ר' יעקב שמע לא קנה כדאמר משמיה דר' יוחנן וכדמפרש כאן במודד כו' ורבי אסי טעה בפירוש שמועתו ואיכא למימר דלא קיבלה: **ת"ש**. קשיא לרבי אסי משום הכי לא קיבלה: **מדד ולא משך לא קנה**. ובעל כרחך במדד והניח על גבי קרקע מיירי דאי בתוך קופתו קשיא לכולהו בין לרבי ינאי בין לר' יעקב בין לרבי אסי אלא בלא כלי מיירי וקשיא לרבי אסי דאמר קנה והכא קתני לא קנה: **לא ברשות הרבים**. ואפילו אם מדד לתוך קופתו נמי לא קנה דאין כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים כדלקמן [פה.]: **והאמר אביי ורבא כו'**. בפירקין לעיל (דף עו:) פריש לה: **מסירה**. כגון בספינה ובהמה גסה: **אי הכי**. דלא בסימטא מיירי אלא ברשות הרבים אימא סיפא אם היה פיקח שוכר את מקומו ואי ברשות הרבים היא ממאן אגר אלא ודאי בסימטא או באחר השותפים מיירי דמאי אגר מבני הרשות הפתוח להרשות סימטא: **הכי קאמר ואי ברשות בעלים כו'**. דהאי דקתני ואם היה פיקח מילתא באפי נפשה היא לאשמועינן דיש מקום שאם יהיה פיקח ישכור רשות בעלים כדי לקנות מקומו. ומשפטי קנייה בא להשמיענו דמשיכה קונה ושכירות מקום [ט] כהגבהה גבי פשתן: כליו

מין אחד הוא. ואם תרם מזה על זה תרומתו תרומה דקרינא ביה והרמותם ממנו (במדבר יח). וכן לענין הוצאה ממין הטענה [ט] דאם טענו יין וחומץ והודה לו באחד מהן חייב שבועה על השני דאיכא הוצאה מקצת הטענה וממין הטענה: **לא תשאו עליו חטא**. אם תרימו חלבו כלומר מן היפה הא אם תרימו מן הרע שבאותו המין תשאו חטא שהתרומה תקדש כמו שהיא רע ואין תקנה להחליפה ולא לחזור ולתרום: **נשיאות חטא למה**. הא לא עבד ולא מידי ויחזור ויתרום מן היפה: **אבל לענין מקח**. שזה רוצה לקנות יין או חומץ אע"ג דמין אחד הוא לא קני דאיכא דניחא ליה בטעם יין ואיכא דניחא ליה בטעם חומץ ולא דמי לחטין יפות ורעות דהתם חד טעמא אית להו וחד שמא אית להו ומה ששאל מכר לו אלא שאינהו קלת: **מתני' המוכר פירות לחבירו**. ופסק לו הדמים (א) בשער הידוע כל איפה בכך וכך ומשך כגון בסימטא ובחצר של שניהם קנה ואע"פ שלא מדד דמדידה לא מעכבא דאינה אלא גלוי מילתא בעלמא כמה מכר אבל אם לא פסק אע"פ שמדד ומשך לא קנה כדאמרינן בגמרא [פו.] דלא סמכא דעתייהו שעדיין המוכר יכול להעלות דמיהן כל מה שירצה וזה יכול לומר לא אקנם אלא בזול: **מדד ולא משך לא קנה**. וכגון שמדד בכליו של מוכר והניח ע"ג סימטא אבל מדד ונתן לתוך כליו של לוקח קנה כדאמר בגמ': **אם היה פיקח**. הלוקח: **שוכר את מקומו**. אם ברשות בעלים הם כדאמרינן בגמ'. ובשליפי רברבי מוקי לה בגמ' [פו:] והלכך קתני בהו משך דאין דרכם בהגבהה אלא שייכא משיכה אלא במידי דלאו בר הגבהה הוא כדאמרינן בגמ' [פו.]: **אבל הלוקח פשתן**. דהיינו שליפי זוטרי כדאמרינן בגמ' [פו:]: **הרי זה לא קנה**. במשיכה: **עד שיטלטלנו כו'**. כלומר שיגביהם ויטלם ממקומם למקום אחר. ואורחא דמילתא נקט דאין דרך להגביה מקומו אלא כדי ליטלו וילך: **ואם היה מחובר כו'**. בגמרא [פו.] מפרש לה: **גמ' מדד**. בכליו של מוכר: **והניח ע"ג סימטא קנה**. הלוקח כאילו הניחם מוכר ברשותו של לוקח וכגון שפסק הדמים. וסימטא אית דאמר שביל של יחידים ואני שמעתי כמיסה בולטת מרה"ר ויש רשות לבני אדם להעמיד שם חפצים שלהם

אם תרימו. אם תרים מזה על זה תרומתו תרומה דקרינא ביה והרמותם ממנו (במדבר יח). וכן לענין הוצאה ממין הטענה [ט] דאם טענו יין וחומץ והודה לו באחד מהן חייב שבועה על השני דאיכא הוצאה מקצת הטענה וממין הטענה: **לא תשאו עליו חטא**. אם תרימו חלבו כלומר מן היפה הא אם תרימו מן הרע שבאותו המין תשאו חטא שהתרומה תקדש כמו שהיא רע ואין תקנה להחליפה ולא לחזור ולתרום: **נשיאות חטא למה**. הא לא עבד ולא מידי ויחזור ויתרום מן היפה: **אבל לענין מקח**. שזה רוצה לקנות יין או חומץ אע"ג דמין אחד הוא לא קני דאיכא דניחא ליה בטעם יין ואיכא דניחא ליה בטעם חומץ ולא דמי לחטין יפות ורעות דהתם חד טעמא אית להו וחד שמא אית להו ומה ששאל מכר לו אלא שאינהו קלת: **מתני' המוכר פירות לחבירו**. ופסק לו הדמים (א) בשער הידוע כל איפה בכך וכך ומשך כגון בסימטא ובחצר של שניהם קנה ואע"פ שלא מדד דמדידה לא מעכבא דאינה אלא גלוי מילתא בעלמא כמה מכר אבל אם לא פסק אע"פ שמדד ומשך לא קנה כדאמרינן בגמרא [פו.] דלא סמכא דעתייהו שעדיין המוכר יכול להעלות דמיהן כל מה שירצה וזה יכול לומר לא אקנם אלא בזול: **מדד ולא משך לא קנה**. וכגון שמדד בכליו של מוכר והניח ע"ג סימטא אבל מדד ונתן לתוך כליו של לוקח קנה כדאמר בגמ': **אם היה פיקח**. הלוקח: **שוכר את מקומו**. אם ברשות בעלים הם כדאמרינן בגמ'. ובשליפי רברבי מוקי לה בגמ' [פו:] והלכך קתני בהו משך דאין דרכם בהגבהה אלא שייכא משיכה אלא במידי דלאו בר הגבהה הוא כדאמרינן בגמ' [פו.]: **אבל הלוקח פשתן**. דהיינו שליפי זוטרי כדאמרינן בגמ' [פו:]: **הרי זה לא קנה**. במשיכה: **עד שיטלטלנו כו'**. כלומר שיגביהם ויטלם ממקומם למקום אחר. ואורחא דמילתא נקט דאין דרך להגביה מקומו אלא כדי ליטלו וילך: **ואם היה מחובר כו'**. בגמרא [פו.] מפרש לה: **גמ' מדד**. בכליו של מוכר: **והניח ע"ג סימטא קנה**. הלוקח כאילו הניחם מוכר ברשותו של לוקח וכגון שפסק הדמים. וסימטא אית דאמר שביל של יחידים ואני שמעתי כמיסה בולטת מרה"ר ויש רשות לבני אדם להעמיד שם חפצים שלהם

שמא לא שמעת. כלומר שמא לא שמעת מר' יוחנן אלא במודד והניח לתוך קופתו של לוקח דקני ליה כליו בסימטא שהרי יש לו רשות להניח שם כליו כבאחר השותפין אבל סימטא בלא כלי לא קני דלא משיכה איכא ולא רשות המיוחדת לגוקח איכא וכן כלי בלא סימטא לא קני כגון כליו ברשות הרבים דאין לו רשות להושיבם שם: **מודד לתוך קופתו**. בסימטא: **מימרא בעי**. בתמיה. הא אפי' ברשות מוכר קני ליה כליו דלוקח: **קיבלה מיניה**. רבי זירא מרבי אסי או לא קיבלה מיניה: **תא שמע**. דקיבלה מיניה: **דאמר רבי ינאי**. רבו של רבי יוחנן: **אחר השותפין**. הוא הדין לסימטא: **קונין**. מקח זה מזה כדמפרש ואזיל: **מאי לאו על גבי קרקע**. כרבי אסי אלמא קיבלה בתר הכי כי שמעה (ג) מרבי ינאי: **קשיין אהדדי**. דרבי אסי ורבי ינאי קשיין אהך דרבי יעקב: **אלא ש"מ כו'**. ר' אסי אמת אמר ששמע מרבי יוחנן קנה וגם ר' יעקב שמע לא קנה כדאמר משמיה דר' יוחנן וכדמפרש כאן במודד כו' ורבי אסי טעה בפירוש שמועתו ואיכא למימר דלא קיבלה: **ת"ש**. קשיא לרבי אסי משום הכי לא קיבלה: **מדד ולא משך לא קנה**. ובעל כרחך במדד והניח על גבי קרקע מיירי דאי בתוך קופתו קשיא לכולהו בין לרבי ינאי בין לר' יעקב בין לרבי אסי אלא בלא כלי מיירי וקשיא לרבי אסי לגבי דאמר לא קנה והכא קתני לא קנה: **לא ברשות הרבים**. ואפילו אם מדד לתוך קופתו נמי לא קנה דאין כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים כדלקמן [פה.]: **והאמר אביי ורבא כו'**. בפירקין לעיל (דף עו:) פרישית לה: **מסירה**. כגון בספינה ובהמה גסה: **אי הכי**. דלא בסימטא מיירי אלא ברשות הרבים אימא סיפא אם היה פיקח שוכר את מקומו ואי ברשות הרבים היא ממאן אגר אלא ודאי בסימטא או באחר השותפים מיירי דמאי אגר מבני הרשות הפתוח להרשות סימטא: **הכי קאמר ואי ברשות בעלים כו'**. דהאי דקתני ואם היה פיקח מילתא באפי נפשה היא לאשמועינן דיש מקום שאם יהיה פיקח ישכור רשות בעלים כדי לקנות מקומו. ומשפטי קנייה בא להשמיענו דמשיכה קונה ושכירות מקום [ט] כהגבהה גבי פשתן: כליו

עו א מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' כא טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף סד:
עז ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף גג:
עח ג מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' ר סעיף ו:
עט ד מיי' שם פ"ג הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סי' קלא סעיף ה:
פ ה מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות סמג שם טוש"ע שם ה:
פא ו מיי' שם הל' יא סמג שם:
פב ז ח מיי' שם פ"ד הלכה ז סמג שם טוש"ע מ"מ סימן ר סעיף ז:

רבינו גרשום

ר' אומר שני מינין הן. משום הכי יכולין לחזור בהן: אלא לענין מעשר. חשוב מין אחד תורם מן החומץ על היין וכדר' אילעא: ולא תשאו עליו חטא. כשאתם צריכין להרים חלבו ממנו שלא תשגו ותרימו הרע: אבל לענין מקח וממכר. מודה דהוו ב' מינים ואיכא דניחא ליה בחלא וכו' ומש"ה שניהן יכולין לחזור בהן: **פים**' משך. הלוקח ברשותו אע"פ שלא מדד לו המוכר עדיין קנה: אם היה פיקח. הלוקח כיון שמדדו לו והן ברשות המוכר שוכר את מקומו של מוכר שמונח שם הפירות ונחשב כמו רשות הלוקח הוא וקנאן: מדד לו מוכר והניח הפירות על גבי סימטא. היינו מקום שיש לו רשות למוכר ולוקח בלבד קנה דדמי כמונח ברשות לוקח: שמא לא שמע רבי. מיניה דר' יוחנן דקנה לוקח בשביל סימטא אי לאו דקופתו של לוקח הוא בסימטא ומדד לו בתוכה: אי מודד לתוך קופתו מאי למימרא כל היכא דמנחא קניא. דכליו של לוקח קונה בכל מקום: קיבלה מיניה ר' זירא. דבלא קופתו קניא ליה סימטא או לא: ת"ש דאמר רבי דחצר השותפין קונין בו מקח זה מזה. שותף מן חבירו והוא הדין לסימטא דשל שניהן היא אלא שאינה מוקפת מחיצות. מאי לאו על גבי קרקע מדד לו וקונין: ת"ש דלא קבלה. דקתני במתני' מדד ולא משך לא קנה. מאי לאו מדד על גבי סימטא ולא קנה. לא מדד ברה"ר קתני דבלא משך (ברה"ר) לא קנה: אי ברה"ר משיכה מי קניא. מסירה קונה ברה"ר אם הוא דבר שאינו יכול להגביהו כיון שמסרו בידו קנאו. משיכה קונה בסמטא וכל מקום שיש בו רשות ללוקח והגבהה קונה בכל מקום. אלמא דמשיכה ברה"ר לא קניא: לעולם ברה"ר קתני מדד ולא משך להכי לא קנה. הא אם מדד על גבי סימטא קנה כדר' אסי. ודקא קשיא לך היכי מצית מוקמת לה ברה"ר משיכה ברה"ר מי קניא. תריץ מאי משך דקתני מרה"ר לסימטא וקנה. ומדד היינו ברה"ר: אי הכי דמוקמת לה למתני' ברה"ר אימא סיפא אם היה פיקח וכו'. הכי קאמר כלומר חסורי מחסרא מתני'. והכי צריך לאוסופי עלה דסיפא ואם ברשות בעלים ברשות של מוכר מדד לו לא קנה ואם היה פיקח כו'. אבל לעולם אם מדד לו בסימטא קנה כדר' אסי:

תורה אור השלם

1 וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בְּהָרִימְכֶם אֵת חֵלְבוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ:
במדבר יח לב

גליון הש"ם

גמרא שמא לא שמע רבי. כעין זה מולין ה' ב': **רשב"ם** ד"ה מין אחד וכו' **דאם טענו** יין וחומץ. קשה לי הא קי"ל בשבועות דף מ ע"א דטענו חטים ושעורים והודה בחמה דחייב והו"ל להרשב"ם למנקט טענו יין והודה חומץ:

הגהות הב"ח

(**א**) רשב"ם ד"ה המוכר וכו' הדמים כל איפה בכך וכן אי נמי בשער הידוע כל"ל וג"כ כמ"ל וכן פירש לקמיה בדף פ"ו ע"ב דלא בעינן פיקוח דמיס אלא כשאין דמיהן קלובין אבל כשדמיהן קלובין אפי' בלא פיקוח קני וכן בתשר"י פ"ה סי' ט"ז: (**ב**) ד"ה שמא לא שמע **רבי** כלומר: (**ג**) ד"ה מאי לאו וכו' כי שמעה לדרבי יאלי: (**ד**) תוס' ד"ה מדד וכו' הכא שאני שמסתלק כשמודד וכו' ובהא לא הוה אמר ר' זירא כל"ל ותינח אמר ר' זירא כל"ל ותינח ס"ד נמתק: (**ה**) ד"ה ת"ש וכו' שאפרש לקמן. ר"ב בדף פה ע"ג בד"ה לא בכליו:

מוסף רש"י

ולא תשאו עליו חטא. הא אם לא תרימו מן המובחר תשאו חטא (יבמות פט:) הכרימכם את חלבו לא תשאו חטא, הא אם תרימו את הרעה שבו תשאו חטא (קדושין מו:) שלא עשית מצוה מן המובחר (לקמן קמג.). **אם היה פיקח.** זה שלוקח פירות הרבה ואין לו שהות למוכרם אלא נתן מעות, שוכר את מקומן. דהוי לה כי תלוה ואלילו קונה לו (כתובות קג.). **אביי ורבא דאמרי תרוייהו.** סברות ניגסו (לעיל עו:). **מסירה.** כגון בספינה ובבהמה גסה, **קונה ברשות הרבים.** דהא לא אפשר במשיכה (שם). **משיכה.** בין בספינה בין בבהמה גסה, וכ"ש בבהמה דקה, **קונה בסימטא.** שהוא מקום מיוחד לעומדים שם בשאר שעה וכמלא של שניהן דמי וכיון דאפשר במשיכה לא מהניא ביה מסירה כלום, דעיקר מסירה לוקחה ברה"ר ומשיכה לוקחה ברשות שיש לו חלק בו (שם). **והגבהה קונה בכל מקום.** אפילו ברשות המיוחד למוכר לבדו (שם).

מוסף תוספות

א. אמאי הוי תרומה כיון שאין חפץ לעשות תרומה גרועה כ"כ. תוס' יבמות פט. ב. דיין וחומץ אע"פ שהם מין אחד מ"מ שני מינין הן דהא חומץ ולכך הוי טעות טפי ולא הוי תרומה אבל קישות ונמצאת מרה לא הוי טעות כ"כ דלקישות נתכוין והרי היא קישות וכן מן הטמא על הטהור בשוגג תרומתו תרומה דתרם אותו שם שנתכוין לו. שם. ג. דכיון שיש לו רשות ללוקח להניח שם כליו הרי הוא קונה לו כחצירו ואע"פ שהמוכר יש לו בו רשות ג"כ להניחו שם ונראה כאילו הניח המוכר ברשות עצמו אפ"ה יכול המוכר להיות כשלוחו של לוקח והרי הוא כאילו הניחו שם הלוקח ממש. ריטב"א. ד. [ד]אם מדד הלוקח אין לך משיכה גדולה מזו ולא עוד אלא הרי הוא מגביהן במדידתו. רשב"א. ה. עיין מהרש"ל. ו. [ד]אין לפרש במשיכה, דהא ודאי פשיטא, ומאי אתי לאשמעינן. מוס' רי"ד. ז. דניחא ליה למוכר שיתבטל כליו אגב הרשות שיתקיים המקח. מוס' לקמן פה:

ח) לקמן קמג. ימומת פט: קדושין מו: ב"מ מ. [מ]מוכר ה.], ב) כתובות קג., ג) [ניעין לט. וש"נ], ד) לעיל עו:, ה) [לקמן פו.], ו) [בס"י הגהות והגבהה], ז) עיין הגהות וחידושים בשם חש"ל שיש כאן חסרון בדברי המוס',

ט) לקמן קמג. ימומת פט: קדושין מו: ב"מ מ. [מ]מוכר ה.], ב) כתובות קג., ג) [ניעין לט. וש"נ], ד) לעיל עו:, ה) [לקמן פו.], ו) [בס"י הגהות והגבהה], ז) עיין הגהות וחידושים בשם חש"ל שיש כאן חסרון בדברי המוס',

כליו של אדם. של לוקח קונה לו אם פסק דמיס בכל מקום אפי׳ ברשות מוכר וכגון דאמר ליה בהדיא יקנה כליך כדאמר לקמן בשמעתין [פו.] אבל בסתמא מיבעיא לן לקמן [ו] ולא אפשיטא: **חוץ מרה״ר.** והוא הדין לאחר שאינה של שניהן כדמוכח לקמן בברייתא דד׳ מדות:

לאן בסימטא. הא דר״ל ור׳ יוחנן: **כל מקום שיש לו רשות.** כגון סימטא ואחר השותפין ורשות מוכר וכגון דאמר ליה זיל קני כדלקמן דהיינו יש לו רשות: **אין לו רשות.** כגון רה״ר לא: ה״ג בתוספתא [ז] **ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאה מדה למוכר משנתמלאה מדה ללוקח בד״א שאינה של שניהן אבל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה בד״א ברה״ר או בחצר שאינה של שניהן אבל ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו מוכר ה״ז קנה ברשות מוכר לא קנה עד שיגביה או עד שיוציא מרשות הבעלים ברשות זה המופקדין אצלו לא קנה עד שיכור את מקומן. ופירוש** ארבע מדות במוכרים לאו ד׳ רשויות קתני רה״ר רשות מוכר רשות לוקח רשות המופקדין אצלו דהא רשות מוכר ורשות נפקד חדא הוא דהכא והכא שייך למימר קבלה ושכירות מקום והולאה והגבהה דהא תנן במתניתין גבי רשות מוכר שכירות מקום דקתני ואם היה פיקח שוכר את מקומו ואוקימנא [פד:] ברשות בעלים וכיון דדינן שוה ליכא ד׳ מדות ומה הן ארבע מדות ד׳ חלוקין של דינין שחלוקין זה מזה. ואלו הן מדה שאינה של שניהן ברה״ר ובאחר שאינה של שניהן דאמרינן בה עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח הרי אחת מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה הרי שתים רשות לוקח מיד כשקיבל מוכר קנה הרי ג׳ רשות מוכר ורשות נפקד דקמפרש בהן דין הגבהה והולאה קבלה ושכירות הרי ד׳. וסמך מלאתי לי מדברי רבינו זקני מ״כ: **עד שלא נתמלאת המדה למוכר.** שאם נשפך היין או השמן או אם הוקר למוכר ויכול לחזור בו דמוקי לה לקמיה [פז.] במדה שהשלילו [ח] שניהן הלכך כל זמן שלא נתמלאת המדה הרי היא ברשות מוכר: **משנתמלאת הרי היא ברשות לוקח.** לקחתה וליטול בה מקחו עד שילגיענו או יניחנו בכליו דלדעת כן השאילוה להם לזה למדידה ולזה להלניע את שלו וכל זמן שעוסק במדידה למלאות המדה הרי היא ברשותו דמודד דהיינו מוכר ואין הלוקח יכול לקנות בתוך כליו של מוכר כל זמן שלא משך או שלא הגביה משנתמלאת המדה ללוקח כדפרישית שעכשיו נעשית כליו של לוקח דלדעת כן נשאלה לו. וס״ל להאי תנא דכליו של לוקח קונה ברה״ר כדמפרש ואזיל ולא כרב ושמואל ומיהו בסימטא ובאחר של שניהן מוקי לה לקמיה [ע״ב] דהתם קני כליו של לוקח: **במדה שאינה של כו׳. וכדפרישׁ טעמא: אבל אם היתה המדה של אחד מהם.** או של לוקח או של מוכר: **ראשון ראשון.** שנותנין לתוך המדה קנה בעל המדה שאם המדה של מוכר אע״פ שנתמלאת המדה הרי היא של מוכר ולא קנה לוקח ואע״פ שפסק הדמיס לא קנה עד שימשוך בכליו של מוכר ברה״ר אי נמי בסימטא לא קני לוקח דהא אפי׳ ברשות לוקח נמי אמרינן לקמן [פו.] דלא קנה לוקח כל זמן שהפירות בכליו דמוכר עד שישפכם לקרקע ואם המדה של לוקח אף על גב דלא נתמלאת נמי ראשון ראשון קנה דדמי למשך אע״פ שלא מדד דקתני מתני׳ דקנה בכליו של לוקח קונה לו: **וכאחר שאינה של שניהן.** וכגון שלא נתן בעל אחר להם רשות למדוד שם דהיינו דומיא דרה״ר: **אבל.** אם היו מודדין ברשות מוכר לא קנה לוקח אע״פ שהמדה שלו בכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה ואע״פ שפסק ומדד ומשך דמשיכה לא מהניא בי מוכר עד שיגביהה דהגבהה קונה בכל מקום או עד שיולאינה מרשות של מוכר לרשות של לוקח או לסימטא או שלירף ידו למטה מג׳ ברה״ר סמוך לאיסקופת הבית וקיבלה כדאמרי׳ בכתובות (דף לא.) גבי היה מגרר ויולא ולקמן בשמעתין (דף פו.) מייתי לה. ומיהו לקמן [ע״ב] מוקי לה במדה דמוכר בי מוכר ומדה לוקח בי לוקח דבי מוכר שכיחי מאני דמוכר ובי לוקח שכיחי מאני לוקח: **ברשות לוקח.** שהבית המוכר תבואתו למכור בבית לוקח: **כיון שקיבל עליו מוכר.** שנתרלה ולא״ל כל תבואה זו קנייה לך בכך וכך כל סאה וסאה: **קנה לוקח.** מיד אע״פ שלא מדד דקני ליה רשותו ואע״פ שהמדה של מוכר דהכלי בטל אצל הרשות. ומיהו לקמיה [ע״ב] מוקי לה במדה לוקח ולא גרע ממשך ולא מדד דקתני מתני׳ דקנה: **המופקדין אצלו.** שהפקיד שם מוכר פירותיו ומסתמא הקנה לו נפקד למפקיד את רשותו לגורך פירותיו למכור ולמדוד פירותיו בביתו כדרך כל הנפקדים: **עד שיקבל עליו.** נפקד במלות מפקיד לייחד לו רשות ללוקח לקנות הפירות באשר הוא שם או שישכור. והוא הדין נמי גבי רשות מוכר שייך קבלה ושכירות והכא נמי שייך הגבהה והולאה אלא תנא אורחא דמילתא קתני דסתם מוכר כשמוכר רוצה הוא לפנות את ביתו הלכך קתני סתם הגבהה והולאה דאינו חפץ להשאיל ולא להשכיר רשותו וגבי נפקד שייך קבלה ושכירות דכי היכי שהיה נפקד של זה הראשון הכי נמי ישמור פקדונו של שני ורבותא תנא הכא קבלה ושכירות וכל שכן הגבהה והולאה. ולמאן דמוקי לקמן במאני דמוכר בי מוכר ומאני דלוקח בי לוקח איכא לאוקומי נמי במאני דמופקד בי מופקד והלכך לא קני לוקח בכליו דנפקד:

מאי

כל מקום שיש לו רשות להניח. ולא״ת והא דאמר לעיל מדד והניח ע״ג סימטא קנה ואוקימנא לתוך קופתו משמע דוקא מדד אבל לא מדד לא קנה לו כליו ואומר ר״י דבעי למימר זיל קני [א] וכיון דמדד כדאמר ליה זיל קני דמי [ב] והשתא ניחא דלריכי הני תרי מילי דר׳ יוחנן ומיהו הניא דלעיל דקאמר אפילו ברשות הרבים ואוקימנא בסימטא תימה למאי איצטריכא וי״ל דשמא חדא מכלל חברתה אתמר:

ארבע מדות במוכרים. פירש רבינו שמואל דאין לפרש ד׳ רשויות דהא רשות מוכר ונפקד חדא היא דהכא והכא שייך למימר קבלה ושכירות מקום הולאה והגבהה וקשה לפירושו דאם כן ליערבינהו וליתנינהו ברשות מוכר ורשות נפקד לא קנה עד שקבל עליו או יגביהנה או יוליאנה או ישכור מקומו ועוד דאין נראה שמועיל קבלה ברשות מוכר דאין אדם מקנה רשותו לאחרים ע״י עצמו [ג] כדתנן בפ׳ חלון (עירובין דף עט: וסס) דמזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים אבל לא ע״י בנו ובתו הקטנים מפני שידן כידו ומ״מ אין לפרש דחשיב רשויות [ד] דלמאי דבעי למימר השתא דמדה של לוקח קני אפילו ברה״ר כל שכן ברשות מוכר דקני דהא לבסוף דמסקינן דברה״ר לא קנה אפ״ה מיבעיא לן אי קנה ברשות מוכר כליו של לוקח אי לא [ה] ואם כן מיבעי לן לפרושי דהא דקאמר ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה דבכליו של מוכר איירי ובלאו הכי ל״ל כן לקמן כי אמר בכליו של לוקח קנה ברשות מוכר א״כ לא חשיב אלא רשות אחד כיון דכליו של לוקח קנה בכל מקום דהשתא אין חילוק בין רה״ר לרשות מוכר [ו] אלא (ז) דחשיב ד׳ מדות בכליס מדת סרסור ומדת מוכר ומדת לוקח ומדת נפקד [ח]: **הכי** גרסינן **בתוספתא** (רפ״ה) ברשות הלה הנפקדים אצלו לא קנה עד שקיבל עליו או עד שיגביהנה ויוליאנה או ישכור את מקומו אבל לפי ספרים דגרסי עד שיגביהנה או עד שיוליאנה קשה ליערבינהו וליתנינהו רשות מוכר בהדי נפקד והשתא משמע דבקבלה כדי זוכה לו לקונה ול״ת בסוף פ״ק דגיטין (דף יג. וסס:) דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ומה צריך מעמד ג׳ הא מוכח התם דתן כזכי דמי דתנן (שם יא: וסס ד״ה כל) האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי חוזר בגט ואינו חוזר בשחרור משום דתן כזכי וא״כ בלא מעמד ג׳ יקנה לו כדאמר הכא [ט] ולמאי דפירש ר״ת דמעמד שלשתן קנה אפילו בעל כרחו של נפקד אתי שפיר דאילטריך לכך מעמד ג׳ ולמאי דמפרש נמי ר״ת דלא אמרינן תן כזכי אלא היכא דבשעה שנותן לו אומר לו תן אבל אם כבר היה בידו לא אמרינן תן כזכי אתי שפיר ועוד י״ל דאהני נמי מעמד ג׳ דאפי׳ אין הנפקדון ביד הנפקד [ט] דקני דאי לאו מעמד ג׳ אינו יכול לזכות לו אלא כשהוא ברשותו: כליו

[ו] [ע״ב], [ז] [פ״ה ה״ח], [ח] [ששאלו יעב״ן],

גליון הש״ס

גמרא קונה לו בב״מ. עיין ב״מ לט ע״א תוס׳ ד״ה כיון: **שם ואמאי** קרו לה רה״ר. שבת דף ו ע״ב [מ ע״ב]:

הגהות הב״ח

(**א**) תוס׳ ד״ה ארבע וכו׳ אלא צריך לומר דחשיב ד׳ מדות:

מוסף תוספות

א. [ד]אם הניח בכליו של לוקח בלא מדידה, לאו אדעתא דליקנו כליו אתבינהו כיון דמחוסרין מדידה אלא לדעת שימדדם ואח״כ ימשוך ויזכה בהם, הלכך צריך למימר ליה קני. רבינו יונה.

ב. עיין ברבינו יונה מה הדין במדד בכשות מוכר ולא אמר ליה זיל קני.

ג. דחצירו כידו הוא וכשם שבידו של מוכר לא קנה לקוח שאם אתה אומר קנה לא היינו צריכים למשיכה והגבהה, ה״נ בחצירו וכו׳, ורשות נפקד שאני שכשם שאם היה בידו ואמר לו (המוכר) זכה לפלוני ורצה לזכות לו זוכה, אף חצרו נמי זוכה מדעתו. ר״ן. ד. דרשות מוכר ורשות המופקדים אצלו חלוקין הן בקבל עליו. סס. ה. [ד]מוכר שמא משאיל לו מקום ללוקח שיקנה מה שהוא מוכר לו. תוס׳ לקמן ע״ב ד״ה כליו. ו. [ד]כי היכי דאמרינן דברשות מוכר ובכליו של מוכר לא קנה עד שיגביהנו ה״נ ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם דהא אמרינן לעיל עד שלא נתמלאה המדה למוכר. סס. ז. מדת סרסור דמפלגינן בה בין עד שלא נתמלאת ומשנתמלאת, ומדת לוקח דראשון ראשון קנה, ומדת מוכר דבעינן הגבהה או משיכה, אע״ג שמגביה או מושך בכלי המוכר קנה, ומדת הלה המופקדין אצלו שאם קבל עליו הנפקד קנה לוקח. רבינו יונה. ח. וזו הקושיא לדברי מי שאמר במ׳ גיטין (שם) כי אמר רב בפקדון אבל במלוה לא. דאי במלוה אמר ודאי צריך מעמד שלשתן דהא ליתיה שיזכה לו. רמב״ן. ט. או שהוא בחצר שאינה משתמרת שאינו קונה לו. רמב״ן.

עין משפט נר מצוה

פג א מיי׳ פ״ד מהל׳ מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סימן ר סעיף ג:

פד ב ג מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע שם סעיף ט:

פה ד מיי׳ שם הלכה ו טוש״ע שם סעיף כ:

פו ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ח:

פז ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף כ וכהג״ה:

רבינו גרשום

לא פליגי כאן ברה״ר. כולהו מודי דאם מדד לו בכליו של לוקח ברה״ר דלא קנה לו כליו. וכולהו מודי דאם מדד לו בכליו בסמטא דקנה. והא דקאמר רב ושמואל חוץ מרה״ר ממש קאמרי הא בסמטא קנה והא דקאמר ר׳ יוחנן וריש לקיש ברה״ר לא רה״ר ממש קאמרי אלא בסמטא ואמאי קרו ליה רה״ר לפי שאינה רה״י דאינה מוקפת מחיצה. ה״נ מסתברא דבסמטא מיירי דאמר ר׳ אבהו וכו׳. והאי דקאמר ליה ר׳ זירא לר׳ אסי שמא לא שמע רבי וכו׳. משום דס״ל לר׳ זירא כר׳ אבהו (ח) אמר ר׳ יוחנן ור׳ אסי אמר אפי׳ בלא כליו ס״ל לר׳ יוחנן דבסמטא קנה: עד שלא נתמלאה מדה כולה למוכר. דהמוכר יכול לחזור בו: ומשנתמלאה מדה ללוקח. הרי הוא ברשות לוקח ואם רצה קנה: בד״א דעד שלא נתמלאה למוכר שמדד לו במדה שאינה של שניהן. אלא ששאלוה אבל אם היתה מדה של אחד מהן של לוקח ראשון ראשון שמדד לתוכו קנה הלוקח. בד״א דקנה ראשון ראשון ברה״ר ובחצר (ט) מפרש לקמן בסמטא. וזו מדה אחת. ומדה ב׳ אם ברשות מוכר מדד לו במדת לוקח לא קנה עד שיגביה דהגבהה קונה בכל מקום או עד שיוציא מרשותו כגון דשוכר את מקומו: ואם ברשות לוקח הן. שהיו מופקדין בידו כיון שקבל עליו מוכר למכרן לו אע״פ שלא מדד לו עדיין קנה לו לוקח רשותו וזו מדה ג׳. מדה ד׳ אם היו הפירות ברשות הלה המופקדין אצלו. כלומר שהיו מופקדין ביד אחר ולא ביד לוקח לא קנה הלוקח עד שיקבל עליו זה המופקד שישאיל לו ללוקח מקום שהפירות מונחין שם או עד שישכור את מקומו של מופקד שהפירות שם:

ח) ר״ל דס״ל כר׳ אבהו דאפי׳ בסימטא בעינן כליו דוקא. ט) נראה דל״ל ברה״ר ומאלר שאינה של שניהם ולקמן מפרש דהה״ר דקאמר היינו בסימטא.

פה: המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא. מע"ג דברשות הרבים אמרינן לעיל דלכ"ע לא קנה התם ה"ט משום דלא ניחא להו לבני רה"ר שיהא כליו שם דמאן פייס (ג) ודמאן שביק אבל ברשות מוכר מיבעיא דאע"ג דא"ר יוחנן דכל מקום שיש לו רשות להניחו קנה דלמא לא אתא למעט אלא רה"ר אבל מוכר שמא משאיל לו מקוס לנוקח שיקנה מה שהוא מוכר לו וא"ת ואמאי לא פשיט מהא דאמר ר' יוחנן לעיל (דף פד:) מדד והניח ע"ג שימטא קנה ואסיק לעיל במודד לתוך קופתו ודוקא בשימטא אבל ברשות מוכר לא ויש לומר דרבי יוחנן דנקט שימטא היינו משום דברשות מוכר מיבעי ליה וכן משמע בגיטין בהזורק (דף עח. ושם ד"ה כגון) דקאמר אהא דתנן זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת ודייק אמאי מגורשת כליו של לוקח ברשות מוכר הוא שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומשני עלה ר' יוחנן מקוס חיקה קנוי לה מקוס קלתה קנוי לה[א]: **כגון שהיה בעלה מוכר קלתות.** וא"ת נהי דנותן לה רשות ומשאילה מ"מ הא בעי חזקה דאמרינן בהשואל (ב"מ דף לט: ושם) כשם שהקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה כו' כך שכירות קרקע כו' ותירץ ריב"א דאע"ג דאין המקוס קנוי לה (ג) דכיון דיש לה רשות להניח קלתה שם קני לה קלתה דכליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניח כמו גבי שימטא אע"פ שאין שימטא קנוי לו מ"מ הכלי עצמו קונה לו: **לא בכליו דמוכר.** משמע מהכא דמשיכה מועלת לנוקח בכליו של מוכר דקתני דקנה כשמוליאה מרשותו[ב]: (ד) **בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח.** דכי היכי דכליו של לוקח לא מבטל אגב רשות מוכר ה"נ אית לן למימר דכליו של מוכר לא מבטל אגב רשות לוקח והוי מלי לדחויי אע"ג דכליו של לוקח לא בטל אגב רשות מוכר כלי של מוכר בטל אגב רשות לוקח דניחא ליה למוכר שיתבטל כליו אגב הרשות שיתקיים המקח: **משך** חמרין **ופועלין.** בנו"ן וא"ג חמריו ופועליו בו"י דאם כן הוה משמע דמיירי בחמריו ופועליו לוקח ולא יתכן דאם כן בלא פירקן נמי וא"ת הא דבעי ר' אלעזר בפ"ק דבבא מציעא (דף ט: ד"ה משוך) האומר לחבירו משוך בהמה זו וקני כלים שעליה מהו מי מהניא משיכה דבהמה לאקנויי כלים שעליה או לא תפשוט מהכא דלא מהניא דקתני שיהיו יכולין לחזור בהן[ג] וי"ל דהכא כשמשך החמרים אבל החמורים לא משך אלא החמרים משכו את החמורים עמהן מ"נ התם דוקא מיבעי ליה דאמר ליה שע"י משיכת בהמה יקנה הכלים אבל הכא דלא מיירי בהכי אלא דאמר ליה זיל וקני גרידא[ד] ומשום הכי לא קנה תבואה במשיכת בהמה: **בין** פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק. ואפי' מדד ופסק נמי שיהיו יכולין לחזור כיון דעדיין לא פירקן אלא נקט הכי משום דבעי לפלוגי בסיפא בין פסק עד שלא מדד למדד עד שלא פסק: ומדכליו

מאי לאו ברה"ר ממש [א]לא סימטא והא דומיא דחצר שאינה של שניהם קתני מאי חצר שאינה של שניהם נמי דלא דהאי כולה ולא דהאי כולה [ב]אלא דתרוייהו בעא מיניה רב ששת מרב הונא [ג]כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא אמר ליה תניתוה [ד]זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת אמר ליה ר"נ מאי טעמא פשטת ליה מהתיא [ה]דמחו לה מאה עוכלי בעוכלא דאמר [ו]רב יהודה אמר שמואל והוא שהיתה קלתה תלויה בה ור"ל אמר קשורה ואע"פ שאינה תלויה בה [ז]רב אדא בר אהבה אמר כגון שהיתה קלתה מונחת לה בין ירכותיה רב משרשיא בריה דר' אמי אמר כגון שהיה בעלה מוכר קלתות רבי יוחנן אמר [ח]מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה אמר רבא מאי טעמא דר' יוחנן [ט]לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה אלא פשוט לה מהא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו מאי לאו [י]בכליו דלוקח לא בכליו דמוכר ומדרישא בכליו דמוכר סיפא נמי בכליו דמוכר אימא סיפא ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואי בכליו דמוכר [יא]אמאי קנה לוקח סיפא אתאן לכליו דלוקח ומאי פסקא סתמא דמילתא בי מוכר מאני דמוכר שכיחי בי לוקח מאני דלוקח שכיחי אמר רבא ת"ש [יב]**משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד ובין מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן**

פירקן

מאי נאו רשות הרבים ממש. ואפ"ה קתני דאם היתה מדה של אחד מהן ראשון קנה אלמא כליו של לוקח ברה"ר קונה וקשיא למ"ד חוץ מרה"ר ולר' אבהו א"ר יוחנן: **אלא דתרוייהו.** אלא השותפין: **כליו של לוקח ברשות מוכר.** כגון פסק ונתן לתוך מדה של לוקח או מדד במדה שלו ושפכן לכליו של לוקח והבית של מוכר הוא: **קנה לוקח.** כאילו נתן לתוך רשותו של לוקח: **או לא קנה.** דרשות עיקר והכלי בטל לגבי הרשות: **פנינה.** משנה היא בגיטין בפרק הזורק (דף עז.): **לתוך חיקה.** כלומר על בגדיה שהיא מלובשת: **קלתה.** סל שהנשים נותנות לתוכו מחטין וצינוריות: **הרי זו מגורשת.** דקונה לה קלתה ברשות המגרש: **דמחו [לה] מאה עוכלי בעוכלא.** כלומר שדו בה גרגר מאה הכאות (א) במשקל ששמו עוכלא ששיבולו הטעם הזה דבפרק הזורק פרכינן ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומתרלי כל הני אמוראי התם דלא תילף מינה: **תלויה בה.** ואינה נגררת בקרקע ולכך קונה לה קלתה דדמי להגבהה שקונה בכל מקום. תלויה בה היינו קשורה ותלויה: **קשורה אף על פי שאינה תלויה.** אלא נגררת בקרקע וקשורה בה. ולא גרסי' תלויה אע"פ שאינה קשורה: **בין ירכותיה.** ואף על פי שמונחת בקרקע אין מקפיד על מקום מושב אשתו ועל עכשיו היה אותו מקום קנוי לה: **מוכר קלתות.** לכך אינו מקפיד על מקומם שיש לו בית לכך. כך פירשה רבינו מ"כ במס' גיטין [שם]: **לא על מקום חיקה.** כשנגררין בגדיה על הקרקע: **אלא פשוט לה מהא.** דלא קנה: **מאי נאו בכליו דלוקח.** שמדלו בו בבית מוכר ואפ"ה לא קנה לו כליו: ומשני **לא בכליו דמוכר.** ומש"ה לא קנה לוקח עד שיגביהה דאמאי לא נפק מרשותיה דמוכר כלל: ומקשינן **מדרישא בכליו דמוכר כו'.** ולפי סדר התוספתא איכא לאקשויי הכי ומדסיפא בכליו דמוכר ריישא נמי בכליו דמוכר: **ואי בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח.** לדידך דאזלת בתר כלי ולא מבטלת ליה אגב הרשות שהוא בתוכו א"כ אמאי קנה לוקח בקבלת מוכר הא אכתי לא נפק מרשותו דמוכר כלל אלא ודאי בתר רשות אזלינן ולא בתר כלי והלכך כי מוכר הרי הוא של מוכר עד שיגביהה לוקח לא שנא בכליו דלוקח ולא שנא בכליו דמוכר וכי לוקח קנה לוקח ואפילו אי הוי בכליו דמוכר. ומשני סיפא אתאן אתאן כו': ומתמה **ומאי פסקא.** כי פסקת את הדבר כן לנעולם כי מוכר אין מודדין כי אם בכליו דמוכר וכי לוקח בכליו דלוקח בתמיה: ומשני **סתמא דמילתא כו'.** והיינו סתים מדות מד' מדות של מוכרין דהכי קאמר ברשות מוכר לעולם לא יקנה לוקח כי אם בהגבהה משום דדרך למדוד שם בכליו דמוכר ולעולם ברשות לוקח קונה בקבלת מוכר שהרי נתונים בכליו דלוקח: מצאתי מוגה בהגהת רבינו זקני מ"כ **כן משך חמריו ופועליו והכניסן לוקח לתוך ביתו והתבואה על גבו: בין פסק עד שלא מדד.** אם באו לחזור קודם מדידה יחזרו דבמאי נקנה לא משיכת תבואה יש ולא רשות לוקח יש דעודם על גואלם ולא הוגמו לרשותו שהרי לא פירקן כדמוכח סיפא דקתני בה פירקן מכלל דרישא בלא פירקן אלא הכנסה בעלמא שמשכן והכניסן לתוך ביתו קתני והך משיכה לאו משיכה היא דאדם הוא מושך ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות את הפירות עד שימשוך הפירות עצמן: **בין מדד.** דהוגמו לרשותו: **עד שלא פסק.** אם באו לחזור קודם פיסוק מוחזרין אע"פ שהוגמה עתה בשעת מדידה ברשותו דלוקח ובכליו דלוקח דלא קניא רשותו קודם פיסוק ואפילו משיכה קודם פיסוק לא מהניא כדמפרש לקמיה [פו.] דלא סמכא דעתיה לא דמוכר ולא דלוקח שהמוכר שמא יפסוק דמיהן יקריס יותר או הלוקח יעלם בזול יותר ומתני' דקתני משך ולא מדד קנה כשפסק קודם משיכה:

פירקן

פח א ב מיי' פ"ד מהל' מכירה הלכה ו ועי' בהשגות ומגיד משנה שמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ט:

פט ג ד ה מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה ח שמג עשין ג טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף י:

צ ו מיי' פ"ד מהלכות מכירה הלכה ו שמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ר סעיף ג:

צא ז מיי' שם הלכה ג ועי' במ"מ ובכסף משנה טוש"ע שם ס"ה:

צב ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף מ:

רבינו גרשום

מאי לאו ברשות הרבים ממש. קנה אם מדד לו במדתו של לוקח הא בסמטא אפי' בלא כליו קנה וכו' אסי' לא. שמדד לו במדתו בסמטא וכדר' דירא: והא דה"ר דומיא דחצר שאינה של שניהם קתני. וקא ממעט סמטא: לעולם סמטא ומאי דומיא דחצר שאינה של שניהן. שאינה דחד לחוד אלא דתרוייהו והיינו נמי סמטא דהיינו דתרוייהו: כליו של לוקח ברשות מוכר. ומדד לו בתוכו קנה בלא הגבהת לוקח או לא: זרקו לה. הגט והיא מונחת בביתו: לתוך חיקה או לתוך קלתה. היינו כלי ופעמים מונחת בו חפצים שמשימה בראש שלועזין קרנ"ק: הרי זו מגורשת. אלמא דכליה קונה לה ברשות בעלה ותפשוט מהא דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח: דמחייה מאה עוכלי בעוכלא. כלומר כמה מדות א) מדד כאן. כלומר תמהו עליה ותירצו בה תירוצין הרבה: דאמר רב יהודה אמר רב שמואל. אמאי מגורשת כגון שהיתה קלתה תלויה בה בצוארה דהויא הגבהה: קשורה. בראשה: אע"פ שאינה תלוי'. באויר אלא מונחת או תלויה אע"פ שאינה קשורה מגורשת כיון דמחברא בה כגופה דמי ורשותה הוא: (או) שהיתה מונחת. בקרקע בין ירכותיה ודמי כמו חיקה ורשות שלה: כגון שהיה בעלה מוכר קלתות. וקנתה ממנו קלתה ובההיא הנאה שקנתה ממנו אקני לה מקום הקלתה: ור' יוחנן אמר. כל זמן שהיא בביתו מקום חיקה ומקום קלתה קנוי לה לפי שאין אדם מקפיד גבי אשתו לא על מקום כו': מאי לאו כליו של לוקח. ואפי' הכי לא קני עד שיגביה: ומדרישא מוקמת בכליו דמוכר סיפא נמי בכליו של מוכר אמאי בכליו דלוקח. אי אמאי קנה לוקח בקיבל גרידא: ומאי פסקא. התנא למתני'

א) רבינו ז"ל מפרש מתה לשון מדידה וכ"כ בערוך ערך עכל ב) כלשון רבינו כאן אות כאות [וע"ש במוסף הערוך] ובערך מ"ש לא הבין הערוך לשורש הזה דמתה הוא לשון מדידה וי"ש.

א) [גיטין עח. עט: ב"מ מז: ע"ז עא: קדושין כה:], ב) גיטין עז., ג) [כתובות נג.], ד) [גיטין עח.], ה) שם, ו) ע"ז עב.,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דמחו וכו' הכאות הכו במשקל: (ב) תוס' ד"ה כליו וכו' דמאן פייס ומאן שביק: (ג) ד"ה כגון וכו' קנוי לה מ"מ כיון דיש לה רשות: (ד) ד"ה ראי בכליו וכו' אגב הרשות כדי שיתקיים:

מוסף רש"י

הרי זו מגורשת. ואפילו היא בתוך ביתו (גיטין עז). דמחו לה מאה עוכלי בעוכלא. מכין אותה מאה מכות בלקוטה שבגלגלת ברזל כמין משקולת קטנה ששמה עוכלא (כתובות נג.). משך חמריו ופועליו. הרי שהיה מביא חמריו טעונין פירות ופועליו נוטלים בכתף ומשכה מביתו ממנו והכניסן לתוך ביתו, דלאו משיכה היא, שאין משיכה קונה בגני אדם, ופירות כל זמן שהן עליהן לא קנה (ע"ז עב.). בין פסק. דמיס אחרי כן (שם). עד שלא פסק. כלומר כל זמן שלא פסק יכול מוכר לחזור בו, דביתו לא עדיפא מאשמיה, ומשיכה גופא לא קניא אלא אם כן פסק, אבל מדד ופסק או פסק ומדד קניא ליה ביתו ולא בעי משיכה (שם. ובדפו"י הגירסא: עד שלא מדד כלומר כל זמן שלא מדד לא קנה פיסוק דהא ליכא משיכה וביתו נמי לא קניא דהא עודן עליהם בין מדד דהשתא קניא ליה חצירו).

מוסף תוספות

א. וא"ת ותיפשוט איפכא מדמתרצי כל הני אמוראי וכו', וי"ל דהכא לכולהו מספקא להו אלא דדחו למתני' דלא נפשוט מינה. תוס' גיטין עח. ב. דיוציאנו מרשות, מדין משיכה הוא דקני. ר"ן. ג. אלמא דלא קני פירות במשיכת הבהמה. תוס' ב"מ מ: ד. ואינו רוצה שיקנה אלא במשיכת פירות עצמן. שם.

רבינו גרשום (המשך)

דרישא אוקים בכליו של מוכר. סיפא אוקים בכליו של לוקח: אין דודאי פסקא דסתמא דמילתא כו': משך חמריו ופועליו. שנתן להן תבואה בשכרן ושוב רצה לחזור ולקנותה מהן או חמרין ופועלין דעלמא מוכרי פירות: והכניסן לתוך ביתו בין פסק. שקצץ לו דמיהן קודם שהכניסן עד שמדד. כלומר ועדיין לא מדד או מדד הפירות ועדיין לא פסק שניהן יכולין לחזור בהן הואיל ולא משך התבואה עצמה. אע"פ שפסק כיון שלא מדד יכולין לחזור בם שניהם.

פירקן. בין מוכר בין לוקח והכניסן לרשותו דיש כאן הנאה ברשות לוקח יש כאן חילוק. ואע"ג דאכתי בהך הכנסה לא קנה משום דלא פסק אהני לכי פסק בתר הכי דקניא ליה רשותיה שמוחזין בו הלכך פסק אחרי כן אע"פ שלא מדד קניא ליה רשותיה ואין יכול לחזור אפי' קודם מדידה דבשעת פיסוק קניא ליה רשותיה ואין כליו של מוכר מעכב עליו אלמא כלי לא חשיב רשותיה ומדידה נמי לא מעכבא כדתנן [פד:] משך ולא מדד קנה דהואיל ופסק דמיס על כולן מדידה גלוי מילתא בעלמא היא ולא דמי להיכא דלא מכר לו אלא כור אחד דאמרי' לקמן [ע"ב] (ו) מדידת הכור מעכבא ויכול לחזור בו אפילו בשאר אחרונה דהתם מעכבא מדידה דלא קניא רשותיה אלא מאי דזבין ליה: **מדד עד שלא פסק לא קנה.** ויכולין לחזור קודם שיפסקו אבל משיפסוק קנה. ואית דמפרשי פירקן והכניסן לתוך ביתו היינו משיכה והאי דקתני פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור מוקמי לה כשפסק קודם שפירקן וקני במשיכה שאחר פיסוק וטעות הוא בידם דא"כ היכי יליף מיניה דכליו של מוכר לא מעכב קנייה דרשות לוקח דלמא הא דקנה לוקח לאו משום קנייא רשותו הוא אלא משום משיכה: **ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה.** מוכר כלומר שאין כליו של מוכר מעכב על רשות הלוקח לקנותן הלוקח כדקתני פירקן ופסק קנה דקנה רשות (ג) קודם מדידה ואע"פ שעדיין הפירות בתוך שקין של מוכר וכיון דאהני רשות לוקח לבטל כליו של מוכר ולהוציאן מרשות מוכר כל שכן וכל שכן כליו לוקח נמי ברשות מוכר יבטל הרשות את הכלי של לוקח אלא להוציאן מחזקת המוכר שמוחזק בהן עד עתה: **בשפסק.** האי פירקן היינו שפירקן לשפסק מן השקין לקרקע ביתו של לוקח דליכא כליו דמוכר והלכך קניא ליה לוקח רשותו: **איקפד רבא.** דאיהו אמר האי ת"ש: **פירקן קפני.** דמשמע כמות שהיו מונחין בשקין: **ממאכלי דסומי.** חבילות שומיס דליכא שקין: **מכדי פירקן קפני.** שהוחזו ברשות לוקח וקני ליה רשותו מיד כשקיבל עליו מוכר למכרן לו כדקתני בברייתא לעיל [פה:]: **לא סמכא דעתיה.** דמי יימר שיתקייס המכר שמא המוכר יעלה בדמיהן והלוקח יזלזל בדמיהן שהרי אין דמיהן קצובין: **הכא דאמר ליה.** מוכר זיל קני אני רוצה שיקנה לך כלך דכמאן דמושיל ליה מקום הנחת כליו דמי כי קמיבעיא לן בתמתא: **תנן הכא.** בפ"ק דקדושין: **שיש להן אחריות.** שקיימין לעולם: **בכסף.** במתן מעות: **בשטר.** אם כתב לו שדי מכורה לך או נתונה לך ומסר לו את השטר: **ובחזקה.** נעל ונגדר ופרץ כל שהוא. והתם [קידושין כו.] יליף טעמא מקראי: **ושאין להם אחריות.** מטלטלי: **במשיכה.** שמושכן לרשותו או לרשות שיש לו חלק בו כגון שימטה ואחר השותפין. וכל שכן בהגבהה דהגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר דמשהגביהה הניחה ברשותו אפי' בלא משיכה. כן נראה לי: **הא שמעתא.** דלקמיה האי לא שנו: **שאין דרכן להגביה.** שבכדין: **שדרכן להגביה.** דברים קלים: **הגונב כיס בשבת.** והוציאו לרשות הרבים: **חייב.** בתשלומין דליכא למימר קם ליה בדרבה מיניה דליכא הכא שתי רשויות ביחד: **שכבר נתחייב בגניבה.** משעת הגבהה דהגבהה בכל מקום קונה ואיסור שבת דליכא עד שעת הוצאה: **היה מגרר.** בקרקע דהגבהה ליכא ולא קני ליה אלא בשינוי רשות שימשכנה לרשותו: **פטור.** מן התשלומין דקם ליה בדרבה מיניה וכתיב כדי רשעתו (דברים כה) משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות [מכות ד:]: **שהרי איסור שבת וחיוב גניבה באין כאחד.** דבשעת הוצאת חוץ קנייה ותתחייב בסקילה. ובכתובות בפרק אלו נערות [לא:] פרכינן דמשכיה להיכא אי לרשות הרבים איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא ומוקמינן לה כשלירף ידו למטה מג' וקבלה וידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וקניא ליה ולא בטלה לגבי רה"ר לגבי קנייה ויש כאן [איסור] שבת וגניבה באין כאחד והך קנייה לאו משום הגבהה היא אלא משיכה לתוך ידו שהרי ידו סמוכה בתוך ג' לקרקע. ואית דמוקי ליה התם בגידי רשות הרבים לדעיין גניבה מיקנא קני ולעיין שבת הוי רשות הרבים כדבי אליעזר: **והא כיס דבר הגבהה הוא.** ואפילו הכי אי לאו משום איסור שבת הוה קני ליה במשיכה כגון אם היה מגרר ויוצא בחוץ: **אמר ליה במיפנא.** כך השיבו התם. וסבור רב אחא דכיס קטן הוא ותמה על תירוץ זה ואמר ליה אנא נמי מיתנא קאמינא לך דאע"ג דאיכא ביה מיתנא דרכו להגביהו הוא: **א"ל דחזי למיפנא קאמינא לך.** כיס גדול מאד [כך שיטת הגמרא נכונה וכך מצאתי הגהת רבינו זקני מ"כ]: **או עד שיוציאנה.** היינו משיכה: **אלמא מידי דבר הגבהה.** דבר קל: **נדדין קפני.** עד שיגביהנה אם דבר קל הוא או עד שיוציאנה אם דבר כבד הוא. ולפי ענית דעתי נראה לי דהוה מצי לתרוצי הכא במידי דבר משיכה עסקינן הלכך אי בעי בהגבהה עדיפא ממשיכה וקונה בכל דבר ואי בעי במשיכה ליקני דהא אורחיה במשיכה אלא דיעתא (ג) טפי לאורויי דין תרוייהו דמידי דבר הגבהה בהגבהה ולא במשיכה ומידי דבר משיכה אפי' במשיכה וכן נראים הדברים דהא בפ"ק דקידושין (דף כה:) תנן אמר רבי מאיר בהמה גסה במסירה והדקה בהגבהה ולא במסירה ומשיכה ואמרי ליה רבנן בהמה דקה נקנית במשיכה כלומר אף במשיכה [שם] אמרי רבנן אחרים זו וזו במשיכה ואמר להו רבי שמעון זו וזו בהגבהה אלמא הגבהה עדיפא ממשיכה דהא אפילו [גסה] לרבי שמעון בהגבהה ולא במשיכה דמפרש התם:

ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה כו'. וא"ת מנא ליה דמתורת רשותו קנה דלמא מתורת משיכה קנה דהא משיכה מועלת בכליו של מוכר כדמפרש לעיל וי"ל דהכא דייק דמתורת רשותו קנה כדפירש לעיל בקונטרס דפירקן והכניסן לתוך ביתו משמע בין מוכר בין לוקח וא"ת בלא פירקן נמי כיון שהכניסן ליקני דליבטיל אגב רשות לוקח ואור"י דלוקח כלי הוא דבטיל אגב הרשות אבל בהמה לא:

אבל דברים שדרכן בהגבהה אין נקנים אלא בהגבהה. והא דפרין במי שמא (לקמן דף קנא.) גבי מלוגא דשטרי והא לא משך ודוחק לומר שהיה כל כך הרבה שטרות שלא היה דרכן להגביה אלא לאו דוקא נקט משך אלא כלומר והא לא הגביה: **והא כיס דבר הגבהה הוא כו'.** לא פריך להאי לישנא דמשני בריש אלו נערות (כתובות דף לא:) כשלירף ידו למטה מג' וקבלה דלא קנה מטעם משיכה אלא מטעם חצר וידו כחצרו [א] אלא לההוא לישנא דהתם דקני משום משיכה פריך וא"ת והיכי ס"ל דמיירי בכיס דבר הגבהה הוא א"כ היכי מיחייב לענין שבת הא אין דרך הוצאה בכך כדדייק בריש אלו נערות (שם) אי בזוטרי אין דרך הוצאה בכך אלא במיצעי ויש לומר דיש דברים שדרך הוצאה בכך לענין שבת ואפי' הכי לענין קנין אין נקנין אלא בהגבהה שדרכן להגביה [ב] אי נמי במגרר דרך מחתרת דהוי דרך הוצאה [ג] אי נמי הוה ליה למימר וליטעמיך [ד]: **לצדדין** קתני. תימה לרשב"א דאמאי לא מוקי לה בכליס שאין דרכן להגביה שגם הן נקנין בהגבהה [ה] כדמשמע לעיל דאוקמינן במידי דבעי מיתנא וקתני הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה דהיינו בהגבהה: אמנו

בגניבה. בשלם, דהגבהה קונה בכל מקום וקמה לה ברשותיה אף להתחייב בתוכיסים (כתובות לא.) בשעה שהגביה הכיס בגדי הבעלים (שבת צא:). **קודם שיבא לידי איסור שבת.** ובשביל חיוב מיתה הבא לאחר מכן אינו נפטר מן התשלומין (סנהדרין עב.). **היה מגרר ויוצא.** אלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאו אלא בהוצאה מרשות הבעלים (כתובות לא.) אלא קנאה בהגבהה אלא בהוצאה מצית הבעלים (שבת צא:) אלא הגביהו ולא קנאו כתוך הבית אבל כשיוצא לרה"ר קנאו בשני רשות שהוציאו מרשות הבעלים ולירף ידו למטה מג'לפה וקבלה בידו, דידו משובה לו כחצרבה על מרגבה והכי הוא לו כמלגו ואע"פ שאין כאן הגבהה, והכי מוקי לה בכתובות (סנהדרין עב.). **פטור.** מתשלומין, שהרי איסור שבת כו', ובכתובות פריך אי דאפקיה לרה"ר איסור גניבה ליכא, דרה"ר לאו מקום קנייה היא, ומוקי לה בלירי הי"ר, אי נמי שלירף ידו למטה מג' וקבלה (שבת צא:).

מוסף רש"י

פסק כו' אין שניהן יכולין לחזור בהן. דאע"ג דלא מדד כיון דפסק קניא ליה רשותו דמשיכה (ע"ז עב.). מדד כו' שניהן יכולין לחזור בהן. כל זמן שלא פסק, דמדידה לא מהניא מידי ורשותו לא קניא עד דיפסוק (שם). כליו של אדם. של לוקח, קונה לו. אם פסק דמיס (לעיל פה.). נכסים שיש להן אחריות. היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוה והעושה בתבירו עליהן, לפי שקיימין ועומדין לפיכך נמכרין עליהן (קדושין כו.). ובחזקה. דפקן ביה פורתא או דייש אמלגי או נעל או פרץ כל שהוא (שם). הגונב כיס בשבת. הגביהו ברשות הבעלים והוציאו לרשות הרבים (כתובות לא.) שהגביהו וקנאו בהגבהה (סנהדרין עב.). חייב. להחזיר ואע"ג שהוציאו אחר כך לרה"ר ומתחייב בהוצאתו מיתה (שם) מייב בתשלומין אע"פ שנדון בנפשו (שבת צא:). שכבר נתחייב בגניבה. בשלם, דהגבהה קונה בכל מקום וקמה לה ברשותיה אף להתחייב בתוכיסים (כתובות לא.) בשעה שהגביה הכיס בגדי הבעלים (שבת צא:). קודם שיבא לידי איסור שבת. ובשביל חיוב מיתה הבא לאחר מכן אינו נפטר מן התשלומין (סנהדרין עב.). היה מגרר ויוצא. אלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאו אלא בהוצאה מרשות הבעלים (כתובות לא.) אלא קנאה בהגבהה אלא בהוצאה מצית הבעלים (שבת צא:) אלא הגביהו ולא קנאו כתוך הבית אבל כשיוצא לרה"ר קנאו בשני רשות שהוציאו מרשות הבעלים ולירף ידו למטה מג'לפה וקבלה בידו, דידו משובה לו כחצרבה על מרגבה והכי הוא לו כמלגו ואע"פ שאין כאן הגבהה, והכי מוקי לה בכתובות (סנהדרין עב.). פטור. מתשלומין, שהרי איסור שבת כו', ובכתובות פריך אי דאפקיה לרה"ר איסור גניבה ליכא, דרה"ר לאו מקום קנייה היא, ומוקי לה בלירי הי"ר, אי נמי שלירף ידו למטה מג' וקבלה (שבת צא:).

רבינו גרשום (המשך)

רצועה: אמר ליה רב אדא אנא נמי במיתנא קאמינא. ההוא כיס דיש לו מיתנא אמאי כשגוררו לרה"ר באותו מיתנא אמאי הוי איסור גניבה והא יכול להגביהו ודרכן של רוב בני אדם להגביה כיסן יותר מאותן שגוררין: א"ל אביי. האי דקאמרי לך מיתנא לא בכל כיס קטן שיש לו מיתנא אמינא. לא דצריך מיתנא שהיה כיס כמו שק גדול שאין אדם יכול להגביהו אלא קושרן בחבל או ברצועה ומושכן וב[ההוא

מיירי היה מגרר ויוצא: ת"ש ברשות מוכר לא קנה. דמשמע אפי' מידי דבר משיכה לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו אפי' מידי דבר הגבהה משמע דקנה במשיכה וקשיא לרב חסדא: ומשני רב נחמן לצדדין קתני. האי דקאמר עד שיגביהנה במידי דבר הגבהה ולא בר משיכה ודקתני עד שיוציאנה מיירי במידי דבר משיכה הוא ולא בר הגבהה:

הגהות הב"ח

(ו) רשב"ם ד"ה פירקן וכו' לקמן דמדידת כל הכור מעכבא: (ב) ד"ה ומדכליו וכו' דקנה רשות לוקח קודם מדידה: (ג) ד"ה לצדדין וכו' דגיסא ליה טפי:

מוסף תוספות

א. וכלום יש לחלק גבי חצר בין דברים שאין דרכן להגביה ובין דברים שדרכן להגביה והם ה"נ גבי ידו. תוס' יי"ל. ב. [ו]אע"ג דאורחייהו נמי במשיכה, לא מיקני אלא בהגבהה, דלא מיקני במשיכה אלא דברים שאין דרכן להגביה כלל. ר"ן. ג. דדרכו בגרירה. תוס' תמוות לא: ד. ולא פריך, וכן דרך הש"ס בכמה מקומות. שם. ה. דהגבהה עדיפא ממשיכה וכל שבמשיכה קונה כ"ש בהגבהה ואע"פ שישבר בהגבהה וכו', אבל מדברי הראב"ד ז"ל נראה דדבר הראוי במשיכה ולא בהגבהה אינו נקנה בהגבהה וכו', והראשון נראה עיקר. רשב"ם.

רבינו גרשום

אבל פירקן. המשואות הלוקח ברה"ר והכניסן בביתו שמשך התבואה עצמה לרשותו אם פסק קודם ושוב הכניס ועדיין לא מדד אין שניהן יכולין לחזור הואיל וקצץ ושוב הכניס. אבל מדד קודם והכניס ועדיין לא פסק שניהן יכולין לחזור בהן: מדכליו דמוכר ברשות לוקח לא קנה מוכר. דהיכא דפירקן והכניסן דעדיין הן בתוך כליו בתוך שקו של מוכר. ואפ"ה כיון דפסק אע"ג דלא מדד ו) אין מועיל לו כלום שעדיין הן בו שיהא יכול לחזור בו אלמא אין שניהן יכולין לחזור: כליו דלוקח. בעלמא ברשות מוכר נמי לא קנה לוקח: אמר רב נחמן בר יצחק. לעולם כליו דמוכר ברשות לוקח קנה מוכר דכליו דלוקח ברשות מוכר קנה [לוקח] והכא ליכא כליו של מוכר דאי לפי ששפכן לפירות מן החמור לארץ והכניסן הלוקח בכלי שלו להכי אין יכול לחזור בו: אקפד רבא אדברי רב נחמן והא פירקן והכניסן קתני. דמשמע דהכניס המשואות כמו שהן בכליו של מוכר: אלא אמר מר בר רב אשי. אנא מתרץ לך פירקן ובלא שפכן ואפי' הכי ליכא כליו של מוכר דמאי פירות הללו במסובלי דתומי. חבילות של שומין שנושאין אותן על גבי החמור בלא כלי: מכדי פירקן קתני. דמשך הפירות עצמן מאי שנא דפסק קנה מאי שנא דמדד ולא פסק לא קנה: פסק סמכא דעתיה. דמוכר ומקני לו דאומר לו זיל קני: כי קמבעיא לן שאין דרכו להגביה דנקרן במשיכה: בשבת חייב. לשלם שכבר נתחייב בגניבה משעת הוצאה דקנייה ואיסור שבת לא הוי עד דמוציאה לרה"ר: היה מגרר. באריץ ויוצא וכך הוציאן פטור מתשלומין שאיסור שבת וגניבה באין כאחת וקם ליה בדרבה מיניה: והא כיס דבר הגבהה הוא. ואמאי קאמר איסור [שבת ואיסור] גניבה באין כאחת דהא לא אגבהיה עדיין כשהוציא: אמר ליה במיתנא. כלומר בההוא כיס כגון ארנקי גדולה יש רצועה בתוכה ונוהגין שגוררין אותו באותה

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פ"ל מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' ר סעיף ז:
צד ב ג מיי' שם הל' ח ב טוש"ע שם סעיף ג:
צה ד מיי' שם פ"ח הלכה ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קל סעיף ח.
צו ה ו מיי' שם פ"ג הלכה ח ד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קנח סעיף ח:
צז ז ח מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ב טוש"ע מ"מ סי' שנח:

ו) גרלה דל"ל אע"ג דלא מדד שעדיין הן בו אין מועיל לו כלום שיכל יכול לחזור בו.

אטו פשתן בשליפי דברבי מי לא עבדי ליה. בשלמא לי מוקמינן ריש"א בשליפי זוטרי וכן פשתן בשליפי זוטרי ובעינן ביה בהגבהה משום שאין דרכו במשיכה כלל[א] אבל שאר דברים אע"פ שדרכן בהגבהה נקנית נמי במשיכה אבל השתא דמוקמינן בשליפי דברבי אמאי פשתן אינו נקנה אלא עד שיטלטלנו דהיינו בהגבהה והא אורחיה במשיכה כיון שהוא בשליפי דברבי[ב]: **ראשון** ראשון קנה. פ"ה דלא מצי למיפרך מסיפא דקתני ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה דאיכא לאוקומי כשנתמלאה המדה ואין נראה לר"י דלא מצי למימר דאיירי כשנתמלאה המדה דא"כ ליתני בהדי בגא דסרסור ולתני ברה"ר ובחצר שאינו של שניהן וברשות לוקח כו' ומיהו לא ניחא ליה למיפרך מסיפא כיון דמצי פריך מריש"א:

כדאמר רב כהנא שנתות היו בהין. תימה לרבינו חיים והלא לא רב כהנא אמרה אלא משנה היא בפ' ב' מדות (מנחות דף פז:) ואר"י בפ' המוליא יין (שבת דף עח:) תנן סיד כדי לעשות אגדיפי ומפרש רב כהנא (שם פ:) מאי אגדיפי שנתות כדתנן שנתות היו בהין כו' הלכך מביא הכא רב כהנא דאשמעי דאפילו במדות של חול עושין ולכך מיחייב המוליא סיד כשיעור לעשות בו שנתות אבל ממתניתין דמנחות לא חזינן שיש שנתות אלא במדות של קודש: **דינר** ליום בו'. נראה לרש"א דהא דתנן באיזהו נשך (ב"מ דף סה.) מרבין על השכר ואין מרבין על המכר אמי דשרי להרבות על השכר כגון שנכנס מיד לתוך הבית דבעינן אחר לא שרי להרבות דמיחזי כאגר נטר כדאמרינן הכא: לך

ת"ש המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קני והא פירות דבני הגבהה נינהו וקתני דקני במשיכה הכא במאי עסקינן [א]בשליפי דברבי אי הכי אימא סיפא הלוקח פשתן מחבירו [ב] לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר אטו פשתן בשליפי דברבי מי לא עבדי [ב]שאני פשתן דמשתמיט א"ל רבינא לרב אשי ת"ש [ג]בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור"ש בן אלעזר וחכ"א בהמה דקה [ד]במשיכה והא בהמה דקה דבר הגבהה היא וקתני דקני במשיכה שאני בהמה דסרכא [ה]רב ושמואל דאמרי תרוייהו [ו]כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה ת"ש אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה [ז]ואע"ג דלא נתמלאה המדה [ח] כגון דאמר ליה הין בשנים עשר סלעים לוג בסלע אני מוכר לך [ט]וכדאמר רב כהנא שנתות היו בהין ה"ג [י]שנתות היו במדות ת"ש [יא]השוכר את הפועל לעשות עמו לגורן היום בדינר ולגורן

פא שמע. ממתניתין המוכר פירות כו' [פד:]: **והא פירות דבני הגבהה נינהו.** דבשליפי זוטרי משמע מתניתין (ג) מדקמפלגי בסיפא גבי פשתן דהכי קתני המוכר פירות משך ולא מדד קנה דמשיכה כל שהוא מהניא בפירות שהרי דבר מועט הוא ובמשיכה כל שהוא נעקר כולו ממקומו כדאמר שמואל לגבי ספינה (לעיל דף עה:) עד שימשוך את כולה אבל המוכר פשתן שהוא אריך אע"ג דהוי שליפי זוטרי לא קנה במשיכה פורתא דעדיין לא נעקר כולו ממקומו עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר כלומר שימשכנו או יגביהנו למקום אחר שיהיה נעקר כולו ממקום שהיה שם דאיכא למימר דאפילו רב דפליג בספינה הכא מודה דהתם מיס יש תחתיו ומדיידלא פורתא חשיבא כנעקרה כולה ממקומה אבל על גבי קרקע איכא למימר דמודי: **הכא במאי עסקינן בשליפי דברבי.** והכי קא מפליג בין פירות לפשתן המושך פירות פעמים שאם משך קנה כגון בשליפי דברבי דהתם ודאי מהניא משיכה וכל שכן הגבהה אבל המוכר פשתן דאי אפשר בשליפי דברבי כדמפרש לקמן אלא שליפי זוטרי שיהו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום כלומר שיגביהנו ולא במשיכה כדלעיל ודרך המגביהין מקמן אין מגביהין ע"מ להחזירו במקום שהגביהו אלא מגביהו והולך לו ונוטלו לרשותו והלכך נקט ממקום למקום והיינו דקפריך אי הכי אימא סיפא כו' דבשלמא לדידי דמוקמינן לה אפי' בשליפי זוטרי איכא לפלוגי בין ריש"א לסיפא במשיכה כל שהוא כדפרישית אלא לדידך דמוקמת נמי לריש"א בשליפי דברבי אצרוכין ליכא לפלוגי בין ריש"א לסיפא אלא דברישא מהניא משיכה דרגילין להיות שליפי דברבי ובפשתן לא מהניא משיכה אלא הגבהה משום דלא הוו דברבי אלא זוטרי: **אטו פשתן בשליפי דברבי מי לא עבדי.** כמו פירות בתמיה ותהני בהו נמי משיכה [כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר]: **שאני פשתן דמשתמיט.** שמחליק ואין יכולין לעשות ממנו משאות גדולות הלכך בעי הגבהה דדרכו בכך. ורבינו חננאל פי' שאני פשתן דמשתמיט כיון שאם ימשך מתנתק אין דרכו להמשך לפיכך קני בטלטול ולפי הלשון הזה איכא לאוקומה אפי' בשליפי דברבי ואפי' הכי ליתיה במשיכה אלא בהגבהה משום דמתנתק במשיכה: ה"ג בפירושי רבינו חננאל **ת"ש בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור' שמעון בן אלעזר וחל"א בהמה דקה במשיכה והא בהמה דקה דבר הגבהה היא ותנו חכמים במשיכה.** ומשנה היא בפ"ק דקידושין. ומדרבנן קפריך דבהמה דקה מיקניא נמי במשיכה ואע"ג דבת הגבהה היא: **דסרכא.** מסתרכת ומתדבקת ברגליה בקרקע ולא אפשר בהגבהה כי אם בקושי הלכך אורחה במשיכה. ורבינו חננאל פירש דסרכא שורטת מלשון שרוך נעל (בראשית יד): **כור בשלשים אני מוכר לך.** צריך היה לו למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בעמלוס מקנה לו לא פחות ולא יותר הלכך (ד) אם משך ואע"פ שפסק ואפילו ברשות לוקח ובכליו של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדוד כולו דהכא מדידה מעכבת הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה אפילו כשמדד לו כ"ט סאין חוזר הוא כל זמן שלא נמדד סאה אחרונה ואע"פ שמשך הכ"ט סאין אינה משיכה מעליא דכור זה חד מקח הוא ועד דמשיך כוליה לא קני כדאמרי' בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) דהיכא דמכר לו חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה שיהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי משיכה מעלייתא ומתניתין דקתני משך ולא מדד קנה היינו כשמקנה לו כל החבילה כמות שהיא והמדידה גוויי מילתא בעלמא היא להודיע כמה מכר: **ראשון ראשון קנה.** שכל אחד מכירה בפני עצמו היא. וכגון דהויא מדה לוקח ובסימטא דקני ליה כליו א"ל ברשות מוכר וכגון דאמר ליה מעיקרא יקנה לך כליך ברשותי: **פא שמע.** משום דפרכינן מינה טובא בשמעתין לעיל לא קאמר מיתיבי: מצאתי גירסא זו על העיקר בפירושי רבינו חננאל אים רומי **ס"ש אם היתה המדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה ואע"ג דלא נתמלאה המדה הכא במאי עסקינן בדאמר ליה הין בי"ב סלעים לוג בסלע אני מוכר לך ובדאמר רב כהנא שנתות היו בהין הכא נמי כו'.** וכן עיקר דמסהיא ריש"א שייך למיפרך (ה) הא דקתני בה בהדיא עד שלא נתמלאת המדה למוכר כו' אבל במדה של אחד מהן לא חיישינן לנתמלאת המדה אלא ראשון ראשון הנכנס בכליו של לוקח קנה לוקח דאפי' בחלי מדה שהיא חסירה ואין ידוע כמה יש הואיל ולא נתמלאת (ו) אין יכול לחזור בו ואע"ג דא"ל כור אני מוכר לך ביחד או סאה אני מוכר לך ביחד כל שכן הכא דזבין ליה כור ומדד כ"ט סאין מלאין שקנה כל מדה ומדה כשנתמלאת וקשיא לתרוייהו. ופרקינן דדאמר ליה הין בי"ב סלעים לוג בסלע אני מוכר לך והיו י"ב שנתות כעין בליטות יולאין בדופני הכלי מתוכו לסימנים כיון שמגיע השמן או היין בכל בליטה ידוע שהוא לוג וכיון שהגיע לבליטה נתמלאת המדה קרינא ביה ודמיא ממש לכור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך דקנה כל סאה וסאה ה"ג כל לוג ולוג קני כשמגיע לסימן. וריש"א דקתני חילוק בין נתמלאת ללא נתמלאת נהי נמי דמיירי כמו בסיפא דדאמר ליה הין בי"ב לוג בסלע אפי' הכי לא קני לוקח ראשון ראשון המגיע לסימן דכיון דבמדה שאינה של שניהן עסקינן והוא רוצה למדוד ונמלאותה כולה הרי היא מושאלת לו עד שיגמור את מדידתו דלא הויא שאולה ללוקח עד שתתמלא כדפרישית לעיל [פה.] דעל מנת כן שאלוה שניהן זה למדידה וזה לקחתה משתתמלא לשפכה בכליו או ברשותו. והא דקפריך בספרים שלנו מסיפא דקתני ברשות לוקח כיון שקיבל כו' לאו פירכא היא כלל דהתם כשהקנה לו כל התבואה מיירי דקני ליה רשותא בלא מדידה כדקתני נמי מתני' [פד:] משך ולא מדד קנה ועוד אדרבה הוה ליה לפרוכי ממתניתין דקתני בהדיא משך ולא מדד קנה דאילו התם לא מדד כלל ואפי' הכי קנה ועוד שינויא דקמשני לפי לשון הספרים דלא מפרשי דבהכי מיירי דקאמר הין בי"ב לוג בסלע לאו שינויא הוא דמה מהניא שנתות היכא דאמר ליה סתם הין אני מוכר לך אפי' אם מדד לו הין בי"ב לוגין לא קני לשמואל עד דאמר בהדיא הין בי"ב לוג בסלע אני מוכר לך: **דאמר רב כהנא.** במסכת מנחות (ז): **שנתות היו בהין.** של קדש עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש כלומר סימנים למדת חצי ההין לפר ושליש ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין: **השוכר את הפועל.** ונותן לו שכרו עכשיו בגיסן כדי לעשות עמו בגורן: **היום בדינר.** כלומר כל יום של ימות הגורן בדינר ונתן לו עכשיו לי דינר לי' ימי הגורן. ולא גרסינן מהיום בדינר בפי' רבינו חננאל:

ולגורן

צח א ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ב ועיין בהסגות ובמגיד משנה שם מג עמין פב טוש"ע מ"מ סי' קלח סעיף ח:

צט ג מיי' שם פ"ב הל' ה שם שם טוש"ע מ"מ סי' קלז סעיף ח:

ק ד מיי' פ"ד שם הל' ז ועיין בהסגות ובמ"מ שם טוש"ע מ"מ סי' ר סעיף ז:

קא ה ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף י:

קב ז מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' יב ועיין במ"מ שם לאחן קנ טוש"ע י"ד סי' קנו סעיף ח:

רבינו גרשום

בשליפי. במשואות של פירות שקושרין בחבילות שאין יכול להגביהן: עד שיטלטלנו. היינו עד שיגביהו ואע"ג דעביד בשליפי דברבי: שאני פשתן דמשתמיט. שיכול לשומטן ולהשליך ממנו עד שיכול לטלטלו מה שאין כן בשאר חבילות: שאני בהמה דמסרכא. שכשרוצין למושכה נמשכת היא עצמה לאחריה ופעמים כסבור שמשכה לפנים ולא משכה אלא לאחור ו) להכי קתני והדקה בהגבהה: רב ושמואל דאמרי תרוייהו. נמי לענין מדות מוכר אם אמר לו כור סתם שהוא ל' סאין בלי סלעין אני מוכר לך יכול לחזור בו המוכר אפי' בסאה אחרונה כל זמן שלא מדד לו כור שלם. אבל אם אמר לו כור בל' אני מוכר לך כל סאה וסאה בסלע: ראשון ראשון קנה. הלוקח דאינו יכול לחזור המוכר במה שכבר מדד לו ללוקח: ואע"פ שלא נתמלאת המדה. ואע"ג דאמר ליה כור סתם ולא אמר ליה סאה בסלע קנה אמר ליה יכול לחזור הלוקח ואין יכול לחזור המוכר: ומשני להכי קנה אע"פ שלא נתמלאה המדה לפי ששנתות יש במדה. סימנין עד כאן סאה עד כאן סאתים ועד כאן ג' וכן עד ל' ולהכי דמי כמאן דאמר ליה סאה בסלע ראשון ראשון לשנתות קנה. כדאמר רב (הונא) [כהנא] במס' מנחות שנתות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש: השוכר את הפועל. רקוצץ עמו שיעשה עמו מלאכה לזמן הגורן לקצור. ובאותו זמן שקוצץ עמו הפועל בזול שאינו עושה מלאכה כל כך ומשכיר עצמו בדינר ולשעת הגורן מוצא מלאכה הרבה ומשכיר עצמו בסלע. והיינו דקאמר ליה בעה"ב אם תרצה אני אשכירך היום כשמלאכתך אינה שוה אלא דינר על מנת שתעשה עמי בזמן הגורן ואיני נותן לך אלא דינר כמו שאתה יכול לטול עכשיו אע"ג שמלאכתך באותו זמן יפה סלע ועל מנת כן אקדים לך שכרך מיד

ו) רבינו מפרש דהקושיא הוא מדבני ר"מ דאמר והדקה בהגבהה ואף דלאו אורחה בהגבהה ומשני דבהמה ס"ל במשיכה משום דמסרכא ועי' רש"ס.

מוסף רש"י

בהמה גסה נקנית במסירה. בעליה מוסרים אותה לוקח בספסר או בשעריה, אבל משיכה לא מקניא דאין דרכה בכך לטולינה לפניו (קדושין כה:). **והדקה בהגבהה.** ולא במשיכה (שם). **יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה.** ואע"פ שמשך אינה משיכה, דטוליה מד מקח הוא ועד דמשך טוליה לא קני מידי (ב"מ קב:). **ראשון ראשון קנה.** כיון דל"ל סאה בסלע, כל סאה וסאה הוי ליה מד מקח ומשיכה כל אחד קנאה (שם). **שנתות.** סימנים, כלי חרס גדול ויש בו בליטות בליטות כמין אגוזים קטנים, עד כאן לפר עד כאן לאיל לפאתים (שבת פ:).

מוסף תוספות

א. מפני שהוא מתנוף או נשמט. ממ"ן. **ב.** ומפרש שאני פשתן דמשתמיט, וכיון שיש לו פסידא כ"כ במשיכתו, אף כשהוא עשוי שליפי דברבי, מתיר קשריו ומגביהו פחות פחות ואין דרכו במשיכה. שם.

ג) כ"ק דף יפ: קדושין דף כה:, ג) ב"מ דף קב: לקמן קה. קו:, ג) שבת דף פ: ממנחות דף פז:, ד) [אינו שם לגמרי וע' תוס' מנחות פז: ד"ה שנתות ותוס' דהכא],

הגהות הב"ח

(א) גמרא פשתן מחברו ה"ז לא קנה: **(ב)** שם אלא בממלאה המדה הב"ע כגון: **(ג)** רשב"ם ד"ה והא פירות וכו' מדקמפליג בסיפא: **(ד)** ד"ה כור כו' הלכך אפי' אם משך: **(ה)** ד"ה מצאתי וכו' שייך למפרך דקתני כל"ל ומיהא הא נמתק: **(ו)** **באה"ר** ולא נתמלאת המדה אין יכול וכו' לבליטה העליונה נתמלאת:

ז) רבינו מפרש דהקושיא הוא מדבני ר"מ דאמר והדקה בהגבהה ומשני דבהמה ס"ל במשיכה משום דמסרכא ועי' רש"ס.

ולגורן יפה. שכרו סלע בכל יום שבסלע היה יכול להשכיר עצמו אבל בשביל הקדמת המעות אוזל גביה: **אסור.** משום דמיחזי כי אגר נטר לי שנותן לו זה הפועל סלע (ב) בימות הגורן בשביל דינר שנתן לו בניסן והמתין לו עד עכשיו ולגורן היה דינר ונתן לו שכרו עכשיו ולגורן היה יכול להשתכר הפועל בסלע דהיינו ד׳ דינרין ליום כיון שמאותו היום ששכרו עושה עמו מותר שכל פעולת המלה ימיים כיום אחד אריך דמיין ולא הוי אגר נטר לי שהרי מיד התחיל בפעולתו וכמו שהתחיל בפעולת הגורן דמי. והא הכא דכי כור בשלשים סאה בסלע הוא שהרי הזהיר לתת לו דינר ליום ולא קאמר ליה סתמא עד ימות הגורן אי שורכך במאה דינר ואפי׳ הכי קתני מותר וחייב להשלים וקשיא להני דאמרי ראשון ראשון קנה והשתא לא קנה וכיון שזה לא קנה אמאי מותר הא כיון דיכול לחזור בו דכל יום ויום חשוב (ג) מכירה בפני עצמה הוי נמי אגר נטר לי לענין ימות הגורן שהרי בניסן נתן לו שכר ימות הגורן ואינהו לא חיילי עד שיגיע ימות הגורן: **ופסברא.** דליהוי אסור וכי זלזולי בשכירות מי אסור בתמיה ואפי׳ היכא דהקדים לו הדינר מניסן ולא עשה עמו עד לגורן מדאורייתא שרי דלא דמי לא להלוואה ולא למקח וממכר דאית ביה אונאה וביטול מקח דהתם ודאי כי מוחזל גביה מכדי שויו בשביל הקדמת המעות נמצא שנותן לו יותר מכדי הדמים שקבל אבל שכר טרחו של אדם ליכא אגר נטר לי דדרך פועל להשכיר עצמו בכל שהוא כשאין לו מה יאכל וכל מה שמקבל הפועל מבעל הבית ביום הוא אוכלו והולכך הך סיפא ליכא לד דבית כלל והיינו דקפריך מ״ש רישא ומ״ש סיפא כיון דזלזולי בשכירות שרי רישא אמאי אסור ליהנות ממנו: ומשני **רישא.** חומרא בעלמא הוא דכיון דלא קעביד בהדיה מלאכה עד שיבא הגורן והוא כבר נתן המעות מקודם מחזי כרבית: ומתמהין **משום דמגם כל שהוא.** מן הפשתן קנה כל השאר המחובר בקרקע ואמאי מי קני האי במשיכה דהאיך: **דא״ל.** מוכר לגוקה: **לך ויפה לך קרקע כל שהוא** כך כתוב בספרים ישנים. כלומר לך והחזק בקרקע לקנות פשתן המחובר בה דקרקע נקנה בחזקה [קדושין כו.] וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. ואתא מתני׳ לאשמועינן דחזקת קרקע מהני לפשתן ואע״ג דלא זבין ליה מרעא ואשמועינן נמי חזקה קלה דבלקיטת הפשתן מקלתו יכול לקנות השאר המחובר וכגון דא״ל המוכר לקט מן הפשתן עצמו קלת ויתייפה הקרקע ויהיה נקי לחרישה כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נד.) האי מאן דזכי זיכיא לדעתא דארעא קני וה״נ אם לקט מן הפשתן קלת ונתכוין (ג) לקנות הקרקע קני לה לקנות כל מה שעליה. כן נראה בעיני: **מתני׳ המוכר יין ושמן.** וה״ה לפירות אלא דגבי לאורויי בסיפא חייב להטיף שלש טיפין נקט יין ושמן: **והוקרו או שהוזלו.** לאחר פיסוק דמים: **עד שלא נתמלאת המדה למוכר.** דבמדה שאינה של שייסס יש חילוק בין מתמלאת המדה ללא מתמלאת ובעמא דפרישית התם [לעיל פה.] משנתמלאת המדה הוקרו ללוקח דהשתא הו״ל כליו וקני כסימטא ובמאי שאינה של שייסס: **היה סרסור ביניהם.** והמדה שלו היא דלאמרינן בגמרא. ודלך הסרסור לקנות מבעה״ב ומוכר לאחרים ומרויח וקני ליה כליו של סרסור הואיל ולעצמו מודל ואח״כ מוכר ללוקח והלכך נשברה החבית נשברה לסרסור דתניא נמי לעיל [שם] אבל אם היתה המדה של אחד מהם ראשון ראשון קנה ה״נ אבל אם נתמלאת המדה אינו אלא לאחר שעירה ממנה את היין ואשמן כליו של לוקח: **הרגיעה.** הטה על לדה לאחר שהטיף ממנה שלש טיפין ללוקח: **ומילא.** שנתאסף מילוי המדה לשלוי הכלי במקום אחד הרי הוא של מוכר ולא של לוקח ומדמיתא בכך דאלמרי׳ בגמרא [ע״ב:] **וחייב המוכר להטיף שלש טיפין.** מן הדבוק בדופני המדה לכליו של לוקח לאחר שעירה ממנה את היין ואשמן כליו של לוקח: **החנוני.** טרוד הוא שמוכר כל שעה ולא הזקיקוהו להטיף שלשה טיפין דאין לו פנאי: **ר׳ יהודה אומר הוי.** בגמ׳ [ע״ב] בעי מי אריאל קמי מי אסיפא קמי: **[גמ׳] אוקימא מדה לוקח.** ומשום הכי קתני בתמלאת המדה ללוקח: **א״כ עד שלא נתמלאת המדה.** נמי אמאי למוכר ליקני ליה נמי כליו של לוקח כדתני׳ לעיל [פה.] אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה לוקומקינמא [פו:] להכי דא״ל הין בשנים עשר סלעים לוג בסלע אני מוכר לך ד״ש הוה מוקמינן למתני׳ דהא קתמא דבכל עניני קנה מוכר כל זמן שלא נתמלאת המדה ואפי׳ איכא דא״ל הין בשנים עשר סלעים לוג בסלע אני מוכר לוקח היא: **מדה המוכר היא.** ואמאי קנה לוקח דמתני׳ אפי׳ בסימטא לא קנה לוקח בלא כליו או עד שימשוך או יגביה כדאמרינן [פה:] מדד (והגיה) ע״ג סימטא לא קנה וכ״ש שהיה בכליו דמוכר. ואפי׳ אל״ל דבראשון אחד מהן מיירי הא מיבעיא לן לעיל [פה:] אם הכלי חשוב הפסקת רשות או לא ולא איפשיטא וא״כ תפשוט ממתני׳ דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח וה״ה לכליו של לוקח ברשות לוקח קנה לוקח ומשום הכי כי נשברה נשברה לסרסור דכליו קני ליה כדתניא לעיל דאשון ראשון קנה: הכי גרסינן **מי לאן תנא דאתנייה רב מדות.** כלומר היש כאן באדם ישראל תנא שונה משניות ובריתות ששנה לו רב מדות מתני׳ דמיירי בדין מדות: **והתנן.** גבי מפריש תרומה שתי מדות ממאה אם הרכינה בעל הבית לאותה מדה שמדד בה התרומה ומילת הרי הוא של תרומה ונותנו לכהן ובמתניתין נמי תיהוי של לוקח: **משום**

מיירי כלל. ומתרץ רישא מיירי במדה של סרסור ובלא סרסור דאין הסרסור מודד אלא בעה״ב וסיפא מיירי נמי במדת סרסור ובסרסור עצמו דאיהו מודד להכי נשברה החבית לסרסור: **לרב מדות.** מתני׳ דהכא

לך ויפה לך קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה. כלומר החזק בקרקע ע״י יפוי [א] דהוי כעין נעל וגדר כל שהוא ותהא שאולה לך להיות כחלרך לענין זה שתקנה מה שעליה:

המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו והוזלו. לאו דוקא הוקרו והוזלו אלא שאין דרך לחזור בחנם: **נשברה** לסרסור. פי׳ הקונטרס לפי שהסרסור קנאה לעצמו וחוזר ומוכר לבעל הבית ותימה דאם כן אמאי נקט נשברה ושבר יוקרא וזולא דאיירי בה ריש״א הוי ליה למימר היה סרסור ביניהן והוקרו והוזלו ופי׳ ריב״ם היה סרסור ביניהם ומדד להן כדרך סרסורים שמודדין בשכר שנותנין להן [ב] ונשברה החבית ע״י מדידה נשברה לסרסור וכגון שלא היה מחמת אונס אלא ע״י שלא נזהר יפה במדידה [ג]:

מי כאן תנא דליתנייה רב מדות. רבינו שמואל מגיה דאתנייה רב כלומר ששנה לו רב מדות משום דקשיא לי׳ היאך יתכן שהיה רבו של רב והא בימי רבא הוה כדאמרינן ביבמות (דף ג. ופס ד״ה דאמר) אמר רבא אמר רב יצחק בר אבדימי דלגורן מלאכתו יפה סלע. ולעמעך אם איתא דראשון ראשון קנה האי פועל כל יום ויום דומה כשנתות ולערב קנה שכירות של כל יום. כיון דיכול לחזור בו בכל ערב ועדב מה שמקיל לו בשכירותו שיכול ליטול בגורן מאחרים דמי כמאן דיהיב ליה רבית האי פועל בההיא הנאה דקא יהיב ליה השתא מלאכה שלא בזמן גורן ואמאי מותר: אמר רבא ותסברא. דהוי רבית כי האי גוונא וכי זלזולי בשכירות. אם פועל מקיל ומזלזל בשכירותו ומשכיר עצמו בפחות מפועלים אחרים מי אסור ודאי אינו אסור ולא קשיא לרב ושמואל. ומקשה כיון דאמרת דלזלזולי בשכירות לא אסור א״כ מאי שנא רישא מסיפא דבריישא קאמר אסור. היינו טעמא רישא כיון דלא עביד בהדיה דבעל הבית השתא מלאכה אבל מתנה עמו בשכירות דהשתא שיעשׂ עמו לגורן ומלוהו שכרו עד הגורן מיחזי כי אגר [נטר] יהיב ליה פועל דנטר וממתין לו עד הגורן. וסיפא הואיל דעבד מלאכה כל יומא עד הגורן לא מיחזי כאגר נטר ליה: **פים׳** לך ויפה לי שם במקום הפשתן קרקע כל שהוא תלוש העשבים ויפהו וקנהו לי ובההיא הנאה קנה לך שאר הקרקע לקנות (יד) הפשתן שעליה: **פים׳** עד שלא נתמלאת המדה למוכר דיכול לחזור בו. אבל משנתמלאת מדה ללוקח ברשות לוקח היא ואין יכול לחזור בה המוכר. ואם היה סרסור ביניהן שהסרסור קונה מבעל הבית ומוכר ללוקח ברווח ועד שהוא מודד לו נשברה החבית בידו נשברה לסרסור ומשלם הסרסור. והמוכר יין ושמן חייב להטיף לו המוכר ג׳ טיפין. ללוקח אחרי שמריק לו הכלי. ואם אחר שהטיף לו הג׳ טיפין הרכינה המדה שהטה אותה אצל הכותל ומיצית שנתמצה השיור שבתוכה ונתקבץ למקום אחד אותו המיצוי הרי הוא של מוכר. וההנוני שטרוד הוא אינו חייב להטיף ג׳ טיפין ללוקח. וכן בעל הבית ערב שבת עם חשיכה פטור מלהטיף ג׳ טיפין לפי שטרוד הוא לצורך שבת. הא מדה דלוקח הוא וראשון ראשון קנה: הכא במדת סרסור עסקינן שהשאילה לשניהן. מכלל דרישא לאו במדת סרסור אלא בעה״ב וסיפא מיירי נמי במדת סרסור דאיהו מודד להכי נשברה החבית לסרסור: **מדות.** מתני׳ דהכא

מסורת הש״ס

(א) מוקין דף קי., (ב) ל״ל שכירות, (ג) [צ״ל שלוחו. רש״ל], (ד) שייך **לע״כ, (ה)** [וע״י תוס׳ יבמות ג. ד״ה דאמר וכו׳], (ו) [נ״ל ליתא], (ז) [אם לא נמצא כלל ומפסר דל״ל בגיר הנשה לה: וע״ע תוס׳ כתובות ע. ד״ה אמר ותוס׳ מוקין קי. ד״ה מיכלא],

הגהות הב״ח

(א) במשנה נשברה לסרסור הרכינה ומיצת הרי הוא של מוכר וחייב להטיף לו שלש טיפין והמתני׳ אינו חייב להטיף לו שלש: (ב) רשב״ם ד״ה אסור וכו׳ סלע ליום כימות הגורן: (ג) ד״ה לך ויפה וכו׳ קנה ומכיון (לקנות) מז״מ וע״ג נ״ל לגקות: (ד) ד״ה עד שלא וכו׳ ונעשה כדפרישית התם: (ה) תוס׳ ד״ה מי וכו׳ רבו של רב הראיך אקמר:

מוסף תוספות

א. במכוש כל שהוא. שם. ב. לפיכך הסרסור חייב בשמירת החביות כדין שומר שכר. שם. ג. כעין גניבה ואבידה. ואשמועינן דאע״פ שלא פירשו לו שהם נותנים לו שכר על שמירת החבית אלא על המדידה הרי הוא נעשה שומר שכר. שם. ד. וראיך יתכן וכו׳ שהיה חי עד רבא, והלא ביום שמת רב יהודה שהיה תלמידו של רב נולד רבא. תוס׳ מוקין קי.

פי׳ רש״ם העקרי

מתני׳ המוכר יין ושמן לחבירו. ד״ה לפירות ומשום סיפא דבעי לאשמועינן חייב להטיף לו שלש טיפין נקט יין ושמן: **והוקרו או שהוזלו.** אחר פיסוק דמים: **עד שלא נתמלאת המדה למוכר.** דבמדה שאינה של שייסס יש חילוק בין מתמלאת המדה ללא מתמלאת וטעמא דפרישית התם [לעיל פה.] משנתמלאת המדה הוקרו ללוקח דהשתא הו״ל כליו וקני כסימטא ובמאי שאינה של שייסס: **היה סרסור ביניהם.** והמדה שלו היא דלאמרינן בגמרא. ודלך הסרסור לקנות מבעה״ב ומוכר לאחרים ומרויח וקני ליה כליו של סרסור הואיל ולעצמו מודל ואח״כ מוכר ללוקח והלכך נשברה החבית נשברה לסרסור כדתניא נמי לעיל [שם] אבל אם היתה המדה של אחד מהם ראשון ראשון קנה ה״נ אבל אם נתמלאת המדה אינו אלא לאחר שעירה ממנה את היין ואשמן כליו של לוקח: **הרגיעה.** הטה על לדה לאחר שעירה ממנה את היין או השמן והטיף שלשה טיפין ללוקח: **ומילא.** שנתאסף מילוי המדה לשלוי הכלי במקום אחד הרי הוא של מוכר ולא של לוקח ומדמיתא בכך דאלמרי׳ בגמרא [ע״ב:] **וחייב המוכר להטיף שלשה טיפין.** מן הדבוק בדופני המדה לכליו של לוקח לאחר שעירה ממנה את היין ואשמן כליו של לוקח: **החנוני.** טרוד הוא שמוכר כל שעה ולא הזקיקוהו להטיף שלשה טיפין דאין לו פנאי: **ר׳ יהודה אומר הוי.** בגמ׳ [ע״ב] בעי מי אריאל קמי מי אסיפא קמי: **[גמ׳] אוקימא מדה לוקח.** ומשום הכי קתני בתמלאת המדה ללוקח: **א״כ עד שלא נתמלאת המדה.** נמי אמאי למוכר ליקני ליה נמי כליו של לוקח כדתני׳ לעיל [פה.] אם היתה המדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה לוקומקינמא [פו:] להכי דא״ל הין בשנים עשר סלעים לוג בסלע אני מוכר לך ד״ש הוה מוקמינן למתני׳ דהא קתמא דבכל עניני קנה מוכר כל זמן שלא נתמלאת המדה ואפי׳ איכא דא״ל הין בשנים עשר סלעים לוג בסלע אני מוכר לוקח היא: **מדה המוכר היא.** ואמאי קנה לוקח דמתני׳ אפי׳ בסימטא לא קנה לוקח בלא כליו או עד שימשוך או יגביה כדאמרינן [פה:] מדד (והגיה) ע״ג סימטא לא קנה וכ״ש שהיה בכליו דמוכר. ואפי׳ אל״ל דבראשון אחד מהן מיירי הא מיבעיא לן לעיל [פה:] אם הכלי חשוב הפסקת רשות או לא ולא איפשיטא וא״כ תפשוט ממתני׳ דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח וה״ה לכליו של לוקח ברשות לוקח קנה לוקח ומשום הכי כי נשברה נשברה לסרסור דכליו קני ליה כדתניא לעיל דאשון ראשון קנה: הכי גרסינן **מי לאן תנא דאתנייה רב מדות.** כלומר היש כאן באדם ישראל תנא שונה משניות ובריתות ששנה לו רב מדות מתני׳ דמיירי בדין מדות: **והתנן.** גבי מפריש תרומה שתי מדות ממאה אם הרכינה בעל הבית לאותה מדה שמדד בה התרומה ומילת הרי הוא של תרומה ונותנו לכהן ובמתניתין נמי תיהוי של לוקח: **משום**

עין משפט נר מצוה

קג א מיי׳ פ״ז מהל׳ מלוה ולוה הל׳ יב סמנ״ע לאוין קצ״ע טוש״ע יו״ד סי׳ קטו סעיף ח:

קד ב מיי׳ פ״ג מהל׳ מכירה הלכה יח:

קה ג מיי׳ פ״ד מהל׳ מכירה הל׳ ח ועיין בהשגות סמנ״ע עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ ר ס״ע:

קו ד מיי׳ פ״ב מהלכות שלוחין ושותפין הל׳ ז סמנ״ע סש טוש״ע מ״מ סי׳ קפה סעיף ז:

קז ה ו טוש״ע מ״מ סי׳ רלא סעיף ז:

קח ז מיי׳ פ״ד מהל׳ מכירה הל׳ ח סמנ״ע עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ ר סעיף ט:

קט ח מיי׳ פ״ב מהל׳ שלוחין הל׳ ז סמנ״ע סש טוש״ע מ״מ סי׳ קפה סעיף ז:

רבינו גרשום

אסור. דמיחזי כרבית שבשכר שמקרים שכרו וממתין לו עד אותו זמן מיקל לו בשכרו. אבל אם אמר לו אני אשכיר בדינר היום כמו ששוה מלאכתך עכשיו ואתן לך דינר מותר לעשות כן אע״פ דלגורן מלאכתו יפה סלע. ולמעמך אם איתא דראשון ראשון קנה האי פועל כל יום ויום דומה כשנתות ולערב קנה שכירות של כל יום. כיון דיכול לחזור בו בכל ערב ועדב מה שמקיל לו בשכירותו שיכול ליטול בגורן מאחרים דמי כמאן דיהיב ליה רבית האי פועל בההיא הנאה דקא יהיב ליה השתא מלאכה שלא בזמן גורן ואמאי מותר: אמר רבא ותסברא. דהוי רבית כי האי גוונא וכי זלזולי בשכירות. אם פועל מקיל ומזלזל בשכירותו ומשכיר עצמו בפחות מפועלים אחרים מי אסור ודאי אינו אסור ולא קשיא לרב ושמואל. ומקשה כיון דאמרת דלזלזולי בשכירות לא אסור א״כ מאי שנא רישא מסיפא דבריישא קאמר אסור. היינו טעמא רישא כיון דלא עביד בהדיה דבעל הבית השתא מלאכה אבל מתנה עמו בשכירות דהשתא שיעשׂ עמו לגורן ומלוהו שכרו עד הגורן מיחזי כי אגר [נטר] יהיב ליה פועל דנטר וממתין לו עד הגורן. וסיפא הואיל דעבד מלאכה כל יומא עד הגורן לא מיחזי כאגר נטר ליה: **פים׳** לך ויפה לי שם במקום הפשתן קרקע כל שהוא תלוש העשבים ויפהו וקנהו לי ובההיא הנאה קנה לך שאר הקרקע לקנות (יד) הפשתן שעליה: **פים׳** עד שלא נתמלאת המדה למוכר דיכול לחזור בו. אבל משנתמלאת מדה ללוקח ברשות לוקח היא ואין יכול לחזור בה המוכר. ואם היה סרסור ביניהן שהסרסור קונה מבעל הבית ומוכר ללוקח ברווח ועד שהוא מודד לו נשברה החבית בידו נשברה לסרסור ומשלם הסרסור. והמוכר יין ושמן חייב להטיף לו המוכר ג׳ טיפין. ללוקח אחרי שמריק לו הכלי. ואם אחר שהטיף לו הג׳ טיפין הרכינה המדה שהטה אותה אצל הכותל ומיצית שנתמצה השיור שבתוכה ונתקבץ למקום אחד אותו המיצוי הרי הוא של מוכר. וההנוני שטרוד הוא אינו חייב להטיף ג׳ טיפין ללוקח. וכן בעל הבית ערב שבת עם חשיכה פטור מלהטיף ג׳ טיפין לפי שטרוד הוא לצורך שבת. הא מדה דלוקח הוא וראשון ראשון קנה: הכא במדת סרסור עסקינן שהשאילה לשניהן. מכלל דרישא לאו במדת סרסור

בכל הדפסים השמיטו בטעות פירוש הרשב״ם העיקרי מכאן עד דף פ״ט ע״ב ד״ה ת״ר אין עושין את המתק לידו כו׳ וכן לקמן מן דף ק״ל ע״ב ד״ה אין למדין הלכה כו׳ עד קל״ח ע״ב פשיטא בנו ואחר. ותמתיו הכניסו פי׳ אחר כמ״ש בדף פ״ט ע״ב בהערה לפי הרשב״ם בסוף העמוד. וז״ל בפי׳ זה העמוד יש פרשות נכריות כו׳ וכן יש עוד שלש הלכות כו׳. כ״ז נעשה רפ״ח ווילינא שנת רפ״ח ואתריו נגרהו כל הדפוסים. ואמנם ראינו לדפוס במקומות וכ״ל גם את פי׳ הרשב״ם העקרי כמ״ש בדפוס פיזרו בשנת רע״ח ולכמוכה מתוס׳ רי״ד שמביא פי׳ הטוב בשם הרשב״ם בדף פ״ח ע״ב ד״ה אמר משום דגמר בגנבו. ובדף פ״ט ע״ב ד״ה כך אמרו בעניין טומאתן. כ״ז הוכיח בם ד״ם בהקדמת מס׳ זו וכתב שגם בפי׳ הראש״ד כ״ש שבתו מביא את הפי׳ הזה בשם הרשב״ם וכ״ה ברש״י שבר״ף כו׳. ע״ש וכ״ז לא השמטנו גם את הפי׳ שנדפס בכל הדפוסים. ומשנה לא זזה ממקומה.

והתנן הרכינה ומיצה הרי היא של תרומה. תימה אמאי הוי של תרומה והא אינו חייב לתרום אלא אחד מן נ׳ א״כ כמו אותן מדות של חולין תהיה של תרומה ושל חולין היו בלא הרכינה ומילה וי״ל דכשקרא שם על אותה מדה גמר בדעתו שתהיה כולה תרומה עם המילוי [א] ודוקא בתרומה אמר הרכינה ומילה הוי תרומה [ב] אבל לענין מעשרות לא דהמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין: **משום יאוש בעלים נגעו.** הוי מלי לשנויי דהוי תרומה משום דאין ביריה דכשקרא שם אין ידוע איזה יהא למעמר:

אלא צלוחית אבדה מדעת היא.

ואע״ג דפונדיון ממי אבדה מדעת היא שמשלחו ביד תינוק מ״מ [ג] כיון שהפונדיון של בעל הבית נשאר ביד החנווני אינו פוטרו עד שיגיעו לידו שוב פונדיון שמן ואיסר [ד] ואם היה מחזיר אותו פונדיון עצמו לתינוק הכי ממי דהוה פטור [ה]: **וכגון שנטלה חנווני על מנת לבקרה כדשמואל כו׳.** וסיפא דקתני ומודים חכמים לרבי יהודה בזמן שהצלוחית ביד תינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור: **גמ׳** בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי דרבנן סברי [ו]לאודועי שדריה ור׳ יהודה סבר לשדורי ליה שדרי׳ אלא [ז] שבר צלוחית אבדה מדעת היא אמר רב הושעיא הכא בבעל הבית מוכר צלוחיות עסקינן וכגון שנטלה חנווני על מנת לבקרה וכדשמואל [ח] דאמר [ט] שמואל הנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב לימא דשמואל תנאי היא [י] אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בחנווני מוכר צלוחיות עסקינן ואזדא רבי יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו אי הכי אימא סיפא מודים חכמים לר׳ יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור והא אמרת לאודועי שדריה אלא אבייי בר אבין ור׳ חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו הכא במאי עסקינן כגון

[ו]והתנן [א]הרכינה ומיצה הרי זו תרומה א״ל הא איתמר עלה אמר רבי אבהו [ז] משום יאוש בעלים נגעו בה: והחנווני אינו חייב להטיף וכו׳: איבעיא להו רבי יהודה ארישא קאי ולקולא או דלמא אסיפא קאי ולחומרא ת״ש דתניא רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשכה חנווני פטור מפני שחנווני טרוד: **מתני׳** [ב]השולח את בנו אצל חנווני [ג] (ופונדיון בידו) ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר שבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנווני חייב רבי יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו ומודים חכמים לר׳ יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה חנווני פטור: **גמ׳** בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי דרבנן סברי [ג]לאודועי שדריה ור׳ יהודה סבר לשדורי ליה שדרי׳ אלא [ד] שבר צלוחית אבדה מדעת היא אמר רב הושעיא הכא בבעל הבית מוכר צלוחיות עסקינן וכגון שנטלה חנווני על מנת לבקרה וכדשמואל [ה]דאמר [ו]שמואל הנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב לימא דשמואל תנאי היא [ז]אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בחנווני מוכר צלוחיות עסקינן ואזדא רבי יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו אי הכי אימא סיפא מודים חכמים לר׳ יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור והא אמרת לאודועי שדריה אלא אבייי בר אבין ור׳ חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו הכא במאי עסקינן כגון

משום יאוש בעלים. שהלוקח ממתיאם ומפקיר אותו מילוי מפני שטורח לו להמתין עד שיתמלא אבל (ג) תרומה לא שייך יאוש דמ״מ תרומה היא ואסורה לזרים: **ארישא קאי.** דקתני חייב להטיף שלא טיפין לעולם ואתא רבי יהודה למימר דבערב שבת אינו חייב: **או אסיפא קאי.** דקתני החנווני פטור מלהטיף ואתא איהו למימר דאינו פטור אלא בערב שבת עם חשיכה: **ס״ש.** דאסיפא קאי: **מתני׳** מלאתי הגהת רבינו זקני אבי אמי מ״כ **השולח בנו אצל חנווני ופונדיון בידו.** שהוא שני איסרין להביא לו באיסר שמן ואיסר ינתן לו החנווני וכן עשה מדד לו באיסר שמן והאיסר מסר לתינוק להביא לאביו האיסר והשמן. (ד) ומי שמפרש ונתן לו תינוק את האיסר לחנווני וגם מפרש ואבד את האיסר הוא השמן הלקוח באיסר טעות הוא ואינו לשון משנה וגם כשבעל הגמרא תמיה בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי מאי קאמר מי איכא פלוגתא באיסר והלא לא אבד אלא השמן ואם תאמר (ה) לתניי׳ לפונדיון במתני׳ לא הולרך שכן דרך רוב שחורותן כי איסרין לא היו מצויין כפונדיונין כמו שנוהגין במחליות שנותן פשוט ומקבל מחצה ואוכל בדמי מחצה. כן פירש זקני מ״כ: **ושבר הינוק את הצלוחית.** ונשפך השמן: **ואבד האיסר.** שנתן לו החנווני עם השמן בדמי הפונדיון שהביא לו: **החנווני חייב לשלם.** הצלוחית והשמן והאיסר וטעמא מפרש בגמ׳: **שעל מנת כן שלחו.** אתא לבן אלא חנווני שימסור החנווני לבן האיסר והשמן: **ומודים חכמים לר׳ יהודה בו׳ שחנווני פטור.** בצלוחית לבד אבל בשמן ואיסר חייב (ו) ה״ג בפי׳ רבינו חננאל ובספרים ישנים: **גמ׳ בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי בו׳.** האיסר שנתן החנווני לתינוק והשמן שבצלוחית: **לאודועיה.** לחנווני שצריך לשמן שדריה אאב לבנו כדי שישלח לו חנווני מה שישלח לו על ידי שלוחו פקח ורבי יהודה סבר לשדורי ליה ביד בנו שדריה: **אלא צלוחית.** אמאי חייב חנווני לשלם: **אבדה מדעת היא.** דכי מסרה לתינוק שאינו יודע לשמרה הפקר הוא זה ואינו חושש אם יחזירנה בנו בידו ריקניא אלא שישלח לו החנווני מה שישלח משלו הן שמן הן איסר ביד פקח ופונדיון שנטל בנו בהליכה נהי נמי דאבדה מדעת היא מכל מקום בחזרה יפה מחייבין חכמים הואיל ואמרינן לאודועיה שדריה: **בבעל הבית.** האי שולח בנו מוכר צלוחיות הוא וניחא ליה שיקנה אותה חנווני אם שילח לקנותה: **שנטלה חנווני.** מיד התינוק: **לבקרה.** (ו) אם שלימה היא על מנת לקנותה: **כדשמואל.** היא פלוגתא דרבנן ורבי יהודה דבנטילה קנאה מיד שהרי מסתמא ימלאנה שלימה ויתכוין לקנותה והוא דקיבל דמיה כדלקמן [פח.] דקני ליה מיד וכשמחזירה ליד התינוק הרי הוא כמשליכה לאיבוד ונאנס בידו קיימא ביה ולא מיפטר עד שיחזירנה ליד בעלים עצמן שהרי משנטלה נתחייב בחזרתה ד) (ואע״ג דתניא כוותיה דשמואל בפ׳ ד׳ נדרים (נדרים לח.): בהליכה חייב כו׳): **ע״מ** (ה) **לבדקו.** ולעכבו: **ונאנס בידו.** כגון שנפל מידו ונשבר: **חייב.** והוא דקיבל דמיה כדמפרש לקמן דסמכא דעתיה לקנותה אחרי שפסק דמיו ואפילו אם חוזר בו ואומר איני חושש בכלי זה לקנותו ונאנס בידו קודם שהחזירו לבעליו חייב דמדלגביה ע״מ לבדקו ולקנותו אחרי כן הוא דאיחייב ליה בחזרתו וכיון דאיחייב בחזרתו היכי מיפטר מן עד שיחזירנו לבעליו וה״נ דבנן מחייבי דשמואל ורבי יהודה לית ליה דשמואל והיינו דקתני סיפא ומודים חכמים לר״י כו׳ הכי קאמר מודים חכמים לרבי יהודה שאם נטלה על מנת שלא לבדקה הרי הוא כאילו לתינוק ומדד חנווני לתוכה שפטור: **הלא בחנווני מוכר צלוחיות.** והך צלוחית דמתניתין של חנווני היא שנלח לו בעל הבית הדמים ביד בנו לקנות צלוחית ממנו ולהביא בה שמן והלכך האי צלוחית ליכא אבדה מדעת: **דרבנן לטעמייהו.** דאמרי גבי איסר ושמן חייב דלאודועיה שדריה והוא הדין לצלוחית ורבי יהודה לטעמיה לשדורי יין ושמן וצלוחית ביד בנו שדריה לבנו: **והאמרת לאודועיה שדריה.** ולא היה לו למסור הצלוחית לבנו של בעל הבית: **אלא אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו.** לא תוקמה לא בחנווני מוכר צלוחיות ולא בבעל הבית מוכר צלוחיות אלא הכא בצלוחית המיוחדת למדה עסקינן ונטלה חנווני מיד תינוק למוד בה לצורך התינוק ואע״ג דאבדה מדעת היא שיחזירנה בשמירתה עד שיחזירנה לידו של בעל הבית:

כגון

עכו. דמתני׳ דהכא משום יאוש בעלים נגעו בה שהלוקח מפקיר אותו המילוי וקני ליה מלכו ביאוש בעלים ומיהו מן הדין הכי הוא של לוקח וגבי תרומה אע״ג דמתיאם בכן הכי הוא של תרומה ואסורה לזרים: **אריש קאי ולקולא.** דקתני גבי בעכ״ש חייב להטיף לו שלא טיפין ואפי׳ בע״ש ואתא ר׳ יהודה לאקולי גבי דבע״ש מיהא פטור: **או אסיפא קאי ולחומרא.** דקתני מכל וכל ואתא ר״י לאחמורי עליה דאיהו פטור אלא ע״ש עם חשיכה אבל בשאר ימים חייב: **ס״ש.** דאסיפא קאי: מלאתי הגהת רבינו זקני מנ׳ כנ׳ כן כך נראה לי. **מתני׳.** **השולח את בנו:**

מסורת הש״ס

א) תרומות פי״ז מ״ח, ב) רש״ל מ״ז, ג) נדרים דף נ״ח, ד) מ״ש ל״ג ועיין רש״ל, ה) ל״ל דהוי. רש״ש.

גליון הש״ס

גמרא אלא רבה ור״י. עי׳ ב״ק דף קד ע״א תוס׳ ד״ה רבה:

מוסף רש״י

על מנת לבקרו. ואם אין בו מוס יקנמו (ב״מ פא.) אם יפה יתן לו דמיו, ואם לאו שיחזיר לו כליו (נדרים לא.). **ונאנס בידו.** שנאבד, חייב. לוקח לשלם לו (שם).

מבאן שייך לעמוד הבא

הכישה. זה שאינו לפי כבודו, אם הכישה הכלבה אחת להשיגה, נתחייב בה. לאהדורה, הואיל והתחיל (ב״מ ל.). **כגון רב ספרא.** בשאלנות דרב אחא (שאילתא לו) וכסי הוי עובדא, דרב ספרא היה לו חפץ אחד לעמוד ונפל אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא ק״ש ואמר לו מן לי החפץ בכך וכך דמיס ולא עבמו מפני שהיה קורא ק״ש, כסבור זה שלא היה רוצה ליתנו בדמיס הללו והוסיף אמר מעכו לי בכך יותר, לאחר שסיים ק״ש אמר לו טול החפץ בדמיס שאמרת בראשונה, שבאותן דמיס היה דעתי ליתנם לך (מכות כד.).

מוסף תוספות

א. ולהכי פרכינן הכא, דה״נ כיון שראוי לבא ליד לוקח וממדתו הוא למה לא יוכה בו הלוקח, ופרקינן דהכא מדינא, דלוקח בעי מיהוי, אלא שהם מוותרים אותו למוכר, והיינו דאמרינן משום ייאוש בעלים נגעו בה. מיטב״ש. ב. דקיי״ל עושה אדם כל גורנו תרומה. רבינו יונה. ג. לא נאבד, [ולכן]. ד״ן. ד. [ד]כיון שעכב הפונדיון לעצמו נתחייב בדמיו וחילופין, ובתשלומין גמורין נתחייב. רבינו יונה. ה. שכיון שהבעלים עצמן הניחוהו במקום שאין משתמר אין החנוני חייב להחזירה במקום המשתמר. ר״ן. ו. ולא הנאת מוכר. ת״ש נדרים לח. ז. שהשואל חייב בה עד שתבא ליד המשאיל. רש״י ב״מ פ: ח. הואיל ונהנה בשאילה מהני לחיות עליה שומר שכר עד שתגיע ליד הבעלים: רש״י שם פא. ט. שאין האומן יכול לחזור בו, אלא דעתו להקנותו לו לגמרי הוא משנטלו לבדו, אלא אי איבעי לוקח למיהדר ביה הרשות בידו, דאמר ליה דטב מינה בעינא, אלא א״כ גמר בלבו לקנות, ובירא שמים שדובר אמת בלבו. רשב״ש. י. דכיון שבעל הבית מוכר צלוחיות מימר אמר אם ירצה יקחנה. רבינו יונה. יא. וכ״ת מ״ש לא בעי תלמודא לפרושי לסיפא הכי, לפי שאם פירשה כך לא הוה צריך ומדד החנוני לתוכה. שם.

פי׳ רשב״ם העקרי

וסמכן. גבי מפרש מרומה שפי׳ מדות מן המחלה שאם הכרכינה הבעלים למדה ונתמלה שמן בשולי הכלי הרי הוא של תרומה ונותנו לכהן וממתני׳ נמי תהוי של לוקח: **הא אמאי** הכרכינה ומיצה הרי הוא כמילוי דקנית ביד תינוק שדרכו לשבור: אמר רב הושעיא. האי דמחייבי רבנן לחנווני בששיבר צלוחית לא בשיבר תינוק מיירי אלא בלא תינוק מיירי ובשיבר חנווני עצמו מיירי. והכא בבעה״ב מוכר צלוחיות עסקינן ובא חנווני לקנות צלוחית ונטלה על מנת לבקרה אם יפה היא ונפלה מידו ונשברה וכדשמואל דאמר כו׳. לימא הא מלתא דשמואל תנאי היא דר׳ יהודה דפטר חנווני לית ליה דשמואל: לעולם דברי הכל היא. ובהא לא פליגי אלא במאי פליגי ר׳ יהודה ורבנן בצלוחית בחנווני מוכר צלוחית עם השמן ושלח בנו אצל חנווני למוד לו באיסר שמן ובצלוחית של חנווני דהכא לא מצי למימר אבידה מדעת היא דהא לא שיגר אביו בידו שום כלי. ושיגר לו החנווני השמן עם הצלוחית ביד תינוק ושיברו. ואזדא ר׳ יהודה לטעמי׳ דאמר לשדורי השמן והצלוחית שדריה אביו ופטור החנווני. ורבנן לטעמייהו וכו׳: אי הכי. דכי מוקמת לה בחנווני מוכר הצלוחית: אימא סיפא ומודים חכמים לר׳ יהודה כו׳. והאמרת דחנווני מוכר צלוחיות ולאודועיה שדריה. אי הכי מאי כל זמן שהצלוחית ביד תינוק. מאי בעי צלוחית ביד תינוק ואמאי פטור והא צלוחית דחנווני היא. אלא אביי בר אבין כו׳ הכא במאי עסקינן. דפליגי ר׳ יהודה ורבנן: כגון ששלח בעל הבית ביד בנו צלוחית למוד לו בתוכה. ונטלה החנווני מיד התינוק למוד לו לתוכה דכיון דנטלה מיד התינוק נתחייב באחריותה כדרבה דאמר רבה הכישה במקל להבמת חבירו שהיתה תועה וברחה נתחייב באחריותה. ואם שיברה שוב התינוק בחזירה [נתחייב החנווני] לרבנן:

כגון שנטלה למוד בה. כלומר מתניתין לאו בבעל הבית ולא בחנווני מוכרי לוחות מיירי אלא כגון שנטלה למוד בתוכה השמן ואע"ג דלא לדעת (ג) החנווני שלחה דשמא לא יטלנה משנטלה מתחייב בה וכדלרבה: **הכישה.** במקל. גבי זקן ואינה לפי כבודו מיירי בב"מ (דף ל:) **כיון** שהכישה נתחייב בה. והשתא איכא לפרושי מודים חכמים לרבי יהודה בשלא נטלה וכו': **אימור דאמר רבה.** אי בעי הוה פריך לימא דרבה תנאי היא אלא דעדיפא מינה קפריך: **דאנקטה ניגרי בריישא.** הלקיחה פסיעות חילוניות כלומר הרגילה לברוח ולילך למרחוק ומש"ה נתחייב בה: **כגון שנטלה.** מיד תיגוה: **למוד בשולה לאחרים.** שהלוחות מדה ומדד בה לאחרים: **ובשואל אלא מדעת.** בעל הלוחות פליגי: **דמר סבר.** רבנן גזלן הוי וקנייה להתחייב בה על שתבא (ד) ליד בעלים דבעינן והשיב את הגזילה (ה) והשבה ליד תיגוה לאו השבה היא והכי אמרי' בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיח.): הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו דבעינן דעת בעלים ואין זה דעת בעלים כשמוסרו ליד תיגוה: **ורבי יהודה סבר שואל הוי.** וכי מחזירו למקום ששאלו משם די והלכך משהחזירו לתיגוה פטור. והא דאמרי' (ו) בהמפקיד (ז) הא דאמר רבא שואל אלא מדעת גזלן הוי איינו דרבנן דהכא. ומודים חכמים לרבי יהודה הכי יש לפרש מודים חכמים לר' יהודה היכא דלא נטלה למוד בה לאחרים אפילו נטלה למוד לתיגוה והיינו דקתני בזמן שהלוחות ביד התיגוה אלא מדד בה אלא לגורך התיגוה ואם כן לא אפקה מרשות בעלים ומש"ה פטור מן הלוחות.

כגון שנטלה למוד בה וכדרבה [ו]דאמר רבה [א]הכישה נתחייב בה אימור דאמר רבה בבעלי חיים דאנקטינהו ניגרא ברייתא כי האי גונא מי אמר אלא אמר רבא [ב]אני וארי שבחבורה תרגימנה ומנו ר' זירא הכא במאי עסקינן [ג]כגון שנטלה למוד בה לאחרים ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי מר סבר [ד]שואל הוי ומר סבר [ה]גזלן הוי גופא אמר שמואל [ו]הנוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו חייב והני מילי הוא [ז]דקיצי דמיה ההוא גברא דעל לבי טבחא אגבה אטמא דבישרא בהדי דקא אגבה אתא פרשא מרמא מיניה אתא לקמיה דרב יימר חייביה לשלומי דמיה והני מילי הוא דקיצי דמיה [ח]ההוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא אתו כולי עלמא שקול קרא קרא אמר להו הרי הן מוקדשין לשמים אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו [ט]אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו [י]וה"מ הוא דקיצי דמייהו אבל לא קיצי דמייהו ברשות מרייהו קיימי ושפיר אקדיש ת"ר [יא]הלוקח ירק מן השוק ובירר והניח (יב) אפילו כל היום כולו לא קנה ולא נתחייב במעשר גמר בלבו לקנותו קנה ונתחייב במעשר להחזירו אי אפשר שכבר נתחייב במעשר ולעשרו

א"א (יג) שכבר מפחיתן בדמים הא ביצד מעשרו ונותן לו דמי מעשר אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה ונתחייב במעשר אמר רב הושעיא הכא [יב]ביראי שמים עסקינן [יג]כגון רב ספרא דקיים בנפשיה [יד]ודובר אמת בלבבו: **מתני'** [טו]הסיטון מקנה מדותיו אחד לשלשים יום ובעל הבית אחד לשנים עשר חדש רבן שמעון בן גמליאל אומר חילוף הדברים [טז]חנווני מקנה מדותיו פעמים בשבת [יז]וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת [יח]ומקנה מאזנים על כל משקל ומשקל אמר רשב"ג במה דברים אמורים בלח אבל ביבש אינו צריך חייב

מר סבר גזלן הוי. וחייב להחזירה ליד הבעלים תימה הא תנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח.) גבי הגונב טלה מן העדר ולא ידעו בעליה לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו הלאן והיא שלמה פטור וא"ר יוחנן לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך א"כ ה"ג (ה) הכא אף על גב דגזלן הוי כשהחזירה ליד התיגוה שלקחה הימנו יהיה פטור אומר ר"י שאי אפשר דמחזירה למקום המשתמר אבל הכא מאבדה בידים שמוסרה ליד התיגוה כדאמרי' לעיל דאבידה מדעת היא:

לעשרן אי אפשר מפני כו'. במעשר ראשון ומעשר עני אינו מפחיתו דבדמאי מעשרן והן שלו (א) אלא מפחיתו במעשר שני שחייב לאכלו בירושלים ובתרומת מעשר דנותנו לכהן כדאמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מח.): **ביראי** שמים עסקינן כגון רב ספרא כו'. ואם תאמר כשגמר בלבו לקנות היאך מחזיר וי"ל דמחזיר מדעת המוכר: אחד

כגון שנטלה למוד בה. כלומר מתניתין לאו בבעל הבית ולא בחנווני מוכרי לוחות מיירי אלא כגון שנטלה למוד בתוכה השמן ואע"ג דלא לדעת (ג) החנווני שלחה דשמא לא יטלנה משנטלה מתחייב בה וכדלרבה: **הכישה.** במקל. גבי זקן ואינה לפי כבודו מיירי בב"מ (דף ל:) **כיון** שהכישה נתחייב בה. והשתא איכא לפרושי מודים חכמים לרבי יהודה בשלא נטלה למוד בה לאחרים: **אימור דאמר רבה.** אי בעי הוה פריך לימא דרבה תנאי היא אלא דעדיפא מינה קפריך: **דאנקטה ניגרי בריישא.** הלקיחה פסיעות חילוניות כלומר הרגילה לברוח ולילך למרחוק ומש"ה נתחייב בה: **כגון שנטלה.** מיד תיגוה: **למוד בשולה לאחרים.** שהלוחות מדה ומדד בה לאחרים: **ובשואל אלא מדעת.** בעל הלוחות פליגי: **דמר סבר.** רבנן גזלן הוי וקנייה להתחייב בה על שתבא (ד) ליד בעלים דבעינן והשיב את הגזילה (ה) והשבה ליד תיגוה לאו השבה היא והכי אמרי' בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיח.): הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו דבעינן דעת בעלים ואין זה דעת בעלים כשמוסרו ליד תיגוה: **ורבי יהודה סבר שואל הוי.** וכי מחזירו למקום ששאלו משם די והלכך משהחזירו לתיגוה פטור. והא דאמרי' (ו) בהמפקיד (ז) הא דאמר רבא שואל אלא מדעת גזלן הוי איינו דרבנן דהכא. ומודים חכמים לרבי יהודה הכי יש לפרש מודים חכמים לר' יהודה היכא דלא נטלה למוד בה לאחרים אפילו נטלה למוד לתיגוה והיינו דקתני בזמן שהלוחות ביד התיגוה אלא מדד בה אלא לגורך התיגוה ואם כן לא אפקה מרשות בעלים ומש"ה פטור מן הלוחות.

ואית דמפר' לה להא סוגיא לחנווני הרגיל אצלו ומסר לו בעל הבית כסר הפונדיון ושלח בשביל השמן והמיסר ולא שלח ביד בנו כי אם הלוחות לבדה ובכך הסוגיא פשוטה: **והני מילי דקיצי דמיה.** (ו) שדמיו קצוצים כגון רחיים של פלפלין ושאר כלים קטנים שדרכן לעולם לתת בפשוט פשוט. ובגדרים [לא.]: מוקי לה להא דשמואל בתרעא חריפא ובדבר שלוקחין קופלין עליו לאין הגאה למוכר בלקיחתו של זה הרבה ימצא קופלין ומשום הנאתו של לוקח היא הוה ליה הלוקח כשואל עליו ומיחייב באונסא ותניא התם בברייתא כוותיה דקתני גאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר. וגרסא בעיני דלאו דוקא ונושא שכר דא"כ לא ליחייב באונס אלא בגניבה ואבידה וטעמא משום דקייל דמיה הוא חריפא הוא הרי הוא בגטילה זו כמו לוקח גמור אי נמי כמו שואל שכל הגאה שלו בו: **אגבה אטמא.** הגביה ירך לקנותה ונלרחות אם שמנה היא או כחושה: **אכל לא קייל דמיה כו' לא גרסי': קרא.** דלעת: **שקול קרא.** לקנות: **אמר להן הרי הן מוקדשין לשמים.** לפי שלא היה יודע ממי ישאל מעותיו היה רוצה לאסרן להם: **אין אדם מקדיש כו'.** דכי יקדיש אינו אלא כתיב (ויקרא כז). וה"ל כיון דקייל דמייהו זכו בהו דכשמואל: **כרשותא דמרייהו קיימי.** ויכול להקדישן דלא דמי (ו) לגזלן דאמרי' (ב"ק דף סח.): שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דהכא לאו אדעתא למיגזל שקיבלום אלא לקנותן ויכון דלא קייל דמייהו לא סמכא דעתייהו דשמא ירצה למכרן ביותר ודעתן להחזירן ומש"ה ברשותא דמרייהו קיימי: **הלוקח ירק.** מכר מעט לאדם: **בירר והניח.** אינו מתכוין אלא לברר היפות. אבל גמר לקנות נתחייב מיד לעשרו דמאי. ואם רוצה לחזור ממקומו: **להחזירו א"א.** בלא הפרשת מעשר שכבר נתחייב במעשר ואין מכר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן (פסחים טו.): **ולעשרו א"א.** ואם"כ יחזירנו למוכר שהרי מפחיתו בדמים שנתמעט החבילה כדי מעשר: **מעשרן ונותן.** ללוי ונותן לו דמי מעשר ומחזיר את המותר בעין: **אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה ומעשר.** בתמיה אמאי הא אפילו אי קייל דמייהו יכול להחזירן ולהדליקנה ולעפרו: **רב ספרא.** הוה קרי קרייתא שמע ואמר ליה ההוא גברא הב לי עפקך בכך וכך מעות וסבר דמשום מיעוט דמים הוה שתיק והעלה לו דמים מרובים ולאחר מעלה מעלות הלאשונות משום דגמר בלבו להקנותו בכך. וה"ל גבי מעשר כיון דירא שמים הוא כיון שגמר בלבו זכה במקח ותתחייב (יח) במכר וכי מחזירו כחוזר ומוכר לו דמי: **מתני' הסיטון.** הוא חנווני גדול שקונה הרבה יחד ומוכר לחנווניים קטנים: **סיטון.** חטין בלשון יון ומשום שקונה הרבה חטין ביחד קורא לו סיטון (יט): **מקנה מדותיו.** בשביל שנקבך בהן היין והשמן ונקרא לתוכן ומתמעטת המדה. ובכלי הלח מוקי לה לקמן: **בעל הבית.** שאינו מוכר תדיר כסיטון די בפעם אחת בשנה שאינו נדבק בו כל כך: **חילוף הדברים.** סיטון פעם אחת בשנה דכיון שמוכר תדיר אין המשקה נקרש בתוכו אבל בעל הבית שאינו מוכר תדיר נקרש (כ) ומייבש המשקה בתוכו: **החנווני מקנה פעמים בשבת.** לפי שתדיר למכור יותר מסיטון ובעל הבית ואתאן לת"ק כך פירשו רבותינו. ולא נהירא דא"כ לא ס"ל הכי שהרי הלכה כרשב"ג במשנתנו [כתובות עז.] ועוד דקמסיים בה רשב"ג דקתני לעיל אלא גרסה לאפילו רשב"ג מודה בחנווני אע"פ שמוכר תדיר דכיון שאינו חייב לבטוף ג' טיפין נקרש בתוכו יותר: **וממחה.** מקנח כמו ומחה ה' דמעה מעל כל פיס (ישעיה כה): **משקלותיו.** אבני משקל שאוקל בהן דבר לח ובשר: **על כל משקל** (כא) **ומשקל.** בכל פעם ופעם שאוקל בהן שנדבק בהן יותר מן המשקולות לפי שיש להן בית קיבול צריך לקנתן בכל פעם ופעם: **במה דברים אמורים.** קיבוחין הללו בדבר לח כגון בשר ויין ושמן: **אבל בדבר יבש.** כגון פירות כמון ופלפלין אינו צריך לקנה אלא נדבק בהן מלאומה:

נאנס אבל אם לא קץ דמים קצובין היה נאנס ברשות מוכר. והני מילי הוא דבעי לה לכולה אטמא לקנות והיה יודע מה היו דמיה. אבל לא בעי לה כולה אלא חצאה מאי דבעי מינה חייב לשלומי: קארי. קישואין: והני מילי. דאינו מקדיש הוא דקיצי דמיה של כל אחת דכשהגביה קנאה זה החוטף. ואע"ג דלא נתנו דמים עדיין קנאום ולא היה יכול להקדישן שאינן שלו: אבל לא קיצי דמיה אע"ג דחטפה ברשותי' דמוכר קאי ומצי מקדיש: הלוקח ירק מן השוק. מן עם הארץ שחייב לעשר מעשר ירק מדרבנן. מדד חבילה אחת והניח אחת אפי' כל היום כולו שלא היה יודע עדיין איזה יקח לא קנה ולא נתחייב במעשר: גמר בלבו. ליקח אחת מהן אע"פ שלא הגביהה עדיין ושוב נמלך שאין צריך להם אעפ"כ קנה מעשר דחייב לעשר אותה חבילה: מה יעשה כיון שאין צריך להן. להחזירו אותה אגודה אצל שאר האגודות אי אפשר שכבר נתחייב במעשר משעה שגמר בלבו לקנות ואם מחזירו אצל האחרות יהיו טבל וחולין מעורבין ואסירין כולן. ולישערן אי אפשר שאם יטול המעשר מאותה אגודה מפסיד המוכר שמפסידו בדמים כיצד יעשה בזה יעשר אותו שבירר ויתן לו למוכר דמי מה ששוה המעשר שנטל ויחזיר לו

לא קנה. לחמתייב במעשר: **קנה ומעשר.** כיון דגמר בלבו לקנות הרי הן שלו כלקמן ומיד מיחייב ליה חבר לחמתייב לאחר לא אפשר לחזירם למוכר כלא הפרשת מעשרות לחזקה על חבר שלא מוליא דבר שלא מתוקן מתחת ידו (פסחים טו.): **ונעשרו אי אפשר.** לכיון דגמר בלבו לקנות הרי הן שלו לכלקמן ומיד מיחייב ליה חבר לחמתייב לאחר לא אפשר לחזירם למוכר כלא הפרשת מעשרות לחזקה על חבר שלא מוליא דבר שלא מתוקן מתחת ידו (פסחים טו.): **אטו משום דגמר בלבו קנה ומעשר.** בתמיה ואמאי אפי' לא קיבל דמיהו לא הוי המכר מכר היכא דמחזירם ולהדליקנה ולעפרו: **רב ספרא.** הוה קרי ק"ש ואתא ההוא גברא ואמ"ל הב לי עפקך בכך וכך מעות וסבר דמשום מיעוט מעות הוה שתיק והעלה לו דמים מרובים ולאחר מעלה לו דמים מרובים ולאחר מעלה לו דמים המעיקרא משום דגמר בלבו בכך. וה"ל לגבי מעשר ירק דרבנן אתא לאמעוטי דכי היכי דהוי הכא דהוי הדליקי לן מכי שהרי הלכה כרשב"ג במשנתנו [כתובות עז.] ועוד קא ליה מיעוטן אל עם שקונה מטון הרבה ומוכר לחנווניים: **מקנה מדותיו.** בשביל שנקבך בהן היין ומקרא לתוכו ומתמעטת המדה לתמוקי ליה לקמיה [ע"א]: **בעל הבית.** שאינו מוכר תדיר כסיטון די בפעם אחת בשנה שאין נדבק בו כל כך: **חילוף הדברים.** דקתי מזיגן חיה מוכר תדיר יותר מחבירו בהא לא פליגי אבל בטעמי הדבר פליגי דתדיר"ש: **פעמים בשבת.** לפי שתדיר למכור יותר מסיטון ובעב"ש אתאן לת"ק כך פירשו רבותינו. ולא נהירא דא"כ לא ס"ל הכי שהרי הלכה כרשב"ג במשנתנו [כתובות עז.] ועוד קא (מסיים) [מסכים] לה רשב"ג דקתני אמר רשב"ג בד"א כו' ועוד אם איתא דפליג עליה אמאי לא קתני שיעורין דקתני לעיל אלא דבר הכל היא והיינו טעמא לפי שהחנווני אינו חייב לבטוף ג' טיפין דלעמרי' לעיל [פז.]. הלכך מה שמסתייר בכלי נדבק בכלי ומשמייר הרבה והלכך צריך קינוח תדיר אבל סיטון ואין משמייר בכלי כי אם מעט כך נדבק בעיר: **וממחה.** מקנח כמו ומחה ה' דמעה מעל כל פיס (ישעיה כה): **משקלותיו.** אבני משקל שאוקל בהן לא פחות בכל פעם ופעם: **על כל משקל ומשקל.** כל קטנותם אלו: **בכלי לח.** יין ושמן: **כיצא.** כמון ופלפלין:

מור כו' ה"ג ומיי' פ"ז מ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' יד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רפג סעיף ב:

(ג) ב ג מיי' שם פ"ג הלכה טו סמג שם טוש"ע ח"מ (סי' קפח סעיף ב) וסי' שנט סעיף ה:

(ד) ד ה מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף יא:

(ה) ו מיי' שם (והל' יב שם) וסמג שם טוש"ע שם סעיף ז:

(ו) ז מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כא:

(ז) ח מיי' שם הל' כה:

(ח) ט י מיי' פ"ב מהל' מעשר הל' ז סמג עשין קלה (טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף לה):

(ט) כ ל מיי' פ"ח מהל' גניבה הל' יח סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלח סעיף ז:

(י) מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

(יא) א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' יד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רפג סעיף ב:

(יב) ג מיי' שם פ"ג הלכה טו סמג שם טוש"ע ח"מ (סי' קפח סעיף ב) וסי' שנט סעיף ה:

(יג) ד ה מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף יא:

(יד) ו מיי' שם (והל' יב שם) וסמג שם טוש"ע שם סעיף ז:

(טו) ז מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כא:

(טז) ח מיי' שם הל' כה:

(יח) ט י מיי' פ"ב מהל' מעשר הל' ז סמג עשין קלה (טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף לה):

(יט) כ ל מיי' פ"ח מהל' גניבה הל' יח סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלח סעיף ז:

(כ) מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

מוסף תוספות

א. שכיון שמותרין לזרים ומעשר דמאי ספיקא הוי וספק ממון א"צ לתנם ללוי ולעני הלכך מעשרן ומחזירן למוכר. ותרומה גדולה א"צ להפריש מדמאי דעמי הארץ מפרישין תרומה גדולה. רבינו יונה.

מוסף רש"י

הובא בעמוד הקודם

רבינו גרשום

מי דמי אימור דאמר רבה. אמאי חייב באחריותה כשהכישה משום דבעלי חיים היא ואינקטה נגרי בריישא שהבריחה: כי האי גוונא. כשנטלה חנוני: מי אמר. רבה דנתחייב בה: ובשואל שלא מדעת שמדד בה לאחרים שלא מדעת בעל הצלוחית פליגי רבנן סברי שואל הוי ונתחייב באונסיה כל זמן שלא חזרה ביד לבעליה. ור' יהודה סבר שואל שלא מדעת גזלן הוי ואין לו דין שואל דפטור מן האונסין: והני מילי הוא דקיצי דמיה. שידע בכמה הוא נותנו ועל מנת כן הגביהו לקנותו באותן דמים אם יכשר בעיניו. ולהכי כי נאנס ברשות לוקח

תורה אור השלם

1 הוֹלֵךְ תָּמִים וּפֹעֵל צֶדֶק וְדֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ:
תהלים טו ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכיבר והגיש וביירר והניח לפיכך כל היום: (ב) שם ולעשרו ל"א מפני שמפחיתן בדמים: (ג) רשב"ם ד"ה כגון וכו' ולא לדעת שיטלנה המנוני: (ד) ד"ה דמר סבר וכו' ליד בעלים. נ"ב ודמי להא דלעיל דף לה ע"ב: (ה) ד"ה ורבי יהודה וכו' בהמפקיד אלא הא דאמר רבא. נ"ב כלומר דמדלוקיך רבא לרבנן דמתניתין דס"ל גזלן הוה ש"מ דס"ל לרבא גזלן הוה ולהכי לאוקמה מילתיה כרבנן דהלכתא כרבינו וכ"פ רש"י בפ' המפקיד: (ו) ד"ה והני מילי דקיצי דמיה שבבר קנה ופסק דמיו קודם שנוטלן אי נמי שדמיו קלוסים כגון רחיים: (ז) ד"ה כרשותא דמרייהו וכו' ולא לגזל ולא נתיאשו הבעלים דאמרינן שיהן: (ח) ד"ה רב ספרא וכו' ומתחייב במעשר וכי מתחיל: (ט) ד"ה אין אדם מקדיש וכו' ומתחייבת המשקה: (י) ד"ה על כל משקל בכל כ"ל ומיתם ומשקל ממתק: (כ) תוס' ד"ה מר וכו' ה"ג נימא הכי:

אחד מעשרה בליטרא לי' ליטרא. מלישנא דמתני' דייק דקתני אחד לעשרה ולא קתני אחד מעשרה וא"ת אמאי לא תני במתני' אחד ממאה ונראה לרשב"א לפרש דלא מיחייב גירומיו כלל מדאורייתא אלא כשאוקל עשר ליטרין אבל בפחות מכאן אינו חייב מדאורייתא והא דתניא לקמן היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר שקול לי ג' רבעי ליטרא כו' לפי שהיה חייב הכרע על כל משקל ומשקל הני מילי גבי הכרעה דלאו דאורייתא ובמקום שנהגו:

התם אפשר בתשובה. ודוקא בעריות שאין בהן ממזרות אבל הבא על אשת איש והוליד ממנה בן או שאר עריות שיש בהן ממזרות זהו מעוות לא יוכל לתקן כדאמר ד) (ביבמות (דף כא)) וא"ת בתשובה וה"ר חיים אומר אע"ג שהוא מעוות לא יוכל לתקן מ"מ אפשר בתשובה (ה) שלוה לו הקב"ה ו) דלא לוה אלא לעשות לו תשובה אבל גזלן שתשובתו הוא שיחזיר הגזילה כדכתיב והשיב את הגזלה וגו' והיכא דגזל לרבים אינו יודע למי ישיב דאע"ג דאמרי' (ב"ק דף לד:) יעשה בהן צרכי רבים מ"מ לאו תשובה מעליתא היא:

וקללם בעשרים ושתים. מוהיה אם לא תשמעו וגו' מכאן אין נראה לר"י פירוש רב נסים גאון דפירש דהאי דמחלקים וילך מאתם נגבים כשים שתי שבתות בין ר"ה לסוכות בלא יו"ט אע"פ שהיא פרשה קטנה ומחברין מעוות ומקשי גדולות יותר היינו משום דבעינן שיתמו שנה וקללותיה שיש קללות באתם נגבים ואין אנו רואים שיכנסו תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה דהא הכא משמע דלא קבי קללות אלא באם בחקותי ובוהיה כי תבוא דקאמר מואם לא תשמעו עד ואין קונה אבל משם ואילך לא חשבי[א] קללות אבל נראה לר"י דלהכי אנו קורין לעולם אתם נגבים לפני ר"ה כדי להפסיק בפרשה בין קללות דשנה שעברה לשנה הבאה[ב] ולכך נמי לעולם אנו קורים במדבר לפני עצרת כדי להפסיק בה בין קללות דאם בחקותי לעצרת שהוא ר"ה לפירות האילן שנדונין על הפירות והכי איתא במס' מגילה (דף לא: ושם) דקורין קללות שבתורת כהנים לפני עצרת מנין

א) וחייב להכריע לו טפח היה שוקל לו עין בעין ב) נותן לו גירומין אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש ג) במקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק: **גמ'** מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא ד) אבן שלמה וצדק צדק משלך ותן לו א"ה אימא סיפא היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין ואי הכרעה דאורייתא היכי יהיב ליה עין בעין אלא רישא ה) במקום שנהגו וכי איתמר דר"ל אסיפא איתמר היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא וצדק צדק משלך ותן לו וכמה גירומין א"ר אבא בר ממל אמר רב אחד מעשרה בליטרא בלח לעשרה ליטרין: אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש וכו': איבעיא להו היכי קאמר אחד מעשרה בלח ו) לעשרה דלח ואחד מעשרים ביבש ז) לעשרים דיבש או דלמא אחד מעשרה לעשרה דלח ולעשרים דיבש תיקו ח) א"ר לוי ט) קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות שזה נאמר בהן [2] אל וזה נאמר בהן [3] אלה ומאי משמע דהאי אל קשה הוא דכתיב [4] ואת אילי הארץ לקח ט) גבי עריות נמי הכתיב [5] אלה ההוא למעוטי מדות מכרת ואלא מאי עודפייהו דהתם אפשר בתשובה והכא ו) לא אפשר בתשובה וא"ר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה ברך ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמנה ברכן בעשרים ושתים [6] מאם בחקותי עד [7] קוממיות וקללן בשמונה [8] מואם בחקותי תמאסו עד [9] ואת חקותי געלה נפשם ואילו משה רבינו ברכן בשמונה וקללן בעשרים ושתים ברכן בשמונה

מוהיה

וחייב להכריע (ה). המאזנים מלא הבשר טפח שיהא הבשר שוקל יותר מן הליטרא ובגמ' מוקי לה במקום שנהגו להכריע. וה"ה לעשרה ליטרות ביחד להכריע טפח כדאמרי' בברייתא בגמרא [פט.] ונותן הכרע אחד לכולן. ונראה בעיני דלפחות מליטרא לא בעי' הכרע טפח דנפיש יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל: **היה שוקל לו עין בעין.** בגמלוס כגון במקום שאין מכריעין נותן לו לבד המשקל את גרומיו הכרעו כדקתני אחד מעשרה בלח כו' ובגמ' מפרש לה. ובגמרא נפקא לן מקראי דחייב ליתן לו מוכר משלו לבד המשקל. וגירומיו לשון הכרעה הוא וכן הגרמה דשחיטה נמי לשון הכרעה והטייה הוא שמכריע ומטה את הסכין חוץ למקום שחיטה: **בדקה.** קב: **לא ימוד בגסה.** בשאה דהוי הפסד לדוקא דאין לו מששה קבין כי אם הכרע אחד ואובד ה' הכרעות ואפילו במקום שמוחקין נמי אי אפשר למחוק כל כך בגמלוס (ב) ג) [ע"ז משום שמודד לו בריוח ובדקה מודד יותר וכשמודד בגסה מפסיד הקונה]: **לא ימוד בדקה.** דמפסיד מוכר משום שאינו יכול למחוק כל כך: **למחוק.** את המדה: **לא יגדוש.** קונבליי"ר בלע"ז. אע"פ שמוסיף לו שלש בשביל גודשא כדמפרש בגמרא [פט.] וכן לא ימחוק אע"פ שפוחת מן הדמיס: **גמ' מנהני מילי.** קא סלקא דעתך דבעי אהא דצריך להכריע טפח: **ודק.** מיותר הוא למדרש אע"פ שאיפה שלימה מדדא לדק משלך ותן לו והיינו הכרעה ובמדה נמי למדוד בריוח כדי שיהא יתר על מדתו: **היכי יהיב ליה עין בעין.** האמרת דגזירת הכתוב הוא שיכריע בשעת המשקל: **אלא [ריש"א] במקום שנהגו.** כלומר אין גזירת הכתוב להכריע בשעת המשקל אלא במנהגא תליא מילתא דאם רוצין להכריע בשעת המשקל תחת גרומיו דאחר מדידה הרשות בידו ואותו הכרע צריך טפח דאין הכתוב מקפיד אלא שיוסיף על המשקל או בשעת המשקל או לאחרי כן: **מנהני מילי.** דצריך להוסיף על המשקל: **אחד מעשרה בליטרא.** כשאוקלין י' ליטרין דהיינו אחד ממאה (ס"ח). ומדמצריך הכרעת טפח במקום שמכריעין דייק הכי דשיעור אחד ממאה במשקל מכריע טפח והגירומין במקום הכרעה קיימי. ע"כ). ומלישנא דמתניתין דקתני אחד לעשרה בלח ולא קתני אחד מעשרה בלח דייקינן ליה הלכך חסורי מחסרא והכי קתני אחד מעשרה לעשרה בלח כן נראה בעיני. וטורח היה לתנא להזכיר ב' פעמים עשרה וחיסר האחד: מתני' דקתני **אחד לי' בלח ואחד לכ' דיבש איבעיא להו היכי קתני כו'.** ולפרושי סיפא קאמר מתני' אחד מי' בלח לי' דלא והוא הדין אחד מכ' דיבש דהיינו חלק אחד מד' מאות: **או דלמא אחד מי' בלח לי' דלח וכן אחד מי' דיבש.** דהיינו חלק אחד ממאתים ואחד מי' אתרוייהו קאי. ונראה משום שהלא נדבק בכלי ואינו מטיף לו הכל צריך להוסיף לו יותר מביבש: **עונשן של מדות.** אם עושה בהן עול: **מעונשן של עריות.** אם נכשל בהן: **שזה נאמר בהן אל.** עריות דכתיב את התועבות האל ומדות כתיב אלה דכתיב כל עושה אלה כל עושה עול: **ואלה קשה מאל.** דמש"ה הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקשוי: **בעריות נמי כתיב.** כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו [ויקרא יח]: **למעוטי מדות מכרת.** דס"ד אמינא כיון דעול מדות נקראו תועבות ס"א הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות האלה לא כתב אלה דמשמע מיעוט. ולא משום ג"ש לאפוי' לא כתב אלה לא דיינינן לאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא"כ למדו מרבותיו ולא אלא שיעורא דא' מעשרה לעשרה בלח קאי נמי אעשרים דיבש וכמי קאמר א' מעשרה לעשרה בלח וה"ה לעשרים דיבש שיעורא דא' מעשרה לעשרה בלח מדות דהיינו חלק ג' ממאתים. ונראה בעיני משום דמן בלח נשאר בכלי ולא מן היבש הלכך בעי הכרעה יתירא טפי מיבש: **קשה עונשן של מדות.** כשמודד במדה שאינה יפה לו כשעושה בו שום עול. ולקמיה מפרש משום דלא אפשר בתשובה ומקרא ילף לה כדמפרש ואזיל: **עריות נאמר בהן אל.** כי אם כל התועבות האל: **במדות כתב כל עושה אלה כל עושה עול.** אלה משמע לשון רבים: **בעריות נמי כתיב.** כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו' [ויקרא יח]: **למעוטי מדות מכרת.** דקס"ל דילף התועבות תועבות בנ"ש. ופרכינן לרבי והא אמרינן דאין אדם דן ג"ש מעצמו אלא"כ למדה מרבותיו ולא מסיני ומיהו לי דהכי אית לפרושי מכל התועבות מכל דברים שכתוב בהן תועבות ואפי' מדות כיון דכתיב בהן תועבות אתא אלה ומעטו ולא קאי מכל אלה התועבות דכתב לעיל מכל התועבות: ואלא כיון דבעריות אינא כתב ומכדות אינא כתב אלה מומרייהו מעריות ואמאי כתב בהו אלה: **אפשר בתשובה.** דכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מדיני כרתן [מכות כב.] א"ל בלא מלקות תשובה מועלת בכל דבר דכתיב [הושע יד] שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם אי עביד תשובה מעליתא כל יומי כו' אבל מדות דאינו יודע למי ישיב ותשובתן תלויה בהשיב את הגזלה [ויקרא ה] ואינו יכול לקיים מקרא זה אלכך אי אפשר בתשובה בעלייתא דכל יומי בוהשיב את הגזלה קאי: גזל הדיוט הקדים לו חטא למעילה כדכתיב [שם] ונפש כי תחטא ומעלה מעל וכתב בעמיתו דמיד בהתחלת הגזל קרי ליה חטא. גבי הקדש כתיב [שם] ממעל מעל ומעלה בשגגה מקדשי וגו' לא מיקרי חטא עד שיהא כבר: **בעשרים ושתים לחוטים.** דמפרש לקמיה אם בחקותי קוממיות אל"ף שבתחלת הפרשה ומי"ו שבסופה הרי כ"ב אותיות. ומוי"ו עד מ"ם שמונה אותיות.

מ') ג"ל ואחד מעשרים בליטרא לעשרים ליטרין דיבש. דהיינו אחד מד' מאות. ב) נראה דל"ל מי שקול ליה אחד י' משקלות דלח ואחד כ' דיבש נמי.

תורה אור השלם

1 אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָּךְ
אֵיפָה שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָּךְ
לְמַעַן יַאֲרִיכוּ יָמֶיךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן
לָךְ:
דברים כה טו

2 כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבַת הָאֵל
עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר
לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ:
ויקרא יח כז

3 כִּי תוֹעֵבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל
עֹשֵׂה אֵלֶּה כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל:
דברים כה טז

4 וַיִּקַּח מַזְרֶע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת
אִתּוֹ בְּרִית וַיְבִאֵהוּ בְּאָלָה
וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח:
יחזקאל יז יג

5 כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל
הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ
הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם:
ויקרא יח כט

6 אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת
מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם
אֹתָם: ויקרא כו ג

7 אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִהְיֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר
מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם
קוֹמְמִיּוּת: ויקרא כו יג

8 וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם
אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם
לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָי
לְהַפְרְכֶם אֶת בְּרִיתִי:
ויקרא כו טו

9 וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתִרְצֶה
אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשֹּׁמָּהּ מֵהֶם
וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם יַעַן וּבְיַעַן
בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת חֻקֹּתַי
גָּעֲלָה נַפְשָׁם: ויקרא כו מג

רבינו גרשום

השאר: אטו משום דגמר בלבו לקנות. יקנה מעשר והלא לא הוציא בשפתיו לומר זה אני רוצה ולא הגביהו א"כ במה קנאו: דמקיים בנפשו ודובר אמת בלבבו. כדרב ספרא שהיה לו חמור למכור ובשעה שהיה קורא ק"ש בא אחד ואמר לו תנהו לי בכך וכך דמים ונתרצה בלבו ולא היה יכול להשיבו והוסיף לו עוד הלוקח דמים וכשגמר קריאת שמע אמר ליה בדמים ראשונים אמרתי בלבי לתנו לך לא אטול ממך התוספת ונתנו לו בדמים הראשונים: **פיסקא** הסיטון. היינו שקונה יין ושמן ומוליכו לשווקים ומוכרו: מקנח מדותיו אחת לל' יום שמתייבש בתוכה השמן ובעובי אותו שמן כך המדה חסירה. ובעל הבית שאינו מוכר כל כך תדיר. אבל לי"ב חדשים מקנח: חילוף הדברים. בעה"ב הוא עשיר ויש לו אחיר למדוד. חנוני שבכל יום ויום מודד מקנח אחת בשבת המדה וממחה משקלותיו דשמא נדבק בהם כלום ושוקלין יותר. אבל ביבש אין צריך לקנח כל כך תדיר: וחייב להכריע לו טפח. לגבי אוכל נפש מפני שיש בו פסולת: ואם שוקל לו עין בעין. בלא הכרע: נותן לו גירומין. תוספת משקל אחד מ' מליטרא לי' ליטרא בלח לפי שבכל משקל מידבק ממנו למאזנים ואינו ממצה לו. ואחת מכ' בליטרא לכ' משקלות ביבש. מוסיף לו גירומין לפי שאינו מדבק כל כך לכף מאזנים: מקום שנהגו למוד בגסה. מי שקונה סאה נוהגין לשוקלה ביחד: לא ימוד לו בדקה. כל קב בפני עצמו לפי שמודבק ממנו בכל פעם ומפסיד הלוקח: ומקום שנהגו למוד בדקה. שחייב להכריע לו בכל פעם טפח: לא ימוד לו בגסה. לפי שממעט בהכרעות. מקום שנהגו לגדוש. אינו רשאי למחוק כדמפרש בגמ': מנה"מ. דחייב להכריע לו טפח: להכי דזמנא אחריתי צרק דצדק משלך ותן לו. אלא מתני' דקתני דחייב להכריע לו טפח היינו במקום שנהגו אחת מי' ליטרא לי' ליטרין היינו אחד מק': איבעיא להו היכי קתני אחד מי' בליטרא בלח לי' ליטרין בלח דהיינו אחד מק'. ואחד מעשרים ביבש דהיינו אחד ממאתים לי' ליטרא דיבש. או דלמא אחד מי' במשקל בלח יהיה ליה ג) כי שקיל ליה אחד מי' משקלות דלח ואחד מכ' דיבש נמי תיקו: שזה. ערוות: נאמר בהן אל. דכתיב אם כל התועבות האל: וזה. במדות נאמר בהן אלה ה' יותר דכתיב כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול: גבי עריות נמי הא כתיב אלה. כמו במדות דכתיב כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו וגו'. ההוא אלה דעריות לא אתי אלא לאורויי דעריות אפשר בכרת למעוטי מדות מכרת. אלא הואיל דבמדות ליכא כרת מאי אפשר בתשובה אחריתי צרק דצדק משלך ותן לו. אלא מתני' דקתני דחייב להכריע לו טפח היינו במקום שנהגו אחת מי' ליטרא לי' ליטרין דיבש. ד) (ביבמות (דף כא)) וא"ת בתשובה וה"ר חיים אומר אע"ג שהוא מעוות לא יוכל לתקן מ"מ אפשר בתשובה (ה) שלוה לו הקב"ה ו) דלא לוה אלא לעשות לו תשובה אבל גזלן שתשובתו הוא שיחזיר הגזילה כדכתיב והשיב את הגזלה וגו' והיכא דגזל לרבים אינו יודע למי ישיב דאע"ג דאמרי' (ב"ק דף לד:) יעשה בהן צרכי רבים מ"מ לאו תשובה מעליתא היא: ז) אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש. מוהיה אם לא תשמעו וגו' מכאן אין נראה לר"י פירוש רב נסים גאון דפירש דהאי דמחלקים וילך מאתם נגבים כשים שתי שבתות בין ר"ה לסוכות בלא יו"ט אע"פ שהיא פרשה קטנה ומחברין מעוות ומקשי גדולות יותר היינו משום דבעינן שיתמו שנה וקללותיה שיש קללות באתם נגבים ואין אנו רואים שיכנסו תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה דהא הכא משמע דלא קבי קללות אלא באם בחקותי וכוהיה כי תבוא דקאמר מואם לא תשמעו עד ואין קונה אבל משם ואילך לא חשבי[א] קללות אבל נראה לר"י דלהכי אנו קורין לעולם אתם נגבים לפני ר"ה כדי להפסיק בפרשה בין קללות דשנה שעברה לשנה הבאה[ב] ולכך נמי לעולם אנו קורים במדבר לפני עצרת כדי להפסיק בה בין קללות דאם בחקותי לעצרת שהוא ר"ה לפירות האילן שנדונין על הפירות והכי איתא במס' מגילה (דף לא: ושם) דקורין קללות שבתורת כהנים לפני עצרת מנין

מעשרה בלח דייקינן ליה הלכך חסורי מחסרא והכי קתני אחד מעשרה לעשרה בלח כן נראה בעיני. וטורח היה לתנא להזכיר ב' פעמים עשרה וחיסר האחד: מתני' דקתני **אחד לי' בלח ואחד לכ' דיבש איבעיא להו היכי קתני כו'.** ולפרושי סיפא קאמר מתני' אחד מי' בלח לי' דלא והוא הדין אחד מכ' דיבש דהיינו חלק אחד מד' מאות: **או דלמא אחד מי' בלח לי' דלח וכן אחד מי' דיבש.** דהיינו חלק אחד ממאתים ואחד מי' אתרוייהו קאי. ונראה משום שהלא נדבק בכלי ואינו מטיף לו הכל צריך להוסיף לו יותר מביבש: **עונשן של מדות.** אם עושה בהן עול: **מעונשן של עריות.** אם נכשל בהן: **שזה נאמר בהן אל.** עריות דכתיב את התועבות האל ומדות כתיב אלה דכתיב כל עושה אלה כל עושה עול: **ואלה קשה מאל.** דמש"ה הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקשוי: **בעריות נמי כתיב.** כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו [ויקרא יח]: **למעוטי מדות מכרת.** דס"ד אמינא כיון דעול מדות נקראו תועבות ס"א הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות האלה לא כתב אלה דמשמע מיעוט. ולא משום ג"ש לאפוי' לא כתב אלה לא דיינינן לאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא"כ למדו מרבותיו ולא אלא שיעורא דא' מעשרה לעשרה בלח קאי נמי אעשרים דיבש וכמי קאמר א' מעשרה לעשרה בלח וה"ה לעשרים דיבש שיעורא דא' מעשרה לעשרה בלח מדות דהיינו חלק ג' ממאתים. ונראה בעיני משום דמן בלח נשאר בכלי ולא מן היבש הלכך בעי הכרעה יתירא טפי מיבש: **קשה עונשן של מדות.** כשמודד במדה שאינה יפה לו כשעושה בו שום עול. ולקמיה מפרש משום דלא אפשר בתשובה ומקרא ילף לה כדמפרש ואזיל: **עריות נאמר בהן אל.** כי אם כל התועבות האל: **במדות כתב כל עושה אלה כל עושה עול.** אלה משמע לשון רבים: **בעריות נמי כתיב.** כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו' [ויקרא יח]: **למעוטי מדות מכרת.** דקס"ל אלה תועבות בנ"ש. ופרכינן לרבי והא אמרינן דאין אדם דן ג"ש מעצמו אלא"כ למדה מרבותיו ולא מסיני ומיהו לי דהכי אית לפרושי מכל התועבות מכל דברים שכתוב בהן תועבות ואפי' מדות כיון דכתיב בהן תועבות אתא אלה ומעטו ולא קאי מכל אלה התועבות דכתב לעיל מכל התועבות: ואלא כיון דבעריות אינא כתב ומכדות אינא כתב אלה מומרייהו מעריות ואמאי כתב בהו אלה: **אפשר בתשובה.** דכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מדיני כרתן [מכות כב.] א"ל בלא מלקות תשובה מועלת בכל דבר דכתיב [הושע יד] שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם אי עביד תשובה מעליתא כל יומי כו' אבל מדות דאינו יודע למי ישיב ותשובתן תלויה בהשיב את הגזלה [ויקרא ה] ואינו יכול לקיים מקרא זה אלכך אי אפשר בתשובה בעלייתא דכל יומי בוהשיב את הגזלה קאי: גזל הדיוט הקדים לו חטא למעילה כדכתיב [שם] ונפש כי תחטא ומעלה מעל וכתב בעמיתו דמיד בהתחלת הגזל קרי ליה חטא. גבי הקדש כתיב [שם] ממעל מעל ומעלה בשגגה מקדשי וגו' לא מיקרי חטא עד שיהא כבר: **בעשרים ושתים לחוטים.** דמפרש לקמיה אם בחקותי קוממיות אל"ף שבתחלת הפרשה ומי"ו שבסופה הרי כ"ב אותיות. ומוי"ו עד מ"ם שמונה אותיות.

מ') יבמות כא., ב) נ"ל ואלה קשה מאל, ג) רש"ל, ד) נ"ל מגיגה ט.), ה) ס"ל אלא דלא לוה לו לעשות,

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה וחייב להכריע לו המאזנים וכו' ביחד צריך להכריע טפח: (ב) ד"ה לא יגדוש בגסה וכו' בגמלוס הס"ל ואח"כ מ"ל לא ימוד בדקה וכו' למחוק כל כך ובגסה מוחק יותר מי נמי משום שמודד לו בדקה בריוח וכשמודד בגסה מכביד ומפסיד הלוקח הס"ל: (ג) ד"ה גזל הדיוט וכו' דמיד בהתחלת הגזל: (ד) תוס' ד"ה התם וכו' שצוהו הקב"ה דלא לוה לו אלא לעשות תשובה:

לעזי רש"י

קונבלי"ר. למלא על כל גדותיו עד שיעבור.

מוסף תוספות

א. [ד]תנך דאתם נצבים לא חשיב כקללות אלא העברת ברית שהעביר ישראל בברית. שימו"ק בשם תוס' הרא"ש. ב. שלא להסמיך הקללות לראש השנה. תוס' מגילה לא:

פי' רש"ם העקרי

וחייב כו'. כדפיפוס: **[גמ']** **מנה"מ.** קס"ל דלהכרעה טפח קאי: **ודק.** מיותר הוא לדרשה שאע"פ שמדה שלימה מדדת לו לדק משלך עוד ותן לו והיינו הכרעה. ומיהו במדה לא שייך הכרעה כי אם במשקל והוא הדין למדה שימדוה יותר מן המדה כגון אם נהגו למחוק יגדוש מעט: **היכי יהיב ליה עין בעין.** והא פיסוקא קא עביד אע"פ שמשלם לו לבסוף דבשעה שהוא מודד בעינן לדק משלך דכתיב [דברים כה] ואיפה שלמה ולדק אלי האיפה לדק: **אלא ריש"א במקום שנהגו.** להכריע תחת גרומיו דאחר מדידה כהרשות בידו ואותו הכרע צריך טפח דאין הכתוב מקפיד אלא שיוסיף על המשקל או בשעת המשקל או לאחרי כן: **מנהני מילי.** דצריך להוסיף על המשקל: **אחד מעשרה בליטרא.** כשאוקלין י' ליטרין דהיינו אחד ממאה (ס"ח). ומדמצריך הכרעת טפח במקום שמכריעין דייק הכי דשיעור אחד ממאה במשקל מכריע טפח והגירומין במקום הכרעה קיימי. ע"כ). ומלישנא דמתניתין דקתני אחד לעשרה בלח ולא קתני אחד מעשרה בלח דייקינן ליה הלכך חסורי מחסרא והכי קתני אחד מעשרה לעשרה בלח כן נראה בעיני וטורח היה לתנא להזכיר ב' פעמים עשרה וחסר האחד: **אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש איבעיא להו היכי קתני כו'.** ולפרושי סיפא קאמר היכי קאמר אחד מעשרה לעשרה בלח ובן אחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש דהיינו חלק ג' מארבע מאות חלקים או דלמא אחד שיעורא דא' מעשרה לעשרה בלח קאי נמי אעשרים דיבש וכמי קאמר א' מעשרה לעשרה בלח וה"ה לעשרים דיבש שיעורא דא' מעשרה לעשרה בלח מדות דהיינו חלק ג' ממאתים. ונראה בעיני משום דמן בלח נשאר בכלי ולא מן היבש הלכך בעי הכרעה יתירא טפי מיבש: **קשה עונשן של מדות.** כשמודד במדה שאינה יפה לו כשעושה בו שום עול. ולקמיה מפרש משום דלא אפשר בתשובה ומקרא ילף

מוהיה אם שמוע. בפרשת והיה כי תבוא: **מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה.** משוב מוי"ו עד ה' כל האלפ"א בית"א דהיינו שתים ועשרים אותיות: **מנין שאין מוחקין במקום שגודשין.** ואפי' מחיל קונה: **ואין גודשין במקום שמוחקין.** ואפילו מחיל מוכר: **פ"ל איפה שלמה ודק.** משמע דלא גרסינן הכא ודק אלא משלמה נפקא לן שצריך שיהא האיפה שלימה שלא יבא לידי רמאות דאם עושין כן שמא ירמו אותן אחרים ויאמרו כך המנהג וירמה הלוקח את המוכר או המוכר את הלוקח והא ליכא למימר דבלא מחיל מיירי בריית

[1]מוהיה אם שמוע תשמע ועד [2]לעבדם וקללן בעשרים ושתים [3]מוהיה אם לא תשמע עד [4]ואין קונה: מקום שנהגו למוד בגסה כו': (סימן אין מעיינין ואין גודשין באגרדמין ובליטרא שלשה ועשר נפש משקלות ממחק עבה לא תעשו לא יעשה) ת"ר מנין שאין מוחקין במקום שגודשין ואין גודשין במקום שמוחקין ת"ל [5]איפה שלמה ומנין [א]שאם אמר הריני מוחק במקום שגודשין ולפחות לו מן הדמים והריני גודש במקום שמוחקין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר מנין שאין מעיינין במקום שמכריעין ואין מכריעין במקום שמעיינין ת"ל אבן שלמה ומנין שאם אמר הריני מעיין במקום שמכריעין ולפחות לו מן הדמים והריני מכריע במקום שמעיינין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל אבן שלמה וצדק אמר רב יהודה מסורא [6]לא יהיה לך בביתך מה טעם משום איפה ואיפה [7]לא יהיה לך בכיסך מה טעם משום אבן ואבן אבל אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר [6](לא) יהיה לך מלמד שמעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים דבי נשיאה אוקימו אגרדמין בין למדות בין לשערים א"ל שמואל לקרנא פוק תני להו מעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים נפק דרש להו [ב]מעמידין אגרדמין בין למדות [ג]בין לשערים א"ל מה שמך [ג]קרנא תיפוק ליה קרנא בעיניה [ג]נפקא ליה קרנא בעיניה ואיהו כמאן סבר כי הא דאמר רמי בר חמא א"ר יצחק מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים מפני הרמאין ת"ר היה מבקש ממנו ליטרא שוקל לו ליטרא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא מאי קמ"ל [ד]דמתקנינן מתקלי עד הכי ת"ר היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר לו שקול לי שלשה רבעי ליטרא אחת אחת אלא [ה]שוקל ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר ת"ר היה מבקש ממנו עשר ליטרין לא יאמר לו שקול לי אחת אחת והכריע אלא [ו]שוקל לו כולן בבת אחת ונותן הכרע אחד לכולן ת"ר [ז]נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים וגבוהה מן הארץ שלשה טפחים וקנה ומתנא שלה שנים עשר טפחים [ח]ושל צמרים ושל זגגין תלויה באויר שני טפחים וגבוהה מן הארץ שני טפחים וקנה ומתנא שלה ט' טפחים [ט]ושל חנווני ושל בעה"ב תלויה באויר טפח וגבוהה מן הארץ טפח וקנה ומתנא שלה ששה טפחים [י]ושל טורטני תלויה באויר שלש אצבעות וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות וקנה ומתנא שלה איני יודע ואלא הך קמייתא דמאי אמר

מנין שאין מוחקין במקום שגודשין. שאם הקנה לו סאה חטין אינו רשאי לומר לו ממחוקה הקניתי לך ואין גודשים במקום שמוחקין אפילו הלוקח מוחזק לא יאמר הריני לוקחה גדושה: כדאן.

רעות למטה או כל מיני רמאות וכדאשכחן שהיו מעמידים פרהדרין שהיו מכין בעלי חנויות והיו אומרים להם מכרו בזול במסכת יומא (דף ט.) (בירושלמי פ"ח): **מאי קא משמע לן.** הא ודאי מה שקונה שוקל לו: הכי גרסינן **דמתקני מתקלי עד הכי.** בית דין קדמונים התקינו המדות עד כאן ופחות מכאן שוקלים במטבעות ואם יבא אדם לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבואו לרמות ואומר זהו רביע ליטרא. אי נמי מתקני מתקלי בענין זה ולא שלש ליטרא ולא חמישית ליטרא מפני שמטעין בהן בפירוש רבינו חננאל: **לא יאמר לו שקול לי אחת אחת.** כל רביע בפני עצמו שאי אפשר לו שלא ישקול בריות ומפסיד שאי אפשר לצמצם. ואית דמפרש בשביל ההכרעות ולא היא דאם היה יכול לצמצם ההכרעות חד שיעורא הוה דרביע הכרע ליטרא הוא מכריע שהרי ההכרעות הוא טפח מכריע רבע ליטרא שהוא דבר קל ואפילו במקום שנוהגין למוד בדקה הני מילי מדות אבל משקלות אין דרך לשקול כי אם הכל ביחד במשקל הגדול: **אלא שוקל לו ליטרא.** ונותן ליטרא בכף מאזנים אחד והבשר ורביע ליטרא בכף שניה דהשתא איכא ג' רבעי בשר. ובמקום שאין מכריעין עסקינן דאי מכריעין נמצא נותן לו הכרע של אותו רביע שנותן עם הבשר בחנם ובמקום שמכריעין נותן ג' רבעים באחת ומניח בשר בשניה [ח] ומכריע: [ט] **(קא משמע לן דמתקנינן מתקלי עד הכי.** שהתקינו מדת משקל עד כאן ואין המוכר יכול לומר ללוקח לא אשקול לך דבר מועט כזה שאתן לך הכרע בשביל מקח מועט זה אבל בפחות מכאן אין דרך לשקול ולא יתן לו שום הכרע דלא משיב מקח בפחות. ורבינו שמואל פירש דלא מתקנינן משקלות מועטין דלמא אתי למיטעי בהו ואע"ג דבמדות קטנות אמרינן לקמן [ע.] דלא טעו אינשי שזה חללו מרובה מזה ואיכא היכרא טובא במשקלות טעו ולא נהירא לי): **ונותן הכרע אחד לכולן.** משום דאי אפשר לצמצם ומפסיד המוכר כדפרישית: **נפש של מאזנים.** הוא בזרא החלול שהלשון קבוע בו: **תלויה באויר ג' טפחים.** שיהו ג' טפחים מן הקנה לגג הבית. ובמאזנים גדולות ששוקלין בהן נחשת ובזרא עסקינן כדלקמן [ע"ב] שהן תלויות בגג הבית וקבועות שם לפיכך צריך הרחקה שלשה טפחים מן הגג שלא תגע בגג כשיכריעם: **וקנה.** הוא הקנה שהלשון קבוע באמצעיתו ושתי המיתנות תלויין בראשיו: **ומיתנא.** הן החבלים שהכפות תלויות בהן: **י"ב טפחים.** ד' טפחים הקנה וארבעה טפחים כל אחד מן החבלים התלויות בשני ראשי הקנה אבל אי הוי פחות אין מכריע המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שהמשקל מרובה: [ט] **וגבוה מן הארץ שלשה טפחים.** שלא יגע בקרקע בשעת הכרעה: **למרים.** מוכרי למר במשקל: **וזגגין.** מוכרי כלי זכוכית: **טורטני.** מאזנים של כסף וחצב וקטנות הן. טורטני הלורף קרוי כן. וכל אחת לפי מה שהן גדולות צריכות להרחיק מן הגג ומן הקרקע לפי ששוקל בהן משקל כבד ומכריע יותר: [י] **וגבוה מן הארץ טפח.** דכך צריך להכריע: **שלש אצבעות.** ואף על גב דאינו יכול להכריע כי אם שלש אצבעות דכי אמרינן [לעיל פח.]: דצריך להכריע טפח הני מילי בשר ומיני מאכל אבל בגלו אינו צריך כי אם דבר מועט: **איני יודע.** תנא דברייתא קאמר ליה: ומתמה תלמודא **ואלא הך קמייתא דמאי.** כיון דקחצב למרים וזגגין וחנווני ובעל הבית ולורפי זהב וכסף: (בפירוש זה העמוד יש פרישות נכריות מהופך ומבולבל והספרים שונות זה אומר בכה וזה בכה וכן יש עוד שלש הלכות בפרק זה אשר הם כולו ובאשר מצאתו בהעתק יש דפסנו והלכנו אחריו): **דיגרומי**

נפש היינו הלשון אותו צבת שאוחזין בו צריך להיות ארוך ג' טפחים והוא תלוי באויר ולאותו צבת תלוין המאזנים. וצריך להגביה כפות המאזנים ששוקלין בהן מן הארץ ג' טפחים שלא יבעט הכף שבה המשקל לארץ בכח והיחזיר מהרה למעלה ונראה הכף האחר מכריע ויראמר הרי כבר שקל. וקנה היינו הברזל הארוך שתלוין בו הכפות צריך להיות ארוך י"ב טפחים: ומיתנא. היינו הרצועות שתולין בהן הכפות: י"ב טפחים. ושל חנווני ושל בעל הבית שמוכרין בהן חפצים: טורטני. משקלות ששוקלין בהן כסף והזהב: אלא הך קמייתא דקאמר של חנוני ושל בעה"ב דמאי. כלומר מה שוקלין בהן:

מסורת הש"ס

א) בס"י ליתא, ב) [שבת קח.], ג) ס"פ ל"ג בפקא ליה קרנא בעיניה דלא הוה ליה הכי [ובערוך ערוך קרן ה' גרס בפקא ליה ופי' קרן של בסר יצא בעינו], ד) [ויקרא יומ], ה) [תלה כה יד], ו) רש"ל מוחק מן קמ"ל עד ולא נהירא לי, ז) [נ"ל לפי ד"ה וקנה], ח) [נ"ל לפי ד"ה טורטני],

הגהות הב"ח

(א) רש"ם ד"ה אלא וכו' ומכריע הס"ד ואח"כ מ"ש מאי קמ"ל הא דאי מה שקונה שוקל לו הא קמ"ל דמתקנינן:

פי' רש"ם העקרי

והיה אם שמוע. בפ' כי תבוא: **מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה.** משוב אל"ף בית מוי"ו דמוהיה אם לא תשמע עד סופו וחזור מלילה עד הוי"ו דומץ קונה הרי כ"ב: **פ"ל איפה שלימה.** כמו שמודדין בעיר: **לפחות.** מתלתא דקיי"ל [שבת לה.] גודשת מתלתא והלכך יפחות שלש הדמים: **פ"ל ודק.** לטפויי אתא ודק מכל מקום. וכספרי [תלה כה יד] יליף מולהו מולדק והן נראה בעיני דמשלמה לא ילפינן אלא שלא יעשה חסרה אבל מחוקה או גדושה שלמה קרינא ביה: **מעיינן.** לשקול עין בעין: **במקום שמכריעין.** טעם: **לא יהיה.** לו ממון בביתו מה טעם משום איפה ואיפה שלוקח בגדולה ומוכר בקטנה. בביתך יתירא קא דרש. אבל שלמה ודק יהיה לך ממון: **פ"י יהיה לך.** לב"ד קא מזהר רחמנא. וקא יתירא קא דרש דאם דמלי למיכתב לא יהיה לך אבן ואבן גדולה וקטנה כי אם איפה שלימה ודק: **אגרדמים.** ממונה על המדות להלקות ולענות מעשותי המדות: **ואין מעמידין אגרדמים לשערים.** שלא יסכרו ביוקר. מילתא באפי נפשה היא ולאו מקרא קא ליף אלא סברא הוא דאם היא שאם זה יסכור ביוקר יהו נמנעין מלקנות ממנו: **נפק ליה קרנא בעייניה** לא גרסינן דלא הוה הכי: **מפני הרמאין.** שמוכרין ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה או שנתן חטין יפות למעלה מלמעלה ורעות ומלמטה או כל מיני רמאות וכדאשכחן שהיו מעמידין פרהדרין שהיו מכין בעלי חנויות והיו אומרים להם מכרו בזול במס' יומא [ט.]: **לא יאמר לו שקול לי אחת אחת.** כל רביע בפני עצמו דאיכא הכרעות טובא. ואפי' בעיר שנהגו למוד בדקה ס"מ מדות אבל משקלות דרך לשקול הכל ביחד במשקל הגדול: **אלא שוקל לו ליטרא.** בכף מאזנים אחד ורביע ליטרא ובשר בכף שניה דהשתא איכא שלשה רביעי בשר: **מאי קמ"ל.** הא ודאי מה שקונה שוקל לו: נראה בעיני דס"ג **הא קמ"ל דמתקני מתקלי.** עד הכי ב"ד קדמונים התקינו המדות עד כאן ובפחות מכאן שוקלים במטבעות ואם יבא אדם לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבאו לרמות ואומר זהו רביע ליטרא. ואע"ג דבמדות כלים אמרינן לקמן [ע.] דלא אתי למיטעי אזה אלו מרובה מזה ואיכא היכרא טובא איכא למימר דבמשקלות אתי למיטעי. א"נ דמתקני מתקלי בענין הזה ולא שלש ליטרא ולא חמישית ליטרא מפני שמטעין בהן ובין פירש רבינו חננאל: **נפש מאזנים.** הוא הבזרא חלול שהלשון (חלול) זקוף בתוכו: **תלויה באויר שלשה טפחים.** במאזנים גדולים מיירי ששוקלים בו בזרא וחצבא כדלקמן [ע"ב] ותולין לשון ולריך שתהא המיתנא שהיא תלויה בהם תרבה שלשה טפחים דהוי"ו תלוי באויר שלשה טפחים אבל כשהחבל קצר יכול להטות המאזנים אילך ואילך. א"נ לכך תלוי באויר שלשה טפחים שלא יגע בגג של מעלה: **וגבוה מן הארץ.** כפות המאזנים פן יגעו בקרקע. הכל לפי מה שהמאזנים גדולות זו מזו צריך הרחקה יתירא שהרי מכריעים למעלה ולמטה הרבה מתוך שהמיתנא של כף תרוכה: **וקנה.** הוא שם לו שתי מיתנות שהני כפות מאזנים תלויין בו והלשון קבוע מלמעלה בחלמישתן: **מיתנא.** שהכף תלוי בו: **שש עשר.** אבל אי הוי פחות אין מכריעין המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שהמשקל מרובה: **למרים.** מוכרי למר שישקל (נ"ב במשקל): **וזגגין.** עושי כלי זכוכית ואין שוקלין הרבה ביחד כלדעיל: **טורטני.** הלורף קרוי כן שאומנתו לשקול כסף וחצב וקטנות הן: **איני יודע.** תנא דברייתא קאמר ליה: ומתמה תלמודא **ואלא הך קמייתא דמאי.** כיון דחצב של למרים ושל זגגים ושל חנווניים ושל כסף וחצב הך קמייתא דקתני רישא נפש מאזנים כו' מה שוקלין בו: **דטורטני.** הם לורפי נחשת ובזרא:

עין משפט
נר מצוה

קכה א מיי' פ"ח מהל' גניבה הלכה טו סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ח:
קכו ב מיי' שם הל' כ טוש"ע שם ס"ב:
קכז ג מיי' שם טוש"ע שם ס"כ:
קכח ד טוש"ע שם ס"ט:
קכט ה ו מיי' שם הל' טו יט טוש"ע שם סעיף יד:
קל ז ח ט י מיי' שם הלכה ח ט י טוש"ע שם סעיף יג:

תורה אור השלם

1 וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּנְתָנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: דברים כח א
2 וְלֹא תָסוּר מִכָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאל לְלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לָעָבְדָם: דברים כח יד
3 וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגוּךָ: דברים כח טו
4 וְהָשִׁיבְךָ יְיָ מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא תֹסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קֹנֶה: דברים כח סח
5 אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָּךְ לְמַעַן יַאֲרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים כה טו
6 לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה: דברים כה יד
7 לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה: דברים כה יג

רבינו גרשום

אותיות מן ו' ועד מ"ם: וקללן בכ"ב מוהיה ועד ואין קונה מן ו' ועד סוף א"ב וחזור חלילה עד ה' היינו כ"ב אותיות: **פים'** איפה שלמה ודצק. כפי ששאר בני המקום מודדין כן יעשה ולא יפחות ולא יוסיף. שאם יגדוש והיה נותנו בדמי מחוק היה עון לוקח ואם היה מוחק במקום שגודש ומוכרו בדמי גדוש היה עון למוכר: ומניין שאם אמר הריני גודש במקום וכו' ת"ל איפה שלמה וצדק. כשאר בני המקום שלא ישנה: שאין מעיינין. היינו גבי משקל: לא יהיה לך בביתך. ליטול שום ממון מה טעם משום אותו עון שהיה לו איפה ואיפה ואבן ואבן אבל אם יהיה לישראל אבן שלמה וצדק יהיה לו בביתו כל טוב: יהיה להאי דרשא נמי שמעמידין בית דין אגרדמים ממונה שוטר למדות שיעיין שיהיו כולן ישרות. ולא לשערים שכל אדם יש לו רשות להוקיר תבואתו אם יפה הוא משל חבירו וכל כך לא יעמוד המדה: מפני הרמאין. שלא יערב רעה ביפה וימכרנה ביוקר כיפה אלא היפה ימכור ביפה והרעה ברעה: דעד הכי. עד רביע: מתקנינן מתקלי. (לאוכלי נשפח). לפחות אין צריך משקל אלא לפי אומד: שקול לי ג' רבעים ליטרא כל אחת לבדו. מפני ההכרעות אלא שוקל לו במשקל הליטרא ומניח משקל רביע ליטרא עם הבשר הרי ג' רביעי בשר שוקלין ביחד: נפש של מאזנים. גדולה ששוקלין בה דבר גדול כמו נחשת ובדיל.

בדרך שאמרו לענין איסור כך אמרו לענין טומאה. מפרש ר"י בר מרדכי דלענין ידות קתני לה נטמא החוט נטמאו המאזנים [א] אבל כף המשקלות וקנה שיש להן בית קיבול הרי אלו טמאים אפילו הן בפני עצמן ופריך מאי קמ"ל ומשני קנה ומיתנא דידיה אלטריכו ליה דלא [ב] תנן אע"פ שהחוט עשוי כתיקון אינו חשוב יד אל"כ קנה ומיתנא עשויין כתיקונן:

ולא בשל בעץ. אומר ר"ת דוקא משקולת ששקליים בשר ושומן שהלחלוחית מדבק בהן ומתייבש ולא מטעם שחיקה כדפ"ה אבל משקלות ששוקלין בהן כסף וחהב מותר לעשותן של מתכת אלא שצריך לחפותו עור [ג] מדאמר בהמוניע יין (שבת דף עט.) שלא עורות הן מלה חיפה ודיפתרא ומפרש כדי לגור בה משקולת קטנה ואי בשל גומא וזכוכית אמאי צריך עור אלא בשל מתכת מיירי וטעמא דהני לפי שהן חלוקין ואין מדבק בהן ויכול להדיחן או לקנחן ועוד דאמרינן בהחהב (ב"מ דף נב. ושם) תנן התם סלע שנפסלה [ד] התקינו שיהא שוקל בה אלמא עושין משקל מסלע של מתכת ודוקא משקולת קטנה ששוקלין בה כסף וחהב צריך לחפות עור שנשחיקה מועטת יצא לידי הפסד גדול אבל שאר משקלות גדולות ששוקלין בהן נחושת וברזל ועופרת שאין בא לידי הפסד גדול אל"כ ישחקו יותר מדאי אין צריך לחופן וכן משמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סח.) שלא היו מכסין אלא משקולת קטנה דאמר הכדור והאימום והקמיע ומשקולת קטנה מהו [וע"ע תוספות ב"מ נב: ד"ה שיהא]:

שלא יטמין משקלותיו במלח. פ"ה מפני שהוא מכביד ואין נראה לר"ת דמשמע דבמוכר איירי דומיא דבמשורה שלא יתמיה ומפרש רבינו תם לפי שהמלח מיקל המשקלות ושואב כדאמרינן בירושלמי דמלח שואב את המשקלות:

ובמשורה שלא ירתיה. וא"ת פשיטא דגזל גמור הוא תיפוק ליה משום גזל [ד] וי"ל דאתא קרא להתחייב משבעת הרתחה ואע"פ שעדיין לא מדד וכי האי גוונא אמרינן בריש איזהו נשך (ב"מ דף סא.) דלאו דכתיב במשקלות ל"ל לטומן משקלותיו במלח האי גזילה מעלייתא היא לעבור עליו משבעת שעייה: במקדש

אמר רב פפא [ה] [א] דיגרומי א"ר מני בר פטיש כדרך שאמרו לענין איסורן כך [ב] אמרו לענין טומאתן מאי קמ"ל תנינא [ג] חוט מאזנים של חנוני ושל בעלי בתים טפח קנה ומתנא שלה איצטריכא ליה דלא תנן ת"ר [ד] אין עושין משקלות לא של בעץ ולא של אבר ולא של גיסטרון ולא של שאר מיני מתכות אבל עושה הוא של צונמא ושל זכוכית ת"ר [ה] אין עושין המחק של דלעת מפני שהוא קל ולא של מתכת מפני שהוא מכביד אבל עושהו של זית ושל אגוז של שקמה ושל [ו] אשברוע ת"ר [ז] אין עושין את המחק צדו אחד עב וצדו אחד קצר [ח] לא ימחוק בבת אחת שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח ולא ימחוק מעט מעט שרע ללוקח ויפה למוכר [ט] על כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר אם אומר שמא ילמדו הרמאין ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאין במעשה ידינו איבעיא להו אמרה או לא אמרה אמר רב שמואל בר רב יצחק אמרה ומהאי קרא אמרה [י] כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם [יא] ת"ר [יב] לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה [יג] זו מדידת קרקע [יד] שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל [טו] שלא יטמין משקלותיו במלח במשורה [טז] שלא ירתיה וק"ו ומה משורה [יז] שהיא אחד משלשים וששה בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית [יח] וחצי תומן ועוכלא אמר רב יהודה אמר רב [יט] אסור לאדם שישהה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפילו היא עביט של מימי רגלים אמר רב פפא לא אמרן אלא [כ] באתרא דלא חתימי אבל באתרא דחתימי אי לא חזי חתימה לא שקיל ובאתרא דלא חתימי נמי לא אמרן אלא דלא [כא] מהנדסי אבל מהנדסי לית לן בה ולא היא זימנין דמיקרי בין השמשות ומיקרי ושקיל תניא נמי הכי לא ישהה אדם מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפי' היא עביט של מימי רגלים [כב] אבל עושה הוא סאה תרקב וחצי תרקב וקב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן ועוכלא

דיגרומי. הן לורפי נחושת וברזל נפחים ששוקלין חתיכות גדולות של מאה ליטראות ביחד: **לענין איסורן.** דאסור לשקול אם לא עשויין בענין זה: **כך אמרו לענין טומאתן.** דאין מקבלין טומאה אם אין עשויין כך דלא חשיבי כלי כיון דאסור לשקול בהן: **תניא.** במסכת כלים פרק כ"ט ולענין טומאה נשנית: **חוט המאזנים של חנוני.** הוא החבל שתלויות בו (ג) בגב כדתניא לעיל ושל בעל הבית תלויה באויר טפח וכיון דאשמעינן בשל בעל הבית דמקפיד בחוט שיהא ראוי לשקול הוא הדין לכל הני דלעיל: **קנה ומיתנא.** שיעור קנה ומיתנא אשמועינן ר' מני דאית להו הקפדה לענין טומאה כמו למשקל ובמקוס דקתני איני יודע הוי ספק טומאה והשאר כדקתני בברייתא דלעיל: **דלא תנן.** במסכת כלים: **בעץ.** בדיל אשטיי"ן: **אבר.** פלומב"א: **גיסטרון.** מיני מתכות מעורבבים: **ולא של שאר מיני מתכות.** מפני שפותחתין והולכין [ד] : **צונמא.** אבן: **מחק.** רשטוייר"א בלע"ז שמוחקין בו את המדה: **שהוא קל.** ואינו נכנס כל כך במדה ולכך אינו מוחק יפה ומפסיד המוכר: **אשברוע.** בויי"שב"ל: **לדו אחד עב ולדו אחד קצר.** מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה והעב אינו נכנס כל כך ואינו מוחק יפה ואם לדו אחד עב ולדו אחד קצר כשהוא קונה יתמוק בעב וכשהוא מוכר ימחוק בקצר. אלא שניהן עבים או שניהן קצרים כפי המנהג: **בבת אחת.** בפעם אחת ובמהרה שאינו מוחק יפה: **מעט מעט.** כגון מוחק רוחב טפח לצד ומגביה את המחק וחוזר וכובש את המחק ומוחק טפח. אלא בפעם אחת ובנחת אל"כ בשתי פעמים כגון מוחק עד חצי המדה ומגביה המחק וחוזר ומוחק חצי המדה השני: **על כולן.** על כל מיני עוולות הללו: **(ילמדו) שמא יאמרו.** ומתוך כך יבאו לרמות יותר: וקבעי גמרא **אמרה.** רבן יוחנן לבסוף או לא אמרה דמעיקרא הוה מספקא ליה אם יאמר או לא ולבסוף מי איפשיט ליה: **דרכי ה'.** דברי תורה: **ולדיקים ילכו בם.** יזהרו בם שלא לרמות הברות: **יכשלו בם.** ילמדו לרמות: **זו (ג) מדה קרקע.** שהרי מדת כלי כתב לקמיה דהיינו משורה דלכתיב ומים במשורה תשתה (יחזקאל ד): **שלא ימדוד.** לשני לקוחות שלקחו קרקע בשותפות או לאחד משני אחין שחלקו: **לאחד בימות החמה.** ולאחר

בלוג הבית תלויה באויר טפח וכיון דאשמעינן בשל בעל הבית דמקפיד בחוט שיהא ראוי לשקול הוא הדין לכל הני דלעיל: **קנה ומיתנא.** שיעור קנה ומיתנא אשמועינן ר' מני דאית להו הקפדה לענין טומאה כמו למשקל ובמקוס דקתני איני יודע הוי ספק טומאה והשאר כדקתני בברייתא דלעיל: **דלא תנן.** במסכת כלים: **בעץ.** בדיל אשטיי"ן: **גיסטרון.** מיני מתכות מעורבבים: **ולא של שאר מיני מתכות.** מפני שפותחתין והולכין [ד] : **צונמא.** אבן: **מחק.** רשטוייר"א בלע"ז שמוחקין בו את המדה: **שהוא קל.** ואינו נכנס כל כך במדה ולכך אינו מוחק יפה ומפסיד המוכר: **אשברוע.** בויי"שב"ל: **לדו אחד עב ולדו אחד קצר.** מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה והעב אינו נכנס כל כך ואינו מוחק יפה ואם לדו אחד עב ולדו אחד קצר כשהוא קונה יתמוק בעב וכשהוא מוכר ימחוק בקצר. אלא שניהן עבים או שניהן קצרים כפי המנהג: **בבת אחת.** בפעם אחת ובמהרה שאינו מוחק יפה: **מעט מעט.** כגון מוחק רוחב טפח לצד ומגביה את המחק וחוזר וכובש את המחק ומוחק טפח. אלא בפעם אחת ובנחת אל"כ בשתי פעמים כגון מוחק עד חצי המדה ומגביה המחק וחוזר ומוחק חצי המדה השני: **על כולן.** על כל מיני עוולות הללו: **(ילמדו) שמא יאמרו.** ומתוך כך יבאו לרמות יותר: וקבעי גמרא **אמרה.** רבן יוחנן לבסוף או לא אמרה דמעיקרא הוה מספקא ליה אם יאמר או לא ולבסוף מי איפשיט ליה: **דרכי ה'.** דברי תורה: **ולדיקים ילכו בם.** יזהרו בם שלא לרמות הברות: **יכשלו בם.** ילמדו לרמות: **זו (ג) מדה קרקע.** שהרי מדת כלי כתב לקמיה דהיינו משורה דלכתיב ומים במשורה תשתה (יחזקאל ד): **שלא ימדוד.** לשני לקוחות שלקחו קרקע בשותפות או לאחד משני אחין שחלקו: **לאחד בימות החמה.** ולאחר

כוון בימות החמה הקרקע מתבקע בפתיחתו ומוסיף במדתו: **במלח.** שמכבידן: **שלא ירתיה.** שלא ישפוך המוכר את היין בחוזק ומגביה לתוך משורתו של לוקח מפני שעולה הקצף אשקומא"א בלע"ז ונראה כמלא: **ומה משורה שהיא.** קטנה כל כך שלשים וששה יש בהן בלוג הקפידה תורה ברתיחה שלה שהיא פחותה ממאה בלוג קל וחומר ברתיחת כלי גדול כגון הין או אפי' חצי הין או אפי' שליש ההין כו': **וחצי תומן ועוכלא** גרסינן בתוספתא [פ"ס ה"ד] : **תומן.** שמיניה הקב חצי לוג: **עוכלא.** לקמן [ל.] מפרש: **שישה.** לזימנין דאתי לתמדוד ומיהו קרא לא אזהר גדולה וקטנה אלא כשיתקנה לו על מנת למוד בהן דאי לא תימא הכי מאי אצטריך ליה למימר: **ואפילו היא עביט.** דאיכא למימר פעמים שרוחצו ומעביר טיניפו ומודד בו הלכך אין לו תקנה אלא שבירה: **דלא חתימי.** שאין ממונה של מלך עושה חותם במדות הלכך אסור דאתי לרמויי: **לא שקיל.** לוקח ומותר לשהות: **מהנדסי.** הולכין ובאין ממונים של מלך לבדוק את המדות. כמו זימנין דמהנדסי בהדי הדדי בגלו טריפות (חולין דף מג.) [ה] : **דמתרמי בין השמשות.** שהכל טרודין ואין רואהו. אל"כ הלוקח עצמו מתוך טורדו אינו נותן אל לבו ומיקרי ושקיל והלכך יבא המוכר לרמות בו: **וחצי סאה** לא גרסי'. דהיינו תרקב תרי וקב היינו ג' קבין: **וחצי תרקב.** קב ומחצה. קב דלא אתי למיטעי בחצי תרקב כדלקמיה [ל.] דבחילתא לא טעו אינשי: **וחצי רובע.** היינו שמיניה הקב חצי לוג: **תומן.** איכא למימר היינו שמיניה הלוג דלקמן [שם] ועוכלא לקמיה מפרש אחד [ו] מחמשה ברובע. וקשיא לי דל"ק כמו שכתוב בספרים שלנו מאי האי דקפריך לקמן [שם] תומן ועוכלא לא ליעבד ומשום דטעו אינשי בריבעא קפריך לה והאי לאו קושיא היא שהרי התומן גדול מן העוכלא יותר מכפלים אם שמיניה הקב הוא ואם שמיניה הלוג הוא היינו עוכלא ועוד אם שמיניה הקב הוא היינו חצי רובע. אלא הכי גרסינן בתוספתא [פ"ס ה"ד] ובפירושי רבינו חננאל קב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן ועוכלא וכמה היא עוכלא אחד מה' ברובע. ופירושה קב ד' לוגין ולוג ו' ביצים נמצא הקב כ"ד ביצים וחצי קב שני לוגין ורובע היינו לוג ו' ביצים כל רובע רובע הקב וכל רביעית שבגמרא רביעית הלוג וכן תומן שמיניה הקב דהיינו חצי רובע. וחצי רובע לא גרס ליה

עשויין בענין זה דכיון דאסור לשקול בהן אינן כלי וכשבורין דמיין: **חוט המאזנים.** הוא החוט שתלויין בו המאזנים כדקתני לעיל ושוקלין מאה ליטרות ביחד: **דדרך שאמרו.** לענין טומאה נשנית במס' כלים בפ' כ"ט: **קנה ומיתנא שלה אילטריכא ליה.** לאשמועינן דכי היכי דהכא קתני איני יודע לגבי טומאה נמי איני יודע וכה"ג טמא אשרא כמו שמפרש השיעורים בברייתא דלא תנן במס' כלים:

[ה] [ל"ל בגרמיני פי' מאזניס שוקלין בהן בחול שחוק וזכוכית שחוקה. עיין ערך גרמן [ל]. ו) כלים פ' כ"ט מ"כ]. ז) [ל"ל אשברוע. עיין]. ד) [כלים פי"ז מט"ז תוספתא דכלים ב"מ פ"ז]. ה) ב"מ דף ס"ח: ע"ש. ו) ל"ל מהנדדי. עיין ערך הנדן]. ז) [ע' כס"ל]. ח) [שם איתא דמהנדזין ב"ן]. ט) פ"א משמונה. י) והמקיצה. יעב"ץ.

תורה אור השלם

1 מִי חָכָם וְיָבֵן אֵלֶּה נָבוֹן וְיָדְעֵם כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְיָ וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם: הושע יד י

2 לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוֹרָה: ויקרא יט לה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואלי לוג וכיביעית ותומן ואלי תומן: (ב) רשב"ם ד"ה חוט וכו' שתלויות בו המאזנים בגב כדתניא לעיל של חנוני ושל בעל הבית: (ג) ד"ה זו מדידת קרקע:

לעזי רש"י

אשטיי"ן [אישטיי"ן]. בדיל.
פלומב"א. עופרת.
רשטוייר"א.
מקל שמשתמשים בו להוריד את עודף המידה.
בויי"שב"ל [בוי"ש].
תאשרו.
אשקומ"א [אישקומ"א]. קצף.

מוסף רש"י

שלא ימדוד לאחד בימות החמה כו'. אחין הבאין לחלוק את הסדה, לא ימדוד המודד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים באותו החבל, מפני שהחבל לא נכנס בגשמים כל צרכו, ובימות החמה מתוך יובשו הוא נמתח וקורץ (ב"מ סא:). במשורה. מדת הלח היא, **שלא ירתיה.** אשקומ"א בלע"ז, שממלא את המדה כשמוציא את היין ולאחר זמן נמצאת חסרה (שם).

מוסף תוספות

א. שהנפש והקנה והמחנא אינן כלי קיבול אלא הן ידות לכפות המאזנים ומכניסות טומאה לכפות אם נגע בהן השרף אע"פ שלא נגע בכפות וכו'. תוס' רי"ד. ב. פירוש התם בכלים לא מפרש אלא שיעור החוט שהוא תלויה הנפש אבל שיעור להקנה והמחנא לא תני התם. שם. ג. שלא ישחקו. תוס' ב"מ נב: ד. נ"א: אי דליכא שוה פרוטה מאי איסורא איכא ואי דאיכא שו"פ פשיטא, שהוא גזל גמור, ועוד מה שייך למימר הכי (ומה משורה וכו') מה לי מדה גדולה מה לי מדה קטנה כיון שהוא גדולו שו"פ. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש.

פי' רשב"ם העקרי

דיגרומי. נפחים שמוכרין חתיכות גדולות של מתכות ושוקלין מאה ליטרות ביחד: **כדרך שאמרו.** הני שעורין המאזנים: **לענין איסורין.** שאסור לשקול בהן: **כך אמרו לענין טומאתן.** דאינן מקבלין טומאה אל"כ עשויין כך: **חוט המאזנים.** הוא החוט שתלויין בו המאזנים כדקתני לעיל ושוקלין בו: **של חנוני ושל בעה"ב תלויה באויר טפח.** ולענין טומאה נשנית במס' כלים בפ' כ"ט: **קנה ומיתנא שלה אילטריכא ליה.** לאשמועינן דכי היכי דהכא קתני איני יודע לגבי טומאה נמי איני יודע וכה"ג טמא אשרא כמו שמפרש השיעורים בברייתא דלא תנן במס' כלים:

רבינו גרשום

אמר רב פפא דגורמני. ששוקלין בהן ברזל שחוק וזכוכית שחוק: כדרך שאמרו לענין איסורין. כלומר באותן שיעורין עצמן שנתנו חכמים בנפש ובקנה ומיתנא שלא יבואו לידי איסור אונאה (אם יש להן) באותו שעור עצמו מקבלין טומאה שחשוב כלי: מאי קמ"ל תנינא. נמי לענין טומאה כי האי שיערא. החוט של חנוני ושל בעה"ב. החוט. היינו תלויה באויר טפח ומאי קמ"ל ר' מני: קנה ומתנא שלה איצטריכא ליה דלא תני. לענין טומאה שיעורייהו וקמ"ל דילפי' להו מאיסורין: בעץ. בדיל: גיסטרון. מיני מתכות מעורבין יחד שלועזין מטל"ו מפני שמתחסרין אגב משמושן: מפני שהוא מיקל. והוי פסידא דמוכר: שמכביד. והוי פסידא דלוקח: אשכרוע. לועזין בוס"ו: צדו אחד עב. למחוק בו כשמוכר: שמוחק. הרבה בדוחק: בבת אחת. במשיכה אחת: רע למוכר. שאין מוחק כל הצורך מעט מעט: רע ללוקח. [ו] שמדקדק הרבה: שלא ימוד לאחד. בחבל קרקע חלקו: בימות החמה. שהחבל יבש ונכורץ ומתקצר לא ימדוד לחבירו באותו חבל עצמו בימות הגשמים מפני שהקרקע מלוחלחת מתפשט החבל והוי חלק של זה יתר משל חבירו אלא לשניהן מודד בימות החמה או בימות הגשמים: שלא יטמין משקלותיו במלח. מפני שנעשין כבדין: ובמשורה. זו מדת הלח: שלא ירתיה. כלומר שלא ישפוך לו כדי שיעלה חלאת הקצף למעלה לפי שנראית המדה כמו מלאה: שהיא אחד מל' וששה בלוג. שכך שיערו חכמים: ואפי' היא. שעשאה אותה עביט של מימי רגלים. משום שמא אינו מוצא אחרת ויקחנה: לא אמרן. דאסור: אלא באתרא דלא חתימי. המדות כעין ששורפין אותן כולן בברזל אחד ומסמנין אותן: אלא דלא מהנדזי. שאין בני אדם ממונין שחוקרין ומחפשין על כל מי שמעוול ב) מי זה ומעניש אותן: אפי' באתרא דמהנדזי. שמודיעין לעיין: לא ישהה. דזימנין דמתרמי ערב שבת בין השמשות שהממונין בבתיהן ואין מחפשין ומיקרי ושקיל האי באותה מדה: אבל עושה. מדות גדולות וקטנות כגון מדות סאה ותרקב. תרי וקב ג' קבין דהיינו חצי סאה וחצי תרקב וחצי רובע היינו רובע הקב שיהא לוג דהיינו ליטרא וחצי רובע היינו חצי ליטרא: ותומן. ב' אונקיות אחת מ' ברובע:

ב) לולי ל"ל שמוחק הרבה. ג) נראה דל"ל על כל מי שמעוול ועושה כמו זה ומענישין אותן.

ליה בהדייהו דהיינו תומן אבל שמינית לשון נקבה היינו שמינית אלוג והיינו דקתני לקמיה גבי לוג רביעית ושמינית אבל הכא גבי קב גרס רובע ותומן והתומן חצי לוג ג׳ ביצים וחצי תומן ביצה ומחצה: **ועוכלא אחד מחמשה ברובע.** הקב כלומר אחד מה׳ בלוג היינו ביצה וחומש ביצה שהלוג ו׳ ביצים וכן פירש רבינו חננאל ועיקר. והשתא לא עדיף חצי תומן על עוכלא כי אם חומש שחצי תומן ביצה ומחצה שהן ז׳ חומשין וחצי חומש דהיינו ה׳ חומשין וה׳ חצאי חומש והעוכלא היא ביצה וחומש ביצה דהיינו ו׳ חומשין שהן ד׳ חומשין וד׳ חצאי חומש נמצא חצי תומן יתר על עוכלא חומש וחצי חומש ביצה דטעו אינשי דעביד אלא חומש ומיהו עוכלא לא עדיף מיניה ריבעא אלא חומש והכי פרכינן לקמן חצי תומן ועוכלא לא נעביד דכיון דטעו אינשי בריבעא כ״ש דטעו בחומש: **הין.** י״ב לוג הוא דהיינו נמי תרקב: **חצי הין.** היינו חצי תרקב: **שלישית הין.** דהיינו קב. לקמיה מפרש למה התקינו: **רביעית הין.** היינו שלשה לוגין. והא דלא עביד נמי חצי רביעית הין דהיינו לוג ומחצה משום דאתי למיטעי בחצי קב דיבש דהיינו ב׳ לוגין ואמרי׳ לקמן דבריבעא טעו אינשי: **ולוג.** היינו נמי רובע הקב דלעיל [פט:]: **וחצי לוג.** היינו תומן דיבש: **ורביעית.** היינו חצי תומן דאמרן לעיל [שם] ביצה ומחצה: **ושמיניתא.** היינו חצי ביצה ורביע ביצה אבל יבש אין דרכו למדוד בכלי קטן כל כך אלא נמכר באומד או במשקל אם דבר יקר הוא: **וחצי שמיניתא** גרסינן בתוספתא [פ״ה ה״ד]. וזהו קורטוב המזכר בהרבה מקומו׳ מ׳ סאה חסר קורטוב שנפל לתוכו קורטוב יין בפ״ב דחולין (דף כו.) ובפ״ק דמכות (דף ג.): **ולעביד נמי קביים.** דליהוי שלישית הסאה כי היכי דתקון שלישית הין: ומשני **אחי לאחלופי בארקב.** דהוא שלשה קבין וגדול שלש מקביים וימדוד לו מוכר בקביים תחת תרקב: **בחצי תרקב.** דהיינו קב וחצי ואינו פחות מקביים שלש אלא רביע ואתי למיטעי: גרסא בעיני דה״ג **אי הכי חצי תומן ועוכלא לא נעביד.** שהחצי תומן אינו גדול אפי׳ רביע כי אם חומש כדפרישית לעיל וכ״ש דאתי למיטעי: **בקיאי בהו אינשי.** שמתוך קטנותו יודעין בהו לשער כמה מחזיק ולא אתי לרמות: **רביעית הין.** פחותה משלשית הין רביע ואתי למיטעי: **דהוו במקדש.** כדאמרן לעיל (דף פו:) שנמות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש דהיינו חצי ושלישית ורביעית הין: **אין מוסיפין על המדות כו׳.** אם בתו אנשי העיר להוסיף על כל המדות בין גדולות בין קטנות לפי חשבון אחד מכור עד רביעית ולשבר מדות הראשונות דלא ליתי למיטעי אין מגדילין כי אם שמות יותר שמי שהחזיק ה׳ ביצים יחזיק עתה ו׳. וטעמא מפרש לקמיה: **והמשקר.** כגון חנוני הקונה יין ופירות מן הסיטון הרבה ביחד כדי למכור מעט מעט אל ישתכר יותר משמות [וכגון שלא הוקר השער אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקיר ישתכר אפילו כפליים כפי שהשער הולך. ותקנת חכמים היא זו שלא ישתכר יותר]: **משום אפקועי תרעא.** שמביאים תבואה לכאן כשיראו שהוסיפו המדות יוקירו ומשגכנם היוקר מוקירין יותר מכדי תוספת: **שמא נמי לא ליעביד.** משום האי טעמא גופיה: **אלא.** להכי אין מוסיפין יותר משמות משום דאותו מכר דהוי עכשיו אונאה אין שניהם חוזרין כשאין מוסיפין אלא שמות: **ליהוי ביטול מקח.** אם נוסיף יתר על שמות ולא נכון לעשות תקנה שיבטלו על ידה המכירות והיכי דמי כגון החמרים שמביאין תבואה לכאן רגילים ליתן ה׳ קבין בה׳ [דינר] וכשהוסיפו המדות שמות והן לא ידעו יתנו כמו כן ה׳ קבין בה׳ דינר ונמצא שנתאנה שמות דו׳ קבין יש בהני ה׳ ויחזיר לו פשוט ויהיה המכר קיים אבל אם הוסיפו על החמשה קבין קב וחצי הרי נתאנה יתר משמות ובטל המקח: **והאמר רבא כו׳.** ואפילו אם יוסיפו על המדות פחות משמות ליהוי ביטול מקח: **כל דבר שבמדה.** שהוטעה במדה אפילו פחות מכדי אונאה דהיינו פחות משמות דהוי מחילה בחפץ הנמכר באומד הכא חוזר משום דטעות גמור הוא ושניהן נמי חוזרין אלא משום דפחות מכדי אונאה הוי מחילה לגמרי לא נתכוין רבא אלא לאפוקי ממחילה ומיהו מקח טעות הוי לחזור שניהן דהא לרבא לית ליה חזרה במי שנתאנה טפי מן המאנה דפסק רבא בפרק הזהב (ב״מ דף נ.) הלכתא שמות קנה ומחזיר אונאה אבל בפחות משמות הוי מחילה וביותר משמות שניהן חוזרין: **דלא ליהוי פסידא לתגרא.** שבא מעיר אחרת ואמרן דמשתכר שמות ובשלא הוסיפו כי אם שמות והוא לא ידע ומכר כמו שהיה רגיל עד עכשיו לא אידע כי אם שמות שהיה לו להרויח ולא הפסיד מקרן שלו כלום אבל אם הוסיפו יותר משמות אית ליה פסידא מקרן שלו: ומתמה גמרא **פסידא הוא דלא ליהוי ליה.** כלומר להכי חשו דלא יפסיד מקרן שלו כלום אבל לריוח שלו לא חשו חכמים אם לא ירויח: **וזבין וזבין תגרא איקרי.** בתמיה. משל הוא וכי לכך קונה התבואה רחוק מכאן שיתננה כאן באותן דמים כדי שיקרא תגר ולהרויח אינו חושש הא ודאי אין לך פסידא גדולה מזו שטורח ואוכל ואינו מרויח. והכי הוי להו למימר אין מוסיפין על המדות שמות כדי שירויח התגר פורתא: **קרא אשכח.** דאמר מוסיפין שמות והלכך מותר להוסיף שמות דלא חייש קרא אתגר אם יטעה בתוספת ולא ירויח ומיהו יותר משמות אין מוסיפין משום פסידא דתגרא שהרי לא התיר הכתוב [כן גרסא הטעם בעיני]: **השקל.** שלש: **עשרים גרה.** מעות קטנות שיש מהן ה׳ דינר: **עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל.** שלש חשבונות הללו ביחד המנה יהיה לכם ויש לומר דיש מקומות שהמנה חמשה עשר שלעים ויש חמשה ועשרים לכך נאמר שלשת המנים הללו המנה של קודש יהיה לכם: מנה

במקדש נמי לגזור. אע״פ שהיו לריכין למדוד שלישית ההין ולאיל ורביעית לכבש יכולין היו למדוד בלוגין לחצי הין ששה לוגין לשלישית ההין ארבעה לוגין לרביעית שלשה לוגין: **והשקל** עשרים גרה. תימה והא כ״ד גרה הוי דגרה הוי מעה כתרגומו עשריס גרה עשרין מעין (שמות ל) ואמרי׳ (קדושין יא: יב.) דסלע ד׳ דינרים ושש מעה כסף דינר הוי כ״ד [א] ואומר ר״ת דבימי חכמים הוסיפו שמות על הסלע דמעיקרא לא היה רק עשריס גרה והוסיפו עליו ד׳ גרה [ב] ולר״י נראה דיחזקאל הוסיף ד׳ גרה על הסלע ועולם המנה של חול כ״ה סלעים ושל קודש נ׳ אלא שבתחלה היה השקל עשרים והוסיף עליו ד׳ גרה וה״ק קרא והשקל שהיה תחלה עשרים גרה ומאותם שקלים יהיה לכם המנה עשרים שקלים וחמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל והיינו ששים שקלים בין הכל ולא אייתי בשקלים שנוספו שמאותם לא היה המנה אלא חמשים כפלים של חול (ג) כשקלים שהיו קודם שהוסיף והא דנקט קרא חשבון זה ולא רצה לכלול ששים שקלים יחד אומר ר״ת לפי שהיה להן משקלות אחת שלש מנה של קודש ואחת מנה של הדיוט ואחת של רביע מנה של קודש כמו שתרגם יונתן וסלעים עשרין מעין תלתת מניא עשריס סלעים מנא דכספא כ״ה סלעים רביעית מניא ט״ו סלעין כולהו שיתין מנא רבא דקודשא יהא לכון ולפי׳ ר״י קשיא דאין התרגום משמע כדבריו אשם יפרש תלתת מניא דהשתא הוי עשריס סלעים שמקודש א״כ כמו כן יפרש מנא דכספא של חול של עכשיו הוי עשריס וחמש סלעים של קודש לכן וזה אינו דהוי שלשים של קודש לכן ורש״י פי׳ בפירוש יחזקאל דמנא דכספא כ״ה סלעים מייתי במנה של חול שהיה קודש משמע שרולה לומר כפי׳ ר״י שנשתנה מנה של חול וקשיא דלמה ליה למינקט מנה של קודש כיון ששינו אותו אשם לא היו אותן שלשה משקלות באותה שעה היה לו לכלול ששים שקלים יחד והר״ר משולם אומר דנקט קרא חשבון זה כנגד ברכת כהנים ביברכך יש ט״ו ביאור כ׳ ביש״א כ״ה ושמא במדרש הוא כך ויש ליתן טעם שלפי שמתברכין ישראל בנתינת שקלים עשה יחזקאל חשבון זה בשקלים: כך

ועוכלא וכמה היא עוכלא אחד מחמשה ברביע [א] ובמדת הלח הוא עושה הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית ושמינית ואחד משמונה בשמינית וזהו קורטוב ולעביד נמי קביים [ב] אתי לאיחלופי בתרקב אלמא טעו אינשי תילתא אי הכי קב נמי לא ליעביד דאתי לאיחלופי בחצי תרקב אלא קביים היינו טעמא דלא עביד דאתי לאיחלופי בחצי תרקב אלמא טעי אינש ריבעא אי הכי חצי תומן ועוכלא לא ליעביד אמר רב פפא מדות קטנות בקיאי בהו אינשי שלישית ההין רביעית ההין לא ליעביד [ג] כיון דהוו במקדש לא גזרו בהו רבנן במקדש נמי ליגזור [ד] כהנים זריזין הן: [ה] אמר שמואל [ו] אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המטבע יתר משתות [ז] והמשתכר אל ישתכר יותר משתות אין מוסיפין על המדות יותר משתות מ״ט אילימא משום אפקועי תרעא שתות נמי לא [אלא משום אונאה דלא ליהוי ביטול מקח [ח] והאמר [ט] רבא [י] כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר אלא דלא ליהוי פסידא לתגרא פסידא הוא דלא ליהוי ליה רווחא לא בעי [יא] זבן וזבין תגרא איקרי [יב] אלא אמר רב חסדא שמואל קרא אשכח ודרש [יג] והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם מנה

עין משפט נר מצוה

קמא א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ גניבה הל׳ ז סמג לאוין קנב טוש״ע ח״מ סי׳ רלח סעיף ד:

קמב ג מיי׳ שם הל׳ ז. **קמג** ד מיי׳ פ״ח מהל׳ גניבה הל׳ יז סמג עשין עב טוש״ע ח״מ סי׳ רלח סעיף טו:

קמד ה מיי׳ פי״ד מהל׳ מכירה הל׳ ג סמג לאוין קע טוש״ע שם סעיף כ:

קמה ו מיי׳ שם פט״ו הלכה ג ד ועיין בהגהות סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רלב סעיף ג:

תורה אור השלם

1 וְהַשֶּׁקֶל עֶשְׂרִים גֵּרָה עֶשְׂרִים שְׁקָלִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים עֲשָׂרָה וַחֲמִשָּׁה שֶׁקֶל הַמָּנֶה יִהְיֶה לָּכֶם: יחזקאל מה יב

מוסף תוספות

א. שהשקל של תורה וכו׳ הוא הנקרא סלע כדמתרגמינן כסף שלשים שקלים כסף תלתין סלעין. ר״י מיגש. ב. נ״א: שהוסיפו על הדיברים, דהשקל הוה עשרים גרה ומתרגמינן עשרים מעה ויגיע לכל דינר חמש מעות, והם הוסיפו שתות ואמרו שש מעה כסף דינר. תוס׳ רי״ד.

רבינו גרשום

עוכלא. אונקרא וחצי וקורין אותו חצי ורדגו והיינו אחד מח׳ ברובע דבין שלם לפלגא לא טעו אינשי: ומקשי׳ ולעיבד נמי קביים. אמאי עביד חצי תרקב ולא קביים: ומשני משום דלמ׳ אתי לאחלופי קביים בתרקב: אי הכי. דחיישי׳ דטעי בחלתא: קב נמי לא ליעבד דאתי לאחלופי בחצי תרקב. דשלישית גדול חצי תרקב מקב דחצי תרקב היינו קב וחצי. אלא מדה דקביים גדולה מחצי תרקב רביע אלמא טעו אינשי בריבעא: אי הכי. דטעו ברביע: תומן ועוכלא לא ליעבד. דמשום דאתי לאיחלופי תומן בעוכלא דתומן גדול מעוכלא רביע. שלישית ההין ורביעית ההין לא ליעבד. משום דאתי לאיחלופי שלישית ברביעית. הואיל דברביע טעי אינש (ורבינ פחתו מדה): כהנים זריזין הן. ולא אתי לאיחלופי במקדש אבל בעלמא דאין דריזין לא: אילימא משום דאתי לאפקועי תרעא. דאי אתי לאוסופי על המדות יותר משתות קא מפקיע לשערים לפי כי המוכר (בכי המוכר) שקנה המדה בה׳ פשיטות רוצה להרויח עליו השתות כדאמר לעיל המשתכר אל ישתכר יותר משתות ועכשיו אם מוסיף על המדה שמגדילין אותה יותר משתות ויראה שאין המדה מלאה מאותה מדה ג) שקנה ה׳ פשיטי אם ממלאה יתיקר מן אותן דמים וקאתי לאפקועי שערים ולייקר אותה מכמות שהיו רגילין לקנותה קודם לכן: אי הכי מאי חזית מיותר משתות. אפילו שתות נמי לא יוסיף דמצי למימר הכי נמי משום אפקועי תרעא: אלא משום אונאה. אין עושין יותר על שתות דאי הוה מוסיפין יותר משתות ונתן לו במדה

ישנה והוא קצץ עמו מדה חדשה הוי ביטול מקח דיותר על שתות בטל מקח ויהיה יכול לחזור בו מי שנתאנה אבל שתות מוסיפין דלא ליהוי בטול מקח אלא מחזיר אונאה: והאמר רבא כל דבר וכו׳. אלא מש״ה אין מוסיפין יותר על שתות: דלא ליהוי ליה פסידא לתגר. והא דרוחא לא בעי למיהוה ליה בתמיה. וכי לכך הוא עשוי תגר דיקנה וימכור בלא ריוח: דזבן וזבין תגר איקרי. ואין צריך ריוח אחר: אלא. ודאי בדין הוא שאין מוסיפין אפי׳ שתות שלם כדי שיריויח בו התגר מקצת משום טרחו. והא דאמר שמואל שתות קרא אשכח דדרשו דעד שתות רשות אבל מפני תקנת חנוני פותחין. והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל. צרוף שקלים הללו ביחד תמצא ששים שקלים משקלם. ולכל שקל ושקל ד׳ דינר הרי למנה מאתן וארבעין דינר וכך היה שיעור מנה של קודש והמנה של חולין אינו כ״א כ״ה שקלים שעולין ק׳ דינר. ואיכא למישמע מהדין קרא תלת

ג) נראה דל״ל שקנה בעד ה׳ פשיטי יתיקר מן אותן דמים וכו׳.

מסורת הש״ס

א) [שבת כ. וש״נ], ב) מנחות עז., ג) [מנחות שם ב״מ מ.:], ד) קדושין מב: ב״מ נו: מנחות סט. עז., ה) [בקדושין אימא רבה], ו) [ב״מ מ: מנחות עז.], ז) [מנחות שם בכורות ה.],

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה והשקל וכו׳ כפלים של חול אלא אייתי בשקלים שהיו קודם:

מוסף רש״י

כהנים זריזין הן. בקיאין הן בכל, דכתיב בהן (דברים לג) יורו משפטיך ליעקב (שבת קיד:) שכולם היו בני תורה ומדריס (שם כ.) אי: דכיון שנכנס לעבודה ביחוש שלמדוהו הלכות קודש (ערובין קד.). אין מוסיפין על המדות כו׳. מדות ומטבע כולהו נפקא מקבלי דלקמן, אבל השתא הוי ס״ל דשמואל סבירא קאמר להכי פריך מאי טעמא (מנחות עז. מכת״י). **והמשתכר.** דבריס שיש בהם חיי נפש (ב״מ מ:). מאי טעמא. אין מוסיפין על המדות יותר משמות (מנחות עז.). **משום אפקועי תרעא.** שכשמגדיל המדות יותר, מתמהין הטער להתייקר מפני יתרות המדות ומתוך שיתמיל להתיקר מעט הולך ומתיקר הרבה, דמי שאינו יודע תוספי המדות סבור דרעב בא לעולם ומתיקר יותר ויותר (שם מכת״י). **אלא.** משום הכי אין מוסיפין יותר משמות, משום אונאה **דלא ליהוי ביטול מקח.** דקי״ל (ב״מ מט:) אונאה שמות קנה ומחזיר לאונאה, יתר משמות בטל מקח, הכא נמי התגר שמכר את התבואה אם לא יודע שהוסיפו על המדות ומכר לו כדי המדה הראשונה הוה קיבל במדה גדולה, הרי נתאנה שמות, ואעפ״כ קנה הלוקח ונתן לו דמי אונאה ואין המוכר יכול לחזור בו, ומקנו כדי שיאכל הלוקח מה לאכול (מנחות עז.). **כל דבר שבמדה כו׳ חוזר.** משום דקפיד עליה והרי נתאנה במדה (שם) שאין זה כשאר אונאות דקי״ל פחות משמות ממיל אינש, דהתם אין כל אדם יכול לנמנם הדמים, אבל בוטעה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד (קדושין מב:). **דלא ליהוי פסידא לתגרא.** מפני החמרים שקונה תבואה בכפרים ומוכר בעיר, שלא יפסיד, לפי שבני הכפרים מוכרים לו במדה הראשונה, מדה בחמש סלעים, והוא מוכר בעיר בשש סלעים, כדאמרינן שלא ישתכר יותר משמות, ומחדש שאין החמר מכיר התוספת של מדה מוכר במדת העיר הגדולה, ואם נוסיף יותר על שמות מפסיד מן הדמים שהוא נתן בה (מנחות עז. מכת״י). **רווחא לא בעי.** דכי מוסיפין שמות לא מפסיד ולא משתכר (שם) א״כ שאין התגר מרויח כלום מה מקנה עשו לו (מנחות שם). **זבן וזבין תגרא איקרי.** בתמיה, משל הוא לאמר לשוטה לקח בדמים וחזור ומכור בלא שכר ומיקרי תגר (ב״מ מ:). **קרא אשכח ודרש.** דגזירת הכתוב היא (מנחות עז.). **עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל.** הרי ששים שקלים, אומן ששים שקלים יהיה להם המנה, ואלא הרגנה זחזים הרי כ״מ זחזי דינרים הוו בהאי מנה, וקי״ל דמנה דאוריי״תא איכא אלא כ״ה סלעים שהם ק׳ זחזים (שם).

כך אין מוציאין לסוריא. פי׳ הקונטרס משום דקסבר כבוש יחיד לא שמיה כבוש [א] ואע״ג דלמאן דאמר שמיה כבוש מצינו שהחמירו בארץ ישראל יותר מבבוריא כדאמרינן בפ״ק דגיטין (דף ח. ושם) המוכר עבדו לבוריא כמוכר לחוצה לארץ אף על גב דקסבר שמיה כבוש כדמוכח התם מכל מקום נראה לרש״י כפירוש הקונטרס מדקאמר כשם שאין מוציאין לחוצה לארץ כך אין כו׳ משמע דסבר דלאו שמיה כבוש מדמשווה אותה לחוצה לארץ וטעמא דלא שמיה כבוש כדיליף בספרי בסוף פרשת והיה עקב כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם וגו׳ [ב] ויליף התם דדוקא מה שיכבשו בחוצה לארץ אחר שיכבשו כל ארץ ישראל לכם יהיה [ג] ודוד לא עשה על פי ב״ד אלא מדעתו וכבש ארם נהריים וארם צובה עד שלא כבש כל ארץ ישראל ולכך קרי ליה כבוש יחיד לפי שמדעתו עשה: **לסוריא.** סוריא היא ארם צובה וארם נהריים ועל שם סוריא קרי לגשון ארמי סורסי דלאמרינן (בראשית רבה פ׳ עה) אל תהי לשון סורסי קל בעיניך שהרי בתורה ובנביאים ובכתובים חלק לו כבוד בתורה דכתיב יגר שהדותא ובנביאים דכתיב כדנה תאמרון להון ובכתובים דגיאל ועזרא אלמא סורסי היינו ארמי דלבן מארם נהריים היה ודגיאל נמי לשון ארמי הוא דכתיב וידברו הכשדים למלך ארמית וא״ת דכסוף מרובה (ב״ק דף פג.) תניא בארץ ישראל לשון סורסי למה אלא או לשון הקודש או לשון יונית ואמרי׳ רב יוסף בבבל לשון ארמי למה אלא או לשון הקודש [ד] או לשון סורסי משמע דלשון סורסי לחוד ולשון ארמי לחוד ואומר ר״ת דלשון אחד הוא אלא שמתחלק לכמה עניינים כעין לעז שמשתנה בכמה מדיות [ד] ותדע דלונקלוס תירגם עד הגל סהיד דגורא ולבן קרא לו יגר שהדותא [ה]: מנה מאתן וארבעין הוו. בתמיה וכי הוי המנה ששים שקלים דהיינו מאתן וארבעין דינר שהשקל ד׳ דינר והא קי״ל מנה כ״ה סלעים דהיינו מאה זוזי כדאמרינן (כתובות דף י.) לבתולה מאתים ולאלמנה מנה: **לפוז.** חמשים שקלים וחמשה שקלים המיותרין הן תוספת שמות שהוסיפו על מנה של חול חמשה סלעים על כ״ה דהיינו ל׳ סלעים וכשאתה כופל את של קודש הוי ששים שקלים: **ושמע מינה מוסיפין על המדות.** ועל המטבעות וליכא איסורא משום רוותא דתגר דלא מרויח מידי דאקראי בעלמא הוא שלא ישמע התגר ובמידי דלא שכיח לא חשו שהרי הכל ידעו שהוסיפו שמות ולא יבאו לטעות ומיהו אין מוסיפין יותר משמות דאיכא פסידא דתגר והכתוב לא התיר. והאי ואין מוסיפין פי׳ בעלמא ואינו מחשבון שמע מינה תלת אלא פירוש הוא דאע״ג דש״מ דמוסיפין אסור להוסיף יותר משמות כדמפרש לקמיה דהאי תוספת שמותא מלבר הוא על חמשה שקלים הוסיפו שש [ו] מעלמא כגון על נ׳ שקלים דהיינו ה׳ פעמים עשרה הוסיפו עוד עשרה והיו ששים אבל שמותא מלגיו זהו שמחלוק את החמשים בששה חלקים ומגיע לכל חלק שמנה שקלים ודינר [ח] הוסיף אחד משה חלקים שבתוך הנ׳ על החמשים והוי נ״ח סלעים ודינר [ט] : **וש״מ שמותא מלגו.** מוסיפין וכל שכן פחות ובלבד שיסברו מדות הראשונות אבל טפי אין מוסיפין משום פסידא דתגר: **ריילא.** מדה: **תלתא קפיזי.** ט׳ לוגין דקפיזא הוא קב חסר לוג דהיינו ג׳ לוגין כדאמר במסכת שבת (דף קג.) דחק קפיזא בקבא [י] **יתר משתות.** וזה נוסף על חצי תרקב שלים דחצי תרקב היינו קב וחצי שהן ו׳ לוגין. ואית דמפרשי קפיזא לוג תלתא קפיזי ג׳ לוגין דהוה ליה תוספת שלים על חצי קב דלעיל דהיינו שני לוגין: **והאמר שמואל כו׳.** ה״נ הוה מצי לאקשויי והא אתי למיטעי בקב שהוא יתר רביע ולגיאנא קמא נמי הא אתי למיטעי בתרקב דהוי י״ב לוגין וטעי איתיב ברביעא אלא משום דאמר שמואל בהדיא קפדיך מינה אבל ההיא פירכא מכללא דברייתא שמעינן לה: **אלא ריילא חדתא מתקינא.** שאין בעיר הזאת מדה אחרת דליהוי תוספת ולא יבא לידי הפסד תגר וגם לא לטעות בריבעא שאין בעיר הזאת לא חצי תרקב דליהוי מוסף עליו שלים ולא תרקב דליהוי פחות רביע דליתי למיטעי (כן נראה בעיני): **ולא קבלוה.** אע״פ שאין בעיר הזאת תרקב וחצי תרקב: **רוז פפא.** (ג) לשון מדה הוא באותו המלכות. ואית דגרס רז פפא כלומר עצת רב פפא ולא נהירא דאינו לשון גמרא: **אוצרי פירות.** שקונין בשוק לאכרים למכור ביוקר וגורמין שמתייקר השער וליכא הפסד עניים. ונראה לי דבעיר שרוחה ישראל מיירי: **מפקיעי שערים.** מוסיפין על השער: **מני יעבור החדש ונשבעה שבר.** כלומר מתי תגיע שנת השמטה ונפתחה אוצרות בר והיינו אוצרי פירות: **להקטין.** היינו מקטיני איפה: **להגדיל שקל.** כ״ל דהיינו מלוה ברבית שמגדיל שקלו ע״י הלואת רבית דאי משום להגדיל שקל ממש ממקטיני איפה שמעת לה וממאזני מרמה שמעת נמי אותה משקלות: **וכשיב.** בתריה נשבע ה׳ בגאון יעקב וגו׳: **כגון שבאי אוצר פירי.** כדי למכור לעניים ביוקר אבל כגון דאלר פירי בשעת הזול ומוכרן בזול לעניים בשעת היוקר כדלקמן אע״פ שגורם יוקר השער מותר: **בתרעא חרפא.** בשער המוקדם דהיינו בשעת הגורן: **כי חרפא.** בזול כדי שימכרו גם הכל ויזדלזל השער כל השנה: **שמואל.** (ד) מאלר הוא לפירי של שדותיו ומזבין להו בתרעא אפלא בעת היוקר כדתרעא חרפא בשעת הזול. ומיהו מן השוק לא הוה מאלר בשעת הגורן דמ״מ מוקיר השער קצת וילא שכרו בהפסדו כן נראה בעיני ומיהו איסור ממש ליכא: **טבא דאתא מדברא.** טובים מעשה האב ממעשה הבן שהאב גורם מתחלה שלא יוקר השער לכיון דרווח והזול השער רווח עוד כל השנה אבל משהוקר השער אינו יכול להזדלזל מהרה: **אם קבו.** מה שמלקט משדותיו וליאנא מעליא נקט כלומר אותו מעט שנתן לו הקב״ה ואין איסור אלא שלא יקח מן השוק ע״מ לאצור ומיהו לפרנסת ביתו יכול לקנות אם אין לו משדותיו: (ו) **ולא יכנים משלו.** ומיהו ישייר לעצמו כדי הוצאתו לשנה: **לאצור פירות.** ג׳ שנים לקנות בששית לצורך ששית ושביעית ושמינית למכור לעולם פן ימותו בשביעית ובשמינית בדעב דהא פירות שמינית לא אכלי עד סוף השנה: **לפוגא פוק אצר כו׳.** ובארץ ישראל היה וסבירא ליה קדושה לשמונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וכמאן דאמר במגילה (דף י.) שמעתי שמקריבין אע״פ שאין בית: **מפני שממעט כו׳.** דנכנס יין יצא סוד: **לסוריא.** דכבוש יחיד לא שמיה כבוש: מהיפרכיא

לפוגא שמעיה פוק אצר לי פירי שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ת״ר (ז) [ח]אין מוציאין פירות מא״י דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות ר׳ יהודה בן בתירא מתיר ביין מפני שממעט את התפילה וכשם שאין מוציאין מארץ לחו״ל [ט]כך אין מוציאין מארץ ישראל לסוריא ורבי מתיר מהיפרכיא

א) וכ״ה בערוך ערך רז. ב) ל״ל פתחו האחרים ג״כ למכור בתרעא חרפא בזול. ג) ל״ל דע״י שכרות אתי לידי מיפלות.

מצוא שביעית. עד דחצדי זורעי ורשאי להשתכר בשער; מפני שממעט את התפילה. דע״י שכרות אתיא ג) אתיפלות לשון: סוריא. משום דכיבוש יחיד היא שדוד כיבשה ולאו שמיה כיבוש: ורבי

עין משפט נר מצוה

קמו א ב מיי׳ פ״ח מהל׳ גניבה הל׳ יח סמג לאוין קנב ועשין עב טוש״ע ח״מ סי׳ רלח סעיף טו:
קמז ג מיי׳ פי״ד מהל׳ מכירה הל׳ ו סמג לאוין קנ טוש״ע ח״מ סי׳ רלח סעיף כה:
קמח ד מיי׳ שם הלכה ה טוש״ע שם סעיף כד:
קמט ה מיי׳ שם טוש״ע שם וכסעיף כ:
קנ ו מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סעיף כד:
קנא ז מיי׳ שם הל׳ ו:
קנב ח מיי׳ שם וסמג שם טוש״ע שם סעיף כד:
קנג ט י מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע שם סעיף כו:

רבינו גרשום

ש״מ דמנה של קדש יש בו כפלים משל חולין. והואיל דאמרת דכפול הוא נמצא שאותן מ׳ הן יותר מן הכפילה. וש״מ דאותן ארבעין היינו תוספת שהוסיפו על המנה מ׳ היינו שתות על מאתן שלכל חמשים הוסיף עשר דהיינו שתות היינו מ׳ למאתן. וש״מ דשתות דמוסיפין מלבר ולא מלגיו. דעל חמשים מוסיפין י׳ ולא שתות החמשים. שאינו עולה אלא לח׳ דינר וב׳ שתות דינר: תקין ריילא בר ג׳ קפיזי. שהיתה מחזקת ג׳ רביעיות דהיינו ג׳ לוג: והאמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות. ומר תקין דלא כהלכתא שלישית משום דאמרי׳ לעיל אבל הוא עושה סאה וכו׳. וחצי קב ב׳ רביעיות ונמצא שמוסיף השליש על המדה מכדרכה: אמר להו. אנא לא אתינא לסתורי מלתא דשמואל כלל דלאו משום תוספת עבידנא אלא ריילא חדתא מתקינא שמחזקת כך: רוז פפא. כלומר (ה) מדת רב פפא שחישב ברזי לבו. ואיכא דאמרי למדה היו קורין בלישנהון רוז: אוצרי פירות. כדי למוכרן ביוקר לאחר זמן: ומפקיעי שערים. שמוסיפין על השער: שבתי אוצר פירות. אמר להו: אומנתו: הוה מזבין פירא בתרעא חרפא כחרפא. שהיה מוכר תבואתו בימות הקציר באותו שער שהיה הולך בתחלה ולא היה מאצרו: ושמואל היה מאצרן ומזבין להו בתרעא אפלא כחרפא. שהיה מוכרו בסוף שנה והיה מוכר בשער של אפלא בזול כחרפא כמו שהיה נמכר בשעת לקיטה: שלחו ליה דאבא טבא מברא. כלומר יותר חסידות היה עושה אבוה דשמואל שהיה מוכרן בחרפא כחרפא משמואל בריה דהוה מאצר ומזבן להו באפלא כחרפא: מ״ט. משום דתרעא כיון דרוח רוח. דאע״ג דשמואל מקיל השער ונותן עכשיו בזול אינו כלום שאחרים אינן מרויחין השער כמותו ולכך עושה אביו יפה ממנו שכשמכר בתחלה אביו בזול פתחו האחרים ה) השער אחרפא בזול. אבל הבן אע״פ שמרויח הוא השער אחרים לא מרווחי: עושה אדם את קבו אוצר. כלומר מה שכונס משדהו רשאי לאצר אבל אם שלקח מן השוק לא: תניא נמי הכי. דאין אוצרין בלוקח מן השוק:

תורה אור השלם

1 לֵאמֹר מָתַי יַעֲבֹר הַחֹדֶשׁ וְנִשְׁבִּירָה שֶׁבֶר וְהַשַּׁבָּת וּנְפַתְּחָה בֹר לְהַקְטִין אֵיפָה וּלְהַגְדִּיל שֶׁקֶל וְלַעֲוֹת מֹאזְנֵי מִרְמָה: עמוס ח ה
2 נִשְׁבַּע יְיָ בִּגְאוֹן יַעֲקֹב אִם אֶשְׁכַּח לְנֶצַח כָּל מַעֲשֵׂיהֶם: עמוס ח ז

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה לסוריא כו׳ או לשון סורסי. בפנינו הגיר״פא שם פרסי:

הגהות הב״ח

(א) רש״ם ד״ה ושמע מינה וכו׳ שמנה שקלים ודינר ושליש דינר הוסיף אחד וכו׳: (ב) **בא״ד** ודינר ושליש דינר הס״ד: (ג) ד״ה כוז פפא לשון מדה. נ״ב וביאמות דף ע״ט ע״א במוס׳ ד״ה דוגגר משמע דלפירוש זה יש לגרוס דון פפא ע״ש שוב מצאתי לקמן דף קכ״ב ע״א דכתן נכון ושם ביבמות הוא טעות:

מוסף רש״י

מנה מאתן וארבעין הוו. דהא מ׳ סלעין משיב בקרא והסלע ארבע זוזים ממלא מאתן וארבעים הוי, ואמי קרא גבי מנה של קודש קאי ביאזקאל (מנחות עז. מכת״י). מנה של קדש כפול היה. דהוי ליה מאתן והקן ארבעים דטפי על מאתים תוספת הוא דהוסיפו שמות, דלארבעים הוי שמות של מאתים (שם וכעי״ז בכורות ה:). **מוסיפין על המדות.** דהיינו מ׳ למאתים של קודש, דכוותיה למאה של חול כ׳ (מנחות עז.). **ושמע מינה שתותא מלבר.** שלאמת מוסיפין הש״ס, דאי הוי שמות מלגיו לא היה צריך להוסיף ארבעים על מאתים (שם) שעל ה׳ פעמים ארבעים הביאו מבחוץ ארבעים פעם ששים, ולא אמרינן שימלוקו המאתים לשש חלקים, דהוי לכל חלק שלש ועלשים זוזים ושלש, ומאותן חלקים נוסף את הסמנה, דאי הוי שמות מלגאו, ומהאות קרא נפקא מדות ומטבע, דמנה הוי משקל ולא הוי מטבע (שם מכת״י). **שבתי אצר פירות.** לתפקיע שעריס (יומא פג.).

מוסף תוספות

א. כיבוש יחיד דדוד שלא היו כל ישראל ביחד וכו׳, [ו]לא כבש אלא לצורכו. רש״י גיטין ח: ב. שכל מה שהיו כובשים מחו״ל היה קדוש ואפי׳ יחיד. תוס׳ גיטין ח. ג. שלא תהא ארץ ישראל

מסורת הש״ם

ה) [מנחות עז. בכורות ה:], ו) במס׳ יבמות עט. בתוס׳ ד״ה דוגגר גרס דון, ז) [מס׳ ד״ל פ״ב], ח) [ויומא פג. ע״ש רש״י], ט) [תוספתא ע״ז פ״ה], י) [תוספתא שם ע״ש], יא) [שביעית רש״ש], יב) [ל״ל לאחר ד״ה והאמרן], יג) בס״י מאחר, יד) [ל״ל לא יאנור לא יכנים וכו׳], טו) [ל״ל רבי יומי אבל בסוטה מט: אית׳ רב יוסף], טז) [וע״ע תוס׳ ב״ק פג. ד״ה לשון],

---

(ה) [מנחות עז. בכורות ה:], ו) במס׳ יבמות עט. בתוס׳ ד״ה דוגגר גרס דון, ז) [מס׳ ד״ל פ״ב], ח) [ויומא פג. ע״ש רש״י], ט) [תוספתא ע״ז פ״ה], י) [תוספתא שם ע״ש], יא) [שביעית רש״ש], יב) [ל״ל לאחר ד״ה והאמרן], יג) בס״י מאחר, יד) [ל״ל לא יאנור לא יכנים וכו׳], טו) [ל״ל רבי יומי אבל בסוטה מט: אית׳ רב יוסף], טז) [וע״ע תוס׳ ב״ק פג. ד״ה לשון],

מהיפרכיא. אחרונה של ג״י להיפרכיא לאשונה של סוריא דכיון דסמוכים כל כך מותרין: **אין משפכין.** לקנות יין ושמן וסלתות מבעה״ב למכור בשוק אלא בעה״ב עצמו ימכור לצריכין כמו שימכור לחנוני ומיהו לקנות חטין ולעשות פת מותר דכיון דאיכא טירחא שרי אבל למכור הדבר בעין כמו שקונה אותה מבעה״ב אסור דהא בעה״ב נמי מצי מזבן ליה בלא טורח: **סבר ליה כר״י בן בתירא.** הלומי שיוקיר ולא יקנו ממנו: **פעמים.** לקמיה מפרש: **בציצים.** נ״ל משום דציצים אין בהם חיי נפש כל כך וגם טורח מרובה וריוח מועט הוא לעני המחזר בעיירות לקנות ציצים ולכך התירו לו להשתכר יותר משתות: **על חד תרי.** מה שלקח בדינר לא ימכור בשני דינרים: **תגר לתגרא.** אלא תגר ראשון ימכור לצריכין אבל לא לתגר אחר דיש כאן ריוח שתי פעמים לתגר ראשון ולתגר שני ומוקירין יותר מדאי אבל בשאר דברים מותר שאם יוקיר זה ימצא אחרים שימכרו בזול: **מתריעין.** בתפלה: **על פרקמטיא שהוזלה.** הבגדים טובים שהוזלו דאין כאן הפסד לענייה אם יוקירו: **והוא דזל.** כל כך דקים עשרה בגדים בדמי שיתא שהוזלו קרוב למחצה: **אין יוצאין בו.** שמפקיע עצמו מן המצות: **מפה אשפו של בועז.** ולאשמועינן אתא שהקב״ה מקדים רפואה למכה ויש לו לאדם לבטוח בהקב״ה: **עד דלא שביב שיבבא.** קודם שימות המת: **קיימא מנו בייפיה.** עומד ומזומן כבר הממונה על ביתו ועומד במקומו: **אבלן.** מן הטופטים הוא בספר שופטים [יג]: **מאי קמ״ל.** מה ריוח יש בדבר ומה אנו למידין שום מצוה מכאן: **דדרבה בר רב הונא בו.** דקאמר שכל בניו [של אבלן] מתו בחייו ומדקאמר אבלן זה בועז וכתב בבועז שנשא רות ואע״פ שהיו לו עליין בנים הרבה אשמעינן (ימות סב:) שאם נשא אדם אשה בגחרותו ישא אשה בזקנותו כמו שעשה אבלן דהיינו בועז לפי שהיה ירא שמא ימותו בניו מאשתו ראשונה בחייו ולא יהיה לו זכר וכתיב בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא) דמהכא נמי דרשי׳ ליה וכדמפרש קרא טעמא כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה וגו׳ אבל אי לא אמר לן אבלן זה בועז הוה אמרי׳ אבלן לא נשא אשה אחרת ובועז נמי מעולם לא היו לו אשה ובנים עד שלקח רות: **מאה ועשרים משפחות.** לשפחים בנים ובנות: **לכל אחד כ׳ סעודות.** סעודת אירוסין שהיא מצוה כדלתיתא בפסחים (דף מט.) וסעודת נשואין. כל שבעת ימי המשתה קרי סעודה אחת. יש לשונות אחרים ואין בהן ממש: **כודנא עקרה.** פרדה עקרה: **במאי פרעא לי.** אין לו בנים שיזמין לי לסעודתן: **וכולן מתו.** ולא גרס תגא ומסקנא דמלתא דרבה בר רב הונא היא והכי הוה קיים להו: **בחייך דילדא שיפין.** שסופן למות: **למה ליך.** מה בצע בלידתן: **איכפל.** ונסיב אשה אחרת: **ואוליד חד דמשיתין זריז.** והיינו עובד שהוליד בועז מרות וילא ממנו דוד מלך ישראל. ואיכא דפתרי ליה בשמשון דזריז משיתין לאבלן ולא נהירא כלל: **ושלמון.** אבי בועז כדכתיב [רות ד] ושלמון הוליד את בועז: **ופלוני אלמוני.** משמע ליה שם הגואל כדכתיב [שם] סורה שבה פה פלוני אלמוני: **בני נחשון.** כדכתיב [שם] ונחשון הוליד את שלמון ושלמון הוליד וגו׳: **זכות אבות.** אלימלך בן נחשון שהיה נשיא וחסיד: **אימיה דאברהם הוי.** לפי שאמותן של יעקב הוזכרו לריכין אנו לידע שם אם אברהם. ואגב גרדא נקט אימיה דהמן לפי ששמותיהן שוין: **ברגנו.** כריס מלאן טהורין הן ואברהם טהור. עורב טמא הוא והמן נמי טמא היה: **אימיה דדוד.** לפי שכל אמהות של מלכים כתובות בנביאים הולרך לפרש גם אם דוד: **אימיה דשמשון.** משום דאיירי בה קרא טובא וכתיב נמי לאביו ולאמו לא הגיד [שופטים יד] הולרך לפרש שכל הדברים האלו שואלין המיעים מה טעם אין אנו יודעין שמותן: **ואחתיה נשיין.** כך שמה ואגב גרדא דאימיה נקבה: **לאשונה המיעים.** ששואלין לנו יותר בלאו מנשים אחרות כדפרישית טעמא ואנו משיבין להן שמסרו לנו הנביאים בעל פה: **נחבש.** שחבשו נמרוד. ובאגדה ראיתי דתרח אביו חבשו בשביל שהיה מאבד צלמיו: כותא וקרדו מקומות הן. וכל זה להוליע חיבתו של אברהם אביו: **עיבורא זעירא.** כך שמו וזהו אור כשדים שהושלך שם אברהם אביהו והרואה ליך לברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה כדתנן בהרואה (ברכות דף נד.):

מנהיגו

חד אמר על חד תרי. ולא״ת מאי איריא ציצים אפי׳ שאר דברים נמי כדאמרי׳ (לעיל דף 5.) המשתכר אל ישתכר יותר משתות ותירץ ריב״ם דמיירי אפי׳ טרח דהיכא דאיכא טירחא יכול להשתכר יותר משתות כדאמרי׳ בהמפקיע (ב״מ דף מ:) איכא טירחא ודמי ברזנייתא ורשב״ל נראה דהכא מיירי אפי׳ בציצים שאינו לוקח מן השוק אלא מתרגולת שבביתו דכי האי גוונא בשאר דברים שרי:

אימתי בזמן שאינו מוצא ליקח כו׳. תימה אם אינו מולא ליקח אפי׳ אלף שאה בסלע מה יעשה כיון שאינו מולא ליקח[א]:

הדרן עלך המוכר את הספינה

[א] מהיפרכיא להיפרכיא ת״ר [ב] אין משתכרים בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות אמרו עליו על ר׳ אלעזר בן עזריה שהיה משתכר ביין ושמן ביין סבר לה כר״י בשמן באתריה דר׳ אלעזר בן עזריה [ג] שכיח מישחא ת״ר [ד] אין משתכרין פעמים בביצים אמר מרי בר מרי פליגי בה רב ושמואל [ה] חד אמר על חד תרי [ו] וחד אמר תגר לתגרא ת״ר [ז] מתריעין על פרקמטיא [ח] ואפי׳ בשבת א״ר יוחנן [ט] כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל אמר רב יוסף [י] והוא דזל וקם עשרה בשיתא ת״ר [יא] אין יוצאין מארץ לחו״ל אא״כ עמדו בסאתים בסלע [יב] א״ר שמעון אימתי בזמן שאינו מוצא ליקח [יג] אבל בזמן שמוצא ליקח אפי׳ עמדה סאה בסלע לא יצא וכן היה ר״ש [יד] בן יוחאי אומר [טו] אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו ומפני מה נענשו [טז] מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ [יז] שנאמר [1] ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי מאי הזאת נעמי א״ר יצחק אמרו חזיתם נעמי שיצאת מארץ לחו״ל מה עלתה לה וא״ר יצחק אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו של בעז והיינו דאמרי אינשי עד דלא שביב שיבבא קיימא [יח] מנו בייתיה אמר רבה בר רב [יט] הונא אמר רב אבצן זה בעז מאי קמ״ל כי אידך דרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו שנאמר [2] ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ וישפט את ישראל שבע שנים ובכל אחת ואחת עשה שני משתאות אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו ובכולן לא זימן את מנוח אמר כודנא עקרה במאי פרעא לי [כ] תאנא וכולן מתו בחייו והיינו דאמרי אינשי בחייך דילדת שיתין שיתין למה ליך איכפל ואוליד חד דמשיתין זריז (סי׳ מלך אברהם עשר שנים שנפטר נתנשא לבדו) אמר רב חנן בר רבא אמר רב אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולן בני נחשון בן עמינדב הן מאי קמ״ל שאפי׳ מי שיש לו זכות אבות אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ ואמר רב חנן בר רבא אמר רב אמיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו אמיה דהמן אמתלאי בת עורבתי וסימניך [כא] טמא טמא טהור טהור אמיה דדוד נצבת בת עדאל שמה אמיה דשמשון צללפונית ואחתיה [כב] נשיין למאי נפקא מינה לתשובת המינים ואמר רב חנן בר רבא אמר רב עשר שנים נחבש אברהם אבינו שלש בכותא ושבע [כג] בקרדו ורב דימי מנהרדעא מתני איפכא אמר רב חסדא עיבורא זעירא דכותא זהו אור כשדים ואמר רב חנן בר רבא אמר רב אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה ואמרו אוי לו לעולם שאבד

מנהיגו

[1] נראה דחסר כאן וכ״ל מאה ועשרים משתאות. שעשה לג׳ בניו וג׳ בנותיו שהי׳ לו. ששים משתאות משנולדו.

[2] מפי׳ רבינו הגה נראה דלא גרים בגמ׳ אחד בניה אביו ואחד בנים תמיו וגם מפי׳ הרשב״ם ד״ה לכל אחד נראה קצת דלא הי׳ גורם כן ודו״ק.

מסורת הש״ס

(א) [תוספתא ע״ז פ״ה], (ב) [תוספתא שם], (ג) [בתוספת׳ ליק׳ בן יומלין], (ד) עי׳ רש״ל שמותק שנאמרן, (ה) גי׳ הערוך מנובייתיה בתיבה אחת ופי׳ המזומנת לנימו וי״ל מקומנת, (ו) נ״ל יצחק, (ז) [קדושין ע:], (ח) נ״ל בשיק, (ט) [גי׳ עניוך כרדון],

תורה אור השלם

1 וַתֹּלֶבְנָה שְׂתֵיהֶם עַד בֹּאָנָה בֵּית לָחֶם וַיְהִי כְּבֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר עֲלֵיהֶן וְהִנֹּאמַרְנָה הֲזֹאת נָעֳמִי: רות א יט

2 וַיְהִי לוֹ שִׁלֹּשִׁים בָּנִים וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת שִׁלַּח הַחוּצָה וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת הֵבִיא לְבָנָיו מִן הַחוּץ וַיִּשְׁפֹּט אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁבַע שָׁנִים: שופטים יב ט

גליון הש״ם

גמרא אמר ר״ש. בכ״מ הג׳ מלכים היה הגירסא אמר רשב״א. וכן משמע לגאונים דהא אתם ר״ש הוא רשב״י ואיך שייך עלה וכן היה רשב״י. אולם מלינו כזה בר״ה דף ד׳ ע״א נדה דף מו:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ על פרקמטיא שהוזלה ופפ׳ בשבת: (ב) שם במאי פרעא לי וכולן כל״ל ותיבת תגא נמחק:

מוסף תוספות

א. דדמי לפירות בזול ומעות ביוקר דקיי״ל יצא כדבעינן למימר לקמן. יד רמה.

רבינו גרשום

מתיר מהיפרכיא להיפרכיא. כלומר מפלך אל פלך משום דסמכי אהדדי וכעיר עצמה דמיין: ביין סבר לה כר׳ יהודה בן בתירא. דלמעט את התיפלה מותר: שכיח משחא טפי. ואע״ג דמשתכר לא מפקע השער כלום: חד אמר אין משתכרין בביצים פעמים. דאין משתכרין בביצה שני ביצים: וחד אמר תגר לתגרא. שלא ימכרנה חנות אחד לחנות אחר שישתכרו ב׳ פעמים בביצים: מתריעין על הפרקמטיא. כעין שרגילין להתריע על עצירת גשמים כך מתפללין ומתריעין על הפרקמטיא שלא תיזול משום דאיכא הפסד בעלי בתים: והוא דזל וקם ר׳ בשיתא. שהיו נותנין ר׳ בגדי פשתן באותן דמים שקנו ר׳ דהשתא איכא הפסד גדול מש״ה מתריעין: אין יוצאין. ה) מפני רעב מא״י לחוצה לארץ אא״כ נתיקרו החטים שעמדו סאתים בסלע דודאי רעב ויוצאין: אפי׳ עמדה

ה) גולי ב״ל אין יוצאין מפני היוקר מא״י לחו״ל וכו׳ דוודאי יהי׳ רעב ויולאין.

עין משפט נר מצוה

קנד א מיי׳ פי״ד מהל׳ מכירה הלכה ח ועיין במ״מ סמג עשין עב טוש״ע ח״מ סי׳ רלא סעיף כו:

קנה ב ג מיי׳ שם הל׳ ד טוש״ע שם סעיף כג:

קנו ד ה ו מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעיף כב:

קנז ז ח ט מיי׳ פ״ב מהל׳ מעשה הל׳ יד טוש״ע ח״מ סי׳ תקעו סעיף י:

קנח י כ ל מ מיי׳ פ״ה מהל׳ מלכים הלכה ט סמג לאוין רכ:

רבינו גרשום (המשך)

סאה בסלע. דיוקר גדול הוא לא יצא: מה עלתה לה שאין בידה כלום: קיימא מנו בייתיה. איכא דאמרי מי שיתמנה במקומו בביתו ומשל הוא. כלומר עד שלא מתה אשתו של בועז היתה רות מזומנת שקמה תחתיה: ואמר המור״ה מנו בייתיה. היינו מקוננות שמקוננת לה וירושבת במקומה: ג) שעשה לל׳ בניו ול׳ בנות. שהי׳ לו. ששים משתאות משנולדו. ובשלחן חוצה לבנותיו עשה ל׳ משתאות וכשהכניס בניו לחופה עשה ל׳ משתאות. הרי כאן ק״כ ג) משתאות: אמר אבצן למה איזמנינן. הא אין לו בנים שיזמנני לחופתן שהוא כפרדה עקרה שאין לה בנים: מתו בחייו. של אבצן: בחייך ילדה איתתך [שיתין שיתין למה ליך] ואיכפל ואוליד חד דטב דמשיתין זריז כנגד מנוח אמר שהיה לו שמשון שהיה טוב מששים בנים הללו לפי שהיה אומר כך אבצן אירע לו כך. ואית דמפרשי ליה כנגד אבצן ממש שהיו לו ששים בנים וכולם מתו בחייו ואח״כ היה לו בן שיצא ממנו דוד מלך ישראל שהיה טוב מכולן: וסימן לגירסא טמא טמא. אמתלא שהיתה אמו של המן שהיה טמא היתה בת עורב שהוא טמא: טהור טהור. בת כרנבו כמו כרים שהן טהור היא היתה אמו של אברהם: לתשובת המינין. שידעו ויכירו שלא נכחד דבר מתלמידי חכמים: כותא וקדרו. מקומות הן: עיבורא זעירא. אותו מעבר קטן:

צא: המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

(מנהיגו) קברינטא. המוליך את הספינה: **ריש גרגותא.** שר הממונה על הדורות מי ידלה ממנו היום להשקות שדותיו ומי למחר ושררה קטנה היא. ומדכתיב לך ה' הממלכה והמתנשא ליף לה כלומר על ידך המתנשא לכל דבר אפי' לגרגותא לראש הוא על פיך: **צועקך יצילוך קבוציך.** ע"י שתזעק לקבץ הנדחים תגלל: **אבל מעות ביוקר.** שהפרקמטיא זלה מאד יוצאין כדמפרש טעמא לקמיה: **נהירנא.** זכורני: **מדלים איסר.** לקנות בו לחם: **מריח פיתא מייתין.** שרוח מערבית מנשבת ומביאה ריח הפת שהוא טוב מאד למזרח העיר ומייתין מתוך ריח טוב מרובה כן גראה בעיני. ויש מפרש מתוך תאות רעבון: **מטיילין.** משחקין: **טליא וטלייתא.** נער ונערה: **דמודי לחון.** לעובדי כוכבים מתרלה להן במה שאומרים נפיל בידיהון אלא כל דבריהן יסתור: **דמסרחין.** בוטח. שע"י שמתגלה להן לוקחין כל מה שיודעין משלו כדכתיב בחזקיה וירא את [כל] בית נכאתו וגו' (מ"ב כ): **יואש ושרף.** בדברי הימים: **שנתחייבו כליה.** על שילאו מא"י: **חוצין.** חו"ל ארץ טמאה היא: **מאי דכתיב ויוקים ואנשי כוזיבא וגו'.** בני יהודה קא חשיב ואזיל בדברי הימים ואיכא למימר דכל הני דקחשיב משבט יהודה היו מלד האם או מלד האב: **זה יהושע.** ושמא אמו מיהודה כדכתיב נמי אים יהודיה אמו מיהודה (מגילה דף יב:): **ואנשי כוזיבא.** הכי קאמר מי שהקיש שבועה לאנשי כוזיבא דהיינו יהושע אבל אנשי כוזיבא לא משבט יהודה הם שהרי כנעניים היו שכיזבו ביהושע: **אלו מחלון וכליון.** שהיו משבט יהודה בני אלימלך בן נחשון: **שנתיאשו מן הגאולה.** שיגאלם הקב"ה מן הרעב כדכתיב) כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם סבוריס היו שלא יפקדם: **זו רוח המואביה.** שנקראת על שבט יהודה כלומר בנים שילאו ממנה:

מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברינטא ח) [1]והמתנשא לכל לראש אמר רב חנן בר רבא אמר רב אפי' ריש גרגותא משמיא מוקמי ליה אמר רב חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה חם ושלום שאפי' מצאו סובין לא יצאו ואלא מפני מה נענשו שהיה להן לבקש רחמים על דורם ולא בקשו שנאמר [2]בזעקך יצילוך קבוציך אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אלא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר אבל מעות ביוקר אפי' עמדו ארבע סאין בסלע יוצאין (סימן סלע פועל חרובא טליא אמרין) [3]דאמר ר' יוחנן נהירנא כד הוו קיימין ארבע סאין בסלע והוו נפישי נפיחי כפן בטבריא מדלית איסר ואמר רבי יוחנן נהירנא כד לא הוו מיתגרין פועליא למדנה קרתא מריח פיתא מייתין ואמר רבי יוחנן נהירנא כד הוה בצע ינוקא חרובא והוה נגיד חוטא דדובשא על תרין דרעוהי ואמר ר' אלעזר נהירנא כד הוה נטיל עורבא בשרא ונגיד חוטא דמשחא מריש שורא ועד לארעא ואמר רבי יוחנן נהירנא כד הוו מטיילין טליא וטלייתא בשוקא כבר שית עשרה וכבר שב עשרה ולא הוו חטאן ואמר ר' יוחנן נהירנא כד הוו אמרין בי מדרשא דמודי להון נפיל בידיהון דמתרחיץ עליהון דיליה דילהון: כתיב [3]מחלון וכליון וכתיב [4]יואש ושרף רב ושמואל חד אמר מחלון וכליון שמן ולמה נקרא שמן [5](שרף ויואש) יואש שנתיאשו מן הגאולה שרף שנתחייבו שריפה למקום וחד אמר יואש ושרף שמן ולמה נקרא שמן מחלון וכליון מחלון שעשו גופן חולין וכליון שנתחייבו כליה למקום תניא כמאן דאמר מחלון וכליון שמן דתניא מאי דכתיב [4]ויוקים ואנשי כוזיבא ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם והדברים עתיקים ויוקים זה יהושע שהקים שבועה לאנשי גבעון ואנשי כוזיבא אלו אנשי גבעון שכזבו ביהושע ויואש ושרף אלו מחלון וכליון ולמה נקרא שמן יואש ושרף יואש שנתיאשו מן הגאולה שרף שנתחייבו שריפה למקום אשר בעלו למואב שנשאו נשים מואביות וישבי לחם זו רות המואביה ששבה ונדבקה בבית לחם יהודה והדברים עתיקים דברים הללו עתיק יומיא אמרן [7][דכתיב [5]מצאתי דוד עבדי וכתיב [6]שתי בנותיך הנמצאות]: [7]המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שם המה היוצרים אלו בני יונדב בן רכב שנצרו שבועת אביהם יושבי נטעים זה שלמה שדומה לנטיעה במלכותו וגדרה זו סנהדרין שגדרו פרצותיהן של ישראל עם המלך במלאכתו ישבו שם זו רות המואביה שראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה שנאמר [8]וישם כסא לאם המלך וא"ר אלעזר לאמה של מלכות ת"ר [9]ואכלתם מן התבואה ישן בלא סלמנטון מאי בלא סלמנטון רב נחמן אמר בלא רצינתא ורב ששת אמר בלא (ח) שדיפא תניא כותיה דרב ששת תניא כותיה דרב נחמן תניא כותיה דרב נחמן ואכלתם ישן יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שכלה ת"ל [9]עד בא תבואתה עד שתבא תבואה מאליה תניא כותיה דרב ששת ואכלתם מן התבואה ישן יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שרע ת"ל עד בא תבואתה עד שתבא תבואה מאליה ת"ר [10]ואכלתם ישן נושן מלמד שכל המיושן מחבירו הוי יפה מחבירו ואין לי אלא דברים שדרכן ליישנן דברים שאין דרכן ליישנן מנין ת"ל ישן נושן מכל מקום וישן מפני חדש תוציאו מלמד שהיו אוצרות מלאין ישן וגרנות מלאין חדש והיו ישראל אומרים היאך נוציא זה מפני זה אמר רב פפא כל מילי עתיקא מעליא לבר מתמרי ושיכרא והרסנא:

דברים הללו. שילאו מחלון וכליון לחו"ל וע"י כך באה רוח ונשאת לבועז ונולדו מלכי בית דוד: **עתיק יומין אמרן.** מאתו יצאו כבושים: **שבועת אביהם.** שלא לשאות יין ולא לבנות בתים כדכתיב (ירמיה לה): **לנטיעה.** הלוך וגדול כדכתיב [דה"א כט]על כסא ה' למלך: **שגדרו.** לעשות סייג לתורה: הכי גרסי' **במלכותו של שלמה בן בנו של בן בנה.** כלומר שלמה בן דוד שהוא בנו של ישי שהוא בן עובד בנה: **לאמה של מלכות.** שילאו ממנה כל המלכים: **בלא סלמנטון.** דסלמנטון אין מניח ליישן התבואה אלא מרקיבה: **רצינתא.** תולעת המרקיב את התבואה: **שדיפא.** מתחממת התבואה ואין יכולה להתיישן: **מצפין לחדש כו'.** דהכי קאמר קרא ואכלתם מן התבואה ישן עד קרוב לימות הקציר ולא עד בכלל: **שכלה.** היינו ע"י רצינתא שמרקיבה ומכלה אותה: **עד שתבא מאליה.** שתתבשל התבואה יפה ולא יהו צריכין להקדים קציר ולעשות קליות: **ישן שרע.** היינו שדיפה אבל אלא הוא הגרעין אלא שמתחמם: הכי גרסי' **ואכלתם ישן מלמד שכל המיושן וכו'.** דמשמע הישן יאכלו ויינחו החדש להתיישן: **דרכן ליישנן.** חטה ויין: **אין דרכן ליישנן.** כגון מיני פירות שמרקיבין: **ת"ל ישן נושן מכל מקום.** שהה הכתוב להודיע שבח א"י שאפי' אותן שאין דרכן ליישנן יתיישנו ויתקיימו: **היאך נוציא כו'.** דהכי משמע וישן מפני חדש תוציאו בעל כורחכם שלא יהיה לכם מקום להניע החדש ואע"פ שהישן טפי מעלי יוציאוהו מפני החדש שהחדש ראוי להתיישן טפי מן הישן שכבר נתיישן: **עתיקא.** ישן:

הרסנא. דגיס קטיס:

הדרן עלך המוכר את הספינה

קנט א מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ט סמג לאוין רכ:

רבינו גרשום

שאבד קברניטה. הספן המנהיגה: ריש גרגותא. שממונה על הדורות: פוסקין לו אותו שררות: שאפי' מצאו מחלון וכליון סובין. שיוכלו להתפרנס לא היו יוצאין מא"י לחו"ל: שנאמר בזעקך יצילוך קבוציך. כלומר כשתזעק ותתפלל על קבוציך הנקבצים עמך בעירך מיד אתה נענה ותהיה אתה ניצול עמהן שזכותן מסייעתך: אמר ר' יוחנן לא שנו. דאין יוצאין אלא מעות בזול ופירות ביוקר: נהירנא. כלומר זכור אני: מדלית איסר. שלא היה להן מעות ליתן: למדנה קרתא מריח פיתא. שלא היו רוצין להשכיר עצמן לאחרים למזרח העיר מפני כי רוח מערבית קשה הוא והיה מולך רוח הפת למזרח העיר והיו פועלין מריחין ריח הפת ומצטערין שלא היה להן מה לאכול ומתים ברעב: על דרעוהי. מרוב זבת חלב ודבש: חוטא דמשחא. מרוב שמניות שבו: וכתיב בדברי הימים יואש ושרף שנתיאשו מן הגאולה. שלא בטחו בהקב"ה שיגאלם מן רעב: שנתחייבו שריפה למקום. על שיצאו מא"י ומתו מזי רעב: שנעשו עצמן כחולין. שיצאו מארץ קדושה: עתיק יומיא. זה המקום שגזר ואמר עליהן שיתגלגלו בגלגול זה שיצא מהן דוד: ותמה המור"ח. ח) כל אלו בפסוק אחד שנצרו שבועת אביהם שלא שתו יין שהיו ג) סנהדרין למלך במלכותו: לאמה של מלכות. זו רות שיצא ממנה מלכות: בלא רצינתא. שלא יאכלוה תולעים: בלא שדיפא. כמו שדפון: עד שתבא מאליה. שלא תהיו מתאוים לחדשה לפי שאורתה שתחת ידיכם טובה היא שלא ואכלוה תולעים ואינו כלה: מפני ישן שרע. שנלקית בשדפון. עד שתבא מאליה. שלא תחזשו לחדשה מפני הישנה שהוא טובה: ומנין. שהיא טובה: ת"ל ג) ישן נושן. כלומר היאך נוציא זה הישן הטוב מפני החדש:

הדרן עלך המוכר את הספינה

ח) נראה דמסקי כאן אחה מיתות וע"ע. ג) נראה מזה שגי' אחרת היה לו בגמ' בכאן. ג) תוי ע"ל ת"ל ושן מפני חדש תוציאו כלומר וכו'.

ח) [ברכות נח. ע"ש], ג) [תענית יט:, ג) [ע"ל יומא ושרף], ד) [מ"ק, ה) [מסתר כ], ו) [רות ח],

תורה אור השלם

1 לֵךְ יֵי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה
וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד
כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יֵי
הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל
לְרֹאשׁ:

דברי הימים א כט יא

2 בְּזַעֲקֶךָ יַצִּילֵךְ קְבוּצָיִךְ
וְאֶת כֻּלָּם יִשָּׂא רוּחַ יִקַּח
הָבֶל וְהַחוֹסֶה בִּי יִנְחַל אָרֶץ
וְיִרַשׁ הַר קָדְשִׁי:

ישעיהו נז יג

3 וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ
וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי וְשֵׁם שְׁנֵי
בָנָיו מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים
מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ
שְׂדֵי מוֹאָב וַיִּהְיוּ שָׁם:

רות א ב

4 וְיוֹקִים וְאַנְשֵׁי כוזִבָא
וְיוֹאָשׁ וְשָׂרָף אֲשֶׁר בָּעֲלוּ
לְמוֹאָב וַיָּשֻׁבִי לָחֶם
וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים:

דברי הימים א ד כב

5 מָצָאתִי דָוִד עַבְדִּי בְּשֶׁמֶן
קָדְשִׁי מְשַׁחְתִּיו:

תהלים פט כא

6 וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאִירוּ
הַמַּלְאָבִים בְּלוּט לֵאמֹר
קוּם קַח אֶת אִשְׁתְּךָ וְאֶת
שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן
תִּסָּפֶה בַּעֲוֹן הָעִיר:

בראשית יט טו

7 הֵמָּה הַיּוֹצְרִים וְיֹשְׁבֵי
נְטָעִים וּגְדֵרָה עִם הַמֶּלֶךְ
בִּמְלַאכְתּוֹ יָשְׁבוּ שָׁם:

דברי הימים א ד כג

8 וַתָּבֹא בַת שֶׁבַע אֶל
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְדַבֵּר לוֹ עַל
אֲדֹנִיָּהוּ וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ
לִקְרָאתָהּ וַיִּשְׁתַּחוּ לָהּ וַיֵּשֶׁב
עַל כִּסְאוֹ וַיָּשֶׂם כִּסֵּא לְאֵם
הַמֶּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לִימִינוֹ:

מלכים א ב יט

9 וּזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה
הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן
הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד הַשָּׁנָה
הַתְּשִׁיעִת עַד בּוֹא תְבוּאָתָהּ
תֹּאכְלוּ יָשָׁן: וּיקרא כה כב
10 וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן
מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ:

ויקרא כו י

הגהות הב"ח

(ח) גמ' בלא שדיפא ר"ל ס"א שרפה:

מוסף רש"י

והמתנשא לכל לראש. לכל הקם להיות לראש הוא מתנשא, כלומר שהוא גחוד ומעמידו (ברכות נח.). **ריש גרגותא.** נוב, הממונה על המופרין תפירות למלאומן מיס כדי להשקות בהן שדותיהן (שם). **מדלית איסר.** מלין מעות (תענית יט:).

הדרן עלך המוכר את הספינה

המוכר א פירות לחברו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן ר"ש בן גמליאל אומר ב זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן: **גמ'** איתמר ג(ז) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר ד יכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך (ח) וליחזי אי גברא דזבין לנכסתא לנכסתא אי לרדיא לרדיא ה בגברא דזבין להכי ולהכי וליחזי דמי היכי נינהו ו לא צריכא דאייקר בישרא וקם בדמי רדיא אי הכי למאי נפקא מינה נפקא מינה לטרחא היכי דמי

המוכר פירות. סתם ולא פירש אם לזריעה אם לאכילה: **וזרען.** הלוקח: **ולא צמחו.** לא מצניע פירות דלאכלא דזבין לזריעה ואיכא דזבין לאכילה ומאי למימר לאכילה מכרתיו לך ואין כאן מקח טעות כלל אלא אפילו זרע פשתן דרוב הפשתן הנקח בעולם לזריעה קונין אותו לכיון דאיכא דזבין נמי לאכילה כדאמרינן (נדרים דף מט.) לוליבא דכיתנא לכותחא אינו חייב באחריותן דמאי למימר לאכילה מכרתיו לך דבממונא לא אזלינן בתר רובא כדשמואל בגמרא. ודוקא זרע פשתן משום דחזי לאכילה אבל זרעוני גינה כגון זרע כרוב וקפלוט שאינו נאכל כלל חייב באחריותן שרשב"ג אומר זרעוני כו' הכי מפרש בגמרא ג: **חייב באחריותן.** דהוי מקח טעות והרי הוא כעצים של זית ומנצא של שקמה יין ומנצא חומץ דהוי מקח טעות וכל שכן בכאן דהתם מיהא איכא דניחא ליה בהכי ואיכא דניחא ליה בהכי אבל הכא כיון דלאכילה לא חזו ולזריעה לא חזו אין לו תקנה אלא להסקה ואפילו דמי עצים לא ישלם לו לוקח דהא לא נהנה בהם כלום וגם לא שלח בהן יד דנתחייב באחריותו וכמי שאמר לו מוכר לך זרע אותם דמי דודאי לזרע זבזיהו: **גמ' איתמר.** לקמן [לג.] פריך עלה ממתניתין הלכך נקט לה הכא: **ונמצא שהיה נגחן.** קודם מכירה ואין לחוי אלא לשחיטה: **מקח טעות.** כיון ונמצא חומץ והדרי זוזי כדמפרש טעמא לקמיה [ע"ב] דרובא לרדיא זבני: **יכול לומר לו כו'.** דבממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר טענה טובה: **לשחיטה מכרתיו לך.** דהא איכא דזבין לשחיטה ורובא לאו כלום הוא והוה ליה כי פלגא ופלגא והמוציא מחבירו עליו הראיה. ואפילו לסומכוס דאמר בפרק שור שנגח ו ממון המוטל בספק חולקין וקיימא לן כוותיה דסתם לן תנא התם כוותיה ה"מ כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע לבית דין איזה מן המעשה אם ילדה קודם נגיחה או אחר כן ז ואפילו טעין חד מינייהו טענת ברי ואידך טענת שמא כדאמרינן התם ח וכמו סבא ויבם בנכסי ספק בפרק החולץ (יבמות דף לח.) דקיימא לן חולקין משום דאין ידוע אם בן ט' לראשון ויירשנו זקנו או בן ז' לאחרון ובנו של יבם הוא אבל הכא שאנו יודעין היאך היה המעשה הרי זה מכרן לזה סתם ונתגלה הדבר שהיה נגחן קודם לכן הכא מודה סומכוס דלא הוי ממון המוטל בספק אלא אזלינן בתר ההוא שטוען יפה דכיון דרובא לא כלום הוא לא היה לו למוכר לפרש אלא הלוקח הוה ליה למימר לרדיא קבענא ליה ומדלא פי' הפסיד ולא דמי ליין ונמצא חומץ (לעיל פג:) דהתם יין קתבע מיניה דמוכר בהדיא: ה"ג **וליחזי אי גברא דזבין לרדיא לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לנכסתא.** כלומר ה"ד דפליגי רב ושמואל ליחזי אי האי גברא עובד אדמה הוא ולא טבח ורגיל לקנות שוורים לחרישה וכגון שהיו מכירין זה את זה ודאי לרדיא זבין ואפי' לשמואל ליהוי מקח טעות דכיון שמכירין זה את זה הרי כאילו פירש לו מכור לי שור לחרישה ודמי למוכר זרעוני גינה שאינן נאכלין דמסתמא חייב באחריותן: **דזבין לנכסתא.** כגון טבח שאינו עובד אדמה: ומשני **בגברא דזבין להכי ולהכי.** טבח ועובד אדמה: דמי לרדיא יתירין הרבה על דמי שחיטה: **וליחזי.** אי דמי לרדיא אי דמי לנכסתא לנכסתא כיון דהאי גברא עביד דזבין להכי ולהכי היה לנו לילך אחר הדמים וימא הדמים מודיעים דשור לרדיא קונין בעשרים דינרים ולשחיטה בי' דינרים. וניחזי אי דמי לרדיא יהב ליה דהיינו כ' דינר הדמים מודיעים לרדיא זבין והרי זה מקח טעות כמוכר יין ונמצא חומץ ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר לשחיטה מכרתיו הא ודאי לרדיא זבין דהא אפילו לשחיטה זבין כיון דדמי לרדיא קביל מייה ללוקח מקחו בטל דנתאנה יתר משתות דהא לא חזי לרדיא שהרי נמצא נגחן ואינו שוה אלא י' דינרים לשחיטה ואי דמי לנכסתא יהב ליה ודאי דלנכסתא זבין ואף על פי ששוה י' דינרים כמו שנתן קאמר רב דהוי מקח טעות ונפקא מינה לטרחא כדלקמן ואמאי לימא הדמים מודיעין דהא אפילו לרבנן דאמרי בפרק המוכר את [הספינה] (לעיל דף עז:) אין הדמים רואה הני מילי גבי מכר את האמד לא מכר את הבקר וכדאוקימנא בדוכתא דקרי לאמד ולבקר בקר ואיכא נמי דקרי ליה לבקר לאמד דכיון דלאו כולי עלמא קרו ליה לבקר לאמד איכא למימר דהאי לוקח הוי מהנהו דקרי לבקר בקר והלכך קא"ל מוכר לאמדי מכרתי לך ולא בקר שהמוציא מחבירו עליו הראיה והלכך על הלוקח להביא ראיה שהוא מאותן הרגילין לקרות לבקר לאמד ומדלא מייתי ראיה מפסיד אבל הכא דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה מודו רבנן דהדמים מודיעים דכיון דידעינן בודאי בהאי לוקח דרגיל לקנות לרדיא וגם הדמים מודיעין הלכך הדמים ראיה דכי האי גוונא נמי אמרינן התם היכי דמי אי דקרו ליה לאמד לאמד כו' אלא דקרו ליה נמי לבקר לאמד כולה זבין ליה אלמא איכא דכל בני העיר קורין לבקר לאמד אע"פ שקורין לו לפעמים בקר אמרינן דכוליה זבין דכיון דידעינן ביה בהאי לוקח שרגיל לקרות נמי לבקר לאמד כשאר בני העיר וגם הדמים מודיעין דבקר עם לאמד זבן הלכך אמרי רבנן דהדמים ראיה וה"נ כיון דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה והדמים מודיעין לרדיא זבין ודאי כיון דאיכא מילתא דמוכחא הדמים ראיה. כן נראה בעיני: **דאייקר בישרא כו'.** וליכא דמים מודיעין. ואיכא דגרס דזל רדיא וקם כי בישרא והיינו הך: ובעי גמרא **למאי נפקא מינה.** פלוגתא דרב ושמואל מאחר ששוה יפה מה שנתן בו: **לטרחא.** טורח מכירת השור לשחטו ולמכור הבשר הלכך אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר לו המוכר דמיו: **ה"ד.** דהוי מקח טעות להתחייב המוכר להחזיר הדמים:

המוכר פירות. זרעוני גינה שאינם נאכלים חייב באחריותן. תימה אמאי חייב באחריותן ליאמר ליה אלא אמאי לא מוקי לה דאפילו לשחיטה דזבין לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לנכסתא. כלומר ה"ד דפליגי רב ושמואל ליחזי אי האי גברא עובד אדמה הוא ולא טבח ורגיל לקנות שוורים לחרישה וכגון שהיו מכירין זה את זה ודאי לרדיא זבין ואפי' לשמואל ליהוי מקח טעות דכיון שמכירין זה את זה הרי כאילו פירש לו מכור לי שור לחרישה ודמי למוכר זרעוני גינה שאינן נאכלין דמסתמא חייב באחריותן: **דזבין לנכסתא.** כגון טבח שאינו עובד אדמה: ומשני **בגברא דזבין להכי ולהכי.** טבח ועובד אדמה: דמי לרדיא יתירין הרבה על דמי שחיטה: **וליחזי.** אי דמי לרדיא אי דמי לנכסתא לנכסתא כיון דהאי גברא עביד דזבין להכי ולהכי היה לנו לילך אחר הדמים וימא הדמים מודיעים דשור לרדיא קונין בעשרים דינרים ולשחיטה בי' דינרים. וניחזי אי דמי לרדיא יהב ליה דהיינו כ' דינר הדמים מודיעים לרדיא זבין והרי זה מקח טעות כמוכר יין ונמצא חומץ ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר לשחיטה מכרתיו הא ודאי לרדיא זבין דהא אפילו לשחיטה זבין כיון דדמי לרדיא קביל מייה ללוקח מקחו בטל דנתאנה יתר משתות דהא לא חזי לרדיא שהרי נמצא נגחן ואינו שוה אלא י' דינרים לשחיטה ואי דמי לנכסתא יהב ליה ודאי דלנכסתא זבין ואף על פי ששוה י' דינרים כמו שנתן קאמר רב דהוי מקח טעות ונפקא מינה לטרחא כדלקמן ואמאי לימא הדמים מודיעין דהא אפילו לרבנן דאמרי בפרק המוכר את [הספינה] (לעיל דף עז:) אין הדמים רואה הני מילי גבי מכר את האמד לא מכר את הבקר וכדאוקימנא בדוכתא דקרי לאמד ולבקר בקר ואיכא נמי דקרי ליה לבקר לאמד דכיון דלאו כולי עלמא קרו ליה לבקר לאמד איכא למימר דהאי לוקח הוי מהנהו דקרי לבקר בקר והלכך קא"ל מוכר לאמדי מכרתי לך ולא בקר שהמוציא מחבירו עליו הראיה והלכך על הלוקח להביא ראיה שהוא מאותן הרגילין לקרות לבקר לאמד ומדלא מייתי ראיה מפסיד אבל הכא דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה מודו רבנן דהדמים מודיעים דכיון דידעינן בודאי בהאי לוקח דרגיל לקנות לרדיא וגם הדמים מודיעין הלכך הדמים ראיה דכי האי גוונא נמי אמרינן התם היכי דמי אי דקרו ליה לאמד לאמד כו' אלא דקרו ליה נמי לבקר לאמד כולה זבין ליה אלמא איכא דכל בני העיר קורין לבקר לאמד ע"פ שקורין לו לפעמים בקר אמרינן דכוליה זבין דכיון דידעינן ביה בהאי לוקח שרגיל לקרות נמי לבקר לאמד כשאר בני העיר וגם הדמים מודיעין דבקר עם לאמד זבן הלכך אמרי רבנן דהדמים ראיה וה"נ כיון דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה והדמים מודיעין לרדיא זבין ודאי כיון דאיכא מילתא דמוכחא הדמים ראיה. כן נראה בעיני: **דאייקר בישרא כו'.** וליכא דמים מודיעין. ואיכא דגרס דזל רדיא וקם כי בישרא והיינו הך: ובעי גמרא **למאי נפקא מינה.** פלוגתא דרב ושמואל מאחר ששוה יפה מה שנתן בו: **לטרחא.** טורח מכירת השור לשחטו ולמכור הבשר הלכך אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר לו המוכר דמיו: **ה"ד.** דהוי מקח טעות להתחייב המוכר להחזיר הדמים:

תימה אמאי חייב באחריותן ליאמר ליה אלא אמאי לא מוקי לה דאפילו לשחיטה דזבין לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לנכסתא. כלומר ה"ד דפליגי רב ושמואל ליחזי אי האי גברא עובד אדמה הוא ולא טבח ורגיל לקנות שוורים לחרישה וכגון שהיו מכירין זה את זה ודאי לרדיא זבין ואפי' לשמואל ליהוי מקח טעות דכיון שמכירין זה את זה הרי כאילו פירש לו מכור לי שור לחרישה ודמי למוכר זרעוני גינה שאינן נאכלין דמסתמא חייב באחריותן: **דזבין לנכסתא.** כגון טבח שאינו עובד אדמה: ומשני **בגברא דזבין להכי ולהכי.** טבח ועובד אדמה: דמי לרדיא יתירין הרבה על דמי שחיטה: **וליחזי.** אי דמי לרדיא אי דמי לנכסתא לנכסתא כיון דהאי גברא עביד דזבין להכי ולהכי היה לנו לילך אחר הדמים וימא הדמים מודיעים דשור לרדיא קונין בעשרים דינרים ולשחיטה בי' דינרים. וניחזי אי דמי לרדיא יהב ליה דהיינו כ' דינר הדמים מודיעים לרדיא זבין והרי זה מקח טעות כמוכר יין ונמצא חומץ ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר לשחיטה מכרתיו הא ודאי לרדיא זבין דהא אפילו לשחיטה זבין כיון דדמי לרדיא קביל מייה ללוקח מקחו בטל דנתאנה יתר משתות דהא לא חזי לרדיא שהרי נמצא נגחן ואינו שוה אלא י' דינרים לשחיטה ואי דמי לנכסתא יהב ליה ודאי דלנכסתא זבין ואף על פי ששוה י' דינרים כמו שנתן קאמר רב דהוי מקח טעות ונפקא מינה לטרחא כדלקמן ואמאי לימא הדמים מודיעין דהא אפילו לרבנן דאמרי בפרק המוכר את [הספינה] (לעיל דף עז:) אין הדמים רואה הני מילי גבי מכר את האמד לא מכר את הבקר וכדאוקימנא בדוכתא דקרי לאמד ולבקר בקר ואיכא נמי דקרי ליה לבקר לאמד דכיון דלאו כולי עלמא קרו ליה לבקר לאמד איכא למימר דהאי לוקח הוי מהנהו דקרי לבקר בקר והלכך קא"ל מוכר לאמדי מכרתי לך ולא בקר שהמוציא מחבירו עליו הראיה והלכך על הלוקח להביא ראיה שהוא מאותן הרגילין לקרות לבקר לאמד ומדלא מייתי ראיה מפסיד אבל הכא דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה מודו רבנן דהדמים מודיעים דכיון דידעינן בודאי בהאי לוקח דרגיל לקנות לרדיא וגם הדמים מודיעין הלכך הדמים ראיה דכי האי גוונא נמי אמרינן התם היכי דמי אי דקרו ליה לאמד לאמד כו' אלא דקרו ליה נמי לבקר לאמד כולה זבין ליה אלמא איכא דכל בני העיר קורין לבקר לאמד ע"פ שקורין לו לפעמים בקר אמרינן דכוליה זבין דכיון דידעינן ביה בהאי לוקח שרגיל לקרות נמי לבקר לאמד כשאר בני העיר וגם הדמים מודיעין דבקר עם לאמד זבן הלכך אמרי רבנן דהדמים ראיה וה"נ כיון דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה והדמים מודיעין לרדיא זבין ודאי כיון דאיכא מילתא דמוכחא הדמים ראיה. כן נראה בעיני: **דאייקר בישרא כו'.** וליכא דמים מודיעין. ואיכא דגרס דזל רדיא וקם כי בישרא והיינו הך: ובעי גמרא **למאי נפקא מינה.** פלוגתא דרב ושמואל מאחר ששוה יפה מה שנתן בו: **לטרחא.** טורח מכירת השור לשחטו ולמכור הבשר הלכך אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר לו המוכר דמיו: **ה"ד.** דהוי מקח טעות להתחייב המוכר להחזיר הדמים:

מסורת הש"ס

ז) ב"ק מו, ב) [לקמן לג:], ג) [ב"ק מו.],

גליון הש"ם

גמרא המוכר שור. עי' ירושלמי פ"ה דשביעית על מתני' דבמ"ל לא ימכור לו פרה המורכת בשביעית: **רשב"ם** ד"ה (יכול לומר) [לשחיטה] כו' **ואפילו** טעין חד מינייהו ברי. תמוה לי בלא המוזכן אומר בלי גם לסומכוס אין מוציאין ממנו כדקתני במתניתין דב"מ השואל אמר שכורה מתה והמשאיל אינו יודע פטור ולע"ג: **בא"ד** ובמו סבא ויבם. ק"ל הא התם דאין כאן מוזכן ולא חזקה מר"ק גם לרבנן חולקים:

הגהות הב"ח

(ח) גמ' לשחיטה מכרתיו לך **אמאי** וליחזי אי:

מוסף רש"י

לנכסתא. לשחיטה (ב"ק מו.). **וליחזי דמי היכי נינהו.** דמי לדיא יקרין (שם).

מוסף תוספות

א. ומה שלא צמחה לפי שעדיין לא הגיע זמן הזריעה. רא"ש. ב. [ולכן] תליא התם בחסרון הזמן, ולא נתן הטעם בחסרון הזרע. מהר"ם. ג. שיש לפנינו מאותן זרעים ממש ואנו מכירין בהן שאינם ראויים לצמוח וכו'. ריטב"א. ד. [ו]הכי פירושו מהו דתימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל. תוס' ב"ק ס. ה. [ד]גלוי דעתיה דלוקח הוא דבעינן, אי לדדיא זבין אי לשחיטה זבין, ולא איכפת לן בדעתיה דמוכר בהכי. ר"י מיגש. ועי"ש. ו. עיין ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פט"ו מהל' מכירה הל' כ סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף ה:
ב ב מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף כ:
ג ג ד ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' כג:

רבינו גרשום

המוכר פירות. בסתם לחברו: וזרען ולא צמחו. לפי כי מקולקלין בינהו. אפי' זרע פשתן. מכר לו דאיכא למימר דזרע פשתן לאו לאכילה קאי אלא לזריעה וידיע למוכר שפיר דלדעת דזריעה קונה לוקח אפי' הכי אם לא צמחו אינו חייב באחריותן דמצי למימר המוכר כסבור הייתי דלאכילה קבנית להו ולא לזריעה: ר"ש ב"ג אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין כלל חייב באחריותן. משום דהכא ודאי ידיע ליה למוכר דלזריעה קבני להו וזרעוני שפירי הוה ליה לזבוני. מכלל דזרע פשתן אינו חייב באחריותן משום דאיכא דקבני ליה לאכילה או לצורך רפואה: אתמר המוכר וכו' ומקשי' אמאי פליגי ביה רב ושמואל. ונחזי האי גברא דזבן אי לרדיא זבן לצורך חרישה א"כ מאי טעמא דשמואל הא ודאי מקח טעות הוא. ואי לצורך שחיטה זבין מאי טעמא דרב: לא צריכא בגברא דקונה להכי ולהכי שקצב ועובד אדמה הוא וקונה לרדיא ולשחיטה דהשתא ליכא למיקם עלה דמלתא. ולהכי סבירא ליה לרב דלצורך רדיא זבנה והרי זה מקח טעות. ושמואל אמר יכול לומר לצורך שחיטה זבניה: ומקשי' ולחזי אי דמי רדיא יהב מאי טעמא דשמואל ואי דמי בשרא יהב מאי טעמא דרב. ומשני לא צריכא דאייקר בשרא לאכילה וקם ברדיא: למאי נפקא מינה. הואיל דדמי חד יהיב בין לרדיא בין לשחיטה. כלומר במאי פליגי הא מצי לזבוני לצורך אכילה ולמיקני מהני דמים לרדיא. משום דטרחא יתירא ללוקח לזבניה לצורך אכילה להאי ולמיקני אחריתי ומשום הכי פליגי רב ושמואל. ומקשי' היכי דמי

אי דליכא לאישתלומי מיניה. אומר ר"י דספיר גרס אי דליתנהו להנהו זוזי[א] ומה שהקשה ר"ם מהיא דבבא קמא (דף ט.) לאו פירכא היא דמצינא למימר דקיימא לן כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע דאית להו התם (דף ז:) דכל מילי מיטב הוא אפילו אית ליה זוזי יהיב ליה אפי' סודין ואע"ג דבע"מ אי אית ליה זוזי לא מצי מסלק ליה בשאר מילי כדאמר בהכותב (כתובות דף פו. וש"ס) דאמר האי מאן דאית ליה ארעא וזוזי ויש עליו כתובת אשה ובעל חוב לבעל חוב מסלק בזוזי ולאיתתא בארעא כו' וקאמר נמי התם ודאי דאמריתו משמיה דרב נחמן האי מאן דמסיק זוזי בחבריה ואית ליה ארעא ולית ליה זוזי דא"ל זיל וטרח וזבין ואייתי זוזי א"ל ההוא תולה מעותיו בעכו"ם הוה והוא עשה שלא כהוגן לפיכך עושין לו שלא כהוגן משמע כשיש לו זוזי צריך ליתן לו זוזי ונוכל לחלק בין לוקח דהכא לבע"ח דהתם אדעתא דפרע ליה זוזי אוחפיה אבל לוקח דהכא דהוי טעות[ב] לא מצלק ליה זוזי כי ליתנהו להנהו זוזי אפילו אית ליה זוזי אחריני דכשהוליא אותן מעות הוי כמו מזיק מעות של חבירו והוי דינו כגזקיס[ג] וה"ר חיים כ"ץ ז"ל פירש דאפילו בע"ח אע"ג דאית ליה זוזי לא מצלק ליה אלא מה שירצה דכל מילי מיטב הוא אלא עדיף ממזקין דהא מזקין מדאורייתא מעידית מה שאין כן בע"ח והוא דהכותב ה"פ ההוא תולה מעותיו בעכו"ס הוה פירוש מעיקרא כשאלו ממנו אמר שכל נכסיו של עכו"ס הן הקרקע הן דברים אחרים ועכשיו אומר שקרקע זו שלו והלכך לפי שעשה שלא כהוגן אומרים לו שימכרנה שמא אינה שלו אלא של אחר ורוצה לפטור עצמו בממון אחרים לכך אומרים לו כיון שאתה אומר שהיא שלך מכור אותה והבא מעות והא דאמר התם לבע"ח מצלק בזוזי התם ודאי מאחר שיש לו זוזי מוטב שיתן זוזי לבע"ח מלאשה כדמסיק התם יותר משהאיש רוצה ליפרע כו' והכא אי איתנהו להנהו זוזי צריך להחזירם כיון שהוא מקח טעות ולא דמי להלוואה דהלוואה ניתנה ומרגלא בפומיה דר"ת דג' דיינים יש בבע"ח אי אית ליה זוזי לא מצי מסלק ליה אלא בזוזי ואי לית ליה לא אמרינן ליה טרח ואייתי זוזי אבל בנזקים אפילו אית ליה מצי לסלוקי במאי דבעי דכל מילי מיטב הוא כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע[ד] ובפועל אפילו לית ליה זוזי א"ל זיל טרח ואייתי[ה] זוזי דתנן בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח.) השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וא"ל טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ואפילו לית ליה זוזי דהא אמר בגמרא דאיצטריך לאשמועינן דלא נימא ממרי רשותך פארי אפרע והיינו היכא דלית ליה זוזי דבעל חוב אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי דאתיתא[ו] בהכותב. רבינו תם:

ואמאי לימא הלך אחר רוב נשים בו'. וא"ת נימא דנקמן במיגו דאי בעי אמר פרעתי ועל כרחך בדליכא כתובה איירי דאי איכא כתובה ניחזי מאי דכתב בה וי"ל דאליבא דרב קיימי דאמר בשילהי הכותב (כתובות דף פט. וש"ס) דגט גובה עיקר כתובה גובה תוספת: **וזן הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא.** ואם תאמר דתנן בפרק ב' דכתובות (דף כח. וש"ס) אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן זכורני בפלוגתא שילאה בהיומא ורלאשה פרוע ואמר בגמרא מאי טעמא כיון דרוב נשים בתולות נשאות גלויי מילתא בעלמא הוא והשתא לרב היכי דמי אי דאית לה קול למה לי עדים כדפריך הכא ואי לית לה קול אמאי הוי גלויי מילתא בעלמא הא איתרע לה רובא כדאמר הכא והיכי מפקי ממונא בקטן וגדול שעמו וליכא למימר דבהך עדים קטן וגדול שעמו הוי הקול דהא פריך הכא מדליכא קלא הני סהדי שקרי מינהו ולא אמר דהנך סהדי היינו הקול ולשמואל דלא אזיל בתר רובא אמי אפיר דאע"ג דאיכא רוב גמור אכתי צריך לגלויי מילתא ויש לומר דאע"ג דאיתרע לה רובא מכל מקום רובא דרוב נשים בתולות נישאות עדיף מרוב הנישאות בתולה יש לה קול וסגי בגלויי מילתא בעלמא:

קוביוסטום. פרש"י בכל מקום גובה נפשות והכא לא משמע הכי דמסיק דכולהו הכי איתנהו אלו כולהו גובה נפשות מינהו[ז] ומיהו בפ"ק דבכורות (דף ה. וש"ס) אין להקשות לפירושו דאמרינן גבי שקליס שאל קונטרקוס את רבן יוחנן בן זכאי משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה או שאינו בקי בחשבונות היה[ח] דכיון שהשקליס היו כנגד ישראל קורא אותו כאילו גובה נפשות ונראה כפר"ח דמפרש קוביוסטוס משחק בקוביא[ט] והא דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף נא.): דאמר ליה יעקב למלאך וכי גובה אתה או קוביוסטוס אתה שאתה מתירא מן השחר יש לישב נמי לפירוש רבינו חננאל דלפי שחייב לכמה בני אדם[י] ואין לו מה לשלם מתירא פן יתבעוהו[יא]: **לסטים** מזויין **או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך.** מכאן קשה לפ"ה שפירש בפרק אע"פ (כתובות דף נח. וש"ס) גבי הא דפריך אלא מעתה עבד כהן שלקחו מישראל לא יאכל בתרומה משום שימפון ומשני שימפון בעבדים ליכא דאי מאבראי הא קא חזי ליה ואי מגוואי מאי איכפת ליה בעי ליה כו' מאי אמרת לסטים מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו פי' וסבר וקיבל ואי אפשר לומר כן דבהדיא אמר הכא דהוה מקח טעות ומפרש התם ר"ת דהנהו קלא אית בעלה כשנכנסה לחופה: **בהיומא.** קלתא דמנמנמא ביה כלתא או ראשה פרוע בשוק בשעת כניסה לחופה שכן דרך הנשאות בתולות: **לבובהה מאתים.** ואע"פ שאין לה עדים מעידים על בתוליה ואין יודעין אם נישאת בתולה או בעולה: (ח) **לבובהה מנה.** דהמוליא מחבירו עליו הראיה: **ורוב נשים.** שבעולם שנישאות לבעל בתולות הן. אלא ודאי בממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר המוחזק כשמואל וקשיא לרב: **ומיעוט אלמנות.** וזו איכא למימר דמן המיעוט היא הואיל ואין לה קול כדמפרש ואזיל: **כי איכא עדים.** שילאה בהיומא מאי הוי מאחר שהן עצמן אין יודעין אם נישאת בתולה או אלמנה נמצא דאין כאן קול כלל: **סהדי שקרי.** ואע"ג דאיכא בהיומא: **יש לה קול.** מתוך שיש שמחה בנישואי בתולה נזכרים בה בני אדם: **איתרע לה רובא.** דבתולות נישאות דרובן יש להן קול מכחיש כחו של אותו רוב וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי המוליא מחבירו עליו הראיה: **נמלא שהיה גנב.** קודם לכן גובה ממון: **קוביוסטום.** גובה נפשות: **הגיעו.** לוקח ואין כאן מקח טעות: **לסטים מזויין.** הורג נפשות וסופו ליהרג: **או מוכתב למלכות.** ליהרג: **הרי שלך לפניך.** דגברא קטילא זבין ליה: ריש

מאי

מאי דליכא. מעות מצויות למוכר לאישתלומי לוקח מיניה דמוכר אמאי אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר השור ליעכב תורא בזוזיה[ב] דאמרי אינשי מן מרי רשותיך פארי אפרע לא צריכא דאיכא לאישתלומי מיניה רב אמר הרי זה מקח טעות בתר רובא אזלינן ורובא לרדיא זבני ושמואל אמר לך כי אזלינן בתר רובא[א] באיסורא[ג] בממונא לא: (סימן אשה ועבד שור שורין ופירות): מיתיבי[ג] האשה שנתאלמנה או נתגרשה והיא אומרת בתולה נישאתי והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך[ד] אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים לא ואמאי לימא הלך אחר רוב הנשים ורוב נשים בתולות נישאות[ה] אמר רבינא משום דאיכא למימר רוב נשים בתולות נישאות ומיעוט אלמנות וכל הנישאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא אי כל הנישאות בתולות יש להן קול כי איכא עדים מאי הוי מדלית לה קול סהדי שקרי נינהו אלא רוב הנישאות בתולות יש להן קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא ת"ש[ו] המוכר עבד לחברו ונמצא גנב או קוביוסטום הגיעו לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך רישא

מסורת הש"ם

א) כ"ק דף מו: ב"מ דף קיח., ב) [ב"ק כז: ועי' תוס' שם ד"ה קמ"ל], ג) כתובות טו:, ד) [שם טו.], ה) [קידושין י"ח. כתובות נז: [תוספ' פ"ד]], ו) [שמות כא], ז) [בלה יח.], ח) [דף טז:],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כתובתה מאתים וכו' בעולה הס"ד ואמ"כ מ"ה הא ליכא עדים כתובתה מנה:

מוסף רש"י

מן מרי רשותיך. מבעל חובך, פארי אפרע. אפילו נותן לך סודין קבלם (ב"מ קיח.). בממונא לא. לא אמרינן בתר רובא זל ולתרוייהו קנאו והוי טעות, אלא אמר המוליא מחבכו עליו הראיה ויכול לומר לשחיטה מכלתיו לך (ב"ק כז:). האשה שנתאלמנה או נתגרשה. ומובעת כתובתה (כתובות טו:). והוא אומר לא כי. אתגרכשה קאי, ואלאלמנה היורשין אומרים לה אלמנה נשאת אביהן, ואין לך אלא מנה, ושטר הכתובה אבד (שם). אם יש עדים. על נשואיה שיצאת מעבית אביה בעבית בעולה בהיומא (שם). וראשה פרוע. איצטריכא ליה, שעבה על כתפה, כך היו נוהגין להוליא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה (שם). וכל הנישאת בתולה יש לה קול. והלכה יודעים שיצאה בהיומא (שם ס:). וזו הואיל ואין לה קול. אין מעיד עליה שיצאה בהיומא (שם ס:). כי איכא עדים מאי הוי. כיון דמוקה דיש לה קול הרבה היו יודעין (שם). הגיעו. הרי הוא שלו, דקסם עבד גנב הוא (קדושין יא. וכעי"ז כתובות נח).

מוסף תוספות

א. כלומר המעות שנתן הלוקח למוכר, ולגרסא זאת אפי' יש למוכר מעות מצד אחר כל שהוציא אותן מעות בעצמן שקבל מן הלוקח אין מחייבין אותו ליתן לו מעות אלא שם לו מנכסיו. רשב"ם. ב. [ו]לא על דעת להחזיר לו מעות לקח. רשב"ם. ג. [אבל] אי דאיתנהו לזוזי, דידיה נינהו כיון שאין מקחו מקח. רמב"ן. ד. אלא דאם שם לו קרקע דינו בעידית דכתיב (שמות כב) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם ואם במטלטלין אפי' סובין דכל מידי איקרי מיטב. רשב"ם. ה. דמשום בדי חייו דפועל אמרינן ליה זיל טרח וזבון. ר"ן. ו. דאי בדאית ליה זוזי פשיטא דאטי גרוע פועל מבעל חוב. רשב"ם. ז. ועוד דמוכתב למלכות הוא זה. רשב"ם. ח. ומה ענין גונב נפשות לחסרון השקלים. מוס' קידושין י"ח. ט. ומה שאמרו בחשבון הפקודים משה רבכם או קוביוסטוס הוה ה"ק ליה שמא משחק במקצת כסף הפקודים בקוביא. רשב"ם. י. לפי שדרך משחקים בקוביא ללות מעות. ר"ן. יא. ולפיכך מתיראין מן השחר שלא ימצאו אותם בעלי חוב. שם.

מילתא דעבדא בהיומא. ולא אמר לא כי. אתגרכשה קאי, ואלאלמנה היורשין אומרים לה אלמנה נשאת אביהן, ואין לך אלא מנה, ושטר הכתובה אבד (שם). אם יש עדים. על נשואיה שיצאת מעבית אביה בעבית בעולה בהיומא (שם). וראשה פרוע. איצטריכא ליה, שעבה על כתפה, כך היו נוהגין להוליא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה (שם). וכל הנישאת בתולה יש לה קול. והלכה יודעים שיצאה בהיומא (שם ס:). וזו הואיל ואין לה קול. אין מעיד עליה שיצאה בהיומא (שם ס:). כי איכא עדים מאי הוי. כיון דמוקה דיש לה קול הרבה היו יודעין (שם). הגיעו. הרי הוא שלו, דקסם עבד גנב הוא (קדושין יא. וכעי"ז כתובות נח).

מוסף תוספות

א. כלומר המעות שנתן הלוקח למוכר, ולגרסא זאת אפי' יש למוכר מעות מצד אחר כל שהוציא אותן מעות בעצמן שקבל מן הלוקח אין מחייבין אותו ליתן לו מעות אלא שם לו מנכסיו. רשב"ם. ב. [ו]לא על דעת להחזיר לו מעות לקח. רשב"ם. ג. [אבל] אי דאיתנהו לזוזי, דידיה נינהו כיון שאין מקחו מקח. רמב"ן. ד. אלא דאם שם לו קרקע דינו בעידית דכתיב (שמות כב) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם ואם במטלטלין אפי' סובין דכל מידי איקרי מיטב. רשב"ם. ה. דמשום בדי חייו דפועל אמרינן ליה זיל טרח וזבון. ר"ן. ו. דאי בדאית ליה זוזי פשיטא דאטי גרוע פועל מבעל חוב. רשב"ם. ז. ועוד דמוכתב למלכות הוא זה. רשב"ם. ח. ומה ענין גונב נפשות לחסרון השקלים. מוס' קידושין י"ח. ט. ומה שאמרו בחשבון הפקודים משה רבכם או קוביוסטוס הוה ה"ק ליה שמא משחק במקצת כסף הפקודים בקוביא. רשב"ם. י. לפי שדרך משחקים בקוביא ללות מעות. ר"ן. יא. ולפיכך מתיראין מן השחר שלא ימצאו אותם בעלי חוב. שם.

ח) תסר כאן ול"ל אם יש עדים שיצאה בהיומא. מפורש בכתובות קנתא וכו'. ט) ל"ל מעולם לא יצאת בהיומא בעת נישואין.

ריש"א מאי טעמא. הגיעו והלא אין לך מוס גדול מגנב או קוביוסטוס ואפ"ה קנה לוקח ואע"ג דלא קבל עליו מומין בפירוס: **לאו משום דרובא.** עבדי הכי איתנהו גנבים או קוביוסטוסין ולדעת כן קנאו הלוקח וכמי שקבל עליו דמי אלמא בממונא אזלינן בתר רובא וקשיא לשמואל דכיון דלא אזיל בתר רובא כפלגא ופלגא דמי וא"כ אמאי הגיעו הרי לא היה יודע הלוקח שהיה בו מוס זה ופתם לוקח אעבד שפירא יהב זוזי כדאמר נמי לקמן [לד.] אפירי שפירי יהב זוזי ומוס מבטל כל מקח וממכר היכא דלא נודע ללוקח: **ומשני לא דומיא הכי איתנהו.** גנבים וכמאן דאמר ליה מוכר בהדיא דמי שהרי יודע לוקח שהוא גנב: **ונמצא עוברה בצדה.** ואין יודע לב"ד ולא עדים יודעין אבל הם יודעין דלא קתני ואינו יודע והכי אמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף ג:) ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו בדי ובדי כו': **אם עד שלא נגחה.** השור ילדה ופטור בעל השור: **משלם.** בעל השור: **חצי נזק לפרה.** דשור תם משלם חצי מזק: **ורביע נזק לולד.** משום דחצי מזק דולד הוי ממון המוטל בספק וחולקין ואליבא דסומכוס מוקמינן לה התם. ולרב קפריך ואמאי משיב ליה ממון המוטל בספק אליבא דרב דאזיל בממונא בתר רובא לימא הלך אחר רוב פרות שיולדות בן קיימא ואינן מפילות ופרה זו מן הרובא היתה והיה לה לילד בן קיימא כרוב פרות דעלמא והלכך ודאי השור נגחה בעודה מעוברת ומתוך כך הפילה וליחייב בעל השור חצי מזק לולד אלא ודאי רובא בממונא לאו כלום הוא אלא כי פלגא ופלגא דמי והלכך קאמר סומכוס חולקין דהוי ממון המוטל בספק. ומיהו דשמואל מודי סומכוס דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה שהרי לא נולד ספק במעשה כי הכא כדפרישית לעיל שהרי הדבר ידוע היאך היה המכר ולא הוי ממון המוטל בספק אלא כשנולד ספק בדבר אין ידוע היאך היה המעשה: **ומשני הכא משום דמספקא לן בו.** כלומר לעולם בממון הלך אחר הרוב והתם היינו טעמא דחשיב ליה ממון המוטל בספק משום דכי נמי אזלינן בתר רובא אכתי איכא ספיקא בהך נגיחה שור למפטריה דאיכא למימר מקמה כנגד פניה אתא השור ונגחה ומחמת ביעתותא קודם נגיחה הפילה שכן דרך להפיל מחמת פחד כמו מחמת נגיחה ממש וקי"ל (ב"ק דף ט.) המבעית חבירו פטור מדיני אדם וכ"ש בהמתו המבעתת לבהמת חבירו דגרמא בניזקין פטור: **מאחורה.** ליכא ביעתותא דהא לא חזיא ועד דנגח לה איכא מפלת. והלכך איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הוי ממון המוטל בספק וחולקין: **שור שהיה רועה ונמצא שור כו'.** ולא גרסי' על גב הגהר ובתוספתא [ב"ק פ"ג ה"ו] לא גרסי' ליה ופירוש מיוקות היה. והאי דנקט שהיה רועה משום דדרך שוורים הרבה להיות בשם ואיכא לספוקי בשוורים טובא: **שזה.** המת מנוגח: **אין אומרים כו'.** דרבנן לא אזלי בתר אומדנא ואפי' ממון המוטל בספק לא הוי לשלומי פלגא דמאן לימא לן שזה נגחו הואיל ואיכא שוורים אחרים ולא דמי לשור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין אנו יודעין אם נגח אותו אם הולד אם לאו ואפ"ה מחייבינן ליה פלגא דהתם היינו טעמא שהרי רואין שנגח את הפרה והעמד פרה על חזקתה והשתא הוא דילדה בשעה שאנו מוצאין עוברה בצדה: **ורבי אחא אומר כו'.** בתר אומדנא אזיל בדיני ממונות והכי אמרינן בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות [מז:]: **גמל האוחר.** עסוק בתשמיש רביעה דאמרינן בבכורות (דף ח.) לגבי תשמיש גמל אחור כנגד אחור ופתם בהמות בשעת תשמיש משתגעות ומכין זכרים זה את זה [כך שמעתיה מרבינו זקני מ"כ]. ואיכא דאמרי אחור כמו נוחר ולא נהירא: **בידוע שזה הרגו.** דמוחזק הוא בשעת רביעה להכות וכ"ש בשור המועד ליגח שנגח כבר שלש פעמים ורבותא נקט גמל אחור אע"פ שמעולם לא נגח ונשך: **וחזקה.** דהאי שור המוחזק ליגח: **כי הדדי נינהו.** דמאן דאזיל בממונא בתר חזקה אזיל נמי בתר רובא: **בתר רובא אזלינן.** דרובא עדיף מחזקה [ד] ואיכא למימר דרוב שוורים שבעולם נגחוהו ולכך פטור: **הוא גופיה מוחזק.** וכיון דהוא עומד בלדו אזלינן בתר אומדנא [ה] אבל בתר רובא דליתיה קמן לא אזלינן: **ס"ש.** ממתני' המוכר פירות לחבירו כו'. ומשום דאיצטריך לשנויי תנאי היא אקדמיה להאי לימא כתנאי דלעיל מקמי האי ת"ש: **מאי נאו האי.** דקתני אפילו היינו רבותיה דאע"ג דרוב פשתן הנלקח בשוק לזריעה קונין אותו ואפ"ה לא אזלינן בתר רובא וקשיא לרב. וליכא לתרוצי דהאי תנא בתר רובא דאינשי אזיל כדלקמן [ע"ב] ולא בתר רוב זריעה שרוב בני אדם לוקחין פשתן לדברים אחרים למאכל ולרפואה והלכך אינו חייב באחריותן דאזלינן בתר רוב לוקחין והכי קתני אפילו זרע פשתן דסד"א ניזל בתר רובא דזריעה וניחייב באחריותן אפ"ה אינו חייב דאזלינן בתר רובא דאינשי ולא תקשי לרב ליכא למימר הכי דאם איתא דרובא דאינשי חשוב רוב ורובא דזריעה כמאן דליתיה לא הוי ליה למיתני אפי' דממאי תיסק אדעתין למיזל בתר רובא דזריעה דאינשי דליתי אפילו אלא ודאי הכי קתני אפילו זרע פשתן שהיה לנו לחייבו מן הדין משום דרובא דזריעה שהוא רוב גמור אפ"ה אינו חייב דבממונא לא אזלינן בתר רובא. ומיהו אם לא מפני שמועה תנאים דפליגי בדרב ושמואל גמרא הוה ליה לשנויי ע"י הדחק תנא דמתניתין אזיל בתר רובא דאינשי אבל כיון דאשכח תנאי ניחא ליה טפי לאוקומה כתנאי: **המוכר פירות לחבירו ולא למחו.** כגון זרעוני גינה כו'. ולי נראה דלא גרסינן כלל בהך בריתא המוכר פירות לחבירו ולא למחו ויש בריתא דוגמתה בתוספתא (רפ"ו) דקתני המוכר לחבירו זרעוני גינה שאין נאכלין כו' זרע גינה שאין נאכלין כלל חייב באחריותן אבל זרע פשתן דנאכל קצת לעולם אינו חייב כשמואל: נותן

מאי טעמא לאו משום דרובא הכי איתנהו לא [א]כולהו הכי איתנהו ת"ש [ו]שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואינו ידוע אם עד שלא נגחה ילדה או אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד ואמאי לימא הלך אחר רוב פרות ורוב פרות מתעברות ויולדות והא ודאי מחמת נגיחה הפילה התם משום דמספקא לן דאיכא למימר מקמה אתא ומביעתותא הפילה ואיכא למימר מאחורה אתא ומיגנח נגחה והפילה הוי ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין לימא כתנאי שור שהיה רועה ונמצא שור הרוג בצדו אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך [ב]אין אומרים בידוע שזה נגחו וזה נשכו [ג]רבי אחא אומר [ד]גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו לימא רב דאמר כר' אחא ושמואל דאמר כתנא קמא אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לתנא קמא עד כאן לא קאמר תנא קמא התם אלא דלא אזלינן בתר חזקה אבל בתר רובא אזלינן ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפילו לר' אחא עד כאן לא קאמר ר' אחא התם אלא דאזלינן בתר חזקה דהוא גופיה מוחזק אבל [ה] בתר רובא לא אזלינן ת"ש *המוכר פירות לחברו וזרען ולא צמחו ואפ' זרע פשתן אינו חייב באחריותן מאי אפי' לאו אפילו זרע פשתן דרובא לזריעה זבני ואפ"ה לא אזלינן בתר רובא תנאי היא דתניא המוכר פירות לחברו וזרען ולא צמחו זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן זרע פשתן אינו חייב באחריותן רבי יוסי אומר

מית להו וכיון דלא ידע הקול מילתא דלא שכיחא היא ולא חיישינן להכי [א] והא דאמר בהמגרש (גיטין דף פו. וש"ס) אתקין רב יהודה בשטרא דעבדי עבדא דבן מולדן ופטיר ועטיר מכל עילורי מלכא ומלכתא כלומר אינו מוכתב למלכות אפי' לא כתב הוי מקח טעות כדאמר הכא [ב] אלא אתקין [ג] דשטרא. ר"ת [ד]:

איבא למימר מקמה אתא דמביעתותא הפילה. וסמוך מיעוטא דמפילות למיעוט דמביעתותא הפילה ואיתרע לה רובא דרוב מתעברות ויולדות והא מחמת נגיחה הפילה והוה מחלה על מחלה: **רבי אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים.** הא דנקט גמל ולא נקט שור דאיירי ביה ת"ק רבותא אשמועינן דאפי' גמל שנטוע בתשמישו תלינן ביה כיון שבועט בשעה שאוחר והא דאמר בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כד: וש"ס) והיכי מיעדי ליה דא"ל תורא נגחנא אית לך בנקרן איבעי לך לנטורי כולי בקרן וכשיגח רביעית הוי מועד דתלינן ביה כל הנגיחות אומר ר"י דהיינו כרבי אחא אי נמי אפילו כרבנן ומיירי שבנגיחה רביעית נודע הדבר ע"י עדים שאותו עצמו היה שנגח שלש נגיחות והא דתנן בהמניח (שם דף לה:) זה אומר מועד הזיק וזה אומר תם הזיק כו' מודה רבי אחא שיש לתלות בתם כמו במועד כיון שגם התם רודף ואמרינן המע"ה [ד]: מאן

מאי טעמא. הגיעו: לאו משום. האיכא למימר דרובייהו דעבדים הכי איתנהו דגנבים וקוביוסטוסים נינהו וכשהלוקח לקחו ודאי היה ידע שפיר דהכי איתנהו וגמר וקנהו. אלמא דאזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לשמואל: ומשני לעולם לא אזלינן בתר רובא בממונא. והכא משום הכי הגיעו דכולהו עבדים הכי איתנהו ולעולם לא אזלינן בתר רובא: ונמצא עוברה בצדה. מת: משלם חצי נזק לפרה. דשור תם הוא: ורביע נזק לולד. משום דמספקא לן אי קודם נגיחה ילדה ואם לאחר נגיחה ילדה. ואם איתא דאזלינן בתר רובא בממונא אמאי לא משלם אלא רביע בלבד לימא הלך אחר רוב פרות ורוב פרות מתעברות ויולדות שאין מפילות. והא ודאי מחמת נגיחה ילדה וחצי נזק מבעי ליה לשלומי לולד אלא ש"מ דלא אזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לרב: ומשני לעולם בעלמא אזלינן בתר רוב בממונא. והתם מאי טעמא לא משלם אלא רביע לולד משום דמספקא לן דאיכא למימר מקמה של פרה אתא האי שור ומביעתותא דשור הפילה ולא קא מחייב ולא מידי לשלומי לולד כלום דמקמא נגיחה ילדה. ואיכא למימר נמי דמאחורה אתא וקא נגחה והפילה מחמת נגיחה. ובדין הוא דחצי נזק לישלם אלא משום דמספקא לן והוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין: גמל האוחר בין הגמלים. כלומר שמרעד הוא לנשוך ולחרחר ולבעט בין הגמלים: סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו. דר' אחא דאית ליה חזקה מאותו גמל דכיון דמוחזק הוא לישוך בידוע שזה הרגו אית ליה רובא [ה] דכולי עלמא בתר רובא אזלינן. ות"ק דלית ליה חזקה אלא בתר רובא אזלינן דרובא עדיף מחזקה. אלא דהוא גופיה מוחזק דבגופו של גמל הויא חזקה דדרכו לישוך בין הגמלים אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא משום דבגופו של מעשה לא הוי רובא לעלמא אלא אחריני הווין רובא לדידיה כגון המוכר שור לחברו דלאו בדידיה הוא רובא כי באחריני דרובא לדידיה זבני ומשום הכי לא אזלינן בתר רובא: דרובא לזריעה זבני. ומיעוט לאכילה לצורך רפואה ואפ' הכי לא אזלינן בתר רובא כי אם בתר מיעוט משום הכי אינו חייב באחריות דאיכא למימר לצורך אכילה קא זבין ליה. וקשיא לרב (דבעי) [דאזיל בתר] רובא: זרעוני גינה שאין נאכלין כלל חייב באחריותן דודאי הואיל שאין נאכלין לצורך זריעה זבין ליה. אבל זרע פשתן אע"ג דרובן קונין אותו לזריעה אינו חייב באחריותן משום דמיעוט לאכילה קא בעי ליה ואזלינן בתר מיעוט: ר' יוסי אומר

ח א מיי' פט"ו מהל' מכירה הל' יג סמג לאוין קמח טוש"ע מ"מ סי' רלב סעיף י:

ט ב מיי' פ"א מהל' מקו ממון הל' יד סמג עשין סו טוש"ע מ"מ סי' תח סעיף ג:

י ג מיי' שם [שה"ע שם] וכתנא קמא שאין אומרים בידוע וכו' [רב אלפס ב"ק פרק ה דף כא.]:

רבינו גרשום

מאי טעמא. הגיעו: לאו משום. האיכא למימר דרובייהו דעבדים הכי איתנהו דגנבים וקוביוסטוסים נינהו וכשהלוקח לקחו ודאי היה ידע שפיר דהכי איתנהו וגמר וקנהו. אלמא דאזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לשמואל: ומשני לעולם לא אזלינן בתר רובא בממונא. והכא משום הכי הגיעו דכולהו עבדים הכי איתנהו ולעולם לא אזלינן בתר רובא: ונמצא עוברה בצדה. מת: משלם חצי נזק לפרה. דשור תם הוא: ורביע נזק לולד. משום דמספקא לן אי קודם נגיחה ילדה ואם לאחר נגיחה ילדה. ואם איתא דאזלינן בתר רובא בממונא אמאי לא משלם אלא רביע בלבד לימא הלך אחר רוב פרות ורוב פרות מתעברות ויולדות שאין מפילות. והא ודאי מחמת נגיחה ילדה וחצי נזק מבעי ליה לשלומי לולד אלא ש"מ דלא אזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לרב: ומשני לעולם בעלמא אזלינן בתר רוב בממונא. והתם מאי טעמא לא משלם אלא רביע לולד משום דמספקא לן דאיכא למימר מקמה של פרה אתא האי שור ומביעתותא דשור הפילה ולא קא מחייב ולא מידי לשלומי לולד כלום דמקמא נגיחה ילדה. ואיכא למימר נמי דמאחורה אתא וקא נגחה והפילה מחמת נגיחה. ובדין הוא דחצי נזק לישלם אלא משום דמספקא לן והוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין: גמל האוחר בין הגמלים. כלומר שמרעד הוא לנשוך ולחרחר ולבעט בין הגמלים: סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו. אלא דהוא גופיה מוחזק דבגופו של גמל הויא חזקה דדרכו לישוך בין הגמלים אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא משום דבגופו של מעשה לא הוי רובא לעלמא אלא אחריני הווין רובא לדידיה כגון המוכר שור לחברו דלאו בדידיה הוא רובא כי באחריני דרובא לדידיה זבני ומשום הכי לא אזלינן בתר רובא: דרובא לזריעה זבני. ומיעוט לאכילה לצורך רפואה ואפ' הכי לא אזלינן בתר רובא כי אם בתר מיעוט משום הכי אינו חייב באחריות דאיכא למימר לצורך אכילה קא זבין ליה. וקשיא לרב (דבעי) [דאזיל בתר] רובא: זרעוני גינה שאין נאכלין כלל חייב באחריותן דודאי הואיל שאין נאכלין לצורך זריעה זבין ליה. אבל זרע פשתן אע"ג דרובן קונין אותו לזריעה אינו חייב באחריותן משום דמיעוט

עין משפט נר מצוה

ו) ב"ק מו., ב) סנהדרין מז: שבועות לד. [תוספ' ב"ק פ"ג], ג) כס"מ שם: וכ"ש גמל, ד) [קידושין פ.], ה) [וע"ע תוס' כתובות נח. ותוס' קדושין יח. ד"ה הכהן], ותוס' קדושין יח. ד"ה הכהן].

גליון הש"ס

גמרא ת"ש המוכר. קשה לי למה דכתבו תוס' מולין דף יא ע"ב בתד תירוצא דמוכח בבכורות דרשב"ג מיש למישוטא. אם כן מאי פליגין הכא הא מסקינן דמולה מתני' דשב"ג ולדידיה דבאיסור מיש למישוטא ה"ג בממון. אבל לדידן דקי"ל דאזלי' בתר רובא י"ל דגם בממון אזלינן בתר רובא: **רשב"ם** ד"ה דהוא גופיה כו' אבל בתר רובא דליתא קמן לא אזלינן. משמע דבריבא דאיתא קמן הולכין בממון אחר הרוב וכן דאיתי בתה"ד סימן שי"ד דהוליא כן מלשון הרשב"ם הנ"ל. ואולם מלשון הרשב"ם נעיל דף נ"ב: ד"ה באיסורא כגון ר' מגויות. משמע דבממון גם בס"ג דהוי דאיתיה קמן לא אזלינן בתרה וע"ע:

הגהות הב"ח

(**א**) **גמרא** בתר רובא לא אזלינן. נ"ב עיין בקדושין דף פ:

מוסף רש"י

ונמצא עוברה בצדה. ומת, ואין ידוע **אם עד שלא נגחה ילדה.** ולא מת מחמת הנגיחה, **או אם משנגחה.** ומחמת הנגיחה הפילתו (ב"ק מו.). **ורביע לולד.** דתם חייב חצי מזק והאי חצי מוטל בספק (שם). **הואחר.** הוא וחולקין (שם). **האוחר.** נוטך, שמעתי (סנהדרין לז:) אי: בועט בהגליו, ולי נראה כשבא לחזקה לנקיבה הוא נלחם ומכה בהגליו גמלים שבמיומיו, ולשון אוחר נופל בתשמיש גמלים דתניא בבכורות (ח.) גמל אחור כנגד אחור (שבועות לד. ובעי"ז סנהדרין שם). **בידוע זה הרגו.** שדרך מוסיס מזויינים להמות מוסיס שבידו (סנהדרין שם).

מוסף תוספות

א. וכיון שקנאו רשאי הוא להאכילו תרומה ומיהו אם לאחר מכאן נודע שהוא כן, בטל מקח ואומר לו למוכר הרי שלך לפניך. רשב"ם. ב. ולמה לי לאתקוני הכי. שם. ג. דלא ליתו לאנצרוי. רשב"ם. ד. והוה ליה כמועד לגבי הך נגיחה. רמב"ן.

מאי מעמא לאו משום דרובא הכי איתנהו לא [א]כולהו הכי איתנהו ת"ש [ו]שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואינו ידוע אם עד שלא נגחה ילדה או אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד ואמאי לימא הלך אחר רוב פרות ורוב פרות מתעברות ויולדות והא ודאי מחמת נגיחה הפילה התם משום דמספקא לן דאיכא למימר מקמה אתא ומביעתותא הפילה ואיכא למימר מאחורה אתא ומיגנח נגחה והפילה הוי ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין לימא כתנאי שור שהיה רועה ונמצא שור הרוג בצדו אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך [ב]אין אומרים בידוע שזה נגחו וזה נשכו [ג]רבי אחא אומר [ד]גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו לימא רב דאמר כר' אחא ושמואל דאמר כתנא קמא אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לתנא קמא עד כאן לא קאמר תנא קמא התם אלא דלא אזלינן בתר חזקה אבל בתר רובא אזלינן ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפילו לר' אחא עד כאן לא קאמר ר' אחא התם אלא דאזלינן בתר חזקה דהוא גופיה מוחזק אבל [ה] בתר רובא לא אזלינן ת"ש *המוכר פירות לחברו וזרען ולא צמחו ואפ' זרע פשתן אינו חייב באחריותן מאי אפי' לאו אפילו זרע פשתן דרובא לזריעה זבני ואפ"ה לא אזלינן בתר רובא תנאי היא דתניא המוכר פירות לחברו וזרען ולא צמחו זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן זרע פשתן אינו חייב באחריותן רבי יוסי אומר נותן

לאכילה קא בעי ליה ואזלינן בתר מיעוט; ר' יוסי אומר

ה) ל"ל אבל בתר רובא אזלינן. דת"ק דלית ליה חזקה מ"מ ס"ל דבתר רובא וכו'.

מאן יש אומרים רשב"ג. אע"ג דקיימא לן דיש אומרים היינו ר' נתן דלאמר בסוף הוריות (דף יג:) דלסיקו ליה לר' נתן יש אומרים הכא קבלה היתה בידן דהאי יש אומרים רשב"ג וכן בפרק חזקת הבתים (לעיל דף לו:) גבי מיר דקאמר מאן יש אומרים רבי אחא ובפרק קמא (שם דף טו: ושם) פליגי יש אומרים ור' נתן גבי איזו:

חייב מפני שהוא כנושא שכר. בהגוזל קמא (ב"ק דף צט: ושם) מגיה וקאמר אימא מפני שהוא נושא שכר דפריך מינה לר' יוחנן דאמר התם טבח אומן שקלקל פטור כיון דעביד בחנם ואם תאמר ומעיקרא דס"ד דמיירי הך ברייתא בחנם למה היה לו להיות כנושא שכר[א] ויש לומר משום דמרגיגן (ג) מפליג תחת פלג לחייב אדם המזיק על אונס כרלון[ב] אע"ג דלאו בכל אונס חייב דלאמר בהמניח (שם דף מז: ושם) דבאפלה ובקרן זית פטור משום דלאונס הוא ואמר נמי (ד) [ה] טבחות ואכלוה משלמין דמי בשר בזול[ג] וגבי בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון תנן בהמניח (שם דף לב. ושם) דאם עמד פטור ובירושלמי נמי מוקי הא [ו] דאדם מועד לעולם בין עד בין ישן כשקדמו כליו אבל קדם הוא וישן ואח"כ העמידו כליו אצלו ושברן פטור וטבח אומן נמי שקלקל קאמר ר' יוחנן שפטור מ"מ אונס שקרוב לפשיעה כעין אבידה חשיב ליה בהשואל (ב"מ דף לד:) קרוב לפשיעה[ד] ואדם המזיק חייב והוה ס"ד טבח אומן שקלקל הוי כעין אבידה וחייב כמו נושא שכר ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור והוי כעין גייבה שקרובה לאונס ופטור בה אדם המזיק דאע"ג דשומר שכר חייב והכי נמי אמר בפרק השוכר את האומנין (שם דף פב: ושם) דתנן המעביר חבית ממקום למקום ונתקל ושברה שומר חנם ישבע ונושא שכר ישלם אלמא אע"ג דבשכר חייב בחנם פטור אע"ג דהוי אדם המזיק והיינו משום דבאונס שהוא כעין גייבה פטור[ה]: נותן

נותן לו דמי זרע אמרו לו הרבה לוקחין אותו לדברים אחרים מאן תנאי אילימא רבי יוסי ואמרו לו תרוייהו בתר רובא אזלי מר אזיל בתר רובא דאינשי ומר אזיל בתר רובא דזריעה אלא אי תנא קמא ור' יוסי אי ת"ק ואמרו לו ת"ר מהו נותן לו [א]דמי זרע ולא הוצאה ויש אומרים אף הוצאה מאן יש אומרים אמר רב חסדא רשב"ג היא הי רבן שמעון בן גמליאל אילימא רשב"ג דמתני' דתנן המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן [ב](הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן) אימא סיפא רשב"ג אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן ת"ק נמי הכי קאמר זרע פשתן הוא דאינו חייב באחריותן הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן אלא לאו הוצאה איכא בינייהו מר סבר דמי זרע ומ"ס אף הוצאה ממאי דלמא איפכא הא לא קשיא כל תנא בתרא לטפויי מילתא קא אתי ודלמא כולה רשב"ג היא וחסורי מחסרא והכי קתני המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן [ג](הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן) דברי רשב"ג שרשב"ג אומר [ג](זרע פשתן הוא דאינו חייב באחריותן הא) זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן [ד]אלא הא רבן שמעון בן גמליאל דתניא [ה]המוליך חטין לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנחתום ואפאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר רשב"ג אומר נותן לו דמי בושתו ודמי בושת אורחיו וכן [ו]היה רבן שמעון בן גמליאל אומר [ז]מנהג גדול היה בירושלים המוסר סעודה לחברו וקלקלה נותן לו דמי בשתו ודמי בושת אורחיו עוד מנהג גדול היה בירושלים מפה פרוסה על גבי הפתח כל זמן שמפה פרוסה אורחין נכנסין נסתלקה המפה אין האורחין נכנסין: **מתני'** [ד]המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו רובע טנופת לסאה תאנים מקבל עליו עשר מתולעות למאה [ה]מרתף של יין מקבל עליו עשר קוסטות למאה [ו]קנקנים בשרון מקבל עליו עשר פיטסות למאה: **גמ'** תאני רב קטינא רובע קטנית לסאה ועפרורית לא [ז]והאמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה [ח]דרבה [ט]בורר צרור מגרנו של חברו נותן

נותן לו דמי זרע. שרוב פשתן שבעולם נזרע: **אמרו לו.** אינו חייב באחריותו שהרבה בני אדם לוקחין לדברים אחרים למאכל ולרפואה וכנגד אדם אחד שקנה י' סאין לזריעה יש מאה בני אדם שקונין מיהת סאה אחת למאכל ולרפואה ובתר רוב לוקחין אזלינן. [ט]ורבי יוסי בתר רובא דזריעה אזיל שהיחיד הקונה לזריעה קונה יותר ממאה הקונין למאכל ולרפואה. ומיהו ת"ק דר' יוסי היינו טעמיה דולמי בתר רובא דזריעה הוה לן למיזל כר' יוסי ולחייבו אלא שאין הולכין בממון אחר הרוב דאי לא תימא הכי אלא אזיל נמי בתר רובא דאינשי אם כן מאי איכא בין תנא קמא לאמרו לו: **אילימא ר' יוסי ואמרו לו.** דר' יוסי מחייב כרב דאזיל בתר רובא ואמרו לו פטורי כשמואל דלא חייש לרובא: **הא תרוייהו בתר רובא אזלי.** דאפילו תנא דאמרו לו סבירא ליה כרב והאי דפטר היינו טעמא דאזיל בתר רובא דאינשי דכדמפרש טעמא הרבה לוקחין אותו כו': **ה"ג אלא אי תנא קמא ור' יוסי אי ת"ק ואמרו לו: מהו נותן לו.** המוכר זרעוני גינה שאין נאכלין דאמרינן חייב באחריותן מה ישלם מוכר לנוקח: **דמי זרע.** ולא דמי יציאה דגרמא בעלמא הוא ופטור: **אף הוצאה.** יציאת חריסה וכר פועלים. ורבה בעיני דקנסא הוא: **ומ"ס אף הוצאה.** והכי קתני רשב"ג אומר זרעוני גינה שאין נאכלין חייב בכל אחריותן אפילו יציאה: **דלמא איפכא.** דרשב"ג לא מחייב אלא דמי זרע ומנלן דהא רשב"ג היא אימא רבנן היא ותנא קמא דברייתא היינו רשב"ג: **הא לא קשיא.** אם אין קושיא אחרת זו אינה קושיא. וכל היכא דאיכא פירכא אחריתי קאמר גמרא הא לא קשיא: **והסורי מחסרא כו'.** אין זה תירוץ דחוק (ה) כו' דטוב לנו לחסרה מעט כדרך משנה שמדברת בקולר ולא נימא יציאה איכא ביינייהו דהא לא משמע ממתניתין מידי אלא על ידי דוחק דמשמע דרשב"ג היינו ת"ק והלכך טוב לפרש דכולה רבן שמעון היא כדמשמע מתני' דרשב"ג היינו ת"ק: ורבה בעיני דה"ג **ודלמא כולה רשב"ג היא והכי קאמר המוכר פירות לחבירו ולא למחו אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן שרשב"ג אומר זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן הא נאכלין אין חייב באחריותן אלא הא ר' שמעון בן גמליאל דתניא כו': נאכלין.** כמיס: **מורסן.** היא הקליפה העליונה שמוציאין מחטין הכתושין במכתשת: **סובין.** כשטוחנין גסין ולא הדק כשאר בנפה והוא סובין: **ניפולין.** שנופל פתיתין: **מפני שהוא כנושא שכר.** בהגוזל קמא [ב"ק לט:] מתרצינן אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור אם אומן הוא כדאמרינן התם זיל אייתי ראיה דמומחית לתרנגולי ואיפטרך וכן הלכה דאומן בשכר חייב בחנם פטור כדאמר רבי יוחנן התם: **דמי בשבו.** שזימן אורחים ואין לו מה יאכילם וכל שכן יציאה דחסריה ממונא. ומיהו לית הלכתא אלא כרבנן דפטרי מבשת דגרמא הוא. והא ליכא למימר דמהשתא נוקי מתניתין דביציאה פליגי כי היכי דמיפלגי בהך ברייתא וליהוי הלכה כרשב"ג במשנתנו הא לא אמרינן דרבי שסתם המשנה לא בעי לאוקומי מתניתין כרשב"ג ביציאה דלא ס"ל כרשב"ג אלא כולה מתניתין רבן שמעון בן גמליאל היא כדאמר לעיל וביציאה לא אייתי מידי (ו) כן נראה בעיני דמהיכא תיתי דביציאה פליגי במתניתין וניהוי הלכה כיש אומרים מאחר דאיכא לאוקומי כולה כרשב"ג ולא אייתי ביציאה כלל: **אורחין נכנסין.** ותקנה טובה היא לקבלת אורחין שידעו כי שם יאכלו וילכו שם לאכול: **מתני' המוכר פירות.** תבואה: **הרי זה.** הלוקח: **מקבל עליו רובע.** הקב של טנופת לכל סאה דסתם תבואה דרכה להיות בה רובע טנופת אבל יותר מרובע לא כדמפרש טעמא בגמרא [לד.] אי משום דינא אי משום קנסא: **מתולעות.** דאורחייהו בהכי והוא הדין אחת לעשר: **מרתף של יין.** ויש בו חביות הרבה: **קוסטות.** יין רע כלומר עשר חביות של יין רע דסתם מאה חביות אורחייהו בעשר קוסטות ומחיל איניש. ובגמרא [לו:] מוקי לה כדאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך. קוסטות נראה לי כמו פריה יקוסס ויבש דיחזקאל (יז): **קנקנים.** כדיס: **בשרון.** בארמון המלכות: **פיטסות.** כדיס רעיס. ובגמרא [לז:] מפרש לה: **גמ' תני רב קטינא.** הא רובע טנופת דמתניתין לאו בעפרורית מיירי דעפרורית רובע לא מחיל איניש אלא רובע קטנית לסאה של תבואה: **ועפרורית לא.** בתמיה: **צרור.** היינו עפרורית:

נותן

מסורת הש"ס

ה) רש"ל מ"ז, ב) רש"ל מ"ז, ג) [רש"ל ממ"ז], ד) הא זרע בשתן אינו חייב באחריותן. רש"ל, ה) ב"ר בט: [תוספ' דב"ק פ"ר], ו) תוספתא דבכרות פ"ד], ז) ביצה לח: ע"ש, ח) ל"ל דרב הבורר. דק"ס, ט) [כתובות לד:], י) [ב"ק כו.],

גליון הש"ס

רשב"ם ד"ה אמרו לו כו' ורבי יוסי בתר רובא דזריעה. עי' יומא דף פז ע"ב תוס' ד"ה אין:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ותסורי חסר' למוק דטוב כל"ל ותיבת כו' נמחק: (ב) ד"ה דמי בשבו וכו' לא חייבי מידי דמהיכא תיתי וכו' ביציאה כלל כן נראה בעיני הס"ד: (ג) תוס' ד"ה חייב וכו' משום דמרגיגן. נ"ב ס"פ כילד הרגל דף כ"ו: (ד) בא"ד ואמר נמי. נ"ב הגהל בתרא דף קי"ב:

מוסף רש"י

המוליך חטים לטחון. אדם הממונה על כך ועליו לנותנן במיס וכותשן במכתשת לסיר הקליפה המיצונה כדי שתהא קולת הקיקים (ב"ק צט:). **סובין** או מורסן. סובין גסין ממורסן (שם). **ניפולין.** נשבר ונופל כשאומזין אותו (שם).

מוסף תוספות

א. ואי סבר וכו' [ש]חייב כדין אדם המזיק א"כ מה מתרץ אימא מפני שהוא נושא שכר וכו', בלא שכר נמי ליחייב כדין אדם המזיק. תוס' ב"מ פב: ב. כדאיתא בשלהי פ' כיצד הרגל. רשב"ם. ג. גבי חניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים של אביהם היא וטבחוהו ואכלוהו משלמין דמי בשר בזול שכן נהנו אבל מה שהזיקו לא דאנוסין הן. תוס' ב"ק מז: ד. דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה. שם. ה. והא דפליגי (לקמן) (ב"ק כט.) אי נתקל פושע הוא או לא כגון שנתקל מעצמו ולא נתקל בשום דבר אבל הכא שנתקל בחמת מכשול ולא איבעי ליה לעיוני אנוס הוא. שם.

א) נראה דל"ל דלית כאן אלא מדא דלאכילה וכו'. ב) ל"ל ודקא קשיא לך דלמא איפכא הא לא קשיא וכו'. ג) זרעוני גינה שאינן נאכלין חייבין באחריותן ונותן לו דמי זרע וכו'.

שהוא נושא שכר עצמו: רשב"ג אומר נותן לו דמי בשתו. שעשה לו בושת שהיה סבור לאכול ועלתה בידו שלא אכל. ודמי בושת אורחיו. שלא היה להן מזומן לאכול. וכי היכי דסבירא ליה הכא דנותן לו דמים ודמי בשתו נמי הכי סבירא ליה להיכא דזבין ליה זרעוני גינה שאין נאכלין ולא צמחו דיהיב ליה הדמים של זרע ודמי הוצאתו: כל זמן שהמפה פרוסה. על גבי הפתח: אורחין נכנסין. שכך היה סימן זה מסור להן שרצון בעל הבית שיכנסו אורחין. אבל לא היתה מפה פרוסה אין אורחין נכנסין לפי שלא היה רצון בעל הבית שיכנסו יותר: **פ"מ** הרי זה מקבל. הלוקח: רובע טנופת לסאה. שבסאה דרכו שיתאסף לשם רובע הקב ולא ערבו המוכר אבל יותר עירבו המוכר ואינו מקבל: עשר מתולעות למאה. כלומר תאנים מתולעים: תני רב קטינא המוכר פירות לחבירו מקבל עליו רובע קטנית שמתאסף בפירות אבל עפרורית לא: ומקשי'

נותן לו דמי חטין. שהרי הפחיתו במדה דאיהו הוה מזדין ליה עם החטין דעפרורית מקבל לוקח אבל לחזור ולערב אינו יכול דהשתא עושה עולה בידים וכתיב (ויקרא יט) לא תעשו עול וגם לוקח לא מחיל אלא מה שנתערב מעצמו עם התבואה בע"כ של מוכר וכשבורר הלכות ומשליך חוץ היזק בידים הוא שאותן צרורות היו לו שוין כמו חטין וא"כ לא חשיבי ליה היזק גמור דמ"מ הן גופן אינן שוין כלום ליחייב מיהא משום דינא דגרמי כגון השורף שטרותיו של חבירו והמקדש בכרס והזורע כלאים בשדה חבירו דבהיא שעתא קגזיל ליה מיד ממונו אע"פ שאינו ניכר דהא פסקינן הלכתא בב"ק (דף ק.) [כר"מ דדאין דינא דגרמי ואמרינן נמי התם הוה עובדא וכפייה רפרס לרב אשי ומגייה כי כשורא לגלמי [שם לח:] וגרמא בנזקין דקיי"ל[ב] דפטור היינו כגון שולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן שהיזק ניכר אבל אינו עושה אותו בידים אלא גורם עכשיו שיבא היזק ממילא לאחר זמן אבל דינא דגרמי בידים הוא מזיק אלא שאין היזק ניכר]: **ומשני קטנים מקבל עליו רובע.** כדתני רב קטינא אבל עפרורית פחות מרובע משהו הוא דמקבל אבל רובע בעפרורית כיתר מרובע בקטנית לא מקבל: **חטין מקבל עליו כו'.** כלומר אם חטין מוכר לו מקבל עליו לוקח כו'. קטנית אורחיה לגדל בחטין ונישובת בשעורים ועפרורית בעדשים. נישובת קש שנזרה בנישוב: **מאי נאו הוא הדין לחטין ושעורין.** דמקבל עליו רובע עפרורית והאי דקתני לה גבי עדשים אורחא דמילתא קתני שמיני טנופת הללו מצוין זה בכה וזה בכה: **דמיעקר עקרי להו.** ולא קולרין הלכך שכיח בהו עפרורית טפי: **אלא טעמא כו'.** כלומר כיון דאמרת דמיעקר עקרי להו והלכך שכיח בהו עפרורית טובא א"כ דוקא נקט בעדשים רובע עפרורית משום דשכיחי בהו אבל חטי ושערי אין לומר רובע עפרורית דהא לא שכיח כ"כ תפשוט מיהא סיוע לדבריך שהיית מתרץ עפרורית פחות מרובע דאם איתא דה"ה לחטי ושערי ליתני רובע עפרורית בחטין ואגא אמינא כ"ש בעדשים: **נעוסס.** אימא לך חטי ושערי מקבל רובע עפרורית ודקשיא לך ליתנייה גבי חטין וכ"ש עדשים בעדשים אינטריכא ליה כו': **אמר רב הונא אם בא.** לוקח להקפיד בטנופת דנראה בעיניו שיש בו טנופת יותר מרובע ובא לוקח לנפותו לדעת אם יש שם יותר מרובע ומגלה בו יותר: **מנפה אם כולן.** ויחזיר לו המוכר חטין כנגדן או מעות ולא יאמר רובע כבר מחלת והמותר אשלם לך: **אפילו שפירי יהיב.** דלא מחיל טנופת כלל אלא מפני שטורח הוא לנפותו בשביל דבר מועט והלכך כי ליכא אלא רובע לא טרח לוקח לנפותו דכי אמר ליה מוכר לוקח אני אומר שפירות יפין הן ואם תאמר אינן יפין או טרח ונפה אותם או אייתי ראיה כמה יש טנופת ואשלם לך ובשביל רובע לא טרח דילא שכיח דאם איכא יותר מרובע טרח לוקח לנפותו וכיון דהתחיל לטרוח טורח ומנפה את כולו דבדר קל הוא לגמור הניפוי מאחר שהתחיל והלכך לא מחיל ומיהו היכא דליכא אלא רובע אם בא לנפות הרי בטלה דעתו ופטור מוכר: **ואמרי לה קנסא.** דמן הדין אפי' טפי מרובע מחיל אינש ואפילו אלא שפירי מכל וכל יהיב לוקח זוזי שיודע הוא דדרך תבואה להיות בה טנופת ומחיל הלכך רובע לא קנים דהא שכיח וליכא למימר דערובי עריב בידים אבל יתר מרובע לא שכיח בתבואה ואיכא למימר דאיהו המוכר הוא דעריב בידים וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה דאיכא למימר כוליה עירב. ונפקא מינה דאי ידעינן דיה דלא עריב אפי' טפי מרובע הוי מחילה וקנה לוקח והיינו דאיכא בין דינא לקנסא: **מיתיבי.** אלישנא קמא דאמרי ליה דינא קפריך ולא אקנסא: **כל שאה.** תבואה שיש בה רובע ממין אחר ימעט דלא ליהוי רובע ואח"כ יזרענו וכן פי' רבינו חננאל. א"נ מזרעו אלא שלא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם עוד תקנה שכבר נאסרו בהשרשה כדנפקא לן בפסחים בפרק כל שעה (דף כה.) מהמלאה [דבריס כב] והזרע זרוע מעיקרו בהשרשה ובספרי[ג] נמי תניא לה בהדיא התבואה משתשרש: **סברוה דרובע דכלאים.** האוסר התבואה משום כלאים חשוב הוא מן התורה ולא בטיל כי היכי דחשיב יותר מרובע טנופת לגבי מכירה דלא בטיל והוא הדין לפחות מרובע דכלאים בטל כרובע דטנופת: **וקתני ימעט.** ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו פחות מרובע. ואע"ג דאיסור כלאים חמור הוא שאין ב"ד יכולין להפקיע איסור אפ"ה לא מחמרינן ביה למימר דכיון דטרח ליטרח בכוליה לנפותו כולו כ"ש גבי מכירה דקיל שהרי ב"ד יכולין להפקיר ממון של זה לחבירו דהוו להו למימר ימעיט ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו רובע ואע"ג דאפילו שפירי יהיב אינש זוזי ובטפי מרובע עביד דטרח בכוליה ולא מחיל אפ"ה כיון דרובע מחיל אינש בטפי מרובע נמי יעמידנו על רובע ולא יגפה את כולו וקשיא לרב הונא דאמר מגפה את כולו. ומיהו הוה מצי לתרוצי דלא דמי טעם דטנופת לטעם דכלאים כל כך דהתם במחילה תליא מילתא דרובע מחיל אינש משום טרחא אבל יותר מרובע לא מחיל אינש אפי' פחות מרובע שבו דנקל לו לטרוח בכולו מאחר שמתחיל אלא דעדיפא מינה קמתרץ ליה: **כרובע דהכא דמי.** דשניהן בטלין מן הדין והלכך די במיעוט דהא אפי' מיעוט לא הוה צריך דהא בטיל אלא חומרא בעלמא הוא כדמפרש ואזיל אבל יותר מרובע דכלאים אימא לך שאם בא למעט ממעט את כולו: **אי הכי.** דמשום חומרא דכלאים ממעט ולא מן הדין:

אימא

נותן לו דמי חטין. פי' ריב"ם דהיינו כר"ש דאמר (ב"ק לח:) דבר הגורם לממון כממון דמי דמחייב בגזל חמץ ועבר עליו בפסח ד) [ובא אחר ושרפו] א ולר"י נראה דאתי אפי' כרבנן דהתם ודאי לאו כממון דמי שאינו שוה לשום אדם כלום אלא (ה) ה) לגזילה ליפטר בו אבל הכא הוי כאילו גזל חטין עצמן שהוא מוכר לרורות לכל אדם כמו חטין ב ולא דמי לשורף שטרותיו של חבירו (ג) דהתם ו) ניירא בעלמא הוא דקלא ליה ולא את החוב:

סאה שיש בה רובע ימעט. פי' ר"ש ימעט ואח"כ יזרענו ג א"נ אם נזרעו ולא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם תקנה שכבר נשרשו ונאסרו בהשרשה ואין נראה לנשון ימעט משמע שכבר (ג) נשרשו ור' יוסי נמי דקאמר יבור משום דמיחזי כמקיים כלאים וקודם שנזרעו לא מיחזי כמקיים כלאים ועוד דבפרק קמא דמ"ק (דף ו. ושם) מייתי לה בהדיא על זרעים המחוברים אלא דנראה דמיירי הכא במחוברים לקרקע ומה שפירש דאם נשרשו אין להם תקנה אגב חורפיה לא עיין דלא אמר הכי פרק כל שעה (פסחים דף כה.) אלא גבי כלאי הכרם[ד] אבל כלאי זרעים מותרין הן באכילה ובהנאה[ו] כדמשמע פרק כל הבשר (חולין דף קטו.) דפריך אלא מעתה כלאי זרעים ליתסרו דהא כל שתיעבתי לך הוא ומשני מה בהמתך היולא ממנה מותר [ה] אף שדך כן [ו] ואלישנא דקנסא פריך דקתני ימעט ולא קנסינן פחות מרובע אטו רובע אבל אלישנא דדינא לא מצי פריך דלא דמי דהתם משום דטפי מרובע לא מחיל כו' [ז] כדפירש ר"ש גופיה דה"מ לשנויי הכי ומיהו יש לישב דפריך נמי אלישנא דדינא שפיר דכל שדרך בני אדם להסיר כלאים הוי אם לא הסירם ולכך הוא מחיל ודרך בני אדם כשבאין לנפות מנפין הכל בכלאים נמי ליהוי כלאים [ח] עד שיסיר הכל מכל מקום לאלישנא דקנסא מיושב טפי והוי מצי לשנויי דסבר כר' יוסי דאמר יבור אלא רוצה להעמיד כדברי הכל:

אימא

לעוסס. אימא לך חטי ושערי מקבל רובע עפרורית ודקשיא לך ליתנייה גבי חטין וכ"ש עדשים בעדשים אינטריכא ליה כו': **אמר רב הונא אם בא.** לוקח להקפיד בטנופת דנראה בעיניו שיש בו טנופת יותר מרובע ובא לוקח לנפותו לדעת אם יש שם יותר מרובע ומגלה בו יותר: **מנפה אם כולן.** ויחזיר לו המוכר חטין כנגדן או מעות ולא יאמר רובע כבר מחלת והמותר אשלם לך: **אפילו שפירי יהיב.** דלא מחיל טנופת כלל אלא מפני שטורח הוא לנפותו בשביל דבר מועט והלכך כי ליכא אלא רובע לא טרח לוקח לנפותו דכי אמר ליה מוכר לוקח אני אומר שפירות יפין הן ואם תאמר אינן יפין או טרח ונפה אותם או אייתי ראיה כמה יש טנופת ואשלם לך ובשביל רובע לא טרח דילא שכיח דאם איכא יותר מרובע טרח לוקח לנפותו וכיון דהתחיל לטרוח טורח ומנפה את כולו דבדר קל הוא לגמור הניפוי מאחר שהתחיל והלכך לא מחיל ומיהו היכא דליכא אלא רובע אם בא לנפות דעתו הרי בטלה דעתו ופטור מוכר: **ואמרי לה קנסא.** דמן הדין אפי' טפי מרובע מחיל אינש ואפילו אלא שפירי מכל וכל יהיב לוקח זוזי שיודע הוא דדרך תבואה להיות בה טנופת ומחיל הלכך רובע לא קנים דהא שכיח וליכא למימר דערובי עריב בידים אבל יתר מרובע לא שכיח בתבואה ואיכא למימר דאיהו המוכר הוא דעריב בידים וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה דאיכא למימר כוליה עירב. ונפקא מינה דאי ידעינן דיה דלא עריב אפי' טפי מרובע הוי מחילה וקנה לוקח והיינו דאיכא בין דינא לקנסא: **מיתיבי.** אלישנא קמא דאמרי ליה דינא קפריך ולא אקנסא: **כל שאה.** תבואה שיש בה רובע ממין אחר ימעט דלא ליהוי רובע ואח"כ יזרענו וכן פי' רבינו חננאל. א"נ מזרעו אלא שלא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם עוד תקנה שכבר נאסרו בהשרשה כדנפקא לן בפסחים בפרק כל שעה (דף כה.) מהמלאה [דבריס כב] והזרע זרוע מעיקרו בהשרשה ובספרי[ג] נמי תניא לה בהדיא התבואה משתשרש: **סברוה דרובע דכלאים.** האוסר התבואה משום כלאים חשוב הוא מן התורה ולא בטיל כי היכי דחשיב יותר מרובע טנופת לגבי מכירה דלא בטיל והוא הדין לפחות מרובע דכלאים בטל כרובע דטנופת: **וקתני ימעט.** ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו פחות מרובע. ואע"ג דאיסור כלאים חמור הוא שאין ב"ד יכולין להפקיע איסור אפ"ה לא מחמרינן ביה למימר דכיון דטרח ליטרח בכוליה לנפותו כולו כ"ש גבי מכירה דקיל שהרי ב"ד יכולין להפקיר ממון של זה לחבירו דהוו להו למימר ימעיט ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו רובע ואע"ג דאפילו שפירי יהיב אינש זוזי ובטפי מרובע עביד דטרח בכוליה ולא מחיל אפ"ה כיון דרובע מחיל אינש בטפי מרובע נמי יעמידנו על רובע ולא יגפה את כולו וקשיא לרב הונא דאמר מגפה את כולו. ומיהו הוה מצי לתרוצי דלא דמי טעם דטנופת לטעם דכלאים כל כך דהתם במחילה תליא מילתא דרובע מחיל אינש משום טרחא אבל יותר מרובע לא מחיל אינש אפי' פחות מרובע שבו דנקל לו לטרוח בכולו מאחר שמתחיל אלא דעדיפא מינה קמתרץ ליה: **כרובע דהכא דמי.** דשניהן בטלין מן הדין והלכך די במיעוט דהא אפי' מיעוט לא הוה צריך דהא בטיל אלא חומרא בעלמא הוא כדמפרש ואזיל אבל יותר מרובע דכלאים אימא לך שאם בא למעט ממעט את כולו: **אי הכי.** דמשום חומרא דכלאים ממעט ולא מן הדין:

אימא

מסורת הש"ס

ה) מ"ק ו. כלאים פ"ב מ"ח, ג) [ב"ק ס.], ג) [כי תצא כב ט], ד) ר"מ, ה) לגזלן ר"מ, ו) [ב"ק לח. וע"ש דרבה גופיה הוא דקאמר השורף שטרו של חבירו פטור דאמר ליה ניירא קלא מינך], ז) [כדאיתא להדיא רפ"ח דכלאים כלאי זרעים וכו' ומותרין באכילה וכ"ש בהנאה],

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה נותן בו' **דהא** פסקינן הלכתא בב"ק. קשה לי הא מדא דשמעתא הוא רבה והוא סוכר בב"ק דהשורף שטרותיו של חבירו פטור. ומה"ש הולכו מוס' בתמא לחלק ולתא לקושית מהרש"א:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נותן וכו' אלא לגזלן ליפטר: (ב) **בא** ד"ה שטרותיו של חבירו דפטר ליה רבה התם דהתם ניירא בעלמא: (ג) ד"ה סאה וכו' משמע שכבר נזרעו ור' יוסי:

מוסף רש"י

נותן לו דמי חטין. שאין דרך לטורכן והן נמכרין כמוך חטין (ביצה לח:). **שיש בה רובע.** רובע הקב, אחד מכ"ד מסאה, ימעט. שאם זרע רובע הקב ימעטנו ויעקרנו (מו"ק ו:).

מוסף תוספות

א. חייב האי ששרפו לשלם לגזלן דמיהם דדבר הגורם לממון הוא שאם היה בעין היה מחזירו גזלן לבעליו ופטור. לש"י ב"ק לח: ב. ועפר הנמכר בממון כגון עפרות זהב הוא. ריטב"א. ג. כיון דאורחייהו בהכי אין בזריעתם משום בהכי דלא חשיב אלא כמין במינו. ריטב"א. רבינו יונה. ד. דכתיב (דברים כב) פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם. רשב"א. ה. כלומר דהרכבת כלאים היוצא ממנו מותר. ריטב"א. ו. ומיהו ודאי אפי' קודם זריעה אם יש בו רובע זרע ממין אחר ימעט דכלאי זרעים דזריעתן וקיומן אסור. ר"ן. ז. אבל לענין כלאיים וכו' כיון שימעט מרובע שרי דשוב אין שם כלאים. רבינו יונה. ח. [ד]כשני מינים דמי. שם.

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' יח סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סימן רכט סעי' ח:

יח ג מיי' פ"ב מהל' כלאים הל' ו סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ה:

רבינו גרשום

ועפרורית רובע לא מקבל והתניא וכו' רובע נישובת. היינו אבק קש שנישובת: עדשים מקבל עליו רובע עפרורית. אלמא דעפרורית מקבל רובע וקשיא. ומשני לעולם בשאר פירות פחות מרובע מקבל רובע לא מקבל ושאני עדשים דקתני דרובע מקבל משום דמיעקר עקרי להו עם השרשין מן האדמה ומייתי בהו עפרא. אבל חיטי ושערי ושאר פירי דחצדי להו מיחצד ולא מייתי עפרא בהדייה פחות מרובע מקבל רובע לא מקבל. השתא דוק מינה טעם דעדשים רובע מקבל משום דמיעקר עקרי להו אבל חטי ושערי לא מקבלי רובע. השתא לפשוט מינה דעפרורית דחטי ושערי רובע לא מקבל אבל פחות מרובע מקבל. והכי נמי אמר רב קטינא דפחות מרובע מקבל. והאי מילתא בניחות' גרסי' לה. ומקשי' לא לעולם מהא לא תפשוט דחטין ושעורין רובע ממש מקבל עפרורית ועדשים אצטריכא ליה למתני דסד"א וכו' קמ"ל דאפי' הכי לא מקבל אלא רובע ותו לא והוא הדין נמי לגבי חטי ושערי. וקשי' לרב קטינא: אמר רב הונא להיכא דאיכא יותר מרובע טינופת ובא לוקח לנפות כלומר לנקות מנפה את כולו. אפי' פחות מרובע: אמרי לה דינא. דמאן דיהיב זוזי אפירי שפירי קא יהיב. ואפילו הכי אי אית בה רובע טנופת לא טרח לנפות אינש ולהיכא דטרח בטלה דעתו אצל כל אדם ולא משגחינן ביה ומקבל בעל כרחו. אבל יותר מרובע טרח לנפות וכיון דטרח טרח בכוליה ומנפה את כולו: ואמרי לה קנסא. דקנסינן ליה משום דרובע שכיח בפירות יותר מרובע לא שכיח והואיל דאיכא יותר מרובע איהו הוא המוכר דעריב בהו בידים ממש משום אונאה וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה ומנפה להו: מיתיבי סאה שיש בה רובע ממין אחר חשיב כלאים ודמעט. משום דאפי' חטי ושערי חשיב כלאים מדרבנן: סברוה דרובע דכלאים בדין יותר מרובע דהכא דמי דכי היכי דיותר מרובע גבי מקח וממכר חשיב גבי כלאים נמי. וקתני ימעט עד דליתא רובע. ולא מכל וכל ימעט. הכא נמי להיכא דאיכא יותר מרובע ימעט הטנופת היותר עד רובע. וקשי' לרב הונא דאמר הבא לנפות מנפה את כולו לא רובע דכלאים לא הוי כיותר מרובע אלא כרובע דהכא דמקח וממכר דמי דמקבל עליו: אי הכי אמאי קתני ימעט. ליהוי כפחות מרובע ולא יצטרך למעט: משום דחומר דכלאים שאני דאיסור הנאה:

אימא סיפא. ולא גרסי' ת"ש דלמאי שדחה דחומרא בעלמא הוא אין סברא שיקנוס ר' יוסי[א] ולא מסתבר ליה למימר דפליגי דר' יוסי סבר דרובע לא שכיחא[ב] ורבנן סברי דשכיחא דלא מסתבר לפלוגינהו בהכי: **התם** ודאי מנה למר. ה"מ לשנויי התם ודלמי מיכא חד דלא הוי רמאי הכא מי יימר דליכא רמאי אימור ערובי עריב אלא דמשני שפיר טפי: **קונסין אותו ואינו גובה לא קרן ולא רבית.** נראה לר"י דר"מ קונס לגמרי להפסיד החוב[ג] אפילו בהולאה או בעדות אחרת כדמשמע לישנא דאינו גובה לא את הקרן משמע דאינו גובה כלל ועוד משמע דומיא דרבית וכן משמע נמי מדמדמה לה בהמניה (ב"ק דף ל: ושם) גבי המוליא תבנו וקשו דקנסו גופן משום שבחן שמפסיד גוף הממון ואין להקשות דבפ' איזהו נשך (ב"מ דף עב: ושם) מדמה הך דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין ומוקי הסיא דשטר חוב כר"מ והיכי מדמה דהכא מפסיד גוף המלוה והתם אינו מפסיד המלוה אלא דהשטר פסול דהתם לפי שלא נעשית עבירה בגוף המלוה אלא בשטר אבל רבית יש עבירה בהלואה אפי' בלא שטר[ד] אע"ג דקאמר דמשעת כתיבה עבד לה שומא מ"מ בלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה והקשה ריב"ם דאם יפסיד כל חובו (ג) יפסיד לגמרי א"כ מנינו לוה חוטא נשכר ואור"י דלא קשה כי המלוה שמרויח קנסו בגוף אחו שבח ומתוך כך יזהר אבל הלוה אין במה לקנוס כדי שיזהר שמתחלה ע"מ לפרוע הוא לווה: **הכי השתא התם משעת כתיבה עבד ליה שומא הכא מי יימר דעריב.** קשה לרשב"ם דלמאי לא מייתי הסיא דשטרי חוב המוקדמין דקנסו התם בכוליה מזמן ראשון ומזמן שני אע"ג דאיכא למימר נמי מי יימר דגבי ממשעבדי דשמא לא יבא לגבות ממשעבדי לעולם וכן יש להקשות בסוגיא דהמניה דהכל (ב"ק דף ל: ושם) ואמר ר"י דכי היכי דהכא משעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא התם נמי משעת כתיבה הוא דעבד ליה שקר תרתא:

וחכמים אומרים גובה את הקרן. משמע שגובה ע"פ השטר ואפי' ממשעבדי וקשה לר"י דלמה השטר כשר כיון שהעדים עוברין על לא תשימון כדתנן באיזהו נשך (ב"מ דף עה:) ואע"ג דאינן עדי חמס שאין מרויחין כלום הא קיימא לן כאבא (סנהדרין כז.) דעבריין אוכל נבלות להכעיס פסול והא דלא תני בזה בורר (שם דף מ:) ה"ל לא תנא לוה אלא בכלל מלוה הוא כדמפרש התם (דף כה.) בגמ' מלוה ברבית מלוה הבאה (לו) ברבית ואין לומר דמיירי כגון שאין ניכר הרבית בשטר אלא כתב שתם פלוני לוה מפלוני מנה והעדים היו סבורים שהיה הכל קרן ואח"כ נודע[ה] שהיה בו רבית דהא בפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם) משני ר' יוחנן אהסיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין אפי' תימא דבנו גזרה שמא יגבה מזמן ראשון ואם אין ניכר הרבית בשטר שיש בו רבית נמי נגזור שמא יגבה גם הרבית בתורת קרן ואין לומר דלכך כשרין שלא עשו שומא כיון שניכר הרבית מתוך השטר לא יבא לגבות הרבית ע"י שטר זה והא דתנן באיזהו נשך (שם דף עה:) שהעדים עוברים בלא תעשה היינו כשאין הרבית בשטר ניכר דהא אמר בשמעתין ובהמניה (ב"ק דף ל: ושם) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא א"כ בשטר זה עוברין בלא תעשה ור"ל דלא תשימון לאינשי במלוה ולוה וערב משמע להו ולא עדים ולהכי לא מיפסלי כדאמרי' (ב"מ דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו א"כ כגון שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות וכן י"ל בשטרי חוב המוקדמין דאית דמוקי לה כר"מ אבל לרבנן כשרין ואפי' ר"מ אינו פוסל אלא מטעם קנס ואמאי והלא עדים פסולים הן שחתמו על השטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות א"נ י"ל דהתם כגון שאומרים טעינו בשנות המלך ואומר ר"י דהלכה כרבנן דאע"ג דקיי"ל כר"מ בגזירותיו (עירובין מז.) דוקא בגזירותיו אבל לא בקנסותיו וכן פסקו הלכות גדולות מטעם זה כרבנן דר"מ (יבמות לז.) במעוברת חבירו ומינקת חבירו[ו]: **דתני רבין בר ר"נ לא את המותר בו'.** הא דלא מייתי מתני' דהתם דמפרשי לה נמי הכי לא את המותר בלבד הוא מחזיר כו' משום דלא מתרצא אלא ע"י בריתא דרבין בר ר"נ ולישנא דדינא מייתי דלישנא דקנסו היתרא אטו איסורא[ז] לא מצי מייתי מהכא דלא שייך הכא קנסא דאם נקח הלוקח יותר ממה שהיה לו ליקח אין לקנסו בכך כי מה היה לו לידע כמה שם ולא גרסי' מה שהיה כתוב במקלת ספרים בשינויא הכא מי יימר דערובי עריב דא"כ הוה משמע דלישנא דקנסא מייתי:

אימא סיפא ר' יוסי אומר יבור. יברור את הכל: **אי אמרת בשלמא.** דרובע דכלאים כיתר מרובע דטנופת דמי והאי ימעטו מן הדין הוא היינו דאתא ר' יוסי למימר יבורו את הכל וס"ל כרב הונא דאמר אם נגפות מנפה את כולן אבל כיון דאוקמת דמן התורה אפי' מיעוט אינו צריך אלא חומרא הוא אמאי אתא רבי יוסי להוסיף חומרא אחרת על זו ולמימר יבור. ואיכא ספרים דכתוב בהו ת"ש מסיפא ולסיועי לרב הונא קאתי: **משום דמיחזי דמקייס גלגלים.** מאחר שמתחיל למעט ומניח מקצתן ומיחזי כאילו מטיל אותן בידים וחורבן במתכוין ואי כבר נזרעו בקרקע ובירר קצת ושייר קצת נראה כמקייס בקרקע כלאים ונפקא לן מקרא במ"ק[ד] ובתורת הכהנים[ה] דלוקה: **שנים שהפקידו.** אלישנא דקנסא פריך שמע מינה לא קנסינן אמותר וה"ל אמאי קנסוהו רבנן בכוליה[ו] אלא במותר רובע: **מי יימר דלאו כוליה הוי.** דכיון דרגלים לדבר דעירב בו בידים דהאיכא יותר מרובע איכא למימר דכוליה עריב: **מה הפסיד הרמאי.** לא יבא להודות דהא לא מפסיד מידי. ולסיועי' קאתי: **מי יימר דערובי עריב.** כלל: **שיש בו רבית.** פלוני לוה מפלוני מנה במתאים עד זמן פלוני: **הכא משעת כתיבה.** קעבר המלוה אלא תשימון עליו נשך[ז] דמהכא נפקא לן בפ' איזהו נשך[ז]: **ס"ש דתני רבין הו'.** לקמן בפ' בית כור[ח] תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הו' ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הוסיף רובע לסאה הגיעו דהיינו ל' רבעים לבית כור דהוי ל' סאין יתר מיכן יעשה חשבון ויחזיר לו כיון דאיכא מותר מרובע ותני רבין בגמ' [קד:] לא את המותר של רובע לכל סאה הוא מחזיר לבדו אלא את כל הרבעים כולן כל ל' רבעים של בית כור ומותרותיהם הכל מחזיר דהיכא דבא לשלם משלם את כולו ועיל נמי היכא דבא לנפות מנפה את כולו ומסייעא לרב הונא. ואלישנא קמא דאמרי לה דאינא קמסייע דהכא והתם חד טעם הוא דרובע מחיל אינש אבל כי איכא טפי מרובע הוי דבר חשוב ולא מחיל מידי: **הכי השתא.** התם גבי בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך בדין הוא דמחזיר לו את כל הרבעים דמעיקרא לא אקני ליה מוכר מידי בייתור על מדת החבל אלא משום דאמר ליה בהדיא הן חסר הן יתר אבל מסתמא לא הוה קני יתר על הבית כור ואפי' כל שהוא הלכך כיון דאיכא דבר גדול כל כך יתר מרובע לסאה לא הוה מחילה כלל דקרקע חשוב הוא בפני עצמו דלהכי אהני מאי דא"ל בית כור והאי דקאמר ליה הן חסר הן יתר מיהו להכי אהני דאי לא הוה יתר על המדה כי אם רובע הוא מחיל ליה אבל יתר מרובע לא הוא מחילה כלל והדר והוא הדין לחסרון דרובע נמי הוי מחילה יתר מרובע לא הוי מחילה[ט] והדר לוקח אבל גבי רובע טנופת דאף על גב דלא אמר ליה הן חסר הן יתר הוא מחילה מסתמא דהא שכיח טנופת רובע ועלולים אימא לך כי איכא נמי יתר מרובע הוא רובע מחילה ויחזיר המותר דאם נגפות אינו מנפה את כולו[י]. ולמאי

חמא סיפא ר' יוסי אומר יבור. יבורר את הכל: **אי אמרת בשלמא.** דרובע דכלאים כיתר מרובע דטנופת דמי והאי ימעטו מן הדין הוא היינו דאתא ר' יוסי למימר יבורר את הכל וס"ל כרב הונא דאמר אם נגפות מנפה את כולן אבל כיון דאוקמת דמן התורה אפי' מיעוט אינו צריך אלא חומרא הוא אמאי אתא רבי יוסי להוסיף חומרא אחרת על זו ולמימר יבור. ואיכא ספרים דכתוב בהו ת"ש מסיפא ולסיועי לרב הונא קאתי: **משום דמיחזי דמקייס גלגלים.** מאחר שמתחיל למעט ומניח מקצתן ומיחזי כאילו מטיל אותן בידים וחורבן במתכוין ואי כבר נזרעו בקרקע ובירר קצת ושייר קצת נראה כמקייס בקרקע כלאים ונפקא לן מקרא במ"ק[ד] ובתורת הכהנים[ה] דלוקה: **שנים שהפקידו.** אלישנא דקנסא פריך שמע מינה לא קנסינן אמותר וה"ל אמאי קנסוהו רבנן בכוליה[ו] אלא במותר רובע: **מי יימר דלאו כוליה הוי.** דכיון דרגלים לדבר דעירב בו בידים דהאיכא יותר מרובע איכא למימר דכוליה עריב: **מה הפסיד הרמאי.** לא יבא להודות דהא לא מפסיד מידי. ולסיועי' קאתי: **מי יימר דערובי עריב.** כלל: **שיש בו רבית.** פלוני לוה מפלוני מנה במתאים עד זמן פלוני: **הכא משעת כתיבה.** קעבר המלוה אלא תשימון עליו נשך[ז] דמהכא נפקא לן בפ' איזהו נשך[ז]: **ס"ש דתני רבין הו'.** לקמן בפ' בית כור[ח] תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הו' ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הוסיף רובע לסאה הגיעו דהיינו ל' רבעים לבית כור דהוי ל' סאין יתר מיכן יעשה חשבון ויחזיר לו כיון דאיכא מותר מרובע ותני רבין בגמ' [קד:] לא את המותר של רובע לכל סאה הוא מחזיר לבדו אלא את כל הרבעים כולן כל ל' רבעים של בית כור ומותרותיהם הכל מחזיר דהיכא דבא לשלם משלם את כולו ועיל נמי היכא דבא לנפות מנפה את כולו ומסייעא לרב הונא. ואלישנא קמא דאמרי לה דאינא קמסייע דהכא והתם חד טעם הוא דרובע מחיל אינש אבל כי איכא טפי מרובע הוי דבר חשוב ולא מחיל מידי: **הכי השתא.** התם גבי בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך בדין הוא דמחזיר לו את כל הרבעים דמעיקרא לא אקני ליה מוכר מידי בייתור על מדת החבל אלא משום דאמר ליה בהדיא הן חסר הן יתר אבל מסתמא לא הוה קני יתר על הבית כור ואפי' כל שהוא הלכך כיון דאיכא דבר גדול כל כך יתר מרובע לסאה לא הוה מחילה כלל דקרקע חשוב הוא בפני עצמו דלהכי אהני מאי דא"ל בית כור והאי דקאמר ליה הן חסר הן יתר מיהו להכי אהני דאי לא הוה יתר על המדה כי אם רובע הוא מחיל ליה אבל יתר מרובע לא הוא מחילה כלל והדר והוא הדין לחסרון דרובע נמי הוי מחילה יתר מרובע לא הוי מחילה[ט] והדר לוקח אבל גבי רובע טנופת דאף על גב דלא אמר ליה הן חסר הן יתר הוא מחילה מסתמא דהא שכיח טנופת רובע ועלולים אימא לך כי איכא נמי יתר מרובע הוא רובע מחילה ויחזיר המותר דאם נגפות אינו מנפה את כולו[י].

רבינו גרשום

מסייע לרב הונא מסיפא ר' יוסי אומר יבור. אאם יש בה רובע ממין אחר מהדר ר' יוסי דבורו דיבור כל הרובע (חוץ) דכיותר מרובע דמי והיינו כרב הונא. לא לעולם מהא לא תסייעה דרובע כפחות מרובע דאפילו למעט לא הוה בעי ואמאי קאמר ר' יוסי יבור הכל משום דאי שביק ליה מחזי כמקיים כלאים בכרם; והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו. ש"מ דלא קנסינן [היתר] אטו איסור דמאי קא תבע מאתים. הכא נמי אם בא לנפות אינו מנפה את כולו דלא קנסינן ביתר של רובע אטו איסור דיותר מרובע איסורא הוא: התם. משום הכי יהבי' לכל חד מנה דחד מינייהו לאו רמאי הוא: הכא. האי מוכר מי יימר דלא כולהו ערבינהו. יש לחדש וקנסי' ולהכי הבא לנפות מנפה את כולו: ת"ש מסיפא וכו'. מדקתני ר' יוסי אומר הכל יהא מונח עד שיודה הרמאי. ש"מ דקנסי' היתר אטו איסור ותפשוט לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו וקנסי' היתר אטו איסור: הכי השתא וכו' הכא מי יימר דערובי מערב איהו דאיכא איסורא דלמא ליכא איסור ולא קנסינן ומהא לא תפשוט; דברי ר' מאיר. אלמא דקנסינן היתר אטו איסור ותפשוט לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו דקנסי'; דעביד ליה שומא. לא תשימון עליו נשך ומשעת כתיבה איכא איסורא ומשום הכי קנסי'. אבל הכא מי יימר דערובי עריב ומשום הכי הואיל דליכא איסור לא קנסי'; ואינו גובה את הרבית. ש"מ לא קנסי' היתר אטו איסור הכא נמי לא קנסי' והבא לנפות אינו מנפה את כולו וקשיא לרב הונא: ת"ש דתני רבין. באידך פרקין דלקמן לא את המותר הוא מחזיר וכו'. וקתני במשנה בית כור עפר אני מוכר לך וכו'. ואם אמר לו המוכר ללוקח הן חסר מרובע או יותר מרובע אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מיכן יעשה הלוקח חשבון וגרסי' בגמרא דבית כור לא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא מחזיר לו את כל המותר: כלפי לייא. תני רבין בר רב נחמן לא את המותר בלבד מחזיר אלא מחזיר כל הרבעין כולן דהיינו לכור ל' רבעין של קב. והיינו סכום הרבעים ז' קבין ומחצה אלמא דקנסי' היתר אטו איסור דהיינו פחות מרובע אטו איסור דיותר מרובע הכא נמי תפשוט הבא לנפות מנפה את כולה: הכי השתא

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שנים שהפקידו וכו' רבנן בכוליה לא ניקנסיה אלא במותר רובע: (ב) ד"ה הכי השתא וכו' והדדה מלוקה אבל: (ג) תוס' ד"ה קונסין וכו' כל מוהו לגמרי כל"ל ותיבת יפסיד ממקן:

מוסף רש"י

זה אומר מאתים שלי. לאחר זמן כשבאו לינול פקדונן (ב"מ לז.). **מה הפסיד הרמאי.** א"כ לא יוזה לעולם על האמת (שם). **שטר שיש בו רבית.** שכתוב בו שלוה ברבית (ב"ק ל.) שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני (ב"מ עב.).

מוסף תוספות

א. [ד]ייו שימעט משום גזרה דיתר מרובע ולמה הוא מחייבו לבור, דהא יותר מרובע גופיה א"צ לבור אלא מקנסא והיא גופה קנסא ואגן ניקום ונגזור גזרה לקנסא לומר דברובע נמי יבור. ר"ן. ב. הלכך רובע דכלאים כיותר מרובע דמי. שם. ג. [ו]אפילו מבני חרי נמי לא גבי. תוס' רי"ד. ד. וז"ל תוס' הרא"ש ב"מ עב. ואפי' במלוה על פה משמע בתוספתא דקנים דקתני המלוה לחברו ברבית ובא לפני ב"ד קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית וכו'. אמנם עיי' תוס' רי"ד דדעתו דבמלוה ע"פ ליכא למיקנס. ה. [ע"י] עדים דעלמא ואוקי תרי לגבי תרי ואוקי ממונא בחזקת מאריה וכו'. ריטב"א. ו. [אבל] מדינא כל שיעורא דהוי מחילה כי מחיל לגמרי מחיל ואע"ג דאשתכח טפי משיעורא דמחילה נמי ליכא לחיוביה אלא אמותר. יד רמה.

א) ב"מ לז., ב) ב"ק ל: ב"מ עב., ג) לקמן קד:, ד) [דף ב:], ה) [קדושים פרק ד], ו) [שמות כב], ז) [ב"מ עה:], ח) [דף קנ:], ט) [עי' רש"ל], י) [וע"ע תוס' יומות לז. ד"ה מי ותוספות ב"ק ל: ד"ה וחכמים ותוס' ב"מ עב: ד"ה קונסין ותוספות זבחים קד. ד"ה אר"ע ותוספות בכורות כח. ד"ה ר"מן],

ולמאי דפשיט ליה התם [לקמן קד.] דאי מ"ל בית כור סתמא כמאן דאמר ליה הן חסר הן יתר דמי והויא נמי מחילה רובע לסאה ויותר מרובע יחזיר הכל הוה ליה לשנויי הכא הכי השתא התם מעיקרא בית כור מ"ל דמשמע לא פחות ולא יותר מיהו רובע הויא מחילה טפי מרובע לא הויא מחילה כלל והדר הכל דאין דרך להיות בבית כור יותר מבית כור אבל הכא דודאי אית ביה טופת לעולם אימא לך דלא יפה אלא את המותר על הרובע. ונראה בעיני דה"ג לה דכי האי גוונא מתרץ לקמיה הכי השתא התם מעיקרא שוה בשוה מ"ל כו' וכן עיקר: **נקנה מקח.** לגמרי ולא יחזיר לו המאתה כלום דמחילה היא: **שפוה קנה.** אליבא דר' נתן אבל אליבא דר' יהודה הנשיא דלא אומר תן לי מעותי או תן לי מה שאוויתי בפרק הזהב [ב]: **ואמאי.** מחזיר כל האונאה בין בשתות בין ביתר משתות ניהדר המותר שעל הפחות משתות דהא פחות משתות מחיל איניש ואין כאן לא אונאת שתות ולא אונאת יתר משתות אלא אונאת שני משהויין משהו יתר משתות ומשהו פחות משתות דאידך מחילה הוו אלא לאו שמע מינה אם בא לנפות מנפה את כולו כרב הונא: **שוה בשוה מ"מ.** מוכר לנוקח וכך נתרצה לוקח ואם אינו שוה לא יתרצה והלכך בדין הוא דאפי' פחות משתות יחזיר מיהו לכך אין מחזיר דכיון דלא ידיע כל כך וכשוה דמי הויא מחילה אבל שתות ידיעה היא ולא מחיל מידי. אבל גבי פירות דאורח' דמילתא היא שיש שם טופת התם ודאי איכא למימר דמחיל לגמרי ואפי' היכא דאיכא יתר מרובע הרובע מיהו הויא מחילה: **המקבל.** פועל שמקבל עליו בשכר ליטע כל שדה חבירו כשיעור שיכולין ליטע כגון ממטע עשרה לבית סאה: **מקבל עליו.** בעל השדה עשר בוריות למאה אם יש עשרה אילנות בוריות שאין עושין פירי לא יצטרך מקבל ליטע אחריס תחתיהן דאורחייהו דאילנות להיות בהן בוריות כל כך ומחיל: **יפר מכן.** כגון י"א לשאה: **מגלגלין עליו אם הכל.** יטע לו י"א אילנות תחתיהן דהשתא ליכא מחילה כלל. ולעיל נמי אם בא לנפות מנפה את כולו כרב הונא: **אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל יפר.** מעשר בוריות לק' אין לנו לחייבו לחזור וליטע את היתר על עשר אילנות נגד דהרי הוא באותו מותר כשבא ליטע אותו כאילו בא עכשיו ליטע שדה אחר מתמלה דמי שהרי קרקע הרבה יש שראוי ליטע וחשוב שדה שלם בפני עצמו והרי הוא כאילו לא עשה כלום מעיקרא מקבלנותו שהרי קיבל שדה ליטע ועדיין כשיש יתר מי' בוריות הרי יש לו שדה ליטע הלכך כשאמר לו בעל הבית נטע לי שדה זו ליטע את כל השדה אמר לו והרי לא קיים את תנאו היכא דנשאר י"א בוריות וכשבא לחזור וליטע יטע את כולן דכמתחיל עכשיו לקיים את תנאו דמי ובאילן אחד שיטע לאו כלום הוא שהרי הרוב של שדה נשתייר עדיין שלא נטעו והיכא דלא נשארו מתחלה כי אם י' בוריות לק' לא הקפיד בעל השדה בדבר מועט כזה ומשראוי לקרות שדה כגון י"א אילנות לק' חשיבי ולא מחיל כלל. אבל גבי טופת יתר מרובע לסאה כיון דרובע שכיח מחיל כי איכא טפי מרובע נמי המותר ישלם והרובע מחיל דהא ליכא למימר התם כל יתר מרובע כבא להחזיר לו את הסאה מתחלה דמי דהא סאה זכין ליה עם רובע טופת וכי משלם ליה מותר דרובע הרי נתקיימה מכירתו וקיים תנאו. ולא דמי למקרקעי דאשבחי די"א בוריות הרי הן שדה הניכר לעיניים ולא מחיל אבל יותר מרובע טופת דמטלטלי ליכא קפידא כל כך אלא שישלים לו תנאו ולעולם אימא לך אין מנפה את כולו: **היכי דמי.** מתניתין דקתני מרתף של יין מקבל עליו כו' דמשמע המוכר לחבירו מרתף של יין אבל אין אנו יודעין איזה לשון אמר המוכר לנוקח בשעת מכירה: **אי דא"ל.** מוכר לנוקח בסתמא מרתף של יין אני מוכר לך ולא קאמר זה: **קשיא.** בריישא דלקמן דקתני נותן לו יין שכולו יפה ומתני' קתני מקבל עליו י' קוסטות לק': **ואי דא"ל מרתף זה של יין.** אני מוכר לך: **קשיא.** נמי הך בריישא דלקמן דקתני נותן לו יין הנמכר בחנות: **אי דא"ל מרתף זה.** ולא הזכיר יין: **קשיא.** בריישא דקתני אפילו כולו חומץ הגיעו: **קשיא.** דסתם יין יפה בעינן ולא מקבל עליו י' קוסטות אלא דמי לרובע טופת לסאה וי' מתליעות תאנים למאה לא חשיבי וגם שכיחי ומחיל אבל חביות של יין דבר גדול הוא כל חבית בפני עצמו וגם לא שכיח כל כך והלכך כי אמר ליה סתמא יפה בעינן: **נותן לו יין הנמכר בחנות.** היינו כולו קוסטות והכי מוכח לקמיה בשמעתא דלהכי אהני זה כמות שהוא: **מרתף זה.** אפילו חומץ משמע: **נעולה.** מתניתין דאמר ליה מרתף של יין סתם ולא קאמר ליה זה הלכך יין טוב בעינן ומקבל עשרה קוסטות לק' דעבידי דשכיחי ומחיל. ודקשיא לך בריישא דקתני יין שכולו יפה תני בריש דבריישא הכי נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו כו': **ובסתם מי מקבל.** בתמיה דאורקמא למתניתין בסתם ואפילו הכי מקבל י' קוסטות לק': **חביות של יין כו'.** רבותא נקט דסלקא דעתך לשתייה לאלתר קא בעי ליה אי למכרו ולא להכניסו באוצר קמ"ל: **נותן לו יין שכולו יפה.** ואם איתא דמקבל קוסטות הכא נמי נימא הגיעו אפילו הוא יין קוסס: **דכולה חד חמרא הוא.** אבל בחביות טובא מקבל עשרה קוסטות לק': [ג] **וזהו אוצר כו'.** כלומר היינו מרתף דמתניתין. אלמא מתניתין במרתף זה של יין קמיירי ולא בסתם והיינו טעמא דאהני של יין למכור יין יפה ואהני זה לקבל קוסטות דא"ל מרתף זה של יין אני מוכר לך:

קשיא

התם הן חסר הן יתר א"ל. ה"פ התם בית כור הן חסר הן יתר מ"ל ואפי' כי מ"ל בית כור סתמא אני מוכר לך ולא אמר לו הן חסר הן יתר אמר בפ' בית כור (לקמן קד.) דאסר פיתח או הותיר רובע הגיעו [ד] (ולהכי היכא) דא"ל בית כור סתמא אית לן למימר דיותר מרובע לא הויא מחילה [א] וכיון דהדר הדר כולו אבל גבי סאה כשאדם אומר לחבירו סאה פירות אני מוכר לך רגיל להיות שם רובע טופת וכשיש שם רובע טופת קרי ליה שפיר סאה פירות ולכך אין לנו לומר דאי איכא יותר מרובע שיגיעה את כולן:

התם הן חסר הן יתיר א"ל מיהו רביע לא חשיב יתר מרביע חשיב דכיון דחזי ליה לאיצטרופי בתשעת קבין הויא לה ארעא חשיבתא באפי נפשא והדרא ת"ש [ה] האונאה [א] פחות משתות נקנה מקח [ב] יותר משתות בטל מקח [ג] שתות קנה ומחזיר אונאה אמאי ליהדר עד פחות משתות ש"מ כל היכי דבעי לאהדורי כולה מהדר הכי השתא התם מעיקרא שוה בשוה א"ל מיהו פחות משתות לא ידיעה במנה ומחיל אינש שתות ידיעה ולא מחיל אינש יתר משתות מקח טעות הוא ובטל מקח ת"ש [ד] המקבל שדה מחברו ליטע הרי זה מקבל עליו עשר בוריות למאה יותר מכאן מגלגלין עליו את הכל א"ר הונא בריה דרב יהושע כל יתר מכאן בבא ליטע מתחלה דמי: מרתף של יין וכו': היכי דמי אי דא"ל מרתף של יין סתם קשיא אי דאמר ליה מרתף זה של יין קשיא אי דאמר ליה מרתף זה קשיא דתניא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו לעולם דא"ל מרתף של יין סתם ותני ברישא דבריישא ומקבל עליו עשר קוסטות למאה ובסתם מי מקבל והא תאני ר' חייא [ה] המוכר חבית יין לחברו נותן לו יין שכולו יפה שאני חבית דכולא חד חמרא הוא והא תני רב זביד דבי ר' אושעיא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססו' למאה וזהו

ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא והוה ליה מין במינו ורבא לטעמיה דאמר התם בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד: **חבית** של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה. אבל בין הנמכר בחנות לא אפילו למ"ד ריחיה חלא חמרא מכל מקום אהאי חמרא לא יהבי אינשי דמי:

חל

מסורת הש"ס

א) בבא מציעא דף נ:, ב) [ב"מ נ:], ג) שייך לע"ב, ד) ר"מ מ"ז ול"ל וכיון, ה) נ"א כל, ו) ר"מ מ"ז,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל וכו' שהוא עסוק במלאכה:

מוסף רש"י

פחות משתות נקנה מקח. לגלגה, יותר משתות בטל מקח. ושניהם מחיין, שתות קנה. ואין אחד מהן יכול לחזור (ב"מ נ:).

מוסף תוספות

א. כיון שהוכיר לו בית כור ודאי לבית כור שלם נתכוויין. יד רמה. ב. משא"כ ברב הונא שכבר מכר ומשך וגמר מלאכתו ואם יש שם יותר מן הראוי ישלם לו המותר ולמה לא יקבל מאי דשכיח וידד על דעת כן. ריטב"ץ. ג. ח"ל הריטב"ץ: הני מילי לענין ברכה ומעשרות, אבל לענין מקח וממכר שפיר מיקרי יין.

רבינו גרשום

התם בין חסר בין יתיר אמר ליה. והואיל דאשכח יותר מרובע מיהו רובע לסאה לא חשיב והויא מחילה. יותר מרובע עולות לכור לט' קבין ולא הויא מחילה דכיון דהויא ליה ט' קבין הויא לה ארעא חשיבא באפי נפשה והדרא ליה. ואכתי לעולם מהא לא תפשוט הבא לנפות דמנפה את כולו: יותר משתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה. ואמאי להיכא דנתאנה ביותר על שתות אמאי בטל מקח ניהדר ליה מוכר ללוקח עד פחות משתות והוה המקח קיים: אלא ש"מ דכל היכא דבעי לאהדורי כוליה מיהדר. הכי נמי תפשוט דהבא לנפות מנפה את כולו: הכי השתא התם שוה בשוה. קאמר ליה לזבוני ליה המקח ומיהו להיכא דנתאנה פחות משתות נקנה מקח משום דלא ידיע ליה אי נתאנה אי לא נתאנה והוי מחילה והיכא דנתאנה שתות דידיע ללוקח לא הויא מחילה יותר משתות מקח טעות ובטל מקח ומהא לא תפשוט ולעולם הבא לנפות אינו מנפה את כולו: ת"ש המקבל עליו שדה חברו ליטע בשכר הרי זה מקבל עליו בעל השדה עשר בוראות למאה אילנות. דאי מביר הנוטע כשיעור י' אילנות בין ק' שלא נטע (אעפר) לא קא מפחית מדמיו ומקבל עליו בעל השדה אבל אם מביר יותר מכן מגלגלין עליו את הכל אפי' עשר בוראות ואמאי מגלגלין עליו את הכל וליהדר וליטע ליה הנוטע עד י' אלא ש"מ דמגלגלין עליו את הכל דכל היכא דבעי אהדורי כולו מהדר. ותפשוט לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו: אמר רב הונא בריה דרב יהושע. מהא לא תפשוט דהבא משום הכי מגלגלין עליו את הכל דכל יותר מיכן. יותר מעשר למאה כבא ליטע לו מתחלה שדה בפני עצמה דמי כמו שקיבל עליו ליטע לו שדה של

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ג סמג לאוין קע ועשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף ג:
כב ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד:
כג ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ב:
כד ד מיי' פי"ח מהל' שכירות הל' יא סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלא סעיף ח:
כה ה מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב ולאוין קמ טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף ב:

רבינו גרשום (המשך)

י"א אילנות לעצמה דמי שאילו היו י' בלבד היה פטור שהיו בבלעין בתוך המאה ועכשיו הואיל והן יותר מי' לא מקבל עליו בעל השדה וכבא ליטע עכשיו דמי ומגלגלין עליו את הכל ואינו מקבל עליו בעל השדה אלא אחד לי' אילן: **פים'** המוכר מרתף של יין לחבירו. כלומר אוצר מלא יין מקבל עליו הלוקח י' קוסטות לק'. עשר חביות של יין קהוי שהקרים לק': היכי דמי אי דאמר ליה מרתף של יין סתם. אני מוכר לך ומקבל עליו עשר קוסטות. קשיא להך בריישא דקתני נותן לו יין שכולו יפה בלא קוסטות. ואי אמר ליה מרתף זה של יין קשיא בריישא דנותן יין הנמכר בחנות. ואי הכי שאמר זה אפי' שאמר זה של יין נותן לו יין גרוע כגון הנמכר בחנות לפי שיש לבעל הבית יין גרוע שאינו יכול למוכרו בבית נותנו לחנוני למוכרו לפי שהחנוני מוכר בשוק מקום שעובריו ושבין בני אדם וקונין אותו פועלים ועוברי דרכים שאינן מבקשים כל כך יין יפה ומתני' קתני דכולו יפה נותן לו חדץ מ' קוסטות. וקשיא להך בריית' דקתני היכא דאמר ליה מרתף זה של יין משמע דמזה יין שהוא במרתף ולהיכא דא"ל מרתף זה משמע כעין שהוא ואפילו כולו חומץ הגיעו: אמרי לעולם מתני' מתוקמא דאמר ליה מרתף של יין סתם ודקשיא לך מן בריישא תני לה נמי הכי ברישא דבריישא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו כו'. מקשי' על עשר קוסטות למאה דמתני' ודבריישא כי להיכא דאמר ליה סתם מרתף של יין אני מוכר לך מקבל עליו י' קוסטות לק': מהא דתני ר' חייא וכו' אלמא דלא מקבל. ומשני ליה שאני חביות של יין הואיל דאתני ליה חבית של יין דין הוא דליתן ליה יין יפה משום דחבית כוליה חד חמר הוא ולהיכא דאיתרע במקצת איתרע נמי כולו. וליכא למימר דיהיב ליה האי יפה מחבית זו וקוסס מחבית אחרת משום דלא אתני ליה הכי. אבל גבי מרתף דכל חבית וחבית באנפי נפשה הוא ודאי מקבל עליו עשרה קוסטות לק': והא תני רב זביד וכו' נותן לו יין שכולו יפה. אע"ג דאמר ליה סתם ולהיכא דקא מפרש ליה ואמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוסטות.

קשיא זה אזה. ברייתא דלעיל ורב זביד קשיין אהדדי דלעיל קתני במרתף זה של יין הנמכר בחנות והכא בדרב זביד קתני שכולו יפה וקיבל קוסטס: **הא דא"ל למקפה.** ברייתא דרב זביד שאמר יין לצורך להטעים מאכל וליתן לתוך התבשיל אני מוכר לך דהיינו יין טוב ומתקיים הרבה שמעטו מעט מסתפקין ממנו והלכך אהני מאי דא"ל למקפה ליתן יין טוב ואהני זה לקבל י' קוסטס לק': **והא.** קמייתא דקתני נותן לו יין הנמכר בחנות דלא א"ל למקפה הלכך כיון דקאמר זה נותן לו יין הנמכר בחנות והכא בדרב זביד קתני שכולו יפה וקיבל קוסטס: **הא דא"ל למקפה.** ברייתא דרב זביד שאמר יין לצורך להטעים מאכל וליתן לתוך התבשיל אני מוכר לך דהיינו יין טוב ומתקיים הרבה שמעטו מעט מסתפקין ממנו והלכך אהני מאי דא"ל למקפה ליתן יין טוב ואהני זה לקבל י' קוסטס לק': **והא.** קמייתא דקתני נותן לו יין הנמכר בחנות דלא א"ל למקפה הלכך כיון דקאמר זה נותן לו יין הנמכר בחנות והכא בדרב זביד קתני שכולו יפה פלוגתא לקמן אי מיירי נמי כמו מציעתא בדלא א"ל למקפה או בדא"ל: **הלכך מרתף של יין יו.** מילתיה דרב זביד קמפרש: **מרתף זה של יין ולא א"ל יו.** אברייתא דלעיל קאי וישא דילה פליגי בה לקמן ומיהו סיפא דקתני מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו בדלא א"ל למקפה מיירי דאילו א"ל מרתף זה למקפה אני מוכר לך צריך ליתן לו יין שכולו יפה ומקבל י' קוסטס לק' כדתני רב זביד גבי מרתף זה של יין ואוקימנא דאמר ליה למקפה דלא שנא מרתף זה אני מוכר לך ממרתף זה של יין אני מוכר לך היכא דא"ל למקפה דלמקפה משמע מיין טוב דלא היו רגילין למקפה כי אם ביין טוב ואם (א) היו רגילין נמי לתת חומץ במקפה אפילו הכי אין לומר מרתף למקפה אני מוכר לך בשביל חומץ דכל חומץ מתקיים הוא ומחמיץ יותר ויותר ומרתף חומץ היה לו לומר. והכי מוכחא מילתא כדפרישית דמשום הכי לא קתני בדרב זביד דין של מרתף זה אני מוכר לך כדקתני בברייתא קמייתא דכיון דבדא"ל למקפה מיירי רב זביד תנא מרתף זה של יין אני מוכר לך והוא הדין למרתף זה אני מוכר לך דהיינו הך והאי דנקט של יין רבותא הוא דאף על גב דאמר ליה של יין ואמר ליה נמי למקפה אפילו הכי מקבל י' קוסטס לק': **מרתף של יין.** סתם דלא א"ל זה ולא א"ל למקפה נמי: **מאי.** ומשום דאיכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא קבעי לה מי מדמי לה למרתף זה של יין וא"ל למקפה דקתני בדרב זביד דנותן לו יין יפה ומקבל י' קוסטס דכי היכי דהתם איכא חדא לריעותא דקאמר מרתף זה וחדא לטיבותא דא"ל למקפה הכא נמי איכא חדא לטיבותא דאמר מרתף של יין ולא אמר זה וחדא לריעותא דלא א"ל למקפה או דלמא נותן לו כולו יין יפה הואיל ולא אמר זה ואע"ג דלא א"ל למקפה דמאן דזבין חמרא מסתמא למקפה בעי ליה ולא למכרו בחנות וגם שלא יהיו בו קוסטס ולא דמי לתאנים מתליעות ולא לטונפת שבתבואה משום דכל חביות של יין דבר חשוב הוא ומקפיד עליו. והשואל הזה יודע היה שיש לדקדק מברייתא דלעיל דנותן לו יין כולו יפה ומדרב זביד יש לדקדק דמקבל עליו קוסטס כדמפרש לקמיה והכי קבעי גמרא מי דייקא מברייתא דאינו מקבל ומשום האי טעמא דפרישית ודרב זביד תריצי לה כדלקמן או דלמא דייקינן מדרב זביד דמקבל ומשום טעמא דפרישית וברייתא מתרצי לה כדלקמן כן שיטת גמרא: **חד אמר מקבל.** דסבירא ליה טעמא כדפרישית: **וחד אמר לא מקבל.** אלא כולו יין יפה נותן לו וטעמא כדפרישית דמסתמא קפדי אחביות קוסטס טפי ממתליעות בתאנים וטונפת בתבואה: **דייק מדרב זביד.** כלומר משום דסבירא ליה דמקבל מפרש להא דרב זביד דוקא ואידך ברייתא מתרץ לה דלא תקשי ליה כדלקמן דאע"ג דאיכא למידק מברייתא שפיר דאינו מקבל ומצי לתרוצי לדרב זביד כדלקמן אפילו הכי לא ניחא ליה למימר הכי שאחר סברתו הולך ומתרץ הברייתות לפי דעתו: **ואוקימנא.** לסיפא דקתני זה כדאמר ליה למקפה והוא הדין לרישא ודייקינן מינה טעמא דנותן לו שכולו יפה דאמר ליה למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל. והא דלא קמפליג ותני בדידה במרתף של יין סתמא וליפלוג בין א"ל למקפה ללא א"ל היינו טעמא דכולה כדא"ל למקפה קמיפלגי והיינו נמי בדידה: **ואוקימנא.** למציעתא דברייתא דלא א"ל למקפה וה"ה לרישא: **חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כו'.** והאי דלא קמיירי כולה בדא"ל למקפה דג' דינין אתא לאורויי ביין ולמימרא דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה וזימנין נותן לו כולו יין רע הנמכר בחנות וזימנין דאפי' כולו חומץ הגיעו: **הוא הדין דאע"ג דלא א"ל כו'.** והכי קתני הא דרב זביד מרתף של יין אני מוכר לך אין בו חילוק בין א"ל למקפה ללא א"ל למקפה אלא אם נותן לו יין שכולו יפה אבל אם א"ל מרתף זה של יין אני מוכר לך אז יש חילוק בדבר דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה אלא שמקבל עליו י' קוסטס וכגון דא"ל למקפה אבל אי לא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות והאי דלא תני ליה בהדיא האי חילוק דיין הנמכר בחנות היינו משום דכולה ביין יפה בעא לאורויי לדיעה: **משום דקשיא זה אזה.** ומיהו רישא בדלא א"ל למקפה נמי מיירי: **יין הנמכר בחנות.** כלומר יין רע מכל יינות הנמכרים בחנות: **מברכין לו'.** דהשיב פירי ולא מברכין עליו שהכל נהיה בדברו אע"ג דתנן [ברכות מ.] ועל כולן אם בירך שהכל נהיה בדברו יצא: **דאקרים.** אייגר"א בלע"ז היינו יין קוסם: **למה לי.** לברך עליו אלא שהכל נהיה בדברו והאי יין הנמכר בחנות הוא יין רע שריחו חומץ וטעמו יין עדיין כדלקמן: **שעברה לורתו.** שהחמיץ שקורין טורניי"ר: **אומר שהכל נהיה בדברו.** ולמעוטי אתא דלא יברך על הפת ברכת המוציא דהא לאו לחם הוא ועל היין לא יברך בורא פרי הגפן ועל התבשיל אם הוא מה' המינים כגון דייסא לא יברך בורא מיני מזונות: **כפורלמא.** יין רע יותר מאותו הנמכר בחנות שאינו נמכר אלא בקרנות העיר בפרשת דרכים שיש שם לוקחין הרבה ואין מדקדקין מה יקנו כפי שעה. ובפיר"ח גרס בפרלופא שנשתנה מראיתו ופרלופו מתוך שהוא רע הרבה: **הא רב יהודה הא רב חסדא.** דפליגי: **מר למאן סבירא ליה.** מברכין או אין מברכין: **אמר ליה מפניהא ידענא.** דקתני בה שלשה ימים ולאי ומהתם שמעינן אי מברכין או אין מברכין כדמפרש לקמיה [לז.] דאיפליגו בה ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי ומפרשינן לקמן [שם] כמאן מנייהו פשט ליה רב יוסף לאביי כלומר כמי משניהם הוה משמע ליה בברייתא דנדע היאך אהדר ליה לאביי. ומיהו רב יוסף לא קאמר ליה לאביי פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע דאם כן הוה לן למימר לקמן הכי ואמרינן מאי קאמר ואמר ר' יוחנן כו' אלא לאו שמע מינה גמרא קאמר לה לפרושי הך ברייתא ורב יוסף לא אמר לאביי יותר אלא מפניהא ידענא דתניא כו' ומפרשינא לה הכי דמהכא שמעת לה לגבייא שלך. כן נראה בעיני:

הבוזק

בורא פרי הגפן. ורב חסדא אמר שהכל. ומר כמאן סבירא ליה:

חד אמר מקבל. תימה לדידיה אמאי מוקי (ב) רב זביד מתניתין כר' אושעיא ודאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך וא"ל למקפה לוקי מתני' בלא א"ל למקפה ודאמר ליה מרתף של יין סתם: **וחד אמר לא מקבל.** קשה לרשב"א ז"ל אמאי נקט ר' חייא לעיל המוכר חבית של יין לחבירו נותן לו יין שכולו יפה אמאי מיירי חבית אפי' מרתף נמי ויש מפרשים לרבותא נקטיה כדפירש הקונטרס לעיל[א]:

הבוזק

וזהו אוצר ששנו חכמים במשנתינו אלא מתני' נמי דאמר ליה זה קשיא זה אזה לא קשיא הא דאמר ליה למקפה הא דלא א"ל למקפה דרב זביד דא"ל למקפה ברייתא דלא א"ל למקפה הלכך [א]מרתף של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה [ב]מרתף זה של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוסטס למאה [ג]מרתף זה של יין ולא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות איבעיא להו מרתף של יין ולא א"ל למקפה מאי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר [ד]מקבל וחד אמר לא מקבל מאן דאמר מקבל דייק מדרב זביד דקתני מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא דאמר ליה למקפה טעמא דאמר ליה למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל ומ"ד לא מקבל דייק מברייתא דקתני מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא דלא א"ל למקפה ולמאן דדייק מדרב זביד קשיא ברייתא חסורי מחסרא והכי קתני במה דברים אמורים דאמר ליה למקפה הא לא אמר ליה למקפה מקבל ומרתף זה של יין ולא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות ולמאן דדייק מברייתא קשיא דרב זביד דאוקימנא דא"ל למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל הוא הדין דאע"ג דלא א"ל למקפה לא מקבל והאי דאוקימנא דא"ל למקפה משום דקשיא זה אזה אמר רב יהודה יין הנמכר בחנות מברכין עליו בורא פרי הגפן ורב חסדא אמר גבי חמרא [ה]דאקרים למה לי מיתיבי [ו]על הפת שעפשה ועל היין שהקרים ועל תבשיל שעברה צורתו אומר שהכל נהיה בדברו אמר רב זביד מודה רב יהודה בפורצמא דמיזדבן אקרנתא א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודה הא רב חסדא מר כמאן סבירא ליה א"ל מתניתא ידענא דתניא

והאי דנקט של יין רבותא הוא דאף על גב דאמר ליה של יין ואמר ליה נמי למקפה אפילו הכי מקבל י' קוסטס לק': **מרתף של יין.** סתם דלא א"ל זה ולא א"ל למקפה נמי: **מאי.** ומשום דאיכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא קבעי לה מי מדמי לה למרתף זה של יין וא"ל למקפה דקתני בדרב זביד דנותן לו יין יפה ומקבל י' קוסטס דכי היכי דהתם איכא חדא לריעותא דקאמר מרתף זה וחדא לטיבותא דא"ל למקפה הכא נמי איכא חדא לטיבותא דאמר מרתף של יין ולא אמר זה וחדא לריעותא דלא א"ל למקפה או דלמא נותן לו כולו יין יפה הואיל ולא אמר זה ואע"ג דלא א"ל למקפה דמאן דזבין חמרא מסתמא למקפה בעי ליה ולא למכרו בחנות וגם שלא יהיו בו קוסטס ולא דמי לתאנים מתליעות ולא לטונפת שבתבואה משום דכל חביות של יין דבר חשוב הוא ומקפיד עליו. והשואל הזה יודע היה שיש לדקדק מברייתא דלעיל דנותן לו יין כולו יפה ומדרב זביד יש לדקדק דמקבל עליו קוסטס כדמפרש לקמיה והכי קבעי גמרא מי דייקא מברייתא דאינו מקבל ומשום האי טעמא דפרישית ודרב זביד תריצי לה כדלקמן או דלמא דייקינן מדרב זביד דמקבל ומשום טעמא דפרישית וברייתא מתרצי לה כדלקמן כן שיטת גמרא: **חד אמר מקבל.** דסבירא ליה טעמא כדפרישית: **וחד אמר לא מקבל.** אלא כולו יין יפה נותן לו וטעמא כדפרישית דמסתמא קפדי אחביות קוסטס טפי ממתליעות בתאנים וטונפת בתבואה: **דייק מדרב זביד.** כלומר משום דסבירא ליה דמקבל מפרש להא דרב זביד דוקא ואידך ברייתא מתרץ לה דלא תקשי ליה כדלקמן דאע"ג דאיכא למידק מברייתא שפיר דאינו מקבל ומצי לתרוצי לדרב זביד כדלקמן אפילו הכי לא ניחא ליה למימר הכי שאחר סברתו הולך ומתרץ הברייתות לפי דעתו: **ואוקימנא.** לסיפא דקתני זה כדאמר ליה למקפה והוא הדין לרישא ודייקינן מינה טעמא דנותן לו שכולו יפה דאמר ליה למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל. והא דלא קמפליג ותני בדידה במרתף של יין סתמא וליפלוג בין א"ל למקפה ללא א"ל היינו טעמא דכולה כדא"ל למקפה קמיפלגי והיינו נמי בדידה: **ואוקימנא.** למציעתא דברייתא דלא א"ל למקפה וה"ה לרישא: **חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כו'.** והאי דלא קמיירי כולה בדא"ל למקפה דג' דינין אתא לאורויי ביין ולמימרא דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה וזימנין נותן לו כולו יין רע הנמכר בחנות וזימנין דאפי' כולו חומץ הגיעו: **הוא הדין דאע"ג דלא א"ל כו'.** והכי קתני הא דרב זביד מרתף של יין אני מוכר לך אין בו חילוק בין א"ל למקפה ללא א"ל למקפה אלא אם נותן לו יין שכולו יפה אבל אם א"ל מרתף זה של יין אני מוכר לך אז יש חילוק בדבר דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה אלא שמקבל עליו י' קוסטס וכגון דא"ל למקפה אבל אי לא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות והאי דלא תני ליה בהדיא האי חילוק דיין הנמכר בחנות היינו משום דכולה ביין יפה בעא לאורויי לדיעה: **משום דקשיא זה אזה.** ומיהו רישא בדלא א"ל למקפה נמי מיירי: **יין הנמכר בחנות.** כלומר יין רע מכל יינות הנמכרים בחנות: **מברכין לו'.** דהשיב פירי ולא מברכין עליו שהכל נהיה בדברו אע"ג דתנן [ברכות מ.] ועל כולן אם בירך שהכל נהיה בדברו יצא: **דאקרים.** אייגר"א בלע"ז היינו יין קוסם: **למה לי.** לברך עליו אלא שהכל נהיה בדברו והאי יין הנמכר בחנות הוא יין רע שריחו חומץ וטעמו יין עדיין כדלקמן: **שעברה לורתו.** שהחמיץ שקורין טורניי"ר: **אומר שהכל נהיה בדברו.** ולמעוטי אתא דלא יברך על הפת ברכת המוציא דהא לאו לחם הוא ועל היין לא יברך בורא פרי הגפן ועל התבשיל אם הוא מה' המינים כגון דייסא לא יברך בורא מיני מזונות: **כפורלמא.** יין רע יותר מאותו הנמכר בחנות שאינו נמכר אלא בקרנות העיר בפרשת דרכים שיש שם לוקחין הרבה ואין מדקדקין מה יקנו כפי שעה. ובפיר"ח גרס בפרלופא שנשתנה מראיתו ופרלופו מתוך שהוא רע הרבה: **הא רב יהודה הא רב חסדא.** דפליגי: **מר למאן סבירא ליה.** מברכין או אין מברכין: **אמר ליה מפניהא ידענא.** דקתני בה שלשה ימים ולאי ומהתם שמעינן אי מברכין או אין מברכין כדמפרש לקמיה [לז.] דאיפליגו בה ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי ומפרשינן לקמן [שם] כמאן מנייהו פשט ליה רב יוסף לאביי כלומר כמי משניהם הוה משמע ליה בברייתא דנדע היאך אהדר ליה לאביי. ומיהו רב יוסף לא קאמר ליה לאביי פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע דאם כן הוה לן למימר לקמן הכי ואמרינן מאי קאמר ואמר ר' יוחנן כו' אלא לאו שמע מינה גמרא קאמר לה לפרושי הך ברייתא ורב יוסף לא אמר לאביי יותר אלא מפניהא ידענא דתניא כו' ומפרשינא לה הכי דמהכא שמעת לה לגבייא שלך. כן נראה בעיני:

הבוזק

בורא פרי הגפן. ורב חסדא אמר שהכל. ומר כמאן סבירא ליה:

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ח סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ג:

כז ב מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"ח:

כח ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם ס"ג:

כט ד מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"ח:

ל ה מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רל סעיף ח וסעיף ד:

רבינו גרשום

וזהו מרתף אוצר ששנינו במשנתינו. אלמא להיכא דאמר ליה יין סתם לא מקבל עליו כלום מן קוסטס והיכי מתרצת למתני' וברייתא להיכא דאמר ליה יין סתם דמקבל עליו י' קוסטס לק': אלא מתני'. נמי משום הכי מקבל עליו דאמר ליה מרתף זה דהא מפר' ליה כעין שהוא משום הכי מקבל והכי נמי תני רב דביד: אי הכי קשיא זה אזה. דהכא קתני דהיכא דאמר ליה זה מקבל עליו י' קוסטס והשאר יפה לברייתא לעיל דהיכא דאמר ליה מרתף זה דנותן לו יין הנמכר בחנות דכולו רע ומקבל עליו: הא לא קשיא. כלומר מתני' דאמר ליה מרתף זה משום הכי מקבל והאי דקא קשיא לך מברייתא הא לא קשיא כלומר מתני' דאמר ליה לוקח למוכר לצורך מקפה וציקי קדרה קא בעינא ליה. אמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוסטס לק' משום דלצורך מקפה ותבשיל צריך יין יפה ומובחר כדי שיכולין לאוצרו ימים רבים. אבל אי דלא אמר ליה למקפה ליכא למשמע מינה דיפה נותן לו. מילתא דרב זביד כולה דאמר ליה למקפה. וברייתא דלא אמר ליה למקפה: אי דאמר ליה מרתף של יין אני מוכר לך ואמר ליה אידך למקפה קא בעינא ליה נותן לו יין שכולו יפה והכי נמי מפרש לברייתא. אבל אי [לא] א"ל למקפה ליכא למשמע מינה ולהיכא דאמר לו נמי מרתף זה של יין אני מוכר לך ואמר ליה למקפה נותן לו יין וכו' וברייתא דלעיל מפרש הכי מרתף זה של יין ולא אמר ליה למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות ולא קשיין אהדדי דהא דתני רב זביד אמרי' להיכא דאמר לו למקפה נותן לו יין שכולו יפה: איבעיא להו להיכא דאמר לו מרתף של יין סתם אני מוכר לך ולא אמר ליה למקפה מאי יהיב כולו יפה או מקבל עליו י' קוסטס למאה. מאן דאמר מקבל י' קוסטס: ואוקימנא לעיל מלתא דרב זביד דאמר ליה למקפה משום הכי לא מקבל. טעמיה דאמר הא לא אמר ליה למקפה כי אם סתם מקבל: דקתני. בברייתא דלעיל: ואוקימנא כולו ברייתא דלעיל דלא אמר למקפה דנותן לו יין יפה כולו ולא מקבל עליו כלום: ולמאן דדייק מדרב זביד דמקבל קשיא ברייתא דמשמע דלא מקבל: לעולם להיכא דלא א"ל למקפה מקבל וחסורי מחסרא ברייתא והכי קתני

מסורת הש"ס

(א) [גי' ערוך ערך קרם ב' דאקריס בסמ"ך וכן בסמוך ועל היין שהקריס], (ב) ברכות מ.;

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מרתף זה וכו' ביין טוב ואם תימצי לומר היו רגילין: (ב) תוס' ד"ה חד וכו' אמאי מוקי לרב זביד דבי ר' אושעיא מתני' בדאמר ליה כל"ל:

לעזי רש"י

אייגר"א [איגר"א]. חומץ.

טורניי"ר [טורני"ר]. לשונות טבעו, להחמיץ.

מוסף רש"י

שהקרים. נוטי"ר בלע"ז (ברכות מ:).

מוסף תוספות

א. דס"ד לשתייה לאלתר קא בעי לה אם לכמכר ולא להכניסו באוצר קמ"ל. רשב"ם לעיל.

רבינו גרשום (המשך)

מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה. בד"א דא"ל למקפה. הא לא א"ל למקפה מקבל. כדאמר' ואי אמר לו מרתף זה של יין אני מוכר לך וכו'. ולמאן דדייק מברייתא דלא מקבל קשיא דרב זביד דמקבל. אמר לך הא דרב זביד לא קשיא לך לעולם לא מקבל ולהיכא דאמר ליה מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין יפה דלא מקבל י' קוסטס אע"ג דלא אמר למקפה והוא הדין נמי להיכא דאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה אע"ג דלא אמר לו למקפה לא מקבל עשר קוסטס והאי דאוקימנא מלתא דרב זביד דא"ל למקפה משום הכי מקבל עליו י' קוסטס משום דוחקא הוא דאמר דאי לא מוקמת ליה הכי קשיא זה אזה כדמקשי' לעיל דכל משום דלא קשיין אהדדי מתרצין מלתא דרב זביד דא"ל דאמר ליה למקפה משום הכי מקבל אבל להיכא דאמר ליה מרתף של יין אני מוכר לך סבירא ליה לרב דנותן לו יין שכולו יפה ולא מקבל עליה קוסטס וכוותיה סבירא ליה גבי מרתף של יין דלא מקבל עליה כלום: דאקרים. שהחמיץ: אומר שהכל נהיה בדברו. וקשיא לרב יהודה: מודה היה רב יהודה בפורצמא אקרנתא. באותו יין שהחמיץ כל כך שאינו נמכר כי אם על הקרנות. כלומר אפרשת דרכים כדי שיהא מזומן לעוברי דרכים וספנים וקונין אותו לפי שטורח הוא להם מחמת טירדא שיהו הולכין לחזר בעיר ולקנות יין יפה וקונין אותו שמצוי להן ואותו הוא רע יותר מאותו הנמכר בחנות. מאותו הנמכר קתני בריתא דמברכין עליו שהכל נהיה דלא חמרא הוא. אבל יין הנמכר בחנות מברכין עליו בורא פרי הגפן: הא רב יהודה. דאמר מברכין עליו

הבודק אם החבית. נטל הימנה מעט והפרישׁ ממנו תרומה ומעשר ושתה הימנו לידע אם היין הנותר בחבית טוב וישתה או ימכור משאר חביותיו מדי יום יום ויפרישׁ מזו החבית תרומה ומעשרות תחתיהן היום מפרישׁ מעט לפי מה שימכור משאר חביותיו ולמחר מעט ואומר הרי תרומה ומעשר של זה שאני מוכר ושותה באותה חבית ולפיכך בודק דאין מפרישׁין מן החומץ על היין דשני מינין הן אליבא דרבי בפ' המוכר את הספינה (ד) אבל לרבנן לכתחלה אין מפרישׁין ואם עשה עשוי: **להיות מפריש.** משאר חביותיו על בטחונה של זו החבית כלומר שמפרישׁ ממנה לצורך שאר חביות: **ואחר כך.** לסוף חודש או ב' חדשים: **כל ג' ימים כו'.** לקמיה מפרש: **מאי קאמר.** לפי שיש לפרשה בשני עניינין כדלקמן קבעי לה: **כל ג' ימים הראשונים.** סמוך לבדיקה ודאי יין היה דבפחות מג' ימים אין היין נעשה חומץ ויפה תרס מה שתרס באותן ג' ימים ואי"ל הלוקח מזה באותן ג' ימים לחזור ולהפרישׁ דאפי' אם התחיל להחמיץ עם סילוק ידיו אין שמו חומץ עד ג' ימים ואע"פ שכבר יש לו ריח חומץ כדמפרש ואזיל דרך היין המחמץ להריח מתחלה ריח חומץ והולך ומריח יותר ויותר עד שנהפך אפי' טעמו לחומץ וקיים להו לרבנן דמשהתחיל להחמיץ הוי ריחו כל ג' ימים חומץ וטעמו יין אבל מג' ואילך יכול להיות חומץ גמור: **מלאן ואילך ספק.** דשמא לא התחיל להחמיץ עד ג' ימים קודם שנמלא חומץ והשתא בשעת מליאה הוא לנעשה חומץ הלכך הוי תרומה מספק ויחזור ויתרום: **מאי טעמא.** הוי כל ג' ימים הראשונים ספק חומץ: **חמרא מעילאי עקר.** (ה) כמו עקר נעקר טעם יין ממנו ומתחיל להחמיץ מלמעלה בפי החבית ומעט מעט מתחמץ ויורד כל ג' עד דבסוף ג' נעשה כולו חומץ וכל זמן שלא החמיץ כולו הוי ריחה חלא וטעמא חמרא ואי' חמרא הא טעימה ובדקי' האי גברא בפי החבית ומלאו טוב ועדיין לא התחיל להחמיץ ואי' אם תמצי לומר דמיד בתר דטעימה התחיל להחמיץ הוי ריחה חלא וטעמיה חמרא עד סוף ג' ימים משהתחיל להחמיץ והלכך דין הוא דבתר טעמא אזלינן ולא בתר ריחא וחמרא הוא והיינו יין הנמכר בחנות דלרבי יוחנן הוי יין ומהאי טעמא גופיה הוי ספק אפי' כל ג' ימים האחרונים ולא ודאי חומץ דאיכא למימר זה ב' ימים האחרונים שהתחיל להחמיץ והוי טעמיה חמרא עד עכשיו שנגמר חומצו: **ג' ימים האחרונים ודאי חומץ.** והוי טבל גמור דר' יהושע אזיל בתר ריח כדמפרש ואזיל וכיון דעתה נמלא חומץ ודאי התחיל להריח ריח חומץ זה ג' ימים דבפחות מג' ימים לא נעשה חומץ גמור ואפי' ג' ימים הראשונים דאי' אחרונים ודאי חומץ. כל ג' ימים שלפני בדיקה זו האחרונים שנמלאה חומץ, הרי היא בחזקת ודאי חומץ (קדושין עט.) דכיון דעכשיו חומץ גמור הוא, ודאי אין פחות מג' ימים שהתחיל להחמיץ ואם עשאו כחומץ אותן ג' ימים תרומה על מקום אחר, אינו תרומה אליבא דרבי אלעזר (לעיל פד:) יין וחומץ שני מינין הן, דאי' לרבנן הא קיי"ל תרס מן הדעה על היפה תרומתו תרומה (נדה ב: וכעי"ז קדושין עט.). **מכאן ולהלן.** מג' ולמפעיל, **ספק.** והוי תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרום (שם ושם).

הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואחר כך נמצאת חומץ כל ג' יום ודאי מכאן ואילך ספק מאי קאמר א"ר יוחנן ה"ק בכל ג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק מאי טעמא חמרא מעילאי עקר והאי טעימיה ולא עקר אם תמצא לומר בתר דטעימיה עקר הוה ריחא חלא וטעמיה חמרא (ג) וכל ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא ורבי יהושע בן לוי אמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ מכאן ולהלן ספק מאי טעמא חמרא מתתאי עקר ואימור עקר ולאו אדעתיה ואם תמצא לומר מעילאי עקר והא טעימיה ולא עקר דלמא בתר דטעימיה עקר הוה ריחיה חלא וטעמי' חמרא (ג) וריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא דרומאי מתנו משמיה דר' יהושע בן לוי ראשונים ודאי יין אחרונים ודאי חומץ אמצעיים ספק הא גופא קשיא אמרת ראשונים ודאי יין אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא והדר אמרת אחרונים ודאי חומץ אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא כגון דאשתכח חלא סיפתקא דאי לאו דעקר תלתא יומי לא הוה משתכח חלא סיפתקא כמאן פשט ליה פליגי בה רב מרי ורב זביד חד אמר כרבי יוחנן וחד אמר כרבי יהושע בן לוי: איתמר המוכר חבית יין לחברו והחמיצה אמר רב כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל

הבודק את החבית להיות מפריש שלקח ממנו משהו ומפרישׁ ממנו תרומה ואחר כך טעמו (א) ובמקום דחק שהרי יכול לטעמו בריח אי הוי ריחא חמרא ודאי חמרא הוא דאיכא ודאי חמרא דריחיה חלא אבל חלא לעולם לא הוי ריחיה חמרא והא דקאמר לקמן הא טעימיה ולא עקר הזקיקו לפרש כן דלא משמע ליה דטעמו בריח:

מאי טעמא האי מעילאי עקר. לא מצי למימר דלר' יוחנן מתתאי עקר דא"כ מנא ליה דכל ג' ימים הראשונים היה ודאי יין דלמא בשעה שטעמו כבר נעקר טעמו מתתאי ב' ימים אבל אין לומר שכבר נעקר טעמו מתתאי ג' ימים דאין סברא לומר שיהא חומץ גמור למטה ולמעלה הוה ריחיה (ב) (חלא) וטעמא חמרא:

מאי טעמא האי חמרא מתתאי עקר. תימה דמנא ליה לגמרא ליפלוגיהו בהכי כיון דמצי למימר לכ"ע מעילאי (ב) וא"ל דנקט הכי לפי (ג) שסובר שכך הוא אמת דמתתאי עקר ואיכא למימר הא טעמא דמתתאי עקר לחוד (ד) (ולעולם) דקסבר ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא דא"כ ג' ימים האחרונים אמאי הוי ודאי חומץ דלמא כל ג' ימים הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא והשתא הוא דנגמר חימוצו:

דרומאי מתנו. פירש רבינו שמואל דהלכה כר' יוחנן דקיימי דרומאי כוותיה וכן נראה דרבא נמי קאי כוותיה בפרק בתרא דע"ז (דף סו: ושם. ד"ה ורבא) שהבאתי לעיל (ג):

כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר. ואפי' נתן לו הלוקח מעות יחזיר דכיון דנראה חומץ גמור תוך ג' שנמכר בידוע שכבר בשעת מכירה ריחיה חלא ואהאי חמרא לא יהבי אינשי דמי (ג) ואע"פ שטעמו והוה ריחיה חמרא ודאי לא

(א) נראה דף ב: קידושין עט. תוספ' תרומות פ"ד, ב) [ע"ז סו:], ג) [שם], ד) [דף פד:], ה) רש"ל מ"ז, ו) ר"מ מ"ז וגרס וקסבר,

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה חמרא מעילאי עקר כלומר עקר: (ב) תוס' ד"ה מ"ט האי חמרא וכו' דנקט הכי לפי שכך הוא אמת כשסובר ריב"ל דמתתאי עקר וליכא למימר להאי טעמא: (ג) ד"ה דרומאי וכו' שהבאתי לעיל. נ"ב בדף נ"ה בד"ה נותן לו:

מוסף רש"י

הבודק את החבית. טועמה אם היא בחזקתה שלא החמיצה, להיות מפריש עליה תרומה והולך. לומר להיות סומך עליה והולך ושותה שאר חביות ונותן עיניו בזה להפרישׁ ממנה עליהם לאחר זמן, שהתרומה ניטלת במתשבה (נדה ב:) כלומר להיות סומך עליה בהפרשת תרומותיו, כשבא לשתות מאה לוגין טבל במקום אחר אומר הרי שני לוגין בחבית פלוגית תרומה על מאה לוגין הללו וכן עושה תדיר (קדושין עט.). **ואחר כך נמצאת חומץ.** ואין ידוע מאימתי החמיצה, וכל תרומה שסמך עליה משהחמיצה לא תיקן, דקסבר יין וחומץ שני מינין הן (שם). **כל ג' ימים הראשונים.** שאחר הבדיקה שבדקה ומצאה יין, הרי היא בחזקת ודאי יין. וכל טבלים שהלה תרומתן בה באותן ג' ימים ממוקמים הן, מכאן ואילך ספק. והוא תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרום דשמא כבר החמיצה ולא היתה תרומה (שם וכעי"ז נדה ב:). **כל ג' ימים אחרונים ודאי חומץ.** כל ג' ימים שלפני בדיקה זו האחרונים שנמלאה חומץ, הרי היא בחזקת ודאי חומץ (קדושין עט.) דכיון דעכשיו חומץ גמור הוא, ודאי אין פחות מג' ימים שהתחיל להחמיץ ואם עשאו כחומץ אותן ג' ימים תרומה על מקום אחר, אינו תרומה אליבא דרבי אלעזר (לעיל פד:) יין וחומץ שני מינין הן, דאי' לרבנן הא קיי"ל תרס מן הדעה על היפה תרומתו תרומה (נדה ב: וכעי"ז קדושין עט.). **מכאן ולהלן.** מג' ולמפעיל, **ספק.** והוי תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרום (שם ושם).

מוסף תוספות

א. דאי לא אסור לטעום ואפי' לכהן כי טבל אסור לכהן. ריטב"א קידושין עט. ב. כיון דס"ל דריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא בהכי סגי ליה לומר דשלשה ימים אחרונים ודאי חומץ ומשם ולמעלה ספק. ריטב"א. ג. שהוא נדון כיין קוסס וקיי"ל (לעיל צה.) המוכר חבית של יין נותן לו יין שכולו יפה ואפי' עשירית קוסס אינו מקבל וכ"ש כולו קוסס. שם.

(ד) נראה דל"ל כלומר ימים ראשונים ספק הוא וכו'. ג) ל"ל האחרונים ודאי חומץ כו'.

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' כד סמג עשין קלד (טוי"ד סי' שלא) [וכרב אלפס עדני פסחים דף קט.]:

לב ב מיי' וסמג וטור [ורי"ף] שם:

לג ג מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יז טוש"ע א"ח סי' רד סעיף ג וסי' רעב ס"ג [וכרב אלפס שם]:

רבינו גרשום

הבודק את החבית והולך להיות מפריש עליה תרומה על אחרות והיה מפריש ממנה בכל יום על שאר חביות עד ששלמה. ושוב באחרונה נמצאת חומץ: ג' ימים הראשונים ודאי יין. טוב הוות ותרומתן תרומה ומה ששתה מן אותן יין של חביות שהפריש עליהן יש זו באותן ג' ימים יפה שתה ולא טבלים נינהו. מיכן ואילך ספק היה חומץ וספק יין וספק מתוקן וספק אינו מתוקן ויהיב האי חומץ לכהן לפי שקרא עליה שם תרומה ואותן שהיה מפריש עליהן מזו צריך להפריש מהן דמאי דכל ספק מעושר וספק שאינו מעושר מעשרין מאותו דבר דמאי חד מאמה: מאי טעמא משום דחמרא מעלאי עקר. כלומר מחמיץ. והאי גברא דפריש מינה על אחרים בדקה בפי החבית מלמעלה ועדיין לא עקר. אם תמצי לומר בתר דבדק עקר כלומר לאחר שטעמה התחילה להחמיץ לאלתר אפי' הכי חמרא הוא משום דקים לן דכל היכא דריחיה חלא וטעימה חמרא חמרא הוא ומשום הכי כל ג' ימים הראשונים חמרא מעליא ומברכין עליו בורא פרי הגפן ה"נ ביין הנמכר בחנות הואיל דטעמי' חמרא אע"ג דריחיה חלא חמרא מעליא הוא. ור' יהושע בן לוי דאמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ. ומה שהפריש ממנה על אחרות אינו מתוקן: מיכן ואילך. ה) כלומר ג' ימים הראשונים ספק הוא ועדיין צריך לתקן דמאי מ"ט משום דחמרא מתתאי עקר דלא מצי למיטעמיה ובעי דן דטעמה (אינו) [אולי] עקר מתתאי ולא אדעתיה והה ליה ספק אם תימצי לומר מעילאי עקר וכו' ואם נפש אדם לומר כי היכי דר' יהושע אמר אם תמצי לומר מעילאי עקר וכו' ה"נ מאי טעמא לא אמר ר' יוחנן אם תימצי לומר מתתאי עקר והא בעיתן דטעמה מלעיל אימר עקר ולא אדעתיה. ותריץ הכי משום דר' יוחנן סבירא ליה בג' ימים הראשונים ודאי יין הוא ולא ספק הוא ור' יהושע בן לוי סבירא ליה דספק הוא משום הכי קאמר מילי דמספקא ור' יהושע סבירא ליה דמברכין עליו שהכל נהיה בדברו: דרומאי. חכמים שבדרום: הא גופא קשיא אמרת ג' ימים הראשונים ודאי יין אלמא חמרא מעילאי עקר והוה ליה ריחיה חלא וטעמא חמרא וחמרא הוא והדר תני ג' ימים ג) הראשונים ודאי חמרא אלמא חמרא מתתאי עקר והוה ליה ריחיה חלא וטעמא חמרא חלא. לעולם מעילאי עקר וראשונים ודאי יין ודקא קשיא לך אחרונים הכא במאי עסקינן דאחרונים ודאי חומץ כגון דאשתכח חלא סיפתקא. כלומר חומץ חזק דאי לא דעקר תלתא יומי מקמי הכי לא הוה משתכח חלא סיפתקא כלומר חזק מאד: איביעא להו כמאן פשט. רב יוסף לאביי אי כר' יוחנן אי כר' יהושע: ברשות מוכר. ויכול לחזור לוקח:

לא טעימה שפיר כיון דאחמיץ בתוך שלשׁ[א] מכאן ואילך ברשות לוקח ואפי׳ לא נתן מעות חייב ליתן ומיהו נראה דהיכא דלא טעימה בשעת לקיחה [ב]) דה״א המוליא מחבירו עליו הראיה דפקיחא הוא והא דתנן (לקמן דף לז:) המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו מיירי

ושמואל אמר חמרא אכתפא דמאריה שוואר עבד רב יוסף עובדא [א]כוותיה דרב בשיכרא וכוותיה דשמואל בחמרא [ב]והלכתא כוותיה דשמואל: ת״ר [ג]אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו אחרים אומרים שמרים שיש בהם טעם יין מברך עליהן בורא פרי הגפן רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין הלכה כאחרים אמר רבא דכולי עלמא [ד]רמא תלתא ואתא ארבעה חמרא הוא רבא לטעמיה [ה]דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא [ו]רמא תלתא ואתא תלתא ולא כלום הוא כי פליגי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא דרבנן סברי תלתא עייל תלתא נפיק פש ליה פלגא [ז]ופלגא בשיתא פלגי מיא ולא כלום הוא ואחרים סברי תלתא עול תרין ופלגא נפיק פש ליה כוזא וכוזא בתרי ופלגא חמרא מעליא הוא וביותר מכדי מדתו מי פליגי והא תנן

המתמד

ושמואל אמר. אינו חייב באחריותו אע״פ שהחמיץ בתוך חבית של מוכר משום דחמרא אגבא דגברא שוור על כתף האדם מלגו כלומר מזלו גורם חטא של בעל היין כדנפקא לן לקמן (דף לח.) מדכתיב [ב]) אף כי היין בוגד והלכך פטור מוכר דא״ל מוכר לוקח לתא דידך קגריס (כך שמעתי מרבינו זקני בבבא מציעא (ד׳ קו:) וכך מצאתי בתשובות הגאונים וכן עיקר): **עובדא.** [דן דינא] כוותיה דשמואל דמוכח סתם מתני׳ לקמן בפרקין [ג]) כוותיה דשמואל: **שמרי יין.** הוא תמד שנותנין מים ע״ג שמרים ומתמדין אותן ושותין אותן: **שהכל נהיה בדברו.** אבל לא בורא פרי העץ בשכר תמרים ולא בורא פרי האדמה ובורא מיני מזונות על שכר שעורין דלא חשיבי ולא בורא פרי הגפן בשמרי יין: **אחרים אומרים.** דשמרי יין קאי: **רמא תלתא.** כוסות מים ואייתי נמי תלתא ולא יותר אע״פ שיש בו טעם יין דכ״ע לא פליגי ולא כלום כלומר אפי׳ אחריס מודו דאינו יין חשוב לברך עליו בורא פרי הגפן דאע״ג דאשכחן פלוגתא בשילהי הכל שוחטין (חולין דף כ״ה:) בין ר׳ יהודה ורבנן בהמתמד ונתן מים במדה ומלא כדי מדתו דרבי יהודה מחייב ולקמן [לז.] נמי מייתי לה הני מילי גבי מעשר ומשום חומרא דמעשר דאפי׳ ר׳ יהודה מודי דאין מפרישין ממנו על יין גמור אבל לגבי ברכת היין שהיא חשובה לא יברך אלא שהכל שהרי על כולן אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא [ברכות מ:] והלכך לכתחלה שפיר דמי: **תלתא עוו.** במים ואותן תלתא נפקי: **ופלגא.** חמרא: **בשיתא פלגי.** דמיא לאו כלום הוא: **ואחרים סברי תלתא.** מים עול ותרי ופלגא מים נפיק דאין דרך לצאת כל הנכנס אלא מן המים נשארו והוליאו היין דפירא קפי מלעיל [ד]): **פש ליה.** חד כוס שלם של יין בתרי ופלגא של מים וכ״ש דחמרא [ה]) ופירא מעליא הוי מדליכא על חד תלתא מיא אבל לעיל דרמא תלתא ואפיק תלתא אין לומר שמן המים נשארו והיין יצא דאין רגילים לדבר הואיל ולא מצא יותר מכדי מדתו כי הכא ול״ג נפיק מן היין פלגא הוא דנפק וחד פלגא בחמשה פלגי מיא לאו כלום הוא: **וביתר מכדי מדתו מי פליגי הו.** אבל לא פריך ובכדי מדתו [ב]) לא פליגי בתמיה כדפרישית טעמא דהני דגבי מעשר פליגי משום חומרא דמעשר גבי ברכת היין מודי להו רבי יהודה לרבנן דמברך שהכל:

המתמד

אחד שכר תמרים כו׳ מברך שהכל. לאו דוקא שכר תמרים אלא אפי׳ דבש תמרים מברך עליו שהכל מ״ט כדאמר בכילד מברכין (ברכות דף לח.) אמר מר בר רב אשי הא׳ דובשא דתמרי מברך עליו שהכל מ״ט זיעה בעלמא הוא והיוצא מן הפירות קרי זיעה ולא כמו אפי׳ בהלכות גדולות דהיינו דוקא התם דתרו לה במיא אבל דייב מן תמרי מברך עליו בורא פרי העץ [ו]) דהא קאמר מר בר רב אשי דזיעה בעלמא הוא והיוצא מן הפירות קרי זיעה ואפי׳ היוצא מן הזיתים וענבים הוי זיעה בעלמא אי לא דמפיק בהעור והרוטב (חולין דף קכ:) שסופג את הארבעים על היוצא מהן ועוד דמייתי עלה בריית׳ דתרומה דקאמר כמאן כי האי תנא דתניא דבש תמרים ויין תפוחים כו׳ חייב קרן וחומש דברי ר״מ ור׳ יהושע פוטר וטעמא י״ל דלא אישתני לעילויא כשנעשה דבש: **ואחד** שכר שעורים. דלא אישתני לעילויא דאית ליה עילויא אחרינא בפת ועוד דמי יימר דשערי עיקר דלמא מיא עיקר: **אין הלכה כאחרים.** אומר ר״מ דאותו יין שעושין מן החרצנים אפי׳ אית ביה טעם יין כיון דלא רמא תלתא ואתא ארבעה מברכין עליו שהכל וליכא למימר דפורצני עדיף משל שמרים [ז] דהא אמר בריש אלו עוברין (פסחים דף מב:) ותמד לאו בר עשורי הוא והתנן המתמד ונתן מים במדה ומלא עליו כדי מדתו פטור ור׳ יהודה מחייב הא בדרווקי הא בפורצני פירוש הכיא דפורצני גרוע מדרווקי דהיינו של שמרים הוא משוב ובר עשורי הוא דאין לפרש איפכא דפורצני משוב והכיא דהמתמד מיירי בדפורצני דא״כ מאי פריך לקמן וביותר מכדי מדתו מי פליגי והתנן המתמד ומאי קושיא שאני תמד דפורצני דחשיב אלא ודאי של שמרים חשיב יותר ואפ״ה מברכים עליו שהכל כיון דלא רמא תלתא ואייתי אחרינא כל שכן דפורצני: **כל** חמרא דלא דארי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא. והכי אמר בריש המוליא יין (שבת דף עו: ושם) כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית וקשה דאמר בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז. ושם) אל יחסר המזג שאם יש שם כ״ג כנגד סנהדרי קטנה יצא ואם לאו אינו יוצא אחד מהן שהולך לצאת משמע דממזג דריש דהוי ב׳ חלקים מים ואחד יין והכא אמר דהוי ג׳ חלקים מים ואומר רבינו יצחק דהתם מדמה סנהדרין למזג דיין השרוי דסגי ליה בשני חלקי מים כדאמר בהמוליא יין (שבת דף עז.) שאני יין השרוי דרפי דבשאר יינות לא מצי למימר דרביע דסנהדרין לא חזו לדיני [נפשות] דנפקא לן (סנהדרין דף ב.) מקרא דבעי כ״ג ורבינו מנחם פי׳ דדריש אל יחסר המזג מז״ג בגימטריא נ׳ וקאמר אל יחסר המזג מע״א דסנהדרין נ׳ אבל מ״ט יחסרו וישארו כ״ב ואין ב״ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כ״ג ומיהו בירושלמי ובפסיקתא דריש לה בהדיא ממזג דיין וי״מ דאל יחסר המזג דהיינו מזג יין הראוי [ח]) לג׳ חלקים מים דהיינו מזוג (מלבר) דהוי [ט]) כ״ג על חד תלתא [י]): **וביותר מכדי מדתו מי פליגי.** פי׳ רבינו שמואל דלא מצי לאקשויי בכדי מדתו מי לא פליגי והא רבי יהודה מחייב דמצי לשנויי דר׳ יהודה אינו אלא חומרא לענין טבל וקשה מהא דתנן בסוף פ״ק דחולין (דף כה: ושם) התמד עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה משהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה ואמר בגמ׳ מני לא רבי יהודה ולא רבנן דתנן התמד כו׳ ומאי קושיא ניחא לעולם רבי יהודה דמעשר ואפילו לא החמיץ חומרא בעלמא הוא [יא]) וי״ל דפשיטא ליה אפילו בלא החמיץ אינו אלא כי אם מחמיר עליו ר׳ יהודה לעשר [יב]) מ״כ פפיקא הוא אם נחשבו יין ולא היה לו לפסול את המקוה כמו בספק מים שאובין דכשר וי״מ דלא פריך ובכדי מדתו מי לא פליגי דאין זה קושיא כל כך אי הוו רבנן ואחרים כרבנן דרבי יהודה [יב] אבל אי ביתר מכדי מדתו פטרי מאן ניהו לא רבי יהודה ולא רבנן:

הוא

עין משפט נר מצוה

לד א מיי׳ פי״ז מהל׳ מכירה הלכה ד סמג לאוין קע טוש״ע ח״מ סימן רל סעיף ז:

לה ב מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעי׳ ה:

לו ג מיי׳ פ״ח מהל׳ ברכות הלכה ח סמג עשין כז טוש״ע א״ח סימן רד סעיף א [וכרב אלפס סוף פרק ו דברכות לו.]:

לז ד ה ו מיי׳ שם הלכה ט טוש״ע שם סעיף ה:

רבינו גרשום

ושמואל אמר אפי׳ ג׳ ימים הראשונים ברשות לוקח הוא ואינו יכול לחזור בו משום דחמרא אכתפא דגברי. שנושאין אותו מבית מוכר. שואר כלומר עקר ומפיק טעמו ממנו: אחד שמרי יין. שערגרין מן היין שלועזין ביפ״ט: אמ׳ רבא דכולי עלמא. בין ת״ק בין אחרים סברי להיכא דרמי תלתא כוזי מיא לתמד ואפיק תלתא לא כלום הוא ומיא בעלמא נינהו משום דלא אשכח אלא כמדתו: על חד דחמרא תלתא מיא: פש ליה פלגא. דאפיק מן חמרא דהוי ליה האי פלגא כוזי (דמיא) משום הכי לאו כלום הוא ומברכין עליו שהכל משו׳ דעל תלתא בעי׳ [חד] ולא אשיתא חד ואחרים סברי תלתא עייל מיא ואשכח תלתא ופלגא ותרי ופלגא מן מיא נפיק ותו לא משום

ח) ומלוי ל״ל דבחוק דשמרים כו׳. ט) מלוי ל״ל ופלגא כחא דמיא נתפזר אילך ואילך.

מסורת הש״ס

א) שבת עז. עירובין כט:, ב) [תבקוק כז], ג) [דף לז:], ד) [מולין כו:], ה) גי׳ מסכ״ס דלמריגן, ו) רש״ל ר״ל נע׳ ועיין בכ״מ, ז) ל״ל ג״כ רש״ל, ח) [וע״ע תוס׳ שבת עז. ד״ה דאמר],

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה פש ליה וכו׳ דחמרא מעליא כל״ל ותיבת ופירא נמחק: (ב) ד״ה ויביתר וכו׳ וכבלי מלמו מי לא: (ג) תוס׳ ד״ה (בע״א) כל שלשה וכו׳ התם לאחר ג׳ ובקנקן דלוקח אינו חייב באחריותן ובקנקן דמוכר חייב באחריותן כיון דאמר ליה למקפה: (ד) ד״ה ויביתר וכו׳ מחמיר עליו ר׳ יהודה לעשר (מ״ב) תמ״מ וע״ב ס״ל ויעקר אי נמי:

מוסף רש״י

חמרא אכתפא דמאריה שוואר. זה קוקטו מזה טוב ומזלו גורם לאחמיץ (ב״מ קו:).

מוסף תוספות

א. [ו]אי אפשר לו שיחמיץ בפחות משלשה ימים. רביע יותר. ב. ולשמואל אתיא אפי׳ בקנקנים דמוכר ואפי׳ תוך שלשה אם לא אמר לו למקפה. ריטב״א. ג. דכיון דא״ל הכי יש לו להתקפה. תוס׳ לקמן ד״ה ושמואל. ד. ונהי דמזלא דגברא גרים היינו משנעשה שלו הוא מתחיל להחמיץ אבל אי אפשר שהיא חומץ גמור בזמן יותר מועט ממה שהואטבעו.ר״ן.ה. וליכא למימר דהא דר׳ יוסי בר חנינא פליגא אדשמואל דקיי״ל כשמואל וקיי״ל נמי כר״י בר חנניא מדאמרינן וכו׳.רביעיותה לקמן לח.אולם ע״ש ברשב״ם ד״ה ודלא כרביב״ח. ו. [ד]כשאמר לו למקפה חייב להעמיד לו יין חזק ויפה, אבל בקנקנים דלוקח אין למקפה מוריע לו כלום לפי שכל יין משתנה בעירוי. רמב״ן. ז. [וי״ל ד]יכול מוכר לומר סבור הייתי שתניחנו ברשותי או שתולינכון במוט בשנים שאינו מתקלקל. ריטב״א, וע״י״ש מאי טעמיה דרב ורב יוסף. ח. עיין ריטב״א. ט. ואפשר דטעמא דגאון משום דבקרא כתיב ודבש ולא כתיב תמרים וא״כ קרא איירי בדבש הזב מאליו מן התמרים ובכלל שבעת המינין הוא ומברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין ג׳. תוס׳ הא״ש בברכות לח. י. לפי שהפורצנין עצמן בולעין המים והיין יוצא מאילו הילכך הכל לפי טעמו וריחו. כ״ן. יא. והכא להקל הוא דניקח בכסף מעשר ואין פוסל את המקוה. תוס׳ חולין כה: יב. [ד]מאי קושיא נהי דר׳ יהודה פליג יחידאה הוא ולא סבירא לן כותיה. רמב״ן.

המתמד. מים גשמים פטור ממעשר: **אבל יותר מכדי מדתו.** פורתא לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא מחייבין במעשר והוא הדין לברכת היין דהא רבנן חומרא לית להו גבי מעשר דהא בכדי מדתו לא מחייבי אלא משום דמשיבי ליה יין הוא דמחייבי ביותר מכדי מדתו והלכך לגבי בורא פרי הגפן נמי חשיב: **להודיעך כחו דר"י.** דמחייב. ולהודיעך כחן דרבנן לא איצטריך למיתני יותר מכדי מדתו דמילתא דפשיטא הוא דפטור דפורתא חמרא במיא טובא בטיל וליכא חידוש כלל לאשמועינן דפטרי רבנן ביותר ומילתיה דר"י חשיב חידוש גדול לחומרא ואע"ג דליכא טעם יין מיחייב: **שמרים שיש בהם טעם יין מהו.** לברכת היין. ובריתא לא הוה שמיע ליה דאי הוה שמיע ליה הכי הוה ליה למימר הלכה כאחרים או אין הלכה כאחרים: **שמרים של תרומה.** שנתן לתוכן מים ושנה ושילש: **ראשון.** מים ראשונים ד) [שהכניסו והוציאו] משם: **אסור לזרים.** וכל הני חומרות בעלמא מינהו מדרבנן ובמצא כדי מדתו מיירי: **שלישי מותר.** ואפילו יש בו טעם יין: **אף שלישי.** אסור אם יש בו נותן טעם: ה"ג **של מעשר ראשון אסור.** כלומר של מעשר שני תמר ראשון אסור לאכול חוץ לירושלים אבל מעשר ראשון דלוים מותר לזרים ולא כרבי מאיר ה): הכי גרסינן **של הקדש לעולם אסור ושל מעשר לעולם מותר: מעשר דמאי.** שהופרש מפירות הלקוחין מעם הארץ ואקילו ביה רבנן משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן: **בקדושת דמים.** שהקדיש חבית יין לבדק הבית וימכר ויקחו בדמיו צרכי בדק הבית: **בקדושת הגוף.** ו) [דחמירא] יין שהוקדש לנסכים ושמרים שלו אסורים בשביל מעט יין המעורב בו: **כשם שאמרו לענין איסורן.** דבתרומה ראשון ושני הוי יין ושלישי הוי מים ושל מעשר הראשון יין והשני מים וכן כולן: **כך אמרו לענין הכשר.** דראשון ושני של תרומה חשוב נמי יין לענין הכשר והראשון של מעשר חשיב יין לענין הכשר וכדמפרש ואזיל. וכל זה חומרא מדרבנן הוא דמדאורייתא כולהו חשיבי מים בעלמא כדאמרן לגבי מעשר דמאי וכרבנן דאחרים. וקבעי גמרא הכשר דמאי על איזה הכשר הולך לומר כך אמרו לענין הכשרן של מים או של יין הא תרוייהו מכשרי פירות לקבל טומאה ומאי נפקא לן מיניה אי הוי חמרא אי מיא: **אי חמרא אכשורי מכשר.** דכתיב (דברים לב) תשתה חמר וכתיב וכל משקה אשר ישתה וגו' (ויקרא יא): **לא צריכא.** כלומר לא נפקא לן מיניה אלא שתמדו להיות דתרומה ומעשר במי גשמים דצריכי מחשבה אבל אי חשבינן ליה יין מכשיר בלא מחשבה דבמים הוא דכתיב (שם) וכי יותן מים מה יתן דניחא לי' אף יותן דניחא ליה. ופרכינן וכיון דשפכינהו הא גברא להני מי גשמים ממנא שניטפו בו למנא דשמרים אחשבינהו ומכשרי ומאי נפקא לן מיניה ל"ש מעשר ולא שנא תרומה לעולם מכשרי: **שנאמר מאליו.** שנפלו הגשמים לתוך השמרים והלכך בתרומה דראשון ושני חשיב יין לענין הכשר נמי מכשרי אבל שלישי דחשוב מים לגבי תרומה לענין הכשר נמי מי גשמים מינהו ולא מכשרי דלא הוה בהו מחשבה: ופרכינן ואכתי מאי נפקא מיניה **והא כיון דגיד.** מושך: **קמא קמא.** ראשון ושני גלי דעתיה דניחא ליה שירדו גשמים לכאן לעולם אולי יקלטו טעם יין ושלישי לתרומה נמי מכשר ולא שנא יין ולא שנא מים אכשורי מכשרי ומה חילוק יש עדיין בהכשרן: **כפרה שפוסה ראשון ראשון.** והלכך בשלישי ליכא שום מחשבה ולא מכשר שלישי דתרומה ושני דמעשר. ולא מצי לתרוצי בשנשפך ראשון ראשון דכיון דלא נשתהה שם כלל אלא נופל ונשפך אין ידוע לעולם מהו תמד שני או תמד שלישי: **אין אומר קידוש היום כו'.** משום הקריבהו נא לפחתך (מלאכי א) כדלקמן [ע"ב]. ודיין הראוי לברך עליו בפה"ג קאמר דאע"ג דמברכין עליו בפה"ג לקידוש היום מיהא לא חשיב ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט: **יין מגתו.** תירוש: **לא יביא.** משום דכתיב הסך נסך שכר (במדבר כח) מידי דמשכר: **ואם הביא כשר.** דליכא עיכובא. אי נמי הסך נסך מכל מקום וכיון דלנסכים כשר בדיעבד לגבי קידוש חשיב לכתחלה דלא חמיר קידוש כניסוך: הכי

הוא הדין **אפי' ביתר מכדי מדתו נמי פליגי.** והא דתנן בסיפא דמס' מעשרות (פ"ה מ"ו) היתר מכדי מדתו מפרישים עליו ממקום אחר ולא פליגי עליה רבנן היינו בדרמא תלתא ואתא ארבעה מקשה ר"י היכי פטרי רבנן בדרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא כיון דאית ביה בנותן טעם וקיי"ל בפ' בתרא דמס' ע"ז (דף עג:) דמין בשאינו מינו בנותן טעם גבי טבל א) וי"ל דאינו אלא קיוהא בעלמא ואין כאן נותן טעם וכעפרא בעלמא דמי וכן נראה מתוך פירוש ר"ש: **מי** סברת **חמרא הוא** קיוהא **בעלמא הוא.** מכאן הורה ר"ת בדיעבד אם רחץ עכו"ם חבית של שמרי יין דשרי דלאו חמרא הוא אלא קיוהא בעלמא הוא:

שמרים של מעשר בו'. תימה במאי מיירי הך בריתא אי בכדי מדתו או אפי' רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לרבנן אפי' ראשון יהא מותר ואי ברמא תלתא ואתא ארבעה אפי' רביעי של מעשר יהא אסור וי"ל דמיירי שאין בהן טעם יין כלל אלא קיוהא בעלמא ומ"מ בהקדש החמירו לאסור עד שלישי ומיירי שלא הקדיש שמרים דאי הקדיש לעולם יהא אסור:

לא צריכא בגון שתמדו במי גשמים. תימה דהכא משמע שיש חילוק בין גשמים לשאר משקין ואיזה חילוק יכול להיות ביניהן ומה שפירש רבינו שמואל דבמים בעינן דניחא ליה ולא בשאר משקין כגון יין אפי' לא ניחא ליה מכשר דבמים כתיב וכי יותן מים על זרע ואין נראה לרשב"א דלא אשכח בשום דוכתא שיהא חשיבות ביין מבמים לענין הכשר ומאשר יבא עליו מים מפקינן הכשר לכל משקין ובפ"ק דפסחים (דף יח. ושם) איכא דלא מוקי וכל משקה אשר ישתה בכל כלי לענין הכשר וא"כ מנא ליה דלא בעינן דניחא ליה ונראה לר"י דבגשמים בעינן תרתי שיחשיב אותו מתחלה שיהו משקין ואח"כ בעינן דניחא ליה אבל שאר משקין כגון (ה) מים ויין ושמן כיון דניחא ממילא הן מכשירין אפי' לא יחשיב אותן להיות משקה אבל קשה מהא דתנן במסכת מכשירין (פ"ו מ"ה) ומייתי לה בפ"ק דחולין (דף יג. ושם) המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהם הטל אינן בכי יותן ואם לכך נתכוין הרי הן בכי יותן אע"פ שלא החשיב אותו מתחלה להיות משקה (ו) ושמא טל חשוב טפי להיות משקה ממי גשמים: **ונתמד מאליו.** נראה דהשתא אייר שפיר אפילו במים יפין שאינן מי גשמים דכיון שנתערבו בשמרים אין ראוים להכשיר והא דלא קאמר אלא לפי שלא נזכר אמורא למעלה: **אילימא** למעוטי יין מגתו בו'. אין להוכיח מכאן דיין מבושל כשר לקידוש ומברכין עליו בפ"ה מדלא קאמר למעוטי יין מבושל דלאו ראיה היא דאפילו אין מקדשין עליו לא מצי למימר למעוטי יין מבושל דאם כן הוה ליה למימר אין מברכין עליו בפ"ה אבל יש להביא ראיה מירושלמי דשקלים ודערבי פסחים דיין גמור הוא דאמר התם ארבע כוסות שאמרו יוצאים ביין מבושל ב) אלמא מקדשין אין מבושל ג) ודלא כפרש"י והר"ש שכתבו דיין מבושל מברכין עליו שהכל דאיתמר לגריעותא ואין להאריך כאן:

מודים

א) המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ור' יהודה מחייב עד כאן לא פליגי אלא בכדי מדתו אבל ביותר מכדי מדתו לא פליגי הוא הדין ב) דאפילו ביותר מכדי מדתו פליגי והאי דקא מיפלגי בכדי מדתו להודיעך כחו דר' יהודה בעא מיניה רב נחמן בר יצחק מרב חייא בר אבין שמרים שיש בהן טעם יין מהו אמר ליה מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא ת"ר ג) שמרים של תרומה ראשון ושני אסור ושלישי מותר רבי מאיר אומר אף שלישי בנותן טעם ד) ושל מעשר ראשון אסור שני מותר רבי מאיר אומר אף שני בנותן טעם ה) ושל הקדש שלישי אסור ורביעי מותר ר"מ אומר אף רביעי בנותן טעם ורמינהי ו) של הקדש לעולם אסור ושל מעשר לעולם מותר קשיא הקדש אהקדש קשיא מעשר אמעשר ז) הקדש אהקדש לא קשיא כאן בקדושת הגוף כאן בקדושת דמים מעשר אמעשר נמי לא קשיא ח) כאן במעשר ודאי כאן במעשר דמאי א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כדרך שאמרו לענין איסורן ט) כך אמרו לענין הכשירן דכשירן דמאי י) אי דמיא אכשורי מכשרי אי דחמרא אכשורי מכשרי לא צריכא יא) שתמדו במי גשמים וכיון דקא שקיל ורמי להו למנא אחשבינהו יב) לא צריכא שנתמד מאליו וכיון דקא נגיד קמא קמא אחשבינהו אמר רב פפא יג) בפרה ששותה ראשון ראשון: אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יד) אין אומרים טו) קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח למעוטי מאי אילימא למעוטי יין מגתו והא תאני ר' חייא טז) יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אגן יז) אפילו לכתחלה נמי דאמר

מסורת הש"ס

א) פסחים מב: חולין כה: מעשרות פ"ה מ"ו, ב) [חולין פז:], ג) (מנחות כט), ד) רש"ל, ה) [נימוקי פה: פו.], ו) רש"ל.

גליון הש"ם

גמרא אי דמיא אכשורי מכשרי. עי' שער המלך הל' ברכות פ"ו הל"ד:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה כן לריכא וכו' שאר משקין כגון יין ושמן כיון דניחא ליה ממילא כל"ל ומיבא מים ממתק: (ב) בא"ד ושמא טל חשוב טפי. נ"ב והא דבעי בפ' המוכר את הבית דף סו ע"ב מי גשמים שחיבר עליהן לבדיק את האילטרוגלין מהו להכשיר את הזרעים כו' קשה דלא מלי למימר דמיירי בחיבר עליהן מתחלה להיות משקין:

מוסף רש"י

ומצא כדי מדתו. ולא יותר, שאם מצא יותר כבל מודים שחייב לעשר שהריים כאן יין (חולין כה:). **פטור.** מלעשר, שהרי אין כאן אלא מים, שלא מצא אלא כדי מדתו, ואע"ג דחזתיה ובעמא חמרא, קיוהא דפירא בעלמא הוא דעייל ביה (פסחים מב:) הואיל ולא נוסף בו כלום אע"פ שיש בו טעם יין אינו כלום (חולין כה:). **ור' יהודה מחייב.** במעשר, דכולה פירא הוא (שם) דאזיל בתר חזותא וטעמא (פסחים מב:).

מוסף תוספות

א. ואין לומר דנ"ט לפגם הוא הכא דא"כ למה מתמדין אם הוא פוגם. רבינו יונה. ב. והנה כוס ראשון מקדשין עליו קידוש היום. רשב"ם. ג. ואע"פ שאמרו (ע"ז ל.) אין בו משום יין נסך, לפי שאין מנסכין כך אמרו, ולא משום גרייעותו של יין. רמב"ן.

עין משפט נר מצוה

לח א ב מיי' פ"ב מהל' מעשר שני הל' ז:
לט ג מיי' פי"ח הל' תרומות הל' יג ופי"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה י:
מ ד מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' יב ופי"ג מהל' טומאת אוכלין שם:
מא ה ו ז מיי' פי"ג מהל' טומאת אוכלין שם:
מב ח מיי' שם ופ"ג מהל' מעשר שני הלכה יב:
מג ט י כ מיי' פי"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה י:
מד ל מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יד סמג עשין פט טוש"ע א"ח סי' רעב סעי' ו [וברב אלפס פרק ערבי פסחים ד' קנה:]:
מה מ מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה ט סמג לאוין עיט:
מו נ מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה י סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רעב סעיף ב:

רבינו גרשום

המתמד. ששופך מים בחרצנים: ומצא כדי מדתו פטור. ממעשר דמיא בעלמא נינהו: לא פליגי. דודאי חמרא היא: להודיעך כחו דר' יהודה. דאפי' בכדי מדתו מחייב משום דהיכא דרמא תלת כדי ואפיק תלת כדי תרי ופלגא נפיק ממיא ותו לא ואיידך נבלע בחרצנים והאי דאפיק כמדתו חמרא איכא בהדייהו וחייב לעשר: מהו. מברכין עליהן בורא פרי הגפן או לא: ראשון ושני. שמוציאין מן התמד חשוב יין ואסור ליהנות מהן ושלישי מותר דאינו תרומה ומיא בעלמא נינהו: ושל הקדש חמור מכולם: בקדושת דמים. שהקדיש הדמים שיקחו מן אותו יין לא חמירי כולי האי ועד שלישי אסור ורביעי מותר. אבל אם הקדיש הגוף התמד לעולם אסור: כאן במעשר ודאי. ראשון אסור ושני מותר אבל מעשר דמאי לעולם מותר: לענין איסורן. דראשון ושני אסור ושלישי מותר: כך אמרו לענין הכשירן. דראשון ושני דבר חשוב הוא ומכשר טפי לא חשוב ולא מכשר זרעים: והשתא קשי' לן הכשירן דמאי אי דמיא אכשורי מכשר וחמרא נמי מכשר דחמרא מכשיר בין חשיב עליה לשתיה ובין לא חשיב עליה משום דחשיב הוי אבל מיא לא מכשרי בלא מחשבה וזהו חומר ביין במבמים: לא צריכא כגון שתמדן בימי גשמים. דלא חשיבי אפי' הכי ראשון ושני מכשירין: לא צריכא. דאיהו לא רמא להו אלא מאליו נתמד שנפלו לשם הגשמים דהשתא איהו לא חשבינהו למי גשמים ואפילו הכי אצטרכא למימר דמכשירין: והא כיון דנגיד. מן התמד מי הגשמים קמא קמא אחשביה והואיל דאחשבינהו ודאי מכשירין ואמאי איצטריך למימר: אמר רב פפא. הכא במאי עסקינן. דאיצטריך למימר דמכשירין כגון דפרה הייתה שותה ראשון ראשון דהשתא לא חשבינהו ונתמד מאליו דסד"א הואיל דלא חשבינהו דפרה שותה להו אין מכשירין אפ"ה איצטריך למימר דמכשירין

הואיל דחזו לשתייה: יין מגיתו. שעדיין תירוש הוא ואינו תוסס כשהוא מתוק לא יביא לנסכים: אפי' לכתחלה נמי. מקדשין ביה קידוש היום של שבתות וימים

צז: המוכר פירות פרק ששי בבא בתרא

מודים חכמים לר"א בכום של ברכה וכו'. קשי אהא דתנן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נ:) אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר"א ועלה קאמר ר' יוסי בר' חנינא בגמ' דבכוס של ברכה מודים וטעמא מפרש התם משום מצוה מן המובחר: **עד שיתן לתוכו מים.** קשה דאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נא.) עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה שטיפה חי מלא כו' אלמא משמע דכוס של ברכה צריך שיהא חי ולא מזוג ומפרשים גדולי גרבונא דחי קאי אכוס שיהא שלם ולא שבור דשייך מיתה בכלי כדאמר (ב"ק דף נד.) שבירתן זו מיתתן וכן משמע קצת דכל י' דברים הן בכוס ולא ביין ורש"י פירש בברכות דחי דקאמר היינו שיתנו יין חי בכוס שמברכים עליו ואח"כ מוזגין בו מים לאפוקי שלא ימזגו בכוס זה ויברך בכוס אחר ור"ת מפרש דחי דהתם היינו מזוג ולא מזוג דה"ל מוקי בפרק בן סורר (סנהדרין דף ע: ושם) הא דקאמר רב אינו חייב עד שיאכל בשר וישתה יין חי במזוג ולא מזוג[א] והא דמשמע בהמוליא יין (שבת דף עו: ושם) שמוזגין אותו עד רביעית דקאמר כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית אומר ר"ת בברכת המזון מוסיף בו מים כדאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נא. ושם) ומוסיפין בברכת המזון[ב] ולא כמו שפי' שם רש"י דמוסיפין יין[ג]: **חמר** חיוריין מהו. פירש ר"ש דחיוריין היינו בורק ולא שמיע ליה בריתא דלעיל דקתני בורק לא יביא ואם הביא כשר ור"י נראה דשפיר שמיע ליה וחיוריין גרוע מבורק דחיוריין נכן יותר מדאי אבל בורק אינו אלא מבהיק ומתלבן קצת ודומה קצת לאדמומית ולכך אם הביא כשר: **ואם** ידוע שיינו מחמיץ חייב באחריותו. וקשה לר"י דאמר אביי בא"זהו נשך (ב"מ דף סד.) שרי ליה לאינש למיתן זוזי לחבריה אחבית יין ולמימר הכי אי יקרא אי זולא ברשותי ואי תקפה ברשותך והשתא מאי קמ"ל אביי מתני' היא הכא אם ידוע שיינו מחמיץ חייב באחריותו אע"ג דאי יוקרא או זולא ברשותיה לוקח הוא וכן בקנקנים דמוכר אע"פ שאין ידוע שיינו מחמיץ ועוד דפריך ליה התם האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא תקשי ליה אמתני' דהכא וליכא למימר דיש חילוק בין תקפה להחמיץ דהכא דהא אמר בברכות (דף ה:) רב הונא תקיפו ליה ד' מאה דני דחמרא אייקר חלא ואיזבן בדמי חמרא אלמא דהכל אחד ועוד קשה לר"י דמה רבית שייך שם הא אי תקפה הוי מקח טעות דאיגלאי מילתא שלא היה סופו להתקיים[ד] וי"ל דאביי אשמעינן דאפילו בחמרא דידעינן ביה שראוי להתקיים אפילו הכי מקבל עליה מוכר אי תקף מחמת שום דבר מחמת חוס או מחמת טלטול או מחמת דשני בברזא ולהכי דמי לרבית אבל הכא לא מיירי בראוי להתקיים ולכך מתחלה בשעת מכירה לא היה מקחו מקח דכשהחמיץ נבסוף איגלאי מילתא והוכיח סופו על תחלתו שלא היה ראוי להתקיים ולא מיחזי כרבית כללא[ה]: מגושש

דאמר רבא [א]סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום ואלא למעוטי מפיה ומשוליה והא תני רבי חייא [ב]מפיה ומשוליה לא יביא ואם הביא כשר ואלא למעוטי יין כושי [ג]בורק הילסטון של מרתף של צמוקים והא [ד]תניא בבולן לא יביא ואם הביא כשר ואלא למעוטי יין קוסס מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע דתניא [ה]בבולן לא יביא ואם הביא פסול למעוטי מאי אי למעוטי קוסס פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי היא אי למעוטי מזוג [ו]עלויי עלייה [ז]דאמר רבי יוסי ברבי חנינא מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים אי [ח]למעוטי מגולה סכנה היא אי למעוטי של שמרים היכי דמי אי [ט]דרמא תלתא ואתא ארבעה חמרא מעליא הוא אי [י]דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא פלוגתא דרבנן ואחרים היא אלא [יא]למעוטי שריחו רע ואיבעית אימא לעולם למעוטי מגולה [יב]ואע"ג דעברי' במסננת [יג]כר' נחמיה אפילו הכי [1]הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא חמר חווריין מהו [2]אמר ליה [2]אל תרא יין כי יתאדם: קנקנים בשרון וכו': [יד]תאנא פיטסות נאות ומגופרות: **מתני'** [טו]המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו [1]ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות ואם אמר לו יין מבושם

הכי גרסינן **ואמר רבא סוחט אדם כו'.** כלומר ואם תעלה על דעתך לדמויי קידוש לגיסוך ולמימר דלכתחלה אין מקדשין עליו האמר רבא סוחט אדם כו' אלמא דמקדשין עליו לכתחלה: **מפיה. של חבית: ומשוליה.** סמוך לשמרים כדתנן במנחות בפ' כל הקרבנות [פו:] אינו מביא מפיה מפני הקמחין ולא משוליה מפני השמרים: **כושי.** שחור: **בורק.** לבן ורע הוא. כמו ברק ברקאי (יומא דף כח.): **הלסטון.** יין מתוק וחלש מאד: **של מרתף.** כלומר סתם יין של מרתף שלא נבדק. ומשום דאיכא חביות קוסמות כדתנן במתני' [לעיל נג.] קאמרי' דלא יביא ומיהו אם הביא כשר ואע"ג דאמרי' בסמוך דיין קוסס פסול לנסכים ה"מ בזולאי אבל הכא מי יימר דהוא קוסס: **למוקים.** פרכילי ענבים יבשים ועשה מהן יין: **יין קוסס.** הוא יין הנמכר בחנות ופסול הוא דלא הוי שכר ולא ראוי להיות שכר כיין מגתו דסופו מיהא להיות שכר: **מוזג.** אינו בכלל שכר. ובספרי[ט] דריש הכי ונסכו רביעית ההין מי אתה מנסך ולא המוזג: **ויין מגולה.** ואיכא למיחש שמא שתה הימנו נחש: **או של שמרים.** תמד: **ושריחו רע.** מוסרח אבל יש בו טעם יין: **למעוטי מאי.** מהני פסולים דהך ברייתא אתא רב למעוטי אילימא למעוטי יין קוסס אתא למימר דאין אומר עליו קידוש היום הא בזולא פרי הגפן מברכין ואמאי הא פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל היא לעיל (דף נו.) דלר' יוחנן חמרא הוא ואפי' לענין קידוש שפיר דמי דכיון דלגבי תרומה חשיב ליה יין הוא הדין לגבי קידוש דלא שנא קידוש מבזולא פרי הגפן אלא לענין מיאוס דלדקמן משום הקריבהו נא לפחתך ולר' יהושע בן לוי אלא הוא ואפי' בזולא פרי הגפן אין מברכין כדאמרן לעיל ואי ס"ל כר' יוחנן הכי ה"ל למימר מברכין עליו בזולא פרי הגפן ואנא אמינא דהוא הדין לקידוש ואי כרבי יהושע בן לוי ס"ל הכי ה"ל למימר אין מברכין עליו אלא שהכל: **עלויי עלייה.** לקידוש: **מודים חכמים לר"א.** דפליגי בגיסוך ומכשרי במזוג. כן נראה בעיני ולא ידענא פלוגתייהו היכא[ז]: **עד שיתן מים לתוכו.** דלא חשיב לשתיה אי אלא מזוג. וביינות שלהן מיירי דדרו על חד תלתא מיא: **סכנה הוא.** ואפילו בלא קידוש אסור לשתותו: **ואי למעוטי חמר של שמרים פלוגתא דרבנן ואחרים.** וקיימא לן כרבנן דאפי' בזולא פרי הגפן לא מברכינן: **אלא למעוטי שריחו רע ומשום הקריבהו נא לפחתך.** משום מיאוס. ומיהו בפה"ג מברכים עליו דריחיה חמרא וטעמי' חמרא אלא שהסריח קצת משום דמונח בכלי מאוס והכי קאמר רב אין אומר קידוש היום אלא על היין נקי והגון שראוי לנסך מחמת נקיותו ע"ג המזבח ולא אתא רב למעוטי בהאי כלל שאר יינות שאין מנסכין ע"ג המזבח כגון יין קוסס ומזוג אלא הנהו יינות שמתוך שמאוסין פסולין לגיסוך משום הקריבהו נא לפחתך דפסולין נמי לקידוש משום האי טעמא גופיה: **נעולס למעוטי מגולה.** ודקשיא לך סכנה הוא: **כגון דעבריה במסננת.** דמותר לשתיה ואילטריך למימר דלקידוש פסול כרבי נחמיה דאמר אדם נחש לף ועומד במקומו ויש לו תקנה בסיגון במסכת סוכה בשילהי פרק רביעי: **הקריבהו נא.** גבי חולה כתיב. אלמא כל דבר מגונה אסור לקרבן: **חמר חיוריין מהו.** לנסכים. ויש מפרשים לקידוש ולא נהירא: **חמר חיוריין.** נראה בעיני דהיינו יין בורק דתניא לעיל לא יביא ואם הביא כשר ובריתא לא שמיע ליה: **אל תרא יין.** לשתותו: **כי יתאדם.** שמשכר יותר מדאי. אלמא יין אדום קודם לנסכים דשכר כתיב בהו: **קנה פיטסות.** דאמרן [לעיל נג.] דמקבלין עשר לק' אינן שבורות ורעועות ממש דל"כ אפי' אחת לא מקבל אלא נאות כשאר קדירות שבשרון ומגופרות בגפרית והגפרית סותם את השבר ומחברו קצת ויכולין להשתמש בהן קצת אלא שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין והואיל ולא הוו שבורין לגמרי מקבל עליו י' לק'. ופירוש כתוב בספרים[ט] כשבא לבשלן מביא גפרית ונותן בהן האור ומלהכתן האור עם אותו גפרית ונראות מבושלות והן נאות: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל **קנה יפר על כן בכולן מחזיר את השאר ונוטל את הדמים ממנו.** ובריתא מלאתיה בתוספתא (פ"ו ה"ב) ויש ללמוד בספרים שלהם כתובה. ולפיכך מיהא לדון כן להמותר על י' קוסקות ופוטסות יחזיר אבל העשר הגיעוהו לליכא למימר ערובי עריב כלגבי טנופתא [לעיל לד.] וליכא למימר נמי אפילו שפירי יהיב [שם] דטעמא דטריחא לא שייך הכא: **מתני' אינו חייב.** המוכר באחריותו דבשעת מכירה יין הוא: **ואם ידוע שיינו מחמיץ.** בכל שנה הרי זה מקח טעות כדמוקי לה בגמרא [לא.] כדאמר ליה למקפה דאי לא ס"ל למקפה למה יתחייב באחריותו הרי היה יכול לשתותו ולא אינבי ליה לשהויי דהא אפי' אי רובא לשהויי זבני אין הולכין בממון אחר הרוב וכל שכן השתא דפלגא לשתייה ופלגא לשתייה: מגושש

תורה אור השלם

1 וְכִי תִגְּשׁוּן עוֹר לְזִבְחַ אֵין רָע וְכִי תִגְּשׁוּ פִּסֵּחַ וְחִלֶּה אֵין רָע הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפַחֲתֶךָ הֲיִרְצָךְ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ אָמַר יְיָ צְבָאוֹת:
מלאכי א ח

2 אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים: משלי כג לא

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה חמר. לנסכים. עי' בנגאר שבע ריש תמיד ד"ה איבעיא להו עליות ממש:

מוסף רש"י

במסננת. קוליי"ר בלע"ז מקנגת שמסננין בה קוקלינטין, כמו שעושין בעלי מנויות שבלוי כמין כברה וכו' לבקק ריזל ויין ותמתיה כלי והקוקלינטון מסתנן למוכו (סוכה נ:) **אי:** כלי על גבי כלי ומתנין השמרים בתוך העליון והוא כברה והיין מסתנן מלגיו (ב"ק קסז:).

מוסף תוספות

א. אלמא מזיג ולא מזיג נמי חי מיקרי. תמכ"ן. ב. כלומר מוסיף בו מים להשביחו משום דבברכת הארץ ואילך מדבר בשבח ארץ ישראל. ריטב"א. ג. [ועוד] אבתי כי לא אתני נמי יכול להחזור בו אי תקפה דמקח טעות הוא. תוס' ב"מ סד.

א) [נ"ל בודק שהוא קשה ומודק את כל הגוף עדיף וכן בשאלות פרש' יתרו סימן נז], ב) מנחות פו., ג) ברכות נ:, ד) סוכה נ: [נ"ק קטו:], ה) [פנחס כח ז], ו) הג"ה בברכות פ' שלשה שאכלו דף נ: איתא הא דר' יוסי בר חנינא ואמתניתין דהתם קאי בשילהי פר' ובברכת יין מיירי תוספ' יעקב ע"כ, ז) [כך כתב הערוך ערך פטס ע"ש], ח) [וע"ע תוס' ברכות נ: ד"ה מודים], ט) [וע"ע תוס' ב"מ סד. ד"ה אי תקפה],

מז א מיי' פכ"ט מהל' שבת סלכה ז סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' ערב סעיף ב:

מח ב מיי' פ"ז מהל' מאכולי מזבח הל' ו ופכ"ט מהל' שבת הל' יד סמג לאוין שיט ועשין כז טוש"ע א"ח סי' ערב סעיף ג:

מט ג מיי' פ"ו מהל' מאכולי מזבח הל"ט ופכ"ט מהל' שבת הלכה יד סמג שם טוש"ע שם כל הסי':

נ ד ה מיי' פ"ו מהל' מ"מ הלכה י ופכ"ט מהל' שבת הלכה יז וסמג שם טוש"ע א"ח סי' ערב סעיף ה:

נא ו מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יד טוש"ע שם סעיף א:

נב ז ח מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה טו טוש"ע שם סעי' ז וסי' רל סעיף ה:

נג ט י מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סי' ערב סעיף א:

נד כ טוש"ע שם ס"ד:

נה ל מיי' פי"ז מהל' מכירה הלכה יד:

נו מ נ מיי' פי"ז שם הל' ג סמג שם טוש"ע א"מ סי' רל סעיף ה:

רבינו גרשום

טובים: דאמר רב' סוחט וכו': מפיה. של אותה חופי' של מעל' אשקומ"א של יין: ומשוליי'. השמרים שבתחתית החבית כבלמו"ן סימן הוא: (מפני) יין כושי. שהוא שחור: בורק. יין לבן: ליסטון. ירוק שהפיג טעמו ונפל מצורתו: של מרתף. אותו יין הנמכר בחנות שאינו כל כך יפה: של צמוקים. מן ענבים יבשים שעשו מהן צימוקין אם הביא כשר וא"כ אפי' לכתחלה מקדשין: ג"ב שק"ר סימן הוא יין קוסס שרע משל חנות כמו קוסס: למעוטי מאי. אין מברכין עליהן: אי למעוטי יין קוסס. הא פליגי רב יהודה ורב חסדא לעיל דפליגי ביין הנמכר בחנות דהיינו יין קוסס אלא למעוטי מזוג דאין מקדשין אם מזגו עלי' קא מעליי' לי ואמאי אינו רשאי ח) לנסך על גבי המזבח: דאמר ר' יוסי מודים חכמים וכו' כדאמר במס' ברכות (דף ה:) אלא למעוטי מגולה. דאין מקדשין בלאו הכי נמי ידענא דאין מקדשין משום גלוי דסכנה: אלא למעוטי שמרים. דאין מקדשין פלוגתא דרבנן ואחרי' היא כדאמר' לעיל: אלא לעולם למעוטי מגולה דאין מברכין ודקא קשיא לך תיפוק ליה משום סכנה אע"ג דעברי' במסננת ט) אוקיל דייר דליכא למיחש משום גלוי דהא סינהדו ונשאר הארס למעלה מן המסננת אפי' הכי אתי למעוטי דאין מברכין ואין מנסכין הואיל ונתגלה משום דכתיב הקריבהו נא לפחתך: חמר חיווריין מאד מהו. דאוי לנסך ולקדש אי לא: אמר ליה אל תרא יין כי יתאדם. מדשבחזיה קרא ליין אדום ש"מ דהוא חזי והאי חיווריין לא חזי: (ומכר לו) מכר לו קנקנים בשרון. באותו מקום שהיו רגילין לעשות הקנקנים: עשר פיטסות למאה. ותנא שבורות. נאות ומגופרות כשבא לבשלן מביא גפרית ונותן בהן (עם) האור (ומהלכתן) [ומלהכתן] האור עם אותו הגפרית ונראות מבושלות והן נאות ונעשה השבר מגופף מאותו גפרית אבל שבורות ממש אין מקבל: **פים'** המוכר יין לחבירו אינו חייב המוכר באחריות. אם ידוע שיינו רגיל להחמיץ הרי זה מקח טעות וחוזר. מילתא דרב ושמואל דפליגי לעיל בחבית שהחמיצה קשיא לי וכי לא סבור להו הך מתני' אבל כך פירש המורה דאינהו לא סבור להו כמתני':

ח) נ"ל אמאי אינו רשאי לקדש עליו. ט) אולי נ"ל דקיי"ל כר' נחמיה דליכא למיחש משום גלוי.

מבושם. שיתקיים כדרך המתקיימין: **עד העצרת.** אבל לא מן העצרת ואילך שאוס תקופת תמוז מקלקל אפי׳ יין מבושם: **ויש.** ואם מוכר לו יין ישן יתן לו משל אשתקד שנה המוקדמת לזו שאנו עומדים בה: **משל שנש שנים.** משנה דקודם אשתקד דהוו להו ג׳ שנים עם שנה שאנו עומדין בה:

גמ׳ לא שנו. דאינו חייב באחריותו: **אלא בקנקנים דלוקח.** שקבל הלוקח היין בחביותיו דאיכא למימר כליו גרמו. ומיהו סיפא דקתני ואם ידוע כו׳ התם ליכא למימר כלי הלוקח גרמו דאמן סהדי שהיין רגיל בכך: **אבל בקנקנים דמוכר.** מני אמר ליה לוקח אפילו לזמן מרובה הא חמרך והא קנקנך דודאי יינך וכליך גרמו דסבירא ליה דמימות הבליר הוה יין מקולקל כבר אלא שאין ניכר הדבר עד שעת חימוץ כדאמרינן באיזהו נשך (ב״מ דף עג.) מעיקרא דחמרא חמרא דאבחרי אנפשייהו חמרא. ולרב דאמר לעיל [לו.] כל שלשה ימים ברשות מוכר איכא לאוקומי מתני׳ בקנקנים דלוקח ואפילו תוך שלשה או בקנקנים של מוכר ולאחר שלשה והלכך מוכר פטור: **וכי קנקנים דמוכר** (א). למה יפסיד מוכר הא מני אמר ליה מוכר ללוקח לא איבעי לך לשהויי. דאפילו לרב דאמר (לעיל דף לב.) המוכר שור לחבירו ומצא נגחן הרי זה מקח טעות הני מילי משום דרובא לדליא זבני אבל הכא רובא לאו לשהויי זבני ויפסיד לוקח: **דאמר ליה למקפה.** להסתפק מעט מעט לקדירות דהיינו לשהויי: **מאי דוחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא לאוקומי.** ליתא דמתניתין בקנקנים דלוקח לחוד ולא בקנקנים דמוכר משום דמוקי למתני׳ בדא״ל למקפה לוקמיה בדלא אמר ליה למקפה דהמוכר יין סתם קתני ולא שנא קנקנים דלוקח ולא שנא קנקנים דמוכר קתני מתניתין דאין מוכר חייב באחריותו משום דלא איבעי ליה לשהויי: **אמאי.** הוה ליה מקח טעות: **לימא ליה לא איבעי לך לשהויי.** דהא רובא לאו לשהויי זבני: **אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה.** וה״ה לרישא והיינו טעמא דבריתא פטור מוכר דאיכא למימר קנקנים דלוקח גרמו ובסיפא חייב הואיל וידוע שיינו רגיל להחמיץ כל שנה: **ופליגא.** הא דר׳ יוסי בר׳ חנינא דמוקי לה בקנקנים דלוקח ולא דמוכר משום דמצי א״ל הא חמרך והא קנקנך: **דרב חייא בר יוסף.** דאיהו מוקי לה נמי בקנקנים דמוכר ואע״ג דא״ל למקפה כדמוכח סיפא אפי׳ הכי מוכר פטור דלא מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך דלאו קנקנים דמוכר גרמו אלא מזלא לוקח שהוא בעליו של יין גריס: **שנאמר ואף כי היין בוגד.** בלדם למה משום דגבר יהיר וגו׳ גאותו של אדם שמגיס דעתו בדבר שאין בו גורם שהיין בוגד בו דסבורין שהוא יין ונמצא חומץ מדה כנגד מדה. ומיהו סיפא כיון דאמר ליה למקפה ולא מצי אמר ליה לא איבעי לך לשהויי ולא מצי למימר ליה מזלך גרם מאחר שהדבר ידוע שיינו מחמיץ הלכך חייב מוכר: **אאיגשי ביסיה.** אשתו: **לא מיקבל.** שמבזה אותו: **כל המתגאה בעלים של תלמידי חכמים.** דעביד כדאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף מז:) טלית של תלמידי חכמים כילד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח ונעיעותא יתירתא הוא וגסות הוא למי שאינו תלמיד חכם: **הא מאן דמזכין ליה חביתא דחמרא לחנווני וכו׳.** מוסר חבית שלו לחנווני כדי למכור את היין בחנותו וישתכר החנווני קצת ובעל הבית לא יקבל מעותיו אלא לאחר שיקבל החנווני מן הלוקחין וחמרא ברשותא דמריה קאי ואין החנווני אלא שליח בעלמא ליטול שכר טרחו. והלכך אם החמיץ אפלגא או אתילתא דדגא קודם שמכר כולו: **דינא הוא דמקבל.** בעל הבית כל ההפסד וכגון אלא פשע שליח דהיינו חנווני מידי בשליחותו כדמפרש ואזיל. ואף כי היין בוגד ליכא למימר גבי חנווני דהא אין לו חלק בו וגם לא הקנקן שלו הוא ואכתי ברשות מריה קמא איתיה: **ולא אמרן.** דהפסיד בעל הבית: **אלא דלא שני.** לוקח בברזא לעשות נקב אחר בחבית אבל שני איכא למימר דהוא גריס: **דלא מעא יומא דשוקא.** ולא נתעצל חנווני במכירתו: **הא מאן דקביל חמרא מחבריה.** למחלית שכר והקנקנים דמוכר והוא קיבלו בדמים בשער של עכשיו בעיר הזאת והרייוח יחלוקו. וכל מקבלי ממון למחלית שכר הוו מפקיד ונפקד קרובים לשכר וקרובים להפסד והרי הוא באחריות שניהם להפסד כמו לשכר כדאמרן (ב״מ דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואם הוקיר או הוזל או נגנב או נאבד לשניהם נאבד והוזל. אבל אמר לו בעל היין למקבל אפי׳ אם הוקיר לא יהא לך רשות למכרו בכאן אלא זיל ואמטייה למלכות אחרת אפרוותא דווזל שפט שבאותו מקום היו מוכרים יין ביוקר וקודם שהגיע לשם זל היין בכל המקומות ופיחת מכדי דמיס שקיבלו: **דינא הוא דמקבל.** בעל היין את כל הזול דכיון דאפילו אם הוקיר מיד לא היה לו רשות למכרו עד שמגיע לפרוותא דווזל שפט לענין זולא נמי ברשותא דבעל היין קאי. ומיהו לגבי גניבה ואבידה ברשותיה דמקבל נמי קאי וכן אם נעשה חומץ כדלקמן שהרי באחריותו הוא וקרינא ביה אף כי היין בוגד דמזלא דתרוייהו גריס שבאחריות שניהן הוא עומד ושניהן בעליו של יין: **ופשע דלא אמטייה** לא גרסינן: **הוה חזא.** מקמיה דאמטייה להתם מאי מי מקבל בעל היין כל ההפסד דהא אפילו גבי מכירה גמורה מקבל משום דא״ל לוקח הא חמרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה דלא מצי אמר ליה מוכר לא איבעי לך לשהויי וכל שכן הכא דלא מכר לגמרי וגם אמר ליה זיל אמטייה אפרוותא דווזל שפט שלוה להשהותו דמצי אמר ליה מקבל הא חמרך והא קנקנך כו׳ יוסי בר׳ חנינא או דלמא לא מקבל כל ההפסד אלא פלגא דמצי אמר ליה מזלך נמי גרם שבאחריות שניהן עומד והיין בוגד קרינא ביה כרב חייא בר יוסף: **חזא לא.** כלומר לא מקבל בעל היין כל ההפסד ואע״ג דכמאן דא״ל למקפה דמי ואיבעי לשהויי משום דמזל שני הבעלים גורם: **ודלא כר׳ יוסי בר׳ חנינא.** דמוקי למתניתין בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר סבירא ליה דאמר ליה לוקח הא חמרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה והכא נמי כיון דא״ל זיל אמטייה כו׳ הרי לוה לו להשהותו. ונראה בעיני דלית הלכתא כר׳ יוסי בר׳ חנינא אלא כרב חייא בר יוסף דמזלא דגברא גריס אלא אם כן ידוע שיינו מחמיץ ודאמר ליה למקפה דהא שמואל קאי כוותיה ואמרן לעיל [לו:] עבד רב יוסף עובדא בחמרא כוותיה דשמואל: תנא

מבושם עד עצרת. קשה לרשב״ם דהא בקנקנים דלוקח איירי מתניתין ולימא ליה קנקנך גריס ולרב חייא בר יוסף לימא ליה מזלך גרם ויש לומר דודאי אם נמצא חומץ מני אמר ליה הכי אבל הכא לא איירי בהכי אלא באשמועינן דלריך ליתן לו יין הראוי להתקיים עד העצרת:

האי מאי דזבין חביתא דחמרא אדעתא לסבוייה. פי׳ ג) (רש״י) דאין החנווני אלא שליח בעלמא ואין נראה לר״י דאם כן לא הוה ליה למימר זבין ועוד דאם כן מגופה מילתא דרבא לא שמעינן שום חידוש דהא דקאמר לא אמרן אין נראה שיהא זה מדברי רבא אלא גמרא דקאמר ליה ונראה לו לפרש דמיירי דזבין מכר גמור ואדעתא דהכי זבנה שימכרנו בחנות ודמי לא״ל למקפה דבעי שיתקיים כדי מקפה והכי נמי בעינא שיתקיים כדי סיבוייה ומיהו קשה לישנא דאמר בסמוך מעובדא דקביל חמרא מחבריה אדעתא דנמטאה אפרוותא דווזל שפט אלא לא כרב חייא בר יוסף השתא התם דלא זבניה לגמרי מצי אמר ליה מזלך גרם כ״ש הכא דהוי מכר גמור וי״ל דהתם לישנא מוקי לה מילתי דרבא בידוע שיינו מחמיץ ואפי׳ הכי דוקא אדעתא דסבוייה הא לאו הכי מצי א״ל לא איבעי ליה לשהויי: רבי

תאנא

א מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד העצרת ב ויש משל אשתקד ג ומיושן משל ג׳ שנים: **גמ׳** אמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא ד לא שנו אלא בקנקנים דלוקח ה אבל בקנקנים דמוכר אמר ליה הא חמרך והא קנקנך וכי קנקנין דמוכר מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי לא צריכא ו דאמר ליה למקפה ומאי דוחקיה דר׳ יוסי בר׳ חנינא לאוקמא למתניתין בקנקנין דלוקח ודאמר ליה למקפה לוקמא בקנקנין דמוכר ודלא אמר ליה למקפה אמר רבא מתניתין קשיתיה דקתני אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות ז אמאי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה שמע מינה ופליגא דרב חייא בר יוסף דאמר רב חייא בר יוסף חמרא מזלא דמריה גרים שנא׳ ח ואף כי היין בוגד גבר יהיר וגו׳ ט) אמר רב מרי האי מאן דיהיר אפילו אאינשי ביתיה לא מיקבל שנא׳ י גבר יהיר ולא ינוה מאי ולא ינוה בנוה שלו א״ר יהודה אמר רב כל המתגאה בטלית של ת״ח ואינו ת״ח אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב״ה כתיב הכא ולא ינוה וכתיב התם כ אל נוה קדשך אמר רבא י האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא לחנואה אדעתא לסבוייה ותקיף אפלגא או אתילתא דינא הוא דמקבל לה מיניה יא ולא אמרן אלא דלא שני בברזא אבל שני בברזא לא יב ולא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא אבל מטא יומא דשוקא לא ואמר רבא יג האי מאן דקביל חמרא אדעתא דממטי ליה לפרוותא יד דווזל שפט ואדמטי התם זל דינא הוא דמקבל ליה איבעיא להו הוה חלא מאי אמר ליה רב הלל לרב אשי כי הואן בי רב כהנא אמר לן חלא לא ודלא כר׳ יוסי בר׳ חנינא ואיכא דאמרי טו אפילו חלא נמי מקבל כמאן כר׳ יוסי בר׳ חנינא: ישן משל אשתקד כו׳:

תאנא

דלא כר׳ יוסי ב״ר חנינא דאמר לעיל אבל בקנקנים דמוכר לימא ליה הא חמרך הא קנקנך והא חמרא בחביתא דמוכר החמיץ: ואיכא דאמר וכו׳ כמאן כר׳ יוסי ב״ר חנינא. דאמר בקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך והא חמרא איתיה בקנקנים דמוכר ומקבל הואיל שהחמיץ בכליו: אם אמר לו יין מבושם. יין מובחר וטוב אני מוכר לך חייב להעמיד לו יין יפה וטוב שיכול להעמיד לו עד עצרת

ג) תוס׳ ל״ל הואיל וכן מיו וכו׳.

מסורת הש״ס

א) סוטה דף מז:, ב) [עי׳ ב״מ עג: וכתוס׳ שם ד״ה אפרוותא ושם מוכח דגרסי הכא דווזלשפט], ג) [ל״ל רשב״ם],

תורה אור השלם

1 וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד גֶּבֶר יָהִיר וְלֹא יִנְוֶה אֲשֶׁר הִרְחִיב כִּשְׁאוֹל נַפְשׁוֹ וְהוּא כַּמָּוֶת וְלֹא יִשְׂבָּע וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם וַיִּקְבֹּץ אֵלָיו כָּל הָעַמִּים: חבקוק ב ה

2 נָוַתִּיךָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ נָהַלְתָּ בְעֻזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ: שמות טו יג

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה וכי קנקנים דמוכר מאי הוה לעמה:

עין משפט נר מצוה

נז א ב ג מיי׳ פי״ז מהל׳ מכירה הלכה ו סמג לאוין קע טוש״ע ח״מ סי׳ לל סעיף י:

נח ד מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעיף ה:

נט ה ו ז מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ו:

ס ח ט י מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סעיף ח:

סא כ ל מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ט:

רבינו גרשום

לא שנו. דאין המוכר באחריות היינו כשדרכו בקנקן דלוקח. אבל אם עדיין בכליו דמוכר לימא ליה לוקח הא חמרך: אפי׳ כי איתיה בקנקנים דמוכר אמאי מצי למימר ליה לוקח הא חמרך הא קנקנך לימא ליה המוכר לא איבעי לך לשהוייה ברשותך אלא היה לך ליקחנו ולמכור לאלתר משום דכל שעתא מחמיץ ואמאי מצי לוקח למימר לי׳ הא חמרא כו׳: הכא במאי עסקינן דאמר לי׳ לוקח למקפה. בעינא ולא לזבוני דהשתא לא מצי למימר ליה לא איבעי לך לשהוייה: ומקשי׳ מאי דוחקיה דר׳ יוסי לאוקמי כו׳ לוקמי׳ בקנקנים דמוכר ודלא אמר לו למקפה ולימא הכי לא שנו דאינו חייב באחריותו אלא בקנקן דמוכר הואיל דלא א״ל למקפה דמצי למימר ליה [לא] איבעי לך לשהוייה: אמר רבא משום הכי אוקמוה למתני׳ הכי בקנקנים דלוקח וכו׳ משום דסיפא דמתני׳ כו׳: אלא ש״מ. דמשום הכי לא מצי למימר הכי דאמר הלוקח למקפה קא בעינא ליה והיכא דמפרש לסיפא מפרשי׳ נמי רישא. והא דקתני ר׳ יוסי ב״ר חנינא דבקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך וחייב המוכר באחריות פליגא דר׳ חייא: אף כי היין בוגד. לו לאדם שמחייהו ואינו מתנאה בשום טובה ומחמיץ היין לו הואיל (ב) דלקחן אינו חייב המוכ׳ באחריותו: בנוה שלו. בביתו: כל המתגאה. בטלית של ת״ח לא בטלית ממש קאמר משום שהכל חייבין בציצית אלא שכורך בסודר על ראשו כעין שהיו רגילין לעשות תלמידי חכמים וסודר אסור לפרוש כי אם לת״ח וקרא שמו סודר על שמו [שלן] ת״ח כדכתי׳ סוד ה׳ ליראיו: לא ינוה ולא יבא לנוה קדשו: אדעתא לסבוייה. שקנאה על דעת למוכרה בביתו על יד על יד ותקף החביתא שהחמיצ׳ קודם מכירת׳ למחצית או לשלישית דינא הוא דמקבל ליה המוכר: דלא שני בבירזייהו. שלא עשאה סמוך לשמרים: אבל אי מצי לזבונה מקמי הכי ולא זבנה בודאי באחריות׳ החמיצה ולא מקבל: לפרוותא דווזלשפט. לאותו מקום שהיין ביוקר וזל מכדי שוויין שהיה נמכר בוול שפט כשעה שקיבלה דינא הוא דמקבל לה מיניה דמשום דאההיא דעתא קיבל מניה דאי זבין זבין ואי לא ליהדרה ליה: איבעיא להו הוה חלא. ברשות חנווני: מאי. מקבל או לא מקבל: ואמר לי׳. דלא מקבל ליה כדר׳ חייא ב״ר יוסף דאמר לעיל חמרא מזלא דגברא גרים והחנווני גורם ולא מקבל

רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא כו'. נראה דכי היכי דהכא גבי תנאי בנין אין חשוב בית אע"כ יש לו שם על שמונה ה"ג לענין חלוקת אחים או שותפין דהא דאמרת אי איכא ד' אמות לזה וד' אמות לזה חולקין מוקמינן בפ"ק דסוכה (דף ג: ע"ש וכן בעיליא.) בחלר המתחלקת לפי פתחיה [א]:

בי קחשיב משפת כרובים ולמעלה. בפירוש מקרא פרש"י דתקרה דעליית היכל היתה גבוהה משל קדשי הקדשים עשר אמות [ב] ולא עיין כאן: מתקיף

תאנא [א] ומיישן והולך עד החג: **מתני'** [ב] המוכר מקום לחבירו [ג] וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו בונה ארבע אמות על שש דברי ר' עקיבא רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא זו [ג] הרוצה לעשות רפת בקר בונה ד' אמות על שש בית קטן שש על ח' [ד] גדול ח' על עשר [ה] טרקלין י' על י' [ו] רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רבן שמעון בן גמליאל אומר כבנין ההיכל: **גמ'** למה לי למיתנא בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית אלמנות לבנו ולבתו מלתא אגב אורחיה קמ"ל [ז] דלא דרכא דחתנא למידר בי חמוה כדכתיב בספר בן סירא הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין [ח] חתן הדר בבית חמיו וקל מחתן אורח מכנים אורח וקל מאורח משיב דבר בטרם ישמע שנאמר [1] משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה: ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זו הרוצה לעשות כו': רפת בקר מאן קתני לה איכא דאמר ר' ישמעאל קתני לה ואיכא דאמר ר"ע קתני לה איכא דאמר ר"ע קתני לה וה"ק אע"פ שרפת בקר היא פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר ואיכא דאמר ר' ישמעאל קתני לה וה"ק שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע אמות על שש: טרקלין י' על י': מאי טרקלין [ט] קובתא בי וורדי תאני [י] וקנתיר שתים עשרה על י"ב מאי קנתיר 'תרבץ אפדני: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רשב"ג אומר בבנין ההיכל: ראיה לדבר מאן קתני לה איכא דאמר רשב"ג קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין אמר רשב"ג הכל כבנין היכל ואיכא דאמר ת"ק קתני לה ורשב"ג אתמוהי קא מתמה והכי קאמר ליה [לת"ק] ראיה מנין מבנין היכל אטו כולי עלמא כבנין היכל עבדי תניא אחרים אומרים רומו כקורותיו ולימא רומו כרחבו איבעית אימא [יא] ביתא מעילאי רווח ואיבעית אימא משום דאיכא בי כווי רבי חנינא נפק לקרייתא רמו ליה קראי אהדדי כתיב [2] והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב [3] ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו אמר להו כי קא חשיב משפת כרובים ולמעלה מאי קמ"ל הא

גנז. היכא דמ"ל מיושן לריך שיהא של ג' שנים שלימות ושיתקיים ויתיישן עד גמר שנה שלישית זו דהיינו עד החג עד הבליר שזו היא תורת מיושן להתקיים שלש שנים שלימות ואם יחמיץ קודם החג הרי הוא באחריותו של מוכר: **מתני' לעשות לו בית חתנות לבנו.** כדמפרש לקמיה בית חתנות לבנו שלקח אשה ולרך האב לעשות לבנו יציע קטן סמוך לביתו שאין דרך החתן לדור אצל חמיו משום חשד חמותו כדמפרש בגמרא והלכך נקט בית חתנות לבנו. אבל אין רגיל לעשות בית אלמנות לבנו שהרי עד עתה לא היה דר אצל חמיו אלא אצל אביו משום חמותו: **בית אלמנות לבתו.** שמת בעלה וחוזרת אל בית אביה כבנעוריה שעד עכשיו כשהיתה נשואה לא היתה דרה אצל האב משום בעלה חתנו שהחתן אינו דר אצל חמיו והלכך נקט בית אלמנות לבתו ולא בית חתנות לבתו והכי מפרשינן בגמרא: **רפת בקר היא זו.** ולריך לעשות בית גדול יותר ומיהו לא חשש לפרש שיעורו: **הרוצה לעשות כו'.** בגמרא מפרש מי קאמר לה או ר' ישמעאל או ר' עקיבא: **בית קטן שש על שמונה.** הרוצה לבנות בית קטן לחבירו לכל הפחות וכגון דאמר ליה עשה לי בית סתמא ויל הבונה על הבעליונה לעשות לו פחות שבבתים הואיל ולא פירש כמה יעשהו קטן לכל הפחות ו' על ח' דכיון דלא אמר ליה בית חתנות אלא בית סתמא לעצמו קבעי לה ולריך להיות גדול מבית חתנות. והוא הדין למוכר מקום לחבירו לעשות לו בית דלריך ליתן לו קרקע שש על שמונה: **גדול שמונה על עשר.** וכגון שפירש לו עשה לי בית גדול: **טרקלין.** למושב שרים עשוי ולא לתשמיש הלכך מרובע בעינן: **רומו כחלי ארכו כו'.** אלכולהו קאי והיינו בית חתנות שהוא ארכו [ג] ד' על ו' רומו ה' דהיינו חלי ארכו וחלי רחבו בבית קטן שבע ותשע בבית גדול ועשר בטרקלין: **לבנין ההיכל.** ההיכל על פני הדביר היה ארכו מ' ורחבו עשרים ורומו שלשים דהיינו חלי ארכו וחלי רחבו: **גמ'** הכי גרסינן **ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית אלמנות לבנו ולבתו מילתא אגב אורחיה קמ"ל.** מדלא תנא בית אלמנות לבנו ולא תנא נמי בית חתנות לבתו משמיהן יש ללמד דלאו דרכא דחתנא כו' וכבר פריסית לה במתניתין: **בי חמוה.** כדאמרי' בפסחים (דף קיג.) הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון אמרי לה משום חשד ואמרי לה משום ממון ואיתא להא ואיתא להא. ומיהו הוא הדין לכל החתנים אלא שמן הראשון לריך ליזהר חמיו יותר: **קל מסובין.** אלו דוקא אלא דבר גרוע ולהכי נקט סובין ולא נולה דפסולת הוא: **אורח מכנים אורח.** דיו אם מהנה לו בעל הבית: **הרוצה לעשות רפת בקר כו'** מאן קתני לה: **שהרוצה לעשות כו'.** ופירוש לדבריו הוא אומר דקאמר רפת בקר היא זו שהרי הרוצה לעשות כו' אבל לר' עקיבא רפת בקר אינו גדול כל כך ובתרתי פליגי ר' ישמעאל ורבי עקיבא פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר ושיעוריה דר' עקיבא מפורש בבית חתנות ולא ברפת בקר ודרבי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות: **אילא דאמרי רבי עקיבא קאמר ליה והכי קאמר ליה.** לרבי ישמעאל דקאמרת רפת בקר היא זו אין הכי נמי דולמי בית חתנות ורפת בקר שיעורן שוה דאע"פ שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ד' על ו' פעמים שאדם עושה דירתו בבית חתנות ארבע אמות על ו' כרפת בקר: **קובתא.** כעין קובה של זוגות. ונראה לי שעשוי חלונות כעין קובה: **בי וורדי.** נותנין שם וורדין לנוי להסתכל בהן: **קנתר.** אם התנה לעשות לחבירו קנתר: **תרבץ אפדני.** חצר גדול שעושין שרים בגלל אפדני שלהם. ועל שם שמרבילין אותו תמיד במים להשביב האבק קרי ליה תרבץ: **ראיה לדבר מאן קתני לה.** דאילו הוה תני במתניתין רשב"ג אומר ראיה לדבר כבנין היכל הוה פשיטא דרשב"ג קתני לה אבל השתא דמיתני מקמי מילתיה דרשב"ג הלכך מספקא לן אי רשב"ג קאמר לה הואיל ומסיים אותו הדבור או תנא קמא קאמר לה לההוא חלי דבור ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאיפלוגי מדקאמר כבנין היכל ולא קאמר מבנין ההיכל: **אילא דאמר רבן שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין.** פירש רשב"ג הכל כבנין ההיכל: **תנא קמא קתני לה.** והכי קאמר תנא קמא וראיה יש לדבר וקפץ רשב"ג והפסיק את דבריו ואתמוהי קמתמה כבנין ההיכל אתה רולה לעשות שאר בנינין בתמיה אין לך להשוותן יותר דכיון דבהיכל רומו כחלי ארכו וכחלי רחבו בשאר בנינין דלא חשיבי אין לריך להגביה כל כך: **כמלא קורותיו.** כאורך קורותיו שהן נתונין ברחבו של בית: הכי גרסינן **וליתא רומו כרחבו.** דהיינו הך: **מעילאי רווח.** שבתיהם של חומות אבנים היו והחומה מלמטה היא רחבה והולכת ומתקלרת החומה למעלה כדי שיתקיים הרבה: **בי כווי.** החלונות מקום כניסת הקורות בתוך החומה: **רמו ליה.** בני העיירות קראי אהדדי: **כתיב ששים אמה ארכו.** מן המזרח למערב מפתח ההיכל עד כותל מערבי של בית קדשי הקדשים דהיינו ארבעים אמה דאורך היכל ועשרים אמה דבית קדשי הקדשים ושלשים אמה קומתו נמצא שגם בית קדשי הקדשים רומו שלשים אמה: **וכתיב.** בפסוק אחר ועשרים אמה קומתו דכתיב ולפני הדביר עשרים כלומר לפנים ממחילת בית קדשי הקדשים והיא אמה טרקסין שקרויה דביר עשרים אמה אורך מן המזרח למערב ועשרים אמה רוחב מלפון לדרום ועשרים אמה קומתו: **כי קחשיב.** עשרים דקומת בית קדשי הקדשים משפת כרובים ולמעלה קחשיב שהכרובים של שלמה שנים היו עומדין על הקרקע אחד מימין הארון אצל כותל מערבי ואחד משמאלו [ג] ורומו עשר דכתיב בהליא במלכים [מ"א ו] וכנפיהן פרושות מקיר לקיר כנף האחת נוגע בקיר לפונה וכנף חבירו נוגע בקיר דרומי נמצא מראשי הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג ואותן של משה על גבי הכפורת היו: **ומאי קא משמע לן.** למה לי דקחשיב קרא כי אלי גוונא משפת כרובים ולמעלה לימא שלשים אמה קומתו:

ומשני

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פי"ז מהל' מכירה הל"ו סמג לאוין קמ טוש"ע מ"מ סי' לז סעיף י:

סג ב ג ד ה ו מיי' שם פכ"א הלכה ה סמג עשין פג טוש"ע מ"מ סי' ריד סעיף יג:

סד ז ח מיי' פכ"א מהל' אישורי איסור והיתר הלכה טו סמג לאוין קט:

סה ט י מיי' פכ"א מהל' מכירה הל"ט סמג עשין פג טוש"ע מ"מ סי' ריד סעיף יג:

רבינו גרשום

בלא חומץ ואם התנה לו למכור יין ישן צריך שיהא מאשתקד ותנא ושצריך שיוכל לעמוד ומתיישן והולך עד החג: **פיס'** וכן המקבל מעות מחבירו לבנות לו בית חתנות לבנו או בית ארמלות לבתו. שאם נתאלמנה בתו וחזרה לבית אביה ורצה האב לבנות לה בית לבד: ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ולמה לי למיתני בית ארמלות: דלא דרכיה דחתנא למידר בבית חמוה. דכיון שלבו גס בחמותו אתי לקלקול. אבל מהשתא כשנתארמלה שבה אל בית אביה מכלל דעד האידנא לא הוות קיימא להתם: ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זאת. הואיל דקטנה היא כל כך: והרוצה לעשות וכו' רפת בקר דמתני' מאן קתני לה. ר' ישמעאל או ר"ע: איכא דאמר ר' עקיבא קתני לה והכי קתני. במתני' בונה ד' אמות על שש דברי ר' עקיבא שהרוצה לעשות רפת בקר וכו'. שפעמים שאדם עושה דירתו קטנה כרפת בקר: מאי טרקלין קובתא בי וורדי. כעין שפורסין אהלים ועגול הוא למעלה כקובה ומוקף הוא מכל דפניו ופורסין שושנים לשם כדי שיהא ריחם נודף ושוכבין בתוכן שרים: תרבץ אפדני. גינת ביתן שאחורי אפדנם: טרקלין י' על י'. מאורך ומרוחב: רומו כחצי ארכו. אלו ה' אמות וכחצי רחבו. ה' אמות אחרות דהיינו י' אמות בקומתו: ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל. שהבית שבנה שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו צא מהן עשרים אמה של פני הדביר באורך נשתיירו מ' אמות מאורך הבית והיינו ההיכל שהיה מ' אמה ארכו ועשרים רחבו. טול חצי ארכו של היכל דהיינו כ' אמה ומן רחבו חצי דהיינו עשרה אמות הרי כאן ל' אמות וכן הוא קומתו של היכל: ואיכא דאמר מיפלג פליג ואתמוהי קא מתמה והכי קאמר אטו כולי עלמא כבנין היכל קבעבי. רומו כקורותיו. של בית שמחזיקין התקרה ומשימין אותן ברוחב הבית: ומקשינן הואיל שקורות ברחביהן עומדין ליתני כרחבו: איבעית אימא. אי קתני כרחבו של בית שיעורי' זוטר טפי משום דכל ביתא מעילאי רווח לפי כי ביסוד הבית עושין הכותל עבה ומקצרין הכותל כשהוא עולה והבנין רווח מאליו ולפיכך צריך לומר רומו כקורותיו שיהא רומו כאותה הרווחת הבנין

מסורת הש"ס

א) לעיל ז., ב) [נקמן לט.], ג) [ל"ל ורומן], ד) [עי' תוס' סוכה ה: ד"ה בשלש וכמו' יומא נב. ד"ה ועשרים מבואר ביומא],

תורה אור השלם

1 מֵשִׁיב דָּבָר בְּטֶרֶם יִשְׁמָע אִוֶּלֶת הִיא לוֹ וּכְלִמָּה:
משלי יח יג

2 וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיְיָ שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:
מלכים א ו ב

3 וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב וְעֶשְׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ וַיְצַפֵּהוּ זָהָב סָגוּר וְזָעָב מִזְבַּח אָרֶז: מלכים א ו כ

הגהות הב"ח

(א) במשנה המוכר מקום לחכירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו וכן המקבל ממחבירו לעשות לו: (ב) גמרא מאי טרקלין. נ"ב עיין בערוך ערך טרקלין: (ג) רשב"ם ד"ה רומו וכו' שהוא אלכו שש על רוחב ד' רומו ה':

מוסף רש"י

כבנין ההיכל. שהיה אלכו אלכעים ורוחבו עשרים וגבהו שלשים (לעיל ז.). לקרייתא. לכפרים לאלות בתבואות (פסחים ג.).

מוסף תוספות

א. אמנם בשיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש מתב: ואין להביא ראיה מכאן, דהבונה בית מתחלתו, בונה ארבע על שש אבל אדם שיש לו בית בשותפות עם חבירו ניחא ליה בבית קטן של ארבע על ארבע מבית גדול בשותפות עם אחר. ב. דהא דאמר (לעיל) ושלשים אמה קומתו היינו כל הבית עד הגג והא דכתיב ועשרים אמה קומתו היינו עד עליית בית קדשי הקדשים. תוס' יומא נב.

רבינו גרשום (המשך)

של מעלה לא כאותו של מטה לפי כי הבנין מתקצר מלמטה: ואיבעית אימא. משום הכי קחני רומו כקורותיו משום דאיכא בי כווי דכל אורך הקורה עם אותו שנכנס מן הקורה בכתלים מיכן ומיכן וכי האי שיעור צריך שיהא גבהות רומו דאי קחני כרחבו הוי משמע בלא עובי הכתלים: ול' אמה קומתו וכתוב אחר אומר מן הדביר עשרים אמה קומתו. דאי הוה הבנין גרוע כלום מן אורך ורוחב מן הקומה נמי הוה נגרע. משפת כרובים שהיו פורשים בדביר קא חשיב דמשפת גופייהו ולמעלה לא הוי אלא עשרים באמה לחוד

ומשני **הא קא משמע לן למטה כלמעלה.** דהני עשר אמות שהכרובים והארון עומדים בהן כמו העשרים שלמעלה מה העשרים כולן חלל ואין בהן דבר כך גם העשר וגוף הכרובים בנם היו עומדין כלקמן ומקום הארון אינו מן המדה אלא בנם היה עומד וכנפי הכרובים שהן באויר לא חייבי דהא למטה דילהו ולמעלה דילהו יכולין למדוד עשרים ריקנות מכותל לפותל דרומי והכי משמע קרא ועשרים אמה קומתו כלומר כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים דמשפת כרובים ולמעלה שהם פנויין מכלום העשר כמו הכ': **ארון שעשה משה.** כשנתן בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה שהוא כ' על כ' יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח לימינו ולשמאלו הרי עשרים בלא ארון ולפניו כ' עד הדביר: **כרובים.** דשלמה: **בנם היו עומדין.** גופן: **כנף הכרוב האחד.** כנף האחד של כרוב וה' אמות כנף השני של אותו כרוב ולאו בכרוב שני קמיירי דהא כתיב בתרי' ועשר באמה הכרוב השני וגו'. ועשר אמות מקצות כנפיו עד קצות כנפיו מהכא לא מפקינן דבנם היה הגוף עומד בין שני הכנפים שמקצה האחד עד קצה השני לא היו כי אם עשר אמות וא"כ הגוף שבינתים היכן לא יתכן לומר דמהכא נפקא ליה דא"כ מאי האי דקפריך לקמן ולמא ביתא מעילאי רווח וקושיות אחרות אלא שייכי הכא כלל אלא קרא הכי משמע ליה אם באת לחבר שני כנפי הכרוב זה בצד זה תמצא מקצות כנפיו עד קצות כנפיו עשר אמות ומיהו טפי מי' אמות הוו שהרי רוחב הגוף בין ב' הכנפים אינה מהכא (ב) פרכינן שרוחב בית קדשי הקדשים מצפון לדרום לא הי' אלא כ' אמה וב' הכרובי' היו כנפיהם כ' לצד הגופים כדכתיב ששני הכנפים היו י' אמות וכתי' ויפרשו את כנפי הכרובים ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף[1] וא"כ אינהו גופייהו דכרובים היכא הוו קיימי. קס"ד שהכנפים בכרוב כידי האדם אחד מצד ימין ואחד מצד שמאל והגוף בינתים: **מתקיף לה אביי.** מי יימר דבנם היו עומדים לגמא גופן של כרובים בולטין ויוצאין מתחת כתרנגולים שהגוף כולו תחת כנפיו ולא בינתים שאין הרחקה והפרש בין הכנפים אלא מקורבים והגוף יוצא מתחת הכנפים ששני הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב. וכן כל הנך קושיות דמקשו הנך אמורא ואזלי לגוף הכרובים קיימי בר מהנך בתרא דגרס בהו ידייהו בהדיא ברב פפא ורב אשי כייפי ידייהו ומשלחפי ידייהו: **ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי.** הכרובים שהאחד עומד מצד הארון מזה סמוך לכותל והשני עומד מצד הארון מזה משון רחוק מן הכותל קצת ונמצאת כנף האחד נוגעת אחרי כנף חבירו בין הכנף ולכותל ונמצאו קצת כנף הכרוב המשון מן הכותל לפני קצת כנף הכרוב הסמוך לכותל כשיעור עודי רוחב הגופין ואע"ג דלא הוו בולטין כתרנגולין מיהו אפ"ה לא תקשי מידי: **מתקיף לה רב אחא בר יעקב.** נהי נמי דלאו בולטין כתרנגולים מיהו וגם זה כנגד זה קיימי אפי' הכי לא תקשי מידי דדלמא באלכסונא היו עומדים הכרובים באלכסון הבית היו עומדים זה כנגד זה דאיכא טפי מכ' אמה כשיעור הגופים מקצות כנפי של זה לקצות כנפי של זה כגון שהכרוב שמימין הארון לא הי' פניו ממש כנגד ההיכל וגבו לכותל מערבי אלא מצדד אצדודי כנפיו החיצון כנגד דרומית מערבית נוגע לכותל בזוית וכנף שלו אצל הארון פרוש בחלי הארון או חולה לו דהיינו רחוק מן הכותל וכנף הכרוב הב' מתחלת שם וכנפו השנית נוגעת סמוך לדביר בקרן צפונית מזרחית כזה: **מתקיף לה רב הונא בר' דרב יהושע.** נהי נמי דזה כנגד זה קיימי ולא באלכסונא קיימי ואפילו הכי אין גופו עומד בנם דלגמא ביתא מעילאי רווח שהבנין הולך ומתקצר למעלה והרי רחב יתר מעשרים במקום שבולטין הכנפים מן הגופין והוי מקיר אל קיר כנגד כנפי הכרובים מקום נגיעתן בכתלים יותר מעשרים אמה ברוחב הגופין: **מיכף הוו כייפי ידייהו.** הכנפים עצמן כפופין הן כאדם שכופף ידו מעט והלכך ליכא אלא כ' אמה מקצה כנף האחד לקצה כנף השני: **ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידייהו.** כנף על כנף כאדם שחובק את ידיו כדכתיב (בראשית מח) שכל את ידיו ומתרגמינן בתרגום ארץ ישראל שלחיפונון לידוהי כך פר"ח. ואי משום דכתיב וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף היינו נמי כעין נוגעות דהוו זו כנגד זו: **ופניהם איש אל אחיו.** בשל משה כתיב: **ופניהם לבית.** בכרובים של שלמה כתיב בדברי הימים דכתיב והם עומדים על רגליהם ופניהם לבית[6] (להיכל). ואין כאותן של משה שהן על הכפורת ואלו על הקרקע ושל עץ שמן היו ומצופין זהב דכתיב במלכים [מ"א ו]: **הכתיב ופניהם לבית.** וא"ש כרובים שעל הכפורת וא"ש שעל הקרקע ראויין היו לעשות בעין אחד: **ראן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום.** הם הופכים פניהם זה לזה דוגמת חבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה סימן שהקב"ה אוהב את ישראל ומתחלה כך נעשו פנים אל פנים כדי שתשרה שכינה בישראל וישראל יעשו רצונו של מקום וכשאין עושין הופכין פניהם לבית על ידי נס: **דמצדדי אצדודי.** קצת לבית וקצת זה לזה כאדם שמדבר אל חבירו והופך ראשו קצת לצד אחר. והכא ליכא לתרוצי כדלעיל כאן בזמן שישראל עושין כו' דכיון דעיקר עשיית כרובין פניהם לבית לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום: **מעשה לצלועים.** פסוק הוא בכרובים בדברי הימים והוא לשון [6] צלעים כלומר תינוקות כדאמרינן (סוכה דף ה:) מאי כרוב כרביא ילד כלומר כתינוקות הנפטרין מרבותיהם והיינו דמצדדי אצדודי דאמרן לעיל: **מתני' מי שיש לו בור כו'.** ע"י חלוקה או שלקחו מבעה"ב ולקח גם הדרך: **בשעה שבני אדם יוצאין.** ביום שעל מנת כן חלקו ולא שיטריחוהו בלילות לעמוד ממטתו ולפתוח לו: **ואינו מכניס.** דרך בימו של זה לאין זה צורך הבור: **זה עושה לו פותחת.** שלא יגנוב בעה"ב ממי הבור ובעה"ב עושה לו פותחת אחרת בחותו פתח עצמו הפתוח לבור כדי שלא יוכל זה לשאוב מבורו בלא בעה"ב ולא יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא אם כן ישנו לבעל הבית בביתו. ומשום חשד לאשתו תקנו כן כדמפרש בגמרא [ע"ב]: **גמ' פותחת.** שעושה בעל הבית להיכא:

מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין. ואם תאמר אכתי בנם היו עומדים דעשרים בעשרים היכי יתיב וי"ל מ"מ פריך אביי שהגוף לא היה עומד בנם: **דמצדדי אצדודי.** לא ה"מ למימר כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום דמסתמא העמידוס תחלה לפי מה שהיו עושין לצונו של מקוס: **עוקן**

הא קא משמע לן למטה כלמעלה מה למעלה אין משמש כלום אף למטה אין משמש כלום מסייע ליה לר' לוי[6] דאמר ר' לוי ואיתימא רבי יוחנן דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון[3] וכרובים אינו מן המדה תניא נמי הכי[3] ארון שעשה משה יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח אמר רבנאי אמר שמואל כרובים בנם הן עומדין שנאמר [1]וחמש אמות כנף הכרוב האחת וחמש אמות כנף הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו גופייהו היכא הוו קיימי אלא שמע מינה בנם הן עומדין מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין הוו קיימי מתקיף לה רבא ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא באלכסונא הוו קיימי מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ודלמא [7]ביתא מעילאי רווח מתקיף לה רב פפא ודלמא מיכף הוו כייפי ידייהו מתקיף לה רב אשי ודלמא שלחופי הוו משלחפי (ה) כיצד הן עומדין רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית ולמ"ד [5]פניהם איש אל אחיו הא כתיב [2]ופניהם לבית לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ולמ"ד ופניהם לבית הא כתיב [3]ופניהם איש אל אחיו דמצדדי אצדודי דתניא אונקלוס הגר אמר כרובים [4]מעשה צעצועים הן ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו: **מתני' [8]מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכנים בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת: **גמ'** פותחת להיכא אמר ר' יוחנן [2]שניהם לבור בשלמא בעל הבור בעי לאשתמורי מיא דבוריה אלא בעל הבית למה ליה א"ר אלעזר משום

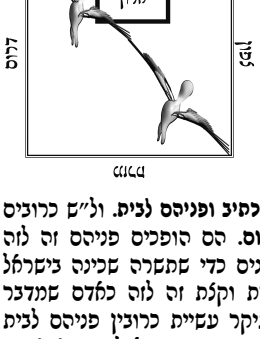

מסורת הש"ס

(א) יומא כא. ע"ש מגילה י: חלל ואין בהן דבר כך גם העשר וגוף הכרובים בנם היו עומדין כדלקמן ומקום הארון אינו מן המדה אלא בנם היה עומד וכנפי הכרובים שהן באויר לא חייבי דהא למטה דילהו ולמעלה דילהו יכולין למדוד עשרים ריקנות מכותל לפותל דרומי והכי משמע קרא ועשרים אמה קומתו כלומר כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים דמשפת כרובים ולמעלה שהם פנויין מכלום העשר

תורה אור השלם

1 וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כְּנָפָיו וְעַד קְצוֹת כְּנָפָיו: מלכים א ו כד

2 כְּנְפֵי הַכְּרוּבִים הָאֵלֶּה פֹּרְשִׂים אַמּוֹת עֶשְׂרִים וְהֵם עֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם וּפְנֵיהֶם לַבָּיִת: דברי הימים ב ג יג

3 וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: שמות כה כ

4 וַיַּעַשׂ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים כְּרוּבִים שְׁנַיִם מַעֲשֵׂה צַעֲצָעִים וַיְצַפּוּ אֹתָם זָהָב: דברי הימים ב ג י

הגהות הב"ח

(ה) גמ' משלחפי ידייהו כילד הן: (ב) רשב"ם ד"ה כנף הכרוב וכו' אלא מהכא ילפינן שרוחב:

מוסף רש"י

מקום ארון וכרובים אינו מן המדה. אינו תופס למעט ממדת החלל של בית כלום (יומא כא.) אינו אומר למעט מדת קרקע לכל לדדיו כלום (מגילה י:). **יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח.** כשינתן במקום בית הכפורת, והרי כל החלל לא היה אלא כ' על כ' שנאמר (מלכים ז ו) ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב, נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום (יומא כא. וכעי"ז מגילה שם). **ביתא מעילאי רווח.** שבתיסס של תומות אבנים היו והתומה מלמטה היא רחבה והולכת ומתקצרת התומה למעלה כדי שיתקיים הרבה (לעיל צח:).

רבינו גרשום

וקומת הכרוב הוי י' אמות: לפני הדביר מבפנים' של אמה טרקסין. וזהו לפני לפנים וההיכל חוצה לו מן הדביר: מה למעלה. מן הגובה מן הכרובים ולמעלה לא משמש כלום כי אם שכינה כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים וגו' ונועדתי לך שם: אף למטה. מראש הכרובים ועד קרקעיתו של דביר אין משמש כלום ואין תופשין כלום בבית: דאמר ר' לוי וכו'. דארון בנס היה עומד והכי נמי כרובים בנס הוו קיימי: יש לו ריוח עשר אמה לכל רוח. והארון גופי' היכא הוה קאי והא לא מחזיק הדביר אלא כ' אמה אלא ש"מ בנס הוה קאי: עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו. וכן לכרוב אחר ומשמע ליה עכשיו שהיו הכרובים כנף של זה בצד כנף של זה ובין כנפיהם לחודייהו ממלאין את הדביר מכותל הדביר ועד כותל אחר דהיינו כ' אמה והדביר

רבינו גרשום (המשך)

היה מחזיק כ' אמה אורך ותו לא נמצא שבכנפיהן היו ממלאין הדביר. ואינהו הכרובים גופייהו היכא הוו קיימי אלא ש"מ בנס היו עומדין: ודלמא בולטין. היו גופן של כרובין כתרנגולין שבכנפיהן נוגעין מאחורי גביהן אחת אל אחת ובגופן של כרובים היו בולטין כתרנגולין מלמטה ומהא ליכא למישמע מיני' דבנס היו עומדין: ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי. כלומר פניהם איש אל אחיו אבל זה [שלא] בצד זה שכנפיו של א' היו למעלה מכנפי חבירו כדי שיהא מקום לגופין: ודלמא באלכסונא הוו קיימי. שאחד מנמיך כנפיו שבצד כותל זה למטה והשני מגביה כנפיו שבצד כותל השני למעלה לצד התקרה שעכשיו יכולין לעמוד יפה בלא נס שבאלכסון הכותל יש בו יותר מברחבו: ודלמא ביתא מעילאי רווח. שהיה הבית במקום הכרובים מרויח יותר ממה שהוא מלמטה שמלמטה היה רחבו כ' אמה ומלמעלה [היה יותר] כשיעור שהיו הגופין עומדין ולא בנס: ודלמא מיכף הוו כייפי. כנפיהן סמוך לכותל הדביר שהיו כנפיהן כ' אמה ובסיום הכנפים היו כופפין הכנפים כשיעור העמדת הגוף דבשיעור כפיפת כנפים יכולין לעמוד הגופים אעפ"כ כנפיהן מחזיקות כ' ולא בנס היו עומדין: ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידיהן. כנפיהן שבאמצע היה כנף זה יוצא לפני כנף של זה והיו קצת הכנפים זה כנגד זה משוכין זה לפני כנף של זה כשיעור שהיו הגופין יכולין לעמוד ולא בנס היו עומדין אלא ליכא למישמע מינה אם היו עומדין בנס אם לאו: בזמן שעושין רצונו של מקום. היו פניהן איש [אל אחיו]. כלומר כשהקב"ה מתאהב על ידן אוהבם כאח: דמצדדי אצדודי. שהיו פונים זה לזה ולא כל כך כי אם כתלמיד הנפטר מרבו שחוזר לאחוריו ומסתכל ולא מסתכלו כל כך: מעשה צעצועים כמו צאצאים (ישעיה כב) כלומר שדומין פניהן לנערים שלהכי נקרא שמו כרוב כלומר כרביא כילד: **פיס'** מי שיש לו בור לפנים וכו'. כגון שהיו שותפין או יורשין שחלקו ונטל אחד הבור והאחד הבית אין לו רשות לבעל הבור ליכנס לביתו בכל שעה שרוצה אלא נכנס ויוצא ביום בשעה וכו'. אלא ממלא. כליו מן הבור ומשקה אותה מבחוץ: אלא בעל הבית למה ליה. פותחת לבורו של זה כלומר למה צריך ליה: אמר ר' אלעזר משום חשדא ומשום

עין משפט נר מצוה

סו א ב מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יג טוש"ע מ"מ סי' קסט סעיף ח:

המוכר פירות פרק ששי בבא בתרא

נותן לו שתי אמות לתוכה. לפי ספרים דגרסי ואמה יש לפרש ב׳ אמות לתוכה היינו להרחיב אמת המים שתהא רחבה שתי אמות ומה שהיא קרויה אמה[א] משום דעומקה אמה: **ואמה מכאן ואמה מכאן בו׳.** אמה לאו היינו ניגרא דניגרא משמע בהמקבל (ב״מ דף קז:) דבעינן ד׳ אמות[ב] ועוד דהכא קאמר דלמ״ד נוטען ולמ״ד זורען והתם פ״ה דאין זורעין אותן אלא ניגרא היינו יאור כדפ״ה לעיל בפרק קמא (דף יג. ופס) וגדול יותר שכל בני הבקעה משקין ממנו שדות ונריך ארבע אמות[ג]:

שמע מינה דלא עביד איניש דינא לנפשיה. לפי זה בחנם נקט במתני׳ שהיתה עוברת דרך הרבים תוך שדהו ונתן להם כו׳ דאפילו נטלו לו בחנם נמי כיון דלא עביד אינש דינא לנפשיה: כגון

[א]משום חשד אשתו: **מתני׳** [ב]מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חברו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכנים לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת [ג]והחיצון זורע את הדרך נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהן נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שרוצה ומכנים לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת [ד]זה וזה אינן רשאים לזורעה: **גמ׳** א״ר יהודה אמר שמואל [ה]אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו ב׳ אמות לתוכה ואמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה [ו]אמה בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה אחת לתוכה וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה ואותן אגפיים מי זורעם רב יהודה אמר שמואל בעל השדה זורעם רב נחמן אמר שמואל [ז]בעל השדה נוטעם מאן דאמר זורעם כל שכן נוטעם ומ״ד נוטעם [ח]אבל זורעם לא חלחולי מחלחולי ואמר רב יהודה אמר שמואל [ט]אמת המים שכלו אגפיה מתקנה מאותה שדה בידוע שלא כלו אגפיה אלא באותה שדה מתקיף לה רב פפא ולימא ליה מייך אשפלוה לארעיך אלא אמר רב פפא [י]שעל מנת כן קבל עליו בעל השדה: **מתני׳** [יא]מי שהיתה דרך הרבים עוברת לתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו [יב]דרך היחיד ד׳ אמות [יג]דרך הרבים שש עשרה אמה [יד]דרך המלך אין לה שיעור [טו]דרך הקבר אין לה שיעור המעמד דייני צפורי אמרו [יז]בית ארבעה קבין: **גמ׳** [יח]אמאי שלו לא הגיעו לינקוט [יט]פזרא וליתיב שמעת מינה לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי׳ במקום פסידא אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמא יתן להן דרך עקלתון רב משרשיא משמיה דרבא אמר בנותן להם דרך עקלתון רב המים אם יפול. ליגנא אחרינא אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו שתי אמות לתוכה של שדה לתקן אגפיה אמה מכאן ואמה מכאן. בשם רבינו יעקב בר יקר ועיקר: **אמה בית הקילון.** ואיכא דאמרי קילון ולהשקות בהמות ורחילת בגדים וכלים הוא ואין גדול כל כך ונותן לו אמה אחת לתוכה להרחיבן עד אמה. ל״א נותן לו אמה אחת לשפתו לתוכה של קרקע מוכר כגון חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן ועיקר: **בעל שדה זורעם.** דדמי למתני׳ דאם שיעבד לו ליקח עפר מכאן אם יצטרך לא הפסידו לגמרי בכך מלזרען: **כ״ש נוטעם.** דאינו מקלקל האגפים שהשרשים מעמיקים הרבה ואין מזיקין את שפתו אבל הזרעים מתפשטים מיד בתוך השלשה ומחלחלין הקרקע מלמעלה בשפתו: **שלו אגפיה.** שנפלו: **מאותה שדה.** הסמוכה לה: **אלא באותה שדה.** חזקה[יא] שנתפזר העפר של אגפיה לתוך אותה שדה אילך ואילך: **וימא ליה.** בעל השדה מייך אשפלוה לארעך שגברו המים ושטפו אגפיהן: **אלא אמר רב פפא.** תריץ וימא הכי שעל מנת כן כו׳ דסתם מוכר אמת המים גמר ומקנה ליה עפר שדהו לתקן אגפיה כשיכלו דמהיכן יביא לו עפר אם לא מאותה שדה ואע״פ שנתן לו כבר אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה דאמרן לעיל כיון דכלו להו מתקנן עדיין מעפר השדה. מיהו להכי אהני לו מה שנותן לו מתחלה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה דאין לו לבעל השדה לעשות אם אות תשמיש שיקלקל האגפים אלא נטיעה או זריעה אבל בנין או כל דבר שמכניד אין לו רשות לעשות אם אבל מן האמה ולפנים יעשה בתוך שלו מה שירצה: **מתני׳ מי שהיה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו.** שהוחזקו לעבור אם מעולם או ע״י בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך: **מה שנתן נתן ושלו.** שנטל עכשיו לא הגיעו והרי יש להם שני דרכים וטעם מפרש בגמ׳: **דרך היחיד.** המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו צריך ליתן לו ד׳ אמות כרוחב עגלה: **י״ו אמה.** בגמ׳ שבת (דף לט.) נפקא לן מעגלות דמשכן: **דרך המלך אין לה שיעור.** כדמפרש בגמ׳ [ק:] שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך ולא יטה ימין ושמאל. ובספרי בפרשת המלך [שופטים יז יט] נפקא לן מקראי. וגראה בעיני דמדכתב לבלתי רוס לבבו ומחמיר [דברים יז] קדריש גדלהו משל אחיו כדדרשינן נמי (הוריות דף ט.) והכהן הגדול מאחיו [ויקרא כא]: **דרך הקבר אין לה שיעור.** תקנת חכמים היא משום יקרא דשכבי דאמרינן בגמרא [ק:] ואמרינן בכתובות (דף יז.) דצריכים לגוותו הרבה בני אדם שיחזיקו מלא כל הדרך מאבולא עד סיכרא. וגראה בעיני דהא אין לו שיעור דמת לא חמיר כדרך המלך לפרוץ בגיגין להפסיד ממון אחרים אלא להלך על גבי תבואה ולא יטו ימין ושמאל. א״נ במוכר דרך הקבר לחברו נלכת דרך שדהו מיירי דמסתמא אין לו שיעור אלא כל מלוי המת יעברו שם ועיקר: **המעמד.** בגמרא [ק:] מפרש: **דייני צפורי.** לא אתפרש: **בית ארבעה קבין.** ברבוע לא ונמד מסאתים בחצר המשכן דהוי מאה על חמשים נמצא בית סאה חמשים על חמשים והסאה ששה קבין נמצא בית ארבעת קבין שלש ושלשים אמות ושני טפחים רוחב על ג׳ אורך ובריבוע מ׳ אמות וד׳ טפחים וג׳ אצבעות [לא] ומעט יותר[יב]: **גמ׳ אמאי שלו לא הגיעו.** כלומר למה לא תקינו לו חכמים שיהא לו רשות לתת להן דרך מן הצד בעל כרחן שהרי אין מפסידין כלום דכגון זה כופין על מדת סדום והלכך יהא הדרך שלהן קנוי לו לגמרי שאם ירצו לעבור בהאי דרך שלקח לעצמו והוא אינו יכול להעמיד רבים בדין: **לינקוט פזרא.** מקל או רחת שקורין פורק״א וליתיב בההוא דרך להכות את כל מי שירצה לעבור וליעביד דינא לנפשיה מאחר דאית ליה פסידא במה שעוברין בתוך שדהו. והמקשה סבר דכיון דקתני מה שנתן נתן בדין עשה מה שעשה ודרכם קנוי לו והאי דקתני לא הגיעו היינו משום דרגילין בני רשות הרבים לעבור בכאן והוא לא יוכל למנען דלא עביד אינש דינא לנפשיה: **ש״מ דלא עביד דינא.** בתמיה ואתן קיימא לן בבבא קמא [כז:] דכולי עלמא סברי עביד אינש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא: **גזירה שמא יתן לו.** כלומר לעולם עביד אינש דינא לנפשיה אבל הכא מן הדין אנו אומרים דשלו לא הגיעו שכך תקנו חכמים דלא ליהוי דידיה אפילו היכא דנתן להם דרך ישר כשלהן דזימנין דאתי למיתב להו דרך עקלתון והם לא יתנו אל לבם דקדירא דשותפי לא חמימא ולא קרירא (לעיל כד:) וחשו חכמים לתקנתא דרבים טובא. ולקמיה [ק.] פריך אם כן אמאי מה שנתן נתן דכיון דלא עשה ולא כלום מקח טעות הוא ויחזירו דרך שלו: **רב משרשיא משמיה דרבא אמר.** היכא דנתן להם דרך ישר אמרינן שלו הגיעו ולינקוט פזרא וליתיב דלא גזרינן שמא יתן להם דרך עקלתון אבל הכא במאי עסקינן שהדבר ידוע שנתן להם דרך עקלתון ולכך לא הגיעו וגם שלו הפסיד כדמפרש לקמן:

רב

משום חשד אשתו. אבל השתא דאינו יכול לשאוב בלא בעל הבית לא יכנס לשם עד שיבא בעה״ב. אבל משום גניבה שלא יגנוב חפציו של בעה״ב לא חיישי׳ שהאשה משמרת את הבית: **מתני׳ מי שיש לו גינה כו׳.** כגון יורשים או שותפין שחלקו ונתרלה חיצון לפנימי לתת לו דרך באמצע שדהו: **נכנס בשעה כו׳.** דכיון שהוא עושה לו היזק גדול שעובר באמצע שדהו הדבר ידוע שלא נתרלה לו בריוח אלא במה שצריך לו הרבה: **פגרין.** לקנות מירקות גינתו: **ולא יכנס מפוכה לשדה אחרת.** כלומר לא יכנס בתוכה לכתחלה כשאין צריך לזו הגינה כלום אלא ליכנס דרך עליה לשדה אחרת שלו כדי לקצר את דרכו דדמי להכנסת תגרין שזה החיצון לא שיעבד לו דרך אלא לתקן גינתו[יא] ללקוט פירותיה אבל למידי דאינו צורך הגינה לא שיעבד לו: **והחיצון זורע את הדרך.** דכיון דבאמצע שדהו הוא אינן סהדי דלא מחל לו הדרך מכל וכל שלא יוכל לזרוע לשם: **מן הצד.** אינו נפסד כל כך דכיון דמדעת שניהן הוא אינן סהדי דמסתמא מחל לו את כל הדרך לגמרי להיות מיוחד להליכה ולא לזריעה: **וזה וזה אין רשאים לזרעה.** דכיון דמן הצד היא לגמרי ייחדוה להילוך גרידא: **גמ׳ אמת המים.** גדולה כדי להשקות בית השלחין אני מוכר לך צריך ליתן לו שתי אמות ברוחב שאם קצרה היא יחפור בקרקע וירחיבנה עד שתי אמות כדי שיבאו לכאן מים הרבה שזה שיעור להשקות בית השלחין וגם נותן לו אמה מן השדה מכאן ואמה מכאן משני גדותיו כדי לתקן מאותה קרקע אגפיה של אמת המים אם יפול. ליגנא אחרינא אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו שתי אמות לתוכה של שדה לתקן אגפיה אמה מכאן ואמה מכאן. בשם רבינו יעקב בר יקר ועיקר: **אמה בית הקילון.** ואיכא דאמרי קילון ולהשקות בהמות ורחילת בגדים וכלים הוא ואין גדול כל כך ונותן לו אמה אחת לתוכה להרחיבן עד אמה. ל״א נותן לו אמה אחת לשפתו לתוכה של קרקע מוכר כגון חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן ועיקר: **בעל שדה זורעם.** דדמי למתני׳ דאם שיעבד לו ליקח עפר מכאן אם יצטרך לא הפסידו לגמרי בכך מלזרען: **כ״ש נוטעם.** דאינו מקלקל האגפים שהשרשים מעמיקים הרבה ואין מזיקין את שפתו אבל הזרעים מתפשטים מיד בתוך השלשה ומחלחלין הקרקע מלמעלה בשפתו: **שלו אגפיה.** שנפלו: **מאותה שדה.** הסמוכה לה: **אלא באותה שדה.** חזקה[יא] שנתפזר העפר של אגפיה לתוך אותה שדה אילך ואילך: **וימא ליה.** בעל השדה מייך אשפלוה לארעך שגברו המים ושטפו אגפיהן: **אלא אמר רב פפא.** תריץ וימא הכי שעל מנת כן כו׳ דסתם מוכר אמת המים גמר ומקנה ליה עפר שדהו לתקן אגפיה כשיכלו דמהיכן יביא לו עפר אם לא מאותה שדה ואע״פ שנתן לו כבר אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה דאמרן לעיל כיון דכלו להו מתקנן עדיין מעפר השדה. מיהו להכי אהני לו מה שנותן לו מתחלה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה דאין לו לבעל השדה לעשות אם אות תשמיש שיקלקל האגפים אלא נטיעה או זריעה אבל בנין או כל דבר שמכניד אין לו רשות לעשות אם אבל מן האמה ולפנים יעשה בתוך שלו מה שירצה: **מתני׳ מי שהיה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו.** שהוחזקו לעבור אם מעולם או ע״י בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך: **מה שנתן נתן ושלו.** שנטל עכשיו לא הגיעו והרי יש להם שני דרכים וטעם מפרש בגמ׳: **דרך היחיד.** המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו צריך ליתן לו ד׳ אמות כרוחב עגלה: **י״ו אמה.** בגמ׳ שבת (דף לט.) נפקא לן מעגלות דמשכן: **דרך המלך אין לה שיעור.** כדמפרש בגמ׳ [ק:] שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך ולא יטה ימין ושמאל. ובספרי בפרשת המלך [שופטים יז יט] נפקא לן מקראי. וגראה בעיני דמדכתב לבלתי רוס לבבו ומחמיר [דברים יז] קדריש גדלהו משל אחיו כדדרשינן נמי (הוריות דף ט.) והכהן הגדול מאחיו [ויקרא כא]: **דרך הקבר אין לה שיעור.** תקנת חכמים היא משום יקרא דשכבי דאמרינן בגמרא [ק:] ואמרינן בכתובות (דף יז.) דצריכים לגוותו הרבה בני אדם שיחזיקו מלא כל הדרך מאבולא עד סיכרא. וגראה בעיני דהא אין לו שיעור דמת לא חמיר כדרך המלך לפרוץ בגיגין להפסיד ממון אחרים אלא להלך על גבי תבואה ולא יטו ימין ושמאל. א״נ במוכר דרך הקבר לחבירו נלכת דרך שדהו מיירי דמסתמא אין לו שיעור אלא כל מלוי המת יעברו שם ועיקר: **המעמד.** בגמרא [ק:] מפרש: **דייני צפורי.** לא אתפרש: **בית ארבעה קבין.** ברבוע לא ונמד מסאתים בחצר המשכן דהוי מאה על חמשים נמצא בית סאה חמשים על חמשים והסאה ששה קבין נמצא בית ארבעת קבין שלש ושלשים אמות ושני טפחים רוחב על ג׳ אורך ובריבוע מ׳ אמות וד׳ טפחים וג׳ אצבעות [לא] ומעט יותר[יב]: **גמ׳ אמאי שלו לא הגיעו.** כלומר למה לא תקינו לו חכמים שיהא לו רשות לתת להן דרך מן הצד בעל כרחן שהרי אין מפסידין כלום דכגון זה כופין על מדת סדום והלכך יהא הדרך שלהן קנוי לו לגמרי שאם ירצו לעבור בהאי דרך שלקח לעצמו והוא אינו יכול להעמיד רבים בדין: **לינקוט פזרא.** מקל או רחת שקורין פורק״א וליתיב בההוא דרך להכות את כל מי שירצה לעבור וליעביד דינא לנפשיה מאחר דאית ליה פסידא במה שעוברין בתוך שדהו. והמקשה סבר דכיון דקתני מה שנתן נתן בדין עשה מה שעשה ודרכם קנוי לו והאי דקתני לא הגיעו היינו משום דרגילין בני רשות הרבים לעבור בכאן והוא לא יוכל למנען דלא עביד אינש דינא לנפשיה: **ש״מ דלא עביד דינא.** בתמיה ואתן קיימא לן בבבא קמא [כז:] דכולי עלמא סברי עביד אינש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא: **גזירה שמא יתן לו.** כלומר לעולם עביד אינש דינא לנפשיה אבל הכא מן הדין אנו אומרים דשלו לא הגיעו שכך תקנו חכמים דלא ליהוי דידיה אפילו היכא דנתן להם דרך ישר כשלהן דזימנין דאתי למיתב להו דרך עקלתון והם לא יתנו אל לבם דקדירא דשותפי לא חמימא ולא קרירא (לעיל כד:) וחשו חכמים לתקנתא דרבים טובא. ולקמיה [ק.] פריך אם כן אמאי מה שנתן נתן דכיון דלא עשה ולא כלום מקח טעות הוא ויחזירו דרך שלו: **רב משרשיא משמיה דרבא אמר.** היכא דנתן להם דרך ישר אמרינן שלו הגיעו ולינקוט פזרא וליתיב דלא גזרינן שמא יתן להם דרך עקלתון אבל הכא במאי עסקינן שהדבר ידוע שנתן להם דרך עקלתון ולכך לא הגיעו וגם שלו הפסיד כדמפרש לקמן:

רב

מסורת הש״ס

א) [פר״] כיון שנותן שתי אמות לתוכה למה נקראת אמה. ר״ן. ב. לאגפיה. תוס׳ ב״מ קז: ג. [והכא] מיירי באמת המים שהוא לאדם אחד שהוא עושה חריץ תוך שדהו להשקות ממנה וכו׳ אבל (הכא) [התם] אין זורעין ונוטעין כלל שכל העם הולכים שם להשקות שדותיהם. שם.

רבינו גרשום (המשך)

שאם כלו אגפיים מתקנן משדהו: **פים׳** נטלה. מבני רה״ר: ונתן להם דרך אחרת מן הצד מה שנתן נתן. דחילופין הן ואינו יכול לחזור בו: ושלו לא הגיעו. כלומר אותו דרך שרצה לקנות לא הגיעו לפי שהוא יכול ליתן ולזכות לכל בני רה״ר ולאותן שאין בפניו אבל אין אחר יכול להחליף ולמכור חלק של אותן שאינו בפניו: אמאי לא הגיעו. הואיל שנתן להם דרך שהוא יפה כמו הראשון: לינקוט פנדא וליתב. כלומר יקח מפצו בידו וישב באותו דרך שקנה וכל מי שירצה לעבור במה שקנה יכהו וימנעהו: מדלא מצי למיעבד הכי ש״מ לא עביד אינש דינא לנפשיה. כלומר אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו מן האחרים אפי׳ במקום שיש לו הפסד כמו כאן שיש לו הפסד דמה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. ותיובתא למאן דמוקים בבבא קמא דמאן דאית ליה היכא דליכא פסידא דלא עביד אינש דינא לנפשיה אפי׳ הכי מודי דלהיכא דאיכא פסידא כגון הכא דדרסי אינשי בשדהו דודאי עביד אינש דינא לנפשיה ולינקוט פנדא וליתב: אמר רב זביד לעולם במקום דאיכא פסידא עביד אינש דינא לנפשיה והכא טעמא מאי (לאו) משום דלא בדינא קאתיא לדידיה כשנתן

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה בית ל׳ קנין וכו׳ ול׳ טפחים וכלם אצבעות וג׳ רבעי אצבעות ומשהו והמשהו פחות מאחת מכ׳ ברוחב אצבע הס״ד:

לעזי רש״י

פורק״א [פריק״א]. קלשון.

מוסף רש״י

לינקוט פזרא וליתיב. יקח מקל ויסב על דרך הראשון דהא דעיל הוא, דהא אמרת מה שנתן נתן אלמא חילוף מעליא הוי (ב״ק כח.). דרך עקלתון. דלאו דעיל הוא (שם).

מוסף תוספות

ג) ב״ק קמ., ד) [שבת צט.], ה) סנהדרין כ: ו) ב״ק שם., ז) פ׳ שבט. עירוב, ח) בס״ל נוסף: לא, ט) בס״ל ליתא חזקה, י) [עי׳ רש״ל],

ל) לעיל פב:, כ) ג״ז שם, מ) לעיל פב., נ) ל״ל לאו דעיל הוא כמ״ש לעיל כד. ס) ל״ל דלא היינו טעמא דמילתא אלא על מנת כן.

רב אשי אמר. מתני׳ בכל דרכים שבעולם מיירי הן ישרים הן עקלתון ולא משום גזירה אלא משום דכולהו הוו עקלתון דכל דרך שנותנין מלך אחד שלא היה שם דרך תחלה יש בני אדם שנעשית להם רחוקה מן הראשונה ויש שנעשית להם קרובה יותר דלאותן העומדים בעיר מלך דרך הראשון אז נעשית להן עכשיו דרך עקלתון ואין הרשות בידו לגזול את הרבים. ובין רב אשי לרב זביד ליכא מידי אלא חילוק טעמים כעין משמעות דורשין איכא ביניייהו. ומקשי לכולהו כיון דתקנת חכמים הוא אז דין הוא דשלו לא הגיעו אם כן למה מה שנתן נתן ליומא להו כו׳ דמקח טעות הוא: **שבירו דרך לעצמן.** דרך שדה אחר: **מה שבירו בירו.** אע״פ שלא נטלו רשות מבעל שדה וכדמוקי לה לקמן: ומתמהינן אטו **רבים גזלנין נינהו.** שיגזלו קרקע של אחרים: **כשאבדה להן דרך באותה שדה.** דמ״מ אורחא אית להו גביה ויפה כח רבים מכח יחיד שהיחיד שאבדה לו דרך בשדה חבירו לא יבורר מעצמו אלא אז בבית דין או ברשותו של בעל השדה אבל רבים כבית דין דמו דמאן מייניהו מזמין להאי לבי דינא. וכ״ש מתניתין דהוא עצמו נתן להם ומיהו שלו לא הגיעו דקנסינן ליה לפי שנתן להם דרך עקלתון: **אי הכי.** דכשאבדה להם דרך מיירי רבי אליעזר: **אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה כר׳ אליעזר.** והלא הדין עמו שאפילו החכמים החולקין על אדמון ואומרים יקח לו דרך אז יפרח באויר [ה] הא אוקימנא [ו] בחד דאתי מכח אדבעה אבל באותה שדה דברי הכל חייב בעל השדה ליתן לו דרך ליכנס בה לשדהו וגבי רבים דין הוא שאם בירו לעצמן יפה עשו וקשיא לרב דאמר אין הלכה אדרב דאוקמה כשאבדה: **מאן דמתני הא לא מתני הא.** רב גידל דמתני משמיה דרב כגון שאבדה לא מתני הא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה: ה״ג **ורבה בר רב הונא מתני׳ טעמא מאי.** כיון דאמר אין הלכה לא ס״ל לאוקומי סתם מתני׳ כר׳ אליעזר: **שהחזיקו בו רבים.** שהשוהו ותקנוהו להילוך והבעלים ידעו ושתקו אסור לקלקלו דודאי לרבים מחל. וכ״ש מתני׳ שנתן להם ההוא דרך בידים הלכך מה שנתן נתן וכגון שהחזיקו: **ור״ח.** אליבא דרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה ומוקי לה כשלא אבדה להם דרך ואפ״ה קאמר ר׳ אליעזר מה שבירו בירו בבירור בעלמא בלא חזקה: **נמאי קנו לה.** וכי בדיבור קנו לה. ומשני בהילוכא דהאי שבירו הוא ההילוך ובענין זה בירו אותם שהלכו לשם: **עד שיחזיק.** להשוות קרקע לחריסה או נעל וגדר ופרק כל שהוא. והא דאמרינן בפ״ק דב״ק (דף ט.) אימת הוא חזקה מכי דייש אמגרי לאו בהילוך מיירי אלא בהגבהת המגר ודש הקרקע לתקן את המגר ולחזקו דהיינו נעל וגדר: **כדי שיהא נוח בו.** דהוו להו כיורשין ולא כגזלנין ולא יהיה רשות לשטן לקטרג ולא פתחון פה [ז] [לבעל] מדת הדין: **נקנה בהילוך.** דרך הנאת המעשה קונין אותו כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג.) הליא מצעות בנכסי הגר קנה: **כי אתו לקמיה דרבי יצחק.** לדון על עסק אדם שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמים. ור״ח פירש דבמי שאבדה לו דרך שדהו מיירי: **הכו ליה.** שביל רחב כי היכי דדרי טונא דזמורות על כתפו והדר אילך ואילך ולא יגעו הזמורות במחיצות השביל: **ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא.** שיש שם לשביל גדר מזה אז צריך להרחיב את הדרך ולמשוך כתלים לאמוריסם כדי שלא יזיקוהו הכתלים להפיל המשוי מעל כתפו: **אבל לא מסיימי מחיצתא.** לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו ויזרע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן דאין כאן דבר המזיק לו כשיטעון משוי על כתפו. ואית דגרס ולא אמרן אלא דלא מסיימי מחיצות הלכך י״ל שמכר לו כל צרכו אבל היכא דמסיימי מחיצתא הדבר ידוע שלא מכר לו אלא שביל זה כמות שהוא ולא נהירא דאם שביל סתם זצין ליה למה לא יתן לו כל צרכו: **כרעא.** רגל: **כדי שיעבור חמור בו׳.** ה״ג **דייני גולה אמרי.** והיינו שמואל וקרנא בפ״ק דסנהדרין (דף יז: ע״ש) והלכך לא גרסי׳ תניא דאמוראי נינהו. אי נמי ה״ג תנו דייני גולה שוגים בריש׳תא ובפ׳ בית כור (לקמן דף קז:) גרסינן נמי הכי: **גמדין.** אמות קטנות מפרקו [ח] עד אלבעותיו. ויש אומרים אמות שלימות דקרא כתיב גמד ארכה (שופטים ג): **חד שיעורא הוא.** ובשניהם אמר רב הונא הלכה לאשמועינן דחד שיעורא הוא: **דרך היחיד.** לילך אדם אחד לשדה שלו: **דרך מעיר לעיר.** שהדרך מיוחדת לשתי עיירות הללו ואין אנשי עיירות אחרות נכנסין לשם: **שמונה אמות.** שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו שלא יתעכבו זו בזו: **דרך בגון שאבדה להן דרך באותה שדה.** פירש רבינו שמואל וכ״ש מתני׳ שמדעתו נתן להם ובתר הכי דקאמר לרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה טעמא מאי פירש דבשביל דלא מוקי מתני׳ אליבא דרבי אליעזר ודלא כהלכתא וכמאן מוקי לה וקשה לר״י דברים המניח (כ״ק דף כח.) לא מייתי מילתיה דרב גידל ולא מילתיה דרבה בר רב הונא ומפרש טעמא דמתני׳ דהכא משום רב יהודה משמע דלר״ע הוי טעמא דמתניתין הכי [א] ועוד קשה לרשב״ל דאי ניחא ליה אליבא דרב גידל טעמא דמתניתין משום דדמיא מתני׳ לאבדה לרבה בר רב הונא נמי לא תיבעי דמודה הוא באבדה דמה שבירו בירו [ב] ומה שפי׳ דמתני׳ הוא כל שכן אין נראה דבמתניתין יש להן ממה נפשך דרך אלא כדין אבל באבדה ממה נפשך אית להו דרכא גביה תדע דפריך מי הכי אמאי אמר רבה אין הלכה כר״א אלמא דבאבדה פשיטא ליה דיש להן דרך ועיל פריך אמתניתין ולימא להו שקולו דידכו והבו דידי ונראה לר״י דמעיקרא מסיק דמתני׳ כרבי אליעזר ולבסוף כי משני כשאבדה לא אתיא מתני׳ כר׳ אליעזר [ג] וכן יש בהגיזקין (גיטין דף נא. ושם) בשמעתא דשני כיסין קשורין מצאת לי ולא גרס לקמן ולרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה כו׳ דלכ״ע צריך לפרושי טעמא דמתני׳ כדרב יהודה ועוד י״ל הא מני ר׳ אליעזר כדמסיק רבי אליעזר אייר כשאבדה ומתני׳ דמיא לאבדה כדמפרש טעמא בתר הכי ורבנן דפליגי אדר׳ אליעזר באבדה ואמרי דאין מועיל בירורם כלום ה״נ פליגי אמתניתין דלא אמרי׳ מה שנתן נתן ולרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה לא פליגי רבנן אתיא מתניתין לד״ה ולבסוף בעי טעמא מאי כו׳ מ״ט דמיא מתני׳ לאבדה ומשום דאמר ר״א באבדה דמה שבירו בירו ניחא דאמר כמתני׳ ומסיק דרב יהודה: **ורבי אליעזר רבים במאי קנו ליה.** דבירו להן דרך משמע דלא שוב תיקון בבירה בעלמא: **בשביל** של כרמים. נראה דדוקא בשביל של כרמים שאינו עשוי כלל אלא להילוך [ד] אבל שאר דרך עשוי קנה להשתמש בו לזרוע אמר [ה]: **ולא** אמרן אלא אי לא מסיימי מחיצתא אבל מסיימי בו׳. ולא שיהו מחיצות גבוהות דא״כ היכי דרי טונא אלא מחיצות נמוכות טפח או טפחיים להיכר השביל הלכך כשמכר לו השביל בשדהו לא יתן לו אלא כמו שהוא עשוי אפי׳ לא יהא לו אלא כדשקיל כרעא ומנח כרעא וזה דחקו לרבינו שמואל שאינה נראית לו גירסא זו לפי שהיה סבור להגיע מחיצות גבוהות הרבה: **והכוכין** הקרקע לתקן את המגר ולחזקו דהיינו נעל וגדר: **כדי שיהא נוח בו.** דהוו להו כיורשין ולא כגזלנין ולא יהיה רשות לשטן לקטרג ולא פתחון פה [ז] [לבעל] מדת הדין: **נקנה בהילוך.** דרך הנאת המעשה קונין אותו כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג.) הליא מצעות בנכסי הגר קנה: **כי אתו לקמיה דרבי יצחק.** לדון על עסק אדם שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמים. ור״ח פירש דבמי שאבדה לו דרך שדהו מיירי: **הכו ליה.** שביל רחב כי היכי דדרי טונא דזמורות על כתפו והדר אילך ואילך ולא יגעו הזמורות במחיצות השביל: **ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא.** שיש שם לשביל גדר מזה אז צריך להרחיב את הדרך ולמשוך כתלים לאמוריסם כדי שלא יזיקוהו הכתלים להפיל המשוי מעל כתפו: **אבל לא מסיימי מחיצתא.** לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו ויזרע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן דאין כאן דבר המזיק לו כשיטעון משוי על כתפו. ואית דגרס ולא אמרן אלא דלא מסיימי מחיצות הלכך י״ל שמכר לו כל צרכו אבל היכא דמסיימי מחיצתא הדבר ידוע שלא מכר לו אלא שביל זה כמות שהוא ולא נהירא דאם שביל סתם זצין ליה למה לא יתן לו כל צרכו: **כרעא.** רגל: **כדי שיעבור חמור בו׳.** ה״ג **דייני גולה אמרי.** והיינו שמואל וקרנא בפ״ק דסנהדרין (דף יז: ע״ש) והלכך לא גרסי׳ תניא דאמוראי נינהו. אי נמי ה״ג תנו דייני גולה שוגים בריש׳תא ובפ׳ בית כור (לקמן דף קז:) גרסינן נמי הכי: **גמדין.** אמות קטנות מפרקו [ח] עד אלבעותיו. ויש אומרים אמות שלימות דקרא כתיב גמד ארכה (שופטים ג): **חד שיעורא הוא.** ובשניהם אמר רב הונא הלכה לאשמועינן דחד שיעורא הוא: **דרך היחיד.** לילך אדם אחד לשדה שלו: **דרך מעיר לעיר.** שהדרך מיוחדת לשתי עיירות הללו ואין אנשי עיירות אחרות נכנסין לשם: **שמונה אמות.** שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו שלא יתעכבו זו בזו: **דרך**

זילו הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבישתא והדר. כלומר למהלך בשביל של כרמים יתנו לו כשיעור שיכול אדם לילך בו עם משאו של זמורות ויכול לחזור בשביל של כרמים בריוח דקנהו בהילוכתו: ולא אמרן. דליתן ליה הכי: אלא משום דלא מסיימי מחיצתא. של שביל שאין שם גדר מיכן ומיכן. אבל מסיימי מחיצתא אפילו יהי׳ השביל צר כל כך כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא לא יהבי׳ ליה טפי אלא כמה דאיתיה: **פ״ם** שני גמדין ומחצה. שתי אמות ומחצה: דרך מעיר לעיר שמונה אמות. כדי שיהא ריוח לשתי עגלות שפוגעות זו בזו:

ח) נראה דל״ל נתן ושלו לא הגיעו ולא מלי כו׳. ז) פי׳ רבינו בזה הוא כפי׳ תוס׳ בד״ה כגון במי׳ השמי ועוד י״ל וכו׳ ודו״ק.

מסורת הש״ס

ח) [עירובין לד.], ט) [שם], ג) ב״ק קמ. לעיל יב. כו: ס:, ד) ומנו. רש״ן, ה) [מתוכות קט:], ו) [שם], ז) רש״ן, ח) כפ״ל: ממפרקו,

תורה אור השלם

1 קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה: בראשית יג יז

גליון הש״ם

גמרא מ״ש דר׳ אליעזר. עי׳ בפרשת דרכים דרך האמריס דרוש ג׳:

הגהות הב״ח

(ח) **גמרא** משום דרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מלר שהחזיקו:

מוסף רש״י

קרובה לזה. לעיירות היושבות סמוך לאותו לד, ורחוקה לזה. לאותן הסמוכין לגד האחר שיהו ליכין להקיף כל סביבות השדה, וכשהיתה נאמצע השדה לא היו מקיפין כל כך (ב״ק כח.). **רבים שבירו דרך לעצמם.** בשדה אחת, **מה שבירו בירו.** ואינו רשאי לגודלה (ערובין צד.). **שאבדה להן דרך באותה שדה.** שהיה להן דרך בו ואינו יודע אי נלפופו אי בדלומו ובכולו להן אותה מן הרוחות (שם). **מצר שהחזיקו בו רבים.** לעשותו להן דרך, אסור לקלקלו. אע״פ שהוא של יחיד (לעיל כו:).

מוסף תוספות

א. ואם איתא היכי לא מדכיר הא דר׳ גידל ודרבה בר ר׳ הונא לאשמועינן דהאי תירוצא לרבה בר ר׳ הונא הוא. ריטב״ש. ב. ומה לי אמרה ר׳ אליעזר או לא אמרה. שם. ועיין ר״ן. ג. [ד]במתניתין לא אבדה להן דרך. ממב״ן. ד. [לכן] נקנה בהילוך דרך הנאתו ואע״ג דלא עביד מעשה בגוף הקרקע וכדאמרינן בפ׳ חזקת. שם. ה. כיון דרויחי׳. שם.

עין משפט נר מצוה

עח א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ מכירה הל׳ יג סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קנב סעיף ז:

עט ג ד מיי׳ שם הל׳ יד וסמג שם טוש״ע שם וכנ׳ שנייה שהגיה הרמב״ם:

פ ה ו ז מיי׳ פכ״ו מהל׳ מכירה הלכה ט סמג עשין שם טוש״ע ח״מ סי׳ ריז סעיף ד:

רבינו גרשום

להם דרך מן הצד משום גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון דהשתא לאו בדינא קאתיא לידי׳; רחוקה לזה. ולאו זכות היא לו וקרובה לזה ומשום הכי לא מצי למעבד דינא לנפשיה ומש״ה מה שנתן נתן ח) ולא מצי למיהדר ביה: ולימא להו שקולו דידכו ויהבו לי דידי. ואמאי מה שנתן נתן: הא מני. מתני׳: ר׳ אליעזר היא. דאמר מה שבירו בירו ומשום הכי הואיל שבירו דרך זה לא מצי למימר להו הבו לי דידי: ומקשי׳ ואליבא דר׳ אליעזר דאמר מה שבירו בירו וכי רבים גזלנין נינהו. דליגזול ליה את שלו בכדי: אמר רב גידל. לא גזלנין נינהו אליבא דר׳ אליעזר דמשום הכי שלו לא הגיעו כגון שאבדה להן דרך באותה שדה. שיודעין הן שיש להן דרך זה ואין יודעין באיזה מקום בשדה משום הכי נתן בשדה מן הצד שלא ידרסום בשדה ואמטול הכי הואיל שבירו דרך זה מה שבירו בירו דהשתא לא גזלנין נינהו והיום ומחר כשיכירו דרכם יטלוה ושלו לא הגיעו: אי הכי. דמוקמת לה הכי בר׳ אליעזר אמאי אמר רב הונא אין הלכה כר׳ אליעזר הא לאו גזלנין נינהו ובדין הוא דמה שבירו בירו: ומשני מאן דמתני הא. דרב ברונא לא מתני הא דר׳ אליעזר. הוא סביר לי׳ דמשום הכי מה שבירו בירו כגון שאבדה להן דרך לרבים והא דקאמר רב ברונא אין הלכה כר׳ אליעזר הכי ס״ל לרב ברונא דר׳ אליעזר דאמר מה שבירו בירו בחנם אע״פ שלא אבדה להן דרך דאי הוה שמיע ליה לרב ברונא דר׳ אליעזר סבר מה שבירו שאבדה להן דרך בתוך שדהו לא הוה אמר אין הלכה כר׳ אליעזר: ומקשי׳ וטעמא מאי. כלומר הואיל דס״ל לרב ברונא להיכא שבירו להן רבים דרך מה שבירו בירו ג) כגון שאבדה להן דרך באותה שדה אמאי מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. והוא הדין נמי שאיל תלמודא אליבא דרב גידל דמתרץ למתני׳ אליבא דר׳ אליעזר מה טעם מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. ומשני משום דרב יהודה וכו׳ והואיל שהחזיקו באותו דרך בשדה אסור לקלקלו ואותו שנתן נתן משום שבירו הן: ואליבא דר׳ אליעזר דמתרצא מתני׳ אליבה רבים במאי קנו לה. להאי דרך שנתן זה והלא לא החזיקו בה: קנה מקום הילוכו. בלא שטר וכסף וחזקה ובלא פרצת וגדירת [גדר] ונעילת [הפתח]. דברי ר׳ אליעזר. וחכ״א אין הילוך מועיל כלום. עד שפרץ וגדר ונעל כל שהוא: כדי שתהא נוחה ליכבש. לפני יהושע: כי אתו לקמיה דר׳ יצחק. המוכר והלוקח שביל לחבירו: אמר להו

ח) נראה דל״ל נתן ושלו לא הגיעו ולא מלי כו׳. ז) פי׳ רבינו בזה הוא כפי׳ תוס׳ בד״ה כגון במי׳ השמי ועוד י״ל וכו׳ ודו״ק.

עין משפט נר מצוה

פא א מיי׳ פ״ח מהל׳ רוצח ושמירת נפש הלכה ה:
פב ב מיי׳ פ״ט מהל׳ מלכים הלכה ג:
פג ג מיי׳ פכ״ד מהל׳ ממכירה הלכה יז סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ ריז סעיף ז וטוש״ע י״ד סי׳ שסו סעיף ח:
פד ד מיי׳ פי״ב מהל׳ אבל הלכה ד סמג עשין מד״מ ב טוי״ד סי׳ שעו וגרע אלפס מ״ק פ״ג דף לו:):
פה ה ו ז ח ט מיי׳ שם הל׳ ד:
פו י מיי׳ פכ״ח מהלכות מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ ריז סעיף ו:

רבינו גרשום

דרך הרבים ח) י׳ אמה כדגרסינן במסכת שבת (דף צט) שתי גזוזטראות ברשות הרבים זו כנגד זו ואמרינן בגמ׳ אמר רב משום ר׳ חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רשות הרבים אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה וכמה אורך עגלה חמש ועגלה אחרת חמש ובין עגלה לעגלה חמש אמות ואמה יתירה דקאי בה בן לוי דכי משתלפי קרשים נקיט להו והרי לך עשרה כעגלות דמשכן: תכין לך הדרך. דרך מצי למכתב למה לי דכתב הדרך הרי מרבי עוד כשיעור דרך אחר דהיינו ב׳ דרכים ששיערתן ל״ב אמה: משום דזילותא דשכבא. צריך הרחקה יותר שלא יריחו הכל ריחו: מעמד. מקום שעושין בו הספד לנחם אבל: וקוברין למוכר בעל כרחו של לוקח משום פגם משפחה. של מת כלומר שלא יאמרו לא היה לו מקום לקבור ומחזירין דמיו ללוקח: הבל הבלים ג׳ הבל הבלים ג׳ הכל הבל אחד הרי כולן ד׳. כלומר מה שנברא בז׳ ימי בראשית הבל הוא סופו ליבלות: אמרו לו אם כן. דלא עבדו טפי אלא כי האי גוונא דעומדין ז׳ פעמים. אפי׳ בשבת יהא מותר לעשות כן דאין בו שום איסור ולא שום מלאכה ואמאי לא עבדו הכי בשבת: עבד לה. רב אויא בעלה אפי׳ ברחוקים של המת העמיד והושיב. ביום ראשון כשקברו המת. ס״ד דלא עבדו אלא ביום ראשון ובבית הקברות ביום ראשון בשבת היכי משכחת לה והא לא מצי למיקבר בשבת אלא שמע מינה אפי׳ בעיר וביום שני מצי עבדי. ומשני לעולם בבית הקברות וביום ראשון ולא ביום שני והכא במאי עסקינן בעיר הסמוכה לבית הקברות ואמטייה למת בין השמשות וכשקברוהו מבעוד יום ולא הספיקו לבוא עד שחשיכה ומשום הכי הואיל דליכא איסור שבת מצי למיעבד התם בבית הקברות. כך אמר המורה מפני מה היו עושין המעמד ויושבין כשחזורין מבית הקברות מפני ששדין מלרין אותן וכשיושבין ועומדין הצבור במקום אחד הולכין להם השדין ומפני מה לוקחין עפר ומריחין אותו ואחר כך משליכין על ראשם ואחריהם מפני שנזכור כי עפר אנחנו: **פים׳** המוכר לחבירו מקום לעשות בו קבר. כלומר לעשות בו מערה וכוכין עושה תוכה של מערה ד׳ אמות על ר׳ אמות ופותח לתוכה של מערה שכורה בג׳ כתליה בסלע ח׳ כוכין ג׳ מיכן בכותל האורוך וג׳ מיכן בכותל האורוך השני וב׳ כנגדן בכותל הרוחב ובאותו כותל שכנגד

והכוכין ארכן ד׳. פי׳ רבינו שמואל שהמת ג׳ אמות ובשביל האורן צריך אמה רביעית ואין נראה דבפרק המלניע (שבת נ״ב. ושם ד״ה אישתכח) משמע בהדיא דעד כתפיו של אדם ג׳ אמות דאמרי׳ התם אורון ט׳ וכפורת טפח הרי כאן עשרה וגמירי כל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתתא ואישתכח דלמעלה מעשרה הוה קאי דמכתפיו עד למטה י״ח טפחים ותרי תילתי ששה טפחים ושני שלישים אישתכח דלמעלה מי״ח ושלים קאי ואי מראשו לא הוי אלא י״ח לא הוה קאי למעלה מי׳ דמראשו ועד כתפו מחזיק הרבה יותר מטפח ושליש ובתרגום אחשורוש אסתא אילטליב על ג׳ אמות כו׳ ותמוכי ראש היו והכוכין דאורכן ארבע משום לוחרו וראשו ודפי האורון [ו] [א]: **ורומן שבעה.** פירש רבינו שמואל כדי שיהא פותח טפח באורון אלא תהא הטומאה בוקעת ועולה ומטמא העובר על גביו [ב] [ג] שאמר בפ׳ מי שמתו (ברכות דף יט: ושם) מדלגין היינו ע״ג אורונות כו׳ ומפ׳ התם טעמא משום דרוב אורונות יש בהן פותח טפח ומיהו לא היה מועיל אלא לענין טומאה דאורייתא אבל מדרבנן מיהא טמא העובר עליהן כדאמר התם דגזרו עליהן [ג] ולא התירו אלא ללכת למקום מלוה לקראת מלכים [ד] ומפרש ריב״ם [ה] שהכוכין שלהם היו פתוחים מן הצד שהיו מניחין את המתים לתוכן דאילו היו סתומין היתה בוקעת טומאה ועולה ואדרבה יותר יש טומאה כשהוא פותח טפח כיון שהוא סתום דאילו לא היה פותח טפח לא היתה טומאה בוקעת ועולה אלא כנגדה והשתא כשהוא פותח טפח הוי כאילו כל ארכו ורחבו מלא טומאה ובוקעת ועולה אפי׳ אלא כנגד הטומאה [ה] והכי ראיה מדאמר בפ״ק (לעיל דף יב. ושם) פרק פליטי מטמא כל סביביו ומטמא במגע מן המורה הנוגע כל סביביו אע״פ שאין המת ממלא כל הבית כולו ומסתמא כמו כן יטמא על גביו אע״פ שיש פותח טפח ואין להאריך כאן ות״ת כיון שגזרו בקבר אפילו יש שם פותח טפח מ״כ גם בבית אפי׳ לא פרץ פליטי יטמא סביביו כי היכי דבית סתום יש לו דין קבר סתום ה״נ פתוח יש לו דין קבר פתוח וי״ל דבקבר גזרו יש באורון פותח טפח אטו אין בו כו׳ אבל בית אין בית אלא יהא בו פותח טפח ובית אטו קבר לא רצו לגזור ור״י הבית ראיה דבסתום אפי׳ פותח טפח בוקע ועולה דתניא גבי אהל דגזיר (מזיר דף נג: ושם) או בקבר לרבות קבר סתום ומדקאמר סתום ולא פתוח מ״כ הוי כפותח טפח ואפ״ה מרבה סתום ומיהו מה שפירש דאם אין בו פותח טפח אין בוקע ועולה אלא כנגד הטומאה לא ידע ר״י מנא ליה דבכל ענין מרבה קרא קבר סתום שיטמא כל סביביו ומעמא אפי׳ אין בו פותח טפח ועוד יש ראיה [ו] (מדתניא בתוספתא (פ״ג מ״ז) ביב שהוא קמור תחת הבית ויש בו פותח טפח ובילעתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טהור יש בו פותח טפח ואין בילעתו פותח טפח הבית טמא כו׳ [ז] דכיון דאין בילעתו פותח טפח חשיב כסתום אע״פ שיש בו פותח טפח בוקעת ועולה ומיהו קשה לר״י מתני׳ בתוספתא (פ״ד מ״ב) ומייתי לה בהעור והרוטב (חולין דף קכה:) [תיבת] המגדל [ז] [שיש בה פותח טפח] ואין בילעתו פותח טפח [ח] (ויש בה כוך) טומאה בתוכה מה שבבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טהור לפי שדרך טומאה לצאת ואין דרך טומאה ליכנס פי׳ שדרך להוציא מן השדות והמגדל דרך הבית והשתא קשה ל״ל טעמא שדרך טומאה לצאת תיפוק ליה דבוקעת ועולה כיון דאין בילעתה פותח טפח ורבי יוסי נמי אמאי פליג התם ומטהר לפי שיכול להוציא חצאין חצאין פי׳ כחצי זית שאין מטמא בהאהל אלא מפני שיכול לשרפה במקומה וכן קתני סיפא העמידה על פתחו פתח לחוץ טומאה בתוכה הבית טהור ואמאי והא טומאה בוקעת ועולה וי״ל דבכלים אין דין קבר להיות בוקע ועולה דאין מבטלו: ולחבן

ורומן שבעה. להכניס האורון בריוח וגם להיות אויר טפח בין [ו] הקרקע לאורון שלא לטמא העובדים [ח] דרך המערה: אחרבעה

דרך הרבים שש עשרה אמות [א]דרך ערי מקלט שלשים ושתים אמות א״ר הונא מאי קראה דכתיב [1]תכין לך הדרך דרך הדרך: דרך המלך אין לה שיעור: [ב]שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו: דרך הקבר אין לה שיעור: משום יקרא דשכבא. המעמד דייני ציפורי אמרו בת ד׳ קבין כו׳: ת״ר [ג]המוכר קברו דרך קברו מקום מעמדו ובית הספדו באין בני משפחה וקוברין אותו על כרחו משום פגם משפחה: ת״ר [2]אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כנגד [2]הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל א״ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי היכי עבדי א״ל כדתניא אמר רבי יהודה ביהודה בראשונה לא היו פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת [ד]כגון [ג]עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו אמרו לו א״כ אף בשבת מותר לעשות כן אחתיה דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא שביבא עבד לה מעמד ומושב א״ר יוסף טעה בתרתי טעה [ו]שאין עושין אלא בקרובים והוא עבד אפילו ברחוקים וטעה [ז]שאין עושין אלא ביום ראשון והוא עבד ביום שני אביי אמר בהא נמי טעה [ח]שאין עושין אלא בבית הקברות והוא עשה בעיר רבא אמר בהא נמי טעה [ט]שאין עושין אלא במקום שנהגו והתם לא נהוג מיתיבי אמרו לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן ואי אמרת בבית הקברות וביום א׳ בית הקברות בשבת מאי בעי בעיר הסמוכה לבית הקברות דאמטיוהו בין השמשות: **מתני׳** המוכר מקום לחברו לעשות לו קבר וכן המקבל מחברו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ד׳ אמות על שש ופותח לתוכה שמונה כוכין שלש מכאן ושלש מכאן ושנים מכנגדן וכוכין ארכן ארבע אמות ורומן שבע ורחבן

ולא מרבנן שהם לא פירשו כלום: **אלא בקרובים.** קרובי המת שאינם מתאבלים בתים למעמדות ומושבות לכבוד המת: **ביום ראשון.** שנקבר המת: ומשני **בעיר הסמוכה לבית הקברות והוא דאמטיוהו בו׳.** ולאחר שהחשיך היה להם לעשות מעמד ומושב בחזירתן דאכתי יום ראשון קרינא ביה דהא לענין אינות נמי אמרינן [זבחים ק:] אינות לילה דרבנן שהלילה הולך אחר היום: **מתני׳ נעשים לו קבר.** והם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו אלא כל בני משפחה נקברין במערה אחת כל אחד בכוך בפני עצמו הלכך המוכר לחבירו מקום קבר מכר לו מקום לב׳ מערות ואחר ביניהן ומקום הכוכין חוץ מן המערות ד׳ אמות תחת הקרקע לכל כותלי המערות דלקמן ולר״ש ד׳ מערות: **עושה תוכה של מערה.** כלומר עושה חללה של מערה ד׳ אמות רחב באורך שש וגובה המערה מפורש בתוספתא [פ״ו ה״ז] ארבע אמות: **ופותח לתוכה.** חופר בכותלי המערה ומגלה פתוחין לחללה: **שלש מכאן.** בכותל האורון שש אמות שמימין הפתח וכן בכותל השני שמשמאל הפתח: **ושנים כנגדו.** [א] של פתח בכותל אמצעי שרחבו ד׳. וכן סדרן מרחיק חלי אמה מזוית הכותל האורון של לד הפתח וחופר כוך רחב ששה טפחים דהיינו אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שני אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שלישי אמה ומניח חלי אמה בזוית פרנסת כותל של ו׳ אמות נשלשה הכוכין ג׳ אמות נשני אויריס שביניהם שתי אמות נשתי הזויות חלי חלי אמה דהיינו [ט] [אמה והיינו] ו׳ אמות וכן יעשה לכותל האורון שכנגדו וכענין זה יעשה שני הכוכין בכותל הקצר שכנגד הפתח דהוי ד׳ אמות מניח חלי אמה בזוית מכאן וחלי אמה בזוית השני וחופר ב׳ כוכין של ב׳ אמות וריוח ביניהן אמה הרי ארבע אמות: **והכוכין ארבע אמות ארכן.** שהמת ארכו שלש אמות ובשביל אורן שהוא מונח בו צריך אמה רביעית:

מסורת הש״ס

א) ב״ק ס: סנהדרין כ: [יומא עו: פסחים קי.], ב) כתובות פד. בכורות נב:, ג) מגילה דף כג:, ד) בס״א: לקרובים, ה) ר״מ, ו) [פי׳ בין מקרא סטון לאורון עי׳ תוי״ט], ז) [וע״ע תוס׳ פסחים קנו: ד״ה בריוס], ח) [התוי״ט כתב לל״ל האמוראים], ט) ל״ל מדתנן, י) ר״מ, כ) [ריעב״ץ ורש״ש מ״ז],

תורה אור השלם

1 תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצֶךָ אֲשֶׁר יַנְחִילֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ:
דברים יט ג
2 הֲבֵל הֲבָלִים אָמַר קֹהֶלֶת הֲבֵל הֲבָלִים הַכֹּל הֲבֵל:
קהלת א ב

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה ורומן ז׳ וכו׳ העובדים על גבי המערה: (ב) תוס׳ ד״ה ורומן וכו׳ על גביו כמו שאמר:

הגהות הגר״א

[א] רשב״ם ד״ה ושנים כנגדו כו׳. אבל הרמב״ם כתב שבין כל קבר שבצדדיה אמה ומחלה וכן שנים האמצעים ב׳ אמות (ועמ״ש ביו״ד סי׳ שסב סק״ק ח):

מוסף רש״י

שהמלך פורץ גדר. שדה אחרים (ב״ק ס:) גדרות של אחרים (יבמות עו: סנהדרין כ:). לעשות לו דרך. קלר מציאו לפרלסו או לכרמו (יבמות עו:) לשדהו ולכרמו (סנהדרין כ:) ולאוכלסין אני, לאמריון דרך המלך אין לה שיעור (ב״ק ס:). מקום מעמדו. שעושין מעמדות שבעה למת (בכורות נב:).

מוסף תוספות

א. ומקוה דאמר (יומא לא.) דהוי כל גופו עולה בהן אפי׳ ראש, באמה על אמה ברום ג׳ אמות דכשיכנס במים יעלו המים למעלה מראשו. ומנ״ן. ב. דהא וראי בו׳ טפחים סגי דגופו של אדם חי עם מלבושיו ששה טפחים כדמוכח במ׳ סוכה קטנה שבעה שיעור סוכה קטנה שבעה טפחים ופי׳ בירושלמי (סוכה פ״ב ה״ח) ו׳ טפחים לגופו ואחד לשולחנו וכיון שכן די לאדם וארונו בו׳ טפחים ויש כאן טפח מיותר. ויעט״פ. ג. דרוב ארונות יש להם פותח טפח ומיעוט אין בהם ורבנן גזרו על רובו משום מיעוטו. ויעט״פ. ועיין בדברי הוס׳ בהמשך. ד. [ד]במקום מצוה לא גזרו רבנן. שם. ה״. כיון שאין לה מקום לצאת בוקעת ועולה כנגד כל החלל. ל״ן. ו. כלומר ואע״פ שהטומאה היא באותו חלק מן הבית שהוא חוץ לבית לפי שהיא מתפשטת בו ובוקע ועולה מכל הצדדין. שם.

ח) לכאורה צ״ל עי״ז אמה דכן הוא שיעור הה״ר ואלכן בסוף הדיבור מפיים ג״כ והרי לך עשרה כעגלות המשכן וע״ע

ארבעה מלאן. בכותל שארכו ח' ד' אמות לרוחב הד' כוכין וג' אמות לשלשה אורות שביניהן ושני חלקי אמה לשני הזויות של אותו הכותל הרי ח' אמות: **אחד מימין הפתח כו'.** בגמרא מפרש היכי קיימי: **ועושה חצר כו'.** בין המוכר מקום לחבירו לעשות קבר בין המקבל לעשות לחבירו קבר צריך לעשות חצר למעלה על פי המערה מקום פנוי ו' על ו': **כמלא המטה וקובריה.** כלומר נושאי המטה: **ופותח לתוכה שתי מערות.** הך מערה לעיל ועוד מערה אחרת כנגדה דהוו להו ג' מערות בין הכל לחצר ובכל אחת יש בה ח' כוכין ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא מכאן ומכאן מן הצדדין שאין שם מערה לחצר ולא יהו דוחסין על גבי המערות. וליכא לפרושי ופותח לתוכה שתי מערות בר מהן לעיל דהוו להו ג' דהא פרכינן בגמ' [ע"ב] דאי לא תימא הכי ד' מערות לר"ש היכי עביד להו כו' ואי איתא הכי נמי הוה מצי לאקשויי הכיא קושיא עצמה בג' מערות לרבנן. והא דתנא לעיל מערה ואח"כ חצר ואחר כך מערה אגיה שכנגדה דהיכי ליתי עושה חצר ופותח לתוכה ג' מערות והלא אין קרוי חצר עד שיעשה תחלה המערה שהחצר לפניה דאין קרוי חצר אלא דבר שהוא כניסת בית או כניסת מערה: **ופותח לתוכה.** שהמוכר או המקבל צריך לתת מקום ולעשות שתי מערות שכל זה תורת קבר הוא: מערה לרבנן כזה:

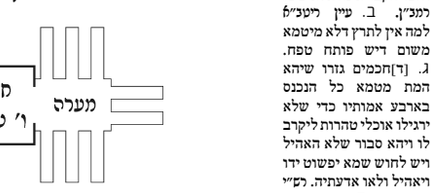

ר' שמעון אומר ארבע. מערות צריך לעשות מארבע רוחות החצר ובכל מערה י"ג כוכין כזה:

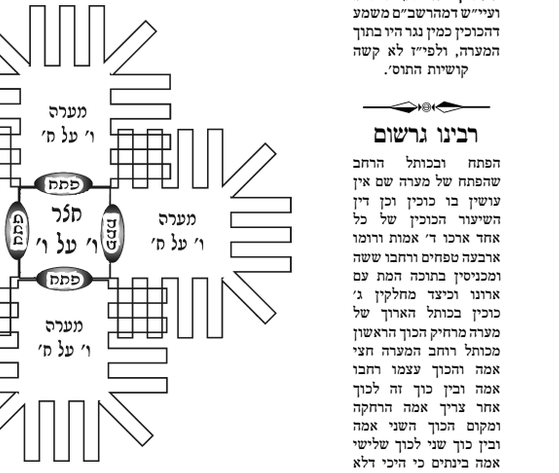

הכל לפי הסלע. אכוכין קאי שאם הקרקע חזק א"ל הפרש אמה בין כוך לכוך לכותל ועושה יותר מי"ג כוכין ואם סלע הבא בידיס ירחיק יותר מאמה זה מזה ולא יעשה יותר מד' או ה' כוכין במערה ומי שמקבל לעשות קבר לחבירו אין חושבין לכוכין אלא לפי חוזק הקרקע ירבה או ימעט כוכין. ונראה בעיני דאמערות נמי קאי דהכל לפי הסלע יעשה מערות הרבה מכל לד ולשון התוספתא (פ"ו ה"ו) מוכיח דקא תני ופותח לתוכה שתי מערות ר"ש אומר ד' לד' רוחותיה ר' יהודה אומר בסלע הבא בידו פותח את שתיהן מרוח אחת אמרו לו אי אפשר לר"ש נושאי המטה עובדין על גבי המערות: **גמ'** ה"ג בפי' ר"ח **הני תרי דהיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי ותו הכנן חצר הקבר העומד בתוכו טהור.** והכי פירושו הני תרי כוכי דר"ש דקתני אחד משמאל הפתח ואחד מימינו לאיזה לד ממשיך ארכו והילך חופרין ד' אמות של ארכן. אם בכותל המערה שתחת החצר חופרין אותו אחד מימין הפתח ואחד משמאל לד אמות של רוחב המערה וכיצד. ירחיק חצי אמה מכותל המערה ועושה כוך אמה ורוחב ובין כוך לחבירו אמה והכוך השני עצמו אמה ובין כוך שני לכותל המערה חצי אמה הרי כאן בין שני כוכין (בין מקומן) ובינהן שלש אמות ושני חצאי אמה הסמוכין לכותלי המערה הרי כאן ד' אמות ותוך המערה ד' אמות על שש הכל פנוי אבל בכתלים ולפנים מהם בתוך הסלע היו חופרין שיעור כוכין הללו ומכניסין בכוך המת בארונו: ר' שמעון אומר עושה תוכה של מערה פנוי שש ברוחב על ח' אמות באורך ופותח לתוכה ובוהה בכתליה י"ג כוכין ד' מיכן בכותל הארוך שירחיק מכותל רוחב המערה חצי אמה מכל כותל והכוך אמה בין כוך ראשון לכוך שני אמה וכוך שני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי

ורחבן ששה. ואפי' למ"ד בסוכה (דף ח.) שהאדם תופס אמה היינו כשהוא נצוב אבל מת שאינו נצוב כל כך אף עם הארון לא הוי כי אם אמה ותדע דבלא מלבוש אין מחזיק אמה דהא מקום אינו אלא אמה על אמה ברוח ג' אמות ואי אדם ערוב מחזיק אמה אמה באמתא היכי יתיב:

ועושה חצר על פתח המערה. כאן משמע שהחצר גבוה מן המערה דהא בעי למימר בגמרא שאחד מימין הפתח ואחד משמאל נכנסין לתוך החצר דקאמר בגמרא אי לבראי הא קא מיתדשי וקשה דבפרק משוח מלחמה (סוטה דף מד.) משמע שאין החצר שוה עם קרקע עולם אלא עמוק ונריך לעלות כשיוצא ממנו דמפליג בין פתחה למעלה לפתחה מן הצד וכן פ"ה שם וי"ל דאע"פ שהחצר עמוקה המערה עמוקה הימנה:

אי לבראי הא קא מיתדשי. ה"ה ה"מ למיפרך הא קא נגעי אהדדי[א] אלא אומר ר"ת משום דה"מ לשנויי במעמיק כדמשני בסמוך ועדיפא מייני פריך: **ותו התנן חצר הקבר העומד בתוכה טהור.** וא"ת לר"ש היכי אזיל כיון שיש ד' מערות לד' רוחות וכי תימא באמה שבין כוך לכוך האמר בפרק משוח מלחמה (שם) דמתת תופס ארבע אמות היינא דלא מסיימי מחיצות ודוקא בחצר הוא דמסיימי מחיצות אינו תופס ופ"ה דאזיל שם בשידה תיבה ומגדל[ב]:

דעביד להו במין נגר. תימה אכתי העומד בתוכו אמאי טהור הא מת תפיס ד' אמות דהא לא מסיימי מחיצתא[ג] שהוא קבור בתוך החצר עצמו ואם היינו אומרים דכותל המערה הוא אמה אתי שפיר אבל לא משמע הכי לקמן דחשיב כ"ב לר"ש וי"ח לרבנן משמע שאין בין חלל המערה לחצר כלום וכ"ת דמהדר ליה מחילה סביב המת א"כ לא הוי חצר שם על שם וחסר ממנה הרבה שיש ח' מתים לד' פתחי החצר הפתוחין לד' מערות [ועוד] קשה לר"י דאיך יתכן שאין פתח המערה רחב אלא ב' אמות ואיך יכנסו עם המת דע"כ אין בו יותר דכוך העשוי כמין נגר רחב אמה על אמה וא"כ צריך להרחיק כל כוך מקרן זוית אמה דאי לאו הכי אי אפשר דלא נגעי אהדדי ח' כוכין שבחצר הרי לב' הכוכין ב' אמות ואמה אמנים לכל קרן וקרן ולא נשאר כי אם שתי אמות לפתח[ד] ואומר רשב"א דיכול להיות פתחה רחב שלש אמות וכגון שירחיק לעולם הכוך שמימין הפתח אמה ושבשמאל יעשה בקרן זוית[ה] הרי ג' אמות לב' כוכין עם הריוח נשארו ג' אמות לפתח ואע"פ שהכוך שבשמאל שהוא ממש בקרן זוית אינו רחוק מאותו שמונח לאורך המערה בשביבה אלא חצי האמה אין להקפיד הואיל וזה עשוי כמין נגר ואין רחבו אלא אמה על אמה ואע"פ שאנו מקפידין באותו שמוסכב לרוחב המערה להרחיקה מקרן זוית חצי אמה אע"פ שאותו שמוסכב באורך המערה רחוק כמו כן מקרן זוית חצי אמה ומתרחק והולך בשוה אלא דרוס והמונח ברוחב המערה הולך בשוה אלא מזרח ואינן מקורבין יחד אלא בראשיו מ"מ לא חילקו חכמים בשוכבין ועוד יש ליתן טעם דאפילו לא היו מרחיקין אותו שמוסכב לרוחב המערה חצי אמה מן הקרן לא היו מרויחין כלום אלא היו יכולים לפחות אמה ברוחב המערה בשביל כך ולקבר דאם כן רחבה ה' וזה אינו יכול להיות לר"ש מפני אותן הכוכין שבצד הפתח מימין ומשמאל ולרבנן נמי דליכא כוכין לצד הפתח לא הוו יכולים לקבר רחבה מד' דאם כן איך היו מכניסין האדון

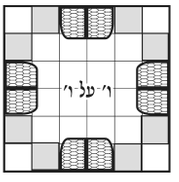

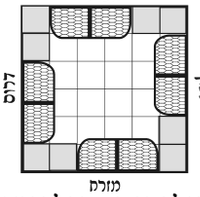

פז א מיי' פ"ו מהל' טומאת מת הלכה ט וע"ש:

רבינו גרשום (המשך)

אמה ובין כוך שלישי לכוך רביעי אמה וכוך רביעי אמה ובין כוך רביעי לכותל המערה חצי אמה הרי לך כאן בין ד' כוכין והפסקות שבין הכוכין ועם שני חצאי אמה שסמוך לקרנות ח' אמות והם הכי נמי עבדין באידך כותל דאורך המערה הרי לך ח' כוכין בין שני צידין אורך כותלי המערה וג' מכנגדן ברוחב המערה שרוחב המערה ו' אמות ובין ו' אמות הללו עבוד ג' כוכין שצריך להרחיק מכותלי אורך המערה חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דהיינו אמה וג' כוכין ג' אמות ובינהן ב' אמות היינו ו' אמות וכוך אחד עשה מימין הפתח וכוך אחד משמאל הרי כאן י"ג כוכין בכותלי המערה מד' רוחותיה. וקא שייל בגמ' אליבא דר' שמעון להיכן מוקים ב' כוכין הללו שבכותל פתח המערה: ועושה חצר על פתח המערה לדברי הכל בין אליבא דתנא קמא ובין אליבא דר' שמעון שהתא ו' אמות באורך ושש אמות ברוחב כמלא המטה וקוברי המת שיכולין ליכנס שם ובהכי סגי להו וקסבר תנא קמא אם רצה לפתוח מי שקנה חצר הקברות שתי מערות אחת פתוחה מצד אחד של חצר ואחת פתוחה מצד שני של חצר רשאי לעשות כן דליכא למיחש לשום טומאה בחצר ור' שמעון אומר רשאי לפתוח ד' מערות (ד' מערות) לד' רוחות לד' כותלי החצר וכל מערה י"ג כוכין: ושב"ג אומר הכל לפי הסלע. כלומר לא אזלינן בתר אותו שיעור חשבון של כוכין דרבנן ור' שמעון אא"כ היא חזקה וקשה אותה שחופרין בה את הכוכין יכול לפתוח בו כוכין יותר מאלו בתוך ח' אמות ולא צריך להרחיק כוך מן חבירו אמה כי אם בפחות הפסק סגי בינתים ואם סלע הבא בידים הוא צריך הרחקה ספי מאמה בין כוך לכוך שלא תפחת: וקא בעי השתא בגמ' היאך תרי כוכי אליבא דר' שמעון דקתני דעבדי שני כוכין אחד מימין הפתח ואחד משמאל הך תרי כוכין היכן שדי להו כלומר באיזה מקום מן המערה מוקים להו אי לגואי לתוך גופה של מערה בתוך חללה חופרין בקרקע הא קמיתדשי להו כלומר הן נידושין ונרמסין בדריסת רגלי מכניסין שאר המתים בכוכין של כתלים ודורסין על אותן הקברים כשנכנסו במערה ואיכא דילותא דשכבי ואי עביד להו להך תרי כוכי לבראי של מערה בחצר בקרקע אחד מימין הפתח ואחד משמאל לא אפשר דהתנן חצר הקבר העומד בתוכה טהור מפני שאין בה שום טומאת מת ואם איתא דהללו ב' כוכין משוכין ונקבעין מחוץ למערה בחצר ופתוחין למערה משתכח דאיכ' קברי' בחצר ואמאי העומד לתוכה טהור טמא מיבעי ליה דהכן דקאי או מי שעושה חולין בטהרה דזימנין דדריס על מקום הקברים ודמי במאן דקאי בגופה של מערה והוה ליה טמא: א"ר יוסי בר חנינא דעביד להו על פתח המערה אחד מימין ואחד משמאל כמין נגר. כלומר הכותל של פתח המערה אינו עבה ד' אמות שיהא יכול למיקבע הכוכין בעוביו שלא יצא לפנים או לחוץ ואין יכול לתקן בענין אחר אלא חופרין בעובי הכותל מלמטה למעלה ומשים אחד מכאן ומשים בתוכו המת עם ארונו זקוף כמין נגר כמו בריח החלון היורד ונועל מלמעלה למטה זקוף דהשתא ליכא למיחש משום טומאה דחצר ולא משום דמיתדשי בדריסת רגלי בני אדם. ומתקיף לה ר' יוחנן אם כן דבעמידה זקופין מוקים להו בכותל

ורחבן ששה רבי שמעון אומר עושה תוכה של מערה שש אמות על שמונה ופותח לתוכה שלשה עשר כוך ארבעה מכאן וארבעה מכאן ושלשה מכנגדן ואחד מימין הפתח ואחד מן השמאל ועושה חצר על פי המערה שש על שש כמלא המטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן רבי שמעון אומר ארבע לארבע רוחותיה רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל לפי הסלע: **גמ'** הני תרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי להו ותו הא [ב]תנן [א]חצר הקבר העומד בתוכו טהור אמר רבי יוסי ברבי חנינא דעביד להו כמין נגר והא אמר ר' יוחנן קבורת

חצר הקבר. שלפני המערה כדאמר סדר בנין הקבורות בב"ב, שעושין מערות גדולות של שם (ל"ל ד') על שם ומופר כמולין סביב כוכין לרוחות כמדת המת ותוחבו לתוכן והמערה מקורה בתקרה וכיסוי ושוכב נומא לתבה בלב המערה ופותח פי המערה לתוך הנומא בכותל המערה כמין פתח, ותוחב נומא היא חצר הקבר (סוטה דף מד.). **העומד בתוכו טהור.** כל מקום שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה הימנה ומחילותיה ניכרות, לא גזור רבנן בממים שבתוכה שיתפסו ד' אמות בכיבוריה בלב המערה, דכי גזור רבנן מרבע אמות בתת המוטל בחוץ, וכגון למעלה אבל גב המערה, כדי להרחיק את הבלב מלהטהיל על הטומאה, אבל כאן יש היכר (שם).

מוסף תוספות

א. שאין החצר מספיק להם שהרי שתי מערות זו כנגד זו יש והכוכין ארבע אמות ונמצאו צריכין שמונה וחצר הקבר אינה אלא שש. רמב"ן. ב. עיין ריטב"א למה אין לתרץ דלא מיטמא משום דיש פותח טפח. ג. [ד]חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע אמותיו כדי שלא ירגילו אוכלי טהרות ליקרב לו ויהא סבור שלא האהיל ויש לחוש שמא יפשוט ידו ויאהיל ולאו אדעתיה. רש"י סוטה מד. ד. [והיינו] אם נפרש שהכוכין כמין נגר עומדין בתוך החצר. שיעמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ועיי"ש דמהרשב"ם משמע דהכוכין כמין נגר היו בתוך המערה, ולפי"ז לא קשה קושיות התוס'.

רבינו גרשום

הפתח ובכותל הרחב שהפתח של מערה שם אין עושין בו כוכין וכן דין השיעור הכוכין של כל אחד ארכו ד' אמות ורומו ארבעה טפחים ורחבו ששה ומכניסין בתוכה המת עם ארונו וכיצד מחלקין ג' כוכין בכותל הארוך של מערה מרחיק הכוך הראשון מכותל רוחב המערה חצי אמה והכוך עצמו רחבו אמה ובין כוך זה לכוך אחר צריך אמה הרחקה ומקום הכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי אמה בינתים כי היכי דלא נגעי אהדדי והכוך השלישי אמה הרי בין תפישת ג' כוכין וביניהם ה' אמה ובין כוך שלישי לכותל המערה בסיום המערה חצי אמה הרי בין חצי אמה זו וחצי אמה אחרת אמה אחת [ב] הוי פה על הר' הרי ר' אמות והם הכי נמי שיש ג' כוכין לאידך כותל של אורך המערה הרי כאן ר' כוכין ובכותל אחר של רוחב המערה חופר ב' כוכין כנגד של כוכין שבאורך הכתלים שפנים להללו ב' ועושה וחולק אותם באלו ד' אמות של רוחב המערה וכיצד. ירחיק חצי אמה מכותל המערה ועושה כוך אמה ורחב ובין כוך לחבירו אמה והכוך השני עצמו אמה ובין כוך שני לכותל המערה חצי אמה הרי כאן בין שני כוכין (בין מקומן) ובינהן שלש אמות ושני חצאי אמה הסמוכין לכותלי המערה הרי כאן ד' אמות על הכל פנוי אבל בכתלים

[ב] נראה דל"ל הוספה על הר' הרי ו'.

ולפנים מהם בתוך הסלע היו חופרין שיעור כוכין הללו ומכניסין בכוך המת בארונו: ר' שמעון אומר עושה תוכה של מערה פנוי שש ברוחב על ח' אמות באורך ופותח לתוכה וכוהה בכתליה י"ג כוכין ד' מיכן בכותל הארוך שירחיק מכותל רוחב המערה חצי אמה מכל כותל והכוך אמה בין כוך ראשון לכוך שני אמה וכוך שני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי

פח א מיי' פ"ט מה"ל עומ"מ מע"ל ג:

רבינו גרשום

קבורת חמורים היא זו לר' יוחנן דעביד להו בקרן זוית והא נגעי כוכין להדדי אמר רב אשי במעמיק דאי לא תימא הכי ארבע מערות לר' שמעון היכי עביד להו הא קא נגעי כוכין להדדי אלא במעמיק הכא נמי במעמיק רב הונא בריה דרב יהושע אמר ארבע מערות לר"ש דעביד להו כי [6]חרותא והא דרב הונא בריה דרב יהושע [3]ברותא היא [4]מכדי כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כמה הוי להו חד סרי וחומשא כוכין כמה הוו תמניא תמניא בחד סרי וחומשא היכי משכחת לה אלא הא דרב הונא בריה דרב יהושע ברותא היא ואי בעית אימא כדאמר רב שישא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי בניפלי תנן[7] התם [8]המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו שנים נוטלין ואת תפוסתן מצא

מאלון שהוא ד' אמות בכוך שהוא באורך המערה ואפי' השתא שהמערה שהיא רחבה ארבע קשיא אמתא באמתא היכי יתיב אלא שלא היתה רחבה ארבע בלמעוס אלא יותר מעט מארבע אמות ועוד יש לפרש דלכל הפחות הפתח רחב שתי אמות ומחצה ואותו שבינתו רחוק אמה מקרן זוית ושבשמאל חצי אמה[9] וכן נראה לר"י ולריך לדקדק היאך יורדין מחצר למערה שאם היה חצר משפיל והולך במקום שנכנסין לארבע מערות של ארבע רוחותיה אם כן לא היה ראוי להשתמש מטה וקוביה אלא ולא החצר היה שם על שם שוה ולרך הסולם היו יורדין מן החצר למערה או מורדות היו מן החצר למערה: ט) **דעביד** להו כמין גגר. והא דתנן בסוף מזיר (דף סד.): המוצא מת מושכב כדרכו ואמר בגמרא מושכב פרט ליושב לר' יוסי בר' חנינא דהכא דוקא יושב ממעט ולא עומד: **דעביד** להו בקרן **זוית**. ולא"ת כיון שהוא מעמיק אמאי לריך שיעשה בקרן זוית יעשה ברוחב המערה או באורך המערה בין כך ובין כך אמה שבינתים ויעמיק וי"ל לפי שהיה מקלקל כותל המערה והיה קרקע נופל והכוכין היו מקלקלין הואיל וזה הכוכן שמעמיק הולך באותו לד שאחר כוכין הולכין אבל בקרן זוית אינו כן: **המוצא** מת מושכב בדרכו. ולא יושב ולא נאמר בין ירכותיו ולא כרוע (נזיר סד:). **נוטלו ואת תפוסתו.** ומפני[10] למקום אחר ואינו מושב שיש כאן במקום הזה שום מת אחר, ומותר לו לילך בכל מקום, וכן אם מצא שנים (נזיר סד:).

מוסף תוספות

א. דהא דתנן מצא ג' מתים מושכבים כדרכן דקנו מקומן ריש להן שכונת קברות וגו'. רש"י מזל פה. ב. עיין בסוף המוס' טעם לזה. והרמב"ן כתב טעם אחר וז"ל: מפני שאנו אומרים גויים הם או לאקראי נקברו שם שאלו לשם קבר עולם נקברו שם היו יודעין כמו שהאחר ידוע. רמב"ן. ג. [עוד] קשיא לשיטתו דא"כ בחנם נקט המוצא דה"ה לשלשתן ידרעין דיש לו שכונת קברות. תוס' מזל פה.

רבינו גרשום (המשך)

על ח' אמות שהן בריבוע הוי להו חד סרי אמות וחומש באלכסון וסוף סוף תמניא כוכין בחד סרי אמין וחומשא של אלכסון היכי משכחת לה באלכסון מפני שיוצאין העליונים חוץ מן שתי הזויות של האלכסון והם ה"נ לכל מערה ומערה ומי שמכר החצר והמערות לעשות כוכין אינו רוצה שיצאו חוץ מן האלכסון לגמרי כלל וכלל ולהכי לא מתרץ כי חרותא ולא ביוצאין כנגדן בשוה משום דקא נגעי כוכין דסמוכין לזויות אחדדי כדאמרן לעיל אלא להכי צריך לאוקמי ביוצאין בכנגדן בשוה

ב) [נדלין באלכסון ואין נדלין שוין. ערוך ערך מרת ג'], ג) [ע' מ"ש על הגליון ב"מ ט.], ד) מוסה דף ס. [עיילוכין מ. וש"נ], ד) [אלא פע"ז מ"ג מזר סד:], ה) נ"ל אלא, ו) בדפוס ריאמרו צ"ל ה"ל ל"ל, ז) [בתוספת"ם שם מוכח לגיסא], ח) לעיל לעיל שיך לכאן והוא ע"פ הרש"ל והרש"ש, ט) שיך לעיל ע"א,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ב"ד כמה הוי"ל וכו' ד' אמות ורחבן ששה טולן יוצאין: (ב) ד"ה מת מושכב וכו' ותוספ' ג' עפתיס. ר"ג ומימה דבמזר דף ס"ה ע"א אימא להדיא דשיעור הפיסה הוא ג' אלבנטות ע"ש:

מוסף רש"י

כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא. כשאתה מודד אלכסון שלהם אתה מוצא לכל אמה שבריבוע תופסת אמי מומשים, כך שיערו חכמים (סוכה ח.). **המוצא מת מושכב כדרכו.** ולא יושב ולא נאמר בין ירכותיו ולא כרוע (נזיר סד:). **נוטלו ואת תפוסתו.** ומפניהו למקום אחר והיינו מושב שיש כאן במקום הזה שום מת אחר, ומותר לו לילך בכל מקום, וכן אם מצא שנים (נזיר סד:).

קבורת חמורים. שמשליכין בבור: יש מפרשים שיטה זו כך **דעביד להו בקרן זוית.** בחצי אמה הפנויה בזוית מזה ובחצי אמה שבזוית הכותל שכנגדו אלא הפתח בתחלת המערה לשם חוקק הכוכין בכתלים סמוך לכוכין האחרים והא נגעי כו' שכוך זו שהוא רחב אמה נכנס חצי אמה בכוך שבכותל המרוחק חצי אמה מן הזוית ומשני במעמיק לא יחפור בשוה לאחרים אלא מלמטה יחפור אותו שיהא אמה בינתים כעין עילית ותחתית ומיהו בכל המערה לא היה מצריך ר"ש כן במעמיק משום דבכאן סמוך לאחר הוי הקרקע קשה שאינו חופר כלל לא למעלה ולא למטה אבל באמצעית המערה שיש מכל לד כוכין וחפירות לא היה מצריך ר"ש לעשות כוכין למטה מן העליונה פן תפול המערה. י"מ כן ולא הגירלא חדא לאין זה לשון קרן זוית ועוד א"כ למה אינו עושה כמו כן בכל המערה כוכין הרבה זה אחת זה להא מוקי לה במעמיק וא"ת מפני שאינו רולה לעשות כוך אחת כוך והלא בעל כרחך כוך זה שבסוף הכותל הסמוך לפתח הלא יש על גביו כוכין ראשונים של מערה השנית הסמוך לה אליבא דר"ש. הלכך הכי מפרשי לה דעביד להו בקרן זוית ממש מאחורי המערה ולא לגד פתח[8] בשני הזויות שבנגד הפתח אלי הכוך בכותל זה ואלי הכוך בכותל זה והיינו מימין הפתח ומשמאל הפתח דקתני מתניתין כזה א: ומקשינן **והא קא נגעי כוכין.** של זוית שני הכתלים [בהדי הדדי] והוו להו שלשה כוכין זה בתוך זה לכל זוית וזוית דהך כוך דבקרן מחבר כוך שמכאן שהוא אלי אמה לחוק מן הקרן בסוף כותל מזרחי וכוך שבסוף כותל דרומי שלין בין כוך זה לכוך זה אלא אלי אמה על אלי אמה ואלכסונה: ומשני **במעמיק.** ולפיכך עושה אותם לשם שכל מה שנכנס הכוך שבקרן בקרקע מתרחק מן הכוכין שמכאן ומכאן הרבה אבל בכל המערה אי אפשר עוד שהרי יש כוכין שיהו נוגעים בכל לד. כן נראה בעיני ועיקר: **דאי לא תימא הכי.** אלא כל הכוכין שבמערות בשוה הן ואין זה גבוה מזה כלל: **א"כ ארבע מערות לר"ש היכי עביד להו.** לכוכין של מערה מזרחית ושל מערה דרומית והוא הדין לכל שתי המערות הסמוכות זו לזו: **והא קגעי כוכין אהדדי.** כוך של מערה מזרחית שבקרן דרומית מערבית רחוק אלי אמה מן הזוית נכנס הוא לתוך כוך של מערה דרומית באמתו שבכותל מזרחי שהוא בקרן מזרחית לפוניה כזה ב דכיון דאין זה רחוק מן הזוית אלא אלי אמה וזה שבא ארבע אמות רחבו אינו רחוק מן הזוית אלא אלי אמה נמצא כל אחד נכנס בשל חבירו שלש אמות ומחצה: **רב הונא בריה דרב יהושע אמר.** מהכא לבעולם שוין הן ואינו מעמיק ואפי' הכי לא נגעי כוכין דארבע מערות בהדדי משום דעבידי כחרותא עשויין הכוכין של שתי המערות באלכסון כחריות של דקל כזה ג: **כמה הויא להו.** הקרקע של כותלי שתי המערות שבהן יוצאין ח' כוכין כחרותא ח' אמות על ח' אמות מרובעות הוי אותו קרקע באורך ד' הכתלים אחד שתי ואחד ערב דהוי להו אלכסונה ח' אמות וט"ו מומשים דהיינו חד סרי אמה וחומשא היאך יתכן לנאמר דרך אותו אלכסון ח' כוכין של שמונה אמות ושבעה אויריס בינתים של שבע אמות הרי ט"ו אמה ואיהו לא הוי אלא י"ח אמה ובעל כרחך כיון דאורך הכוכין ארבע אמות (ו) כולן יוצאין ונוגעין באלכסון ויוצאין דרך שם[1]: **ברותא היא.** ולא מתוקמא דר"ש אלא במעמיק והכא נמי במעמיק כדאמרן: **ואינעים אימא.** לא מיקו להכך שהיה להם פנאי להוליכו לבית הקברות קברוהו לשם ומיהו כיון דמת הוא ולא הרוג ומושכב כדרכו נוטל גם את תפוסתו כדמפרש במסכת מזיר (דף סה.) כמה שיעור תפוסה פירש ר"ת [1](בדבי לדוק) נוטל עפר תיחום [2] וחופר שלשה טפחים בקרקע בתולה ונוטל הכל דחשיבי כרוכך של מת ונפקא לן מדכתיב [בראשית מז] ונשאתני ממצרים ממצרים טול עמי כלומר מקרקע מצרים. אבל אם הוי הרוג שנמצאהו מגויד לא קנה מקומו כלל אפילו לתפוסה דאיכא למימר אם נהרג ונפל וכן אם לא מושכב כדרכו איכא לספוקי בעכו"ם ואין לו תפוסה וגם אם יהיו שלשה אין להם דין שכונת קברות אלא נוטלין כולן משם כדדייקינן התם להך משנה המוצא פרט לגמלו כלומר פרט לידוע שאם אחד מהן ידוע ושנים תחלה לא מיתני בסיפא גבי מצא שלשה הרי זו שכונת קברות מת פרט להרוג שאם נמצאו מגוידין אפילו הן שלשה אין להן שכונת קברות דאיכא למימר כאן נהרגו ולא ניתנו לקבורה מושכב פרט ליושב כדרכו פרט לשראשו מונח לו בין ירכותיו דאיכא למימר עכו"ם הוא הואיל ואין מושכב כדרך ישראל מת אי נמי אם ישראל הוא באקראי בעלמא השליכוהו לשם עד שיהא להם פנאי ויטלוהו מכאן לקברו בבית הקברות הלכך אין להם לא תפוסה ולא שכונת קברות:

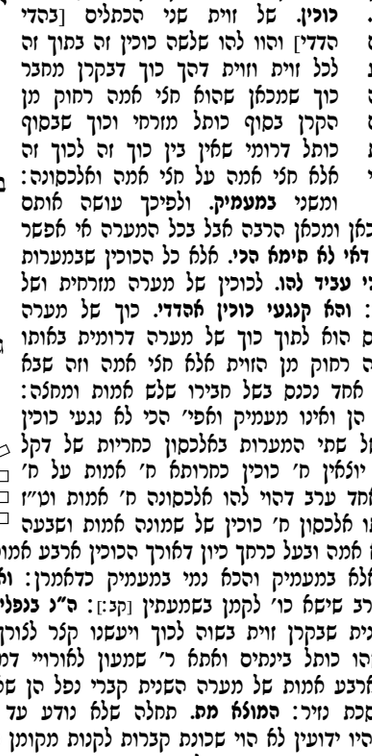

מצא

למערבית צפונית של חצר אותן כוכין הסמוכין לדרום החצר נוגעין זה בזה אלא אין להן תקנה אא"כ השנים שבזוית זו מעמיקין יותר מן השנים שבזוית זו שסוגעין כנגדן כדי שלא יגעו הללו והללו הכי נמי אותן שבקרן זוית שבימין הפתח ושמשמאל מעמיקין יותר מן האחרים שלא יגעו או יקבעם באידך כותל הרוחב המערה בקרן זוית אחד מכאן ואחד מכאן ומעמיקן: רב הונא בריה דרב יהושע אמר. לא צריך לחרותי לד' מערות דר"ש במעמיק שום כוך יותר מחבירו כלל ומהכא לא תפשוט לשני כוכין הללו דד' מערות לר' שמעון בלא מעמיק מתקנו כוכייהו שפיר דלא נגעי אהדדי וכגון דעביד להו לכוכין דידהו כחרותא. כלומר כמו ענפי הדקל שאין יוצאין מן הדקל כנגדן בשוה אלא מצדדין ופונין למעלה כך כל הכוכין שבכותלי אורך המערות יצדדם כלפי מעלה כמו ענפים ולא יפגעו ולא יגעו זה בזה אותן שסמוכין לזוית החצר אבל אותן ב' כוכין שבימין הפתח ובשמאל לא מצית לאוקמינהו כי האי גוונא במצדד דאין להם מקום כל כך וגיגעו ג) לחללי שסמוכין להן מכאן ומכאן): והא דרב הונא. דמוקים להו בחרותא שמצדדן ומזדזרן הכוכין כנגד האלכסון ולא כנגדן בשוה בכותל ברותא היא. כלומר לאו מילתא הוא דאותו מקום דכוכין שיוצאין בו הכוכין בין מערה למערה בכותל אורך מערה זו ובכותל אורך מערה זו הרי ח' על ח' בריבוע לפי שאורך כותל מערה זו ח' אמות ואורך כותל מערה אחרת שבצידה ח' אמות היינו ח' על ח'. ומכדי קים להו לרבנן דכל אמתא בריבועא הויא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כלומר כל אמה שהיא מרובעת אמה אם תמדוד באלכסונה קא מייתרא טפי מאמתא תרי חומשי אמה וכיון דהני מקום כוכין שבסלע שבין ב' מערות הוה ח' אל ח' בריבוע וכל אמה ואמה מהני ח' אמות אי מחזדרינן לה באלכסונה מייתרא כל אמתא ואמתא תרי חומשי וכמה הוי להו מאותן ח' אמות כמה עודפות ט"ו חומשין דהיינו ג' אמות וחומש הוסיף אלו ג' אמות וחומש שעודף באלכסון ובמעמיק אותן שבכותל אחר שסמוכין לזוויות שלא יגיעו באותן היוצאין מכותל מערה אחרת סמוך לזוית וכי היכי דמוקמי הני במעמיק מוקמי נמי כולהו תרי כוכין דאחד מימין ואחד משמאל במעמיק ג) אלא כדאמר רב ששת בריה דרב אידי לקמן בנפלי בכוכין של נפלים קטנים הכא נמי בנפלי ובאותה חצי אמה של קרן מערה זו עושה כוך של נפל קטן ואל יגע בכוכין האחרים והם הכי נמי לזוית כותל מערה זו עושה כוך של נפלי כדי שלא יגעו לכוכין של כותל מערה האחרת ולא צריך למעמיק. ולרב הונא דמוקים להו בחרותא באלכסון מצית נמי לתרוצי בנפלי שכל מקום שהוא שלא יגעו זה לזה אי שלא יצאו חוץ מן האלכסון עושה כוכין של נפלי כדי שלא יגעו זה בזה ולא יצאו חוץ מן האלכסון. תנן התם במסכת נזירות המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו של מת ומפרש התם המוצא באקראי פרט למצוי שאם ידוע אותו מת ששם היה קבור לא יזיזו ממקומו מת פרט להרוג דודאי נוטלו ואת תפוסתו מושכב פרט ליושב כדרכו פרט לראשו בין ירכותיו דכל הני אפי' יותר מג' נוטלין ואת תפוסתן משום דהכי אתרמי להו דהוי מושלכין התם ולאו שכונת קברות הוא ואינו צריך לבדוק מכאן ואילך דודאי ליכא בית הקברות לשם ומצי למיזל כהנים להתם [אן] אוכלי חוליהן בטהרה. מצא שנים הבורח מן מתים כדרכן ומושכבין נוטלין ואת תפוסתן דלא קנו מקומן תפוסתו אותו קרקע שסביבו שהליחה והמוח של מת שם כל אותה קרקע נוטל עמו דכמה עצמו דמי וחזיפר עוד בבתולת הקרקע עם התפוסה ג' אצבעות והיינו תפוסתו דכאמר להו יעקב לבניו בשעת פטירתו ונשאתני ממצרים אמר להו ונשאתני ממצרים אלא הכי קאמר להו מקרקע מצרים טול נמי תפוסתו שלשה קנו בציר לא עד שנים איכא למימר דהכי איתמר ערב שבת עם השמשות וקברום התם ולא שכונת קברות הוא ולא צריך למיבדק טפי:

ו) נראה דל"ל לכל הי כוכין דאורכן ד' אמות או דל"ל לכל הי כוכין דידהו. ז) נראה דל"ל ויגיעו לחללו מכלו של כוכין שסמוכין להם מכאן ומכאן. ג) נראה דחסר כאן וא"ל ולאיבעיא אימא דלא תוקמא במעמיק אלא וכו'

ה) ר"מ, ג) ר"מ, ג) רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ובודק וכו' דמסקפקא ליה באיזה צד לרוך לבדוק: (ב) ד"ה שרגלים וכו' בשלה זו שכונת: (ג) תוס' ד"ה מארבע וכו' לאיכא התם למאן דאמר דלכ"ע בודק אמה: (ד) בא"ד בין כוך לכוך ואין ראוי להיות:

מוסף רש"י

אם יש ביניהן מארבע עד שמונה. אם יש בין לאשון לשמה קברות ובודק ממנו לעולם ר' שמעון היא והאי תנא הוא דתניא מצאן רצופין ואין ביניהן מד' אמות עד ח' יש להן תפוסה ואין להן שכונת קברות רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון רואין את האמצעיים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' במאי אוקימתא כר' שמעון אימא סיפא בודק הימנו ולהלן עשרים אמה מני אי ר"ש עשרים ותרתין הויין אי רבנן תמני סרי הויין לעולם רבנן היא וכגון דבדק באלכסונא ומדהא באלכסונא הא נמי באלכסונא עשרים ותרתי הויין חדא באלכסונא אמרינן תרי באלכסון לא אמרינן רב

מצא שלשה. מתיס מושכביס כדרכן זה בלד זה אס יש בין הראשון לשלישי קרוב לד' אמות או קרוב לח' הרי זו שכונת קברות ולא יטלם מכאן דקנו מקומן דסבירא ליה להאי תנא תוכה של מערה ארבע אמות על ח' וסבירא ליה נמי שג' מתיס נקבריס בכותל רחבה דלא הוי אלא ארבע אמות כילד ג' אמות לשלשה כוכין וב' טפחים בין כוך לכוך וטפח לזויס הרי ו' טפחים סך הכל ד' אמות ובכותל האחרון ח' אמות יקבור לפי חשבון זה ו' מתיס בו' אמות ושני אמות הנותרות הן י"ב טפחים לא מהן י' טפחים לה' אוירות שבין ששת הכוכין טפחים לכל אויר ואויר נשארו טפחים לזויות והלכך כשמולאן שלשה בתוך ד' אמות איכא למימר זהו כותל קלר של מערה שכנגד הפתח. וה"ל איכא לספוקי בכותל האחרון אלא שעדיין לא נתמלאו כל הכוכין. וכן אס מלא ג' מפוזרין בתוך ח' אמרינן באוכך המערה נקברו אלא שעדיין יש כאן ג' כוכין שנתמלאו עפר כשנפלה המערה ועדיין לא נקבר בהן מת. אבל מלאן רצופין יותר משיעור הזה אין זה שכונת קברות אלא ע"י הלחץ נקברו לשם על מנת לפנותן היום ולמחר ולא קנו מקומן וגם אין לריך לבדוק יותר. הכא לא גרסינן כמלא המטה וקובריה: **ובודק ממנו ולהלן כ' אמה.** היכא דמלא ג' בד' אמריון רוחב המערה הוא וכנגדו פתח האחר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה חוץ לאחר והאחר בין שניהן הלכך בודק ממקום שכלים גוף המתיס ללד המערה כ' אמה כילד ח' אמות אוכך המערה ובודק בכתלים משני לדדין ואח"כ בודק שם אמות דאחר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן לר"ש נמי דהיינו בדיקה כ' אמות כנגד האחר בשביל ב' המערות מכאן ומכאן וחוץ לאחר עדיין ח' אמות מפני מערה חיצונה שכנגד זו הרי כ"ב אמה ולקמי' פריך אמאי לא קאמר בודק כ"ב אמה. וה"ה דאיכא לספוקי בהנך ג' מתיס שבארבע אמות שמא זהו אוכך המערה שקוברין בה ועדיין לא נתמלאת ולריך נמי לבדוק כנגדן עד ד' אמות שיש מכאן עד כותל האוכך שכנגדו דשמא כנגד מתיס הללו יש מתיס אחריס הקבוריס בכותל שהוא אוכך ח' ועוד לריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה דהיינו מ' אמה דשמא זוהי מערה שבמזרח האחר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב האחר א"נ זוהי שבמערב האחר ויש עדיין מערה אחרת במזרח האחר. ותנא לשון קלר נקט בדיקה כ' אמה לאשמועי' דאוכך ב' מערות ואחר לא הוו אלא כ' אמה כדלקמן ומדעתך לא ובדוק בדיקות כ' עוכה בכל לד דאיכא לספוקינהו כדפרישית. ואיכא דהוו לה הג' מתיס מפוזרין בח' אמות ודאי הדבר ידוע שבאוכך המערה נקברין אלא בראכה וא"נ לבדוק אלא כנגד ד' אמות מפני כותל המערה שני שכנגדו ומלמעלה ומלמטה כ' אמה דלמא מערה זו במזרח האחר ויש עדיין מערה אחרת במערבו או דלמא במערב האחר היא ויש עדיין אחרת במזרחו. וכללא דמילתא כל היכא דמספקא לי' (א) אחר לריך לבדוק מד' רוחותיו לר"ש בודק ממנו ולהלן כ' דמי יימר דמבית הקברות זה הוא היא מערה שמא קבר אחר הוא ואחר אחרת של אדם אחר ולריך לעשות גם לשם בדיקות דלעיל דכמו שיש כאן קבר יש לומר עדיין יש כאן בהך שדה קבריס אחריס טובא: **שרגלים לדבר.** אחרי שכבר נמלא בשדה (ב) זה שכונת קברות: **שאינו מתחלה מצאו.** קודם שמלא ג' מתיס הללו בליכא השתא רגלים לדבר היה נוטלו ואת תפוסתו כדאמרן [קא:] המולא מת כו' נוטלו ואת תפוסתו אבל עכשיו שנמלא לבסוף חשבינן לההוא יחידי שכונת קברות אלא שעדיין לא נקבר בההוא מערה יותר: **נעוס ר"ש היא.** דאמר אוכך מערה ח' והאי דאמר רחבה ד' תרי תנאי אליבא דר"ש והאי תנא דהך בריתא אליבא דר"ש: **יש להן תפוסה.** מאחר שמלאן מתיס ולא הרוגים וגם מושכבין כדרכן והיינו ההוא תנא דנעוי ואליבא דר"ש אתיא: **משום ר"ש כו'.** ר"ש אתם היינו ר' שמעון בן יוחי: **לאילו אינן.** וטעמא מפרש לקמן בשמעתין [ע"ב]: **כ"ב הויין.** שתי מערות של ח' ח' ושם אחר הרי כ"ב: **ואי רבנן.** מוקי להך סיפא אע"ג דריש"ל ודאי לא אתיא כרבנן האמרי בשמתני' [ק:] אוכך מערה ו' ותמני סרי הויין י"ב דשני מערות ושם אחר: **נעוס.** הך סיפא רבנן היא וריש"ל ר"ש וסיפא רבנן: **וכגון דבדק באלכסונא.** וכ"כ בפר"ח כלומר שבדק מערה ראשונה באלכסון כי המערה הויא לרבנן ו' על ד' וכשמלא ג' מתיס ורולה לבדוק לפניו כותלי המערה שיש בהן כוכין מכאן ומכאן באוכך ד' אמות והן מסולרין בכותל שאחרכו ו' נמלא מקום הכוכין בתוך כותל המערה ארבע אמות

מרחיק מכותל זוית המערה טפח והכוך עצמו אמה ובין כוך ראשון לכוך שני ב' טפחים והכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי ב' טפחים והכוך השלישי אמה ובין כוך שלישי לכותל המערה טפח הרי כאן הכוכין גופייהו ג' אמות ובין ההפסקות שבין כוך לכוך ולשני צדי הכותל טפח הרי כאן ד' אמות והכי נמי אם מצאן הני ג' בח' אמות מפוזרין איכא למיחש שמא זה היה אוכך המערה אבל זה שאינה נשלמת מן הכוכין שראוין להיות בארבה משום דאיכא למימר דאכתי לא הספיקו להשלים מכל וכל ואכתי דהה בדעתייהו לאותבה עוד ג' כוכין אחרים דהיינו ו' כוכין לח' אמות של מערה וההפסקות שבין כוך לכוך ב' טפחים היינו י' טפחים שבין ו' כוכין וב' טפחי' טפח מכאן מכותל ולכוך וטפח מיכן מכותל ולכוך היינו י"ב טפחים להפסקות שהן ב' אמות ובידוע שהן שכונת קברות בודק הימנו ולהלן כ' אמה ח' אמות מן המערה זו באורך ושש אמות

מוסף תוספות

א. דהא פשיטא דלא ממעטינן יושב מתפוחה אלא משום דאמרינן גוי הוא ובידוע ליכא למימר הכי. רמב"ן. ב. שבאחד או שנים אנו תולין שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם או נקברו בשדה בלא רשות הבעלים ולא קנו מקומם. פי' הרא"ש מיר סס. ג. דמיירי בסלע קשה. ריטב"א. ד. ולא נהירא לאוקמה בתרי תנאי. רמב"ן. ה. כפי סדר הראוי לקבור שלשה מתים במערה שרחבה ד' אמות וארכה שמונה אמות. תוס' מיר סד: ו. [ו]מאותו רוח שמצא בה השנים מתחיל למדוד מראש הכוך עד עשרים אמה וכו', [ו]מן השלישי שמוצא לרוח אחרת יכול להכיר אי זו מערה היא ולאי זה רוח צריך לבדוק. ר"ן. ז. דהא כר' שמעון אוקמינא והיכי פרכינן אי רבנן היא. ריטב"א. ח. ולא הוה צריך לאקשויי מני, אלא דניחא ליה לברורי דליכא מ"ד הכי. ר"ן. ט. שלא אמרו כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי [באלכסונא] אלא במרובע גמור. ריטב"א. י. אלא הכא ה"פ כי זה לא בדק הי"ח אמות ישרות אלא כעין אלכסון שהיה מתעקם והולך לראות אם יפגע מכאן ומכאן עד שהוסיף באלכסון שתי אמות ועלו לכ' אמות. שם.

רבינו גרשום

אבל אם מצא ג' וביניהם מד' אמות ועד ח'. הכי משמע ליה להאי תנא דסתם מערה ד' אמות על ח' באורך אית לה ומשום הכי אם מצאן הני ג' בד' אמות איכא למימר דהג' כוכין ברוחב היו מושכבין ובודאי שכונת קברות היא ובודק עוד והכי סביר ליה דג' כוכין דיניהו הכי

פב א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל' ג:
צ ב מיי' שם הלכה ח:

רבינו גרשום (המשך)

של חצר של פני המערה הרי י"ד אמות ואכתי איכא למיחש למערה אחרת שכך שנינו במתני' בין לרבנן ובין לר' שמעון קתני מתני' דפותח ב' מערות לתוכה אחת מיכן ואחת מיכן ולר' שמעון ד' הרי בין מערות שתסרי אמות ושש אמות שבחצר הרי כאן כ"ב אמות וכך צריך לבדוק והיינו ב' אמות דמיותרות הכא טפי נשאיל לקמן אליבא דמאן קאמר דמשום ספיקות בית הקברות בודק כ' אמה: מצא אחד כשהיה בודק בסוף כ' אמה בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דוראי שכונת בית הקברות היה: שרגלים לדבר. כלומר דבר ברור וידוע הוא שאלמלא שהוא שכונת קברות מי שהיה מוצא המת יחידי תחלה היה נוטלו ואת תפוסתו ולא היה בודק יותר אלא כיון שלא נטלוהו להכי הניחוהו שידוע ששם שכונת קברות ולהכי צריך לבדוק הימנו ולהלן כ' אמה עוד דחיישינן לשכונת קברות אחריתי: ד' אמות על ח' דהא מתני' דנזירות מאן קתני לה. אי רבנן דמתני' ד' על ו' קאמרי דהיינו דין דמערה: לעולם ר' שמעון היא. דהכי נמי קאמר ר' שמעון דדין ארכה של מערה ח' אמות והאי דקא מפחית ב' אמות מן רוחב ור' שמעון קאמר שש רוחב הא לא קשיא האי תנא סבר לה דר"ש קאמר נמי ד' על ח'. דתניא מצאן רצופין טפי מג' ואין ביניהם שיעור מד' אמות רוחב ועד ח' אמות באורך יש להם תפיסה ר'. ור"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כו' ומתני' היינו אליבא דהאי תנא דר"ש בן יהודה: רואין את המתים אמצעים כאילו אינן והשאר ג' מתים מצטרפין מד' ועד ח': במאי אוקימתה. להא מתני' דנזירות: כר' שמעון. ואי ר"ש אמאי קתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה ותו לא והא כ"ב הויין ח' ממערה זו ושש מן החצר שלפני המערה וח' ממערה אחרת כ"ב. ואי מוקמת לה סיפא כרבנן א"כ היכי תניא בודק ממנו ולהלן כ' אמה והא לרבנן לא הוי אלא תמני סרי ותו לא משום דקסברי רבנן מערה שש באורך והחצר ו' באורך והמערה שמצד השני של החצר נמי ו' באורך היינו י"ח אמה ואגן בעינן כ' אמה: לעולם מתוקמא מתני' דנזירות דקתני בודק ב' אמה כרבנן. והאי דקשיא לך לרבנן תמניסרי הויין הא לא קשיא כדאמר רב הונא בריה דרב יהושע לעיל באלכסונא דמוקי להו לכוכין כי חרותא באלכסונא הכי נמי בודק המערה גופה באלכסונא וכי האי גונא דבודק באלכסונא שהמערה הויא ד' על ו' והנהו ו' אמות מייתרות באלכסונא י"ב חומשין דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא והנהו י"ב חומשין העודפין הויין ב' אמות ותרי חומשי משתכח דהא מערה באלכסונא ח' אמות ותרי חומשי וחצר ו' אמות ואידך מערה ו' אמות הרי כאן כ' אמה וכמשנה דנזירות הוא דקתני בודק הימנו ולהלן כ' אמות ואם נפשך לומר הא אכתי פשו

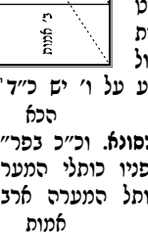

להו ב' חומשין על כ' ואכתי לא כ' היא הא לא קשיא משום דההיא מערה לאו מרובעת היא דלא הויא ו' על ו' כי אם ד' על ד' ובההוא קברות של מערה מחסרין הני ב' חומשין דנכנסין להתם ומשום הכי לא מדקתי להו בחשבון: ומקשינן מדהא מערה מדד לה באלכסונא אידך מערה נמי של אידך צד של חצר מודד לה נמי באלכסונא א' הכי דתרוייהו מודד להו באלכסונא טפי להו יותר מכ' דכ"ב הויא דאידך מערה מייתרא נמי באלכסונא י"ב חומשין ואכתי מתני' מני: ומשני חדא מערה באלכסונא אמרינן דבודק. תרי מערות באלכסונא לא אמרינן ולעולם כרבנן מתוקמא דקתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה. והא דקמקשינן הכי לר' שמעון לא מקשי' אלא מסיפא דהא מתני' דרישא ודאי לא מיתוקמא כרבנן משום דאכתי איכא למיפרך דאי רבנן הא אמרי ד' אמות על ו'. אבל כר' שמעון מתוקמא משום דתרי תנאי אליבא דר' שמעון ולא דייק הכא אלא מסיפא:

א מצא שלשה אם יש ביניהן מארבע עד שמונה הרי זו שכונת קברות ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה מצא אחד בסוף עשרים אמה בודק ממנו ולהלן כ' אמה שרגלים לדבר שאילו מתחלה מצאו נוטלו ואת תפוסתו אמר מר מארבע ועד שמונה מני אי רבנן הא אמרי ד' אמות על שש אי ר' שמעון הא אמר שש על שמונה לעולם ר' שמעון היא והאי תנא הוא דתניא מצאן רצופין ואין ביניהן מד' אמות עד ח' יש להן תפוסה ואין להן שכונת קברות רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון רואין את האמצעיים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' במאי אוקימתא כר' שמעון אימא סיפא בודק הימנו ולהלן עשרים אמה מני אי ר"ש עשרים ותרתין הויין אי רבנן תמני סרי הויין לעולם רבנן היא וכגון דבדק באלכסונא ומדהא באלכסונא הא נמי באלכסונא עשרים ותרתי הויין חדא באלכסונא אמרינן תרי באלכסון לא אמרינן רב

ב מצאן רצופין ואין ביניהן מד' אמות עד ח'. פ"ה דס"ל להאי תנא דתוכה של מערה ד' אמות על ח' וס"ל נמי דג' מתיס נקבריס בכותל מערה דלא הוי אלא ד' אמות וקשה לר"י דלקמן דייק מני אי ר' שמעון אי רבנן הו"ל למידק נמי דלא אתיא לא כמר ולא כמר דהא אין בין כוך לכוך כשיעור שיש במשנתינו שהוא אמה בינתיים לכ"ע ומיהו איכא למימר דמתני' כרשב"ג דאמר הכל כפי הסלע[ג] ועוד הקשה ר"י דהך משנה דהמולא מת איתא נמי בתוספתא (פט"ו מ"ג) וקתני נמי התם בסיפא הבודק בודק אמה ומניח אמה ואי סבר האי תנא דר"ש בן יהודה: רואין את המתים אמצעים כאילו אינן והשאר ג' מתים מצטרפין מד' ועד ח': במאי אוקימתה. להא מתני' דנזירות: כר' שמעון. ואי ר"ש אמאי קתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה ותו לא והא כ"ב הויין ח' ממערה זו ושש מן החצר שלפני המערה וח' ממערה אחרת כ"ב. ואי מוקמת לה סיפא כרבנן א"כ היכי תניא בודק ממנו ולהלן כ' אמה והא לרבנן לא הוי אלא תמני סרי ותו לא משום דקסברי רבנן מערה שש באורך והחצר ו' באורך והמערה שמצד השני של החצר נמי ו' באורך היינו י"ח אמה ואגן בעינן כ' אמה: לעולם מתוקמא מתני' דנזירות דקתני בודק ב' אמה כרבנן. והאי דקשיא לך לרבנן תמניסרי הויין הא לא קשיא כדאמר רב הונא בריה דרב יהושע לעיל באלכסונא דמוקי להו לכוכין כי חרותא באלכסונא הכי נמי בודק המערה גופה באלכסונא וכי האי גונא דבודק באלכסונא שהמערה הויא ד' על ו' והנהו ו' אמות מייתרות באלכסונא י"ב חומשין דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא והנהו י"ב חומשין העודפין הויין ב' אמות ותרי חומשי משתכח דהא מערה באלכסונא ח' אמות ותרי חומשי וחצר ו' אמות ואידך מערה ו' אמות הרי כאן כ' אמה וכמשנה דנזירות הוא דקתני בודק הימנו ולהלן כ' אמות ואם נפשך לומר הא אכתי פשו

ג מצאן רצופין ואין ביניהן מד' אמות עד ח'. פ"ה דס"ל להאי תנא דתוכה של מערה ד' אמות על ח' וס"ל נמי דג' מתיס נקבריס בכותל מערה דלא הוי אלא ד' אמות וקשה לר"י דלקמן דייק מני אי ר' שמעון אי רבנן הו"ל למידק נמי דלא אתיא לא כמר ולא כמר דהא אין בין כוך לכוך כשיעור שיש במשנתינו שהוא אמה בינתיים לכ"ע ומיהו איכא למימר דמתני' כרשב"ג דאמר הכל כפי הסלע[ג] ועוד הקשה ר"י דהך משנה דהמולא מת איתא נמי בתוספתא (פט"ו מ"ג) וקתני נמי התם בסיפא הבודק בודק אמה ומניח אמה ואי סבר האי תנא דליכא אלא ג' טפחים בין כוך לכוך אמאי מניח אמה[ד] ומיהו בלא"ה צריך ליתן טעם אמאי דקתני בתוספתא דאהלות (פט"ו) דאיכא התם (ג) מאן דאמר ג) [דלכ"ה] בודק אמה ומניח שתים אמאי מניח ב' כיון שאין כי אם אמה בין כוך לכוך אבל ודאי קשה לפ"ה דאמר ר' שמעון בסמוך רואין את האמצעיים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' והיאך יצטרפו לשיעור ד' אמות אי רואין לאמצעיים כאילו אינן א"כ הוי אמה בין כוך לכוך ואין (ה) להיות אלא ב' טפחים כיון דשלשתן בד' אמות ומפרש ר"ת דהכך ג' דקתני כאן שנים מהן מרוחב המערה ואחד מאורך[ה] ויש בין כוך לכוך אמה כשיעור דמתני' וד' אמות היינו לשנים שברוחב ב' אמות ואמה בינתיים הרי ג' והשלישי ימלא בסוף אמה כדעיבא חצי אמה מרוחב המערה וחצי אמה מארכה בזוית והשתא אתי שפיר דכשמלאן רצופין ממש רואין אמצעיים כאילו אינן וליכא אלא אמה בין כוך לכוך[ו]: **בודק הימנו ולהלן כ' אמה.** רגילין היו להניח לד מרגלותיו כלפי המערה ומיירי כשנמלא ראשו ללד מערה ומרגלותיו הפוכין ללד אחרת דאיתא לן למימר ממערה אחרת הוא לפיכך בודק להלן כ' אמה: **במאי אוקימתא כר"ש.** הלשון דחוק מאד דמשמע דמשום דאוקמה כר"ש פריך והדר פריך מני אי ר"ש אי רבנן דלא אתיא כשום תנא[ז] ועוד דמגופה מצי למיפרך דכיון דקתני דהמערה ארכה ח' א"כ כ' ותרתין הויא[ח]: **וכגון שבדק באלכסונא.** פ"ה דאלכסון ד' על ו' הן ב' [אמות] כאלכסון של ה' על ה' ולא יתכן[ט] שהרי בד' על ו' תן החוט באלכסון של ד' על ד' כזה יהיה לו ד' אמות וח' חומשין ועוד נשאר לד למטה ב' אמות ובין הכל לא יהא החוט ארוך אלא ז' אמות ושלשה חומשים וכל שכן אם ילך החוט ביושר באלכסון מארבע על ו' שיהא פחות ועוד על כרחך אלכסון של ה' על ה' גדול יותר דהא בה' על ה' יש כ"ה אמות ובארבע על ו' יש כ"ד[י]: הכא

פב א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל' ג:
צ ב מיי' שם הלכה ח:

הכא במאי עסקינן בניפלי. אין לפרש דלא חשש לבדוק במערה שניה אלא עד כ׳ דלא החמירו כולי האי לבדוק רק למערת הנפלים מדפריך בתר הכי מדהך בניפלי הך נמי בניפלי משמע דאותו שמצא מוקמי בניפלי וקשה דהא קתני מארבע אמות ועד מ׳ ומערת נפלים אינה אלא ו׳[א] וז״ל דאף על גב דרישא איירי בגדולים מכל מקום הא דקתני ובודק ממנו ולהלן כ׳ איירי בניפלי ולא קאי אריש:

הדרן עלך המוכר פירות

בית כור עפר. נראה דנקט עפר לרבותא דאפי׳ הכי פחות מי׳ טפחים נמדדין עמה ולא כמו שפירש הקונטרס דאי לא אמר ליה עפר אלא בית כור סתם אפי׳ כולן סלעים הגיעו[ב]:

המקדיש שדהו. פי׳ בקונט׳ דלא גרסינן בשנת היובל דבשנת היובל עצמה פליגי רב ושמואל בפרק אין מקדישין (ערכין דף כד. ופס) ומיהו בדוב ספריס גרסינן התם בסדר המשנה בשנת היובל וי״ל דבשנת היובל משמע שפיר שנה שאחר היובל ולא שנת חמשים ממש מדלא קתני בשנת היובל עצמה כדקאמר בפלוגתא דרבשמואל[ג] ולא״ג דכתיב בשנת היובל ישוב השדה וגו׳ והתם ע״כ בשנת היובל עצמה יש לחלק[ד] דלשון תורה לחוד[ד] דקרא לאו אורחיה לכתוב עצמה והתם נמי יליף רב מדכתיב ואם משנת היובל ושנת היובל בכלל ופריך ליה שמואל[ה] מי כתיב משנת היובל: אין

רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם ר״ש היא והב״ע בניפלי ומדהא בניפלי הא נמי בניפלי תמני סרי הויין חדא בניפלי אמרינן תרתי בניפלי לא אמרינן ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דר״ש אדר״ש[ו] (דתניא) [ז]כרם הנטוע על פחות מארבע אמות ר״ש אומר אינו כרם וחכמים אומרים הרי זה כרם ורואין את האמצעים כאילו אינן קשיא דרבנן אדרבנן וקשיא דר״ש אדרבי שמעון דרבי שמעון אדר׳ שמעון לא קשיא[ח] התם לא נטעי אינשי אדעתא ליעקר הכא זימנין דמיתרמא ליה בין השמשות ומיקרי ומנחי ליה דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא כיון דמינול לא מקרי קבר התם מימר אמר הי מיניהו דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר[ג] לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך [א]היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהין י׳ טפחים אינן נמדדין עמה [ב]פחות מכאן נמדדין עמה [ג]ואם אמר לו כבית כור עפר אפילו היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים הרי אלו נמדדין עמה: **גמ׳** [ד]תנן התם [ד]המקדיש שדהו בשעת היובל נותן לו לבית זרע חומר שעורים חמשים שקל כסף [ה]היו שם נקעים עמוקים י׳ טפחים או סלעים גבוהין י׳ טפחים אין חמות על ו׳ ואותן בדק באלכסון כדי שימצא יפה את המתים שאם זה נמשך לפנים מזה או שהאחד מן המתים קצר והאחד ארוך הרי נקל למצוא כולן באלכסון ואלכסון של ד׳ אמות על ו׳ הרי ח׳ אמה כילד ו׳ על ו׳ הוי ח׳ אמות וב׳ חומשין ה׳ על ה׳ הוי אלכסונן אמתים וה״ה לד׳ אמות על שש הוי אלכסון אמתים דמאי שנא ה׳ על ה׳ מארבע אמות על ו׳ אידי ואידי חד שיעורא הוא הלכך אלכסון שניהן שוה ואידך מערה לא תבדק באלכסון כדלקמן הרי [ו]נ אמה באלא המערה א״ל לבדוק שאין קוברין אלא בכותלים. ובספרים כתוב כדאמר רב הונא [קא:] באלכסונא דאמר לעיל כי אתותא הכא נמי כו׳ וקשיא לי בה טובא אדא דהתם דרב הונא בריה דרב יהושע הוא ולא הוה קרי ליה גמרא רב הונא סתם ועוד לא אזכיר למעלה לשון אלכסון אלא אתותא והגמרא אין דרך לשנות את הלשון ועוד מה ראיה צריך להביא משם הלא אין דומה מדידת אלכסון לכוכים דעבידא כי אתותא כרחוק מזרח ממערב ועוד הא אוקימנא דבראתא הוא ואמאי מייתי ראיה מבראתא ואומר אי ששיבוש הוא אלא משום דאמרן לעיל [שם] גבי מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע כדאמר רב שישא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי כו׳ לכך טעו וכתבו גם בכאן אלא דבדרי רב שישא בריה דרב אידי כדאמר רב הונא כו׳ ושיבוש הוא: [ו] ומקשינן אי הכי כיון דמצרכת ליה לבדוק באלכסון גם מערה שניה אחוז לאחר יבדוק באלכסון והוו להו אכתי כ״ב. ומשני אדא באלכסונא הוא דמחייבין ליה אבל לא החמירו כל כך לבדוק גם השניה באלכסון מאחר דבראשונה לא אלא כלום: **רב שישא בריה דרב אידי אמר.** הך סיפא נמי ר״ש היא וכגון דהני שלשה מתים הוו ניפלי ומערה של נפלים ארכה שש ומערה השניה ח׳ אמה הרי כ׳ אמה: ומקשי׳ **מדהא בניפלי כו׳. והוה להו י״ח: תרי בניפלי לא אמרי׳.** דדיו באחת לנפלים: **ורמי דרבנן כו׳.** דלעיל לית להו רואים ולר׳ שמעון לית ליה רואין וגבי כרם איפכא שמעינן להו: **מיקרי ומנח ליה.** בין שאר המתים הנקברין כסדרן ואחדר איפנייה ושמא נאנס או שכח: **לא נטעי אינשי אדעתא למיעקרא.** מבינתייהו הלכך לשם כרם נטע הכל וכיון דלא נטע כהלכתו לא משיב כרם: **אדעתא** [ו] **נטעו.** לחזור ולפנותו משם הלכך לגמרי נקברו לשם כולן ע״י הדחק באקראי בעצמא וכיון דאין זה מקומן לא תשבינן ליה שכונת קברות: **כרם עביד איניש דנטע יותר מכשיעור דקסבר דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי.** כלומר הנטיעה שתקלוט ותצליח תשאר ואותה אלא תצליח אעקור ויהיה לעניים לשריפה:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר לחבירו. כשיעור בית כור עפר אני מוכר לך דהיינו לפי חשבון סאתים באחר המשכן דהיינו מאה על חמשים ומכאן לא וחשוב לבית כור ט״ו פעמים מאה על נ׳ שבית כור הוא חומר והוא עשרה איפות שנאמר (יחזקאל מה) כי עשרת הבתים חומר וכתיב [שם] האיפה והבת תוכן אחד להן והאיפה שלש סאין נמצא בית כור ל׳ סאין ולאו מקום הראוי כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון ששיערו חכמים כדפרישנא הכא [ח] (והוא בריבוע [ט] ארבע אמות חסר משהו פחות משליש רוחב אצבע ויתר על רובע כנ״ל): **בית כור עפר.** כלומר הראוי לזריעה אבל אם לא אמר עפר אפילו כולה סלעים הגיעו דשמא לבנות בית או למיסטח בה פירי זבין ליה ויל לוקח על התחתונה. ונראה בעיני דבית כור קרקע אני מוכר לך אפי׳ כולו סלעים הגיעו: **נקעים.** בקעים חריצים ועגילים: **אין נמדדין עמה.** אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק וכיון דעמוקים או גבוהין עשרה וכגון שרחבין ארבע על ארבע[י] דהוו מקום חשוב בפני עצמן אפילו לענין רשות היחיד דשבת אין דעתו של אדם לקנות שדה אחד ויהיה לו טורח בשתי שדות לחרוש ולזרוע בשני מקומות ולמעלה ולמטה כדמפרש בגמרא [קג.]: **פחות מיכן.** בגובה או בעומק: **נמדדין עמה.** דאין שדה בלא טרשים ונקעים פורתא ובטלי להו. ובגמרא [שם] מפרש דעד ארבע קבין בטילי בבית כור [שם] **אפילו היו שם נקעים עמוקים כו׳ נמדדין עמה.** דלהכי אהני כבית כור לטפויי הני. ומיהו אי הוי יותר מד׳ קבין אין הלוקח מקבל דלהכי אהני מאי דאמר ליה עפר דראוי לחרישה וזריעה בעינן. כן נראה בעיני: **גמ׳ המקדיש שדהו בשעת היובל.** בזמן שהיובל נוהג דאילו בזמן שאין היובל נוהג תנן בערכין דנפדה בשויו כדתנן [ערכין מ:] המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומר לו את פתח ראשון כו׳ ובמקדיש שדה אחוזתו בתחלת היובל מיירי. ולא גרסינן בשנת היובל דפלוגתא דאמוראי היא בערכין [כד.] המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר כו׳: **נותן לבית זרע.** קרקע הראוי לזריעה: **חמשים שקל כסף.** כדכתיב (ויקרא מ) ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה׳ והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים וגו׳ והיינו בית כור: אין

אמר. הנטעו הי מינייהו דשפיר. כלומר איזה מהן שיהיה טוב לצורך גפן אשבקהו: ודלא שפיר אשקליה לציבי בעלמא ומשום הכי אסור להביא זרע לשם דכברם דמי: **הדרן עלך המוכר פירות**

האומר לחבירו. סתם: בית כור עפר אני מוכר לך. מקום שיכול אדם לזרוע בו כור תבואה. להכי נקט עפר דבר הראוי לזרוע: לא נמדדים עמה. משום דדבר חשוב בפני עצמו הוי ולא כגופה של קרקע דמי: אי אמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך. משמע כעין שהוא ואפי׳ היו שם נקעים וכו׳: תנן התם. במסכת ערכין: המקדיש את שדהו בשעה שהיה היובל נוהג ורצה לפדות פודה בית כור היינו חומר [שעורים] בחמשים שקל כסף כדכתיב אם משנת היובל יקדיש שדהו והיה ערכך לפי זרעו וגו׳ דהיינו לכל שנה של יובל סלע ופונדיון משום דמ״ט שנה הוי יובל ושנת חמשים הוא יובל מ״ש שקלים למ״ט שנים ושקל נ׳ מחלקו לפונדיון שקל דהיינו סלע דהוי ד׳ דינר וכל דינר ו׳ מעות הרי כ״ד מעות בסלע וכל מעה ב׳ פונדיון הרי מ״ח פונדיון בסלע ושנת מ״ט אין לה פונדיון והואיל ולא הוי דבר חשוב לא קפיד עליה כדאמר התם פונדיון זה מה טיבו וזה שפודה הכור בנ׳ שקלים היינו אם פודה בשנה ראשונה של יובל אבל אם פודה לסוף חמש או י׳ פוחת לו הגזבר מן הפדיון סלע ופונדיון לפי השנים שהיו בידו שנאמר ונגרע מערכך ומשום

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פכ״ח מהל׳ מכירה הל׳ ח סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ ריח סעיף ח:

ב ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ב:

ג ג מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעי׳ ו:

ד ד מיי׳ פ״ד מהל׳ ערכין הל׳ ב סמג עשין קלא:

ה ה מיי׳ שם הלכה יג:

רבינו גרשום

ורב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם מתני׳ דנידרות דקתני בודק ממנו ולהלן כ׳ אמה ר׳ שמעון היא. ודקשיא לך אי ר״ש כ״ב הויין: הכא במאי עסקינן. דבחדא מן המערות איכא כוכין דניפלי ולא צריך כולי האי דהם מושכבין בשש אמות ולא צריך ח׳ לבדוק במערה ולכ׳ אמה סליק חשבון משלם ו׳ אמות מן המערה שביק בניפלי ו׳ מן החצר וח׳ אמות מאידך מערה של אידך צד מן החצר הרי כ׳ אמה: ומקשינן מדהך מערה בניפלי מוקמת לה אידך מערה נמי בניפלי מוקמת לה אכתי בצר להו מכ׳ אמות ותמניסרי הויין ואכתי מתני׳ לא ר״ש היא: ומשני חדא בניפלי אמרינן וכו׳: למימרא דר״ש אית לה רואין דהכי קתני ברייתא דלעיל ורבנן לית להו רואין והא אפכא שמעי׳ להו. דתנן כרם הנטוע על פחות מד׳ אמות בין שורה לשורה ר׳ שמעון אומר אינו כרם. ומותר להביא זרע אחר לשם וחכ״א כו׳. קשיא וכו׳. דר״ש אדר״ש לא קשיא התם משום הכי לית ליה רואין גבי כרם משום דלא נטעי אינשי כרם אדעתא למיעקר. וכיון דנטועה היא בפחות מד׳ אינו חשיב כרם ומותר להביא זרע לשם דלא נטעי לה כלל למיעקר אבל גבי בריי׳ דכוכין להיכא דמצאן רצופין ודאי לאו דעתייהו דאינשי לשבוקינהו הכי. דזמנין דמתרמי ליה בין השמשות של ערב שבת ומקרי וקברי ולאו אדעתייהו למשבקינהו הכי ומשכונת קברות הוא ושוב אירע טרדא ולא פינו ומשום הכי רואין כאילו אינן ובודק וכי תימא ה״נ איכא למימר גבי כרם דזמנין דנטע להו אהדדי ולאו אדעתיה דנוטע למישבקינהו הכי: דדבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא. לגבי בריי׳ דהיכא דמצאן רצופין משום הכי לית להו רואין דכיון דמינוול המת לא מיקרי קבר לדעת רבנן דמי חפר ליה והיכי מתרמי דהתם קברו להו ולית להו שכונת קברות ולא צריך למיבדק דהואיל דרצופין הכי מיתרמי דמיקברי כי האי גוונא. אבל כרם איכא למימר דרואין את האמצעיים כאילו אינן משום דדרכייהו דאינשי לנטוע כרם רצופין. דמימר

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה המקדיש כו׳ דלשון תורה לחוד. כדאיתא בחולין דף קלז ע״ב:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דר״ש אדר״ש לא קשיא הכא זימנין וכו׳ ומיקרי ומנחי התם לא נטעי אינשי וכו׳ לעיקר דרבנן: (ב) רשב״ם ד״ה האומר וכו׳ והוא בריבוע רע״ד אמות חסר טפח פחות משהו והמשהו פחות מחצי רוחב אצבע ויתר על שליש בנ״ל:

מוסף רש״י

כרם הנטוע על פחות מארבע אמות. שאין בין שורה לשורה ד׳ אמות (ערובין ג:). **אינו כרם.** אלא יער ומותר בכלאים (לעיל פג.) ומותר לזרוע לשם (ערובין ג:) והמפיא זרע לשם אינו נוקה משום לא תזרע כרמך כלאים ומותרין באכילה (לעיל לז:). **ורואין את האמצעים.** הנטועים בתוך ריוח הראוי להיות בין שורה לשורה (ערובין ג:). **כאילו אינה.** שורה בין שתי שורות רואין כאילו אינה והוו להו שם אמות בין שורה לשורה (לעיל לז:) דכל הטומד ליעקר בעקור דמי ומומלא היא גבי כלאים (לעיל פג.).

הדרן עלך המוכר פירות בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג, שכל שדה אחוזה פדיונו שוה מגזירת הכתוב אמת יפה ואמת רעה, אבל בזמן שאין היובל נוהג נפדית בשויין (קדושין סא. וכעי״ז ערכין כה.). **נקעים.** כמין גומות (קדושין סא.).

מוסף תוספות

א. [ד]בכוכין דנפלי בפחות מיכן סגי, שהרי יתכן להיות ד׳ כוכין באורך הראיל וקטנים הם, וא״צ שיהא ברוחב כל כוך וכוך אמה וגם הריוח שביניהם א״צ להיות אמה אלא לפי רוחב. ר״י מינגא. ב. דסתם בית כור לזריעה הוא, והיינו לישנא דבית כור. ריטב״א. ג. ונקט מתני׳ שנה ראשונה דמנין יובל משום דלא משכחת דיהיב חמשים סלעים בכור אלא כשמקדיש שנה ראשונה ופודה דמכאן ואילך פוחת הוא סלע ופונדיון לשנה. ריטב״א. ד. ולשון חכמים לחוד (חולין קלו:). שם.

מסורת הש״ם

(ו) [ל״ל דתנן], (ז) נעיל לז: פג. כלאים פ״ב מ״ב עירובין ג:, (ג) קדושין סא., (ד) שם ערכין כה., (ה) [ל״ל כ״], (ו) [שיך לע״ל], (ז) בס״י איתא לגולו, (ח) ס״ל מ״ו ורש״ל מתב דל״ל רע״ג אמות וה״ט ואלגא קטנה על רע״ג אמות וה״ט ואלגא קטנה, (ט) [אלבעה על אלבעה רש״ש], (י) [ל״ל מי כתיב בשנת משנת היובל כתיב],

---

לחבירו לחבירו. סתם: בית כור עפר אני מוכר לך. משמע כעין שהוא ואפי׳ היו שם נקעים וכו׳: תנן התם. במסכת ערכין: המקדיש את שדהו בשעה שהיה היובל נוהג ורצה לפדות פודה בית כור היינו חומר [שעורים]

אין נמדדין עמה. לפדות לפי חשבון זה הקלוב בפרשה דחשיבי שדה בפני עצמן וכיון דלא הוה שדה זרע כדלקמן דמוקמינן לה בנקעים מלאים מים אין נפדין אלא בשווייהן. ובתורת כהנים[ו] מפיק לה מקראי ואם משנת היובל יקדיש שדהו[ז] מה ת"ל מנין אתה אומר היו אם נקעים עמוקים כו' שאין נמדדין עמה ת"ל שדהו. וליכא למימר אין נמדדין עמה דלא קדשי כלל דהתנן בשילהי המוכר את הבית (לעיל דף עא.) המקדיש את השדה הקדיש את כולן אפי' בור וגת וכ"ש נקעים וסלעים: **פחות מכן נמדדין עמה.** ונפקא לן בתורת כהנים ואם אחר היובל יקדיש שדהו מה ת"ל מנין אתה אומר היו אם נקעים עמוקים פחות מעשרה או סלעים גבוהים פחות מי' טפחים הרי אלו נמדדין עמה ת"ל שדהו: **נמדדין עמה.** לפדות לחשבון סלע ופונדין לבית כור לשנה: **ואמאי.** אין נמדדין לפדות לפי חשבון: **ליקדשו באפי נפשייהו.** כלומר אם אין רוצה למודדן עמה לפי שהן שדה חשוב בפני עצמן ויכול לפדות כל אחד ואחד בפני עצמו כמקדיש שתי שדות שיכול לפדות זה בלא זה ליקדשו מיהא באפי נפשייהו שכשירלה יפדה אותן הנקעים בפני עצמן לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בג' שקל כסף כדין שדה אחוזה ואמאי קתני אין נמדדין דמשמע כלל וכלל אינן בקדושת תורת שדה אחוזה אלא קדושת דמים לפדות בשווייהן: **ומי פיסא כיון דלא הוי בית כור.** אותן הנקעים: **לא קדישי.** בפני עצמן בתורת שדה אחוזה אלא לפדות בשווייהן כשדה מקנה ומשום דגבי שדה אחוזה זרע חומר שעורים כתיב: **והכגיא.** בתורת כהנים גבי שדה אחוזה דכתיב ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו שדה מה ת"ל שיכול אין לי אלא המקדיש בית כור שגואל בענין הזה הקדיש בית לתך בית סאה בית קב מנין ת"ל שדה מכל מקום הכי מיתניא בתורת כהנים: **דלאו בני זריעה נינהו.** ולא קרינא להו בית זרע דלכך אין נמדדין עמה אלא [בפני עצמן] לפדות בשווייהן: **אי הכי.** כיון דטעמא משום דאינן בני זריעה אפי' פחות מי' נמי לא יהו נמדדין עמה: **גגאני דארעא.** ביקועי הקרקע ואין להם שם בפני עצמן וכיון דעיקר השדה רואי להזריעה הרי כל השדה נקרא בית זרע דהיהו גגאני בטילי לגבי שדה: **שידרי.** גבשושית שאי אפשר לקרקע להילקט במלקט והיטיבו שלא יהו בה בקועים וגבשושיות: **גגאני.** אנקעים קאי ושידרי קאי אסלעים: **הכא מאי.** נקעים עמוקים י' דמתניתין גבי מכירה דקתני נמי אין נמדדין עמה מי מיירי נמי בנקעים מלאין מים דומיא דסלעים והלכך לא הוו בכלל בית כור עפר אבל אי הוו רואין לזריעה נמדדין עמה כדאמרן גבי הקדש או דלמא לא דמי מכירה להקדש דאין אדם רוצה לכלקמן: **אין אדם רוצה.** הלוקח וגם המוכר יודע היה שלדעת כן קונה הלוקח הלכך עליה דמוכר רמיא לגלויי שיכול לו בשני מקומות וכיון דלא פירש לא מקבל לוקח: **לשני מקומות.** בשני[ט] שדות דאיכא טורח מרובה בחרישה וזריעה וקצירה בשני שדות יותר משדה אחד גדול ביחד: **אפחות מיכן.** כלומר משום סיפא דקתני פחות מכאן נמדדין עמה תנא רישא נקעים וסלעים דלאו בני זריעה נינהו לאשמועינן דהיכא דהוו פחות אע"ג דלאו בני זריעה נינהו נמדדין עמה. ומיהו רישא דקתני דומיא דסלעים הוא הדין נמי אי לא הוי דומיא דסלעים אין נמדדין עמה כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמן דאין אדם רוצה כו'. וגבי הקדש דאמרן לעיל דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים שפיר קדייקא דומיא דסלעים דאילו ה"נ גבי מכירה בעל כרחנו רישא דומיא דסלעים קתני בשאין רואים אלא שאנו דוחקים לתרץ ה"ה בראוים לזריעה והא דנקט שאין רואין לזריעה דומיא דסלעים משום סיפא נקט לה ומכל מקום דומיא דסלעים קתני: **ורשן שאמרו.** במתניתין פחות מיכן נמדדין עמה והוא הדין לנקעים מלאים מים דלא חזו לזריעה ה"מ דנמדד כגון דלא הוו אלא בית ארבעת קבין בין כולן כי מצרפת להו בההוא בית כור והוא הדין לקייס בחלי כור אבל טפי מד' קבין לא מקבל לוקח דהא בית כור עפר אתני ליה מוכר לגוקח וכולי האי לא מחיל אינשי: **והוא שמובלעין.** הנהו ארבע קבין: **בחמשה קבין.** שמפוזרין בכל חמשה וכל שכן אם מפוזרין יותר כגון בששה או בז' קבין דבטילי אבל אם אינן מפוזרין אלא בד' קבין ומחצה כמו שמכונסין דמו ולא בטילי ואין נמדדין עמה דכאבן אחת רחבה ד' קבין דמי. ודוקא ד' קבין אבל פחות מד' קבין כיון דאין גבוהין עשרה אפילו הוו סלע אחת נמדדין עמה: **רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן.** אפילו מובלעין בטפי מה' קבין כרלופיס דמו ואין נמדדין עמה וכל שכן בה' קבין דאין נמדדין עמה עד שיהו מובלעין ברובה של שדה כגון בדית כור הוי ל' סאין ורובן הוי ט"ז סאין וד' קבין היינו ט"ז רבעים רבעי הקב נמצאו ד' קבין המובלעין ברובה של שדה היינו רובע לכל סאה אבל ביותר מרובע לסאה חשיבי כמכונסין ולא בטילי ואין נמדדין עמה: **בעי רב חייא בר אבא.** בהך מילתא דרבי יוחנן דאמר והוא שמובלעין ברובה של שדה פשיטא לי דאם מפוזרין כל הארבע קבין בכל רובה של בית כור בשוה כגון רובע לסאה ט"ז רבעין לט"ז סאין דבטל אלא הכי קמבעיא לי אם רובן של ד' קבין דהיינו י' ט' רבעין בז' סאין ומיעוטן של ארבע דהיינו ז' רבעין מפוזרים ברובה של רוב השדה שהן ט' סאין דהיינו ז' רבעים בט' סאין מהו מי אמרינן כיון דרובן של ארבע קבין מכונסין הן ואין מפוזרין כראוי משום דהוו תשע רבעין בז' סאין ולפי חשבונו של ר' יוחנן רובע לכל סאה בעינן י) נמי שכל הארבע קבין [אין] מפוזרין כראוי דמי ואין נמדדין עמה או דלמא כיון דבין כל הארבע קבין מפוזרים ברוב כל השדה דהיינו ט"ז רבעין בט"ז סאין שפיר דמי ולא קפיד ר' יוחנן אלא שיהו כל הארבע קבין מובלעין ברובה של שדה ולא אתא למעוטי אלא היכא דכולן במיעוטן שדה דהוו כולן רלופין יותר מדאי אבל אם (א) רובה של שדה ד' קבין רלופין ומיעוטן מפוזרין יפה וכגון שבין כולן תופסין רוב השדה שפיר דמי ונמדדין עמה. כן נראה בעיני ועיקר: והכי גרסינן **רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה מהו תיקו.** וחדא בעיא היא:

כשיר

מתני' פחות מיכן נמדדין עמה אע"ג דמלאין מים הן ולאו בני זריעה נינהו משום דאגני דארעא מיקרו. אבל גבי רישא אע"פ שאין מלאין מים אין נמדדין וכדפרש': קתני מתני' פחות מיכן נמדדין עמה אמר ר' יצחק סלעים וטרשים שאמרו. דפחות מיכן דנמדדין כשהן בת ד' קבים שהן גופן הסלעים אם יהי' מקובצין ביחד לא יהו יותר מבית זרע ד' קבים מחזיקים בשדה לא הוי דבר חשוב באצבעי נפשייהו וכגופה של קרקע דמיא אבל מחזיקין בשדה יותר מד' קבין הוי דבר חשוב אע"ג דנמוכין טפי אין נמדדין: אמר רב עוקבא. אימתי קתני ר' יצחק ד' קבין דנמדדין והוא שמובלעין הנהו טרשין בבית זרע ה' קבין הואיל דהגך טרשים דד' קבין לא הוי חשיבי בפני עצמן ונמדדין עם השדה וכל שכן אם מובלעין בתוך ו' קבין או ז' או ח' אבל אי מובלעין בבציר מה' קבין לא הוי מפוזרין כל כך והוי חשיבי בפני עצמן ואין נמדדין. ור' חייא מחמיר טפי מרב עוקבא דר' חייא בעי דליהוו טרשין דד' קבין מובלעין מפוזרין ברובה של שדה ואמטול הכי נמדדין עמה אבל אי מובלעין במיעוטה של שדה אע"ג דמפוזרין בה' קבין או בו' אין נמדדין עמה דדבר חשוב בפני עצמן הוא: בעי ר' חייא. להיכא דמובלעין הן כולן טרשין ברובה של שדה משיטא לי דר' יוחנן דאמר דודאי נמדדין דלא חשיבי בפני עצמן. אלא הא מבעיא לי אי רובן של הנהו טרשין הללו במיעוטה של שדה מהן מי אמרינן הואיל דרובן של טרשין במיעוטה של שדה כמאן דאיתנייהו כולן דמי ואין נמדדין דדבר חשוב בפני עצמן או דלמא הואיל דליתנייהו כולן הנהו טרשין במיעוטה של שדה לא הוי דבר חשוב ונמדדין דמי. והיכא דרובן דסלעין במיעוטן של שדה מיעוטן דסלעין ברובה של שדה וחדא מילתא היא: בעי ר' ירמיה. בין אליבא דרב עוקבא דאמר שמובלעין בה' קבין משום הכי נמדדין עמה וכל שכן אי מובלעין בטפי מהאי שיעורא דנמדדין בין אליבא דר' חייא דאמר שמובלעין ברובה של שדה נמדדין אליבא דכולהו קא בעי ר' ירמיה אם עשויין הנהו סלעים

ח) [ערכין כה.], ט) [פירוש מרי וקב וחייטו שלשה קבין שסיא חצי סאה. עיין], ג) [פי' מקום חשבונן מלשון שרכך תגן הסמה. עיין], ד) כ"מ ל"ג, ה) ב"מ דף כה., ו) [מתוקמי פרק י"], ז) [ויקרא כז], ח) כ"מ ל"ב, ט) [כשמי כ"מ], י) ט' רבעין מפוזרין במיעוטה של רוב השדה שהוא ז' סאין כל"ל כ"מ ל"ב, כ) [ל"ל כמין], ל) [ל"ל בדמי ערי מומכן], מ) [ל"ל המוכר ד' לג. ושם תוס' ד"ה מנין],

תורה אור השלם

1 וְאִם מְשַׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ אִישׁ לַיְיָ וְהָיָה עֶרְכְּךָ לְפִי זֶרַע חֹמֶר שְׂעֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כָּסֶף:
ויקרא כז טז

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה בעי רב חייא וכו' אבל אם רובן של ד' קבין כל"ל ותיבת שדה נמחק:

מוסף רש"י

אין נמדדין עמה. וכן נפדין בשווין והשאר לפי חשבון חמשים סלעים לבית כור (ערכין כה.). לקדשו **באפי נפשייהו.** הני דבהני תרגא לא קדשי לחיות נמדדים בקרקע שוה לחיות קנפסים שלהן נמדד לעצות בחשבון, נקדשו בפני נפשייהו לחיות נמדדין לפי מה שיכבון, ולא יעלה מדמין שלהן בחשבון (קדושין סא.) וליפרקו נמי לפי חשבון חמשים לבית כור ומה בגאה יש במה שאין נמדדים עמה, הא אינהו נמי הכי מיפרקי (ערכין כה.). **שדה מה ת"ל.** והוה ליה למכתב ואם מלאחזתו יקדיש אים וגו' וכתב ואם משדה אחוזתו (קדושין סא.). **בענין הזה.** כלי זרע חומר שעורים (שם) בית כור שלם (ערכין כה.). **לתך.** חלי כור, תרקב. חלי סאה, חרי וקב דהיינו שלש קבין אלו חלי סאה (שם). **דלאו בני זריעה נינהו.** ומתוך הכתוב זרע ומידי דלאו בני זריעה ניהו אינן נפדים בדמים אלא אלא בשווים (קדושין סא.). **דומיא דסלעים.** שסתם סלע אין ראוי לזריעה, דקשה הוא (שם). **גגאני דארעא מיקרו.** הנקעים קרוין גגאות הקרקע, שהמים ממלאין לתוכן כמו (שמות כד) ויסם בגגות (שם) נקעים פחותין מי' וגגאי דארעא, ספלים של קרקע שהמים מתכנסין שם ועל שם הקרקע הם נקראים ואינן חשובין בפני עצמן, וסלעים המכונין מעשרה שדרי דארעא מיקרו. כמו שדרה של בהמה שבגבהה (ערכין כה.) מקום הסלעים אין להם שם סלעים לעצמן אלא על שם הקרקע הם נקראים, שידלות הקרקע (קדושין סא.).

מוסף תוספות

א. אבל ליגאל בשווין מיהא קדשי. תוס' קידושין סא. ב. לחשבון בית זרע חומר שעורים. ריטב"א. ג. ונהי שאינם נפדין עמה מתורת שדה, הרי הן נפדין לעצמן באותו פדיון עצמו וא"כ אמאי אין נמדדין עמה. סס. ד. עיין ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ד מהל' ערכין הל' יג סמג עשין קלא: ז ב ג מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ז סמג עשין כב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף א:
ח ד ה ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:
ט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו גרשום

הכי אתא לאשמועינן דאי שויא אותה שדה טפי או גרינא טפי אינה נחשבת לעולם אלא חומר בג' שקל כסף: אינם נמדדים עמה. ומשמע דאינם מקודשים ואמאי לא הוין מקודשין. ליקדשו הני נקעים והני סלעים באנפי נפשייהו בלא מדידה. וכי תימא כיון דלא הויין הנהו נקעים וסלעים בית כור ומשום הכי לא יקדישו והא תניא הא דכתיב ואם את שדה מקנתו וגו' ומה ת"ל ו) שדה הא כבר אמר ואם את שדה מקנתו לפי שנאמר זרע חומר שעורים דהיינו כור אין לי דמצי למיפרקיה אלא שהקדיש בענין הזה זרע חומר. מנין לרבות לתך חצי כור חצי תרקב קב וחצי ואפי' רובע הקב ת"ל שדה מכל מקום והני סלעים והני נקעים ליקדשו באנפי נפשייהו. ואמר רב עוקבא בר חמא משום הכי אין מקודשין ואפי' באנפי נפשייהו דבנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו. וגבי הקדש בענין ראוי לזריעה דכתיב זרע חומר: דיקא נמי. דמלאין מים מדקא מדמי לסלעים דלאו בני זריעה משום הכי לא מקדשי אפי' באפי נפשייהו ש"מ: אי הכי. דלאו בני זריעה אפי' פחות מיכן עמוק י' ורובה י' נמי לא ליקדשו הואיל ולא חזיין לזריעה ואמאי נמדדין עמה. ותריץ הכי פחות מיכן ודאי נמדדין דהנהו נקעים דאינן עמוקין י' אפי' מלאין מים כאגני דארעא מיקרו. כלומר ספלים של קרקע וכגופה של קרקע דמו. וסלעים נמוכין מי' שידרי דארעא מיקרו. כלומר כמו שידרא שבקרקע משום הכי נמדדין אע"ג דלא חזו לזריעה. גבי הקדש אמרינן כהאי גוונא. הכא גבי מקח וממכר דמתני' מאי. מי אמרינן הני נקעים דעמוקין י' משום הכי אין נמדדין דמלאין מים הן אבל לאו הכי נמדדין: אמר רב פפא אע"פ שאין מלאין מים. הואיל דעמוקין י' אין נמדדין משום דאין אדם רוצה שיתן מעותיו בשביל שדה אחת ויראו לו ב' וג' מקומות אבל פחות מי' נמדדין משום דהנהו שדרי ואגני מיקרו דאפי' מלאין מים נמדדין: מתקיף לה רבינא. והיכי מצית למימר דהכא במתני' במאי עסקינן דאע"ג דאין מלאין מים אין נמדדין. והא דומיא דסלעים קתני מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו. אבל אי לאו מלאין מים לעולם נמדדין הואיל דחזיין לזריעה כי היכי דגבי הקדש. ומהדר ליה לעולם אע"פ שאין מלאין מים אין נמדדין משום שאין אדם רוצה שיתן מעותיו כי' ויראו לו ב' וג' מקומות ודקא קשיא לך הא דומיא דסלעים קתני וכו'. כי קתני דומיא דסלעים אפחות מיכן קתני דקתני

אין נמדדין עמה פחות מכאן נמדדין עמה ז) ואמאי לקדשו באנפי נפשייהו וכי תימא כיון דלא הוי בית כור לא קדשי והא תניא שדה מה ת"ל לפי שנאמר [1] זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אין לי אלא שהקדיש בענין הזה מנין לרבות לתך וחצי לתך סאה ח) תרקב וחצי תרקב ת"ל שדה מכל מקום אמר רב עוקבא בר חמא [א] הכא בנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים שמע מינה אי הכי אפי' פחות מכאן נמי הנהו [2] נגאני דארעא מיקרו שדרי דארעא מיקרו הכא מאי אמר רב פפא [3] אע"פ שאין מלאים מים מאי טעמא אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד ויראו לו כשנים ושלשה מקומות מתקיף לה רבינא והא דומיא דסלעים קתני מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו אף הני נמי דלאו בני זריעה נינהו כי קתני דומיא דסלעים [3] אפחות מכאן: ט) (פחות מכאן נמדדין עמה): אמר ר' יצחק [4] טרשים שאמרו בית ארבעת קבין אמר רב עוקבא בר חמא [ה] והוא שמובלעין בחמשת קבין רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ו] והוא שמובלעין ברובה של שדה בעי רב חייא בר אבא רובן במעוטה ומעוטן ברובה מהו [ז] תיקו [ח] בעי רבי ירמיה

ודלא קדשי לפי שמקדישו בפירוש אבל הכא שאין מקדיש בפירוש לא קדשי כלל: **ואמאי ליקדשו באפי נפשייהו.** פי' הרשב"ם כמקדיש שתי שדות שיכול לפדות זה בלא זה ואין נראה לר"י דא"כ אפי' בשדה אחד יכול לפדות חציו לפי חשבון בית זרע חומר שעורים דבשדה אחוזה אמר בפ"ק דקדושין (דף כא. ושם) דלכ"ע פודה וגואל לחלאין ולא פליגי התם ר"ש ורבנן אלא [ט] (בשדה מקנה) ולא כמו שפ"ה בפ' [מ] (המקדיש) שדהו (ערכין דף כמ) דפליגי בשדה אחוזה ונראה לר"י דה"פ וליקדשו באפי נפשייהו [ב] כלומר היכי אמרת דלפי שהן נחשבים בפני עצמן אין נמדדין עמה ליקדשו אע"ג דהן נחשבין באפי נפשייהו [ג]: **אי הכי אפי' פחות מכאן נמי.** לשון אי הכי מגומגם דמשמע דאי לאו דאוקימנא בנקעין מלאים מים הוה אתי שפיר והא מסלעים לעולם איכא למיפרך שאינן ראוין לזריעה דהשתא נמי פריך מיניייהו מדאיצטריך לשנויי שידרי דארעא מיקרו ומיהו בכמה מקומות מצי למימר ולטעמיך ולא קאמר ועוד אומר ר"י דמעיקרא לא ס"ל דבעינן שיהא ראוי לזריעה אלא אפי' לא יהא ראוי לזריעה קדושה לפי חשבון בית זרע חומר שעורים ומשום הכי הוה אתי שפיר דפחות מכאן הוי הכל שדה אחת וגבוהין עשרה או עמוקין י' חשובין בפני עצמן אבל השתא דקאמר דבעינן ראוי לזריעה אפי' פחות מכאן נמי: **כי קתני נמי דומיא דסלעים אפחות מכאן.** אע"פ שדוחק עצמו לומר כן אפחות מכאן מכל מקום שפיר קאמר לעיל דיקא נמי דמשמע טפי דאגבוהים עשרה קתני דומיא דסלעים דהא בריש הוא דקתני סלעים ונקעים [ד]: אם

גגאני דארעא. ביקועי הקרקע ואין להם שם בפני עצמן וכיון דעיקר השדה ראוי לזריעה הרי כל השדה נקרא בית זרע דהיהו גגאני בטילי לגבי שדה: **שידרי.** גבשושית שאי אפשר לקרקע להילקט במלקט והיטיבו שלא יהו בה בקועים וגבשושיות: **גגאני.** אנקעים קאי ושידרי קאי אסלעים: **הכא מאי.** נקעים עמוקים י' דמתניתין גבי מכירה דקתני נמי אין נמדדין עמה מי מיירי נמי בנקעים מלאין מים דומיא דסלעים והלכך לא הוו בכלל בית כור עפר אבל אי הוו ראוין לזריעה נמדדין עמה כדאמרן גבי הקדש או דלמא לא דמי מכירה להקדש דאין אדם רוצה כדלקמן: **אין אדם רוצה.** הלוקח וגם המוכר יודע היה שלדעת כן קונה הלוקח הלכך עליה דמוכר רמיא לגלויי שיכוכו לו בשני מקומות וכיון דלא פירש לא מקבל לוקח: **לשני מקומות.** בשני[ט] שדות דאיכא טורח מרובה בחרישה וזריעה וקצירה בשני שדות יותר משדה אחד גדול ביחד: **אפחות מיכן.** כלומר משום סיפא דקתני פחות מכאן נמדדין עמה תנא רישא נקעים וסלעים דלאו בני זריעה נינהו לאשמועינן דהיכא דהוו פחות אע"ג דלאו בני זריעה נינהו נמדדין עמה. ומיהו רישא דקתני דומיא דסלעים הוא הדין נמי אי לא הוי דומיא דסלעים אין נמדדין עמה כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמן דאין אדם רוצה כו'. וגבי הקדש דאמרן לעיל דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים שפיר קדייקא דומיא דסלעים דאילו ה"נ גבי מכירה בעל כרחנו רישא דומיא דסלעים קתני בשאין רואים אלא שאנו דוחקים לתרץ ה"ה בראוים לזריעה והא דנקט שאין רואין לזריעה דומיא דסלעים משום סיפא נקט לה ומכל מקום דומיא דסלעים קתני: **ורשן שאמרו.** במתניתין פחות מיכן נמדדין עמה והוא הדין לנקעים מלאים מים דלא חזו לזריעה ה"מ דנמדד כגון דלא הוו אלא בית ארבעת קבין בין כולן כי מצרפת להו בההוא בית כור והוא הדין לקייס בחלי כור אבל טפי מד' קבין לא מקבל לוקח דהא בית כור עפר אתני ליה מוכר לגוקח וכולי האי לא מחיל אינשי: **והוא שמובלעין.** הנהו ארבע קבין: **בחמשה קבין.** שמפוזרין בכל חמשה וכל שכן אם מפוזרין יותר כגון בששה או בז' קבין דבטלי אבל אם אינן מפוזרין אלא בד' קבין ומחצה כמו שמכונסין דמו ולא בטילי ואין נמדדין עמה דכאבן אחת רחבה ד' קבין דמי. ודוקא ד' קבין אבל פחות מד' קבין כיון דאין גבוהין עשרה אפילו הוו סלע אחת נמדדין עמה: **רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן.** אפילו מובלעין בטפי מה' קבין כרלופיס דמו ואין נמדדין עמה וכל שכן בה' קבין דאין נמדדין עמה עד שיהו מובלעין ברובה של שדה כגון בדית כור הוי ל' סאין ורובן הוי ט"ז סאין וד' קבין היינו ט"ז רבעים רבעי הקב נמצאו ד' קבין המובלעין ברובה של שדה היינו רובע לכל סאה אבל ביותר מרובע לסאה חשיבי כמכונסין ולא בטילי ואין נמדדין עמה: **בעי רב חייא בר אבא.** בהך מילתא דרבי יוחנן דאמר והוא שמובלעין ברובה של שדה פשיטא לי דאם מפוזרין כל הארבע קבין בכל רובה של בית כור בשוה כגון רובע לסאה ט"ז רבעין לט"ז סאין דבטל אלא הכי קמבעיא לי אם רובן של ד' קבין דהיינו י' ט' רבעין בז' סאין ומיעוטן של ארבע דהיינו ז' רבעין מפוזרים ברובה של רוב השדה שהן ט' סאין דהיינו ז' רבעים בט' סאין מהו מי אמרינן כיון דרובן של ארבע קבין מכונסין הן ואין מפוזרין כראוי משום דהוו תשע רבעין בז' סאין ולפי חשבונו של ר' יוחנן רובע לכל סאה בעינן י) נמי שכל הארבע קבין [אין] מפוזרין כראוי דמי ואין נמדדין עמה או דלמא כיון דבין כל הארבע קבין מפוזרים ברוב כל השדה דהיינו ט"ז רבעין בט"ז סאין שפיר דמי ולא קפיד ר' יוחנן אלא שיהו כל הארבע קבין מובלעין ברובה של שדה ולא אתא למעוטי אלא היכא דכולן במיעוטן שדה דהוו כולן רלופין יותר מדאי אבל אם (א) רובה של שדה ד' קבין רלופין ומיעוטן מפוזרין יפה וכגון שבין כולן תופסין רוב השדה שפיר דמי ונמדדין עמה. כן נראה בעיני ועיקר: והכי גרסינן **רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה מהו תיקו.** וחדא בעיא היא:

ח) נראה דל"ל ומה ת"ל אשר לא תשדה אחוזתו הא כבר אמר וכו' כל"ל ומיהו בא"מ מפיק לה מקרא דוחק גאול יגאל וגו' וכמ"ש הרשב"ם.

כשיר מהו. אם היו מובלעין ברובה של שדה ולא בריבוע כעין[ב] חלובה דהתם ודאי שפיר מזדרע בינתייהו שתי וערב וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט עד שיעבור הסלע ויחזור ויחרוש אצל שעשוין כאצעדה ולא מזדרע בינתייהו שפיר כל כך כזה. ואם תמצי לומר דהכא נמי ממדדין עמה: **כשורה מהו.** דכל כנגד השורה אינו יכול לחרוש ולזרוע השדה וכל חרישות בעינן שתי וערב כשורה כזה ומיהו על ידי הדחק יכול לחרוש. ואם תמצי לומר דכשורה ממדדין עמה: **איצטדיני.** דלא מזדרע שפיר כמו שורה מהו אם ברובה של שדה מפוזרין כעין קרני שור האיצטדין כזה. איצטדין וכן כולן אחרון אחרון לא מזדרע שפיר כראשון: **עקלתון.** כזה: עקלתון

אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא בו'. פי' רבינו תם סלע יחידי היינו שיש לו שם לווי סלע פלוני הלכך אפי' הוי כל שהוא ואפי' באמצע השדה אין ממדד עמה[א] ועוד אומר רבינו תם דגרס שיש לו בית רובע והכי איתא בירושלמי וקאי אהא דאמרינן לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין והוא (ה) שלא יהו מובלעין בפחות מה' קבין משמע בפחות מד' אפילו מובלעין בפחות מה' ממדד עמה והשתא קאמר דאם היה סלע יחידי שהכל סלע אחד אפילו לא יהא גדול אלא בית רובע דליכא ד' קבין ואין אחריס נמי שיהו משלימין לארבע קבין אפילו הכי אין ממדד עמה[ב]: פחות

מתני' בית כור פרק שביעי בבא בתרא

פחות מיכן ממדדין עמה וקתני עלה שאם היה סלע יחידי חוץ מן השדה סמוך לשדה ובא לו המוכר להתחיל למדוד משם אפי' אי הוי ההוא סלע כל שהוא דהוי נמוך מי' טפחים הרבה וקלר מארבעה טפחים אפילו הכי אין ממדדין עמה דלא בטיל לגבי שדה אלא היכא דכי מובלע בתוך השדה אבל כשהוא חוץ מן השדה לא בטיל לגבי שדה ולא מיבעי' אי הוי יחידי ממש אלא אפי' אי הוה בתוך השדה אלא שסמוך למגר אפי' כל שהוא אין ממדד עמה אלא היכא דהוי מובלע באמצע שדה הוא דמיקרו שידלי דארעא ובטילי כן נראה בעיני ועיקר. ורבותינו מפרשים דאדר' יצחק קאי דאוקי לפחות מיכן דמתניתין בדהוו ארבע קבין דבטילי ואוקימנא במפוזרים בה' קבין אי נמי ברוב שדה ומשום הכי בטילי אבל במכונסין לא בטילי וקס"ד ה"מ בנמוכין מעשר' וגבוהין יותר משלשה אבל נמוכין פחות משלשה לא בעינן מפוזרין והשתא אתיא בריית"א למימר דאי הוו הנהו ארבע קבין סלע אחד אפילו כל שהוא אין ממדדין כלומר אף על גב דאין גבוהין ג' לא בטילי ולא נהירא לי האי פירושא כלל דמ"ש סלע יחידי מסלעים הרבה מכונסים הא כיון דמכונסים כסלע אחד דמו ועוד מנין לנו שיש חילוק בכל פחות מי' בין גבוה שלשה לפחות מג' וכלל אין לישב אלא כמו שפירשנו: **מופסק עפר. כל שהוא בינתיים כגון פחות מג' בין הוא סלע קטן למגר מי משבינן ליה כסמוך למגר או לא ויהיה ממדד עמה: **בעי רב אשי.** אם תמצא לומר דמופסק עפר בינתיים הוי הפסק אבל אם יש הפסק עפר מלמטה ואותה לוגמא למעלה סמוך למגר אי נמי איפכא עפר מעט מלמעלה ולא גבוה ג' בעומק המחריפה ולוגמא מלמטה מי אזלינן בתר עפר וממדדין או דלמא לוגמא עיקר ואין ממדדין: **מתני' בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל.** כלומר בגמלוס אני מוכר לך שדה שיש בו בית כור עפר כמו שמודדין במדת החבל לא פחות ולא יותר: **פיחת כל שהוא.** שלא היה באותו שדה בית כור שלם יגיה המוכר כפי הפחת והמקח קייס. ואע"ג דאמר רבא בפ' המוכר את הספינה (לעיל דף נ.) כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפי' פחות מכדי אוגאה חוזר ומוכח התם דמקח טעות הוי ה"מ במטלטלין אבל בקרקע לא שייך בהו חזרה דקיס להו לרבנן דתיאה ליה לוגקות מה שימצא לפי המדה הן חסר והן יתר ומוכר נמי הכי קא"ל בית כור עפר אני מוכר לך לפי מדת החבל ואם יחסר אנהנה ואם יותר תחזיר לי. ואע"ג דאין אוגאה לקרקעות ה"מ כשימכור לו ביוקר יותר משאות אבל היכא דמטעין זה את זה במדה צריך לנכות מן הדמים: **הוסיר קרקע כל שהוא.** על בית כור יחזיר למוכר. ולקמיה מפרש דמה שירלה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע או מעות: **ואם אמר.** לו מוכר לוקח בשעת מכירה בית כור עפר אני מוכר לך בכך וכך הן חסר והן יתר ולא אמר לו מדה בחבל דאילו היכא דא"ל תרוייהו מדה בחבל הן חסר והן יתר פלוגתא דבן גנס היא לקמיה (קד:): **אפי' פיחת רובע.** הקב לכל אחד דהיינו ל' רבעים לבית כור שהן ז' קבין ומחצה או הותיר רובע לכל אחד הגיעו דבהכי הוי מחילה דכיון דאמר ליה בית כור אי דקאמר הן חסר והן יתר חסר או יתר מעט על בית כור קאמר אבל טובא לא דאם כן אמאי קאמר בית כור. ובגמרא בעי היכא דאמר ליה בית כור עפר אמתא ולא אמר ליה לא מדה בחבל ולא הן חסר הן יתר מאי. והאי דקאמר אפי' פיחת רובע לאחא ולא קאמר אפי' פיחת ז' קבין ומחצה לכור לאשמועינן דאפי' במכירה מועטת כגון בית אחא אי מוכר לך הן חסר הן יתר ואיכא חסר רובע או יתר רובע הגיעו דאע"ג דפליגי אמוראי בגמ' [קד.] גבי שני כורין דאיכא למאן דאמר דאי איכא רובע לכל אחא דהוו להו בין הכל יותר מט' קבין לא הויא מחילה בפחות מכור כולהו מודו שהמחילה הולכת לפי חשבון רובע לכל אחא: **יפר מיכן.** יתר מרובע לכל אחא אם הותיר: **יעשה חשבון.** יחשב את כל היתר על הבית כור ואפילו הרבעין עצמן כדמסיק לקמן בתמתיתין ויחשב כמה הותיר וכמה שוין לפי חשבון שמכר את הבית כור וכגון שלא הוחלו קרקעות שאם הוחלו לא נכוף את הלוקח לקנות כשעת היוקר גם אם הוקרו יכול לטעון איני רוצה לקנות ביוקר כל כך כדמפרש בגמרא [שם] אבל אי כדקיימי קיימי צריך הלוקח ליתן כראוי לו הויא מחילה בפחות מכור כולהו אהותיר יתר מכן קאי אבל פיחת יתר מרובע לא שייך שום עשיית חשבון אלא יכנה לו מן הדמים דכיון דליכא בהאי שדה טפי ליכא לחיוביה ליתן לו משדה אחר: הכי גרסינן בסדר המשנה **אאם שייר בשדה ט' קבין כו'.** כלומר האי דמתחייבין לוקח ליתן מעות המותר לאוכר יפפי כה דאוכר הוא משום דלא חזי ליה האי קרקע בפני עצמו אילו הוה ביה בהאי מותר שיעור שדה כגון ששייר בהאי בית כור קב ומחצה יתר על ז' קבין ומחצה דהוו להו בין הכל ט' קבין אז מחזיר לו את הקרקע ולא מעות דהשתא חזי ליה האי קרקע דקיימא לן בפרק קמא דמכילתין (דף יח.) דשדה חשוב בט' קבין כדתנן ולא את השדה עד שיהא בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע והשתא שמעינן ממתני' ז' קבין ומחצה לכור הוי מחילה ח' ומחצה או יותר עד ט' קבין ולא עד בכלל יעשה חשבון ט' קבין יחזיר לכור: **בגינה בית חצי קב.** דרובע לסאה הוי מחילה כמו רובע לסאה דשדה. יתר מרובע יעשה חשבון. שני רבעים דהיינו חצי קב מאחר דחשיב גינה יחזיר קרקע וכדברי ר' עקיבא בפרק קמא [שם] בית רובע דחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה כלגבי שדה. יתר מחצי רובע יעשה חשבון. בית רובע דחשיב גינה יחזיר קרקע. כן נראה בעיני וכן עיקר ויש לשנות אחרים ואין בהן ממש למבין: **ולא את הרובע כו'.** בגמרא [קד:] פריך עלה ומתרץ לה ולא את המותר בלבד הוא מחזיר היכא דאמרן יעשה חשבון והיכא דאמרן יחזיר קרקע אלא גם כל הל' רבעין בבית כור היתירין הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל לא מחיל מידי: **גמ' איבעיא להו בית כור סתמא מאי תא שמע בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל** אלא

ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר: גמ' איבעיא להו בית כור סתמא מאי תא שמע בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ב סמג עשין כב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף ג:

יא ב ג ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה:

יב ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם ס"ד:

יג ו מיי' שם הל' ה' טוש"ע שם ס"ו:

יד ז מיי' שם הל' ו טוש"ע שם ס"ח:

טו ח ט מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ט:

טז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

יז כ מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יב ועיין בהג"ה:

יח ל מיי' שם הל' ז ט טוש"ע שם סעיף י וסעיף יב:

רבינו גרשום

כשיר. אע"ג דמובלעין הן בה' קבין אין ממדדין או דלמא הואיל דמובלע בגוף ה' קבין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתייהו נמדדין והם הכי נמי אליבא דר' חייא מי אמרינן להיכא דעשוין כשיר ומובלעין ברובה של שדה הואיל דלא מצי למיזרע בינתיים אע"ג דמובלעין ברובה אין נמדדין או דלמא הואיל דמובלעין נינהו ברובה של שדה אע"ג דלא מצי למיזרע נמדדין והם הכי נמי קא מיבעיא ליה אליבא דרולהו אי עבדא כשורה או כאיצטדינין או דרך עקלתון מהו. מי אמרינן הואיל דלא מצי למזרע בינתייהו אין נמדדין או דלמא הואיל דלא הוי אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית לי' ולית בהו אלא כשיעורייהו נמדדין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתייהו תיקו: תנא אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא אין ממדד עמה. הכי פירושא דמתניתי' פחות מיכן נמדדין שאם לא היו גבוהין. מי אמרינן הואיל דלא דבשדה מפוזרין נינהו אבל אם היה סלע יחידי אבן אחת מרוחבת בשדה לא בעי' לכל השיעורין דדאי אין נמדדין עמה ואפי' אינה גבוהה מן הקרקע אלא כאצבע אין נמדד עמה דמתני' דקתני פחות מיכן נמדדין היינו להיכא דמפוזרין נינהו אבל אם הוא סלע יחידי לא אמרינן דפחות מג' כלבוד דמי וכגופה של קרקע דמי אלא הואיל דבצד אחד הוא ביחד מקום חשוב הוא בפני עצמו ואין נמדד ואליבא דרולהו אמוראי דלעיל קתני לה: ואם היה סמוך למיצר. לדרך שבין השדות אותם סלעים אע"פ שאין גבוהין אין נמדדין עם אותה קרקע דהואיל דסמוך למיצר הן כשם ששייר המיצר ולא מכר כך שייר הסלעים ומודד לו מן הסלע ואילך: בעי רב פפא אם עפר. קרקע מפסיק בינתים בין הסלע למצר מהו מי אמרינן הואיל דסמוך למיצר הוו הנהו סלעים אותה הפסקת קרקע לא הויא הפסקה ושדינן להו בתר מצר ואין נמדדין או דלמא כיון דעפר מפסיק בינתים לא חשיבא ליה כמאן דסמיך למצר ממש הוא ונמדד עמה דלא שיירן עם המצר: בעי ר' אשי. אם תמצא לומר להיכא דמפסיק עפר בינתים הוי הפסקה ונמדד עמה הא קא מיבעיא לי אם עפר מפסיק למעלה בין הסלע למיצר וצונמא מלמטה ותחת העפר מקרב הסלע למיצר מהו מי אזלינן בתר העפר הנראה שמפסיק והויא הפסקה ונמדד עמה או דלמא כיון דמתחת העפר מגיע צונמא הסלע למיצר לא חשוב הפסקת עפר ואמרינן דשיירה עם המיצר ואינו נמדד. וכן נמי עפר מלמטה תחת הצונמא ומגיע עד המיצר וצונמא מלמעלה אזלינן בתר עפר והוי הפסק ונמדד הסלע עם השדה או דלמא כיון דלא מיתחזי עפר דמפסיק וצונמא סמוך למיצר לא הוי הפסק וחשיב בהדי מיצר ואין נמדד: **פיסקא** האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר

מסורת הש"ס

ב) כתובות דף נא. [לעיל יא.], ג) [לו כעין רש"ש],

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה אם היה וכו' בית אחרבע קבין וכולא שמובלעין בחמשת קבין אבל בפחות מה' קבין אינו נמדד עמה משמע בפחות מד':

מוסף תוספות

א. [ד]נעשה כמו מופרש ומובדל ממנה וכאילו לא מכלל השדה דמי. ר"י מינש. ב. דסלעים שאמרו סלעים מרובים כגון צרורות של צונמא ואין להם שם אבל סלע אחד יש לו שם וכיון שהיא בית רובע אין נמדד עמה. רמב"ן.

רבינו גרשום (המשך)

לך מדה בחבל. כלומר כמו שמודדים בחבל שאינו לא יותר לא חסר: פיחת היימנו כל שהוא יכנה לו הלוקח למוכר מן הדמים כנגדן: הותיר לו כל שהוא יחזיר לו הלוקח למוכר מה שהותיר לו: ואם אמר לו המוכר בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר. כלומר או במעט חסר או במעט יותר אפילו פיחת רובע הקב בקרקע לכל סאה של כור או הותיר רובע לסאה הגיעו ואינו חוזר הלוקח דהיינו לכור בית זרע ז' קבין ומחצה דל' סאין יש בכור ל' רביעיות של קב היינו ז' קבין ומחצה וכיון דלא הוי בית זרע בד' קבין ומחצה ה) וכיון דלא הויא היא פחות הדבר חשוב הגיעו אבל יותר מיכן שפיחת יותר מרובע לסאה או הותיר לו המוכר ח' קבין שלמין או יותר יעשה המוכר חשבון לגבי לוקח ויחזור לו כל העודף על הכור הואיל וטעה יותר מז' קבין וחצי: מה הוא מחזיר לו. הלוקח למוכר מעות: ואם רצה. המוכר: מחזיר לו. הלוקח מה שהותיר לו מן הקרקע: ומפני מה אמרו מחזיר לו מעות כדי ליפות כחו של מוכר. שאם רצה הלוקח להחזיר לו קרקע ולא מעות יכול המוכר לטענן ולומר הואיל שאין בו באותו ייתור שיעור שדה מה אעשה ממנו אין ראוי לכלום דעד ט' קבין חשוב שדה פחות מיכן לא משום הכי מחזיר לו מעות אם ירצה המוכר דברשותיה תליא מלתא ואם פיחת המוכר ללוקח יותר מרובע לסאה ברשותיה דמוכר הוא אם רצונו להחזיר לו קרקע להשלים כל הכור יעשה דלא מצי למיטען לוקח מה אעשה מההוא קרקע הואיל דלית ביה שיעור דאיהו מצי למיערב בהדי קרקע דקנה הוא ואם רצונו דמוכר יחזור ללוקח מעו' אבל אם שייר בשדה בית ט' קבין הואיל דאית בזה שיעור שדה יחזיר לו הלוקח השדה ממש אותו בית ט' קבין הואיל דאית ביה שיעור יחזיר לו הלוקח הלא מצי מוכר למיטען למאי חזיא לי דודאי חזיא דשדה היא. ואם שייר בגינה נמי שהותיר לו המוכר בית חצי קב אם רוצה הלוקח מחזיר לו למוכר אותו בית חצי קב בעל כרחו ולא מעות דחצי קב חשיב גינה כדאמר בפ"ק אין חולקין כו' ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה וכדברי ר' עקיבא עד שיהא בה בית רובע קב לזה ובית רובע קב לזה דבהכי חשוב גינה אליבא דר' עקיבא משום דת"ק סבר סאתים כחצר המשכן דהיינו דין גינה ומש"ה אמר חצי קב דהיינו רובע לכל סאה כדאמרן לעיל ור"ע חשיב דין גינה סאה הלכך [יחזיר לו] רובע ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אם הותיר לו על ז' קבין ומחצה רובע אלא בשהוא בא להחזיר מחזיר לו כל המותר שהותיר יותר על הכור: איבעיא להו. מתני' קתני להיכא דאמר ליה מדה בחבל אני מוכר לך פיחת כל שהוא יכנה הותיר כל שהוא יחזיר ואם אמר לו הן חסר והן יתר כו' והא קמיבעיא להו היכא דאמר ליה בית כור סתמא אני מוכר לך ולא הזכיר לא מדה בחבל ולא הן יתר הן חסר מאי.

ה) לולי ל"ל וכן בפיחת רובע לסאה כיון דלא הוי הפחת דבר חשוב וכו'.

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דלגופה איצטריך ומשום סיפא דקתני מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר ביטל הן חסר הן יתר מדה בחבל דתפוס לשון אחרון הלכך איצטריך למתני בריש היכא דאמר ליה האי או האי דאזלינן בתר ההוא לישנא דאמר ליה אבל בסיפא דאמר לתרוייהו וסותרין זה את זה הלך אחר האחרון: **כבית כור עפר.** משמע קרוב לבית כור דמתחזי כבית כור אבל לא הוי בית כור ממש אלא או פחות או יותר: **הן חסר כו'.** כלומר או שאמר לו בית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: **הגיעו.** אכולהו הנך תלתא לישני קאי: **פרושי קמפרש.** דהן חסר הן יתר דסיפא מרישא קאי דקתני בית כור עפר אני מוכר לך וה"ק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך ל"ש אם אמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך ולא שנא אם אמר לו לבסוף הן חסר הן יתר לאחר שאמר בית כור עפר אני מוכר לך דבתרוייהו אמרינן הגיעו: **א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך כו'.** אם איתא דפרושי קמפרש הכי ה"ל למיתני בית כור עפר כבית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: ומקשינן **ליפות כחו של מוכר אמרי' אבל ליפות כחו של לוקח לא חיישינן מידי.** דאפי' היכא דחפץ הלוקח לקנות את המותר כדי שלא יכנס זה המוכר בשדהו לא כפינן למוכר למכור בתמיה: **שבעת קנין ומחצה לבור.** היינו נמי רובע לסאה כדקתני במתני': **כופין את המוכר למכור.** את המותר ללוקח אם הלוקח רוצה לקנותו דכי היכי דכופין את הלוקח ליקח משום תקנת המוכר שלא יהא נפסד ההוא מיעוט קרקע דכופין על מדת סדום ה"נ עבוד רבנן תקנתא ללוקח שיהו כופין את המוכר למכור לו ההוא מיעוט קרקע כדי שלא ידרוס אבל שדהו ויהא צריך להשמר ממנו והמוכר אינו ניזוק בכך דהא לא חזי למידי ההוא פורתא וה"ל זה נהנה וזה אינו חסר: ומשני **הכא דגון דהוה יקירא.** כלומר לעולם כדי ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן דלעולם לא כפינן המוכר למכור בעל כרחו המותר אלא אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע כדקתני מתני' והאי דקתני כופין את המוכר למכור לא למכור ממש את הקרקע בעל כרחו אם רצה שתחזור לו אלא הכא במאי עסקינן כשהמוכר חפץ למכרה ללוקח שיחזיר לו בה מעות למוכר כמו שייפו חכמים כחו של מוכר שאם רצה יחזיר לו לוקח מעות והך ארעא הוה יקירא מעיקרא בשעת מכירה והשתא זול ארעתא והוא רוצה לכפות את הלוקח שיחזיר לו דמי המותר כפי שעת היוקר דמעיקרא והיינו דקתני כופין את המוכר למכור כשעת הזול דעכשיו: **דאמרי' ליה.** למוכר אי [ג)אתה] ארעא [המותר] יהבת ליה ומעות אתה רוצה שיחזיר לך שקול מאותו [המותר] מעות כזולא דהשתא דדי לך אם ייפו חכמים כחך לתלות בך מכר המותר במעות או חזרת קרקע היכא דליכא הפסד ללוקח דה"ל זה נהנה וזה אינו חסר אבל לקנות לוקח בשעת הזול כשער היוקר לא אמרינן אלא או תן לו בזול או טול קרקע שלך והאי דקתני ואת הלוקח ליקח היינו שאם חפץ מוכר ליתנהו בדמי הזול כופין את הלוקח ליקח משום ייפוי כח דמוכר [ג)]דהתם לא מפסיד הלוקח מידי: **כשהוא נותן לו.** מוכר ללוקח: **כגון דהוה זולא מעיקרא.** דל"ל לוקח לא בעינן לקנות קרקע ביוקר דמעיקרא נמי אם לא מפני שמצאתיה בזול לא הייתי לוקחה וכל היכא דאית ליה טענה מעליתא ללוקח לא ייפו חכמים כחו דמוכר הלכך אם רוצה מוכר לכפותו יתן לו בשעת שלקח דהיינו בזול דהשתא לית ליה טענה ללוקח ויקנה בעל כרחו: **אמר רב הונא ט' קבין שאמרו.** במתני' דאם הותירו בשדה ליתנהו בתורת [ד)]מכירה ולא בתורת עשיית חשבון ליפות כחו [ה)]ללוקח אלא לחזרת קרקע: **ואפילו בנקעה גדולה.** שמחזקת י' כורין קאמר דמחזיר קרקע אע"ג דלא הותיר בין הכל אלא ט' קבין דס"ל לרב הונא דרובע לסאה הוי מחילה טפי לא הוי מחילה אלא יעשה חשבון וכן לבית כור דהוית ל' סאים ל' רבעים הוו מחילה טפי מל' רבעין דאיכא טפי מרובע לסאה יעשה חשבון עד דמטי לט' קבין דהויא חזרה והני מילי בית כור אבל שני כורים דכי איכא רובע לכל סאה הוי טפי מט' קבין כל כך ודאי במכירת שדה אחת לא מחיל אינש הואיל ויש במותר חשיבות שדה ויחזיר לו קרקע ומיהו כל זמן דלא הוו ט' קבין מודה רב הונא דרובע לבית סאה הוי מחילה כגון בית ל"ה סאין אני מוכר לך ואיכא ל"ה רבעין מותר דהיינו ט' קבין חסר רובע הוי מחילה: **ורב נחמן אמר נותן ז' קבין כו'.** דלא שנא רובע אחד לסאה אחד ולא שנא אלף רבעים לאלף סאין הוו מחילה: ומי

פחות כל שהוא ינבה. מה שפ"ה דהא דאמר רבא כל דבר שבמדה אפי' פחות מכדי אונאה חוזר היינו במטלטלי אגב חורפיה לא עיין דבהדיא אייתי לה בריש פ"ב דקדושין (דף מב: ושם) אמקרקעי דאמר ובמקרקעי נמי לא אמרן אלא דטעו בעלויא אבל במשחתא לא כדרבא כו' ואור"י דרבא אייתי כשמדדו והטעהו במדה א)אבל הכא לא מדדו עדיין אלא בבאין למדוד ומתחלה היה נמי יודע שאינו מכוון כ"כ שלא יהא או פחות או יותר[ו] ב): **פחות כל שהוא ינבה.** ות"ת ולימא ליה דאדעתא דהכי לא זבני ו"ל דקאי בתוך השדה (א) ז) כדפרישית דמתחילה היה נמי יודע שאינו מכוון לגמרי:

אלא מהא ליכא למשמע מינה. ולא קשיא רישא לסיפא דלישנא דחד מייניהו לאו דוקא ולא נקטיה אלא משום סיפא כדפ"ה ג): **פרושי** קמפרש איזהו בית כור שהוא כבית כור כגון דאמר ליה הן חסר הן יתר. תימה דתלי הן חסר הן יתר בבית כור ח) (והן חסר והן יתר משמע טפי דהגיעו ממאי) דמשמע כבית כור[ד] וי"ל דכי א"ל בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר איכא למימר תפוס לשון ראשון ולהכי תלי ליה בבית כור:

אם כן אני מוכר לך אני מוכר [לך] למה לי. בכמה דוכתי דייק הכי ובכמה דוכתי לא דייק[ט]:

אלא לאו ש"מ סתמא נמי כהן חסר הן יתר כו'. ותימה דכיון דתנא רישא בית כור עפר סתמא דהגיעו אמאי איצטריך למיתני סיפא הן חסר הן יתר דכ"ש הוא וי"ל דאשמועינן דאפ"ה דוקא בית רובע אבל יתר מרובע לא א"נ תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא דא"ל הן חסר הן יתר תנא סיפא הן חסר הן יתר מכלל דרישא דלא קא"ל וכענין זה יש בכמה מקומות ותימה דרבי יצחק קאמר לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין אבל יותר אין נמדדין עמה הא אמר הכא דבית כור סתמא כהן חסר והן יתר דמי ואפילו לא היו טרשין כל עיקר אלא היה הקרקע חסר הוה אמינא דהגיעו כ"ש השתא וי"ל דרבי יצחק לא קאמר אלא להצטרף[ט] לפחות מרובע לסאה[ה] ולרשב"א נראה דלא קשיא מידי דהכא מיירי בעומד באותה שדה ורואה כמה יש בה[ו] אבל באינו רואה אותה פשיטא ליה דהתם לא אמר הגיעו דאם התנה בית כור עפר למכור לו מי מצי למיתב ליה בית כור שהוא פחות רובע לסאה וסברא הוא דהתם אפילו ע"י ייפוי לא היה מקבל לוקח דא"ל אדעתא דהכי לא זבני שלא היה דעתו לקנות אלא בית כור שלם ובהכי אייתי רישא דמתניתין ולהכי א"ר יצחק טרשין שאמרו בית ארבעת קבין אבל טפי לא דאי הוה חזינן להו כאילו אינן כלו אפילו לא היה חסר אלא קב חייב להשלים שלא קנה אלא בית כור שלם לגמרי: ובא

פחות כל שהוא ינבה יתר כל שהוא יחזיר הא סתמא כהן חסר הן יתר דמי אימא סיפא ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו הא סתמא כמדה בחבל דמי ח) אלא מהא ליכא למשמע מינה ת"ש בית כור עפר אני מוכר לך כבית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר אני מוכר לך אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו אלמא סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי התם פרושי קא מפרש איזהו בית כור שהיא כבית כור כגון דא"ל הן חסר הן יתר מתקיף לה רב אשי א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך למה לי אלא לאו שמע מינה א)סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי שמע מינה: מהו מחזיר לו מעות וכו': ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והתניא פיחת שבעת קבין ומחצה לבור או הותיר שבעת קבין ומחצה לבור הגיעו יותר מכאן כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח התם ב)כגון דהוה יקירא מעיקרא וזל השתא דאמרינן ליה אי ארעא יהבת לי הב לי כזולא דהשתא והתניא כשהוא נותן לו נותן לו כשער שלקח ממנו התם ג)כגון דהוה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא: שאם שייר בשדה בית ט' קבין וכו': אמר רב הונא ט' קבין שאמרו ואפ' בבקעה גדולה ורב נחמן אמר ד)נותן שבעת קבין ומחצה לכל כור וכור ואי

מסורת הש"ס

א) [ברכות כה. וש"נ עי' נדרים עב.], ב) רש"ל, ג) דסשמא. רש"ל, ד) נ"א ממילא, ה) נ"א דמוכר, ו) [וע"ע תוס' ב"מ נו: ד"ה כל דבר], ז) ס"א כדמפרש והיינו רשב"א לקמן, ח) רש"ל מ"ו, ט) [ע' תוס' בכורות לא: ד"ה א"כ וע' תוספות מ"ק כב: ד"ה ולשמתא], י) לפחות יותר מרובע כל"ל רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה פחות וכו' וש לומר דקאי בתוך השדה כדאפרש. נ"ב רומז על מה שכתבו בסמוך בד"ה אלא לאו בשם רשב"א:

מוסף רש"י

אלא מהכא ליכא למשמע מינה. דוקא מתני' לאו כולה דוקא, אלא מדא מייהו דוקא, או דוקא אי סיפא, ותנא אידך אטו הכוא ולא ידעינן הי מייהו דוקא דגמר מינה (שבת קבא.).

מוסף תוספות

א. והיינו לישנא דכל דבר שבמדה. ריטב"א. ב. [ד]כשהסכימו קודם שימדדו ליכא קפידא כולי האי. שם. ג. ומסקנא דסתמא כהן חסר הן יתר דמי ומתני' דתנא הן חסר הן יתר ולא תנא בית כור סתמא, לאשמועינן דאפ' בהן חסר הן יתר, יתר מכאן יעשו חשבון. כ"ן, ועיין לקמן תוד"ה אלא. ד. והיכי תלי תניא בדלא תניא. למב"ן. ועיין ר"ן. ה. דכשהם יותר מארבעה קבין מצטרפים להשלים החסרון אבל בפחות מארבעה קבין בטלים אגב שדה ואינם בכלל החסרון. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ו. עיין ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

יט א מי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין כב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף ח:

כ ב ג מי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' יא:

כא ד מי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"י:

רבינו גרשום

מי אמרינן כמדה בחבל דמי או כהן חסר הן יתר דמי ה) שאם פיחת רובע לסאה אית ליה כי האי דינא ותפשוט לך מהא: אימא סיפא וכו' והא סתמא כמדה בחבל דמי. ולא הגיעו: ת"ש בית כור עפר אני מוכר לך וכו'. דהיינו סתמא אמר ליה. כבית כור עפר אני מוכר לך או הן חסר (או) הן יתר אני מוכר לך אפי' וכו'. ומדקתני להו אהדדי ש"מ דסתמא כהן חסר הן יתר דמי ותפשוט לך מהא: מהא לא תפשוט דהתם פרושי קא מפרש אי זהו בית כור. שאם אמר לו בית כור אני מוכר לך שהוא כבית כור. כלומר דודאי להיכא דאמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך היינו משמע הן חסר הן יתר דהיינו כבית כור עפר ולא בית כור ממש דאפ' פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו ודיינייהו שוו אהדדי ואפ' היו שם נקעים או סלעים יתר מעשר נמדדין עמה ולפרושי אתא ולאיכא למשמע מהכא אם אמר ליה סתמא: מתקיף לה רב אשי אם כן הוא. דלפרושי אתא הא דקתני ברייתא תרי זימני אני מוכר לך למה לי ליתני בית כור עפר כבית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר ודאי [אי] תני הכי משמע דקאמרת דלפרושי אתי אלא לאו ש"מ הואיל דקתני אבל חד אני מוכר לך סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי דאפ' פיחת רובע לסאה או הותיר הגיעו: **פיים** מהו וכו' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והא תניא פיחת ז' קבין ומחצה לבור. המוכר ללוקח או הותיר לו ז' קבין ומחצה הגיעו: יותר מיכן. כגון ח' קבין ומחצה אם פיחת לו המוכר ללוקח יותר מז' קבין ומחצה ואינו רוצה להשלים לו והלוקח רוצה להשלים לו כופין המוכר למכור ולהשלים לכור שלם והיינו ייפוי כח ללוקח. ואם הותיר לו המוכר יותר מז' קבין ומחצה והלוקח אינו רוצה לקנות ליתן דמים כופין אותו ללוקח דמצי למימר ליה המוכר הואיל דלית ביה שיעור שדה איני רוצה ליקחנו ויהיב ליה דמי אלמא דכי היכי דאמרי' ליפות כחו של מוכר אמרינן ג) היכא דהותיר לו דמקבל כל מאי דבעי או קרקע או מעות וליפות כחו של לוקח לא אמרינן והכא טעמא מאי כופין את המוכר למכור דמשמע דהיינו ייפוי כח דלוקח כגון דהוה יקירא ארעא כשמכרה לו ופיחת לו יותר מז' קבין וזל השתא ואמרינן ליה הרשות בידך ליתן לו או מעות או קרקע אלא אי ארעא יהבת ליה להשלים הכור הב ליה כזולא דהשתא או תשלם לו מעות אבל אם נותן לו כשער שלקח ממנו. ביוקר אע"פ שמפסיד הלוקח דהשתא בשעת פרעון הוזלה: מאי הא דקתני נותן לו כשער שלקח ממנו דהוה זולא כשמכרה והשתא יקרא ונותן לו כשעת הזול בשעה שקנאה לוקח ולא מפסיד לוקח אבל בשעה שהותיר לו המוכר על ז' קבין ומחצה ידו על העליונה לקבל מן הלוקח איזה שירצה או קרקע או מעות: ואם שייר בשדה. היינו שהותיר אצל הלוקח בית ט' קבין חשוב שדה בפני עצמו ומחזיר: אמר רב הונא ט' קבין שאמרו אפ' בבקעה גדולה. שאם מכר לו י' כורין בבקעה גדולה אחת או י"ב ובין כולן הותיר לו ט' קבין מחזיר לו דחשוב שדה בפני עצמו הוא ולא אמרינן הואיל דליכא לכל כור וכור ט' קבין לא אינו מחזיר: ורב נחמן אמר נותן ז' קבין ומחצה לכל כור וכור. דהיינו לכל סאה

ה) נראה דתסר כאן וכ"ל ת"ש בית כור עפר וכו' פיחת כ"ש יבנה וכו' הא סתמא כהן חסר או יתר דמי שאם פיחת וכו'. ו) נראה דל"ל ה"נ אמרינן ליפות כחו של לוקח: התם כגון וכו'. כלומר דהיכא דהותיר לו וכו'

ואי איכא מילתא יתירא [מילתא] יתירא נמי קנין. כלומר אם יש משהו יותר מרובע לכל מאה דהשתא ליכא מחילה כלל לא ברבעין ולא במותריהן חזינן מי הוו כוריים דהשתא הוו להו רבעין דידהו יותר מטו קנין כיון דליכא מחילה הדרי באנפי נפשייהו דכיון דליכא חשיבות שדה לא תקנו חכמים למוכר ייפוי כח דמעות אלא יחזיר לו קרקע ומי לא הוי הך מכירה אלא בית כור ואיכא קב ומחצה יתר על הרבעין דהוו להו בין הכל ט׳ קנין הדר. והשתא אסיקנא לר״נ דבכוריים ואע״ג דליכא אלא מותר כל שהוא על הרבעין לא אמרינן יעשה חשבון אלא יחזיר קרקע דכיון דדין מחילה ליכא בהו ושיעור שדה יש למה נכוף הלוקח ליקח האיכא בי רדו יומא ולא מפסיד מוכר מידי אבל בבית כור אחד צריך קב ומחצה מותר על הרבעין להשלים ט׳ קנין והדר וקיימא לן [כתובות יג.] כר״נ בדיני. כן נראה בעיני פיסקא ופירושא ועיקר. וי״מ ומי איכא יתירות כו׳ שצריך ט׳ קנין יותר לבד כל הרבעין כולן וי״מ קב ומחצה צריך תוספת על הרבעין של בית כור האחד דכיון דבבית כור אחד הוי ט׳ קנין הדרי כולהו וקשיא לי מאי חזית דשדית להאי קב ומחצה על חד בית כור מי׳ כורין ולאיצ ליכא אלא ז׳ קנין ומחצה לכור אדרבה שדייה אכולהו ויהיה בתורת יעשה חשבון דלא מטי לכל בית סאה אלא טפי מרובע פורתא ועד שיהיה ט׳ קנין לכל כור וכור לא הוה לן למימר יחזיר א״נ מנלן האי דדי לנו בקב ומחצה תוספת על רבעי בית כור שדייה להאי תוספת אבית סאה ועד דליהוו ט׳ קנין לאחד מן הסתם לבד מרובע לכל סאה וסאה לא אמרינן דהדרי למוכר. כלומר דמילתא כי מעיינת בהו שפיר בהנך לישני לא תמצא טעם וממש בהן אלא כהלכתא בלא טעמא. ברם כך הוא כמו שפירשתי דהיכא דליכא משהו יתר על כל הרבעין כולן של ב׳ כורין כיון דמפיק להו מתורת מחילה ליכא למימר בהו ייפוי כח [ד] דלוקח דהא בין כולן חשיבי שדה דליכא טפי מט׳ קנין והדרי למוכר ובבית כור אחד בעינן תוספת קב ומחצה על הרבעין להשלימן לט׳ קנין והדרי למוכר: **מאי נאו דזבין ליה כוריים.** דהא לא קתני ואם שייר בבית כור ט׳ קנין כדקתני ריש״א בית כור עפר אני מוכר לך אלמא אפי׳ בבקעה גדולה קאמר ט׳ קנין הדרי למוכר וקשיא לר״נ דאמר מחילה הויין כל היכא דלא מטי טפי מרובע לכל סאה: ומשני **לא דזבין ליה כור.** דאריש״א קאי דאייני בבית כור ועלה קתני דאי הוו ט׳ קנין הדרי דליכא טפי מרובע לכל סאה ופקא להו מתורת מחילה: ה״ג **ובגנה בית חצי קב מאי נאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה.** והכי קפריך מאי נאו דזבין ליה סאתים ואפ״ה לא אמרי׳ נותן רובע לכל סאה ואי איכא יתירתא משהו למילתא דאחי קב הדר הא לא אמרי׳ אלא כיון דה״ל בין הכל שיעור גנה לא מחיל אינש כרב הונא והדר ואע״ג דלא מטי אלא רובע לסאה. ומשני לא דזבין ליה סאה גנה והלכך רובע הוא דהוי מחילה טפי מרובע יעשה חשבון אבל חצי קב דליכא שיעור גנה הדר: ה״ג **וכדברי ר״ע בית רובע מאי נאו דזבין ליה סאה לא דזבין ליה חצי סאה.** והכי קפריך מאי נאו דזבין ליה סאה ואפ״ה לא אמרי׳ נותן חצי רובע לכל חצי סאה דהוי מחילה אלא כיון דהוי ליה בין כל המותרות שיעור גנה הדרי כרב הונא חצי רובע הוי מחילה לחצי סאה כי היכי דרובע הוי מחילה לסאה. ומשני דזבין ליה חצי סאה הלכך חצי רובע הוי מחילה וטפי מחצי רובע יעשה חשבון רובע דהוי שיעור גנה יחזיר. כן נראה בעיני ועיקר וכן מצאתי כתוב בספרים מדויקים. ולשונות אחרים יש ואין בהן ממש [ה] ואמרי׳ בית סאתים שיעור גנה בבית כור שיעור שדה והבל הוא והברים ריקים דט׳ קנין שיעור שדה וחצי קב שיעור גנה וגם מפרשים דלר״ע לית ליה יעשה חשבון בגנה אלא רובע יחזיר פחות מרובע הוי מחילה והכל הבל דהא ודאי אית ליה מחילה סאה הוי מחילה יותר מחצי רובע בשדה רובע לסאה הוי מחילה הוא הדין בחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה וכן לגנה חצי רובע לחצי סאה הוי מחילה יותר מחצי רובע לחצי סאה יעשה חשבון לר״ע כמו לרבנן אבל רובע לחצי סאה יחזיר לר״ע ולרבנן יעשה חשבון **עד שיהו חצי קב תוספת על חצי סאה דהכי הוי שיעור גנה** וגם מפרשים דרובע לסאה בגנה לרבנן יעשה חשבון כיתר מרובע לשדה ופחות מרובע הוי מחילה בגנה כרובע בשדה וכל סברות הללו הבל הן ומטעיין הן: **בעי רב אשי.** מכר לו שדה כגון שמכר לו סאה או סאתים והותירו יותר מב׳ רבעין לסאתים אבל אינן ט׳ קנין דהוו להו בתורת יעשה חשבון: **ונעשים גנה.** ביד לוקח קודם שהחזיר לו לא מעות ולא קרקע גדל נהר לכאן או נובע מעין לכאן דה״ל ראוי לגנה כדכתיב והשקית בדרגלך כגן הירק (דברים יא): **מהו.** מחזיר לו לוקח למוכר מי אזלינן בתר שעת מכירה ויעשה חשבון רלה נוטל מעות רלה נוטל קרקע או דלמא כיון דתקנתא דרבנן היא משום ייפוי כח דמוכר אלא יפסיד מיעוט קרקע שאין ראוי לכלום השתא דה״ל חצי קב גנה וחשוב שדה צריך שיטול את שלו ויחזיר לו לוקח קרקע ולא מעות. א״נ מכרה כשהיא גנה ונתייבשה ונעשית שדה ביד לוקח מי אזלינן בתר שעת מכירה ויחזיר לו חצי קב ולא מעות או דלמא השתא נמי יש לנו לעשות תקנה למוכר הואיל ונעשית שדה ואין ראוי לו בפני עצמו ואם רלה יטול מעות או קרקע. ונראה בעיני דדוקא קמיבעיא ליה כגון דליכא בין שעת מכר לשעת מדידה אלא תורת חזרה ועשיית חשבון דממה נפשך ליכא מחילה אבל היכא דמעיקרא הוי מחילה ולבסוף לא הוי מחילה ודאי בתר מעיקרא אזלינן כיון דמחל מחל כגון אליבא דרב הונא שמכר לו מתחלה סאתים שדה והיו שם מותר ב׳ רבעים רובע לסאה דהוי מחילה והשתא נעשית גנה ביד לוקח והוי בתורת חזרה לרב הונא התם ודאי מודי רב אשי דבתר מעיקרא אזלינן שהרי מחל ונתן לו הב׳ רבעין וכן עיקר: **הנא אם היה.** ההוא שדה שמכר סמוך לשדהו אחר אפילו אם הותיר כל שהוא על ז׳ קנין ומחצה לכור מחזיר לו קרקע ולא יעשה חשבון דהא חזי לאיטטרופי לשדהו ואע״ג דלא הוי ההוא מותר ט׳ קנין יחזיר לו קרקע דכיון דלא מפסיד מוכר בחזרת קרקע מידי לא נייפה כחו לכוף הלוקח לקנותו אבל אם הותיר כל שהוא על הבית כור כגון פחות מרובע לסאה א״נ ז׳ קנין ומחצה לכור דליכא טפי מרובע לסאה ודאי מחילה היא ולא הדר ליה לא קרקע ולא מעות וכן פסק רבינו חננאל. ואית דמפרשי דהאי כל שהוא אפילו פחות מרובע לסאה קאמר דיחזיר ולא מחל הואיל ויש לו שדה בסמוך לזה ולאו מילתא היא דא״כ מאי אהני ליה הן חסר הן יתר דקאמר ליה כדקתני מתני׳ וא״נ לא אמר הן חסר הן יתר הא אוקמינן [ע״ה] דסתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי: **בור מהו שספסיר.** בין ההוא מותר לשדה ולא יחסך על שדהו ויעשה חשבון. ואם תמצא לומר דאינו מפסיק: **אמת המים מהו.** נראה בעיני דגרסינן דרך הרבים מהו כגון שיש כאן שביל של ט״ז אמה שהולכין ממנו לשדות אבל רה״ר ממש איכא למימר דאין לך הפסק גדול מזה. וכולהו באם תמצא לומר דאינו מפסיק מפרשינן להו: **כלפי לייא.** כנגד מה שונה במשנתנו כאן ולאן הדבר נוטה כדאמרינן בברכות (דף נח.) חצבי לנהרא כגני לייא הקדירות שלמות הולכין לנהר לשאוב בהן מים אבל השבורין להיכן הולכין. וה״נ במתני׳ איפכא מסתברא דהמותר לא הוי מחילה אבל הרבעין אמרנו דהוו מחילה הלכך ה״ל למיתני כדמתרץ לא את המותר על הרבעים בלבד הוא מחזיר דנימא הרבעין כולן מחולין אלא גם את כל השלשים רבעין של בית כור הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע טובא לא מחל מידי והוא הדין לענין הפחת דכיון דחסר טפי מרובע לסאה לא מחל מידי כדאמרינן לעיל אם בא לנפות מנפה את כולן וכ״ש לענין קרקע כדאמרינן בהמוכר פירות (לעיל דף לד.): **מתני׳ מדה בחבל כו׳.** האומר לחבירו ב׳ לשונות הללו הסותרין זה את זה בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתר ביטל לשון אחרון זה דהיינו הן חסר הן יתר את מדה בחבל ואזלי׳ בתר לשון הראשון דהיינו מדה בחבל ואפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה אם אמר לו הן חסר הן יתר מדה בחבל אני מוכר לך בבת אחת אי אמר ליה הכי ביטל הן חסר הן יתר את מדה בחבל ואזלי׳ בתר לשון אחרון. ואם פיחת רובע לסאה או הותיר רובע הגיעו. וכן אם אמר לו הן חסר הן יתר מדה בחבל אני מוכר לך

ואי איכא מילתא יתירא [ו](דהוי) לתשעת קבין הדרי איתיביה רבא לר״נ שאם שייר בשדה בית תשעת קבין לאו דזבין ליה כוריים לא דזבין ליה כור ובגנה בית חצי קב לאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה וכדברי ר״ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה לא דזבין ליה חצי סאה בעי רב אשי שדה ונעשית גנה גנה ונעשית שדה מאי [א]תיקו [ב]תנא אם היה סמוך לשדהו אפי׳ כל שהוא מחזיר לו קרקע [ג]בעי רב אשי בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק דרך הרבים מהו שתפסיק ריכבא דדיקלא מהו שתפסיק תיקו: ולא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר: כלפי לייא [ד]תאני רבין בר רב נחמן [ג]לא את המותר בלבד מחזיר לו אלא את כל הרבעין כולן: **מתני׳** מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר בטל הן חסר הן יתר מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל בטל

עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פכ״ח מהל׳ מכירה הלכה י סמג עשין כב טוש״ע מ״מ סי׳ ריח סעיף יג:

כג ב מיי׳ שם הל׳ ז טוש״ע שם ס״ט:

כד ג מיי׳ שם הל׳ ז טוש״ע שם סעיף י:

רבינו גרשום

וסאה רובע הקב כדתני מתני׳: ואי איכא (יתירא למילתא) [מלתא יתירא]. דאיכא לכור אחד ט׳ קבין יותר מכולה שאר כורין מהדר ליה כוליה מה שהותיר ליה על כל הכורין אפי׳ ד׳ קבין ומחצה דהבא לנפות מנפה את כולה ורב נחמן אתי להקל טפי מרב הונא גבי לוקח דרב הונא אמר ט׳ קבין אפי׳ בבקעה גדולה מצטרפין ומחזיר לו ולא אמרו דנותן לכל כור וכור ז׳ קבין ומחצה כדקתני מתני׳ ורב נחמן אמר דנותן ז׳ קבין ומחצה לכל כור וכור ולא מחזיר לו וכדקתני מתני׳ פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו: מאי לאו דזבין ליה כוריים ואם שייר בשדה ט׳ קבין לא אמרינן דיהיב ז׳ קבין ומחצה לכל כור וכור. אלמא מחזיר לו אותן ט׳ קבין וכדרב הונא וקשיא לרב נחמן: ומשני לא דזבין ליה כור ולההוא כור הויא יתר ז׳ קבין ומחצה כדאמר רב נחמן: ובגנה. דין גנה סאתים ואם הותיר בגנה בית חצי קב מחזיר לו. מאי לאו דזבין ליה ד׳ סאין ובד׳ סאין הותיר לו חצי קב אלמא לא אמרי׳ דיהב לכל כור וכור ז׳ קבין ומחצה וקשי׳ לרב נחמן: לא דזבין סאתים. כדין גנה דהיינו אי איכא יתירא למילתא דט׳ קבין מהדר ליה: בית סאה הוי דין גנה לר׳ עקיבא ובית רובע גנה מאי לאו דזבין ליה סאתים טפי מגנה אליבא דר׳ עקיבא ואפי׳ הכי לא אמרינן דיהיב לכל סאה וסאה בית רובע. לא דזבין ליה סאה: בעי רב אשי. אם היכא דשייר בשדה ט׳ קבין פשיטא לן דמחזיר כדקתני מתני׳ אבל הא מיבעיא לי להיכא דהותיר שדה מעיקרא ונעשית גנה כשמכרה לו מהו. מי אמרינן דאזלינן בתר מעיקרא ואם שייר בית ט׳ קבין מחזיר לו ולהיכא דהותיר ז׳ קבין ומחצה או פחות הגיעו או דלמא בתר השתא אזלינן ואם הותיר ז׳ קבין ומחצה מחזיר לו דאיכא טפי מחצי קב כדין גנה והם הכי נמי להיכא דהוה גנה מעיקרא והשתא נעשית שדה מהו מי אזלינן בתר מעיקרא להיכא דהותיר חצי קב מחזיר לו או דלמא בתר השתא אזלינן דהוה ליה שדה (ולא) הגיעו תיקו: תנא אם היה אותו שדה שמכר סמוך לשדהו והותיר לו אפי׳ כל שהוא מחזיר לו קרקע שהותיר ולא הגיעו משום דחזיא ליה דסמוך לשדהו הוא אבל אם פיחת לו כרצונו דמוכר הוא כדאמר׳ לעיל לייפות כחו של מוכר אמרי׳: בעי רב אשי להיכא דסמיך לשדהו ממש אפי׳ כל שהוא מחזיר לו קרקע בור מפסיק בינתים מהו. שתפסיק והגיעו והכי נמי אמת המים ורשות הרבים וריכבא דדיקלי שורה של דקלים מהו שתפסיק. מי אמרי׳ דהוה הפסקה ולא הגיעו או לא: כלפי לייא. כלפי מה שונה מחזיר לו לפחות מנפה את כולן. תני רבין במתני׳ כדאפרש׳ ולא את המותר בלבד כו׳: **פיסקא** ואם אמר לו כלשון הזה מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר בבת אחת אי אמר ליה הכי ביטל הן חסר הן יתר את מדה בחבל ואזלי׳ בתר לשון אחרון. ואם פיחת רובע לסאה או הותיר רובע הגיעו. וכן אם אמר לו הן חסר הן יתר מדה בחבל אני מוכר לך

מסורת הש״ס

א) רש״ל מ״ז, ב) לעיל דף פג:, ג) לעיל דף לד:, ד) דמוכר. רש״ל,

הגהות הב״ח

(ה) רשב״ם ד״ה ס״ג וכדברי וכו׳ ואין בהן ממש דאמרי בית סאתים:

מוסף רש״י

לא את המותר בלבד מחזיר. לא את המותר של רובע לכל סאה הוא מחזיר נבדל, אלא את כל הרבעין כולן. כל ג׳ רבעים של בית כור ומותרותיהם הכל מחזיר, דהיכא דבא לשלם משלם את כולו (לעיל צד:).

בטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דברי בן נגס: **גמ'** אמר רבי אבא בר ממל אמר רב חולקין עליו חבריו על בן נגס מאי קא משמע לן תנינא [ז]מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור אי מהתם הוה אמינא התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה ואיכא למימר פרושי קא מפרש אבל הכא דודאי קא הדר ביה אימא לא קא משמע לן אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן נגס אבל חכמים אומרים [ב]הלך אחר פחות שבלשונות זו ולא סבירא ליה והא [ג]רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה אלא [ד]זו וסבירא ליה ומי סבירא ליה והאמר שמואל בבא באמצע החדש עסקינן אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר אלא

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר. ואם פיחת כל שהוא יכנה ואם הותיר כל שהוא יחזיר: **דברי בן נגס.** ופליגי רבנן עליה בגמרא: **גמ' חולקין עליו חבריו.** דלדידהו הוי ממון המוטל בספק וחולקים דמספקא להו אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון כדמפרש לקמיה ממתני' דמרחץ. ומיהו רב סבירא ליה כבן נגס כדלקמן בשמעתין [ע"ב] אמרי בי רב איסתרא מאה מעי מאה מעי כו': **תנינא.** בבבא מציעא בפ' השואל: **ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר כו'.** דא"ל הכי מרחץ זה אני משכיר לך בי"ב זהובים לשנה דינר זהב לחדש ואותה שנה שנת עיבור היתה ואי תפסינן לשון ראשון נתעברה לשוכר ולא יתן אלא שנים עשר זהובים לשלשה עשר חדשים כדתנן התם [ב"מ קב.] המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר ואי תפסינן לשון אחרון נתעברה למשכיר וחייב ליתן לו י"ג זהובים כדתנן נמי התם השכירו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר והכא בלשון ראשון השכיר לו בית לשנה ובלשון אחרון השכיר לו לחדשים והרי שתי הלשונות סותרין זה את זה: **יחלוקו.** יתן לו שכר חצי החדש דממון המוטל בספק חולקין דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון: **אי מהתם הוה אמינא.** דאין חולקין עליו חבריו על בן נגס דהתם נמי מודי בן נגס דיחלוקו משום דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה מלשון ראשון ותפוס לשון אחרון ונתעברה למשכיר ואיכא למימר דלא מלשון הראשון ונתעברה לשוכר אלא פרושי קמפרש דאינו משכיר לו לשנה שלמה ויקבל שכירותו בסוף השנה כדין שכירות שאינה משתלמת אלא בסוף אלא מדינר זהב לחדש הוא משכירה כדי שיטול הדינר בכל חדש וגם אם ירצה לחזור בו מלהשכירה לסוף חדש או לסוף שני חדשים יוכל להוציאו מביתו ואינו חייב להעמיד לו בית אחר הלכך כיון דאיכא למימר תפוס לשון אחרון דשמא חזר בו ואיכא למימר תפוס לשון ראשון דדלמא ליכא הכא לשון אחרון כלל אלא פירוש בעלמא לראשון הלכך יחלוקו: **אבל הכא.** בתמציתין: **דודאי הדר ביה.** שלשון אחרון מכחיש את הראשון אימא לא פליגי רבנן עליה אלא תפוס לשון אחרון: **קא משמע לן.** רב דחלוקין עליו דהתם לא הוי טעמייהו אלא משום דמספקא להו אי תפסינן לשון אחרון או לשון ראשון דכיון דבתוך כדי דיבור אמר שני הלשונות אין ידוע על איזה נתכוין יותר ולא משום דאיכא למימר דפרושי קמפרש דהא ודאי מכחיש לשון אחרון את הראשון: **הלך אחר פחות שבלשונות.** אחר אותו הלשון שמפחית כחו של לוקח דמספקא [ה] ליה אי תפוס לשון ראשון או אחרון ויד המוכר שהוא מוחזק בקרקע שלו על העליונה. הלכך היכא דאמר ליה מדה בחבל והן חסר והן יתר חזינן אם הותיר כל שהוא נהכי אמר מדה בחבל ויחזיר ואם פיחת כל שהוא נהכי א"ל הן חסר הן יתר סהיה ירא שמא לא יהיה כאן בית כור שלם והגיעו: ומתמה גמרא **זו ולא סבירא ליה.** מדקאמר שמואל זו דברי בן נגס ולא קאמר חולקין עליו חבריו על בן נגס כי היכי דלאמר רב לעיל אלמא לא סבירא ליה כבן נגס דלא אזלינן אחר לשון אחרון אלא אפילו בסאה אחרונה. ואע"פ שמשך עשרים ותשע אינה משיכה דכוליה חד מקח הוא ועד דמשיך לכוליה לא קני מידי כדאמרינן בפ' הזהב (ב"מ דף מז.) דהיכא דאמר ליה קמה בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך עדיין את הטלה שניהן יכולין לחזור משום דלא הוה משיכה מעליתא: **ראשון ראשון קנה.** דכיון דאמר ליה קמה בסלע כל קמה וקמה הוה ליה חד מקח ומשיכה כל אחת קנתה. אלמא ס"ל לשמואל דמי דמספקא ליה כרבנן והולך אחר המוחזק: **כולו למשכיר.** העמד קרקע בחזקת בעלים: **בסוף החדש כולו לשוכר.** העמד מעות על חזקתן. ומדמוקי לה שמואל בבא באמצע חדש אלמא ס"ל הכי דאי לאו דס"ל הכי מאי דוחקיה לאוקמה הכי לוקמה בין בבא בתחלת חדש בין בבא בסוף חדש כרב וכרב נחמן דפליגי עליה דהתיה משנה בפרק השואל [ב"מ קב:] אלא מדלחיק לאוקמי הכי היינו משום דס"ל הכי ופליג אדרב ואדרב נחמן דפליגי עליה ואתא איהו לתרוצי ולמימר הכי הלכתא: אלא

ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו כו'. משמע מהכא דמספקא ליה לרבי יוסי אי תפוס לשון ראשון או אחרון לשמואל דאוקי לה בבא באמצע החדש ובתמורה (דף כה: ושם) (ב"ק דף עג.) א"ר יוסי תמורת עולה תמורת שלמים דברי קיימין והיינו תפוס שניהם ובגזר כפ"ב (דף ט. ושם) ד"ה אין) ובמנחות (דף קג: ושם) ובזבחים (דף ל. ושם) ובפסחים (דף נג.) אית ליה לר' יוסי בגמר דבריו אדם נתפס וי"ל דבכולהו לר' יוסי כאילו הוליא שניהן יחד ולהכי הוא הכא פסיקא שהרי סותר זה את זה ואי אפשר לומר כאן שדעתו על שניהן אבל בתמורה ובמרובה להכי קאמר ר' יוסי תפוס לשון שניהן דאין סותר זה את זה [א] וההיא דגזיר ומנחות ובזבחים ופסחים דמפרש דבריו קאמר דבגמר דבריו אדם נתפס [ב]:

אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר. פירוש משום דהוי שוכר המוליא מחבירו עליו הראיה ואפילו הכי בסוף חדש כולו לשוכר משמע דאי תפס מוליא לא מפקינן מיניה וכן משמע בפ' שני דכתובות (דף כ. ושם) דתניא שניים התמומין על השטר ומתו ובאו שניים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידן הוא זה אבל אנוסים היו קטנים או פסולי עדות היו אם כתב ידן יולא ממקום אחר אין נאמנין ופריך ומגבינן ביה תרי ותרי מינהו ומסיק רב נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה והשתא לענין מאי קתני בברייתא דאין נאמנין כיון דמוקמינן ממונא אחזקתיה ופירש הקונטרס התם לענין דאי תפס מלוה לא מפקינן מיניה ותימה דאם כן המוליא מחבירו היינו כל דאליס גבר ומאי פריך בחזקת הבתים (לעיל דף לה. ושם) מהמחליף פרה בחמור כו' [ג] עד זה אומר של אבותי וזה אומר כו' דאמר כל דאליס גבר ופירשנו דלאו מסומכוס קפריך דלית הלכתא כוותיה אלא מדסומכוס נשמע לרבנן דהיכא דליכא חזקה דמרא קמא דמודו רבנן לסומכוס דיחלוקו ומאי קשיא והא במחליף פרה בחמור אמרו רבנן דהמע"ה ואי תפס מוליא לא מפקינן מיניה כל שכן גבי זה אומר של אבותי דאין שום אחד מהן מוחזק דאמרינן כל דאליס גבר ויש לומר דמסתברא ליה במחליף פרה בחמור דליכא חזקת מרא קמא ולא אמרי רבנן יחלוקו אלא המוליא מחבירו עליו הראיה כיון דאית ליה חזקה אבל היכא דאין מוחזק זה יותר היה לב"ד לומר להם שיחלוקו ולא להניחם לתפוס דאפילו רבנן מודו הכא לסומכוס [ג] אבל קשיא בפרק קמא דבבא מציעא (דף ו: ושם ד"ה פוטר) מסיק גבי ספק בכור דתקפו כהן מוליאין אותו מידו אלמא היכא דאמרינן המע"ה לא מהניא תפיסה ויש לומר דבשמעתין היינו טעמא דכי לא בא עד סוף החדש דאמרינן דאודויי הוא דאודוי ליה [ד] לפיכך כולו לשוכר אבל בא בתמצע החדש נראה דלא שייך כל כך אודויי אודי על חצי החדש ואי אודי [ה] [אודי על הכל ומש"ה] יחלוקו והיינו דפ"ב דכתובות (דף כ. ושם) מצי' למימר משום דקא טעין טענת ברי [ו] מהניא ליה תפיסה אבל בספק בכור לא בא הכהן אלא מכח ספק [ז] אי נמי להכי נפקא מיניה דאין נאמנין דאי תפס המלוה קודם שנולד הספק [ז] לא מפקינן מיניה ובכתובות מפורש יותר: אלא

משום דהאי דתפיש תפיש ואם איתא דסבירי לשמואל דאזלינן בתר לשון אחרון אפי' בא המשכיר בסוף החדש כולו למשכיר מיבעי ליה דהא קאמר מדינר זהב לחדש דהיינו לשון אחרון וקשיא דשמואל אדשמואל:

ז) כ"מ קב., ב) שם: לעיל פו: [לקמן קו:], ג) [יבמות סז.], ד) ל"ל ראשון מהכ"ס, ה) רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הלך וכו' דמספקא להו אי: (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' מהמחליף פרה בחמור כו' על דרב נחמן דאמר זה אומר של אבותי וזה אומר כו' כל דאליס כל"ל:

מוסף רש"י

כור בשלשים אני מוכר לך. לריך היה לו למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בלמלוס מקנה לו לא פחות ולא יותר, הלכך אם משך ואע"פ שפסק ופליגו בכרשות לוקח וכלאי של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדוד כולו, דהכא מדידה מעכבת הוא ולא הקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור, ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה, אפילו כשמדד לו כ"ט סאין מחוך הוא כל זמן שלא נמדד סאה אחרונה, ואע"פ שמשך הכ"ט סאין אינה משיכה מעליתא, דכור זה חד מקח הוא ועד דמשיך כוליה לא קני כדאמרינן בפרק הזהב (מז.) דהיכא דמכר לו חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה שניהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי מעליתא (לעיל פו: וכע"ז ב"מ קב:). ראשון ראשון קנה. כיון דא"ל סאה בסלע כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח ומשיכה כל אחת קנתה (ב"מ קב:) שכל אחד מכירה בפני עצמו היא וכגון דהויא מדה לוקח וכסימטא, דקני ליה כלאי, ל"ג כרשות מוכר וכגון דא"ל מעיקרא יקנה לך כלך כרשותי (לעיל פו:).

מוסף תוספות

א. [ד]אפשר לקיים שניהם כגון שירעה עד שיסתאב ויביא בדמיה חציה עולה וחציה שלמים. תוס' הרא"ש ב"מ קב: ב. אע"ג דלר' יוסי חיילי תרוייהו היינו משום דתרי מילי קאמר ואינם פירוש זה לזה. תוס' פסחים נג: ג. [ד]רבנן לא פליגי אלא משום דאמרי המע"ה אבל היכא דאין זה מוחזק יותר מזה ה"נ דמודו דיחלוקו. תוס' שאלת כתובות יט: ד. כיון דלא בא בתחילת החדש. תוס' כתובות כ. ה. שחייב לו. תוס' שאלת כתובות יט: ו. דאין יודע אם בכור הוא. תוס' כתובות כ. ז. כשתפס מעיקרא קודם בואם לדין דאכתי לא נולד הספק. תוס' שאלת כתובות יט:, ועיין ב"מ (ו:) תוד"ה פוטר שכתב וז"ל: שתפס קודם שבאו עדים לפסול השטר דהיינו קודם שנולד הספק.

רבינו גרשום

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דאזלי' בתר מדה בחבל דלשון אחרון הוא מדה בחבל כדברי בן נגס דס"ל דאזלינן בתר לשון אחרון; אמר ר' אבא בר ממל חולקין עליו חבריו על בן נגס. דלא אזלינן בתר לשון אחרון; בשנים עשר עשר זהובים לשנה והזכיר גם מדינר זהב היינו זהוב לחדש שכך מגיע; יחלוקו את חדש העיבור. דיתן לו חצי זהוב וחצי מפסיד המשכיר דאם איתא דלא הוו חלוקין עליו חבריו

עין משפט נר מצוה

כה א מי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ג ועי' במ"מ סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שיב סעיף טו וכמו שפסק הרכב"ם:

כו ב מי' פכ"מ מהל' מכירה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף יד:

רבינו גרשום (המשך)

כולו זהוב של חדש העיבור למשכיר הוה ליה למימר דהיינו תפוש לשון אחרון אלא ש"מ דחלוקין עליו חבריו דלא אזלינן בתר לשון אחרון ומאי קאתא לאשמועינן ר' אבא. ומשני טובא אתא לאשמועינן דאי מהתם ליכא למיפשט מינה דלא אזלינן בתר לשון אחרון דהוה אמינא התם הוא בדין דיחלוקו דהיכא דאמר משכיר לשוכר מעיקרא בי"ב זהובים לשנה והדר אמר מדינר זהב לחודש מיהדר קא הדר ביה ממילתא קמייתא משום הכי אמר לסוף מדינר זהב לחודש דלא מחיל ליה את חודש העיבור ובדין הוא דכוליה [ה] יהיב ליה את דינר ואיכא למימר נמי דפרושי קא מפרש ליה והכי קאמר י"ב זהובים לשנה דהיינו לכל חודש וחודש דינר ובדין הוא דלית ליה ליה למשכיר כלום מאותו דינר הואיל דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הוה ליה ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין ומשום הכי הכא חולקין את חודש העיבור ולא מצינן למיפשט מהכא דסבירא להו לרבנן דלא אזלי' בתר לשון אחרון אבל הכא במתני' להיכא דאמר ליה מדה בחבל דאזלי' בתר לשון אחרון; אחר פחות שבלשונות. אחר לשון שהוא קצר בין דאמר ליה מדה בחבל הן חסר הן יתר ובין דאמר ליה הן חסר הן יתר מדה בחבל לא ביטל האי מקמי האי ואזלינן בתר מדה בחבל דהיינו פחות שבלשונות דלשון קצר הוא; מדקאמר שמואל זו דברי בן נגס מכלל דלא סבירא לבן נגס. והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכו' יכול לחזור בו אפי' בסאה האחרונה בין לוקח בין מוכר. משום דכל הכור מלא התנה לו ואכתי אינו מלא הלכך כל זמן שאינו מלא יכול לחזור בו; כור בל' סלע סאה בסלע דהיינו לשון אחרון דקאמר סאה בסלע ראשון ראשון סאה סאה שמדד קנה אלמא דאזלינן בתר לשון אחרון אליבא דשמואל וקשיא דשמואל אדשמואל; אלא זו דברי בן נגס וסבירא ליה כבן נגס דאזלינן בתר לשון אחרון; והאמר שמואל. משום הכי יחלוקו את חדש העיבור בבא המשכיר לתבוע שכירות באמצע חדש העיבור ונותן לו מחצי חודש הבא; אבל בבא המשכיר לתבוע בתחלת החדש כולו יהיב למשכיר

ה) ל"ל וכדין הוא דכוליה דינר יהיב ליה.

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה. הוי מני לשנויי כדאמרינן לעיל דגבי משכיר איכא למימר מיהדר קא הדר ביה ואיכא למימר פרושי קא מפרש אבל הכא (ג) איכא למימר מיהדר קהדר ולעולם זו וסבירא ליה אלא אע"ג דשני הכי לעיל לא משמע ליה שיהא כן עיקר הטעם ולא עביד מייניה לעיל אלא גריכותא בעלמא ועוד כדפירש הקונטרס דזו משמע דלא סבירא ליה הכי: **פרושי** קא מפרש. פי' הקונטרס דהכי קאמר ליה בשנים עשר זהובים לשנה לפי שאני סבור שהיא פשוטה אבל אם היא מעובדת אני רואה שתתן לי דינר זהב לחדש[א] ולא גרסינן לפי זה מי איתמר בהא ולא איתמר בההיא דעל זה אינו מפרש כלום דלמאי לא שמעינן לההיא דהמשכיר מההיא דאיסתרא אלא הכי גרסינן מהו דתימא פרושי קא מפרש כו' ובשם רש"י פי' דפרושי קמפרש קמי אההיא איסתרא מאה מעי כלומר סלע גדול ששוה מאה מעי[ב] ושפיר גרים מי איתמר בהא ולא איתמר (ג) בהא ולא תקשה לפרש"י אמאי לא שמעינן ההיא דאיסתרא מההיא דאמר רב ואילו הואי התם יהיבנא כוליה למשכיר דהוה אמינא טעמא דרב לא משום תפום לשון אחרון אלא משום דקרקע בחזקת בעליה קיימת[ג] ול"ת לפירוש רש"י היכי מיתקי אדעתין דאיסתרא מאה מעי פרושי קא מפרש ולעולם רב כרבנן דאמרי הלך אחר פחות שבלשונות הא תנן בגט פשוט (לקמן דף קסה: ושם) כתב זוזי מאה דהוו קיימי סלעים עשרין אין לו אלא עשרין זוזי מאה דהוו קיימין סלעין תלתין אין לו אלא מאה אלמא אע"פ שמפרש בההיא אמרינן הלך אחר פחות שבלשונות ויש לומר דשאני ההיא דגט פשוט שרחוקין זה מזה ולא שייך כולי האי פירושי קא מפרש ומתיישב כאן פי' הקונטרס יותר[ד] משום דמעיקרא הקשה הא אמר רב חדא זימנא משמע דפריך אאמאי איצטריך ההיא דאיסתרא ומשני דאיצטריך דלא הוה שמעינן ממשכיר דתפוס לשון אחרון דהוה אמינא דפרושי קא מפרש ומיהו בהשואל (ב"מ דף קב: ושם ד"ה הוה) יתכן טפי כפרש"י דקאי בההוא דמשכיר ופריך והא אמר רב חדא זימנא הכא גבי איסתרא[ה] ולרבי יצחק נראה דפרושי קא מפרש דהכא היינו ממש כההיא דלעיל והכי פירושו מי איתמר בההיא דאיסתרא ולא איתמר בההיא דמשכיר הוה אמינא פרושי קא מפרש ההיא דמשכיר ויהא כולו לשוכר דלא אמרינן תפוס לשון אחרון דלא שדי לה אתחלת החדש וקרקע בחזקת בעליו תעמידנו והכי הלכתא דאמרינן בפרק המקבל [ב"מ קי.] והא קיימא לן כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת התם לאו מלתא דעביד לאיגלויי היא כו'. וגבי מתני' דהכא נמי ליתא הלכתא כבן גמס לתפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא כשמואל וכרב נחמן וקרקע בחזקת בעליה עומדת והלך אחר פחות שבלשונות כרבנן ויד מוכר על העליונה. וגבי כור בשלשים סאה בסלע נמי כיון דמטלטלי נינהו מודי רב נחמן דראשון ראשון הכא דמאי דתפיס תפיס דבקרקע הוא דאמרינן לעולם בחזקת בעליה דראשונים קיימא דקרקע אינה נגזלת אבל במטלטלין הלך אחר המוחזק משניהם: בפ"ק דסנהדרין (דף יח:) אמרי בי רב [רב] הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב אלא רב המנונא כלומר כל היכא דאמרינן אמרי בי רב דמשמע תלמידי דרב היינו רב המנונא שהיה תלמידו של רב ואמר ההלכה משמו של רב והכי מוכח לקמן דפרכינן והא אמרה רב חדא זימנא: **איספרא מאה מעי מאה מעי מאה מעי איספרא איספרא.** אמר לחבירו בכמה חפץ זה אמר ליה איספרא מאה מעי ונתרצו מאה מעי חייב לו ואם אמר מאה מעי איסתרא חייב לו איסתרא: **תפוס לשון אחרון.** כבן גמס. איסתרא סלע מדינה והוא חצי דינר שהוא שמיני שבסלע צורי דאמרינן בהמובל בהתוקע (ב"מ מה.) ותלי דינר תשעים ושש פרוטות שהפרוטה אחד משמונה באיסר[ו] והחצי דינר שלש מעות כסף שהוא ו' פונדיונין והפונדיון שני איסרין הרי שנים עשר איסרין לחצי דינר תן לכל איסר ח' פרוטות הרי תשעים ושש נמצא מאה מעי דהיינו ק' פרוטות יתירים על איסתרא ארבע פרוטות. מעות סתם היינו פרוטות של נחשת והכי מוכח בפרק הזהב (ב"מ מה.) דאמרינן תא שמע הפורט סלע ממעות מעשר שני ב"ש אומרים בכל הסלע מעות כו' השתא לב"ש לגבי פריטי מחלוקין כו' אבל של כסף שים ששה בדינר נקלאין מעות כסף: **אי הואי התם.** כשבא מעשה לפני ר"ש בן גמליאל ולפני ר' יוסי ואמרו יחלוקו: **הוה יהיבנא כוליה למשכיר.** משום דתפוס לשון אחרון: **מהו דתימא.** לאו משום דאית ליה תפוס לשון אחרון קאמר יהיבנא כוליה למשכיר אלא משום דאיכא למימר פרושי קמפרש ולא מיהדר הדר ביה כלל אלא נתכוין ליטול דינר זהב לכל חדש והיה ירא שמא תתעבר השנה ופירש הך דינר לשנה לא בשנה מעובדת קא אמינא אלא בשנה פשוטה שמגיע דינר לכל חדש דכל היכא דאיכא למימר פרושי קמפרש ולא יסתרו הלשונות זו את זו יש לנו לומר דמפרש הוא ואינו חוזר מדיבורו והלכך ודאי אזיל בתר לשון אחרון דפירוש הוא לראשון. אבל איסתרא מאה מעי שהאיסתרא ל"ו פרוטות וסותרין הלשונות זה את זה והאי דקאמר איסתרא מאה מעי כאילו אמר ל"ו מעות מאה מעות דמי אלא שכך היו רגילין לדבר בקולר לשון לקרות לל"ו פרוטות איסתרא התם קאמר רב הלך אחר המוחזק כשמואל ורבנן דפליגי אבן גמס: **קמ"ל.** רב דכבן גמס סבירא ליה והך דאיסתרא מאה מעי לבסוף איתמר כן נראה בעיני. ובגבא מציעא פרק השואל [ב"מ קב:] הכי גרסינן ליה מהו דתימא פרושי קמפרש קמ"ל ולא גרסינן אי מהתם הוה אמינא פרושי קא מפרש דבהא דאיסתרא מאה מעי פרושי קא מפרש ליכא למימר דודאי איסתרא הוי פחות ממאה מעי ודמי ממש למתניתין דהן חסר הן יתר מדה בחבל. ורבינו זקני ז"ל בגבא מציעא (דף קב:) כך פירש אי מהתם הוה אמינא טעמא דאיסתרא מאה מעי לאו משום דתפוס לשון אחרון אלא דהאי כוליה חד לשון הוא אלא פרושי קמפרש סלע גדול ששוה מאה פרוטות וכי אמר ליה מאה מעי איסתרא הכי אמר ליה מאה פרוטות רעות שאין שוות אלא סלע ולא נהירא לי כלל דהא רב לאו דוקא איסתרא נקט דהוא הדין אי קאמר ל"ו פרוטות דליכא למימר פרושי קמפרש כי קאמר אחרי כן מאה פרוטות ועוד אדרבה מתניתין איכא למימר פרושי קמפרש [בשני עניינים] כדאמר לעיל וכדפרישית לבסוף. והשתא דסבירא ליה לרב תפוס לשון אחרון בשינון לפרושי הא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה לרב טעמא משום תפוס לשון אחרון ואי אפיך מיפך לומר סאה בסלע כור בשלשים לא קנה עד שימשוך סאה אחרונה ושמואל דמספקא ליה ואוקימנא לדידיה משום דמאי דתפיס תפיס בתרוייהו אמרינן ראשון ראשון קנה:

מתני'

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה והתם טעמא מאי משום דתפיס הכא נמי הא תפיס אמר רב הונא אמרי אבי רב איסתרא מאה מעי מאה מעי מאה מעי איסתרא איסתרא מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון הא אמרה רב חדא זימנא דאמר רב אי הואי התם הוה יהיבנא כוליה למשכיר (אי איתמר הא ולא איתמר הא הוה אמינא מיהדר קא הדר ביה אבל הכא) מהו דתימא פרושי קא מפרש קמ"ל:

מתני'

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה טז ועי' בהשגות ומגיד משנה סמג עשין לד טור ש"ע ח"מ סי' מב סעיף ה ועי"ש והלך אחר פחות שבלשונות:

רבינו גרשום

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה. דאזלינן בתר לשון אחרון וגבי משכיר מרחץ לחבירו בי"ב זהובין לשנה מדינר זהב לחודש טעמא מאי אמר שמואל בא בתחלת החדש כולו למשכיר משום דהמשכיר תפיס דאכתי לא עמד באותו המרחץ השוכר אותו חדש העיבור והכי נמי ליהכא דבא בסוף החודש כולו לשוכר דהא תפיש השוכר שכבר עמד בו החדש כולו ולהכי בבא באמצע החודש דתפיש האי כי האי יחלוקו והכי נמי ליהכא דאמר ליה כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך משום הכי ראשון קנה דהא תפיש כל סאה וסאה ולא משום הכי דאזלינן בתר לשון אחרון אבל גבי רישא יכול לחזור בו דהא לא תפש כל הכור משלם ואיהו אתי ליה למזבן כל הכור כשהוא שלם ולא לחצאין: אמר רב הונא אמרי בי רב. משמע דרב לחיכא דאמר ליה שכיב מרע בעל פה או בשטר הבו לפלוני איסתרא מאה מעי אזלינן בתר לשון אחרון ויהבי ליה מאה מעי. אמר הבו ליה מאה מעי איסתרא יהבו ליה ח) בסלע איסתרא: והא אמרה רב זימנא חדא. דאזלינן בתר לשון אחרון דאמר אי הואי התם היכא דשכר מרחץ לחבירו בי"ב זהובין לשנה מדינר זהב לחודש יהיבנא ליה דינר זהב כוליה למשכיר אפי' בא המשכיר בסוף החדש שמשום דאזלינן בתר לשון אחרון: ודאי התם לענין מרחץ פשיטא ליה דכוליה למשכיר דאזיל בתר לשון אחרון אבל הכא באמרי בי רב מהו דתימא סד"א האי דקא יהבי ליה מאה מעי לאו משום דאזלינן בתר לשון אחרון אלא פירושי קמפרש כלומר כי האי איסתרא קאמינא דיהבי לי' דליהוי שוה מאה מעי להכי קאמר מאה מעי קמ"ל דלהכי הדר אמר מאה מעי איסתרא דאזלינן בתר לשון אחרון:

ח) ל"ל יהבו ליה סלע דהיינו איסתרא

מסורת הש"ס

ג) רש"ל מ"ז, ב) [ע"ל], ג) בפ"ל עוסף: פאיטלקי,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דהתם וכו' ומגלא שדר בשל בית מבירו כל"ל ותיבת על נמחק: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' אבל הכא מיהדר כל"ל ותיבות איכא למימר נמחק: (ג) ד"ה פרושי וכו' ולא איתמר בההוא ולא מקשה וכו' לאמר רב אילו הואי:

מוסף תוספות

א. דנהי דלעיל אמרינן פרושי קא מפרש לתועלת השוכר (עיי' רשב"ם לעיל ד"ה אי מהתם) איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי. ר"ן. ב. אבל גבי מרחץ כרבנן ס"ל ומספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון, אבל השתא מייתורא שמעינן דודאי משום דתפסינן לשון אחרון הוא. ריטב"א. ג. שהספק לא עכשיו נולד אלא מתחילת החדש נולד והעמד קרקע על חזקתו ונמצא שדר בשל חבירו וצריך להעלות לו שכר. רש"י ב"מ קב: ד. דכל היכא דפריך והא אמרה חדא זימנא מהדר תלמודא לתרוצי דלא ידענן קמייתא מבתרייתא. עיטמ"ק בסם תוס' הכא"ש. ה. הלכך צריך לפרש התם כפי' רש"י ז"ל והכא כפי' רשב"ם ז"ל. סס.

מתני' [א]בסימניו ובמצריו [ו] פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה: **גמ'** איתמר רב הונא אמר [ב]שתות כפחות משתות רב יהודה אמר שתות כיותר משתות רב הונא אמר שתות כפחות משתות הכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו יותר משתות ינכה רב יהודה אמר שתות כיותר משתות הכי קאמר פחות משתות הגיעו עד שתות ושתות בכלל ינכה מיתיבי בסימניו ובמצריו פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין הגיעו והא שום הדיינין דשתות כיותר משתות הוא אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קא תני [ג] אלא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כשום הדיינין לשתות ולא כשום הדיינין דאילו התם בטל מקח ואילו הכא הגיעו רב פפא זבן ארעא מההוא גברא אמר

מתני' בסימניו ובמצריו. האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנין והמצרים הללו שאתה רואה הכל קח לך: (ג) **פחות משתות הגיעו.** דהיינו טפי מרובע לסאה כפלי כפלים דשתות היינו קב לסאה וה"נ טעמא דלא דמי להן חסר הן יתר דהתם הוי שיעוריה ברובע לסאה אבל הכא בעי טפי דהא כיון דאמר בית כור עפר אני מוכר לך כהן חסר הן יתר דמי כדאוקימנן לעיל[ה] והשתא דאמר בית כור בסימניו ובמצריו אני מוכר לך מטפינן שיעורא ואמרי' אפילו פחות משתות הגיעו דכיון דהראה לו המצרים כמאן דזבין ליה שדה זו סתמא דמי כמות שהוא בין קטן בין גדול אלא דאתי מאי דאמר בית כור שיהא קרוב לבית כור שאינו חסר יותר משתות וכן דלא ליהוי מותר יתר על שתות: הכי גרסי' בסדר המשנה (ד) **פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה.** וכגמ' פליגי אמוראי בשתות עצמה אי הוי כפחות משתות והגיעו וה"ק פיחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל ינכה או דלמא שתות כיתר משתות וה"ק פחות משתות הגיעו כלומר אם יש אותה ביניהן פחות משתות כגון שהותיר או חיסר פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות עד שתות ושתות בכלל ינכה: **ינכה.** מן הדמים ואם הותיר יחזיר לו קרקע. והאי שתות לאו משום דין אותה דאין אותה אלא למטלטלי אבל במקרקעי אין אותה שאם מכר לו שה פרוטה במנה או שה מנה בפרוטה הגיעו אלא שיעורא דרבנן היא דהכי מחיל אינש היכא דאמר בסימניו ובמצריו טפי לא מחיל: **גמ' שתות.** הגיעו כפחות משתות היכא דא"ל בסימניו ובמצריו (ה) וה"ק פחות משתות ושתות הגיעו דהאי דקתני פחות משתות הגיעו היינו פיחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו. וממתני' דקתני עד שתות ינכה משמע ליה לרב הונא עד ולא עד בכלל ולרב יהודה עד ועד בכלל: **מיתיבי.** לרב הונא: הכי גרסינן בתוספתא (פ"ו ה"מ) **בסימניו ובמצריו פיחת שתות או הותיר שתות כשום הדיינין הגיעו.** בכתובות בפרק אלמנה ניזונת (דף צט:) תנן שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל. שום הדיינין ב"ד שירדו לשום נכסי יתומים למכרן למזון האשה והבנות: **והא שום הדיינין.** לטעות שתות דידהו הוי ביטול מקח כיתר משתות כדתנן בפרק אלמנה ניזונת כדפרישית וכיון דמדמי שתות דמכירת בית כור דמתני' כשום הדיינין אלמא כיתר משתות הוא ויחזיר וקשיא לרב הונא. והאי דקתני הגיעו לקמיה מפרש לה שפיר: **אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קתני.** דמשמע דהוי כפחות משתות ואדמקשית לי מריש תקשי לך מסיפא אלא ולאי ה"ק פיחת שתות או הותיר שתות הגיעו כשום הדיינין דאמרי' נמי הגיעו ורשב"ג הוא דפליג בכתובות ואמר א"כ מה כח ב"ד יפה ולכך הוי מכרן קיים והגיעו דקתני הכא אתרוייהו קאי דהוי שתות דידהו כפחות משתות וקשיא לרב יהודה. ואמר לך רב יהודה לדידי נמי ל"ק דאיכא לתרוצי כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו' דהאי דקתני הגיעו לאו משום דשתות הוי מחילה כפחות משתות (ו) ולעולם שתות כיתר משתות ויחזיר והאי דקא מדמי ליה לשום הדיינין ה"מ בשתות כי היכי דבשום הדיינין לא הוי מחילה ה"נ לא הוי מחילה כשום הדיינין דבשום הדיינין הוי השתות ביטול מקח כדתנן התם מכרן בטל ואילו הכא הגיעו כלומר אין המקח בטל אלא מקחו קיים ויחזיר כדתנן במתני' עד שתות ינכה ואמא לאשמועינן אע"ג דדמו להדדי דאתרוייהו שתות כיתר משתות אפ"ה התם ביטול מקח ואילו הכא המקח קיים והתם היינו טעמא דכיון דטעו ב"ד חוזרין מכל מה שעשו אבל הכא דתרוייהו חפצים במכר זה למכור וזה ליקח המקח קיים והאותה יחזיר. כן נראה בעיני שיטה זו וכן עיקר דליכא הכא תיובתא לא לרב הונא ולא לרב יהודה וה"נ מסתברא מדתרלינן כשום הדיינין כו' ואין כתוב בספרים אלא כשום הדיינין הלכך ליכא לפרושי דמסקנא דמאן דאמר ולטעמיך הוא כו'. יש לשונות אחרים ואין בהן ממש וזה שלי הוא ועיקר. (והשתא לא איפשיט לן אי כרב הונא אי כרב יהודה) ויש מפרשים אמר לך רב הונא ולטעמיך הא מתרצתא היא משבשתא היא דקתני הגיעו דאי כיותר משתות דמי ינכה מיבעי ליה למימר ואמאי קאמר הגיעו: אלא הכי קתני לה בסימניו ובמצריו הרי זה כשום הדיינין ולא כשום הדיינין (הוא) דאילו בשום הדיינין שתות בטל מקח ואילו הכא הגיעו דעד שתות ושתות עצמו הגיעו וללשון זה כתוב בספרים אלא כשום הדיינין ולא כשום כו': [ג] **אמר ליה.** ההוא מוכר לרב פפא הך קרקע דמזבנת לך הוא עשרים גריוו מישחא עשרים סאין מדתה וכגון דאמר ליה בסימניו ובמצריו ולא הוי אלא חמיסר דהיינו פחות רביע: **אמר ליה.** אגיי לרב פפא סברת וקבילת: **הני מילי.** מתניתין היכא דלא קיים ליה לזוקה במדת השדה אבל מר קיים ליה בגויה מכיר אתה שדה זו ויודע היית שאין בו אלא חמשה עשר וכיון דידעת מחלת והכי הלכתא: והא

ו) דף קד, ב) [מכאן איך לע"ב], ג) [נ"מ דף נא:],

הגהות הב"ח

(ה) במשנה פחת משתות: (ב) גמ' הגיעו קא תני (אלא) מז"מ וכ"ב גירסת רשב"ם א"ל רב יהודה כשום הדיינין: (ג) רשב"ם ד"ה פחת שתות וכו' קב לסאה והיינו טעמא דלא דמי וכו' ואמרי' אפי' פיחת שתות: (ד) ד"ה ה"ג בסדר המשנה פחת משתות: (ה) ד"ה שתות וכו' ובמצריו הס"ד ואח"כ מה"ד הכי קאמר וכו' דהא דקתני פחת משתות הגיעו היינו פיחת מן הבית כור כ"ב פירוש לפירושו דבמתני' גרסינן פחת ורב הונא קמפרש כמו פיחת עם יו"ד וה"ק פיחת מן הבית כור שתות ורב יהודה קמפרש פחות משתות אבל בתוס' משמע דל"ג פיחת וגם לרב הונא גרס' פחות משתות: (ו) ד"ה אמר לך וכו' דלעולם שתות: (ז) תוס' ד"ה ה"ג פחות וכו' ספריס דגרסי שתות:

מוסף תוספות

א. אך שקצת קשה דהך דהכא לא הוי כשיטת התלמוד. שם. ב. כלומר וכו' שהולכים בו אחר שתות כמו שהלכו אחר גבול זה גבי שום הדיינין. רבינו יונה.

עין משפט נר מצוה

כח א ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ריח סעיף טו:

רבינו גרשום

פים. בסימניו ובמצריו. של שדה הראה לו המוכר ללוקח דאמר ליה בית כור עפר בסימניו ובמצריו אני מוכר לך הואיל דהראה לו סימניו ומצריו גמר וקנה אפי' פחות שתות כל השדה הגיעו. משום דסימניו ומצריו קא מקני ליה כעין שהוא ועד שתות פחת ינכה לו מן הדמים. כלומר אם פיחת לו יותר משתות כגון שליש או רביע או חומש עד שתות מן השדה ינכה לו מן הדמים כנגד הפחת: רב הונא ורב חסדא פליגי ו) אדמי' דקתני עד שתות ינכה רב הונא אמ' שתות כפחות משתות. דכי היכי דפחות משתות כגון שמינית שביעית הגיעו הכי נמי פיחת שתות עצמו הגיעו דלא ינכה לו דהכי קאמר מתני' פיחת שתו' הגיעו אבל אי פיחת שליש או רובע או חומש או עד שתות מן השדה ינכה אבל שתות דמרעט הוא הגיעו משום דעד שתות ינכה ולא השתות בכלל (דעד השתות אמרי' ולא עד בכלל). ורב יהודה אמר שתות עצמה כיותר משתות דמי. דכי היכי דיותר משתות ינכה דאי פיחת לו שלישית ורביעית וחמישית דינכה לו ה"נ שתות עצמה ינכה לו דהכי קתני מתני' פחות משתות כגון שביעית או שמינית הגיעו: עד שתות ושתות בכלל. הרי הוא כפחות חומש או רובע וינכה: מיתיבי פיחת שתות או הותיר שתות. להיכא דמכר לו קרקע: הרי הוא כשום הדיינין. דאי שיימו דיינין (מעות) [קרקע] של יתומין וטעו שתות בטל מקח: והא שום הדיינין. להיכא דטעה שתות דמי כמאן דטעי יותר משתות וקשיא לרב הונא דאמר שתות כפחות משתות דמי הגיעו ולא השתות בכלל ינכה והכא קתני דשתות כיותר משתות דמי וכי היכי דיותר משתות בטל מקח ה"נ שתות עצמה דעד ועד בכלל הוא: אמר לך רב הונא ולטעמיך. הא מתרצתא היא משבשתא היא דקתני הגיעו דאי כיותר משתות דמי ינכה מיבעי ליה למימר ואמאי קאמר הגיעו: אלא הכי קתני לה בסימניו ובמצריו הרי זה כשום הדיינין ולא כשום הדיינין ממש. כשום הדיינין לשתות ממש ולא יהבי ליה ז' קבין ומחצה לכור ולא גבי מקח וממכר כשום הדיינין (הוא) דאילו בשום הדיינין שתות בטל מקח ואילו הכא הגיעו דעד שתות ושתות עצמו הגיעו

ו) נראה דל"ל פליגי בפירושא דקתני עד שתות.

ושמואל אמר מקמצין. פ"ה שיתן לו כל אחד שלש ויחלקו ומשמע מתוך פירושו שלא בגורל וקשה דלמה יגרע הוא שהם נטלו בגורל והם יתנו מה שירצו בלא גורל ולימא להו מעלינן להו כנכסי דבר מריון (מ) וקי"ל כרב יוסף בפ"ק (לעיל דף יב: ושם) ואפי' בגורל אין לו להטיל עם כל אחד ואחד בפני עצמו אלא עם שניהם יחד כדי שיפול לו חלק בבת אחת[א] אלא מפרש ר"י מקמצים כגון אם יש להן שלש שדות ונקחו כל אחד שדה והשלישית חלקו וכשבא אחיהם יפילו גורל על כל השדות ובאיזה שיפול גורלו יזכה ולענין זה לא בטלה מחלוקת שאם יפול השדה השלישית לחלקו זכו הראשונים בחלקם כמו שהיו הראשונים מתחלה ואפילו נפל לו שדה שהיה של אחד מהן מכל מקום לא יחלוקו כל המותר אלא שדה שלישית שהיה מחלה לזה ומחלה לזה יהיה כבתחלה ושדה שניה יחלוקו[ב] וכן הני (ג) בר תלת דקיימי ואזול תרי מינייהו ופלוג פירוש כשנפל לזה שדה ולזה שדה ושדה שלישית נשארה כשיבא שלישי יפילו גורל על הכל ואם יפול אותו שדה הנשאר לחלקו זכו הראשונים בחלקם ולא כפ"ה דמועלת חלוקתם לגמרי אף לשלישי ואע"ג דפלוג בלא דעתיה ומה שהביא ראיה אינה ראיה דהתם במטלטלין אבל במקרקעי דשייך קפידא ברוחות אין אחד יכול לחלוק בלא דעת חברו כדאמרינן באלמנה ניזונת (כתובות דף ק. ושם) יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן כו' משמע התם דאי נאו משום מה כח בית דין יפה הוה אמינא אע"ג דלא טעו הגדילו יכולין למחות ברוחות והכא דלא שייך מה כח ב"ד יפה למה לא יוכל למחות כי פגע חד בלא דעתא דחבריה ומיהו לפר"י דמפרש התם דבוררין להן חלק יפה בלא גורל קאמר לא קשיא מידי לפ"ה דאי נאו מה כח ב"ד יפה לא הוה מהני בלא גורל אבל בגורל מהני ואפילו בלא מה כח ב"ד יפה [חולקין] ואפילו לפירוש ר"ת דע"י גורל קאמר איכא למימר דהתם ודאי שהיתומין קטנים ואין אחד מהן תובע לחלוק אי נאו מה כח ב"ד יפה היו יכולין למחות אבל אם אחד מהן גדול ותובע לחלוק כי הכא בלא כח ב"ד יפה חולקין[ד]:

ובא אמר ליה הויא עשרין גריוי משחיה ולא הואי אלא חמיסרא אתא לקמיה דאביי אמר ליה [א]סברת וקבילת והתנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה הני מילי היכא דלא קים ליה בגוה אבל היכא דקים ליה בגוה סבר וקביל והא עשרין אמר לי אמר ליה [ב]דעדיפא כעשרין תניא ר' יוסי אומר [ג]האחין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולם מ"ט אמר ר' אלעזר כתחלת ארץ ישראל מה תחלה בגורל אף כאן בגורל אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים ותומים אמר רב אשי בההוא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי: איתמר [ד]שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר [ה]בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי [ו]ואזול בי תרי מינייהו ופלוג הכי נמי דבטלה מחלוקת הכי השתא התם נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא הכא לא נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא אמר ליה רב פפא לאביי לשמואל דאמר מקמצין למימרא דקם דינא [ז]והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה התם הגורל מקנה להן כולם אלא מבדר לכל אחד חלקו המגיעו (ולא שנא קרקע ולא שנא מטלטלין כיון שעלה הגורל לזה קנה חברו כמו כן חלקו המגיעו מיד בלא נפילת גורל דהא לא מפליג גמרא בין מקרקעי למטלטלין הכא מידי): **מ"ט.** במאי קנו הרי לא נפל גורל ולא החזיקו כל אחד בשלו עדיין דאי אחזוק מאי למימרא: **בקלפי ואורים ותומים.** כדאמרינן בית נוחלין (לקמן דף קכב.) אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדין לפניו קלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכוון ברוח הקודש כו': **אמר רב אשי.** לעולם כתחלת ארץ ישראל קונה גורל ודקשיא לך אי מה להלן כו' היינו טעמא דלא צריך כולי האי משום דגמרי בלבב שלם ומקנו למי שיעלה הגורל מיד מהני גמר דעתם עם הגורל באורים ותומים דמהני אפילו היכא דלא גמרי ומקנו דבהיא הנאה דצייתי להדדי ונשמעין זה לזה לחלוק בגורל כדי שיטול כל אחד חלקו בפני עצמו דאינו חפצים עוד בשותפות הלכך אין רוצין שיהא עוד עכוב בדבר וגמרו ומקנו אהדדי. כן זקוק אני לפרש שהרי אין כתוב בספרים אלא אמר רב אשי הלכך לא נא לסמוך טעמו של ר' אלעזר אלא לתרצו: **שני אחין שחלקו.** קרקעות: **בטלה מחלוקת.** ויחלקו לכתחלה בשלשה חלקים ובגורל דנהי נמי דנפל גורל לאחד מהן קנו כולן הני מילי היכא דחלקו כראוי אבל היכא דכל אחד נטל יותר מחלקו חלוקה בטעות הוא והדרא: **מקמצין.** נוטל כל אחד שלש מחלקו ונותנין לזה כגון שיטול שם שדות ונטלו זה שלש וזה שלש ובא להן אח זה נותן לו שדה אחת וזה נותן לו שדה אחת הרי לכל אחד שני שדות והנם שוים: **הדר דינא.** כלומר חוזרת החלוקה בשביל שנטלו חלקם שלא מדעת אח השלישי: **אלא מעתה הני בי תלתא.** אחין או שותפין דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלוג אין לו להטיל עם כל אחד ואחד בפני עצמו אלא עם שניהם יחד כדי שיפול לו חלק בבת אחת[א] אלא מפרש ר"י מקמצים כגון אם יש להן שלש שדות ונקחו כל אחד שדה והשלישית חלקו וכשבא אחיהם יפילו גורל על כל השדות ובאיזה שיפול גורלו יזכה ולענין זה לא בטלה מחלוקת שאם יפול השדה השלישית לחלקו זכו הראשונים בחלקם כמו שהיו הראשונים מתחלה ואפילו נפל לו שדה שהיה של אחד מהן מכל מקום לא יחלוקו כל המותר אלא שדה שלישית שהיה מחלה לזה ומחלה לזה יהיה כבתחלה ושדה שניה יחלוקו[ב] וכן הני (ג) בר תלת דקיימי ואזול תרי מינייהו ופלוג פירוש כשנפל לזה שדה ולזה שדה ושדה שלישית נשארה כשיבא שלישי יפילו גורל על הכל ואם יפול אותו שדה הנשאר לחלקו זכו הראשונים בחלקם ולא כפ"ה דמועלת חלוקתם לגמרי אף לשלישי ואע"ג דפלוג בלא דעתיה ומה שהביא ראיה אינה ראיה דהתם במטלטלין אבל במקרקעי דשייך קפידא ברוחות אין אחד יכול לחלוק בלא דעת חברו כדאמרינן באלמנה ניזונת (כתובות דף ק. ושם) יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן כו' משמע התם דאי נאו משום מה כח בית דין יפה הוה אמינא אע"ג דלא טעו הגדילו יכולין למחות ברוחות והכא דלא שייך מה כח ב"ד יפה למה לא יוכל למחות כי פגע חד בלא דעתא דחבריה ומיהו לפר"י דמפרש התם דבוררין להן חלק יפה בלא גורל קאמר לא קשיא מידי לפ"ה דאי נאו מה כח ב"ד יפה לא הוה מהני בלא גורל אבל בגורל מהני ואפילו בלא מה כח ב"ד יפה [חולקין] ואפילו לפירוש ר"ת דע"י גורל קאמר איכא למימר דהתם ודאי שהיתומין קטנים ואין אחד מהן תובע לחלוק אי נאו מה כח ב"ד יפה היו יכולין למחות אבל אם אחד מהן גדול ותובע לחלוק כי הכא בלא כח ב"ד יפה חולקין[ד]:

ובא אמר ליה הויא עשרין גריוי משחיה ולא הואי אלא חמיסרא אתא לקמיה דאביי אמר ליה [א]סברת וקבילת והתנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה הני מילי היכא דלא קים ליה בגוה אבל היכא דקים ליה בגוה סבר וקביל והא עשרין אמר לי אמר ליה [ב]דעדיפא כעשרין תניא ר' יוסי אומר [ג]האחין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולם מ"ט אמר ר' אלעזר כתחלת ארץ ישראל מה תחלה בגורל אף כאן בגורל אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים ותומים אמר רב אשי בההוא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי: איתמר [ד]שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר [ה]בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי [ו]ואזול בי תרי מינייהו ופלוג הכי נמי דבטלה מחלוקת הכי השתא התם נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא הכא לא נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא אמר ליה רב פפא לאביי לשמואל דאמר מקמצין למימרא דקם דינא [ז]והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה התם

והא עשרים אמר לי. ולדעת כן אמר לי כך שיטלים לי הפחת משדה אחר אז ינכה לי מן הדמים לדעת כן אמר לי עשרים שהוא עצמו היה סבור דהויא כ' ועל מנת להשלים לי מדת כ' אמר לי עשרים: **א"ל.** אדיי מצי למימר לך דהאי דקאמר כ' לא נתת לך כ' שהרי גם הוא היה יודע שאין בשדה אלא חמיסר אלא דעדיפא כעשרין של שדה אחר אמר לך ולהשביח מקומו אמר כן: **תניא ר' יוסי אומר כו'.** איידי דאייתי במתני' במוכר קרקע לחבירו במדה ומצא יותר מכדי מדתו דמחזיר ולא אמרינן בטל המכר נקט נמי להך דאיתמר לקמן שני אחין שחלקו ובא להן אח דקאמר שמואל מקמצין מחזיר את מה שיש לו יותר דומיא דמתני' ואגב גררא דהתם קתני בריש הך ברייתא לאשמועינן דחלוקה בגורל קנה דעלה פליגי רב ושמואל היכא דחלקו ובא להן אח דדמיא להך דר' יוסי שלא עלה הגורל לכולן: **האחין שחלקו.** בירדו שנים ושלשה חלקין שוין ואח"כ יפילו גורלות וה"ה לשותפין: **כיון שעלה כו'.** שנפל הגורל על אחד מהם והובדר חלקו: **קנו כולן.** כלומר זה קנה לגמרי בגורל ולא יוכלו לחזור בו ואם הם שנים זה קנה חלקו שנפל עליו הגורל וגם חבירו קנה דעל מי יפול גורל שני כי אם על השני ואם ג' אותו שנפל לו הגורל קנה חלקו והשנים קנו בין שניהם שני החלקים לחלוק ביניהם כל שעה שירצו אף לחלוק בענין אחר ואחר כך יפילו גורלות ומיהו היכא דנפל הגורל לכולן פשיטא דקנו כולן ואע"ג דלא אחזוק כל אחד בשלו דכיון דמוחזקין ועומדין הן כולן בכל הקרקע אין הגורל מקנה להן כלום אלא מבדר לכל אחד חלקו המגיעו שנא קרקע ולא שנא מטלטלין כיון שעלה הגורל לזה קנה חברו כמו כן חלקו המגיעו מיד בלא נפילת גורל דהא לא מפליג גמרא בין מקרקעי למטלטלין הכא מידי): **מ"ט.** במאי קנו הרי לא נפל גורל ולא החזיקו כל אחד בשלו עדיין דאי אחזוק מאי למימרא: **בקלפי ואורים ותומים.** כדאמרינן בית נוחלין (לקמן דף קכב.) אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדין לפניו קלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכוון ברוח הקודש כו': **אמר רב אשי.** לעולם כתחלת ארץ ישראל קונה גורל ודקשיא לך אי מה להלן כו' היינו טעמא דלא צריך כולי האי משום דגמרי בלבב שלם ומקנו למי שיעלה הגורל מיד מהני גמר דעתם עם הגורל באורים ותומים דמהני אפילו היכא דלא גמרי ומקנו דבהיא הנאה דצייתי להדדי ונשמעין זה לזה לחלוק בגורל כדי שיטול כל אחד חלקו בפני עצמו דאינו חפצים עוד בשותפות הלכך אין רוצין שיהא עוד עכוב בדבר וגמרו ומקנו אהדדי. כן זקוק אני לפרש שהרי אין כתוב בספרים אלא אמר רב אשי הלכך לא נא לסמוך טעמו של ר' אלעזר אלא לתרצו: **שני אחין שחלקו.** קרקעות: **בטלה מחלוקת.** ויחלקו לכתחלה בשלשה חלקים ובגורל דנהי נמי דנפל גורל לאחד מהן קנו כולן הני מילי היכא דחלקו כראוי אבל היכא דכל אחד נטל יותר מחלקו חלוקה בטעות הוא והדרא: **מקמצין.** נוטל כל אחד שלש מחלקו ונותנין לזה כגון שיטול שם שדות ונטלו זה שלש וזה שלש ובא להן אח זה נותן לו שדה אחת וזה נותן לו שדה אחת הרי לכל אחד שני שדות והנם שוים: **הדר דינא.** כלומר חוזרת החלוקה בשביל שנטלו חלקם שלא מדעת אח השלישי: **אלא מעתה הני בי תלתא.** אחין או שותפין דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלוג אין לו להטיל עם כל אחד ואחד בפני עצמו אלא עם שניהם יחד כדי שיפול לו חלק בבת אחת[א] אלא מפרש ר"י מקמצים כגון אם יש להן שלש שדות ונקחו כל אחד שדה והשלישית חלקו וכשבא אחיהם יפילו גורל על כל השדות ובאיזה שיפול גורלו יזכה ולענין זה לא בטלה מחלוקת שאם יפול השדה השלישית לחלקו זכו הראשונים בחלקם כמו שהיו הראשונים מתחלה ואפילו נפל לו שדה שהיה של אחד מהן מכל מקום לא יחלוקו כל המותר אלא שדה שלישית שהיה מחלה לזה ומחלה לזה יהיה כבתחלה ושדה שניה יחלוקו[ב] וכן הני (ג) בר תלת דקיימי ואזול תרי מינייהו ופלוג פירוש כשנפל לזה שדה ולזה שדה ושדה שלישית נשארה כשיבא שלישי יפילו גורל על הכל ואם יפול אותו שדה הנשאר לחלקו זכו הראשונים בחלקם ולא כפ"ה דמועלת חלוקתם לגמרי אף לשלישי ואע"ג דפלוג בלא דעתיה ומה שהביא ראיה אינה ראיה דהתם במטלטלין אבל במקרקעי דשייך קפידא ברוחות אין אחד יכול לחלוק בלא דעת חברו כדאמרינן באלמנה ניזונת (כתובות דף ק. ושם) יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן כו' משמע התם דאי נאו משום מה כח בית דין יפה הוה אמינא אע"ג דלא טעו הגדילו יכולין למחות ברוחות והכא דלא שייך מה כח ב"ד יפה למה לא יוכל למחות כי פגע חד בלא דעתא דחבריה ומיהו לפר"י דמפרש התם דבוררין להן חלק יפה בלא גורל קאמר לא קשיא מידי לפ"ה דאי נאו מה כח ב"ד יפה לא הוה מהני בלא גורל אבל בגורל מהני ואפילו בלא מה כח ב"ד יפה [חולקין] ואפילו לפירוש ר"ת דע"י גורל קאמר איכא למימר דהתם ודאי שהיתומין קטנים ואין אחד מהן תובע לחלוק אי נאו מה כח ב"ד יפה היו יכולין למחות אבל אם אחד מהן גדול ותובע לחלוק כי הכא בלא כח ב"ד יפה חולקין[ד]:

ומשני

עין משפט נר מצוה

כט א ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף טז:

ל ג מיי' פ"ב מהל' שכנים הלכה יא ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קעב סעיף ב:

לא ד מיי' פ"י מהל' נחלות הל' ח סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן קעה סעיף ג:

רבינו גרשום

הגיעו: משחה. מדתה: והאגן תנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה. והכא קא חסר רובע: מר קים ליה בגויה. דלא הויא כ' אלא חמיסר: דעדיפא כעשרים. כי היכי דקרקע אחרת של כ' הכי נמי הא שויא כעשרים דשפירא היא: כיון שעלה גורל לאחד מהן. אע"ג דעדיין לא עלה לאידך הגיעו ולא אפשר בחזרה: בקלפי. ארגז שמצניעין שם הגורלות: דקא צייתי להדדי. למיפלג בגורל: גמרי ומקני להדדי. אע"ג דאידך לא עלה גורלו קנה זה מזה: רב אמר בטלה מחלוקת. כלומר אותה מחלוקת שחלקו בטלה ליחלוק כדמעיקר' ויחלוקו בשוה: ושמואל אמר מקמצין. כל אחד מחלקו ויתנו לו עד שיהא חלקו גדול כחלק אחד מהם: הנהו בי תלתא. אחין או שותפין דקמו ואזלי בי תרי מינייהו. שלא בפני השלישי ופלגי: התם. ודאי לא בטלה מחלוקת (התם) דכי נחתי אדעתא דבי תלתא נחתי לחלק ג' חלקים לפלגי בשוה אבל הכא לא נחיתי אדעתא דבי תלתא ומשום הכי בטלה מחלוקת: אלמא קם דינא. כלומר כל מה שחלקו מקויים הוא ולא אפשר בחזרה: אפילו בסאה אחרונה. ואם איתא דקם דינא אמאי מצי למיהדר ביה והא אתני ליה הכור שלם:

מסורת הש"ס

א) (כ"ק ט.), ב) ל"ל ואזיל חד כ"ה בפ"ח. רש"ל, ג) לענ"ל פו: קה. [ב"מ קב:], ד) [וע"ע תוס' גיטין לד. ד"ה ב"ד],

הגהות הב"ח

(מ) תוס' ד"ה ושמואל וכו' דקיימא לן וכו' כמו שהיו מתחלה כל"ל ותיבת הראשונים נמחק: (ב) **בא"ד** וכן הני בי תלתא דקיימי ואזול בי תרי:

מוסף רש"י

כור בשלשים אני מוכר לך. כיון היה לו למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בלמוס מקנה לו לא פחות ולא יותר, שלכך אם משך ואע"פ שפסק ואפילו ברשות לוקח וכלו של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדוד טול, דהכא מדידה מעכבת הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור, ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה, אפילו כשמדד לו כ"ש אחין מחד הוא כל זמן שלא נמדד אלא אחרונה, ואע"פ שמשך הכ"ש אחין אינה משיכה מעליא, דכור זה חד מקח הוא ועד דמשך כולה לא קני כדאמרינן בפרק האדם (מז.) דהיכא דמכר לו חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה שניהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי משיכה מעליא (לעיל 19: וכעי"ז ב"מ קב:). **ראשון ראשון קנה.** כיון דא"ל אלא בשלש כל אלא ואלא הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחת קנאה (ב"מ קב:) שכל אחד מכירה בפני עצמו היא וכגון דהוא מדה לוקח ונכסמטא, דקני ליה כליו, א"ל בכשות מוכר וכגון דא"ל מעיקרא קנה לך כלך בכשותי (לעיל 19:).

מוסף תוספות

א. [ו]מה טעם הם נותנים לו במפורר והם נוטלים חלקם במכונס, וכי בשביל שלא היה שם בשעת חלוקתם הפסיד את זכותו. שם. ב. ורב סבר בטלה מחלוקת וכיון שבא האח הג' יכול כל אחד לומר נחזור גם אנחנו ונחלוק בגורל עם זה האח הג' לפי שבטלה מחלוקת כיון שלא היה זה הג' עמנו במחלוקתינו. שם.

ומשני **התם.** גבי מקח וממכר עבוד רבנן מילתא כו׳ כלומר לכך תקנו וחמרו חכמים שיוכל לחזור עד שימשוך כל מקחו דבתר דעת הלוקח והמוכר חזי רבנן דהכי ניחא לתרוייהו ניחא ליה ללוקח שיוכלו שניהן לחזור עד גמר משיכת כל המקח שאם תיזול יוכל הלוקח לחזור וגם ניחא ליה למוכר שאם תוקיר בתוך כך יחזור בו הלוך לדעת כן מכר מוכר וקנה לוקח שיחזרו בהן אפי׳ בשאה אחרונה ובסיפא דמילתיה דקאמר ראשון ראשון קנה היינו לפי שכל שאה ושאה משמשכו נגמרה שחורתו אבל גבי חלוקת קרקע ולאי ניחא להו להפטר מהר זה מזה ויזכה כל אחד ואחד בחלקו ויטרח בו בקדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא והלכך התם קס דינא: ה״ג **לאחין שחלקו.** ובשני אחין מיירי ומיהו ה״ה לג׳: **ובא בעל חוב.** לאבותיהן: **בטלה מחלוקת.** אותה חלוקה בטלה וחוזרין וחולקין בשוה מן הנשאר: **ויפר.** הפסיד ואינו חוזר על אחיו כלל: **ורב אסי אמר.** לא בטלה מחלוקת ליטול מחצה מחלק אחיו כרב וגם לא ויתר כשמואל לגמרי אלא נוטל רביע קרקע משדה אחיו דהיינו חצי חציו או רביע יתן לו אחיו מעות דמצי אמר ליה אנא הוי מסליקנא ליה לבעל חוב זוזי שהרי לא נתחייב לו אבי כי אם זוזי ולדידך נמי זוזי משלימנא. וטעמא מפרש לקמיה דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל וממון המוטל בספק חולקין: **ורביע במעות.** כמו או רביע מעות וכדתנן במס׳ יבמות (דף כ.) בפרק רבן גמליאל [ג] ועשה מאמר ונתן גט ובעל ואמרינן או לא קתני. והכי פירושו יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות: **יורשין הוו.** תורת יורשין יש עליהם לפרוע בין כולן חובת אביהן דמשום חלוקה לא איסתלוק מקרקעי דידהו מבעל חוב דאבותיהן דסבירא ליה לרב יש בירה הובר הדבר שזכה כל אחד בחלק הראוי לו ונמצא דלא לקחו זה מזה כלום. והוא הדין לענין חזרה ביובל דאיכא למאן דאמר [בכורות נב:] האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל לרב אין מחזירין וכיון דיורשין הוו הלכך מחצית חלקו יחזיר לו: **לקוחות דמו.** דאין בירה ונמצא שכל אחד נטל חלק אחיו וכאילו החליפו זה בחלקו של זה דמי והיינו לקוחות וכיון דלקוחות ניתנו הא ודאי כלוקח אחרות דמו כאילו אמרו זה לזה איני מקבל אחריות חלקך עלי דמי דמסתמא לא מקבלי. דאע״ג דגבי מוכר קרקע לחבירו קיימא לן [ב״מ טו:] אחריות טעות סופר הוא אם לא פירש בשטר המכירה הני מילי היכא דזבין קרקע מחבריה דלא שדי אינש זוזי בכדי אבל לגבי ירושת אחין דכל אחד נוטל חלקו בהיא הנאה דאיהו לא מקבל אחריות על של חבירו גמר ומקנה ליה לחבירו חלקו לגמרי שלא יקבל חבירו אחריותו עליו ולא תשתעבד לו שדהו כי היכי דדידיה לא משעבדא לחבירו: **מספקא ליה.** אי כיורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו כרב דעל שניהם לפרוע חובת אביהן או לכלוקחות דמו ואינו חייב כלום הלכך יפרע רביע לאחיו מן השדה הנשאר לו דממון המוטל בספק חולקין או רביע מעות יחזיר לו דאמר ליה אנא הוי לי זוזי והוה מסליקנא ליה זוזי ובשביל עניותך לא אפסיד נחלתי. לשון אחר פירש רבינו זקני בבבא קמא בפרק ראשון [דף ט.] ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע דהיינו כל חלקו בין קרקע ומעות ומספקא ליה אי כיורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו בקרקע ולא יוכל לסלקו במעות או כלוקחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחצית מה שאבד אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע קרקע כיורשין ורביע במעות כמוכר באחריות ותפוס לשון ראשון. כך פירש רבינו וכן הוא שאין ממש בהאי לשון אחרון דכל היכא דפליגי בגמרא תלתא תנאי או תלתא אמוראי כי האי גוונא שהאחד אסר לו הלכה כדברי מי מן השנים הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם במקצת סבירא ליה כי האי ובמקצת סבירא ליה אי כדידך אבל הכא כיון דמחייב ליה רב אסי להחזיר כל חלקו כרב בין קרקע ומעות אם כן במאי קאי כשמואל הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקנו בקרקע או במעות אלא אם יחזיר לו חלקו אם לאו: **כלל הני שמעתתא מקמלין.** בשני אחין שחלקו ובא להן אח ובאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן שיקמיץ מחלקו ויתן לזה חצי השדה כרב דכיורשין דמו ומיהו לא בטלה מחלוקת לחזור ולחלוק בגורל אלא בלא גורל ויתן לו חצי השדה מאיזה צד שירצה ובצבר שיבא שוה כאידך חציה: **והלכתא בטלה מחלוקת.** היכא דחלקו שניים לשני חלקים ואחר כך בא להן אח ממדינת הים או חלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם אי נמי אי טעו בחלוקה לחלוק ביניהן שדה שגזל אביהן ונמצא יוצאה מתחת יד אחד מהן ונמצא שמתחלה נטל האחד יותר מחבירו דמוחרים וחולקין בשוה דדמיא לבעל חוב שנטל חלקו של אחד מהם דמוחרין וחולקין בשוה וה״ה אם נטל חצי חלקו שצריך להפיל גורלות על הכל דלא פליג רב בנטל בעל חוב חלקו של אחד מהם בין כולו לחציו. ושמעינן נמי מהכא דהאחין שחלקו כיורשין דמו ולא כלוקחות: **שלשה שירדו לשוח.** נכסי יתומין למזון האשה והבנות ואין שומת בית דין בפחות מג׳: **אחד אומר במנה.** דהיינו מאה זוזי ושנים אומרים במאתים או אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה: **בטל יחיד במיעוטו.** כלומר בטלו דברי היחיד מפני שהוא המעט וכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות: **ואחד אומר במנה.** דהיינו כ״ה סלעים: **ואחד אומר בעשרים סלעים.** דהיינו ה׳ סלעים פחות: **ואחד אומר בשלשים.** דהיינו חמשה סלעים יותר: **תידון במנה.** טעמא דכולהו מפרש ואזיל לקמיה: **בעשרים.** היינו פ׳ דינר: **בשלשים.** הם מאה ועשרים דינר: **גל׳ דינר.** מן החמש סלעים שיש בין שנים הפחותין לוקחין החצי דהיינו י׳ דינרים ומוסיפין על של שמונים: **עושין שומא ביניהן ומשלשין.** כלומר חושבין בכמה חלוקים דהיינו ארבעים דינר שיש בשלשים יותר מאותו שאמר עשרים ומאותן ארבעים בשלש דהיינו שלשה עשר דינר ושליש דינר על שמונים. וטעמא מפרש לקמיה [ע״ב]: **מילתא מציעתא.** דבר השוה הכרע בין שניהם הוסיף ה׳ על הממעיט ופוחת חמשה מן המרבה ובדין הוא לתידון כוותיה במנה דהא תרוייהו של שלשים ושל מנה מודו דשוה מנה [ו]. וגרלה בעיני דהוא הדין אם אמר בכ״ח סלעים דלא הוי מציעתא כל כך:

התם עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח [ו] איתמר אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר [א]בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר [ב] ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קא סבר האחין שחלקו יורשין הן ושמואל אמר ויתר קא סבר האחין שחלקו [ג]לקוחות הוו וכלוקח שלא באחריות דמי רב אסי [ד]מספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתתא מקמצין אמימר אמר בטלה מחלוקת והלכתא בטלה מחלוקת: תנו רבנן שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה [ג]בטל יחיד במיעוטו אחד אומר במנה ואחד אומר בעשרים ואחד אומר בשלשים [ד]נדון במנה רבי אליעזר ברבי צדוק אומר נדון בתשעים אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין מאן דאמר נדון במנה מילתא מציעתא רבי אליעזר בר׳ צדוק אומר נדון בתשעים קא סבר הא ארעא

תשעין

ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהן. וא״ת היאך טרף כל חלקו של אחד מהן הא כולן חייבין לפרוע חוב אביהן [א] ויטול מכל אחד חלקו המגיעו כדתניא בית נוחלין (לקמן דף קכד.) יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים וי״ל דהכא מיירי כגון דעשאו אפותיקי ולא כאפותיקי דהמקבל (ב״מ דף קי:) דקאמר התם שאינו יכול לסלקו בזוזי דא״כ לרב אסי אמאי נוטל רביע במעות דמשמע דהוי מצי לסלוקי לבעל חוב בזוזי:

רב אמר בטלה מחלוקת. משמע דאי בעי לסלוקי בזוזי לא מצי ולהכי נמי מפרש טעמא דרב דיורשין הוו דאי כלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת הא מצי לסלוקי בזוזי ותימה דמאי שנא מדרב אסי דאותו רביע שהוא נוטל מכח יורשין קאמר רב אסי דיכול לסלקו במעות ושמא פליגי רב ורב אסי בסברא זו דאפי׳ אי כיורשין הוו מצי לסלוקי בזוזי לרב אסי משום דאמר ליה אנא לבעל חוב נמי מסליקנא בזוזי ורב אינו חושש לאותה סברא [ב] ואת״ת מ״מ יתן לו מעות ויפדה הקרקע מיד בעל חוב דקי״ל בהמפקיד (שם דף לה.) דשומא הדרא לעולם וי״ל דנפקא מינה היכא דזבנה או אורתה [ג] דאמר התם דלא הדרא:

ורב אסי מספקא ליה אי כיורשין דמי אי כלקוחות דמי. הקונטר׳ שלא באחריות ותימה לרשב״א מנא ליה הא דילמא ודאי לאו כיורשין דמו אלא מספקא אי כלקוחות באחריות דמו או שלא באחריות דמו לכך נראה כפירוש שני שבקונטרס: **והלכתא** בטלה מחלוקת. הכא משמע דקי״ל דיש בירה מדפסקינן כרב ובסוף השולח (גיטין דף מח.) פירשתי:

דמתורת

לב א מיי׳ פ״י מהל׳ נחלות הלכה ו סמג עשין לו טור וש״ע מ״מ סימן קעה סעי׳ ד:

לג ב מיי׳ פ״ב מהל׳ שכנים הל׳ יב ופי״ח מהל׳ שמיטין הל׳ כ טוש״ע מ״מ סי׳ קנג סעיף ג:

לד ג ד מיי׳ פכ״ב מהל׳ מעלה ועוה הל׳ יד סמג עשין לד טור וש״ע מ״מ סימן קג סעיף כ:

רבינו גרשום

התם עבוד מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח דמצי למיהדר בהו ו) ומשו״ה מקמצין וגבי סיפא להיכא דאמר ליה כור בל׳ סאה בסלע אני מוכר לך משו״ה ראשון ראשון קנה דגמר ומקני ליה כל סאה וסאה בסלע: בטלה מחלוקת. וחזרין וחולקין המותר בשוה: ויתר. ואינו נוטל מן האחין כלום מחלקו: קסבר האחין שחלקו יורשין הוו. ועל היורשין כולן לפרוע חובת אביהן ולא על אחד הלכך בטלה מחלוקת וחזרין וחולקין ביניהן: לקוחות הוו. כל אחד מוכר לאחיו חלקו בשביל חלקו המגיע וכלוקחין זה מזה שלא באחריות דמי ואי טריף בעל חוב חלקו של אחד מהן אין חוזר הנטרף ליטול מאחין כלום אלא ויתר והפסיד: רב אסי אמר. זה אח שלא נטרף נותן לו רביע מחלקו בקרקע ורביע במעות דהיינו חצי חלקו. מספקא ליה אי יורשין הוו או לקוחות הוו. כלומר הא ודאי פשיטא ליה לרב אסי דכל לקוחות באחריות הן אבל הא מספקא ליה אי כיורשין הוו וכי היכי דיורשין לא מצי מיסלקי לבעל חוב אלא בקרקע גופה האי נמי הכי שקיל קרקע ואי כלקוחות הוי דכי היכי דלקוחות באחריות אתי בעל חוב וקא טריף לה מיניה ואתי לוקח למיהדר על המוכר מצי מסלק להו מוכר בזוזי הכא נמי האי יורש והואיל דמספקא ליה אי כיורשין הוו אי כלקוחות הוו נוטל רביע בקרקע כיורש ורביע במעות כלוקח: אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתתא [מקמצין]. דאמרינן לעיל בבא להן אח ממדינת הים ובהא האחין שחלקו ובא בעל חוב כו׳: שלשה שירדו לשום. קרקע למכור למזונות אשה או ליתומין או לפרוע לבעל חוב: אחד אומר במנה. שוה שהן ש״ה סלעים שהן ק׳ דינר: וא׳ אומר בכ׳ סלע. דהיינו פ׳ דינר: ואחד אומר בל׳ סלעים. שוה דהיינו ק״כ דינר נידון שומת הקרקע במנה. ומאן דאמר תידון במנה משום דהיינו מילתא מציעת׳ שזה אמר כ׳ סלעים והשלישי ל׳ והשני הממוצע ביניהן מנה דהיינו כ״ה סלע. ור׳ אליעזר בר׳ צדוק לא נקיט ההוא דאמר בל׳ אלא הני תרי קמאי דחד אמר בכ׳ וחד אמר במנה ולהכי אמר תשעים דהיינו מילתא מציעתא בין פ׳ דינר לק׳:

ו) גרלה פשוט דתסר כאן בדברי רבינו ול״ל אבל בב׳ אחין שחלקו ובא להם אח ממדינת הים לגלה שיך סברא זו משו״ה מקמלין וגבי סיפא וכו׳

עין משפט נר מצוה

מסורת הש״ס

ו) כ״ק ט., ב) [בכורות מח.], ג) ל״ל חלק ועשה],

גליון הש״ס

גמרא מספקא ליה. עי׳ לעיל דף סב ע״ב תוס׳ ד״ה אימתי:

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה מילתא מציעתא וכו׳ מודו דשוה מנה נמצא הך דאמר עשרים הוה יחיד ובטל במיעוטו ותרוייהו של עשרים ושל מנה נמי מודו דאינו שוה טפי ממנה ונמצא הך דאמר שלשים הוה יחיד ובטל במעוטו ונראה בעיני: (ב) תוס׳ ד״ה רב וכו׳ לו אותה או יהבה במתנה דאמרי׳ התם:

מוסף רש״י

האחים שחלקו. קרקע (ב״ק ט.). **בטלה מחלוקת.** אותה חלוקה בטלה וחוזרים וחולקים בשוה החלק הנשאר (שם). **ויתר.** אבל (שם). **רביע בקרקע.** יחזיר לו רביע חלקו לו קרקע או מעות, **ורביע במעות.** או רביע מעות, כמו דתנן ביבמות (נ:) חלץ ועשה בה מאמר ונתן גט ובעל (שם). יורשין הן. ועל שניהם לפרוע, הלכך מחצית חלקו יחזיר לו (שם). אי לקוחות הוו. ואין לו עליו כלום, הלכך רביע מאותו חלק המגיעו יפרע דה״ל ספק ממון וכל ממון המוטל בספק חולקים ואין נוטל עמו אלא רביע וכלה יכול לסלקו לו בקרקע או במעות. ל״ל ורביע במעות ממש, לבד רביע בקרקע (והיינו הרי הן בקרקע) מספקא ליה אי כיורשין דמו וחייב להחזיר לו מחצית חלקו יכול לסלקו במעות, אי כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחצית חלקו קרקע ולא יכול לסלקו במעות, אי כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחצית מה שאיבד, אבל במעות יכול לסלקו, הלכך יחזיר רביע בקרקע כיורשים ורביע במעות כמוכר באחריות, ולשון ראשון שמעתי (שם).

מוסף תוספות

א. והלא הנכסים ערבין וכולן נכנסו תחת הבעלים. רשב״ם. ועי״ש מה שמתרץ. **ב.** דכיון דבעל חוב עליה דידיה הדר ולא הו״ל מעות לסלקו אין טענת אחיו בזה כלום. רשב״ם.

דמתורת מנה לא מפקי ליה. וליכא למימר דניזל בתר בתרא דלא גרעי ממנה דיש לתפוס המועט כדפ"ס: **מסתייה** דקא **טפינא** [כולי האי] **אחבראי**. שכן הסדר דשניס הפוחתים מדברים תחלה:

אדרבה האי ארעא מאה ותליסר ותילתא שויא. תימה לר"י דהשתא אי לא הוי אלא תרי דחד אמר מנה וחד אמר שלשים הוה אמינא דמאה ועשרה שויא דכן האמת נראה לכ"ע והשתא דאיתיה להאי דפחות מכולהו אמר תלתא ותילתא הוי טפי:

הדרן עלך בית כור

תשעין שוה והאי דקאמר עשרים דקא טעי עשרה לאחוריה והאי דקא אמר מנה קא טעי עשרה לקמיה אדרבה האי ארעא מאה ועשרה שויא והאי דקאמר מנה קא טעי עשרה לאחוריה והאי דקאמר שלשים קא טעי עשרה לקמיה נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מנה לא מפקי ליה אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין קא סברי האי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא האי דקא אמר עשרים קא טעי תליסר ותילתא לאחוריה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותילתא לקמיה ובדין הוא דלימא טפי והאי דלא קאמר סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי אדרבה הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא האי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה והאי דקאמר שלשים טעי תליסר ותלתא לקמיה ובדין הוא דקאמר טפי סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מאה לא מפקי ליה אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר רב אשי טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו (ו) תנו דייני גולה עושין שומא ביניהן ומשלשין אמר רב הונא הלכתא כדייני גולה אמר רב אשי טעמא דדייני גולה לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו: **מתני'** א האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ ובן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה: **גמ'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ב לוקח נוטל כחוש שבו (ו) א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ואמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום אמר ליה ג אלא לדמי ד ה"נ לדמי: מקבל עליו מקום גדר כו': ה תאנא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר כדי

דשויא טפי [מנה] ושאה דינר (ב) דהיינו י"ג ושליש יתר על שוי והאי דלא אמר היינו משום דליו מה שמוסיף על חבירו כ' שחבירו אומר פ' והוא אומר מנה ואע"פ שאין אנו יודעין איזה דברי ראשון אפ"ה נושאין ונותנין בדבר וכל אחד יודע מה בלבו של חבירו ולאחר שנשאו ונתנו בדבר תוקעין את לבם לומר הנראה בעייניהם וכיון שידע שחבירו רולה לומר שמוניס ירא הוא לומר יותר ממנה: **אדרבה הא ארעא כו'**. הך סוגיא כי היא דלעיל מפרשא כולה: **טעמא דאחריס לא ידעינן**. דלא מסתבר טעמייהו הלכתא עבדינן כוותייהו בתמיה אלא הלכתא עבדינן כת"ק דאמר תידון במנה: ה"ג **תנו דייני גולה עושין שומא כו'**. סתם ברייתא שונין (ג) כאחרים והכי גרסי' לה בפירושי ר' חננאל: **דייני גולה**. שמואל וקרנא (ד): **הלכתא דדייני גולה**. דהיינו נמי הלכתא כאחרים. ולמאן חדא מכלל דאחבירתה איתמר ומשום דמילתא דפשיטא היא דהיינו הך לא חש הגמרא להקשות ולמימר והא אמרה רב הונא חדא זימנא אלא היכא דלא דמו אהדדי הנהו תרתי מילי אפיר שיש שינוי לשונות בין זה לזה והטעמים שוין התם אורחיה דגמרא לפרושי (ה). כן נראה בעיני: **מתני' משמנין ביניהם**. מפרש בגמ': **משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום**. כולה מפרשא בגמ': **ומקבל עליו**. מוכר לתת מחצי שדהו מקום הגדר לגדור זה הלוקח חצי שדהו מכל לד מפני החיות אלא יכנסו לתוכו דסתם מוכר חצי שדה מוכר לו כל לרכי שדה אבל היכא דמכר לו שדה שלם התם מילתא דפשיטא היא שמכר לו את כולו ומה יוסיף ליתן לו יותר: **חריץ**. פושי"ר בלע"ז: **ובן חריץ**. חריץ קטן שבין הגדר לחריץ הגדול: **ו' טפחים**. רחבו באורך כל השדה. ובגמ' מפרש למה לי כל הני: **גמ' לוקח נוטל כחוש**. יל הלוקח על התחתונה לפיכך נותן המוכר ללוקח המקום הגרוע שבאותו שדה דלמא דמי חצי השדה אמר לו לפיכך נוטל מן הכחוש יותר מן החצי כדי דמי חצי השדה כדמפרש לקמיה והיינו רווחא דמוכר דרולה אדם בקב עדיפא יותר משני קבין זיבורית. והא דקתני משמנין היינו כדמפרש בבכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (ד) דקתני שני רחלין שלא ביכרו וילדו שני זכרים כו' ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן ומפרש ר' יוחנן בגמ' [בכורות יח.] וכהן נוטל כחוש וכל כי הך סוגיא איתא התם ומפרש מאי משמנין שומן יהא ביניהן ואי מייתי כהן ראיה אקיל. ה"ג שומן יהא ביניהן ומה שאה חצי השדה היפה יותר מן החצי הכחוש יהא ביניהן ויוסיף לו מוכר ללוקח מן הקרקע הרבה עד שיהא שוה כחלק היפה שעיבד המוכר לעצמו כדמפרש לקמיה. ומיהו לגמרי לא יפסיד הלוקח השומן כי התם דאתם אמא הכחוש של כהן הוא הלכך כיון דלא מצי מייתי ראיה מפסיד אבל הכא ודאי מכר לו כל חצי שדהו והדבר ידוע דכל החצי מוכר ומן הדין היה לו ליטול חצי היפה וחצי הכחוש אלא משום דמצי א"ל דמי חצי השדה מכרתי לך כדלקמן הלכך ידו על התחתונה ליטול מן הכחוש בשוה חצי השדה: **והאנן משמנין ביניהן הכן**. דמשמע יד שניהן שוה ליטול זה כשומא שנוטל זה מן היפה ומן הכחוש דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע והכי נמי מוכח בבכורות דהכי משמע ליה משמנין לר' חייא בר אבא דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע דאמר ליה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן התם והא משמנין ביניהן תנן ואמר ליה נמי ר' יוחנן אלאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני מת אחד מהן המוליא מחבירו עליו הראיה ואי ס"ד משמנין ביניהן דכי הדדי פלגי הכא נמי לפלוג כי הדדי אלא מאי משמנין כו': **אדאכלת כפנייתא**. תמרים בבבל שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה ומקנתרו היה: **תרגימנא**. גרישא מסיפא (ט): **אמאי משמנין ביניהן**. כלומר אם כדבריך כן הוא דאלי אדה אני מוכר לך ממש הוא למה משמנין ימתמו קו המדה ויטול הלוקח חציה בדרום הן כחוש הן יפה שהרי כך פירש לו חציה בדרום אלא מדקתני אפי' בסיפא משמנין שמע מינה דהאי דקתני משמנין לדמי הוא וכדפרישנא לעיל כלומר מה ששאה חצי שדה זו מכרתי לו מן הקרקע בחיזה מקום שארלה אתן לך מיהו גרישא דמתני' שמין כל השדה ואם עלו דמיה ק' דינר נותן מוכר ללוקח מה ששאה נ' דינר במקום הכחוש בשדה זו שיד הלוקח על התחתונה וחזו פירוש משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו פירוש כדמי חצי שדהו אבל סיפא דמתני' אין שמין כל השדה אלא חציה שבדרום הן כחוש הן יפה ומה ששאה חציה שבדרום נותן המוכר ללוקח כנגד אותן הדמים בחיזה רוח שירלה דהיינו בכחוש דיד הלוקח על התחתונה דלמא זה שאמר חציה שבדרום שומה חציה שבדרום קאמר ולא חציה שבדרום ממש הוא שמכר לו. כן נראה בעיני וכן פירש רבינו מנגאל: כדי

תשעים. דינר שויא דהיינו כ"ב סלעים וחצי וכל אחד טועה מעט זה שאומר כ' מזלזל שתי סלעים ומחצה משויין וזה שאומר מנה מעלה בדמים שתי סלעים ומחצה דניחא ליה למימר ששניהן טועין קצת זה למעלה וזה למטה ונאמר דשוה ל' דהיינו כ"ב סלעים ומחצה

דהשתא אזלינן בתר דברי שניס הפחותים ותפשת מועט תפשת ולא גלך אחרי מי שאומר מנה וגימא דהוא לבדו עומד על אמיתתו של דבר מכל וכל והשאר טעו: **לאחוריה**. שאוה עשרה יותר והיא עשרה אחריו שהיה לו לתפוס בחשבונו: **לקמיה**. שלקח עשרה לפניו כלומר יותר מן הראוי הוסיף ולקח מחשבון שלפניו העתיד לבא שלא היה ראוי לתפוס: **מאה ועשרה שויא**. והוה ליה למימר תידון במאה ועשרה דמאי חזית דאזלת בתר ראשון ושני אבל השלישי טעה יותר מדאי אדרבה תפוס דברי השני והשלישי אבל הראשון טעה יותר מדאי: **נקוט מיהת תרי קמאי כו'**. כלומר כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי יש לנו לילך אחרי שניס הפחותים דמתורת מנה לא מפקי ליה כלומר שלפי דבריהם יש לנו לומר שקרוב למנה שוה אבל לא מנה בכלל ולא אחר תרי בתראי שאומרין יותר ממנה דתפשת מרובה לא תפשת והרי כולם מודיס שקרוב למנה שוה הלכך יתן תשעים: **עושין שומא כו'**. כדפרישית לעיל [ע"א]. ות"ק סבירא ליה דאיכא למימר דלא טעי איניש כלל והלכך אמצעי תפוס והשאר שמא טעו ור' אלעזר בר' לדוק סבר טעי איניש בעשרה לזלזל או בעשרה להוקיר ואחרים סברי טעי איניש בי"ג ושליש בדבר שאוה יותר משמונים: **ובדין הוא דלימא**.

(ו) נראה דל"ל דאמר תד בכ' ותד במנה וממצעת ליה וכו'. (ב) אולי ל"ל האי שלוש בשומא.

(א) [בכורות יח.], (ב) [סנהדרין יז: ע"ש], (ג) בס"א: לפרוסי,

(ד) גב' תנו דייני גולה. ס"ל דייני גולה אמרי: (ה) רשב"ם ד"ה ובדין הוא וכו' ושאה דינר ושני שלישי דינר דהיינו י"ג ושליש: (ו) ד"ה ה"ג תנו וכו' כאחרים. ב"ב עי' בפרבש"ם בדף ק' סוף ע"א: (ז) ד"ה לוקח וכו' עובר פרתו דף י"ז דקתני רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים: (ט) ד"ה תרגימנא גרישא מסיפא טרחנו ליישבה הס"ד:

לעזי רש"י

פושיי"ר [פושי"ד]. תעלה.

מוסף רש"י

אדאכלת כפנייתא בבבל. בעוד שהיתה אוכל ממרים בבבל ומעדן את עצמך (בכורות יח.).

הדרן עלך בית כור

רבינו גרשום (המשך)

הנשאר למוכר מוטב מחלק הלוקח וישלים המוכר או מגוף הקרקע או יחזיר לו מן הדמים עד שיהא חלקו שוה כחלקו וה"נ לוקח אם חציו שלו טובה מחציו של מוכר משלים מחלקו בקרקע עד שיהא חלק המוכר שוה כחלקו. ואם אמר לו בפירוש חציה של צד דרום אני מוכר לך והוא גרוע או מוטב מחצי האחר משמנין ביניהם בדמים שאם חצי שבצד דרום זיבורית היא כנגד הנשאר יכנה לו המוכר מן הדמים כנגד מה שהיא ואם מוטבת היא יוסיף לו הלוקח מעות ולעולם החצי שבדרום נוטל הלוקח בין פחות בין מוטב דהואיל ואמר חצי שדה אני מוכר לך מ"מ משמנין ביניהן שיהא חלקו שוה קחני רישא דמתני' דמשמנין ביניהן ובגופה של קרקע שמעינן השתא: אמר ר' חייא ולוקח נוטל כחוש. שברשות מוכר הוא אם הוא רוצה להשלים לו מן העדיית ישלים או יכנה לו מן הדמים ולעולם החלק כחוש יטול לוקח: והא אנן משמנין ביניהן תנן. דמשמע ברשות תרוייהו שאם נתן לו הזיבורית יחזור לו העדיית שיעור שיהו שוין יחד בין בזיבורית בין בעדיית. ואם נתן לו העדיית יחזור לו ממנה עד שיהו שוין דהשתא משמע דברשות דתרוייהו הוא: אדאכלת בפנאה דבבל. כלומר שהיית אוכל תמרים ולא היית מדקדק בדבר: יהא חציה בדרום קאמר ליה. דמשמע אותה חציה ממש או עדיית או זיבורית: אלא לדמי. לעולם חציה בדרום נוטל ואם היה זיבורית יכנה לו מן הדמים ואם יש לו עדיית יחזור לו לוקח מעות: ה"נ. לעולם לוקח נוטל כחוש וינכה לו מן הדמים ממה שהוא פחות והיינו משמנין: **פים'** ומקבל עליו המוכר ליתן לו מקום הגדר. שלא ידרסו בשדהו. חחריץ בן ג' טפחים רוחב מחרץ לגדר. וכן חריץ קטן בן חריץ גדול ולגדר

מסורת הש"ס

לה א ב ג ד ה מיי' פכ"ח מהל' ממיכה הל' כב טוש"ע מ"מ סי' ריח סעיף כ:

רבינו גרשום

קא טעי י' דינר. אמר פחות ממה ששוה: והאי דאמר מנה טעי י' יותר משוויו: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני תרי (ו) דאזלי חד בתר כ' וחד בתר מנה וממצעת ליה אאמצע זיל בתר הני בתראי דחד אמר מנה וחד אמר ל' וממצע ליה בק"י. ומשני ר' אליעזר לעולם בתר צ' דינר הוא דאזלי דנקוט הני תרי בידך דחד אמר כ' סלע וחד אמר מנה משום דמתורת מנה לא מפקי ליה לקרקע דלימא בהו דשם ליה טפי ממנה אבל מאן דאמר ל' סלע מפיק ליה מתורת מנה: אחרים אמרו עושין שומא ביניהן. בין הראשון ובין השלישי ומשלשין מה שיש ביניהן דבין ההוא דאמר כ' דהיינו פ' דינר ובין מאן דאמר ל' דהיינו ק"כ דינר איכא ביניהו מ' דינר וחלק מ' לג' חלקים ונמצא לכל חלק וחלק תליסר ותלתא ואמטול הכי מתחלקין הכי דהאי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא והאי דקאמר כ' דהיינו פ' הוסיף עליהן תליסר ותלתא הרי כאן תשעים ותלתא ותילתא וקא טעי האי תוספת דאמר פחות ממה ששוה. והאי דקאמ' מנה קא טעי תליסר ותלתא לקמ' טפי והשתא תוסיף הני תליסר ותילתא על תשעין ותלתא הרי כאן ק"ו וב' שלישין והאי דלא קאמר האי תוספת שעל המנה סבר מסתאי כלומר די לי שהוספתי על חבירי כל כך שהוא אומר פ' דינר ואני אומר ק' ומוסיף עליו כ' דינר: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני דכ' ומנה זיל בתר הני דחד אומר במנה וחד אמר ל' לאוקמי נמי האי ג) שלש שומא והכא מצית לפרש האי ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא כלומר בין האי דאמר כ' למאן דאמר ל' איכא מ' דינר חלוק מ' לג' חלקים תמצא לכל חלק תליסר ותילתא ומש"ה האי דקאמר מנה טעי תליסר ותילתא ותלתא דקאמר ל' טעי תליסר ותילתא לקמיה טפי משוויה ובדין הוא דנימא טפי מק"כ דינר בו' ושני שלישים והאי תוספ' ו' דינר ושני שלישי בדין הוא דבעי לאיסופי על ל' סלעים אלא סבר מסתאי דקא מטפינא על חבירי שאמר מנה כ' דינר. ומאי חזית דאזלת בתר הני זיל בתר הני. ומשני לעולם בתר האי דשויא ליה מנה דינא הוה דאזלי דמתורת ק' לא מפקי לי' אבל האי דשויה ליה ל' קא מפיק ממנה. וטעמא דאחרים לא ידעי' משום דאיכא לאקשויי עלייהו כדמקשי' אדרבה האי ארעא כו' ועוד ובדין הוא דלימא טפי ולא פסקי למילתייהו והיכי נעביד הלכתא כותייהו וש"ה אמר טעמא דאחרים לא ידעינן: דייני גולה. שמואל וקרנא אמרו כמילתא דאחרים קא פרשי' לי' ומקשי' להו כמו לאחרים: **פים'** האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך. והיתה אותה שדה חציה עדיית וחציה זיבורית וכל אותה שדה שוה ל' דינר. אבל חציה האחד שוה כ' דינר וחציה האחר שוה י' דינר אם נותן לו חציה השדה הכחוש משמנין ביניהם. כלומר ישומו כמה חלק זה כדי שלא תקפוץ שם חיה ותפסד תבואתו: תנא חריץ מבחוץ. של גדר. ובן חריץ סמוך לגדר. וזה וזה מבחוץ לגדר:

כדי שלא תהא חיה קופצת. על הגדר מיצטריך חריץ וכן חריץ: **ולעביד חריץ.** דהשתא נמי לא קפצה שהחריץ מרחיקה מן הגדר: **איידי דרווח.** שהה טפחים נכנסת לתוכו ונמשכת מעט לאחוריה וקופצת: **קיימא אשפתיה.** החילוקה: הכי גרסינן **כמה בין חריץ לבן חריץ טפח.** ומסקנא דברייתא הוא:

כדי שלא תהא חיה קופצת ולעביד חריץ ולא לעביד בן חריץ איידי דרווח קיימא בגויה וקפצה ולעביד בן חריץ ולא לעביד חריץ איידי דקטין קיימא אשפתיה וקפצה וכמה בין חריץ לבן חריץ טפח:

הדרן עלך בית כור

ז) **יש נוחלין** ומנחילין ויש נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין

לא נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין [א]**האב** את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב נוחלין ומנחילין האיש את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין האשה את בניה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין והאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין: **גמ'** מאי שנא דקתני האב את הבנים ברישא ליתני הבנים את האב ברישא חדא [ב]דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן ועוד

יש נוחלין. ואלו נוחלין ומנחילין. מיכא דוכתי דנקיט אדסליק מייה ואיכא אדפתח ביה ובמס' נדרים (דף ב:) מפרש לה: **האב** את הבנים והבנים את האב. תימה והאב את הבנים היינו בנים את האב שאם האב נוחל את בנו אם כן בנו מנחילו ואם הוא מנחיל לבנו א"כ בנו [ד] נוחלו [א] ואור"י דאייתר למידק מייה בנים ולא בנות אע"ג דקתני לה בהדיא בסמוך מכל מקום תנא ליה הכא אגב אורחיה ולקמן נמי [ג] תניא למנות סדר נחלות וכן משמע בגמ' דקאמר הבנים את האב מנלן אמר קרא וכן אין לו הא יש לו בן בן קודם לבת משמע דמתני' לאקדומי בן לבת איצטריך אבל מרישא דקתני האב את הבנים ליכא למידק הכי דהאב מנחיל בנים ולא בנות דהא לא מייתר ואם תאמר דקתני בני אחיות ודייק בגמ' עלה ולא בנות אחיות אע"ג דלא מייתר ומתוך כך צריך לומר דמתני' אינו יודע מי שנאה לימא דבנים לאו דוקא אלא הוא הדין בנות ואתיא שפיר כרבי זכריה בן הקצב אע"ג דתנא בגמ' בני אחיות ולא בנות אחיות [יש] לומר דברייתא פליגא אמתניתין ויודע מי שנאה ואור"י דקיים ליה דברייתא נשנית על המשנה לפיכך דייק מינה ועוד אומר ר"י דכיון דבנים את האב אייתר למידק בנים ולא בנות אית לן למימר דכולהו בנים דמתני' דוקא ולא בנות לקדום: **ואחין** מן האב. הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב נוחלין ומנחילין שהן כתובין נמי בפרשה [ב] ותירץ משום דאחי האב וכל שאר אב נפקי מהגך האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב דכיון שנודע שהבנים קודמין ואחר הבנים האב ואחר האב אחין הרי אחי האב נפקי מכלל זה על ידי משמוש דאם היה האב קיים היה יורש [ג] ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לבנו שהוא [ד] (אחי אביו) של מת ומשמוש שמעינן מדתנן בסמוך בני אחות שמנחילה בקבר נכסי אחיה לבנה [ג] וא"ת אם כן אחין מן האב נמי לא ליתני דשמעינן ליה מהאב את הבנים על ידי משמוש נחלה שהאב יורש את בנו להנחיל לשאר בניו הקיימין שהן אחי המת ויש לומר דנקט (ד) אגב דבעי למיתני אחיים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין דההוא איצטריך למיתני אע"ג דתנא האשה אינה נוחלת את בנה סד"א נהי דאינו יורש אחיו מן האם מכח אמו מכח אח הוה אמינא דיורש דכתיב ונתתם את נחלתו לאחיו לא שנא מן האב ולא שנא מן האם וכי תימא דמכל מקום לא איצטריך למיתני דשמעי' מרישא דקתני אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם איצטריך דהוה אמינא אחין מן האב לרבותא נקט אף על פי שאין כל כך ודאין כמו אחין מן האם ואם תאמר אם כן אחי האב נמי ליתני אגב אחי האם דסיפא ויש לומר דאי הוי תני אחי האב תו לא הוה צריך למיתני אחי האם דמכלל אחי האב שמעינן להו ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא צריכא היא כדדייקינן בגמ' דהיינו בני אחות: יכול

מנחילין את בן אחותם ולא נוחלין. ואי נמי גרסינן בני אחיות (ה) איכא לפרושי בבני אחיות כלומר בני אחיותיו של אדם נוחלין אותו אבל לא מנחילין להוא אינו יורשן: **האשה את בניה והאשה את בעלה כו'.** בגמ' [שם] פריך דהיינו נמי הך בבא דנוחלין ולא מנחילין דמהיא שמעינן לה דהיינו הך: **לא נוחלין ולא מנחילין.** זה לזה אלא קרובי אביו של זה ואביו של זה יורשין אותו. וכל הגך קרובים דקתני שיורשים זה את זה הנ"מ כשאין קרוב למת יותר מזה. גם הנהו קרובים דקתני בהן לא נוחלין ולא מנחילין כגון קרובים שמצד האם הני מילי שיש קרובים מצד האב היורשין אותו וקרובים לו יותר מקרובי האם ואע"פ שגם אמו ממשפחת אביו אבל אם אמו קרובה לו מצד משפחת אביו ואין לו קרוב מאביו שקרוב לו כמו אמו אז האם יורשת את הבן ואם אין האם בחיים קרובי האם יורשין אותו דהוי ליה משפחת אב דמכח אב ונתתם את נחלתו לאחיו של נפתלי ואם אין לו אחין ונתתם נחלתו לאחי אביו דהיינו אשר אבי אמו ואם אין לו אחין לאביו דאין אשר קיים ונתתם את נחלתו לקרוב אליו נמצאת סרח דהיינו בני אשר או בנות אשר אם אין לו בנים דהיינו סרח יורשת את בנה: **גמ' מאי שנא דתני.** ברישא דמתני' האב נוחל את הבן ומנחיל והלא בעת שנוחל האב לבנו נמצא שמת הבן בחיי האב ולא היה הבן ההוא זרע ליורשו לפיכך אביו יורשו וזו קללה היא כשאדם מת בלא בנים וגם כשהאב רואה במיתת בנו והיה לו לתנא דמתניתין לפתוח הבן נוחל את האב שזה ברכה שימות האב ויקברנו בנו כדכתיב (בראשית מו) ויוסף ישית ידו על עיניך הבטיחו שיקבריהו בנו: ועוד

הדרן עלך בית כור

יש. קרובים שנוחלין את קרוביהם כשמתים וגם אם הם מתים מנחילין להם את ממונם דהיינו שאביהם נוחלין זה את זה. והאי דלא קתני יש נוחלין זה את זה היינו משום דבעי למיתני סיפא נוחלין ולא מנחילין תנא נמי רישא נוחלין ומנחילין: **ויש שנוחלין.** את קרוביהם אבל אם ימותו הם אין מנחילין לאותן קרובים שהן מורישיהן: **מנחילין ולא נוחלין.** הם אותם דאמרו בהו נוחלין ולא מנחילין מכלל דאיכא שאלו נוחלין אותם ולא מנחילין להן מיקרו מנחילין ולא נוחלין. ובגמ' [קיד:] מפרש למאי איצטריכו הכי תרי בני דהא חדא נפקא מכלל חבירתה: **האב.** נוחל את הבנים וגם מנחיל להם וכגון שאין לאותן הבנים זרע אז נוחל אותן האב אבל אם יש להם בנים הם קודמין לזקנם כדמפרש בגמ' [ע"ב]: **והבנים את האב.** נוחלין ומנחילין: **והאחין מן האב.** כגון ראובן ויוסף בני יעקב אע"פ שהן מלאה ומרחל יורשים זה את זה בשביל שהן אחין וכגון שמת יעקב אביהן אבל אם יעקב קיים הוא קודם וכגון שאין להם בנים. ודוקא אחין מן האב דמשפחת אב קרויה משפחה כדילפינן כו' [ג] [קט:]: **האיש נוחל את אמו.** אבל לא מנחיל שהרי קרובי האב יורשין אותו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה [שם]: **והאיש את אשתו.** נוחל אותה כדנפקא לן בגמ' [קיא:]: ה"ג בסדר המשנה **ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין.** דבן נוחל את אחות אמו שהרי הוא בא מכח האם ואילו מתה דודתו בחיי אמו יורשתה וגם הוא יורש את אמו נמצא שבאו לידו נכסי דודתו: **ולא מנחילין.** דכשמת הבן אינו מנחיל לאחות אמו אלא לקרובי אביו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה ועוד דאחות אמו היאך תירשנו הלא היא באה מכח אחותה שהיא אמו של זה ולא האם יכולה ליורשו כדאמרן האיש את אמו נוחל ולא מנחיל קל וחומר שהיא לא תירש את בן אחותה. ובאחיות מן האב מיירי אבל אחיות מן האם אין נכדה בן אחותה יורש אותה דממשפחת אם הוא. ל"א ובני אחות בני אחותו של ראובן כגון בני דינה נוחלין אותו שהרי דינה יורשת את ראובן אמיה ובניה באין מכחה אבל לא מנחילין לראובן שהרי ראובן מכח אחותו דינה בא לירש אותן והלא דינה עצמה אין יורשתן כדאמרן דהאם אינה נוחלת את בנה אלא קרובי בעלה של דינה יורשין את בניה דמשפחת אב יורשת ולא משפחת אם. וזה גראה בעיני משום דקתני סיפא האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין וכל הגך תלתא שמעינן להו מהגך תלת דהך בבא דנוחלין ולא מנחילין כדאמרינן בגמ' [קיד:] דהיינו הך דקפריך בגמ' דאחי האם היינו דבני אחות והלכך גרסי' בני אחות דהיינו נמי דאחי האם

מסורת הש"ס

ה) [נדרים ב: מיר ב.], ב) [לעיל יד:], ג) בס"ה: כדילפינן בגמ', ד) [עי' לקמן קיד: רשב"ם סד"ה אף אף], ה) ס"ל אחיו,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולא מנחילין וכו' ואי נמי גרסינן בני אחיות. נ"ב אבל לקמן בדף קיד ראם ע"ב פירש בע"ה: (ב) תוס' ד"ה האב וכו' ולקמן נמי תנא ליה למנות: (ג) ד"ה ואחין וכו' היה יודע לבנו ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו: (ד) בא"ד דנקט לה אגב:

מוסף תוספות

א. [ו]אמאי איצטריך למיתני הבנים את האב. רמב"ן. ב. נ"א: וכ"ת כיון דאחי האב כתיבי בהדיא לא קתני והא אחיך דכתיבי וקתני. ר"ן. ג. עיין ברמב"ן דתמה א"כ למה כתב רחמנא אחי האב, ועיי"ש מה שמתרץ.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ל מהל' נחלות הל' ל סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רטו סעיף ל:

רבינו גרשום

איידי דרווח החריץ ר' טפחים ממשכת עצמה בתוך החריץ לאחריה וקופצת חוץ ל) סמוך לגדר ומשום הכי צריך בן חריץ עדיין שמעכב: איידי דקטין. ג' טפחים קיימא החיה אשפתיה וקופצת לעבר אחר הלכך צריכי תרוויהו כדי שלא תקפוץ:

הדרן עלך האומר לחבירו בית כור

יש נוחלין. שנוחלין אחרים והן עצמן מנחילין ממונם ליורשיו: האב את הבנים. שהאב יורש את הבנים והבנים יורשין את האב: ליתני הבנים יורשין את האב תחלה. משום דתרי טעמי איכא דהוה ליה למיתני הבנים את האב חדא משום דאתחולי לא ג) מתחלינן בפורענותא הוא שהבנים מתים בחיי אביהן והאב יורשן שמנהג העולם שהבן יורש האב ולא האב את

ל) לכאורה צ"ל וקופצת מחוץ על הגדל וכו'. לו דל"ל וקופצת מחריץ על הגדל. ג) נראה ל"ל דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן דהאב את הבנים פורענותא הוא שהבנים וכו'.

יכול יהא קודם לבן. פריב"ס יהא קודם לבן ולא נאמר כדמסיק בתר הכי דאדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ולא פריך השתא שיקדום (ו) אב לבן דהא פשיטא ליה להא תנא שאין להקדימו אלא לאחד מהן או לאח או לבן ולאו לתרוייהו דהא אי לאו נכתב שארו לא היינו מקדימין אפי' לאחד (ג) שהרי האב אינו קם תחת בנו לשום דבר ולכך השתא דכתב שארו די אם נקדימנו לאחד מהן ובזה נושא ונותן איזה מהן קרוב יותר את או בן ונקדימנו למרוחק שבהן ואין נראה פירושו כלל דכיון דאין סברא להקדימו אלא לאחד מהן מה לריך לדרשא דהקרוב קרוב מסברא יש לי להקדימו לאח יותר מלבן כדמסיק כלום יש יבום אלא במקום שאין בן ונראה לפרש דהשתא קאמר יכול יקדום אף לבן דמדכתב שארו להקדים אקדמוניה לכל הכתוב בפרשה א תלמוד לומר הקרוב אליו דקרוב קודם ומה ראית דמוקמת הקרוב לבן ושארו להקדים לאח אימא איפכא: **יכול יהא קודם לבן.** ואם תאמר אם כן לא יירשו בן ובת ואח לעולם אם האב קודם לבן שהרי האב יורשו בקבר ואם יקדום אבי המת לבנו ולבתו ולאחיו יקדום אחריו אבי אביו דנחלה ממשמשת והולכת עד ראובן כדנפקא ליה לקמן (דף קטו:) ויש לומר דאיכא לאוקומי לקרא דיורשין בן ובת ואח בבן דגר ובבן בנו של גר כדי לקיים שיירשנו אחי אביו אי נמי היכא דאיכא בן ובת או אח לא נאמר דממשמשת והולכת כיון דדריש מקרא לקמן (דף קט:) שאין לך מעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשה דאם כן נמצא כל נחלות מעבירות משבט לשבט דממשמשת נחלה עד יעקב אבינו ומורים לכל ישראל כיון שהאבות קודמין לבן ולבת ולאח רשב"א ואם תאמר אחי אביו דכתב רחמנא למה לי תיפוק לי מאין לו עיין עליו בדרשי מינה לקמן (דף קטו.) דנחלה ממשמשת ובאה ותירץ ריב"ס דכתביה לאשמועינן דקראי אלא בסדרן כתיבי דאי לא כתב אחי אביו הוי אמינא דבסדרן כתיבי ואחי המת קודמין לאב[ב] אבל השתא דכתב אחי אביו[ג] על כרחך לא נכתב שארו אלא להקדימו לאחין דלהקדימו לאחי האב לא איצטריך דלאמרינן לקמן[ד] וקשיא לר"י התינח למאן דאמר קראי לאו בסדרן כתיבי אלא למאן דאמר בסדרן כתיבי אמאי כתב אחי האב ועוד קשיא לרשב"א דאפילו למאן דאמר בסדרן כתיבי לא איצטריך למכתב אחי האב דעל כרחך לא נכתב שארו אלא להקדימו לאחיו דבע"א למאי כתבי' רחמנא דאי אשמועינן דהיכא דליכא בן ובת ואח שהוא יורש פשיטא אלא מאן לירת אטו בר קשא דמתא לירת כדאמרינן לקמן (דף קי:) וליכא למימר אי לאו דכתב אחי האב הוה אמינא דאיצטריך שארו לאשמועינן שהאחין קודמין לאב דאי לא הוה כתב שארו הוה אמינא דאב קודם לאחיו דאי היינו (ד) אומרים דאב קודם לאחיו לא לכתוב רחמנא לא אב ולא אחי האב ועוד דכולה שמעתין אנו דוחקין למצוא פסוק מנא לן דאב קודם לאחיו משום דמסברא אית לן למימר דאחיו דאבי אחיו אחי אביו דמי הוה שמשמשת למעלה אלא למטה כגון בן הבן ובת הבן ובן בת הבן אע"ג דעלה אמר לקמן דנחלה הולכת וממשמשת עד ראובן דהיינו למעלה אהאי קרא דאחי אביו סמיך וא"ת ואחין דכתב רחמנא למה לי כיון דנחלה ממשמשת עד ראובן ירש האב בקבר להגחיל לבניו הנותרים וי"ל דאי לא כתב אחין ה"א שהאב קודם לבת דאית לן לאקדומי אב לאח מהנך דכתיבי בהדיא בקרא:

שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה. ה"ה דה"מ למנקט נמי ולעבד עברי[ה]: **כלום** יש יבום אלא במקום שאין בן. אין לפרש דלא עדיף לענין יבום בן מאח אלא כלומר הן שוין לענין יבום וא"כ הכי נמי עדיף בן מאח משום דקם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה דעל כרחך לקמן גבי בת לא אפשר לפרש כן דאמרינן כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו כלומר ותהא עדיפא בת מאח שיקדום אב לאח ולא לבת ואי לא עדיפא מאח לענין יבום היכי עדיפא מיניה לענין נחלה[ו] אלא ודאי מהאי טעמא דכלום יש יבום אלא במקום שאין בת דהיא עדיפא מאח דבת מקימה שם ואח אינו מקים שם אלא צריך לייבם[ז]: כיון

ומשני **כלום יש יבום כו' הא יש בן אין יבום.** אלמא אפילו לגבי יבום קם הבן תחת אביו טפי מאחי אביו שהרי פוטר אותה ממנו: **דהכא**

ועוד כדכתיב [1]איש כי ימות ובן אין לו ותנא איידי דאתיא ליה [ח]מדרשא חביבא ליה ומאי דרשא דתניא שארו זה האב מלמד [א]שהאב קודם לאחין יכול יהא קודם לבן [ב]ת"ל [2]הקרוב [ט] קרוב קרוב קודם [ג]ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן [ד]קם תחת אביו ליעדה [ה]ולשדה אחוזה אדרבה מרבה אני את האח שכן [ו]קם תחת אחיו ליבום כלום יש יבום [ז]אלא במקום שאין בן הא במקום שיש בן אין יבום טעמא דאיכא האי פירכא הא לאו הכי הוה אמינא אח עדיף תיפוק ליה דהכא

תסדר אותן אים כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב ואח"כ ונתתם וגו' לאחיו כלומר שאם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה: **יכול.** יהא יעקב קודם לאחון בן דאחון דאפי' היכא דהניא דאחון זרע יירש יעקב ולעולם לא יירש בן דאחון אלא דאין יעקב קיים ונסדר הפסוק כן אים כי ימות ונתתם את נחלתו לשארו ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו וגו' כלומר אם אין לו שאר וגם בן אין לו שיירש במקום שאין שאר והעברתם את נחלתו לבתו: **הקרוב קרוב.** למת יותר הוא קודם בנחלה ליורשו והבן של מת כגון חנוך בן ראובן קרוב הוא לראובן יותר מיעקב אביו שהרי קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה כדלקמן אבל האב לא מלינו שיהא קם תחת בנו לבלום ומשום דמילתא דפשיטא הוא לא חשש הגמרא להקשות ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האב כי היכי דפריך לקמיה ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח דבשלמא גבי אח אשכחן שום קורבה שקם תחת אחיו ליבום אבל באב לא מלינו כלל: **ומה ראית לרבות את הבן.** של מת שיהא קודם לאבי המת וכל שכן שקודם לאחי המת היכא דליכא אב ולהוציא את האח ולומר שהאב קודם לאח וכל שכן שהבן שקודם לאב קודם לאח אדרבה מרבה אני את האח כדלקמיה: **מרבה אני את הבן.** חנוך בן ראובן שיקום תחת אביו לנחלה טפי משמעון אחי ראובן שהרי קם חנוך תחת אביו ראובן ליעוד שאם קנה ראובן אמה העבריה יכול ליעדה לו כשילה בכסף מקנתה שנתן לאביה זה ימים וכבר ניתנו להולאה ואין לריך ליתן קדושין אחרים אלא כך יאמר הרי את מיועדת לי כדכתיב (שמות כא) ואם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה וגו' מכלל שיכול לייעדה וגם לבנו יכול לייעדה כדכתיב [שם] ואם לבנו יעדנה וגו' אבל לאדם אחר אין יכול לייעדה אלא ג"כ יקדשנה האיש קדושין גמורין ואפי' לאחיו אין יכול לייעדה: **ולשדה אחוזה.** דדרשינן בערכין בפרק אין מקדישין (כה:) ותניא נמי בתורת כהנים[ט] ואם לא יגאל את השדה [ויקרא כז] בעליו שהקדישו ואם מכר את השדה הגזבר מכרה לאיש אחר לאיש אחר ולא לבנו של מקדיש והיה השדה בצאתו ביובל קודש וגו' שיולאה לכהנים ביובל אבל אם לא פדאו איש אחר אלא בנו חוזרת לאביו ביובל אבל אם אחיו של מקדיש פדאו יולאה לכהנים כדכתיב לאיש אחר דהיינו אחיו אבל בנו לאו אחר הוא והתם נמי פרכינן מה ראית לרבות את הבן כו' (ג) כי הכא שכן קם תחת אביו כו'. אבל לא מלי למימר שבן קודם את אחי המת לנחלה כמו שסדור בפרשה ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו דכיון דקראי לאו בסדרן כתיבי כדמוכח קרא דכתב הקרוב קרוב קודם וגימא דאח קודם בין לאב בין לבן: **אדרבה מרבה אני את האח כו'.** ומהפכינן קרא כי האי גוונא אים כי ימות ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לבנו אי נמי ואם אין לו אחים ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: **ליבום.** דכתיב (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' אבל הבן אינו מייבם את אמו: **ומשני כלום יש יבום כו' הא יש בן אין יבום.** אלמא אפילו לגבי יבום קם הבן תחת אביו טפי מאחי אביו שהרי פוטר אותה ממנו: **דהכא**

ועוד כדכתיב ואים כי ימות ובן אין לו וגו'. הא יש לו בן בנו יורשו וכי היכי דפרשת נחלות פתחה בירושת הבן לאביו כך היה לו לתנא לפתוח: **ג) הדא דאתאתוני כו'.** משקנא דקושיא היא: **דאתיא ליה מדרשא.** שהאב נוחל את בנו: **דתניא ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו זה האב.** של מת ומשמעינן קרא שהאב פעמים שיורש את בנו דשארו הייני אביו כדכתיב (ויקרא יח) שאר אביך הוא דלקמן וכתיב נמי [שם כא] כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו': **מלמד שהאב.** של מת קודם לאחיו של מת כגון שאם מת ראובן בלא בנים יעקב יורשו ולא שמעון אחיו יורשו. ולקמיה מפרש ומזיל היאך למידין אנו מכאן שקודם לאחיו ולא לבנים ובנות של מת. ולקמן [קט.] פרכינן והא קראי לאו הכי כתיבי ומשני קראי אלא כסדרן כתיבי דמאי דכתיב הקרוב אליו דמשמע הקרוב קרוב קודם אתא לגלויי על ד) (פי) סדר נחלות דשלא כסדרן כתיבי אלא הקרוב קרוב תקדים לירש וכן

מסורת הש"ם

א) יבמות כ: וש"נ, ב) ערכין כה: קידושין יז, ג) [שייך לע"ח], ד) ס"ל ליתא, ה) נמוקומי סוף פרק יז, ו) [נ"ל לף. רש"ל].

תורה אור השלם

1 וְאִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

2 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשֹׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: במדבר כז יא

הגהות הב"ח

(ח) גמ' ת"ל הקרוב הקרוב קרוב קודם. נ"ב ע"ל דף קי ע"ב כתב הרשב"ם דהייני ה"א דהקרוב קדים דומיא דהעולה ע"ש: (ט) רשב"ם ד"ה ובלבה מחוזה וכו' לרבות את הבן כו' ופרקינן ה כבא מרבה אני את הבן שכן קם תחת: (ג) תוס' ד"ה יכול וכו' אפילו לאחר מהן שהרי דומיא דהעולה ע"ש: (ד) רשב"ם ד"ה ובלבה מחוזה וכו' לרבות את הבן כו' ופרקינן ה כבא מרבה אני את הבן שכן קם תחת: (ה) ד"ה יכול וכו' דאי הייני אמרינן מסברא דאב קודם וכו' ועוד דבכולה שמעתין וכו' לא הוה שמעינן דנחלה ממשמשת:

מוסף רש"י

חביבא ליה. לתנא ואקדמה בדרשא (יבמות ב:). ליעדה. שמייעד אמה העבריה בכסף מקנתה ואין לריכה קידושין אחרים, דכתיב ואם לבנו יעדנה (קדושין יז: וכערי"ז ערכין כה:). ולשדה אחוזה. שמקדיש שדה אחוזה פודה בית כור זרע חומר שעוריס בחמשים שקל כסף, ואם לא פדאה ומכרה גזבר לאחר אין יכול עוד לפדותה וכשיולאה מיד הלוקח ביובל מתחלקת לכהנים, אבל אם לקחה בנו של מקדיש אינה יולאה שיתנו ביובל לכהתלק לכהנים, דהכי תניא בערכין (כה:) ואם לא יגאל את השדה בעלים, ואם מכר את השדה גזבר, לאחר ולא לבן, או אינו אלא לאחר ולא לבן, כשהוא אומר לאיש הרי האח אמור, הא מה אני מקיים לאחר, לאחר ולא לבן, ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח, מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי (קדושין יז:).

מוסף תוספות

א. דכיון דעל כרחין קראי שלא כסדרן כתיבי, וכא הכתוב להקדים האב לקרובים הכתובים למעלה בפרשה, כגון אחי האב ואחי המת, נאמר מעתה שבא הכתוב להקדים האב לכולן ואפי' לבן. רבינו יונה. ב. [ר]משום דקרבי ליה טפי מאב שכן האח קאי תחת אחיו ליבום. רשב"ם. ג. על כרחך קראי שלא כסדרן כתיבי דליכא למימר דכסדרן כתיבי ושהאב אינו יורש כל זמן שיש לו אחי האב, שהאיך אפשר שיהו אחי האב קודמין לאב [ר]. ר"ן. ד. דכיון דמכח אב קא אתי, אי אפשר דקאי אב

ב) נראה דל"ל ה"ג דמהפכינן במתני' האב של מת מקודם. לו דל"ל וע"כ דמהפכינן לשארו של מת מקודם וכדמהפכינן וכו'. ג) נראה דל"ל דמלטרך לאשמעינן. ד) אולי ל"ל ומה ראית לרבות את הבן. והא מצינן למימר וכו'. ה) נראה דזהו הג"ה מאחה מפרש דמשלה מחוזה אינו לאיש וא"ל ומיהו מצינן למיפרך דשאני שדה אחוזה דמש"ה לא תהדר למרה לאחר היובל אלא הבן לחוד דאימא דרדך הבן למהדר לאביו ומשום הכי דין הוא דבן של מת קודם מכל קרובים בירושה. ומקשינן אדרבה מרבה אני את האח של מת שיהא קודם לאביו של בן ומוצא אני את הבן שכן קם תחת אחיו ליבום אם שאין כן בבן. ומשני ליה כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום אלמא דמכח הבן קא גרע לאחיו מייבום הלכך מרבה אני את הבן ומוצא אני את האח: ולמה לי לתרוצי כלום יש יבום כו' ותיפוק ליה דהכא

ירתאי אינהו. שם. ה) שעובד את הבן ולא את האח. רבינו יונה. ו) דאי מיעידה, בת לאו בת יעידה היא, ואי מצינה אחוזה מהאי טעמא נמי נפקא ליה לתנא כדאמרינן לקמן. ריטב"ש. ז) נ"א: מה שפוטר את אמו מן היבום הוא קורבה טפי מקורבת האח שהוא מיבם. רבינו יונה.

דהכא תרתי והכא חדא שדה אחוזה גופה מהאי טעמא הוא דקא קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום (ו) **אימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לבת יכול יקדים לבן ת"ל** [1]**הקרוב קרוב קרוב קודם כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו** [א]**לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו ואימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לאחי האב יכול יקדים לאחין תלמוד לומר הקרוב קרוב קרוב קודם אחי האב לא צריכי קרא אחי האב מכח מאן קא אתו מכח אב קאי אב קא ירתי אחי האב והא קראי לאו הכי כתיבי דכתיב** [1]**ואם אין אחים לאביו וגו' קראי שלא כסדרן כתיבי והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא את זו דרש רבי ישמעאל ברבי יוסי** [2]**איש כי ימות ובן אין לו וגו' במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב** [2]**ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין ואי**

דהכא מלמד שהאב קודם לבת. כדכתיב ובן אין לו עיין עליו (ז) נמצאת גם הבת פוטרת את האחין מן היבום אבל אבי המת אינו פוטר את אשת בנו מן היבום נמצאת הבת קמה תחת אביה טפי מאבי המת ואחי המת: **קודם לאחי האב.** שלא מת ולא לאחין משום דקרובים למת יותר מאביו שהרי קמים תחתיו ליבום אבל אביו אין קם תחתיו לכלום וסדר המקרא כך הוא ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין לו אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: **ומשני אחי האב לא גריעי קראי.** לא היה צריך לכתוב לבסוף אמרו לקדם את אחי האב דסברא הוא דקודם האב לאחיו שלו לירש את בנו דאחי האב מכח מאן קאתו לירש את נכסי בן אחיהן פשיטא דמכח אבי המת שהוא אחיהם אתו והלכך למה לי קרא מאחר שכתוב למעלה שאחי האב יורשין את נכסי מי איכא למימר דהיכא דקאי אב ירתי אחים של אב בתמיה הלכך לא נכתב שארו אלא לקדם אחיו של מת דלקדם אחי האב כבר שמעינן ליה ממאי דאמר ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו הרי הוא כמי שכתב ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאביו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחי אביו הלכך לא נכתב שארו אלא לאחר ולומר שיקדום לאחר מהני דכתב לעיל ומנו אחי המת שהן בניו דלקדם אחי האב לא שדינן ליה דהא לא צריך כדפרישית ולקדם את בנו ואת בתו של מת לא אמרי' שהרי קרובים למת יותר מן האחין כדאמרן הלכך שדינן ליה לאחין של מת לקדם האב לבניו לירש את בנו דסד"א יקדמוהו הס שהרי קמים תחת אחיהן ליבום מה שאין כן באב: **והא קראי נאו הכי כתיבי.** דשארו לבסוף כתב אחר אחי האב והוה לן למימר דגזירת הכתוב הוא שאחי האב של מת קודמין לאביו: **קראי שלא כסדרן כתיבי.** דהא כתיבי אחי האב ואח"כ שאר אב ובעל כרחך אב קדים להו כדאמרן דהא מכח אב קאתו דלא דקדק הכתוב בסדרן משום דסמך אמאי דכתב הקרוב קרוב קודם ומעצמך תסדר אותם כפי קורבתן. ואם תאמר כיון דאין אנו הולכין אחר הסדר לשתוק קרא מיניה וליכתוב אים כי ימות ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו וגו' איכא למימר דקרא צריכא טובא כדלקמן בפירקין (דף קטו.) ובן אין לו עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה וכן כולן: הכי גרסינן **והאי תנא מייתי לה מהכא.** דהאב קודם לאחין: **והעברת.** משמע תעביר מקרוב זה שהוא קיים כדי לתת לזה והעברת מן האב כדי לתת לבת: **ממקום אחין.** שאין למת בן ובת אלא אחין. ובסיפרי [פנחס כז ח] מסיים לה הכי ומנין שהאב יורש אמרת קל וחומר כו': **אימא.** דהאי והעברת לאחין דקיימי קמן קאי וקאמר והעברת מן האחין לתת לבת הא אין בת אחין יורשין אותו ואכתי אב מנלן דירית מקמי אח (ז) ואי משום דייקינן ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת: (ז) **אם כן.** דלגלויי אתא האי והעברת דאחין ירתי במקום שאין בת לא ליכתוב והעברת דממילא שמעינן לה מדכתב ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו [במדבר כז] דהא להאי תנא קראי כסדרן כתיבי דהא לא דרשי אמרו לאב דנימא אלא כסדרן כתיבי: ואי

כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו. ומ"ת מנא לן דבת פוטרת מן היבום אי מדכתיב ובן אין לו עיין עליו הא אינטריך לאימויי ממזר כדאמר בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם ד"ה בן) [א] וי"ל דשקולין ויבאו שניהן ואע"ג דבפ' אלמנה לכ"ג (שם דף ע.) גבי וזרע אין (ג) לו דבת כהן שניסת לישראל משמע דלא דרשינן מיניה תרתי דקאמר אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ ופריך והא אפיקתי' לזרע זרעה היינו משום דקמרבי התם זרע פסול היינו זרע זרעה פסול דאילו זרע פסול תיפוק ליה דנבעלה לפסול לה ולהכי פריך שפיר דאי אינטריך קרא לזרע זרעה כשר היכי תו יליף זרע זרעה פסול אי נמי יש לרבות בת שפוטרת מן היבום מנא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי דכי האי גוונא דריש ביבמות (כד.) אבל ממזר אינטריך ריבוי משום דבזרע פסול אכתי הוי שמו מחוי ות"ת הא דתניא בפ"ק דקידושין (דף יז:) עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת ואמאי נימא מדלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו הכי נמי לענין עבד עברי כדאמרינן הכא לענין נחלה ומדכתיב ועבדך שם שניס דמשמע לך ולא ליורש לא נמעט אלא אם דוקא ואור"י משום דדרשינן ועבדך לך ולא לאחר כל שהוא אחר לגבי בן ובת נמי לגבי בן כאחר דמיא לענין נחלה שהבן קודם לבת וכה"ג אמרי' בפרק אין מקדישין (ערכין דף כה:) גבי שדה אחוזה דבת אינה מעמדת שדה לאביה משום דהי היכי דגבי נחלה בת לגבי אחר דמיא לענין שדה אחוזה נמי כאחר דמיא:

במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב. פריב"ס מדלא כתיב ונתתם גבי בת כדכתיב בכולהו דהעברתם משמע לשון העברה שמעבירין נחלה ממקום הראוי לירש מן הדין למקום שאינו ראוי והשתא נושא ונותן מי הוא הקרוב שהיה ראוי להקריבו לבת ומוקי לה באב לפי שהמת יולא ייבום ואין לך קרוב יותר ראוי ממנו ובדיליה מיסתבר לאוקומי אפי' שלא נכתב בפירוש אלא ע"י אחי האב דממילא והעברתם עליה קאי לדרוש ולקבוע בו מקום ואע"ג דאי לא כתיב והעברתם לא הייתי אומר שהאב קרוב אפי' מן האח שאינו קם תחת הבן לכלום מיהו השתא דכתיב והעברתם בבת משמע שמעבירים הנחלה ממקום הראוי מוקי לה באב:

(ג) **ואי אתה מעביר נחלה** (ד) **ממקום האב במקום האחין.** כלומר מדלא כתיב אלא והעברתם אחד אין לנו לעשות אלא העברה אחת ולא שתים ומכאן ואילך הקרוב קרוב קודם דהשתא דכתיב והעברתם משמע שהיה האב ראוי לקדום לבת כ"ש שראוי לקדום לאח שהבת קרובה מן האח שהיא יולאת יריכו של מת ועוד דאין יבום במקום בת לפיכך אין להעביר נחלה מן האב אלא במקום בת לחודה כיון דכתיב בבת העברה ולא במקום אחין: ואימא

דהכא. גבי בן איכא תרי מילי שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה משום הכי דין הוא דמרבינן ליה: והכא. גבי האח ליכא אלא חדא שכן קם תחת אחיו ליבום ולא איצטריך ליה לתרוצי כלום יש ייבום: ומשני גבי בן נמי ליכא אלא חדא דהיינו יעידה דשדה אחוזה גופה מהאי פירכא הוא דקיימא ליה לתנא. כלומר מכח קושיא זו דקא מקשינן ליה כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן מעמיד שדה אחוזה שקם בן תחת אביו ולא אח וכדאמרינן נמי כי האי גוונא במסכת ערכין דמקשי' להיכא דמוקים שדה אחוזה בידא דבן ומפיק ליה מידא דאח מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עבדי כדאמרינן במסכת קדושין עבד עבדי עובד את הבן ואינו עובד את האח ומפיק לה התם מדרשא דקרא אדרבה מרבה אני את האח שקם תחת אחיו לייבום כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן הא

ו) [יבמות כב:], ז) [שייך לע"ב לאחר ד"ה ואין], ג) רש"ל הד"ש,

תורה אור השלם

1 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לִשְׁאָרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה:
במדבר כז יא

2 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ:
במדבר כז ח

הגהות הב"ח

(ו) גמ' ואימא שארו: (ז) רשב"ם ד"ה אימא דהאי והעברת וכו' מקמי אח הס"ד ואחר כך מ"ה אם כן דלגלויי וכו' אלא כסדרן כתיבי ואי משום דלייקינן וכו' במקום הבת והאי דקאמר ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת הך לא משתמעא מקרא מידי אלא ה"ק מהאי וכו' דלא מייתי קרא כאב אלא באחין אבל לעולם אימא לך דאב כל"ל והד"ל: (ג) תוס' ד"ה כיון וכו' גבי וזרע אין לה דבת וכו' היינו משום דמאי דקא מרבינן התם זרע פסול היינו זרע זרעה: (ד) ד"ה ואי אתה מעביר נחלה מן האב:

מוסף רש"י

שדה אחוזה גופה מהאי טעמא הוא. דאי לאו האי פירכא דכלום יש יבום, לא קיי"ל לרבויי בן טפי מאח, דהתם לא בן כתיב בהדיא ולא אח כתיב בהדיא, אלא משום דקם תחת אביו ליעדה דכתיב בהדיא הוא דמרבינן ליה ופרכינן עלה אדרבה מרבה אני את האח שכן קם ליבום ואיצטריך לשנויי עלה כלום יש יבום כו' הא אם יש בן אין יבום, והתם ליכא למילף מדהכא מדהכא הדא, דהא הדא הדא והדא ניעבו, אלא דאיכא יעידה בבן ויבום בלא דכתיב בהדיא (קדושין יז:).

מוסף תוספות

א. אע"ג דסתם אח ובן הוי אפי' ממזר וכו', אלא משום דלא נילף מבני יעקב. תוס' יבמות כב:

רבינו גרשום

יש בן אין ייבום ותיפוק ליה דהכא תרי והכא חדא משום דעבד עברי מהא פירכא הוא דנפיק מכלום יש יבום אלא במקום בן' וכי האי גוונא מקשי' ומפקי' במס' קידושין בעבד עברי ועיקר תירוץ מלתייהו ליכא אלא מדמתרצי כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן ואמטול הכי לא חשיב גבי בן אלא חדא דהיינו יעידה ושדה אחוזה לא מצינן לאוקמה בידא דבן אלא משום דקא מתרץ ליה הכי: ומקשי' ואמאי חזית דמוקמת שארו זה האב של מת קודם לאחי של מת וכדמהפכת קרא ואימא שארו זה האב וכדמוקמת הכי מצינו לאוקמי מלמד שהאב קודם לבת דמהפכי לקרא הכי ואיש כי ימות ושאר אין לו ונתתם את נחלתו לבתו הא שאר יש לו ונתתם את נחלתו לו ואוקמי' לקרא כי היכי דמקדמי' אביו של מת לאחין של מת ה"נ מקדמי' האב של מת לבתו של מת הואיל דלא כתבו כסדרן ויכול יהא קודם לבן של מת דאמרינן בהאי כדאמרי' באידך ואמר ליה דאמר קרא הקרוב קודם הקרוב דכל הקרוב קודם והבן קרוב למת מאביו של מת ואביו של מת מבת ומאחיו. ומשני הא ליכא למימר דמקדמינן אב של מת מקמי בתו של מת משום דכיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו דכי היכי דהיכא דאית לה בן אינה זקוקה לייבום ה"נ אם אית לה בת אינה זקוקה לייבום ולענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו דלא מקדמי' אב מקמי בת כי היכי דלא מקדמי בת בן: והשתא דדרשת שארו זה האב ובעית לאקדומי מקמי אחין של מת ואימא לעולם אחין של מת קודמין לאב והאי דאוקמת שארו זה האב להכי ללמד שהוא קודם לאחין שלו של אב עצמו והכי מוקמי' לקראי ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים למת ונתתם את נחלתו לשארו דהיינו אביו של מת ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו של אביו ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לקרוב אליו וגו' יכול יהא קודם האב לאחיו של מת ת"ל הקרוב לו ואחיו קרוב טפי מאביו שקם תחתיו לייבום. והיכי מצינן לאוקמי ולהקדים אביו לאחיו דמאי חזית דמהפכת לקראי הכי אפכינהו הכי. ומשני משום אחי האב לא צריך קרא למעוטינהו במקום אב דודאי דאב קדים דהיכי שבקי' אב ולירש אחי אב דאתיין מכח אב אלא ודאי למאי אתא קרא לאקדומי לאחין של מת. והא קראי לאו הכי כתיבי דמקדמי' אביו של מת מקמי שאר קרובים דשארו אחר כולהו קרובים כתיב. ומשני קראי שלא כסידרן כתיבי והכי צריכי למיכתבינהו כדמוקמינא להו לעיל: והאי

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פ"ל מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סימן רעו סעיף ו:

רבינו גרשום (המשך)

תנא. דאמרינן לקמן: מייתי לה. דאביו של מת קודם לאחיו של מת: מהכא דתניא את זו דרש ר' ישמעאל בר' יוסי. מוהעברתם דקא משני הכתוב [לכתוב והעברתם] בבת להכי דבמקום שיש בת אתה מעביר נחלה מן האב של מת ואי אתה מעביר נחלה וכו' ומקשי' מאי חזית דאמרת הכי אימא לצד אחר הכי במקום בת אתה מעביר נחלה מן אחיו של מת

ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין ואי אתה כו'. כלומר השתא דמשמע לך מוהעברתם אתא לקבוע מקום לאב מדרשנו כך שאפילו בת יקדום וה"ה דהוה מצי למימר דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין אבל אי אתה מעביר מן האחין במקום אב וימא שאם יקדום לאב אלא לפי משמעות הברייתא דאב חשוב יותר מכולם נסיב: **א"כ לא** לכתוב **רחמנא והעברתם.** כלומר לא תוכל לדרוש במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין דאין זו העברה שהבת קרובה למת יותר מאח לפי שהיא יוצאת ירכו ולענין יבום לא הוה ליה למכתב אלא על כרחך יש לדרוש במקום בת אתה מעביר נחלה כו' אלא ק"ק דהשתא משמע דלא שייך העברה מאחין לבת דפשיטא דקרובה יותר מאחין אבל מן האב ובת ניחא ליה דשייך העברה ובכולה שמעתין מספקא לן אי אב קרוב טפי מאח או לא ולרשב"א נראה לפרש א"כ לא ליכתוב רחמנא והעברתם כלומר [א] אי לא אתי למדרש אלא דבמקום בת (אי) אתה מעביר נחלה מן האחין ולא מן האב א"כ לא הוה ליה למכתב והעברתם אלא ונתתם והוה ידעינן דבת אינה יורשת במקום אב דהוה דרשינן מיתורא דונתתם את נחלתו לבתו דוקא מן האחין אתה מעביר נחלה במקום בת ולא מן האב דהא לגופה לא איצטריך שהרי מוכל בת יורשת נחלה שמעינן דבת ירושה היא וממילא ידעינן שהיא קודמת לאח שהרי היא קרובה יותר שהיא מקימה שם ואח אינו מקיים שם אלא צריך ליבם ואי להקדים בן לבת הא מוהתנחלתם אותם לבניכם נפקא לן לקמן ומדכתי' והעברתם אתא למימר דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האב אלא

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת אם כן לא נכתוב רחמנא [1]והעברתם ולמאן דנפקא ליה מוהעברתם האי שארו מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [ג]2שארו זו אשתו מלמד שהבעל יורש את אשתו ולמאן דנפקא ליה משארו והעברתם מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [3]רבי אומר בכולן נאמר בהן נתינה וכאן נאמרה בהן העברה שאין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה וממאי דשארו זה האב דכתיב [3]שאר אביך הוא אימא שארו זו האם דכתיב [4]שאר אמך היא אמר רבא אמר קרא [2]ממשפחתו וירש אותה [ג]משפחת אב קרויה משפחה [8]משפחת אם אינה קרויה משפחה דכתיב [5]למשפחותם לבית אבותם ומשפחת אם אינה קרויה משפחה והא כתיב [6]ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי והוא גר שם הא גופא קשיא אמרת (ה) והוא לוי אלמא מלוי אתי ממשפחת יהודה אלמא מיהודה אתי אלא לאו דאבוה מלוי ואימיה מיהודה וקאמר ממשפחת יהודה אמר רבא בר רב חנן לא גברא דשמיה לוי אי הכי היינו דקאמר מיכה [7]עתה ידעתי כי ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן אין דאיתרמי ליה גברא דשמיה לוי וכי לוי שמו והלא יהונתן שמו שנאמ' [8]ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני (ג) אמר ליה וליטעמיך וכי בן מנשה הוא והלא בן משה הוא דכתיב [9]בני משה גרשם ואליעזר אלא מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה הכא נמי מתוך שעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה תלאו הכתוב ביהודה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מכאן שתולין את הקלקלה במקולקל רבי יוסי בר חנינא אמר מהכא [10]וגם הוא טוב תואר מאד ואותו ילדה אחרי אבשלום והלא אדניה בן חגית ואבשלום בן מעכה אלא מתוך שעשה מעשה אבשלום דמרד במלכות תלאו הכתוב באבשלום [7](ה"נ מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה) אמר רבי אלעזר [2]לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן אהרן שנשא בת עמינדב יצא ממנו פנחס ופנחס לאו מיתרו אתי והא כתיב [11]ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה מאי לאו (ג) דאתי מיתרו שפיטם עגלים לע"ז לא דאתי מיוסף שפטפט ביצרו והלא (ה) שבטים מבזים אותו ואומרים ראיתם בן פוטי זה בן שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז יהרוג נשיא שבט מישראל אלא דכן מסה (ד) הוא ויהונתן בן גרשם כו' בהיא פרשתא כתיב שגזלו שבט הדני פסלו של מיכה והלוי הלך עמהם להיות להם לכהן. ומשני וכי בן מנשה הוא והלא בן משה הוא דלכך הנו"ן תלויה וגם מדקרי ליה לוי שהיה משבט לוי וכדכתיב בדברי הימים ובני משה גרשום ואליעזר: **אלא מאן דעשה מעשה מנשה.** בן חזקיה מלך יהודה שעבד ע"ז תלאו הכתוב במנשה. הכא נמי לעולם משבט לוי הוא כדקאמרת והאי דקרי ליה בן מנשה וממשפחת יהודה לאו משום דאתי מיהודה לא אבוי ולא אמו אלא מתוך שעשה מעשה מנשה בן חזקיה כו': **מלכן.** מדקרי ליה בן מנשה וממשפחת יהודה: **הקלקלה.** דבהך פרשתא מיירי שנעשה כהן[1] לע"ז: **במקולקל.** מנשה: **ילדה אחרי אבשלום.** משמע שמאם אחת היו: **והלא אדניה.** היה בן חגית: **יצא ממנו יהונתן.** בן בנו של משה: **פנחס.** בן בנו של אהרן: ומתמהינן **פנחס והלא מיתרו קאתי.** מבת יתרו אלמא קרוב היה ליתרו יותר מיהונתן בן גרשום ואפ' הכי היה ואין לומר מכאן שידבק אדם בטובים שהרי אלעזר אבי פנחס לקח בת יתרו ויצא ממנה פנחס ואם אהרן דבק בטובים אלעזר בנו לא דבק בטובים: **מאי לאו מבנות יתרו כו'.** כלומר בת יתרו ממש אחת מבנותיו: **מבנות יוסף.** כלומר משבט יוסף: **שפטפט.** מתריס וגלחס כנגד יצרו כדאמרי' לקמן בפירקין (דף קטו:) חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו: **ופרכינן והלא שבטים מבזין אותו כו'.** בסנהדרין בפרק אלו הן הנסקלין התחילו שבטים מבזין אותו כו': **שפיטם.** כדכתיב כהן לון (בראשית מא) כומר: אלא

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפי' במקום בת. שהאב קודם לבתו. ומשני אם כן לא לכתוב רחמנא והעברתם אלא ונתתם את נחלתו לבתו כדכתב באינך. אלא מדשני רחמנא וכתב והעברתם משמע דאפי' במקום אב דהוא קודם לאחין צריך להעביר נחלה מן האב ולינתה לבת: דלמאן דנפקא ליה מוהעברתם. דמקדמי' אב לאחין האי לשארו מאי עביד ליה: שארו זו אשתו. דגורעין ומוסיפין ודורשין לו כלומר [ג] דהכי' נחלת שארו לו. וירש אותה דגורעין ו' מנחלתו ול' מלשארו ומצרפין אהדדי ודורשין לו כלומר דיהבין נחלת שארו דהיינו אשתו לו: בכולן. אל קרובים נאמר בהן נתינה וגבי בת כתיב העברה לומר לך ג) מי שמעביר נחלה משבט לשבט אלא הבת שהוא משבט ראובן והיו לה אחין הראויין לירש את אביה ונשאת לאחד משבט שמעון ולאחר שנשאת מת אחיה ולא היה להן יורש אלא זו ונעשיו מעברת משבט לשבט הואיל שכשמתה בנה או בעלה שהן משבט שמעון יורשין אותה: וממאי דהאי שארו אב הוא. דמצית למדרש מיניה מלמד שהאב קודם לאחין משום דאב איקרי שאר דכתיב שאר אביך הוא דלמא שאר זו האם דכתיב שאר אמך היא ואימא שהאם קודמת לאחין של מת. ומאי חזית דאמרת הכי אימא הכי ואכתי שהאב קודם לאחין מנא לך. אמר רבא לא מצית למימר שהאם קודמת לאחין ולא האב משום דבתר האב אזלינן דאמר קרא ממשפחתו של אב ולא ממשפחתה של אם וירש אותה נחלה ומשפחת אב קרויה משפחה דכתיב ויתילדו על משפחותם לבית אבותם ולעולם אב של מת קודם לאחיו של מת: דקרו לה משפחה. אלמא דמשפחת אם קרויה משפחה: כי היה לי הלוי לכהן. ואי שמיה לוי מאי הטבה איכא אלא משום דמשבט לוי הוה דיצאו ממנו כהנים להכי קאמ' כי ייטיב דאית ביה צד כהונה. ומשני לא לעולם לוי שמו ומשבט יהודה היה ומשום דשמו היה לוי ג): לשבט הדני. היינו מיכה: מעשה מנשה. ששימש לע"ז תלאו הכתוב ביהודה ולעולם משבט לוי הוה ולעולם משפחת אם אינה קרויה משפחה: ואותו ילדה אחרי אבשלום. משמע דבני אם אחת היו והלא אדוניה בן חגית וכו': שפטפט ביצרו. שכבשו:

ג) [לקמן קיח:]. ד) שם קמו., ג) [שם קי: יבמות נד:]. ד) רש"ל מ"ז, ה) סנהדרין פט: [שוטה מג.], ו) [דף קיח.], ז) כמ"ל: כומר,

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ח מהל' נחלות הלכה ו סמג שם עוד ע"ש מ"מ סימן רעו ס"ד: ח ב מיי' פכ"ח מהל' מלוה ולוה הל' לג סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ו:

מוסף תוספות

א. אי אמרת בשלמא העברה זו מן האב היא דשמעת מינה שהאב קודם לאחים, היינו דאמרינן דאפקה רחמנא בלשון והעברתם לרמוז לך שיש לה יורש אחר שאינו כתוב בהדיא שהוא היה ראוי לנחלה לולי בת דשמעת מינה שאם אין שם בת האב קודם לנחלה לאחים אלא וכו'. כ"י מגש.

רבינו גרשום

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפי' במקום בת. שהאב קודם לבתו. ומשני אם כן לא לכתוב רחמנא והעברתם אלא ונתתם את נחלתו לבתו כדכתב באינך. אלא מדשני רחמנא וכתב והעברתם משמע דאפי' במקום אב דהוא קודם לאחין צריך להעביר נחלה מן האב ולינתה לבת: דלמאן דנפקא ליה מוהעברתם. דמקדמי' אב לאחין האי לשארו מאי עביד ליה: שארו זו אשתו. דגורעין ומוסיפין ודורשין לו כלומר [ג] דהכי' נחלת שארו לו. וירש אותה דגורעין ו' מנחלתו ול' מלשארו ומצרפין אהדדי ודורשין לו כלומר דיהבין נחלת שארו דהיינו אשתו לו: בכולן. אל קרובים נאמר בהן נתינה וגבי בת כתיב העברה לומר לך ג) מי שמעביר נחלה משבט לשבט אלא הבת שהוא משבט ראובן והיו לה אחין הראויין לירש את אביה ונשאת לאחד משבט שמעון ולאחר שנשאת מת אחיה ולא היה להן יורש אלא זו ונעשיו מעברת משבט לשבט הואיל שכשמתה בנה או בעלה שהן משבט שמעון יורשין אותה: וממאי דהאי שארו אב הוא. דמצית למדרש מיניה מלמד שהאב קודם לאחין משום דאב איקרי שאר דכתיב שאר אביך הוא דלמא שאר זו האם דכתיב שאר אמך היא ואימא שהאם קודמת לאחין של מת. ומאי חזית דאמרת הכי אימא הכי ואכתי שהאב קודם לאחין מנא לך. אמר רבא לא מצית למימר שהאם קודמת לאחין ולא האב משום דבתר האב אזלינן דאמר קרא ממשפחתו של אב ולא ממשפחתה של אם וירש אותה נחלה ומשפחת אב קרויה משפחה דכתיב ויתילדו על משפחותם לבית אבותם ולעולם אב של מת קודם לאחיו של מת: דקרו לה משפחה. אלמא דמשפחת אם קרויה משפחה: כי היה לי הלוי לכהן. ואי שמיה לוי מאי הטבה איכא אלא משום דמשבט לוי הוה דיצאו ממנו כהנים להכי קאמ' כי ייטיב דאית ביה צד כהונה. ומשני לא לעולם לוי שמו ומשבט יהודה היה ומשום דשמו היה לוי ג): לשבט הדני. היינו מיכה: מעשה מנשה. ששימש לע"ז תלאו הכתוב ביהודה ולעולם משבט לוי הוה ולעולם משפחת אם אינה קרויה משפחה: ואותו ילדה אחרי אבשלום. משמע דבני אם אחת היו והלא אדוניה בן חגית וכו': שפטפט ביצרו. שכבשו:

ג) [לקמן קיח:]. ד) שם קמו., ג) [שם קי: יבמות נד:]. ד) רש"ל מ"ז, ה) סנהדרין פט: [שוטה מג.], ו) [דף קיח.], ז) כמ"ל: כומר,

תורה אור השלם

1 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

2 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשֹׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: במדבר כז יא

3 עֶרְוַת אָחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה שְׁאֵר אָבִיךָ הוּא: ויקרא יח יב

4 עֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי שְׁאֵר אִמְּךָ הוּא: ויקרא יח יג

5 שְׁאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת כָּל זָכָר לְגֻלְגְּלֹתָם: במדבר א ב

6 וַיְהִי נַעַר מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה מִמִּשְׁפַּחַת יְהוּדָה וְהוּא לֵוִי וְהוּא גָר שָׁם: שופטים יז ז

7 וַיֹּאמֶר מִיכָה עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יֵיטִיב יְיָ לִי כִּי הָיָה לִי הַלֵּוִי לְכֹהֵן: שופטים יז יג

8 וַיָּקִימוּ לָהֶם בְּנֵי דָן אֶת הַפֶּסֶל וִיהוֹנָתָן בֶּן גֵּרְשֹׁם בֶּן מְנַשֶּׁה הוּא וּבָנָיו הָיוּ כֹהֲנִים לְשֵׁבֶט הַדָּנִי עַד יוֹם גְּלוֹת הָאָרֶץ: שופטים יח ל

9 בְּנֵי מֹשֶׁה גֵּרְשֹׁם וֶאֱלִיעֶזֶר: דברי הימים א כג טו

10 וְלֹא עֲצָבוֹ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם הוּא טוֹב תֹּאַר מְאֹד וְאֹתוֹ יָלְדָה אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם: מלכים א א ו

11 וְאֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת פִּינְחָס אֵלֶּה רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְּוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם: שמות ו כה

הגהות הב"ח

(ה) גמ' הא גופא קשיא אמרת ממשפחת יהודה אלמא מיהודה אתי והא כתיב והוא לוי אלמא מלוי אתי אלא לאו דאבוה: (ג) שם כהנים לשבט הדני וכי בן מנשה כל"ל ותיבות ג"ל וליטעמיך נמתק: (ג) שם מאי לאו מבנות יתרו שפיטם עגלים לע"ז לא מבנות יוסף שפטפט: (ד) רשב"ם ד"ה בן מנשה וכו' דבן מנשה היה הס"ד:

מוסף רש"י

הואיל ובנה ובעלה. שהן משבט אחר, יורשין אותה. וכשי אתא קרא לאשמועינן והעברתם את נחלתו משבטו על ידי בתו שתירבנו ושמא מינשה אחרי כן לאיש משבטו אחר ותמנות ויילשנה (לקמן קמו.) שלא תטוב נחלה לא לגלגוה אלא לאותו הדור בלבד (במדבר כז ז). **והלא שבטים מבזים אותו.** לפיכך סולרך לייחסו שם פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן (סוטה מג.). **אבי אמו.** יתרו, דאלעזר אבי פנחס לקח מבנות יתרו, דכתיב ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה, ומפרש בהגדה פוטיאל זה יתרו שפיטם עגלים לע"ז ואמרו בסוטה (מג.) פוטיאל זה בנו של יוסף שפטפט ביצרו, ומשנינן אי אבוה דאמיה מיתרו אמיה דאמיה מיוסף, אי אבוה דאמיה מיוסף אמיה דאמיה מיתרו, דיקא נמי דכתיב פוטיאל (תרי) ולא פוטיאל (סנהדרין פב:).

ג) אולי ל"ל ונתתם נחלת וכו'. ד) ל"ל לומר לך שאין לך מי שמעביר. ג) אולי ל"ל ומשום דשמו היה לוי ליפיך קאמר והוא לוי

אלא אי אבוה דאמיה מיוסף אמה דאמיה מיתרו. וא"ת א"כ היאך פנחס בן טודיס טפי מיהונתן שהרי אימיה דאמיה דפנחס מיתרו אתיא כי היכי דאמיה דאבוה דיהונתן מיתרו אתיא[א] וי"ל משום שיהונתן היה מגד האב שהיה בנו בת יתרו ופנחס מגד האם:

נשוט נבילתא גרסינן בערוך והוי כמו פשוט כי ההיא דחלק (סנהדרין דף ק:) לא תנטוש גילדנא מאוניה דלא ליזיל משכיה לחבלא פירוש דג שמשו גילדנא אל תתחיל לפשטו מאזנו פן ילך העור לאיבוד ואע"ג דהתם נטוש והכא נשוט רוב פעמים מתחלפין האותיות בענין זה כמו (פסחים דף ל:) אין טשין התנור באליה דהוי כמו אין שטין כמו וטח את הבית ומתרגם בירושלמי[ב] וישוטון ית ביתא (ויקרא יד): **ולא תימא כהנא אנא.** מפר"ת ולא תימא אני רב כהנא שאני חשוב ולא מפני שהיה כהן לאו הוה כדאמרינן בהזרוע (חולין דף קלב. ושם ד"ה רב) רב כהנא הוה אכל בשביל אשתו ובפ' אלו עוברין (פסחים דף מט. ושם) אמר רב כהנא אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי אמרו לו תלמידיו והא למקום תורה גלית אמר להו לא גלאי כדגלו אינשי שגלה ע"י דשמטיה לקועיה דההוא גברא וכן מפר"ת ההיא דערבי פסחים (דף קיג. ושם) לא תדור במתא דרישא אסי כלומר שאתה בעצמך תהיה ראש שמתך רב אסי שלא תתבטל מחמת ערכי גדור ולא כמו שפירש רבינו שמואל דריש אסי רופא[ב]:

ושבואל בן גרשם בן משה. ה"ג משה שאין לקרותו על שם מנשה שהרי כבר שב בכל לבו ויש דגרס בן מנשה וטעמא לפי שחזר לקלקולו כדפ"ה:

טעמא דאין לו בן הא יש לו בן [בן] קודם. נראה לרשב"א דכל הסוגיא אליבא דמ"ד שלא כסדרן כתיבי מדפריך רב פפא בתר הכי[ג] (ולמ"ד כסדרן כתיבי ואימא אי איכא בן) למה יש לנו לשנות קראי מכי היכי דכתיבי[ג] ועוד דקאמר ליה אביי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דליתא ליה אלא וכו' ופ"ה ואמאי כתב ובן אין לו והעברתם את נחלתו פשיטא ולשתוק מיניה והכי איבעי למכתב אים כי יומות וזרע אין לו וגו' ואי אליבא דמ"ד דכסדרן כתיבי היכי נשתוק קרא ולא ליכתוב והעברתם את נחלתו לבתו הא איצטריך למידרש במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב וליכא למימר דאביי דייק מדלא כתיב ואים כי יומות והעברתם את נחלתו לבתו דא"כ מאי פריך ודלמא קמ"ל דבת נמי בת ירושה היא דמ"מ הכי הוה מצי למכתב ולא ליכתוב ובן אין לו אלא ודאי אליבא דמ"ד שלא כסדרן כתיבי אתיא דלדידיה לא איצטריך והעברתם ואע"ג דמוקי והעברתם לכדרבי שאין לך מעביר נחלה כו' אין זה צורך שום דרשה ולא אשמועינן שום חידוש אלא לגבי בת שייך לשון העברה ור"י אומר דאפילו למ"ד דכסדרן כתיבי אתיא ואביי דריש מדלא כתיב אים כי יומות והעברתם את נחלתו לבנו דהוה מצי למידרש במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב כו' והוה ידעינן דבן ובת שוין הואיל ומצינו במקום אחר שהיא בת ירושה: ודלמא

אלא אי אבוה דאמיה מיוסף אמה דאמיה מיתרו אי אבוה דאמיה מיתרו אמה דאמיה מיוסף דיקא נמי דכתיב מבנות פוטיאל תרתי שמע מינה אמר רבא הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה שנאמר [1]ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון ממשמע שנאמר בת עמינדב איני יודע שאחות נחשון היא מה תלמוד לומר אחות נחשון מכאן שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה תנא [ו]רוב בנים דומין לאחי האם [2]ויסורו [ז](שמה ויאמר) מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה אמרו לו לאו ממשה קא אתית דכתיב ביה [3]אל תקרב הלום לאו ממשה קא אתית דכתיב ביה [4]מה זה בידך לאו ממשה קא אתית דכתיב ביה [5]ואתה פה עמוד עמדי תעשה [ח]כהן לע"ז אמר להן כך מקובלני מבית אבי אבא [ט]לעולם ישכיר אדם עצמו לע"ז ואל יצטרך לבריות והוא סבר לע"ז ממש ולא היא [י]אלא ע"ז עבודה שזרה לו [יא]כדאמר ליה רב לרב כהנא [יב]נטוש נבילתא בשוקא ושקול אגרא ולא תימא גברא רבא אנא וזילא בי מילתא כיון שראה דוד שממון חביב עליו ביותר מינהו על האוצרות שנאמר [6]ושבואל בן גרשם בן [יג]מנשה נגיד על האוצרות וכי שבואל שמו והלא יהונתן שמו א"ר יוחנן ששב לאל בכל לבו: והבנים את האב: מנלן דכתיב [7]איש כי ימות וגו' טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם אמר ליה רב פפא לאביי אימא אי איכא בן לירות בן איכא בת תירות בת איכא בן ובת לא האי לירות ולא האי לירות ואלא מאן

אלא אי אבוה דאמיה מיוסף אמה דאמיה מיתרו. אלא לעולם לאו מבת יתרו ממש נולד פנחס שהרי גם מיוסף היה כדדרשינן לקמן פוטיאל שני פיטפוטין משמע מיוסף שפיטפט בילדו ומיתרו שפיטם עגלים והלכך אי אפשר שתהא אמו בת יתרו ממש דמה ענין בת יתרו אצל שבט יוסף אלא ה"ק ואלעזר לקח לו אשה מבנות פוטיאל כלומר שאשתו נולדה מיתרו ומיוסף ומהשתא מצינן למימר שדור רביעי או דור חמישי היה פנחס לבת יתרו ולא היה קרוב ליתרו כיהונתן בן גרשם ולהכי אהני מה שדבק אהרן בטובים. ואותו זקינו של פנחס מצד האם שדבק ביתרו ואעפ"כ יצא ממנו פנחס ליכא לאקשויי מיניה למאי דבעינן למילף ממשה שיצא ממנו יהונתן שהרי פנחס היה רחוק מיתרו יותר מיהונתן: **אבוה דאמיה מיוסף.** ואמיה דאמיה נפקא מיתרו כגון מבניו של יתרו או מבני בניו. וליכא למימר אמה דאמיה מיתרו בת יתרו ממש דאם כן קרוב הוא ליתרו כיהונתן ולא ילפינן ממשה ומאהרן מידי: **אבוה דאמיה מיתרו.** מבנות יתרו. [ז]ונראה בעיני דה"ג אלא אי אבוה דאמיה מיוסף כו' ואמאמה של אם פנחס קאי וה"ק אי אבי אמה של אשת אלעזר מיוסף כו' דהשתא הוה ליה לפנחס דור אחד רחוק מיתרו יותר מיהונתן: **פוטיאל תרתי משמע.** מדלא כתב פוטיאל בלא יו"ד הלכך שני פיטוויים דרשינן שפיטפט ושפיטם. אי נמי מדכתיב מבנות דמשמע משתי בנות של פיטפוט ופיטוס מדלא כתיב בת פוטיאל כן נראה בעיני: **שיבדוק באחיה.** שהבנים דומין לאחי האם כדלקמן: **מנלמד שבדק באחיה.** לפי שהיתה אחות נחשון שהיה נשיא למטה יהודה מתוך חשיבותו לכך לקחה: **ויסורו שם וגו'.** ביהונתן בן גרשם מיירי בפרשת מיכה: **ויאמרו לו.** שבט הדני שבאו שם: **ישכיר עצמו כו'.** אלא שלא יהא לבו לע"ז: **שהיא זרה לו.** הוא חשוב והמלאכה נמצאה ומצוערה אלא שאין בה איסור: **נטוש.** הפשט: **וטול אגרא.** כלומר הפשיטנה בשכר בשוק לעין כל ואין כאן חילול השם כלל ולא קריעת בית ומשגיחי אהבו מות [משלי ח] דדרשינן ליה במסכת שבת (דף קיד.)

(א) בתלמידי חכמים שיש רבב על בגדו אבל לעשות מלאכה להתפרנס אין כאן גנאי: ה"ג **ולא תימא גברא רבא אנא.** ואית (ב) דגרסינן נמי ולא תימא כהנא אנא כהן אני וחשוב וגנאי לי הדבר: **והלא יהונתן שמו.** שלא היה לו לגרשם בנים כי אם זה בלבד כדכתיב בדברי הימים [א כג] ובני גרשם שבואל הראש: **ששב לאל בכל לבו.** עכשיו שהיה לו ממון הרבה. ואי משום דכתיב [שופטים יח] ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ ואמרינן בסדר עולם עד יום שגלה מטה דן ופסלו של מיכה עמו כך מפורש בפרק בתרא דברכות ירושלמי [ה"ב] מתיבין ליה והכתיב עד יום גלות הארץ אמרי כיון שמת דוד עמד שלמה והחליף כל הסנקליטין והחליפו עמהן חזר לקלקולו הראשון הה"ד [מ"א יג] ונביא אחד זקן יושב בבית אל אמרין הוא הוה וקבעי התם כהן[ח] לע"ז והאריך ימים אמרי ע"י שהיתה עינו לרה בע"ז שלו כילד הוה בר נש מייתי ליה תור או אימר או גדי לע"ז והוה א"ל פייסיה עלוי והוא אמר מה מועילה לך לא אכלה ולא שותה לא מטיבה ולא מריעה א"ל ומה נעביד א"ל זיל אייתי לי חדא פינך דסלת ועשר ביעין עלוי ואנא אפייס לה עלך וכיון דאזל ליה אכיל לון אתא חד בר פחין ואמר ליה כן אמר ליה אם אינה מועילה כלום מה את עביד הכא אמר ליה בגין חיי וכיון שעמד דוד כו': **והבנים את האב מנלן.** דהבנים קודמים לבנות מדלא קתני הבנים והבנות את האב. ומיהו בנות נוטלות עישור נכסים כתקנת חכמים במס' כתובות (דף סח.): **דכתיב איש כי יומות ובן אין לו וגו'.** והוה ליה למכתב אים כי יומות ובן ובת אין לו אי נמי אים כי יומות והעברתם את נחלתו לבתו ולבנו: **טעמא דאין לו בן.** עם הבת הא יש לו בן ובת הבן קודם: **א"ל רב פפא לאביי אימא.** דהכי אשמועינן קרא איכא בן בלא בת לירות בן איכא בת בלא בן תירות בת איכא בן ובת לא האי לירות כו' כדמפרש לקמיה [ע"ב] לא האי לירות כולו ולא האי לירות כולו אלא כחדא יתמון דה"ק קרא אים כי יומות ובן אין לו עם הבת שיירשו שניהן כאחת אלא בת יחידית בלא בן יש לו והעברתם את הנכסים לבתו הא אינתנהו תרוייהו יירתון כחדא: מאן

(א) [מס' סופרים פט"ו ה"י], (ב) [ל"ל שם ויאמרו לו], (ג) כס"ל: כומר, (ד) פסחים קיג. ע"ש, (ה) לפ גי' המוס' ל"ל נשוט, (ו) [וכל הכתובים אינם משה], (ז) הג"ה, (ח) כס"ל: כומר, (ט) בנוסחאות שלפנינו אינם ויטשון וכן אינם בממורגמן ופע"ק], (י) [ל"ל ואימא אי איכא בן ומ"ד כסדרן כתיבי],

תורה אור השלם

1 וְיִקַּח אַהֲרֹן אֶת אֱלִישֶׁבַע בַּת עַמִּינָדָב אֲחוֹת נַחְשׁוֹן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת נָדָב וְאֶת אֲבִיהוּא אֶת אֶלְעָזָר וְאֶת אִיתָמָר: שמות ו כג

2 הַמָּה עַם בֵּית מִיכָה וְהַמָּה הִכִּירוּ אֶת קוֹל הַנַּעַר הַלֵּוִי וַיָּסוּרוּ שָׁם וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִי הֱבִיאֲךָ הֲלֹם וּמָה אַתָּה עֹשֶׂה בָּזֶה וּמַה לְּךָ פֹּה: שופטים יח ג

3 וַיֹּאמֶר אֵל תִּקְרַב הֲלֹם שַׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת קֹדֶשׁ הוּא: שמות ג ה

4 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְיָ מַה זֶּה בְיָדֶךָ וַיֹּאמֶר מַטֶּה: שמות ד ב

5 וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֵת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִכִי נֹתֵן לָהֶם לִרְשְׁתָּהּ: דברים ה כז

6 וּשְׁבוּאֵל בֶּן גֵּרְשׁוֹם בֶּן מֹשֶׁה נָגִיד עַל הָאֲצָרוֹת: דברי הימים א כו כד

7 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וטול וכו' בתלמיד חכם שיש: (ב) ד"ה ה"ג ולא וכו' ואית דגרסי נמי:

מוסף רש"י

פשוט נבילתא. הפשט עורה (פסחים קיג.) פשוט עורה בשכר (רשב"ם שם).

מוסף תוספות

א. דהיינו צפורה אימיה דגרשום. ויטב"ל. ב. כי מתוך טרדתו פושע בחולים. שם. ג. [אבל] אליביה דמ"ד לאו כסדרן כתיבי, כיון שאנו צריכין לשנות סדר המקרא, גם בזה נוכל לשנות דבן ובת יירשו כחדא. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

ט א ב ג מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה יא טוש"ע י"ד סי' רנה סעיף א:

רבינו גרשום

דיקא נמי. דמתרוייהו אתא מיוסף ויתרו: דכתיב פוטיאל. מלא שני פוטיאל דפוטי משמע תרתי מיוסף ומיתרו. ואית דמפקי מבנות דמשמע תרתי: מאי היא דקאמ' ליה לאותו לוי מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה כלומר כולי האי למה להו למישאל בחדא סגי אלא לאו הכי קאמרי ליה וכו': נשוט. כמו פשוט: מינהו. לאותו לוי: **פים'** אלא הואיל דלא האי לירות

ודלמא הא קמ"ל דבת נמי בת ירושה. דסד"א דלאו בת ירושה היא משום דמסבת נחלה דבנה ובעלה יורשין אותה: **ושדרה** אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקיימא לן. מוריב"ס דל"ג כלום יש יבום אלא במקום שאין בן דהלשון משמע שהוא מודה שהבת אינה קמה לשדה אחוזה מהאי טעמא כי ההיא דלעיל גבי אם דמסיק בהאי לישנא ופ"ה דחוק הוא מאד דמפרש דה"ק ושדה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה ומייתי סייעתא למלתיה (ג) דהך פירכא דכלום יש יבום כו' קיימא ליה לתנא שהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האם וה"נ איכא למימר גבי בת דמה לו לתלות הטעם בפירכא שהיא גבי אם ולא היה לו לומר אלא בת נמי תיקום לשדה אחוזה ולכך נראה לו דלא גרסינן (ד) אלא הכי גרסינן ליה שדה אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקיימא ליה וה"פ והאי שדה אחוזה גופה מה שאין בבת כבן זהו מטעם שהבן קודם לנחלה מן הבת וכל כמה דלא קיימא לן שהבן קודם לנחלה מן הבת מעמדת הבת שדה לאביה כמו הבן דהכי אמר בפ' אין מקדישין (ערכין דף כה:) בעא מייניה רבה בר אבוה בת מהו שתעמיד שדה אחוזה לאביה כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו מוקמינן או דלמא כיון דלענין נחלה בת במקום בן כי אחר דמיא לא מוקמינן ופשיט ליה דכי אחר דמיא מהך טעמא: **האיש את אמו מנא הני מילי בו'.** אומר ריב"ם דבשאר ירושות של נשים כגון בתו או אחותו פשיטא ליה דירשת אביה או אחיה כיון שאין הירושה נעקרת ממשפחת אב ופשיטא שהזכרים והנקבות שוין בין לירש בין להוריש דמה לי זכרים ומה לי נקבות דאלו נכסי נשים יהיו הפקר ודוקא בן בנכסי האם צריך למילף לפי שנסבת נחלה ממטה אביה ע"י הבן:

מאן (ה) כו' לירות אטו בר קשא דמתא לירות הכי קא אמינא איכא בן ובת לא האי לירות כוליה ולא האי לירות כוליה אלא כי הדדי לירתו א"ל אביי ואצטריך קרא לאשמועינן היכא דלית ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי דלמא הא קמ"ל דבת נמי בת ירושה היא ההוא [1]מוכל בת יורשת נחלה נפקא רב אחא בר יעקב אמר מהכא [2]למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם ודלמא בנות צלפחד הוא דקאמרן הכי [3]ניתנה תורה ונתחדשה הלכה אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא רבינא אמר מהכא [3]הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם ומאי קורבה דבן מבת שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה יעדה בת לאו בת יעדה היא שדה אחוזה נמי מהאי פירכא גופה הוא דהא קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא ואי בעית אימא מהכא [4]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם בניכם ולא בנותיכם אלא מעתה [5]למען ירבו ימיכם וימי בניכם ה"נ בניכם ולא בנותיכם [6]ברכה שאני: [8]והאחין מן האב נוחלין ומנחילין וכו': מנלן [7]אמר רבה אתיא אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם ולמה לי [3]ממשפחתו וירש אותה כתיב [9]משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה אין הכי נמי וכי איתמר דרבה לענין יבום איתמר: והאיש את אמו וכו': מנא הני מילי דתנו רבנן

מאן (ה) כו'. אם לא קרובין הקרובים לו יותר: **בר** (ו) **קשא.** מושל העיר: **א"ל אביי לרב פפא.** אי איתא דאמר רחמנא דבחלא יירתון נמצא שאין הבן רחוי לירושה יותר מן הבת וכן ובת כשני בנים דמו וכי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דליתא ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי דאב בתמיה ואמאי כתב ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו פשיטא ליאמתוק קרא מיניה והכי איבעי ליה למכתב אים כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו וגו' וממילא ידענא דאם אין לו בן הבת תירש את הכל מאחר שאינה שוין בנחלה אלא ודאי לאשמועינן אתא דבן קודם לבת. ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דאין הבת יורשת במקום שיש בן וסד"א היכא דליתא (ז) בן ונתתם את נחלתו לאחיו אבל לא לבתו דכי היכי דאין אמו יורשתו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה (ח) הכי נמי אין בתו יורשתו דאין משפחת נשים קרויה משפחה לא למעלה דיליה כגון אמו ולא למטה דיליה כגון בתו קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו: **אמר ליה רב פפא לאביי.** אימא להכי כתב רחמנא כי האי גוונא וכן אין לו והעברתם ולא כתב ונתתם את נחלתו לבנו ולבתו דהא קא משמע לן דבת נמי בלא בן בת יורשת הויא דסד"א דבן ובת יירתון כחדא אבל היא לבדה איכא למימר דלא תירות מידי קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו וכל שכן שתירש עם הבן. כל רבותי מפרשין כן ולא נהירא דכיון דא"ל אביי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דליתא ליה אלא חד ברא כו' אלמא פשיטא ליה הך סברא דכיון דבחדא יירתון היא שקולה כבן ופשיטא דתירות כל הנכסים כי ליכא בן בהדה ואין זו שיטת גמרא שיכחיש המקשה סברת המתרץ בלא טענה אחרת אלא אם כן מקשה לו מגד אחר. ונראה בעיני דה"פ ודלמא הא קמ"ל הא דאי והעברתם לבת נמי כמו בן בת ירושה הויא שישנה בכלל ירושת אב דסד"א לא תירש בת כלל לא עם הבן ולא בלא בן דבזכריס קפיד רחמנא כדכתב ונתתם את נחלתו לאחיו אביו וכתב נמי ממשפחתו משפחת אב קרויה משפחה [נעיל קט:] קא משמע לן דירושת הויא והלכך כי איכא בן נמי תפלוג בהדיה דמהיכא דמעטינן לה דלמא ה"ק קרא אים כי ימות ובן אין לו שירש עם הבת והעברתם את כל הנחלה לבתו כלומר אז עוברת כל הנחלה משבט לשבט על ידי בתו כדרבי [שם] אבל היכא דאיכא בן בהדה אין כל הנחלה נעקרת משבט זה ומשום דאמר קרא לאשמועינן כדרבי לא הוה מצי למכתב לבנו ולבתו: **הבוא מוכל בת יורשת נחלה נפקא.** דמיניה שמעינן דבת יורשת כל נכסי אביה כי ליכא בן בהדה דבבת בלא בן מיירי קרא. ולגשון האחרון שפירשתי שמעינן מיהת דבת ישנה בכלל ירושה וה"מ למכתב אים כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו לאחיו ולא אילטריך ובן אין לו אלא להקדים בן לבת: **רב אחא בר יעקב אמר מהכא.** נפקא דבן קודם לבת דקאמרי בנות צלפחד שלאחר דבריהן נאמרה פרשת נחלות ונתחדשה הלכה דברא ובתא יירתון כחדא ולא כשהיו סבורות: **דלשנין מעיקרא.** מאים כי ימות וכן אין לו: **רבינא אמר מהכא.** [נפקא] בן קודם לבת: **הקרוב.** יש מפרשין דהקרוב דריש דלאמר רבא (פסחים דף נח:) דהעולה [ויקרא ו] עולה לאשוה ואמרינן נמי (חולין דף לא.) הילך (ט) המיומנת שבילך הכא נמי הקרוב קרוב קודם מי שקרוב יותר קודם לחבירו וכן קרוב מבת כדמפרש ואזיל: ופרכינן **ומאי קוריביה דבן.** לאב טפי מבת אם תאמר שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה מה שאין כן בבת הא לאו מילתא היא דאי משום יעדה אינו קרוב יותר אלא מפני שהבת אינה בת יעדה שאי אפשר לאשה להנשא לאשה אחרת וגבי שדה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה דמהך פירכא דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן קיימא ליה לתנא דהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האם [ערכין דף כה:] והכי נמי איכא למימר גבי בת כלום יש יבום אלא במקום שאין בת ואע"ג דבמס' ערכין פרק אין מקדישין (דף כה:) ממעטו לה לבת משדה אחוזה מדכתב [ויקרא מז] אם מכר את השדה לאיש אחר ותנא דבי ר' ישמעאל כל שהוא אחר במקום בן ובת נמי במקום בן כי אחר דמיא הני מילי דאשבינן לה כי אחר לגבי בן משום דדרשינן אים כי ימות ובן אין לו וגו' שהבן קודם לבת אבל אי לא הך דרשה דאים כי ימות וגו' הוה אמינא בין לגבי ירושה בין לגבי שדה אחוזה כי הדדי נינהו: **אלא מחוורתא כו'.** ומהשתא איכא למידרש מיניה גבי שדה אחוזה דבת במקום בן כאחר דמיא כדאשכחן גבי ירושה: **לבניכם אחריכם.** הוה מצי למכתב לזרעכם: **ולא בנותיכם.** במקום שיש בן: **ברכה שאני.** דלכל ישראל מברך ולא אילטריך למכתב זרעכם דסברא היא דבין אבנים בין אבנות קאי דאין ברכה לחצאין אבל גבי ירושה אם אתא דבנות יורשות במקום בן הוה ליה למכתב זרעכם: **אחוה אחוה.** כתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתיב התם (בראשית מב) שניים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד וגו' בני איש מיותר הוא לדרוש דסתם אחין אינן אלא מן האב: **למה לי.** גזרה שוה גבי ירושה הא נפקא לן מדכתיב ממשפחתו ואחין מן האם אינן ממשפחתו: **לענין יבום.** כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' (דברים כה) לאחיו מאביו מייבם את אשתו ולא אחיו מאמו: **מה"מ.** דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמה דבן קודם לבת בנכסי האם דכי כתיב בן קודם לבת בנכסי האב הוא דכתיב אים כי ימות ובן אין לו והעברתם וגו' אבל אשה כי תמות מנלן דירית לה בן וגם מנלן שיקדום לבת: וכל

ממשפחתו שלו אמר רחמנא של אב: אין הכי נמי. מהכא עיקר: לענין יבום אתמר. דאחיו מן האם אין זקוק ליבום אלא אחין מן האב חולצין ומייבמין: **פים'** והאיש את אמו

ו) נראה דל"ל אבל היכא דאיכא בן ובת אימא דלירתו בהדדי. ז) חולי דל"ל ופרכינן דלמא מש"ה כו' ליעדה משום דלאו כו'.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעו סעיף ג:

רבינו גרשום

ולא האי לירות בר קשא דמתא לירות. בלשון תמיה כלומר הממונה על העיר יירשנו: אלא כי הדדי לירתו. דהכי משמע והעברתם את נחלתו לבתו הא איכא בן ובת תרויהו לירתו. ואכתי בן קודם לבת מנלן. אמר ליה האי דכתיב ובן אין לו הא יש לו יורש וכי איצטרי' קרא לאשמועי' דמאן דליתא ליה אלא חד ברא לירשינהו לכולהו נכסי ודאי הא לא אתי לאשמועינן דברא ירית אלא מאי אתא לאשמועי' להיכא דאית ליה בן ובת דבן קודם לבת. ודלמא קרא לא אתא אלא משום סיפא דכתיב והעברתם את נחלתו לאשמועינן להיכא דלית בן ירתא בתו ה) אימא לירתו בהדדי. ומשני היכ' דלית כן לא איצטריך לאשמעינן מהאי קרא דבת בת ירושה היא דההיא מוכל בת יורשת נחלה נפקא והאי קרא ואיש כי ימות לא אתי לאשמעינן אלא היכא דאיכא בן ובת דהבן קודם: ורב אחא בר יצחק אמר מהכא. מצינן למידק דבן קודם לבת דכתיב למה יגרע וכו'. ודלמא בנות צלפחד אינהו דקאמרי הכי ולאו משום דהכי דינא ואח"כ נתנה תורה ונתחדשה הלכה ודדייקינן מואיש כי ימות דאי איכא בן ובת לא האי ירית כולה ולא האי ירית כולה ואלא תרוייהו כי הדדי והיינו חידוש הלכה: אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא. דאי אמרינן הכי איכא למיפרך כדפרכינן אמר ליה איצטריך קרא לאשמועי' דכיון דלית ליה וכו' אלא הא אתא לאשמועינן דבן קודם לבת: ומאי קוריבה דבן מבת. משום דאיכא למימר שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה מה שאין כן בבת ז) מש"ה אינה קמה תחת אביה ליעדה דלאו בת יעוד היא שדה נמי איכא למימר דהיא קמה תחת אביה דאם היא פרקה אותו שדה הדרא לאביה ביובל דכגוף של אביה דמיא כבן עצמו ומהאי טעמא דקי"ל לתנא דשדה אחוזה אי פריק לי' הבן חוזר לאביו ביובל מצינן למימר נמי דאי פרקא לה איהי הוה חוזרת לאביה משום דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו וכי היכי דאיכא למיפרך כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הכא נמי איכא למיפרך מבת כלום יש ייבום במקום בת ומאי קוריביה דבן מבת אלא מחוורתא כו': ואיבעית אימ' מהכא. איכא למשמע דבן קודם לבת: אמר ליה ברכה שאני. דכולל להו אהדדי אבל בעלמא לא אמרי' הכי: **פים'** האחין מן האב נוחלין ממונן של בנים בני אחין והם עצמן מנחילין ממונם לבנים דהיינו נכדיהן: ומנלן. דבתר אחין מן האב שייכי: אמר רבא אתיא אחוה אחוה מבני יעקב. כתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתיב ביעקב שנים עשר אחים אנחנו בני איש אחד: למה לי. למשמע מהכא.

מסורת הש"ס

ה) ס"ל בו. רש"ל, ג) [שבת קלה.], ו) [שם קה:], ז) יבמות יז: כב., ח) [נעיל ד) יבמות יז: כב., ט) ס"ל בו. רש"ל, ו) [ובשב"ם בפסחים קיח: כתב בר קשא פי' שוטר העיר], ח) [נעיל קט:], ט) [בראשית לג:],

תורה אור השלם

1 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו: במדבר לו ח

2 לָמָּה יִגָּרַע שֵׁם אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן הָנָּה לָנוּ אֲחֻזָּה בְּתוֹךְ אֲחֵי אָבִינוּ: במדבר כז ד

3 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשֹׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: במדבר כז יא

4 וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו

5 לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא

הגהות הב"ח

(ה) גמ' מאן לירות כל"ל ותיבת כו' נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה ס"ל אביי וכו' ליעדה ליה בן: (ג) תוס' ד"ה ושדה וכו' דמהך פירכא דכלום: (ד) **בא"ד** דלא גרסינן ליה אלא הכי גרס' שדה וכו' מה שאין הבת כבן:

וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו'. סיפא דקרא לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה כדי שלא תסוב נחלה ממטה למטה אחר. ומיהו לא נהג אלא באותו הדור כדלקמן בפירקין (דף קב.). ולקמן [קיב.] (ו) מפרשינן כיון דיורשת שני מטות והיא נשאת למטה אביה הרי מכל מקום נוסבת נחלת האם למטה אחר ולקמן מתרצינן לה: **בת יורשת נחלה ממטות.** משמע שבת אחת מקבלת נחלה משני מטות ואי אתה מוצא קרובים לה שתקבל נחלה מהם יותר מאביה ואמה וכגון שאביה משבט לאובן ואמה משבט שמעון וכשיאשת אמה לאביה היו לה אחין לאמה של בת זו שירשו נחלת אביהן דליכא הסבת נחלת אם לאב בשעת ניסואין דלא קפיד קרא אלא שבשעת ניסואין לא תהא רואיה לירש נכסי אביה ומיהו אחרי כן מתו אחיה ואחר כך מת אביה וירשה אותו ומתו האם והאב ולא היה להם כי אם בת זו וירשתן נחלת שני מטות ונחלת אביה ממטה ממטה שמעון ונחלת אביה ממטה לאובן: **כן מנין.** שיורש את אמו דליכא למימר בהכי קפיד קרא הכא יירש את האב והבת תירש את האם: **שהורע לחה בנכסי האב.** דכן קודם לה: **יפה לחה בנכסי האם.** דיורשת את האם: **אינו דין שיפה לחו בנכסי האם.** שיירש כמו הבת. אבל עדיין לא למדנו שיקדום בת והיינו דקאמר וממקום שבאת וממקום שהתחלת ללמוד דהיינו מנכסי האב חזור ולמד עוד מה להלן כו'. ולקמיה פריך לימא דיו לבת מן הדין להיות כנדון: **שון.** דירתון כחדא: **מדין קל וחומר כו'.** ברישא תורת כהנים תניא רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן מקל וחומר ומגזרה שוה ומבנין אב כו' והדר מפרש להו חדא חדא מקל וחומר כילד באיזה ענין אנו דורשין דבר מדבר ע"י קל וחומר: **ויאמר ה' כו'.** כלומר לא להחמיר (ז) על החמור מבקל הואיל ובא ללמוד מן הקל אלא דיו ללמד שיהא כמלמד כלומר דיו לבת מן הדין כו' לפיכך תסגר שבעת ימים כו' [במדבר יב]: **מקיש מטה האם כו'.** מאחר דאתא בן בקל וחומר דיורש את אמו כבת והוקשו המטות בתיבה אחת הלא כתב שני מטות הלכך דרשינן מה מטה האב כו'. ולקמיה פרכינן אי מה מטה האב בכור נוטל בה פי שנים כו': **ניפאי.** שם חכם: **כר' זכריה בן הקצב.** דהכן והבת יחלקו בשוה בנכסי האם: **אפס זכריה.** כמו כי אפס כסף (בראשית מז). כלומר בטלו שאין הלכה כמותו: **מפיקנא לך כו'.** משמתינא לך ולא יסייע לך רב חיננא בר שלמיא: **דאמר רב הונא אמר רב כו'.** רב הונא בר חייא מהדר הכי לרב נחמן: **אמר ליה.** רב נחמן לרב הונא בר חייא: **אשלח ליה.** לרב הונא ואודיענו שאתה אומר כן משמו ואדע אם אמת הוא שאמר רב הונא כן: **אכפיף.** דשמא חזר בו רב הונא או לא היה סומך בשמועתו: **איפריסם נקבלי.** ולא היית חוזר בך: **ואיתו.** רב נחמן: **רבי יגאי.** זקן היה והחלו עיניו כהות: **א"ל.** שמעיה דר' יגאי: **בר איגש דאתי לקיבלנא הוא יאי.** אדם חשוב בא כנגדנו: **וגולתיה יאי.** כלומר טלית של תלמידי חכמים. אי נמי נאה ממש כדמוכח לקמיה דאמר דין שיעוריה כשק: **גשש.** רבי יגאי לגולתיה דרבי יהודה נשיאה: **דין שיעוריה כשק.** בגד עב וגרוע ושיעורו לקבל טומאה ד' טפחים על ד' טפחים כשק כדתנן [כלים פכ"ז מ"ב] השק ד' על ד' הבגד ג' על ג' במסכת שבת (דף עו.) ובמסכת סוכה (דף יח.): **אמר ליה.** רבי יהודה נשיאה לרבי יגאי (ח) בן קודש לבת כו': **אמר ליה.** רבי יהודה נשיאה לרבי יגאי אי מה מטה האב כו': אמר

[1] וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך בת יורשת שני מטות אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר ומתו וירשתן ואין לי אלא בת בן מנין אמרת קל וחומר ומה בת שהורע כחה בנכסי האב יפה כחה בנכסי האם בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין שיפה כחו בנכסי האם וממקום שבאת מה להלן בן קודם לבת אף כאן בן קודם לבת ר' יוסי בר' יהודה ור"א בר' יוסי אמרו משום רבי זכריה בן הקצב אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם מאי טעמא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ותנא קמא לא דריש דיו והא דיו דאורייתא הוא דתניא (ט)מדין קל וחומר כיצד [2]ויאמר ה' אל משה ואביה ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לשכינה ארבעה עשר אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון בעלמא דריש דיו ושאני הכא דאמר קרא ממטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת רב ניתאי סבר למעבד עובדא כר' זכריה בן הקצב אמר ליה שמואל כמאן כזכריה אפס זכריה רבי טבלא עבד עובדא כרבי זכריה בן הקצב א"ל רב נחמן מאי האי א"ל דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב הלכה כרבי זכריה בן הקצב אמר ליה זיל אהדר בך ואי לא מפיקנא לך רב חיננא בר שלמיא מאוניך רב הונא בר חייא סבר למעבד עובדא כרבי זכריה בן הקצב אמר ליה רב נחמן מאי האי אמר ליה דאמר רב הונא אמר רב הלכה כר' זכריה בן הקצב אמר ליה [3]אשלח ליה איכסיף אמר ליה השתא כי נח נפשיה דרב הונא איתרסת לקבלי ואיהו כמאן סברה כי הא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו אין הלכה כר' זכריה בן הקצב מיסתמיך ואזיל רבי יגאי אכתפא דרבי שמלאי שמעיה ואתי ר' יהודה נשיאה לאפייהו א"ל בר איגש דאתא לקיבלנא הוא יאי וגולתיה יאי כי מטא לגביה גששה אמר ליה דין שיעוריה כשק [3]בעא מיניה [4]מנין לבן שקודם לבת בנכסי האם אמר ליה דכתיב מטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת א"ל אי מה מטה האב בכור נוטל פי שנים אף מטה האם בכור נוטל פי שנים אמר

קל וחומר לשכינה י"ד. אור"ת דלכך נקט י"ד משום דאמר בהמפלת (דלה דף לא.) שלשה שותפין יש באדם הקדוש ברוך הוא אביו ואמו ונותן בו הקב"ה כנגד שניהן [4] אבל קשה קלת דאם כן אין זה קל וחומר דמן הדין יש להיות כנגד שניהן [5] ועוד אמר בספרי בתוספתא קל וחומר למלך וכהן י"ד פירוש משה רבינו שהיה מלך וכהן גדול ששימש שבעת ימי המילואים ואמשה רבינו אמאי נקט י"ד ודוחק לומר דמלך היינו הקדוש ברוך הוא וכהן משה[ד] [6] ורבינו חיים כהן מפרש קל וחומר לשכינה יותר מעט מז' וכיון דאפיקתיה מז' דהיינו הסגר אוקמה אשני הסגרות [7]

וכן משמע (ד) בגאונים):

דין שיעוריה כשק. ואם תאמר וכי גרע ממטלניות דפרק לא יחפור (לעיל דף כ. ושם) דאוקימנא כעין [ו)רקקא] ואפילו הכי שיעורייהו בג' על ג' וי"ל דהתם לא מוקי לה כעין שקא אלא לענין דלא חזו לאומנא לקנא הדם אבל האי קשה יותר מדאי: **מקיש מטה האם למטה האב וכו'.** תימה לרשב"א אמאי איצטריך לאשמועינן דבן קודם לבת בנכסי האם מהיקשא דמטות תיפוק ליה מוירש אותה דאמר לקמן (דף קיג.) מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת דמייתי ילפינן לקמן דבני אחות קודמין לבנות אחות לירש בנכסי אחי האם ובנכסי אבי האם דמה ירושה ראשונה דהיינו בנכסי האב בן קודם לבת אף ירושה שניה כגון בן הבת קודם לבת הבת בנכסי אבי האם [8] ואומר רשב"א דבן בנכסי האם היינו נמי ירושה ראשונה הבאה מכח האם ואי לאו דנפקא לן מהיקשא דמטות דבן קודם לבת בנכסי האם היכי הוה שמעינן דקודם בנכסי אבי האם דלא אתי אלא מכח היקשא דירושה ראשונה הלכך איצטריך הכא למילף מעיקרא דבן קודם לבת בנכסי האם שהיא ירושה ראשונה הבאה מכח האם ושוב נפקא לן מהיקשא דלקמן דמקיש ירושה שניה לירושה ראשונה בין ירושה שניה לאב בין ירושה שניה לאם ור"י אומר דאע"ג דנפקא לן לקמן דבן קודם לבת בנכסי אבי האם היינו משום דמכח אבוה דאימיה קאתי ולא שמעינן מינה דקודם בנכסי האם עצמן ואין נראה לרשב"א דהא מכח דאבוה דאם לא ירית אלא ע"י משמוש דנפלו לפני האם והוא יורש את אמו וא"ת כיון דמהכא שמעינן דמהיקש דמטות דבן קודם לבת בנכסי האם אמאי איצטריך כל הנך קראי דלא תסוב נחלה דאיירי בסיבת הבן וקרא דאם אין לו בת דאמר לקמן בן הבת ובת הבת מנין ת"ל אם אין לו עיין עליו דמשמע דאתא לאשמועינן דבן יורש את אמו ומיהו ההוא דואם אין לו בת איצטריך טובא דלא הוה ידעינן שהיה בן הבת יורש כלל ע"י משמוש והא דדרשינן נמי מוירש אותה להקיש ירושה שניה לראשונה הוה מוקמינן [9] בבת הבן דוקא(ט) ולא תסוב נמי איצטריך ללאו בסיבת הבן ולא תסוב שני בסיבת הבעל ולמאן

דמחמת שיבה הוה סגי נהור וכהה מאורו: אמר ליה שמעיה בר איגש דאתי לקבלנא הוא יאה וגולתיה יאה. כלומר יפה במעשים טובים וטליתו נאה: גששיה. של ר' יהודה: אמר ליה. לשמעיה אמרת לי דגולתיה יאה דין שיעוריה כשק הוא כלומר שיעורו של טלית זו כשק הוא שאין דבר חשוב ואין מקבל טומאה עד שיהא בו ד'

מסורת הש"ס

(ו) ב"ק כה. זבחים סט:, ע"ז לו.], ג) גי' רש"ל אמר ליה, ד) [עי' תוס' זבחים סט: ותוס' ב"ק כה. ד"ה ק"ן], ה) [לא ידעתי מקומו. ודע דבתוס' ב"ק כה. כתבו וכן מוכח בתוספ' דאבות וכן הטעיק התוי"ט בפ"ב מ"ב דב"ק ד"ה דיו וכו' לשון התוס' וכן מוכח בתוספתא דאבות ע"ש והנה לפנינו לא נמצא שום תוספתא על מס' אבות ותפסתי באבות דרבי נתן ולא מצאתי אלא בפ"ט תניא בזה"ל ת"ל הקב"ה למשה אילו מלך מף מף כה אילו אביה נף נף כה כראוי היה לה שתכלם ז' ימים אני מלך מלכי המלכים על אחת כמה וכמה לא דין הוא שתכלם י"ד יום אלא למעבד מחול לה שנאמר ויאמר ה' אל משה וכו'], ו) נ"ל דקקא, ז) גי' רש"ל בגן הגן, ח) גליון ואמאי אמאי איצטריך אין לו דבת למשמוש אילף לי' ממשמוש דבן בהיקשא דמטות,

תורה אור השלם

1 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו:
2 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים תִּסָּגֵר שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף:
במדבר יב יד

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וכל בת וכו' ולקמן פרכינן כיון דיורשת: (ב) ד"ה ויאמר וכו' להחמיר בחמור מבקל: (ג) ד"ה ג"ל רבי יהודה נשיאה לר' יגאי מנין לבן שקודם לבת: (ד) תוס' ד"ה קל וחומר וכו' וכן משמע בתוספתא נאמות:

מוסף רש"י

מדין קל וחומר כיצד. גבי י"ג מדות בפרק בהיכס (ב"ק כה.) מנין שהתורה נתנה לדרש ק"ו (זבחים נו.), הלא תכלם. לשון תימה הוא ולשון ק"ו שם). אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון. הכתוב לימדך שאינן רשאי להטיל על הבא מן הדין יותר מן הנדון, לכתיב תסגר שבעת ימים (שם).

מוסף תוספות

א. שנותן בו פרצוף פנים ונפיחות נשמה. ריטב"א. ב. דנימא לשכינה י"ד לפי חשבון חלק שותפות. רמב"ן. ג. [ו]א"ל הקב"ה למשה אילו אביה נזף בה אילו כהן גדול נזף בה כדאי הוא שתכלם שבעת ימים, אני מלך מלכי המלכים לא דיה שתכלם י"ד יום. ר"ן. ד. לפי שכיון שאנו באין להוסיף, פחות מכדי הסגר דהיינו ז' ימים אחרים אי אפשר להוסיף. שם. ה. דיורשה שניה היינו בן הבן ובת הבן בן הבת ובת הבת, דהיקשא קאי אכל הנך דכתיבי בקרא. תוס' לקמן קיג:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ט מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רטו סעיף ד:

רבינו גרשום

נוחל ממון שלה ואינה נוחלת היא את ממון בנה דבתר משפחת האב רמינן נחלת הבן: מנהני מילי. דבן יורש את אמו וקודם לבת הוא: דכתב רחמנא וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך וכו' שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר. והיו אחין לאמה הראוין לירש את אביה דהא מציא למיעבד שפיר דליכא משום לא תסוב נחלה הואיל דאחיה קיימין ולאחר שנישאת אמה של זו מת אחיה ונפלה ירושתן לאמה והיה לה בת זו ומתו אביה ואמה יירשתן בת זו שלא היה להן בן אלמא דבת יורש' את אמה היא: ואין לי. דיורשת את אמה: אלא בת. כדכתיב וכל בת יורשת וכו': בן מנין אמרת ק"ו ומה בת שהורע כחה בנכסי האב. שבמקום בן לא ירתא בת. יפה כחה בנכסי האם. וכדאמרינן הכא דהא אשכחן מיהא מן קרא דבת יורשת נכסי האם. בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין וכו': וממקום שבאת. כלומר מאותו ק"ו מצי למידרש נמי דבן קודם לבת בנכסי האם דמה להלן גבי נכסי האב בן קודם לבת כדאמרי' לעיל טעמא דאין לו בן הא יש לו בן קודם לבת אף כאן נמי גבי נכסי האם בן קודם לבת: איכא למימר בהא ק"ו דיו לבא מן הדין של ק"ו להיות כנדון דהבן דלירת בנכסי האם מק"ו של בת קאתי ומש"ה בדין הוה דלהוי שוין בן ובת בנכסי האם: ותנא דידן דמתני' דליף לה מבריית' ואמר דבן קודם לבת לא דרש דיו: והא דיו דאורייתא הוא דתניא מדין ק"ו כיצד. אחד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן: הלא תכלם שבעת ימים. כדין מצורע שהמצורע היה מצטרע משום שהי' מוציא שם רע הוו דברה כלפי שכינה. ק"ו שהיא טענה י"ד יום הסגר דכל מצורע ז' ימים היה טעון הסגר: אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ושכינה מאדם לפינן אלמא דאורייתא היא: ומשני ודאי בעלמא דריש דיו ושאני הכא דלא דרש דיו ואמר דבן קודם לבת דאמר קרא וכו': אפס זכריה. כלומר אין הלכה כמותו: ואי לא תיהדר מפיק לך ר' חנניא ב"ר שלמיה דאמר הלכה כר' זכריה מאונך. כלומר משלך אוציא בעל כרחך ואהדר ליה: אשלח ליה לרב הונא דאמרת משמי' הלכה כר' זכריה אם אמר הכי אי לא. ואיכסף ר' הונא בר חייא. דאיתו לא הוה אמר הכי משמיה דרב הונא אלא כדי להעמיד דבריו ותלה בגברא רבא כרב הונא: איתרסת לקבלי. כלומר היית מקנטר בדבריך כנגדי: איגנהו. שמואל דאמר אפס זכריה ורב נחמן נמי. ס"ל כרב ושמואל דאמרי תרוייהו וכו': מסתמיך ואזיל ר' יגאי אכתפיה דר' שמלאי שמעיה. משום משמש ר' יגאי לטלית דר'

בסיבת הבן וקרא דאם אין לו בת דאמר לקמן בן הבת ובת הבת מנין ת"ל אם אין לו עיין עליו דמשמע דאתא לאשמועינן דבן יורש את אמו ומיהו ההוא דואם אין לו בת איצטריך טובא דלא הוה ידעינן שהיה בן הבת יורש כלל ע"י משמוש והא דדרשינן נמי מוירש אותה להקיש ירושה שניה לראשונה הוה מוקמינן [9] בבת הבן דוקא(ט) ולא תסוב נמי איצטריך ללאו בסיבת הבן ולא תסוב שני בסיבת הבעל ולמאן

קיא: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

עין משפט נר מצוה

יב א מיי׳ פ״ב מהלכות נחלות הלכה ח סמג עשין לו טוש״ע ח״מ סי׳ רעח סעיף ח:

יג ב מיי׳ ש״ל סס הלכה ח ופכ״ב מהל׳ אישות הלכה ח סמג שם וסי׳ מח טור ושו״ע אה״ע סי׳ ל סעיף ח וסי׳ מ:

יד ג מיי׳ ש״ל מהלכות נחלות הלכה ח סמג שם:

מוסף תוספות

א. ודרשינן לקמן עיין עליה להביא בן הבת רבת הבת אלמא הבת יורשת אמה. ויטב״ש. ב. ומשום הכי כתוב בכל הספרים אלא אמר רבא. שיטמ״ק בשם תוס׳ הרא״ש.

רבינו גרשום

על ד׳ מה שאין כן בשאר בנדים: אמר ליה ר׳ יהודה לר׳ יגאי מנין שבן קודם לבת ח) כלומר אף מטה האם בכור נוטל פי שנים בנכסי האם: אמר ליה לשמעיה גוד. כלומר ג) עבור זה רוצה ללמוד שאני אומר לו דבר של טעם והוא מקנתר כנגדי (אמר ליה) אעפ״כ טעמא מאי אינו נוטל פי שנים בנכסי האם וכו׳: הכי נמי דשקיל. הואיל דבכור מן האב הוא: ואימא (הוא) הני מילי באלמון שנשא בתולה דקרינן ביה דבכור שלו שהיה לו קודם לכן נוטל פי שנים דאונו בענין ולא אונה אבל בחור שנשא בתולה דאונו ואונה הוא הכי נמי דשקיל פי שנים בנכסיה: לאיש ולא לאשה. משום הכי אין נוטל מנכסי האם פי שנים:

פיסקא האיש את אשתו יורש אבל היא אינה יורשת אותו. והא קראי לאו הכי כתיבי כי אם ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ואת שארו הוא יורש אותה דמשמע דאשתו יורשתו ואין הוא יורש אותה: אמר אביי תריץ. לקראי הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ואת שארו הוא יורש אותה דמשמע הוא יורשה: אמר רבא כמה סכינא חריפא מפסקי קראי. כלומר היכי מצינן לפסוקי קראי דכתיבי אלא גורעין ו׳ דנחלתו ול׳ דלשארו ומוסיפין אהדדי ודורשין לו דמשמע הוא יורשה: והאי תנא מייתי ליה מהכא. מסיפיה דקרא דבעל יורש את אשתו: דירש אותה כו׳ ר׳ ישמעאל אומר אינו צריך. לאפוקי מהכא דהבעל יורש את אשתו משום דמרוכתא אחריתי מצינן למידרש. הרי הוא אומר וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לא׳ ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה. היאך בת אחת יורשת שני מטות אלא שהיתה משבט ראובן ובשעת נישואיה שנישאת לשבט שמעון היו לה אחין הראוין לירש את אביה דאי לא הוו לה אחי לא מציא לאינסובי לשבט אחר משום דכתי׳ לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר. והשתא לאחר נישואיה איתרמי דמת אחיה בלא בנים ונפלה לה נחלת אביה בירושה והוה לה בת אח׳ משבט ראובן ומשבט שמעון ולא בן ומת אבי׳ וירשתו הבת וענכשיו הנכסים עדיין בחזקת שבט שמעון כל זמן שלא נישאת ולפיכך הזהירה תורה שלא להנשא לשבט אחר כי אם למשפחת מטה אביה לפי שאם תנשא לאחד משבט אחר היתה ניסבת נחלה ממטה למטה לפי שאם תמות יורשה בעלה משום הכי תנשא לאחד משבט אביה כי היכי דיירש לאשתו וקיימי נכסים בחזקת שבט אביה. ואיכא למישמע מהכא דמשום הכי הזהיר שלא להינשא לשבט אחר דבהסיבת הבעל הכתוב מדבר דכיון דבעל יורש

מסורת הש״ס

ולמאן דדרים בעל משארו אינטריך לעבור עליו בשני לאוין ומיהו קשה לרשב״א דאמאי אינטריך הכא היקשא דמטות כיון דשמעינן מוהשם אין לו בת א) ומלא תסוב דבן יורש את אמו תיפוק ליה מקל וחומר דבן קודם לבת והשתא לא אמר דיו כיון דמפריך ק״ו ומיהו פלוגתא היא בכילד הרגל (ב״ק דף כה.) דאיכא מ״ד אפילו איכא דמיפרך ק״ו אמר דיו ומיהו אפילו למ״ד לא אמר דיו איכא למימר דמילתא דאתיא בק״ו טרח וכתב לה קרא: **לו משפט הבכורה.** השתא לא שייך למיפרך אפילו בלא הנך קראי דלעיל ואימא ה״מ בבחור שנשא אלמנה מדכתיב משפט הבכורה משמע דלא שייך משפט הבכורה אלא בשיש וקרא דלעיל אתי לדרשה אחריתי ב):

הוא יורש אותה. משמע ליה מיעוטא מדלא כתיב וירשה ומדכתיב אותה משמע מיעוט דאין היא יורשת אותו ועוד דלגמרי וירש אותה מיותר דמשארו שמעי׳ תרתי דכיון שהיא יורשת אותו מטעם שהיא שארו גם הוא יורשנה מטעם שארו ומיהו קשה דאמאי אינטריך כלל מיעוטא דמדקפיד בסיבת הבעל ולא קפיד בסיבת האשה משמע דאינה יורשת אותו:

מנין

אמר ליה לשמעיה גוד לית דין צבי למילף וטעמא מאי אמר אביי אמר קרא [1]בכל אשר ימצא לו לו ולא לה ואימא הני מילי בחור שנשא אלמנה אבל בחור שנשא בתולה ה״נ דשקיל א״ר נחמן בר יצחק אמר קרא [1]ראשית אונו אונו ולא אונה ההוא מבעיא ליה לבא אחר נפלים דלהוי בכור לנחלה ג)מי שלבו דווה עליו יצא זה שאין לבו דווה עליו אם כן לימא קרא כי הוא ראשית און מאי אונו שמע מינה תרתי ואכתי אימא הני מילי אלמון שנשא בתולה אבל בחור שנשא בתולה הכי נמי דשקיל אלא אמר רבא ג)[1]אמר קרא משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ולא משפט הבכורה לאשה: והאיש את אשתו וכו׳: מנהני מילי ג)דתנו רבנן [2]שארו זו אשתו [3]מלמד שהבעל יורש את אשתו יכול אף היא תירשנו תלמוד לומר [2]וירש אותה הוא יורש אותה [3]ואין היא יורשת אותו והא קראי לאו הכי כתיבי אמר אביי תריץ הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו שארו וירש אותה אמר רבא ד)סבינא חריפא מפסקא קראי אלא אמר רבא הכי קאמר ונתתם את נחלת שארו לו קא סבר ה)גורעין ומוסיפין ודורשין והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא ו)וירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו דברי ר״ע רבי ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר [3]וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת וגו׳ בהסבת הבעל הכתוב מדבר ואומר [4]ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה ואומר [5]ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ואומר [6]ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו וכי מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר אלא מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירשה ואומר [7]ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד וכי

אמר ליה רבי יגאי לשמעיה גוד. משוך אותי ואלך: **ליה דין רולה למילף.** אלא להקשות דבריה שאינן צריכין כלומר לדבר קל הוא לתרץ כדלקמן: **ואימא הני מילי.** לתין נוטל: **בבחור שנשא אלמנה.** שהיו לה בנים מאיש אחר הילכך לו ולא לה דהוי ראשית אונו ולא ראשית אונה אבל בחור שנשא בתולה דהוי אונה ואונה הכי נמי דשקיל אלא אמר רבא משפט הבכורה לאיש ולא משפט הבכורה לאשה: והאיש את אשתו וכו׳. מנהני מילי. דתנו רבנן שארו זו אשתו מלמד שהבעל יורש את אשתו יכול אף היא תירשנו תלמוד לומר וירש אותה הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו. ולא אבל אכל בחור שנשא בתולה דאיכא אונה לחוד אינו נוטל בה פי שנים אבל איכא דהוי גם אונו כגון בחור שנשא בתולה אימא מגו דשקיל פי שנים בשלו שקיל נמי פי שנים בשלה דהוי בכור לנחלה בין לאב בין לאם דאיכא לאוקמי מיעוטא דאונו ולא אונה אלא במאי דדמי למעוטי טפי כגון איכא דאיכא דאיכא לאון מאני דלדין: **לו משפט הבכורה.** האי לו לגבי אב לומר שמשפט הבכורה בנכסי אים ולא בנכסי אמה. והכא איכא למימר הני מילי בבחור שנשא אלמנה כדלעיל דמדקאמר משפט הבכורה כלל הוא שכלל דיני בכורה בנכסי אים ולא בנכסי אמה: **והאיש יורש את אשתו.** אפילו איכא דאיכא בן שהרי הבעל אינו קרוב לה כשאר קרובים שלה שקרובים לה ממשפחתה ואפילו הכי אמרינן שהוא יורש את אשתו הלכך ודאי לקדם כל קרובים שלה הוא דאמרינן דבעל יורש ולא הס: **מנהני מילי.** דהאיש נוחל את אשתו ולא מנחיל: **שארו.** ונתתם את נחלתו לשארו זו אשתו כדכתיב (בראשית ג) והיו לבשר אחד. ולאו אדכתיב לעיל מייתי ואם אין אחים לאביו קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא. והאי דכתיב הקרוב אליו מסקנא דמילתא דהכהוא קרא הוא דכתיב ואם אין אחים לאביו קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא. ולא אבל בשארו לאשתו ונדרשיה לקרא הכי ונתתם את נחלתו אם יעמוד בשארו ירש כלומר וגם הוא יירש שארו אם תמות היא: **יכול אף היא תירשנו.** דמלי למיכתב וירש בלא אותה דהוה שמעינן מקרא דהוא יורשה והיא יורשתו כדפריסית ונתתם את נחלתו לשארו וירש קרי ביה ונתתם נחלתו לשארו וקרי ביה נמי שארו יורש שהוא יורש את אשתו הלכך כתב רחמנא אותה למעוטי שהיא לא תירשנו ואתא לגלויי אריש דקרא דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמיבעי לן לפרושי דבעל יורשה כדלקמן: **והא קראי לאו הכי כתיבי.** דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמשמע שהאשה יורשת את בעלה: **ונתתם את נחלתו להקרוב אליו.** דהקרוב קרוב קודם: **שארו וירש אותה.** מילתא אחריתי היא דאשתו יירשנה בעלה: **מפסקא קראי.** שאתה מסרס התיבות לעשות שארו המוקדם מאוחר והקרוב אליו שהוא מאוחר אתה עושה מוקדם ס): **אלא אמר רבא ה״ק ונתתם את נחלת שארו לו קסבר גורעין ומוסיפין ודורשין.** גרע וי״ו מנחלתו ולמ״ד מלשארו ומוסיפין שמי אותיות הללו זו על גב זו לעשותו מיבה אחת וסיא לו ודרוש הכי ונתתם את נחלת שארו לו. ולאו דוקא מגרע ומוסיף דאם כן רבא נמי סכינא חריפא הוא אלא פשטיה דקרא איכא לפרושי כאילו גורעין ומוסיפין ודורשין דהכי משמע ונתתם את נחלתו לזה האיש שתהיה נחלתו: **לשארו.** כלומר על מי מצוה אני ונתתם את הירושה להיות נחלתו לשארו לאותו האיש שאשה זאת שארו כלומר נחלת האשה תתנו לבעל. אי נמי איכא למימר דלא חשיב פיסוק קראי אלא בהקדמת תיבות שלימות להקדים הקרוב לשארו אבל בשינוי אותיות ליכא פיסוקי קראי והרי הוא כמו שכתוב ונתתם את נחלת שארו לו וירש אותה אהני לו לאשמועינן דירש את אשתו ואהני אותה למעוטי אשה שאינה יורשת לבעלה וממילא שמעינן דצריך לגרוע ולהוסיף ולדרוש ראשו של פסוק כמו שאמרנו דלא תקשי ראשו לסופו: **והאי סגא.** (א) דבי ר׳ ישמעאל: **מייתי לה.** לבעל שירש את אשתו: **וירש אותה.** משום דעיקר דרשא נפקא לן לעיל מוירש אותה הלכך נקט ליה דאיהו מגלי עליה דירשה דקרא לפרושי שהבעל יורש את אשתו: **אינו צריך.** דליתי ליה גורעין ומוסיפין ודורשין ומוקי לה בשארו זה האב כדאמר בריש פירקא [דף קח.]: **בסיבת הבעל הכתוב מדבר.** כלומר בשביל הסבת נחלה ממטה למטה על ידי הבעל שיורש את אשתו ומשבט אחר ונמצא שהוסבה משבט לשבט בכך דבר הכתוב והקפיד שלא תנשא למטה אחר אלא לאחד ממשפחת מטה אביה כיצד אם תנשא אשה מבנות שבט ראובן לאחד משבט שמעון והיא יורשת שלא היתה אביה בן אלא אותה הבת לכשתמות יירשנה בעלה ונמצאת נחלת שבט ראובן הוסבה לשבט שמעון לפיכך הזהירה תורה שלא תנשא בת יורשת אלא לאחד ממשפחת מטה אביה מכאן שהבעל יורש את אשתו. ולקמיה [קיב.] פריך ולאמת בסיבת הבן הכתוב מדבר שהבן יירש את אמו והוא מתייחס אחר מטה אביו ונמצא שעל ידו הוסבה נחלה אם תנשא לשבט אחר אבל הבעל איכא למימר דלא ירית ואינו מיסב הנחלה לשבט שלו ובשביל סיבת הבעל לא אזהר רחמנא להנשא לשבט אלא בשביל סיבת בנה: **[ואומר].** לקמיה [שם] מפרש מאי ואומר: **בגבעת פנחס בנו.** מכלל דלא היתה של אלעזר: **מנין היה לו לפנחס.** שום קרקע אלא אם כן ירשה מאביו: **וירשה.** ולקמיה [שם] פריך דלמא זבן מיזבן: **ויהי לו.** ליאיר ולא לשגוב דכתיב לעיל מייתי ותלד לו את שגוב והתם הוה ליה למכתב ויהי לו וגו׳ אלא ליאיר קאי ועוד דכתיב בתריה ויקח גשור וארם את חות יאיר מאתם וגו׳: וכי

ה) [נדה כג.]: ו) [בכורות נג.]. ז) [לעיל קנו.]: ח) [ממחות עד. ערכין כו.]. ט) [יומא מח. זבחים כה. בכורות מז: ע״ז בעיון ערך גרע ג׳ שכתב ביאור יפה בשם רבינו חננאל]. י) ב״ק מב.: יא) [בכורות מז.]. יב) גליון אע״ג דלרבה ממי הקרוב אליו קאי אלעיל ל״ק ליה אלא לאדמי לריך לאוקמה אלמתייה והקרוב אליו אלעיל ומפסיק בתמלא הייטיו ומדי ממי למ״ד דלשארו על הקרוב ע״כ. יג) גליון הקשה כ״ל כיון דמאונו ולא אונה ממעטינן אלמון שנשא בתולה ומהשתא מאשר ימלא לו נמעטו אפי׳ בחור שנשא בתולה ונראה לנשוא הוה מוקמינן ליה בבחור שנשא אלמנה דלא שמעינן ליה מאלמון שנשא בתולה דה״ל דהיכא דהוי אונו אע״ג דלא הוי טוטל פי שנים דמיגו דשקיל דידיה שקיל דידה ע״כ.

תורה אור השלם

1 כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

2 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לִשְׁאָרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: במדבר כז יא

3 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו: במדבר לו ח

4 וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה אֶל מַטֶּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר לו ז

5 וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר כִּי אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר לו ט

6 וְאֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן לוֹ בְּהַר אֶפְרָיִם: יהושע כד לג

7 וְשֻׁגוּב הוֹלִיד אֶת יָאִיר וַיְהִי לוֹ עֶשְׂרִים וְשְׁלֹשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד: דברי הימים א ב כב

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה והאי סגא ר׳ ישמעאל כל״ל ותיבת דבי נמחק:

מוסף רש״י

מי שלבו דווה עליו. לב אביו מתאבל על מותו הוא דחשיב לענין נחלה (נדה כג.). לו משפט הבכורה. משמע לדאדיה קאי, כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו (בכורות נ.). שארו זו אשתו. כדכתיב והיו לבשר אחד, וכתיב נמי שארה בשרה הוא (בראשית ב.). גורעין ומוסיפין ודורשין. גורעין אות מתיבה זו ומוסיפין על תיבה זו ודורשין (יומא מח. זבחים כה.). וירש אותה. ונתתם את נחלתו לשאריו הקרוב אליו וגו׳ שארו זו אשתו, והא ליכא למימר דלדידה מיתיב יורשה דידיה, דהא ס״ק מב.). [ב״ק מב.]).

תוספות רא״ש

ד) [נדה כג.]: ה) [בכורות נג.]. ו) [לעיל קנו.]. ז) [ממחות עד. ערכין כו.]. ח) [יומא מח. זבחים כה. בכורות מז: ע״ז בעיון ערך גרע ג׳ שכתב ביאור יפה בשם רבינו חננאל]. ט) ב״ק מב.: י) [בכורות מז.]. יא) גליון אע״ג דלרבה ממי הקרוב אליו אלעיל ל״ק ליה אלא לאדמי לריך לאוקמה אלמתייה והקרוב אליו אלעיל ומפסיק בתמלא הייטיו ומדי ממי למ״ד דלשארו על הקרוב ע״כ. יב) גליון הקשה כ״ל כיון דמאונו ולא אונה ממעטינן אלמון שנשא בתולה ומהשתא מאשר ימלא לו נמעטו אפי׳ בחור שנשא בתולה ונראה לנשוא הוה מוקמינן ליה בבחור שנשא אלמנה דלא שמעינן ליה מאלמון שנשא בתולה דה״ל דהיכא דהוי אונו אע״ג דלא הוי טוטל פי שנים דמיגו דשקיל דידיה שקיל דידה ע״כ.

מסורת הש״ס

ה) כ״ל מגין שבן קודם לבת כלומר אף במטה האם ה״ל מ׳ מה מטה האב וכו׳ אף מטה האם בכור נוטל וכו׳. ג) נראה דל״ל עבור מזה שאינו רוצה ללמוד וכו׳.

וכי תימא. לא מפני שהבעל יורש את אשתו אלא מפני בן שתלד והוא יורשה והוא נקרא על שבט אביו ועל סיבת הבן התורה מקפדת שהרי הוא קרוב לה מן הבעל: **פא שמע.** מקרא אחרינא [במדבר לו] לא תסוב וגו' הא תו למה לי אלא לאו לסיבת הבעל אמת לאשמועינן שהבעל יורש: **וכי תימא לעבור עליו בלאו ועשה.** דתרוייהו בסיבת הבן ומה שאינה הכתוב לא נתכוין אלא להתרות שלא תנשא לשבט אחר כדי להתחייב מלקות דמקרא קמא לא שמעינן אלא עשה דכתיב ביה [שם] לאחד ממשפחת מטה אביו תהיה לאשה אבל לא למטה אחר ולאו הבא מכלל עשה למטה אחר ולאו הבא מכלל עשה: **וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איפכא ומסר.** בחיי אלעזר וירתה פנחס בנה ולא אלעזר דאין הבעל יורש את אשתו אלא בנה יורשה ואתא לאשמועינן דהבן יורש את אמו דמהני קראי לעיל דמיירי בסיבת הבן איכא למימר דבסיבת הבת הוא דמיירי כדאשכחן לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה ואילטריכו הני קראי לשני לאוין ועשה כדאמרן אבל לא אשכחן להבן יורש את אמו בהדיא אלא מקל וחומר פריכא דאיכא למיפרך דיו והשתא אתא האי קרא דפנחס לאשמועינן דבן יורש את אמו ולא איירי בסיבת הבעל כלל: **אא שמע.** מפסוק חמישי ושגוב הוליד את ירח [דה"ה ג] : **וכי תימא הסם נמי הכי הוא.** כלומר [קיא:] גבי פנחס שהיתה לו לשגוב אשה ומתה וירשה ילדה: **תרי קראי נמה לי.** לאשמועינן שהבן יורש את אמו אמו הבת: **ויאיר דזבן מזבן.** לקח בכסף הגהו עיירות ולא אתא קרא לאורויי לן מידי אלא עשרו של יאיר מראה לנו כמו שמצינו בהרבה מקומות בנביאים ולא מבעיא קאמר לא מבעיא דאם בירושות מיירי כדקאמרן דליכא למיפרך תרי קראי למה לי שהפסוקים לא באו ללמד לנו אלא עשרם וסיפור דברים בעלמא הוא ואיכא למילף מיניהו מיהא סיבת הבן אלא גדולה מזו יש להקשות לך דאיכא למימר דקראי לא איירי בירושה כלל ולא תשמע מיניה לא סיבת הבן ולא סיבת הבעל אלא תרוייהו זבין מזבן וסיפור דברים בעלמא הוא (ג) והתנא עצמו לא נתכוין לדרוש יתור קראי אלא הכי קאמר מנין היה לו לפנחס כו' ואיכא לאקשויי יכול להיות לו ממקח וממכר: **ופנחס נמי דזבן מזבן.** דבומה הוא דקפריך דבלאו האי פירכא נמי לא הוה מצי למילף מיניה סיבת הבעל כדפרכינן לעיל וכי תימא אלעזר הוא דנסיב כו' (ג) כלומר ואפילו פנחס נמי דסלקא דעתך מעיקרא למילף מיניה ירושת הבעל איכא למימר דלא איירי בשום ירושה בעולם: ומשני הך דבומה דקפרכת מפנחס ליתא דליכא למימר גביה דזבן מיזבן דאם כן לא היה קובר בה את אביו דנמצאת מחרת כו'. ומיהו איכא פירכא אחריתי דלעיל דלא מצינו למילף מיניה ירושת הבעל: **משדה חרמים.** כדכתיב (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה אי נמי ההוא דכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם שמתחלק לכהנים והוו התם חרמים טובא ונטל אלעזר חלקו בהגהו חרמים ואלחק פנחס נפלה הסיא גבעה: יש שגורסין כן **א"ל אביי אי אלקא דעתך דבעל לא יריש סוף סוף כי מינסבא כו'.** ואי אפשר ליישבה ועוד מה תירוץ מתרץ אביי לרב פפא דאקשי ליה דמקראי דבריתא לא משמע ליה ירושת הבעל דקאתי אביי ליתן טעם מגד אחר שהבעל יורש את אשתו מ"מ ברייתא לא מיתרצא וקראי לא מיתרצי שהתנא שאמר כל הני ואומר הוכיח שאין ללמוד אלא מן האחרון וגם באותו פריכא לעיל ואביי מה בא לפרש וא"ת לא נתכוון אביי לתרץ הברייתא אלא להודיע לרב פפא שהבעל יורש את אשתו הלא רב פפא עצמו היה יודע דודאי בעל יורש את אשתו מקראי טובא דלקמן בשמעתין ובפירקין דלעיל: אלא ה"ג וכן נמצא בתשובת רבינו גרשום מאור עיני הגולה זל"ל **אמר אביי סוף סוף הא קמבעקרא נחלה משבטא דאימא דאמר דלמא שאני התם שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן אמר ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא דאתא דאמר דלמא ממאי דלמא שכבר הוסבה לא אמרינן שכבר הוסבה הא מעבקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דאמר בשלמא שפיר אלא אי אמרת לא אמרת בשלמא דאתא דאמר דמנסבינן לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה אי**

מנין ליאיר שלא היה לשגוב. תימה לרשב"ל אי נבאי הארץ נתחלקה הארץ אמאי לא היה ליאיר שלא היה לשגוב[א]: **וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין.** תימה הא היכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בלאו יתירי[ב] וכי תימא דהכי קאמר דאפילו אי מוקמת להו בלאו יתירי איכא למילף שהבעל יורש את אשתו אלא מ"מ הכי בסמוך דקאמר לעולם קראי בסיבת הבן כדשיינן: **אם כן תרי קראי למה לי.** לע"ג דקרא קמא נמי שלא לצורך דכבר שמעינן מתורת משה סיבת הבן מ"מ בזה אינו מקפיד אי אשמועינן יהושע נמי סיבת הבן אבל תרי זימני לית ליה לאשמועינן. רשב"ל: **אימא דנפלה ליה משדה חרמים.** תימה לרשב"ל דלמה דוחק כל כך כיון דבעא למימר דאתא קרא להרחות עשרם הוה ליה למימר דפנחס ויאיר ירשו ממנה או מאבי אמם: (ד) ונראה לר"י גירסת הספרים דגרסינן א"ל אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית [ב כו' ולא גרסינן הכא בין למ"ד בסיבת הבן בין למ"ד בסיבת הבעל אלא גבי אי אמרת בשלמא דרב יימר בסמוך גרסינן ליה ואמאי דאקשי רב פפא דלמא קראי בסיבת הבן מהדר אביי לשנויי הכי וקאמר אי אמרת בשלמא דבעל ירית וקרא אסיבת הבעל קפיד אתי שפיר הא דמשמע דאתי קרא למעבד תקנתא אפילו לנחלת האם שלא תסוב מדכתיב ירושת שני מטות גבי איסור הסבה אע"פ שכבר הוסבה נחלת האם מ"מ קפיד קרא שלא תסוב יותר על ידי ישואי הבת ובסיבת הבעל איכא תקנתא דמנסבין לה גברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה דהשתא לא מתעקר ע"י סיבת הבעל יותר ממה שהוסבה כבר ואע"פ כשימות בעל ויירשנו בנו ואמו מתיחסים על שבט אביהן[ג] או שמת הבעל לא יירשנה כלל שתתאלמן או תתגרש ויירשנה הבן הא לא איכפת ליה לפי שאי אפשר לעשות תקנה לדבר זה אלא אי אמרת דבעל לא ירית וקראי בסיבת הבן כדקא פרכת כי קא מינסבא נמי לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה מתעקרא נחלת האם על ידי הבן כדפרי' אלא ולאי בסיבת הבעל משמעי ולהכי קיס ליה לתנא דקרא דוכל בת יורשת נחלה בסיבת הבעל כתיב מדכתיב ביה ירושת שני מטות משמע דלנחלת האם נמי עבדינן תקנתא שלא תסוב יותר והכי פירושא דברייתא הכי הוא אומר וכל בת יורשת נחלה בסיבת הבעל הכתוב מדבר דמהניא תקנתא לנחלת האם וכי תימא בסיבת הבן משמעי וקרא לא אתא למעבד תקנתא אלא לנחלת האב מא שמע לא תסוב נחלה ומיתורא דקראי שמעינן דאב בסיבת הבן ואב בסיבת הבעל ואם כן ההוא דכתב ביה ירושת שני מטות דמשמע דבעי תקנתא לנחלת האם בסיבת הבעל כתב דאם דאשכחינן ביה תקנתא:

אמר ליה **רב פפא לאביי דלמא שאני התם שכבר הוסבה.** לע"ג דכתיב ביה ירושת שני מטות לא קפיד קרא לנחלת האם שכבר הוסבה[ד] ולעולם קאי בסיבת הבן לע"ג דליכא תקנתא לנחלת האם מ"ל שכבר הוסבה לא אמרינן אין סברא לומר שלא הקפיד הכתוב לנחלת האם אם לע"פ שכבר הוסבה דכיון דכתיב ירושת שני מטות [ה] משמע דבנחלת האם עבדינן נמי תקנתא: **אמר** ליה **רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה היינו דמתוקמי קראי בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל כו'.** רב יימר לא הוה יודע דאביי כי הוה מוקי לקרא בסיבת הבעל מפרש לקרא דמנסבינן לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה[ו] ולהכי קשיא ליה אמאי ניחא ליה לאוקומי בסיבת הבעל טפי מבסיבת הבן ובין הכי ובין הכי כי

כיון דאמרי' שכבר הוסבה ניחא דעקירה דהשתא לא חשיבא עקירה אלא אי אמרת דלא אמרינן שכבר הוסבה ובעל ירית אפי' כי מנסבא לאחד ממטה אביה מאי הוי סוף סוף קא מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטה דאבוה ואי אפשר בתוכם ולרב יימר דמקשה הכא לא הוה משמע ליה דמינסבא לבעל דאימי' משבטא דאימה משום הכי מקשה ליה הכי דלא קיימי נכסים בדוכתייהו. ומשני ליה רב אשי לאביי לעולם אימא לך שכבר הוסבה לא אמרי' ואפי' הכי דבעל ירית מתוקמי קראי שפיר ודקשיא לך הא מיתעקרא נחלה תריץ הכי דמנסבינן לה בעל דמחילד אבוהי משבטא דאבוה ואימי' משבטא דאימה דהשתא קיימי נכסים כדמעיקרא בחזקת שבט ראובן ושבט שמעון וליכא סיבת נחלה כלל ואם לחשוך אדם לומר כיון דבעל ירית וקראי בסיבת בעל

מסורת הש"ס

ה) [אלא"כ אמריגן שכבר], ו) [כדאיתא פסחים כד:].

מוסף תוספות

א. עיין שיטמ"ק בשם המאמ"ל. ב. וקראי בסיבת הבן סוף סוף הא קא מעקרא נחלה משבטא דאמא לשבטא דאבא. לכיון יוסף. ג. דמשפחת אב קרויה משפחה ונמצא הבן מתייחס משני צדדין משבט ראובן, והבת לא היתה מתייחסת לשבט ראובן אלא מצד אביה דמשפחת אמה משמעון היתה. שם. ד. והא דכתב מתנות היינו וכו' לתקנת שבט ראובן הקפיד הכתוב, בין על נחלת אביה שהוא מראובן, בין על נחלת אמה שהיא משמעון, שהרי כבר הוסבה נחלת האם לשבט ראובן וכנחלת ראובן דמיא. שם. ה. [גבי סיבת נחלה משמע דאנחלת אם נמי, שהיא משבט שמעון הקפיד הכתוב שלא תסוב. שם. ו. אלא הוה ס"ל לרב יימר שלא הוזהרו אלא לינשא למשפחת מטה אביה. שם.

רבינו גרשום

מאי ואומר. דכתב הכא: וכי תימא. דליכא למישמע מהכא מוכל בת יורשת נחלה דבעל יורש את אשתו אלא משום כך הוזהירה תורה שלא תנשא לשבט אחר שהבן שיהיה לה ממנו יורש אותה ובנה נחשב אחר משפחת אביו שהוא משבט אחר והיינו הסבת נחלה ת"ש דהבעל יורש אתתיה דכתיב לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה משמע דבהסבת הבעל הכתוב מדבר כי היכי דלא לירית לה בעל שהוא משבט אחר דאי בהסבת הבן הכתוב מדבר. תרתי קראי בהסבת הבן למה לי. וכי תימא להכי כתיבי תרי קראי בהסבת הבן דאי נסבה ממטה אחר עובר עליו בלאו דכתיב לא תסוב נחלה ממטה למטה ועשה כדכתיב בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה ולא לאחר ולאו הבא מכלל עשה עשה. ת"ש דבעל ירית דכתיב ולא תסוב נחלה וגו' משמע דבסבת בעל הכתוב מדבר דאי בהסבת הבן כל הני קראי למה לי: וכי תימא לעולם בעל לא ירית אלא בהסבת הבן הכתוב מדבר. דאלעזר הוא דנסיב איתתא ומתה וירשה פנחס דהיינו בהסבת הבן. ת"ש דבעל יורש את אשתו דכתיב ושגוב הוליד את יאיר וגו'. וכי תימא הכי הוה מעשה כדפנחס דשגוב לקח אשה שהי' לה כ"ג ערים ומתה וירשה בנו יאיר ולעולם בעל לא ירית. אם כן תרי קראי דאתיין להא דרשה למה לי. אלא ש"מ חד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל; וקראי בסיב' הבן כדשיינן. לעבור עליו בב' לאוין ועשה. והרי קרא דיאיר דאמרת מהיכן היו לו כ"ג ערים דזבן מיזבן שקנה אותן ולא משום הסבה דבן [וכן] פנחס ולעולם בעל לא ירית. ומשני פנחס דזבין מיזבן לא מצית למימר דאם כן שקנאה נמצאת שדה חוזרת לבעלים ביובל ונמצא אותו צדיק אלעזר קבור בקבר שאינו שלו; אלא אימא דאי. דיאיר מזבן זבן ולפנחס הית' אותה שדה משדה חרמים. שבאותו פרק

(ג) גמ' שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן: (ד) רשב"ם ד"ה ויאיר וכו' וסיפור דבריס בעלמא הוא ואפי' את"ל דהתנא עצמו לא: (ה) ד"ה ופנחס נמי כו' דנסיב כו' אלא כלומר: (ו) תוס' ד"ה אימא וכו' ונראה לר"י. ג"ב זהו דיוקו בפי עצמו:

רבינו גרשום (המשך)

ואמר לי' אביי סוף סוף מאי הוי מועיל הא מיתעקרא נחלה משבטא דאימא דהאי אתתא דהואי משבט שמעון ונפלה ביד בנה של זו שהוא שבט אביה (כל כך) מן ראובן דבתר אבא שייך הבן ואיכא הסבת נחלה שנופלת נחלת אימא שהיתה משבט שמעון ביד שבט ראובן. ומשני רב פפא לעולם בעל לא ירית וקראי בהסבת הבן כתיבי ודקא קשיא לך כי מתנסבא לשבט אביה מאי הוי מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. הא לא קשיא דהא הסבה דהשתא דשבט אימא לשבט אביה על ידי בנה לא חשיבא הסבה גמורה דשאני התם דאמרינן שכבר הוסבה נחלה מתחלה מנשואין הראשונים של אביה ואמה של בת להיכא דנזדווגו מטות אהדדי אע"ג דנזדווגו בהיתר שבשעת נישואיה עדיין אחיה קיימין הראויין לירש את אביה אפי' הכי הוסבה נחלה מחמת הנהו נישואין הלכך השתא כשבנה יורשה דמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא לא חשיב [הסבה] גמורה שכבר הוסבה מתחלה: אמר ליה אביי. האי לאו תירוצא הוא דאמרת שכבר הוסבה מנשואין ראשונים דהתם הוסבה בהיתר דאחוה דאימא הוו קיימין אבל הא בת אע"ג דמנסבא לאחד ממטה אביה כשירשה בנה דשייך בתר אביה השתא הויא הסבה דאיסורא דאין לה יורש אלא (איקלא) בנה שאין לה אחין וקא מתעקרא נחלה דשבטא דאימא לשבט אבוה הלכך לא מצינן לאוקמי בהסבת הבן כלל דאי יורשה בנה מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא ולא מצינן למעבד תקנה בהסבת הבן אלא ש"מ דבעל ירית ובהסבת הבעל איכא תקנה אי נסבה לחד דאבוה משבטא דאביה ואמיה משבטא דאימה דהרי הוא כוותה ואי ירית אכתי לא מיעקרא נחלה דאימא דהא בעל נמי אמיה משבטא דאימה ונכסים כדקיימי קיימי: אמר ליה רב יימר לרב אשי. אפי' לאביי דאמר לעיל דבעל ירית וקראי בהסבת הבעל כתיבי בעל כרחו שכבר הוסבה אמרינן דאי לאו הכי לא מיתוקמי קראי שפיר דאי אמרת בשלמא דאמרינן שכבר היסבה היינו דמיתוקמי קראי וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל וגו' ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר וגו' מתוקמי שפיר בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל כדאמרן דההיא עקירת נחלה דאימא דהויא על ידי בן לא הוי עקירה דכבר הוסבה מנישואין קמאי וכן בסיבת הבעל הואיל דמתנסבא לאחד ממשפחת אביה אי לא אמרי' שכבר הוסבה שעל ידי בן לא הויא עקירה דכבר אכתי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא משום דבעלה בתר משפחת בית אבא שייך אלא

מסורת הש"ס

ז) נראה דל"ל מלמד שהל על קדשי קדשים קלים שהכל לכהן וכו'.

כתיבי אפי' בר בריה ירית ליה לאב ואיכא סיבת נחלה משבטא דאמא לשבטא דאבא והבן שייך בתר האב לחודיה. תרץ הכי דלא מזהר קרא דכי תסוב אלא בשעת נישואין דבשעת נישואין מזהיר דמנסבין לה כי היכי דלא תסוב אבל מן הבן והיורשין לא מזהיר הואיל דנישאת למשפחת אביה. ומקשי רב יימר אי הכי כדמוקמת לה האי דכתב בקרא לאחד ממשפחת אביה מטה אביה ואמה מיבעי ליה ומשני אע"ג דלא כתב בקרא ממשפחת מטה אביה ואמה משמע הכי דכי האי גוונא קיימי נכסים כדקיימי קיימי וגלי רחמנא ממשפחת מטה אביה והוא הדין למשפחת אמה דאי כתב רחמנא לאחד ממשפחת מטה אביה ואמה הוה אמינא אפי' איפכא דאבא של בעל ממשפחת אמה של בת ואמו של בעל ממשפחת אביה של בת דהשתא מתעקרא נחלה משום דבעל שייך אחר אביו קמ"ל דאיפכא לא אלא אביו משבט אביה ואמו משבט אמה כי היכי דמתוקמי קראי שפיר: תנא בסבת הבן. ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה כו'. ובהאי לישנא איכא למשמע בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל אבל באידך לישנא ליכא למשמע מינה כי אם בסיבת הבעל לחוד

כי מינסבא לשבטא דאבוה מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא כיון דלא אמר שכבר הוסבה ומשני דמנסבינן לה וכו' ועל פ"ה יש לתמוה שאין זה שיטת גמרא דרב פפא אקשי לאביי אברייתא ואביי לא מהדר מידי ועושה בעיא שלו בלשון קושיא ועוד דמסיק אביי שכבר הוסבה לא אמרינן ולפירושו הוה ליה למימר ודלמא דהא מספקא ליה ואין בספרים ודלמא ועוד דבכל הספרים גרסינן אמר ליה אביי דמשמע דאקושיא דאקשי ליה רב פפא מהדר לשנויי: **ה"ג** ר"ת תניא בסיבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה (א) (אחר) הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסבת הבעל כשהוא אומר [1]ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר דכמו שזה בסיבת הבעל[א] גם זה בסיבת הבעל[ב] דלפירוש הקונטרס לא אתי שפיר אמאי קרי הך בסיבת הבן והך בסיבת הבעל והא תרוייהו איירי בין בסיבת הבן ובין בסיבת הבעל וזהו דוחק לומר דמשום דהאי תנא פתח בקרא דסיבת הבן והאי תנא פתח בקרא דסיבת הבעל קאמר הכי ולגירסת רבינו תם אתי שפיר הא דתניא בסיבת הבעל דתרי קראי מוקי להו בסיבת הבעל ותניא בסיבת הבן דקרא קמא מוקי בסיבת הבן[ג] ועוד דלפ"ה הוה מצי למימר נמי דכ"ע מיהת קרא קמא בסיבת הבן מאי משמע: תרוייהו

אי הכי האי לאחד ממשפחת מטה אביה ואמה מיבעי ליה אי כתיב הכי הוה אמינא אפילו איפכא קא משמע לן תניא בסבת הבן ותניא בסבת הבעל (ג) תניא בסבת הבן [1]ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסבת הבן הכתוב מדבר אתה אומר בסבת הבן או אינו אלא בסבת הבעל כשהוא אומר [2]ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בסבת הבעל אמור הא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסבת הבן הכתוב מדבר תניא

הזהיר לנו ולא תסוב נחלה כלומר הזהרו בכל נשואי נשים שבשעת נישואין לא יוכלו לבא לידי הסבת נחלה לא שנא הסבת נחלת אב של אשה לא שנא הסבת נחלת אמה בתרוייהו איכא למימר דקפיד קרא שלא תסוב למטה אחר ולקמיה פריך הא בעל כרחך קרא קאמר למשפחת מטה אביה וגו' אבל למשפחת אמה לא חיישינן וכיון דלא (ד) שייך שמעינן מינה דהאי לא תסוב לא קפיד אלא אנחלה שיורשת מאב ולאביי משמעינן לה לקמן [לעיל ע"ל] דאיכא למימר דמנסבין לה גברא דדמי לה שאביו מראובן ואמו משמעון: ו) ומשמעינן **דלמא שאני האם שכבר הוסבה.** כלומר לעולם אימא לך דקרא לא קפיד אם מוסבת נחלת אם למטה אחר שהרי בעל כרחך כבר הוסבה משעה שנפלה ירושת האם שמשבט שמעון לזו הבת שאביה משבט ראובן והיא מתייחסת למטה אביה נמצא שמעלמה הוסבה הנחלה של שמעון לשבט ראובן בלא נישואי הבת הלכך כי מנסבינן לה לאחד ממשפחת מטה אביה שפיר דמי ולא קפיד קרא אלא אנחלה שהיא יורשת מאביה שלא תוסב למטה אחר דההיא שיורשת מאביה כדקיימא קיימא דאכתי בחזקת שבט ראובן אימא לנחלה שהבת על אם שבט ראובן מתייחסת. ואביי פריך ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן כלומר בשביל שהוסבה קלת אין לנו לומר לא חיישי תו אי מתעקרא לגמרי ומנסבינן לה לגברא דהוא משבט ראובן מאביו ומאמו ומתעקרא נחלת אם שירשה בת זו שהיא מנחלת מטה שמעון אין לנו לומר כן שהרי לא תסוב כתיב [במדבר לו] דמשמע לא תסוב על ידי נישואין כלל שאע"פ שהוסבה קלת לא נוסיף להסיבה יותר ולעקרה לגמרי אלא נעשה לה תקנה שלא תעקר לגמרי כדלקמן [לעיל ע"ל] לפי שהיה יודע אביי שאפשר לעשות תקנה שלא תעקר נחלת האם כדלקמן הלכך פריך הכי ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן שאפשר בתקנה או דלמא קרא לא חיישינן להיא הסבה דלא קפיד אלא שתנשא לאחד ממטה אביה אבל לאמה לא חיישינן: **ז) רב יימר לרב אשי.** אימאי מספקא ליה לאביי אי אמרינן שכבר הוסבה או לא אמרינן הא ודאי מקרא שמעינן דאמרי' שכבר הוסבה דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא כדכתיב [במדבר לו] לאחד ממשפחת מטה אביה וגו' ולאמה לא חיישינן דאי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה שפיר דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא כדכתיב לאחד ממשפחת מטה אביה דהא השתא ודאי מיעקרא לגמרי נחלת אימא אלא אי אמרת לא אמרינן דכבר הוסבה כדקאמר אביי והלא כשנסת לאחד ממשפחת אביה כדכתב בקרא הא ודאי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא אלא לאו שמע מינה דאמרינן שכבר הוסבה והלכך כי אמר רחמנא לא תסוב אירושה אב קאי אבל ירושה דאימא כבר הוסבה ולא חיישינן אם תעקר לגמרי: **דמנסבינן לה כו'.** אליבא דאביי קא משני דהכי קמיבעיא ליה מי אמרינן שכבר הוסבה כדמוכח קרא כדכתיב ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה דהשתא מיעקרא נחלה דאימא וכי כתיב לא תסוב אנחלת אב קא מזהר רחמנא ולא אנחלת אם או דלמא לא תסוב דוקא דאפילו בנחלת אם מזהר לן רחמנא ולא אמרינן שכבר הוסבה והאי דכתיב מטה אביה לאו דוקא אלא דמנסבינן לה לגברא שהוא דומה לה מכל וכל שאביו משבט ראובן כמותה ואמו משבט שמעון דוגמת האשה הזאת דהשתא ליכא עקירת נחלה כלל דבודאי נחלתה מאביה לא מיעקרא כלל דמשבט ראובן היתה והשתא נהפכה לאיש שמקנת משמעון שהרי אמו משמעון אין זו הוסבה שהרי לא אסר הכתוב ליקח לאיש משבט ראובן אשה משבט שמעון כדי שלא יירש הבן שהוא משבט אחר מלד אמו ואע"פ שנהפכה נחלת איש שבולו מראובן לבנו שמשבט שמעון מלד אמו ונחלת אמה של בת זו שמשבט שמעון לא מיעקרא כלל דאי ירית לה בעל שהוא משמעון מצד אמו ואביו מראובן או בנו נמצאת גם עתה הנחלה בחזקת איש שמקנת מאב ומקנת מאם כמו שהיתה בחזקתה שהיא מראובן ומשמעון[ד]: **אי הכי.** דאשה היורשת ב' מטות בעינן נמי שתנשא לאיש שנולד מהנהו ב' מטות ממשפחת מטה אביה ואמה מיבעי ליה אלא מדכתב מטה אביה לחוד שמעינן דלא קפיד קרא דעקירת נחלת אם לפי שכבר הוסבה ואכתי מאי איבעיא ליה לאביי: ומשני **אי כתב.** רחמנא הכי מטה אביה ואמה הוה אמינא אפילו איפכא אביו משמעון ואמו מראובן ואע"פ שאביה מראובן ואמה משמעון דסד"א לא קפיד קרא אלא שיהא הוא נמי מאותן שני מטות שלה בין באותו ענין בין למפרע דהשתא נמי לא מיעקרא לא נחלת אב ולא נחלת אם לגמרי דהא בהאי בעל איכא חד לד מראובן וחד לד משמעון ונמצאו שני הנחלות של שבט שמעון וראובן בחזקתן קיימי קמ"ל דוקא ממשפחת מטה אביה יהא עיקר היחס של בעלה שיהא נמי אביו משבט ראובן שאילו היה אביו משמעון אע"פ שאמו מראובן הרי הוסבה נחלת ראובן למטה שמעון שעיקר יחס הבן אחר אביו והבת אחר אביה ומדכתב לא תסוב ממילא שמעינן דמנסבינן לה גברא דאימיה נמי משבטא דאימא של זו כדי שלא תעקר נחלת האם יותר והיינו דמספקא ליה מעיקרא סוף סוף הא קא מתעקרא כו' אם לא תרלה לומר דמנסבינן לה גברא דאימיה משבטא דאימה ואבוהי משבטא דאבוה משום דקשיא לך מטה אביה ואמה מיבעי ליה וללא תסוב לא חייש דלא חייני קרא בהסבת נחלת אם משום דכבר הוסבה אדרבה לא תסוב דוקא הוא ולא אמרינן שכבר הוסבה אבל מטה אביה לאו דוקא דהאי דלא כתב מטה אביה ואמה משום דהוה אמינא אפילו איפכא ולעולם מנסבינן לה לגברא דהוא נמי משבטא דאימה ולא מיעקרא נחלה דאימא וכיון דאיכא למימר הכי לא אמרינן שכבר הוסבה: **תניא בסיבת הבן תניא בסיבת הבעל.** כלומר אע"ג דאוקמינן להני תרי קראי לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר תרוייהו בסיבת הבן ולשני לאו כדקתני ואומר אפילו הכי אשכחן ברייתות דמוקי לקמא בסיבת הבן ולתניינא בסיבת הבעל וקדייק לה לקמן מדכתב ביה למטה אחר וכן לאו אחר הוא אלא בבעל מייני ומדבתרא בסיבת הבעל קמא בסיבת הבן ושני הברייתות תנו בסיבת הבן ותנו נמי בסיבת הבעל דבשני הברייתות מפרש להני תרי קראי ומוקמי חד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל: ה"ג **תניא בסיבת הבן ותניא בסיבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבן הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבן או אינו אלא בסיבת הבעל כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי הסיבת הבעל אמור הא מה אני מקיים לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבן הכתוב מדבר**

תניא

א) [מכאן מוחר לע"ל], ב) [ע"כ מע"ל],

תורה אור השלם

1 וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה אֶל מַטֶּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
במדבר לו ז

2 וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר כִּי אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר לו ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותניא בסיבת הבעל ולא תסוב כל"ל ותיבות תניא בסיבת הבן נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה אי הכי וכו' וכיון דלא חייש שמעינן מינה: (ג) תוס' ד"ה ה"ג ר"ת וכו' ממטה למטה בסיבת הבעל כל"ל ותיבות אחר הרי נמחק וע"כ כך היא גירסת ר"ת תניא בסיבת הבן תניא בסיבת הבעל תניא בסיבת הבן ולא תסוב נחלה ממטה וכו' תניא בסיבת הבעל ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר כו' כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר:

מוסף תוספות

א. מדכתיב למטה אחר וכדמפרש לה תלמודא ואזיל. סס. ב. כי ילמד סתום מהמפורש. ריטב"א. אבל בהסבת הבן לא קפיד רחמנא דיורך אמו הוא. רמב"ן. שאין ירושת הבן נחשבת כעקירה. רשב"ם. ג. ובעינן בגמ' דכו"ע מיהת ממטה למטה אחר בהסבת הבעל הכתוב מדבר כלומר דבהך פסוקא פשיטא להו שפי, ובאידך לא פשיטא להו אי בהסבת הבן אי בהסבת הבעל לברייתא קמייתא וכ"ש לבתרייתא. רמב"ן.

תניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן אומר לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה הרי סיבת הבן דכולי עלמא מיהת ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר. ומשמעות דורשין איכא ביניייהו תנא דברייתא קמייתא פשיטא ליה דקרא בתרא דהיינו ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי כדמפרש לקמיה מדכתיב ביה אחר והלכך מוקי לקמא בסיבת הבן דתרי קראי בסיבת הבעל למה לי וסבירא ליה להאי תנא כדאמרינן בעלמא (פסחים כד.) **דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאו יתירי ותנא בתרא לא סבירא ליה הך דרשא דאחר דלקמן ומוקי מסברא לקרא קמא בסיבת הבן דקריב ליה טפי מבעל ומתוך כך אייתר ליה קרא תניינא לסיבת הבעל. כן נראה בעיני ועיקר: דכולי עלמא מיהא. אפילו תנא דברייתא קמייתא סבירא ליה דהאי ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי: מאי משמע. לתנא קמא קבעי ליה דבשלמא לברייתא בתרייתא קרא קמא סבירא ליה בסיבת הבן משום דקרוב לאמו טפי מבעל אייתר ממטה למטה אחר לסיבת הבעל ולאו ממשמעותא מוקי ליה הכי אלא מייתורא אלא לת"ק דאמר דהאי ממטה למטה אחר פשיטא ליה דבסיבת הבעל מיירי ואיהו מגלי אאידך קרא דבסיבת הבן מיירי ממאי משמע ליה סיבת הבעל: אמר קרא אש. דמשמע בעל כמו אש נעמי** (רות ג) **כלומר בסיבת הבעל קפיד קרא. סיפא דהאי קרא דממטה למטה אחר כי אש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל כלומר הבעל מיירי ומיהו מגלי אאידך קרא דבסיבת הבן מיירי ממאי משמע ליה סיבת הבעל: אמר קרא אש. דכתיב בקרא קמא ממטה אל מטה כי אש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל ומאי אש תרוייהו נמי בסיבת הבעל ומיהו גם המתרץ היה יודע דבהאי קרא אש כתיב דזיל קרי בי רב הוא ואמאי דבעינן לעיל ממאי משמע דהאי קרא ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי אתא איהו למימר דשפיר משמע דבסיבת הבעל מיירי דהא כתיב ביה אש ותמה על עצמך למה גם הראשון אינו מדבר בסיבת הבעל כיון דכתיב ביה אש אלא מתוך שמיותר מוקי ליה בסיבת הבן וההוא אש דקרא קמא בעלמא אתא וגם המקשה משיב תרוייהו נמי אש כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון דוקא וקמא לדרשא אדרבה קמא לגופיה לסיבת הבעל ובתרא לדרשא ואכתי ממאי משמע דבתרא בסיבת הבעל: ידבקו. אין לשון דבק אלא בין אש לאשה כדכתיב ודבק באשתו** (בראשית ב) **דכיון דמפורש כל כך דכתיב ביה לשון דביקה ודאי בסיבת בעל מיירי ומהכא הוא דהוה פשיטא ליה לתנא ואע"ג דבקרא קמא נמי ידבקו כתיב תיתי לדרשא בעלמא: מטות. משמע בעל דדביקת מטות על ידי בעל הוא: תרוייהו נמי מטות כתיב בהו** לא גרס: **רב אשי אמר.** הכי משמע קרא לא תסוב נחלה ממטה האשה למטה אחר שיירשנה בעלה אם תנשא לו שהוא אחר לגבה אצל אם נוסבת הנחלה על ידי בנה שיורשה אינו אחר ממש לגבה דיורש כרעיה דאמיה הוא: **בראוי.** כגון שמתה אשתו ואח"כ מת אביה דנחלה זו ראויה לה אילו היתה קיימת מנין שלא יירש אלא קרובים מצד האב או בנה יירשנה שהבן יורש את זקנו דכתיב [במדבר כז] ואם אין לו בת עיין עליה שבן הבת יורש אביה: **כגמוחזק.** ירושה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתתה כגון שמת אביה ואחר כך מתה היא ומנין שלא יירש דסד"א כיון דבעל קודם לבנה לירשה וה"נ כשמתה ואחר כך נפלה לה ירושה יקדים האב לבנו דק"ו הוא כיון דבמקום בן הוא קודם ליטול במוחזק בראוי נמי הוא יורש ק"ו מבן שיורש בראוי: **וירשה יאיר.** ולא שגוב אביו לפי שאין הבעל נוטל בראוי דאילו היה נוטל בראוי הוא היה יורשה ולא יאיר בנה שהאב קודם לבנו בירושת אשתו: **וירשה יאיר. נחלה הראויה לו וירשה בנו.** מאשר ניתן לו בהר אפרים [יהושע כד] קדייק דמשמע שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק ירושה זו לפי שהיתה ראויה לאלעזר ונתנה בנות דין לפנחס בנו לפי שאין הבעל נוטל בראוי. ורבינו חננאל פירש דדייקינן מדכתיב בהאי קרא בנו וכי אילו כתב בגבעת פנחס ולא אמר בנו הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא ומפני מה כתב בנו ללמד כי זו הגבעה היתה ראויה לאלעזר וירשה פנחס בנו דבנו מיעוט משמע בנו ולא הוא מכלל שהיתה ראויה לאלעזר והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משדה חרמים שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר כן כתוב בפירושי רבינו חננאל: **ובני אחות.** יורשין אחי אמן: **פנא בני אחות ולא בנות אחות.** ולמאי

תניא אידך[1] ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר[2] ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה הרי הסיבת הבן אמור הא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר דכולי עלמא מיהת ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר מאי משמע [ג] **סימן אמר רבה בר רב שילא אמר קרא איש תרוייהו איש כתיב בהו אלא אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא[1] ידבקו תרוייהו ידבקו כתיב בהו אלא אמר רבא אמר קרא ידבקו מטות רב אשי אמר אמר קרא ממטה למטה אחר ובן לאו אחר הוא א"ר אבהו אמר ר' יוחנן אמר רבי ינאי אמר רבי ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה מנין** [ב] **לבעל[א] שאינו נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר[3] ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב אלא מלמד שנשא שגוב אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה יאיר ואומר[4] ואלעזר בן אהרן מת ויקברו וגו' מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה פנחס ומאי ואומר וכי תימא יאיר דהוה נסיב איתתא ומתה** [ד] **וירתה תלמוד לומר ואלעזר בן אהרן מת וכי תימא דנפלה ליה בשדה חרמים אמר קרא בנו נחלה הראויה לו וירשה בנו: ובני אחות:** [ג] **תנא בני אחות ולא בנות אחות**

תרוייהו נמי ידבקו כתיב בהו. פעמים שלא היו בקיאין בפסוקים וכן מצינו בסוף שור שנגח את הפרה (נ"ק דף נה.) מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות טוב כו' א"ל עד שאתה שואלני כו' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב או לאו כלך אצל ר' תנחום כו' ומיהו הכא תימה דמדלקשי ליה תרוייהו אים כתיב בהו משמע דידע פסוקים ולא היה לו לתרץ אמר קרא ידבקו כיון דתרוייהו נמי ידבקו כתיב ובקונטרס פי' יפה וקמא נמי ידע דתרוייהו אים כתיב בהו ואתא לשנויי הא דקא בעי מאי משמע דשפיר משמעי תרוייהו דאיירי בסיבת הבעל מדכתב בהו אים אלא דמוקי תנא אים דקרא קמא לדרשא אחרינא וההוא דקאמר אמר קרא ידבקו לא משמע ליה מאים מידי דדריש מידבקו וידבקו דקרא קמא דריש לדרשא אחרינא: **ומטו** בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה. אומר ר"י דקרחה הוא רבי עקיבא שהיה קרא כדאיתא בפרק בתרא דבכורות (דף נח. ושם ד"ה חוץ) דקאמר בן עזאי כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה והיה לו בן שמטו יהושע כדאמרינן בשבועות (דף ו.) א"ל רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לר"ע ואין נראה לרבינו תם דנהי דבן עזאי הוא דקאמר ליה הכי בלשון בדיחותא חס ושלום שהיה להעלות לו אם על שום קרחות דגנאי הוא כמו עלה קרח (מלכים ב ג) ובפרק שואל (שבת דף קנב.) דאמר ליה ההוא גוזלא לרבי יהושע מהכא לקרחינאה כמה הוי כו' שהיה מגנה אותו על שהיה קרח ועוד דאמרינן בפרק בתרא דמגילה (דף כח.) שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה האריכת ימיך כו' א"ל רבי ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לאחי שנותי ואי קרחה הוא ר' עקיבא הלא לא נשא את בלבא שבוע עד שקבל עליו ללמוד ואז היה כבר בן ארבעים שנה כדתניא (ספרי פ' הברכה) ארבעים שנה עסק בפרקמטיא וארבעים שנה למד וארבעים שנה לימד וכל ימיו ק"כ שנה ואפילו נולד ר' יהושע בנו מיד כשנשאה אכתי לא היה כי אם בן פ' כשנולד רבי דאמר בפרק בתרא דקידושין (דף עב:) עד שלא מת רבי עקיבא נולד רבינו הקדוש ופחות ממאה וארבעים לא היה ר' יהושע כשבירך את רבי דבפחות משבעים לא היה מברכו וכבר היה רבי בן ששים שנה ומה ברכה היא זו לברכו בעשר שנים ועוד דסברא שלא נולד עד שחזר ר' עקיבא מבי רב אחר כ"ד שנה[א] א"כ כשהיה ר' יהושע בן ק' וארבעים כבר היה רבי בן פ"ד שהוא יותר מחצי ימיו ועוד שפי' רבינו נסים במגלת סתרים שמצא בברכות שרבה לחוץ מן הקרח היה רבי אלעזר בן עזריה[ב] אלא אומר ר"ת דקרחה הוא שם אדם כמו קרח[ג]: **מתה** בחיי מורישיה (ג) **וירשה יאיר.** ואי"ת דבן יורש בראוי נכסי אמו ובעל אינו יורש מנלן דבעל קודם לבן וי"ל כיון שהבעל אינו יורש מחמת קורבה אלא מחמת שאירות שהן משונין כבשר אחד אם כן כמו שהוא קודם לשאר קרובים כך הוא קודם לבן דמאי לי האי ומאי לי האי: וירש

מעתה בחיי מורישיה הוא: **בראוי.** כגון שמתה אשתו ואח"כ מת אביה ומנין שלא יירש דסד"א כיון דבעל קודם לבנה לירשה וה"נ כשמתה ואחר כך נפלה לה ירושה יקדים האב לבנו דק"ו הוא כיון דבמקום בן הוא קודם ליטול במוחזק בראוי נמי הוא יורש ק"ו מבן שיורש בראוי: **וירשה יאיר.** ולא שגוב אביו לפי שאין הבעל נוטל בראוי דאילו היה נוטל בראוי הוא היה יורשה ולא יאיר בנה שהאב קודם לבנו בירושת אשתו: **וירשה יאיר. נחלה הראויה לו וירשה בנו.** מאשר ניתן לו בהר אפרים [יהושע כד] קדייק דמשמע שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק ירושה זו לפי שהיתה ראויה לאלעזר ונתנה בנות דין לפנחס בנו לפי שאין הבעל נוטל בראוי. ורבינו חננאל פירש דדייקינן מדכתיב בהאי קרא בנו וכי אילו כתב בגבעת פנחס ולא אמר בנו הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא ומפני מה כתב בנו ללמד כי זו הגבעה היתה ראויה לאלעזר וירשה פנחס בנו דבנו מיעוט משמע בנו ולא הוא מכלל שהיתה ראויה לאלעזר והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משדה חרמים שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר כן כתוב בפירושי רבינו חננאל: **ובני אחות.** יורשין אחי אמן: **פנא בני אחות ולא בנות אחות.** ולמאי

דמפרשי בני אחיות הכי בני אחיות נוחלין ממון אחי אמן משום דאשה יורשת אחיה ואין אחי האם יורש את בן אחותו דכשם שהאם אינה יורשת את בנה כך אין אחיה

מסורת הש"ס

א) י"ל שהוא שם אמורא, וקמן קכה: ב"ק מב:), ג) [לקמן קטו.], ד) [ועי' תוס' שבת קנ ע"ב ד"ה וריב"ק ותוס' בכורות נח ע"ב ד"ה תוך ותוס' פסחים קיב. ד"ה לוה],

תורה אור השלם

1 ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל: במדבר לו ט

2 ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי ישראל בעלמה בעלמה כדאמרינן בעלמה (פסחים כד.) דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאו יתירי ותנא בתרא לא סבירא ליה הך דרשא דאחר דלקמן ומוקי מסברא לקרא קמא בסיבת הבן דקריב ליה טפי מבעל ומתוך כך אייתר ליה קרא תניינא לסיבת הבעל. כן נראה בעיני ועיקר: דכולי עלמא מיהא. אפילו תנא דברייתא קמייתא סבירא ליה דהאי ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי: מאי משמע. לתנא קמא קבעי ליה דבשלמא לברייתא בתרייתא קרא קמא סבירא ליה בסיבת הבן משום דקרוב לאמו טפי מבעל אייתר ממטה למטה אחר לסיבת הבעל ולאו ממשמעותא מוקי ליה הכי אלא מייתורא אלא לת"ק דאמר דהאי ממטה למטה אחר פשיטא ליה דבסיבת הבעל מיירי ואיהו מגלי אאידך קרא דבסיבת הבן מיירי ממאי משמע ליה סיבת הבעל: אמר קרא אש. דמשמע בעל כמו אש נעמי (רות ג) כלומר בסיבת הבעל קפיד קרא. סיפא דהאי קרא דממטה למטה אחר כי אש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל כלומר הבעל מיירי ומיהו מגלי אאידך קרא דבסיבת הבן מיירי ממאי משמע ליה סיבת הבעל: אמר קרא אש. דכתיב בקרא קמא ממטה אל מטה כי אש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל ומאי אש תרוייהו נמי בסיבת הבעל ומיהו גם המתרץ היה יודע דבהאי קרא אש כתיב דזיל קרי בי רב הוא ואמאי דבעינן לעיל ממאי משמע דהאי קרא ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי אתא איהו למימר דשפיר משמע דבסיבת הבעל מיירי דהא כתיב ביה אש ותמה על עצמך למה גם הראשון אינו מדבר בסיבת הבעל כיון דכתיב ביה אש אלא מתוך שמיותר מוקי ליה בסיבת הבן וההוא אש דקרא קמא בעלמא אתא וגם המקשה משיב תרוייהו נמי אש כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון דוקא וקמא לדרשא אדרבה קמא לגופיה לסיבת הבעל ובתרא לדרשא ואכתי ממאי משמע דבתרא בסיבת הבעל: ידבקו. אין לשון דבק אלא בין אש לאשה כדכתיב ודבק באשתו (בראשית ב) דכיון דמפורש כל כך דכתיב ביה לשון דביקה ודאי בסיבת בעל מיירי ומהכא הוא דהוה פשיטא ליה לתנא ואע"ג דבקרא קמא נמי ידבקו כתיב תיתי לדרשא בעלמא: מטות. משמע בעל דדביקת מטות על ידי בעל הוא: תרוייהו נמי מטות כתיב בהו לא גרס: רב אשי אמר. הכי משמע קרא לא תסוב נחלה ממטה האשה למטה אחר שיירשנה בעלה אם תנשא לו שהוא אחר לגבה אצל אם נוסבת הנחלה על ידי בנה שיורשה אינו אחר ממש לגבה דיורש כרעיה דאמיה הוא: בראוי. כגון שמתה אשתו ואח"כ מת אביה דנחלה זו ראויה לה אילו היתה קיימת מנין שלא יירש אלא קרובים מצד האב או בנה יירשנה שהבן יורש את זקנו דכתיב [במדבר כז] ואם אין לו בת עיין עליה שבן הבת יורש אביה: כגמוחזק. ירושה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתתה כגון שמת אביה ואחר כך מתה היא ומנין שלא יירש דסד"א כיון דבעל קודם לבנה לירשה וה"נ כשמתה ואחר כך נפלה לה ירושה יקדים האב לבנו דק"ו הוא כיון דבמקום בן הוא קודם ליטול במוחזק בראוי נמי הוא יורש ק"ו מבן שיורש בראוי: וירשה יאיר. ולא שגוב אביו לפי שאין הבעל נוטל בראוי דאילו היה נוטל בראוי הוא היה יורשה ולא יאיר בנה שהאב קודם לבנו בירושת אשתו: וירשה יאיר. נחלה הראויה לו וירשה בנו. מאשר ניתן לו בהר אפרים [יהושע כד] קדייק דמשמע שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק ירושה זו לפי שהיתה ראויה לאלעזר ונתנה בנות דין לפנחס בנו לפי שאין הבעל נוטל בראוי. ורבינו חננאל פירש דדייקינן מדכתיב בהאי קרא בנו וכי אילו כתב בגבעת פנחס ולא אמר בנו הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא ומפני מה כתב בנו ללמד כי זו הגבעה היתה ראויה לאלעזר וירשה פנחס בנו דבנו מיעוט משמע בנו ולא הוא מכלל שהיתה ראויה לאלעזר והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משדה חרמים שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר כן כתוב בפירושי רבינו חננאל: ובני אחות. יורשין אחי אמן: פנא בני אחות ולא בנות אחות. וכדמפרשינן לקמיה: למאי

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומתה וירשה תלמוד לומר: (ב) תוס' ד"ה מתה בחיי מוריסיה ומתו מורישיה וירשה יאיר וא"ת כיון דבן יוכל בראוי בנכסי:

מוסף רש"י

לבעל שאינו נוטל בראוי כבמוחזק. אין הבעל יורש את אשתו בראוי לבן לאחר מיתתה, כמוחזק לה בידיה (ב"ק מב:).

מוסף תוספות

א. דמסתבר שלא הוליד ממנה עד שעשה בי רב תרתי סרי ותרתי סרי שנין. תוס' בכורות נח. ב. דאמר בירושלמי שהיה קרח. שם.

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ט מהל' נחלות הלכה יא סמג עשין לו טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ח: טז ב מיי' שם הלכה ג וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' רנו סעיף ח:

רבינו גרשום

וה"ג לה לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב ממטה למטה אחר הוי אומר בסיבת הבעל הכתוב מדבר. דילפינן סתום ממפורש וליכא למשמע מהכא כי אם בסיבת הבעל: דכולי עלמא מיהת. בין תנא קמא בין תנא בתרא: ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר כו': אמר קרא איש. איש כתיב ביה דכתיב איש בנחלתו ידבקו וגו' ואיש היינו סיבת הבעל. ומקשינן תרוייהו נמי איש כתיב בהו דהכי נמי כתיב באידך לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת אבותיו: ידבקו כתיב. דמשמע בסיבת הבעל דכתיב ודבק באשתו: אמר קרא ידבקו מטות. דמשמע הסיבת הבעל וכדאמר לעיל וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו' ודביקת מטות על ידי בעל הוא: ובן לאו אחר הוא. דשייך בתר האם: מנין לבעל שאין יורש את אשתו מה שראוי לבוא לידה. כגון ירושת אביה אם אין לו בן ומתה בחיי האב ואחר כך מת אביה שאינו יורש ירושה זו אלא מה שמוחזק בידיה בחייה הוא יורשה: ומתה בחיי מורישיה. היינו חמיו וחמותו של שגוב ואח"כ מתו הן ועכשיו ראוי היה לו לשגוב אילו מת חמיו ואחר [היתה] מתה אשתו היה מוחזק בהן שגוב לפי שבאו לו מאשתו ועכשיו שמתה אשתו ואחר מתו הן להכי חזרת הירושה לבן אשת שגוב והיינו יאיר ומהכא ליכא למשמע דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ת"ש מפנחס וכי תימא פנחס נמי ירש את אשתו וא"כ תרי קראי לחד מלתא למה לי אלא ודאי פנחס ירש את אמו משום דאין הבעל נוטל בראוי וכי תימא מפנחס לא שמעינן דההיא גבעה משדה חרמים נפלה לו כדאמרי' לעיל ת"ש מלישנא דקרא דכתיב אשר נתן לו להכי כתב אשר נתן לו דב"ד נטלוה מאלעזר ונתנוה לפנחס בנו משום דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק כדאמרינן: פים' ובני אחיות נוטלין כל אחד ממון אחות אמו אם אין לה לא בן ולא בת. ולא מנחילין ממון לאחות אמן משום דבאין מכח אמן דכשם דאמן יורשת אחותה בשאין לה בנים כך בניה יורשין ממון אחות אמן אם אין אמן קיימת בשעת מיתת אחותה אבל אם מתו בניה של זו אין אחיות אמן יורשות אותן הואיל דאין האם עצמה יורשת את בניה כך אחות האם אין יורשת את אחותה. ואית

וירש אותה מקיש בו'. אע"ג דאיצטריך לכדאמר לעיל הכא לא דריש אלא מוי"ו כדפירש בקונטרס א: **מקיש** ירושה שניה **לראשונה.** פי' בקונטרס ראשונה בן ובת דהך ירושה כתב בירושה בירשם ומה בהיא בן קודם לבת אף בשניה דהיינו אחין קודמין לאחות לירש בנכסי האב ואין נראה לר"י דמשמעו הכי דא"כ מירושה שניה לא שמעינן דבני אחות קודמין לבנות אחות אלא נראה לר"י דירושה שניה היינו בן הבן ובת הבן בן הבת ובת הבת דהיקשא קאי אכל הנך דכתיבי בקרא והנך דרשינן להו לקמן (דף קטו.) מאין לו עיין עליו ומה שפירש נמי בקונטרס לאחות האב קודמין לבני אחי האב (ג) אגב חורפיה לא עיין בה דהא תנן (שם) כל הקודש לנחלה יוצאי יריכו קודמין: **אורעה כל הפרשה כולה להיות דין.** פי' בקונטרס לענין זה שנדרש שאם לחלוקת נחלה כמו בדין וקשה לפירושו דא"כ אמאי מייתי דרב יהודה והא רב יהודה לא איירי בחלוקה אלא מיירי בדבר ששייך בו דין גמור ועוד דהוה ליה למימר חלוקת נחלות קא אמרת לא דין נחלות ב אלא מפר"י אורעה כל הפרשה כולה להיות דין לענין שעל כרחם של בנים נעשים דיינים אותם העומדים שם בשעת צואה ועושין דין ולא מצי האי למימר איני רוצה לדון לפניכם אלא לפני ב"ד הגדול או לפני ב"ד חשוב שבעירי אלא על כרחו מקבל אותן בדיינין ג ולא מיירי במתנת שכיב מרע דהא לא הוו דבריו ככתובין וכמסורין אלא מדרבנן ד אלא מיירי כשנותן בקנין גמור במתנת בריא מעכשיו אם ימות וקרי לה נחלה לפי שהיא כעין נחלה שאינו קונה אלא לאחר מיתה ולר' יוחנן בן ברוקה אתי שפיר אפילו בלא קנין דאמר במתניתין (לקמן דף קנ.) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין מן התורה וא"ת הא דאמר פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לד:) ור"מ דמקיש ריבים לנגעים מה נגעים ביום אף ריבים ביום האי ביום הנחילו מאי עביד ליה מיבעי לכדתני רבה בר חנינא והשתא אי מיירי בדבר ששייך בו דין גמור הא שמעינן ליה מהיקשא דריבים לנגעים ואמאי איצטריך ביום הנחילו ולפירוש הרשב"ם אתי שפיר דאיצטריך לחלוקה בעלמא ולא הייתי מצריך ביום דומיא דחלוקת שותפות בעלמא ואומר ר"י דלפי' נמי איצטריך דס"ד כיון דמשונה משאר דיני שדנין בעל כרחו ה"א דדנין אפילו בגילה אבל להיות דין וצריך ג' וביום וילפינן נמי מינייהו לכל דיני ממונות להיות דנין תחלתן ביום כנחלות דכתיב בהו ביום הנחילו: **וכדרב יהודה.** אתא לאשמועינן רבה בר חנינא דצריך ג' לחלק נחלות כדין וביום: **ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין כו'.** נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר הלכך רצו יעידו רצו יהיו דיינים אבל אם נכנסו להעיד שזימנום לשם והביאום לשמוע כדי להעיד הרי הם עדים ואין עד נעשה דיין דדמי לנכנסו בגילה דחשיב להו עדים לקמן [קיד.] הואיל ומתחלה לא היו ראוין לדין בגילה לאו ד) תחלת דין הוא וכ"ש הכא דאם בא לשם עדות אין עד נעשה דיין וראיה לדבר בפ"ק דמכות (דף ו.) דקחשיב להו רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמהן את המעשה והן פסולין לעדות וחשיב לה עדות שנמצא אחד מהן קרוב או פסול ותבטל עדות כולן ורבי פליג עליה ואמר מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש ואמרינן בגמ' [שם] דרבי נמי מודה דהוו להו עדים בראיה בעלמא אם באו לראות כדי להעיד דאמר רבא כי אמרינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו כלומר כשבאתם לראות את המעשה לאיזה דעת באתם לראות או להעיד אי אמרי לאסהודי אתינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ואי אמרי למיחזי אתינן מה יעשו שני אחין כו' ואמר רב נחמן התם הלכה כרבי וקי"ל [כתובות יג.] הלכה כרב נחמן בדיני ממונין למדין שהבא לראות מעשה כדי להעיד חשבינן ליה עד ואפילו לפסול כל חבריו לבטל עדותן אם הוא פסול וכל שכן היכא דזימנוהו לבוא לראות לוותא שכיב מרע כדי להעיד דשוב אינו עושה דין. והתנן בראש השנה (דף כה:) ראוהו ג' והם בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד התם הוא שלא באו מתחלה כדי לראותו על מנת להעיד דא"כ שוב אין היחיד יכול להיות דיין דאין עד נעשה דיין אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק או שהיו יושבין במקום אחד ומשם ראוהו וסייג מצאתי לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מ"כ שכתב בה כן (ה) ועוד מדרב יהודה שמעינן דאין צריך לומר אתם עדי בשכיב מרע דאמר רב יהודה ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין ופירש רב חסדא לא אמרן אלא ביום אבל בגילה כותבין ואין עושין דין כיון בגילה לא חזי לדינא עדים הוא דשויהו ואין עד נעשה דיין והאי ביום היכי דמי אי דאמר להו הוו עדים מי מצי למימר רצו עושין דין הא בהדיא סהדי שויהו אלא לאו דלא אמר להו הוו עלי עדים וקתני רצו כותבין: **רצו כותבין.** את העדות כמו ששומעין מפי החולה איתך מנחיל נכסיו: **רצו עושין דין.** דהא שאם יגיהו ודנין ואומרים כך הדין שפלוני יטול חלק זה ופלוני חלק זה שדמיהן מכוונין בשוה וכותבין להם פסק דין שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום ואע"ג דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום הא פרכינן בר"ה [כה:] לא תהא שמיעה גדולה מראיה וכיון דהן רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם הולאת בעל דין כמאה עדים דמי [ב"מ ג:] ולצורך מה יעידו עדים בפניהם. והני מילי דאם רצו עושין דין דמשמע שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו כגון מתנת שכיב מרע במקצת ודאיכא קנין דתו לא מצי הדר ביה כדאמרן לקמן בפרק מי שמת (דף קנא:) אבל בלא קנין כיון דיכול לחזור אין עושין דין כדמוכח לקמן [קיד.] שאין להן לדיינין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל ואם דנו אין דייניהן דין דעדיין לא קנו עד שימות האב שמא יחזור בו: **רצו עושין דין.** אם לא כתבו אבל אם כתבו שוב אין עושין דין שהרי הכניסו עצמם בתורת עדות ואין עד נעשה דיין: **לא שנו.** הא דאם ו) רצו עושין דין אלא שנכנסו לבקר את החולה ביום דכיון דשמעו מפי החולה הרי הועד בפניהם ולא תהא שמיעה גדולה מראיה ויכולין היו לעשות דין באותה שעה ביום הוא וכיון דנתרצו להיות דיינין בדבר כששמעו את העדות מפי החולה יכולין לדון היום או למחר כדיה דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתיהן ונושאין ונותנין בדבר ופוסקין את הדין כפי מה שעיניהם רואות אבל אם נכנסו לבקר את החולה בגילה שבאותה שעה לא היו ראוין להיות דיינין ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בגילה לא בפני בית דין הוא דבהיא שעתא אינו יכולין להיות דיינין (ז) והיא ראיה דידהו אינה כשמיעת ב"ד ששומעין עדות מפי עדים אלא הן עצמן עדים הם במה ששומעין מפי החולה: אפילו

למאי הלכתא [ו]אמר רב ששת [א]לקדם תני רב שמואל בר רב יצחק קמיה דרב הונא וירש [ב]מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת [ג]תני רבה בר חנינא קמיה דרב נחמן [1]והיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה א"ל אביי אלא מעתה דשכיב ביממא הוא דירתי ליה בניה מאן דשכיב בליליא לא ירתי ליה בניה [ג]דלמא דין נחלות קא אמרת דתניא [2]והיתה לבני ישראל לחוקת משפט אורעה כל הפרשה כולה להיות דין וכדרב יהודה [ד]דאמר רב יהודה [ה]שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין [ה]שנים כותבין ואין עושין דין ואמר רב חסדא [ו]לא שנו אלא ביום אבל ואלו יורשות חלק אביהן וכן הלכה: **ביום הנחילו.** הוה מצי למכתב בהנחילו: **ביום אתה מפיל נחלות.** לקמיה מפרש לה: **א"ל אביי כו'.** סבור היה דהאי מפיל נחלות כלומר מת ביום מפילין הנחלות ליורשין שאם מת ביום יירשו בניו נכסיו: **דלמא דין נחלות קאמרת.** שאין דנין אותן אלא ביום כשאר דיני ממונות דכתיב בהו (ירמיה כא) בית דוד דינו לבקר משפט דהא כל שאר נחלות נמי מיקרו משפט כדתניא דכתיב בסוף פרשת נחלות והיתה לבני ישראל לחוקת משפט מדקרי להו משפט ש"מ כל שאר נחלות נמי ביום ואי משום דכתיב [שמות יח] ושפטו את העם בכל עת הא אוקמיה רבא בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (דף לד:) לגמר דין אבל תחלת דין ביום דלהכי כתיב ביום הנחילו והיינו דתנן [שם לא.] דיני ממונות דנין ביום וגומרין אף בלילה: **דתניא כו'.** כלומר דהכי נמי אשכחן בברייתא אחריתי דמשוי להו לכל נחלות דין דסד"א חילוק נחלות הרי הוא כחלוקת שותפין בעלמא ולא חשיב דין קמ"ל ומיהו תרוייהו קראי צריכי ביום הנחילו איצטריך לתחלת דין דביום וחוקת משפט איצטריך לרבויי כל שאר נחלות דליהוו דין דהאי ביום הנחילו לא איירי אלא בבן היורש אבל לחוד: **אורעה.** לשון מאורע לשון ויקר מקרה (רות ב) כלומר נסתיימה להיות דין וצריך ג' וביום ולפינן נמי מינייהו לכל דיני ממונות להיות דנין תחלתן ביום כנחלות דכתיב בהו ביום הנחילו: **וכדרב יהודה.** אתא לאשמועינן רבה בר חנינא דצריך ג' לחלק נחלות כדין וביום: **ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין כו'.** נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר הלכך רצו יעידו רצו יהיו דיינים אבל אם נכנסו להעיד שזימנום לשם והביאום לשמוע כדי להעיד הרי הם עדים ואין עד נעשה דיין דדמי לנכנסו בגילה דחשיב להו עדים לקמן [קיד.] הואיל ומתחלה לא היו ראוין לדין בגילה לאו ד) תחלת דין הוא וכ"ש הכא דאם בא לשם עדות אין עד נעשה דיין וראיה לדבר בפ"ק דמכות (דף ו.) דקחשיב להו רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמהן את המעשה והן פסולין לעדות וחשיב לה עדות שנמצא אחד מהן קרוב או פסול ותבטל עדות כולן ורבי פליג עליה ואמר מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש ואמרינן בגמ' [שם] דרבי נמי מודה דהוו להו עדים בראיה בעלמא אם באו לראות כדי להעיד דאמר רבא כי אמרינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו כלומר כשבאתם לראות את המעשה לאיזה דעת באתם לראות או להעיד אי אמרי לאסהודי אתינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ואי אמרי למיחזי אתינן מה יעשו שני אחין כו' ואמר רב נחמן התם הלכה כרבי וקי"ל [כתובות יג.] הלכה כרב נחמן בדיני ממונין למדין שהבא לראות מעשה כדי להעיד חשבינן ליה עד ואפילו לפסול כל חבריו לבטל עדותן אם הוא פסול וכל שכן היכא דזימנוהו לבוא לראות לוותא שכיב מרע כדי להעיד דשוב אינו עושה דין. והתנן בראש השנה (דף כה:) ראוהו ג' והם בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד התם הוא שלא באו מתחלה כדי לראותו על מנת להעיד דא"כ שוב אין היחיד יכול להיות דיין דאין עד נעשה דיין אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק או שהיו יושבין במקום אחד ומשם ראוהו וסייג מצאתי לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מ"כ שכתב בה כן (ה) ועוד מדרב יהודה שמעינן דאין צריך לומר אתם עדי בשכיב מרע דאמר רב יהודה ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין ופירש רב חסדא לא אמרן אלא ביום אבל בגילה כותבין ואין עושין דין כיון בגילה לא חזי לדינא עדים הוא דשויהו ואין עד נעשה דיין והאי ביום היכי דמי אי דאמר להו הוו עדים מי מצי למימר רצו עושין דין הא בהדיא סהדי שויהו אלא לאו דלא אמר להו הוו עלי עדים וקתני רצו כותבין: **רצו כותבין.** את העדות כמו ששומעין מפי החולה איתך מנחיל נכסיו: **רצו עושין דין.** דהא שאם יגיהו ודנין ואומרים כך הדין שפלוני יטול חלק זה ופלוני חלק זה שדמיהן מכוונין בשוה וכותבין להם פסק דין שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום ואע"ג דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום הא פרכינן בר"ה [כה:] לא תהא שמיעה גדולה מראיה וכיון דהן רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם הולאת בעל דין כמאה עדים דמי [ב"מ ג:] ולצורך מה יעידו עדים בפניהם. והני מילי דאם רצו עושין דין דמשמע שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו כגון מתנת שכיב מרע במקצת ודאיכא קנין דתו לא מצי הדר ביה כדאמרן לקמן בפרק מי שמת (דף קנא:) אבל בלא קנין כיון דיכול לחזור אין עושין דין כדמוכח לקמן [קיד.] שאין להן לדיינין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל ואם דנו אין דייניהן דין דעדיין לא קנו עד שימות האב שמא יחזור בו: **רצו עושין דין.** אם לא כתבו שוב אין עושין דין שהרי הכניסו עצמם בתורת עדות ואין עד נעשה דיין: **לא שנו.** הא דאם ו) רצו עושין דין אלא שנכנסו לבקר את החולה ביום דכיון דשמעו מפי החולה הרי הועד בפניהם ולא תהא שמיעה גדולה מראיה ויכולין היו לעשות דין באותה שעה ביום הוא וכיון דנתרצו להיות דיינין בדבר כששמעו את העדות מפי החולה יכולין לדון היום או למחר כדיה דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתיהן ונושאין ונותנין בדבר ופוסקין את הדין כפי מה שעיניהם רואות אבל אם נכנסו לבקר את החולה בגילה שבאותה שעה לא היו ראוין להיות דיינין ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בגילה לא בפני בית דין הוא דבהיא שעתא אינו יכולין להיות דיינין (ז) והיא ראיה דידהו אינה כשמיעת ב"ד ששומעין עדות מפי עדים אלא הן עצמן עדים הם במה ששומעין מפי החולה: אפילו

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פ"ח מהל' נחלות הלכה ח סמג עשין לו טושע"ע ח"מ סי' רעו סעיף ג ד:

יח ג ד ה ו מיי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ה ו סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' רנו ס"ח:

רבינו גרשום

יורש את בנה תנא בני אחיות יורשין אחות אמן: קא בעי למאי הלכתא. קא תני ולא בנות אחיות וכי אם אין להם אחים אמאי לא ירית בנות: אמר רב ששת לקדם קתני. כלומר וראי יורשות בנות אחיות היכא דלית לה אחי אבל אם אית להו אחי הם קודמין לירש ולא בנות וכי היכי דבני אמן הבנים קודמין לבנות הכי נמי גבי אחיות: וירש אותה מקיש ירושה שניה. דכל המאוחר מן קרובים שבפרשה שני הוא לגבי חבירו שלמעלה ממנו: מקיש שניה. דהיינו ירושה של שאר קרובים לירושה ראשונה דבת דאם יש לו בן שהבן קודם לבת: ודלמא דיני נחלות. אי אתה דן בלילה: אורעה כמו מאורע. כל הפרשה כולה של נחלות להיות דין וכדרב יהודה כו' והאי קרא בסוף פרשת נחלות כתיב: שלשה שנכנסו לבקר את החולה ולא נכנסו לא על שם עדי צוואה ולא להיות דיינין כי אם לבקר: רצו כותבין. עדות צואת אותו שכ"מ שחילק נכסיו ליורשין: רצו עושין דין. שאם נתן למי שלא היה ראוי לירש או שהניח להן אביהן ירושה ולא רצה אחד מהן לחלוק עם אחיו או לא נתן לבכור פי שנים כדין תורה יכולין לעשות כדין וכופין אותו עד שיחלוק דהואיל דג' נינהו עושין דין דג' דנין [דיני] ממונות: ב' כותבין. ומקבלי עדות נינהו ואין רשאין לדין דאין בית דין פחות מג': לא שנו. דרצו כותבין רצו עושין דין: אלא באם שנכנסו לבקרו

מסורת הש"ס

א) [לקמן קטו.], ב) סנהדרין לד:, ג) [שם ע"ש], ד) בס"א נוסף: זמן, ה) [לעמר. רש"ל],

---

תורה אור השלם

1 וְהָיָה בְּיוֹם הִנְחִיל אֶת בָּנָיו אֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר:
דברים כא טז

2 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשֹׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה:
במדבר כז יא

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה ג' שנכנסו וכו' שכתב בה כן מדרב יהודה כל"ל ומיהא ועוד נמתק: (ב) ד"ה לא שנו וכו' אינן יכולין להיות דיינין דלא מצינו למימר לא תהא שמיעה גדולה מראיה והיא דידהו אינה: (ג) תוס' ד"ה מקיש וכו' לבני אחי האב אף כאן אגב תורפיה:

מוסף רש"י

ואי אתה מפיל נחלות בלילה. מפרש לה ואזיל (סנהדרין לד:). **דלמא דין נחלות קאמרת.** דביום הוא אומת מת דין פסוק ואין צריך עוד לדיינין ובגילה לא הוי דין פסוק וצריך דיינין ואלו שמעו אומת המת ימנו בפניהם (שם). **לחוקת משפט.** בפרשת נחלות דאיש כי ימות וגו' כתיב (שם). **אורעה.** נסתיימה, **להיות דין.** דמשמע הפלת נחלות דין קנוי הוא בשעת המיתה, הכל כמו שאמר המת ואין הדבר צריך דיינין אלא כל אחד מיורשיו יחזקוהו שומעי הצוואה בשלו (שם). **רצו כותבין.** בגלון עדות והיורשים יבאו לב"ד וב"ד יעשו כפי הצוואה (שם). **רצו עושין דין.** השומעין כשאין ושניהן לחיות מחזיקין כל אחד בשלו, הכל כמו ששמעו (שם). **שנים כותבין ואין עושין דין.** דמתחילתו לא נראו להיות לדיינין (שם).

מוסף תוספות

א. ואם אין לו בת ואם אין אחים ולמד תחתון מעליון, ונקט וירש אותה שהוא סוף הענין. ריטב"א. ב. ועוד אם שוין ואין חילוק ממון ביניהם למה צריכים שלשה, ואם יש חילוק ממון ביניהם, פשיטא מ"ש משאר דיני ממונות. תוס"ק בשם תוס' הרא"ש. ג. אע"פ שנכנסו לבקר את החולה מעצמם, ואין שם הוכחה כלל שעשאן החולה דיינין על הצוואה. רבינו יונה. ד. ומדאורייתא יכולים הבנים לומר אין אנו רוצים לקיים דבריו. תוס"ק בשם תוס' הרא"ש.

אפילו הן שנשה כותבין ואין עושין דין. למחר אפילו לא כתבו אלא אם כן יבואו אחרים ויעידו בפניהם כדאמר בראש השנה [כה:] ראובן שלשה והן בית דין יושבו מחבריהם אצל היחיד אחד מהשלשה ויעידו השנים בפניהן ויאמרו השלשה מקודש ופרכינן התם ולוקמו בדוכתייהו וליקדשו ומוקמינן כשראובן בגילה הלכך הן עצמן אינם יכולין לקדש למחר שהרי בגילה עדים היו ולא דיינין ולמחר אין עד הראוה בדבר נעשה דיין על פי עדות עצמו אלא אם כן יעיד אחר בפניו דהשתא אינו עושה הדין על פי עדות עצמו והלכך אחד מן השלשה שראו החדש כשמושיבין שנים אצלו להיות דיינין ושנים הראוין מעידין בפניהם יכול הוא להיות דיין אע"פ שראוהו בגילה עמהן שהרי ע"פ עדות אחרים שמעידין לפניו הוא דן את הדין ולא על פי ראיית עצמו דאין לו לפסול דיינין בשביל שראו בדבר כל זמן שלא העידו אלא שהוא עצמו לא ידון את הדין על פי ראיית עצמו דאין עד נעשה דיין וכגון שראה בשעה דאינו יכול להיות דיין אבל אם ביום ראה דבהיתא שעתא מצי לדון את הדין דלא תהא שמיעה גדולה מראייה מה לי אם ידון עכשיו מה לי אם ידון למחר. והכא נמי מהאי טעמא משום דהוו להו עדים בראיית הלילה דלא מצי למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה דהתיא ראייה לא חשבינן לה כעדות שהועד בפניהן אלא היכא דראו בשעה שיכולין לעשות הדין אבל היכא דראו בשעה שאין יכולין להיות דיינין כגון בגילה ההיא ראייה ראיית עדים היא שראוין בדבר ולא ראיית דיינין היא והלכך ע"פ ראייתן דהיינו כאילו הם עדים אין יכולין הן עצמן להיות דיינים על פי ראיית עצמן דאין עד נעשה דיין. ומיהו ב"ד שהעידו לפניהם עדות בגילה עדות גמורה היא ויכולין לדון למחר ביום אבל ראייה דידהו שראוין בגילה לא חשבינן כאילו הועד לפניהם בגילה דכיון דלא חזו בהתיא שעתא לדינא ראייה דידהו אינה כשמיעה ממש ששמעו מפי עדים בגילה אלא הן עצמן נעשו עדים ושוב לא יהו דיינין בעדות עצמן אע"כ יעידו אחרים בפניהם והכי הלכתא וכי הא סוגיא דאסכתן בב"ק בפ' החובל (דף 5:) גבי התוקע לחבירו: **ואין עד נעשה דיין.** המעיד על הדבר אין נעשה עוד דיין באותו דבר וגם אם ראה את הדבר ונעשה עד אין נעשה עליה עוד דיין בעדות עצמו אלא אם כן מעידין אחרים בפניו. וגראה בעיני דגזירת הכתוב היא דכתיב [דברים יט] ועמדו שני האנשים וגו' בעדים הכתוב מדבר (שבועות דף ג.) לפני ה' היינו לפני הדיינין אשמועינן קרא דצריך להעיד שנים לפני הדיינין אבל העדים אינן חוזרין ויושבין ודנין: ה"ג **קנין עד אימתי יכול לחזור.** וכ"כ בפירושי רבינו חננאל. ובין מתנת בריא ובין מתנת שכיב מרע במקנא דאית ביה קנין מיירי. וקבעי עד אימתי יכול לחזור בו מקנינו ולבטלו דהא לא גמר ומקני מיד אלא לדעת לקיים לו תנאים שיפרש אחרי כן או אם ירצה לחזור בו מיד שיוכל לחזור דקיים להו לרבנן דאדעתא דהכי מקני אינש שיתן לבו אחרי כן וידע אם אפשר לו בקנין זה לעשותו קנין גמור: **כל זמן שיושבין.** דאדעתא דהכי מקני ליה ע"מ שאם לא יחזור בו באותו מעמד אבל אם יחזור בו יבטל: **באותו ענין.** של אותה מתנה: **שנשה שנכנסו בו.** במתנת שכיב מרע במקנא ובקנין מיירי דאינו יכול לחזור בו: **ליחוש דלמא הדר ביה.** ואמאי קאמר רבא עושין דין דמשמע באותו מעמד אע"פ שעדיין יושבין עושין דין גמור ואמאי הא כיון דיכול לחזור בו ויבטל הדין לא הוי דין: **אמריהה לשמעתא בו.** נתווכחתי בדבר לפניו והקשיתי לו: (א) **ורב יוסף מי ניחא בו.** והכי גרסינן **אמריהה לשמעתא קמיה דרב להנא:**

מעניינא

אבל בלילה אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין מאי טעמא דהוו להו עדים (ב)**ואין עד נעשה דיין אמר ליה אין הכי נמי קאמינא: איתמר קנין עד אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין רב יוסף אמר** (ג)**כל זמן שעוסקין באותו ענין אמר רב יוסף כוותי דידי מסתברא דאמר רב יהודה שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין ואי סלקא דעתך כל זמן שיושבין ליחוש דלמא הדר ביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ולרב יוסף מי ניחא וליחוש דלמא הדר ביה אלא מאי אית לך למימר דיסליקו**

אבל בלילה אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין. כמו עדות ואין מקבלין עדות בלילה כדמוכח פרק ראוהו בית דין (ר"ה דף כה: ושם) דקבלת עדות כתחלת דין (א) ויהיו דראוי לקבלת עדות יכולין לדון על פי ראיית יום דלא תהא שמיעה גדולה מראייה ולא כמו שפירש הקונטרס דאמר קבלו עדות שהעידו לפניהם בלילה דנין למחר ע"פ אותו עדות ואין צריכין לחזור ולהעיד בפניהם ביום ומה שפירש הקונטרס דוקא שנכנסו לבקר (ב) אבל הזמינום להעיד שוב אין יכולין לדון אפילו יעידו אחרים דהוו להו עדים ואין נעשה דיין והבית ראיה מפ"ק דמכות (דף ו.) דרבי יוסי סבר נמלא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולן בטלה ולרבי נמי כי אמרי לאסהודי אתינא עדותן בטלה ופסיק רב נחמן דהלכתא כוותיה דרבי וקיימא לן כרב נחמן בדיני והתיא דר"ה דמושיבין מחבריהן אצל היחיד אייני אלא הלכו מתחלה ע"מ לראות דא"כ אין שוב היחיד יכול להיות דיין והבית ראיה נמי מתשובת רש"י ז"ל שהיה מדקדק מכאן שאין צריך לומר אתם עדי דאי אמר להו ליהוי עלי סהדי אמאי לא עושין דין הא בהתיא שוינהו סהדי ואע"פ שפ"ה שיכול להיות דיין כשראו בגילה כיון שיש עדים מעידים בפניו כשמתכוין להעיד גרע טפי ואין להקשות כי פריך בפ' ראוהו ב"ד (ר"ה דף כה:) מושיבין מחבריהן לוקמו בדוכתייהו וליקדשו דלא תהא שמיעה גדולה מראייה אמאי לא משני כגון שנתכוונו להעיד דאין יכולים להיות דיינין דהא אי נתכוונו לא היה היחיד נעשה דיין ומיהו אין נראה פי' דטעם דאין עד נעשה דיין הוי אי משום דהויא עדות שאי אתה יכול להזימה דכיון שהן עצמן עדים ודיינין לא יקבלו הזמה על עצמן (ג) אי משום דבעינן ועמדו שני האנשים אלו העדים לפני ה' אלו דיינין אבל העדים עצמן אין חוזרין ויושבין ודנין ומהני טעמי אין לפסול המתכוין להעיד אלא דוקא עד המעיד ומההיא דמכות שהבית אין ראיה דהתם גזירת הכתוב הוא דמקיש ג' לשנים דאפילו הן מאה אם נמלא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ועוד קשה לר"י לפירושו דמדמה אין עד נעשה דיין לנמלא אחד מהן קרוב או פסול א"כ לרבי יוסי דאית ליה דבראייה בעלמא בלא כוונת עדות נמלא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה כמו כן לא יעשה שוב דיין א"כ לית ליה אלא תהא שמיעה גדולה מראייה והשתא בר"ה פריך בפשיטות ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ומשמע דליכא מאן דפליג ועוד קשה דרב יהודה אדרב יהודה דרב יהודה פסיק במכות (דף ו.) כרבי יוסי דבראייה בעלמא נעשה עד ואין עד נעשה דיין (ד) ואת"ל היכי קאמר רב יהודה דלא עושין דין הלא נעשו עדים אע"פ אלא נתכוונו אלא ודאי אומר ר"י דאין לדמותו ועוד אומר ר"י דהתם נמי בכוונה לחודה שנתכוונו להעיד בשעת ראייה לא היתה עדותן בטלה אלא כשהעידו אא"כ בב"ד דאי לא תימא הכי אין לך גט כשר כשנותנין בפני קרובין או קדושין אם נתכוונו להעיד (ה) דקאמר ומה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש אע"פ שאין עדותן בטלה אלא כשמעידין בפני ב"ד מ"מ פעמים שאין האח זה יודע שכבר העיד אחיו ומעיד ומיהו מעיקרא הוה בעי למימר התם דבראייה בעלמא בלא העדאה נפסלין כשנמלא אחד מהם קרוב או פסול מדפריך הרוג יליל (ה) נרבע יליל הורג ורובע יליל אבל לפי המסקנא דבעי למימר ומסיק רבא אמר קרא יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר דהיינו עדים שהדבר מתקיים על ידיהן אין נפסלין עד שיעידו בבית דין ויקיימו דבר: **ואין** עד נעשה דיין. היינו עד המעיד כדפרישית ודוקא בדאורייתא אבל בדרבנן נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין (דף ה:) ובפ"ב דכתובות (דף כא: ושם) ורבי עקיבא דאמר בהחובל (ב"ק דף 5: ושם) כולן עדים הן ואפילו עד הראוה אין נעשה דיין היינו דוקא בדיני נפשות כדמוכח בפ' ראוהו ב"ד (ר"ה כו.) דמפרש טעמא כיון דחזו דקטל תו לא מצו חזו ליה בזכותיה ואם תאמר (ג) (דבפרק קמא) דמכות (דף יב. ושם) מפרש טעמא אחרינא דקאמר ר' עקיבא מנין לסנהדרין שראו כו' שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד שנאמר עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר וי"ל דהתיא דרשא דמכות עיקר והתיא דר"ה (דף כו. ושם) לא קאמר אלא דמהתיא טעם לא גמרינן שאר דינים מהתם דדוקא בדיני נפשות אין עד הראוה נעשה דיין משום והלילו העדה:

ניחוש דלמא הדר ביה. קשה לר"י דא"כ כל מתנת שכיב מרע בכולה או מצוה מחמת מיתה ניחוש דלמא הדר ביה וכי תימא הכי נמי ולריך עדים אלא חזר בו עד שמת דהא בסוף פ"ק דב"מ (דף יט:) אמר קמא ובתרא בתרא קני קמא לא קני משמע ואי ליכא בתרא קמא קני

מסורת הש"ס

(א) ר"ה כו. גיטין ה: כתובות כא: ב"ק 5: סנהדרין לד:, (ב) ב"ק 5: סנהדרין לד:, (ג) נ"ל [5"ל דנפ"ב], (ד) ר"ה כה: ושם: דקבלת עדות כתחלת דין (א) ויהיו דראוי לקבלת עדות יכולין לדון על פי ראיית יום דלא תהא שמיעה גדולה מראייה ולא כמו שפירש הקונטרס דאמר קבלו עדות שהעידו לפניהם בלילה דנין למחר ע"פ אותו עדות ואין צריכין לחזור ולהעיד בפניהם ביום ומה שפירש הקונטרס דוקא שנכנסו לבקר (ב) אבל הזמינום להעיד שוב אין יכולין לדון אפילו יעידו אחרים דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין כשראו בגילה אבל אין מתחילין בלילה דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו הא כיצד יום לתחלת דין לילה לגמר דין: מאי טעמא. כשנכנסו בלילה אין עושין דין. משום דהוו עדים ואין עד נעשה דיין: אין ה"נ קאמינא דין נחלות: איתמר קנין. שקני משכיב מרע או מיד אחר אם רצה לחזור מאותו קנין עד אימתי יכול לחזור: רבה אמר כל זמן שיושבין. אע"פ שאין עוסקין באותו ענין: רב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו ענין אע"פ שאין יושבין: ואי סלקא דעתך כל זמן שיושבין יכול לחזור אם כן אמאי אם רצו עושין דין מיד לאלתר כשצוה ומורידין כל אחד לירושתו וליחוש דלמא הדר ביה אותו שכיב מרע מצואתו עד שהן יושבין (ג) ודברי שכיב מרע אין צריכין קנין וחשוב כקנין דכתובין וכמסורין דמי כל זמן שקנין חוזר יכול הוא נמי לחזור בו אלא הואיל דכל זמן דעסוקין באותו ענין לא הדר ביה תו לא מצי הדר בי' הואיל דסלקי מההוא ענינא: אלא מאי אית לך למימר. לרב יוסף דמצי למיעבד דין משום דכבר סליק

(ד) תוי ד"ל ואף שדברי שב"מ וכו' וכתובין וכמסורין דמו מ"מ כל זמן שקנין מחזר וכו'.

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ט מהל' עדות הלכה מ סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סי' ז סעיף ה: כ ב מיי' פ"ט מהלכות ממרים הלכה י סמג עשין פג טוש"ע מ"מ סי' קכה סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמריתה וכו' והקשיתי לו הס"ד ואחר כך מ"ה וה"ג אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ולרב יוסף מי ניחא כו':

מוסף רש"י

אבל בלילה. שאינו ראוי לדון כותבין ואין עושין דין אפילו למחר, שמתחילתן לא נראו ליסד נשם דין (סנהדרין לד:).

מוסף תוספות

א. ואפי' עברו וקבלו אינו מקובל ואין דנין ע"פ אותה קבלה כתחלת דין. רשב"ם. ב. עיין רשב"ם למה כשבאו בלילה פסולין לפרש"י. ג. [ו]משום כן פסלו עדים הקרובים לדיינים שאם הרוגו לא על פיהם הן נהרגין. רשב"ם. ד. [ו]מעשים בכל יום שמקדשין בפני רחוקים וקרובים ואינם חוששים שמא הקרובים נתכוונו להעיד ותהא אף עדות הכשרים בטלה. ר"ן. ה. דהא הרוג לא בא לב"ד מן הסתם, ודוחק היא לאוקמה בשעשאו טריפה ובא לב"ד. ריטב"ם מכות ו.

רבינו גרשום

ביום אבל בלילה אפי' שלשה כותבין. משום עדות: ואין עושין דין. דאין דין נוהג בלילה כדגרסינן בסנהדרין דיני ממונות דנין ביום וגומרין אף בלילה אבל אין מתחילין בלילה דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו הא כיצד יום לתחלת דין לילה לגמר דין: מאי טעמא. כשנכנסו בלילה אין עושין דין. משום דהוו עדים ואין עד נעשה דיין: אין ה"נ קאמינא דין נחלות: איתמר קנין. שקני משכיב מרע או מיד אחר אם רצה לחזור מאותו קנין עד אימתי יכול לחזור: רבה אמר כל זמן שיושבין. אע"פ שאין עוסקין באותו ענין: רב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו ענין אע"פ שאין יושבין: ואי סלקא דעתך כל זמן שיושבין יכול לחזור אם רצו עושין דין מיד לאלתר כשצוה ומורידין כל אחד לירושתו וליחוש דלמא הדר ביה אותו שכיב מרע אין צריכין קנין וחשוב כקנין דכתובין וכמסורין דמי כל זמן שקנין חוזר יכול הוא נמי לחזור בו אלא הואיל דכל זמן דעסוקין באותו ענין לא הדר ביה תו לא מצי הדר בי' הואיל דסלקי מההוא ענינא: אלא מאי אית לך למימר. לרב יוסף דמצי למיעבד דין משום דכבר סליק

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ח מהל' נחלות הלכה יב סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' ל סעיף ח:

כב ב מיי' שם הלכה יג ועי' בהגהות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ה:

רבינו גרשום

מאותו ענין ולא הדר בו והתחיל לדבר מענין אחר ומשום הכי עושין דין. שוב הכי נמי לרבה משום הכי עושין דין דקמא כבר אחר שצוה ולא הדר ביה והדר יתבי ועשו דין משום הכי לא מצי למיהדר ביה: והלכתא כוותיה דרב יוסף. בהני ג' הלכות [ז] דאיירינן בפירקא קמא דמעלינן ל' כנכסי דבר מריון וענין דהכא דאמר רב יוסף כל זמן שעוסקין באותו ענין ומחצה כדאמרי' באידך פירקין מי שמת ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי לך ולבנך אמר ר' יוסף קנאי איתתא פלגא דדרש קרא דכתי' והיתה לאהרן ולבניו זכה מחצה לאהרן ומחצה לבניו: **פים'** האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ממונם האשה לבעלה והאשה לבנה ואחי האם לבני אחותו ואינם נוחלין את ממונם: האשה את בנה מורישה ממונה לבנה ואינה יורשת ממון של בנה היינו דקתני ברישא דמתני' האיש את אמו נוחל ואינן מנחילין ותרתי זימני ל"ל והאשה את בעלה מורשת ממונה לבעלה ואינה יורשת היינו דקתני ברישא האיש את אשתו נוחל ולא מנחיל ואחי האם מורישין ממון לבני אחות היינו דקתני ובני אחות נוחלין ולא מנחילין דמה לי אחי האם ומה לי אחות האם ותרתי זימנא ל"ל: אין הבעל יורש את אשתו בקבר. דלאחר מיתת אשתו אם נפלה לה ירושה אין הבעל יורש אותה ירושה כי אם הבנים לפי שאינו נוטל בראוי כבמוחזק: אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר. שאם נפלה לה ירושה לאחר מיתתה אין הבן יורש אותה להכי שיהא יכול להורישה לאחין מן האב אבל הוא עצמו יכול לירש אותה עד שהוא חי ואחריו לקרובי האב ואגב דאיצטריך למיתני הני תרי נקט ואחי האם ולא משום דדרשינן לה כלום

ז) ל"ל בשלה לפיירינן וכו' ובעיון ערך מדוש גרס הכא בסדוס ושייט כך מימרא דרב יוסף דאמר התם דטופין על מדת סדוס.

מעניינא לעניינא. שפסקו מאותו ענין ודברו בענינים ובמעשים אחרים ואז אם רצו עושין דין אבל כל זמן שעסוקין באותו ענין אין עושין דין: **והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה.** כפ"ק (לעיל דף יב:) אמר רב יוסף מלי אמר ליה מעלינא לך כנכסי דבר מריון: **ענין.** הא דאמרן: **ומחצה.** לקמן במי שמת (דף קמג.) ההוא דאמר לדביתהו נכסי לין ולבריך אמר רב יוסף קנאי פלגא דדרים והיתה לאהרן ולבניו [ויקרא כד] מחצה לאהרן ומחצה לבניו: **האשה את בנה נמי.** למיתנא מנחלת ולא נוחלת היינו ריש"א דקתני האיש את אמו נוחל ולא מנחיל והאשה את בעלה נמי דקתני מנחלת ולא נוחלת היינו נמי ריש"א האיש את אשתו נוחל ולא מנחיל וכן אחי האם דקתני דמנחילין לנכדם בני אחותם ולא נוחלין היינו נמי ריש"א דקתני בני אחות של אם נוחלין דודיהן ולא מנחילין. ולמאן דתני נמי במתניתין בני אחיות הך סיפא נמי היינו בני אחיות דכי היכי דהאיש נוחל את דודו ואינו מנחיל ה"נ נוחל את דודתו ואינו מנחיל: **ה"ג הא קא משמע לן דהאשה כו'** ולא גרסינן אלא. כלומר להכי תנא בבא יתירה לאקושי האשה את בנה להאשה את בעלה דבאותו ענין שהאשה מנחלת לבעלה מנחלת נמי לבנה: **מה האשה את בעלה.** אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה אלא במוחזק כדאמרן לעיל [קיג.] וילפינן מקראי דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממוריש כשהיא בקבר אלא או בנה או בתה יורשה ואם אין לה בן הקרוב למוריש יותר קודם: **אף האשה את בנה.** אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו כדי שינחיל הוא לקרוביו שמצד אביו ולא מצד אמו כגון שאם מת הבן ואח"כ מתה אמו אין זה הבן שהוא כבר מת ונתון בקבר מקודם מיתת אמו יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו אלא יורשי אביה יורשין אותה. וסברא הוא דכיון דמת בנה מקמי דילדה פקע לו כחו בירושת אמו ומיהו להכי איצטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו דס"ד אמינא לא תסוב תרי זימני כתיב [במדבר לו] ותרוייהו בסבת הבן חד להיכא דמתה אמו מקמיה דיירית לה ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית אימו ברישא ומתה היא אחריו דהוסבה נחלה לאביו או לקרוביו מן האב קמ"ל משנה יתירה דלא ירית בראוי וקראי לכדדרשינהו לעיל [קיב:]. והאי דקתני אחי האם דלא נריך מגב גברא דהנך נקט ליה. והאי דקתני בריש"א האב את הבנים והבנים את האב והוה מצינו למשמע סיפא מריש"א מיהו כיון דמיתני ליה בתרוייהו נוחלין ומנחילין קתני להו דכל נוחלין ומנחילין קאשיב אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין כולה מיותרת היא שהרי כבר נשנית בבא נוחלין ולא מנחילין: (ג) **יורש את אמו בקבר.** דמי להוא בקבר דלעיל שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה והכא נמי כשהבן בקבר אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב: **משום רבי יהודה ברבי שמעון.** משום דלא היה רבו מובהק קאמר משום שלא הורגל ר' יוחנן לומר דברים משמו של ר' יהודה בר' שמעון אבל מרבו ילמד אמר ר' יוחנן אמר ר' יוסי (ד): **דבר תורה.** כלומר מן הפסוק יש ללמוד: **האב יורש את בנו.** וה"ה לבתו כדילפינן בריש פירקין [קט.]: **יורשת את בנה.** וה"ה לבתה במקום שאין האב אבל אם אביו קיים הוא קודם דלהכי מיהא אהני משפחת אב שקרויה משפחה [קט:] להקדים שאר האב לשאר האם: **מעות.** וכל בת יורשת נחלה ממעות (ד) וביורשת שני מעות אוקימנה [קיא.]: איתיביה

מעניינא לעניינא ה"נ דקמו והדר יתיבו (ו) והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה עניין ומחצה: האשה את בנה וכו': הא תו למה לי הא תנא ליה ריש"א האיש את אמו והאיש את אשתו (ז) הא קא משמע לן דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה (ח) אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף אשה את בנה (ט) אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה (י) בן ר' שמעון דבר תורה האב יורש את בנו ואשה יורשת את בנה שנאמר [1] מטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב אב יורש את בנו אף מטה האם אשה יורשת את בנה

איתיביה

ו) לקמן קמג.; ז) [נקמן קנט:]; ג) [שם], ד) [במדבר לו], ה) [לפניהו לקמן קמג. לא מליגו שהשיב רב יוסף כלום על קושיית אביי ע"ש ולכך לפניהם], ו) [וע' תוס' מנחות נב. ד"ה מנעל ותוספות מגילה כט: ד"ה והלכתא וכו'], ז) [ע"ש בתוס' ד"ה לאחרן], ח) [לעיל קיג.],

תורה אור השלם

1 וְכָל בַּת יִרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֶּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו: במדבר לו ח

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה משום ר"י ב"ר שמעון משום דלא היה רבו מובהק. עי' רש"י חולין קיג ע"ב ד"ה הא לדבריה: **תוס'** ד"ה אף כו' **שלא** יהיו נכסיו הפקר. עי' בר"ש פ"ט משנה ט' דשביעית ועי' בפ"י כתובות יא ע"א בתוד"ה מטודילין:

הגהות הב"ח

(א) גמ' והאיש את אשתו אמר רב ששת הא קא משמע לן: (ב) שם ר' יהודה בר' שמעון: (ג) רשב"ם ד"ה אין הבן יורש את אמו בקבר: (ד) ד"ה משום וכו' אמר ר' יעקי. נ"ב לעיל בדף קיג ע"ב: (ה) תוס' ד"ה והלכתא כו' דרב יוסף איעקרא מגמרא לא הוי שיעוי: (ו) ד"ה מה וכו' הא דומיא דהכי ליכא וכו' דהא ליתא: (ז) **בא"ד** ואם נפרש בירושת הבעל: (ח) **בא"ד** אין נלפה דהא אמר בהבא: (ט) **בא"ד** שאינן ממוריש אשה הוצרכו לפסוק אחר כל"ל:

מוסף תוספות

א. דכיון דאפשר למיהדר ביה אין זו ישיבת ב"ד ואפי' לא חזר, דהוי כמו שידון קודם גמר הטענות. ריטב"א. ב. ועוד נהי דלגבי דידיה לא הוי דין כיון דמצי דהדר ביה, לגבי בנים ליהוי דין אם לא חזר בו. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ג. ומוסיף הרמב"ן: ודילמא אבתי הדר ביה כלומר בתר דינא הדר ביה בפנינו והיכי דינינן ביה לאלתר ומטרחינן דייני. ד. דכיון דמת ליה והוותרה לינשא לאחר נפרדה ממנו ושוב אינו יורשה שהרי אילו תנשא לאחר האחר יורש. רשב"א. ה. דכתיב גבי טומאה כי אם לשארו (ויקרא כא). רש"י יבמות נה: ו. שאם מת הבן בחיי אמו ואח"כ מתה אמו אע"ג דקורבא דבן לגבי אימיה מידי דליית ליה הפסק הוא אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחין מן האב דכיון דאין בין האחין מן האב ובין אמו קורבא בעולם לא ירתי לה. יד רמה. ז. שהכופר בא על ידה, הר"א דנוטל. תוס' ב"ק מב: ח) לקמן קמג.; ט) [לקמן קנט:]; ג) [שם], ד) [במדבר לו], ה) [לפניהו לקמן קמג. לא מליגו שהשיב רב יוסף כלום על קושיית אביי ע"ש ולכך לפניהם], ו) [וע' תוס' מנחות נב. ד"ה מנעל ותוספות מגילה כט: ד"ה והלכתא וכו'], ז) [ע"ש בתוס' ד"ה לאחרן], ח) [לעיל קיג.],

ח. וע"ע בשיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש מה שמתרץ.

איתיביה רבי יוחנן לרבי יהודה (א) בן שמעון האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין אמר ליה משנתנו איני יודע מי שנאה ולימא ליה רבי זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות מתניתין כרבי זכריה בן הקצב דקתני ובני אחות (ב) ותנא בני אחות ולא בנות אחות ואמרינן למאי הלכתא ואמר רב ששת לקדם ואי סלקא דעתך מתני' רבי זכריה בן הקצב היא הא אמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ותנא דידן ממ"נ אי דריש מטות אשה נמי תירש את בנה אי לא דריש מטות בן דקודם לבת בנכסי האם מנא ליה לעולם דריש מטות ושאני [1]הכא דאמר קרא [1]וכל בת יורשת נחלה יורשת ואינה מורשת: **מתני'** סדר [2]נחלות כך הוא [2]איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו (ג) בן קודם לבת כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין יוצאי יריכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב יוצאי יריכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין (ג) והאב קודם לכל יוצאי יריכו: **גמ'** תנו רבנן בן אין לי אלא בן בן הבן או בת הבן או בן בת הבן מנין תלמוד לומר (ד) אין לו (ה) עיין עליו [3]בת אין לי אלא בת בת הבת ובן הבת ובת בן הבת מנין ת"ל אין לו עיין עליו

בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מנין תלמוד לומר **אין לו עיין עליו.** ופ"ת תיפוק ליה דבני בנים הרי הן כבנים כדאמר בפ' אלמנה (יבמות דף ע.) דזרע זרעה לא ליריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים וי"ל דהתם דכתיב וזרע אין לה מזרע משמע בני בנים כדמשמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סד: ופס) גבי מעביר בנו ובתו באש דקאמר אין לי אלא בנו ובתו בן בנו ובן בתו מנין ת"ל ומזרעך אלמא דמלשון זרע משמע בני בנים וליכא למימר דהתם מיתורא דריש דא"כ הוה ליה למדרש איפכא דקרא ומזרעך כתוב בריש אבל מבנו ובתו לא משמע ליה התם בני בנים הלכך הכא דכתיב בן איצטריך לרבויי בנו ובתו וממילא דכתיב (ויקרא יח) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה אין לריא מדאיצטריך לכתוב בת בנה דבני בנים לא הוו כבנים דאיכא למימר דאי לא כתב בת בנה הוה אסרינן עד סוף כל הדורות משום דבני בנים הרי הן כבנים וא"ת כיון דאין בני בנים כבנים מנלן גבי יבוס דפוטר בן הבן מיבוס וכי תימא דנפקא לן מאין לו הא איצטריך לרבות ממזר וי"ל דשקולים הם ויבאו שניהם אי נמי דבן הבן נפקא לן מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי וקשה לרשב"א דאמאי איצטריך הכא קרא דבני בנים קודמין לאחין תיפוק ליה מדלענין יבוס בני בנים וכנים כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו וי"ל דהכא איצטריך דבן הבן או בת הבת עם הבנות דמיבוס לא הוה ידעינן (ג) אלא דעדיפא מאא ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי יבוס מנחלה הוא דקיימא לן ולא מהגך טעמי דפרישית לעיל ואם תאמר ומנלן דממזר יורש את אביו כדמשמע בקידושין (דף ז. ופס) דהא גבי יבוס (יבמות ד' כב:) צריך רבוי וכן גבי בת כהן נמי איצטריך קרא לזרע פסול וליכא למימר דנפקא לן מואין לו דשקולין הם או משום דיבוס בנחלה תלא רחמנא וגבי יבוס איכא רבויא דאי איצטריך דרשא להכי אמאי פריך בפ' שני דיבמות (דף כב: ופס) יוכשו ומטמא לו פשיטא ויש לומר דזרע משמע כשר לכך איצטריך גבי בת כהן רבויא אבל בן משמע נמי פסול והא דאיצטריך גבי יבוס לרבויי בן פסול היינו משום דה"א נילף אחוה אחוה מבני יעקב דכשרים ולא פסולים דמאי טעמא נמי אמר התם דה"א שאם פסול אינו זוקק ליבום אי לאו משום דמלינו בקרא דבן פסול פוטר ומדלענין מיפטר פוטר מזקיק נמי זקיק: [וע' תוס' לעיל קט. ד"ה כיון]: אפילו

בין שהיא יורשת מטה אחד בין יורשת שני מטות: **מתני' בן קודם לבת.** ראובן קודם לדינה אחותו לירש את יעקב וכן כל יוצאי יריכו של ראובן אם מת ראובן קודמין לדינה אחותו לירש את יעקב כגון מת ראובן חנוך בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב וכן של חנוך וכן בנו עד אלף דור כולן קודמין לדינה. ובגמרא מפרש טעמא מדכתיב אין לו עיין עליו: **בת קודמת לאחין.** ואם יש אב למת גם לו קודמת: **אחין קודמין לאחי האב.** ואם יש להן אחות הן קודמין לאחות והאחות ויוצאי יריכה קודמין לאחי האב: **כל הקודם בנחלה.** ומת יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותה נחלה ולא שאר קרובי המת יורשין אותו אע"פ שקרובין למת יותר מיוצאי יריכו של זה: **והאב קודם.** לירש בנו או בתו שמתו לכל יוצאי יריכו דהיינו אחי המת וכבר נפקא לן בריש פירקין [קט.] מוהעברת [במדבר כז] דהאב קודם לאחין. ודוקא מיוצאי יריכו אבל יוצאי יריכו של בנו קודמין לכל אדם: **גמ' ובת הבן.** במקום שאין שם בן הבן: **ובן של בת הבן.** והוא הדין לבת של בת הבן אבל לישנא קלילא הוא דנקט אבל בת של בת תרי זימני רלופין לאו לישנא קלילא הוא: **אין לו עיין עליו.** של מת אם יש לו בן או הבא מכחו של בן כגון יוצאי יריכו. ויו"ל יתירא קא דריש דמלי למכתב אן בלא יו"ד דכתיב (במדבר כב) מאן בלעם והכי מפרשינן בקידושין (דף ז.) גבי וילאה חנס אין כסף [שמות כא]: **עיין עליו.** דהאי מת אם יש לו בת בלי (ג) וכלל וכיון דאיכא יוצאי יריכה עובר ירך אמו הוא [גיטין כג.]: הא

מסורת הש"ס

א) [לעיל קיג.], ב) [לקמן קכב: כתובות נ.], ג) [יבמות מ.], ד) [יבמות כב: וש"נ], ה) [ובערוך ערך אין איתא איין ועמ"ש הפמ"ע פי' רעו פ"ק ג' וע"ע בערך עין], ו) [במדבר כז],

תורה אור השלם

1 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו: במדבר לו ח

2 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

3 וְאִם אֵין לוֹ בַּת וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאַחָיו: במדבר כז ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' לר' יהודה ברבי שמעון: (ב) רשב"ם ד"ה עיין וכו' בת כלל וכיון כל"ל ומיתת וכלל ממקק: (ג) תוס' ד"ה בן הבן וכו' דמיבוס לא הוה ידעינן. נ"ב ע"ל בדף קח במ"ש התוס' בד"ה כלום יש יבוס:

מוסף רש"י

ובני אחות. יורשין אחי אמן, ולא בנות אחות. וכדפרשינן לקמיה (לעיל קיג.). **למאי הלכתא.** ממעט להו, הא ולאי יורשות אחי אמן, שהרי הבת יורשת אמה ומנקוס אמה עומדת לירש אחי אמה, שהרי האשה יורשת את אחיה במקום שאין את (שם). **לקדם.** שיקדמו הבנים לבנות לירש את דודיהן, דילפינן מיבוסה דאשה דהבן קודם לבת (שם). אין לו עיין עליו. מלי למכתב ובן לן לו, כדאמרינן בקידושין (ד.) אן כסף, וכמו מאן יבמי, מאן בלעם, ולהכי כתב אין, למידרש עיין עליו אם יש לו בן בעולה (יבמות כב:).

מוסף תוספות

א. דבת (ובת הבן ובת הבת) מקימה שם ואח אינו מקים שם אלא צריך ליבום. תוס' לעיל קח: ד"ה כלום.

עין משפט נר מצוה

בג א מיי' פ"ח מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעו סעיף ד:

כד ב מיי' שם הלכה ח ב ג טוש"ע שם ס"ח:

רבינו גרשום

מנחילין ולא נוחלין. אלמא דהאשה אינה יורשת את בנה וקשיא לר' יהודה: איני יודע מי שנאה. דלא ידעינן תנאי דסבירא ליה כותיה: ולימא ר' זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות. כדאוקמינן לעיל: שוין בנכסי [האם]. דלא מקדמי' להו: ותנא דידן ממה נפשך. אמאי האשה אינה יורשת בנה: אי דקדריש מטות. בדין הוא דהאשה יורשת בנה כדאמר ר' יהודה לעיל אשה יורשת את בנה דבר תורה כו': ואי דלא דרש מטות בן קודם לבת בנכסי האם מנין. דהא לעיל נפקא לתנא דידן מהתם דאמרי' שני התם דאמר קרא מטות מקיש מטה כו': לעולם דריש מטות ואם כן אמאי אין אשה יורשת בנה דשני הכא דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה. דהבת יורשת ממון אמה מה שנפל לה מן אמה ואינה מורשת ממונה לאמה הוא הדין נמי לבן דאינו מוריש את אמו: **פיסקא** סדר נחלות כך הוא כו' והעברתם את נחלתו לבתו. הא יש לו בן הוא קודם לבת וכל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת. זה הכלל כל הקודם לנחלה והוא ליתיה קודמין הנחלה ליוצאי יריכו: תנו רבנן בן אין לי אלא בן דליהוי קודם לנחלה בן הבן דליהוי קודם לאבי אביו והכי נמי בת הבן ובן בת (הבת) של בן שיהא יורש אבי אמו מנין ת"ל אין לו כלומר מהאי אל"ף דאין לו עשה ע"ן כלומר עיי"ן עליו מכל צדדין הבאין מכח כחו ה) לו יורשהו והכי נמי דרשי בת והוא הדין נמי לכל הני דקודמין לנחלה צריך לפשפש ולחקור ולעיין אחריהם אם יש להן יורשין מכל כחו ליתן להם נחלתו ואחיו נמי דקודמין לאחי האב צריך לעיין לכל הבאין מכח אחיו וליתן להן

ה) נראה לל"ל הבאין מכח כחו ליתן לנחלה שמותו.

אפילו נשיא שבישראל. שרוצה לתקן לפי צורך שעה כעין שמצינו בבני בניימין שהתנו שלא תירש בת הבן עם אחיו אין שומעין לו משום לדוקין [א]: **מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה.** קשה לר"ת דאמאי אהדר ליה מענה דלמא בן הבן הוי כבנו אבל בת בנו לא תהיה כבנו אלא כבתו (ו) וראה לר"ת דענה אשה היתה כדמוכחי קראי דכתיב ואלה בני אהליבמה בת ענה בת צבעון אלמא אשה היתה וליכא למימר דענה אחר היה דהא אמר הכא דצבעון הוליד ענה ועוד דמיד אחר קרא דמייתי הכא הוא ענה אשר מצא וגו' כתיב אלה בני ענה דישן ואהליבמה בת ענה והשתא אהדר להו שפיר ר' יוחנן בן זכאי דבת הבן חשובה כבן לירש עם אחר בניס שהן קודמין לבת [ב] מדקרי ליה יושבי הארץ וכך היא קודמת לבת ומכאן סותר לבסוף ק"ו שלהן [ג] והא דכתיב הוא ענה בלשון זכר היינו משום שירשה עם [ד] אחי' צבעון כזכר וא"ת והיאך ירשה ענה והלא היה לה אח [ה] וכתיב ובני צבעון היה וענה וי"ל דמת היה תדע מדלא חשיב בני היה כדחשיב בני ענה ורש"י פירש בפירוש חומש דאהליבמה היתה בת ענה ובת צבעון וכי היכי דאמר הכא שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ולכך חשיב ליה [ח] בני שעיר הכי נמי בא ענה על אמו והוליד ממנה אהליבמה ולהכי קרי לה אהליבמה בת ענה בת צבעון: כי

הא כיצד [א]**נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב אמר אביי גמירי דלא כלה שבטא אמר רב הונא אמר רב** [ב]**כל האומר תירש בת עם בת הבן אפילו נשיא שבישראל אין שומעין לו שאינו אלא מעשה צדוקין דתניא בארבעה ועשרים בטבת תבנא לדיננא שהיו צדוקין אומרין תירש הבת עם בת הבן נטפל להן רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שוטים מנין זה לכם ולא היה אדם שהחזירו דבר חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואומר** [ג]**ומה בת בנו הבאה מכח בנו תירשנו בתו הבאה מכחו לא כל שכן קרא עליו את המקרא הזה** [1]**אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה וכתיב** [2]**אלה בני צבעון ואיה וענה אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה ודלמא תרי ענה הוו אמר** [ד]**רבה אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו** [ה]**שמואל איכא דאמרי אמר רב פפא אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו** [ו]**רבה אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא אמר ליה רבי בכך אתה פוטרני אמר לו שוטה ולא**

נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. כלומר (ג) ודאי כי היכי דאמרינן עיין עליו למטה הכי נמי אמרינן עיין עליו למעלה שאם כלה זרעו לגמרי העבירנה ליורשי האב למעלה הא כילד אתה מוצא בכל מקום עיין עליו: **נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן.** שאם אין לו אב ולא אם ולא בן אם ולא אחות ולא בן אחות ולא בני בניהן עד עולם ולא אבי האב ולא אחי האב ולא בני אחי האב ולא בני אחות האב ולא בני אחות האב מחזירין למטה ולמעלה על קרובי אבותיו עד ראובן ולא יתנוה לקרובי האם שבודקין אחר (אחי) אבי אבי אביו ואם אין אבי אבי אביו לא הוא בניו ולא בניו ולא בני בניו בודקין אחר אחי אבי אבי אביו או הוא או יוצאי יריכו דהיינו דוד אבי אביו או בני דוד אבי אביו אבל האבות לעולם קודמין לאחי האבות כדאמרינן לקמן אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו דאברהם קודם וכן יהא הולך ובודק עד ראובן דאבי אבי אבי אב תחלה או הוא או בניו ואם אינו יבדוק אחרי כן באחין דהיינו אחי אבי אבי (ג) האב או הוא או בניו ואם אין יבדוק באחותו או בבניה דהיינו אחות אבי אבי אביו ואם אינו עולה עוד למעלה דור אחד ויבדוק תחלה באבות ואח"כ באחיהם ואחר כך באחיותיהם וכן לעולם עד ראובן כגון ובני ראובן חנוך ופלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל ודתן מת בנו של נמואל בלא זרע נמואל יורשו ואם אין נמואל קיים אחיו בניו של נמואל דהיינו בני נמואל יורשין אותו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו דהיינו דתן דודו או הוא או בניו כלה דתן נותנין לאליאב אבי אביו של מת או לאחי אליאב או לאחות אליאב להם ולבניהם ולבני בניהם מת אליאב בלא אחים ובני אחים מחזרין אבל פלוא ואם מת נותנין לחנוך וחצרון וכרמי או לבניהם דהוו להו בני אחי אבי אבי אביו של מת ובעינן זה אי אפשר שלא ימצא אחד בשבט הראוי לנחלה שאין השבט כלה לגמרי. כללא דמילתא אבי המת קודם לאחי המת וכן אבי אבי המת קודם לאחי אבי המת אבל אחי המת קודם לאבי אבי המת וכן אחי אבי המת קודם לאבי אבי המת (ד): **ולימא עד יעקב.** שאם מת ראובן הוא וכל זרעו חוזרין אבל יעקב ואם אין יעקב שמעון ולוי יורשין את הראוי לראובן אחיהם דהוו להו אחי אבי אבי אב אביו: **אמר אביי.** אם כן נמצא שבט אחד כלה מישראל וגמירי דלא כלה שבטא. וראיה לדבר במלאכי (ג) כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם בפר"ת. ראובן דנקט לאו דוקא אלא מפני שהוא שבט ראשון נקטו: **אמר רב הונא אמר רב כל.** דיין האומר ופוסק דין שתירש הבת של מת עם בת הבן של מת מקל וחומר דלקמן אפילו הוה הדיין נשיא בישראל שהכל נמנין עמו לדון כמותו אין שומעין לו מפני שדין זה מעשה לדוקין הוא כדמפרש לקמן ולחזק את הדבר אמר כן כעין דאמרינן (מנחות ד' לב.) אם יבא אליהו ויאמר אין שומעין לו. ויש מפרשין שכיב מרע שמלוה תירש הבת בנכסיי עם בת בני ואליבא דר' יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן בפירקין (דף קנ.) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין הכא אין שומעין לו משום דדמי דמכח ירושה בלא לירש עם בת הבן כדברי לדוקין הלכך אמור רבנן דאין שומעין לו ולאו מילתא היא דבלאו מעשה לדוקין נמי אין שומעין דמתנה על מה שכתוב בתורה שהרי הבת אינה ראויה לירש כלל עם בת הבן דאפילו ר' יוחנן בן ברוקה לא אמר אלא בבן בין הבנים או בת בין הבנות דבלאו הכי הוה ראוי לירש קצת הלכך ראוי גם לירש לו את הכל אבל בת בין הבנים והוא הדין לבת אבל בת הבן אין בדבריו כלום והכי אמרינן לקמן בפירקין [שם]: **דתניא.** במגילת תענית דקחשיב אילין יומיא דלא להתענאה בהון ומיירי בטבת וקתני בעשרים וארבעה בו תבנא לדיננא שבנו למשפטנו הראשון שהודו לנו הלדוקין: **עם בת הבן.** ומיהו עם בן הבן מודו דלא תירות. לדוק ובייתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו היו והיו שונין לתלמידיהן מה שקיבלו מאנטיגנוס אל תהיו כעבדים המשמשין כו' [אבות פ"א מ"ג] וטעו התלמידים בכך שהיו סבורים דהכי קאמר עבדו למקום ואל תקבלו שכר ואמרו כמו שאין בו ממש בדבר זה כן כל דברי חכמים וטעו ופקרו בדברי חכמים ונקראו לדוקין על שם לדוק ובייתוסין על שם בייתוס בתחת דרבי נתן (פ"ה ה"ב): **קרא עליו מקרא.** שאנו למידין ממנו שענה בנו של נבעון היה וקרא ליה בן שעיר וקאמר נמי יושבי הארץ כלומר שענה ירש ארץ שעיר אבי אביו ונמצא שבני בניס יורשין נחלת האב כבניס עצמן והוא הדין לבת בנו והלכך לא תירש הבת עם בת הבן כי היכי דאינה יורשת עם הבן: **וכתיב ואלה בני צבעון ואיה וענה וגו'.** אלמא בנו היה ועליל קרי ליה אחיו: **אלא צבעון בא על אמו והוליד ממנה ענה.** נמצא שהוא אחיו ובנו ואין לומר דבנו של נבעון היה והאי דקרי ליה בן שעיר לא משום שהיה אחיו של נבעון אלא לאשמועינן דבני בניס הרי הן כבניס א"כ לא לכתביה גבי צבעון (ה) אלא מדקאמר נבעון וענה אחים היו ומיהו מדכתיב יושבי הארץ שמעינן מהכא דבני בניס הרי הן כבניס לנחלה: **אמר רבה אמינא כו' ומנו שמואל.** ולפי שהלכה כמותו בדיינים [בכורות מט:] קרי ליה הכי והוא שם של מלך פרס: **אילא דאמרי אמר רב פפא כו'.** רבה נמי קרי שבור מלכא משום דהלכתא נמי כוותיה לגבי משדה עניו ומחלה [עי' גיטין עד:] דהלכתא כרב יוסף (לעיל דף קיד:): **בכך אתה פוטרני.** בתמיה הלא גם אני מודה לך דבן הבן יורש את זקנו ואפילו במקום בת אבל בת הבן [הוא] דאמרינן שתירש הבת עמה: לא

שממזר אינו יורש את אביו אע"פ שבא מכחו: וצבעון וענה. אלמא דאחי הוו והדר כתיב אלה בני צבעון ואיה וענה אלמא דענה בן בצבעון היה אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה דאחיו ובנו הוה ומדבריהן החזיר להן תשובה דממזר אינו יורש אע"פ שבא מכחו בת האב נמי אע"פ שבאה מכחו אינה יורשת במקום בת הבן ואמר לו אותו זקן רבי בכך פוטרני ומדחני שלא תירש בת האב עם בן הבת. אמר לו שוטה בדין הוא שאפטרך בכך

ז) פירש מוהרן ומוהרי דל"ל דתמוזר שירושה לאחיותיהם ואם כולן מתו וכו'.

כה א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ג:

כו ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

אלה בני שעיר כו' וצבעון ואנה. אלמא אחי הוו, וכתיב אלה בני צבעון ואיה וענה. אלמא בנו היה (פסחים נד.). שבור מלכא. שמואל קרי ליה רבא שבור מלכא משום דבקי בדינין והלכתא כוותיה בדיני כדין הילא מפי המלך שמתקיים, ושבור ממלך פרסיים היה בימי רבא (שם).

מוסף תוספות

א. דחיישינן שמא מן הצדוקין הוא או שלא לחזק דברי הצדוקין. תוס' ר"ת. ב. דמ"ש מיקרו בני בנים לפי שעומדין לו במקום בנים א"כ בת הבן במקום הבן עומדת ואינה יורשת עם הבת. רבינו יונה. ג. ומה שאמר לו בכך אתה פוטרני, שגם הם היו מודים שבת הבן יורשת ואפי' במקום אחין, אלא דמק"ו דבת הבן קאמרינן דלירת בת, ואם מפני שהכתוב קרא אותה בני אין זו ראיה, והוא השיב לא תהא תורה שלמה שלנו שמונה אותה כבן בין הבנים כשיחה בטלה שלכם, ועוד שכיון שיורשת עם האחין בטל ק"ו שלהם. רמב"ן.

רבינו גרשום

ירושתן: הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. עד בנו של ראובן חנוך או פלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל דתן ואבירם ועכשיו אם מת אבירם בלא יורש יורש אליאב אביו ואם היה מת אליאב יורש נמואל ודתן אחיו ואם אין שכבר מתו תחזור ירושתו ו) מכח אמם ואם כולן מתו תחזור הירושה לפלוא שהוא אבי אביו של מת ואם אין פלוא תחזור הירושה לבני פלוא או לבתו ואם אין לו בנים לפלוא תחזור לאחי פלוא דהיינו חנוך וחצרון וכרמי: ומקשי' ולימא עד יעקב. כלומר סמוך ליעקב דתחזור ירושה לראובן ומ"ש דקאמר עד ראובן ולא ראובן ממש גמירי דלא כלה שבטא מראובן דמצי למירש: כל האומר תירש הבת. של אב עם בת הבן היכא דליכא בן אפי' נשיא כו': תבנא לדיננא. חזרנו לדינו: מפטפט. מקנחר כנגדו להשיב לו דבור ומה בת בנו הבאה מכח בנו תירשנו וכו': קרא עליו המקרא הזה. כלומר שלא היה רוצה להחזיר להם תשובה אלא מתוך דבריהם רצה לנצחן שהן מודין

ו) [תוספתא ידים פ"ב ע"ב], ג) פסחים נד. ע"ב, ג) [שם אימא רבא וע"ש בכש"ן], ד) [שם אימא רבא], ה) כדפו"י אמי ועיי' רש"ש.

תורה אור השלם

1 אֵלֶּה בְּנֵי שֵׂעִיר הַחֹרִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לוֹטָן וְשׁוֹבָל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה:

בראשית לו כ

2 וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאַיָּה וַעֲנָה הוּא עָנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת הַיֵּמִם בְּמִדְבָּר בִּרְעֹתוֹ אֶת הַחֲמֹרִים לְצִבְעוֹן אָבִיו:

בראשית לו כד

הגהות הב"ח

(א) גב' ומנו שמואל. נ"ב עי' בסוף מסכת ב"מ: (ב) רשב"ם ד"ה הא מילד כלומר כי היכי דל"ל ותיבת ולאלי נמתק: (ג) ד"ה נחלה וכו' אמ"כ בתחין דהיינו אחי אבי אבי אבי האב וכו' אחות אבי אבי אבי אביו וכו' בני בניו אם אינו יבדוק אחרי כן באחין דהיינו לו אחים או בני אחים או בנות אחים ונתנים לאחותו או לבני אחותו שהיא בת נמואל ואם אין אח או אחות ונתתם את נחלתו לאחי אביו וכו' לאליאב אבי אביו של מת (לו לאחי אליאב וכו' ומצרין וכרמי) תמ"מ וג"ב ס"ק ו וכוה עיקר ואם אין אליאב נותנין לבניו של אליאב דהיינו אחי אביו של מת מת אליאב בלא בנים ובני בנים חוזרים אצל פלוא ואם מת נותנים לראובן ואם אין ראובן נותנים לחנוך חצרון וכרמי כו': (ד) באר"ד דרמי בר חמא וכן הלכה הס"ד: (ה) ד"ה אלא לבעון בא וכו' מ"ש לא לכתביה גבי צבעון. נ"ב כלומר אמתי כתביה לענה טופי מאיה והכי שיהם היו בניו של נבעון וכך מפורש בתוס' פרק מקום שנהגו בדף נד: (ו) תוס' ד"ה מלמד וכו' ובראה לר"ת. נ"ב מוהגו דריב"ז השיב לצדוקי גם ממתלה על פי האמת דענה אשה היתה דמעשה מיפרן ק"ו שלהם והצדוקי לא הבין וסבר דענה זכר היה כפשוטו של מקרא ולכן מ"ל רבי בכך אתה פוטרני גם אמנו מודים דבן הבן [יורש זקנו וריב"ז השיב לו] האמת ואמר לו לא תהא תורה שלימה כו' כלומר לא היתה תשובתי שיהה בטילה כמו שהבנת [אלא אני השבתיך דענה אשה היתה בת בנו של שעיר כדמוכח מבת ענה בת בנבעון ובתיה יורשת עם יושבי הארץ דהשתא מיפרך ק"ו שלהם דמה לבת בנו כו' וז"ש ר"מ ומכאן סותר לבסוף ק"ו שלהן דזה היה בדעתו שהשיב לו מתתלה ולפי פי' זה לא יהיה פי' לא תהא תורה שלימה כו' אינו [צריך לתוקן בקש כמו] שפרשב"ם דלא דמה אותו בקש כל עיקר ולו לאו פי"מ הייתי מפרש על פי דברכו [ולא מיפרך] ק"ו שלהם ומ"ל דענה אשה היתה אלא לאחר שהצדוקי

ח) [אבות פ"א מ"ג] כדפו"י אמי ועיי' רש"ש.

לא

לא תהא תורה שלמה שלנו כו'. איני צריך לחותך בקש. ומיהו מעיקרא לא היה חפץ לגלות לו טעמו של דבר דאסור לגלות להם טעמי תורה: **כשיחה בטלה שלכם.** קל וחומר שאתם דנין מעצמכם שיש עליו תשובה מה לבת בנו שיפה כחה במקום אחין שיורשת במקום אביה כגון בנות בנות נלפחד שירשו בנכסי חפר אבי אביהן עם בני חפר שנאמר נתן תתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהן [במדבר כז]: **תאמר בנתו שהורע כחה אצל האחין.** כשם שאינה יורשת עם אחיה בנכסי אביה כך אינה יורשת עם בת אחיה. בוא ולמד שבנות נלפחד ירשו בנכסי חפר ולא נקחו בני חפר ובנות חפר כל נכסי חפר נמצאת בת הבן קודמת לבת דהיינו בנות נלפחד שקדמו לבנות חפר: **ואומר היום.** שנאמרו כ"ד בטבת היה: **אצל הירש בת הבן עם האחין.** של בן אצל האחין יורשין כל נכסי האב ואפילו חלק שהיה ראוי לאחיהן המת לפי שבאותו מעשה דפלגש בגבעה מתו במלחמה כל שבט בנימין ואפילו הנשים כדכתיב ד) מה נעשה לנותרים לנשים כי נשמדה מבנימין אשה ולא נותר מהם כי אם שש מאות שנשאו נשים ארבע מאות מבנות יבש גלעד ומאתים שחטפו מבנות שילה ונמצא כל ארץ בנימין לשש מאות איש לפיכך באותו העת מגיע (ג) מאד מן הנחלה לאשה אחת הבאה לירש ואם תנשא לשבט אחר נמצאת נגרעת נחלת שבט בנימין לפיכך התקינו דהיכא דיש בנים יורשין את אביהם אצל מיעקרא נחלה מבני המת התנו אצל תירש בת הבן עמהן דהפקר ב"ד הפקר אבל אם לא היה בנים אצל בנות ה) (לשם גם הבנות) גם בת הבת תירש עמהן דלא ניחא ליה למת שתעקר נחלתו מזרעו אי נמי היכא דאיכא בנות ובת הבן תירש בת הבן את כל הנכסים ומסתמא היו מזהרות שלא להנשא לשבט אחר פן תסוב הנחלה לשבט אחר והכי משמע קרא ואמרו לתת הירושה לפלטת בנימין כלומר לבנים הנקראים על שבט בנימין ולא לבת הבן שיכולה להנשא לשבט אחר ונעקרה נחלה מבנימין: ה"ג **מלא עליו עברה.** בפירוש רבינו חננאל כלומר שונא אותו: **חליפות.** חליפין ממלא מקומו: **דין גרמא דעשיראה ביר.** נשאר אצלו שן אחד מבניו ובו היה מנחם למרי נפש האבלים שהשן של מת אינו טמא דתנן באהלות פרק ג' (מ"ג) כל שבמת טמא חוץ מן השייריים והשיער והצפורן ובשעת חיבורן הכל טמא. וכיון דרבי יוחנן לא הניח בן אם איתא דסבירא ליה דמי שלא הניח בן נקרא לא ירא אלהים לא היה אומר (ד) לברייתו דין גרמא דעשיראה ביר דאמרינן בעלמא (ברכות דף לד:) חליף עלי מאן דמפרסם חטאיה כדכתיב [תהלים לב] אשרי נשוי פשע כסוי חטאה: **לא הוה עייל בני עמיא.** לבית המת להתאבל עליו כדתנן (אהלות פ' טז מ"ג) בית אבל טמא מתים לפי שלא היה רוצה להתבטל מלמודו: **הא דידיה.** דין גרמא כו' דסבירא ליה כר' יהושע בן לוי זה שלא הניח תלמיד: **הא דרביה.** מאי דאמר זה שלא הניח בן ולא סבירא ליה: **קשה עניות כו'.** וצריך למיבעי רחמי. ואגב גרגא דדרשות דר' פנחס בר חמא נקט ליה הכא: **כי יד אלוה וגו'.** היינו נ' מכות שהרי במלרים דכתיב ביה אצבע אלהים הוא (שמות ח) ולקו י' מכות ונמצא ליד שיש בה חמש אצבעות חמשים מכות: **אל תפן אל און.** אל תהרהר אחר מדת הדין כי יש מצירים יותר ממך כי טוב לך זה החמשים מכות מעוני והרי יש לך כסף וזהב וקרקעות ועדיין הקב"ה מרחם עליך יותר מהרבה בני אדם שהן עניים: **חמה מלך.** היינו צער שבאה לו חימה מאת המקום. מלאכי מות היינו חולה שנוטה למות: **יפרנה.** יקנחנה: **בעי רמי בר חמא אבי אביו.** של מת ואחי אביו של מת איזה מהן קודם. ומשום דתרוייהו אתו לירש את המת מכח אבי המת קא בעי לה: **בנכסי עשו.** מיתה נקט בעשו שהוא רשע ולא ביעקב: **האב קודם לירש אם בנו נכל יוצאי ירכו.** נמצא אברהם יורש את יצחק מקמי ישמעאל והלכך כיון דתרוייהו מכח יצחק אתו הרי הוא כאילו יורש יצחק את עשו וחוזר אברהם ויורש את יצחק בנו כדאמרן בריש פירקין [קח:] שהאב קודם לאחין דכי היכי דדרשינן [קטו.] אין לו בן עיין עליו הכי נמי דרשינן בכל קרובים וגבי אבי המת נמי דרשינן אם אין לו אב ונתמה את נחלתו לאחיו [במדבר כז] עיין עליו שאם יש ליצחק שוס יורש דראוי ליורשו יבא במקומו והיינו אברהם שקודם לישמעאל וכן הלכה:

אגב

כי על זה בחרת מעוני. טוב לך במכות הללו ממה שהיית עני דעשיר היה דלא מצינו שהפסיד איוב אלא בהמות אבל קרקעות וכסף וזהב לא הפסיד אע"ג דקאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה (איוב א) מתנחם היה על הפסדו שלא היה לו לחוש שבמותו לא יוליך כלום עמו כדכתיב בקהלת (ה יד) ומאומה לא ישא בעמלו שיולך בידו והא דכתיב (ריש דקרא) (איוב מב) ויתנו לו איש קשיטה אחת ונזם זהב אחד לא מפני שהיה עני אלא דורון היו מביאין לו:

ו) **אבי האב ואחיו.** כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו מהו אמר רבא תא שמע האב קודם לבן ש"מ שאברהם קודם לפי טעותו לא היה בן יורש את אביו אלא אב קודם כל שעה לבן שהיה סבור שאברהם יורש כשימות עשו ויפלו הנכסים לפני יצחק ולדבריו שהיה סבור שאברהם קודם ליעקב אין בן יורש את אביו: ושהיה

ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם מה לבת בנו שכן יפה כחה במקום האחין תאמר בבתו שהורע כחה במקום אחין ונצחום ואותו היום עשאוהו יום טוב [1]ויאמרו ירושת פלטה לבנימן ולא ימחה שבט מישראל אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שהתנו על שבט בנימין שלא תירש בת הבן עם האחין ז) אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה כתיב הכא [2]והעברתם את נחלתו וכתיב התם [3]יום עברה היום ההוא [4]אשר אין חליפות למו ולא יראו אלהים רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר כל שאינו מניח בן וחד אמר כל שאינו מניח תלמיד תסתיים (ח) רבי יוחנן דאמר תלמיד דאמר [5]רבי יוחנן דין גרמיה דעשיראה ביר תסתיים דרבי יוחנן דאמר תלמיד ומדרבי יוחנן אמר תלמיד רבי יהושע בן לוי אמר בן [6]והא רבי יהושע בן לוי לא אזיל לבי טמיא אלא לבי מאן דשכיב בלא בני דכתיב [5]בכו בכה להולך ואמר רב יהודה אמר רב להולך בלא (ט) בן זכר אלא רבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד ומדר' יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד רבי יוחנן אמר בן קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא הא דידיה הא דרביה: סימן הדד עני וחכם: דרש רבי פנחס בן חמא מאי דכתיב [6]והדד שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה וביואב נאמרה בו מיתה דוד שהניח בן נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן נאמרה בו מיתה ויואב לא הניח בן והכתיב [7]מבני יואב עובדיה בן יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה דרש ר' פנחס בן חמא קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות שנאמר [8]חנוני חנוני אתם רעי כי יד אלוה נגעה בי וקא אמרי ליה חבריה [9]השמר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני דרש ר' פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנא' [10]חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה: זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין והאב קודם לכל יוצאי ירכו: בעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו איזה מהן קודם אמר רבא [8]תא שמע האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא

מוטב לך שתלקה בני מכות יותר מעוני: חמת מלך. מלכו של עולם היינו צער מלאך המות היינו חולה ילך אצל חכם והוא יכפרנה שמבקש רחמים והוא יצילנו: **פיסקא** האב קודם לכל יוצאי ירכו בנכסי בנו. היכא דאינן לבנו לא בן ולא בת הוא קודם לאחיו של מת. ובעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם שהוא אבי אביו של עשו וישמעאל שהוא אחי יצחק אביו של עשו בנכסי עשו שמת בלא יורש ויצחק אביו ליתיה איזה מהן קודם אברהם שהוא אבי אביו של עשו או ישמעאל אחי יצחק: אמר רבא ת"ש. ממתני' דקתני האב קודם לכל יוצאי ירכו ז) דיצחק וישמעאל מכח מאן קאתו מכח אברהם אביהן משום הכי דין הוא שיקודים אברהם היכא דליתיה ליצחק:

ח) נקמן קמא., ט) ברכות ה:, ג) מו"ק מ: ע"ב, ד) [שופטים כא], ה) ויענ"ן מ"ז, ו) שיך לע"ב,

תורה אור השלם

1 וַיֹּאמְרוּ יְרֻשַּׁת פְּלִיטָה לְבִנְיָמִן וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל:
שופטים כא יז
2 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ:
במדבר כז ח
3 יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שֹׁאָה וּמְשוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל:
צפניה א טו
4 יִשְׁמַע אֵל וְיַעֲנֵם וַיֹּשֶׁב קֶדֶם סֶלָה אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ וְלֹא יָרֵאוּ אֱלֹהִים:
תהלים נה כ
5 אֵל תִּבְכּוּ לַמֵּת וְאַל תָּנֻדוּ לוֹ בְּכוֹ בְכוּ לַהֹלֵךְ כִּי לֹא יָשׁוּב עוֹד וְרָאֹה אֶת אֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ:
ירמיהו כב י
6 וְהֲדַד שָׁמַע בְּמִצְרַיִם כִּי שָׁכַב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו וְכִי מֵת יוֹאָב שַׂר הַצָּבָא וַיֹּאמֶר הֲדַד אֶל פַּרְעֹה שַׁלְּחֵנִי וְאֵלֵךְ אֶל אַרְצִי:
מלכים א יא כא
7 מִבְּנֵי יוֹאָב עֹבַדְיָה בֶּן יְחִיאֵל וְעִמּוֹ מָאתַיִם וּשְׁמֹנֶה עָשָׂר הַחֹרְרִים:
עזרא ח ט
8 חֲנֻנַּי חֲנֻנַּי אַתֶּם רֵעַי כִּי יַד אֱלוֹהַּ נָגְעָה בִּי:
איוב יט כא
9 הַשְּׁמֵר אֶל תֵּפֶן אֶל אָוֶן כִּי עַל זֶה בָּחַרְתָּ מֵעֹנִי:
איוב לו כא
10 חֲמַת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּהּ:
משלי טז יד

הגהות הב"ח

(ח) גמ' תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר תלמיד דאמר וכו' כיר תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר: (ט) שם להולך בלא בנים אלא ר' יהושע בן לוי: (ג) רשב"ם ד"ה אלא תירש וכו' מגיע הרבה מאד מן הנחלה: (ד) ד"ה דין גרמא וכו' לא היה אומר. נ"ב ובגאון הכי נמי יש לפרש דלא היתה נחמה איבני ליה לגחומי לעורי קא מצערא ליה שמכיר לפניו שאינו ירא אלהים וכ"כ תוס' בברכות דף ה ע"ב ע"ש:

מוסף רש"י

דין גרמא דעשיראה ביר. זה עצם של בן עשירי שמת לו. כיל כמו כר, ולי עצם פחות מכשעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושאו קשור בסודרו לענמת נפש (ברכות ה:).

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ח מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רטו סעיף ח:

רבינו גרשום

שלא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם. אלא אותו ק"ו שאתם מבקשים ומביאין ראיה שתירש מופרך ומוקשה הוא משום דמה לבת בנו בדין הוא שתירש קודם לבת שכן יפה כחה במקום אחי אביה דהיא עומדת במקום אביה ויורשת עם אחי אביה. תאמר בבתו אע"ג דאתיא מכחו דהירשנו שכן הורע כחה במקום אחין שאינה נוטלת ירושה במקום אחיה דהבן קודם לבת. וכתיב במעשה בנימין כשנתפייסו אחיו עמו השבטים ואמרו ירושת פליטה לבנימין. מאי ירושת פליטה התקינו שלא תירש בת הבן עם האחין של אביה לפי שלא היו רוצין שלא יתמעט השבט ולא תסוב נחלתו משבט לשבט שאילמלי תירש והיתה רוצה לינשא לשבט אחר תסוב נחלתם לשבט אחר אע"פ שבהיתר היא עושה שכשהזהירה תורה לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר לאותן שעמדו על הר סיני בלבד הזהירה ולא לדורות שכתוב בפרשה זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ואמר ולא תסוב וגו' מכלל דהוראת שעה היתה ולאו לדורות והכי קאמר לקמן בהאי פירקין ועכשיו התקינו לבנימין שלא תירש בת הבן עם האחין כדי שלא תסוב נחלה אבל אם רוצה לינשא לאחר משבטה תירש עם האחין: אשר אין חליפות למו זה שלא הניח תלמיד. תחתיו שלא רצה ללמד תורה לאחרים. דין גרמיה דעשיראה ביר. שהיה שומר (ונכנס המגיהמן) [חשן] של בנו הקטן ומפני עגמת נפש. ואם איתא דר' יוחנן [הוא דאמר] שלא הניח בן היינו רשע הרי איהו לא הניח בן דכולן מתו בחייו ולא הוה קרי לנפשיה רשע אלא תסתיים דהוא דאמר זה שלא הניח תלמיד: לבי טמיא. לבית אבל נפיק מאטב"ח ומאלב"ם אבל: אלא למאן דשכיב בלא בני. מפני עגמת נפש אי הוה אמר דהוא רשע לא אזיל לבי טמיא רשע: הא דידיה. כלומר משמו היה אומר שלא הניח תלמיד. ומשמיה דרביה אמר זה שלא הניח בן: כי זד אלוה נגעה בי. דהיינו חמשים מכות דגמרי' יד דהכא מן וירא ישראל את היד הגדולה שבאצבע של הקב"ה לקו י' מכות ועל הים לקו נ' מכות דהתם ראו כל היד מתחלקת לנ' מכות. ומאי (אזהרו) [אהדרו] ליה חבריה לאיוב השמר אל תפן אל און. כלומר אם היית משמר עצמך ולא היית חוטא לא היו מגיעין לך כל זה ועל זה שעשה לך הקב"ה בחרת מעוני כלומר

ט) כ"ל כיון דישמעאל נמי יוצאי ירכו של אברהם כמו יצחק ולפיכך אברהם קודם לאב קודם לכל יוצאי ירכו.

ושהיה בכור נוטל שני חלקים. כאן לא דקדק הקונטרס יפה דפי' אע"ג דכשמת חפר לא היה אלפחד קיים אפ"ה בנותיו נוטלות חלק בכורה של אלפחד בנכסי חפר כדתניא בתוספתא דבכורות כילד אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו ואינו נוטל פי שנים בנכסי אביו ואינו נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק (ד) היה ראובן בכור נוטל פי שנים בנכסי יעקב אבל לא בנכסי יצחק וקנו שהרי [אפילו] אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי שנים שהרי פשוט הוא הלכך ראובן הבא לירש מכח יעקב בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטות של אביו ע"כ ולא היה לו לפרש כן דלא קרי ראוי כי האי גוונא מה שאין ראובן נוטל פי שנים מעשו בנכסי יצחק[א] אלא הא קרי ראוי מה שאין ראובן נוטל פי שנים מאחיו בנכסי יצחק שלא הוחזק בהן מעולם יעקב והוה ליה ראוי[ב]: ומחזירין

> [ג]אגב חורפיה לא עיין בה בעי רמי בר חמא אבי האב ואחיו כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו איזה מהן קודם אמר רבא [א]תא שמע האב קודם לכל יוצאי יריכו ורמי בר חמא יוצאי יריכו שלו ולא יוצאי יריכו של בנו ה"נ מסתברא דקתני זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין ואילו איתיה ליצחק יצחק קודם השתא נמי דליתיה יצחק יעקב קודם שמע מינה: **מתני'** [ד]בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר [ה]ושהיה בכור נוטל שני חלקים: גמ'

אגב חורפיה. חריפותו שהיה טרוד בשאלה אחרת דלקמן דעדיפא מינה: **אבי האב.** של מת והאחין של מת דהיינו זקנו ואחין איזה מהן קודם מי לימא כיון דילחק קודם ליעקב לירש את עשו דהאב קודם לאח הרי הוא כאילו ירשו ילחק לעשו והלכך יבוא יעקב וירש את יצחק אביו אבל אברהם לא יירשנו שהבן של מת קודם לאבי המת או דלמא בני בנים הרי הן כבנים ונמצא עשו בן אברהם וקודם אברהם ליעקב בנכסי עשו דהאב קודם לאחין: **ת"ש האב קודם לכל יוצאי יריכו.** ויעקב יוצא יריכו של אברהם היה והלכך אברהם קודם לו בנכסי עשו: **ורמי בר חמא.** אמר לך משום הכי מספקא לי דאיכא למימר יוצאי יריכו משמע יוצאי ירך שלו דהיינו בניו מאשתו ולא יוצאי ירך בנו: **הכי נמי מסתברא.** דיעקב קודם לאברהם בנכסי עשו דקתני רישא כל הקודם בנחלה ואינו כגון יצחק שקודם לאברהם בנכסי עשו אילו היה קיים השתא דליתיה ליצחק יוצאי יריכו קודמין דהיינו יעקב שירש זכות אביו יצחק שכן הוא הדין שהרי אם מת יצחק אחר עשו היה יעקב יורש ולא אברהם דהבנים קודמין לאב כדאמרן ברישא פירקין [דף קס:] הוא הדין כשמת יצחק מקמי עשו יעקב יורש את זכותו ולא אברהם וכן הלכה. והשתא שמעינן מפירקין שסדר נחלות כך הוא ראובן שמת חנוך ופלוא חצרון וכרמי בניו יורשין אותו ואם מת אחד מן הבנים קודם ראובן והוא בן הנים בן או בת בן או בת בת עד מאה דורות יירש במקום אביו בנכסי ראובן ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואף לא בנות בנים אז יורשות בנות ראובן את ראובן ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות אפילו בסוף הדורות אז יורש יעקב את ראובן בנו ואם אין יעקב קיים ונתתם את נחלת ראובן לאחיו בני אביו שמעון ולוי ויהודה ויוסף ובנימין ואם אינם קיימין תתנו נחלת ראובן לבני שמעון ולוי ואם אין להם בנים ולא בני בנים תתנו לבנותיהן או לבני בנותיהן או לבנות בנותיהן דבכ"מ הזכר ויורשיו קודמין לנקבה כדאמרן [לעיל קיג:] מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה ואם אין לו אחים לראובן ולא בני בנים לאחים שמתו אחיו בלא בנים או שלא היה לו אח מעולם ונתתם את נחלתו לבת יעקב אחותו מן האב או לבניה ולבני בניה או לבנותיה ולבנות בנותיה עד עולם ואם אין לראובן אחות ולא בני אחות מן האב ונתתם את נחלתו לאבי אביו דהיינו יצחק ואם אין יצחק קיים ונתתם נחלתו של ראובן לעשו בן יצחק שהוא אחי אביו של ראובן ואם אין עשו קיים ונתתם את נחלתו של ראובן לאליפז בן עשו או לבניו ובני בניו ואם אין בנים לעשו ונתתם את נחלת ראובן לבנות עשו ולבניהם ולבנות בנותיו ואם אין אחין לאביו של ראובן ונתתם את נחלתו לבנות יצחק דהיינו אחות אביו או לבניהן ולבני בניהן או לבנותיהן ולבני בנותיהן ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים ולא בני אחות ונתתם את נחלת ראובן לאברהם אבי אביו ואם אין לאברהם קיים ונתתם לישמעאל אחי אבי אביו או לבניו של ישמעאל ולבני בניו או לבנותיו ולבני בנותיו ואם אין ישמעאל ולא בניו קיימין וגם לא אחותו ובני אחותו ונתתם נחלתו לתרח אבי אברהם ואם אין תרח תתנו לנחור ולהרן בניו או לבני בניהן או לאחותם וליוצאי יריכם וכן לעולם עד אדם הראשון. ד) האב קודם לעולם (ו) לאחי ה) (האב) ואחי האב קודמין לאחות האב ואחות[ו] האב קודמין לאבי האב ואבי האב קודם לאחי האב (ולאחותו) ואחי אבי האב [ולאף] אחותו קודמין לאבי אבי האב וכן לעולם. וגם למדנו שהבעל יורש את אשתו ואם אין בעל קיים בנה בתה יורשתה בכל הסדר הזה עד אדם הראשון: **מתני' בנחלה.** בנחלת ארץ ישראל ומשום דאמרן לעיל (דף קטו.) כל יוצאי יריכו של בן קודם [ז] לאחין דאשמועינן דבת הבן נוחלת במקום הבן משום הכי נקט לה שהרי בנות צלפחד נחלו חלק אביהן בנכסי חפר במקום צלפחד אביהן. צלפחד שהיה מיוצאי מצרים שהבן הנכנס לארץ לא היה נוטל בשביל עצמו חלק בארץ הואיל ולא יצא ממצרים כדאמר בגמ' דקסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ ונפקא לן מקראי ואע"פ שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא מתו במדבר ולא נטלו חלק בארץ מיהו להכי אהני שאם יצא ראובן ושמעון ממצרים ומולדו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ לראובן עשרה בנים ולשמעון בן אחד יטול בן שמעון חלק כנגד עשרה בני ראובן שהרי לראובן ושמעון נתחלקה הארץ וזכו בני כל אחד בנכסי אביהן וצלפחד יצא ממצרים ומת במדבר לפיכך נטלו בנותיו חלקו וכל שלשה חלקים דמתני' נפקא לן בגמרא מקראי הלכך בעינן לפרושי דבכי האי גוונא הוה מעשה דצלפחד יצא ממצרים כשהוא בן עשרים וכן חפר אביו ושהיה צלפחד בכור כל דבריה הללו יש לך ללמוד מן הפסוק דנתן תתן להם וגו' [במדבר כז] דילפינן מיניה בגמ' [קיח:] להני שלשה חלקים: **וחלקו עם אחיו בנכסי חפר.** דחפר יצא ממצרים ונטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים לבד חלק עצמן שגם הם יצאו ממצרים ובנות צלפחד קבלו חלק אביהן [ח] מנכסי חפר בשעה שחלקו אחי צלפחד נחלת אביהן ביניהן דבת הבן הרי היא במקום הבן לירש עם האחין כדקתני לעיל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין: **ושהיה צלפחד בכור.** והיה ראוי ליטול פי שנים עם אחיו בנכסי חפר ואע"ג שאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו ליוצאי מצרים כדאמר בגמ' [קיט.] וכמי שהחזיק חפר בחלקו דמי ואפילו אם מת צלפחד מקמי חפר נמצא צלפחד יורש פי שנים בכל אשר ימצא לחפר כי הוא ראשית אונו ואע"ג דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים אפילו הכי בנותיו היו יורשות חלק בכורת צלפחד בנכסי חפר כי היכי דיורשות חלק פשיטותו בנכסי חפר כדתניא בהדיא בתוספתא דבכורות (פ"ו ה"ה) כילד אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו נוטל פי שנים [ג] מנכסי אביו ואין נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק הרי ראובן הבכור נוטל בנכסי יעקב פי שנים אבל לא בנכסי יצחק זקנו שהרי אפילו אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי שנים שהרי פשוט הוא הלכך ראובן הבא לירש מכח יעקב בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטותו של אביו ואם היה אביו בכור אף הוא נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו שאם היה יעקב בכור אף על פי שמת בחיי יצחק הרי בא ראובן ונוטל חלק בכורת יעקב אביו בנכסי יצחק שהבן במקום אב עומד בין לחלק בכורה בין לחלק פשיטות והוא הדין לבנות צלפחד בנכסי חפר דאף על פי שמת צלפחד בחיי חפר יורשות חלק בכורת אביהן בנכסי חפר וה"נ תניא בהדיא בגמרא ירושלמי [נ"ב פ"א ה"ב] ואמרינן נמי התם [ה"ג] ריש לקיש אמר בשם אבא כהן גדולא נאמר משפט לענין כפילה [דברים כא] ונאמר משפט לענין פשיטה [במדבר כז] מה לענין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול פשיטות אביו אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול כפילת אביו. מפירוש רבינו חננאל גאון זכר צדיק לברכה למדתי זאת וכן הלכה. ומדאמרינן בגמרא והעברת [שם] זו חלק בכורה [לקמן קיח:] יצפינן דצלפחד בכור היה והאי דכתיב בדברי הימים (א ז) ושם השני צלפחד ואו שני לאחין קאמר דהא לא אייר לעיל באחין כלל אלא

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ח:

רבינו גרשום

אגב חורפיה. שהיה מחזיר תלמודו: לא עיין בה. במתני' שלא דקדק בה לפיכך היה שואל: האב קודם לכל יוצאי ירכו. ואברהם קודם משום דכל הני מכחו קאתו: ורמי בר חמא. דקא מיבעיא ליה הכי קאמר לך. הא דקתני האב קודם לכל יוצאי יריכו שלא יהא יצחק יורשו דהוא קודם מן האחין של בנו דהיינו ישמעאל אבל אין אבי האב קודם לכל יוצאי ירכו של בנו דלא מקדמינן ליה לאברהם מקמי יעקב בנכסי עשו אלא יעקב קודם: ה"נ מסתברא דקתני. סיפא דמתני' זה הכלל וכו': ואם איתיה יצחק שהוא אבי עשו יצחק קודם השתא דליתי' יעקב קודם לאברהם אע"ג דכל הני מכחו של אברהם קא אתיין הכא יעקב קודם משום דקרוב ליה טפי יעקב מאברהם שהוא אבי אביו ותו לא מידי דליכא לדקדק בדבר כלום: **פיסקא** בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים. דסבירא ליה לתנא דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ אע"ג דמתו בניהן יורשין חלקן: וחלקו עם אחיו. של צלפחד: בנכסי חפר. שהיה נמי מיוצאי מצרים. ולפי שהיה צלפחד בכור נטלו שני חלקים בנכסי חפר אביו דהיינו שלשה חלקים:

מסורת הש"ס

א) [עירובין 5. ב"מ 10: נדה נב:], ב) [לקמן קכב:], ג) [שם], ד) האב קודם לעולם לאחי האב מבניהם ואחי אחות האב קודמים לאבי אבי האב ואחי אבי האם לאחותו ואחי האב ואחותו קודמין לאבי אבי האב וכן לעולם וגם למדנו כו' כן מלאחי נ"ל, ה) נ"ל המת. רש"ל], ו) [ואם האב ואחות. רש"ל], ז) [נ"ל לבת וכן העתיק המו"ל],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הכי נמי וכו' האב קודם לעולם לאחיין של מת ואחיין ואחות קודמים לאבי האב ואבי האב לאחי האב ולאחותו ואחי האב ואחותו קודמין לאבי אבי אב וכן לעולם כנ"ל: (ב) ד"ה ומלקו וכו' בנכסי: (ג) ד"ה ושהיה צלפחד וכו' בנכסי אביו ואין נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו וכו': (ד) תוס' ד"ה ושהיה וכו' כמי יצחק הרי לאחון הבכור נוטל:

מוסף רש"י

אגב חורפיה לא עיין בה. הש"ס קאמר ורמי בר חמא נמי ודאי לא אינעי ליה למינעי הכי, אלא אגב חורפיה מיהר בשאלתו ולא עיין בה יפה (ערובין צ:).

מוסף תוספות

א. [ד]מה שאינו נוטל אלא חלק פשיטותו של אביו בנכסי יצחק אין זה מטעם ראוי אלא שאינו בכור של יצחק. סס. ב. שאף בחלק פשיטותו של אביו אינו נוטל פי שנים כשבא לחלוק עם אחיו. סס. לפי שחלקו של יעקב מנכסי יצחק ראוי היה לו. כ"ן.

בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי ואיכא למימר דלגלעד קאי ומאי שני שני לגלעד כלומר בן בנו כדכתיב [במדבר כז] בן חפר בן גלעד הרי ג' חלקים ב' חלקי בכורה וחלק אלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים. והאי דלא קתני במתני' ד' חלקים שהיה להם לבנות אלפחד כדכתיב (יהושע יז) ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבע דידהו דהוה להו חד אחא לחבא (ה) ונטלו חלק בנכסיו כדאמרי' בגמ' [קיח:] היינו טעמא דלא הוה משמע לן מידי דהא כבר אשמועינן דבת הבן הרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי חפר דהוא הדין דהרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי האח ואי לאשמועינן דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ הא אשמועינן לה מדנטלו חלק אלפחד בשביל שהיה מיוצאי מצרים אבל בהני ג' חלקים דקתני אשמועינן תנא מילי דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ובת הבן היא כבן לירש עם האחין וארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים ונטל בה בכור פי שנים: **גמ' ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ.** כלומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ כפי חשבון של יוצאי מצרים שנטלוה בתורת ירושה מאבותיהם לפי חשבון הראשון שנמנו בשנה שניה לצאתם ממצרים נתחלקה הארץ כאילו ירשוה הן עצמן ומי שהיה לו עתה בבית הארץ בן אחד נטל כל חלקו ומי שהיו לו עשרה בנים נמי לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד: **שנאמר.** בפנחס בבאי הארץ באותו מנין דערבות מואב דכתיב בהו (ה) ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן וגו': **לשמות מטות אבותם.** של אלה שנמנו בבית אלפחד מצרים יבאו אלו לבאותן יחלקו הנחלה ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום. ולקמן [ע"ב] מפרש מנלן דהאי אבותם ביוצאי מצרים קאמר: **ואלה תחלק.** דכתיב לעיל אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים וסמיך ליה וידבר ה' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ אלמא לבאי הארץ נתחלקה: **לאלה.** שהן בני עשרים לבני עשרים שיצאו ממצרים נתחלקה הארץ אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן כ' שלא נטלו חלק בארץ לא הם ולא בניהם אלא בזכות מורישיהן ואם לא היה להם שום מורים שיצא ממצרים כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואם שמתו במדבר בלא בנים אז לא נטלו חלק בארץ. ובספרי [ריש פנחס] כתב מה ת"ל נאלה תחלק הארץ (ב) מפני כשרים וקדושים כלומר לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה ואפילו בניהם אינן זוכין בה בשביל אבותיהן אלא בזכות זקניהם אם היו מיוצאי מצרים כדאמרינן לקמן [ע"ב] בני מרגלים ומתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן: **נבאי הארץ נתחלקה הארץ.** ולא ליוצאי מצרים דאין הולכין אחר היוצאין אלא אחר הנכנסים דרחובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי הוה אזלינן בתר יוצאי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו העשרה נוטלין י' חלקים והאחד נוטל חלק אחד: **אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם.**

גמ' תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דתניא ר' יאשיה אומר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שנא' [1] לשמות מטות אבותם ינחלו אלא מה אני מקיים [2] לאלה תחלק הארץ בנחלה לאלה כאלה להוציא את הטפלים ר' יונתן אומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ שנאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם ינחלו משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם שכל נחלות שבעולם חיין יורשין מתים וכאן מתים יורשין חיין אמר רבי אמשול לך משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר אחת לאחד יש לו בן אחד ואחד יש לו שני בנים והלכו לגורן זה שיש לו בן אחד נוטל חלק אחד וזה שיש לו שני בנים נוטל שני חלקים ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה רבי שמעון בן אלעזר אומר לאלו

ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה. בפירוש חומש פרש"י דמחזירין אצל אבי אביהן ורוצה לפרש אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה בנים והשתא כשמחזירין לאבי אביהן יש לחזור ולחלוק בשוה שמכמו באין ואין לו לירש לזה יותר מלזה אשם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא אבותיהן עצמן למה יחלקו בשוה כשמחזיר כל אחד לאביו אלא כל אב יחזיר ויורש לבניו ולא לבני אחיו והא דקאמר הכא משל לב' אחים כהנים ואין מזכיר אביהן לא נקטינהו אלא למשל בעלמא וקשה לפירוש זה היה למיכתב לשמות מטות אבות אבותם דכשאין אבי אבות אלא אבות לבדם לא נפקא מינה מידי בחזרה [א] ועוד בתוספתא שהביא רבינו שמואל לא קתני אלא שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לזה יש לו ט' וכו' ולא קתני שני אחין ואביהן ונראה לריב"א דגזרת הכתוב הוא כשמחזירין אצל אביהן שחולקין אותו שני אחין בשוה [ב] אע"ג דבעלמא אין הדין כך הכא גזרת הכתוב מהגר שני מקרלות ודקאמר מתים יורשים את החיים ולא כדין ירושה ממש אלא כעין ירושה [ג] וא"ת מאי נפקא מינה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ בין למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה דהשתא כשמחזירין כל באי הארץ לאבותיהן כל מה שנטלו והאבות יחלקו בשוה הרי הוא כאילו ליוצאי מצרים נתחלקה וי"ל דדוקא כשהן אחין חוזרין וחולקין בשוה אבל אם אין אחין לא יחלקו בשוה אלא בנים ולזה אחד זה נוטל ט' לתכיס וזה נוטל לתך [ד] אחד אבל למאן דאמר ליוצאי מצרים כולן נוטלין בשוה והא דפ"ה דלאחובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי אזלינן בתר יוצאי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו י' נוטלים עשרה והאחד נוטל חלק אחד לא מיירי בראובן ושמעון אחים דא"כ גם למ"ד לבאי הארץ היו חולקין בשוה אלא נכרים הם ור"ת מפרש דכשהבנים מחזירין לאבותיהן כל אבות ישראל חולקין בשוה ונפקא מינה בין למ"ד ליוצאי מצרים בין למ"ד לבאי הארץ לענין טפלים שאם היו האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומתו במדבר ובניהן כשנכנסו לארץ כולם טפלים או נשים כבנות אלפחד למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה היו נוטלין ולמ"ד לבאי הארץ לא היו נוטלים כלום אז איפכא אם יצאו ממצרים טפלים ולא אבות וכשבאו לארץ היו בני עשרים או הם או בניהם למאן דאמר לבאי הארץ נוטלין ולמאן דאמר ליוצאי מצרים אין נוטלין וקשיא לפירושו דאמאי נקט בתוספתא שני אחין ועוד קשיא לריב"ם דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא דבכל מקום קורמין לאחין אבות כגון לא יומתו אבות על בנים ומפקינן (סנהדרין דף מז:) דבן אחיו פסול לו לעדות וגם מבנים לא יומתו על אבות נפקא לן (שם) דאחי האב פסול וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות ולא אצל אבי אביהן ועוד דמשמע דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה. ומפרש וחזיל דלהכי אהני לשמות מטות אבותם ינחלו דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון י"א חלקים בארץ מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מטות אבותם כאילו ליוצאי מצרים דהיינו ראובן ושמעון אבותם נתחלקו הני י"א חלקים וכגון דהנהו יוצאי מצרים היו בני עשרים דומיא דבאי הארץ דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל דבני כ' כדכתיב לאלה והבנים אינן כי אם שלוחים בעצמה להביא לשניהן י"א חלקים וחוזרין לראובן ושמעון ומורישין לבניהן בניו של ראובן נוטלין מחצה מי"א חלקים ובנו של שמעון נוטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פ"ז ה"ג) כיצד שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לאחד יש לו ט' בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהם בית ה' כורין דהיינו י' לתכין תשעה נטלו לתך לתך ט' לתכין והאחד נטל לתך החזירום לאבותיהם וחזרו האבות והורישום לבניהן ט' אחין נטלו מחצה שהן כוריים ואחי ואחד נטל מחצה שהן כוריים ואחי וזהו שאמרו בכל מקום חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים. וכך היא הלעה של בריתא בספרי [ריש פנחס] שינה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה שכל נחלות שבתורה חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים אמר רבי משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר לזה לו בן אחד ולזה לו ג' בנים ויצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוליכו אצל אביהן וחזרו וחלקו בשוה כיצא בו אתה אומר בבאי הארץ זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוריש את אבותיהן וירשו מתים את חיין וחזרו וחלקו בשוה כדפרישית לעיל. והשתא מתוקמי שני קראי לאלה תחלק הארץ אשמועינן שיטול כל אחד חלק אחד ואהני לשמות מטות אבותם לענין חלוקה לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי מצרים אבותיהם נתחלקו הנהו חלקים שנטלו ונוטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן: **שני אחין כהנים.** והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה: לאלו

לשמות מטות אבותם ינחלו. כלומר על שם אותן שיצאו ממצרים מחלקין ארץ ישראל וכיצד שאם הוציא אחד ממצרים י' בנים ומתו ה' במדבר בלא בן ונשתיירו ה' אותן ה' שנשתיירו יטלו י"א חלקים אחד בשביל אביהם וה' חלקים בשביל אחיהן שמתו וה' חלקים בשביל עצמן ואם יצא [עם] ה' ושוב נולדו לו ה' במדבר ונכנסו י' לארץ לא יטלו אלא ששה חלקים חלקם חמשה בנים וחלק אביהן שיצאו ממצרים: אלא מה אני מקיים. הא דכתיב בפרשת פנחס לאחר שנמנו מבן עשרים שנה לאלה תחלק הארץ וגו'. דמשמע דלהני דלא יצאו ממצרים נתחלקה הארץ דהוו מבן כ' שנה ומעלה. הא אתא לאשמועינן לאלה כאלה. כשם שאלו שנמנו הן בני כ' שנה ומעלה כך הללו שיורשין שנולדו בשביל יוצאי מצרים צריכין שיהו מבן כ' שנה: להוציא את הטפלים. קטנים שנכנסו לארץ שאין חולקים להם ולעולם ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואי איתנייהו שקלי בשביל עצמן ואי אמרת היכי אמרת דאיתנייהו הא כתיב במדבר הזה יתמו ילפו פגריכם הא אמר לקמן דלא נגזרה גזירה לא על פחות מבן כ' ולא על יותר מבן ס' ואי דליתנייהו שקלי במקומן הנך דבן עשרים שנה ומעלה. ור' יונתן אמר לבאי הארץ. ממש לאותן שנכנסו לארץ נתחלקה הארץ דשקלי בשביל עצמן ולא שקלי בשביל אביהם או אחיהן שיצאו ממצרים שמתו שנאמר לאלה תחלק הארץ אלה דייק בשביל עצמו: אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם. דמשמע דבשביל אבות שיצאו ממצרים נוחלין: אלא משונה נחלה זו. כדדרש במשל לשני כהנים אחין שעדיין לא חלקו בנכסי אביהן לאחד היה לו בן אחד ולאחד היה לו ב' בנים ומתו הללו שני אחין בגורן קודם שחלקו זה שהיה לו בן אחד נטל אותו בן חלק אחד מתרומה וזה שהיו לו שני בנים נטלו ב' חלקים ומחזירין אצל אביהן ברשות אביהן הואיל והחזירום ברשות אביהם קנאם אביהם ביחד בשוה אע"פ שמתו דומה כמו שירשים מאביהם וחזרין ומורישין אותם להם וחולקין אותן בשוה ומי שיש לו בן אחד נוטל אותו בן חלק ומחצה ואותן שני בנים נוטלין חלק ומחצה ואף כאן אילו היו ב' אחין שיצאו ממצרים ולא חלקו עדיין נכסי אביהם והיה לאחד ד' בנים ולאחד י' בנים ובאו הבנים לארץ ונתנו להם בשביל עצמן י"ד חלקים ועכשיו כל אותן י"ד חלקים חוזרין אצל אביהן שמתו וחוזרין הבנים ויורשין אותו מאביהן מי שהיו לו ד' בנים נוטלין ז' חלקים ואידך י' בנים נוטלין ז' חלקים והיינו לשמות מטות אבותם דאף

מסורת הש"ם

(ה) במדבר כו,

תורה אור השלם

1 אַךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ:
במדבר כו נה

2 לְאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה לְמִסְפַּר שֵׁמוֹת:
במדבר כו נג

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה (בדף הקודם) וסיים כו' חד אחא דלאבא דמת ונטלו: (ג) ד"ה כאלה וכו' תחלק הארץ לכשרים כל"ל ותיבת מפני נמחק:

מוסף רש"י

וכאן מתים יורשין חיין. כילד, שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים בבאי הארץ בזה אחד ובזה שלשה, האחד נטל חלק אחד והשלשה נטלו שלשה, שנאמר לאלה תחלק הארץ, חזרה נחלתן אצל אבי אביהן וחלקו הכל בשוה, והוו שנאמר לשמות מטות אבותם יטלו, שאחר שנטלו הבנים חלקות לפי האבות שיצאו ממצרים, ואילו מתחילה חלקות למיון יוצאי מצרים לא היו נוטלין אלו כארבעה אלא שני חלקים, עכשיו נטלו כארבעה חלקים (במדבר כו נה).

מוסף תוספות

א. נ"מ: ועוד אם היה להם ביוצאי מצרים אבות ואבי אבות למה יניחו מלעשות החזרה לאבותיהן ועושים לאבי אביהם והרי הכתוב אומר לשמות מטות אבותם, ובזו י"ל שהדין נותן שתהא החזרה לראשון שבהם כי הוא עיקר ויוצאי ירכו טפלים לו ואין לבן כלום בחיי האב. ריטב"א.
ב. וצ"ל שלאחר שהחזירו הבנים אצל אבותיהן נעשו אבותיהן שותפין גמורים בכל מה שהחזירו בניהן להן ולפיכך כשהן מורישין אותן יורשין בשוה, ודוחק. ר"ן. ג. והא דקשה לו לרש"י ז"ל לפרש כיון דאין מחזירים אלא אצל אביהם, למה חולקים בשוה, כל אחד יחזיר כל נכסיו לבנו ולא לבן אחיו, ה"נ קשיא לפירושו למה יש להם להחזיר אצל אבי אביהם במקום אביהם והלא אביהם קודם לאבי אביהם לירש, אלא על כרחך גזירת הכתוב היא, ה"נ לפירוש רשב"ם ז"ל איכא למימר דגזירת הכתוב היא שהאבות יזכו למחצה זה שיש לו בן אחד כמו אותו שיש לו בנים הרבה, אע"פ שאין הדין כן אלא לקיים שני מקראות הללו. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ד. ואינן מחזירין לאביהן שיחלוק עם אחי אביו אע"פ שהם מיוצאי מצרים אלא אחין דוקא חולקין בשוה מה שמחזירין בניהם אצלם, דהכי משמע קרא לשמות מטות אבותם נטלו הבנים והאבות. רבינו יונה.

כדי לקיים ב' מקראות והא כיצד היו מיוצאי מצרים שהוציא ממצרים י' בנים ומתו במדבר נוטל אביהן חלקו ממצרים ונוטל י' חלקים בשביל בניו שיצאו ממצרים אע"פ שמתו במדבר היה מבאי הארץ שנולדו לו י' בנים במדבר והכניסן לארץ אע"ג דלא יצאו ממצרים נוטל חלקו וי' חלקים של בניו שהן באי הארץ היה מיכן ומיכן שהוציא י' בנים ממצרים והכניסן לארץ ישראל דבאי הארץ היה נוטל חלקו מיכן ומיכן מיוצאי מצרים י"א חלקים מבאי הארץ י"א חלקים. ומרגלים שיצאו ממצרים ומתו במדבר יהושע וכלב נטלו חלקן של מרגלים כדאמרינן לקמן חיו מן האנשים ההם שחיו בחלקן והא דתניא כר' יאשיה הוא דאמר לעיל ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ והבנים וכו' עדת קרח נטלו בזכות אביהן שיצאו ממצרים ובזכות אבי אמותם. ונתתי אותה לכם מורשה באותה פרשה כר' כתב בה ולא שמעו אל משה מקוצר רוח כתיב האי קרא: היינו דכתיב בין רב למעט דמשמע בין שהיה רב כשיצאו ממצרים שהיו לו י' בנים ומתו ה' אעפ"כ תנו לו י' חלקים לפי רובא שיצא ממצרים. למעט משיצא ממצרים היו לו ה' בנים ואחר כך נולדו לו ה' אחרים במדבר תנו לו כפי מיעוטו שיצא ממצרים.

ועוד הקשה דמאי פריך לקמן אלא למאן דאמר לבאי הארץ אמאי נוחו בני יוסף (לכן) [ולפי] פר"ת כך שפיר נוחו למאן דאמר לבאי הארץ כמו למאן דאמר ליוצאי מצרים דמ"מ לא נטלו אלא כפי מה שהיו האבות שיצאו ממצרים כיון שכל אבות ישראל חולקין בשוה אבל אם אין חולקין בשוה אלא אחין אתי שפיר הא דפריך ואע"פ שהיו אבות בני יוסף מועטין הרי החזירו להן בניהן לפי מה שנתרבו ולריך לומר לפר"ת שאין מחזירין אלא לאותן אבות שבאותו שבט ולא לכל ישראל והכי משמע לשמות מטות אבותם ינחלו דוקא לאבות שבאותו מטה ורבינו תם דחק לתרץ בענין אחר ודוחק: **מכאן ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן.** באדם א' איירי שנוטל ב' חלקים בשביל עצמו שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ כדמוכח בתוספתא שהביא בקונטרס עצמו דקתני ר"ש אומר אף נתחלקה ליוצאי מצרים כילד היה מיוצאי מצרים ולא מערבות מואב מבאי הארץ ולא מיוצאי מצרים נוטל חלק מכאן ומכאן וכו' וכן היה ר' שמעון אומר יהושע וכלב נטלו שלשה חלקים בארץ שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ונטלו חלקם של מרגלים ותימה דא"כ יהושע וכלב מחמת ביאת הארץ נמנו בערבות מואב דהא כתיב גלגלה תחלק הארץ ואם כן בערבות (ג) נמנו יתרים מבני ס' דהא יהושע היה בן מאה ועשר ולא פרנס את ישראל אלא כ"ח שנה וכן כלב היה נמי בן שמונים כדכתיב (יהושע יד) בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה עבד ה' וגו' ולא גמרינן מערכין כדגמרינן לקמן (ג) דלא נגזרה על בן ס' מערכין אע"ג דכתיב במנין של ישראל מבן עשרים ומעלה לא גמרינן מעלה מערכין[א] ומדנמנו בערבות מואב יתרים מבני ס' נמנו כמו כן במדבר סיני וא"כ היכי כתיב במנין של ערבות מואב ובאלה לא היה אים מפקודי משה וגו' ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון וכיון דנמנו יתרים מבני ס' הלא נשאר יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה שנולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו לארץ כדאמרינן לקמן דלא נגזרה גזרה על פחות מבן עשרים ויתרים מששים ונראה לרשב"א דהכי קאמר קרא ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן שהיו ראוין שתגזר עליהם גזירה כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון דלא היו בני ס' במנין ראשון:

בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו. כלומר לרב ביציאת מצרים תרבה תמעיט אע"פ שהוא מועט בכניסתו לארץ ולמעט ביציאת מצרים תמעיט אע"פ שהוא עתה רב בכניסת הארץ דהכי דריש בספרי כמו שהביא בקונטרס דתניא בהדיא לרב תרבה הרי שיצאו עמו י' בנים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו אלא חמשה קורא אני עליהן לרב תרבה פירוש שנוטלין חמשה שנשארו עשר חלקים הרי נתרבה נחלתן ומיהו סיפא לא דמיא להא דקתני שיצאו עמו חמשה בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה קורא אני עליו למעט תמעיט דהשתא נחלת אותן חמשה לא נתמעטה במה שנמצאו עשר דמ"מ נוטלין ה' חלקים[ב] וחמשה לאלו ולאלו נתחלקה הארץ כדי לקיים שני מקראות הללו הא כיצד היה מיוצאי מצרים נוטל חלקו עם יוצאי מצרים היה מבאי הארץ נוטל חלקו עם באי הארץ מכאן ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם מתלוננים ועדת קרח לא היה להם חלק בארץ הבנים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן מאי משמע דהאי [1]לשמות מטות אבותם ביוצאי מצרים כתיב דלמא לשבטים קאמר לה דכתיב [2]ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם וליוצאי מצרים קאמר להו: סימן לרב צלפחד ויוסף איכפל מנשה יחשב: אמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב [3]לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו אלא

מתניתין רבי יאשיה היא משום דמתוקמא נמי כר' שמעון בן אלעזר: **היה מיוצאי מצרים** ג) (ולא מבאי הארץ) כו'. הכי פירושו אם היה מיוצאי מצרים ולא מבאי הארץ כגון ראובן שיצא ממצרים והוא בן כ' והוליד בנים במדבר ומת ראובן ובניו היו טפלים בכניסתן לארץ ואינן יכולין ליטול בשביל עצמן לפי שאינן בני עשרים נוטלין בניהן חלק אחד בשביל ראובן שהיה מיוצאי מצרים: **היה מבאי הארץ.** ולא מיוצאי מצרים כגון ראובן שהוליד בנים במצרים ומת במצרים והבנים היו טפלים ביציאתן וכשנכנסו לארץ היו בני עשרים נוטלין כל אחד חלקו עם באי הארץ. א"נ כשיצא ראובן ממצרים לא היה בן עשרים והוליד בנים במדבר ומת ראובן והבנים נכנסו לארץ נוטלין חלקן בשביל שהן באי הארץ אם הם י' נוטלין י' חלקים: **היה מכאן ומכאן.** כגון ראובן שהיה בן כ' כשיצא ממצרים והוליד בנים במדבר ומת והבנים היו בני כ' בכניסתן לארץ נוטלין חלקן בשביל עצמן שהן באי הארץ ונוטלין נמי חלק אחד בשביל אביהן שהיה מיוצאי מצרים. ויש מפרשים היה מכאן ומכאן באדם אחד מיירי שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ כגון שיצא ממצרים יתר מבן ששים ונכנס לארץ דאמרינן לקמן [קכא:] לא נגזרה גזירה ביתר מבן ששים דהוה ליה האי גברא עצמו מיוצאי מצרים ומבאי הארץ הלכך יטול שני חלקים ולאו מילתא היא דמשום באי הארץ לא יטול דכי כתיב [במדבר כו] נחלה תחלק הארץ אבני יוצאי מצרים הוא דכתיב שלא היה בהן איש מפקודי משה ואהרן הכהן ולא איוצאי מצרים עצמן קאי ומיהו יש ללמוד דנוטל שני חלקים מדתני במתוספתא [פ"ז ה"ג] וכן היה ר' שמעון אומר יהושע וכלב נטלו ג' חלקים בנחלה שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ושנטלו חלקם של מרגלים: **מרגלים.** אף על פי שהיה (ד) לבניהן שבאו לארץ ליטול חלק אביהן שהיו מיוצאי מצרים אפילו הכי לא נטלו אלא יהושע וכלב נטלו חלקן כדכתיב [במדבר יד] חיו מן האנשים ההם לקמן בשמעתין [קיח:] שחיו בחלקן שאמרה תורה נתחייב רשע יבא לדיק ויזכה בחלקו דמקרא שמעינן שלא היה למרגלים ומתלוננים ועדת קרח חלק בארץ מדקאמרי בנות צלפחד אבינו מת במדבר (במדבר כז) והוא לא היה בתוך העדה אלו מרגלים הנועדים על ה' אלו מתלוננים עדת קרח כשמעטו למה יגרע שם אבינו מאחר דלא היה לא ממרגלים ולא ממתלוננים ועדת קרח מכלל דכל הנך לא נטלו בניהן חלק בארץ בזכות אבותיהן: **מתלוננים ועדת קרח.** לקמן [קיח:] מפרש מתלוננים שבעדת קרח דהיינו חמשים ומאתים איש ולא היה להם חלק בארץ שלא נטלו בניהן חלקן אע"פ שהיו מתלוננים מיוצאי מצרים אלא כמאן דליתנהו דמו וזכו כל השבטים בחלקם כאילו נתחלקה ליוצאי מצרים בלא מתלוננים ונתרבה חלק כל אחד ואחד פורתא. והאי תנא סבירא ליה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואיכא למימר דמסקנא דמילתא דר' שמעון בן אלעזר היא דאמר נאלו ואלו נתחלקה הארץ: **והבנים.** של מרגלים ומתלוננים שבאו לארץ ולא היו יכולין ליטול בשביל אביהן יטלו בזכות אבי אביהן אם היו מיוצאי מצרים אבל חלק אביהן שהיה ראוי להן ליטול בשביל אביהן עצמו שהיה מיוצאי מצרים אותו חלק ניתן ליהושע וכלב מן המרגלים ושל מתלוננים ניתן לכל השבטים: **ובזכות אבי אמותיהן.** אם לא היה לאמותיהן אחין. ולקמן [קיט.] מוקי לה כיפא אפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה וכגון דלא היו בני עשרים כשנכנסו לארץ דלא נטלו בשביל עצמן אלא נטלו ע"י חזרה שהחזירו בני אבי אביהן ובני אבי אמותיהן נחלה שלקחו בניהן לזקניהן דכתיב [במדבר כו] לשמות מטות אבותם וחזרו והורישו לבניהן ולבני המתלוננים עמהן דבני בנים הרי הן כבנים: **ממאי.** דהאי אבותם על יוצאי מצרים קאמר דילפינן מיניה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דלמא לשבטים קאמר י"ב בני יעקב להם נתחלקה הארץ ולא ליוצאי מצרים קאמר: **וליוצאי מצרים קאמר להו.** דודאי להם נאמר פסוק זה: גרסה בעיני הר"ג **בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו** אלא

ג) כמ"י ליתא,

תורה אור השלם

1 אַךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ:
במדבר כו נה

2 וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי יְיָ:
שמות ו ח

3 לְרַב תַּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:
במדבר כו נד

הגהות הב"ח

(ג) רשב"ם ד"ה מרגלים אע"פ שהיה ראוי לבניהן וכו' האנשים ההם ואמרי' לקמן: (ד) תוס' ד"ה מכאן וכו' וא"כ בערבות מואב נמנו: (ג) בא"ד כדגמרינן לקמן בסוף דף קכא דלא גגזרה גזירה על יתרים מבני ס' מערכין:

מוסף תוספות

א. עיין שיטמ"ק בשם גליון תוס'. ב. [ד]הרי הן נוטלין חלקם משלהם כבתחלה. רבינו יונה.

אלא למאן דאמר נבאי הארץ נתחלקה מאי לרב פרבה נחלתו וגו' קשיא. ולא גרסינן מאי בין (א) לרב למעט דמההוא לא מצי לאקשויי מידי דהא איצטריך למדרש מיניה דא"י לשבטים איתפלג שלקחו כל השבטים זה כזה ע"פ הגורל שבט המועט כמרובה דהכי משמע על פי הגורל תחלק נחלתו בין שהוא רב בין שהוא מעט אותו השבט מה שיזכהו הגורל יקח לקמן בפירקין (דף קכב.) ועוד דרשינן מיניה [שם] דבכספים נתחלקה הארץ. אבל מלרב תרבה נחלתו מקשה דמשמע למי שהיה רב ביציאת מצרים כדכתיב בתריה לשמות מטות אבותם ינחלו אע"פ שעכשיו נתמעט בכניסתן לארץ תרבה נחלתו ולאותו שהיה מעט ביציאת מצרים תמעיט גם עתה נחלתו אע"פ שנתרבה והכי קתני לה בספרי (ב) בהליא לרב תרבה נחלתו וגו' הרי שיצאו עמו י' בנים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו אלא ה' קורא אני עליו לרב תרבה נחלתו הרי שיצאו עמו ה' בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה קורא אני עליו ולמעט תמעיט נחלתו דסלקא דעתך אמינא ניזול בתר השתא קא משמע לן: **קשיא.** לדידן קשיא דלא ידעינן לתרוצי קרא אליבא דההוא תנא דהא ליכא למימר לרב תרבה אותו שהוא רב עכשיו תרבה נחלתו ולמעט מועט עכשיו תמעיט נחלתו דסברא הוא כדכתיב לעיל לאלה תחלק הארץ ולא צריך קרא וגם אין לשון תרבה ותמעיט משמע אלא כשזה גוטל הרבה וזה מעט שחלק איש זה מרובה וחלק חבירו מועט אבל כשכל החלקים שוים אין זה תרבה ותמעיט אלא הכי הו"ל למימר חלק כחלק יחלו ובחזרה נמי ליכא לאוקומיה דמלשמות מטות אבותם [במדבר כו] שמעינן לה שפיר אליבא דהאי תנא ועוד תרבה ותמעיט משמע שגילה רחשונה שנוטל כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב בסיפיה דקרא [שם] איש לפי פקודיו יותן נחלתו: **היינו דקא לווחן בנות צלפחד.** למה יגרע שם אביהן מתוך משפחתו [שם כז] שזכה בארץ ישראל כי אין לו בן שאילו היה לו בן היה נוטל הבן חלקו של אביהן שהיה מיוחסי מצרים ועתה בשביל שאין לו בן למה לא ירש את חלקו: **לא הוה.** לצלפחד נחלה בארץ ישראל לישקול לא הוא ולא יוצאי יריכו בזכותו שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן לא היה נוטל כלום בשביל עצמו אם הוא פחות מכ' ומאי האי דקא לווחן בשביל שאין לו בן: **אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר.** דמאן דאית ליה לבאי הארץ אית ליה חזרה שמחזירין לאבותיהן כל מה שנטלו וחוזרין ויורשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי למה יגרע שם אביהן לצלפחד מתוך משפחתו שהיה לו לזכות עם אחיו בנכסי חפר זקנינו אילו היה לו בן חפר שהם אחי אביהן נחלה בא"י יחזירו אותה לחפר אביהן ויורשים אותה לכל בניו ויטול אביהן שהוא בכור ב' חלקים או הוא או בנו שקם תחתיו כדכתיב ואם אין לו [שם] עיין עליו [לעיל קטו.] והשתא שאין בן למה לא נקום תחת אביהן לירש נחלתו הבאה לו מחפר אביו ע"י חזרה שהחזירוה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ שהרי בת הבן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמרינן דרשניות היו והיו יודעות שבת הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יבמין כדלקמן (דף קיט:): **היינו דקא לווחי בני יוסף.** שהיו עכשיו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: **כולהו שקול.** בשוה. ומיהו לקמן [קכב.] אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג ובדין לווחו בני יוסף שלא נטלו אלא כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן אלא משום דמבעיא ליה לקמן לא בעי למרולי הכי: **משום טפלים.** יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימות וגם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים שיירשו ממנו על ידי חזרה: **שמע מינה.** מלווחת בני יוסף ובנות צלפחד דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל או הוא או אביו ואף על גב דהוה מצי מתרמי דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מבן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בארץ שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מצרים דטפלין שיצאו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתרמי שלא יצא יתום ממצרים פחות מבן עשרים ואם יצא אם כן מת אחד מקרובין במדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו דומיא דבנות צלפחד שלא היו לאחין ליטול חלק בארץ כדתניא בסיפרי [פנחס כו נד] אים לפי פקודיו להוליא את הנשים דדמו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אביהן. ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בארץ אלא על ידי חזרה וכגון שהיו מורישיו מיוצאי מצרים ואם לאו לא יטול ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מבן עשרים נטלו כולן על ידי חזרה כבנות צלפחד ואותן שהיה להם אב ואם ולא היו יכולין ליטול בחזרה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן שהרי אביו ואמו קודמין הרי אביהן נוטל חלק בארץ משום באי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לעצוף: **איבעי ליה למלווח.** בבנות צלפחד ובני יוסף וגם הנביא היה לו לכתוב כדכתיב בבנות צלפחד ובני יוסף: **דלווח ולא אהני.** כגון בנות צלפחד: **דלווח ולא אהני.** שלא יכול לגזול שאר שבטים ליתן להם ומה שהשיבם עליה לך היערה וגו' [יהושע יז] לדרשה איצטריך כדלקמן ולא כפשטיה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם מנחלת שבט אחר הן אין הרשות בידו ואם של מטה בני יוסף היו הרשות בידם לכרות היער (ג) ולגרשם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני **הכא עלה טובה קא משמע לן.** בשביל שלמדין אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיבעי ליה לאינים להטמין עצמו לאחזהורי מעינא בישא והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב [2] **ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להו לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע אמרו**

אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי לרב תרבו נחלתו קשיא ואמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בנות צלפחד אלא למ"ד לבאי הארץ אמאי צווחן הא ליתיה דלשקול אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בני יוסף דכתיב [1] וידברו בני יוסף אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי קא צווחי כולהו שקול משום טפלים דהוו נפישי להו אמר אביי שמע מינה לא הוה חד דלא שקיל דאי סלקא דעתך הוה חד דלא שקיל איבעי ליה למצווח וכי תימא דצווח ואהני כתביה קרא דצווח ולא אהני לא כתביה קרא הא בני יוסף דצווחי ולא אהני וכתבינהו קרא התם (ד) עצה טובה קא משמע לן דאיבעי ליה לאיניש לאיזדהורי מעינא בישא והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב [2] ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להו לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע אמרו

וחמשה שנולדו חולקים בחלק אביהן עם החמשה הראשונים ונראה לרשב"ם דרישא וסיפא מיירי כגון שמתו אותם שיצאו ממצרים בלא זרע ולא נכנסו לארץ דולדי מתו במדבר כל אותן שהיו בני עשרים כשיצאו ממצרים ומיירי רישא שמתו העשרה שיצאו עמו וחמשה בנים נולדו במדבר ובסיפא מתו חמשה שיצאו עמו ונולדו במדבר י' והשתא הוי סיפא דומיא דרישא ואתי נמי שפיר דנקט שיצאו עמו דמה לך ליציאת האב אלא משום דבעי למימר שאותן מתו ונולדו אחרים במדבר ולריב"ס קשה על פירוש הקונטרס דהא מלרב תרבה משמע שפיר טפי למי שהוא רב עתה תרבה ואי משום דהא כבר כתיב לאלה תחלק הארץ אם כן למי שהיה רב ביציאת מצרים מלשמות מטות אבותם נפקא ונראה לו דגרס היינו דכתיב בין רב למעט כמו שכתוב בספרים וה"פ בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים דאם הוו שני אחין מיוצאי מצרים והוי להו עשרה בנים מבאי הארץ ושני אחין אין להן כי אם שני בנים מבאי הארץ הרי אותן עשרה לא נטלו אע"פ שהן מרובין כי אם כמו שני בנים שהן מועטין היינו בין רב למעטא אע"ג דלקמן דרים מהאי קרא דלשבטים איתפלג השתא לא אסיק אדעתיה הכיא דרשא תדע דהא פריך בסמוך למ"ד לבאי הארץ אמאי קא צווחו בני יוסף ואי לשבטים איתפלג שפיר צווחו לכולי עלמא[ב] אלא ודאי לא אסיק אדעתא ההיא דרשא (ד) (והכיא דרשא (ה) (ספרי) הוי לפי המסקנא): ולמאן

אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה הארץ מאי בין רב למעט האי כל באי הארץ נוטל חלקו ולא יותר קשיא. ויש ספרים שכתוב בהן היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ומפרש נמי כדמפרש בין רב למעט: היינו דקא צווחן בנות צלפחד. משום דאבוהון מיוצאי מצרים היה ומבקשות לירש חלקו: אלא למ"ד לבאי הארץ. נתחלקה הארץ לא הוה להן למשקל מידי דהא מת במדבר: אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר. צווחן כלומר דאפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה משום הכי צווחן משום חזרה ליטול בנכסי חפר אביו של צלפחד שהיו לו בנים לחפר שנולדו במדבר ובאו לארץ ונטלו חלקם ואחר כך היה להם להחזיר אצל חפר אביהן ולחזור ולחלק בשוה עם בנות צלפחד שהן תחת אביהן ואמטו להכי צווחן: היינו דקא צווחן בני יוסף. דאבוהן מיוצאי מצרים נינהו וצווחן על חלק אבוהון: הא כולהו שקלי. כל אחד חלקו: ומשני לעולם לבאי הארץ הוי ומשום טפלים דאיתא בהו טפי משאר שבטים דכתיב בן פורת יוסף שהן פרין ורבין טפי וצווחן דלא שקלי לצורך טפלים ודחיקי להו דוכתייהו: אמר אביי. איכא למשמע מהא הלכה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים כו' לא הוה חד דלא שקיל. אפי' טפלים דאליבא דת"ק דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ומוציא את הטפלים (אפי' הכי לא) [דלא] שקלי בזכות עצמן אפי' הכי שקלי בשביל אביהן שיצאו ממצרים ושקלו נחלת אביהן בארץ. ולאידך תנא נמי דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ ומוציא את הטפלים אפי' הכי שקלו טפלים משום דחזרה נחלה אצל אביהן לירת מכח אביהם עם שאר אחיהם בשוה. ואי ס"ד דלא שקלי הוה להו למיצווח כדצווחי בני יוסף על הטפלים שלהן. וכי תימא וראי צווחו אלא הני דצווחי ואהני דיהבו להו נחלה על שצווחו כת' ביה קרא אבל צווחו ולא אהנו צווחתם לא כתב. והא בני יוסף דצווחו ולא אהני להו אפי' הכי כתביה קרא. ומשני לעולם דצווחו ולא אהנו ומשום הכי לא כתבינהו קרא. ודקא קשיא לך הא בני יוסף דצווחו ולא אהני ואפי' הכי כתבינהו התם לאו משום האי טעמא הוא

(א) [גיטין כב: וש"נ], (ב) [פנחס כו נד], (ג) [כדפו"י שלא היה], (ד) גליון, (ה) ל"ל דכספים,

תורה אור השלם

1 וַיְדַבְּרוּ בְּנֵי יוֹסֵף אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר מַדּוּעַ נָתַתָּה לִּי נַחֲלָה גּוֹרָל אֶחָד וְחֶבֶל אֶחָד וְאָנִי עַם רָב עַד אֲשֶׁר עַד כֹּה בֵּרַכַנִי יְיָ:
יהושע יז יד

2 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ אִם עַם רַב אַתָּה עֲלֵה לְךָ שָׁם הַיַּעְרָה וּבֵרַאתָ לְךָ שָׁם בְּאֶרֶץ הַפְּרִזִּי וְהָרְפָאִים כִּי אֵץ לְךָ הַר אֶפְרָיִם:
יהושע יז טו

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' בין רב למעט וכו' זה סה. נ"ב ע"ל בגיס דף קכב: (ב) ד"ה דלווח וכו' לכרות היער ולגזור שם ועדיין:

מוסף תוספות

א. אלא למ"ד לבאי הארץ מאי בין רב למעט ואי משום דע"י החזרה חוזרין להיות שוין הא מלשמות מטות אבותם ינחלו נפקא. מוס' רי"ד. ב. משום דהוו נפישי משאר שבטים. יד רמה.

ולמאן דאמר לבאי הארץ תרי אחי דאבא הוו להו. משמע כולה סוגיא דלמאן דאמר לבאי הארץ אלא נטלו כולם מחמת צלפחד עצמו אלא מחמת חפר אבי אביהן ותימה אם כן מאי קאמר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים וגו' מאי נפקא מינה אלא היה בעדתם אפילו היה היו נוטלין על ידי חזרה [א] דהא אמרינן לעיל בני מרגליס ובני מתלוניים נחלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן ואין לפרש (ב) דנ"מ לענין חלק בכורה [ב] דהא כי היכי דשקלי חלק פשיטות אע"ג דבא להן מכח אביהן ה"נ יטלו חלק בכורה ועוד קשה לרשב"א למ"ד לבאי הארץ היכי קאמר לעיל מרגליס יהושע וכלב נטלו חלקם והלא לא היה להם חלק בארץ כלל לכל אותן שלא באו בארץ וכ"ת נטלו מה שהגיע להן על ידי חזרה מבניהם שבאו לארץ הא ליתא דאמרינן לקמן דבניהן שהיו בני עשרים נטלו בזכות עצמן [ג] ורשב"ם פי' דלמ"ד לבאי הארץ לא נטלו מידי יהושע וכלב מחלק מרגלים ומפרש היו מן האנשים ממש היו כפשטיה:

ולמאן דאמר תרי אחי דאבא הוו להו ההוא מאחוזת נחלה נפקא. קשיא לריב"ם אפילו למאן דאמר חד אחא דאבא הוה להו נמי מאחוזת נחלה נפקא לרבנן דלא דרשי נתון תתן [ד] ולר"א דדרשי נתון תתן לא צריך לאחוזת נחלה אפילו למאן דאמר תרי אחי דאבא הוו דהא למאן דאמר לבאי הארץ הוא דאית ליה תרי אחי דאבא הוו והוא לא דריש נתון תתן להם נחלה לחלק אביהם לבדיה לא היה שום חלק [ה] ולדרוש מייה חד אחא ואידך מנתון תתן כדדרש רא"י: ובזכות

אמרו ליה [ו] אנן מזרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב [1] בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא [2] וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם: מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם: מנהני מילי אמר עולא דאמר קרא [3] ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם מאי חיו אילימא חיו ממש והא כתיב קרא אחרינא [4] ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון אלא מאי חיו שחיו בחלקם: מתלוננין ועדת קרח לא היה להן חלק בארץ: והתניא מרגלים מתלוננים ועדת קרח יהושע וכלב נטלו חלקם לא קשיא מר מקיש מתלוננים למרגלים מר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתניא [5] אבינו מת במדבר זה צלפחד והוא לא היה בתוך העדה זה עדת מרגלים הנועדים על ה' אלו מתלוננים בעדת קרח כמשמעו מר מקיש מתלוננים למרגלים ומר לא [6] מקיש מתלוננים למרגלים וא"ל רב פפא לאביי ולמאן דמקיש מתלוננים למרגלים איכפול יהושע וכלב וירתו לכולה א"י א"ל מתלוננים שבעדת קרח קאמרינן וא"ל רב פפא לאביי בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב [6] ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבעה דידהו הא עשרה אלא למ"ד לבאי הארץ תמניא הוא

אמרו לו [אנן] מזרעא דיוסף דיוסף כו'. והיינו דכתיב ויאמרו בני יוסף לא ימלא לנו הכר [יהושע יז] כלומר אין אנו חושבין לאותו הר היינו יער כדכתיב התם הר יהיה לך כי יער הוא: **עולי עין.** הן עולין על העין ושולטין עליו ואין העין עולה עליהן: **והכתיב קרא אחרינא.** ותרי קראי למה לי: נראה בעיני דהכי גרס **לא קשיא מר מקיש מתלוניים למרגליים ומר לא מקיש מתלוניים למרגליים דתניא דמי כו'.** ולקמן מפרש לה: **זה צלפחד.** מילתא דפשיטא היא דהא כתיב לעיל בנות צלפחד אלא אגב גררא דהנך קאמר לה. ונראה בעיני שחסר מן הספרים דהכי קתני ריש"א דהך ברייתא בסיפרי (ג) אבינו מת במדבר ר' עקיבא אומר נאמר כאן במדבר ונאמר להלן מדבר (ד) מה מדבר האמור כאן צלפחד אף מדבר האמור להלן צלפחד דמינה שמעינן דהיינו מקושש והוא לא היה בתוך העדה כו' כי הכא: **זו עדת מרגלים.** דכתיב בהו עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי (במדבר יד) את האמר: **אלו מתלוניים.** כדמפ' מתלוניים שבעדת קרח דכתיב בהו לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה'. והאי דקאמר עדת קרח כמשמעו מסקנא דמילתיה היא: **מר מקיש.** הואיל וכתבו בפסוק אחד וכי היכי דירשו המרגלים ירשו נמי המתלוניים: **ומר לא מקיש.** לא חשיב ליה היקש כיון דלא כתיב ביה וי"ו בתוך העדה והנועדים: **לכולה ארעא דישראל.** לאו דוקא כולה אלא רובה כדכתיב [שמות טו] וילונו העם על משה לאמר מה נשתה דבשלמא למ"ד דלא מקיש הרי כל שבט ושבט נחלו חלק קרוביהם מתלוניים שבשבטים אלא למאן דמקיש גרעה כל נחלת שבט ושבט טובא ואלו קיימא לן ומקראי איכא למילף דאפילו חלק אחד מאלף לא נטלו: **היינו דכתיב.** ביהושע אחר שנטלו בנות צלפחד ויפלו חבלי מנשה עשרה דהיינו שיתא דשיתא בתי אבות הכתובים למעלה וד' דידהו הרי עשרה דכתיב לעיל ויהי לבני מנשה הנותרים למשפחותם לבני אביעזר ולבני חלק ולבני אשריאל ולבני שכם ולבני חפר ולבני שמידע אלה בני מנשה בן יוסף הזכרים למשפחותם ולצלפחד

בן חפר וגו' ויתן להן יהושע נחלה על פי ה' בתוך אחי אביהן ויפלו חבלי מנשה עשרה בין נטילת ששה בתי אבות וארבעה דבנות לצלפחד חלק לצלפחד שהיה מיולאי מצרים ושני חלקים מנכסי חפר וחד אחא דאבא שהיה מיולאי מצרים ונטלו חלק הראוי לצלפחד בנחלת אחיו כדלקמן. ולקמן פריך קרא מאי קחשיב כו': **ותרי דידהו.** שני חלקים בנכסי חפר בתורת חזרה שנטלו בני חפר אים אים חלקו באדם אותן שהיו באי הארץ לו הס לו (ה) בני חפר כדכתיב [במדבר כו] נלאלה תחלק הארץ וגו' והחזירו כולן נחלתן למורים שלהן דהיינו חפר שהיה מיולאי מצרים דאינן אלא שלוחיו כדכתיב [שם]לשמות מטות אבותם יתחלו ומנלא כאילו זכה והוחזק חפר בכל חלקים הללו וכשמת חפר ירשו ממנו כל בניו בנות לצלפחד ירשו שני חלקים לפי שהוא בכור וכל אחיו אים אים חלק אחד הרי לבנות לצלפחד ירשו ד' חלקים בנכסי חפר וגם כשמתו שניים מאחי לצלפחד כדלקמן ירשו אחי לצלפחד אותן שבחיים וגם בנות לצלפחד במקום אביהן ירשו אותן אחיו המתים וזכו בחלק שהיה להם ליטול בנכסי חפר כשהחזירו לו בניו שבאו לארץ והוא חזר והורים להם כדפרישית אבל חלק לצלפחד עצמו לא נטלו שהרי לא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ וחזרה לא שייך ביה שהרי לא היו לו בניים הנכנסין לארץ שיחזירו לו נחלה: **משעה הוו.** שיתא דשיתא בתי אבות ותלתא דידהו השוויין במשקיעינו: **ה"ג תרי אחי דאבא כו'.** והנהו תרי אחי מתו אחרי מות חפר אביהן וזכו מיתתן בנכסי חפר שהחזירו לו בניו שבאו לארץ כדפרישית לעיל כגון שהיו לחפר ח' בנים השנים מתו במדבר וגם צלפחד עמהם והחמשה באו לארץ ונטלו ה' חלקים החזירום לחפר אביהם מת חפר ירשוהו שמונה בניו צלפחד נטל שני חלקים כי הוא הבכור וז' אחין נטלו ז' חלקים מת צלפחד נטלו בנותיו שני חלקים שלו שירש מנכסי חפר מתו שני אחיו בלא בנים באו חמשה האחין ובנות צלפחד במקום צלפחד אביהם וירשום ונמצאו בנות לצלפחד נוטלות ארבעה חלקים ב' חלקים גדולים בנכסי חפר וב' חלקים קטנים בנכסי שני אחי אביהן. ומיהו המקשה לא הוה סבירא ליה תרי אחי אלא חד אחא דאבא כדאשכחן בברייתא: **נתן תתן.** קראי יתירי דרש דמלי למכתב יטלו בנות צלפחד ותו לא: **זו נחלת אביהן.** שהיה מיולאי מצרים וקסבר ליולאי מצרים נתחלקה הארץ: **בתוך אחי אביהן זו נחלת חפר.** אבי אביהן שנטל בה צלפחד חלק כאחד מאחיו: **והעברת זו חלק בכורה.** כדכתיב והעברת כל פטר רחם (שמות יג). שנטל צלפחד בנכסי חפר חלק אחד יותר על אחיו בשביל שהיה בכור. ומיהו סבירא ליה נמי להאי תנא כר' אליעזר דחד אחא דאבא הוה להו ונפקא ליה מייתור דאחוזת נחלה [במדבר כז] כדאמרינן לקמן דאי ליתא לה משכחת לה חבלי מנשה עשרה אבל מנתון תתן אינו רואה לדרוש מכפל המקרא כרבי אליעזר דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם וכה"ג הוא פלוגתא דתנאי בקידושין (דף יז:) גבי העניק תעניק לו [דברים טו] ובכמה מקומות בגמ': **מאחוזת נחלה.** דמאי למיכתב נתן תתן להם נחלה בתוך אחי אביהן: **קרא.** דכתיב חבלי מנשה עשרה מאי קחשיב: **טובא הוו.** כל אחין שבמטה מנשה שנטלו חלק אביהן היה לו לאחוב כדקחשיב חלקי בנות לצלפחד: **שיתא הוו.** דהא בנות לצלפחד על שם משפחת החפרי נקראין ככל בני חפר וכיון דקחשיב בית אב של חפר למה לי למיתני חלקי בנות לצלפחד:

לעולם

דמצית למימר דלא הוה דלא שקיל דודאי הוה ולגבי בני יוסף משום הכי כתביהנו דעצה טובה קמ"ל וכו' אבל אי לאו הכי לא כתבינהו: שחיו בחלקיהן. שירשו חלקן המגיעו: מאן דמקשי מתלוניים למרגלים בחד קרא סבירא ליה דהוה להו חלק בארץ דכי היכי דלגבי מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם כדאמרי' הכי נמי נטלו חלק [של] מתלוניים. מאן דלא מקיש מתלוניים למרגלים סבירא ליה דלא הוה להן חלק בארץ כלל. דתניא אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך כל הני וכל הני מדבר אייתא מקיש מתלוניים למרגלים. משום הכי יהושע וכלב נטלו חלקם כדגמרינן הכא. ותנא קמא לא מקיש: איכפול יהושע וכלב. לאורתה לכל ארץ ישראל דהא כל ישראל שמתו במדבר מתלוניים הוו: אותן מתלוניים שבעדת קרח. אותן מאתים וחמשים איש קאמרי' דיהושע וכלב נטלו חלקם ולא מאחריני: היינו דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבעה דידהו הא אבות דשיתא בתי אבות לבני אביעזר לבני חלק לבני אפרים לבני שכם לבני חפר ולבני שמידע הא שיתא דכל הני מיוצאי מצרים הוו וארבעה דידהו של בנות צלפחד שהוא היה מיוצאי מצרים ותנן במתני' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ונטלו ב' חלקים לפי שצלפחד היה בכור. תשעה. אותו חלק עשירי מקשינן לקמן ומתרץ חד אחא דאבא הוה להו ומית ונטלו חלק אחד מירושתו שהיה האח מיוצאי מצרים הרי חבלי מנשה י' חלקים: אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה תמניא הוו שיתא דשיתא בתי אבות שהיתה חזרות נחלה ותתרי דידהו פי שנים של בכור שנטלו בנכסי חפר בחזרת נחלה הרי תמניא וחלק צלפחד עצמו לא נטלו לפי שמת במדבר ולא היה מבאי הארץ: אמר ליה ולטעמיך למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ט' הוו. שיתא דשיתא בתי אבות ותלת דידהו דמתני' הרי ט': אלא מאי אית לך למימר. דליהוו עשרה חד אחא הוה ליה לצלפחד דמית בלא בנים ונטלו חלקו הרי י'. תריץ לה נמי למאן דאמר לבאי הארץ תרתי אחי הוו ליה לצלפחד ומתו ונטלו בנותיו חלקן הרי י': זו נחלת אביהן. ממש: בתוך אחי אביהן. ירשו בנכסי חפר אבי אביהן: והעברת זו חלק בכור שהעבירו מחלק אחי אביהן ונתנו להן: דכתיב נתון תתן. יתירא הוא ומיניה דייק אחי אביהן: ולמאן דאמר תרי אחי דאבא. מפיק ליה מתתן ונחלה דיתורי דלא צריך למכתב: קרא. דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה אי בתי אבות גופייהו קא חשיב שיתא הוו ותו לא ואמאי קא חשיב בנות צלפחד למיהוי עשרה ואי טפלים שיצאו מהם קא חשיב משום הכי חשיב בנות צלפחד מאי טעמא אמר חבלי מנשה עשרה הא הוו כמה אלפים. אמר ליה

א) ברכות כ. נה: ב"מ פד. סוטה לו, ב) [עי' פרש"י דסוטה לז]. ד"ה לא מקשין ומתוספות ד"ה וכי יהודה], ג) [פנחס כז ג], ד) [במדבר טו],

תורה אור השלם

1 בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עַלֵּי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עַלֵּי שׁוּר:
בראשית מט כב
2 הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
בראשית מח טז
3 וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה חַיּוּ מִן הָאֲנָשִׁים הַהֵם הַהֹלְכִים לָתוּר אֶת הָאָרֶץ:
במדבר יד לח
4 כִּי אָמַר יְיָ לָהֶם מוֹת יָמֻתוּ בַּמִּדְבָּר וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן:
במדבר כו סה
5 אֲבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא הָיָה בְתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל יְיָ בַּעֲדַת קֹרַח כִּי בְחֶטְאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא הָיוּ לוֹ:
במדבר כז ג
6 וַיִּפְּלוּ חַבְלֵי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבַד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן:
יהושע יז ה
7 כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דִּבְרֹת נָתוֹן תִּתֵּן לָהֶם אַחֻזַּת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אֲבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:
במדבר כז ז

הגהות הב"ח

(א) רש"ב"ם ד"ה ותרי וכו' לו הס לו בני בני חפר: (ב) תוס' ד"ה ולמ"ד לבאי וכו' ואין לפרש דלענין חלק בכורה קאמרי הכי דהא כי היכי:

מוסף רש"י

עולי עין. מסולקין מן העין שאינה שולטת בהן (ברכות כ.) לו: שליטין על העין ולא העין עולה בהן (שם נה:) עולין למעלה מן העין והיא מלמטה שהיא פוגה יכול לשלוט בהן (ב"מ פד. וכנ"ז סוטה לז:).

מוסף תוספות

א. בזכות חפר אבי אביהן. שיטמ"ק. ב. שאם היה אביהן בעדת מרגלים לא היו נוטלות חלק בכורה בנכסי חפר, דאי אבי אביהן קא ירתי חלק בכורה מאי עבידתיה. רבינו יונה. ג. ח"ל תוס' רי"ד: ובחזרה לא מצית לאוקומי שהן בני המרגלים יטלו חלק בעבורם שהן באי הארץ ויחזירו למרגלים כדי להשוות החלקים, ויבואו יהושע וכלב ויטלו חלקים, זה אין לומר דא"כ נמצא שהן יורשין בני המרגלים ובני המרגלים ישאורו ריקם. ד. דלא דריש כפילא, סבר דברה תורה כלשון בני אדם, דפלוגתא דתנאי היא כדא"ר בב"מ (לא:). ויטב"ש. ה. כיון דלבאי הארץ נתחלקה הארץ, שהרי אביהן לא היה מבאי הארץ. רבינו יונה.

לעולם בתי אבות קא חשיב והא קא משמע לן דבנות צלפחד נטלו חלק בכורה אלמא א"י מוחזקת היא אמר מר והבנים נטלו בזכות אבי אביהם ובזכות אבי אמותיהן והתניא בזכות עצמן לא קשיא הא כמאן דאמר ליוצאי מצרים הא כמאן דאמר לבאי הארץ ואיבעית אימא הא והא לבאי הארץ ולא קשיא הא דהוה בן עשרים הא דלא הוה בן עשרים: ושהיה בכור נוטל שני חלקים: ואמאי ראוי הוא [6]א ואין הבכור נוטל בראוי בכמוחזק אמר רב יהודה אמר שמואל ביתדות אהלים מתיב רבה רבי יהודה אומר בנות צלפחד נטלו ד' חלקים שנאמר [1] ויפלו חבלי מנשה עשרה אלא אמר רבה ארץ ישראל מוחזקת היא מיתיבי אמר רבי חידקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו [3] וראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן [3] ויודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר [2] מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות [7] וראויה היתה פרשת מקושש שתכתב ע"י משה אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו ללמדך

שמגלגלים

לעולם בתי אבות קא חשיב. ולא טפלים חוץ מבנות צלפחד דקתני ד' חלקים שלהן ואשמועינן דדרשינן האי קרא דנתן תתן [במדבר כז] דמייתי נפקא לן ד' חלקים על ידי שאנו דורשין והעברת [שם] זו חלק בכורה אלמא אשמועינן דא"י מוחזקת היא להן מיליאת מצרים ואף על פי שעדיין לא נכנסו בה: **הא.** דקתני בזכות אבי אביהן אבל לא בזכות עצמן: **כמאן דאמר ליוצאי מצרים.** נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ: **הא.** דקתני בזכות עצמן כמ"ד לבאי הארץ וכגון דהוו בני כ' כשנכנסו לארץ: **הא והא לבאי הארץ.** דלא"ג דרישא דהכיא ברייתא דלעיל [קיח:] ליכא לאוקומה אלא למאן דאמר ליוצאי מצרים דקתני מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם איכא למימר מסקנא דר' שמעון בן אלעזר היא דאית ליה ליוצאי מצרים ולבאי הארץ [קיח.]: **הא.** דקתני בזכות עצמן דהוו בני עשרים כשבאו לארץ: **הא.** דקתני בזכות אבי אביהן: **דלא הוו בני עשרים.** כשבאו לארץ. ובבני בני המתלוננים קמיירי שמתו להן אביהן שהיו בני המתלוננים ממש במדבר והם נשארו טפלים ולא נטלו לעצמן שעדיין לא הגיעו לכ' ובזכות אביהן ממש בני המתלוננים אין להם ליטול שהן ממצרים לא יצאו ולארץ לא באו אלא בזכות אבי אביהן דהיינו אבות המרגלים [5] שיצאו ממצרים וכיון דהך ברייתא כרבי שמעון בן אלעזר מוקמינא לה דאית ליה תרתי נמצאו אלו בני בניהן יורשין אותן כבנות צלפחד שירשו בנכסי חפר זקנם ואע"ג דחשיבי כטפלים דעלמא דלענין ירושת אביהן שהיו מיוצאי מצרים לא בעינן בני כ' בכניסתן לארץ וחזרה ליכא למימר דהא רבי שמעון בן אלעזר לית ליה חזרה דמהיכא תיתי הא משמע ליה קראי תרוייהו לגופייהו ואפילו אם תמצי לומר דהא סיפא לאו ר' שמעון היא איכא לאוקומה דנטלו בזכות אבי אביהן ע"י חזרה כגון שהיו להם למתלוננים אחים שלא היו בני כ' בשעת הגזירה ולא מתו במדבר דהא לא נגזרה גזירה על פחות מבן כ' [קכא:] וכשנטלו חלקם בארץ החזירו אצל [1] (אבי) אביהן מה עשו האבות חזרו והוליכו נכסיהן לכל יוצאי יריכן בין לאחי המתלוננים בין לבני בני המתלוננים דכולן יוצאי חלציהן היו וחולקים אחי המתלוננים עם בני נכדיהן בשוה דאע"ג דטפלים לא שקלי באנפי נפשייהו ירושת אבות מיהא קשקלי כדאמר בבנות צלפחד דהוו להו כטפלים שאין להן חלק לעצמן וחלקו עם אחי אביהן בנכסי חפר. והבנים דקתני היינו בני הבנים דבן בנו של אדם קרוי בנו כדאמרינן לקמן במי שמת (דף קמג:) ואבי אבי אביהן קרי ליה אבי אביהן דבבני המתלוננים עצמן ליכא למימר דלא הוו בני עשרים דקיימא לן בשנה שניה שלא משה מרגלים ותניא בסדר עולם אחר ביאת מרגלים היתה בליעתו של קרח ובו ביום נשרפו המתלוננים נמצאו שבניהן כשבאו לארץ הוו בני ל"ח שנה שכן עמדו ישראל במדבר אחרי כן: (ת"). ולפי האי לישנא בתרא לית להאי תנא דברייתא דלעיל דיהושע וכלב נטלו כלל חלק בשביל מרגלים והאי קרא דמיו מן האנשים לא דריש ליה אלא כפשטיה. ת"): **ראוי היה.** לחפר ולצלפחד משמתו במדבר אבל לא הוחזקו בה מעולם שהרי לא באו לארץ: **ואין הבכור נוטל בראוי.** לקמן בפרקין (דף קכד:): **ביתדות אהלים.** כלומר במטלטלין שהיה להם במדבר כגון יתדות שתוקעין בהן אהליהם ושאר מטלטלין שהן מוחזקין בהן ולהכי נקט יתדות אהלים דודאי לכולן היו אהלים ואין אדם במדבר בלא אהל אבל בנחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה וכל שלשה חלקים דמתניתין בין במקרקעי בין במטלטלי לבד מחלק בכורה דמיירי במטלטלי: **חבלי מנשה.** היינו קרקע שחולקין בחבל וחלק בכורה מאלו ארבע חבלים היה: **מוחזקת היא.** ליוצאי מצרים כדכתיב [שמות ו] ונתתי אותה לכם מורשה כלומר אני נתתיה לכם ירושה: **יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן.** כמו בן שהרי דיינין נצטוו במרה כדאמרינן בסנהדרין (דף נו.) וכדכתיב [שמות טז] שם שם לו חק ומשפט ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף המ' שנה ועוד דאיכא למילף מפרשת יבמין שהבת כבן כדכתיב [דברים כה] ומת אחד מהם ובן אין לו עיין עליו [יבמות כב:] דהא בנות צלפחד משם למדו כדלקמן [ע"ב] אם כבן אנו נירש ואם לאו תתיבם אמנו: **וראויה היתה וכו'.** ולא תאמר אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתחייב מקושש היו שתי פרשיות הללו חסרין מן התורה והכי נמי איכא למימר שהרבה מצות חסרים מן התורה לפי שלא הוצרכו המעשים: **שמקושש במיתה.** ואף על גב דכתיב [במדבר טו] כי לא פורש מה יעשה לו היינו שלא היה יודע אם בחנק הקל כדמפרש ואזיל:

שמגלגלים

ובזכות אבי אמותיהן. וכגון שלאבי אמותיהן לא היו בנים כי אם בנות דאם לא כן היו בנים יורשין ואת ומי החזיר להן וי"ל כגון שהיו אחים לאבי אמותיהן שהיו להם בנים והחזירום בנים לאבותיהם וחלקו בשוה: **הא דהוו בני עשרים בו'.** בבניהם אי אתה מוצא שלא היו בני עשרים כמו שפירש בקונטרס דבליעת קרח נמי היתה מיד אחר המרגלים[8] כמו שהביא מסדר עולם דקתני אחר ביאת מרגלים היתה בליעת קרח ואם לא שסמוך היה מאי קא משמע לן וכן משמע נמי מדאמרי הן גופנו[9] כולנו אבדנו (במדבר יז) ומתרגם הא מיננא קטלית חרבא הא מיננא בליעת ארעא הא מיננא מתו במותנא שאלשה מעשים אלו היו רצופין מדמדכרי להו אהדדי וקטלא חרבא היינו מעשה מרגלים דכתיב (שם יד) ויכום ויכתום וגו' ואין להקשות אמאי הולך לומר בזכות אבי אביהן לימא בזכות אביהן ממש דהיינו בני מרגלים ובני המתלוננים עצמן דהאי תנא אתא לאשמועינן דאפילו אותן שלא נטלו מחמת עצמן שלא היו בני כ' כשבאו לארץ ולא נטלו נמי בזכות אבותיהן ממש כגון שמתו במדבר ולא נטלו נמי ע"י חזרה שלא נולדו להן שוס בן שהיה בן עשרים אפילו הכי נטלו בזכות אבי אביהן אע"פ שבא להן מחמת מרגלים ומתלוננים וא"ת אמאי לא קאמר הא והא ליוצאי מצרים והא כשהיו אביהן ממש בני מרגלים ומתלוננים בני עשרים כשיצאו ממצרים דהיינו מחמת עצמן שלא בא להן מכח מרגלים ומתלוננים והא דקאמר בזכות אבי אביהן שלא היו אבותיהן בני עשרים ביציאת מצרים ובשלמא אי הוה אמר דבניהן ממש של מרגלים ושל מתלוננים עצמן מיירי הכא שבאו לארץ הוה אתי שפיר דלא הוה מצי למימר הא והא ליוצאי מצרים והא (ב) והא דהוו בני עשרים כשיצאו דאם כן אין באו לארץ דבני עשרים כולן מתו במדבר ויש לומר דהשתא נמי דאיירי בבני בניהם לא מצי לשנויי הכי דמשמע נמי דבאי הארץ נטלו בזכות עצמן ולא שאבותיהן נחלו והוריثו להן: **מתיב** רבה רבי יהודה **אומר בנות צלפחד נטלו ארבעה חלקים שנאמר ויפלו חבלי מנשה עשרה.** וקרא ע"כ לא איירי ביתדות ואהלים אלא בחלוקה וליכא למימר דלמא תלתא אחי דאבא הוו להו דאז לא הוו בהו שום חדוש דהא חלק בכורה לא נטלו וא"כ לא הוה ליה לקרא לאמשוכינהו אלא דבתי אבות גרידא

כדפריך רב פפא לעיל אי טפלים קא חשיב טובא הוו:

יודע היה משה שבנות צלפחד יורשות הן. אע"פ שלא נאמרה פרשת נחלה יודע היה משה מטעם דלקמן אם כבן אנו נירש אם כבת תתייבם אמנו: **שנאמר** מחלליה מות יומת **אבל לא** היה יודע **באיזו** מיתה נהרג. ואם תאמר למה היה מסתפק היה לו לדונו בחנק דכל מיתה האמורה בתורה סתם חנק ויש לומר דמסברא היה נראה לו שנדון בסקילה כעובד ע"ז דבכל דוכתא (חולין ה.) אמר דדומה שבת לע"ז דהיינו מחלל שבת בפרהסיא לעובד ע"ז ולריך לומר דסבר כרבנן ולא כר"י דאי כר' יהודה דאמר באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פ:) עד שיודיעוהו באיזו מיתה הוא נהרג דלדידיה אמר התם דהוראת שעה היתה [1] (דאם) כן לא ידע משה שדינו במיתה: אילו

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ז סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעח סעיף ג:

רבינו גרשום

לעולם בתי אבות קחשיב. ובדין הוא דלא הוה ליה למיחשב אלא שיתא ואמאי קא חשיב בנות צלפחד משום האי חידוש שנטלו חלק בכורה. אלמא ארץ ישראל מוחזקת היה להם ולא ראויה דאי ראויה הא ק"ל דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק: למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה. נטלו בזכות אביהן: הא דהוו בר עשרים כשבאו לארץ נטלו בשביל עצמן. אבל אי לא הוו עשרים דאכתי טפלים נינהו נטלו בזכות אביהן בתורת נחלה: ביתדות אהלים. שהיה מוחזק בידן מטלטלין שהיו רוצין לקבען לארץ מהן נטלו שני חלקים ולא בגופה של קרקע מפני שראויה היא: ויפלו חבלי מנשה עשרה. דמשמע דבארץ גופה נטלו חלק בכורה:

מסורת הש"ס

א) [לעילנה. לקמן קכג: קקה: קמה: יבמות כד: בכורות נא:], ב) מנחל"ת, ג) סם עת: [ע"ש], ד) סם ת., ה) [המתלוננים רש"ש], ו) [רש"ל מס"ז], ז) [ל"לוחס],

תורה אור השלם

1 וּיִפְּלוּ חֲבָלִי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבַד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן: יהושע יז ה

2 וְשֹׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּיהָ: שמות לא יד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הא דהוו וכו' הן גופנו אבדנו סולנו: (ב) בא"ד הא והא ליוצאי מצרים והא דהוו בל"ל ומיהא והא נמחק:

מוסף רש"י

ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל לאוין היו ליפול לו בירושה ויפלו להן לאחר זמן, אין הבכור נוטל פי שנים בהן (בכורות נא:).

מוסף תוספות

א. והלא המרגלים מתו בשנה השנית שבאו במדבר ובניהם נשתהו שם אח"כ שלשים ותשע שנים. ריטב"א.

קיט: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

אילו היה לו בן לא דברנו. פ"ה שכבר היו יודעות פרשת נחלות וקשה דהא אכתי לא נאמרה כדאמרינן לעיל שזכו בנות בלפחד ונכתבה על ידן ועוד דאפילו יודעות פרשת נחלות דבן ובת יורשין היאך יודעות דבן קודם לבת הא אכתי לא נאמר וכל בת יורשת נחלה ואם כן איכא למימר כדפריך רב פפא לעיל לאביי איכא בן ובת לא אמי לירות כו' ועוד אם היו יודעות פרשת נחלות למה הוצרכו לדבר מכח פרשת יבמין[א] ונראה לרשב"ם דהיו יודעות מהתנחלתם לבניכם ולא לבנותיכם מ"מ מסברא משום דבת (ג) מקבת נחלה ולא בן אי נמי מדכתיב לאלה תחלק (את) הארץ היינו זכרים ועוד קשיא לן דקאמר אילו היה בת לבן לא דברנו והא אכתי לא נאמר משמוש נחלה ונראה לפרש לא דברנו לפי שלא היה להן אז שום כח לדבר אבל עכשיו שאין [בת] בן יש [ד] (להן כח) מפרשת יבמין: **אפילו** קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים שנה. נראה לרשב"ם דסבר לה כמ"ד (שבת דף לו:) בלפחד היינו מקושש ומעשה המקושש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים דאמר במדרש דלשם שמים נתכוין שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות עמד והילל שבת כדי שיהרג וירלו אחרים ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה כדמוכחי קראי:

מתיב

הן חכמניות הן שלפי שעה דברו דא"ר שמואל בר רב יצחק מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין שנאמר [4]כי ישבו אחים יחדו אמרו לו אם כבן אנו חשובין תנה לנו נחלה כבן אם לאו תתיבם אמנו מיד [5]ויקרב משה את משפטן לפני ה' דרשניות הן שהיו אומרות אילו היה [לו] בן לא דברנו והתניא בת אמר ר' ירמיה סמי מכאן בת אביי אמר אפילו היה בת לבן לא דברנו צדקניות הן שלא נישאו אלא להגון להן תני רבי אליעזר בן יעקב אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה איני והא אמר רב חסדא ניסת פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים בת עשרים יולדת עד ארבעים בת ארבעים שוב אינה יולדת אלא מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד דכתיב [6]וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי אפשר

[6]שמגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב ואי סלקא דעתך ארץ ישראל מוחזקת מאי קא מסתפקא ליה היא גופה קא מסתפקא ליה דכתיב [1]ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם או דלמא שמורישין ואינן יורשין ופשטו ליה תרוייהו [3]ירושה לכם מאבותיכם ומורישין ואינן יורשין והיינו דכתיב [2]תביאמו ותטעמו בהר נחלתך תביאנו לא נאמר אלא תביאמו מלמד שמתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין [3]ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה אפשר עמדו לפני משה כו' ולא אמרו להן דבר ועמדו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרם המקרא ודרשהו דברי רבי יאשיה אבא חנן אמר משום רבי אליעזר בבית המדרש היו יושבין והלכו ועמדו להן לפני כולן במאי קמיפלגי מר סבר [ג]חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ומר סבר [ה]אין חולקין והלכתא חולקין והלכתא אין חולקין קשיא הלכתא אהלכתא הלכתא אהלכתא לא קשיא [ב]הא דפליג ליה רביה יקרא הא דלא פליג ליה רביה יקרא תנא בנות צלפחד חכמניות הן דרשניות הן צדקניות

מסורת הש"ם

ל א ב מיי' פ"ה מהל' מ"מ הלכה ח סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף כא [וכרב אלפס קידושין פ"א דף לכא:]

רבינו גרשום

ומאי קמיבעיא ליה למשה. אם נוטלות חלק בכורה אם לאו והאיל דמוחזק הוא הרי ידע דודאי נוטלות והא לא אצטריך וקשיא לרבא דאמר ארץ ישראל מוחזקת היא. ומשני לעולם מוחזקת היא ודקא קשיא לך מאי קא מיבעיא ליה. היא גופה קא מיבעיא ליה אי מוחזקת היא כי היכי דנוטלות חלק בכורה אי לאו וכהאי גוונא דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' דאמר להו ליוצאי מצרים ומשום הכי מספקא ליה האי דקאמר הכי משמע ירושה היא לכם מאבותיכם ממש ולא לבניכם ותטלו חלק בכורה (ולא לבניכם) או דלמא הכי קאמר מורשה משמע אתם מורישין אותה לבניכם דנוטלין בה פי שנים אבל אתם אין יורשין אותה משום דבמדבר יפלו פגריכם משום דמספקא ליה אי אמרי' הכי אי הכי קא (מיבעיא) [פשטו] לי' ב"ד של מעלה תרוייהו ירושה בה לכם מאבותיכם ותטלו בה פי שנים דכבר מוחזקת היא לכם מאבותיכם אבל מורישין אתם אותה לבניכם ואין אתם יורשין אותה. והיינו דקאמר בהאי לישנא מורשה כלומר להוריש ולא לירש: ומתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין. כלומר שניבאו על עצמן שלא יכנסו לארץ אלא בניהם ולא נתכוונו לכך: אפשר עמדו לפני משה ולא אמר להם כלום וכו'. אם משה שהיה רבם לא היה יודע להשיב להן כל שכן אידך ומאי קא בעיין קמייהו תו: אלא סרם. הפך את המקרא הקדם המאוחר ודרוש ותעמדנה לפני העדה ולפני הנשיאים ולפני אלעזר הכהן ולפני משה: מר סבר. ר' יאשיה: חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. דשואלין לתלמיד תחלה אפי' במקום הרב ואבא חנן סבר אין חולקין אלא למשה שאלו הלכו ועמדו כולם לפני משה לידע מה משיב להן: הא דפליג ליה רביה יקרא. שמכבדו ונושאו כבוד חולקין: שלפי שעה דברו. כלומר המתינו עד שנזדמנה שעה טובה לדבר בשעה שפוסק משה בפרשת יבמין ואמרו אם כבן אנו נחשבין נירש כבן כדאמרינן בריש פירקין כיון דלענין ייבום בן ובת כי הדדי ניהנו לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי ליהוי. ואי לאו דהוי כמאן דלית לאבינו ירוש תתיבם אמנו וחכמה היא זו: דרשניות היו. שהיו יודעות לדרוש דבת במקום בן אינה יורשת מדקאמרי ובנים לא היו לו מכלל דאם היו לו קודמין: והתניא בת. כלומר דאית ברייתא דאמר שאלמלי היה בת לא דברנו: סמי מיכן בת. דהאי ברייתא לאו דוקא דהנהו גופייהו בנות הוו: שאפי' היה לאבינו בת לבן והבן מת בחייו לא דברנו שהיינו יודעין שבת הבן קודמת לנו והיינו דקאמר דרשניות היו שהיו יודעין לדרוש כן: לא נישאת פחותה ממ' שנה. שהמתינו להגון להם:

תורה אור השלם

1 וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי יְיָ׃ שמות ו ח

2 תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתֶךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ׃ שמות טו יז

3 וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם וְכָל הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר׃ במדבר כז ב

4 כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבָּמָה יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבָּמָהּ׃ דברים כה ה

5 וַיִּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְיָ׃ במדבר כז ה

6 וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי׃ שמות ב א

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אם כבן אנו חשובות לפטור אמנו מייבום נירש שם: (ב) ד"ה אילו וכו' יזרע להן שהכן: (ג) תוס' ד"ה אילו וכו' דבת מעברת נחלה ולא בן וכו' דקאמר אפילו היה בת:

מוסף רש"י

חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. תלמיד קטן חולק כבוד לתלמיד גדול ממנו ואע"פ שהרב שם, ואין גנאי לרב (סוטה מ:) ואינו כממעט כבוד הרב (יומא סט.). סרם המקרא. הפכהו מרלשו לסופו (סנהדרין יד.).

מוסף תוספות

א. והלא אפי' היו כבן אם ארץ ישראל אינה מוחזקת לא היה יורש נוטל בראוי. ל"ן.

ד) [שבת לב. וש"נ], ה) [ע"ז נג.], ו) [יומא פט. סוטה מ: מא.], ז) [במדבר כז], ח) [ושיטה והעה רש"ם], ט) [שיטה רש"ם], י) שאין בת כן יש להוסיף מפרשם. רש"ל.

תורה אור השלם

6) שמגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב ואי סלקא דעתך ארץ ישראל מוחזקת מאי קא מסתפקא ליה היא גופה קא מסתפקא ליה דכתיב [1]ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם או דלמא שמורישין ואינן יורשין ופשטו ליה תרוייהו [3]ירושה לכם מאבותיכם ומורישין ואינן יורשין והיינו דכתיב [2]תביאמו ותטעמו בהר נחלתך תביאנו לא נאמר אלא תביאמו מלמד שמתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין [3]ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה אפשר עמדו לפני משה כו' ולא אמרו להן דבר ועמדו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרם המקרא ודרשהו דברי רבי יאשיה אבא חנן אמר משום רבי אליעזר בבית המדרש היו יושבין והלכו ועמדו להן לפני כולן במאי קמיפלגי מר סבר [ג]חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ומר סבר [ה]אין חולקין והלכתא חולקין והלכתא אין חולקין קשיא הלכתא אהלכתא הלכתא אהלכתא לא קשיא [ב]הא דפליג ליה רביה יקרא הא דלא פליג ליה רביה יקרא תנא בנות צלפחד חכמניות הן דרשניות הן צדקניות הן חכמניות הן שלפי שעה דברו דא"ר שמואל בר רב יצחק מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין שנאמר [4]כי ישבו אחים יחדו אמרו לו אם כבן אנו חשובין תנה לנו נחלה כבן אם לאו תתיבם אמנו מיד [5]ויקרב משה את משפטן לפני ה' דרשניות הן שהיו אומרות אילו היה [לו] בן לא דברנו והתניא בת אמר ר' ירמיה סמי מכאן בת אביי אמר אפילו היה בת לבן לא דברנו צדקניות הן שלא נישאו אלא להגון להן תני רבי אליעזר בן יעקב אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה איני והא אמר רב חסדא ניסת פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים בת עשרים יולדת עד ארבעים בת ארבעים שוב אינה יולדת אלא מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד דכתיב [6]וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי אפשר

שגלה אלעזר מנין לו ואפשר שאלעזר לא אמר כלום והלכו אחרי כן לפני הנשיאים ואח"כ לפני העדה: ה"ג **והלכו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרם את המקרא כו'**. ולא גרסינן ולא אמרו כלום: **ודרשהו**. כלומר דרשהו כאילו כתוב למפרע ותעמדנה לפני משה ומקמי משה עמדו לפני אלעזר ומקמי אלעזר עמדו לפני הנשיאים ומקמי הנשיאים עמדו לפני העדה. והאי דלא כתב ותעמדנה לפני העדה ולפני הנשיאים ולפני אלעזר ולפני משה היינו לפי שאינו רוצה להקדים בפסוק תלמיד לרב אלא ראשון ראשון משוב: **בניה המדרש היו יושבין. משה ואלעזר ונשיאי העדה** ועמדו לפני כולן ששאלו לכולן ביחד וחלקו כבוד לתלמידים במקום רבותיהם: **אבא חנן סבר חולקין**. דכל זה משיבותו של רב הוא ויחא ליה: **רבי יאשיה סבר אין חולקין**. הלכך מסרם המקרא: **הא דפליג ליה רביה**. לתלמיד יקרא ודאי ניחא ליה שיחלקו לו גם אחרים כבוד ומשה רבינו הוה פליג יקרא לכל ישראל וכן זה לזה: **חכמניות הן**. בדרך ארץ: **שלפי שעה דברו**. שכשנגלו פתאם לדבריהם בלא בעלילה ובטענה מעלייתא נבית דין כדמפרש ואזיל: **בפרשת יבמין**. וכן אין לו [לדבריה כה] עיין עליו [ביבמות כב:]: **אם כבן אנו** (ו). לפטור אמנו מייבום שהרי הינם קס על שם אחיו לנחלה כדדרשינן ביבמות (דף כד.) והבן מונעו מליבם את אמו ומלירש את אביו ופוטר הוא את אמו ויורש את אביו ואף הבת כן. וסברא בעלמא הוא: **אילו היה לו בן**. כדכתיב כי אין לו בן [במדבר כז] וכבר היה יודע (ז) שהבן יורש את אביו שהרי היו יודעות פרשת נחלות כדאמרן לעיל דלא הוה מספקא להו אלא אי נוטלות חלק בכורה אם לאו ומגלא שהיו יודעות לדרוש דהאי דכתיב [שם] וכן אין לו והעברתם וגו' הא יש לו בן הוא קודם לבת ולא כדאמר רב פפא לאביי לעיל בפרקין (דף קי.) אימת בן ובת לא האי לירש בו ולא האי לירש בו: (הגה"ה. ואם לאו שאין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמנו לאחד מאחי אביו והוא יירש נחלת אביו וכן היוצא ממנו לאמנו יירש אחריו נכסי אביו. ע"כ תוס'): **והתניא**. אילו היתה בת לא דברנו. והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה: **שאפילו היה בת לבן לא דברנו**. שהיו יודעות לדרוש שהבת אינה יורשת עם בת הבן כדאמרן לעיל [קטו:]: **שלא נישאו אלא להגון להן**. כדאמרן לקמן [קכ.] בנות צלפחד הותרו להנשא לכל מי שירצו כדכתיב [במדבר לו] לטוב בעיניהן וגו' אלא מה אני מקיים למשפחת מטה אביהן תהיינה לנשים עלה טובה השיאן הכתוב שלא ינשאו אלא להגון להן. אלמא משפחת מטה אביהן הגונין היו ואשכחן שנשאו להם כדכתיב [שם] ותהיינה מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה לבני דודיהן לנשים לאף על גב דהותרו לטוב בעיניהן לא רצו להדבק אלא בהגונים: **לא נישאת פחותה מארבעים**. שהיו מצפות להגון להן: **שוב אינה יולדת**. ואם נתעברו עד ארבעים שנה לא היה אדם נושא אותן והן נמי לא היה להן להתעבר עד ארבעים שנה מאחר שלא ילדו עוד: ומשני **מתוך שצדקניות היו**. בטוחות בצדקתן שיעשה להם נס כיוכבד ולכך נתעברו עד ארבעים שנה בשביל להנשא להגון כיוכבד שילדה אחר ארבעים[ט] ומיהו נישואיה איכא למימר דהיו קודם ארבעים:

אפשר

ה) [שבת לב. וש"נ], ב) [ע"ז נג.], ג) [יומא פט. סוטה מ: מא.], ד) [במדבר כז], ה) [ושיטה והעה רש"ם], ו) [שיטה רש"ם], ז) שאין בת כן יש להוסיף מפרשם. רש"ל, ח) [שבת לב. וש"נ], ט) [ע"ז נג.], ג) [יומא פט. סוטה מ: מא.], ד) [במדבר כז], ה) [ושיטה והעה רש"ם], ו) [שיטה רש"ם], ז) שאין בת כן יש להוסיף מפרשם. רש"ל.

אפשר בת מאה וג' שנה. כדלקמן וקרי לה בת אשה הוה ליה למיכתב. ומנלן דבת מאה ושלשים היתה: **דאמר ר' חמא בר חנינא.** לקמן בפירקין דמבעיא לן דבכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן מי אתה מוצא אלא שבעים חסר אחת ועל זו א"ר חמא בר חנינא זו יוכבד כו' ובת לוי דקאמר קרא היינו בת לוי ממש בתו של לוי והא דלא קאשיב לה בהדיא לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה ולידתה בין החומות כלומר בתוך מצרים ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה קאמר נמי בין החומות גבי לידתה: **אשר ילדה.** קרא יתירא הוא דהא כבר כתיב [במדבר כו] בת לוי

[1]אפשר בת מאה ושלשים שנה וקרא לה בת [2]דאמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ונולדה בין החומות דכתיב [1]אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה במצרים והורתה שלא במצרים ואמאי קרו לה בת אמר רב יהודה בר זבידא מלמד שנולדו בה סימני נערות נתעדן הבשר נתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו [2]ויקח ויחזור מיבעי ליה אמר רב יהודה בר זבידא מלמד שעשה לה מעשה לקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים משוררים לפניה ומלאכי שרת אומרים [3]אם הבנים שמחה להלן מנאן הכתוב דרך גדולתן וכאן דרך חכמתן מסייעא ליה לרבי אמי דא"ר אמי [4]בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה א"ר אשי [5]והוא דמפליג בחכמה והוא דמפליג בזקנה תנא דבי רבי ישמעאל בנות צלפחד שקולות היו שנאמר [4]ותהיינה הויה אחת לכולן אמר רב יהודה אמר שמואל בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים שנאמר [5]לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אלא מה אני מקיים [5]אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים עצה טובה השיאן הכתוב שלא ינשאו אלא להגון להן מותיב רבה [6]אמור אליהם [3]לאותן העומדים על הר סיני לדורותיכם אלו דורות הבאים אם נאמר אבות למה נאמר בנים ואם נאמר בנים למה נאמר אבות מפני שיש באבות מה שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות אבות הוא אומר [7]וכל בת יורשת נחלה והרבה מצות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות הא מפני שיש באבות שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות הוצרך לומר אבות הוצרך לומר בנים קתני מיהת באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה הוא מותיב לה והוא מפרק לה לבר מבנות צלפחד אמר מר באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה באבות אין בבנים לא מאי משמע אמר רבא אמר קרא [5]זה הדבר [7]דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה אמר ליה רבה זוטי לרב אשי אלא מעתה [8]זה הדבר דשחוטי חוץ הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה שאני התם דכתיב [9]לדורותם

מתיב רבה אמור אליהם לדורותיכם וגו'. תימה לרשב"ג דמה צריך להקשות מברייתא מקרא הוה ליה לאקשויי דכתיב לא תסוב נחלה ואומר ר"י דה"ג עלה טובה קמ"ל: שהפרת

בעוד שהיא אחות אהרן ולא אחות משה שעדיין לא נולד היתה היא נביאה שנתנבאה על משה שעתיד להיוולד: **משוררין.** מתוך שמחה שהיה עתיד משה רבינו לצאת מהן והיינו דכתיב [שמות ב] לדעה מה יעשה לו מה יהיה סוף נבואתה כדלאיתא בסוטה (דף יג.): **להן.** כשנישאו בנות צלפחד מנאן הכתוב דרך גדולתן דכתיב [במדבר לו] ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים ומסתבר דכך נולדו דכתיב לא יעשה כן במקומנו לתת הנעלה לפני הבכירה (בראשית כט): **וכאן.** כשעמדו לפני משה דרך חכמתם כסדר שהן חכמות זו יותר מזו הקדימן הכתוב [במדבר כז] מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה. ומסברא אמרי' הכי דלא ליקשו קראי אהדדי: **בישיבה.** בין לדין בין לשאר ישיבות של תורה מושיבין את החכם למעלה מן הזקן וכדמפרש לקמיה שהחכם מופלג מכל חבריו בחכמה שחכם הוא מאד אבל בשביל שהוא חכם מעט מן הזקן אין מכבדין אותו יותר מן הזקן שהוא חכם קצת. ומבנות צלפחד איכא למילף דגבי שאילת הדין מקדים הכתוב חכמה תחלה: **במסיבה.** של משתה וה"ה לנישואין (ג): **והוא דמפליג.** החכם בחכמה אז הלך אחר החכמה ולא אחר זקנה: **והוא דמפליג בזקנה.** שזקן מאד אז חולקין לו כבוד בבית המשתה יותר מן החכם ואע"ג דמופלג ההוא חכם בחכמה וכגון שהזקן חכם קצת אבל אם אינו מופלג בזקנה החכם שהוא מופלג קודם לכבדו. שמעינן מהכא דחכם מופלג וזקן מופלג שאינו חכם כל כך כבחור בישיבה הלך אחר חכמה להושיב החכם בראש ולדבר תחלה במסיבה הלך אחר זקנה והיכא דחכם הוי מופלג בחכמה והזקן אינו מופלג בזקנה בכ"מ הלך אחר חכמה אפילו במסיבה והיכא דהזקן הוי מופלג בזקנה והחכם אינו מופלג בחכמה בכל מקום הלך אחר זקנה ואפילו בישיבה הואיל והזקן חכם קצת אע"פ שהבחור חכם יותר ממנו. והיכא דלא מופלג לא האי בחכמה ולא האי בזקנה נראה בעיני דבכל מקום הלך אחר זקנה מדאמר רב אשי והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה דהיכא דהוו תרוייהו מופלגין הולכים בישיבה אחר החכם ובמסיבה אחר הזקן מכלל דהיכא דלא הוו תרוייהו מופלגין לא האי ולא האי הולכין בכל מקום אחר אחד מהן ומדלא פירש איכא למימר דמסתמא הולכין אחר הזקן דבשביל שהבחור חכם קצת יותר ממנו אין לנו לגייס את הזקן והחכם אינו בוש בכך מאחר שזקן ממנו יודע הוא שבשביל זקנתו חולקין לו כבוד: **שקולות היו.** ולכך פעמים שהקדים זו לזו ופעמים איפכא כדדרשינן נמי ע) (מגילה דף יג) הוא אהרן ומשה הוא אהרן מלמד ששקולין היו ולא תסייעיה לר' אמי: **ותהיינה.** מיותר הוא דמלי למכתב בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים: **הותרו.** אע"פ ששאר בת יורשת נחלה נאסרה: **עלה טובה.** ואינה מצות עשה: **אמור אליהם.** לדורותיכם כל אים אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו: **אמור אליהם.** היינו לאותן העומדין על הר סיני נאמר כדמפרש לקמיה אבל לדורות הבאין ליכא איסור הקבת נחלה: **נצטוו בנים.** מצות התלויות בארץ תרומה ומעשר חלה ערלה ורבעי לקט שכחה ופיאה וכן הרבה: **הולך לומר לאבות והולך לומר לבנים.** שאם נכתב סתם ולא פירש לא לאבות ולא בנים הוה אוקימנא ליה באבות מדלא כתב כי תבואו דכתיב בשאר מצות האמורות לבנים אי נמי הוי ילפינן או בגזירה שוה או בבנין אב או בקל וחומר מאח' ממצות המפורשות לבנים או לאבות והוי אוקימנא ליה באחת מהן להכי כתיבי תרוייהו ומהשתא ילף מהכא לכל מצות הסתומות שנוהגות בין בבנים בין באבות עד שיפרט לך הכתוב כי תבואו או יכתוב לך זה הדבר להעמידו בדור הזה כדלקמן: **לבר מבנות צלפחד.** דהאי וכל בת יורשת נחלה לאו אבנות צלפחד קאי דהא גלי להו קרא לטוב בעיניהם תהיינה לנשים: **מאי משמע.** דהאי קרא לא משמעי אלא באותו הדור: **זה הדבר.** אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ולא תסוב נחלה ועל כרחך האי זה לאו אבנות צלפחד קאי אלא אוכל בת יורשת נחלה דכתיב בתריה ולא תסוב נחלה: **זה הדבר אשר צוה ה' דשחוטי חוץ.** זה הדבר אשר צוה ה' אים אים מבני ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה דהכי נמי דלא החזרו על שחוטי חוץ אלא אותו דור בלבד: **שאני התם.** דכתיב חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותם:

זה

ג) פוטה יב., ג) לקמן קכג.,
ג) [יומא עח.], ד) [לקמן
קכא. תענית ל:], ה) [בראשית
מז], ו) [שם טו], ז) [שם כא],
ח) [שם כה], ט) [שם מז],
י) [שם טו], כ) [שמות ז],
ל) [שם], מ) [שם], נ) [שם ז],
ס) [שם טו], ע) [לא נמצא בכל
הש"ס אלא בתוספתא סוף
כריתות],

תורה אור השלם

1 וְשֵׁם אִשֶּׁת עַמְרָם יוֹכֶבֶד
בַּת לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ
לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד
לְעַמְרָם אֶת אַהֲרֹן וְאֶת
מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם אֲחֹתָם:
במדבר כו נט

2 וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח
אֶת בַּת לֵוִי: שמות ב א

3 מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם
הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְּלוּ יָהּ:
תהלים קיג ט

4 וַתִּהְיֶינָה מַחְלָה תִרְצָה
וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנוֹת
צְלָפְחָד לִבְנֵי דֹדֵיהֶן
לָנָשִׁים: במדבר לו יא

5 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ
לִבְנוֹת צְלָפְחָד לֵאמֹר לְטוֹב
בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לָנָשִׁים
אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם
תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:
במדבר לו ו

6 אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם
כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל
זַרְעֲכֶם אֶל הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר
יַקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַיְיָ
וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְיָ:
ויקרא כב ג

7 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה
מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד
מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ
תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ
בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת
אֲבֹתָיו: במדבר לו ח

8 דָּבָר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו
וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה
יְיָ לֵאמֹר: ויקרא יז ב

9 וְלֹא יִקְבְּרוּ עוֹד אֶת
זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם
זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם
תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם לְדֹרֹתָם:
ויקרא יז ז

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אשר ילדה וכו' שנה אלא כל זמן: (ב) ד"ה במסיבה וכו' לנישואין **בבנות צלפחד** הס"ד:

מוסף רש"י

בת מאה ושלשים שנה. כדמפרש ואזיל שנולדה בירידתן למצרים ושרבאל עמדו שם ר"י שנה, ומשנולד משה לא נמעכנו אלא פ' שנים, דדכתיב (שמות ז) ומשה בן שמונים שנה וגו' בדברם אל פרעה, ואותה שנה יצאו, נמצא שעבדו מירידתם עד שנולד משה ק"ל שנה (סוטה יב.). **זו יוכבד.** כפרטן של יולדי מצרים אתה מוצא שבעים חסר אחת וכללן אתה אומר הכאתה מצרים שבעים, זו יוכבד שהשלימה מנין בכניסתן לעיר (שם) ולכך לא פירט בה שהרי עדיין לא יצאה לאויר העולם אלא עובר במעי אמה היתה בכניסתה למצרים (לקמן קכג:). **בין החומות.** בכניסתן לעיר (בראשית מו טו). **זה הדבר.** אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו'. זה מישעו הוא, כלומר לא יהיה דבר זה נוהג אלא בדור זה, בדור של בנות צלפחד (תענית ל:).

עין משפט נר מצוה

לא א ב טוש"ע י"ד סי' למד סעי' יח [בכל אלפס קידושין פ"א ד' רלח]:

רבינו גרשום

אפשר בת מאה ושלשים וקרי לה בת. ומנלן דבת הכי הואי דאמר ר' חמא בר חנינא לקמן (קכג.) זו יוכבד שהשלימה מנין שבעים נפש שהורתה היתה בדרך שירדו למצרים ולידתה בין החומות כלומר בתוך חומות של מצרים ישראל משעה שנכנסו למצרים ועד שיצאו רד"ו שנה ובאותו פרק נגאלו ישראל טול ממאתים ועשר שמונים שנה נשתיירו מאה ושלשים שנה ונמצא שבשעה שנולד משה היתה אמו בת מאה ושלשים: ויקח ויחזור מיבעי ליה. שקודם לכן ילדה מרים ואהרן וגרשה כשגזר פרעה כל הבן הילוד: להלן. כשנשאו לבעל בנות צלפחד: מנאן הכתוב דרך גדולתן. כדרך שנולדו כדכתי' ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה: וכאן. כשעמדו לפני משה: מנאן הכתוב דרך חכמתן. כדכתיב ותקרבנה בנות צלפחד ואלה שמות בנותיו מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה: בישיבה. בבית המדרש היו יושבין לפי חכמתן אע"פ שהוא בחור והושיבו למעלה: במסיבה. בסעודה: והוא דמופלג בחכמה ובזקנה. יותר מן האחרים: כולם שקולות. בחכמה: אלא להגון להם. שהוא חשוב במשפחת אביהן: מתיב רבא. האי קרא דכתיב גבי טומאת מקדש וקדשיו אמור אליהם לדורותיכם אלו הבנים משום הכי איצטריך למימר להו לתרוייהו מפני שיש מצות שנצטוו אבות ולא נצטוו בנים: באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה. שלא היה נוהג אלא באותו דור כדאמרי' לקמן: והרבה מצות נצטוו בנים ולא אבות. כגון חלה ותרומה ומעשר וכל מצות הנוהגות בארץ מה שלא היו יכולין לקיים במדבר משום הכי הוצרך להזהיר אבות ובנים על טומאת מקדש וקדשיו: קתני מיהת באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה. אלמא דבנות צלפחד לא הותרו לינשא אלא למשפחת אביהם ולא לכל מי שירצו וקשיא לרב יהודה: לבר מבנות צלפחד. דהותרו: אלא מעתה זה הדבר דכתיב גבי שחוטי חוץ. זה הדבר אשר צוה ה' לאמר איש איש מבני ישראל אשר ישחט שור

שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות. פי׳ ריב״ם דמדכתיב לאשי שנים משמע ואין ב״ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד ואין נראה דאדרבה מראשי המטות דרשינן יחיד מומחה ולאשי היינו ראשי דעלמא כדפ״ה והיכי נדרים מיניה דבעינן שלשה אלא נראה לר״י דבלא קרא ידעינן דהא מדבעינן יחיד מומחה אם כן בהדיוטות לא סגי בחד ובעינן שנים ואין ב״ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד:

דתנן ב״ש אומרים הקדש טעות הקדש. תימה אדרבה מכאן יש להוכיח שיש שאלה בהקדש דהא מוקמינן התם מילתייהו דבית שמאי דכי אמר שור שחור שיצא מביתי יהא קדוש ויצא לבן (ד) כגון דאמר אילו הייתי יודע שיצא לבן לא הייתי אומר שחור אלא לבן[א] ואומרים ב״ש הקדש משום דדעתו ומחשבתו מבטלת אמירתו וה״נ כי נשאל על הקדש כי אמר אדעתא דהכי לא קדשי נתיר לו כיון דאזלי ב״ש בתר מחשבה ותיקן ר״ת כיון דאמרי ב״ש מחשבתו מבטלת אמירתו למיהוי הקדש כ״ש שתבטל אמירתו את מחשבתו שאומר אדעתא דהכי לא נדר[ב]:

מיבעי להו חכם מתיר ואין בעל מתיר. פ״ה דלבית הלל נפקא להו מסברא[ג] תימה וכי ר׳ יוחנן סבר כב״ש דבפ׳ נערה בנדרים (דף עז:) משמע דנפקא ליה מזה הדבר דאמרינן התם א״ר יוחנן חכם בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר ולא כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין הבעל מתיר וי״ל דלר׳ יוחנן לא נפקא מקרא אלא מסברא ולא מייתי ראיה מדתניא אלא דלא אמר ולא כלום ולא משום דנפקא ליה מזה הדבר א״נ מזה הדבר דריש ואע״ג דאיצטריך להכי דרשי גזירה שוה[ד] כיון דליכא למיפרך מידי: ושבת שנקרעו ב״ד חלוף הני מילי דיני ממונות אבל למיסרי איסור נדר לא סגי בפחות מג׳ ולהכי אהני גזירה שוה כאילו נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל לומר לך שקולין כל ישראל להתיר נדרים ואפי׳ הדיוטות כאהרן ובניו: **הא ראשי המטות כתיב.** דמשמע מומחין: **דלאמר רב חסדא.** לקמן בשמעתין: **ה״נ ביחיד מומחה.** בקי בגמרא כלומר רב מובהק והאי דכתב ראשי לשון רבים מומחין דעלמא קאמר: **למאי הלכתא.** לריך ראשי המטות גבי שחוטי חוץ: **שיש שאלה בנדרים.** כמו שיש שאלה בנדרים כתיב לא יחל דברו והוא הדין לכל הקדשות שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת ואמ״כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה ועקר את ההקדש מעיקרו ועבדיה בהקדש טעות איגלאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש מעולם ופטור מכרת והוא הדין לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו כגון תרומות ומעשרות דאי בעי מיתשיל עלייהו וחוזרי לטיבלן דלאמרי׳ בנדרים בשילהי פרק הנודר מן הירק (דף נט.): **ונ״ש דאמרי אין שאלה.** בשום הקדש בעולם דאפי׳ כשימצא לו החכם פתח של חרטה אינו יכול להתירו דאע״ג דעוקר את הנדר מעיקרו ועושהו נדר של טעות אפי׳ הכי גבי הקדש לא אמרי ב״ש הכי דאפי׳ כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדיש משני ליה הקדש גמור כ״ש היכא דהוקדש בלא טעות שלא יועיל פתח החרטה שימצא לו החכם להתירו: **דתנן ב״ש אומרים כו׳.** תחלת הפרק הוא במסכת נזיר (לא:): **הקדש טעות.** כדמפרש התם (לא.) כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי לאשון הרי הוא הקדש ויצא לבן ב״ש אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש ואמרינן בגמרא מאי טעמייהו דב״ש דילפי תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפי׳ בטעות אף הקדש אפי׳ בטעות ובית הלל סברי ה״מ תמורה אבל אחותי הקדש בטעות לא מחתינן: **הקדש טעות הקדש.** וכיון דסבירא להו דהוי הקדש אפי׳ בטעות כ״ש דסבירא להו דכל הקדש שהוקדש בלא טעות כגון שור זה הקדש דלא יוכל החכם לעשותו חולין על ידי שום חרטה דחכם נמי הקדש טעות משום ליה והקדש שטעותו ידוע למקדיש לבית הלל אפי׳ שאלה אין לריך שהרי הוא עצמו יודע שלא נתכוין להקדיש את זה וכיון דמשני ליה בית שמאי הקדש גמור אלמא שאילת חכם אינו מועיל וב״ה אומרים כו׳ ואפילו שאלה אינו לריך: **הא זה מאי עבדי ליה.** זה דשחוטי חוץ וזה דראשי המטות מאי דרשי בהו דכיון דלית להו שאלה בהקדש לית להו גזירה שוה דזה זה כלל ואפי׳ למילף נדרים משחוטי חוץ לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל דאין גזירה שוה למחלה. ולקמן בעי להו הדיוטות מנא להו: **על השחיטה.** בחוץ חייב כרת דאפילו השוחט עוף קדשים בחוץ כדנפקא לן בתורת כהנים[ה] ובזבחים (דף קז.) מאו אשר ישחט ואינו חייב על המליקה של עוף בחוץ (ו) משמע דזה כענין שמפורש בפרשה חייב דכתיב כי ישחט ולא כי ימלוק: ה״ג בתורת כהנים[ו] ובנדרים בפרק נערה המאורסה [דף עח.] **על השחיטה חייב ואינו חייב על המליקה.** ולב״ה דדרשי ליה לג״ש נפקא להו מהיכא דנפקא לן בת״כ ת״ל אשר ישחט על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה: **חכם מתיר.** בלשון מותר לך מותר לך כדכתיב לא יחל דברו הוא דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו ולשון היתר משמע להו לרבנן האי לא יחל. וטעם יש לדבר לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל בלא טענה אלא ע״י שמוצא לו חרטה ועקר את הנדר מעיקרו הלכך לא שייך ביה לשון הפרה אלא לשון התרה שהתיר לו איסור ע״י הוראה וטענה גמורה אבל בעל מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה מגזירת הכתוב כמו והפר את בריתי (דנרים לא). כל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם קרוי הפרה: **ואין חכם מפר.** שאם אמר מופר לך לא אמר כלום דהכי משמע זה הדבר זה הדבור כמו שכתוב בפרשה מעבב לזה לשון התרה ולזה לשון הפרה והכי אמרי׳ בהדיא בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עז:) א״ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר שיכול כו׳ ותניא אידך זה הדבר בעל מיפר ואין חכם מיפר שיכול כו׳. ולב״ה נפקא להו מסברא כדפרישית לעיל דבחכם שייך לומר לשון היתר ובבעל לשון הפרה: **הפרת נדרים בג׳.** היינו התרת חכם דבעינן ב״ד ג׳ הדיוטות או יחיד מומחה דה״ל כב״ד אבל הפרה ממש סגי בבעל לחודיה ואפי׳ הדיוט והיינו דאמרינן בשילהי מסכת שבת (דף קנו.) דשאלה לריכה ב״ד הפרה אינה לריכה ב״ד. והפרה לדורות נפקא להו לב״ש מידי דהוה אשאר מצות דהאי זה כיון דאיכא למידרשיה למעוטי הפרת חכם והתרת בעל לא ממעטינן (ז) נמי דורות:

מועדי

[1] זה [ו] הדבר דראשי המטות הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה א״ל ההוא יליף זה זה מהתם האי נמי ליליף זה זה מהתם האי מאי בשלמא התם איצטרי׳ [ז] לגזרה שוה הכא למאי איצטריך לשתוק קרא מיניה ואנא ידענא דלדורות הוא מאי ג״ש דתניא [ח] נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן [2] זה הדבר מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות אמר מר מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל למאי הלכתא אמר רב אחא בר יעקב לומר [א] שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות והא ראשי המטות כתיב ביה [ט] כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה ה״נ [ב] ביחיד מומחה [ח] ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות למאי הלכתא אמר רב ששת לומר [ג] שיש שאלה בהקדש ולב״ש דאמרי [ט] אין שאלה בהקדש דתנן [י] ב״ש אומרים הקדש טעות הקדש וב״ה אומרים [יא] אינו הקדש האי זה וזה מאי עבדי ליה זה הדבר דשחוטי חוץ מיבעי ליה [יב] על השוחט הוא חייב [יג] ואינו חייב על המולק זה הדבר דראשי המטות מיבעי ליה [יד] לחכם מתיר [יו] ואין בעל מתיר בעל מפר [יז] ואין חכם מפר ולבית שמאי דלית להו גזרה שוה הפרת נדרים בשלשה הדיוטות מנא להו נפקא להו מדתניא [3] וידבר משה את מועדי ה׳ אל בני ישראל ר׳ יוסי הגלילי אומר זה הדבר דראשי המטות. דכתיב וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה׳ כי ידור נדר וגו׳ ה״נ לא יהא נוהג דין הפרת נדרים אלא בדור הזה בתמיה: **יליף זה.** דהפרת נדרים מזה דשחוטי חוץ [יח] דכתיב ביה דורות ה״נ דורות: **ופרכינן ה״נ.** לענין הסבת נחלה נילף זה דיליה מזה דשחוטי חוץ לדורות: **בשלמא התם.** בשחוטי חוץ ובנדרים להכי כתב זה דהא איצטריך להך גזירה שוה דבעינן למימר בסמוך והלכך דרשינן ליה נמי להא גזירה שוה דאמרן דקיימא לן [יט] אין גזירה שוה למחלה: **אבל הכא.** בהסבת נחלה לא איצטריך האי זה לשום גזירה שוה אחריתי דנדרשיה נמי למילף זה מזה דשחוטי חוץ לדורות והא גזירה שוה לחוד ליכא למימר דלהכי איצטריך למילף משחוטי חוץ לדורות דהא לא לריך קרא לישתוק קרא מייה דלא נכתביה כלל ואנא ידענא דודאי הסבת נחלה נוהגת לדורות מידי דהוה אשאר מצות דעלמא דלא גרע האי לאו משאר לאוין שבתורה שהיו נוהגין לעולם אלא מדכתביה ש״מ למעוטי אתא דאינה נוהגת אלא בדור הזה: **מאי גזירה שוה.** דילפי׳ זה בנדרים וזה בשחוטי חוץ מהדדי: **מה להלן.** בשחוטי חוץ כתיב בהו דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל אף בנדרים אהרן ובניו כאילו כתיב בהם וכל ישראל כדמפרש לקמן למאי הלכתא: **מה להלן ראשי המטות אף להכא.** בשחוטי חוץ ראשי המטות. ובסמוך מפרש לה: **למאי הלכתא.** בעינן גבי נדרים אהרן ובניו וכל ישראל: **לומר שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות.** דכתיב לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מתירין לו [מגיגה י.] כגון שלשה דהוו בית דין כדאמרינן בסנהדרין (דף ג.) ואפי׳ לשמואל דאמר התם שנים שדנו דייניהן דין אלא שנקראו ב״ד חלוף הני מילי דיני ממונות אבל למיסרי איסור נדר לא סגי בפחות מג׳ ולהכי אהני גזירה שוה כאילו נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל לומר לך שקולין כל ישראל להתיר נדרים ואפי׳ הדיוטות כאהרן ובניו: **הא ראשי המטות כתיב.** דמשמע מומחין: **דלאמר רב חסדא.** לקמן בשמעתין: **ה״נ ביחיד מומחה.** בקי בגמרא כלומר רב מובהק והאי דכתב ראשי לשון רבים מומחין דעלמא קאמר: **למאי הלכתא.** לריך ראשי המטות גבי שחוטי חוץ: **שיש שאלה בנדרים.** כמו שיש שאלה בנדרים כתיב לא יחל דברו והוא הדין לכל הקדשות שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת ואמ״כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה ועקר את ההקדש מעיקרו ועבדיה בהקדש טעות איגלאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש מעולם ופטור מכרת והוא הדין לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו כגון תרומות ומעשרות דאי בעי מיתשיל עלייהו וחוזרי לטיבלן דלאמרי׳ בנדרים בשילהי פרק הנודר מן הירק (דף נט.): **ונ״ש דאמרי אין שאלה.** בשום הקדש בעולם דאפי׳ כשימצא לו החכם פתח של חרטה אינו יכול להתירו דאע״ג דעוקר את הנדר מעיקרו ועושהו נדר של טעות אפי׳ הכי גבי הקדש לא אמרי ב״ש הכי דאפי׳ כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדיש משני ליה הקדש גמור כ״ש היכא דהוקדש בלא טעות שלא יועיל פתח החרטה שימצא לו החכם להתירו: **דתנן ב״ש אומרים כו׳.** תחלת הפרק הוא במסכת נזיר (לא:): **הקדש טעות.** כדמפרש התם (לא.) כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי לאשון הרי הוא הקדש ויצא לבן ב״ש אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש ואמרינן בגמרא מאי טעמייהו דב״ש דילפי תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפי׳ בטעות אף הקדש אפי׳ בטעות ובית הלל סברי ה״מ תמורה אבל אחותי הקדש בטעות לא מחתינן: **הקדש טעות הקדש.** וכיון דסבירא להו דהוי הקדש אפי׳ בטעות כ״ש דסבירא להו דכל הקדש שהוקדש בלא טעות כגון שור זה הקדש דלא יוכל החכם לעשותו חולין על ידי שום חרטה דחכם נמי הקדש טעות משום ליה והקדש שטעותו ידוע למקדיש לבית הלל אפי׳ שאלה אין לריך שהרי הוא עצמו יודע שלא נתכוין להקדיש את זה וכיון דמשני ליה בית שמאי הקדש גמור אלמא שאילת חכם אינו מועיל וב״ה אומרים כו׳ ואפילו שאלה אינו לריך: **הא זה מאי עבדי ליה.** זה דשחוטי חוץ וזה דראשי המטות מאי דרשי בהו דכיון דלית להו שאלה בהקדש לית להו גזירה שוה דזה זה כלל ואפי׳ למילף נדרים משחוטי חוץ לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל דאין גזירה שוה למחלה. ולקמן בעי להו הדיוטות מנא להו: **על השחיטה.** בחוץ חייב כרת דאפילו השוחט עוף קדשים בחוץ כדנפקא לן בתורת כהנים[ה] ובזבחים (דף קז.) מאו אשר ישחט ואינו חייב על המליקה של עוף בחוץ (ו) משמע דזה כענין שמפורש בפרשה חייב דכתיב כי ישחט ולא כי ימלוק: ה״ג בתורת כהנים[ו] ובנדרים בפרק נערה המאורסה [דף עח.] **על השחיטה חייב ואינו חייב על המליקה.** ולב״ה דדרשי ליה לג״ש נפקא להו מהיכא דנפקא לן בת״כ ת״ל אשר ישחט על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה: **חכם מתיר.** בלשון מותר לך מותר לך כדכתיב לא יחל דברו הוא דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו ולשון היתר משמע להו לרבנן האי לא יחל. וטעם יש לדבר לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל בלא טענה אלא ע״י שמוצא לו חרטה ועקר את הנדר מעיקרו הלכך לא שייך ביה לשון הפרה אלא לשון התרה שהתיר לו איסור ע״י הוראה וטענה גמורה אבל בעל מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה מגזירת הכתוב כמו והפר את בריתי (דנרים לא). כל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם קרוי הפרה: **ואין חכם מפר.** שאם אמר מופר לך לא אמר כלום דהכי משמע זה הדבר זה הדבור כמו שכתוב בפרשה מעבב לזה לשון התרה ולזה לשון הפרה והכי אמרי׳ בהדיא בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עז:) א״ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר שיכול כו׳ ותניא אידך זה הדבר בעל מיפר ואין חכם מיפר שיכול כו׳. ולב״ה נפקא להו מסברא כדפרישית לעיל דבחכם שייך לומר לשון היתר ובבעל לשון הפרה: **הפרת נדרים בג׳.** היינו התרת חכם דבעינן ב״ד ג׳ הדיוטות או יחיד מומחה דה״ל כב״ד אבל הפרה ממש סגי בבעל לחודיה ואפי׳ הדיוט והיינו דאמרינן בשילהי מסכת שבת (דף קנו.) דשאלה לריכה ב״ד הפרה אינה לריכה ב״ד. והפרה לדורות נפקא להו לב״ש מידי דהוה אשאר מצות דהאי זה כיון דאיכא למידרשיה למעוטי הפרת חכם והתרת בעל לא ממעטינן (ז) נמי דורות:

מועדי

ע״ין משפט נר מצוה

לב א ב מיי׳ פ״ד מהל׳ נדרים הל׳ ה סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סי׳ רכח סעיף ח:

לג ג מיי׳ שם הל׳ ז סמג שם:

לד ד מיי׳ פ״ו מהל׳ ערכין הל׳ לד ופ״ט מהל׳ מחוסרי הלכה ח:

לה ה מיי׳ פי״ח מהל׳ מעשה הקרבנות הלכה יח:

לו ו ז מיי׳ פי״ג מהל׳ נדרים הלכה ב ועיין בכ״מ [וש״ו מהל׳ שגגות הל׳ ה] סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סי׳ רלד סעיף ו׳ [וסי׳ רכח סעיף ג]:

רבינו גרשום

וגו׳: אמר ליה. התם גבי הפרת נדרים לא מצית למימר דלא יהא נוהג אלא בדור זה דיליף זה זה משחוטי חוץ מה זה דשחוטי חוץ לדורות דכתיב ביה לדורותיכם אף זה דהפרת נדרים לדורותיכם: ומקשינן האי נמי. הפרת נדרים ליגמר זה הדבר מזה הדבר דבנות צלפחד דאזהרה דבנות צלפחד אינה נוהגת אלא ההוא דור ואף הכא הפרת נדרים לא יהא נוהג אלא בדור זה ולא לדורות. ומאי חזית דמקשת ליה הכי אקיש ליה הכי: האי מאי. כלומר הא לא מצית למימר דבשלמא התם גבי זה הדבר דהפרת נדרים איצטריך לגזירה שוה לאקושי לזה הדבר דשחוטי חוץ והואיל דאיצטריך לגזירה שוה להכי מדמינן ליה לדורות דשחוטי חוץ אבל הכא בבנות צלפחד מאי גזירה שוה מצינן למילף מיניה משום הכי לא יליפינן מיניה: מאי גזירה שוה. נאמר בשחוטי חוץ זה הדבר וגו׳ ונאמר גבי הפרת נדרים זה הדבר מה להלן בשחוטי חוץ אהרן ובניו וכל ישראל מוזהרין דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל זה הדבר וגו׳: אף כאן. גבי הפרת נדרים: אהרן ובניו וכל ישראל מצו להפר ומשום האי גזירה שוה יליפי׳ ליה מכל וכל משחוטי חוץ ולדורות משא״כ בבנות צלפחד: לומר שהפרת נדרים בג׳ הדיוטות. דומיא דכל ישראל כל דהו ישראל: והא ראשי המטות כתיב. בהפרת נדרים דמשמע דבעינן מומחין ולא הדיוטות: ומשני כדאמ׳ רב חסדא. לקמן גבי מועדי ה׳ דביחיד מומחה סגיא לקדושי זמנים הכא נמי הפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין מומחה בג׳ הדיוטות: לומר שיש שאלה בהקדש. שאם אמר שור שחור שיצא מביתי תחלה יהא הקדש ויצא לבן מטעם שלא שלא חישב בלבו שיצא אלא שחור ובא לחכם לישאל על טעותו אם הקדיש אותו שור שיצא לבן או לא ומחלוקת בית שמאי ובית הלל היא: ולבית שמאי דלית להו האי היקשא. האי זה הדבר דשחוטי חוץ ודהפרת נדרים מאי עביד ליה: ואינו חייב על המולק בחוץ. ו) דשחיטה בעינן לפנים ומליקה בכל מקום כשירה ומשום הכי אצטריך זה הדבר: לחכם מתיר שאומר לו מותר לך נדרך כדכתיב לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו אבל אינו יכול לומר לו מופר לך דבבעל תלא רחמנא הפרה כדכתיב ואם הפר יפר אותם ביום שמעו:

ו) דכרי רבינו לריך תיקון דהא אדרבה בפיס מלותו במליקה דוקא רק דבמון גוה״כ הוא דאינו חייב רק על השחיטה.

מסורת הש״ס

א) נדרים עח., ב) [זבחים קז.], ג) [נדרים עח. כל הסוגיא], ד) [לקמן קכח. יבמות כה: נדרים עח: ע״ש בכורות לא.], ה) [זיר ט.], ו) מזיר ל: ערכין כג., ז) [זבחים קז.], ח) [נדרים עז:], ט) [ויקרא יז], י) [זבחים מח.], כ) [אחרי מות פרשה ז], ל) [שם],

---

תורה אור השלם

1 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ׃

במדבר ל ב

2 דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לֵאמֹר׃

ויקרא יז ב

3 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי יְיָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

ויקרא כג מד

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ביחיד מומחה אמר מר ומה כאן: (ב) רשב״ם ד״ה על כל וכו׳ של עוף בחוץ דזה משמע דענין שמפורש בפרשה זו חייב: (ג) ד״ה הפרת וכו׳ לא ממעטינן מינה דורות: (ד) תוס׳ ד״ה דתנן וכו׳ ויל״ל לגן דהוי הקדש כגון דאמר:

מוסף רש״י

בשלשה הדיוטות. דאהרן חד ובניו חד וכל ישראל הרי תלמא, ומדכתיב בהו כל ישראל ש״מ להכשיר ג׳ הדיוטות (נדרים עח.). **והא ראשי המטות כתיב.** בהפרת נדרים, דמשמע מומחין (שם). **ביחיד מומחה.** דהכשיר בהן יחיד מומחה לרבים (שם). **אף להלן ראשי המטות למאי הלכתא.** דהא אקשין לה (שחוטי חוץ) להפרת נדרים (שם). **שיש שאלה בהקדש.** דפרשת שחוטי חוץ שייכא לגבי הקדש, וקמ״ל דאפי׳ המטות דנשאלין עליו, דהקדש טעות אינו הקדש (שם). **הקדש טעות הקדש.** ואין שאלה להקדש, הקדש טעות כגון שור לבן היוצא מביתי דאפשר דאקדש ונמצא שחור (ערכין כג.). **ואינו חייב על המולק.** שאם מלק עוף בחוץ אינו חייב (נדרים עח.). **ואין בעל מתיר.** זה הדבר אשר צוה ה׳. דבריה כתבתן, דאין בעל מתיר, דכתיב אם הפר יפר אותם איהו (שם).

מוסף תוספות

א. דיש לומר דדעתו הוי להקדיש מה שיצא מביתו ראשון ומה שאמר שחור לפי שטעה והיה סבור שהשחור יצא ראשון. מיר נ״ל. תוד״ה כילד.

ב. דטעמיהו דב״ש לאו משום דחמירא להו מחשבה אלא שחמור הקדש שהוא תופס אפי׳ במחשבה הפך דיבור וכ״ש שתופס בדיבור הפך המחשבה ולפיכך אין שאלה בהקדש. רשב״ם.

ג. דחכם עוקר הנדר מעיקרו וצריך לשון שיהא משמע עקירה גמורה למפרע, ואילו בעל מיגז גייז מכאן ולהבא, וצריך לשון שיהא משמעו כן וכו׳. ריטב״ם. T. ואע״ג דאינה מופנה משני צדדין. שיטמ״ק בשם תוס׳ הרא״ש.

מועדי ה' נאמרו. כוליה מפרש לקמיה: **מועדי ה' צריכין קידוש.** שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו שלפי עיבור השנה ועיבור החדשים המועדים מתעכבין אבל המועדים עצמן לא היו מקדשין כי אם החדשים כדתנן בר"ה (דף כד.) לגבי קידוש החדש שאב בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש שנאמר אשר תקראו אותם[1] קרי ביה אתם ותרי זימני מקודש מקודש נפקא לן מדכתיב[2] מקראי קדש[3] שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה וזהו תיקון המועדות וקדושתן: **שבת בראשית אינה צריכה קידוש.** כעין שמקדשין המועדות על ידי קידוש ראשי חדשים אין מקדשין אחד בשבת להיות שביעי שלו שבת אלא לעולם יום שביעי שבת הוא בלא קידוש בית דין ונפקא ליה מדכתיב[4] מועדי ה' יתירא דמצי למיכתב אלה אשר תקראו אותם מקראי קדש. שבת בראשית קרי לשבת משום דכל מועדות נמי כתיב בהו שבת שבתון הלכך קרי ליה שבת בראשית שמקודשת ובאה מששת ימי בראשית דשבת ראשונה כתיב בו ויכולו[5] ויקדש אותו: **גבי מועדות.** בפרשת שור או כשב (ויקרא כג): **מועדי ה' צריכין מומחין.** ולא מקדשי בג' הדיוטות כהפרת נדרים ולא ביחיד מומחה כהפרת נדרים אלא בשלשה מומחין כדילפינן בראש השנה [כה:] אין לך מומחה בישראל יותר ממשה רבינו וקאמר ליה רחמנא עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם[6] ככה מומחין ואין בית דין שקול ומוסיפין עליהם עוד אחד: **תנן התם.** במס' תענית. ומשום דקאמר לקמן יום שהותרו שבטים כו' נקט לה: **שאולין.** שאפי' מי שיש לה היתה שואלת אלא לבייש את השואלת מחמת שאין לה כדאמרי' במסכת תענית (דף לא.). בת מלך שואלת מבת כהן גדול כו': **יום שנתנו בו לוחות האחרונות.** כדתניא בסדר עולם משה עלה[7] בששה בסיון לקבל לוחות הראשונות וירד בי"ז בתמוז דהיינו בסוף ארבעים יום עלה בי"ח ובקש רחמים בשביל עון העגל שנא' ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם (דברים ט) ובאותה שעה נתרצה הקב"ה לישראל ואמר לו למשה [שמות לד] פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וירד בכ"ח באב ופסל שני לוחות אבנים דכתיב [שם] ויפסול שני לוחות אבנים כראשונים וישכם משה בבקר ועלה בכ"ט באב ועשה עוד מ' יום (ג) מל' באב עד י' בתשרי שנאמר [דברים י] ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים וגו' בי' בתשרי הוא יום הכפורים נתרצה המקום בשמחה לישראל ואותו היום ירד משה והלוחות בידו: **יום שהותרו שבטים.** הכי הוה קיים להו: **נצא זה בזה.** שהותרו הסבת נחלה שפסק אותו דור של בני האדם שנאסר להם הסבת נחלה והשאת מיהא אם נשתיירו עדיין בני אדם שהיו באותו הדור אכתי באיסוריהו קיימי אבל אחר בני אדם אלא היו באותו הדור מותרין. ויש מפרשים יום שהותרו שבטים שהרי בט"ו באב כלו מתי מדבר כדלקמן וטעות הוא בידם שהרי לא נדור המדבר נאמר אלא לבני הארץ בערבות מואב בסוף המ' שנה: **יום שהוסר שבט בנימן.** כל הנך אמוראי לא פליגי אלא מר גמיר האי מרביה ומר גמיר האי מרביה: **שלו בו מתי מדבר.** במדרש איכה[8] יום שבטל בו החפר דאמר ר' לוי כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור חפרין וישנין בהן ובשחרית הכרוז יוצא יבדלו החיים מן המתים והיו בודקין אותן ונמצאו ט"ו אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה וכך עשו מ' שנה יום לשנה יום לשנה [במדבר יד] הרי מ' שנה בשנה אחרונה עשו כן בדקו עצמן ונמצאו שלמים אמרו שמא טעינו בחשבון וכן בי' בו וכן בי"א וכן בי"ב וכן בי"ג ובי"ד עד דאיתמלי סיהרא כיון דאיתמלי סיהרא אמרו ביטל הקב"ה אותה גזירה קשה מעלינו ועשו משתה ושמחה ויו"ט: **דאמר מר כו'.** ולכך עשו ימי משתה ושמחה על הדיבור שחזר למשה:

ושבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין. ואם תאמר דבסוף פרק קמא דקידושין (דף לז:) נפקא לן מדכתיב מושבותיכם דאמרינן התם מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למה לי איצטריך ס"ד אמינא הואיל ובעינא דמועדות כתיבא תיבעי קידוש ב"ד כמועדות קמ"ל ויש לומר דרשא דהתם אתיא כבן עזאי דדריש הכא מועדי ה' נאמר הפרת נדרים לא נאמר[א] אי נמי אפי' לרבי יוסי הגלילי צריכין תרי קראי דאי לא כתיב אלא חד לא הוה ממעטינן אלא מומחין כתב קרא אחרינא למעוטי אפי' הדיוטות:

מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה בן עזאי אומר מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה ר' [ב] יוסי בר נתן [ג] גמיר לה להא מתניתא ולא ידע ליה לפרושה אזל בתריה דרב ששת לנהרדעא ולא אשכחיה אזל בתריה למחוזא אשכחיה אמר ליה מאי מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה אמר ליה [א]מועדי ה' צריכין קידוש בית דין שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיבי גבי מועדות תיבעי קידוש בית דין כמועדות קא משמע לן מאי מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה מועדי ה' צריכין מומחין הפרת נדרים אינה צריכה מומחין והא [1]ראשי המטות כתיב [2]אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה [3]תנן התם אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו [4]בשלמא יום הכפורים יום סליחה ומחילה יום שנתנו בו לוחות אחרונות אלא חמשה עשר באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבא זה בזה מאי דרוש [2]זה הדבר [5]דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שהותר שבט בנימן לבא בקהל דכתיב [3]ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה מאי דרוש ממנו ולא מבנינו רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא

[ב] [בנדרים עח. איתא רב אסי], [ג] [לעיל קכ: וש"נ], [ד] מענית כו:, [ה] שם ל: [עי"ש כמה שיטות], [ו] [לעיל קכ.], [ז] [ויקרא כג], [ח] [שם], [ט] [ויקרא כג], [י] [בראשית כג], [כא] [שמות יב], [יב] ס"א בשבעה, [יג] [פתיחתא דאיכה רבה לג], [יד] גליון, [טו] ע"כ.

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי יוסי בר נתן הוה גמיר: (ב) רשב"ם ד"ה מועדי ה' וכו' מדכתיב מקראי קדש וזהו תיקון המועדות וקדושתן כשהיו מקדשין את החדש על פי הראיה הס"ד: (ג) ד"ה יום שנתנו וכו' עשה עוד מ' יום ומ' לילה מלמ"ד בשב: (ד) תוס' ד"ה יום שכלו וכו' ט"ז אלף ופרוטרוט היה ראוי למות בכל שנה: (ה) בא"ד שלא היתה שמחה לפני הדיבור אלא כשחזר שאף כי לא אתמלי סיהרא ידעו: (ו) בא"ד וגראה לר"ת לפרש לפי מדרש:

מוסף תוספות

א. ושבת בראשית נפקא להו ממושבותיכם דלכו"ע שבת בראשית אינה צריכה קדוש ב"ד, ומשמעות דורשין איכא בינייהו. רמב"ן. ב. שהרי ליכא ספיקא קמי קוב"ה ויודע היה שנתבטלה הגזרה. ריטב"ם. ג. [ו]זה דבר של תימה האיך מיתרמו בכל שנה חמשה עשר אלף בני ששים לא פחות ולא יותר. שם. ד. שלא מתו חמשה עשר אלף דאשמועינן שכך עולה החשבון בכל שנה אבל יש שנים שמתו יותר ויש שנים שלא מתו כ"כ כפי מה שהיו שנותיהם שהיו בני ששים, ולא היה יוצא לחפור אלא מי שהתחיל ליכנס בשנת הששים. שם.

רבינו גרשום

שבת בראשית לא נאמר'. משום הכי קרי לה שבת בראשית כדכתיב וישבות ביום השביעי ומשמה של שבת זו (ו) שבת בראשית ויש שבתות אחרות כדכתיב ביום הראשון שבתון ועוד כתיב והיתה שבת הארץ וגו' ושבת של יום הכפורים ועוד כמה שבתות לפי עניינן אבל שבת בראשית היתה לכל השבתות: מועדי ה' צריכין קדוש בית דין. דכתיב אשר תקראו אותם מועדי קדש שמעברין את החודש ואת השנים ומקדשין זמנים: שבת בראשית אינה צריכה קידוש. משום דבכל שבעה ושבעה ימים שבת היא: מועדי ה' צריכין מומחה. לקדשן: ביחיד מומחה. הא אין מומחה בג' הדיוטות: יום שנתנו בו לוחות האחרונות. חשוב מיום שנשתברו הלוחות הן ארבעים וארבעים יום עד יום הכפורים: מאי דרוש. והתירו לבוא זה בזה והכתיב לא תסוב נחלה: (ז) קודם מתי מדבר.

(ח) אולי ל"ל ומשמה של שבת זו נקראו כל השבתות שבת בראשית: (ט) נראה לל"ל עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דיבור עם משה פה אל פה וכמו דתמיד פה אל פה:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הל' ה:

תורה אור השלם

1 וְדִבֶּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ׃ במדבר ל ב

2 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לְבָנוֹת צְלָפְחָד לֵאמֹר לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים׃ במדבר לו ו

3 וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בַּמִּצְפָּה לֵאמֹר אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן בִּתּוֹ לְבִנְיָמִן לְאִשָּׁה׃ שופטים כא א

מוסף רש"י

מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד. דכתיב אשר תקראו אותם במועדם (נדרים עח:). **שבת בראשית אינה צריכה קידוש ב"ד.** דמיילא וקדשה מעליא (שם). בכלי לבן שאולין. שכולן שואלות זו מזו אפילו עשירות כדי שלא לבייש כו' (תענית כו:). **יום שנתנו בו לוחות אחרונות.** שכי"ז בתמוז ירד משה מן ההר תחלה ושיבר את הלוחות, וכי"א טען את העגל ודן את הפושעים ועלה למרום, נשתהה שם שמונים יום, ארבעים יום עמוד בתפלה, דכתיב (דברים ט) ואתנפל לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה, וארבעים יום עמוד בבלא"שונים, תשוב מי"ז בתמוז ועד יום הכפורים והוו להו שמונים יום, י"ב שבטאיה מתמוז דהוה מסר ושלשים לאב וכי"ע דאגול הרי ע"ל וט' דתשרי הרי פ' יום, ולילי יום כפור השנים כנגד לילו של י"ז בתמוז דלא הוה בתוספתיה, דהא נפק ליה כבר בשעה שעלה, השתא הוו להו פ' שלמין לילה ויום, ובוקר יום כפור ירד שהוא י' בתשרי, ואותו היום נקבע ליום כפור, להודיע שמחל ויתחם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו, ועל כן נקבע יום כפור בי' בתשרי. כך שמעתי (תענית י:). **שהותרו שבטים לבא זה בזה.** דרחמנא אמר וכל בת יושבת נחלה וגו' וכתיב ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר כי אים בנחלתו ידבקו בני ישראל, ועמדו והמירו דבר זה בחמשה עשר באב (שם). **זה הדבר.** אשר לוח ה' לבנות צלפחד וגו'. זה מישעו הוא, כלומר לא יהיה דבר זה נוהג אלא בדור זה, בדור של בנות צלפחד (שם). **שהותר שבט בנימין לבא בקהל.** לישא נשים, לפי שנשבעו ישראל מלהיותם להם לדכתיב בסופטים (שם). ממנו. מישעו הוא, דכתיב איש ממנו לא יתן בתו לבנימין, לא גזרו אלא מהם, אבל מבניהם לא גזרו (שם). **יום שכלו בו מתי מדבר.** דתניא כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא ומוחזר לו קבר ויצן בו, אמא ימות קודם שיתפוך, וממחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים, וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן, ובשנת ארבעים שנה עשו וממחר עמדו טוען חיים, וכיון שראו כך תמהו ואמרו אמא טעינו בחשבון החדש, חזרו וחשבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר, וכיון שראו שממלאה הלבנה ולא מת אחד מהם, ידעו שחשבון חדש מכוון וכבר מ' שנה של גזירה נשלמו, קבעו אותו הדור לאותו היום יו"ט (שם). **דאמר מר כו'.** לפיכך יו"ט הוא (שם).

מן משנה [אלא] שאז כי איתמלי סיהרא ידעו שפסקה גזרה מעליהם ועוד מה שמחה היא שקדמו למות מאשתקד והכתיב (שמות כג) את מספר ימיך אמלא ועוד אם מיהרו למות מאשתקד ג"כ לא מתו בני ששים אותן שהושלמו להן עשרים שנה בשעת יציאתם שלכך תלה בכ' שנה לפי שהיו בני כ' בצמצום ונראה לר"ת [1] לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזרה ונשארו מהן ט"ו אלף ופרוטרוט אותן שהיו ראוין למות בשנה אחרונה כמו שמצינו בחזקיהו דכתיב (מלכים ב כ) לו לדויתך כי מת אתה והאריך לו הרבה מ' [והא דכתיב (במדבר כו) ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון היינו מאותן שראוין למות קודם שנתבטלה הגזרה דכלב ויהושע היו בני ארבעים בשלוח מרגלים כדפרישית לעיל (ד' קיח: ד"ה מכאן) אי נמי בתחלה נגזר אפי' על בני כ' בצמצום ולבסוף ריחם עליהם הקב"ה ולא מתו אלא אותן שהיו בשעת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחדש שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד כדאמרי' (מסכת פרה פ"א מ"ג) גבי פלגש שכל חדש שלם אינו לא שה ולא איל ונשארו בשנה אחרונה כל אותן שהיו בני כ' בצמצום[2] הכי נמי אשכחן בדילוג קץ זכו כי גר יהיה זרעך מילחק לא זכו ועבדום וענו אותם וכו' והשתא אתי שפיר דמשום חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לשנה לא נתייחד הדיבור עד חמשה עשר באב של שנה אחרונה שהיו ראוין למות והיו עליצין בכך עד דאיתמלי סיהרא ומה שהקשה ר"ת לפירוש הקונטרס למה נשתהה הדיבור שנה ויותר י"ל נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות והן היו עליצין לפי שהיו סבורין למות באותה שנה והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לאו על כל שנה ושנה קאמר אלא רוב השנים[3] ומיהו קשה על פירוש רבינו שמואל דלמה חפרו קברים בשנה אחרונה כיון שמאשתקד מתו כל אותן שהיו ראוין למות שכל אחד היה יודע בעצמו שלא היה מבן עשרים ועד ששים מפקודי משה ואהרן:

שבעה

קכא: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

לא היה דיבור עם משה. פה אל פה כבתחלה אבל אם הוצרכו לדיבור כגון במעשה דקרח שהיה אחר מעשה המרגלים היה מדבר על ידי מלאך או באורים ותומים אי נמי לא היה מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצריך להם: **אלי היה הדיבור.** דמאי למכתב ויאמר ה' אלי דכתיב לעיל [דברים ב] ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב. אי נמי מדסמכו ליהי כאשר תמו קדרים הכי ולא ממעמעותא דקרא אלא מייתורא דויהי כאשר תמו דקרא יתירא הוא: **יוסי שביטל הושע בן אלה פרדסאות.** שומרים כתמיד בסדר עולם כשראה הושע בן אלה שגלו עגלי הזהב עמד והעביר פרדסאות שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל[1] שבכל מלכי ישראל הוא אומר[2] וילך בדרך ירבעם בן נבט ובחטאתו אשר החטיא את ישראל אבל בהושע כתיב רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו[3]: **הרוגי ביתר.** במס' גיטין (דף מז.): **דאמר רב מתנה בר.** ולכך שמחו שזכו לקבורה ושלא הסריחו: **ברלא הטוב והמטיב.** שבברכת המזון תקנו באותו היום דמן התורה אינה אלא שלש ראשונות כדנפקא לן[4] מהאי קרא[5] וברכת את ה' אלהיך על הארץ וגו' [דברים ח]: מניסן ועד ט"ו באב היו כורתים עצים לצורך המערכה לכל השנה מכאן ואילך תשש כח החמה ויש בעצים לחלוחית ומעלין עשן וגם יגדל תולעת וכדאמרינן במדרש איכה[6] רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי אומר שבו כלה זמן קצילה למזבח שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח וכל עץ שהוא נקצץ אינו עושה מאכולת ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משליכין מצוה גדולה כזאת: **יוסי סבר מגר.** שנשברו הקרדומות שאין צורך עוד בהן לחטוב עצים: **מט"ו באב ואילך דמוסיף.** מן הלילה על היום לשנות יוסיף ימים כדכתיב כי הוא חייך (דברים ל) וכתיב (משלי ג) כי אורך ימים ושנות חיים [ושלום] יוסיפו לך שמתוך שהלילות מאריכין והימים מתקצרין צריך לעסוק בלימודו גם בלילה ולא מוסיף יסיף: **מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה אימיה.** שימות בחלי ימיו כמו (אסתר ט) וזכרם לא יסוף מזרעם לשון כליה. ולא גרסי' יאסף דא"כ מאי קבעי תלמודא הא מילתא דפשיטא היא דיאסף לשון מיתה כדכתיב (במדבר כ) יאסף אהרן אל עמיו: **ת"ר שבעה בו.** בריית בכלב ויהושע לקמיה נקט ליה אי נמי משום דאיירי לעיל דמוסיף יוסיף ובא להודיענו אלו שבעה שמתוך שנדיקים היו ועסקו בתורה חיו כל כך: **קפלו את כל העולם.** סיבבוהו והקיפוהו שנתקפל העולם ביניהם. וכל אלו השבעה שמשו זה את זה כדקתני לעיל מינה בסדר עולם נמצאת אומר שימש יעקב את שם כ"ו שנה שימש שם את מתושלח ל"ח שנה שימש מתושלח את אדם הראשון רמ"ג שנה. ומחשבון שנות הדורות הכתובין בפרשה דור אחר דור יש ללמוד כל זה מתושלח לא מת עד תיכף למבול כדאמר בחלק (סנהדרין דף קח:) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו [בראשית ז] אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח הצדיק וכבר היה שם בן ל"ח שנה כדכתיב [שם יא] שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול ולמך נמי ראה את אדם ואת שם אלא לדיקים גמורים קחשיב כמו ששימשו זה את זה כדפרישית לעיל. והאי תנא לא ס"ל חנוך זה מטטרון דהוה ליה למימר שנים קפלו את כל העולם דהאי תנא דסדר עולם הוא וס"ל דהאי ואינו כי לקח אותו אלהים [שם ה] היינו שמת בחלי ימיו וכדקתני התם חנוך קבר את אדם ואת (ג) שם וחיה אחריו נ"ז שנה. מתושלח הוליד שנותיו עד המבול: **עמרם ראה את יעקב.** סברא הוא שהרי קהת אביו מיורדי מצרים היה כדכתיב ובני לוי גרשון וקהת (בראשית מו) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה [שם מז] ובאותן י"ז שנה נולד עמרם לקהת שהרי בנו הראשון היה כדכתיב [שמות ו] ובני קהת עמרם וילהר: **אחיה השילוני ראה את עמרם ואליהו ראה את אחיה.** גמרא. והאי תנא לא סבירא ליה אליהו זה פנחס דאם איתא לימא משה ראה עמרם ופנחס ראה משה ועדיין הוא קיים ולא אינטריך ליה אחיה כלל: **והא כתיב ולא נוסר מהם.** ואחיה השילוני נתנבא בימי ירבעם ואם איתא דראה את עמרם במצרים היאך יצא ממדבר ובא לו לארץ והלא כל ימי יעקב במצרים י"ז שנה ועמרם ראה את יעקב יום אחד לכל הפחות ושני חיי עמרם קל"ז שנה הרי קנ"ד ואחיה ראה את עמרם כמה פשו להו ממאתים ועשר אחר מות עמרם נ"ו שנה נמצא אחיה השילוני בן נ"ו שנה כשיצא ממצרים לכל הפחות ושמא יותר כגון שנולד בחיי עמרם הרבה: אחיה השילוני לוי היה כדכתיב בדברי הימים (א כו) והלוים אחיה על אוצרות בית אלהים: **שפקודיו מבן שלשים.** יום שהיו הלוים נמנין מבן חדש ומעלה לפדות עליהן הבכורות כדכתיב בפרשת במדבר סיני [במדבר ג] מבן חדש ומעלה תפקדם. ולא נהירא לי דא"כ הוה ליה למימר יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן חדש אלא האי שלשים היינו שלשים שנה כדכתיב בני גרשון[7] קהת ומררי מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה [שם ד] וההוא חשבון נקט שאותו חשבון כנגד חשבון של ישראל הוא דבישראל נצא קפיד רחמנא דבישראל כתיב [שם ח] כל יוצא לצבא והלוים כתיב [שם ד] מבן שלשים שנה וגו' כל הבא לצבא לעבוד וגו': **ומשאר שבטים לא עייל.** מיוצאי מצרים לארץ בתמיה ואמאי דחקת לתרוצי דמשום לוי היה אחיה לכך בא לארץ: **נולדו בימי יעקב.** גמרא: **ולא מתו כו'.** לא יליף מקרא אלא חד מיייהו: סנהדרין היו ע"ח ממאה רובן שלשים וששה: **ולא על יחר מבן ששים.** והכי נמי דאחיה ישראל הוה הרי ראה את עמרם ה' שנים וה"ל בן ס"ח בצאתו ממצרים: יתר על ששים בערכין אינו שוה לבן כ' שנה ומעלה שהרי ערכו מועט יותר כדכתיב בפרשת ערכין [ויקרא כז]: **כפחות מכ'.** שמועט ערכו נמי מבן כ' ומעלה ואע"ג דאין ערך פחות מבן עשרים ויתר על בן ס' שוין זה לזה מיהו בהכי שוה ששניהם מועטין מערך יתר מבן כ' ומוחלקין מדינו של יתר מבן כ'. וס"ג כי היכי דמוחלק פחות מבן עשרים מן הגזרה של יתר מבן כ' ה"ה ליתר על בן ששים ואיכא למימר נמי דלא נמנו בההוא חשבון: **נשבטים איפפלג.** שנתחלקה לשנים עשר חלקים שוין ואח"כ כל שבט ושבט מתחלק לפי אנשיו אהיו יוצאי מצרים או לפי בתי האבות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה [לעיל קיז.]: **לקרקף גברי.** לראשי אנשים שכל אחד מיוצאי מצרים לרבי יאסיה או לבתי האבות לרבי יוחנן היה נוטל חלקו בארץ בפני עצמו והיו כולם שוין בחלוקה:

שבעה קפלו כל העולם. האי תנא סבר דאליהו לא הוה פנחס[8] דאי הוה פנחס בבגיר משבעה הוה מצי לאסכוחי דאיהו ראה יעקב וראה פנחס וסבר נמי האי תנא דסרח בת אשר אינה חיה לעולם[9]: זבולון

לא היה דיבור עם משה שנאמר[1] ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם וסמיך ליה וידבר ה' אלי לאמר אלי היה הדיבור עולא אמר יום שביטל בו הושע בן אלה[6] פרדסאות[3] שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל רב מתנה אמר יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה[2] דאמר רב מתנה אותו היום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה[8] תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה[7] תניא רבי אליעזר הגדול אומר כיון שהגיע חמשה עשר באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה אמר רב מנשה וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך דמוסיף יוסיף שאינו מוסיף יסיף מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה אמיה תנו רבנן שבעה קפלו את כל העולם כולו מתושלח ראה אדם שם ראה מתושלח יעקב ראה את שם עמרם ראה את יעקב אחיה השילוני ראה את עמרם אליהו ראה את אחיה השילוני ועדיין קיים ואחיה השילוני ראה את עמרם והא כתיב[2] ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון אמר רב המנונא לא נגזרה גזרה על שבטו של לוי דכתיב[3] במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה מי שפקודיו מבן עשרים יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן שלשים ומשאר שבטים לא עייל והתניא יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ שנאמר[4] ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש[5] ותניא שלשים וששה ממש דברי ר' יהודה אמר לו רבי נחמיה וכי נאמר שלשים וששה והלא לא נאמר אלא כשלשים וששה אלא זה יאיר בן מנשה ששקול כרובה של סנהדרין אלא אמר רב אחא בר יעקב לא נגזרה גזירה לא על פחות מבן עשרים ולא על יתר מבן ששים לא על פחות מבן עשרים דכתיב[3] מבן עשרים שנה ומעלה ולא על יתר מבן ששים גמר ומעלה[5] ומעלה מערכין מה להלן יתר מבן ששים כפחות מבן כ' אף כאן יתר מבן ששים כפחות מבן עשרים איבעיא להו ארץ ישראל לשבטים איפלוג או דלמא לקרקף גברי איפלוג

תא

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' ו [טור ס"ח סי' קפט]:

רבינו גרשום

פה אל פה אדבר בו: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה. ולפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלין בתלמוד תורה אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמיכן ואילך היו עוסקין בתורה: תבר מגל. שהיה פוסק מגל מלכרות עצים למערכה: דמוסיף. מן הלילות על הימים ללמוד תורה: מוסיף. ימים לעולם הבא שמשם והלאה הלילות מאריכין: קיפלו. סבבו את העולם שראו זה את זה: ואחיה השילוני. שהיה משילו ראה את עמרם. משמע דעמרם ראה אחיה בשילה והכי' לא נותר מהם איש אלא לא יתכן לומר כך שעמרם לא ראה מעולם אחיה השילוני בשילה. לפי כי עמרם לא חיה מעולם אלא קל"ז שנה וישראל עמדו במצרים ר"ש שבע עשרה בימיו והשאר עמדו בגלותם נמצא שעמרם לא יצא ממצרים. אלא הכי מתרץ שאחיה השילוני שהיה בשילה ראה את עמרם במצרים ואחיה השילוני ממשפחת לוי הי' שפקודיו מבן שלשים שנה ומעלה כשנכנס לעבודה ולא מת במדבר וראה את עמרם במצרים: מה להלן גבי ערכין ה) ערכך חמשים שקלים וכי היכי דיותר מבן ששים לא יהיב נ' שקלים וה"ג לגבי מתי מדבר [כמו] דלא נגזרה על פחות מבן עשרים ולא איענש למעלה מששים נמי לא איענש: לשבטים איתפלג. שנתחלקה לי"ב חלקים: אי לקרקף גברי איתפלג. ונתחלקה לפי האנשים שהיו בישראל כל אחד ואחד היה נוטל

ה) ל"ל גבי ערכין דכתיב ומן מבן ששים שנה ומעלה יוסיף מבן ששים לא יסיב נ' שקלים וכו'.

מסורת הש"ס

א) [ניר' הערוך פרוזדאות ועי' תענית כח.], ב) [גיטין פח.], ג) בכרכות מח: תענית לא., ד) [ל"ל דתניא כך איתא בע"ז], ה) סנהדרין מד., ו) [וכן מ' בגיטין פח.], ז) [מ"א טו, טז, כב ועוד], ח) [מ"ב ז], ט) [בכרכות מח:], י) [פתיחתא לאיכה רבה לג:], כ) [נ' רש"ש], ל) ס"א מוה, מ) בס"א: כדכתיב: בנגרשון, נ) [ב"מ קיד: וכרש"י ד"ה לאו כהן מרן],

---

תורה אור השלם

1 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת מִקֶּרֶב הָעָם: וַיְדַבֵּר יְיָ אֵלַי לֵאמֹר: דברים ב טז-יז

2 כִּי אָמַר יְיָ לָהֶם מוֹת יָמֻתוּ בַּמִּדְבָּר וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן:

במדבר כו סה

3 בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִּגְרֵיכֶם וְכָל פְּקֻדֵיכֶם לְכָל מִסְפַּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֲשֶׁר הֲלִינֹתֶם עָלָי: במדבר יד כט

4 וַיִּכּוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעִי בְּשִׁלֹּשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ וַיִּרְדְּפוּם לִפְנֵי הַשַּׁעַר עַד הַשְּׁבָרִים וַיַּכּוּם בַּמּוֹרָד וַיִּמַּס לְבַב הָעָם וַיְהִי לְמָיִם: יהושע ז ה

5 וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים:

ויקרא כז ז

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ברכת הטוב וכו' מהאי קרא ואכלת ושבעת וברכת: (ב) ד"ה קיפלו וכו' את אדם אדם ואת חוה ומיה אחריו כל"ל ומיהא שם נמחק:

מוסף רש"י

לא היה דבור עם משה. כיחוד ומיוחד, דכתיב וידבר ה' אלי לאמר, אלי נמיחיד הדיבור, ואע"ג דמקמי הכי כתיבי קראי בהו וידבר. מיהא דאמרי לא היה פה אל פה אלא בחזיון לילה, גמגום (שם). **הושע בן אלה.** רשע היה, דכתיב (מ"ב יז) ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל, והיינו דקאמר רק, שביטל את הפרוסקאות ואמר לאיחה שילכו יעלו (תענית לא.). **מלכרות עצים.** לפי שהן לחין ומאותו הזמן אין כח בחמה לייבשן ומיטיבין מפני המולעת, לפי שעד שיש בו תולעת פסול למערכה דכתמרינן, מדות פ"ב מ"ה (שם). **יום תבר מגל.** שבירת הגרזן, שפסק המוטב מלחטוב עצים (שם). מכאן ואילך. מחמשה עשר בתמוז ואילך, דמוסיף. לילות על הימים לעסוק בתורה, יוסיף. חייס על חייו (שם). **שאינו מוסיף.** לעסוק בתורה בלילות (שם). תקבריה אמיה. כלומר ימות בלא עתו (שם).

מוסף תוספות

א. דאי לא מתה הרי ראתה את יעקב. דמכ"ן.

תא שמע בין רב למעט. על פי הגורל תחלק הארץ נחלתן של ישראל שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו הגורל בין שהיה מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שיש בו אנשים מעט בין שהיה לו חלק מועט כגון שיש לו אנשים הרבה דכיון דכל השבטים לוקחין בשוה שבט הקטן כשבט הגדול ונמצאו חלקי בני שבט הקטן מרובה מחלק שבט בני הגדול ואי לקרקף גברי מאי בין רב למעט והלא נטלו כולן בשוה: **ועוד תניא.** בהדיא לשבטים איתפלג ומשום דאיכא למידרש נמי האי בין רב למעט לכדלקמן בברייתא איצטריך נמי האי: **ועוד תניא כו'.** שתתחלק לעתיד לבא לי"ג שבטים כלומר לי"ג חלקים שוין ולקמן מפרש מאי ניהו אותו חלק דטפי התם דאי משום לוי דנקיט נחלה כשאר שבטים כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד כדכתיב התם שער יוסף אחד ונמצאו י"ב שבטים נוטלין י"ג חלקים והי"ג נשיא כדלקמן: **שנחלה.** כשבאו לארץ: **לא נתחלקה אלא לי"ב שבטים.** שלוי לא היה לו חלק בארץ אלא שכל שבט ושבט נתנו לו ערים לשבת בהן להיות ערי מקלט אבל מנשה ואפרים נטלו שני חלקים כדכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית מח): **בכספים.** קס"ד השתא מי שהיה לו חלק יפה היה נותן דמיס למי שהגיע לו חלק כחוש מאי דביני ביני שנאמר בין רב למעט כלומר וצריך לדקדק בין רב למעט להוסיף דמיס הרב למעט שהזיבורית קרי ליה מעט והעידית קרי רב שכך אמר ר' יהודה סלה ביהודה שזה ה' סלין בגליל והיה מעלה דמיס זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל לו חלקו בגליל: הכי גרסינן **אמר ר' יהודה כו'.** ולא בא לחלוק מדלא קתני רבי יהודה אומר: **ולא נתחלקה אלא בגורל.** מסקנא דמילתיה דתנא קמא היא: **על פי.** משמע על פי אוריס ותומים: **הא ליכא.** אם אוריס למה גורל ואם גורל למה אוריס ושמא מכחישין זה את זה: **אלעזר מלומם כו'.** כדכתיב (במדבר כז) ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האוריס לפני ה' על פיו יצאו וגו': **וקלפי של שבטים.** ארגז שמונחים בו י"ב פתקים שכתוב בהן י"ב שבטים וקלפי של תחומין ארגז שמונחין בו י"ב פתקים של י"ג חלקים של ארץ ישראל: **והיה מכוון ברוח הקודש.** כלומר באוריס ותומים ששואלים תחלה באוריס ותומים קודם שיטרף הממונה בקלפי ובכך מתקררה דעתן של ישראל שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתנבא תחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא ולא היו מרננים בדבר השבטים מרובים. ושני קלפי היו צריכין אחד לשבטים ואחד לתחומין ולא סגי באחד דתחומין ולימא עכשיו אני נוטל מה שיעלה בידי לגורך ראובן דל"כ אין כל החלוקה עשויה בגורל וקרא קאמר אך בגורל וגו' בלא הוצאת דיבור מפיו: **ואומר זבולן עולה.** עכשיו יבא לידי הטורף בקלפי כתב של זבולן. והאי דנקטינהו שלא כסדר לפי שאין עולה שום גורל על הסדר אלא על ידי מקרה: **טרף.** עירבב הממונה לכך את השטרות יפה שלא יאמרו מדעת לקח את זו שהיה יודע מה כתוב בה. כמו ביליס טרופות בקערה (עדיות פ"ב מ"ד): **שער ראובן אחד.** שזה דכל מה שיש לזה יש לזה: **נאום ה'.** הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני: **אידך למאן.** חלק י"ג למי דהא י"ב שבטים לחוד הוא דשקלי כדכתיב ביחזקאל [מז]: **לנשיא.** למלך המשיח: **העובד העיר.** היינו נשיא דעול רביס מוטל עליו כדכתיב ברחבעם אם היום תהיה עבד לעם הזה (מלכים א יב): **יעבדוהו.** יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל: **רוגגר.** שכירים בעלמא לעבוד לו כתלמידים לרב אבל לא יתן לו מנחלתם. ורבינו חננאל פירש (א) רון גר רון בלשון פרס יום וגר שכיר כלומר שכיר יום: **והנותר מזה ומזה.** משמע שנוטל חלק מזה ומזה: **לתרומת הקדש.** לבד מקומו של בית המקדש: **ולאחוזת העיר.** ולבד מקום העיר וכתיב בסיפיה דקרא באחד החלקים: **ולא נתחלקה כו'.** כמו אמר מר: **למאי הלכתא.** קאמר שיהו מעלין כספים זה לזה: **איצימא בשופרא וסניא.** מה שהיתה זו יפה מזו וזו רעה מזו דמסקיל ליה בדמי מאן דאית ליה שופרא למאן דאית ליה סניא: **אטו בשופטני עסקינן.** דמסתלקי מנחלתם בזוזי אלא ודאי בגליל נוטל ה' סלין כנגד סלה ביהודה: **נקרובה ורחוקה.** הקרקעות היו חולקין בשוה מי שלוקח מן הכחוש נוטל יותר עד כדמי היפה אבל מי שעולה לו גורלו בקרוב לירושלים מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים אחד מפני שרחוק מבית המקדש ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים ויש לו לדאג מהן ורבי יהודה מילתא באפי נפשה קאמר דמי שנפל גורלו בגליל נוטל ה' סלין כנגד סלה שהבירו נוטל ביהודה אי נמי משום דקאמר תנא קמא דקורבא ורוחקא מחלקין בכספים אתא לאיסוי ולמימר דסלה ביהודה שוה חמש סלין בגליל בשביל שיהודה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר ולריך להעלות כספין שוה ד' סלין לסלה שבגליל: **בכספים העלוה.** לההוא ביני דקורבא ורוחקא. וסברא הוא ומבין רב למעט לא נפקא ליה דמקרא לא שמעינן אלא העלאה לא שנא בכספים לא שנא בקרקע: **דלאו דידהו.** חלק מרגליס כדאמרן בפירקין דלעיל (דף קיח:):

כתיב

זבולן עולה תחום עכו עולה [עמו]. לאו עכו ממש דעכו מחלק לשבט דכתיב (שופטים א) ואשר לא הוריש יושבי עכו אלא כלומר תחום שבלד עכו[8]: **העולם** הזה יש לו פרדס ואין לו שדה לבן. תימה דבשלהי מרובה (ב"ק דף פא: ושם ד"ה אין) אמרינן מחלוקת ארץ ישראל אין לך מישראל שאין לו בהר ובשפלה ונגב ומיהו אית דגרס אין לך שבט ושבט מישראל[9] אבל הכא גרסינן אין לך אחד מישראל לעולם הבא ומשמע לו שער לאובן אחד היינו לכל אחד ואחד[10] אי נמי בעולם הזה אין להם בשום מזה כמו מזה אלא מזה מעט ומזה הרבה אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה: **ואידך למאן.** אע"ג דכתיב שער לוי אחד הא כתיב נמי שער יוסף אחד דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד: **לא** סלקא דעתך דכתיב הנותר לנשיא וגו'. ובב"ר בפר"ב דריש מהכא דגבעוני אינו מתרפא לעתיד לבא מדכתיב והעובד העיר וגו' ואיתא להא ואיתא להא ומדאפקיה בלשון עובד דרוש ביה נמי גבעוני או שמא פליגי:

סתם

תא שמע [1]בין רב למעט ועוד תניא עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים ולא נתחלקה אלא בכסף שנאמר בין רב למעט אמר רבי יהודה סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר [2]אך בגורל ולא נתחלקה אלא [6]באורים ותומים שנאמר על פי הגורל הא כיצד [3]אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכוון ברוח הקדש ואומר זבולן עולה תחום עכו עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולן טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו וחוזר ומכוין ברוח הקדש ואומר נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר וכן כל שבט ושבט ולא כחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא העולם הזה אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס שדה פרדס אין לו שדה לבן לעולם הבא אין לך [5]כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק שנאמר [3]שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו שנאמר [4]ואלה מחלקותם נאם ה' קתני מיהת שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים שמע מינה לשבטים איפלוג שמע מינה אמר מר עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים אידך למאן אמר רב חסדא [8]לנשיא דכתיב [5]והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל אמר ליה רב פפא לאביי אימא [7]רוגגר בעלמא לא סלקא דעתך דכתיב [6]והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר ולא נתחלקה אלא לכספים שנאמר בין רב למעט למאי אילימא לשופרא וסניא אטו [9]בשופטני עסקינן אלא לקרובה ורחוקה כתנאי רבי אליעזר אומר בכספים העלוה רבי יהושע אומר בקרקע העלוה ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר אך בגורל תנא אך בגורל יצאו יהושע וכלב למאי אילימא דלא שקול כלל השתא דלאו דידהו שקול דידהו מיבעיא אלא שלא נטלו בגורל אלא ע"פ ה' יהושע דכתיב [7]על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את תמנת סרח בהר אפרים

כתיב

פא שמע בין רב למעט כו'. (ב) [סנהדרין טז.], ג) [עי' תוס' סנהדרין טז. ד"ה מהן], ג) ב"ק פפ.; ד) עי' יבמות עט. תוס' ד"ה דונגר גרסי', ה) [עמ"ש ב"ק פפ. על לידו] ליתא לפנינו.

תורה אור השלם

1 עַל פִּי הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לִמְעָט:
במדבר כו נו
2 אַךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ:
במדבר כו נה
3 וְשַׁעֲרֵי הָעִיר עַל שְׁמוֹת שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צָפוֹנָה שַׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד שַׁעַר יְהוּדָה אֶחָד שַׁעַר לֵוִי אֶחָד:
יחזקאל מח לא
4 וְזֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לוֹ מִנַּחֲלָה לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּה מַחֲלֻקוֹתָם נְאֻם אֲדֹנָי יְיָ:
יחזקאל מח כט
5 וְהָעֹבֵד הָעִיר יַעַבְדוּהוּ מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:
יחזקאל מח יט
6 וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר אֶל פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף תְּרוּמָה עַד גְּבוּל קָדִימָה וְיָמָה עַל פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל גְּבוּל יָמָה לְעֻמַּת חֲלָקִים לַנָּשִׂיא וְהָיְתָה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וּמִקְדַּשׁ הַבַּיִת בְּתוֹכוֹ:
יחזקאל מח כא
7 עַל פִּי יְיָ נָתְנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאָל אֶת תִּמְנַת סֶרַח בְּהַר אֶפְרָיִם וַיִּבְנֶהָ אֶת הָעִיר וַיֵּשֶׁב בָּהּ:
יהושע יט נ

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה רוגגר וכו' ורבינו חננאל פי' רוזגר רוז בלשון פרס. ז"ל עיין לעיל ד' 5 ע"ב:

מוסף תוספות

א. משום דזבולון נטל חלקו במערבו של ארץ ישראל סמוך לעכו שנא' (בראשית מט) והוא לחוף אניות והים הוא מערבו של ארץ ישראל. תוס' י"ל. ב. דהתם לשבטים אבל כל יחיד ויחיד מי שהיה לו שדה לבן אין לו שדה פרדס. ר"ן. ג. [ד]לעולם הבא כל יחיד ויחיד יטול בהר בשפלה ובעמק. פס.

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ד מהל' מלכים הל' מ:

רבינו גרשום

חלקו: ת"ש בין רב למעט. בין היה השבט רב בין היה השבט מעט נוטל זה כגון זה דאי לקרקף גברי איתפלג מישתכח דכולהו כי הדדי נסבי אלא ש"מ לשבטים איתפלג: ולא נתחלקה אלא בכספים. כדאמר לקמן בקרובה ורחוקה ודכתיב בין רב למעט כולם היו שוין בנחלתם שאותו שהיה זיבורית או במקום רחוק מירושלים הי' מעלין לו דמים כדי שיקח במקום רחוק או כדי שיקח בזיבורית וכדאמר רב יהודה סאה ביהודה כו'. הנוטל ביהודה מוסיף דמים לנוטל בגליל: דכתיב על פי ה'. היינו אורים ותומים דכתיב על פיו יצאו: קלפי שבה שמות השבטים וקלפי שבה שמות התחומין מונחין לפניו והיה אלעזר מכוין ברוח הקדש. ואם אמר זבולן עולה שבולטין אותיות באבני אורים ותומים תחום עכו יהא עולה לחלקו אחר שהיה בולט שם זבולן טרף בקלפי ששמות שבטים בה עלה בידו שם זבולן וטרף בקלפי תחומין ועלה בידו תחום עכו היינו על פי אורים ותומים ועל פי הגורל וכן היה עושה לכל שבט ושבט; שדה פרדס. אילנות: שדה לבן. תבואה: שנא' שער ראובן אחד שער שמעון אחד. שכולן יהו חלוקין בשוה בהר ובשפלה ובנגב שאין זה צריך לזה; ואידך למאן. חלק שלשה עשר למאן; לנשיא דכתיב העובד את העיר. מלך שהוא משמר את העיר יעבדו אותו כל שבטי ישראל שכל שבט ושבט מצמצמין מנחלתו עד שעושין לו חלק אחד והיינו חלק י"ג; ודלמא רוגגר בעלמא. שלא יתנו לו שיעור שבט כי אם עיר אחת או פלך אחד ואכתי אידך למאן; והנותר לנשיא היינו שבא מזה ומזה. כלומר אותו מותר שיהו מצמצמין משבט זה ומשבט זה ומייתרין לו כשיעור חלק אחד שלהן אותו מותר יהיה הקדש לאחוזת העיר כלומר למלך שאוחזו העיר בידו: למאי אילימא בשופרא וסניא. כלומר שבשביל שנטל זה עידית וזה נטל זיבורית יעלה בעל עידית לבעל זיבורית כספים עד שיהו שוים בנחלתו; וכי בשופטני עסקי'. הנייה לזה ליטול עידית והוא נוטל זיבורית: אלא בקורבא ורוחקא. שאם נטל זה ברחוק מירושלים יעלה לו זה בדמים שנפל חלקו בקרוב ויתן לזה שהוא ברחוק; בכספים העלוה. לארץ ישראל שהי' נותן לו דמים בשביל קריבת ירושלים. ור' יהודה אומר בקרקע העלוה שהיו נותנין יותר קרקע לאותו שברחוק יותר ממי שהוא בקרוב: דלאו דידהו שקלי. שנטלו חלק מרגלים ומתלוננים:

סתם ואחר כך מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם. תימה נהי נמי דלא חשיב סתם גמור מ"מ אהני הא (ה) דחשיב כרבים וחשיב רבי יוחנן כרבים לגבי רבים ויכול להיות הלכה כמותו דהא ברים מסכת בילה (דף ב. ושם) אמרי' גבי שבת סתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין כו' אע"ג דסתם ואחר כך מחלוקת הוא דפליג עליה רבי יהודה דקתני רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה אלמא דלכל הפחות חשיב ההוא (ה) כרבים לגבי יחיד ושמא גרע טפי כשאין מחלוקת בסמוך דאיכא למימר דהדר ביה רבי מן הסתם ממה שסתם (ו): תיומה

כתיב סרח וכתיב [1]חרם אמר ר' אלעזר בתחלה פירותיה כחרם ולבסוף פירותיה מסריחין ואיכא דאמרי בתחלה מסריחין ולבסוף כחרם כלב דכתיב [2]ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה ויורש משם את שלשה בני הענק [ז]חברון עיר מקלט הואי אמר אביי פרוורהא דכתיב [3]ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה באחוזתו:

מתני' אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא [ח]שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם [ט]והבנות נזונות מנכסי האב ואינן נזונות מנכסי האם: **גמ'** מאי אחד הבן ואחד הבת לנחלה אילימא דירתי כי הדדי הא תנן [י]בן קודם לבת כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת (סימן נפשם) אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת נוטלין בראוי כבמוחזק הא נמי תנינא [יא]בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים והחלקו עם אחיו בנכסי חפר ועוד מאי אלא אלא אמר רב פפא הכי קאמר [יב]אחד הבן ואחד הבת נוטלין חלק בבכורה הא נמי תנינא [יג]ושהיה בכור נוטל שני חלקים ועוד מאי אלא אלא אמר רב אשי הכי קאמר אחד בן בין הבנים ואחד בת בין הבנות אם אמר יירש כל נכסי דבריו קיימין כמאן כר' יוחנן בן ברוקא הא קתני לה לקמן [יד]ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין על מי שאינו ראוי ליורשו אין דבריו קיימין וכי תימא קא סתם לן כרבי יוחנן בן ברוקא סתם ואחר כך מחלוקת היא וסתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם ועוד מאי אלא אלא אמר מר בר רב אשי הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ובנכסי האב [ג]אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ת"ר [4]לתת לו פי שנים [ד]פי שנים כאחד אתה אומר פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים ודין הוא חלקו

כתיב סרח. ביהושע [יט]: **וכתיב חרם.** בשופטים: **בתחלה.** קודם שבאת ליד יהושע פירותיה דומין לחרם יבשין ורעים כחרם היבש בלי שומן: **ובסוף.** כשבאת לידו פירותיה מסריחין מרוב שמנן כשמשמרין אותן יותר מדאי ומעליותא היא משום שומן וזכותו של יהושע גרם: **ואיכא דאמרי בתחלה פירותיה** מסריחין. מרוב שמנן ולא היו משתמרין וגריעותא היא ובסוף פירותיה דומין לחרם כלומר שלא היו שמיינין יותר מדאי אלא במדה שיכולין להכניסם לאוצר ומתקיימין טובא ומעליותא היא: **לאשר דבר משה.** והיכן דבר דכתיב [ז] ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו וזו היא חברון שדרך בה כדדרשינן בגמרא [ח] ויבא עד חברון [ט] מלמד שנשתטח כלב על מערת קברי צדיקים שבחברון והתפלל שם לפני המקום שיצילהו מעצת המרגלים שלא יכשל [י] בהן עמהן: **עיר מקלט הואי.** דכתיב ביהושע [כא] ולבני אהרן הכהנים נתנו את עיר מקלט הרוצח את חברון ואת מגרשיה: **פרוורהא.** כפרים ושדות שסביב להעיר חוצה למגרש: **מתני' אחד הבן ואחד הבת בנחלה לו.** כולה מפרש בגמרא: **אלא שהבן לו.** בגמ' מפרש מאי אלא: **ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם.** כדדרשינן לעיל (דף קיח:) לו משפט הבכורה [יא] משפט הבכורה לאיש אבל לא לאשה: **והבנות נזונות לו.** בנכסים מועטים ולא הבנים כדתנן לקמן בתחלת מי שמת (דף קלט:) מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **ואינן נזונות מנכסי האם.** לא במרובין ולא במועטין במקום בנים שהבנים יורשין את הכל. אבל גבי נכסי אב נזונות בתנאי כתובה שכך כתב לאשתו בן נוקבן דיהוון ליכי מינאי דהוה ליה ראוי לגבי צלפחד אביהן לירש אילו היה קיים: **גמ' דירתון כי הדדי.** בת במקום בן תירש עם הבן: **והתנן.** דלא יתרון כי הדדי: **בן קודם לבת לו.** והכא לא גרסי' ועוד מאי אלא דהא טובא קא פריך ליה ולא שייך למימר ועוד אלא היכא דפריכא בתרייתא עדיפא מקמייתא: **א"ר נחמן בר יצחק הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת.** במקום שאין בן שוין בנחלה ליטול מה שהיה ראוי לאביהן כאילו היה מוחזק לו דבן בנו או בת בתו של אדם יורשין אותו שעומדין בני בנים במקום בנים לירש את הזקן כדפקא לן [קטו.] מובן אין לו [במדבר מז] עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה אלמא הבן או הבת יורשין את מה שהיה ראוי לאביהן לירש אילו היה קיים: **הא נמי תנינא.** דבנות צלפחד נטלו חלק הראוי לצלפחד אביהן בנכסי חפר ואע"ג דהוה ליה ראוי לגבי צלפחד אביהן דאפי' אם מת בחיי חפר קאמרי דנטלו בנותיו חלק הראוי לו אילו היה קיים דהא לא מפליג תנא דמתני' מידי אלמא בת יורשת את הראוי לאביה במקום שאין בן. והוא הדין דהוה מצי למימר הא נמי תנינא (לעיל דף קטו.) וכל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת דמהתם שמעינן דאפי' בת הבן יורשת בנכסי זקן דהיינו ראוי לאביה שהרי מת אביה בחיי זקינה ואפ"ה יורשת זקינה במקום מאי אלא היאך מוסב על הראשון הא לא קתני בירשת בנכסי האב ונכסי האם שוין לגיתני בסיפא אלא שבדבר זה יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם שהבן כו' וכיון דירשת קאמר דבן ובת שוין לא היה לו לשנות בסיפא חילוק דאב ואם אלא חילוק בין בן לבת והכי ה"ל למיתני אלא שהבן נוטל פי שנים אבל לא הבת והבת ניזונת מן הנכסים אבל לא הבן: ה"ג **ועוד מאי אלא אלא אמר רב פפא כו'.** וכן בכולהו גרסי' תרי זימני אלא: **אלא אמר רב פפא כו'.** לרב פפא נמי קשיא ליה אלא כדלקמן ואיהו לא בא לתרץ האי אלא אבל קושיא קמייתא הא נמי תנינא אתא לתרוצי ולאוקומה בענין אחר דלא תקשי מהכיא מתני' דלעיל. ומהכיא מתני' דלקמן דמקשינן לרב פפא מינה אכתי לא הוה מסיק אדעתיה. וכן כולם: **אחד הבן ואחד הבת.** במקום שאין בן נוטלין חלק בכורת אביהן אע"פ שמת בחיי זקינם דכי היכי דירתי חלק פשיטותו הכי נמי ירתי חלק בכורתו וכדפרישית בפירקין דלעיל (דף קטו: ד"ה ושהיה) גבי מתני' דבנות צלפחד והבאתי ראיה מברייתא דבכורות ומגמרת ירושלמי: **הא נמי תנינא.** שהיה לצלפחד בכור ואע"פ שמת בחיי חפר נטלו בנותיו חלק בכורתו עם חלק פשיטותו וכשמת חפר ואח"כ לצלפחד לא היה צריך להשמיענו אחד הבן ואחד הבת שנוטלין חלק בכורה דכיון דמת הזקן תחלה מיד ירש הבכור חלק בכורתו דאין כאן ראוי כלל וכשמת הבכור אחרי כן פשיטא דירשוהו בניו הן חלק פשיטותו הן חלק בכורתו: **ועוד מאי אלא.** מי דבר עדיין למעלה בנכסי האם דקאתא לאיפלוגי בסיפא בין נכסי האב לנכסי האם: **אחד בן בין הבנים.** ולא אחר בין הבנים דאינו יכול לעשותו יורש דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה ועד שיתן לו בנשון מתנה לא קני כדתנן בפירקין (דף קל.): **בת בין הבנות.** ובן אין לו: **אם אמר יירש כל נכסי דבריו קיימין.** הואיל ובר ירושה הוא במקצת ופקא לן [שם] מביום הגמילו את בניו [דברים כא] שמגמיל לבניו כל מה שירצה. והיינו דקתני אחד הבן ואחד הבת דינן שוה שיכול האב להגמיל כל הנכסים לאחד מן האחין או לאחת מן האחיות היכא דאין בן: ופרכינן **כמאן כרבי יוחנן כו' ועוד מאי אלא.** דאפי' אם תאמר שהרבה יש סתם ואח"כ מחלוקת בגמרא שבתחלה רואה את דברי התנא ההוא וסתמן ואח"כ חוזר בו ופירשו ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה מאי אלא: **אחד הבן ואחד הבת.** במקום שאין בן שוין בנכסי האם לירש חלק כאחד: **ובנכסי האב.** שאין חילוק בין נכסי האב לנכסי האב בין לענין ירושת הבנים בין לענין הבנות חוץ משני דברים שיש חילוקין בין נכסי האם לנכסי האב דהיינו בכורה ומזון כדמפרש ואזיל אלא שהבן הזכר נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם דלענין ירושת הבן יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם אבל לענין ירושת הבת אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם דלא אין בת נוטלת בכורה בפירקי [תלא כא טו] וילדו לו בנים [דברים כא] הבנים בכורה הזאת ואין הבנות בכורה הזאת ועוד חילוק אחר שהבת ניזונת כו' ומיהו הבן שוה לענין מזונות בשניהן שהרי יורש הכל והיכא דאין לו מה לירש אפילו מזונות אין לו כגון בנכסים מועטין דאב: **פי שנים לאחד.** כנגד אחד מן האחין נוטל פי שנים שאם היו חמשה אחין חולקין הנכסים בששה חלקים ונוטל הבכור פי שנים (ג) מהן: **בכל הנכסים.** שנוטל פי שנים בכולן: **ודין הוא.** דפי שנים כאחד שחלקו יהא עם ה' אחין דומה כחלקו עם אחד כשאין שם אלא בכור ופשוט נוטל פי שנים (ג) בכל הנכסים ממה נפשך דפי שנים כאחד הוא וגם פי שנים בכל הנכסים: **והיה**

בן ברוקה והא סתם ואחר כך מחלוקת היא דרבנן פליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה וכל סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם. ועוד אפי' מצית למימר דסתם לן תנא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה הא דקתני אלא שהבן נוטל היכי נפיל בהא מילתא: מר בר רב אשי אמר הכי קאמר מתני' אחד הבן ואחד הבת. במקום שאין בן שוין בנכסי האם ג) כדאמר לעיל בכל אשר ימצא לו ולא לה: לתת לו. לבכור: פי שנים כאחד שאם היו לו ז' בנים וחלקו הנכסים ב"א חלקים ונוטל הבכור ב' חלקים היינו פי שנים כאחד: אתה אומר פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים. דמצי למיטען הבכור פי שנים בכל הנכסים של אבא הבו לי בין בקרקע בין בשאר נכסים: ודין הוא. דלא יהבינן ליה אלא פי שנים כאחד

ה) נראה דל"ל ואחד הבת לגמלה לפי מה דלעוקים רב אשי כו'. ו) חסר כאן וא"ל ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. כדאמר לעיל וכו'.

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פי"ט מהל' אישות הל' י סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף ח:

מא ב מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ז סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעו סעיף ג וסי' רעז סעיף ט:

מב ג מיי' שם הל' ח סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעח סעיף ח:

מג ד מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רעז סעיף ח:

רבינו גרשום

דומין לחרס. שהיו יבשין: ולבסוף. בזכותו דומין לחרס והיו משתמרים ואינם נרקבים: כאשר דבר משה. ולא דבר ממש אלא כמו שכתוב בספר משה ויעלו בנגב ויבוא עד חברון זה היה כלב שפירש מעצת מרגלים והיה הולך לחברון לקברי אבות להתפלל לשם: פרוורהא. הכפרים שסביב חברון נתן לו ולא חברון ממש לפי שהיא היתה עיר מקלט: **פים'** אחד הבן ואחד הבת לנחלה. כדאמר בגמ': אלא שהבן נוטל פי שנים וכו' והבנות ניזונות מנכסי האב והבנים יחזרו על הפתחים. משום דהכי כתב לה בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי וכו': אילימא דירתו כהדדי. בשוה: והתנן בן קודם לבת. ועוד קושיא אחרת דאפי' כי הדדי ירתיהא דקתני מתני' אלא שהבן נוטל פי שנים היכי מיתוקם הא אמרת אחד הבן ואחד הבת לנחלה דכי הדדי נינהו וליכא להאי טפי מהאי: אמר רב נחמן הכי מיתרצת מתני' אחד הבן ואחד הבת. במקום דליכא בן נוטלת בראוי לאביה כבמוחזק לאביה: הא נמי תנינא. במתני' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים [נאע"ג] דאכתי חפר לא היה מוחזק בהני נכסי' ותרתי זמני למה לי. ועוד אפי' מצית למימר דאתא לאשמועינ' דבת נוטלת בראוי כבמוחזק הא דקתני מתני' אלא שהבן נוטל פי שנים היכי מיתרץ והא בת במקום דלית בן נוטל פי שנים: אמר רב פפא הכי תרץ. אחד הבן של מת ואחד הבת של מת במקום שאין בן נוטלין בחלק בכורה תחת אביהן: והא נמי תנינא ושהיה בכור נוטל ב' חלקים. במקום דלא היה לצלפחד בן נוטלו' הבנות ועוד מאי האי דקתני מתני' אלא שהבן וכו' והא בת נמי אי לית בן נוטלת שני חלקים כבן: אמר רב אשי הכי קאמר מתני' אחד הבן בין הבנים. שאם היו לו ז' בנים ואמר מאחד מהן איש פלוני בני יירש כל נכסי הכי נמי לבת בין הבנות אם אמר תירש פלונית כל נכסיי אע"פ שמונע בנות אחרות מירושתו דבריו קיימין הא היינו אחד הבן ואחד הבת שוין בהאי: כמאן. אמרת להא מילתי': כר' יוחנן בן ברוקה. דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו פלוני יטול כל נכסי דבריו קיימין אבל אמר דנכרי יירש כל נכסי במקום בנים לא אמר כלום. והואיל דאמרה ר' יוחנן חדא זימנא למה לך לשנויי מילתא דימנא אחרתא. וכי תימא משום הכי אצטריך למימר דקא סתם לן תנא דמתני' אחד הבן ואחד הבת לנחלה ח) וכן מוקים לה רב אשי לסתומי דהלכתא כר' יוחנן

מסורת הש"ס

ח) מכות י., ב) [בכורות נח:], ג) [לעיל קטו. כתובות נ.], ד) [לעיל קטו:], ה) [סס], ו) דף קנ., ז) [דברים ח], ח) [סוטה לד:], ט) [במדבר יג], י) [דברים כא], כ) [בבילה מילולו כמ"ש רשב"ם כאן וע"ע תוס' יבמות מד. ד"ה וללמדא],

---

תורה אור השלם

1 וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּגֵבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת חֶרֶס בְּהַר אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ: שופטים ב ט

2 וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֶבְרוֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיּוֹרֶשׁ מִשָּׁם אֶת שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק: שופטים א כ

3 וְאֶת שְׂדֵה הָעִיר וְאֶת חֲצֵרֶיהָ נָתְנוּ לְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה בַּאֲחֻזָּתוֹ: יהושע כא יב

4 כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כאשר דבר וכו' אלא יכול עמהן כל"ל ומיהא בהן נמקה: (ב) ד"ה ודין הוא וכו' ופשוט נוטל פי שנים כאחד הם"ד ואח"כ מ"ש **פי שנים** בכל הנכסים: (ד) תוס' ד"ה סתם וכו' מ"מ אהני הא **סתמא** דחשיב: (ה) **בא"ד** דלכל הפחות חשיב ההוא **סתמא** כרבים:

מוסף רש"י

פרוורהא. כפרים וחלניס הסמוכות לה ונקראות על שמה נתנו לכלב (מכות י.). **ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם.** נכסי מלוג (בכורות נא: ועי' רש"ש שם). **בן קודם לבת.** לאותן קודם לדינה אמותו לירש את יעקב, וכן כל יוצאי יכיו של לאותן, אם מת לאותן קודמין לדינה אמותו לירש את יעקב, כגון מת לאותן מנוח בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב, וכן של מנוח וכן בנו עד אלף דור טולן קודמין לדינה (לעיל קטו.). **בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים.** ראה לעיל קנו ב. ר' יוחנן בן ברוקא אומר. ראה לקמן קל ח. קכג ח.

והיה ביום הנחילו את בניו וגו'. כוליה קרא יתירא הוא דהא כתיב בתריה כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים וגו': ריבתה נחלה. שלא יטול פי שנים בכל הנכסים היכא דאיכא שנים וג' אחים מלבדו: **ואומר.** לקמן מפרש מאי ואומר. הני קראי דדברי הימים כתיבי: **ולא להפיחם על הבכורה.** לא שיקרא בכור ניתנה לו בכורה לעולם ראובן קרי בכור ישראל אלא ליטול שני חלקים כבכור דכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית מח): **בכורה לדורות.** לו משפט הבכורה (דברים כא): **מה בכורה האמורה ליוסף פי שנים לאחד.** כדלקמן: **שכם אחד על אחיך.** שני חלקים כנגד שני אחין כדלקמן: **זו תפלה.** שהתפלל יעקב על בניו ושזכה לקנות הבכורה מעשו בתפלתו: **פ"ש ובני ראובן בכור ישראל.** וכתיב בהאי קרא ניתנה בכורתו וילפינן בבנין אב בכורה מבכורתו דנהי דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן גלוי מילתא בעלמא הוא דלא היינו יודעין מהו חלק בכורה ושמעי' מהתם דפי שנים כאחד כדאמרי' נמי בעלמא (מו"ק דף ה.). דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ופירש וכל בן נכר וגו' לא יבא אל מקדשי וגו' [יחזקאל מד] ואמרינן עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא הוו גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא והוא הדין לבכורה: **אימא דיקלא.** קרקע מועט הוסיף לו יעקב ליוסף בשביל בכורה. וה"ה דהוה מצי למיפרך פי שנים בכל הנכסים אלא משום דהא קא חזינן דלא הואי להו נחלה כולי האי דהא קלווחי בני יוסף[ט]: **כראובן ושמעון.** כנגד שני שבטים וכדאמרן [קכג.] לשבטים איתפלג דהיינו פי שנים כאחד. והאי דלא קאמר בברייתא ואומר כראובן ושמעון יהיו לי היינו משום דמילתא דפשיטא ליה לתנא יותר מדאי דהאי שכם אחד על אחיך אההוא קרא קאי דכתיב לעיל מייה כראובן ושמעון יהיו לי ופירושא דההוא קרא הוא הלכך לא חש להזכיר דזיל קרי בי רב הוא: **לבעל הבית.** יוסף: **יהוס.** יעקב דכתיב ויכלכל את אביו וגו' (בראשית מז): **לסוף העשיר.** יעקב שבאה לידו בכורת ראובן על ידי שחילל יצועי אביו והיה יכול ליתנה לכל מי שירצה: **ואי לאו דחטא ראובן לא הוה מהני ליה יוסף.** בתמיה. כלומר מה נתן יעקב ליוסף שהרי מחלק שאר אחין הוסיף לו אבל משלו לא נתן לו כלום דמשלו הוה לו להתותו ולא משל אחרים אלא ודאי משלו נתן לו הן ממונו הן ברכות שבירכו[ח] מכולן כגון ברכה שבירכו לאפרים ומנשה וידגו לרוב וגו'[ו] שאין עין רעה שולטת בהן וכגון מאל אביך ויעזרך וגו' תהיין לראש יוסף וגו'[ז] הלכך מה שנתן בכורת ראובן ליוסף טעם אחר יש בדבר: **אלא ר' יונתן רבך לא כך אמר.** כדאמרי' בכל דוכתא א"ר יונתן: **נלאה מרחל.** שתלה רחל את יוסף קודם שתלה לאה את ראובן דליהוי יוסף ראשית אונו דיעקב: **שקדמתה לאה ברחמים.** בתפלה. לקמיה מפרש: **לגיעות דרחל.** לקמיה מפרש: **רחום ממש.** עייה נוטפות דמעה: **אפשר.** לומר כן: **והלא בגנות בהמה טמאה.** לא רצה הכתוב לדבר אלא עקר שמונה אותיות דכתיב אשר איננה טהורה לאיכא י"ג אותיות והוה מצי למיכתב הטמאה לאיכא אלא ה' אותיות: **בגנותן של זדיקים דבר הכתוב.** בתמיה: **אלא אמר רבי אלעזר בו'.** אליבא דר' אלעזר לא אשכחן שקדמתה לאה ברחמים אלא אליבא דרב: **תרוכות.** גדולות בכהונה ולויה (ט) דלוי יצא ממנה שממנו כהנים ולויים ומלכות מיהודה: **ויפתח את רחמה.** היינו שזכתה לבכורה: **מסר לה.** יעקב סימנין לרחל שתאמר לו בלילה בשכבה: **בעת מיניה אבא חליפת קרויא מר' חייא בו'.** משום דאיירי לעיל בבעיא דקראי דיעקב ובניו נקט נמי לרב בעיא הכא: **בלגן.** של ישראל כשבאו למצרים אתה מוצא כתוב [בראשית מו] כל הנפש (הבאה ליעקב)[י] מלריימה שבעים ובפרטן כשהוא מונה אותן אחד אחד למעלה בפרשה אי אתה מוצא אלא ששים ותשע עם יוסף ומני בניו וכדכתיב בהליא [שם] כל נפש ששים ושש ומבני לאה מסר דכתיב בכולל דילה שלשים וג' ובפרטם אי אתה מוצא אלא ל"ב: **תיומה.** שנולדו ללאה שתי בנות בכרם אחד: **ואת לרבות תאומתה: אלא מעתה תאומה היתה עם בנימין דכתיב**

חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים כאחד אף חלקו עם חמשה פי שנים כאחד או כלך לדרך זו חלקו עם אחד וחלקו עם ה' מה חלקו עם אחד פי שנים בכל הנכסים אף חלקו עם ה' פי שנים בכל הנכסים ת"ל [1]והיה ביום הנחילו את בניו התורה ריבתה נחלה אצל אחין הא אין עליך לדון כלשון האחרון אלא כלשון הראשון ואומר [2]ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחש לבכורה ואומר [3]כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו והבכורה ליוסף נאמרה בכורה ליוסף ונאמרה בכורה לדורות מה בכורה האמורה ליוסף פי שנים כאחד אף בכורה האמורה לדורות פי שנים כאחד ואומר [4]ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי וכי בחרבו ובקשתו לקח והלא כבר נאמר [5]כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני אלא חרבי זו תפלה קשתי זו בקשה מאי ואומר וכי תימא האי לכדר' יוחנן בן ברוקא הוא דאתא ת"ש ובני ראובן בכור ישראל וכי תימא בכורה מבכורתו לא גמרינן ת"ש והבכורה ליוסף וכי תימא יוסף גופיה ממאי דפי שנים כאחד הוה תא שמע ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך א"ל רב פפא לאביי אימא דיקלא בעלמא א"ל עליך אמר קרא [6]אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי: בעא מיניה ר' חלבו מרבי שמואל בר נחמני מה ראה יעקב שנטל בכורה מראובן ונתנה ליוסף מה ראה ובחללו יצועי אביו כתיב אלא מה ראה שנתנה ליוסף אמשול לך משל למה הדבר דומה לבעל הבית שגדל יתום בתוך ביתו לימים העשיר אותו יתום ואמר אהניהו לבעל הבית מנכסי א"ל ואי לאו דחטא ראובן לא מהני ליה ליוסף ולא מדעם אלא ר' יונתן רבך לא כך אמר ראויה היתה בכורה לצאת מרחל דכתיב [7]אלה תולדות יעקב יוסף אלא שקדמתה לאה ברחמים ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל החזירה הקב"ה לה מאי קדמתה לאה ברחמים דכתיב [8]ועיני לאה רכות מאי רכות אילימא רכות ממש אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב דכתיב [9]מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא א"ר אלעזר שמתנותיה ארוכות [ח]רב אמר לעולם רכות ממש ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים שני בנים יש לה לרבקה שתי בנות יש לו ללבן גדולה לגדול וקטנה לקטן והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת גדול מה מעשיו [ט]איש רע הוא מלסטם בריות קטן מה מעשיו [10]איש תם יושב אוהלים והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה והיינו דכתיב [11]וירא ה' כי שנואה לאה מאי שנואה אילימא שנואה ממש אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא ראה הקב"ה ששנואין מעשה עשו בפניה ויפתח את רחמה [י]ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב [12]ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבת לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה מאי רמאותיה אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסבא [יא]לי מקמה אמר לה אחיו אני ברמאות [א"ל] ומי שרי להו לצדיקי לסגויי ברמאותא אין [13]עם נבר תתבר ועם עקש תתפל מסר לה סימנין כי קא מעיילי לה ללאה סברה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו ניהלה והיינו דכתיב [14]ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנים שמסר לה יעקב לרחל ומסרתה ללאה לא הוה ידע לה עד ההיא שעתא בעא מיניה אבא חליפא קרויא מר' חייא בר אבא בכללן אתה מוצא שבעים בפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחד אמר ליה תאומה היתה עם דינה דכתיב [15]ואת דינה בתו אלא מעתה תאומה היתה עם בנימין דכתיב

תיומה היתה עם בנימין. ובעלמא[יא] אמרינן תיומה היתה עם כל השבטים: היתה

משום דחלקו עם אחד ח) כ"ל מלקו אם אחד מן האחין ה"נ דאם הוא מולק בין ה' אחין וכו'.

ח) ס"א רבא, ט) נ"א איש יודע ציד, ו) מגילה יג: ע"ש, ז) מהגאון ר' מייקי נ"א לה מקמאי, ח) [יהושע ח, ע' לעיל קיח.], ו) [בראשית מח], ז) [שם מט], ח) [נ"ל לגיה יעקב הנאתה], ט) [כפרקי דר"א פרק נ"ו וכנ"ר פ' וישב],

תורה אור השלם

1 וְהָיָה בְּיוֹם הִנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר:
דברים כא טז

2 וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחַלְּלוֹ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בִּכֹרָתוֹ לִבְנֵי יוֹסֵף בֶּן יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְהִתְיַחֵשׂ לַבְּכֹרָה:
דברי הימים א ה א

3 כִּי יְהוּדָה גָּבַר בְּאֶחָיו וּלְנָגִיד מִמֶּנּוּ וְהַבְּכֹרָה לְיוֹסֵף:
דברי הימים א ה ב

4 וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי:
בראשית מח כב

5 כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח וְחַרְבִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי:
תהלים מד ז

6 וְעַתָּה שְׁנֵי בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בֹּאִי אֵלֶיךָ מִצְרַיְמָה לִי הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי:
בראשית מח ה

7 אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת אֶחָיו בְּצֹאן וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם:
בראשית לז ב

8 וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה:
בראשית כט יז

9 מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהֹרָה וּמִן הָעוֹף וְכֹל אֲשֶׁר רֹמֵשׂ עַל הָאֲדָמָה:
בראשית ז ח

10 וַיְגַדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים:
בראשית כה כז

11 וַיַּרְא יְיָ כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ וְרָחֵל עֲקָרָה:
בראשית כט לא

12 וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ:
בראשית כט יב

13 עִם נָבָר תִּתְבָּר וְעִם עִקֵּשׁ תִּתָּפָל:
שמואל ב כב כז

14 וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה הִוא לֵאָה וַיֹּאמֶר אֶל לָבָן מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי:
בראשית כט כה

15 אֵלֶּה בְנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן אֲרָם וְאֵת דִּינָה בִּתּוֹ כָּל נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ:
בראשית מו טו

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואי לאו וכו' שבילכו יותר מכולן: (ב) ד"ה אחיכם וכו' ולויה ומלכות דלוי:

מוסף רש"י

מסרתינהו ניהלה. מסרתן לגאה, והוא לגיעות שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימנין (מגילה יג).

היתה מוחכרת או מושכרת ביד אחרים בכור נוטל פי שנים.

לקמן מוקי לה כרבי דלרבנן אין הבכור נוטל פי שנים בשבח שעשאו נכסים לאחר מיתת אביהן אע"ג דבכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד או בהמה טמאה עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים ה"ג אי אמר הבכור או תחלקו או אטול פי שנים בשבח הרשות בידו והא דלא נקט חכרוה ושכרוה היתומין משום דהשתא אשמעינן חידוש טפי דאע"ג שהיתה חכורה ושכורה בחיי האב לא תשבינן להפרה לאוי ויטול פי שנים[א]: **הכא** במכירי כהונה (ולויה) עסקינן. בכל דוכתא עביד מכירי כהונה מוחזק בפרק כל הגט (גיטין דף נ.) המלוה מעות את הכהן והלוי והיינו טעמא שזהו מתנה מועטת[ב] ואסור לחזור בו ואפי' בדברי' בעלמא[ג] ואע"פ שאם רצה יכול לחזור בו מכל מקום כל כמה דלא הדר הוי כמוחזק ודוקא דאשתחיט בחיי אבוהון הא לאו הכי לא כיון דמת מי יזכה[ד]: **וקסבר** מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו. תימה דנסמוך מוקי לה כרבי ובסוף פ"ב דקידושין (דף נח.) אית ליה[ה] דלאו כמי שהורמו דמי וי"ל דתנא דהכא לא סבר ליה כרבי אלא בהא דבכור שקיל פי שנים בשבח אי נמי דוקא במתנות דתרומת מעשר אית ליה לרבי דלאו כמי שהורמו דמי אבל מתנות דהכא זורע ולחיים שהן ניכרות אית ליה כמי שהורמו דמיין[ו]: אף

[1]ואת בנימין אחיו בן אמו[ז] אמר מרגלית טובה היתה בידי ואתה מבקש לאבדה ממני הכי[ח] אמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות שנאמר [2]אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה במצרים ואין הורתה במצרים בעא מיניה ר' חלבו מר' שמואל בר נחמני כתיב [3]ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' מאי שנא כי אתיליד יוסף אמר ליה ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר [4]והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו' איתיביה [5]ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם אמר ליה דאקריך נביאי לא אקריך כתובי דכתיב [6]בלכתו אל צקלג נפלו עליו ממנשה עדנה ויוזבד וידיעאל ומיכאל ויוזבד ואליהוא וצלתי ראשי האלפים אשר למנשה מתיב רב יוסף [7]ומהם מן בני שמעון הלכו להר שעיר אנשים חמש מאות ופלטיה ונעריה ורפיה ועזיאל בני ישעי בראשם ויכו את שארית הפלטה לעמלק וישבו שם עד היום הזה אמר רבה בר שילא ישעי מבני מנשה אתי דכתיב [8]ובני מנשה חפר וישעי תנו רבנן [7]א הבכור נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקיבה ובמוקדשין ובשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן כיצד [2]הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל פי שנים אבל בנו בתים ונטעו כרמים אין בכור נוטל פי שנים האי הזרוע והלחיים והקיבה היכי דמי אי דאתי לידי אבוהון פשיטא ואי דלא אתי לידי אבוהון ראוי הוא[ט] ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק [ג]הכא במכירי כהונה עסקינן ודאשתחיט בחיי דאבוהון וקסבר [ו]מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו מוקדשין לאו דידיה נינהו בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הוא [ז]דתניא [9]ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים דברי רבי יוסי הגלילי הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל בה פי שנים השתא מוחכרת ומושכרת דלאו ברשותא דמרה דידהו קיימא אמרת שקיל רועה באפר מיבעיא הא קא משמע לן דמוחכרת ומושכרת דומיא דרועה באפר מה רועה באפר שבחא דממילא קא אתי ולא קא חסרי בה מזונא אף

ואם. ריבוי הוא: **מרגלית טובה.** טעם יקר בעיני כמרגלית שלא הייתי רולה לגלות. ומעיקרא לחודוי הוא דבעי: **לאבדה ממני.** כלומר לגלותה לאחרים. ולאבד הטעם היה אומר כן: **זו יוכבד.** ולכך לא פרט בה שהרי עדיין לא ידעה לאויר העולם אלא עובר במעי אמה היתה בכניסת' למצרים: **מאי שנא.** דלא רצה לשוב לבית אביו עד שנולד יוסף: **ויכם דוד.** בעמלק כשפשטו על צקלג ונהגו נשי דוד מיירי בספר שמואל. והלא דוד מיהודה הוה ולא מיוסף ונפל זרעו של עשו בידו דעמלק היה בן אליפז בן עשו ואתה אמרת שאינו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף והלא גם ביד שאר שבטים נמסר ואמאי קאמר קרא ובית יוסף להבה טפי משבט יהודה: **דכתיב.** בדברי הימים בלכתו אל צקלג להלחם בעמלק: **נפלו עליו כו' ראשי האלפים אשר למנשה.** לפי שנשתתפו עמו ממנשה דהיינו משבט יוסף לכך נפלו בידו: **מבני שמעון וגו' ויכו את שאריתם הפלטה לעמלק.** אלמא ביד בני שמעון נמי נפלו ואתה אמרת שאין נמסר אלא ביד זרעו של יוסף: **בכור.** בן כהן: **נוטל** (א) **בזרוע פי שנים כו'.** לקמן מפרש לה: **ובמוקדשים.** לקמן מפרש לה: **ששבחו.** מעצמן כילד הניח כו': **מוחכרת.** למחצית שכר: **מושכרת.** בדבר קצוב עד זמן פלוני: **באפר.** אחו דלא חסרי מזוני כדלקמן: **וילדה בכור נוטל פי שנים.** בהאי ולד הואיל ושבחא דממילא הוא ודמי כאילו הוחזק בו אביהן: **אבל בנו בתים.** דהאי שבחא על ידי היתומים עצמן הוא ולאו ממילא לא קא שקיל פי שנים: **ראוי הוא.** דלא דמי לשבחא שהשביחו הנכסים לרבון דהוי אבוהון מוחזק בנכסים והן עצמן הושבחו כמי שהוחזקו בשבח דמי אבל הני מתנות לא זכה (ב) אביהן כלום מחיים וכולן הוו שבח: **ה"ג במכירי כהונה עסקינן.** שאנשי העיר קרובים ומכיריו של כהן זה ומזכין לו זיכוי גמור במתנות בהמותיהן מיד כשנשחטו קודם שהופרשו מן הבהמה: **ודאשתחיט בחיי אבוהון.** ודמי כמאן דאתו לידיה בטבלייהו דאמרי' בשחיטת חולין בפ' הזרוע (דף קנ:) דקני להו כהן אי אתו לידיה בטבלייהו דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין כדנפקא לן התם מוזה יהיה משפט הכהנים [דברים יח] מלמד שהמתנות דינן להוליאן בדיינין אי אתו לידיה בטבלייהו כדמפרש התם וה"ג כיון דלאשתחיט בחיי אבוהון והן מכיריו של כהן זה ומרעיו ואוהביו אע"פ שעדיין לא הופרשו הרי הם כאילו באו לידו שאלו אוהביו גמרו ומקנו לו המתנות כשהן עדיין בתוך הבהמה ודמי כמי שהוחזק בהן בחיי דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ויטול בהן בכור פי שנים והשתא ליכא למיפרך פשיטא דהשתא אשמועינן טובא דאע"פ שלא הורמו כמי שהורמו דמיין: **מוקדשין לאו דידיה נינהו.** כגון חטאות ואשמות המחיים קדשי ה' ניתנו ויש בהן מעילה כל זמן שלא נשחטו אבל שלמים אין בהן מעילה כדדרשינן [תו"כ ויקרא פרק כ] קדשי ה' [ויקרא ה] קדשים המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים שאין מיוחדים לשם ומיהו אינם ממונו דמיקדש מיהא קדשי ולא קרינא בהו בכל אשר ימלא לו [דברים כא] ואפילו אם נשחטו שיכול לאכלן אינם שלו כדתנן בפ"ב דקדושין [דף נב:] המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת דמשלחן גבוה קא זכו. ומשני בקדשים קלים ומחיים דהוי ממונו לרבי יוסי הגלילי ומיהו לאחר שחיטה לא כדאמרינן בפרק ראשון דב"ק [דף יב:] כי אמר ר' יוסי הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה דכי קא זכו משלחן גבוה קא זכו לא אמר: **דאמר ממון בעלים הם.** לכל דבר אף לקדש את האשה: **ומעלה מעל בה'.** וכתם בעמיתו בפקדון וגו' וכתם בה ונשבע על שקר וחזר והודה והביא את אשמו: **לרבות קדשים קלים.** להתחייב עליהם אשם גזילות אם כפר בהן ונשבע והודה כשאר גזל ממון שהרי ממונו הן שהבשר והעור שלו ואין לגבוה בהן אלא אימורים ולכהן חזה ושוק. ובה' ובעמיתו קדשים דהיינו שלמים שהאימורים לשם והבשר לבעלים. והך מעילה דהכא אינו אלא לשון שיגוי וכן הוא אומר (דה"ב כו) וימעל בה' ולהיו וכן בסוטה הוא אומר (במדבר ה) אים איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל בתורת כהנים [ויקרא פרשה יא] דהא מעילה ממש ליכא בשלמים כדפרישית דממעיט להו בתורת כהנים מדכתיב קדשי ה' בנהנה מן הקדש גבי מעילה: **דלאו ברשותיה.** דאב קיימא: **רועה באפר.** דהוי מוחזק מיבעיא: **מה רועה באפר שבחא דממילא.** מעשב השדה: אף

[ט] [5]ל אמר ליה], [ז] לעיל קב. סוטה יב., [ח] לא מצאתי רק בדה"ר ה' יא ואלה ראשי בית אבותם ועפר וישעי ועיין רש"ש בח"ש, [ד] [מוסף' דכתובות פ"ו ע"ש], [ה] [לעיל נח. קיט. לקמן קכה: קמה: יבמות כד: בכורות נא.:], [ו] [קדושין נד: מ: נדרים פה: חולין קכ: בכורות יא. מכות כ.], [ז] קדושין נב: בכורות נג: זבחים קיד. תמורה ח. ב"ק יב.:, [ח] [בקדושין נח: נראה להגיה דס"ל לרבי דכמי שהורמו דמי ע"ש וע' קונג' דנדרים פה. וכפי' רש"י והר"ן והגלא"ש דסתם],

מוסף רש"י

זו יוכבד. שהגלימה מגינן בכניסתן לעיר (סוטה יב.). **בין החומות.** בכניסתן לעיר (בראשית מו סז). **אשר ילדה.** קרא ימיא הוא דהא כבר כתיב בת לוי (לעיל קכ.). **ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק.** בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו, אבל דאיין היו ליטול לו מירושה ויפלו לכן לאחר זמן, אין הבכור נוטל פי שנים בכן (בכורות נא:). **ומעלה מעל בה'.** וכתם בעמיתו, גבי שבועת הפקדון כתיב (ב"ק יב:). **לרבות קדשים קלים.** להתחייב עליהם קרבן שבועה, אע"ג דאין נשבעין על ההקדשות והנשבע עליהם והודה אינו מביא אשם של שבועת הפקדון, דוכתם בעמיתו כתיב, הני איתמרנו לה מכח, וכתם בעמיתו נמי קרינא בהו לפי שהן ממונו (קדושין נב:) אשם הפקיד בהמת שלמים אבל חברו וכפר בה ונשבע והודה, משלם קרן וחומש ואשם (ב"ק יב: זבחים קיד. בכורות נג: תמורה ח.) דקרינא ביה בה' ובעמיתו, דכתיב ומעלה מעל בה' וכתם בעמיתו ישלם, ושלמים יש בהם לה' ובעמיתו (בכורות נג:). **שהן ממון בעלים.** דקרינא ביה וכתם בעמיתו (זבחים קיד. תמורה ח.) שהן ממונו של חבירו וקרינן ביה בה' וכתם, בעמיתו וכתם (ב"ק יב:).

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה נוטל **פי שנים** בזמנו כו': (ב) ד"ה ראוי וכו' לא זכה בהן אביהן:

מוסף תוספות

א. ולא מיבעי בשכירות שהרויח אביהן דהוי כמלוה, ואיכא למ"ד (לקמן קכד:) דאפי' רבנן מודו במלוה שהבכור נוטל בהם פי שנים דכמאן דבגביא דמי, אלא אפי' בשכירות שהפרה מרווחת לאחר מיתת אביהן, בכור נוטל פי שנים אליבא דרבי, שאין הפרש משבח מגוף הפרה כגון ולד ובין השבח הבא מחמת הפרה כגון שכירות. רבינו יונה. ב. שאפי' היה מנין מתנותיו אלף זוז כיון דאין לו בהן אלא טובת הנאה מתנה מרענת היא. ריטב"א. ג. אבל אי ס"ל לאו כמי שהורמו דמיין וכו', לא זכה בהן כהן, כיון דאין שם מתנות עליהם דאין נתינה מתקיימת בהן עד שיורמו וינתנו לידי כהן. רבינו יונה. ד. וכי קא שקלי להו אינהו השתא מחמת נפשייהו הוא דקא שקלי ולא מחמת אבוהון הלכך נכסי דידהו נינהו ולא נכסי דאבוהון. שיטמ"ק. ה. [ד]תרומה ומעשר הם מעורבים בטבל והם צריכים קריאת שם וכו' אבל מתנות אלו הרי הם ניכרות ונבדלות בבהמה ואין צריכות קריאת שם וכו'. ריטב"א. ועיי"ש.

רבינו גרשום

ואת בנימן אחי יוסף. א"כ היו לה טפי מן שבעים: אמר ליה מרגלית היתה בידי. כלומר טעם יפה שבידי: ואתה רוצה לאבדה ממני. מידי כלומר אתה רוצה שאומר לך וידעוהו הכל: איתיביה ויכם דוד. לאדומיים מהנשף ועד הערב אלמא דביד יהודה נמי נפלו. נפלו עליו. ונתחברו לדוד ממנשה דהוו ליה מיוסף ומשום הכי נצחום: אשר לעמלק. ועמלק מעשו היה דכתיב ותלד לאליפז את עמלק: בכור כהן שהניח להן אביהן מתנות הללו בכור נוטל פי שנים משום דכל אשר ימצא לו בשעת מיתתו אמורינן דיטול וכשהשביחו נכסי' לאחר מיתת אביהן שהוא התחיל להשביח כגון הניח להן אביהן פרה מוחכרת ששכרה אביהן לאחד לשנה בדמים קצובין. או מושכרת ששכרה לאחד שיתן לו מחצית השכר למחצה או לשליש או לרביע או שהניח להן אביהן באפר לרעות וילדה נוטל בכור באותו שבח פי שנים דדמי כמו שהשביחה ברשות אביהם אבל השביחום היתומים לאחר מיתת אביהן כגון שבנו בתים או נטעו כרמים אין נוטל פי שנים בהם: במכירי כהונה ולויה עסקי' שהיה לאבי' אוהבים מכירים שיהו שולחין לו מתנותיהם. ולא לאחרים והכי נמי מתנות לויה כגון מעשרו' ללוי מוסרן; ודאשתחיט הבהמה בחיי אבוהון ולא הספיק ליטול עד שמת. כמי שהורמו דמי. כבאו ליד אביו דמי כמכירין הן ומוחזק הוא ולא ראוי. ובמוקדשין אמאי נוטל פי שנים הא לאו דידיה דבר הקדש הוא: הכא בקדשים קלים עסקינן ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הן. במס' קדושין לקדש בהן אשה דתניא ומעלה מעל בה' וכתם בעמיתו שאם נגב מאחד מעשר או בכור אם נהנה מהם חייב קרבן מעילה לגבוה דכתיב ומעלה מעל בה' ואם כפר לו והודה ונשבע מביא אשם גזילות דכתיב וכתם בעמיתו ממון בעלים הוא ומשום הכי הבכור נוטל פי שנים: רועה באפר. וברשותו קיימא מיבעי': הא קמ"ל. דלא משום האי טעם שקיל דברשותי' קיימא דמוחכרת ומושכרת לא קיימא ברשותי' אלא אמרינן מוחכרת ומושכרת לא חסרי בה יתמי מזוני דחזכר ושוכר יהבי להם מזוני משום הכי בכור נוטל בהן פי שנים:

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סימן רעח סעיף ה:

מה ב מיי' שם הלכה ג ומיי' בהשגות וכמ"מ טוש"ע שם סעיף ד:

מו ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה:

מז ד מיי' פ"ב מהל' אישות הלכה ו:

תורה אור השלם

1 וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן אִמּוֹ וַיֹּאמֶר הֲזֶה אֲחִיכֶם הַקָּטֹן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם אֵלָי וַיֹּאמַר אֱלֹהִים יָחֹנְךָ בְּנִי:
בראשית מג כט

וְאֵת בִּנְיָמִין אָחִי יוֹסֵף לֹא שִׁלַּח יַעֲקֹב אֶת אָחִיו כִּי אָמַר פֶּן יִקְרָאנּוּ אָסוֹן:
בראשית מב ד

2 וְשֵׁם אִשֶּׁת עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת אַהֲרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם אֲחֹתָם:
במדבר כו נט

3 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לָבָן שַׁלְּחֵנִי וְאֵלְכָה אֶל מְקוֹמִי וְלְאַרְצִי:
בראשית ל כה

4 וְהָיָה בֵית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לַהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וַאֲכָלוּם וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי יְיָ דִּבֵּר:
עובדיה א יח

5 וַיִּכֵּם דָּוִד מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמָחֳרָתָם וְלֹא נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ נַעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל הַגְּמַלִּים וַיָּנֻסוּ:
שמואל א ל יז

6 בִּלְכָתוֹ אֶל צִיקְלַג נָפְלוּ עָלָיו מִמְּנַשֶּׁה עֶדְנָח וְיוֹזָבָד וְיִדִיעֵאל וּמִיכָאֵל וְיוֹזָבָד וְאֲלִיהוּא וְצִלְתַּי רָאשֵׁי הָאֲלָפִים אֲשֶׁר לְמְנַשֶּׁה:
דברי הימים א יב כא

7 וּמֵהֶם מִן בְּנֵי שִׁמְעוֹן הָלְכוּ לְהַר שְׂעִיר אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּפְלַטְיָה וּנְעַרְיָה וְרְפָיָה וְעֻזִּיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֹאשָׁם: וַיִּכּוּ אֶת שְׁאֵרִית הַפְּלֵטָה לַעֲמָלֵק וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
דברי הימים א ד מב-מג

8 וְאֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבוֹתָם וְעֵפֶר וְיִשְׁעִי וְאֲלִיאֵל וְעַזְרִיאֵל וְיִרְמִיָּה וְהוֹדַוְיָה וְיַחְדִּיאֵל אֲנָשִׁים גִּבּוֹרֵי חַיִל אַנְשֵׁי שֵׁמוֹת רָאשִׁים לְבֵית אֲבוֹתָם:
דברי הימים א ה כד

9 נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמַת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ:
ויקרא ה כא

אף מוחכרת ומושכרת כשבחא דממילא. קמיירי דאין מעלין לה היתומים מזונות. ואם תאמר ליתני רועה באפר ואגא ידענא דהוא הדין למוחכרת ומושכרת היכא דלא מחסרי מזוני ול"ל למיתני מוחכרת ומושכרת כלל דאיצטריך תו רועה באפר ללמד עליהם דבדלא חסרי מזונות מיירי איצטריך סד"א כל מוחכרת ומושכרת לא שבחא דממילא הוא אלא ע"י בני אדם שחורשין בה ועובדין בה ולא ליסקון בה בכור פי שנים קמ"ל דכיון דהיתומין עצמן אין חורשין בהן ואין טורחין בהן אלא אחרים שבחא דממילא חשבינן לה היכא דאין מעלין לה מזונות: הכי גרסינן **מני רבי היא.** ולא גרסינן ומני דלא קמהדר אתירוצא דלעיל כלל אלא מילתא באפי נפשה היא דקבעי גמרא: **מני.** הך ברייתא דקתני דנוטל בכור בשבח שבחו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהן רבי היא: **בשבח שבחו.** ממילא אבל כשהשביחו יורשין הכל מודים דאינו נוטל פי שנים: **ירשו שטר חוב.** היינו מלוה בשטר בכור נוטל פי שנים דכיון דמוחזק בשטר ועל פי השטר גובין את המלוה הרי הוא כאילו השטר השביח דהיינו נכסים שבחו ממילא. ומיהו אליבא דרבנן אינו נוטל פי שנים ומסקנא דמילתיה דרבי היא והכי מוכח לקמן בשמעתין [ע"ב]. [6] ודוקא מלוה בשטר אבל מלוה על פה ואפי' בעדים כיון דליכא שטרא ומלי למטען פרעתיה לך דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים [לקמן קע.] אפי' רבי מודה דלא אף מוחכרת ומושכרת דלא חסרי בה מזוני. וא"ת אדתנא אבל בנו בתים ליפלוג וליתני בדידה במוחכרת ומושכרת גופה בד"א דלא חסרי מזוני אבל חסרי מזוני אין הבכור נוטל פי שנים ויש לומר דהוה אמינא במוחכרת ומושכרת גופה דחסרי בה מזוני דוקא אין הבכור נוטל פי שנים משום דהוי ראוי גמור דאין השבח על גוף הפרה אבל בנו בתים ונטעו כרמים שהשבח על גוף הקרקע אימא שאין זה ראוי ויטול פי שנים קא משמע לן: **ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי.** אומר ר"י דנפקא מינה אם היתומין קטנים דיכול לומר הבכור איני נוטל פי שנים וישאר הקרקע לפני היתומין ולא יטול מהן דאין מזקקין לנכסי יתומין אלא אם כן רבית אוכלת בהן ולקמן מפיק מלתא לו שיכול למחול לו בכורתו משום דעדיין לא אתיא לידיה[a] ואפילו בלא קנין כדמשמע לקמן [a] דאמר דויתר בכל הנכסים דמלאחיל בהא אחיל בהא אבל אחל פשיטות לא יוכל למחול ונסלק עצמו באמירה בעלמא אם לא על ידי קנין ורבינו תם מפרש דאם אמר כשיצא עליו שטר חוב על הבכור עצמו ולא על האחין איני נוטל ואיני נותן רשאי ומפסיד בעל חוב ואין לו על היתומין כלום דלאו בעל דבריס דידהו הוא ולא הוי דומיא דריש דאיירי דיצא על כולן שטר חוב:

מספקא

אף מוחכרת ומושכרת שבחא דממילא קא אתי דלא חסרי בה מזוני מני ר' היא דתניא [b][a]אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן [c]רבי אומר אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן אבל לא בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים [b]יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים ואם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא [1]לתת לו פי שנים [c]מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה ורבי אומר אמר קרא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה אף חלק בכורה אע"ג דלא מטא לידיה ורבנן נמי הכתיב פי שנים ההוא [d]למיתבא ליה [7]אחד מצרא ורבי נמי הכתיב לתת לו ההוא שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי א"ר פפא [8][e]דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון דכ"ע לא פליגי דשקיל כי פליגי בחפורה והוה שובלי שלופפי והוו תמרי דמ"ס שבחא דממילא ומר סבר [f]אישתני: אמר רבה בר חנא אמר ר' חייא עשה כדברי רבי עשה כדברי חכמים עשה

מספקא

מחכרת ומושכרת שבחא דממילא הוא אלא ע"י בני אדם שחורשין בה ועובדין בה ולא ליסקון בה בכור פי שנים קמ"ל דכיון דהיתומין עצמן אין חורשין בהן ואין טורחין בהן אלא אחרים שבחא דממילא חשבינן לה היכא דאין מעלין לה מזונות: הכי גרסינן **מני רבי היא.** ולא גרסינן ומני דלא קמהדר אתירוצא דלעיל כלל אלא מילתא באפי נפשה היא דקבעי גמרא: **מני.** הך ברייתא דקתני דנוטל בכור בשבח ששבחו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהן רבי היא: **בשבח ששבחו.** ממילא אבל כשהשביחו יורשין הכל מודים דאינו נוטל פי שנים: **ירשו שטר חוב.** היינו מלוה בשטר בכור נוטל פי שנים דכיון דמוחזק בשטר ועל פי השטר גובין את המלוה הרי הוא כאילו השטר השביח דהיינו נכסים שבחו ממילא. ומיהו אליבא דרבנן אינו נוטל פי שנים ומסקנא דמילתיה דרבי היא והכי מוכח לקמן בשמעתין [ע"ב]. [6] ודוקא מלוה בשטר אבל מלוה על פה ואפי' בעדים כיון דליכא שטרא ומלי למטען פרעתיה לך דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים [לקמן קע.] אפי' רבי מודה דלא שקיל פי שנים דהא אין מוחזקין מחוב זה כלל דנימא הנכסים שבחו מעצמן: **יצא עליהן שטר חוב.** שחייב אביהם לאחרים. מילתא באנפי נפשה היא ודברי הכל ואפי' בלא ירשו שטר חוב מיירי: **בכור נותן פי שנים.** כי היכי דנוטל פי שנים שאותן נכסים נשתעבדו כולן למלוה: **ואם אמר איני נוטל.** פי שנים מכל ירושת אבי שהריני מוחל חלק בכורה ואטול חלק כפשוט ולפיכך לא אשלם למלוה פי שנים אלא כנגד מה שאני נוטל רשאי וכשתובעו זה המלוה לדין אין בית דין יכולין לכופו לפרוע אלא כנגד חלק פשיטותו. ונפקא מינה שצריך זה המלוה לתבוע את אחיו של זה לדין ואם אין יכול לכופם מפסיד או אם הלכו למדינת הים אין מורידין לבע"ח בקרקע עד דשמעו ב"ד טענת האחין דמה ידעינן איזה טענה יש להן דשמא יטענו פרעונו או שטר פרוע הוא דסלקא דעתך [9] כיון דבכור הוא זכי ליה רחמנא פי שנים ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיו שלי דבעל כרחו הרי הן שלו דמשעה שמת אביו ירש פי שנים עד שיפקירם או עד שימכרם או יתנם לאחרים וצריך להגבות זה המלוה כנגד פי שנים קא משמע לן דבעל כרחו לא זכי ליה רחמנא דכתב לתת לו כעין מתנה אם ירצה לקבלה ואם ימחה שלא לקבל אין מוזכין לו לאדם בעל כרחו דלא קרייה רחמנא ירושה אלא מתנה אבל מחלק פשיטותו אינו יכול לומר כן שהרי יורש הוא בעל כרחו. ויש מפרשין ואם אמר איני נוטל בשטר חוב שיש לאבי על אחרים פי שנים וגם איני נותן בשטר חוב היולא עליו פי שנים רשאי ושיבוש גמור הוא שהרי השטר היולא על אביהן אינו דינו לגבות ממשטר שיש לאביהן על אחרים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב אלא ממקרקעי הוא דקנבי הלכך אע"ג שמחל חלק בכורה מן השטרות של אביו כיון דבקרקעות הוא נוטל פי שנים חייב להחזיר למלוה פי שנים: **מאי טעמייהו דרבנן.** דאפי' בשבחא דממילא לא שקיל חלק בכורה: **עד דמטיא לידיה.** דנותן ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **מקיש חלק בכורה לחלק פשוט.** דפי שנים היינו שני חלקים חלק פשוט וחלק בכורה והזכירם בתיבה אחת דהוה מלי למכתב חלק אחד על אחיו: **מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה.** דכל ראוי שבעולם הכן יורש מאביו דהא לא איקריא ירושה מתנה דנימא אינו נוטל חלק פשוט אלא במוחזק אף חלק בכורה נמי. ומיהו ראוי גמור כגון שהשביחו יתומים לא שקיל פי שנים דלהכי אתני בכל אשר ימצא לו [דברים כא] : **אחד מלרא.** שני חלקים יטול במקום אחד כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקום אחד. ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט יטול שם בלא גורל חלק בכורה ואם הן שני אחין ושלש שדות לא יפילו שלשה גורלות שנים לבכור ואחד לפשוט שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי לא יזכה בו דאם כן נמצא נוטל הבכור בשני מקומות אלא שני גורלות יפילו ויטילום על שני שדות החיצונות ואיזה שיעלה לבכור יקח ויטול גם האמצעי שאצלו עמו. ורבי היכא למימר דהך סברא נמי דחד מלרא נפקא ליה מהיקשא: **שאם אמר איני נוטל כו'.** ורבנן נמי תרתי שמעת מינה מדכתיב לתת שמעינן דמתנה קרייה רחמנא ואינו יכול ליתן עד דאתיא לידיה דנותן ומדכתיב לו שמעינן דלא זכה בה בכור עד שתבא לידו שאם אמר איני נוטל רשאי: **שאם אמר איני נוטל ואיני נותן.** האי איני נותן לאו דוקא נקט ליה הכא דהא מקרא לא יליפינן ליה אלא מסברא דכיון דאין נוטל ודאי לא יתן וה"פ ההוא שאם אמר איני נוטל לפי שאיני רוצה ליתן רשאי ואורחא דמילתא נקט שאין אדם רגיל לומר איני נוטל אלא מפני שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים דמה לו ולצרה ליטול כדי ליתן: **דיקלא.** קטן הנה להן אביהן: **ואלים.** שנתעבה אחרי כן. וכן הנה להן ארעא ואסקא אחרי כן שירטון וזבל ונתייפתה בכך: **דכ"ע.** רבי ורבנן: **דשקיל.** דעדיין שמו עליו: **בחפורה.** שחת הנה להן ונעשו אחרי כן שובלי וכן שלופפי דקליס שהפריחו פירות ונעשו אחרי כן תמרים בכי האי גוונא [c] שבחא דממילא פליגי: **ומר סבר.** רבנן: **אישתני.** העשב להיות חטין והפרחים להיות תמרים דהוי דבר אחר ושם אחר: **עשה.** הדיין כדברי רבי: **עשה.** ולא נאמר טעה בדבר משנה חוזר:

מספקא

מסורת הש"ס

(a) [תוספ' בכורות פ"ז], (b) [עיין תוס' כתובות לג. בד"ה רבי תוס' ור"ן], (c) [בכורות נב:], (d) [לעיל יב:], (e) [לקמן קלה:],

תורה אור השלם

1 כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה ירשו כו' ודוקא מלוה בשטר. עי' לקמן דף קמה ע"ב תוס' ד"ה ואין [הבכור] ומהרש"ל שם:

הגהות הב"ח

(a) רשב"ם ד"ה ואם אמר וכו' דסלקא דעתך אמינא כיון: (b) ד"ה בתפורה וכו' בכי האי גוונא פליגי כל"ל ומיבעי שבחא דממילא נמתק: (a) תוס' ד"ה ואם וכו' לקמן. נ"ב כדף קכו ע"ב:

מוסף רש"י

בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהם. דסוי ליה לאו ואין הבכור נוטל הבכורה בראוי, דכמיב בכל אשר ימצא לו (ב"מ קי:). **אחד מצרא.** שני חלקין שהבכור נוטל, אחד משום בכורה ואחד משום פשיטות, יהבינן ליה אחד מלרא זו אצל זו, שהרי שניהן חלקו הן והרי הן כחלק אחד (לעיל יב:).

מוסף תוספות

א. [ד]אכתי לא זכה ביה דמתנה קרייה רחמנא ובמתנה כל דאמר אי אפשי בה דבריו קיימין. רשב"ם.

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעח סעיף ו:

מט ב טוש"ע שם סי' ס"י: נ ג מיי' שם הל' ח ופי"ב מהל' שכנים הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קעד סעיף ב:

נא ד ה מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעח סעיף ו:

רבינו גרשום

מני. ברייתא זו דקתני הניח להם אביהם פרה וכו' דנוטל פי שנים: ר' היא דתנן אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן. אפי' שבחו מאליהם דכל אשר ימצא לו בעינן: רבי אומר הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן. הואיל דשבחא ממילא קא אתי והכי נמי קתני ברייתא: ירשו שטר חוב. שהיה אחד חייב לאביהן: בכור נוטל פי שנים. משום דמלוה בשטר קלא אית ליה ומשום דמוחזקין בשטר כמאן דגביא דמי: והואיל דנוטל פי שנים בשטר חוב. פורע נמי פי שנים בחוב שמתחייב אביו בשטר (כולן). ואם אמר כו': מאי טעמא דרבנן. ת"ק דרבי: עד דמטיא לידיה. דנותן לא מצי יהיב ליה לאחרינו. אף חלק בכורה עד דמטיא לידא דאבא לא מצי שקיל פי שנים: מקיש חלק בכורתו לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה. דאבא אלא ראוי לו אפי' הכי שקיל דפשוט נוטל בראוי כבמוחזק. אף חלק בכורה נמי שקיל בשבחא דממילא אע"ג דלא מטי לידיה: ורבנן נמי הכתיב פי שנים. אמאי לא דרשי כרבי. ההוא דיהבינן ליה לבכור פי שנים: אחד מצרא. במקום אחד נוחלין לו חלק בכורתו סמוך לחלק פשוט שיהו ניכרים שהב' חלקים במקום אחד: דיקלא ואלים. שהי' קטן כשמת ושוב נתגדל. והכי נמי ארעא ומסקה שירטון. שנזדבלה מאליה שהרוח הפריח שם זבל משדות אחרות או הקשין שהיו שם בלו ונעשו זבל: כולי עלמא לא פליגי. דשקיל משום דכל אשר ימצא לו קרינן ביה: כי פליגי בחפירי והוי שובלי. שהניח להם אביהם חזיז ונתגדלו עד שנעשו שבלים. והכי נמי שלפופי והוו תמרי. שהניח להן אביהן תמרים מפריחין במקצתן ונעשים גדולים: דמר סבר. רבי שבחא ממילא אתי וכל אשר ימצא לו קרינן ביה: ומר סבר אשתני. מכמות שהניח להם אביהם ולא שקיל:

מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו או אפילו מחבירו. תימה דבכולי גמרא אומר דאין הלכה כרבי מחבירו והכא מספקא ליה ותו דרב נחמן דידיה אמר אפי׳ מחבירו וקיי״ל כרב נחמן בדיני והא קיימא לן דאין הלכה כרבי מחבירו ומפרש ר״ת דדוקא הכא מספקא ליה אבל בעלמא לא וכן לרב נחמן[א] אבל קצת קשה דקאמר רב נחמן מותר לעשות כדברי רבי וכיון דסבירא ליה הכא שהלכה כרבי מחבירו אמאי קאמר מותר חייב לעשות הוה ליה למימר ותו דקאמר קסבר רבא מטין אימתר כלומר מטין הדבר לעשות כרבנן לכתחלה ובכל הגמרא לא קאמר מטין אלא על אותו שפסק הלכה כמותו כדאמרי׳ בכתובות (כתובות דף פד:) גבי הלכה כר״ע מחבירו מר סבר הלכה אימתר ומר סבר מטין אימתר והכא לא הוזכרה הלכה אלא על רבי ולא על רבנן ונראה לר״י דהכי מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו שפסקו כך בהדיא:

אין הבכור נוטל פי שנים במלוה. כרבנן מוקי לה ובמלוה בשטר מה שפירש הקונטרס לעיל גבי ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים שהשטר הוי הגוף ומלוה הוי שבח אין נראה דל״ב אמאי אמרי רבנן דאין הבכור נוטל פי שנים דכיון שיחלקו שטרות ויטול בשטרות פי שנים שהן הגוף יטול גם השבח שיבא אח״כ שהיא המלוה דהא פשיטא דאחר שיחלקו כל השבח שיבוא מחלקו שהוא שלו: **נהרדעי** לטעמייהו. לפירוש ר״ת דבסמוך דפי׳ דרב נחמן אליבא דנפשיה אית ליה דין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו אתי שפיר הא דקאמר הכא נהרדעי לטעמייהו דאמינר נמי סתמא קאמר דנוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות אבל לפ״ה דמפרש בסמוך דרב נחמן אליבא דנפשיה אית ליה דין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו לא יתכן הא דאמר נהרדעי לטעמייהו:

גבו מעות יש לו. פי׳ הקונטרס משום דמעות יהיב ומעות שקיל ואין נראה דבפרק שור שנגח ד׳ וה׳ (ב״ק דף מג.) דפריך אמאי דאוקי רבה ורב נחמן הא דאין בעל יורש[ו] [נזקי] אשתו לר״ע היינו דוקא בגרושה ולוקמה לרבה כגון שגבו מעות ולרב נחמן כגון שגבו קרקע דהוה ליה לאוי למה ליה למינקט קרקע דגבו מעות נמי הוי לאוי דהא דאמר הכא גבו מעות יש לו והוי מוחזק היינו משום דמעות יהיב מעות שקיל אבל אתם גבי נזק דלא יהיב מעות מודי רב נחמן דגבו מעות נמי הוי לאוי ואין לפרש דהכי פריך ולוקמה לרבה בגבו מעות ולרב נחמן אף בגבו קרקע דהא לרבה נמי הוה מצי למינקט בין בגבו קרקע בין בגבו מעות דהכי אית ליה בפ׳ גט פשוט (לקמן דף קעה:) אלא משום דלרב נחמן לא מצי למינקט אלא חדא דהיינו בגבו קרקע נקט נמי לרבה חדא אלא נראה לטעמא דרב נחמן דאמר גבו מעות יש לו משום דדרך בע״ח לפרוע בחוצה מעות ולא קרקע והוי מוחזק בגבו מעות משום דסמיכי עלייהו[ב] אבל קרקע שאין דרך קרקע ליתן בחוצה לא סמכי עלה ולא הוי מוחזק[ג]: לטעמייהו

בהן: **גבו קרקע.** בחוב מלוה אביהן אין לו לגבור פי שנים דמעות הלוהו ולא קרקע אבל גבו מעות יש לו שהרי מעות הלוהו ובמעות משכנין ליה מוחזק אליבא דשלחו מתם והיינו כאמימר דדרש בכור נוטל פי שנים במלוה דהיינו מעות ורב נחמן לפרושי אתא הא׳ דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה. וא״נ דהא דאמרי׳ נהרדעי לטעמייהו לא בא למעט דברי רבה דאמר גבו קרקע יש לו דהא אמימר סתמא דרש בכור נוטל פי שנים במלוה לא שנא קרקע ולא שנא מעות אלא למעוטי מדרב יהודה אמר שמואל אתא דאמר לעיל אליבא דרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה ואמימר סבירא ליה כדשלחו מתם ורבה נחמן ורבה דסבירא להו כדשלחו מתם: **גבו קרקע.** מבעל חוב יש לו לגבור פי שנים דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו וכמי שהיה לו במשכון דמי וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים: **גבו מעות אין לו.** דמלוה להוצאה ניתנה והני מעות אחריני ניהנו וכאילו לא הוחזק בם אביהן:

מ״ש

מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו או הלכה כרבי מחבירו או אפילו מחבירו אמר רב נחמן אמר רב אסור לעשות כדברי רבי קא סבר הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו ורב נחמן דידיה אמר מותר לעשות כדברי רבי קא סבר הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחבירו אמר רבא[ד] אסור לעשות כדברי רבי ואם עשה עשוי קא סבר מטין איתמר תני רב נחמן בשאר ספרי דבי רב[ה] בכל אשר ימצא לו פרט לשבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן אבל שבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן שקיל ומני רבי היא תני רמי בר חמא בשאר ספרי דבי רב בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן וכל שכן שבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן דלא שקיל ומני רבנן היא אמר רב יהודה אמר שמואל[ו] אין בכור נוטל פי שנים במלוה למאן אילימא לרבנן השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן לא שקיל מלוה מבעיא אלא לרבי ואלא הא דתניא ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין בבית מני לא רבי ולא רבנן לעולם לרבנן ואצטריך סלקא דעתך אמינא מלוה כיון דנקיט שטרא כמאן דגביא דמיא[ז] קא משמע לן שלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית למאן אילימא לרבנן השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מבעיא אלא לרבי ולרבי ברבית לא והתניא רבי אומר בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית לעולם רבנן היא ומלוה כמאן דגביא דמיא אמר ליה רב אחא בר רב לרבינא איקלע אמימר לאתרין ודריש בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית א״ל נהרדעי לטעמייהו[ח] דאמר[ט] רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו[י] אמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא לרב נחמן קשיא לדידך קשיא מאי

מספקא ליה. הא דאמרי׳ בעירובין (דף מו:) הלכה כרבי מחבירו אי אמרי׳ דוקא מחבירו כשמוכן יחיד עליו אבל לא מחבירו דבכל מקום הלכה כמחבירו והכא מחבירו פליגי עליה: **ואפילו מחבירו.** בכל מקום וה״ה להן: **אסור לעשות כדברי רבי.** אסור לדון כן דקעבר אלא תטה משפט[ג] דהא אם עשה אינו עשוי כדמפ׳ לקמיה. קסבר הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו. והאי דקאמר אסור לעשות כן ולא קאמר אין הלכה כרבי היינו משום דאמר לעיל כי האי דינא דעשה עשה כדברי רבי עשה אמר איהו נמי אסור לעשות: **אמר רבא** ד׳ (**הלכתא**) **כרבי** ו׳. אהא הלכתא לא סמכינן אלא אהלכתא דרב פפא דהוא בתרא לקמן בשמעתין (דף קכה:): **מטין איתמר.** כך נאמר בבית המדרש מטין את הדין אחר דברי חכמים לדון כן לכתחלה ומיהו אי עבד כרבי עבד ולא מהדרינן עובדא והכי מפרשינן לכל מטין איתמר שבגמרא והכי אמרי׳ בהדיא במס׳ [כתובות] (דף פד:): **בשאר ספרי דבי רב.** ספרא דבי רב היינו תורת כהנים ברייתא של ספר ויקרא. שאר ספרי דבי רב קרי למדרש של ספר במדבר מוישלחו מן המחנה עד סוף הספר אלה הדברי׳ כו׳ ומכילתא דהיינו מדרש אלה שמות מהחדש הזה לכם עד סוף הספר כולהו אקרי שאר ספרי דבי רב. והיינו דאמרינן בעלמא (סנהדרין דף פו.) סתם מתני׳ רבי מאיר סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי רבי שמעון סתם[ט] סדר עולם ר׳ יוסי[י] סתם תוספתא רבי נחמיה וכולן אליבא דר׳ עקיבא: **פרע לשבח ששבחו.** ממילא: **שהשביחו.** כגון בנו בתים ונטעו כרמים או חסרו מזוני או מעות בהוצאת נכסים להשביחן: **אין הבכור נוטל פי שנים במלוה.** אפי׳ במלוה בשטר: **אליבא דמאן.** כלומר כמאן סבירא ליה שהולך לומר כן: **שבחא.** דממילא כגון חפורה והוו שובלי שמוחזק קנא באותן הנכסים: **מלוה.** דאינו מוחזק כלל במעות אלא בשטר דהוה ניירא בעלמא מיבעיא: **לעולם אליבא דרבנן.** והך דקתני ירשו שטר חוב רבי היא: **במלוה.** של עובד כוכבים: **אבל לא ברבית.** אע״פ שכתוב בשטר ומלוה כמאן דגבית דמיא הואיל ונקיט שטרא אבל רבית אע״ג דנקיט שטר וכבר עבר הזמן משמת אביו לא אמין לך לאוי זה דבר שלא היה שלו מעולם אבל מעות מלוה דקשקיל מעות[א] הלוהו ונמצא השטר מוחזק בידו במקום מעותיו והרי הוא כמו משכון וזה הכל מודים דמלוה שהיא משכון עליה שקיל פי שנים דבעל חוב קונה משכון וכן פסק ר״מ: הא דשלחו מתם פליגא אהך דרב יהודה אמר שמואל דלעיל ותרוייהו אליבא דרבנן מר משוי ליה מוחזק כיון דנקיט שטרא ומר לא חיים לשטרא דניירא בעלמא הוא. וי״מ דהא דשלחו מתם במלוה של עובד כוכבים כדקתני אבל לא ברבית והך דרב יהודה אמר שמואל במלוה של ישראל ולא פליגי והכל הוא בידם דאדרבה איפכא מסתברא דבמלוה של ישראל הוי מוחזק טפי ממלוה של עובדי כוכבים אשר פיהם דבר שוא: **נהרדעי לטעמייהו.** אמימר דרב נחמן סבירא ליה דתרוייהו הוו מנהרדעא כדאמר אמימר (לעיל ד׳ לא.) אלא מנהרדעא אלא וסבירא לי כו׳. דתרוייהו סבירא להו דמעות שאדם חייב לחבירו הוי מוחזק

מסורת הש״ם

א) [עירובין מו: פסחים כז. כתובות כפ. נא.], ב) ב״ק מג. לקמן קעה:, ג) [דברים טז], ד) אסור לעשות כל״ל, ה) [יבמות פב:], ו) [סנהדרין פו.], ז) ר״מ,

תורה אור השלם

1 כִּי אֶת הַבֹּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

גליון הש״ם

גמ׳ בכל אשר ימצא לו פרט. עי׳ לקמן דף קכו ע״ב תוס׳ ד״ה והלכתא: שם א״ל אביי לרבה. כעין זה יומא דף מו ע״א פסחים דף לג ע״ב מו״ק דף ב ע״ב [עירובין מט:]:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמר רבא (אסור לעשות וכו׳ עשוי) תא״מ וכ״כ גירסת רש״ס ותוס׳ היא אמר רבא הלכתא כרבי ואם עשה עשוי: (ב) שם נהרדעי לטעמייהו דאמר רב נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו ורבה אמר גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו כל״ל: (ג) רשב״ם ד״ה אבל לא וכו׳ דקשקיל מעות שהלוהו:

מוסף רש״י

הלכה כרבי מחבירו. במקום יחיד, ולא מחבירו. במקום רבים (פסחים כז.). גבו קרקע יש לו. גבו יורשין קרקע במלוה שהלוה אביהם, יש לו לגבות פי שנים, דהוה ליה כמוחזק, גבו קרקע אשתעבד ליה לאבוהון (ב״ק מג.) דכמאן דמשעבד כחי אבוהון דמי, וקרינא ביה בכל אשר ימצא לו (לקמן קעה:). גבו מעות אין לו. פי שנים, דלאו הני מעות הנינו אביהן והוי לאוי (ב״ק מג.). ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו. דכמוחזק דמי, שהרי מעות הלוה אביהם ומעות נעלו (שם) ודמי טפי לאשר ימצא לו (לקמן קעה:). גבו קרקע אין לו. דקרקע לא הנינו אביהם והוי לאוי (ב״ק מג.).

מוסף תוספות

א. ורבא נמי ה״ק בהא מטין אתמר אבל בעלמא עשה כדברי רבינו לא עשה כלום. המב״ן. ב. ומוסקף הרשב״ץ: וכל שיש לו מעות אי אפשר לסלקו בקרקע ואפי׳ תולה מעותיו באחר כופין אותו לטרוח ולמכור ולהביא מעות דאלמא כשם שנתן מעות כך דעת שניהם להשיב לו מעות. ג. והאי טעמא שייכא בנזקין. רמב״ן.

מאי שנא מעות דלא דלאו הני מעות שבק אבוהון קרקע נמי לאו הא קרקע שבק אבוהון ועוד (ז) (הא את הוא דאמרת) מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבנא זבינה זביני לרב נחמן קשיא מאי שנא קרקע דלא דלאו הא קרקע שבק אבוהון מעות נמי לאו הני מעות שבק אבוהון ועוד הא ג) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה א) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה מהן אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא טעמא דבני מערבא קאמרינן ולן לא סבירא לן מאי סבתא דההוא דאמר להו נכסי

לטעמייהו דבני מערבא קאמרי' ולא סבירא לן. פ"ה דבין רב נחמן ובין רבה סברי תרוייהו אליבא דנפשייהו דבין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו א) והא דקאמר רב נחמן דבע"ח חוזר וגובה אותה מהן היינו כדתרלה ד) (רבה) משום דר' נתן ב) ולפירושו הא דפסיק לעיל רב נחמן כרבי היינו דוקא בשבח ולא במלוה וקשה לרב נחמן עיקר התירון דמשני לדידיה חסר מן הספר דלא משני מידי מההוא דיתומין שגבו בחובת אביהן ועוד דבפרק שור שנגח ד' וה' (נ"ק דף מג.) ה"ל למיפרך ולוקמה בין לרבה בין לרב נחמן בין גבו מעות בין גבו קרקע ומיהו זה י"ל שהיה צריך להאריך דלא דברו רבה ורב נחמן בהדיא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו (ג) דבפרק גט פשוט (לקמן דף קעה:) מוכח מההוא דסבר רבה שעבודא לאו דאורייתא קאמר דסבר רבה אליבא דנפשיה דבין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו לרבי מקשה בקולר ובפשיטות ממה שדברו בהדיא רבה ורב נחמן ור"ת מפרש לטעמא דבני מערבא קאמרי' ולא סבירא לן הכי אלא לדידי' בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כדאמר גבי האי סבתא דאפי' גבו קרקע אין לו כ"ש גבו מעות וכן מוכיח בפ' גט פשוט דלרבה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כיון דשעבודא לאו דאורייתא והא דאמר גבו קרקע יש לו אליבא דבני מערבא דאמרי הבכור נוטל פי שנים במלוה ומסתבר ליה טפי לאוקמי בקרקע ולא במעות ג) והא דאמרי בני מערבא גבי סבתא דהוי רלוי אע"ג דהוי קרקע היינו משום שהבעל לא היה מוחזק מעולם ולא היה לו ולאשתו שום חוב מעולם על הסבתא שישתעבד לו הקרקע ולכך הוי רלוי אבל גבי מלוה הוי מוחזק אפי' לא יוכל לטרוף אם מכר כגון אם שטר חוב הוי שלא באחריות מ"מ היכא דלא מכר הוי מוחזק כיון שהיה משועבד לו בחובו והא דקאמר רבה טעמא משום דאי קדמה סבתא וזבנא זבינה זביני לאו אליבא דבני מערבא (ג) דלדידהו לא תלה בהכי כדפרישי' אלא טעמא דנפשיה קאמר לדידי' אפי' במלוה הוי רלוי משום דאי זבין הוי זביני ועוי"ל דלרבה אפי' אי זבין לא הוי זביניה זביני הוי רלוי וגבי האי סבתא דוקא צריך להאי טעמא משום דסבר רבה כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי והוי כאילו הוא מוחזק מעיקרא אלא משום דאי קדמה וזבנא דהוי זבינה זביני הוא דהוי רלוי אבל בני מערבא לית להו כדאמר מעכשיו דמי מטעם דזבינה זביני לא הוי חשוב רלוי כדאמר גבי מלוה אלא סברי דלאו כאומר מעכשיו דמי ולא הוחזק בו מעולם ורב נחמן סבר בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו כמו שהביא אביי מההוא דיתומין שגבו קרקע בחובת אביהן ולדברי אביי קא"ל רבה ולא לפי מה שתרלה רבא משום דר' נתן לרב נחמן אליבא דנפשיה ודאי סבר דאפי' גבו קרקע יש לו והא דקאמר גבו קרקע אין לו היינו אליבא דבני מערבא דאמרי גבי סבתא דקרקע הוי רלוי ד) ות"ת ומנא ליה לרב נחמן דלבני מערבא גבו קרקע אין לו דלמא בני מערבא סברי להו נמי גבו קרקע יש לו כרב נחמן וגבי סבתא היינו טעמא דלא נשתעבד לבעל הקרקע ולא הוחזק בו מעולם וי"ל דסברי ליה לרב נחמן דמפלגי בני מערבא בין גבו קרקע לגבו מעות מדלא קאמר הכבור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות מסתברא ליה לרב נחמן דטפי הוי מוחזק במעות מבקרקע ות"ת בפרק שור שנגח ד' וה' (נ"ק דף מג.) כי פריך ולוקמה לרבה בגבו מעות ולר"נ בגבו קרקע ומשני ה"מ לבני מערבא וכי קאמרי אינהו בגרושה כרבי דחשיב מלוה מוחזק לכך אוקמה בגרושה והשתא לפר"ת לרבנן נמי צריך לאוקומי בגרושה לר"נ דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו וי"ל דנקט כרבי משום רבה דלדידיה דסבר בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו א"ל לאוקמי בגרושה אלא לרבי והוה מצי לרבה לאוקמה בלא גרושה וכרבנן ה) [וכן לפ"ה הוה מצי בין רבה ובין ר"נ לאוקומי בלא גרושה וכרבנן] אלא דניחא ליה לישבה אפי' לרבי ה) ור' יעקב דאורלייני"ש תירץ לפירוש הקונטר' לא הוה מצי לאוקומי כרבנן דרבה ור"נ אליבא דר"ל דאמר לא אמר ר"ש דלא ירית לה בעל אלא בכופר שאינו משתלם אלא לאחר מיתה אבל שאר מזקין ירית לה בעל ואליבא דידיה איצטריכו ליה לשנויי האי דקתני הכה אשה ויצאו ילדיה דלא ירית בעל בגרושה כו' ולא מצי לאוקומי כרבנן ובלא גרושה דא"כ שום מזקין לא ירית בעל דהא בין גבו קרקע בין לא גבו אין לו ור"ל דאמר דשאר מזקין ירית והיינו ע"כ כרבי:

לירתי

מ"ש מעות דלא. שקיל בהו בכור פי שנים ודאי הייגו טעמא דידך משום דלאו הני מעות כו': **לאו הא קרקע שבק אבוהון.** דאי הוה בעי לוה הוה מסלק ליה בזוזי: **ועוד האמר [מר].** רבה דאמר בעובדא דהחיא סבתא דהויא לה בת בן בנה הנשואה לבעל ורלויה הויא החיא בת ליורשה ומתה החיא בת ואח"כ מתה הסבתא ואתא בעל וקא תבע ירושת הזקנה כאילו אשתו קיימת ושלחו מתם דהיינו בני מערבא שאין הבעל נוטל משום דהוו הנהו קרקעות רלוין לאשתו אם תמות הזקנה בחייה והרי מתה היא בחיי הזקנה ואין הבעל נוטל ברלוי כבמוחזק ואמר רבה מסתבר טעמא דבני מערבא דאין הבעל יורש דהוה ליה רלוי ולא מוחזק לבת שכל זמן שהזקנה בחיים אין לבת בהן כלום שהרי אם מכרה הזקנה הנכסים בחיי הבת מכירתה קיימת כן אלו נכסי הלוה אע"פ שרלויים הן לגבות המלוה חוזו מהן כיון שלא הגיעו לידי המלוה מחיים רלוין הן דהא אי הוה בעי לוה הוה זבין להון ומסלק ליה למלוה בזוזי או בקרקע אחרת חוץ מזו הלכך הא קרקע הוה ליה רלוי ואין הבכור נוטל ברלוי פי שנים: **ועוד.** קשיא אחרת לרב נחמן דחשיב מעות מוחזקות טפי מקרקעות הא איפכא הוה ליה למימר משום דקרקע של זה הוי מוחזק טפי למלוה דהא הוא דאמר משום רבה בר אבוה יתומים בני מלוה שגבו קרקע מן הלוה בחובת אביהן בע"ח של אביהן שנתחייב לו אביהן מעות חוזר וגובה אותה מהן ואם לא היה מוחזק ביד אביהן בחייהם איך יכול בע"ח לגבותו והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת אביהן קרקע מי יכול לגבותו והלא משנה שלמה שניו בבכורות (דף נב.) שאין האשה נוטלת כתובתה ברלוי ובע"ח כיולא בו ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח ג) כן כתוב בפי' רבינו חננאל: **לטעמייהו דבני מערבא אמרי' ולן לא סבירא לן.** ושינויא הוא דקמשני רבה אלא ורב נחמן לא סבירא לן דבני מערבא דשלחו מתם כלל אלא כרב יהודה אמר שמואל דאמר [קכד:] אליבא דרבנן אין הבכור נוטל פי שנים במלוה וכדפסקי נמי הלכתא לקמן [ע"ב] לא שנא גבו מעות לא שנא גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים. ואפי' לרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחוב אביהן בע"ח חוזר וגובה אותה מהן אפ"ה מודה דלגבי בכורה לא חשיב קרקע הלוה מוחזק למלוה ולא שקיל בה בכור פי שנים כדפסקינן הלכתא לקמן [ע"ב] והכא היינו טעמא דרב נחמן כדמפרש בפסחים בפ' כל שעה [לא.] דאיתמר [שם ל:] בע"ח אביי אמר למפרע הוא גובה רבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה דלא חשיב מוחזק אלא משעת גבייה ואילך וכדמפרש התם טעמא דרבא כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסלק ליה זוזי אשתכח דהשתא הוא דקא קני ומותבינן לרבא מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה יתומין שגבו קרקע כו' אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה אמטו להכי חוזר וגובה אותה מהן דכמאן דגבי ליה מחיים דאבוהון דמי אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה לא יהא אלא כזבין יתמי ואילו קנו יתמי נכסי מי משתעבדי לבע"ח ומשני שאני התם דאמר להו בע"ח דאבוהון כי היכי דמשעבד ליה ההוא לוה לאבוהון ה"נ משעבד לדידי מדר' נתן כו' וההוא שינויא דסמכא הוא דהא רבא דהלכתא כוותיה לגביה דאביי הוא משני להא דרב נחמן הכי הלכך אפי' ר"נ לא חשיב לקרקע של לוה מוחזק למלוה עד שתבא לידו משום דאי הוה בעי לוה מזבין ליה עד השתא דמכאן ולהבא הוא גובה והלכך מאי דא"ר נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו לטעמייהו דבני מערבא קאמר דאמרי אליבא דרבנן דבוטל במלוה פי שנים דחשבינן לה מוחזקת למלוה ואתא רב נחמן למימר לדידי לא שנא גבו קרקע לא שנא גבו מעות אין לו דק"ו הוא כדאמרן לעיל [קכד:] שבתא דממילא אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מיבעי אלא לדידהו בקרקע מודו לי מיהא דלא שקיל דהאי אריעא לא שבק להו אבוהון כדאמרינן לקמן [ע"ב] שלחו מתם הלכתא כרב ענן כדפרש רבה טעמייהו דאי אמרת כו' דמהתם שמעי' דלא חשבי בני מערבא לקרקע של לוה מוחזק למלוה והלכך האי שלחו מתם לעיל [קכד:] מיבעי לן לאוקמי במעות ולא בקרקע דלא תקשי דבני מערבא אבני מערבא ומשום הכי אמר רב נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו ומיהו לא סבירא ליה אלא בין קרקע בין מעות אין לו כדפרישי'. ורבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר לדידי ל"ש מעות לא שנא קרקע אין לו כדרב יהודה אמר שמואל דהא לא היה אבוהון מוחזק לא בהאי קרקע ולא בהאי מעות מיהא בני מערבא כיון דחשיבי לי' מוחזק במלוה ויטול בה הבכור פי שנים איכא למימר דבגבו קרקע הוא דקאמרי דיש לו דדמי מוחזק טפי ממעות דהא אשתעבד ליה מיהא בחייו אבל הני מעות לא אישתעבדו ליה כלל ובגבו מעות מודו לי דאין לו והאי דשלחו מתם נקמן הלכתא כרב ענן כו' וכדמפרש רבה מסתבר טעמייהו דבני מערבא כו' התם ודאי בדין הוה דלא ירית בעל דה"ל רלוי לגמרי ולא אשתעבד לא לבעל ולא לאשתו הני נכסי דזקנה כלל שהרי לא לוותה מן הבת ומן בעלה כלום ואי קדים סבתא וזבנא זבינה זביני אבל נכסי לוה כיון דמשתעבדי למלוה ואי זבין לא זביני ויכול לטרוף מן הלקוחות הרי הן כמוחזקין בידו ושקיל בהו בכור פי שנים אבל בגבו מעות ודאי אין לו:

נכסאי

מסורת הש"ס

ז) הא אמר מר כל"ל רש"ל, ג) פסחים לא. (נ"ק מג.) כתובות לב. קי., ג) [פסחים לא.], ד) [ל"ל רבא], ה) רש"ל,

הגהות הב"ח

(ז) גמ' ועוד הא מר הוא דאמר מיסתבר: (ג) תוס' ד"ה לטעמייהו וכו' אין לו אלא דבפרק גט פשוט: (ג) בא"ד בני מערבא קאמר דלדידהו לא וכו' דאי זבין הוי זביניה זביני:

מוסף רש"י

בעל חוב. של אביהם, חוזר וגובה. אותה, מהם. כאילו נפלה להם ממש בירושה (כתובות צב.).

מוסף תוספות

א. דלרבה אליבא דנפשיה ס"ל דבין גבו קרקע בין גבו מעות ראוי הוא ולא שקיל דהא אי קדים וזבין זביניה זביני לגמרי דסבר שעבודא לאו דאורייתא, ולר"נ נמי ס"ל דראוי הוא ולא שקיל. רמב"ן. ב. וה"ה בשגבו מעות אי לאו משום משום דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי, ולא עדיפי הני מטלטלי מהני דהוו ברשותיה דאב. רשב"א. ג. דוראי מעות וכו' לא נקנה למלוה קניות שעבודא אפי' למ"ד שעבודא דאורייתא. רבינו יונה. ד. וס"ל לר' נחמן דטעמייהו דבני ערבא משום דאי קדמה סבתא וזבנה זביניה זביני דהפקעה משוי ליה ראוי, ולא רצה לתלות ר' נחמן טעם בני מערבא משום דהאומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי דפשיטא ליה לר' נחמן כאומר מעכשיו דמי ואין ראוי לחלוק בזה. שם. ה. כי היכי דתיתי מילתא דר' עקיבא אליבא דכו"ע. תוס' ל"ל.

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סימן קז סעיף ג:

רבינו גרשום

קשיא כו': ועוד. היכי מצית אמרת דקרקע יש לו: הא מר הוא דאמרת. בהאי מעשה דסבתא דלקמן מיסתבר טעמא דבני מערבא. דשלחו מתם וקבעו הלכי כותיה דרב ענן דאמר לירתאי ולא לירתי יתהי ובעל לא ירית משום דשכיבא איתתיה בחיי סבתא ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק. ומשום הכי אמר רבא לקמן מיסתבר טעמייהו דבני מערבא דאי קדמא סבתא בחייה וזבנא זבינה זביני אלמא דלא מוחזק הוא ביד הבעל כל זמן דלא אתא לידיה הכי נמי להיכא דגבו קרקע בחוב אביהן אמאי נוטל בכור פי שנים והא אע"ג דאית להו שטר וכמאן דגבוי דהוה חוב דמי אפי' הכי אינה מוחזקת האי קרקע בידיה דאבוהון כלום דהא אי בעי בעל חוב מצי לזבוני לאחריני ולמיתן להו קרקע אחריתי. אי נמי מצי מסלק להו בזוזי ולא בקרקע והוה ליה הא קרקע ראוי ולא מוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק ואמאי אמרת להיכא דגבו קרקע יש לו פי שנים: ולרב נחמן קשיא מאי שנא כו' ועוד. קשיא אחריתי אמאי אינו נוטל בקרקע: האמ' רב נחמן אמר רבה בר אבוה יתומין שגבו קרקע בחובת אביהן. שהיה אחד חייב לאביהן: בעל חוב. שהיה אביהן חייב לו: חוזר וגובה אותה מהן. מן היתומים [כמה] דאי שביק להון אבוהון קרקע דמוחזקת בידם דגבי ליה בעל חוב של אביהן ה"נ אע"ג דלא שבקה לה אבוהון גבייהו אלא ראויה להו ב) מיחייב אבוהון אפי' הכי גבי ליה מינייהו דלא מצי למיטען ליה מטלטלי דהיינו שטר שבק אבונא גבן ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי אלא כיון דגבו קרקע דמי כמאן דמוחזקת בחיי אבוהון א"כ הכא נמי בכור אמאי גבו קרקע אין לו פי שנים הא כמוחזק דמיא. השתא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן: אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא. במילתין קיימינן והאי דאמינא לעיל גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן נמי דאמר גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו אין טעמא דבני מערבא מפרשי' דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה לדידי הכי שמיעא לי דסבירא להו גבו קרקע יש לו ורב נחמן שמיעה ליה דסבירא להו לבני מערבא דגבו מעות יש לו ולן לא סבירא לן כוותיהו דליהוי לבכור פי שנים במלוה לא בקרקע ולא במעות: מאי מעשה דסבתא. דההוא שכיב מרע דאמר להו

ב) אולי ל"ל דאתיה להו מבע"ח דאבוהון

לירתי ולא לירתי ירתי. וא"ת הא דאמר בפירקין לקמן (דף קלו:) נכסיי לך ואחריך לפלוני ואחרי אחריך לפלוני מת ראשון קנה שני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי הראשון [א] ולרב ענן דהכא דאמר ולא לירתי ירתי אמאי נקט התם אחרי אחריך לפלוני הא אפי' לא היה שלישי אלא אמר נכסיי לך ואחריך לפלוני ותו לא מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון וי"ל דאשמועינן דאם מת שני בחיי ראשון לא יהא לשלישי: **אמר רב פפא הלכתא דאין הבעל נוטל בראוי.** אבל שבח [ב] נוטל כדפירש הקונטרס דכיון (ג) דאינו יורש אלא הוא זוכה בנכסים מיד וברשותו בא השבח [ג] ולהכי לא חשיב במתניתין בפ' יש בכור (בכורות דף נב. ושם ד"ה ולא) גבי הנהו דאין נוטלין בראוי כבמוחזק משום דבעל יש לו שבח והוא הדין נמי דלא שקיל בעל במלות אשתו אפי' במה שלותה אשתו מנכסי מלוג [ד] דהא מזק נמי הוי כנכסי מלוג כדמוכח מתניתין דמליאת האשה (כתובות דף סה:) ואפי' הכי משמע בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב:) דלא ירית בעל דלרבי דוקא הולך לאוקומי בגרושה דלא חשיב מלוה דאוי בבכור והוא הדין לגבי בעל [ה] והאי דשביק [ו] בעל דאיירי בה ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה היינו משום דלגבי בכור איפליגו אמוראי בשמעתין אבל הוא הדין בעל בדפרישי' ולישא לאקשויי דאמאי לא עדיב ותני להו בהדי הדדי דאין הבעל ובכור נוטלין בראוי כבמוחזק ואין נוטלין [ז] במלוה משום דלגבי בכור משנה שלימה היא בבכורות (דף נא:) דאין נוטל בראוי אבל בעל דאין נוטל בראוי לא אשכח לא משנה ולא ברייתא אלא מימרא דא"ר אבהו ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה לעיל בפירקין (דף קיג.): **ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה.** וכל שכן בשבח [ח] והא דלא נקט שבח משום דמשבח לא הוה שמעינן דמלוה הוה ראוי להא איכא למאן דאמר דאפי' לרבנן הוי מלוה מוחזק דכמאן דגביא דמיא ולהכי נקט רב פפא מלוה דאין הבכור נוטל פי שנים דשמעינן מינה כל שכן שבח ואע"ג דלגבי בעל ובכור חשבינן מלוה ראוי לגבי כתובת אשה חשיבא מוחזקת וגובה אשה כתובתה ממלוה אע"פ שאינה נוטלת לא מן השבח ולא מן הראוי כדתנן בבכורות (דף נב. ושם) אפי' הכי גביא ממלוה כדתנן בהכותב (כתובות פד.) מי שמת והניח אשה ובע"ח ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחריס רבי טרפון אומר יתנו לכושל שבהן רבי עקיבא אומר יתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה אלמא אפילו לרבי עקיבא אי לא צריכה שבועה היתה גובה אבל לפי שצריכה שבועה גובין היורשין ותו לא תגבי האשה מהן דהוו להו מטלטלי דיתמי ולא משתעבדי ואם גבו קרקע דבן ירית בראוי: ומקשינן **מכלל דרב הונא סבר כו'.** מדאוקימנא טעם דבני מערבא דבעל לא ירית היינו משום דחשבי להני נכסי דראוי אם כן רב הונא דאמר ירית בעל ס"ל דבעל נוטל בראוי: **אר"ל.** לפרושי טעמא דרב הונא קאתי: **נפתח.** התחיל: **בגדולים.** רב הונא: **בקטנים.** רבי אלעזר ועלמא קרי קטן לגבי רב הונא: **לאומר מעכשיו.** וכיון דאמר ובתרה לירתאי דהיינו לבת היינו נמי כמו שאמר מיד אני נותן את גוף הקרקע לבתי אלא שזקנתי תאכל פירות בחייה ואחר כן תקח בתי או הבא מכחה את הנכסים דחשיב לה רב הונא לגבי בת כמתנת מהיום ולאחר מיתה והלכך הויא לה זו הבת מוחזקת בחייה בהני נכסים וכי קא ירית בעל שפיר קא ירית במוחזק: **מסתברא טעמייהו דבני מערבא.** דחשבי להו ראוי לגבי בת ולא מוחזק דליכא למימר כאומר מעכשיו דמי דהא אם קדמה הזקנה בחייה ומכרה לאחריס זביני וכשתמות הזקנה אפי' אם תהיה הבת קיימת לא תטול כלום כדאמרינן [לה:] ולקמן בפרקין (דף קלו.) נכסי לך ואחריך לפלוני אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר ואין לשני אלא מה ששייר ראשון ואם לא שייר כלום לא שקיל מידי והלכך בעל לא ירית דאשתו לא הויא הוחזקה כלל בהני נכסים בחייה שהרי היתה הזקנה יכולה למכרן לגמרי מה שאין כן במתנת מהיום ולאחר מיתה ונמצא שאף גוף הקרקע לא הוחזק לבת בחיי הזקנה וגם כשמתה הזקנה אין הבת בחייה להורים המוחזק לה לבעל: **א"ר פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק.** בראוי ממש כגון לירש את אשתו בקבר בתחלה שנפלה לה לאחר מיתה אתא רב פפא לאשמועינן דלא ירית (ט) דהא כולי עלמא מודו דלא ירית כדילפינן מקראי בפירקין דלעיל (ד' קיג.) מדכתיב [יהושע כד] בגבעת פנחס בנו דרב הונא לא פליג אלא באחריך וכדפרישי ר"א דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי אבל בראוי דפליגי ביה רבי ורבנן [לעיל קכד.] כגון חפורה והוי שובלי שלופפי והוו תמרי לא אתא לאשמועינן דאין הבעל נוטל אלא ודאי הבעל נוטל שהרי כשמתה יורש את כל נכסיה שהיתה מוחזקת בהן וכי גדלי פירי ברשותיה גדלי דנהי דפליגי רבנן בבכור דהתם היינו טעמא כדאמרן לעיל (ד' קכד.) אתא לו [דברים כא] מתנה קרייה רחמנא אבל גבי בעל ליכא למימר הכי ועוד דאפילו בכור כה"ג דליכא יורש אחר אלא הוא יורש כל נכסי אביו הכל מודים שירש הכל ואפילו שבח הראוי להא כי אשבוח ברשותיה אשבוח: **ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק.** כרבנן כגון דהוי שלופפי והוו תמרי שנשתנה שמן על ידי שבח ששבחו אחר מיתת אביו אבל דיקלא ואליס ארעא ומסקא שירטון שעדיין שמן הראשון עליהם הכל מודים דשקיל חלק בכורה אבל עגבים ובצרוס לא שקיל בכור פי שנים אפי' לרבי ואע"פ שעדיין לא נשתנה שמן משום דשבח שהשביחו יתומים הכל מודים דלא שקיל. ומיהו היכא דמת בכור בחיי אביו בניו של בכור יורשין חלק בכורתו עם אחי האב דומיא דבנות לצפחד וכדפרישית לעיל בפירקין (ד' קטז: ד"ה ושהיה) כדתניא בתוספתא דבכורות [פ"ו ה"ה] וכדאמרינן בהלכות גדולות ובגמרת ירושלמי [ז] ליף לה ריש לקיש גאמר משפט לענין כפילה [דברים כא] ונאמר משפט לענין פשיטה [ח] כו' כדפרישית לעיל: **ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה.** ואפילו בשטר בין שגבו קרקע בין שגבו מעות דלאו אמי קרקע ולאו הני מעות שבח להון אבוהון והוה ליה לאו. ואי תפיס עלה משכון אפי' לרב פפא בכור נוטל פי שנים דקיימא לן (גיטין דף נז.) בעל חוב קונה משכון: במלוה

נכסי לסבתא ובתרה לירתאי הויא ליה ברתא דהוה נסיבא שכיבא בחיי בעלה ובחיי סבתא בתר דשכיבא סבתא אתא בעל קא תבע אמר רב הונא לירתי ואפי' לירתי ירתי ורב ענן אמר לירתי ולא לירתי ירתי שלחו מתם הלכתא כוותיה דרב ענן ולאו ממטעמיה [א] הלכת' כוותיה דרב ענן דבעל לא ירית ולאו מטעמיה דאילו רב ענן סבר אע"ג דהוה לי' ברא לברתיה לא ירית [ב] ולא היא דאילו הוה ליה ברא לברתיה ודאי ירית ובעל היינו טעמא דלא ירית [ג] משום דהוה ליה ראוי [ד] ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דרב הונא סבר בעל נוטל בראוי כבמוחזק א"ר אלעזר דבר זה נפתח בגדולים ונסתיים בקטנים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי אמר רבה מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבנא זביניה זביני אמר רב פפא הלכתא [ה] ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק [ו] ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק [ז] ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ומלוה

נכסאי לסבתא. לזקנתי אני נותן כל נכסי אם אביו או אם אמו: **ובתרה לירתאי.** אחר מות זקנתי לא יירשו יורשין שלה כגון בנה או בתה או אביה או אחיה אלא יורשין שלי כגון בני או בתי או אחי הקרוב קרוב קודם: **הויא ליה.** לההוא גברא חדא ברתה: **שכיבא.** ההיא ברתה: **בחיי בעלה ובחיי סבתא.** ואח"כ שכיבא סבתא ואתא בעלה וקתבע לפי שבשעת לוותא המת היתה בתו קיימת וכמי שאמר נכסי לסבתא ובתרה לבתי דהיינו ירתי והיה רולה לירש זכות אשתו: **א"ר הונא.** הא' ובתרה לירתאי דקאמר ההוא גברא לירתאי ולירתי ירתאי קאמר (א) כיון שנתנה ליורשה והרי זכתה בהן הבת שהיתה יורשת שלה כדמפרש טעמא לקמן דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי וכיון דזכתה בהן מחייס הרי הבעל יורש את אשתו דהיינו ירתי ירתאי והכי מפרש לה לקמיה ומיהו השתא לא ידעינן אכתי טעמא דרב הונא אלא שרואין אנו שזיכה את הבעל וטעמא לא ידעינן עד דמפרש ליה לקמיה: **ורב ענן אמר לירתאי ולא לירתי ירתאי.** וה"ק ובתרה לירתאי לאותן יורשין שיהיו לי בעולם בשעת שתמות הזקנה אני נותן את נכסי כגון אם היתה בתו קיימת או אחיו או אביו דכל אלו אני קורא בהן ירתאי אבל לא בן בתו כדמוכח לקמיה דהיינו ירתי ירתאי שמכח בתו הוא בא לירש אותו ולא לבעלה דאיהו נמי ירתי ירתאי דירתאי דוקא קאמר אותן הבאים מכחי ולא לירתי ירתאי הבאין מכח כחי והלכך היכא דליכא ירתאי אחר מות הזקנה אלא ירתי ירתאי נשארו הנכסים ביד יורשי הזקנה דדומה לאומר נכסי לך ואחריך לפלוני אשם מת אותו שני יירשו יורשי ראשון כדתנינן לקמן בפירקין (דף קלו:) ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון: **דבעל לא ירים.** הכא דלאוי הוא: **אע"ג דהוה ליה ברא לברתה.** דהוה ליה ירתי ירתאי קאמר רב ענן דההוא ברא לא ירית כדקא דייק לישנא דירתאי משמע ולא ירתי ירתאי: **ולא היא דאילו הוה ליה ברא ודאי ירים.** הואיל והוא ראוי לירש את זה הנותן שהרי הבת וכל יוצאי יריכה במקום אביו בן קודמין לכל יורשי האיש [ג] דירתאי קרינא ביה הואיל והוא קודם לכל יורשיו ואע"פ שבא מכח כחו ומעיקרא כי אמר לירתאי לירתאי שיהא לי בנות הזקנה קאמר ובן בתו יורש אותו וקודם לאביו ולאחיו ולאחותו ואע"פ שהן קרוין ירתאי והבן ההוא קרוי ירתי ירתאי אפילו הכי קודם ליורשיו הראוין ליורשו מן התורה רגיל לקרות ירתאי וטעמא דבעל לא ירית לא משום דהוי ירתאי דאילו היה ראוי לירש נחלה זו מן התורה ירתאי הוה קרינא ביה אלא משום דאיכא ראוי ליורשה דהוה ליה האי ממון ראוי לאשה ולא מוחזק שעדיין לא נפל בידה ובעל אינו נוטל בראוי אבל אי איכא בן דחזי למירתה ודאי ירית

מסורת הש"ס

(א) [לעיל קיג. ב"ק מב:], (ב) [לעיל קכג: וש"נ], (ג) [לעיל קטו.], (ד) [ב"ב פ"ח ה"ג], (ה) [במדבר כז],

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב הונא וכו' דכיון שנתנה לבת ליורשה והרי זכתה: (ב) ד"ה אי"ר פפא וכו' אלא ירית דבהא כ"ע מודו וכו' דאין הבעל נוטל דודאי הבעל כל"ל ותיבת אלא נמחק: (ג) תוס' ד"ה אמר רב פפא וכו' דכיון דליכא יורש אחר אלא הוא זוכה בנכסים וכו' ולהכי לא חשיב בעל במתני' וכו' דאין נוטלין לשבח ולא בראוי כבמוחזק:

מוסף רש"י

ואין הבעל נוטל בראוי. אין הבעל יורש את אשתו בראוי לנוח לאחר מיתתה, כבמוחזק. לה מחייס (ב"ק מב:) יראוה שהיא מוחזקת בכר קודם מיתתה, כגון שמת אביה ואחר כך מתה היא (לעיל קיג.). **ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק.** בנכסים אלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו, אבל לאוין היו ליפול לו בירושה ויפלו להן לאחר זמן, אין הבכור נוטל פי שנים בהן (בכורות נא:).

מוסף תוספות

א. אע"פ שלא נתן לראשון אלא לפירות. רבינו יונה. ב. שהשביחו נכסי אשתו אחר שמתה קודם שהחזיק בהן הבעל. שם. ג. ואפי' אם יש שם שנים וג' שיורשין בנכסים הללו עם אשתו ולא חלקו וכו', כיון שאין אחר יורש עם הבעל בגוף השדה בחלק אשתו וכו', משא"כ בבכור, שהרי אחיו יורשים עמו בנכסי אביו, ובאים הם מכח המוריש שהבכור בא מכחו. שם. ד. [ד]מסתמא משורינן ירושת הבעל ליורשת הבכור לכל דיני ראוי. שם. ועי"ש בתוס'. ה. אבל אליבא דרבנן אפי' באשת איש מתוקמא וכו', דפסקינן דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ה"נ אמרינן בבעל. שם. ו. רב פפא. שם. ז. בדבינו יונה הגיהפא: ואין נוטלין. ח. דלא הוה בימי אבוהון דלא שקיל. תוס' רי"ד.

הגהות הב"ח

(ט) [לעיל קיג. ב"ק מב:], (ג) [לעיל קכג: וש"נ], (ד) [ב"ב פ"ח ה"ג], (ה) [במדבר כז],

נד א ב ג מי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה יב טוש"ע מ"מ סימן רמח סעיף ט:
נה ד מי' פ"א מהל' נחלות הל' יא סמג עשין לו טוש"ע אה"ע סי' לז סעיף ח:
נו ה מי' שם פ"ג הל' ט סמג שם טוש"ע מ"מ סימן רעח סעיף ג:
נז ו מי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו גרשום

נכסי לסבתא. לזקינתי ובתרה לירתאי. ולא הוה ליה אלא חד בת אתא בעל לאחר מיתת הזקינה וקא תבע ירושת אשתו שהיתה ראויה לירש: אמר רב הונא. בדין הוא דיהבינן ליה דהכי משמע צוואת ההוא גברא כמאן דאמר ובתרה לירתאי אי ליכא ירתאי תיהוי לירתי ירתאי דהיינו בעל דיורש את אשתו: ורב ענן אמר לירתאי. פקיד ולא דייקי' מינה לירתי ירתאי ואין לבעל כלום אלא לאחי אשתו: והל' כוותיה דרב ענן. חדא דהואיל שמתה אשתו קודם שהיתה מוחזקת לא ירית בעל: מכלל דרב הונא. דאמר לירתאי ולירתי ירתאי סבר דבעל נוטל בראוי כבמוחזק בתמיה: אמר ר' אלעזר דבר זה. כלומר דין זה נפתח בגדולים כלומר רב הונא שהיה גדול אמר תחלה דבעל ירית: ונסתיים בקטנים. כלומר אם שאני קטן לגבי רב הונא אני אסיימו ואפרשו טעמא דרב הונא כל האומר אחריך כגון זה שאמר ובתרה לירתאי כאומר מעכשיו יהא בכח אחריך הלכך היא כמוחזקת ויורש אותה הבעל: אמר רבא מסתבר טעמייהו דבני מערבא. דקבעו הלכתא כרב ענן משום דלא הייתה מוחזקת ביד אשתו לפיכך אי קדמא סבתא וזבין קודם מיתת אשתו דבינה זביני הואיל דראוי לבת ואינה מוחזקת: ואין הבכור נוטל פי שנים. במלוה בין שגבו דלא הייתה

ומלוה שעמו. שהבכור נתחייב לאביו: **פלגי.** חלק בכורה יחלקו ביניהן איהו מעכב פלגא ונותן לאחיו פלגא דהוי ליה ממון המוטל בספק וחולקין דאין ידוע מי חשיב מוחזק לאביו שהרי הבכור רולה הוא לשעבד נכסיו לאביו לגמרי ובעין יפה גמר ומקני נכסיו לאביו כדי שיהא אביו מוחזק בהך מלוה ויטול בה ד) אותן פי שנים או דלמא לא שנא משאר מלוה הלכך פלגי. יש לשנות אחרים ולא נתיישבו לפי הלשון הכתוב בספרים. והא דאמרי׳ כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לאו מילתא היא אלא כשלחו מתם דאמר רבה [קכה:] מסתבר טעמא דבני מערבא כו׳ וכל היכא דאמר נכסיי לך ואחריך ליורשיי מת ראשון קנו יורשי הנותן או יורשי יורשין הקודמין ליורשו אבל בעל לא דאין הבעל נוטל בראוי ואם נתן הנכסים לבת מהיום ולאחר מיתה אע״פ שמתה בחיי הזקנה הבעל יורשה דהויא לה מוחזקת בגוף הקרקע בחיי הזקנה: **אמר רב הונא אמר רב אסי.** אע״ג דאוקימנא לדברי הכל דאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן מיהו אם מיחה ואמר אל תשביחו חלקי אלא נחלוק מיד ואשביח אני שני חלקים שלי ואטול כל שבחן והן נתייאשו מלחלוק והשביחו הנכסים הרי מיחה בהן ויטול פי שנים דהא פסקינן לקמן יש לו לבכור פי שנים קודם חלוקה משעה שחפץ לזכות בבכורתו והרי חפץ ליטול חלקו לאלתר וזוכה בחלק בכורתו מיד כל מקום שהוא הלכך נכסין דידיה אשבח: **אמר רבה מסתברא מילתא דרב אסי.** דיטול הבכור פי שנים בשבח שהשביחו יתומים בשביל מחאתו כשמיחה בענבים מחוברים ובצרום היתומים שלא מדעתו א״כ מדעתו ובעל כרחו שלא רלו לחלוק או זיתים היו מחוברין כשמיחה בהן ומסקום והשביחום יתומים בבצירה ומסיקה בהאי שבח שקיל בכור פי שנים שנוטל שני חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים ולא יתן להם שבח בצירה דענבים היו ואכתי ענבים מינהו וענבים של בכור הוא דאשבחו והרי זה דומה לגחל פרה והוקירה דמשלם אותה כמות שהיא הואיל ולא נשתנית: **אבל דרכום.** ע״מ לזכות הן בשבח דריכה לא שקיל בכור פי שנים כדתנן [ב״ק לג:] הגחל עלים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה דקנייה בשינוי ה״ל קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי כך נראה בעיני. וראיה חנגאל פירש בכור שמיחה ואמר איני מוותר חלק בכורה דיו וא״ל למחות פעם אחרת ואמר רבה ה״מ כשמיחה בענבים ובצרום זיתים ומסקום הוא דאין צריך למחות לו פעם אחרת אבל אם דרכום וחלקו ולא מיחה ויתר ולא נהירא לי חדא דאפי׳ לא מיחה לא הפסיד חלק בכורה עד שיטול חלק באחת מן השדות כפשוט דלקמן ואז ויתר חלק בכורה בכל הנכסים ועוד הא אכתי לא איירינן לעיל בשום ויתור דיימא מכיון שמיחה ולא יוותר עוד: **ורב יוסף אמר אפי׳ דרכום.** קס״ל השתא דאפי׳ דרכום שקיל בשבח היין פי שנים והיינו דקא מתמה גמרא דרכום אמאי שקיל פי שנים הא מעיקרא ענבי והשתא חמרא וקנייה בשינוי כדפרישית. ומשני כדאמר רב עוקבא כו׳ לקמן ה״נ נותן לו דמי היזק ענביו כלומר הא אפי׳ דרכום לא ליטול שבח היין היתר על הענבים אמר דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים אלא הכא במאי עסקינן שפחת היין ונשפך או נתקלקל שאין שוה כדמי ענבים ואתא רב יוסף למימר דאפי׳ דרכום ופחתו בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמיים שהיו שוין הענבים דכיון דמיחה בהן לא הוו להו לדרוך ענבים שלו ומשלמים לו דמי ענביו הכל כשעת הגזילה ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דבה איירי דאין נוטל בשבח היין ורב יוסף אתא למימר דה״ל לא שקיל בפחיתת היין מדמי ענבים: **דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט כו׳ נוטל פי שנים.** וכגון שמיחה: **אמר רב עוקבא כו׳.** וה״ק ואפי׳ דרכום נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שהן שוין קודם דריכה: **בכור שנטל חלק.** באחת מן השדות כאחד מאחיו חלק פשיטות: **ויפר.** כלומר הרי מחל חלק בכורה כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים. וטעמא כדאמרן לעיל [קכד.] אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי לכיון דמתנה קנייה רחמנא [דברים כא] ואיהו לא בעי לה לא הויא מתנה ולא יזכה בה עוד: **קסבר אין לו לבכור.** חלק בכורה לא נתן ולא למכור קודם חלוקה דכתיב [שם] לתת לו **עד דאתיא** לידיה דמקבל מתנה הלכך האי שדה שבא לידו חלקו ממנה והיה לו לזכות בו חלק בכורתו דהא שעת חלוקה הוא וקרינן ביה לתת לו (ג) הלכך מני מחיל אבל בשאר נכסים לא מני מחיל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דעד שעת חלוקה לא זכי בהו וכ״ש בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה שלא הובדר חלקו ומיהו אם מת קודם חלוקה ל״ש בכור ול״ש פשוט בנו יורש עם האחין ונוטל חלק אביו כשיבאו לחלוק דלא גרע היכא דמת האב ואח״כ מת הבן דבן הבן יורשו מהיכא דמת הבן בחיי האב דבן בנו יורשו כדכתיב ובן אין לו [במדבר כז] עיין עליו [לעיל קטו.] אבל קודם חלוקה אין יכולין למכור לא האב ולא הבן: **יש לו לבכור קודם חלוקה.** ואע״ג דחלק פשוט אין לו דהא כתיב לתת [דברים כא] משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו הלכך בבכור תליא מילתא דבשעה שירלה יזכה בחלקו וכדאמרן לעיל בכור שמיחה מיחה והלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירלה דהיינו דבר שבא לעולם ואנן סהדי דכי היכי דאחיל בהא שדה אחיל בכולהו וכיון דיש כח בידו לזכות יש כח נמי בידו ליתן ולמחול והויא מחילה: **בנכסי דידיה ודפשוט.** יש מפרשין בחלק בכורתו ובחלק פשיטותו ואין זה לשון גמרא. ועל כרחי זקוק אני לפרש שמכר כל הנכסים שני חלקים שלו וחלק פשוט אחיו מקמי דניפלוג בהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו ולצורך אחיו לתת לו מעות של חלקו: **למיכל אמרי.** מאותו שדה בשביל חלק אביהן: **מחונהו.** הכוס: **אמרו להו.** לנקוחות קרוביהו דיתמי: **דזבנסיהו לנכסייהו.** שלא מדעתם ושלא מדעת אביהן דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור: **לא עשה.** הבכור ולא כלום במכירה זו: מר

[1] ומלוה שעמו פלגי אמר רב הונא אמר רב אסי [2] בכור שמיחה מיחה אמר רבה מסתבר טעמיה דרב אסי [3] בענבים ובצרום זיתים ומסקום אבל דרכום לא ורב יוסף אמר אפילו דרכום דרכום מעיקרא עינבי השתא חמרא כדאמר רב עוקבא בר חמא ליתן לו דמי היזק ענביו ה״נ נותן לו דמי היזק ענביו היכא איתמר דרב עוקבא בר חמא אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט שהניח להן אביהן ענבים ובצרום זיתים ומסקום בכור נוטל פי שנים אפילו דרכום דרכום מעיקרא עינבי השתא חמרא אמר [6] מר עוקבא בר חמא ליתן לו דמי היזק ענביו: אמר רב אסי [7] בכור שנטל חלק כפשוט ויתר מאי ויתר רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה [8] רב פפי משמיה דרבא אמר ויתר [9] בכל הנכסים כולן רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומה דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל ורב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים כולן קא סבר יש לו לבכור קודם חלוקה ומדאחיל בהא אחיל בכולהו והא דרב פפי ורב פפא [3] לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא בכור דאזיל זבין נכסי דידיה ודפשוט אזול יתמי בני פשוט למיכל תמרי [3] [מהנהו לקוחות מחונהו] אמרי להו קרובים לא מיסתייא דזבנתינהו לנכסייהו אלא מימחא נמי מחיתו להו אתו לקמיה דרבא אמר להו לא עשה ולא כלום מר

מסורת הש״ס

[1] [ל״ל רב עוקבא], [2] [ברכות ט. וש״נ], [3] רש״ל, [4] [נ״ל מיהו], [5] [בכתובות דף פג.],

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה ובמלוה כו׳ ובמקום שמפורש בהדיא דחולקים. עי׳ לעיל דף סב ע״ב תוס׳ ד״ה אתמר: שם ד״ה אבל כו׳ שינוי במקומו עומד. עי׳ ב״ק דף סו ע״ב תוס׳ ד״ה מי לר״י ס״ל דשינוי קונה ועיי״ש דף לד ע״א בסופו דשמואל ס״ל דשינוי קונה וא״כ פריך הכא שפיר לר״י ושמואל לשיטתם:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מאי ויתר רב פפא וכו׳ נאותה שדה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומה דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל רב פפי משמיה דרבא וכו׳ מלן קא סבר יש לו: (ב) רשב״ם ד״ה קסבר וכו׳ לתת לו מלי ממזל כל״ל ותיבת הלכך נמחק:

מוסף תוספות

א. וז״ל הרבינו יונה: דנפקא מינה וכו׳ כגון אם גבו הייתומים קרקע בחובת אביהם וכו׳, א״נ השתא דתקון הגאונים וכו׳ דגבו ממטלטלי דיתמי וכו׳. ב. [ולכן] גובה כתובתה ממנה, כיון שכבר נשתעבדה לה, משא״כ בבכור ובעל, דבעל נמי אין לו שום זכות בגוף מלוה ונזיקין על אשתו אלא לאחר מיתה. סס.

עין משפט נר מצוה

נח א מיי׳ פ״ג מהל׳ נחלות הלכה ה סמג עשין לו טוש״ע מ״מ סי׳ רעח סעיף ז:

נט ב ג מיי׳ שם הל׳ ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש״ע שם סעיף ט:

ס ד ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ח:

רבינו גרשום

דאבא: ובמלוה שעמו פליגי. שאם הבכור לוה מאביו ונשאר אותה מלוה בידו יטול ממנה חלק כדפשוט והחלק של הבכורה יטול המחצית בלבד וחצי האחר יחלוקו ביניהן האחים ומאי טעמא יטול מחצית ממנה חלק בכורה משום דלא דמי הא מלוה שעמו למלוה שישנה אצל אחרים דהתם לאו מוחזק הכא מוחזק והואיל ויש לה שם מלוה בדין הוא דלא שקיל מינה חלק בכור. אבל הואיל דמוחזק הוא מהני ליה דשקל פלג דבכורה: ל״א במלוה שעמו פליגי. כלומר אע״ג דפסיק רב פפא הלכתי׳ הני מילי במלוה שישנה אצל אחרים אבל במלוה שעמו פליגי עליה בני מערבא ב) דשקיל מיניה פי שנים: בכור שמיחה. ליתומים ואמר אין רצוני שתשביח נכסים של אבא עד שתתנו לי חלק בכורתי ולא רצו אלא השביחו אע״ג דאמרן לעיל אבל בנו בתים כו׳ השביחו נוטל פי שנים אף בשבח משום דמחאתו היה מתחה: בענבים ובצרום. הואיל שהיו משובחין בחיי אביהן ולא דרכום אלא בצרום בלבד ומיחה על הבצירה בצירה לא חשיב שבח כל כך אע״פ שטרחו ובצרום שקיל בכורה מענבים מובצרים ואינו מנכה להם כלום הואיל דמיחה וכן נמי בזיתים ומסקום אבל דרכום שכבר נשתנו שעכשיו הוא יין שטרחו בהן הרבה אע״פ שמיחה אינו נוטל פי שנים ביין: רב יוסף אמר אפי׳ דרכום אם מיחה מיחה נוטל: ומקשי׳ הא הוו השתא חמרא שהשביחו יתומים ולא מטא לידא דאבוהון. נותן לו דמי היזק ענבים שאם דרכום הרבה אובדות מהם והרבה מתפזרות מהן אותו היזק ישלמו ליה ולא נוטל פי שנים: והא דרב עוקבא ג) דאמר בכור ופשוט שהניח כו׳ מוקים לה במיחה: חלק כפשוט. שלא נטל פי שנים: ויתר באותה שדה. ולא יתבינן ליה טפי באותה שדה כי אם כפשוט אבל בשאר [הנכסים] לא ויתר: ויתר בכל הנכסים. דבשאר נכסים נמי לא שקיל פי שנים. אין לבכור בנכסי אביו כלום קודם חלוקה כלומר לא ליתן ולא למכור. הלכך מה דאתא לידיה אותה שדה בלבד שחלק עם אחיו ולא נטל ממנה אלא כפשוט באותה שדה שכבר באתה לידו ויתר. אבל בכל הנכסים שעדיין לא באו לידו לא מחל חלק בכורה: זבין נכסיה דידיה ודפשוט. אחוה קודם שחלקו אתו לקמיה דרבא לדינא ואמר להו לא עשה ולא כלום אותו מכר:

ב) לשון זה שכ׳ רבינו עולה שפיר לפי גירסתו ז״ל שגרס פליגי אבל לגי׳ הרשב״ם ז״ל

דגרס פליגי בגלא יו״ד אינו מיושב כ״כ. וגראה לומר כוון הרשב״ם ז״ל במש״כ ויש כו׳ ולא נתיישבו לפי הלשון הכתוב בספרים ודו״ק. ג) ל״ל והא דרב עוקבא דאמר ליתן לו וכו׳: דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט שהניח וכו׳.

קכו: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

לא עשה כלום בפלגא. פירש הקונטרס בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחין ואין נראה דחלק פשיטותו דמכר כדקאמר לעיל מה חלק פשוט אע"ג דלא אתי לידיה[א] אלא נראה דלא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין[ב] אבל חלק בכורה מכר וכל שכן חלק פשיטותו ומר סבר לא עשה ולא כלום בכולהו לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות אחין[ג] אך תימה דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין מאי קא משמע לן רבא וכי על חלק אחין הוא דרכו לישאל:

והלכתא יש לבכור קודם חלוקה. אע"ג דקיימא לן כרבנן כדפסק רב פפא[ד] דאין בכור נוטל פי שנים במלוה כרבנן דאמרי חלק בכורה עד דאתי לידיה מודו רבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה כפ"ה דהוי שפיר ראוי לתת לו ומשעה שמת האב היה ראוי לתת לו ומיהו מכל מקום אין נוטל פי שנים בשבח[ד] דלא מלתת לו ממעטינן לה אלא מימנא לו ממעטינן דבעי מצוי ומוחזק למעוטי ראוי מלוה ושבח ומלתת לו גלי לן מדקרייה מתנה דרשינן מימנא לו מצוי ומוחזק ואי לא ימנא לו לא הוה דרשינן מלתת לו פרט לראוי וכן משמע ההיא דספרי דבי רב[ה] דמימנא לו ממעטינן שבח ועלוה אית להו לרבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה והא דאמרינן ואם אמר איני נוטל ואיני נותן דאמר מאי טעמא משום דיש לו[ו] קודם חלוקה דאפי' אין לו לבכור יכול לומר איני נוטל ואיני נותן דלא משום שרוצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתבעה קאמר אלא הכי קאמר להו איני נוטל וכל זמן שלא נטלתי לא תוכלו לתבעני כלום: **הרי** זו מקודשת **ותנאו בטל.** מפורש בריש אע"פ (כתובות דף נו. ד"ה הרי): מדברים

מר סבר לא עשה כלום בפלגא ומר סבר בכולהו שלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה [א]והלכתא יש לבכור קודם חלוקה מר זוטרא מדרישבא פלג בצנא דפלפלי בהדי אחין בשוה אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה הואיל ויתרתה במקצת ויתרתה בכל הנכסים כולן: **מתני'** [ב]האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה [ג]המחלק נכסיו (ה) על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום [ד]כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים דתניא [ה]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [ו]בדבר של ממון תנאו קיים אפי' תימא ר' יהודה התם ידעה וקא מחלה הכא לא קא מחיל אמר רב יוסף [ז]אמר איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים איש פלוני בכור הוא אינו נוטל פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה א"ל מוחזקני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דהוה קרי ליה אבוה בוכרא סכלא דלמא בוכרא דאמא הוא דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא סכלא קארו ליה [ח]ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר ליה מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה מנא ידעת אמר ליה דכי הוו אתו לגבי אבוה אמר להו זילו לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודלמא בוכרא דאמא הוא [ט]גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאמא לא מסי רוקיה אמר ר' אמי [י]טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא [1]והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה רב נחמן בר יצחק אמר [2]אף אינו נידון כבן סורר ומורה דאמר קרא [2]כי יהיה לאיש בן סורר ומורה עד שיהא בן משעת הויה אמימר

מר סבר. רב פפי: **לא עשה כלום בפלגא.** בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחין אבל בחלק בכורה יפה מכר דיש לו לבכור קודם חלוקה: **בכולהו.** אפי' בחלק בכורה: **והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה.** ואם מכר או מחל או נטל חלק אחד כפשוט ויתר בכל הנכסים כולן משום דמתנה קרייה רחמנא[ד] ומשמע אב נתונה לבכור:

גמ'. סל מלא פלפלין: **מתני' האומר איש פלוני בני.** שהוא בכור לא יטול פי שנים. אי נמי איש [פלוני] בני פשוט לא יירש עם אחיו: **לא אמר כלום.** שהרי מתנה לעקור דבר מן התורה ובעל כרחו של זה יירש עם האחין ואינו יכול לסלקו מירושה זו אלא על ידי שיתן בלשון מתנה כל נכסיו לשאר בניו או שיאמר שאר בניי יירשו כל נכסי ואליבא דרבי יוחנן בן ברוקא[ה]: **המחלק נכסיו על פיו.** דלוותא שכיב מרע אינה צריכה קנין ולא שטר ולא משיכה אלא בדבור פיו בעלמא וכגון שמלוה מחמת מיתה כדאמר לקמן בפרק מי שמת [קנא.]: **וריבה לאחד.** נתן לו במתנה כפלייס או שהשוה להן הבכור בלשון מתנה: **דבריו קיימין.** שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי לא נשאר לו אחר מיתתו כלום להורישם לבניו בתורת ירושה שיטלו הפשוטים בשוה והבכור פי שנים: **ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום.** אם ריבה לאחד ומיעט בלשון ירושה שאמר פלוני בני יירש אותו שדה בית כור ופלוני בני יירש שדה לתך ועל בנו בכורו אמר פלוני בני יירש שדה פלוני ופלוני בני יירש שדה פלוני הגדול כשל חבירו לא אמר כלום דמתנה על מה שכתוב בתורה שאינו יכול לעשותו יורש אלא כמשפט הכתוב ודלא כר' יוחנן בן ברוקא דאמר לקמן במתניתין (דף קנ.) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין והך משנה דרבנן היא ורבותא הוא דנקט ריבה לאחד ומיעט לאחד משום ירושה לא אמר כלום וכל שכן היכא דעקר כל הנחלות מן האחין והוריש לאחד מהן לא עשה ולא כלום: **אפ' בין נתחלה כו' דבריו קיימין.** דכיון דאיכא לשון מתנה בהדה מהני ליה דאף לשון ירושה קורה: **גמ' לימא מפני'.** דקתני אין אדם מתנה דלא כרבי יהודה ואנן קיימא לן [עירובין מו.] רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה: **שאר.** מזון: **עונה.** תשמיש: **ותנאו בטל.** דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה דכמעשה בלא תנאי דמי: **בדבר של ממון.** שאר וכסות אבל עונת תשמיש מצוה היא ועברא דגופא הוא: **תנאו קיים.** הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות ומתני' נמי של דבר ממון הוא: **הפס קא מחלה.** שעל מנת כן קבלה קדושין ובהיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה וכיון דקבלה לקדושין מייה נתרלית למחול אבל הכא מי מחיל מה הנאה יש לו לבן שימחול ואע"פ שאפילו הכי אין זו מחילה דאינו רוצה להכעיס את אביו. ולא גרסינן מי ידע דמחיל: **האומר איש פלוני הנה הוא בני בכורי.** מהימנינן ליה לאב ליטול פי שנים דאפי' רבנן דפליגי אדר' יהודה לקמן בשמעתין [קמ:] ואמרי אינו נאמן הני מילי בדמוחזק לן דלאו בכור הוא אבל בדלא מוחזק לן הי מיייהו בכור מודו דנאמן כדאמרינן לקמן [שם] אלא לרבנן יכיר [דברים כא] למה לי בצריך היכרא: **אבל אמר יירש[ו] פלוני בני הנה הוא בכור.** ולא אמר בכורי אז לא יטול פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר והוי בכור לכהן אבל לא לנחלה דלא הוי ראשית אונו דידיה ומספיקא לא יהבינן ליה פי שנים ואפילו אם תפס מפקינן מייה דלא קרינא ביה יכיר לאחריס דאכתי מספקא לן: **מוחזק אני בו.** ועד אחר עמו (כו'): **בוכרא סוכלא.** בכור שוטה: **דכל בוכרא דאמא בוכרא סוכלא קרי ליה.** ולא משום שטותו אלא לפי שאינו בכור כמו הדם שוטה שאינו כשר: **מוחזק אני בזה שהוא בכור.** והיה עד אחד עמו. והאי בכור היה שמו שכחת כדלקמיה: **דכי הוו אתו.** האומשין בעייניהן: **שכחת ברי.** שם הבכור ולאו היינו בריה דר"ח דאמרי' בלא יחפור (לעיל דף כו.) אמר ר"ח לא שכיב שכחת ברי אלא דקך תאינתא בלא זמנה: **מסי רוקיה.** לעין: **אמר ר' אמי.** בכור הנולד טומטום שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר שהיה גיד שלו ובציו טמונין בגוף. ורבותא נקט דאף על גב שנמצא זכר גמור וכל שכן אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להוולד: **והיה.** קרא יתירא הוא: **הויה.** לידה:

אמימר

מר סבר. רב פפי: **לא עשה כלום בפלגא.** בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחיו אבל בחלק בכורה יפה מכר דיש לו לבכור קודם חלוקה: **בכולהו.** אפי' בחלק בכורה: **והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה.** ואם מכר או מחל או נטל חלק אחד כפשוט ויתר בכל הנכסים כולן משום דמתנה קרייה רחמנא[ד] ומשמע אב נתונה לבכור: **גמ'.** סל מלא פלפלין: **מתני' האומר איש פלוני בני.** שהוא בכור לא יטול פי שנים. אי נמי איש [פלוני] בני פשוט לא יירש עם אחיו: **לא אמר כלום.** שהרי מתנה לעקור דבר מן התורה ובעל כרחו של זה יירש עם האחין ואינו יכול לסלקו מירושה זו אלא על ידי שיתן בלשון מתנה כל נכסיו לשאר בניו או שיאמר שאר בניי יירשו כל נכסי ואליבא דרבי יוחנן בן ברוקא[ה]: **המחלק נכסיו על פיו.** דלוותא שכיב מרע אינה צריכה קנין ולא שטר ולא משיכה אלא בדבור פיו בעלמא וכגון שמלוה מחמת מיתה כדאמר לקמן בפרק מי שמת [קנא.]: **וריבה לאחד.** נתן לו במתנה כפלייס או שהשוה להן הבכור בלשון מתנה: **דבריו קיימין.** שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי לא נשאר לו אחר מיתתו כלום להורישם לבניו בתורת ירושה שיטלו הפשוטים בשוה והבכור פי שנים: **ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום.** אם ריבה לאחד ומיעט בלשון ירושה שאמר פלוני בני יירש אותו שדה בית כור ופלוני בני יירש שדה לתך ועל בנו בכורו אמר פלוני בני יירש שדה פלוני ופלוני בני יירש שדה פלוני הגדול כשל חבירו לא אמר כלום דמתנה על מה שכתוב בתורה שאינו יכול לעשותו יורש אלא כמשפט הכתוב ודלא כר' יוחנן בן ברוקא דאמר לקמן במתניתין (דף קנ.) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין והך משנה דרבנן היא ורבותא הוא דנקט ריבה לאחד ומיעט לאחד משום ירושה לא אמר כלום וכל שכן היכא דעקר כל הנחלות מן האחין והוריש לאחד מהן לא עשה ולא כלום: **אפ' בין נתחלה כו' דבריו קיימין.** דכיון דאיכא לשון מתנה בהדה מהני ליה דאף לשון ירושה קורה: **גמ' לימא מפני'.** דקתני אין אדם מתנה דלא כרבי יהודה ואנן קיימא לן [עירובין מו:] רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה: **שאר.** מזון: **עונה.** תשמיש: **ותנאו בטל.** דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה דכמעשה בלא תנאי דמי: **בדבר של ממון.** שאר וכסות אבל עונת תשמיש מצוה היא ועברא דגופא הוא: **תנאו קיים.** הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות ומתני' נמי של דבר ממון הוא: **הפס קא מחלה.** שעל מנת כן קבלה קדושין ובהיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה וכיון דקבלה לקדושין מייה נתרלית למחול אבל הכא מי מחיל מה הנאה יש לו לבן שימחול ואע"פ שאפילו הכי אין זו מחילה דאינו רוצה להכעיס את אביו. ולא גרסינן מי ידע דמחיל: **האומר איש פלוני הנה הוא בני בכורי.** מהימנינן ליה לאב ליטול פי שנים דאפי' רבנן דפליגי אדר' יהודה לקמן בשמעתין [קמ:] ואמרי אינו נאמן הני מילי בדמוחזק לן דלאו בכור הוא אבל בדלא מוחזק לן הי מיייהו בכור מודו דנאמן כדאמרינן לקמן [שם] אלא לרבנן יכיר [דברים כא] למה לי בצריך היכרא: **אבל אמר יירש[ו] פלוני בני הנה הוא בכור.** ולא אמר בכורי אז לא יטול פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר והוי בכור לכהן אבל לא לנחלה דלא הוי ראשית אונו דידיה ומספיקא לא יהבינן ליה פי שנים ואפילו אם תפס מפקינן מייה דלא קרינא ביה יכיר לאחריס דאכתי מספקא לן: **מוחזק אני בו.** ועד אחר עמו (כו'): **בוכרא סוכלא.** בכור שוטה: **דכל בוכרא דאמא בוכרא סוכלא קרי ליה.** ולא משום שטותו אלא לפי שאינו בכור כמו הדם שוטה שאינו כשר: **מוחזק אני בזה שהוא בכור.** והיה עד אחד עמו. והאי בכור היה שמו שכחת כדלקמיה: **דכי הוו אתו.** האומשין בעייניהן: **שכחת ברי.** שם הבכור ולאו היינו בריה דר"ח דאמרי' בלא יחפור (לעיל דף כו.) אמר ר"ח לא שכיב שכחת ברי אלא דקך תאינתא בלא זמנה: **מסי רוקיה.** לעין: **אמר ר' אמי.** בכור הנולד טומטום שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר שהיה גיד שלו ובציו טמונין בגוף. ורבותא נקט דאף על גב שנמצא זכר גמור וכל שכן אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להוולד: **והיה.** קרא יתירא הוא: **הויה.** לידה:

אמימר

מר סבר לא עשה כלום בפלגא ומר סבר בכולהו שלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה [א]והלכתא יש לבכור קודם חלוקה מר זוטרא מדרישבא פלג בצנא דפלפלי בהדי אחין בשוה אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה הואיל ויתרתה במקצת ויתרתה בכל הנכסים כולן: **מתני'** [ב]האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה [ג]המחלק נכסיו (ה) על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום [ד]כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים דתניא [ה]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [ו]בדבר של ממון תנאו קיים אפי' תימא ר' יהודה התם ידעה וקא מחלה הכא לא קא מחיל אמר רב יוסף [ז]אמר איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים איש פלוני בכור הוא אינו נוטל פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה א"ל מוחזקני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דהוה קרי ליה אבוה בוכרא סכלא דלמא בוכרא דאמא הוא דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא סכלא קארו ליה [ח]ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר ליה מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה מנא ידעת אמר ליה דכי הוו אתו לגבי אבוה אמר להו זילו לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודלמא בוכרא דאמא הוא [ט]גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאמא לא מסי רוקיה אמר ר' אמי [י]טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא [1]והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה רב נחמן בר יצחק אמר [2]אף אינו נידון כבן סורר ומורה דאמר קרא [2]כי יהיה לאיש בן סורר ומורה עד שיהא בן משעת הויה אמימר

תורה אור השלם

1 כִּי תִהְיֶין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשְּׂנִיאָה: דברים כא טו

2 כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: דברים כא יח

הגהות הב"ח

(ה) במשנה המחלק נכסיו לבניו על פיו: (ב) תוס' ד"ה והלכתא וכו' משום דיש לו לבכור קודם חלוקה לפי' אין לו לבכור קודם חלוקה יכול לומר איני נוטל:

מוסף רש"י

המחלק נכסיו על פיו. אמרי דבני פיו ולא בסתם ירושה בשביקה (יבמות לז.). **ריבה לאחד כו' דבריו קיימין.** דלכולן נתן במיני ואין כאן ירושה ליטול בכורה ולא הפשוטים ליטול בשוה, אלא מה שריבה ריבה ומה שמיעט מיעט (שם). **ואם אמר משום ירושה, פלוני יירש שדה פלונית ופלוני שדה פלונית, לא אמר כלום.** שהתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל, הואיל ולא פילק לפשוטים בשוה ולבכור פי שנים (שם). **כתב בין בתחלה.** תנתן שדה פלונית לפלוני וירשנה, **בין באמצע.** ירשה ותנתן לו וירשה, **בין בסוף.** ירשה ותנתן לו (שם). **בדבר של ממון.** כגון שאר וכסות (כתובות נו. קדושין יפ: ב"מ נא.) **תנאו קיים.** ניתן לאמילה והרי אמלה, אבל עונה שהיא לעבר הגוף לא ניתן לאמילה (קדושין וב"מ שם).

מכאן שייך לעמוד הבא

תשב לזכר ולנקבה. ימי טוהר לזכר וימי טומאה לנקבה (נדה כח.). **הוכרו ולבסוף נתערבו.** כגון שתי נשים של שני אנשים שהולכו וולדותיהן ואח"כ נתערבו, ועכשיו כשהן באין כולן לירש ומזקן אומן אמיהם ולכל אחד אמרי לאו אחיו אתה (בכורות מז:). **כותבין הרשאה לזה.** שאחד נאמינו על מלקו בנכסי אביו, ובעל הכרעאה בא אצל יורשי שני האבות ואומר לכל אחד אם אחיכם אני מתו לי ואם זה אחיכם מתו לי מלקו, וכן לבני השני, אבל לא הוכרו מעולם אין מתבין, דלא היתה להם זכיה מעולם (שם).

מוסף תוספות

א. שעד כאן לא נחלקו אלא בחלק בכורה משום דכתיב לתת לו אבל בחלק פשיטות כו"ע מודו דיכול למכור. ר"ן. ב. ולא בפלגא ממש אלא חולקא דאחוה פשוט קרי פלגא ודמיא לחצי קרקע דפ' חזקת (לעיל לז:). יל רמה. ג. ואידי דאשמועינן

א) ומעמת לו., ב) [עי' פירקב"ס ע"ז דף קכט.], ג) קדושין יט: ב"מ נא. לל. תמורות נו., ד) [דברים כא], ה) [לקמן קנ.], ו) [רש"ש מא"ז], ז) [לעיל קכה:], ח) [לעיל קכד:],

רבינו גרשום

מר סבר. רב פפי דאמר יש לבכור קודם חלוקה לא עשה ולא כלום בפלגא בחלק פשוט ומכל שכן חלקו של אחיו שלא מכר משום דבג' חלקים צריך למיפלג ותרי חלקים [הוי] דידיה ורב פפי אמר שלא עשה ולא כלום בההיא פלגא שלו דמגיע בפשוטו משום דאכתי לא פליג אבל חלק בכורה דזכי ליה רחמנא מצי למיזבן: ומר סבר. רב פפא דאמר אין לבכורה קודם חלוקה סבירא ליה לא עשה ולא כלום בכולהו נכסים ומשום הכי לא מודבן אפי' חלק בכורה: מדרישבא. מקום: בצנא דפלפל. סל מלא פלפלין וחלק עמו בשוה והיה בכור: **פי'** האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום. מפני שעוקר נחלה מן התורה מכל וכל ומתנה על מה שכתוב בתורה לתת לו פי שנים: המחלק נכסיו על פיו. שכיב מרע שאינו צריך קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא מה שאמר בפיו זה יינתן לפלוני וזה יינתן לפלוני קיים: ריבה לבן אחד ומנכסיו ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור. שלא נתן לו כי אם כאחד מבניו דבריו קיימין משום דבלשון מתנה הוא נותן ומתנה יכול ליתן לכל מי שירצה. אבל אמר משום ירושה. פלוני יירש שדה פלוני וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור לא אמר ולא כלום משום דהשתא עוקר ירושה דאורייתא. ואם אמר משום מתנה דבריו קיימין דמתנה מצי למיהב לכל מאן דבעי: כתב מתנה בין בתחלה בין בסוף וכו' כדפיר' לה בגמ': לימא מתני' דקתני דהרי מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום ר' מאיר דאי היא ר' יהודה ה) היינו דמתנה על מה שכתוב בתורה: ר' יהודה אומר בדבר של ממון תנאו קיים אבל עונה לא הואיל דלאו ממון הוא. עד כאן לא אמר ר' יהודה גבי אשה דבדבר של ממון תנאו קיים משום דידעה היא איתתא דלא בעי למיתן לה מזון וכסות אפי' הכא מקדשה ליה ומחלה ליה בההיא הנאה דמקדש לה ואית לה עונה ומחלה בממון ונייחא לה בהנהו קדושין אבל הכא גבי מתנה מי ידע דאי יורש דהוה בעי ממעט ליה חלקו דלימחול ליה משום הכי אפי' ר' יהודה מודה דתנאו בטל: בכורי הוא נוטל פי שנים. דכיון דאמר בכורי משמע בכור של ראשית אונו. אבל אמר פלוני בכור לא יטול דדלמא בוכרא דאמו קאמר: בוכרא סכלא. כלומר בכור שוטה שאינו כל כך עיקר בכור כי הוא מן האם: בוכרא סכלא קראו ליה. דלא בכור ממש הוא ואינו נוטל: דכי הוו אתו אינשי דהוי להו שחין או מכה אתא לקמיה להתרפאות ומסי רוקו. כלומר שרוקו יפה לרפואה

ה) ל"ל דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים: ר"א אומר וכו'.

בדרב פפי בפלגא דהיינו חולקא דאחוה לחודיה נקט בדרב פפא בכולהו דמשמע דאפי' בדנפשיה נמי איכא מקצת דלא עשה ולא כלום, ומאי ניהו חלק בכורה. סס. ד. [ד]לענין מחילה ומכירה שהוא כמי שאינו רוצה לקבל המתנה, שייך למימר כן, דיש כח בידו למחול ולמכור קודם שיקבלנה כמי שאינו רוצה לקבלה, אבל לזכות בשבח שהשביח קודם שהגיע לידו כגון שלפופי והוו תמרי לא, דעד דמטיא לידיה, לא הויא מתנה. מימוקי יוסף.

אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה. אותו טומטום שנקרע ונמצא זכר אם הוא פשוט ואינו בכור וכל נכסי האב משעה מנים והן שלשה בנים בכור ופשוט וטומטום חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט והטומטום כמאן דליתיה ומגיע לחלק הבכור ששה מנים שהן ב' חלקים לפי שהבכור נוטל פי שנים בפשוט ונמצא חלק בכורה שלשה מנים וחוזרים ומולקים הששה מנים הנותרים בין שלשתן ונמצא הבכור נוטל חמשה מנים והטומטום והפשוט נוטלין כל אחד שני מנים אבל אי הוה ממעט לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה

אמימר אמר [א]אף אינו ממעט חלק בכורה שנא' [ב]1 וילדה לו בנים עד שיהא בן בשעת לידה [ב]רב (ג) שיזבי אמר אף אינו נימול לשמנה דאמר קרא 2 אשה כי תזריע וילדה זכר וביום השמיני ימול עד שיהא זכר משעת לידה רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים עד שיהא זכר משעת לידה מיתיבי [ג]המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקיבה תיובתי' דרב שרביא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אי הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה מיבעי ליה קשיא אמר רבא תניא כוותיה דר' אמי בן ולא טומטום (ג) בכור ולא ספק בשלמא בן ולא טומטום כדר' אמי אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבא דדרש רבא שתי נשים שילדו ב' זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה א"ל רב פפא לרבא והא שלח רבין דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום (ד)ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה הדר אוקי רבא אמורא עליה (ה)ודרש דברים שאמרתי לכם מעות הן בידי ברם כך אמרו משום ר' ינאי [ד]הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה שלחו ליה בני אקרא דאגמא לשמואל ולמדנו רבינו היו מוחזקין בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר בכור הוא מהו שלח להו כותבין הרשאה זה

מדדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה. ואם תאמר הא רב (ו)(פפי) משמיה דרבא אמר דאין לו לנכור קודש מלוקה[א] והיאך יבא ליטול בכורה מכח אידך ואור"י דאין זה בא אלא מכח שליחות דהלכתא (ז) שליח שויה[ב]: כך

ואם תמצא לומר אם כן מה אם אינו ממעט חלק בכורה אבל חלק פשוט ממעט מכולן: מאי טעמא וילדו לו בנים. והיה הבן הבכור מי שהוא בן בשעת לידה חולק הבכור כנגדו חלק בכורה וממעט לחלק בכורה מן הבכור דהכי משמע קרא כנגד הבנים משעת לידה יטול חלק בכורה דהיינו חלק גדול ולא נחשוב טומטום עמהם שלא יטול הבכור אלא כנגד שנים מהם דכשהן מרובין ממעיט חלק בכורה: **אף אין אמו טמאה לידה.** שבעה אם נקרע ונמצא זכר וגם לא שבועיים אם נמצא נקבה דכתיב וילדה זכר וטמאה והכי נמי כתיב ואם נקבה תלד וטמאה שבועיים[ו]. יולדת טמאה היא אע"פ שאינה רואה דם: **אף אינו נימול לשמנה.** לרחוה שבת כדדרשינן (שבת דף קלב.) וביום השמיני ביום אפילו בשבת: **המפלת טומטום.** וכל זמן שלא נקרע מספקינן ליה בזכר ובנקבה: **אנדרוגינוס.** שיש לו זכרות ונקבות: **תשב לזכר.** ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה שמטמא שבועיים

מתני' המפלת דם ז' ימים שמנתה שבועיים לטומאה מספק: תיובתא דרב שרביא. דכלל לא חשיב לה לטומאה ולא לטהרה: **לימא תיובתא נמי תיובתא דרב שיזבי.** דאיהו נמי דריש לענין מילה עד שיהא זכר משעת לידה והוא הדין לגבי טומאת לידה ואילו האי תנא חשיב ליה זכר לענין טומאת לידה דקתני תשב לזכר: **גמ'.** דמסכת נדה ספוקי מספקא ליה אי האי וילדה זכר דבעינן דליהוי זכר משעת לידה בין לגבי טומאה בין לגבי מילה ואזיל לחומרא ליתן עליו חומרי זכר דשמין לא דרשינן האי וילדה זכר אלא לכדאמרינן במסכת נדה (דף לא.) אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ורב שיזבי נמי לחומרא קאמר דלא דחייא מילתו שבת דדלמא דרשינן וילדה זכר שיהא זכר משעת לידה אבל רב שרביא לקולא דריש דקא פטר לה מטומאת לידה הלכך אי לאו דפשיטא ליה לא הוה דריש לקולא הלכך הויא (ח) ברייתא תיובתיה: **אי הכי.** דמספקא ליה היכא דנקרע ונמצא זכר אם אמו טמאה לידה אי לאו א"כ אמאי יהבינן ימי טוהר דזכר כדקתני לזכר ולנקבה דהיינו ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה והלא שמא אם יקרע ימצא זכר ושמא איכא למידרש וילדה זכר לטהר את אמו מדין לידה ובין ימי טומאה בין ימי טהרה ליתי לה ואמאי יהבינן לה ימי טוהר כלל הכי הוה ליה למיתני תשב לזכר ולנקבה ולנדה וה"פ תשב לנקבה ימי טומאה דנקבה שבועיים אפי' בלא ראיית דם למדת נקבה היא ולנדה לאחר שבועיים מיד אם תראה דם הויא טומאה נדה (ג) מספיקא דלמדת זכר הוא ואית לן למידרש עד שיהא זכר משעת לידה ולית לה ימי טוהר כלל. במסכת נדה [דף ל.] מקשינן למה הוחזר זכר לומר בכל מקום דקתני לנקבה ולנדה למה לי למיתני לזכר בהדייהו אם ליתן לה ימי טומאה דזכר הא קתני תשב לנקבה ולריך שבועיים ואם ליתן לה ימי טוהר דזכר הא קתני ולנדה דמשמע דלא ניתיב לה ימי טוהר כלל ומשנינן נפקא מינה שאם תראה יום ל"ד ולידתה ותחזור ותראה יום מ"א הויא מקולקלת למנייה שמא לא הוה לה ימי טוהר והיתה תחלת נדה בראייה יום ל"ד ובראייה מ"א הויא תחלת זיבה ואם תראה שלשה רצופין לריכה ז' נקיים וקרבן או שמא זכר ילדה וראייה יום ל"ד היו ימי טוהר ועתה בראייה מ"א הויא תחלת נדה הרי היא בספק זבה ונדה (ד) עד שתשב י"ז ימים נקיים כדמפרש במס' ערכין (דף מ.) ואם ישבה לה י"ז נקיים (ט) ורואה יום י"ח הרי היא תחלת נדה וזו היא דיבה שאם תראה בתחלתן או אם לא תראה כי אם ראייה ראשונה טובלת בליל שמיני ומשמשת עם בעלה ואחר ז' ימים הללו באין י"א יום של ימי זיבה שאם תראה בתחלתן או באמצעיתן או בסופן שלשה ימים רצופין הויא זבה גדולה ולריכה ז' נקיים וקרבן ולעולם לא תחזור לקדמותה להיות תחלת נדה עד אחר ז' נקיים ואם לא ראתה בכל י"א יום הללו עד י"ב הרי היא תחלת נדה בכל המשפט אשר פירשתי ולכך נקראו י"א יום שבין נדה לנדה: **קשיא.** *אבל מיובתא ממש אינה בשביל שאסור מן ט) הבראייתא דמלי למימר תני לזכר ולנקבה ולנדה: (הגה"ה. לכן הוחכר זכר שאם תראה יום ל"ד ולידתה אמריגן טומאה היא ואע"ג דאכתי משכי ימי טוהר דזכר דמספקינן ליה בלא ולד ותשב לנדה וכי הדר חזיא ליום מ"א שהוא ח' לראייתה ותראה להיות שומרת יום כנגד יום אמרינן ולד היה וזכר היה וראייה דיום ל"ד דם טוהר הוה והשתא הוא דהויא תחלת נדה והשתא מקלקלינן לה דלא טבלה עד מ"ח שהוא שמיני לראייה אחרונה ואי לאו משום ספיקא דזכר הוי טבלה למחר ביום מ"ג ממה נפשך אי לאו ולד הוא הרי היא שומרת יום כנגד יום ואי ולד הוא ונקבה הוא אכתי הוי דם טוהר עד שמונים וספיקא דזכר מקלקלא לה. וכן לענין נקבה כלומר וספיקא דנקבה מקלקלא לה עד פ"ח דלא טבלה עד פ"ח [י] [אי ראתה ביום ע"ד] ואי הוה פשיטא לן דלא ולד הוא הוה טבלה למחר ביום [פ"ב] דראיית פ"א בי"א יום שבין נדה לנדה היא ומשום דמספקינן דלמא ולד הוא וראיית שבעים וארבעה דם טוהר אמריגן דהשתא הוא דהויא תחלת נדה. כן פירשה רבינו שלמה זצ"ל (נדה דף ל:) ע"כ הגה"ה): **בן.** והיה הבן שיהא בן משעת לידה: **ולא טומטום.** ואע"פ שנקרע אחרי כן ונמצא זכר: **דברי אמי.** דטומטום שנקרע אע"פ שנמצא זכר אינו נוטל פי שנים [לעיל קכו:]: **אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי.** אי לאפוקי ספק בכור פשיטא דלא שקיל חלק בכורה אא"כ מייתי ראיה שהוא הבכור: **לאפוקי מדדרש רבא.** דמסברא אית ליה ואתי קרא למעוטיה: **שתי נשים.** של אדם אחד: **במחבא.** ואין יודע איזה קדם להיות ראשית אומו: **כותבין הרשאה זה לזה.** ואתי חד מיניהו ותבע חלק בכורה מן האחין אם בכור אני תנו לי בשביל עמי ואם לאו תנו לי בשביל אחי שהרי נתן לי חלקו ופסקינן לעיל [שם] יש לו לנכור קודש מלוקה ויכול למכור וליתן חלק בכורתו לכל מי שירלה והך מילתא אתא קרא למעוטיה דאע"ג דמדינא אית ליה גזירת הכתוב הוא שלא יתנו לו חלק בכורה מן הספק: **אמר ליה רב פפא לרבא.** כשדרש כן: **הוכרו.** בשעת לידה אע"ג דלבסוף נתערבו כו' דהוה ליה בכור ולא שעה אחת וקרא לא אתא למעוטי אלא מאי דדמי טפי למעוטי כגון דלא הוכרו כלל דהוה ליה ספק בשעת לידה דהכי משמע והיה הבן הבכור [דברים כא] שיהא בן משעת לידה ולא טומטום ושיהא בכור משעת הוייה ולא ספק. ושמעינן מהכא דהכי הלכתא דאם הוכרו ולבסוף נתערבו מיהא כותבין הרשאה: **היו מוחזקין.** לאו בעדים שמעידין שראו שנולד קודם לאחיו דאם כן אין האב נאמן אלא בקול בעלמא כעין שאמרנו למעלה [דף קכו:] דהוו קרי ליה בוכרא: **על אחד.** מן הבנים מהו מי מהימנינן לאב במקום חזקה שמכחשת דבריו או לא:

ב' ימים ועם שתי לילות האחרונות הוי י"ז ולא בעי' י"ז נקיים אלא בטוענה ממש כדאיתא בשם פרק היא עומדת משום הכי בעי י"ז נקיים דשמא ג' לילות הראשונות סוף זיבה הן ולהיות הבאיות התחלת נדה היא אבל הכא הראייה הראשונה מע"ג אי התחלת זיבה אי התחלת נדה הלכך לו בעי בין הכל אלא י"ז ימים חוץ מיום ראשון דהייהו ראייה ראשונה ולא בעי' אלא ע"ו נקיים וה"ה אי ראתה כל ז' ימים לא בעי אלא י"ח נקיים ודו"ק. עוד יש להקשות כשראתה ביום י"ח למה הוי התחלת נדה לימא שתחלת נדה הוי זיבות ואי"כ אלמא י"ח ימי זיבה ואח"כ ז' ימי נדה וא"כ ביום י"ח חוץ מראייה הראשונה חזרה זיבות ולי"ק מידי ב לעולם אינם מתמילין ימי נדות אחר שכלו ככלי ימי זיבות אם לא שהיו ככר ימי נדות לעולם אין זיבות אלא אחר ימי נדות ולפשט בעריכין הנמתי דבני הרמב"ן שכ"כ להגיה: (ה) **בא"ד** וראתה יום י"ח. נ"ב פי' כשימצא ולאו זכר: (ו) תוס' ד"ה מדדרש וכו' דהלכתא אלא שוויה. נ"ב הכי אמינא ס"ק דף ע ע"ב:

יום דהויא שומרת יום כנגד יום וטובלת ביום מ"ב ומשמשת אלא לההי תנא לזכר דאסורה עד מ"ח. וכן לענין נקבה אם תראה ליום ע"א תהיה מקולקלת עד פ"ח ומשום הכי איצטריך למיתני זכר. והכא נמי אי משום חומרא הוא ליתני לזכר ולנקבה ולנדה אלא ש"מ מדלא קתני הכי [ש"מ] דלאו משום חומרא הוא. וקשיא לרב שיזבי דמחמיר: שילדו שני זכרים במחבא. בלילה בהחבא בלא נר או ביום בחדשן בלא אור ושתי הנשים היה להם בעל אחד בחור והיו מבכירות ואין ידוע אי זה מהן בכור איזה נולד קודם ונולד לו שוב בנים אחרים כשיגדלו ויבואו לחלק ירוש' אביהן עם אחיהם יכתבו אחד מאלו שני ספיקי בכורות הרשאה לאחיו כדי ליטול פי שנים וראמר לאחיו אם אני בכור תנו לי פי שנים בשביל עצמי ואם אחי הבכור ולא אני תנו לי פי שני שנים בשבילו שהרי בידי הרשאה שהרשני אף הלקן בכורות ויחלקו הבכורה ביניהם ולאפוקי מיהא אתי האי דדשא לשני זכרים שנולדו במחבא והוכרו מעיקרא איזה מהן בכור ולבסוף נתערבו ולא הוכרו כותבין הרשאה זה לזה משום דכתיב יכיר והרי מחחלה: בני אקרא דאגמא. כפר שעמוד באגם: היו מוחזקין בו בני אדם. באחד שהוא בכור ואמר אביו על אחד מאחיו שהוא בכור מהו. מי אזלינן בתר דמוחזק לן שהוא בכור או בתר אביו אזלינן דאמר קים ליה בגויה: שלח להו כותבין הרשאה זה לז"ז משום ספיקא דלא אזלינן בתר חזקה ט) דאבוה:

ט) ל"ל דלאבוה מכחיש ליה לחזקה.

מסורת הרמב"ם

ט) ל"ל וילדה), ב) רש"ל גורס רב שרביא קודם, ג) נדה כח., ד) [בכורות מז:], ה) [שבת סג: וש"נ], ו) [ויקרא יב], ז) [ל"ל מעכנו], ח) [ל"ל המעכנו], ט) רש"ל, י) [ל"ל פפא],

תורה אור השלם

1 כִּי תַזִּיעַ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשְּׂנוּאָה:
דברים כא טו

2 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ:
ויקרא יב ב-ג

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה קשיא כו' אבל תיובתא. עי' לעיל דף נב ע"ב בתוס"ש ד"ה קשיא:

הגהות הב"ח

(א) **גמ'** רב שרביא ל"ל קודם רב שזבי: (ב) שם בן ולא טומטום בכור ולא ספק. נ"ב גלאה דרבא קודם חזרה היה מפרש בריש"א דה"ק בן ולא טומטום כלומר אילו נכתב בן ולא נכתב והיה הבן הייתי אומר אפי' טומטום שבת דכתיב והיה הבן שיהא בן משעת הוייה ולא טומטום ובכור ולא ספק פירוש ואילו נכתב והיה הבכור אומר אפי' טומטום ומי וקבא דוהיה הבכור לא אמת אלא ללמד שיהא בכור משעת הוייה דהייהו הוכרו ולבסוף נתערבו לאפוקי הכי אמר לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה דהיינו כלל נכך מעכדי לאפוקי לך והיה הבן הבכור לאחויי דוהיה קאי אבן למימרא דבעינן בן משעת הוייה ולא טומטום אבל לא בעינן בכור משעת הוייה ולפיכך אפילו [לא הוכרו כלל מיתבין] הרשאה זה לזה וכוכר לקבא לגופיה אמת דלא אייתר כל עיקר ולבתר חזרה מהיהיל דר' יאלי קא מפרש דבא בריש"א דה"ק בן ולא טומטום כלומר אילו נכתב בן ולא נכתב והיה הבן כו' ולכפי' בכור ולא ספק פי' אילו נכתב והיה הבכור ולא נכתב והיה הבן הבכור לא הייתי ממעט אלא טומטום בלחוד דקבא דגופיה אבל הכי אמר בעינן [בכור משע' הוייה ולא] טומטום השמת מיתורא דבן קא שמעינן מרמי כאילו נכתב והיה הבן והיה הבכור דוהיה הבכור אתרוייהו קאי דבעינן שיהא בן משעת הוייה ולא טומטום ובכור [משעת הוייה לאפוקי היכא] שלא הוכרו כלל וזה ממיתבי כמה תמיהות בגופיה זו גם לא צריך לפרש דקבא לא אתי למעוטי אלא מאי דדמי טפי למעוטי כגון דלא הוכרו כלל כו' [דמקבא לא שמעינן טפי] אלא שיהא בכור משעת הוייה דהייגו הוכרו ולבסוף נתערבו ומיהא פיק פירש רבינו אליהו דיכיר קאי נמי אבן השמה לקמן בדף זה ע"ב בתוס' ד"ה כך: (ג) **רשב"ם** ד"ה אי הכי וכו' משפיקא דלמת זכר הוא. נ"ב ולפ"ז על פי דלעיל פי' לפיכך דבעינן בן ולא נקבה אינם מעמטה [משום לידה וכן] אין לה ימי טוהר אפשר לומר דבכי אבל הדין אלינא דרב בריש"א אבל הדין אלינא דרב בריש"א מ"מ אמן דפריך עליהם ה"פ אמ"ל דלא [דרשין הכי] אלא לגבי אבל אינם אמה לידה אפילו הכי [ליתני ונלבה] דלמת זכר הוא: (ד) **בא"ד** עד שתשב י"ז נקיים. נ"ב כתב מהר"ש גורס ז"ל לפום ריהטא קאמר הכי אבל לא דייקא אלא ש"ו נקיים בעי' מאחר דראתה

ראה סמוך לוסתה יושבת עליו ז' נקיים ואם ראתה באותן ל"ג (אפי' הכי) דם טוהר הוא. אבל אם חזרה וראתה יום שמיני יושבת יום כנגד יום ואם ראתה ג' ימים רצופין בתוך י"א יום הרי זו זבה גמורה וצריכה נקיים. והאי דקאמרינן הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה כדאמר לא יהבינן לה ימי טוהר אלא אי חזי' ליום ט"ו הויא טמאה נדה. ומקשינן במס' נדה למה הוכיר דתני לנקבה ולנדה לא אצטריך למיתני זכר דאי לענין טמאה לידה הא קתני תשב לנקבה ולנדה לא איצטריך לטמאה לידה דזכר דהוי בכלל י"ד דנקבה. ואי לענין טהרה ימי טוהר קאמר לזכר הא קתני נדה כיון דקתני לנדה וש"מ דלית לה ימי טוהר אלא אי חזיא (ליום נ"א) הוי טמאה נדה אלא להכי תנא לזכר לחומרא דאע"ג דאין לה ימי טוהר יהבינן ליה דין דזכר להכי שאם תראה יום ל"ד ולידתה ביום ארבעים שלמו ז' ימי נדתה ואם תחזור ותראה ליום מ"א ההי' מקולקלת עד מ"ח דה"ל ביום מ' שלמו ימי טוהר דזכר וכיון שראתה למחר יש לה שהב דין נדה ואינה שהורה עד מ"ח דאי לא תנא לזכר אמרינן בסוף מ' שלמו ימי נדתה ומה שראתה ביום מ"א היינו בתוך י"א

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעי' ד: ב ש"ע י"ד סי' רסו סעי' י בהג"ה:
סט ג מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יח סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קלד סעיף ח:
ע ד מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רעז סעיף א:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

מוסף תוספות

א. ואם מכר קודם חלוקה לא עשה ולא כלום וא"כ האיך הוא כותב הרשאה דהרשאה כמתנה. רסב"ם. **ב.** ועשו תקנה לענין שליחות כאילו היה קונה קנין גמור. תוס' ב"ק ע. [ז]כי מלוה, דאע"ג דלא מצי לאקנויי מרשה בה. רמב"ן.

רבינו גרשום

משום דבכור הוא. טומטום בכור. שנקרע: עד שיהיה בכור בשעת הוי"ר משעת לידה וזה היה ספק קודם לכן אם זכר הוא אם לאו: אמימר אמר אף אינו ממעט בחלק. בשעה שאם היו שני אחים בכור ופשוט וזה טומטום שלישי כשיבואו לחלק בין נכסים כמאן דליתי' דמי ויחלוק עם אחיו פי שנים בכל הנכסים. אבל אותן שני חלקים חלק פשוט של בכור וחלק אחיו פשוט יחלקו לג' ויקח טומטום חלק השלישי. מ"ט לא ממעט דכתיב וילדו לו בנים הנך דהוי' בנים בשעת לידה ממעטי' והוא לאו בן הוא משעת לידה: רב שזבי אמר אף אינו נימול לשמנה. שאם חל שמיני שלו בשבת לא מחללינן עליה שבת דמחמרינן גבי שבת: רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה. משום דכל זכר מטמא שבעה ימים כימי נדתה אבל הוא אינו מטמא כלל: מיתיבי. קא תנא במס' נדה המפלת טומטום ואנדרוגינוס זה הוא זכר ונקבה. וטומטום הואיל דלא ידענן מה הוא מחמרינן ותשב לזכר ולנקבה. כיצד יהבינן לזה אמו טמאה לידה. משום דכל זכר מטמא שבעה ימים כימי נדתה אבל הוא אינו מטמא כלל: מיתיבי. קא תנא במס' נדה המפלת טומטום ואנדרוגינוס זה הוא זכר ונקבה. וטומטום הואיל דלא ידענן מה הוא מחמרינן ותשב לזכר ולנקבה. ולימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי דאמר לעיל דלא דיינינן כזכר ודאי ואינו נימול לשמונה בשבת אע"ג דנקרע ונמצא זכר והא הכא דאמרינן דתשב לזכר ארבעים אף על פי שלא נקרע. ומשני לרב זביד לא הוי תיובתא משום דהאי תנא דאמר תשב לזכר ולנקבה ספוקי מספקא ליה אי זכר הוא או נקבה היא משום הכי אזיל לחומרא דתשב לתרוייהו לזכר ולנקבה והם הכי נמי אזיל רב שיזבי לחומרא הואיל דבשעת לידה מספקא ליה אם זכר אם נקבה אזלינן לחומרא ולא מחלינן לי' בשבת משום דבן ודאי בעינן משעת לידה והאי לאו הכי הוא ומשום הכי לא קשי' ליה דהכא נמי מחמיר: אי הכי הוא. דמשום חומרא הוא אמאי לא מחמרינן בה כל חומרות דמצינן למימר ונימא דתשב לזכר ולנקבה ולנדה. הכי פירושא אם ילדה זכר טמא ז' ימים ומכאן ואילך לאחר מ' ימים כל דם שהיתה

יום שבין נדה לנדה היא משום הכי אזיל לחומרא דתשב לזכר ולנקבה ולנדה. ואי בעינן משעת לידה דהאי תנא דאמר תשב לזכר ולנקבה ולנדה. הכי פירושא אם ילדה זכר טמא ז' ימים ומכאן ואילך לאחר מ' ימים כל דם שהיתה

מ"ר ראה אם תראה יום ל"ד ולידתה ביום מ"ב ומשמשת אלא להכי תנא לזכר דאסורה עד מ"ח. וכן לענין נקבה אם תראה ליום ע"א תהיה מקולקלת עד פ"ח ומשום הכי איצטריך למיתני זכר. והכא נמי אי משום חומרא הוא ליתני לזכר ולנקבה ולנדה אלא ש"מ מדלא קתני הכי [ש"מ] דלאו משום חומרא הוא. וקשיא לרב שיזבי דמחמיר: שילדו שני זכרים במחבא. בלילה בהחבא בלא נר או ביום בחדשן בלא אור ושתי הנשים היה להם בעל אחד בחור והיו מבכירות ואין ידוע אי זה מהן בכור איזה נולד קודם ונולד לו שוב בנים אחרים כשיגדלו ויבואו לחלק ירוש' אביהן עם אחיהם יכתבו אחד מאלו שני ספיקי בכורות הרשאה לאחיו כדי ליטול פי שנים וראמר לאחיו אם אני בכור תנו לי פי שנים בשביל עצמי ואם אחי הבכור ולא אני תנו לי פי שנים בשבילו שהרי בידי הרשאה שהרשני אף הלקן בכורות ויחלקו הבכורה ביניהם ולאפוקי מיהא אתי האי דדשא לשני זכרים שנולדו במחבא והוכרו מעיקרא איזה מהן בכור ולבסוף נתערבו ולא הוכרו כותבין הרשאה זה לזה משום דכתיב יכיר והרי מחחלה: בני אקרא דאגמא. כפר שעמוד באגם: היו מוחזקין בו בני אדם. באחד שהוא בכור ואמר אביו על אחד מאחיו שהוא בכור מהו. מי אזלינן בתר דמוחזק לן שהוא בכור או בתר אביו אזלינן דאמר קים ליה בגויה: שלח להו כותבין הרשאה זה לז"ז משום ספיקא דלא אזלינן בתר חזקה ט) דאבוה:

ט) ל"ל דלאבוה מכחיש ליה לחזקה.

כך נאמן לומר זה בן גרושה כו'. תימה לפי שנאמן לבכר יהא נאמן גם לפסול ולומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה ויש לומר כיון שנאמן לבכר בכל ענין האמינו הכתוב ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור ואם כן עושה בניו הגדולים ממזרים שמאיס אחר הם והכי נמי נאמן לומר שהוא בן גרושה וכדינו אליהו מפרש דיכיר נמי קאי אבן השנואה כלומר בן השנואה יכיר דנאמן לומר שהוא בן שנואה דהיינו שנואה בישואים כדמפרש בפ"ב דיבמות (דף כג. ופס) כגון חייבי לאוין שנשא כהן גרושה ומיהו כשם שנאמן לומר משמע דממה שנאמן לבכר יליף אבל בירושלמי בפ' עשרה יוחסין משמע כפירוש רבינו אליהו ופוסק בה"ג דהא דפסקינן לקמן הלכה כר' יהודה כדשלח ר' אבא היינו דוקא כשפוסל ע"י הכרת [א] בכורה אבל אין הלכה כר' יהודה שיהא נאמן לומר זה בן גרושה ואין נראה לר"י דאמר בפ' החולץ (פס דף מז.) ההוא דאתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול עצמך ומי אתה נאמן לפסול בניך ופריך והתניא ר' יהודה אומר יכיר ומשני אמר רב נחמן בר יצחק דהכי קאמר לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי ופסק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק משמע דאי לאו דאין עדות לכותי היה נאמן לפסול אע"ג דליכא הכרת בכורה: **בנכסים שנפלו בשהוא גוסס.** הכי נמי הוה מלי לשנויי (ו) בנכסים דלא עבידי דאתו אלא מדתי טעמי נקט: הכי

זה לזה מה נפשך אי כרבנן סבירא ליה לישלח להו כרבנן אי כרבי יהודה סבירא ליה לישלח להו כרבי יהודה מספקא ליה אי כרבי יהודה אי כרבנן מאי היא דתניא (ו) [1] **יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה** [א] **נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור** [ב] **כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב יכיר אלא לרבנן** [ג] **יכיר למה לי בצריך היכרא למאי הלכתא למיתבא לו פי שנים לא יהא אלא אחר אילו בעי למיתבא ליה במתנה מי לא יהיב ליה לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ולר"מ דאמר** [ג] **אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס: ת"ר** [ג] **היו מוחזקין בו שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן רישא רבי יהודה וסיפא רבנן א"ר יוחנן** [ד] **אמר בני הוא** [ה] **וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן דמשמש לי כעבדא קאמר וחילופיה אבית המכס** [ה] **היה עובר על בית המכס ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן מיתיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן היה משמשו כעבד ובא ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אר"ג בר יצחק** [ו] **התם דקארו ליה עבדא מצר מאה מאי מצר מאה מצר עבדא ק' זוזי שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר לחבירו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה**

בשעה שאמר עליו שהוא בכור כגון בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן לאחר שאמר בני זה בכורי הוא דליכא למימר בההיא שעתא מגו דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: ורבי מאיר דאמר כו'. להא רבנן דרבי יהודה היינו ר"מ דאמר [קידושין סב:] אדם מקנה גבי אומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת (ו) שאתגייר כו' [שם סג.]: **בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס.** דתנן במסכת שמחות (פ"ל ה"ל) הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ובר ירושה הוא ולהכהו נכסים אינטריך יכיר שיטול בהן הבכור פי שנים דבהכהו ליכא מגו דאפי' לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי כגון נכסים שנופלים לו בשעה שיש בו כח ליתנם לאחרים אבל גוסס אינו יכול לדבר ואין בו כח ליתן והלכך לא מצי לאקנויינהו מקמי דאתו לידיה דהא אפילו בשעה שבאו לידו אין יכול להקנותן וכל שכן מקודש לכן ובלאחר מיתה לא מצי לשנויי דאין בכור נוטל ברלוי: הכי גרסינן **היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן. ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן.** כר' יהודה: **רישא** (ו) **ר' יהודה וסיפא רבנן.** בניחותא: **וחזר ואמר עבדי הוא.** בין בתוך כדי דיבור בין לאחר זמן אמר כן על אותו שאמר עליו מתחלה בני: **אינו נאמן.** במאי דאמר השתא עבדי. וליכא למימר האי דקרי ליה מתחלה בני משום דאוהבו כבנו דאין דרך לקרות לעבדו בנו והלכך אחר טענה ראשונה נלך דהואיל וחזא האחרונה אינו פירוש כי אם הכחשה אין בנו לילך אחר טענה אחרונה דהודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר בני [ז] כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: **וחזר ואמר בני נאמן.** במאי דאמר השתא בני דאינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרש הוא עבדי דקאמרי בני הוא והאי דקאמר עבדי לפי שהוא משמשו יותר מדאי כאילו הוא עבדו אבל בריאה לא שייך לפרושי הכי דעבדו הוא כדאמר השתא והאי דקרי ליה שאוהבו כבנו דאין דרך האדון לייחס לעבדו ולקרותו בנו בשביל שום חיבה: **אביה המכס.** לשם רגיל לקרות לעבדו בנו להבריחו מן המכס אבל בנו לא יקרא לעולם עבדו שהרי גורם לעצמו הפסד על חנם: **ואמר בני.** אל המוכסים: **וחזר ואמר עבדי.** כשעבר משם והלאה: **נאמן.** במאי דחזר ואמר עבדי דודאי מעיקרא הוה קרי ליה בני בשביל ירא המכס: **וחזר ואמר בני אינו נאמן.** אלא ודאי עבדו הוא כדאמר מעיקרא דאילו היה בנו לא היה אומר למוכסים שהוא עבדו: ה"ג **מיתיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן.** ומסיפא קפריך ליה לר' יוחנן. וה"פ היה משמשו כבן מלבים ומנעיל מכנים ומוליא אבל עבודת עבד לא ורבותא נקט דאע"ג דמשמשו כבן ואיכא למימר האי דקרי ליה בנו משום דמשמש ליה כבן אפי' הכי כי חזר ואמר עבדי אינו נאמן במאי דקאמר לבסוף אלא נלך אחר לשון ראשון דודאי בנו הוא דאין דרך לקרות לעבדו בנו אפי' היכא דמשמש ליה כבן שאין האדון מחבבו כל כך לקרותו בנו: **היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן.** במאי דקאמר בני ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קראו עבדו משום דמשמשו כעבד ולא משום דעבדו הוא. וקשיא לר' יוחנן דאמר אמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן דר' יוחנן אפילו היכא דלא חזינן דמשמשו כעבד קאמר נאמן במאי דאמר לבסוף בני וכל שכן היכא דחזינן בהדיא משמשו כעבד ואילו בריישא אפילו היכא דמשמשו כעבד קאמר דאינו נאמן במאי דאמר לבסוף בני וכ"ש היכא דלא חזינן היאך משמשו דאינו נאמן וקשיא לר' יוחנן דאמר נאמן: **הפס.** בבריישא: **דקרי ליה עבדא מצר מאה.** כלומר עבד גמור הוא לי שסמוכים לי עליו מאה דינר במצר שלו כלומר ששוה מאה דינר והלכך כי אמר עבדי מצר מאה וחזר ואמר בני אינו נאמן דאילו הוה קרי ליה עבדא מצר מאה ואע"ג דמשמש ליה כעבדא דאין קורין כן אלא לעבד: **עבדא מאה זוזי.** ששוה מאה זוזי: **אלא ליה ר' אבא.** כל הני שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא נקט הכא משום דבחד מיניייהו קא פסיק הלכתא כר' יהודה ובכולהו הלכתא כדשלח ר' אבא כדפסקינן בסיפא דשמעתין [דף קכח:]: אתה

נאמן ולא אמרינן משום הכי קרי ליה עבדא מעיקרא דמשמשו כעבד. וקשיא לר' יוחנן: לעולם נאמן והתם מ"ט אינו נאמן משום דקרו ליה אינשי עבדא מצר מאה משום הכי אינו נאמן כשחזר ואמר בני. מצר מאה כלומר מצרו של עבד זה מאה זוזי. כלומר בטוח אדונו של זה שיכול ליקח ממנו מאה זוזי שמאה זוזי סמוכין לו בכל שעבד שם.

ו) אולי ל"ל כעבד הנא ומשמש והולך וכו'.

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' יד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף יב:

עב ב מיי' פט"ו מהלכות איסורי ביאה הל' טז סמג לאוין קנז טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף כט:

עג ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' יד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רעז סעיף יב:

עד ד מיי' פ"ד מהלכות נחלות הל' ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף ג:

עה ה מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ד:

עו ו מיי' שם הל' ג טור ש"ע שם סעיף ג:

מוסף תוספות

א. כגון שהוא אומר על קטן ממנו שהוא בכור דממילא מיפסל אידך. ר"ן.

רבינו גרשום

יכיר יכירנו. האב לאחרי': וחכמים אומרים אינו נאמן. דבחר חזק' אזלינן. אלא רבנן דאזלי בתר חזקה יכיר למה לי דהא משמע יכיר דאביו יכירנו לאחרים ונאמן. ומשני לעולם בתר חזקה אזלינן ולמאי הלכתא כתיב יכיר בצריך הכרה. שאם אין מוחזק לן מהאי אי בכור הוא או לא צריך אביו להכירו לאחרים אבל אי מוחזק הוא לן בתר חזקה דרבים אזלינן ולא בתר האב: למאי הלכתא. צריך להכירו למיתן ליה פי שנים לא יהא האי בן אלא אחר אם רוצה האב ליתן מתנה לאחר ואומר הבו ליה מי לא יהבינן ליה לאחר הא נמי מאי שנא: לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן. שאם אמר תנו לאחר פלוני נכסים שאני עתיד להרויח לא יהבינן ליה כלל לאחר מכאן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל אי עביד הכרה להאי בכור תנו לו פי שנים בנכסי שארויח יהבינן ליה מה שאין כן באחר: ולר' מאיר הא אמר אדם מקנה וכו' אפי' לאחר יכיר למה לי. אכתי איכא למפרך לא יהא אלא אחר: לא צריכא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס. דאפי' ר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא מודי הואיל דבגסיסתו נפלו לו לא יהבינן ליה. דלהכי אמר ר' מאיר אדם מקנה דבר שלא בא בעולם הכא מודי דאיהו [לא] מצי למיתן אבל גבי בכור אף על גב דאיהו גוסס יהבינן ליה היכא דהכירו מחיים ומשום הכי צריך הכרה להיכא דלא מוחזק לן אבל אי מוחזק לן בתר חזקה דידן אזלינן: רישא רבנן. דבתר חזקה דידן אזלינן: וסיפא ר' יהודה. דבתר אבוה אזלינן: מאי טעמא להיכא דאמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן. דהאי דקאמר עבדי משום דמשמש ליה כעבדא: וחילופיה אבית המכס. היכא דנותנין מכס מן העבדים וחזר ואמר עבדי נאמן. דהאי דקאמר בני כדי להבריח מן המכס קאמר. אמר עבדי לבית המכס הואיל דלאו להבריח קאמר וחזר ואמר בני אינו נאמן הואיל דקא יהיב מכס. מיתיבי היה משמש כעבד ו) ובא משמש והולך ואומר עבדי וחזר ואמר בני אינו

מסורת הש"ס

ו) יבמות מז. קידושין עד. [עח: כל הסוגיא], ב) [עיין תוספות בכורות מו: ד"ה מ"מ], ג) [לעיל עט: וש"נ], ד) נ"מ משנה, ה) [מתוכות כז:], ו) [לאחר רש"ס], ז) ל"ל רבנן וקיפא ר"י. רש"ל, אבל בדפו"ר ד"ה ר"ג ומאמר אביו הוא לפני ד"ה ר"ג וכו' ולפנינו סודר הרשב"ם ע"פ המהרש"ל,

תורה אור השלם

1 כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לְתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

גליון הש"ם

גמרא וחזר ואמר עבדי. עי' במיהושי סרמצ"ן לעיל דף לג ע"ב ד"ה אר"ר: **רשב"ם** ד"ה אינו נאמן כו' בדבתים יכיר. עי' לקמן דף קלד ע"ב ברשב"ם ד"ה ליורשו וכ"ש:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה בנכסים וכו' בנכסים דלא עבידי. נ"ב ע"ל בדף עט ע"ב:

מוסף רש"י

יכיר. את הבכור בן השנואה יכירנו לאחרים. שאם אין נ"ל ממכירים אותו נאמן עליו אביו לומר זה בני בכור ליטול פי שנים (דברות יח). **זה בן גרושה.** וכהן חלוץ הוא (שם). **וחכמים** אומרים אינו נאמן. אבן גרושה וכן חלוצה הוא דפליגי (קדושין עד.) אבל לענין בכור לא פליגי (שם עח:). **בצריך היכרא.** קרא לבכור הוא לאתא וכגון שבא ממדינת הים ולא הוחזק לנו בבכור אלא על פי אביו (שם). למאי הלכתא. ופריכינן למאי הלכתא אשמעינן קרא דאביו נאמן עליו, למיתבא לו פי שנים, פשיטא דנאמן למה לי קרא (שם). מי לא יהיב ליה. מגו דאי בעי למיתב ליה טולהו נכסי יהיב ליה, מהימן ממי למיתבינהו ויטליה בדיבורו בתורת בכורה (שם). **שנפלו לאחר מכאן.** לאחר שאמר לפניו בכור הוא נפלו לו והוא רוצה ליתן לדבר רמוקה ומעיד עליו אשה יפלו בנכסים של אב או אחד ממוריתים לפניו בחייו יטול זה בהן חלק בכורה, דלהכי אי לאו דאשמעינן קרא ליכא מינו דאי בעי למיתבינהו, דהשתא לא מצי יהיב, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, והשתא שקיל להו בתורת ירושה (שם). **כשהוא גוסס.** לאחר שהעיד כך אמרי ליה אשה יפלו לו נכסים כשהוא גוסס שיטול זה בהן חלק בכורה, ואי לאו דאימניה קרא לאב לאכילו, משום מגו לא זכה בהן, דמודה ר' מאיר באומר נכסים שיבואו לי כשהיה גוסס נותנים לך אלא אמר כלום, הואיל וכשעה שבאים לעולם לאו בר מתנה הוא, ולהכי נקט כשהוא גוסס ולא נקט לאחר מיתה, דהנהו אפילו בתורת בכורה לא מהני ליה דבוריה, דאין הבכור נוטל ברלוי כבמוחזק, והיינו דאי שכאמת עדיין לא היה מוחזק בהן, אבל דאיירי בבא לו ורחמנא אמר בכל אשר ימצא לו (שם).

אתה נתתו לי במתנה. ונאמן הוא בטענה זו. ואע"ג דאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף לו.) הגודרות אין להן חזקה ה"מ לגלגתר אבל לאחר ג' שנים יש להן חזקה וה"נ כגון שהחזיק בו ג' שנים או בקטן המוטל בעריסה דיש לו חזקה לגלגתר או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בביתו של זה:

רצונך השבע וטול. רבותא היא דקא"ל הא מחזיק למערער שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבועות שבעולם [9] דקי"ל אין נשבעין על העבדים בשבועות (דף מב:) ואינו מחויב בשבועה כלל וגם זה התובע אין שבועה מועלת לגבות מזה דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אם לא מודו של זה שמטיל עליו שבועה לישבע וליטול:

ונשבע. זה התובע: **אינו יכול.** זה המחזיק לחזור בו ולומר משטה הייתי בך שהרי פטור הייתי וגם לא נתחייבת לי שבועה כדי לישבע וליטול דאין אדם נשבע ונוטל ולא הקניתי לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו אלא כיון דעל פיו נשבע ובלוותאו צריך לתת לו העבד דכיון דהטיל עליו שבועה הא היימניה בשבועה וכמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי. והאי דנקט עבדי גנבת רבותא נקט דלא מיבעיא שאר מטלטלין שהנתבע חייב שבועה כדי שלא ישלם והוא הופכה על שכנגדו דלא מצי הדר ביה ולמימר אשבע אני ואפטר אלא אפי' עבדים דלא שייכא בהו שבועה כלל אפ"ה כיון דהשביעו לא מצי הדר ביה: **נאמן עלי אבא.** להיות דיין. אבא פסול מן התורה לדוגמי לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן בסנהדרין (דף כז:) מלא יומתו אבות ובנים (סנהדרין כד:). גובין. מן העבדים (ב"ק יא:). **עד שלא נסתמא.** סומא פסול לעדות דעיון או ראה (ערכין יז:).

הבי גרסינן ונשבע אינו יכול לחזור בו.[א] פירוש אם נשבע כבר אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע ברים המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר ברים שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קלת קשה מנא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין מחלוקת אבל אחר גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרס נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו והוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין ככל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור ובזה בורר מסקינן דלפני גמר דין יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר לרונך השבע וטול[ב]:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כח. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא דאבא כשר טפי דאתפלג דרא[ג]: **ליתי הלכתא כמר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין אם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים[ד]: נשבע

אתה נתתו לי במתנה רצונך השבע וטול ונשבע [א]אינו יכול לחזור בו מאי קא משמע לן תנינא [ב]אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים [ב]אינו יכול לחזור בו הא קא משמע לן דבאתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא [ג]הלכה גובין מן העבדים ורב נחמן אמר [ג]אין גובין שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא [ד]הלכה שלישי בשני כשר רבא אמר [ה]אף בראשון מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא [ו]ולית הלכתא כמר בר רב אשי שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמכוין מצרנהא אבל גלימא לא ורב ששת אמר אפי' גלימא אפשר דמכוין מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא ורב פפא אמר אפי' נסכא אפשר דמכוין מדת משקלותיו מיתיבי [ז]היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פיקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול [ח]אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל [ט]כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול תחלתו וסופו בכשרות כשר

תיובתא

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כח. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא דאבא כשר טפי דאתפלג דרא[ג]: **ליתי הלכתא כמר בר רב אשי.** פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: **פיתח ונסתמא פסול.** ואע"ג דגבי גט מכשירין אם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים[ד]: נשבע

אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו דלמאי' (סנהדרין דף לו.) הגודרות אין להן חזקה ה"מ לגלגתר אבל לאחר ג' שנים יש להן חזקה וה"נ כגון שהחזיק בו ג' שנים או בקטן המוטל בעריסה דיש לו חזקה לגלגתר או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בביתו של זה:

רצונך השבע וטול. רבותא היא דקא"ל הא מחזיק למערער שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבועות שבעולם [9] דקי"ל אין נשבעין על העבדים בשבועות (דף מב:) ואינו מחויב בשבועה כלל וגם זה התובע אין שבועה מועלת לגבות מזה דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אם לא מודו של זה שמטיל עליו שבועה לישבע וליטול:

ונשבע. זה התובע: **אינו יכול.** זה המחזיק לחזור בו ולומר משטה הייתי בך שהרי פטור הייתי וגם לא נתחייבת לי שבועה כדי לישבע וליטול דאין אדם נשבע ונוטל ולא הקניתי לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו אלא כיון דעל פיו נשבע ובלוותאו צריך לתת לו העבד דכיון דהטיל עליו שבועה הא היימניה בשבועה וכמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי. והאי דנקט עבדי גנבת רבותא נקט דלא מיבעיא שאר מטלטלין שהנתבע חייב שבועה כדי שלא ישלם והוא הופכה על שכנגדו דלא מצי הדר ביה ולמימר אשבע אני ואפטר אלא אפי' עבדים דלא שייכא בהו שבועה כלל אפ"ה כיון דהשביעו לא מצי הדר ביה: **נאמן עלי אבא.** להיות דיין. אבא פסול מן התורה לדוגמי לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן בסנהדרין (דף כז:) מלא יומתו אבות ובנים (סנהדרין כד:). גובין. מן העבדים (ב"ק יא:). **עד שלא נסתמא.** סומא פסול לעדות דעיון או ראה (ערכין יז:).

מסורת הש"ס

[א] סנהדרין כד., [ב] [ב"ק יא:], [ג] [ערכין יז: ע"ש], [ד] [בכורים כה:], [ה] [ע' סנהדרין כה:], [ו] [נ"ל לפני ד"ה פיתחן], [ז] [וע"ע תוס' גיטין כג. ד"ה הוא הדין].

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה רצונך כו' דקי"ל אין נשבעין על העבדים. עי' רשב"ם לעיל דף לג ע"א ד"ה לקוחה: **שם** ד"ה ור"נ **אמר** כו' **דאין** בע"ח סומך. עי' תוס' יומא דף לט ע"א ד"ה מני:

הגהות הב"ח

(**א**) רשב"ם ד"ה שליחי וכו' כגון בן מנוך בן ראובן כשר להעיד בימואל: (**ב**) ד"ה בגמא וכו' שליחי לראובן הראשון הס"ד: (**ג**) תוס' ד"ה כמי גרסי' וכו' דבריי הכל יכול לחזור בו והכא נמי אע"ג כל"ל ומיהא היה ממתק: (**ד**) **בא"ד** שעדיין לא נשבע הוי כמו קודם וכו' מיהדר קא הדר ביה אלמא:

מוסף רש"י

נאמן עלי. להיות דיין, **אבא.** פסול מן התורה לדוגמי, לא לזכות ולא לחייב, דנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים (סנהדרין כד:). גובין. (ב"ק יא:). **עד שלא נסתמא.** סומא פסול לעדות דעיון או לאה (ערכין יז:).

מוסף תוספות

א. ונשבע בוא"ו גרסינן. רשב"ם ב"מ לד. ולא גרס נשבע בלא וא"ו דמשמע שבע"כ ישבע. תוס' ב"מ לד. ב. דכל שאמר לו רצונך השבע וטול, הרי גמר עליו את הדין, וכאילו אמר לו בי"ד בגמר דין, ישבע וצא תן לו. רשב"ם. ועיין רשב"ם ב"מ לד. בתוס'. ג. דקסבר מר בר רב אשי דאב ובנו כיון דשני דורות נינהו, שני בראשון, והו"ל בר לאבא דאבוה שלישי בראשון, ואסיקנא לית הלכתא כמר בר ר' אשי, אלא אב ובנו כיון שאין אחר מפסיק ביניהם ראשון בראשון נינהו, והו"ל בר לאבא דאבא שני בראשון ופסול. יד רמס. ד. דאפי' אשה עצמה נאמנת להביא גיטה (עיי' גיטין כג:). תוס' הרא"ש גיטין כג.

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ג ועי' בכ"מ סמג עשין לו טור ושו"ע חו"מ סי' כ: סעיף ג: **עח** ב מיי' שם הלכה ב ועי' בכ"מ טוש"ע שם סעיף ח:

עט ג מיי' פי"ח מהל' מלוה הל' ח ופי"ח מהל' זכיה הלכה יג: סמג עשין לה טור ש"ע חו"מ סי' קז סעיף ח ופטור שו"ע חו"מ סי' רמח ס"ין:

פ ד ה ו מיי' פי"ג מהל' עדות הל' ד ה סמג לאוין ריד טור שו"ע חו"מ סי' לג סעיף ב ובכל אלפס עוד בסנהדרין פ"ג דף רסג:

פא ז ח ט מיי' שם פי"ד הלכה ב סמג לאוין רטו טוש"ע שם סעיף יג וסימן לה סעיף יג ובכל אלפס שם:

רבינו גרשום

רצונך השבע שלא מכרת לי וטול אינו יכול לחזור בו. המחזיק אע"פ שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין מאחר שזה קיבל עליו שישבע התובע וייטול אין יכול לחזור בו: מאי קמ"ל תנינא נאמן עלי אביך בעדות זו נאמן עלי אבא אע"פ שאין כשרין להעיד עליו ונאמן עלי ג' רועי בקר לדין זה אע"פ שאין מומחין הואיל שקיבל עליו. ר' מאיר אומר יכול לחזור בו האי מוחזק אע"פ שדנו הואיל שאין ראויין. וחכמים אומרים אין יכול לחזור בו משעה שאמר ועשו מעשה. אלמא דהאי נמי מאחר שנשבע זה אינו יכול לחזור בו ומאי קמ"ל: הא קמ"ל. דקא מיבעיא במסכת סנהדרין על מחלוקת דר' מאיר ורבנן באתן לך פליגי. אבל השבע ויהא מחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו או דלמא איפכא. ומסקינן הלכתא באתן לך מחלוקת. והלכתא כדברי חכמים דאמרי אינו יכול לחזור בו ר"נ להיכא דאמר השבע וטול כאתן לך הוא. ואצטריך למימר דהלכה כחכמים: הלכה גובין מן העבדים. שאם הניח אביהן של יתומים עבדים גובה בעל חובו של אביהם את חובו מן העבדים כי היכי דהוי עביד מן הקרקע ולא מצו למטען ליה מטלטלי שבק אבון גבן משום דעבדא כמקרקע דמי: הלכתא שלישי בשני כשר. כגון ראובן ושמעון הם בניהם היינו ראשונים ובני בניהם היינו שניים ובני בני בניהם היינו דור שלישי של בן ראובן ודור שלישי של בן שמעון ודור שלישי של בן ראובן מותר להעיד לדור שני של בן שמעון: ורבא אמר אף שלישי מעיד בראשון. בבן שמעון עצמו דהיינו ראשון אע"פ שהוא קרוב לאביו. ובאהא דאבא שאדם יעיד לאחי אביו: ולית הלכתא כותי'. דקרוב ליה טפי: ונסתמא פסול. להעיד לו משום דעכשיו אינו יודע להראות עדותו באיזה מקום מגיע תחום קרקע שלו: ושמואל אמר כשר. אפשר דמכוין במצרנא מצר פלוני כך וכך סימן מצר פלוני כך: אבל גלימא לא. אם היה מכיר בגד של חבירו קודם שנסתמא ואחר שנסתמא אינו יכול להעיד זה בגדו של פלוני: אפשר דמכוין מדת ארכו ורחבו. שאמר אני יודע שכך היה ארכו ורחבו ונמצא כדבריו. וכן נמי אם נמצא משקל הנסכא כמו שהוא אמר כשר: מיתיבי היה יודע כו' קא תני מיהת פיתח ונסתמא פסול להעיד שום עדות ותיובתא דכולהו תנאי דלעיל שמואל

ורב פפא ורב ששת תיובתא: ומתה בתו. דרחוק ונתקרב ונתרחק הוא:

קכח: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין. [א] נראה לר"י דלהכי נאמן בשבועה משום דמשיבא כמלוה על פה שהרי עדים מעידין שהשטר פרוע ואע"ג דלדבריו העדים פסולים שהרי מכחישים ואומר שחייב מחצה [ב] מכל מקום שטר אינו מתקיים אלא ע"י הודאתו והא קאמר דפרע מחצה ולא דמי למודה בשטר שכתבו שאין לריך לקיימו ואינו נאמן לומר פרעתי וגובה מנכסים משועבדים אף ע"ג דאינו מקויים אלא על פיו דהתם הוי שטר גמור דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד אלא רבנן הוא דאצרכוהו קיום כי טעין בהדיא מזיף אבל כשקיימו הוי שטר גמור ואין נאמן לומר פרעתי:

ואפילו לרבי עקיבא דאמר משיב אבדה הוי. אומר ה"ר יעקב דאורלייני"ש דלא גרס רבי עקיבא אלא רבי יעקב גרס ואין להאריך [ג]:

אבל היכא דאיכא עדים אירתותי מירתת. תימה לר"י אמאי תלי טעמא משום מירתת במה שיש עדים שירא שמא יכחישוהו הלא רק שלא יקייעוהו אינו יכול לכפור הכל ולהעיז פניו דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו לכפור הכל ויש לומר דכיון שהוא סבור שיבאו עדים לקייעו שהרי מביאן והגידו לו דעתן ותו ליכא עוות אם יכפור הכל ואי לאו שירא שמא יחזרו בהן ויכחישוהו היה לו מגו טוב אבל לפי שירא שיכחישוהו אין נוח לו לכפור הכל שלא יראה שקרן יותר מדאי אם יכחישוהו:

הלכתא בכל הני שמעתתא. וא"ת והא קיימא לן דהילך פטור כדפסק ר"ח בריש בבא מליעא (דף ד. וסס) והכא פסקינן דנשבע וגובה מחצה והא הך שטרא כיון דקא מודה ביה הילך הוא ויש לומר דלא חשיב שטר הילך אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי [ד]: אי

תיובתא דכולהו. שמואל ורב ששת ורב פפא דכולן הכשירו מיהא לעדות קרקע פיתח ונסתמא והכא קא פסיל כולהו עדיות מדהדר ותנא זה הכלל כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול והא מרישא שמעת מינה דאם סופו בפסלות פסול ולמה לי למהדר ולמתני בזה הכלל אי לאו לאתויי כל הני: **האומר על תינוק בין הבנים נאמן.** לקמיה מפרש מאי אמר על אותו תינוק: **ברבי יוחנן בן ברוקה.** בממתיתין [ה] אם אמר על מי שראוי ליורשו דברי קיימים ופסקינן לקמן [ו] הלכתא כוותיה: **נאמן כו' יהודה.** ואע"ג דמוחזק לן באחר שהוא בכור אפילו הכי אב נאמן. והכי הלכתא דהא פסיק הכי לקמן דהלכתא בכולהו כדשלא רבי אבא ומתרינן [קכט.] דלאפוקי [ז] רבי יוחנן אלטריך למיפסק הלכתא כותיה דרבי אבא. וש"מ אם הוחזק אחד מן הבנים בבכורה בחיי האב אף שלא אמר האב כי בני בכורי הוא נוטל פי שנים שלא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא במוחזק שאמר בכור ואמר אביו על המוחזק בפשוט שהוא בכור והתם אמר רבי יהודה נאמן האב לבטל החזקה אבל אם לא אמר האב על האחר שהוא בכור התם אפילו רבי יהודה מודה שהחזקה קיימת דאי לא תימא הכי הוה ליה לרבי יהודה למימר הכי רבי יהודה אומר כל בכור שלא הכירו אביו ואמר זהו בכורי אינו נוטל פי שנים אלא מדלא תני הכי שמע מינה כדאמרינן: **אינו נאמן ברבנן.** הואיל ומוחזק לן באחר שהוא בכור: **האומר פטור אשתי לאחד מן הבנים.** וקבלה שנתרלית כדלקמן בפירקין [ד] אי נמי לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו. ובשביב מרע מייתי דדבריו ככתובין וכמסורין אי נמי בבריא ועל ידי קנין: **ובנכסים של עכשיו.** שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה אינה נוטלת כי אם באותן שהיו לו בשעת אמירה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו לר' מאיר דאמר אם לא מקנה [קידושין סב:] הני מילי במפרש אבל בסתמא אין אדם מעלה על דעתו דבר הראוי לו לבא להקנותו אלא לדבר שהוא מוחזק בו והלכך כך אשה ידה על התחתונה דמסתמא לא נתן לה אלא נכסים שהיו לו באותה שעה: **ובבנים הבאין לאחר מכן.** כלומר לא לפי חשבון הבנים שיש לו עכשיו לבד תחלוק לאחר מותו ותטול חלק גדול אלא אף לפי חשבון כל הבנים של שעת חלוקה נתן לה. וראה בעיני דאפילו אם היה לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו דהא תטול כאחד מכל הבנים קאמר ולשעת חלוקה איכוין דלפי חלוקת ההיא שעתא תטול לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו דהא נוטלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר רבי אבא: **ולוה אמר פרעתי מחצה.** ומחצה אני חייב דהוה ליה מודה מקצת הטענה וישבע כדמפרש לקמיה וכגון דמקמי דאסהידו העדים שפרע לו כולו הודה לו דלא הוה משיב אבדה: **והעדים מעידין.** אחר דהודה מחצה: **נשבע.** הלוה שפרע ויפטר מלשלם מחצה ומחצה ישלם לפי שכבר הודה דהודאת בעל דין שוה יותר מהעדאת עדים וגובה המלוה מחצה מנכסים בני חורין שיש לו ללוה אבל לא ממשעבדי דיכלי לקומות למימר אתון קנויא עבידתו אהדדי אתן לעדים סמכינן דמסהדי דפרע הכל: פלוגתא דרבי עקיבא ורבי שמעון בן אלעזר בתחלת שנים אוחזין [ב"מ ד:] שטר שכתוב בו סלעין או דינרים מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבדה ופטור משבועה דסלעין לא משמע טפי משנים דתפסת מרובה לא תפסת ויל בעל השטר על התחתונה ועל השלישי שהודה הוה משיב אבדה ותנן [גיטין מח:] המולה מלוה לא ישבע מפני תקון העולם: **ואפילו לר' עקיבא דאמר.** התם משיב אבדה הוא בסלע השלישי דאי הוה בעי הוה אמר אינו אלא שנים דסלעין תרי משמע והוה מיפטר משבועה כדמפרש התם [ב"מ ד:] משום דקא מסייע ליה שטרא: **הני מילי.** דחשבינן ליה משיב אבדה היכא דליכא עדים כי התם שעדי מלוה לא ידעו אלא מה שכתבו דסלעין כתבו סתם ופחות סלעים שנים אבל היכא דחזינן לבסוף דליכא עדים כאחד מהם איכא למימר דזה הלוה היה יודע שרוצין להעיד כאחד מהן ואירתת שלא יבאו לסייע למלוה ולפיכך הודה מחצה: **ודאי משיב אבדה הוי.** ואף על גב דלא אתו עדים אלא בתר הודאתו. והך אתקפתא לא חיישינן לה כדלקמן [קכט.]: **דרב נחמן מאי.** דפליג עליה גבי עבדים ואמר אין גובין מן העבדים וקיימא לן [כתובות יג.] כרב נחמן בדיני וקשיא הלכתא אהלכתא: **אין גובין מהנינן.** בדרבי אבא: **ואלא הלכתא לאפוקי מאי.** כיון דלא פליג פשיטא דהכי הלכתא: אי

תיובתא דרב חמא האומר על תינוק בין הבנים נאמן ורבי יוחנן אמר אינו נאמן מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה ורבי יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן מתקיף לה רבא האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה אלא אמר רבא הכי קאמר [א] האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן כר' יהודה ור' יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן: שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא [ב] האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא [ג] ובנכסים של עכשיו [ד] ובבנים הבאין לאחר מכאן: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא [ה] המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין שפרע כולו הרי זה נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל ממשועבדין לא דאמרי אנן אעדים סמכינן ואפי' לר' עקיבא דאמר [ו] משיב אבדה הוי הני מילי היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים אירתתי אירתת מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפי' לר' שמעון בן אלעזר דאמר מודה מקצת הטענה הוי הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי ליה אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי ליה ודאי משיב אבדה הוי דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הלכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא אמר ליה רבינא לרב אשי דר"נ מאי [ז] א"ל אין גובין מתנינן לה וכן אר"נ ואלא הלכתא לאפוקי מאי אי

אדם מקנה לו לבא לאותה שעה: **ובבנים הבאין לאחר מכן.** כלומר לא לפי חשבון הבנים שיש לו עכשיו לבד תחלוק לאחר מותו ותטול חלק גדול אלא אף לפי חשבון כל הבנים של שעת חלוקה נתן לה. וראה בעיני דאפילו אם היה לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו דהא תטול כאחד מכל הבנים קאמר ולשעת חלוקה איכוין דלפי חלוקת ההיא שעתא תטול לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו דהא נוטלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר רבי אבא: **ולוה אמר פרעתי מחצה.** ומחצה אני חייב דהוה ליה מודה מקצת הטענה וישבע כדמפרש לקמיה וכגון דמקמי דאסהידו העדים שפרע לו כולו הודה לו דלא הוה משיב אבדה: **והעדים מעידין.** אחר דהודה מחצה: **נשבע.** הלוה שפרע ויפטר מלשלם מחצה ומחצה ישלם לפי שכבר הודה דהודאת בעל דין שוה יותר מהעדאת עדים וגובה המלוה מחצה מנכסים בני חורין שיש לו ללוה אבל לא ממשעבדי דיכלי לקומות למימר אתון קנויא עבידתו אהדדי אתן לעדים סמכינן דמסהדי דפרע הכל: פלוגתא דרבי עקיבא ורבי שמעון בן אלעזר בתחלת שנים אוחזין [ב"מ ד:] שטר שכתוב בו סלעין או דינרים מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבדה ופטור משבועה דסלעין לא משמע טפי משנים דתפסת מרובה לא תפסת ויל בעל השטר על התחתונה ועל השלישי שהודה הוה משיב אבדה ותנן [גיטין מח:] המולה מלוה לא ישבע מפני תקון העולם: **ואפילו לר' עקיבא דאמר.** התם משיב אבדה הוא בסלע השלישי דאי הוה בעי הוה אמר אינו אלא שנים דסלעין תרי משמע והוה מיפטר משבועה כדמפרש התם [ב"מ ד:] משום דקא מסייע ליה שטרא: **הני מילי.** דחשבינן ליה משיב אבדה היכא דליכא עדים כי התם שעדי מלוה לא ידעו אלא מה שכתבו דסלעין כתבו סתם ופחות סלעים שנים אבל היכא דחזינן לבסוף דליכא עדים כאחד מהם איכא למימר דזה הלוה היה יודע שרוצין להעיד כאחד מהן ואירתת שלא יבאו לסייע למלוה ולפיכך הודה מחצה: **ודאי משיב אבדה הוי.** ואף על גב דלא אתו עדים אלא בתר הודאתו. והך אתקפתא לא חיישינן לה כדלקמן [קכט.]: **דרב נחמן מאי.** דפליג עליה גבי עבדים ואמר אין גובין מן העבדים וקיימא לן [כתובות יג.] כרב נחמן בדיני וקשיא הלכתא אהלכתא: **אין גובין מהנינן.** בדרבי אבא: **ואלא הלכתא לאפוקי מאי.** כיון דלא פליג פשיטא דהכי הלכתא: אי

פב א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' יד סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רצז סעיף יב:

פג ב ג ד מיי' פי"ח מהל' זכיה ומתנה הלכה י ויש סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קח סעיף ח:

פד ה מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' פב סעיף יג:

רבינו גרשום

כר' יוחנן בן ברוקה. דאמר כשאמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת לא אמר כלום לדברי הת"ק וא"ר יוחנן אם על מי שראוי ליורשו אם אותו פלוני שאמר יירשני במקום בת אם הוא ראוי ליורשו אם לא היה לו בת כגון שהוא אחיו כיון דהוה יורשו בשאין לו בת יורשו נמי במקום בת הכי נמי כשאמר על תינוק בין הבנים הואיל וראוי ליורשו אותו תינוק הכי מצי יהיב ליה כל נכסי' דהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו כחפצו: דר' יוחנן אמר אינו נאמן. כרבנן ת"ק דר' יוחנן בן ברוקה: מתקיף לה רבא. לדברי' דמפרשת ליה הכי האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה. כר' יהודה דאמר לעיל יכיר יכירנו לאחרים: כרבנן דאמרי בתר חזקה אזלינן: תטול אשתי ירושה בין הבנים לבד מכתובתה נוטלת כאחד מן הבנים משום דמצי למיתן מתנה לכל מאן דבעי: אמר רבא ובנכסים שיש לו עכשיו. שהוא מוחזק בהן ונוטלת בהן כאחד מן הבנים הילדים לאחר מכן אבל מכל הנכסים הבאים לאחר מיכן אינה נוטלת לפי שאין אדם מקנה לגבי אשתו דבר שלא בא לעולם והיכי נוטלת חלקה מבנים שיולדו לאחר מיכן שנתן לה הבעל מתנה. משום דעם בניי ראשונים לחודייהו לא מציא למיטען תנו לי חלק עם הבנים שהי' באותה שעה בלבד דהא בשעת ירושה יש עוד בנים אחרים שיורשים אלא בעל כרחה אינה נוטלת חלק אלא באותן הנכסים שהיה לה באותה שעה ופלגי להן בין כל הבנים ונוטלת בהן חלק כאחד מן הבנים. והיינו בבנים הבאין לאחר מיכן דאית להו אחים הרבה ואינה יכולה לומר אני רוצה שיחלוקו אותן נכסים אלא לבנים שהי' לו באותה שעה ונוטלת חלק אלא כאחד מן הבנים לרבות חלקה אלא יחלקום בין כולם משום דכולהו יורשים הוו ונוטלת כאחד מהם באותן נכסים בלבד שהיו לו באותה שעה. אבל נכסים שבאו לו לאחר מיכן יורשין בנים ראשונים ואחרונים בלבד בשוה חוץ ממנה: והעדים מעידים אותו שפרעו כולו. הואיל והוא מודה שהוא חייב מחצה לא אזלינן בתר סהדותייהו דעדים אלא ח) נשבע המלוה שלא נפרע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל מנכסים משועבדים שמכר או

ח) כל דברי רבינו כגון לריך ביאור והגנה וכפוף המסקת יבוא ביאור לדבריו אי"ה.

מסורת הש"ס

ח) [ב"מ ד:], ט) [לקמן קכ.], ג) [שם], ד) [דף קלב:], ה) [ועי' תוס' ב"מ ד: ד"ה אין נשבעין הב' ותוס' שבועות ד: ד"ה ר' עקיבא], ו) [ועי' תוס' ב"מ ד. ד"ה ורב ששת],

גליון הש"ס

גמרא א"ל אין גובין. עי' יבמות דף סו ע"ב תוס' ד"ה מועטים:

הגהות הב"ח

(ח) רש"ש ד"ה נאמן וכו' דלאפוקי מדר' יוחנן:

מוסף רש"י

משיב אבדה הוי. מדהוה ליה למימר שנים והשטר מפייעו, דהיין דלא פירש ליכרים הדבריס שנים היו, לכך לא הוצרך לפרש דמיעוט סלעים שנים, וסיון דאמר שלא משיב אבדה הוא, ומכמיס פטרו אם משיב אבידה מן השבועה, דתנן (גיטין מח:) המולה מליאה לא ישבע וכו' (ב"מ ד:).

מוסף תוספות

א. הקשה הראב"ד ז"ל ולמה נאמן בשבועה והא איכא שטר. רשב"ם. ב. נ"א: וראיכא למידק דממ"נ אם העדים האלו חשובין מוכחשין, ופסולין עליו מפני הכחשתו הא איכא שטרא והאיך נפטר בשבועתו ואם אין העדים חשובים מוכחשים ופסולים הא איכא עדים שפרע מחצה ולמה נשבע. ריטב"ש.

רבינו גרשום (המשך)

שטר על הלוה וכתוב ביה סלעים סתם מלוה אומר חמש הלויתי לו ולוה אומר שלש ר"ש אומר הואיל והודה במקצת הטענה דמודה עכשיו בסלע אחד יותר שהשטר משמע דבשטר כתב סלעים סתם ושנים נמי משמע סלעים השתא דאמר שלש מודה במקצת הטענה וישבע על השאר שטענו מלוה יותר ר' עקיבא אומר מאותו שליש שמודה לו על הכתוב בשטר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור מן השבועה על השאר הואיל דמצי פטר נפשיה משנים האי נמי דאמר לא פרעתי אלא מחצה כמשיב אבידה הוא וכיון דעדים מעידין שפרע כולו והיינו להיות פטור משבועה והואיל וזה פטר עצמו משבועה בדין הוא שהמלוה שמוציא עליו שטר שצריך לגבות בלא שבועה הואיל והלוה רוצה הוא לפטור את עצמו משבועה ומאי טעמא מחייב שבועה למלוה משום דאמרינן היכא אמר ר' עקיבא דהוה כמשיב אבידה ופטור דאיכא עדים כגון בשטר שכתוב בו סלעים סתם דלא ידע' אי כדאמר מלוה אי כדאמר

לוה אבל הכא דאיכא עדים על האי שטרא מירתת לוה מקמי עדים וחייש דלמא מסהדי דפרע כולו סמכינן ולית לך גבן לא פרעתי אלא מחצה ומודה במחצה הלכך לא הוי כמשיב אבידה אלא מודה במקצת הטענה הוי וחייב שבועה והואיל ויש שטר למלוה נשבע וגובה מחצה: מתקיף לה מר בר רב אשי. היכי מצית לחייבו שבועה על המלוה אדרבה אפי' לרבי שמעון בר פלוגתי' דר' עקיבא דאמר מודה במקצת הטענה ישבע הני מילי היכא דליכא עדים גבי לוה דקא מסייעי בהדיה כל היכא דאיכא עדים דמסייעי בהדיה כי הכא בעדים מעידים אותו שפרע כולו ודאי הא דקאמר לא פרעתי אלא מחצה משיב אבידה הוי ופטור משבועה שכנגדו גבי מלוה אמאי נשבע וגובה מחצה הא בדין הוא דבלא שבועה יגבה: הלכתא בכל הני שמעתתא דאיירן לעיל כדשלח ליה רבה לר' יוסף בר חמא. הא דר"ש דאמר לעיל. אין גובין מתנינן וכן אמר רב נחמן. דיין מובהק הוה והלכתא כוותיה:

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. ואפשר דר' אבא נמי מודה לרבא (1) כדפי' בקונטרס שלישי בראשון כשר דלא ממעט הלכתא מילתא דרבא[א] ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אבל ר' אבא בר חמא לא איתותב ואע"ג דנקט בעדות קרקע ומשמע אבל בהלואה כשר אף על גב דנסתמא ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות מצינן למימר דהוא הדין בהלואה דפסיל רבי אבא וקרקע סבירא ליה דמכוין בטוב כדשמואל והוי בהלואה ואפ"ה פסיל ליה ור"ת פסק בספר הישר דשלישי בראשון פסול וכן פוסק ה"ג אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב בזה בורר ומפרש הכי לאפוקי ממאי אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא אי לא דלא קאמר אין הלכה כרבא אלא הלכתא כרבי אבא משום שרואה לכולו בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי הא לית הלכתא כו' ואי משום שמואל ורב ששת ורב פפא אצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא שעתה ממעט כולהו ביחד הא איתותבו ולימא אין הלכה כרבא בהדיא אי לאפוקי מדיהיה לחוד אתא אלא לאפוקי מר' יוחנן דהשתא לא מצי למימר דאין הלכה כרבא ואצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דממעט לכולהו ומפיק נמי מדרבא דדוקא שלישי בשני כשר[ב] וקשה לר"י דאי דייקינן ממילתיה דרבי אבא דוקא שלישי בשני א"כ נידוק נמי דדוקא עדות קרקע ובהלואה כשר ובברייתא פוסל הכל:

ודוקא באדם אחד ושדה אחת. לא גרסינן אמר רבי יוחנן אלא הכל ממילתיה דרב דימי ורבין פליג עליה בסמוך ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן: והלכתא

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. דאמר בר' אבא נמי מודה לרבא (1) כדפי' בקונטרס שלישי בראשון כשר דלא ממעט הלכתא מילתא דרבא[א] ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אבל ר' אבא בר חמא לא איתותב ואע"ג דנקט בעדות קרקע ומשמע אבל בהלואה כשר אף על גב דנסתמא ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות מצינן למימר דהוא הדין בהלואה דפסיל רבי אבא וקרקע סבירא ליה דמכוין בטוב כדשמואל והוי בהלואה ואפ"ה פסיל ליה ור"ת פסק בספר הישר דשלישי בראשון פסול וכן פוסק ה"ג אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב בזה בורר ומפרש הכי לאפוקי ממאי אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא על דברי רבי אבא ואי אתא למפסק דדוקא שלישי בשני כשר ואלא שלישי בראשון א"כ הוה ליה למימר אין הלכה כרבא ואי לאפוקי ממר בר רב אשי הא דלא קאמר אין הלכה כרבא אלא הלכתא כרבי אבא משום שרואה לכולו בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי הא לית הלכתא כו' ואי משום שמואל ורב ששת ורב פפא אצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא שעתה ממעט כולהו ביחד הא איתותבו ולימא אין הלכה כרבא בהדיא אי לאפוקי מדיהיה לחוד אתא אלא לאפוקי מר' יוחנן דהשתא לא מצי למימר דאין הלכה כרבא ואצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דממעט לכולהו ומפיק נמי מדרבא דדוקא שלישי בשני כשר[ב] וקשה לר"י דאי דייקינן ממילתיה דרבי אבא דוקא שלישי בשני א"כ נידוק נמי דדוקא עדות קרקע ובהלואה כשר ובברייתא פוסל הכל:

ודוקא באדם אחד ושדה אחת. לא גרסינן אמר רבי יוחנן אלא הכל ממילתיה דרב דימי ורבין פליג עליה בסמוך ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן: והלכתא

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא אי (ה) דמר בר רב אשי לית הלכתא כמר בר רב אשי אי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אלא לאפוקי מדרבי יוחנן ומאתקפתא דמר בר רב אשי: המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד כו': היכי דמי מתנה בתחלה היכי דמי באמצע היכי דמי בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה זו היא מתנה בתחלה יירשה ותנתן לו זו היא מתנה בסוף יירשה ותנתן לו ויירשה זו היא מתנה באמצע ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל באדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ר' אלעזר אומר אפי' אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל בשתי שדות ושני בני אדם לא כי אתא רבין אמר תנתן שדה פלונית לפלוני ויירש פלוני שדה פלונית רבי יוחנן אומר קנה רבי אלעזר אומר לא קנה אמר ליה אביי לרבין אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא בשלמא דר' אלעזר אדרבי אלעזר לא קשיא כאן באדם אחד ושתי שדות כאן בשני בני אדם ושתי שדות אלא דר' יוחנן אדרבי יוחנן קשיא אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן[ו] וריש לקיש אמר (ז) [א]לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום בפלוגתא אמר רב המנונא לא שנו אלא אדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ורב נחמן אמר אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא [ב]ורב ששת אמר אפי' שתי שדות ושני בני אדם אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא[ג] [ג]האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן סלע ואם אמר אם מתו אמר לא תנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל [ד]ואם אמר אם מתו יירשו

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן להכיר לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכתא כותי' אלא מלוה ישבע וגובה מחצה וכדמתרצי' אליבא דר' עקיבא: **פיבקא** המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו סומא: אלא לאפוקי מדר' יוחנן.

אי לאפוקי מדרבא. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן להכיר לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכתא כותי' אלא מלוה ישבע וגובה מחצה וכדמתרצי' אליבא דר' עקיבא: **פיבקא** המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו

אי מדמר בר רב אשי. דאכשר בתחלה דלתא הא כבר איפסיק דלית הלכתא כותיה כדאמרי' לעיל[ג] והך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הוא והכי נמי הוא דמר בר רב אשי תוספת אלא דעדיפא מינה קא פריך: **לאפוקי מר' יוחנן.** דאמר אינו נאמן כרבנן: **ומאתקפתא דמר בר רב אשי.** דאתא למימר דלא משיב אבדה הוא ולית הלכתא כוותיה כיון דאכתי כשהודה לא העידו עדים ולא קמסייעי ליה איכא למימר דמירתת מייניה שאינו יודע מה בלבם כרבי אבא: **המחלק נכסיו כו'.** כבר פירשתיה למעלה[ד]: (פ) **כתב בן בתחלה כו'.** אדם הנותן מתנה לאחר או שנתן כל נכסיו לאחד מבניו אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה דבריו קיימין דנהי דלא תפיס לשון ירושה לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה וכמו שלא אמר כלום דמי לשון מתנה מיהא תפיס והרי הוא כמי שאומר לשון מתנה לחוד דקני. ובגמ' מפרש היכי דמי מתנה באמצע או בתחלה או בסוף: **תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה.** כלומר ויירש אותה לישנא דקרא (ג) וירשוה (ישעיה לד) יירשנה ותנתן לו: **ודוקא באדם אחד ושדה אחת.** דבההוא שדה שנתן לאותו האיש איכא מתנה בהדי לשון ירושה: **אבל באדם אחד ושתי שדות.** כגון יירש ראובן שדה פלונית שבמזרח ותנתן לו לראובן שדה פלונית שבמערב ההוא לשון מתנה קני אבל ההוא לשון ירושה לא קני דמתנה דהיאך לא מסייע לאידך אלא זאת הוריש לו וזאת נתן לו ובהיא דירושה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ולא אמר כלום. וכן בשדה אחת ושני בני אדם כגון ראובן יירש חצי שדה זו ותנתן חציה לשמעון שמעון קנה ראובן לא קנה. וכ"ש ב' שדות וב' בני אדם כגון ראובן יירש שדה פלונית ולשמעון תנתן שדה פלונית אחרת: **אפי' אדם אחד ושתי שדות** (ד). דכי היכי דנתכוין לזה ליתן במתנה הכי נמי נתכוין לאידך ובדבור אחד נתן לשניהן: **אבל שתי שדות ושני בני אדם.** דהוו אנשים מוחלקים ושדות מוחלקים לא מהניא מתנה דהאי גברא ושדה שלו לאידך גברא ולאידך שדה. ובסברות בעלמא פליגי: **כי אתא רבין אמר יירש פלוני כו'.** היינו שתי שדות ושני בני אדם. ומילתא באנפי נפשה היא ולא איתמר אמתני' ומיהו הכי נמי הוה מפרש למתני': **לא קנה.** ההוא דירושה: **אתתא לן חדא.** אחד מדבריך נוחה לנו דלא קשיא לן מידי בגווה: **ואתקפא** (פ) **חדא.** אחד מדבריך קשה לנו: **הלן באדם אחד ושתי שדות.** ההיא דלעיל והיא סיומא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל אבל שתי שדות ושני בני אדם לא גמרא קאמר לה ולא רבי אלעזר אדר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה: **אמוראי נינהו.** אלא ורב דימי: **וריש לקיש אמר לעולם לא קנה.** בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה ואפי' כי אמר לשניהן ביחד תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון ויירשום דכיון דגופין מוחלקין נינהו וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו ולא שייך זה בזה כלל הלכך שתי לשונות של לשון מתנה וירושה כנגד שני מעשים הן לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן דלמאן דתרמייה והלכך צריך לומר כן ראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ויירשום דעל כרחך יירשו קמא עולה על ראובן ובתרא על שמעון הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר דאיכא תרתי זימני לשון מתנה דכתב שנתתי להם דמיעריב אלשון ירושה ואיכא תרי זימני לשון ירושה. אבל אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ויירשום הוה אמינא דהאי ותנתן ויירשום אשמעון קאי ולא קנה ראובן דכיון דשני מעשים הן יש לחלק להם גם הלשונות וכן אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ולא אמר ויירשום לבסוף אכתי הוה אמינא לראשון לשון ירושה ולשני לשון מתנה דשתי לשונות כנגד שתי מתנות: **בפלוגתא.** דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן ורב נחמן כר"ש ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן: **האומר תנו שקל כו'.** כגון שכיב מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים ולוה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו: שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרין: **נותנין להם סלע.** דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בגמלוס שלא יתנו יותר מכדי צרכן: **אל תתנו.** היינו קפידא אין נותנין להם אלא שקל. בשילהי מציאת האשה במס' כתובות [דף ע.] מוקמינן לה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומיהו אמרי' התם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן ומקשינן והא קי"ל [גיטין טו.] כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן הני מילי אחרייתא אבל בהא מינה ניחא ליה ומאי דאמר לזרוזינהו הוא דעבד: יירשו

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן להכיר לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכתא כותי' אלא מלוה ישבע וגובה מחצה וכדמתרצי' אליבא דר' עקיבא: **פיבקא** המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו

אי לאפוקי מדרבא. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן להכיר לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכתא כותי' אלא מלוה ישבע וגובה מחצה וכדמתרצי' אליבא דר' עקיבא: **פיבקא** המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי מדמר בר רב אשי: (ב) שם וריש לקיש אמר לעולם לא קנה: (ג) רשב"ם ד"ה תנתן וכו' דקרא וירשוה. ק"ב כך הגיה מהרש"ל וכתב פסוק הוא בישעיה וירשוה קאת וקיפוד בס' ל"ד: (ד) ד"ה אפילו אדם אחד ואפי' שדות שדה א' ושני בני אדם דכי היכי: (ה) ד"ה ואתקפת לן חדא אחד: (1) תוס' ד"ה אי לאפוקי וכו' מודה לרבא דהוי שלישי בראשון כשר ובדפי' בקונטרס דלא ממעט וכו' אבל ר' אבא דשלח לרב יוסף בר ממא לא איתותב:

מוסף רש"י

כי אתי רבין כו' ר' יוחנן אומר קנה. אפילו הא דירושה, דמדאדכר לשון מתנה בהאי שטר לוקה לחד מיניייהו, טולהו נמי מתנה מינהו (יבמות לז:). וריש לקיש אמר לעולם לא קנה. ההוא דירושה, דאמרינן להאי הוא מתנה ולהאי ירושה, עד שיאמר פלוני ופלוני כו'. דמיקו לשון מתנה אתרוייהו (שם). האומר תנו שקל לבני בשבת. מי שמת והגיע ממונו ביד אים נאמן ואמר תנו שקל, אלי סלע, לבניי לשולחה בשבוע (תענית כא.). וראויין ליתן סלע. שאינן מזונין בכפות (כתובות שם). אים לו בנים הרבה ואין מסתפקין לשנת בכפות מסלע (תענית כא.). **נותנים להם סלע.** דאי הוה ידע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע לא הוה אמר (כתובות שם:) דאי הוה בדעתיה דלא לימתן להו אלא שקל היה מצוה אל תתנו להן אלא שקל, והאי דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע, משום דנעי לזרוזיהו דלאמרן בכתובות (ע.). כדי לזרזן במשא ומתן כדי שיטרחו וילמדו דרך ארץ וירויחו (תענית כא.). **ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל.** הכי מיתה בידם ולא עשאן יורשין אלא בענין זה (כתובות שם:). **ואם אמר אם מתו.** אלא בנים (שם).

מוסף תוספות

א. דאיכא למימר דכי אתא ר' אבא למעוטי לאו למעוטי שלישי בראשון אלא למעוטי שני בשני הוא דאתא, וכל היכא דיכלת לאוקמי מיעוטא במילתא דלית בה פלוגתא לית לך לאוקמא במילתא דלהדי בה פלוגתא. יד רמה. ב. ולפי פי' זה כשאמרו דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן דלמאן דתרמייה והלכך צריך לומר כן ראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ויירשום דעל כרחך יירשו קמא עולה על ראובן ובתרא על שמעון הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר דאיכא תרתי זימני לשון מתנה דכתב שנתתי להם דמיעריב אלשון ירושה ואיכא תרי זימני לשון ירושה. אבל אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ויירשום הוה אמינא דהאי ותנתן ויירשום אשמעון קאי ולא קנה ראובן דכיון דשני מעשים הן יש לחלק להם גם הלשונות וכן אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ולא אמר ויירשום לבסוף אכתי הוה אמינא לראשון לשון ירושה ולשני לשון מתנה דשתי לשונות כנגד שתי מתנות: **בפלוגתא.** דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן ורב נחמן כר"ש ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן: **האומר תנו שקל כו'.** כגון שכיב מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים ולוה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו: שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרין: **נותנין להם סלע.** דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בגמלוס שלא יתנו יותר מכדי צרכן: **אל תתנו.** היינו קפידא אין נותנין להם אלא שקל. בשילהי מציאת האשה במס' כתובות [דף ע.] מוקמינן לה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומיהו אמרי' התם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן ומקשינן והא קי"ל [גיטין טו.] כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן הני מילי אחרייתא אבל בהא מינה ניחא ליה ומאי דאמר לזרוזינהו הוא דעבד: יירשו

רבינו גרשום

אימור רבא דאמר לעיל אף בראשון כשר מוסיף הוי דלא אתי כלום לגרועי ממילתא דרבה בריה דרב יוסף אלא מוסיף הוי על מלתי' ואתי הלכ' לאפוקי ממאן אי מדשמואל כו'. דפליגי לעיל גבי עדות

רבינו גרשום (המשך)

היא מתנה בתחלה. דקאמר תחלה תנתן ואחר כך יירשה: אמר ר' יוחנן. דוקא דמסייע מתנה בין בסוף בין בתחלה בין באמצע. בשדה אחת שנתנה לאדם אחד אע"ג דקאמר יירשה קנה. אבל אם אמר לאדם אחד תהי' לך שדה זו במתנה ושדה אחרת בירושה או שדה אחת ושני בני אדם דאמר תהא חציה לאדם זה במתנה ולזה חציה בירושה אמר' דלא קנה לא האי ולא האי משום דחדא הוא מודעא לחבירתה ומדהא דירושה לא קנה האי נמי דמתנה לא קנה: ור' אלעזר אומר אפי' באדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם קנה דלא הוה מודעא לחבירתה ומהאי דמתנה קנה האי נמי בירושה קנה. אבל אם אמר בשתי שדות ושני בני אדם לזה חדא בירושה ולזה אידך במתנה לא קנה דהוי מודעא חדא לחבירתה דכי האי דירושה לא קנה דאין ירושה אלא לאחר מיתה האי נמי דמתנה לא קנה: כי אתי רבין אמר. יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית אחרת לפלוני דהיינו שתי שדות ושני בני אדם ר' אלעזר אומר לא קנה: אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא. כלומר חדא מהני לישני אתי בניחותא ואידך בלשון קושיא: בשלמא דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא. הא דלעיל דאמר קנה איכא לאוקמי דבאדם אחד ושתי שדות הואיל דאדם אחד לא הוי חדא מודעא לחבירתה וכי היכי דקני מתנה קני נמי ירושה. והא דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר לא קנה היינו בשני בני אדם ושתי שדות דחד הויא מודעא לחבריה: אלא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא. דלעיל אמר באדם אחד ושתי שדות לא קנה וכל שכן בשני בני אדם ושתי שדות דלא קנה אמאי אמר רבין דר' יוחנן אמר דקנה: אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. דחד אמר דר' יוחנן אמר דוקא שדה אחת ואדם אחד קנה וחד אמר אפי' בשתי שדות ושני בני אדם אמר ר' יוחנן דקנה. וריש לקיש אתי לפלוגי על ר' יוחנן. והכי קאמר הא דאמרת דמשום הכי קנה דאמר מתנה בין באמצע בין בתחלה בין בסוף דוקא בשדה אחת ואדם אחד. וריש לקיש אמר אפי' בשני בני אדם ושתי שדות ולעולם לא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית במתנה שנתתי להם דמשמע שנתתי להם כבר קודם לכן. ובענין דתיהוי מתנה בכולה קודם ירושה. ורבוי שנתתי בתר דאמר יירשו דמשמע השתא דאמר להו מתנה בין קודם ירושה בין לאחר ירושה ובין באמצע. ובפלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר וריש לקיש פליגי הכא דרב המנונא סבירא ליה כר' יוחנן ור' נחמן ס"ל

פה א ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רפלז סעיף ז ושיין שם במ"מ ובהגה"ה:

פו ג ד מיי' פי"ח מהל' זכיה ומתנה הל' כג ופי"ב הלכה ו סמג עשין פב טור ש"ע חו"מ סי' רנג סעיף יז וסי' רמח סעיף ב:

עין משפט נר מצוה

קכט: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

והלכתא דתוך כדי דבור כדבור דמי. פי׳ ר״ת דלכך אמר כדבור דמי כדי שאילת תלמיד לרב היינו שלוש עליך רבי לפי שכשאדם עושה סחורה עם חבירו וירצה רבו או גדול היומנו בחכמה לא יתן לו שלוש שאם יתן לו שלוש לא יוכל לחזור בו ממקחו לכך תקנו חכמים שכשיעור זה יכול לחזור[א] וקשה לר״י בפ׳ בתרא דנדרים (דף פז.) תניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו ומתעלף כמדומה לו שמת וקרע ואח״כ מת לא יצא ידי קריעה ואמר ר״ש בן פזי אמר ר״ש בן לוי לא שנו אלא אחר כדי דבור אבל תוך כדי דבור אינו חוזר וקורע והתם לא שייך האי טעמא וי״ל דלא פליג רבנן[ב]: **חו״ל מעבודת כוכבים וקדושין.** פי׳ רשב״ם שאם התפיס או הקנה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו אפ״ה נאסר ואין נראה לר״י דהתפסה לא שייכא בעבודת כוכבים דאמרי׳ בפ׳ כל הצלמים (ע״ז דף מד:) האומר בית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים[ב] ואמרינן נמי בפ׳ כל האסורין (תמורה כח: ושם) דאין מוקצה לעבודת כוכבים אלא שבע שנים שבע שנים[ג] (שופטים ו) ואת הפר השני שבע שנים ועד שימסרנו (ג) לעבודת כוכבים ויאכילנה כרשיני עבודת כוכבים ואתם לא שייך תוך כדי דבור ויש לחוש דאם ימכרנו לכהנים[ד] של עבודת כוכבים ע״מ לפטמו שבע שנים הוי מוקצה ואפילו חזר בו תוך כדי דבור לא מהני ור״י פי׳ עבודת כוכבים שא״ל אני אתה וחזר תוך כדי דבור אלא מהני מידי ויכול להיות שהוא גזירת הכתוב ובפ׳ בתרא דנדרים (דף פז.) קאמר והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי לגבר מעבודת כוכבים ומגדף ומקדש ומגרש פירוש מגדף שאם גידף וחזר בו תוך כדי דבור לא מהני מידי וגמרא קיצר כאן משום דמגדף הוי בכלל עבודת כוכבים[ד] ומגרש בכלל מקדש כי טעם אחד להם[ה]:

הלכה

ירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל והא הכא דכשתי שדות וכשני בני אדם דמי וקתני דקני הוא מותיב לה והוא מפרק לה בראוי ליורשו ו׳ ור׳ יוחנן בן ברוקה היא אמר רב אשי תא שמע נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי וקתני דקנה וכי תימא הכא נמי בראוי ליורשו ור׳ יוחנן בן ברוקה היא אי הכי מת שני קנה שלישי הא שלח רב אחא ברי׳ דרב עויא לדברי ר׳ יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק תיובתא דכולהו תיובתא לימא נמי תיהוי תיובתיה דריש לקיש ותסברא והא אמר רבא הלכתא כותיה דריש לקיש בהני תלת לא קשיא כאן בתוך כדי דבור כאן לאחר כדי דבור והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי לבר מעבודת כוכבים וקדושין

ירשו אחרים. פלוני ופלוני ולא בני בני גלי אדעתיה דניחא ליה בגמצום טפי כי היכי דליתיור מהנהו נכסי להנהו אחרים ודוקא קאמר שקל: **והא הכא.** דקאמר לשון מתנה לבניו כדקתני תנו שקל לבני ולשון ירושה לאחרים כדקתני ירשו אחרים דמשום הכי קאמר בסיפא אין נותנין להם אלא שקל שקל כדי לשייר מן הנכסים להנהו אחרים ואע״ג דכשתי שדות ושני בני אדם דלבניו נתן שקל בכל שבת כל ימי חייהם והמותר מורים לאחרים תחתיהן והיינו כעין ג׳ שדות וב׳ בני אדם שאין זוכין זה בחיי זה כלל הלכך שתי שדות עיניהו ואפ״ה קנו אחרים דמהני לשון מתנה דהאי (א) ולשון ירושה דהילך כרב אשא: **הוא מוסיף לה והוא מפרק לה.** דלא תקשי לחבריו דראוי ליורשו דהאי דקנו אחרים בלשון ירושה לאו משום דמהני ליה לשון מתנה דאידך אלא משום דהני אחרים הוו רואים ליורשו כגון בניו והיכי דמי כגון דלבניו מבניו לזה לתת שקל בשבת ואם מתו יירש אחד משאר בניו כל המותר ואע״ג דאיכא עוד בנים אחרים ואיכא נמי בנים להני שמתו וכרבי יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן [קג.] דאם אמר על בן בין הבנים יירש כל נכסיי דבריו קיימין והלכך אין נותנין להם אלא שקל דניחא ליה דישתייר קצת לזה שהוא אוהב ומתכוין להוריש הכל. ולמאי דאמרי׳ לקמן [שם] דפליגי רבנן עליה דר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה ומוקמינן לפלוגתא דרבי יוחנן בן ברוקה באחר במקום בת ובת במקום בן דלר׳ יוחנן בן ברוקה יכול להורים כל נכסיו לההוא הראוי ליורשו אחר מיתת בנו וה״נ בראוי ליורשו כגון אחר במקום בן מיירי וה״ק דאם מתו בניי יירש אחיי הראויים ליורשי[ו] תתחיהן: **ה״ג נכסיי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון.** והכי פירושו נכסיי לך היינו לשון מתנה כלומר נכסיי נתונים לך ואחריך יירש פלוני הרי זה במתנה וזה בירושה וכשתי שדות דמי שאין לשני בחיי ראשון כלום הרי מתנות מוחלקין ואפ״ה קתני קנה שני אלמא לשון מתנה דראשון מהני לשני: **יחזרו נכסים ליורשי ראשון.** דהא מכח השני נתן לשלישי אחריו וכיון דשני לא זכה שלישי מנא ליה: **וא״ת ה״נ.** האי שני בראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ואגב ריהטיה אשמועינן כר׳ יוחנן בן ברוקה דשני קני בלשון ירושה הואיל וראוי ליורשו במקצת: **אי הכי.** דהאי שני ראוי ליורשו ולהכי מהני ביה לשון ירושה כרבי יוחנן בן ברוקה אמאי כשמת שני קנה שלישי מכחו: **הא אלא רב אחא כו׳.** דירושה אין לה הפסק וכיון דהאי שני בתורת ירושה באו לידו אין כח ביד המת לעקור נחלה מיורשי יורשיו לתתה להאי שלישי אלא יחזרו נכסים ליורשי שני דכיון דעשאו להאי שני יורש כי אמר נמי בתריה דהא יורש אני נותן לשלישי דניחא ליה דישתייר קצת לזה יותר מזה הוא דאוהב ומתכוין להוריש הכל. ולמאי דאמרי׳ לקמן [שם] דפליגי רבנן עליה דר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה כלומר נכסיי נתונים לך ואחריך יירש פלוני הרי זה במתנה וזה בירושה וכשתי שדות דמי שאין לשני בחיי ראשון כלום הרי מתנות מוחלקין ומקבלי מתנות מוחלקין ואפ״ה קתני קנה שני אלמא לשון מתנה דראשון מהני לשני: **יחזרו נכסים ליורשי ראשון.** דהא מכח השני נתן לשלישי אחריו וכיון דשני לא זכה שלישי מנא ליה: **וא״ת ה״נ.** האי שני בראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ואגב ריהטיה אשמועינן כר׳ יוחנן בן ברוקה דשני קני בלשון ירושה הואיל וראוי ליורשו במקצת: **אי הכי.** דהאי שני ראוי ליורשו ולהכי מהני ביה לשון ירושה כרבי יוחנן בן ברוקה אמאי כשמת שני קנה שלישי מכחו: **הא אלא רב אחא כו׳.** דירושה אין לה הפסק וכיון דהאי שני בתורת ירושה באו לידו אין כח ביד המת לעקור נחלה מיורשי יורשיו לתתה לאחר

וקדושין. שאם קידש אשה בפני עדים וחזר ואמר בתוך כדי דבור להוו מתנה ולא להוו קדושין אין שומעין לו ומקודשת ואינה מקודשת וחומרא דרבנן היא משום לעז ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט: **מתני' האומר איש פלוני ירשני.** אפי' אחיו במקום שיש להחזיר מצווה בת: **או בני הירשני.** ויש לו בן: **לא אמר כלום.** שעקר את הירושה ממקומה. ודייקינן בגמרא הא בן בין הבנים דראוי לירש קלת קנה גם הכל ולפוס הך דיוקא לא מתוקמא הך סיפא אליבא דהחזיר תנא דלעיל [קכו:] דקתני גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו בן בין הבנים ואפ"ה קתני ירשת דלא קני ובגמרא מתרלינן לה: **אם אמר על מי שראוי ליורשו.** השתא משמע לן כגון שהוא ראוי ליורשו במקצת כגון בן בין הבנים והלך דבריו קיימין אם אמר ירש הכל ועל מי שאין ראוי ליורשו כגון אחיו במקום בתו או בתו במקום בנו: **גמ' טעמא.** דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה דקמורים לאחר במקום בת דלא חזי השתא למירת מידי: **אימא סיפא אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו תנא קמא.** דהכי משמע על מי שראוי ליורשו עכשיו דהיינו בן בין הבנים או בת בין הבנות במקום שאין בן: **וי אימא.** קפליג ר' יוחנן עליה דת"ק אפי' לאחר במקום בת דשמעי' לת"ק דחשיב ליה מתנה על מה שכתוב בתורה אפי' בנו בין הבנים או בת בין הבנות כדקתני סיפא גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה לא אמר כלום וכ"ש באחר במקום בת כדקתני סיפא האומר איש פלוני ירשני כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני א"נ להכי תנייה להך סיפא לאשמועינן דאפי' באחר במקום בת אתא ר' יוחנן לאיפלוגי עליה דת"ק ולמימר דבריו קיימין וישא נמי רבותא קתני דאפילו בבן בין הבנים אמרי רבנן אין דבריו קיימין ומנלא ריש מיתניא להשמיענו כח דרבנן דאפילו בבן בין הבנים אמרי לא אמר כלום וסיפא מיתניא להשמיענו כח דר' יוחנן בן ברוקה דאפילו באחר במקום בת אלא דרבנן ואמר דבריו קיימין ולא למידק מינה כדדייקינן לעיל טעמא דאחר במקום בת כו' דהוא הדין נמי לבן בין הבנים דלא אמר כלום אלא משום רבי יוחנן בן ברוקה נשנית דאתא רבי יוחנן בן ברוקה למימר אם אמר על מי שראוי היום ולמחר ליורשו אחר שתמות בתו דבריו קיימין ואע"ג דהשתא מיהא לא חזי ליורשו ואם אין ראוי ליורשו אחר בתו כגון דודו ויש לו אחין דאחין קודמין לאחי אביו לא אמר כלום הואיל ואין ראוי ליורשו עד שתמות בתו ואחיו: ומשנינן **מדקאמר רבי ישמעאל לא נחלקו מכלל דפליגי חביריו עליו ואמרין נחלקו.** ומתני' רבנן היא דמוקמי לפלוגתייהו אפילו באחר במקום בת ומתני' כולה כדפרישית: **ואיבעיא אימא.** לא פליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל אלא דכולי עלמא מודו דלא פליגי באחר במקום בת דודאי לא אמר כלום אלא בבן בין הבנים הוא דפליגי רבנן ורבי יוחנן בן ברוקה והאי דקאמר רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו בבן בין הבנים דראוי ליורשו השתא ליורשו ודקאמר רבי יוחנן בן ברוקה היינו ת"ק תרין כולה מתני' דהך בבא בתריתא רבי יוחנן בן ברוקה היא (ב) דשמעי' לת"ק דאמר גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו בן בין הבנים ואתא איהו למימר דירית והכי קתני האומר איש פלוני ירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שרבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ובת בין הבנות הוא דדבריו קיימין אבל אמר על מי שאינו ראוי ליורשו כגון שאמר איש פלוני ירשני במקום שיש בת או בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום: **הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.** וכדמשמע סתמא דמתניתין דמשמע דבבן בין הבנים קאמר כדדייקינן לעיל וכדלוקימנא דכולה רבי יוחנן בן ברוקה היא. ואיכא נמי למידק מדלא קאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אפי' אחר במקום בת ובת במקום בן וטעמא דרבי יוחנן בן ברוקה דמפרשי' לקמן מציום הנחילו את בניו משמע נמי דבבן בין הבנים קאמר ועיל נמי הכי אמרינן [קכח:] אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים ירש כל נכסיי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה מכלל דהוה סבירא להו דלא פליג אלא בבן בין הבנים הלכך ל"ש אם אמר פלוני בני ירש חצי נכסיי לא שנא אם אמר ירש כל נכסיי דבריו קיימין ואפי' אם כתב כן דלא שנא אם אמר ל"ש כותב כדמוכח לקמן בפירקין (דף קנג.) א"ר הונא שביב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה וא"ל ר"נ גנבי גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה אימא הלכתא כר' יוחנן בן ברוקה דשמעתך כר' יוחנן בן ברוקה קא אזלא. והא דאמרינן לקמן [קנא:] אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואמרינן הוא הדין נמי לבנו דאם כתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא ה"מ כותב לשון מתנה או אומר לשון מתנה דלכבודו איכון להקנות לו נכסיו אבל לשון ירושה קנה הכל כדין תורה כדנפקא לן מציום הנחילו את בניו דבשלמא לשון מתנה איכא למימר דהקנה לו הני נכסים להיותן בחזקתו כדין אפוטרופא שגם כשעשאו אפוטרופוס נתקיימה מתנתו שיש נותן מתנה גמורה ויש שנותן מתנת אפוטרופוס אבל ירושה אינה יכולה להיות אלא אם כן קונה הנכסים קנין גמור דלשון ירושה משמע שקס תחת המורים לקנות נכסיו לגמרי ולהיות מוחזק בהן להיות שלו כמוריש אבל אם אינו אלא אפוטרופוס נמצא שלא הורים לו כלום וגם בהלכות גדולות מצאתי סייג לדבריי. והני מילי כשאין בכור אז יכול להנחיל כל נכסיו לאחד מהן אבל אם יש בכור אינו יכול להנחיל חלקו לאחד מהן כדנפקא לן לקמן [ע"ב] מצא יוכל לבכר (ג): **ציום הנחילו.** והוה מצי למכתב ביום שינחלו בניו: **לכל מי שירצה.** מבניו הן להרבות לו מאחיו הן להוריש הכל. ולשנויא קמא דמשנינן לעיל דפליג רבי יוחנן בן ברוקה אפי' באחר במקום בת איכא למימר נמי דמהכא נפקא ליה ובניו אלו דוקא אלא יורשיו (ג) ואפי' הראוי ליורשו יורש קרינא ביה: **מצא יוכל לבכר נפקא.** דהכי משמע בכורה לא יוכל להעביר מבכור ולהנחיל לאחרים אבל שאר נכסיו בלא חלק בכורה יכול להנחיל אחד מבניו:

לא

מסורת הש"ס

(א) לעיל הכא: קכט: לקמן קנג. קמא., ב) [עי' תוס' יבמות לו: ד"ה ואמר], ג) [דכרים כא], ד) שיך לע"ג,

תורה אור השלם

1 וְהָיָה בְּיוֹם הִנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר:
דברים כא טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' לבר מעבודת כוכבים וקדושין. נ"ב הג"ה לענין מהדר קא אמרי' דאי בני למהדר הדר לבר מקדושין דאי בני למהדר בתר דקדיש אי הוא אי הוא לא יכלין ואע"פ שעוקרין כאותו ענין אע"ג דקיימין עדיס ותקרובת עבודת כוכבים נמי כיון דאיתפסק דבר לעבודת כוכבים נאלתר איתייב ליה ואסור בהנאה עכ"ה: (ב) רשב"ם ד"ה ואיבעיא אימא וכו' כ"י בן ברוקה היא דשמע לת"ק: (ג) ד"ה לכל מי וכו' ואפי' הראוי ליורשו. נ"ב ולפענ"ד נראה שזה פירוש דמוק דאי בניו אלו דוקא אלא יורשיו כל יורשיו במשמע אלא נראה דבניו דוקא ומ"מ מדכתב את בניו את מרבה נמי אחר הראוי ליורשו אבל שאינו ראוי ליורשו דליכא רבוי לא וק"ל: (ד) תד"ה שיכול וכו'. נ"ב בפ"ק דמולין כתבו התוס' וז"ל בדף כ"ג בשום דוכתין נ"ג תרוייהו דשיכול משמע דאי אלו האי קרא לא הוה אמינא הכי אבל והאלא דין הוא משמע דבגלא האי קרא היה לו לומר כן עכ"ל ומרי ליה מאלי למהרש"ל מ"ש כאן:

מוסף רש"י

וקדושין. המקדש אשה והמגרשה אע"פ שאחר בתוך כדי דבור אינה מזכה (נדרים פז. ושם: חוץ ממגדף ועובד עבודת כוכבים ומקדש ומגרש).

מוסף תוספות

א. אבל על אח במקום בת מודה, כר' ישמעאל בריה דהוא קים ליה במילי דאבוה וכו'. ר"ן. ב. אלא דטובא אשכחן בגמ' דיכיל לומר ולישעמך ולא קאמר. ריטב"א.

מתני' [א]**וקדושין: האומר איש פלוני יירשני** במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה [ב]ר' יוחנן בן ברוקה אומר [ג]אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי לו ליורשו אין דבריו קיימין: **גמ' טעמא דאחר במקום בת ובת במקום בן הא בן בין הבנים ובת בין הבנות דבריו קיימין אימא סיפא רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו תנא קמא וכי תימא רבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן קאמר והתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת במקום בן שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ובת בין הבנות שאבא אומר יירש וחכמים אומרים לא יירש איבעית אימא מדקאמר לא נחלקו מכלל דתנא קמא סבר נחלקו איבעית אימא כוליה דרבי יוחנן בן ברוקה היא וחסורי מחסרא והכי קתני האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום הא בת בין הבנות ובן בין הבנים אם אמר יירש כל נכסיו דבריו קיימין שר' יוחנן אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה וכן [ד]אמר רבא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה אמר רבא מאי טעמיה דרבי יוחנן בן ברוקה אמר קרא [ו]והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה אמר ליה אביי הא מלא יוכל לבכר נפקא ההוא מיבעי ליה לכדתניא אבא חנן אמר משום רבי אליעזר מה הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. נראה דדוקא בן בין הבנים ובת בין הבנות [א]כפירוש רבינו שמואל: **האי מלא יוכל לבכר נפקא.** פירוש מדקאמר רחמנא דחלק בכורה אין יכול לשנות מכלל דחלק פשיטות יכול לשנות ולמה לי קרא דציום הנחילו את בניו והוה מצי למימר ולטעמיך לרבנן נמי יקשה אמאי אינו יכול לשנות חלק פשיטות הא כיון דכתיב לא יוכל לבכר מכלל דחלק פשיטות יכול[ב]:**שיכול.** [ד] ל"ג והלא דין הוא: תלמוד

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ז מהלכות אישות הלכה כב סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סי' מט סעיף ג:
צג ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפז סעיף א:
צד ג מיי' שם ופי"ב מהל' זכיה ומתנה הל"ל סמג שם טוש"ע שם:

רבינו גרשום

וקדושין. שאם חישב על בהמה להקריב לעבודת כוכבים ואמר להקריבה וחזר בו לאלתר בתוך כדי דבור לא הויא חזרה ואסורה בהנאה וקדושין נמי אם קידש אשה ובתוך כדי דבור חזר בו אפ"ה תופסין בה קדושין וצריכה גט: **פיס'** ר' יוחנן [בן ברוקה] אומר אם אותו איש פלוני שאמר יירשני במקום שיש בת אם ראוי ליורשו הוא אם לא הייתה בת כגון שהוא אחיו דבריו קיימין ויורש אפי' במקום בת: טעמא דאחר במקום בת. משום הכי אמר ת"ק דלא אמר כלום דמתנ"קרא נחלה מן הראוין לשאינם ראוים: הא בבן בין הבנים. כלומר אם רצה ליתן לבן אחד כל נכסיו ולא לשאר בנים הואיל ונותנו למי שהוא יורש גמור דבריו קיימין והוא הדין אם לא הי' לו בנים אלא בנות ורצה ליתן לבת אחת בין שאר הבנות: אימא סיפא וכו' וכי תימא בהא קמפלגי ר' יוחנן [בן ברוקה] מיקל טפי מתנא קמא דאפי' אמר על אחר דראוי ליורשו במקום שיש בת דקרובה ליה טפי דבריו קיימין. וכן בת במקום בן: והא תניא כו'. וכיון דקאמר ר' ישמעאל דלא נחלקו אבא וחכמים על דבר זה הדרן קושין לדוכתיה דדייקינן טעמא דאחר במקום בת כו' דר' יוחנן היינו ת"ק. איבעית אימא תריץ הכי מדקאמר ר' ישמעאל לא נחלקו מכלל דת"ק דר' ישמעאל סבר דנחלקו ור' יוחנן לאו היינו ת"ק. ואיבעית אימא תריץ הכי כולה מתני' ר' יוחנן בן ברוקה היא וחסורא מחסרא מתני'. והכי קתני לה האומ' איש פלוני יירשני וכו': התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו. כלומר הנחילו לרצונו משמע: הא מלא יוכל לבכ' נפקא. דסגי ליה כי את הבכור בן השנואה יכיר מאי האי דכתיב לא יוכל לבכר וגו' כלומר בכור אי אתה יכול ליתן חלקו לאחר הא לשאר בנים יכול ליתן חלקם לאחר: אלא ההוא לא יוכל לבכר מיבעי ליה לכדתניא אבא חנן כו'

תלמוד לומר לא יוכל לבכר. וא"ת ולרבנן למה לי לא יוכל לבכר דמהי תיתי שיוכל לשנות חלק בכורה דאלטריך קרא למעוטי ולר' יוחנן בן ברוקה נמי למה לי ביום הנחילו דעל כרחך ליכא למימר דמקל וחומר ילפי' שלא יוכל לשנות חלק פשיטות דא"כ לישתוק מלא יוכל לבכר וממילא ידעינן שאין יכול לשנות לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה ואם כן ע"כ לא יבכר לא אלטריך אלא למעוטי חלק פשיטות ויש לומר דאי לאו לא יבכר הוה אמינא דיכול לשנות חלק בכורה[א] משום דהורע כחו שאינו נוטל בראוי[ב] והשתא אלטריך שפיר ביום הנחילו לרבי יוחנן בן ברוקה דלא נילף חלק פשיטות בקל וחומר מחלק בכורה דאין יכול לשנות: **שהרי חותכה מכאן.** אין לפרש כפי' רבינו שמואל חותכה מכאן וחיה דהיינו למעלה מלומת הגידין דהא בפרק (חולין דף נו) אלומת הגידין גופא קאמר תדע שהרי חותכה מכאן כו' אלא יש לפרש כגון בטחול דקיימא לן (שם דף נה:) ניקב בסומכיה טריפה בקולשיה כשרה[ג]: ושמע

(א) מה תלמוד לומר [1]לא יוכל לבכר לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו [2]שיכול והלא דין הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק לא כל שכן [3]תלמוד לומר לא יוכל לבכר ויאמר לא יוכל לבכר מה ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו שיכול והלא דין הוא ומה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק אמרה תורה לא יוכל לבכר פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק לא כל שכן ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה א"ר זריקא א"ר אמי א"ר חנינא (ב) אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקה אמר ליה ר' אבא הורה איתמר במאי קמיפלגי מר סבר הלכה עדיפא ומר סבר (ג)מעשה רב (ג)תנו רבנן אין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו (ד)הלכה למעשה שאל ואמרו לו הלכה למעשה ילך ויעשה מעשה ובלבד שלא ידמה מאי ובלבד שלא ידמה והא כל התורה כולה דמויי מדמינן לה אמר רב אשי הכי קאמר ובלבד שלא ידמה בטרפות דתניא (ה)אין אומרים בטרפות זו דומה לזו ואל תתמה שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיתה א"ל ר' אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה הכי נעביד מעשה אמר לא תעבידו עד דאמינא הלכה למעשה אמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתי פסקא דדינא דידי לקמייכו וחזיתו ביה פירכא לא תקרעוהו עד דאתיתו לקמאי אי אית לי טעמא אמינא לכו ואי לא הדרנא בי לאחר מיתה לא מיקרע תקרעוהו ומגמר נמי לא תגמרו מיניה לא מיקרע תקרעיניה דאי הואי התם דלמא הוה אמינא לכו טעמא

מגמר

טעמא דפלוני חכם אין תלמידיו למדין משם הלכה דשמא אם יבא לידו מעשה ידקדק יותר וילאה טעם אחר בדבר: **ולא מפי מעשה.** אם ילאה רבו עושה מעשה אל יקבע הלכה בכך דשמא טעה בטעם של פסק דין של אותו המעשה דהרבה טועין בדבר הלמוד כדאמרי' והא דפלוני לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר וטעה בסברא: **עד שיאמרו לו הלכה למעשה.** דכיון ששאל ע"י מעשה ואינן יודעין בדבר אלא מה שהוא אומר להם אין לומר טעם חזו דיה דלא ידע. (ו) ובמקום אחר[1] אמרי' אין למדין הלכה מתוך משנה כגון זה שכתב במשנה והלכה כדבריו כגון הא דתנן במסכת נדה (דף ז.) רבי אליעזר אומר ארבע נשים דיין שעתן כו' [2]והמשפה כמה תשפה ותהא זבה גבי יולדת בזוב מעת לעת דברי ר' אליעזר (נדה לו:) וזב וזבה שבדקו יום ראשון ומצאו טהורה וכו' (שם סח:) ובשלשתן תנן במשנה הלכה כדבריו[3] ואפ"ה קבע שמואל הלכה כמותו בגמ' [שם ז:] ואשמעי' דאין מורין הלכה מתוך משנה אי לאו דקבע הלכה כמותו לא סמכינן אפסק דמתניתין אבל בהלכות הפסוקות בדברי האמוראין ודאי סמכי' דכיון שפסקום וכתבום רב אשי ורבינא שהם סוף הוראה ודאי עליהם סמכי'. מלינו למדין היכא דפליג יחיד אצל רבים כי הני לא סמכי' אפסק הלכה של משנה אלא א"כ פוסק בגמ' אבל אפסק דגמ' סמכי' דכולהו הוו הלכה למעשה אלא אר' יוחנן לבדו היה מחמיר לעצמו ואמר לתלמידיו כדלקמן שלא יעשו דבר עד שיאמר להם הלכה למעשה והייגו טעמא דדלמא הדר ביה מההוא פסק הלכה שפסק וילאה לו טעם אחר בעיניו ומיהו לאחר פטירתו יש להם לעשות מה שפסק להם דהא כל ימי חייו לא הדר ביה וכל שכן שיש לנו לסמוך על הלכות הכתובות בגמ' כמו שסידרן רב אשי דהא קיימא לן בבבא מציעא (דף פו.) רב אשי ורבינא סוף הוראה ומי נשאל עוד בשעת מעשה אם לא נסמוך על ההלכות הפסוקות בגמ' כמו שסדרן רב אשי דקתני[4] עד שיאמר לו הלכה למעשה הא אין אדם רשאי לחדש דבר מעתה אלא ודאי כמו שפסקו האחרונים כך נעשה והכי אמרי' [5](בתחלת פאה) ירושלמי ר' זעירא בשם שמואל אמר אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספתות אלא מן הגמ' כלומר מדברי האמוראין ולא מפי מעשה הכתוב במשנה וברייתא כגון דפליגי רבים עליה עד שיאמרו הלכה למעשה כלומר כן הלכה לך ועשה כן אי נמי שיאמרו לו הלכה כדי לעשות מעשה כגון שבא ושאל לחכמים מעשה בא לידי היאך הלכה כדי לעשות כך ואמרו לו הלכה כפלוני אע"פ שאמרו פתם זהו הלכה למעשה: **ילך ויעשה מעשה.** כל ימיו יעשה עוד כן ולא יהא צריך עוד לשאול לכל מעשה ומעשה שבא לידו: **ובלבד שלא ידמה.** לדון דבר מתוך דבר: **הא כל הטורה כולה וכו'.** כדאמרי' בעירובין (דף כח:) גבי שלמה ואקברא בדלמי: **בטרפות.** ללמד זו מזו כגון טרפות הכבד מן הריאה כדאמרי'[6] וחילופא בכבדא שאין חיות האיברים אלא מן הכבד אם לא יהא מחוברים בטרפות זו דומה לזו שהרי חותכה מכאן בצומת הגידין ומתה דמיטרפא בכך חותכה מכאן למעלה מצומת הגידין וחיתה שחתך הבשר עד העצם כשרה כדאמרי' בבהמה המקשה (חולין דף עו.) ומקל וחומר היה לנו לומר שהיא טריפה: **אי אמר מר הלכה הכי.** בשעה שאנו למדין לפניו מי עבדינן עובדא ע"פ אותה הוראה: **עד דאמינא לכו הלכה למעשה.** שאומר לכם הלכה בשעה שתשאלו לי על ידי מעשה דבשעת מעשה אדם ירא לידון ומכוין לבו יותר כדאמרן לעיל אין למדין הלכה מפי גמרא עד שיאמרו לו הלכה למעשה: **פסקא דדינא.** שפסקתיו ומסרתיו לאדם להיות לראיה בידו אל תקרעוהו לבטל דברי: **דאי הוה וכו'.** ושמא גם אתם תמצאו תירוץ לקושייתכם: ואל

(ב) [שיכול ומה פשוט שיפה כל"ל ת"ק], (ג) [שבת כא: וש"נ], (ד) מה ז:, (ד) [בכורות כד.וש"נ], (ה) חולין מח: נה: נז. עו., (ו) [נדה ז: ע"ש ובכש"י שם], (ז) נ"ל והמקשה, (ח) [עי' רש"ל], (ט) [רש"ש מת"ז], (י) [נ"ל בפ' שני דפאה], (כ) [לא נמצא מקומו], (ל) [נ"ל בהמה המקשה עו.], (מ) עיין תוס יבמות מט. ד"ה שמעון,

תורה אור השלם

1 וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו אֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר:
דברים כא טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יוכל לבכר מה ת"ל לפי שנאמר והיה: (ב) שם אמר ר' חנינא אמר רבי ינאי אמר רבי הלכה כרבי יוחנן: (ג) רשב"ם ד"ה עד שיאמרו כו' ומבקום אחר. נ"ב נראה דדעתו דכאן ולאי פי' לא מפי תלמוד כשפוסק הלכה דרך למודו אלא שבמקום אחר דאמרי' נמי אין למדין הלכה מפי תלמוד ואפש הוה פירושו מתוך משנה כו' ומביאו הרב כאן כדי לאלק בין משנה למוראים ולקבוע ההלכה כמ"ש מלינו למדין כו' דאפסק שפסקו האמוראים יש לנו לסמוך על כל פנים אלא שר' יוחנן אחמיר כו' ואין זה אלא כשפוסק הלכה כפלוני בפירוש אבל דרך למודו שיאמר מסתבר טעמא דפלוני חכם אין תלמידיו למדין משם ואין אולק בזה בין התנאים לאמוראים דבכל זמן נוהג דבר זה וק"ל ומהרש"ל בהגהותיו פירש דהרב ז"ל כונתו לומר דמאחר דבמקום אחר אמרינן דאין למדין הלכה מתוך משנה כו' א"כ לפי זה גם כאן פי' אין למדין הלכה מפי תלמוד הייגו הלכה שכתוב בתלמוד במשנה או בברייתא: (ד) **בא**"ד וביבמות נמי תנן:

מוסף תוספות

א. אע"ג דחלק פשיטות אמרינן מסברא דאינו יכול לשנות. שיטומ"ק בשם תוס' הרא"ש. ב. ואביי דפריך דמלא יוכל לבכר נפקא, לא הוה מסיק אדעתיה האי טעמא דהורע כחו בראוי, ולפי סברתו הוה מצי למפרך לרבנן לא יוכל לבכר למאי אתא, (וכמש"כ תוס' לעיל בע"א בד"ה האי). שם. ג. והיינו תמיהה שהוא אבר אחד דקולשיה וסומכיה לא חשיב שינוי. ריטב"א.

רבינו גרשום

שיכול והלא דין הוא. שיהא האב רשאי להנחיל ה) בין בכור לפשוט; ויאמר לא יוכל לבכר. בלבד ולישמע מינה תרתי דלבכור לא יוכל לבכר אחר במקומו הא לפשוט יכול ליתן לאחר חלק חבירו. אצטריך למכתב והיה ביום הנחילו את בניו (תאמר הריני דן אחד) שיכול והלא דין הוא

מסורת הש"ס

צה א מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפז סעיף ד:

מוסף רש"י

אין למדין הלכה לא מפי למוד. מתוך המשנה והברייתא שסנייה בהן הלכה כפלוני אין למדין מהן, שהאמוראים האחרונים דקדקו בטעמי התנאים והעמידו הלכה על בוריה, אבל הראשונים לא דקדקו אים בדברי חבירו אלא כל אחד מה ששמע מרבו מלמדה לתלמידו שמועה כמו שהיא, והיא היתה נקראת משנה וברייתא, והיה נותן לבו לתת טעם לשמועתו, זה נותן טעם לדבריו וזה נותן בה טעם אחר, כדאמר (שבת סג.) ליגמר אינים והדר ליסבר, ואותה שבחא היתה נקראת תלמוד בימי התנאים, ומשנה שסנייה בה פסק הלכה, מסכנת תלמוד שלהן נישנית ואין למדין הימנה (נדה ז:). **הלכה למעשה.** לסורות על המעשה (ע"ז עד:). **שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיתה.** נתקן בשר הגלים למעלה מלומת הגידין ולא נשבר הבשר כשרה, נתחבה למטה במקום לומת הגידין אע"פ שנמוך מכאן טריפה ואע"פ שלא נחתך הבשר (חולין מח): **לו:** תמוך סימנין לו גיד לומה ומתה, תמוך כל כתפיה וחיה (שם נה:).

פי' רשב"ם העקרי

ד"ה **עד שיאמרו לו הלכה למעשה** כו' זב חוכה שבדקו עצמן יום ראשון ומצאו טהור כו' עד והלכה כדבריו וא"ל יהודה אמר שמואל (נדה ז:) הלכה כר' אליעזר בארבע והני תלתא מייניהו ואקשינן מאי אמת לאשמעינן בכולהי תנא הלכה כדבריו בתמני' ופרקינן אין למדין הלכה מפי תלמוד ולולי שאמר שמואל הלכה כר"א בהני לא הוה מיתוקמא הלכתא מתמני'. כיונא בהן ביבמות [מט:] אחזו ממזר שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו ולולי שאמרו בגמ' הלכתא כותיה מ) לא סמכינן אמאי דפסק הלכה כדבריו במשנתינו ומצאנו למדין דהיכא דפליג יחיד כו' (כבפנים): **הא כל הטורה כו'.** כדאמרי' בעירובין [כח:] ואסברה בדלמי. בשלמה המלך מיירי: **בטרפות.** ללמד טרפות הכבד מטרפות הריאה דהא אמרינן האיברים בכבדא שאין חיות האיברים דומה זה לזה יש כשר בזה ופסול בחבירו: **שהרי חותכה מכאן.** למעלה מן הארכובה מעט במקום לומת הגידין: **ומתה.** דמיטרפא היא כדאמרי' בפ' בהמה המקשה [חולין עו.]: **וחותכה מכאן.** למעלה מלומת הגידין חותך הבשר עד העצם כשרה כדאמרינן התם ומק"ו היה לנו לומר שהיא טרפה: **כי אמר לן מר הלכה.** כפלוני: **עד דאמינא לכו הלכה.** כשיבא מעשה לידכם בשעת מעשה אדם ירא לדון אלא הכרוך לו ומכוון אם לבו יותר: **ודבר חזיתו.** טעם אחר בדבר: **פסקא דינא.** שדנו הדין כך וכתבוהו להתקיים כן והכלכה למעשה למילף מיניה: **ולא תקרעוה.** לבטל דברי: **דאי הוה אלא וכו'.** ושמא גם אתם תמצאו תירוץ לפרכא דידכו: **ומינמא לא תגמרו מיניה.** לדון אלא כפי מה שנראה לכם: **שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות.** כדתניא בפרק שני [כ:] רבי ראה סם [בגלילה] וטמאו ראהו ביום וטרהו הממון שעה אחת וראהו וחזר וטמאו אמר אוי לי שמא טעיתי ומקשינן הא ודאי טעה דתניא לא יאמר חכם אילו היה כן לא היה טמא אלא אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כו' והוא הדין לגבי התלוי בסברא [דאין לו] אלא מה שעיניו רואות:

(א) מה תלמוד לומר לא יוכל לבכר לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו שיכול והלא דין הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק לא כל שכן תלמוד לומר לא יוכל לבכר ויאמר לא יוכל לבכר מה ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו שיכול והלא דין הוא ומה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק אמרה תורה לא יוכל לבכר פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק לא כל שכן ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה א"ר זריקא א"ר אמי א"ר חנינא (ב) אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקה אמר ליה ר' אבא הורה איתמר במאי קמיפלגי מר סבר הלכה עדיפא ומר סבר (ג)מעשה רב (ג)תנו רבנן אין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו (ד)הלכה למעשה

(ג) [שיכול ומה פשוט שיפה כל"ל ת"ק], (ד) [שבת כא: וש"נ], (ה) מה ז:, (ו) [בכורות כד.וש"נ], (ז) חולין מח: נה: נז. עו., (ח) [נדה ז: ע"ש ובכש"י שם], (ט) נ"ל והמקשה, (י) [עי' רש"ל], (כ) [רש"ש מת"ז], (ל) [נ"ל בפ' שני דפאה], (מ) [לא נמצא מקומו], (נ) [נ"ל בהמה המקשה עו.], (ס) עיין תוס יבמות מט. ד"ה שמעון,

(ה) אולי נ"ל שיהא האב רשאי להנחיל חלק בכורה לפשוט.

ואל תגמרו. לדון מיניה אלא כפי שדעתכם נוטה דאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כדתניא במס' נדה בשילהי פ"ב (דף כ:) רבי ראה דם בלילה וטימא ראה ביום וטהרו המתין שעה אחת (ג) וראהו חזר וטימא אמר אוי לי שמא טעיתי ומקשין ודלמא טעה דתניא לא יאמר מכס אילו הי (ד) לא היה טומא אלא אין לדיין אלא מה שעיניו רואות (ה) והוא הדין לדבר התלוי בסברא דאין לו אלא מה שלבו רואהו ובפרק קמא דסנהדרין (ו:) נפקא לן מועמכם בדבר המספט (ז) עמכם בדבר עמכם במספט אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות: **בבריא היאך.** בריא שאמר פלוני ירק שדה פלונית מי אמר ר' יוחנן בן ברוקה דקני כיון דראוי ליורשו: **בר אורוחי.** ראוי להורים מיד שהולך למות וקרינא ביה ביום הנחילו את בניו [דברים כא:]: **דאמר ליה ר' נתן לרבי.** שסידר המשנה: **שניסס משנתכם.** אמת שבאתך ישראל: **כר' יוחנן בן ברוקה.** דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין [לעיל קא.]: ר' נתן בבלי היה: **שבשיסס.** בכתובות לא כתב לה לאשתו בכתובתה בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי אם תמותי בחיי ואירש כתובתיך בניי הזכריס שתלדי לי הס יירשוה לאחר מותי יתר על חלקם שיחלקו עם אחיהם שיהיו לי מאשה אחרת: **שהוא פנאי ביס דין.** שבית דין תקנו כתובת בנין דיכרין כדאמרי' בכתובות (ו) כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו דאם נותן לבתו אינו יוצא מזרעו אם בתו מתה קודם בעלה שירשו בניה את כתובתה אחר מות אביהם והוא שיהא שם מותר דינר שלא תעקר נחלה דאורייתא כדאמרינן התם אלמא מוריס אחד לבן בין הבניס כר' יוחנן בן ברוקה והיה לכם לשנות משנתכם כדברי הכל ולא אליבא דימילאה: **ואמר ליה רבי יסבון מנן.** ודברי הכל היא. הדר אמר רבי ילדות ושטות היה בי שהעזתי פני בנתן הבבלי ולתיתיו בדבר שאינו דומה ליתרון תנן דהא קיימא לן בכתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי ממה שמכר אביהן ואם יסבון תנן דמשמע לשון מתנה הוה משמע מעכשיו ואם מכר לאחר (מהן) הוי טרפא ממשעבדי שהרי כל נכסיו משועבדים לכתובת אמן ולי מההיא שעתא חלה מתנתו הוה טרפא ממשעבדי אלא משום הכי אמרינן לשון ירתון דלשון ירושה אינו אלא לאחר מיתה משום הכי לא מטרפא ממשעבדי דלא חלה עד לאחר מיתה על כרחין ירתון תנן ויפה הקשה לי ר' נתן: **מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא.** יתור לשון הוא דלא צריך: (ח) **ושמע מינה אפילו בבריא קאמר.** ואפילו תניינ יסבון ממילתיה דר' נתן דאמר שניתם כר' יוחנן איכא לאוכוחי דבבריא קאמר ר' יוחנן ומיפשטא בעיא דרבא לגמרי ולא האריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי ור' נתן דהוה מקשה לרבי איכא למימר דתני יסבון וסבירא ליה דטריף ממשעבדי ורבי שסתם כריב"ג משום דהכי סבירא ליה כדאמרינן לעיל [קא.]: אמר ר' זריקא אמר ר' אמי אמר ר' חנינא ג"ר יגאי אמר רבי אלכה כר' יוחנן בן ברוקה: **הוי סברא.** בריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה כי הכא שיורשין כתובת אמן והמותר של שתי כתובות חולקין: **אמר ליה רב פפא לאביי.** רב פפא לאו אבעיא דרבא קאי דהא איפשיטא אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן והב"ק למה ליה לרבי למימר לרבי נתן לאוקומי מתני' לדברי הכל וכי תנינן נמי ירתון דברי הכל היא דהא בין למ"ד יסבון תנן בין למ"ד ירתון תנן איכא לאקשויי אמאי קניא האי מתנה כלל הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובשעת נשואין לא בא הנכיס לעולם שהוא מקנה להם כתובה ואפילו לר' מאיר דאמר [קידושין סב:] אדם מקנה כו' הני מילי לדבר שישנו בעולם דכיון דהמקבל בעולם יכול הנותן לשעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו אבל הכא לא מצי משעבד נפשיה: **אלא פנאי ביס דין שאני.** דאלים תנאי ב"ד משום דהפקר ב"ד הפקר להקנות אפי' לדבר שלא בא לעולם והכא נמי אליס תנאי ב"ד ואע"ג דאמרי רבנן לשון ירושה בעלמא לא קני הכא קני ואפילו כרבנן אתיא מתניתין: **א"ל משום דמפיק לה בלשון ירתון.** הא דלא קאמר ליה הכי משום דהוה א"ל רבי נתן ומפני מה הנחת' לשון יסבון ותניתי' לשון ירתון אלא משום דלבך נוטה אחר ר' יוחנן בן ברוקה ומשום הכי א"ל יסבון תנן והדר מתחרט רבי בעצמו משום דכי הוה מקשי ליה אמאי שנית' ירתון מני אמר ליה משום הכי שינון ירתון לומר דלא טרפא ממשעבדי: **ולא מנסא היא דאמרי.** דודאי לא היה צריך רבי לומר יסבון תנן דבלא שום דיוק מתני' אפי' כרבנן אתיא דהא קתני בסיפא דהיא משנה דכתובות אע"פ שלא כתב לה בנן נוקבן וכו' ומיתזנן מנכסיי אחר מיתתי כדא"ר אלעזר בן עזריה לקמן [ע"ב] וזה לשון מתנה בסוף אפילו רבנן מודו כדתנן במתניתין [לעיל קכו:] כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף בדבריו קיימין ואוקימנא [לעיל קכט:] אפילו בשני בני אדם ושני שדות ובלבד שיהא תוך כדי דבור והכא שתי תקנות הללו כיון דבבא אחת תקנו הוי כמו תוך כדי דבור ואי דקתני לשון ירתון לאשמועינן ממתניתין דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות: ממלי

ושמע מינה אפי' בבריא נמי. אפי' בלא תנאי ב"ד דהכי משמע המשנה לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי ב"ד אבל כתב לה אפי' בלא תנאי ב"ד חייב דבבריא נמי קאמר אמר ליה והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואם כן אפי' כתב לה ע"כ לא קנו אלא משום תנאי ב"ד וה"ע אע"ג דבבריא לא קנו הכא קנו משום דהוי תנאי ב"ד א ומכל מקום שפיר קאמר ליה רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה דאית לי' דמהני ירתון בשכ"מ ולהכי הכא אפילו בבריא קנו משום תנאי ב"ד דאילו לרבנן כיון דבעלמא לא מהני ליצמא דירתון אפילו בשכ"מ לא ה"ל למתני הכא ירתון אפילו משום תנאי ב"ד אלא יסבון מבני חרי ב א"ל אבי משום דקא מפיק ליה בלשון ירתון פירוש אע"ג דלא קנו אלא משום תנאי ב"ד כיון דלא אפי' אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מ"מ יש להוכיח דבבריא נמי אמרינן דאי לא הוה ליה לתנא לאפוקי בלשון ירתון משום תנאי ב"ד כיון דלא מהני בעלמא אלא הוה ליה למיתני יסבון ג ולתקנו דליטרוף ממשעבדי או יהיה תנאי ב"ד שלא יטרוף אלא מבני חרי אלא ודאי בבריא נמי אמר הדר אמר אביי לאו מלתא היא דאמרי דתנן כו' והוה ליה לזה בירושה ולזה (ד) במתנה אפי' רבנן מודו ולעולם ר' יוחנן בן ברוקה לא אמר בבריא בעלמא (ה) ופ"ש תנאי בית דין שאני בשכ"מ דאיכא בעלמא דהא דהה מתנה בהליה מ"מ לא הוה ליה למיתני (ו) דלא מהני אלא לאחר עם המתנה [ז] אלא יסבון מבני חרי הוה ליה למיתני ולעולם בבריא לא אמר ליתרון לאודיה בעלמא כלל אפי' בשכ"מ א"כ היכי תני ירתון אף ע"ג דמהני ירתון משום דאיכא מתנה בהליה מ"מ לא הוה ליה למיתני (ח) דלא מהני כלל לאודיה אלא עם המתנה [ז] אלא יסבון מבני חרי הוה ליה למיתני ולעולם בבריא לא אמר ליתרון לאודיה מהני בשכ"מ בבריא אלא לאחר מיתה. דאי ס"ד דיסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי דהא הוה מוקדם שטר מתנה זה משטר לקוחות ובדין הוא דטרפא. אלא ש"מ בריא נמי דמאן שמעת ליה דאית ליה כו' אמאי לא טרפא ממשעבדי: בשלמא אי אמרינן ירתון משום הכי לא טרפא ממשעבדי דהא היה קודם שטר שעבוד לקוחות מהאי ירושה דאינו אלא לאחר מיתה. דאי ס"ד דיסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי דהא הוה מוקדם שטר מתנה זה משטר לקוחות ובדין הוא דטרפא. אלא ש"מ בריא נמי דמאן שמעת ליה דאית ליה כו' דאמר אביי לאו מלתא היא דאמרי דתנן ש"מ אפי' בבריא קאמר: הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כגון הני בנין דכרין דאכתי לא באו לעולם. אלא מאי אית לך למימר דלא תקשי אמאי מקנה לרבנן בנין דיכרין דלא באו לעולם הואיל ותנאי ב"ד הוא ושאני הכי מבעלמא דבית דין אית להו (ט) בחוב עלמא לא קנה דבר שלא בא לעולם. הכי נמי האי מצי אמר להני בנין דיכרין ירתון או יסבון יותר על הולקיהון הכא שאני משום דבית דין גזרו הכי אבל בעלמא (לא) בבריא אחר לא ומהכא לא תפשוט עדיין דהל' כו' יוחנן בן ברוקה אפי' בבריא: אמר ליה אביי איכא למשמע מהכא דהלכתא כותיה מדקא מפיק ליה תנא בלשון ירתון דמצי למימר יסבון ירתון דמצי אם אמר מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אפי' הבריא בלא כתובה והל' כו' יוחנן בן ברוקה. והדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי הא דבעינא לתרוצי הא מתני' דבנין דיכרין

מגמר נמי לא תגמרו מיניה (ט) דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות בעי רבא בבריא היאך כי קא"ר יוחנן בן ברוקה בשכ"מ דבר אורותי הוא א אבל בבריא לא או דלמא אפילו בבריא נמי אמר ליה רב משרשיא לרבא תא שמע דאמר לו רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה (י) דתנן ב לא כתב לה בנין דיכרין דיהוין ליך מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יותר על חולקיהון דעם אחוהון חייב (יא) ג שתנאי ב"ד הוא ואמר לו רבי (יב) יסבון תנן ואמר רבי ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי אלא ד דקיימא לן (יג) בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי אי סלקא דעתך יסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי אלא ש"מ ירתון תנן מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יוחנן בן ברוקה ושמע מינה אפי' בבריא אמר ליה רב פפא לאביי בין למאן דאמר יסבון ובין למאן דאמר ירתון הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (יד) ואפי' לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא אלא ה תנאי בית דין שאני הכא נמי תנאי בית דין שאני א"ל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון (טו) הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי (טו) דתנן ה לא כתב לה בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ויתזנן מנכסאי עד דתילקחן לגוברין חייב שהוא תנאי ב"ד והוה לזה במתנה ולזה בירושה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפי' רבנן מודו אמר ליה רב נחומי ואית דאמר רב חנניה בר מניומי לאביי ממאי

(טו) ובקונטרס פי' משום דמפיק בלשון ירתון ואין זה מקנה לדבר שאין בעולם כיון שאין המתנה בהא אלא לאחר מיתה ואז הכניס כבר בעולם ובלא תנאי בית דין קנו ואין נראה דבריה מי שמת (לקמן דף קמח:) אמר אימור דשמעת ליה לרבי מאיר כו' לדבר שאין בעולם מי אמר אף על גב דכשילהה כבר העובר בעולם: דלמא

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה ב ועי' במ"מ ופ"ו מהלכות נחלות הל' ד ועי' במ"מ סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפ' סעיף ה:

צו ב ג מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה ב ופי"ט הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ג ד וסעיף ב וסי' קיג סעיף ג:

צח ד מיי' שם פי"ט הלכה ט סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף יג:

צט ה מיי' שם פי"ב הל"ב ופי"ט הל"ו וסמג שם טוש"ע שם סי' סט סעיף ג וסעי' ב וסי' קיג סעיף ג:

רבינו גרשום

שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. כלומר לפי מה שנראה לי באותה שעה חתכתי שמא בשעה אחרת היה נראה לי בענין אחר: בעי רבא. הא דקאמר ר' יוחנן בן ברוקה אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין בשכיב מרע קאמר דבר אורותי הוא אבל בריא דלא בר אורותי הוא דאין נוהג ליתן ירושה כל זמן שהוא בריא לא אמרינן דבריו קיימין אלא על יורשו ממש: אמר ליה ר' נתן לרבי שניתם במשנה כר' יוחנן בן ברוקה. דבריא מורית מי שראוי ליורשו דתנן לא כתב לה בנין דיכרין דיהוון ליכי מינאי אינון ירתין כסף כתובתיך יותר על חולקיהון דאית להון (מאם אחרת) [דעם] אחוהון כו' והא בריא הוא וקאמר אינון ירתון יותר: אמר ליה רבי לר' נתן מהא לא תפשוט דאין ירתון תנן אלא יסבון תנן. דמשמע במתנה ומתנה מצי למיתן לכל מאן דבעי אפי' לנכרי אבל בלשון ירושה לא: והדר אמר רבי ילדות היתה בי כשהעזתי פני בנתן הבבלי. דאמינא ליה יסבון תנן. משום דלא מצינן למימר יסבון דהא קי"ל כו' אמאי לא טרפא ממשעבדי: בשלמא (מאם אחרת) [דעם] אחוהון כו' והא בריא הוא וקאמר אינון ירתון יותר: אמר ליה רבי לר' נתן מהא לא תפשוט דאין ירתון תנן אלא יסבון תנן. דמשמע במתנה ומתנה מצי למיתן לכל מאן דבעי אפי' לנכרי אבל בלשון ירושה לא: והדר אמר רבי ילדות היתה בי כשהעזתי פני בנתן הבבלי. דאמינא ליה יסבון תנן. משום דלא מצינן למימר יסבון דהא קי"ל כו' אמאי לא טרפא ממשעבדי: בשלמא אי אמרינן ירתון משום הכי לא טרפא ממשעבדי דהא היה קודם שטר שעבוד לקוחות מהאי ירושה דאינו אלא לאחר מיתה. דאי ס"ד דיסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי דהא הוה מוקדם שטר מתנה זה משטר לקוחות ובדין הוא דטרפא. אלא ש"מ בריא נמי דמאן שמעת ליה דאית ליה כו' דאמר אביי לאו מלתא היא דאית ליה סברא. אע"ג דלא כתב לה בנין דיכרין אינון ירתון יותר דמצי מודית בשכיב מרע ר' יוחנן בן ברוקה דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וש"מ אפי' בבריא קאמר: הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כגון הני בנין דכרין דאכתי לא באו לעולם. אלא מאי אית לך למימר דלא תקשי אמאי מקנה לרבנן בנין דיכרין דלא באו לעולם הואיל ותנאי ב"ד הוא ושאני הכי מבעלמא דבית דין אית להו (ט) בחוב עלמא לא קנה דבר שלא בא לעולם. הכי נמי האי מצי אמר להני בנין דיכרין ירתון או יסבון יותר על הולקיהון הכא שאני משום דבית דין גזרו הכי אבל בעלמא (לא) בבריא אחר לא ומהכא לא תפשוט עדיין דהל' כו' יוחנן בן ברוקה אפי' בבריא: אמר ליה אביי איכא למשמע מהכא דהלכתא כותיה מדקא מפיק ליה תנא בלשון ירתון דמצי למימר יסבון ירתון דמצי אם אמר מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אפי' הבריא בלא כתובה והל' כו' יוחנן בן ברוקה. והדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי הא דבעינא לתרוצי הא מתני' דבנין דיכרין

כו' יוחנן בן ברוקה דאפי' כרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה מתוקמי מתני' דבנין דיכרין משום דקתני סיפא לא כתב לה בנן נוקבן כו'. הוי ליה לזה לבנין דיכרין בירושה דקאמר אינון ירתון ולבנן נוקבן במתנה דקאמר להו אינון יתבון בביתי ומיתזנן מנכסיי ג) דהאי מתנה הראוי' אפי' לרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה מודו דדבריו קיימין הואיל דקא יהיב נמי בההוא כתובה מתנה לבנתיה ולא הוה כוליה בלשון ירושה:

ח) גולי ל"ל דב"ד אית להו רשות לתקנות טפי אף דבעלמא לא קנה וכו'. ט) נראה דל"ל דנהאי ירושה אפי' לרבנן וכו'.

ח) סנהדרין ו: נדה כ:, ג) כתובות נב: ג) [שם נח.], ד) [שם], ה) [לעיל עט: וש"ן], ו) [נ"מ ו:], ז) כתובות נב, ח) ל"ל לח, ט) [הרי"ב יט:], י) [דף נב:], יא) [ל"ל אחר ד"ה אלי סבראן], יב) [גר' רש"ז ומ"מן], יג) [כ"ה בדפו"י], יד) מינו בפי' אלנו [אבל מיתא בע"ב בפירבה"ם הערקיי], טו) ל"ל לאחר שתגייר],

גליון הש"ם

גמרא תנאי ב"ד שאני. עי' רשב"ץ בחי' גיטין דף יג ד"ה אמר אמימר:

הגהות הב"ח

(א) גמ' חייב שהוא תנאי ב"ד ואמר לו: (ב) רשב"ם ד"ה ואל תגמרו וכו' המתין שעה אחת חזר לע"ל ותיפא וראהו ומתקן: (ג) **בא**"ד שעיניו רואות וה"ה. נ"ב והתם משני מעיקרא אחזקיה בטמא כו': (ד) תוס' ד"ה ושמע מינה וכו' ולזה במתנה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפילו רבנן מודו ולעולם וכו' בבריא בעלמא ואפ"ה שפיר קאמר לרבי: (ה) **בא**"ד לא הוה ליה למיתני ירתון כיון דלא מהני:

מוסף רש"י

יותר על חולקיהון דעם אחוהון. בני אשה אחרת, אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך מתומתך, ונפקא מינה שאם מרוצה היא לו שמא יהו בני אשה האחרת מרוצים וכיון מועטים ועוד לכן שיטלו כתובת אמן ואפילו הכתובות שוות (כתובות נב:). **יסבון תנן.** לשון בעל חוב (שם נה.).

מוסף תוספות

א. [ו]רב פפא לא להקשות אדר' נתן דאדרבי קא אתי ולומר דלא כר"י בן ברוקה אלא לומר דאפ' תמצא לומר דר"י בן ברוקה היא לא תשמע מינה מידי בבריא. דשב"מ. ב. [דל]רבנן כיון דלשון ירתון לא מהני בשום מקום, האיך תקנו רבנן בלשון הבאי שאינו כלום. ממ"ן. ג. כיון דאפשר לאומרו בלשון מתנה שהוא ברור. ריטב"א. ד. שמא ישמע השומע ויטעה לומר דבתרתי בי דינא איתקון וכו' יוחנן ממש. ריטב"א.

פי' רשב"ם העקרי

בבריא היאך. מי אית ליה לר"י בן ברוקה בין בבריא בין בשכ"מ שתנתה לבניו כל מה שירלה (המקום חלק כדי לכתוב בו שתי מלות וכ"ל לו ריק בשכ"מ) כדמורית קרוב למות וקרינא ביה ביום הנחילו את בניו [דברים כא] שלאו להורישם לגלגר: **דאמר לי' ר' נתן לרבי.** שסידר את המשנה: **שניסס משנתכם.** אמת שבאתך ישראל הרוח משנה בכתובות לקמיה וסתמתם כר' יוחנן בן ברוקה דאמר אם אמר שלו מי שראוי ליורשו שייכם נכסיו דבריו קיימין ויפסיד שאר בניו את חלקם ולא יפה עשיתם דשקיתון רבנן ועבידתון כריב"ג. ולפי שר' נתן עלה מבבל קאמר לרבי משנתכם: **לא כפב לה.** לאשתו בכתובתה בין לאשונה בין שניה: **בנין דיכרין כו'.** בניס זכרים שתלדי לי ירשו לאחר מותי את כתובתיך שאיכס ממך אם תמותי בחיי וסס ירשוה ממני לבד חלק נחלה שיהיו לי מאשה אחרת ואיינו כתובה בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו [כתובות נב:] שהרי אפי' תמות בעלה בעודה אינה אחר מות אביהם: **חייב שהוא פנאי ב"ד.** דתנאי ב"ד כאילו כתוב בשטר הכתובה דמי. אלמא מוריס אחד לבן בין הבניס יותר מבלי חלקו כר"י בן ברוקה דהא לרבנן תנן אם אמר משום ירושה לא אמר כלום ובכאן ירתון תנן: **ופ"ל לר' נתן: אין יסבון תנן.** דהייתו לשון תמנה ומשום הכי בבריא קיימין אבל ירתון לא תנן ואיינו כרבנן: הדר **אמר רבי ילדות ושטות היה בי שהעזתי פני.** לבשיב תשובה שאינה לו יסבון תנן אלא ודאי ירתון תנן: **דהא קיי"ל כתובה בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי.** משום דכיב"ג הא סבר דבלשון משנה נמיה הוא דקנינא ואמאי לא טרפא ממשעבדי הא קדמא לכל מאן דזכין והיכן: **אלא ש"מ ירתון תנן.** ואיכא למימר דר' נתן דהוה מקשה ליה ר' נתן. ואיכא למימר דר' נתן דהוה מקשה לרבי הוה מני יסבון וס"ל דטריף ממשעבדי ור' שסתם כריב"ג הא סבר דבלשון ירושה ירבה לאחר ומיעטו לאחר דיכא מתנה אמם והמותר על שתי הכתובות חולקין ביניהן דאילו היכא דליכא מותר דינר על שתי הכתובות בנין דיכרין כדאמרינן בכתובות [נא.] משום דמיעבקרא נחלה דאומיינתא מיהו דהכי אתני בנין דיכרין שאפילו אם הכתובה אחתת כפלים בתכתבה וגם לו בן אחד ולזו בניס הרבה יירש הימיד [כתובות] אמו הגדולה ואלו בין כולם יירשו כתובת אמם הקטנה והמותר יחלקו חלק כחלק. וש"מ אפי' בבריא נמי דהשתי הוה כי כתב לה ירתון דמשמע נשואין הוא דאתני לה הכי: **ל"ל רב פפא לאביי.** לעולם לא תפשוט מהכא דאמר ריב"ג אף בבריא דבין לר"ב כו' אמרינן: **אלא מ"מ אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.** והכי ניחא עדיין לן בתו לעולם דמתנה לא הוה: **ש"מ.** דלקמיה הרי אם מקודשת ס) על מנת שאתנהגה כו' [קידושין סב.] דהשתם והאיש בתו לעולם: **אלא.** לחכי ירתי דמשמע דאמר ר' נתן אמאמרתי ר' נתן אמאמרתי לא הקודם לגירתן: **דמנאי ב"ד אתאי.** הפקר ב"ד גבי ממון הפקר: **ס"ג.** אפי' רבנן מודו דאע"ג דאמר ירתון והוא בריא קנו דתנאי ב"ד אתאי כ"ש ר"י בן ברוקה אבל הכא דליכא תנאי ב"ד לא מהני לשון ירושה אלא בשכ"מ. והאי דקאמר ר' נתן שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ש"מ דאמר ירתון ל"ל דטריף ממשעבדי ור' שסתם כריב"ג הא סבר דבלשון ירושה לא מהני אלא לאחר מיתה ומיעטו לאחר דיכא מתנה אמם הקטנה והמותר יחלקו חלק כחלק. וש"מ אפי' בבריא נמי דהשתי הוה כי כתב לה ירתון דמשמע נשואין הוא דאתני לה הכי: **ל"ל רב פפא לאביי.** לעולם לא תפשוט מהכא דאמר ריב"ג אף בבריא דבין לר"ב כו' אמרינן: **אלא מ"מ אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.** דלקמיה הרי אם מקודשת ס) על מנת שאתנהגה כו' [קידושין סב.] דהשתם והאיש בתו לעולם: **אלא.** לחכי ירתי דמשמע דאמר

קלא: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פי"ג מהלכות אישות הלכה יד [והל"ד ופי"ט שם הל"ן] סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' עח סעיף ג [וסי' קיב ס"ק]:
קא ב מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף יב וטוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ג:
קב ג ד מיי' שם הל"ז וסמג שם טוש"ע חו"מ שם סעיף ד וטוש"ע אה"ע שם סעיף ז:
קג ה מיי' שם הל"ו וסמג שם טוש"ע חו"מ שם סעיף ט:
קד ו מיי' שם הלכה ז סמג שם טור טו"ע אה"ע שם סעיף ח:
קה ז מיי' שם הל"ה וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ב:
קו ח מיי' שם הלכה ג ועי' במ"מ ובכ"מ ובל"מ וסמג שם טור טו"ע חו"מ סי' רמו ס"ו:
קז ט מיי' שם הלכה ד ועי' בהג"ה סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז ס"ג:

מוסף רש"י

זה מדרש דרש ר' אלעזר בן עזריה. ביום שמיטתו נשיא (כתובות סט:). **בכרם ביבנה.** על שם שהיו יושבין שורות שורות ככרם (שם). **הבנים יירשו והבנות יזונו.** שמי מקנות מקנו ב"ד בתנאי כתובה, הבנים יירשו כתובת בנין דכרין, דמנן במתניתין בנין דכרין דיהויין ליכי מינאי אינון דיתמון כספ כתובתן יתר על מולקחון דעם אמהוון, ואיילו הבנים יירשו כתובת בנין דכרין, והבנות יזונו, בנן נוקבן די יהויין ליכי מינאי אינון יהוון יתבן בביתי ומתזנן מנכסי עד דמיבגרון או עד דתלקחון לגוברין (שם). מה **בנים אינן יורשין.** כתובת אמן, **אלא לאחר מיתת אביהם.** דהא אינון דיתמון תנן (שם). **לא עשאה אלא אפוטרופא.** לבנים ולוגלא ואע"פ שכתבו לה בלשון מתנה לא קנאתן, ואין טעם בדבר אלא כך תקנו וספקר ב"ד ספקר (גיטין יד.) אי: דאמן סהדי דלא עקר נחלת הבנים ולא נתכוין אלא שיכבדוה הבנים מתוך שאוכלין על ידה (לקמן קמד.).

רבינו גרשום

ממאי דבחד בי דינא בחד דימנא איתקון. הני תרתי תקנתי בנין דכרין ובנן נוקבן דמצית למימר דהאי במתנה דלזה בירושה ובעית לאוקמי משנה זו אפי' כדבנן. דלמא בתרי בי דינא איתקון ולא בחד דימנא ומאן דתקין כתובת בנין דיכרין דיתתון סבר משום דמצי לאורותי לכל מאן דבעי ולעולם הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. והיכי ילפי' תקנתא מתקנתא דהאי איתקנא בהאי בי דינא ואידך בהאי בי דינא דלמא לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון ובי דינא בתרא איתקון בנן נוקבן כעין דתקון בי דינא קמא לבנין דכרין. ולהכי אלטרוף לאוקמי בתרי בי דינא כי היכי דלא קשיא תקנתא לתקנתא. דאי אמרת בחד בי דינא איתקון הוי קושיא מאי שנא זו בירושה וזו במתנה. אבל כי מוקמינן בתרי בי דינא לא הויא קושיא דהני סברי הכי והני סברי הכי. ולעולם ר' יוחנן בן ברוקה היא ולא רבנן: הכותב כל נכסיו לאשתו. בלשון מתנה ודאי לאו משום דיהיבנא ניהלה אלא כדי לעשותה אפוטרופא מחמת קרובות וחביבות שהיה מחבבה עשה לה כן כדי שיחלקו לה כבוד היורשין ולא קנתה כי אם שיעור כתובתה וכי האי גוונא אם כתב לבנו הגדול פשיטא דלא עשאו אלא אפוטרופא שינהגו בו אחים כבוד. ולא קנה אלא כאחד מן היורשין: בנו קטן מאי. אם כתב לו כל נכסיו דליכא למימר לשום אפוטרופא דלאו בר הכי שינהגו לו כבוד מאי מי אמרינן דקנה או לא: פשיטא אם כתב כל נכסיו לבנו ולאחר ודאי הבו דקרוב דעתו אצלו עשאו אפוטרופא לאחר לשום מתנה הכי נמי מפרשי' גבי אשתו ואחר: אשתו ובניו משום דאינו קרוב דעתו אצלו יותר מ) מאותו ארוסה ואשתו גרושה אשתו הוא דאכתי אין לבו גס בה. ואשתו גרושה כבר נתרחקה אם כתב לה כל נכסיו ודאי משום מתנה הוא וקנ"ר: אבנא"ה להו אי כתב כל נכסיו לבתו במקום שהיו לו בנים מהו. מי אמרינן משום חביבותא הוא דכתב לה כדי שיחלקו לה בנים כבוד ועשאה אפוטרופא ולא קנתה או דלמא משום מתנה מעליא הוא דיהבה ניהלה וקנתה והכי נמי אשה אצל האחין אם כתב לה כל נכסיו מהו. מי אמרינן אפוטרופא עשאה כדי שיחלקו לה האחים כבוד או דלמא הואיל דאין חייבין בכבודה משום מתנה יהיב לה: ואשה אצל בני הבעל

מ) נראה דל"ל אשתו ובנו אשתו משום מתנה ובנו משום אפוטרופא משום דאינו קרוב דעתו אצלה יותר מבנו וכו'.

מסורת הש"ס

מ) כתובות מט., ב) לקמן קמד. קנ: גיטין יד., ג) רש"ל מ"ז לפי' רשב"ם, ד) [ברכת רש"ם], ה) זו פירוש אחר. רש"ל.

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה ואשה אצל בני בו' מיתורא דקרא את אביך. עי' כתובות דף קג ע"א וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטולהו לא קנו לגבי: (ב) רשב"ם ד"ה ה"ג לה וכו' בנו דקטן מאי מי אמר: (ג) ד"ה הג"ה פרישה אחרת מצאתי וישר בעיני בנו ואחר כגון וכו' שתכבדנו אשתו ה"ג בנו ואשתו:

מוסף תוספות

א. עיין רשב"ם בתריסות, והוא דלא כתוס' בע"א ד"ה וש"מ.

פי' רשב"ם העקרי

ירושה בכרים והא [ל"ל דהא] אפי' שכ"מ כה"ג לא קני שהרי עדיין לא בא לעולם אלא הכי קאמר לי' ר' נתן לר' יהי דמן הדין לא קנו הני בנים כתובת בנין דיכרין שהרי עדיין לא בא הבנים לעולם ועוד דברים הוה ולא מהני לשון ירושה בברים אפי' לריב"ג אלא בכח ב"ד הוא דקא קנו מיהו לא היה להם לדון דין לתתן מנאי שלהם לפי דברי ריב"ג ולהוכיר לשון ירתון בתנאי שלהם דדמי [אולי ל"ל דאי משום דלא] טרפא ממשעבדי תתקנו נמי בתנאי ב"ד דלא תטרוף [אולי ל"ל דתטרוף או דפי' דיתמרו יסבון ויתמרו בכרים דלא תטרוף] ממשעבדי: **ת"ל.** תני לעולם פשטינן מינה דאמר נמי ריב"ג בברים כדאמרן מעיקרא ודקשיא לך הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו' ומתוך קושיא זו בא לומר תנאי ב"ד שאני ומתוך כך דחיק דלא תפשוט מהכא הקושיא אינה קושיא והתירון אינו דלא שאני הכא משאר תנאין דעבלמא דמשום דקא מפיק בלשון ירתון קא מקני להו אע"פ שלא בא לעולם דהא עכשיו לא מקני להו מידי אלא הכי קאמר בנים אשר יולדו לי הם יירשו נכסי לכשאמות וכשיומות כבר יצאן בעולם וההיא שעתא הוא דאתי וליכא הכא שום שיעוי ודחוק יותר משאר תנאים דעבלמר לגמירי תנאי ב"ד שאני אלא בברים והאי דקתני מפני שהוא תנאי ב"ד נלאו אלא ה"ק אע"פ שלא כתב האי תנאי כמי שכתב דמי מפני שכן הוא תנאי ב"ד שלריך לכתוב ואם לא כתב לא הספידה בכך ולעולם התנאי עשוי כהלכתו דקני לשון ירתון בברים ולעולם בן בברים בן בשביב מרע מהני לשון ירושה: **הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי.** דודאי ליכא למשפט מהכא מידי דהאי דקתני ירתון בברים לשון מתנה איכא בהדיה כדאמרת וחזיל דתנן כו' והלכך קני לדברי הכל כדקתני מתני' [ל"ל קנו:] כתב בין בתחלה בין בסוף מתנה דבריו קיימין אבל ירתון גרידא בברים לא קני לא לרבנן ולא לריב"ג: **דתנן לא כתב לי כו'.** פיקא דהך משנה דלעיל היא, ופקו"ל דבפשט אחת נתקנו בב"ד תנאין אלו ירושה כתובת בנין דיכרין ומתנת מזון הבנות דהוו לשון ירושה לזה ולשון מתנה לזה ומוקמינן לעיל [קנט:] דאפילו בשני אדות

ומאי דבחד בי דינא איתקון לא סלקא דעתך דקתני רישא [מ]זה מדרש דרש ר' אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהם [א]אף בנות לא יזונו אלא לאחר מיתת אביהן אי אמרת בשלמא בחד בי דינא איתקון היינו דילפינן תקנה מתקנה אלא אי אמרת בתרי בי דינא איתקון היכי ילפינן תקנה מתקנה ממאי דלמא לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון ובי דינא בתרא תקון כבי דינא קמא כי היכי דלא תקשה תקנתא אתקנתא: [ב]אמר רב יהודה אמר שמואל [ג]הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא [ד]פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו הקטן מאי איתמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל [ה]אפילו בנו קטן המוטל בעריסה [ו]פשיטא בנו ואחר אחר במתנה ובנו אפוטרופוס [ז](יאשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופוס) [ח]אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחים ואשה אצל בני הבעל מהו אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא (ט) קנה לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה רב עוירא משמיה דרבא אמר [י]בכולהו קני [כ]לבר מהאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל בעי לפרנסם מהם כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה. ולקמן מני לה מהני תלת מילי דשוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא דדברי נבואה הם בפ' מי שמת [קמד.] לפי שאנו מניחין מה שכתוב בשטר בהליה שנתן לה הכל לילך אחר אומד דעתו. ובשכיב מרע מיירי ורבא בעי לקמן [קלב.] בברייתא היאך ומשו"ה נקט לה הכא וכן הא דתנן התם דלקמן נמי משום דרבא בעי עלייהו נמי בברייתא היאך [שם:]. ודוקא כל נכסיו דליכא שיור לא במקרקעי ולא במטלטלי אבל אי איכא שיור קנתה ומיהו הכותב נכסיו לאחר שאין בו אומדן הדעת שאינו חס כל כך לכבודו אמרי' לקמן דאם כתב לו כל נכסיו אם מת קנה הכל דכיון דלא שייר מידי נותא שכיב מרע היא זו שהיה ירא למות והוו דברי ב"ד שאני ומתמן כך דחיק דלא תפשוט מהכא הקושיא אינה קושיא והתירון אינו דלא שאני הכא משאר תנאין דעבלמא דמשום דקא מפיק בלשון ירתון קא מקני להו אע"פ שלא בא לעולם דהא עכשיו לא מקני להו מידי אלא הכי קאמר בנים אשר יולדו לי הם יירשו נכסי לכשאמות וכשיומות כבר יצאן בעולם וההיא שעתא הוא דאתי וליכא הכא שום שיעוי ודחוק יותר משאר תנאים דעבלמר לגמירי תנאי ב"ד שאני אלא בברים דתנאי ב"ד לאו משום דתנאי ב"ד שאני אלא בברים אלא ה"ק אע"פ שלא כתב האי תנאי כמי שכתב דמי מפני שכן הוא תנאי ב"ד דלריך לכתוב ואם לא כתב לא הספידה בכך ולעולם התנאי עשוי כהלכתו דקני לשון ירתון בברים ולעולם בן בברים בן בשביב מרע מהני לשון ירושה: **הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי.** דודאי ליכא למשפט מהכא מידי דהאי דקתני ירתון בברים לשון מתנה איכא בהדיה כדאמרת וחזיל דתנן כו' והלכך קני לדברי הכל כדקתני מתני' [ל"ל קנו:] כתב בין בתחלה בין בסוף מתנה דבריו קיימין אבל ירתון גרידא בברים לא קני לא לרבנן ולא לריב"ג: **דתנן לא כתב לי כו'.** פיקא דהך משנה דלעיל היא, ופקו"ל דבפשט אחת נתקנו בב"ד תנאין אלו ירושה כתובת בנין דיכרין ומתנת מזון הבנות דהוו לשון ירושה לזה ולשון מתנה לזה ומוקמינן לעיל [קנט:] דאפילו בשני אדות

שני בני אדם בתוך כדי דבור קני: **ומיזון מנכסי.** לאחר מיתתו. ולשון מתנה הוא זה שהרי אינן לראויות ליורשו אלא הבנים והבנות יזונו כדתנן בנין דיכרין לקמן [קלב:] אבל מתיים אינו מייב לזון אם בניו ואין כופין אותו אלא הבנים דלא אמרינן ליה [ל"ל ירות] ולדה אבני מתת שהייב בכתובות [מט:]: [ל"ל **לזה ביזונו**]. כתובת בנין דיכרין דקתני ירתון: **ולזה נתמעט.** לבנות: **אפי' רבנן מודו.** דלקתני מתני' כתב בין בתחלה בין בסוף בין בתמלגא וכו' ואוקמינן רב ששת [קנט.] אפי' בשתי שדות ושני בני אדם ואוקמנן כוותיה לעיל [שם:] והלכך הך משנה דכתובת בנין דיכרין דריב"ג הוא ולעולם לא פשטינן מינה אי אמר ריב"ג בברייתא כו' לא. ור' נתן דהוה אמר [ע"א] שניתם משמתכם דריב"ג איכא דאיתיבנא דיתמון קא קפיץ דכיון דבע"ב מתנה היא דהא איכא דהייב לשון מתנה לגבי לי לגמתני דיתמון דדמיא מילתא דאיכא דריב"ג אחת ומיהו לעולם אפי' ר' נתן מודה דדברי הכל היא דאתי דיתמון לשון מתנה איכא בהדיה ומכל מקום אהני לשון ירתון לכמה דברים שלא יטלו כי אם לאחר מיתת האב ולא לגרפי ממשעבדי כדין ירושה: **ממאי דבחד בי דינא.** הכך תרי תנאי ב"ד כתובת בנין דיכרין ומזון הבנות דמיהא דמיהא דלאי דלמא בתרי בי דינא איתקון ומעיקרא איתקון כתובת בנין דיכרין כי דינא דמיתמיא בריש לכתובות ואע"ג דלא הוה בהבנה כתובות של אומו ב"ד הראשון אלא לשון ירושה אפ"ה הוו קנו וא"מ דר' יוחנן אפי' בברייתא דבר וכדתרצת לעיל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון: **בכרם.** בבהמ"ד היו יושבין שורות שורות כגפנים בכרם: **בנים יירשו והבנות יזונו.** כלומר הני שתי תקנות התקינו חכמים הראשונים שהבנים יירשו [כתובות]

מ) כתובות מט., ב) לקמן קמד. קנ: גיטין יד., ג) רש"ל מ"ז לפי' רשב"ם, ד) [ברכת רש"ם], ה) זו פירוש אחר. רש"ל.

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה ואשה אצל בני בו' מיתורא דקרא את אביך. עי' כתובות דף קג ע"א וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטולהו לא קנו לגבי: (ב) רשב"ם ד"ה ה"ג לה וכו' בנו דקטן מאי מי אמר: (ג) ד"ה הג"ה פרישה אחרת מצאתי וישר בעיני בנו ואחר כגון וכו' שתכבדנו אשתו ה"ג בנו ואשתו:

מוסף תוספות

א. עיין רשב"ם בתריסות, והוא דלא כתוס' בע"א ד"ה וש"מ.

פי' רשב"ם העקרי

ירושה בכרים והא [ל"ל דהא] אפי' שכ"מ כה"ג לא קני שהרי עדיין לא בא לעולם אלא הכי קאמר לי' ר' נתן לר' יהי דמן הדין לא קנו הני בנים כתובת בנין דיכרין שהרי עדיין לא בא הבנים לעולם ועוד דברים הוה ולא מהני לשון ירושה בברים אפי' לריב"ג אלא בכח ב"ד הוא דקא קנו מיהו לא היה להם לדון דין לתתן מנאי שלהם לפי דברי ריב"ג ולהוכיר לשון ירתון בתנאי שלהם דדמי [אולי ל"ל דאי משום דלא] טרפא ממשעבדי תתקנו נמי בתנאי ב"ד דלא תטרוף [אולי ל"ל דתטרוף או דפי' דיתמרו יסבון ויתמרו בכרים דלא תטרוף] ממשעבדי: **ת"ל.** תני לעולם פשטינן מינה דאמר נמי ריב"ג בברייתא כו' לא. ור' נתן דהוה אמר [ע"א] שניתם משמתכם דריב"ג איכא דאיתיבנא דיתמון קא קפיץ דכיון דבע"ב מתנה היא דהא איכא דהייב לשון מתנה לגבי לי לגמתני דיתמון דדמיא מילתא דאיכא דריב"ג אחת ומיהו לעולם אפי' ר' נתן מודה דדברי הכל היא דאתי דיתמון לשון מתנה איכא בהדיה ומכל מקום אהני לשון ירתון לכמה דברים שלא יטלו כי אם לאחר מיתת האב ולא לגרפי ממשעבדי כדין ירושה: **ממאי דבחד בי דינא.** הכך תרי תנאי ב"ד כתובת בנין דיכרין ומזון הבנות דמיהא דמיהא דלאי דלמא בתרי בי דינא איתקון ומעיקרא איתקון כתובת בנין דיכרין כי דינא דמיתמיא בריש לכתובות ואע"ג דלא הוה בהבנה כתובות של אומו ב"ד הראשון אלא לשון ירושה אפ"ה הוו קנו וא"מ דר' יוחנן אפי' בברייתא דבר וכדתרצת לעיל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון: **בכרם.** בבהמ"ד היו יושבין שורות שורות כגפנים בכרם: **בנים יירשו והבנות יזונו.** כלומר הני שתי תקנות התקינו חכמים הראשונים שהבנים יירשו [כתובת]

בעי רבא בבריא היאך בשכ"מ הוא דניחא ליה דלישתמעון מלה אבל בבריא הא קאי איהו או דלמא [א]בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא תא שמע הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב רבי אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכ"א [ב]תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן ואמר רבי יהודה הנחתום מעשה ואירע הדבר בבת אחותי כלה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן טעמא דיצא עליו שטר חוב הא לא יצא עליו שטר חוב קניא ובמאי אילימא בשכ"מ והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס אלא לאו בבריא לעולם בשכיב מרע ורב עוירא מוקי לה בכולהו רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן למימרא דלא אזיל רב נחמן בתר אומדנא [ג]והתניא הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה ר' שמעון בן מנסיא אומר [ד]אין מתנתו מתנה [ה] שאילו היה יודע שבנו קיים לא כתבן ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא [ו]שאני התם [ז]דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה להנהו נכסים תנן התם [ח]הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה אמר רב במזכה להן על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת רבי יוסי בר' חנינא אמר באומר לה טלי קרקע זו בכתובתיך ומקולי

למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר. תימה מאי קמ"ל פשיטא ואומר ר"י דרבותא קמ"ל דכשנותן לה פירות שדה אחת שתי שנים או שלש לא יוכלו היתומין לטעון ולומר שבטול כתובתה מאותה שדה שיש לה פירות אלא גובה כתובתה משאר שדות שאין לה בהן כלום לפי שרולה לטעול כתובתה מיד ובשדה שיש לה פירות אינה יכולה ליהנות מכתובתה עד שתי שנים או שלש שהן זמן פירותיה:

מכלל

למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר. תימה מאי קמ"ל פשיטא ואומר ר"י דרבותא קמ"ל דכשנותן לה פירות שדה אחת שתי שנים או שלש לא יוכלו היתומין לטעון ולומר שבטול כתובתה מאותה שדה שיש לה פירות אלא גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב רבי אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכ"א [ב]תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן ואמר רבי יהודה הנחתום מעשה ואירע הדבר בבת אחותי כלה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן טעמא דיצא עליו שטר חוב הא לא יצא עליו שטר חוב קניא ובמאי אילימא בשכ"מ והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס אלא לאו בבריא לעולם בשכיב מרע ורב עוירא מוקי לה בכולהו רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן למימרא דלא אזיל רב נחמן בתר אומדנא [ג]והתניא הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה ר' שמעון בן מנסיא אומר [ד]אין מתנתו מתנה [ה] שאילו היה יודע שבנו קיים לא כתבן ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא [ו]שאני התם [ז]דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה להנהו נכסים תנן התם [ח]הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה אמר רב במזכה להן על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת רבי יוסי בר' חנינא אמר באומר לה טלי קרקע זו בכתובתיך ומקולי

נמצאת קרחת מכאן ומכאן ומיהו מחילה בטעות ליתא דהויא מתנה גמורה היתה באותה שעה דהא אי בעי בעל מצי מסלק ליה בזוזי וכדאמר רבא בפסחים בפרק כל שעה (דף נ:) דבעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה: **בכם אחוסי לה.** כלומר אשת בני שכתב לה בני כל נכסיו ואח"כ נא בעל חוב דבני לגבות חובו שקודם למתנה ומאוחר לכתובתה: **קניא.** ולא אמרינן עשאה אפוטרופא: **אלא לאו בבריא.** מינה דבבריא קניא דליכא למימר אפוטרופא עשאה דהא קאי הוא ובשכיב מרע איירי שמואל ולא בבריא: **רב עוירא מוקי בכולהו.** כדאמרינן לעיל [קנא:] כולהו קנו דהיינו בת אצל הבנים ואשתו ארוסה ואשתו גרושה וה"נ הך אשתו דקתני היינו אשתו ארוסה ואשתו גרושה ומיהו בבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני. ומי קשיא הא רבינא נמי באשתו ארוסה ואשתו גרושה מוקי לה כדמפרש לקמיה וא"כ אמאי קאמר גמרא רב עוירא מוקי לה בכולהו ליתא נמי רב עוירא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה דהא ליכא בינייהו אלא בת אצל הבנים לחוד כדפרישית לעיל [קנא: ד"ה ורב עוירא] ובבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני תריץ משום דאמרן לעיל רב עוירא משמיה דרבא אמר כולהו קנו כו' [קנא:] הילכך נקט נמי הכא כי ההוא לישנא דלעיל: הכי גרסינן **רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה: אמר ר"נ הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה.** דלא תטרוף כתובה מהני נכסים אע"פ שקדמה לבעל חוב שהרי מחלה שעבוד אלמה משום דבאו לידה במתנה ומיהו אם קנה נכסים אחרי כן תגבה מהן כתובתה כדאמרי' לקמן בשמעתין. והא דאיתרמי ר"נ לפסוק הלכה כחכמים היינו משום דאיכא לאקשויי לידיה דידיה כדמקשי וא"ל ואשמועינן ר"נ דשינויא דקא משנינן דלא תקשי לידיה דידיה שינויא הוא ואם לא אמר הלכה כחכמים הוה אמינא דס"ל כר"מ כדמוכחא הך מילתא דלקמן: ומתמהינן **ור"נ לא אזיל בתר אומדנא.** דהא מאומד הדעת יש לנו לומר דלא מחלה שעבוד הני נכסים בשביל המתנה: **מתנתו מתנה.** שהרי לא פירש בשעת מתנה בשביל שאני סבור שמת בני אני נותן מתנה זו: **יודע.** היינו אומדנא אע"פ שלא פירש נמי כמי שפירש דמי: ומשני ה"נ בתר אומדנא אזיל ר"נ דקאמר תקרע כתובתה דניחא לה בהך מתנה משום דתיפוק קלא דאיהי מהימנא וחשובה גבי בעלה ומשום הכי כתב לה כל נכסיו ובההיא הגאה מחלה שעבוד כתובתה ואמרה אי אתי בעל חוב וטריף להני נכסי לא חיישינא: **תנן התם.** במס' פאה פ"ג (משנה ז). ומשום דבעי עלה רבא בבריא היאך נקט לה נמי הכא: הכי גרסי' לה **הכותב נכסיו לבניו** ולא גרסינן כל: **וכתב לאשתו קרקע כל שהוא.** ולא פירש אם לפרעון כתובתה אם לשם מתנה דאי לפרעון כתובתה הרי הוא כמו שפרע לה קצת כתובה וכ"ע מודו דמה שנתן לבניו אינו כלום דמשועבד היה לכתובתה: **אבדה כתובתה.** לא אבדה אבדה ממש שאם יקנה נכסים אח"כ תגבה מהן המותר כדלקמן דהא כתב לה דקנאי ודעתיד אנא למיקני אלא אבדה כתובתה מהני נכסים שאם לא יקנה הבעל נכסים אחרים הרי הפסידה שמחלו שנתן לבניו לא תגבה בתמתה זו הוא"ל ונתן גם לה קרקע כל שהוא וכדמפרש טעמא ואזיל וקא פריך **משום דכתב לה קרקע כל שהוא חלק אותו אומרין לקמן** [קנג.] מגו דנתתא אדיקלא נתתא נמי אכולהו: **כדקיי"ל** (ב"מ דף מז:) בכליו של קונה דמוכחא מילתא מדקא משתדלא בזכיית הבנים וגם נתן לה קרקע כל שהוא ואינה מערערת כלום כיון דאיכא מתני ודאי נתרלית להם בלב שלם להיות קונין מתנה זו שלא תוכל לטרוף מהן כתובתה ומחלה להן השעבוד שעל הנכסים הללו והפסידה כתובתה אם לא תמצא מקום אחר לגבות: **ושמואל אמר.** אפילו אין מזכה להו על ידה אלא שהיתה לשם בשעה שכתב נכסיו לבניו והיא שותקת דכיון דכתב לה קרקע כל שהוא נתרלית ושתיקה כהודאה דמיא אבל אם לא נתן לה כלום שתיקה אינה אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה: **רבי יוסי ברבי חנינא אמר.** אפילו לא היתה שם ולא חלק בפניה אלא שאמר לשון זה כשכתב לה ההוא קרקע כל שהוא טלי קרקע זו בכתובתיך והיא לא ערערה ודאי מחלה שעבודה משאר הנכסים. ואחרון אחרון מיקל:

ומקולי

למירע ליה כתובתה בשביל כבוד שעושה לה דכותב לה כל נכסיו כדי שיצא לה כל כך ומחלה לה כתובתה בשביל מתנה הלכך תקרע כתובתה ותעמוד על מתנה: תנן התם. במס' פאה: וכתב לה קרקע כל שהוא. דוקא כתב אבל אי לא כתב לא אבדה כתובתה משום דאיכא למימר דלא בעיא לצעורי בעולה לא מיחה: במזכה להן על ידה. שתקבל לכל אחד חלקו שלא בפניהם היה וזיכתה לכל אחד ולא מיחת אמרי' דמחלה כתובתה באותו קרקע כל שהוא: ושמואל אמר במחלק לפניה. כל נכסיו והיא שותקת מחלה.

מ) לקמן דף קמו: [תוספתא דכתובות פ"ד ה], ג) פאה פ"ג מ"ז [לקמן קנ:],

גליון הש"ם

גמרא דניחא לה דתיפוק עלה קלא. עי' לקמן דף קנ ע"ב תוס' ד"ה ולאו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין מתנתו מתנה בידוע שאינו היה יודע: (ב) רשב"ם ד"ה גובה כתובתה מן הקרקע דבשביל כל"ל ותיכף כל נמתק וכ"כ ע"ל דף זה ע"ב פירש הרב דאינה גובה כ"א מותר כתובתה וכו':

מוסף רש"י

ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים. כשמעא שמת בנו, אף לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה, אלא סתם נתן (לקמן קמו:). **מתנתו מתנה.** אחרי אלא פירש ותלה במיתת בנו, דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה (שם).

רבינו גרשום

דלאו אמן היא. מהו מי אמרינן הואיל דהני בנים לא מחייבי בכבודה כולי האי משום מתנה הוא יהיב לה וקנתה או דלמא הואיל וכל דהו שייכי בכבודה דכתי' כבד את אביך ואת אמך לדבות אשת אביך ודאי משום דינהגו לה יקרא עבד ועשאה אפוטרופא ולא קנתה: אמר רבא כולהו. הני נשי לא קנו משום דעשאן אפוטרופא משום שיש להן חביבות וקורבית דעת: לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. דלא יהיב דעתיה לגביהו כולי האי: ורב עוירא אמר משמיה דרבא כולהו קנו. לשון מתנה: לבד מאשה אצל הבנים. דחייבים בכבוד אמן ואיכא למימר משום אפוטרופא היא והכי נמי אשה אצל בני הבעל דשייכי כל דהו בכבודה: בעי רבא. הא פשיטא לי דהאי דקאמר עשאה אפוטרופא בשכיב מרע הוא. אבל בבריא שכתב לה היאך. מי אמרינן שכיב מרע הוא דעשאה אפוטרופא משום דניחא ליה דלישתמעון מלה בתר דימות עלייהו דבנים דלינהגון בה יקרא אבל בריא הואיל דכתב לה ודאי משום מתנה הוא דכתב דאי משום דאפוטרופא הא קאים איהו בחיים ואי חזא דלא נהגו בה יקרא מצי לאכוחינהו אמאי לא תנהגו לה יקרא לאמכון. או דלמא בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא מחיים כי היכי דניחא ליה דלאחר מיתתו ינהגו לה כבוד ועשאה אפוטרופא מעכשיו: ת"ש הכותב פירות נכסיו לאשתו. במתנה גובה מן הקרקע ששייר דהני פירות לא יהיב לה משום כתובתה אלא משום מתנה: כתב לה הני פירות למחצה או שליש או רביע. יהב לה במתנה גובה כתובתה מן שאר פירות. והכותב כל נכסיו קרקע ופירות לאשתו במתנה ויצא עליו שטר חוב ר"א אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וכתובתה קודמת לשטר חוב ואמאי [לא] תעמוד על מתנתה דאזלינן בתר אומדן דעתיה דהאי דיהיב לה כל נכסיו משום הנאתה עבד. ולהרווחה סבר אי מציא למינקטינהו כולהו הרי מוטב ואם יבואו בעלי חובות שלי איני רוצה שיאמרו לה מחלת כתובתך בשביל מתנתך ושטרינו קודם למתנתך משום דהא נתכוון להרווחה ז) כולה כשנתן

ז) תולי ל"ל להרווחה דילה. ח) גרשה דל"ל ואם ל"ל הוא"ל וכו' מוליא מידה הנכסים ומצלת קרחת וכו'.

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פ"ו מהל' זכייה הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קז סעי' ל טוש"ע מ"מ סי' רמו סעיף ד:

קט ב מיי' שם הל' מ וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ג:

קי ג מיי' שם הל' ל וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' רמו סעיף ל:

קיא ד מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ג:

קיב ה מיי' שם הלכה ט ועי' במ"מ וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קו סעיף ל וטוש"ע מ"מ סי' רמו סעיף יג:

רבינו גרשום (המשך)

לה מתנה ולא להפסידה הלכך אינה מועלת לה מתנה משום בעלי חובות של בעלה ולא תפסיד בשביל מתנתה. אלא תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה ותגבה כתובת' מן הנכסים משום דשטר כתובתה קודם לשטר חובו. וחכ"א לא אזלינן בתר אומדנא אלא תקרע כתובתה ותעמיד על מתנתה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה לבעל בשביל המתנה. ג) ואח"כ הוציא בעל חוב שטר חובו שקדם שיעבודו לשיעבוד מתנתה והוציא מידה הנכסים ונמצא קרחת מכאן ומכאן ומכתובה וממתנה: מעשה ואירע דבר. כענין הזה בבת אחותו של ר' יהודה שהיתה כלה ועשה לה ארוס כתובה מן האירוסין ואחר כך כתב לה נכסיו במתנה ומת ובא מעשה לפני חכמים שהרוצא בעל חובו של ארוס שטר חובו ואמרו חכמים תקרע כתובתה ותעמיד על מתנתה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה על אותה מתנה ותעמיד על מתנתה כו'. אלא לאו בבריא ואמרי' קניא משום דקאים ותפשוט מהכא בעיא: לא לעולם בשכיב מרע. ודקאמרת הא לא עשאה אלא אפוטרופא ולא קניא איכא דקניא ואיכא דלא קניא. ורב עוירא מוקים לה לעיל בכולה דקני משום מתנה לבד מאשה אצל הבנים ואשה אצל בני הבעל. ורבינא לא מוקים לה דקנו בכולהו אלא אשתו ארוסה ואשתו גרושה בלבד קנו כדפריש לעיל ולעולם בשכיב מרע ומהא לא תפשוט לבריא: למימרא דרב נחמן לא אזיל בתר אומדנא. דלא אמרינן מסתבר לפי אומד דעתו דהא מתנה כדי ליפות כחה נתנה חוץ מכתובתה ולא כדי להחליש כח כתובתה שתמחול כתובה בשביל מתנתה: והתניא. דאזיל בתר אומדנא: דתניא הרי שהלך בנו למדינת הים כו' ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה. משום דאמירא דעתו למימר אילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן לאחרים. ואמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא אלמא דאזיל בתר אומדנא. ומשני ודאי אזיל בתר אומדנא דהכא נמי בהא איתתא דקאמר הלכה תקרע כתובתה וכו' דקא סברת דלא אזיל בתר אומדנא אין ודאי אזיל בתר אומדן דעתה דידה (אזיל) דאמרינן דעתה למימר דניחא לה קול שתשובה היא בעיניו לה בעיא לצעורי בעולה לא מיחה: דוקא כתב אבל אי לא כתב לא אבדה כתובתה משום דאיכא למימר דלא בעיא לצעורי בעולה לא מיחה: במזכה להן על ידה. שתקבל לכל אחד חלקו שלא בפניהם היה וזיכתה לכל אחד ולא מיחת אמרי' דמחלה כתובתה באותו קרקע כל שהוא: ושמואל אמר במחלק לפניה. כל נכסיו והיא שותקת מחלה.

פי' רשב"ם העקרי

מנסם כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה ומחדא מתנתא הלכתא בלא טעמא קא חשיב לה דדברי נשואה הם [לקמן קמד.] שאנו סותרין את המתנה מדעתנו ולמימר לאפוטרופוס בעלמא שייב. ודוקא כל נכסיו לגיכא שיור לא במקרקעי ולא במטלטלי אבל מיכא שיור קנתה. ודוקא אשתו אבל אחר שכתב לו שב"מ כל נכסיו קיי"ל לקמן בפ' מי שמת דאם מת הכל דכיון דלא שייר מידי לזולת שב"מ הוא זו שהיה יש לומר והוו דברי ככתובין ומסורין: ה"ג לה לכולה כו' (כבדפוס) עד וחכי פירוש פטיעה דאם כתב כל נכסיו לבנו גדול לא קנה דלא עשאו אלא אפוטרופא לכבודו נתכוון שיתלקו לו אחיו כבוד בשביל שיהא אפוטרופוס בנכסיהם: **אפי' קנין המוטל בעריפה.** לא קנה דאפוטרופוס שייב:

בנין דיכרין והבנות ליהו מיתנן מינכסיה כדתנן בכתובות (נב:) הלכך יליפי מהדדי מה הבנים כו' דהא ירתון תנן אף הבנות כו' כדמפרש לעיל דמחייבים לא בכבודה כולי האי משום מתנה הוא יהיב לה וקנתה או דלמא הואיל וכל דהו שייכי בכבודה דכתי' כבד את אביך ואת אמך לדבות אשת אביך ודאי משום דינהגו לה יקרא עבד ועשאה אפוטרופא ולא קנתה: אמר רבא כולהו. הני נשי לא קנו משום דעשאן אפוטרופא משום שיש להן חביבות וקורבית דעת: לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. דלא יהיב דעתיה לגביהו כולי האי: ורב עוירא אמר משמיה דרבא כולהו קנו. לשון מתנה: לבד מאשה אצל הבנים. דחייבים בכבוד אמן ואיכא למימר משום אפוטרופא היא והכי נמי אשה אצל בני הבעל דשייכי כל דהו בכבודה: בעי רבא. הא פשיטא לי דהאי דקאמר עשאה אפוטרופא בשכיב מרע הוא. אבל בבריא שכתב לה היאך. מי אמרינן שכיב מרע הוא דעשאה אפוטרופא משום דניחא ליה דלישתמעון מלה בתר דימות עלייהו דבנים דלינהגון בה יקרא אבל בריא הואיל דכתב לה ודאי משום מתנה הוא דכתב דאי משום דאפוטרופא הא קאים איהו בחיים ואי חזא דלא נהגו בה יקרא מצי לאכוחינהו אמאי לא תנהגו לה יקרא לאמכון. או דלמא בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא מחיים כי היכי דניחא ליה דלאחר מיתתו ינהגו לה כבוד ועשאה אפוטרופא מעכשיו: ת"ש הכותב פירות נכסיו לאשתו. במתנה גובה מן הקרקע ששייר דהני פירות לא יהיב לה משום כתובתה אלא משום מתנה: כתב לה הני פירות למחצה או שליש או רביע. יהב לה במתנה גובה כתובתה מן שאר פירות. והכותב כל נכסיו קרקע ופירות לאשתו במתנה ויצא עליו שטר חוב ר"א אומר תקרע מתנתה ותעמוד על

מכלל דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי. ובקבלה גרידא מלי׳ למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ואם תאמר מנא ליה דבעי תרוייהו דלמא דבכתיבה גרידא סגי וי״ל דאם כן מאי אע״פ דקאמר ר׳ יוסי דמשמע שבא להקל על דברי תנא קמא דהא קבלה עדיפא מכתיבה וא״כ רבי יוסי מחמיר טפי[א] אלא ודאי ת״ק תרוייהו בעי וקשה דאי קבלה עדיפא מכתיבה אמאי איצטריך ר׳ יהודה למימר היתה שם ולא קבלה כיון דאמר קבלה ולא היתה שם ורשב״ם נמי שפירש דרב נחמן כשמואל אלא שמואל אליבא דרבנן ורב נחמן אליבא דר׳ יוסי קאמר דמהניא כתיבה לחודה בלא קבלה[ב] אם כן אמאי נקט רבי יוסי קבלה אע״פ שלא כתב לה הוה ליה למימר כתב לה אף על פי שלא קבלה דהוי חידוש יותר ואי הוה אמר דכתיבה וקבלה שוין הן הוה אתי שפיר ודייק (פ) תנא קמא כתיבה וקבלה בעי דאי מהניא כתיבה גרידא מאי אף על פי דקאמר רבי יוסי דמשמע דאתא להקל הלא הן שוין:

עילתא

[ג]ומקולי כתובה שנו כאן תנן [ד]ר׳ יוסי אומר אם קבלה עליה אע״פ שלא כתב לה אבדה כתובתה מכלל דת״ק סבר כתיבה וקבלה בעי וכי תימא כולה ר׳ יוסי היא והא תניא אמר רבי יהודה אימתי שהיתה שם וקבלה עליה אבל היתה שם ולא קבלה עליה קבלה עליה ולא היתה שם לא אבדה כתובתה תיובתא דכולהו תיובתא אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב הא שמואל הא ר׳ יוסי בר׳ חנינא מר מאי סבירא ליה א״ל שאני אומר [א]כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה איתמר נמי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה בעי רבא בבריא היאך מי אמרינן בשכיב מרע הוא דידעה דלית ליה וקמחלה אבל בבריא סברה הדר קני או דלמא [ב]השתא מיהת לית ליה תיקו ההוא דאמר להו פלגא לברת ופלגא לברת ותילתא לאיתת בפירי איקלע רב נחמן לסורא עול לגבי רב חסדא אמר ליה כי האי גוונא מאי אמר ליה הכי אמר שמואל [ג]אפילו לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו אבדה כתובתה אמר ליה אימור דאמר שמואל התם דאקני לה בגופה דארעא הכא פירא (ה) הוא אמר ליה [ד]מטלטלי קא אמרת (ו) מטלטלי ודאי לא קא אמינא ההוא דאמר להו תלתא לברת ותלתא לברת ותלתא לאיתת שכיבא חדא מבנתיה סבר רב פפי למימר לא שקלא אלא תלתא אמר

ומקולי כתובה שנו כאן. אכולהו קאי דשאר בעלי חובין לא אבדו בכך עד שיאמרו בפירוש אנו מוחלין השעבוד שעל הנכסים הללו אבל בכתובה הקלו כלאקילו גבה נמי לענין זיבורית וכדמפרש טעמא בכתובות (דף פו.) דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא דניחא לה בכל דהו כדרים נקיים טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אבל שאר בעל חוב שעושה טובה לוה לא מקילינן גביה דבשביל שהוא עושה טובה אין לו לאבד בחנם: ה״ג **תנן רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע״פ שלא כתב לה אבדה כתובתה.** וסיפא דהך היא במס׳ פאה. כתב לה אע״פ שלא קיבלה לא גרסינן. קבלה עליה שמחלה להם השעבוד בפירוש: **מכלל.** דשמעיה רבי יוסי לת״ק דבעי קבלה גמורה עם הכתיבה דאם אינה דכתיבה לחוד קאמר הכי הוה ליה לרבי יוסי למימר אף על פי שכתב לה לא אבדה כתובה אלא אם כן קיבלה עליה וקשיא לכל הני דלעיל דמוקי למילתיה בשותקת שלא נתרצית בפירוש דהכי הוה ליה לתרוצי הכא במאי עסקינן בשקיבלה עם הכתיבה ליקא נמי דקתני סיפא רבי יוסי אומר כו׳: **וכי תימא כולה ר׳ יוסי היא.** ואשמעינן דישא דבכתיבה קרקע כל שהוא לחוד אבדה כתובתה ואשמועי׳ נמי בסיפא דאם קבלה אע״פ שלא כתב לה אבדה כתובה דאו הא או בעי ומשום דבכתיבה לחוד מיירי דישא איצטריכו לתרוצי מה שתירצו: **אמר רבי יהודה אימתי כו׳.** דברי תנא קמא אתא רבי יהודה לפרושי בברייתא היכי דמי האי כתב לה קרקע כל שהוא דקאמר ת״ק אבדה כתובתה ומוקי לה ר׳ יהודה בדאיכא קבלה והיתה שם בשעה שחלק לבניו דכיון דהיתה שם וקיבלה חזקה אין אדם רוצה שנותנין ממונו בפניו ומחזיק את המתנה לקיימה אא״כ עושה בלב שלם וכדאמר בסנהדרין (דף כה.) אימתי דרבי יהודה לפרש דברי חכמים: **אבל היתה שם ולא קיבלה עליה.** אלא היתה שותקת: **קיבלה עליה ולא היתה שם.** מלי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי. אלמא מדרבי יהודה שמעינן דת״ק כתיבה וקבלה בעי: **שותף בין הבנים.** שכתב לה נמי קרקע כל שהוא מחלה ולא מצרכינן לכל הנך כחות דאמרי הנך אמוראי לעיל אלא בכתיבה בעלמא אבדה כר׳ יוסי דסגי לה בחדא או קבלה או כתיבה. ומצאתי בתשובות רבינו שלמה זקני זצ״ל דרב נחמן קאי בשיטת שמואל רבו דאוקמה [ע״ב] במחלק לפניה והיא שותקת ואע״ג דאותביה לעיל ה״מ משום דת״ק קבלה נמי בעי מיהו לרבי יוסי דסבר דסגי ליה בחדא בכתיבה בלא קבלה איכא למיפרך נמי כדלעיל משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ולריך לשנויי לרבי יוסי והיא שותקת ורב נחמן כר׳ יוסי ס״ל דסגי ליה או בכתיבה או בקבלה וכיון דמחלק לפניה והיא שותקת לפיכך מוחלת שהרי עשאה שותף לחלקה חלק בפני עצמה בין הבנים ומיגו דהשיבה ליה כאחד מבניו לחלק נמי לה חלק כמו שמחלק לבניו מתרלה לו ומוחלת השעבוד מן הנכסים ורב נחמן לפרש טעם לדברי שמואל אתא: **בבריא היאך.** בריא שכתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא ועשאה שותף בין הבנים מי אבדה כתובתה או לא מי אמרינן בשכ״מ הוא דאבדה שעבוד כתובתה שעל הנכסים הללו דהא ידעה דלית ליה נכסים יותר וגם לא יהיו לו עוד שהרי ימות והלכך הוה לה לערער במתנה זו וכיון דשתקה ודאי נתרלית וקנו אבל בבריא לפיכך שותקת סברה הדר קני בעלי נכסים היום או למחר ואגבה מהם כדכתיב בשטר הכתובה ודעתיד אנא למיקני ומה לי להכעיסו עכשיו עד שארלה אם יקנה עוד נכסים וכיון דמשום הכי שתקה לא אבדה שעבוד כתובתה מהני נכסי ותטרוף מהן היום או למחר: **או דלמא השתא מיהא הא ליה ליה.** ולא מסקא אדעתה דלמא הדר קני וכיון דלא מסקא אדעתה היה לה למחות אלא ודאי מדאיסתיקא אודויי אודיא ליה ונתרלית וגמרה ומחלה להו שעבודה ומיהו אם יבואו לו נכסים היום ולמחר תגבה מהן כדלקמן [קלג.] שהרי חוב כתובתה לא מחלה אלא שעבוד כל הני נכסים שנתן לבניו מחלה ואהני מחילה דידה דלא תטרוף עוד מהן כן נראה בעיני ועיקר דרבא פשיטא ליה דאילו קני נכסים גביא מיניהו כדלקמן. ואית דמפרשי דמבעיא (ג) אי גביא מנכסים דקני למחר או לא וטעות דמילתא דמיפשטא לקמן [שם] לרב כהנא לאו אורחא דגמרא למימר תיקו והכי הוה ליה למימר מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרב כהנא דההוא דאמר להו מילתא לברת כו׳ כדלקמן דכה״ג אמר בפ׳ הגוזל עלים (ב״ק קה:) בעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרי׳ כו׳ מילתא דמיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבא דאמר רבה שורי גנבת כו׳: **הכוא.** שכיב מרע: **דאמר להו פלגא לברת כו׳.** שתי בנות היו וחלק להן כל נכסיו מקרקעי ומילתא דפירי נתן לאשתו. קס״ד השתא פירות מחוברין ולקמיה מוקי לה בתלושין: **הה״ג.** דלא כתב לאשתו קרקע כל שהוא אלא פירות מאי מי מחלה שעבוד שיש לה על הנהו מקרקעי בשביל שעשאה שותף בין הבנות בחלוקת הפירות שהבנות נטלו שני חלקים והיא חלק שלישי או לא הואיל ולא עשאה שותף בגוף הקרקע ותחזור ותטרוף מותר הכתובה מן הבנות ומיהו כל כתובתה לא תחזור ותטרוף דהני פירות חשבינן לה בכתובתה כדאמרינן לקמן בפירקין (דף קלח.) תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ואת כתובתה ומפרשינן התם דמשום לישנא יתירא דקאמר כראוי לה נוטלתן לבד כתובתה אבל לא אמר כראוי לה יהא על העליונה שאם אותן מאתים הוו יותר נוטלתן בכתובתה ואם כתובתה יתירה נוטלת כתובתה בין הכל: **אלא דקל אחד.** לאכול פירותיו עד שייבש האילן ושוב אין לה בקרקע כלום והיינו דבר שבא לעולם אפי׳ לרבנן דפליגי אדר״מ דהא אקני לה בגוף האילן: **אבדה כתובתה.** שהרי עשאה שותף בין הבנים בקרקע דהא יניקת קרקע אקני לה וה״ה לפירות מחוברין והאי דקאמר אילן לפירותיו לא למעט פירות מחוברין בלא אילן אלא רבותא הוא דאע״ג דגוף האילן אינו שלה לכשייבש והשתא ליתא ביה פרי אפ״ה בקרקע דמי וכ״ש היכא דאקני לה פירות גופייהו שגדלו כבר ומחוברין לקרקע: **והכא פירא בעלמא** (ד). **דהא פירות תלושין מיבעי ן: מטלטלי לא קאמינא.** דאבדה בכך דודאי לא אבדה כתובתה דלא חשיבי לה ובמתני׳ קתני קרקע כל שהוא ולא מטלטלי אבל הייתי סבור דמחוברין בעית מינאי: **הכוא.** ש״מ: **דאמר להו חילתא לברת וחילתא לבני הבניה וחילתא לאיתתי.** דהיינו עשאה שותף בין הבנות ומן הדין אבדה כתובתה מהני תרי תילתי שנתן האב לבנות שהרי מחלה להו שעבודה ולא תטרוף עוד מחוב כתובתה כלום אלא אם כן יקנה בעלה נכסים אחרים אחרי כן שהרי מנכסים הבאים לא מחלה שעבוד שלה ואיתרמי מילתא דלא קנה נכסים אחרים אלא מהני נכסים עצמן חזר וקנה דשכיבא חדא מבנתא בחייו וחזר וירשה שהאב יורש את בתו: **סבר רב פפי למימר.** לית לה לאיתתא אלא תילתא דיהב לה בעלה דמהא תילתא דחזר וקנה לית לה מידי שהרי לא ממקום אחר בא לידו אלא מאותן נכסים עצמן של בנות שכבר מחלה האשה שעבודה עליהם והלכך לא הדרי משעבדי לה:

עין משפט נר מצוה

קינ א ב ג מיי׳ פ״ו מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ט ועי׳ במ״מ סמג עשין פב טוש״ע אה״ע סי׳ קו סעיף ח:

קיד ד מיי׳ שם הלכה י טוש״ע שם ס״ב:

רבינו גרשום

ומקולי כתובה שנו כאן. דכולהו הני תנאי מקילין בכתובה וכולהו הני תנאי סברי אע״ג דלא קבלה עליה קבול גמור אותה קרקע אפי׳ הכי אבדה כתובתה: מכלל דת״ק סבר כתיבה וקבלה מעליא בעי וכי תימא כולה. הא משנה דתנן התם ר׳ יוסי היא ומשום הכי דסגי בקבלה כל שהוא: והתניא א״ר יהודה אימתי. אבדה כתובתה בזמן שהיתה שם וקבלה עליה כו׳. אלמא דלאו כולה ר׳ יוסי היא ואתי הדר קושיין לדוכתה דאמרי׳ לעיל מכלל דת״ק כתיבה וקבלה מעליא בעי וקשיא לכולהו דאמרי דלא בעינן קבלה מעליא לדברי הכל: כיון שעשאה שותף בין הבנים. דבהדי כתיבה נכסיו לבניו כתב לה קרקע כל שהוא וקבלה עליה אבדה כתובתה: בעי רבא בבריא. אי כתב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא מהו. מי אמרינן שכיב מרע הוא דידעה דלית ליה נכסים אחרים לחוד מההיא קרקע קא מחלה על אותו קרקע אבל בבריא לא מחלה דסברה הדר קני נכסים אחרים ומצינא למגבא כולה מיניה או מיורשין. או דלמא השתא מיהת הא לית נכסים ומחלה מכל וכל תיקו: ההוא דהוה אמר תרתי ברתא אית לי ואמר פלגא מנכסי לחדא ברתא ופלגא לאידך ותילתא לאינתת בפרי כי האי גוונא מאי. מי אמרינן הואיל דלא יהיב לה בגוף של קרקע לא אבדה כתובתה או דלמא לא שנא: מי דמי התם היכא דהוה הקנה לה דקל חד לפירותיו מקנה לה בגופא דארעא דהא דקל כגופא דארעא הוא הכא תילתא לאיתת בפירי פירא בעלמא הוא (ו) כלומר מטלטלי לא אמינא דודאי לא איבדה כתובתה: תלתא. בריא הוה תלתא לברת תלתא לברת. היא מחלן להן גוף הקרקע: שכיבא חדא מבנתיה. בחיי אבוה: סבר רב פפא למימר. לית להא איתתא אלא דמעיקרא אע״ג דהדר קנה בעלה שירש

(ו) נראה דל״ל אמר ליה מטלטלי לא אמינא וכו׳.

מסורת הש״ס

(א) [כתובות קי: כתובות נב:], (ב) פאה פ״ג מ״ז,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ הכא פירא בעלמא הוא: (ב) שם מטלטלי ודאי. נ״ב עי׳ פ׳ מי שמת דף ק״ב: (ג) רשב״ם ד״ה אי דלמא וכו׳ דמיבעיא ליה אי: (ד) ד״ה והכא פירא בעלמא הוא להא: (ה) תוס׳ ד״ה מכלל וכו׳ ודייק דתנא קמא:

מוסף רש״י

ומקולי כתובה שנו כאן. כלן הקלו בכתובה חו אחת מקולי כתובה (כתובות קי: בכורות נב.).

מוסף תוספות

א. וליכא למימר דלת״ק מהניא כתיבה בלא קבלה אבל קבלה בלא כתיבה לא מהניא ואתי ר׳ יוסי למימר דקבלה בלא כתיבה נמי מהניא, דמלתא דפשיטא היא דקבלה עדיפא מכתיבה. שיטמ״ק בשם תוס׳ הלש״ם. כי יותר יש הוכחה וגילוי דעת על המחילה במה שקבלה ונתרצית בנתינת הנכסים לבניו מן הכתיבה שכותב לה קרקע כל שהוא והיא שותקת על החילוק. רפינו יונה.

ב. ומנא ליה לרשב״ם דכתיבה לחודה מהניא לר׳ יוסי דהא לא שמעינן ליה אלא בקבלה דעדיפא טפי. שיטמ״ק בשם תוס׳ הלש״ם.

א"ל רב להנא אילו. קנה נכסים אחרים בתר הכי לית לה לאשה בתמיה הא ודאי אית לה דנהי דמחלה שעבודה לבעל בשביל שעשאה שותף ביניהן חוב כתובתה מיהא לא מחלה שאם תמצא מקום לטרוף כגון שיקנה נכסים טורפת מהם וכדכתב ודעתיד אגא למיקני שנכסים העתידין לבא ישתעבדו לה וכיון דאילו הדר קני מלאה אחר או ממורישיו אית לה לאשה השתא נמי כי נפלו לו מאותן נכסים עצמן אית לה דמה לי אותן נכסים עצמן מה לי אחרים שאם נתרצית להקנות המתנה לבעל ולמחול להם שעבודה לבעלה מיהא לא מחלה מידי אם תמצא מקום לגבות וכן הלכה: **הוא דפלגינהו.** כל נכסיו חילק לבניו ולאשתו ובלוותא שביב מרע דהיינו עשאה שותף בין הבנים אגא ששייר דקל אחד שגא פירש למי: **סבר רבינא למימר ליה לה.** ממותר כתובה אגא הוא דיקגא דהא אי לא שייר דיקגא אבדה כתובתה מן הבנים שמחלה להם שעבודה משום דנעשית שותף ביניהן והשתא נמי זכו הבנים והיא תטרוף את הדקל: **א"ל רב יימר לרבינא אי ליה לה.** כתובתה מחלק הבנים משום דידעה דלית ליה נכסים אחריני ומחלה להו בשביל שעשאה שותף ביניהם א"ה דיקגא נמי לית לה דהא ידעת ליה להאי דקל ומחלה להו ליורשיו דכל כתובתה מחלה מהני נכסים דלית ליה משום דעשאה שותף דמה לי למחול שעבודה מאותן שחלק לבניה ומה לי מן אותו דקל שגא חלק אגא מאי אית לן למימר מאיזה טעם נחתא אדקל לטרוף ממנו היינו משום דגא מחלה כתובתה שהרי הניח לה מקום קצת לגבות הימנו כגון האי דקל שגא רגה לחלוק לבניו ומגו דנחתא אדקל נחתא נמי אחלק הבנים דהאי דשתקה ולא ערערה היינו לפי שהיה מניח לה הדקל וסברה למה אערער עכשיו עד שישומו ב"ד את הדקל ואטרפנו והדר אערער על הבנים ואטרוף מהן המותר דגא הוא שתיקה דידה מחילה אגא היכא דמחלק כל הנכסים ולא שביק לה מידי דמשום האי טעמא מספקא לן לעיל (דף קנב:) גבי בריא דדלמא כיון דאיכא למימר הדר קני סברה למה אערער עכשיו עד אשר אראה אם אמצא מקום לגבות מגד אחר וכיון דמשום הכי שתקה לא הוא שתיקותה הודאה אגא תלויה ועומדת אם תערער על אלו אם לאו וה"נ כיון דשבק לה מידי למיטרף להכי שתקה ואח"כ תצעוק על המותר. והשתא שמעינן מהכא דשביב מרע הכותב כל נכסיו או מחלק לבניו בפני אשתו וגם לה נתן קרקע כל שהוא ושתקה ולא ערערה והוא הדין אם כתב כל נכסיו לאחרים בפניה ולה כתב קרקע כל שהוא קנו שהרי מחלה להן שעבודה ולא תטרוף מהן כרב נחמן דאמר [קנב:] הואיל ועשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה דבעשאה שותף תליא מילתא ל"ש עם בניו ול"ש עם אחרים. והנ"מ כשחלק כל נכסיו לאשתו ולבניו אבל שייר אפילו דקל אחד דהיינו קרקע כל שהוא שגא פירש למי מגו דהדרא אדיקגא הדרא ונחתא למגבי מכולהו נכסי ולא מחלה מידי. ודוקא בשכתב לה קרקע כל שהוא אבל אם נתן לה מטלטלים ולא קרקע לא מקריא שותף בין הבנים ולא מחלה מידי ונחתא אכולהו נכסי דאמר רב נחמן [שם] מטלטלי לא קאמרי. וה"מ דאבדה כתובתה מהנהו נכסי שכתב לבניו אבל אי הדר בתר הכי וקני נכסי אחריני ואפי' מהנהו נכסי עצמן שחלק לבניו כגון שמת אחד מבניו בחייו הדרא וגביא מייהו מותר כתובתה שכן כתב לה דעתיד אגא למיקני. ודוקא שביב מרע דאמרן לעיל אבל בריא שחלק נכסיו לבניו וכתב גם לה קרקע כל שהוא הא מיבעיא ליה לרבא [שם] אי מחלה להו שעבודה שגא אותן נכסים אם לאו ואוקימנא בתיקו והלכך כיון דמספקא לן אמרינן המוציא מחבירו דהיינו אשה עליה להביא הראיה דבכל דין תיקו מאן דתפיס תפיס ומיהו אי הדר קני אית לה: **אמר רב הונא שביב מרע** (ג) **שאמר כו'.** משום דאגידא דר' יוחנן בן ברוקה מייתי כדלקמן נקיט שביב מרע דהא בבריא מיבעיא לן לעיל [קנא.] אי מיירי ביה ר' יוחנן בן ברוקה אי לא: **שכתב כל נכסיו.** סתם ולא פירש לא לשון מתנה ולא לשון ירושה אגא סתמא נכסי לפלוני: **רואין אם.** אותו מקבל מתנה ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים נוטלן בתורת ירושה כר' יוחנן בן ברוקה [לעיל קנ.] דכיון דראוי ליורשו מסתמא להורים לו נתכוין הואיל ולא פירש לשון מתנה אבל גבי ירושה א"ל לפרש דממילא קא יתית הלכך כל היכא דאיכא לאוקומה בירושה דתפסה מן התורה לא מקני ליה מסתמא במתנה למיעקר נחלה דאורייתא: **ואם לאו.** דאינו ראוי לירש בעל כרחך נכסיי נתונין לפלוני קאמר דאין אדם מוציא דבריו בטלין מפיו ולמתנה איכוין ולא לירושה ולכך נוטלן משום מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה אם נוטלן משום ירושה או משום מתנה: **גנבא גנובי למה לך.** לסתוס דבריך ולמימר רואין כו': **אי סבירא לך כר' יוחנן בן ברוקה.** דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ולפיכך אתה אומר רואין אם ראוי ליורשו כו' אימא בהדיא דהלכתא כוותיה ולא תסתיר דבריך לומר כר' יוחנן בן ברוקה בענין שגא יבינו בני אדם: **דלמא כי הא אמרת.** כל זה אמר ליה רב נחמן לרב הונא שמא אתה לא לכך נתכוונת לומר דבריך בסתם ולהשמיענו כר' יוחנן אגא עובדא הכי הוה בסתם כדמפרש ואזיל ועיקר דבריך באת להשמיענו חילוק בין נטילה משום מתנה לנטילה משום ירושה כדמפרש ואזיל ואגב אורחך מיהא שמעינן דסבירא לך כר' יוחנן ומיהו עיקר שיטה זו שתפסת לא לכך באתה דא"כ היה לך לומר בפירוש הלכה כר' יוחנן בן ברוקה: **דהוה קא שביב.** היה נפטר לבית עולמו: **אגא נמאן.** כלומר מאן קא שקיל נכסיי אגא הוא והוי כמאן דא"ל נכסיי לך והיינו שכתב דקאמרת דמה לי כתב מה לי אמר: **ואמרת לן עלה.** דמכל מקום שקיל מיהו אם קרובו וראוי ליורשו הוי ירושה ואי לאו הוי מתנה דאגא למאן וכן נכסיי לך שתי לשונות משמע כשהוא יורש משמע לשון ירושה וכשאין ראוי לירש הוי לשון מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה למאי אתא לאשמועינן: **אין ה"נ קאמינא.** על הכותב נכסיו סתם באתי להורות דזמנין הוי ירושה וזמנין הוי מתנה: **סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא.** לפרושי למאי נפקא מינה ומה בא רב הונא ללמדנו אם ראוי ליורשו להכי אמר רב הונא דהוי לשון ירושה שהתא אלמנתו של מת ניזונת מנכסיו שהורים לזה כתבן (כתובות דף לה:) אלמנה ניזונת מנכסי יתומים כלומר יורשין: **ואם לאו.** נוטלן משום מתנה ושוב אין אלמנתו ניזונת מהן כתבן (גיטין דף מח:) אין מוציאין לזמנן אשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם משום דהוי מזונות דבר שאין לו קצבה ואין יכולין לקוחות להזהר ובין מתנה ובין מכר הוו משועבדים: **א"ל רבא.** וכי בשביל שנתנו במתנת שביב מרע שאינה קונה אגא מדרבנן שהרי אין מתנה לאחר מיתה אגא תקנת חכמים היא שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין כדי שגא תטרף דעתו עליו: **מיגרע גרעה.** בתמיה וכי הורע כחה של אלמנתו בכך השתא בירושה דאורייתא דאלימא כח יורש אם ראוי ליורשו שהתורה זיכתה לו כדכתיב [דברים כא] ביום הנחילו את בניו אף"ה אמרינן אלמנה ניזונת מנכסי היורש: **מתנה דרבנן.** כי הך מתנת שכ"מ שאין בה קנין אגא מדרבנן כדפרישית לא כ"ש דניזונת מהן ולעולם לאו להכי נפקא מינה חילוק שהשמיענו רב הונא בין נוטל משום ירושה ובין נוטל משום מתנה. ומהכא שמעינן דהא דקיימא לן [גיטין שם] דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי ה"מ מתנה גמורה בקנין או מכר גמור אבל מתנת שכ"מ אלמנתו ניזונת מנכסי מקבל מתנה וה"ה לבנות: **אגא אמר רבא.** להכי נפקא מינה בין מתנה לירושה: **כדשגא רב אחא כו'.** שאם אמר האי שכ"מ ואגא למאן ואחריו לפלוני רואין אם היה ראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשני אחריו כלום דכיון דעשאו יורש וזכה בדין תורה כי קאמר תו ואחריו לפלוני הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דאינו יכול לעקור תורת ירושה מאותו שירש כבר וגם אפי' אם פירש אני מורישך ע"מ שיטול האי שני אחריך הוי נמי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי המעשה מעשה והתנאי בטל: ד) **דהא ירושה אין לה הפסק.** אגא ממשמעת עד דאודן דנפקא לן מקראי בפירקין (דף קטו:): **לדברי ר' יוחנן** (ה) **כו'.** לעיל (ה) בשמעתין פרישית לה: **והא אפסקה.** דעל תנאי שיטול שני אחריו הורים לראשון: **ורחמנא אמר אין לה הפסק.** והוי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי מעשה מעשה והתנאי בטל. והכי הלכתא כדשגא רב אחא דהא חזינא עובדא בסמוך כוותיה:

אמר ליה רב כהנא [א]אילו הדר קני מי לא שקלא וכיון דאילו הדר קני שקלא [ב]השתא נמי שקלא ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא סבר רבינא למימר לית לה אלא חד דיקלא אמר ליה רב יימר לרבינא אי לית לה חד דיקלא נמי לית לה אלא [ג]מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי אמר רב הונא [ד]שביב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמר ליה רב נחמן [ו]גנבא גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה אימא הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה דהא שמעתתיך כר' יוחנן בן ברוקה הוא דאזלא דלמא כי הא קאמרת דהוה קא שביב ואמרו ליה נכסיה למאן דלמא לפלניא ואמר להו אלא למאן ואמרת לן עלה אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמר ליה [ה]אין הכי (ז) קאמינא למאי הלכתא סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא למימר אם ראוי ליורשו אלמנתו נזונית מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו נזונית מנכסיו אמר ליה רבא [ח]מיגרע גרעא השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו נזונית מנכסיו [ט]במתנה דרבנן לא כל שכן אלא אמר רבא [י]כדשלח רב אחא בר רב עויא לדברי רבי יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני אם היה ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין (כ) לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר ליה רבא לרב נחמן והא אפסקה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק

ההוא

נכסי דאמר רב נחמן [שם] מטלטלי לא קאמרי. וה"מ דאבדה כתובתה מהנהו נכסי שכתב לבניו אבל אי הדר בתר הכי וקני נכסי אחריני ואפי' מהנהו נכסי עצמן שחלק לבניו כגון שמת אחד מבניו בחייו הדרא וגביא מייהו מותר כתובתה שכן כתב לה דעתיד אגא למיקני. ודוקא שביב מרע דאמרן לעיל אבל בריא שחלק נכסיו לבניו וכתב גם לה קרקע כל שהוא הא מיבעיא ליה לרבא [שם] אי מחלה להו שעבודה שגא אותן נכסים אם לאו ואוקימנא בתיקו והלכך כיון דמספקא לן אמרינן המוציא מחבירו דהיינו אשה עליה להביא הראיה דבכל דין תיקו מאן דתפיס תפיס ומיהו אי הדר קני אית לה: **אמר רב הונא שביב מרע** (ג) **שאמר כו'.** משום דאגידא דר' יוחנן בן ברוקה מייתי כדלקמן נקיט שביב מרע דהא בבריא מיבעיא לן לעיל [קנא.] אי מיירי ביה ר' יוחנן בן ברוקה אי לא: **שכתב כל נכסיו.** סתם ולא פירש לא לשון מתנה ולא לשון ירושה אגא סתמא נכסי לפלוני: **רואין אם.** אותו מקבל מתנה ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים נוטלן בתורת ירושה כר' יוחנן בן ברוקה [לעיל קנ.] דכיון דראוי ליורשו מסתמא להורים לו נתכוין הואיל ולא פירש לשון מתנה אבל גבי ירושה א"ל לפרש דממילא קא יתית הלכך כל היכא דאיכא לאוקומה בירושה דתפסה מן התורה לא מקני ליה מסתמא במתנה למיעקר נחלה דאורייתא: **ואם לאו.** דאינו ראוי לירש בעל כרחך נכסיי נתונין לפלוני קאמר דאין אדם מוציא דבריו בטלין מפיו ולמתנה איכוין ולא לירושה ולכך נוטלן משום מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה אם נוטלן משום ירושה או משום מתנה: **גנבא גנובי למה לך.** לסתוס דבריך ולמימר רואין כו': **אי סבירא לך כר' יוחנן בן ברוקה.** דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ולפיכך אתה אומר רואין אם ראוי ליורשו כו' אימא בהדיא דהלכתא כוותיה ולא תסתיר דבריך לומר כר' יוחנן בן ברוקה בענין שגא יבינו בני אדם: **דלמא כי הא אמרת.** כל זה אמר ליה רב נחמן לרב הונא שמא אתה לא לכך נתכוונת לומר כר' יוחנן אגא עובדא הכי הוה בסתם כדמפרש ואזיל ועיקר דבריך באת להשמיענו חילוק בין נטילה משום מתנה לנטילה משום ירושה כדמפרש ואזיל ואגב אורחך מיהא שמעינן דסבירא לך כר' יוחנן ומיהו עיקר שיטה זו שתפסת לא לכך באתה דא"כ היה לך לומר בפירוש הלכה כר' יוחנן בן ברוקה: **דהוה קא שביב.** היה נפטר לבית עולמו: **אגא נמאן.** כלומר מאן קא שקיל נכסיי אגא הוא והוי כמאן דא"ל נכסיי לך והיינו שכתב דקאמרת דמה לי כתב מה לי אמר: **ואמרת לן עלה.** דמכל מקום שקיל מיהו אם קרובו וראוי ליורשו הוי ירושה ואי לאו הוי מתנה דאגא למאן וכן נכסיי לך שתי לשונות משמע כשהוא יורש משמע לשון ירושה וכשאין ראוי לירש הוי לשון מתנה. ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה למאי אתא לאשמועינן: **אין ה"נ קאמינא.** על הכותב נכסיו סתם באתי להורות דזמנין הוי ירושה וזמנין הוי מתנה: **סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא.** לפרושי למאי נפקא מינה ומה בא רב הונא ללמדנו אם ראוי ליורשו להכי אמר רב הונא דהוי לשון ירושה שהתא אלמנתו של מת ניזונת מנכסיו שהורים לזה כתבן (כתובות דף לה:) אלמנה ניזונת מנכסי יתומים כלומר יורשין: **ואם לאו.** נוטלן משום מתנה ושוב אין אלמנתו ניזונת מהן כתבן (גיטין דף מח:) אין מוציאין לזמנן אשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם משום דהוי מזונות דבר שאין לו קצבה ואין יכולין לקוחות להזהר ובין מתנה ובין מכר הוו משועבדים: **א"ל רבא.** וכי בשביל שנתנו במתנת שביב מרע שאינה קונה אגא מדרבנן שהרי אין מתנה לאחר מיתה אגא תקנת חכמים היא שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין כדי שגא תטרף דעתו עליו: **מיגרע גרעה.** בתמיה וכי הורע כחה של אלמנתו בכך השתא בירושה דאורייתא דאלימא כח יורש אם ראוי ליורשו שהתורה זיכתה לו כדכתיב [דברים כא] ביום הנחילו את בניו אף"ה אמרינן אלמנה ניזונת מנכסי היורש: **מתנה דרבנן.** כי הך מתנת שכ"מ שאין בה קנין אגא מדרבנן כדפרישית לא כ"ש דניזונת מהן ולעולם לאו להכי נפקא מינה חילוק שהשמיענו רב הונא בין נוטל משום ירושה ובין נוטל משום מתנה. ומהכא שמעינן דהא דקיימא לן [גיטין שם] דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי ה"מ מתנה גמורה בקנין או מכר גמור אבל מתנת שכ"מ אלמנתו ניזונת מנכסי מקבל מתנה וה"ה לבנות: **אגא אמר רבא.** להכי נפקא מינה בין מתנה לירושה: **כדשגא רב אחא כו'.** שאם אמר האי שכ"מ ואגא למאן ואחריו לפלוני רואין אם היה ראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשני אחריו כלום דכיון דעשאו יורש וזכה בדין תורה כי קאמר תו ואחריו לפלוני הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דאינו יכול לעקור תורת ירושה מאותו שירש כבר וגם אפי' אם פירש אני מורישך ע"מ שיטול האי שני אחריך הוי נמי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי המעשה מעשה והתנאי בטל: ד) **דהא ירושה אין לה הפסק.** אגא ממשמעת עד דאודן דנפקא לן מקראי בפירקין (דף קטו:): **לדברי ר' יוחנן** (ה) **כו'.** לעיל (ה) בשמעתין פרישית לה: **והא אפסקה.** דעל תנאי שיטול שני אחריו הורים לראשון: **ורחמנא אמר אין לה הפסק.** והוי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי מעשה מעשה והתנאי בטל. והכי הלכתא כדשגא רב אחא דהא חזינא עובדא בסמוך כוותיה:

מסורת הש"ס

א) [בבמות נא. כתובות יט.], ב) [ע"ז תוס' כתובות מט: ד"ה הוא ותשמון], ג) לעיל קכט:, ד) [ע"ל אחר ד"ה לדברין],

הגהות הב"ח

(א) גמרא הכי נמי קאמינא: (ב) שם שאין זה לשון מתנה: (ג) רשב"ם ד"ה אמר רב הונא שביב מרע כו' כל"ל ותיבת שאמר נמחק: (ד) ד"ה לדברי ר' יוחנן כו' לעיל. ג"כ דף קכ"ט ע"ב:

מוסף רש"י

גנבי גנובי למה לך. מתגנב אתה לומר דבריך בלשון שגא נתלקו בו היחיד והמרובים כדי שגא יבטלו את דבריך דאמרת כיחידאה (כתובות יט.). אימא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. ולא תנקוט לה כמילתא באנפא נפשה (שם). לדברי ר' יוחנן בן ברוקה. דס"ל דאם יכול להורים בלשון ירושה לאחד מבניו כל נכסיו, אם אמר לאחד מהם נכסי לך, כדמפרש לקמיה, ולאשון לאו ליורשו ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה, אין לבני במקום הראשון או יורשי ראשון כלום, שאין כאן לשון מתנה להאי ראשון, אגא מסתמא לשון ירושה איכוין הנותן במאי דאמר נכסיי לך, הואיל וחזי לירש כל הנכסים מן התורה אם ילדה אביו, וכיון דירושה הוא להאי ראשון אינו יכול להפקיעה, דאין ירושה לאגאין, ודוקא לר' יוחנן בן ברוקה, אבל לרבנן כיון דאינו יכול להרבות ירושה לזה יותר מזה בלשון ירושה כלל, ודאי מאי דאמרת נכסי לך לראשון לשון מתנה הוא ויכול להפקיעה וקנה שלישי (לעיל קכט:).

רבינו גרשום

את בתו: כיון דאילו הדר קנה לאחר שכתב לה ההוא תילתא בכתובתה אית לה שטר כתובה ה"נ כשירש בתו אית לה ההוא תילתא נמי לאחר מותו: שייר לעצמו חד דקלא וסבר רבינא למימר לית לה. ליטול כתובתה אלא מאותו דקל: אי לית לה. מחמת כתובה משאר נכסים שהניח לבניו. באותו דקל ששייר נמי לית לה משום כתובה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה על ההיא פלגא נכסים דיהיב לה בעלה עם בניה: אלא מגו כו': רואין אם ראוי ליורשו. כגון אחיו: נוטל משום ירושה ואם לאו נוטל משום מתנה. דרבותה קמ"ל דחזיין בין במתנה בין בירושה: דשמעתיך כר' יוחנן בן ברוקה אזלא. דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: אמרו ליה נכסיה [לפלניא] אלא למאן. כלומר אם לא אתנה לזה למי אתנה שלא היה לו בנים: אין הכי קאמינא. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר בשלא היו לו בנים ואמרו ליה נכסי למאן ולא כר' יוחנן בן ברוקה דאיהו אמר אפי' במקום בת או בן: אם ראוי ליורשו זה שנכתבו לו: אלמנתו. של כותב: ניזונת מנכסיו. כשם שהאלמנה ניזונת משאר יורשין דגמורין ואם לאו אינה ניזונת משום דמחמת מתנה קיבלה: אמר ליה מגרע גרעה. אלמנה זו שאינה ניזונת במקום מתנה בבמקום ירושה: השתא בירושה דאורייתא. היכא דבנים יורשין אביהן שקלה מזוני. מתנה דרבנן היא מתנת שכיב מרע דיהיב לאחריני לא אשכחן מדאורייתא דרבנן תקנוה כדי שלא תטרף דעתו עליו ג) או אינו יכול לעשות חפצי כל שכן דאית לה מזוני: אלא אמר רבא. הא דקאמר רב הונא לעיל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם ראוין לירש כו' כי ראויין האי גוונא קאמר כדשלח רב אחא בר בר חנא לעיל אם ראשון ראוי ליורשו הוא נוטלו משום ירושה ואין לשני כלום דלא חשבי' מתנה עיקר דיהב לה כל ימי חייו אלא ירושה שהן ראויין לו עיקר וירושה אין לה הפסק מזרעו לעולם: והא אפסקה. להיכא דאמר ואחריך לפלוני אפסקה מראשון: אמר ליה. לאו כל כמינה והאי אמר הכי סבר יש לה הפסק ולא היא:

ג) לולי ל"ל דיתמר מיי יכול לעשות חפצי

עין משפט נר מצוה

קטו א ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קו סעיף ג וסי' קז סעיף ג:

קטז ג מיי' שם הלכה י וסמג שם טוש"ע שם סי' קו סעיף ב:

קיז ד ה מיי' פ"ט מהל' זכייה ומתנה הלכה ה ו ועיין בהשגות ומ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף ו:

קיח ו מיי' פי"ט מהל' אישות הלכה יג ועיין בהשגות ומגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף כ וטוש"ע ח"מ סי' רנב סעיף ג:

קיט ז מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמח סעיף ג:

עיליתא דדינרי. נראה לר"ת דאין לפרש עיליתא עליה ממש וגוזמא קאמר כי ההיא דתליסר גמלי ספיקי דטריפות (חולין לה:) כמו שפי' בקונטרס התם דמדקאמר הוא הכניס שם ש"מ דלאו גוזמא קאמר אלא דוקא לכך נראה לו עיליתא כלי שאוכלים בו יין ושמן כדאמרינן בכילד מעברין (עירובין דף נג: ותוס' ד"ה עלת) עלת נקפת בכד[ט]: **ולא תשיימה את דאמירה לגבוה בו'.** ות"ת הא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כט. ותוס' משך הקדש במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים דלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש דמן ההדיוט קונה כיון שמשך והשתא אפי' לא משך נמי כיון שאמר לפדותו במאתים דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ויש לומר דהתם היינו טעמא שאינו מתחייב מאתים באמירה משום דלא אמר נתת כלום להקדש ואין כאן נדר כי לא אמר לקנות רק שוה בשוה אבל אם ויתר כלום משלו להקדש צריך לקיים דאמירה לגבוה כו'[פ] [א]:

בא עליו שמאי במקלו ותרמילו בו'. נראה לרשב"א דהוא גברא דכתב נכסיו ליהונתן בן עוזיאל הדיר נכסיו מבנו [ד] בחייו ובמותו והיה סבור שמאי שנתן ליהונתן ע"מ שיתן לבניו [ב] והיה סבור שהחזיר הכל ועל כן בא עליו לומר שע"י מתנה זו לא הותרו בהן הבנים כמו מעשה דבית חורון שלא הותר האב ע"י מתנת הבן [ג] והשיב לו יהונתן אינו כמו שאתה סבור דהתם לא היתה מתנה גמורה אבל זו מתנה גמורה למכור ולהקדיש וכן משמע בירושלמי בנדרים דקאמר יהונתן בן עוזיאל הדירו אביו מנכסיו עמד וכתבו לשמאי מה עשה שמאי מכר מקצתם והקדיש מקצתם ונתן לו את השאר אמר כל מי שיבא ויערער על מתנה הזאת יוציא מן הלקוחות ומיד ההקדש ואחר כך יוציא מיד זה ושאת זה המעשה עצמו היה והירושלמי מהפך לה: כל ההוא דאמר ליה להבריה נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו הוה שביב ראשון אתא שני קא תבע סבר רב עיליש קמיה דרבא למימר שני נמי שקיל א"ל דייני דחצצתא הכי דייני לאו היינו דשלח רב אחא בר רב עויא אכסיף קרי עליה [1] אני ה' [ה] בעתה אחישנה: **מתני'** [א] הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו רשב"ג אומר אם לא היו בניו נוהגים כשורה זכור לטוב: **גמ'** איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא ת"ש דיוסף בן יועזר היה לו בן שלא היה נוהג כשורה הוה ליה עיליתא דדינרי קם אקדשה אזיל נסיב בת [ב] גאדיל כלילי דינאי מלכא אולידה דביתהו זבין לה ביניתא קרעה אשכח בה מרגליתא אמרה ליה לא תמטייה למלכא דשקלי לה מינך בדמי קלילי זיל אמטייה לגבי גזברי [ג] ולא תשיימה את [ו] דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אלא לשיימוה אינהו אמטייה שמוה בתליסרי עליאתא דדינרי אמרי ליה שבע איכא שית ליכא אמר להו שבע הבו לי שית הרי הן מוקדשות לשמים עמדו וכתבו יוסף בן יועזר הכנים אחת ובנו הכנים שש ואיכא דאמרי יוסף בן יועזר הכנים אחת ובנו הוציא שבע מדקא אמרי הכנים מכלל דשפיר עבד אדרבה מדקא אמרי הוציא מכלל דלאו שפיר עבד [ז] אלא מהא ליכא למשמע מינה מאי הוי עלה ת"ש [ח] דאמר ליה שמואל לרב יהודה [ט] שיננא [ג] לא תיהוי בי עבורי אחסנתא ואפילו מברא בישא לברא טבא וכ"ש מברא לברתא ת"ר מעשה באדם אחד שלא היו בניו נוהגין כשורה עמד וכתב נכסיו ליונתן בן עוזיאל מכר שליש והקדיש מה עשה יונתן בן עוזיאל מכר שליש בא עליו שמאי במקלו ותרמילו א"ל שמאי אם אתה יכול להוציא את מה שמכרתי ומה שהקדשתי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי אם שמיס הוא ולא יפוס אותה בזול: **שבע איכא.** מן הי"ג יש שבע להקדש אבל השש אינן: **הרי הן מוקדשות.** כלומר מה ששוה האבן יותר אני מקדיש ממנה לגבוה: **עמדו וכתבו:** נראה בעיני שהיו כותבין חשבונות של הקדש כמה מכניסין וכמה מוציאין ומיהו מלשון שכתבו דייקינן ואיכא למימר נמי דלמילף מינה כתבו כן: **הכנים אחת.** חלא עיליתא דדינרי ובנו שהיה סבור שלא יהוג כשורה הקדיש שש עליות שזכות אביו שהקדיש אחת בשביל שלא היה בנו נוהג כשורה גרס לבנו שהוכשר להקדיש שש. ומהכא דייקינן לקמן מכלל דשפיר עבד יוסף בן יועזר אלמא לא פליגי רבנן עליה דהא עמדו וכתבו קתני דהיינו כל חכמי הדור: **איכא דאמרי.** לגאלי ובנו הוציא שבע שלא היה לו לקבל כל (כך) ממון ההקדש להתרוקן מכל וכל והיה לו להניח בהקדש שתים או אחת אך הוא גלה דעתו אשם היו כל השלש עשרה עליות בהקדש היה נוטל את כולן: וקדייק **מדקאני.** בריש"א ובנו הכנים שש אמשבח את הבן מכלל דהאב שפיר עבד כרבן שמעון וכדפרישית. ולאיכא דאמרי לא מסיק השתא לדעתיה ואורחיה דגמרא לאתויי ראיה בכל דוכתא מריש"א ומהדר ליה מסיפא: **אדרבה.** לאיכא דאמרי איכא למידק דרבנן פליגי עליה מדכתבו [ב] כן ובנו הוציא הכי קאמר לפי שיוסף בן יועזר הכנים אחד שלא כדין שלא היה לו להקדיש כל נכסיו כרבנן דפליגי על ר"ש לפיכך נתגלגלה חובה והוציא בנו שבע שריקן כל אוצרות הקדש: **אלא מהא ליכא למשמע מינה.** דהא תנאי היא דפליגי בהכי תנא דריש"ש ס"ל דלא פליגי ותנא דת"ד ס"ל דפליגי הלכך אין אמאן נסמוך: **פ"ש דא"ל שמואל בו'.** אלמא פליגי רבנן עליה מדקאמר שמואל הכי דאי לא תימא הכי שמואל דאמר כמאן. והכי הלכתא כרבנן דקס שמואל כוותייהו. ואע"ג [ג] דא"ר יוחנן [ד] הלכה כרשב"ג בכ"מ במשנתנו חוץ מערב ולידן ולאיה אחרונה [ה] שמואל לית ליה הא כללא וגם רבא דקאמר במסכת ע"ז בפרק חמישי (דף סט:) הלכה כרשב"ג לית ליה נמי הא כללא. הלכך כל כללות שבגמרא כגון הלכה כסתם משנה [שבת מו.] הלכה כר"ע מחבירו [ו] כר' יוסי מחבירו [ז] כרשב"ג במשנתנו [ח] ר"א ור' יהושע הלכה כר' יהושע ר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וכן ר"מ ור' יהודה הלכה כר"י [ט] כולהו קי"ל הכי בר מהיכא דמפרש גמרא לית הלכתא הכי: **בי עבורי אחסנתא.** מקום שמעביר האב נחלה מן הראוי לה ואפילו להרבות לאחד ולמעט לאחר: ה"ג **וכ"ש מברא לברתא: מכר שליש.** לברו: **והקדיש שליש.** ואיכא למימר דלהכי מכר והקדיש מעיקרא כדי להודיע שמה שמחזיר לבניו משלו הוא מחזיר כדאהדר ליה לשמאי כדלקמן: **במקנו ובפרמילו.** כלומר לתתווכח עמו על שעבר דברי המת שנתכוין לתת לו ע"מ שלא יהנו בניו מנכסיו דכמאן דל"ל הרייני נותן לך נכסי ע"מ שתמכרם לגרך דתהני בדמיהן ולא ע"מ שתתנם לבני דאיכא אומדן דעתא דלהכי יהיב ליה ואע"פ שלא פירש. והכי קאמר ליה שמאי ליהונתן חזרה שהחזרת לבניו אינה כלום דא"כ לא הוא מתנה והוי כמי שהפקיד לך נכסיו ע"מ שלא יהנו בהן בניו וחזור וקח אותן דקי"ל [גיטין טו.] מצוה לקיים דברי המת ושמאי היה טוענה במעשה דבית חורון דלקמן דקאמר לא נתתי לך את שלי על מנת שתקדישם לשמים ואמרו חכמים דלא הוא המתנה הוא אלא דאמר ליה לחבריה נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו כדמפרש לקמיה: **שני נמי שקיל.** שהרי לא נתן לראשון כי אם כל ימי חייו ומתנה אינה מתקיימת כי אם לדעת הנותן: **דייני דחצצתא.** דייני פשרה שאין בקיאין בדין וחוצצין מחלה זה ומחלה זה כדין ממון המוטל בספק. ולרבינו חננאל פירש חצצתא בית הקברות: **לאו היינו דשלח בו'.** וכיון דראשון ראוי ליורשו אין לשני אחריו כלום: **איכסיף.** עילים מרבא פן יאמר רבא בלבו אילו לא הייתי בכאן היה דן דין שקר וכן כל דיין שהוא דן שלא בפני: **קרא עליו.** רבא לנחמו אני ה' בעתה אחישנה בעת שהצדיקים צריכין ליושעה הקב"ה ממציאה להם אף אתה אני יודע בך שמעולם לא באת [ו] דין תקלה על ידך שהרי עכשיו זימנני ליו [ז] הקב"ה קודם שהגעת להולאה ולא נכשלת: **מתני' מה שעשה עשוי.** מילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה לאסור לעשות כן: **אין רוח חכמים נוחה הימנו.** אין לחכמים נחת רוח ממעשיו אלא חרון אף גורם להן שכועסין עליו דקא עקר נחלה לאורייתא: **רשב"ג.** בגמרא מפרש לה אי לפרושי אתא אי לפלוגי: **גמ' מי פליגי בו'.** דאפילו אין בניו נוהגים כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו דדלמא נפקא מיניה זרעא מעליא כדלקמן: **בא גאדיל כלילי דינאי.** בא מי שמקלע עטרות דינאי המלך: **זבין לה ביניתא.** דג גדול משתו שילדה: **לא אמטייה לבי מלכא.** למכרו לגורך עטרות המלך: **בדמי קלילי.** בזול: **לגזבר.** של הקדש ויקחנה לאבני אפוד דהיו דבטלי אוריס ותומים ליטאל בהן כדכתיב (עזרא ב) עד עמוד כהן לאורים ותומים כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח אפוד וחושן מיהא לא בטלו דאין כהן [ח] משמש בלא שמונה בגדים: **ולא תשיימה את.** שלא תפתח לומר בכך וכך אתננה להקדש דכיון דשיימת לה בדמי קלילי תו לא מצית למישקל מינה טפי דאמירתו לגבוה כו' כדכתיב (ויקרא כז) ואיש כי יקדיש [וגו'] (דברים כג) מולא שפתיך תשמור [וגו'] אלא הגזבר שהוא בקי ישיימנה לך וירא שמים הוא ולא יפוס אותה בזול: **שבע איכא.** מן הי"ג יש שבע להקדש אבל השש אינן: **הרי הן מוקדשות.** כלומר מה ששוה האבן יותר אני מקדיש ממנה לגבוה: **עמדו וכתבו:** נראה בעיני שהיו כותבין חשבונות של הקדש כמה מכניסין וכמה מוציאין ומיהו מלשון שכתבו דייקינן ואיכא למימר נמי דלמילף מינה כתבו כן: **הכנים אחת.** חלא עיליתא דדינרי ובנו שהיה סבור שלא יהוג כשורה הקדיש שש עליות שזכות אביו שהקדיש אחת בשביל שלא היה בנו נוהג כשורה גרס לבנו שהוכשר להקדיש שש. ומהכא דייקינן לקמן מכלל דשפיר עבד יוסף בן יועזר אלמא לא פליגי רבנן עליה דהא עמדו וכתבו קתני דהיינו כל חכמי הדור: **איכא דאמרי.** לגאלי ובנו הוציא שבע שלא היה לו לקבל כל (כך) ממון ההקדש להתרוקן מכל וכל והיה לו להניח בהקדש שתים או אחת אך הוא גלה דעתו אשם היו כל השלש עשרה עליות בהקדש היה נוטל את כולן: וקדייק **מדקאני.** בריש"א ובנו הכנים שש אמשבח את הבן מכלל דהאב שפיר עבד כרבן שמעון וכדפרישית. ולאיכא דאמרי לא מסיק השתא לדעתיה ואורחיה דגמרא לאתויי ראיה בכל דוכתא מריש"א ומהדר ליה מסיפא: **אדרבה.** לאיכא דאמרי איכא למידק דרבנן פליגי עליה מדכתבו [ב] כן ובנו הוציא הכי קאמר לפי שיוסף בן יועזר הכנים אחד שלא כדין שלא היה לו להקדיש כל נכסיו כרבנן דפליגי על ר"ש לפיכך נתגלגלה חובה והוציא בנו שבע שריקן כל אוצרות הקדש: **אלא מהא ליכא למשמע מינה.** דהא תנאי היא דפליגי בהכי תנא דריש"ש ס"ל דלא פליגי ותנא דת"ד ס"ל דפליגי הלכך אין אמאן נסמוך: **פ"ש דא"ל שמואל בו'.** אלמא פליגי רבנן עליה מדקאמר שמואל הכי דאי לא תימא הכי שמואל דאמר כמאן. והכי הלכתא כרבנן דקס שמואל כוותייהו. ואע"ג [ג] דא"ר יוחנן [ד] הלכה כרשב"ג בכ"מ במשנתנו חוץ מערב ולידן ולאיה אחרונה [ה] שמואל לית ליה הא כללא וגם רבא דקאמר במסכת ע"ז בפרק חמישי (דף סט:) הלכה כרשב"ג לית ליה נמי הא כללא. הלכך כל כללות שבגמרא כגון הלכה כסתם משנה [שבת מו.] הלכה כר"ע מחבירו [ו] כר' יוסי מחבירו [ז] כרשב"ג במשנתנו [ח] ר"א ור' יהושע הלכה כר' יהושע ר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וכן ר"מ ור' יהודה הלכה כר"י [ט] כולהו קי"ל הכי בר מהיכא דמפרש גמרא לית הלכתא הכי: **בי עבורי אחסנתא.** מקום שמעביר האב נחלה מן הראוי לה ואפילו להרבות לאחד ולמעט לאחר: ה"ג **וכ"ש מברא לברתא: מכר שליש.** לברו: **והקדיש שליש.** ואיכא למימר דלהכי מכר והקדיש מעיקרא כדי להודיע שמה שמחזיר לבניו משלו הוא מחזיר כדאהדר ליה לשמאי כדלקמן: **במקנו ובפרמילו.** כלומר לתתווכח עמו על שעבר דברי המת שנתכוין לתת לו ע"מ שלא יהנו בניו מנכסיו דכמאן דל"ל הרייני נותן לך נכסי ע"מ שתמכרם לגרך דתהני בדמיהן ולא ע"מ שתתנם לבני דאיכא אומדן דעתא דלהכי יהיב ליה ואע"פ שלא פירש. והכי קאמר ליה שמאי ליהונתן חזרה שהחזרת לבניו אינה כלום דא"כ לא הוא מתנה והוי כמי שהפקיד לך נכסיו ע"מ שלא יהנו בהן בניו וחזור וקח אותן דקי"ל [גיטין טו.] מצוה לקיים דברי המת ושמאי היה טוענה במעשה דבית חורון דלקמן דקאמר לא נתתי לך את שלי על מנת שתקדישם לשמים ואמרו חכמים דלא הוא המתנה הוא אלא

ועבר

עין משפט נר מצוה

קכב א מיי' פ"ו מהלכות נחלות הל' יא סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רפב:

קבא ב מיי' פ"ט מהל' מכירה הלכה ח טוש"ע י"ד סי' רנח סעיף יג:

קכב ג מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה יא סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רפב:

רבינו גרשום

שני נמי שקיל. כלומר דיחלוקו בין ראשון לשני: אמר ליה רבא דיינ דחצצתא. שאין יודעין עיקר הדין אלא עושין פשרה ומחצצין ביניהם לזה חצי ולזה חצי דיינ הכי. ולאו היינו דשלח רבא בר עולא אם ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום: איכסיף. רב עיליש: קרא עליה. רבא: אני ה' בעתה אחישנה. כלומר אל תתבייש הואיל שלא עשית עדיין מעשה כי בעתה של מעשה החשתי והקדמתי והזכרתיך: **פים'** והניח את בניו. שלא הוריש כלום אלא נתנן לאחרים במתנה: מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג. דאפילו אין נוהגין כשורה פליגי דאין רוח חכמים נוחה הימנו: בת גדיל כלילי. בתו של אותו שהיה מתקן כתרי דינאי ואשתו היתה חכמה הרבה. אמרה ליה זיל אמטייה לגזבר של בית המקדש דאיהו שמייה לך כמה הוא שוה ולא תשמייה את דאת שמייה בציר משותתה ולא מצית למיהדר בך דאמרינן לגבוה קונה באמירה כמסירה להדיוט: אמרו ליה הגזברים שב. עיליתא דדנרי איכא השתא בלשכה ושית ליכא השתא דעדיין לא נגבו א"ל הואיל וליכא ליהוי מוקדשין. עמדו הגזברים וכתבו יוסף בן יועזר שהכניס אחת. שהקדיש עיליתא דדנרי אחת כדאמרן ובנו הכניס שית שהקדישן: ובנו הוציא שבע. מן הלשכה אותם שנתנו לו: מדאמר יוסף בן יועזר הכניס אחת מכלל דשפיר עבד. דהכניסן משום דבנו לא היה נוהג כשורה ובשביל אותו זכות שהכניס יצא ממנו בן שהכניס שש אלמא דלא פליגי רבנן אר' שמעון בן גמליאל: אדרבה מדקאמר. באידך לישנא בנו הוציא שש מכלל דלאו שפיר עבד אע"ג דלא היה נוהג כשורה שהקדישן דמשום עון שנטל מבנו ירושתו והקדיש אירע לו שיצא ממנו בן שהוציא שבע אלמא דלאו שפיר עבד דהקדיש אביו: ובא עליו שמאי. הזקן במקלו ובתרמילו לקנתרו להתריס כנגדו על שהחזיר את השליש לבניו משום דאביו לא נתכוין אלא להבריח נכסים מבניו והשתא חזרת לבנים ועברת על דעת הנותן ונמצא דמתנה שנתן לו אינה מתנה: אמר ליה. יונתן שמאי אם אתה יכול להוציא מה שמכרתי ומה שהקדשתי ולא משלי מכרתי והקדשתי הכי נמי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי דלא ממון שלי החזרתי להם אלא ממון של אביהם וא"כ הוא עברתי ודאי על דברי הנותן

מסורת הש"ס

(א) [כלומר עדיין לא הגעת להולאה בעתה ממלאתה. עכ"ל ערך חללתא], (ב) גי' הערוך גדיל, (ג) קדושין כא: תמורה כט: ב"מ ו. [ע"ז סג. נדרים כט:] [תוס' דקדושין פ"א תוספתא ב"ק פ"ד תוספתא דערכין פ"ד], (ד) [בכורות כה. וש"נ], (ה) כתובות נג., (ו) [בכורות לו. וש"נ עמ"ש מגיגה טו:], (ז) בע"י: לך, (ח) בע"י: כהן גדול, (ט) [כתובות עז.], (י) [עירובין מו:], (כ) [שם], (ל) [כתובות עז.], (מ) [עירובין שם], (נ) [ועי' רש"י ותוס' שבת קיט. ד"ה בתליסרי], (ס) [וע"ע תוס' קדושין שם כט. ד"ה משמו ותוס' ב"מ נז. ד"ה יצא],

תורה אור השלם

1 הַקְשֶׁן יְהִיָה לָאֲלָפִי וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְיָ בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּהּ:
ישעיהו ס כב

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה ת"ש. שמואל לית ליה האי בללא. עי' כאלר שבע ריש הוריות ד"ה אמר שמואל:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה קבל וכו' נא נאת מקלה על ידך בדין שהרי: (ב) ד"ה אדרבה וכו' מדכתבו ונבו כל"ל ותיבת כן נמחק: (ג) ד"ה מ"ש וכו' אל"ל יומן. נ"ב לקמן בדף קע"ד: (ד) תוס' ד"ה בא וכו' בחייו ובמותו. נ"ב אל"כ יהיו זוכים לאחר מותו משום ירושה:

מוסף תוספות

א. [ו]כששם אותה בפחות משווייה מתכוון לוותר להקדש. תוס' קידושין כט. ב. נ"א: כתבן ליונתן בן עוזיאל לפי שהיה גדול הדור וחסיד, וכי בחסידותו יתן לבניו מהם אם יחזרו למוטב. ריטב"א. ג. דכי היכי דאמרינן במתנת בית חורון שכיון שלא נתן לו את החצר והסעדה אלא על דעת שיבא אבא ויאכל אין המתנה מתנה ואסור אביו להינות ממנה ה"נ כיון שלא כתב כל נכסיו ליונתן בן עוזיאל אלא על דעת שיחזיר לבניו לא זכה יונתן בן עוזיאל במתנתו ונמצאו הבנים אסורים להינות מהנכסים. ר"ן.

ועבר על דעת הנותן וגם ההקדש לא חל וה״נ כיון שעברת על דברי המת המתנה אינה מתנה והחזרה אינה חזרה כי התם דמתנה בטילה וגם ההקדש לא נתפס. ומיהו לא דמו דהתם פריש ליה בהדיא ואינן לפניך אלא ע״מ שיבא אביו ויאכל בו אבל הכא סתמא קיהיב ליה ליונתן ולא פירש ע״מ שתהנה בהן אתה ולא בני הלך לגמרי יהב ליה לעשות בה כרצונו והיינו דקאמר ליה כשם שאי אתה יכול להחזיר מה שמכרתי להתם מיהא מודית לי דהא ע״מ ליהנות אני בהן נתנם לי אי אתה יכול להחזיר מה שהחזרתי דבע״כ אין מתנה לאחרים דאם איני יכול ליתנה לבניו א״כ גם אני בעצמי איני יכול ליהנות בהן כדאמר גבי מעשה דבית חורון דכיון דנתנה לו ליהנות ע״מ שלא יקדיש לא הוי מתנה כלל ה״נ אם אינה מודה דלדעת כן עשה שלא יהא לי רשות ליתן לבניו או לכל מי שארצה א״כ גם אני לא אוכל למכור לאחרים או להקדיש אלא מאי אית לך למימר אמאי הויא מכירתי מכירה והקדשי הקדש משום דלא פירש מידי וה״נ גבי חזרה הא לא פירש מידי אבל גבי מעשה דבית חורון כיון דפירש פירש ושמאי לא הוה דייק מעיקרא אמכירה ואהקדש דמכר יהונתן והקדיש: **הטיח עלי.** כמו הטיח דבריס כלפי מעלה (תענית דף כה.). כלומר השיבני דרך בזיון ונלחמני ומלתא דבדיחותא הוא: **והוא סבור.** שמאי כדפרישית לעיל כן נראה בעיני. וי״מ דאיונתן קאי שמכר והקדיש תחלה ולא רצה להחזיר לבניו ולא נהירא. ואיכא ספריס דכתב בהו ה״ מעיקרא סבר: **והיה משיא אם בנו.** והיה חפץ לזמן את אביו לסעודתו: **ואינן לפניך.** ובמסכת נדרים [מח.] מתרלינן אפי׳ היכא דקא אמר ליה הרי הן לפניך ויבא אבא ויאכל עמנו נמי מיירי ואפ״ה לא הוא מתנה דמ״מ מוכיח דבשביל שיאכל אביו הוא עושה ולא נתכוון לתת לו מתנה גמורה וקאמרינן התם דכללא דסיפא קאתי לאתויי דקתני כל מתנה שאינה כו׳: **ויהא עון תלוי בו׳.** שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך והיא אינה מתנה ממלאתם חוטאין ונהנה זה משל זה וקעבריתו אלא יחל [במדבר ג]: הכי גרסינן **אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה.** כלומר כל מתנה שאין דין זה נוהג בה שתהא מוקדשת אם הקדישה אינה מתנה הואיל וגילה דעתו שע״מ כן נתנה לו שלא יקדישנה. ולעיל נמי גבי ההוא שכתב נכסיו ליהונתן כיון שלא היה בנו נוהג כשורה ע״מ שלא יחזיר לבניו נתן לו ויונתן סבר כיון דסתמא יהב הוא מתנה לעשות בה ככל אשר יחפוץ: **ראויס שתשרה.** אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך: **שתעמוד להם חמה ליהושע.** ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן במסכת ע״ז (דף כה.) אחל [דברים ב] אחל [יהושע ג] אלא משום דאין חשודין כל כך כמשה תלאן ביהושע: **גמרא.** סברת המשניות כעין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כו׳ חסורי מחסרא כו׳: **הלכות.** הלכה למשה מסיני: **הגדות.** מדרשי פסוק כגון תנחומא וב״ר ויקרא רבה: **דקדוקי תורה.** וי״ו דוחה לכם הטמא (ויקרא יא) דמרבינן מייה[1] דס הארץ: **דקדוקי סופרים.** כגון גזירות שגזרו חכמים אלא יבא לידי איסור תורה: **וקלים וחמורים.** שאדם דן מעצמו: **גזירות שווה.** כגון יליף קיהה קיהה משדה עפרון (קדושין דף ג.): **תקופות.** מולד הלבנה: **וגימטריאות.** כגון אנכי [שמות כא] אלא נפשי כתבית יהבית ירט [במדבר כב] ירהה רהתה נטתה (שבת דף קה.): **ומשלות כוכבין.** לורך יש בה ללמוד דברי תורה כדכתיב (קהלת יב) תקן משלים הרבה וכתיב להבין משל ומליצה (משלי א): **שיחת שדים.** להשביעם ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה: **ושיחת דקלים.** שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים כדכתיב בשלמה וידבר על העצים (מלכים א ד): **ושיחת מלאכי השרת.** להשביעם: **מעשה מרכבה.** שביחזקאל [א]: **חויות דאביי ורבא.** שהקשו משניות ובריתות טובא ותירלוס: **להגחיל אוהבי יש.** עולמות [1] וכל כך למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב דברי תורה וחכמה: **גדול שבכולם על אחת כמה וכמה.** להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר: **מתני׳ האומר** מפרש למאי הלכתא: **זה אחי איני נאמן.** להוציאם עם אחיו שהרי אינן מכירין אותו כדמפרש בגמרא [קלה.]: **ויטול עמו בחלקו.** כגון אם שנים הן לבד הספק ויש להן לחלוק ג׳ שדות זה נוטל שדה ומחלה וזה נוטל שדה ומחלה ונותן זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו החלי שדה דהכי קאמר ליה ודאי אחי אתה ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש ואחי השדה שיש לי מחלקך אתן לך ואחי האחר ביד אחי הוא הבא לך ראיה וטול: **מה.** הספק: **יחזרו הנכסים.** שנתן לו מחלקו: **למקומן.** כלומר למי שנתנם לו אבל שאר אחיו אין יורשים עמו דאמר להו האי הרי החזקתם בנחלה הראויה לו לספק מאבינו אותה טלו לכם שהרי לא מחל לכם ואחי עד שתא בתורת גזל ישנה בידכם ועתה מירשו אותו חלק מן הדין וגם אני אירש חלקי שנתתי לו כמו כן דנטלינו כולנו שוין בנחלתו: **נפלה לו ירושה.** לספק בחייו ממקום אחר או קנה נכסים ועכשיו מת יירשו אחיו של מעיד עמו דהא קא מודי להו שאחיהם הוא: **גמ׳** ליורשו

בל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת כו׳. ואם תאמר דאמר לקמן בפירקין (דף קלז:) הא לך אתרוג במתנה ע״מ שתחזירהו לי החזירו יצא אע״פ שלא היה יכול להקדישו דכיון דאמר לי מידי דחזי לי קאמר כדקאמר לקמן ויש לומר דהתם יכול להקדישו כל זמן שהוא בידו שלא יהנו אחרים ממנו[א] אבל הכא לא היה יכול להקדישו כלל ולר״י נראה דלא תליא מתנה בהקדש דאפילו אינו יכול להקדיש הויא מתנה והכי פי׳ כל מתנה שאינה כו׳ כלומר שגרועה כזאת שלא נתנה אלא ע״מ שיאכל אביו ולאו דוקא נקט שאם הקדישה אינה מקודשת שהרי לא היה יכול לעשות ממנה כלום ולא נתנה כלל אלא ע״מ שיאכל אביו כדאמרי׳ בגדרים (דף מח.) לחד ליצנא דסעודתו מוכחת עליו ולא נקט שאם הקדישה אלא משום דמעשה הכי הוה אי לההוא ליצנא דמפרש [התם][ב] משום דויתור אסור במודר הנאה ובעלמא אע״פ שאינו יכול להקדישה הויא מתנה וכן משמע בירושלמי דקאמר אהניא דכל מתנה שאינה שאם הקדישה כו׳ ר׳ ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה כו׳ וקאמר (ג) במתני׳ כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון היה בה ערמה אינה מתנה: ליורשו

אם לאו אי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי אמר הטיח עלי בן עוזיאל הטיח עלי בן עוזיאל [ד] מעיקרא מאי סבר משום מעשה דבית חורון דתנן [ה]מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה משיא בנו ואמר לחבירו הרי חצר וסעודה נתונין לך במתנה ואינן לפניך [אלא כדי][ו] שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר לו אם שלי הן הרי הן מוקדשין לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשו אמרו חכמים [א]כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה: [ב]תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה [ז]כמשה רבינו שלשים מהן ראוים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון עשרים בינוניים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וקלין וחמורין וגזרות שוות ותקופות וגמטריאות ומשלות כוכבים ומשלות שועלים שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת ודבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן חויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר [ח]להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר דקטן שבכולם כן גדול שבכולם על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו נשרף: **מתני׳** [ט]האומר זה בני נאמן זה אחי אינו נאמן [י]ויטול עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו: **גמ׳** זה בני נאמן למאי הלכתא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו [יא]ולפטור את אשתו מן היבום ליורשו

שמכירו ומודה שאחיו הוא יטול עמו בחלקו חצי; ואם מת. בלא יורש אותו אח שבא: יחזרו הנכסים למקומן. לזה האח בלבד שנתן לו חלקו: נפלו לו נכסים ממקום אחר. לאותו אח שבא ומת: יירשו אחיו עמו עם זה שהודה בו שהוא אחיהן הואיל והוא מודה שאחיהן היה: למאי הלכתא. קא תני האומר זה בני נאמן:

מסורת הש״ס

א) נדרים מח., ב) רש״ל, ג) סוכה כח., ד) [עי׳ סנהדרין יא. ברש״ל מוסק זה], ה) פירוש והיא היא. רש״ל, ו) [מעילה יז.], ז) [עולמות כמנין ש״ר. רש״ל], ח) [דף מח.],

הגהות הב״ח

(א) גב׳ בן עוזיאל (מעיקרא מאי סבר) תא״מ וכ״ב ס״א וכן פי׳ רש״ש והוא סבר: (ב) תוס׳ ד״ה כל וכו׳ וקאמר כיני מתניתין:

מוסף רש״י

ויהא עון תלוי בראשו. שיהא אביו המודר הנאה אוכל על ידו (נדרים מח.). **כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת.** שאינה כל כך ברשות המקבל, שאם הקדישה אינה מוקדשת, אינה מתנה (שם). **ומשנה.** כגון משנה וברייתא של ששה סדרים (סוכה כח.). **גמרא.** זו היא סברא שהיו התנאים אחרונים מדקדקים בדברי הראשונים הסתומים לפרש וליתן בהם טעם, כמו שעשו האמוראים אחר התנאים, שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו בהן גמרא, ואומו דיוק שבימי התנאים וקראו הש״ס (שם). **הלכות.** הלכה למשה מסיני, כגון נוד ולבוד ולופן עקומה חלילין מחילין עשר נטיעות ערבה ויסוף המים (שם). **דקדוקי תורה.** ריבוי אותיות שבאין לדרוש בהן דיינים ומעוטים, כגון האומרים לאיש הנשים, שדקדקה התורה בלשונה לכתוב אות ומיהא ללמד (שם). **דדקדוקי סופרים.** שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הבריות ולהחמיר ולעשות סיג ואינים לתורה וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה, ודכותה בנכוחות (ל:) גר הבא לקבל תורה עליו חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ר׳ יוסי אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים (שם). **וקלין וחמורין.** דבריס הלמדין בק״ו, שיתנו לדון מעצמן לכל אדם ולא פירשו כלום בסיני (שם). **וגזרות שוות.** דבריס הלמדין בג״ש (שם). **ותקופות.** משנין הילוך חמה ולבנה (שם). **וגמטריאות.** דבריס הלמדין בלשון גימטריא, כגון שדך (ירמיה כה) בגל בא״ת ב״ש, כשדים, לב קמי (שם נא) בא״ת ב״ש, סהדה מנון בא״ט ב״ת, וכן לפי מנין האותיות, כגון אחם גזירות שלשים יום, מקדוש יהיה, יהי״ה בגימטריא שלשים הוו (סוכה כה.). **ומשלות כוכבים ומשלות שועלים.** שיסדו קדמונים לתת אמתלא לתוכחתם ותולין אותן בכוכבים וכשועלים כגון (סנהדרין לט.) מאזני צדק אבות אכלו בוסר (סוכה כח.). **שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת.** לא ידענא מאי היא (שם). **חויות דאביי ורבא.** כל מינעיא להו ולאביי ורבא היה מספקא להו וכבולין נתן את לבו ונתן בהן טעם וכימי אמוראים בשתמה (שם). **כל עוף שפורח עליו נשרף.** שהיו מלאכי השרת מתקבלין קרבניו לשמוע דברי תורה מפיו (שם).

עין משפט נר מצוה

קכג א מיי׳ פ״ז מהלכות נדרים הל׳ טז סמג לאוין רמב טוש״ע יו״ד סי׳ רכא סעיף ט:

קכד ב מיי׳ פ״ד מהל׳ מתנות הל׳ ל סמג עשין לו טוש״ע חו״מ סי׳ רמ רעט סעיף ל:

קכה ג מיי׳ שם הל׳ ח וסמג שם טוש״ע חו״מ סי׳ רפ סעיף ב:

קכו ד מיי׳ פ״ג מהלכות יבום הל׳ ל סמג עשין נא טוש״ע אה״ע סי׳ קנו סעיף ו:

תורה אור השלם

1 לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא:
משלי ח כא

מוסף תוספות

א. דמ״מ לשעתה מתנה היא. ר״ן נדרים מח.

רבינו גרשום

ואם אין אתה יכול להוציא מה שמכרתי והקדשתי משום דממון שלי הוא דלהכי מכרתי והקדשתי תחלה כדי שתהא מוחזקת המתנה בידי כך אינך יכול להחזיר מה שנתתי להם דמאחר שהייתי מוחזק מה שנתתי להם משלי נתתי ולא משל אביהן ולא עברתי על דעת הנותן דכי היכי דהקדשתי ומכרתי משלי ה״נ החזרתי משלי: הטיח עלי. כלומר נצחני יונתן בן עוזיאל: מעיקרא מאי סבר. הכי בעי מאי שנא מכר והקדיש קודם שהחזיר. משום דחשש למעשה בית חורון: ויהא עון ביטול הנדר דכתיב לא יחל דברו: אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה. וה״נ הכי סבירא ליה ליונתן בן עוזיאל אי הממון שלי שאני יכול למוכרן ולהקדישן כך מה שאני מחזיר משלי אני מחזיר להכי מכר והקדיש תחלה כדי שתהא מוחזקת בידו המתנה: גדול שבכולם. שבבינונים: תלמוד. זו הלכה: הלכות. אלו ברייתא כגון ספרי וספרא: הגדות. מדרשים: דקדוקי תורה. כגון חסרות ויתרות ומסורות: דקדוקי סופרים. כל חשבון שמנו חכמים כגון חמש עשרה נשים פוטרות כו׳ וחשבון השניות וכגון חמשה דברים נאמרו בנבלת עוף טהור: שיחת שדים. שהיה יודע ללוחשן ולהשביען בשם: ושיחת דקלים. שהיה יודע ללחוש דבר שתתמלא השדה דקלים ושיתעקרו: ושיחת מלאכי השרת. שהיה יודע להשביען בשם: חויות דאביי ורבא. היו יכולין לחרצן: **פים׳** האומר זה בני. נאמן לפטור את אשתו מן היבום כדמפר׳ בגמ׳: זה אחי אינו נאמן. שאם היו ר׳ אחין ובא אחד ממדינת הים ואמר אחים אנחנו ואמר אחד מן האחים אני מכיר שאחינו הוא ויטול עמנו בנחלה אינו נאמן הואיל ושאר אחים אינם מכירים אותו לא ימנו להם בנחלה שלא יהיו מצמצמין לו מנחלתן. אבל אותו שמכירו ומודה שאחיו הוא יטול עמו בחלקו חצי; ואם מת. בלא יורש אותו אח שבא: יחזרו הנכסים למקומן. לזה האח בלבד שנתן לו חלקו: נפלו לו נכסים ממקום אחר. לאותו אח שבא ומת: יירשו אחיו עמו עם זה שהודה בו שהוא אחיהן הואיל והוא מודה שאחיהן היה: למאי הלכתא. קא תני האומר זה בני נאמן:

ליורשו פשיטא. דלנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס לא (ג) יהא נאמן אע"ג דלעניין בכורה נאמן היינו משום שראוי ליורשו שהרי בידוע שהוא בנו[א] אבל הכא דלא ידעינן אם הוא ראוי ליורשו או לא אינו נאמן: **הואיל** ובידו לגרשה. אע"ג דהאי מגו לא חשיבא שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה והשתא שאומר זה בני לא פסיל לה[ב] מ"מ חשיב מגו לפטרה מיבם[ג]: **אזל** ליה הואיל דרב יוסף. ולא אמרינן הואיל ובידו לגרשה דס"ד השתא דאין נאמן לומר גרשתי אשתי עתה דאפי' להבא אין נאמן לומר גרשתי אשתי וא"ת א"כ מ"ט דמתני' דזה בני נאמן וי"ל דדוקא לענין שאמר גרשתי לא אמר מגו הואיל ובידו לגרשה משום דאם איתא דגרשה אית לה קלא ולכך אינו נאמן אבל זה בני נאמן במגו דהואיל ובידו לגרשה דיכול להיות שיש לו בן ואין ידוע לעולם:

למפרע אין נאמן. תימה דמאי קמ"ל פשיטא דאין נאמן לומר למפרע גרשתי אשתי שאם היה נאמן מה הועילו חכמים בתקנה שתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו אם תזנה תחתיו (גיטין דף יז.) דלעולם יחפה שיאמר גרשתיה קודם הזנות ויהיה נאמן בשלמא למ"ד בסמוך לא פלגינן דבורא אמי שפיר דאצטריך לאשמועינן דאפי' מכאן ולהבא אין נאמן כשאומר גרשתי מקודם אבל למ"ד פלגינן דבורא ונאמן מכאן ולהבא אלא למפרע דוקא אין נאמן קשה דמלתא דפשיטא היא:

פלוני בא על אשתי. מילתיה דרבא היא בפ"ק דסנהדרין (דף י. וש"ס) וקאמר התם מהו דתימא אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אבל אצל אשתו לא אמר קמ"ל וקשה לה"ר חיים דפשיטא הוא דאדם קרוב אצל אשתו כדתנן בזה בורר (שם דף מ:)[ד] ויש לומר דאף על גב דפסול לעדות הוא להעיד על אשתו כשאומר פלוני בא על אשתי הוה אמינא מתוך שנאמן על פלוני נאמן נמי עליה[ה]: מחזיא

ליורשו פשיטא לפטור את אשתו מן היבום אצטריכא ליה הא נמי תנינא [ו]מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן [א]יש לי אחים אינו נאמן התם דלא מוחזק לן באח הכא [ב]אף על גב דמוחזק ליה באח אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן [ג]א"ר יוסף מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא אלא אי אתמר הכי איתמר [ד] א"ר יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה אמר רב יוסף השתא דאמרת אמרינן הואיל בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה [ה]כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי [ו]אינו נאמן [ז]מנפח רב ששת בידיה אזל ליה הואיל דרב יוסף איני והא [ח]א"ר חייא בר אבין אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן לא קשיא כאן למפרע כאן להבא איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא מי פלגינן דבורא או לא פלגינן דבורא רב מארי ורב זביד חד אמר פלגינן וחד אמר לא פלגינן מאי שנא מדרבא [ט]דאמר רבא [י]איש פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו ולא להורגה בתרי גופי פלגינן בחד גופא לא פלגינן

ההוא

דקתני יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני מתני' דהתם בקדושין [סד.] משום דבעי לאוקמה אפי' כר' נתן דאמר נאמן לאסרה שאם אמר יש לי אחין נאמן והיא דר' נתן מוקמינן לה התם במוחזק לן דאית ליה אחי ולא מוחזק לן בבני אבל מתני' דהתם יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני כדפרישית הלכך אמר יש לי בנים אחזקה קמייתא הוא דמוקי לה הלכך נאמן וע"מ דאפי' אי אתי אח לאחר מכאן ואמר אחוהי דמיתנא הוינא[ט] לא כל כמיניה דאהני דבוריה [י] [לאחזוקי] לחזקה אמר יש לי אחין ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקה: **הכא.** אתי לאשמועינן דאע"ג דמוחזק לן בבוריה אית ליה אחי חזקה בעלמא [כ]בלא עדים אפ"ה אי אמר זה בני נאמן לפטרה מיבום וכדמפרש טעמא לקמן מגו דאי בעי פטר לה בגט והלכך מה לו לשקר דסד"א לא אתי מה לי לשקר ומרע ליה לחזקה קמ"ל נאמן. והאי דקתני זה בני נאמן ה"ה דאי אמר יש לי בנים נאמן להתירה אלא משום סיפא אצטריך ליה למיתני זה אחי אינו נאמן לאשמועינן דלתם לו מחלקו הוא נאמן ולא לירש עם שאר אחין תנא נמי רישא זה בני ומיהו סיפא דקתני זה אחי אינו נאמן לא בהיתר ולא באיסור של שוק מיירי דהא ודאי אפי' שתק אסורה כיון דמוחזק לן באחי ולא בבני אלא לענין לירש עם אחיו קאמר דאינו נאמן מ"מ איכא למימר דהכי קאמר דאינו נאמן לאסרה אם היא בחזקת מותרת כגון דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני: **הואיל ובעל שאמר גרשתי אם אשתי נאמן.** והלכך מגו דאי בעי אמר גרשתי ותפטר מהיבום כי אמר נמי יש לי בנים נאמן. וטעמא דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן היינו משום דאי בעי מגרש לה בפנינו: **א"ר יוסף מריה דאברהם הו.** רב יוסף חלה ושכח תלמודו כדאמרי' במסכת נדרים (דף מא.) ושמועות ששמע מרב יהודה רבו קודם חליו ועכשיו מתקשה בהן היה נותן אל לבו ותמה אם שמע כן והיה מתרגן מדעתו וה"ק רבינא"ע אפשר ששמעתי מרב יהודה שיעור גדול כזה דאלי תניא המשנה דקתני זה בני נאמן תולה טעמא בדלא תניא בדבר שאינו במשנה ובברייתא הך דבעל שאמר גרשתי את אשתי דמימרא בעלמא היא וגם היא לריכה טעם אחר ותולה את העיקר בטפל לו: **אלא אי.** אמר לי רב יהודה הכי אמרה: **אמר שמואל הואיל ובידו לגרשה.** דמגו דאי בעי מגרש לה ופטר לה בגיטא מיבום כי אמר נמי זה בני נאמן. ה"ג אלא אי אתמר אמר שמואל הואיל וכו': **בעל שאמר גרשתי אם אשתי נאמן.** לפטרה מיבום: **אינו נאמן.** דאם איתא דגרשה קלא אית לה למלתא הלכך לא אמרי' מה לי לשקר דכמה לי לשקר במקום עדים דמי ומיהו כי אמר זה בני נאמן דהתם ודאי איכא למימר הואיל ובידו לגרשה: **מנפח בידיה.** דרך שחוק כאדם שמנפח קש מתחת ידיו ומשליכו לאבוד כלומר כזה הרוח שהלך כך אבד טעמו של רב יוסף: **הואיל דרב יוסף.** דאמר בעל שאמר גרשתי. ומיהו הואיל דשמואל אתיה דהא ודאי מני מגרש לה: **למפרע.** אם עמד לפנינו באחד בחייל ואמר גרשתי את אשתי מאחד בניסן אינו נאמן להחזיקה כמו מגורשת למפרע שאם יבואו עדים אחרי כן שיאמרו אנו ראינו שזיינתה בט"ו בניסן תדון בחנק כדין אשת איש דאין הבעל נאמן לעשותה מגורשת למפרע אחרי אין כאן מגו אחרי אינו יכול עכשיו באחד בחייל לעשות לה גט שתתגרש בו למפרע מקודם זנות: **לאו להבא.** אם אמר גרשתי את אשתי סתם ח"ג עכשיו גרשתי דאינו מעיד עליה למפרע ולא נפקא מינה אלא לפטרה מכאן ולהבא בין לזנות בין ליפטר מיבום וגם להנשא לכל מי שתרלה בחיי בעלה דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה בפנינו ואכתי לא אזל לה הואיל דרב יוסף לגמרי דלהבא מיהא אמרינן הואיל: **איכעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא.** כלומר הא פשיטא לן דהיכא דאמר למפרע לא מהימנן לגבי זנות דמפרע דהא ליכא מגו ואם אמר עכשיו גרשתי דלא נפקא מינה אלא להבא ודאי מהימנינן ליה דהא אי בעי מני מגרש לה ומה לו לשקר אבל הא קמבעיא לן היכא דקאמר למפרע כלומר זה ל' יום שגרשתי את אשתי מהו להימוניה לפטרה מזנות דלהבא דגבי להבא איכא למימר מגו דמה לו לשקר לפטרה להבא בטענת גרושין דלמפרע הא אי בעי מני מגרש לה השתא: **מי פלגינן דבורא.** דבמאי דאמר גרשתי מהימנינן ליה ותפטר אשתו מכאן ולהבא ובמאי דאמר זה ל' יום דהיינו למפרע לא מהימנינן ליה דליכא מגו: **או לא פלגינן דבורא.** אלא כיון דלא מהימנינן ליה בגירושי מפרע משום דאין בידו לעשות וליכא מגו נמצא שלא גירש אשתו למפרע והשתא נמי לא גירש דאיהו לא טעין אלא גירושי מפרע אבל טענינן ליה בתמיה. והלכך כל היכא דאמר בעל גרשתי אתמול לא מהימנינן ליה כלל דמגו דלא מהימנן לגבי מפרע לא מהימן להבא דלא פלגינן דבורא ולא משכחת לה דמהימנן אלא היכא דאמר שתמא גרשתי את אשתי מ"ג עכשיו גרשתי את אשתי דמהימנינן אכוליה דבוריה דכיון דלא נפקא לן אמעשה דלשעבר כלל אלא אהכהו דלהבא מה לו לשקר הרי יכול לגרשה. כן נראה בעיני: **דאמר רבא.** בעל שאמר בפני ב"ד: **פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו.** לבועל ולא להורגה דאצל אשתו פסול הוא לעדות אלמא פלגינן האי עדות דלבועל מהימן לאשה לא מהימן: **בתרי גופי.** בועל ואשה פלגינן דלגבי בועל אינו מאמינין כל העדות: **בחד גופא.** למפרע ולהבא באשה אחת:

ההוא

עין משפט נר מצוה

קכז א ב מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה ב ועי' במ"מ ובלח"מ סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנז סעיף ו:

קכח ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ח:

קכט ד מיי' פי"ב מהל' עדות הל' ב ועי' בהשגות ובכ"מ סמג לאוין ריד טוש"ע חו"מ סי' לד סעיף כו:

רבינו גרשום

יש לי בנים. במדינת הים: נאמן ומותרת אשתו להנשא: יש לי אחים אינו נאמן. לאוסרה לעלמא: התם. משום הכי איכא למימר דנאמן דלא מוחזק לן בבוריה דאית ליה אח: הכא. במתני' אע"ג דאתחזק באחי ואיכא למימר משום הכי אמר זה בני דלא בעי דנפלה איתתיה קמייהו ליבום אפי' הכי נאמן: מריה דאברהם. מתמיה: תלי תניא בדלא תניא. דהא דקא תני במתני' האומר זה בני נאמן ושנויה היא תלי במימרא דהא דקאמר בעל שאמר גרשתי כו'. כלומר דלא תיהוי זקוקה ליבום מימרא בעלמא היא ולא משנה. והיכי תלי מימרא במשנה משום דרב יוסף חולה היה ושכח תלמודו באונס היה מתמיה בעצמו היאך תלה רב יהודה רבו תניא בדלא תניא. אלא ודאי לעולם לא אמר לי כי הא מלתא דלא תלה משנה במימר'. אלא הכי אתמר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כו' הואיל ובידו לגרשה. בפנינו דאינה זקוקה ליבם להכי אמר מתני' זה בני נאמן דאמרינן הואיל ובידו לגרשה ולפוטרה מה לו לשקר היכא דאמר זה בני וטעם של משנתנו משום הואיל הוא ולאו משום מימרא כשאמר בעל גרשתי דלא ידעי דקושטא קאמר. אי לאו משום דאמר' הואיל ובידו לגרשה לפנינו: והואיל וטעם משנתנו דבאומר זה בני [נאמן] משום האי טעמא הואיל ובידו לגרשה. בעל נמי שאמר גרשתי דנאמן מטעם דמשנתנו הואיל ובידו לגרשה: מנפח רב ששת. מפיח בידיה: אזל ליה הואיל דרב יוסף. דאמר הואיל ובידו לגרשה אינה עיקר השתא דרב יצחק ב"ר שמואל קתני דאינו נאמן: לא קשיא כאן למפרע כאן להבא. הכי פירושא אם דינתה אשתו ובתר הכי קאמר גרשתיה קודם שזינתה כדי לפוטרה ממיתה אין נאמן דאיכא למימר מחפה הוא עליה. אבל אם קודם שזינתה אמר גרשתי את אשתי נאמן. אבל הא מיבעיא לן דינתה למפרע ואחר כך אמר גרשתי וחזרה וזינתה אחר כך מהו להימוניה להבא. לזנות קמא אינו נאמן דאיכא למימר כדי לחפות עליה קאמר אבל מי מהימנינן ליה דאמרינן דבזנות שני כבר היתה פנויה הואיל ואמר קודם לכן גרשתי. ו) אבל בזנות ראשון דשוב אמר גרשתי אף נאמן. או לא פלגינן דבורא הואיל ואין נאמן מזנות ראשון דלחפות קאמר כך אינו נאמן לפוטרה משני: הוא. הבעל עצמו: ואחר. עד עמו: מצטרפין להורגו. לאותו נואף דהבעל רחוק הוא לגבי נואף ונאמן להעיד עליו עם עד שני: ואין מצטרפין להורגה. לאשתו דקרוב לאשתו אלמא פלגינן דבורא לגבי נואף נאמן ולגבי אשתו אינו נאמן: ומשני נואף ואשתו

ו) נראה דל"ל ודוקא על זנות דאשון דשוב אמר וכו'

מסורת הש"ס

א) קדושין סד., ב) כתובות ב. שבת כב. [עיתוסין עה.], ג) [נקמן קלה. ע"ש], ד) [סנהדרין מג.], ה) [גיטין סד.], ו) סנהדרין י., ז) ס"ל לאזוקה,

---

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה הבא כו' בלא עדים. תמוה לי הא בגרשתי דידעינן דודאי דהיתה מוחזקת בא"א ואפ"ה נאמן במגו דבידו לגרשה. וקנא יש לתלק דבגרשתי בכל רגע ורגע בידו לסלק המוקה דא"א ע"י גירושין אבל יש לי בנים דהוא ענין אחר שאין בידו אף בידו לסלק המוקה ע"י גירושין מ"מ במה שמסלק ע"י יש לי בנים אינו נאמן. ודוחק דמ"מ איך יפיגין ממתני' דגרשתי נאמן הא שני ושני ודמתני' רק בלא אחזקה לאיסורא בעדים וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכי אתמר אמר שמואל בפ"ל ותיבות אמר רב יהודה נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה ומשני התם וכו' לאו כל כמיניה דאהני דבוריה לאחזוקה. נ"ב פי' דבוריה דהאיך שאמר יש לי בנים: (ג) תוס' ד"ה ליורשו וכו' נוסף לא היה נאמן:

מוסף רש"י

יש לי בנים. ואין אשתו זקוקה ליבם (קדושין סד.). יש לי אחים. זקוקה ליבם, והיא היתה עד הנס בחזקת שאינה זקוקה (שם). מריה דאברהם. לשון תמיה הוא (שבת כב.) תמה על דברי רבו ואמר מריה דאברהם מה זה היה לשמואל לומר כן, ועוד שהלה רב יוסף ושם תלמודו ותוהה על דבריו הרלאמוים (כתובות ב.). מנפח רב ששת בידיה. כלומר רוח הוא זה שאמרת (סנהדרין מג.). בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. דמה לו לשקר הרי בידו לגרשה (גיטין סד.). להורגו ולא להורגה. לפי שקרוב הוא אצלה, ואע"ג דמהימנינן ליה בהלי מסהדותא לגבי חבריה לא מהימנינן ליה לגבי אשתו, והיינו פלגינן דבורא, דהא חד דיבורא הוא ולגבי הלי מהימנן ולא מהימן לגבי הלי (סנהדרין י.).

מוסף תוספות

א. [ד]היינו גזירת הכתוב דכתיב יכיר דכיון שהדבר ידוע שהוא בנו נאמן לומר כי זה הבכור. רבינו יונה, ועיין רשב"ם. ב. [ו]אפי' לישראל נמי לא הוה לן למישרי לפי מה שאנו סברין דמיגו לחצי טענה לא אמרינן. המג"ן. ג. דהא לא איכפת ליה לבעל אם אינה נשאת לכהן והיה לו לגרשה כדי שלא תזקק ליבם ותנשא לישראל, וכשבאין לפנינו על כרחינו אנו מאמינין אותן שאינה זקוקה ליבם זה וכיון שהותרה הותרה שאם אינה זקוקה ליבם מפני טענה זו שטען מותרת אף לכהן. שם. ד. דבעל כאשתו לענין עדות. תוס' סנהדרין י. ה. מיגו דמהימן להורגו מהימן להורגה. שם.

רבינו גרשום (המשך)

תרי גופי ניכוה. ומשום הכי פלגינן דבורא אבל בחד מלתא כי האי מלתא דלעיל דזיינתה וזיינתה לא פלגינן ואינו נאמן לתבא דהואיל ואינו נאמן למפרע

ההוא דהוה קא שכיב. והיו לו אחין ולא בנין דמוחזק ליבם: אמרו ליה אספיה למאן. זקוקה ליבום או מותרת לשוק: **חזיא להכנא.** נלמ"ד דוקא אלא שמותרת לכל אדם ואינה זקוקה ליבם ומיהו להכנא אסירא דהא ע"י (ד) מגו דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן מהימנין (ה) כדמפרש ואזיל: **למאי ניחוש לה.** לאסרה לשוק: **הא"ר חייא בר אבא כו'.** והאי נמי הכי קאמר גרשתי את אשתי וחזיא לעלמא ומיהו להכנא אסירא דהא לא פטרינן לה אלא בטענת גרשתי את אשתי וגרושה פסולה לכהן שהרי אינה נפטרת בטענת יש לי בנים דהא מוחזק לן בגויה דאין לו בנים ומיהו לא טענין יש לי בנים דניחמניה ע"י מגו דאמי פטר לה בגט הלכך הכי קאמר גרשתי את אשתי ונאמן הוא דאי בעי מגרש לה: **ואנן אשינויי כו'.** דלמא אמורמי נינהו דפליגי אליבא דר' יוחנן ואיכא למאן דאמר אינו נאמן אפילו להכא דלא אמרינן מגו שהרי רגלים יש לדבר שלא גירשה דאם גירשה קלא הוה ליה למילתא כדאמרינן בהאשה שנתארמלה (ו): **חוש לה.** כאביי ותיאסר לשוק ומשום דאמר לעיל למאי ניחוש קאמר הכא דודאי איכא למיחש. ומהכא שמעינן דבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן: **הוא דהוה מוחזק לן.** בגויה דלית ליה אחי חזקה בעלמא בלא עדים וידעינן היו דודאי דאין לו בנים ואי לא דמוחזק לן דלית ליה אחי היה לנו לאסרה לשוק מספק כיון דודאי אין לו בנים: **ועוד האמר בשעת מיתה כו'.** ואע"פ שאין לו בנים כיון דאמר אין לי אחים נאמן להתירה ואע"ג דמוחזק לן באחי נאמן להתירה מגו דאי בעי פטר לה בגיטא ומה לו לשקר כדאמרי' נמי לעיל דאף על גב דמוחזק לן באחי ואמר זה בני נאמן להתירה משום מגו דאתי מגו ומרע ליה לאחזקה: **אמר ליה אביי הא אמרי דאיכא עדים ועדים ולריכין אנו לחוש לדברייסה ולהמתין עד שנשמע מה בפי עדים: ומשני השתא מיהת הא ליתנהו.** ואין לנו אלא מה שעיינו רואות: **ולו היינו.** דמקשינן בכתובות בפ' האשה שנתארמלה [כג.] גבי בנתיה דמר שמואל דאשתדיין ואסקינהו לארעא דישראל ואמרו נשביתי וטהורה אני ושרינהו רבי חנינא להנשא לכהנים ואמרי' והאיכא עדים במדינת הים שנטמאו ואמר ר' חנינא עדים בלד אסמן רוח לפונית ותאסר בתמיה ומפרש התם דעדי טומאה אתמר: **אם הקילו בשבויה.** דהרבה הקילו בה חכמים במסכת כתובות דאמרי' אשה ועד אחד נאמנין לומר טהורה וטעמא דבשביל שנתייחדה בין השבאין אין לנו לאסרה שהרי סתם אשה משמרת עצמה מזנות ואוקמה אחזקתה ואיסור קל הוא אם נישאת לכהן: **נקל באשה אינו.** בתמיה דאיכא (ו) איסור חנק והרי היא בחזקת איסור עד עתה ואל תתירנה מספק כיון דאמרי אינשי דאיכא עדים במדינת הים שזקוקה ליבם: **דמגוולא נפשה לגבי שבאי** לא גרסינן ופירוש היה בספרים: **חוש לה.** כאביי ולא תנשא בלא חליצה: **דקאמרי אחינו הוא.** ומשום הכי קתני גבי נפלו לו נכסים ממקום אחר דכולן יורשין אותו: **ומו לא.** הלא עם כל אחיו יש לו ליטול: **דקאמרי אין לנו יודעין.** הלכך לא שקיל מינייהו מידי דאמרי ליה אייתי ראיה וכשמת הן יורשין אותו מכח אחיהן הם שמודה להן שאותו הספק אחיהן היה: **זאת אומרת כו'.** ופלוגתא היא בכמה מקומות בגמ' (ב"ק דף קיח.) דרב הונא ורב יהודה אמרי חייב ור"ל ור' יוחנן אמרי פטור וקיימא לן דפטור דהלכתא כרבי יוחנן מחבירו (ז) וכרב נחמן בדיני (ח) אלא שישבע שבועת היסת שאינו יודע. ומתניתין נמי האח האחד טוען בשביל אחיו הספק ממון יש לאחי בידכם והן אומרים אין לנו יודעין ואמרי' פטורין דאוקי ממונא בחזקת מריה: לעולם

חזיא לכהנא רבה. יש מוחקים רבה משום דלכל הפחות אלמנה היא ולא חזיא לכהן גדול ואומר ר"י דשפיר גרס רבה דהא אף לכהן הדיוט אסירא דהא מטעם שאמר גרשתיה היה מתיר (א) ולא שהיה אומר שהיו לו בנים דא"כ היה נאמן כדתנן במתניתין דזה בני נאמן ומאי הוי מייתי עלה מילתא דר' יוחנן אלא הכי פירושו דחזיא לכהנא רבה כלומר אינה זקוקה ליבום שגרשתיה דמותרת לכל העולם ואפי' לכהן גדול מטעם זיקת יבמין והי"ר מנחם גרס חזיא לכהונה כלומר אינה זקוקה ליבם וחוזרת לכהונת בי נשא לאכול בתרומה (ב): ס"ג **הא אמרי דאיכא עדים במדינת הים דידעי דאית ליה אחי.** וה"פ הא יצא קול הכא שאומרים דאיכא עדים במדינת הים (ג) וכ"ג והא איכא עדים במדינת הים דאי ודאי דאיכא עדים במדינת הים א"כ מאי קאמר השתא מיהת הא ליתנהו ואי בעי למימר שיש לנו לחוש שמא יש עדים הא ודאי ליכא (ד) למיחש דהא תנן יש לי בנים נאמן והי"ר אין לי אחים נאמן דמגו דאי בעי פטר לה בגיטא וכן בפרק שני דכתובות (דף כג. ושם) על בנתיה דמר שמואל דאשתדיין ופריך הא אמרי איכא עדים במדינת הים אבל אי ליכא קול אין לנו לחוש מאלינו שמא יש עדים דהא תנן התם נשביתי וטהורה אני נאמנת:

אביי אמר לעולם חייב. (ו) וקשה דרב יהודה אדרב יהודה דברים שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו. ושם) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה ומפרש התם דזה כלל גדול אפי' ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אלמא לרב יהודה ברי ושמא נאמן דוקא גבי מלוה אית ליה לרב יהודה דברי עדיף דהוי ברי משום דאם לא הלוהו לא היה מעיז פניו לומר מנה לי בידך שברי הלוה יודע שלא הלוה ממנו כלום (ה) ושמא של לוה גרוע שהיה לו לידע אם הלוה אז לא הלוה (ו) ולכך חייב אבל גבי שור שנגח את הפרה אלא חשיב ברי של ניזק משום דיודע שהמזיק אינו יודע מתי ילדה קודם נגיחה אז לאחר נגיחה לכך טוען ברי שיודע שלא יכחישנו המזיק ושמא של מזיק אינו גרוע כי אין לו לידע כי לא היה שם (ז) אבל קשה הא דאמר בפ"ק דכתובות (דף יב. ושם) אמר ליה אביי לרב יוסף הא דרב יהודה אמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דשמואל היא דפסיק התם כרבן גמליאל דנאמנת כשאמרה משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והשתא הא אפילו רב יהודה מודה לשם דאינה נאמנת לפי שהבעל אינו יודע מתי נאנסה לא חשיב ברי שלה כי ההיא דניזק ומזיק (ח) (ומיהו י"ל (ט) דהוה מלי למימר וליטעמיך) וכן ברים הבית והעלייה (ב"מ דף קטז: ושם) גבי אם היה מכיר מקלת אבניו נוטלן ומוקי לה דקאמר איני יודע וקאמר ליומא תיהוי תיובתא דר"ג ור' יוחנן דאמרי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור והשתא הא לרב יהודה נמי הוי תיובתא דמודה התם דפטור דהוי ברי גרוע משום דאידך אינו יודע אם היו שלו לפי שהרבה אבנים דומות זו לזו וי"ל דאביי דהכא לא משוי חילוק בין ברי חשוב דמלוה לברי גרוע דהא קאמר הכא לעולם חייב ושאני הכא דכי מנה לאחר בידך דמי משמע דאם הוא עצמו היה אומר אחיך אני והוא אומר אינו יודע יטול בחלקו אע"ג דהוי ברי גרוע דהם אינן יודעים אם יש להם אח במדינת הים או לאו (ח) והשתא אמי אפיר דהכא דכתובות אביי אמר לה והכא דהכא והעלייה (שם) נמי דקאמר ליומא תהוי תיובתא דר"ג משום דלאביי לא הוי תיובתא דרב יהודה וזה כלל גדול בדין דרים פרק הפרה לא מוקי לאביי לאתיוי אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אלא מוקי להכי דאמר התם א"ל לכי הא דאיתמר (לעיל דף לב.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאזלינן בתר חזקה אפילו כנגד רובא ואין להאריך כאן: כל

מסורת הש"ס

א) [לעיל קלד:], ב) [יבמות לא:], ג) כתובות כג. קדושין יב:, ד) רש"ל מ"ז, ה) [לפמ"ש תוס' ניטין כו. ד"ה התם וכו' ל"ל רבה], ו) [ב"ק קיח. ב"מ לז: קנז: כתובות יב:], ז) [כתובות כג.], ח) [עירובין מז: בילה ל.], ט) [כתובות יג.], י) גלין,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה מאי ניחוש: (ב) שם אם הקלנו בשביה נקל כל"ל ותיבי' משום דמנוולא נפשה לגבי שבאי ממתק: (ג) שם ואינך מאי קאמרי אי דקאמרי אי אחוזא הוא: (ד) רשב"ם ד"ה חזיא וכו' על ידי שאמר כל"ל ותיבות מגו דבעל ממתק: (ה) בא"ד מהימנין ליה כדמפרש: (ו) ד"ה נקל באשת איש וכו' איסור חנק. נ"ב אע"ג דעבשאי אינה ס"ל וליכא חנק כי אם לאו דלא תהיה אשת המתה המולה מ"מ מאחר דקודם שמת בעלה היתה בחזקת ס"ל עדיין בחזקת אותו איסור עומדת וזהו איסור חנק לא חנק ממש רק איסור חנק שהיה בה לא נפתלק ממנה עד שנפטרה מזיקת יבמה: (ו) תוס' ד"ה אביי וכו' חייב דא"ת וקשה לרב יהודה: (ח) בא"ד ומיהו י"ל **התם** דהוה מלי:

מוסף תוספות

א. [ו]היכי חזיא אפי' לכהן הדיוט. ריטב"ש. ב. ואילו היתה זקוקה ליבם היבם פוסלה וכמו ששנינו (יבמות סז:) העובר והיבם פוסלין ואין מאכילין. כשב"ש. ג. וכתב הרמב"ן [דהאי] קול הוחזק כאן בב"ד דבמדינת הים איכא עדים. אמנם רבינו יונה כתב ואע"ג דקיי"ל וכו', התם היינו טעמא דלא מיתסר אם יצא קול שיש עדים במדינת הים שהיא מקודשת עד שיגיעו לדבר הברור, משום דמוקמי לה בחזקת פנויה דאשה זו בחזקת פנויה עומדת ואין מוציאין מחזקה בקול בעלמא, אבל הכא הרי זה הקול יוצא להכחיש עיקר החזקה הראשונה, דהא אמרי דאיכא עדים במדינת הים דידעי דאית ליה אחי, וכיון דאפשר לברר הדבר חיישינן ונמתין עד שיתברר הדבר. ד. דא"כ אין לדבר סוף דלעולם איכא למיחש. תוס' קדושין יב: ה. [ו]יודע שיכחישנו אם הוא משקר. תוס' ב"ק מו. ו. הלכך מדטעין שמא מוכחא מלתא דברי דהאי אמת הוא. שם. ז. [ד]אטו בכי הא גוונא דלא הו"ל למידע י"ל ברי ושמא ברי עדיף א"כ האומר לחבירו שורך הזיק את שורי והוא אומר איני יודע נימא ברי עדיף ויתחייב לו, אין לדבר סוף. תוס' י"ל. ח. [ומיהו] י"ל כיון דהאי אח מסהיד עליה שהוא בעל דינו כמותם אע"ג דאינהו לא הוה להו למידע אמרינן בהו ברי ושמא ברי עדיף למאן דמחייב ואילו היה טוען הואי אח דברי לי דאנא אחוכון הוו מחייבי אבל בודאי אי לא הוה האי אח דאודי ליה לא הוו מחייבי אע"ג דאיהו טעין ברי ואינהו טעני שמא. תוס' י"י.

עין משפט נר מצוה

קל א מיי' פי"ב מהלכות גירושין הל' ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ג:

קלא ב ג מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה ג סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנז סעיף ח:

קלב ד מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' ח ועיי' במ"מ סמג עשין לו טור שו"ע חו"מ סי' רפ ס"ד:

קלג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

קלד ו מיי' פ"א מהל' טוען הל' ח ועיין במ"מ סמג עשין לה טור ש"ע חו"מ סי' עה ס"ע:

גליון הש"ם

גמרא חוש לה. עיין נ"י פי"ב דיבמות דף לח ע"ב וע"ש. ונראה להמכוון בדרך ב' תירוצים. אי דפירכת הש"ס מנא ידעינן דהוא אינו נאמן אף דכיון דנאנס כדאמרי' הכא חוש לה. או דהתנאה בעלמותה בלא עדים לא כלום היא כמו במקדש בלא עדים ובגיטו"ל ימות מפורש הכי: **רשב"ם** ד"ה נקל בו' **דאיכא איסור** (חוק) [חנק]. ק"ל הא יאמת מאיסור ס"ל ודק היא יכמה לבד הוא רק לאו וכזה ק"ל על תוס' יומא דף נה ע"ב ד"ה והתנן:

מוסף רש"י

בעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן. דאם אינה דגרשה קלא אית לן למנאה אלכך לא אמרינן מה לי לשקר, דכמה לי לשקר במקום עדים דמי (לעיל קלד:). **עדים בצד אסתן.** בלא קפון, מלפון זהב יאמה (חיוב לו) מתרגם מלאסתנא (כתובות כג.) רוח לפונית, ואינן בחיס ומעידים, **ותאסר.** בתמיה (קדושין יב:). **והלה אומר איני יודע פטור.** מלגאלם, ומכל מקום משבעינן ליה שבועת היסת שכן הוא כדכיון שאינו יודע שהוא חייב לו (כתובות יב: ב"ק קיח.). דלא עדיף שמא מנכי, הא לי נמי הוי טעין ליה אין לך בידי כלום הוי משבעינן ליה שבועת היסת (ב"ק שם).

רבינו גרשום

ואמרי ליה איתתא למאן. כלומר דלא הוה ידעי אי הוה [לה] בן כדי שלא תהיה אשתו זקוקה ליבום אי לאו: אמר להו חזיא לכהנא רבא. לאו משום דוקא קאמר לכהנא רבא משום דאיהו דאסור באלמנה אלא לכל כהנא הדיוטות דאינה זקוקה ליבום דאית ליה בני: חוש לה. להתירה דנאמן דנסמוך אשנויי. ואיכא דאמרי חוש לה דאינו נאמן: לאו היינו דר' חנינא דאמר. במסכת כתובות האשה שאמרה נשבתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר שאין עדות אחרת אלא היא. ואמרי' והלא שמא יש לך עדים במדינת הים שנשבית ולא תהא נאמנת שאומרת טהורה אני. אמר להו ר' חנינא עדים בצד אסתן. עדיה בצד דרום לסוף העולם דליתנהו קמן ואנן אסרין לה. הכא נמי הואיל דליתנהו הני עדים לקמן

דאסהדי דאית ליה אחי והוא אומר אין לו אחין וגם מוחזק לן דלית אחי נאמן: נקל באשת איש. לפוטרה בלא חליצה ויבום: חוש לה. להיתר ואיכא דאמרי חוש לה לאיסור: ותו לא. הא בכל הנכסים ראוי ליטול כאחד מהן: יירשו אחיו עמו. הואיל דקאמרי דלא הוי אחיהון ואמאי יירשו: לא צריכא דקאמרי אין אנו יודעין אם אחינו הוא אם לאו. ומשום הכי יתרי בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן ומצו למימר להאי אנת מיהא מודה דאחינו הוא משום הכי נירות כותך. והאי דלא יהיבנא ליה מחלקן משום דאנן לא ידעין דאחינו היה: זאת אומרת. דיטול עמו בחלקו דהאי דמודי לו ולא בחלקן דהאי דאמרי אין אנו יודעין. הכי נמי בעלמא כשאמר אחד לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אפי' משבועה:

קלה: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה. פירש בקונטרס דהוי כמתנת בריא שאין יכול לחזור בה[א] וקשה דתנן בפרק קמא דב"מ (דף יח.) מלא דייתיקי מתנות ושוברים הרי זה לא יחזיר שאני אומר כו' ודייק בגמרא הא אמר תנו נותנין ומוקי לה בשכיב מרע דליכא למימר שמא נתנו לאחר דאפי' נתנו לאחר מצי הדר ביה והשתא הא קתני מתנה דהיינו מהיום ולאחר מיתה דהוי כמתנת שכיב מרע דלא קני עד לאחר מיתה ואי אינו יכול לחזור בו אמאי אם אמר תנו נותנין ומפרש רבינו תם מהיום ולאחר מיתה היינו מהיום אם לא לאחזור בי עד לאחר מיתה[ב] ומיירי כגון שפירש בפירוש מהיום אם לא יחזור עד לאחר מיתה דמסתמא אם אמר מהיום ולאחר מיתה הוי מהיום קני גופו ולאחר מיתה קני פירות כדמשמע במתני' בסמוך[ג] ואע"ג דנקט הכא כלישנא דלקמן מכל מקום לא אייתי בחד גוונא וה"נ אשכחנא בפרק כל הגט (גיטין דף כו: ושם ד"ה לכשאכניסנה) אמר לגבלר כתוב (ד) לאשתי לכשאכניסנה אגרשנה אינו גט משום שמא ימרו גיטה קודם לבנה ובינמות פ' ר"ג (דף נב. ושם ד"ה לכשאכניסנה) כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה הרי זה גט ול"ל דבגיטין איירי שכתב זמן שעומד בו[ד] ובינמות איירי שכתב זמן שלאחר נשואין אע"פ שהלשון שוה מיהו התם י"ל דאינו גט לכתחלה כלומר מדרבנן אבל מדאורייתא הוי גט[ה]: אקנייה

לעולם אימא לך חייב ושאני הכא דכמנה לאחר בידך דמי: (ו) מת יחזרו נכסים למקומן: (ז) בעי רבא שבח ששבחו נכסים מאליהם מהו [א] בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים כגון [ב] דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון מאי [ג] תיקו: **מתני'** [ד] מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו הרי זו אינה כלום [ה] זיכה בה לאחר בין מן היורשין בין שאינן מן היורשין דבריו קיימין: **גמ'** תנו רבנן איזה היא דייתיקי [ו] כל שכתוב בה דא תהא למיקם ולהיות ואיזה היא מתנה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה אלא מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה מעכשיו לא הויא מתנה אמר אביי הכי קאמר [ה] איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה יתיב רבה בר רב הונא באכסדרא דבי רב ויתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן [ז] שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת [ח] אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אמר להו רבי אלעזר [ט] איזדהרו בה רב אמרה ואמר להו רבי יוחנן איזדהרו בה אמר רב נחמן בר יצחק כותיה דרב שיזבי מסתברא אי אמרת בשלמא רבי אלעזר אמרה אצטריך רבי יוחנן לאסהודי עליה דר' אלעזר אלא אי אמרת רבי יוחנן אמרה אצטריך רבי אלעזר לאסהודי עליה דר' יוחנן רביה ועוד תא שמע דר' אלעזר אמרה [י] דשלח רבין משמיה דרבי אבהו הוו יודעים ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבינו שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ור' יוחנן אמר תיבדק מאי תיבדק כי אתא רב דימי אמר [יא] דייתיקי מבטלת דייתיקי שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת [יב] רואין אם כמיפה את כחו כותבין ואם לאו אין כותבין מתיב ר' אבא בר ממל [יג] בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין הא שכיב מרע כותבין ונותנין הוא מותיב לה והוא מפרק לה [יד] במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו דאמר

מתנה לאחר מיתה שהרי אין כח לאדם ליתן מקודם לכן דבר שלא יוכל להקנות באותו הזמן שהוא רולה שתתקיים המתנה ואחר מיתה היאך יכול אדם ליתן אחרי שמת ונקבר: ומתמהינן טעמא דהויא מתנה משום דכתב לאחר מיתה בהדי מהיום אבל אם כתב מהיום גרידא לא הויא מתנתו מתנה והלא קל וחומר הוא דהוי מתנה גמורה מעכשיו שהרי נתן לו גוף ופירות מהיום: **דלא קני.** פירות אלא לאחר מיתה דומיא דמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה ומיהו בהכי עדיפא משכיב מרע דמתנת שכיב מרע יכול לחזור בו ואינן לאחר כדלקמן דייתיקי מבטלת דייתיקי אבל מתנת בריא דמהיום ולאחר מיתה אינו יכול למכור עוד הגוף כל ימי חייו אלא פירות: **כתבו ותנו מנה.** מנכסי לפלוני ומת השכיב מרע קודם שכתבו ותנו לו את השטר למקבל מתנה שוב אין כותבין ונותנין לו את המנה: **שמא לא גמר בו'.** והאי דנקט כתבו ותנו לאו דוקא דהוא הדין אם אמר תנו וכתבו כדמוכח לקמן דלא חשיב ליה מיפה את כחו לקנות בלא שטר עד דאמר להו תנו אף כתבו כדלקמן [קנו.]: **אודהרו בה.** שכן הלכה: **אצטריך ר' יוחנן לאסהודי עליה דרבי אלעזר.** תלמידו שאימינו בו: **אצטריך רבי אלעזר.** בתמיה והלא דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין: **משום רבינו.** רב: **ורבי יוחנן אומר תיבדק.** לאו לאיפלוגי עליה דרבי אלעזר אמת דהא אסהיד רבי יוחנן עליה דרבי אלעזר כדאמרינן לעיל אלא לפרושי אמת שלריך לבדוק היאך לוה האי שכיב מרע לכתוב שטר זה משום דזמנין דכותבין ונותנין אף לאחר מיתה כגון במיפה שכיב מרע כחו של מקבל מתנה כדמפרש ואזיל דאמר תנו אף כתבו וכו': **כי אמא רב דימי אמר.** שני דברים והשניה מפרשת להך בדיקה: **דייתיקי מבטלת דייתיקי.** שכיב מרע שכתב נכסיו לאחד וחזר וכתב לאחר שני קנה ראשון לא קנה משום דכל מתנתו דכל מי שמת [קנב:] וכיון שכתב לשני חזר בו מן הראשון ודוקא בכתיבה בלא זיכוי כדאמרינן לקמן בפרקין דמי שמת [שם] פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אמא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה כו' אבל גבי מתנת בריא שאינו יכול לחזור בו ראשון קנה ולא שני: **אם כמיפה את כחו כו'.** אם כדי ליפות כחו של מקבל מתנה לוה השכיב מרע לכתוב לו את השטר להיות לו לעדות על מתנה זו ולא לעכב המתנה נתכוון ולא יקנה אלא בשטר כותבין ונותנין אפי' לאחר מיתה ולקמן מפרש היכי דמי והיינו מיבדק לעיל: **הא שכיב מרע כותבין ונותנין.** [לקמן קמז:] גבי לוותא שכיב מרע דדבריו ככתובין וכמסורין דמו משום דלא מבטלת דעתו עליו ה"נ אמרינן גבי שטר אפילו לאחר מיתה דכנכתב מחיים דמי: **והוא מפרק לה.** להך דוקיא במיפה את כחו ומיהו בריא אע"ג שמיפה את כחו כענין זיכוי שכיב מרע דקאמר תנו אף כתבו אפילו הכי אין כותבין ונותנין לאחר מיתה דבבריא אמרינן משום דדבריו אינן ככתובין הולרך לזכות לו בשטר ולא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: כדאמר

קלה א ב מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' ח סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפ סעיף ג וע"ש:
קלו ג מיי' פ"ט מהל' זכיה הלכה כד כה טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף כה:
קלז ה מיי' שם פי"ב הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנז סעיף ו:
קלח ו מיי' שם פ"ח הלכה יג סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף יח:
קלט ז מיי' שם פ"ט הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סעיף יג:
קמ ח מיי' שם פ"ח הל' יג סמג עשין פב טוש"ע שם סעיף יח:
קמא ט י טוש"ע שם סעיף כג:

רבינו גרשום

אין. חייב לשלם ושאני הכי אמאי לא יהבי ליה בחלקו דדמי האי כמי שאמ' לחבירו מנה לפלוני בידך ואותו אחד פלוני עצמו אין יודע אם מחויב לו אם לאו ואמר הלה איני יודע שאני חייב לו פטור מכל וכל דאף הכי כמו זה אומר על זה אחיכם הוא וזה עצמו אינו יודע אם אחיהם הוא והללו אומרים אין אנו יודעין פטורין מליתן לו כלום: בשבח שהשביחו נכסים הללו. שנטל חלקו של אח והשביחו מאליהן ומת מהו מי אמרינן דכי היכי דנפלי לו נכסים ממקום אחר דמי וירשו אחיו עמו בשוה או דלמא הואיל דהנהו נכסים הן שנטל מחלק האח שהיה מודה ליה ולא יירשו הני אחריני אלא יחזרו נכסים למקומן ליד זה בלבד שחלק לו: המגיע לכתפים. כגון תבואה לקצור וענבים לבצור: **פיס'** ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו. להכי קאמ' קשורה שאילו נמצאת על המטה בלבד שמא איכא למימר שמא אחר זרקה על המטה. ונמצא כתוב באותו דייתיקי מתנה מכל נכסיו לאחד מן היורשים הרי זה אינה כלום ואיכא למימר הואיל ולא נתנה מחיים חזר בו: זיכה בו לאחר בין היורשין כו': דייתיקי. שטר צואת שכיב מרע: מתנה של בריא כל שכתוב בה מהיום כו'. הא לאו הכי לא קנה והא כל מתנה איבעי למיתן ליה מעכשיו הרשות בידו: כל שכתוב בו מהיום. יתחיל מתנה זו שיהא ברשותך ומגמר לא תגמר אלא לאחר מיתה: באכסדרה דבי רב. בבית המדרש: ומת. קודם שהספיקו לכתוב: ר' שיזבי אמר ר' אלעזר אמרה. להא מלתא ואמר להו ר' יוחנן אזהרו בה דהכי עיקר דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: היינו דאצטריך ר' יוחנן לאסהודי עליה. לומר אזהרו בה כדי לקיים דברי ר' אלעזר תלמידו: אלא אי אמרת כו' ועוד תי"ש דר' אלעזר אמרה כו': שלח ר' אלעזר לגולה כו' משום רבינו. רב. אלמא דר' אלעזר אמרה: ור' יוחנן אמר תבדק. באיזה ענין אמר אותו שכיב מרע כדמפרש רב דימי: כי אתא רב דימי אמר תרתי דייתיקי מבטלת דייתיקי. שאם כתב לאחד שטר מתנה מכל נכסיו וחזר ונטלן מזה וכתבן לאחר זו מתנה שכתב לשני מבטלת מתנה של ראשון ושני קנה ראשון לא קנה: רואין. והיינו דקאמר תבדק: אם במיפה את כחו. כדאמר לקמן דאמר

להו תנו אף כתבו וחתמו דהיינו יפוי כח דאמר תנו אף כתבו דבנתינה לחוד סגי וכתיבה לא הוי אלא יפוי כח ולא משמע דבכתיבה דבלאו הכי באמירה בעלמא קונה שכיב מרע: הוא מפרק לה. אם אמר שכיב מרע במיפה את כחו כותבין ונותנין:

לעולם חייב. דברי ושמא ברי עדיף ושאני הכא דהספק עצמו אינו יודע ואינו יכול לטעון טענת ודאי וספק וספק הוא והלכך אוקי ממונא בחזקת מריה אבל האמ טוען בשביל הספק מנה לאחי בידכם הלכך אמרי ליה לאו בעל דברים דידן את: **בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך.** שנתן זה לספק קרקע ריקנית וטרח בה זה הספק לחרוש ולזרוע והרי היא עתה כשחוזרת לו לנותן מלאה פירות לא תיבעי לך דהא ודאי כולהו חולקים בהאי שבח דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי דהא לא קרינא ביה יחזרו נכסים למקומן שהרי לא נתן לו פירות אלא קרקע ריקנית: **ואלים.** דלא נשתנה שמו מכבתחלה: **ואסקא שרטון.** מעצמה אלא זיבלה הספק ולא טרח בכך: **מתני' דייתיקי.** שטר צוואת שכיב מרע כדדרים ליה בגמרא דא תהא למיקם ולהיות: **ירשו.** רבותא נקט דליכא למימר אחר כתב ונתנה לשם כדי לזכות בנכסי המת: **הרי זו אינה כלום.** אפי' אם החזיק אחר מיתה באותו השטר אותו שנכתבה לו המתנה לא קני דאע"ג דצוואת שכיב מרע קונה לאחר מיתה הני מילי (ב) כדי שלא תטרף דעתו עליו אבל כח השטר לא עדיף כצוואתו שהרי לא גמר להקנותו אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה: **זיכה בה.** השכיב מרע: **לאחר.** מחיים אע"פ שלא נכתב לשם אותו האיש אלא כך אמר לו נכסים הכתובים בשטר זה אני מקנה לך בקבלת השטר שתקבל ממני הרי זה קנה דלא גרע מצוואת פיו ורבותא קתני (ג). לאחר גרסינן בסדר המשנה: **דבריו קיימין.** אע"ג דאין ראוי ליורשו קני לאחר מיתה בלא קנין דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו: **גמ' איזו היא דייתיקי.** איזו היא מתנת שכיב מרע שנובה לאחר מיתה אע"ג דלא כתב בה מהיום: **דא תהא למיקם ולמיהוי.** אחר מיתתי והיינו לשון דייתיקי: **ואיזו היא מתנת בריא שתקנה כל שכתוב בה מהיום כו'.** דמשמע הכי גופה קנוי לך מהיום ופירי לאחר מיתה. אבל אי לא הוה כתב בה מהיום אינו קונה דאין

מסורת הש"ס

(א) [ע' תוס' לעיל מב: ד"ה שנתן], ב) לעיל קכד., ג) ב"מ יט., ד) לקמן קנב. גיטין טו:, ה) [לעיל סה.], ו) [גיטין ט: לקמן קנב.], ז) לקמן קנב.,

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאחר בידך דמי נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו בעי רבא שבח: (ב) רשב"ם ד"ה הרי זו אינה וכו' הני מילי צוואת פיו כדי שלא תטרף: (ג) ד"ה לאחר מחיים וכו' לאחר הס"ד ואמ"כ מ"ש לאחר נכתב": (ד) תד"ה כל וכו' כתוב גט לאמתי וכו' וכיבמות אמרי' האומר כתוב גט לארוסתי:

מוסף רש"י

דיקלא. קטן הגיע להן אגיסן, ואלים. שמתעבה אחרי כן, וכן הגיע להן אדעא ואסקא אחרי כן שרטון. וזכל ומתייפתה בכך (לעיל קכד.). **דא תהא למיקם ולהיות.** שטר זה יהיה לקום ולהיות בכל הכתוב בו, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי (ב"מ יט.). **אין כותבין ונותנין.** לאחר שמת (לקמן קנב.). **שמא לא גמר להקנותו.** לו על פי צוואתו במקנה דתקון רבנן לשכיב מרע, **אלא בשטר.** לכי מטא שטרא ליהיה ליקנינא בשטרא, ואין שטר מקנה לאחר מיתה. דהא פקעה ליה רשותא דנותן (גיטין ט:) דלענין שטר לא אמור רבנן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אלא לענין מתנת ממון, דאי אמר תנו נותנין אף לאחר מיתה (לקמן נב.). **דייתיקי.** של שני מבטלת דייתיקי של ראשון, דשכיב מרע יכול לחזור בו, הלכך אתמרן קנה, שהרי חזר בו מראשון. דייתיקי לשון מתנת שכיב מרע, דאמרינן דא תהא למיקם ולמיהוי, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו (לקמן קנב.).

מוסף תוספות

א. וקשיא א"כ היינו מתנת בריא לגמרי, ואיכא למימר כיון דלא אכיל לפירא מחיים דמיא קצת למתנת שכיב מרע. המג"ן. ב. והשתא דמיא למתנת שכיב מרע לגמרי, דמצי הדר ביה, ומיהו כי זכי בה לגמרי לאחר מיתה, מהיום קני לה. ר"ן. ובתוס' רי"ד מפרש דברי ר"ת בזה"ל: שמהיום תתחיל לקנות ולא תגמור המתנה אלא לאחר מיתה. ג. [ד]תנן האב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן והרי כשמוכרן לאחר חוזר בו ממתנה ואפ"ה תני ביה אינו יכול למכור אלמא לא מצי הדר ביה. תוס' ר"ר. ד. שכתב זמן דקודם נישואין. תוס' יבמות נב: ה. האיאל ובידו לגרשה משנכתב וכו'. רש"י יבמות נב.

רבינו גרשום (המשך)

לחוד יקנה כותבין: ואם לאו. דלא אמר הכי אין כותבין משום דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין. דבריא בעי קנין ושטר ואין שטר לאחר מיתה: הא שכיב מרע. שאמר הכי כותבין ונותנין משום הכי אין כותבין ונותנין:

דאמר רב חסדא כו'. לקמן בפרק מי שמת דאמר רב יהודה אמר שמואל שכ"מ שכתב כל נכסיו לע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר [לקמן קנב.] ומשמע הא אם מת מקבל מתנה קנה ואע"פ שכתוב קנין בהך מתנה שכיב מרע לא אמרי' שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ומקשינן מינה התם לשמואל דאמר מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין לא ידענא מאי אידון בה דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ושטר של שכיב מרע אינו קונה עד לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה ומשני התם במיפה את כחו הואיל דרב יהודה אמר שמואל ואין הקנין מגרע כח השטר של שכיב מרע שלא הקנה לו אלא ליפות את כחו ואמרינן היכי דמי מיפה את כחו אמר רב חסדא וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא כלומר אינו אלא תוספת בעלמא ליפות את כחו: **הלכה כוסכין וגוסכין.** לאחר מיתה במיפה את כחו כרבי יוחנן דאמר תבדק והכי מוקמינן ליה בהדיא להא דשמואל במיפה את כחו לקמן במי שמת [קנב.]: **מתני' הכותב נכסיו לבניו.** פירוש שרולה ליתן אשה ואינו רולה לשעבד נכסיו לאשתו פן יפסידו בניה שיש לו מאשתו ראשונה ורולה לכתוב להם נכסיו לאחר מותו אלא שיאכל פירות בחייו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דמשמע מהיום יהא קנוי לך הגוף לבדו ולאחר מיתה תהא גמרת המתנה שתאכל גם הפירות לאחר מיתתי אבל בלא מהיום לא נתן להם כלום דאין מתנה לאחר מיתה דבהיא שעתא אין לו חלק בהן שיוכל להקנותן: **ר' יוסי אומר אינו צריך.** לכתוב מהיום וטעמא מפרש בגמרא: **גמ' גט ואינו גט.** דשמא כך אמר מעכשיו יהא גט אם אמות או דלמא מהדר קא הדר ביה ואין גט לאחר מיתה הלכך הויא ספק מגורשת ואם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם: **תולה.** דלמא לא הוי גט: **ואינה מתיימת.** דלמא הוי גט ומצא לוקח גרושת אחיו וחייב כרת. והכא נמי הוה לן למימר דמתנת ספק היא ולא קנו. ומשני התם גבי גט לא שייכי בה שתי מתנות כי הכא דימא מקנא הגט מהיום ומקנתו לאחר מיתה כדאמר גבי מתנת קרקע הלכך מספקא לן אי תנאה הוי כו' כדפרישית אבל הכא איכא לאוקמי תרוייהו שפיר דהכי קאמר ליה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה וכיון דאיכא למימר הכי לא נתכוין לא לתנאי ולא לחזרה דהכי משמע טפי: **זמנו של שטר.** שכתב בתחלתו בכך וכך בשבת אמר לנו פלוני הוו עלי עדים וקנו ממני לפלוני בני לאחר מיתתי: **מוכיח עליו.** שמאותו זמן התחילה המתנה דאי לא תימא הכי זמן שנכתב בשטר בתנם נכתב אלא ודאי להקנות מאותו היום נכתב. והכי אלכתא כרבי יוסי דאם כתב לאחר מיתה קנה אע"ג דלא כתב מהיום דהא אמר רב הלכה כר' יוסי ואע"ג דאמר בפרק המגרש (גיטין דף פה:) אתקין רב בגיטין מן יומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו הואיל ולא איתמר בהדיא התם בגיטין הדר ביה רב מהא דאמר הלכה כרבי יוסי אלא אתקין אית לן למימר לגבי גט אשה הואיל ואין בו דבר קנין משום הכי הוא דאתקין לרווחא דמילתא משום חומרא דעריות אבל גבי ממונא הלכה כר' יוסי כי ס"ל כי לא אמר רב הלכה כר' יוסי אלא בשטר שיש בו קנין. ורא"ינו בדברי הגאונים ז"ל שאמרו הכי נהיגי במתיבתא כר' יהודה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין ואילו איתה קבלה בידם כי הלכה כר' יהודה לא היו מניחין הלכה ומפרשין מנהג (ועוד) שלא אמרו כי הלכה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין אלא נהגו וי"ל דכיון דחזו דסוגיא דשמעתא לקמן כר' יהודה נהגו כוותיה כן פי' רבינו חננאל גאון ותפוס דברי רבי יוסי גבי ממון דהא ר"ג דהלכתא כותיה בדיני [כתובות יג.] הוא דבעא מרבה בר אבוה אלמא סבירא ליה לר"ג הכי: **בהקנאה מהו.** בשטר שכתוב בו קנין מי פליג ר' יהודה ומצריך למכתב מהיום. ומשום הכי קמבעיא ליה דאיכא למימר דבשטר מתנה אלא קנין פליגי כגון שכתב שדי נתונה לך לאחר מיתה ומסר לו את השטר וכדקיימא לן [קידושין כו.] דקרקע נקנה בכסף או בשטר או בחזקה: **אקנייה וקנינא מיניה לא צריך.** זהו שכותבין בכל שטר שכתוב בו קנין שני קניין אחד בתחלת השטר וכך אמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני וכתבו ותתמו והיינו אקנייה שהקנה לעדים בקנין סודר לזכות לו למקבל מתנה ואחד בסוף השטר וקנינא מן פלוני לפלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל כו' כדאמר לקמן בגט פשוט (דף קפא:) צריך שיחזור מעינו של שטר בשיטה אחרונה והלכך אם כתוב בראש השטר אקנייה ובסיפא כתוב וקנינא היינו ייפוי כח דמשמע שני קניין שהם הקנה וגם אנו קנינו ממנו וקנין יתירא הוא ייפוי כח לקנות מהיום אבל אם כתב בראש השטר וקנינא ובסופו אקנייה משמע קנין אחד דפרושי קא מפרש וקנינא מיניה והיינו דאם שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אני נותן לפלוני כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר. ואין לפרש שכתב בשטר שני דברים אלו ביחד דאקנייה וקנינא מיניה דא"כ אמאי משוה חילוק בין אקנייה וקנינא מיניה ואקנייה ליטוי חילוק בין היכא דכתב שני לשונות קנין להיכא דלא כתב אלא אחד: **דאתן לא ידעינן.** אין רוב חכמים בקיאין בחילוק לשון זה: **וספרי ידעי.** בתמי' דאמרי לך נתכוונו ולא צריך למכתב מהיום: **וכדוכרן פסגמי.** היינו שטר עדות בלא קנין זכרון דברים ולא זכרון קנין והיינו כר"ג דאמר הקנאה אינו צריך: **אמון הכי מסניאו לה.** בלשון בעיא כדאמרן לעיל בעי רבא מר"ג כו'. והכי קיימא לן דאפילו לרבי יהודה לא צריך לכתוב מהיום בשטר אם בו קנין: **מתני' הכותב נכסיו לבנו.** הוא הדין לאחר: **לאחר מותו.** היינו מהיום ולאחר מיתה: **האב אינו יכול למכור.** לאחר הגוף והפירות לגמרי מפני שכתובין לבן הגוף מעכשיו ופירות לאחר מיתה: **הבן אינו יכול למכור.** לגמרי בחיי האב: **מפני שהן ברשות האב.** לאכול פירות. אלא בין שניהן יכולין למכרן לגמרי מעכשיו שהאב ימכור פירות והבן ימכור הגוף: **מכר האב.** סתמא מכורין לפירותיהן לזוקף עד שימות האב אבל לכשימות האב יטול הבן גם גוף פירות או הוא או הבא מכחו ל"ש מת האב בחיי הבן ול"ש מת הבן בחיי האב שהפירות מכר האב אבל הגוף קנוי לגמרי לבן משעה שכתב לו האב וכשמת הבן ואח"כ האב ויש לו בניש לאותו הבן הן יורשין את כחו: **מכר הבן.** בחיי האב אין לזוקף פירות עד שימות האב שהרי הוא הבן אבל כשימות האב יש לו מיהת לזוקף גוף ופירות וכגון שהבן קייש אבל מת הבן ואח"כ מת האב פלוגתא היא בגמרא אם קנה לוקח אם לאו: **גמ'** לא

אקנייה וקנינא מיניה לא צריך. פי' בקונטרס אחד בלשון השטר ואחד בסוף השטר כדאמר דלריך שיחזור מעינו של שטר בשיטה אחרונה וקשה דהא אין למדין משיטה אחרונה והא (לא) מ"ל למדין דמשום הכי לא מלריכין לכתוב מהיום: רבי

[א] דאמר רב חסדא וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ה"נ [ב] דאמר אף כתובו וחתומו והבו ליה איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כותבין ונותנין וכן אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כותבין ונותנין: **מתני'** [ג] הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר [ד] אינו צריך [ה] הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב [ו] מכר האב מכורים עד שימות האב: **גמ'** וכי כתב מהיום ולאחר מיתה מאי הוי הא תנן [ז] מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת התם [ח] מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אבל הכא הכי קאמר ליה [ט] גופא קני מהיום פירא לאחר מיתה: רבי יוסי אומר אינו צריך: [י] רבה בר אבוה חלש על לגביה רב הונא ורב נחמן אמר ליה רב הונא לרב נחמן בעי מיניה הלכה כרבי יוסי או אין הלכה כר' יוסי אמר ליה טעמיה דרבי יוסי לא ידענא הלכה איבעי מיניה אמר ליה את בעי מיניה אי הלכה אי לא וטעמיה אנא אמינא לך בעא מיניה אמר ליה הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי בתר דנפקו אמר ליה היינו טעמיה דרבי יוסי דאמר [יא] זמנו של שטר מוכיח עליו תניא נמי הכי רבי יוסי אומר אינו צריך מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו אמר ליה בהקנאה אינו צריך רב פפי אמר איכא אקניתא דצריך ואיכא אקניתא דלא צריך אקנייה וקנינא מיניה לא צריך קנינא מיניה ואקנייה צריך מתקיף לה רב חנינא מסורא [יב] מי איכא מידי דאנן לא ידעינן וספרי ידעי שאלונהו לספרי דאביי וידעי ולספרי דרבא וידעי רב הונא בריה דרב יהושע אמר [יג] בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה לא צריך ובדוכרן פתגמי דהוי באנפנא פליגי אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ואמר לי אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה אמר רבא אמר רב נחמן בהקנאה אינו צריך בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה לא צריך בדוכרן פתגמי דהוו באנפנא פליגי: הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו: [יד] איתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב אמר

אמר דהכי קאמר ליה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה וכיון דאיכא למימר הכי לא נתכוין לא לתנאי ולא לחזרה דהכי משמע טפי: **זמנו של שטר.** שכתב בתחלתו בכך וכך בשבת אמר לנו פלוני הוו עלי עדים וקנו ממני לפלוני בני לאחר מיתתי: **מוכיח עליו.** שמאותו זמן התחילה המתנה דאי לא תימא הכי זמן שנכתב בשטר בתנם נכתב אלא ודאי להקנות מאותו היום נכתב. והכי אלכתא כרבי יוסי דאם כתב לאחר מיתה קנה אע"ג דלא כתב מהיום דהא אמר רב הלכה כר' יוסי ואע"ג דאמר בפרק המגרש (גיטין דף פה:) אתקין רב בגיטין מן יומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו הואיל ולא איתמר בהדיא התם בגיטין הדר ביה רב מהא דאמר הלכה כרבי יוסי אלא אתקין אית לן למימר לגבי גט אשה הואיל ואין בו דבר קנין משום הכי הוא דאתקין לרווחא דמילתא משום חומרא דעריות אבל גבי ממונא הלכה כר' יוסי כי ס"ל כי לא אמר רב הלכה כר' יוסי אלא בשטר שיש בו קנין. ורא"ינו בדברי הגאונים ז"ל שאמרו הכי נהיגי במתיבתא כר' יהודה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין ואילו איתה קבלה בידם כי הלכה כר' יהודה לא היו מניחין הלכה ומפרשין מנהג (ועוד) שלא אמרו כי הלכה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין אלא נהגו וי"ל דכיון דחזו דסוגיא דשמעתא לקמן כר' יהודה נהגו כוותיה כן פי' רבינו חננאל גאון ותפוס דברי רבי יוסי גבי ממון דהא ר"ג דהלכתא כותיה בדיני [כתובות יג.] הוא דבעא מרבה בר אבוה אלמא סבירא ליה לר"ג הכי: **בהקנאה מהו.** בשטר שכתוב בו קנין מי פליג ר' יהודה ומצריך למכתב מהיום. ומשום הכי קמבעיא ליה דאיכא למימר דבשטר מתנה אלא קנין פליגי כגון שכתב שדי נתונה לך לאחר מיתה ומסר לו את השטר וכדקיימא לן [קידושין כו.] דקרקע נקנה בכסף או בשטר או בחזקה: **אקנייה וקנינא מיניה לא צריך.** זהו שכותבין בכל שטר שכתוב בו קנין שני קניין אחד בתחלת השטר וכך אמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני וכתבו ותתמו והיינו אקנייה שהקנה לעדים בקנין סודר לזכות לו למקבל מתנה ואחד בסוף השטר וקנינא מן פלוני לפלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל כו' כדאמר לקמן בגט פשוט (דף קפא:) צריך שיחזור מעינו של שטר בשיטה אחרונה והלכך אם כתוב בראש השטר אקנייה ובסיפא כתוב וקנינא היינו ייפוי כח דמשמע שני קניין שהם הקנה וגם אנו קנינו ממנו וקנין יתירא הוא ייפוי כח לקנות מהיום אבל אם כתב בראש השטר וקנינא ובסופו אקנייה משמע קנין אחד דפרושי קא מפרש וקנינא מיניה והיינו דאם שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אני נותן לפלוני כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר. ואין לפרש שכתב בשטר שני דברים אלו ביחד דאקנייה וקנינא מיניה דא"כ אמאי משוה חילוק בין אקנייה וקנינא מיניה ואקנייה ליטוי חילוק בין היכא דכתב שני לשונות קנין להיכא דלא כתב אלא אחד: **דאתן לא ידעינן.** אין רוב חכמים בקיאין בחילוק לשון זה: **וספרי ידעי.** בתמי' דאמרי לך נתכוונו ולא צריך למכתב מהיום: **וכדוכרן פסגמי.** היינו שטר עדות בלא קנין זכרון דברים ולא זכרון קנין והיינו כר"ג דאמר הקנאה אינו צריך: **אמון הכי מסניאו לה.** בלשון בעיא כדאמרן לעיל בעי רבא מר"ג כו'. והכי קיימא לן דאפילו לרבי יהודה לא צריך לכתוב מהיום בשטר אם בו קנין: **מתני' הכותב נכסיו לבנו.** הוא הדין לאחר: **לאחר מותו.** היינו מהיום ולאחר מיתה: **האב אינו יכול למכור.** לאחר הגוף והפירות לגמרי מפני שכתובין לבן הגוף מעכשיו ופירות לאחר מיתה: **הבן אינו יכול למכור.** לגמרי בחיי האב: **מפני שהן ברשות האב.** לאכול פירות. אלא בין שניהן יכולין למכרן לגמרי מעכשיו שהאב ימכור פירות והבן ימכור הגוף: **מכר האב.** סתמא מכורין לפירותיהן לזוקף עד שימות האב אבל לכשימות האב יטול הבן גם גוף פירות או הוא או הבא מכחו ל"ש מת האב בחיי הבן ול"ש מת הבן בחיי האב שהפירות מכר האב אבל הגוף קנוי לגמרי לבן משעה שכתב לו האב וכשמת הבן ואח"כ האב ויש לו בניש לאותו הבן הן יורשין את כחו: **מכר הבן.** בחיי האב אין לזוקף פירות עד שימות האב שהרי הוא הבן אבל כשימות האב יש לו מיהת לזוקף גוף ופירות וכגון שהבן קייש אבל מת הבן ואח"כ מת האב פלוגתא היא בגמרא אם קנה לוקח אם לאו: **גמ'** לא

[א] לקמן קנב:, [ב] [תוספ' כתובות פ"ח], [ג] [ינמות לו: ב"ק פח:], [ד] גיטין עב. קדושין נט: ס. [תוספ' דגיטין פ"ח], [ה] גיטין עב., [ו] [תוספ' לכתובות פ"ח גיטין עב. וש"נ], [ז] [סנהדרין כט:], [ח] ב"ק פח: ינמות לו:, [ט] ס"א הכא,

גליון הש"ס

גמרא גופא קני מהיום. עי' רשב"א גיטין עב ע"ב ד"ה גרסי' בירושלמי:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אקנייה וכו' וקשה וכו' משיטה אחרונה והא על כרחך למדין דמש"ה:

רבינו גרשום

כדאמר רב חסדא. בפרקין דלקמן היינו יפוי כח דכתב וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא כלומר לבר מן המתנה שאני נותן מקנה אני בקנין כדי ליפות כחו: הכי נמי להכי כותבין דאמר אף כתובו כלומר ליפות כחו בעלמא כתבו לו שטר: הלכה כותבין ונותנין. גבי שכיב מרע אפי' לאחר מותו הואיל דבאמירה מקנה: הכותב. בריא כל נכסיו לבנו בין הבנים או לבניו וריבה לאחד ומיעט לאח' דבלשון מתנה ראשי ואינו רוצה שיהא שלו אלא לאחר מיתה צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה דאם לא כתב מהיום הוי שטר לאחר מיתה: ר' יוסי אומר אינו צריך. כדמפרש בגמ': והא תנן האומר לאשה הרי זה גט מהיום ולאחר מיתה אינו גט. דאין גט לאחר מיתה: ואם מת חולצת. דאיכא גט: ולא מתייבמת. דאיכא למימר נפל עליה ריח גט. אלמא דכי האי גונא לא הוי גט מתנה נמי הואיל דאמר ליה מהיום ולאחר מיתה אמאי קונה הא משתכח דההוא שטר מתנה אינה נגמרת אלא לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה: אמר אביי לעולם הוי מתנה היכא דאמר מהיום כו' והתם גבי גט משום הכי אינו גט לאחר מיתה משום דמספקא לן אי ההיא אמירה דקאמר (מהכי) מהיום אי תנאה גמור הוי כלומר מדקאמר מהיום את מותרת לכל אדם והוי גט. או חזרה הוי דאיכא למימר הואיל שאמר לאחר מיתה כלומר מהיום אני נותן לך גיטך כדי שתהא מותרת לאחר מיתתי. ואיכא למימר קודם מיתה חזר בו מאותו גט ואין גט לאחר מיתה דמשום דמספקא לן הכי גבי גט אזלינן לחומרא ואינו גט אבל הכא גבי מתנה גופה של קרקע ושל נכסים קני ליה מהיום ופירא לאחר מיתה והשתא גובה מיהא מחיים הוי וחשיבא מתנה: שזמנו של שטר מוכיח עליו. שכתב בו כך וכך לבריאת עולם בכך בחודש נתן פלוני לפלוני מתנה זו הואיל שהזמן מחיים הוא כתוב מוכיח על השטר וכמאן דהיב מחיים דמי ולא צריך למכתב מהיום ולאחר מיתה: בעא מיניה רבא מרב נחמן אליבא דר' יהודה דאמר צריך למיכתב מהיום ולאחר מיתה בהקנאה מהו. כלומר אם הקנה לו בקנין מהיום מהו. מי אמרינן הואיל דהקנה לו מחיים קנה ולא צריך למיכתב ליה מהיום ולאחר מיתה. או דלמא אע"ג דהקנה לו מחיים לא סגי דלאו הכי: אמר ליה אם הקנה לו מחיים לא צריך למיכתב ליה מהיום ולאחר מיתה: אקנייה וקנינא מיניה דלא צריך. אקנייה שנתנה לו ושוב וקנינא מיניה משמע שתלה המתנה בקנין. כלומר כי היכי דקנינן מחיים מתנה נמי מחיים אי כתב הכי לא צריך למיכתב מהיום אבל אי כתב בה וקנינא מיניה ואקנייה שתלה הקנין במתנה דמשמע דאחר הקנין היתה המתנה אי לא כתב ליה מהיום הוי משמע דמתנה היתה לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה: מי איכא מידי דאנן לא ידעינן. הא שום ספרא לא בקיאי בהני מילי: לא צריך. למיכתב מהיום ולאחר מיתה הואיל דכתב ביה קנין כל קנין מחיים הוא לדברי הכל. אלא אי לא כתב ביה קנין וכתב ביה דוכרן פתגמא דהוה באנפנא בכך וכך פליגי ר' יהודה ור' יוסי

עין משפט נר מצוה

קמב א מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הלכה יג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רל סעיף יח: קמג ב מיי' שם פ"ב הלכה טו סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רמ סעיף ח:

קמד ג מיי' שם הלכה יג וסמג שם טור שו"ע חו"מ סי' רמ ס"ח:

קמה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

קמו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

קמז ו ז מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יד סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף ג:

קמח ח ט מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמ ס"ח:

מוסף רש"י

וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא. ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במתנה דכסף לעקריא ביה שריר וקייס, כלומר וקנינא מיניה קנין גמור לחוסיף וליייפות כחו לגבי המתנה שנתן בעל פה, ולשנתא ימיה ליפות כח הוא (לקמן קנב:). **הכותב נכסיו לבניו.** לאחר מותו, צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה. דליהוי ממנע גופא מהיום, שלא אהא רשאי למכרם, ופירות לאחר מיתה, ואם לא כתב מהיום אלא לאחר מיתה לא אמר כלום ויירשו אחיו עמו, או אם היה עליו בעל חוב מאוחר לאחר מתנה זו, בעל חוב גופה את מוחו (ע"ז לז.). **רבי יוסי** אומר אינו צריך. דלהכי כתיב זמן בשטר לומר מעכשיו הא מתנה מגופה של קרקע ופירות לאחר מיתה, דאי לא בעי למיכתב ליה אלא לאחר מיתה למה כתב זמן בשטר (שם). **הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו.** מהיום ולאחר מותו, שהגוף קנוי לבן מהיום אלא שאהא אוכל הפירות עד יום מותו (ב"ק פח:) שכתב מהיום ולאחר מיתה ואין לאב בהן אלא אכילת פירות בחייו (יבמות לו:). **מכר האב מכורים.** לאכול הלוקח פירות כל ימי חיי האב, שזכה בזכות שהיה לו לזה בהן (שם). **עד שימות.** לוקח אוכל פירות עד שימות האב וכשימות האב הולך הבן ומוציא מיד הלקוחות (ב"ק פח:). **מהיום ולאחר מיתה** גט ואינו גט. מספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ומצא שהוא גט משעת נתינתו, או חזרה הוי אחזר בו ממתי דאמר מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום, דכשלמא גבי מתנה איכא למימר גופא מהיום ופירא לאחר מיתה, אבל הכא ליכא למימר הכי, ולא משום תנאה ס"ל למימר מהיום אם ממתי (גיטין עב. וכעי"ז קדושין נט:). **ואם מת חולצת.** שמא אינו גט וחקוקה ליבם, **ולא מתייבמת.** שמא גט הוא והויא ליה גרושת אחיו והכי היא לו בכתם, שאין עליה זיקת יבום (קדושין ס. וכעי"ז גיטין שם) הואיל ולא אחזיה (גיטין שם). **טעמיה דר' יוסי לא ידענא.** אמאי קאמר אין צריך (שם). **זמנו של שטר מוכיח עליו.** דמהיום נתן לו את גוף הקרקע והפירות יאכל הוא בחיי, דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר המתנה (שם) דלהכי איכתיב זמן בשטרא לידע שמהיום נתן לו גוף הקרקע שלא יירשו אחיו עמו והפירות לאחר מותו (שם עז:).

רבינו גרשום (המשך)

דר' יהודה סבר הואיל דלא כתב קנין אע"ג דכתב בשטר כמנהג כל השטרות שכתוב בהן זכרון עדות לא סגי אי [לא] כתב בהו מהיום ולאחר מיתה משום דהוה שטר מתנה לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה. ור' יוסי סבר הואיל דכתב ביה זכרון עדות בהדיא סגי משום דזמנו של שטר מוכיח עליו דמחיים הוה: אתון הכי מתניתו לה. בלשון בעיא בעא מיניה רבא מר"נ: אנן בלשון מימרא מתנינן ליה. אמר רב נחמן אם הקנה לו אינו צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה: כתב נכסיו לבנו. שיהא שלו לאחר מיתה הגוף והפירות ועד שהאב חי הפירות של אב מכר האב מכורים הפירות לזוקף עד שימות האב: מת הבן בחיי האב. דלא באו לידי הבן לא קרקע ולא פירות:

קלו: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

רבי יוחנן סבר לא קנה לוקח. תימה אם כן אמאי אצטריך תקנת אושא דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה דלא עשתה ולא כלום (לקמן דף קלט:) [א] וי"ל דמיירי כגון שכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסיך ובפירות פירותיך [ב] ולא כתב בנכסיך דא"כ היה מכרה קיים כדאמר בהכותב (כתובות דף פג. ושם) אי נמי התם קנין פירות דבעל דלא הוי אלא מדרבנן ולא מצרכי לכתוב מהיום ולא הוי כקנין הגוף לכך אצטריך תקנת אושא [ג]:

לא קנה לוקח. פי' ריב"ם ויחזרו ליורשי הבן ולא יוכלו לקוחות לומר אביך זבן ואת מפקת כדאמרינן בסוף מי שמת (לקמן דף קנט. ושם ד"ה ולימרו) דלמ"ל גב דהכא לא שייך טעמא דלקמן משום שיאמר הבן אנא מכח אבא דאבא קאתינא דא"כ יקחו אחי האב אבל מכח כיון שאינו בא מכח אביו אלא מכח זקינו אלא היינו טעמא שיחזרו ליורשי הבן משום דבמיתת הבן נפלו נכסים לפני בנו וכשמת זקינו קנאם הבן בגבר ממילא ואחר כך ירשם בן הבן [ג] וקשה דאמר בסמוך מהו דתימא אביו אפילו לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה ולא יקחו הלקוחות במיתת האב והלא אם המקח בטל לא יחזרו לאב כי אם ליורשי הבן ויש לומר דשפיר קרי ליה בן בנו נפשיה לגבי לוקח ולא דמי לנכסיי לך ואחריך לפלוני ואחרי אחריך לפלוני דאם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון ולא אמר כיון שהקנה הגוף לשלישי לבסוף הוי כנופל לפניו במיתת השני שהרי לא הקנה לו כלום עד אחר שזכה שני ואפי' לרב ענן דאמר לעיל (דף קכה:) לירתיי ולא לירתי ירתיי דלדידיה אם אמר נכסיי לך ואחריך לפלוני אם מת שני [ד] לא יחזרו ליורשי שני לא דמי להכא דיותר יש לו לראשון בנכסים מלאב דהתם אם מכר ראשון כל הנכסים מכורים לעולם דהלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אבל הכא אין האב יכול למכור אלא עד שימות [ד] לכך יחזרו ליורשי הבן והתם ליורשי ראשון:

מביא ואינו קורא. פי' בקונטרס מביא משום דלדמתך קרינא ביה ואינו קורא דלא קרינא ביה מן האדמה אשר נתתה לי ותימה דאי קרינא ביה אדמתך קרינא ביה נמי מן האדמה אשר נתתה לי ונראה שתקנו מדרבנן להביא משום קנין פירות אבל קרינא לא מדאמרינן בהמוכר את הספינה (לעיל דף פב.) משום דמיחזי כשיקרא אי משום דאתי לאפקועי מתרומה ומעשר:

והתניא יחזרו נכסים ליורשי נותן. פירש בקונטרס וקשה לר' יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומשני תנאי היא דפליגי בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף או לא ואין נראה דהרבה תנאים מצינו דפליגי בקנין פירות בהדיא יותר מאלו גבי מוכר עבדו על מנת שישמשנו שלשים יום בחזקת הבתים (לעיל דף נ. ושם) [ה] ועוד (ב) לדברי לא גרסינן אלא אחריך תנאי היא ונראה דלר"ל פריך דשני אחריך שאני והכי פריך אי אמרת בשלמא דאחריך לא שאני אלא ההיא דיחזרו ליורשי ראשון הוי טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי כר"י (ג) א"ש דמצינו הרבה תנאים דפליגי בהכי אלא אי אמרת דההיא דיחזרו ליורשי ראשון סברא נמי בעלמא דלאו כקנין הגוף דמי והכא משום דאחריך שאני והתניא יחזרו ליורשי נותן והא אין סברא לומר דסבירא ליה דאחריך לאו כלום דלא מצינו פלוגתא בהכי ומשני אלא אחריך תנאי היא כלומר לעולם קמייתא נמי כרים לקים ואחריך נמי תנאי היא כדמייתי דפליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל באחריך דרבי סבר אחריך לאו כלום היא ולא הקנה לו אלא פירות ורשב"ג סבר אחריך שאני והשתא הוי כולהו כרים לקים והלכתא כותיה [ו]: (גליון. נראה דמייתי שפיר תנאי דע"כ באחריך פליגי אפי' לר"י ולא בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף אי לאו דהא טעמא דרשב"ג אין לו לשני אלא מה ששייר דראשון ע"כ משום דאמר אחריך דמשום קנין פירות גרידא פשיטא דלא היה יכול למכור כמו האב דאינו יכול למכור. ע"כ:) (רש"ף) אבל רוצה ראשון יכול למכור הגוף כדלקמן: **והתניא יחזרו ליורשי נותן.** לר' יוחנן פריך אע"ג דאיכא למימר אחריך שאני אפילו הכי יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי וכ"ש קנין פירות דעלמא דלאו כקנין הגוף דמי כרים לקים וקשיא לרבי יוחנן:

אמר רבי יוחנן לא קנה לוקח וריש לקיש אמר [א]קנה לוקח רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח [ב]קנין פירות כקנין הגוף דמי וריש לקיש אמר קנה לוקח [ג]קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והא איפליגו בה חדא זימנא [ד]דאיתמר המוכר שדהו לפירות רבי יוחנן אמר מביא וקורא וריש לקיש אמר מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי וריש לקיש אמר [ג]מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אמר לך ר' יוחנן אף על גב דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי הכא אצטריך סלקא דעתך אמינא אבא לגבי בריה אחולי אחיל קא משמע לן ורבי שמעון בן לקיש אמר אף על גב דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי הכא אצטריך סלקא דעתך אמינא כל לגבי נפשיה אפילו במקום בריה נפשיה עדיפא ליה קא משמע לן איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש [ג]נכסי לך ואחריך ירש פלוני ואחריו ירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי מת שני בחיי ראשון [ה]יחזרו נכסים ליורשי ראשון ואם איתא ליורשי נותן מיבעי ליה אמר ליה כבר תרגמה רב הושעיא בבבל אחריך שאני וכן רמי רבה בר רב הונא קמיה דרב ואמר אחריך שאני והתניא יחזרו ליורשי נותן תנאי

חייב דכתיב [שם] אשר תביא מארצך שהרי שיעבד לו ייקח הקרקע לפירותיו: **אחולי אחיל ליה.** גופא לגמרי וקנין פירות דאית ליה לא ליהוי קנין הגוף. וה"ג הוה מצי למימר דאי איתמר בהא בהא קאמר ר' יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי משום דכל לגבי נפשיה אפילו במקום בריה נפשיה עדיפא ליה וכיון דעבד לעצמו פירות שייר בקנין הגוף לעצמו אבל לגבי מוכר שדהו לפירות מודי רבי יוחנן לריש לקיש דקנין פירות שמקנה לאחרים לאו כקנין הגוף דמי דבכל דוכתא נפשיה עדיפא ליה ומשום דשמעינן לה מתירוציה דריש לקיש לא חשש הגמרא לפרש כן. ולר"ל נמי אי איתמר בהא בהא קאמר ריש לקיש משום דאבא לגבי בריה אחולי אחיל אבל לגבי מוכר שדהו לפירות אימא מודי ליה לרבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי קמ"ל: **מה השני.** אחרי הראשון קנה שלישי: **יחזרו נכסים ליורשי ראשון.** כלומר כשימות הראשון יורשיו יורשין מכאן שהרי לא זיכה לשלישי אלא מכח השני דהא לא קאמר לראשון נכסיי לך ואחריך לפלוני ואם אין פלוני יתנו לפלוני השלישי וכיון דשני לא זכה שלישי נמי לא יקנה אלא יורשי ראשון יירשו להני נכסים ואע"ג דלא היו קנוין לראשון אלא לאכול פירותיהן כל ימי חייו דהא קאמר ליה ואחריך לפלוני אפי' הכי כיון דאין אחריך קיים זכו יורשי ראשון בגוף ופירות. אי אמרת בשלמא קנין פירות הוי חשוב כקנין הגוף הלכך איכא למימר יחזרו ליורשי ראשון שהרי הפירות קנוין לו וכקנין הגוף דמי דאע"ג דהמוכר שדהו לפירות לא קנה בעל הפירות את הגוף משום קנין פירות כקנין הגוף היינו משום דבהדיא פירות מכר לו ולא גוף והרי הוא כמי שאמר לו ואחר אותו זמן יהא הגוף והפירות שלי אבל הכא לא שייר לעצמו כלום אלא לשלישי נתן את הגוף ולראשון ולשני נתן את הפירות וכיון דאיכא תרתי שיש לראשון קנין פירות דכקנין הגוף דמי וגם סילק הנותן עצמו מגוף ופירות הלכך יחזרו ליורשי ראשון אלא אי איתא דלאו כקנין הגוף דמי מאיזה טעם יחזרו לראשון: **יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה.** שהרי לראשון נתן פירות ואין אחריו אים שיקבל לא הגוף ולא פירות הלכך יחזרו לנותן או ליורשיו: **אחריך שאני.** דמשמע דגוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פרש אחריך יירש פלוני והא דלריש הלכך יטלו ביד יורשי ראשון דהכי קאמר ליה כל ימי חייך יהא הכל שלך הפרי והגוף ומה שישתייר אחריך יקבל פלוני ואם היה

לא קנה לוקח. אפילו לכשימות האב אחר כך שמעולם לא היו רואין לבא לידי הבן אלא יחזרו לשאר יורשי האב. ומיהו אם לא מכרן הבן בחיי האב היה מודה רבי יוחנן שאף על פי שמת הבן ואחר כך מת האב אפילו הכי יורשי הבן יורשין את מתנתו ולא יורשי האב אבל גבי מכירה הרי סילק נפשו משעת מכירה וגם לא בא לידו שיוכל הלוקח לזכות מכחו. ובפרק המובל בבבא קמא [ד] מפרש לפלוגתייהו הכי רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח אמר לך כי קתני מתניתין מכר הבן אין לוקח עד שימות האב הא כי מיית אית ליה לוקח דלא מת הבן בחיי האב דאתו להו לידיה דבן אבל מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן כי מיית אב נמי לית ליה לוקח אלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי וכי זבין לאו דידיה זבין ריש לקיש אמר קנה לוקח אמר לך כי קתני מתני' מכר הבן אין לוקח עד שימות האב כי מיית מיהא אית לוקח לא שנא לא מת הבן בחיי האב דאתו לידיה דבן לא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן קנה לוקח אלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכי זבין לידיה זבין: **קנין פירות.** שיש לו לאב כאילו הגוף קנוי לו דמי ולא היה הבן יכול למכור אלא ע"מ דאתו לידיה וכיון דלא אתו לידיה לא קני לוקח ומיהו אם לא מכרן הבן ולא סילק נפשו מהם ומת הבן בחיי האב לכשימות האב יירש בן הבן את זכות אביו שהיה לו בקרקע: **וקורא.** מקרא בכורים דקרינא ביה האדמה אשר נתתה לי ה' (דברים כו): **מביא ואינו קורא.** שאינו יכול לקרות האדמה אשר נתתה לי ומיהו בהאבה

לגבי בריה אחולי אחיל ליה אם אמר נכסיי לך ואחריך לפלוני אם מת שני [ד] לא יחזרו ליורשי שני לא דמי להכא דיותר יש לו לראשון בנכסים מלאב דהתם אם מכר ראשון כל הנכסים מכורים לעולם דהלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אבל הכא אין האב יכול למכור אלא עד שימות [ד] לכך יחזרו ליורשי הבן והתם ליורשי ראשון:

מביא ואינו קורא. פי' בקונטרס מביא משום דלדמתך קרינא ביה ואינו קורא דלא קרינא ביה מן האדמה אשר נתתה לי ותימה דאי קרינא ביה אדמתך קרינא ביה נמי מן האדמה אשר נתתה לי ונראה שתקנו מדרבנן להביא משום קנין פירות אבל קרינא לא מדאמרינן בהמוכר את הספינה (לעיל דף פב.) משום דמיחזי כשיקרא אי משום דאתי לאפקועי מתרומה ומעשר:

והתניא יחזרו נכסים ליורשי נותן. פירש בקונטרס וקשה לר' יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומשני תנאי היא דפליגי בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף או לא ואין נראה דהרבה תנאים מצינו דפליגי בקנין פירות בהדיא יותר מאלו גבי מוכר עבדו על מנת שישמשנו שלשים יום בחזקת הבתים (לעיל דף נ. ושם) [ה] ועוד (ב) לדברי לא גרסינן אלא אחריך תנאי היא ונראה דלר"ל פריך דשני אחריך שאני והכי פריך אי אמרת בשלמא דאחריך לא שאני אלא ההיא דיחזרו ליורשי ראשון הוי טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי כר"י (ג) א"ש דמצינו הרבה תנאים דפליגי בהכי אלא אי אמרת דההיא דיחזרו ליורשי ראשון סברא נמי בעלמא דלאו כקנין הגוף דמי והכא משום דאחריך שאני והתניא יחזרו ליורשי נותן והא אין סברא לומר דסבירא ליה דאחריך לאו כלום דלא מצינו פלוגתא בהכי ומשני אלא אחריך תנאי היא כלומר לעולם קמייתא נמי כרים לקים ואחריך נמי תנאי היא כדמייתי דפליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל באחריך דרבי סבר אחריך לאו כלום היא ולא הקנה לו אלא פירות ורשב"ג סבר אחריך שאני והשתא הוי כולהו כרים לקים והלכתא כותיה [ו]: (גליון. נראה דמייתי שפיר תנאי דע"כ באחריך פליגי אפי' לר"י ולא בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף אי לאו דהא טעמא דרשב"ג אין לו לשני אלא מה ששייר דראשון ע"כ משום דאמר אחריך דמשום קנין פירות גרידא פשיטא דלא היה יכול למכור כמו האב דאינו יכול למכור. ע"כ:) (רש"ף) אבל רוצה ראשון יכול למכור הגוף כדלקמן: **והתניא יחזרו ליורשי נותן.** לר' יוחנן פריך אע"ג דאיכא למימר אחריך שאני אפילו הכי יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי וכ"ש קנין פירות דעלמא דלאו כקנין הגוף דמי כרים לקים וקשיא לרבי יוחנן:

ס"ג

עין משפט נר מצוה

קמט א ב מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' יג סמג עשין פב טור שו"ע חו"מ סי' רמז ס"ה:
קנ ג מיי' פ"ד מהלכות כהורים ו סמג עשין קמ:
קנא ד ה מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' ז ועי' בהשגות ומ"מ סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ג:

רבינו גרשום

קנין פירות שיש לאביו עד שהוא חי דמי כמו שגוף הקרקע יהא שלו ולא בא ליד בן הואיל שמת בחייו לפיכך לא קנה לוקח: לאו כקנין הגוף דמי. והגוף ברשות הבן היה להכי קנה לוקח: המוכר שדהו לפירות. ללוקח עד אותו זמן שהתנו: ר' יוחנן אמר מביא בכורים וקורא. מן האדמה אשר נתתה לי אע"ג דפירות בלבד שלו אותו קנין פירות כקנין הגוף של קרקע הוא שלו עד אותו הזמן דמי ויכול לקרות: ריש לקיש אמר מביא וכו'. ולמה להו לאפלוגי תרי זמנא בהכי: אמר לך ר' יוחנן אע"ג. דגבי בכורים קנין פירות כקנין הגוף דמי אפ"ה אצטריך הכא לאשמועינן דלא קנה לוקח דסד"א ודאי קנה לוקח דאבא לגביה בריה מחיל ליה למכור אפילו בחייו וקנה לוקח קמ"ל דלא מחיל ולא קנה. וריש לקיש אמר דאע"ג לגבי בכורים בעלמא כו' הכא אצטריך דסד"א דלא קנה לוקח דכקנין הגוף דמי דכל לגבי נפשיה אפי' לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה מבריה ולא ניחא ליה למיזבן בחייו ולא קנה לוקח קמ"ל הכא דלגבי בריה מחיל ליה לזבוני שיהו מכורין במיתת האב וקנה לוקח: איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש. אם אמר שכיב מרע נכסיי לך ואחריך לפלוני ואחריו לפלוני משמע שנתן לראשון ושני הפירות בחייהן והשלישי יהא יורש גוף הנכסים: מת שני. בחיי ראשון כיון שלא באו ליד השני אין לשלישי כלום ושלישי הוא בא מכח שני אלא יחזרו הנכסים ליורשי הראשון הואיל דליתא לאחריך ולשלישי לא מצינן למיתן ליה דהכי לא פקיד המצוה. ואם איתא לריש לקיש דקנין פירות שיהא לראשון לאו כקנין הגוף דמי. אמאי יחזרו ליורשי ראשון כיון דלא הוה ליה קנין הגוף הקרקע כשמת ראשון יחזרו אותו ליורשי אותו שנתן מתחל' מיבעי ליה. אלא מדקאמר ליורשי ראשון ש"מ דקנין פירות שיש לראשון כקנין הגוף דמי וקשיא לריש לקיש: תרגמא רב אושעיא. לעולם אימא לך בעלמא לאו כקנין הגוף דמי. והכא מאי טעמא יחזרו ליורשי ראשון דהיכא דאמר ליה נותן לראשון ואחריך לפלוני שאני דמשמע ואחריך לפלוני אחריך הן שלו ולא בחייך לפי שבחיים הכל שלך הגוף והפירות. והשתא דמת אחריך בחייך הכל שלך הוא. להכי יחזרו ליורשי ראשון ולא ליורשי נותן דנותן סליק עצמו מהן הואיל ואמר אחריך לפיכך קאמרינן בדעתו דלא יחזרו עולמית לעצמו. ולעולם מהא לא תפשוט: והא תניא יחזרו ליורשי נותן. דמשמע דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וקשיא לר' יוחנן דאמר כו'.

מסורת הש"ס

א) [שבת קלה. וש"נ], ב) ב"מ לג. גיטין מז:, ג) [לעיל קכט:], ד) [פס:], ה) [ועי' תוס' ב"ק פח: ד"ה בתוספתא ותוס' כתובות נ. ד"ה הכעבל ותוס' יבמות לו: ד"ה קנין],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא קנה וכו' אם מת שני בחיי ראשון לא יחזרו ליורשי שני: (ב) ד"ה והתניא וכו' ולדבריו לא גרסי'. נ"ב כלומר והוא מימה לממוק מגרסא שהיא בריב הספרים: (ג) בא"ד קנין הגוף דמי כר"י וההיא דיחזרו ליורשי נותן סבר לאו כקנין הגוף דמי כר"ל ג"ש דמיני הרבה תנאים:

מוסף רש"י

אמר ר' יוחנן לא קנה לוקח. אפילו לכשימות האב, דקנין פירות שהיה לו לאב בנכסים הללו כקנין הגוף דמי, ואין מכירת הבן מכירה, ומתניתין דקתני אין לוקח בהן כלום עד שימות האב, הא כשימות האב יש לו, התם דמית האב בחיי הבן ומתקיימה המתנה, ומה מכר ראשון לשני כל זכות שתנא לידו, אבל מת הבן לא בא זכות לידו (במות לו:).
המוכר שדהו לפירות. שיאכל הלוקח פירות עד עשר שנים ומחזור הקרקע לבעליה, וזומן שאין היובל נוהג קאמר, דהייו משנגלו שבט לאומן ושבט גד שנגלו תחלה מעבר הירדן ע"י סנחריב, עד תרבות ירושלים, דאי בזמן שיובל נוהג אתם מכירה לפירות היא שהרי סופה לחזור ביובל (גיטין מ:). **מביא וקורא.** מביא בכורים וקורא אדמי אובד רשב"ם וכו' דיורשי האב יורשים ולא בני הבן, לא נהירא וכו', דמכיון [ד]מת הבן בחיי האב, פקע המכר מעיקרו ונשארו הנכסים ביד הבן. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ד. [דהכא] ודאי לא שייר בנכסים אלא למדת ימיו אבל (הכא) [התם] כיון דקאמר נכסי לך יש במשמע לשון זה שהם שלו לגמרי ושלא יהא לשני אלא מה ששייר. רבינו יונה. ה. ועוד וכו' הא כבר אית ליה לר' יוחנן בריתא דסברה כוותיה ועל כרחך תנאי היא. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ו. ולר' יוחנן סברי תרוייהו קנין פירות כקנין הגוף דמי ואפ"ה לרבי לא מצי למזבן, מידי דהוה האב במתני' שאינו יכול למכור דלית לה דלית ליה לרבי טעמא דאחרך. שם.

מוסף תוספות

א. הא כיון דאית ליה לבעל פירי הויא ליה אשה כבן ולא קנה לוקח. ר"ן. ב. דאע"ג דלית ליה לבעל פירות מצויא מיד הלקוחות משום תקנת אושא. שם. ג. ומה שפי' רשב"ם וכו' דיורשי האב יורשים ולא בני הבן, לא נהירא וכו', דמכיון [ד]מת הבן בחיי האב, פקע המכר מעיקרו ונשארו הנכסים ביד הבן. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ד. [דהכא] ודאי לא שייר בנכסים אלא למדת ימיו אבל (הכא) [התם] כיון דקאמר נכסי לך יש במשמע לשון זה שהם שלו לגמרי ושלא יהא לשני אלא מה ששייר. רבינו יונה. ה. ועוד וכו' הא כבר אית ליה לר' יוחנן בריתא דסברה כוותיה ועל כרחך תנאי היא. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ו. ולר' יוחנן סברי תרוייהו קנין פירות כקנין הגוף דמי ואפ"ה לרבי לא מצי למזבן, מידי דהוה האב במתני' שאינו יכול למכור דלית לה דלית ליה לרבי טעמא דאחרך. שם.

ה"ג **תנאי היא.** ולא גרסי' אלא אחריך נמי תנאי היא דמשמע דתירוצא דתרלינן לעיל [קלו:] לריש לקיש אחריך שאני לאו תירוצא הוא דהא ודאי לריש לקיש מתרלינן אחריך שאני כדמתרלי רב ורבי הושעיא לעיל [שם] דהשתא קיימי כולהו ברייתות כריש לקיש בין למאן דאמר יחזרו ליורשי נותן בין למאן דאמר יחזרו ליורשי ראשון כולהו סבירא להו דקנין פירות דעלמא לאו כקנין הגוף דמי דאפילו הך דקתני יחזרו ליורשי ראשון היינו משום דאחריך שאני אלא לרבי יוחנן הוא דמתרלינן הכי תנאי היא כלומר איכא תנאי דפליגי בקנין פירות דראשון אי כקנין הגוף דמי או לא ואנא סבירא לי כמאן דאמר כקנין הגוף דמי: **דתניא כו'.** דרבי ס"ל לאו כקנין הגוף דמי והך ברייתא דקתני יחזרו ליורשי נותן רבי היא ור"ש ס"ל כקנין הגוף דמי והך דקתני יחזרו ליורשי ראשון ר"ש היא ואנא ס"ל כר"ש והיינו דפסיק ר' יוחנן כר"ש ומיהו לר"ל לאו בקנין פירות כקנין הגוף דמי פליגי אלא לכ"ע לאו כקנין הגוף דמי ובהא פליגי רבי סבר אחריך נמי קנין פירות בעלמא הוא דאית ליה לראשון והלכך שני מוליא מיד הלקוחות והיכא דמת שני יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ורשב"ג סבר בעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והכא אחריך שאני אלא מה ששייר ראשון והיכא דמת שני יחזרו ליורשי ראשון. וכן עיקר דהשתא לא תקשי הלכתא אהלכתא דהא פסקינן הלכתא כריש לקיש בפ' החולץ[ה] דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ובהא דאחריך לפלוני קיימא לן כרבן שמעון דאין לשני אלא מה ששייר ראשון כדפסקינן הלכתא לקמן ולא פליג ריש לקיש על ההוא פסק דפסיק רבי יוחנן לקמן ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן דאמר אביי איזהו רשע ערום כו' ולקמן נמי [ע"ב] בהיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר אביי אזל איהו אקנייה לבנו קטן כרבן שמעון כו' עד אפי' רבן שמעון לא קאמר כו' דמהתם נמי שמעינן דהלכתא כרבן שמעון והלכך בעינן לפרושי דרבן שמעון ס"ל כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריך שאני ולא תקשי הלכתא אהלכתא: **וירד הראשון ומכר ואכל.** אורחא דמילתא נקט שמכר והוליא המעות בהוצאה: **השני מוליא מיד הלקוחות.** אחר שימות הראשון דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי ואחריך שאני לא אמרינן אליבא דרבי: **אלא מה ששייר ראשון.** ואם לא שייר כלום לא יטול השני כלום דקנין פירות דראשון כקנין הגוף דמי לר' יוחנן ולריש לקיש טעמא משום דאחריך שאני: **אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד.** קס"ד השתא פירות יכול לאכול ולמכור אבל לא הגוף ואם מכר השני מוליא מיד הלקוחות: **הא לגופא.** הא קמייתא דקאמר רבי השני מוליא הני מילי היכא דמכר הגוף שאין לו לראשון אלא פירות והך ברייתא[ו] דקאמר יורד לראשון ומוכר אפירות קאי: **הא לכתחלה.** קאמר ר"ש אין לו למכור לכתחלה הגוף אלא אכילת הפירות כדי שיתקיים דעתו של נותן דהא גלי דעתיה דניחא ליה שישתייר קצת לשני אם יתרלה הראשון לשייר אחריו כלום והכי קתני יורד לראשון ומוכר ואוכל משתמע דברי שהרי אינו יכול למכור כ"א פירות דשב"ג אומר אין לו לראשון לירד ולמכור משתמע שהרי הכל מכור ולא נתקיימה דעת הנותן אלא אכילת פירות הוא דאית ליה לכתחלה או למכרן אבל גופא דיעבד אין לכתחלה לא והא קמייתא דיעבד אין לשני אלא מה ששייר ראשון: **איזהו רשע ערום.** (ג) גורס לעבור על דברי הנותן: **ערום.** דאהנו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מקרי רשע ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות כן דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות בהן כרצונו: **זה המשיא עצה.** לראשון

תנאי היא דתניא [ו]נכסי לך ואחריך לפלוני יורד ראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר [א]אין לשני אלא מה ששייר ראשון ורמינהי נכסי לך ואחריך לפלוני יורד ראשון ומוכר ואוכל דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר [ב]אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד קשיא דרבי אדרבי ודרשב"ג אדרשב"ג דרבי אדרבי לא קשיא הא לגופא הא לפירא דרשב"ג אדרשב"ג לא קשיא [ג]הא לכתחלה הא דיעבד [ד]אמר אביי [ד]איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרבן שמעון בן גמליאל א"ר יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל [ה]ומודה שאם נתנן במתנת שכיב מרע לא עשה כלום מאי טעמא אמר אביי מתנת שכיב מרע לא קנה [ו]אלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך ומי אמר אביי הכי והא איתמר מתנת שכיב מרע מאימתי קנה אביי אמר עם גמר מיתה ורבא אמר [ז]לאחר גמר מיתה הדר ביה אביי מההיא [ח]ממאי דמההיא הדר ביה דלמא מהא הדר ביה לא סלקא דעתך דתנן [ט][ח]זה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום אמר רבי זירא א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג [י]ואפילו היו בהן עבדים והוציאן לחירות פשיטא מהו דתימא [ו] א"ל למיעבד איסורא לא יהבינן לך קא משמע לן אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל [ו]ואפי' עשאן תכריכין למת פשיטא מהו דתימא לשוינהו איסורי הנאה לא יהבי לך קא משמע לן דרש רב נחמן בר רב חסדא אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני נטלו ראשון ויצא בו באנו למחלוקת רבי ורשב"ג מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ע"כ לא פליגי רבי ורשב"ג התם אלא דמר סבר [ז]קנין פירות כקנין הגוף דמי ומר סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא הכא

למכור בנכסים דהא קי"ל כר"ש דאין לשני אלא מה ששייר ראשון ולא נעשה נחת רוחו של מת שאמר אחריך לפלוני דהוה ניחא ליה אם ישתייר ומיהו לא אקפיד קפידא גמורה שלא יוכל הראשון למכרן אם ירצה: **ומודה.** ר"ש אע"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אם נתנו אותו ראשון במתנת שכיב מרע כגון דאמר מהיום ולאחר מיתה לא אמר כלום והשני מוציא אי נמי כשהיה שכיב מרע נתנה דשתי מתנות הללו שוות כדאמרן לעיל [קלה:] איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע כו': ה"ג בהלכות גדולות ובפירוש רבינו חננאל **מ"ט אמר אביי מתנת שכיב מרע אימת הויא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך.** האי שני דקאמר עליה הנותן אחריך לפלוני קדם לזה שנתנו לו הראשון דמשעה שהתחיל האי ראשון לטרוף קנה השני דאחריך עם גמר מיתה משמע דמשעה דאין הראשון צריך לנכסים הללו זיכהו הנותן לזה השני אחריו מיד אבל האי מקבל מתנה מראשון לא קנה עד לאחר גמר מיתה דסתם אדם הנותן ממונו לאחר מיתתו אין רוצה להוציא ממונו מכחו עד שתגמר מיתתו אבל לעיל דנותן סליק נפשיה מהני נכסים שהרי נתנו לראשון חפץ הוא שיזכה השני עם גמר מיתתו של ראשון: **ומי אמר אביי הכי.** דמתנת שכיב מרע לאחר גמר מיתה: **עם גמר מיתה.** אלמא בהדי הדדי קנו ולאשמועינן אתא דחולקין בשוה: **מהיות.** דעם גמר מיתה: **לא ס"ד.** דמהיות דלאחר מיתה הדר ביה והא דלאי סתם שכיב מרע הנותן לאחרים ממון שלו אין בדעתו להוליאו מרשותו עד לאחר גמר מיתתו דאשכחן נמי כה"ג גבי אשתו כשהוא מגרשה ומתירה לאחרים דלא גמר להוליאה מכחו עד לאחר גמר מיתתו: **דתנן הרי זה גיטך אם מתי.** כלומר אם אמות אז יהא גט: **זה גיטך מחולי זה.** לאחר גמר חולי דהיינו לאחר מיתה: **זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום.** דלא גמר לגרשה עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה ודלא כר' יוסי מוקמינן לה בגיטין בפ' מי שאחזו קורדייקוס [עב.] דאי כרבי יוסי האמר זמנו של שטר מוכיח עליו וכמאן דאמר לה מהיום ולאחר מיתה דמי דקתני סתם חולצת ולא מתיימת וגבי אם מתי נמי דמי כמאן דאמר מהיום אם מתי דקתני סתם הרי זה גט מיהו שמעינן מינה דלאחר מיתה קמגרש לה וה"ה למתנתו דאי עם גמר מיתה א"כ הוי גט ואמאי קתני לא אמר כלום: **הוי כהן עבדים כו'.** כלומר ורבן שמעון קאמר דמה שמכר ראשון הכל הוי מכור ואפי' עבדים והוליאם לחירות. וקפריך פשיטא דכיון דאקני גוף לראשון מצי למעבד ביה כל מה דבעי: **למיעבד איסורא.** דהמשתרר עבדו עובר בעשה[ו] דלעולם בהם תעבודו (ויקרא כה): תכריכי המת אסורין בהנאה ובפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) נפקא לן מקראי: **נשוינהו איסור הנאה לא יהבינהו ניהליה.** אלא ע"מ ליהנות בהן בני אדם דניחא ליה לאינשי דליהנו אינשי מממוניה ולא יצא לאיבוד: **אתרוג זה נתון לך במתנה. כל ימיך: ואחריך.** אחר מיתתו: **לפלוני.** לאתת בו וגם לאכלו אם ירצה דהא לא קאמר ואחריו לפלוני: **נטלו ראשון וילא בו.** כלומר נטלו לאתת בו ובירך עליו: **באנו למחלוקת כו'.** דלרבי לא יצא ראשון דהא ליה בגויה אלא קנין פירות שהרי אינו יכול למכרו ולא קיימא ביה לכם [ויקרא כג] ולר"ש ראשון יצא דהא אי בעי הוה אכיל ליה או מזבן ליה דהא אחריך קאמר מה שישתייר אחריך: **עד כאן לא פליגי.** רבי ור"ש בפירות דראשון דודאי פירות אית ליה אלא בהכי פליגי דר"ש סבר קנין פירות שיש לו לראשון כקנין הגוף דמי אפי' לר"ל דאחריך שאני ורבי סבר לאו כקנין הגוף דמי ואם מכר את הגוף לא עשה ולא כלום אבל בפירות הכל מודים דאית ליה הלכך גבי אתרוג נמי יליאת ידי חובתו ליטלו היינו פירותיו דאפילו לרבי יצא:

דלמי

ה) [סוטה כח:, ב] לקמן קעד: כתובות לה: סוטה כח: ערכין כב., ג) גיטין עב. כתובות נב:, ד) [שבת קלה: וש"נ], ה) [יבמות לו.], ו) בס"א: בתריתא, ז) [ברכות מז:].

גליון הש"ס

גמרא ממאי דמההיא הדר. עי' מולין דף עז ע"א תוס' ד"ה בלשון. ופע"ק:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' מהו דתימא מצי אמר ליה למעבד איסורא לא יהבינהו לך: (**ב**) רשב"ם ד"ה איזהו רשע ערום רשע גוסס:

מוסף רש"י

איזהו רשע ערום. רשע המתעבר על ריב לא לו ומבטל מתנת הנותן, שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני, ובלאומו לא היה לראשון מוכר לאחרים להפסיד אחריך, ערום דמכל מקום מלגלג הוא ומה שעשה עשוי, שהנותן לא מיחה בשעת המתנה, כדשב"ג דאמר אם קדם לראשון ומכר מה שעשה עשוי, כי אין לאחריך אלא מה ששייר לראשון והכי לא שייר כלום (לקמן קעד:). **זה גיטך אם מתי.** שכיב מרע שכתב גט לאשתו בפחד מן הלשונות הללו, זה גיטך אם מתי או זה גיטך מחולי זה כו' (כתובות ב:). **לא אמר כלום.** אם מתי לא אמר כלום דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה, זה גיטך מחולי זה משמע מחולי זה ואילך, וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה (גיטין עב.) או: משיפסוק חולי זה משמע והוא מת מאותו חולי, לא אמר כלום, שהרי משפסק אינו בחיים ואינו יכול לגרש (כתובות ב:).

רבינו גרשום

אלא אחריך נמי אי דמי קנין פירות שלו כקנין הגוף או לא תנאי היא: השני. שהוא אחריך: מוציא מיד הלוקח. גוף הקרקע: דברי רבי. דס"ל דהראשון אין לו אלא הפירות וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולא מצי זבין הגוף. ורבי סבירא ליה כריש לקיש: ורבן שמעון בן גמליאל אומר אין לשני. מן הגוף: אלא מה ששייר ראשון. שלא מכר לפי שהיה רשאי למכור משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי: ו) והכא קאמר יורד ראשון מוכר ואוכל משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי: ז) אכילת פירות בלבד ואינו רשאי למכור הגוף: דר' אדר' לא קשיא. הא דאמר ראשון מוכר ואוכל מפירי קאמר אבל גופה של קרקע אם מכר ואכל השני מוציא מיד הלוקח דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: [הא] לכתחלה. אין לראשון אלא אכילת פירות דלאו כקנין הגוף דמי. אבל דיעבד אם מכר ואכל אין לשני בגוף קרקע אלא זה ששייר ראשון: איזהו רשע ערום. שהוא עושה רשע ג) מרשעו

ו) ל"ל קשיא דרבי אדרבי דהכא קאמר וכו'. ב) ל"ל ורשב"ג אדרשב"ג דהכא קאמר דאין לראשון אלא אכילת פירות בלבד וכו'. ג) אולי ל"ל שהוא עושה רשע מעצמתו.

עין משפט נר מצוה

קנב א ב ג ד מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' ח ט סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ג:
קנג ה ו מיי' שם הלכה י טוש"ע שם ס"ד:
קנד ז מיי' שם ופ"ח שם הל' מ סמג שם טוש"ע חו"מ שם וסי' רנב סעיף ח:
קנה ח מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף ח:
קנו ט י מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל"ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמח סעיף ג:

רבינו גרשום (המשך)

זה המשיא עצה שמתייעץ ומוכר נכסים שנתנו לו על מנת שאחריך לפלוני כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דאי עבד אין לשני אלא מה ששייר ראשון דהכי אמר מה ששייר ראשון דהכי קאמר הנותן נכסיי לך ולכל צרכך ואם תשאר כלום יהא אחריך לפלוני: ומודה. רבן שמעון בן גמליאל: שאם נתן ראשון במתנת ש"מ. כלומר מה שנתן במתנת בריא נותן אבל אם נתן במתנת שכיב מרע וכו': לאחר מיתה קונה וכבר קדמו אחריך. שהוא יורש וקנה בגמר מיתה עם שיצא נשמתו של ראשון. אביי אמר עם גמר מיתה: דדלמא הדר ביה [מהא] דאמר אחריך קונה בגמר מיתה: לא ס"ד. אלא ודאי סבירי דמתנת שכ"מ אינ' קונה אלא לאחר מיתה כדתנן הרי זה גיטך אם מתי הרי גיטך אם לא אחיה מחולי זה הרי זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום. משום דהאי גט כמתנה הוא דקא יהיב ליה ומתנה אינה אלא לאחר מיתה גגמרת וקי"ל דאין גט לאחר מיתה. אלמא דלא הדר ביה מהא דאמר מתנה לאחר מיתה קונה: אפי' היו בהן. באותן נכסים עבדים והוציאן לחירות. מה שעשה עשוי ואין לשני אלא מה ששייר ראשון: פשיטא. מה לי עבדים מה לי שאר נכסים: מהו דתימא מצי אמר לי'. הנותן למיעבד איסורא לא יהבי לך. והאי דהוצאת עבדים לחירות איסור הוא דעובר בעשה דכתיב לעולם בהם תעבודו ואימא דלא עבד כלום. קמ"ל דמה שעשה עשה: תכריכין למת. איסורי הנאה נינהו: באנו למחלוקת רבי ורשב"ג. דלעיל אם יכול לצאת בו ידי חובתו דרבי דסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי סבירא ליה הואיל דהאי אתרוג לא יהבי נהליה כי אם לפירות לחודייהו דהיינו הברכה לאו כקנין הגוף של אתרוג דמי. ולא יצא דמשום דלא שלו הוא וקיימא לן יום טוב הראשון של חג אין אדם יוצא ידי חובתו בלולב של חבירו. ורשב"ג סבר דיצא משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי: אבל הכא גבי אתרוג מאי קנין פירות איכא הכא:

אבל פריש או רמון לא. פירש בקונטרס לא גרסינן לה ויש לפרש בדוחק דוקא דכי יש לנותן אתרוג מלבד אותו שנטל מקבל מתנה ואינו מקפיד אם יאכל הלה את האתרוג אבל אי לית ליה לנותן אלא פריש או רמון לא יצא דמסתמא יקפיד אם יאכל הלה את האתרוג ודוחק: **לא** החזירו **לא יצא**. ומ"ת אמאי לא יצא הביה ניהליה כי כפליה לתנאי והא הוה תנאי ומעשה בדבר אחד ואין זה כתנאי בני גד ובני ראובן כדאמרינן במי שאחז (גיטין דף עה. ושם) ה"ז גיטך והשייר שלי אינה מגורשת על מנת שהשייר שלי מגורשת ופריך מאי שנא ריש"א ומאי שנא סיפא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי ולכך התנאי בטל ומגורשת ופריך רב אלא בר אהבה טעמא דהוי מעשה קודם לתנאי הא לאו הכי לא מכדי כל תנאי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד כו' אלא אמר רב אלא בר אהבה משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד[א] ומיהו יש לומר דרבא דהכא סבר אלא בעינן תנאי (ו) ומעשה בדבר אחד דהא התם נמי לא בעי[ב] אי נמי רב אלא ס"ל דכל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו דמי ולהכי הוי מעשה ותנאי בדבר אחד ולא חשיב תנאי אבל רבא סבר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ולא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד ויכולים המעשה והתנאי להתקיים ומגורשת מיד ואחר כך תקיים התנאי[ג] אי נמי התם כרבי מאיר והכא כרבנן[ד]: כאן

ורבי יוחנן אמר [ה]לא קנה אמר רבי אבא בר ממל ולא פליגי כאן

אי מיפק לא נפיק ביה למאי יהביה ניהליה אלא מיפק דכולי עלמא לא פליגי דנפיק ביה (ח) מכרה או אכלה באנו למחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל אמר רבה בר רב הונא [א]האחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית נטלו אחד מהן ויצא בו אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא [ב]ודוקא דאיכא אתרוג לכל חד וחד (ט) אבל פריש או רמון לא (י)אמר רבא [ג]אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא קא משמע לן [ד]דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר אביי כל אימת דהות אזלא למיגזריה הוה קפיד עילוה אקנייתה ניהליה כל שני חייו אזל איהו אקנייה ניהליה לבנו קטן אמר רב הונא בריה דרב יהושע (כ)משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מוליאתא [ה]אפילו רשב"ג לא קאמר אלא לאחר אבל לעצמו לא אמר רבא אמר רב נחמן שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי הקדישו והחזירו ה"ז מוקדש ומוחזר אמר ליה רבא לרב נחמן מאי אהדריה (ג) אמר ליה ומאי חסריה אלא אמר רב אשי [ו]חזינן אי אמר ליה על מנת שתחזירהו הא אהדריה אי א"ל על מנת שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר ליה [ז]אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן קנה ואפילו עומד וצווח

דאי מיפק לא נפיק. לאשון לרבי למאי יהביה ניהליה שהרי אין בו פירות אחרות והגוף אינו יכול למכור ולאכול ולא ניתן לראשון אלא לקיים בו מצות נטילה ולכם [ויקרא כג] קיימן ביה דאין לשני כח בו כל זמן שראוי לזה הראשון ללאת בו והא אחריך קאמר ולא דמי לאתרוג השותפין שאין יוצא בו כדלקמן דהתם כולהו מיהא הוו שותפין ביחד אבל הכא אינו משועבד לשני כלל כל ימי חיי הראשון: (ד) **מכרה או שאכלה**. דלרבי צריך לשלם דמי אתרוג לשני ולרבן שמעון אין לשני אלא מה ששייר ראשון ולאשמועינן אתא דכי היכי דפליגי בקרקעות פליגי באתרוג דלרבי יוחד הראשון ומוכרו ללאת בו דלפירי יהביה ניהליה והיינו פירותיו ולרבן שמעון אין לו לכתחלה אלא אכילת פירות דהיינו לאת בו ואם מכר (ה) מכור ומשום דסד"א מכור[ד] דאפי' רבי מודה דלגופו יהביה לראשון דהא ליכא פירות קא משמע לן דליטלו ולאת בו היינו פירות שנתן לראשון והגוף נתן לשני: **שקנו אתרוג**. ירשו מאביהן או לקחו במעות ירושת אביהן בתפוסת הבית כל זמן שלא חלקו ונטלו אחד מן האחין בלא דעת חבירו ויצא בו רואין אם אין האחין מקפידין זה על זה ויכול לאכול בלא רשותם כגון שיש אתרוגים הרבה בתפוסת הבית או שימצאו הרבה אתרוגים בעיר או שכבר יצאו ואין צריכין לו עוד: **יצא**. דקרינא ביה לכם שהרי כולו שלו הוא: **ואם נאו לא יצא**. דכתיב (ויקרא כג) ולקחתם לכם משלכם שיהא כולו שלו ולא שמקצתו שלו. דאע"ג דדרשינן בשחיטת חולין בפ' ראשית הגז (דף קלה: קלו.) בגדיכם[ה] עריסותיכם[ו] תרומותיכם[ז] לרבות טלית של שותפין ועיסת השותפין ותבואת השותפין שחייבין בלילת ובחלה ובתרומה ה"ה

נמי אי הוה כתיב הכא פרי עץ הדרכם אפי' של שותפות אבל כיון דכתיב לכם צריך שיהא כולו שלו והאי דלא כתיב ולקחתם לך היינו למדרש מיניה שתהא לקיחה לכל אחד ואחד כדדרשינן במס' סוכה (דף מא:) ובתורת כהנים [אמור פרק טז]. ומנהג שלנו שנהגו לברך כל הקהל באתרוג אחד דעתנו מסכמת לתת כל אחד במתנה את חלקו לחבירו כדאמרינן גבי רבן גמליאל ור' יהושע במסכת סוכה (שם) ואע"ג דלא פריש כמאן דפריש דמי דלא גרע ממתנה ע"מ להחזיר דלהכי מיהא דעת כל הקהל שוה שיתנו לכל אחד עד שיברך עליו ואח"כ יחזיר והני מילי ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני אמרי' מתוך שיולא בשאול יולא בגזול. ומה שכתוב בספרים ודוקא אתרוג אבל פרש ורמון לא אריכות פירוש של שונים הוא ואינו מן הגמרא כן נראה בעיני וכסר: **החזירו יצא**. איגלאי מילתא למפרע דהויא מתנה מעיקרא שהרי קיים עתה תנאי שהמתנה היתה תלויה בתנאי ותקיים: **ואם נאו**. אלא מכרו או אכלו לא יצא דאיגלאי מילתא דלא הויא מתנה. ואע"ג דלגבי גיטין קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כדאמר בפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע כו' הני מילי לענין גיטין וקדושין הוא דבעינן תנאי כפול לכתחלה לרווחא דמילתא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן מיהא לגבי דיני ממונות לא בעינן תנאי כפול אלא גלוי דעתא בעלמא וכיון דאמר ע"מ שתחזירהו לי ואע"ג דלא כפליה למימר ואם לא תחזירהו לא תהא מתנה אפ"ה לא הוי מתנה אא"כ נתקיים התנאי דהא אפילו היכא דלא פירש כלום ואיכא למימר באומדן דעתא אזלינן בתר אומדן דעתא בפירקין לעיל גבי דינים הרבה כגון הכותב נכסיו לאשתו (דף קלא:) ולקמן בפרק מי שמת (דף קמח:) גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וגבי מי ששמע שמת בנו וכתב נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו דאמר בפרק מי שמת (לקמן דף קמו:) דלא הויא מתנה: **אקנייהו ניהליה כל ימי חייו**. דרב ביבי ואחריו יחזור לה ולירשיה: **אקנייה לבנו קטן**. כדרב שמעון דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון. ואע"ג דרבן שמעון לכתחלה אסר הני מילי כשאמר לו נותן אחריך לפלוני דבעינן[ח] שיסתייר לאותו פלוני אחריו קלת אבל הך איתתא כיון דיהבה ליה לגמרי כל ימי חייו ולא פירשה לו לתת אחריו לאדם אחר אלא לעצמו לקורת רוחו של רב ביבי נתכוונה ואפי' ליתנו לכתחלה לכל מי שירצה והאי דאקני לבנו קטן היינו כדי שלא תוכל האשה לחזור ולקנות ממנו א"נ לפי שסמוך על שלחנו ויאכל רב ביבי הפירות תחת מזונות בנו. ונראה בעיני דלא גרס לבנו קטן אלא לבנו גרידא וכן כתב בפירושי ר"ח ואגב שיטפא דכתב הכי בגמרא בשאר מקומות כתבו נמי אף בכאן: **ממולאי**. כדאמר בר"ה (דף יח. ע"ש) רבא ואביי מדבית עלי קאתו ועל שם מקומן נקראו בני עלי ממולאי כדאמר בברא"שית רבה בתחלת פרשה ר"ט ואברהם זקן עטרת תפארת שיבה וגו' [משלי טז] ר"מ אזל לממלא ראה אותם שחורי ראש אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה [ש"א ב] וכל מרבית ביתך ימותו אנשים אמרו רבי התפלל עלינו אמר להם לכו וטיפלו לצדקה ואתם זוכין לזקנה כו' וה"נ אמר בר"ה (שם) אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה [ש"א ג] בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח: **אמריתו מילי מוליאתא**. דברים כרותים שאין בהם ממש לשון ימלל קלירו (איוב יח) א"נ כגון מוליא במוליא בחזקת הבתים (לעיל דף נד.) וגבשושיות כלומר דברים בעלי מומין. ועל שם מקומם מגדפם דכתיב בתי אחזיב לאכזב ועקרון תעקר (מיכה א): **אפי' רבן שמעון לא קאמר**. דמה שמכר ראשון הוי מכור אלא כשאמר נכסי לך ואחריך לאחר אבל כשאמר ואחריך לעצמי כי הך איתתא דלא אקנייתיה לך אלא לימי חייך ורוצה היא שאחריך יחזור לה אפילו רשב"ג מודה דלא אקנייה לך אלא פירות ומאי דאקניתי לברך לא אהני מידי אלא לפירות כל ימי חייך: **אמר רבא אמר רב נחמן שור זה כו'**. נראה בעיני דמקמי הא עובדא דרב ביבי גרס לה דדמיא להך דאמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי שור זה נתון לך במתנה עד זמן פלוני לעשות בו מלאכתך: **על מנת שתחזירהו לי**. אחר הזמן: **הרי זה מוקדש ומוחזר**. כלומר הרי זה מוקדש שהרי מוחזר הוא ונתקיים התנאי דאיגלאי מילתא דהויא מתנה למפרע. ונראה בעיני דאם מת בתוך הזמן דפטור מלשלם דלא הוה שואל להתחייב באונסין ואף לא שומר להתחייב בגניבה ואבידה אלא מקבל מתנה הוא ולא נתחייב אלא בפשיעה: **מאי אהדריה**. ע"מ שתחזירהו לי קאמר ליה שיהא חזרתו לעצמו אבל כיון שהקדישו אין זו כי אם חזרה להקדש: ה"ג **הכותב נכסיו לאחר**. ולא גרס כל: **קנה ואפי' עומד וצווח**. אינו חפץ במתנה זו וטוענת מפרש לקמיה:

כאן

עין משפט נר מצוה

קנו א ב מיי' פ"ט מהל' גזלה הלכה יא ועי' במ"מ סמג עשין מד טוש"ע חו"מ סי' תרנא סעיף ח:

קנח ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ד וסעיף ה:

קנט ד מיי' שם וסי' ג מהל' זכיה ומתנה הל"ט סמג שם וסי' פב טוש"ע שם וטוש"ע חו"מ סי' רמא סעיף ו:

קס ה מיי' פי"ג מהל' זכיה ומתנה הלכה י ועי' בהגהות ומ"מ סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמא סעיף ד:

קסא ו מיי' שם פ"ג הלכה י סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמא סעיף ז:

קסב ז מיי' שם פ"ט הלכה יג סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רמה ס"י:

רבינו גרשום

למאי יהביה נהליה אלא למיפק ביה. ולהכי חשיב שלו ונפיק ביה והדר ביה לאחריך אלא אי דמי מחלוקת להא דמי. מכרו ראשון או אכלו. להאי אתרוג: באנו למחלוק' רבי ורשב"ג דר' דסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. סבירא ליה דלא הקנה לו אלא הפירות לברכה והואיל שמכר הגוף השני מוציא מיד הלקוחות. ואם אכלו משלם ליה. ר' שמעון בן גמליאל סבר דאכלו או מכרו אין לשני כלום דקנין פירות כקנין הגוף דמי ומצי מזבין: בתפוסת הבית. דממון של אביהן קודם שנחלקו. נטלו אחד ח) יכול ליקח לו אתרוג בזה יצא דדידיה הוא: ואם לאו לא יצא. משום דלולב הגזול הוי ופסול: ודוקא. אם נשתיירו שם כדי לקנות אתרוג לכל אחד. אבל אם אין שם אלא כדי לקנות פריש או רמון לכל אחד ואחד לא יצא: והחזירו יצא. לפי שקיים התנאי ולא הוי גזל: למיגזרא. פירי דקל: הוי קא קפיד עליה. אמר לה דושית עלוי הזדרעים שלי את דורסת: אקנייתה נהליה כל שנותיו דרב ביבי. אקנייה לבן קטן. משום דקטן קונה ואינו מקנה כדי שלא יוציאנה אדם מידו לא במתנה ולא במכר עד שיגדיל כדי שתהא תחת ידו עד זמן מרובה. משמע משום דסבר רב ביבי כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אין לשני כלום אלא מה ששייר ראשון והא אתתא גופא דאקניתיה לפירא דיקלא או לקצוץ ממנה ענפים לר' ביבי כל ימי חייו אינקא ליה ואחריו של רב ביבי תחזור לידה דקל שלה וקדם רב ביבי עד שהוא בחיים והקנהו לבניו להוציאו מידה: אמר ליה רב (הונא ברי' דר"י) משום דאתו ממולאי. מבית עלי: אמריתו מילי מוליאתא. מקוצצו ומקולקלו'. ואפי' רשב"ג לא אמר דאם קדם ראשון ומכר מכור אלא להיכא דאמר לו הנותן (אחריך ב) לי לעצמי כמו זו האשה שלא נתן אלא לימי חייו ומשמע דאחרי' תחזור דקל שלו לעצמה מי אמר ר' שמעון בן גמליאל

ח) נראה דצ"ל נטלו אחד. אם יכול ליקח האתרוג ולאכלו יצא דכדיליה הוא. ב) צ"ל דאמר לו הנותן (אחריך נפלוני אבל אם אמר לו הנותן דאחריך לי לעצמי כמו זו האשה שלא נתנה לו אלא וכו'.

מסורת הש"ס

ח) קדושין ו: סוכה מא., ב) ערובין כה: ב"מ קט. לקמן קנא. יבמות עה: עו. כתובות פה., ג) כריתות כד. גיטין נב., ד) [כש"ל ממ"ז], ה) [במדבר טו], ו) [שם], ז) [שם יח תרומתכם], ח) [דבעי. רש"ש], ט) [וע"ע תוס' סוכה מא.: ד"ה הילך ותוס' קדושין ו: ד"ה לא ודף מט: ד"ה דבריס ותוס' גיטין עה: ד"ה דתנלן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מכרו או אכלו דאנו למחלוקת: (ב) שם אתרוג לכל חד וחד אמר רבא כל"ל ומיפק אבל פריס או רמון לא ממתק: (ג) שם מאי אהדריה (אמר ליה ומאי חסריה) תא"מ וי"ב ס"א אינו: (ד) רש"ם ד"ה מכרו או אכלו וכו' ומוכרו ללאת בו דלפירי יהביניה. נ"ב כלומר אבל גופו אינו מכור: (ה) בא"ד ואם מכר גופו מכור ומשום דסד"א גופו מכור לד"ה דאפילו רבי מודה: (ו) תוס' ד"ה לא וכו' סבר דלא בעינן תנאי בדבר אחד ומעשה:

מוסף רש"י

החזירו יצא. דמתנה על מנת להחזיר מתנה היא וכיון שהחזירו לו, אבל אם לא החזירו אגלאי מלתא דמעיקרא גזול הוא כידו (סוכה מא.): **דהוה** ליה גזל למפרע (קדושין ו:). **משום דאתו ממולאי.** מקולטעים מבית עלי, דאמרי אבוה דרב ביבי מבית עלי אתא (ערובין כה:) **לו:** ממשפחה אומללה, מבית עלי, דאמרינן בפ"ק דר"ה (יח.) אביי ורבא מדבית עלי קאתו (יבמות עו. ועי' רשב"ם לקמן קנא.) **שהן** כרותי ימים, ולי נראה ממולאי גבעונים, בעלי מומין שאינן מין כשאר בני אדם, לשון אקל מולא ושדא בגלא (כתובות פה.) **לו:** שהיה ממשפחה לועגה (ב"מ קט.). **אמריתו** מילי מוליאתא. קטועות בלא רגלים (ערובין כה:) **לו:** דבריס גבעונים לשון מולא ממולא, במו"ק (י:) גבשושית (ב"מ קט.) בעלי מומין שאין בהן ממש (לקמן קנא.).

מוסף תוספות

א. פירוש שהתנאי סותר המעשה דאין הגט חל אלא אחר שנתקיים התנאי ואז אין הגט בידה. תוס' גיטין עה: ב. דהא התם בגיטין מפרש רבא הא דקתני הרי זו מגורשת משום דהו"ל מעשה קודם לתנאיה. רמב"ן. ג. [וכן הכא] המתנה חלה מיד ויצא בו מיד כשיבא לידו. תוס' גיטין עה.

רבינו גרשום (המשך)

דמצי זבין והאי דרב ביבי נמי לא מצי לאקנויי לבנו דהיא לא סילקה עצמה לגמרי אלא בחייו בלבד: הרי זה מוקדש ומוחזר. דאע"ג דמוקדש אין מוחזר דאין חייב להחזיר לו אחר: מאי אהדריה. הא אסרו עליו בהנאה: אמר ליה ומאי חסריה. שור נתן לו שור חזר לו ולעולם מוקדש ומוחזר הוא: אי א"ל ע"מ שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר ליה. והאי לאו ראוי לו שמוקדש הוא וחייב להעמיד לו אחר: ור' יוחנן אמר לא קנה. הואיל שאינו רוצה:

כאן בצווח מעיקרא. פי' בקונטר' צווח מעיקרא לא קנה ומ"מ הנותן סילק עצמו והס הפקר כר"ל דאמר בהמביא אסם תלוי (כריתות דף כד.) הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם זכה[א] אבל בשתק ולבסוף

קלח: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין אלא אם כן מכירין משום דחיישינן לבית דין טועין. פירוש אם היו חולצין אע"פ שלא הכירוה היו סבורין בית דין אחר שהכירוה בית דין ראשון לשוק על ידי אותה חליצה ולא גרסי' מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה ומאי גרס הוי כמו וכו' וממילתיה דרבא קפריך כפירוש רבינו שמואל והכי איתא בפרק מצות חליצה (יבמות דף קו. וסס) בספרים ישנים אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין אע"פ שאין מכירין ואין חוששין לבית דין טועין כשיעידו בבית דין אחר שחלצה או שמיאנה שיתירוה ע"י חליצה ומיאון זה שידעו בבית דין הראשון לא הכירוה ורבא דידיה אמר אין חולצין אלא אם כן מכירין דחוששין לבית דין טועין כדפרישית ורש"י גרס בפרק מצות חליצה (שם) איפכא בההיא דרב סחורה דחוששין לבית דין טועין ובההיא דרבא אין חוששין ופירש דקאי אלפיכך אין כותבין שאם כתבו לה עדים גט שחלצה או מיאנה ולא כתבו ואשתמודעינהו דאחוהי דמיתנא הוא חוששין שמא תראה גיטה לבית דין אחר ויטעו ויסברו שבית דין ראשון לא חלצו אלא אם כן הכירו לכך אין כותבין ואין להקשות דכי לא יכתבו נמי ניחוש שמא יעידו בב"ד אחר ויטעו דהא אם יבאו עדים עצמן יוכלו ב"ד שני לברר על ידם אם הכירוה ב"ד הראשון[א] ורבא אמר כו' לפיכך כותבין ואין חוששין לב"ד טועין פי' הואיל ואין חולצין אלא"כ מכירין כותבין עדים שראו שחלצה (ד) אע"פ שאין מכירין ולא חוששין שמא טעו בית דין הראשון בהלכה וחלצו ואע"פ שלא הכירו וקשה דהשתא לא הוי ב"ד טועים דרב סחורה ורבא שוין בדבית דין טועין דמילתיה דרב סחורה היינו ב"ד אחר ורבא היינו ב"ד הראשון ועוד דלפי גירסת רש"י צריך למיגרס הכא מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה דממילתיה דרב סחורה פריך ומיהו יש ספרים דגרסי הכי אבל אין גראה לר"י אלא כמה שפירש וכגירסת הספרים ישנים דמצות חליצה ב: והתניא מרע לתבוע לזה אלא דחיישי רבי מאיר לבית דין טועין שיהו סבורין שהעדים לא כתבו אלא אם כן הכירו ולא יצריכו ליורשין להביא ראיה לבית דין טועין. אלא כותבין אע"פ שאין מכירין כרב נחמן אליבא דרבנן: ה"ג **מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין כו'**. ול"ג דאמר רבא אמר רב הונא דאיהו חולצין וממאנין אע"פ שאין מכירין קאמרי בפרק מצות חליצה (יבמות קו.) אבל רבא דידיה אמר אין חולצין כו'. ואי גרס להו הכי גרס ומאי שנא מדרבא דאמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין כו' ורבא דידיה אמר אין חולצין כו' ואדרבא קאי גמרא ופריך מ"ש האי דפסקינן הלכתא אין חוששין מדרבא דס"ל חוששין: **אין חולצין אא"כ מכירין.** יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין אנו יודעין שהוא יבמה אין מזקקין להם ב"ד לחלוץ כדמפרשי טעמא לקמן דחיישינן לב"ד טועין שאם תבא לינשא לב"ד אחר ע"י חליצת ב"ד ראשון שחלצו לה בלא הכרה יתירוה ב"ד שני לפי שיהו טועין לומר לא חלצו לה בית דין ראשון אא"כ הכירו שזה יבמה ולא ידעו הלכה זו שחולצין אע"פ שאין מכירין הלכך תקנו דאין חולצין אא"כ מכירין וכה"ג איכא למימר נמי אין ממאנין אין בית דין מזקקין למיאון עד שיכירו שניהם מהאי טעמא גופיה: **לפיכך.** כיון שאין חולצין אלא אם כן מכירין כותבין עדים גט של חליצה ומיאון להתירה אע"פ שאין מכירין דהא ודאי ב"ד הכירו כשחלצו ומיאנו והלכך אם כתבו לה עדים ראינו שחלצה ומיאנה מפלוני אפילו לא כתבו בו ואשתמודעינהו ניסא בעדות זו: **מאי טעמא.** אין חולצין אלא אם כן מכירין לאו משום דחוששין לבית דין טועין כדפרישית שאם אתה אומר חולצין בלא מכירין יטעו בית דין שני להשיאה בלא בדיקה שיהו סבורין כבר חלצו אלא אם כן הכירו שטועין בהלכה זו (וסבורין חולצין אע"פ שאין מכירין) ולעיל נמי ניחוש לבית דין טועין דאין כותבין כבר מאיר: ומשני **כי דינא כאר כי דינא לא דייקי.** כלומר גבי חליצה ומיאונין לפיכך תקנו אין חולצין אלא אם כן מכירין שאם אתה אומר חולצין אף על פי שאין מכירין האם ודאי חיישינן לב"ד טועין שיטעו ב"ד שני לומר כי יפה הכירו ב"ד ראשון כשחלצו דב"ד שני באר ב"ד ראשון לא דייקי דכיון דחליצה ומיאונין בג' כתבן בסנהדרין (דף ג.) קמו ב"ד במילתא ושפיר עבוד חליצה ומיאונין: **כי דינא כאר עדים דייקי.** כגון הכא גבי לוותא שכיב מרע לא יטעו ב"ד לומר לא כתבו עדים אלא אם כן הכירו אלא ידקדקו אחרי העדים אם הכירו בדבר אם לאו. והלכתא אין חוששין לב"ד טועין כדפסיק רב דימי: **מתני' האב חייו פירות שחלש לכל מי שירצה אבל מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו אע"פ שעומד לתלוש הרי הוא של בנו מקבל מתנה.** ודוקא בנו אבל הכותב נכסיו לאחר אפי' מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו הרי הן של יורשים שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר והכי מוכח בגמרא [קנט.]: **הרי הוא של יורשין.** ולא למקבל מתנה לבדו: **גמ'** ומקשינן **תלוש אין.** מה שהניח תלוש הרי הן של יורשין אבל המחובר הרי הוא של מקבל מתנה דכגופה של קרקע דמי ואקנייה ניהליה לאחר מיתה:

ה"ג

מאי טעמא. אין חולצין ב"ד ראשון אא"כ מכירין לאו משום דחוששין לב"ד טועין. דאיכא למיחש דאי לא היו מכירין ב"ד ראשון סברי הללו ב"ד שני שלעולם לא היו נזקקין לחלוץ להם ב"ד אי לאו דמכירין אותן ויטעו בכך וחיישי כותבין גט חליצה. והכא נמי לרב דימי ליחוש לב"ד טועין. ומשני רב דימי בי דינא בתר בית דינא לא דייקי. הללו ב"ד שני לא ידקדקו על ב"ד ראשון אלא סבורין הן שלא חלצו אא"כ הכירו וסומכין הללו עליהן וכותבין [והלכך] אין חולצין אא"כ מכירין כדי שלא יטעו ב"ד שני אבל להיכא דאמר שכיב מרע יש לי מנה אצל פלוני העדים כותבין אע"פ שאין מכירין דאין חוששין לב"ד טועין דבתר כל עדים מדקדקי ב"ד עליהם אי ידעי גוף החוב אי לא ולא יוציאו האי מנה בלא ראיה גמורה הלכך אין חוששין כאן לב"ד טועין: **פס'** האב תולש. מן פירות הקרקעות הללו שכתב לבנו אותן כל ימי חייו [ומאכיל] לכל מי שירצה. ומה שהניח תלוש בשעת מיתה. הרי הוא ליורשים כולם; ומקשינן מה שהניח תלוש בשעת מיתה הרי הן ליורשין. אבל פירות מחוברין שהניח בקרקע לא היו יורשין כולן אלא דהאי בן בלבד שכתב לו גוף הקרקע. כלומר ולא הוי

ידה על העליונה. וכגון (ה) שלא מחלה לו בכך: **לא אם הכור שבבית: ולא אם הדום.** שבבית. אינן מכורין בכלל בית (ו) דלקח על פי שכתב לו עומקא ורומא של בית דתשמיש הן בפני עצמן ולא אהני עומקא ורומא אלא למקני עומקא ורומא כדאמרן בפרק המוכר את הבית דמסתמא לא קני אינים עומקא ורומא: **ולריך למוכר ליקח לו דרך.** לבורו ולדומו שאייר לעצמו דמוכר בעין יפה מוכר ולא אייר לעצמו דמוכר דרך: **שאין לריך.** דהא חוץ מאלו לא קני לוקח אלא לטפויי לו שיור דרך לבור ודום עצמו מתכוין. ומיהו רבנן נמי מודו דכל לישנא יתירא לטפויי אתי היכא דאיכא מידי לטפויי כי הכא בהך בריתא והא דאמרן הא מני רבי עקיבא היא דאי לישנא יתירא לטפויי אתי לרבנן אלא משום דאשכחן ברבי עקיבא בהדיא דדרים לישנא יתירא מוקי לה כר' עקיבא: **העדים כותבין.** מה ששומעין זכרון עדות שהיתה בפניהן שאמר פלוני שכיב מרע שפלוני חייב לו מנה ומה ששמענו כתבנו וחתמנו: **אע"פ שאין מכירין.** את הלוה או אם מתחייב לו כלום אם לאו: **לפיכך.** שנתנו חכמים רשות לעדים לכתוב מה ששמעו אף על פי שאין יודעין אם אמת אם שקר צריכין היתומים להביא ראיה לגבות מאותו פלוני דעדים הללו מה ששמעו מפי השכיב מרע כתבו והם לא ידעו אם ממש בדבריו אם לאו: **וחכמים אומרים אין כותבין וכו'.** דחיישינן לבית דין טועין שילאו שכתבו העדים ויהו סבורים שהעדים לא כתבו לוותא שכיב מרע עד שחקרו תחלה היטב וידעו שדבריו אמת כדאמר ריש לקיש בכתובות (דף יט.) אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול ואמר נמי עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד הלכך אין כותבין אלא אם כן מכירים שדבריו אמת: **אינו לריך לו'.** שהרי לא כתבו אלא אם כן הכירו (ג) ואינו לריך להביא ראיה (לעיל סד.). **לפיכך.** דחוליו ואין חולצין אא"כ מכירין, כותבין גט חליצה. עדים שראו שחלצה יכולין לכתוב לה ואע"פ שאין מכירין ולא מייתין שמא טעו ב"ד בהלכה זו לומר חולצין אע"פ שאין מכירין ואנו לא מוכרחים שיבא יבמה אחרת אלא דהאי בן ממי שאינו יבמה (יבמות קו.).

מוסף תוספות

א. דעדים אינם מעידים לחצאים דכיון דהעדים באים לפני ב"ד ישאלו להם אם הכירום ב"ד הראשון. תוס' הרא"ש יבמות קו. ב. דגרסינן בדברי ר' שחורה לא חיישינן לב"ד טועים וכו', והא דלא קאמר אין חוששין לעדים טועים שמא יכתבו הם בלא הכרה, דפשיטא דעדים לא יכתבו ואשתמודענוהי, דעדות שקר לא יעידו. שם.

רבינו גרשום (המשך)

שלא הספיקו. ובאו עדים שהיו באותה חליצה לפני ב"ד אחר ואמרו ב"ד לא הספיקו לכתוב גט חליצה כתבו לה אתם גט חליצה או גט מיאון כותבין לה זה ב"ד שני גט חליצה ומיאון אף ע"פ שאין מכירין היבם.

מוסף רש"י

ולא את הבור ולא את הדדה. המוכר את הבית לא מכר את הבור שבה לו את הדום, בור בתחילה בלא בנין כתלים, ודום בבנין (ערכין יט.). דגם את הבור ואת הדום אינו בכלל בית (לעיל סא.). **אף על פי שכתב לו עומקא ורומא.** דעומקא ורומא בתשמיש לא קני ואהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא ולא למקני בור ודום שבשמיש תלוק מן הבית שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים (לעיל סד.). **דלא אתי לרבויי אלא עליות** ומעקה וקרקעית הבית, שאם לא המוכר לאחוי מתחת הבית לוקח מעכבת עליו (לעיל סא.). **וצריך.** מוכר, **ליקח לו דרך.** מן הלוקח ליכן בה לאותו בור ודום, שהרי כל הקרקע מכר לו ולא שייר בה כלום, דסבירא ליה מוכר בעין יפה מוכר (ערכין יט.). **וחכ"א אין צריך ליקח לו דרך.** דמוכר בעין רעה מוכר ולרך שייר לו (שם וכערי"ז לעיל סד.). דלמרינן כשם ששייר את הבור ואת הדום לעצמו כך שייר לו דרך (גזיר ד.). **בזמן שאמר לו.** מוכר לוקח בית אני מוכר לך חוץ מאלו. בור ודום, שאינו צריך ליקח לו דרך. יין הלא לרך לפרוטר, דהא מתחתא נמי אין בור ודום בכלל הבית ופירש ודאי לטפויי מילתא קאמר ולהוציאו שמשייר לעצמו (ערכין יט.). ולרבנן לא אתי לטפויי כלל, דבלאו הכי שייר לעצמו דרך ולרווחא דמילתא אמר כן שלא יאמר הלוקח כל הבית מכרת לי ולא עכבת דרך, שאין כל מוכרין בקיתין בדינין והלכך פירש כל כך (לעיל סד.). **לפיכך.** הואיל ואין חולצין אא"כ מכירין, **כותבין גט חליצה.** עדים שראו שחלצה יכולין לכתוב לה ואע"פ שאין מכירין ולא מייתין שמא טעו ב"ד בהלכה זו לומר חולצין אע"פ שאין מכירין ואנו לא ממי שאינו יבמה (יבמות קו.).

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה ידה וכו' שלא מחלה. נ"ב כלומר לאפוקי היכא דעשאה שותף בין הבנים ושתקה דמחלה לו כתובת' בכך כדלעיל בדף קנב: (ו) ד"ה ולא אם הדום וכו' ואע"פ: (ג) ד"ה אינו לריך וכו' אא"כ הכירו והלכך אינו לריך: (ד) תוס' ד"ה מאי שנא וכו' שראו שחלצה גט חליצה אע"פ שאין מכירין:

רבינו גרשום

ודלמא בראיי לו בחובו קאמר ליה. והכי נמי בראיי בראיי לו בבכורתו ואמאי נוטלן ונוטל את חובו: דתנן המוכר את השדה סתם לא מכר לו את הבור ולא את הדות שבתוכה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו מן הקונה דרך לילך לבור ולדות. שכשמכר לו את השדה לא שייר לעצמו שום דרך בשדה דמוכר בעין יפה מוכר דברי ר' עקיבא: וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך. דמוכר בעין רעה מוכר: ומודה ר"ע בזמן שאמר לו. הריני מוכר לך עומקא ורומא חוץ מאלו בור ודות שאין צריך ליקח לו דרך. דאפילו לא אמר חוץ מאלו לא היו מכורין בור ודות. וכיון דאמר חוץ מאלו לטפויי מילתא אתא. דשייר לו דרך בורו. אלמא כל לישנא יתירא לטפויי מילתא קאתי: העדים. ששמעו הצואה: כותבין בלשון עדות. שכך צוה פלוני: אע"פ שאין מכירין. גוף המעשה אם אותו פלוני חייב לו מנה או לא: לפיכך. הואיל וכיולין לכתוב אע"פ שאין מכירין עיקר הדבר לפיכך כשבא היורש לגבות אותו מנה מאותו פלוני. צריך להביא ראיה עדים שחייב לאביו שאלו עדים אינה ראיה שאין מעידין אלא על מה ששמעו מפי שכיב מרע: אינו צריך להביא ראיה. אחרת לפי שלא היו כותבין אלא אם היו מכירין שהוא חייב לו לפיכך אין צריך להביא ראיה אחרת אלא הן: אמר רב נחמן אמר לי הונא ר' מאיר אומר אין כותבין אלא אם כן מכירין וחכ"א כו'. והיינו איפכא מלישנא קמא: ואף ר' מאיר לא אמר. דאין כותבין אא"כ מכירין אלא משום דחוששין לב"ד טועין. דשמא יביאו היורשין כתב עדות הצואה לפני ב"ד ולא יזקקו ב"ד אם עדים הללו שחותמים על אותה צואה אם לשום עדות צואה בלבד חתמו או משום שהיו יודעין באמת שפלוני היה חייב לו יטעו ב"ד ויאמרו ודאי לא היו חותמין אא"כ היו יודעין שהוא חייב לו והם לא ידעו אלא עדות הצואה בלבד ויחייביהו ליתן בלא ראיה אחרת והיינו שלא כדין ומשום הכי אמרינן אין כותבין אא"כ יודעין החוב. ורבנן לא חיישי דלישני ב"ד בהכי הלכך אין חוששין לב"ד טועין אלא כותבין אע"פ שאין מכירין וב"ד ידקדקו בדבר ולא יחייבו לו ליתן בלא שטר ראיה אחרת: ומאי שנא. מילתא דרב דימי מההיא דרבא: דאמר רבא אין חולצים. ב"ד ליבם אלא [א"כ] מכירין שזו יבמתו של זה. ומכירין נמי שזו ממאנת היא ארוסה של זה שממאנת בו לפיכך הואיל ואמרן דאין חולצין ולא ממאנין אא"כ מכירין אם לא כתבו אותו ב"ד שחלצו [בפניהם] גט חליצה או גט מיאון

מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין אלא אם כן מכירין משום דחיישינן לבית דין טועין. פירוש אם היו חולצין אע"פ שלא הכירוה היו סבורין בית דין אחר שהכירוה בית דין ראשון לשוק על ידי אותה חליצה ולא גרסי' מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה ומאי גרס הוי כמו וכו' וממילתיה דרבא קפריך כפירוש רבינו שמואל והכי איתא בפרק מצות חליצה (יבמות דף קו. וסס) בספרים ישנים אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין אע"פ שאין מכירין ואין חוששין לבית דין טועין כשיעידו בבית דין אחר שחלצה או שמיאנה שיתירוה ע"י חליצה ומיאון זה שידעו בבית דין הראשון לא הכירוה ורבא דידיה אמר אין חולצין אלא אם כן מכירין דחוששין לבית דין טועין כדפרישית ורש"י גרס בפרק מצות חליצה (שם) איפכא בההיא דרב סחורה דחוששין לבית דין טועין ובההיא דרבא אין חוששין ופירש דקאי אלפיכך אין כותבין שאם כתבו לה עדים גט שחלצה או מיאנה ולא כתבו ואשתמודעינהו דאחוהי דמיתנא הוא חוששין שמא תראה גיטה לבית דין אחר ויטעו ויסברו שבית דין ראשון לא חלצו אלא אם כן הכירו לכך אין כותבין ואין להקשות דכי לא יכתבו נמי ניחוש שמא יעידו בב"ד אחר ויטעו דהא אם יבאו עדים עצמן יוכלו ב"ד שני לברר על ידם אם הכירוה ב"ד הראשון[א] ורבא אמר כו' לפיכך כותבין ואין חוששין לב"ד טועין פי' הואיל ואין חולצין אא"כ מכירין כותבין עדים שראו שחלצה (ד) אע"פ שאין מכירין ולא חוששין שמא טעו בית דין הראשון בהלכה וחלצו ואע"פ שלא הכירו וקשה דהשתא לא הוי ב"ד טועים דרב סחורה ורבא שוין בדבית דין טועין דמילתיה דרב סחורה היינו ב"ד אחר ורבא היינו ב"ד הראשון ועוד דלפי גירסת רש"י צריך למיגרס הכא מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה דממילתיה דרב סחורה פריך ומיהו יש ספרים דגרסי הכי אבל אין גראה לר"י אלא כמה שפירש וכגירסת הספרים ישנים דמצות חליצה ב: והתניא מרע לתבוע לזה אלא דחיישי רבי מאיר לבית דין טועין שיהו סבורין שהעדים לא כתבו אלא אם כן הכירו ולא יצריכו ליורשין להביא ראיה לבית דין טועין. אלא כותבין אע"פ שאין מכירין כרב נחמן אליבא דרבנן: ה"ג **מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין כו'**. ול"ג דאמר רבא אמר רב הונא דאיהו חולצין וממאנין אע"פ שאין מכירין קאמרי בפרק מצות חליצה (יבמות קו.) אבל רבא דידיה אמר אין חולצין כו'. ואי גרס להו הכי גרס ומאי שנא מדרבא דאמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין כו' ורבא דידיה אמר אין חולצין כו' ואדרבא קאי גמרא ופריך מ"ש האי דפסקינן הלכתא אין חוששין מדרבא דס"ל חוששין: **אין חולצין אא"כ מכירין.** יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין אנו יודעין שהוא יבמה אין מזקקין להם ב"ד לחלוץ כדמפרשי טעמא לקמן דחיישינן לב"ד טועין שאם תבא לינשא לב"ד אחר ע"י חליצת ב"ד ראשון שחלצו לה בלא הכרה יתירוה ב"ד שני לפי שיהו טועין לומר לא חלצו לה בית דין ראשון אא"כ הכירו שזה יבמה ולא ידעו הלכה זו שחולצין אע"פ שאין מכירין הלכך תקנו דאין חולצין אא"כ מכירין וכה"ג איכא למימר נמי אין ממאנין אין בית דין מזקקין למיאון עד שיכירו שניהם מהאי טעמא גופיה: **לפיכך.** כיון שאין חולצין אלא אם כן מכירין כותבין עדים גט של חליצה ומיאון להתירה אע"פ שאין מכירין דהא ודאי ב"ד הכירו כשחלצו ומיאנו והלכך אם כתבו לה עדים ראינו שחלצה ומיאנה מפלוני אפילו לא כתבו בו ואשתמודעינהו ניסא בעדות זו: **מאי טעמא.** אין חולצין אלא אם כן מכירין לאו משום דחוששין לבית דין טועין כדפרישית שאם אתה אומר חולצין בלא מכירין יטעו בית דין שני להשיאה בלא בדיקה שיהו סבורין כבר חלצו לה אלא אם כן הכירו שטועין בהלכה זו (וסבורין חולצין אע"פ שאין מכירין) ולעיל נמי ניחוש לבית דין טועין דאין כותבין כבר מאיר: ומשני **כי דינא כאר כי דינא לא דייקי.** כלומר גבי חליצה ומיאונין לפיכך תקנו אין חולצין אלא אם כן מכירין שאם אתה אומר חולצין אף על פי שאין מכירין האם ודאי חיישינן לב"ד טועין שיטעו ב"ד שני לומר כי יפה הכירו ב"ד ראשון כשחלצו דב"ד שני באר ב"ד ראשון לא דייקי דכיון דחליצה ומיאונין בג' כתבן בסנהדרין (דף ג.) קמו ב"ד במילתא ושפיר עבוד חליצה ומיאונין: **כי דינא כאר עדים דייקי.** כגון הכא גבי לוותא שכיב מרע לא יטעו ב"ד לומר לא כתבו עדים אלא אם כן הכירו אלא ידקדקו אחרי העדים אם הכירו בדבר אם לאו. והלכתא אין חוששין לב"ד טועין כדפסיק רב דימי: **מתני' האב חייו פירות שחלש לכל מי שירצה אבל מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו אע"פ שעומד לתלוש הרי הוא של בנו מקבל מתנה.** ודוקא בנו אבל הכותב נכסיו לאחר אפי' מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו הרי הן של יורשים שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר והכי מוכח בגמרא [קנט.]: **הרי הוא של יורשין.** ולא למקבל מתנה לבדו: **גמ'** ומקשינן **תלוש אין.** מה שהניח תלוש הרי הן של יורשין אבל המחובר הרי הוא של מקבל מתנה דכגופה של קרקע דמי ואקנייה ניהליה לאחר מיתה:

ה"ג

מאי טעמא. אין חולצין ב"ד ראשון אא"כ מכירין לאו משום דחוששין לב"ד טועין. דאיכא למיחש דאי לא היו מכירין ב"ד ראשון סברי הללו ב"ד שני שלעולם לא היו נזקקין לחלוץ להם ב"ד אי לאו דמכירין אותן ויטעו בכך וחיישי כותבין גט חליצה. והכא נמי לרב דימי ליחוש לב"ד טועין. ומשני רב דימי בי דינא בתר בית דינא לא דייקי. הללו ב"ד שני לא ידקדקו על ב"ד ראשון אלא סבורין הן שלא חלצו אא"כ הכירו וסומכין הללו עליהן וכותבין [והלכך] אין חולצין אא"כ מכירין כדי שלא יטעו ב"ד שני אבל להיכא דאמר שכיב מרע יש לי מנה אצל פלוני העדים כותבין אע"פ שאין מכירין דאין חוששין לב"ד טועין דבתר כל עדים מדקדקי ב"ד עליהם אי ידעי גוף החוב אי לא ולא יוציאו האי מנה בלא ראיה גמורה הלכך אין חוששין כאן לב"ד טועין: **פס'** האב תולש. מן פירות הקרקעות הללו שכתב לבנו אותן כל ימי חייו [ומאכיל] לכל מי שירצה. ומה שהניח תלוש בשעת מיתה. הרי הוא ליורשים כולם; ומקשינן מה שהניח תלוש בשעת מיתה הרי הן ליורשין. אבל פירות מחוברין שהניח בקרקע לא היו יורשין כולן אלא דהאי בן בלבד שכתב לו גוף הקרקע. כלומר ולא הוי

(ה) רלתה. יעב"ץ, ג) כתובות לו:, ג) לעיל סג: סד. עכלין יט. [גזיר ז:], ד) [לקמן קסד. יבמות קו. כתובות כא. סנהדרין ל.], ה) יבמות קו., ו) [מלשון תוספות ד"ה מ"ש מדרבא וכו' אא"כ מכירין משום דחיישינן לב"ד טועין ולא העמיקו מ"ט לאו נראה יפה דל"ג והדין עמהם כמבואר לתמיין].

ה"ג **והתניא שמין אף המחוברין לנוקה.** ובתוספתא דכתובות היא שנויה מכר הבן ומת האב אם יש בנכסים מחוברים לקרקעות שמין לו ולעיל מינה קתני הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ופירושה הכותב כל נכסיו מהיום ולאחר מיתה לבנו והלך אותו הבן ומכר הנכסים הללו בחיי אביו ואחר זמן מת האב זכה הלוקח במה שמכר לו בגופה של קרקע ואם יש בנכסים פירות מחוברין לא זכה הלוקח אלא בגופה של קרקע אבל בפירות אע"ג דמחוברים הן ליורשין הן לפיכך שמין אותן ללוקח ונותן דמיהן ליורשין: **ומשני כאן בבנו.** מתני' שכתב לבנו ולא מכרן לאחר בחיי האב דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כדמפרש לקמיה דלדעת כן אקני ליה גופא לאחר מיתה עם פירות המחוברין דליזכי בהו איהו גופיה ולא לדעת כן שיזכה בהן הלוקח מבנו בחייו אי נמי הבן עצמו לא אקני ללוקח דהוא אחר אלא הגוף ולא הפירות אע"ג דמחוברין: **כאן באחר.** שמכרו הבן לאחר בחיי האב והא"ה אם כתבו האב לאחר מהיום ולאחר מיתה שמין לו חלק במחוברין: **מתני' הניח בנים גדולים וקטנים.** בדלא כתב נכסי' מיירי: **מתפרנסין.** לבוש וכסות: **נזונין.** מזונות ממש. ולפי שפרנסת הגדולים מרובין מפרנסת הקטנים ומזון הקטנים וטפולן מרובה משל גדולים לכך הולרך לומר שהקטנים מעכבין על הגדולים מלהתפרנס והגדולים מעכבין על הקטנים מליזון מתפוסת הבית אלא חולקין בשוה ויתפרנס ויזון כל אחד מחלקו: **נשאו גדולים.** נשים ועשו לרכי חופה מתפוסת הבית לאחר מיתת אביהן קודם חלוקה ישאו גם הקטנים כמו כן קודם חלוקה: **ואם אמרו קטנים.** לאחר מיתת אביהן הרי אנו נושאים עתה כמו שנשאתם אתם בחיי אביהן: **אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם.** בחייו נתן והכי מפרש לה בגמ': **הניח בנות.** ולא בנים: **גדולות וקטנות כו'.** הכי מיפרשא כולה כדפרשינן גבי בנים: **נשאו גדולות.** לאחר מיתת האב ישאו נמי קטנות: **וזה אומר בבנות.** היכא דבנות יורשות מהיכא דבנים יורשין ואיכא נמי בנות בהדייהו שהבנות מזונות מן הבנים בנכסים מרובין כדתנן בריש פירקין דלקמן [ע"ב] הבנים יירשו והבנות מזונות דהכי הוה תנאי כתובה בזן נוקבן דיהויין ליכי מינאי אינון מתזנן מנכסי כו' [כתובות נב:]: **ואין מזונות** (א) **מן הבנות.** הקטנות מן הגדולות דבמקום שהן יורשות כל הנכסים ליכא תנאי כתובה דמזון בזן נוקבן: **גמ' גדול אחי.** שנושא ונותן בנכסים ואיכא הנאה ליתמי כי מיכסי מלבושים נאים כי היכי דלישתמעו מיליה: **מאי דעבד עבד.** ולא יטלו כנגדו ומיהו לכתחלה אין לזבזז בממון אחיו כל כך[ב]: **בשרכא.** אדם בטל אמין להם ריוח בדבר: **מאי קאמר.** דמתני' לפי משמעותה קשיא רישא לסיפא דקתני רישא נשאו גדולים ישאו קטנים והדר תני אם אמרו קטנים דמשמע לא ישאו קטנים: **ועמדה וניפא.** והכניסה כל נכסיה לבעלה כדרך נשואה: **בעל לוקח הוי.** מי שויהו רבנן בנכסי אשתו בין בחייה בין לאחר מיתה כדין לוקח או כדין יורש ונפקא מינה לכל דיני המלוקין בין מקח לירושה כי הכי לקמן בשמעתין: **ישאו קטנות מבעל.** חלקם המגיעם אלמנת יורש הוי: **ישאו קטנות לבעל.** מממון אביהן המוגה ועומד עדיין בתפוסת הבית כנגד אותו ממון שנטלה הגדולה: ומקשין **והתני ר' חייא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל.** אלמנת מיד הבעל מוציאים מכלל שהכניסה לו כל הממון ואפי' חלק הקטנות ושמע מינה מדמוציאין מידו דיורש הוה דאי לוקח הוה מלוה על פה הוא ולא טריף ממשעבדי. ומשני לעולם לוקח הוי מיהו מלוה בשטר היא דאי פרנסת הקטנות דשאני פרנסת נשואין דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיא דלכך טריפא ממשעבדי ומוציאין אפי' מיד הלקוחות דגרסינן בפ' מציאת האשה [כתובות סט.] האמין שעיבדו מוציאין אפי' מיד הלקוחות לפרנסה ואין מוציאין למזונות וכל שכן מן היורשין ולעולם אימא לך לוקח הוי ולענין לוותה ואכלה ונישאת לא גזינן מבעל: **אמר ליה רב פפא לרבא.** דבעי למפשט מדברי חייא יורש הוי: **לאו היינו דשלח רבין כו'.** ומהא איכא למפשט שפיר דיורש הוי: **אלמנתו נזונת.** בתנאי כתובתה שכך כתב לה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמלותיך [שם נב:]: **ניפא הכא.** והכניסה הנכסים לבעלה אלמנתו נזונת מנכסיו: **מאי הכא.** וירשה בעל: **אמר רב יהודה כו'.** אמורא הוא: **ואמרו אלמנתו נזונת.** לעולם היא נזונת עד שתנשא או שתתבע כתובתה או שירצו היורשין ליתן לה כתובתה כדאמרינן בכתובות [שם]: **אי אמרת בשלמא.** בעל בנכסי אשתו אפילו בחייה יורש הוי משום הכי קתני נישאת הבא אלמנתו נזונת מנכסיו דאע"ג דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי דהיינו לקוחות מיורשין מיהא גבייא: **אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת.** והתנן בהנזקין (גיטין ד' מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם: **והא תנן.** בבכורות: **שאין חוזרין.** לבעליהן שאין חוזרין אלא ממכר: **הבכורה.** חלק בכורת הבכור כדמפרש התם [בכורות נב:] מתנה קייסה רחמנא לאת לו פי שנים [דברים כא]: והיורש

והתניא שמין. גרסינן דברייתא היא בתוספתא דכתובות כמו שפירש ר"ש: **מתני' בשרכא.** בכל הספרים כתוב שרכא ברישא [א] ובערוך גרס שדכא בדלית והוא לשון שקט כמו ותשקוט הארץ ומתרגמינן ושדיכת ארעא (שופטים ה) כלומר אדם בטל ושקט אינו עוסק בכלום וכן יודע ליד איש שדה ומתרגמינן נחשדכן (בראשית כה) שהיה נח ושקט והתחובל (ב"ק דף נב: ושם) מטייל ואזל דיקלא בישא לגבי קיני דשדכא[ג]: והיורש

רבינו גרשום (המשך)

נזונות מממון הבנים בנכסין מועטין והבנים ישאלו על הפתחים: ילמדנו רבינו. בתולה או אלמנה שלוותה ממון מאחרים ואכלה ואח"כ עמדה ונישאת לבעל קודם שתשלם והביאה לבעל נכסים מאי: בעל בנכסי אשתו (יש לו דין) לוקח הוי או יורש הוי. [לוקח הוי] ולא יפרע כלום משום דמלוה על פה אינה גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא למלוה על פה. או דלמא יורש הוי וגובה כו': מאי לאו נשאו גדולות לבעל שלוו ונתפרנסו מממון הקטנות ונישאו לבעל הגדולות ישאו קטנות מה שלוו ואכלו אחיותיהן משלהן ישאו מממון הבעל אלמא דבעל בנכסי אשתו יורש הוי ויש לו דין יורש ומלוה על פה גובה מן היורשין. לא לעולם אימא לך לוקח הוי ומתני הכי נשאו גדולות לבעל מתפושת הבית הכי נמי כשנשאו קטנות לבעל יטלו כנגדן: והתני ר' חייא. בפירוש כמו דאמרן מעיקרא ומשמע דיורש הוי: לעולם לוקח הוי. והכא מ"ט גובות הקטנות מן הבעל הא לאו יורש [הוא] משום הכי גובה שאני פרנסה שנוטל ממון מן הקטנות דקלא אית ליה וכמלוה בשטר דמי ומלוה בשטר גובה מן הלקוחות: א"ל רב פפא לרבא לאו היינו דשלח רבין באגרתיה. דבעל יורש הוי: מי שמת והניח. אשתו ובת שיהא של שניהם ואין לה יורש אלא היא אלמנתו נזונת מנכסי בעלה לפי כי על היורשין ליתן לה לאלמנה מזונות: נישאת הבת. והכניסה הנכסים לבעלה שירשה מאביה שאלמנה זו ראויה ליזון מהן. אע"פ שנישאת לבעל אפ"ה אלמנה נזונת מנכסים של חתנה שהכניסה לו הבת: מתה הבת דהשתא לאו ברשותה נכסים קיימו:

אחר שמרויח מאי דעבד עבד: בשדכא פשיטא. דאין מתפרנסין הואיל דלית להו הנאה מיניה לא מחלי ליה: מהו דתימא. מחלי ליה משום דלא תזלזל שלא ילך ערום ויחף וקמ"ל דלא: נשאו גדולים מן הנכסים לצורך לישא נשים ינשאו קטנים מן הנכסים: אם אמרו קטנים כו': מאי קאמר. כלומר היכי מתרצי מתני' רישא קתני נשאו גדולים ישאו קטנים דמשמע דשוין אהדדי וסיפא קתני אם אמרו קטנים הרי אנו נושאין בדרך שאתם נשואתם אין שומעין להם דמשמע דלא שוין אהדדי: אמר ר' יהודה ה"ק נשאו גדולים. אשה מתפושת ישאו קטנים נמי כנגדן מן הממון אבל אם נשאו בחיי אביהן ונתן להם אביהן ממון אם אמרו הקטנים לאחר מיתת אביהם הרי אנו נושאין עכשיו מתפושת הבית בדרך שנשאתם אתם בחיי אביהן אין שומעין להן אלא מחלקין הירושה: הניח בנות גדולות וקטנות כו'. כדמפ' גבי בנים הכי נמי מפרשינן גבי בנות. וכי היכי דמקשי' ומתרצי' גבי בנים ה"נ גבי בנות: וזה החומר בבנות מבנים. שהבנות

ה) [מוספ' כתובות פ"ח], ו) [לקמן קמב:], ג) [עי' תוס' ב"מ קד. ד"ה הכי גרסינן], ד) כתובות מט:, ה) [נ"ל ברבין], ו) בכורות נב:, ז) בס"ת: אמיי לכך, ח) [וע' תוס' בבא קמא לב: ד"ה דברכין],

גליון הש"ם

גמרא ילמדנו רבינו לוותה ואכלה. עיין ב"מ דף קד ע"ב תד"ה ה"ג:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואין מזונות הבנות כל"ל ותיבת מן נמחקה:

מוסף רש"י

נשאת הבת אלמנתו נזונת מנכסיו. אע"ג דאמור רבנן בעל בנכסי אשתו לוקח הוי וקיימת לן אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים, הכא שוויהו רבנן כיורש משום פקידת דאלמנה, והכי מפורש בים נוחלין (כתובות מט:).

מוסף תוספות

א. יש מי שפירש בשרכא מלבוש משי. ריטב"ק. ועיין רש"ש.

רבינו גרשום

בכח האב שיהא יכול להורישן לשאר בניו אע"ג דגדלו הפירות בחייו: והתנן שמין את המחובר לוקח. אדם שמכר שדה לחבירו. לסוף י' שנים ולא בתוך י' וכשהשלימו י' שנים היה תבואה של מוכר מחובברין לקרקע ועדיין לא נגמר בישולן אין אומרים דכגוף הקרקע דמיין ומכוררין לוקח אלא שמין אותן מחובברין ללוקח והוא קונה אותם משום דברשותיה דמוכר גדלו. ה"נ האי אב דהניח פירות מחובברים בחיי אביהן גדלו ואמאי לא הוה ברשותן אלא דהאי בן לחוד: כאן בבנו. הואיל ודעתו של אב קרובה אצל בניו כשכתב לו כל נכסים לאחר מותו מחל לו הפירות שבשעת מותו. אבל מוכר לאחר לא מחל לו הפירות לפיכך שמין. ואמר לן רבי (ה) דמשנה זו שמין את המחובברין לוקוח אין ידוע היכן הוא: **פים'** הניח בנים גדולים וקטנים. הניח נכסים וקודם שחלקו הממון אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים. כלומר אין קונין הגדולים מלבוש מתפושת הבית מפני שלא יתמעט חלקן של קטנים מפני שלגדולים צריכין יותר מלבוש מקטנים וקטנים צריכין יותר מזונות שאוכלין בכל שעה ביום לפיכך לא יזונו מחלקן של גדולים אלא חולקין הנכסים בשוה ויעשה כל אחד בחלקו מה שרוצה: האי גדול אחי שלבש וכסה עצמו. מתפושת הבית. מאי טעמא דמתני' דקתני דאין מתפרנסין דאפי' הוי גדול אחי: בשדכא עסקינן. כלומר אדם בטל שאין מרויח מן הנכסים כלום אבל

בידו הן דין הוא דנזונת: אי אמרת בשלמא דהאי בעל יורש הוי. בנכסי אשתו משום הכי נזונת האלמנה דקדמה שטר כתובתה שנתחייב לה בעלה במזונותיה מקמי דנפלה ליה האי יורשה לבעל משום דאין יורש אלא לאחר מיתת אשתו ומשתכח דקדמה שעבוד אלמנה קודם שעבודו של בעל אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת והא קיי"ל אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם והני נכסים משועבדים הם לבעל משעה שהכניסתו לו אשתו. אלא לאו ש"מ יורש הוי ומשום הכי נזונית. ואם נפשך לומר הא קדם שטר כתובתה מן הבעל שהוא כלוקח ואיכא למימר בדין הוא דנזונת. אפ"ה דקדם אינה נזונת כדפרשי' לעיל מפני תקון העולם: אלו שאין חוזרין ביובל. דלא חשיב כזביני דהדרי משום דזכיניהו רחמנא

אמר ר' יהודה על ידי היה מעשה. שאירע כן ובאו לפניו לדין ואמרו חכמים דאפ"ה דמתה הבת הואיל שהנכסים שהכניסה לו

(ה) וגרלאה ללוה כוותו הרשב"ם והתוס' וכתבו והתניא גרסי' ור"ל לאפוקי מגי' רבינו.

עין משפט נר מצוה

קעז א מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רז סעיף ב:

קעח ב מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' יב (ופי"ט מהל' אישות הל' כג) סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפו סעיף א:

קעט ג ד מיי' מהלכות נחלות פט טוש"ע שם סעיף ג:

[ה מיי' פי"ט מהל' אישות הלכה כב טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף יח]:

קפ ו ז מיי' שם הל' טו טוש"ע שם ס"ב:

קפא ח מיי' שם הל' יב טוש"ע שם ס"ג:

קפב ט מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל"ב ופי"ב מהל' זכיה הל"ב סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיב סעיף ה וסי' קלב סעיף ב טוש"ע אה"ע סי' לח ס"ב וס"ד:

קפג י כ מיי' פ"ב מהל' אישות הל"א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף ד [וברב אלפס עוד בכתובות פד.]:

קפד ל מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' כ והלכה כא:

והיורש את אשתו. פי׳ בקונטרס ומי הוי לוקח מחייס גם לאחר מיתה לא פקע והוי לוקח ואין נראה דהא מחייס אין לו אלא פירות ונראה לר״י לפרש דמבעיא ליה אם בעל יורש הוי או לוקח הוי בין מחייס בין לאחר מיתה מדלא מפליג מידי ופשיט מדרבין דלכל הפחות הוי יורש לאחר מיתה כדקאמר מתה הבת אלמנתו נזונת מנכסיו אע״פ שהבעל יורשה אבל מחייס אין להוכיח מדבריו דהוי יורש אע״ג דקאמר נשאת הבת אלמנתו נזונת דהא אפילו הוי לוקח מחייס קאמר שפיר דנזונת שתוכל למכור הגוף מחייס והפירות לאחר מיתה כיון דבעל יורש הוי לכל הפחות לאחר מיתה ולהכי קא״ל אביי ומי לאו דשלח רבין לא הוה ידעינן דהוי יורש לאחר מיתה והתנן אלו שאין חוזרים ביובל הכבורה והיורש את אשתו אלמנת היורש הוי לאחר מיתה: **גבי** יובל שויוהו רבנן ביורש. לאו דוקא נקט שויוהו רבנן דהא כיון דאית ליה דאינה חוזרת ביובל אית ליה דירושת הבעל דאורייתא דהכי אמר בבכורות (ד׳ נב:) וכן פי׳ בקונטרס אלא שויוהו רבנן בעי למימר הניחוהו להיות יורש ולא עשאוהו לוקח: **התם** אינהו אפסידו אנפשייהו כו׳.

תימה דבפרק מי שהיה נשוי (כתובות ד׳ לה:) אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ואוקימנא בידא דלוקח ופריך התם מאי שנא מהא דתנן דיעשו פשרה ביניהם ומשני התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא פי׳ וכיון דאיכא פסידא דלוקח שויוהו רבנן (ג) בעל כיורש ואין מוציא מיד לוקח והשתא האמר הכא דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא ה״ל למיזבן מאתתא דיתבא תותי גברא דאי מוצאי מיד הלקוחות גברא לפי שהבעל יוציא מידו וכ״ת התם לא אפסיד אנפשיה שהוא סבור שלא יטול הבעל ממנו לפי שאחריך יוציא מידו מ״מ הרי יודע דיחזרו חלילה וילטרכו לעשות פשרה וירוח הבעל ואור״י דהתם לא אפסיד אנפשיה לפי שסבור שיעשה פשרה עם אחריך ולא יגבה הבעל כלום וא״ת מ״ש מהא דאמר התם לעיל נכסי לך ואחריך לפלוני עמדה ומיסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום אלמא אע״ג דאיכא פסידא לאחריך הוי בעל לוקח[א] וי״ל דמתנה שאני דאין כל כך פסידא אם לא יקבל במתנה וא״ת דאמר בריש המפקיד (ב״מ ד׳ לה. ושם) שמו לה לאשה ואנסיבא לו שמו מינה (ד) ואנסיבא בעל לוקח הוי ולא מיהדר כו׳ אע״ג דאיכא פסידא נלוה לא מיהדר ליה אראע אע״פ דשומא הדרא לעולם וי״ל כיון דבדין לא הדר אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כל כך פסידא עוד מקשים דאמר בהחובל (ב״ק ד׳ פט. ושם) כי אתו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרו תקנת אושא מתני׳ היא העבד והאשה פגיעתן רעה אחריה שחבלו בהם חייבים והם שחבלו באחריה פטורין ואי ס״ד ליתא לתקנת אושא מזבין נכסי מלוג ותיתיב ליה משמע הא איתא לתקנת אושא לא ליתיב ליה ולא מידי ואמאי הא לא תקנו רבנן דהוי לוקח אלא היכא דליכא פסידא לאחריני אבל הכא איכא פסידא דנחבלים וי״ל דהוה מצי למפרך ולטעמיך אלא דבלאו הכי פריך שפיר ולרשב״א נראה דלא קשה מידי דהא כיון דתקינו רבנן דבעל מוציא מיד הלקוחות לטובתו היכא דליכא פסידא לאחריני לא פלוג ותקנו דבכ״מ שאשה מוכרת הבעל מוציא אפילו במקום שחבלה באחרים דאיכא פסידא דאחריני כיון דלא שכיחא מלתא שיהא פסידא דאחריני לכך לא פלוג רבנן ובכל מקום מוציא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת: והבנות יזונו. מה שהזכיר רשב״ם בהדי מזונות פרנסה אין נראה לריב״ן דהא מזונות היינו אכילה ושתיה ופרנסה היינו מלבושין ולרבי הנשואין[ב] ותרי מילי נינהו כדאמר [בפ׳ מציאת האשה] (כתובות ד׳ סח:) מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות וקתני נמי הבנות נזונות ומתפרנסות וכן בכמה דוכתי משמע דתרי מילי נינהו: **אמר** ר״ג רואה אני את דברי אדמון. בכתובות (ד׳ קט.) אמר כ״מ שאמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א״ל רבא לרב נחמן אפי׳ בברייתא כו׳ מכל הסיא סוגיא משמע דהלכה כאדמון ותימה דהכא בגמרא כולה שמעתא כרבנן דאדמון ולא כהלכתא דא״ר ג (יומא) (יומא) א״ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו׳ ובשיא נמי דר׳ ירמיה מר׳ אבא (ה) הוא אליבא דרבנן ואמר נמי בסוטה (ד׳ כפ.) היכי דמי רשע ערום א״ר ג (יומא) א״ר יוחנן זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין ור״מ וה״ג ורב אלעפ פסקו כרבנן דאדמון משום דשמעתין דהכא כוותייהו אזלא ור״ת אומר דאדמון לא פליג ארבנן אלא שמתמיה על התקנה שתקנו נכסים מועטין אבל מ״מ כרבנן ס״ל[ג] ולא משמע הכי מדקאמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון: [ועיין תוספות כתובות קח: סד״ה אדמון]: יתומים

והיורש את אשתו אמר ליה רבא והשתא דשלח מי ידעינן (ו) האמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא באושא התקינו האשה שמכרה (ז) נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא אמר רב אשי בעל שויוהו רבנן כיורש ושויוהו רבנן כלוקח והיכא דטבא ליה עבדו ליה גבי יובל שויוהו רבנן כיורש משום פסידא דידיה גבי דר׳ יוסי בר׳ חנינא שויוהו רבנן כלוקח משום פסידא דידיה גבי דרבין משום פסידא דאלמנה שויוהו רבנן כיורש והא גבי דר׳ יוסי בר׳ חנינא דאיכא פסידא ללקוחות ושויוהו רבנן כלוקח התם אינהו אפסידו אנפשייהו כיון דאיכא בעל לא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי (ח) שמת והניח בנים ובנות [א]בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: **גמ׳** וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר רב כדי שיזונו מהן אלו ואלו שנים עשר חדש כי אמריתא קמיה דשמואל אמר זו דברי רבן גמליאל בר רבי אבל חכמים אומרים [ב]כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן מרובין פחות מכאן הרי אלו מועטין ואי ליכא לאלו ואלו עד שיבגרו שקלי

והיורש את אשתו. מפרש התס [בכורות נב:] קסבר ירושת הבעל דאורייתא ומי לוקח הוי משעה שנשאת אפילו לאחר מיתה לא נפקא מכלל מקח וממכר ותהדר ביובל: **נאושא התקינו** לשם כדמפרש בר״ה (ד׳ לא.): **האשה שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה.** שאם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו. ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות שלא נשומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה ולהכי מיקרי מלוג שמולגן ומחסרן בעל שאוכל הפירות כמליגת הראש: **אי אמרת בשלמא לוקח שויוהו.** רבנן משעה שנשאה משו״ה מפיק דלוקח ראשון הוי אלא אי אמרת בעל בנכסי אשתו יורש הוי משעת נשואין אמאי מפיק למה תקנו באושא שהבעל מוציא והלא האשה שהיא מורשת אותו מכרה ואין כח ביורשין לירש מה שמכר אביהן אלא ודאי מדתקנו שהבעל מוציא כך היה עיקר תקנת אושא שיהא הבעל לוקח בנכסי׳ משעה שנשאה והלכך מוציא שהרי קדם מקחו למקחן של לקוחות: **אלא אמר רב אשי בעל שויוהו כלוקח.** לתרץ על כל אלו הדברים שיש מקומות שעשאוהו כיורש ויש מקומות שעשאוהו כלוקח: **והיכא דטבא ליה כו׳.** כדמפרש ואזיל: **גבי יובל כו׳ משום פסידא דידיה.** דלא תהדר ביובל למשפחת אשתו: **גבי דרבין.** אע״ג דאיכא פסידא דידיה חייסי׳ לפסידא דאלמנה שמאחר שקדם תנאי מזונותיה נשואין לא טוב לנו להפסידה בידים: **דאיכא פסידא דלקוחות.** אמאי לא חייסינן כי היכי דחייסינן לפסידא דאלמנה: **דיתבא תותי גברא.** ורואי ליורשה כשתמות ואלו הערימו להוציאם מידו הלכך יפסידו. ולענין שאילתא דשאילנא פי׳ רבינו חננאל ורואה אני את דבריו לותה ואכלה ועמדה ומיסת מסתברא לכיורש הוי משום פסידא דמלוה וכן סוגיא דשמעתא דכל היכא דאיכא פסידא כגון פסידא דאלמנה דליכא למימר איהו דאפסיד אנפשיה שויוהו רבנן כיורש:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת. מרובין. מפרש בגמרא: **והבנות יזונו.** מזונות ופרנסה נשואין עד דתבגרן או עד דתנשבן לגוברין כדתנן בכתובות (ד׳ נב: נג.): **ישאלו.** יחזרו על הפתחים: **בשביל שאני זכר הפסדתי.** בתמיה (ט) ובגמ׳ [קמ:] מפרש מאי קאמר אלא לא אפסיד וזונים יחד: **אמר** רבן גמליאל כו׳. והכי הלכתא כאדמון דאמר בפ׳ בתרא דכתובות [קט.] כל מקום שאמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו: **גמ׳ כדי שיזונו.** פרנסה ומזונות: **אלו ואלו.** בנים ובנות: **כי אמריתא.** אחר פטירתו של רב ובאתי ללמוד קמיה דשמואל: **עד שיבגרו.** שכך התנה להן אביהן עד דתבגרן או תנשבן כדאמר בכתובות ואיזך מועטין וזונו הבנות עד שיבגרו והמותר לבנים כדמפרש ואזיל: שקלי

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי׳ פי״ט מהל׳ גזלה הל׳ יז סמג עשין מח לז טוש״ע חו״מ סי׳ קיב סעיף יא:

רבינו גרשום

אלמא בעל בנכסי אשתו יורש הוי: נכסי מלוג. להכי קרי נכסי מלוג שכיון שלא קבל עליו הבעל אחריות מתחסרין והולכין כמו שמולגין את הראש שמתחסר השער להכי מקרי נכסי מלוג. אי אמרת בשלמא לוקח הוי משום הכי מפיק דקדם שעבוד לקיחתו משעה שהכניסה לו והלקוחות לא קנו עדיין אלא אי אמרת כיורש הוי הלא הוא אינו יורש בנכסי אשתו אלא לאחר מיתת אשתו והלקוחות קדם שעבודן קודם מיתתה אלא לאו ש״מ משום הכי מוציא הבעל בנכסי אשתו דלוקח הוי. אלמא אע״ג דשלח רבין באגרתיה דבעל יורש הוי ליכא למשמע מיניה דהשתא מצינן למשמע דלוקח הוי: משום פסידא דידיה דלא תיפוק מידיה ביובל ירושת אשתו דאי דיינינן ליה בלוקח נפקא מיניה ביובל כשאר לקוחות. לגבי רבי יוסי ב״ר חנינא טבא עבדי ליה לבעל. דשרינהו כלוקח משום פסידא דידיה הוי דאי אמרת יורש הוי אם כן קדמה קניית לקוחות מירושתו שאין ירושה אלא לאחר מיתה אבל כי משתרינן ליה לוקח קדמה קנייתו למכירתה משום הכי מוציא מיד הלקוחות גבי רבין דשלח באגרתיה דיורש הוי משום פסידא דאלמנה דתהוי נזונת מנכסי יורשין שויוהו רבנן כיורש כי היכי דתיקום שטר שעבוד כתובתה מירושתו של בעל שיורש הבת של זו דאי אמרינן דבעל כלוקח הוי אינה נזונת דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ללוקח מפני תקון העולם. ומקשי׳ משום דפסידא דאלמנה אמרת שויוהו רבנן כיורש הא גבי מילתא דרבי יוסי ב״ר חנינא דאיכא פסידא ללוקח דבעל מוציא מידו ושויוהו רבנן לבעל כלוקח. ואי משום חששא דפסידא איבעי רבנן לשויוהו כיורש דהשתא לא קא מפסדי לקוחות דשעבודן הוי קדים מירושת הבעל. התם שאני הוא ובדין הוא דליפסדו מדידהו דהלקוחות הוא דאינהו דאפסידו אנפשייהו דלא איבעי להו למזבן רבי. אבל גבי אלמנה מאי הוי לה למיעבד משום הכי שויוהו רבנן כיורש דלא תפסיד אלמנה במזונותי׳:

הדרן עלך יש נוחלין

פ״ם מי שמת כו׳ בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו. שיהא הממון בחזקתם: והבנות יזונו. מן הנכסים עד שינשאו ונוטלות עישור נכסים: כדי שיזונו אלו ואלו כל סיפוקן בין בפרנסה בין במזונות עד שיבגרו עד שיביאו שערות הבנות לי״ב שנה ויום א׳ והבנים לי״ג שנה ויום א׳ ואי ליכא כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אלא יש בהם כדי מזונות של י׳ שנים.

מסורת הש״ס

(ה) כתובות נ. עח: ב״ק קח: ב״מ לה. לו: לעיל נ., ב) כתובות קח.; ג) [נ״ל ר׳ אפסי],

הגהות הב״ח

(ה) גמ׳ בנכסי מלוג: (ב) רשב״ם ד״ה בשביל וכו׳ בתמיה אלא לא אפסיד וזונים יחד ובגמ׳ מפרש מאי קאמר הס״ד: (ג) תוס׳ ד״ה התם וכו׳ לבעל כיורש וכו׳ האמר הכא דאינהו דאפסדו אנפשייהו דלא הוה להו למיזבן: (ד) בא״ד אי שמו מינה דאשה ואנסיבא ומתה בעל לוקח: (ה) ד״ה אמר וכו׳ מר׳ אבא נמי הוא אליבא:

מוסף רש״י

באושא התקינו. כשהיתה מנהדרין באושא, שגלתה ויצאה שם מנהדרי גדולה, כדאמרינן בר״ה (לא.) גבי עבר מסעות (ב״מ לה.). **האשה שמכרה בנכסי מלוג.** הקרן (כתובות נ) להיות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהיה ללוקח לכשתמות (ב״מ לה.). ומתה. וכעל יורש אשתו דבר תורה (שם). **הבעל** מוציא. גוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה בפרק האשה (כתובות עח:) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה (ב״מ לה.) דשויוהו רבנן כלוקח והוא לוקח ראשון (כתובות נ.) דאע״ג דבעלמא קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי, בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודה משום איבה והוי לוקח ראשון (ב״ק פח:) ומיהו להכי אתני מכירת האשה, שאם ימות בעליה בחייה יטלם הלוקח (לעיל נ.).

הדרן עלך יש נוחלין

הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. תקנת חכמים היא (כתובות קח:).

מוסף תוספות

א. [ו]התם לא אפסיד אחריך אנפשיה כלום ומיקמי דתנסוב הוא דיהיב לה. רשב״ם. ב. ולא אמרינן בה הבנים ישאלו על הפתחים אלא הבנים ירשו ולכשיבואו לינשא לבעל נוטלות עישורן. רמב״ן. אבל נראה שר״ש ז״ל לא פירש כן אלא [בנ]נכסים מרובין, ולשונו מוכיח כן. רשב״ם. ג. ח״ל הרמב״ן: וי״א דאדמון לאו מיפלג פליג אלא אתמוהי מתמה ונ״מ דאם קדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו כדאמר ר׳ אסי א״ר יוחנן, ומהא דאדמון גמר לה דכיון דמספקא ליה ליח לן לאפוקי נכסי מידא דלוקח, כך פי׳ ר״ת ז״ל כדי שלא לעקור כלל המסור בידינו שבכל מקום שאמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו.

שקלי להו בנות לכולהו. בתמיה. דכיון דקרית להו מועטין ח"כ לא יטלו בהן כלום הבנים דהא תנא במתני' גבי נכסים מועטין הבנים יטלו על הפתחים: **והשאר לבנים.** והאי דקתני יטלו על הפתחים היינו משהוליאו אותו השאר בהוצאת מזונות מכאן ואילך הבנות יזונו עד שיבגרו והבנים יטלו על הפתחים: **פשיטא מרובין ונתמעטו.** בשעת מיתה היו מרובין ועכשיו הוקילו מזונות או נתקלקלו הנכסים וחסרו ואין בהן כדי מזון אלו ואלו **עד שיבגרו: כבר זכו בהן יורשין.** בשעת מיתת אביהן וקרינא בהו נכסים מרובים ויקחו הבנות חלקן המגיעם כפי שומת של שעת מיתת אביהן והבנים יירשו חלקם שהיה מגיעם באותה שעה וכל מה שחסרו הנכסים חסרו לבנות ולבנים לכל אחד כפי חלקו הראוי לו: **ונפרנו.** שהוזלו מזונות: **מהו.** מי מטי רווחא לבנים ויטלו מותר נכסים העודף מכדי מזונות בנות עד שיבגרו: **יתומים שקדמו.** קודם שהעמידו בנות בדין ומכרו אפילו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו דאין מוליאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וכ"ש בנכסים מרובין כדאמר בכתובות האחים ששעבדו מוליאין לפרנסה ואין מוליאין למזונות. ש"מ כיון שאם מכרו מכירתן מכירה יש להן תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן וזכותם בהן עומדת: **אלמנתו מהו שתמעט בנכסים.** מי שמת והניח בנים ובנות והניח נמי אלמנתו וצריכה נמי מזונות כל ימי מיגר ארמלותה ואין כאן נכסים אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיבגרו מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא ולא מיקרו נכסים מרובין ומפרישין מהנכסים מזון האשה והבנות עד שיבגרו והמותר לבנים דהא מועטין היינו ולאחר שיוליאו המותר יטלו על הפתחים או דלמא כיון דאילו מינסבא לבעל לית לה מזוני לא ממעטא וכמאן דליתא דמיא ומוליאין מן הנכסים לבנות כדי מזונן עד שיבגרו וכל השאר יירשו הבנים כדין נכסים מרובין דהא אלמנה לא ממעטא להו וקרינן בהו הבנים יירשו והבנות יזונו ומחלק הבנות לא מזון האלמנה עמהם. והיינו דאיכא בין ממעטא ללא ממעטא דאי ממעטא הבנים יטלו והאלמנה מזון ואי לא ממעטא יזונו יחד האלמנה והבנים אבל הבנות אין להן להפסיד במזונותיהם כלל בין ממעטא בין לא ממעטא דהא בין בנכסים מרובין בין בנכסים מועטין תנן הבנות יזונו אי נמי היכא דלא ממעטא מיקרו נכסים מרובין ואף על פי שנתעכבה היום או למחר מלינשא הרי הוא כמרובין ונתמעטו דלמרינן כבר זכו בהן יורשין ויזונו שלשתן יחד בנים ובנות ואלמנה. כן נראה שיטה זו בעיני: **בת אשתו.** מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון בת אשתו מאיש אחר חמש שנים ומת ומוטל על היורשין לזונה: **כיון דאף על גב דמינסבא אית לה מזוני.** עד חמש שנים מן היורשין שהרי חוב הוא שנתחייב לה אביהן ממעטא ויזונו היא והבנות והבנים יטלו: **לא ממעטא.** ומיקרו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו אחרי כן וכבר זכו יורשין והבנות יזונו עד בגר ואותה הבת מזון עמהן: **בעל חוב מהו שימעט.** אם אין נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות מי אמרינן דממעטו והבנות יזונו והבנים יטלו על הפתחים או לא ממעטו ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת בעל חוב וכשיטרוף אם יש מותר יזונו בנות עד בגר ואם לאו יפסידו: בת

שקלי להו בנות לכולהו אלא אמר רבא [א]מוציאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים [ב]פשיטא מרובין ונתמעטו [ג]כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתרבו מאי [ד]ברשות יורשין קיימי הלכך ברשות יורשין שבוח או דלמא סלוקי מסלקי יורשין מהכא תא שמע [ה]דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן [ו]יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי אבהו וקא בעי מיניה אלמנתו מהו שתמעט בנכסים מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא או דלמא כיון דאילו מנסבא לית לה השתא נמי לית לה [ה]אם תמצא לומר כיון דאילו מנסבא לית לה השתא נמי לית לה בת אשתו מהו שתמעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מנסבא נמי אית לה וממעטא או דלמא כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא ואם תמצא לומר כיון דאילו מתה לית לה [ו]ולא ממעטא בע"ח מהו שימעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מיית נמי אית ליה ממעט או דלמא כיון דמחסרי גובינא [ז]לא ממעט ואיכא דבעי לה לאידך גיסא בע"ח מהו שימעט בנכסים בת

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. פי' בקונטרס שקדמו ומכרו קודם שעמדו בדין לגבות לבנות נכסים מועטין [א] ומיהו לר"י נראה דאפי' כבר תפסו הבנות או הגבו להם ב"ד אם מכרו אחים מכור [ב] וכן משמע ביבמות בפרק אלמנה (דף סז:) דקאמר התם רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו הבת מאכלת והבן אינו מאכיל [ג] מ"ש בן דאין מאכיל מפני חלקו של עובר בת נמי לא תאכיל מפני חלקו של עובר ח"ר אחי הכא בנכסים מועטין עסקינן וכגון דאיכא בן בהדה דהאי בת דממ"נ אי היא דמיעברא ביה בן הוא לא עדיף מהאי דקאי ואי בת היא אמאי קא אכלה בתקנתא דרבנן כל כמה דלא נפקא לאויר העולם לא תקינו ליה רבנן ופריך במאי אוקימתה בנכסים מועטין והאמר רבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין כו' ומאי קושיא ולוקמה כגון שתפסו כבר הבנות או שהגבו להם ב"ד דאין יכולין למכור אלא משמע דלעולם יכולין למכור וקאמר יש לדחות דנהי דיכולין ב"ד לגבות חלק של בת עומדת חלק של עובר שיש לחוש שמא היא בת אין יכולין לגבות כיון שלא יצאת לאויר העולם ואותו חלק יכולין האחין למכור ומיהו אין נראה לדחות כן [ד] ועוד דאיה דאמר בפ' הנושא (כתובות דף קג.) אמר ר"נ יתומים שקדמו ומכרו מדור האלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא תפס' מחייס הכא תפסה מחייס משמע כיון דלא תפסי מחייס אע"ג דתפסי לאחר מיתה לא היה מועיל כלום אלא מה שמכרו מכרו והא דאמר בפ' נערה (שם דף נא.) דשב"א אומר נכסים שיש להן אחריות מוליאין לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות כו' אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין מ"מ אע"ג דאין מוליאין אם מכרו מכרו והשתא אתי שפיר דבכל ענין משמע דפשיטא דמועטין ונתרבו זכו בהם יורשין אפילו כבר תפסו וגבו להם ב"ד דאי לאו הכי אכתי הוה ליה למיבעי במועטין ונתרבו וכבר תפסו או הגבו להם ב"ד מאי ואם תאמר כיון דבנכסים מועטין נמי מה שמכרו מכרו אפילו כבר תפסו מה חילוק יש בין נכסים מרובין לנכסים מועטין דבנכסים מרובין נמי נראה שאין מותרין למכור ולהפקיע מזונות וי"ל דיש חילוק דבנכסים מרובין יכולין למכור לצורך גדול אבל בנכסים מועטין אין יכולין למכור כלל לכתחלה ועוד דמרובין ונתמעטו יזונו הבנים עם הבנות ובנכסים מועטין לא יזונו כלל: **מה שמכרו מכרו.** וא"ת דהכא אמרינן דבין מרובין ונתמעטו ובין מועטין ונתרבו זכו בהם היורשים [ה] ובפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף לא. ושם) גבי כתובת בנין דכרין אמר פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין פירוש יורשי כתובה הגדולה מועטין ונתרבו מאי ת"ש דהנהו בני צלור מועטין ונתרבו הוו אתו לקמיה דר"נ דרב עמרם אמר להו זילו פייסינהו ואי לא כו' עד דאתו לקמיה דר"נ אמר כשם שמרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין ופירש בקונטרס זכו בהן יורשין של כתובה הקטנה ופליג ר"נ דרב עמרם דאמר זילו פייסינהו דמשמע לבני קטנה אמר לפייס בני הגדולה דאי לבני הגדולה אומר לא הוה שייך לשון פיוס כיון דמן הדין שקלי בני הקטנה בנחלה גמורה דאורייתא ולא קשיא מידי דהכא יד הבנים לעולם על העליונה כדי להעמיד נחלה דאורייתא [ו] ועוד דהכא לא פקע כח היתומים מעולם כדקאמר מה שמכרו מכרו ולר"י נראה דהא דקאמר התם ר"נ כו' מועטים ונתרבו זכו בהם יורשין היינו יורשי כתובה הגדולה ויטלו אלו כתובת אמם ואלו כתובת אמם מדלא קאמר כבר זכו בהן יורשין ועקשיא לר"כ התם אזלינן לעולם בתר תקנתא דרבנן שתתקיים כתובת בנין דכרין והכא אזלינן בתר מעיקרא ור"ל דהתם לא מיעקרא כולי האי נחלה דאורייתא דהרי מ"מ כולן יורשין אע"פ שאין נוטלין בשוה אבל הכא מיעקרא לגמרי [ז] **מי אמרינן כיון דאילו מינסבא לית לה לא ממעטא.** תימה לר"י איאך טועה לומר כן והא בת נמי אי מינסבא לית לה כדתנן [ח] דתהון מתזנן עד דתלקחן לגוברין [ט] ומאי קאמר נמי בע"ח מיחסר גוביינא בת נמי מיחסרא גוביינא ואי מתה נמי לית לה כמו בת אשתו ועוד אי באלמנה שייך נכסים מועטין מה שיעור יהיה דבשלמא בבנות יש שיעור למ"ד עד שיבגרו אבל באלמנה לא שייך בגרות ועד מתי יהיו נכסים מועטין [י] ונראה לפרש דודאי אם אין כאן אלא אלמנה אבל הבנים שניהם שוין בנכסים וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות דלא תקנו [יא] נכסים מועטים אלא לבנות שהן יוצאי יריכו והם בנות ירושה במקום שאין בנים [יב] ואע"ג

דמיחסרא

מסורת הש"ס

א) כתובות לא., ב) סוטה כא: כתובות קג. יבמות סז:, ג) [כתובות נב:],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מי אמרי' וכו' דלא תקנו דין נכסים:

מוסף רש"י

יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. שהבנות זוכות בהן כדתנן הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים, וקדמו קודם שיצאו לב"ד ומכרום (כתובות קג.) קודם שבאו הבנות לב"ד והעמידום ב"ד לנכסים בחזקת בנות (סוטה כא:).

מוסף תוספות

א. דאילו לאחר מכאן כבר זכו בהן הבנות ונכסים דידהו נינהו, וכן משמע מלשון שקדמו ומכרו. רשב"א. ב. דלא אלמוה רבנן לתקנתייהו לאפקועי מינייהו רשות היורשין לגמרי. מיטב"א. [ד]אין ב"ד מגבין לבנות להקנותן לזן, אלא להרשותן במכירה למזונות. [אבל האידנא דתקון דמזון האשה והבנות בין ממקרקעי בין ממטלטלי אם תפסה האשה מטלטלין למזונותיה וכו' מה שתפסה תפסה, ואם קדמו יתומים ומכרום אין ממכרן ממכר. רביעו יונה. ועיין רשב"א שחולק. ג. כלומר, שאינו מאכיל תרומה לעבדים אם הניח האב את אשתו מעוברת משום חלקו של עובר. רשב"א. ד. עיין רשב"א. ה. ולא אמרינן מועטים ונתרבו כבר זכו בהן הבנות. תוס' כתובות לא: ו. דבכל דוכתא אזלינן טפי בתר נחלה דאורייתא. שם. ז. [ד]לא ירשו הבנים כלל. שם. ח. ומאי שנא בנות עצמן דממעטי חדא אחברתא אע"ג דאי מתה או מינסבא לית ליה. רשב"א כשם הראב"ד. ט. שהרי כל ימיה ניזונת, כל זמן שלא תנשא ולא תתבע כתובתה. רביעו יונה. י. [ו]השתא מיהא הא איתנהו ויורשות הן, ואלמה מלתייהו, דלאו בנות אחולי נינהו. רשב"א שם.

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"ט מהלכות אישות הלכה יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף ח:
ג ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף יג:
ד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
ה ה ו ז מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף טו וע"ש:

רבינו גרשום

שקלי להו בנות. מיד בתמיה ולית לבנים כלום והא יש בנכסים הללו הרבה יותר משיעור מזונות לבנות עד שיבגרו: אלא אמר רבא מוציאין מהן. מיד שיעור מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר יהיו לבנים למזונות: יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו. ואין גובין מהן השתא מה שמכרו בנכסים מועטין זכו בהן כל שכן במועטין ונתרבו: שוב יתיב קבעי אלמנתו שהיורשין חייבין לזונה ואי ליכא אלא סיפוק הבנות וסיפוק אלמנה דאם לא הוי מינסבא איכא מיעוט נכסים דלית בהו עד שיבגרו וממעטא לגבייהו ואמרינן נכסין מועטין הן. והבנים ישאלו על הפתחים: מי אמרינן כיון דאית לה מזונות ממעטא. וישאלו על הפתחים. או דלמא כיון דבידה לאינסובי אימת דבעי. וכי מנסבא לית לה מזוני מיורשין ה"נ השתא חשבינן לה כמאן דמינסבא ולא ממעטא: בת אשתו. שקבל עליו לזונה ה' שנים כשנשא אמה והשתא מת הבעל ויורשין חייבין במזונותיה עד סוף ה' שנים מהו שתמעט בנכסים. דלא הויין מרובין: מי אמרינן. אע"ג דאי מינסבא אית לה ה' שנים מזונות כמו שקיבל ממעטא או דלמא כיון דאלו מתה לית ליה מזונות השתא נמי לא ממעטא: בעל חוב של אביהן מהו שימעט. כשמחשבין החוב שיש לו לקבל הוו נכסים מועטין. מי אמרי' אע"ג דאילו מת בעל חוב אית ליה יורשין שגובין במקומו וממעט. או דילמא כו': איכא דבעי להך גיסא. שמקדים במאוחר תחלה: בעל חוב מהו שימעט בנכסים. מי אמרינן כיון שמחוסר גוביינא לא ממעט או דילמא כיון דאילו מת נמי אית להיורשין נמי

דמיחסרא גובייא ואי מינסבא ליה לה אבל לאלמנה אצל הבנים או אצל בנות לא רצו חכמים לתקן דין נכסים מועטים אצל האלמנה שלא רצו לעקר (ה) דין ירושה מן הבנים אצל האלמנה והשתא מיבעי ליה כשיש בנים ובנות שיש כבר דין נכסים מועטין בשביל בנות אם ממעטת נמי אלמנה (הג"ה. וכן כתוב בתוס' ותיזון האלמנה עם הבנות או דלמא כיון דאי מינסבא ליה לה מזוני אם לא יהיה לבנות ואי ממעטת מ"מ לא תיזון האלמנה עמהן אלא (ו) עד שיגבו הבנות. ע"כ הג"ה) והא דקאמר בסמוך דאלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים היינו שיש שם בנים עם הבנות שיש כאן דין נכסים מועטים אצל בנות[א] אבל אי ליתנהו לבנים לא תטול האלמנה כלום יותר [מהבת][ב] (הג"ה. ולכאורה היה נראה לפרש דאי ממעטין אין לבנים כלום כיון שאין שם עודף על מזונות אלמנה ובנות עד שיגבו הבנות אבל אי לא ממעטין ניזונות שלשתם אבל בתוס' כתוב כאשר כתבתי בפנים. ע"כ הג"ה) ואור"י שכן משמע בירושל' דקאמר התם אלמנה ובנות שתיהן שוות אלמנה ובנים שיהם שוים פירוש לענין מזונות[ג] אין האלמנה דוחה את הבנות ולא בנות דוחות את האלמנה ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות ע"י הבנים וכשם שדוחה האלמנה את הבנות ע"י הבנים כך דוחה את הבנים על ידי בנות כו'[ד] ויש לדקדק על לשון הירושלמי ומ"מ משמע שרולה לומר כן:

אלא מעתה מאן דעסיק באורייתא הוא דירית. ואף על פי דאמרינן לקמן (דף קמא.) מצוה לזון את הבנות וק"ו הבנים העוסקין באורייתא היינו לענין מצוה אבל לענין דינא אין לחלק בין עסקי באורייתא ולא עסקי[ו] ה"ל: אלא

בת אשתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו ובת אי זה מהן קודמת אמר ליה זיל האידנא ותא למחר כי אתא אמר ליה פשוט מיהת הדא [ו]דאמר רבי אבא אמר רבי אסי עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטין מה בת אצל אחין הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת [ז]אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים: אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי וכו': [ח]מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לעסוק בתורה הפסדתי אמר ליה רבא אלא מעתה מאן דעסיק בתורה הוא דירית דלא עסיק בתורה לא ירית אלא אמר רבא הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לירש בנכסים מרובין הפסדתי בנכסים מועטין: **מתני'** [ט]הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל נקבות נכסים מועטין הנקבות דוחות אותו אצל זכרים [י]האומר אם [יא]תלד אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה [יב] נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים ילדה טומטום אינו נוטל אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול ה"ז יטול ואם אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל: **גמ'** דוחין אותו ושקיל כבת הא קתני סיפא ילדה טומטום אינו נוטל אמר אביי דוחין אותו ואין לו ורבא אמר [יב]דוחין אותו ויש לו וסיפא אתאן לרבן שמעון בן גמליאל [יג](דתניא) [יד]ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר [טו]אין קדושה חלה עליהן מיתיבי טומטום יורש כבן וניזון כבת בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטין וניזון כבת בנכסים מרובין אלא

בת אשתו מהו. אמ"ל בעל חוב ממעט ה"מ דאע"ג דאילו מייתי אית ליה אבל בת אשתו דל"ל אי מייתא מי ממעטא: **אלמנתו ובת.** ואין כאן אלא מזון אחת מהן ושתיהן מובעות מזונות בתנאי כתובה הלכך כיון דתרוייהו בתקנתא דרבנן אכלי איזו תקדום: **תפשוט מיהא הדא.** אלמנתו ובת: **מאי קאמר.** מאי יפוי כח יש לזכר במזונות במקום אחר יותר מנקבה דקאמר בשביל שאני זכר וזכותי גדול הפסדתי: **מאן דעסיק בו'.** כלומר מי שיש לו שני בנים אחד עוסק בתורה ואחד אינו עוסק וכי אבד זכותו בירושתו בשביל שאינו עוסק: [כ] **ויפה כחי בנכסים מרובין.** שאני יורש הכל אפילו מלה מנה ואין לנקבה כי אם מזונות: **מתני' וטומטום.** אטוס אינו ייכר בו לא זכרות ולא נקבות וספק זכר ספק נקבה הוא [גא] ואיכא למ"ד נמי ספק בריה הוא ודוחין אותו ואין לו לא מזכר ולא כנקבה: **הזכרים דוחין אותו.** ליזון ולא לירש דאמרי ליה אייתי ראיה דזכר את ותירש עמנו לך אצל נקבות. ומיהו איכא למ"ד בגמרא דאפילו כנקבות לא שקיל דאינו לא זכר ולא נקבה והאי דנקט לישנא דזכרים דוחין היינו משום דבעי למישקל בזכרים להיות ידו על העליונה ואינהו דמו ליה מייתייהו לומר לך אצל נקבות אע"פ שגם [דא] הנה ידמוהו: **האומר אם ילדה כו'.** מחלק נכסיו היה ומצוה לקיים דברי המת. מ"ג בריא וזיכה לו ע"י אחר ואע"ג דאמר רב הונא המזכה לעובר לא קנה הא פרכינן לה ממתני' בגמרא [קמא.] ולא מתרץ ליה: **האומר ילדה אשתי זכר יטול מנה.** אותו הזכר לכשיולד ואירע המעשה שילדה זכר נוטל כדקאמר אביו: **נקבה מאתים.** וכגמ' [שם.] פריך למימרא דברתא עדיפא ליה מברא: ה"ג **אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים.** יש מפרשים שילדה שניהן ביחד הזכר והנקבה ויטול הזכר מנה והנקבה מטול מאתים כדקאמר האב אם זכר מנה אם נקבה מאתים ולאו מלתא היא שהרי לא אמר האב אם ילדה זכר ונקבה ולא אסיק אדעתיה בלידת תאומים אלא הכי קאמר אם זכר מנה אם נקבה מאתים דמשמע אם זכר לבדו בלא נקבה או נקבה בלא זכר וכיון דהכי הוא לא יטול כלום הכן והכא אם נולדו תאומים כדאמרינן בגמרא [קמא.] והא זכר ונקבה לא קאמר שמא לא היה חפץ בלידת תאומים מ"ל אין לידת תאומים בכלל אם זכר אם נקבה דמשמע אם זכר לבדו אם נקבה לבדה. אלא ה"פ האומר אם זכר ילדה אשתי יטול אותו העובר מנה אם נקבה ילדה אשתי תטול מאתים וילדה זכר ונקבה כלומר זכר או נקבה כדקאמר האב זכר נוטל מנה אם יולד זכר נקבה נוטלת מאתים אם יהיה העובר נקבה ולאשמועינן אתא שאילו לא פירש אלא אחד מהם כדקתני רישא או זכר בלא נקבה או נקבה בלא זכר וילדה אשתו מה שלא אמר לא יטול העובר כלום אלא השתא שגילה דעתו על לידת זכר ועל לידת נקבה כל מה שתלד האשה יטול בין זכר בין נקבה ומיהו אם ילדה זכר ונקבה תאומים לא יטלו כלום כדמוכח בגמרא וכדפרישית לעיל. כן נראה בעיני ועיקר: **ילדה טומטום אינו נוטל.** דבריה בפני עצמה חשיב ליה לא זכר ולא נקבה כדמפרש בגמרא: **ה"ז יטול.** הטומטוס: **ואם אין שם יורש אלא הוא.** אותו הטומטוס: **יורש את הכל.** ואף על גב דבריה הוא ה"מ היכא דליכא בנים ובנות ודוחין אותו בנים אצל בנות והבנות אצל בנים ואין לו לא כבן ולא כבת כדאמר אביי בגמרא משום דבריה הוא אבל היכא דליכא יורש אלא הוא לא נפיק מכלל בן אין לו [במדבר כז] עיין עליו [לעיל קטו.] אם אין לו בת עיין עליה מ"ג משום דקרינן ביה הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה [במדבר שם]: **גמ' ושקיל כבת.** בתמיה. דקתני דוחין אותו אצל נקבות ומשמע דשקיל מזונות כבת נקבה: **והא קתני סיפא.** גבי האומר אם ילדה אשתי כו' ילדה טומטוס אינו נוטל לא כבן ולא כבת דבריה הוא ואינו לא זכר ולא נקבה וה"ה לענין ירושה: **אמר אביי דוחין אותו.** אצל נקבות שגם הן ידמוהו אצל זכרים: **רבא אמר דוחין אותו ויש לו.** ממה נפשך דספק זכר ספק נקבה הוא ויטול כפחות שבהן דלא בריה הוא וסיפא דקתני נכסין מועטין נקבות דוחין אותו אצל זכרים על כרחין דוחין אותו ואין לו קאמר. וסיפא דמקשת לי מינה דחשיב ליה בריה אתאן לרשב"ג דתנן במסכת תמורה בפרק כילד מערימין [כד:] כילד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה והשני ימכר לחייבי עולה [ו] ודמיהן חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטוס ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר אין קדושה חלה עליהן דבריה הוא דאינו לא זכר ולא נקבה והלכך לא יחול עליהן קדושת שלמים ועולה בשעת אמן ולא קדושת בכור בפטירת רחם דלא קריינא ביה הזכר תקדים [דברים טו] ומתניתין נמי דקתני ילדה טומטוס אינו נוטל רשב"ג הוא דחשיב ליה בריה: **מיתיבי טומטוס יורש כבן וניזון כבת.** מי שמת והניח נכסים: **יורש כבן כו'.** כדמפרש ואזיל: **בשלמא נרבא.** דחשיב ליה ספק הכי פירושה בזמן שהנכסים מועטין יורש כבן כאחד מן הבנים שלא יטול כלום דכיון דספק הוא לא עדיף מבנים דשוקלין על הפתחים דוחות אותו אצל הזכרים ואין לו דאמרי ליה אייתי ראיה דנקבה את ושקול כמותו: **וניזון כבת בנכסים מרובין.** ממה נפשך שהזכרים דוחין אותו אצל הנקבות ויש לו מזונות ממה נפשך כרבא:

אלא

הכי נמי משום הכי אינו נוטל כלום. מאי טעמא מצי להתנות על בכור כל זמן שהוא במעי אמו משום דאין הבכור מתקדש אלא בשעת לידתו בפטר רחם. בשלמא רבא דאמר דוחין אותו ויש לו משום הכי קתני הכא דיורש כבן בנכסים מועטין. והבן בנכסי' מועטין אין לו אלא ישאל על הפתחים ה"נ האי טומטוס יורש באותה ירושה של בן דישאל על

ו א מיי' פי"ט מהלכות אישות הלכה כא סמג עשין מח טושי"ע אה"ע סי' לג סעיף ד וסימן קיב סעיף טו:

ז ב מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ב סמג עשין לו טושי"ע מ"מ סי' רפ סעיף ח וסעיף ט וע"ש בהג"ה:

ח ג מיי' פ"ה מהלכות זכיה ומתנה הלכה ו סמג עשין פב טושי"ע חו"מ סי' רי סעיף ח וסי' רנג סכ"ו וסכ"ז:

ט ד מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ב סמג עשין לו טור שו"ע סי' רפ סעיף ט:

י ה מיי' פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הל"ח:

רבינו גרשום

ממעט: אם תמצא לומר [בת אשתו] כיון אף על גב דאינסבא אית לה וממעטא. אלמנתו מהו שתמעט מי אמרינן כיון דאילו אינסבא לית לה מזוני לא ממעט. או דלמא כיון דהשתא אית לה מזוני ממעט. אם תמצא לומר כיון דאית לה מזוני (לא) ממעטא [אלמנתו] ובת אם אין שם אלא כדי שיעור מזונות של אחת איזו קודמת. מי אמרינן הואיל ובת אע"ג דמינסבא אית לה קודמת לאלמנה. או דלמא כיון דהשתא כי הדדי נינהו. וכ"ז שלא נשאו קרובה דעתו דבעל טפי לאשתו מבתו בדין הוא דקדמה: פשוט מינייהו חדא. מכל הני בעיין דלעיל: אלמנתו תזון. משום דניחא לבעל שלא תזלזל אלמנתו והני נכסין מועטין נינהו: מאי קאמר. כלומר מאי חשיבות לבן כאן הכא בנכסים מועטין יותר מבת שהבן מחרעם כלומר מפני חשיבותי הפסדתי. אמר אביי לא בשביל שיהא לו כח בנכסים מועטין יותר מבת קאמר אלא מפני שראוי לעסוק בתורה קאמר: **פיס'** זכרים דוחין אותו אצל הנקבות. שלא יירש עמהן דאיכא למימר נקבה היא: נקבות דוחות אותו אצל הזכרים. שלא יזון אלא ישאל על הפתחים כשאר אחין דאיכא למימר זכר הוא: מדקתני רישא דמתני' דזכרים דוחין אותו אצל נקבות מכלל דשקיל במזונות כבת. והא קתני בהא מתני' האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה כו' ילדה טומטום אינו נוטל כלום. אלמא דלא שקיל כלל: אמר אביי הא דקתני זכרים דוחין אותו אצל הנקבות. לאו משום דשקיל מזונות אלא דוחין אותו אצלן ולא יהבי ליה כלום דכי אזיל הכא מדחי ליה ואי אזיל הכא מדחי ליה ואין לו כלום: לעולם אימא לך רישא דוחין אותו לנקבות ויש לו מזונות. וסיפא דקתני ילדה טומטום אין לו כלום אתאן לרשב"ג דתנן במס' תמורה בפ' כיצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה ואם נקבה זבחי שלמים ילדה זכר ונקבה הזכר יקרב עולה ונקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמי' חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן ולא יתן כלום.

הגהות הב"ח

(א) במשנה יטול מנה אם נקבה: (ב) רשב"ם ד"ה מאן וכו' שאינו עוסק הס"ל ואח"כ מ"ה בשביל שאני זכר ויפה כחי בנכסים: (ג) ד"ה וטומטום וכו' ספק נקבה הוא ודוחין אותו ויש לו בנקבה ואיכא למאן דאמר לאו ספק הוא אלא בריה הוא: (ד) ד"ה הזכרים וכו' שגם הם ידמוהו: (ה) תד"ה (בע"ל) מי וכו' דין ירושה מן הבנים. נ"ב פי' אלא שניהם מזונים יחד: (ו) שם בהג"ה עד שיגבו הבנות. נ"ב כך היה כתוב פי' בגליון וקד טוש בעל הגה"ה שמצא כך הפירוש בתוספות ישנים ואח"כ כתב ולכאורה היה נראה כו' והוא מן הגה"ה הראשונה:

מוסף רש"י

עשו אלמנה אצל הבת. מי שמת והניח אלמנה ובת (כתובות מג.). **בנכסים מועטין.** שאין בהן כדי פרנסת י"ב חודש וקתני הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים (כתובות מג.). מאי קאמר. אם בשביל שאני זכר הפסדתי משמע אם בשביל שאני זכר וכמי יפה הפסדתי, ומהו יפוי כחו (כתובות קח:).

מוסף תוספות

א. וכיון שהבת מתזנא בתקנתא דרבנן, חוורת האלמנה ועוקרת הנכסים מן הבת דתקנת מזונות דאלמנה עדיפא. ריטב"א.

ב. [ד]אין האלמנה עוקרת בתקנתה ירושת הבת, כשם שאינה עוקרת ירושת הבן. ריטב"א, ועיין המכ"ר.

ג. [ד]שניהם נזונין בשוה. ר"ן. ד. והכי פירושו דכשיש בן ובת ואלמנה הוא דאלמנה דוחה את הבנים ע"י הבנות. שם. ה. [ד]הכא שמת האב וירושתן קא שקלי מן התורה. תוס' כתובות קח:

מסורת הש"ס

א) כתובות מג. ע"ש, ב) שם קח:, ג) ל"ל ילדה. כש"ל, ד) [ל"ל דתנן ועי' תוס' יבמות פג: ד"ה נא לגלן, ה) תמורה כד:, ו) [ומיי' תוס'], ז) [וע"ע תוס' כתובות קח: ד"ה אמר רבא],

אלא לאביי מאי ניזון כבת. וא"ת מאי קושיא היא לאביי נימא דבריתא סברה דטומטוס לא הוה בריה אלא ספק ולהכי ניזון כבת ואליבא דמתניתין דוקא קאמר אביי דאפי' כבת לא שקיל משום דמתניתין סברה כרבן שמעון בן גמליאל דבריה הוי כדמוכח סיפא ולהכי מוקי רישא נמי כרבן שמעון בן גמליאל וי"ל דגמרא רולה לייסד דברי אביי אפילו כרב חסדא דאית ליה בבכורות (דף מא: ושם) דטומטוס הוי ספק לדברי הכל[א] והא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אין קדושה חלה עליו היינו דוקא קדושת פיו שאמר אם זכר עולה ואם נקבה שלמים (ב) וטעמא משום דסבר שלא נתכוין אלא לזכר הידוע בודאי ולנקבה הידועה בודאית ולא לטומטוס והא דקאמר התם עלה בגמרא[ב] אפילו בקדושה אימא לא מיתפיס משום דקסבר ולדות קדשים בהויתן הן קדושים[ג] ואי ספיקא הוי ולא בריה כי קדשי בהויתן מאי הוי כיון דהוי זכר גמור או נקבה למה לא יקדש בהויתה הניא סוגיא כרבי [יוסי] דאית ליה בסוף הערל (יבמות דף פג. ושם) דבריה הוא אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו ואלו לעולה אם הוא זכר ונקבה לזבחי שלמים ואביי גופיה איירי בבכורות (דף מב: ושם) עלתא דריש לקיש דאמר טומטוס דאדם הוי ספק לכולי עלמא ואפשר דאביי סבר הכי דאם איתא בטומטוס אי הוה בריה או ספק טפי הוה ליה לאוקומי מתני' רישא כרבנן וסיפא כרבן שמעון בן גמליאל כמו שהעמיד רבא ממה שדחק לומר דוחין אותו ואין לו (ג) ועוד איכא למימר דליתא דמתני' דקתני דוחין אותו דמשמע דהוי ספק ולהכי לא מצי לשנויי דמתניתין אתיא כמאן דאמר דטומטוס הוי בריה וא"ת מכל מקום מאי פריך לאביי מבריתא נימא דמתניתין כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דדעת אדם אזכר ודאי הידוע ואנקבה ידועה ודאית ובריתא כרבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל וסברי דקדושת פיו חלה על טומטוס כשמתנה על זכר ונקבה ויש לומר דגרגא לגמ' דסבר אביי דאפי' רבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל מודו הכא דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ולנקבה ודאי ודוקא גבי הקרבה הוא דפליגי כיון דטומטוס ראוי להקרבה דעתו נמי לטומטוס דאי הוי סבר אביי דפליגי נמי הכא לא היה דוחק מתני' לפרש דוחין אותו ואין לו דטפי הוה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי מלפרש הכי אלא ודאי סבר אביי דכ"ע מודו הכא ורבא פליג עליה דסבר דפליגי רבנן נמי הכא ומוקי רישא כרבנן אבל אין לומר דגרגא דאיירי בתנאי בית דין במזון הבנות שאני דאם כן מה היה לו להזכיר רבן שמעון בן גמליאל הוי לו לאחר בהדיא אותן חלוקים ולומר דלא דמיא רישא לסיפא אלא ודאי אין לחלק דחכמים לא תקנו אלא לפי דעת האדם דמתנה כך כדמשמע לישנא דמתני' (כתובות דף נא.) לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי בית דין ולכך חייב כאילו כתב לה[ד] והכי משמע בריש נערה (שם דף מג.) דלפי דעת אדם תקנו מזון הבנות דקאמר התם לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה:

ולטעמיך דרבא מאי יורש בבן. תימה מאי קושיא היא לרבא נימא דיורש כבן בנכסים מועטים וי"ל דלישנא דיורש כבן משמע דיורש גמור הוא כבן בשאר נכסים ואפילו ישאר שם הרבה: **לדידי בנתן עדיפן לי מבני.** פי' בקונטרס שלא נתקיימו לו בנים ואין נראה להרבה בנים היו לו כדאשכחן (לעיל ח.) ר"נ בר ר"ח (לעיל ז:) מר יונקא ומר קשישא בני ר"ח (ע"ז יא:) רב חנן בר ר"ח וכן רב מרי ורב פנחס בני ר"ח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז.)[ה] אלא נראה לר"י דלהכי קאמר בנתן עדיפן לי מבני לפי שהיו חתניו גדולי הדור[ו] רבא[ו] (ורב מרי בר חמא) ומר עוקבא בר חמא: **בת** היה לו ובכל שמה. וא"ת ולמה לא השיאה ליצחק למ"ד בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נח:) דבן נח מותר באחותו וי"ל דשמא קטנה היתה ולא רצה עדיין להשיאה ליצחק אי נמי מהגר היתה לו ולא משרה ולכך לא רצה להשיאה ליצחק: **זכר** נוטל ששה ונקבה שנים היכי משכחת לה. דליכא למימר דמיירי כגון שאמר ילדה זכר ונוטל ששה ונקבה שנים דא"כ הוה ליה למנקט כמו במשנתינו ילדה זכר נוטל מאתים ונקבה מנה:

אידך מנה הוי ממון המוטל בספק. לרבנן דאמרי (ב"ק מו.) המוציא מחבירו עליו הראיה הוי הכל בחזקת הזכר שהוא יורש לאחר מיתה[ה] אי נמי אפילו כרבנן ואיכא לאוקומה בחיי האב שאין הזכר מוחזק יותר מן הנקבה:

אלא לרבא מאי ניזון כבת ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן אלא ראוי לירש ואין לו ה"נ ראוי לזון ואין לו: האומר אם ילדה אשתי זכר וכו': למימרא דבת עדיפא ליה מבן והא[ו] אמר ר' יוחנן משום רשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה שנאמר[1] והעברתם את נחלתו לבתו ואין העברה אלא עברה שנאמר[2] יום עברה היום ההוא לענין ירושה בן עדיף ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה ושמואל אמר הכא במבכרת עסקינן וכדרב חסדא דאמר רב חסדא בת תחלה סימן יפה לבנים איכא דאמרי דמרביא לאחהא ואיכא דאמרי דלא שלטא ביה עינא בישא אמר רב חסדא ולדידי בנתן עדיפן לי מבני ואיבעית אימא הא מני ר' יהודה היא הי רבי יהודה אילימא רבי יהודה דבכל[ז] דתניא[3] וה' ברך את אברהם בכל רבי מאיר אומר שלא היה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת ובכל שמה אימור דשמעת ליה לרבי יהודה ברתא נמי לא חסריה רחמנא לאברהם דעדיפא מבן מי שמעת ליה אלא הא רבי יהודה[ג] דתניא[א] מצוה לזון את הבנות וק"ו לבנים דעסקי בתורה דברי ר"מ רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וק"ו לבנות דלא ליתזלן אלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל ששה דינרין והנקבה נוטלת שני דינרין[ז] במאי אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא במסרס דאמר זכר תחלה מאתים נקבה אחריו ולא כלום נקבה תחלה מנה זכר אחריה מנה וילדה זכר ונקבה ולא ידעינן הי מינייהו נפק ברישא זכר שקיל מנה ממה נפשך אידך מנה הוה[ח] ממון המוטל בספק וחולקין והא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא[ט] מנה היכי משכחת לה אמר רבינא במבשרני דתניא

חלה לחבי. דאמר אינו נוטל כלום לא עם בנים ולא עם בנות מאי מזון כבת: **וליטעמיך מאי יורש כבן.** דקתני רישא והלא על כרחך יורש כבן ואין לו מבעי ליה לפרושי סיפא נמי לא שנא: **למימרא דבת עדיפא ליה מבבן.** דיהיב לה לנקבה מאתים זוז דהיינו שני מנין: **שנאמר.** וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו: **לענין נחלה בן עדיף ליה.** דיקרא שם המת על נחלתו אבל הבת מסבת נחלה ממטה למטה אחר: **בתו עדיפא.** שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר: **ושמואל אמר.** מתני' במבכרת דבת עדיפא ליה כדמפרש טעמא לקמן ואזיל: **דמרביא.** מגדלת: **א"ר חסדא לדידי בנתן עדיפן לי.** אית דמפרשי לדרב חסדא במבכרת כשמעתין אך הלשון מדקאמר לדידי אינו מוכיח כך. ונראה בעיני שלא נתקיימו לו בנים כי אם בנות לכך מתאוה היה לבנות ולא נתייאש לי יפה דעתו של רב חסדא: **הא מני ר' יהודה היא.** מתניתין ר' יהודה שחפץ בהרווחה דבת כדמפרש לקמיה דלא ליתזלו: ס"ג **דתניא מצוה לזון את הבנות כו'.** בריית היא בכתובות בפרק נערה שנתפתתה מצוה לזון משום ומבשרך לא תתעלם[ט] ומיהו חובה הוא דליכא כדתנן התם[ט] אינו חייב במזונות בתו ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו כדאמרינן התם[ט] דאמרינן ליה ירחוד ילדה ואבני מתא שדיה: דעסקי באורייתא ולא ליתזלו. פירוש הוא ואינו מן הברייתא: **וזכר נוטל ששה דינר.** של זהב דהיינו מנה וחלי לפי שהמנה כ"ה סלעים שהן מאה זוז דינרי כסף ודינר זהב נמכר בכ"ה דינר כסף כדתנן בבבא קמא בפרק שור שנגח ד' וה' (דף לו.) במשנה ומנא השתא דינר מאה וחמשים זוז שהן מנה וחלי: **נוטלת שני דינר.** של זהב דהיינו חלי מנה: **במסרס.** שסירס תנאיו זה למפרע מזה שהתנה על לידת תאומים אם ילד הזכר תחלה ואח"כ הנקבה יטול הזכר מאתים והנקבה לא תטול כלום וחזר וסירס תנאו להתנות על לידת מפרע אם נקבה תחלה מנה ואחר כך זכר מנה: **וזכר נוטל מנה ממה נפשך.** אפי' נולד אחרון: **המוטל בספק.** אם זכר נולד תחלה יטלנו כו' ואם נקבה תחלה תטלנו הלכך חולקין ומנא הזכר נוטל ששה דינר זהב: **היכי משכחת לה.** דמדקתני אין לו אלא מנה משמע דסלקא דעתך אמינא[ח] דאף על גב דאמר יטלו שני מנין אפילו הכי אין לו אלא מנה והיכי משכחת לה דאיכא למימר הכי: **במבשרני.** לא התנה לתת לזכר ולנקבה כלום אלא למבשר כדמפרש ואזיל:

ה"ג

אלא לאביי מאי ניזון כבת. וא"ת מאי קושיא היא לאביי נימא דבריתא סברה דטומטוס לא הוה בריה אלא ספק ולהכי ניזון כבת ואליבא דמתניתין דוקא קאמר אביי דאפי' כבת לא שקיל משום דמתניתין סברה כרבן שמעון בן גמליאל דבריה הוי כדמוכח סיפא ולהכי מוקי רישא נמי כרבן שמעון בן גמליאל וי"ל דגמרא רולה לייסד דברי אביי אפילו כרב חסדא דאית ליה בבכורות (דף מא: ושם) דטומטוס הוי ספק לדברי הכל[א] והא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אין קדושה חלה עליו היינו דוקא קדושת פיו שאמר אם זכר עולה ואם נקבה שלמים (ב) וטעמא משום דסבר שלא נתכוין אלא לזכר הידוע בודאי ולנקבה הידועה בודאית ולא לטומטוס והא דקאמר התם עלה בגמרא[ב] אפילו בקדושה אימא לא מיתפיס משום דקסבר ולדות קדשים בהויתן הן קדושים[ג] ואי ספיקא הוי ולא בריה כי קדשי בהויתן מאי הוי כיון דהוי זכר גמור או נקבה למה לא יקדש בהויתה הניא סוגיא כרבי [יוסי] דאית ליה בסוף הערל (יבמות דף פג. ושם) דבריה הוא אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו ואלו לעולה אם הוא זכר ונקבה לזבחי שלמים ואביי גופיה איירי בבכורות (דף מב: ושם) עלתא דריש לקיש דאמר טומטוס דאדם הוי ספק לכולי עלמא ואפשר דאביי סבר הכי דאם איתא בטומטוס אי הוה בריה או ספק טפי הוה ליה לאוקומי מתני' רישא כרבנן וסיפא כרבן שמעון בן גמליאל כמו שהעמיד רבא ממה שדחק לומר דוחין אותו ואין לו (ג) ועוד איכא למימר דליתא דמתני' דקתני דוחין אותו דמשמע דהוי ספק ולהכי לא מצי לשנויי דמתניתין אתיא כמאן דאמר דטומטוס הוי בריה וא"ת מכל מקום מאי פריך לאביי מבריתא נימא דמתניתין כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דדעת אדם אזכר ודאי הידוע ואנקבה ידועה ודאית ובריתא כרבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל וסברי דקדושת פיו חלה על טומטוס כשמתנה על זכר ונקבה ויש לומר דגרגא לגמ' דסבר אביי דאפי' רבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל מודו הכא דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ולנקבה ודאי ודוקא גבי הקרבה הוא דפליגי כיון דטומטוס ראוי להקרבה דעתו נמי לטומטוס דאי הוי סבר אביי דפליגי נמי הכא לא היה דוחק מתני' לפרש דוחין אותו ואין לו דטפי הוה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי מלפרש הכי אלא ודאי סבר אביי דכ"ע מודו הכא ורבא פליג עליה דסבר דפליגי רבנן נמי הכא ומוקי רישא כרבנן אבל אין לומר דגרגא דאיירי בתנאי בית דין במזון הבנות שאני דאם כן מה היה לו להזכיר רבן שמעון בן גמליאל הוי לו לאחר בהדיא אותן חלוקים ולומר דלא דמיא רישא לסיפא אלא ודאי אין לחלק דחכמים לא תקנו אלא לפי דעת האדם דמתנה כך כדמשמע לישנא דמתני' (כתובות דף נא.) לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי בית דין ולכך חייב כאילו כתב לה[ד] והכי משמע בריש נערה (שם דף מג.) דלפי דעת אדם תקנו מזון הבנות דקאמר התם לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה:

ולטעמיך דרבא מאי יורש כבן. תימה מאי קושיא היא לרבא נימא דיורש כבן בנכסים מועטים וי"ל דלישנא דיורש כבן משמע דיורש גמור הוא כבן בשאר נכסים ואפילו ישאר שם הרבה: **לדידי בנתן עדיפן לי מבני.** פי' בקונטרס שלא נתקיימו לו בנים ואין נראה להרבה בנים היו לו כדאשכחן (לעיל ח.) ר"נ בר ר"ח (לעיל ז:) מר יונקא ומר קשישא בני ר"ח (ע"ז יא:) רב חנן בר ר"ח וכן רב מרי ורב פנחס בני ר"ח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז.)[ה] אלא נראה לר"י דלהכי קאמר בנתן עדיפן לי מבני לפי שהיו חתניו גדולי הדור[ו] רבא[ו] (ורב מרי בר חמא) ומר עוקבא בר חמא: **בת** היה לו ובכל שמה. וא"ת ולמה לא השיאה ליצחק למ"ד בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נח:) דבן נח מותר באחותו וי"ל דשמא קטנה היתה ולא רצה עדיין להשיאה ליצחק אי נמי מהגר היתה לו ולא משרה ולכך לא רצה להשיאה ליצחק: **זכר** נוטל ששה ונקבה שנים היכי משכחת לה. דליכא למימר דמיירי כגון שאמר ילדה זכר ונוטל ששה ונקבה שנים דא"כ הוה ליה למנקט כמו במשנתינו ילדה זכר נוטל מאתים ונקבה מנה:

אידך מנה הוי ממון המוטל בספק. לרבנן דאמרי (ב"ק מו.) המוציא מחבירו עליו הראיה הוי הכל בחזקת הזכר שהוא יורש לאחר מיתה[ה] אי נמי אפילו כרבנן ואיכא לאוקומה בחיי האב שאין הזכר מוחזק יותר מן הנקבה:

היכי משכחת לה. והיכי מתרמי והיכי מפרשי לה דלא קשיא להך דלעיל: אמר רבא משכחת לה במבשרני כו'.

מסורת הש"ס

א) לעיל קטז., ב) [תוספ' דקדושין פ"ה] לעיל טז: [ושם לא אמר רבי יהודה וכבל שמה וכן בע"י ליתא לשון אחי תיבות], ג) כתובות מט. [תוספתא כתובות פ"ד ע"ש], ד) ס"א היכי משכחת לה. ה) [נ"ק לה: וש"נ], ו) [דיבורין היכי משכחת לה כ"ה בס"ק], ז) [ישעיה מז], ח) [כתובות מט.], ט) [שם מט:], י) [ושם איתא רב מרי בריה דרב פנחס בריה דרב חסדא ועי' קדושין לב:], כ) [כלאיתא לעיל יב: ובכתוב מד.], ל) [ל"ל ורמי בר חמא].

תורה אור השלם

1 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

2 יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמוֹקָקָה יוֹם שְׁאָה וּמְשׁוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל: צפניה א טו

3 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל: בראשית כד א

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה היכי משכחת וכו' דסלקא דעתך אמינא דיש לו שני מנין וקמ"ל דאע"ג דאיכא למימר יטלו שני מנין: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' וטעמא משום דסבר. נ"ב פי' רשב"ג: (ג) בא"ד ועוד איכא למימר. נ"ב מחק אקושיא דלעיל:

מוסף רש"י

הקב"ה מלא עליו עברה. כפיקוח רבינו חננאל כלומר שונא אותו (לעיל קמז.).

מוסף תוספות

א. [ו]הא דקאמר אביי דוחין אותו ואין לו, אפילו למאן דאמר טומטום ספיקא קאמר וכו', דכי מתני איניש אם ילדה אשתו זכר ואם ילדה אשתו נקבה, בזכר ודאי ובנקבה ודאי מתני, לפיכך אין טומטום בכלל, הלכך לענין מזונות נמי ודאי דוחין אותו ואין לו. רבינו יונה. ב. עיי' תמורה כה. ג. כשהן נולדין, והלכך אין שום קדושה חלה עליהן. רש"י תמורה כה. ד. אבל אינו חייב יותר ממה שיש לחייבו מתורת הכתיבה. רבינו יונה. ה. ועל הנקבה להביא ראיה. רמב"ן.

רבינו גרשום

הפתחים ונידון כבת בנכסים מרובין כדרבא דיש לו: אלא לאביי. דאמר אין לו מאי ניזון כבת הא משמע דשקיל. אמר לך אביי ולטעמיך דרבא מי ניחא מאי יורש כבן דמשמע דשקיל והא לא שקיל מידי. אלא כי היכי דמתרצת לרבא ראוי לירש הוא האי טומטום כדקתני מתני' ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל ואין לו במקום יורשין משום דספיקא הוא ועוד דנכסים מועטין. לדידי נמי ראוי היה לזון ואין לו. במקום בנות שדוחות אותו אצל הזכרים: מדקתני אם ילדה נקבה יטול מאתים מכלל דבת עדיפא ליה מבבן והאמר ר' יוחנן כו' אלמא דבבן עדיף. ומשני לענין נחלה בבן עדיף שקם תחתיו אבל לענין הרווחה כשנותן מתנה הרווחה

יא א מי' פ"י מהלכות מתנות עניים הלכה טז ופי"ב מהלכות אישות הלכה יד טו סמג עשין מח טור ושו"ע יו"ד סי' רנז סעיף ג וטוש"ע אה"ע סי' עח סעיף ח:

רבינו גרשום (המשך)

דבת עדיפא ולה יהיב טפי משום דיחבה בבית כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה. אבל בן מצי למיזל ולמרווח בכל מקום משום הכי יהיב לבת טפי מבן: ושמואל אמר. משום [הכי] יהיב לה מאתים דאמה מבכרת היא וניחא ליה שתלד בת יותר מבן כרב חסדא כו': דמרביא אחי. כלומר שגדלתן: ואיכא דאמרי דלא שלטה בה עינא [בישא]. הואיל דאי' לה בת מעיקרא לא לימרו אינשי כמה בנין אתילדו ליה להאי: ואי בעית אימא מתני' דקתני דברתא עדיפא ר' יהודה היא. ח) ר' יהודה דאמר באורייתא. לאו מן הברייתא אלא מפרש לברייתא. וה"נ כי [היכי] דלא ליתזלי לחזר אחר מזונות: אלא הא דתניא ילדה אשתו זכר ונקבה. זכר נוטל ו' דינרים של זהב דהיינו ק"נ דינרין של כסף לפי שהדינר של זהב קונין בכ"ה דינרין של כסף ומשקל דינר זהב שקול כשני דינרי של כסף. לפי שדינר של זהב שקול ה' פשיטי למשקל הברזל ודינר של כסף הוא ב' פשיטים וחצי למשקל ברזל לפי חשבון זה היה הזהב נמכר בי"ב משקלות של כסף שהן כ"ד דינרין של כסף ואותו דינר (של) כ"ה שמותר נכנס בהכרע המשקלות ומותיר ונישום ו' דינרי של זהב הן ק"נ של כסף ועוד מן הפסוקים של מלכים ודברי הימים מקניית דוד לארונה אנו למידים שהזהב היה נמכר בימי דוד בי"ב משקל של כסף: ונקבה נוטלת ב' דינרין. דהיינו ג' דינרין: היכי משכחת לה. כלומר היכי מיתתרצי האי מלתא דעבדין הכי והיכי מפרשי' לה לאו משום קשיא מתנינן לה אלא משום דקא בעי פירושא: במסרס. כלומר שמהפך דבריו כי האי גוונא דליכא למישמע מאי קאמר שמערב דבריו זו בזו דאמר הכי אם ילדה אשתי נקבה אם זכר תחלה יטול מאתים. ונקבה אחרי' ולא כלום ואם ילדה אשתו נקבה תחלה תטול מנה ואחריה זכר יטול מנה. ואי תתרמי מלתא בילדה תאומים זכר ונקבה ולא ידעו הי מינייהו אתיליד בריישא דאי בבריא לן דזכר אתיליד בריישא היה נוטל מאתים כדאמר מעיקרא. ואם נקבה נוטלת מנה השתא דמספקא לן זכר יטול מנה ממה נפשך דהכי קאמר אפי' ילדה זכר אחר נקבה יטול מנה. ואידך מנה מהנהו מאתים דזכר הוו להו ממון המוטל בספק. דמספקא לן דאם נקבה תחלה נוטלת מנה כמו שאמר. ואם נקבה אחר זכר אינה נוטלת כלום ואם זכר תחלה היה נוטל כל המאתים הלכך חד מנה יטול זכר ממה נפשך ומאידך מנה שקיל פלגא משום חצי מנה מספק דהיינו ב' דינר של זהב שהן ג' דינר של כסף: ואלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה משכחת לה במבשרני כו'.

ח) ל"ל אלא הא ר' יהודה דתניא מצוה לזון וכו' דעסקי באורייתא וכו'.

קמא: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

נכסי להאי דמעברת. בשכיב מרע איירי מדקאמר עלה ולוקמה כר' יוחנן בן ברוקה ורבי יוחנן בן ברוקה בשכיב מרע איירי מדקא בעי לעיל (דף קנ"ח.) עליה בבריא היאך ומע"ג דבבריא שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו לא מהני מידי כיון דבבריא לא מהני אפילו ע"י קנין [א] ומע"ג דאמר לקמן (דף קמח.) שכ"מ שאמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני מע"ג דליתיה בבריא אפילו בקנין [ב] דאי איתיה בבריא בקנין אם כן הוי שכיב מרע ובריא שוין מ"מ הכא ליתא בשכ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דכולהו לא בחדא מחתא מחתינהו:

איתיביה רב נחמן לרב הונא. ואם תאמר אדפריך רב נחמן לרב הונא תקשי ליה לנפשיה דאית ליה לקמן המזכה לעובר לא קנה וי"ל דהוא מוקי מתניתין לכשתלד דסבירא ליה לקמן לכשתלד קנה [ג] אי נמי רב נחמן איירי בעובר שאינו בנו ומוקי מתניתין בבנו דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כר' יוחנן לקמן וכן פסקו רבינו חננאל ורשב"ם וה"ג דבבנו המזכה לעובר קנה:

דתנן העובר פוסל ואין מאכיל. פירש רשב"ם פוסל עבדי אביו מלאכול בתרומה דעובר במעי אמו זר ואינו מאכיל את אמו דילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל ורש"י פירש ביבמות (דף סז.) בעניין אחר פוסל את אמו כהנת אם הוא זר ואינו מאכיל את אמו אם הוא כהן במעי זרה דעובר במעי זרה זר הוא ולהאי פירוש לא מוכח הכא מידי אבל אין לפרש כלל פוסל עבדי אביו אם הוא זר במעי כהנת ואינו מאכיל עבדי אביו אם הוא כהן במעי זרה דחדא מילתא היא דהא פשיטא דכיון דאם הוא כהן אינו מאכיל כ"ש אם הוא ישראל ולא הוה ליה למימתי פוסל אלא אינו מאכיל:

ולימא ליה ר' יוחנן בן ברוקה היא. תימה דאמאי נקט רבי יוחנן בן ברוקה דאפילו רבנן מודו דבלשון מתנה מועיל ויש והוא לא הזכיר לשון מתנה אם כן בירושה קאמר דתניא המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה אם נקבה מנה ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא אמר דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי יטול מנה אלא למעוטי מאי למעוטי נפל ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי להאי דמעברת אמר רב הונא הוי מזכה לעובר [ד] והמזכה לעובר לא קנה איתיביה רב נחמן לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה אמר ליה משנתינו [ה] איני יודע מי שנאה [ו] ולימא ליה רבי מאיר היא דאמר [ז] אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אימור דשמעת ליה לרבי מאיר לדבר [ח] שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי שמעת ליה ולימא ליה רבי יוסי היא דאמר עובר קני דתנן [ט] העובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי שאני [י] ירושה הבאה מאיליה ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא דאמר לא שנא ירושה ולא שנא מתנה דתנן [כ] רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אימור דשמעת ליה לרבי יוחנן בן ברוקה לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי אמר ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא וסבר לה כרבי יוסי מי יימר דסבר לה [ל] ולימא ליה במבשרני אי הכי דקתני סיפא ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל אי במבשרני יורש מאי עבידתיה ולימא ליה בשילדה אי הכי דקתני סיפא ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול הרי זה יטול כל שתלד כל שילדה מיבעי ליה ולימא

ה"ג המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה אם נקבה מנה ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא אמר דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי יטול מנה אלא למעוטי מאי למעוטי נפל ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי להאי דמעברת אמר רב הונא הוי מזכה לעובר לא קנה איתיביה רב נחמן לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה אמר ליה משנתינו איני יודע מי שנאה [ו] ולימא ליה רבי מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אימור דשמעת ליה לרבי מאיר לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי שמעת ליה ולימא ליה רבי יוסי היא דאמר עובר קני דתנן [ט] העובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי שאני ירושה הבאה מאיליה ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא דאמר לא שנא ירושה ולא שנא מתנה דתנן [כ] רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אימור דשמעת ליה לרבי יוחנן בן ברוקה לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי אמר ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא וסבר לה כרבי יוסי מי יימר דסבר לה [ל] ולימא ליה במבשרני אי הכי דקתני סיפא ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל אי במבשרני יורש מאי עבידתיה ולימא ליה בשילדה אי הכי דקתני סיפא ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול הרי זה יטול כל שתלד כל שילדה מיבעי ליה ולימא המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם זכר יטול המבשר מנה לפיכך אם ילדה זכר יטול המבשר מנה כדאמר התם אבל על בשורת הבת לא יטול כלום דהא לא קאמר אם יבשרני שילדה אשתי נקבה נוטל מנה ואירע מעשה שילדה נקבה נוטל המבשר מנה אבל על בשורת זכר לא יטול כלום דהא לא קאמר אב מידי. ונראה בעיני דגרסינן בה הכי אם זכר מנה אם נקבה מנה ילדה זכר נוטל מנה ילדה נקבה נוטל מנה והשתא אתי שפיר הך דפרכינן לבסוף אלא למעוטי מאי לפי שכל עניני בשורת לידה פירש בין לידת זכר בין לידת נקבה בין לידת תאומים ואם אירע מעשה שילדה זכר ונקבה תאומים אין לו למבשר אלא מנה ופרכינן והא זכר ונקבה לא אתי אב ועל לידת תאומים לא אסיק האב אדעתיה ולא אמר שיטול המבשר כלום אלא על זכר לבדו או נקבה לבדה ומשני דאמר נמי אם יבשרני זכר ונקבה ביחד ותנא כי רוכלא לא חשיב ואזיל: **ואלא למעוטי מאי.** כיון דבכל בשורות יטול המבשר מנה לא [1] פירש לא זכר ולא נקבה ולא תאומים [2] הוה ליה למימר המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי יטול מנה: **למעוטי נפל.** מה שפירש האב אם זכר אם נקבה למעוטי אם יבשר הפילה אשתך דלא יטול כלום דסתם זכר ונקבה היינו בר קיימא ולא מת: **והמזכה לעובר.** על ידי אחר לא קנה עד שיולד ואפילו היכא דאמר נכסי להא עובר כשיולד דאמר רב הונא לקמן [קמב.] אף לכשתלד לא קנה: **איתיביה ר"נ לרב הונא.** ממתני' דתנן האומר אם ילדה אשתי כו' דהיינו מזכה לעובר: **אי יודע מי שנאה.** לא מצינו לא יחיד ולא רבים: **ולימא ליה ר"מ היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.** ואמאי קאמר רב הונא אני יודע מי שנאה הא איהו גופיה ס"ל כר"מ כדאמר ביבמות בפרק האשה שהלך בעלה למדינת הים (דף נג.) דאמר ר"נ בר יצחק רב הונא כרב ורב כר' יאשי ור' יוחנן חייא ור' חייא כרבי ורבי כר"מ ור"מ כר"א בן יעקב ור"א בן יעקב כר"ע דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומפרש התם רב הונא דאיתמר המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו ור"נ אמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו כו' רבי מאיר דתנן [קדושין סג.] האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שאתגיירי כו' אינה מקודשת רבי מאיר אומר מקודשת ומתניתין נמי קס"ל דה"ה גבי עובר דכי היכי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"נ מקנה לעובר שלא בא לעולם: **אימור דשמעת ליה לר"מ** [מ] **בדבר שישנו בעולם.** בשעת קנין אלא שעדיין לא הגיע זמנו לקנות כדקתני הרי את מקודשת לאחר שאתגייר לאחר שאתגייר כו' האשה הנקנית לו הרי היא בעולם אלא שעדיין לא נתגיירה ולא הגיע זמנה לקנות אבל עובר אינו בעולם ולא קני מידי ולהכי איי יודע מי שנאה: **ולימא ליה ר' יוסי היא.** ולא דאמינא כרבנן ואמאי קאמר איי יודע מי שנאה: **ר' יוסי היא דאמר עובר קנה.** חלק בעבדי אביו: **דתנן.** בפרק אלמנה ביבמות [סז.] בת ישראל שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר כדמפרש התם דעובר במעי זרה זר הוא שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי כלומר שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו דעובר במעי זרה זר הוא ולא קרינא ביה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו [ויקרא כב] דאינו ילדו של כהן לקרות כהן עד שיצא לאויר העולם ואינו מאכיל את אמו ישראלית שעיברתו מכהן דקי"ל התם שאוכלת בתרומה בשביל בנה כהן כאילו בעלה כהן חי כדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו אבל עובר לא דס"ל לרבי יוסי עובר במעי זרה זר הוא כדמפרש התם. שמעינן מיהא דעובר יש לו חלק במעי אמו בעבדי אביו שמת מדפסיל להו באכילת תרומה אלמא מזכה לעובר קנה הואיל ויורש ממילא בנכסי אביו: ומשני **ירושה הבאה מאיליה שאני.** ויש לה כח לתפוס אבל להקנות לו אדם לא קנה: **דתנן.** ביש נוחלין [לעיל קל.] רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר איש פלוני יירשני על מי שראוי ליורשו במקצת כגון בן בין הבנים. וקס"ד דבעובר בין הבנים קאמר דהיינו ראוי ליורשו לכשיולד דבריו קיימין אלמא המורים לעובר קנה דהיינו מזכה לעובר ולעיל נמי במזכה לעובר שלו מיירי שהוא ראוי ליורשו: **במי שישנו בעולם.** כגון בן בין הבנים אבל עובר בין הבנים לא: **וסבירא ליה כרבי יוסי.** דעובר יורש ואיכא למימר דאיירי רבי יוחנן בעובר בין הבנים דהיינו ראוי ליורשו במקצת כרבי יוסי דעובר יורש: **מי יימר דס"ל.** לרבי יוחנן בן ברוקה כרבי יוסי והלכך לא נודע מי שנאה: **ולימא ליה.** דמתני' איירי במבשרני כי המבשר ישנו בעולם ונוקי למתני' שהמבשר יטול מנה ולא העובר דהמזכה לעובר לא קנה: **מאי עבידתיה.** דמבשר לירש כלום: **ולימא ליה בשילדה.** כשאמר האב אם ילדה זכר תנו לו מנה כבר נולד בשעת אמירה הלכך יטול מנה דלא איירי במזכה לעובר: ולימא

יב א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' י ופ"ח מהל' זכיה ומתנה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף ח:

יג ב מיי' פ"ח מהלכות תרומות הלכה ח ג:

רבינו גרשום

המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי. כלומר מי שיבא לי לבשר מה ילדה אשתי מבכרת אם יאמר שילדה זכר יטול המבשר מנה וכן יעשה ילדה זכר יטול מנה. ואם יאמר לי ילדה נקבה יטול כמו כן מנה ילדה נקבה נוטל מנה. ואי איתרמי דילדה זכר ונקבה ביחד ואמר לו אשתך ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה אע"ג דהתנה לו לזכר ונקבה מנה ואמאי יהיב ליה בבשורת לידת זכר ונקבה ביחד [והא זכר ונקבה] לא קאמר דיטול המבשר כלום ואמאי נוטל מנה. אין דאמר נמי אם מבשרני דילדה זכר ונקבה ביחד יטול מנה משום הכי מיתוקמא הך ברייתא כי האי גוונא. אי הכי כדאוקמת דאמר לזכר ולנקבה יטול מנה. אי הכי מנ"ל דאמר מאי. כלומר מה הניח הברייתא במשמע שהמבשר לו שלא יטול. למעוטי נפל. דאם מבשר לו דהפילה אשתו אין לו כלום דמסתמא דהמבשרני בבן של קיימא קאמר: איתיביה רב נחמן לרב הונא. ממתני' דקתני האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה אלמא דהמזכה לעובר קנה: אמר ליה רב הונא לעולם המזכה לעובר לא קנה. ומתני' איני יודע מי שנאה דסתמא היא ולא סבירא לן כוותיה: ולימא ליה ר' מאיר שנאה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: למי שאינו בעולם. כגון עובר זה לא אמר ר' מאיר: ולימא ליה ר' יוסי שנאה במס' יבמות דתנן העובר פוסל. כגון בת כהן שנישאת לישראל ונתעברה ממנו ומת בעלה לאחר שנתעברה לא קרינן ביה ובת כהן כי תהיה אלמנה וגו' מלחם אביה תאכל דהא יש לה זרע ופוסל עבדיה שלא יאכלו בתרומה משום דעובר זה שהוא ישראל יש לו חלק בעבדים אלמא דעובר שלא בא לעולם קנה עבדים. אלמא המזכה לעובר קנה: ואינו מאכיל. בתרומה כגון בת ישראל שנשאת לכהן ונתעברה ממנו ומת בעלה לאחר שמת אינה אוכלת משום דיצאה מרשותו ואע"ג דנתעברה ממנו לא אמרינן שתהא זוכה לאכול כמו שנולד הבן ואין מאכיל לעבדים משום דילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל. ומשני לעולם משנתינו: איני יודע מי שנאה והכא לגבי דר' יוסי שאני דירושה הבאה מאיליה היא שאין מזכה לו אדם אלא מעצמה נופלת לו ירושת אבות הלכך קנה בעבדים אבל היכא דאביו קיים וא"ל נכסיי להאי דמעברת לא קנה דמזכה לעובר הוא: ולימא ליה ר' יוחנן בן ברוקה היא דאמר. אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין והאי עובר נמי ראוי ליורשו הוא: ולימא ליה ר' יוחנן בן ברוקה היא וסבי' לי' כר' יוסי. ולהכי קאמר סבור' ליה ר' יוחנן ב"ב כר' יוסי דאם תקשי אימר דא"ר יוחנן ב"ב במי שישנו בעולם במי שאינו בא לעולם לא אמר איכא לתרוצי דסבירא ליה כר' יוסי דאמר דעובר פוסל אע"ג דליתיה בעולם דעובר קנה. ואם תאמר נחלה הבאה מאיליה שאני איכא לתרוצי דר' יוסי סבירא ליה כר' יוחנן דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים אע"ג דלאו נחלה הבאה מאיליה היא. ומשני לעולם משנתינו אינו יודע מי שנאה ודקאמר ולימא ליה כר' יוחנן וסבירא ליה כר' יוסי מי יימר דסבירא ליה דלמא לא סבירא ליה. והדרא קושיא לדוכתה אימר דאמר ר' יוחנן בן ברוקה כו': ולימא ליה ר' הונא לרב נחמן הא דמותבת לי מתמני' האומר אם ילדה אשתי

גליון הש"ס

גמרא איני יודע מי שנאה. יבמות דף כז ע"ב ב"מ דף נא ע"א ב"ב דף קטו ע"א: שם ולימא ליה במבשרני. עי' במרדכי פ"א דב"מ אות תלא: תוס' ד"ה נכסי כו' ואע"ג דאמר לקמן הלואתי לפלוני. תמיהני מא זהו פירכת הש"ס דף קמז על הלואתו לפלוני הא ליתא בבריא ומפנינן דאיתא בבריא ע"י מעמד ג' גם מה שהוכיחו דמלוה ליתא בבריא בקנין דאל"כ הוי שכיב מרע ובריא שוין (דבריהם לריכים תיקון. דמה בכך דהוים הא מ"מ לריכים לנין שכ"מ שיהא מהני בלאמירה לחוד בלא קנין. וא"ל דהוותמה אהניא דמתנה שכ"מ שכתוב בה קנין דאלרבנים אתרי דיבכי מתנה שכ"מ דאי אמר הלואתי לפלוני כו' הני דמדין בריא לא מהני אף דהיה בקנין) דמה הולרכו לרבים הא אמרינן שם והני הלואה דליתא בבריא ומ"ל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימא ליה ר"מ היא. נ"ב ר"מ גופיה ס"ל אף לדבר שאינו בעולם דהיינו לאחר שאתגייר אלא דבר הוא לא לדבר פסק כר"מ אלא לדבר שישנו בעולם [ולהכי פריק] ולימא ליה ר"מ היא ומשני דר"מ נמי לא ס"ל אלא לדבר שישנו בעולם דלאחר שאתגייר נמי דבר שישנו בעולם היא וכ"כ מהרש"ל:

מוסף רש"י

עובר פוסל. אם בת כהן נישאת לישראל והניחה מעוברת ואין לה בן אחר, פוסלה מלאוכל בנין אביה בתרומה, ואינו מאכיל. אם בת ישראל לכהן היא ומת והניחה מעוברת אין בעובר כח להאכילה, והוא הדין לעבדים (יבמות סז).

מוסף תוספות

א. שאין שכיב מרע חמור מן הבריא, אלא דאמירתו במקום קנין של בריא, והיכא דאין קנין מועיל בבריא, אמירה בשכיב מרע לא מהניא מידי. דשכ"ס לקמן קמז: ב. דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה דלהוצאה ניתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין. דשכ"ס לקמן קמח. ג. עיין רש"י בפרטי הקנין.

רבינו גרשום (המשך)

כו' לא קשיא לי דהאי דקאמר מתני' ילדה זכר יטול מנה לא אמר לעובר אלא המבשרני יטול מנה דלמבשר זוכה ולא לעובר והאי תנא דהמבשרני היא ואמאי אמר איני יודע מי שנאה: לא מיתוקמא מתני' כתנא דמבשרני דכי אוקמת רישא במבשרני הכי איבעי לאוקמי סיפא ולא אפשר משום דקתני סיפא אם אין שם יורש אלא הוא אותו טומטום יורש את הכל ואי מבשרני מיתוקמא מאי עבידתיה דמבשר גבי ירושה אלא ש"מ לא מתוקמא רישא כי אם בעובר דכי היכי דסיפא לא מיירי אלא בעובר רישא נמי בעובר. וש"מ דעובר קנה ולהכי אמר אינו יודע מי שנאה: ולימא ליה רב הונא לרב נחמן משנתינו לא משמע דקסברת עד הכא אלא הכי משמע אם ילדה אשתו זכר הוא יטול מנה ומשמע דבשעת זכייה כבר בא לעולם לא מצית למימר הכי דאם כן סיפא דקתני כל מה שתלד אשתי משמע להבא ואם כדברך כל מה שילדה מיבעי למתני כדמוקמת לרישא אלא משום קושיא זו לא מצי למימר הכי. ולהכי קאמר איני יודע מי שנאה.

א) [לעיל עט: וש"נ], **ב)** [ניטין יג. לעיל עט:], **ג)** יבמות סז., **ד)** [לקמן קמב.], **ה)** לעיל קנ., **ו)** [ל"ל יפרס], **ז)** [ל"ל וסוס], **ח)** בס"י פיס מיס' ממי,

ט) [לעיל עט: וש"נ], **י)** [ניטין יג. לעיל עט:], **כ)** יבמות סז., **ל)** [לקמן קמב.], **מ)** לעיל קנ., **נ)** [ל"ל יפרס], **ס)** [ל"ל וסוס], **ע)** בס"י פיס מיס' ממי,

ולימא (ה). רב הונא מתני׳ דאמר אם תלד אשתי זכר תנו ליה מנה לכשתלד דלא זכי ליה כלום עד שיוולד ואין זה מזכה לעובר דאמרינן לעיל [קמא:] דלא קנה. ומשני רב הונא דאמר מיני ידע מי שנאלה ולא אוקמה כשתלד לטעמיה דאמר רב הונא אף המזכה לעובר בכה״ג דאמר לכשתלד כלומר נכסיי להאי דמיעברא לכשיולד לא קנה דכיון דבשעת הקנאה עובר הוא ואינו יכול לזכות לא יקנה לכשיולד ע״י אמירה דאמר לכשתלד: **לכשתלד קנה.** אע״ג דפליג ר״נ בהמוכר פירות דקל לחבירו (ו) דאמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא גבי עובר מודי דחשיב ליה כישנו בעולם וגם הנכסים שנותן לו הרי הן בעולם אלא שצריך לתקן לשונו ולומר נכסיי להאי עובר לכשתלד דאז ראוי לקנות לגמרי: **ובזבזו.** החזיקו. כל איש ואיש מה שמצא בזזו איש לו: **חייב להחזיר.** כיון דאשתו מעוברת עובר יורש הוי. אלמא המזכה לעובר קנה: **או שהפילה אשתו.** וחזרו ישראל והחזיקו בנכסיו: **החזיק בשניה.** אחר שמת הבן או העובר קנה דהשתא ליכא עוד שום יורש: **בראשונה לא קנה.** דאיגלאי מילתא שהיה לו בן או עובר ואע״ג דסוף סוף מת העובר בבטן ולא יצא לאויר העולם כיורש גמור חשיב ליה ומרע לחזקת מחזיקי ראשונה. אלמא עובר יורש כרב ששת: **ורבא אמר.** לעולם אימא לך לא שנא המזכה לעובר לא שנא ירושה הבאה מאיליה לא קנה כלל ושאני התם גבי המחזיק בראשונה האי דלא קנה לאו משום עובר הוא דהא אין עובר יורש אלא מעיקרא כשהחזיקו רפוי מרפיין בידייהו כשמת הגר ובזבזו נכסיו והחזיקו לא נתכוונו להחזיק לגמרי דהא מספקא להו אם יש לו יורשין אם לאו כמו שהוכיח סופו על תחלתו ששמעו בסוף שהיה לו בן או אשתו מעוברת ושמא לא תפיל ולכך לא הויא חזקתו חזקה אא״כ חזרו והחזיקו אחר מיתת הבן והעובר ועלעולם אימא לך עובר אינו יורש וגם המזכה לו לא קנה: **מאי ביניייהו.** בין לאביי בין לרבא חזקה ראשונה לאו כלום היא מה לי משום דעובר יורש לאביי מה לי משום דרפוי מרפיא לרבא מאי נפקא לן מינה: **איכא ביניייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואח״כ מת.** לשונות רבים שמעתי ולא ישרו בעיני. אמנם כן צריך לפרש איכא ביניייהו בין לאביי לרבא בכה״ג גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והחזיקו ואח״כ שמעו שאשתו מעוברת ושמעו אחרי כן שמת העובר ועדיין היו מוחזקין ג״כ שהחזיקו אחר ששמעו בו שמת ולא היה מת כששמעו אלא אח״כ מת לאביי דאמר עובר יורש משום דהויא ירושה הבאה מאיליה המחזיקים ראשונה קודם מיתת עובר לא החזיקו אלא מחזיקי אחר מיתתו ולרבא דתלי טעמא ברפויי המחזיקים ראשונה ששמעו בו שמת הויא חזקתן חזקה ואע״פ שנודע לבסוף שעדיין לא מת מ״מ לא מרפיא בידייהם כיון ששמעו בו שמת והעובר לא יצא לאויר העולם ולא זכה ליורש לרבא אינו יורש עד שיצא לאויר (ז) והמחזיק בשניה אחר מיתת העובר לא הוי חזקתן חזקה. כן נראה בעיני ועיקר: לשון קצרה **איכא ביניייהו ששמעו בו שמת.** העובר ואח״כ החזיקו והוא לא מת אלא אח״כ מת ובאו אחרים להחזיק לרבא חזקתו ראשונה לא מרפיא שהרי שמעו שמת ונתכוונו להחזיק לגמרי וקנו דסוף סוף העובר לא יצא לאויר העולם ולא יירש מידי ולאביי אחרונים קנו: **פ״ש.** דתנן במס׳ נדה בפ׳ יוצא דופן (דף מג:) תינוק בן יום אחד מטמא בנגעים כו׳ עד נוחל ומנחיל ופרכינן בגמרא נוחל ממאן מאביו ומנחיל למאן לאחין מן האב אחין אי בעו מייניה לירתו אי בעו מאביהם לירתו ומאי נפקא לן מינה בהאי תינוק אפי׳ כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחין: ומשנינן **אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב.** דמיניה קא ירתי כגון רחל שילדה את יוסף ומתה רחל ביום שנולד יוסף וירש את אמו שהרי בן יום אחד נוחל ואח״כ מת ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שהן אחיו מאביו דמיניה דיוסף ירתי ולא מרחל שהרי אינה אמם הכי איתא במסכת נדה [שם]. והכא הכי הוא דפרכינן תא שמע תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת ומשני א״כ ששת נוחל כו׳ והאי שינויא במסכת נדה [שם] איתיה משום קושיא אחריתי דכפרישית לעיל. ונראה בעיני דהכי גרסינן האמר רב ששת נוחל בנכסי האם כו׳ הלכך כיון דההוא יומא דאתילד מתה אמו משום הכי דייקינן דוקא בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואח״כ מתה אמו ואח״כ מת הוא והוריש לאחיו מן האב אבל עובר לא אינו יכול לירש אמו בעודנו בבטנה להנחיל

ולימא ליה דאמר לכשתלד רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא אף לכשתלד לא קנה דאמר רב נחמן המזכה לעובר לא קנה לכשתלד קנה ורב הונא אמר אף לכשתלד לא קנה ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה קנה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר החזירו הכל ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו החזיק בשניה קנה ובראשונה לא קנה ואי סלקא דעתך עובר לא קני למה להו אחזוקי בשניה הא אחזיקו להו חדא זימנא אמר אביי ירושה הבאה מאיליה שאני רבא אמר שאני התם דרפוי מרפיאן בידייהו מעיקרא מאי בינייהו איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואחר כך מת תא שמע תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא הא אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא דהוא

בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא אמר רב ששת כו׳. הקשה רבינו אפריים דלפרוך ליה מרישא דהך משנה דקתני ריש׳ בפרק יוצא דופן (נדה דף מג: ושם) בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה דוקא בן יום אחד אבל עובר לא אלמא המזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת דהשתא לא מצי לשנויי כדמשני אסיפא ועוד קשה לר״י על ההיא דיוצא דופן דקאמר התם מאי איריא בן יום אחד אפי׳ עובר נמי פוסל ואמר רב ששת הכא בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן אחד מהגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה ולאפוקי מדר׳ יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ״ל בן יום אחד אין אבל עובר לא ולמה לי למנקט ב׳ נשים לוקמה באשה אחת גרושה ויש לו בן ממנה דוקא בן יום אחד פוסל אבל עובר לא ואכלי העבדים בשביל כל המשפחה כולה לרבנן דר׳ יוסי כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה (דף מז. ושם) ג ונראה לר״י דסבר רב ששת לרבנן דר׳ יוסי נמי עובר אית ליה זכייה וטעמא דעובר אינו פוסל משום דסמוך מיעוטא דמפילות למחלה לנקבות ד והוו להו זכריס מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן כדחייש רבי יוסי ולהכי אוקי התם בכהן שיש לו שתי נשים ויש לו בנים משאינה גרושה דכיון דיש לו בנים לא פוסל עובר אע״ג דיש לו זכייה דלא חיישינן למיעוטא דזכריס כדפרישית ה אבל אם אין לו בנים פוסל עובר גם לרבנן דאית ליה זכייה דבין הוא זכר בין היא נקבה הרי הן שלה ו ופליג רב ששת אשמואל דאמר בפרק אלמנה (שם) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה דסבר שמואל דלרבנן אית ליה זכייה לעובר והשתא ניחא הא דקאמר לעיל רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת כו׳ ולא דמי דהך בריתא כר׳ יוסי דרבנן נמי לא פליגי אלא דלא חיישי למיעוטא כדפרישית ואם תאמר לעיל דאמר החזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה אמאי לא קנה הא המחזיק בראשונה כיון דלסוף הפילה דהא בפרק אלמנה (שם דף מז. ושם) אמרינן דזכריס הוי מיעוטא משום מיעוטא דמפילות ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדיו וי״ל דהתם תלינן שמא כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן ולית ליה זכייה:

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב. תימה דמה עלה על דעת המקשה דהא ע״כ צריך לומר כדמשני רב ששת נוחל בנכסי האם דאי לאו הכי מקשה ליה לאחים אי בעו מייניה לירתו אי בעו מאבוה לירתו דהכי דייק בפרק יוצא דופן וי״ל דודאי ידע המקשה שפיר דנוחל בנכסי האם קאמר אלא שהיה סובר דהיא מייתא בריאה ז ורב ששת משני דהוא מיית בריאה ולא הולרך רב ששת לומר נוחל בנכסי האם אלא לפי פירש המקשה מפרש לה רב ששת ובפ״ק דערכין (דף ז. ושם) דפריך לשמואל מרב ששת דאמר דהוא מיית בריאה הוה מצי למימר דשמואל סובר כמו מקשה דהיא מייתא בריאה ח אע״ג דשמואל סובר כרב ששת דאמר המזכה לעובר קנה לקמן בסמוך מ״מ אין צריך לתרץ כרב ששת דיכול לתרץ כמר בריה דרב יוסף שאין ממעט בחלק בכורה אלא דניחא ליה להעמיד שמואל כרב ששת ועוד י״ל דמעיקרא ס״ד דנוחל בנכסי האב וכגון שלא היה לו אלא העובר לבד ט והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה וקתני דדוקא בן יום אחד נוחל מאביו כדי להנחיל ליורשין מאביו אבל עובר לא וה״נ הוה מצי לשנויי בפרק יוצא דופן (נדה דף מד. ושם) א״נ י״ל דהמקשה סבר כמר בריה דרב יוסף לומר שממעט בחלק בכורה בלא דרשה דולדו לו דדוקא בן יום אחד ממעט בכורה אבל עובר לא: דהוא

עין משפט נר מצוה

יד א טוש״ע חו״מ סי׳ רי סעיף ה ועי׳ בהגהות מיי׳ פ״ב מהל׳ מכירה סי׳ ח:

טו ב מיי׳ פ״ב מהלכות זכיה ומתנה הל׳ יח סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ ערה סעיף ב:

טז ג מיי׳ פ״א מהלכות מתנות הלכה יג ועיין בהגהות ומגיד משנה סמג עשין מ טור ושו״ע חו״מ סי׳ רעו סעיף ה [וכתב אלפס פרק מ דמכלתין דף ריח.]: יז ד שם בהג״ה [וכתב אלפס שם]:

הגהות הב״ח

(ה) רש״ב״ם ד״ה ולימא ליה רב הונא וכו׳ ולא אוקמה לכשתלד:

רבינו גרשום

ומקשי׳ ואכתי לוקמי ליה לסיפא בעובר ואימא דאמר לכשתלד אשתי. כל מה שתלד יטול דמשמע לכשתלד דכבר ילדה יטול שוב יזכה בו ולא עכשיו ואמאי לא תירצה רב הונא הכי לסיפא דמתני׳. ומשני רב הונא נמי סבירא ליה דאפי׳ אם אמר לכשתלד לא קנה כיון דהוה קנין במתנה קודם שיבא לעולם ומשום הכי אמר משנתינו איני יודע מי שנאה: מנא אמינא לה. דהמזכה לעובר לא קנה: או שאשתו מעוברת חייבין להחזיר הכל. אע״ג דאכתי לא בא עובר לאויר העולם יקנה בנכסי אביו אלמא המזכה לעובר קנה: מי שהחזיק בשניה. לאחר שאין לו בן קנה משום דנכסי הגר הרי הן כמדבר מי שהחזיק בהן זכה: אמר אביי. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא משום הכי בראשונה לא קנה דנחלה הבאה ליה לעובר מאיליה שאני דזכה בה דיורש הוא: רבא אמר. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא אמאי החזיק בראשונה לא קנה משום דמעיקרא כשהחזיקו בהן חזקה רעועה הואי ורפוי הוה מרפי בידייהו דלא הוו ידעי אם אית ליה בן או לא להכי מי שהחזיק בשניה כשידעו ודאי שאין לו בן החזיק: מאי ביניייהו. בין אביי לרבא מכדי בין למר בין למר עובר לא קנה ותרוייהו סברי דמי שהחזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה: איכא ביניייהו. דאותם שהחזיק בשניה שמעו בו בבנו שמת והחזיק בנכסים ועדיין לא היה מת ואחר כך מת וכאו אחרים לאחר שהחזיקו אלו ותפשו הנכסים קודם שמת זה ושוב מת. אביי סבר הואיל ששמעו בו שמת אע״ג דלא מת והחזיקו בהם אחרים כיון דאחר כך מת אותה חזקה של אחרים לא הויא חזקה משום דקמאי חזקה גמורה החזיקו. ט) ורבא ס״ל כיון דבשעתא שהחזיקו בהן אחרים אכתי לא מת והחזיקו אחרים אע״ג דשוב מת הני בתראי קנו קמאי לא קנו משום דמעיקרא אע״ג דשמעו בו שמת כיון דלא מת חזקה רעועה היתה ורפוי הויתה מרפיא בידייהו אע״ג דשוב מת קנו בתראי. ובחזקה שניה פליגי בין אביי ובין רבא אבל בחזקה ראשונה לדברי הכל חייבין להחזיר הואיל ששמעו שיש לו בן או ששאתו מעוברת: ת״ש.

מסורת הש״ס

ה) [לעיל קמא:], ב) ערכין ז. נדה מד., ג) [יבמות לג.], ד) [לחויב העולם], ה) [ל״ל וכן יום אחד],

גליון הש״ם

גמרא ולימא ליה דאמר לכשתלד. עי׳ בר״ן קידושין דף לג. ע״ב בדף השני: תוס׳ ד״ה נוחל בו׳ אע״ג דשמואל סובר בר״ש. תמוה לי הא בפשוטו ניחא דהא שמואל ס״ל ביבמות דלרבנן דר״י אין לו בנים אוכלים בשביל המשפחה הרי דס״ל דטעמא דרבנן דעובר ליתא ליה זכייה. אלא דשמואל דס״ל המזכה לעובר קנה היינו דס״ל דהלכה כר״י כדכתמרינן לקמיה ביבמות דזו וס״ל קאמר וא״כ מתניתין דנדה דקתני בריש׳ דבן יום אחד פוסל אבל עובר לא דאמרת כרבנן דר״י ממילא ס״ל למתני׳ דעובר אין לו זכייה. א״כ אין התחלה לקושית הש״ס בן יום אחד אין אבל עובר לא דהא בחמת הך מתני׳ ממילא ס״ל דאין זכייה לעובר ועי׳ **בא״ד** והקנה נכסיו לאחרים. קשה לי למאי הוצרכו לגוזעא דמיקמ׳ מה ולא בפשוטו דאחר מיתת האב קודם שמת הבן הוה ביומו מכהו האחים כל נכסיהם או שעבדו כל נכסיהם לנע״ח ולא כתבו לחיקנו ואח״כ מת זה הבן דאם לא היה נוחל ומנחיל והיו זוכים למפרע מכח אביהם קנה הלוקח למפרע גם אלו הנכסים אבל כיון דנוחל ומנחיל והם זוכים לירש אחיהם משעת מיתתו לא קנה הלוקח דאין אדם לא קנה שלא בא לעולם:

מוסף רש״י

ירושה הבאה מאיליה שאני. ויש לה כח לתפוס אבל להקנות לו אדם לא קנה (לעיל קמא:). **נוחל ומנחיל.** אם נפלה לו ירושה בו ביום ובו ביום מת ממילא לקרוביו מאביו (ערכין ז.). **אמר רב ששת.** הא׳ נוחל ומנחיל ליכא לאחקומי בנכסי אביו, דאי נמי לא אתיליד איהו הוו ירתי קרוביו נכסי אביו היכא דאין בנים, אלא **נוחל בנכסי האם.** אם מתה בו ביום ואפילו הוא מת בו ביום נוחל נכסי אמו ומנחילן מכאן לאחיו מאביו שאינן בני אמו, דאי לאו הוא הוו ירתי לה קרוביה ולא אמרינן נפל הוא ואינו בן נחלה (שם) דבן נוחל את אמו אבל האם אינה נוחלת את בנה וכל שכן קרוביי האם שאין נוחלין אותו, דכתיב למשפחותם לבית אבותם, משפחת האם אינה קרויה משפחה (נדה מד.). **אבל עובר לא.** אם מתה מעוברת אינו נוחל להנחיל את קרוביו מן האב (שם).

מוסף תוספות

א. ואמרינן עלה התם וכו׳ דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה. רמב״ן. ב. [ו]אפי׳ בירושה הבאה מאליה. שם. ג. [ד]כל זמן שלא נולד העובר זוכה הקרוב לירושת כהן ואוכלים בגינו. רש״י שם. ד. דכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות ומיעוט מפילות. ר״ן. ה. ואתי שפיר וכו׳ [ד]לא פריך מרישא דבן יום אחד פוסל, דאיכא לאוקמא בשתי נשים וכו׳. תוס׳ יבמות מז. ו. דהוו מפילות מיעוטא. רמב״ן. ז. וקאמר עובר לא משום דלא קנה. תוס׳ נדה מד.

ט) נראה דלעת רבינו דהיכא דהפילה אא״כ מודה אביי דלמפרע לא הי׳ כר׳ ירושה כיון שלא הי׳ עומד להיולד והלכך אותם שהחזיקו בהם אז קנו.

לאחים מן האב דוקא כשהיה התינוק בן יום אחד שנולד בשחרית ומתה אמו בערבית דהוי חי יום אחד. אבל עובר שבמעי אמו אם מתה אמו לא אמרינן דהוא חי במעי אמו בתר מיתת אמו ונוחל את אמו להנחיל את האחין מן האב משום דעובר מיית ברישא מן אימיה:

דהוא מיית ברישא. והיינו טעמא כדאמר בפ"ק דערכין (דף ז.) דאיידי דזוטרא חיותיה עיילא ליה טיפתא דמלאך המות ומתחכא ליה לסימנין והא דאמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עד.) השוחט הבהמה ומצא בה בן תשעה חי כו' היינו דוקא כששחטה או הרגה שאז היא מתה תחלה כדאמרי' בפ"ק דערכין [ט] (דף ז. ושם) והא דאמר [י] בהשוחט (חולין דף לח.) דמתה אמו והדר ילדתה היינו מתה על ידי אדם אי נמי על ידי מלאך המות וכגון שנעקר הולד לגמרי דאז אין הולד מת כדמשמע בפ"ק דערכין (דף ז. ושם) וא"ת כיון דבהריגה או נעקר לגמרי היא מייתא ברישא ולא הולד א"כ אמאי נקט בן יום אחד עובר נמי נוחל ומנחיל וי"ל דבן יום אחד פסיקא ליה אבל בעובר לא פסיקא ליה למיתני נוחל ומנחיל:

ופרכס תלתא פרכוסי. ואית דגרס עד תלתא פרסי פירוש מהלך שלש פרסאות:

בכור שנולד אחר מיתת האב אין נוטל בחלק בכורה מאי טעמא יכיר בעינן. קשה לר"י דאמאי לא מפיק ליה מוילדו לו דלעיל דבפ' יש בכור (בכורות דף מז: ושם ד"ה וילדו) דריש ליה נמי גבי בכור דדריש מיניה בכור שיצא דרך דופן אין נוטל בחלק בכורה ויש לומר אי לא דידעינן בכור מקרא אחרינא לא הוה מוקי קרא דוילדו לו בנים בפשטו אלא בבכור [א] וכן בפ' יש נוחלין (לעיל דף קכז.) דמפיק מוילדו לו בנים דטומטום אין ממעט בחלק בכורה [ב] ומוהיה הבן הבכור מפיק דבכור טומטום אין נוטל פי שנים [ג] התם נמי אי לאו דידעינן בכור מקרא אחרינא לא הוה מוקמי קרא דוילדו לו בנים בפשטו אלא בבכור והשתא אתי שפיר דלא תקשי אמאי לא נימא דיוצא דופן אינו ממעט בחלק בכורה מוילדו לו כדממעטינן בבכורות מיניה דאין בכור יוצא דופן נוטל פי שנים אלא ודאי כל כמה דליכא תרי קראי לא מוקמי אלא אבכור ולא אפשטו:

והלכתא המזכה לעובר לא קנה. פירש ריב"ם דבירושה הבאה מאליה יכול להיות דהלכה כר' יוסי דאמרינן בפרק אלמנה (יבמות דף סז. ושם ד"ה אוכלין) דהודו לו חכמים לרבי יוסי דמסתבר טעמיה אף על פי שלא חזרו בהם גראה דהלכתא כוותיה כיון דמסתבר טעמיה [ד]: ושמנה מנים הנותרים יחלקו בין שלשתן לראובן ושמעון ולוי כל אחד יטול שלש מנים חסר שלש וגם אם יחזור וימות לוי יטול אחיו בחלקו נמצא לראובן נוטל ארבעה מנים של חלק בכורה ושלשה מנים חסר שלש חלק פשיטותו ומחצית של חלק לוי דהיינו מנה ושלש סך הכל ח' מנין ואם היו עשרה אחין יחלקו חלק לוי לעשרה חלקים וחלק בכורה לא יזוז מקדמותו: **וילדו לו בעינן.** כשנולדו לאב בחייו אמר רחמנא לתת לו פי שנים [דבריה כפ] חלק בכורה על אחיו שכם אחד אבל עובר הנולד לאחר מיתתו של אב לא קריא ביה וילדו לו ולגבי חלק בכורה כמאן דליתא דמי ויטול הבכור חלק בכור גדול לפי חשבון אותן אחין הנולדים בחיי אביו: **בכור הנולד לאחר מיתת האב.** כגון ילדה תאומים או היו ליעקב נשים הרבה ונולד לראובן אחר מיתתו מלאה ויוסף מרחל: **יכיר בעינן.** וכיון דנולד בחייו אפילו לא ראהו אביו ולא הכירו מימיו הוצא לעיל [קמא:] האומר אם ילדה אשתי כו': **קרובה אלא בנו.** וגמר ומקנה בכל לבו אבל לעובר אחר לא קנה: **בגדתאה.** דמן בגדל עיר שנולד בה ובכתבי רב שרירא היא מזכרת: **בי עשרה.** לפרסומי למילתא: **והלכתא המזכה לעובר לא קנה.** כרבי יוחנן וכגון שאינו בנו אבל המזכה לעובר שבמעי אשתו קנה דלעתו של אדם קרובה אצל בנו: **נכסי לבני דיהוי ליך מינאי.** ולא היתה אשתו מעוברת הלכך לא קנה כדלקמן דכה"ג לא אמרינן דעתו של אדם קרובה אצל בנו אלא היכא דמזכה לעובר שנתעברה אשתו כבר ושוב מצאתי כן בפר"ח: **בריה קשישא.** מאשתו ראשונה: **יקנה לאחד ברא כו'.** יקנה כאחד מן הבנים העתידים להולד מאשה זו: **אית חולק לטליא במקום בניא.** לקח על גב דבניא לא קנו בכח מתנה זו אפילו חלק אחד דהא ליתהו אפילו עובר דינמא דעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא יקנו אלא בתורת ירושה במיתת אביהם אפ"ה בריה טליא קנה בכח מתנה זו חלק אחד מלבד חלקו שיורש עם אחיו: אית חולק לטליא כנגד אחד מהן אילו קני דה"ק ויקנה כאחד מבריא דיהוי לה מינאי ואף על פי שלא יקנו רואין כמה בנים יהיו לה אם הן שלשה בנים מלבד הקשים חולקין בארבעה חלקים ויטול זה חלק אחד מהן וחוזרין וחולקים שלשה חלקים הנותרים לארבעה ויטול כל אחד חלק אחד בתורת ירושה: **טליא.** תינוק גדול כדאמר בפרק המוכר את הספינה (לעיל דף לא.): דאמר [ה] רב נחמן נהירנא כי הוו מטיילין טליא וטליתא כבר שב סרי בשוקא ולא הוו חטאו: **במקום בניא.** כשיירשו הבנים את אביהן אית חולק לטליא עמהם לבד ירושתו כדפרישית: **ליתי חולק לטליא.** אלא חלק ירושה בלבד כדמפרש לקמיה [קמג.] דקני כחמור הוא דקאמר ליה קני כאחד מן הבנים שיהיו לי וכי היכי דאינהו לא קנו שהרי לא היו עדיין אפילו עובר בשעת מתנה איהו נמי לא קנה שנתלית מתנתו במתנת הבנים: וכרכיש

דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב למימרא דהוא מיית ברישא והא הוה עובדא ופרכס תלתא פרכוסי אמר מר בר רב אשי [ו] מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר לומר [א] שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד [ב] אבל עובר לא מאי טעמא [ג] וילדו לו אמר רחמנא דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא [ד] בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה מאי טעמא וילדו לו אמר רחמנא והא ליכא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא [ה] בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מאי טעמא [ו] יכיר אמר רחמנא והא ליתא דיכיר והלכתא ככל הני לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתינו [ז] [ח] הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו [ט] אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק אייתי לי בי עשרה ואימר לך באפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא המזכה לעובר לא קנה ההוא דאמר לדביתהו נכסי לבני דיהוו לי מיניך אתא בריה קשישא אמר ליה ההוא גברא מאי תיהוי עליה אמר ליה זיל קני כחד מברא [י] הנך ודאי לא קנו דאכתי ליתנהו האי אית חולק לטליא במקום בניא או לית ליה חולק לטליא במקום בניא רבי אבין ורבי מיישא ורבי ירמיה דאמרי אית חולק לטליא במקום בניא רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא דאמרי לית חולק לטליא במקום בניא אמר ליה רבי אבהו לרבי ירמיה [ז] הלכתא כוותן או הלכתא כותייכו אמר ליה פשיטא דהלכתא כוותן דקשישנא מינייכו ולאו הלכתא כוותייכו דדרדקי אתון אמר ליה מידי בקשישותא תליא מילתא בטעמא תליא מילתא וטעמא מאי [ח] זיל לגביה דרבי אבין דאסברתה ניהליה וכרכיש

להנחיל ממונו לאחיו מן האב. ולא בהדיא תנן לה אלא מדוקיי' דהך דתנן לקמן (דף קנח:) נפל הבית עליו ועל אמו כו' דמשמע דאם מת קודם אמו אין יורשי הבן יורשין ממון האם ובית נוחלין [ו] ממתני' דהאשה את בנה והאשה את בעלה מה האשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף האשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב. אבל אילו מתה אם תחלה ואחר כך מת עובר היה מנחיל לאחין מן האב דלעולם אימא לך דעובר יורש: **ופרכס.** העובר אחר יציאת נפשה: ומשני **מידי דהוה אזנב הלטאה.** שמפרכסת אחר שחתכוה מן הלטאה ואין בה חיות: **מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר.** לעולם אימא לך זימנין דהיא מייתא ברישא ואחר כך עובר ומנחיל העובר לאחין מן האב דעובר יורש הוא ואע"ג דתירץ רבא לעיל [ע"א] שאני התם דמעיקרא רפוי מרפייא בידייהו ואתא למימר דעובר אינו יורש שיטת גמרא הוא זה אזיל הכא וקא מדמי ליה ואזיל הכא וקא מדמי ליה ולעולם הך משנה דבן יום אחד נוחל ומנחיל [ט] לאו למעוטי עובר מדין ירושה אלא למעוטי דאינו ממעט בחלק בכורה וכדמפרש ואזיל שבא לומר דבן יום אחד ממעט בחלק בכורה כגון יעקב שמת והניח שני בנים לראובן ושמעון והניח שנים עשר מנה לאו הבכור ליטול פי שנים כאחד מן אחיו ויטול לראובן שמנה מנים ושמעון ארבעה מנים נולד לוי בחיי יעקב ומת יעקב בו ביום אחרי לידת לוי נמצא נוטל לראובן ששה ושמעון ששה ולוי ששה ומת לוי בו ביום אחרי מיתת אביו דהוה ליה בן יום אחד ומנחיל לאחיו ששה מנים הראוין לו ובאלו לא יטול לראובן חלק בכורה כנגד שמעון שהרי מכח אחיו לוי הוא יורש נמצא לראובן נוטל שבעה מנין וחצי ושמעון ד' מנין וחצי נמצא שמעטו לידת לוי לראובן חצי מנה מחלק בכורתו. ודוקא בן יום אחד אבל אם היה לוי עובר כשמת אביו יעקב ואח"כ נולד לוי אינו ממעט בחלק בכורה אלא בחלק פשיטות כילד מת אביו נוטל לראובן מן השנים עשר מנים ארבעה מנים בחלק בכורה כאילו אין העובר בעולם שהרי לא הניח יעקב בנים יולדים אלא לראובן ושמעון

רבינו גרשום

והא הוה עובדא. דמתה אמו ואח"כ פרכס העובר ג' פרכוסי אלמא דבתר הכי חיי: [מידי דהוה]. שדומה חיותו לזנב הלטאה שמחותכת ומפרכסת וההוא חיותי אינו חיות: מר בריה דרב יוסף משמיה דרב' אמר. הא דקתני מתני' תינוק יום אחד נוחל ומנחיל הכי מפרש לה לומר שממעט בחלק בכורה. שאם היו ט' אחין וזה התינוק נחלק הנכסים ב"א חלקים ונוטל הבכור פי שנים דאי איתא להאי לא היו מחלקין אלא לי' חלקים ונוטל הבכור ב' חלקים ואם מת האי תינוק יחלקו חלקו בשוה ביניהן: אבל עובר אינו ממעט. שלא היה כלום ולעולם המזכה לעובר קנה: מאי טעמא. אינו ממעט: וילדו לו בנים. בחייו ממעטי: בכור הנולד לאחר מיתת האב. כגון שילדה תאומים וניכר הבכור שיצא תחלה: כהני תלת לישני דרבא. חדא לומר שממעט בחלק בכורה והני תרתי: ואם תאמר משנתינו. האמר אם ילדה אשתו זכר יטול מנה ילדה נקבה נוטל מאתים דמשמע המזכה לעובר קנה. משנתינו היינו טעמא הואיל ואדם קרוב אצל בנו: אייתי לי עשרה. כדי לפרסומי מילתא דידיה: אמר ליה זיל קני כחד מינייהו. כשנולדו וירשו את אביהן ויחלקו את ירושתן אי האי נסיב טפי אי לאו ולדברי הכל המזכה לעובר לא קנה: ר' אבין ורבי מיאשא ורבי ירמיה אמרו אית חלק לטליא. לבחור זה במקום בניא דיהוי ליה כלומר מעכשיו זיכה לו חלק אחד מנכסיו כאחד מן הבנים שיהי' לו ויחלקו המותר ויטול גם הוא חלקו עמהן ומתחלה יטול אחד קודם חלוקה שאם יהי' לו הבנים ג' לבד מטליא יטול הוא ג' רוב הנחלה תחלה ומן המותר יטול כאחד מהם: ר' אבהו ור' יצחק נפחא ור' חנינא לית חולק טפי לטליא. האי בר קשישא לית ליה שום חלק טפי במקום בניא אלא יטול כאחד מהן ולא שום חלק יותר: אמר ליה. ר' ירמיה: פשיטא דהל' כוותן דאנן קשישן מנייכו. אלא מאי קא סברת דהלכתא כוותיכו לא דרדקי אתון: מידי בקשישא תליא מילתא בטעמא תליא ומילתא. וטעמא דילן מסתבר טפי. וא"ל ר' ירמיה ואימא לי טעמא מאי לית חלק לטליא. אמר ליה ר' אבהו זיל לגבי דר' אבין כו':

ה) הכבר ל"ע דמאי רוב נחלה דקאמר. ואולי דל"ל חלק אחד בנחלה תחלה וכו'.

מסורת הש"ס

א) [ערכין ז. נדה מד: חולין כא.], ב) [לעיל קנט.], ג) [יבמות סז:] כתובות ז. [בתוס' לא.], ד) [לעיל סה.], ה) [נדה מב.], ו) [לעיל קיד:], ז) [נדה מד.], ח) [ל"ל ר' יוחנן], ט) [ע"פ הפי' שבתוס' נדה מד. ד"ה מיהו ע"ש],

---

תורה אור השלם

1 כִּי תִהְיֶיךָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשְּׂנוּאָה:
דברים כא טו

2 כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הוא וכו' והא דאמר בפרק השוחט דמתה אמו:

מוסף רש"י

והא הוה עובדא ופרכס. עובר שנמצאי אמו אחר מיתתה תלתא פרכוסי, אלמא היא מייתא ברישא (נדה מז:). **אזנב הלטאה.** אם חותכין אותה מפרכסת החתיכה ואע"פ שאין בה חיות (עורכין ז.) שהרי זנב הלטאה חותך אותה לגמרי והיא מפרכסת, מיתון הזנב מפרכס (חולין כא.). **בגדתאה.** בעל אגדה, ל"א שם מקום שהוא בגבול שמנו בגדל (יבמות סז.) עיר שבגבל ושמה בגדת, בפסק סדרו של ערילת גאון היא מזכרת (כתובות ז:). **בי עשרה.** לפרסם את הדבר (יבמות סז.). **המזכה.** מתנה על ידי אחר, **לעובר.** שנמצאי אמו, קנה (כתובות ז:). **דאסברתה ניהליה.** פירשתי לו טעמא (נדה מב.).

מוסף תוספות

א. [ד]מסתבר לאוקמי טפי בבכור שלא יטול חלק בבכורה, מלהעמידו בפשוט שלא יטמעו בחלק הבכורה. תוס' בכורות מז: ב. דאמר קרא וילדו לו בנים עד שיהא בן משעת לידה. שם. ג. [ד]דריש מוהיה הבכור עד שיהא בכור משעת הוריה. שם. ד. ח"ל רבינו יונה: ונראה לי כיון דקיי"ל המזכה לבנו קנה, כמשנתנו וכטעם שפי' ר' יוחנן הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, בירושה הבאה מאליה נמי קיי"ל דעובר אית ליה זכייה, דלא אלימא הקנאת האדם במה שדעתו קרובה טפי מירושה הבאה מאליה.

וכרכיש. הודה לדבריו: **קני לחמור מי קנה.** כמו שהחמור לא קנה כן הוא לא קנה הכא נמי כי היכי דבנים העתידים לבא בעולם לא קנו מיהו נמי לא קנה: **אם וחמור.** אם ובהמה זו תקנו נכסיי: **קנה מחלה.** דהכי אמר ליה אתה וחמור תקנו שניכם הוא מחלה ואתה מחלה ולא אבד האיש חלקו בשביל החמור שלא תלאן זה בזה: **לא קנה ולא כלום.** דכיון דבקנין אחד שיתף שניהם לא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום וכיון דחמור לא קנה מיהו נמי לא קנה: **רב ששת אמר קנה הכל.** אדם יודע שאין חמור קונה ונגמר בדעתו שמי שיוכל לקנות משניהם יקנה: **כשהוא פורס.** קישות אחד מחמשים איכא למישחט דלמא איכא מר בפנימי שבזה טפי מאיניך ואין כאן אחד מחמשים בתמוך ונמצא תורס מן המר על התמוך הלכך כשהוא תורס מוסיף על התמוך כבילה מקישות אחרת ותורס קישות וכבילה על הארבעים ותשע ואיכא השתא תמוך בתרומה טובא ונמצא תורס מן התמוך על התמוך: **ואמאי אם וחמור הוא.** שאמר קישות זה יהא תרומה על אלו וכיון דיש בה מר ותמוך כי היכי דמר לא חייל בה תרומה ולא מבטל שם טבל מן המ"ט הכי נמי התמוך לא יחול עליו שם תרומה אלא מאי אית (א) למימר התמוך קנה הכל ופטר מטבל את המ"ט ולעיל נמי את וחמור אף על גב דחמור לא קנה הוא קנה הכל כי היכי דהכא דמר לא קנה ותמוך קנה הכל: ומשני **שאני תרומה.** דמר נמי תרומה מעלייתא הוא כתמוך ואין כאן את וחמור ושניהן קונין זה כזה: **לא תשאו.** על התרומה חטא אם תרימו את חלבו מן היפה הא אם תרימו מן הרע תשאו עליו חטא שלא עשית מצוה מן המובחר: **נשיאות חטא למה.** אלא יחזור ויתרוס מן היפה: **מעשה בחמש נשים.** בפ' האיש מקדש והתם[1] מפרש לה רב שפיר אמר רב שמע מינה ממתניתין ארבעה ונקבו בידיה תלת שמע מינה המקדש בפירות שביעית מקודשת וש"מ קדשה בגזל אינה מקודשת ואפילו בגזל דידה מדקתני שלהן היתה ושל שביעית היתה טעמא דשביעית דהפקר הוא הא דשאר שני שבוע לא וש"מ אשה נעשית שליח לחבירתה ואפי' במקום שנעשית לה ברה שהרי קבלה אחת על ידי כולן ותתקדשה היא וחבירותיה בכלכלה זו ונעשו ברות זו לזו: **אין אחיות מקודשות.** דקדושין שאין מסורין לביאה לא הוו קדושין כלל ואפי' בחדא מיניייהו: **ואמאי.** נכריות מקודשות והא אם וחמור הוא הרי מקדש בכלכלה זו כולן חמש נכריות ואחיות וכי היכי דאחיות לא קנו נכריות נמי לא יקנו אלא שמע מינה מה שיש בידו כח לקנות יקנה הכל כרב ששת: **היינו דחזאי רב הונא בר אויא בחלמא.** ומשום דאמרת לי דמותיב רב אויא תיובתא נתקיים חלומי מיהו לאו דלאו מי אוקימנא כו' בתמיה: **הראויה מכם.** ואין אחיות בכלל ואפיי הוא דמוקי לה הכי בקדושין [נא:]. וקי"ל כרב נחמן דאמר דאם וחמור קנה מחלה והמזכה לעובר לכשתלד קנה כרב נחמן. בפירוש רבינו חננאל: **קני פנגא.** כנגד הבנים היא מחלה והם מחלה: **והיפה לאהרן וגו'.** בלחם הפנים כתיב אהרן זה כהן גדול ומחלה לכהן גדול ומחלה למשמרת כהנים. והך ברייתא במסכת יומא בפרק ראשון (דף יח:) דתנן התם גבי כהן גדול [יד.] מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש ותניא בגמרא [שם יח:] ונוטל חלה אחת משתי חלות של עצרת ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים רבי אומר לעולם חמש שנאמר והיתה לאהרן ולבניו והתם [יח.] מפרש למה אינו נוטל שם דהאיכא י"ב חלות שתים מערכות שש המערכת. ומכאן אנו למדין דהמזכיר יחיד אצל מרובין לענין מתנה נוטל כנגד המרובין: **חלוקה הוא.** בכלל שאר כהנים אע"ג דלא גבי בית קרא שלא כתב אהרן אלא והיתה לכהנים היה חולק עמהן: **דשדו בי קיסר.** הטילו על אלו לעשותה: **אבולי ואיסטרטיגי.** עשירים ושרים כדגרסינן (במגילה דף טו.) במרדכי והמן זה בא בפרוזבולי וזה בא בפרוזבוטי. נגידים ומצב פלשתים מתרגמינן איסטרטיגי (שמואל א יד מלכים א ד): **ואיסטרטיגי פנגא.** אע"ג דאבולי עשירים יותר: **אבולי הוו כתיבי.** בכתב של מלך ליתן הכל אלא שאיסטרטיגי מסייעי להו פורתא: **השתא דקא כתבי כו'.** להוסיף על מה שהיו רגילין ליתן נכתבו עתה: **מתיב ר' זירא.** לרב יוסף: **האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביאם בשני כלים מביא ששים בכלי אחד ומ' בכלי אחד כו'.** הרי

בשלמא חמור לאו בר קנין הוא ואינו קונה כלום אבל את דבר קנין את קנה הכל חלקו וחלק חמור: אמר רב ששת מנא אמינא לה. דקנה הכל: דתניא ר' יוסי אומר אין לך בקישות מר אלא פנימי שבתוכו לפיכך כשהוא תורם מוסיף על התרומה חצי קישות אחד בלבד הואיל ויש מר בתוכו ואינו כולו מתוק נמצא תורם מן בני חצר סתם שיקנו לו כתר. אבולי בני העיר. אסטרטיגי חצרנים. ואמר רבי ניתבו אבולי פלגא ואסטרטיגי פלגא ה"נ לגבי הא אתתא מאי שנא: מי דמי התם. גבי אבולי ואסטרטיגי מעיקרא אבולי לחודייהו שהן עשירים הוי כתיבי ליתן המס ואסטרטיגי סיוע במקצת בעלמא הוו מסייעי בהדייהו השתא וכו': ששים בכלי אחד. דהכי דינא דקי"ל

רב נחמן אמר קנה מחצה. והלכתא כרב נחמן והא דאמר בפ"ב דקדושין (דף נא.) וליטעמיך אימא סיפא מעשה בחמש נשים כו' עד אם וחמור הוא ואם וחמור לא קנה לאו משום דהלכתא הכי אלא הכי בעי למימר ותקשה למאן דאמר לא קנה וכי היכי דלדידיה צריך לתרלה הכי נמי צריך לתרלה לרבא:

אין לך מר בקישות אלא פנימי שבו. תימה כיון דבכל קישואין הפנימי מר והחיצון תמוך למה לא יתרוס מזה על זה והלא החיצון יפטור החיצון והפנימי יפטור הפנימי ולמה צריך להוסיף על החיצון ונראה לר"י דר' יוסי דהכא לא מייירי בשכל הקישואין מרים אלא אותה שתורס נמצאת מרה וקאי אהא דתנן במסכת תרומות (בפ"ג משנה ח) ומייתי לה בהאשה רבה (יבמות דף פט. ושם) התורס קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרוס ור' יוסי פליג וסבר דאין צריך לחזור ולתרוס אלא מוסיף מן החיצון על החיצון דאפי' אותה שנמצאת מרה אין החיצון מר כל כך שלא יהא עליו תורת אוכל והכי משמע בהדיא בירושלמי על ההיא משנה דהתורס קישות דקאמר בשלמא אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרוס דשפיר גמור הוא אם היה סרוח בשעת הפרשה אם לאו אלא קישות ונמצאת מרה אמאי הוי תרומה הא ודאי דהיתה מרה גם בשעת הפרשה ואמה היא תרומה כלל ומשני עשאוה שפיר אוכלין דאוכל גמור הוא מן התורה ולכך היא תרומה והכי נמי אמרינן הכא דמדאורייתא תרומה מעליא הוא אלא דקנסי ליה משום דהוה ליה למטעמיה[2] כדאמרי' בהאשה רבה (שם) ועשאוה שפיר אוכל ולכך יחזור ויתרוס ובתר הכי מייתי בירושלמי ההיא דר' יוסי דהכא דאין לך מר בקישות אלא פנימי שבו וקא בעי התם וכי בדבר שיכול ליבדק נחלקו ומשני על עיקר בדיקתה נחלקו דתנא קמא סבר יש מרירות הרבה בחיצון ורואי לעשותו שפיר אוכלין ור' יוסי סבר אין בו מרירות כל כך ואין ראוי לעשותו שפיר אוכלין ולכך לא יחזור ויתרוס הרי משמע בהדיא דרבי יוסי פליג אמתניתין דהתורס קישות: אם

כב א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הלכה יב סמג עשין פב טוש"ע מו"מ סי' לי סעיף ב:
כג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כד ג ד ה מיי' פ"ט מהל' אישות הלכה ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מא סעיף ג:
כה ו מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע מו"מ סי' רמז סעיף ה:
כו ז מיי' פ"ד מהלכות תמידין הלכה יד:
כז ח עי' בשו"ע מו"מ סי' קסג סעיף ו בהג"ה וסי' קכח סעיף ב בהג"ה מענין מסים:
כח ט מיי' פי"ז מהל' מעשה קרבנות הל"ו:

רבינו גרשום (המשך)

הרע על היפה דאין ברירה לפיכך מוסיף עליו עוד חצי קישות כדי שיהא זה חצי חיצון במקום המר שבאותו קישות של תרומה דחשיב כאילו כולו תמוק. ואמאי מתוקנין לדבריך דאמרת את וחמור לא קנה כלום הכא נמי האי מר שבתוך קישות זה של תרומה כחמור הוא מה חמור אינו קונה האי מר נמי אינו פוטר כלום. ולימא כי היכי דהאי מר אינו פוטר כלום החיצון המתוק נמי לא פטר ולא תהא תרומה אלא מדקא מוסיף ותורם והוי תרומה אע"ג דיש מר בתוכה אי"מ דאת וחמור קנה הכל. ומשני לעולם אימא לך את וחמור לא קנה כלום והכא מאי טעמא מתוקנין בתוספת דמדאורייתא אפי' תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה כדר' אילעא וכו' אבל החמירו רבנן משום חביבת המצוה דלא יתרום אלא מן היפה על היפה ולא דמי כלום לאת וחמור: הא מותיב רב אויא תיובתא. דאת וחמור קנה הכל; וליקט איש אחד כלכלה של תאנים ושלהן. של נשים הללו היו תאנים; ושל שביעית היתה. דהפקר הוו וכל המחזיק בהפקר קנה להכי הוי יכול לקדש בהן; הא נכריות שהיו בין חמש נשים מקודשות. ואמאי מקודשות אפי' הנכריות והא את וחמור הוא כי היכי דאחיות לא הוי מקודשות (ביחד) לאותו איש הכי נמי נכריות לא ליהוי מקודשות אלא ש"מ מדמקודשות נינהו ש"מ דאת וחמור קני הכל ותיובתא דר' המנונא: אמר ליה היינו דחזאי לרב אויא אמש בחלום. משום דמשתעי השתא במאי דאותיב רב אויא. ולא אוקימנא בהא דמשום הכי נכריות מקודשות כגון דאמר הראויה מכם לביאה תתקדש למעוטי אחיות דאינן ראויות לו לביאה דלא דמיין לאת וחמור דלא קנה הכל דמגו דאת וחמור לא קנה איהו נמי לא קנה; ר' אומר והיתה לאהרן ולבניו. גבי לחם הפנים כתיב דמצי למכתב והיתה להכנים והיה נוטל אהרן כאחד מבניו אלא מדגלי ביה קרא והיתה לאהרן ש"מ לטפורי מילתא הוא דמחצה לאהרן ומחצה לבניו: אבל האי איתתא לאו בת חלוקה. לירת עם בניו השתא דקאמר נכסיי לך ולבניך דיה שתטול כאחד מבניה דלא שקלא פלגא. והא הוה עובדא דאמר לה ש"מ נכסיי לך ולבניך ואגבי שמואל פלגא לאותתא: אבולי ואסטרטיגי שהשליך על בני העיר ועל

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

א) [קדושין נא.], ב) לעיל פד: ג"מ נו. יומות פט: קדושין מו: [מגורה ה.], ג) קדושין נ:, ד) [מגורה סז. פד: בכורות ה. נ.], ה) ע"ז י:, סנהדרין כא. [יומא יח:], ו) רש"ל, ז) [קדושין נב.],

תורה אור השלם

1 וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בְּהָרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ:
במדבר יח לב
2 וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְאָכַלְתֶּהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְיָ חֻקַּת עוֹלָם: ויקרא כד ט

גליון הש"ם

גמרא מחצה לאהרן. עי' בספקי מהרל"י סי' עב:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואמאי וכו' אית לך למימר:

מוסף רש"י

וכרכיש בה רישיה. הודה לדברי ונענע בראשו (נדה מב.). **ולא תשאו עליו חטא.** בהרימכם את חלבו לא תשאו חטא, הא אם תרימו את הרעה שבו תשאו חטא (קדושין מו:) שהתרומה מקדש כמו שהיא רע ואין תקנה להחליפה ולא לחזור ולתרוס (לעיל פד:). **נשיאות חטא למה.** הא נבריות מקודשות **ואמאי את וחמור היא.** נותן חמנות לגלד ולעובר שבמעי אמו שאינו קונה כלום, גם הגולד אינו קונה, שהרי לא הקנה לזה בלא זה, והכא נמי איכא חדא דלא חזיא ליה כלל (קדושין נא.). **והיתה לאהרן ולבניו.** בלחם הפנים כתיב, והכן נוטל אחד כדאמרינן בסדר יומא (יח:) ונוטל חלה אחת משתי חלות של עצרת ולרבע או חמש ממעשה לחם הפנים, והתם מפרש דפנגא היא (ע"ז י:).

מוסף תוספות

א. כלומר יפריש על מה שהוא מינה וביה כדי שיטעום. תוס' יומות פט.

רבינו גרשום

קירקיש בה רישא. כלומר דהכי עיקר דלית חולק דאילו אמר לו זהו הטעם ממון שלי מי קני כחמור. הא חמור לאו בר קנינה הוא וכי היכי דחמור לא קנה איהו נמי לא קנה הכי נמי להיכא דאמר ליה זיל קני כחד מיניייהו ואינהו לאו בני קנינה נינהו דאכתי לא אתו לעלמא דקיימא לן המזכה לעובר לא קנה האי בר קשישא נמי לא קנה להכי דיטול לחודיה בלא דידהו ויחלוקו בשוה והיינו טעמא דלית ליה חולק; אי אמר ליה קני את וחמור רב נחמן אמר קנה מחצה. דהכי קאמר את דבר קנין את קנה חצי וחמור לאו בר קנין הוא אינו קונה: ורב המנונא אמר לא קנה ולא כלום. דדימה קנינו לחמור כלומר כי היכי דחמור לא קנה כלום הכי נמי את לא תהא קונה כלום: רב ששת אמר קנה הכל. הכי קסבר

אם הביא דיעבד אין לכתחלה לא. תימה לר"י דמאי קשיא ליה וכי אין פשוט לו באומר נכסי לשני בני אדם שיהיו שוים ואפי' הכי במנחה לכתחלה לא[א] ומ"כ ע"כ משום דלקרבן גדול קא מכוין ואור"י דהכי פריך דהא סברא היא שלא תטול אשתו אלא כאחד מן הבנים ואפ"ה קאמר רב יוסף דנוטלת מחצה מ"כ ה"נ אע"פ שמסברא יש לנו לומר דלקרבן גדול קא מכוין לא היה לנו לנכת אחר הסברא: **תא שמע ובני דן חושים.** ואת"ת דכיון דקרו אינשי לברא בניי מ"כ למה הולרך לומר נכסיי לבניי פשיטא שהוא לבנו וי"ל דאגטריך שאם מצא דייתיקי או מתנה שלא יהיה בה כלום[ב]: **שהיו לו בנים בחושים של קנה.** ואע"פ שכשירד למגריס עדיין לא היו לו בנים כל כך מ"מ נקרא כן על שם העתיד כדדריש אשר שם שמות אל תקרי שמות אלא שמות (ברכות דף ז:):

והשביחו גדולים השבח לאמצע.

פירש ריב"ם דה"ה גדולים וגדולים אלא אורחא דמילתא נקט ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות[ג] (ד) [או] לשותף שהוא כיורד ברשות[ד] דשותף אינו מוחל טרחו לחברו אבל אחין מחלי אהדדי: **ואם אמר ראו מה שהניח בו'.** פירש רבינו שמואל ראו מה הניח לנו אבינו ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו משמע שרולה לומר שאינו משביח אלא מחלקו המגיעו ואין לו אלא שבח המגיע לחלקו ואין נראה מדאמר רב ספרא שבח אבוה זוזי שקליהו רב ספרא משמע דשקליהו לכולהו ועוד אם לא לקח אלא המגיע לחלקו מה היה יכול לתבעו הא אמר באיזהו נשך (ב"מ דף סט. ופס) דזוזי כמאן דפליגי דמי ועוד כשיחלקו אם מגיע חלק האחד לחלקו אם כן נמצא שלא היה השבח שלו על כן נראה לר"י כפירוש רי"ם דשבח שהשביח מכל הנכסים הוי שלו ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות שאין לו אלא שכר טרחו עם היציאה או [ו][שותף דהוי כיורד ברשות ונוטל כאיש היינו משום] דיכולים להרויח זה כמו זה ולא מחלי אבל הכא אם הגדולים לא ירויחו (ה) הקטנים לא ירויחו בהם וכן צריך לומר באחי דרב ספרא דקטנים היו ולא היו יכולין להרויח ולהכי כיון דגברא רבה הוא ולא שבח גירסי' וטרח לאחריני אע"פ שלא אמר ראו כאילו אמר ראו ומחלי ליה הקטנים והא דאמר בריש אלו מציאות (שם דף כב:) גבי תמרי דזיקא דיתמי לאו בני מחילה נינהו הכא דאין מפסידין ולא בא בידם הריוח מחלי אפיר: (ו) **בתוספתא** גרסינן **אם אמרו יתומים [בפני ב"ד] ראו מה שהניח בו'.** ולא ידע ר"י אמאי נקט גבי בנים בפני ב"ד אי משום דגלי אדעתיה דלא מחל להם אפי' בפני עדים נמי גלי דעתיה ואמאי להכי צריך בפני ב"ד כדי שיתעצמו בדבר לתקן להם שיטריא בשבילם ומדלא תקנו להם ודאי לא מצאו להם תקנה לחלק ומחלו הכל ורב ספרא נמי ידוע היה לב"ד אף על פי שלא אמר ומיהו רשב"ם פי' דה"ה בפני עדים[ז]:

השביחו לעצמן. ואע"ג דבהמפקיד (שם דף מ. ופס) בעובדא דמרי בר איסק אמרינן דכיון דשלא ברשות נחת דהא אין מורידין קרוב לנכסי קטן השבח לאמצע הכא לית לן למימר הכי דהתם איכא למימר שמא יחזיק הקרוב בנכסי קטן[ו] שאינו כאן אבל הכא ליכא למימר שהקטנים עם הגדולים ביחד אין יכולין להחזיק זה על זה[ז]: **לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים.** פירש בקונטרס שלא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהם שכרו פועלים ומחמת עצמם היינו שכרו פועלים משלהם[ח] משמע שרלה לומר דטעמא דכיון דשכרו משל אביהם הוי לאמצע דלא

הרי זה שפירש מאה עשרון בשני כלים כגון זה שאמר לך ולבניך ולא קתני חמשים בכלי (ט) וחמשים בכלי דיעבד אבל לכתחלה לא אלא מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד וקשיא לרב יוסף דאמר מחלה: ופריק **הכא אגן סהדי דלקרבן גדול קא מכוין.** לאתויי בכלי אחד והאי דקאמר שני כלים ולא אמר הרי עלי ס"א מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחד ואחד שכן הלבור מביאין ביום טוב הראשון של חג אחל להיות בשבת ששים ואחד דיו ליחיד שיהא פחות מן הלבור אחד מ"ר שמעון והלא אלו לבבשים ואלו לפרים ואינן נבללין זה עם זה אלא עד ששים יכולין לבלול כו': **והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה כו'.** משום דבכולי גמרא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה[ד] אינטריך למימר דהלכתא כרב יוסף בהני תלת: **בשדה.** בפרק השותפין (לעיל דף יב:) גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמגרא דבי נשא ותלת מילי קאמר רב יוסף התם: **ענין.** בפרק יש נוחלין[ט] קנין אימתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין. ואית דגרס קנין: **ומחלה.** היינו הך דא"ר יוסף קנאי פלגא: **פיסקי דשירא.** חתיכות מעיל וסתם אלא לחלק לבני ביתו: **הראוין לבנים.** מלבושי זכר: **הלכיה שדר.** ולא לבנותיו ודוקא דאינסיבא בנתיה אמינה מוטלת עליו. (ב) ירושלמי בפ' שני דייני גזירות[ו] מי ששלח למדינת הים ואמר יתנו אלו לבניו בנותיו בכלל ואם בשעת מיתה אמר אלו לבניי אין הבנות בכלל: **הוא דאמר להו.** בשעת מיתה: **נכסיי לבניי.** ולא היה לו אלא בן אחד זכר וגם בנות היו לו ובעי גמרא מי קרו אינשי לברא יחידאה בניי לשון רבים ואי"כ כל נכסיו נתן לבנו ואין הבנות בכלל או לא ויחלקו הבנות עמו: **ובני דן חושים.** אלמא בן אחד קרי לשון רבים: **לחושים של קנה.** שגדלים הרבה ביחד בלע"ז טרוק"ז. אי נמי עלי קנים או קשרי הקנים קרוין כן: **ובר ברא.** בן של אותו בן או של אחר שמת: **מי קרו אינשי לבר ברא ברא.** ולפיכך אמר נכסיי לבניי לשון רבים ויחלקו ביניהם או לא קרו ליה ברא והאי דקאמר לשון רבים היינו כדאמרן לעיל ובני פלוגא אליבא: **מוסר בבני בנים.** אבל לענין פריה ורביה חשיבי כבנים בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב:): **מתני' השביחו הגדולים את הנכסים.** סתם בעובדן בתפוסת הבית: **השביחו לאמצע.** ויטלו קטנים כגדולים וכדמפרש בגמרא שבאמו הנכסים מחמת נכסים: **ואם אמרו.** גדולים לקטנים בפני עדים או אמרו לבית דין או בלבור ראו מה שהניח לנו אבא ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו ואם לא לחלוק אז השביחו לעצמן: **וכן האשה.** שמת בעלה. ובגמרא [קמד.] מוקי לה באשה יורשת: **ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת** (ג) **השביחה לעצמה.** והוא דלא שקלה מזוני דאי שקלה מזוני לא דתנן אלמנה נזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן (כתובות דף נה:): **גמ' לא שנו.** דהשביחו לאמצע: **אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים.** לא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהם שכרו פועלים והשביחו הנכסים: **מחמת עצמן.** שחפרו ונטעו ושכרו משלהם ולא משל אביהם אז השבח לעצמן:

ואם הביא חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי אחד יצא אם הביא אין לכתחלה לא ואי סלקא דעתך כל כי האי גוונא פלגא ופלגא הוא אפילו לכתחלה נמי הכי השתא התם אגן סהדי דהאי גברא מעיקרא לקרבן גדול קא מכוין והאי דקאמר בשני כלים דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד כמה דאפשר לאיתויי מייתינן[ט] והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה ההוא דשדר פיסקי דשיראי לביתיה אמר רבי אמי [א]הראויין לבנים לבנים ראויין לבנות לבנות ולא אמרן אלא דלית ליה כלתא אבל אית ליה כלתא [ב]לכלתיה שדר ואי בנתיה לא נסיבן [ג]לא שבק בנתיה ומשדר לכלתיה ההוא דאמר להו נכסיי לבניי [ד]הוה ליה ברא וברתא מי [ד]קרו אינשי לברא בניי [ה](ולסלוקי לברתא מעישור קאתי) או דלמא לא קרו אינשי לברא בניי ולמושכה לברתא במתנה קאתי אמר אביי [1]ת"ש [1]ובני דן חושים א"ל רבא דלמא כדתנא דבי חזקיה שהיו מרובין כחושים של קנה אלא אמר רבא [2]ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר [3]ובני איתן עזריה ההוא דאמר להו נכסאי לבנאי הוה ליה ברא ובר ברא קרו אינשי לבר ברא ברא או לא רב חביבא אמר קרו אינשי לבר ברא ברא מר בר רב אשי אמר [ו]לא קרו אינשי לבר ברא ברא תניא כוותיה דמר בר רב אשי [ז]המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים: **מתני'** [ג][ח]הניח בנים גדולים וקטנים השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע אם אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלים השביחו לעצמן [ט]וכן האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הרי אני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: **גמ'** אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא [ו]לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו נכסים מחמת עצמן השביחו לעצמן איני והא אמר ר' חנינא אפילו לא הניח להם אביהם אלא

אודייני

אודייני

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ו מהלכות זכיה ומתנה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמז סעיף ח:

ל ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

לא ד ה ו מיי' שם פי"ח הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

לב ז מיי' פ"ט מהלכות גזילה הל' כג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריז סעיף מו:

לג ח ט י מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' ב ג ועיין בהשגות ומ"מ סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפז סעיף ח:

רבינו גרשום

לוג אחד בס' עשרון נבללין בס"א אין נבללין: לכתחלה לא יצא. והא הכא כיון דאמר הרי עלי מנחה להביא בשני כלים ומשמע דכולן אין מחזיקין בכלי אחד ויתן חציין בכלי אחד וחציין בכלי אחר ואפ"ה לא יצא לכתחלה אלא א"כ הביא ס' בכלי אחד הכא נמי להיכא דאמר סתם נכסיי לך ולבניך אמאי תטול פלגא ותיבתא דרב יוסף: הכי השתא התם. כיון דאמר הרי עלי מנחה עשרון להביא בשני כלים משום קרבן גדול איכוין ואילו אפשר להביא כולן בכלי שרת אחת כך היתה רצונו והאי דקאמר בשני כלים כו'. בשדה. דאמר מעלינן ליה כנכסי דבי מריון: ענין. דאמר מענין לענין ח) ומחצה הכא. דשדר פסקי שיראין לביתיה. חתיכות של מעיל לאנשי ביתו ולא היה לו אשה. מה שיש בהם הראוי לבנים לבנים כו': לכלתיה שדר. שמכבד אדם כלתו משום חביבות בנו: לברא יחידא בניי אי לא. או דלמא לתרויהון בשוה: ובני דן חושים. דאפי' לחד ברא קרי בניי: שהיו מרובים כחושים של קנה. כלומר רוב בנים היו לו כאותן שרטוטין של קנים שיש בקנים שהן ארוכות. ואית דאמרי כחושים של קנים כעלים של קנה שהן קליפות הרבה זו ע"ג זו: מותר בבני בנים. דלא נקראו בני בנים בנים: **פיס'** הניח בנים גדולים וקטנים. והניח להם נכסים: השביחו גדולי' את הנכסי'. שלקחו מתפוסת הבית שמן הנכסים עצמן השביחו האחרים השבח לאמצע הוא שעדיין לא חלקו את נכסיהן. אבל אם אמרו הגדולים לקטנים שהודיעום ואמרו ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושין ומשביחין לעצמנו ואוכלין השבח לעצמן: לא שנו. דהשביחו לאמצע: אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים. שנפלו מתפוסת הבית ושכרו פועלין להשביחן אבל שבחו מחמת עצמם שהם שבחו וחפרו משלהן אין השבח לאמצע אלא לעצמן: איני. דאם השביח מחמת עצמן אין השכר לאמצע: והאמר ר' חנינא אפי' לא הניח להן אביהן אלא

ח) ל"ל שעסוקין באותו ענין לעיל דף קיד.

מסורת הש"ס

א) לעיל דף קיד:, ב) רש"ל מ"ז, ג) בבא מציעא לט:, ד) [ציטין עד:], ה) [לעיל קיד.], ו) [כתובות פי"ג סוף"ל], ז) רש"ל.

תורה אור השלם

1 ובני דן חשים:
בראשית מו כג

2 ובני פלוא אליאב:
במדבר כו ח

3 ובני איתן עזריה:
דברי הימים א ב ח

גליון הש"ם

גמרא הו"ל ברא וברתא. עי' בתשובת ב"י בדיני כתובה סי' ס':

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (בע"א) האומר וכו' בכלי אחד וממשים בכלי אחד אלא דיעבד: (ב) ד"ה לכלתיה וכו' ירושלמי. נ"ב גם הרי"ף הביאו: (ג) ד"ה ואם אמרה וכו' הסביחה לעצמה. נ"ב רשב"ם ז"ל לשיטתו אזיל שפירש בגמ' דאשה יורשת כגון שנשא ראובן כו' דלפי זה הא דתנן אם אמרה ראו כו' לאו בשאה יורשת קמיירי אלא מילתא באינפי נפשה היא והכי פירושו ואלמנה שאמרה בב"ד ראו כו' ומייתי בהיא לה נכסים מוצעים ואמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו' אפי' הסביחה אלף ככר הסביחה לעצמה ושייט דוקא אלא שקלה מזוני כו' אבל בשאה יורשת ואלו כספיה הסביחה לעצמה אע"פ שמוצת מתפוסת הבית ומה שלא פי' רשב"ם דהך בבא מייתי נמי בשאה יורשת היינו משום דתני ראו מה שהניח לי בעלי ומכו שהקשו התוספות: (ד) תוס' ד"ה והסביחו וכו' שלא ברשות ולא לשותף: (ה) ד"ה ואם וכו' הקטנים לא ירויחו. נ"ב עיין בחשב"י שנתן טעם גם לגדולים וגדולים: (ו) ד"ה בתוספות ר"ח גרסינן אם אמרו בפני ב"ד כ"ל ראו מה כ"ל:

לעזי רש"י

טרוקי"ש. אשכלות.

מוסף תוספות

א. דהא כלים כשני פרטים הם. ריטב"ש. ב. [פי'] דילמא כתב נכסיו דייתיקי לאחר והשתא הדר ביה וכו', ואפי' בבריא שכתב כן, אפשר שכתב נכסיו לאחר מתנת בריא בתנאי אם לא יחזור בו. רשב"ש. ג. [ד]שמין לו מה שהשביח וידו על התתתונה. רמב"ן. ד. שהם נוטלים בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע. ריטב"ש. ה. דתנא דתוספתא וירושלמי לאו דוקא נקט ב"ד. שם. ו. ויאמר שהן שלו. שם. ז. דכשהן ניזונין על שלחן אחד אפי' גדולים וגדולים אין מחזיקין זה על זה. שם. ח. דכמאן דאתנו דמי, שאין אדם עשוי להוציא הוצאות משלו לאחרים. רמב"ן.

אודייני השכר לאמצע והא אודייני דמחמת עצמו [ה][הוא] אשאני [ו]אודייני דלנטירותא הוא דעבידא ואפילו קטנים נמי מצו מנטרי לה: אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן: רב ספרא שבק אבוה זוזי שקלינהו עבד בהו עיסקא אתו אחי תבעוהו בדינא קמיה דרבא אמר להו [ז]רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרח לאחריני: האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע: אשה בנכסי יתמי מאי עבידתה אמר רבי ירמיה [ח]באשה יורשת פשיטא מהו דתימא כיון דלאו דרכה למטרח אף על גב דלא פריש כמו דפריש דמי קמשמע לן: ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: פשיטא מהו דתימא כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי אחולי אחלה קא משמע לן [ט]אמר רבי חנינא [י]המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו [יא]ודוקא גדול ודוקא [יב]בתולה ודוקא אשתו [יג]ראשונה ודוקא [יד]שהשיאו ראשון [טו]פשיטא ייחד לו אביו בית ועלייה בית קנה עלייה לא קנה [יז]בית ואכסדרה מהו [יח]שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו מיתיבי ייחד לו אביו בית וכלי בית [יט]כלי בית קנה בית לא קנה אמר רבי ירמיה [כ]כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם נהרדעי אמרי אפילו שובכא דיוני רב יהודה ורב פפי אמרי אפילו [כא]עציצא דהרסנא מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא רב אשי נסביה לבריה ותלא ליה אשישא דמשחא [כב]אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן [כג]כהלכתא בלא טעמא חדא הא אידך [כד]דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא אידך [כה]דאמר רב [כו]מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה:

מתני׳

ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי. פירש בקונטרס וכיון דאמרה הכי לית לה מזוני ואין נראה לרשב״ם דדוקא אם מכרה כתובתה או [כז]לקחה כתובתה בבית דין אין לה מזונות אבל זו שלא לקחה כלום מכתובתה אלא נכסי מלוג שלה או מה שירשה או מה שנתן לה בעלה כאחד מן הנכסים לא הפסידה מזונות [כח] דאפי׳ מכרה מקצת כתובתה אמרינן בפרק אלמנה (כתובות דף לח.) דלית דחש ליה לדר׳ שמעון דאמר מקצת כסף ככל כסף ולא הפסידה מזונות כ״ש נכסי מלוג דלא שייכי כלל לכתובתה וגם מה שירשה אשה נתעלו בית דין להשביעה מה שהשביחה לעצמה לא ידע רשב״ם מנליה דלעולם הויא בחזקת יורשים עד שישביעום ב״ד דאין לה כח לגבות כתובתה אלא בבית דין והכא מיירי דוקא באשה יורשת: **בית ואכסדרה מהו.** דהכי דעלייה לא קנה אכסדרה שייכא טפי לגבי בית ואם תמצא לומר לא קנה משום דאין בו תשמישי בית אם שני בתים זה לפנים מזה מהו דכבית אחד דמי ולפירוש הקונטרס הוה ליה להקדים בעיא דשני בתים לבית ואכסדרה:

כהלכתא בלא טעמא. קלת טעם יש דכיון שפינה את הבית סמכא דעתיה דבן וגם אין לו אנה לדור סברא הוא שנתנו לו וכן הכותב כל נכסיו לאשתו או לבנו מסתמא לא ליתן לה נתכוין אלא לכבדה שלא היה מניח בניו בולא כלום ובמעמד שלשתן לא רצו חכמים להטריח להבית עדים ולעשות קנין דמסתמא כיון שאמר לו במעמד שלשתן הקנה לו לגמרי ונראה לר״י דבמעמד שלשתן אם חזר ומחלו אינו מחול [כט] ומפורש בכמה מקומות: **הניח בנים גדולים עד במעמד שלשתן קנה.** עד כאן שיטת הר״ש ז״ל:

ברכת

אודייני. בור וכיסויו ושוכרין אותו להשקות שדות ממימיו: **מחמת עצמו הוא.** שמשמרין אותו הגדולים וצריכין לעמוד על גביו פן יהיה הפקר לכל שואבי מים: **דלנטירותא עבידא.** אינן צריכין להוציא משלהן כלום עליו אלא לשמרו וגם הקטנים יכולין לשמרו:

עבד [ה] בהן עיסקא. ומשיב ליה שבח נכסים ממחמת נכסים הוא מל ואין צריך טורח כל כך אלא לקנות ולמכור: **לא שביק גירסיה וטרח לאחריני.** וכמי שאמר ראו מה שהניח לנו אבא דמי. ושמעי׳ מהכא דכל היכא דמאן דהוא כמו רב ספרא אע״ג דלא אמר לעצמי אני עושה כמאן דאמר דמי והשביח לעצמו: **אשה מאי עבידתה.** או תטול כתובתה ותלך לה או תטרח קמי יתמי ותהיה ניזונת ומעשה ידיה שלהן ואין לה להסתכר בממון היורשים: **באשה יורשת.** כגון שנשא לאומן בת שמעון אחיו ומת יעקב אביהם ואח״כ מתו ראובן ושמעון וירשו בני לאומן ובת שמעון וכו׳ ואלמנה שאמרה. ״כ כלומר וסיפא דתני אם אמרה ראו כו׳ לא קאי אאשה יורשת אלא הכי פירושו ואלמנה שוויתה כו׳ דאל״כ מאי הא׳ דקאמרה ראו מה שהניח לי בעלי וכו׳ וכמו שהקשו התוס׳: (ג) ד״ה תנויה כמדת באתם: (ד) תוס׳ ד״ה באשה וכו׳ ומיהו קשה דקתמרי׳. ״ג וכו׳״ף כתב ח״ל כגון לאומן שנשא בת שמעון אחיו ומת שמעון והניח בנות ומת לאומן אלא בנים נמצאת אשת לאומן יורשת בעלה עם אחיותיה בנות שמעון עכ״ל ולפי זה איך שפיר לשנא דיתמי:

הגהות הגר״א

[א] רשב״ם ד״ה קנאו. מוקמינן. ״ל ומוקמינן. ״ל כמעמן (כמ״ם ייחד לו כו׳ כגון שהיה אולכו כו׳ אפי׳ כו׳) ומ״ש ומסקת גיטין קאי אלמעלה (דגם שם איתא דהוי הלכתא אלא עצמא). ובדפוס יש הגירסא בדפוס״ ״כדלקמן ומסקת מוקמינן״ וא״ש ג״כ כנ״ל):

מוסף תוספות

א. [ד]מוחזק הוה דלא הוה ליה נכסי אחריני אלא הני דשבק אבוה ומינייהו הוה אגר אגירי ומשבח להו לנכסים, והיינו דלא בעא מיניה אם מנכסי דידיה עבד אי מנכסי דאבוה. רשב״ם ב״מ לט: ב. [ד]אין דרך אשה לטרוח אלא בפני יתמי בני בעלה. שיטמ״ק בשם תוס׳ הרא״ש. ג. [ד]כל חיי בעלה היתה יורשתה ביד בעלה עם ירושתו בלא חלוקה כדין נכסי מלוג וכשמת בעלה היא טורחת ומשבחת את הנכסים ואומרת ראו מה שהניח לי בעלי כי היה משותף יחד בלא חלוקה. שם. ד. שהרי אין האשה חייבת וכו׳ אלא לעשות בצמר הקצבה השנויה במשנתנו וכו׳, וכיון שכן אם הריחה או השביחה בנכסים למה אנו דנין שבח וריוח זה כמעשה ידיה להיות ליתומים. רשב״ם בהוספות סוף המס׳. ועי״ש. ה. [ד]כאילו אמר לו בשעת מתן מעות משעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך, ולא שירדו חכמים לדענתן של לורן ושמו שכך התנה לו בלבו, אלא לומר תקנה התקינו חכמים כאילו א״ל כך כדי שלא תנעול דלת בפני לורן. רשב״ם גיטין יג:

לאחיותיה ראו מה שהניח (לנו אבינו) [לי בעלי] הריני משבחת לעצמי השביחה דדינה כדין אחים. אצטריך סלקא דעתך אמינא לאו אורחא היא למיטרח לאחריני ואע״ג דלא פירשה דהוא לעצמה אלא בסתמא עשתה כמאן דפירשה דמי קמשמע לן דלא: ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו׳. פשיטא. ט) מה לי היא משאר יורשין דמפרשי׳ הואיל דיורשת היא: מהו דתימא אחולי אחלה בעייהו. אע״ג דקאמרה ראו מה שהניח לי כו׳ קמ״ל הואיל דאמרה ראו כו׳ דלא שמחה טפי מאלמנה ובההיא שמחה גמר למיתן ליה: הא פשיטא לי יחיד לו בית ועלייה היתה על גבי בית בית קנה עלייה לא קנה. משום דבית לחוד ועלייה לחוד דעלייה לא משתעבד לבית כלל. ואם תמצי לומר עלייה לא קנה דלא שייכא גבי בית. בית ואכסדרה מהו. מי אמרינן כיון דשייכא בהדי בית קונה דדרך אכסדרה נכנסין לבית וקנה או דלמא בבית אשתמש באכסדרה לא אשתמש ולא קנה. וכן נמי שני בתים זו לפנים מזו משום דהיצון משועבד לפנימי מהו מי אמרינן כיון דבפנימית ישתמש בהיצונה לא ישתמש בחיצונה לא קנה או דלמא כיון דיש דרך לפנימית על החיצונה כמאן דאשתמש בה ובתרוייהו קנה תיקו: וכלי בית. תשמישי בית: כלי בית קנה בית לא קנה. וקשיא לר׳ חנינא דאמר לעיל דבית קני: כגון שהיה אוצרי פירותיה של אביו. בבורין באותו בית ולא מייחד ליה לגמרי משום הכי לא קנה: ותלא ליה סנדלא. בבית שיהא עומד בחזקתו ומשום דלא ליקני לביתיה: אשישא דמשחא. פך של שמן דלא ליקני נמי: עציצא. כלי שמשימין ציר לקרבי דגים: שוינהו רבנן כהלכתא. שיהו עיקר כהלכה למשה מסיני. ולא מטעמא שלא נתנו טעם בדבר למה: חדא האי דאמרן. המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו לא ידעי׳ מאי טעמא קנאו בלא שטר מתנה ובלא קנין. לא עשאה אלא אפטרופא. שיהו נוהגין לה בנין כבוד ולא ידענן טעמא מאי לא תקנה כיון

ט) נראה דע״ל פשיטא הואיל ויורשת היא מה לי היא משאר יורשין דמהני אם פיקנו.

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה עבד בהו עיסקא וכו׳ וא״ל טורח. ״ג עי׳ בב״מ דף סח ע״ב מבואר דלשב בחנות הוא טורח קל יותר מזה וא״כ פשיטא דהוה כמו מחמת נכסים וק״ל: (ב) ד״ה באשה יורשת כגון שנשא לאומן בת שמעון אחיו ומת יעקב אביהם ואח״כ מתו ראובן ושמעון וירשו בני לאומן ובת שמעון וכו׳ ואלמנה שאמרה. ״כ כלומר וסיפא דתני אם אמרה ראו כו׳ לא קאי אאשה יורשת אלא הכי פירשו ואלמנה שוויתה כו׳ דאל״כ מאי הא׳ דקאמרה ראו מה שהניח לי בעלי וכו׳ וכמו שהקשו התוס׳: (ג) ד״ה תנויה כמדת באתם: (ד) תוס׳ ד״ה באשה וכו׳ ומיהו קשה דקתמרי׳. ״ג וכו׳״ף כתב ח״ל כגון לאומן שנשא בת שמעון אחיו ומת שמעון והניח בנות ומת לאומן אלא בנים נמצאת אשת לאומן יורשת בעלה עם אחיותיה בנות שמעון עכ״ל ולפי זה איך שפיר לשנא דיתמי:

הגהות הגר״א

[א] רשב״ם ד״ה קנאו. מוקמינן. ״ל ומוקמינן. ״ל כמעמן (כמ״ם ייחד לו כו׳ כגון שהיה אולכו כו׳ אפי׳ כו׳) ומ״ש ומסקת גיטין קאי אלמעלה (דגם שם איתא דהוי הלכתא אלא עצמא). ובדפוס יש הגירסא דרשב״ם ״כדלקמן ומסקת מוקמינן״ וא״ש ג״כ כנ״ל):

מוסף תוספות

א. [ד]מוחזק הוה דלא הוה ליה נכסי אחריני אלא הני דשבק אבוה ומינייהו הוה אגר אגירי ומשבח להו לנכסים, והיינו דלא בעא מיניה אם מנכסי דידיה עבד אי מנכסי דאבוה. רשב״ם ב״מ לט: ב. [ד]אין דרך אשה לטרוח אלא בפני יתמי בני בעלה. שיטמ״ק בשם תוס׳ הרא״ש. ג. [ד]כל חיי בעלה היתה יורשתה ביד בעלה עם ירושתו בלא חלוקה כדין נכסי מלוג וכשמת בעלה היא טורחת ומשבחת את הנכסים ואומרת ראו מה שהניח לי בעלי כי היה משותף יחד בלא חלוקה. שם. ד. שהרי אין האשה חייבת וכו׳ אלא לעשות בצמר הקצבה השנויה במשנתנו וכו׳, וכיון שכן אם הריחה או השביחה בנכסים למה אנו דנין שבח וריוח זה כמעשה ידיה להיות ליתומים. רשב״ם בהוספות סוף המס׳. ועי״ש. ה. [ד]כאילו אמר לו בשעת מתן מעות משעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך, ולא שירדו חכמים לדענתן של לורן ושמו שכך התנה לו בלבו, אלא לומר תקנה התקינו חכמים כאילו א״ל כך כדי שלא תנעול דלת בפני לורן. רשב״ם גיטין יג:

מוסף רש״י

המשיא אשה לבנו גדול בבית. בית מיוחד שאינו לו בו אלא עשאו לו לבית חתנות (גיטין יד.). **כהלכתא בלא טעמא.** כאילו קבלה משה הלכה מסיני, שאין צריך לתת בה טעם (שם). **הכותב כל נכסיו לאשתו.** בלשון מתנה (לעניל קלא:). **לא עשאה אלא אפוטרופא.** להכניס ולהוציא ופע״ש שמתנו לה בלשון מתנה לא קנאתן ואין טעם בדבר אלא כך מקנו והסקר ב״ד הסקר (גיטין יד.) דאומר הדעת הוא דאין אדם מניח את בניו ובתו ואת כל נאסתו לאפוטרופא כדי שיתלקו לה בניו כבוד משום דאוקי אפוטרופא נכסי דבשותה לפרנסם מהם כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה, ומני לה מהני אלא מילי דשויתו רבנן כהלכתא בלא טעמא, דדברי נבואה הם, לפי שאנו מניחין מה שכתוב בעטר בהדיא שנתן לה הכל ליתן אחר אומד דעתנו, ובאביב מרע מייר, ורבא בפי לקמן בבריא איקר (לעיל קלא:). במעמד שלשתן. אמר לו כן, (קדושין מח.) **ולפי שהדבר נהוג** בין הסוחרים והחנוונים תקנו את הדבר לקנות בחמיריה במעמד שלשתן, לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין (לקמן קמח.).

רבינו גרשום

אודייני. בור וכסויו השכר לאמצע. והאי אודייני דמחמת עצמן הוא. שצריך תמיד לנקות הבור ולכסותו שלא יפול בו בעצמן ומנקין אותו ומשמרין אותו השכר לאמצע: שאני אודייני. משום הכי השכר לאמצע דלנטורי עבידא אפי׳ קטן מצי מנטר בהן ולכסותו שיהא נקי ומצו למימר להו קטנים לגדולים מלאכה כזאת אנו יכולין לעשותה אבל שאר נכסים אם שבחו מחמת עצמן השכר לעצמן: ואמר רבא רב ספרא גברא רבה הוא לא שבק גרסתיה וטרח לאחריני. ומסתמא אע״ג דלא אמר להו ראו מה שהניח לנו אבינו למשמע מינה דלצרכו קא טרח ולא אחריני וסתמא כמאן דפריש להו דמי וכל השכר שלו: מדקתני מתני׳ וכן האשה שהשביחה השביחה לאמצע. ש״מ דיורשת היא עם הבנים

עין משפט נר מצוה

לד א מיי׳ פ״ט מהלכות נחלות הלכה כ ועי׳ בהשגות ובמ״מ סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ רפז סעיף ג ע״ר מ״מ כ״מ ל״מ: לה ב מיי׳ שם הלכה ה טוש״ע שם סעיף ב: לו ג מיי׳ שם הלכה ג טוש״ע שם סעיף ג: לז ד ה ו ז ח מיי׳ פ״ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ כט סעיף ג: לח ט י מיי׳ שם הל׳ טז טוש״ע שם סעיף ג [ולא קנה]: לט כ מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ד [וקנה אחד]: מ ל מ מיי׳ שם הל׳ טו טוש״ע שם סעיף ב: מא נ מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג: מב ס מיי׳ פ״ו מהלכות מכירה הלכה ח ופ״ג מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ג סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ סו סעיף יט וסי׳ קטו סעיף ג:

ברכת הבית ברובה. פי' רבינו חננאל נר לאחד נר למאה ויש מפרשים דמזלא דבי תרי עדיף [ט] וקשה מדפריך בסמוך ליתבו לפי ברכת הבית וכי ידעינן כמה הוי וכמה נתברך הבית בגללו ואומר רבינו תם אין הכי נמי יכולין לידע כמה הוליאו בשנה לאשונה וכמה הוליאו בזו ואין נראה לר"י שהרי אין כל הסיס שויס במזל אחד [י]:

חלה ונתרפא כו'. ותניא בתוספ' (פ"י) במה דברים אמורים ברפואה שיש לה קצבה אבל רפואה שאין לה קצבה הרי היא בכלל מזונות [א] ויתרפא מן האמצע [ב] וכן בכתובות (דף נב:) גבי אלמנה אומר רפואה שיש לה קצבה הרי היא בכלל כתובה ושאין לה קצבה הרי היא כמזונות [ג] ובאומנם דהכא אין חילוק בין אין לה קצבה ליש לה קצבה כן תירץ הר"י:

אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע. ולא דמי להא דתנן לעיל (דף קנט.) אין הקטנים מזונים על הגדולים [ד] הכא הוי באקראי בעלמא אבל התם לעולם כן הוי שהקטנים מפסידים יותר מזונות: **הכל בידי שמים מצנים פחים.** פירוש אריא וגנבי הבאים על האדם הכל נגזר בידי שמים אבל אינם פחים מזה לא נגזר עליו כלו' יכול לשמור [ה] אבל ולאי אם רוצה לאבד עצמו באש או בנהר יכול לאבד עצמו אע"פ שלא נגזר כלום ולא דמי להא דאמר [ו] הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים דהתם מיירי במדות של אדם [ז] מה יהיה גבור או חלש עשיר או עני ארוך או קצר [מכס או טפס] [ח] כדאיתא בנדה בפרק כל היד (דף מז: ושם) אבל הכא מיירי במאורעות הבאות על האדם: **חוץ מצנים פחים.** דהיינו קור וחום כדמשמע בריש מסכת ע"ז (דף ג: ושם) והא דאמרינן בהמקבל (בבא מציעא דף קז:) והסיר ר' ממך כל חולי זו לינה הכי פירושו שיתן לך דעת לשמור מן הלינה ליתן לך בגד לנגדם [ט] וכירושלמי אמר שאנטונינוס היה לו ליליך בדרך אמר ליה לרבי אלי עלי אמר ליה יהא רעוא דתשתיזב מן גנתא אמר ליה דא לוותא בתמיה יתיר חד כסו וגנתא חזלא א"ל יהא רעוא דתשתיזב מן שרבא אמר ליה הא ולאי לוותא דכתיב ואין נסתר מחמתו [י]: **האחין שעשו למקצת שושבינות.** שכך היה מנהג כשהאב היה עושה חופה לבנו היו שושביניס מביאין דורונות לכבוד החופה ונותנין לבנו ועל האב היה לפרוע כשהיו נושאים גם הם נשים ולכך חוזרת מן האמצע שהרי היה על האב לפרוע: ורבי

מתני' אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: **גמ'** תנא האי אומנות לאומנות המלך תנו רבנן [א]אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס אם מחמת האחין לאחין אם מחמת עצמו לעצמו אם מחמת אחין לאחין פשיטא לא צריכא [ב]דחריף טפי מהו דתימא חורפיה גרים ליה קא משמע לן תנו רבנן [ג]אחד מן האחין שנטל מאתים זוז ללמוד תורה או ללמוד אומנות יכולין האחין לומר לו אם אתה אצלנו יש לך מזונות אם אין אתה אצלנו אין לך מזונות וליתבו ליה כל היכא דאיתיה מסייע ליה לרב הונא [ד]דאמר רב הונא [ה]ברכת הבית ברובה וליתבו ליה לפי ברכת הבית [ו] [ה]הכי נמי: [ו]חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: שלח רבין משמיה דר' אלעא [ז]לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל באונס נתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה [ח]כדרבי חנינא [ט]דאמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר [י]צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: **מתני'** [יא]**האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע שהשושבינות `נגבית בבית דין אבל [ב]השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים: גמ'** ורמינהי [ג]שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו [ד]נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע אמר רבי אסי א"ר יוחנן כי תנן נמי מתניתין נשתלחה לאביו תנן והא אחין שעשו מקצתן שושבינות קתני תני למקצתן והא חזרה שושבינות קתני ה"ק חזרה לגבות נגבית מאמצע רבי אסי אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ושמואל אמר הכא ביבם עסקינן [ה]שאינו נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דאידך משלם [ו] לימא תנו לי שושביני ואשמח עמו מי לא תניא [ז]מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ואמר רב יוסף בר אבא אמר מר עוקבא אמר שמואל לא שנו אלא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מ"ט יבולה היא שתאמר מתני' הכי גרסינן בסדר המשנה **אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות.** לאומנות המלך שמחמת אביו נפל לאומנות זו שכן מנהג המלך מעמיד מבית זו מוכס אחד ומבית זו חדש אחד וכן מכל בתי העיר: **נפל לאמצע.** כל זמן שקנו בתפוסת הבית הריוח לאמצע שהרוח זה באומנותו: **חלה.** בפשיעה כדמפרש בגמרא: **גמ' אלא לאומנות המלך.** וטעמא כדפרישית אבל לאומנות אחרת שנפל בה מעצמו הריוח שלו: **או פולמוסטוס.** שוטר ורבינו חננאל פי' פולמוסטוס לוחם מלחמות בלשון יון: **מחמת אחין.** כמנהג העיר לקחת מכל בית שוטר אחד לפי הזמן הקבוע או לאחדש או לשנה: **מחמת עצמו.** מחמת חשיבותו ומחמת חריפותו: **ברכת הבית ברובה.** שאילו היה דר עמהן היה הבית מתברך בגללו: **וליתבו ליה.** קלת מזונות ויפחתו לו לפי חסרון ברכת הבית בגללו שאין דר עמהם: **צנים פחים.** ליטגת דקרת צנים פחים בדרך עקש הצנה והקור פח ומוקש בדרך עקש כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה. ויש מפרשים צנים פחים קור וחום:

מתני' ר"ג **האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב.** שלח האב את אחד מבניו לשמוח את [ט] החתן ובידו דורונות שכן דרך שושבינות נוטל דורון לשמחת חופת חבירו ואוכל עמו וזה יחזיר לו כמו כן כשיעשה אשה כדתניא לקמן (דף קמה.). ה' דבריס נאמרו בשושבינות. רעה דוד (ש"ג טו) מתרגמינן דבריס דדוד: **חוזרת שושבינות.** כשיחזור זה הבן ויעשה אשה וזה יחזיר שושבינותו חוזרת לאמצע: **נגבית בב"ד.** כדין מלוה אביהם. ובגמ' פריך עלה ומשני לה נגבית בבית דין כדין מלוה: **אבל השולח לחבירו.** בלא חופה אי נמי בחופתו ואינו אוכל אם בחופתו אין זה דין שושבינות אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד ואינה נגבית בב"ד: **גמ' ורמינהי שלח לו אביו שושבינות.** כלומר שלח על ידו ולקרבו שהוא יאכל ויעשה עמו דהא לקמן מפליג בין שלח אביו שושבינות לשלח לו אביו שושבינות: **חוזרת לו.** לאותו הבן ולא לאמצע כדקתני מתניתין וקשיא למתניתין דסבירא ליה להאי תנא דכין השלח האב אל יד זה הבן חפץ הוא שלו לבדו יחזיר שושבינות ולא לאחר בניו: **חוזרת מן האמצע.** דמלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן: **נשתלחה לאביו תנן.** כדמתרץ לה ואזיל [ג] וחוזרת לאמצע דמתניתין היינו חוזרת מן האמצע כדמפרש ואזיל אבל היכא דשלח אביו שושבינות ע"י בנו לאחיהם מודה תנא דמתני' דחוזרת לאותו הבן לבדו כברייתא: **חוזרת.** לגבות: **רבי אסי אמר.** לעולם מתני' כדקתני שהאב שלח שושבינות לאחיהם וכשהיא חוזרת לאמצע וכו' [ד] וברייתא דקתני חוזרת לאותו הבן לבדו לא קשיא מתני' בסתם שלח סתם ע"י אחד מבניו ולא פירש לדעת בן זה שלח הלכך חוזרת לאמצע אבל הברייתא במפרש השושבינות מחזור לאותו הבן הלכך חוזרת לו ואינה חוזרת לאמצע: **כדתניא שלח לו אביו שושבינות.** כלומר נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות כשחוזרת חוזרת לו לבדו אבל שלח אביו שושבינות סתם ולא ייחד לאחד מבניו אף על פי שעל ידי אחד מבניו שלח אינה חוזרת לו לבדו אלא לאמצע: **ושמואל אמר.** לעולם כדקתני ברייתא דהאב השולח שושבינות על יד אחד מבניו חוזרת לאותו הבן לבדו ומתניתין דקתני חוזרת לאמצע ה"מ שמת הבן שנשתלחה שושבינות על ידו [ה] ורוצה היה לחזור לו אלא שמת ויבם אחד מן האחים את אשתו ורחמנא אמר [דברים כה] יקום על שם אחיו לנחלה ודינו היה ליטול השושבינות במקום אחיו אי לאו דקרייה רחמנא בכור דכתיב [שם] והיה הבכור וגו' ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק [לעיל קכה:] ואמרינן לקמן [קמה:] דאין בכור נוטל פי שנים הלכך חוזרת לאמצע לכל האחין: ומקשה גמרא **מכלל דאידך.** אותו שנשתלחה לו שושבינות על ידי זה הבן שמת בעי שלומי בתמיה וכי יש לו לשלם שושבינות ליורשי שושבינו שמת והלא יכול לומר תנו לי שושביני ואשמח עמו ואוכל בחופתו כמו ששמח גם הוא ואכל בחופתו וכיון שמת נפטרתי מלשלם שכן מנהג שושבינות להביא דורון ולאכול עמו בחופתו: **מקום שנהגו להחזיר קדושין.** אחר מיתת האשה בימי אירוסין כדמפרש ואזיל:

מגן א ב מיי' פ"ע מהל' מלוה הלכה ו סמג עשין פב טור"ע חו"מ סי' קנז סעיף ג וסי' רפט סעיף ג:
מד ג מיי' שם הלכה יא טור"ע שם סי' קנז סעיף ד:
מה ד מיי' שם פ"ח מהל' מלוה ומלוה הל' ד סמג שם ופי"ח מהל' אישות הל' ד סמג שם וסי' מח טור"ע שם ופי"ז אה"ע סי' לד סעיף ו:
מו ה מיי' פ"ע מהלכות מלוה הלכה יא סמג עשין לו טור"ע חו"מ סי' קנז סעיף ד:
מז ו ז ח טור"ע שם ס"ב:
מח ט מיי' שם הל' יד ועי' בהגהות ומגיד משנה וסמג שם טור"ע ח"מ סי' רפו סעיף ד ה:
מט י מיי' פ"ז מהלכות זכייה ומתנה הלכה ג ור"ג סמג עשין שם טור"ע אה"ע סימן ס:
נ כ מיי' שם הלכה טו טור אה"ע סי' ס:
נא ל מיי' פ"ז מהלכות מלוה הל' יד ועיין במ"מ סמג עשין לו טור ש"ע חו"מ סי' רפו ס"ב:
נב מ מיי' שם הל' יג ועי' בהג"ל טור"ע שם סעיף ד:

רבינו גרשום

דכתב לה: במעמד שלשתן. הנותן והמקבל ובעל חוב: קנה. בלא שטר ובלא משיכה ולא ידענן טעמא מאי: **פים.** האחין השותפין. שלא חלקו ירושת אביהן שנפל אחד מהן לאומנות המלך: נפל לאמצע. מה שמרויח באותו אומנות יחלק עם אחיו וזו היא אומנות המלך שהיו מתחילין מבית שבראש המבוי למנות בעל הבית גבאי מנת המלך מן בני העיר ומה שמרויח באותו ממון הוא שלו בשכר שמקבצו והקרן נותן לאוצר המלך וחודש או שנה יהיה זה בבאי וחודש אחר שכנו הקרוב הסמוך לו וכן הולכין כסדר הבתים לכל בית חודש וכשהגיע לבית זה של אחין הללו ומינו אחד מהן השכר לאמצע: חלה ונתרפא. אין מתרפא מתפוסת הבית בשחלה בפשיעה אלא בחלקו מתרפא: תנא לאומנות המלך דדאמרן: פולמוסטוס. שוטר: אם מחמת אחין. שהזמן בא על בית אביהן ודאי מחמת הבית של אחין מינוהו והשכר לאמצע שהבית גורם וכתפוסת הבית דמי. ואם מחמת עצמו שהיו יודעים שיש באחד מן האחין זריז מאד על כמה בתים ונתנוהו לזה בשביל חריפותו השכר לעצמו: מהו דתימא חורפיה הוא דקא גרים ליה. שבירדהו מן האחים ודמי כמאן דדלגו בשבילו קמ"ל דהשכר לאמצע הואיל דמן הבית הוא: שנטל מאתים זוז. מתפוסת הבית ומבקש שיתנו לו מזונות מתפוסת הבית יכולים לעכב בידו ולומר לו אם את כו'. אמאי ליתבו ליה מזונות כל היכא דאית ליה. מדלא יהבינן לו. מסייע ליה לרב הונא דאמר ברכת הבית ברובה. כלומר נר לאחד נר למאה שאם היו ה' אחין והיו מופרשין זה מזה כל אחד ואחד להוצאתו מסתפקים בי' פשיטים ליום ועכשיו כשהם בהוצאה אחת דיו להם ח' פשיטים ומשום הכי אין נותנין לו הוצאתו בכל מקום שהוא דנמצאו מפסידין שאר אחין. ומקשי' וניתבו כל היכא דאיתא. כפי ברכת הבית שיתן כפי חלקו המגיעו מאותן ח'. ומשני אין הכי נמי דליתבו ליה: צנים פחים. שלא שימר עצמו מן הצנה הנופחת: **פים.** האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי אביהן. ששיגר אביהן ב' או ג' מהן ועמהן דורונות לחתן ואוכלין עמו ושמחין עמו היינו שושבינות וכן נמי כשישאו הן נשים זה שהוא עכשיו חתן יביא כן לחופתן להם דורונות וישמח עמהן ואם עשו אחין הללו מקצתן שושבינות בחיי אביהן שלח אביהן על ידן דורונות לחתן ואחרים מיתת אביהן שהם נשים שני אחין הללו ובא זה לשלם להם דורונות ששלחו לו אע"פ שלהם שילם בעד הדורונות חוזרה לאמצע. שיש בהן חלק לכל האחין מפני שאלמלא לא החזיר זה אלו הדורונות היו נגבות על פי בית דין. דדמי כמי שהיה חייב לאביהן מלוה מה מלוה נגבית בבית דין והיא של כל האחין בשוה אף אלו דורונות שמחזיר יחלקו בשוה לפי שאותו אחיון ממון אביהן הוליכו אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן לא לשם חתן אלא לשם סבלונות ולא הספיק להחזיר לו עד שמת המשלח אין נגבין בבית דין מפני שלשום גמולות שילחו לו אלא לשום חתן אלא שהיה לא יחלקו בשוה אלא כל הקודי זכה דאינה כמלוה: ורמינהו שלח לו אביו שושבינות. דאמר לאחד מבניו לך תהוי שושביני של פלוני והולך לו דורונות ולא הספיק להחזיר לו זה עד שמת האב כשהיא חוזרת חוזרת לו ולא לאמצע. וקשיא למתני' דקתני יחלקו לאמצע: נשתלחה לאביו שושבינות. שהשיא אשה לבנו ושיגרו לו אחרים דורונות או שנשא האב אשה אחרת ושילחו לו ולא הספיק לשלם להם עד שמת האב וצריכין היורשין לפרוע שהרי נגבית בבית דין כשהיא חוזרת כשפורעין היתומים פורעין בשוה. קתני מיתת כשהיא חוזרת חוזרת לו ולא לאמצע וקשיא למתני': כי תנן נמי מתני' חוזרה לאמצע כשנשתלחה לאביו תנן

תורה אור השלם

1 צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם:
משלי כב ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ברכת הבית אין הכי נמי: (ב) שם נימא תנו לי שושביני: (ג) רשב"ם ד"ה נשתלחה וכו' ואזיל וחזרה לאמצע: (ד) ד"ה ושמואל וכו' על יד וראוי היה לאחזר לו וכו' ואין הבכור טול בה פי שנים: (ה) תוס' ד"ה חלה וכו' ופוסק דהכא אין חילוק. ג"כ פי' הא דתמלוק בתוספתא בין יש לה קצבה לאין לה מייני בתוס דהכא בתמני' דמוקי לה בין אין לה קצבה ליש לה קצבה דבכל גווני משל עצמו והכי איתא בספקי תוספות ועי' בטור ח"מ סימן קנ"ז: (ו) ד"ה אבל וכו' דהכא הוי כתלקלאי וכו' כן הוא שהקטנים:

מוסף רש"י

ברכת הבית ברובה. כני אדם שעשרין זה את משתכרין ומזל דרביס עליף (כתובות קנ.). וליתבו ליה לפי ברכת הבית. לפי מה שמתמעטה ברכת הבית ביליאתו (שם, ע"ש). הכל בידי שמים. מחוטות ומלאכות הבאים לאדם, כולם על ידי גזירת שמים (ע"ז ג.) אם בחוט פורעניות על האדם גזירת המלך היא (כתובות ל.). חוץ מצנים פחים. קור וחום (שם) לנים לנה, פחים חולי הבא על ידי חוט, כמו (שה"ש ג) עד שיפוח היום (ע"ז ג.) או: קור הטפח (ב"מ קז.) שפעמים שנפחים בפשיעה (כתובות ל.).

מוסף תוספות

א. דתרוייהו חיותא נינהו. כש"י כתובות נב: ב. ומשמע אפי' כשחלה בפשיעה. כ"ן. ועיין הגהות הב"ח ה', ועיין רשב"ם. ג. [ד]לעולם אל יבואו עליו באונס אם רוצה ליהנות. תוס' כתובות ל. ד. במה שנגזר עליו בשעת יצירה. תוס' ע"ז ג: ה. אבל צדיק או רשע לא, דשני דרכים נתונים לפניו הטוב והרע. שם. ז. נ"א: אלמא לא היה ביד אנטונינוס להציל מן החמה, וי"ל דהיינו ודאי לאדם שהולך אנה ואנה כאנטונינוס לא היה בידו להסתר מן החמה, אבל בישוב בביתו יבנה לו בית הקיץ וחדר קרה. שם.

רבינו גרשום (המשך)

לפי שכשהן חוזרין ופורעין בשביל אביהן חוזרין לאמצע ופורעין בשוה ולעולם בדקתני ברייתא: והא עשו מקצתן שושבינות קתני. דמשמע שהן עשו לאחרים ושלחו דורונות ועכשיו כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ואכתי קשיא ברייתא למתני'. אימא הכי לעולם כדקתני ברייתא ומתני' תרץ ליה הכי שעשו שושבינות למקצתן שמקצת אחין נשאו אשה ועשו להן אחרים שושבינות דהיינו נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת נגבית מן האמצע. ולעולם מתני' כברייתא ולא קשיא ברייתא למתני': והא חזרה שושבינות קתני מתני'. דמשמע דאחין הללו עשו שושבינות לאחרים ועכשיו שילמו להן שושבינות והוי לאמצע. אימא חזרה לגבות מהן שהן משלמין נגבית מן האמצע ולעולם כברייתא: ורב אשי אמר. לא צריך לתרוצי מתני' כדמתרצת ולא קשיא כאן בסתם כאן במפרש. שלח לו אביו שושבינות (דלא) אמר בפירוש את תהא שושבינות לפלוני משמע שמה שיחזור לו שלך יהא ובהכי מיירי ברייתא דכמתנה מחיים דמי משום הכי כשהיא חוזרת חוזרת לו. (בסתם לא גרסי' לו) אלא מתני' מיירי ששלח אביו שושבינות סתם דלא אמר לאחד את תהא שושבינות ולכן כשהיא חוזרת לאמצע. ושמואל אמר לעולם הכי עיקר כדקתני ברייתא והכא במתני' ביבם עסקינן משום הכי חזרה לאמצע כגון ששלח אביו בשבילו שושבינות ומת אביו ונשא הבן אשה לאחר כך ולא הספיק אידך להחזיר לו עד שמת ונפלה ארוסתו לפני אחד מן האחין ליבום ואותו המשלם חייב להחזיר לו דורון אע"פ שמת וכשיחזיר חוזרה לאמצע ולא ליבם בלבד לפי שיבם אינו נוטל בראוי כבמוחזק ושושבינות זה ראוי היה לבא לאחיו שמת ולא החזיק בה בחייו: ומקשי' מכלל דאידך המשלם בעי שלומי אע"פ שמת שושבינו ואמאי חייב הא מצי למימר להו תנו לי שושביני שמת ואשמח עמו ואחזיר לו שושבינות ואי לא לא אחזיר לשום אדם אחר תחתיו: מי לא תניא. דהכי מצי טעין: דתניא מקום שנהגו להחזיר קדושין. כשמת אחד מהן הארוס או הארוסה מחזירין:

תנו לי בעלי. כלומר לאי מזומנת להסליק תנאי קדושי דהיינו נשואין ואין העיכוב תלוי בי: **אמר רב יוסף.** בעלמא אמרי' תנו לי שושביני ואשמח עמו כדקאמרת אבל הכא במאי עסקינן כגון ששמח ואכל עם המת בחופתו אותו שחייב לו השושבינות ונתחייב השושבין מיד לפרעו אחרי ששמח עמו אבל שמת וייבם אחיו את אשתו ושושבינות זו לאויה היא ותחזור לאמנע. דרך שושבינות אוכל עמו ואח"כ מביא הדורון: **לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא.** למר מחזירין קדושין אם מת האירוס ולמר אין מחזירין: **נאנה גובה מאתים.** אם מת או גירשה ובדכתב לה מן האירוסין דהיכא דלא כתב לה בעיא היא בכתובות (דף פט:) ולא איפשיטא: **מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין.** לקמיה מפרש לה ואזיל: **ר' יהודה הנשיא אומר כו'.** לקמן פריך עלה: **דהדר ביה איהו.** חוזר בה ורוצה לגרשה הלכך תבוטל כתובתה מלבד קדושין. והוא הדין אם מת הוא כדמפרש ואזיל ומשום דמיבעי ליה לפרושי באנפי נפשיה טעמא דמת הוא משום תנו לי בעלי ואשמח עמו נקט הכא ליגא דהדר ביה איהו: **דמיים הוא כולי עלמא לא פליגי.** דאינה מחזרת קדושין דמליא אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו כדאוקמה רב יוסף בר אבא לברייתא דלעיל: **לטיבועין ניתנו.** שאם תמות ולא יזכה לישאנה יהיו אבודין ולא יחזרו לו: **ופרכינן והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין קתני.** במילתיה דר' יהודה הנשיא והיכי מוקמת לה לדיליה דלטיבועין ניתנו: **הכי קאמר.** רבי יהודה: **סבלונות ודאי.** בההוא מודינא לך דבמנהגא תליא מילתא והוא תכשיטים ששולח לארוסתו לאמר שקדשה אבל קדושין ודאי לטיבועין ניתנו: **והני תנאי.** דלקמן כי הני תנאי דלעיל דפליגי בקדושין לטיבועין ניתנו: **בלבר.** כסף היינו כ"ה מנה: **נאנה גובה מאתים.** כולה: **נאנה גובה מאתים זוז.** דהיינו שני מנין והיינו חמשים שקל כמוהר הבתולות. מבלבד קדושין מבטל כתובתה: **לבר.** כ"ה מנים מנה כ"ה שקלים שקל ד' דינר דהיינו ד' זוזים: **ר' יהודה אומר נאנה גובה מאתים.** מן הבכר של קדושין ומחזרת השאר לארוסה: **רבי יוסי אומר.** לקמיה מפרש לה: **אילימא שמחה.** היא ומשום הכי קאמר ר' יהודה מחזרת לו את השאר דקדושין לאו לטיבועין ניתנו: **אלא בשמח הוא.** והלכך גובה כתובתה כדין אלמנה ואמאי קמחזרת לר' יהודה את השאר והא אוקימנא לעיל יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו: **שוינהו.** תחת ארוס [שלה] ונאסר לגבות כתובתה כשיגרשנה בעלה: **מישרא שריא ליה.** כדנפקא לן בסוטה (דף ג:) מוהיא לא נתפשה [במדבר ה] אסורה הא נתפשה מותרת ואם בא לגרשה שלא כדין למה תחזיר [לו] את השאר: **שנאנסה.** ואסורה לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה הא יש לך אחרת אע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן וכיון דלא פשעה לא הפסידה כתובתה לד"ה אבל בקידושיה פליגי: **ר' יוסי מספקא ליה.** והוו קדושין ממון המוטל בספק וחולקין ומחזרת לו את המחי לו חושבת בכתובתה ותטרוף ממנו מותר כתובתה הלכך קידשה לאלמנה בכ' שקלים דהיינו שמונים זוזים המ' זוזים לריכה להחזיר לו וחושבת בכתובתה והוא נותן לה ל' חצאי שקלים דהיינו ס' זוז הרי נתקבלה האלמנה ק' זוז דהיינו מנה בכתובתה: **קדשה בל' שקלים.** דהיינו מאה ועשרים זוז חציים תחשוב בכתובתה דהיינו ס' זוז ואתרבעים המסרים לה הוא יתן עשרים חצאי שקל דהיינו מ' זוז: נראה בעיני דה"ג **אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין.** היכא דמתה אשה: **מוהרי הדרי.** ששולח אחר קדושין והן סבלונות הדרי במיתת האשה. ונראה בעיני דתרי גווני ניתנו מוהרי וסבלונות דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקינן לה לקמן [קמו:] גבי מתני' דסבלונות ותרי זימני למה לי וי"ל דמוהר הוא ממון שמקדיש לה עתה בימי אירוסין שיהא כותב בכתובתה כשתנשא לו ולהכי מיקרי מוהר: **גזירה שמא יאמרו.** קדושי טעות היו ולכך חזרו ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו: **איכא דשמע.** בהחזרת קדושין: **ולא שמע בהא.** בגט הלכך קדושין לא הדרי: **וחוזרת בעונתה.** כשיגא זה אשה יחזיר לו שושבינותו ולא קודם: **ואין בה משום רבית.** אם הרבה לו בדורון יותר: ואין לישא אחותה וטעו הואיל דקדשה אסור לו אחותה משום ואשה אל אחותה לא תקח אבל השתא כל זמן שקדושיה בידה לא אתו למיטעי: רב אשי אמר אפי' אי הדרי קדושי לא אתי למטעי דמכל מקום אף על גב דהדרי קדושי גט היא צריכה מפני הקדושין. וגיטה מוכיח עליה שהיתה אשתו ואסור באחותה: ודרב אשי בדותא היא. דאי מהדרא קדושי. איכא דשמע דמהדרי קדושי וסבר דדמי כאילו לא נתקדשה כלל. ולא שמע בגט שנתן ואתי למטעי: וחזרות בעונתה. בעת שישא זה אשה יפרע לו ולא קודם מפני שהיא כמולה דכי היכי דמולה לא מצי תבע בבי דינא

ורבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר קדושין בו'. ל"ג הכא קדושין דלקמן מוקי לה בסבלונות: ד) **ורבי** יהודה סבר באמת אמרו בו'. ואין לומר דלמא ר' יהודה סבר (דבמת) היא יכולה לומר בו' דתנא בתרא לטפויי קא אתי: **נותן** לה שלשים חצאים. שכן היו רגילין לעשות חשבון מחצאי סלעים דכדאמר לקמן בפ' גט פשוט (דף קסו:) ספ"ל מלמעלה וקפ"ל מלמטה בו' ומפרש רבינו יעקב ספ"ל ס' פלגי קפ"ל ק' פלגי: **ורבי** יוסי מספקא ליה קדושין אי לטיבועין נתנו אי לאו לטיבועין נתנו. וא"ת ולמה חולקין הוה ליה למימר המוציא מחבירו עליו הראיה כדין כל ממון המוטל בספק כרבנן דקומכוס ולעיל בהמוכר את הבית (דף סב: ד"ה איתמר) פירשתי לה: ואין תנא קמא אלא לאו תנו לי בעלי ואשמח עמו איכא בינייהו וחסורי מחסרא והכי קתני המארס את האשה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה בד"א דהדר ביה איהו אבל מתה מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ודוקא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מאי טעמא יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו ואתא רבי יהודה הנשיא למימר באמת אמרו בין מת הוא ובין מתה היא מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ולא מציא אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו כ"ע לא פליגי כי פליגי שמתה היא והכא בקדושין לטיבועין ניתנו קא מיפלגי רבי נתן סבר ה) קדושין לאו לטיבועין ניתנו ור' יהודה הנשיא סבר קדושין לטיבועין ניתנו והא מקום שנהגו להחזיר קתני הכי קאמר וסבלונות ודאי מקום שנהגו להחזיר מחזירין והני תנאי כהני תנאי דתניא קדשה בבכר בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה ומחזרת לו את השאר רבי יוסי אומר קדשה בעשרים נותן לה שלשים חצאין קדשה בשלשים נותן לה עשרים חצאין במאי עסקינן אילימא שמתה מי אית לה כתובה ואלא שמת הוא אמאי מחזרת לו את השאר ונימא תנו לי בעלי ואשמח עמו ואלא באשת ישראל שזינתה ובמאי אי ברצון מי אית לה כתובה ואלא באונס מישרא שריא ליה ואלא באשת כהן שנאנסה ובקדושין לטיבועין ניתנו קמיפלגי רבי מאיר סבר קדושין לטיבועין ניתנו ור' יהודה סבר לאו לטיבועין ניתנו ורבי יוסי מספקא ליה אי לטיבועין ניתנו אי לא והלכך קדשה בעשרים נותן לה שלשים חצאין קדשה בשלשים נותן לה עשרים חצאין אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין ותרגומא נהרדעא שאר בבל מאי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מוהרי הדרי קדושי לא הדרי אמר רב פפא הלכתא בין שמת הוא בין שמתה היא ו) והדר ביה הוא ז מוהרי הדרי קדושי לא הדרי הדרא בה איהי אפי' קדושי נמי הדרי אמימר אמר ח קדושי לא הדרי גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה רב אשי אמר גיטה מוכיח עליה והא דרב אשי ט) בדותא היא דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא: שהשושבינות נגבית בב"ד: ת"ר י חמשה דברים נאמרו בשושבינות נגבית בבית דין וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית ואין

מסורת הש"ס

ה) [כתובות עו:], ו) פי' אי הדר, ז) [ע' מ"ש על הגליון פסחים יח.], ח) גי' רש"ל מה"ד ולא מצינו אמרה,

מוסף רש"י

קידושין לאו לטיבועין ניתנו. פתם קידושין לאו לטיבועין ניתנו, שאם מת המתן הקידושין מחוין (כתובות עו:).

רבינו גרשום

ואמר רב יוסף לא שנו. דמחזיר אלא כשמתה היא אבל מת הוא דהיא תפסה אין מחזירין ליורשיו מאי טעמא יכולה היא כו' הכי נמי יכול לומר האי תנו לי שושבינו שאשמח עמו ואם לאו לא אחזיר: הכא במאי עסקינן. דלא מצי למטען הכי בשכבר שמח עמו האי דמת ולא הספיק לפורעו עד שמת והואיל דכבר שמח עמו מחזיר אע"ג דמת: המארס את האשה. וכתב לה עיקר כתובה מן האירוסין: במה דברים אמורים. דגביא: דהדר ביה הבעל. מן הקדושין ונתן גט בדידה מותרינן למימר תנו בעלי ואשמח עמו הא לאו הכי לא אחזיר הקדושין. אבל בדידה לא איתרינן למימר תנו לי אשתי ואשמח עמה הא לאו הכי לא אחזיר הקדושין משום דהוא לא תפיס ברשותיה הקדושין: ואתא ר' יהודה למימר כו' ולא מציא אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו. אלמא דבפלוגתא דתנאי איה: כשמת הוא כולי עלמא לא פליגי דיכולה לומר תנו לי בעלי כו' אפי' לר' יהודה ואין מחזירין. כי פליגי (בין) ר' נתן ור' יהודה הנשיא שמתה היא ובקדושין לטיבועין נתנו אי הדרי אי לא הדרי הוא דמיפלגי. ר' נתן סבר קדושין לאו לטיבועין נתנו משום הכי מקום שנהגו להחזיר מחזירין דלא נתנו לטיבועין. ור' יהודה הנשיא סבר קדושין לטיבועין נתנו משום הכי מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין. משום דאכתי לאו תירוצא מקשינן ליה לאלתר אכתי איכא למיפרך לתרוייהו והא מקום שנהגו כו' ור' יהודה היינו ת"ק דר' נתן. ומתרץ לעולם ר' יהודה סבירא ליה קדושין לטיבועין נתנו מפיק טעמא מסיפא מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ודקא קשיא רישא והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין. רבי יהודה רישא מתרץ לה בסבלונות. מתנות שמשגר לה חתן זולת הקדושין והכי קאמר סבלונות ודאי באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר סבלונות מחזירין אדלינן בתר מנהג אבל קדושין לא הדרי ואי קשיא לך הא סיפא נמי דמוקמת בקדושין לר' יהודה קתני מקום שנהגו כו' הא לא קשיא ההוא שנהגו לאו דוקא אלא דאיידי דאצטריך למתני רישא דסבלונות מנהגא תנא בסיפא נמי מנהגא. ור' נתן נמי דאמר קדושין לאו לטיבועין נתנו מפיק טעמא מרישא מקום שנהגו להחזיר מחזירין וסיפא מוקי לה בסבלונות ונהגו דרישא לאו דוקא: והני תנאי. דפליגי בקדושין אי לטיבועין נתנו: כי הני תנאי דתניא קדשה בבכר. ששים מנה וכתב לה כתובה מן האירוסין: בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. לבד מן הבכר שנתקדשה [דר"מן]. אלמא דסבר ר' מאיר דקדושין לטיבועין ניתנו: ר' יהודה אומר בתולה גובה מאתים. מן ההוא בכר והנשאר מן הבכר מחזרת. אלמא דסבר דקדושין לאו לטיבועין נתנו לפיכך פורע לה מן הקדושין עצמן. טעמא דר' יוסי מפרש לקמן: במאי עסקי'. ברייתא דגבייא כתובה: אי בשמתה. והא הבעל יורש את אשתו: אלא שמת הוא ואמאי אמר ר' יהודה מחזרת לו את השאר והא מציא למימר תנו בעלי ואשמח עמו. אלא ודאי

ט) נראה דל"ל לא דאם מת הוא דכולי עלמא כו'. י) ל"ל בכל מקום כו' וכן הגיה הת"ם בפנים וכ"כ בדפו"י ועי' בד"ם.

עין משפט נר מצוה

נג א ב מיי' פ"ז מהל' זכייה ומתנה הל' ט ו טוש"ע חו"מ סי' ס:

נד ג מיי' פ"י מהלכות אישות הל' יא ופי"ל הלכה ז סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סימן נה סעיף ו וסי' סו סעיף ו:

נה ד מיי' פ"ז מהלכות זכייה ומתנה הל' כא סמג עשין מח טור שו"ע אה"ע סי' נ סעיף ג:

נו ה מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ח:

נז ו מיי' פ"ז מהלכות זכייה הל' יג טוש"ע אה"ע סי' ס:

רבינו גרשום (המשך)

דלא מת הוא ובמאי עסקי' דגביא כתובתה בשדינהה: משרא שריא ליה. ואמאי גובה כלום הואיל דהיא תחת בעלה: אלא באשת כהן שנאנסה. דאפי' באונס אסיר' לי' דעשאה זונה: ר' מאיר סבר קדושין לטיבועין נתנו. וגובה כתובתה לבד הקדושין: ור' יהודה סבר כו'. אלמא דפלוגתא דתנאי היא: ור' יוסי מספקא ליה אי לטיבועין נתנו אי לא. הלכך ממון המוטל בספק הוא וחולקין דאי פשיטא לן דלטיבועין נתנו היכא דקדשה בעשרים צריך לפרוע לה עוד לאלמנה בכתובה מנה לבד מן הקדושין ואי נמי פשיטא לן דלאו לטיבועין נתנו להיכא דקדשה בכ' סלעים צריך שיתן לה עוד חמש על אותם עשרים דהיינו מנה כתובת אלמנה והכי נמי מפרש להיכא דקדשה [בל' סלעים] דאי לטיבועין נתנו נותן לה עוד לבר מקדושין כתובה מנה אי לאו לטיבועין נתנו תחזיר לו היא ה' סלעים שהן על כ"ה של כתובה. אבל השתא דמספקא ליה אי לטיבועין אי לא חולקין הקדושין בשוה בינו ובינה דאי קדשה בכ' סלעים תעבב י' בידה חצי קדושין וי' שנשתיירו הן שלו לפיכך נותן לה עוד ל' חצאי סלע שהן ט"ו סלעים על י' סלעים שלו שנשתיירו בידה הרי כ"ה סלעים והיינו שיעור כתובה מנה. וה"נ להיכא דקדשה בל' סלעים חציין תטול היא לעצמה משום ספק וחצין הן של בעל ועוד צריך שיתן לה עוד כ' חצאי סלעים דהיינו י' סלעים על אותן ט"ו סלעים של קדושין שנשארו לו בידה הרי כ"ה סלעים שיעור כתובה מנה: א"ר נחמן ג) בכל מקום שנהגו להחזיר קדושין דמי. כלומר סתם עיירות של בבל שאין ידוע אם שלא נהגו בהם להחזיר אם לאו אם עומדות הן אותן עיירות וסמוכות לעיר שנהגו בה להחזיר מחזירין כמו כן אותן עיירות: ותרגומא בהרדעא. הן סתם עיירות אם סמוכה לנהרדעא עיר שמחזירין בה תדון כל בהרדעא כמוה. שאר בבל חוץ מנהרדעא מאי. כלומר הראך נוהגין: מוהרי הדרי. היינו סבלונות תכשיטין שנותן לה לאחר קדושין נהגו להחזיר אם מתה או שגירשה. קדושי לא הדרי: אמימר אמר אפילו הדרא בה היא קדושי לא הדרי. דאי הדרי דמי להו לבני אדם (דחשיב) כאילו מעולם לא קדשה ויאמרו בני אדם מותר לו

קמה: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

ואין השביעית משמטתה. דלא קרי ביה לא יגוש מכאן היה מביא ר"ת דאיה דקיימא לן כלישנא בתרא דפרק קמא דמכות (דף ג: ושם ד"ה א"ד) דאמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש דהכי נמי משמע הכא דכיון דלא קרינא ביה בשושבינות (א) לא שייך ביה למימר דשביעית משמטתה ועל ידי כן מגיה ר' יעקב מה שיסד הפייט ר' אליהו הזקן זמן עשר כסף כי ילונו בחלי ימיו יעזבנו (ט) ולישנא קמא דפרק קמא דמכות (שם) אית ליה דהמלוה לחבירו לי' שנים שביעית משמטתו ואין ר"ת פוסק כן אלא כלישנא בתרא דאית ליה אין שביעית משמטתו (י) ומגיה זמן עשר כסף כי ילונו ולא במשפט בחלי ימיו יעזבנו ואין נראה לר"י דאיה מכאן דלא שייכא כלל שושבינות למלוה שהרי מכמה דברים הם חלוקים זה מזה כדמשמע הכא והכא הכי פירושו אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה לא יגוש ושמא לעולם לא יבא לידי לא יגוש שיכול לומר לו בתחולה אני עושה עמך (א) או שמא לא ישא אשה אחר מלוה שלבסוף בא לידי לא יגוש שביעית משמטתה:

ואין הבכור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי כו'. ואפילו למאן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין (דף קכד:) מלוה לא הוי ראוי שושבינות מיהא הוי ראוי כי שמא לא יפרע לו לעולם: **עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים.** פי' שיפרע לו בשתי נשים בכל אחת חלי שרולה לישא זו אחר זו יכול לומר באחת אני עושה עמך כדרך שעשית עמי ולא אטרח בשתים והר"ר יצחק בר מרדכי פירש דגרסינן איפכא עשה עמו בשושבינות בשתי נשים ובקש שיעשה עמו באשה אחת יכול לומר לו כשתשא אשה אחרת אעשה עמך עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים יכול לומר לו באחת אעשה עמך כדרך שעשית עמי תנו רבנן עתיר פומבי זה הוא בעל הגדות עתיר סלעים עתיר תקוע זהו בעל פלפול עתיר משח עתיר כמם זהו בעל שמועות (ג) הכל צריכין למרי חטיא גמרא (ג) אמר רבי זירא אמר רב מאי דכתיב (2) כל ימי עני רעים זה בעל גמרא וטוב לב משתה תמיד זה בעל משנה רבא אמר איפכא והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבא מאי דכתיב (3) מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בם מסיע אבנים יעצב בהן אלו בעלי משנה בוקע עצים יסכן בם אלו בעלי גמרא רבי חנינא אמר כל ימי עני רעים זה שיש לו אשה רעה וטוב לב משתה תמיד זה שיש לו אשה טובה רבי ינאי אמר כל ימי עני רעים זה איסטנים וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו יפה רבי יוחנן אמר כל ימי עני רעים זה רחמן וטוב לב משתה תמיד זה אכזרי ורבי יהושע בן לוי אמר כל ימי עני רעים זה שדעתו קצרה וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה ואמר

ואין השביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים: נגבית בב"ד מאי טעמא כמלוה דמיא ואין בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהב ליה ואין השביעית משמטתה דלא קרינא ביה [1]לא יגוש ואין הבכור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי בבמוחזק אמר רב כהנא [א]כללא דשושבינותא הוה במתא איבעי ליה למיתא (ב) שמע קל טבלא איבעי ליה למיתא לא שמע קל טבלא איבעי ליה לאודועיה (ג) תרעומת אית ליה שלומי משלם ועד כמה אמר אביי [2]נהגו בני גננא עד זוזא (ד) אייתא (ה)בכפיה אכליה בכרסי' עד ארבעה משלם פלגא מכאן ואילך איניש אינש כחשיבותיה תנו רבנן [3]עשה עמו בפומבי ובקש לעשות עמו בצנעא יכול לומר לו בפומבי אעשה עמך כדרך שעשית עמי [ד]עשה עמו בבתולה ובקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר לו בבתולה אעשה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בשניה ובקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לו לכשתשא אשה אחרת אעשה עמך עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים יכול לומר לו באחת אעשה עמך כדרך שעשית עמי תנו רבנן נכסין עתיר פומבי זה הוא בעל הגדות עתיר סלעים עתיר תקוע זהו בעל פלפול עתיר משח עתיר כמם זהו בעל שמועות (ג)הכל צריכין למרי חטיא גמרא (ג) אמר רבי זירא אמר רב מאי דכתיב [2]כל ימי עני רעים זה בעל גמרא וטוב לב משתה תמיד זה בעל משנה רבא אמר איפכא והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבא מאי דכתיב [3]מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בם מסיע אבנים יעצב בהן אלו בעלי משנה בוקע עצים יסכן בם אלו בעלי גמרא רבי חנינא אמר כל ימי עני רעים

סגלות

ואין שביעית משמטתה. אם עברה שביעית בינתיים קודם שחזר זה ונשא גם הוא אשה: **ואין בכור נוטל פי שנים.** היכא דחוזרת לאמלא כדתניא לעיל [קמד:]: **נגבית בב"ד מ"ט מפני שהיא כמלוה** ה"ג לה. ובספרים כתוב נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה מ"ט מפני שהיא כמלוה דלדעת כן הלוהו שיחזיר לו בעונת שמחתו ופרעון הולך אחר קביעות זמן שקבע לו המלוה: **דלאו אדעתא דרבית יהיב ליה.** שאם רצה פותח לו אגלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון: **דלא קרינא ביה לא יגוש.** שאינו יכול לתקנו בב"ד בשביעית שהרי לא הגיע זמנו עד שיאא הוא אשה ויחזיר לו אז דאינה נגבית אלא בב"ד בעונתה כדאמרינן במסכת מכות (דף ג:) המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו אף זה לא הגיע זמנו עד לאחר שביעית הלכך בשביעית אכתי לא מטא זמניה שיוכל לנוגשו דעדיין לא נשא אשה: **דהוי ליה ראוי.** ופסקינן הלכתא בפרק יש נוחלין (לעיל דף קכה:) אין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות: **הוה כמתה.** אותו שעליו להחזיר שושבינות הוה בעיר כשנשא שושבינו אשה ולא בא לשמחתו: **איבעי ליה למיתי.** וגבית בב"ד: **קול טבלא.** (ד) אשקלו"ל בלע"ז שהיו משמיעין קול לבא לשמוח עם החתן: **איבעי ליה לאודועי.** ומדלא אודעיה תרעומת אית ליה עליה כדמפרש ואזיל אבל שלומי מיהא משלם: **עד כמה.** דהא ודאי צריך לנכות דמי אכילתו שהרי לא אכל עמו: **עד זוזא** (ה) **כו'.** זוזא היה אוכל הלכך זוזא פותח מדמי שושבינותו. אית דגרסי עד זוזא אייתיה בכפיה אכלי בכסיה בבטנו כמו בית הכוסות אי נמי בכרסיה: **עד ארבע.** אם נתחייב ד' זוזים משושבינותו: **משלם פלגא.** דכיון דמביא ד' רגלין להאכילו בריוח עד שני זוזים וכיון דלא אכל יפחות שנים מן הד': **לאחשיבותיה.** לפי מה שהוא חשוב ומביא הרבה ורגלין (ו) לבבדו במיני מעדנים יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שהיה אוכל: **עשה עמו בפומבי.** בגלוי שמחה מפורסמת וזה שחזר ונשא גם הוא אשה בקש לעשות חופתו בצניעות או לפי שעת צרה(ד) היא או שרולה לנמלא סעודתו ואינו חושש להרבות אוכלין: **בפומבי אני עושה עמך.** בשמחה יתירה אני חפץ כמו שעשיתי לך וכן כל הנך דמפרש ואזיל: **לכשתשא אשה אחרת.** לא אשמחך יותר ממה ששמחתני שאיני חפץ בשמחה יתירה: **ת"ר עתיר בנכסין.** עשיר משדות וכרמים וזיתים הנרגלין לבריות וגם עתיר פומבי עושר הגלוי כגון רוב בהמות שהכל יודעים בהן: **זהו בעל אגדה.** שדורש בכל מקום ברבים בבתי משתאות שדורש בימים טובים והכל נאספין לשמוע ויש לו קול חכמה. ובא להשמיענו שמתוך שאין אגדות לריכות עיון יכול לדרוש בכל מקום: **עתיר פלעין.** שולחני שמשתכר תמיד במיני מטבעות: **עתיר תקוע.** יש מפרשין שיש לו בתים הרבה ומשתכר בהן תדיר ומיקרי הכי על שם ויעבוד תקע את אהלו (בראשית לא) ולי נראה כדאמרינן במנחות (דף פה:) תקוע אלפא לשמן עיר היא ומשם היו מביאים שמן למנחות. ודימה למטבעות ולשמן את הפלפול על שם שמרויח יום יום תדיר בפלפולו טעמים הרבה כשאר המטבעות וטעמי השמן שמביאין מתקוע: **עתיר משח.** אנשי מדות (במדבר יג) מתרגמינן אינשי משחן. עתיר בדבר המדוד כגון תבואה שאין משתכרין בה תדיר אלא מכניסין אותה לאוצר ולכשתגיע עת מכירה אז ימכרנה וישתכר. והיינו נמי עתיר כמם כמו כמוס עמדי חתום באוצרותי (דברים לב) דבר שמכניסין לאוצר: **זהו בעל שמועות.** שיודע הלכות ומימרות האמוראין ולכשיגיע עת הוראה יגלה שמועותיו: **גמרא.** סוגיית גמרא ותרוצי משניות ובריתות וזהו עיקר הגמרא אשה לא הגמרא אין למדין הלכה מתוך משנה דאמרינן התנאים מבלי עולם (סוטה דף כב.): **זה בעל גמרא.** שממית עצמו לכוין הלכות ולתרץ הוויות: **רבא אמר איפכא.** כל ימי עני רעים זה בעל משנה שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו וגם כי כשאולקות זו על זו אינו יכול לתרץ וטוב לב זה בעל הגמרא שיודע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם ויש בידו כח להורות הלכה למעשה: **יעלב.** לשון בעלבון תאלכנה (בראשית ג): **זה בעל משנה.** ששונה משניות כל היום ואין לו אלא נער שמתקשה בטעמיהן ואינו יודע לפרש: **יסכן.** לשון חמימות כמו ותהי לנלך סוכנת (מלכים א ח). כלומר שנהנה מהן: **זה איסטנים.** מי שדעתו קלה ולבו (ה) נמאס בכל דבר מגונה שהוא רואה: **יפה.** שסובל הכל דאינו מזיק לו שוס לכלוך ושוס דבר מיאוס: **קלרה.** כמו עלרן וקפדן עינו רעה בשלו ובשל אחרים: **זה רחמן.** כמה (ו) עניים הוא רואה וכמה מאורעות שלבו בוכה תדיר עליהן: ואמר

מי שמת. פירוש מי שמת אביו ואמו ואין לו אלא אחד מהם ונשא אשה אחרת ונולד לו בן אחר אם יירש בן הראשון חלק אביו בנכסי אביו שמת אביו ואמו אם לא. ר"ת אומר דאיה דלא

ואמר ר' יהושע בן לוי כפיב כל ימי עני רעים והא אילא שבתות וימים טובים. שיש לו מנות ומזונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת אלא כשמואל אתא קרא לאמשמעי'. וכולה ר' יהושע קאמר לה: **שיעור ווסת.** (ו) חוק כמו עני שכל יומות החול אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר: הכי גרסי' **פחלא חולי.** מתוך כך מתחיל לחלות. ואית דגרסי חולי מעייס: **כפיב בספר בן סירא.** שלמה כתב כל ימי עני רעים [משלי טו] אבל בלילות כשישן יש לו מנוחה וכן סירא אומר אף הלילות אין לו מנוחה כי בשפל גגיס גגו ומגלא דלף טורדו ביוס סגריר: **מעפר לרמו לרמים.** זבל (ז) ומשפה שהביא לכרמו נשפך לכרמים אחריס שהוא במקום רעוע בהריס ובסלעים במקום שאין עשיר חפץ בו נופל למטה בכרמים של עשיריס שהם במקום טוב ומדרון ונוח לעסוק בהן: **מתני' השולח סבלונות.** מנהג חתנים לאחר קדושין למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכדי יין וכדי שמן ופעמים אוכל שם עמה: **איזן נגבין.** אם מת הוא או שמתה היא או שחזר בו ורוצה לגרשה שמחמת חיבת שמחת אכילה שאכל ושתה ושמח עמהן מחל סבלונות העשוין ליבלות אבל אין עשוין ליבלות הדרי אע"פ שאכל ושתה עמהן כדתניא בגמ'. ובסבלונות סתם מיירי דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבואו עמה לבית בעלה לסבלונות ששלח כדי שתשמש בבית אביה והנהו לא תלו באכילת חתן מכלל דרישא בסתם סבלונות והנהו תלויין בסעודת חתן אם אכל עמהן מחולין ואם לאו נגבין: **אלא סבלונות מרובין.** ופירש כדי שיבואו עמה לבית בעלה. וה"ה למועטים אם שלחן לכך אלא אורחא דמילתא נקט מרובים רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה ומועטין כדי שתשמש בהן בבית אביה: **גמ' אמר רבא דוקא.** אבל אם סעודת חתן בדיר תנן אין נגבין אבל פחות מדינר לא מחל מידי: **אורחא דמילתא קתני.** שיעור אכילת אדם בדינר כדאמרן[ד] עד זוזא אבלי בכרסיה: **הוא תנן.** דקתני אם אכל אם דמשמע הוא עצמו: **שיגרו לו.** לחתן מן סעודתם בביתו מאי: **ורבב בשמחתו.** מתוך שמחת הון רב ששלח לבית חמיו שתה על סומו ומת אמ"כ קודם נשואין: **נאוסא.** כשהיתה סנהדרין לשם לאוסא היא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין כדאיתא במס' רלש השנה (דף לא.): **סבלונות העשוין ליבלות.** קודם נשואין אין נגבין דהנהו מחולין בסעודת חתן בדיר כדפרישית במתני': **ושאין עשויין ליבלות.** כגון תכשיטי זהב וכסף: ה"ג **ת"מ אפי' פחות מדינר.** ותקשי לרבא: **מאן לימא לן דלא שחיקי ליה מרגניתא.** בכוס החמין שכן דרך הסרים שותין אותו לרפואה: **אפי' שיגרו נמי.** שהרי שתה כשהוא רוכב סומו לפני פתח בית חמיו: **בבית חמיו דמי.** אבל שגרו לו בביתו איבעיא לן: **שבח סבלונות מהו.** היכא דהדרי סבלונות מי הדרי שבח שהשביחו כגון שלח לבית חמיו לאן ובקר וילדו: **בעי רבא סבלונות העשויים ליבלות.** דאמרן דלא הדרי אם לא בלו בשעת חזרה אותן שאין עשוין ליבלות מי הדרי עמהן או לא: **הא שמע סבלונות מועטין שתשמש בהן והיא בביתה אביה אין נגבין.** בשלמא הך קמייתא כיון דקתני עשויות ליבלות מצית לאוקמה בדבלו אבל הכא מילתא דפסיקא קתני שתשתמש בהן בבית אביה אע"פ שישבן בעין. ומיהו הוה מצי לתרוצי [ה] (כשאין עשוין ליבלות או) כשעשוין ליבלות ובלו אלא רבותא אשמועי' אפי' כשעשוין ליבלות ולא בלו: **כגון בייבא וסיבכתא.** מיני צעיפים וקישורי נשים שהן דבר מועט ומחיל להו לגמרי לא שבח בלו ולא שבח לא בלו אבל תכשיטין חשובין תיבעי לך: מצאתי גירסא בספר"ח[ו] שאינה בספרים שלנו **הא דאמר רבא דוקא דינר.** כלומר אשם אבל בבית חמיו מה ששוה דינר או שתה יין אבל פחות מדינר לא ועלה אמרי' מהו שישלח בסבלונות ועלתה פירות אם שלח סבלונות בק' מנה ואכל בבית חמיו בדינר זכו בבית חמיו בכל הסבלונות והשתא דאכל בחצי דינר יזכו לחצי הסבלונות והוא הדין לשלש ולרביע וזהו פירוש מהו שישלח בסבלונות ועלתה בתיקו: **ולוי פשטן.** כליס מפשטן חדש: **שבחא דא"י.** שממהרת לנשא פירותיה בעלמא: **דאי טעין טענתיה טענה.** אי הדרי סבלונות וטעין יין ושמן שלחתי לך בעלמא לא הוחזק בדאי בכך והדרי ליה: **שאמרו לו אשתו פוסרנים היא.** חולי הוא שאינה יכולה להריח ומוס שבסתר הוא ותנן בהמדיר בכתובות (דף עב:) המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין ונמצאו עליה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא אלא בכתובה כו' עד וחכ"א במה דברים אמורים במומין שבסתר כו' וזה האיש לא קבל עליו את המומין ואם קדשה סתם וכנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא אלא כתובה ומיהו גט בעיא כדמפרש בגמרא בפרק המדיר [שם עג.]: **נכנס אחריה לחורבה לבודקה.** שם ונשא עמו בתוך חיקו לנון לנסותה אם תריח. ויש מפרשים כותבת נטל בתוך חיקו ולא לנון. וקרוב לגליל היה מעשה: **אמר לה ריח לנון אני מריח בגליל.** לנסותה אם תריח שמתוך דבריה ניכר אם תריח ועל הלנון שבתוך חיקו אמר. ולישנא דמפרש שכותבת היה עמו לכך אמר לה ריח לנון לדעת אם תשיבנו דבר לאמר ריח כותבת אני מריחה ולא ריח לנון: אמרה

סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין. והא דתנא מרובין שתבית עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין היינו אין עשוין לבלות ומועטין היינו עשוין לבלות[א] ת"ל במועטות בעינן דוקא שאין עשוי לבלות אבל במרובים אפי' בבלו נמי נגבין:

איבעיא להו מהו[ו] **שתשלש.** פי' אמילתא דרבא קאי דאמר דוקא אבל דינר אבל פחות מדינר לא וקא אמר אם אבל פחות מדינר מהו שתגבה לפי מה שאבל אם אבל חצי דינר תגבה החצי[ב] ולישנא דתשלש כמו משלשין בממון ואין משלשין במכות (מכות דף ה.) מ"ר: **תרגמה רבא בייבא.** פי' רבינו שמואל דה"ה דהוה מצי לשנויי לא והוא דבלו ור"י אומר דבשלמא בבריתא מיירי בבלו אלא מתני' דלא מיירי בבלו לא מיתוקמא בבלו:

גמ' אמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא פשיטא דינר תנן מהו דתימא הוא הדין דאפילו פחות מדינר והאי דקתני דינר אורחא דמילתא קתני קא משמע לן אבל תנן שתה מאי הוא תנן שלוחו מאי שם תנן שגר לו מאי תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ושל כלי מילת ורכב בשמחתו והלך ועמד על פתח בית חמיו והוציאו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים לאושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין שמע מינה אפילו שתה שמעת מינה אפילו פחות מדינר אמר רב אשי מאן לימא לן דלא שחקי ליה מרגניתא דשויא אלפא זוזי ואשקיה שמעת מינה אפילו שגרו לו דלמא כל פתח בית חמיו כבית חמיו דמי איבעיא להו מהו[ג] שישלש שבח סבלונות מהו כיון דאי איתנהו לדידיה הדרי ברשותיה שבוח או דלמא כיון דאי אבדי או מגנבי בעי שלומי ליה ברשותא דידה שבוח תיקו בעי רבא סבלונות העשוין ליבלות ולא בלו מהו תא שמע וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין מאי לאו אע"ג דלא בלו לא[ד] דבלו תא שמע סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין תרגמה רבא בייבא וסבכתא אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן חדש בעצרת מאי קא משמע לן איבעית אימא חשיבותא דארץ ישראל קמ"ל ואיבעית אימא דאי טעין טענתיה טענה אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח צנון אני מריח בגליל אמרה

מסורת הש"ס

א) סנהדרין קא., ב) שם כתובות קי: נדרים לז:, ג) [בריש"ף והרא"ש איתא שיבלם], ד) [לעיל קמה:], ה) רש"ל מ"ז, ו) [וכן גירסת הערוך ערך סבלונות], ז) [עי' גירסת ר"ח שכתב הרשב"ם ד"ה מצאתי],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שיעור ווסת וכמו עני כל"ל ותיבת חוק ממקן: (ב) ד"ה מעפר וכו' זבל שהביא כל"ל ותיבת ומשפה נמחק וי"ב אשפה הוא המקום שמניחים הזבל לשם כדלעיל דף עח ע"ב:

מוסף רש"י

והא איכא שבתות וימים טובים. שאין לך עני שבישראל שאין לו מעדנים (סנהדרין ק.). **שנוי וסת.** מאכל וסת ואוכל יומא, שאינו רגיל לאכול, הייינו מחילת חולי מעיס, לפיכך אפילו שבתות וימים טובים רעים לו (שם). **ברום הרים כרמו.** שאין בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה בראש הר וכל זבלים שהוא מוציא לו נופל וזב לכרמים שמתחתיו (כתובות קי:).

מוסף תוספות

א. ומרובין ומועטין לאו דוקא אלא מתקיימין קרי מרובין אע"פ שהן מועטין לפי שהן עומדין בריבויין ונגבין ואע"פ שאכל ושאין מתקיימין קרי מועטין לפי שהן מתמעטין והולכין וכיון שאכל אין נגבין. ר"ן. ב. מי אמרינן כי אמר רבא דוקא דינר היינו לענין חזרת הכל, או דילמא אפי' לענין חזרת במקצת דפחות מדינר לא תחזיק כלום. ריטב"א.

רבינו גרשום

שינוי ווסת. שאוכל יותר ממה שהוא רגיל מזיק לו למעיו: (ב) אותו שגגו נמוך משאר גגות וכרמו גבוה משאר כרמים ימיו רעים: **פיסקא** השולח סבלונות לבית חמיו. כעין שרגילין לעשות חתנים למחרת של קדושין שולח החתן סבלונות שלו דורון לבית חמיו כגון בחמות וכדי יין וכדי שמן ועושה סעודה ואוכל עמהן. אם שלח שם אפי' שוה מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' שוה דינר בלבד ומתה היא או הדרא בה אין נגבין שעל דעת סעודה שלח ואגב שאכל שם סעודת חתן בדינר מחל לו הכל. לא אכל שם סעודת חתן בדינר לא חשיב וגובין הכל: שלח שם סבלונות מרובין. מלבושים ותכשיטין כסף וזהב על מנת שתביאם עמה לבית בעלה בשעת חופה: הרי אלו נגבין. אפי' אכל שם בדינר דלא עביד אינש דמחיל כולי האי: סבלונות מועטין. מלבושין שאין יקרין שתשמש בהן בעודה בבית אביה: אין נגבין. אפי' לא אכל שם בדינר דמחיל לה הואיל דמועטין: אמר רבא דוקא כשאכל שם שוה דינר אין נגבין אבל פחות מדינר נגבין המותר: אורחא דמילתא היא דעד דינר רגילי אינשי למיכל בסעודה

ה) נראה דל"ל אף לגלות שגגו נמוך וכו' משאר כרמים ולכן ימיו וגלותיו רעים.

פירותיה היא: אשתך תותרנית. מטומטרת שאינה מריח שום ריח ומום שבסתר הוא דמותר לגרשה. איכא דאמרי ארוסה היתה.

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ד מהל' דעות הלכה כפ:

סג ב ג מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הלכה כפ כב טור ושו"ע אה"ע סי' נ סעיף ג:

רבינו גרשום (המשך)

כדאמרי' לעיל עד זוזי אתי בכרסיה והוא הדין דאפי' פחות מדינר קמ"ל דוקא דינר דבדינר מחיל ולא בבציר: אכל בדינר תנן. אין נגבין: שתה בדינר ולא אכיל מאי. מי אמרינן שתיה בכלל אכילה וכאכל דמי או דלמא כמו שלא אכל דמי ונגבין: אכל שם סעודת חתן [תנן] אכל שם שלוחו ולא הוא מאי. נגבין או אין נגבין: אם אכל שם בבית חמיו תנן שיגרו לו בביתו מסעודתם שזה דינר מאי. מי אמרי' בבית חמיו דוקא דאין נגבין אבל בבית לא או דלמא לא שנא: כוס של חמין. מזוג בחמין: שתה ומת. הכי אירע לו ולא משום כישוף: זו הלכה של מעשה העלה ר' אחא כו' סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין כגון בחמות וכדי יין דלמישחט ומיכל קיימי דאסוחי אסח דעתי' מינייהו: שאין עשויין ליבלות. כגון כלי כסף וכלי זהב וכלי מילת נגבין. דהכי אמרי' לעיל: ש"מ אפי' פחות מדינר. דהאי כוס של חמין לא היה שוה דינר ואפ"ה אמרו חכמים דאין נגבין: אמר רב אשי. מהא ליכא למשמע מינה דמאן לימא לן דלא שחקו בההוא כוס מרגניתא שויא אלפא זוזי דהכי רגילי אינשי לשחוק מרגניתא במשקה משום רפואה: ש"מ אפי' שגרו לו. נמי אין נגבין משום דהוציאו לו לחוץ כוס של חמין: איבעיא להו. הא פשיטא לן דסבלונות העשוין ליבלות אם אכל שם בדינר אין חוזרין. שבח סבלונות מהו. אם לא אכל שם בדינר דנגבין הסבלונות העשוין ליבלות אם השביחו כגון ששלח בהמות לבית חמיו וילדו מהו חוזר אותו שבח או לא. מי אמרינן אותן עצמן ששלח הדרי אבל שבח דלא שלח הוא כגון הוולדות לא הדרי או דלמא כיון דמכח אותן ששלח באין הדרי: בעי רבא. אם אכל שם בדינר ונשתיירו אם מסבלונות העשוין ליבלות ולא בלו כגון שנשתיירו עדיין בהמות בחיים מהו חוזר או לא מי אמרינן הואיל דלא בלו בעינייהו קיימי וחזרין או דלמא הואיל ועשוין ליבלות כמאן דבלו דמיין ואין חוזרין: ת"ש סבלונות מועטין שתשמש בהן בבית אביה. כגון מלבושין שאין יקרים כל כך ולובשת אותן תדיר בכל יום הרי אלו אין נגבין. ש"מ סבלונות העשוין ליבלות אע"פ שלא בלו אין נגבין: תרגמה רבא. לעולם אימא לך סבלונות העשוין ליבלות אע"ג דלא בלו (אין) נגבין והכא טעמא מאי בייבא וסבכתא עסקי בקישורייה ובמפה שעל ראשה ולאו דבר חשוב הוא ובמתנה יהב לה: מעשה כו' מאי אתא לאשמועי'. אם שגר אם לא שגר: שבחא ארץ ישראל. שמבכרת פירותיה כל כך בעצרת: ואי בעית אימא. הא קמ"ל דאי טעין דאמר החתן בעצרת שלחתי סבלונות יין חדש ושמן חדש לאו גזמא היא דארץ ישראל מבכרת

קמו: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

נכנס אחריה לחורבה לבודקה. פי' רבינו יעקב דבאלרוסה מייריי (1) ובא לראות אם היא תותרנית אם לאו ואם אינה תותרנית ישאנה ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה ולא נאסר נישואין נכנס ולכן אם מתה לא יירשנה אבל אם לא נכנס אחריה לבודקה היה יורשה[א] וכגון שהחורבה שלו כדאמר בכתובות פרק נערה (דף מח: ושם) לעולם היא ברשות האב היה לו חצר בדרך ונכנסה עמו יורשה דאחרלדיה לנשואין ולפירוש זה לא היתה תותרנית אלא כותבות היו בחיקו כמו שאמרה או היתה יודעת שלנון היה ולכך אמרה מאן יהיב לן מכותבות לאכול עם הלנון ורבינו שמואל פירש שנשאה כבר ונמצאת תותרנית שהיה בדעתו לגרשה ומיהו קשיא דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה אלא הוה ליה למימר הואיל ונכנס אחריה לבודקה ומה שפי' רבינו שמואל מכח הך דהכא שאם היה בדעתו לגרשה שוב אין לו פירות לאו ראיה היא כדפרישית שהרי לאו נשואה היתה ומהיא דגיטין (דף יח.) נמי אין ראי' דהא בין ר' יוחנן וריש לקיש דפרק שני דגיטין (דף יז:) לא סבירא להו הכי אלא לרבי יוחנן מוציאין פירות משעת [ב] נתיבה ולריש לקיש משעת כתיבה ולמאי דמפרש ר"י התם] אית ליה לריש לקיש משעת חתימה דהא איכא נמי בין ר' שמעון ורבנן פירי משעת כתיבה עד שעת חתימה[ב]: **מיבלא** ומשתיא לא הדרי סבלונות הדרי. מוהרי הדלי והיינו סבלונות ותרי גווני מוהרי כדפי' רשב"ם לעיל[ג]: **מאן תנא דאזיל בתר אומדנא בו'.** ל"ע לי שייכא הך מילתא בדברים שבלב אינם דברים ובפרק שני דקדושין (דף מט: ושם) האלרכתי בה[ג]: **רבי** שמעון שזורי היא. וה"ה היה יכול לומר רבנן דידיה אלא לרבי שמעון ומחלוקתו קאמר[ד] אי נמי משום דר' שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר אומדנא יותר מדרבנן דידיה להכי נקט ר' שמעון שזורי: מנין

אמרה ליה [ה] מן יהיב לן מכותבות דיריחו ואכלנא ביה נפל עלה חורבה ומתה אמרו חכמים [א]הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אינו יורשה: סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה וכו': יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר [ב]בין שמתה היא ובין שמת הוא הדר הוא סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדר [ג]הדרא בה איהי הדרא אפילו כישא דירקא אמר רב הונא בריה דרב יהושע [ד]ושמין [ה]להן דמי בשר בזול עד כמה בזול יורק את אשתו עד שתכנס לחופה כדנפקא לן (לעיל דף קט:): ירושת הבעל משארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה[ו] דהיינו לאחר שנכנסה לחופה הלכך בנשואה מוקמינן לה והכי גרסי' ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו אינו זוכה בירושה. ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרי' במס' גיטין (דף יח.) משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות: **ויהיב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא והדר בה.** איהו ומגרש לה: **סבלונות הדרי.** כגון סבלונות שאין עשוין ליבלות ששלח אתה אבל אוכלא ומשתיא ששלח בבית חמיו לא הדרי מסתמא אם אכל מסעודת חתן שם בדינר ההיינו עשוין ליבלות הלכך מחולין כדתניא לעיל[ז] אבל אם פירש על מנת שיחזרו לי הדרי לא שנא סבלונות מרובין ולא שנא סבלונות מועטין כדמפ' [ח] במתני' אבל אי הדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדרא אגודה של ירק אבל קדושין לא הדרי כדאמרי' לעיל [קמה.] גזירה שמא יאמרו כו': **ושמין להן הכשר בזול.** כשיחזרו לו אוכל ומשקה שהאכילם והשקם ישומו בזול כדמפ' לקמיה לפחות שלש שלש מדמיו שבענין זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתחלה שלא לדעת חזרה שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו ומיהו בזול מיהא מחזיר. וה"נ אמרו (ב"ק דף כ.) גבי אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית דמי עמיר בזול או דמי שעוריס בזול וכן (כתובות דף לד:) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול. ומהכא פשטינן לכל בזול דהיינו כל הדמים חסר שלש. כל זחל משבינן ואמרי' לשלומי בארבעה דנקי ארבע מעות דהיינו שני חלקי דינר שהרי שש מעה כסף דינר ודנקא היא מעה: **מתני' שיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים.** וה"ה אם חילק על פיו בלא כתיבה שאמר נכסיי לפלוני (ג) כדתניא לקמן (דף קנ:) באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון שהיו עדים שהיה שיב מרע כשכתב או נתן מתנה זו או שכתב בשטר כל קניין ורמי בערסיה כדאמרי' לקמן בגמרא [קנג.]: **שייר קרקע כל שהוא.** כשיעור המפורש בגמ' [קמט:]: **מפנהו מפנה.** דמתנת שיב מרע במקלת אם עמד מחליו אינו חוזר וכגון שכתוב בו קנין כדפסקינן לקמן בגמרא [קנ:] והלכתא מתנת שיב מרע במקלת בעי קנין אע"ג דמית ומלוה מחמת מיתה (ג) במקלת לא בעי קנין והוא דמית [אבל אם] עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה הואיל ומדלגת מיתה לוה מתנה זו: **מפנהו מפנה.** הואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא הלכך בין עומד מחליו בין מת מתנתו קיימת דשלא מדלגת מיתה נתן: **לא שייר קרקע כל שהוא אין מפנהו מפנה.** ואם עמד חוזר אפי' קנו מידו שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן וע"מ שאם לא ימות לא יתקיים מתנה דמדלא שייר מידי אמרי' (ד) לאו אדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מחליו ימות ברעב וילטרך לבריות. אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה בין שייר בין לא שייר כדמוכח בגמ' [קמח:] אמר רב נחמן שיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן כו' ואפי' לא קנו מידו קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי דדברי שיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וטעמא מפרש בגמ' [קמז:]. ודוקא שיב מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא זוה ממחת מיתה ולא הזכיר דברי מיתה בשעת זוה אבל מצוה ממחת מיתה אפי' שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה אין מתנתו מתנה אלא אם עמד חוזר כדפסקינן לקמן בגמרא [קנא:] וכדפרישית: **גמ' מאן תנא.** דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דנותן מתנה אע"פ שלא פירש כמי שפירש דמי דקתני היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים ולהכי לא שייר ואדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מתקיים המתנה ואם יעמוד מחזור לו ולא מתקיים המתנה: **ועמד ונכנס נכסיו לאחרים.** כשמעע שמת בנו אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה אלא סתם נתן: **מפנהו מפנה.** אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה ומתני' ר"ש בן מנסיא היא דקתני (ה) הכא לא שייר אין מתנתו מתנה דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו: **היולא בקולר.** ליהרג ואין דעתו מיושבת עליו כל כך וכשאמר כתבו ע"מ נתת לאשתו אמר אלא מתוך טרדו ודלגתו שכח ולא אמר תנו: **המפרש.** מיבשה ליס: **אף המסוכן.** קרוב למיתה שדעתו שיכתבו ויתנו לנפטור את אשתו מן הייבום נתכוין: **שאני הכא דאמר כתבו.** גלי דעתיה שרוצה לתת בנו דאי לאו לגרשה כתיבת בנו מה לזרך: **אומדנא דמוכח שאני.** שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד שישמע שמת אבל חולה כיון דרוב חולין לחיים והוא לא זוה ממחת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי:

אמרה ליה. דרך שחוק: **מאן יהיב לן מכותבות דיריחו.** שהן מתוקים ונאכל עם הלנון שהוא חד שכן היה דרכן לאכול תמרים עם הלנון שזה חד וזה ממוק ומתקן זה את זה ולפי שהבינה שלנותה נתכוין השיבתו דרך שחוק כך. ולישנא דאמרי' שנטול עמו כותבת אמרה כותבות דיריחו אני מריחה ולא לנון. יריחו נקראת עיר התמרים[ט] והיינו כותבות: **נפלה עליה חורבה ומתה.** ובא הבעל לפני ב"ד והיה רואה לירש את אשתו ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה אלא לבודקה ולגרשה ומתה בתוך כך אינו יורשה. אית דגרסי הכי ומוקי לה באלרוסה ולא נהירא לי דאפילו בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסתה לחופה לא יירש לה כדתני' [י] חנן בר אמי אשתו אלרוסה לא אונן כו' מתה אינו יורשה דאין הבעל יורש את אשתו עד שתכנס לחופה כדנפקא לן (לעיל דף קט:): ירושת הבעל משארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה[ו] דהיינו לאחר שנכנסה לחופה הלכך בנשואה מוקמינן לה והכי גרסי' ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו אינו זוכה בירושה. ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרי' במס' גיטין (דף יח.) משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות: **ויהיב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא והדר בה.** איהו ומגרש לה: **סבלונות הדרי.** כגון סבלונות שאין עשוין ליבלות ששלח אתה אבל אוכלא ומשתיא ששלח בבית חמיו לא הדרי מסתמא אם אכל מסעודת חתן שם בדינר ההיינו עשוין ליבלות הלכך מחולין כדתניא לעיל[ז] אבל אם פירש על מנת שיחזרו לי הדרי לא שנא סבלונות מרובין ולא שנא סבלונות מועטין כדמפ' [ח] במתני' אבל אי הדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדרא אגודה של ירק אבל קדושין לא הדרי כדאמרי' לעיל [קמה.] גזירה שמא יאמרו כו': **ושמין להן הכשר בזול.** כשיחזרו לו אוכל ומשקה שהאכילם והשקם ישומו בזול כדמפ' לקמיה לפחות שלש שלש מדמיו שבענין זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתחלה שלא לדעת חזרה שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו ומיהו בזול מיהא מחזיר. וה"נ אמרו (ב"ק דף כ.) גבי אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית דמי עמיר בזול או דמי שעוריס בזול וכן (כתובות דף לד:) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול.

ומהכא פשטינן לכל בזול דהיינו כל הדמים חסר שלש. כל זחל משבינן ואמרי' לשלומי בארבעה דנקי ארבע מעות דהיינו שני חלקי דינר שהרי שש מעה כסף דינר ודנקא היא מעה: **מתני' שיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים.** וה"ה אם חילק על פיו בלא כתיבה שאמר נכסיי לפלוני (ג) כדתניא לקמן (דף קנ:) באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון שהיו עדים שהיה שיב מרע כשכתב או נתן מתנה זו או שכתב בשטר כל קניין ורמי בערסיה כדאמרי' לקמן בגמרא [קנג.]: **שייר קרקע כל שהוא.** כשיעור המפורש בגמ' [קמט:]: **מפנהו מפנה.** דמתנת שיב מרע במקלת אם עמד מחליו אינו חוזר וכגון שכתוב בו קנין כדפסקינן לקמן בגמרא [קנ:] והלכתא מתנת שיב מרע במקלת בעי קנין אע"ג דמית ומלוה מחמת מיתה (ג) במקלת לא בעי קנין והוא דמית [אבל אם] עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה הואיל ומדלגת מיתה לוה מתנה זו: **מפנהו מפנה.** הואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא הלכך בין עומד מחליו בין מת מתנתו קיימת דשלא מדלגת מיתה נתן: **לא שייר קרקע כל שהוא אין מפנהו מפנה.** ואם עמד חוזר אפי' קנו מידו שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן וע"מ שאם לא ימות לא יתקיים מתנה דמדלא שייר מידי אמרי' (ד) לאו אדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מחליו ימות ברעב וילטרך לבריות. אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה בין שייר בין לא שייר כדמוכח בגמ' [קמח:] אמר רב נחמן שיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן כו' ואפי' לא קנו מידו קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי דדברי שיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וטעמא מפרש בגמ' [קמז:]. ודוקא שיב מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא זוה ממחת מיתה ולא הזכיר דברי מיתה בשעת זוה אבל מצוה ממחת מיתה אפי' שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה אין מתנתו מתנה אלא אם עמד חוזר כדפסקינן לקמן בגמרא [קנא:] וכדפרישית: **גמ' מאן תנא.** דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דנותן מתנה אע"פ שלא פירש כמי שפירש דמי דקתני היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים ולהכי לא שייר ואדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מתקיים המתנה ואם יעמוד מחזור לו ולא מתקיים המתנה: **ועמד ונכנס נכסיו לאחרים.** כשמעע שמת בנו אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה אלא סתם נתן: **מפנהו מפנה.** אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה ומתני' ר"ש בן מנסיא היא דקתני (ה) הכא לא שייר אין מתנתו מתנה דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו: **היולא בקולר.** ליהרג ואין דעתו מיושבת עליו כל כך וכשאמר כתבו ע"מ נתת לאשתו אמר אלא מתוך טרדו ודלגתו שכח ולא אמר תנו: **המפרש.** מיבשה ליס: **אף המסוכן.** קרוב למיתה שדעתו שיכתבו ויתנו לנפטור את אשתו מן הייבום נתכוין: **שאני הכא דאמר כתבו.** גלי דעתיה שרוצה לתת בנו דאי לאו לגרשה כתיבת בנו מה לזרך: **אומדנא דמוכח שאני.** שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד שישמע שמת אבל חולה כיון דרוב חולין לחיים והוא לא זוה ממחת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי:

דומה

שזורי שאני התם דלאו אומדן דעת הוא אלא בפירוש גלוי דעת הוא דכיון דאמר כתבו ודאי רוצה שיתנו לה. והאי דלא אמר ותנו מרוב פחד וטרוד ולאו אדעתיה. אבל גבי ר' שמעון בן מנסיא ודאי איכא אמדרת דעת שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבו. ורב ששת דמוקי כר"ש שזורי מ"ט לא מוקים לה כר"ש בן מנסיא. אמר לך רב ששת אומדנא דמוכח שאני. כלומר התם מוכחא מלתא ומפורסמת היא להיכא דשמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו אין מתנתו מתנה דודאי מוכחא מלתא ולא אומדנא היא שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן והתם שאני. אבל הכא גבי ר' שמעון שזורי דקאמר כתבו גט לאשתי דמסוכן הוא ולאו מוכחא מלתא כולי האי האי דאמר כתבו דלדעת כן אמר כתבו דליתנו דאזלינן בתר אומדן דעת הוא. שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה נותן ומתני' ר' שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה. דאומדן דעת הוא.

סד א טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ה כהגה"ס:
סה ב ג ד ה מיי' פ"ז מהל' זכייה ומתנה הלכה כא כב כג טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ג:
סו ו מיי' שם פ"ח הל' טו סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רנ סעיף ד:
סז ז מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ב:
סח ח ט י מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף טז:

מוסף רש"י

דמי בשר בזול. כל זחי מסבינא בארבע דנקי, וכן כל הימי דתני בזול, והיינו שני שלישי דמיס (ב"ק קיב. ובנע"ז כתובות לד: וב"ק כ. וב"מ מב:). **ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה.** שהרי לא פירש בשעת מתנה בשביל שאני סבור שמת בני אני נותן מתנה זו (לעיל קלב.). שאלמלא היה יודע כו'. היינו אומדנא אע"פ שלא פירש נמי כמי שפירש דמי (שם). **היוצא בקולר.** ליהרג למלכות (גיטין סה:) שנתמיד מיתה למלכות (חולין עה:). ואמר כתבו גט לאשתי. כדי שלא תזקק ליבם (גיטין יג:) אף על פי שלא אמר תנו (שם סה:). **הרי אלו יכתבו ויתנו.** אף על גב דלא אמר תנו, דעמיד שיתנו לה ועשאן שליחין אף לגרש אלא שהיה בחול על נפשו (חולין עה:) דמתוך טרדתו שהוא בחול על נפשו לא הספיק לגמור דבריו ומעיקרא לכתבו ותנו נתכוין (כתובות נה. וכע"ז גיטין יג: וסה:) דמסתמא גלי דעתיה מדאמר כתבו דלשם נתינה קאמר, מעוס דיולא ליהרג, דלא ניחא ליה דיפיול קמי יבם (מנחות ל:). אף המפרש. מן היסוד ליס (חולין עה: וגיטין שם). **והיוצא בשיירא.** למדבריות (שם ושם). **אף המסוכן.** שיב מרע (גיטין יג:) חולה (שם סה:) מתוך חלוי (חולין עה:) הגוסס, והיינו בתר אומדן דעתא דאמריגן לא אמר כתבו אלא ליתנו הואיל ומסוכן הוא לא נתכוין לאתן לה (כתובות נה.) כיון דאמר כתבו אף על גב דלא אמר תנו אדעתא דמיתה קאמר (גיטין עב:).

רבינו גרשום

אמרה ליה אין ודאי אני מריחה כמוך: מאן יהיב לן מכותבות של יריחו. תמרים ואכילנא מיניה אותו צנון. ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה ולא לדבר אחר לא אמרינן בא עליה שוב ואשתו גמורה היא ואינו יורשה. ואיכא דאמרי נשואה היתה הואיל ונכנס אחריה לבודקה על דעת כן [ונכנס] שדעתו נוטה בה לגרשה אם היא תותרנית אינו דין שיורשה הואי דגמר בלבו בחייה לגרשה ומתה לאלתר דיינינן ליה כמאן דגרשה ואינו יורשה: סבלונות הדדי. וכל תכשיטין ששלח לה כדי להביאם עמה: מאכל ומשתה. ששגר למחר מקדושין לא הדרי הואיל ואכל שם בדינר: הדרא בה היא. אע"פ שאכל שם בדינר הדר כל מאכל ומשתה ואפי' כישא דירקי אגודה של ירק: ושמין לו דמי בשר בזול. כלומר אם אכל שם אין מחזירין לו כל הבשר והמאכל כשיערר אותן דמים שהיה שוה כששילח לשם אלא כל זוז שנתן לה במאכל מחשבין ליה ד' דנקי. הזוז מחלקין לו' חלקים ד' חלקים תחזור לו וב' חלקי' מנכה לו היינו שליש מנכה: **פיבקא** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא. לעצמו שלא כתב כולו אע"פ שעמד מתנתו מתנה דאמרינן דעתיה למימר דלהכי שייר דלסמוך עיליה שיתפרנס ממנה אי קאים אי לא תתזור לו עולמית מה שנתן. אבל לא שייר קרקע כלל אין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר במה שנתן. ובתר אומדן דעתא אזלינן במתני': מאן תנא דמתני' דאזיל בתר אומדנא: רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה. דאומדן דעת הוא. שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה נותן ומתני' ר' שמעון

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן יהיב וכו' עליה מורכה: (ב) רשב"ם ד"ה שכיב מרע וכו' כתתנן לקמן: (ג) ד"ה מתנתו וכו' מתמת מיתה לא בעי כל"ל ומיכא במקלת נמתק: (ד) ד"ה לא שייר וכו' אמרינן ודאי לאו אדעתא: (ה) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוס' ד"ה נכנס וכו' דבתרוסה מיירי ונכנס אחריה לראות אם היא תותרנית לא יפשנה ואם אינה וכו' יורשה דסתם אלר דידיה:

מוסף תוספות

א. [ד]אמרינן סתמא לשם נשואין הוא נכנס. רמב"ן. ב. ורב יוסף הלוי ז"ל פי' כדברי הרב ר' שמואל ז"ל אבל אמר דהכא דוקא הוא משום דמקחו מקח טעות ובא לבטל קידושין מעיקרן, ולא תיקן כלום דהא לא מן המומין הפוסלין בארשה הוא, ועוד שהרי לא נתברר שהיה בה. רמב"ן. ג. דצריך לחלק ולומר וכו' דאגן סהדי דאדעתא דהכי עביד וכו', שאנו אומדין שלכך היה דעתו. תוס' קידושין מט: ד. ומפני שהלכה כמותו נקטיה לחודיה. ריטב"א.

רבינו גרשום (המשך)

בן מנסיא היא: רב ששת אמר מתני' ר' שמעון שזורי היא. דאזיל בתר אומדנא. היוצא בקולר ליהרג ואמר כתבו גט לאשתי שלא תפול ליבם אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי זה יכתבו ויתנו. מה שאין כן בשאר אינש דעלמא אמר כתבו לחודי אין כותבין ונותנין משום שמא משחק הוא בה אבל זה שהוא בסכנה גמר ומקנה לה אע"ג דלא אמר תנו דהאי דלא אמר תנו משום שהיה בהול בצרתו ולא הספיק לומר תנו שהיו מוליכין אותו בקולר וכן במפרש בים שאמר כתבו והיוצא בשיירא במדבריות בארץ מרחקים שאינו יודע אם יחזור אם לאו אע"ג דלא אמר תנו יהבינן לה דגמר בדעתי' למימר ומשום טרדא לא אמר: ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן. שמסוכן בחליו שאין יודע אם יחיה אם לאו אם אמר כתבו כותבין ונותנין לאלתר דאזיל בתר אומדנא דהאי לא רצה לשחק בה והאי דלא אמר תנו שהוא טרוד בחליו. ר' שמעון מוסיף על ת"ק הוא ולא פליג עליה אלמא דר' שמעון שזורי אזיל בתר אומדנא. ורב נחמן דמוקי מתני' כר' שמעון בן מנסיא מ"ט לא מוקים כר' שמעון

(ה) כתובות לד: ב"ק כ. קיב. ב"מ מב:], (ו) [פאה פ"ג מ"ז לקמן קנ:], (ז) לקמן קנא:, (ח) לעיל קלב. [תוספתא כתובות פ"ד], (ט) [ב"ל שאלמלי עי' תוס' מגילה כא.], (י) ל"ל דתנן, (יא) גיטין יג: סה: חולין עה: [מנחות ל:; טבול יום פ"ד מ"ה], (יב) [תוספתא כתובות פ"ד], (יג) [דבריס לז], (יד) [יבמות כט: ע"ש], (טו) [מדבר מז], (טז) [דף קמו.], (יז) [כדפרישית. רש"ש], (יח) [גי' רש"ל וגי' רש"ל כתיבה ולר"ל משעת נתיבה ולמאי דמפקת אית ליה], (יט) [דף קמה. ד"ש מוהרי].

דומה. כלומר כמדומה הייתי שיש לי בן. עכשיו שנולד לי שאין לי בן: **אין מפנינו מפנה.** דאילו היה יודע שיש לו בן לו שאשתו מעוברת לא היה נותן: **דלמא לעריה קמדכר.** ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו אלא כמתאונן על בנו שמת ולפי שבן ראוי לירש נכסי אביו וזה אין לו בן לירש ומתוך כך מזכר לער מיתת בנו בשעת חילוק נכסיו וליכא אומדן דעתיה כל כך דליכא למימר רבי שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן דליכא הכא אומדן דמוכח כל כך קמ"ל דדוקא קאמר וכדמפרש ותולה מתנתו במיתת בנו דמי ודברי הכל היא: **מנין למפנה שביב מרע.** שקונה בדבור בלא קנין סודר כגון מלוה מחמת מיתה דפסקינן לקמן (דף קנא:) דלא בעי קנין אפילו במקלת והוא דמית אי נמי שכיב מרע שחלק כל נכסיו בלא שיור ומית: **שנאמר והעברתם את נחלתו.** דהוה מצי למכתב אים כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו וכו' והעברתם ישראל הוא. ורבינו חננאל פי' מדכתיב את נחלתו את רבויא הוא ולא נהירא דהא אמרינן לקמן ההיא מיבעי ליה לכדתניא ר' אומר כו' (א) והעברתם דרש ולא דרש את אלמא לעיל נמי דרש אידך מלשון העברה. ואית דמפרשי מדשני קרא בדבוריה דמצי למכתב ותתם כדכתיב באינך ולא נהירא נמי האי לישנא דהא ותתם נמי משבינן מיותר באותה סוגיא דהכי הוה ליה למכתב אים כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו ואם אין לו בת נחלתו לאחיו וכן כולם הלכך כל והעברתם ותתם מיותרים הם. כן נראה בעיני: **שהיא זו.** ב) ברשות הבת שהיא בלא קנין: **ונתפס אם נחלתו כו'.** קרא יתירא הוא דמצי למכתב ואם אין לו בת (ותתם) נחלתו לאחיו וכן כולן: **הואיל וגנה או בעלה.** שהן משבטו אחר יורשין אותה והכי אמת קרא לאשמועינן והעברתם את נחלתו משבטו על ידי בתו שתירשנו ושמא תינשא אחרי כן לאיש משבט אחר ותמות ויירשנה: **לו לניסיך.** אלמא אית שכיב מרע בעלמא קונה: **שאפה דברים לזה לחיסופך.** הכי הוה קיים להו: **ואם תמרדו במלכות בית דוד.** שלא אירע לו יפה: **ויום טוב של עצרת.** דהיינו שבועות אם תראהו ברור לא ולא יום המעונן זרעו חטים שמלילין באותה שנה. כעצם השמים לטוהר (שמות כד) מתרגמי' לבדירו: **בנוי.** מעורב. יום המעונן: **ורוח צפונית מנשבת בו.** שמפזרת את העבים כדכתיב (איוב לז) מצפון זהב יאתה רוח צפונית מאיר את היום כזהב: **אגן אדרב יצחק בר אבדימי מתניתן לה.** סימני תבואות אם יעליתו **ופירותיהן מרקיבין.** ומתוך שאינן יכולין להשמר ממכרין בזול: **כלפי דרום.** רוח לפון מנשבת בו: **מפני שגשמי שנה מועטין.** ובאותם הגשמים מתברכין הפירות המזרעין ומשתמרין ומכרין ביוקר הרי ריוח לעשירים ועצב לעניים: **למזרח כולן שמחים.** שמערבית ממטרת במדה ופירות אינן ביוקר: **כולן עצבין.** שמזרחית מועטת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול ופירות קרקע אינן נומחים. אלמא מזרחית קשה ומערבית יפה: **ורמינהי.** מהך ברייתא דקתני איפכא: **בשעה שהביאו שליש.** דאין לריכין למטר: **שולחן בצפון.** כדכתיב (שמות כו) והשלחן תתן על צלע לפון. והמנורה בדרום כדכתיב (שם) ואת המנורה נכח השלחן: **האי מרבי דידיה כו'.** כל אחד מגדל את שלו לחם חטין על השלחן בצפון ולפונית יפה לחטים שמן זית מדליקין במנורה שבדרום ודרומית יפה לזיתים: **הא לן.** לבני בבל השוכנים במצולה ואדלנו מלוחלחת ואינה לריכה למטר כל כך לדידן מיתניא ברייתא בתרייתא שמערבית קשה לפי שממטרת יותר מדאי לבני בבל ומזרחית יפה. **וברייתא קמייתא דמתניא איפכא להו לבני א"י שאדלס גבוהה ולריכין למטר הרבה: הוא שפא חמימא.** כלומר רוב השנה:

לתפלתו

מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה כו'. נאו מן התורה דוקא קאמר דהא רב נחמן גופיה אית ליה לקמן דאיכא כשל תורה ועשאוה כשל תורה אלא אסמכתא בעלמא הוא דקאמר והא דקאמר מאי טעמא לא אמר מהעברתם הכי פי' מאי טעמא לא מפיק אסמכתא דידיה מן והעברתם וכי האי גוונא איכא בפרק קמא דמועד קטן (דף ה.) גבי ליון שהוא מדרבנן ופריך התם והא ב) (מהכא נפקא) והא מיבעי ליה לכדתניא כו' ועל כרחך ליון מדרבנן היא כדאמר בפ' דם הנדה (נדה מז.) ג) **הכל צופין לעשן המערבה כו'.** בפרק קמא דיומא (דף כא:) פריך לה מדתנן לא נאמה הרוח עשן המערבה ומשני לה שפיר א:

לא קשיא הא לן והא להו. פי' רבינו שמואל דרוח מזרחית מועטת את המטר וקשה דאמר לעיל בפרק לא יחפור (דף כה:) ולחב מיס במולק זו רוח מזרחית משמע שמביאה מיס על כן נראה לפרש דמביאה מיס אלא שנא"י יפה ובבבל קשה שהארץ מלוחלחת מביאה מיס ומה שפי' בלפי מערב הכל עצבין לפי שמזרחית מועטת מטר לא היה לו לפרש כן אלא לפי שמביאה מיס יותר מדאי:

לתפלתו

יורשין אותה ור' זירא מאי טעמא לא אמר מונתתם אורחיה דקרא הוא רב מנשיא בר ירמיה אמר מהכא [3]בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה בצואה בעלמא רמי בר יחזקאל אמר מהכא [4]ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וילך אל ביתו אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק בצואה בעלמא ת"ר שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו אל תהיו במחלוקת ואל תמרדו במלכות בית דוד ויום טוב של עצרת ברור זרעו חטים מר זוטרא אמר בלול איתמר אמרי נהרדעי משמיה דר' יעקב לא ברור ברור ממש ולא בלול בלול ממש אלא אפילו בלול ורוח צפונית מנשבתו זה הוא ברור אמר ליה רבי אבא לרב אשי אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה [3]דאמר רב יצחק בר אבדימי מוצאי יום טוב האחרון של חג הכל צופין לעשן המערבה נטה כלפי צפון עניים שמחים ובעלי בתים עצבין מפני שגשמי שנה מרובין ופירות מרקיבין נטה כלפי דרום עניים עצבים ובעלי בתים שמחין מפני שגשמי שנה מועטין ופירות משתמרין נטה כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין ורמינהי מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה רוח צפונית יפה לחטים בשעה שהביאו שליש וקשה לזיתים בשעה שיניצו ורוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שליש ויפה לזיתים בשעה שיניצו ואמר רב יוסף ואיתימא מר זוטרא ואיתימא רב נחמן בר יצחק [3]וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום האי מרבי דידיה והאי מרבי דידיה לא קשיא [7]הא לן והא להו תניא אבא שאול אומר יום טוב של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה כולה אמר רב זביד האי יומא קמא דריש שתא אי חמים כולה שתא חמימא אי קריר כולה שתא קרירא למאי נפקא מינה

לתפלתו

דומה שיש לי בן עכשיו שאין לי בן נכסי לפלוני היה חולה ומוטל במטה ואמרו לו נכסיו למי אמר להן דומה שאשתי מעוברת עכשיו שאין אשתי מעוברת נכסי לפלוני ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת [א]אין מתנתו מתנה לימא ר' שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן אפי' תימא רבנן דומה שאני ודקארי לה מאי קארי לה מהו דתימא צעריה הוא דקא מדכר קא משמע לן א"ר זירא אמר רב מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה שנאמר [1]והעברתם את נחלתו לבתו יש לך העברה אחרת שהיא כזו ואי זו זו מתנת שכיב מרע רב נחמן אמר רבה בר אבוה מהכא [2]ונתתם את נחלתו לאחיו יש לך נתינה אחרת שהיא כזו ואי זו זו מתנת שכיב מרע ורב נחמן מאי טעמא לא אמר מוהעברתם ההוא מיבעי ליה לכדרבי דתניא ג)רבי אומר בכולן נאמרה בהן נתינה וכאן נאמרה העברה אין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה

מסורת הש"ס

א) לעיל קט:, ב) יומא כא, ג) [לעיל כה: מגחות פו:], ד) [ברכות ה: וש"נ], ה) [נ"ל מיוסתן], ו) [נ"ל לדמי הוא לאמרן], ז) [וע' תוס' סוטה לב: סד"ה ורבין],

תורה אור השלם

1 וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ:
במדבר כז ח
2 וְאִם אֵין לוֹ בַּת וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאַחָיו:
במדבר כז ט
3 בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לָמוּת וַיָּבֹא אֵלָיו יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר יְיָ צַו לְבֵיתֶךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה:
מלכים ב כ א
4 וְאֲחִיתֹפֶל רָאָה כִּי לֹא נֶעֱשְׂתָה עֲצָתוֹ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת הַחֲמוֹר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל בֵּיתוֹ אֶל עִירוֹ וַיְצַו אֶל בֵּיתוֹ וַיֶּחְנָק וַיָּמֹת וַיִּקָּבֵר בְּקֶבֶר אָבִיו: שמואל ב יז כג

הגהות הב"ח

(א) רש"ב ד"ה נאמר והעברתם וכו' ר' אומר כו' והתם והעברתם דרש:

מוסף רש"י

הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה. כגון שרש בת אשר שנשואה לאחון בן לאחון ומת אשר בלא בנים וכרוס וירשוה שרש בתו ומתה שרש וירשה בנה או בעלה שהם משבטו לאחון, ונמצא שהוקשה נחלת שבט אשר לשבט לאחון ואשמעינן קרא שהבעל או הבן יוכל את אשתו ואת אמו, ואיכא דדרש ירושת הבן את אמו מקרא אחריתא וכי דרש לה מהכא (לעיל קט:).

מוסף תוספות

א. דמ"מ מטה היה אותו כמלל. ריטב"א.

רבינו גרשום

בתר אומדנא והאי דקאמר כתבו דלכתבו ויתנו לה ולאו משום מוכחא מלתא כי התם: אמר להם דומה שיש לי בן. במדינת הים שיירשני ועכשיו שאין לי שמת נכסי לפלוני: לימא ר' שמעון בן מנסיא היא. דאזיל בתר אומדנא משום הכי אין מתנתו מתנה הכי נמי אומדן דעתו הוא (שאילו היה יודע) שאילו היה לו בן לא היה נותנו לו ולהכי אין מתנתו מתנה: ולא רבנן. דפליגי עליה דר' שמעון בן מנסיא: אפי' תימא רבנן. אע"ג דאמרו לעיל מתנתו מתנה הכא מודו דאין מתנתו מתנה דשאני התם דקאמר דומה. כלומר דומה לי עד עכשיו שיש לי בן ועכשיו שאתם שואלין נכסי למי לדבריכם כמדומה שאין בן ועכשיו אם כן הוא נכסי לפלוני. והואיל ולא שמע בפירוש שמת [אלא] לפי דבריהן אמר נכסי לפלוני. לא עקר נכסיו מבנו דלא הקנה לפלוני אלא לפי דבריהם להכי אין מתנתו מתנה. אבל הכא דשמע בפירוש שמת ומעצמו כתבן לו יש לומר ודאי מתנתו מתנה דיש לומר קודם לכן גמר בדעתו ליתנם לזה. אבל הכא דקאמר דומה לא נראה שבדעתו היה ליתנם לו קודם לכן דלא מסיק ג) ולא גמר: דדקארי לה. דקאמר ולא רבנן: מאי קארי לה. וכי לא היה יודע להיכא דקאמר דומה שאני דאפי' רבנן מודו דלא הויא מתנה. לעולם אימא לך כדמעיקרא דרבי שמעון ולא רבנן דלא שאני הכא דקאמר דומה דהא דקאמר דומה לאו משום דלא מקני ליה דודאי היה יודע דלית ליה בן וגמר ומקני ליה ודאי דקאמר הכי דומה צעריה הוא דקא מדכר. כלומר כמדומה הייתי שכשאצא מן העולם שהייתי מניח בן שיירשני ועכשיו שגרם עון שהוא יודע שאין לו בן נכסי לפלוני ולא לפי דבריהן קאמר ולהכי אין מתנתו מתנה דאזלינן בתר אומדנא

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"מ מהלכות סנהדרין ומתנה הלכה ז סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רנג סעיף ה:

רבינו גרשום (המשך)

שאילו היה יודע שהיה לו בן לא היה נותן ור' שמעון היא ולא רבנן כדאמרי' מעיקרא ולהכי קארי לה. ולא היא לא אמרינן צעריה מדכר אלא שאני היכא דקאמר דומה ואפי' רבנן היא: מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה. דבלא קנין וכתיבה ומשיכה קנה בדבור בעלמא: שנאמר והעברתם את נחלתו לבתו. דאיכבי ליה למימר ונתתם את נחלתו כדכתב באידך אלא מאי קמ"ל הא קמ"ל דיש לך העברה אחרת לאינש דעלמא שהיא כזו כלומר והעברתם יורשת באמירה בעלמא ומעברת לנחלה משאר קרובים בלא קנין וכתיבה ולא משיכה ה"נ מתנת שכיב מרע דאפי' במקום בת ובן רשאי ליתן מתנה לאחר באמירה בעלמא: ונתתם את נחלתו לאחיו. דמצי למימר ותתיה נחלתו: שהיא כזאת. כי היכי דהא סגי באמירה לזה כך ולזה כך ה"נ שכיב מרע באמירה סגיא אפי' במקום אחים: אורחיה דקרא הוא. דקאמר ונתתם דבלאו הכי אי אפשר ולא אתי לדרשא: צו לביתך. בצואה בדבור בעלמא: אל תמרדו במלכות בית דוד. שלא אירע לו יפה: של עצרת. של שבועות: ברור. שאינו יום מעונן: זרעו חטין. אותה שנה שמצליחין: בלול אתמר. כלומר יום מעונן: ורוח צפונית מנשבת בו. שמפזרת את העבים ושותה המטר הרי זה ברור ואותה שנה מצליחין החטין: אמר ליה ר' אבא לרב אשי. אותו סימן של שנה שאתם שונין בעצרת של שבועות אינו סימן. ג) של גשמי שנה בדר' יצחק מתנינן לה דאמר מוצאי יו"ט האחרון צופין לעשן המערכה. נטה תמרתו כלפי צפון דרוח דרומית מדהה אותו כלפי צפון קשה לחטים: עניים שמחים. כלומר משום שלא יכולין העשירים לאצר פירותיהן מפני שמרקיבין ונותנין אותו בזול לעניים: נטה כלפי דרום. שרוח צפונית שכנגדו מדהה אותו שהוא יפה לחטים כדאמר באידך ברייתא דלקמן: פירותיהן משתמרין. שלא ירקבו: נטה למזרח. שרוח מערבית יפה לחטין מדהה אותו כולם שמחין. מפני שגשמי שנה מרובין ויהיה שובע גדול ופירותיהן משתמרין שלא ירקבו: למערב כולן עצבין. מפני שרוח מזרחית שקשה לחטים מנשבת בו יהי' גשמי שנה ג) מועטין ופירותיהן מרקיבים: מדקתני למזרח כולן שמחים אלמא דרוח מערבית מנשבת בו ויפה להן ומדקתני נמי למערב כולן עצבי' אלמא דרוח מזרחית מנשבת בו דקשה היא. ורמינהי רוח מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה. אלמא דאיפכא מסתברא וקשיין אהדדי: רוח צפונית יפה לחטין. וקשיא לעיל דאמר נוטה כלפי דרום עניים עצבין

ג) נראה דל"ל ולא מסיק אדעתיה ולא גמר בלבו להקנות. ב) נראה דל"ל אלא אין סימן של גשמי שנה בדרב יצחק וכו'. ג) לשון זה ל"ע ואולי דל"ל מפני שגשמי שנה מרובין יותר מדאי ופירותיה מרקיבים כל"ל וע' בתוס' ד"ה לא.

לתפלתו של כהן גדול. שיתפלל שאם חמה לא תהיה חמה יותר מדאי ואם קרירא לא תהיה קרירא יותר מדאי:

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו לו. פי' רבינו שמואל דלמאן דאמרין דאינא דגרמי הוה מוחל לרך להחזיר לוקח מה שנתן לו ואור"י ג"כ להחזיר אלא מעות שנתנו בו הלקוחות ולא כל השטר ולאיה לדבר מדאמר בפרק החובל (ב"ק פט: ושם) אלא הא דתניא וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ואמאי לא הפסידה תזדין לה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה דהאי חבלה דאי מחלה לה (ו) גבי בעל ליכא קפידא ומוקי לה כרבי מאיר ומשמע דוקא גבי בעל יכולה למכור אבל לגבי אחרייני לא תוכל למכור כי האי גוונא פן תמחלנה לבעלה והיאך תמחלנה לרבי מאיר דאית ליה בהגזל קמא (שם ק.) דינא דגרמי ע"כ נראה אפי' למאן דאית ליה דינא דגרמי היינו דוקא לענין שיש לה לשלם מה שנתנו בה הלקוחות ולא כל דמי הכתובה שהפסידתם[א] והא דאמר בהגזל קמא (שם דף לח:) מאן דאמרין דינא דגרמי מגבי שטרא מעליא גבי שורף שטרותיו של חבירו וכן בפ' הכותב (כתובות דף פו.) על הך מלתא דשמואל[ב] לאו דוקא נקט שטרא מעליא שהרי לא תחזיר אלא מה שנתנו בה הלוקחין אלא משום דנקט לעיל התם ניירא בעלמא קאי מינך נקט בתר הכי שטרא מעליא ועוד ראיה מרב נחמן דאית ליה בהגזל בתרא (ב"ק קטו:) דינא דגרמי גבי ההוא גברא דאחווי אכריא דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן חייביה כו' ואילו בפרק הכותב (כתובות פה: ושם פו. ד"ה תיזל) אמר קריבתיה דרב נחמן זביתתה בטובת הנאה ואיגרשה ושכיבה אתו לקוחות וקתבעי לה לגרתה כו' אמר רב נחמן מאן לימא לה תתיזל וליתחלה לכתובתה לגבי אבוה והדר תיתיה מייניה ומה תריוה לרב נחמן והא איהו גופיה אית ליה בהגזל בתרא דינא דגרמי ואם כן צריכה להחזיר לו כל הדמים ומה תריוה בזה אלא שמע מינה שתריוה בזה שלא היתה צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה (ג) ואם תאמר מכל מקום הפסידתם הרבה שהרי גרושה היתה והיה להם ללקוחות אז לגבות כתובתה מן הגרושה ואומר רבי דשמא קטנה היתה ולא היו יכולים אז לגבות ממנה כלום ומכל מקום מחילתה מחילה כיון שהגיעה לפעוטות כדאמר בהמקח (גיטין דף נט.) דמתנתה מתנה עוד קשה לי רב נחמן איך השיאה עלה למחול כתובת אמן והא אמר בפרק לא יחפוד (לעיל כב: ושם) דגרמא בנזקין אסור פי' אע"ג דפטור הוא איסורא מיהא איכא וכל שכן למאן דאית ליה דינא דגרמי כמו רב נחמן דאיכא איסור יותר כשמורה לה למחול דאפילו בגרמא בנזקין שפטור לגמרי אסור וכ"ש דינא דגרמי שיש מחייבין שאסור ואומר ר"י דכיון שהיה לה הפסד לדבר שלי וגם שלא היו מפסידין כלל בדבר שמחזרת להם מה שנתנו בה ועוד ראיה מדאמר בפרק שני דקדושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חובי או שהיה לו מלוה ביד אחריס ד) (וקדשה) עלייהו רבי מאיר אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומסקנא דמילתא דפליגי בדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מאן דאמר אינה מקודשת אית ליה דשמואל דלא סמכה דעתה כי שמא ימחול ואם צריך להחזיר כל הדמים למה ימחול ושפיר סמכה דעתה ועוד דקאמר התם בתר הכי דסמכה דעתה דלא שביק נפשה ויהיב לאחריני הוה ליה למימר שיתחייב לשלם הכל אם ימחול ומיהו יש לדחות כי שמא היה לה בושת לבוא לב"ד ולתבוע מבעלה מה שמחלה ולכך לא סמכה דעתה בכך יותר[ג] ועוד ראיה ממה דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף יט: ושם) גבי מלא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וליחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה אלא עד תשרי ואזלה וזבנתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן עד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין ואמר רבא שמע מינה איתא לדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו כו' פי' ואם כן לא טריף שלא כדין שהרי יכולה היא למחול לבעלה[ד] ותימה למאן דאית ליה דינא דגרמי אית ליה אם תמחול לבעלה יחזרו עליה הלקוחות ויגבו ממנה הכל על כן נראה שאין צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה ומיהו קשה לי מ"מ טריף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות ואומר ר"י דבדבר מועט כזה אין לחוש דאין כאן טריפה שלא כדין ועוד הוה קשיא לי דהא הוה מצי התם למיפרך מגרושה שכתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה וזבנה לכתובה דמניסן ועד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין וכיון שהיא גרושה א"כ מוכרת כתובתה בדמים יקרים ואם כן הפסידה הרבה ללקוחות וטורף בעלה שלא כדין שהרי לא תוכל למחול מה שהפסידתם[ה] ואי הוה מוקי לה לההיא ברייתא כמאן דלא דאית ליה דינא דגרמי הוה אתי שפיר אך לא היינו יכולים עוד להביא ממנה ראיה מיהו לפי מה שפי' ר"י בפ"ק דבבא מציעא דבגרושה ליכא למיחש הכי[ו] הוה א"ש וכן הוא עיקר כמו שפי' שם דלא הוי מצי למיפרך מגרושה וא"ת מאי האי דקאמר בפ"ק דבבא מציעא (דף כ.) ש"מ אית ליה להא דשמואל דאמר המוכר שטר חוב כו' ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי והלכה והכניסתה לבעלה שאז אינה יכולה למחול דידו כידה כדאמר בהכותב (כתובות פה:) וא"ל דמיירי שיודעין שאין לה בעל: רבינו יעקב שאין להוכיח מכאן דמכר שטר חוב ז) אל מן התורה פירשנו לעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עו: ד"ה קני):

שביב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום למימרא דסבר רב נחמן מילתא דליתא **בבריא**. שאינו יכול להקנות הדירה לדבר שאין בו ממש הוא ופירות הדקל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

שביב

לתפלתו של כהן גדול ורבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא שמא תטרף דעתו עליו ומי אמר רב נחמן הכי והא (ח) אמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל ט)[א] המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל [ב]מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע דאינו יכול למוחלו אי אמרת בשלמא דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן היא אמאי אינו יכול למחול [ג]אינה של תורה ועשאוה כשל תורה אמר רבא אמר רב נחמן [ד]שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום עד שיאמר תנו בית פלוני וידור בו תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו למימרא דסבר ר"נ מילתא דאיתא בבריא איתא בשכיב מרע דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע והא אמר רבא אמר רב נחמן שכיב

לתפלתו של כהן גדול. שיתפלל שאם חמה לא תהיה חמה יותר מדאי ואם קרירא לא תהיה קרירא יותר מדאי: **המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מודה שמואל** שאם נתנו בו הלקוחות ולא כל השטר ולאיה לדבר מדאמר בפרק החובל (ב"ק פט: ושם) אלא הא דתניא וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ואמאי לא הפסידה תזדין לה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה דהאי חבלה דאי מחלה לה (ו) גבי בעל ליכא קפידא ומוקי לה כרבי מאיר ומשמע דוקא גבי בעל יכולה למכור אבל לגבי אחרייני לא תוכל למכור כי האי גוונא פן תמחלנה לבעלה והיאך תמחלנה לרבי מאיר דאית ליה בהגזל קמא (שם ק.) דינא דגרמי ע"כ נראה אפי' למאן דאית ליה דינא דגרמי היינו דוקא לענין שיש לה לשלם מה שנתנו בה הלקוחות ולא כל דמי הכתובה שהפסידתם[א] והא דאמר בהגזל קמא (שם דף לח:) מאן דאמרין דינא דגרמי מגבי שטרא מעליא גבי שורף שטרותיו של חבירו וכן בפ' הכותב (כתובות דף פו.) על הך מלתא דשמואל[ב] לאו דוקא נקט שטרא מעליא שהרי לא תחזיר אלא מה שנתנו בה הלוקחין אלא משום דנקט לעיל התם ניירא בעלמא קאי מינך נקט בתר הכי שטרא מעליא ועוד ראיה מרב נחמן דאית ליה בהגזל בתרא (ב"ק קטו:) דינא דגרמי גבי ההוא גברא דאחווי אכריא דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן חייביה כו' ואילו בפרק הכותב (כתובות פה: ושם פו. ד"ה תיזל) אמר קריבתיה דרב נחמן זביתתה בטובת הנאה ואיגרשה ושכיבה אתו לקוחות וקתבעי לה לגרתה כו' אמר רב נחמן מאן לימא לה תתיזל וליתחלה לכתובתה לגבי אבוה והדר תיתיה מייניה ומה תריוה לרב נחמן והא איהו גופיה אית ליה בהגזל בתרא דינא דגרמי ואם כן צריכה להחזיר לו כל הדמים ומה תריוה בזה אלא שמע מינה שתריוה בזה שלא היתה צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה (ג) ואם תאמר מכל מקום הפסידתם הרבה שהרי גרושה היתה והיה להם ללקוחות אז לגבות כתובתה מן הגרושה ואומר רבי דשמא קטנה היתה ולא היו יכולים אז לגבות ממנה כלום ומכל מקום מחילתה מחילה כיון שהגיעה לפעוטות כדאמר בהמקח (גיטין דף נט.) דמתנתה מתנה עוד קשה לי רב נחמן איך השיאה עלה למחול כתובת אמן והא אמר בפרק לא יחפוד (לעיל כב: ושם) דגרמא בנזקין אסור פי' אע"ג דפטור הוא איסורא מיהא איכא וכל שכן למאן דאית ליה דינא דגרמי כמו רב נחמן דאיכא איסור יותר כשמורה לה למחול דאפילו בגרמא בנזקין שפטור לגמרי אסור וכ"ש דינא דגרמי שיש מחייבין שאסור ואומר ר"י דכיון שהיה לה הפסד לדבר שלי וגם שלא היו מפסידין כלל בדבר שמחזרת להם מה שנתנו בה ועוד ראיה מדאמר בפרק שני דקדושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חובי או שהיה לו מלוה ביד אחריס ד) (וקדשה) עלייהו רבי מאיר אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומסקנא דמילתא דפליגי בדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מאן דאמר אינה מקודשת אית ליה דשמואל דלא סמכה דעתה כי שמא ימחול ואם צריך להחזיר כל הדמים למה ימחול ושפיר סמכה דעתה ועוד דקאמר התם בתר הכי דסמכה דעתה דלא שביק נפשה ויהיב לאחריני הוה ליה למימר שיתחייב לשלם הכל אם ימחול ומיהו יש לדחות כי שמא היה לה בושת לבוא לב"ד ולתבוע מבעלה מה שמחלה ולכך לא סמכה דעתה בכך יותר[ג] ועוד ראיה ממה דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף יט: ושם) גבי מלא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וליחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה אלא עד תשרי ואזלה וזבנתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן עד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין ואמר רבא שמע מינה איתא לדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו כו' פי' ואם כן לא טריף שלא כדין שהרי יכולה היא למחול לבעלה[ד] ותימה למאן דאית ליה דינא דגרמי אית ליה אם תמחול לבעלה יחזרו עליה הלקוחות ויגבו ממנה הכל על כן נראה שאין צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה ומיהו קשה לי מ"מ טריף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות ואומר ר"י דבדבר מועט כזה אין לחוש דאין כאן טריפה שלא כדין ועוד הוה קשיא לי דהא הוה מצי התם למיפרך מגרושה שכתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה וזבנה לכתובה דמניסן ועד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין וכיון שהיא גרושה א"כ מוכרת כתובתה בדמים יקרים ואם כן הפסידה הרבה ללקוחות וטורף בעלה שלא כדין שהרי לא תוכל למחול מה שהפסידתם[ה] ואי הוה מוקי לה לההיא ברייתא כמאן דלא דאית ליה דינא דגרמי הוה אתי שפיר אך לא היינו יכולים עוד להביא ממנה ראיה מיהו לפי מה שפי' ר"י בפ"ק דבבא מציעא דבגרושה ליכא למיחש הכי[ו] הוה א"ש וכן הוא עיקר כמו שפי' שם דלא הוי מצי למיפרך מגרושה וא"ת מאי האי דקאמר בפ"ק דבבא מציעא (דף כ.) ש"מ אית ליה להא דשמואל דאמר המוכר שטר חוב כו' ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי והלכה והכניסתה לבעלה שאז אינה יכולה למחול דידו כידה כדאמר בהכותב (כתובות פה:) וא"ל דמיירי שיודעין שאין לה בעל: רבינו יעקב שאין להוכיח מכאן דמכר שטר חוב ז) אל מן התורה פירשנו לעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עו: ד"ה קני):

אלא אינה בשל תורה כו'. מה שפירש הספינה (לעיל עז.): **וחזר.** המוכר ומחל לגוה: **מחול.** דלא מכר לו ראשון לשני אלא כל זכות שתבא לידו ולא עדיף האי לוקח ממלוה דאתי מחמתיה דמלוה ומיהו מעותיו יחזיר לו מוכר ללוקח דהא הלכתא היא דדיינין דינא דגרמי וזה הפסיד מעותיו כשורף שטרותיו של חבירו דקיימא לן ג) דחייב מההוא עובדא דכפייה רפרס לרב אשי ואגבי מייניה כי כשורא לגלמי: **ואפילו יורש.** של מלוה מוחל וסברא הוא דלא אליס כח של לוקח במה שנמסר לו שטר המלוה אלא לזכות בחוב הכתוב (ד) במקום המלוה או היורש אך לא נעקר שעבודו מן המלוה וקרינא ביה עבד לוה לאיש מלוה (משלי כב) ויכול למחול שעבודו: **מודה שמואל שאם נתנו.** המלוה לאיש אחר במתנת שכיב מרע וכגון שחלק כל נכסיו ה) אי נמי על ידי קנין כדין כל מתנת שכיב מרע במקצת אי נמי בלא קנין דכיון דמסרו לו בחייו אין לך קנין גדול מזה ומיהו אם עמד מוחזק אם מתנת שכיב מרע (ה) במקצת הוא דכפסקי לקמן (קנא:) דאינו יכול למחול דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ואלימי ממתנת בריא ואין היורש יכול למחול: ומשני **אינה של תורה.** אלא מדרבנן היא: **ועשאוה כשל תורה.** ומשום טירוף דעתו כדאמרן לעיל: **א"ר נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום.** שהדירה אין בה ממש להקנותה ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכיון דמתנת בריא אפי' בקנין סודר לא קני דמילי לא מיקנו אלא א"כ הקנה לו החפץ כגון דקל לפירותיו ובית לדור מתנת שכיב מרע נמי לא קניא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אמין שכיב מרע חמור מן הבריא אלא דאמירתו במקום קנין של בריא הוא והיכא דאין קנין (ו) מועלת בבריא אמירה בשכיב מרע לא מהניא מידי הלכך אין מועיל עד שיאמר תנו בית זה לפלוני כו': **לימימרא דסבר רב נחמן כו'.** לא אליס כח השכיב מרע יותר מן הבריא אלא שאמירתו קונה כקנין סודר דבריא: הלוחתי

לנפלאו של כהן גדול. שהיה מתפלל ביום הכפורים שתהיה שנה זו גשומה ושחונה [יומא נג.]: ועתה לפי הענין שירלה ברלאם השנה יתפלל ביום"כ: **מתנה שכיב מרע.** שקונה בחמירה בעלמא אינה מן התורה וקרלאי לדעיל עלה טובה קמ"ל שיהא לביתו בשעת מיתתו מה שיש לו לעוות הן על ידי קנין הן ע"י דבור כגון דבריס שאין לריכין קנין שאדם מודיע לבני ביתו מי חייב לו כלום וממונו וחפליו ביד מי (ב) והיכן מונחין אלא מדרבנן בעלמא קונה גזירה שמא עד שיבאו עדים לקנות תטרף דעתו של חולה קודם שיבאו ולא יוכל להקנות ונמלאת לוותו בטלה. וקשיא לי מה בכך אם תבטל מאחר שאינו קונה בחמירה תבטל ותבטל. ולישנא אחרינא מפרשינן ונראה בעיני דלהכי תקון רבנן שיקנו דבריו בחמירה שאם אין דבריו נקנין חיישינן שמא תטרף דעתו בחליו מתוך לער שהוא יודע שלא יקיימו בניו לוותו: **מי אמר רב נחמן הכי.** דמדרבנן היא ולא מדאורייתא: **המוכר שטר חוב.** שחייב לו לוה למלוה ממון ומסר לו המלוה את השטר ליד לוקח ומכרו לו וכתב לו קני לך (ג) וכל שעבודיה אי נמי כדפסקינן התם הלכתא אותיות נקנות בחמירה בפרק המוכר את הספינה (לעיל עז.): **וחזר.** המוכר ומחל לגוה: **מחול.** דלא מכר לו ראשון לשני אלא כל זכות שתבא לידו ולא עדיף האי לוקח ממלוה דאתי מחמתיה דמלוה ומיהו מעותיו יחזיר לו מוכר ללוקח דהא הלכתא היא דדיינין דינא דגרמי וזה הפסיד מעותיו כשורף שטרותיו של חבירו דקיימא לן ג) דחייב מההוא עובדא דכפייה רפרס לרב אשי ואגבי מייניה כי כשורא לגלמי: **ואפילו יורש.** של מלוה מוחל וסברא הוא דלא אליס כח של לוקח במה שנמסר לו שטר המלוה אלא לזכות בחוב הכתוב (ד) במקום המלוה או היורש אך לא נעקר שעבודו מן המלוה וקרינא ביה עבד לוה לאיש מלוה (משלי כב) ויכול למחול שעבודו: **מודה שמואל שאם נתנו.** המלוה לאיש אחר במתנת שכיב מרע וכגון שחלק כל נכסיו ה) אי נמי על ידי קנין כדין כל מתנת שכיב מרע במקצת אי נמי בלא קנין דכיון דמסרו לו בחייו אין לך קנין גדול מזה ומיהו אם עמד מוחזק אם מתנת שכיב מרע (ה) במקצת הוא דכפסקי לקמן (קנא:) דאינו יכול למחול דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ואלימי ממתנת בריא ואין היורש יכול למחול: ומשני **אינה של תורה.** אלא מדרבנן היא: **ועשאוה כשל תורה.** ומשום טירוף דעתו כדאמרן לעיל: **א"ר נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום.** שהדירה אין בה ממש להקנותה ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכיון דמתנת בריא אפי' בקנין סודר לא קני דמילי לא מיקנו אלא א"כ הקנה לו החפץ כגון דקל לפירותיו ובית לדור מתנת שכיב מרע נמי לא קניא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אמין שכיב מרע חמור מן הבריא אלא דאמירתו במקום קנין של בריא הוא והיכא דאין קנין (ו) מועלת בבריא אמירה בשכיב מרע לא מהניא מידי הלכך אין מועיל עד שיאמר תנו בית זה לפלוני כו': **לימימרא דסבר רב נחמן כו'.** לא אליס כח השכיב מרע יותר מן הבריא אלא שאמירתו קונה כקנין סודר דבריא: הלוחתי

מסורת הש"ם

ע) א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' יב ועיין בהשגות ובמגיד משנה שם עטין פח טוש"ע חו"מ סי' סו סעיף כג:

עא ב מיי' פ"א מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב ועיין בהשגות ובמ"מ שם שם טוש"ע חו"מ שם סעי' מז וסי' רנג סעיף כ [ובכ"מ לאפס כתובות דף קט.]:

עב ג מיי' שם הלכה ב ועיין בהכ"ל ופ"ח הלכה ב שם שם [ובכ"מ לאפס שם]:

עג ד מיי' שם פ"י הל' טו טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף כא:

רבינו גרשום

הלכך לא קשיין אהדדי: לתפלתו של כהן גדול. דאי חמים ההוא יומא בידוע שכל השנה מחוממת וצריך לבקש רחמים שתהא גשומה ואי קריר צריך לבקש רחמים שאם גשומה תהא שחונה: אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן היא. דקניא באמירה וכל מתנה דאשכחן באוריית' בבריא מיירי. ומה שיכול ליתן למי שאינו יורש באמירה רבנן תקינו להו למיעבד כל רעותיה דאי לא מצי למיעבד שמא תטרוף דעתו עליו מחמת צער. איכא דאמרי להכי לא בעי לא קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא באמירה בעלמא דוימנין דמתרמי דמית בשבת ולא מצי למיעבד קנין ולא משיכה ולא כתיבה ותטרוף דעתו עליו ושכיב ולא פקיד להכי תקינו דבאמירה סגי: ומי אמר רב נחמן הכי. דמדרבנן הויא מתנת שכיב מרע: והאמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר לאחר מכיר' ומחלו. לבעל חובו [מחול] דנייר בעלמא הוא דזבין ליה ומלוה ליתה בעינה דלהוצאה נתנה. אבל זוזי דיהיב לוקח בשביל שטר מהדר ליה ללוקח: אפי' יורש של מוכר מצי מחיל החוב. הואיל דיורש הוא: מודה שמואל שאם נתנו. לשטר חוב במתנת שכיב מרע לשום אדם שאין יורש יכול למחול דמתנה אלימא ממכר: אי אמרת בשלמא [דאוריית'] משום הכי. אלימא מתנה ממכר: אלא אי אמרת מדרבנן. אמאי אלימא מתנה ממכר. ש"מ מדאורייתא וקשיא דרב נחמן אדרב נחמן. ומשני לעולם אימא לך מדרבנן ולא מדאורייתא ומשום הכי אינו יכול למחול דעשאוה רבנן ואלמה רבנן (כתיבתי') [מתנתן] כמדאורייתא משום גזירה שמא תטרוף דעתו עליו: לא אמר כלום. דאין זה זכיית מתנה כדאמר לקמן יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הם. אבל היכא דאמר ידור ויאכל פירותיו לא עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו. והאי דאמר ידור ויאכל לאו דוקא הוא דכיון דאמר תנו לחדר קנה קאמר אלא אגב דאמר ברישא ידור ויאכל קתני סיפא נמי ידור ויאכל: למימרא דקסבר רב נחמן. דאמר ידור ויאכל אין לשון קנית מתנה היא משום דמלתא דלשון קניה הוא (דאיתא) בבריא איתיה בשכיב מרע. דבריא אמר תנו היינו לשון מתנה (דיינו) ה"נ שכיב מרע אבל אמר בריא ידור לא הוי לשון מתנה וליתיה נמי בשכיב מרע: והאמר רב נחמן

גליון הש"ם

רשב"ם ד"ה מודה שמואל כו' א"נ ע"י קנין בדין כל מתנת שכ"מ במקצת. תמוה לי דא"כ הוי מתנת בריא ויכול למחול [וכן הקשה הגר"א בח"מ סי' רנג ס"ק מב]:

הגהות הב"ח

(**א**) גמרא אמר רב נחמן אע"ג. ר"ב רשב"ם פ"ל נחמן אמר שמואל כו' ומודה שמואל כו' אבל במוס' בפרק הספינה גורסין אע"ג כו' ע"ש סוף דף ע"ו: (**ב**) רשב"ם ד"ה מתנת וכו' ביד מי הן וזיכן וכו' ולישנא אחרינא מפרשין וכו' שיקנו דבריו בחמירה. ר"ב וכן מפורש לקמן בדף קנ"ו ע"ב דקאמר ולא לחוש לדברי ר"א אלא שמא תטרוף דעתו עליו: (**ג**) ד"ה המוכר כו' קני לך איהו וכל: (**ד**) ד"ה ופפי' כו' הכתוב בו במקום: (**ה**) ד"ה מודה שמואל וכו' אם מתנת שכיב מרע בכולה הוא כדפסקינן: (**ו**) ד"ה א"ר נחמן וכו' דאין קנין מועיל בבריא אמירה בשכיב מרע נמי לא מהניא: (**ז**) תוס' ד"ה המוכר וכו' דאי מחלה לה לגבי בעל ליכא פסידא ומוקי לה כר"מ: (**ח**) **בא"ד** ומיתה למאן וכו' אית לא אית ליה דמכל מקום:

מוסף רש"י

וחזר ומחלו. המוכר שטרא מלוה מחלו לגוה, מחולו. דאמר ליה לוה לגוקח לאו בעל דבריס לידי אם (כתובות פה:). **ואפילו יורש.** של מלוה, מוחל. שאינה לא נתחייב לגוקח כלום אלא מחמת המוכר, והכי מחלו אלא (קדושין מח.).

מוסף תוספות

א. ונמצא שמרווחת הרבה. תוס' כתובות פו. ב. דמשמע דחייב לשלם כל הכתוב בשטר. שם. ג. כי אינה רוצה להתקדש לו ותהא צריכה לחוזבעו לדין אם ימחול. תוס' כרלא"ש ב"מ כ. ד. והשתא מהימנא להחזיר השובר במגו דאי בעיא מחלה. שם. ה. דאם היתה מחלת היתה צריכה לשלם ללקוחות כל מה שהכתובה שוה עכשיו שהיא גרושה ועומדת לגבות. שם. ו. [ד]כשיוצא הבעל שוברו שקדם, היא צריכה לשלם ולא תרויח כלום בקנוניא. תוס' ב"מ כ.

ז) ב"ק פט. ב"מ כ. כתובות פה: פו. קדושין מח., ב) [כתובות פו.], ג) [רש"ל מתק וש"מ וגרס ומ"מ וכו'], ד) [ל"ל והכרסה], ה) ר"מ גורס אינו מל,

הלואתי לפלוני. ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אי נותן לפלוני ויפרעם לו הלוה במקומי מתקיימו הדברים ותהא הלואתו לפלוני. ואע"ג דבבריא ליתיה לאיש יכול להקנות לחבירו מלוה על פה דלהלואה ניתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אא"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר א"ל בעמעמד שלשתן כדאמר [בגיטין] (דף יג.): ומשני **הואיל ויורש יורשה.** לזו המלוה כאילו ברשותו היא ואמרינן לקמן (דף קמט.) מתנת שכיב מרע כירושה שויה רבנן הלכך כיון דליתיה בירושה ליתיה במתנת שכיב מרע: **בעמעד שלשתן קנה.** מתלת הלכתא בלא טעמא הוא[ג] ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והחנוניים תקנו את הדבר לקנות באמירה בעמעד שלשתן לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין ומוקמינן לה התם [גיטין יג.]: בין במלוה בין בפקדון ואע"ג דאסיקנא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אפי' הכי מטבע דקי"ל בהזהב (ב"מ מו.) דאין מטבע נקנה בחליפין אפ"ה אם נתנו במתנת שכיב מרע קנה מהאי טעמא **דהלואתי לפלוני: איבעיא להו דקל לאחד כו'.** אית דמוקמי לה בבריא ובא להודיענו דיני מכירה מה שייר לעצמו ולא נהירא לי דא"כ [ד] מה ענין בעיא זו בזו השמועה וזה הפרק בהמוכר את הספינה איבעי ן למיבעיא בשמעתא דהקונה שני אילנות (לעיל דף פח.). ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה ואמתניתין קאי דקתני בשכיב מרע שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן פירותיו לאחר ואמרינן לקמן [ע"ב] א"ר נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו אם בנמלך מת קנו כולן אם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד אלא הוה ביה שיור אבל קמאי דהוה בה שיור קנו והכא מי אמרינן שייר מקום פירי כשנתנו הדקל לראשון שייר לעצמו מקום הפירות שנפי האילן שבו גדילין הפירות וכשנתנו לשני את הפירות עדיין מקום הפירות שייר לעצמו ואילן המחובר בקרקע דמי וקורקע אי עליו שייר קרקע כל שהוא והוא מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות ואם עמד אינו חוזר והוא דאיכא קנין כדפסקינן לקמן (דף קנא:) במתנת שכיב מרע במקלת: **או לא הוי שיור.** וכשנתן הדקל לראשון כולו נתן ואיכא שיור קרקע ואמרינן לקמן [קמט:] כמה כל שהוא רב יהודה אמר ממקרקעי כדי פרנסתו: **שייר לעצמו.** הפירות מהו מי שייר מקום הפירות ולכשיבא האילן יקוץ ענפיו. כך כתוב בספרים אמר רבא א"ר נחמן אם תמלי לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיור שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר ולא נהירא לי האי לישנא משום (ג) דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן א"ל אנן אדרשים לקיש מתניגין ליה. הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר דגרסינן בהו חוץ מפירותיו מהו דהוה דומיא דרב זביד ורים לקיש (ד) ד) והייגו פירוש לשון אחרון דקל לאחד ופירותיו לאחר מי הוי שיור מקום הפירות באילן וקנה ראשון דהא איכא שיור קרקע כל שהוא או לא נתנשנתן לו את הדקל הכל נתן גם מקום פירות אמ"ל לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו מי אמרינן כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו ולא הוזקק לומר בו לישנא יתירא חוץ מפירותיו אלא לשייר מקום לעצמו אמר ואיכא שיור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה: **א"ר נחמן אם תמלי לומר כו'.** חוץ מפירותיו הוי שיור דכל לשון מיותר לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא ואליבא דרב זביד דתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף פח.). לא מכר היליע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים דהיינו נמי דיוטא העליונה ואמרינן בגמרא (שם סג.) אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא אהני תנאי דע"מ לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית אם לא להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח מוציא ולא יעבב בעל החצר על המוכר ואליבא דרב זביד כו' כלומר וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש דאהני יתורא דע"מ להוציא זיזין לשיורי ליה מקום בחצר הכי נמי אהני יתור לשון דחוץ מפירותיו לשייר מקום באילן: **אנן אדרים לקיש מתניגין.** להאי איבעיא להו ולהך מילתא דרב נחמן דאמ תמלי לומר כדמפרש לקמן ואזיל ובמתנת בריא ומינה תפשוט לשכיב מרע ולאו גבי דקל איבעיא אלא לגבי דיוטא כדמפרש ואזיל: **דיוטא.** היא עלייה העליונה שעל גג הבית: איבעיא

[ד] בעל קמד. [וש"ק], [ג] בעל סג. סד., [ג] [בעל דף ע.], [ד] [ער' מהר"ם גילוים אחרת בדשב"ם בזה], [ה] [ניתא לפנינו אלא בתוס' גיטין יג.: ד"ה בעמעמד],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שביב כו' בפי' הר"ר חיים. ותמוה לי לפי' הר"ח דאמאי פריך הש"ס מהך דר"ע דאמר הלואתי לפלוני דלא מכר בתמיה דר"ע לעיל בתמיה דר"ע ומוקמא שמעתא דלא נתנו במתנת שכ"מ דא"י לעמוד הא לענין זה ליתא בבריא לעמוד ולימן אלא יהא יכול לעמוד וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גב' אם תמלי לומר לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו (תוך מפירותיו מהו) תפ"מ וכ"ב גירסת הספרים אמ"ל לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו אמר רבא כו' ורש"ס גורס דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו אמ"ל לאחר לא הוי שיור תוך מפירותיו מהו אמר רבא א"ר נחמן אמ"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי תוך מפירותיו שייר מקום פירי ולגירא דרב זביד דאמר שאם רצה לומר כיון דזיזין מוציא אלמא כיון דזיזין נמי שייר הכי נמי כיון דאמר תוך מפירותיו מקום פירות שייר: (ב) רשב"ם ד"ה איבעיא להו וכו' דא"כ מפני מה קבעה בבריא זו בזו השמועה וכו' קמלי דהוה בהו שיור וכו' כשנתן הדקל לראשון וכו' הממוכר בקרקע בקרקע דמי: (ג) ד"ה שייר לעצמו וכו' דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן. נ"ב נראה דקשיא ליה דלפי גירסת ר"ח גם בההוא סוגיא דלקמן גרסינן ואמ"ל לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו מאי קא מיבעיא ליה הא ריש לקיש מייריי בלעצמו וכמו שהקשו התוספות ומה שהיקלו דקא מיבעיא ליה מה יאמר ר"ל בחוך כו' לא נתיישב לרשב"ם דא"כ אמ"ל דא"ר ה"ל לקבוע בעיא זו דמה יאמר ר"ל בחוך בלא בעיא [קמייתא] ולכך נ"ל עיקר דגרסי' חוץ מפירותיו מהו דהשתא גם הך בעיא אייר בלאחריני אלא דקמייתא מייריי בלא לישנא יתירא ובתרייתא [בלישנא יתירא וכן לקמן] בכסי"ג דתרתי קא מיבעיא ליה בבית לאחד ודיוטא לאחר מדא בלאו לישנא יתירא ואחריני בלישנא יתירא: (ד) בא"ד דומיא דרב זביד וכ"ל והכי פירוש לשון: (ה) תוס' ד"ה שכיב מרע וכו' בגרא"ר נקנין כיון שאין הלוה וכו' **בדבר** פפא מ"מ כיון דליתא בבריא נקנין בריהדא אלא ע"י דבר אחר: (ו) **בא**"ד מדקני בגר ואין נראה להלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה ונראה לי דהא לא משיב וכו' כיון דליתיה בענין שהוא בשכיב מרע וכו' דהוא"ל יוהם יורשה לא נקט וכו' וכפי' ר"ש הס"ד: (ז) ד"ה שכיב מרע וכו' דהטעם משום שיור: (ח) ד"ה תנהו וכו' שמעמד שלשתן אינו בעבוי"ש: (ט) ד"ה איבעיא וכו' אפילו במטלטלין אמרינן לקמן דהוו שיור: (י) **בא**"ד אפילו הכי הוו הפירות דבר אחר וכו' אפי' לעצמו והכי משמע לעיל בפרק המוכר את הבית דתניא בן לוי וכו' שדה זו אני:

מוסף רש"י

במעמד שלשתן. אמר לו בן (קדושין פח.) נפקד ומפקיד ומקבל מתנה (לעיל קמד.). **קנה.** כך תקנו חכמים לפי שהבדי מדיר הוא בין הבריות ולא הזקיקו חכמים לקנות בקנין ובעדים (לעיל קמד.). **שדיוטא העליונה שלי.** הוא גג שיש לו מעקה גבוה י' אמתיין

ע"ר א מיי' פ"י מהלכות גזילה ומתנה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רנג סעיף כ:

עה ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע מ"מ סימן רט סעיף ז וסעיף ט:

עו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

מוסף תוספות

א. [ד]אפי' בלשון ירושה אי אפשר לו להוריש גוף ירושה לאחד ופירות בלא גוף לאחר. ריטב"א. ב. [ד]עשו מתנת שכ"מ כירושה ואע"ג דליתא בבריא. ריטב"א. ג. אע"ג דאין יכול להקנותה. תוס' לעיל עז: ד. דתקנת חכמים היא. שם. ה. דא"כ בחנם נקט הלואה דהול"ל מטבעותי לפלוני. שם. ו. אם הנפקד או הלוה עכו"ם וא"ל ישראל תנהו לישראל אחר לא קנה כיון דאפי' אמר לו זכי לא קנה כיון דאין זכיה לעו"כ ה"ה במעמד שלשתן לא קנה וכו', ואם הנותן עכו"ם נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד ג' דהוי הלכתא בלא טעמא כ"ש ממון העכו"ם וכו'. תוס' ניטין יג: ז. [ד]כאן שנתן הדקל לאחר דילמא מאי דאמר דקל לזה ופירות לזה אותו לשון נמשך גם לשני וכאילו אומר דקל לזה ודקל לפירותיו לשני. רשב"ץ. ח. ואע"ג דעל מנת כחרוץ הוא בכל כיוצא בזה, מיהו על מנת שיור הגוף משמע טפי. רמב"ן, ועיין רשב"ץ.

רבינו גרשום

שכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני. כלומר חוב שחייב לי פלוני ההא של פלוני הרי הוא שלו וקנה לאלתר: אע"ג דליתא בבריא. דבריא שאמר לו לזה קנה כו' אלא במעמד שלשתן: אמר רב פפא לעולם מילתא דליתא בבריא ליתא דאפי' אמר לו זכי לא קנה כיון דאין זכיה לעו"כ ה"ה במעמד שלשתן לא קנה וכו', ואם הנותן עכו"ם נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד ג' דהוי הלכתא בלא טעמא כ"ש ממון העכו"ם וכו'. תוס' ניטין יג: ז. [ד]כאן שנתן הדקל לאחר דילמא מאי דאמר דקל לזה ופירות לזה אותו לשון נמשך גם לשני וכאילו אומר דקל לזה ודקל לפירותיו לשני. רשב"ץ. ח. ואע"ג דעל מנת כחרוץ הוא בכל כיוצא בזה, מיהו על מנת שיור הגוף משמע טפי. רמב"ן, ועיין רשב"ץ.

שכיב מרע שאמר כו' הלואתו לפלוני אע"ג דליתא בבריא. נקנין (ה) שאין הלוה בעין ונהי דיכול להקנות אגב קרקע אי גרסינן מסיק מדרב פפא (לעיל דף ע:) (ושם) מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דלא מצי להקנות [בגלא] דבר אחר עם הלואה לא חשיב ליתא בבריא דאין דירת בית כמו כן יכול להקנות על ידי הבית ופירות דקל ע"י הדקל שיקנה לו הבית לדור בו כך וכך שנים והדקל לאכול פירותיו כך וכך שנים אלא בעינן שיוכל להקנותו בעין זה ששכיב מרע מקנהו בדבורו יוכל בריא להקנותו בקנין חליפין או במכירה והלואה אין יכול למכור כי אינה בעין ומשני הואיל ויורש יורשה ומתנת שכיב מרע כירושה ואע"ג דיורש יורש נמי דירת הבית [ופירות דקל] הייגו לפי שיורש גם הבית והדקל[א] אי נמי במעמד שלשתן אבל מה שיוכל להקנות אגב קרקע לא חשיב ליתיה בבריא דהא דירת בית ופירות דקל יכול להקנות אגב הבית והדקל כדפרי' ותימה לי לימא ליתא בבריא בהודאה כדמוכח לקמן (דף קמט.) דשכיב מרע שהודה קנה בלא טעם דשכיב מרע מדקני בגר (ו) ונראה לי דהא לא חשיב ליתא בבריא כיון דליתא בעין שהוא בשכיב מרע בלשון מתנה וקנין והא דקאמר הואיל ויורש יורשה לא בעי למימר מטעם דליתא בבריא אלא כיון שיורש יורשה יש כח לשכיב מרע ליתן דברשותו הויין דמתנת שכיב מרע כיורש[ב] ומדע דעל טעם זה דהואיל ויורש לא נקט ליתא בבריא הואיל ויורש יורשה ועל מעמד שלשתן נקט ליתא בבריא במעמד שלשתן כמו שכתוב בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה: **שכיב** מרע שאמר הלואתי לפלוני כו' **ואע"ג דליתא בבריא.** ומה שרגילין לכתוב הרשאה גבי מלוה[ג] פי' לעיל בפ' המוכר את[ד] הספינה (דף עז: סד"ה מתנת ושם) (ו) דטעם משום דאין מטבע נקנה בחליפין[ה] וגם אין נראה עוד לפרש [ו]כפי' ר"ר חיים דליתא בבריא שיכול למחול שטר חוב אם מכרו משא"כ בשכיב מרע דאמר לעיל (דף קמז:) כל זה פירשנו לעיל בפרק המוכר את הספינה: **תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה.** ומה שמפרש רבינו תם שמועיל בעל כרחו של נפקד פי' לעיל בפ' המוכר את הספינה (דף פח. ד"ה ה"ג) וגם מה שמפרש שמעמד שלשתן (ח) אין בעכו"ם פירשנו בפרק שני דקדושין (דף מא.)[ט]: **איבעיא** להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי כו'. פי' רבינו שמואל דאשיור דשכיב מרע קאי דתנן במתניתין דאם שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואין נראה לר"י דהא לקמן על משנת שייר קרקע כל שהוא הוה ליה למיבעי הך בעיא ועוד דשיעורא דשיור הוי כדי פרנסתו כדאמר בסמוך ועוד מה יש לחוש בשיור קרקע הא אפילו[ט] מטלטלין לקמן אמרינן דהוו שיור על כן נראה לר"י דאלעיל קאי ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דהוי דבר אלא בא לעולם וקא מיבעיא ליה כי אמר דקל לאחד ופירותיו לאחר ושייר מקום לימות הפירות מי אמרינן לא הוי שיור לענין שיחשבו הפירות דבר אלא בא לעולם או שמא נתן גם נגבעל הפירות מקום לימות הפירות[ז] וא"כ זכה במקום לימות הפירות ולא הוו הפירות דבר אלא בא לעולם שהרי כבר זכה במקום הפירות שבא לעולם ואם תמצא לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מאי פי' שייר לעצמו מי אמרינן שזה לא היה עושה שיקנה למקבל מתנה גוף הדקל ולגבי דידיה הוו הפירות דבר אבא לעולם או דלמא אפילו הכי הוו[י] דבר אלא בא לעולם אלא שייר מקום פירי אפילו לעצמו וכן תניא לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סג.) כן לו אמור לישראל שדה זה אני מוכר על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון אלו ופריך והא אין אדם מקנה דבר אלא בא לעולם משמע דשייך אין אדם מקנה כו' אפי' לעצמו ואע"ג דאמר לעיל דסתם מוכר אי נותן אילן דמשייר קרקע הכא בשכיב מרע אין לו לומר דשייר קרקע ולא מקום פירי אלא פירות בלבד ועוד הרי נתן כל האילן ואיך יש לנו לומר ששייר מקום פירי ומסיק דלעצמו הוי שיור דמאן דלנפשיה משייר בעין יפה משייר ויש ספרים דגרסי חוץ מפירותיו מהו והיא היא שנתן הדקל במתנת שכיב מרע ושייר פירותיו לעצמו: **אנן** אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה כו' עד ואם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו. ואע"ג דר"ל איירי לעצמו מ"מ כיון דבחוץ מיירי הכא קמבעיא לו מה יאמר ריש לקיש בזה דבעל מנת פשיטא ליה ודאי דמשייר אבל בהא קא מיבעיא ליה[ח]:

חיישינן

הלואתי לפלוני. ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אי נותן לפלוני ויפרעם לו הלוה במקומי מתקיימו הדברים ותהא הלואתו לפלוני. ואע"ג דבבריא ליתיה לאיש יכול להקנות לחבירו מלוה על פה דלהלואה ניתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אא"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר א"ל בעמעמד שלשתן כדאמר [בגיטין] (דף יג.): ומשני **הואיל ויורש יורשה.** לזו המלוה כאילו ברשותו היא ואמרינן לקמן (דף קמט.) מתנת שכיב מרע כירושה שויה רבנן הלכך כיון דליתיה בירושה ליתיה במתנת שכיב מרע: **בעמעמד שלשתן קנה.** מתלת הלכתא בלא טעמא הוא[ג] ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והחנוניים תקנו את הדבר לקנות באמירה בעמעמד שלשתן לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין ומוקמינן לה התם [גיטין יג.]: בין במלוה בין בפקדון ואע"ג דאסיקנא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אפי' הכי מטבע דקי"ל בהזהב (ב"מ מו.) דאין מטבע נקנה בחליפין אפ"ה אם נתנו במתנת שכיב מרע קנה מהאי טעמא **דהלואתי לפלוני: איבעיא להו דקל לאחד כו'.** אית דמוקמי לה בבריא ובא להודיענו דיני מכירה מה שייר לעצמו ולא נהירא לי דא"כ [ד] מה ענין בעיא זו בזו השמועה וזה הפרק בהמוכר את הספינה איבעי ן למיבעיא בשמעתא דהקונה שני אילנות (לעיל דף פח.). ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה ואמתניתין קאי דקתני בשכיב מרע שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן פירותיו לאחר ואמרינן לקמן [ע"ב] א"ר נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו אם בנמלך מת קנו כולן אם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד אלא הוה ביה שיור אבל קמאי דהוה בה שיור קנו והכא מי אמרינן שייר מקום פירי כשנתנו הדקל לראשון שייר לעצמו מקום הפירות שנפי האילן שבו גדילין הפירות וכשנתנו לשני את הפירות עדיין מקום הפירות שייר לעצמו ואילן המחובר בקרקע דמי וקורקע אי עליו שייר קרקע כל שהוא והוא מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות ואם עמד אינו חוזר והוא דאיכא קנין כדפסקינן לקמן (דף קנא:) במתנת שכיב מרע במקלת: **או לא הוי שיור.** וכשנתן הדקל לראשון כולו נתן ואיכא שיור קרקע ואמרינן לקמן [קמט:] כמה כל שהוא רב יהודה אמר ממקרקעי כדי פרנסתו: **שייר לעצמו.** הפירות מהו מי שייר מקום הפירות ולכשיבא האילן יקוץ ענפיו. כך כתוב בספרים אמר רבא א"ר נחמן אם תמלי לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיור שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר ולא נהירא לי האי לישנא משום (ג) דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן א"ל אנן אדרים לקיש מתניגין ליה. הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר דגרסינן בהו חוץ מפירותיו מהו דהוה דומיא דרב זביד ורים לקיש (ד) ד) והייגו פירוש לשון אחרון דקל לאחד ופירותיו לאחר מי הוי שיור מקום הפירות באילן וקנה ראשון דהא איכא שיור קרקע כל שהוא או לא נתנשנתן לו את הדקל הכל נתן גם מקום פירות אמ"ל לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו מי אמרינן כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו ולא הוזקק לומר בו לישנא יתירא חוץ מפירותיו אלא לשייר מקום לעצמו אמר ואיכא שיור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה: **א"ר נחמן אם תמלי לומר כו'.** חוץ מפירותיו הוי שיור דכל לשון מיותר לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא ואליבא דרב זביד דתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף פח.). לא מכר היליע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים דהיינו נמי דיוטא העליונה ואמרינן בגמרא (שם סג.) אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא אהני תנאי דע"מ לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית אם לא להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח מוציא ולא יעכב בעל החצר על המוכר ואליבא דרב זביד כו' כלומר וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש דאהני יתורא דע"מ להוציא זיזין לשיורי ליה מקום בחצר הכי נמי אהני יתור לשון דחוץ מפירותיו לשייר מקום באילן: **אנן אדרים לקיש מתניגין.** להאי איבעיא להו ולהך מילתא דרב נחמן דאם תמלי לומר כדמפרש לקמן ואזיל ובמתנת בריא ומינה תפשוט לשכיב מרע ולאו גבי דקל איבעיא אלא לגבי דיוטא כדמפרש ואזיל: **דיוטא.** היא עלייה העליונה שעל גג הבית: איבעיא

[ד] בעל קמד. [וש"ק], [ג] בעל סג. סד., [ג] [בעל דף ע.], [ד] [ער' מהר"ם גילוים אחרת בדשב"ם בזה], [ה] [ניתא לפנינו אלא בתוס' גיטין יג.: ד"ה בעמעמד],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שביב כו' בפי' הר"ר חיים. ותמוה לי לפי' הר"ח דאמאי פריך הש"ס מהך דר"ע דאמר הלואתי לפלוני דלא מכר בתמיה דר"ע לעיל בתמיה דר"ע ומוקמא שמעתא דלא נתנו במתנת שכ"מ דא"י לעמוד הא לענין זה ליתא בבריא לעמוד ולימן אלא יהא יכול לעמוד וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גב' אם תמלי לומר לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו (תוך מפירותיו מהו) תפ"מ וכ"ב גירסת הספרים אמ"ל לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו אמר רבא כו' ורש"ס גורס דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו אמ"ל לאחר לא הוי שיור תוך מפירותיו מהו אמר רבא א"ר נחמן אמ"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי תוך מפירותיו שייר מקום פירי ולגירא דרב זביד דאמר שאם רצה לומר כיון דזיזין מוציא אלמא כיון דזיזין נמי שייר הכי נמי כיון דאמר תוך מפירותיו מקום פירות שייר: (ב) רשב"ם ד"ה איבעיא להו וכו' דא"כ מפני מה קבעה בבריא זו בזו השמועה וכו' קמלי דהוה בהו שיור וכו' כשנתן הדקל לראשון וכו' הממוכר בקרקע בקרקע דמי: (ג) ד"ה שייר לעצמו וכו' דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן. נ"ב נראה דקשיא ליה דלפי גירסת ר"ח זו גם בההוא סוגיא דלקמן גרסינן ואמ"ל לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו מאי קא מיבעיא ליה הא ריש לקיש מייריי בלעצמו וכמו שהקשו התוספות ומה שהיקלו דקא מיבעיא ליה בבית לאחד ודיוטא לאחר מדא בלאו לישנא יתירא ואחריני בלישנא יתירא: (ד) בא"ד דומיא דרב זביד וכ"ל והכי פירוש לשון: (ה) תוס' ד"ה שכיב מרע וכו' בגרא"ר נקנין כיון שאין הלוה וכו' **בדבר** פפא מ"מ כיון דליתא בבריא נקנין בריהדא אלא ע"י דבר אחר: (ו) **בא**"ד מדקני בגר ואין נראה להלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה ונראה לי דהא לא משיב וכו' כיון דליתיה בענין שהוא בשכיב מרע וכו' דהוא"ל יוהם יורשה לא נקט וכו' וכפי' ר"ש הס"ד: (ז) ד"ה שכיב מרע וכו' דהטעם משום שיור: (ח) ד"ה תנהו וכו' שמעמד שלשתן אינו בעבוי"ש: (ט) ד"ה איבעיא וכו' אפילו במטלטלין אמרינן לקמן דהוו שיור: (י) **בא**"ד אפילו הכי הוו הפירות דבר אלא בא לעולם וכו' אפי' לעצמו והכי משמע לעיל בפרק המוכר את הבית דתניא בן לוי וכו' שדה זו אני:

מוסף רש"י

במעמד שלשתן. אמר לו בן (קדושין פח.) נפקד ומפקיד ומקבל מתנה (לעיל קמד.). **קנה.** כך תקנו חכמים לפי שהדבר מדיר הוא בין הבריות ולא הזקיקו חכמים לקנות בקנין ובעדים (לעיל קמד.). **שדיוטא העליונה שלי.** הוא גג שיש לו מעקה גבוה י' אמתיין

ע"ר א מיי' פ"י מהלכות גזילה ומתנה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רנג סעיף כ:

עה ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע מ"מ סימן רט סעיף ז וסעיף ט:

עו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

מוסף תוספות

א. [ד]אפי' בלשון ירושה אי אפשר לו להוריש גוף ירושה לאחד ופירות בלא גוף לאחר. ריטב"א. ב. [ד]עשו מתנת שכ"מ כירושה ואע"ג דליתא בבריא. ריטב"א. ג. אע"ג דאין יכול להקנותה. תוס' לעיל עז: ד. דתקנת חכמים היא. שם. ה. דא"כ בחנם נקט הלואה דהול"ל מטבעותי לפלוני. שם. ו. אם הנפקד או הלוה עכו"ם וא"ל ישראל תנהו לישראל אחר לא קנה כיון דאפי' אמר לו זכי לא קנה כיון דאין זכיה לעו"כ ה"ה במעמד שלשתן לא קנה וכו', ואם הנותן עכו"ם נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד ג' דהוי הלכתא בלא טעמא כ"ש ממון העכו"ם וכו'. תוס' ניטין יג: ז. [ד]כאן שנתן הדקל לאחר דילמא מאי דאמר דקל לזה ופירות לזה אותו לשון נמשך גם לשני וכאילו אומר דקל לזה ודקל לפירותיו לשני. רשב"ץ. ח. ואע"ג דעל מנת כחרוץ הוא בכל כיוצא בזה, מיהו על מנת שיור הגוף משמע טפי. רמב"ן, ועיין רשב"ץ.

רבינו גרשום

שכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני. כלומר חוב שחייב לי פלוני ההא של פלוני הרי הוא שלו וקנה לאלתר: אע"ג דליתא בבריא. דבריא שאמר לו לזה קנה כו' אלא במעמד שלשתן: אמר רב פפא לעולם מילתא דליתא בבריא ליתא דאפי' אמר לו זכי לא קנה כיון דאין זכיה לעו"כ ה"ה במעמד שלשתן לא קנה וכו', ואם הנותן עכו"ם נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד ג' דהוי הלכתא בלא טעמא כ"ש ממון העכו"ם וכו'. תוס' ניטין יג: ז. [ד]כאן שנתן הדקל לאחר דילמא מאי דאמר דקל לזה ופירות לזה אותו לשון נמשך גם לשני וכאילו אומר דקל לזה ודקל לפירותיו לשני. רשב"ץ. ח. ואע"ג דעל מנת כחרוץ הוא בכל כיוצא בזה, מיהו על מנת שיור הגוף משמע טפי. רמב"ן, ועיין רשב"ץ.

רב זביד למאי הלכתא דאע"ג דלא אמר הכי על מנת לא מכר את הדיוטא משום דלא שייכא כלל לבית ואמאי אמר חוץ לטפויי מלתא קאתי שאם רצה להוציא בה בחצר (זיזין) שמכר לו עם הבית זיזין וגזוזטרא לדיוטא שלו יוציא. הכי נמי להיכא דקאמר דקל לה לפלוני דראי לא קנה ולא נתנו לו אלא לקצוץ ממנו נופין יבשין וכיון דהוסיף ואמר חוץ מפירותיו דראי לטפויי מלתא קאתי בבגוף דקל שיורי שייר ומתנתו מתנה. ל"א אביבא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר לעצמו מקום פירי בגוף הדקל ומתנתו מתנה (שיור) או לא. אם תמצא לומר לא שייר ואין מתנתו מתנה הואיל דלא שייר בגוף הדקל אם תמצי לומר דמשייר לעצמו בעין יפה משייר הואיל ושייר פירות שייר בדקל מקום פירות ומתנתו מתנה או לא: אמר רבא אם תמצי לומר כו': א"ל ר' אבא. הא מילתא דרב זביד דפשיטא לכו הא אנן בלשון לעצמו מאי. מי אמרי' כל לגבי נפשיה כי משייר לעצמו בעין יפה משייר הואיל ושייר פירות שייר בדקל מקום פירות ומתנתו מתנה או לא: אמר רבא אם תמצי לומר כו': א"ל ר' אבא. הא מילתא דרב זביד דפשיטא לכו הא אנן בלשון

ג) נראה דל"ל דאי יחזור ויעמוד שיחזור וכו'. ד) ל"ל דבהכיא שעתא שנתן הדקל הא שייר לו הפירות וכו'.

קמח: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

חיישינן שמא יש לו נכסים במקום אחר. ואע"ג דאמרי' לעיל איפכא להקל ומיחוש דלמא עיוני עיין והדר יהיב היינו טעמא דמסתבר למימר עיוני עיין הואיל וכבר חלקם[א] שכיב איבעיא להו בית לאחד ודיוטא לאחד מהו מי הוי שיור או לא אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיור חוץ מדיוטא מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיור [א]חוץ מדיוטא הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר [ב]שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון דשייר דיוטא מקום זיזין נמי שייר [ג](הכא נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירי שייר) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים [ד]רואין אם במחלק מת קנו כולן עמד חוזר בכולן אם בנמלך מת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון [ה] ודלמא עיוני קא מעיין והדר יהיב סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב אמר רב אחא בר מניומי אמר רב נחמן [ו]שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת ואלא מתני' דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת היכי משכחת לה אמר רב חמא [ז] [ח]באומר כל נכסי מר בר רב אשי אמר [ג] [ח]במוחזק לן דלית ליה איבעיא להו חזרה במקצת הוי חזרה בכולה או לא תא שמע כולן לראשון ומקצתן לשני [ט]שני קנה ראשון לא קנה מאי לאו בשמת לא בשעמד הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא [ג]מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אי אמרת בשלמא בשעמד משום הכי שני לא קנה אלא אי אמרת בשמת תרוייהו ליקנו א"ל רב יימר לרב אשי ותהוי נמי בשעמד אי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה היינו דשני מיהת קנה אלא אי אמרת חזרה במקצת לא הויא חזרה בכולה ניהוי כמחלק ולחד מינייהו לא ליקנו [י]והלכתא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה רישא משכחת לה [ח]בין שמת בין שעמד סיפא לא משכחת לה אלא כשעמד [ט]איבעיא להו [ז]הקדיש כל נכסיו ועמד מהו מי אמרינן כל לגבי הקדש גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני הפקיר כל נכסיו מהו מי אמרינן כיון דאף לעניים כעשירים גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני חילק כל נכסיו לעניים מאי מי אמרינן צדקה ודאי מגמר גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני [יא]תיקו[יב] [ד] (ל"א) הקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו [כ]חילק כל נכסיו לעניים מהו תיקו אמר רב ששת [ל]יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הן במתניתא תנא [מ]אף יחסין וירת בראוי ליורשו [נ]ור' יוחנן בן ברוקא היא איבעיא להו יהנה

איבעיא להו בית לאחד ודיוטא לאחד מהו. במתנת בריא ודיוטא לאחד [פ] הוי מקום שיור מי איכא למאי בעל דיוטא שיור מקום בחצר להוצאת זיזין או לא. אם תמצי לומר לא הוי שיור לאחריני אבל לעצמו הוי שיור כגון דאמר ליה בית אני מוכר לך חוץ מדיוטא העליונה או דלמא ליכא שיור: **ואליבא דרב זביד.** דכי א"ל סתמא בית זה אני מוכר לך לא קנה דיוטא העליונה כדתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף פא.) לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים דהיינו דיוטא וכי א"ל חוץ לטופיי מילתא קאתי ושייר לו מקום בחצר להוצאת זיזין מן הדיוטא לחצר של לוקח: **אם במחלק.** שמשעה ראשונה שהתחיל לחלק היה בדעתו לחלק כל נכסיו ולא לשייר כלום: **אם מת קנו כולן.** כדין כל מתנת שכ"מ שאין צריכה קנין אם מת: **אם בנמלך.** שלא היה בדעתו לחלק כל נכסיו אלא אחר שחילק שתק ולא רצה לחלק עוד חזר ונמלך בעצמו לחלק כל הנותר: **אלא באחרון.** בלבד דלא הוי בה שיור אבל קמאי קנו כדקתני מתניתין[ו] שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה: **ניחוש.** דלמא האי דשתיק וחישב בין מתנה למתנה לא חזר בנמלך אלא עיוני מעיין מה יתן לכל אחד ומעיקרא היה בדעתו לחלק את הכל ויחזור בו כשיעמוד מחליו ואמאי קנו קמאי: **סתמא דשכיב מרע.** עיוני קא מעיין בלבו מה יתן לכל אחד קודם שיבואו לפניו ואין לו לשתוק בין זה לזה ומדשתק נמלך הוי: **אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו.** הידועין ולא נמצא לו שיור ועמד אינו חוזר כו': **באומר כל נכסי.** לא חילק שדותיו וכרמיו לכל אחד בפני עצמו אלא לשון זה כתב כל נכסי אני נותן לפלוני ופלוני דכל היכא דאיתנהו נתונין הן [ו] במתנה ואין כאן שיור. ובפר"ח גרס כל נכסי אלו הן ולא הגיהא: **במוחזק.** שאנו מוחזקין בו שאין לו עוד נכסים: **איבעיא להו חזרה במקצת.** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר בו במקצת ונתן שוב לאחר שהרי יכול לעשות כן דלאמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי בפיתקין לעיל (דף קנה:) מי הויא חזרה בכל הנכסים שנתן לראשון דלגבי דעתיה שמתחרט בראשון ומה שנתן לשני מתנה במקצת היא דאיכא שיור והויא מתנה ומאתו יורשין ומפקי מיד ראשון כל המותר או לא הויא חזרה אלא מה שנתן לשני קנה שני והנותר קנה ראשון ואם יעמוד מחליו יחזור בשניהן שהרי לא שייר לעצמו כלום: **פ"ש דסניף כולן לראשון.** במתנת שכ"מ ומקצתו נתן לשני אחזר במקצת: **שני קנה.** מה שנתן לו ממה נפשך ל"ש מת ול"ש עמד דהא מתנת שכ"מ במקצת היא והויא מתנה שהרי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון שהרי ראשון לא קנה: **מאי לאו בשמת.** וקתני הראשון לא קנה אלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולהו דאי לא הויא חזרה תרוייהו ליקנו בכל הנכסים: ומשני **לא.** לעולם לא הויא חזרה ובדייתא כשעמד הלכך שני קנה דמתנה במקצת לא מצי הדר ביה כדקתני מתני' אבל בראשון שניתנו לו כל הנכסים בלא שיור אם עמד אחר כדתנן במתני' ולקמן פרכינן אי כשעמד תרוייהו לא ליקנו ואפי' שני דכיון דחזרה במקצת לא הויא חזרה בכולהו גבי שני ליכא שיור דהא לא הדר ביה מראשון אלא במה שנתן לשני וכיון שניהן נתן הכל ולא שייר לעצמו כלום ומהכא פשטינן דמסקנא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה הלכך בין שמת בין שעמד שני קנה שהרי חזר בו מראשון לגמרי ושייר לעצמו שיור נכסיו שנתן לראשון וחזר בו מהן ומתנה במקצת שמה מתנה: **פ"ש מספינרא.** דבשעמד עסקינן דקתני מקצתן לראשון (ו) וחזר בו ונתן כולו לשני ראשון קנה שהיה בה שיור והויא מתנה כדקתני מתני' דמתנת שכ"מ במקצת מתנה גמורה היא שני לא קנה כלל דלא שייר לעצמו כלום והלכך אם עמד חוזר: **אי אמרת בשלמא בשעמד היינו דשני מיהא לא קנה.** כדתנן [לעיל קמו:] לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה: **אלא אי אמרת בשמת תרוייהו נמי ליקנו.** כדין מתנת שכ"מ שקונה אחר מיתה היכא דליכא שיור ואם עמד חוזר דאילו מתנה במקצת בין מת בין עמד מתנה גמורה היא אלא לאו בשעמד ומדסיפא בשעמד ריש"ל נמי בשעמד: **א"ל רב יימר לרב אשי ותסוי נמי.** ריש"ל בשעמד אפ"ה תפשוט דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה דאי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה (ח) היינו דשני קנה דאיכא שיור נכסים לשכ"מ שחזר בו ממה שנתנו לראשון וראשון לא קנה אלא אי אמרת לא שמה חזרה אלא מה שלא נתן לשני נשאר ביד ראשון תרוייהו נמי לא ליקנו שהרי בין שניהם נתן כל הנכסים ולא שייר לעצמו קרקע כל שהוא: **בין שמת בין שעמד.** שני קנה דהא הדר ביה מראשון ואיכא שיור טובא ראשון לא קנה דהא הדר ביה ואפי' מת לא יקנה ראשון דהא קי"ל [לעיל קנה:] דייתיקי מבטלת דייתיקי מה לי חוזר בו מראשון ונותן לשני מה לי חוזר בו ומעכב לעצמו וליורשיו: **פיפא לא משכחת לה אלא כשעמד.** הלכך ראשון קנה דמתנה מקצת הוא ואיכא שיור שני לא קנה דלא הוה במתנתו שיור דאי בשמת תרוייהו ליקנו: **איבעיא להו.** שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו בלא שיור ואח"כ עמד מחליו מי מצי הדר ביה מי חמיר ממתנת הדיוט דיימא דגמר והקדיש הכל בלב שלם בין יחיה בין ימות. ואת"ל דגבי הקדש הכל מוקדש ואפילו עמד: **הפקיר כל נכסיו מהו.** מי לימא כוונתו לשמים ואקני לגמרי לכל מי שיבוא ויזכה או לא א"נ כיון דהפקיר ממונו הוציאו מדעתו לגמרי ואינו חפץ בחזרתו שאינו רוצה ליהנות עוד ממנו ואת"ל גבי הפקר דאינו מושך זכה הממון הוציא והפקירו ולא דקדק לחלקו לאוהביו: **חילק נכסיו לעניים מהו.** מי לימא יד עניים כיד הקדש ואם עמד אינו חוזר או לא תיקו: **א"ר ששת.** שכ"מ שאמר יזכה פלוני בנכסיי או יטול או יחזיק או יקנה כולן לשון מתנה וקנה דלשון מתנה בעינן דלאמרינן לעיל (דף קמז:) ידור פלוני בבית זה לא אמר ולא כלום עד דאמר תנו או יטול ויקנה או יחסין וירת אם הוא ראוי ליורשו כגון בן בנים: **ור' יוחנן בן ברוקה היא.** דאמר בפירקין דלעיל (דף קנ.) דבריו קיימין וקי"ל כוותיה דפסקינן המתם הלכה כמותו: יהנה

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טז ועי' במ"מ טוש"ע ח"מ סי' ריב סעיף ג:

עח ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הל' כא סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' רז סעיף יא:

עט ג ד ה מיי' שם הל' כ ועיין בהגשות ובמ"מ טוש"ע שם ס"י:

פ ו ז ח מיי' שם פ"ע הל' יז סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף יב:

פא ט י כ מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ג וחזור בכולן:

פב ל מ מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף ב:

רבינו גרשום

בעיא מתניתן לי' ואדריש לקיש דאמר ריש לקיש כו' משום דלטפויי מלתא קאתי: איבעיא להו מכר בית לאחד ודיוטא לאחר מהו. מי אמרינן דהוי שיור בחצר ומצי האי שני להוציא בה זיזין וגזוזטראות: אמר לראשון חוץ מדיוטא אני מוכר לך. הוי שיור בגוף החצר דלטפויי קאתי: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים. ולא שייר כלום: רואין אם כמחלק. שיהיה שדה זו לפלוני ו) וכן מכל נכסיו ואם מת קנו כולן ואם עמד מחליו חזרו בכולן אפי' מראשון דלא אמרי' מה שנתן לאחרון הרי שיור לקמאי משום דאמר מעיקרא הוה סדור בלבו מה שיהא נותן לכל חד ואילו היה יכול לומר לכולן בדבור אחד היה עושה אלא שאי אפשר לקרות שתי שמות כאחת ולא הוי אחרון שיור יותר מראשון דלכולן רצה לומר בדבור אחד אלא שאי אפשר הלכך אם עמד חזרו בכולן אפי' מראשון: אם בנמלך. שנתן שדה אחת לפלוני וקודם שהיה נותן לאחר היה מתחין ומימלך מעצמו ואחר כך נותן וכן בכולן. ודאי הוי שיור ואם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא שייר מאחרון כלום. ומקשי' ואמאי קנו כולהו לבר מאחרון וניחוש דלמא האי דמימלך השתא עיוני מעיין ומחשב האיך סידר בלבו מעיקרא לכל אחד איזו שדה לזה ואיזו לזה ולהכי שתק עד דאידכר ולא משום דמשייר הלכך ליהוי חוזר בכולן. ומשני לעולם אינו חוזר אלא באחרון בלבד וכל אחרונה הוי שיור לראשונה הואיל דנמלך. ודקא אמרת ניחוש דלמא עיוני מעיין ודאי לא מעיין השתא בשעת דבור דסתמא שכיב מרע מידק דייק ברישא מאי דבעי למיעבד והדר יהיב בשעה אחת לכל מאן דבעי אלא האי כיון דמתמלך ומתתין שעה בין נתינה לנתינה ש"מ שיורי שייר ואינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא שייר לו כלום: שמא יש לו נכסים במדינה הים. ושייר לעצמו: היכי משכחת לה. הא מצינן למימר שמא נכסים יש לו במדינה הים ושיירו ואמאי אין מתנתו מתנה: באומר כל נכסי לו. דהשתא לא משייר ליה כלום בעולם. והא דאמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו עמד אינו חוזר משום דכל נכסין שבכאן משמע שכתב לו ולא אותן שבמדינת הים: ומר בר רב אשי (משמיה) אמר מתני' במוחזק. שמוחזק הוא שאין לו נכסים במדינת הים שלא היה שם מעולם ומשום הכי לא שייר ואין מתנתו מתנה. ולעולם כדקאמר רב נחמן: איבעיא להו. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר וכתב מאותן הנכסים עצמן מקצתן לאחר שראשי הוא לעשות כן כדאמר דייתיקי מבטל דייתיקי: מאי. מי אמרינן כיון דחזר במקצת כמאן דחזר בכולהו דמי ואין לו לראשון כלום. או דלמא במאי דחזר חזר במאי דלא חזר לא חזר וקני במאי דלא חזר: ת"ש כתב כולן נכסים לראשון ומקצתן של אותן נכסים כתב לשני. דחזר במקצת מראשון. שני קנה דלא חזר במתנתו: ראשון לא קנה. אפי' במאי שלא חזר: מאי לאו בשמת. אותו שכיב מרע עסקינן ושמעת מינה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: לא בשעמד. לעולם לא הויא חזרה בכולה והכא מאי טעמא ראשון לא קנה הואיל שכתב לו כל נכסיו דלא שייר לעצמו כלום וכיון דעמד לא קנה ושני קנה משום דלא כתב לו אלא מקצת אבל אם מת לא הויא חזרה בכולה: הכי נמי מסתברא. דברייתא בשעמד הוא: מדקתני סיפא. דהך ברייתא כתב

ו) נראה דל"ל אם כמחלק שיהיה שדה זו לפלוני ושדה זו לפלוני וכך מכל נכסיו וכו'.

מסורת הש"ס

א) [לעיל קנ: פד.], ב) רש"ל מ"ז, ג) נדרים מג.; ד) [נר' תוס' לקמן קנד: ד"ה שכיב], ה) מאיכעיא להו עד תיקו אינו מגירסת הרמב"ם. רש"ל, ו) [לעיל קנ.], ז) [לעיל קמו:].

הגהות הב"ח

(א) גמרא אלא באחרון ביחוש דלמא עיוני: (ב) שם כאומר כל נכסי. נ"ב ס"א כאומר נכסי אלו: (ג) שם במוחזק לן דלית ליה. נ"ב גם מכאן רמיה למה שכתבו תוספות לעיל דף מד ע"ב דאפשר שיש אדם שאין לו קרקע ע"ש: (ד) שם לא גמר ומקני מיקו איבעיא להו הקדים כל נכסיו כל"ל ומיהא נ"ל ממתק: (ה) רשב"ם ד"ה איבעיא וכו' לאחר הס"ד ואח"כ מ"ה מי הוי שיור כל"ל ומיהא מקוס ממתק: (ו) ד"ה באומר וכו' במתנת שכיב מרע ואין כאן: (ז) דולן לבני. נ"ב פ' וכולן מה שייר ולא נתן לראשון נתן הכל לבני וכן פירשו הרי"ף והרמ"ם להגיה: (ח) ד"ה א"ל רב יימר וכו' מזרה בכולה היינו דשני:

מוסף רש"י

שאם רצה להוציא בה זיזין. שאם רצה מוכר לסולית זזין מדיוטא עליונה כנגד חצר של לוקח שמכר לו זה הבית והסלה, מוציא. דלהכי אהני מקום הכי אמר לוקח לו זה הבית מקום הכי אמר לוקח לו זה הבית והסלה, דשייר בתנאי מקום בחצר (לעיל סג: עי"ש). **מקצתן לראשון וכולן לשני.** שכיב מרע שנתן מקצת נכסיו לאחד ושאר כולן כתב לשני, ראשון קנה שני לא קנה. ואם עמד חוזר בשני ואינו חוזר בראשון, לפי שכשכתב לראשון שייר לעצמו מה שנתן אחר כך לשני, ומן הסני חוזר דלא שייר כלום ומשום הכי לא קנה (נדרים מג:).

מוסף תוספות

א. [ו]הוכיח סופר על תחילתו הכ', ומה שהוא מפסיק בין מתנה למתנה, עיינתי קא מעיין. רבינו יונה.

רבינו גרשום (המשך)

מקצתן לראשון וכולן הנכסים שנשתיירו לשני ראשון קנה משום דשייר. שני לא קנה דלא שייר לעצמו כלום: אלא אי אמרת בשמת תרוייהו ליקני. כדאמרינן לעיל אם כמחלק מת קנו כולם והא מחלק הוא. אלא ש"מ בשעמד ואכתי לא שמעת מינה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: אמר ליה רב יימר לרב אשי ותיהוי נמי ברייתא זו בשעמד. ואפ' הכי איכא למידק מינה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: אי אמרת בשלמא כו' היינו דשני מיהת קונה. דהואיל דחזרה במקצת מראשון הוה כחזרה בכולה וברשותיה דנותן קיימי והוא לא נתן לשני אלא מקצתן הרי שייר מקצת שלא נתן לעצמו משום הכי קנה שני: אלא אי אמרת לא הויא חזרה בכולה. תרוייהו לא ליקני ראשון לא ליקני שכתב לו כל נכסיו ולא שייר לעצמו כלום ושני לא ליקני הואיל דחזרה במקצת לא הויא חזרה בכולה ולא נשתייר לעצמו כלום דאותו מקצת מראשון נתן לשני והשאר היו ברשות ראשון ולא ברשות נותן. אלא לאו ש"מ דמשום הכי קתני רישא שני קנה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה ונשתייר לו

מקצת. והכי הלכתא דחזרה במקצת הוי חזרה בכולה. ורישא דהך ברייתא מתוקמא שפיר בין בשמת בין בשעמד. דאם מת הואיל שנתן כולן לראשון ומקצתן לשני שני ודאי קנה ראשון לא קנה. דכי היכי דחזר במקצת שנתן לשני חזר נמי בכל מה שנשתייר לו לראשון בין בשעמד ראשון לא קנה דהא כתב לו כל נכסיו בלא שיור ושני קנה שכשחזר במקצת מראשון חזר בכולן וכשנתן מקצת לשני שייר לעצמו מקצת האחר: סיפא לא משכחת לה. דראשון קנה שני לא קנה: אלא בשעמד. ולא משום טעמא דחזרה אלא משום דלראשון שייר ולשני לא שייר דאי בשמת תרוייהו ליקני: הקדיש כל נכסיו מהו מי אמרינן. הואיל דלא שייר כלום חוזר בו כדין מתנת הדיוט. או דלמא אינו חוזר ולא דיינינן ליה כהדיוט וכך מפרשי' הפקיר וחילק: אם תמצי לומר הפקיר לא ידע ממאן ליתבע. חילק מהו: כולן לשון מתנה הוא. וקנה. בראוי ליורשו

יהנה בהן מהי דניהוי כולהו מתנה קאמר
או דלמא ליתהני מינייהו מידי קאמר יראה
בהן מהו יעמוד בהן מהו ישען בהן מהו [א]תיקו
איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו אמר רב
יהודה אמר רב [ב]אם עמד אינו חוזר וזימנין
אמר רב יהודה אמר רב אם עמד חוזר ולא
פליגי [ג]הא דאיתנהו לזוזי בעינייהו הא
דפרעינהו בחובו איבעיא להו שכיב מרע
שהודה מהו ת"ש דאיסור גיורא הוה ליה
תריסר אלפי זוזי בי רבא רב מרי בריה הורתו
שלא בקדושה ולידתו בקדושה הואי ובי רב
הוה אמר רבא היכי ניקנינהו רב מרי להני זוזי
אי בירושה [ד]לאו בר ירושה הוא אי במתנה
מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן [ה]כל
היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה כל
היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה אי
במשיכה ליתנהו גביה אי בחליפין [ו]אין
מטבע נקנה בחליפין אי אגב קרקע לית
ליה ארעא אי במעמד שלשתן אי שלח לי
לא אזילנא מתקיף לה רב איקא בריה
דרב אמי אמאי [ז]ולודי איסור דהלין זוזי דרב
מרי נינהו וליקנינהו באודיתא אדהכי
נפק אודיתא מבי איסור איקפד רבא אמר
קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי:

שייר

שכיב מרע שהודה מהו. פירש רבינו שמואל דמיבעיא ליה אם אומר כן שלא להשביע את בניו או דלמא כיון דאודי והא דאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כט.): דאדם עשוי שלא להשביע את בניו התם מיירי שמחזיק עצמו עבד לוה לאיש מלוה עשוי שלא להשביע את בניו אבל גבי פקדון אינו עושה ודאי [שלא] להשביע את בניו אלא מודה ואין נראה לומר דאדרבה כ"ש הוא שיומר יש לנו לומר שאומר אמת במלוה כיון שמשעבד עצמו אבל גבי פקדון עושה שלא להשביע את בניו ועוד איזו ראיה מביא מאיסור גיורא שהודאתו היתה ודאי אמת כדי ליתן דלא שייך כאן מידי שלא להשביע את בניו[א] ונראה לר"י לפרש (ג) כן שכיב מרע שהודה מהו מי שהודה שיש לפלוני מנה בידו אע"פ שאנו מוחזקים בו שאין לו מי אמרינן דקני במתנת שכיב מרע[ב] ואם עמד חוזר או דלמא קני לגמרי[ג] ואם עמד אינו חוזר ופשיט מההוא מעשה דאיסור גיורא דקני לגמרי במתנת בריא על ידי הודאתו דאי במתנת שכיב מרע היאך קנה והא אמרינן כל מאן דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כו' א"כ במתנת בריא היא ואם עמד אינו חוזר וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דפירש לודי איסור דהנהו דמיס דרב מרי בריה וקני להו באודיתא דאבוה ועוד יש מפרשים שכיב מרע שהודה מהו פי' שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים והקנהו לזה מי מהני להקנותו באמירה בעלמא או לא ופשיט ליה מעובדא דאיסור דקני באמירה בעלמא והי"ה נמי בבריא הוה מלי למיבעי אלא אפילו בשכיב מרע דמקני באמירה בעלמא לא פשיטא ליה אי קני אי לא מייהו אי קני בשכיב מרע לא הוה שמעינן דקני בבריא אבל אי לא הוה קני בשב"מ כ"ש בבריא מ"ר ולאשון עיקר: **רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה כו'.** וביבמות פרק החולץ (דף מה: ושם) אמרינן אכשריה (ד) לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל ואע"ג דכתיב מקרב אחיך כו' כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה וזה ודאי היה גר ויוכל להיות שהוא שבכאן בנו של איסור מיהו בפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד. ושם ד"ה ואמרי) רב מרי בר רחל ישראל גמור היה דקאמר התם רבה אבוה דרב מרי בר רחל וא"ל דתרי רב מרי בר רחל הוו [ה]מיהו מה שפירש רבינו שמואל דרב מרי בר איסור גיורא שבא על בת שמואל קודם שנתגייר והורתו שלא בקדושה שנשבית כדאמרינן בכתובות (דף כג.) אין נ"ל [ו]דהא שהודה בגיטין בפ' התקבל (דף סה: ושם) גניבא יולא בקולר הוה כי נפיק אמר הבו אריבא מאה זוזי לר' אבינא מחמרא דנהר פגיא כו' ולא אמרינן התם מלוה לקיים דברי המת ואע"ג דאפי' באומר כשהיה בריא אמרי' ליה הכי כדמוכח בפרק קמא דגיטין (דף טו.) ועוד קשה מהא דפרק השולח (שם דף מ.) גבי פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח תעשה לה קורת רוח כו' דאמרינן התם מלוה לקיים דברי המת מייהו מזה אין קשיא כלל כמו שאפרש בסמוך ור"י תירץ דלא אמרינן מלוה לקיים דברי המת אלא היכא שהוא ביד שליש [ב] כי הא [ג] דתנן שקל לבני כו' וכי ההיא דמס' כתובות פרק מציאת האשה (דף פט: ושם) המשלים מעות לבתו יעשה שליש מה שהושלם בידו

ומוקי

יהנה. ירלה: **הא דאיסנהו בעינייהו.** חוזר דלהכי שבקינהו (ה) אם לעמוד מחליי אחזירם: **דפרעינהו בחוביה.** אם עמד אינו חוזר: **איבעיא להו שכיב מרע שהודה.** ואמר בחליו שדה ומעות הללו של פלוני הן ואע"פ שהיינו מוחזקים בנכסים הללו שאינן של אותו פלוני שהיינו יודעין שהן של זה המודה בהם לאחרים מי אמרינן שהוא אומר כן שלא להשביע את בניו או דלמא כיון דאודי אודי. **פ"ש כו'.** ומסקנא דהודאתו הודאה. ואע"ג דאמרינן בנהדרין בפרק דיני ממונות תניינא (דף כט.): הוה דהוו קרי ליה עכברא דשכיב אדינרי כי קשכיב אמר פלניא ופלניא מסקו בי זוזי אתו מבעיניהו ליורשים כו' ומסקנא אדם עשוי שלא להשביע את בניו ופטורין מלשלם והכא אמרינן דאזלינן בתר הודאת פיו נראה בעיני דהתם היינו טעמא כיון שעושה עצמו עבד לוה לאיש מלוה ודאי להחזיק עצמו כעני היה עושה אבל כיון שהממון בעין והוא מודה של פלוני הוא י"ל שהפקידו אצלו מקודם לזה השכיב מרע או הקנה לו השכיב מרע ע"י אחר והרי הוא חפץ שיבא לידו: **דאיסור.** הוא איסור גיורא שבא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר ונתעברה הימנו בגיות את רב מרי בר רחל ובתוך כך נתגייר ואח"כ נולד רב מרי והוה ליה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והיא מבנות שמואל שנשבו דלתיתא בכתובות (דף כג.): **אמר רבא במאי קני להו כו'.** והלכך אני זוכה בהן דנכסי הגר דינן כהפקר והרי הן בידי והנני קודם וזוכה: **גר לאו בר אורוסי הוא.** דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים (ו): **דיתיה בירושה.** כגון רב מרי ליתיה נמי בדין מתנת שכיב מרע: **ליתנהו גביה.** אין המעות בביתו של איסור שיוכל ליתנם לו בידו: **אין מטבע נקנה בחליפין.** בבבא מציעא בהזהב (דף מו.): **אי אגב קרקע.** דלאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כו.) ונפקא לן מקרא דלכסף ולזהב וגו' עם ערי מלוכות אשר ביהודה: **אם כמעמד שלשתן.** אני ואיסור ורב מרי ביחד נפקד ומפקיד ומקבל מתנה: **לא אזילנא.** בתר איסור פן אפסיד: **אמאי.** לא תמצא ענין שיוכל רב מרי לזכות (ז) והלא יודה איסור שהן של רב מרי ויזכה בהן: **אדהכי והכי נפק אודיתא.** מתוך שנאמר בבית המדרש יצא הקול ולימדוהו לטעון כן. כל אלו הדברים שאמר רבא הלכות הן:

כמה

אמרינן בירושלמי שאמרה אמת במה שאמרה נשביתי וטהורה אני וה"ג משמע בגמרא שלנו דאמר ליה ר' יוחנן לרב שמן בר אבא זיל איטפל בקרובתך על כן נראה דהא דאמרינן בעלמא[ג] רב מרי בריה דבת שמואל אחר הוה ושמא הוא שנזכר כאן בפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד.) ומה שקורא אותו על שם אמו לפי שרוצה ליחסו אחר שמואל כדאשכחן[ד] רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב וכן רבי שמעון בן פזי ואבא שאול בן אמא מריס (כתובות פז.): **כל[ה] דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע.** נראה לי דאם היו לגר בנים אימא במתנת שכיב מרע אע"ג דהמקבל גר דליתיה בירושה דעל הנותן הוא דאיכא קפידא ולא על המקבל ולדבר בפרק ווסאין על האנוסה (יבמות דף צט.). שיש בן מוכר את אביו דמוקי[ו] שכתב כל נכסיו לעבדו חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד ואם מת ולא חזר קנה העבד הכל כדאיתא בפ"ק דגיטין (דף ט.). ועבד ליתיה בירושה: **ואי אגב קרקע לית ליה ארעא.** וה"נ הוה יכול איסור להודות שיש לו קרקע[ז] כדפרישית לעיל בפרק חזקת הבתים (דף מד: ד"ה דלא) אלא שפיר קאמר לקמן דליקנינהו ביהליה באודיתא שהודה שהמעות עצמן של רב מרי[ח]: **מגמרי טענתייהו לאינשי ומפסדי מנאי.** ואם תאמר הא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף י: ושם) הלוה מעות מן העובד כוכבים שנתגיירו בניו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו והא תניא רוח חכמים נוחה הימנו ל"ק כאן שהיתה טורתו ולידתו בקדושה כאן בקדושה ולידתו בקדושה ואם כן היה לו לרבא להחזיר[ז] ותירץ ר"ת דהתם כיון שעשה לו העובד כוכבים חסד שהלוה לו יעשה עמו חסד ויתן לבניו[ז] אבל כאן שלא עשה עמו חסד כשהפקידם אצלו אין צריך להחזיר לבניו והכ"ר יצחק ב"ר מאיר פי' דכיון דלא קתני בהדיא בברייתא ואם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו לא הוה חיישי לה רבא[ח] ואין נראה כלל דהא מדקתני אם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו מכלל דאם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו וקתני לה לכולהו בני במסכת שביעית (פ"י משנה ט) המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו[ט] והמלוה מעות מן הגר והחזיר לבניו רוח חכמים נוחה הימנו וקתני נמי בפרק במה מטלטלין נקנין במשיכה ואם קיים דבריו שלא במשיכה רוח חכמים נוחה הימנו ואמר עלה בהזהב (ב"מ דף מח. ושם) דאם לא קיים דבריו אין רוח חכמים נוחה הימנו מכלל דבכולהו בני שמעינן מכלל הן לאו[ו]: **דקא מגמרי טענתא לאינשי כו'.** יש תימה למה לא קיים רבא את דבריו והא קיימא לן מלוה לקיים דברי המת[ט] ועוד הא דקיימא לן לקמן (דף קנא:) ובכל דוכתי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו תיפוק ליה דמלוה לקיים דברי המת למאן דאית ליה דהיינו ר' מאיר[ז] ומתנת שכיב מרע נמי לא קניא אלא לאחר מיתה ותירץ הר"ר יצחק ב"ר מאיר דלא אמרינן מלוה לקיים דברי המת אלא היכא דאמר תנו מנה זה לפלוני ולא אמר תנו כל כי האי גוונא לא הוה אמרי' מלוה לקיים דברי המת מיהו קשיא מדמייתו חכמים ראיה לר' אליעזר דדברי שכיב מרע נקנים באמירה מההוא דאמון של בני רוכל שקיימו חכמים את דבריה (לקמן דף קנו:) אלמא דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו (ו) ואין ראיה היא דלמא היינו טעמא דמלוה לקיים דברי המת ואין לחלק בין היכא דאמר תנתן כביתי לבתי להיכא דאמר תנו ועוד קשיא מהא דאמר בגיטין בפ' התקבל (דף סה: ושם) גניבא יולא בקולר הוה כי נפיק אמר הבו אריבא מאה זוזי לר' אבינא מחמרא דנהר פגיא כו' ולא אמרינן התם מלוה לקיים דברי המת ואע"ג דאפי' באומר כשהיה בריא אמרי' ליה הכי כדמוכח בפרק קמא דגיטין (דף טו.) ועוד קשה מהא דפרק השולח (שם דף מ.) גבי פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח תעשה לה קורת רוח כו' דאמרינן התם מלוה לקיים דברי המת מייהו מזה אין קשיא כלל כמו שאפרש בסמוך ור"י תירץ דלא אמרינן מלוה לקיים דברי המת אלא היכא שהוא ביד שליש [ב] כי הא [ג] דתנן שקל לבני כו' וכי ההיא דמס' כתובות פרק מציאת האשה (דף פט: ושם) המשלים מעות לבתו יעשה שליש מה שהושלם בידו

מסורת הש"ס

(א) [נ"מ מו.], ב) [עי' יבמות לח.], ג) [בכרכות טז. ועוד מובא], ד) [לעיל נא: מולין לב.], ה) מהכ"ל כתב דע"ק הוא וכ"ל ר"י ר"ל ר"י בעל התוספות, ו) [נ"ל והלוה], ז) [וע"ע תוס' קדושין יח. ד"ה כלן],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רב מרי. מיהו מה שפי' ר"ש. וכ"כ רש"י בברכות דף טו ע"ב ד"ה כהה דבת שמואל: **בא"ד והא אמרי'** בירושלמי וכו'. עי' שבת קנד תוד"ה ואמרי לה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הא וכו' שבקינהו אמר אם אעמוד מחליי אחזורו הס"ד: (ב) ד"ה אמאי וכו' לסוף בהו ולבא: (ג) תוס' ד"ה שכיב מרע וכו' ונראה לר"י לפרש שכיב כל"ל ותיבת כן נמחק: (ד) ד"ה רב מרי וכו' אכשריה **רבא** לרב מרי: (ה) ד"ה כל היכא דאיתיה וכו' דמוקי **רבי** בשכיב מרע וכן מי שבתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר: (ו) ד"ה דקא מגמרי וכו' וכמסורין דמו ומאי דאיה היא דילמא: (ז) **בא"ד** כי הא דתניא האומר תנו שקל לבני כו' וכי ההיא:

מוסף תוספות

א. דהא לבנו עצמו הודה. ריטב"א. ב. [ד]כיון דהוא מצוה מחמת מיתה אמרינן כמו שדרכו ליתן מתנות מחמת מיתה כך דרכו שהוא מודה שחייב מנה לפי שחפץ ליתן לו מנה במתנה. רבינו יונה. ג. [ד]הודאתו הודאה גמורה היא כהודאת בריא. רשב"א. ד. אע"פ שלא היה לו מעולם. תוס' לעיל מד: ה. ולא עבד איסור איסורא וכו', כי תקנת חכמים היא שתועיל ההודאה כמו קנין סודר גם משיכה. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ו. וכי לא היה רוצה שתהא רוח חכמים נוחה הימנו. תוס' קידושין יח. ז. [ש]רוח חכמים נוחה הימנו שלא ישלם רעה תחת טובה. שם. ח. דנהי דרוח חכמים נוחה הימנו אם עושה לפנים משורת הדין כיון דהורתו בקדושה אבל אם אינו עושה כן אינו עובר כלל על מדת הדין ויקוב הדין את ההר. שיטמ"ק. ויש מי שתירץ דרוח חכמים נוחה הימנו דקאמר לאו למימרא דיקפידו חכמים להחזירו לו אלא לומר שאע"פ שבליידתו שלא בקדושה הקפידו שלא להחזיר ואם החזיר אין רוחם נוחה הימנו בליידתו בקדושה אם רצה להחזיר מחזיר ואין חכמים מקפידין בדבר. רשב"ץ קידושין יח. ט. נ"א: ואיכא למידק אמאי לא מקנה מטעם מצוה לקיים דברי המת. דהא מכיון דאמר איסור דליתבינהו רבא לרב מרי ליחייב רבא משום מצוה לקיים דברי המת. ריטב"א. י. דחכמים פליגי אר"מ ולית להו מצוה לקיים דברי המת. תוס' לקמן. יא. [ד]צריך שיאמר בלשון צוואה. ריטב"א. יב. דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשמוציא הדבר מרשותו ומניחו ביד אחרים. מיוחס הר"ן גיטין יג.

פג א מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף ב ולח קנה:

פד ב ג מיי' שם הלכה כא סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ג:

פה ד מיי' פ"א שם הל' ו ופ"ט הל' ז ועי' בהגהות ומ"מ ופ"ו מהל' מלוה הלכה י סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף א וסי' עה ס"א וסי' רפג ס"ג:

פו ה מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז ועי' בהג"מ סמג שם טור ש"ע חו"מ סי' רנ ס"ג:

פז ו מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה א סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף א:

פח ז מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הל' ט סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ג וסי' רנה סעיף ב:

מוסף רש"י

רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה. בכמה מקומות קרי ליה בר רחל, ומא שמואל היתה ונשבית לגיין העמים כדאמר בכתובות (כג.) ומא עליה אחד ומתעברה הימנו ואמר כך נתגייר ואסיר איסור, לכך לא היה נקרא על שם אביו (ברכות מז.).

רבינו גרשום

דיחסין וירש לשון ירושה הן. אם אמר שכיב מרע יהנה מהם. דמשמע דמתהנה בהן בכל ענין כמו בנכסיו של עצמו. מי אמרי' דלשון מתנה הוא או לא והכי נמי יראה דמשמע יראה בבנכסיו ממש וה"נ ישען כלומר יסמך בהן בנכסיו וה"נ יעמוד דמשמע יעמוד בבנכסיו: מכר כל נכסיו ולא שייר כלום ועמד מהו. מי אמרי' דמצי למיהדר בהו דלהכי זבנינהו מחמת מיתתו דאי מיית ליה הוו מכורין אבל השתא כשעמד אין מכירתו מכירה. או דילמא מכירה שאני ממתנה ואינה חוזרת: הא דאיתנהו זוזי בעינייהו. שלא הוציאן על דעת כן מכרן שאם יעמוד יחזור בהן. אבל פרעינהו לזוזי בחובו על דעת כן מכרן דגמר ומקני ליה מיד ומכירתו מכירה ולא יחזור: שכיב מרע שהודה. שאמר כך וכך אני חייב לפלוני ומת מהו. מי אמרי' דודאי חייב להן וקנו בעלי חובין שהודה להם או דילמא להכי קאמר הכי שאם יעמוד מחליי שלא יחשבו בני אדם שהוא עשיר שמשל אחרים הוא ולא קני: ת"ש דאיסור הוה גר. ונכסי הגר כשמת ואין לו יורש כל המחזיק בהן זכה: והורתו שלא בקדושה. דאכתי לא הוה גר אביו: ולידתו בקדושה. לאחר שנתגייר וגזרינן לידתו [בקדושה] אטו הורתו שלא בקדושה ולא יורש הוא שלא היתה הורתו בקדושה: ליתנהו גבי איסור הני זוזי. דמצי למשכינהו: לית ליה קרקע. לאיסור. אי שלח לי לא אזלינא ליה. כי היכי דליקני במעמד שלשתנו: אדהכי והכי נפק אודיתא מבי איסור. שהודה שאותן זוזין דרב מרי הן. ותפשוט לך מהכא שכיב מרע שהודה קני מדאתקיף רב איקא הכי: אמר גמרינהו טענתא לאינשי ומפסדי לי. דהשתא החזקתי בהן ושלי הוא אלמלא לא לימדו לעשות הודאה:

עין משפט נר מצוה

פג א מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף ב ולא קנה:

פד ב ג מיי' שם הלכה כא סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ג:

פה ד מיי' פ"א שם הל' ו ופ"ט הל' ז סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף א וסי' עה ס"א וסי' רפג ס"ג:

פו ה מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז ועי' בהג"מ סמג שם טור ש"ע חו"מ סי' רנ ס"ג:

פז ו מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה א סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף א:

פח ז מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הל' ט סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ג וסי' רנה סעיף ב:

קמט: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

ומוקי התם טעמא[א] משום דמצוה לקיים דברי המת ומיירי שהושלם מתחלה לכך כי היכי דלא תקשה ממעשה דאיסור גיורא דהכא לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דהוה ביד שלש אלא היינו טעמא משום דלא הושלם לו מתחלה לכך וקשה על זה הפירוש מהא דאמרינן בגיטין פרק השולח (דף מ.) פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח כופין את היורשים כו' משום דמצוה לקיים דברי המת והתם לא הושלם ביד שלש מידי ואריך לומר דגבי שחרור יש לנו לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים[ב] והשתא נמי אתי שפיר דלא תקשה מהא דאמרי' לקמן (דף קנח:) האומר תנו גט לאשתי כו' אבל האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ודייק מינה מתנת שכ"מ במקלת לא בעי קנין דלא הוה מצי למימר טעם משום דמצוה לקיים דברי המת דלא אמרי' הכי אלא כשהושלם מתחלה לכך וא"ת על הך משנה דגיטין (דף יג.) דמייתי לקמן אבל אמר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה אמר רב עלה בסוף פ"ק (שם) בגמרא והוא שמוגמין בקרן זוית איכא דמוקי לה התם למשנה בברייא ובמעמד שלשתן ואיכא דמוקי לה התם בשכיב מרע ואמאי לא מוקי לה למתני' התם כשהושלם מתחלה לכך ומשום מצוה לקיים דברי המת ואי משום דכיחידאה לא הוי מוקמי התם ואע"ג דקי"ל הכי כדאמר בפ"ק דגיטין (דף טו.) וכדאשכחן נמי בפ' כל הגט (שם דף ג.) דלא מוקי שמואל מתני' דפרק כל הגט דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי כו' יוסי[ג] משום דכיחידאה לא מוקמי אע"ג דס"ל בפ"ק דבבא מציעא (דף יב.) כוותיה ורבנן פליגי עליה דר"מ (ד) דמצוה לקיים דברי המת בספ"ק דגיטין (שם) גבי הולך מנה לפלוני אף מהכיא דר' יוסי בפ"ק דבבא מציעא אין ראיה כל כך דאיכא לדמויי דכיחידאה לא מוקמינן משום דר' יוסי הוי יחידאה היכא דפליג במסכת בכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (דף יח.)[ד] ולא פסיק שמואל הלכה כוותיה אלא בהא דבבא מציעא פ"ק משום דסתמא עניים גופייהו ניחא להו כדאיתא התם (ה) ולהכי מודה נמי איהו במתני' דכל הגט ויש שהם מתרצים שם בשם ר"ת דלא אמר התם מצוה לקיים דברי המת כיון שראוי ליתן מחיים ולא ליתן לאחר מיתה להכי לא שייך בה מצוה לקיים דברי המת תדע דהוי דומיא דגט ושטר שחרור שאינו ראוי ליתן אלא מחיים ואין נראה לר"י דהא אפי' בדבר דשייך מחיים אמרי' בסוף פ"ק דגיטין בברייתא דהולך מנה לפלוני והלך ונקשו ולא מצאו דמשמע התם דאפילו בדבר דשייך ליתן מחיים קאמר מצוה לקיים דברי המת מיהו יש לדחות ולומר שהמשלח לוה לאחר מותו דמוקמינן לה נמי בשכיב מרע שעיקר נותנו אינו אלא לאחר מיתה א"ג י"ל דלא ס"ל לרב התם בהך מימרא מצוה לקיים דברי המת אלא ס"ל כשמואל דמסיק התם בכתובות פרק מציאת האשה כר' יוסי דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דפריך על רב יוסף בסוף הוא פרק והא קי"ל מצוה לקיים דברי המת ולא פריך עליה דרב הכי משום דלא הוה ידע לשנויי עלה מידי ואין זו תימה אי סבר לה בהא כשמואל ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קי"ל התם דברי שכ"מ כו' משום (ה) דליכא מאן דפליג בה ועוד י"ל דלא משתמע לי' לאוקומא מתני' דהתם שהושלם מתחלה לכך מדקתני תנו מנה לפלוני ולא קתני תן מנה זה לפלוני דהוה משמע שהושלם מתחלה [לכך] ואע"ג דבגמ' בסוף פרקין דגיטין גבי הולך מנה לפלוני קתני סתם מצוה לקיים דברי המת ולא קתני זה היינו משום דמשמע ליה שפיר כשהושלם בלא זה דבאותה שעה אמר לו[ה] להולך. מ"ר. ועוד היה מפרש ר"ת דלא שייך הכא בשמעתין מצוה לקיים דברי המת משום דכל דאיתיה בירושה אתיה במתנה מצוה לקיים דברי המת וכל דליתיה בירושה כו'[ו] כדאמר גבי מתנת שכיב מרע מיהו לא דמי למתנת שכיב מרע שהיא כעין ירושה דיש לנו יותר לדמותה לירושה כדאמר לעיל[ז] ועוד דכי היכי דמפרש גמרא דמתנת שכ"מ אינה בגר ת"ל למימר נמי בטעמא דמצוה לקיים דברי המת אינו בגר מיהו יש לדחות דפשיטא ליה דלא שייך בגר כיון דליתיה בירושה פשיטא ליה שכיון שמת בטל ואין לו שום זכות להורים ואין יקיימו דבריו מיהו כדפירשנו לעיל ניחא טפי. מ"כ. ועוד היה אומר ר"י דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה ורבא לא אזל לגביה ואזר בו ר"י כדקאמר בהשולח (גיטין דף מ:) עשיתי פלוני עבדי בן חורין כו' א"ר יוחנן וכולן בשטר וא"כ הא דקתני בתר הכי אעשנו בן חורין רבי אומר זכה וחכ"א לא זכה אלא כופין את היורשים כו' מיירי נמי בשטר ולא פה אל פה דאי א"ל [ליורשים לעשותו בן חורין] למה לי שטר[ח] וכן פי' ר"ח: **שייר קרקע כל שהוא.** ולא פירש איזו קרקע אלא חוץ מקרקעי סתם כל שהוא וי"ל גופו של עבד שייר דעבדא כמקרקעי דמי ומטלטלין נמי עשו שיור דאם אמר נמי חוץ ממטלטלין כל שהוא שייר בגופו של עבד וקרקע דתנן אחידי[ט] כדקאמר גמרא ובגמרא א"י בפ"ג דפאה א"ר יוסי בשם ר' אלעזר שייר מטלטלין ולא עשה כלום אי אומר גופו של עבד שייר ובמסקנא מפרש משום דלאו כרות גיטא מתניגן לה דכיון שיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו שייר קרקע לעצמו לא הקנה לו שטר לגמרי שגם זכות האדון כתוב בו הלכך לא קרינא ביה ספר[י] כריתות וטעמא דר"ש דאמר לעולם הוא בן חורין משום דחשיב ליה כרות גיטא בהכי כיון שלא שייר בגוף העבד מיהו מתחלה היה סבור דטעמא דת"ק משום דשייר בגוף העבד וכן בפ"ק דגיטין (דף ח:) דמוקי פלוגתייהו בפלוגין דבורא מתחלה היה סבור כן דלת"ק משום שייר בגוף העבד[ט] ולר"ש לא שייר דפלוגין דבורא והעבד קנוי לעצמו[י] ושם פירש רבינו חננאל מתחלה סובר ת"ק כיון ששייר קרקע כל שהוא סתם אין יכול לברר העבד הנכסים שהקנה לו רבו ולא קנה בנכסים דאמר יד בעל השטר על[יא] התחתונה וכיון שבנכסים לא קנה עצמו נמי לא קנה ור"ש סבר אע"ג דלא קנה בנכסים עצמו קנה דפלוגין דבורא עד שיאמר חוץ מאחד מרבוא דאיכא למימר גופו של עבד שייר וכן פירש בגמרא א"י לשון רבינו חננאל[יא] והתוספתא נראה דבשבוש מיתניא[יב] דמאי בא ר"ש להשמיענו דאפילו היכא שאומר חוץ מעיר פלונית וכי בשביל שהזכיר מה שמוגיא יש לו להיות פחות בן חורין דכל שכן [שהוא משוחרר] כשאומר סתם דיד בעל השטר על התחתונה וסמי תוספתא מקמי ירושלמי ומיהו אין נראה לשבש התוספתא (יא) : (ז) **שייר** קרקע כל שהוא **לא יצא בן חורין** (ד) **ור"ש אומר אפילו אמר כל נכסיי קנוי לך חוץ מעיר פלונית חוץ משדה פלונית זכה בנכסים קנה עצמו בן חורין.** פירוש אפילו הזכיר בהדיא מה שמוגיא מן השחרור דאז יש לנו לומר שלא שחרר העבד אפ"ה קנה נכסים ונשתחרר דפלוגין דבורא דאית לן למימר מאותה שדה או מאותה עיר הדר ביה אבל מן העבד לא הדר ביה מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דלא פלוגין דבורא ומהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"נ מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד ובפ"ק דגיטין (דף ח:) מייתי לה נמי להך דהכא למימרא דפלוגין דבורא ולא כפרש"י דהתם[יג] אלמא לא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה ובפלוגתייהו בפ"ק (שם) גבי ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש ששייר העבד משום דהוי מקרקעי מדאמר עשו מטלטלים שיור אלא עבד דהא ודאי אמת הוא דהוי מטלטלים כמו מקרקעי. מ"ר:

קרקע

כמה מכוונן. כמה יפה כוונו שפירשו כל שהוא כדי פרנסתו למר במקרקעי ולמר אפי' (ח) במטלטלי: **דמקרקעי.** כדי פרנסתו טעמא מאי הוי שיור להקנות המתנה שנתן מקצת משום דכי קאי מחליו סמיך עלייהו והלכך נתן לדעת כן שאפילו אם יעמוד מחליו תתקיים המתנה והוא יתפרנס ממה ששייר מטלטלי נמי כו': **מאי כוונתא.** והלא אין מכוונות יפה דלמ"ד מטלטלי כו': **קרקע דוקא.** בתמיה. והתנן במסכת פאה: **הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין.** שהרי העבד בכלל נכסים ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסים: **שייר קרקע כל שהוא.** כגון שאמר חוץ מקרקע כל שהוא לא יצא בן חורין שהעבד הוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם (ויקרא כה) והאי קרקע כל שהוא איכא למימר שעל העבד הוא אומר ונמצא שאינו בן חורין וגם הנכסים לא קנה וה"ה אם אמר חוץ ממטלטלין כל שהוא כדמפ' ר' אלעזר לקמיה [קנ.] שעשו המטלטלין שיור אצל העבד דלמא האי עבד הוא המטלטלין ששייר דעבדא מיטלטל אבל אם אמר כל נכסי בנכסים בברייא ובמעמד שלשתן ואיכא דמוקי לה התם בשכיב מרע ואמאי לא מוקי לה למתני' התם כשהושלם מתחלה לכך ומשום מצוה לקיים דברי המת ואי משום דכיחידאה לא הוי מוקמי התם ואע"ג דקי"ל הכי כדאמר בפ"ק דגיטין (דף טו.) וכדאשכחן נמי בפ' כל הגט (שם דף ג.) דלא מוקי שמואל מתני' דפרק כל הגט דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי כו' יוסי[ג] משום דכיחידאה לא מוקמי אע"ג דס"ל בפ"ק דבבא מציעא (דף יב.) כוותיה ורבנן פליגי עליה דר"מ (ה) דמצוה לקיים דברי המת בספ"ק דגיטין (שם) גבי הולך מנה לפלוני אף מהכיא דר' יוסי בפ"ק דבבא מציעא אין ראיה כל כך דאיכא לדמויי דכיחידאה לא מוקמינן משום דר' יוסי הוי יחידאה היכא דפליג במסכת בכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (דף יח.)[ד] ולא פסיק שמואל הלכה כוותיה אלא בהא דבבא מציעא פ"ק משום דסתמא עניים גופייהו ניחא להו כדאיתא התם (ה) ולהכי מודה נמי איהו במתני' דכל הגט ויש שהם מתרצים שם בשם ר"ת דלא אמר התם מצוה לקיים דברי המת כיון שראוי ליתן מחיים ולא ליתן לאחר מיתה להכי לא שייך בה מצוה לקיים דברי המת תדע דהוי דומיא דגט ושטר שחרור שאינו ראוי ליתן אלא מחיים ואין נראה לר"י דהא אפי' בדבר דשייך מחיים אמרי' בסוף פ"ק דגיטין בברייתא דהולך מנה לפלוני והלך ונקשו ולא מצאו דמשמע התם דאפילו בדבר דשייך ליתן מחיים קאמר מצוה לקיים דברי המת מיהו יש לדחות ולומר שהמשלח לוה לאחר מותו דמוקמינן לה נמי בשכיב מרע שעיקר נותנו אינו אלא לאחר מיתה א"נ י"ל דלא ס"ל לרב התם בהך מימרא מצוה לקיים דברי המת אלא ס"ל כשמואל דמסיק התם בכתובות פרק מציאת האשה כר' יוסי דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דפריך על רב יוסף בסוף הוא פרק והא קי"ל מצוה לקיים דברי המת ולא פריך עליה דרב הכי משום דלא הוה ידע לשנויי עלה מידי ואין זו תימה אי סבר לה בהא כשמואל ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קי"ל התם דברי שכ"מ כו' משום (ה) דליכא מאן דפליג בה ועוד י"ל דלא משתמע לי' לאוקומא מתני' דהתם שהושלם מתחלה לכך מדקתני תנו מנה לפלוני ולא קתני תן מנה זה לפלוני דהוה משמע שהושלם מתחלה [לכך] ואע"ג דבגמ' בסוף פרקין דגיטין גבי הולך מנה לפלוני קתני סתם מצוה לקיים דברי המת ולא קתני זה היינו משום דמשמע ליה שפיר כשהושלם בלא זה דבאותה שעה אמר לו[ה] להולך. מ"ר. ועוד היה מפרש ר"ת דלא שייך הכא בשמעתין מצוה לקיים דברי המת משום דכל דאיתיה בירושה אתיה במתנה מצוה לקיים דברי המת וכל דליתיה בירושה כו'[ו] כדאמר גבי מתנת שכיב מרע מיהו לא דמי למתנת שכיב מרע שהיא כעין ירושה דיש לנו יותר לדמותה לירושה כדאמר לעיל[ז] ועוד דכי היכי דמפרש גמרא דמתנת שכ"מ אינה בגר ת"ל למימר נמי בטעמא דמצוה לקיים דברי המת אינו בגר מיהו יש לדחות דפשיטא ליה דלא שייך בגר כיון דליתיה בירושה פשיטא ליה שכיון שמת בטל ואין לו שום זכות להורים ואין יקיימו דבריו מיהו כדפירשנו לעיל ניחא טפי. מ"כ. ועוד היה אומר ר"י דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה ורבא לא אזל לגביה ואזר בו ר"י כדקאמר בהשולח (גיטין דף מ:) עשיתי פלוני עבדי בן חורין כו' א"ר יוחנן וכולן בשטר וא"כ הא דקתני בתר הכי אעשנו בן חורין רבי אומר זכה וחכ"א לא זכה אלא כופין את היורשים כו' מיירי נמי בשטר ולא פה אל פה דאי א"ל [ליורשים לעשותו בן חורין] למה לי שטר[ח] וכן פי' ר"ח: **שייר** קרקע כל שהוא. ולא פירש איזו קרקע אלא חוץ מקרקעי סתם כל שהוא וי"ל גופו של עבד שייר דעבדא כמקרקעי דמי ומטלטלין נמי עשו שיור דאם אמר נמי חוץ ממטלטלין כל שהוא שייר בגופו של עבד וקרקע דתנן אחידי[ט] כדקאמר גמרא ובגמרא א"י בפ"ג דפאה א"ר יוסי בשם ר' אלעזר שייר מטלטלין ולא עשה כלום אי אומר גופו של עבד שייר ובמסקנא מפרש משום דלאו כרות גיטא מתניגן לה דכיון שיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו שייר קרקע לעצמו לא הקנה לו שטר לגמרי שגם זכות האדון כתוב בו הלכך לא קרינא ביה ספר[י] כריתות וטעמא דר"ש דאמר לעולם הוא בן חורין משום דחשיב ליה כרות גיטא בהכי כיון שלא שייר בגוף העבד מיהו מתחלה היה סבור דטעמא דת"ק משום שייר בגוף העבד וכן בפ"ק דגיטין (דף ח:) דמוקי פלוגתייהו בפלוגין דבורא מתחלה היה סבור כן דלת"ק משום שייר בגוף העבד[ט] ולר"ש לא שייר דפלוגין דבורא והעבד קנוי לעצמו[י] ושם פירש רבינו חננאל מתחלה סובר ת"ק כיון ששייר קרקע כל שהוא סתם אין יכול לברר העבד הנכסים שהקנה לו רבו ולא קנה בנכסים דאמר יד בעל השטר על[יא] התחתונה וכיון שבנכסים לא קנה עצמו נמי לא קנה ור"ש סבר אע"ג דלא קנה בנכסים עצמו קנה דפלוגין דבורא עד שיאמר חוץ מאחד מרבוא דאיכא למימר גופו של עבד שייר וכן פירש בגמרא א"י לשון רבינו חננאל[יא] והתוספתא נראה דבשבוש מיתניא[יב] דמאי בא ר"ש להשמיענו דאפילו היכא שאומר חוץ מעיר פלונית וכי בשביל שהזכיר מה שמוגיא יש לו להיות פחות בן חורין דכל שכן [שהוא משוחרר] כשאומר סתם דיד בעל השטר על התחתונה וסמי תוספתא מקמי ירושלמי ומיהו אין נראה לשבש התוספתא (יא) : (ז) **שייר** קרקע כל שהוא **לא יצא בן חורין** (ד) **ור"ש אומר אפילו אמר כל נכסיי קנוי לך חוץ מעיר פלונית חוץ משדה פלונית זכה בנכסים קנה עצמו בן חורין.** פירוש אפילו הזכיר בהדיא מה שמוגיא מן השחרור דאז יש לנו לומר שלא שחרר העבד אפ"ה קנה נכסים ונשתחרר דפלוגין דבורא דאית לן למימר מאותה שדה או מאותה עיר הדר ביה אבל מן העבד לא הדר ביה מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דלא פלוגין דבורא ומהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"נ מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד ובפ"ק דגיטין (דף ח:) מייתי לה נמי להך דהכא למימרא דפלוגין דבורא ולא כפרש"י דהתם[יג] אלמא לא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה ובפלוגתייהו בפ"ק (שם) גבי ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש ששייר העבד משום דהוי מקרקעי מדאמר עשו מטלטלים שיור אלא עבד דהא ודאי אמת הוא דהוי מטלטלים כמו מקרקעי. מ"ר:

> שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת: וכמה כל שהוא אמר רב יהודה אמר רב קרקע כדי פרנסתו ורב ירמיה בר אבא אמר מטלטלין כדי פרנסתו אמר רבי זירא כמה מכוונן שמעתתא דסבי קרקע טעמא מאי דאי קאי סמיך עליה [א]מטלטלי נמי אי קאי סמיך עילויהו מתקיף לה רב יוסף ומאי כוונתא מאן דאמר מטלטלין קרקע תנן מאן דאמר כדי פרנסתו [ב]כל שהוא תנן אמר ליה אביי וכל היכא דתני קרקע קרקע דוקא והא תנן [ג]הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן ואמר

אבל אם אמר כל נכסיי נתונים לך חוץ משדה פלוני הרי הוא בן חורין שהעבד אינו בכלל אותו שדה שפירש: **רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין.** אם שייר קרקע כל שהוא דשייר קרקע ולא עבד עד שיהיה השיור ששייר סתם ויאמר כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן שהשוה אחד מרבוא לעבד קאי ואינו משוחרר ודרך כבוד כתב לעבדו כך ומ"מ לא קנה כלום: ואמר

מסורת הש"ס

א) [לקמן קנ.] גיטין מ: מב. פאה פ"א מ"ח, ב) מכרס"ל כ' דהך ל"ל שטר הוא סוף דבור והך וכן פיכס ר"ח הוא שייך לתחלת דבור המסוק, ג) לשון ר"ח ור"י פי' דלף מתחלה סבר דת"ק לא מייני דוקא בשייר סתם דשמא שייר בגוף העבד אלא אפי' שייר דבר מבורר ופירש מה ששייר אפ"ה פליג ת"ק וכן מוכח מהתוספתא ר"ש אומר כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלונית משדה פלונית אע"פ שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר זכה העבד זה בנכסים וקנה עצמו בן חורין וכו' זכה בנכסים אם יש לו שאר נכסי וקנה עצמו לחורין בכל ענין כן פי' רבינו שמשון בפ"ג דפאה ומלאמר ר"ש חוץ מעיר פלונית או חוץ משדה פלונית דיקא בו לחיות מכלל דשמע לרבנן דלף בכה"ג לא יצא לחירות והכיר פליגי כל"ל והשאר עד לשבש[ן], התוספתא הוא הג"ה [כש"ן], ד) ור"ש אומר וכו' ופי' רבינו שמואל דלמא הוא העבד ששייר ואין נראה לר"י דהא תניא בהדיא בתוספתא ר"ש אומר אפי' אמר כל נכסי וכו' כל"ל וכ"ה בת"י. רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כמה וכו' ממטלטלי דמקרקעי וכו' שנתן במקצת וכו' סמיך עליה והלכך כל"ל והל"ל: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) דקא סו' פליגי עליה דר"מ דאמר מצוה לקיים וכו' לא מוקמינן היינו משום וכו': (ג) בא"ד ולהכי מודה נמי. נ"ב פירוש שמואל מודה ס': (ד) בא"ד דליכא מאן דפליג. נ"ב פי' בתמוהים ליכא מאן דפליג. משלמ"כ מצוה לר"ה דפליג שמואל אבל בתנאים ודאי איכא רבי אליעזר דפליג בדברי ש"מ לקמן בדף קנו במשנה: (ה) ד"ה שייר וכו' דתנן אחידי דרישא דקאמר: (ו) בא"ד אין נראה לשבש התוספתא אלא כמו שפי' בפנים עכ"ה הס"ד: (ז) ד"ה שייר נמתק תמלא הדבור וצריך להמתיל ור' שמעון אומר וכו' אבל מן העבד לא הדר ביה אבל רבנן פליגי עליה ואית להו דלא פליגין וכו' ובפ"ק דגיטין גבי ר"מ אומר עכו בארץ ישראל מייתי לה נמי להך דפלגינן דבורא אליבא דרבי שמעון ולא כפי' רש"י דהתם דלא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה בדפרישית אבל אין להקשות על פי' כל"ל:

רבינו גרשום

כדי פרנסתו שאם יעמוד מחליו שיהא לו על מה להסמך: אפי' אם (אמר) שייר מטלטלי כדי פרנסתו קני: כמה מכוונן שמעתתא דסבי. ר' יהודי ור' ירמיה: מקרקעי מאי טעמא ח): אמר שייר קרקע כל שהוא תנן ולא כדי פרנסתו קרקע דוקא ולא מטלטלי: והתנן הכותב כל נכסיו לעבדו. במתנה יצא בן חורין משום דהעבד עצמו בכלל נכסיו הוא וכתבו לעצמו מתנה. אם שייר קרקע כל שהוא ג) כתב לעבד לא יצא בן חורין. דאיכא למימר אותו עצמו שייר דעבדים הוקשו לקרקעות דכתי' והתנחלתם וגו': חוץ מאחד מרבוא שבהן. הואיל ושייר בסתמא איכא למימר דעבד שייר. אבל אי שייר קרקע איכא למימר קרקע ממש

עין משפט נר מצוה

פט א ב מיי' פ"מ מהל' זכייה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ד:

צ ג מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה ז סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף ז:

מוסף רש"י

הכותב כל נכסיו לעבדו. כגון כל נכסי נתונין לך, יצא בן חורין. אלף הוא בכלל נכסים וכל שאר נכסים נמי קנה (גיטין ח:). שייר קרקע כל שהוא. דכתב חוץ מן הקרקע כל שהוא (שם מב.) קרקע לאו דוקא כדאמר בב"מ (שם ח:). לא יצא בן חורין. דלא דעינן מי קרקע שייר וכיכל כל שהוא אמרינן הא שייר, וכיון דקרקעות לא קנה, לגופיה נמי לא קנה, דלא פלגינן דבורא הואיל ודחל דיבורא אקני ליה גופיה ונכסים, ופליגא דיבורא לא אתקייים אחיד פליגא נמי לא מיקיים (שם מב.) דבשלמא רישא דלא גלי דעתיה דעתא לשוויה לא אמרינן דשייר, אבל הכא דעתא לשוויה אמרינן דשייר, וכי אמר כל נכסי נתונין לך אשאר נכסים קאמר ולמטופי ליה קאמי ולא שחרייה כיון דלא אמר ליה עלמך ונכסיי (שם ח:). ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין. (דף טו.) סבר פלגינן, שומא והזכיר קרקע בשיורא, קרקעות הוא דלא קנה אבל הוא אם עלמו דליכא לספוקי בשיורא קנה (שם מב.) דמאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי (שם מ:). עד שיאמר כל נכסי כו'. סתם חוץ מדבר מועט ולא יפרש מה הוא משייר, דסתם אמרינן דאחד מרבוא דקאמר הייינו עבד ואיהו לא חשיב ליה אלא כאחד מרבוא בנכסים, אע"ג דשוי טפי (שם). חוץ מאחד מרבוא. דכיון דלא פירש שיורא אמרינן היינו איהו דשייריה ולדידיה לא חשיב ליה אלא אחד מרבוא (שם מב.).

מוסף תוספות

א. ועדשין לה קורת רוח ואם אין רוחה נתקררה בלא שחרור ישחררוה. רש"ש גיטין מ. ב. ח"ל המגר"ן: דכיון שאמר כך, זכו בה שמים וכמוסר מתנתו לשליח דמו וכו'. ע"כ בשם ר"ת. ואפשר לפרש וכו' שכיון שאמר יעשה לה קורת רוח, נעשה כמפקיר שפחתו שיצאה לחירות, וצריכה גט שחרור וכו'. רמב"ן גיטין יג. ג. דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה. גיטין יג. תוד"ה ופל. ד. אע"ג דבבכורות לא פליג אלא ר"מ, מ"מ רבנן דפליגי וכו' גבי לקט, כ"ש דפליגי עליה התם גבי מתנות. תוס' ב"מ יב. ה. דהולך מנה לפלוני משמע שפיר בלא זה שמוסר לו באותה שעה להולך יותר מבתנו מנה לפלוני. תוס' גיטין יג. ו. דכל דאיתיה בירושה מצוה לקיים דבריו הואיל ולא פסק כחו מאותו הממון דמכחו יורשין, אבל גר דליתיה בירושה ופסק כחו מממונו אין מצוה לקיים דבריו. שם. ז. דהואיל ומתנת שכיב מרע אינו קונה אלא לאחר גמר מיתה כירושה הוא לכל אדם. רמב"ן. ח. דבעי דליהוי גיטא דחרותא כולה לעבדא וליכא. רשב"ם לקמן קנ: [ד]גמר לה לה מאשה דבעבדן גט כריתות. רשב"ם לקמן קנ: ט. דכיון דכלל שיחרור העבד בלשון כל נכסיו ונעשה מן העבד ומן הנכסים כלל אחד, כשחזר ועשה שיור בנכסים וביטל קצת מן הכלל הוי ביטול לגופו של עבד וכו', דלא פלגינן דיבורא וכו', [ו]כיון שחזר ממקצת הנכסים הויא חזרה לכלהו. מיטב"ש. י. כלומר שכל זמן ששייר דבר מסויים יצא בן חורין דפלגינן דיבורא. שם. יא. דבכל חד וחד איכא למימר היינו ההוא דשייר. רש"י גיטין ט. יב. עיין תוספתא במסקנתן פ"ט ה"ד. יג. [ד]פירש דלאו כרות גיטא הוא משום דאיכא למימר מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד ולפ"ז באין לו אלא אותה העיר דלא שייך למימר מדנחית לשיורא שייר נמי עבד מודה ר"מ דיצא לחירות דפלגינן דיבורא ואין משמע כן בתוספתא דפירשתי. תוס' גיטין ט.

ח) נראה לחסר כאן וכ"ל מקרקעי מ"ט אמר דמתנתו קיימת וכו': שייר קרקע וכו'. ט) אולי צ"ל אם שייר קרקע כל שהוא בהמתנה שכתב להעבד וכו'

ואמר רב דימי אמר רבי אלעזר עשו כו'. אע"ג דקתני שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין הוא הדין אם שייר מטלטלין כל שהוא דעבדא נמי כמטלטלי דמי שהרי אינו מחובר לקרקע וקרו ליה בני אדם מטלטלי. אלמא אע"ג דקתני קרקע לאו דוקא אלא הוא הדין למטלטלי ומתניתין נמי מטלטלי כדי פרנסתו כמקרקעי כדי פרנסתו דמי: **ולא עשו מטלטלי שיור אלא לכתובה.** דתנן גבי דהיא במס' פאה [פ"ג מ"ו] ובפרקין דלעיל (קלב.) מייתינן לה ופרשינן לה הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ואית דמוקי לה התם בשותקת ופירש רב נחמן כיון שעשאה שותפת בין הבנים אבדה כתובתה דבהיא קרקע כל שהוא ששייר לה שלא נתן לבניו מחלה כתובתה ודוקא קרקע כל שהוא אבל שייר לה וכתב לה מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה דכתובה עיקרה גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי (ג) במסכת כתובות הלכך אמקרקעי סמכה דעתה ולכך לא עשו מטלטלין שיור לכתובתה דאם שייר לה הבעל מטלטלין ונתן לה כשחילק נכסיו לבניו וכתב לאשתו מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה: **אמר ליה רב יוסף לאביי.** לעולם אימא לך כל היכא דתני קרקע דוקא הוא והכא גבי עבד היינו טעמא דלאו דוקא דבדין הוא דלא איבעי ליה למיתני מקרקעי אלא מטלטלי הוה ליה למיתני בהדיא: **ואיידי דקתני רישא.** במסכת פאה ר' עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובכורים ולכתוב עליו פרוזבול ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה דהני כולהו דוקא מקרקעי ולא מטלטלי תנא נמי סיפא קרקע אף ע"ג דהוא הדין בסיפא למטלטלי ומשום סידורא דכל שהן מתנו גבי הדדי. ובוידוי לא גרסי' בסדר המשנה דבשלמא גבי פאה פאת שדך כתיב (ה) קרקע כל שהוא גבי בכורים כתיב (ו) ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי ולכתוב עליה פרוזבול הכי תקון רבנן (ז) אם יש לו לוה קרקע כותבין פרוזבול למלוה לגבות חובו בשביעית דדמי כמאן דאית ליה משכון דמקרקעי דלוה משתעבד ליה וגבי משכון לא משתעבד ליה בשביעית (ח) דלא קריגא ביה לא יגוש [דברים טו] הואיל ואית ליה משכון ולא רלו בית דין לעקור תקנת שביעית מן התורה ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות מקראי נפקא לן בקדושין [כו.] אלא וידוי מעשר אע"ג דכתיב ביה (דברים כו) השקיפה ממעון קדשך וגו' ואת האדמה אשר נתתה לנו [וגו'] אפי' אין לו קרקע יתוודה דהאי לנו אכל ישראל קאי כדתנן במסכת מעשר שני (פ"ה מ"ד) מכאן אמרו ישראל וממזרים מתוודין אבל לא גרים ועבדים משוחררים שאין להם חלק בארץ אלמא אפי' אין לו קרקע אלא שיהא רואי הוא ואכותיו ליטול חלק בארץ: **ואמר ליה אביי לרב יוסף.** דלקשי לעיל למ"ד כדי פרנסתו כל שהוא תנן וכל היכא דתנן כל שהוא מי לא בעינן שיעורא: **והתנן.** בפרק ראשית הגז [חולין קלה.]: **חמש רחלות גוזזות כל אחת ואחת משקל מנה ופרס.** ליטרא וחצי ליטרא חייבת בראשית הגז דברי ר' דוסא ומחמש לאן עשויות [ש"פ כה] נפקא להו לבית הלל דבעינן חמש וחכמים אומרים ה' רחלות וכו': **אמר רב מנה ופרס.** בין חמשתן ובלבד שיהו מחומשות כל אחת יש בה למר חומש של מנה ופרס אבל בציר מכאן כמאן דליתיה דמי: **שיעורא רבה.** מנה ופרס לכל אחת תנא סיפא נמי שיעורא זוטא אבל מתני' דקתני כל שהוא דוקא הוא והלכך לא מכוונן שמעתא דסבי: **אמר.** שכיב מרע מטלטלי לפלניא והוא הדין לבריא על ידי קנין: **נכר מחטי ושערי.** והוא הדין לבר מבהמותיו. כן נראה בעיני: **אפי' ריחים העליונה.** שרגילין ליטלה משם כדי לתקנה אבל ריחים התחתונה במקומה מתקנין אותה: **כל דמטלטל.** כל שיכולין לטלטלו שאינו מחובר לקרקע ממש ואע"פ שאין רגילין לטלטלו: **איבעיא להו עבדא כמטלטלי דמי.** נהי ודאי דעבדא כמקרקעי דמי לענין שבועה וקנין בכסף ובשטר ובחזקה (ז) דכל מילי דאורייתא דין מקרקעי יש להם מוהתנחלתם [ויקרא כה] אבל לענין לשון בני אדם מיקרו להו מטלטלי וישנן בכלל מתנת מטלטלי שהרי מטלטלי הוא או לא: **היינו דלא אודנן ליה ברישא.** במאי דקתני ברישא דמתניתין היכא דמכר את העיר סתמא ולא אמר לו היא וכל מה שבתוכה לא קמשיב אלא מקרקעי אבל עבדים ומטלטלין לא נמכרו אלמא עבדא כמטלטלי דמי: ופרכינן **אלא מאי עבדא כמטלטלי דמי א"כ מאי אפי'.** דקתני סיפא מכר את המטלטלין ואפי' עבדים ואי כמטלטלי דמי אמאי קאמר אפילו דמשמע דאינו דומה כל כך למטלטלין: **אלא מאי איים לך למימר.** אמאי קמפלגי בינו למטלטלין למיתני אפי' משום דשאני בין מטלטלי דיידי דהיינו עבדים למטלטלי דלא יידי והלכך קתני בהו אפילו ה"נ ברישא איכא למימר דעבדא כמקרקעי דמי והאי דלא מיזדבני בכלל העיר דשאני להו לגבי אדם בין מקרקעי דייד למקרקעי דלא נייד וכיון דעיר מכר דהיינו מקרקעי דלא נייד לא אסיק אדעתיה למכור אלא מקרקעי דלא נייד דהיינו דומיא דעיר אבל היכא דאמר סתמא מקרקעי לפלניא עבדים בכלל והיכא דאמר סתמא מטלטלי לפלניא לעולם אימא לך דאינו בכלל: **עשו מטלטלי שיור.** דכי היכי דקתני שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות הכי נמי אם שייר מטלטלי כל שהוא לא יצא לחירות: **ואמר ליה רבא לרב נחמן מאי טעמא.** והשיב לו רב נחמן עבדא מטלטלי דכיון דשייר מטלטלין לעצמו איכא למימר דעבדו שייר לעצמו שהוא מטלטלין ולא יצא לחירות אלמא כמטלטלי דמי: (ט) **א"ל.** רב אשי לרבינא לעולם אימא לך כמקרקעי והאי עשו מטלטלין שיור אבל העבד לאו היינו טעמא כדרב נחמן דאמר עבדא מטלטלי הוא אלא כדפרישית טעמא: **לאמר**

ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה. דקי"ל כתובה ממקרקע גביא ותנן הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה דחלק לפניה לבניו והיא שותקת. אם שייר לעצמו קרקע שלא כתב הכל לבניו ואע"פ שכתב לה עם בניו קרקע כל שהוא לא אבדה כתובתה דהאי דשתקה סמכה דעתה לגבות מההוא קרקע דשייר לעצמו. אבל אי לא שייר לעצמו אלא

מסורת הש"ס

(א) קדושין כו. לעיל כז. פאה פ"ג מ"ו, (ב) [ער' תוס' ממחות לט. ד"ה שיהי גרדומין], (ג) חולין קלה., (ד) [חולין קלה: עירובין יד: וש"נ], (ה) לעיל סח., (ו) [לעיל קמט: וש"נ], (ז) [ל"ל כל נכסיו לעבדו], (ח) [ויקרא יט], (ט) [דברים כז], (י) [גיטין לז.], (כ) [שם], (ל) [שייך לע"ב],

גליון הש"ם

גמרא אלא מאי אית לך למימר כו'. כ"ק דף יב ע"ב: תוס' ד"ה וכל כו' **כל שהוא דוקא.** לא ידעתי מאי קושיא הא פשיטא דכמה פעמים ס"ם הוא דוקא וכי שייך לומר דמוכרח לומר דלאו דוקא אלא דפרכינן על ר"י דדייק מלשון ס"ם הא מינו לפעמים דס"ם לאו דוקא:

הגהות הב"ח

(א) **גמרא** גחזות מנה ופרס מנה ופרס מיישנו: (ב) **שם** פשיטא אמר מטלטלאי לפלניא וכו' כל מטלטלאי לפלניא וכו' כל מטלטלאי דמטלטל אפי' ריחים התחתונה קני: (ג) **רשב"ם** ד"ה ולא עשו וכו' ולא ממטלטלי כדאמר במס' כתובות: (ד) ד"ה אינעיא להו וכו' **דלכל** מילי דאורייתא: (ה) תוס' ד"ה מנה וכו' מנה להו הס"ד: (ו) ד"ה ואיידי וכו' איכא נמי למימר דאיידי:

מוסף רש"י

ולכתוב עליהם פרוזבול. דאמרינן במס' גיטין (לז.) אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע ואם יש קרקע כל שהוא לוה כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול וזוג לא תשמטנו שביעית, דכי תקון הלל פרוסבול אשיעבוד קרקעות תקון, דמלוה המלויה היא (קדושין כו: וכעי"ז לעיל כז. בארוכה). **מנה מנה ופרס.** כל אחת מנה ואלו ובזיר מהכי לא משיב גז, שזו פחותה שבגיזות (חולין קלה.). **וכמה כל שהן מנה ופרס.** המשנה טולן (שם קלז:). **שיהו מחומשות.** לכל אחת מהן שנעה סלעים ואלו דהוו לה טולנו מנה ופרס, שהמנה מאה זוז, עשרים וחמשה סלעים, הרי ל"ז סלעים ואלו (שם). **מכר בתים.** דתניא בכלל עיר, ומכר את החלנות לא אינטריך למימני, דהיינו עיקר עיר, דעיר משמע אויר העיר (לעיל סח.). **ובית השלחין.** שאון לעיר ומסוכן לעיר (שם). **אבל לא את המטלטלין.** מאני תשמישתיה, כגון תנור וכיורים וכל הגך מטלטלין דלעיל דאמרן בהו לא מכר, וכ"ש מיני ושערי (שם). **אפילו היו בה בהמה או עבדים.** אין נקראין מאני תשמישתיה, ומאחר שהן מכורין כ"ש מיני ושערי וכסף חוב דהוו מטלטלי דלא יידי כדמוכח בגמ' (שם). **הכותב כל נכסיו לעבדו.** לאם לעיל קמט ב.

רבינו גרשום

שייר: אמר ר' אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל העבד. דאי שייר מטלטלין כל שהן איכא למימר דהעבד שייר ולא יצא בן חורין אלמא אע"ג דקתני קרקע לאו דוקא קרקע ואם שייר מטלטלין ה"נ דהוי שיור כקרקע. והא משנה הכותב כל נכסיו לעבדו בפאה היא:

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה ה סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף מז:

צב ב מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה י סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קו סעיף ב:

צג ג ד מיי' פ"ו מהל' מכירה הלכה יג סמג עשין קמג טוש"ע יו"ד סי' שלג סעיף ט:

צד ה ו ז ח מיי' פי"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה יב יג יד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף י:

רבינו גרשום (המשך)

מטלטלין אבדה כתובתה דלא מצי למימר האי דשתקי דאהנהנו מטלטלי סמכה דעתאי דאין כתובה נגבית אלא מן הקרקע והיינו דקאמר ר' אלעזר לא עשו מטלטלי שיור אצל בניו כדי שתהא גובה מהן: אמר ליה לעולם אימא לך כל היכא דתני קרקע הכי דוקא ולא מטלטלי ניהו. ודקשיא לך ממשנה זו ומדרב דימי בר יוסף הא לא קשיא דבדין הוא דלא ליבעי ליה למיתני קרקע גבי עבד כלל אלא איידי דאיצטריך ליה למיתני בסיפא קרקע דלא סגי בלאו הכי תנא ליה ברישא ולא משום דוקא. דתנן ר' עקיבא אמר כו'. ולעולם מתני' דקתני קרקע הכי דוקא ולא הוי מטלטלי שיורי. ומקשי' אליבא דרב יוסף דמתקיף לעיל (מאי שונה) למאן דתני כדי פרנסתו כל שהוא לית ליה שיעורא רבה והתנן חמש רחלות גוזזות מנה ופרס. כלומר כל אחת גוזזת משקל מנה ופרס דהיינו משקל ליטרא וחצי חייב בראשית הגז. ותכ"א חמש רחלות גוזזות כל שהוא. ואמרי' מאי כל שהוא ואמר רב מנה ופרס דבין כולן גוזזות משקל ליטרא ומחצה ובלבד שיהו מחומשות שלא תהא בהמה ובהמה גוזזת פחות מחומש של מנה ופרס אלמא אע"ג דקתני כל שהוא אית ליה שיעורא כדאמר מנה ופרס וגבי מתני' אע"ג דקתני קרקע כל שהוא אית ליה שיעורא ורקשיא לרב יוסף. ומשני לעולם כל היכא דקתני קרקע כל שהוא הכי דוקא והכא טעמא מאי משום דליה שיעורא איידי דתנא ליה רישא שיעורא רבה חמש רחלות גוזזות מנה ופרס תנא נמי סיפא שיעורא זוטא ולא משום דוקא: שכיב מרע שאמר מטלטלי נתונין לפלוני יהבינן ליה כו' מאני תשמישתא. כגון כל תשמישי הבית: לבר מחטי ושערי. דלאו לתשמישי הבית דמיין: אבל אי אמר כל מטלטלי. כל מה שיש לו המטלטל: אפי' ריחים העליונים. דמטלטלי הוא לבר מריחים התחתונה. דקביעא בקרקע הוא ולאו מיטלטל. אבל אי אמר כל דמיטלטל כלומר כל דמצי למיטלטל אפי' ריחים התחתונה משום דאפשר לחופרה מן הקרקע ותהא מיטלטל: איבעיא להו עבדא כמקרקע. ואי אמר כל מקרקעי לפלוני יהיבנא ליה אפי' עבדא: אי כמטלטלי דמי. ואי אמר כל מטלטלי לפלוני יהבינן ליה עבדא: ת"ש כו'. הנהו כולהו כקרקעות הוו: בית השלחין. מקוה מים שמשקה ממנו בית השלחין: מאי אפי'. הכי צריך ליה למיתני ובזמן שאמר הוא וכל מה שבתוכו היו בה בהמה ועבדים הרי

אלו מכורים אלא לאו מדקאמר אפי' מכלל דלאו כמטלטלי דמי: אלא מאי אית לך למימר. הא דקתני ליה גבי מטלטלי דקתני אפי'. משום דשאני מטלטלי דייד כגון עבדים ובהמה דיידי ממטלטלי דלא יידי משום הכי קתני (כו') אפי' מטלטלי דיידי כגון עבדים: אפי' תימא כו' מקרקעי דלא יידי. ומשום הכי לא קתני גבי מקרקעי דמקרקעי דייד הוא ומשום הכי קתני אפי': מאי טעמא עבדא

קרקע כל שהוא חייבת בפאה כו'. לעיל בשלהי לא יחפור (דף כז.) פירשתי לה: **וכל** היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא והא תנן כו'. ואע"ג דקרקע כל שהוא חייב בפאה היינו (ט) כל שהוא דוקא כדאמרינן לעיל בפרק לא יחפור (דף כז. ושם: ד"ה בחטה) היינו משום דמסתבר טפי הכי ובקדושין פ"ק (דף כו.) אתרכתי שם בדיני כל שהוא: **וכמה** כל שהוא אמר רב מנה ופרס. ואם תאמר מאי מקשה ליה והלא ודאי הוא חולק על רב דלעיל וי"ל דהכי קאמר מי פליג על רב בכל הני: **מנה** ופרס. שיעור דרבנן ור' דוסא לא ידענן מנא (י) ליה: **ואיידי** דקאמר תנא קמא שיעורא רבה אמרי אינהו שיעורא זוטא. והא דתנן (כלים פ"ה מ"ל) תגור תחלתו ארבעה וסופו כל שהוא ואמרינן (חולין דף קכד.) מאי כל שהוא טפח איכא (ו) למימר דאיידי דנקט שיעורא רבה נקיט נמי שיעורא זוטא: **עבדא** כמקרקעי דמי או כמטלטלי דמי. לענין מילי דרבנן מיבעי ליה אבל במלתא דאורייתא פשיטא דאיתקוש לקרקעות כדפי' לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סח.) על הך מילתא: אמר

ואמר רב דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר (א)עשו מטלטלין שיור אצל עבד (ב)ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה התם בדין הוא דלא ליתני קרקע ואידי דתנא רישא (ג)רבי עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ולכתוב עליהם פרוזבול ולקנות עמהם נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה משום הכי קתני קרקע (ד)וכל היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא והא תנן (ה)רבי דוסא בן הרכינס אומר חמש רחלות גוזזות מנה (ו) מנה ופרס חייבות בראשית הגז וחכמים אומרים (ז)חמש רחלות גוזזות כל שהן ואמרינן (ח)וכמה כל שהן אמר רב (ט)מנה ופרס ובלבד שיהו מחומשות התם בדין הוא דלא ליתני כל שהוא ואידי דקאמר תנא קמא שיעורא רבה אמר איהו נמי שיעורא זוטרא קרי לה כל שהוא: פשיטא אמר (י) מטלטלי לפלניא (כ)כל מאני תשמישתיה קני לבר מחטי ושערי (ל)כל מטלטלי לפלניא אפי' חטי ושערי ואפילו ריחים העליונה קנה לבר מריחים התחתונה (מ)כל דמטלטל אפי' ריחים התחתונה קני איבעיא להו עבדא כמקרקעא או (נ)כמטלטלא דמי אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי תא שמע (ס)המוכר את העיר מכר בתים שיחין ומערות ומרחצאות ובית הבדין ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה או עבדים הרי כולן מכורין אי אמרת בשלמא כמטלטלא דמי משום הכי לא מיזדבן ברישא אלא אי אמרת כמקרקעא דמי אמאי לא מיזדבן ואלא מאי כמטלטלא דמי מאי אפי' (ע)[אלא] מאי אית לך למימר שאני מטלטלא דנייד ממטלטלא דלא נייד אפי' תימא כמקרקעא דמי שאני מקרקעא דנייד ממקרקעא דלא נייד א"ל רבינא לרב אשי תא שמע (פ)הכותב (צ)(לעבדו כל נכסיו) יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן ואמר רב דימי בר יוסף אמר רבי אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל עבד ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה ואמר ליה רבא לרב נחמן מאי טעמא עבדא מטלטלא הוא ומטלטלא למטלטלא הוי שיור וכתובת אשה מקרקעא הוא ומטלטלא למקרקעא לא הוי שיור

אמר

אמר ליה אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה. שכן השיב רב נחמן לרבא [א] אבל רב אשי לא היה אומר מסברא דנפשי׳ וה״נ משמע בפ״ק דגיטין (דף ט. ושם) דפריך התם דרב נחמן אדרב נחמן ומשני משום דלאו כרות גיטא אלמא משמע דרב נחמן גופיה הוא דקאמר הכי. ר״ש: **ואלו** הן שכ״מ וכו׳. והא דלא חשיב הא דתניא לעיל בפרק יש נוחלין (דף קנב.) הכותב כל נכסיו לאשתו וילא (ו) עליה שטר חוב ר׳ אליעזר אומר תקרע כתובתה כו׳ וכל נכסיו קאמר התם [ב] וקאמר התם נמי בתר הכי דניחא לה לתיפוק קלא עלה דכתב ניהלה לכולהו נכסי אינה למימר דכולהו נכסים לאו דוקא שאין צריך אלא יותר מכתובתה [ג] א״נ בפלוגתא לא קא מיירי ואע״ג דשטר מברחת נמי איכא פלוגתא בכתובות (דף עט.) כמו שהביא רבינו שמואל מכל מקום היכא דגליא דעתה דמשום אנסוני הוא מודו כולי עלמא דקאמר לקמן: **מטלטלין** ואיתנהו בעינייהו הוי שיור. פירוש שייחדה לכתובה כדאמר אמימר בפ׳ אע״פ (שם נה.) כדפי׳ רבינו שמואל ולא דמיא להא דאמר לעיל בפרק יש נוחלין (דף קנב:) מטלטלי קאמרת מטלטלי לא קאמינא פי׳ דמטלטלין לא הוי שיור לכתובה דהכא מיירי במטלטלין שייחדם לכתובה וכדפירש רבינו שמואל ואותו ולדי הוי שיור:

כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי כו׳. פירשתי לעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עז:) וגם הביא דשני שטרות הם פירשתי שם: איבעיא

אמר ליה אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה אמר רבא אמר רב נחמן חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו מברחת שכיב מרע דתנן [ד] שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת עבדו דתנן [ה] הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין אשתו דאמר רב יהודה אמר שמואל [ו] הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא בניו דתנן [ז] הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה מברחת [ח] דאמר מר [א] מברחת צריכה שתכתוב כל נכסיה [ב] ובכולהו [ג] מטלטלי הוי שיור לבר מכתובה דאמקרקעי תקינו רבנן ממטלטלי לא תקון רבנן אמימר אמר מטלטלי דכתיבי בכתובה ואיתנהו בעינייהו הוי שיור [ד] אמר נכסי לפלניא [ד] עבדא איקרי נכסי דתנן [ו] הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין [ה] ארעא איקרי נכסי דתנן [ו] נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה [ו] גלימא איקרי נכסי דתנן [ז] ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה [ז] זוזי איקרי נכסי דתנן [ח] ושאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה כי הא [ו] דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך [ח] השטרא איקרי נכסי [ט] דאמר רבה בר יצחק שני שטרות הן אמר זכו בשדה [י] זה לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה ורב חייא בר אבין אמר רב הונא ששלשה שטרות הן תרי הני דאמרן אידך אם קדם מוכר וכתב את השטר כאותה ששנינו כותבין

דאמר משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה. עבד גמר לה לה מאשה דבעינן גט כריתות [גיטין מא.]: וכיון דיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו ששייר קרקע ומטלטלי לעצמו לא הקנה לו השטר לגמרי שגם זכות המלוה כתוב בו הלכך לא קרינא ביה גט כריתות [דברים כד]. כענין זה פירש רבינו חננאל ורבותי שבלוניי״ר וגם יש לפרש כך לעולם עבדא כי מקרקעי דמי. (ג) וגבי גט אמאי חשבינן אפי׳ מטלטלין שיור אלא עבד היינו טעמא משום דכריתות גמור בעינן וכיון שזה שייר מטלטלין מאן לימא לן דלא היה בדעתו לשייר העבד בכלל המטלטלין אחרי שלא פירש מה הן המטלטלין ששייר ואע״ג דבדוכתא אחרינא עבדא כמקרקעי דמי מיהו גבי כריתות לאו כריתות הוא: **אמר רבא א״ר נחמן חמשה.** נותני מתנה הן שאין דינן חלוק מנותני מקצת עד שיכתבו כל נכסיהם ואז דינן חלוק ממשייר קצת ממנו וכגון שלא שייר כלום אפי׳ במטלטלין כדמסיק בסיפא לבר מכתובת אשה במקרקעי הוי שיור ולא מטלטלי: **ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו מברחת.** והשתא מפרש להו ואזיל שכיב מרע כו׳ וכולהו כבר מפורשים בפרק זה (ט) ודיש נוחלין (מ) לבד ממברחת ולקמן בסמוך אפרשנה: **בניו דתנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה.** אבל שייר לא אבדה דמגו דנחתא אהאי שיורא בשביל כתובתה נחתא נמי אכולהו נכסי כדאמר בית״ש (נ) קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו, דתתם קנין לכתיבה עומד, הכי מילי קתמא, דמסתמא ניחא ליה לבקנה שיתפוס שטר לקונה, אבל היכא דמתי לא כתבינן בעל כרחו (לעיל עז). **ואינו חוזר בשדה.** שכבר זכו וחכין לו לאדם שלא בפניו (שם). על מנת שתכתבו לו את השטר. חוזר אף בשדה, שהרי לא עשאן שלוחין לזכות אלא עם השטר והרי חוזר לו בשטר (קדושין כז.) הכי קאמר לא יחכה עד שיבא השטר לידו (לעיל עז.). **אם קדם מוכר.** קודם נתינת הכסף או קודם שהחזיק (קדושין כז.). **וכתב את השטר.** מי שלריך למעות ורולה למכור מנכסיו לחבירו ופעמים שהוא מולא סופר וכותב שטר ומכרה כדי שיהא מזומן ליתנו לנוקח כל שעה שירלה למכור (לעיל עז.). כאותה ששנינו. שמותר לעשות כן אע״ג דמיחזי כשיקרא, דאין כאן הפסד לשום אדם אלא למוכר עלמו, שאם יאבד השטר וימלאנו נוקח שכתב בשמו יטענו שלקחו מזה המוכר, ואם הוא לא מיא לחבי אתן לא מיא שיגיע בשבילו (לעיל עז:).

ה) נראה דאסור כאן וכ״ל דאמקרקעי תקינו רבנן: הואיל וכתב לה וכו׳.

עין משפט נר מצוה

צה א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ יב סמג עשין פב ולאוין פא טוש״ע אה״ע סי׳ ל ס״ז:
צו ג ד ה ו ז ח מיי׳ שם פי״ח הלכה טו סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ רמח סעיף יא:

מוסף תוספות

א. ולא משום דעבדא כמטלטלי הוא, שלא השיב כן ר׳ נחמן מעולם. תוס׳ גיטין ט. ב. דמשמע אם כתב לה למחצה לשליש ולרביע ובא בעל חוב לטרוף כלום ממתנתה, גובה אותן משום כתובה, דכיון דשייר מידי לא מחלה לו כלל. רמב״ן.
ג. והפסידה כתובתה מאותן הנכסים. שם.

רבינו גרשום

כמטלטלי הוא. אלמא דבהדיא הוא דכמטלטלי דמי: אמר ליה לעולם מהא ליכא למשמע מינה דכמטלטלי דמי. דהכא מאי עשו מטלטלי שיור שלא יצא לבן חורין לאו משום הואיל דשייר מטלטלי איכא למימר איהו הוא. אנן כרות גיטא בעינן כלומר גט שהרור כרות בעינן וספר כריתות שכרות לגמרי ולא משייר כלום וכיון דשייר משום הכי קתני ולא יצא בן חורין ולאו משום דאתי למידק מיניה דלהרי כמטלטלי ולעולם אימא לך כמקרקעי דמי: אמר רב נחמן ה׳ דברים הן. שאין מעשיהן מעשה עד שיכתבו כל נכסיהן: אלו הן כו׳ לא עשאה אלא אפטרופא. שיחלקו לה כבוד ואם שייר קרקע כל שהוא שלא כתב לה הכל שלה דאיכא למימר מדשייר הקנה לה הכל והאי שיור לצורך היורשין שייר: אבדה כתובתה. במחלק לפניה והיא שותקת דכיון דלא שייר לעצמו כלום וכתב לה קרקע כל שהוא והיא שתקה אבדה כתובתה: מברחת. כגון בתולה או אלמנה שרצתה להנשא והיו לה נכסים וכתבתן לאחר כדי להבריח מבעלה שלא יקנה אותן עמה על מנת כן אם תנשא שיהיו כולן שלו ואם לאו שיחזרו לה הנכסים לצרכה ולא לאותו מקבל מתנה. שהיא תכתוב לו כל נכסיה דאי שיירה כלום ונישאת יגבה בעלה מידו דאיכא למימר מדשיירה הא שיירה נמי כל הנכסים ולא נתנתן לו. ואיכא דאמרי אי נתנה כל נכסיה לו אם תתאלמן יכולה לחזור בהן דכידוע דלא נתנה לו אלא כדי להבריחן מבעלה. ואי שיירה שלא כתבה הכל אמרינן דקנה האי דכתבה לו הואיל דשייר. ובכולהו הני חמשה דאמר אי שיירי מטלטלי הוי שיור ואיבדו לבד מכתובת האשה דאע״ג דשייר מטלטלי לא הוי שיור ולא כלום היא ולא אבדה כתובתה. ו) הואיל וכתב לה קרקע כל שהוא דמחלה. אפי׳ שייר מטלטלי ואיתנייהו בעינייהו כמקרקעי דמי והוי שיור הואיל ואיתנייהו בעינייהו ולא אבדה כתובתה דהאי דשתקה דסמכה דעתה למיגבי מיניהו: שכיב מרע שאמר כל נכסי לפלוני. עבדא איקרי נכסי דתנן כו׳: אסיפא דביתיה. בקצת סוף ביתו: עד תווך. עד אותו מקום מרוב שמחה שהביא לו: ב׳ שטרות. כלומר משני ענינים הן השטרות. אם אמר זכו בשדה זו לפלוני: ואינו חוזר בשדה. אם הדשתא לא תלי הזכיה בשטר דמיקרא קאמר זכו וזכין לו לאדם שלא בפניו. ואם אמר על מנת שתכתבו לו את השטר זה דהשתא תלי הזכיה גם בשטר חוזר בזה ובזה. כל דלא אתא לידא דמקבל

מסורת הש״ס

ו) [לעיל קמו:] פלה פ״ג מ״ז, ב) [לעיל קמט:] וש״נ, ג) [לעיל קלח: קמד. גיטין יד.], ד) פלה שם לעיל קלב., ה) מתוס׳ עט. [ע״כ רשב״ם], ו) [לעיל קמט: וש״נ], ז) קדושין כו., ח) שם, ט) שם, י) לעיל עז: ב״מ מו. ב״ק קד: ע״ש, כ) קדושין כו. ע״ש לעיל עז. ע״ש, ל) [שכיב מרע לעיל קמו: עבד לעיל קמט:], מ) [אשה לעיל קלח: בן לעיל קלב.], נ) [לעיל קלב.].

גליון הש״ם

גמרא אמר נכסי לפלניא. בתוס׳ לעיל דף סב ע״ב ד״ה ואי היה היה לה הגירסא כאן אמר כל נכסי:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ וכולהו ממטלטלי הוי שיור לבר מכתובה דמקרקעי תקינו: (ב) שם זמו בשדה זו לפלוני: (ג) רשב״ם ד״ה לאמן משום וכו׳ כי מקרקעי דמי ובכ״ת לגבי גט מאמי: (ד) ד״ה כי הא דרב פפא וכו׳ מיירי נמי בטעות דטעות פל״ל ותיבת ומגלן נמחק: (ה) ד״ה עד תווך מקום. ב״ג והכי איתא בפרק בנות כותים דף ל״ג רב פפא איקלע לתווך כו׳: (ו) תוס׳ ד״ה ואלו וכו׳ וילא עליו שטר חוב ר׳ אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכמים אומרים תקרע כתובתה כו׳ וכל נכסיו:

לעזי רש״י

אוויר״. רכוש.

מוסף רש״י

שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים. רפה לעיל קמו ב. הכותב כל נכסיו לעבדו. רפה לעיל קמנ ב. הכותב כל נכסיו לאשתו. בגשון מתנה (לעיל קלא:) לא עשאה אלא אפוטרופא. לתכיים ולהוליא ופע״פ שכתבו לה בלשון מתנה לא קנאתן, ואין טעם בדבר אלא כך תקנו, דהפקר ב״ד הפקר (גיטין יד.) דאומר הדעת הוא דאין אדם נוטל את בניו ונותן את הכל לאשתו, ולא נתכוין אלא לעשותה אפוטרופא כדי שיתלקו לה בניו כבוד, משום דאוקר אוטיכן נכסי כרשותה לפרנסה מהם כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה, ומני לה מהני מלת מילי דשוויהו רבנן כהלכתא בלא טעמא, דדברי נבואה הם, לפי שאנו מניחין מה שכתבו בשטר בהדיא שנתן לה הכל ליאך אחר אומד דעתנו (לעיל קלא:). הכותב כל נכסיו לבניו. רפה לעיל קלב ג. נכסים שיש להן אחריות. היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוה והנושה מחכיהו עליהן, לפי שקיימין ועומדין לפיכך נמסכין עליהן (קדושין כו.) שקיימין לעולם (לעיל פו.). בכסף. בתמן מעות (שם). ובשטר. אם כתב שדי מכורה לך או נתונה לך ומסר לו את השטר (שם). ובחזקה. רפה בה פורתא או דיש אחלרי או נעל או פרק כל שהוא (קדושין כו.). ושאין להן אחריות. מטלטלי, אין נקנין אלא במשיכה. שמושכן לרשותו או לרשות שיש לו אלק בו, כגון שיטטא ואלר שהוחלפו, וכל שכן בהגבהה, דהגבהה קונה בכל מקום וכל דבר, דמשהגביהה המיתה ברשותו אפילו בלא משיכה, כן נראה לי (לעיל פו.). נקנין עם נכסים שיש להן אחריות. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים. רפה לעיל קמו ב. הכותב כל נכסיו לעבדו. רפה לעיל קמנ ב. הכותב כל נכסיו לאשתו. בגשון מתנה (לעיל קלא:) לא עשאה אלא אפוטרופא. לתכיים ולהוליא ופע״פ שכתבו לה בלשון מתנה לא קנאתן, ואין טעם בדבר אלא כך תקנו, דהפקר ב״ד הפקר (גיטין יד.) דאומר הדעת הוא דאין נוטל את בניו ונותן את הכל לאשתו, ולא נתכוין אלא לעשותה אפוטרופא כדי שיתלקו לה בניו כבוד, משום דאוקר אוטיכן נכסי כרשותה לפרנסה מהם כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה, ומני לה מהני מלת מילי דשוויהו רבנן כהלכתא בלא טעמא, דדברי נבואה הם, לפי שאנו מניחין מה שכתבו בשטר בהדיא שנתן לה הכל ליאך אחר אומד דעתנו (לעיל קלא:). הכותב כל נכסיו לבניו. רפה לעיל קלב ג. נכסים שיש להן אחריות. היינו קרקעות, שאחריות כל אדם הלוה והנושה מחכיהו עליהן, לפי שקיימין ועומדין לפיכך נמסכין עליהן (קדושין כו.) שקיימין לעולם (לעיל פו.). בכסף. בתמן מעות (שם). ובשטר. אם כתב שדי מכורה לך או נתונה לך ומסר לו את השטר (שם). ובחזקה. רפה בה פורתא או דיש אחלרי או נעל או פרק כל שהוא (קדושין כו.). ושאין להן אחריות. מטלטלי, אין נקנין אלא במשיכה. שמושכן לרשותו או לרשות שיש לו אלק בו, כגון שיטטא ואלר שהוחלפו, וכל שכן בהגבהה, דהגבהה קונה בכל מקום וכל דבר, דמשהגביהה המיתה ברשותו אפילו בלא משיכה, כן נראה לי (לעיל פו.). נקנין עם נכסים שיש להן אחריות.

דבר שהוא קנין לקרקע ואינו קנין למטלטלין (ב״מ מז.). אם מכר מטלטלין עם קרקע, כיון שקנה לוקח את הקרקע בחזקה תשלשה קניינים, נקנין מטלטלין עמה (קדושין כו. וכ״ש ב״ק יב.). שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה וקרקע נקנה בכסף, ואם מכר לו קרקע ומטלטלין יחד, כיון שנתן דמי הקרקע או מסר לו שטר מכירת קרקע לא החזיק בקרקע תדעת מוכר, נקנו המטלטלין בלא משיכה (לעיל כז:). אקנינהו ניהליה לרב שמואל. שהיה הולך לשם, כדי שיביאם לו, שאילו לא הקנה לו לא היה נותנם לו מי שהפקדון אצלו, שאם יאבדו בדרך יחזור רב פפא ויתבעם לו (ב״מ מו.). אגב אסיפא דביתא. מתפן ביתו, דמתוכו לקרקע הוא וכקרקע הוא, כך שמעתי, ל״פ פיפא דביתא, סוף בית, הקנה לו זוית אחת (ב״ק קד:) סף ביתו מקרקע כדי שיביאם לו, והיינו הרשאה, ואילו לא אקנינהו ניהליה לא הוו יהבי ליה דלא ליתיבו באותא דאומתא דאמר בב״ק (לעיל עז:). נפק לאפיה. הלך לקראתו, עד תווך. שם מקום (ב״ק קד: וב״מ מו.). שהיה שמח שהביא לו מעותיו (ב״ק קד:) ולשמעונין אחת דמשום קנין זה מקרו לו המעות, דכיון דנפק לאפיה שמעינן דהביא המעות (לעיל כז.). שני שטרות הן. שני דיינין חלוקין בשטר (קדושין כז.). זכו בשדה זה לפלוני. המחזיקו בה לגרסו (שם) אני מקנה לכם בסולדי זה שדה זו לצורך פלוני והן קנו לאותו פלוני כמו שנה להם (לעיל עז.). וכתבו לו את השטר. לרמיה בעצמה (קדושין כז.). חוזר בשטר. אם אומר אין רצוני שתהא לו רמיה בידו (שם) ואפילו אמר כתבו ותנו, דכל זמן שלא בא ליד מקבל מתנה יכול זה לעקור שלימותו, דאין עושין שטר בעל כרחו של נותן, דאם ייפר כמו במתנה בעל פה לא ניחא ליה לתיכוי מתנה בשטר, ואע״ג דאמר בחזקת הבתים (מ.). קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו, דתתם קנין לכתיבה עומד, הכי מילי קתמא, דמסתמא ניחא ליה לבקנה שיתפוס שטר לקונה, אבל היכא דמתי לא כתבינן בעל כרחו (לעיל עז). **ואינו חוזר בשדה.** שכבר זכו וחכין לו לאדם שלא בפניו (שם). על מנת שתכתבו לו את השטר. חוזר אף בשדה, שהרי לא עשאן שלוחין לזכות אלא עם השטר והרי חוזר לו בשטר (קדושין כז.) הכי קאמר לא יחכה עד שיבא השטר לידו (לעיל עז.). **אם קדם מוכר.** קודם נתינת הכסף או קודם שהחזיק (קדושין כז.). **וכתב את השטר.** מי שלריך למעות ורולה למכור מנכסיו לחבירו ופעמים שהוא מולא סופר וכותב שטר ומכרה כדי שיהא מזומן ליתנו לנוקח כל שעה שירלה למכור (לעיל עז.). כאותה ששנינו. שמותר לעשות כן אע״ג דמיחזי כשיקרא, דאין כאן הפסד לשום אדם אלא למוכר עלמו, שאם יאבד השטר וימלאנו נוקח שכתב בשמו יטענו שלקחו מזה המוכר, ואם הוא לא מיא לחבי אתן לא מיא שיגיע בשבילו (לעיל עז:).

כותבין שטר למוכר אף על פי שאין כו׳ דאינו חוב אצל למוכר וכיון שהוא רוצה (ד) יכתוב לו: **כיון שהחזיק זה בקרקע כו׳.** מסקנא דמילתא דרב הונא היא אם קדם מוכר וכתב לו את השטר ואח״כ מכר לזה את השדה כיון שהחזיק הלוקח בשדה נקנה לו השטר בכל מקום (ה) דאין אדם יכול לעכבו דלדעת כן מכר לו את השדה שיזכה הלוקח בשטר הנכתב לו לשמו וכשהחזיק בשדה נקנה לו השטר כדתנן ו) נכסים שאין להן אחריות כו׳ אלמא שטר מיקרי נכסים שאין להן אחריות: **דתנן.** במסכת שקלים בפ״ד (משנה ז) המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה הראויה על גבי המזבח זכריס ונקבות רבי אליעזר אומר זכריס ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית ר׳ יהושע אומר זכרים עצמן כו׳ ובמס׳ תמורה (דף לא:) מפרש פלוגתייהו: **יינוס שמנים כו׳.** גם זו שנויה במסכת שקלים: **דתנן.** במס׳ ערכין המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין כלומר אף תפלין הקדש ומעלין לו בדמים ופודן בשוויהן. אלמא מדאל עליהו הקדש מיקרי נכסי שהרי נכסיו הקדש: **ספר תורה.** מי מיקרי נכסי כתפילין דמו או דלמא תפילין הייגו טעמא דהוי מלבוש אבל ספר מצוה היא ולא נכסי ואע״פ שיכול למכרו לא מיקרי נכסי מיקו: **משום דקנאי לאינסובי לרב זביד.** וכן פירשה לו בהליה כדמוכח בסיפא דגליא דעתה משום דבעיא לאינסובי היא נותנתן לזה דאין זה אלא להבריח מבעלה: **ואיגרשה.** ומבעה נכסה מבנה: **והא אינסיבא.** והפסידה דקנה בנה ולא אהני גלויי דעתה אלא להכי שאילו לא היתה נישאת לרב זביד לא מתקיים המתנה אבל השתא דאינסיבא נתקיימה המתנה: **ממונאי.** דאבי אביו ממשפחת בית עלי כדאמריגן (ר״ה דף יח.) אבי ו) ורבא ממשפחת בית עלי קאתו וזהו שם מקומן (ז) בבראשית רבה [פרשה נט] ר׳ מאיר אזל לממלא ראה אותן שהם שחורי ראש כו׳: **מילי מולייתא.** בעלי מומין שאין בהן ממש כמו שקל מוליא ושדא בנגא גבשושית (לעיל דף נד.): **אפילו למאן דאמר מבריחה קני.** יש מפרשים הייגו גבי הוא מעשה דאמיה דרב שמואל בר אבא מאקרקונא בפרק החובל (ב״ק דף פח.) ואלו מלתא היא דהתם בחיי בעלה כתבה נכסי מלוג שלה לבנה לזכות בהן אחר מיתת בעלה ח). והכי מפרשינן לה אפי׳ לרבנן דפליגי ארשב״ג בתוספות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט.) ואמרי דלא משחק בה ומעכב המתנה לעצמו וקנה הכל ולעיל [קג:] פריש לה: **הני מילי.** דאמרי רבנן דלא משחק בה וקנה היכא דיהבא סתמא ולא גליא דעתה דמשום אינסובי הוא ולא נודע שלהבריח מתכוונת: **אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי.** מברחת מבעלה ולדעת כן שיחזרו לה אחר גירושין והרי אינסיבא ואיגרשה הכא מודו רבנן דלא קני אלא שיחזרו לה נכסים כדאמרינן נמי התם [בתוספות שם] **עד שתכתוב מהיום ולכשאלבה דכיון דגליא דעתה כמאן דכתבה ליה הכי דמי: אימיה דרמי בר חמא כו׳.** ומסקנא אחרון קנה משום **דהדרא בה מראשון.** ובפרק מי שהיה נשוי בתוספות (דף לד:) איכא ז) מעשה אחריני אימיה דרמי בר חמא בנפרא כתבתיהנו לנכסי לרמי בר חמא לאורתא כתבתיהנו לרב עוקבא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי אתא רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אמר ליה הכי אמר שמואל כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה פיסקתא דפרדיסא כל אימת דהות חלשא הוה מקניא ליה ניהלי

קנא: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

מתה וקיימו חכמים את דבריה. פי׳ אלמא מתנת שכיב מרע במקצת לא בעי קנין וא״ת לפי סברתו של מקשה אמאי נקט מתה אפילו בלא מתה נמי כיון דמתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר דהוי כמתנת בריא וכן יש להקשות בהך דלקמן דתנו מנה לפלוני ומת כי לפי סברת המקשה אמאי נקט ומת כי אין נראה לומר שיחלוק רבא במה שאומר הרי היא (ו) מתנת בריא ולא יסבור שאם עמד אינו חוזר אלא דבעי קנין דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאית ליה לעיל (דף קמח:) דמתנת שכיב מרע במקצת אינו יכול לחזור גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת כו׳ [א] וי״ל דהוה מצי למימר וליטעמיך ובהרבה מקומות בגמרא (ו) י״ל וליטעמיך ואינו אומר ועוד יש לומר כיון דסובר המקשה דלא בעי קנין הוא הדין נמי שסובר שיכול לחזור בו אי הוה כמתנת בריא הוי כמתנת בריא ומנין לנו לחלק בזה: **תנו נט לאשתי ושטר שחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה.** הכי גרסינן תנו נט ולא גרסי׳ תן נט זה תמן נט זה משמע שנתנו לו כבר אבל תנו משמע שעדיין לא נתנו אלא שמצוה להס ליתנו לו על ידי שליחות ואי גרסי׳ תן סתם לן תנא כר׳ מאיר דאמר בפרק קמא דגיטין (דף יב:) חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות הלכך לא (ח) קנה לו השליח אי נמי י״ל דמתוקמא כרבנן דאמרי זכות הוא לו ומיירי כגון שמראה לו ליתנו לו ולא נטלו עד לאחר מיתה אי נמי נטלו לאלתר ולא זכה בשביל העבד דהא דאמרינן בפ״ק דגיטין (דף יג. ושם ד״ה האומר) כל האומר תנו כזכי היינו כשנתנו מיד [ב] ליד והא דקתני תן נט זה משמעינן חידוש שאף על פי שעשאו מחייס והגט בעין ומיהא שלוחים כבר לתת הגט כיון שניתן לאחר מיתה אינו גט דאין גט לאחר מיתה מיהו אין נראה לר״י לגרוס זה דאם כן היכי מצי דייק בגמרא דבפ״ק דגיטין (שם:) על הך משנה דלא מיתוקמא הך משנה בשכיב מרע דאי בשכיב מרע לא הוה ליה למיתני תנו אלא כתבו ואי תנא זה לאשמועינן חידוש דלא יתנו לאחר מיתה אפילו הוה מתוקמא מתניתין בשכיב מרע [לא ה״ל (ט) למיתני כתבו] כיון דמיירי שהגט הוא בעין ואין נראה לומר דדייק מדהוה ליה למיתני כתבו גט זה לאשתי ותנו שטר שחרור זה לעבדי דהוי אלמא דלא אשמעינן חידוש דהא אין לו לתנות להשמיענו חידוש במה שהיה לו לשנות שני עניינים שהרי יש לו לקלר ולשנות ולערב הכל יחד ולא להאריך וא״ת מאי קא משמע לן דאין גט לאחר מיתה הא כבר תנן ליה בפרק מי שאחזו (גיטין דף עב.) דאין גט לאחר מיתה ואמרינן נמי בריש כתובות (דף ג: ושם) אי אשמעינן דאין גט לאחר מיתה הא תנא ליה כו׳ וי״ל דמתניתין דהכא איצטריך שאף על פי שמינה שליח בחייו ולאחר מיתה נמי עומד השליח במקומו (י) ויכול לגרש שטרותו של אדם כמותו [ג] קמ״ל דלא ידענינן הא ממשנה דמי שאחזו (גיטין שם) ומהיכא דמי שאחזו שמעינן שאף על פי שנתן לה גט לאחר מיתה וא״ת (כ) על הך דדייק בגיטין על הך משנה דהכא אייתי בגריא מדקאמר תנו ולא אמר כתבו ומנין לנו לדקדק דמייתי בגריא מדלא קאמר כתבו דלמא הא דתנן תנו לאשמועינן דאפ״ה אין כופין היורשין לשחרר ולא אתא כרבנן דפליגי עליה דרבי בגרייתא דירושלמי בפ״ק דגיטין דקתני התם תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת אמר ר׳ זירא בשאם חולקים מה אנו קיימים אם באומר שחררו אף רבי מודה ואם באומר כתבו ותנו אף רבנן מודו אלא כן אנו קיימים באומר תנו רבי אומר האומר תנו כאומר כתבו ותנו רבנן אומרים האומר תנו כאומר שחררו וי״ל דלא נחתא מתניתין לאשמועינן דמלוה לקיים דברי המת דתשמע אם כופין היורשים אם לאו דלא נחתא אלא לאשמועינן שלא יתנו אלוחים שבמקומו גט לאחר מיתה: **תנן מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה.** אומר ר״י דלמאן דמוקי בגמרא הך משנה בשכיב מרע אתי שפיר (ט) והוי סיפא דומיא דרישא והשתא מיירי כולה מתניתין בענין אחד [ומחלק] בין לוותא שכיב מרע בשטר לוותא ממון דבשטר אין מועיל לוותא לאחר מיתה כמו בממון ואע״פ שלא דמו לגמרי לפי שהשטר שרוצה ליתן לאחר מיתה אין בעולם והמנה בעולם מכל מקום כיון דבשעת מיתה שייסם בעולם דמו אהדדי קלת אבל למאן דמוקי לה בתם בגריא ובמעמד שלשתן קשה דהשתא לא הוי רישא דומיא דסיפא (מ) דלמאן דמוקי לה כתם בגריא ובמעמד שלשתן מיירי בענין אחד [ומחלק] בין לוותא שכיב מרע בשטר לוותא ממון דבשטר אין מועיל לוותא לאחר מיתה כמו בממון ואע״פ שלא דמו לגמרי לפי שהשטר שרוצה ליתן לאחר מיתה אין בעולם והמנה בעולם מכל מקום כיון דבשעת מיתה שייסם בעולם דמו אהדדי קלת אבל למאן דמוקי לה הוי רישא דומיא דסיפא (מ) דלמאן דמוקי לה בתם בגריא ובמעמד שלשתן קשה דהשתא לא הוי רישא דומיא דסיפא

כי הוה קיימא הדרא בה. כדתנן [לעיל קמו:] לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה: **הא וקני כל היכא דבעית.** בא עתה אלי וקנה השדה בקנין גמור בכל ענין שתרצה אלא אוכל לחזור: **אמאי ושייר וקנו מינה.** לא הוה לקבל כל השדה אלא שייר לעצמה מעט דהוה ליה מתנה (ד) מקצת ועל ידי קנין דקיים לן לקמן דלא מצית הדרא בה אלא אם כן מצוה מחמת מיתה דמגלי דעתיה דמיתה קיהיב ואי קאי הדר ביה: **בסילוא דלא מבע דמא.** קון שמכאיב ואין יכולת לסלק ולא ניכר בו דהיינו נידוי: **אמרו ליה.** העדים. **אמרה.** (פ) כשסילהה בשביל אחיה: **ווי כי מיפה דך איפסא.** ולא תראה את אחיה שאינו רוצה לבא אלי: **א״כ מצוה מחמת מיפה היא ולא מצוה מחמת מיפה חוזר.** בין במתנה במקצת בין במתנה בלא שיור ואפילו קנו מידו אי קאי מחליו הדר בכולהו בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה הואיל והיה מתאונן על מיתתו בעת לוותתו והכי פסקינן לקמן: **איתמר מתנה שכיב מרע במקצת.** שלא היה בה קנין והיא אותה מתנה ששנינו [שם] שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה שאם עמד אינו חוזר והרי היא כמתנת שכיב מרע דלא בעיא קנין אמר להו (ג) רבא לאו אמינא לכו לא תיתלו בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמר רב נחמן הרי היא כמתנת בריא ובעיא קנין איתיביה רבא לרב נחמן (ג) שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת מאי לאו דלא קנו מיניה לא דקנו מיניה אי הכי אימא סיפא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת ואי דקנו מיניה אמאי אין מתנתו קיימת א״ל הכי (ד) אמר שמואל שכ״מ שכתב כל נכסיו לאחרים (ה) אע״פ שקנו מידו עמד חוזר בידוע שלא היה (ו) מצוה אלא מחמת מיתה איתיביה רב משרשיא לרבא מעשה (ז) באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה תנתן כבינתי לבתי והוא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו (ח) דבריה התם במצוה מחמת מיתה איתיביה רבינא לרבא (ט) האומר תנו גט זה לאשתי (י) ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה (כ) מתנה מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה וממאי דלא קנו מיניה דומיא דגט מה גט לאו בר קנין אף האי נמי דלא קנו מיניה התם נמי (ל) במצוה מחמת מיתה רב הונא בריה דרב יהושע אמר מצוה מחמת מיתה בעלמא בעיא קנין ואע״ג דמת (מ) מצוה מחמת מיתה לא בעיא קנין והוא דמת עמד חוזר ואף על גב דקנו מיניה איתמר

בעי קנין היכא דמת בין איכא שיור בין ליכא שיור ופסקינן לקמן: מתנת לדאין גט לאחר מיתה הא כבר תנן ליה בפרק מי שאחזו (גיטין דף עב.) דאין גט לאחר מיתה ואמרינן נמי בריש כתובות (דף ג: ושם) אי אשמעינן דאין גט לאחר מיתה הא תנא ליה כו׳ וי״ל דמתניתין דהכא איצטריך שאף על פי שמינה שליח בחייו ולאחר מיתה נמי עומד השליח במקומו (י) ויכול לגרש שטרותו של אדם כמותו [ג] קמ״ל דלא ידענינן הא ממשנה דמי שאחזו (גיטין שם) ומהיכא דמי שאחזו שמעינן שאף על פי שנתן לה גט לאחר מיתה וא״ת (כ) על הך דדייק בגיטין על הך משנה דהכא אייתי בגריא מדקאמר תנו ולא אמר כתבו ומנין לנו לדקדק דמייתי בגריא מדלא קאמר כתבו דלמא הא דתנן תנו לאשמועינן דאפ״ה אין כופין היורשין לשחרר ולא אתא כרבנן דפליגי עליה דרבי בגרייתא דירושלמי בפ״ק דגיטין דקתני התם תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת אמר ר׳ זירא בשאם חולקים מה אנו קיימים אם באומר שחררו אף רבי מודה ואם באומר כתבו ותנו אף רבנן מודו אלא כן אנו קיימים באומר תנו רבי אומר האומר תנו כאומר כתבו ותנו רבנן אומרים האומר תנו כאומר שחררו וי״ל דלא נחתא מתניתין לאשמועינן דמלוה לקיים דברי המת דתשמע אם כופין היורשים אם לאו דלא נחתא אלא לאשמועינן שלא יתנו אלוחים שבמקומו גט לאחר מיתה: **תנן מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה.** אומר ר״י דלמאן דמוקי בגמרא הך משנה בשכיב מרע אתי שפיר (ט) והוי סיפא דומיא דרישא דלמאן דמוקי לה בתם בגריא ובמעמד שלשתן קשה דהשתא לא הוי רישא דומיא דסיפא (מ) דלמאן דמוקי לה כתם ועמד לא קני אבל עמד חוזר הואיל דלא קני מיניה: אמר ליה ה״נ כו׳ אבל עמד חוזר הואיל דלא קני (לא): בעי קנין אע״פ ששייר לרבה. דאמר היכא דשייר קרקע כל שהוא אפי׳ הכי קנין בעי: האומר תנו גט זה לאשתי לא יתנו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה. האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה. אלמא דכיון דשייר קנה וקשיא לרבה דאמר בעי קנין: אמר ליה. לעולם בעי קנין אע״ג דשייר ואם עמד חוזר להיכא דלא קנו והכא טעמא מאי יתנו לאחר מיתה אע״ג דלא קנו. דמצוה מחמת מיתה הוא ומת אבל היכא דלא מצוה מחמת מיתה הוא בעי קנין: כבינתי. בתי נפש והוא (מט״ז) [כבי״ב] מנה משקלה: וקיימו חכמים את דבריה. הואיל דשייר אע״ג דלא קנו מיניה: אמר ליה ה״נ כו׳ אבל עמד חוזר הואיל דלא קנו (לא): בעי קנין אע״פ ששייר לרבה. דאמר היכא דשייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה אע״ג דלא קני והא נמי דקתני

ה) לולי ל״ל במתנה שעשתה לי ששיירה לעצמה וכו׳.

מסורת הש״ס

ה) [כתובות נא.]. ו) [ועל ז. וש״ב], ג) [לעיל קמו.]. ד) [לקמן קנב.]. ה) לקמן קנו: [גיטין יד:]. ו) גיטין יג., ז) [גיטין סו.].

לעזי רש״י

נושקין״א. סיכה, מכבבה.

הגהות הב״ח

(א) גמרא אימר מתנת ש״מ במקצת אמר רבא אמר רב נחמן ה״ה כמתנת בריא ובעיא קנין אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא: (ב) שם בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה: (ג) שם וקיימו חכמים את דבריה: (ד) רש״ב ד״ה אמר אמאי וכו׳ במקצת וכו׳ דמגלי דעתיה דמדאגת מיתה: (ה) ד״ה אמרה בששלהה: (ו) תוס׳ ד״ה מתה וכו׳ כי אין נראה לומר שיחלוק רבא במה שאומר הרי היא כמתנת בריא. נ״ב וא״כ אפיר קתני מתה ומת בהני מתני׳ הא ליתא דהא אמעינן ליה לר״י כו׳ ולפמוס מייני היכא דאיכא קנין ויש להקשות לאיזה צורך דתו תוספות סברא [זו מהא דר״ע ממתני׳ דשייר קרקע] כל שהוא מתנתו מתנה שמעינן שפיר דבמקצת אם עמד אינו מחזיר בגמרא דאם אינו קנין ומיירי בגמ׳ דקא מיירי בגמ׳ דמתנתו קיימת עמד מבכולה ואין להקשות היכי ס״ד לפרס כן אליבא דרבא הלא מדפריך [רבא לר״י מהא דשייר קרקע כו׳] וממאי דאהדר ליה ר״נ שמעינן דמתני׳ מיירי בעמד ואינו חוזר במתנת מקצת דר״ל דרב מדפרי׳ [והשאר תסרן]: (ז) בא״ד והכרבה מקומות בגמ׳ הוה מצי למימר וליטעמיך ואינו אומר וכו׳ דאי הוה: (ח) ד״ה תנו גט וכו׳ הלכך לא זכה לו הלשון וכו׳ אי נמי נטלו לאלתר ואפילו הכי לא זכה בשביל העבד וכו׳ כל האומר תן כזכי: (ט) בא״ד אפילו הוה מתוקמא מתני׳ בשכיב מרע לא למימר מתנו ואין נראה לומר כל״ל ותיבות כיון שמיירי שהגט הוא בעין ממתק: (י) בא״ד עומד השליח במקומו וסד״א דיכול לגרש וכו׳ קמ״ל דלא הלא ידענינן: (כ) בא״ד וא״ל הא דלייק בגיטין על הך משנה דאיירי בגריא כל״ל ותיבת דהכא ממתק: (ל) ד״ה תנו מנה וכו׳ אמי אמי דבריי דהוי סיפא דומיא דרישא דהשתא: (מ) בא״ד (המשך לדף קנב) דאין נראה לומר דקא משמע לן בגרישא דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר אם לא דאף לדידיה תנו דמתניתין היינו כתבו וכי האי גוונא שלא נא השטר לעולם לא שייך מעמד שלשתן ועל כרחך וכו׳ ופיפא קמ״ל דין של מעמד שלשתן בממון ואע״ג דלא הוי רישא דומיא דסיפא אין לחוש דה״נ למאן דמוקי לה בשכיב מרע לא הוי רישא דומיא דסיפא מכל וכל שהשטר אינו בעולם כשמצוה ליתן והמנה הוא כבר בעולם ואע״ג דלייק התם בגמ׳ דסיפא מיירי בגריא דומיא דרישא אלמא משמע שיש לדמות דאיירי בגריא מכל מקום לא נוגע בבריא משום דאית לן למימר דמיירי בחד גברא אבל אינם דומות לגמרי אהדדי כל״ל ועל מיבות דאין נראה לומר ר״ב פי׳ אין נראה לומר דקמ״ל בגרישא דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר כשהוא בעין דלמה לא יועיל כשהשטר בעין אם לא שתאמר דאף למאן דמוקי לה בגריא לדידיה נמי תנו דמתני׳ לא מיירי דהגט בעין אלא שמצוה להס לכתבו ולתתו לה הכי משמע כמ״ש התוספות לעיל בתחלה ד״ה תנו גט דהשתא אמי שפיר דקמ״ל בגרישא דלא יועיל מעמד ג׳ כיון שאין השטר בעין והא נמי ליתא דהשתא נמי קשה מ״ב דיש לומר לתה לי לא פסיקנא דלא יועיל מעמד ג׳ בכ״ב דכיון שלא נא השטר לעולם לא שייך מעמד ג׳ ועל כרחך וכו׳ דלא״ג בו׳ כמו שהגהתי לעיל וכמו שכתבו התוספות מיהו זה בפ״ק דגיטין. מא״כ כתבו וש״ל בו׳ ואמ״כ כתבו מיהו אין נראה כו׳ שפתרו מיהו זה מלא אחר עד אלא ודלא בפיפא [הוא דפליגי ולא הוי סיפא דומיא דרישא] מכל וכל כדפי׳ לעיל והוא המיהו שהגהתי לעיל: בא״ד ואשתו רוצה כתך:

מתנה שכיב מרע שכתוב בה קנין כי רב אמרי ארכביה כו'. על כרחך בכותב כל נכסיו פליגי רב ושמואל דאי במתנת שכיב מרע במקלת שכתב בה קנין פליגי בהדיא הו"ל למימר מתנת שכיב מרע במקלת כו' ועוד הא תנן מתני' סתמא [לעיל קמו:] שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ולא מפליג (ה) בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו והיאך אמר שמואל לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה הא כיון דכתיב בה קנין ומתנת מקלת היא על כרחך קתני מתני' הרי היא מתנה וכן פר"ח ועוד הא פסקינא לדברי הכל [קנא:] הלכתא דמתנת שכיב מרע במקלת בעיא קנין והרי היא מעתה כמתנת בריא לגמרי ואינו יכול לחזור בו אפילו כשעומד ואם אין בה קנין אינה כלום ואפילו אם מת לא קנה ולא הוה ליה לגמרא לקובעה אחר הפסק ועוד מדרמינן עלה לקמן מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' מכלל דהא נמי בכותב כל נכסיו מיירי: **שכתוב בה קנין.** והוא הדין אם אין כתוב קנין בתוך השטר או אפילו אין כאן השטר כלל אלא שכיב מרע שהזכיר לוותא שכיב מרע כשחלק כל נכסיו וגם הקנה אותם בקנין סודר למקבל מתנה אבל אורחא דמלתא נקט שדרך לכתוב הלוואות והקניינין בשטר כדי שלא תשתכח הלוואה ואפי' לשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ה"ה אם לא נכתב הקנין בתוך השטר וכדבעינן לפרושי בסמוך ורמיה לדבר מהא דרמינן עלה בסמוך מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו כו' והיינו בקנין בעלמא אלא כתיבה בשטר מיירי: **ארכביה אפרי ריכשי.** כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) המרכבה לרכש (מיכה ה). כלומר הטיל שתי כוחות לצורך מתנה זו ע"י שכתב בה כדקליר ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע נתן בה כח שכיב מרע כדמפרש לקמיה [קנג.] וע"י קנין שכתוב בה שאינו צריך בלוואת שכיב מרע אלא במתנת בריא נתן לו כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר דכיון דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ולענין מיקנא לאחר מיתה לא צריך קנין הלכך לייפות כחו של מקבל מתנה הקנה בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מחליו: **שאם אמר הלוואתו נפלוני.** בזאת המתנה אם נתן לו הלוואה שחייב לו איש אחר אע"ג דליכא מעמד שלשתן קנה דקיימא לן [בגיטין] (דף יג.) מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה לא שנא מלוה ולא שנא פקדון והכא קני בלוואת שכיב מרע ואע"ג דליכא במעמד שלשתן: **לא ידענא מאי אידון בה.** דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת דכיון דהוה קני באמירה בעלמא בלוואת שכיב מרע הואיל וליכא שיור נכסים למה לי תו לאקנויי בסודר הלכך איכא למימר מיהדר הדר ועקר ממנה כח מתנת שכיב מרע ואינו רוצה שיקנה באמירה בעלמא אלא בקנין סודר ומה הוא מקנה לו בהאי קנין מתנת שכיב מרע הוא מקנה לו דהיינו לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן (ד) הקנה לו מחייס ג"נ אין הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל אלא שנה ונתן מחייס כל נכסיו בלוואת שכיב מרע ומקנה בסודר אין קנין תופס אלא מתכוין להקנות אלא לאחר מיתה דמיד כשמת נפלו נכסים קמי יורשין ומו לא חיילא מתנתו: **אין כותבין ונותנין.** לאחר שמת שמא לא גמר להקנות לו בעל פה אלא עד שיכתוב השטר ושטר שנכתב לאחר מיתה לאו כלום הוא דלענין שטר לא אמור רננו דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אלא לענין מתנת ממון דאי אמר תנו נותנין אף לאחר מיתה: **הלכתא כותבין ונותנין.** לייפות כחו של מקבל מתנה לוה לכתוב: **קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל.** דלעיל אמר רב בתר אומדנא דייפוי כחו של מקבל מתנה אזלינן ושמואל אמר אין שטר לאחר מיתה והכא קאמרי איפכא: **הא דקנו מיניה.** כדאמרן שכתוב בה קנין וה"ה לקנין בלא כתיבה וכיון דאקני בקנין לייפות כחו הוא דעבד: **במיפה אם כחו.** כדלקמן [ע"ב] וקיימא מייה מוסיף על מתנה דא ייתור לשון לייפות כחו הוא וה"נ בלוואתו אמר כתבו בשטר ההוא ייפוי כח דקנין דמוסיף על מתנתא:

בידוע

כו': משום דבינו. זה רב: ואין שטר לאחר מיתה ורב אמר לעיל ארכביה אתרי ריכשי. דרב אדרב לא קשיא הא דקנו מיניה משום הכי ארכבוה אתרי ריכשי. משום דקנין מחיים הוא ולא לאחר מיתה ולא הוי שטר לאחר מיתה דקנין מחיים הוה אבל אי לא קנו מיניה אלא אמר כתבו ותנו מנה לפלו' ולא הספיקו לכתוב וליתן עד שמת אין כותבין ואין נותנין ומשום דאין שטר לאחר מיתה: והכא דקאמר דנותנין במיפה את כחו קאמר להו אף כתובו והבו. מדקאמר אף כתובו משמע דמתנה מחיים הואי ולהכי אמר אף כתובו כדי ליפות את כחו שיהא נמי שטר אבל היכא דלא מיפה את כחו לא קנה דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: מי אמר שמואל הכי שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והא אמר רב יהודה אמר שמואל כו'.

(ה) כתובות דף נה:, ב) לעיל דף קלה: גיטין דף ט:, ג) לעיל דף קנא:, ד) ס"ל מסקר, ה) גי' רש"ל וגי' רש"ל ס"ל ס"כ אף לדידיה תנו דמתני' הייט כתבו ותנו דכה"ג, ו) גי' רש"ל שיך, ז) רש"ל.

מוסף רש"י

שייך לעמוד הקודם

בסילוא דלא מבע דמא. קון שלוט מוליא דס בטוקבו בבבר, כלומר שמתא וגדוי (כתובות צא.). **בוקי סריקי.** כדיס ריקים, כלומר דבריס שאינן טעס (ע"ז לז: חולין נ.). **שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת.** דמתנת שכיב מרע במקלת אם עמד מחליו אינו מחזיר כו' הואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא הלכך בין עומד מחליו בין מת מתנתו קיימת, דשלא מדלמא מיתה נתן (לעיל קמו:). **לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת.** ואם עמד מחליו מוחזר אפילו קנו מידו, שנראין הדברים שממתנת מיתה נתן ועל מנת שאם לא ימות לא יתקיים מתנה, דמדלא שייר מידי אמרינן לא אדעתא דהכי יהב ליה אם יעמוד מחליו יומות בעבור, אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה בין שייר בין לא שייר. (שם, עי"ש). **בני רוכל.** שם אביהן (לקמן קנו:). **והיא בשנים עשר מנה.** כך היתה שוה (שם). **האומר תנו גט זה לאשתי וגו'.** גרסינן במתני' ולא גרסינן תן, שלא מסרם ליד שליח במיו, **לא יתנו לאחר מיתה.** דגיטא לא הוי עד דמטי לידיה וכי מטי לידיה הא מית ליה משחרר ופקעה ליה רשותיה (גיטין יג.). **מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין.** שייר לעצמו שלא נתן כל נכסיו, וכיי קנין דכיון דשייר לגרמיה מידי אינו כמלוה מתנת מיתה, הואיל ואם על פרנסת עצמו והרי היא כמתנת בריא (גיטין סו.).

עד כאן שייך לעמוד הקודם

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין. מתנת שכיב מרע אינה צריכה קנין, שתקנו חכמים שדבריו ככתובים וכמסורים, שלא תטרף דעתו עליו, ואם כתוב בה קנין אמר רב ארכבוה אתרי ריכשי, כמו (אסתר ח) רוכבי הרכש, כלומר נתן בה שתי כתות, על ידי שכתוב בה כדקליר ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע, נתן בה כח שכיב מרע, ועל ידי קנין שכתוב בה, שאינו נוהג אלא בבריא, נתן בה כח בריא, והשתא מפרש לה כח מתנת בריא, שאם עמד מחוליו אינו מחזיר ממתנתו, משא"כ בשכיב מרע, והרי היא כמתנת ס"מ שאין במתנת בריא אפילו בקנין, שאם כתב במתנה זו הלוואתי שהלויתי לפלוני נתונה לפלוני זה הלוואתו לפלוני, ואילו נתי בריא משום קנין לא קני ביה, שאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע, דלמאריגן בהזהב (מו.) וזה קנה אם מת לא מתמת קנין אלא מתמת דברי ס"מ (כתובות נה:). **שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר.** שמא לחכי כתב בה קנין הלא גמר להקנותו מתנה זו על ידי דברי שכיב מרע שהן ככתובים ומסורים דמי, אלא על ידי כתיבה וקנין בבריא, דבשם קנין לכתיבה עומד, ושטר ס"מ אינו קונה מחיים, שהרי אין דעתו ליתן כלום אלא לאחר מיתה, ואפילו לר' יוסי דאמר (גיטין עב.) זמנו של שטר מוכיח עליו, הני מילי בבריא הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו, דדעתו לאקנויי גוף הקרקע מהיום ופירות לאחר מיתה, אבל זה אין דעתו ליתן בחייו כלום, וכיון דמיית מו לא מצי לאקנויי מידי, דהא ליתיה דליקני ויהליה (כתובות נה:). **שמא לא גמר להקנותו.** מרע, **אלא בשטר.** לכי מטי שטרא לידיה ליקנינהו בשטרא, ואין שטר מקנה לאחר מיתה. דהא פקעה ליה רשותיה דנתן (גיטין מ:).

עין משפט נר מצוה

קטו א ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה יוד יא סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רז סעיף ט וסעיף י:

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה מתנת ס"מ וכו' בין כתב בשטר קנין. נ"ב פי' אע"פ דמיירי בלקנו מיניה מ"מ לא מפליג בין כתב הקנין בתוך השטר בין לא כתבו בתוך השטר: (ב) תוס' ד"ה מתנת וכו' אלא שסקנה לו נמי אמרינן: (ג) בא"ד וכגון שאמר וקנינא כו' דבסמוך לא משמע וכו' דדוחק גדול וכו' על מתנתא דא דמשמע:

מוסף תוספות

א. ומיירי שהגט כבר בעין. תוס' גיטין יג. ב. [ו]למה לי מעמד שלשתן. רמב"ן גיטין יג: ג. דאי לא קני אלא מרצונו, למ"ד דוקא בפקדון קנה, למה הוצרכו לתקן מעמד ג' יאמר לו זכי. תוס' גיטין יג: ד. ומיירי רישא לכולהו בכתבו ותנו אפי' למאן דמוקי לה בבריא דלא שייך מעמד שלשתן. תוס' גיטין יג. ה. [ד]אמאי לא אותבינן מינה בגמ'. רמב"ן. ו. אבל כתב הרב מורי ז"ל דלרבותא נקטיה, כלומר, לא מבעיא קנין לבדו בלא שטר דלא קנה דהא כל שלא חל הקנין לקנות מעכשיו אינו קונה לאחר זמן וכדאמרינן בנדרים וכו', אלא אפי' קנו מידו וכתבו לו את השטר דאילו בבריא כה"ג קני כל שהשטר קיים וכו', אפ"ה כאן אינו קונה דשמא לא גומר להקנותו אלא בשטר ואין שטר קונה לאחר מיתה. לשב"ש. ז. אבל אם כתב כל נכסיו וקנו מידו ולא נכתב הקנין בתוך השטר לא הוי לרב כמתנת בריא ואם עמד חזור ואם מת קנה כדין מתנת שכיב מרע. תוס' כתובות נה:

רבינו גרשום

באומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה אע"ג דלא קני. וההוא מעשה באמן של בני רוכל דבלא קנין קיימו חכמים את דבריה במחלק את נכסיו שאמר לפלוני כך ולפלוני כך וכך. ומשום הכי ודאי לא בעי קנין דלא שייר כלום וכדאמר לעיל אם כמחלק אם מת קנו כולם. אבל אם עמד ולא קנו אע"ג דשייר חזור. והלכך מתנת שכיב מרע שנתן מקצת נכסיו ומקצת שייר בעי קנין: ה) מיניה מצי יורשין למיכתבינהו ולמימר במתנה דמתנת בריא בלא קנין דמי וחזור שכתוב בו קנין כו'. קרקע זו נתן לפלו' ולפלו' והקנה לו. ארכביה אתרי ריכשי. כלומר כוחות וחזוקין מחזקינן ליה: שאם עמד אינו חזור. הואיל שכתוב בו קנין: שאם אמר הלואתי לפלו' וכתבו קנין אע"ג דלא הוה במעמד שלשתן קנה. אבל בבריא בעינן מעמד שלשתן: ושמואל אמר לא ידענ' היכי אידון בה. הואיל שכתב בו קנין דשמא לא גמר להקנותו אלא באותו שטר שכתוב בו קנין ואין שטר

ה) אולי ל"ל ואם לא קנו מיניה מצי יורשין לירתיהו ולהחזיק במתנה דכמתנת בריא וכו'.

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה ואחוי ליה בידיה ואשתיק כי קם אמר רב נחמן בר יצחק לרבא מאי אחוי לך אמר ליה במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו [6]**אמר רב חסדא** [א]**וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר** [ב]**דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה כתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה ושמואל אמר** [ג]**שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה** [ד]**הרי היא כמתנת שכיב מרע והא אפליגו בה חדא זימנא במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין צריכא דאי איתמר בהא קאמר רב משום דקנו מיניה אבל בהא דלא קנו מיניה אימא מודה ליה לשמואל ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו מהו שלח להו** [ה]**אין אחר קנין כלום סבור**

ורמי דרב אדרב כו׳ ומשני דרב אדרב לא קשיא התם דקנו מיניה פי׳ דקנו מיניה בתוך השטר ולכך יש ייפוי כח יותר אבל לא קנו מיניה בתוך השטר אין כאן ייפוי כח יותר ומה שהביא רבינו שמואל ראיה דה״ה בלא שטר מדפריך עלה בסמוך מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע כו׳ לאו ראיה היא דאיכא למימר דהכי פריך ומי אמר שמואל שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר כו׳ והא אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאו״פ שקנו מידו אם עמד חוזר אבל אם מת אינו חוזר ואע״ג דאיכא קנין בשטר מ״מ היה לנו לחשבו לשמואל גרעון כח דהא אפי׳ לרב דאית ליה דקנין בשטר הוי ייפוי כח היה סבור כאן שהוא גרעון כח שיוכל לחזור בו אם עמד כל שכן שמואל שסובר לעיל דקנין בשטר גרעון כח שהיה לו לסבור גם כאן גרעון כח יותר ממה שהוא סבור לעיל ואפי׳ לא עמד יחזור בו כמו רב שסובר כאן גרעון כח יותר ממה שסובר למעלה ד) [קל וחומר לשמואל דלא גרע] אבל דוחק הוא לומר דשמואל לא מפליג בין הקנה לו לכתב קנין בשטר וטעמא דמתני׳ משום ייפוי כח כדפרישית לעיל[א] ולפי זה נראה לי דכל הך שמעתתא אין צריך להעמיד כלל בכתב כל נכסיו כפי׳ רבינו שמואל וכפי׳ רבינו חננאל אלא יכלו להעמידה בטוב במתנת שכיב מרע [בין] במקלתה בין בכולה דעל כרחך בכולה נמי מיירי מדפריך עלה משכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וכו׳ וכל קושיות שפירש רבינו שמואל להעמידה במתנת שכיב מרע בכולה אינם קושיות לפי זה אלא יש לפרש דבמתנת שכיב מרע בכולה ובמקלת מיירי שפיר (ג) ומאי דקיימא לן כשמואל יש ללמוד שאין לכתוב במתנת שכיב מרע קנין ומה שכתב הגאון בתקון שטרות קנו מיניה בכל נשון של זכות [ב] נראה שהיה צריך לכתוב שם שום ייפוי כח או אף קנו ממנו דמשמע טפי ייפוי כח או שמא צריך לכתוב וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא[ד]: **כתב** וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה. פירש רבינו שמואל זיכה שמסר לו את השטר וקשה לרבינו יצחק בר מאיר דא״כ הא דקאמר כתב לזה וכתב לזה היינו בלא מסירה והיכי קאמר עלה דייתיקי מבטלת דייתיקי והתנן לעיל בפרק יש נוחלין (דף קלה:) מנלא דייתיקי קשורה לו על יריכו) וזכה בה אחד מן היורשים אינה כלום [ג] ועוד דאי במסירה לא היה אמר רב שאינו יכול לחזור בו השכיב מרע דאל״כ תקשה לך מדאמר בסוף פ״ק דבבא מציעא (דף יח.) דייתיקי מתנה ושובדין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ודייק בגמ׳ (דף יט.) טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ורמינהו דייתיקי ואפותיקי אע״פ ששניהם מודים לא יחזיר לא זה ולא זה ומוקי לה למתני׳ התם דבשכיב מרע יהבינן ניהליה ו) [דקאמר הא אמר תנו נותנין] לית ליה פסידא דבתרייתא זכי דהא הדר ביה מקמייתא ולמה אין לנו לחוש דילמא יהבה לזה מתחלה ומסרה להשתא לא מצי תו הדר ביה על כן נראה לפרש כתב וזיכה דלאו היינו מסר שאפי׳ מסר לו יכול לחזור בו אלא זיכה היינו שזיכה בו[ה] את הנכסים וכתב לו בשטר שזיכה לו ע״י אחר אם מטלטלים הם ואם מקרקעי א״ל חזק וקני והזכות כתב בתוך השטר ופריך והא איפליגו בה חדא זימנא שהרי הזיכוי בתוך השטר במקום הקנין עומד ואית ליה לרב לעיל דהוי כמתנת בריא ואינו יכול לחזור בו ומיהו משמואל לא קשיא מידי שהרי הוא אומר כאן דשני קנה ואילו לעיל קאמר דאין שטר לאחר מיתה ולא קנה כלל[ד] אבל מרב פריך שפיר ומשני אי איתמר בההיא קאמר רב משום דקנו מיניה פי׳ הקנין כתוב בתוך השטר אבל בהא דלא קנו מיניה וכו׳ ואי איתמר בהא קאמר שמואל וכו׳ למילתא דשמואל אין צריך כאן שום צריכותא דודאי שמואל לא קבירא ליה הכא כמו לעיל דהא לרב גרידא הוא דצריך לאקשויי הכי:

ו) **שלחו** ליה מבי רב בו׳ קנו מידו מהו. פי׳ שכתבו קנין בשטר עם הזיכוי שלא (ג) ליה אין אחר הקנין כלום ואין יכול לחזור בו ואפי׳ לעצמו נמי אינו יכול לחזור בו כדמפרש רב הונא ורבינו יעקב פירש סוגיא זו בענין אחר ומיירו רב ושמואל אפי׳ היכא שאין כתוב הקנין בשטר אלא קנין בעלמא ומתני׳ דקתני שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה מיירי בלא קנין ולא מיירי סיפא דומיא דרישא[ה] והסיפא דכתב וזיכה היינו [ו] מסתמא כפי׳ רבינו שמואל שזיכוי זה במקום קנין עומד והא דקאמרי׳ לעיל דייתיקי מבטלת דייתיקי בכתב לזה ולזה היינו כשלא כתב לו לשם שטר אלא לשם צוואה בעלמא[ז] והשתא לא תקשה מידי מהסיפא דסוף פ״ק דבבא מציעא דהתם מיירי בדייתיקי של צוואה דשם דייתיקי לצוואה היא ואין נראה ללשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור שנתנו לשם שטר של אותה מתנה דהכי משמע לישנא דכתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם

ועוד

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה. הלכך חוזר בו. הא אם מת קנה המקבל מתנה ולא אמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה דקנו מיתה וקשיא אדשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ג). אבל הקנה לו בעל פה דקנין מחיים הוה אין לאחר קנין כלום:

ו) נראה דל״ל דאי איתמר בהא. בההוא לעיל בהא קאמר רב וכו׳. ה) נראה דל״ל ואין שטר לאחר מיתה היינו היכא דלוה לכתוב שטר ג״כ אבל הקנה לו בע״פ וכו׳

עין משפט נר מצוה

קטז א מיי׳ פ״ח מהל׳ זכייה ומתנה הלכה יא סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ רכ סעיף יז:

קיז ב ג ד מיי׳ שם פ״ט הלכה טו טז סמג שם טוש״ע שם סעיף יג:

רבינו גרשום

שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. וטעמא דעמד משום הכי חוזר הא לא עמד אלא מת הוי קנין וקנה אלמא דסבירא ליה דשטר לאחר מיתה [הוי] שטר וקשיא דשמואל דאשמואל: ואחוי ליה. רמז לו שישתוק שהוא יתרצה לו: אמר ליה. האי אחוי לי בידו משום הכי אמר שמואל דקנה לאחר מיתה במיפה את כחו אבל היכא דלא ייפה את כחו אין שטר לאחר מיתה: וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא. היינו דאמר אף כתובו כלומר דמשמע דמחיים הקנה לו: כתב לזה שדה זו וחזר וכתב לזה אותה שדה עצמה היינו דייתיקי מבטלת דייתיקי. כלומר שני קנה ראשון לא קנה שחזר בו: כתב וזיכה לזה. שא״ל לך וזכה בה לפני: וכתב וזיכה אותה שדה עצמ׳ [לאחר] מהו מי אמרינן דכקנין דמי אותה זכיה וקני אי לא קנה: רב אמר ראשון קנה. דארכביה אתרי ריכשי מאחר שכתב וזיכה לזה אין לשני במקום ראשון כלום: ושמואל אמר שני קנה. משום דשמא ראשון לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והואיל דכתב לשני וחזר מראשון לא הוי מתנה ולא קני ראשון: והא אפליגו בה חדא זמנא לעיל (בין) רב ושמואל ו) בההיא דלעיל קאמר רב ארכבוה אתרי ריכשי. משום דקנו מיניה וכתבו לו קנין אבל בהא דכתב וזיכה לו דלא קנו מיניה דההיא זכי׳ לאו כקנין דמי אימא מודה ליה לשמואל דשני קנה ולא ראשון קמ״ל דלא: בהא קאמר שמואל. דשני קנה משום דלא קנו לראשון: בסורא מתנו הכי כדאמר לעיל: קנו מידו בלא כתיבה וחזר ונתנו לאחר מהו. מי אמרינן דחזר מראשון וקני שני ולא ראשון או דילמא הואיל דהקנה לראשון אין לשני כלום: שלח ליה אין לאחר קנין כלום. וראשון קנה שני לא קנה דהא דקאמר לעיל לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ז). אבל הקנה לו בעל פה דקנין מחיים הוה אין לאחר קנין כלום:

מסורת הש״ס

ו) לעיל דף קנו. ז) שם דף קנה:, ג) רש״ל מ״ז, ד) רש״ל, ה) גי׳ רש״ל והא דכתב והד״ל, ו) ל״ל קשורה על יריכו אינה כלום. רש״ם, ז) רש״ל, ח) ל״ל לו. רש״ם, ט) רש״ל הד״ל, י) גי׳ רש״ל מסר כפי׳ ר״ת,

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה אבל בהך וכו׳ מודה ליה לשמואל וכו׳ לא ייפוי כח דרב ולא הוכעת כח דשמואל: (ב) תוס׳ ד״ה (בע״א) מתנת כו׳ ולמאי דקיימא לן כשמואל: (ג) ד״ה שלחו וכו׳ שלח להו אין אחר הקנין:

מוסף רש״י

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה. הואיל ולא שייר ואע״פ שלא לזה מחמת המיתה בהדיא (לעיל קנא:). במיפה את כחו. הוא דרב יהודה אמר שמואל, ואין הקנין מגרע כח השטר של שכיב מרע, שלא הקנה לו אלא ליפות את כחו (לעיל קלו:). וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא. כלומר אינו אלא תוספת בעלמא ליפות את כחו (שם). דייתיקי מבטלת דייתיקי. שכיב מרע שכתב נכסיו לאחד וחזר וכתב לאחר, שני קנה ראשון לא קנה, שהרי ס״מ יכול לחזור במתנתו, וכיון שכתב לשני חזר בו מן הראשון, ודוקא בכתיבה אלא זכות, כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה כו׳. אבל גבי מתנת בריא שאינו יכול לחזור בו, ראשון קנה ולא שני (לעיל קלה:).

מוסף תוספות

א. דבסמוך לא משמע הכי. תוס׳ בדיבור זה. ב. ולא כתבו שום ייפוי כח. תוס׳ כתובות נה: ג. שהרי לא גמר להקנותו אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה. רשב״ם לעיל קלה: ד. והא דקאמר שני קנה היינו במיפה את כחו. ריטב״א. ועיין רמב״ן שכתב וז״ל: משום דזכוי ודאי נמי כיפה את כחו דמי. ה. וי״ל וכו׳ דהכי מפרשינן שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת ואפי׳ עמד לפי שצריכה קנין, לא שייר קרקע כל שהוא אינה קיימת, שאם עמד חוזר, לפי שא״צ קנין. רשב״ם. ו. כגון שכתוב בו בפנינו אמר תנו שדה פלונית לפלוני וזהו שם דייתיקי ואין כאן הקנאת שטר אלא דברי שכיב מרע, אך הם מעידין על זכרון דבריו שהיה בפניהם ואע״פ שנמסר לו דייתיקי זה מחיים לא קנה, הלכך כי נפקי דייתיקי בתרא זכי. רבינו יונה.

סבור מיניה הני מילי. דאין לאחר קנין כלום אאס כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחר דראשון קנה לגמרי וכגון שמת שכיב מרע אבל לעצמו יכול לחזור בו אם יעמוד מחליו לא קנה ראשון שלא היה קנין אלא מחמת מיתה: **אמר להו רב חסדא בין לאחר בין לעצמו.**

ולא דמיא לדרב יהודה אמר שמואל דאמר בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה דהתם כתב וקנו אבל הכא זיכה וכתב וקנו דכל כך ודאי לייפות את כחו: **הכא דקנו מיניה.** כתב וזיכה וקנו מיניה ורצה לחזור בו כשעמד מחליו: **כדמקנו אינשי.** שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת שיחזרו בהן אם יעמדו שכותבין או מקנין או כותבין ומקנין אבל אתה כתבת וזכית והקנית דהא ודאי שמואל מודי בין לעצמו בין לאחר. והשתא שמעינן מד' מילי דאמר שמואל בשמעתין דקיימא לן[ב] כוותיה בדיני מתנת שכיב מרע בדלא שייר שיש בה קנין בלא זיכה לו את השטר לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה מקבל מתנה אפי' מת הנותן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל אם ייפה את כחו בכתיבת השטר או בגוואה דכתב בה וקנינא מייניה מוסיף על מתנתא דא קני המקבל מתנה שבזה לא נאמר לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והוא שמת הנותן אבל אם עמד חוזר בידיעו שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ומדרב יהודה אמר שמואל דאוקימנא במייפה את כחו שמעינן ליה להא דשכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת כותבין ונותנין לאחר מיתה כדאוקימנא לשמואל במייפה את כחו אבל בלא ייפוי לא קנה דאין שטר לאחר מיתה ואם כתב וזיכה השטר למסרו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה השני קנה והדר ביה מראשון והוא שמת ואם עמד חוזר דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר אם עמד חוזר הלכך שני נמי קנה דהדר ביה מקמא אבל אם כתב וזיכה והקנה קאמר שמואל דקנה קמא לגמרי בין לעצמו בין לאחר ואם עמד אינו חוזר: **הכי איתא מתניתא.** מתנת שכיב מרע במקלת שכתוב בה קנין וקונה לדברי הכל בין עמד בין לא עמד: **דהוה לפוב בחיי ובמותי.** מתנה זו אני מקנה לך בחייס ובמות. ולכאן לאוקמה במתנת בריא דהיכי ליימא רב הרי היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה והלא אין שטר לאחר מיתה: **רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע.** למיקני לאחר מיתה ואם עמד חוזר וכ"ש אם מתנת שכיב מרע בכל שהוא בלא שיור דלא קני אלא עד לאחר מיתה: **סימנא לחייס.** כלומר במות דוקא הוא ומחייס לאו דוקא אלא לסימן טוב וכי אפי' שהזכיר מיתתו שלא רצה לפתוח פיו לשטן כלומר המקום ילילני מחולי זה ולא אמות: **הרי היא כמתנת בריא.** כאילו לא כתב בה במות ואפי' אם עמד אינו חוזר ואפי' במתנה בלא שיור דהכא לקנות: **דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב.** גבי בחייס ובמות וה"ה היכא דכתב מחייס: **קא משמע לן.** דלא שאני לרב בין בחייס למחייס סימנא לחייס: **דהוא דאתא לקמיה דר"י.** דהוה כתוב בשטר דידיה בחייס ובמות: **לשום טמיא.** מקום: **אמריה דשמואל.** ואע"ג דהלכתא כרב לאו [ז] אורחא למידן כרב באתריה דשמואל זיל עביד ליה התם כרב: **כשמעתיה.** דהוה כתיב ביה מחייס וקנה בעל השטר והאשה הפסידה: **וקטרדא ליה.** לומר לא יפה לנתני: **א"ל לספריה זיל כתוב לה.** שהדין עמה וכתוב בסוף השטר מתנה השנויה בב"מ בהשוכר את האומנין (דף עה:) שוכר עליהן או מטען וסימן היה בתוך השטר שלדחות האשה ולהטעותה נתכוין להיפטר ממחלקתה והיא הבינה בדברים וקללתו: **ליטבע ארציה.** תיטבע ספינתו [ח]: **אטעויי קמטעיה לי.** בתמיה: **אמשיגהו למיה.** שראוס במים להתקיים קללתה בכך: **לא איפרק מעונשה.** דאל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך [מגילה טו.]. ומהא שמעינן דבין בחייס בין מחייס סימנא לחייס: **מתני' לא כתוב בה שכיב מרע.** כדקליר ורמי בערסיה וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה כל מהלך על רגלוהי בשוקא שזהו לשון מתנת בריא כדאמרינן בגמרא [קנד.]. ובמתנה בלא שיור מיירי דאמרן ביה [לעיל קמו:] דאיהא מתנה שאם עמד חוזר: **הוא אומר שכיב מרע הייתי.** וחזרתי בי: **בריא היית.** ולא תחזור: **לריך.** הנותן להבין דאיה ששכיב מרע היה באותה שעה וכל זמן שלא יבין דאיה זכה המקבל מתנה דברי ר' מאיר. ובגמרא [קנד.] מפרש דאיה במאי וטעמא מאי: **וחכמים אומרים כו'.** בתרי גווני מיפרשי טעמייהו דרבנן בגמרא [שם]: **המוליא מחבירו עליו הראיה.** דהיינו מקבל מתנה ונותן הוי מוחזק בנכסים: **גמ' מגו מרעיה איפטר כו'.** כך היו רגילין לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבות לאחר מיתתן להודיע שהנכסים הללו נתונין לזה המקבל בגוואת שכיב מרע ומתוך אותו חולי נפטר ולא חזר בו: אמר

מי ראיה דאמר שמואל לא ידענא מאי אידון בה דהא אמר מאי סבור מיניה הני מילי לאחר שלא לעצמו לא אמר להו רב חסדא כי אתא רב הונא מכופרי פירשה [א]בין לעצמו בין לאחרים ההוא דקנו מיניה אתא לקמיה דרב הונא אמר מאי איעבד לך דלא אקנית כדמקנו אינשי ההיא מתנתא דהוה כתוב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתיב בה במות אחר מיתה קאמר ליה והאי דכתיב בחיים סימן בעלמא דחיי ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתיב בה בחיים מחיים קאמר והאי דכתב ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי [ב]הלכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתיב בה מחיים קנה אמר אמימר [ג]לית הלכתא כוותיה דרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב מהו דתימא מחיים מודי רב קא משמע לן דההוא דאתא לקמיה דרב נחמן לנהרדעא שדריה לקמיה דר' ירמיה בר אבא לשום טמיא אמר הכא אתרא דשמואל היכי נעביד כוותיה דרב ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה רבא כשמעתיה הוה קא טרדא ליה אמר ליה לרב פפא בריה דרב חנן ספריה זיל כתוב לה וכתוב בה [ד]שוכר עליהן או מטען אמרה ליטבע ארביה אטעויי קא מטעית לי אמשיגהו למניה דרבא במיא ואפי' הכי לא איפרק מטיבעא: **מתני' לא כתב בה** שכיב מרע הוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היית צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה דברי ר"מ וחכ"א [ד]המוציא מחברו עליו הראיה: **גמ'** ההוא מתנתא דהוה כתב בה כד הוה קציר ורמי בערסיה ולא כתב בה ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה אמר

ועוד דמה שפירש דסיפא דמתני' לא מיירי כעין ריש[ה] אין נראה כלל דא"כ [ה] דקתני ריש[ה] שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה אפי' לא שייר נמי כיון דע"י קנין ובסיפא דקתני לא שייר אין מתנתו מתנה אפילו שייר נמי כיון דליכא קנין על כן נראה יותר כדפרישית וגם מה שפירש [ו] ר"ת דמשנתנו מיירי אליבא דרב בלא קנין משמע שרוצה לומר דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין היינו אפילו בקנין לחוד וגם פירש דבהא קיימא לן כרב כיון דשמואל אמר לא ידענא מה אידון בה אע"ג דבעלמא קיימא לן כשמואל בדיני ובשה אמאי דפסיק לעיל דמתנת שכיב מרע במקלת בעיא קנין ומשני מתניתין בדקנו מייניה א"כ מאי איריא שייר אפי' לא שייר נמי דאין נראה כלל שיחלוק רב על פסק הלכה שפסקנו לעיל מתנה דשכיב מרע במקלת בעיא קנין ועוד דאמרי' בגיטין פ' התקבל (דף סו.) מכלל דרב הונא סבר מתנת שכיב מרע לא בעיא קנין והא קיימא לן דבעיא קנין ומאי קושיא אי פליג רב הונא על פסק הלכה זה וסבר ליה כרב רביה דהכא [ו]דהא בשבת פ' מפנין (ד' קכח.) פריך על רב הונא מרב רביה דקאמר התם והא רב הונא תלמידיה דרב הוה ורב אית ליה מוקמה ועוד דאמרי בי רב הכא ואמרי בי רב היינו רב הונא כמו שמפרש ר"ת בסוף פ"ק דסנהדרין (דף יז: ושם ד"ה אלא) וגם רש"י סובר כן דהיינו רב הונא היכא דלא מוכח שהוא רב המנונא:

לא כתב בה שכיב מרע כו'. וה"ה נמי דלא כתב בה לשון בריא כדמהלך על רגלוהי בשוקא אלא משום דקתני צריך להביא ראיה שהוא שכיב מרע נקט האי לישנא:

ולא כתב ביה מגו מרעיה איפטר לבית עולמיה. והיורשים היו טוענין שעמד ואף על פי שלא היו טוענין שחזר בו דודאי כיון שעמד משתמת ודאי חזר בו אע"פ שלא אמר בפירוש [ז] והכי משמע בגיטין פרק מי שאחזו (דף עב: ושם) דאמר רב הונא התם גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו חוזר ופריך ליה מדתנן הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה והלך ועמד בשוק וחלה ומת אם מחמת החולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואם אמרת אם עמד חוזר הרי זה עמד ומאי קושיא דנהי דעמד והלא לא חזר בו אלא ש"מ דאפי' לא פירש שחזר בו יש לנו לומר שחזר בו ועוד קאמר התם (דף עג.) א"ר אלעזר שכיב מרע שנתק מחולי אל חולי מתנתו מתנה ודוקא ניתק אבל עמד אין מתנתו מתנה אע"פ שלא חזר בו: השתא

מסורת הש"ם

א) כ"מ עה:, ב) [בכורות מט:], ג) וגי' רש"ל ר"פ ע"ש,

גליון הש"ם

בתום' סוף ד"ה שלחו כו' דהא בשבת פ' מפנין פרכינן. וכן בפילה דף מ' ע"א ב"ק דף קטו ע"א סנהדרין דף ו ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמריה וכו' לאו אורחא ארעא למידן: (ב) ד"ה ליטבע וכו' קפיצתו בנהר הס"ד: (ג) תוס' ד"ה (בדף הקודם) שלחו וכו' דל"ב קשה מדקתני ריש[ה] שייר קרקע כל"ל וכד"א עם ד"ה כתב וד"ה מתנת:

מוסף תוספות

א. [ד]אגן סהדי דאינו רוצה שתחול מתנתו לכשיעמוד. תוס' הרא"ש גיטין עכ:

רבינו גרשום

הני מילי. דאין לאחר קנין כלום היכא דיהיב לאחר שהקנה לראשון: אבל לעצמו. דבעי מיהדר ביה לא דודאי מצי למיהדר ביה: פירשה בין לעצמו בין לאחר. אין לאחר קנין כלום: ההוא. גברא שכיב מרע דיהב מתנה לחד וקנו מיניה ולאחר קנין בעי למיהדר ביה: דלא אקנית כדקני אינשי. דלא איבעי לך לאקנויי בקנין והשתא אין לאחר קנין כלום אפי' לעצמו כדאמ' לעיל: האי מתנה דהוה כתוב בה בחיי ובמותא מקנינא לה האי מתנתא כלומר בין יחיה בין ימות לאחר מיתה הוא דקני אבל אי עמד חוזר והאי דכתב בה בחיים כדאמר לחיים שלא רצה להזכיר את עצמו מיתה שלא יפתח אדם פה לשטן ולא משום דליקני ליה מחיים. מחיים הוא דקאמר ליה דתיחול למיקני והאי דכתוב ביה כו': הלכתא כותי' דרב. דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים: אמר רבא אי כתב בה מחיים [ח] סימן לחיים. אי כתב בה בחיים ובמות קנה. (והכי) דהכי משמ' מחיים מתחיל להגמר למיקנה אבל אי כתוב בה מחיים ודאי סימן לחיים קאמר. פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כותיה דרב דממילא איכא למישמע מינה דלית הלכתא כותי' דרבא. מהו דתימא

ח) מלשון רבינו כאן משמע שהיה גורס בדברי רבא להיפך דלא כתיב בה מחיים ובמות ופלוגתא דרב ושמואל הוא אם כתוב בה מחיים והדבר צ"ע.

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הלכה טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רי סעיף יג:

קיט ב ג מיי' שם פ"ח הלכה יט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף ח:

קכ ד מיי' שם פ"ט הל' כב סמג עשין פב טור וש"ע ח"מ סי' רנא ס"ב:

רבינו גרשום (המשך)

בחיים ובמות מודי רב דקנה קמ"ל דלא: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן. דהוה כתיב מתנתא בחיים ובמות: הכא אתרא דשמואל היא. ולא בעינא להתיר דבריו דגברא רבא הוא: לשום טמיא. מקום דליעבד ליה התם כדרב. דלא קנה [אלא] לאחר מיתה דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים הוא: עבד ליה כשמעתיה. דאי כתוב בה בחיים קנה: הוה קא טרדא ליה. דקאמרה לי' והא הלכתא כרב דלא קנה והיתה רוצה שיכתוב לה פסק דין שלא קנה: זיל כתוב לה. בקלף אחד: שוכר עליהן או מטען. כלומר כתוב לה דברים בעלמא הואיל דמיטרדא לי כדי שתהא סבורה דזכותה אתה כותב לה כדי שתדחה מעלינו משום דהוה עסוק בההיא משנה בבבא מציעא משום הכי נקט האי לישנא דמטען משום דמטעה לה בדברים בעלמא. והרגישה שמטעה אותה וקללתו שתטבע ספינתו וממונו: אמשיגהו. שדא מלבושיו במיא כדי שתתקיים בם קללתה ולא הועיל: [מתני'] לא כתב בה. באותה מתנה: שכיב מרע היה שנתנה לה. הוא אמר שכיב מרע הייתי. כשנתתי לך וברשותי לחזור: והוא. המקבל אמר בריא היית ומתנת בריא נתתה ואי אתה רשאי לחזור: צריך להביא ראיה לנותן. ששכיב מרע היה דברי ר' מאיר. ואין מתנתו מתנה. וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ועל המקבל להביא ראיה שבתורת בריא יהבא ניהליה: כדקציר ורמי בערסיה. יהב פלוני שכיב מרע לפלוני והיו היתומים אומרים לאחר כך עמד מחליו וחזר בו והמקבל אומר מאותו חולי נפטר. ושלו היא דבמתנת שכיב מרע נתנה:

קנג: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

השתא ומה ספינה שרובן לאבד בו'. הקשה הר"ר יצחק בר' מאיר אמאי לא פריך ליה מדתנן בגיטין (דף כח. וסם) הניחו זקן או חולה (ח) בחזקת שהוא קיים ואוכלת אשתו בתרומה ולא אמרי' לגמרא מת ואינה קושיא דהתם לא מת לגבוף אבל הכא מת לגבוף[א] ולא הוי לנו לומר שעמד אי לא משום דמדמינן ליה לספינה המטורפת בים דהוי כמו שקופן לגבד במים[ב] ואפ"ה משגיחין להו בחזקת שהם חיים עדיין א"נ מהיא משנה לא היה יכול להוכיח אלא שהוא בחזקתו כמו שהניחו אבל מהך משנה יש להוכיח שניצול מחליו כמו בני הספינה (ט) המטיילים בים שנצולו מן המים: **כמאן אזלא הא שמעתא דרבה כר' נתן.** ופ"ת אמאי לא קאמר כר"מ דרבה גופיה מוקי לקמן ר' נתן כר"מ דתמני' וי"ל דמשום דר' נתן[ד] דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ומטעם זה פי' רבינו שמואל דהלכה כרבה אי נמי דתמני' לא מוכחא בהדיא (י) שהוא בחזקת בריא עתה[ג] אבל ממילתיה דרבי נתן משמע הכי בהדיא: **והן אין מוציאין מידו אלא בראיה.** ופ"ת פשיטא כיון שהוא מוציא מידם[ד] בלא ראיה שהן אין מוציאין מידו בלא ראיה וי"ל דהא קמ"ל דהא דראיה מוציאין אע"פ שאין השטר מוכיח שהיה בריא[ה]: **רבי** נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא **ראיה בו'.** אומר ר"י דהך סוגיא דהכא ליתא לה בהדיא סוגיא דפ' בתרא דקדושין (דף עט.) דקאמר התם קדשה אביה בדרך ונתקדשה היא עצמה בעיר והרי היא בוגדת רב אמר הרי היא בוגדת לפנינו ושמואל אמר חושדין לקדושי שניהם וקאמר התם לימא כתנאי מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידם בלא ראיה כו' לימא רב דאמר כרבי נתן ושמואל דאמר כרבי יעקב אמר לך שמואל אנא דאמרי אפי' כרבי נתן עד כאן לא קאמר ר' נתן התם אלא דכולי עלמא בחזקת בריאים קיימין [והאי] דמפיק נפשיה מחזקת בריאים עליו להביא ראיה אלא הכא מי מפיק נפשיה מחזקה וא"כ ה"ג איזו ראיה מייתי מר' נתן לרבה התם היינו טעמא דכ"ע בחזקת בריאים קיימי אבל הכא אין לנו לומר שהיה בחזקת שכיב מרע אלא עמד דשמא עמד ומסיפא נמי דקתני אם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראיה שהיה בריא אינו ראיה דהתם היינו טעמא דאוקי ממונא אחזקיה ובדרבה דהכא איכא חזקת ממון לגבי יורשים אלא לאו ש"מ דלית לה להך סוגיא סברא דהתם: **בימות** הגשמים **רשות היחיד לכאן ולכאן.** פי' רבינו חננאל בימות הגשמים אין בני אדם נכנסין בחוכה מפני רוב הגשמים ואין נראה שאין זה מחמת מילוי מים אלא מפני התבואה כדקתני בתוספתא (פ"ז דטהרות) שהגיה רבינו חננאל (כ) דקתני אלו ימות החמה משתעקר התבואה ממקומה והא דקתני סיפא (ל) אם ימי הגשמים משתרד רביעה שניה לאו היינו מפני רוב המים אלא שמשם ואילך גדלים הזרעים ודריסת הרגל מזקת להם כדתניא בס"פ מרובה (נ"ק דף פח.) מהלכים בשבילי הרשות משתרד רביעה שניה משם ואילך דריסת הרגל מזקת לזרעים ולתבואה:

רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה. בפ"ק דשבת (דף ו:) פליגי בה אמוראי איכא מאן דמוקי לה בבקעה שהוקפה מארבע (מ) רוחות הר"ר לטומאה שאפי' אבר שנכנסים בה בזו ויוצאין בזו אמרי' בעירובין (דף ח.) דהוי רשות הרבים לטומאה[ו] כ"ש בקעה שהולכים בה תדיר ואיכא דמוקי לה בלא הוקפה והוי כרמלית ואמאי קרי לה רשות היחיד לפי שאינה הר"ר: **אמר רבא לא שנו אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים.** פי' רש"ס שעברו עליה ימות הגשמים משגגדרה הבקעה (נ) ואפ"ה בימות החמה משיגה רשות היחיד ואין נראה כלל כי איזו סברא היא דכיון שנגדרה ועברו עליה ימות הגשמים הויא רשות היחיד אפי' בימות החמה וקודם שעברו ימות הגשמים לא תהיה רשות היחיד ועוד דלא מצי לאוקומא למילתיה דרבא דהכא אלא למ"ד בפ"ק דשבת (שם) והוא שיש לה גדר מד' רוחותיה ועוד אמאי קאמר רבא למילתיה הכא יותר מכל שאר מקומות שבגמרא שהגיה הך משנה ופי' רבינו חננאל לענין טומאה קאי וה"ק לא שנו אלא שלא עברו על טומאה זו ימות הגשמים ואז אם נכנס בימות החמה הוי רשות הרבים אבל אם עברו על טומאה זו ימות הגשמים אפילו נכנס בה בימות החמה ובא לשאול בימות החמה הוי רשות היחיד[ז] גם על פירוש זה (קשה) תמיה גדולה היא למה יחשב רשות היחיד כיון דנכנס בימות החמה ובא לשאול בימות החמה ודוחק לומר דמומרא דרבנן היא ועוד תקשה למה אומר רבא דבריו בכאן יותר מבשאר מקומות דמייתי הך משנה וי"ל דהא נמי לא קשיא היא דפירש רבינו חננאל דרבא חולק אדר"א ולא כתב יותר ונראה (פ) דמולון בענין זה מדאמר רבא אם עברו עליה ימות הגשמים הוי הר"ר אפילו בא לשאול בימות החמה ונכנס בימות החמה א"כ לא חזיל בתר השתא בתר שעת שאילה[ח] ושמא כדברי ר' יוחנן רוצה לומר דלאיתא בירושלמי עלה בפרק מי שמת אמר ר' יוחנן נטמא בספק בקעה בין בימות החמה בין בימות הגשמים מחלוקת ר"מ וחכמים בא לשאול בימות [החמה נשאלין לו בימות החמה בימות הגשמים נשאלין לו בימות הגשמים א"ר יוחנן (ע) ובלבד ימיה הסמוכים לגשמים] (פ) ותנן בתוספתא ואלו הן ימות החמה משתעקר התבואה ומשתרד רביעה שניה ונראה

אמר רבה הרי. אנו רואין שהוא מת ובתר השתא אזלינן (ד) והעמדנו על חזקת מיתתו ויש לנו לומר שמתוך אותו חולי מת וקנה המקבל מתנה: **א"ל אביי.** מאן לימא לך דמההוא חולי איפטר לבית עולמיה והלא רוב חולים נחייס וחזר בו ואחרי כן חלה ומת: **השתא ומה ספינות.** הטובעות בים שרובן ליאבד ואפ"ה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים לכתנן בפ' כל הגט (גיטין ד' כח:) אבל עיר שכבשה בכרכום וספינה שאבדה בים נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים בת כהן לישראל בת ישראל לכהן שתיהן אין אוכלות בתרומה: **חולים שרוב חולים נחייס.** כדתנן (גיטין שם.) הממית גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה (ה) נותנין לה בחזקת שהוא קיים לא כל שכן דנימא עמד וחזר בו. ומיהו (רבא) [רבה] לא הדר ביה וקי"ל כוותיה דשמעתיה כרבי נתן אזלא דקי"ל כוותיה כדאמרי' בעלמא (ב"מ ד' קיז:) ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא: **מי מוציא מיד מי.** מתניה שאין כתוב בה לא לשון מתנת בריא ולא לשון מתנת שכיב מרע כי מתני' זה אומר בריא היית וזה אומר שכיב מרע הייתי: **הוא מוציא מידיהן.** ונותן עומד בנכסיו וזוכה בהן להעמד נכסים על חזקתן ויד בעל השטר שבא לתבוע נכסיו של זה על התחתונה אלא אזלינן בתר השתא (ו) כדאמרי' דרוב חולים נחייס דאיכא למימר הדר ביה: **והם אין מוציאין מידו.** אע"כ מציאין ראיה בעדים שבריא היה: **אם בריא הוא.** בשעת העמדה בדין עליו וכו' דאזלינן בתר השתא: **אמר ר"א ונענין טומאה.** דקי"ל [פרק טומאה בהה"י ספיקו טמא ובהה"ר ספיקו טהור וקי"ל נמי דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה ובימות הגשמים רשות היחיד לטומאה כדתנן כו': **למחלוקת.** כי היכי דנחלקו ר' יעקב ור' נתן בתחנה התם אי אזלינן בתר השתא או בתר חזקת נכסים הכי נמי אפליגו גבי טומאה שאם בא אדם לב"ד ונשאל על שנכנס לבקעה ואין יודע מתי נכנס אי בימות החמה וטהור אי בימות הגשמים וטמא חזינן אם עתה כשנשאל ימות החמה הן טהור הוא דאזלינן בתר השתא לר' נתן ואם ימות הגשמים הוא טמא דבתר השתא אזלינן ולרבי יעקב דאזיל בתר חזקה העמד טהור על חזקתו וטהור עד שיבאו עדים ויעידו שבימות הגשמים נכנס: **דתנן בקעה כו'.** מסוייגת בגדר סביב והה"י היא לשבת ואפי' היא קרפף יותר מבית סאתים (ז) לזרוק בתוכו מרה"ר חייב ולטלטל אסור: **רה"ר לטומאה.** דלאו מקום סתירה הוא אבל בימות הגשמים שיש שם זרעים אין נכנסים לתוכה והוי מקום סתירה וספק טומאה טמא: **אמר רבא לא שנו כו'.** מילתא באפי נפשה היא והמפרש דמילתיה דר"א אדרבא קאי אינו אלא טועה דרבא בתרא הוא וא"ל לדחוק מילתיה דרבי אלעזר ולהעמידה על פירוש רבא: **לא שנו.** דבקעה בימות החמה הה"ר לטומאה: **אלא שלא עברו.** על בקעה זו בימות הגשמים משגדרוה אבל עברו עליה ימות הגשמים מו לא פקע מינה שם הה"י אפילו משיגיעו ימות החמה ותיהוי לעולם הה"י לכאן ולכאן וסברא מעלייתא היא לו חומרא דרבנן הוא. וא"ח פירש דרבא פליג אדר' אלעזר והכי כתב ורבא חולק על רבי אלעזר ופי' נמי לא שנו דבקעה כו' אלא בזמן שלא עברו על זו הטומאה שהיתה עתה בבקעה ימות הגשמים אבל עברו על זו הטומאה ימות הגשמים הה"י היא לכאן ולכאן: רליה

(ח) אמר רבה הרי מת והרי קברו מוכיח עליו אמר ליה אביי [א]השתא ומה ספינה שרובן לאבד נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים חולין [ב]שרוב חולין לחיים לא כל שכן אמר רב הונא בריה דרב יהושע כמאן אזלא הא שמעתא דרבה כר' נתן דתניא [ג]מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידיהן בלא ראיה והן אין מוציאין מידו אלא בראיה דברי רבי יעקב רבי נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע אם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראיה שבריא היה אמר רבי אלעזר ולטומאה כמחלוקת דתנן [ד]בבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה בימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן (ה) אמר רבא [ו]לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן: וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה וכו': ראיה

מוסף תוספות

א. נ"א: ולאו קושיא היא דהתם שאני דכיון שהניחוהו חולה ח', באותו חזקה יש להעמידו עד שיודע לו שמת, אבל הכא הרי קברו מוכיח עליו שמת. רמב"ן. ב. כיון שאבדה בים ואין אנו יודעים מה היה להם ורובן לאבוד כמאן דמת דמי ואבודן מוכיח עליהם. שם. ועיין רשב"א. ג. דאיכא למימר דר"מ אפי' בשכיב מרע קאמר, וטעמא דידיה משום דכיון דכתבו מתנה סתם וסתם מתנות מתנה קיימת משמע דהיינו מתנת בריא, דאילו מתנת שכ"מ היתה הו"ל למכתב בה כד קציר ורמי בערסיה וכו'. רשב"א. ד. אפי' הוחזקו בהם. תוס' קידושין עט: ה. דלא תימא כיון דלא כתיב ביה במהלך על רגליה בשוקא כמו בשאר שטרות אף אם היה בריא לא גמר ומקנה, קמ"ל. תוס' הרא"ש שם. ו. דהא ספק טומאה מסוטה גמרינן ובסוטה בכי האי חצר לאו מקום ייחוד וסתירה הוא. רש"י עיקופין ח, ז. ד. הלכתא גמירי לה כסוטה דרה"י היא מתחלה בשעה שבאה שם טומאה. רמב"ן. ח. ואע"פ שהרי באו עליה ימות החמה ואילו היתה בה עכשיו טומאה חדשה לא היינו דנין אותה לענין אותה טומאה אלא שהיא ר"ה, לענין ההיא טומאה ישנה מיהא אין אנו דנין אותה בחזקת מה שהיא עכשיו אלא בחזקת מה שהיתה קודם לכן בימות הגשמים שיהא רה"י. טיטמ"ק.

רבינו גרשום

אמר רבא. בתר השתא אזלינן דמסתבר דאמאר מקבל והרי מת והרי קברו מוכיח עליו שלא עמד מחליו: אמר ליה אביי. היכי מצית אזל בתר השתא: ומה ספינה. שטבעה בים שרובן של אנשים שהיו בה לאיבוד ואפי' הכי נותנין עליו חומרי חיים שאין משיאין נשותיהם דחיישי' שמא השליכן לחרן במקום רחוק כשהן חיים וחומרי מתים שאם כהנים היו אותן שטבעו נשיהן ועבדיהן אין אוכלין תרומה בחזקת שהן חיין דאיכא למימר מתו: חולים שרוב חולין לחיים לא כ"ש. שנותנין עליו חומרי חיים ואיכא למימר דנתרפא וקם מחליו וחזר מאותה מתנה: כמאן אזלא הא שמעתא דרבא דאזיל בתר השתא: כר' נתן כדתניא. לא כתב בה כשנותן מתנת שכיב מרע הוא. הוא אומר שכיב מרע היה ונעמד וחזר והוא אומר בריא היה: מי מוציא מיד מי. הוא שכיב מרע מוציא מידן בלא ראיה שנכסין הן ברשותו ובחזקתו ונכסים בחזקתן קיימי והן אין מוציאין בלא ראיה שבריא היה כשנתן לו דברי ר' יעקב: ר' נתן אומר אם בריא היה כו'. אלמא דבתר השתא אזלינן ודיינינן לי' שבריא הוא אי לא מייתי ראיה דשכיב מרע הוה: אמר ר' אלעזר ב) מחלוקת ר' יעקב ור' נתן דאיירינן לענין טומאה. דתנן הבקעה מסויגת סביב. בימות החמה רשות היחיד לשבת אם יותר מבית סאתים אין מטלטלין בה אלא בארבע והזורק מרשות הרבים חייב חטאת מפני שיש לה מחיצות. רשות הרבים לטומאה הואיל והתבואה בימות החמה כבר היא קצורה אין מונעין בני אדם לעבור דרך עליה. ודמיא כרה"ר לענין טומאה ברה"ר ספיקו טהור. דכתיב ונסתרה והיא נטמאה. אף ספק טומאה שיש בבקעה ספיקו טהור. בימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן בין לשבת בין לטומאה. לפי שהיא זרועה ומונעין ממנה דריסת רגל. ואמר רבא לא שנו דבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה אלא שלא עברו עליה שוב ימות הגשמים.

ג) אע"ג דהשתא ימות החמה רשות היחיד לכאן ולכאן בין לגבי טומאה בין לגבי שבת דלא אזלי בתר השתא. וכו' יעקב סבירא ליה דלא אזיל בתר השתא וה"ק כו' נתן: וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה הואיל דנותן (דבעל מתנה) מוחזק הוא על המקבל להביא ראיה שבריא היה:

ב) נראה דל"ל מחלוקת ר' יעקב ור' נתן כאן במחלוקת ר' יעקב ור"נ דאיירינן לענין טומאה כל"ל ועי' היטב בשמ"ק כאן שנדפס בדפוס ווין בסוף ס' הרב המאירי על מס' שבת. ג) נ"ל אבל עברו עליה ימות הגשמים אע"ג דהשתא וכו'.

מסורת הש"ס

ח) [קדושין עא: גיטין כח.],
ב) קדושין עט:, ג) טהרות פ"ז מ"ז שבת דף ו:, ד) [נ"ק נג. ב"מ קיז:], ה) דמדמחלק בענין זה פ"ר כו' כל"ל רש"ל, ו) [נ"ל ותניא בתוספתא דטהרות פ"ז],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה הרי מת. נ"ב כך הוא גילסת התוס' והרא"ש ונ"ל מלפני דגורס רבא ע' בתחר"ר: (ב) שם אמר רבא לא שנו. נ"ב נ"ג ואמר רבא אלא אמר רבא ואותו שמפרש דמילתיה דר"א אדרבא קאי גורס ואמר רבא ורש"ס דחה אותו: (ג) שם שלא עברו עליה וכו' אבל עברו עליה ימות הגשמים: (ד) רשב"ם ד"ה אמר רבה וכו' והעמדנהו על חזקה: (ה) ד"ה חולין וכו' נותן לה בחזקת שהוא קיים ואוכלת אשתו בתרומה בחזקת שהוא קיים ונ"ל אמרינן וכו' ונ"ל היה לנו לומר: (ו) בא"ד בני הספינה המטולטלים בים: (ז) ד"ה כמאן וכו' בהגיה דהוא: (ח) ד"ה בימות הגשמים וכו' שהגיה רבי חננאל אלו הן ימות כל"ל ותיבת דקתני נמחק: (ט) בא"ד ואם דקתני סיפא ימות כל"ל ותיבת אם נמחק: (י) ד"ה רשות הרבים וכו' מתרגם רוחותיה ורשות הרבים: (כ) ד"ה אמר וכו' משגגדרה הבקעה ולהכי אפי' בימות החמה הטיפה: (מ) בא"ד ונראה לפרש דמוקי: (נ) בא"ד ונלבד ימיה הסמוכים לגשמים ונראה לר"י כל"ל ותיבות ותנן בתוספתא ואלו הן ימות החמה משתעקר התבואה מתוכה ימות הגשמים משתרד רביעה שניה נמחק:

מוסף רש"י

מי מוציא מיד מי. הכותב נכסיו לאחרים ולא שייר כלום, דקי"ל בשכיב מרע שאין מתנתו מתנה אם עמד, דגלי דעתיה מדלא שייר מידי דמלוה ממנו מיתה היום ואם בריא היום מתנתו מתנה, ועכשיו הוא אומר ש"מ הייתי והן אומרים בריא היה, מי מוציא נכסיו מיד מי (קדושין עט:). הוא מוציא מידיהן. אם עמדו והחזיקו בנכסים, ואין צריך להביא ראיה שהיה ש"מ ואפילו הוא בריא עכשיו בשעת חזרה לא תאמרינן מדהשתא בריא משיקרא בשעת מתנה נמי בריא (שם). אם בריא הוא. עכשיו בשעת חזרה, עליו להביא ראיה. ואי לא מייתי מחזקינן ליה כי השתא (שם). בימות החמה. שאין בה זרעים, רשות היחיד לשבת. דהא לאו הילוך לרגיס הוא, שאין רגיס מסתלקין מן המסילה לילך בדרך, ורשות הרבים לטומאה. וספקן טהור, דהא לאו מקום סתירה הוא, שיש בני אדם נכנסים לה, דספק טומאה לטמא מקומה גמרינן לה והתם סתירה כתיב, ונסתרה והיא נטמאה, דבמקום סתירה טמאה לבעלה מספק, ומכאן אתה דן לשכך (שבת ו:). בימות הגשמים. שהיא זרועה אין אדם נכנס לה (שם).

ראיה במאי. בין לרבנן בין לר"מ קבעי. ומשום דאיכא לפרשה בתרי גווני כדלקמן קבעי הכי: **ראיה בעדים. כדמפרש לקמיה: ר"מ כר' נתן ורבנן כר' יעקב.** ר"מ אזיל בתר השתא כר' נתן ומתניתין כגון שהוא בריא עכשיו והכי קאמר מתני' אמר שכ"מ הייתי ועכשיו אני בריא וחוזרני בי והן אומרים בריא היית עליו להביא ראיה בעדים שעכיב מרע היה וחכ"א הנותן מוחזק הוא בנכסיו ועל המקבל מתנה שהוא מוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שיביא שבריא היה: **ראיה בקיום השטר.** ראיה שאמרו חכמים המוציא מחבירו עליו הראיה בקיום השטר קאמרי רבנן שצריך לקיים שטרו שלא יוכל נותן לטעון ולומר מזויף הוא וכיון דנתקיים שלא ע"פ הנותן דאין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר שהרי לא נתקיים ע"פ הנותן דיימת מיגו יבא בעל השטר ויזכה במתנתו דכ"ע אזלינן בתר השתא כרבה ורבי נתן וכיון דבריא הוא עכשיו זכה בעל השטר אך יקיים שטרו שלא יוכל נותן לפסלו אבל ראיה דר"מ ראיה בעדים היא כדמפרש עליו להביא ראיה שעכ"מ היה דברי ר"מ: **במודה.** לוה בשטר שכתבו ואינו מזויף אלא שטוען פרעתיו או שכ"מ הייתי או שטר אמנה או שטר פסים הוא: **צריך המלוה לקיימו.** ע"פ אחרים שלא יוכל לוה לפסלו במיגו קמיפלגי: **ר"מ סבר א"ל לקיימו.** דסתם שטרות הרי הם כשרים ובשטרות לא נימא הפה שאסר הוא הפה שהתיר לפסלו והכי קאמר מתני' צריך להביא ראיה בעדים שעכ"מ היה דברי ר"מ מאחר שמודה הוא בשטר שכתבו ונתקיים השטר בכך לאזלינן בתר השתא שהוא בריא כר' נתן וחכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה בעל השטר צריך להביא ראיה קיום השטר שיתקיים בחותמיו דהולאת נותן שטוען כתבתיו לא מהניא מידי דהא קאמר שכ"מ הייתי והפה שאסר הוא הפה שהתיר והלכך צריך בעל השטר לקיימו וזכה במתנתו דאזלינן בתר השתא שהוא בריא כר' נתן ומתני' אמורלאי שמעינן דאזלינן בתר השתא כרבה ור' נתן כדפרישית: **והא איפליגו בה חדא זימנא. במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו: דמניא.** בפרק ב' דכתובות: **אין נאמנין מו.** תנן התם [כתובות יח.]: **העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולים היינו הרי אלו נאמנין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ותניא בגמרא** [שם] **אין נאמנין לפסלו דברי ר"מ ופליג אמתני' דלא חייש לפה שאסר גבי שטרות דלא נחשדו ישראל על כך ומפרש התם במסקנא** [שם יט.]: **טעמא דקסבר ר"מ מודה בשטר שכתבו לוה שא"ל מלוה לקיימו** (ג) **וכיון שאמר לוה אני כתבתיו תו לא מהימני עדים למפסליה שהרי אין לך קיום גדול מזה שהלוה מודה שכתבו דמסתמא לא נעשה בפסלות וכמו שכתב ידו יוצא ממקום אחר דמי דתנן התם** [יח.]: **אין נאמנין דאין כאן הפה שאסר: וחכ"א נאמנין. דאע"ג דמודה לוה שכתבו צריך לקיימו וכיון שאינו מתקיים כי אם ע"פ עדים הללו שאומרים כתב ידינו הוא זה הא קאמרי נמי קטנים היינו ונאמנים דהפה שאסר הוא הפה שהתיר: בההיא קאמרי רבנן.** דאע"ג שמודה לוה שכתבו לא חשיב קיום כיון דעדים עצמן פוסלין חתימתן משום דאליבי עדים לאורויי שטרא ולא מהניא הודאת לוה אבל במתני' אימא לאו כל כמיניה לאורויי שטרא ולמימר שכ"מ היה כיון דמודה שכתבו ועדים לא קא פסלי חתימתן: **אילימא.** היינו טעמייהו דרבנן מדכולהו מתנות בריא כתיב בהו כד מהלך על רגלוהי בשוקא והאי לא כתיב ביה ש"מ שכ"מ היה והלכך אמרי רבנן המוציא מחבירו דהיינו מקבל מתנה עליו להביא ראיה שבריא היה דמסתמא י"ל שכ"מ היה: **אימא למימר הכי הוי.** רבה הוא דקא משני לאדי הכי היינו טעמייהו דרבנן משום דאיכא למימר הכי והכי ומסקינא לן אם מתנת בריא הוא אם מתנת שכ"מ הלכך אוקי ממונא בחזקת בריא בחזקת נותן והלכך המוציא מחבירו דהיינו בעל השטר עליו להביא ראיה בעדים שבריא היה להוציא הממון מחזקת הנותן: **ובפלוגתא.** דרב הונא ורב חסדא פליגי ר' יוחנן ור"ל: **בבני ברק.** מקום: **ועמדו עליו בני משפחה.** בעדים הכשירים חתימותיהו ולאו כל כמיניה של זה לפוסלו שוב: והא איפלגו בה חדא זימנא. במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והכא מאי קאתי לאשמועינן. דתניא עדים החתומין על השטר ורצו לפוסלו ואמרו כשחתמנו עליו קטנים היינו או אנוסים היינו אין נאמנין לפוסלו אותו שטר דודאי איכא למימר דשיקר שפיר דכשרין הוו דלא הוו קטנים ואין נאמנין דהואיל שהן מודים שהן כתבוהו וחתמוהו אין צריכין לקיימו וכשר אע"פ: וחכ"א נאמנים לפוסלו. לפיכך צריכין שיהיו מקיימין אותו: צריכ. דאי אשמועינן בהך פלוגתא דהא קאמרין רבנן דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו משום דעדים גופייהו דחתימתו עליה מרעי שטרא ואמרי קטנים היינו משום הכי בדין הוא דצריך לקיימו לאידך למקבל: ואי אתמר. במתני' בההיא קאמר ר' מאיר דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו משום דלאו כל כמיניה לאורויי שטרא אבל בבריתא הואיל ב) דקא מרעי ליה לשטרא אימא דקא מודי לרבנן דצריך לקיימו קמ"ל דבין הכא ובין הכא פליגי: א"ל אביי. לרבא טעמא מאי אמרי' ראיה בעדים: אילימא משום דכולהו. שטרי מתנות בריא כתוב בהו כד הוי מהלך על רגלוהי בשוקא יהבה ניהליה ובה לא כתיב הכי ש"מ שכיב מרע היה ומשום הכי איצטריך לאייתי ראיה בעדים דאי בקיום השטר לא דייקא: אדרבה. אימא איפכא כיון דכולהו שטרי שכיב מרע כתיב בהו כד הוי קציר ורמי בערסיה יהבה ניהליה ובהאי שטרא לא כתיב ביה הכי ש"מ בריא הוה ואמאי איצטריך ליה לאתויי עדים כלל: אלא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי משום הכי אוקי ממונא בחזקת מריה. דהיינו נותן המתנה ואיצטריך מקבל להביא ראיה שבריא היה בשעה שנתן לו המתנה: בפלוגתא. דרב הונא ורב חסדא לעיל הכי פליגי ר' יוחנן ור"ל: ועדרערו לומר קטן היה. ואין מכירתו מכירה דאין מעשה קטן כלום: מהו לבודקן. כשהוא מת אם הביא ב' שערות וגדול הוא אי לא: אמר להם אי אתם רשאים לנוולו. מאחר שמת: ועוד. אפ"ה דאתם רשאים לבודקו אין ראיה לאחר מיתה דסימנין עשויין להשתנות:

ראיה במאי רב הונא אמר ראיה בעדים רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר רב הונא אמר [א]ראיה בעדים קא מיפלגי בפלוגתא דר' יעקב ורבי נתן (סימן מניח) רבי מאיר כרבי נתן ורבנן כרבי יעקב רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר קא מיפלגי [ב]במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דר"מ סבר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ורבנן סברי [ג]מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והא איפליגו בה חדא זימנא [ד]דתניא אין נאמנין לפוסלו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [ה]נאמנין צריכא דאי איתמר בההיא קאמרי רבנן משום דאליבי עדים ומרעי שטרא אבל הכא הוא דלאו כל כמיניה אימא לא ואי איתמר בהא בהא קאמר ר' מאיר אבל בהך אימא מודה להו לרבנן צריכא וכן אמר רבה ראיה בעדים א"ל אביי מאי טעמא אי נימא מדכולהו כתיב בהו כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא ובהא לא כתיב בה שמע מינה שכיב מרע הוי אדרבה מדכולהו כתיב בהו כד קציר ורמי בערסיה והא לא כתיב בה שמע מינה בריא הוי איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי [ו]אוקי ממונא בחזקת מריה ובפלוגתא דרבי יוחנן אמר ראיה בעדים ור' שמעון בן לקיש אמר ראיה בקיום השטר איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש [ז]דמעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת [ח] ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבודקו אמר להם [ט]אי אתם רשאים לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה בשלמא

ה) ורלאה לר"י לפרש ל"ש דבקעה (ג) רה"ר לטומאה אלא שלא עברו עליה יומות הגשמים פי' על הטומאה שנודע שלא עברו עליו יומות הגשמים משעבר שם ולא ידע אם בימות החמה נכנס או בימות הגשמים נכנס שאם בא לשאול לפנינו יש לו לחושבה ה"ר דבתר השתא אזלינן אבל אם עברו עליה בימות הגשמים פי' שלא נודע לו אם בימות החמה או בימות הגשמים נכנס ומשנאה ספיקא עברו עליה יומות הגשמים אפילו הוא בא לשאול בימות החמה הוי ה"י לטומאה דליכא למימר בתר השתא אזלינן כיון שקרוב היה לימות הגשמים יומר ורשות היחיד לכאן ולכאן הכי פירושא לגבי (ד) שם טומאה כמו לגבי שבת והשתא ניחא דמייתי הכא הך מילתא אי אזלינן בתר השתא דאיירי בה בהך שמעתא:

ראיה במאי כו' רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר. פירש רבינו שמואל דבין לר"מ ובין לרבנן בעי ראיה במאי ואין נראה דהא פשיטא לר"מ דהוי ראיה בעדים [א] וכן פירש רבינו שמואל אחר כן דלר"מ הוה ראיה בעדים: **וכן אמר רבה ראיה בעדים.**

תימה אמאי מוקי רבה למתני' ראיה בעדים דמוקי רבנן כר' יעקב ור"מ כר' נתן והא איהו גופיה ס"ל כר' נתן ולוקמא בקיום שטרות וכולהו כרבי נתן מיהו אי אשכחן בשום מקום דאית ליה מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו הוה אמי שפיר דאי הוה מוקי לפלוגתייהו נמי בקיום שטרות הוה להו רבנן דלא כוותיה א"ל יש לומר דמשמע ליה ראיה דרבנן דומיא דראיה דר"מ דהיינו בעדים:

ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה. וא"ת למאי דס"ד שהלקוחות היו בודקין אותו אם היה גדול אם לאו היאך יכול להיות שאם נראה קטן בחייו שיראה גדול לאחר מיתה ופירש ר"ת שבחייו היו השערות לנטות והוו שומא ועכשיו הושחרו לאחר מיתה ונראות כסימנים [ב] ואין נראה דלא אשכחן בשום מקום (ה) בשערות שהם סימן חילוק בין לנטות לשחורות ואומר ר"י דשמא בחייו לא היו גומות ומחמת מיתה יש שם גומות [ג] כדאמרי' בנדה גומות אע"פ שאין שערות בפ' בא סימן (דף נב. ושם) ושם

ו) נראה דל"ל מאחר דמקיימי ליה וכו'. ז) ל"ל דואיל ועדים גופייהו קא מרעי וכו'

מסורת הש"ס

א) ב"מ דף ז. עב: לקמן קט. [כתובות יט. שבת עח:]. ב) כתובות דף יח.; ג) [קדושין מה: וש"ק], ד) [כעין זה כתובות פ"ד הלכה יב לקמן קנה.], ה) ש"ל וכן נראה.

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ועוד כו' כדאמריינן בנדה גומות אע"פ שאין שערות. נלע"ד דל"ל כדאמרינן בנדה דב' שערות שאמרו לריכים שיהא להן גומא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומת רעמדו עליו מני משפחה: (ב) רשב"ם ד"ה אין נאמנין וכו' דכיון שאמר וכו' וכמו שכתב ידן יוצא: (ג) תוס' ד"ה (בלף הקודם) אמר כו' ונראה לר"י לפרש לא שנו דבקעה ביהה"מ רה"ר לטומאה אלא וכו' שלא ידע וכו' אפ"ה בא לשאול לפנינו בימות החמה יש לנו לחושבה כל"ל וי"ב כלומר לא שנו אלא היכא שהפסק הוא אם נכנס ביהמ"מ שעומד בו עכשיו כשבא לשאול על ספיקו או שמא נכנס ביה"ג אלפניו דהשתא נודע שלא עברו עליה יה"ג משעבר לשם ביהמ"מ ולהכך כיון שבא לפנינו לשאול ביהמ"מ יש לנו לחושבה דיה"ר דקרוב הוא לימות החמה ובתר השתא אזלינן אבל אם כשבא לשאול ביהמ"מ הפסק איננו ביהמ"מ שעומד בו אלא פסק לו אם נכנס ביה"ג אלפניו או ביהמ"מ שלפני פניו דהשתא נודע דאע"פ שנכנס ביהמ"מ כבר עברו על הטומאה יה"ג התם אפילו הוא בא לשאול ביהמ"מ הוי יה"י לטומאה דכיון דקרוב הוא ליה"ג יותר מלימות הגשמים שהרי הפסק הוא לימות החמה שלפני ה"ג ר"י ובלבד ימים המסוכים לגשמים פי' הא דתמר בא לשאול ביהמ"מ נשאלין לו ביהמ"מ אינו אלא כשהפסק הוא ביהמ"מ שעומד בו דהם הימים המסוכים לגשמים לאפוקי כשהפסק הוא ביהמ"מ שלפני הגשמים התם ודאי כיון שקרוב הוא ליה"ג יותר הוי יה"י לטומאה ומהרש"ל הגיה הירושלמי לדלן אמר ושרי ליה מארי [והשאר חסר]: (ד) **בא**"ד הכי פירושא לגבי טומאה כל"ל ותיבת שם נמחק: (ה) ד"ה ועוד וכו' דלא אשכחן בשום מקום שהם חילוק בשערות שהם סימן בין לנטות לשחורות. נ"ב ולי נראה דלמאי שמפורסם שהשערות יאריכו לאחר מיתה בקבר א"כ יש לומר שמא בשעת מיתה לא היה בהן כדי לכוף ראשן לגד עיקרן ולאחר מיתה הגדילו והאריכו:

מוסף רש"י

מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. אע"פ שהלוה מודה ליה שכתב שטר זה הלוה לו משות, צריך המלוה לקיימו בחותמיו, ואפילו השטר בידו נאמן הלוה לומר פרעתיך, דכל זמן שאינו מקויים מאן קמשוי ליה שטרא לוה שמודה לו שכתבו, הא אמר פרעיה, אבל משהשטר מוחזק על פי עדיו אין הלוה נאמן לומר פרעתי (ב"מ ז. וכנ"ל שבת עח).

ורבנן סברי מודה בשטר שכתב אין צריך לקיימו. לוה שהודה בשטר שכתבו ועל פיו נחתמו העדים, אין המלוה צריך לקיימו בעדים החתומים בו, שאין הלוה שוב נאמן לומר פרעתיו, ולא אמרינן בהא הפה שאסר הוא הפה שהתיר, דמכיון שאמר כשר היה הרי הוחזק השטר, וכי אמר פרעתיו לא מהימן, שהרי בידי המלוה הוא (כתובות יח.) מאחר שהלוה מודה בשטר חוב שהוציא עליו שטר אמת הוא, אין המלוה צריך לחזר אחר העדים החתומים בו ולהעיד על חתימתן ולקיימו (ב"מ עב:) דכיון שמודה שכתבו ולוה בו הרי הוא כאלו קיימוהו חותמיו וגובה כל זמן שמוציאו (שבת עח: ועי' רשב"ם לקמן קנ.). **אין נאמנין לפוסלו.** העדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו כו' (כתובות יח.).

עין משפט נר מצוה

קכג א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הל' כב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף ב ועיין במ"מ ובנ"י:

קכד ב מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' פב סעיף א:

קכה ג מיי' פי"ג מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לז:

קכו ד ה מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יג [וש"ע י"ד סוף סי' שסג]:

מוסף תוספות

א. [אלא] אדרבנן דמתני' קאי דקתני שעל מקבלי מתנה להביא ראיה דהממע"ה ועלה שיילינן ראיה במאי. ריטב"א. ב. ומכלל דבריו דשערות שחורות בעינן הא לאו הכי שומא בעלמא ניהנו. רשב"ם. ג. [ד"ה]אחר מיתה העור והבשר מתרוקקין ונעשו בהן גומות. שם.

רבינו גרשום

ראיה בעדים. שיעידו שבמתנת בריא היתה: ראיה בקיום השטר. שביאו עדים שיכירו חתימת עדים הללו החתומים על השטר לפי שזה הנותן מרע ליה לשטרא דקאמר שכיב מרע הוה ומשוי ליה כחספא בעלמא להכי מייתי הני ראיה דמקיימי לשטרייהו אע"ג דהנהו לא מסהדי אי בריא הוה אי שכיב מרע הוה ב) בדבר דמקיימי לי' לאו כל כמיניה דנותן דמצי מרע לשטרא: רב הונא דאמר ראיה בעדים. קסבר קמיפלגי ר' מאיר ורבנן דמתני' בפלוגתא דר' יעקב ור' נתן. ר' מאיר דאמר צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה ומאי ראיה בעדים דאי אמרינן ראיה בקיום השטר האי לאו ראיה היא דהנהו עדי' דמסהדי על חתימת ידייהו דסהדי לא ידעי אי בריא הוה אי שכיב מרע היה. וחכ"א המוציא עליו הראיה על מקבל מתנה להביא ראיה בעדים שבריא היה קסברי כר' יעקב דאמר הן אין מוציאין מידו בלא ראיה בעדים דבריא הוה: קמיפלגי במודה בשטר כו'. ר' מאיר דאומר עליו להביא ראיה ששכיב מרע היה ס"ל הואיל דאותו נותן מודה באותו שטר שכתבו מתנה שכתבו אין צריך למקבל מתנה לקיימו עוד לפי שמקויים ועומד הוא להכי איצטריך ליה לנותן לאתויי עדים כמו שהוא אומר שיעידו עליו ששכיב מרע היה. ורבנן דאמרי עלייהו להביא ראיה למקבל קא סברי אע"ג דנותן מתנה מודה באותו שטר שכתבו צריך למקבל מתנה לקיימו והואיל דהאי בעי לאורויי דאמר שכיב מרע הוה ובטל הוא להכי צריך למקבל מתנה לקיימו בעדים המכירים חתימותיהו ולאו כל כמיניה של זה לפוסלו שוב: והא איפלגו בה דזימנא. במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והכא מאי קאתי לאשמועינן. דתניא עדים החתומין על השטר ורצו

ב) נראה דל"ל מאחר דמקיימי ליה וכו'. ג) ל"ל דואיל ועדים גופייהו קא מרעי וכו'

קנד: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

א ואם תאמר למה יש לנו לומר שהוא קטן כיון שהגיע לכלל שנותיו ב והא אמרינן בנדה פרק בא סימן (דף מח.) קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימניה וי"ל ג שאחר שהיה זה גדול שהגיע לכלל שנותיו ולא היו לו סימני גדלות ולהכי איכא לספוקי שמא קטן היה עדיין: **אלא** לדידך **דאמרת** (ג) בקיום השטר לקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסייהו. דמסתמא כיון שאמת היה שמכר ד היו מוצאים עדים לקיים שטרם ה אלא ש"מ שהיו צריכין לבקש עדים שהיה גדול בשעת המכר וכרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה וא"ת ומאי קושיא עד כאן לא קאמרי רבנן ראיה בקיום השטר אלא משום דסבירא להו דכרי נתן דאמר דאזלינן בתר השתא דאם בריא הוא עתה יש לנו לומר שאז היה בריא אבל הכא לא שייכא שום חזקה וי"ל דאיכא למימר חזקה שאין עדים חותמים על השטר אא"כ נעשה גדול מהניא כי היא חזקה דבתר השתא אזלינן: **בחזקת** לקוחות הוו קיימי. והיורשים היו רוצים להוציאן מידן והיו רוצים לבודקו אם הוא קטן והשתא יתא הא דקאמר להו שיימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה אפילו לא תמצאו לו סימנים איכא למימר שנשארו לאחר מיתה ה: **זוזי יהבינן לינוול ולינוול.** אבל יורשים אינם רשאים לנוולו בשביל הירושה דלא מידי יהבי ועוד שהוא קרובם: **אי עדים אלימי ומרעי שטרא כו'.** לעיל בפ' חזקת הבתים (דף מח: ושם ד"ה אמר) הבאתי שם הך מילתא גבי מודעא היו דברינו וכו': **והלא** משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה. מטעם קיום השטר ו ולא מטעם עדים:

ברם נראין דברי רבינו יוסף כו'.

(ג) והא דפריך לעיל ריש לקיש לר' יוחנן ממשנת בר קפרא ופ"ל ר' יוחנן שאני אומר מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו לא אמר דבר זה מעולם וכולה סוגיא דלעיל ליתא לפי מסקנא זו וכה"ג איכא בינאמות בפ' החולץ (דף לה: ושם ד"ה כ"ש) דפריך ליה ר' יוחנן לריש לקיש ולמסקנא מעמיד מחלוקתם בענין אחר גבי החולץ לאמותרת וכן בפ"ק דחגיגה (דף ז.) גבי הרמיון ובנדה פ' המפלת (דף כד.) ח גבי פניו מוסמסים וכי א"ל ר' יוחנן לר' יאשי לעיל רבי לא משמתנו היא זו לא הקשה ממילתא דרבנן אלא הזכיר לו המשנה דפלוגתא דרבנן ורבי מאיר היא בהא [וע"ע תוס' נכורות ד: ד"ה אלא]:

בשלמא לדידי דאמינא ראיה בעדים כיון דאמר ללקוחות אייתו עדים ולא אשכחו היינו דקא אתו ואמרו ליה מהו לבודקו אלא לדידך דאמרת ראיה בקיום השטר למה להו לבודקו לקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסי מי סברת נכסי בחזקת בני משפחה קיימי וקא אתו לקוחות ומערערי נכסי בחזקת לקוחות קיימי וקא אתו בני משפחה וקא מערערי הכי נמי מסתברא מדקאמר להו אי אתם רשאים לנוולו ואישתיקו אי אמרת בשלמא בני משפחה קא מערערי משום הכי אישתיקו אלא אי אמרת לקוחות קא מערערי אמאי שתקי לימרו ליה אנן זוזי יהבינן ליה לינוול ולינוול אי משום הא לא איריא הכי קאמר להו חדא דאי אתם רשאים לנוולו ועוד וכי תימרו זוזי שקל לינוול ולינוול סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה ט(ת"ש) שאל רבי שמעון בן לקיש את רבי יוחנן זו ששנויה במשנת בר קפרא הרי שהיה אוכל שדה ובא בחזקת שהיא שלו וקרא עליו אחד ערער לומר שלי היא והוציא זה את אונו לומר שמכרתה לי או שנתתה לי במתנה אם אמר איני מכיר בשטר זה מעולם יאיתקיים השטר בחותמיו אם אמר שטר פסים הוא זה או שטר אמנה שמכרתי לך ולא נתת לי דמים אם יש עדים הלך אחר עדים ואם לאו הלך אחר השטר לימא ר' מאיר היא דאמר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ולא רבנן אמר ליה לא שאני אומר דברי הכל מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו והא מיפלג פליגי כ דתנן ג אין נאמנין לפוסלו דברי ר' מאיר וחכמים אומרים נאמנין אמר ליה אי עדים אלימי ומרעי שטרא איהו כל כמיניה אמר ליה והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה אמר ליה זו אלעזר אמרה אני לא אמרתי דבר זה מעולם אמר רבי זירא אם יכפור רבי יוחנן ברבי אלעזר תלמידו יכפור ברבי יגאי רבו דאמר רבי יגאי אמר רבי מודה בשטר שכתבו ז(אינו) צריך לקיימו ואמר ליה רבי יוחנן רבי לא משנתנו היא זו וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה אין ראיה אלא בקיום השטר ברם נראין דברי רבינו יוסף דאמר רבינו יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי חכמים אבל רבי מאיר אומר מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו (ח) ומאי דברי הכל דרבנן לגבי רבי מאיר דברי הכל היא והא איפכא תנן וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה איפוך והא תניא אין נאמנין לפוסלו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים נאמנין איפוך והא רבי יוחנן ראיה בעדים קאמר איפוך לימא ליפוך נמי תיובתא לא הכי

דמהפכינן מתניתין ר"מ לרבנן דס"ל לקיימו כדמפרש ואזיל והאי דקא"ר יוחנן לדברי הכל א"ל לקיימו לאו דוקא אלא משום דאליבא דרבנן קאמר דא"ל לקיימו חשיב ליה כדברי הכל: **זו דברי חכמים.** מתני' דמוכח א"ל לקיימו: **נמי תיובתא.** דאמר לעיל [ע"א] איתיביה ר' יוחנן לר"ש בן לקיש וכו' ליפוך והשתא קרי לומר איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן דמהא שמעינן דמתניתין ראיה בעדים קאמר: הכי

בשלמא לדידי דאמינא ראיה בעדים כיון דאמר ללקוחות אייתו עדים ולא אשכחו היינו דקא אתו ואמרו ליה מהו לבודקו אלא לדידך דאמרת ראיה בקיום השטר למה להו לבודקו לקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסי מי סברת נכסי בחזקת בני משפחה קיימי וקא אתו לקוחות ומערערי נכסי בחזקת לקוחות קיימי וקא אתו בני משפחה וקא מערערי הכי נמי מסתברא מדקאמר להו אי אתם רשאים לנוולו ואישתיקו אי אמרת בשלמא בני משפחה קא מערערי משום הכי אישתיקו אלא אי אמרת לקוחות קא מערערי אמאי שתקי לימרו ליה אנן זוזי יהבינן ליה לינוול ולינוול אי משום הא לא איריא הכי קאמר להו חדא דאי אתם רשאים לנוולו ועוד וכי תימרו זוזי שקל לינוול ולינוול סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה (ת"ש) שאל רבי שמעון בן לקיש את רבי יוחנן זו ששנויה במשנת בר קפרא הרי שהיה אוכל שדה ובא בחזקת שהיא שלו וקרא עליו אחד ערער לומר שלי היא והוציא זה את אונו לומר שמכרתה לי או שנתתה לי במתנה אם אמר איני מכיר בשטר זה מעולם יאיתקיים השטר בחותמיו אם אמר שטר פסים הוא זה או שטר אמנה שמכרתי לך ולא נתת לי דמים אם יש עדים הלך אחר עדים ואם לאו הלך אחר השטר לימא ר' מאיר היא דאמר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ולא רבנן אמר ליה לא שאני אומר דברי הכל מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו והא מיפלג פליגי כ דתנן ג אין נאמנין לפוסלו דברי ר' מאיר וחכמים אומרים נאמנין אמר ליה אי עדים אלימי ומרעי שטרא איהו כל כמיניה אמר ליה והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה אמר ליה זו אלעזר אמרה אני לא אמרתי דבר זה מעולם אמר רבי זירא אם יכפור רבי יוחנן ברבי אלעזר תלמידו יכפור ברבי יגאי רבו דאמר רבי יגאי אמר רבי מודה בשטר שכתבו ז(אינו) צריך לקיימו ואמר ליה רבי יוחנן רבי לא משנתנו היא זו וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה אין ראיה אלא בקיום השטר ברם נראין דברי רבינו יוסף דאמר רבינו יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי חכמים אבל רבי מאיר אומר מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו (ח) ומאי דברי הכל דרבנן לגבי רבי מאיר דברי הכל היא והא איפכא תנן וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה איפוך והא תניא אין נאמנין לפוסלו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים נאמנין איפוך והא רבי יוחנן ראיה בעדים קאמר איפוך לימא ליפוך נמי תיובתא לא

בשלמא לדידי דאמינא ראיה בעדים. דאמרי רבנן במתני' [לעיל קנג.] המוציא מחבירו עליו הראיה היינו ראיה בעדים שבריא היה ויגבה מתנתו מיד היורשין ה"ג בקשו לקוחות לעשות כך ולבקש עדים כדי לטרוף מקחן מיד היורשין וכיון דלא אשכחו כו': **לקיימו שטרייהו.** ומסתמא אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה גדול: **בחזקת לקוחות הוו קיימי.** והחזיקן בהן קודם ערעור: **ואתו יורשין וקא מערערי.** ואמרי קטן היה ושלא כדין תפסתם דהתם גבי יורשין לא שייך קיום שטריה: **היינו דשתקי.** כדי שלא לינוול קרובם: **לינוול ולינוול.** אין אנו מושיין בנשמו שאינו קרובנו והפסדנו מרובה: ה"ג **זו ששנויה כו'.** ואסיפא קאי לימא ר"מ היא כו': **שטר פסים.** שפייסת ממני לכתוב לך שטר מכירה להחזיקך בעשיר לוקח קרקעות: **שטר אמנה.** האמנתיך למסור לך שטר מכירה קודם שקבלתי הדמים: **שאני אומר לדברי הכל כו'.** כדמפרש לקמיה דכי פליגי רבנן ואמרי מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו הני מילי היכא דאיכא עדים דמרעי ליה לשטרא ופוסלין חתימת עצמן ה"ז פסול גדול הלכך אע"ג דמודה לוה שכתבו צריך לקיימו אבל בהך דבר קפרא דלוה גופיה קפסיל ליה ולא עדים כיון דמודה שכתבו לאו כל כמיניה למימר שטר פסים הוא והכל מודים שא"ל לקיימו: **אי עדים אלימי כו'.** דהתם אמרי עדים פסולי עדות היינו: **איכו לא ראיה.** בתמיה וכי יש כח ביד הלוה לומר איני חייב כלום. והכא לא אמרי' הפה שאסר הוא הפה שהתיר דכיון דאמר לוה כתבתי שטר זה אפס שטר פסים או שטר אמנה הוא דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן דאמן סהדי דלאו שטר אמנה הוא דעדים אשטר אמנה ופסים לא חתמי דלא ניתן ליכתב כדאמר בפרק ב' דכתובות (דף יט.) והלכך לא מהימן למימר שטר אמנה הוא: **והא אמרו משמך כו'.** ריש לקיש לר' יוחנן היכי מצית למימר דלדברי הכל מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו אף על גב דאיכו נמי פסיל ליה משום שטר אמנה או שטר פסים דלאו כל כמיניה לאורויה איכו כל זמן דעדים גופייהו לא מרעי ליה והא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה אע"ג דמודו בני משפחה בשטר שכתב נותן מתנה כיון דאמרי קטן היה נאמנין עד שיתקיים השטר בחותמיו אלמא מודה בשטר שכתבו לדידך צריך לקיימו: **ויכפור בר' יגאי.** בתמיה. והא לר' יגאי רבו א"ר יוחנן בהדיא צריך לקיימו: **ברם נראין דברי רבינו יוסף.** ר' זירא קא"ל ואתא לתרוצי דמאי דא"ר יוחנן לריש לקיש לעיל שאני אומר לדברי הכל א"ל לקיימו היינו טעמא דס"ל לר' יוחנן

גמ' שלריך לקיימו (ומאי דברי הכל דרבנן לגבי ר"מ דברי הכל היא) תפ"מ וע"כ לפי פי' התוספות לא נרסי' ליה: (ב) תוס' ד"ה אלא לצידך דאמרת ראיה בקיום וכו' וי"ל כיון דאיכא למימר הכא חזקה שאין: (ג) ד"ה ברם וכו' והא דפרין. ע"כ נראה דקשה לרבי מאי פריך ר"ל לר"י לימא ר"מ היא כו' הלא למאי דמיתפשפא רבנן היא ולא ר"מ וא"כ למה השיב ר"י שאני אומר ד"ר מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו וקאמר נמי מי עדים אלימי וכו' לימא דלרבנן בכל דוכתא אמרי' דמודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו ע"כ צריך לפרש דהלה סוגיא דלעיל ליתא ואה"ל דלרבי יוחנן בכל דוכתא א"ל לקיימו כחכמים דס"ל מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו והא דהולכך תלמודא לספר דברי ר"י ולא קא משני דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר דס"ל לתלמודא דרבי יוחנן [לגיבא דחכמים קאמר] א"כ אף לא לאמלי דמיתפשפא נמי קשיא היאך אמר רבי יוחנן דלא הלכה כחכמים והא דלא כחכמים דא"ל לקיימו וא"ל [הא דקאמר דאיכו כקיום השטר היינו] אם אינו מודה שכתבו ופלוגתייהו אא"מ דעצמא קאי ולא אפלוגתא דרבי מאיר וחכמים דמתניתין [והשאר חסר]:

גליון הש"ם

בא"ד י"ל דאחר שהיה זה גדול. קשה לי אף אמרי' בשמעתא ריש דף קנה סיכי משכחת לה דנתפי דלמא הכריחא בתמיי בתמים ולא עבדק מ"ה לריכים היורשים להניח דאיכא מכח חזקה הכניא ב"ש בקונטרס פוס': שם ד"ה ברם כו' [נבי פניו מוסמסין]. וכן בכורות ד ע"ב עיהוכין מ ע"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שלריך לקיימו (ומאי דברי הכל דרבנן לגבי ר"מ דברי הכל היא) תפ"מ וע"כ לפי פי' התוספות לא נרסי' ליה: (ב) תוס' ד"ה אלא לצידך דאמרת ראיה בקיום וכו' וי"ל כיון דאיכא למימר הכא חזקה שאין: (ג) ד"ה ברם וכו' והא דפרין. ע"כ נראה דקשה לרבי מאי פריך ר"ל לר"י לימא ר"מ היא כו' הלא למאי דמיתפשפא רבנן היא ולא ר"מ וא"כ למה השיב ר"י שאני אומר ד"ר מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו וקאמר נמי מי עדים אלימי וכו' לימא דלרבנן בכל דוכתא אמרי' דמודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו ע"כ צריך לפרש דהלה סוגיא דלעיל ליתא ואה"ל דלרבי יוחנן בכל דוכתא א"ל לקיימו כחכמים דס"ל מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו והא דהולכך תלמודא לספר דברי ר"י ולא קא משני דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר וחכמים דס"ל לתלמודא דרבי יוחנן [לגיבא דחכמים קאמר] א"כ אף לא לאמלי דמיתפשפא נמי קשיא היאך אמר רבי יוחנן דלא הלכה כחכמים והא דלא כחכמים דא"ל לקיימו וא"ל [הא דקאמר דאיכו כקיום השטר היינו] אם אינו מודה שכתבו ופלוגתייהו אא"מ דעצמא קאי ולא אפלוגתא דרבי מאיר וחכמים דמתניתין [והשאר חסר]:

מוסף תוספות

א. ולמאי דמסקינן דבני משפחה הוא שבאים לבודקו. י"ל ג"כ כי אולי גומות היו בו מחיים וע"י מיתה נפשט הערר ונטלו הגומות וכו'. ריטב"א. ב. דאי לא אפי' היה לו סימנים אין מכירתו מכירה כדבענן למימר לקמן. שם. ג. כיון שהכל מודים שהמכירה היתה אמת אלא שאומרים קטן היה. שם. ד. דאם איתא הוה ליה לתנא למימר נתקיים השטר בחותמיו והכי אמרינן ברובה דוכתין. שם. ה. [ו]שמא גדול היה באותה שעה. רשב"ם. ו. שבפירוש שמע ר"ל מר' אלעזר דמשום שלא נתקיים השטר הוא שאמר יפה ערערו בני משפחה. רשב"ם.

רבינו גרשום

בשלמא לדידי דאמינא. דמייתי ראיה בעדים הכא נמי עבדי הני דבדקו בתר עדים אם כשמכר קטן היה אי לא ולא אשכחן משום הכי אזלו ושאילו מהו לבודקו: אלא לדידך דאמרת ראיה בקיום השטר. אמאי אזלי לקוחות למישאל מהו לבודקו יקיימו שטרייהו בידידייהו דליתו סהדי דמכירין חתימת ידי העדים ובודאי אותן החתומין על השטר לא חתמו ט) אא"כ היה גדול ובתר הכי לוקמי לקוחות בנכסייהו אלא ש"מ מדלא עבדי הכי דלא אזלינן בתר קיום השטר אלא בתר עדים וקשיא לר"ל. אמר לך ר"ל לעולם בתר קיום השטר אזלינן ודקא קשיא לך הכא אמאי לא אזלינן בתר קיום השטר אלא בתר עדים. מי סברת דנכסים שמכר שעדיין בידא דמשפחה הוו ואתו לקוחות וקא מערערי אי הוי עובדא הכי מצית למפרך שפיר. לאו הכי הוי עובדא אלא נכסי הוו כבר ביד לקוחות (דלקוחות הוה) ולא מצו בני משפחה למיזל בתר קיום השטר ומאי הוי זכותייהו קיום השטר. ובני משפחה אינהו קא מערערי דקטן הוה ומשום הכי אזלי מעיקרא בתר עדים כי לא אשכחו אמרי מהו לבודקו: ה"נ מסתברא. דבני משפחה הוי מערערי ולא לקוחות: מדקאמר להו אי אתם רשאים לנוולו ואשתיקו. משום דמשפחתו הוה לא היו רוצים לנוולו: לקוחות אמאי משתקי. מצי למימר ליה הואיל דזוזי יהיבנא ליה בהא ארעא לינוול ולינוול אלא ש"מ דנכסים בידא דלקוחות הוו ובני משפחה מערערי. אמר לך ר' יוחנן לעולם אכתי קשיא ליה לר"ל ונכסים בידא דיורשין הוי קיימי והא דקא מייתי ראיה מהכא. אי משום הא לא אריא דהכי קאמר להו: במשנת בר קפרא. שהיה שונה בה: והוציא זה. המוחזק בשדה: את אונו. כח שלו שטר מכירה שהיה בידו: יתקיים השטר בחותמיו. שיעידו שנים עליהן שהוא כתב ידן ולא מחזקינן לעדים בשקרי דחתימי מילי דשקר: ואם אמר. המערער: שטר פסים הוא. שפייסתני בשעה שהיית רוצה לישא אשה שאכתוב לך שטר ששדה מכורה לך בעבור אותו [שטר] יהיו סבורין כך שאתה עשיר וקונה נכסי' ומעולם שוב לא החזרתה אותו לי ולא שלך היא השדה: או שטר אמנה הוא. שמכרתי לך שדה זו על מנת שאאמין לך הדמים עד זמן שקבענו ומעולם לא נתת לי דמים: אם יש לו עדים. שכן הוא כמו שמערער אומר הלך אחר עדים: ג) והוא מודה בשטר שכתבו לזה אינו צריך לקיימו עוד לאותו מוחזק ולא ישלם למערער כלום: לימא. דבר קפרא ששנה משנה זו לפלוגתא אמרה לשמעתא ואליבא דר' מאיר דאמר הואיל ומודה הוא

הא מערער באותו שכתב אין צריך לקיימו ומקרים ועומד הוא ומשום הכי אמר הלך אחר השטר: והא מיפלגי. במודה בשטר שכתב אם צריך לקיימו אי לא כדמפרש לעיל: אין נאמנין לפוסלו דברי ר' מאיר. משום דמודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו: וחכ"א דנאמנין וצריך לקיימו אלמא דבפלוגתא אמר בר קפרא לשמעתיה: א"ל ר' יוחנן. לדברי הכל אמרה לשמעתיה דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ואזלינן בתר השטר. והתם טעמא מאי אמור רבנן דמודה בשטר שחתמוהו צריך לקיימו משום דעדים אלימי אינון דמצי לאורויי שטרא שהם חתמוהו ונאמנין הן לפוסלו אבל הכא להיכא דמערער מודה שכתבו ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא אפי' רבנן מודו דלאו כל כמיניה לאורויי שטרא ומשום הכי אינו צריך לקיימו והלך אחר השטר: א"ל. ריש לקיש לר' יוחנן והיכי מצית למימר דלדברי הכל אמרה לשמעתיה ולאו כל כמיניה לאורויי שטרא: והלא משמך אמרו יפה ערערו. ואמאי יפה ערערו והלא כיון ג) שהוא מודה שאותן בני משפחתן כתבו הא איכא למימר לאו כל כמיניייהו לאורויי שטרא ולומר קטן היה ואמאי יפה ערערו: א"ל. לעולם מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו דלאו כל כמיניה לאורויי שטרא וזו ששמעת משמי אלעזר תלמידי אמרה ולא משמי אמרה: אם יכפור ר' יוחנן בר' אלעזר תלמידו יכפור בר' יגאי רבו. בתמיה גרסי': דאמר ר' יגאי מודה בשטר שכתבו (אין) צריך לקיימו דלאו כל כמיניה לאורויי שטרא: ואמר [ליה] ר' יוחנן רבי לא משנתנו היא זו. דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דקתני וחכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה ואין ראיה אלא בקיום השטר דאע"ג דהאי נותן מתנה

ט) עי' בתוס' כאן בד"ה אלא וי"ל דאיכא למימר חזקה שאין עדים וכו' וי"ל דרבינו נ"כ כוון בזה לתרץ הקושיא. ג) ומ"ל כיון בזה לאותן בני המשפחה מודים שהוא כתבו הא איכא למימר וכו'.

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר. ואפכינא נמי מתני׳ דלרבנן אין צריך לקיימו כיון דמודה שכתבו היינו דמשכחת להו נכסי בידא דלקוחות ואתו יורשין וקמערערי כדאמר לעיל [קנד:] הכי נמי מסתברא מדקתני דאמר להו מי אתם רשאין לנוולו כו׳ הלכך שמא קיימו שטר או אפילו לא קיימו כיון דמודו בני משפחה בשטר שכתבו נותן אין צריך לקיימו והוחזקו לקוחות בנכסים: **אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים.** ולדידך לא מתפסא מתני׳ וכיון דאמרי רבנן המוליא מחבירו עליו הראיה דהיינו מקבל מתנה נכסי בידא דלקוחות היכי משכחת לה הא לית להו עדים שגדול היה: **ואו ערעור הוא.** ומן הדין הוחזקו לקוחות בנכסים: **נעשה גדול.** נותן ומקבל ועדים כולם גדולים וכשרים. ומסקנא דשמעתא מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו כדשמואל וכר׳ יוחנן לא שנא היכא דאיהו מרע ליה לשטרא למימר שטר פסיס הוא שטר אמנה הוא לא שנא היכא דעדים מרעי ליה לומר אנוסין היינו דהא אפכינא נמי הכא להכיא דכתובות לעיל דאין נאמנין לפסלו כו׳: **קנו.** היורש נכסי אביו שמת: **מאימתי מוכר בנכסי אביו.** בקרקעותיו ותהוי מכירתו מכירה. דאילו גבי מטלטלי תנן (גיטין דף נט.) הפעוטות מקמן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ומפרשינן התם כגר שית כגר שב כל חד לפוס חורפיה ומשום כדי חייו תקינו ליה רבנן במטלטלין דתהוי מכירה למזונותיו אבל במקרקעי לא: **בן שמנה עשרה.** ויוס אחד דפסקינן לקמן [קנו.] תוך זמן כלפני זמן ואע״פ שאינו יודע בטיב משא ומתן יפה כדמוכח לקמן בת י״ד שיודעת בטיב משא ומתן מוכרת וכגון שהביאה שתי שערות כדמוכח לקמן [קנו.]: היינו

אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים נכסי ביד לקוחות היכי משכחת לה. דיבאו היורשין עדים שהיה קטן (ג) ואם לא יוכלו למצוא מאי מערערים היורשין פסק רבינו שמואל דקי״ל כרבי יוחנן ושמואל דאית להו הכא מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ואין נראה לר״י אלא נראה לו דקי״ל כרב נחמן דאית ליה בפרק שני דכתובות (דף יט. ושם) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דכוותיה קיימא לן בדיני וכן פסק רבינו חננאל: **איתמר** קטן אימתי מוכר בנכסי אביו. הכי גרסינן בספרים ישנים וגם רבינו תם גריס כך רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה רב הונא בר (ה) חיננא אמר רב נחמן בן עשרים וגרסינן בתרה והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא בפירוש איתמר רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה שנה ורב הונא בר חיננא אמר רב נחמן (ו) מבן עשרים שנה (ז) (והא דרבא (ח) לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר) (ט) מתיב ר׳ זירא (י) מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבודקו אמר להם אי אתם רשאין לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה שנה היינו

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לר׳ שמעון בן לקיש בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר היינו דמשכחת לה דנחתי לקוחות לנכסים אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים היכי משכחת לה דנחתי לקוחות בנכסים אמר ליה מודינא לך בערער דבני משפחה (א) דלאו ערער הוא מאי קאמרי קטן היה (ב) חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול איתמר קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה שנה ורב הונא בר חיננא אמר רב נחמן (ג) מבן עשרים שנה (ד) (והא דרבא (ה) לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר) (ו) מתיב ר׳ זירא (ז) מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבודקו אמר להם אי אתם רשאין לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה שנה היינו

בגיטין פ׳ התקבל (דף סה.) גבי ג׳ מדות בקטן כו׳ קאמר רבא ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ואומר ר״י דגרסא דגרסינן בהתיא דהתקבל רבה חבירו של רב יוסף שהיה רגיל לעשות מדות כמו שהיא לסוף המלגיע (שבת דף לה:) דחמש מדות בכלי חרס דגרס התם רבה מדאמר ליה ו׳ (רב אסי רבי) אתה אומר כן דאילו רבא לא עלה לארץ ישראל כמו רבה ומיהו אין זו ראיה כל כך כי גם רבא מלינו שהיה עושה מדות דאמר רבא בגיטין פ׳ הזורק (דף עט.) שלש מדות בגיטין

ואמר רבא נמי פרק קמא דחולין (דף יח:) שלש מדות בסכין אך לכאורה משמע דגרסינן התם רבה מכח הך קושיא דהכא כדפרישית (ה) ואי גרים התם רבה א״ש טפי בהכי הא דקאמר בג׳ מדות בקטן הגיעו לעונת נדרים [א] נדרייהו נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חולצת ואם כן משמע דאית ליה לרבא קטנה חולצת ואילו בפ׳ יולא דופן (נדה מו. ושם) אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים ומסיק התם דוקא קאמר רבא לענין מיאון אבל לחליצה בעיא בדיקה [ב] ואי גרס התם רבה אתי שפיר ורבינו שמואל תירץ שם וכנגדו בקטנה חולצת דהיינו בת (ו) שנים עשרה שנים ויום אחד [ג] שהקטנה היא אז גדולה ולא נהירא דאם כן לא הוה ליה למימר וכנגדו בקטנה אלא וכנגדו חולצת אלא משמע שכנגדו קטנה שהגיעה לעונת נדרים שהיא בת עשתי עשרה שנה ויום אחד ורבינו תם תירץ דודאי רבא סבר לה כדפסיק בפ׳ מצות חליצה (יבמות קה: ושם) ולקמן בשמעתין דלחליצה בעי גדולה ובגיטין איירי רבא אליבא דר׳ יוסי דאמר קטנה חולצת דאמרינן בפ׳ מצות חליצה לדברי ר׳ יוסי קטנה חולצת משהיא כפעוטות רבא אמר משתגיע לעונת נדרים משמע דלדברי ר׳ יוסי קאמר ואיהו סבירא ליה התם כמ״ד התם והלכתא משתביא שתי שערות ולספרים דגרסי כאן בדרבא עד שיהא בן עשרים [ד] הוי אתי שפיר דהיא דגיטין פ׳ התקבל (דף סה.) אך אותה גירסא אינה נראית כלל שצריך למחוק הספרים דגרסי והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר שהרי הוא כתוב אחר שלא גילו בר מנשיא כו׳ ופירש רבינו שמואל (ז) היינו טעמא דאסברוהו ליה וסבר אם כן חכם גדול היה וידע בטיב משא ומתן ומשום דחייש לעובדא דגילו בר מנשיא אייתי ליה בתר הכי ואין נראה כלל וכי בשביל שהוא היה יודע לסבור זה היה חשוב חכם יודע בטיב משא ומתן על כן נראה יותר גירסת ספרים ישנים: **מוכר בנכסי אביו.** פי׳ רבינו שמואל (ח) דדוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שקנה ושנתנו לו במתנה יוכל למכור [ה] וכן פי׳ רב אלפס דבנכסים שקנה אין לנו חוששין אם מוכרן והא דאמרינן לקמן למקרקעי אין עדותן עדות פירוש לשוס קרקעות כמו שאפרש בסמוך דהיינו (ט) דדעתיה מיקרבא לגבי זוזי ואינו בקי בשומא ורבינו תם פירש דהוא הדין נכסים שקנה אינו יכול למכור מטעם דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי ומה שהקשה ר״י שמא כשהוא שוטה זבין וכשהוא שוטה זבן לאו קושיא היא דטעמא לא משום שטות הוא אלא משום דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי [ו]: **מתיב** רבי זירא מעשה בר׳ באחד שמכר בנכסי אביו. פירוש בזמן שהיה לו למכור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דמסתמא קודם לכן לא מכר והא קוגיא כמ״ד לעיל נכסי ביד לוקח הוו קיימי ולהכי קאמר כי בדקי ליה מאי הויא כו׳ [ז] אבל למ״ד בחזקת יורשים הוו [ח] לא הוה ליה למימר כי האי לישנא אלא הוה ליה למימר אמאי צריך בדיקה פשיטא דגדול הוה [ט] ולפי זה אין הוכחה גמורה דבזמן מכירה מכר וריב״ס פירש בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה ונכסי ביד לקוחות הוו קיימי ואתו יורשים וקא מערערי לומר קטן היה והיו צריכים להביא ראיה שהיה קטן ולא מצאו עדים שהיה פחות משמנה עשרה שאם מצאו לא היו צריכים יותר אפילו הביא שתי שערות לא עשה ולא כלום אבל מצאו עדים שהיה פחות מבן עשרים והיו רוצים לומר שמא לא הביא שתי שערות עדיין ועודנו קטן אבל אם לא מצאו עדים שהעידו שהיה פחות מבן עשרים שנה היינו מחזיקין אותו כגדול דחזקה אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה גדול בן כ׳ דליכא למימר דלא היו מחזיקים ליה בן כ׳ [י] לפי שהיה סרים הא ליכא למימר דאם כן מאי פריך אלא למאן דאמר בן כ׳ כי בדקי מאי הוי טובא וטובא הוי אאם אינו יודע בן כמה שנים הוא דע״י חזקה דאין עדים חותמים אלא אם כן נעשה גדול בן עשרים לא הוה משוינן ליה סרים אלא שמע מינה דעל ידי אותה חזקה משוינן ליה סרים והשתא פריך שפיר בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה היינו דקאמרי מהו לבודקו אלא למאן דאמר בן עשרים כי בדיק ליה כו׳ והאי קושיא אתיא להאי דאסיקנא לעיל נכסי ביד לקוחות הוו קיימי כדפרי׳ לעיל מיהו למאן דאמר בחזקת היורשים הוו קיימי מצי למפרך שפיר בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה היינו (יא) דקאמר מה לי לבודקו שלאחר שהביא עדים שהוא בן שמנה עשרה היו היורשים טוענים שלא הביא שתי שערות עדיין וקטן היה אפילו בן שמנה עשרה ואין המכר כלום אלא למאן דאמר בן עשרים אפילו לא הביא שתי שערות היה גדול ואין היורשים יכולים לטוען כלום אבל הגמרא נקט לישנא למאי דאסיקנא דנכסי בחזקת לקוחות קיימי:

לאו

מסורת הש״ס

א) [כתובות יט. סנהדרין כט.], ב) [בכורות ט. וש״נ], ג) רש״ל מ״ז, ד) [לעיל קנד.], ה) ל״ל חיננא, ו) [לקמן קנו. סוף ד״ה והלכתא כר״ע ע״ש], ז) [לקמן קנו. סוף ד״ה

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בן עשרים כל״ל ותוס ס״ס נמחק: (ב) שם תיבות והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר נמחק: (ג) תוס׳ ד״ה אלא וכו׳ שהיה קטן וגם כשלא יכלו למצוא למה היו מערערים היורשים לבודקו כו׳ פסק: (ד) ד״ה איתמר וכו׳ דהתוא פחות מבן עשרים דזבין וכו׳ וכיון שהגיע: (ה) בא״ד כדפרישית ותו דאי גרים התם רבה א״ש טפי בהכי והא דקאמר ג׳ מדות: (ו) בא״ד דהיינו בת שתים עשרה: (ז) בא״ד ופי׳ רבינו שמואל נמי דהיינו טעמא דכיון דאסברוהו ליה וכו׳ ומשום דשייך לעובדא דגילו בר מנשיא: (ח) ד״ה מוכר וכו׳ דהיינו מטעם דדעתיה מיקרבא: (ט) ד״ה מתיב וכו׳ היינו דקאמרי מהו לבודקו אלאחר שהביאו הלקוחות עדים:

מוסף רש״י

אלא אם כן נעשה גדול. כל מעשה השטר בגדולים הלוקח והמוכר (כתובות יט. ושם: נעשה בגדול) לו: נעשה גדול המוכר דקי״ל (לקמן קנו.) ומכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים (סנהדרין כט:). **סימנין עשויין להשתנות.** ואפילו אם דומין עתה לסימני גדול, י״ל אילו היה קייס הוה שומא (לעיל קנד.).

מוסף תוספות

א. שנה אחת לפני נערותה, כדתנן במסכ׳ נדה (מה.) בת אחת עשרה שנה ויום אחד נדריה נבדקין. רש״י גיטין סה. ב. אלמא קטנה לא חלצה. תוס׳ יבמות קה: ג. דהוי עונת נדרים דקטן. שם. ד. [ו]מהפכין אותה וגורסין דרבא אמר מבן עשרים ורב הונא אמר מבן י״ח. ריטב״א. ה. כיון שהגיע לכלל שנים וסימנים ויודע בטיב משא ומתן. ריטב״א. ועיי״ש. ו. דאי אמרת זביני זביני אזל מזבן להו לכולהו נכסי. רבינו יונה. ז. פי׳ כי בדקי ליה בני משפחה ונמצא שאין לו סימנים מה הועילו בכך הלא יש להחזיק שהוא סריס. שם. ח. והלקוחות היו באים לבודקו שמא ימצאו לו סימנים. שם. ט. והדין עם הלקוחות בלא בדיקה. שם. י. הילכך כשבדקו ומצאו שאין לו סימנים לא היו חותמים אלא א״כ ידעו שהיה בן עשרים שהוא סריס. רבינו יונה.

עין משפט נר מצוה

קכח א מיי׳ פכ״ט מהל׳ מכירה הלכה טז סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ רלה סעיף יג:

קכט ב מיי׳ שם הלכה טו ופכ״ד מהל׳ מלוה ולוה הלכה ה סמג שם טוש״ע שם בהג״ה וסי׳ מו סעיף לח:

קל ג מיי׳ פכ״ט מהל׳ מכירה הלכה יג סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ רלה סעיף ט:

רבינו גרשום

בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר. דאע״ג דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו היינו דמשכחת דנכסי בידא דלקוחות ובני משפחה היו מערערין להחזיק בהן והלקוחות קיימו שטרן ונחתו בנכסי: אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים היכי משכחת לה דנחתי לקוחות לנכסי. והא אדלו בתר עדים ולא אשכחן אלא ש״מ ראיה בקיום השטר. וריש לקיש אמר לעולם ראיה בעדים והכא טעמא מאי אזלינן בתר קיום השטר דמודינא לך דערער דבני משפחה לאו ערעור הוא. דמאי קאמרי קטן הוה לאו מילתא היא דחזקה אין עדים חותמין על השטר אא״כ נעשה המוכר או הנותן גדול: אתמר קטן אימתי מוכר בנכסי האב. דאמרי׳ מכירתו מכירה: [רבא] אמר רב נחמן בן כ׳ שנה ורב הונא אמר בן י״ח שנה. קס״ד מאן דאמר בן י״ח שנה צריך שיביא שתי שערות ולמאן דאמר בן כ׳ אע״ג דלא הביא ב׳ שערות מכירתו מכירה. בשלמא למאן דאמר מבן י״ח מכירתו מכירה בנכסי אביו ולא קודם האי קטן נמי דבני ברק מבן י״ח שנה היה ואיצטריך לבודקו בשערות.

קנה: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

לאו מי איתמר עלה בו'. הכא נמי הוה מצי לשנויי בפחות מזמן מכר והיה יודע בטיב משא ומתן[א] והיו רוצים לבודקו אם הגיע שתי שערות אם לאו שאם הוא קטן הרי כפעוטות שאין ממכרן ממכר במקרקעי דלא אמרינן בסמוך אלא שפיר קא משני: **הכי** גרים ר"ת.

היינו דקאתו ואמרו ליה מהו לבודקו אלא אי אמרת מבן עשרים כי בדקו ליה מאי הוי והא [ב]**תנן** [א]**בן עשרים שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים** [ב]**לא חולץ ולא מיבם לאו איתמר עלה אמר ר' שמואל בר רב יצחק אמר רב** [ג]**והוא שנולדו בו סימני סרים. סימנין המפורשין ביבמות** (דף פ:) **דכיון דאיכא תרתי תשעינן ליה כגדול אבל בן עשרים שלא הביא שערות ואין בו סימני סרים תשעינן ליה כקטן עד רוב שנותיו כדמפרש ואזיל ואי נולדו בו סימני סרים מקמי דליהוי בן עשרים ושערות נמי לא אייתי אכתי לא סמכינן למיתשב״ה סרים עד דליהוי בן עשרים ויהא בו סימני סרים דאיכא תרתי: וכי לא נולדו בו סימני סרים. ושערות נמי לא הביא עד כמה נחזיקו כקטן: רוב שנותיו.** ל"ו שנים שהן רוב שבעים דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים ל): **הני סימנים זימנין כו'.** פירוש הוי ומדלקמיה קאי כי אתו לקמיה דר' חייא כו': **לחישותא.** כשהגיע כחוש בגשרו: **כי אתו לקמיה.** המתעכבין יותר מדאי להביא שערות: **אלחשוהו.** דלמא מחמת בריאותא נתרו להו: **תוך זמן.** שנת שמנה עשרה גופיה למר ושנת עשרים גופיה למר והביא שערות: **לגפני זמן.** שאין מכירתו מכירה בנכסי אביו: **דהוה תוך זמנו.** שמכר בנכסי אביו: **ולא היא.** מהכא לא פשטינן ליה: **דקא משחרר להו לעבדיה.** וזהו איבוד ממון במנס שאין לו בה הנאה: אית דגרסי **מקחה מקח וממכרה ממכר במטלטלין ולא מבעיא בא אריבע עשרה אלא אפי' בבא שב וכבא שיב לדאגן הפעוטות כו' ומוקים להו בגיעון כבר שיב וכבר שבע אלא מעשה שהיה כך היה.** ולא נהירא דמאי אתא לאמשוינן מתני' היא[ג] הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר כו' ולאפילו אין יודעין יפה בטיב משא ומתן דהא כבר שיב שבע מוקמית לה. ונראה בעיני דבמקרקעי מיירי ולא גרסינן במטלטלין והכי מפרש לה שלא ליה רב גידל בר מנשיא לרב ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מהו למכור בנכסי אביה אע"ג דלא הויא בת עשרים. מהכא שמעינן דעד שתגיע לשאין יודע כל כך בטיב משא ומתן ואפילו הכי מבן עשרים ואילך מוכר בנכסי אביו הואיל ואינו שוטה ממש אבל בפחות מבן עשרים בעינן חכמה יתירה למכור בנכסי אביו: ה"ג **שלא ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה בפיתוק כו'**: **והא דרבא לאו בפירוש כו'** לא גרסינן הכא כלל וה"ג **ההוא פחות מבן עשרים שמכר בנכסי אביו לגידל בר מנשיא.** בחזקת יודע בטיב משא ומתן: **אתא לקמיה דרבא.** כדי לחזור בו ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן: **אמרו ליה קרוביה.** לאותו יתום: **זיל אכול סמרי.** והשלך גרעיניים לפני רבא ויהיה סבור שאתה שוטה ויחזיר לך נכסיך: **כי לאבו ליה שטרא.** פסק דין שיחזירו לו נכסיו: **אמרו ליה לקוחות כו'.** הוכיחו דבר חכמה שיאמר לפני רבא ויחשב חכם בעיניו ויודע בטיב משא ומתן ולא יפסידו לקוחות מקחם: **מגילת אספר.** שהוא דבר גדול רגיל סופר לכתוב בזוזא ובשביל שטר קטן שכותב לי שולא לי זוז בתמיה: **אמרו ליה.** קרוביה לרבא: **לקוחות אגמרוהו.** לומר כן להלא אך אינו יודע כלום: **אמר להו כיון דמסברי ליה.** דבר חכמה יודע להבין חכם הוא וממכרו ממכר והלא דשלא קשייתא חופפא בעלמא הוא דעבד ולא מתוך שטות: **א"ר (זירא) [הונא] ולעדות מעיד.** אע"פ שאמרנו בפחות מכ' שאינו יודע בטיב משא ומתן אינו מוכר בנכסי אביו אבל לעדות נאמן הוא לשלח מה שראה ושמע מבן י"ג ולאיך שהביא שתי שערות הואיל ואינו שוטה: **אלא במטלטלי.** בעדות במטלטלי: **מ"ש.** עדות מטלטלי דנאמן: **משום דזכייה זכיי.** במטלטלי אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן דהיינו פעוטות ה"ל דעדותו במטלטלי הויא עדות: **אלא מעטה הא דקתני הפעוטות כו'.** ומוקמינן לה בגיעון כבר שיב שבע: **ועמדו שני האנשים.** בעדות מוקמינן לה במסכת שבועות (דף ל.) ובגיעון אנשים ולא קטנים: **אמר אמימר ומתניתא.** אם יודע בטיב משא ומתן ואין מכירת קרקעותיו מכירה: **דשמא ומה זכיי דקשקל ווזי.** דדרך חכמה היא זאת אפילו הכי תקינו רבנן דלא ליהוי זכיי עד שיהא בן עשרים הואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן מתנה שהוא דרך שטות מיבעי דתקנון רבנן דלא ליהוי מתנה:

מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין; ולשלח ליה בתינוק. היודע בטיב משא ומתן אם יכול למכור מקרקעי שלו אי לא: מעשה שהיה כך היה. שתינוקת מכרה הא"ה לתינוק; ולשלח ליה בת י"ב שנה ויום אחד. דכבר בוגרת היא מאי שנא בת י"ד שנה ויום אחד: והא דרבא. דאמר לעיל מאימת קטן מוכר בנכסי אביו מבן כ': לאו בפירוש כו' דההוא פחות מבן כ'. מדקאמר פחות מבן כ' שנה שמעי' מינה דיותר מבן י"ח שנה היה: וקא זבין נכסי דאבוה אתא לקמיה דרבא. דקא בעי למיהדר בה משום דפחות מבן כ' שנה מכר. השיאוהו קרוביו עצה שיעשה שטות לפני רבא כדי שיתראה עליו שוטה שאין יודע בטיב משא ומתן; עבד הכי. דשדא קשייתא קמיה. אמר להו לאו זבינה זביני. דשוטה הוא: כי כתבו ליה שטר. אפסק דין דזבינה לאו זבינה: אמרו לו לקוחות. לאותו שמכר: זיל אימא ליה לרבא. לימדו ליה הן דבר חכמה שיעמוד לפניו שתראה לפניו כחכם כדי שיחזור בו ויאמר ממכרו ממכר. למדהוא לומר לו מגילת אספר שהיא גדולה אין נותנין לסופר שכותבה אלא זוזא ושטרא דאיהו קטן רוצה הסופר לטול בו זוז: אמר להו זבינה זביני. הואיל ויודע כל כך בטיב משא ומתן: א"ל קרוביה. לרבא הא טענה לקוחות אגמרוהו כי היכי דליתחזי חכם ואיהו לא ידע לאסוקי אדעתיה למימר הכי: אמר להו. ודאי דעת יש לו דכל אינש המסברו ליה וסבר כלומר כל אדם שמלמדין אותו והוא מאזין ודאי מידע ידע וחכם הוא ומכירתו מכירה. ודאי דעבד הכי דשדא קשייתא חוצפא יתירא דהוא ביה. השתא דייקינן מהא הלכתא דפשיטא דמקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין שלו ולא במקרקעי שלו. אע"ג דהביא ב' שערות שומא הוי. והוא דידעי פעוטות בטיב משא ומתן. בן י"ג שנה ויום אחד והביא שערות ויודע בטיב משא ומתן מוכר במקרקעי שלו ובמטלטלי של אביו. מן י"ח שנה ולמעלה לרבא אם הביא ב' שערות ויודע בטיב משא ומתן מוכר בנכסי אביו. ואם הוא בן עשרים ולא הביא שערות ואינו יודע בטיב משא ומתן אין מוכר בנכסי אביו. ואם לא נולדו לו סימני סריס והוא בן כ' ולא הביא שערות אע"פ שיודע בטיב משא ומתן אין מוכר בנכסי אביו. דבר הא בעינן: אמר רב הונא בריה דרב יהושע. אע"ג דפחות מבן כ' אם הביא שערות ואין יודע בטיב משא ומתן אינו רשאי למכור בנכסי אביו לענין עדות עדותו עדות לכל דבר. ולא אמרו דעדותו עדות אלא למטלטלי דמצי נמי לזבוני במטלטלי אביו [פחות] מבן כ'. אבל למקרקעי לא מצי לזבוני

א) נראה דצ"ל ולא קאמר יציאו וכו'. ב) צ"ל עד רוב שנותיו אין מכירתו מכירה. ג) צ"ל ואתא לקמיה דרבא ואמר ליה עשה כלום.

לאו מי איתמר עלה בו'. הכא נמי הוה מצי לשנויי בפחות מזמן מכר והיה יודע בטיב משא ומתן[א] והיו רוצים לבודקו אם הגיע שתי שערות אם לאו שאם הוא קטן הרי כפעוטות אין ממכרן ממכר במקרקעי דלא אמרינן בסמוך אלא שפיר קא משני: **הכי** גרים ר"ת.

היינו דקאתו ואמרו ליה מהו לבודקו אלא אי אמרת מבן עשרים כי בדקו ליה מאי הוי והא [ב]**תנן** [א]**בן עשרים שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים** [ב]**לא חולץ ולא מיבם לאו איתמר עלה אמר ר' שמואל בר רב יצחק אמר רב** [ג]**והוא שנולדו בו סימני סרים. סימנין המפורשין ביבמות** (דף פ:) **דכיון דאיכא תרתי תשעינן ליה כגדול אבל בן עשרים ואין בו סימני סרים תשעינן ליה כקטן עד רוב שנותיו כדמפרש ואזיל ואי נולדו בו סימני סרים מקמי דליהוי בן עשרים ושערות נמי לא אייתי אכתי לא סמכינן למיתשב״ה סרים עד דליהוי בן עשרים ויהא בו סימני סרים דאיכא תרתי: וכי לא נולדו בו סימני סרים. ושערות נמי לא הביא עד כמה נחזיקו כקטן: רוב שנותיו.** ל"ו שנים שהן רוב שבעים דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים ל): **הני סימנים זימנין כו'.** פירוש הוי ומדלקמיה קאי כי אתו לקמיה דר' חייא כו': **לחישותא.** כשהגיע כחוש בגשרו: **כי אתו לקמיה.** המתעכבין יותר מדאי להביא שערות: **אלחשוהו.** דלמא מחמת בריאותא נתרו להו: **תוך זמן.** שנת שמנה עשרה גופיה למר ושנת עשרים גופיה למר והביא שערות: **לגפני זמן.** שאין מכירתו מכירה בנכסי אביו: **דהוה תוך זמנו.** שמכר בנכסי אביו: **ולא היא.** מהכא לא פשטינן ליה: **דקא משחרר להו לעבדיה.** וזהו איבוד ממון במנס שאין לו בה הנאה: אית דגרסי **מקחה מקח וממכרה ממכר במטלטלין ולא מבעיא בא אריבע עשרה אלא אפי' בבא שב וכבא שיב לדאגן הפעוטות כו' ומוקים להו בגיעון כבר שיב וכבר שבע אלא מעשה שהיה כך היה.** ולא נהירא דמאי אתא לאמשוינן מתני' היא[ג] הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר כו' ולאפילו אין יודעין יפה בטיב משא ומתן דהא כבר שיב שבע מוקמית לה. ונראה בעיני דבמקרקעי מיירי ולא גרסינן במטלטלין והכי מפרש לה שלא ליה רב גידל בר מנשיא לרב ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מהו למכור בנכסי אביה אע"ג דלא הויא בת עשרים. מהכא שמעינן דעד שתגיע לשאין יודע כל כך בטיב משא ומתן ואפילו הכי מבן עשרים ואילך מוכר בנכסי אביו הואיל ואינו שוטה ממש אבל בפחות מבן עשרים בעינן חכמה יתירה למכור בנכסי אביו: ה"ג **שלא ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה בפיתוק כו'**: **והא דרבא לאו בפירוש כו'** לא גרסינן הכא כלל וה"ג **ההוא פחות מבן עשרים שמכר בנכסי אביו לגידל בר מנשיא.** בחזקת יודע בטיב משא ומתן: **אתא לקמיה דרבא.** כדי לחזור בו ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן: **אמרו ליה קרוביה.** לאותו יתום: **זיל אכול סמרי.** והשלך גרעיניים לפני רבא ויהיה סבור שאתה שוטה ויחזיר לך נכסיך: **כי לאבו ליה שטרא.** פסק דין שיחזירו לו נכסיו: **אמרו ליה לקוחות כו'.** הוכיחו דבר חכמה שיאמר לפני רבא ויחשב חכם בעיניו ויודע בטיב משא ומתן ולא יפסידו לקוחות מקחם: **מגילת אספר.** שהוא דבר גדול רגיל סופר לכתוב בזוזא ובשביל שטר קטן שכותב לי שולא לי זוז בתמיה: **אמרו ליה.** קרוביה לרבא: **לקוחות אגמרוהו.** לומר כן להלא אך אינו יודע כלום: **אמר להו כיון דמסברי ליה.** דבר חכמה יודע להבין חכם הוא וממכרו ממכר והלא דשלא קשייתא חופפא בעלמא הוא דעבד ולא מתוך שטות: **א"ר (זירא) [הונא] ולעדות מעיד.** אע"פ שאמרנו בפחות מכ' שאינו יודע בטיב משא ומתן אינו מוכר בנכסי אביו אבל לעדות נאמן הוא לשלח מה שראה ושמע מבן י"ג ולאיך שהביא שתי שערות הואיל ואינו שוטה: **אלא במטלטלי.** בעדות במטלטלי: **מ"ש.** עדות מטלטלי דנאמן: **משום דזכייה זכיי.** במטלטלי אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן דהיינו פעוטות ה"ל דעדותו במטלטלי הויא עדות: **אלא מעטה הא דקתני הפעוטות כו'.** ומוקמינן לה בגיעון כבר שיב שבע: **ועמדו שני האנשים.** בעדות מוקמינן לה במסכת שבועות (דף ל.) ובגיעון אנשים ולא קטנים: **אמר אמימר ומתניתא.** אם יודע בטיב משא ומתן ואין מכירת קרקעותיו מכירה: **דשמא ומה זכיי דקשקל ווזי.** דדרך חכמה היא זאת אפילו הכי תקינו רבנן דלא ליהוי זכיי עד שיהא בן עשרים הואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן מתנה שהוא דרך שטות מיבעי דתקנון רבנן דלא ליהוי מתנה:

א) נראה דצ"ל ולא קאמר יציאו וכו'. ב) צ"ל עד רוב שנותיו אין מכירתו מכירה. ג) צ"ל ואתא לקמיה דרבא ואמר ליה עשה כלום.

מוסף רש"י

יביאו ראיה שהוא בן עשרים. קרוני הסמה יציאו לחיים (מד:) אם כ"ד מצריכין את הימנה לחלון ולייסס, יציאו קרוני הימה לחיים שהוא בן כ' ותיפטר בלא חליצה ויבוס (יבמות פ:). **והוא הסרים.** בלומר ונולדו בו סימני סרים, והכי מפרש בגדה בפ' יוצא דופן (מז:) דאי לא נולדו לו סימני סרים אתמרינן הא' דלא מייתי משום קטנות הוא ומסקינן ליה בקנון עד דיע שנתיו (יבמות פ:). **לא חולץ ולא מייבם.** דלאו בר אוקמי אם לאחיו (שם צז.) סרים לאו בר מליצה הוא דכתיב לבקיים לאחיו הוא (יבמות צז.) ואפילו לאו בר סרי הוא (נדה מז:). **והוא שנולדו בו סימני סרים.** הא דקתני דתשעינן ליה כגדול, כגון שנולדו בו סימני סרים, דמוכחת מילתא דאפילו דלא מייתי משום קטרים הוא, אבל כל כמה דלא חזיון ביה סימני סרים תלינן ביה קטנות ומיישינן לגמרא אתו (יבמות צז.) כגון שנולדו בו סימני סרים המפורשים בהערל, כל שאין בשרו מוצא הבל כשהוא רוחק ושעיו לקוי וכשרו מתלוק (נדה מז:). **הפעוטות.** מיקוחם בני תשע ומעוטה כדאמרינן בהגיזקין (בחובות ע. ועי' גיטין נפ. ורש"י שם סה:). **במטלטלין.** אם מכר מטלטלין (גיטין נפ.) **דוקא,** אבל במקרקעי לא עד שיגיעו שתי שערות או עד שיהא בן עשרים (כתובות ע.).

רבינו גרשום

אלא למאן דאמר בן כ' מצי זבין בנכסי אביו ולא קודם לכן. ואי האי דבני ברק היה בן כ' למה ליה לבודקו בשערות והתנן בן כ' שנה שלא הביא ב' שערות וקנו ממנו כלום בנכסי אביו יביאו ראיה שהוא מבן כ' ומכירתו מכירה אלמא אי הוה בן כ' אע"ג דלא הביא ב' שערות מכירתו מכירה. ומסיים (הברייתא) [המשנה] והוא סרים. כלומר מאחר שלא הביא עד כ' סריס הוא ולא חולץ ולא מייבם משום דכל העולה ליימם עולה לחליצה והא סריס אינו עולה ליימם משום אשר לא יבנה את בית אחיו כתיב. וקשיא לרבא דאמר מבן כ' דאי בר הכי הוא לא צריך ליבדקיה בשעורות. לעולם אימא לך דצריך למיבדק בן כ' אם הביא שתי שערות אי לא והכא טעמא מאי קתני הכי יביאו ראיה שהוא בן כ' ותו לא לאו מי איתמר עלה דההיא (בריייתא) [משנה] אמאי דתנא והוא סריס לא חולץ. ו) ואמאי קאמר יביאו ראיה שהוא בן כ' ותו לא. אמר שמואל והוא שנולדו לו סימני סריס קודם כ' שנה מאותן סימנים דקאמרי' במס' יבמות (דף פ ע"ב) אין בשרו מעלה הבל ואינו עושה כיפה ומשום הכי אינו צריך לבדוק בתר סימנים ומכירתו מכירה. אבל [לא] נולדו לו סימני סריס צריך למיבדק בתר סימנים אע"ג דאיהו כ'. דיקא נמי (דהא בריייתא) דבנולדו לו סימני סריס מיירי מדקתני והוא הסריס ש"מ דבסריס קא מיירי ומש"ה לא בדקינן בסימנים. וכי לא נולדו לו סימני סריס אם הביא ב' שערות והוא כבן כ' עד כמה שנים מצפין לשערות דאמרי' קטן הוא דאין מכירתו מכירה. תני ר' חייא עד רוב שנותיו דהיינו ל"ד שנה בשלשים שנה וגו'. אבל כשיגיעו רוב שנותיו מכירתו מכירה אע"ג דלא הביא ודהכי דייקינן. הלכך אליבא דרבא עד כ' בעי דיביא ב' שערות והוא מבן כ' מכירתו מכירה. אבל אי לא הביא אפי' עבר כ' אין מכירתו מכירה עד רוב שנותיו. והכי נמי פחות מבן כ' אם הביא אין מכירתו מכירה עד שיהיה בן כ'. ואם נולדו לו סימני סריס עד כ' אין מכירתו מכירה למעלה מכ' מכירתו מכירה. וה"ג דריש אליבא דרב הונא לפי ענין מילתא כי האי גוונא אם הוא בן י"ח והביא ב' שערות מכירתו מכירה. אם לא הביא עד רוב שנותיו ג) ואם הביא קודם י"ח אין מכירתו מכירה. ואם הביא סימני סריס קודם י"ח מכירתו מכירה לאחר י"ח: כי אתא לקמיה דר' חייא. האי יותר מבן כ' עד שלא הביא שערות. אמר להו כו': איבעיא להו. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אם הביא ב' שערות בתוך הזמן בשנת כ' או ב"י"ח ומכר מהו מי אמרי' תוך זמן כלפני זמן. כי היכי דלפני זמן אע"ג דהביא אין מכירתו מכירה ה"נ האי אי דלמא כלאחר זמן דמי כי היכי דלאחר כ' אם הביא מכירתו מכירה ה"נ האי בתוך הזמן הואיל והביא מכירתו מכירה. וה"ג איבעיא להו אליבא דמ"ד בן י"ח: (רבה ב"ר שילא) [רבא] אמר תוך זמן כלפני זמן ואין מכירתו מכירה אע"ג דהביא ב' שערות דההוא תוך זמנו שמכר בנכסי אביו ג) לא עשה כלום משום דתוך זמן הוא. והיינו מכללא ולא בפירוש אמרה. ולא היא התם טעמא מאי אמר תוך זמן כלפני

מוסף רש"י

לאבו ליה שטרא. אם מכר מטלטלין (גיטין נפ.) **דוקא,** אבל במקרקעי לא עד שיגיעו שתי שערות לו עד שיהא בן עשרים (כתובות ע.).

מסורת הש"ס

ו) כדה דף מז: יבמות דף פ. ולקמן לז., ב) נדה דף מה:, ג) [בכרכות ט. וש"ן], ד) ל"ל לרב וכן גי' רש"ס. יעב"ץ, ה) [עיריכין פה: וש"ן], ו) רש"ל מ"ז, ז) רש"ל, ח) מתוכות ע. גיטין דף נט. ולקמן פה., ט) [דברים כה], י) [ניטין נט.], כ) [ע"ש בגמ' שלפניהן], ל) מ"ש פחות, מ) נ"י במטלטלי, נ) במקרקעי,

תורה אור השלם

1 וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְיָ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם: דברים יט יז

גליון הש"ס

גמרא אבר אמימר ומתניתא מתנתה. עי' בהגהות לאמר"ר סוף פרק מליאת לאמר ועש"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד רוב שנותיו (כי אתא לקמיה דרבי חייא וכו' ממתמ בריותא) תפ"מ וע"ב זו גירסת ר"ת לאבל גירסת רש"ס כך הוא הני סימנין זימנין דנתרי מחמת בחישותא ודומנין דנתרי מחמת בריותא כי אתו לקמיה דר' חייא אי בחיש א"ל ליברי ואי איברי א"ל לבחוש מיפעיא להו כו': (ב) שם בהכוא תוך זמן דאתא לקמיה דרבא ק"ל ותיפמ לחזול זבין נכסי נמתק: (ג) שם וכיון דמסקרי ליה סבר: (ד) תוס' ד"ה לא תמרו וכו' יסוס אומה יותר משוויה נ"ב נראה דעיקר הטעם כיון דמקרבא דעתיה לגבי זוזא אינו בקי בטומת קרקע כי אינו עתן דעמו כי אם בממי דמקרבא דעתיה והלכך אפשר לומר דיסוס אומה ביותר משוויה או בפחות משוויה [וטעם לויתר] משוויה הוא לפי שמתנו עוד וגם אין אפשר כי דכותם מחמת [שמטלטלים מתברין] מדי יום יום לא יסוס אומה יותר משוויה משא"כ במקרקעי דיכון אפין בהם [מתברין אפשר דיסוס אומה יותר משוויה]:

מוספ תוספות

א. דהא דאמרינן נמי שאין הבן מוכר בנכסי אביו עד שיהיה בן י"ח או בן כ' דוקא כשאינו יודע בטיב משא ומתן. שיטה מקובצת, ועיין ריטב"א. ב. וכי משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזי לא ידע להעיד האמת, ועל כרחך לאו משום דחשדינן להעיד עליו שקר דא"כ אף למטלטלי נמי לא ניעיד. שיטה מקובצת בשם הרא"ש.

רבינו גרשום (המשך)

זמן ולא עשה כלום משום דשטותא יתירתא הוא דחזה ביה דהוה משחרר ליה לעבדיה ומש"ה אמר דקטן הוא דעשה מעשה קטן ושוטה ואי לאו הכי ודאי הוה אמר תוך זמן כלאחר זמן ואם הביא ב' שערות בטיב משא ומתן. ומה מכרה במקרקעי שלה ולא בשל אביה מהו מי הויא מכירה אי לא. במטלטלי לא איצטריך למיבבי דפשיטא ליה דמשהיא בת ט' שנה ויום אחד מוכרת במטלטלין אם יודעת בטיב משא ומתן כדקתני מתני' הפעוטות כבן ט' כבן עשר

מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

ח"ל ולטעמיך. דתלית טעמא במידי דלית ליה רווחא והפסדא: זכין שוה (ט) **לרבא בחמש. דלית ליה רווחא טובא: ה"ל דזכיניה וזכיי. בתמיה. והא לא פליג רבנן במכירת פחות מכן עשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן מידי אלא** (ג) **כולהו תקון דלא ליהוי זביני: אלא.**

היינו טעמא דמכירה קיים להו לרבנן כו' זימנין דמקרקשי כו' הלכך בכולהו מכירות תקון דלא ליהוי זביני: **אי לאו דאית ליה הנאה.** גדולה מיניה לא הוה יהיב ליה כו': **דלעבדן מילי.** לגמול לו חסד ולהיטיב לו בכל עניין: **בודקין לקדושין.** אע"פ שהוא בן י"ג שנים ויום אחד והאשה בת י"ב שנים ויום אחד לא סמכינן אשנים לאמזוקינהו כגדולים וכני שיער להחשב קדושין ולדי אף להקל כגון לבטל קדושי שני שקידם אחריו בלא גט אלא בודקין אחריו אם הביא שערות אז יחשבו קדושי ולדי: **ונגירושין.** לקמיה מפרש: **ואחליצה.** כדמפרש לקמיה דמשום אשה נקט לה שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא סימני שיער: **ומיאונין.** אם הביאה שערות לא תמאן: **עד שיהא בן עשרים.** אע"ג דאייתי שערות מי"ג: **וי מאחר דבדקוה ליה.** להאי גברא בשעת קדושין ומצאה גדול למה צריך בדיקה בשעת גירושין: **אלא ליבום.** דמבן תשע קנאה בביאה ואין יכול לגרש עד שיביא שתי שערות: **לאפוקי מדר' יוסי.** דמשום חלצה אינם לא אינטריך דמגירושין שמעינן לה: ה"ג **עד שירבה השחור קמ"ל דלא כרבי יהודה.**

ובמסכת נדה [נג.] מפרש עד שירבו השערות ויהיו שוכבות וערלה כמו שהרבה השחור ולא גרס על הלבן ולר' יהודה אין בודקין דהא לאחר הבאת שערות ממתנת עד שירבה ויהיו שוכבות: **והלכתא כגידל בר מנשה.** דבן י"ג היודע במשא ומתן מוכר בנכסי אביו אפי' מקרקעי דאילו מטלטלי אפילו פעוטות כבר שיש מוכרין: **כמר זוטרא.** דלעדות מטלטלי מעיד בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן אבל בעדות קרקע לא: **והלכתא לאמימר.** דמתנת בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן הוא מתנתו מתנה ואע"ג דמכירת נכסיו לא הוא מכירה: **והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו.** קדושין וגירושין חליצה ומיאונין דלא סמכינן אשנים עד שנבדוק סימניו ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ויביא סימניה מי שאינו יודע בטיב משא ומתן בטפי מעשרים לא (ו) אמטו רבנן להמתין לחכמתו ואם לא הביא שיער בעשרים נחזקינן כקטן עד רוב שנותיו אם לא נמצאו בו סימני סרים. ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שנתנו לו במתנה או שקנה ממטלטלין שאינם ירושת אבותיו הנהו מוכר פחות מכן עשרים כדין מטלטלין: **מתני' ר' אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'.** ר' אלעזר סבירא ליה (ז) לענין שכיב מרע אינם ככתובין וכמסורין כלל אלא כבריא בעלמא ולריך קנין כשאר מתנת בריא ואע"ג דמית לא קנה מקבל מתנה בלא קנין ואפי' מצוה מחמת מיתה נמי לר"ש בעי קנין שהרי מעשה של אמן של בני רוכל אוקימנן לעיל (דף קנא:) במצוה מחמת מיתה ואפ"ה פליג ר"ש ואמר להו לחכמים בני רוכל תקנרס אמם ושלא כדין קיימו דבריה כי אם לקונסן: **ואחד מסוכן.** ואף על גב דלא שייר מידי לא מיקני בחמירה כלל. וגרסה בעיני דכיון דלא מפליג ר"ש בין שכיב מרע לבריא לענין היכא דמית (ח) הוא הדין היכא דעמד אינו חוזר אם קנו מידו לר' אלעזר:

ולטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא. ומ"ת גם בגדולים נמי אין ממכרו מכר בכה"ג דהוי ליה בטול מקח ומחזיר אונאה (א) וי"ל דלאו דוקא נקט חמשא בשיתא אי נמי דוקא ואתי שפיר למה שמפרש ר"ת דאין אונאה לקרקעות (ב) אי נמי כגון שאמר בפירוש יודע אני שאינו שוה כל כך אי נמי לא יתבטל לגמרי כיון דליכא יותר משתות ג':

בודקין לקדושין ולגירושין. הך בדיקה אחר שהגיע (ו) לכלל שנים אבל מקמי שנים הוו שערות שומה בעלמא כדאמרינן בנדה פרק (נדה נב ושם) וגם מהניא הך בדיקה לענין שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר שמכחינן בתר הכי סימניה בתראי לא הוו קדושין (ד) ואי לא משכחי סימניה הוי ספיקא דחייסינן שמא נשרו בספיקא דאורייתא כי הכא כדאמר בפ' בא סימן וליכא למימר (ו) דאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר חייסינן לקדושי [שניהם] (ה) וכדשמואל דאמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עט:) קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר חוששין לקדושי [שניהם] דהתם לא קאמר הכי אלא ביומא דמשלם שית שבאותו יום בגרה (ז) אבל הכא שהגיע כבר לגדלות מזמן גדול לא (ז):

ולגירושין. שאם לא ימלאו שערות לא יהיו גירושין דלא סמכינן אחזקה להקל וכן לחליצה ולמיאון ואע"ג דגבי מיאון אמרי' בפ' בא סימן (דף מח: ושם) קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה דחזקה הביאה סימניו היינו היכא דלא בדקנא אבל היכא דבדקנא ולא אשכחינן יכולה לומלן ולא חייסינן שמא נשרו כיון שלא בעל יכמתו דכדאמרי' בפ' בא סימן (ד' נג.) מיהו בזמן הזה לא בקיאינן בהכרת גומות (ח) (ט): **וכי מאחר דבדקנוה לקדושין לגירושין למה לי בו'.** וא"ת ומאי קושיא וכי חובה הוא לבדוק לקדושין אבל לגירושין צריך הוא לבדוק אם הוא גדול לגרש ועוד דהוה ליה למימר הא ליתנא למאי הלכתא בדקינן לגירושין דממה נפשך היא מגורשת שאם היה קטן בשעת קדושין אפי' גירושין לא בעי ואם היה גדול עכשיו הוא (ח) גדול בשעת גירושין ואם היה ספיקא הא ספיקא דאורייתא לחומרא דחייסינן שמא נשרו כדאמרי' בפ' בא סימן (שם) ודוחק לומר דבודקין לקדושין דהיינו אם לא מצאו שערות לא תהא מקודשת דלא חייסינן שמא נשרו (א) דהויא אז מילתא דשמואל בהכי דלא כהלכתא: **לחליצה לאפוקי מדר' יוסי.** דהתם אפי' ר' יוסי מודה וי"ל דמשמע לי' דמיירי בין בחיים בין באשה דומיא דלגיטין ולקדושין דמיירי בין בחיים בין באשה: **לאפוקי** מדר' יהודה כו'. ואם תאמר מנא ליה לאפוקי מדרבי יהודה דלמא בבדיקה דרבי יהודה איירי ויש לומר דומיא דבדיקות דלעיל דהוי ב' שערות מיהו צריך עיון אי קאמר ר' יהודה למילתיה גבי מיאון דוקא או לא: **עד שירבה שחור על הלבן.** פי' רבינו שמואל דלא גרסינן על הלבן (ב) ול"י אומר דגרסינן שפיר דעל הלבן היינו על הבשר שהוא לבן (ג) ואיידי שהזכיר שחור בשיער הזכיר בשר בלשון לבן (ד): **רבי אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'.** הכי גרים רבינו תם ר' אלעזר ולא ר' אליעזר דהא ר' אלעזר בן שמוע דאי גרים ר' אליעזר היה קשה מדתני בתר הך בנא פלוגתא דר' אליעזר ורבי יהושע גבי קנין דשכיב מרע בנבא אחריתי (ד) ואי גרס ר' אליעזר בתרוייהו א"כ ליגרבינהו וליתנינהו המחלק נכסיו על פיו רבי אליעזר אומר אחד בריא כו' בד"א בחול אבל בשבת דברו קיימין ר' לגיטין. רבינו יונה. (א) [ובודקין לגירושין] דשמא קטן הוא ולא יצטרך לגט ואין ראוי ליתן גט שלא לצורך דלא יאמרו אין קדושין תופסין באחותה או כדי שלא לפוסלה מן הכהונה וכיון שיבדקוהו ולא תביא ב' שערות אין צריכה גט. רבינו יונה. (ב). משום דאמרינן בפ' בא סימן (נדה נב.) לא שירבה ממש אלא כדי שיהו שתי שערות שוכבות ונראה כמו שירבה שחור ועל הלבן משמע יותר מן הלבן. מתוס' (ג). תוס"ר עד. (ד). וקאמר ר' יהודה דבעי שישחיר אותו המקום מן השערות ובשתי שערות סגי כדמפורש בפ' בא סימן ולא שירבה ממש אלא שיהו שתי שערות שוכבות ונראה כמו שריבה השחור כלומר דומה כמו שיש שם שערות הרבה. מוהרן מ: תוס"ר עד. (ד). ר' אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין אבל לא בחול ור' יהושע כו', אבל ברישא פליגי בין בחול בין בשבת מדלא ערבינהו. גיטין יד: תוס"ר ר' אליעזר. (ט). ואע"ג דלר"מ אמרינן בגמ' דלר' אליעזר בחול דבריו קיימים ולא בשבת, מיהו ר' לוי אמתניתן קאי דאתיא דלא כר"מ. שיטה מקובצת בשם הרא"ש.

אע"ג דאינו יכול למכור בנכסי אביו עד כ' שנה וכדאוקמת' הלכתא אפ"ה אי יהיב מתנה מנכסי אביו מתנתו מתנה: ומה דביני דמקבל זוזי אמרת לא. מתנה דבחנם הוא לא כ"ש: א"ל ולטעמיך. דמקשת הכי מי מצי זבין שפיר בנכסי אביו. דזבן שוה ד' בה' ה"נ דזביניה זביני. אלא לא אזיל כלל משום האי טעמא דזבין שפיר ולא משום דלא אתו לידיה דלא מצי למיהב מתנה אלא מאי טעמא אין מכירתו מכירה אע"ג דזבין שפיר דגזרינן האי דזבין שפיר אטו האי דלא זבין שפיר דכי היכי דהאי אין מכירתו מכירה הכי נמי איידך דקים להו לרבנן כו': מילי. הנאה וגמילות חסד: אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאונין. אי הוה בן י"ג שנה ויום אחד: (ולמכור בנכסי אביו. לא מצי למזבן) וי"ל דאינו בודקין אם היא בת י"ב שנה ויום אחד: למכור בנכסי אביו. לא מצי למזבן עד שיהא בן עשרים והביא שתי שערות: וכיון דבדקינא. ליה לקדושין דגדול היה כשקדשה כל שכן דלגירושין הוי גדול: לא נצרכה אלא לקדושי יבם. דבן תשע קנאה והויא אשתו ואם דעתו לגרשה אינו רשאי עד שיגדל: איש כתיב בפרשת יבמים. ככה יעשה לאיש ומקש' אשה לאיש דזה וזה עד שיגדילו: לאפוקי מדר' יהודה דאמר. עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות. ר' יהודה אמר עד שירבה שחור כו' קמ"ל דהלכה כת"ק דר' יהודה: תוך זמן כלפני זמן. ואין מכירתו מכירה: והלכתא כגידל בר מנשה. כדשלח ליה רבא: והלכתא כר' אמרינן דעדותן עדות אלא במטלטלין: והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו. דאמר בודקין לגירושין כו': **פיבקא** המחלק נכסיו על פיו. כגון שכ"מ שאינו צריך לקנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא בדבור בעלמא: ר' אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן. המחלק על פיו: נכסים שיש להן אחריות. כלומר ר' אליעזר לא סבירא ליה דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי וצריכין כל חיזוקין כבריא:

מסורת הש"ס

(א) נדה דף מה. סנהדרין דף נד.: (ב) נדה דף נב. יבמות דף קה.: (ג) חולין דף כו: נדה דף נב. יבמות דף יב: כתובות דף לו., (ד) גיטין דף יד.: (ה) ל"ל ממשא בשיתא, (ו) ל"ל אמרו. יעב"ץ, (ז) [ל"ל יולא דופן (דף מו.)], (ח) [וע' תוס' נדה נב: ד"ה הלכה ותוס' שם מט. ד"ה ואפ"א ר' שמעון], (ט) [וע"ש תוס' חולין כו: וע' תוס' כתובות לו. ד"ה עד],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתנתו מתנה כי היכי דלעבידו להו מילי: (ב) שם במשנה אלא במשיכה וחכמים אומרים אלו ואלו נקנין באמירה אמרו לו מעשה: (ג) רשב"ם ד"ה ה"נ וכו' אלא בכולהו תקון: (ד) ד"ה רבי אלעזר וכו' ר' אלעזר ס"ל דדברי שכיב מרע: (ה) ד"ה ואחד מסוכן כו' ה"ה היכא דעמד. נ"ב ומימה מ"ב אמאי נקט במעשה דמרוני ומת הא אפילו בלא מת נמי כמו שהקשו תוס' דף קנא ע"ב ודוחק לומר דנקט מת דלרווחי דשכיב מרע היה לאין זה ראיה וכמו שהשיבו לו משם ראיה מרוני בריא היה ונראה בעיני דנקט ומת לאוקומי דמלוה מחמת מיתה היה ולכך אם עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה ואשמועינן דבעי קנין אפילו במצוה מחמת מיתה ובדאוקימנ' לעיל בגמ' דמעשה דבני רוכל מצוה מחמת מיתה הי' ומה שפי' רשב"ם בסמוך אינה למימר דמודה ר"ש במצוה מחמת מיתה אינו אלא לפי תשובת אמרו לו [דלא הוה שלקח] דאעפ"יהו הי' ר"ש מלריך קנין אפי' במצוה מחמת מיתה כל כמה דלא השיב ר"ש ממעשה דמרוני לפי זה ודאי [יש להקשות מאי דאיתי] ממעשה דבני רוכל הלא ר"ש מוקים לה במצוה מחמת מיתה ולריך לפרש דלפ' לפי זה שפיר הביאו דמדקנו והוא בעיים [עכר מנה ומאי נפקא מינה אם] לא לחודיע דמחמת ש"מ בלא שיור היתה ההשתא אי אפשר לומר דהמעשה היה במצוה מחמת מיתה דש"ר [אין מוליק כן] מתנה בלא שיור אי בשיור אלא בע"כ דמחמת שכיב מרע [לא בעי קנין]: (ו) תוס' ד"ה בודקין וכו' שהגיע כבר לגדל שנים וכו' ומהגיא הך בדיקה כל"ל ומיבא וגם נמתק: (ז) **בא"ד** וליכא למימר לשמואל דאם פשטה וכו' דהתם לא קאמר שמואל הכי: (ח) ד"ה וכי מאחר וכו' עכשיו הוא נמי גדול:

רבינו גרשום

עד שיביא שערות ויודע בטיב משא ומתן לא מצי לאסהודי לאחרינא במקרקעי: אלא מעתה. דאמרת שמשום הכי מצי לאסהודי משום דמצי לזבוני א"כ פעוטות דמצי זביני כדתנן ה"נ דעדותן עדות. הא לא הוי אלא בן (תשיסר) [שית ושבע]. הא לא מצית אמרת לגבי עדות אנשים בעינן כדכתיב ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר וליכא דתינוקות הן. ולעולם גבי עדות עדותן עדות במטלטלין אבל לא במקרקעי: אמר אמימר.

מוסף רש"י

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה. ליורמה ושלא מיפטור עוד בחליצה אלא בגט (סנהדרין נה:) וזכה בנכסי אחיו, ואע"ג שאין קנין לקטן, הרי קרייה לו ושומתא (נדה מה.). **ואין נותן גט עד שיגדל.** אם בא לגרשה, דקידושי אחיו קידושין גמורין וגירושין של זה אינם גירושין גמורין לאיש בן דעת (שם) שהרי על ידי קדושי אחיו גדול נאסרה וגירושין של זה אינן מועילין להפקיע קדושי אחיו, דקטן הוא ואינו בן דעת (סנהדרין נה:). **דאמר איש כתוב בפרשה.** ואם לא יאפוך האיש, הלכך קטן לא חלץ, אבל אשה כבן גדולה בין קטנה (נדה נב.). **דמקשינן אשה לאיש.** לדמיון, ואם לא יאפוך האיש, ולא קטן, ואשה נמי אע"ג דלא כתיב מיעוטא בעינן גדולה כאיש, דאיתקש לה לכתיב בהכאות קלה ועגלה יבמתו השערה (יבמות קה:). **עד שירבה שחור.** שיהיו שם שערות הרבה (שם יב:) שיוקף אותו מקום בשער, ומבמסכת נדה (נב:) מפרש לא שיהיה ממש אלא שיהו אותו שערות שוכבות וערלה כמו שירבה השחור (חולין כו: וכעי"ז כתובות לו:). **המחלק נכסיו על פיו.** על פי דאותו המחלק נכסיו לבניו ולא כספר המורישים שחולקים היורשים בשוה (גיטין יד:). **נקנין בכסף ובשטר ובחזקה.** שכך הן נקנים מן הבריאה, ושכ"מ נמי לר"ש אי לא תקנינהו בהכי לא מיקנו (שם).

מוסף תוספות

א. [ד]נתאנה לוקח בזוז שהוא חומש למקח ויותר משתות הוא זה. רש"י ב"מ מט: ב. דאין אונאה עד פלגא אבל מפלגא ואילך מיקרי ביטול מקח ויש להם. ב"מ נ. מזל"ש אמר. ג. [ד]אצל מעות שנתן שתות הוא. רש"י ב"מ מט: ד. שאם לא יבדקו עכשיו אע"פ שימצאו לה שערות לאחר זמן שמא בשעת קדושין קטנה היתה וחרוששים לקידושין הב'. רבינו יונה. ה. [וא"ב היה] צ"ל בבודקין היינו קודם קידושין דאי לאחר קידושין אפי' מצאו שערות צריכה גט משניהם דילמא השתא הוא דאתו ובשעת קידושין לא הוו דהכי אית ליה לשמואל. שיטה מקובצת בשם הרא"ש, ועיין מהרש"ש. ו. דהתם ודאי הוא דאמרינן השתא הוא דבגר שאין בה שום חזקה לומר מצפרא אתו. שם. [ד]הרי היום אין לה חזקה משום דבר לא מנערות ולא מבגרות שהרי היום עשויה להשתנות. קידושין עט: תוד"ש לגא. ז. [ד]ודאי אית לן למימר כיון דאחר קידושין מצאן חזקה שגם בשעת קידושין היו בה. שיטה מקובצת בשם הרא"ש. ח. [ד]הוא לה ביאה זו קידושין גמורין דהא גדלה ושוב אינה יוצאה במיאון. רש"י נדה מו. ט. [וכן] אין אנו בקיאים לבדוק בכל גופה שלא יהו לה שערות דאפי' אחת בגבה ואחת בכריסה ובקשרי אצבעותיה מכטרפים. נדה נב: תוד"ש הנסים. י. [ו]למה תלה קושיתו בבדיקת קידושין, אפי' אם לא היו בודקים לקידושין יש להקשות למה לי בדיקה לגירשין. רבינו יונה. יא. [ובודקין לגירושין] דשמא קטן הוא ולא יצטרך לגט ואין ראוי ליתן גט שלא לצורך דלא יאמרו אין קדושין תופסין באחותה או כדי שלא לפוסלה מן הכהונה וכיון שיבדקוהו ולא תביא ב' שערות אין צריכה גט. רבינו יונה. יב. משום דאמרינן בפ' בא סימן (נדה נב.) לא שירבה ממש אלא כדי שיהו שתי שערות שוכבות ונראה כמו שירבה שחור ועל הלבן משמע יותר מן הלבן. מתוס' תוד"ש עד. יג. וקאמר ר' יהודה דבעי שישחיר אותו המקום מן השערות ובשתי שערות סגי כדמפורש בפ' בא סימן ולא שירבה ממש אלא שיהו שתי שערות שוכבות ונראה כמו שריבה השחור כלומר דומה כמו שיש שם שערות הרבה. מוהרן מ: תוד"ש עד. יד. ר' אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין אבל לא בחול ור' יהושע כו', אבל ברישא פליגי בין בחול בין בשבת מדלא ערבינהו. גיטין יד: תוד"ש ר' אליעזר. טו. ואע"ג דלר"מ אמרינן בגמ' דלר' אליעזר בחול דבריו קיימים ולא בשבת, מיהו ר' לוי אמתניתן קאי דאתיא דלא כר"מ. שיטה מקובצת בשם הרא"ש.

אמרו לו מעשה דבני רוכל כו' לימא להו דשבת הוה ע"כ דברי ר"ת ועוד הקשה ר"י מדאמרי' בגיטין בסוף פ"ק (דף יד: ושם) גבי הולך מנה לפלוני כו' ומוקי לה התם בשכיב מרע וקאמר ר"י הנשיא משום ר' יעקב שאמר משום רבי מאיר כו' אליעזר (א) דבחול צריך קנין ולא נר"מ בגמ' דרבי אליעזר הא אומר בחול דבריו קיימין ולא הצריך קנין והתם בחול מיירי מדקאמר הולך מנה לפלוני דמשמע בחול אלא ש"מ דגרס רבי אליעזר ואית ליה בין בשבת בין בחול צריך קנין ופליג אדרבי אליעזר ורבי יהושע דבסמוך (א) וגרסי' ולא לחוש לדברי רבי אליעזר וכן בפ"ק דקדושין (דף כו:) גבי בעיא דלבורין ולקמן בגמ' גבי המקיים קולים בכרם גרס רבי אליעזר וכן בשבת פרק חבית (דף קמד:) דמייתי לה ההוא דהמקיים קולים בכרם והכי"ל ילקח בר מאיר הקשה מן התוספתא (פ"י) דקתני התם המסוכן שחלק נכסיו על פיו בין בחול בין בשבת דברי המת יעשו אבל בריא עד (ע) שיקנו בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה אמר ר' אליעזר מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע (ב) הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים ואמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ודרומו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו חכמים את דבריו אמרו לו (ד) משם ראיה מרוני בריא היה: אמר להן בני רוכל תקברם אמן וכו': (ד) מאי טעמא קא לייט להו אמר רב יהודה אמר שמואל מקיימי קוצים בכרם היו ורבי (ה) אליעזר לטעמיה דתנן (ו) המקיים קוצים בכרם רבי (ז) אליעזר אומר קדש וחכמים אומרים (ח) לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין (ט) (ח) בשלמא כרכום חזי אלא קוצים למאי חזי אמר רבי חנינא מאי טעמא דר' (ט) אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן אמר רבי לוי (ח) קונין קנין משכיב מרע אפי' בשבת ולא לחוש לדברי ר' (י) אליעזר (ח) אלא שמא תטרוף דעתו עליו: **מתני'** רבי (כ) אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו (ה) קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר (ו) לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **גמ'** מתני' מני רבי יהודה היא דתניא רבי מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין מפני שיכול לכתוב אבל לא בשבת רבי יהושע אומר

(א) אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה (ב) תנו בבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו את דבריה אמר להן בני רוכל תקברם אמן: **גמ'** (ג) תניא אמר להן רבי (ד) אליעזר לחכמים (ה) מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע (ו) הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים ואמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ודרומו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו חכמים את דבריו אמרו לו (ז) משם ראיה מרוני בריא היה: אמר להן בני רוכל תקברם אמן וכו': (ח) מאי טעמא קא לייט להו אמר רב יהודה אמר שמואל מקיימי קוצים בכרם היו ורבי (ט) אליעזר לטעמיה דתנן (י) המקיים קוצים בכרם רבי (כא) אליעזר אומר קדש וחכמים אומרים (כב) לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין (כג) (ט) בשלמא כרכום חזי אלא קוצים למאי חזי אמר רבי חנינא מאי טעמא דר' (כד) אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן אמר רבי לוי (כה) קונין קנין משכיב מרע אפי' בשבת ולא לחוש לדברי ר' (כו) אליעזר (ח) אלא שמא תטרוף דעתו עליו: **מתני'** רבי (כז) אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו (ה) קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר (ו) לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **גמ'** מתני' מני רבי יהודה היא דתניא רבי מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין מפני שיכול לכתוב אבל לא בשבת רבי יהושע אומר

נדרי ר' אליעזר. מה שקונין לאו דלריך קנין כר"ת דהא קיימא לן כרבנן דלדרי שכיב מרע כבתובין וכמסורין אלא לאפיס דעתו כדי שלא תטרוף דעתו קונין דהשתא סמכא דעתיה: **מתני' רבי אליעזר אומר.** אם בשבת חילק נכסיו אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתיבה שלא תטרוף דעתו שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת: **אבל לא בחול.** שיש תקנה בקנין וכתיבה ולמה תטרוף דעתו: **בשבת אמרו.** שדבריו קיימין אע"ג דליכא למימר מגו דיכול (ו) לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני וקל וחומר בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: **וזין לקטן.** הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לגרכו: **ואין וזין לגדול.** שהרי יכול לזכות בעצמו: **ר' יהושע אומר לקטן אמרו.** משום דזכין לו שלא בפניו וכ"ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח נמי מצי משוי ולכתב כ"ש דזכין לאדם שלא בפניו: **גמ'** (ז) **קל וחומר בשבת.** דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו תקנה לקנות דבריו בחמירה בעלמא כדי שלא תטרוף:

מתני'

(ב) [בעיל קנא: גיטין יד:], (ג) קדושין דף כו: [ע"ש וכן בכ"ש במדוני כלכתיב מלך מדון], (ד) [ל"ל אליעזר וכן איתא בקדושין כו: וכ"כ תוס'], (ה) [שבת כט: ו"ש], (ו) [ל"ל אליעזר], (ז) כלאים פ"ה מ"ח שבת דף קמד:, (ח) [ל"ל אליעזר], (ט) גי' ירושל' דתנן מקיימי הדין: (י) [ל"ל אליעזר], (כא) [גי' ירושל' ובסמ"ס וחכמי' אומרי' בשב' וכו'], (כב) [פ"ה מ"ח], (כג) [שיך לענין הבא], (כד) [פי' הרשב"ם תמצא לעיל קנא: ד"ה כבינתי וע"ש], (כה) [ל"ל בלאלגוה], (כו) [נכך רש ב"], (כז) שם בגיטין אינ' ליקנים ניהלה דוכתא דיתיב ביה גיטא, (ק) לפנינו ליתא, (ר) [הע"ש תוס' עיתוכין עא. ד"ה ומקני ותוס' גיטין עז: ד"ה ומתו] ותוס' ביצה לו: ד"ה והא מנוכה], (ש) [שיך לדף קנז.], (ת) [ועיין תוס' סנהדרין סח: ד"ה קנין ותוס' גיטין לט. ד"ה קנינים],

(א) [לעיל קנא: גיטין יד:], (ב) קדושין דף כו: [ע"ש וכן בכ"ש במדוני כלכתיב מלך מדון], (ג) [ל"ל אליעזר וכן איתא בקדושין כו: וכ"כ תוס'], (ד) [שבת כט: ו"ש], (ה) [ל"ל אליעזר], (ו) כלאים פ"ה מ"ח שבת דף קמד:, (ז) [ל"ל אליעזר], (ח) גי' ירושלמי ר' יוסי בר בון אומר עילא היה רוצה לקללן מקיימי כרכום בכרם היו, (ט) [ל"ל אליעזר], (י) [ל"ל אליעזר], (כא) [גי' ירושל' ובסמ"ס וחכמי' אומרי' בשב' וכו'], (כב) [פ"ה מ"ח], (כג) [שיך לענין הבא], (כד) [פי' הרשב"ם תמצא לעיל קנא: ד"ה כבינתי וע"ש], (כה) [ל"ל בלאלגוה], (כו) [נכך רש ב"], (כז) שם בגיטין אינ' ליקנים ניהלה דוכתא דיתיב ביה גיטא, (ק) לפנינו ליתא, (ר) [הע"ש תוס' עיתוכין עא. ד"ה ומקני ותוס' גיטין עז: ד"ה ומתו] ותוס' ביצה לו: ד"ה והא מנוכה], (ש) [שיך לדף קנז.], (ת) [ועיין תוס' סנהדרין סח: ד"ה קנין ותוס' גיטין לט. ד"ה קנינים],

מוסף תוספות

א. וג' מחלוקת בדבר. גיטין יד: תוד"ה ר' אליעזר. ב. שהוא סבור שאם אין קנין אין דבריו קיימים. ריטב"א. ג. דליכא מאן דפליג בכל דבעי קנין לומר שאם עמד חזור, דא"כ כל כורחין הוה לן למימר דיש קנין לאחר מיתה, ואי אפשר, רשב"א. ד. לקנות ביתא בשבת ולגרש כדי שלא תטרף דעתו של חולה עליו. ריטב"א גיטין עז: והא דאיצטריך להקנות בקנין בריא ולא הקנה באמירה בעלמא אע"ג דזה ודאי מצוה מחמת מיתה הוה ואפי' במתנה במקצת לא בעי קנין ובאמירה בעלמא מקנה, שאני הכא בגט דבעינן הקנאת בריא כי היכי דתקנה מחיים דמתנת שכיב מרע אינו קונה עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה. שם. ה. דלא תפול קמי יבם. גיטין עז: תוד"ה ומחזיק. ו. כדמוכח בפ"ק דב"מ (י.) דאמרינן חצר משום ידה איתרבי ולא גרע משליחות. סנהדרין סח: תוד"ה קנין. ז. וקטן לאו בר שליחות הוא. שם.

רבינו גרשום

אמרו לו כו' וקיימו את דבריה. אלמא דדברי שכיב מרע כבתובין וכמסורין דמו דבאמירה בעלמא קיימו את דבריה: אמר להו ר' אליעזר. לעולם צריך חיזוק וקנין כבריא והכא שלא כדין עשו להם לבני רוכל לפי שהיו רשעים תקברן אמן ואין מביאין ראיה מהם שמוטב שתירש הבת יותר מהם לפיכך קנתה הבת: במרוני אחד. מאותו מקום היה ששמו מרון ושכיב מרע היה והיו לו מטלטלין הרבה ולקח בית סלע שקנהו בזול שאינו ראוי לחרישה ולא קנאו אלא להאי צורך להקנות בו וקיימו חכמים את דבריו. אלמא דצריך חיזוק מעשה כבריא: בריא היה. להכי צריך חיזוק: מקיימי קוצים בכרם היו. וחשוב זרע וכלאים בכרם הוי הואיל דאינהו מקיימי בידים הן: וחכמים אומרי' לא קידש אלא בדבר שכמוהו מקיימין. הואיל שרוב בני אדם אין מקיימין אותו לא חשוב כלאים ולעולם משום הא טעמא לא קיימו חכמים את דבריה כי אם דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו: אפי' בשבת. אע"ג דבעלמא אין קנין בשבת דכל קנין דמי כמקח וממכר דתפיש נותן סודר ומקני בשביל ההוא סודר מאי דבעי אפ"ה גבי שכיב מרע קנין אפי' בשבת: ולא ליחוש לדברי ר' אליעזר. כלומר האי דקאמר קנין משכיב מרע אפי' בשבת לאו משום דחיישינן כלל לדברי ר' אליעזר דמתני' דקאמר אחד בריא ואחד מסוכן סבירא להו דבאמירה בעלמא סגיא והאי דקאמר קנין אפי' בשבת לאו משום דצריך קנין אלא משום גזירה שמא תיטרף דעתו עליו. דאיכא שכיב מרע דחשיב בדעתיה דאין מתנתו כלום בלא קנין דאע"ג דאמרינן ליה לא צריכת קנין לא סמיך דעתיה. ואי מונעין ליה קנין משום שבת אתא לטרוף דעתו דלא פקיד כלל. אלא הואיל דההוא קנין ז) אפי' בבריא הוא דבאמירה בעלמא סגיא שבקינן ליה למעבד קנין כדי שיחלק: ר' אליעזר אומר. אע"ג דבחול צריך ח) קנין שכיב מרע כתובה לקנין בכתבו ובחזקה:

משכיב מרע אפי' בשבת לאו משום דחיישינן כלל לדברי ר' אליעזר דמתני' דקאמר אחד בריא ואחד מסוכן סבירא להו דבאמירה בעלמא סגיא והאי דקאמר קנין אפי' בשבת לאו משום דצריך קנין אלא משום גזירה שמא תיטרף דעתו עליו. דאיכא שכיב מרע דחשיב בדעתיה דאין מתנתו כלום בלא קנין דאע"ג דאמרינן ליה לא צריכת קנין לא סמיך דעתיה. ואי מונעין ליה קנין משום שבת אתא לטרוף דעתו דלא פקיד כלל. אלא הואיל דההוא קנין ז) אפי' בבריא הוא דבאמירה בעלמא סגיא שבקינן ליה למעבד קנין כדי שיחלק: ר' אליעזר אומר. אע"ג דבחול צריך ח) קנין שכיב מרע כתובה לקנין בכתבו ובחזקה:

בשבת דבריו קיימין. בלא כתיבה דהואיל ואין יכול לכתוב אין הכתיבה מעכבת: אבל לא בחול. אין דבריו קיימין בלא כתיבה דהואיל דראוי לכתוב דכתובין וכמסורין דמו דאין ראוי לכתוב כל שכן בחול דראוי לכתוב דכתובין דמי ואין כתיבה מעכבת כדאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: כיוצא בו (אין) זכין לקטן. דמצי למיתן ליה על ידי אחר דאע"ג דלית ליה יד לעצמו למקני אין ידו מעכבת בו וקני על ידי אחר: ואין זכין לגדול. על ידי אחר הואיל דאית ליה יד ומצי כיר איהו לנפשיה: ר' יהושע אומר לקטן אמרו. דאע"ג דאין לו יד לזכות לעצמו כלום דזכין לו על ידי אחר לקנות בלא כל שכן דזכין לו על ידי אחר דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: מתני' מני ר' יהודה היא. דקאמר אליבא דר' אליעזר ור' יהושע הכי כדקתני מתני'. ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין. בלא כתיבה משום דראוי לכתוב וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: אבל לא בשבת. הואיל דאין ראוי לכתוב בלא בילה מעכבת בו: ר' יהושע

ז) אמרו לו מעשה דבני רוכל כו' לימא להו דשבת הוה ע"כ דברי ר"ת. ח) ל"ל לריך שכ"מ דבאמירה בעלמא וכו'. ט) ל"ל לריך שכ"מ כתיבה וקנין כדאמר לעיל בכסף ובשטר וכו'.

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואמרה תיתנו כבינתי. נ"ב ע"ש בתוס' דף קמט סוף ע"א: (ב) גמ' מעשה במרוני. נ"ב בקידושין דף כו מבית רש"י להדיא דל"ל מדוני ע"ש מלך מדון אחד: (ג) שם הלך ולקח בית סלע. נ"ב ע"ל בפ' חזקת דף מד במ"ש התוס' בד"ה הלא ס"ל מרעא: (ד) שם מאי טעמא קא לייט. נ"ב [הא דלא מצינו דרשעים היו איכא למימר דקא מדקדק בע"כ אי אפשר לומר דעבדו עז דבר שפשט איקורו בכל ישראל דאם כן [מאי שייכו] לר"א הלא משופטן בגיהן דכיון דרשעים היו קפיצתו רבנן אלא בע"כ דלדעת א"ל לא היו רשעים ח"כ [מאי קאמר ר"א אלא צריך לומר] דלדעתו בלבד היו רשעים ומשני מקיימי קוליס בכרם היו ור"א לטעמיה כו': (ה) שם שכמוהו מקיימין (בשלמא כרכום וכו' למאי חזי) תא"מ וע"ש בפרק חבית ל"ג לחן קושיא: (ו) רשב"ם ד"ה ולקח וכו' להקנות בו הס"ד: (ז) ד"ה בשבת וכו' מגו דיכול להקנות: (ח) תוס' ד"ה (בע"א) רבי אליעזר וכו' משום ר"מ כו' אליעזר דצריך קנין כל"ל ומיבא דבחול נמקק: (ט) **בא"ד** אבל בריא עד שיקנה בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להם אחריות: (י) ד"ה כבינתי וכו' והיינו כבינתי דהכא ופי' רש"י התם נמי משום נוקמן: (כ) **בא"ד** שהיא כנגד הלב שהנפש נתון שם:

לעזי רש"י

קרדונ"ש. דרדרים (קוצים).

מוסף רש"י

רוכל. שם אדם (לעיל קנא:). **כבינתי.** בית נפש ונשמ"א בלע"ז והוא לשון כבינות דרמלות במסכת שבת (נד.) שמכבנין אותן למילה (לעיל שם). **והיא בשנים עשר מנה.** כך היתה שוה (גיטין סו.). **וקיימו את דבריה.** אע"פ דתמנת מקצת בלא קנין הוא, דמדקתני דבריה משמע דבריה בלא קנין הוא (לעיל שם). **תקברם אמן.** קללה היא כלומר לא יעלו על לב ולא יזכרו בבית המדרש לרמיה לפי שרשעים היו, שהיו מקיימין קוליס בכרם ולר"א כלאים ניטהו, ולא נלמד מהן רמיה לפי שלא דקדקנו בהן איך היתה לוחה, שמתוך שהיו רשעים לא הוזכרו בהכתב"ל (גיטין סו.). **במדוני.** מאותו מקום כדכתיב (יהושע יב) מלך מדון אחד (קדושין כו.). **עד שיקנה על גב קרקע.** ולא היה לו קרקע (שם). **משם ראיה.** דתמיה (סוכה כח.). **רבי אליעזר אומר קדש.** מקדש את התבואה משום כלאים דזרעיה הוא (שבת קמד:).

מתני׳ נפל הבית עליו ועל אביו. על לוחכן ועל יעקב אביו ואין ידוע מי מת קודם: **עליו ועל מורישיו.** על לוחכן ועל מורישיו כגון אחי לוחכן או אחי יעקב אביו שאין להם קרוב יותר מלוחכן ולוחכן לאור ליורשן: **והיפה עליו.** על לוחכן כתובת אשה או בעל חוב ואין לו ממה לפרוע:

יורשי האב אומרים הבן מת ראשון. בנפל הבית עליו ועל אביו קאי שיורשי יעקב כגון בני יעקב שמעון ולוי אחי לוחכן או אפילו חנוך ופלוא בני לוחכן שגם הם יורשי יעקב אומרים הבן מת ראשון דהיינו לוחכן מת ראשון ומכח אבוה דאב קאתינא כדאמרינן בגמרא [קנט.]: ולא זכה לוחכן בהני נכסי כלל ומירש אינו כל נכסי יעקב ולענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שייך למיתני יורשי מורישיו אומרים הבן מת ראשון: **נ"ש אומרים יחלוקו.** כדמפרש טעמא ביבמות בהמולך [לא.]: דאע"ג דיורשי האב ודאי יורשין בהאי ממון ובעל חוב ספק וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ותרוייהו ודאי תשיבי: **וב"ה סברי נכסים בחזקתן.** בחזקת יורשי האב שהרי הם יורשים ודאי או מיעקב או מלוחכן וכמוחזקין דמו שהרי יעקב מוחזק בנכסיו היה ואינו בא מכחו ובעל חוב ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: **גמ' תנן הם.** לקמן בגט פשוט: **המלוה את חבירו בשטר.** אפילו לא נכתב בו אחריות גובה מנכסים משועבדים אם אין לוה נכסים בני חורין גובה מלוה מן הלקוחות דאמר בשאים אוחזין (ג"מ דף יד.) לרבנן אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא וכמי שנכתב בו דמי דלא שדי אינש זוזי בכדי ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות אלא שטכח הסופר וטעה ופסח שטר קלא אית ליה ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלקחו קרקע מן הלוה ולא הניחו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו: **בעי שמואל.** הכותב לחבירו משעבד אני לך בחובך כל נכסים שאקנה מהו והיינו שכותבין בשטרות דקנאי ודעתיד אנא למיקני: **מהו.** מי טריף מלקוחות נכסים שקנה הלוה אחר כתיבת השטר ומכרן ולאו: **אליבא דר"מ.** גבי האומר לאשה הרי את מקודשת (א) לכשיומות איש לכשתמות אחותך לאחר שתתגיירי כו' לא תיבעי לך דודאי קנה דכיון דפירות דקל דעדיין לא באו לעולם קנה כ"ש דמשתעבדי ליה קרקעות דאתו לעלמא אלא שעדיין לא קנאן לוה בשעה ששעבד: **אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן.** מאי מי שאני שעבוד מקנין וטעמא דפרישית. א"נ אלמוהו רבנן לשעבוד יותר מקנין דלא תגעול דלת בפני לוין או לא: **א"ר יוסף ת"ש.** דתנן בפ' שני דייני גזירות בכתובות (דף קי.) המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שטר שכתוב בו את השדה מלוה לוה אחר שנכתב השטר חוב שהוא מוציא עליו אדמון אומר יכול הלוה לטעון אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל לורך מעות: **וחכמים אומרים זב.** המלוה היה פיקח שמכר לו לוה את הקרקע שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו ולא יכול לדחותו ולומר אין לי לפרוע כלום. (ב) והנה זה הקרקע דאיקני הוה שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה והנה זה המלוה חוזר וגובה בחובו אלמא דאיקני וקני משעבד למלוה: **אמר ליה רבא מיניה.** בתמיה. מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם היאך אתה מביא ראיה מיניה פשיטא שיגבה המלוה ואפילו מגלימא דעל כתפיה דהא לא קמבעיא לן אלא היכא דלא דאיקני וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר או במכירה או שהורישו לאחר מיבעיא לן אי אליס תנאיה שכתב לו דאיקני לטרוף מלקוחות או מיורשין שאחר כתיבת שטרו שקדם להן או לא: **נהי נמי דאב מיים בריאה.** וירש הבן כדקאמר בעל חוב דאיקני הוא שקנאו הבן אחר כתיבת השטר והורישו ליורשיו ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב אלמא דאיקני וקנה והורים משעבד: **מלוה על היתומין כו'.** ולא משום שכתב לו דאיקני הוא וגבי קנה ומכר לא משעבד אלא משום המצוה ואפילו לא כתב לו דאיקני משעבד יורש למלוה משום מצוה על היתומים: **א"ל מלוה על פה הוא.** ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי: **והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו.** לקמן בגט פשוט [קעה.] מלוה על פה אינו גובה מן היורשין וכי אמרינן מצוה על היתומין הכ"מ מלוה בשטר ושמואל גופיה הוא דקמבעיא ליה הא בעיא ואם כן קשיא דידיה אדידיה. ומיהו לקמן [קעו.] פסקינן הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין אלא

אומר בחול אמרו וקל וחומר לשבת כיוצא בו זכין לגדול ואין זכין לקטן דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר בגדול אמרו קל וחומר לקטן רבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר ר' יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **מתני'** [ו] נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים [א]נכסים בחזקתן: **גמ'** תנן התם [ב]המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני וקנה מהו אליבא דרבי מאיר [ג]דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך דודאי קנה אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יוסף תא שמע [ד]וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו עליו אמר ליה רבא מיניה קאמר [ה]מיניה [ו]אפילו מגלימא דעל כתפיה כי קא מיבעיא לן [ז]דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש מאי אמר רב חנא תא שמע נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון כו' ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד נהי נמי דאב מית ברישא דאיקני הוא אמר להו רב נחמן זעירא חברין תרגמה [ח]מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן מתקיף לה רב אשי מלוה על פה הוא [ט]ורב ושמואל דאמרי תרוייהו [י]מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אלא לפרוע ומצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן [יא] והן דהכא אינו כי ההיא (כתובות דף נא.): דגבי קטינא דאריעא דהתם מצוה בעלמא בלא כפייה דמיירי בדלא שבק להון אחריות נכסים והכא בדין בעי למימר דאף על גב דלא [יב] משתעי בשטר כיון דמנכסי דידיה מיפרע כופין היתומים למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים מייהו

נפל הבית עליו ועל אביו כו' בית שמאי אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. דסבירא להו לבית הלל כיון דמתוסר גוביינא אפילו מת האב תחלה הוו בחזקת היורשין [א] ובית שמאי לטעמייהו דאית להו כל העומד לגבות כגבוי דמי [ב] ולכך הוי כאילו הוא מוחזק בכך: **אמר רב יוסף ת"ש** זה היה פיקח כו'. לא הוה מצי להביא ראיה מרב נחמן דאמר (לעיל קכה.) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב גובה אותה מהם דהיינו טעמא מדרבי נתן ועוד אפילו היה יכול להביא ראיה אמתי עדיפא ליה: [ג] **דאיקני** קנה ומכר מהו. אליבא דר"מ דקאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא קמבעיא ליה כדמפרש בסמוך ומ"מ אימור דאמר רבי מאיר כגון פירות דקל דעבידי דאתו הני לא עבידי דאתו שיקנה נכסים וימכור ויש לומר דמודי ר' מאיר בהא שהשעבוד חל ממילא אע"פ שלגבי קנין לא היה לו להועיל כאן (ג) דהא גבי דאיקני נמי אמרינן לעיל דאמהני אפילו לרבנן דרבי מאיר אף על פי שסבורים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משום דאליס כח השעבוד הכי נמי אליס לרבי מאיר לענין דאמהני אע"ג דלא עבידי דאתו: [ד] **דאיקני** קנה ומכר] בו'. [ה] הקשה רבינו שמואל תיפשטו ליה מדידיה מדאמר שמואל בפרק קמא דב"מ (דף יד.): בעל חוב גובה את השבח פירות [ו] שהשביח הלוקח ואין לומר כמו שפי' דאליבא דרבי מאיר איירי[ז] דהא שמואל ליה דר' מאיר דהא פסיק בפ' אע"פ (כתובות דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ויש לומר דשמואל דסבירא ליה כר' מאיר הכא דאליס כח השעבוד שיועיל אע"פ שלא בא לעולם אע"ג דבקנין לא סבר ליה כוותיה מטעם דפי' לעיל דהכא מיבעיא ליה לרבנן [ח]: **מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן.** וכופין [ט] כאן [י] ומיהו אין כופין במקום שלא היה להם אחריות נכסים[יא] אבל היה להם כופין דהא מזקקין ליתומים ובמלוה בשטר והכי נמי משמע בסמוך [יב] כדפרישית מדקאמר מלוה על פה אינו גובה מן היורשים משמע דאי למאן דאמר גובה מן היורשין חייב לפרוע חובת אביהן [יג] והך דהכא אינו כי ההיא (כתובות דף נא.): דגבי קטינא דאריעא דהתם מצוה בעלמא בלא כפייה דמיירי בדלא שבק להון אחריות נכסים והכא בדין בעי למימר דאף על גב דלא [יד] משתעי בשטר כיון דמנכסי דידיה מיפרע כופין היתומים למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים מייהו

(דף קי.) המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שטר שכתוב בו את השדה מלוה לוה אחר שנכתב השטר חוב שהוא מוציא עליו אדמון אומר יכול הלוה לטעון אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל לורך מעות: **וחכמים אומרים זב.** המלוה היה פיקח שמכר לו לוה את הקרקע שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו ולא יכול לדחותו ולומר אין לי לפרוע כלום. (ב) והנה זה הקרקע דאיקני הוה שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה והנה זה המלוה חוזר וגובה בחובו אלמא דאיקני וקני משעבד למלוה: **אמר ליה רבא מיניה.** בתמיה. מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם היאך אתה מביא ראיה פשיטא שיגבה המלוה ואפילו מגלימא דעל כתפיה דהא לא קמבעיא לן אלא היכא דלא דאיקני וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר או במכירה או שהורישו לאחר מיבעיא לן אי אליס תנאיה שכתב לו דאיקני לטרוף מלקוחות או מיורשין שאחר כתיבת שטרו שקדם להן או לא: **נהי נמי דאב מיים בריאה.** וירש הבן כדקאמר בעל חוב דאיקני הוא שקנאו הבן אחר כתיבת השטר והורישו ליורשיו ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב אלמא דאיקני וקנה והוריש משעבד: **מלוה על היתומין כו'.** ולא משום שכתב לו דאיקני הוא וגבי קנה ומכר לא משעבד אלא משום המצוה ואפילו לא כתב לו דאיקני משעבד יורש למלוה משום מצוה על היתומים: **א"ל מלוה על פה הוא.** ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי: **והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו.** לקמן בגט פשוט [קעה.] מלוה על פה אינו גובה מן היורשין וכי אמרינן מצוה על היתומין הכ"מ מלוה בשטר ושמואל גופיה הוא דקמבעיא ליה הא בעיא ואם כן קשיא דידיה אדידיה. ומיהו לקמן [קעו.] פסקינן הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין אלא

מסורת הש"ס

א) [לקמן דף קנט:] יבמות דף לח:, ב) לעיל דף מב. לקמן דף קעה., ג) [לעיל דף עט: הש"ן], ד) תוספות דף קי., ה) [נ"ק יא:], ו) לעיל ד' מד:, ז) [תוספות לא:], ח) קידושין דף יג: לעיל דף מב. לקמן דף קעה., ט) [ערכין ו: ז. כ. כתובות מח: ב"ק קל:], י) לרש"א הד"מ וגר' והוריש מיד, כ) רש"ל. ולגרי' רש"ל הוא ד"ה אלא מ"ר, ל) רש"ל. וגר' רש"ל מדפיריק, מ) גי' רש"ל משתעבד.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אליבא דר' מאיר וכו' מקודשת לי לכשיומות: (ב) ד"ה וחכמים וכו' לפרוע כלום והלא זה הקרקע: (ג) תוס' ד"ה דאיקני וכו' כאן יועיל דהא גבי דאיקני וקנה נמי אמרינן: (ד) ד"ה דאיקני וכו' הקשה רבינו שמואל. נ"ב כפוף דף זה ממש וש"ס: (ה) **בא"ד** פירוש השבח שהביאם הוקנה ואין לומר כמו שפירש הוא דאליבא: (ו) ד"ה מלוה וכו' וכופין כדמוכח כאן: (ז) **בא"ד** מוצה אביהן דהכא כל"ל ומיכה והך נמתק:

מוסף תוספות

א. דבעל חוב לא חשיב מוחזק כלל והוא המוציא מן היורשין ועליו הראיה. מיטב"ש. ב. כלומר גדול כח השטר וכמו שמוחזק בנכסים דמי והרי הן קמו במקום הבן. רש"י יבמות לח: ג. ומבעי ליה אליבא דרבנן. ב"מ יד: תוד"ס מרק. ד. וי"ל [עוד] דהא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח היינו לפי המסקנא (דהתם) [דהכא] דפשיט דאיקני קנה ומכר משתעבד אף לרבנן. שם. ה. הא פשיטא ליה דכופין דהא עיקר מילתיה בערכין (כב.) אהא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים וקאמר משום דפריעת בע"ח מצוה והני לאו בני מיעבד מצוה נינהו מכלל דלנכסי יתומים גדולים נזקקין. תוספות פו. תוד"ס אמר. ו. [ז]בדליכא אחריות נכסים מצוה על היתומים ואין כופין וטעמא משום דהוי מצות כיבוד מצוה שמתן שכרה בצידה דאין ב"ד שלמטה מוהברין עליה [כדאיתא חולין קי:], והא דמר בהגהול עצים (ב"ק צד:) הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן, התם אם לא יהיו מחזירין איכא קלון אביהן הלכך חייבין לשלם אבל משום כבוד לחודיה לא. תוספות פו. תוד"ס פרעמא.

רבינו גרשום

אומר בחול אמרו. חכמים דדבריו קיימין דמצי למיכתב אין כתיבה מעכבת קל וחומר לשבת דאין יכול לכתוב דאין כתיבה מעכבת: כיוצא בו זכין לגדול. הוראל ואית ליה יד אין יד מעכבת בו: ר' יהושע אומר לגדול אמרו וכו' כסוגיא דבחול אמרו: נפל הבית עליו ועל אביו או עליו או עליו ועל מורישיו. אותן שאר קרובים שמורישין לו ירושתו כגון דודו או אחיו או אשתו: והיתה עליו. על אותו בן לפרוע כתובת אשה ובעל חוב: יורשי האב. כגון בניו של אב או אחיו של אב: אומרים הבן מת ראשון. ואין לו בנים לבן וחזרה ירושתו לאביו ואחר כך מת האב: ובעלי חוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ועליכם לפרוע חובותיו מנכסיו המגיעין לחלקן של בן: ב"ש אומרים. הואיל וממון המוטל בספק הוא חולקין ויפרעו החצי: וב"ה אומרין נכסים בחזקתן. בחזקת יורשי האב ולא יפרעו כלום: תנן התם כו' גובה מנכסים משועבדים. מה שמכר או מת שמשכון שוב [אחר] שלוה משום דמלוה בשטר אית ליה קלא וידעי דמשתעבדי ליה בנכסיו: בני שמואל הא ודאי פשיטא ליה דהנהו נכסים דישנן תחת יד של לוה בשעה שלוה מן המלוה כולן משועבדים לו. אבל הא מיבעי ליה אי כתב ליה בשטרייה וכל אותן נכסים דאיקני עדיין כל זמן שהחוב בידו משתעבדי ליה מהו מי אמרינן כיון דלא הוי בידיה בשעת הלואה לא משתעבדי או דילמא כיון דאתני ליה משתעבדי ליה נמי: כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. מי אמרי' כי אמרי רבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דליתנייהו בעולם והוא מקני ליה השתא ומשום הכי לא קנה אבל מקרקעי איתנהו בעולמא ולהיכא דכתב [דאקנן] ודאי קנה משום כשאקנם יהיו משועבדות לך דהשתא לא מקני ליה משום דאינו בעולמא ולהיכא דכתב לא שנא: אמר רב יוסף ת"ש. דתנן במס' כתובות מי שהוציא שטר על חבירו שחייב לו מנה והלה מוציא שטר שמכר לו שוב את השדה אדמון אומר יכול לטעון הלוה אילו הייתי חייב לך כשמכרת לי שוב שדה ונתתי לך דמים היה לך לתופשן בשביל חובך שאתה אומר ולא היה לך ליתן לי השדה ולא שטר מכירה אבל כשנתת לי שטר המכירה והשדה הדבר מוכרח שלא

עין משפט נר מצוה

קנב א מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף יב: קנג ב מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ל סמג עשין פד טוש"ע ח"מ סי' קיז סעי' ל ועיי' בב"י:

קנד ג מיי' שם פי"ח הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קז ס"ג:

מוסף רש"י

נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו. לו אין נכסים ולמוריסים יש נכסים (יבמות לח:). **הבן מת ראשון.** ולא זכה בנכסי האב ואין לב"ח מה לגבות (שם). המלוה את חבירו בשטר. אפילו אין כתוב בו אחריות הא פסקינן הלכתא בשאים אוחזין (ב"מ עו:) דאחריות טעות סופר הוא וכמי שכתוב בו אחריות דמי (לקמן קעה.) דסתם שטר לאחריות נכתב (לעיל מב.). **גובה מנכסים משועבדים.** מכורין (לקמן קעה.) מלקוחות וכגון שלא שבקו ליה לוה בני חורין לגבות המלוה מהם (לעיל מב.). **על ידי עדים.** כלומר בשטר, גובה מנכסים בני חורין. וכגון שמודה שלא פרעו, דהא ק"ל המלוה חבירו בעדים אין לריך לפרעו בעדים, אבל ממשועבדים לא יגבה, בעדים בלא שטר לית לה קלא (שם). **זה היה פיקח שמכר לו** את הקרקע. לפי שהיה זה מבריח מטלטלין ולא היה לו מהיכן ומשכנו על חובו ובכשיו יטול את הקרקע (כתובות קי:). **דאיקני קנה ומכר דאיקני** קנה והוריש. האומר לחבירו נכסים שאני עתיד לקנות אני מוכר לך או משעבד לך ואחר כן קנה ומכר לאחרים, או כתב לו דאיקני והוא קנה אחרי כן ומת והוריש לבניו (לעיל מד:). **מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן.** משום כבוד אביהן, אלא שאין לב"ד לכופן על כך, דלאו מלות עשה מפורשת היא כסורה ולבוא, אלא מלוה בעלמא דרבנן (כתובות צא: ועי' תוס' שם פו. ד"ה פריעת). **מלוה על פה אינו גובה לא מן** היורשין ולא מן הלקוחות. דשעבודא לאו דאוריתא וכ"ש מן הלקוחות, אבל מלוה בשטר הוא עלמו שעבדו לכתב ליה כל נכסי דאית לי אחרתין לשטרא דנן (קדושין יג:) טעמא מפרש בשלהי מכילתין שיעבודא לאו דאוריתא, ומיהו לא ק"ל הכי, אלא כדמפרש התם הלכתא בוגרן מן היורשין ולא מן הלקוחות (לעיל מב.).

רבינו גרשום (המשך)

הייתי חייב לך כלום שכבר פרעתי לך קודם לכן. וחכמים אומרים אין יכול לטעון כך דזה פיקח היה שמכר לו קרקע להכי מכר לו את הקרקע שאם יאמר זה אין לי ממה לפרוע חובך יכול למשכנו הקרקע שמכר לו לתפשו עד שיגבה חובו אלמא דסבירא להו לרבנן דמה שקנה שוב אחרי ההלואה יכול למשכנו ותפשוט לך מיהא אפי' לרבנן דאי כתב לו דאקנאי דקנינא דמשתעבד נמי מאי דקני שוב: אמר ליה רבא. אי משום הא לא איריא: מיניה. דבעל חוב גופיה קאמרת דיכול למשכנו מה שקנה שוב הא פשיטא לי דמיניה גבה אפי' מגלימא דעל כתפיה אע"ג דלא כתב ליה דאיקני. אלא כי קמבעיא לן היכא דכתב ליה דאיקני קנה שוב ומכר או שקנה שוב והוריש מאי. מצי בעל חוב לאפקינהו מידא דלקוחות או מן יורשין הואיל וכתב ליה דאיקני אי לא: ת"ש ממתני' נפל הבית על אביו ועליו כו'

קנז: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

קנה א מיי׳ פכ״ג מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ו׳ סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ מג סעיף ז׳:
קנו ב מיי׳ שם הל׳ ג׳ טוש״ע שם סעי׳ [יב] יג:
קנז ג מיי׳ שם פ״ח הל׳ ו׳ סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ קיג סעיף כ וסי׳ קיב סעיף ו׳:
קנח ד מיי׳ שם פ״כ הל׳ ד ופכ״ח הל׳ ו׳ סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ קד סעיף ו׳:
קנט ה ו מיי׳ שם פכ״ח הלכה ו׳ סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ קטו סעיף ו׳:

מוסף תוספות

א. [ו]דפרכינן להאי אוקימתא דהאי מלוה על פה וכו׳ הכי קאמר דהא לרב ושמואל כיון דאקנה לא משתעבדי, לרב ושמואל אין שם מצוה... שלא אמרו מצוה אלא במלוה בשטר. ריטב״ש.
ב. [ד]אי גבי ביה מבני חרי אמאי יקרעוהו ימתינו עד שיגבה בה קודם. ר״מ עב. תוד״ס שטר. ג. [ו]כדמשמע לישנא דאין גובה לא את הקרן ולא את הרביית דמשמע דאין גובה כלל. כ״ק ג: תוד״ס שטר. דהכי משמע דאין גובה קרן דומיא דרבית. ר״מ עב. תוד״ס שטר. ד. שם עליו נשך ועבר בלא תשימון רש״י כ״ק ג: [ו]תימה לרבינו יצחק מה שומא יש כאן ומה מזקת עדותן ללוה והלא לא יגבו ב״ד הרבית ע״ש שטר זה כיון שניכר בתוכו רבית. שם תוד״ס המשעת. ה. [ועוד ר״ל דהכא אינו מפסיד] אלא השטר לפי שלא היה עבירה בגוף המלוה אלא בשטר, אבל ברבית יש עבירה דהלוואה ברבית אפי׳ בלא שטר, אע״ג דאמרינן דמשעת כתיבה עבד ליה שומא, בלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה. כ״ק ג: תוד״ס שטר. ו. שנשתעבדו אחרי המכר. ריטב״ש. ז. [ו]אדרבה לוכח מהכא [דאיקני קנה ומכר] דלא משתעבד מדלא טריף בע״ח ממשעבדי דטריף לוקח. כ״מ יד: תוד״ס מרץ. ח. אך קשה אמאי דחיק לדחויי הא מני ר״מ היא יעמיד כשעשאו אפותיקי דאז בעל חוב גובה את השבח היתר על היציאה חנם כדין יורד לתוך שדה חבירו. שם. ט. [ד]אכתי תיבעי לן למיגבי מיניה דידיה דקיי״ל דאפי׳ מגלימא דעל כתפיה, אם לוה ולוה וחזר ונקנה מאן גבי מינייהו ברישא. ריטב״ש, ועיין בהגהות סב״ם.
י. [ועוד ר״ל] דהא לא קשיא דהתם הא אמרינן דאפי׳ בדלא כתב ליה דאקנה הוא ולאו משום שיעבודי דשטרא אלא מפני שיש עליו לפרוע בכל מה שיש לו חובותיו, והא לא חשיבי אלא כמלוה על פה דומיא דפירוקא דרב זעירא דפריק מתני׳ משום מצוה על היתומים, וכיון דכן דמלוה על פה השיבי אין להם קדימה אום קדם בע״ח מאוחר נגבה מה שגבה גבה ואם באו שניהם לב״ד יחלקו, וכן השיב בעל המאור לרב ר׳ משה בר יהודה בתשובה שאלה, להכי אמרינן את״ל משתעבד לוה ולוה וחזר ונקנה מהו. ריטב״ש.

רבינו גרשום

הלואה אבל דאיקני לא: אלא הא מני. מתני׳ דמשמ׳ דאיקני קנה בעל חוב ומצוה לפרוע חובת אביהן: ר׳ מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאיקני קנה והוריש אי משתעבד אי לא: המוקדמין. שנכתבו קודם הלואה: פסולין. דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין: והמאחרין כשרין. ואמאי כשרין הואיל דאיקני קנה ומכר לא משתעבד הא קא מיבעי לי׳ דאיקני ואחר שלוה משני חזר ונקנה ומכר מאי לקמא משתעבד הואיל דהקנה לו מעיקרא ואין לשני במקום ראשון כלום או לבתרא משתעבד הואיל דסמוך לקנינו קנה ומכר: מהדורא קמא דרב אשי. כשהיינו למדין לפניו בבחירותו והיינו יושבים סביב לו: מהדורא בתרא. בקונטרוס נשתחזיר לו תלמודו: אמר לנו יחלוקו. הואיל דלשניהן כתב דאיקני ואחר כך קנה ומכר: מיתיבי. למאן דאמר יחלוקו לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין ואם איתא חצי שבח מבעי ליה מאי גובה נמי דקתני חצי שבח: מתני׳

מיהו למ״ד אין גובה אע״ג דמלוה לפרוע מדידהו אין כופין כדמוכח בהכותבת (כתובות דף פו.) [א] אבל כי שבק להון אחריות נכסים אע״פ דפריעת בע״ח מלוה כופין כדמוכח בכל מקום דמזקקין ליתומים גדולים [ב] והיכא דאמרי׳ לא ניחא לן למעבד מלוה אמרינן בכתובות (שם) דמכין אותו עד שתגלא נפשו כמו במלות עשה כגון עשה סוכה ועשה לולב: **המוקדמים פסולים.** אומר ר״י דפסולים הוו לגמרי דאפי׳ מבני חרי לא גבי אע״פ שלוה מודה ורמיה מדקאמר ריש לקיש בגיזהו נשך (ב״מ דף עב. ושם ד״ה שטר) דהך משנה מתוקמא כר׳ מאיר דאמר שטר שיש בו רבית קונסין [ו] ואין גובה בו לא את הקרן ולא את הרבית היינו אפי׳ לוה מודה ואפי׳ מבני חרי לא גבי התם דהא תניא בתוספתא (פ״ה דב״מ) המוליא שטר חוב שיש בו רבית יקרענו [ב] בא לב״ד יקרעוהו והדר תני הך משנה [ו] דהכא משמע פסולים לגמרי [ג] אך י״ל דשאני התם דמשעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא [ד] אבל הכא לא עבד ליה שומא וכי האי גוונא דחי בפרק המניח את הכד (ב״ק דף ל: ושם) [ה] מיהו לישנא דפסולין משמע פסולין לגמרי אלא לגבות מבני חרי: **גובה את הקרן מנכסים משועבדי׳ ושבח מבני חורין.** וא״ת כיון שיש לו נכסים ללוה [ו] שיגבה ממנו הלוקח א״כ לא יקח הבעל חוב ממנו לימא ליה לוקח מקום הנחתי לך לגבות ממנו [ז] וי״ל דאיירי כגון שאין לו למוכר נכסים אחרים אלא משועבדים ולכך טורף היימנו המשועבדים ולכשיחזור ויקנה נכסים בני חורין יחזור זה לוקח ויטרוף מבני חרי [ג] ואפי׳ דאיקני קנה ומכר משתעבד [ח] משתעבד כבר לוקח לב״ח כל שעבודו א״ע י״ל כגון שעשאו לוה למלוה קרקע זה אפותיקי דהשתא לא מצי למימר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו [ד] ח: **אם תמצי לומר משתעבד לוה ולוה כו׳.** וה״ג הוה מצי למיבעי [ט] היכא דאמר איקני ולא מכר והוריש לוה ולוה ואפי׳ תמצא לומר דאיקני קנה ומכר לא משתעבד [י] אלא מדאליק מייניה נקט בעיא׳: **מאי** גובה דקתני נמי חצי שבח. בתר הכי גרסינן בכל הספרים ישנים שלמו מתם בן שלוה כו׳ עד סוף הסוגיא לאו יורשי האב אחי [יא] הבן כו׳ ואחר כך משנה דנפל הבית עליו ועל אמו וגמרא דיליה ואחר כך בעו מייניה מרב ששת בן מהו שירש את אמו בקבר וכן הגירסא בפירוש רבינו חננאל וכן גרס רבינו תם וכן הגירסא ישרה דגמרא דשלמו מתם שייכא על המשנה דנפל הבית עליו ועל אביו דמייתי עלה הכיא משנה לבסוף וגמרא דבעו מייניה מרב ששת היא שייכא על משנה דנפל הבית עליו ועל אמו דמייתי לה עלה אבל בספרים שלנו גרסינן ההיא דשלמו מתם על משנת נפל הבית עליו ועל אמו כמו שפירש רבינו שמואל והוא פי׳ (יב) גר׳ ר״מ נראה לו יותר וכן גרס רבינו תם: נפל

אלא הא מני ר׳ מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא תא שמע [יא] שטרי חוב המוקדמין פסולין [יב] והמאוחרין כשרין ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד מאוחרין אמאי כשרין דאיקני הוא הא מני רבי מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב משרשיא משמיה דרבא תא שמע [יג] לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין ואי סלקא דעתך דאיקני קנה והוריש לא משתעבד בעל חוב אמאי גובה שבחא הא מני ר׳ מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד הא לא משתעבד אם תמצא לומר [יד] משתעבד לוה ולוה וחזר וקנה מהו [טו] לקמא משתעבד או לבתרא משתעבד אמר רב נחמן הא מילתא איבעיא לן ושלחו מתם ראשון קנה רב הונא אמר יחלוקו וכן תני רבה בר אבוה יחלוקו אמר רבינא מהדורא קמא דרב אשי אמר לן ראשון קנה מהדורא בתרא דרב אשי אמר לן יחלוקו [יז] והלכתא יחלוקו מיתיבי לשבח קרקעות כיצד [יח] הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין ואם איתא חצי שבח מבעי ליה מאי גובה נמי דקתני [יט] חצי שבח: מתני׳

וליכא למיחש למידי וגם אם לא נכתב בו אחריות ליכא למיחש כלל דהא לר׳ מאיר לא טריף ממשעבדי בשנים אוחזין [ב״מ יג.] ומיהו אם כתב בהו דקנאי ולא כתיב בהו דאקני בהא ודאי מודה ר׳ מאיר דמאוחרין פסולין כקושיין דלעיל דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדין מיהו לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין והלכך לא חש לאקשויי טפי: **לשבח קרקעות כיצד.** במס׳ גיטין (דף מח:) תנן אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד ובשנים אוחזין (ב״מ יד:) מיתנייא הרי שגזל שדה מחבירו כו׳ ומשני לא תרולי קא מתרלא ליה תריץ נמי בבעל חוב וכדמתרלא התם מיתנייא הכא: **ובא בעל חוב וטרפה.** כשהיא משובחת בזיבול וחרישה וחריצה: **כשהוא גובה.** הלוקח מן המוכר: **בעל חוב שבח מגיח ליה.** והלא זה השבח הלוקח שלקח שדה זו אחר הלואת המלוה השביחו והלקוח קריעא ביה בשעת הלואה: **ואמ״ל כו׳.** בעיא באפי נפשה היא: **הא לא קנה.** וליכא למיבעי אי בתרא קני אי קמא קני כדלקמן שהרי לא קנה לא זה ולא זה: **ואם אמלא לומר דאיקני קנה ומכר משתעבד.** לוה וכתב למלוה שעבדתי לך כל נכסיי דקנאי ודאיקני וחזר ולוה מאחר וכתב לו כמו שכתב לו לראשון ואמ״כ קנה נכסים ומכרן או שאמת והוריסים ליורשים ובאו שני הנושים לטרוף אותן הנכסים הדין עם מי לקמא משתעבד שהרי כתוב בשטר מוקדם או לבתרא משתעבד דלא אליס דאיקני לתפוס עד שיבואו הנכסים בעולם וכי קנה הני נכסים אחרי כן הא הדר ביה מקמא ויקנה בתרא: **יחלוקו.** כל אחד לפי מעותיו דבבא אחת נשתעבדו להם שהרי אחר ב׳ הלוואות קנאה ואותה העת שקנאה מיד נשתעבדו לשניהן שאין קדימה לאחד מהן: **מהדורא בתרא.** כשחזר לימודו פעם שניה נמצא בתשובת רב האי. ובפר״ח רב אלפס חיה ששים שנה וכבל שנה מחזר לימודו בשני חדשי הכלה ניסן ותשרי ולכשהגיעו אלשים שנה סיים כל לימודו וכן עשה בשלשים שנים אחרונים ומהדורא קמא היינו שלשים שנים ראשונים ומהדורא בתרא הן שלשים שנים אחרונים: **ואם איתא חצי שבח מיבעי ליה.** שכיון שמכר הלוה שדהו וכתב לו אחריות עליו ואחרי כן השביחן הלוקח ונמצא המלוה והלוקח שניהן נושין בלוה ונמצא השבח קנוי ללוה אחר שעבוד שניהן למלוה בחובו וללוקח בכסף מקנתו לפיכך חולקין השבח כדין לוה ולוה וחזר וקנה הלכך אין למלוה בכל מקום אלא חצי השבח: ומשני **מאי גובה נמי** (ד) **חצי שבח.** ושינויא דסמכא הוא. מהא שמעינן דהא דאמר שמואל בשנים אוחזין (ב״מ דף יד:) בעל חוב גובה את השבח לא סבירא לן כוותיה אלא גובה חצי שבח וכן הלכה. ואי קשיא דהכא בעי שמואל דאיקני מהו והתם קאמר בעל חוב גובה את השבח דהיינו דאיקני איכא למימר דאלינא דר׳ מאיר קאמר אי נמי מיבעי לן לרבנן מאי ואיהו פשיט דנפשיה דאיקני קנה וסברא דנפשיה קאמר: מתני׳

בני חורין. ולא ממשעבדים מפני תקון העולם, דאין הלקוחות יכולן להזהר בדבר שאין לו קצבה, כגון אחריות השבח והעיסות, דבלמא בקרן נזהרין להיות מקום לגבות ממנו ואי לא נזהרו אפסקו אנפשייהו (ב״מ עב:).

מסורת הש״ס

(א) ב״מ ח. עב. פנהדרין דף לב. ר״ה דף ב. ח. שביעית פ״י מ״ב. לקמן דף קצא.; ג) [ב״מ יד: ע״ש ודף עב.]; ג) ני׳ רש״ל ואפי׳ כתב לו דאיקני וקנה ומכר ומשמעבד כבר לקח הבמ״ח, ד) [ועי׳ היטב תוס׳ ב״מ יד: ד״ה מרץ וכו׳ מה שהביאו קוגיא דהכא בקונטרס].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ לקמן משמעבד אי לבתרא. נ״ב וקשה מאי קא מיבעיא ליה פשיטא דלקמא משמעבד דאי לבתרא מאוחרין אמאי כשרין וי״ל דלא [והשאר הסגרן]: (ב) רשב״ם ד״ה מאוחרין אמאי וכו׳ שמא קנה זה הלוה אלו נכסים וכו׳ שקנו מן הלוה הני נכסים: (ג) ד״ה הא מני וכו׳ שום שחריות כך כתב: (ד) ד״ה ומשני מאי גובה נמי דקתני חצי: (ה) תוס׳ ד״ה (בע״א) מלוה וכו׳ ליתומים גדולים וכדאמרינן בכתובות גמ׳ ניחא לי למיעבד מלוה מאי ואמרינן מכיון אומו: (ו) ד״ה המוקדמים וכו׳ קונסין אותו ואין גובה וכו׳ והיינו דאפילו וכו׳ לא נבי דהא תניא בע״ל ותיפא התם נמתק: (ז) בא״ד והדר תני הן משנה דהתם משמע דהכא נמי פסולים לגמרי: (ח) ד״ה גובה את הקרן וכו׳ ואפי׳ דאיקני קנה ומכר משמעבד מכל מקום כבר כל שעבודו דבעל חוב על הלוקח אי נמי יש לומר כ״ל וכ״ב פי׳ אמ״ל דאיקני קנה ומכר לא משמעבד ג״ק מידי אלא אפי׳ אמ״ל דאיקני קנה ומכר משמעבד נמי ג״ק דאיכא למימר דמאחר דבשעה שלוה לא היה לו שום קרקע [אלא משעבדין אם כן כבר חלה כל שעבודו דבע״ח על אותה הקרקע ושוב לא אלי לדחומו לטרוף ממשועבד׳ דבתריה ואין להקשות אמאי לא פיכא התוס׳ דלאחר שטרף בע״ח קרקע מן הלוקח קנה המוכר קרקעות ומכרן דאיכא למימר דא״כ גם הקרקע שלקח זה הקרקע וכן פיכא התוס׳ לדהיא בפ״ד דב״מ דף י״ד וע״ש שלא הזכירו כי אם דמייני שעשאו אפותיקי וא״ל אינון הראשון דתוס׳ לקמן אמאי אם תמצי לומר וכו׳ וה״ג הוה מצי למיבעי אפילו אם תמצי לומר דאיקני קנה ומכר לא משתעבד היכא דאמר דאיקני ולוה ולוה וחזר ונקנה ולא מכר והוריש אלא מדאליק מייניה נקט בעיא כל״ל: (י) ד״ה מאי וכו׳ לא יוכל הלא אמי כו׳ ותפ״ר בע״ל ותיפא הכן נמתק: (כ) בא״ד פירוש דגרס ר״מ:

מוסף רש״י

שטרי חוב המוקדמין. לינתב קודם המלוה (סנהדרין לב). פסולין. לפי שאלה לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שנכתבו, ושלא כדין הוא, שהרי קדמה מכירה לאלוה ונכתב מעיד שהלוה קדמה, ליפיך קנאוהו מלגבות בו ולא יטרוף אפילו מזמן המלוה ואינו אלא המלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים (ר״ה ב. וכע״ז ב״מ עב.) וקנסין היתה אמנו אפילו ופסול אפילו מזמן שני (סנהדרין לב). והמאוחרין. שנתנו עדים ואמרו אנו יודעים המלוה זו שקדמה לזמן הכתוב כאן, כשרין. דמעליותא היא, דקא מחיל לשעבודא עד שנתנו (שם). גובה את הקרן מנכסים משועבדין. טורף לקוחות שלקחו אחריו מפני שהאחריות שכתב בשטר מכירתו קודם למקחו, ואת השבח מנכסין

מתני׳

אלא אם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר לא משתעבד הא נפיק מיניה חורבא דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין כגון שאם לוה הימנו בניסן וקנה נכסים באייר וכתב לו שטר בסיון וכתב לו דאיקני ומכר בתמוז אותן נכסין שקנה באייר אחר שלוה ויוציא זה את שטרו שנכתב שבסיון לוה פלוני לפלוני וראמר שאותן נכסים שקנה באייר קודם הלואה קנאם ומשועבד לו ואינו כן ואתי למיטרף שקנו נכסים שלא כדין אם כן אמאי מאוחרין כשרין אלא לאו ש״מ דמשו״ה כשרין דאקני דאקני קנה ומכר משתעבד. לעולם מהכא לא תפשוט לרבנן לעולם קסברי קנה ומכר לא משתעבד וטעמא מאי המאוחרין כשרין דמשתעבד הא מני ר׳ מאיר היא: ת״ש. דתנן במס׳ גיטין אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון אשה והבנות מנכסים משועבדין מפני תיקון העולם. ואמרי׳ לשבח קרקעות כיצד. הרי שמכר שדהו לחבירו והשביחה ובא בעל חוב של מוכר וטרפה מן הלקוחות עם השבח מפני שהיתה משועבדת לו: כשהוא גובה. הלוקח מן המוכר: גובה את הקרן מנכסים משועבדין. לפי שכתב לו אחריות השדה מה שמכר לו: ושבח גובה מנכסים בני חורין. האי שבח שהשביח לוקח הואיל שהיתה הקרקע משועבדת למלוה דמי כאילו אינה שלו ומשעבדת בעל חוב אמאי גובה שבח. והא דאיקני הוא דכשלוה הימנו אכתי לא הוה האי קרקע משובחת ואמאי גובה. אלא ש״מ דאיקני קנה ומכר משתעבד משום הכי גובה דאם כי תיבעי לך אליבא דרבנן: הא לא משתעבדי אליבא דרבנן. ואם תימצי לומר משתעבד הא קא מיבעי לי׳ הלה דאיקני ואחר שלוה משני חזר וקנה ומכר מאי לקמא משתעבד הואיל דהקנה לו מעיקרא ואין לשני במקום ראשון כלום או לבתרא משתעבד הואיל דסמוך לקנינו קנה ומכר: מהדורא קמא דרב אשי. כשהיינו למדין לפניו בבחירותו והיינו יושבים סביב לו: מהדורא בתרא. בקונטרס נשתחזיר לו תלמודו: אמר לנו יחלוקו. הואיל דלשניהן כתב דאיקני ואחר כך קנה ומכר: מיתיבי. למאן דאמר יחלוקו לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו שטרפה בעל חוב של מוכר דכתב ליה דאיקני ולוה הלוקח שמכר לו השדה כתב לו נמי דאיקני שאם טורף ממנו השדה (ו) שישתעבד לו דאיקני דהיינו כגון לוה

(ו) נראה דל״ל השדה והשבח שישתעבד לו דאיקני הוא דסיינו וכו׳

מתני׳ נפל הבית עליו ועל אשתו. ואין לה בנים ממנו: **יורשי הבעל** אביו או אחיו או בניו מאשה אחרת: **אשה מפה ראשונה.** ואין ליורשי אשה כלום בכל נכסיה שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו קודם מותו: **יורשי האשה.** קרוביה ממשפחת אביה [ב] (ואחרי כן מתה היא וירשו בכל נכסיה): נכסי אלמן ברזל והיא נדוניא דהנעלת ליה ונכתבה בכתובה ומנה ומאתים ותוספת ונכסי מלוג שלה: **ב״ש אומרים יחלוקו.** שהרי ממון מוטל בספק הוא וי״מ ביבמות בהחולץ (ד׳ לח:) דלכתובה לא פליגי ב״ש אלא משארא: **וב״ה אומרים נכסים בחזקתן.** בגמ׳ מפרש בחזקת מי הלכך לאו לקמייה קאי אלא ה״ג וכתובה בחזקת יורשי הבעל והני נכסים דקאמרי ב״ה הן נכסי אלמן ברזל שהכניסה מבית אביה ושמאן בכתובתה ואחריותם עליו אם פיתחו פיתחו לו ואם הותירו הותירו לו: **וכתובה בחזקת יורשי הבעל.** מנה ומאתים ותוספת [ג] שממון הבעל לאוי ליתן [ד] לה הלכך מספק לא תוציאנו מחזקת הבעל ומחזקת יורשים: **נכסים הנכנסים ויוצאים עמה.** הן נכסי מלוג שנפלו מבית האב ואין אחריותן עליו: **בחזקת יורשי האב.** שמאביה באו לה:

מתני׳ נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשה מתה [ו] ראשון ואחר כך מת הבעל יורשי [ז] אשה אומרים בעל מת ראשון ואחר כך מתה אשה בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים [א] נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב:

נפל הבית עליו ועל אשתו כו׳ ב״ה אומרים נכסים בחזקתן. תימה למ״ד בגמרא בחזקת יורשי האשה אמאי לא חשיב להו בהדי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה ולמ״ד בחזקת יורשי הבעל אמאי לא תני לה בהדי כתובה ואיכא למימר דלא שוו בטעמייהו [ב] כדפרישית בגמ׳: **ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן.** קשיא לר״י מ״ש דהכא אמר נכסים בחזקתן ומפרש בגמ׳ בחזקת יורשי האשה ואילו בסיפא תנן נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואמאי הוה ליה למימר [ג] כמו התם נכסים בחזקתן דהיינו בחזקת יורשי האם כדפי׳ בגמרא ותירץ דהתי תנא ס״ל ירושת הבעל דרבנן ולכך לא הוי אלא בחזקת יורשי האשה ואפילו ס״ל נמי דאורייתא יש לחלק ולומר כיון דירושת הבעל אינה משום קורבה הוי בחזקת האשה [א] אבל גבי נפל הבית עליו ועל אמו הוו נמי בחזקת הבן משום קורבה מיהו קשה לר׳ אלחנן דהא ר״ע אייתי בסמוך בההיא דנפל הבית עליו ועל אמו ואילו ר״ע אית ליה ירושת הבעל דאורייתא ליעל בפ׳ יש נוחלין (דף קיח:) וגם בפרק שור שנגח ד׳ וה׳ (ב״ק דף מב:) מיהו מלי למימר [ד] בריש דנפל הבית עליו ועל אמו לאו ר״ע קאמר לה והא דקאמר מודה אביי היינו אפי׳ סבירא להו כב״ש אבל מ״מ לא קתני לה בריש ועוד קשה לו לטעם דמחמת קורבה [ה] לה למה יהא יותר בחזקת הבן מבחזקת שאר יורשי האם בשים מחמת קורבה אלו כמו אלו ור״י תירץ דגבי הבעל יש לחשוב יותר בחזקת האשה לפי שכמו שדרך האשה [ו] מתה קודם בעלה כך דרך הבעל למות קודם האשה ולא יירשנה ואין זה פורענות ולכך לא סמכה דעתה כולי האי אבל גבי בן ואם דאם מת לפני האם הוי פורענות [ב] להכי תקינו הכא גבי נפל הבית עליו ועל אמו שיהיו [ז] בחזקתה לפי שהוא עתיד ועומד לירש את אמו יותר ממה שהוא עתיד הבעל לירש את אשתו: **ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן.** קשיא לר״י למ״ד בגמרא בחזקת יורשי הבעל למה ליה טעמא דחזקתן תיפוק ליה שאינם יכולין להיות בחזקת יורשי האשה לפי שהיא צריכה שבועה על כתובתה ואין אדם מוריש שבועה לבניו [ג] כדאמרי רב ושמואל בס״פ כל הנשבעין (שבועות דף מת.) וקי״ל כותייהו ובשלמא לב״ש דאמר יחלוקו [ח] שאני בחזקת יורשי האשה אין להקשות כלום דאין אדם מוריש שבועה לבניו דהא אית להו לב״ש כל העומד לגבות כגבוי דמי והוי כמו שמוחזקין בממון ואז אדם מוריש שבועה לבניו [ד] כדאמרינן בפרק כל הנשבעין (שם:) וגם לר״א [דאמר] בחזקת יורשי האשה ליכא לאקשויי מידי דהא אית ליה בפרק כל הנשבעין (שם.) דאדם מוריש שבועה לבניו ופליג ארב ושמואל אבל ר׳ יוחנן דהכא מסתמא לא פליג ארב ושמואל דהתם ומליגו למימר כגון שפטרה משבועה אבל לא משמע הכי אבל י״ל דהיא הנותנת [ט] משום שהנכסים בחזקת הבעל ואינם בחזקת יורשי האשה לא [י] יוכל להורים שבועה לבניה ולא יטלו יורשי האשה כלום אבל אם היו בחזקת יורשי האשה אז הוה אמרי׳ שיש לה בכל כיון שהיו מוחזקין בממון שבועה כזו יכולה להורים לבניה כממון ולא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו דהא לב״ש נמי הואיל והיא מוחזקת בממון מטעם דכל העומד לגבות וכו׳ לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אבל ליכא לשנויי כגון שיחד לה קרקע בד׳ מלרנהא דפטורה משבועה כדאמרי׳ בריש אע״פ (כתובות דף נה.) ולא״כ כי מקשה מכמה [ט] (בריתות) בפ׳ כל הנשבעין (שבועות דף מת.) [ט] ופריך נמי מברייתא דמוקי [כ] כב״ש לישני ליה כגון שיחד לה קרקע בד׳ מלרנהא מ״ר וכשם הר״ר שמשון מ״כ שמעתי דלא שייך הכא טעמא דאין אדם מוריש שבועה לבניו דהא אין לטעונה אבא משום דחיישינן דלמא מתפיס לה לרבי והיינו כגון שהלך למ״ה דאז מתפיס לה לרבי אבל גבי נפל עליו כו׳ שהוא לפתע פתאום ליכא למיחש להתפסת לרבי ואין נראה לר״י כי למה אין לחוש שתפסה מחיים כדאמרי׳ באלמנה נזונית (כתובות לו. ושם) [ט] אלמנה שתפסה מטלטלין למזונותיה מה שתפסה תפסה ואמרינן דהיינו למזונותיה אבל לכתובה מפקינן מינה ומיירי כגון שתפסה מחיים דאמרי׳ בפרק הכותב (שם פה.) [ט] התפיסה לאחר מיתה לאו כלום היא ולמה אין לנו לחוש לתפיסה מחיים ואמרינן נמי בהשולח (גיטין ד׳ לה. ושם) [ט] רב לא מגביה כתובה לארמלתא דחיים לגרי: **נכסים בחזקתן.** ביבמות פרק החולץ (דף לח.) ובכתובות פרק האשה שנפלו (דף פ: ושם) [מ] מתה מה יעשו בכתובה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה ב״ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב״ה אומרים נכסים בחזקתן ופי׳ רש״י כי היכי דפליגי הכא אמורלאי בגמרא [ה] הוו פליגי התם ובחזקתן היינו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואין נראה לר״ת דלא דמיא כלל מתני׳ דהתם להך דהכא דהא התם לא פליגי ב״ש אלא מנכסי מלוג ולא אכתובה כדדייק התם בגמרא מדקתני יורשי הבעל עם יורשי האב א״כ יורשי האב ודאי [ו] דהיינו בנכסי מלוג אבל בכתובה ב״ש מודו לב״ה ואילו הכא פליגי ב״ש אפי׳ בכתובה מדקתני יחלוקו סתמא ולא קתני עם יורשי האב כי התם והיינו טעמא דלא דמיא כלל להכא להתם [ס] דבהא ודאי אין כח ליורשי הבעל דהא מיד כשמת הויא לה כמו שגבתה כבר כתובתה והויא לה ספק דאימור מתה ראשונה ולכך יחלוקו אבל התם כשמת הבעל קם היכם תחתיו וחזקוקה לו [ז] ולא הויא כמי שגבתה כתובתה דעד אחר חלילה אין לה כלום ולהכי יש להו כח ליורשי הבעל ומודו כולי עלמא שהנכסים שלו בחזקת יורשי הבעל דלא פליגי אלא בנכסי מלוג אבל בכתובה ובנכסי אלמן ברזל לא שלא נתנה כתובתה לגבות מחיים אבל הכא אית להו דיחלוקו מטעם דשטר העומד לגבות כגבוי דמי ולכך אין לחלק בין נכסי אלמן ברזל לכתובה ועוד אמר רע״כ לא פליגי התם בחזקת מי כי הכא דא״כ תקשה לך למ״ד הכא בחזקת יורשי האשה א״כ התם נמי הוו נכסי אלמן ברזל יותר בחזקת יורשי האשה לב״ש דלא פליגי בהא ונכסי מלוג יחלוקו א״כ הוו נכסי אלמן ברזל יותר בחזקת האשה מנכסי מלוג ואלדרבה יותר הם בחזקת הבעל מנכסי מלוג כדתנן ביבמות ריש פרק אלמנה לכהן גדול (דף סו.) עבדי אלמן ברזל יאכלו בתרומה עבדי נכסי מלוג לא יאכלו בתרומה אלמא מוחזקין יותר נכסי אלמן ברזל בחזקת הבעל מנכסי מלוג [ח] א״כ היכי מצי למימר דבשל מלוג יחלוקו יורשי הבעל ובשל אלמן ברזל יהיו כולם לגמרי בחזקת יורשי האשה וליכא לאקשויי למאי [דפרישית] (פ) דהתם הוו נכסים בחזקת יורשי הבעל אמאי לא עדיף ותני להו נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל וכן למ״ד בגמ׳ נכסים בחזקת יורשי הבעל אמאי לא עדיף ותני נכסים (ע) וכתובת אשה בחזקת יורשי הבעל דליכא למימר דלא שווינהו בטעמייהו דנכסי אלמן ברזל אינם כל כך בחזקת יורשי הבעל כמו כתובה לפי שנכסי אלמן ברזל הביאה מביתה אבל כתובה מנה ומאתים הוא ותוספת כל״ל אינה זקוקה לינם הכתובה בחזקת יורשי הבעל [ט] ולמ״ד (פ) בחזקת יורשי האשה בגמרא לא שייך הכא למימר דלא שוו לגמרי בטעמייהו דאלו בחזקת הבעל יותר ואלו בחזקת האשה כדפרי׳ לעיל בסמוך. מ״ר: [ו] **נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודין שיחלוקו.** שאלו לרבינו שמואל למה יחלוקו הוה לן למימר שיורשי האם הם ודאי בחלקו האחד [ל] שיש לה בנים אחרים [ז] והבן זה הוא ספק כי שמת מת קודם אמו [א] והוה ליה ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי כדאמר ביבמות פרק החולץ (ד׳ לח. ושם) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא בא ספק ואמר ההוא גברא בר מיתמא ופגלא דידיה ויבם אמר אם ברא דידי ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ופירש רש״י שם דלהכי קרו ליה ליבם ודאי לפי שהוא ודאי בפגלא אחד יש להיות ודאי בכל הנכסים וא״כ ה״ג אמאי לא אמרינן הכי ותירץ רבינו שמואל דהכא מיירי שאין לה לאם בנים אחרים אלא יורשי האם היינו אחיה שאם [ז] מת הבן אחריה אין להם כלום ולכך הם ספקות אלו כמו אלו ואין נראה לר״י ולר״ת ולריב״ם דהא אפי׳ יש לה בנים אין לנו לחשוב זה [ח] ספק ודאי מדקאמר לקמן (ד׳ קנט:) גבי נפל הבית עליו ועל אביה ואיתיה עליו כתובת אשה ובעל חוב כו׳ אמאי לאו יורשי האב [ט] כו׳ ופירש רבינו שמואל בני מורישיו אחי יורשי האב אחי הבן אלמא אע״ג דיש בנים אחרים לאב לא הוי אמרי׳ [מ] ספק ודאי שאין לנו לחושבן ודאי בכל הנכסים לפי שהוא ודאי בחלק אחד ועוד קשה לרבי מדתנן בפ״ק דב״מ (דף ב.) זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי מי שאמר חציה שלי ישבע שאין לו פחות [מרביע ויטלנו וזה ישבע שאין לו פחות מג׳ רביעים] ויטלנו אמאי לא הוי הכל שלו כיון שהוא ודאי וזה החצי [ב] יטול הכל דהוי ספק וודאי ואין ספק כו׳ ועוד קשה לר״י מדאמר לעיל פרק בית כור (דף קז.) שני אחין שחלקו

יחלוקו: נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים האשה מתה ראשון. ואין לה כתובה דהבעל יורש אשתו וממונא בחזקת בעל קאי. ויורשי האשה אחיה אומרים הבעל מת ראשון. ב״ש אומרים יחלוקו בין עיקר הכתובה מאתים או מנה ובין התוספת דהיינו נכסי צאן ברזל שקבל עליו באחריות ובין הנכסים הנכנסים והיוצאין עמה כגון נכסי מלוג הכל יחלוקו שמוטל בספק הוא אם הוא יורש או היא: וב״ה אומרים נכסים בחזקתן. כלומר העמד הנכסים על מי שהיה מחזיק בהן העיקר ח) כתובה מאתים או מנה ותוספת בחזקת יורשי וכו׳.

מנה וכתובה דהיינו תוספת בחזקת הבעל קיימי קודם דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים: ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב בנכסי מלוג שלה שהבעל לא קבלן באחריותו:

מסורת הש״ס

א) ל״ל דאשונה, ב) רש״ל מוחק זה, ג) ל״ל שממונן, ד) נ״ל ליתן להם הלכך מספק לא תוציאם ממחזקת כו׳. יעב״ץ], ה) ל״ל משניות, ו) שיך לע״ב, ז) גי׳ רש״ל מתה האם אחיה אין,

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה ובית כו׳ ופריך נמי מברייתא דמוקי בב״ש לישני ליה כגון שייחד. תמוה לי דהא בהך בריימתא קתני שהאב נותה בשבועה. הרי דמיירי במקום שלריך שבועה ומוכח למיירי בלא ייחד ולע״ג: **בא״ד** אלמנה שתפסה. לא זכיתי להבין דלמאלי לריכים להקדמה זו ולף אם היה מהני תפיסה מחיים מ״מ איתוח שמא תפסה ומהני בשמא תפיסתה ונפרעה בזה ומאה לפרוע עתה בחנם ולע״ג: **בא״ד** רב לא מנבי. מחוסר ביאור מה לאיים מהתם לחשש דתפסה מחיים:

הגהות הב״ח

(א) במשנה יורשי האשה: (ב) תוס׳ ד״ה נפל וכו׳ ועל אשתו וכו׳ בטעמייהו כדאפרש בסמוך: (ג) ד״ה ובית הלל וכו׳ הוה ליה למימר נמי התם: (ד) **בא״ד** מיהו מלי למימר דרישא: (ה) **בא״ד** לטעם דמחמת קורבה למה לי״ל ותיבת לה נמחק: (ו) **בא״ד** שדרך האשה שתמות קודם וכו׳ הוי פורענות. נ״ב הכי איתא ר״פ ר״ר: (ז) **בא״ד** בחזקתו לפי שהוא עתיד: (ח) ד״ה ובית הלל וכו׳ שהחזאי בחזקת יורשי האשה אין להקשות כלום מההיא דאין אדם: (ט) **בא״ד** אבל ר״ל דהיא הנותנת דמשום. נ״ב תימה לפי דעת התוס׳ ח״ב גרים לקים משום כר קפדא דיחלוקו קשה מהסיק דאין אדם מוריש שבועה לבניו דמסתמא לא פליג ארב ושמואל וכמו שכתבו התוס׳ אליבא דר׳ יוחנן ועוד דהא אמר ר״ל כרים לקים משום בר קפדא דיחלוקו וקי״ל כרב ושמואל דאין אדם מוריש כו׳ וא״כ קשיא הלכתא אהלכתא ולפי׳ הר׳ שמעון אחי שפיר: (י) **בא״ד** לא תוכל להורים שבועה וכו׳ הוה אמרינן שיש להם הכל דהא כיון וכו׳ יכולה להורים לבניה דהא לבית שמאי נמי הואיל והיא מוחזקת בממון לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אבל ליכא לשנויי: (כ) **בא״ד** ופריך נמי מברייתא דמוקי לה כב״ש. נ״ב כלומר אמאי דחיק נפשיה לשנויי בכמה גווני ולבסוף משני נמי על בריימתא אחת הא מני ב״ש היא דאמר שטר העומד לגבות כו׳ ליכא לשנויי דחיק בדחק דלא נתנה שייחד כו׳ אלא כגון שייחד כו׳ ולא בע״כ דלא נתנה כלל לשנויי כגון שייחד כו׳: (ל) **בא״ד** דתפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא וכו׳ לא מגבי כתובה: (מ) ד״ה נכסים וכו׳ האשה שנפלו שנינו מתה מה יעשו בכתובתה: (נ) **בא״ד** דהכא ודאי אין לה כח וכו׳ מיד כשמת הבעל הויא לה: (ס) **בא״ד** למאי דפריש התם אי הוו: (ע) **בא״ד** נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל דליכא למימר דלא שוו בטעמייהו דנכסי אלמן ברזל אינם כל כך בחזקת יורשי הבעל דמיהו לא שוו לגמרי בטעמייהו דאלו בחזקת הבעל יותר ואלו בחזקת האשה כדפרי׳ לעיל בסמוך. מ״ר: (פ) **בא״ד** בחזקת יורשי האשה בגמרא לא שייך הכא למימר דלא שוו לגמרי בטעמייהו דאלו בחזקת הבעל יותר ואלו בחזקת האשה כדפרי׳ לעיל בסמוך: (ל) **בא״ד** לפי שהוא ודאי בפגלא אחד יש להיות ודאי בכל הנכסים וא״כ ה״ג אמאי לא אמרינן הכי ותירץ רבינו שמואל דהכא מיירי שאין לה לאם בנים אחרים אלא יורשי האם היינו אחיה שאם (מ) מת הבן אחריה אין להם כלום ולכך הם ספקות אלו כמו אלו ואין נראה לר״י ולר״ת ולריב״ם דהא אפי׳ יש לה בנים אין לנו לחשוב זה (נ) ספק ודאי מדקאמר לקמן (ד׳ קנט:) גבי נפל הבית עליו ועל אביה ואיתיה עליו כתובת אשה ובעל חוב כו׳ אמאי לאו יורשי האב (ס) כו׳ ופירש רבינו שמואל בני מורישיו אחי יורשי האב אחי הבן אלמא אע״ג דיש בנים אחרים לאב לא הוי אמרי׳ (ע) ספק ודאי שאין לנו לחושבן ודאי בכל הנכסים לפי שהוא ודאי בחלק אחד ועוד קשה לרבי מדתנן בפ״ק דב״מ (דף ב.) זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי מי שאמר חציה שלי ישבע שאין לו פחות [מרביע ויטלנו וזה ישבע שאין לו פחות מג׳ רביעים] ויטלנו אמאי לא הוי הכל שלו כיון שהוא ודאי וזה החצי [ב] יטול הכל דהוי ספק וודאי ואין ספק כו׳ ועוד קשה לר״י מדאמר לעיל פרק בית כור (דף קז.) שני אחין שחלקו דלפי שהוא ודאי: (ק) **בא״ד** לחשוב זה הספק ודאי כדקאמר לעיל גבי נפל. נ״ב זהו לפי גירסת ר״ח ור״ת דסוגיא זו קטועה לעיל: (ר) **בא״ד** מאי לאו יורשי האב בני דמסיק מאי יורשי האב אחיו ופירש רבינו שמואל אחי הבן אלמא כל״ל ותיבות בני מורישיו אחי יורשי האב נמחק: (ש) **בא״ד** לא הוה אמרינן דהוי ספק:

עין משפט נר מצוה

קם א מיי׳ פ״ה מהל׳ נחלות הל׳ ו סמג עשין לו טוש״ע חו״מ סי׳ ל סעיף ו:

מוסף תוספות

א. משום שהיורשין באין לירש אותה מחמת הבעל הם באים ולא מחמתה ונכסים שלה היו ובחזקת הבאים מכחה הם עומדין לפיכך הם של יורשי אשה. ממנ״ן בגמלמות. ב. לפיכך לא החזיקום בחזקת האם. יבמות לח. תוד״ה וכ״ה. ג. לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה זו שנתחייב אביהם. רש״י שבועות מח. ד. ואע״ג דתקון רבנן שלא יפרע אלא בשבועה ממון גמור הוא להוריש לבניו. רש״י שבועות מח: ה. פי׳ ב״ה דקאמרי נכסים בחזקתן דהיינו נכסי צאן ברזל בחזקת מי ר׳ אלעזר אומר בחזקת יורשי האשה ר׳ יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל ור״ל אמר יחלוקו. יבמות לח. תוד״ה וכ״ה. ו. [ד]מדקתני יחלקו יורשי בעל עם יורשי האב אלמא יורשי האב עיקר. תוס׳ יבמים יומא פה: ז. דהיכם כבר היה מוחזק בנכסים קודם מיתתה משעת מיתת אחיו שהוא יורש. תוספות פ: תוד״ה נכסים. ח. אפי׳ למ״ד קנין פירות כקנין הגוף דמי לא חשיב בהכי (נכסי מלוג) קנין כספו כיון שאין הגוף שלו. יבמות סו. תוד״ה אלמנה. ט. [ד]השתא דקאמר נכסים בחזקתן הרי הוא כמפרש הטעם כי זו היא חזקה הראויה להם, דהיינו נכסי צאן ברזל חזקת הבעל משום דאם פחתו פותחו לו ואם הותירו הותירו לו וגם היה יכול למכרן אבל גבי כתובה הטעם פשוט למה הן בחזקת יורשי הבעל ולא הוצרך לומר בה נכסים בחזקתן. שיטה מקובלת בשם תוס׳ הרא״ש. י. ואפי׳ מתה האם ראשונה. ריטב״א יבמות לח. יא. יורשי הבן דהיינו אחין מאביו ספק כי אם מתה האם אחרונה אין להם כלום שאין הבן יורש אמו בקבר. שם. יב. מחמת הודאת חבירו. שם.

רבינו גרשום

וחזר ולוה ושוב קנה ומכר דהרי השבח שהשביח לוקח דמי כאילו השביחו לוה ומכרו ללוקח שברשות המלוה השביחו שהיתה משועבדת לו. וקתני כשהוא גובה הלוקח מן המוכר גובה הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין דמשמע דכל השבח יגבה ממנו ואם איתא דהיכא מהוכר לתרוייהו מלוין יחלוקו אי הכי אמאי גובה הלוקח השבח כולו מוכר חצי שבח בלבד היה לו לגבות ממנו דהאי שבח שהשביח לוקח דמי כמו שהשביחו מוכר ומכרו ללוקח והיינו דאיקני דמכר. ולוקח גופיה כמלוה הוא דהא כתב לו דאיקנו ולמלוה נמי כתב לו דאיקנו דהאי שבח מכר הוא ואם איתא דיחלוקו אמאי טורף האי בעל חוב השבח כולו חציו בלבד היה לו לטרוף מן השבח והלוקח דכמלוה הוא היה לו לתפוש נמי חצי מן השבח לעצמו וחצי האחר שטרף לו בע״ח היה לו לגבות מן המוכר ולא יותר. ומשני מאי גובה נמי חצי כולו ולעולם

קנח: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

עין משפט נר מצוה

קסא א מיי׳ פ״ה מהל׳ נחלות הל׳ ו׳ סמג עשין לו טוש״ע אה״ע סי׳ ל״ ס״ק ו׳:

קסב ב ג מיי׳ שם וסמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רפ סעיף י׳:

מוסף תוספות

א. זה המוחזק. יבמות נ״ח. תוד״ה טו׳. ב. דאטו מפני שהוא ודאי במקצת הנכסים יהא ודאי בכולן. שם. ג. (דהתם) [דהכא] כל אחד ואחד הוא יודע מאיזה כח הוא תובע וכי הוא הראוי ליירש למי שהוא תובע מכחו, כי אלו באים ליירש הבן ואלו באים ליירש האם ואין הספק אלא על הנכסים אם הם של בן או של אם וכיון שכך סבר ת״ק דהו״ל ממון המוטל בספק וחולקים ור״ע אומר שהנכסים בחזקתם של בני האם מפני שהוחזקה נחלה באותו השבט. ריטב״א יבמות נ״ח. ד. [דקאמר] מודה אני בזה, אע״פ שאני משל ב״ש ואומר בשאר הנפילות יחלוקו, בזו אני מודה לב״ה שהנכסים בחזקתן. רש״י ב״מ נ״ז: ה. ואם היה מתלמידי ב״ש לא היה הלכה כמותו, כי היכי דאמרינן ר׳ אליעזר שמותי ואין הלכה כמותו ומפרש בירושלמי שמותי שהיה מתלמידי ב״ש, ואע״ג דר׳ עקיבא היה מתלמידי ר׳ אליעזר גם היה מתלמידי ר׳ יהושע שהיה מתלמידי ב״ה דחשיב ליה במסכת אבות בהדי חמשה תלמידים שהיה לו לר׳ יוחנן בן זכאי, וחניא בסוף פ׳ הישן שמונים תלמידים היה לו להלל הזקן קטן שבכולם ר׳ יוחנן בן זכאי, והא דאמרינן ר׳ אליעזר שמותי הוא שהיה נוטה אחר ב״ש בכל דבריהם. תוס׳ סמ״ק ב״מ נ״ז: ו. [ועוד] דאמרינן סתם מתני׳ ר׳ מאיר וכולהו אליבא דר׳ עקיבא... מוכח דלאו מתלמידי ב״ש הוה דא״כ הוו כולהו דלא כהלכתא דב״ש במקום ב״ה אינה משנה. שם. ז. דלאו בידה בינהו ועוד אם פחתו או הותירו הכל לבעל. מיושי סר״ן. ח. ואם בא למכור אינו מכור. מיושי סר״ן.

רבינו גרשום

בחזקת מי. אמרי ב״ה דהיינו צאן ברזל מה שהכניסה לו בכתובה דקבל עליו הבעל באחריות: ט) אמר ר׳ אילא בחזקת יורשי הבעל הואיל דבאחריות הבעל קיימי: ור׳ זירא אמר בחזקת יורשי האשה. הואיל והיא הכניסתן לו: אמר ר׳ זירא אוירא דארצא דישראל מחכים. כלומר מאחר שעליתי לארץ ישראל הבנתי בדעתי שכן הוא עיקר כדאמר ר׳ אילא בחזקת יורשי הבעל: וטעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט. של בעל כלומר מאחר שהיא הכניסתן לו והוא קבל עליו אחריותן דמי כמו שלו הן הנכסים שאם נאבדו עליו לפורעו הרי הן חשובין כמו משבט אביו היו שעליו אחריותן: נפל הבית עליו ועל אמו. יורשי הבן כגון אחין מן האב אומרים האם מתה ראשונה ואחר כך הבן ונפלו הנכסים ביד הבן והרי אנו יורשים. ויורשי האם אומרים הבן מת ראשון ולא באו נכסים לידו והרי אנו יורשין של אם: אלו ואלו. ב״ש וב״ה: מודים שיחלוקו. הואיל דהללו באין בכח יורשה והללו באין בכח יורשה. אבל התם הללו באין לירש ולהללו בעל חוב וכתובת אשה באין בתורת חוב פליגי בה דנכסים בחזקתן: אמר ר׳ עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן שאין כאן אלא ממון אחד בלבד ולא בעלי חוב: בחזקת מי. ר׳ אלעזר

מסורת הש״ס

ט) ב״מ דף נ״ז: ע״ש [נקמן קנט:]. ב) [נע״ מוס׳ לקמן קנט. ד״ה אלא מי קשיא], ג) [רש״ש מס״ז], ד) [ומוקי לממניתן יורש אחוה. רש״ל], ה) רש״ל.

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בחזקת מי ר׳ אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה רבי יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל ורבי שמעון: (ב) שם במשנה על החלוקין: (ג) גמ׳ בשיטתיה דרבי אילא אמר רבי זירא דא״ל ותיבות קס רבה בשיטתיה דרבי זירא ממתן: (ד) רשב״ם ד״ה נפל וכו׳ כגון אמיה מתביה לבן אומרים הבן: (ה) ד״ה אלו ואלו וכו׳ מכח מי הן בחין. נ״ב כלומר לאפוקי ספק ומני יבם דמ׳ המולך ע״ש: (ו) ד״ה בחזקת יורשי האם כדפריש אביי הואיל: (ז) ד״ה וטעמא מאי הדר: (ח) ד״ה אלא מי איתמר וכו׳ הלאו לו לירש וכו׳ ומוקי לממניתן יורשי האב אחי דהיא: (ט) תוס׳ ד״ה (בע״מ) נפל כו׳ של אחד מהם כו׳ אמר (רבא) [כ״ב אמרי] כל״ל ותיבת כי נמתק: (י) בא״ד אלא בחזקת אם לאו פירוש דאי כיורשים וכו׳ אי כלקוחות אלא בחזקת הוא מן לא יכולו: (כ) ד״ה אמר וכו׳ מאי נמת לחלק עלינו את השוין דאמר בן עזאי אלא כיון דב״ש דאמר בן עזאי תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה דקאמר ליה שבאת שלחו מתם בן שלוה בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות לוה מאי מפיק ועוד לקוחות מאי עבידתיה אלא (ג) אי איתמר הכי איתמר

שחלקו ובא בע״ח ונטל חלקו של אחד מהם כו׳ (ט) כי אמר רב אסי נוטל רביע בקרקע ורביע במעות ומסיק דמספקא ליה אי הוו כלקוחות אלא בחזריות (י) פי׳ דאי כיורשים הוו אז יחזרו על האחין אי כלקוחות (כ) [אלא] בחזריות הוו אז [לא] יחזרו על האחין ולכך נוטלין רביע ואמאי נוטלו הא הוו להם אחיהם (א) ודאי בפלגא והם ספק בחלקם ואין ספק מוציא מידי ודאי ועי״ק דהלכתא בלא טעמא הוא שבשביל שהוא ודאי בחלק זה יהא ודאי בחלק אחר (ב) ע״כ נראה לר״י כמו שמיכן ריב״א דהכא מיירי שפיר שיש לה בנים אחרים לאם והא דקרי ליבם ודאי לפי שהוא יורש הסבא ודאי אבל הספק אינו יורש ודאי הסבא אבל הכא הוי אלו ספק כמו אלו בחלק המגיע לבן ולא שייך כאן כלל ספק וודאי (ג) **אמר ר״ע מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן.** אין לפרש כמו שפירש״י בב״מ פרק המפקיד (דף נ״ז: ושם) דר״ע שמותי הוה מתלמידי ב״ש (ד) דהא הלכה כמותו מתביה ו״ וגם בפ״ק דיבמות (דף מ״ח.) פליג ר״ע בגרת הבא על בית שמאי (ו) ועוד מאי נאמר (ה) לנו לחלק את השוין הלא כיון דב״ש מודו בהא דנכסים בחזקתם כ״ש ב״ה ע״כ נראה לפרש מודה אני בזה למאן דמפרש בגמרא בחזקת יורשי האם הוו מודה אני בזה אע״ג דס״ל כבית הלל דכתובה הוי בחזקת יורשי הבעל אלו הוי בחזקת האם ולמאן דאמר בחזקת יורשי הבן הוי מודה אני בזה אע״ג דנכסי מלוג הוו בחזקת יורשי האשה הכא מודינא דהוו בחזקת יורשי הבן:

הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט. וא״ת בנפל הבית עליו ועל אמו אמאי לא אמר בחזקת יורשי האשה מהאי טעמא וי״ל כיון דהכניסתם לו (ז) אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו הוי כמוחזק ולמ״ד בחזקת יורשי האשה סובר כיון דמטלא כשמלא וגם הכניסתם לו (ח) הוו (ט) בחזקתן. מ״ר:

לוה מאי מפיק. הלא לא לקחו מאביו כלום ואינם בחזקתן: ולימרו

גמ׳ בחזקת מי ר׳ (א) יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל ור׳ אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה ור׳ שמעון בן לקיש משום בר קפרא אמר יחלוקו וכן תני בר קפרא (ב) הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו: מתני׳ (ג) נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודין שיחלוקו אמר ר״ע (ד) מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן אמר לו בן עזאי על (ה) חלוקין אנו מצטערין אלא שבאת לחלק עלינו את השוין: גמ׳ בחזקת מי ר׳ אילא אמר (ו) בחזקת יורשי האם ר׳ זירא אמר בחזקת יורשי הבן כי סליק רבי זירא קם בשיטתיה דרבי אילא (ז) קם רבה בשיטתיה דרבי זירא אמר רבי זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים וטעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט: אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטערין וכו׳: אמר ר׳ שמלאי עדא אמרה בן עזאי תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה דקאמר ליה שבאת שלחו מתם בן שלוה בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות לוה מאי מפיק ועוד לקוחות מאי עבידתיה אלא (ח) אי איתמר הכי איתמר

גמ׳ בחזקת מי. הנכסים דקאמרי בית הלל נכסים בחזקתן בחזקת מי קאמרי בית הלל: **בחזקת יורשי האשה.** הוא דקאמרי לה דהיא הנעלת ליה מבית אבוה: **בחזקת יורשי הבעל.** שאם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו ויכול היה למוכרן הלכך לא דמי לנכסי מלוג: **יחלוקו.** כדמפרש לקמן הואיל והללו באין לירש הכל והללו באין לירש הכל יחלוקו שהרי לשניהם יש טענת חזקה כדפרישית היא הנעלת ליה מבית אבוה והוא מתון שקיבל אחריות עליו קנאן והרי הן כממונו והאי דאמרי בית הלל נכסים בחזקתן היינו בחזקת שניהן ויחלוקו: **מתני׳ נפל הבית עליו ועל אמו.** כגון שנפל הבית על רחל אשת יעקב באלמנותה ועל יוסף בנה מיעקב ולא היה לה עוד בן מיעקב ולא מאים אחר שעכשיו טענותיהן שוות שיורשי האם כגון אחיה מתביה (ד) אומרים הבן אמו ראשון והיא מתה אחרונה וירשו כל נכסיה ויורשי הבן כגון ראובן בן יעקב מלאה טוען כל הנכסים ואומר רחל מתה תחלה וירש יוסף את כל נכסיה ואח״כ מת הוא וירשנו כל הנכסים: **אלו ואלו מודים שיחלוקו.** דשניהם באין מכח טענת ירושת נכסים שהוחזקה בהן האשה לבדה בחייה באלמנותה בלא בעל ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אביו לעניל [קמ.] דהתם זה בא מכח ירושה וזה בא בטענת שטר חוב וגם נפל הבית עליו ועל אמו יש שם נכסים שמוחזק בהן בעלה ויש שם נכסים שמוחזקת האשה בחזקת אביה אבל הכא כל הנכסים הוחזקה בהן וקנאתן לאחר מות בעלה ואבד כח בעלה וחזותו מהן וכיון שניהן באין בחזקת ירושה ותובע כל אחד כל הנכסים הוו ספק וספק וחולקין הלכך לא מיתוקמא אלא כגון שלא נשאר לרחל שום זרע. אבל אם יש לה עוד בן כגון שיש לה שני בנים לרחל יוסף מיעקב ובנימין בנה מאיש אחר שהוא אחי יוסף מאמו וראובן בן יעקב מלאה אומר רחל מתה תחלה וירש יוסף חצי נכסיה ואתה אחי ואחר כך מת יוסף וירשתי חלקו ובנימין אומר לא כי אלא יוסף מת תחלה ואחר כך מתה אמי וירשתי כל נכסי׳ על זאת נשאלתי מרבותי שבלותי״ר ותשובותיי להם בסוף הפרק לרופות ובמונות ואומר אני שאין לראובן כאן כלום משום דהוי בנימין יורש ודאי בתקנת ראובן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי שכל מקום ששנים באים מכח ירושה ויודעין לטעון (ט) מכח מי הן באין לירש וכל אחד תובע כל הנכסים יחלוקו דהוי ספק וספק וחולקין כגון במתני׳ שנפל הבית עליו ועל אמו ואין לרחל עוד בן אחר אלא זה המת בלבד וכל היכא שהאחד תובע את הכל והאחד תובע החצי הנה זה שתובע הכל קרוי ודאי הואיל והוי ודאי בתקנת ולידך ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. והנני מביא ראיה מן השמועות הפסוקות בפרק החולץ (יבמות דף לה.) דתנן ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון יוליד והולד כשר וחייבין עליו (ב) אשה תלוי ואמרינן בגמרא (שם דף לח.) ספק ויבם שבאו לחלוץ בנכסי סבא שהוא אביו של יבם ספק אמר אנא בר מיתנא אנא ופלגא דידי ויבם אמר ליה את ברא דידי את ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק הוי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי מינה שמעינן דכ״מ שהאחד יורש בתקנת והשני ספק אם יש לו חלק בנכסים או לא דודאי יורש את הכל הלכך מתני׳ דנפל הבית עליו ועל אמו דאמרי׳ יחלוקו לא מתוקמא אלא כגון שאין לאם בן אחר אלא זה המת שעכשיו טענותיהן שוות שיורשי האם תובעין כל הנכסים ויורשי הבן תובעין כל הנכסים הוו להו ספק וספק וחולקין דומיא דסבא ויבם בנכסי ספק או סבא וספק בנכסי יבם שחולקין כדאמרינן בהחולץ אבל אם יש לה בן שני קיים יזכה בכל הנכסים דהוי איהו ודאי בתקנת ויורשי הבן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: **אמר ר״ע מודה אני בזו.** משום דנקט תנא קמא לישנא דמודים אמר איהו נמי מודה אני כלומר ואני מודה וחולק עליך דלדברי ב״ה נמי אמרינן הכא נכסים בחזקתם. ובגמרא מפרש בחזקת מי וטעמא נמי מפרש: **אמר ליה בן עזאי על חלוקין [וכו׳].** דבית שמאי (ודבית) הלל לעניל [קמ. קנט.] אנו מצטערין על שלא הושוו לדעת אחת ואתה באתה לחלוק ולומר חולקין היו בית שמאי ובית הלל במה שחבריך אומרים שהן שוין: **גמ׳ בחזקת מי.** אדר׳ עקיבא קאי: **בחזקת יורשי האם.** (ו) כדמפרש לקמיה הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט שכל ימי חיי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממונה בחזקתה והרי היא משבט אביה ואפילו כתובתה ותוספתה שגבתה מבעלה משבאו לידה הרי הן בחזקת שבט אביה שהיא מתייחסת אחר שבט אביה: **בחזקת יורשי הבן.** דמשמת בעלה היה בן ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה מלד האב: **קס רבה בשיטתיה דרבי זירא** לא גרסינן ליה ובפר״ח נמי לא גרס ליה: **אמר ר׳ זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים.** שמשעליתי לא״י נתתי את לבי ללמוד משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דבריהם: (ז) **מאי טעמא.** הדר ביה ר׳ זירא: **באותו השבט.** של אם: יש גורסין כאן **בעו מיניה מרב אשי מהו שיירש כו׳.** ולקמיה [קנט:] מפרשינן לה: **עדא אמרה.** זאת אומרת. עדא כמו הדא: **תלמיד חבר.** פשיטא לן דמתחלה היה תלמידו והדא אמרה לדבסוף היה חבירו דקאמר ליה שבאת ולא קאמר שבא רבינו: **שלחו מתם בן שלוה כו׳.** משבשתא היא ולקמן [קנט.] מתרץ לה. ומשום דבמסקנא דייק לה ממתניתין דנפל הבית עליו ועל אביו [לעיל קמ.] נקט ליה הכא. וגרלאית גירסת רבינו חננאל דגרס לה מקמי נפל הבית עליו ועל אשתו דהא על משנת נפל עליו ועל אביו הוקבעה בגמרא דמינה מייתי לה ראיה להך מילתא: ומתמה גמרא **לוה מאי מפיק.** וכי בשביל שלוה ממון בחיי אביו יוליא מיד הלקוחות מה שמכר להן אביו או הוא: **אלא אי איתמר הכי איתמר בן שמכר בנכסי אביו כו׳.** כגון ראובן שמכר חלקו הראוי (ח) לירש בנכסי יעקב אביו ומת ראובן בחיי יעקב אביו ואח״כ מת יעקב בא חנוך בן ראובן ומוציא הנכסים שמכר ראובן אביו מנכסי יעקב מיד הלקוחות מפני שהן ראוי ולא באו ליד ראובן מעולם שיזכו בהן לקוחות מכאן וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר כדתנן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף נב.) ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותם ולא היבם כולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק וכן הלכה ולא מיישינן להאי דדחי במסקנא ומוקי למתני׳ ביורשי אמוזה (ד) דהשיא קשיא והשיא פירוקא אינו אלא להקשות על מה שאמר וזו היא שקשה בדיני ממונות ותלמוד מפרק דלא מסייעיה ממתניתין ולעולם קשה בדיני ממונות ומכל מקום אע״פ שקשה בדיני ממונות כן הלכה כדשלחו מתם אשה היא וכן הלכה כמותה אפס דין קשה הוא בלא טעם כדמפרש ואזיל: ולימרו

לפני ר׳ עקיבא להסביר סברא: שלחו מתם בן שלוה בנכסי אביו. כלומר על נכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו ואחר כך מת האב: בנו של בן. מוציא מיד הלקוחות. ומקשי׳ בן שלוה בנו ממאן מפיק. מי היה כאן לוקח. אלא הכי שלחו מתם.

ט) הדברים נראים לענין שרבינו היה גורס מתלוקת דר׳ אילא ור׳ זירא על משנה דנפל הבית עליו ועל אשתו ועי׳ בשמ״ק כאן שכ׳ דעיקר הגירסא הוא כגירסא דידן ואף שרבב״ם ז״ל לא גרס כן ע״ש וגראה שלא״ל דאף דרגמ״ה לא גרס כן וכוון לדברי רבינו כאן.

אומר בחזקת יורשי האם. שברשות האם היו תחלה: ר׳ יוחנן אמר בחזקת יורשי הבן. משום דמה מצינו בכל מקום הבן קודם לשאר יורש אף כאן יורש הבן קודם והרי הן בחזקתן: אמר לו בן עזאי על החלוקים. במקום שחולקין ב״ש וב״ה: אנו מצטערין. דאיכא מחלוקת דלא מצינן למיקם אליבא דהלכתא מפני מחלקותם אלא שבאת לחלוק עלינו את השוין דלא סבירא לך כוותייהו דיחלוקו: אמר ר׳ שמלאי מדקאמר ליה בן עזאי כך לר׳ עקיבא בלשון הטוח ולא אמר ליה בלשון כבוד ש״מ דבן עזאי תלמיד חבר היה של ר׳ עקיבא משום הכי לא חלק לו כבוד כל כך שהלכו שניהן ללמוד תורה לפני ר׳ אליעזר הגדול ולפי שהיה בן עזאי בחור לא היה יכול לסבור סברא כר׳ עקיבא בתלמוד וגמר גמרא והדר הלך בן עזאי

מוסף רש״י

נפל הבית עליו ועל אמו. ואין יודע איזה מת ראשון, ואיו לאמו נכסים מבית אביה, יורשי האם משפחת אביה לירש את הבן, הבן מת ראשון ולא ירש את אמו לאורים אתכם נכסים, אלא הבן מת ראשון ואח״כ מתה אמו ואנו יורשים אותה, ויורשי הבן אומרים האם מתה ראשונה וירשה בנה ואתריה מת הבן ואנו יורשין אותו (ב״מ לז:). **אלו ואלו מודין.** ב״ש וב״ה שנמלקו בנפילות אחרות, שב״ש אומרים יחלוקו וב״ה אומרים נכסים בחזקתן, כאן מודים שיחלוקו (שם). **אמר ר״ע מודה אני בזו.** אע״פ שאני משל ב״ש ואומר בשאר נפילות, בזו אני מודה לב״ה שהנכסים בחזקתן, ופליגי אמוראי בחזקת מי (שם).

רבינו גרשום (המשך)

בחזקת יורשי הבעל. אמר ר׳ אילא בחזקת יורשי הבעל ודאי אמר לו בן עזאי לר׳ עקיבא בלשון הטוח ולא אמר ליה בלשון כבוד ש״מ דבן עזאי תלמיד חבר היה של ר׳ עקיבא משום הכי לא חלק לו כבוד כל כך שהלכו שניהן ללמוד תורה לפני ר׳ אליעזר הגדול ולפי שהיה בן עזאי בחור לא היה יכול לסבור סברא כר׳ עקיבא בתלמוד וגמר גמרא והדר הלך בן עזאי

מסורת הש"ס

ה) גי' רש"ל יכולים לקיים כתב ידו, ג) [תוספתא סנהדרין פ"ב], ג) [מזכן. רש"ן], ד) ל"ל מלוה, ה) [לקמן נ"ב], ו) [פסחים נא.], ז) [שיך לעיל קנח:] וע' רש"ש,

תורה אור השלם

1 תֹּדַת אֶבְתְּיָךְ יְהִיוּ בָּנָיִךְ תְּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים בְּכָל הָאָרֶץ:
תהלים מה יז

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ולימרו כו' ותימה למה לא יוכל להוציא. עי' כתובות דף נא ע"ב תוס' ד"ה דזבנה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחריס יכולין לקיים כתב ידו השתא איהו לא מהימן אחריני מהימני ומאי קושיא: (ב) רשב"ם ד"ה אלא מי קשיא וכו' שהיה מיולא מלריס וחלקו עם אחיו בנכסי חבר ב"ב כבור נוטל ב' חלקים: (ג) ד"ה בחלק וכו' והלא אינו בכור: (ד) ד"ה אלא וכו' שלחו מתם לל"ל ותיכם ליה ממקן: (ה) ד"ה ואמ"כ וכו' אי הוא עלמו: (ו) תוס' ד"ה ולימרו וכו' בנכסים שנפלו לו כחנוא נוסם וכו' ואם אמאי מפקת: (ז) בא"ד לאין בעל חוב טוב. ג"כ כלומר הני לקומות שהוא מוליא מהן אלא דמיס לא הוו אלא כבע"ח: (ח) בא"ד מכח אבוה דאבא קאמי וכו' מלאמר רב נחמן לעיל דף קבה יתומים שנגו קרקע בחוכת אביהן: (ט) בא"ד כמו שנינו לעיל בפרק יש נוחלין וסבירא להו לשלחו מתם דהכא כר' יוחנן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב אלא קנה לוקח מ"מ: (י) ד"ה אלא וכו' ולא גרסי' אלא אי אימתר וכו' שלחו מתם שאלו זו היא:

מוסף תוספות

א. דאפי' לר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל ה"מ כגון נכסים שנופלים בשעה שיש בו כח ליתנם לאחרים אבל גוסס אינו יכול לדבר ואין בו כח ליתן והלכך לא מצי לאקנויינהו מקמי דאתו לידיה דהא אפי' בשעה שבאו לידו אין יכול להקנותן וכ"ש מקודם לכן. רשב"ם לעיל קמ: ב. וזה אינו קשה להם. שיטה מקובלת בשם הרא"ש. ג. [ו]זה הוא שקשה להם שהבן מוציא מידי הלקוחות בחנם ואף הדמים שקבל אביו לא יחזיר, דנהי דהמכר אינו מכר מ"מ הדמים שהוציא יחזיר מתוך אותם הנכסים ואפי' לא הניח אביו אחרים דמקח טעות הוי. שם. ומוציא דקתני הכא פירוש מפקיע, כלומר, מוציא מידי שעבוד. רשב"ם. ד. ומקולי כתובה שנאו כאן כדאמרינן התם לענין שבח. שיטה מקובלת בשם הרא"ש. ה. א"נ י"ל דהא דתני בבכורות אין האשה נוטלת בראוי ה"מ כשנפלה ירושה שהיתה ראויה לבעלה לפני אחיו שלא היה לו לבעלה לפני אחיו שלא היה לו לבעלה בן שיירש ירושתו שנפלה לו מאביו דלא מגבינן לאשה וכן נמי לבעל חוב, אבל היכא שנשאר לבעלה בן יורש שהוא במקום בעלה לא חשבינן ליה ראוי, להפסיד כתובתה דכיון שבאת הירושה ליד בנו חשבינן כאילו באה לידו וכן נמי בעל חוב. שם. ו. דכשהקרקע זו משועבדת לראובן חשבינן ליה כאילו היא בידו דהא אם מכרה או משכנה חוזר ראובן וגובה אותה ולכך משועבדת נמי לבע"ח. קמחי נא. תוד"ה משעבדת. ז. אלא שלא נתקיים בב"ד עד עכשיו. רטע"ן. ח. [פר'] שראו שטר כתובה. רש"י ט. [ד]לא משום חשש שיעיד שקר מפני אהבתו (גבי היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו) ותדע שהרי אף לחוב פסול עליו, והילכך לא חיישינן שמא חתם אותו בשקר אחר שנעשה חותנו. רטע"ן. אבל היה יודע לו עדות עד שלא נעשה גזלן ונעשה גזלן אפי' אחרים אין מעידין על כתב יד אלא א"כ הוחזק כתב ידו בב"ד כלומר שראו שטר זה בחתימה זו קודם שנעשה גזלן, הא לאו הכי חיישינן שמא כתבו השתא והקדים זמנו, כיון דפסוליה דגזלן משום דלא מהימן הוא. מיוסי הר"ן. י. אבל הירושה בנכסי אביו מחמת אביו היא באה לו ואע"פ שכבר מת בחיי אביו, ולא משום אבי אביו, וכיון שכן זו היא קשה בדיני ממונות. שיטה מקובלת בשם הרא"ש.

ולימרו ליה אבוך זבין ואת אמאי מפקת. ותימה למה לא יוכל להוציא מיד הלקוחות אפילו למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו כגון שלא מת הבן בחיי האב אלא שנתנו לו דמיס קודם שמת האב אבל כשנפלו לו כשהוא גוסס אמרו לעיל (דף קמח:) דאפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא מהני מידי לקנות בנכסים (ו) כשהוא גוסס[א] ופי' הר"ר יצחק בר' מאיר דודאי המכר אינו מכר[ב] אלא לענין חזרת מעות אייני הכא שבנו מוציא השעבוד שהיה להם ללקוחות מן הדין מהם כי אין להם אפי' שעבוד בקרקע בשביל מעותיהם[ג] ולפי זה צריך לומר דס"ל אדם משעבד דבר שלא בא לעולם דאי לא משעבד מאי מקשי לימרו ליה אבוך זבין ואת מאי מפקת והלא אין אדם משעבד דבר שלא בא לעולם ואע"ג דאמרן לעיל דאיקני קנה והוריש לא משעבד היינו משום דשמואל לטעמיה דאית ליה מלוה על פה אינו גובה מן היורשין אבל לדידן דאית לן גובה מן היורשין הויא כמו[ד] (מלוה) ומשעבד אע"פ שלא בא לעולם ואם תאמר אכתי מאי פריך ולימרו ליה אבוך זבין ואת אמאי מפקת דלמא היינו טעמא משום (ז) דאין בעל חוב גוטל בראוי כמו כתובת אשה דתנן בבכורות פרק יש בכור (דף נב.) דאינה נוטלת בראוי ושמא יש לומר דוקא כתובת אשה[ד] אבל בע"מ גוטל בראוי מיהו קשה דא"כ כי קא חשיב בכתובות ריש פרק אע"פ (דף נד: ושם) דתנאי כתובה ככתובה דמי לענין כמה דבריס אמאי לא חשיב נמי לענין ראוי דאינה ככתובה ואיתא בבע"ח אבל אי ליתא בבעל חוב אתי שפיר[ה] אבל אין להביא ראיה מדאמר בסמוך[ו] מאי לאו יורשי האב בעיס מוריתן אחין פירוש בני הבן וקאמר אין בע"מ גוטל לאו היינו משום דאינו גוטל בראוי אלא טעמא משום דאמרי מכח[ח] דאבי אבא קאמי אבל אין להביא ראיה מדאמר ר"נ יתומים שגנבו בחוכת אביהן בע"מ חוזר וגובה אותה מהם אלמא גוטל בראוי שהרי אין זה ראוי אלא משעבדי ליה מדר' נחמן[ו] ! מיהו קשה דהל"ל בן שלוה ולא בן שמכר ולא לימא בנו מוציא מיד הלקוחות ועוד קשה למה יש לו להיות ללקוחות שעבוד על אביו מי עדיף ממלוה על פה דאין לך מלוה על פה גדול מזה על כן נראה לר"י דאלו נכסים כתב האב לבנו מהיום ולאחר מיתה דהיינו גופא מהיום ופירות לאחר מיתה כמו ששנינו לעיל בפרק יש נוחלין (דף קנו.) (ט) מכר האב או הבן בחיי האב וסביראי להו לשלחו מתם דהכא כר' יוחנן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין דלא קנה לוקח מ"מ זו היא שקשה בדיני ממונות דלימרו ליה אבוך זבין כו': (י) **אלא אי קשיא הא קשיא בן שמכר כו'.** ולא גרסי' (י) אי איתמר הכי איתמר שהרי כל הדברים הללו שלחו מתם ומה ששלחו זו היא שקשה בדיני ממונות ולא ידעו על איזה דבר שלחו כו': **כגון שהוחזק כתב ידן בב"ד.** פירש רבינו שמואל שכתוב בו הנפק ואין נראה לר"י דאינך דיינים גופייהו מי לא מצי למיטעי בההוא גברא אי גזלן הוא אי לא שהרי אין חותמין אלא על חתימת העדים ואפי' מה שבשטר אין צריכין הדיינים לקרות אלא ה"פ הוחזק כתב ידו בב"ד שראו ב"ד כתב ידו קודם שנעשה גזלן[ז] דליכא למימר שלאחר כך חתם כמו הוחזק שטר כתובה בשוק דבפ"ב דקדושין (דף נ:)[ח] וכגון הוחיל דאיתחזק בב"ד לא אמרי' בפ' זה בורר (סנהדרין דף לא: ושם ד"ה ויסון) דהיינו שראו ב"ד את השטר כבר וכדפרישית בספ"ק דב"מ (דף יח:): **ואע"פ** שלא **הוחזק כתב ידו בב"ד.** מכאן יש ללמוד שאם היו שנים מעידים ואח"כ נעשו קרובים שאחר מעיד על כתב ידן שמכירין אותו ולא חיישינן שמא היום חתם[ט]: **ההוא** בברכה הוא דכתיב. דלשמועינן קרא שזכה הצדיק לבנים כמותו דכתיב בתריה תשיתמו לשרים בכל הארץ':

איתמר [א]בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות ולימרו ליה אבוך מזבין ואת מפיק ומאי קושיא [ב]דלמא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא דעדא דכתיב [ג]תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ אלא אי קשיא הא קשיא בן בכור שמכר חלק בכורה בחיי אביו ומת בחיי אביו בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות אבוה מזבין איהו מפיק וכי תימא הכא נמי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא אי מכח אבוה דאבא קא אתיא בחלק בכורה מאי עבידתיה ומאי קושיא דלמא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא ובמקום אב קאימנא אלא אי קשיא הא קשיא [ג]היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן ונעשה גזלן הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים [ד]מעידין השתא איהו לא מהימן אחריני מהימני וזו היא שקשה בדיני ממונות מאי קושיא דלמא [ד]כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד אלא אי קשיא הא קשיא היה יודע לו עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה הוא אינו יכול לקיים כתב ידו אבל אחרים יכולין לקיים כתב ידו [ה] ומאי קושיא דלמא הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד אלא אי קשיא הא קשיא [ו]היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידין הוא לא מהימן אחריני מהימני וכי תימא הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד והא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן [ז]אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין ומאי קושיא דלמא גזירת מלך היא דאיהו לא מהימן ואחריני מהימני ולאו משום דמשקר דאי לא תימא הכי משה ואהרן לחותנם משום דלא מהימני הוא אלא גזירת מלך הוא שלא יעידו להם ה"נ [ז]גזירת מלך הוא שלא יעיד על כתב ידו לחותנו אלא לעולם כדאמרינן מעיקרא ודקא קשיא לך תחת אבותיך יהיו בניך ההוא בברכה כתיב ומי מצית אמרת בברכה כתיב אבל איתמר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות ולימרו ליה אבוך זבין ואת אמאי מפקת. [ח]ותימה למה לא יוכל להוציא מיד הלקוחות אפילו למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו כגון שלא מת הבן בחיי האב אלא שנתנו לו דמיס קודם שמת האב אבל כשנפלו לו כשהוא גוסס אמרו לעיל (דף קמח:) דאפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא מהני מידי לקנות בנכסים (ו) כשהוא גוסס[א] ופי' הר"ר יצחק בר' מאיר דודאי המכר אינו מכר[ב] אלא לענין חזרת מעות אייני הכא שבנו מוציא השעבוד שהיה להם ללקוחות מן הדין מהם כי אין להם אפי' שעבוד בקרקע בשביל מעותיהם[ג] ולפי זה צריך לומר דס"ל אדם משעבד דבר שלא בא לעולם דאי לא משעבד מאי מקשי לימרו ליה אבוך זבין ואת מאי מפקת והלא אין אדם משעבד דבר שלא בא לעולם ואע"ג דאמרן לעיל דאיקני קנה והוריש לא משעבד היינו משום דשמואל לטעמיה דאית ליה מלוה על פה אינו גובה מן היורשין אבל לדידן דאית לן גובה מן היורשין הויא כמו[ד] (מלוה) ומשעבד אע"פ שלא בא לעולם ואם תאמר אכתי מאי פריך ולימרו ליה אבוך זבין ואת אמאי מפקת דלמא היינו טעמא משום (ז) דאין בעל חוב גוטל בראוי כמו כתובת אשה דתנן בבכורות פרק יש בכור (דף נב.) דאינה נוטלת בראוי ושמא יש לומר דוקא כתובת אשה[ד] אבל בע"מ גוטל בראוי מיהו קשה דא"כ כי קא חשיב בכתובות ריש פרק אע"פ (דף נד: ושם) דתנאי כתובה ככתובה דמי לענין כמה דבריס אמאי לא חשיב נמי לענין ראוי דאינה ככתובה ואיתא בבע"ח אבל אי ליתא בבעל חוב אתי שפיר[ה] אבל אין להביא ראיה מדאמר בסמוך[ו] מאי לאו יורשי האב בעיס מוריתן אחין פירוש בני הבן וקאמר אין בע"מ גוטל בראוי אלא טעמא משום דאמרי מכח[ח] דאבי אבא קאמי אבל אין להביא ראיה מדאמר ר"נ יתומים שגנבו בחוכת אביהן בע"מ חוזר וגובה אותה מהם אלמא גוטל בראוי שהרי אין זה ראוי אלא משעבדי ליה מדר' נחמן[ו] ! מיהו קשה דהל"ל בן שלוה ולא בן שמכר ולא לימא בנו מוציא מיד הלקוחות ועוד קשה למה יש לו להיות ללקוחות שעבוד על אביו מי עדיף ממלוה על פה דאין לך מלוה על פה גדול מזה על כן נראה לר"י דאלו נכסים כתב האב לבנו מהיום ולאחר מיתה דהיינו גופא מהיום ופירות לאחר מיתה כמו ששנינו לעיל בפרק יש נוחלין (דף קנו.) (ט) מכר האב או הבן בחיי האב וסביראי להו לשלחו מתם דהכא כר' יוחנן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין דלא קנה לוקח מ"מ זו היא שקשה בדיני ממונות דלימרו ליה אבוך זבין כו': (י) **אלא אי קשיא הא קשיא בן שמכר כו'.** ולא גרסי' (י) אי איתמר הכי איתמר שהרי כל הדברים הללו שלחו מתם ומה ששלחו זו היא שקשה בדיני ממונות ולא ידעו על איזה דבר שלחו כו': **כגון שהוחזק כתב ידן בב"ד.** פירש רבינו שמואל שכתוב בו הנפק ואין נראה לר"י דאינך דיינים גופייהו מי לא מצי למיטעי בההוא גברא אי גזלן הוא אי לא שהרי אין חותמין אלא על חתימת העדים ואפי' מה שבשטר אין צריכין הדיינים לקרות אלא ה"פ הוחזק כתב ידו בב"ד שראו ב"ד כתב ידו קודם שנעשה גזלן[ז] דליכא למימר שלאחר כך חתם כמו הוחזק שטר כתובה בשוק דבפ"ב דקדושין (דף נ:)[ח] וכגון הוחיל דאיתחזק בב"ד לא אמרי' בפ' זה בורר (סנהדרין דף לא: ושם ד"ה ויסון) דהיינו שראו ב"ד את השטר כבר וכדפרישית בספ"ק דב"מ (דף יח:): **ואע"פ** שלא **הוחזק כתב ידו בב"ד.** מכאן יש ללמוד שאם היו שנים מעידים ואח"כ נעשו קרובים שאחר מעיד על כתב ידן שמכירין אותו ולא חיישינן שמא היום חתם[ט]: **ההוא** בברכה הוא דכתיב. דלשמועינן קרא שזכה הצדיק לבנים כמותו דכתיב בתריה תשיתמו לשרים בכל הארץ':

עין משפט נר מצוה

קכג א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ריח סעיף ג:
קכד ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
קכה ג ד מיי' פי"ד מהל' עדות הלכה ה סמג לאוין ריד רמו טוש"ע חו"מ סי' מו סעיף לד [וברב אלפס סנהדרין פ"ג דף רסג.]:
קכו ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף לה:
קכז ז מיי' שם פי"ג הל' טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף י:

רבינו גרשום

בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו ואחר כך מת אביו והחזיק הלוקח כמו שמכר לו הבן. בנו של בן מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה [בדיני ממונות] שדבר תימה הוא: אבוהו מזבין ואיהו אמאי מצי מפיק. מאי קושיא להכי מוציא מיד הלקוחות דמצי למימר כשמכר נכסים הללו לא היה עדיין מוחזק בהן לפי שאביו היה קיים והוא מת קודם לאביו ולא באו נכסים לידו ואנו יורשין מכח אבי אבינו להכי מוציא מיד הלקוחות דאבוה לא מזבין: דמאי דמצי למימר הכי דמכח אבוה דאבא אתינא. דהכי כתיב קרא תחת אבותיך יהיו בניך אלמא דבמקום אבי אביו מצי מפיק דכי היכי דאבי אביו מוציא מיד הלקוחות הכי נמי מוציא הבן: אלא אי קשיא בדיני ממונות הא קשיא. בן שמכר בחלק בכורה בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו דלא הוה מוחזק בנו מוציא כו'. אי מכח אבוה דאבא קא אתי האי בן הבן בחלק בכורה מאי עבידתיה הא אבי אביו לא היה בכור דלירת האי חלק בכורתו: והיינו קשה בדיני ממונות אמאי מוציא מיד הלקוחות. ומאי קושיא כלומר אמאי זו קשה הא מצי למימר מכח אבוה דאב' קא אתינא בכולהו נכסי דאיתו היה יורש את בנו ובמקום אב קא אתינא לירש בכורתו ולתבוע מה שמכר בחלק בכורתו דלא מצי מזבין דראוי הוה ולא מוחזק ומשום הכי מוציא מן הלקוחות: אלא הא קשה בדיני ממונות. איהו גופיה לא מהימן להעיד על כתב יד עצמו ואחריני מהימני על כתב ידו להעיד. ומאי קושיא דלמא אחריני נמי לא מהימני להעיד על כתב ידו. ומאי האי דקאמר אבל אחרים מעידים כגון שהוחזק כתב ידו של שטר זה בבית דין שהעידו אחרים לפני בית דין שזה כתב ידו והללו אומרים יודעים אנו שזה השטר הוחזק בעדים לפני בית דין שזה חתימת של פלוני. או שאמרו יודעים אנו שחתימה כזו הוחזקה לפני ב"ד שהיא של פלוני דהואיל דאתחזק בבית דין יכולין להעיד מכח בית דין אבל מחמת עצמן אינן נאמנין להעיד הואיל דאיהו לא מהימן: והאמר רב יוסף בר מניומי אע"פ שלא הוחזקה כתב ידו שלוה חתן בב"ד נאמנים להעיד על חתימת ידו וזו היא קשה. מאי קושיא משום הכי הוא אינו מעיד מפני שגזירת מלך הקב"ה הוא שפוסל קרוביו להעיד עדות ולא משום דלא הוי נאמן דודאי נאמן הוא דלא דמי לגזל דפסול לכולי עלמא. הלכך הואיל ונאמן הוא לכולי עלמא אע"ג דהוא אינו נאמן מחמת קריבות אבל אחרים מעידין. דאי לא תימא הכי דגזירת מלך היא אלא קבעית למימר דכל קרוב פסול משום דמשקר הוא בגין אהבת קרובו. אלא מעתה משה ואהרן דפסילי אהדדי או לקרובים מי לא מהימני בדיבורם אצל קרוביהן והא ק"ל דצדיקים גמורים הוו ולא משקרי אכל חללי דעלמא אלא גזירת מלך היא דמשה ואהרן לא מסהדי לקרובין הכי נמי גזירת מלך היא דכיון דנעשה חתנו דאין מעיד לו ולא משום דלא מהימן וכיון דנאמן ז) אבל אחרים מעידים לו ואכתי אין זה קושיא: לעולם כדאמרינן מעיקרא בן שמכר בנכסי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות זו היא קשה בדיני ממונות ודקא קשיא לך מאי קושיא כו' מתרצת תחת אבותיך יהיו בניך התם בברכה הוא כדכתיב תשיתמו לשרים בכל הארץ. ומקשינן מי מצית אמרת בברכה כתיב

ז) גרסא דל"ל וכיון דנאמן הוא אינו מעיד אבל אחרים וכו'.

קנט: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

אמר ליה רב אחא בר מניומי תא שמע נפל הבית עליו ועל אמו בו'. תימה רב ששת[א] אמאי לא מייתי לה למתני' והלא פשוט הוא ועוד דאיהו גופיה אמר לעיל בפרק יש נוחלין (דף קיד:) האשה את בנה הא קמ"ל אשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה כו' אף אשה את בנה אין הכן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב ואומר רבי דמשוש דהך בריתא משבשתא היא הביאה והיה רואה[ב] לתלה. מ"ר:

אשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו כשהיא בקבר. לעיל בפ' יש נוחלין (דף קיד: ד"ה מה אשה) פי' להך מילתא מנין דבעל אינו יורש את אשתו כשהיא בקבר[ג]:

ההוא דא"ל לחבריה נכסי דבר סיסין כו'. משום דאיירי הכא בנכסים בחזקת מי הם אייתי הסיא עובדא דמיירי בה נמי לאוקומה נכסי בחזקת לוקח ובחזקת מוכר מיהו תימה היא שמביאו הגמרא שני פעמים במסכת אחת כאן ובחזקת הבמים (לעיל דף ג.):

הדרן עלך מי שמת

אבל לענין דינא לא[ו] והתניא[ז] נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעל חוב אומר האב מת ראשון ואחר כך מת הבן מאי לאו יורשי האב בני מורישיו אחי ואי סלקא דעתך לא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא דכי כתיב תחת אבותיך יהיו בניך בברכה כתיב כי מת הבן ואח"כ מת האב מאי הוי נימא להו בע"ח ירושת אבוהון קא שקילנא לא יורשי האב אחיו מורישיו אחי דאבוה בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיירש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר להו רב ששת תניתוה האב שנשבה ומת בנו במדינה ובן שנשבה ומת אביו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו היכי דמי אילימא כדקתני הי נינהו יורשי האב והי נינהו יורשי הבן אלא לאו הכי קאמר [ח]אב שנשבה ומת בן בתו במדינה ובן [ט] בתו שנשבה ומת אבי אמו במדינה ולא ידעינן הי מינייהו מית ברישא יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מת ברישא לירתיה לאבוה דאמיה בקבריה ולירתינהו לאחוה מן אבוה אלא לאו שמע מינה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מאב אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי אף אנן נמי תנינא [ג]נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מת ברישא לירתיה לאמיה בקבריה ולירתו אינהו לאחי מאבוה אלא לאו שמע מינה [ז]אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב שמע מינה וטעמא מאי אמר אביי נאמרה [1]סיבה בבן ונאמרה [2]סיבה בבעל מה סיבה האמורה בבעל [ה]אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף סיבה האמורה בבן אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב [ו]ההוא דאמר ליה לחבריה נכסי דבר סיסין מזבנינא לך הואי חדא ארעא דהוה מיקריא דבי בר סיסין אמר ליה הא לאו דבי בר סיסין היא ואיקרויי הוא דמיקריא דבי בר סיסין אתא לקמיה דרב נחמן אוקמה בידא דלוקח אמר ליה רבא לרב נחמן דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה ורמי דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן [ז]דההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבינתה ואכלית שני חזקה אמר ליה אנא בשכוני גואי הואי אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל ברור אכילתך אמר ליה רבא לרב נחמן דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה קשיא דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן דרבא אדרבא לא קשיא הכא מוכר קאי בנכסיה התם לוקח קאי בנכסיה דרב נחמן אדרב נחמן לא קשיא הכא כיון דאמר ליה דבי בר סיסין ומיקריא דבי בר סיסין עליה דידיה רמיא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא [ט] הכא לא יהא אלא דנקיט שטרא מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וקום בנכסי:

הדרן עלך מי שמת

אבל לענין דינא לא. בתמיה. מי לא אשכחן במתני' דין זה ואמאי אמרינן וזו היא שקשה דמשמע שאין מוצאין ראיה לדבריהם ומתוך כך מקשין על סברת שמועתם: ה"ג **מאי נאו יורשי האב בני מורישיו אחי [וכו'] לא יורשי האב אחי מורישיו אחי דאבוה.** ופירושו מאי לאו יורשי האב היינו בני דההוא בן שנפל הבית עליו ועל אביו כגון שנפל הבית על ראובן ועל יעקב אביו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב ובעל חוב יורשי האב כגון חנוך בן ראובן אומר ראובן מת ראשון ואחר כך מת האב דהיינו יעקב ומכח יעקב אני בא לירש ולא מכחו של ראובן אלמא לענין דינא אמרינן מכח אבוה דאב: ומשני **לא יורשי האב אחיו.** של ראובן שאומר ראובן מת ראשון ואחריו מת יעקב אביו וירשנו כל נכסיו של אביו ואין לראובן אחיו חלק בהן שהרי הוא מת תחלה ובן אין לו להכא ולאי לאו מכח ראובן בא לירש שהרי גם הם ראויין לירש את יעקב כמוהו ומורישיו אחי דאבוה אחי יעקב עשו דוד ראובן וכשנפל הבית עליו ועל מורישיו דהיינו עשו אחי יעקב אביו יורשי מורישיו כגון אחי עשו אומרים ראובן מת תחלה ועשו מת אחרון ואנו יורשין כל נכסיו כי לא לירש ראובן בן יעקב בנכסי עשו דודו תחת יעקב [ח](אביו) שמת כבר שהרי ראובן מת תחלה ואחר כך מת עשו ובעל חוב אומר עשו מת תחלה וראובן מת אחרון והרי לירש ראובן נכסי יעקב אביו שמת בנכסי עשו עמכם [ג] ונטל חלקו דהשתא ליכא הכא תחת אבותיך יהיו בניך[ט] דלענין דינא לא אשכחן במתני' שום ראיה למילתא דשלחו מתם והלכך קשה הוא בדיני ממונות. ומיהו הכי הלכתא כדשלחו מתם דהכי סברינא להו אלא דלא אשכחן ראיה מפורשת וכן כל הני דאמרן לעיל הכי הלכתא: **בעו מיניה מרב ששת.** יוסף בן רחל שמת בחיי אמו ואחר כך מתה רחל אמו מהו שיירש את אמו כשהוא בקבר כאילו הוא חי להנחיל לאחיו שלו מן אביו כגון לראובן בן יעקב מלאה שהוא אחיו מאביו: **במדינה.** בארץ מולדתו: **הי ניהו יורשי האב הו'.** והלא אם אין לו בנים לא לאב ולא לבן קרובי האב יורשין את שיהם או אם יש בנים לאותו בן הרי הן יורשין את האב ואת הבן: **ומה בן בתו במדינה.** ויורשי הבן הם קרובי אביו שהוא בעל אמו: **ואם איתא.** דבן יורש את אמו בקבר: **נהי נמי דבן מיית ברישא.** אמאי יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן לירתו יורשי הבן את הכל שהרי יירש את אביו אמו תחת אמו אף על פי שהוא בקבר ולירתינהו לאחיו מן האב שהן יורשי הבן ואמאי יחלוקו עמהן יורשי האב: **לירתיה לאמיה בקבר.** דכמי שמת אחרון דמי: **אמר אביי נאמר סיבה בבעל הו'.** המקראות מפורשין בפ"ש נוחלין (לעיל דף קיד:): **אין הבעל יורש את אשתו.** כשהיא (ד) מתה בקבר: **אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר הו'.** האי בקבר לא דמי להוא קבר דבעל: **ההוא דאמר ליה לחבריה הו'.** הכל פירשנו בחזקת הבמים ברלשון [לעיל ג.]. ואגב גרדא דמיירי מתניתין בנכסים בחזקתן נקט ליה הכא:

הדרן עלך מי שמת

קסח א מיי' פ"ה מהל' נחלות הלכה ז סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רפ סעיף יא:

מוסף רש"י

נפל הבית עליו ועל אביו. על ראובן ועל יעקב אביו, ואין יודע מי מת קודם, עליו ועל מורישיו. על ראובן ועל מוריש, כגון אחי ראובן או אחי יעקב אביו שאין להם קרוב יותר מראובן וראובן ראוי ליורשן, והיתה עליו. על ראובן, כתובת אשה ובעל חוב. או בעל חוב, ואין לו ממה לפרוע (לעיל קנז.). לו אין נכסים ולמורישים יש נכסים (יבמות לח:). יורשי האב אומרים הבן מת ראשון. בנפל הבית עליו ועל אביו קאי, שיורשי יעקב, כגון בני יעקב שמעון ולוי אחי ראובן, או אפילו מעוך ופלוג בני ראובן שגם הם יורשי יעקב, אומרים הבן מת ראשון, דהיינו ראובן מת ראשון ומכח אבוה דאב קאתינא, כדאמרינן בגמרא, ולא זכה ראובן בהני נכסי כלל ומיהו אנו כל נכסי יעקב, ולענין נפל הבית עליו ועל מוריש שייך למיתני יורשי מוריש אומרים הבן מת ראשון (לעיל שם). **ההוא דאמר ליה לחבריה נכסי דבר סיסין כו'.** לקח עליו כל הסוגיא לעיל כנ ב.

הדרן עלך מי שמת

רבינו גרשום

אבל לענין דינא לא דיינינן הכי דמצי אמר להו מכח אבוה דאבא קא אתינא. ולא ראתנן נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיה עליו כתובה ובעל חוב יורשי האב וכו'. מאי לאו יורשי האב בני בניו של מת כגון שנפל הבית על אליפז ועל עשו אביו והיו טוענים יורשי האב בני אליפז על אליפז נפל תחלה ולא באו הנכסים לידו ואנו מכח אבוה דאבא אתינן בנכסים ולא מכח אליפז אבינו ואין עלינו לפרוע מחובו כלום אלמא דלגבי דינא אמרינן תחת אבותיך יהיו בניך דאמרי' מכח אבוה דאבא אתינן: עליו ועל מורישיו אחי. שהיו ראובן ושמעון אחים ולא הי' לשמעון בנים אלא ראובן היה יורש שלו ולא היו לראובן נכסים כלל והיה על ראובן כתובת אשה ובעל חוב ולשמעון הי' נכסים ונפל הבית על ראובן ועל שמעון וטענו יורשי מורישיו דהיינו בן ראובן ואמר ראובן מת תחלה ולא אתו נכסי ליד ראובן ואנו לאו מכח ראובן אתינן אלא מכח שמעון אחי דאבא אלמא דלגבי דינא אמרינן תחת אבותיך דהוה לך לירש יהיו בניך. ומשני לעולם (לא) אימא לך דלא אמרי' תחת אבותיך יהיו בניך לגבי דינא. ומתני' לא שמעי' לה כדפרישית אלא הכי פירושא יורשי האב הן אחי. כגון שנפל הבית על עשו ועל אליפז ולא היו לאליפז בנים והיה על אליפז כתובה ובעל חוב טוענו אחי אליפז על אליפז נפל תחלה ולא בא נכסי אבינו ליד אליפז ואנו מכח אבינו אתינן. ובעלי חוב אמרו על עשו נפל תחלה ואית ליה לאליפז חלק בנכסי אביו וחייבין אתם לפרוע שאתם יורשי' אליפז כפי חלקו המגיעו בירושת אביו. וה"ג מפרשי' מורישיו אחי דאבוה כגון שנפל על ראובן ועל עשו ולא היה לעשו בנים ויעקב היה מת וראובן לא היו לו בנים ועשו היה לו עוד אחים בעלי חוב אומרים עשו מת תחילה וראובן ירש במקום יעקב בנכסי עשו והיו לו נכסים לראובן יורשת דודו עשו ויורשי מורישיהן אחי עשו אומרים לא כי אלא ראובן מת תחלה ולא ירש כלום מעשו ואנו יורשין של עשו ולא של ראובן ואין לכם עלינו כלום: בן מהו שיורש את אמו בקבר. מאחר שהוא מת מוטל בקבר (או) אם נפלה ירושה לאמו אחר שמת אם מתה שוב אמו מהו שיורש כדי להנחיל לאחין מן האב. דלא הוי להאי בן של קבר שום יורש אלא אחיו מאביו: אב שנשבה. במקום רחוק ומת שם ומת בנו במדינה בארץ מולדתו ולא היה לו בן לאותו [בן] ואין ידוע איזה מת תחלה אי האב אי הבן יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו. ומקשי' הי ניהו יורשי האב והי נינהו יורשי הבן. והלא יורשי הבן הן הן יורשי האב ויורשי האב הן הן יורשי הבן אלא לאו הכי קאמר האב שנשבה דלא היה לו בן כי אם בן בתו ומת בן בתו במדינה אב בן בתו נשבה ומת אביו במדינה וזה שנשא בתו יש לו בנים מאשה אחרת הן הן יורשי הבן שהן אחין מאביו ולאב שנשבה יש לו אחין והן יורשי האב שאמר יחלוקו דממון המוטל בספק הוא. ויורשי אב קאמרי בן מת תחלה [ט] ובאו נכסים ליד בנו ואנו יורשים בני אחינו. בן שנשבה ומת אבי אמו במדינה היינו נמי בן בתו ומהכא איכא למשמע אם יורש אמו בקבר אי לא. נהי נמי דבן מיית ברישא ושוב מת האב אם איתא דיורש את אביו בקבר אמאי יחלוקו בין יורשי האב ובין יורשי הבן לירתו יורשי הבן

א) מוקי ל"ל ולא בתו נכסים לידו ואנו יורשים לנכסי אמיו.

ב) ל"ל והתנן, ג) [לעיל קנז.], ג) [לעיל קנח:], ד) לעיל קיד:, ה) [לעיל קיד:], ו) לעיל ב., ז) [לעיל כט:], ח) [ל"ל אביו], ט) [מהלים מה:],

תורה אור השלם

1 וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה אֶל מַטֶּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
במדבר לו ז

2 וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר כִּי אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
במדבר לו ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכן שנשבה ומת אבי אמו כל"ל ותיבת בתו נמחק: (ב) שם לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא התם לא יהא אלא: (ג) רשב"ם ד"ה ומאי לא וכו' בנכסי עשו עמכם ואבטול אלקו דהשתא וכו' ולענין דינא: (ד) ד"ה אין הבעל וכו' כשהיא בקבר כל"ל ותיבת מתה נמחק:

מוסף תוספות

א. אדמהדר אבריתא דאב שנשבה ומת וא"צ טרך לשבושה ולפרוקה... רש"י ל. ב. דניחא ליה לתרוצי ברייתא אגב אורחיה. שם. ג. אומר ר"י דהיינו טעמא משום דאין אדם יורש בקבר להנחיל לקרובין אלא ע"י משמוש נפקא לן (לקמן) מובן אין לו דהיינו הנהו דיורשין מחמת קורבה אבל בעל דלא ירית מחמת קורבה אבל בעל דלא ירית מחמת קורבה לא אשכחת משמוש... וה"נ בן אע"ג דיורש אמו כשהיא בקבר ומאין לו כתיב מ"מ אינו יורשה כשהוא בקבר להנחיל לאחין מן האב דליליף מבעל. לעיל קיד: תוד"ה מה.

רבינו גרשום (המשך)

כולהו אע"ג דמית הבן ואמאי יחלוקו אלא לאו ש"מ כו': נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבן אחים מן האב אומרים האם מתה תחלה ונכסים לידא דבן נפלו ויורשי האם אחיה אומרים בן מת ראשון ונכסים לא נפלו לבן וקתני מודים דיחלוקו ואם איתא דהבן יורש את אמו בקבר נהי דבן מיית ברישא כו': טעמא מאי. אין הבן יורש את אמו בקבר: נאמר הסיבה בבעל ונאמר הסיבה בבן. כדאוקימנא לקראי בפרק יש נוחלין: ואין הבעל יורש את אשתו בקבר. לאחר שהוא מת אינו [יורש] להנהנו נכסים דנפלו לאשתו לאחר כן אע"ג דמתה היא. אף הבן נמי אין הבן יורש את אמו בקבר: נכסי דבי בר סיסין. לאותן שקניתי הנכסים מבר סיסין אני מוכר לך והוה ליה חדא ארעא דמקריא דבי בר סיסין ולא קנאה מבר סיסין אלא כך היו קורין לה. והיה רוצה הלוקח לטרפה בשביל שמכר לו כל נכסיו דבי בר סיסין. אמר לו מוכר הא לאו דבי בר סיסין היא ולא מכרתי אותה: אוקמה רב נחמן לנכסי בידא דלוקח. דסבירא ליה דזבין ניהליה לההיא קרקע דמתקרי דבי בר סיסין: אמר ליה רבא. וכי דינא הכי בידא דמוכר הוה לך לאוקמינהו דהוה מוחזק בהו וליהוי אידך מוציא מחבירו עליו הראיה: ורמי דרבא אדרבא. דלעיל סבירא ליה דבידא דמוכר הוה ליה לאוקמה והוה לוקח המוציא מחבירו והכא סבירא ליה בידא דלוקח הוה ליה לאוקמה והוה ליה המוכר המוציא מחבירו: קשיא דרב נחמן אדרב נחמן. דלעיל אוקים לנכסי בידא דלוקח והוה מוכר מוציא מחבירו עליו הראיה והכא אוקמינהו בידא דמוכר דמוחזק הוא והוה ליה לוקח המוציא מחבירו עליו הראיה. התם קסבר רבא מוכר קאי בנכסי להכי קאמר דלוקח הוה צריך להביא ראיה. אבל היכא דאכלה שני חזקה הלוקח מוחזק הוא בקרקע וקאי להכי קאמר המוכר הוה צריך להביא ראיה ואידי ואידי חד טעמא הוא: התם משום הכי אוקמיה רב נחמן בידא דלוקח דכיון דכולי עלמא קרו להאי קרקע דבי בר סיסין והוא מכר לו כל נכסי דבי בר סיסין ואמר האי קרקע לאו דבי בר סיסין היא עליה דידיה דמוכר רמיא לגלויי ולמימרי דאיה דלא דבי בר סיסין היא כדאמר הוא והיכא דלא מייתי ראיה איהו הוא דאפסיד אנפשיה משום הכי אוקמה בידא דלוקח אבל הכא דינא הוא דאיהו מייתי ראיה הלוקח הואיל דאיהו אכלה שני חזקה. והא מוכר אמר אנא בשכוני גואי הואי לא יהא דיניה פחות מההוא דנקיט שטרא בידיה ונפיק עליה ערער מי לא אמרינן ללוקח קיים שטרך וקום בנכסך ולא קשיין אהדדי. לא איתפרש לן אמאי מייתי הכא מעשה דבי בר סיסין: הדרן עלך מי שמת

גט פשוט. שטר פשוט כעין שלנו שאינו תפור ומקושר כדלקמן. וכל שטרות קרויין גט כדאמרי' בעלמא (ב"ק דף לה.) וגט חוב שאין בו אחריות. וכין בגיטין וכין בשאר שטרות מיירי כדאמרינן בגמ' [ע"ב] כדי שלא תתלוק בין גיטין לשטרות: **עדיו מתוכו.** בסוף השטר כמו שאנו נוהגין לכתוב בתוכו: **מקושר עדיו מאחוריו.** כותב שיטה ומניח חלק כשיעור שיטה הכתובה וכופלה על החלק ותופר ואח"כ כותב שיטה ומניח שיטה חלק וכופלה על החלק ותופר וכן הרבה כדי מקום תורף השטר והעדים חתומין מבחוץ כעין שפירשו אמוראי בגמרא [ע"ב] ונלבד שלא יהיו קשריו מרוכין מעדיו כדתנן במס' גיטין (דף פח.): דהוה ליה קרם וטופס של שטר כתוב כולו כעין פשוט וזהו הנקרא לפנינו [ע"ב] הפשוט שבמקושר ואלו הכפילות כל כפל וכפל בפני עצמו ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כעין קסת הסופר[ג] כזה[ד] וכן מוכח בגמרא [ע"ב] שהעדים החתומין על כל קשר וקשר נקראין ונראין מבחוץ: **שיהן פסולין.** שלא נעשו כתיקון חכמים ואם שט"ח הוא אינו גובה כו מן הלקוחות ואם גט אשה אינה מתגרשת: **שיכול.** לפשוט ולעשותו פשוט שיקרע התפירות ויפתח השטר[ה] ויהיה פשוט: **הכל כמנהג המדינה.** בגמ'[ו] מפרש. וטעמא דמקושר מפרש בגמרא [ע"ב]: **גט פשוט עדיו שניים.** מי שרוצה לעשות שטר פשוט אינו צריך להחתים בו אלא שני עדים והרוצה לעשות מקושר צריך להחתים בו אלשה שכך תקנו חכמים: **פשוט שכתוב בו עד אחד בו.** בגמרא [קסה.] פריך פשיטא: **גמ' מנה"מ.** שיש שני מיני שטרות חלוקין זה מזה בעדים ובקיאור:

גט פשוט עדיו מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו. כל שטר חוב קרוי גט כדאמר גט חוב שאין בו אחריות פ' הגוזל קמא (ב"ק דף לה.) א ובפ"ק דגיטין (דף י.) כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ומחרוני עבדים והאי מילתא שייך למיתני ד) (בהאי פירקין ולא במסכת גיטין והתם שייך למיתני) פרק הניזקין ולא [בסדר] נזיקין דהכא אגב דתנא פרק מי שמת בכותב שטר שכתב כל נכסיו בברייאות ובשביב מרע תנא הכא גט פשוט דאיירי בשטרות ואגב דאיירי התם בפרק השולח בתיקון העולם תנא בתריה פרק הניזקין דאיירי בהכי ב: **מקושר** עדיו מאחוריו. תימה לרב ירמיה בר אבא דאמר בגמרא מלמעה למעלה חתמו ומאחורי הכתב כנגד הכתב ליחוש דלמא כתב למעלה מעדים ג מאי דבעי דסתם שטר יש בו גליון מן הלד ומחיק ליה לשטר הראשון ד ויעשנו פשוט ואע"ג שהשטר יהיה לגד העדים שחותמין בו שחוב מ"מ אינו יכול להזדייף דהכי משמע בכתובות (דף כא. ושם) דאשמה שלהם אין יכול להזדייף דאמר התם האי מאן דבעי לאחויי חתימת ידיה בבי דינא לכתוב אחספרא ה ואי איתא ליחויה בשטר של קלף אלא ולאי אינו יכול להזדייף וא"כ היכי כשר שטר מקושר ו וי"ל דגיין ליה לגליון שבלד השטר וא"ת בגמרא כי מותיב ליה לרב הונא דאמר בין קשר לקשר מאבראי ניחוש דילמא זייף ז) ליה וכתב מאי דבעי בפיס בסוף השטר ושהדי של אחורי ח) משהדי אכל השטר והשתא אמאי לא משני דגיין לקלף היתר על השטר ומתרץ ריב"ם דלא מצי גיין ליה שמניחו בשביל האשרתא שרוצה לעשות בסוף ט אבל מן הלדדין מצי גיין ליה לכך ליכא למיחש למידי ח א"נ דאמטמוייט ליה לגד אחור החלק שהוא על העדים שלא יוכל לזייף אותו בתוכו ואע"ג דאמר (לקמן דף קסג.) עדים אטיוטא אתמי ט ה"מ היכא שהשטר והעדים לגד אחד ואיכא טיוטא בין העדים לשטר אבל הכא דשהדי אתמי ומיכא טיוטא י) בפניהם לא אמרינן אטיוטא אתמי ו וא"ת ליחוש דכתב מאי דבעי אגליון שבין העדים עד סוף השטר למ"ד מלמטה למעלה ויהא השטר הכא הוא ועדיו בשיטה אחת דהא לא מצי גיין ליה שמניחו בשביל האשרתא וי"ל דמטייט ליה אבל בלא טיוטא מצי זייף כדפרי' ואפי' אתמי שהדי זה אתת זה דהשתא ליכא באותה שיטה של שטר שיזדייף כי אם עד אחד מ"מ יכול לכתוב על אותו עד אחד אחייב לו מאה מנה והוה ליה כתב ידו ולכך צריך לפרש דמטייט ליה והכי ממי לרב הונא דאמר בין קשר לקשר ליכא למיחש דלמא ימחוק כל השטר מבפנים ויכתוב למעלה מן העדים כ) בגליון או מן הלד כנגד העדים ויהיה כתב ידו בשיטה אחת עם השטר אי לא גיין או יטייט כל מה שלמעלה מהן ושמן הלד יא ה"נ ליכא למיחש בין למ"ד מלמטה למעלה בין למ"ד בין קשר לקשר בכל השטרות פשוטים דאתמי שלשה עדים ליחוש שיחתוך כל השטר לגד העדים ויעשה שטר מקושר כנגד אותן העדים וכתב מאי דבעי כיון דכשר משני לדדין ו) וי"ל דמטייט ליה מבחוץ כנגד העדים ודוחק גדול הוא דמשמע שכשר בלא טיוטא מדלא מישתמיט גמרא לפרש הכי ור' פירש דיש לדחות ההיא דכתובות (שם) דבגליון הכי מצי כ) לפרש למימר אריש דמגילתא דלקמן (דף קסז.) אלא להכי נקט חספא דבקלף הוה טעי לכתוב במקום טוב וגם צריך עיון אם מקושר חתום בכתב ידו מגד שני מהני דל"ל אי הוה מחוי אשמור דלמא עביד ליה מקושר בכתב ידו אבל בקלפין שלנו איכול להזדייף מגד אחור אין ראיה לקלפין שבימיהם: **פשוט שכתבו עדיו מאחוריו פסול.** טעמא משום שמא יעשנו מקושר ויהיה השטר מוקדם ב ואפי' לא אתמי כי אם שני עדים גזרי שנים אטו שלשה וא"ת והלא במקושר יש חלק בין שיטה לשיטה וא"כ פשוט שאין בו חלק היאך יעשנו מקושר כ) אלא היה בו חלק וי"ל שהיה כתוב כסדר פשוט ג והכי מוכח מר' חנינא בן גמליאל שאומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואם יש במקושר חלק היאך יכול לעשות פשוט אלא יכילו שהיה מקושר ד אלא ודאי לא היה בו חלק ואתמה למ"ד בגמרא בין קשר לקשר ט) אלקא דעתא מגואי ואם אין בו חלק היאך יתמנו ט וי"ל דמ"מ בין שיטה לשיטה דחיק להו עלמא ט א"נ טעמא דפסול כדפי' בקונטרס משום שלא נעשה כתיקון חכמים שנעשה פשוט ולא נתתם מתוכו ד כדפסלינן בהמגרש (גיטין דף פז.) כגמה עניינים אפי' י) מגד הכתב כיון שאין נקראין העדים עם הגט ואין לומר דהתם היינו טעמא משום שאנו חוששים שמא תוסיף על הגט מה שתרצה לפי שאין עדים אתמי ולכך פוסלין אותו הא ליכא למימר שהרי לא משוינן שום חילוק אלא אפי' כתוב בו שריר וקיים או אלא נשאר חלק מלמטה או אתתם אחד מעדיו למטה והשני למעלה או מן הלד פסול יח והכי נמי הכא יט: **מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט.** תימה א"כ כל השטרות פשוטים שחתומים בהם אלשה עדים יהיו פסולים שיעשה מקושרים ויהיו מוקדמין ואם נאמר יא) כאן שנתן בפשוט מאי קא פריך כ) בגמ' יב) לרבי ר' חנינא ב"ג אינו דומה ומנין אלו זה והא בהאי מקושר אינו דין כשאר מקושרים ואומר ר"י דבמתני' איפליגו היכא דידוע לנו שהוא עושה הלואה שנה אחת קודם הזמן הכתוב בה כדין מקושר דהשתא איכא למיחש דילמא פרע ליה והשתא פריך שפיר רבי לר' חנינא ב"ג כיון דהאי מקושר כתוב בו שנה אחר הלואה א"כ מאוחר הוא יג) אלא יאמנה אלא מזמן ב הכתוב וזימנין דזייף ביה וכשילכה לפרוע ויאמר אירכם לי שטרא ויכתוב שובר ביום פלוני פרעתי לו מנה ואח"כ יעשה אידך שטר פשוט ויהיו שבורין שעתה שעת הלואה ומשני קסבר ר' חנינא אין כותבין שובר ומ"מ קנא קשה אם דינו כפשוט שבא לפנינו מאי קאמר וכי מטא זמניה משוי ליה שטר פשוט אלא הכי נדון כפשוט כדפרישית (מ) בשטר מקושר שעדיו מתוכו מגבי בו כדין פשוט ואומר ר"י דאי לא משוי ליה פשוט אלא כמו שהוא הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתוב בשטר והוא מקושר רגלים לדבר שפרעו ולא פרעו אינו אלא עושה הלואה שנה אחת קודם הזמן הכתוב בה כדין מקושר דהשתא איכא למיחש דילמא פרע ליה והשתא פריך שפיר רבי לר' חנינא ב"ג כיון דהאי מקושר כתוב בו שנה אחר הלואה א"כ מאוחר הוא יג) אלא יאמנה אלא מזמן ב הכתוב וזימנין דזייף ביה וכשילכה לפרוע ויאמר אירכם לי שטרא ויכתוב שובר ביום פלוני פרעתי לו מנה ואח"כ יעשה אידך שטר פשוט ויהיו שבורין שעתה שעת הלואה ומשני קסבר ר' חנינא אין כותבין כפשוט שובר ומ"מ קנא קשה אם דינו כפשוט שבא לפנינו מאי קאמר וכי מטא זמניה משוי ליה שטר פשוט אלא הכי נדון כפשוט כדפרישית (מ) בשטר מקושר שעדיו מתוכו מגבי בו כדין פשוט ואומר ר"י דאי לא משוי ליה פשוט אלא כמו שהוא הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתוב בשטר והוא מקושר רגלים לדבר שפרעו ולא פרעו אינו אלא עושה הלואה שנה אחת קודם הזמן הכתוב בה כדין מקושר דהשתא איכא למיחש דילמא פרע ליה והשתא פריך שפיר רבי לר' חנינא ב"ג כיון דהאי מקושר כתוב בו שנה אחר הלואה א"כ מאוחר הוא (

קס: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

תקנו רבנן מקושר בו׳. מספקא לן בזמן הזה כשכהן מגרש אשתו אם צריך לעשות מקושר כי מתוך התקנה משמע שאין לגרש כי אם במקושר אך לפי שאין אנו בקיאין בו בטוב נכון יותר לעשותו פשוט שהוא קל יותר[א] אי נמי לא תקינו רבנן כי אם באותו מקום ור״י אומר (ב) דתקינו רבנן מקושר לא שיהא מוכה לעשותו כן אלא כדי שלא יפסידו נשותיהן התקינו לעשותו כן: **שלא** תחלוק בין גיטין לשטרות. שאם תפסלנה בשטרות אתי למיפסל אף בגיטין אי נמי אי לא עבדי שטרי חוב מקושר אתי שייחו (ו) לעשותו גם בגיטין אלא מתוך שהורגלו לעשותו מקושר יעשו בגיטין ולפירוש קמא אין להקשות משטרות שאנו פוסלין בעד כותי וגיטין מכשירין ולא גזרינן גיטין אטו שטרות דהתם היינו טעמא משום דאין עדי הגט חותמין זה בלא זה ומדכותי חתים בריש ס״מ חבר הוא[ב] אבל עדי שטר חותמין זה בלא זה: **רב** ירמיה בר אבא **אמר אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ.** אי לא אמר אלא אחורי הכתב כנגד הכתב ולא אמר מבחוץ הוה אמינא כנגד הכתב היינו כלפי הכתב ואחורי הכתב היינו למעלה מן הכתב שאינו למטה כשאר חתימות ואי [הוי] אמר אחורי הכתב מבחוץ (ז) ה״א אפי׳ בין קשר לקשר קמ״ל כנגד הכתב ולא כנגד הקשר ואי הוה אמר מבחוץ כנגד הכתב הוה אמינא נלדין: **לרב הונא דאמר בין קשר לקשר קס״ד מגואי.** ואע״ג דתנן מקושר עדיו מאחוריו[ג] איכא למימר דספיר קרי אחוריו בין שיטה לשיטה לפי (ח) (שאין) העד אחורי השיטה שתחתיו[ד]: **ואם** איתא אין זמן ואין עדים בזה מיבעי ליה. וא״ת לר׳ ירמיה נמי קשה דכיון שהיו (ט) אחוריו דרך אורך (י) השיטה והיה סבור בו שהוא פשוט היה לו לפסול נמי משום עדים שהיו מאחוריו דתנן גט פשוט שכתוב עדיו מאחוריו פסול וכ״ת לא ידע מתני׳ כלל דהא לא ידע שיעשו שטר מקושר (י) עד ששמעה לקמן אבל קודם לכן לא ואפי׳ פשוט שפסול כשעדיו מאחוריו לא היה יודע שהרי בתמני׳ דפסלינן ליה היינו משום שלא יעשו מקושר ויהיה מוקדם וכיון שלא היה יודע כלום במקושר לא היה יודע בפשוט שפסול כשעדיו מאחוריו הא ליכא למימר חדא שאין סברא לומר שרבי לא היה בקי בשטר פשוט ועוד קשה דא״ל ר״ש בריה (כ) בין קשריו מובלע מנא ליה רבי לא שנאה ר״ש מנא ליה ועוד אע״פ שלא היה יודע דפסול פשוט שעדיו מאחוריו משום דמקושר מיתני בהדי פשוט ואיכא למימר כמו שלא היה יודע מתני׳ במקושר לא היה יודע גם בפשוט מ״מ היה לו לידע מתני׳ דגיטין (דף פז:) דתנן התם העדים החתומים בראש הדף מן הצד[ה] מאחוריו בגט פשוט פסול וי״ל דהיה יודע רבי מתני׳ דפשוט ודמקושר (ג) ולא היה יודע דבמקושר שנה מונין שמיס עד ששמעה מזונין וכאן היה סבור שלא היו כותבין בין הקשרים שוס עיקר השטר לכך היה מתמה אין זמן בזה דלא היה סבור שהיה כתוב בין הקשרים אבל לר׳ ירמיה ניחא שהיה יודע שעדיו מאחוריו וכן יש להקשות ולתרץ לבתר דמשני מאבראי לרב הונא אבל זה דאמר דמשני מאבראי לרב הונא אבל זה דאמר דמשני מאבראי לרב הונא אבל זה דאמ

מחק פסול. לף מה שהגיה עליו אע"פ שמקוים וכדמפרש ואזיל שאותו המחק בסוף השטר במקום (ב) שהיה יכול לומר שהיה כתוב בו שריר וקיים כגון בתר במנא דכסר למיקנא ביה ומחקו והגיה מה שרלה ואחר כך כתב שריר וקיים ליכא אבל באמצע הכתב אין לחוש שהרי הדבר ניכר שקודם שנכתב שריר וקיים בזה השטר נמחק ונתקיים: **וכשיעור שריר וקיים.** כל שכן אם שיעור המחק יותר מזה: **ור' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב כנגד כל הכתב מבחוץ.** חותמין העדים וממלאים מקום חתימת העדים עד סוף השטר ולא צריך שריר וקיים: **ליחוש דלמא.** זייף וכתיב מאי דבעי מגוואי בסוף השטר ואע"פ שאין עוד עדים כנגדו מבחוץ ויאמר לא הנחתיי זה החלק מבחוץ אחורי זו השיטה אלא להרבות עדים גם בזו השיטה כנגדה מאחוריה ולא נזדמן לי כן פירש רבינו חננאל. ובספרים שלנו כתוב ומפיש בעדים מאבראי כלומר נגד אותה השיטה שיוסיף מבפנים יחתום עליה עדים כנגדה מבחוץ כדי למלאות כל השטר עדים לקיים כל הכתוב בתוכו מלד שני כנגדו ויאמר כדי לרבות עדים הוא דעבדי אע"פ שמקוים שריר וקיים והרביתי עדים הרבה וכהא דתנן (גיטין דף פח:) גט קרח הכל משלימין עליו כו' איזהו גט קרח כל שקשריו מרובים מעדיו אבל אם עדיו מרובים מקשריו שפיר דמי: **א"ל.** רב חסדא לרמי בר חמא: **מי סברת.** אליבא דר' ירמיה בר אבא: **עדים כסדרן** (ג) **כתיבי.** מאחורי הכתב שאם השטר כתוב שתי שגם העדים חתומין שתי ואם הכתב כתוב ערב שגם העדים חתומין ערב והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיתה בפנינו כו' וכולן זה תחת זה א"כ ודאי יכול להוסיף ולזייף והחתים כדקאמרת: **אלא מלמטה למעלה חתימי.** מתחילין לחתום מאחריו כנגד שיטה אחרונה זה (ד) תחת זה והולכין וחותמין לאחרו של שטר ואם השטר כתוב ערב הן חותמין שתי וכן מפורש בגמרא אלא (ה) גט פשוט עדיו לראבו ומקושר עדיו לאחרו וכיון שמתחילין לחתום כנגד שיטה אחרונה אין יכול להוסיף עוד ולזייף עוד מלד אחר שאין השטר מתקיים אלא מכנגד החתימות ולמעלה: **ריעותא בשיטה אחרונה.** (ו) שיש כתוב שם תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר וגייז לה להחיה שיטה אחרונה ואף על גב דגייז ליה לראובן בהדיה החתום כנגדה מבחוץ הרי משתייר ביה בן יעקב עד ותנן דכשר בכך: **בן איש פלוני עד כשר.** מאחר שמכירין שזה כתב ידו של אותו בן פלוני: ומשני **דכתב ביה ראובן בן בחד דרא.** בשורה אחת ואי גייז ליה לראובן גייז ליה נמי לבן בהדיה ולא נשאר בלתי יעקב לבדו: **וקא מכשר ביעקב עד.** דאמרינן יעקב עצמו חתם את שמו: לאו

מחק פסול אע"פ שמקוים ולא אמרו מחק פסול אלא במקום שריר וקיים וכשיעור שריר וקיים ור' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ ליחוש דלמא כתיב מגוואי מאי דבעי (ו) ומחתים סהדי יתירי מאבראי ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי א"ל מי סברת עדים כסדרן חתימי עדים ממטה למעלה חתימי וליחוש דלמא מתרמיא ריעותיה בשיטה אחרונה וגייז ליה לשיטה אחרונה וגייז ליה לראובן בהדיה ומתכשר בבן יעקב עד דתנן (ז) בן איש פלוני עד כשר דכתיב ראובן בן בחד דרא ויעקב עד עלוויה וליחוש דלמא גייז ליה לראובן בן ומתכשר ביעקב עד דתנן (ז) איש פלוני עד כשר דלא כתיב עד ואיבעית אימא לעולם דכתב עד דידעינן בה דהא חתימות ידא מלמטה למעלה חתימי. ומ"ת בין לרב הונא בין לרב ירמיה מתניתין דקתני מאחוריו ומפרש לה שחתומין בין קשר לקשר ולאידך מלמטה למעלה אמאי תקינו הכי אלא (ז) שיהיו חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבחוץ ולא יצטרך כמו כן לרב הונא לכתוב שריר וקיים וי"ל דכל מה שיוכלו לשנותו מפשוט היו משנים לפי שלא יהיו הכל בקיאין לעשותו דלדהכי מיימתא דעתיה:

וכשיעור שריר וקיים. וכל שכן יותר שימחוק שני שיטין או ג' כדי להעריס וכתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים לכך פסול כל מקום שנוכל לומר בכאן היה יכול להיות כתוב שריר וקיים אבל בפחות משריר וקיים ליכא למיחש מידי א:

וליחוש דלמא כתב מאי דבעי ומחתים סהדי מאבראי. אבל אי לא מחתים להו היה פסול שסיום העדים יש לו להיות כנגד סיום השטר וליכא למימר דמטייט ליה מלד אחר דשמא יעשה שם האשרתא: **אנא** לרבות עדים קא עבדי. ויקיים בשלשה שלמעלה ב דמכל תלתא מקיימים ג כדאמרי' בפרק הזורק (גיטין פח:) והכא לא מצי לשנויי כדלקמן אין מקיימים אלא מעדים של מטה דפרין לקמן ויחוס דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר כדי להרבות בעדים הוא דעבדי ואמר כל כי האי גוונא אין מקיימים אלא מעדים של מעלה (ו) ה"נ לישני כאן אין מקיימין אלא מעדים של מטה וי"ל דהא מתני' בשילהי הזורק (שם) שמע מינה מכל די תלתא מקיימין אבל לקמן שכתב בשיטה אחרונה אין מקיימין: **ומחתים סהדי מאבראי.** אבל אי לא מחתים להו היה פסול שסיום העדים יש לו להיות כנגד סיום השטר וליכא למימר דמטייט ליה מלד אחר דשמא יעשה שם האשרתא: **אנא** לרבות עדים קא עבדי. ויקיים בשלשה שלמעלה ב דמכל תלתא מקיימים ג כדאמרי' בפרק הזורק (גיטין פח:) והכא לא מצי לשנויי כדלקמן אין מקיימים אלא מעדים של מטה דפרין לקמן ויחוס דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר כדי להרבות בעדים הוא דעבדי ואמר כל כי האי גוונא אין מקיימים אלא מעדים של מעלה (ו) ה"נ לישני כאן אין מקיימין אלא מעדים של מטה ויל דהא מתני' בשילהי הזורק (שם) שמע מינה מכל די תלתא מקיימין אבל לקמן שכתב בשיטה אחרונה אין מקיימין: **ומחתים** (ח) בן יעקב ומחתים ואיכא בינייהו דאמרי דמחתים בן יעקב ומחתים בן יעקב ומחתים בן יעקב ומ

קסא: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

לאו דיעקב הוא ודלמא בשמיה דאבוה חתם לא שביק אינש שמיה דידיה וחתים בשמיה דאבוה ודלמא סימנא בעלמא הוא דשוויה דהא רב צייר [ח]כוורא ר' חנינא צייר חרותא רב חסדא סמ"ך רב הושעיא עי"ן [ט]רבא בר רב הונא מכותא לא חציף אינש לשוויה לשמיה דאבוה סימנא מר זוטרא אמר למה לך כולי האי כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת פסול א"ר יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן [י]כל המחקין כולן צריך שיכתוב ודין קיומיהון [יא]וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה מאי טעמא אמר

ויש לומר דהכי פריך וליחוש דלמא גיין לראובן בן ומתכשר ביעקב עד ויהיה הלוה סבור שלא זייפו ויהא עדיו (כ) כמו שכתבו לו וכל כמה שלא יצריכנו הלוה לקיימו לא נקיימנו אי לא טענינן ליתמי (ג) ללקוחות ומלוה טענות זיוף אתי שפיר שבלא שום שכתב יוציא מהם נחזור למשנת גיטין דתנן התם פ' המגרש (דף פז.) שני גיטין (ד) שכתוב זה בלד זה את שהעדים נקראים עמו כשר ופריך בגמרא וליתכשר אלי בראובן והאי בבן יעקב עד דתנן אים פלוני עד כשר השתא משמע דפשיטא דקמא כשר בראובן גרידא מדלא מייתי ראיה דכשר כמו מבן יעקב עד והא אינו כשר בראובן[א] ועוד לאחר שתירץ דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא ופריך ליתכשר אלי בראובן [בן] והאי ביעקב עד דתנן אים פלוני עד כשר והשתא נמי היכי פשיטא ליה דקמא כשר בראובן בן גרידא (ה) ופירש רש"י דבראובן בן כשר דמשמע אלי בן של ראובן כדרך אחיות היוונים והוי כמו בן אים פלוני והאי ביעקב עד שאותו עד אחר הוא שאמו יעקב ופירוש זה אינו נראה אדלא דאמאי אית לן למימר דראובן בן יווני הוא כיון שהכתב כתוב עברי ועוד כי נמי הוי יווני והוה כמו בן פלוני לא הוי כשר כיון דלא כתב עד[ב] ועוד פירכא קמא לא (ו) תבא שפיר[ג] ויש לפרש הכי התם מעיקרא פריך וליתכשר אלי בראובן והאי בבן יעקב עד כלומר ראובן נתכוין להעיד על שני גיטין וכתב על התחתון בן יעקב עד ולהכי מתכשר כדתנן בן אים פלוני עד כשר וגם חתם שמו ראובן על הראשון ובהכי כשר כדתנן את (ז) שעדים נקראים עמו כשר ועם הראשון נקרא [בן] יעקב עד שראובן קאי אבן יעקב ופשיטא דכשר[ד] ולכך לא הביא ראיה להכשיר ומשני דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא והשתא (ח) ידעינן דהאי יעקב דבתרא לא חתם ראובן דלא חתם שמא דאבוה ופריך וליתכשר אלי שראובן בן והאי ביעקב [עד] דתנן אים פלוני עד כשר כלומר יש לנו לומר שיעקב חתם בשני יעקב עד ובהכי כשר ואח"כ בא ראובן בנו וחתם על ראשון ראובן בן וחשב שחתימת יעקב עד נקראת עם אותה שלו ובהכי כשר כדתנן את שהעדים נקראים עמו כשר ומשני דלא כתב עד דהשתא והאי יעקב לא חתם על השני דהא לא כתב עד א"כ דכתב עד ויודעים דהאי חתימת ידא לא דיעקב הוא[ה]: (ט) **דלא כתב עד.** משמע הא אם כתב ראובן בן יעקב עד יהיה פסול וזה קשה דפסלינן פלוני בן אים פלוני עד ומכשרינן בן אים פלוני עד או אים פלוני עד (י) שאם חתמו מעיקרא אים פלוני עד שלא היה בא לידי זיוף או בן למעלה ופלוני עד למטה תחתיו כמו כן יהא כשר אדרבה הוה לן למימר דאם חתמו מעיקרא אים פלוני בן אים פלוני עד יהא כשר והכי (יא) הוה לן למימר אי גיין שיטה אחרונה עם ראובן דחתים עליו יהא פסול והכי הוה לן למימר ויש לומר דהא תנן בן אים פלוני עד כשר אים פלוני עד כשר ולא משוי חילוק בין פשוט למקושר ואית לן למימר דכשר הכא (כ) אבל פלוני בן פלוני עד לא תנן דכשר אע"ג דפלוני בן פלוני כשר וכל שכן כשנכתב עד מכל מקום כיון דלא תנן דכשר בהדיא משוינן חילוק דבפשוט כשר במקושר דאתי לידי זיוף פסול ויש שנותנין טעם שיותר יש לנו להכשיר אים פלוני עד דהא איכא כמה גרים שאין להם אב ואין יכולין לחתום שם אביהן אלא פלוני עד: **ודלמא** סימנא בעלמא שוויה דהא רב צייר כוורא כו'. ואם תאמר שאני התם דאתחזק מעיקרא בדיסקי[ו] דאמרינן פרק השולח (גיטין דף לו.) אבל הכא לא מ"מ אית לן למימר אי חתים אינים שמיה דאבוה שמא זה רגיל לחתום כך: **כל** מקושר **שאין עדיו** (ט) **מאחוריו בשיטה.**[ז] פי' ר"י כשחותמין עליו מלמטה למעלה שיהיו כולן מתחילין בשיטה אחרונה ואין כי אם עד אחד חתום לארכו של שטר וחתומין זה אחר זה לפיכך אי גיין שיטה אחרונה יחתוך כל ראשי העדים ולא יאשר כי אם בן פלוני עד ויכר הרמאות כיון שכל העדים חתוכין ואי מלמעלה למטה חתימי צריך שיהיו כולם כלים בשיטה[ח] אחרונה ולא נהירא דמהדר לתרוצי אפי' כתב עד[ט] וא"כ כשחותמים מלמעלה למטה וכולם כלים בשיטה אחרונה וגיין בשיטה אחרונה גיין בהדיה עד של כל החתומין ופי' ריב"א לעולם כסדרן חתימי[י] וכי תימא זייף מגואי ויחתום מאבראי ויאמר כדי להרבות עדים הוא דעבדי הכי יהא פסול דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה (מ) אחרונה יהא פסול לכך כיון שכל העדים חתומים בשיטה אחרונה תו לא יצא לידי זיוף דתו לא מצי חתים מאבראי שכולם צריכים להיות בשיטה אחת ובשיטה אחרונה וקשיא לן מהא דאמרינן בירושלמי מקושר לארכו של שטר חתים ויש לפרש כל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פסול כלומר שיחתום ראובן בשיטה אחרונה ותחתיו בן ותחתיו יעקב ותחתיו עד וכן כולם לכך אי גיין ליה בשיטה אחרונה יחתוך כל החתימות: **אמר** רבי יוחנן כל המחקין בולן צריך שיכתוב ודין קיומיהון. בפי' רבינו חננאל לא גרס ודין אלא אי נמחק דבר אחד ואח"כ כתב על המחק צריך שיכתוב בסוף שטר תיבות פלוני דעל המחק ואפי' לספרים שלנו דגרסינן ודין לא קשיא מידי אם אין כותבין ודין דלא הוי אלא שופרא דשטרא ועוד שאנו כותבין צריך וקיים: **וצריך** שיחזור מענינו של שטר בשיטה **אחרונה.** ואם תאמר אם בא שטר לפנינו שחתימת העדים רחוקה מן השטר שיטה אחת ולא החזירו מענינו של שטר בשיטה אחרונה יהא כשר דלמאי איכא למימר אי משום דאי הוה בעי (יא) מזייף באותה שיטה חלק הא אין למדין משיטה אחרונה ולהא ליכא למימר

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מד סעיף ה: ו ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:

מוסף תוספות

א. שלא מצינו בשום מקום שמכשיר בראובן לבדו אלא א"כ חתם עד. רשב"ם גיטין פ"ז. ב. דלא מצינו שהכשירו בבן יעקב בלא עד. רשב"ם גיטין פז. ג. היכי מתכשר האי בראובן לחוד דהא בענין איש פלוני עד וכדתנן במתני'. ריטב"ם גיטין פז. ד. שלא חשש להזכיר שם אביו מאחר ששם אביו חתום תחת השני והוא נקרא היטיב ראובן בן יעקב עם מה שחתום תחת השני, והשני כשר ביעקב עד. רשב"ם גיטין פז. ה. ולאו דוקא דידענן דאפי' בספק לא מכשרינן דהא קיום בענין, אלא קושטא דמלתא נקט דהא חתימה דראובן היא ואנן ודאי ידענן דלא דאבוה. ריטב"ם גיטין פז. והלכך שמאלי פסול וימיני כשר משום דאמרינן דהאי חתימה דיעקב שהוא על הגוס השמאלי כיון דלא מהניא לדידיה מהני אקמא והרי הוא כאילו חתם תחתיו ראובן בן יעקב. שם. ו. שטרי שאלות ותשובות ושלומות. רש"י גיטין לו. ז. פי' הקונטרס כיון שיתחילו לחתום בשוה זה תחת זה שלשתן כנגד שיטה אחת אחרונה אין יכול לקצרן ריעותא דסוף השיטה, שהרי אין העדים שמותם שוין וכי גאיז תיבה משם הראשון א"כ קוצץ יותר או פחות משם השני ויהא ניכר החתך, ולא נהירא דא"כ עיקר התירוץ אינו בספר. שיטה מקובצת בשם תוס'. ח. וא"ת פעמים שעדיו מרובים בקשריו ויגזז כנגד כל עד אחד שהוא מיותר תירץ ר"תז"ל דכהאי גוונא אי אפשר דליתרמי ליה שלא יגזזו מגופו של שטר. ריטב"ם. ט. [דלשנויי דמשני דלא כתיב עד] אם יבוא לגזז או לקצר נמצא מקצר שם אבותיהם של עדים ולא מתכשרי בשמותם לבד דהא לא כתיב ביה עד. ריטב"ם. י. ובעי שיהא כל העדים החתומים במקושר חתומים בשיטה אחת כנגד שיטה אחרונה. שיטה מקובצת בשם תוס'.

רבינו גרשום

שמא ראובן חתם שם אביו במקום שמו וכשר הוא. ומשני לא לימרו בית דין הכי אלא לימרו הכי לא שביק אינש שמא דידיה וחתים שם אבוה וש"מ מזויף הוא. ואכתי ליחוש דאי אמרי עדים יעקב זה כתיבת ראובן היא ואמרי בית דין מה בכך דלמא שם אביו כתב לקיים חילוף חתימתו דהא רב לא הוה מחתים שמו אלא במקום שמו היה מצייר דמות דג והכל היו מכירין שזו היא חתימתו: חרותא. כמין דקל היה מצייר: רב חסדא סמ"ך. בלבד היה כותב במקום שמו: מכותא. כמין תורן של ספינה. הכא נמי איכא למימר דכתב אבוה סימן. ומשני לא חציף אינש כו': מר זוטרא אמר למה לך לשנויי כל הני. דשינויי דחיקי הוי אלא האי דקאמר ר' ירמיה בר אבא אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ הכי קאמר. כל מקושר שאין עדיו [כלין] בשיטה אחת פסול. כגון ששלשתן התחילו לחתום בג' שיטות זה על גב זה והתחילו חתימתן כנגד שיטה אחרונה וחתמו ממטה למעלה וסיימו חתימתן בשיטה ז) אחרונה של עדות הוי גיין לכולהו וליכא למיחש משום זייף: כל המחקין כולם. העשוין בשטר שלא במקום שריר וקיים: צריך לכתוב. בסוף השטר: ודין קיומיהון. דכתב כך וזה מחק פלוני שבמקום פלוני שריר וקיים כדי שלא יאמר שוב נכתב ונמחק וזייף: וצריך שיחזור מענינו של שטר. של מעלה בשיטה אחרונה:

ז) נראה דל"ל וסיימו חתימתן בשיטה אחרונה ואי גיין לשיטה אחרונה הוי גיין לכולהו וכו'.

מסורת הש"ס

(א) רשב"ם ד"ה מר זוטרא וכו' מקובר ועדיו חתומים: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) ומתכשר ויהיה הלוה סבור שלא זייפו ויהיו עדיו. ב"ג ותימה מ"כ מאי קא מפני תלמודא דיעקב דהא חתימה לאו דיעקב היא וכ"ל דקא מפני דכיון דחיכי דמסופרסם לגלאו דיעקב היא אי לא מייתינן לסכי: (ג) בא"ד אי לא טענינן ליתמי וללקוחות ומלוה בטענות זיוף בלא שום שכתב יוציא ממנו נחזור למשנת פ"ל ותיבות אתי שפיר נמתק: (ד) בא"ד בפ' המגרש שני גיטין שכתבן זה בלד זה את שהעדים הראשונים נקראים עמו וכו' דתנן בן אים פלוני וכו' דפשיטא ליה דקמא כשר וכו' כמו מבן יעקב עד ותימה והא אינו כשר בראובן גרידא ועוד לאתר שתירץ: (ה) בא"ד בן גרידא ורש"י פירש דבראובן בן כשר: (ו) בא"ד ועוד פירכא קמא לא אתי שפיר ויש לפרש **התם הכי** מעיקרא: (ז) בא"ד כדתנן את שהעדים נקראים עמו כשר ועם הראשון נקרא ראובן בן עד בראובן קאי אבן יעקב עד ופשיטא דכשר: (ח) בא"ד והשתא מסתמא תלינן דהאי יעקב עד דבתרא לא חתם ראובן דלהכי פריך שמיה דאבוה ולהכי פריך וליתכשר אלי וכו' עם אותה שהוא שלו: (ט) ד"ה דלא כתב וכו' פלוני עד לפי שאם חתמו מעיקרא אים פלוני עד לא היה: (י) בא"ד והכי נמי הוה לן למימר דאי גיין שיטה וכו' הה"נ הוה לן: (כ) בא"ד דכשר הכא והכא אבל פלוני בן פלוני עד אע"ג דתנן פלוני בן בהדיא דכשר כיון דלא תנן בהדיא דכשר משוינן חילוק וכו' ובמקושר דאתי: (ל) ד"ה כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת פי' רש"י כשחותמין מאחוריו מלמטה למעלה צריך שיהיו כולן וכו' וחתומין זה תחת זה לפיכך: (מ) בא"ד דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פירוש בשיטה אחרונה: (נ) ד"ה ודכיון כו' דאי הוה בעי הוה מזייף כו':

לעזי רש"י

משט"א [מש"ט]. תורן.

מוסף רש"י

רב צייר כוורא. בחתימת ידו ולא היה כותב שמו (גיטין פז: וכעי"ז שם לו.). **חרותא.** עגם של דקל (שם ושם). **מכותא.** וילון ספינה (שם לז.) או: נס שפורשין עליו וילון של ספינה (שם פז:).

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מר זוטרא וכו' מקובר ועדיו חתומים: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) ומתכשר ויהיה הלוה סבור שלא זייפו ויהיו עדיו. ב"ג ותימה מ"כ מאי קא מפני תלמודא דיעקב דהא חתימה לאו דיעקב היא וכ"ל דקא מפני דכיון דחיכי דמסופרסם לגלאו דיעקב היא אי לא מייתינן לסכי: (ג) בא"ד אי לא טענינן ליתמי וללקוחות ומלוה בטענות זיוף בלא שום שכתב יוציא ממנו נחזור למשנת פ"ל ותיבות אתי שפיר נמתק: (ד) בא"ד בפ' המגרש שני גיטין שכתבן זה בלד זה את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר ועם הראשון נקרא ראובן בן עד בראובן קאי אבן יעקב עד ופשיטא דכשר: (ה) בא"ד והשתא מסתמא תלינן דהאי יעקב עד דבתרא לא חתם ראובן דלהכי פריך שמיה דאבוה ולהכי פריך וליתכשר אלי וכו' עם אותה שהוא שלו: (ו) ד"ה דלא כתב וכו' פלוני עד לפי שאם חתמו מעיקרא אים פלוני עד לא היה: (ז) בא"ד והכי נמי הוה לן למימר דאי גיין שיטה וכו' הה"נ הוה לן: (ח) בא"ד דכשר הכא והכא אבל פלוני בן פלוני עד דתנן פלוני בן בהדיא דכשר כיון דלא תנן בהדיא דכשר משוינן חילוק וכו' ובמקושר דאתי: (ט) ד"ה כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת פי' רש"י כשחותמין מאחוריו מלמטה למעלה צריך שיהיו כולן וכו' וחתומין זה תחת זה לפיכך: (מ) בא"ד דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פירוש בשיטה אחרונה: (נ) ד"ה ודכיון כו' דאי הוה בעי הוה מזייף כו':

(ח) גיטין דף לו. ולף פז:, (ט) ל"ל רבה, (י) [עי' רש"ל], (יא) [דף קסב.], (יב) שייך לע"מ,

אמר רב עמרם לפי שאין למדין משיטה אחרונה. מפני שאין העדים יכולין לקרב חתימתן כ"כ בסמוך בסוף השטר ומניחין ריוח בין השטר לחתימתן ויכול אדם לזייף ולהוסיף בינתים שיטה אחת והלכך תקון רבנן לחזור מעניו של שטר בשיטה אחרונה לבלתי שיכתב בה דבר הלריך (ה) שהרי אם זייפו והוסיפו לאחר זמן אין אנו מפסידין כלום אם לא נלמד הימנה שהרי כבר כתוב כל זה למעלה וגם אם זייפו ויוסיפו בשיטת החלק שאחר עניו של שטר שבשיטה אחרונה בין השטר לעדים לא מעלה ולא מוריד שהרי אין למדין משיטה אחרונה. ובשאין כתוב בשטר שריר וקיים מייריי. כן נראה בעיני טעם הדבר ופירושו ועיקר: **הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול.** אם אין כתוב בו שריר וקיים אפי' יש עדים שלא נוסף בו דבר זיוף מכל מקום האי שטרא חספא בעלמא הוא שלא נעשה כתקון חכמים וכמלוה על פה דמיא: **אלא נאו ש"מ אין למדין משיטה אחרונה.** הלכך הרחיק שני שיטין פסול שיכול לזייף שני שטין ונלמוד מן הראשונה: אלא

אמר רב עמרם אלפי שאין למדין משיטה אחרונה אמר ליה רב נחמן לרב עמרם מנא לך הא אמר ליה דתניא בהרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול שיטה אחת כשר מאי שנא שני שיטין דלמא מזייף וכתב שיטה אחת נמי מזייף וכתב אלא לאו שמע מינה אין למדין משיטה אחרונה שמע מינה איבעיא

מחרי ופריך רבא והא בעינא כתב שאין יכול לזייף וליכא בדאפיקן והא בעינא שיחזור מעניו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר והשתא מאי פריך דבעינן חזרת השטר למה לי משום דלא לכתוב מאי דבעי הא כיון דליכא עדי מסירה מדכר דכירי אי הוה תנאה וזייפיה אפי' לאחר כמה ימים מדכר דכירי כדאמר ר' יוחנן פרק שני (סס דף כב:) על (ד) מילתא דאין כותבין על נייר מחוק כו' וחכמים מכשירין ואמר רבי יוחנן אפילו מכאן עד עשרה ימים מכשיר ר' אליעזר דאי הוה תנאה וזייפיה מדכר דכיר ואם כן מאי קפריך הא ליכא חזרת השטר אלמא אע"פ שאין יכול לזייף פסול כי ליכא חזרה ואע"ג דר' (אליעזר) פליג על ר' יוחנן ופוסל בר מלאלתר [ב] מ"מ הלכה כר' יוחנן רבו ועוד בריש חזקת הבתים (לעיל דף כט.) אמר אביי שדות בכסף יקנו עלה טובה קמ"ל וזהו כסברת ר' יוחנן דהתם והא נאו רחיה היא דע"כ לא פריך אליבא דר' יוחנן (ה) דהא ליכא חזרת השטר לדידיה היכי פריך והא בעינן כתב שאינו יכול לזדייף וליכא דהא אמר ר' יהודה בן בתירא אין כותבין (ו) על נייר מחוק ולא על דיפתרא וחכמים מכשירין ואמר ר' יוחנן כשהכשיר ר"א אפילו מכאן ועד עשרה ימים דמדכר דכירי אלא אליבא דר' אלעזר פריך דאמר לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא וה"נ פריך ספיר והא בעינן חזרת השטר וליכא ויוכל לזייף ולא דכירי לימים רבים אבל לר' יוחנן ה"נ דכשר כיון שאין יכול לזייף מדכר דכירי [ג] [מיהו מצינו למימר דאף לר"י פריך] ג ולא הכשיר ר' יוחנן אפי' מכאן ועד י' ימים אלא בגיטין דליכא רוב תנאים הלכך מדכר דכירי (ז) אבל בשאר שטרות מכאן ועד י' ימים לא דרוב עניני תנאים הם בשטר ולא דכירי לזמן מרובה מיהו מסתבר דפסול גזירה אטו היכא דלא הרחיק שיטה אחת דלא משתמיט לאפלוגי בהן אלא בין הרחיקו (ח) לא הרחיקו בענין חזרת השטר: **לפי שאין למדין בו'.** בימיהם לא היו כותבין שריר וקיים בפשוטות שלהם כדאמר גבי מקושר לעיל דכתב (ט) שריר וקיים מכלל דבפשוטים לא היו כותבין שריר וקיים ולכך לא היו למדין משיטה אחרונה אלא יוכל לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים והיו כותבין חזרת השטר בשיטה אחרונה ולא שום דבר עיקר (י) שאין למדין הימנה ואם אירע בהן מחק היו כותבין אותו והיו מקיימים אותו קודם שיטה אחרונה דאחרי כן לא היו למדין כל עיקר הימנה ויש לתמוה מ"כ היאך הורגלנו לכתוב קיום מחקים אחר וקנינא מיניה (כ) והא אין למדין משיטה אחרונה ואין לך למדין גדול מזה ולא היה לנו ללמוד לפי שיכול לבא לידי זיוף כיון שהשטר כשר בלא שריר וקיים שפעמים לא יכתוב מתחלה שריר וקיים ויבא זה וימחוק מה שירלה ויגיה ויקיים המחק בסוף ויכתוב שריר וקיים וי"ל כיון שהורגלנו לכתוב שריר וקיים יהא פסול אם לא נכתב כן אפילו כשאין בו מחק בין שאנו כותבין שריר וקיים והא דכותבין וקנינא מיניה וכו' לא הוא חזרת השטר אלא לפי שעדיין עדות הקנין הוא שבתחלה כתב ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני ואחר כן וקנינא מיניה והוא הדין שיכול לכתבו באמצע השטר ולפי האי פירוש דלא צריך חזרת השטר אם כן הא דכתבינן בגיטין ודין (מ) דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין וגט פטורין לא הוא משום חזרת השטר דלא צריך למכתב חזרה כיון דכתבינן שריר וקיים ובגיטין כדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ובעינא היא בהמגרש (גיטין דף פה: ושם) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיט ולכך נראה שלעיקר גט אנו כותבין ודין ואין אנו צריכין חזרה משום טעם שפי' ויכולים לכתוב ודין בשיטה אחרונה דכדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ויש תימה למה שינו הקדמונים לכתוב שריר וקיים ולנמוד משיטה אחרונה ולקיים מחקים אחר וקנינא מיניה כיון שחכמי הגמרא לא היו כותבין שריר וקיים מדקאמר אין למדין משיטה אחרונה ומקיימים מחקים קודם שיטה אחרונה וי"ל שחששו שפעמים שיטעו העדים שאינן בקיאין וירחיקו שני שיטין ואפילו לא יהא אדם חלוף לעשות שטר חדש בשני שיטין [ד] כי ידאג שיכחישוהו העדים שלא חתמו על שטר זה מעולם מכל מקום לא ידאג מלהוסיף שני שיטין וילמדו מן העליונה כי העדים לא יהיו זכורים שהרחיקו שני שיטין וכיון דכתב שריר וקיים למדין בטוב משיטה אחרונה וזה שאל ר"י לר"ת על קיום מחקים שאנו כותבין בשיטה אחרונה והשיב כמו שפירשתי שאנו סומכין על שריר וקיים וקשה על האי פירוש שמשום שריר וקיים וכדת משה וישראל שהורגלנו לכתוב לא כתבינן חזרת השטר והלא גם הם היו כותבין כדת משה וישראל כדמוכח בפס' ידים (פ"ד משנה ח) אמרו לדוקים קובלים אנו עליכם פרושים שאתם כותבין את המושל עם משה בגט [ד] ה"ג במשניות ולא גרסינן את המושל עם הם כמו שכתוב במקלת משניות כי מה ענין הם בגט דודאי כשנלחו בית חשמונאי היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון מקמי דאתבטילת (ט) אזכרת מן [שטרייא] כדאיתא בפ"ק דר"ה (דף יח:) אבל המושל לא היו כותבין כשהיו כותבין את הם אלא ודאי עם משה גרסינן אלמא כותבין כדת משה וישראל בגיטין וי"ל שמתחלה היו כותבין כדת משה וישראל באמצע הגט ואחר כן תקנוהו לכתבו בסוף הגט במקום שריר וקיים ולכך אין כותבין חזרת השטר ולאחר פטירתו של ר"ת אנא ר"י בה"ג שהיה לר"ת בתיקון הגט שעשה (פ) כל דבר שלמדין הימנו אם מחק או תלה צריך לכתוב דעל המחק או דביני חטי קודם שיטה אחרונה לפני וקנינא מיניה אך בדברים ששנה עליהם שכתב פעמים ושלא בתוך השטר אז אין עיקר הגט תלוי בו בזה הורגלו לקיים אחר שיטה אחרונה א"כ ס"ל דאין למדין משיטה אחרונה וקנינא מיניה הוה חזרת השטר ושריר וקיים לכתבינן על חנם הוא וצריך ליזהר בגיטין שלא לכתוב ודין דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין בשיטה אחרונה אלא מתירוכין ואילך שהוא כפל לשון מאחר שאין למדין משיטה אחרונה אע"ג שאנו כותבין שריר וקיים בשטרות וכדת משה וישראל בגיטין שאין לכתוב דבר שהוא מעיקר הגט בשיטה אחרונה ומבעיא לן בהמגרש (גיטין דף פה:) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיט וקשיא לר"י על האי פירוש שפירש ר"ת שאין למדין משיטה אחרונה וקיום מחקים שהורגלו לכתוב אחר וקנינא היינו בדברים שאין עיקר השטר תלוי בו א"כ יבא לידי זיוף שימחוק בשטר דבר (ע) ויכתוב עליהם דבר ששנו בשטר ויקיימנו בסוף השיטה אחר וקנינא מיניה וכמו שאומר ר"ת מתחלה דלמדין משיטה אחרונה וכן נראה לר"י מדנהגו לכתוב שריר וקיים בשטרות ובגיטין כדת משה וישראל מ"מ נהי שאנו למדין משיטה אחרונה הרחיק שני שיטין פסול דלמא גייז ליה לעילאי וכתב הוא בשני שיטין ועדיו הם בשיטה שלישית [ה] ור"י פירש שמא בעבור הטורח הורגלו לכתוב שריר וקיים דפעמים בחזרה גופה היה מחק והיה צריך לקיימו ולחזור פעם אחרת דנהי שאין למדין משיטה אחרונה זכות לבעל השטר חובתו מיהא למדין שבחובתו אין לחוש שמא יזייף לכך היה צריך לקיים המחק של חזרה שלא יאמר הלוה או המוכר זכות היה לי שם ומחקתו:

אבעיא

ה) [נ"ל אלעזר], ב) רש"ל, ג) נ"ל ואפשר דלא,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב עמרם וכו' לבלתי שיכתב בה דבר הלריך דהשתא אם לא יזייפו ויוסיפו לאחר זמן אין לנו: (ב) תוס' ד"ה (בדף הקודם) ולכך וכו' וי"ל דאמר דודאי בדין הוא שיהא כשר אלא דבגיטין פרק המביא תניא משמע שהוא פסול: (ג) בא"ד דפרק קמא דגיטין האי שטרא: (ד) בא"ד ר' יוחנן פרק שני אל מתניתין דאין כותבין לא על נייר ממוק: (ה) בא"ד אליביה דר' יוחנן מהא דליכא חזרת השטר: (ו) בא"ד אין כותבין לא על נייר: (ז) בא"ד אבל בשאר שטרות. נ"ב עיין בתוס' פ"ב דגיטין [דף כב:] בד"ה אבל בשטרות לא פירשו להדיא דר' יוחנן מודה בשטרות דבעי לאלתר: (ח) בא"ד בין הרחיקו בין לא הרחיקו: (ט) ד"ה לפי וכו' לעיל לכתב ביה שריר וקיים וכו' משיטה אחרונה כדי שלא: (י) בא"ד דבר עיקר לפי שאין למדין וכו' והיו כותבין על אותו המחק היו מקיימים אותם קודם שיטה אחרונה: (כ) בא"ד אחר וקנינא מיניה קודם שריר וקיים והא אין למדין: (ל) בא"ד ונמדין אנו בטוב משיטה אחרונה: (מ) בא"ד דכתבינן בגיטין ודין די יהודין ליכי מנאי: (נ) בא"ד מקמי דאתבטילת אדכרת מן שטרייא כדאיתא: (פ) בא"ד לר"ת בתיקון הגט שעשה שכתב כל דבר וכו' שעה עליהם פעמיים ושלא בתוך השטר או אין עיקר הגט תלוי בזה הורגלו כל"ל ותיבת שכתב נמחק: (ע) בא"ד שימחוק בשטר דבר שעיקר השטר תלוי בו ויכתוב עליה דבר ששנו וכו' כן נראה לר"י וכו' דלפעמים בחזרה גופה:

לעזי רש"י

קינונ"ש [קרינינו"ש]. פרוטות, מטבעות קטנות.

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מד סעיף ג:

ח ב מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף ו:

מוסף תוספות

א. כיון דמפסיל שטרא בהרחקת שני שיטים. וכו'. דילמא גייז ליה לכוליה שטרא דלעיל וכתיב שטר בשני שיטין והא חתימי סהדי בשלישית. רמב"ן. ב. שהביאתו לב"ד ביום שנמסר לה להודיע שהיא גרושה ויתירוה לינשא, דכיון דהאידנא הוה ובעידי מסירה לא חיישינן לזיופא. רש"י גיטין כב: ג. [ן] גייז ליה לכוליה שטרא דלעיל וכתיב שטר בשתי שיטין והא חתימי סהדי בשלישית. רמב"ן.ד. שהיו מונים לשנות המלכים. ר"ש שם. ה. וזה שלא כדברי ר"ש ז"ל שכתב, הרחיק העדים מן הכתב שני שיטים פסול אם אין כותב שריר וקיים. רשב"ם.

רבינו גרשום

שום חידוש ממון שלא נכתב בענינו של מעלה אין למדין מאותה שיטה. דאיכא למימר אחר שנכתב ונחתם זייף הוא ולהכי כתבי בכל שטרי בשיטה אחרונה ככל מה דכתוב ומפורש לעיל דהיינו מענינו של שטר; מאי שנא שני שיטין דלמא מזייף. ומוסיף וכותב יותר ממון ומקיים ליה בשיטה אחרונה בשיטה אחת יכול לכתוב בה זייף ומקיים בסופה אלא לאו ש"מ משו"ה שיטה אחת כשר דאי כתב ומזייף באות' [שיטה] אין למדין מכל אותה שיטה מה שאין כן בב' שיטין דילפינן מינייהו מש"ה פסול דמצי לזיופי ליה:

קסב: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

איבעיא להו שיטה ומחצה מהו. לא בעי היכא דמסיים (ג) השיטה בחמלע השיטה והיכא העדים לאותו חצי שיטה הנשארת גם שיטה אחרת מהו דפשיטא דפסול דכתב מאי דבעי באותו חצי ויחזור בשיטה אחרונה[א] אבל יש לפרש היכא דסיים השטר בסוף השיטה והיכא השיטה שלימה (ד) וכתבו בחמלע שיטה[ב] מהו מי אמרינן שפסול לפי שיזייף בשיטה שלימה ובחציה יכתוב חזרת השטר ואין למדין מן החציה שהיא שיטה אחרונה אבל מן השלימה למדין או דלמא שכשר שגם מן השיטה שלימה אין למדין שהיא אחרונה מן השטר מיהו (ה) פשיטא דכשר דאין למדין משיטה אחרונה היינו טעמא שעדים לא דייקי ומרחיקין שיטה אחת אם כן כשמרחיקין שיטה וחותמים בחמלע שיטה כיון דליכא כי אם רוחב שיטה אחת בין העדים לשטר אין למדין ממנה ולכך לא יוכל לזייף וכשר ועוד דומיא דהרחיק שני שיטין והרחיק שיטה אחת דמיירי בעודי (ו) כזה [בעי] מהו מי אמרינן לא יוכל לזייף כלום בשיטה ומחצה[ג] או דלמא בדוחק יכתוב שני שיטין ופסול[ד]: (ו) **אלא** מהא ליכא למשמע מינה. ואי ריש דוקא סיפא נמי דוקא ושיטה ומחצה כשיטה אחת (ז) דקאמר כשר דמי ואי סיפא דוקא ריש דוקא נמי דוקא ושיטה ומחצה כשני שיטין דפסול דמי: (ז) **דאמר** חזקיה מלאהו בקרובים כשר. להרחיק שני שיטין קאי וכן מוכח בהמגרש (גיטין דף פז: ושם) דקאמר ואי משום (ח) שני שיטין פסול האמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר לפירוש רבינו חננאל שגורס בברייתא (ט) נמצא מן הראשונים קרוב או פסול מסייע ליה שפיר לחזקיה דמכשיר עדים ראשונים שנמצאו קרובים אלא לגירסת ספרים דלא גרסי ראשונים א"כ היכי מסייע ליה דלמא הברייתא לא מכשרת אלא כשנמצאו (י) בסוף עדים כשרים אבל מצאו למעלה במקום שאויר פסול אימא הקרוב נמי פסול וי"ל מדלא קבע ליה מקום וקאמר סתמא (כ) נמצא ארבעה או חמשה קרובים או פסולים כשר שמע מינה בכל דוכתא מכשר להו דאמר בשילהי הזורק (שם דף פב.) ש"מ אי חתים בתחלה קרוב או באמצע בין בסוף כשר ממאי מדלא קבע מקום ואת"ת היכי מסייע ליה הא בברייתא מכשיר בין קרוב בין פסול וחזקיה לא מכשיר אלא קרוב מדלא קאמר פסול ומ"ט דחזקיה וי"ל דחזקיה סבר לה כר' עקיבא דאמר בהזורק (שם פא:) גט קרח[ה] הכל משליטין עליו אפי' קרוב אבל פסול לא[ו] אבל בברייתא סבר' כבן נגס דמכשר בגט קרח להשלים אפילו עבד וסבר' כחזקיה בחדא בקרוב ונראה לר"י דאין הלכה כחזקיה דסבר כר' עקיבא אלא כבן נגס דמכשיר אפילו פסול דאמרי' התם כי אתו לקמיה דר' אמי אמר לא והשלים עליו עבד מן השוק וההיא דר' אמי עיקר טפי דקבע גבי פלוגתא (ז) אבל ההיא דחזקיה לא הובאה לשס ועוד דסתמא דגמרא כבן נגס דאמרי' בהמביא תניין (שם דף יח: ושם) אי חתים בתחלה קרוב או פסול (מ) ומוכח התם דלכולי עלמא כשחותם בתחלה פסול משום תנאי[ז] כשר אי לא אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעלמא ועוד דשמא חזקיה נמי אית ליה דבן נגס והא דאמר מלאהו בקרובים ולא קאמר בפסולים לרווחא דמילתא קאמר דלדברי הכל בכי האי גוונא כשר: (הג"ה. שיטה ומחצה. נראה לייסד כגון שחתומים עדים באמצע שיטה ומספקא ליה שמא יכתוב מה שירצה בחצי (ט) ח השלמה. ע"כ הג"ה):

פחות מכאן כשר. במוספתא[ט] מסיים כאן וכמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב ויהיה כשר כדי שיהיו נקראים עמו דברי רבי רשב"ג אומר מלא שיטה אחת ר' דוסתאי ברבי יוסי אומר מלא חתימת שני עדים שטר שחתום עליו [ה' עדים] ומנלאו ג' הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר ונראה לר"מ ולר"ת דמן הלד מיירי: **ואל תתמה שהרי אויר פוסל בשלשה.** ואת"ת אמאי לא מייתי ראיה מגבו קרח[י] שאויר פוסל וקרוב משליט וי"ל משום דהתם גופא תקנתא דרבנן היא והיא גופא צריכה ראיה ממילתא דאוריתא ואת"ת מה שייך טעם פסול אויר הגבו לפסול אויר סוכה וי"ל (פ) ה"ק מלאהו בקרובים כשר ואע"ג דאויר פסול אין לגזור מילוי קרובים אטו אויר אויר שהרי אויר פסול בשלשה ופסול לא פוסל אלא בארבעה אבל בשלשה לא פסלי ולא גזרינן אטו שלשה דאויר פסול ועוד י"ל דלא מייתי ראיה מגבו קרח דלא גזרינן השלמת קרובים אטו אויר משום דהתם דין הוא דלא גזרינן דטעמא דאויר (ע) פסול לא הוי אלא משום דקשריו מרובין מעדיו[יא] ולא משום שיוכל לזייף אפי' איכא ארבעה שיטין חלקים בין עדים לעדים כשר בטיוטו בעלמא דמו ליכא למיחש לזיוף ולא אמר סהדי אטיוטו אתימו כיון שאין השטר מלא שהעדים חתומין (פ) כדאמרי' במשנה ולכן לא גזרי קרובים אטו אויר שני שיטין דאפילו יש בו אויר בטיוטא בעלמא סגי אבל הכא דטיוטא לא מהני מידי לפי שהעדים בלד השטר כתובים ואי טייט ליה אמרי אטיוטא אתימי ולכך נגזור מילוי קרובים אטו אויר משום דבאויר אין לו תקנה ולהכי מייתי ראיה מסוכה שאויר פוסל בה ואין לו תקנה ופסול כשר ולא פסלינן ליה אטו אויר: **שהרי אויר פוסל בשלשה.** לא מיירי בסוכה גדולה (ל) שמשייר שיעור סוכה ושלש דפנות לכל לד דאותה למה תהיה פסולה וגם לא איירי ליישב תחת האויר דא"כ מאי איריא שלשה אפילו פחות נמי אמר במסכת סוכה (דף יט.) שאין ישנים תחתיו אלא הכי פירושא סוכה גדולה ויש לה שלשה דפנות ויש לה אויר שלשה לכל אורך הסוכה פסולה שאויר שלשה מפסיק ועתה אין נשאר בו כי אם שני דפנות לכל לד וסכך פסול לא הוי הפסק כי אם בארבעה טפחים אי נמי כגון שיש לה לסוכה ארבעה דפנות והיא אינה גדולה כל כך שישאר הכשר סוכה מכל צדי האויר: **נמצא אחד מהם בו'.** יש תימה מהא דאמר הכא נמצא אחד מהן קרוב או פסול כשר ולר"ע קרוב מיהא כשר ובין בתחלה ובין בסוף בין בחמלע כשר מדלא קביע ליה מקום ואפילו לר"מ דגרס בראשונה לאו לאפוקי בסוף דכ"ש הוא היכא שאין אויר פסול דכשר והכי נמי בגט קרח לר"ע קרוב כשר וכפ"ק דמכות (דף ה:) אמר ר"ע אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה וי"ל דהתם מיירי בעדים בעל פה והיכא דלאסהודי אתו עדותן בטלה דשיילינן להו אי לאסהודי אתו אי לא דרב נחמן פסיק התם הלכה כרבי אבל הכא לאו לאסהודי אתימי אלא למילוי והיכא שחותמין בחמלע או בסוף אמרינן משום תנאי אתימי ולאו לאסהודי קאתו וכמו כן גבי גט קרח לא אתימי אלא להשלים הקרח שיהא עדים כמו הקשרים ואע"פ דלעדות אחר על פה שיילינן אי לאסהודי אתו דיינו משום שלא נחקרה עדותן בב"ד אבל בשטר א"ל לחקור אמאי אתימי דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי כאילו נחקר שלמילוי או לתנאי אתמו ורב יהודאי פסק על שטר שיש בו ה' עדים או יותר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול בתחלה

איבעיא להו שיטה ומחצה מאי תא שמע הרחיק את העדים שני שיטין (ו) פסול הא שיטה ומחצה כשר אימא סיפא שיטה אחת כשר שיטה אחת הוא דכשר הא שיטה ומחצה פסול (ח) אלא מהא ליכא למשמע מינה מאי הוי עלה ת"ש דתניא (ט) הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול (א) פחות מכאן כשר (ג) (ב) היו ארבעה וחמשה עדים חתומין על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים עדות בשאר מסייע ליה לחזקיה דאמר (ז) (ג) מלאהו בקרובים כשר ואל תתמה שהרי (ה) (ד) אויר סוכה פוסל בשלשה (ה) סכך פסול בארבעה איבעיא להו שני שיטין שאמרו הן

והיינו דקאמר מסייע ליה לחזקיה דאיירי נמי במילוי שני שיטין של חלק דאי בריתא בעלמא מיירי בלא מילוי שני שיטין ולאורויי דין עדים פסולים שיתקיים העדות בשאר ליתנייה במסכת מכות (דף ו.) גבי ההיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו וחזקיה נמי אם בגט קרח מיירי מה צריך סיוע מן הברייתא ממתני' דגיטין דבן נגס ור"ע יכול לסייעו ותו חזקיה מתני' דגיטין אתא לאשמועינן בתמיה: **ואלא** **פתמה.** מזה החלוק כי בהיותו חלק השטר פסול ואם מילאו בפסולין לעדות כשר: **שהרי סוכה.** בהיות בה אויר שלשה טפחים פסולה ואם מילאו בסכך פסול כגון בדבר המקבל טומאה הוכשרה הסוכה שאין סכך פסול פוסל אלא בארבעה טפחים. ורב יהודאי גאון נמי מוקי לה להא דחזקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב חתים בריש כי היכי דלא תקשי אדרב נחמן דאמר במסכת מכות [ו.] אפילו בדיני ממונות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה דהיכא דחתים קרוב בריש מוכחא מילתא דלכבוד עביד ולא לעדות חתמיה ובהא כ"ע מודו והכי תניא בתוספתא (גיטין פ"ז ה"י) שטר שחתמו עליו חמשה ונמצאו שלשה הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר הן

אלא מהא ליכא למשמע מינה. אדלא בדוקא לא מילאו אותן בקרובין כשר. אע"ג דאי לא הוה כתב בהו פסול להיכא דמילאהו בקרובין שהן פסולין לעדות דדמיין כמאן דליתנהו אפי' הכי כשר: ואל תתמה. על דבר זה שהרי אויר סוכה פוסל לסוכה בג' טפחים: סכך פסול. שסיככה בשפודין או בדבר המקבל טומאה פוסל בד' טפחים דאי איכא ד' טפחים מסכך פסול פסולה ואי ליכא אלא שיעור ג' טפחים מן סכך פסול כשר אע"ג דהוי אויר ג' טפחים היה פסול לא אמרינן סכך פסול כמאן דליתא אלא סכך פסול בג' מכשיר דבר הפסול אם היה אויר הכא נמי קרובין אע"ג דכמאן דליתנהו

מוסף רש"י

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דודאי מתני' לאו כולה דוקא, אלא חדא מנייהו דוקא, או ריש' או סיפא, ומנא אידע אטו הכוא ולא ידעינן הי מיניהו דוקא דגמתר מניה (שבת קכא.). מלאהו. לאותו אויר בקרובים כשר. דלא קפדינן אלא אאויר (ג"יטין פז:). אויר סוכה פוסל. את כל הסוכה בשלשה, וסכך פסול פוסל את כל הסוכה בארבעה (סוכה יז.).

מוסף תוספות

א. [ד]לאמר דאסקינן דשיטה ומחצה כשר [א"כ] אין למדין מחצי שיטה ושיטה אחרונה ואילו אנן לא אמרינן בתלמוד אלא אין למדין משיטה אחרונה. ריטב"ש. ב. שהניח שיטה אחת כולה ועוד למטה חצי שיטה. רשב"ם. ג. דכל שצריך לכתוב שתי שיטות דחוקות מירתת שמא ירגישו בזיופו ולא מזייף. רשב"ם. ד. ואסקינא דכשר דכל שצריך לכתוב ב' שיטות דחוקות מירתת שמא ירגישו בזיופו כי בריוח שהניחו העדים עשה כן. ריטב"ש. ה. מפרש בסיפא במתני' שקשריו מרובין מעדיו ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זה קרח ופסול כדמפרש בגמ' משום כולכם דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישינן דלמא אמר להו כולכם חתומו והרי אחד שלא חתם. רש"י גיטין פא: ו. ואסיקנא דטעמיה דר"ע משום דבעבד אתי למימר שחרורי שחרריה גזלן נמי אתי למימר תשובה עבד ואתו לאכשורינהו בשטרות דעלמא אבל קרוב מאי איכא למימר. רשב"ם גיטין פא: ז. [כש]נאי גמור הטיל בגט זה דלא ליהוי גיטא אלא א"כ חותמין בו כולן. רש"י גיטין יח: ח. דכל כי הא השטר פסול ואפי' בחצי השיטה לבד, משום דאי בעיא כתיב מאי דבעי באותה שיטה שהעדים חתומין בה והו"ל שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר, וכל שיכול להזדייף לעלמא כל השטר פסול. רשב"ם.

מסורת הש"ס

ט א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף י:
י ב מיי' פ"ה מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף יב וסי' נא סעיף ד:
יא ג מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף יד:
יב ד מיי' פ"ה מהל' סוכה הל' כ סמג עשין מב טוש"ע מ"מ סי' תרלב סעיף ג:
יג ה מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שני שיטין מן הכתב פסול הא שיטה: (ב) רשב"ם ד"ה הכי גר' וכו' ונמצאו שנים: (ג) תוס' ד"ה אינעיא להו וכו' היכא דמסיים השטר בחמלע השיטה והיכא העדים אותה חצי: (ד) בא"ד והיכא השיטה שלימה ודחתמו בחמלע: (ה) בא"ד מיהו נראה דהא נמי פשיטא דכשר דהא לאין למדין מפיטה: (ו) בא"ד והרחיק שיטה אחת דמיירי בעודי קא מיבעי ליה נמי בהרחיק שיטה ומחצה בעודי כזה מהו וכו' או דלמא בדוחק יכתוב: (ז) ד"ה אלא וכו' כשיטה אחת דכשר דמי כל"ל ותיבת דקאמר נמחק: (ח) ד"ה דאמר וכו' ואם משום דמופלג שני שיטין פסול: (ט) בא"ד שגורס בברייתא ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים מסייע ליה: (י) בא"ד כשנמצאו הקרובים בסוף עדים כשרים אבל נמצאו למעלה: (כ) בא"ד וקאמר סתמא היו אחרנא או תמנה כשנמצאו קרובים או ש"מ אי חתים קרוב בין בתחלה בין בחמלע וכו' קבע ליה מקום: (ל) בא"ד נגי פלוגתא דר"ע ובן נגס אבל ההוא לחזקיה: (מ) בא"ד קרוב או פסול אמרי לה פסול ואמרי לה כשר ומוכח התם דלכ"ע וכו' אי לא דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא: (נ) בא"ד מה שילא מתני' השיטה עד כאן הג"ה: (ס) ד"ה ואל תתמה וכו' וי"ל דהכי קאמר וכו' שהרי אויר פוסל בשלשה ופסול לא פוסל אלא בארבעה אבל בשלשה לא פסל ולא גזרינן פסול אטו שלשה דאויר ועוד יש לומר כל"ל: (ע) בא"ד דטעמא דאויר פוסל לא הוי וכו' דאפילו אויר: (פ) בא"ד שהעדים חתומים כדפי' במשנה: (צ) ד"ה שהרי וכו' בסוכה גדולה שיש לה ד' דפנות שמשייר שיעור סוכה:

רבינו גרשום

פחות מכאן כשר. אלמא שיטה ומחצה כשר: מילאהו. אותן ב' שיטין שהרחיק העדים מן הכתב אם מילא אותן בקרובין כשר. אע"ג דאי לא הוה כתב בהו פסול להיכא דמילאהו בקרובין שהן פסולין לעדות דדמיין כמאן דליתנהו אפי' הכי כשר: ואל תתמה. על דבר זה שהרי אויר סוכה פוסל לסוכה בג' טפחים: סכך פסול. שסיככה בשפודין או בדבר המקבל טומאה פוסל בד' טפחים דאי איכא ד' טפחים מסכך פסול פסולה ואי ליכא אלא שיעור ג' טפחים מן סכך פסול כשר אע"ג דהוי אויר ג' טפחים היה פסול לא אמרינן סכך פסול כמאן דליתא אלא סכך פסול בג' מכשיר דבר הפסול אם היה אויר הכא נמי קרובין אע"ג דכמאן דליתנהו

הן ואוירן. שיעור כתיבת השיטין ואויר חלק בינתיים נפסל אבל פחות מיכן אינו נפסל: ה"ג **דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן למאי חזיא.** והלא ניכר הזיוף לפי שצריך לכתוב אותיות דקות יותר משאר אותיות השטר כדי לתת חלק בין שיטה לשיטה ואם יכתוב כתיבה גסה גם עתה ניכר הזיוף שאין חלק בינתיים כשאר שיטות שבשטר: **שני שיטין שאמרו.** בשיעור כתב ידי עדים שהוא יותר מכדי שיעור ידי סופר: **מאי טעמא כל דמזייף לאו לגבי סופר אזיל.** אולי לא יאבה לו ולא ישמע אליו לאורועי נפשיה אלא עושה בצינעא בתוך ביתו ואינו יודע לכוין ידו בכתיבה דקה כמו הסופר: **כגון לך לך זה על גב זה.** לא אתא לאיפלוגי אלא לאחזקיה אלא ולאי בכתב ידי עדים משערין כתיבת שני השיטין חלק ועדיין צריך אויר בין שיטה לשיטה מלבד עודי הכתיבה כדי שאם יהיו שני לך בשני השיטין זה בעליונה וזה בתחתונה צריך שלא יגע משך גובה הלמ"ד של לך התחתון להגיע בך' של לך העליון דהא זימנין (ג) דמינהדדי בהדי הדדי ך' דשיטה עליונה ולמ"ד דשיטה התחתונה: **אלמא קסבר שני שיטין וד' אויריו.** שני אוירות בין שני השיטין משום כ' דעליונה ולמ"ד דתחתונה ואויר למעלה משיטה עליונה בשביל גובה למ"ד של לך העליון ואויר למטה מן השניה בשביל (ד) לך התחתון. ולך לך זה על גב זה לאו דוקא שתהא למ"ד כנגד למ"ד וכ' כנגד כ' אלא כלפריסיות שזה למעלה בעליונה וזה למטה בתחתונה: **ושנאה אויריו.** דבין שני השיטין די לנו באויר אחד שיכול לאחוז את ידו להרחיק ראש הלמ"ד דתחתונה מכנגד רגל כ' העליונה: **ברוך בן לוי.** שני אויריו איכא הכא אחד למעלה בשביל למ"ד דלוי ואחד למטה בשביל כ' דברוך: **אמר רב נא שמו.** שני שיטין דפסול אא"כ הרחיק בין העדיים לשטר אבל אם הוא בין העדים לקיום הנקרא אשרתא על שם ואיסרנוהו וקיימנוהו הכתוב בו כגון שטר שכתב בו הנפק דהיינו אשרתא אפילו הרחיק יותר משני שיטין כשר כדמסיק וחזיא במטשטשו בדיו וסתם ב"ד אטיוטא לא חתימי אלא אעיקרו של שטר: ומשני **דמטייט ליה.** כלומר מלכלכו בדיו ואין יכול לכתוב בו שוב זיוף אבל אם בא הנפק לפנינו ויש בו שני שיטין חלק בלא טיאוט פסול הוא שלא נעשה כתיקון חכמים: **אטיוטא חתימי.** ולא אעיקר של שטר כדאמרי' בגיטין (דף פז.) (ה) חיישינן שמא אשאילת שלוש שכתב בשטר חתמו ולא אעיקרו של שטר הכא נמי כך מעידין בפנינו אטייט בדיו ונמחק כדי שלא יחשדו בבעל השטר: ומשני **בי דינא אטיוטא.** אין דרכן לחתום אבל עדים הכל מצויין לחתום ואפי' עמי הארץ ואתי למיחתם אטיוטא: **וניחוש דלמא גייז ליה.** לשטר העליון לגמרי ומחיק ליה לטיוטא וכתב הוא (ו) והלוואתו ועדיו מזייפין על המחק: **דאמר רב שטר הכא הוא ועדיו על המחק כשר.** דמה לי אם חתמו עדים על קלף חלק או על הקלף שחור הואיל ואנו מכירין חתימת ידיהן וגם העליון לא נמחק אלא פעם אחת כמו מקום שהעדים חותמין בו (ז) וגבי אשרתא אע"פ שאין אנו מכירין ידי עדים שלמעלה שעל המחק נסמך על אשרתא שאחריו שמתקיימת עדותן והלכך יכול למחוק הטיוטא ולזייף עדיים:

הניחא

ב' אויריו בין שיטה לשיטה ולאו דאיה היא דא"כ למה צריך אויר שני באויר ראשון יהיו ראש למ"ד ורגל כ"ף כיון שאינן זה כנגד זה אלא צריך לפרש שהן זה כנגד זה לך לך יתחל לזייף אם אין בינתיים ריוח שאם יארע לך לך זה כנגד זה בזיופו שיוכל לעשותו בריוח (ח): ד) שיטה אחת ושני אויריו והוי יותר משני שיטין בלא אויריו דא"כ שיטה למאי חזיא כדפריך לעיל: **דמטייט ליה.** פי' ר"ת בנקודות או שורות שניכר (ט) בחלק מעט ניכר שלא מחק מעיקרא שאם היה מטשטשו בדיו ואין ניכר אם היה שם מחק אם לא ואפ"ה מכשר לשטרא א"כ יטשטש כל השטר לגמרי וגם העדיים שלמטה ויכתוב שטר בגליון של מעלה ויזייף עדיים והאשרתא של מטה (י) מקיימין ואם אין גליון למעלה ויש שיטה אחת בין העדיים לכתב יכתוב השטר ועדים בתותא שיטה והעדיים הראשונים יטשטש בדיו והאשרתא מקיימת בעדים שזייף לכאי צריך לפרש טיוט אנקודות או שורות: **שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר.** (ו) **דפסלינן בגיטין** (דף כא.): שטר הבא על המחק היינו כשעדיו על הנייר [יא]: (יב) ר' יוחנן אומר כו'. תימה דמשמע דאתא לפלוגי (יג) ובמתא פליג דהא לא פסיל אלא בלא טיוט דאי בטיוט אמאי פסול וכ"ת איכא ביניייהו דרבי יוחנן פסיל אפילו בטיוטא (יד) שני שיטין בין עדים לאשרתא ירא הוא למחוק השטר והעדים ולזייף דימחקס ויכתוב הוא שטר ועדיים על המחק והאשרתא מקיימין דסבירא דמקיימין מן האשרתא שבו הא ליכא למימר דא"כ כל שטרות שיש בהן

בתחלה כשר כדאמרינן לכבוד חתמו [א] אבל אי חתימי בסוף פסול [ב] ואין נראה לר"ת דאמר בהמביא תניין (גיטין דף יח: וש"ס) למאן דאמר שנים משום עדים וכולם משום תנאי (ו) ולכך נמצא בסוף אחד מהם קרוב או פסול כשר אבל אי חתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה פסול אמרי לה כשר מאן דאמר פסול דאתי לאחלופי בשאר שטרות דעלמא (ח) ולא יאמרו משום תנאי חתמו כיון שהפסולים חתמו לכתחלה אלמא אפילו למאן דמכשיר בסוף פסול לכתחלה ג) [וא"כ הכא] בין בתחלה בין בסוף כשר וראשונים דגרס רבינו חננאל לאו דוקא אלא כל שכן הוא אע"ג שאויר פסול וא"ת א"כ אמאי כשר (ט) ולא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא כדהתם וי"ל התם מדרבנן דפסלי בתחלה משום דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה ואי חתים בתחלה קרוב או פסול יאמרו אינך העדים העומדים שם קרובים לשם עדות חתמו שיכולים לחתום בתחלה אותם עדים כשרים שהיו שם וחתמו קרובים ואתי לאכשורי קרובים [ד] אבל בסוף יאמרו ב' לשם עדים ואינך משום (י) תנאים אבל בשאר שטרות שחותמין זה אלא בפני זה אם נמצא פסול בתחלה כשר דלא אתי לאכשורי דעלמא שידעו שלא לשם עדות חתמו אלא כמו שמצאם החתימו ובשעה שחתמו אלו הראשונים לא מצאו אחרים עד אחרי כן והקשה לו ר"י אם כן אמאי כשרים כשנמצאו בסוף הא אמרינן לקמן כל כי האי גוונא אין מקיימין מעדים שלמטה (כ) מכלל דדעלמא אין מקיימין אלא מעדים שלמטה וא"כ כשירלו פסולין לבסוף במקום קיום השטר יאמרו קרוב או פסול כשר וחזר בו ר"ת ואין מכשיר כי אם בתחלה ולא בסוף מפני שקיום השטר בסוף כדפסיק רב יהודאי אבל קשה מגט קרח (גיטין דף פב.) שאנו מכשירין בין בתחלה בין בסוף וי"ל דשאני התם דמכל תלתא מקיימין [ה] ולא סגי בקיומא דהכא כדמפרש התם אבל בפשוטים שאנו מקיימין משלמטה בתרי פסול לבסוף [ו]:

שיטה אחת למאי חזיא. (ז) אי מזייף ביה וכתב ביה שני שיטין דקות יהא ניכר שהוא מזויף שהרי שני שיטין דקות משטר ועוד דלא חזיא לגבי ספרא לכתוב דקה ואפילו אי בעי גייז ליה [ז] ויש מפרשים שיטה אחת בלא אויר למאי חזיא אין יכול לכתוב בה כלום ואמאי אעטריך למימר הרחיק שיטה (מ) כשר אבל לא בעי למיפרך שני שיטין למאי חזיין דטובא חזיין לכתוב בו שיטה אחת וימא דלמדין משיטה אחרונה דהא דאמר לעיל אין למדין היינו למסקנא (נ) הכא דמסיק הן ואוירן דחזו לכתוב שני שיטין דאחת ואוירא חזיא לכתוב אחת ולכך אין למדין אבל מקמי דמסיק הן ואוירן יש לגמוד אדרבה למדין מדפסול הרחיק שני שיטין בלא אוירן:

כגון לך לך זה על גב זה. א"ל לפרש שרגל הכ"ף על ראש הלמ"ד אלא אפי' לא הוי רגל הכ"ף נגד ראש למ"ד אפ"ה הוי ד' אויריו שאויר אחד צריך להיות בין ב' שיטין בלא רגל כ"ף וראש למ"ד כדאמר כגון ל' למעלה וכ"ף למטה וקסבר ב' שיטין וג' אויריו אלמא צריך להיות אויר בין שיטה לשיטה ועוד אויר אחר מפני רגל כ"ף שבשיטה ראשונה או מפני ראש למ"ד שבשיטה שניה הוי

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ט:

טו ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ח:

טז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

יז ד מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע שם סי' מו סעיף נב:

יח ה מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ו:

יט ו מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף נב:

רבינו גרשום

דמי כשר: איבעיא להו ב' שיטין שאמרו. דפסולין מי בעינן הן ואוירן לאותו אויר שבין כתיבת שיטה לשיטה דכל כך ליהוו מרווחין הן ואוירן או הן בלא אוירן אפ"ה פסול: שיטה אחת דאמרו. הרחיק שיטה אחת כשירה. פשיטא דכשר דלמאי חזיא הא לא מצי לזיופי דניכרת הואי הכתיבה שהיא דקה יותר מן האחרת: ב' שיטין שאמרו. פסול צריך שיהיו רחבות ככתב ידי עדים דלא בקיאי בכתיבה דצריך הרווחה טפי מסופר אומן דיודע ליישב ולצמצם כתיבתו אבל הני שיטין מקמי דליהוי פסולות צריך הרווחה טפי מאי עצמא משום דכל דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל דמזייף ליה דסופר לא מזייף אלא הוא עצמו מזייף בצנעא בביתו ולמי שאינו מומחה בכתיבה צריך הרווחה טפי: כגון לך לך זה על גב זה. דאיכא במשך ל' מלמעלה אויר אחד ובמשך ב' מלמטה אויר אחד והכי נמי לאידך דל' דהיינו ב' שיטין וד' אוירין והואיל דאיכא הרווחה כולי האי מצי מזייף ליה בכתב ידי כל אדם (ח) דפסול: כגון ל' מלמעלה וכ' למטה. בשני שיטין: קא סבר ב' שיטין וג' אוירין. משך ל' מלמעלה ושיטה האשונה דהיינו אויר אחד ומשך כ' למטה משיטה שניה (ט) אין תופשין אלא באויר אחד לפי שצוארו של למ"ד הוא משוך אחר כרעיה דכ' ולא מתחת רגליו: כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת. היינו שיטה אחת וב' אוירין משך כרעיה דכ' מלמטה ול' של לוי למעלה דהשתא מצי מזייף ומשום הכי פסול: אמר רב לא שנו. אם הרחיק העדים מן הכתב ב' שיטין דפסול: אלא בין עדים לשטר. דהשתא איכא הרווחה ומצי מזייף וכיון דעדים חתימי מלמטה אתי וגבי שלא בדין: אבל אי שבק הרווחה בין חתימת העדים לאשרתא. שאם כתב למטה בגוליין אשראי קיום בית דין שטרא דקא נפק לקדמנא ואשרנוהו וקיימנוהו אפי' נמצא נמי שחניף בין עדים לאשרא שיעור ד' או ה' שיטות כשר: מאי שנא בין עדי' לשטר. שיעור ב' שיטין דפסול דילמא מזייף וכתב. בין עדים לשטרא וגבי מכח אותו קיום בית דין של מטה דמשמע דקיימו כל מה שכתוב בשטר. ומשני [משום] הכי כשר דאותו חלק שבין העדים לאשרא דמטשטש ליה מטשטשו כולו בדיו שאין יכול לכתוב בו על גביו שום זיוף. ומקשי' בין עדים לשטר אמאי בב' שיטין דפסול הא מצי מטייט ליה לאותו חלק בדיו דאינו יכול לזייף באותו מקום כלום. ומשני אי מטייט ליה בדיו בין כתב לעדים אמרי אינשי עדים אטיוטא מסהדי על מה שעל גבי חתימתן ולא על מה שכתוב בשטר ופסול השטר וכדאמר בדוכתא אחריתי אשאילת שלום חתימי

הגהות הב"ח

(א) גב' הן ולא אויר (שיטה אחת בלא אויר) תפ"מ וכ"ב לפי' רש"ס ל"ג ליה: (ב) שם רבי יאמק: (ג) רשב"ם ד"ה כגון לך וכו' דהא זימנין דמיהנדדין בהדי הדדי. כ"ב לשון המגמוד בפא"ע לגבי אני עורות הוושבע שיקבו זה בלא כגגד זה דטרפה משום דזימנין דמהנדדין בהדי הדדי ופרש"י ז"ל מתרמי דמיטוני אהדדי: (ד) ד"ה בלמא וכו' בשביל ך' של לך בתחתון: (ה) ד"ה ומיחוש כו' וכתב הוא הלוואתו כלי"ל: (ו) ד"ה דאמר רב וכו' ולגבי אשרתא אע"פ וכו' שמקיימת עדותן: (ז) תוס' ד"ה (בדף הקודם) ממלא כו' ואין נראה לר"ת כו' הלכך נמצא בסוף אחד מהם קרוב. כ"ב עי' מ"ש התוס' בגיטין ח"ל ואומר ר"ת דאפילו מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחלה כו' ולאחר שחזר ר"ת לריך לפרש נמי לאפי' מאן דמכשיר התם לא מכשיר אלא בתחלה אבל בסוף פסול לכ"ע וכ"כ התוס' לסליל בפ"ב בגיטין דף י"ח בד"ה אמרי לה: (ח) בא"ד ואם שלא יאמרו משום תנאי וכו' חתמו בתחלה אלמא וכו' פסיל בתחלה: (ט) בא"ד ואם"ש ת"ר אמאי כשר הכא ולא אתי וכו' וי"ל התם דפסלינן בתחלה מדרבנן משום דעדי הגט: (י) בא"ד ולינך משום תנאי אבל: (כ) בא"ד מעדים שלמטה כו' מכלל: (ל) ד"ה שיטה וכו' דאי מזייף וכתב ביה וכו' שהוא מזויף כיון שהבך שני שיטין דקות יותר משאר אותיות השטר כל"ל: (מ) בא"ד הרחיק שיטה אחת כשר: (נ) בא"ד למסקנא דהכא וכו' שני שיטין ואחת ואוירא וכו': (ס) ד"ה כגון וכו' לעשותו כריתה הס"ל ואמ"כ מה"ד שיטה אחת וכו' בלא אויר דאם לא כן שיטה אחת למאי חזיא: (ע) ד"ה דמטייט וכו' שיכבר החלק מעט שאז ניכר אלא: (פ) בא"ד והאשרתא של מטה מקיימת אותם ואם אין גליון וכו' ואשרתא מקיימת לעדים שזיף: (צ) ד"ה שטר וכו' והא דפסלינן: (ק) ד"ה ר' יוחנן וכו' דל' יוחנן פסיל אפילו בטיוטא שיטה אחת בין עדים לאשרתא משום דימחקנה וכו' והאשרתא מקיימת אותו דסבירא ליה דמקיימין וכו':

מוסף תוספות

א. או למילוי, לכך תתקיים העדות בשאר. גיטין יח: תוד"ה אמרי. ב. דודאי לשם עדות חתמו. שם. ג. שגורס בברייתא ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים. לעיל תוד"ה אלא. ד. [ד]כיון דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה סברי שהראשונים הם עיקר עדות לפי שחתמו הראשונים לפני כל העדים. שם. ה. דתו ליכא למיחש לחורבא דהא לעולם כי מקיים שלשה מהם, השנים מהם כשרים. ריטב"א גיטין פב. ועיי"ש בגמ' דלא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד ולהכי ליכא שום חששא בהא. ו. [ז]ניחוש דלמא אתי לקיומיה בשנים קרובים או בחד קרוב וחד כשר. גיטין יח: תוד"ה אמרי. ז. איכא דקשיא ליה עליה א"כ למה אין למדין משיטה אחרונה כשהוא נכתב ע"י סופר כיון דכל מאן דזייף לא אזיל לגבי ספרא, ולא קשיא דכיון דאיכא שום חששא שלא ללמוד משיטה אחרונה חיישינן דילמא איתמרי ואזיל לגבי ספרא וזייף ולא מפקינן מנונא, אבל בהרחקת שני שיטין כיון דודאי אין שם עתה שום שיטה מזייפת לא פסלינן ליה משום גזרה שאינה מצויה לחוש דילמא אזיל לגבי ספרא ומזייף. ח. שהרי שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר הוא שאם תאמר חזור ומוחק אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים אלא מתני' בהוא על המחק ועדיו על הנייר שהוא פסול ואין לו תקנה.

ט) ומשו"ה פסול. י) בגליון דל"ל ובשיטה שניה אין מופסין אלא בחוץ אחד וכו'.

רמב"ן גיטין כא: וקשיא לן מאי קא מקשינן... הלא בכל השטרות שיש בהם אשתרא יש לחוש לכך שימחוק כל השטר והעדים וכתיב מאי דבעי ומחתים סהדי כו' וי"ל דשאר שטרות שאני שאע"פ שיש בהם אשרתא ירא הוא למחוק השטר והעדים ולזייף שטר ועדים פן יוודע שאין זו חתימת העדים ונמצא שלא יועיל לו שטר מזויף והפסיד השטר הראשון קיים הוא אצלו עם עדיו וימצא כל עת לקיימו. רבינו יונה. ועיין בתוס' לקמן ד"ל המימח. ט. [ד]מדקאמר ור' יוחנן אמר נראה קצת דפליגי. ריטב"א.

קסג: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

כ א מיי׳ פכ״ז מהל׳ מלוה ולוה הל׳ י סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ מו סעיף ג:
כא ב ג מיי׳ שם הל׳ ו טוש״ע שם סעיף ל:
כב ד מיי׳ שם הל׳ ד וסמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ מה סעיף יט:
כג ה מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סעיף יח:
כד ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יט:
כה ז מיי׳ שם הל׳ ע טוש״ע שם סעיף כ:

רבינו גרשום

פסול השטר דאיכא למימר עדים אשאילת שלום חתימי ולאו אאותו מנה הכא נמי איכא למימר עדים לאו אשטר חתימי אלא אההוא טיוטא ופסול ומשום הכי לא מטייטינן ליה. ומקשינן בין עדים לאשרא נמי אמאי מצי לטייט הא איכא נמי למימר בי דינא אטיוטא הוא דחתימי ולא קיימן שאר השטר. ומשני הא ליכא למימר דודאי גבי עדים דיש מהם עמי הארץ ולא דייקי חתמי אבטלה ואפ׳ אטיוטא אבל גבי בי דינא ליכא למימר הכי דאינהו אטיוטא שאינה כלום לא חתמי אלא אגופו של שטר קיימי וחתמו ומשום הכי מצי לשייר אפ׳ טובא ובלבד דמטייט ליה. ומקשי׳ ואכתי אמאי מצי לשיורי בין עדים לאשרא אפ׳ טובא אע״ג דמטייט ליה וליחוש דילמא גייז מלוה השטר עם העדים ושדי ליה ומחיק ליה לטיוטא שעל גבי אשרא וכתב מאי דבעי במקום שהיה בו הטיוטא ויכתוב כפלים ממה שהיה בשטר ומתחתים איהו גופיה סהדי אחרינא על מה שכתוב בטיוטא. ואמר רב שטר הבא שכתוב הוא ועדיו על המחק כשר ועוד שכתוב תחתיו אשרא שקיימו השטר ותחתימת עדים וגבי ביה שלא כדין:

הניחא לרב כהנא דמתני להא משמיה דשמואל. שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר: שפיר. דהשתא לא קשיא דרב אדרב דאמר לעיל לא שנו אלא בין עדים לשטר אבל בין עדים לאשרא אפ׳ טובא נמי כשר משום דמטייט ליה ולא חיישינן דלמא גייז ליה לעילאי ומחיק לטיוטא כו׳ משום דרב לא סבר כשמואל דאמר שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר אלא פסול ומשום הכי לא מחיק ליה מלוה ואפשר בתקנה דמטייט ליה ומיתוקמא מילתא דרב שפיר. אלא לרב טביומי דמתני לה משמיה דרב שטר הבא על המחק הוא ועדיו כשר השתא קשיא דרב אדרב הואיל דאמר בין עדים לאשרא אפילו טובא כשר אמאי הא אע״ג דמטייט ליה איכא למיחש דלמא גייז ליה. ומשני אפ׳ לרב טביומי מיתוקמא מילתא דרב שפיר דהיכא דמטייט ליה ליכא למיחש דמחיק ליטיוטא דקסבר רב כל כי האי גוונא דשטר הבא הוא ועדיו על המחק ו) כשר משום דאין מקיימין אותו שטר על מחק מן האשרא שבו שכתוב תחתיו אלא מן העדים שבו החתומים על המחק מקיימין אותו שאומרים לבעל השטר הבא עדים שיעידו על החתומין במקום מחק שהוא כתב ידן ואם לא יעידו עדים מזויף הוא. והואיל דאיצטריך לאייתי עדים לקיימו לא אתי למיגז ואמטו להכי אפ׳ שייר טובא נמי אי מטייט ליה כשר דליכא למיחש דלמא מחיק ומזייף ליה: דר׳ יוחנן אמר לא שנו דשיטה אחת כשר אלא היכא דשביק ב) בין עדים לאשרא. אפ׳ שיטה ומחתים נמי עדיו באותה שיטה עצמה. וקא סבר ר׳ יוחנן שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר. ועוד שיש קיום השטר מלמטה משום הכי קאמר אפ׳ שיטה אחת בין עדים לאשרא פסול דלמא מזייף כי האי גוונא. אי הכי בין עדים לשטר אמאי בשיטה אחת כשר הא איכא למיחש דלמא גייז לעילאי כל כתיבת השטר וכתיב מאי דבעי בההיא שיטה כך חייב פלוני לפלוני והא חתימי סהדי בשיטה שניה שהיו חתומין ועומדין וגם קיום השטר שתחתיו. ומשני קסבר ר׳ יוחנן שטר הכתוב בשיטה אחת כשר (והאי) דאיכא למימר הכי מתרמי עובדא אבל להיכא דאיתו בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול. ג) ואי אמרי׳ ליה אמאי חתימת העדים נמי בשיטה שניה אמר לרבות בעדים אגא עבדי כדי שיהא החוב מפורסם ואמאי כשר. קסבר ר׳ יוחנן כי האי גוונא אין מקיימין אותו שטר אלא מן העדים שלמעלה החתומין באותה שיטה של השטר אם יש עדים שמכירין שהיא כתיבת ידם כשר ואם לאו פסול:

ו) ל״ל על המחק אין מקיימין אותו שטר וכו׳. ב) נראה דל״ל היכא דשביק בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשרא אפ׳ שיטה אחת פסול: דלמא גייז ליה לעילאי. ומחתים נמי עדים באותה שיטה וכו׳. ג) ל״ל וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואי אמרינן ליה וכו׳.

בהן אשרתא פסולין שיכולין למחקו ויכתוב הוא ועדיו על המחק אלא ולאי סבירא ליה דאין מקיימין בכי האי גוונא מאשרתא אלא מן העדים ויש לומר דסבר ר׳ יוחנן אי מטייט ליה פסול משום דבי דינא אטיוטא חתמי אי נמי איכא למימר דלא פליגי אלא רב מיירי בטיוטא ורבי יוחנן מיירי בלא טיוטא (ד) א״נ שיטה אחת בין עדים לאשרתא לרב כשר דכל כה״ג אין מקיימין אותו מאשרתא אלא מעדים [א] שבו. עד כאן: **הניחא לרב כהנא** (ה) **משמיה דשמואל קאמר ליה.** קשה לדידיה מי ניחא א״כ כל שטר מקוים ימחקנו ויש לומר דהא לא קשה כולי האי דכיון שהיה כתוב מתחלה לא יוכל למחקו אלא יהיו ניכרים האותיות אבל מחק דטיוטא אינו ניכר וימחקנה ויכתוב כמו שירלה וא״ג דבמקום פרין ואם תאמר חוזר ומוחק אע״פ שהיה מחוק לפי האמת פריך דאין חילוק בין טיוט לכתב: **שיטה אחת נמי פסול.** שיכתוב הוא ועדיו בשיטה אחת והאשרתא (ו) מקיימין וא״ת כי היכי דפסלינן שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול ליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי [ז] קסבר כל כי האי גוונא אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה גופא אמר רב [ח] שטר הבא הוא ועדיו על המחק דשמואל איכא למימר דלרב הוי פסול ולא תקשה לרב: **אלא לרב עכיומי** [ט]. והך קשיא בכל השטרות שיש בהו הנפק יכול להקשות ואפ׳ היכא דליכא שני שיטין חלק בין עדים לשטר אשרתא שהרי יכול לזייף כל שטר העליון עם העדים ולכתוב ולחתוס על המחק מה שירלה: ומשיבין **קסבר רב כל כי האי גוונא.** כלומר כל שטר שיש בו הנפק והוא ועדיו על המחק לא סמכינן אאשרתא ולא תתקיים אלא בהכרת ידי עדים הכתובים על המחק והלכך הרחיק שני שיטין את האשרתא מן העדים מלמעלה וטייטו כשר וסמכינן אאשרתא דהא לא כתיבי הוא ועדיו על המחק דנימא כי האי גוונא אין מקיימין ובית דין אטיוטא לא חתימי אלא לעיקר השטר הלכך כשר השטר והאשרתא: **ור׳ יוחנן אומר לא שנו.** הרחיק את העדים כשיעור שני שיטין פסול: **אלא בין העדים לשטר אבל בין העדים לאשרתא אפי׳ שיטה אחת פסול.** ואע״ג דמטייט. ומפרש טעמא דרבי יוחנן דקסבר שטר שכתוב כולו בשיטה אחת וגם העדים חתומין באותה שיטה כשר ויכול לחתוך את העליון ויכתוב שטר ועדים (ט) פסולים באותה שיטה ואנו נסמוך אאשרתא לקיימן ואם השטר כולו בשיטה אחת והעדים בשיטה אחרת פסול. וגרלה בעיני טעמו של דבר הוא ועדיו בשיטה אחת כשר דלא פלוג רבנן בין שטר גדול לשטר קטן שיהא קטן פסול יותר מן הגדול אבל אם כולו בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול והיינו טעמא דאמרינן לעיל [קסב.] הרחיק שיטה אחת חלק בין שטר לעדים כשר וטעמא כדמסקינן [שם] אין למדין משיטה אחרונה ואם תאמר אומר כשר היכא דהשטר בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת איכא למיחש דגייז ליה לעילאי וכתב בההיא שיטה חלק מאי דבעי וחתמי סהדי: **הוא ועדיו.** השטר והעדים: ומשני **קסבר ר׳ יוחנן שטר הבא.** לפנינו בשיטה אחת ועדים בשיטה אחרת תחתיה פסול כדפרישית טעמא משום דאין למדין משיטה אחרונה כדאמרינן לעיל: (ג) **ודלמא.** היינו הך פירכא דגייז ליה לעילאי וכתב מאי דבעי וחתמי סהדי והכי פריך ויתוס ודלמא הך חלק שהיתה בין שטר לעדים זייף בה וחתך את השטר מלמעלה ודלמא כתיב בההיא שיטה חלקה שהכשרנו בין השטר לעדים כל מאי דבעי וחתים נמי סהדי בההיא שיטה ונמצא שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר והעדים שלמטה של שיטה ההיא אומר הוספתים על הראשונים לפרסם את הדבר יותר: ומשני **לא כי האי גוונא הוי.** כלומר כשיולא לפנינו שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ויש בה עוד תחת אותה שיטה עדים אחרים אין מקיימין אותו אלא מן העדים החתומים עמו בשיטה אחת: וא״ת

בינו לעדים וכגון חלק שהוא אחר השטר במקומר בסופו שגם הוא צריך לשטר משום אשרתא ולכך פריך לעיל ויתוס דלמא זייף מאי דבעי כו׳ אבל בחלק שאין לורך השטר שאם היה נחתך לא היה השטר פסול אע״ג שיכול לזייף בו מה שירלה אין השטר פסול בכך כגון חלק שבגליון וגם רוב פעמים ששושביני חותמין בכתובות זה תחת זה ומניחין חלק שני שיטין לפניהם אלא ודאי אין בכך כלום כיון שאין (מ) לורך השטר [יא] לפניהם פסול לפי שיכולים לזייף באותו חלק [יב] והוא לורך השטר שאם היה נחתך לא היה פסול דאמרינן חלק היה (נ) בשטר כתוב שהיו אלו העדים חתומין עליו והוא חתכו [יג] ועשה זה (ס) השטר (ע) לפני העדים שיכולים להניח חלק לפניהם כיון שאינו לורך השטר אלא יש להן לחתוס זה תחת זה וא״ת אם אינו לורך השטר אותה חלי שיטה שלפני העדים שאפי׳ חתוכה אין לנו לחוש ששם היה השטר שא״כ היה הלוה שוטה שעשה שטרו והניח חלק לפני העדים שהמלוה היה יכול לכתוב שטר אחר כך ולחתוך זה ויש לומר שמא יש לנו לחוש שבאותו חתך היה שטר אחר והניח הלוה חלק הרבה לפני העדים לפי שחשב שאם יכתוב בו המלוה שטר אחר ויחתוך זה יוודע זיופו (פ) ויהיה ניכר בחתוך שיש בסופו מכל מקום לורך השטר הוא ויש להם לעדים לחתוס זה תחת זה אם חותמין בסוף שיטה ומניחין חלק לפניהם ומ״מ יש לומר שאין לורך השטר שאפילו תהיה אותה חלי שיטה חלק חתוכה יהא השטר כשר ולא ניחוש שמא היה שם השטר שאלו העדים חתומין עליו והמלוה כתב זה השטר לזה אין לחוש לפי שהלוה לא היה שוטה כל כך שהניח חלק למעלה מן העדים שיוכל המלוה לחתוך השטר הזה וגם כל החלק שלמעלה בשוה לשטר זה ולא יאמר חלק כי אם כנגד העדים ויכתוב שם מאי דבעי ולא יהא ניכר זיופו ולכך אינו (ג) [לורך] השטר ויכולים לחתוס זה אלא זה אע״פ שמניחין חלי השיטה לפניהם שיכול לזייף בהן בשביל כך אין לנו לפסול השטר כיון שאינו לורך השטר שאם היה חתוך לא נפסל השטר בכך שאין לחוש כלום כדפרישית ורבינו תם פסק כמו שפי׳ תחלה שהעדים צריכין לחתוס או אריאש דמגילתא אפילו זה אלא זה או (ש) באמצע שיטה וכ״כ שיחתמו זה תחת זה ויש ליתן טעם בשושביניים שאין שייך באלו כלל לחתם לא נפסול השטר בשביל השושביניים שחתומים רחוק שני שיטין שאינם שייכין לשטר כלל: **גופא אמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק בשר.** ואם תאמר ויתוס שמא מעיקרא היה הוא על הנייר ועדיו על המחק (פ) ד) לפסול ומחק כל השטר וכתב מאי דבעי והוי על המחק ויש לומר דהא ליכא למיחש שאם מעיקרא הוה הוא על הנייר ועדיו על המחק הוה כתוב בין סהדי לסהדי אנחנא

ח) רש״ש למעלה בשטר כו׳, ט) זה שטר, ג) [רש״ש], ד) רש״ל דכסבר,

הגהות הב״ח

(ה) גמ׳ אפי׳ שיטה אחת נמי פסול: (ב) רשב״ם ד״ה אלא בין וכו׳ שטר ועדים באותה שיטה כל״ל ומיהא פסולים נמנקן: (ג) ד״ה ודיחוש דלמא כו׳ דייט ובו׳ וסכי פירדשו ויתוס דלמא הך שיטה חלק: (ד) תוס׳ ד״ה (בע״ח) כי יוחנן וכו׳ מיירי בלא טיוטא הס״ד ואח״כ חתמו הג״ה אי נמי וכו׳ דכל כה״ג נמי אין מקיימין וכו׳ ע״כ הג״ה: (ה) ד״ה הניחא וכו׳ דמשמיה דשמואל קאמר ליה שפיר ק׳ וכו׳ אע״פ שהיה כתוב על מחוק: (ו) ד״ה שיטה וכו׳ והאשרתא מקיימת אותם וא״ת: (ז) בא״ד מקיימת אותם דאתינא. נ״ב ז״ל המרדכי כתב ר״י דאמרת לאמת לכבי כו׳: (ח) בא״ד ליכא למיחש למידי לאי: (ט) בא״ד שיש בו שני עדים: (י) בא״ד הכוא עצמא גופיה שפיכתי: (כ) בא״ד גלגון מרובה בראש השיטה והעדים: (ל) בא״ד שני שיטין לפני העדים או שיטה אחת לפני האשרתא וכו׳ אבל בחלק שאין בו לורך: (מ) בא״ד שאין זה לורך השטר: (נ) בא״ד ועשה זה השטר לפניהם שהרי העדים יכולין להניח חלק לפניהם כיון שאינו לורך השטר אבל אם להם לחתוס זה תחת זה וא״ת אם אינו לורך השטר שאפי׳ חתוכה אותה חלי שיטה שלפני העדים אין לנו לחוש לומר שמא היה שם השטר שא״כ היה הלוה שוטה שעשה שטרו והניח חלק לפני העדים שהמלוה היה יכול לכתוב שטר אחר כך ולחתוך זה ויש לומר שמא יש לנו לחוש שבאותו חתך היה שטר אחר והניח הלוה חלק הרבה לפני העדים לפי שחשב שאם יכתוב בו המלוה שטר אחר ויחתוך זה יוודע זיופו: (ס) ד״ה אלא בין וכו׳ אבל בחלק שאין לורך השטר שאם היה נחתך לא היה פסול דאמרינן חלק היה בשטר כתוב שהיו אלו העדים חתומין עליו והוא חתכו: (ע) ד״ה ועשה זה השטר לפניהם כיון שאינו לורך השטר אלא יש להן לחתוס זה תחת זה וא״ת אם אינו לורך השטר אותה חלי שיטה חלק לפניהם אפי׳ חתוכה אין לנו לחוש ששם היה השטר שא״כ היה הלוה שוטה שעשה שטרו והניח חלק לפני העדים שהמלוה היה יכול לכתוב שטר אחר כך ולחתוך זה ויש לומר שמא יש לנו לחוש שבאותו חתך היה שטר אחר והניח הלוה חלק הרבה לפני העדים לפי שחשב שאם יכתוב בו המלוה שטר אחר ויחתוך זה יוודע זיופו: (פ) ויהיה ניכר בחתוך שיש בסופו מכל מקום לורך השטר הוא ויש להם לעדים לחתוס זה תחת זה אם חותמין בסוף שיטה ומניחין חלק לפניהם ומ״מ יש לומר שאין לורך השטר שאפילו תהיה אותה חלי שיטה חלק חתוכה יהא השטר כשר ולא ניחוש שמא היה שם השטר שאלו העדים חתומין עליו והמלוה כתב זה השטר לזה אין לחוש לפי שהלוה לא היה שוטה כל כך שהניח חלק למעלה מן העדים שיוכל המלוה לחתוך השטר הזה וגם כל החלק שלמעלה בשוה לשטר זה ולא יאמר חלק כי אם כנגד העדים ויכתוב שם מאי דבעי ולא יהא ניכר זיופו ולכך אינו (ג) [לורך] השטר ויכולים לחתוס זה אלא זה אע״פ שמניחין חלי השיטה לפניהם שיכול לזייף בהן בשביל כך אין לנו לפסול השטר כיון שאינו לורך השטר שאם היה חתוך לא נפסל השטר בכך שאין לחוש כלום כדפרישית ורבינו תם פסק כמו שפי׳ תחלה שהעדים צריכין לחתוס זה אלא זה (ש) באמצע שיטה וכ״כ שיחתמו זה תחת זה ויש ליתן טעם בשושביניים שאין שייך באלו כלל לחתם לא נפסול השטר בשביל השושביניים שחתומים רחוק שני שיטין שאינם שייכין לשטר כלל: (פ) ד) לפסול ומחק כל השטר וכתב מאי דבעי והוי על המחק ויש לומר דהא ליכא למיחש שאם מעיקרא הוה הוא על הנייר ועדיו על המחק הוה כתוב בין סהדי לסהדי אנחנא

בפחות מכן. ריטב״ש. ח. [ד]שמא היה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וחתכו והיה חלק מלמעלה וכתב עליו שטר זה. רש״ש סוף סי׳ ב׳, וגירסת מהרש״ל נזה נ״ב.

מוסף תוספות

א. וחכמי התוס׳ פירשו בה הטעם מפני שאין העדים בקיאים בכתיבה כ״כ עושין אותה עולה ויורדת ומתיראים שמא יגיעו בסוף השטר ומרחיקים שיטה אחת. מאירי. ב. דהא ליכא הוא ועדיו בשיטה אחת דהשתא ליכא למיחש לזייף דהוא ועד אחד בשטה אחת ועד השני בשטה אחרת פסול עד שיהא הוא ושני עדיו בשיטה אחת. רשב״ם. ג. [ד]תנן לקמן (קעה:) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בן חורין. רשב״ם. ד. והכי מוכחא הא דאמרינן בסמוך (קסד.) דכתיבי בין סהדא לסהדא ולא חיישינן דילמא גאיז להא מילתא ולסהדא בתרא והדא מחיק ליה לשטרא וכתיב עליה שהוא חייב לו אלא ש״מ שאין השטר נפסל בכך, שזו ראיה ברורה. מיומי סי׳ן. ה. שהם לא לעדות הם באין כדי שיפסל בחתימתן. רמב״ן. ו. עיי׳ לעיל (קס.) תו״ס מקומם. ז. ומיהו לא אמרו שלא יחתמו עדים באמצע שיטה אלא כשמניחין שיעור שיוכלו לחתום שם כשיעור לוה פלוני מפלוני כך דהשתא יכול להדייף אבל לא

וא"ת. והלא חוזר הוא ומוחק את השטר וזייף וחתמי סהדי. ומשני אין דומה חתימת העדים שחתום על המחק שנמחק פעם אחת לכתיבת השטר הכתוב על נמחק שתי פעמים ויהא ניכר הזיוף: **וניחוש דלמא שדי.** בעל השטר דיותא בקלף במקום חתימת העדים קודם שחתמו ומחקו וחזר וכתב על כל הקלף ומחקו כולו וחתמו העדים בקלף שנמחק שתי פעמים והשטר נכתב על המחק פעם אחת וכי הדר מחיק ליה כדי לכתוב עליו זיוף הוה ליה נמחק שתי פעמים כמו שנמחק מקום חתימת העדים שתי פעמים: **אא"כ נמחק בפניהם.** ואם ירצו מקום חתימתן משונה במחיקה מן העליון לא יחתומו: **עדיו על המחק כשר.** אם מכירין לחתימתן או שהיה כתב ידם (א) במקום אחר: **הוא על המחק כו' פסול.** שמא מחק את השטר וזייפו: **השתא נמי.** חוזר עוד ומוחק ומזייף. (ב) [ומקשינן והא אמרת אינו דומה כו']. ומשני הני מילי היכא דחתמי סהדי על המחק כיון שיש שני מיני מחיקים בשטר אחד זה אצל זה יכול להכיר מי נמחק יותר מחבירו: **למחקא דהא מגילתא.** זה עב וזה דק ומחק של קלף עב אינו ניכר כל כך: **ונקבל חתימת ידייהו בני דינא.** אלא יפסיד בעל השטר עדות של עדיו ואחר כך נמחוק ונכתוב בהיתא מגילתא גופא ונדמייה: אית ספרים דגרסינן בהו **וישהייה אמר רבי ירמיה חוששין לב"ד טועין.** (ג) ולא ידעו לדקדק כל כך (ד) או להסתומו להכשיר שטר פסול הלכך פסקוהו למילתיה ופסלו כל שטר שעל המחק ועדיו על הנייר. ואית דלא גרסי ונשהייה וגרסי רבי ירמיה אומר חיישינן לב"ד טועין ואין נותנין לב לדמות ולמחוק ובמקום תירוץ רב הושעיא תירץ רב ירמיה כך: **השיב רבי נחמיה בן גמליאל.** שאמר מקושר יכול לעשותו פשוט: והלא

ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק [א]אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וליחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה דכי הדר מחיק ליה להאי הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר אביי קסבר רב [ב]אין העדים חותמין על המחק אלא אם כן נמחק בפניהם מיתיבי [ג]הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר וניחוש דלמא מחיק ליה וכתיב מאי דבעי והוי ליה הוא ועדיו על המחק [ד]דכתבי הכי אנחנא סהדי חתמנא על מחקא ושטרא כתב על נייר דכתבי היכא אי מלתחת גייז ליה אי עילאי מחיק ליה [ה]דכתבי בין סהדה לסהדא אי הכי אימא סיפא [ו]הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי פסול הכא נמי נכתבו הכי אנחנא סהדי חתמנא על נייר ושטרא על מחקא [ז][השתא נמי] מאי אמרת מוחק חוזר ומוחק הא אמרת אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים [ח]הני מילי היכא דחתימי סהדי אמחקא היכא דלא חתימי סהדי אמחקא אלא אניירא לא ידיע וליתי מגילתא אחריתי ולמחוק ולידמי לא דמי מחקא דהא מגילתא למחקא דהא מגילתא ולקבלה לחתימות ידא דסהדי בבי דינא ולמחוק ולידמי אמר רב הושעיא [ח]אינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שני ימים ולישהייה אמר רבי ירמיה [ט]חיישינן לב"ד טועין: רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר וכו': השיב רבי לדברי ר' חנינא בן גמליאל והלא

סהדי חתימי על המחקא ושטרא אניירא כדמפרש בסמוך ואין לחוש שמסר לו שטר פסול (ע"כ) וא"ת שמא מחק אנחנא סהדי וכל השטר שלמעלה בר מן העדים וכתב מאי דבעי וי"ל דלא מכשרינן הוא ועדיו על המחק אלא כשאין ריוח בין עד לעד כדי לכתוב אנחנא סהדי וריב"ס פירש דאין לחוש שמא ימחוק אנחנא סהדי כיון דמעיקרא הוה כתב על המחק ואם ימחקנו ה"ל נמחק ב' פעמים והשטר שכתוב על הנייר שנמחקו ה"ל נמחק פעם אחת ויהיה ניכר הזיוף דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים ונראה לי דהיינו כשכותב על המחק אז ניכר איזה נמחק פעם אחת ואיזה נמחק שתי פעמים אבל הנייר מחוק גרידא שאין כתוב עליו כלום אותו אינו ניכר וכן מוכח בסמוך דפרין וניחוש דלמא שדי ליה דיותא אמקום עדים ומחיק ליה והדר מחיק ליה והוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים כשימחוק אחרי כן השטר ומאי פרין הלא בשעה שילנו לחתום ירצו (ג) מחוק פעם אחת ומקום שהמלוה מחתימם מחוק שתי פעמים אלא ודאי אינו ניכר עד שיהא כתוב ויהא יבש מיהו הא לאו רליה היא דמאי למימר דלעדים אינו ניכר דלא דייקי אבל שטר הכא לפני ב"ד ניכר דב"ד דייקי ולכך אי מחיק אנחנא סהדי ירלאוהו ב"ד שנמחק שתי פעמים וחתימת העדים לא נמחק כי אם פעם אחת כדינא מיהו קשה לרבי דלדברי ריב"ס תינח היכא דנכתב אנחנא סהדי על המחק כמו העדים אלא היכא דנכתב אנחנא סהדי על הנייר ימחקנו וגם (ד) השטר שהוא על הנייר ויהא שטר הכא הוא ועדיו על המחק ואמאי כשר וכ"ת הוא על הנייר ועדיו על המחק לא הוי כשר

אבל אין לומר שיכתוב בשכילו לענין פוקיי ממונא מחשוד דלא מהימן כל"ל וכ"ב לומר אבל בלא ניזוף ניזף למימר דיכתוב שטר לפני העד כדי להוציא ממון בעד אחד מן החשוד על השטועה הא ליתא דהא אף כנגד החשוד אינו נאמן אלא בשטועה ומינו דחשיד אממונא חשיד אשטועה לא אמרינן: (ט) בא"ד כזה אין רגילות שיכתבו אנחנא סהדי: (י) בא"ד ולמה לא תקנו דשטר על הנייר: (כ) בא"ד ליתן טעם לזה שפיר: (ל) בא"ד וקשה לפי' רשב"ם. נ"ב הוא"ד פי' שכתבו המוס' בתחלת הדבור: (מ) בא"ד לאנחנא סהדי בין עד לעד: (נ) בא"ד ועוד ג"כ אטו בשופטני: (ס) בא"ד יניחו חלק ודיו דזה אינו: (ע) ד"ה אי עילאי וכו' ניכר אע"פ שאין כתוב עליו: (פ) ד"ה ליסהייה מאן דלא גרס ליה היינו משום דכמו כן:

רבינו גרשום

ואם תאמר. אמאי כשר הא מצי מלוה לחזור ולמחוק כתיבת השטר וחזור וכותב מאי דבעי הואיל והעדים נמי חתימי על מחק. הא לא מצי למיעבד דניכר הוא דאין דומה מקום עדים שאינו נמחק אלא פעם אחת למקום השטר שנמחק ב' פעמים. לפי שנגרר הקלף ביותר ויש היכר. ואכתי אמאי כשר ליחוש דלמא שדי מלוה בתחלה נמי [קודם] דנכתב השטרא על גבי כתב מחוק זה שדי דיותא אמקום עדים להיכא דמשער דחתימי עדים ועבד הכי מעיקרא קמי דנכתב השטר ונטל אותו קלף ואשדיה דיותא ו) דבמקום עדים והדר כתיב השטר על אותו שטר שלא נמחק אלא פעם אחת וחתמו העדים במקום שהיה הדיו דנמחק ב' פעמים ולפי שהשטר הוא כבר כתוב לא יכלו להבחין אם נמחק פעם

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה עדיו וכו' כתב ידם **יוצא** במקום אחר: (ב) ד"ה אין פפרים וכו' שלא ידעו לדקדק כל כך להסתומו ויבואו להכשיר וכו' ונמקום שחירץ רב הושעיא כך מיקן ר' ירמיה כך: (ג) תוס' ד"ה אמר אביי, (בלא הקודם) גופא וכו' שילנו לחתום ירלו השטר ממוק פעם אחת: (ד) **בא"ד** ימחקנו וגם ימחוק השטר שהוא על הנייר וכו' אלא כשנמחק בין עד לעד במקום שכתבו אנחנא וכו' דאדרבה זה: (ה) **בא"ד** ונמחק וזייף אז ראוי לפסול יותר: (ו) **בא"ד** אם כן יש ריוח בינתים. נ"ב [היינו כשהעדים חתומים זה אחת זה] ואם אין העדים חתומים זה אחת זה אלא זה אחר זה זה כראש העיטה וזה בסוף העיטה כו' אתם ודאי אין לחוש שמא מחק אנחנא סהדי דלמה יעשו שטות כזה כו' והשטר כשר אע"פ שיש ריוח בינתים באותה שיטה כשיעור שיחתוב שטר לפני העד אלא יועיל שטר כשבא אחר הוא והעד בשיטה אחת אם לא שאני עדים חתומים באותה שיטה דאפי' הוליא עליו כתיבת ידו לא מהני כשבא בשיטה אחת לפריב"ס כאשר כתוב בהגהות אשיר"י ובחתומים זה אחת זה לא היה יכול לחתוח ג"כ דלמה יעשו שטות כזה כו' דאתם אם היו העדים חותמים על הנייר היו מרמיקין ב' שיטות מן השטר ודו"ק: (ז) **בא"ד** ומסתמא אין מוחנין דבור בזה כנגד אתימה בפסוח. נ"ב [כי חתימת אנחנא] סהדי וכו' אלרוכה יותר מחתימת העד: (ח) **בא"ד** כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב שטר אחר לפני העד וכן משמע לקמן: (ט) **בא"ד** כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב אחר לפני העד וכן משמע לקמן שני עדים בשני שטרות מלטרפין להוציא ממון אבל אין לומר שיכתוב בשכילו לענין פוקיי ממונא מחשוד דלא מהימן כל"ל וכ"ב לומר אבל בלא ניזוף ניזף לומר דיכתוב שטר לפני העד כדי להוציא ממון בעד אחד מן החשוד על השטועה הא ליתא דהא אף כנגד החשוד אינו נאמן אלא בשטועה ומינו דחשיד אממונא חשיד אשטועה לא אמרינן: (ע) **בא"ד** כזה אין רגילות שיכתבו אנחנא סהדי: (י) **בא"ד** ולמה לא תקנו דשטר על הנייר: (כ) **בא"ד** ליתן טעם לזה שפיר: (ל) **בא"ד** וקשה לפי' רשב"ם. נ"ב הוא"ד פי' שכתבו המוס' בתחלת הדבור: (מ) **בא"ד** לאנחנא סהדי בין עד לעד: (נ) **בא"ד** ועוד ג"כ אטו בשופטני: (ס) **בא"ד** יניחו חלק ודיו דזה אינו: (ע) ד"ה אי עילאי וכו' ניכר אע"פ שאין כתוב עליו: (פ) ד"ה ליסהייה מאן דלא גרס ליה היינו משום דכמו כן:

רבינו גרשום

אחת לנמחק ב' פעמים ואחר שחתמו העדים במקום שנמחק ב' פעמים חזר ומחק כתיבת השטר והדר וכתב מאי דבעי: והוה ליה אידי ואידי. מקום השטר ומקום העדים נמחק ב' פעמים ומזייף הכי וליכא היכרא ואמאי כשר: אמר אביי. מש"ה כשר דקסבר רב אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נמחק בפניהם שיראוהו קודם שיכתוב על גבי השטר וראוהו היאך נמחק דאי הדר תו ומחק במקום שהעדים חותמין הן שראוהו תחלה נמחק מכריזן בין נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים: מיתיבי. הוא. כתיבת השטר: על הנייר. שאינו מחוק: ועדיו על המחק כשר. ואמאי לרב דאמר שטר הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דלמא מחיק לנייר שכתוב בו השטר והדר וכתב מאי דבעי והוה אידי ואידי נמחק פעם אחת. ומשני משום הכי כשר דכתבי עדים הכי אנחנא סהדי כו'. אי לתתאי מן חתימת העדים גייז ליה ומחקו ליה לגוף של שטר או לעיל מן העדים מחיק ליה וליכא היכרא למלתא. ומשני דכתבו בין סהדי לסהדי דאי גייז ליה גייז לסהדי ואי ליכא עדים פסול. ואי מחיק ליה הא נמחק תרי זימני ואינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול משום דאיכא למימר דהדר מחיק ליה ומזייף ליה. והאמרת אינו דומה נמחק כו'. והאי נמחק ב' פעמים וניכר ואמאי פסול: הני מילי היכא דכתבי סהדי אמחוקה ושטר אמחק איכא היכרא בין מחיקת מקום העדים שהוא פעם אחת ובין מחיקת מקום השטר שהוא ב' פעמים. ואכתי אמאי פסול וליתו מגילתא אחריתי ולמחוק חדא זימנא ולידמי אי דמיא ג) למחיקת הא מגילתא דהאי שטר. ומשני לא דמי מחקא דהא מגילתא למחקא דהא מגלתא לפי דקליש טפי או דעבי טפי. ואכתי אמאי פסול ליקבליה לחתימת ידיה דסהדא דחתימי בהאי שטרא דמחיק יבואו עדים ויעידו לפני בית דין יודעים אנו שזו היא כתיבת העדים החתומין ובתר דקבלו לסהדותייהו למחוק מקום חתימותייהו ולידמי אי דמי מחיקת העדים שנמחק פעם אחת למחיקת מקום השטר. וכי האי גוונא אפשר בתקנה ואמאי פסול. בן שני ימים דמחיק מחיקתו וליכא למיקם עלה דמלתא. ולשהייה לשטר ג' ימים או טפי לאחר מחיקת העדים וניחוש דהשתא אידי ואידי מכמה ימים הוא

ואכתי אמאי פסול והא אפשר למבדקיה הכי. אמר ר' ירמיה להכי קא פסיק דפסול דחיישינן לבית דין טוענין דכיון דחזר דכתבו עדים הכי ושטרא על מחקא סמכי עדים ולא בדקו ליה אי נמחק פעם אחת או שתי פעמים. הלכך גזרי דפסול אע"ג דאפשר בבדיקה משום בית דין טוענין דלא בדקי אלא גבו לאלתר: רבי חנניה בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט. יפתח קשוריו והוי פשוט אע"פ שיש בו אויר ג' שיטות למעלה אין בכך כלום

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מה סעיף כ:

כז ג ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף כח:

כח ו ז מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף כב:

כט ח שם סעיף כ בהג"ה:

מוספי תוספות

א. דלא ידעינן מחק של שטר מתי היה ואם זה שוהה יום אחד אולי הראשון שהה כמה ימים, [ולמאן דגרים] י"ל דקים ליה לתלמודא דכל שנמחק אחר יומו אין הפרש בין זמן רב לזמן מועט. ריטב"ש.

רבינו גרשום (המשך)

אחת לנמחק ב' פעמים ואחר שחתמו העדים במקום שנמחק ב' פעמים חזר ומחק כתיבת השטר והדר וכתב מאי דבעי: והוה ליה אידי ואידי. מקום השטר ומקום העדים נמחק ב' פעמים ומזייף הכי וליכא היכרא ואמאי כשר: אמר אביי. מש"ה כשר דקסבר רב אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נמחק בפניהם שיראוהו קודם שיכתוב על גבי השטר וראוהו היאך נמחק דאי הדר תו ומחק במקום שהעדים חותמין הן שראוהו תחלה נמחק מכריזן בין נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים: מיתיבי. הוא. כתיבת השטר: על הנייר. שאינו מחוק: ועדיו על המחק כשר. ואמאי לרב דאמר שטר הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דלמא מחיק לנייר שכתוב בו השטר והדר וכתב מאי דבעי והוה אידי ואידי נמחק פעם אחת. ומשני משום הכי כשר דכתבי עדים הכי אנחנא סהדי כו'. אי לתתאי מן חתימת העדים גייז ליה ומחקו ליה לגוף של שטר או לעיל מן העדים מחיק ליה וליכא היכרא למלתא. ומשני דכתבו בין סהדי לסהדי דאי גייז ליה גייז לסהדי ואי ליכא עדים פסול. ואי מחיק ליה הא נמחק תרי זימני ואינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול משום דאיכא למימר דהדר מחיק ליה ומזייף ליה. והאמרת אינו דומה נמחק כו'. והאי נמחק ב' פעמים וניכר ואמאי פסול: הני מילי היכא דכתבי סהדי אמחוקה ושטר אמחק איכא היכרא בין מחיקת מקום העדים שהוא פעם אחת ובין מחיקת מקום השטר שהוא ב' פעמים. ואכתי אמאי פסול וליתו מגילתא אחריתי ולמחוק חדא זימנא ולידמי אי דמיא ג) למחיקת הא מגילתא דהאי שטר. ומשני לא דמי מחקא דהא מגלתא למחקא דהא מגלתא לפי דקליש טפי או דעבי טפי. ואכתי אמאי פסול ליקבליה לחתימת ידיה דסהדא דחתימי בהאי שטרא דמחיק יבואו עדים ויעידו לפני בית דין יודעים אנו שזו היא כתיבת העדים החתומין ובתר דקבלו לסהדותייהו למחוק מקום חתימותייהו ולידמי אי דמי מחיקת העדים שנמחק פעם אחת למחיקת מקום השטר. וכי האי גוונא אפשר בתקנה ואמאי פסול. בן שני ימים דמחיק מחיקתו וליכא למיקם עלה דמלתא. ולשהייה לשטר ג' ימים או טפי לאחר מחיקת העדים וניחוש דהשתא אידי ואידי מכמה ימים הוא

ג) כלומרה ל"ל וחזר ואשדי דיותא אטולא שטרא והדר כתב השטר על אותו שטר וכו'. ד) נראה דל"ל אי דמיא מחיקת הא מגילתא למחיקה דהאי שטר.

קסד: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

השתא הוא דאוזפת מינאי. פירוש ומפסדי הלקוחות שלא כדין אבל משום פסידא דלוה לא איכפת לן דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה כשלוה בהאי שטרא כדפרישית לעיל גבי עדים דלית לן למיפסל לשטרא משום שיוכל לזיף על העדים עצמן להוציא עליהם כתב ידן דאיהו דאפסדו אנפשייהו אי נמי י"ל דאין להן הפסד ללקוחות כגון דכתב זה השטר בלא אחריות ואפ"ה חיישינן לפסידא דלוה שאין זה הפסד שיהא הלוה יודע ליזהר כל כך ולא מסיק אדעתיה שיבא לידי זיוף[א]:

בשנת פלוני. נראה לר"י דהאי ארכן לאו היינו מלך אלא ממונה שמסיריס אותו משררתו לאחר שנה ואין ממונה עולמית[ב] והיינו דפריך דלמא עברוהו ואמלכוהו ואע"ג דקרי ליה מלך כן דרך לקרות שרלה לשון מלוכה כדאמר מלך רבי יוחנן (תענית דף כא.). מלך רבה (ברכות דף סד.) אבל אי ארכן היינו מלך אינו דרך שיעבירוהו ממלכותו: **הינא אחת.** לשון יווני הוא כדאמר[ד] (שבת דף נא.): בלשון יווני קורין לאחת הינא וקשה דאמר קמ"ל דאם אמר הריני נזיר שתי נזירות דהוא חייב שתי נזירות הא פשיטא מה לי לשון עברי ומה לי לשון יווני מה לי לשון לועז[ג] וי"ל דאם אינו יודע מהו לשון דיגון טריגון ואמר הריני נזיר דיגון טריגון ואינו[ה] משמע בלשון הקדש כמו דיגון[ו] שתים כו' דהאי הוי לשון לועז והא קמ"ל דהוי בלשון חכמים וחייב אם אמר דיגון שתי נזירות וכי האי גוונא אמרינן [נדרים] (דף י.) הריני נזיר שיתן פזיתא איכא דאמרי לשון נכרים הכי וא"ד לשון חכמים [שבדו] להיות נזיר בו[ז]: **עיון תפלה.** הוא רע כשמהרהר בתפלתו[ח] דאמרינן בברכות (דף לה.) המעיין בתפלתו בא לידי כאב לב[ט] דאמרינן התם אלו דברים המזכירים עונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה[י] והשתא הוי דומיא דהרהור עבירה ולשון הרע שאינו מגיה אבל אינו נראה לאחר אינו מגיע בכל יום הרבה בני אדם מגיעים מתי יבא תפלתם שאינם מכווניס כל כך שיפלו (ו) תפלתם ונראה לרבי דעיון תפלה שהוא רע שאינם מכווניס תפלתם[יא] דאמרי' (שבת קכ.) בתלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כו' ועיון תפלה ומזה אין אדם מגיע בכל יום שאין שום אדם יכול לכוין בתפלתו היטב[יב] והכי אמר בירושלמי (ברכות פ' היה קורא הל' י) אמר (ז) ר' מתניה מחזקנא טיבותא לריש[יג] דכי מטי למודים כרע מגרמיה[יד]: בתמרא

והלא אין זומנו של פשוט כזומנו של מקושר. דאילו זומנו של פשוט אם כתב בשנה ראשונה שעמד המלך אין מונין לו אלא שנה שתים מונין לו שתים אבל מקושר אם מלך שנה כותבין בשטר שתים שתים מונין לו אלא כלומר מקדימין לו שנה שהרי מנהג האומה כדאמרן להקדים למלך שנה ושמא לכבוד המלך היו עושין כלומר כבר החזיק במלכותו שתי שנים וחכמים תקנו לכתוב במקושר כמנהג האומה כדי לתת חילוקים הרבה וחומרות במקושר משום תקנת הכהנים הקפדנים כדאמרי' לעיל כדי שלא יהא נוח לגרש נשותיהן[ט]: ומקשינן **דלמא זיוף ליה במקושר.** דמוסיף ליה שתא ופרעיה בתוך שנתו ואי"ל אירכם לי שטרא וכתיב ליה שובר ונתן הכי משוי ליה פשוט ואי"ל אי שובר הדדא ויחפא מינאי ושטר שלי מוכיח דזומנו בתר זמן השובר. ופרקינן אין כותבין שובר ועלולה לא פרע ליה עד דקרע (ליה) לשטרא ופלוגתא היא לקמן בפירקין בכתיבת השובר: **ומי בקי רבי במקושר.** דאמר זומנו של זה לא כזומנו של זה: **והא הוה דאתא לקמיה דרבי.** בשנה ראשונה של מלך וכתוב בו שתים ואמר רבי מאוחר הוא זה: **זוין.** שם חכם: **כך מנהגו כו'.** דרבנן תקון במקושר כי הוה מנהג להפריד מלות וחוקים בין פשוט למקושר כדאמרן ברים פירקין: ומשני **בתר דשמעה מזוין.** אותיב לרבי חגינא[ג]: **הוא שטר.** פשוט: **דהוה לתב ביה בשנת פלוני ארכן.** לוה פלוני מפלוני ולא הוה כתב ביה כמה שנים למלכותו של אותו מלך או ראשונה או שנה אחת או שלשית. ארכן זה מלך ובשנה ראשונה קורין לו ארכן כדלקמן לפי שעתה ממתוקן הוא כמו ארוך או לא ארוך (סוכה דף מד.) וכמו וערות מלכא לא ארוך לגא למחזא (עזרא ד) לא נאה ויפה לנו לראות ערותו של מלך וחרפתו: **יבדוק אימתי עמד ארכן במלכותו.** כי בשנה ראשונה של מלכותו נכתב שטר זה ומהכיא שמא טרפי בעלי חובות ללקוחות: **דאריך במלכותו.** כלומר לאחר שהאריך ומלך כמה שנים לוה פלוני זה מפלוני ולא יטרפו לקוחות אלא מיכן ולהבא: **שנה ראשונה קורין לו ארכן.** מתוקן למלכות מחדש: **דיגון.** לשון שנים וקרוב ללשון לועז אלנו: **ודלמא עבורי עברוהו.** ממלכותו והדר אמלכוהו לסוף שנתים ושלש ומיקרי נמי ארכן ושמא השטר נכתב כשמלך בשניה ואמאי יגבה מזמן ראשון: **ארכן דיגון קרו ליה.**

והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה פשוט מלך שנה מונין לו שנה שתים מונין לו שתים מקושר מלך שנה מונין לו שתים שתים מונין לו ג' וזימנין דיזיף מיניה זוזי במקושר ומיתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה וא"ל הב לי שטראי ואמר ליה אירכם לי וכתב ליה תברא וכי מטי זמניה משוי ליה פשוט וא"ל (ח) הני השתא דיזפת מינאי קא סבר אין כותבין שובר ומי בקי רבי במקושר והא ההוא מקושר דאתא לקמיה דרבי ואמר רבי שטר מאוחר זה וא"ל זוגין לרבי כך מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לו שתים שתים מונין לו שלש בתר דשמעה מזוגין סברה ההוא שטרא דהוה כתב ביה בשנת פלוני ארכן א"ר חגינא יבדק אימתי עמד ארכן בארכנותיה ודלמא דאריך מלכותיה אמר רב הושעיא כך מנהגה של אומה זו שנה ראשונה קורין לו ארכן שניה קורין לו דיגון ודלמא עבורי עברוהו והדר אוקמוהו אמר ר' ירמיה ההוא ארכן דיגון קראו ליה[ט] ת"ר הריני נזיר (הינא) סומכום אמר הינא אחת דיגון שתים טריגון ג' טטריגון ארבע פנטיגון חמש[י] תנו רבנן אבית עגול דיגון טריגון פנטיגון אינו מטמא בנגעים טטריגון מטמא בנגעים מנא הני מילי דתנו רבנן למעלה אומר קיר[1] קירות שתים למטה אומר קיר[2] קירות שתים הרי כאן ארבע[3] ההוא מקושר דאתא לקמיה דרבי ואמר רבי אין זמן בזה א"ל ר' שמעון ב"ר לרבי שמא בין קשריו מובלע פלייה וחזייה הדר חזא ביה רבי בבישות א"ל לאו אנא כתבתיה ר' יהודה חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה ביה רבי בבישות א"ל לאו אנא כתבתיה ר' יהודה חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה זימנין הוה יתיב קמיה וקא פסיק סידרא בספר תהלים אמר רבי כמה מיושר כתב זה אמר ליה לאו אנא כתבתיה יהודה חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה בשלמא התם[4] איכא לשון הרע אלא הכא מאי לשון הרע איכא משום דרב דימי דתני[7] רב דימי אחוה דרב ספרא[5] לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו אמר רב עמרם אמר רב שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה ולשון הרע לשון הרע סלקא דעתך אלא לפי שהחזירוהו למלכותו אחר שהעבירוהו: **ת"ר הריני נזיר הינא סומכום אומר הינא אחת. כלומר אם לא פירש כמה נזירות נזר ואמר הריני נזיר הינא היינו נזירות אחת לשלשים יום. וכולם הינא דיגון טריגון כולן לשון לועז אלנו הם: **דיגון שתים.** ויהיה נזיר שתים יום: **בית עגול.** העשוי ככבשן שאין לו אוש פינת קרן זוית: [6] **דיגון.** פינות שתים אחת יש לו שתי פינות: **טריגון.** דעביד[ה] כחולבא ויש בה שלש פינות: **פינטיגון.** יש לו חמש פינות [כזה]: **מנא ה"מ.** דאין מטמא בנגעים אלא מרובע: **למעלה.** הוא יכול לומר והנה הנגע בקיר הבית וכתב מלד אחת עגול ולו **טטריגון.** מרובע: קירות: **הרי לאן ארבע.** והיינו מרובע אבל בית עגול כולו קיר אחת ומראהו שפל מן הקיר [ויקרא יד] לגופיה אתא. ובפירוש רבינו חננאל כיולא בו אמור[ו] אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת השם שנאמר (איוב כח) הן יראת ה' שכן בלשון יווי קורין לאחת הינא ושמא בספריהם כתובה: **חזא ביה בבישות.** כשבור שהוא כתבו וברלונו לא היו עושין מקושר אלא פשוט לפי שטועים בו. א"נ לפי שהיה מובלע בין קשריו יותר מדאי שרבי עצמו טעה בו: **יהודה חייטא.** כן שמו: **לך מלשון הרע הזה.** כלומר לא היה לך להטיל אשמה עליו היה לך לומר אייי[ז] כתבתיו: **מאי לשון הרע איכא.** והלא בשבחו של ר"י חייטא דיבר כשאמר יהודה חייטא כתביה: **בא לידי רעתו.** לידי גנותו ומתוך שמרבין בשבחו מזכירין אם גנות שבו: **עיון תפלה.** יש מפרשין שלאחר שהתפלל דן בלבו שישלם לו הקב"ה שכרו ויעשה הקב"ה לרצונו וישמע תפלתו לפי שהתפלל בכוונה: אבל

מקיר ליה. אלא מדלא כתב בשטרא אלא ארכן סתם אינו אלא משנה ראשונה שמלך ובדין טורף. סומכוס אומר אם אמר הריני נזיר הינא קיבל עליו נזירותו ל' יום. ואם אמר הריני נזיר דיגון קיבל עליו ב' נזירות ששים יום וכן כל הני. והאי לשון פלטין של יוני היא. בית עגול שאין לו זוית כלל. דיגון שאין לו אלא ב' זוית. טריגון ג' זוית. פנטיגון של ה' זוית. טטריגון שיש לו ד' זוית. כרוב בתים מטמא בנגעים: למעלה בפרשת נגעים כתיב ביה והיה הנגע בקירות הבית. ומצי למימר בקיר הבית מה ת"ל קירות אלא הרי כאן ב'. וכתב למטה בקירות דמצי למימר בקיר וכתב בקירות הרי ד' קירות. והכי הוי חשוב בית דמטמא בנגעים ולא בית אחר: אין זמן בזה. משום דהוה מכוסה תחת קשריו. הדר חזא ביה רבי בבישות. דקסבר שהוא כתב להאי שטר מקושר דאיכא טירחא וטעי ביה. כלומר מוטב היה לכתוב פשוט שמגולה הכל: אמר לו כלך מלשון הרע. כלומר לא היה לו לומר מי כתבו אלא היה לו לומר אני לא כתבתיו: וקא פסיק סדרא. היה גומר אחד מחמשה ספרים שבתהלים: כמה מיושר כתב זה. הרבה כתוב בדקדוק: בשלמא התם גבי שטר מקושר איכא לשון הרע. שמשליך עליו פשיעה. אבל הכא גבי ספר תהלים שאמר כו' מאי לשון הרע איכא אדרבה שבח לו שכתבו כל כך מיושר: בא לידי רעתו. כשמשבחו כל כך מפשפשין אחריו עד שאומר ממנו דבר גנאי: ועיון תפלה. שמחשב בדעתו איכונן בתפלתי שיגשו לי רצונו. והיינו שדומה שמנסה לבורא ברוך שמו: לשון הרע ס"ד. וכי כל אדם

ל א מיי' פ"ד מהל' טוען"מ לגעת הלכה ו:
לא ב מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ג סמג לאוין ט:
לב ג מיי' שם הלכה ד:

מוסף תוספות

א. [ד]לא חיישי שמא יפשוט המקושר ויעשנו מאוחר וגובה בה פעם אחרת שאין הכל בקיאין בדבר, שאפי' רבי לא היה בקי בו כ"כ. ויטב"ש. ב. [דארכן] הוא בלשון יון שר, ומנהגם להעמיד שר לזמן ואח"כ מעבירין אותו ומעמידין אחר תחתיו, ופעמים חוזרין ומעמידין את הראשון זמן אחר פעם שניה. רשב"ש. ג. [והכא] אם לשון כל זה כך הוא מאי קמ"ל ואם תאמר שאין לשונו כך ואינו מכיר בלשון הזה למה הוא נזיר כלל. רמב"ן. ד. ועשאום כלשון הקודש אפי' למי שאינו מכיר בהם, הואיל ולשם נזירות הוא מתכוין, אע"פ שאינו יודע כמה. רמב"ן. ה. פירוש שמצפה שתבא בקשתו לפי שכוון בתפלתו. ברכות לב: תוד"ה כל. ו. [ד]ההוא עיון דמצפה מתי יעשה הקב"ה בקשתו שסבור שתפלתו מקובלת כדמייתי עלה תוחלת ממושכה מחלה לב. שבת קיח: תוד"ה עיון. [ד]בא לידי כאב לב שאין בקשתו נעשית. ר"ם פז: תוד"ה ועיון. ז. שע"י כך מפשפשין במעשיו לומר בוטח הוא בזכיותיו ונראה מה הם. שם. ח. [ד]כל המתפלל בלא כוונה עבירה היא בידו. רמב"ן. ט. שזה דבר רחוק שיוכל אדם לכוין בכל תפלותיו מראש ועד סוף שלא יהרהר בדברים בטלים. ויטב"ש. י. אלמא בכיוצא בזה אמרו אין אדם נגול מעיון תפלה ואפי' חסידים. רמב"ן.

רבינו גרשום

והרי הוא פשוט ופשוט עדיין מתוכו. השיב ר' לר' חנניה בן גמליאל והיאך יכול לעשות ממקושר פשוט והלא אין זמנו של זה דומה לזה ואתי למטרף לקוחות שלא כדין דאילו פשוט אם מלך המלך שנה אחת כותבין בפשוט בשנה אחת למלך פלוני ואם מלך שתים מונין בו שתים ואילו בשטר מקושר אם מלך שנה אחת כשהוא עדיין בשנה ראשונה מונין שתים במקושר שכותבין בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני כך וכך דרכן לכתוב במקושר שנה אחת יותר מחשבון שנים שמלך והשתא מצי אתי לידי תקלה דיזיף מיניה במלוה זוזי משנה ראשונה למלך (בשטר פשוט) ועשה לו שטר מקושר וכתב בו שתים למלך פלוני ואינה אלא שנה ראשונה ומתרמי ליה זוזי ללוה ופרע לו באותה שנה ראשונה שלוה ממנו ואמר לוה למלוה החזיר שטרי שכבר פרעתיך ואמר ליה המלוה אירכם ומערים ומעכבו תחת ידו וכותב לו שפרעו וכי מטי זימניה של פ) מקושר שטר שכתוב בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני הוה מפתחו ומשוי ליה פשוט לאותו מקושר ואמר ליה הכי ג) דכתב דמהאי שטר פשוט יזפית מינאי תו השתא בשנה שניה למלך. והא גבי תרתי זימני בההוא שטרא אי אמרינן דיכול לעשותו פשוט. ומשני משום הכי אמר ר' חגינא במתני' שיכול לעשותו פשוט ולא חיישינן לכולי האי דקא סבר אין כותבין שובר אלא כשפורע לבעל חובו אינו פורע לו אא"כ מחזיר לו את שטרו וכשמחזיר לו שטרו ליכא למיחש למידי. ורבי היאך הוה מקשי הכי לדברי ר' חגיגא ומי בקי רבי במקושר והא ההוא מקושר כו' ואמר רבי שטר מאוחר הוא זה משום דהוה חזי ביה יותר שנה אחרי חשבון שנות המלך שמלך. ואמר לו זוגין לרבי כך מנהג אומה זו שמלך שנה מונין לו שתים ושטר מקושר הוא זה שנהגו לכתוב בו כדרך מנהג אומה זו שנה יתירא אלמא דלא בקי במקושר. ומשני בתר דשמעה מזוגין הוה בקי דזמנו של מקושר אינו כזמנו של פשוט: בשנת פלוני ארכן לוה פלוני מפלוני וזה משמע ערכן כלומר בשנה שהיה ערוך ומתוקן במלכות בשבשנה ראשונה שמלך קורין לו ארכן. ואמר ר' חגיגא יבדק כמה שנים הן שעמד ארכן. ובאותה שנה שהיה ארכן נכתב השטר. ודלמא ארכן דאריך במלכותיה כלומר דהכי משמע שלאחר כמה שנים שהאריך במלכותו כתב השטר שלוה ממנו (ולא מחפש) ואין יכול לטרוף לקוחות שקנו מבעל חובו באותן שנים שעברו. אמר רב אושעיא לא איכא הכי אלא ארכן קורין לו בשנה ראשונה ויכול לטרוף לקוחות מאותה שנה ואילך. ודלמא עברוהו לאחר י"ח שנים או לאחר כ' שנה והדר אוקמיה וקראוהו נמי ארכן כשהחזירוהו וזה השטר נכתב בפעם שנית כשהוחזר ולא טרף כדין עד השתא.

ח) נראה דל"ל וכי מטי זימניה של שטר מקושר שכתוב בו וכו' יפתח אותו ומשוי ליה פשוט וכו'. ט) נראה דל"ל ואמר ליה הכי דבהאי שטר פשוט יזפית מינאי וכו'.

מסורת הש"ס

פ) מזיר דף ח: ע"ש [תוספתא מזיר רפ"פ ע"ש], ב) ג"ז שם ס"ש [תוספתא דנגעים פ"ו], ג) [בעיל קס:], ד) [ערכין טז.], ה) כתלוה יעב"ץ, ו) [שבת לא.], ז) בס"ש: מיי, ח) רש"ש משמע בלה"ק כמה, ט) [וע"ע תוס' ברכות לב: ד"ה כל וכשבת קיח: ד"ה עיון ותוס' ר"ה מז: ד"ה ועיון], י) בדפוס פיזאמי נוספו ליוליס אלו,

ליגון שאין אלא שתי זויות כעין זה:

טריגון אלא זויות כעין זה:

פינטיגון של חמש זויות כעין זה:

תורה אור השלם

1 וְרָאָה אֶת הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת שְׁקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אֲדַמְדֻּמֹּת וּמַרְאֵיהֶן שָׁפֵל מִן הַקִּיר:
ויקרא יד לז

2 וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת:
ויקרא יד לט

הגהות הב"ח

(א) גמ' משוי ליה פשוט וא"ל השתא הא דיזפת מנאי: (ב) רשב"ם ד"ה והלא וכו' לגרש נשותיהן ואקשי ליה רבי ודלמא יזיף ליה כל"ל והד"א: (ג) ד"ה ומשני וכו' לרבי חגיגא ב"ג סס"ד: (ד) תוס' ד"ה היינא לאחת לשון יווני הוא כדאמר בפ' הנשרפין דף ע"ו שכן בלשון יווני קורין: (ה) בא"ד כמו דיגון טריגון כו' דהאי הוי וכו' לשון נכרים הן ואיכא לתמוה לשון שבדו להן חכמים להיות בו נזיר הס"ד: (ו) ד"ה עיון וכו' שיפו לתפלתם: (ז) בא"ד כירושלמי ס"ר יוחנן מחזקנא טיבותא:

מוסף רש"י

ארכן. שלטון (שבועות לג:). הינא אחת. הריני מזיר כן מייב מזירות אחת, ואם אמר הריני מזיר דיגון מוגה שתים, טריגון מוגה שלש, טטריגון מוגה ארבע, פנטיגון מוגה חמש, שכן מונין בלשון יון, ואשמעינן דבכל לשון יכול אדם לקבל עליו מזירות (נזיר ח:). בית עגול. שאין לו זוית, או בית דיגון, שאין לו אלא שתי זוית, או בית טריגון, שאין לו אלא שלשה, אופנטיגון, שיש לו חמש זוית, אינו מטמא בנגעים, טטריגון, שיש לו ארבע זוית, מטמא (שם). למעלה אומר קיר קירות. והנה הנגע בקירות הבית, מדהוה ליה למיכתב בתרוייהו קיר דמשמע חד וכתב קירות דמשמע תרי, אלמא ד' בעינן כדמדכר לה בלשונא דקרא. ומראיהן שפל מן הקיר לא קא מיבע אלא הני דכתיב בהו לישני יתירי קתניב (שם). למטה אומר קיר קירות. ואם פשה הנגע בקירות הבית (שם). אין זמן בזה. בתמיה (לעיל קס:). שמתוך טובתו בא לידי רעתו. שכשהוא מספר בטובתו יותר מדי הוא עצמו אומר מון ממדה רעה זו שבו, אז אתיים שומעין אזה משבחו ואומרים אלא מדת כך וכך בידו (ערכין טז.).

רבינו גרשום (המשך)

ליכא למימר הכי דא"כ ששתי פעמים המליכוהו ארכן דיגון

אבק לשון הרע. כגון דאמרי גורא בי פליגא בערכין (דף טו:): **רוב בגזל.** רוב בני אדם חשודין על הגזל כעין גזל שמורין להתירא במשא ומתן לעכב אין מריחו הראוי לו לחבירו: **וא"ק ליה מנהגא דמדינה.** בתמיה. אם רבן שמעון בן גמליאל בא לומר שדיני פשוט ומקושר המפורשין לתנא קמא אם יש מדינה שנהגו לשנות דינם בענין אחר הכל כמנהג המדינה והלא תנא קמא נמי מודה בהא: **אמר אביי באתרא דנהיגי כו'.** (ב) אתא לפרש אביי באיזה מנהג המדינה מנו לפלוגי תנא קמא ורבן שמעון: **קפידא.** ואם גט אשה פסול לגרש בו: **מר סבר קפידא.** ואע"ג דמנהג המדינה בין בפשוט בין במקושר כיון דאמר ליה בפשוט קפידא הוא ויפסל המקושר ורבן שמעון (ג) סבר הכל כמנהג המדינה כלומר מראה מקום הוא לו שאם טורח לו לכתוב מקושר יכתוב פשוט ומיהו אם יכתוב מקושר טפי ניחא ליה שהרי מנהג המדינה בשניהם: **אם הטעה בשבח.** בקדושין [מח:] האומר התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב אבל בשבח יוחסין על מנת שאני לוי והוא כהן לא אמר ר' שמעון מקודשת דהא מציא היא למימר מסאנא דרב מכרעי לא בעינא [שם מט.] הטעה בשבח היינו מראה מקום. מתרגא בשל כסף וכ"ש בשל זהב. ובמתקדשת על ידי שלוחה מוקמינן לה התם [מח:]: **פסול.** שהיא סוברת להתגייס במקום אחר: **ור"א מכשיר.** דסבר מראה מקום הוא לו לטרוח ולילך בשבילה עד אותו מקום ואם יחפוץ ללכת יותר תבוא עליו ברכה: **אמר אביי לא נצרכא.** למיתני עד אחד בפשוט פסול אלא היכא דקמסייע ליה עד אחד בעל פה ואתא מתני' לאשמועינן דלא סמכינן אשטרא לטרוף מלקוחות דשני עדים הכתובים בשטר הוא דמפקי ליה לקלא ואינו אלא למלוה על פה וטרפה מבני חרי כדין המלוה את חבירו בעדים בלא שטר וגם הלוה יכול לומר פרעתי ולא יכול המלוה לטעון ללוה היה לך לקרוע שטר שבידי מכיון שלא נעשה כתיקון חכמים לא חשבו הלוה ולא נזכר לשולאו למלוה: **אימר אכשר בעד אחד בכתב.** וכתב ידו מקויים ממקום אחר בעדים ועד אחד נמי בעל פה מסהיד על אותה מלוה. ונראה בעיני דלגמרי מכשיר אפילו לטרוף מלקוחות כאילו נחתמו שני עדים דעד אחד בשטר ועד אחד בעל פה מפקי ליה לקלא ונראים הדברים כן דסתם מכשיר לגמרי משמע: **אי הכי קשיא מתניתין.** דפרכינן פשיטא: ומשני

באתרא דנהיגי בפשוט וא"ל זיל עביד לי פשוט ועבד ליה מקושר. משמע משום דא"ל עביד לי פשוט אבל אי א"ל סתמא זיל עביד לי גיטא ועביד ליה מקושר כשר אע"ג דבאתרא דנהיגי בפשוט ובקדושין אמר אע"ג דלא אמר כי אם עביד לי גיטא דהכי איתא בגירסא התם באתרא דנהיגי בפשוט ועבד ליה מקושר א: **אמר אביי לא נצרכא אלא בעד אחד בו'.** הכא משמע דוקא אחד בכתב ואחד בעל פה הא שניס בכתב כל אחד בפני עצמו מלטרפין ואליבא דרבי יהושע בן קרחה וכמאן דאמר (סנהדרין דף ג:) הלוה אחר הלוה מלטרפין ב א"ג למאן דאמר לא מלטרפין ג (ד) שני שטרות של עד אחד כגון הולה אחר הולה שמפרש בכל אחד ואחד מנה דאודי לן בהאי שטרא אודי נמי קמי פליגא מלטרפין דאי לא מלטרפין נמי בכי האי גוונא ליקנוט הא וכל שכן אחד בכתב ואחד בעל פה ומיהו יש לדחות דעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה לא מיירי בכה"ג דהוה שייך למיקנט ביה שניהם בכתב (ה) וכגון שניהם מעידים שראו שלוה לו שמעו שהולה דכי האי גוונא הוי שייך למיקנט שניהם [בכתב] אין מלטרפין אם אינו מצטרף שם אלא מיירי כגון שאותו שבכתב מעיד על ההלואה שראה אותה ושבעל פה מעיד שראה שמסר (ו) השטר הזה לו שהעד חתום בו דבכי האי גוונא לא הוה מצי למיקנט שניהם בכתב ולהכי (ז) קשה נמי לאמימר שהרי יש במסירת שטר זה שני עדי מסירה שהעד (ח) חתום הוא כעד מסירה דמוכיח שמסרו לו מלוה שהוא לא היה חותם אלא בצווי של לוה ד והעד שבעל פה מעיד שמסרו לוה למלוה הלכך כשר אף על פי שלא חתם עליו אלא עד אחד שהרי על מסירתו יש שני עדים וקי"ל כר"א אבל שניהם בכתב יחידין פסולין לכ"ע שאין על כל שטר ושטר אלא עד אחד וסברא הוא דלא אשכחן בשום מקום שטר בעד אחד לבד שיועיל והכי משמע נמי מדחשיב עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה בזה אחר זה ואי הוי כששניהם מעידין על ראיית המלוה או על שמיעת הודאה אמאי קרי להו זה אחר זה והלא יכולין להיות כאחד כגון שכתב בשטר בפני פלוני אני החתום ובפני פלוני לוה פלוני מפלוני מנה ושבע"פ מעיד בפני פלוני ובפני פלוני החתום לוה פלוני מפלוני ה ולפי מה שפירש"י דעד אחד שבעל פה היינו שמעיד על מסירת שטר שחתום בו העד אתי שפיר הא דבעי לקמן סתמא בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה אי מצטרפי דמשמע סתמא בלא פי' שלא ראו שניהם כאחד שהלוה והמסירה לא היו יכול למצוא שניהם מעידין על ההלואה אלא כענין זה שאם מעידין כל אחד על ראיית המלוה ושמיעת ההודאה אין השטר מועיל כלל והוי לגמרי כמאן דליתיה כיון שאין עד מעיד על מסירתו כדפרישית ומיהו קשה כי נראה שהעד החתום חשוב כעד בשעת מסירה שעל ידו ידוע לנו שמסר לוה למלוה ו ועי"ל דהאי דלא משכחי' לירוף בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה לת"ק דרבי יהושע בן קרחה היינו משום (ח) שבשניהם מעידין ראיית המלוה או שמיעת ההודאה אין מוכיח בשטר שראו או שמעו כאחד שראיית העד בעל פה היתה בשעת ראיה או בשעת שמיעה אבל ראיית העד שבשטר חשבינן לה כאילו היתה בשעת מסירה לפי שהרבה פעמים היתה בלא ראות המלוה כלל כדתנן (לקמן דף קמ:) כותבין שטר לוה אע"פ שאין מלוה עמו ומוקי לה אביי (ב"מ יג.) כמאן דאמר אפילו בשטרי ו [דלאו] אקנייתא דעדיו בחיתומיו זכין לו ז הלכך אע"פ שאינו מוכיח (ט) השטר שלא ראה המלוה לא חשבינן ראייתו כאחד שאין חשוב עד בראיה זו מאחר שאין ראייתו ידוע לנו ע"י השטר אלא עיקר עדותו אינה אלא (י) לבדה שזה השטר מסר לוה למלוה להכי לא חשבינן עדותו כראיית המלוה אפילו אם יש ראה אותו ובירושלמי (פרק ג דכתובות) גרסינן [זעירא בעי] עד אחד בכתב ועד בעל פה מהו [שיצטרפו ועד אחד בכתב כלוס הוא לכן] לריכא כשהיו שניס מנו לקייס כתב ידו של ראשון ולא מנו לקייס כתב ידו של שני ח: מה

מתניתין

אלא אבק לשון הרע אמר רב יהודה אמר רב א רוב בגזל ומיעוט בעריות והכל בלשון הרע בלשון הרע סלקא דעתך אלא ב אבק לשון הרע: רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה: ותנא קמא לית ליה מנהג מדינה אמר ג) רב אשי ד) באתרא דנהיגי (ה) פשוט וא"ל עביד לי פשוט ואזל עבד ליה מקושר קפידא נהיגי מקושר וא"ל עביד לי מקושר ואזל עבד ליה פשוט קפידא כי פליגי באתרא דנהיגי בפשוט ומקושר וא"ל עביד לי פשוט ואזל עבד ליה מקושר ו מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו ז אמר אביי רשב"ג ור"ש ור' אלעזר כולהו ח סבירא להו מראה מקום הוא לו רשב"ג הא דאמרן ר"ש דתנן ט ר"ש אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת ר' אלעזר דתנן י ג האשה שאמרה התקבל לי גיטי ממקום פלוני וקיבלו לה ממקום אחר פסול ור' אלעזר מכשיר מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו: יא [פשוט שכתוב בו עד אחד כו']: בשלמא מקושר שכתוב בו שני עדים פסול איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ובעלמא כשר הכא נמי כשר קמ"ל דפסול אלא פשוט שכתוב בו עד אחד פשיטא אמר אביי לא נצרכא דאפי' עד אחד בכתב ועד אחד בפה אמימר ד אכשר בעד אחד בכתב ועד אחד על פה א"ל רב אשי לאמימר והא דאביי מאי א"ל יב לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי אלא קשיא

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' יט:
מיקורי ביאה הל' יט:
לד ג מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' לד סמג עשין ל טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף מט:
לה ד מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ה טוש"ע מ"מ סי' ל סעיף י:

רבינו גרשום

מספרי לה"ר הן: אבק לשון הרע. ולא ממש: רוב עונות הן בגזל. שמכזבין במשא ומתן ומשקרין: הכל כמנהג המדינה. שאם נהגהן לעשות פשוט ועשאו מקושר פסול או מקושר ועשאו פשוט פסול. מדקתני רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה מכלל דת"ק לית ליה מנהג המדינה. ה) מדקתני פשוט שכתבו עדיו מאחריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהן פסולין אלא כל אחד צריך להיות כתיקונו. כך ס"ל דבכל מקום צריך להלך אחר מנהגו ואם שינה פסול: אמר רב אשי. ודאי לתרוייהו סבירא להו הכל כמנהג המדינה ובאתרא דנהיגי פשוט ואמר ליה לסופר עביד למלוה פשוט כו' קפידא הוא ופסול הוא לדברי הכל והוי כמלוה על פה ואינו טורף בו לקוחות: ת"ק סבר. אע"ג דנהיגי ההוא אתרא כתרוייהו אי האי אי האי ואמר ליה עביד לי פשוט ועבד ליה מקושר מקפיד הוא שאינו רוצה שישנהו וכשישנהו פסול. ומר סבר רשב"ג כיון דנהיגי כתרוייהו מראה מקום הוא לו דהאי דקאמר ליה לעשות פשוט לאו משום דוקא קאמר ליה אלא הכי קאמר ליה עביד ליה פשוט קסבר משום דלית ליה טירחא ואם עבד ליה מקושר הכי נמי דניחא ליה הואיל והיינו נמי מנהג המדינה: אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת. המקדש ואמר לה על מנת שאני לוי ונמצא כהן על מנת שאני עני וקבלה עליה ונמצא עשיר היינו טעות לשבח הרי מקודשת היא משום דמראה מקום הוא לה דכיון דנתרצתה להתקדש לו בכל דהו כל שכן דנתרצתה לשבח: וקבלו במקום אחר פסול. משום דלא שויא שליח לקבלה אלא בההוא מקום פלוני דקפידא הוא דבההוא אתרא לא איכפת לה אם תנתל דידעי דהיא גרושה ובדוכתא אחריתא לא ניחא לה להתבזות לפני בית דין. ור' אליעזר דמכשיר סבר דמראה מקום היא לו דכסבורה היא שימצאנו לבעלה באותו מקום להכי אמרה ליה במקום פלוני ואם מצאו במקום אחר הכי נמי דניחא לה: הואיל ובעלמא כשר. דכל גט פשוט בשני עדים כשר: הכא נמי. במקושר בשני עדים כשר קמ"ל דפסול. פשוט דבעד אחד פסול למה לי במתני' למיתני. ועד אחד על פה אפי' הכי פסול למיטרף ביה לקוחות דכמלוה על פה דמי: אמימר מכשר

הגהות הב"ח

(א) גמ' דנהיגי בפשוט וכו' נהיגי במקושר וא"ל: (ב) רשב"ם ד"ה אמר מאיי וכו' אביי אתא לפרש באיזה: (ג) ד"ה מר סבר וכו' ורבן שמעון בן גמליאל סבר: (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' אי נמי למ"ד לא מלטרפין מ"מ שני שטרות כ"א על עד אחד: (ה) בא"ד בכה"ג דהוה שייך למיקנט ביה שניהם בכתב ובשני שטרות דלא מיירי כגון ששניהם מעידים שראו שלוה: (ו) בא"ד שראה שמסר לו השטר הזה שהעד: (ז) בא"ד שהעד החתום הוא כעד מסירה דמוכיח שמסרו לו לוה למלוה שהוא לא היה חותם: (ח) בא"ד היינו משום דכששניהם מעידין על ראיית המלוה או שמיעת ההודאה אין השטר מוכיח שראו כל"ל: (ט) בא"ד שאינו מוכיח מן השטר שלא ראה המלוה לא חשבינן ראייתו שאין חשוב כל"ל ותיכף כאחד נמחק: (י) בא"ד אינה אלא בלבד שזה השטר וכו' אפי' אם ראו אותה ובירושלמי גרסינן עד אחד בכתב מהו ועד אחד בכתב כלוס הוא לכן לריכא כל"ל ותיבות ועד בעל פה נמחק:

מוסף רש"י

ותנא קמא לית ליה מנהג מדינה. ומאן פליג עליה בהא, ומשני ולאי פליגת אחריתא הוא, ומיהו באתרא דנהיגי כו' (קדושין מט.). **עביד לי פשוט.** שליחות קלה, ואזל עבד ליה מקושר. שליחות כבדה (שם). **ומר סבר.** דשב"ג מראה מקום הוא לו. דאמר לי לך בפשוט, וכי עביד מקושר הואיל ומנהג מדינה אף במקושר כשר, ומנאי קמאי פליגי עליה ואמרי קפידא הוא ודווקא אמר ליה לעשותו פשוט (שם). **האשה שאמרה כו' מראה מקום היא לו.** אם תמצאנו, ולא"ק הוי קפידא לי דאפשי אתקבלנו אלא אם ואין זה שלוחה במקום אחר (שם).

מוסף תוספות

א. דכי עבדיה בעל שליח לכתוב על מנהג המדינה הוא דשויה. רש"י קדושין מט. ב. [ד]ס"מ תרוויהו מסהדי דמנה קא רשי ביה. רש"י סנהדרין ל. **ג.** [ב]זה אומר בפני הלוהו מנה וזה אומר בפני הלוהו מנה, זה לא ראה של זה, נמצא שאין כאן עדות שלם במנה אחת.

ס. **ד.** [דאי לאו הכי] דילמא מנה דאודי ליה קמי האי לאו היינו מנה דאודי ליה קמא האי. רש"י סנהדרין ל: **ה.** ולאביי איכא למימר דאשמועינן דעד אחד מעיד שנמסר בפניו אינו מועיל וכ"ש שני עדים בשני כתבים דאינו מועיל דעל כל כתב ליכא אלא אחד סהדא. ריטב מקומקם בשם הרמ"ש. **ו.** תדע לדר' אלעזר (דס"ל בגיטין דעידי מסירה כדתי' שטר הבא לפנינו ועדים חתומים עליו גובין בו אע"פ שאין אנו יודעים שנמסר בפניהם, אלא שאנו תולין כיון ששניהם חתומין עליו גם נמסר בפניהם. רבינו יונה. וכתוס' דהמשך נמקשה בזה. **ז.** וכל אחד מינייהו נמסר באפי אחד סהדא. רבינו יונה. דודאי עד אחד בשטר אינו כלום לחייב שבועה ולא לשום ממון ולא להצטרף, דמפי כתבם הוא. ריטב"ם. אבל שטר שחותמין עליו שני עדים במצות המוכר והלוה גלי ביה קרא דכשר, דכתיב ואקח את ספר המקנה. רבינו יונה. **ח.** דאטו עד אחד בכתב ועד אחד על פה מי לא אפשר דתרוייהו חזו בחד דימנא. כסב"ם. **ט.** וטפי עדיף למימר אליבא דת"ק דר' נתן לא תיבעי לך, דהא אמר עד שיעידו שניהם כאחד, והאי כיון דחתם הו"ל כמי שהעיד באותה שעה והאי דעל פה השתא הוא דמסהיד. מלחמות הר"ן. **י.** מיום שחתמוהו זכין לו השעבוד ואפי' לא הלוה המעות עד תשרי. רש"י ב"מ יג. **יא.** דמדאורייתא שטר גמור הוא הילכך לא קרינן בזה העד שנתקיים כתב ידו דליהוי מפי כתבו. ריטב"ם. ועיין רמב"ן. וגמ' דידן פליגא על הירושלמי בסברא זו, כיון דקאמר עד אחד בכתב סתם, משמע שאין חתום בו אלא עד אחד, דאילו איירי כשחותמין בו שנים ולא מצאו לקיים אלא עד אחד א"כ הו"ל לפרושי כמו שביאר אותו בירושלמי, ועוד לישנא דמתניתן דקתני פשוט שכתבו בו עד אחד משמע שאין כתוב בו אלא עד אחד, ומוקי לה אביי בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה. רבינו יונה.

ז) נראה דל"ל מנהג המדינה בתמיה והא מדקתני וכו' אלמא דגם ת"ק ס"ל דבכל מקום וכו'.

קסה: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

מה התם פסולא דאורייתא. למאן דאמר בפרק המגרש (גיטין פו.) גבי יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הולך כשר בכתב ידו ועד דוקא[א] אבל כתב סופר ועד פסול לגמרי אתי שפיר אבל למ"ד נמי התם כתב סופר ועד נמי כשר הולך ואפי' בסופר דלא מוכחא קשה אמאי קרי ליה הכא פסול דאורייתא וי"ל דהכא כאביי דהכא סבירא ליה אי נמי הכא מיירי שהסופר בעצמו חתם או שכתבו קרוב או פסול: **הכא** נמי פסולא דאורייתא. ולו דאורייתא ממש דגט מקושר מדרבנן הוי כדאמר לעיל אלא מה שהולך ממזר מדרבנן כי היכי דהוי ממזר בפסול פשוט קרי ליה דאורייתא ולו דוקא ורשב"ם פירש פסול דאורייתא דלא גבי מבני חרי ואין נראה לרבי דאפי' (ה) כי הוי פסולא דרבנן לא היה גבי מבני חרי:

אימא נסכא. תימה לרבי מאי קושיא תפסת מועט תפסת[ב] (ו) והכי הוי מצי לדחויי דנסכא פחות מדינר מיהו עוד קשה דבכתובות פרק בתרא (דף קי:) אמרי' כתוב בו בגל מגבהו ממעות שבגבל כתוב בו כסף סתם כל מה שירלה לוה מגבהו פירוש מטבע פחותה של כסף ופריך ואימא נסכא ותימה (ז) וכי נסכא פחותה מאיסר שאין בה רק (ח) [שמונה] פרוטות ומאי שנא נסכא ממיני פרוטות דהא מה שירלה קאמר[ג] התם היינו מטבע פחות של כסף מדפריך עלה ואימא פריטי ומשני פריטי דכספא לא עבדי אינשי מכלל דמטבע פחותה של כסף דעבדי אינשי נותן לו והכא נמי דשמעתין משמע הכי דגריעי מאיסר אם נפרש דמכח גריעותא מקשה אימא נסכא דאי לא גריע טפי מאיסר בריש הוי ליה לאקשויי ואימא פריטי ורבינו מתניתין הא קא משמע לן דשנים במקושר כעד אחד בפשוט מה התם פסולא דאורייתא אף הכא נמי פסולא דאורייתא תדע דשלחו מתם חברייא לר' ירמיה עד אחד בכתב ועד אחד על פה מהו שיצטרפו אליבא[ט] דתנא קמא דרבי יהושע בן קרחה לא תיבעי לך דאפילו שנים בכתב ושנים על פה לא מצטרפי אלא כי תיבעי לך אליבא דר' יהושע בן קרחה שנים בכתב ושנים על פה הוא דמצטרפי אבל עד אחד בכתב ואחד על פה לא מצרפינן או דלמא לא שנא שלח להו אני איני כדיי ששלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שיצטרפו אמר ליה אנן הכי מתנינן לה דשלחו ליה חברייא לרבי ירמיה שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית דין זה מהו שיבואו בית דין אצל בית דין ויצטרפו[ט] אליבא דתנא קמא דר' נתן לא תיבעי לך דאפילו בחד בית דינא נמי לא מצטרפי אלא כי תיבעי לך אליבא דר' נתן בחד בי דינא הוא דמצטרפי אבל בתרי בי דינא לא מצטרפי או דלמא לא שנא ושלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה[א] שיצטרפו מר בר חייא אמר הכי שלחו ליה שנים שהעידו בב"ד זה וחזרו והעידו בב"ד זה מהו שיבוא אחד מכל ב"ד ויצטרפו אליבא דר' נתן לא תיבעי לך השתא עדים מצרפינן דייני מיבעיא אלא כי תיבעי לך אליבא דת"ק דר' נתן עדים הוא דלא מצרפינן אבל דייני מצרפינן או דלמא ל"ש שלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה[ב] שיצטרפו רבינא אמר הכי שלחו ליה שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכי למכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי או לא שלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה[ג] שצריכין למכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי ועל דא עיילוהו לרבי ירמיה בבי מדרשא: **מתני'** כתוב[ד] בו זוזין מאה דאינון סלעין עשרין אין לו אלא עשרין זוזין מאה דאינון תלתין סלעין אין לו אלא מנה כסף זוזין דאינון ונמחק[ה] אין פחות משתים כסף סלעין דאינון ונמחק אין פחות משתים דרכונות דאינון ונמחק אין פחות משתים כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה מנה[ו] הכל הולך אחר התחתון א"כ למה כותבין את העליון שאם[ז] תמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון: **גמ'** תנו רבנן[ח] אמר כסף אין פחות מדינר כסף כסף דינרין ודינרין כסף[ט] אין פחות משני דינרין כסף [י]כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרין דהב כסף אמר מר כסף אין פחות מדינר כסף[יא] ואימא נסכא אמר רבי אלעזר[יב] דכתוב ביה מטבע ואימא פריטי אמר רב פפא[יג] באתרא דלא סגי פריטי דכספא תנו רבנן[יד] דהב אין פחות מדינר דהב דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין דהב דהב בדינרין אין פחות מבשני דינרין כסף דהב אמר מר דהב אין פחות מדינר דהב[טו] אימא נסכא אמר רבי אלעזר[יז] דכתב מטבע ומשני הא קמ"ל. מתני' דקתני פשוט שכתוב בו עד אחד פסול שילמד מקושר ממנו[יח] ולהכי תנייה לעד אחד למימרא מה עד אחד פסול דאורייתא כדכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש כו' אף שניים שבמקושר הטילו עליו חכמים פסולא דאורייתא ואם גט אינה מגורשת ואם שטר מלוה הוא אינו טורף ממשעבדי אבל אם יש שם עד אחד בעל פה עם עד אחד החתום בשטר אז יהיה השטר כשר לגמרי דמצטרפין: **תדע דשלחו ליה כו'.** ושלח להו דמצטרפין דשלחו ליה חכמים לר' ירמיה בכתב דאפקוהו מבי מדרשא כדאמר בפרק לא יחפור (לעיל דף כג.): אפקוהו לר' ירמיה מבי מדרשא ועל דא עיילוהו כדאמרינן במסקנא: **מהו שיצטרפו.** דיימא כמאן דחתימי תרוייהו בשטרא דמי: **אליבא דת"ק דר' יהושע בן קרחה כו'.** פלוגתייהו בסנהדרין בפרק זה בורר (דף ג.) דתניא[ג] אין עדותן מצטרפת בב"ד על עד שילו שניהם כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה אין עדותן מתקיימת עד שיעידו שניהם כאחד רבי נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו והני שני מחלוקות של ר"י בן קרחה ורבנן ורבי נתן ורבנן התם מפרש טעמא מיבעית אימא קרא ואב"א סברא: **השתא.** השנים החתומים בשטר ורוצין אנו לקיים עדותן בשטר שהן חתומין בו אז אם יש בעל פה לענין לגבות ממון בעדותן בלא שטר אין מצטרפין אם לא שילו שניהם כאחד את עדותן ואע"ג דממה נפשך תרוייהו אחד מנה קא מסהדי: **אליבא דר' יהושע** (ד). שנים בכתב ושנים בעל פה מצטרפין אפי' אם זה אחר זה ראו עדותן אבל אם עד אחד בכתב כו': **אמר ליה.** רב אשי לאמימר אנן הכי מתניתן לה כו' ולא תקשי מייה לאביי דאמר אין מצטרפין: **מהו שיבואו ב"ד.** זה אצל ב"ד אחר לגרף עדותן שנמצו ויקבלו לפי העדות: **אליבא דת"ק דרבי נתן.** למעלה פירשתיה ובשראו שניהם כאחד אפס לא העידו בבית דין כאחד בהכי פליגי רבי נתן ורבנן: **ומה אחד מהן.** לאחר שהעידו העדים על חתימת ידם בפני שלשה ואין קיום השטר אלא בג' דבעינן ב"ד לקבל העדות: **וחד ליתוהי.** דלא מתחזי כשיקרא מאי דכתיב בריש במותב תלתא הוינא וכפופו לא נחתמו אלא שניים: **על דא עיילוהו.** שהשיב להם הכוונן דהא דאפקוהו שאמר אלא הכוונן רגלו אחת חוץ לתחום[ט] ורגלו אחת בתוך התחום[ט] ועל דא אפקוהו מבי מדרשא בפרק לא יחפור והשתא הוא דעיילוהו: **מתני' כתוב בו.** בשטר מלוה זוזים מאה לאינון עשרים סלעים לוה פלוני מפלוני ואף על פי שמאה זוזי הרי הן (בכלל כ"ה סלעים אין למלוה אלא (מנה) כ' [י]) זוזים דיד בעל השטר על התחתונה והמוליא מחבירו עליו הראיה ושמא כך פי' מאה זוזים גרועים ושסירים שאינן שוין אלא כ' סלעים: **אין לו אלא מנה.** מאה זוזים שיש לפרש כך זוזים מאה לאינון תלתין סלעים קיים שאינן שוין אלא כ"ה סלעים דיד בעל השטר על התחתונה. הסלע ארבעה דינרין המנה כ"ה סלעים: **ונמחק.** המנין שכתוב בו אחר לאינון: **דרכונות.** בלע"ז קינונ"ש והם דרכמונות שבספר עזרא (ג): **ומלמטה מאתים.** כשכפל דבריו בשטר: **הכל הולך אחר התחתון.** אלא שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה: **למה כותבין את העליון.** הואיל ונסוף השטר חוזר וכופל את דבריו שכותבין ושונין אחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי ועל יורשי כו': **גמ' ת"ר כסף אין פחות מדינר כסף.** כסף לוה פלוני מפלוני: **כסף דינרין או דינרין כסף אין פחות משני דינרין כסף.** לוה דהכי משמע כסף שני דינרין לוה פלוני מפלוני: **כסף בדינרין אין פחות משני דינרין והב כסף.** דכסף בדינרין משמע כסף לוה פלוני מפלוני שוה שני דינרין של זהב וכדמפרש לקמן [קסו.] שכתוב כסף בדינרי משמע בדינרי זהב אבל בדינרין היינו שני דינרין של כסף [יא] (אין פחות מכסף בשוה שני דינרין של זהב): **והב בדינרין אין פחות משוה שני דינרין של כסף.** אותו זהב שלוה וכדמפרש לקמן [שם] דדינרין משמע של כסף: פריטי

לו א מיי' פ"ל מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סי' ל סעיף יא: לז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
לח ג מיי' שם פ"ו הלכה ו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' מב סעיף ה:
מ ה טוש"ע שם סעיף יא:
מא ו מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' יד טוש"ע שם סעיף ה:
מב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
מג ח ט י כ ל מ נ מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יז סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מב סעיף יג:

רבינו גרשום

למיטרף [מלקוחות]. אלא קשיא מתני'. לאמימר א"כ מאי קמ"ל מתני' פשוט שכתב בו עד אחד פסול פשיטא. ומשני הא קמ"ל דשני עדים החתומין על השטר מקושר כעד אחד דחתום בפשוט דמי: מה התם. בפשוט אי ליכא אלא עד אחד חתום איכא פסולא דאורייתא. דאפי' תפיס מלוה מחמת ההוא שטרא מפקי' מיניה. אף הכא במקושר דחתימו ביה תרי סהדי בלבד הוי פסולא דאורייתא ואי תפיס מפקינן מיניה דלא סגיא בלא ג' סהדי: תדע. ודאי דעד אחד בכתב ועד אחד על פה מצטרפין לעדות אחת וכשיורן דשלחו ליה חבריא לר' ירמיה: אליבא דת"ק לא תיבעי לך. דאפי' שנים בכתב ושנים על פה שלא ראו זאת העדות ביחד אלא זה ראה מחלון מנה והכי נמי אידך ולא היו מכירין זה את זה ודאי לא מצטרפי הואיל ולא ראו עדותן יחד: כי תיבעי לך אליבא דר' יהושע בן קרחה. דאמר בזה אחר זה מצטרפי הואיל דעל מנה אחד מסהדי ומצטרפי שנים בכתב ושנים בעל פה הכי נמי מצטרפי הואיל דמסהדי עדות אחת. אבל עד אחד בכתב ועד אחד על פה אע"ג דתרוייהו הוו לעדות אחת אהדדי לא מצטרפי הואיל דאחד בכתב ואחד על פה. או דלמא לא שנא ומצטרפי: שיצטרפו. אלמא דמצטרפי: א"ל לעולם לא מצטרפי. ואהי דאמריתו דמיבעי לר' ירמיה לא הכי קא מיבעיא ליה כלל. כלומר [לא] משיה שלחו ליה דאנן ההיא בעיא הכי מתנינן לה. שנים שהעידו עדות אחת והעיד עד אחד עדותו בב"ד אחד ואחד העיד בב"ד אחר והלכו למדינת הים. מהו שיבא בית דין אצל בית דין ויצטרפו דכעדים דמי: אליבא דת"ק דר' נתן לא תיבעי לך דאפי' בחד בי דינא לא מצטרפי. אם מסהיד זה שלא בפני חבירו וזה שלא בפני חבירו אפילו בב"ד אחד כ"ש בשני בתי דינין לא מצטרפי: כי תיבעי לך אליבא דר' נתן. דאמר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבוא חבירו למחר שומעין את דבריו: שנים שהעידו בב"ד על חתימת יד שני עדים והלכו להם שנים מאותן ג' בתי דינין למדינת הים והשתא לא מצי הוי חד ב"ד וחזורו והעידו בב"ד אחר והלכו להן שנים מהן וחזרו העדים והעידו בב"ד אחר ומת אחד מהן מכל בית דין ובית דין מהו שיבוא אותו אחד שנשתייר מכל בית דין ובית דין דהרוי ג' בתי דינין ויצטרפו לקיים השטר בעדותן. אליבא דר' נתן דאמר שומעין דבריו של זה היום וכשיבוא חבירו למחר שומעין לו. לא תיבעי לך דודאי מצטרפי. דהשתא עדים דלא בקיאי כולי האי מצטרפי. דייני דבקיאי ומובהקים לחקור ולדרוש לא כ"ש דמצטרפי. והא פלוגתא דר' נתן ור' יהושע במס' סנהדרין בפ' דיני ממונות זה בורר לו שלשה: ב"ש שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן. קודם שחתמו וקיום השטר צריך ג' וצריכי למיכתב במותב תלתא הוינא כו': ועל דא עיילוהו לר' ירמיה בבי מדרשא. לכל חד וחד כדאית

(ו) [לעיל דף לב. וש"נ], (ז) [שם וש"נ] סנהדרין ג., (ח) כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש והגי' הנכונה שאם לא כתב אות אחת. ת"מ, (ט) מנחות דף קז. ע"ש כתובות דף קי: ע"ש, (י) [כתובות שם מנחות שם], (יא) [למתניתין רש"ש], (יב) [מתניתין רש"ש], (יג) רש"ל לעניים, (יד) רש"ל מיני,

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנו רבנן כסף כל"ל ותיבת אמר נמחק: (ב) השב"ם ד"ה ומשני וכו' ולהכי תנן לעד אחד לימרמא מה עד אחד פסול: (ג) ד"ה אליבא וכו' דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שילו שניהם כאחד וכו' ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו: (ד) ד"ה אליבא דרבי יהושע בן קרחה שנים בכתב: (ה) תוס' ד"ה הכא וכו' דאפילו אי הוי פסולא: (ו) ד"ה אימא נסכא וכו' והכא הוי מצי לדחויי: (ז) בא"ד ותימה דאי נסכא פחותה מאיסר אין בו רק שמונה פרוטות מאי קושיא אה"נ דפחות משמונה פרוטות קאמר דהא מה שילה קאמר התם דהיינו מטבע פחותה כל"ל:

לעזי רש"י

קינונ"ש [קרינינו"ש]. פרוטות, מטבעות קטנות.

מוסף רש"י

ואימא נסכא. תמיכות כסף (כתובות קי:). **ואימא פריטי.** ותאמר שיתן לו מחצת או כסף שוה מאה פרוטות (שם). **אימא נסכא.** תמיכה אחת של זהב שקורין פלטו"ש (מנחות קז.).

מוסף תוספות

א. דכתב ידו כעדים דמי ושטרא מעליא הוא וכדתנן הוצייא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין, אלמא השטרא מעליא הוא, אלא מיהו לא גבי ממשעבדי משום דלית ליה קלא. ריטב"ש ונעין פו. ב. [ו]למה נאמר נסכא שהיא גדולה, הא יד בעל השטר על התחתונה. ריטב מקובלת בסם הכל"ם. ג. [ו]מאי קושיא, דאין ה"נ דהא קאמר מה שירצה מגבהו. כתוס' קי: תוד"ה ואימא, ועיין בהגהות הב"ח, ועיין מהרש"ל דקושית תוס' היא וכי נסכא פחותה מאיסר, ועיין מהרש"ל שם בכתובות מדוע ליכא לפרש קושית התוס' כמו שפי' בהגהות הב"ח, ועי"ש במהרש"ל.

רבינו גרשום (המשך)

ליה משום דשפיר פשט [דהא] דאפקוהו (לעיל בפ' לא יחפור) משום דאיבעיא ליה רגלו אחת של ניפול בתוך חמשים ורגלו אחת חוץ לחמשים מהו: כתוב בו. בשטר זוזין מאה חייב פלוני לפלוני: ונמחק אותו סכום ואינו ניכר. ודאי אין זוזי דאינון פחות משנים: דרכונות. של זהב שלונדין מוקופי: ת"ר כתוב בשטר כסף. סתם לוה פלוני מפלוני בודאי אין פחות מדינר כסף שהוא חייב לו. ואי כתב לו כסף דינרים או דינרים כסף לוה פלוני מפלוני אין פחות משני דינרים של כסף. דינרין אין פחות משנים. אבל אם כתב כסף בדינרי חייב פלוני לפלוני משמע כסף חייב לו שהוא שוה ב' דינרין (דינרים) של זהב. אין פחות מב' דינרי של זהב מכסף חייב לו: ואימא נסכא. חתיכה של כסף קטנה חייב לו: ואימא פריטי. קטנים של כסף. דאית ביה מטבע: דלא סגיא פריטי דכספא. ומטבע שלהם אין פחותה מדינר ומשום הכי היכא דכתב כסף סתם משמע דינר: ת"ר אי כתב בשטר זהב סתם לוה פלוני מפלוני אין פחות מדינר זהב ה' פשיטים למשקל ברזל. ואי כתב זהב דינרין או דינרי זהב אין פחות משני דינרים של זהב. ואי כתב זהב בדינרין אין פחות מבשני דינרין כסף דזהב

פריטי דדהבא לא עבדי אינשי. בשום אתרא: ודלמא בתרי דינרי דהבא פריכא קאמר ליה. כלומר זהב בדינרין תרוייהו בזהב מיירי אלא שזה מטבע ואידך הוי דהבא פריכא דהבא פריכא בשום שני דינרין זהב ולה פלוגי מפלוגי: **אי הכי רישא נמי.** בין לאידך בריימתא קמייתא דקתני כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרין דלדהב כסף נימא יד בעל השטר כו' והוה לנו לפרש גרוטאות כסף בשני דינר כסף ובין דהך מתניתא דקתני דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין זהב נימא אין פחות משוה שני דינרין כסף זהב: **רישא דכתב דינרי.** דמשמע דינרי זהב אבל דינרין סתם משמע של כסף: **ומנא תימרא דשאני לן בין דינרי לדינרין.** שזה דינרין של כסף וזה של זהב: **דתנן.** בשילהי פרק קמא דכריתות (מ.) האשה שיש עליה שפק חמש לידות חמש פעמים הפילה שפק רוח שפק ולד: **שפק חמש זיבות.** כגון מקולקלת למיינה ולאתה חמשה חדשים שלשה ימים לצופים בכל חדש שפק בימי נדה שפק בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה שהם ימי זיבה וחיישת בקרבן: **מביאה קרבן אחד.** ליטהר מטומאתה תור לעולה ותור לחטאת ואינו נאכל לחטאת העוף בא על הספק ואינו נאכל כדנפקא לן ממתני' דכי יוסי בר' חנינא במסכת זיר (דף כט.): **ואין השאר עליה חובה.** שבקושי התירו להביא חטאת העוף על הספק כדי לטהרה מספק טומאתה משום דהיא חטאת אזלא לקבורה וכיון דמיטהרא בקרבן אחד דלמרינן במסכת כריתות (מ.) דומיא דאשה טמאה דמיחייבא חמש טבילות ובטבילה אחת מטהרת תו לא מייתי חטאת מספק להביאו לבית הספוקו: **והשאר עליה חובה.** וכגון שילדה לאחר מלאת אבל על הלידה שבתוך מלאת נפטרת בקרבן אחד על שניהם ומזאת תורת היולדת נפקא לן בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.): **המעון הזה.** בבית המקדש נשבע: **עד שיעמדו בדינרין.** של כסף כלומר שיהא בזול: **ואין השאר עליה חובה.** טעמא דר' שמעון ור' עקיבא דלמרי התם תמאר על אחת ומיפטר מפרש התם בפרק קמא (מ.): ועמדו

ואימא פריטי ד) פריטי דדהבא לא עבדי אינשי זהב בדינרין א) אין פחות מבשני דינרין כסף זהב ואימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא קאמר אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה ג) (רישא דקתני כסף בדינרין אין פחות משני דינרין זהב כסף אמאי אימא כספא נסכא בתרי דינרי כספא קאמר) א"ר אשי ב) רישא דכתב דינרי סיפא דכתב דינרין ומנא תימרא דשאני בין דינרי לדינרין ג) דתניא ד) ג) האשה שהיו עליה שפק חמש לידות שפק חמש זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה היו עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה מעשה ועמדו קינים בירושלים בדינרי זהב אמר רבן שמעון בן גמליאל המעון הזה אם אלין הלילה עד שיהו בדינרין נכנס לבית דין ולימד האשה שהיו עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה

ורבינו תם פירש בתשובתו דנסכא גריעא ובין בכתובות (דף קי:) ה) פריך ואימא נסכא מכח דיד בעל השטר על התחתונה וקשה כדפריש"ת ואומר רבי דנסכא חשיבא טובא ואפילו הכי פריך ואימא נסכא כו' כיון שכתב סתם אימור כל"ל: (ג) **באי"ד דהתם** הכי פריך ואימא פריטי ממש ומפני פריטי דכספא לא עבדי וכו' אבל הכא הכי פריך: (ג) ד"ה אי הכי וכו' והכי פריך. נ"ב כלומר מה שקשה לפי' זה לישנא דאי הכי כו' ה"פ כו': (ד) **באי"ד** בתרי דינרי דהבא קאמר כיון שזהב דינרין: (ה) **באי"ד** מאחר שכתב זהב בשטר ועוד: (ו) **באי"ד** דבריימתא בתריימתא זהב דינרין ודינרין זהב אע"פ שיש בה נמי דינרין דמשמע נמי של כסף ופתם דינרין של כסף הן מ"מ כל כמה דלא אמר זהב בדינרין אין לומר שם כל"ל: (ז) **באי"ד** דיד בעל השטר על התחתונה אי הכי רישא נמי ולא נדמי' נמי בריש"ת. נ"ב משום דאי בדנרין [הכי משמע] דפריך מזהב דינרין כו' דהייט בריימתא בתריימתא: (ח) ד"ה אמר רב אשי וכו' לאמר בנכסות האחין שחלקו מתלה יורשין: (ט) ד"ה לפי הספרים וכו' לנמא האי דקאמר דינרי זהב כל"ל ותיבת של נמתק: (י) **באי"ד** יאמר לעולם דינרין ולא דינרי ופתם. נ"ב פי' אין צריך שיאמר דינרי אלא לעולם יכול לומר דינרין גבי זהב כמו גבי כסף וה"ק שיכול לומר גבי כסף דינרי [והא דקאמר] ופתם דינרין כשאינו מפרש מיירי בשל כסף לאו דווקא אלא ה"ק דינרי נמי קתמא מיירי בשל כסף אלא דבדיקות לא יוכל לומר דינרין כי אם דינרי: (יא) **באי"ד** קוס ליה שדינרי הם של זהב וכו': (יב) ד"ה ה"ג נכנס וכו' אלא שיש עליה חמש לידות ותלות מביאה קרבן אחד ואוכלת: (מא) **באי"ד** ליפטר מהראשון דולמי אתחתון אינו וכו' שהלשון פוטר אפי' לידה דלאחר מלאת כמו בתוך מלאת:

רבינו גרשום

כלומר צריך ליתן לו זהב ששוה שני דינרים של כסף מזהב: אימא נסכא. חתיכה קטנה: פריטי דדהבא לא עבדי אינשי. ה) ואותו מטבע לא זהב הוא ומשקל דינר: זהב בדינרין כו'. אמאי יהיב שוה שני דינרין של כסף מזהב ותו לא: ואימא דהכי משמע דהבא פריכא. זהב שחוץ שאינו טבוע חייב ליתן לו בשוה שני דינרין של זהב ואמאי אמר אין פחות מבשני דינרי כסף זהב: אמר אביי. משום הכי אין גובה אלא שוה בי דינרין של כסף מזהב דיד בעל השטר על התחתונה: אי הכי. דיד בעל השטר על התחתונה רישא דקתני כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרי זהב כסף דמשמע שוה שני דינרין של זהב יתן לו מכסף אמאי. הכא נמי נימא נותן כסף נסכא שאינו טבוע בשוה שני דינרין של כסף ואמאי נותן לו שוה שני דינר זהב מכסף דהיינו בי בעל השטר על העליונה: אמר רב אשי רישא משום דכתב ביה כסף בדינרי. דמשמע דינרי של זהב ומשום הכי גובה שוה שני דינרין של זהב מכסף. וסיפא משום הכי אינו גובה אלא שוה ב' דינרי של כסף מזהב. דכתב בשטר דינרין דמשמע דינר של כסף: ומנא תימרא. דדינרי היינו דזהב ודינרין הן של כסף: ספק ה' לידות. שהפילה ה' פעמים ואינה יודעת אם ולד הפילה דחייבת קרבן או אם רוח הפילה דפטורה מקרבן. והכי הוא ספק ה' זיבות שראתה ג' ימים ואינה יודעת אם בתוך י"א יום ראתה והיא זבה וצריכה קרבן או בתוך ז' ימי נדה ראתה ואינה צריכה קרבן. הואיל דמספקא לן בקרבן אחד סגיא ואוכלת בו ביום דהיינו קדשים קלים כדאמר הביא כפרתו אוכל בקדשים ואין השאר ד' קרבנות עליה חובה להביא: אם ילדה ה' לידות ודאות או [היו עליה] ה' זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים דאמרי' שם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא והשאר קרבנות עליה חובה להביא קרבן אחד על כל לידה ועל כל זיבה וזיבה הואיל דודאי הוא ומביאה אימתי שתרצה: מעשה שעמדו קינין בירושלים. קרבן יולדת וקרבן זבה שהן קינין תורין ובני יונה ועמדו בדינרי זהב אלמא דדינרי היינו זהב: המעון הזה. נשבע בבית המקדש: עד שיהיו בדינרים. כלומר אני אזלולם עד שיעמדו בדינר של כסף: ולמה מביאה קרבן אחד שמלמדין אותה לומר שהיא מביאה קרבן על לידה אחרונה או על זיבה אחרונה ופוטרת את הראשונות דשם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא ואוכלת בזבחים דטהורה היא ואין השאר עליה חובה משום דאחרונו פוטר את כולן ונתלזלזו קינין עד שעמדו בריבעתן היינו חצי דינר כסף ולא משום הכי קרי ריבעתן

ובספר

דבריתא דקתני בעיקר נוסחי דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין דהב. ריטב"ץ. ועיין בשיטה מקובצת אמנם כן כפס תוס', דדישא דכתב דינרי ומשמע זהב וסיפא דכתיב דינרין ומשמע כסף והיינו כמו אלא, ולא צריכנא לשנויי דיד בעל השטר על התחתונה. י. [ד]כבר נתחייבה בקרבן הראשון קודם לידה שניה, ולבסוף מלאות של לידה שניה תביא שתי קרבנות. כס"י פסחים ג. יא. ורש"ל ז"ל גריס בכריתות ואין השאר עליה חובה, ופירש ואע"פ שהקל על דברי תורה עת לעשות לה' הפרו תורתך שהיה ירא פן ימנעו להביא ויאכלו קדשים בטומאת הגוף, ולא נחירא, דלא יתכן שיוציא שקר מפיו ויקל על דברי תורה בשביל חששא זו, והא דאמר שמואל במ' סוכה (לד:) אשוו זבניייכו להנהו דמזבני אסא ואי לא דרשינא לכו כר"ש, דבפסחים (ל.) להנהו דמזבני כנדי אשוו זבניייכו ואי לא דרשינא לכו כר"ש, היינו משום דהכי ס"ל, אבל אי לא לא הוה ס"ל לא היה אומר כן. שיטה מקובצת כפס כרמ"ש. ועי"ש כפוסה בתוס"ש ולדעתם. ועיין ריטב"ש.

ד) [במנחות קו.] אימא אמר רב פפא פריטי דדהבא וכו'], כל זה מוחק רש"ל וכן כ"ל אי הכי רישא נמי אמר רב אשי כו', ג) כ"ל דתנן, ד) כריתות פ. [טהרות פ"ד מי"ג], ה) וע"ש בתוס' קו. ד"ה ודלמא], ו) כ"ל לתמוייה. רש"ש, ז) רש"ל וגי' רש"ל אמאי לא מפליג בין כי"מ ובין לא כי"מ בין דינרי לדינרין אבל כספ. ח) לגי' רש"ל מה"ד לשון כי"מ,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אימא וכו' ובין בכתובות דפריך ואימא נסכא מכח דיד בעל השטר על התחתונה פריך וקשה כדפרי"ש ואומר רבי דנסכא חשיבא טובא ואפילו הכי פריך ואימא נסכא כו' כיון שכתב סתם אימור כל"ל: (ב) **באי"ד** דהתם הכי פריך ואימא פריטי ממש ומפני פריטי דכספא לא עבדי וכו' אבל הכא הכי פריך: (ג) ד"ה אי הכי וכו' והכי פריך. נ"ב כלומר מה שקשה לפי' זה לישנא דאי הכי כו' ה"פ כו': (ד) **באי"ד** בתרי דינרי דהבא קאמר כיון שזהב דינרי: (ה) **באי"ד** מאחר שכתב זהב בשטר ועוד: (ו) **באי"ד** דבריימתא בתריימתא זהב דינרין ודינרין זהב אע"פ שיש בה נמי דינרין דמשמע נמי של כסף ופתם דינרין של כסף הן מ"מ כל כמה דלא אמר זהב בדינרין אין לומר שם כל כ"ל: (ו) **באי"ד** דיד בעל השטר על התחתונה אי הכי רישא נמי ולא נדמי' נמי בריש"ת. נ"ב משום דאי בדנרין [הכי משמע] דפריך מזהב דינרין כו' דהייט בריימתא בתריימתא: (ח) ד"ה אמר רב אשי וכו' לאמר בנכסות האחין שחלקו מתלה יורשין: (ט) ד"ה לפי הספרים וכו' לנמא האי דקאמר דינרי זהב כל"ל ותיבת של נמתק: (י) **באי"ד** יאמר לעולם דינרין ולא דינרי ופתם. נ"ב פי' אין צריך שיאמר דינרי אלא לעולם יכול לומר דינרין גבי זהב כמו גבי כסף וה"ק שיכול לומר גבי כסף דינרי [והא דקאמר] ופתם דינרין כשאינו מפרש מיירי בשל כסף לאו דווקא אלא ה"ק דינרי נמי קתמא מיירי בשל כסף אלא דבדיקות לא יוכל לומר דינרין כי אם דינרי: (יא) **באי"ד** קוס ליה שדינרי הם של זהב וכו': (יב) ד"ה ה"ג נכנס וכו' אלא שיש עליה חמש לידות ותלות מביאה קרבן אחד ואוכלת: (מא) **באי"ד** ליפטר מהראשון דולמי אתחתון אינו וכו' שהלשון פוטר אפי' לידה דלאחר מלאת כמו בתוך מלאת:

הגהות מהרש"ל

ה) [בנסכא מכח דיד בעל השטר על התחתונה] אמר רב אשי רישא משום דכתב ביה כסף בדינרי. דמשמע דינרי של זהב ומשום הכי גובה שוה שני דינרין של זהב מכסף. וסיפא משום הכי אינו גובה אלא שוה ב' דינרי של כסף מזהב. דכתב בשטר דינרין דמשמע דינר של כסף: ומנא תימרא. דדינרי היינו דזהב ודינרין הן של כסף: ספק ה' לידות. שהפילה ה' פעמים ואינה יודעת אם ולד הפילה דחייבת קרבן או אם רוח הפילה דפטורה מקרבן. והכי הוא ספק ה' זיבות שראתה ג' ימים ואינה יודעת אם בתוך י"א יום ראתה והיא זבה וצריכה קרבן או בתוך ז' ימי נדה ראתה ואינה צריכה קרבן. הואיל דמספקא לן בקרבן אחד סגיא ואוכלת בו ביום דהיינו קדשים קלים כדאמר הביא כפרתו אוכל בקדשים ואין השאר ד' קרבנות עליה חובה להביא: אם ילדה ה' לידות ודאות או [היו עליה] ה' זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים דאמרי' שם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא והשאר קרבנות עליה חובה להביא קרבן אחד על כל לידה ועל כל זיבה וזיבה הואיל דודאי הוא ומביאה אימתי שתרצה: מעשה שעמדו קינין בירושלים. קרבן יולדת וקרבן זבה שהן קינין תורין ובני יונה ועמדו בדינרי זהב אלמא דדינרי היינו זהב: המעון הזה. נשבע בבית המקדש: עד שיהיו בדינרים. כלומר אני אזלולם עד שיעמדו בדינר של כסף: ולמה מביאה קרבן אחד שמלמדין אותה לומר שהיא מביאה קרבן על לידה אחרונה או על זיבה אחרונה ופוטרת את הראשונות דשם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא ואוכלת בזבחים דטהורה היא ואין השאר עליה חובה משום דאחרונו פוטר את כולן ונתלזלזו קינין עד שעמדו בריבעתן היינו חצי דינר כסף ולא משום הכי קרי ריבעתן

ו) [אלמא ל"ל ולכן פותחו מטבע של זהב כולמי היינו מקבל דינר.

עין משפט נר מצוה

מד א ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף יג ע"ש בהגה"ס: מה ג מיי' פ"א מהלכות ממזרים כפיה ה"י:

מוסף רש"י

ספק חמש לידות ספק חמש זיבות. ספק זיבה, כגון טושה שראתה ג' ימים ופיה ראתה אם בימי נדותה אם בימי זיבה, מביאה קרבן ואינו נאכל, ספק לידה כגון שהפילה ואין יודע מה, האשה שיש עליה ה' ספקות של לידה או ה' של ספק זיבה, מביאה קרבן אחד. תמצא העוף הבאה על הספק, ואוכלת בזבחים. שהרי הקרבן הזה לטהרה בא והרי הוא בטבילה, אם נטמאת האשה כמה טומאות טבילה אחת עולה לכולן, אף קרבן זה כן (כריתות ח.). ואין השאר עליה חובה. לא הצריכוה חכמים להביאן, שאף האחת בקושי תהיו לקריבה ספק מלוכה חולין לנזקה, שאם לא כן אין לה לטהר בקדשים (שם). היו עליה כו' ואוכלת בזבחים. כמו שפיבאתי, והשאר עליה חובה. כלומרינן (פס ט:) יכול תביא על הלידה שלאחר מלאת קרבן אחד לשניהם, מ"ל זאת (שם ח.). ועמדו קינים. שני קינין ד' תורין, בדינרי זהב. בשני זהוזין, קן לדינר זהב (שם). המעון הזה. שבועה (שם). נכנס לבית דין ולימד כו'. אע"פ שהיקל על דברי תורה, עת לעשות לה' הוא, שאלמלי לא יעמלו יחללו מלבניא אפילו אחד, ויאכלו בקדשים בטומאת הגוף (שם).

מוסף תוספות

א. לא משמע שהוא חייב לו מטבע, ואמאי מגבהו מה שירצה דמשמע שיתן לו ממטבע הפחות. כתובות קי: תוד"ה ואימא. ב. ה"נ נימא נותן כסף נסכא שאינו טבוע בשוה שני דינרין של כסף ואמאי נותן לו שוה שני דינר זהב מכסף. רבינו גרשום. ג. מ"מ גבי הדדי מיתניאן ובריייתא אחת היא. שיטה מקובצת בשם תוס' הרא"ש. ד. [עוי"ל ד]קרי לה רישא משום שהביאה התלמוד תחלה. שם. ה. דלמה נאמר שיתן מין שאינו נזכר בשטר. שם. ו. כ"ש בריישא דאין מוזכר בשטר אלא כסף בדינר. שם. ז. דלא סתר לשינויא קמא. שם. ובתוס' כתבו: רישא דכתב דינרי ומשמע זהב וסיפא דכתיב דינרין ומשמע כסף, והיינו כמו אלא, ולא צריכנא לשנויי דיד בעל השטר על התחתונה. שיטה מקובצת. ח. שיש דברים דהיכא דהדין מוסכם לחכמים כי הכא עשו אותו כודאי פלגא הכי ופלגא הכי, ויש דברים שאמרו חכמים (שבועות מח:) והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד דעבד כמר עבד, ויש דברים שאמרו חכמים שודא דדייני כי התם בריש המוכר את הבית (ב"ב סב:) אית דאמרי לה להאי גיסא ואית דאמרי לה להאי גיסא שודא דדייני. בכתובות מח. תוד"ה דלמר. ט. והנכון דההפרש הוא (בבריייתא קמייתא) בין דינרי לדינרין וכהייא דאמרינן בגמ' לקמן על אידך בריייתא, והא דלא פרישו לה הכא נטרו לה עד אידך בריייתא לברורה כולה, וכן פי' רבינו שמואל, וכן פי' הוא ז"ל דהא דפרכינן לקמן אי הכי רישא נמי קושיין בין על בריייתא דקתני סיפא דהוו דינרי זהב, בין על רישא דקתני בעיקר נוסחי דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין דהב. ריטב"ץ. ועיין בשיטה מקובצת אמנם כן כפס תוס', דרישא דכתב דינרי ומשמע זהב וסיפא דכתיב דינרין ומשמע כסף והיינו כמו אלא, ולא צריכנא לשנויי דיד בעל השטר על התחתונה. י. [ד]כבר נתחייבה בקרבן הראשון קודם לידה שניה, ולבסוף מלאות של לידה שניה תביא שתי קרבנות. כס"י פסחים ג. יא. ורש"ל ז"ל גריס בכריתות ואין השאר עליה חובה, ופירש ואע"פ שהקל על דברי תורה עת לעשות לה' הפרו תורתך שהיה ירא פן ימנעו להביא ויאכלו קדשים בטומאת הגוף, ולא נחירא, דלא יתכן שיוציא שקר מפיו ויקל על דברי תורה בשביל חששא זו, והא דאמר שמואל במ' סוכה (לד:) אשוו זבניייכו להנהו דמזבני אסא ואי לא דרשינא לכו כר"ש, דבפסחים (ל.) להנהו דמזבני כנדי אשוו זבניייכו ואי לא דרשינא לכו כר"ש, היינו משום דהכי ס"ל, אבל אי לא לא הוה ס"ל לא היה אומר כן. שיטה מקובצת בשם כרמ"ש. ועי"ש בסוסה בתוס"ש ולדעתם. ועיין ריטב"ש.

קסו: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

עין משפט נר מצוה

מז א מיי׳ פכ״ז מהל׳ מלוה ולוה הלכה יד סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ מב סעיף ו:

מז ב ג מיי׳ שם הלכה טו טוש״ע שם ס״ז:

מח ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף טו:

מוסף רש״י

ועמדו קינין בו ביום ברבעתים. כ׳ קינין כשני רביעיא דינר כסף. ל״פ רבעתים לשון מלי הוא (כריתות ח).

רבינו גרשום

דליהוי רביעי אלא חצי קרי ריבעתן דהשתא נתגדלו בפחות ממה שאמר ולהכי נשבע ותיקן כך שלא יתאחרו שם הילדות ושלא יתבטלו מפריה ורביה: **פים**׳ היה כתוב בשטר מאתים מלמעל׳ ומלמטה מנה אז מנה מלמעלה ומאתים מלמטה הכל הולך אחר התחתון. ובלבד שלא יהא בשיטה אחרונה דאמרינן דהאי דחזר וכתבו למטה משום דלמעלה לא דק והשתא מלמטה דק. וכיון דהכל הולך אחר התחתון א״כ למה כותבין את העליון כו׳. הא סיפא ע״כ מיירי בהיכא דממון שוה בין מלמעלה בין מלמטה: שאם תמחק אות אחת מן התחתון. מפרש בגמ׳ במאי מיירי: ת״ר האי דקתני מתני׳ ילמד התחתון מן העליון. באות אחת אם תמחק מן התחתון שילמד מן העליון אבל נמחקו שתי אותיות בתחתון אין למדין מן העליון. והיכי דמי ילמד תחתון מן העליון באות אחת כגון דכתב מלעיל חנני לוה כך וכך ולמטה כתב חנן דהשתא נמחק אות אחת מלמטה וילמד מלמעלה דהאי חנן היינו חנני של מעלה. והכי נמי ענן מעניני אבל אי כתב למעלה חנני ולמטה חן או למעלה עניני ולמטה ענן דהשתא נמחק ב׳ אותיות אין למדין מן העליון לתחתון דלא חדא מילתא היא: מאי שנא ב׳ אותיות. אם נמחקו מן התחתון דאין למדין מן העליון משום דלמא מתרמי למעלה שם בן ד׳ אותיות כגון נחור והאי נח דכתב בתחתון דנמחק הוה ליה פלגא דשמא ואין למדין מן העליון; דלמא איתרמי שם בן ב׳ אותיות. דלוה. כגון דן נח שם וכי נמחק מהן אות השתא צריך למילף חצי השם מן העליון; אלא להיכא דנמחק ב׳ אותיות מן התחתון היינו טעמא דאין למדין מן העליון דלמא מיתרמי שם בן ג׳ אותיות כגון משה או דוד ולהיכא דנמחקו ב׳ אותיות מן התחתון היינו טעמא דאין למדין מן העליון משום דנמחק רובא דשמא וגזרינן ב׳ אותיות דהן פלגא דאין למדין אטו ב׳ אותיות דהוי רובא אבל היכא דנמחק אות אחת למדין מן העליון דודאי אות אחת אי נמחקת ליתא רובא דשמא: אמר רב פפא הא פשיטא לי. אי כתב מלמעלה ספל שחייב פלוני לפלוני ולמטה בשטר כתב קפל כלומר דבר מקופל וכפול כמו מקטורן שהוא מכוסה מן בגד מבחוץ או שאר בגד כפול ודאי הכל הולך אחר התחתון וגבי נמי בעל השטר קפל. אבל הא קא מיבעיא לי קפל מלמעלה וספל מלמטה מהו. מי חיישינן לזבוב ואיכא למימר בתחתון נמי קפל הוה אלא זבוב דיבק האות דרגל של ק׳ ועשאו ס׳ וגובה קפל דילמד מעליון אי לא: ההוא שטרא דהוה כתב ביה שית מאה סתם וזוזא. חייב פלוני לפלוני; אסתירי היינו סלע: וזוזא. היינו דינר: פריטי לא מצית אמרת דאסוכי מסכי

מסורת הש״ם

ובספר רבינו תם מצאתי במשנה כריתות במילתיה דרבן שמעון בן גמליאל והשאר עליה חובה ומתחלה היה כתוב ואין השאר עליה חובה ומחק ואין[א] וכן היה נראה עיקר אבל יש תימה שבכל הספרים (ג) הוא כתוב [ואין] בין בכריתות בין בתורת כהנים בין בכאן עוד יש לדקדק דלא גרסינן ואין דלא גרסינן ליה כי מוקי טעמא דר״ע[ב] לפשיעה לוקי טעמא[ד] דסבר כרשב״ג ולא שייך פשיעה לדידיה מיהו יש לדחות דמדקאמר תאמר על אחת מהן משמע שכולן חובה עליה: (הג״ה. ובפירוש אשכנזים ראיתי כתוב רשב״ג ורבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא מדמי להו[ב] לנבילתה ופליגי אבית שמאי ואבית הלל. עד כאן): **רבעתים.** היינו רובע דינר כדפירש בקונטרס והכי מוכח בפרק הרבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף י: ושם) דקאמר עשירית האיפה בפרוטה מגלן דת״ר האומר הרי עלי[ה] סלע יביא כבש אמין לך דבר שקרב בסלע אלא כבש ותנן עמדו קינים בו ביום ברבעתים ומדחסם רחמנא עליה דלא להוי חד משיתסר בסלע כו׳ ומדרבעתים חד משיתסר בסלע שמע מינה דהיינו רובע דינר[ג] ונראה דגרס רבעתים ולא רבעתיים מאחר שהוא רובע דינר כדפרישית דאי גרסי׳ רבעתיים א״כ צריך לפרש דהיינו שתי רבעי חצי דינר דהיינו נמי רובע דינר וזה לא היה שום חשבון ועוד דאמרינן לעיל[ו] בההוא פירקא (דף ט.). [גר] בזמן הזה צריך שיפרוש רובע לקינו אע״ג שמביא קן אלא שתי פרידין כדאמר התם אלמא כל הקן ברובע הוא ובפרק קמא דכריתות (דף ח.) מפרש רש״י[ז] שני קינין ברבעתים ולפי זה יוכל להיות רבעתיים אבל אינו מיושב דא״כ למה נקט שני קינין בשני רבעים היה יכול לומר שלשה[ח] (או שני) קינין בשלש רבעים אלא נראה דגרסינן[ג] ברבעתי ופירוש קן ברובע ובדינרי זהב נמי קן בדינר זהב אבל בתורת כהנים מצא רבי רבעתיים בשני יודין וקשה לרבי מהא דאמרינן בפ׳ הוליאו לו (יומא דף נה: ושם ד״ה ובכורות) במתני׳ ר׳ יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד של זהב בלבד ותני רבי יהודה אומר לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות ופריך ומיקשו ארבע זוזי ונשדי במים והכך לישתרו משמע דדמי שני פרידין היינו[ד] שמונה זוזי והתם משמע חד משיתסר בסלע ואומר רבי דהיינו ארבע זוזי פשיטי דהיינו איסתירא סלע מדינה דהויא פלגא דזוזא[ט] [ד] אע״ג דאכתי הוה ליה למימר תרי זוזי דהיינו ריבעא דזוזא לא דק[ה] [ח] ומקיש לה שמא לפי היוקר שהיה בימיהם ואכתי קשה לר״י דהתם קאמר כבש חטאת דקרב בסלע והא אמרי׳ בפרק בתרא דכריתות (דף כז.) מפני מה לא נתנה תורה שיעור למחוסרי כפרה שמא יוזלו הטלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים ופריך והא חטאת אבל דלא נתנה תורה שיעור משמע[ט] התם דלא בעי סלע ויש לומר[י] דמצוה מן המובחר להביא בסלע דבעינן מבחר גדריך מיוחד שבעדרו ולהכי הוי דבר הגון להביא סלע בתחלה אע״פ שכשר בפחות כדאמרי׳ בפרק[יא] בתרא דכריתות (שם) מדאמר רחמנא איל[יא] בכסף שקלים מכלל דבכבש בן שנה בסלע ועוד קשה לר״י דבפרק איזהו מקומן (זבחים דף מח. ושם) אמר חטאת בת דנקא והיינו מעה שתות דיגר והוא חד מכ״ד בסלע ומשמע דדנקא דוקא כגון הראיה שתי כסף וחגיגה מעה כסף דבחגיגה פ״ק (דף ו. ושם) ובפ״ק דבכורות (דף יא. ושם) אמרינן פטרוזא בת דנקא על שה של פדיון פטר חמור והיינו מעה ושמא דנקא[יב] לא דוקא[יג] אי נמי לכל הפחות דנקא דהכי אמור רבנן עין יפה סלע עין רעה דנקא[יד] ועוד יש להקשות מהא דאמר במנחות בפרק בתרא (דף קז: ושם ד״ה כבש) הרי עלי שור כו׳ כבש יביא הוא ונסכיו בסלע וליכא לתרוצי הא דקאמר בחטאת בת דנקא והכא סלע שהנסכים משלימין לסלע שהרי עשירית האיפה שיביא למנחת הכבש בפרוטה דקאמר התם והיאך ישלים מן הנסכים בשלשה ועשרים חלקים של סלע ועוד אומר רבי דשיבוא הוא דחטאת אינה טעונה נסכים דקאמר בעלמא (מנחות דף ל:) אלא הכי איכא לשנויי כדפרישית: [ט] **אם** בן למה כתוב[טו]. פירש ר״י דבשלמא אם צריך שיכתבו בשני מקומות קודם שיטה האחרונה אמין לגמוד מן השטר עד שיכתבו שתי פעמים אחי שפיר מה שכותבין פעמים מענין הראשון של שטר דהיינו הלוואה ובענין השני שמדבר באחריות אבל מאחר שלמדין מן התחתון נבדו למה כותבין העליון באחד מהן דיו: [יא] **אם** בן למה **כתוב העליון שאם תמחוק בו׳.** הא טעמא לא שייך בהא דאמר הכל הולך אחר התחתון[יב] (כדאמר) ואין למדין מן העליון כלום ואם כתב למטה מנה אין למדין מן העליון מאתים אם נמחק קצת מן התחתון ועוד דאות אחת לא שייכא כלל להני גווני אלא מילתא בלפי נפשיה היא וקאי אהא דאמר כותבין[יג] שטר סכום המלוה פעמים וקאמר מה שרגילים לכפול בדברים בשטר כגון שמות האנשים כדאמרינן בגמ׳ כגון חנן מחנני שאם תמחוק אות אחת מן התחתון ילמוד מן העליון שלומדין חנן מחנני והיינו באות אחת ובפירוש רבינו חננאל כתוב א״כ למה כותבין את העליון משמע כדפרישית והא דלא קאמר א״כ למה כותבין את[יד] התחתונה לפי שהתחתונה עיקר וכן פירש רבי אלא הולרך ליתן טעם למה כותבין התחתונה שהרי בכל טעות שיטעה בעליון יתקן ע״י התחתון אפי׳ בדבר שאין לומר שכן רגיל לכתוב בעליון[טו] ולכך כותבין התחתון שאם יטעה יתקן מתחתון כי בשניהם לא יאותו שיטעה[יז]: **אבל לא משתי אותיות.** פירש רשב״ם אלא יתן למי שמע כך שאתי אותיות לא חסר הסופר ומשמע שלא היה מעמידו בנמחק האות ואתא שפיר לספרים דגרסי במתני׳ שאם לא כתב אות אחת כו׳ אבל לספרים דגרסי במתניתין שאם תמחק אין לפרש כן דהא משמע דקאי אמתניתין דקתני שאם תמחק אות אחת כו׳ ואות אחת דמתניתין נמי אין לפרש אלא כפי בריתא זו ואומר רבי דבגירסא זו צריך לפרש דבנמחקו שתי אותיות מיירי דכולי האי לא גמרינן מעליון[יא] ולא יגבה כלל ואע״ג דאי נאו אהדר לדיבוריה לא הוה פסלינן ליה במאי דלא כתב אלא חדא זימנא מכל מקום[יב] נמחק ונכתב גרע מהיכא דלא נכתב כלל דכיון דשתי אותיות שבעליון אין מיכרות בו שמא לא החזיר דבריו אלא לשנות השם מאחר דחזרן ביה ריעותא בשתי אותיות: (הגה״ה. בתוספתא תניא לעולם התחתון ילמוד מן העליון במקושר באות אחת ולא בשתי אותיות ונראה לר״י דבחזרת וקינגא מיירי מיירי דמחלקינן במקושר וצריך עיון. ע״כ הגה״ה): **דלמא מיתרמי שם בן שלש אותיות.** תימה היכא דלא הוי רובא מיהא אמאי לא ילמוד[יב] ומדקאמר דלמא מיתרמי כו׳ משמע דמשום הך חששא פסולין בכולהו ותימה הוא ליגזור באחריני ולהפסידו משום הך חששא: **ספל** וקפל. פירש רבינו תם ספל ס׳ פלגי כמו שלשים אלפין דלעיל במי שמת (דף קמה.) אלאי סלעים אלף ק׳ פלגי וברבינו חננאל מפרש שתי לשונות ספל ספל ממש כדפירש הקונטרס קפל כלי אחד ששמו כן[יב] ועוד לשון אחר פירש[יג] ספל סאה ופלגא קפל קב ופלגא: **אסובי** מסכי. לשון מנין כמו סך מקרי דרדקי (לעיל דף כא.). סך קירי פלסתר (ע״ז דף יא.)[יד]: ומשוי

ועמדו קינין. שני תורים או שני בני יונה קרוין קן: **ברבעתים.** ברביעית דינר שני תורין ברובע דינר דהיינו מ״ח פרוטות דקל״ב פרוטות יש בדינר בפ״ק דקדושין (דף יב.) והכי מפרש בד׳ מחוסרי כפרה (כריתות י:) ולכוותה אשכחן במסכת מעשר שני (פ״ב מ״ט ע״ש) ב״ש אומרים בריבעא כסף ובריבעא מעות דהיינו ריבעא דינר: **מ״ר ילמד מתחתון מן העליון באות אחת.** שאסר מן התחתון כגון חנן מחנני ענן מעניני: **אבל לא בשתים.** כגון חן מחנני ענן מעניני: **והוה ליה רובא דשמא.** דכולי האי ולאי לא יליפינן מעליון ששתי אותיות לא חיסר הסופר וישתן הממון למי ששמו כך כמו שכתוב בתחתון: **ספל מלמעלה.** ספל אדיריס (שופטים ה) הפקיד פלוני לפלוני: **קפל מלמטה.** טליתות שראויין לקפל. וי״מ פותרין גימטריא הוא ספל וקפל והבל הוא והוה הדין לכל הכלים דעלמא אלא (ח) הכי נקט משום דבעי עלה במסקנא קפל מלמעלה וספל מלמטה כו׳: **מי חיישינן לזבוב.** שמיסר רגלה של קו״ף ונעשית סמ״ך ובהא נמי ילמד מעליון: **פיקו.** והמוליא מחבירו עליו הראיה כיון דמסתפק דינא לבי דינא דהאיך יוציאו מיד המחזיק. ולא דמי לממון המוטל בספק דקיימא לן חולקין דהתם עיקר המעשה אין יודע לנו היאך היה כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בלדה (לעיל דף לג.) וכגון נפל הבית עליו ועל אמו (שם דף קנח:) הלכך פוסקין להן ב״ד את הדין שיחלוקו אבל כל מקום שעלתה ההלכה בתיקו הוא״ל ואין הדיינין יודעין לפסוק את הדין היו שותקין והמחזיק יחזיק במה שבידו: **דאמרי קא מסרי להו.** (ב) סומכין אותן בדיינין במקום קל״ב פרוטות כותבין דינר: מיסתרי

מוסף תוספות

א. ולא חידש רשב״ג כלום בעיקר הדין אלא שפירסם ברבים שהיא אוכלת בזבחים. ריטב״ש. ב. [ורשב״ג ד]נכנס לב״ד ולימד נראה שלא היקל על ד״ת אלא לטבילות מדמי לה לגמרי, דאי מחוייב ה׳ טבילות כיון דטבל ליה חדא א״צ לטבול עוד. כריתות ח. תוד״ה נמנם. ג. שהסלע הוא ד׳ דינרים ורובע דינר היינו י״ז רבעים. רש״י כריתות י: ד. כדאמר בפ׳ אע״פ (כתובות סד.). מנחות קז: תוד״ה כבש. ה. [ד]אורחיה דהש״ס בכל דוכתא ד׳ זוזי, ולאו דוקא, כדאשכחן בפ׳ איזהו נשך (ב״מ סט:) שקול ארבע זוזי וא״מא ליה לפלניא דלוהופ זוזי ובפ״ק דגיטין (יג.) דאי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה ובפ׳ המקדיש שדהו (ערכין כט.) שקיל ארבע זוזי ושדי בנהרא. שם. ועיין יומא נה: תוד״ה ונכרוב. ו. דוראי מה״ש יכול להביא אפי׳ בפרוטה. מנחות קז: תוד״ה כבש. ז. אלא כלומר דמים קלים בעלמא, שלא ניתן לה קצבה. רש״י זבחים מח. ח. אבל פחות מדנקא מיקרי עבריינא, ומ״מ אם הוזלו והם שמנים בפחות מדנקא מתכפר בהם, ובאשמות אפי׳ אם הם שמנים וטובים כשהוזלו בפחות מכסף שקלים אינו מתכפר משום דכתיב כסף שקלים. כריתות י: תוד״ה ונכרוב. ט. [ד]כיון שהתחתון סותר את העליון אמרינן מיהדר קא הדר ביה מעליון ולפיכך הלך אחר התחתון. שיטה מקובצת בשם הרא״ש. י. ושמא תאמר ולמה לא אמרו בה לילך אחר פחות שבלשונות על הדרך שאמרו בזוזין מאה דאינון תליתן... מפני שבאלו דבור אחד הוא והאחד תלוי בחברו וכל שכותבה מאה שהם מאתיים או מאתיים שהם מאה וכיוצא בזה אינו נוטל אלא בפחות שבלשונות אבל כל שהם דבורים מחולקים וכל אחד מהם דבור בפני עצמו ואינו צריך לחברו ולא תלוי בו אין זה אלא שדקדק בתחתון יותר מבעליון וחזר בו מן העליון ולפיכך אין למדין אלא מן התחתון. מאירי. יא. [ד]אין לנו ללמוד מן העליון אלא מיעוט השם או מיעוט המלה א״נ מחציתן אבל לא רובן, אבל אות אחת כיון שלא יתכן לעולם שיהא שם או מלה פחות משתי אותיות אפי׳ אם יהא אותו שם קטן בן שתי אותיות או מלה קטנה בת שתי אותיות שנמצא אותה אות שלמדין מן העליון חצי שם או חצי המלה למדין ואין בכך כלום הואיל ואינה רובה הוה שם או רוב המלה. שיטה מקובצת בשם הרא״ש. יב. וה״ה לשאר כלים ונקט הכי כדי שתבוא בהם השאלה דשאל לבסוף אם חיישינן לזבוב. ריטב״ש. יג. דלשון נוטריקון הוא שהיו כותבין. ריטב״ש. יד. ומכאן אתה למד דכל שטר שכותב בו מאה וחמשה דינרים וכיוצא בו המאה דינרין הם ואין אומרים שהם מעות דא״כ אסוכי מסכי להו. ריטב״ש.

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה קפל וכו׳ אלא נקט הכי משום: (ב) ד״ה לתמוכי קא משכי לסו סוכמין אותן: (ג) תוס׳ ד״ה (בע״ב) ה״ג נכנס וכו׳ שבכל הספרים היה כתוב ואין בכריתות: (ד) בא״ד לוקי טעמא דר״ע לפשיעה: (ה) ד״ה רבעתים וכו׳ דת״ר האומר הרי עלי בסלע למזבח יביא כבש וכו׳ ומדחסם רחמנא עליה דדלות למהוי חד משיתסר בעשירות כו׳ ומדרבעתי׳: (ו) בא״ד לעיל מינה בההוא פירקא גר מזמן הזה צריך שיפריש רובע לקינו: (ז) בא״ד ובפרק קמא דכריתות מפרש רש״י קינין בדינרי זהב שני קינין בשני זהובים קן לדינר זהב קינין ברבעתים שני קינין בשני רביעי דינר כסף ולפי זה יוכל להיות היה יכול לומר שלשה בג׳ רבעים או ארבעה קינין בד׳ רבעים אלא נראה דגרסינן קן ברבעתים ופירוש קן: (ח) בא״ד לא דק ושמא נקיט לה הכי לפי היוקר: (ט) בא״ד משמע דחטאת לא בעי סלע ויש לומר: (י) בא״ד מדאמר רחמנא איל שתי שנים בכסף שקלים: (כ) בא״ד ושמא דנקא דחטאת לאו דוקא: (ל) ד״ה א״כ למה כתוב העליון פי׳ ר״י וכו׳ שכותבין פעמיים בענין הראשון של שטר: (מ) ד״ה א״כ וכו׳ אחר התחתון דהא אין למדין וכו׳ מן העליון מאתים אפי׳ אם נמחק: (נ) בא״ד כותבין בשטר סכום המלוה פעמיים: (ס) בא״ד כותבין את התחתון לפי שהתחתון עיקר וכו׳ התחתון שהרי בכל: (ע) ד״ה אבל וכו׳ מ״מ נכתב ונמחק גרע מהיכא: (פ) ד״ה דלמא וכו׳ דמדקאמר דלמא וכו׳ ומימה הוא דליגזור:

(צ) ל״ל דר״ע דלא חייש לפשיעה. רש״ם, (ק) [בפ״ א מ״ו קיינן בב׳ רבעים ומקה היה לו ליקח שיתכבר ביחד ב׳ קינים בב׳ רבעים אלא], (ג) רש״ם רבעתים, (ד) רש״ם ד׳, (ה) ונקט שיעור דכל קן דהיינו ב׳ פרידות אף אלא צריך אלא נגד פרידה אחת דהיינו חטאת ומעות חטאת שמתו בעליה ותע״ב. רש״ל, (ו) כמו עוד י״ל. רש״ל, (ז) [ל״ל בפרק קמא דף יו״ד:], (ח) שייך למשנה לעיל קסה:, (ט) שייך למתני׳ דלעיל קסה:.

איסתרי. סלעים: **יד בעל השטר על התחתונה.** ולית ליה מלא איסתרי דלישון כל אסתירא פלגא דזוזא כך פירש ר"מ. ונראה לי דזוזי יקבל דאסתירי הוו סלעים ויש בכל אחד מרבעה דינרין אבל אסתירא פשיטי אינהו ולאי הוו פלגא דזוזא דהיינו סלע מדינה

ומשוי להו זוזי מאי אמרת שית מאה איסתירי וזוזא (א) (שית מאה זוזי וחד זוזא) יד [א]בעל השטר על התחתונה [ב]אמר אביי [ג]בהאי מאן דבעי למחוי חתימות ידיה בבי דינא לא לחוי בסוף מגילתא דלמא משכח לה אחר וכתיב דמסיק ביה זוזי ותנן [ד][ג]הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ההוא בזבינא דאתא לקמיה דאביי אמר ליה ניחזי לי מר חתימות ידיה דכי אתו רבנן מחוו לי מעברנא להו בלא מכסא אחוי ליה בריש מגילתא הוה קא נגיד ביה א"ל [ה]כבר קדמוך רבנן אמר אביי [ד]מתלת ועד עשר לא לכתוב בסוף שיטה דלמא מזייף וכתב ואי איתרמי ליה [ה]ניהדריה לדבוריה תרין תלתא זימני אי אפשר דלא מיתרמי ליה באמצע שיטה ההוא דהוה כתיב ביה תילתא בפרדיסא אזל מחקיה [ו]לגגיה דבי"ת וכרעיה ושויה ופרדיסא אתא לקמיה דאביי [ו]אמר ליה מאי טעמא רויח ליה עלמא להאי וי"ו [ז][ז]כפתיה ואודי ההוא דהוה כתב ביה מנת ראובן ושמעון אחי הוה להו אחא דשמיה אחי אזל כתב ביה וי"ו ושויה ואחי אתא לקמיה דאביי אמר ליה [ח]מאי טעמא דחיק ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי כפתיה ואודי ההוא שטרא דהוה חתים עליה רבא ורב אחא בר אדא אתא לקמיה דרבא אמר ליה דין חתימות ידא דידי היא מיהו קמיה דרב אחא בר אדא לא חתימי לי מעולם כפתיה ואודי א"ל בשלמא דידי זייפת אלא דרב אחא בר אדא דרתית ידיה היכי עבדת אמר אנחי ידאי אמצרא ואמרי להה קם אזרנוקא וכתב: **מתני'** [ט]כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו [י]והשובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה [כ]ובלבד שיהא מכירן [ל]והבעל נותן שכר כותבין

ומשוי (מ) ליה זוזי. תימה זוזי נמי משוי איסתרי דמסכי להו באיסתרי מ"כ לית לן למימר מהאי טעמא שית מאה זוזי אלא שית מאה איסתרי יותר[א] וי"ל דזוזי רגילים לכתוב בשטרות אע"פ שיש מטבע גדול ממנו (נ) כדאשכחת בזוזי לורי דקאמר בכ"מ מרבע זוזי ולא חשבינן להם בסלעים ופירוש רבינו חננאל שפירש דאיסתרי יהבינן ליה והן פחותין מזוזי כדאמר איסתרא פלגא דזוזא לא נהירא דאמאי אמרת אינו מתקיים בשום מקום [ב] אלא נראה לרבי כרשב"ם מתוך הלשון דקאמר מאי קאמרת דמשמע דהא ליכא למימר כמו מאי אמרת לסטים מזוין כו' (קדושין דף יח.) [ג] ולספריס דגרסי אלא מאי איכא למימר אי שית מאה איסתרי וזוזא אי שית מאה זוזי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה לפי אותן ספריס יכול בטוב לפרש דאיסתרא בגיר מזוזא והוו הני זוזי וזוזא לורי מיהו רבינו חננאל גרים מאי אמרת שית מאה איסתרי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה ור"ת היה גרים בסוכה (דף כג: ושם ד"ה מחאן) זוזא מלעיל כאיסתרא מלתתא ומפרש זוזא שעומד בראש הסר שהוא גדול דומה לאיסתרא שהוא קטן לעומד למטה[ד]:

לא לכתוב בסוף שיטה. פירוש אי כתב לשון נקבה דכתב תלת ולא כתב תלתא: **אף** על פי שאין אשתו עמו. וא"ת ולימוס שמא כתב ליתן בגיסן ולא נתן עד תשרי [ה] וטרפה (ו) מלקוחות שלקחו ספירות מן הבעל עד תשרי למאן דאמר דלקח לאחר שנתן עיניו לגרשה אוכל פירות עד שעת נתינה (מ) שלא כדין[ו] דהכי פרכינן סוף פ"ק דבבא מציעא (דף יט.) על מלא גיטי נשים דקאמר בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ומשני התם דאמרינן לה אייתי ראיה מאימת מטא גיטא לידך וה"מ בנפל דאיתרע הוא דמצריך הכי אבל הכא דלא נפל אמאי לא חיישינן להכי ואור"י דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה אלכך היכא דאיתילד ליעותא דוקא חיישינן והכי אמרינן (מ) בפ"ק דגיטין (דף יח.) דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה שיכתוב לה גט קודם שילכה לגרשה וגיטין הבאים ממדינת הים[ז] קלא אית להו[ח]:

והשובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה. וא"ת ויחוס שמא כתבה ליתן בגיסן ולא (ט) נתנו עד תשרי ומזבנה לכתובתה בטובת הנאה[ט] ואזיל בעל וטריף לקוחות שלא כדין[י] הא פריך הכי בפ"ק דב"מ (דף כ.) על מלא שובר ומשני ש"מ אית לדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו ואחר ומחלו מחול שאף מוחלת לבעל אם היתה רוצה ואביי משני עדיו בחיתומיו זכין לו[יא] והא דשביק מתני' ופריך אברייתא משום דמתני' מלי לאוקמי[יב] בשטר דאית ביה הקנאה אבל התם קתני אין האשה מודה כו' דמשמע שאומרת שלא נתנתו לבעל עדיין ומה בכך אם בהקנאה מיירי אע"ג דמלי לפרש דאומר[יג] מזייף הוא משמע דמיירי בכל ענין אין האשה מודה בין שאמרה מזייף בין שאומרת לא נתתיו עדיין לבעל:

ומשנה (ס) ליה זוזי. תימה זוזי נמי משוי איסתרי דמסכי להו באיסתרי מ"כ לית לן למימר מהאי טעמא שית מאה זוזי אלא שית מאה איסתרי יותר[א] וי"ל דזוזי רגילים לכתוב בשטרות אע"פ שיש מטבע גדול ממנו (נ) כדאשכחת בזוזי לורי דקאמר בכ"מ מרבע זוזי ולא חשבינן להם בסלעים ופירוש רבינו חננאל שפירש דאיסתרי יהבינן ליה והן פחותין מזוזי כדאמר איסתרא פלגא דזוזא לא נהירא דאמאי אמרת שית מאה איסתרי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה לפי אותן ספריס יכול בטוב לפרש דאיסתרא בגיר מזוזא והוו הני זוזי וזוזא לורי מיהו רבינו חננאל גרים מאי אמרת שית מאה איסתרי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה ור"ת היה גרים בסוכה (דף כג: ושם ד"ה מחאן) זוזא מלעיל כאיסתרא מלתתא ומפרש זוזא שעומד בראש הסר שהוא גדול דומה לאיסתרא שהוא קטן לעומד למטה[ד]:

לא לכתוב בסוף שיטה. פירוש אי כתב לשון נקבה דכתב תלת ולא כתב תלתא: **אף** על פי שאין אשתו עמו. וא"ת ולימוס שמא כתב ליתן בגיסן ולא נתן עד תשרי [ה] וטרפה (ו) מלקוחות שלקחו ספירות מן הבעל עד תשרי למאן דאמר דלקח לאחר שנתן עיניו לגרשה אוכל פירות עד שעת נתינה (מ) שלא כדין[ו] דהכי פרכינן סוף פ"ק דבבא מציעא (דף יט.) על מלא גיטי נשים דקאמר בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ומשני התם דאמרינן לה אייתי ראיה מאימת מטא גיטא לידך וה"מ בנפל דאיתרע הוא דמצריך הכי אבל הכא דלא נפל אמאי לא חיישינן להכי ואור"י דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה אלכך היכא דאיתילד ליעותא דוקא חיישינן והכי אמרינן (מ) בפ"ק דגיטין (דף יח.) דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה שיכתוב לה גט קודם שילכה לגרשה וגיטין הבאים ממדינת הים[ז] קלא אית להו[ח]:

והשובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה. וא"ת ויחוס שמא כתבה ליתן בגיסן ולא (ט) נתנו עד תשרי ומזבנה לכתובתה בטובת הנאה[ט] ואזיל בעל וטריף לקוחות שלא כדין[י] הא פריך הכי בפ"ק דב"מ (דף כ.) על מלא שובר ומשני ש"מ אית לדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו ואחר ומחלו מחול שאף מוחלת לבעל אם היתה רוצה ואביי משני עדיו בחיתומיו זכין לו[יא] והא דשביק מתני' ופריך אברייתא משום דמתני' מלי לאוקמי[יב] בשטר דאית ביה הקנאה אבל התם קתני אין האשה מודה כו' דמשמע שאומרת שלא נתנתו לבעל עדיין ומה בכך אם בהקנאה מיירי אע"ג דמלי לפרש דאומר[יג] מזייף הוא משמע דמיירי בכל ענין אין האשה מודה בין שאמרה מזייף בין שאומרת לא נתתיו עדיין לבעל:

אמר אביי לא נהוו אינשי חתימת ידיה כו'. אלא שצריך לכתוב חתימת ידו על קלף ולהשליך בדית דין כדי שיכירו בית דין חתימתו כי ההיא דאמרינן בכתובות בפרק האשה שנתארמלה (דף כא.) כגון לאובן ושמעון שהיו חתומין בשטר ומת שמעון ואין מי שיכיר חתימת שמעון אלא לאובן ואחד מן השוק (ג) ואמרינן התם שיכתוב לאובן כתב ידו ושליכהו בדית דין ובית דין מקיימין חתימת ידי לאובן הכתוב בשטר מכתב ידו שהשליך בב"ד ואין צריך לאובן להעיד על כתב ידו שבשטר זה כתב ידי ובאין לאובן ואחד מן השוק ומעידין על חתימת שמעון ואמר אביי כשיחתום לאובן להשליך לב"ד לא יחתום בסוף הקלף אלא בתחלתו שלא יהא חלק מלמעלה שמא ימלאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה מחתימתו אני החתום לויתי מפלוני כך וכך ממון ותנן הוציא עליו כתב ידו כו' והיינו חתימת ידו כדתנן (גיטין דף עח.): כתב סופר ועד כשר ואמר ר' ירמיה מתם סופר שניו: **בזבינא.** מוכס וישראל היה: **כי חלפי רבנן.** ותשלח כתב ידך למחול המכס אמחול לך: **הוה נגיד.** מושך בקלף כדי שיחתום אביי מלמטה: **אמר אביי מתלת ועד י' לא לכתוב בסוף השיטה.** דמזייף וכתב לתלת תלתין ולארבע ארבעין ולחמש חמשין וכן עד עשר יכתוב לעשר עשרין אבל אחד עשר אינו יכול לזיופי דצריך למכתב אחד ועשריס וכי כתב בין אחד עשר וי"ו נראה דחוק ומיגכר: **ואי איפרמי ליה.** ארבע או חמש בסוף שיטה: **ליהדר.** ולכריכה להאי סכומא עד דמיתרמי ליה באמצע שיטה דאפי' אם יזייף וכתב אין למדין אלא מן התחתון דכתקני מתניתין: **הוה דהוה כתב ביה תילתא בפרדיסא.** כך היה כתוב בשטר זבינת לפלוני בגינתא דאית לי תילתא בפרדיסא אזל הלוקח מחקיה לגגיה דבי"ת מכאן ומכאן ושויה ופרדיסא וא"ל מכרת לי תילתא דגינתא וכל הפרדס כולו והא שטרא: **הוה שטרא דהוה כתוב ביה מנת ראובן ושמעון אחי.** דאית להו בגינתא אחין והוו להו אחא דשמו בהדייהו ואזל הלוקח ושדא ביה וי"ו ושויה ואחי וטען דמגתא דתלתא זבינת: **דרפיפא ידיה.** ידיו רותתות ואותיות חתימתו פורחות: **אמלרא.** על חבל הנטוי משפת הנהר אל שפתו שניה והעובדים (ג) גשר קלר נשענים בו ועוברים והוא נע ונד כל שעה: **אזרנוקא.** סגוזיל"א בלע"ז שבו דולין מים מן הבור: **קם אזרנוקא.** עלה עליה וחתם וכל גופו נע ונד וידיו רותתות: **מתני' כותבין גט לאיש.** כותבין וחותמין לו והוא יגרש בו את אשתו כשירלה אע"פ שאין אשתו עמו בשעה שנותנין לו הגט כתוב וחתום דהא לא בעינן דעתה שהרי היא מתגרשת בעל כרחה: **ושובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה.** דלדידה חוב הוא ונבעלה הוי זכות וחזין לאדם שלא בפניו והיא צריכה להזהר בו שלא יבא ליד בעלה עד שתקבל כסף כתובתה: **ובלבד שיהא מכירן.** בגמ' [ע"ב] מפרש לה: **והבעל נותן שכר.** (ד) הגט. טעמא מפרש בגמ' [קסח.]. ושכר השובר דזכותו הוא דלא מהדר ותגבה כתובתה זימנא אחרינא:

כותבין

מזייף: ואי מתרמי ליה. בסוף שיטה חד מכל השבון זה מתלת ועד עשר: ניהדריה לדיבוריה. בההוא שטר תרי תלת דזימני כך וקיבל עליו פלוני אחריות של כך וכך סלעין ואי אפשר בחד מתלת דלא מתרמי החשבון באמצע שיטה ואי מזייף בסוף נלמוד מההוא דאמצע שיטה: ההוא שטרא דכתב ביה תלתא בפרדיסא. זבן פלוני לפלוני: אזל. הלוקח בעל השטר ומחק ב' מלמעלה ומלמטה ושויה ו' ופרדיסא דשמעון תלתא בשדה זבן ליה וכוליה פרדיסא כלומר תלתא ופרדיסא: רויח ליה עלמא להאי ו' דופרדיסא: ההוא שטר דהוה כתב ביה מנת ראובן ושמעון [אחי]. כלומר שראובן ושמעון שהן אחין מכרו לי מנת שלהן חלקן שירשו מאביהן: אזל וכתב ו' ושויה ואחי. ראובן ושמעון ואחי זבינן לי מנת שלהם: האי מאן דמחוי אחתימות ידיה בבי דינא. כדי שיכירו ב"ד אם יבוא להם היום ומחר חתימה דומה לזה שידעו שהוא חתמו ואם אינו דומה לזו שידעו שזויף הוא: לא ליחוי בסוף מגילתא. בגליון מלמטה אלא מלמעלה דאי כתב למטה דלמא משכחת לה אינש ומזייף בסוף וכתב על גבי חתימתו דמסיק

ביה זוזי כך וכך והוא חתום למטה ותנן כו': ההוא בזבינא. בעל מכס: אחוי ליה אביי חתימתו בריש מגילתא. והיה רוצה לזייף על גבי חתימתו שיהא חייב לו: אין חתימות ידי הוא. שהיה דומה לכתיבתו: בשלמא חתימת ידי מצית לזיופי שפיר. משום דבחור אנא וכוונת כתיבתי: דרתית ידיה. מחמת שהיה זקן היו ידיו רותתות היכי מצית לכונו: א"ל אנחי ידא אמצרא. במעבר הנהר היה נסר קטן קצר כמו גשר ומזה בשפת הנהר קבוע יתד ובעבר האחר יתד האחר ושקורין חבל מזה לזה וסומכין שם ידיהן כשעוברין על גבי אותו נסר צר ומירתת מכח המים ועל אותו נסר הנחתי ידי והיתה מרתת כיד של זקן וזייפתי: **מתני'** כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. מפני שהאשה מתגרשת בעל כרחה: והשובר לאשה. אם באת אשה לב"ד ואמרה כתבו לי שובר מכתובתי שאתן לבעלי שגרשני כשיפרע לי כתובתי כותבין לה אע"פ שאין בעלה עמה: ובלבד שיהא. הסופר ובית דין מכירין האשה והאיש שלצורך עצמן הן מבקשין: והבעל

(א) רש"ל מ"ז, (ב) כתובות כא. ע"ש, (ג) (עי' תוס' כתובות כא.: ד"ה אלמא), (ד) לקמן קעה:, (ה) [שבת יט. תוליו קה.], (ו) [נעתיק ערך ככא ב' גרס לכביה פי' מחק השיעים של בי"ת של מעלה ושל מטה], (ז) [ב"מ כד.], (ח) ל"ל בפ"ב, (ט) ל"ל דאומרת. רש"ש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' שית מאה איסתרי וזוזא (שית מאה זוזי וחד זוזא) מא"מ וכ"ג כ"מ לא גרס ליה: (ב) רשב"ם ד"ה אמר אביי וכו' דאמרינן התם: (ג) ד"ה דאמרינן וכו' והעובדים על גשר: (ד) ד"ה והבעל נותן שכר שכר הגנו: (ה) תוס' ד"ה ומשוי להו זוזי תימה זוזי נמי משוי להו איסתרי: (ו) בא"ד כדאשכחת בזוזי וכו' ולא משכינן להו בסלעים: (ז) ד"ה אע"פ שאין וכו' ולא נתן עד תשרי וטרפה שלא כדין מלקוחות: (ח) בא"ד עד שעת נתינה דהכי פרכינן בפ"ל ומיגכר שלא כדין נמתק: (ט) ד"ה ושובר וכו' ולא נתנה עד תשרי ואזלא מזבנא לכתובתה: (י) בא"ד מלי לאוקמי בשובר דאית ביה הקנאה:

לעזי רש"י

סגויזג"א [ציגוני"א]. צפחת עור לשאיבת מים מבארות.

מוסף תוספות

א. דאיסתירא גדולה היא מזוזא כדאמרינן בפ' חישן (סוכה כב:) כוזזא מלעיל כאיסתרא מלתחת. שיטה מקובלת. ועיי"ש בתוד"ה מחאן. ב. [דלפירושו] הא דאמרינן מאי אמרת שית מאה אסתירי וזוזי שהרי יד בעל השטר על התחתונה מתפרש בניחותא מה יש לך לומר על כרחך שית מאה איסתירא שהן גרועין מזוזי שהרי יד בעל השטר על התחתונה. ריטב"א. ג. ורבינו שמואל פי' דאסתירי הכתוב אצל זוזין (שהן גרועין מזוזי) הוא סלע מדינה שהוא חצי זוז צורי כדאיתא בב"ק (לז.) בעובדא דחנן בישא, כי כסף מדינה שמינית צורי ולפיכך סלע מדינה שיש בו ד' דינרי מדינה הוא חצי דינר צורי, והשתא מפרשינן באתמה שנאמר שית מאה איסתרי וזוזא כי אין לך לומר כך שזה עלייתא הוא ואנן קיי"ל יד בעל השטר על התחתונה, הא אין לך לומר אלא שית מאה זוזי מדינה וזוזא. ריטב"א. ד. [ל]מי שמודד האויר (בין הסכך) מלמעלה כי הדדי כשרה לפי שהוא עומד כפרוץ (דפרוץ כעומד כשר) אבל העומד מלמטה בארץ ומעיין כלפי מעלה דומה כי הדדי פסולה לפי שהאויר שהוא רחב כי זוזא דומה בעיניו קטן כאיסתרא מחמת שהוא רחוק ממנו, וראיה לדבר ונהי בעיניו כחגבים (במדבר יג) וכוכב גדול בשמים דומה בעיניו כקטן. פוסקים כב: תוד"ה מחאן. ה. ואזיל בעל דובין פירי מניסן ועד תשרי. כמב"ן. וכל זמן שלא נתן היה לו לאכול ולמכור פירי נכסי מלוג שלה שתקנו חכמים לבעל לאכול פירות של נכסי מלוג אשתו שנפלו לה לירושה. רש"י ב"מ יט. ו. [דלמ"ד כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות] שפיר יש לה לטרוף כל מה שמכר משעת כתיבה, והא פלוגתא במס' גיטין בפ' שני (יז:). שם. ז. אע"פ שיש זמן מרובה בין כתיבה לנתינה לא חיישינן להכי דנתנו... מיהושי סר"ן. ח. ואי איתא למטרף אמרינן ליה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך וכדאמרינן גבי מצא גט אשה בשוק. מיהושי הר"ן. ט. כלומר בזול לפי שנותן מעותיו בספק שאם תמות היא יירשנה בעלה ויפסיד מי שלקחה, ואם ימות בעלה או יגרשנה יהיה לוקח במקומה ויגבה כתובתה. רש"י ב"מ יט: י. [ד]מפיק לשובר שכתוב בניסן ויקדום לשטרו של לוקח ויחזיק הבעל בקרקע המיוחדת לכתובתה שלא כדין. שם. יא. דא"נ הכי הוה כי מטא שובר לידיה בתשרי זוכה למפרע בו מזמן חתימתו ולא היה ממכרה שבנתיים כלום. רש"י ב"מ כ.

מוסף רש"י

וכתיב דמסיק ביה זוזי. למעלה מן החתימה יכתוב שזה החתום לוה ממנו מנה וכתוב כך אני פלוני החתום למטה לויתי מנה מפלוני (כתובות כא.). הוציא עליו. מלוה, כתב ידו. שלו לוה שהוא חייב לו ממון ואין כאן עדות אחרת (לקמן קעה:). גובה מנכסים בני חורין. וממשעבדי לא דלית ליה קלא (כתובות כא.) דלא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים, דכיון דאיתא אחר, שטר ועדים מפקי ליה לקלא ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלא תקרו בדבר וימיתו בני חרי למוכר לגבות מהם (לקמן קעה:).

רבינו גרשום

להן לפרוטות בסכום חשבון היו מצטרפין אותן ומשווי להו זוזי בשטרא ולא כתב פריטי: יד בעל השטר על התחתונה. ולא מצבי שית מאה זוזי וזוזא: מתלת ועד עשר לא ליכתוב אינש בסוף שיטה. של שום שטר דאי כתב בסוף שיטה תלת מצי זיופי המלוה וכתב תלתין והכי נמי מארבע מצי למכתב ארבעין וכן כל החשבון עד עשר מצי לזייף אבל אי כתב אחד עשר בסוף שיטה לא מצי לזיופי ולמכתב אחד ועשרים משום דצריך למכתב ו' בין אחד ועשרים ואי מזייף להאי ו' איכא היכרא ודחיק משאר אותיות. ומשום הכי נקט מתלתא דקודם תלתא לא כתבי בשטר חשבון אלא לוה סלע כותב פלוני לוה סלע וכן לשנים כותב סלעין ולא שנים ומעוט סלעים שנים. ואי קשיא לך היכא דכתב סלע בסוף שיטה יכול לכתוב סלעין הא לא קשיא דכיון דסלעין סתם לא הוי אלא שנים משום ההוא פורתא לא מזייף אלא מתלת ולעיל דזייף גדול הוא

קסז: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

כותבין שטר ללוה. בהא נמי פריך (א) התם ויחוש שמא כתב לגוות כו׳ ומוקי לה בשטרי אקנייתא ואבי אמר עדיו בחיתומיו זכין לו: **וליחוש דלמא כתביה לאתתא דלאו דיליה ומגרש לה.** פירש רש״ס ומתכוין להתירה להגשא שלא כדין ותימה לי והא בפני עדים יתנו לה והס יקרלו את הגט כדאמרינן בגיטין (דף יט:) דמיבעי לאקרויי גיטא וירלו העדים (ד) שאין זה שם (ו) האיש ועוד בגלו הכי ליחוש דלמא כתביה לאיתתא דלאו דיליה כיון שאין מכירין האשה ויכתוב הגט לאיש אחר (ה) כשמו ויתן הגט לאיש אחר ששמו כשמו ויתן הגט לאשת האיש להוציא מבעלה כתובתה וכן ג״ל דמקשה ול״ג ומגרש לה: **שם האיש בגט וה״ה לשם האשה.** תימה אמאי נקט שם האיש בגט ושם האשה בשובר ול״ל דלא חש לפרש כולהו אלא נקט שם אותו דמכתיב הכתב דעלייהו קתני במתני׳ והוא שיהי׳ מכירין שהרי הזכירן ולהכי נקט להו רב ומתניתין גופה לכך דברו בגלו לפי שכבר הוצרכו להזכירם וה״ה ולהי שם האחר משום חשש אחרת.

וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת.

ותימה אי בהוחזקו ואליבא דמאן אי לר״מ דאמר דעדי חתימה כרתי ליכא למיחש למידי שהגט לא יהיה גט מאחר שאין מוכיח תמוהו שהוא (ו) אלא כדאמר בכל הגט (גיטין דף כד:) כתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה ודייק בגמרא הא גדולה מצי לגרש ומוקי לה משום הכי כר״מ דאמר עדי מסירה כרתי ולא רבי מאיר ומאי קאמר נמי שמגרשין נשותיהן זה בפני זה אפילו הכי לא מגרש אם לא יכתבו דורות א ואי אליבא דר׳ אלעזר פריך לדידיה נמי לאו גיטא הוא שהרי צריכה להביא עדי מסירה שנתנו לה בעלה כיון שעדי חתימה אינם מוכיחין שבעלה נתנו וצריכה היא עדי מסירה להביאם לפניו שבעלה מסר לה ותבקשם ולא תמצא ב ולמאי ניחוש לה ואי בדלא הוחזקו מיירי דהשתא כרתי שפיר עדי חתימה שאין יודעים בעיר אלא בעלה (ו) ומאי משני זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה מה תיקן הלא אין יודע שיש שנים בעיר ועלולים יגרשנה זה בשם בעלה שלא בפניו כיון שלא הוחזקו ג ואור״י דבהוחזקו מיירי ואליבא דר״א דקי״ל כוותיה פריך ואף על גב דעדי מסירה כרתי וצריכה להביא עדי מסירה ליחוש מאחר שכותבין לו גט בלא אשתו אז לא יעשו הגירושין בפניהם דלמא כתב גיטא כו׳ והעדים שידעו המסירה ויכירו אותו כי שמו יוסף בן שמעון כשם הכתוב (ח) בשטר וגם יכירו שם האשה המקבלת אותו בשם שכתוב בשטר ולא יתנו לב לדעת אם יש עוד יוסף בן שמעון אחר כמו זו ואולי זאת אשת חברו ד וכשתבא לב״ד תביא עדי מסירה שתאמר אלו העדים ראו דיוסף ב״ש בעלי נתן לי הגט והן אומרים הן ה כדפרישית ואח״כ לא יחקרוס ב״ד ודאי לומר שאת טעיתם כך וכך כדפרישית ומשני הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ומאחר שנתקן כך לעולם חוקרין ב״ד ודאי אם שני יוסף היו שם ואם היו שם שנים אין חוששין שם כלל ו וכמו שפירש רבי וליחוש לשני יוסף בן שמעון דאייר שהוחזקו צריך לפרש כמו כן קושית ראשונה דפריך וליחוש דלמא כתב כשהוחזקו דוקא דאי לא הוחזקו לא הוה מיבעיי ליה לרב למימר וה״ה לשם (ט) האיש ואע״ג דאביי חייש לשני יאתן בפ׳ האשה (יבמות קטו: ושם) אע״ג דלא הוחזקו רבא לא חייש התם ורבה נמי לא חייש היכא דלא הוחזקו כדמוכח בפ״ק דב״מ (דף יח: ושם ד״ה נפק) (ובכל הגט) ולמאי דפרישית דמוכח בכל הגט (גיטין כד: ושם ד״ה בעדי) דלר״מ אין יכולין שני יוסף בן שמעון לגרש נשותיהן עד שיכתבו דורות כיון דעדי חתימה כרתי אין גט אלא אם כן מוכיחין עדים הכתובין בו שבעלה נתנו לה קשה עלה דמדאוקמי פרק המגרש (שם דף פו: ושם) מתני׳ דשני גיטין ושמותיהן שוין כר״מ דוקא ודאי אפי׳ תימא ר׳ אלעזר ומיהו כר׳ מאיר משמע דאתיא לה שפיר והיכי ניחא ליה לר׳ מאיר הא מוכח בכל הגט דלר׳ מאיר אין שני יוסף בן שמעון יכולין לגרש נשותיהן אלא אם כן יכתבו דורות ויש לומר דכי מוקי לה כר׳ מאיר סבר שאינם שוין לגמרי שהרי אלשום בדורות או סימן דעכשיו העדים החתומים מוכיחין שמיד בעלה נתן את הגט אם הוא בידה ומה שקורא אותם שוין לפי שבמקום נתינתו אין מי שיכיר הדורות: **ומחזיק** ליה לשמיה יוסף בן שמעון. ז תימה מה בכך הלא צריך שיכיר שם האשה בגט ואשתו לא יכירו בשמה ולא שייך למימר שיחזיק ויש לומר שגם אשתו באה עמו ח אי נמי מכירין את אשתו ט) שלו על ידי פלוני ופלוני שאמרו שהיא אשתו של זה לא מצינו לא שמעו אי שהיא אשת פלוני ופלוני שאמרו שהיא אשתו שלו

כיון שהגיד. נפקא לן במסכת שבועות (דף לב.) מאם לא יגיד [ויקרא ה׳]: **לורבא מרבנן.** כגון רב ירמיה בר אבא לאו דרכיה למידק ולהכיר בנפשים כל כך והגדה קמייתא שאמר דלאו מיהי היא לאו ולא מיקרי חוזר ומגיד במה שאמר לבסוף את היא אלא שנשתנה קולך דכיון דאמר השתא דקדקתי יפה סמכינן עליה ומהימנינן ליה: **אע״ג.** דאמור רבנן לורבא מרבנן לאו לורחיה למידק כגון רב ירמיה שטען תחלה שלא הכירה אפי׳ הכי כיון דאמר דקדקתי יפה עתה ומכירה סמכינן עליה כדאמרי׳ גבי רב ירמיה שסמכינן על מה שאמר לבסוף דכיון דדק דק: **נידבר.** לנהוג: **עם האדון.** שמסתכל ומכיר בנשים: ה״ג **מאי טעמא דאמר קרא וכתב ונתן: והאידנא דלא עבדינן הכי כו׳.** אלא נהגו שהאשה נותנת שכר: **דלא נשייה.** בשביל השכר שאינו רוצה ליתן ותתענג: **מיידי דתנא רישא כו׳** לא גרסינן ושיבוש הוא. ויש מפרשים דלשובר קלי ולמימרא דאיהי יהבה השכר ולא הבעל ומיידי דתנא רישא בדידיה משום גט שהבעל נותן שכר תנא נמי בדידיה גבי שובר ולאו דוקא ואין זה שיטת גמרא למיתניה בדידיה שיקרא משום רישא: **עיסקא.** מעות למחצית שכר: **מפני רעתה.** מוס גדול שבה או רחוקה ממנו וסל״ל יתן הוא שכר (ה) דהגאה דידיה הוא וכדכתיב הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל (ירמיה ז׳) וכדאמרי׳ אינשי (בבא מציעא דף נח.) זבנת קניא זבין לוזיך: **אפי׳ לורבא מרבנן.** המתן סד״א חמיו יתן כל השכר שהרי מעשה בתו לתלמיד חכם: **בבורה.** שצריך להודיעה שנה או שנתים ואין ריוח עתה למקבל: **הכא תרגימו.** בבבל: **שטרי טענתא.** שני סופרי הדיינין היו כותבין טענות אנשי הריב כדי שלא יהו טוענין וחוזרין וטוענין ועל פי אותן טענות פוסקין הדיינין את הדינ: **זה בורר לו.** דיין אחד כו׳ והיו כותבין בשטר פלוני בירר לו דיין פלוני ופלוני בירר לו את פלוני: **לימא בכופין על מדת סדוס קמיפלגי.** מדת סדוס כדתנן (אבות פ״ה מ״א) האומר שלי שלי שלך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדוס. לימא ת״ק סבר שנים נותנין שכר (ו) ונותנין שטר אחד בין שנים ואם יאמר אחד מהם לא אתן השכר כי אני חפץ שיהא לי שטר אחד לבדי ולך שטר אחר ויהיה שלי שלי ושלך שלך כופין אותו ועושין אחד כי מה שאמר מדת סדוס היא ור״ש [ב״ג] סבר אין כופין: ומשנינן **לא דל״ע כופין.** וטעמא דר״ש משום דקסבר אין זו מדת סדוס שהרי חסר הוא הרבה בדבר אם יכתבו שטר אחד לשניהם דאמר לא ניחא לי דתיהוי זכותך: **דדמית עלאי לאריא ארבא.** כל שעה שתראה הכתב תבא עלי בעלילות טענותיך הכתובים בו ואם תראה טענותיי נגא לידי מריבה כי איש מריבות אתה: **מתני׳ והשנים אם שטרו.** המלוה והלוה מסרוהו ביד שלש שהרי טורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השלש: **גמ׳ אסמכתא.** המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן ויכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים: **לא קניא.** ואינו נתפס בתנאו ולא יפסיד בכך. ודיני אסמכתא מפורשין בב״מ בפ׳ איזהו נשך (דף פו:) וב״ק המקבל (שם קד:): **כי אתו לקמיה דרבי אמי.** דיני אסמכתא: **וכי מאחר שפעם ראשונה ושניה.** כלומר כמה פעמים לימדנו רבי יוחנן הלכה כר׳ יוסי אני מה אעשה והיאך אומר לא קניא: ופסיק גמרא **ואין הלכה כר׳ יוסי.** אף על פי שנימוקו עמו דאסמכתא לא קניא אלא אם כן קנו מיניה בצית דין חשוב ובדלא אנים כדאמר במסכת נדרים (דף מ:): **מתני׳ מי שנמחק שטר חובו.** מעצמו שנטשטש או שנפלו עליו מים: **מעמיד עליו עדים.** היודעים מאימתי נכתב ומה (ז) כתוב בו והם עושין לו קיום בפני בית דין וכותבין לו מה שהיה כתוב באותו השטר והזמן והמעות: **נמחק שטרו.** שהיה כתוב ביום פלוני ופלוני ופלוני היו עדים שהיו חתומים בו כל זה כותבין אלו המקיימין ואחר כך חותמין את שמותם בסוף:

כיון דדק דק. ואי״ת היכא דאמר מתחלה לאו איהי היא אמר שיכול (ג) להחזיר כ״ש כשאומר מתחלה זאת היא דנאמן אע״פ שאין דרכו להסתכל בהן תריץ ה״ק כיון דדק דק ואם רואה לחזור אינו חוזר ומגיד: (ד) **אמר** רב נחמן אמר רבה בר אבוה. גרסינן אין הלכה ולא גרסינן הלכה והכי משמע בפרק אלו נדרים (נדרים דף מז.) הוה לחזול ואתפיס זכותיה בב״ד אמר אי לא אתינא עד ל׳ יומי ליבטלו זכותיה ולא אתא אמר רב הונא בטילן זכותיה ופריך מרב נחמן דאמר אין הלכה כר׳ יוסי דאמר אסמכתא קניא ואמאי בטילן זכותיה וכן הגירסא כתובה ברוב ספרים (ה) תימה דאמרי׳ באיזהו נשך (ב״מ דף פו. ושם) אבייתא אמר רב נחמן אפי׳ בשעת מתן מעות לא קנה על הא׳ דהלוהו על שדהו ומ״ל אם (ו) לא נתן לך כו׳ איתיביה רבא כו׳ [אומר אני] אסמכתא קניא ומניומי אומר אסמכתא לא קניא ומתרץ רש״י ומניומי החזירני מדברי אבל הייתי רגיל לומר קניא כדמשמע מתני׳ (ז) דפריכא ליה מינה ומאי קאמר מניומי החזירני אדרבה רבה בר אבוה רבו החזירו ועוד הקשה רבינו תם דרב הונא אדרב הונא דהתם קאמר אסמכתא קניא דבשעת מתן מעות קנה הכל והיכי פריך (ח) ברייש נדרים (דף מז:) מהא דאמר רב נחמן אסמכתא לא קניא והא סבירא ליה קניא ומתרץ ר״ת אפילו לא קניא אסמכתא בעלמא התם באיזהו נשך (שם) קניא טפי משום דעשה לו טובה שהלוה לו וגומר בדעתו להקנותו יותר ועוד דתפיס מלוה ואין אני מבין זה דבהא דרב נחמן (ט) עשה לו כמו כן טובה ומיהו מה שנתן הטעם דתפיס אתי שפיר דבהא דרב נחמן לא תפיס אלא שלש אלא בדרב הונא דבבא מציעא דתפיס המלוה הקרקע במשכון ומהאי טעמא נמי אתי שפיר לרב נחמן דאמר אף לאחר מתן מעות קנה הכל וגם שהולכך מניומי להחזירו אע״פ שהיה יודע מילתיה דרבה בר אבוה ועוד י״ל לרב הונא שכל אסמכתא שאין דעת כל אחד ואחד (י) שתהיה האסמכתא ואין אומרים כלל אלא להסמיך חברו על דבריו אבל התם אין זה להסמיכו על דבריו אלא לגמרי הלוהו על מנת שתשקע בידו אם לא יפרעהו עד שלש שנים (א) ומהאי טעמא נמי אתי שפיר לרב נחמן: **מעמיד** עליו עדים. נראה שמועיל לענין זה שעושין אותו מלוה בשטר בעדות דבשביל החתומים הבאים אחרי כן לא היה אלא מלוה ע״פ וקיום אלא מחצית שכירות הסופר לפי שיכולין כל טענותיו להיכתב בשטר אחד ויתן בעל דיני חצי השכר וחבירו יאמר איני רוצה שיכתבו טענותי עם טענותיו אלא יכתבו לו טענותיו לבד בשטר אחר ויתן הוא כל שכירות כתיבת שטרו ואני אתן כל שכירות כתיבת שטר טענותי אין שומעין לו דוה מדת סדום שלי שלי ושלך שלך אלא יכתבו לשניהן כל טענותם בשטר אחד או שטר בירור ב״ד ויתנו שניהן שכירות של שטר אחד בלבד: ורשב״ג אומר אין כופין. אלא להכי לשניהם כותבין לזה טענותיו לעצמו ולזה לעצמו וכל אחד יתן שכר שטרו: לא דב״ע כופין והכא היינו טעמא

עא א מיי׳ פ״ג מהל׳ עדות הלכה ה סמג עשין קט טוש״ע מ״מ סי׳ כט סעיף ג:
עב ב טוש״ע חו״מ סי׳ קי סעיף ג בסג״ה:
עג ג עי׳ בהגהות הרלב״ד בפכ״ד מהל׳ אישורי ביאה הלכה ג [ובכ״ל אלפס יבמות פ״ד דף טז.]:
עד ד מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה הלכה ב ופ״ב מהל׳ גירושין הלכה ד סמג עשין לד וסי׳ נ טוש״ע חו״מ סי׳ קכ סעיף ג:
עה ה (מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה ולוה הלכה ג) סמג עשין לד טוש״ע מ״מ סי׳ רלח סעיף כ:
עו ו מיי׳ שם פ״ט וסמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ יג סעיף כ:
עז ז ח מיי׳ פי״ח מהל׳ מכירה הל׳ ה סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ נה סעיף ג וסי׳ רז סעיף יב:
עח ט מיי׳ פכ״ג מהל׳ מלוה ולוה הלכה יב ועי׳ בהגהות וכמ״מ סמג עשין לד טוש״ע מ״מ סי׳ מג סעיף ג וס״ב:

רבינו גרשום (המשך)

יתן השכר קמ״ל דחלוקה נותן דכל קנייה זכות הוא: פשיטא. דאין כותבין אלא מדעת שניהן עד שיתרצו שניהן: לא צריכא דאפילו צורבא מרבנן. ס״ד אמינא כותבין שלא מדעתה דכיון דצורבא מרבנן הוא תתרצה בהנהו קדושין כשיגיע לידה קמ״ל דאפ׳ הכי אין כותבין אלא מדעת שניהן. והחתן נותן שכר: אין כותבין שטרי אריסות. כגון שנתן פלוני לפלוני את שדהו למחצה לשליש ולרביע. או שטר קבלנות שמקבל שדהו בכך וכך כורין לשנה אלא מדעת שניהן והמקבל נותן את השכר לכותב השטר משום דאיהו משתכר: פשיטא. דמקבל נותן שכר דנתנה: לא צריכא בבורה. בשדה שהיתה בורה מזמן גדול מהו דתימא ריוח דנותן הוא שמתקן שדהו הרבה והוא יתן קמ״ל דלא: הכא. בבבל: תרגימו שטרי טענתא. שזה בורר אחד נאמן שמקבל טענותיהן וכותבן וזה בורר לו אחד שמקבל טענותיו וכותבן כדי שלא יתחלפו טענותיהן ונותנין לכל אחד טענותיו ואותן של חבירו והולכין לב״ד: רב ירמיה בר אבא אמר. היינו שטרי בירורין שכותבין שזה בירר לו דיין פלוני וזה בירר לו דיין פלוני ולהכי כותבין שאם יתחייב האחד שלא יוכל לומר אני לא קבלתי עלי פלוני להיות ב״ד: רשב״ג אומר לשניהן כותבין לזה בפני עצמו. טענותיו ולא טענותיו של חבירו והכי נמי לאידך שלא יתחלפו טענותיהם: דמר סבר. ת״ק: כופין על מדת סדום. שאם אמר האחד איני רוצה ליתן אלא מחצית שכירות הסופר לפי שיכולין כל טענותיו להיכתב בשטר אחד ויתן בעל דיני חצי השכר וחבירו יאמר איני רוצה שיכתבו טענותי עם טענותיו אלא יכתבו לו טענותיו לבד בשטר אחר ויתן הוא כל שכירות כתיבת שטרו ואני אתן כל שכירות כתיבת שטר טענותי אין שומעין לו דוה מדת סדום שלי שלי ושלך שלך אלא יכתבו לשניהן כל טענותם בשטר אחד או שטר בירור ב״ד ויתנו שניהן שכירות של שטר אחד בלבד: ורשב״ג אומר אין כופין. אלא להכי לשניהם כותבין לזה טענותיו לעצמו ולזה לעצמו וכל אחד יתן שכר שטרו: לא דב״ע כופין והכא היינו טעמא דרשב״ג דא״ל לא ניחא לי שיהו זכיות טענותיך עם זכיות טענותיי. בשטר אחד שאיני רוצה להשתתף עמך: דדמית עלי כאריא ארבא. כארי אורב: **פי׳** והשליש את שטרו. שאמר למלוה תנהו ביד שליש ביד נאמן אם לא אשלים לך הפרענו עד שיתן פלוני תן לו שטרו ויגבה כדמעיקרא כל חובו וילך לאיבוד מה שכבר נתתי: ג) ואם לא נתתי אסמכתא הוא שסומך בדעתו שיכול לפורעו עד הזמן ועל כן מקנה לו. ר׳ יוסי סבר אסמכתא קניא: שר׳ יוחנן למדנו. במקומות אחרים: אני מה אעשה. אפסוק כמו שלימדני. ואפ״ה אין הלכה כר׳ יוסי אלא אסמכתא לא קניא: **פי׳** מי שנמחק מקצת שטר חובו. ומתירא שמא יסחק כולו: מעמיד עליו על השטר עדים. שיקראוהו וידעו מה כתוב בו ומי הן עדיו ויביא אותן לפני ב״ד שיעידו בפניהם מה שראו בשטר. והן ב״ד עושין לו קיום. שיכתבו לו על גבי אותו שטר מחוק. איש פלוני בן ופלוני

גמ׳

ו) א כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ב צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר לה ג) איברא אנת הות אמר אביי אע״ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק אמר אביי ג האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא נידבר עם הארץ בהדיה דלמא מחלפו לה מיניה: והבעל נותן שכר וכו׳: מאי טעמא דאמר קרא ד וכתב ונתן והאידנא דלא עבדינן הכי ד שדיוהו רבנן אאשה כי היכי דלא לשהייה: כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו וכו׳: ו) פשיטא לא צריכא בעיסקא: כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח וכו׳: פשיטא לא צריכא ה במוכר שדהו מפני רעתה: אין כותבין שטרי אירוסין וכו׳: פשיטא לא צריכא דאפילו צורבא מרבנן דניחא ליה לחמוה לקרוביה: אין כותבין שטר אריסות וקבלנות וכו׳: פשיטא לא צריכא בבורה: אין כותבין שטרי בירורין אלא מדעת שניהם וכו׳: ז) מאי שטרי בירורין הכא תרגימו שטרי טענתא רב ירמיה בר אבא אמר ו זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד: ר״ש בן גמליאל אומר לשניהם כותבין שנים לזה בעצמו ולזה בעצמו: ח) לימא בכופין על מדת סדום קא מיפלגי דמר סבר כופין ומר סבר אין כופין לא דכולי עלמא כופין והכא היינו טעמא דר״ש בן גמליאל דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי זכותך גבי זכותי ט) דדמית עלאי כי אריא ארבא: **מתני׳** י) מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא יא) (נתתי) לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר ו לא יתן: **גמ׳** במאי קמיפלגי יב) ר׳ יוסי סבר אסמכתא קניא ורבי יהודה סבר יג) אסמכתא לא קניא יד) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כרבי יוסי כי אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו וכי מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כרבי יוסי אני מה אעשה ואין הלכה כרבי יוסי: **מתני׳** טו) מי שנמחק שטר חובו ז) מעמיד עליו עדים ובא לפני בית דין ועושין לו קיום איש פלוני בן פלוני נמחק שטרו ביום פלוני ופלוני

ובא לפני ב״ד. ודוקא נקט ב״ד דאלימי לאפקועי ממונא ב ולקמן נמי מיירי שמעיד עדים על הא׳ דמי שפרע קצת חובו בגמרא מקרעין את השטר כו׳: ופלוני

עין משפט נר מצוה

יח (כתובות יח: סנהדרין מד: מכות ג.), **כ)** [מהרלין נט: פירש״י איבא אמת ע״ש אבל בערוך איתא אבא ומתר המוסף אלה זו מלמון בריה], **ג)** [פי׳ פסיעה דהלוה נותן שכר], **ד)** ב״מ דף כ. ע״ש, **ה)** לעיל [יב: וש״נ] נט., **ו)** [ב״ק פס. וש״נ], **ז)** נדרים כז: ב״מ קיז:, **ח)** [ל״ל אתן וכ״ל בריי״ף ורא״ש וע״ע בנדרים וכב״מ], **ט)** [נדרים כז: ב״מ מח: סו. לקמן קנג:], **י)** [נדרים כז:], **כ)** [עי׳ תוס׳ כתובות כ: ד״ה וכיי יוחנן וכו׳ ותוס׳ כתובות נה. ד״ה כתובו ותוס׳ לקמן קע: ד״ה אין הלכה], **ל)** [גיטין סמס״ש מעידיהן], **מ)** [וכתובין], **נ)** [ל״ל בפרק ד׳ נדרים],

תורה אור השלם

1 כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: דברים כד א

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה מפני רעתה וכו׳ יתן הוא שכר קמ״ל דלא דהגאה דידיה הוא: **(ב)** ד״ה מעמיד וכו׳ ומה היה כתוב בו: **(ג)** תוס׳ ד״ה כיון וכו׳ שיכול להחזור כ״ש: **(ד)** ד״ה ה״ג אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין הלכה וכו׳ ד׳ נדרים גבי הסוא דאתפיס וכו׳ ואמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליבטלו כל״ל: **(ה)** **בא״ד** ותימה דלמרינן באיזהו נשך אמר כל״ל ותימא אבייתא אמר רב נחמן: **(ו)** **בא״ד** דהלוהו על שדהו וא״ל אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים ה״ה שלי ה״ה שלו אתיניה רבא כו׳ א״ל אני אומר אסמכתא קניא: **(ז)** **בא״ד** מתני׳ דפריך ליה מינה: **(ח)** **בא״ד** דבהא דרב נחמן דהכא עשה לו כמו כן וכו׳ אלא שלש אבל בדרב הונא דבבא מציעא תפיס המלוה: **(ט)** **בא״ד** כל אחד ואחד אלא שהיה האסמכתא:

מוסף תוספות

א. שבתחילת המשכנתא הוי קצת כעין מקח וממכר שמקנה לו כל הקרקע להשתעבד לו בתורת משכון. ב״מ פו. תוד״ה ומניומי. ב. כיון שבאים לשעבד הלקוחות מכאן ואילך בשטר אחר בלא דעתו של לוה. רבינו יונס.

רבינו גרשום

בימי בחרותה ומשר״ה אין אתה מכיר אותה: וגבר לה. כמו בגרת שנתחלפה לה ימי נעורייה ונכנסת בימי בגרות: כיון שהגיד. שלא היא ואיני מכירה: [אינו חוזר ומגיד]. אפ״ה במזכירין אותו ונזכר חוזר ומגיד שצורבא מרבנן לאו אורחיה למבדק להסתכל באשה כדי שיכירה יפה ויכול לסמוך על אחרים שמכירין: כיון דדק דק. נגאמן: דלמא מחלפו לה מיניה. משום דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ולא להסתכל משום בצניעות אבל עם הארץ מסתכל ודייק שאינו ביישן ולא מחלפו ליה שהוא מכירה יפה: והאידנא דלא עבדינן הכי. דליתן בעל שכר משום דבעל מאחר שנכתב הגט אינו חרשש אם מגיע לידה כל כך מהרה בשביל הכתובה שצריך לפרוע לה הלכך שדיוהו רבנן שכר הסופר על האשה דהיא תתן: כי היכי דלא לשהייה. שתוציא גיטה מיד הסופר כדי שלא ישהה לה פרעון כתובתה. והשובר לאשה והבעל נותן את השכר והאשה נותנת את השכר מביבי ליה הואיל דאיהי מקבלת ו) הפרעון מכתובתה. ומשני איידי דתנא רישא הבעל נותן תנא סיפא בעל נותן ולאו משום דוקא דודאי האשה נותנת שכר: אע״פ שאין מלוה עמו. משום דזכות הוא למלוה וזכין לאדם שלא בפניו: שיהא לוה עמו. משום דשטר חוב הוא לו ואין חבין לאדם אלא בפניו: והלוה נותן שכר לסופר. משום דריוח שלו הוא שהוא מקבל ונצרך הוא: פשיטא. דלוה נותן שכר דריוח שלו הוא: לא צריכא דיהיב ליה בעסקא. שנותן לו ממון שיהא חצי הריוח שלו מהו דתימא הואיל דמלוה נוטל חצי הריוח יתן שכר לסופר קמ״ל דלא אלא הלוה יתן השכירות הואיל ונהנה מממון שלוה: אע״פ שאין הלוקח עמו. דזכות הוא לו שקונה: עד שיהא המוכר עמו. דחוב הוא לו: והלוקח נותן את השכר. בשביל שהוא זוכה שקונה: פשיטא. דלוקח נותן שכר שהוא זוכה: לא צריכא במוכר שדהו מפני רעתה. שמס שלה גדול מהו דתימא זכות הוא לו שמוכר והוא

ו) רבינו היה לו כגאון הגי׳ שהוא בשב״ס ד״ה אחיה. ב) לולי ל״ל ר״ש סבר אסמכתא קניא. אם לא נתתי וכו׳.

קסח: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

ופלוני ופלוני עדיו. המתומים בשטר כך פירש רשב"ם וגרלה לר"י (ב) שמזכיר ג) (הוא הדין) נמי העדים שהעידו שראו אותו השטר א שאם ירלה הלוה היום או למחר לפטלן שיוכל לפטלן ותימה אם צריך לכתבן (ג) שאין הגמרא מזכירן וצריך עיון בתיקון שטרות: **אבל בשטרי מקח וממכר בותבין חוץ מאחריות שבו.** וכותבין מזמן ראשון דאי מזמנא דהאידנא שמא חזר ומכרה למוכר ויוציא אח"כ שטר עליה ויאמר האידנא הוא (ד) דזבינתה מינך והדר טריף אלא כדין ורשב"ג אומר אין כותבין אפי' בשטרי מקח וממכר פי' דשמא אחר שקנאה החזיר שטרו למוכר וחזר המכר ב והשתא אי לא עבדינן ליה שטרא להאי מהימן מוכר לומר הוא החזיר לי השטר וחזר המכר שהרי אין לזה שטר ג אבל אם עושין לזה שטר אין יוכל לומר שלי היא כשיוציא שטר שלו ד אלא הלוקח תופס השטר שהוא שלו ויאמר למוכר שטר שבידך לא החזרתיו לך ה אלא כשמכרת לי הקרקע כתבת לי כמה שטרות דכותבין שטר למוכר (ה) והאחד בידך עדיין וחכמים אומרים מתנתו קיימת וא"כ גבי מקח וממכר ליכא למיחש למידי אפי' אין שטר זה הלוקח אלא נכתב שוס שטר לא יוכל המוכר ליטול קרקע שאפילו החזיר לו שטרו אינו שלו דהא לא חזרה מתנתו ו ואפילו יש לו ראיה שנתנו לו שכתב לו שטר שיקנה אותה ואותיות נקנות במסירה ובשטר לבולי עלמא או יש לו שטר מכירה שמכרה לו השתא נמי ליכא למיחש למידי אפשר כן לא יכול זה להזיקו כלום ואפילו יש לו שטר שנכתב לו מחדש שהרי כתוב מאותו הזמן ז ותימה קצת אם לא כתב לו שטר מכירה אלא קנה לך אינו וכל שעבודיה למה אין לחוש שמא יפסידנו הלוקח על ידי שטר (ו) שכתב לו מזמן ראשון שאע"פ שני השטרות יהיה כתוב בהן יום אחד מ"מ לא יהיה מוחזק בה המוכר יותר מן הלוקח מאחר שיהיה גם לוקח שטר ושמא הוא החזירו למוכר באותו יום עצמו שהקנה לו השטר מכר שאז אין ג) (כותבין זמן ואומר שאחר כך) חזר ומכרה לו באותו היום עצמו ואומר ר"י דכולי האי לא חיישינן וגם לא יהא לו פנים לומר שבו ביום החזיר לו השטר ובו ביום חזר ומכרה לו ותימה לרשב"ג למאן דאמר לקמן (דף קעג.) צריך להביא ראיה נהי דנקנות במסירה מ"מ צריך המוכר להביא ראיה שהוחזר לו השטר אפילו הוא בידו ואורי"א דהכא אין צריך לכולי עלמא דלגפילה לא חיישינן ח ולפקדון נמי לא חיישינן הכא שירא הוא להפקיד שטרו למוכר דלמא כבש ליה ויביא עדים שהשדה היתה שלו עד עתה ט תימה לר"י שכל מוכר שדה יכול להזיק ללוקח דכיון שכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו דזימנין דכתב שני שטרות ונותן האחד ללוקח ולאחר שלש שנים או ארבע שיפסיד הלוקח את שטרו יבא ויאמר החזיר לי השטר ויביאהו לב"ד ויגבה בלא ראיה לשלן דאמר אין צריך להביא ראיה ואותו לא יוכל לומר לו מתחלה כתבת שכתבת אז הרבה שטרות מאחר שהוא אין לו שטר ואין יכול להוכיח שלא החזירו לו ויש לומר דליכא למימר שכיון שהחזיק שלש שנים בקרקע עומדת החזקה במקום השטר ויכול לומר כל מה שיכול לטעון אם היה השטר בידו כי יאמר מה שאין לי שטרי לא בשביל שהחזרתיו לך אלא שלא נזהרתי לשמרו לאחר שלש שנים ד) ותימה לרבן שמעון בן גמליאל שמכל מקום יכול המוכר לעשות שני שטרות כגון ראובן דכתב ב' שטרות שמכר שדה לשמעון ויתן האחד לשמעון ואחד ללוי ויעשה קנוניא בינו ובין לוי ויוציא לוי אותו השטר לאחר ג' שנים שהפסיד שמעון שטרו ויטעון כי שמעון מסרו לו ונתן לו השדה ולא יצטרך הוא להביא ראיה למ"ד אין צריך להביא ראיה וא"ל דכי האי גוונא צריך להביא וכה"ג אמרינן לקמן (דף קעג.) דלמין הואיל ה) ושמעי להדדי צריך להביא ראיה ואפי' אמרי' בעלמא א"ל וכעין אחר יש לפרש ולא מקשה לרשב"ג (ו) ו) [ולא תצטרך] לכל זה רשב"ג אומר אף שטרי מקח וממכר אין כותבין כדמפרש לקמן שיש לחוש שמא החזיר הלוקח למוכר וחזר המכר ואם לא נכתב שטר שני ללוקח יוציא המוכר הקרקע מיד הלוקח על ידי השטר שהחזיר לו אבל אם נכתוב לו שטר שני ללוקח אפילו יוציא המוכר על הלוקח השטר שהחזיר לו לא יועיל כלום שיאמר הלוקח שני שטרות היו לי ולא החזרתי לו אלא אחד וכיון שהאחד עדיין בידו לא חזר המכר ו) והשתא אין להקשות אפי' כשיש שטר ביד המוכר מה יש לו להועיל והלא הלוקח יכול לומר לו קודם שמכרת לי השדה כתבת שנים או שלשה שטרות וכתבו לך כאשר חפצת כי כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ומה שאין שטר בידי לפי שאבד ממני הא לא קשה מידי דולאי אין מועיל למוכר אלא אם כן יש עדים שזה השטר שבידו הוא אותו שנתנו ללוקח ועתה חזר לידו אי נמי יבררו עדים שהחזיר לו הלוקח את השטר

ופלוני ופלוני עדיו. **גמ' תא"ר איזהו קיומו** א במותב תלתא הוינא אנו פלוני ופלוני ופלוני הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ביום פלוני ופלוני ופלוני עדיו ב ואם כתוב בו הוזקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מכוונת גובה ואינו צריך להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה ג נקרע פסול נתקרע כשר ד נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר ה"ד נקרע ה"ד נתקרע אמר רב יהודה ה נקרע קרע של בית דין נתקרע קרע שאינו של ב"ד היכי דמי קרע של בית דין א"ר יהודה ו מקום עדים ומקום הזמן ומקום התורף אביי אמר ז שתי וערב הנהו ערבאי דאתו לפומבדיתא דהוו קא אנסי ארעתא דאינשי אתו מרוותיהו לקמיה דאביי א"ל ליחזי מר שטרי' ולכתוב לן מר שטרא אחרינא עליה דאי מיתנים חד נקיטינן חד בידן אמר להו מאי אעביד לכו דאמר ח) רב ספרא אין כותבין שני שטרות על שדה אחת דלמא טריף והדר טריף הוו קא טרדי ליה אמר ליה לספריה זיל כתוב להו להוא על המחק ועדיו על הנייר דפסול אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי ודלמא רישומו ניכר ותניא נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר אמר ליה מי קאמינא שטרא מעליא אל"ף בי"ת בעלמא קאמינא תנו רבנן ט הרי שבא ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו אין כותבין לו את השטר בד"א בשטרי הלואה י אבל שטרי מקח וממכר כותבין חוץ מן האחריות שבו

גמ' הוליא. שטר מחוק לפנינו שהיה כתוב ביום פלוני: **ופלוני ופלוני.** היו עדים שחתומים בו: ומפרש גמרא **אם לכתוב בו הוזקקנו בו'.** שעמדו אלו בית דין המקיימין ותקרו עדים החתומים בו להעיד על חתימתן ונמצאו דבריהם מכוונין: **גובה.** מזמן ראשון הכתוב בשטר ואין צריך להביא ראיה אחרת ואם לאו צריך להביא ראיה אחרת על הזמן ועל סכום המעות ועל כל מה שהיה כתוב בשטר: **נקרע.** על ידי אדם: **נתקרע.** מעצמו: **ערבאי.** ישמעאלים: **וקאנסי לארעתא דאינשי.** ומתוך שהיו בעלי זרוע כופין בעליהן לתת גם השטרות שלא יוכלו לערער: **ליחזי מר שטרא.** מה כתוב בו קודם שיאנסו ממנו וכתוב לנו אחר תחתיו שאם יתנם אחד ישאר לנו שני וזמנן מרובה אם תהיה ידינו תקיפה נערער על שדותינו ונקחם מיד הלוקחים אותם מיד הערבייס: **דאמר רב ספרא.** לקמן בשמעתין: **דלמא טריף והדר טריף.** זה הלוקח שקנה שדה בחאריות זמנין דטריף ליה מייה בעל חוב דמוכר ואתי מיהו וטריף מלקוחות ומחזיר להם אחד מן השטרות כדי לגבות בו מן המוכר והדר טריף מלקוחות אחריני על ידי השטר השני ואומר עתה טרפו ממני ואחזור ואטרוף מלקוחות והרי שטר מכירתי עדיין הוא בידי: **קא טרדי ליה.** מפלירין בו: **אמר ליה לספריה זיל כתוב להו.** שטר ומחוק אותו ואחר כך כתוב על המחק והעדים יחתמו על הנייר ואלו לא יתנו לב שהוא פסול ואיפטר מהם: **אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי דו.** (ו) לי נראה דרב אחא בר מניומי הוה סלקא דעתיה דהכי אמר אביי לספריה דנכתוב להו שטרא מעליא והדר נמחקיה והדר נכתביה על המחק ונחתמו שהדי על הנייר והכי קשיא ליה ודלמא לא מחקי ליה שפיר משום דבעי למיכתב עליה והוי רושם דבדרים (ב:) ויחזור ויגבה כל מה שכתוב בו בתחילה (נדרים שם). **ולא נתן.** ולא פרע (שם). **ר' יוסי אומר יתן.** השלים השטר למלוה ואע"ג דלמסכתא היא, דקבור היה לפרוע בגוותו הזמן, קנה המלוה את השטר (שם). **אסמכתא.** הבטחת גוזמא שאם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך (ב"מ מח): היינו דבר לאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דקבור שהוא יכול לגלא ופעמים שמגלאין אותו (שנהדרין כד:).

רבינו גרשום (המשך)

ויש בו בשטר תרי ריעותא חדא דהתיבות אינן שלמות ועוד דהוא על המחק פסול ולא מצי למטרף ביה: ת"ר וכו' ונתנו לו. שטר שאבד: אין כותבין ונותנין לו את השטר אחר. דלמא מכזב ולא נאבד ואיעדומי מיערם ובעי טריף והדר טריף: במה דברים אמורים. דאין כותבין: בשטרי הלואה. כגון בעל חוב שלוה והיו קרקעותיו משועבדין למלוה ואי כתבי למלוה שטרא אחרינא טריף והדר טריף לקוחות וכל שטרי הלואה אע"פ שאין כתוב בו אחריות הרי הוא כמו שכתוב בו דכל לוה חייב באחריות החוב: אבל שטרי מקח וממכר. שמכר לו

מסורת הש"ס

א) [לקמן דף קסט.], ב) רש"ל מ"ז, ג) ס"ל כתוב בו זמן וא"כ. רש"ל, ד) נ"ל ועוד מימא. רש"ל, ה) ס"ל דמסתי מהדדי. רש"ל, ו) גי' רש"ל, ז) נ"ל ופ"ת אפי'. רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר ליה וכו' לגאני כו' נראה לי דרב אחא בר מניומי הוה סלקא אדעתיה דהכי וכו' והכי קא קשיא וכו' וכסר דראשון לא: (ב) תוס' ד"ה ופלוני וכו' שמזכיריין נמי העדים וכו' השטר שנמחק אם ירלה: (ג) בא"ד לכתבן מאחר שאין הגמרא: (ד) ד"ה אבל וכו' ואיאמר האידנא הוא דהדדי' וזבינתה מינך וטריף אלא כדין כלא: (ה) בא"ד דכותבין שטר למוכר ואע"פ שאין לוקח עמו והאחד בידך דאפי' אין לזה הלוקח אלא נכתב לו שוס וכו' ליטול הקרקע: (ו) בא"ד שטר שנכתב לו ממון לאחון: (ז) בא"ד ולא תקשה לרשב"ג מכל זה:

מוסף רש"י

כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. דכר המכמיס את הראשון, דכמיב (ויקרא ה) אם לא יגיד, והגדה קמייתא קפיד קרא (שנהדרין מד:) דגבי עדות מלא הגדה כמיבא אם לא יגיד וגו' (כתובות יח:). **מדת סדום.** שלי שלי (ערובין מט.) לא היו עושין בוצה (כתובות קב:) זה נהנה וזה לא הסך (לעיל יב:) אין מהנה לחכיריו אע"פ שאין הסך בכך כלום (לעיל נט:). **כי אריא ארבא.** כאריה אורב (ב"מ קא:). **והשליש** את שטרו. הפקידו ביד נאמן, לפי שדאג הלוה שיחזור ויתבענו כל החוב, ואמר לו. לוה לנאמן, אם אין אני נותן לו את המותר מכאן עד יום פלוני, תן לו שטרו. ויחזור ויתבע הכל (ב"מ קיז: ובעי"ז נדרים כז:) ויחזור ונגבה כל מה שכתוב בו בתחילה (נדרים שם). **ולא נתן.** ולא פרע (שם). **ר' יוסי אומר יתן.** השלים השטר למלוה ואע"ג דלמסכתא היא, דקבור היה לפרוע בגוותו הזמן, קנה המלוה את השטר (שם). **אסמכתא.** הבטחת גוזמא שאם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך (ב"מ מח): היינו דבר לאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דקבור שהוא יכול לגלא ופעמים שמגלאין אותו (שנהדרין כד:).

רבינו גרשום

לכך יועיל להם שכל זמן שהה שטר בידם אין יכול המוכר לכפור שלא מכר: ודלמא. אע"ג דכתב על המחק ועדיו על הנייר מחק נמי לעדי קיום עד שיהא רשומו ניכר והוה ליה אידי ואידי על המחק: ותניא נמחק או נטשטש אם רשומן ניכר כשר. ואתו למיטרף נמי זימנא אחרינא: אל"ף בי"ת בעלמא קאמינא. כלומר חצי התיבות של כל השטר כותב כגון ז"ב ע"ד וכן כולו הואיל שדהו ואמר נאבד שטרא של מכירה: כותבין לו אחר חוץ מאחריות שבו. דלא כתבי בהאי שני אחריות דכיון דלית ביה אחריות לא מצי טריף ביה לקוחות ואי אמרת אם כן מה מועיל לו כיון דלא מצי למטרף ביה להכי אהני ליה דכי נקיט האי שטרא לא מצי למטען מוכר הא אריא לא מכרתיה מעולם לך דהאי שטרא מוכיח דזבנה לו אבל לגבות לא מהני הואיל דאין בו אחריות אבל בשטר

רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו בשטרי מקח וממכר אין כותבין. דס"ל אותיות נקנות במסירה כדלקמן [ע"ב] גבי מתנה דמיישינן דלמא לאחר שכתבו ונתנו לו שטר המכירה המזיר לו לוקח זה למוכר את השטר וחזר לו מקחו כדלמרינן גבי מתנה: **חזרה מפגמו.** כדמפרש לקמיה [ע"ב] טעמא: **מפגמו קיימת.** אלא אם כן חזר ומכרה או נתנה לו בקנין גמור או בשטר חדש כדין לוקח ומוכר: **אמר מר חוץ מאחריות שבו מאי טעמא.** אין כותבין לו אחריות: **אמר רב ספרא לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת.** אם יכתוב לו שטר אחר חייישינן דלמא אתי בעל חוב וטריף ליה להאי שדה דאמר הקונה אותה כי אבד שטרי שהיה לי על שדה זו וכתבו לו שטר אחר עליה וכיון דנטרפה מידו אזיל בהאי שטרא דכתבו ליה וטריף לקוחות לקוחות אחר שקנו שקנה הוא ויעשה קנוניא עם הבעל חוב שטרפה ממנו: **ואמר ליה שוף לי דאיקום באריעא.** כלומר אל תערער עלי עתה כלום. פי' שוף בשופי כדגרסינן (כתובות דף כ.) והוא שאכלום בעליהם שלש שנים ובשופי. כך אמר ליה שוף לי דאיקום בארעא ארבע או חמש שנים עד דיתיישן הדבר והדר תא ותערער עלי זימנא אחריתי ועביד הכי ובתר זמן מערער עליה וטריף לה מייני והדר אזל הקונה שאמר אבד שטרי וכתבו לו אחר ומפיק ליה לההוא שטרא [קמא] [ג] דכתבו ליה על שדה זו ואזיל וטריף לקוחות: ומקשינן עלה **וכיון דקרעינהו לשטרא.** דבעל חוב בזימנא קמייתא דטריף במאי קטריף כי אתי השתא וטריף: **והאמר רב נחמן בר.** כך הוא הסדר מלוה בא לב"ד ופוגע על הלוה שיפרע לו חובו ומזמינין ליה לגוה בדינא כדאמרי' [ד] ואי לא אתי משמתינן ליה וכותבין שטר טירפא למלוה שילך ויפספס אחר קרקעותיו של לוה וכל מקום שימצא מנכסיו או מלקוחות שקנו ממנו אחרי כן יראה שטרו לב"ד של אותה העיר וימסרו לו קרקעותיו למלוה ויכתבו לו שטר אדרכתא שיהא שליט ודורך על נכסיו של זה לגבות חובו מהן כדמפרש בהגזל בתרא [ה] ושטר הטירפא יקרעו פן יחזור ויטרוף בב"ד אחר ושומו הנכסים כדין שומת בית דין כדמפרש בב"ק וכפי השומה יקחם בחובו ויכתבו לו ב"ד שטר שומת הנכסים לדעת בכמה קבלם ומשום דשומה הדרא לעולם כשיהא לו מעות ללוה יקרעו האדרכתא פן יחזור ויטרוף בה פעם שניה אלא כדין: ומשני **לא צריכא דאתי מכח אכסיה.** לכך אין כותבין שני שטרות דחייישינן דלמא לאו מכח ההלואה יבא ויטרוף אלא יבא ויערער כי זו השדה גזלה מאבותיו זה שמכרה לך והביא עדים כי זו שדה אבותיו והמוכר שמכרה גזלה מאבותיו והוליאוה מידו והעמידוה ביד המערער וכתבו לוקח שנטרפה מידו וכי יש לו רשות לטרוף הלקוחות שקנו קרקע מן המוכר שמכר לו שדה זו הגזולה והלך ועשה קנוניא הלוקח עם הגזל שלקח השדה מידו ואמר ליה שוף לי ועשה כן ואחר ד' וה' שנים עוד בא הגזל והביא עדים כי שדה זו גזלה המוכר הזה ומכרה לזה וטורפה מידו וחזר הלוקח הזה בשטר [ו] (השני שכתבו לו בעת שאמר אבד שטרי) וטורף בו פעם אחרת לפיכך אמר רב ספרא אין כותבין שני שטרות על שדה אחת. **אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא.** אמאי תלינן טעמא משום דא"ל שוף לי וכו' בלא טענה זו נמי כיון דנקיט שני שטרות ביום אחד יכול לטרוף ולחזור ולטרוף ולכך אמר רב ספרא אין כותבין שני שטרות על שדה אחת: **ומשני א"כ נפישי עליה.** מריבות ומחלוקות של בעלי דינין בעת אחת ויתנו לב על גיבתו: **ונלכוב ליה שטרא מעליא בו.** אמתניתא פריך אמאי קתני חוץ מאחריות שבו משום פסידא דמוכר והלא יכולין אנו לעשות תקנה שיכתוב לזה שאמר אבד שטרי שטר מעליא ובאחריות דאיכא למימר הדין עמו דודאי אבד שטרו ונכתוב ליה לאידך למוכר שובר שיוכיח שנפסד השטר הראשון שביד הלוקח ולא יבא לגבות בו עוד דהשתא ליכא למיחש דלמא טריף והדר טריף שהרי כשיוציא הלוקח שטרו הראשון שאבד כדבריו יוציא המוכר את השובר שכתוב בו כל שטרי דיפקון בו' כל שטרי מכירה דיפקון על ארעא דא יהו בטלין: **אבר מדיפקון.** כלומר חוץ מזה השטר שכתבתי לו בזמן פלוני תחת הראשון שאמר לי שאבד ממנו: **ואם אומרים בו.** מחלוקת תנאים הוא במתניתין בפירקין [קע:] בשטרי הלוואות דאיכא למאן דאמר אין כותבין שלא יהא צריך לשמור שוברו מן העכברים ומלוה שאבד שטרו הפסיד חובו וה"ה לשטרי מקח אם אבד הלוקח שטרו לא נכתוב ליה שטרא מעליא על סמך השובר שביד המוכר שהרי לא יכתבו שובר דנמצא מוכר צריך לשמור שוברו מן העכברים: אמר

רבן שמעון בן גמליאל אומר אף שטרי מקח וממכר אין כותבין וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הנותן מתנה לחברו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו וחכמים אומרים מתנתו קיימת אמר מר חוץ מאחריות שבו מאי טעמא [ב] א"ר ספרא [א] לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת דלמא אזיל בעל חוב טריף ליה להאי ואזיל האי ומפיק חד וטריף לקוחות ואמר ליה לבעל חוב שוף לי דאיקום בה והדר תא טירפן ומפיק אחרינא והדר אזיל טריף לקוחות אחריני וכיון דקרעניה לשטרא דמלוה במאי הדר טריף לה וכי תימא דלא קרעניה והא אמר רב נחמן [ב] כל טירפא דלא כתיב ביה קרעניה לשטרא דמלוה לאו טירפא הוא [ג] וכל אדרכתא דלא כתיב בה קרעניה לטירפא לאו אדרכתא הוא [ד] וכל שומא דלא כתיב ביה קרעניה לאדרכתא לאו שומא היא לא צריכא דקאתי מכח אבהתיה אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ולמה ליה למימר ליה לבעל חוב שוף לי בהאי ארעא ואיקום בה תיפוק ליה דכיון דנקיט תרי שטרי טריף והדר טריף אם כן נפישי עליה בעלי דינין ולכתוב להאי שטרא מעליא ולכתוב תברא למוכר כל שטרי דיפקון על ארעא דא פסולין לבר מן דיפוק בזמנא דא אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה קמיה דרב אשי דאמרת [ה] אין כותבין שובר אמר משמע ממילתיה דרשב"ג דחייש שמא מחר המכר אבל לחיים דעלמא שמא נתן לו הלוקח השטר כדי לקנות השדה לא חיש מדקאמר וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הנותן מתנה לחבירו כו' עד חזרה מתנתו וי"ל דלחיים דעלמא אם נתן לו הלוקח שטר מכר שלו כדי לקנות השדה קנה במסירה אע"פ שיש עדיין שטר שני בידו ולכן לא יועיל להזיק לחיים דעלמא שטר השני שהרי לא יכול לחזור מאחר שמסר לו [ו] שטר אחר ודוקא למוכר לא תועיל חזרת השטר אחר כיון שבשטר שני הנשאר ביד הלוקח כתובה חובת המוכר:

לכתוב לאידך כל שטרי דליפקון בזמנא דא בו'. וא"ת והא מייני שאין המוכר לפנינו כדפרישית לעיל על מילתא דרשב"ג וי"ל [ז] (דרשב"ג וודאי בשאינו לפנינו) אבל הכא כי פריך על האי דקאמר חוץ מאחריות שבו [ח] (היינו) שבשום ענין אין כותבין [ט] [אחריות] אפי' הוא לפנינו ונראה דודאי הוה מצי לשנויי ה"ה אם הוא לפנינו [י] [דכותבין ורבותא קמ"ל דאפי' אינו לפנינו אפ"ה כותבין לו אלא דעדיפא משני ליה]: **לבר ממאן דניפוק מזמנא דא.** פי' ויכתבו לו מזמן שני אבל שטר לעיל דקאמר בברייתא [ט] [היינו] דכותבין בשטר מקח וממכר וכותבין בשטר זמן ראשון כדפרישית לעיל: בעלמא

מסורת הש"ס

(א) [לעיל קסח:], (ב) לקמן קעא., (ג) רש"ל, (ד) [ב"ק קיב:], (ה) [שם], (ו) רש"ל קמא ושוקף, (ז) רש"ל. (ח) רש"ל קמא ושוקף לפי פי' זה, (ט) רש"ל, (י) רש"ל, (יא) רש"ל שטר השני אבל לחזור למוכר, (יב) דנודאי אי הוה פריך על רשב"ג דאמר אין כותבין אינכא למיפקך הכי אבל כו' כל"ל רש"ל, (ג) רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אבל וכו' נקנות במסירה כדמפרש לקמן: (ב) **בא"ד** למוכר כלום **דבשיוציא:** (ג) **בא"ד** לפי **שאמר דהשטר** הראשון שכתבת **וחתמת ונתת לי נאבד** יעשו בית דין:

רבינו גרשום

הלואה אע"ג דלית ביה אחריות מצי טריף ומש"ה אין כותבין בשטר הלואה כלל: רשב"ג אומר אף שטרי מקח וממכר. אע"ג דלא כתב ביה אחריות אין כותבין משום דאיכא למיחש (ב) דהמוכר טריף מעיקרא בהאי שטר דאין בו אחריות אחרי שהחזיר לו את שטרו והדר טריף מלקוחות בשטרא קמא דאית בי' אחריות ויאמר דהך שטר מכירה נתן לו אחרי שמכר לו קרקע אחר שנטרף לו: וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר. זה הטעם אחר דאין חוזרין וכותבין שטר שני אפי' גבי מקח וממכר דקא סבר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו. הכא נמי לגבי מקח וממכר להיכא דכתב ליה המוכר ללוקח ואמר הלוקח אבד שטרי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו אין כותבין משום דאיכא למימר שמא לאחר שמכר לו את הקרקע ועשה לו שטר מכירה חזר בו הלוקח והחזיר למוכר השטר ומיד חזרה לו למוכר הקרקע כדפרישי' לגבי מתנה והאי דקאמר אבד שטרי אין כותבין דדלמא איערומי איערם ואיכא למיחש דלמא אתי למטרף מן המוכר אותו קרקע שהחזיר לו את השטר אע"ג דלא כתבי ביה אחריות מצי טריף ליה בהאי שטרא המוכר עצמו לא מלקוחות אם מכרה: וחכמים אומרים מתנתו קיימת. אע"ג דהחזיר לו את השטר מכירתו קיימת וליכא למיחש להאי דלהכי כותבין לו ללוקח שטר אחר חוץ מאחריות שבו וכדאמר' לעיל: אמר מר חוץ מאחריות שבו ומאי טעמא. אין כותבין שטר אחריות דאי כתבי ליה באחריות דלמא מכזב ולא אבד שטר ראשון: אמר רב ספרא אין כותבין שני שטרות באחריות על שדה אחת דדלמא טריף והדר טריף כי האי גוונא דראובן מכר שדה לשמעון שהיתה כבר משועבדת לבעל חוב של ראובן שהלוהו ואזיל בעל חוב של ראובן וטריף שדה מן שמעון שקנאה ואזיל האי שמעון וטריף לקוחות אחריני שקנו מן ראובן אחרי שמכר ראובן לשמעון השדה דהיינו חד טירפא דקא טריף בשטר אחד קמי בית דין ואתו בית דין וקרעו אותו שטר שבא לפניהם כדי שלא יטרוף בו פעם אחרת והדר אזיל שמעון ועביד קנוניא בהדי בעל חוב של ראובן ואמר ליה שוף לי פורתא בהאי ארעא. אמר ליה המתן לי והנח לי לעמוד בשופי באותו קרקע שהיה משועבדת לך שקניתי הניחני לעמוד ביה שנה או שתים והדר תא טירפן וטרוף אותה קרקע ממני ובאותו זמן דהדר האי בעל חוב לטרופה מיניה דשמעון אזיל שמעון זימנא אחריתי ומפיק שטרא אחרינא דכתבו בית דין לו וטריף בו זמנא אחרינא לקוחות אחריני אי כתב בו אחריות ומשום הכי אין כותב בו אחריות. ומשום הכי אמר ליה שוף לי פורתא כי היכי דלא נפישי עליה בעלי דינין כדמקשינן לקמן דאפי' לא אמר ליה שוף לי פורתא מצי למטרף והדר טריף הואיל ואית ליה תרי שטרי אלא להכי אמר ליה שוף לי פורתא שימתין לו כדי שלא ירגישו הלקוחות בדבר שאם היה טריף וחזור וטרוף לאלתר הוו מרגשו לקוחות בדבר שיש לו ב' שטרות ונפישי עליה בעלי דינין לקוחות הוו צווחי עליה. ואם תקשי היכי מצי בעל חוב למטרף משמעון הואיל דלאחר שמכר לשמעון מכר ללקוחות אחריני היה מצי למימר ליה שמעון לבעל חוב דראובן גבי דידי מה אית לך הלא הנחתי לך מקום לגבות ממנו וקיימא לן בעל חוב גובה מן האחרון דכל חד וחד מצי למימר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו. ואת משיב כגון שעשאו ראובן לבעל חוב אפותיקי מן האי קרקע דזבין לשמעון ומשום

ז) דברי רבינו אינם מובנים בכאן וצ"ע.

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' י סמג עשין לד טוש"ע מ"מ מי' מא סעיף ז: פו ב ג ד מיי' פכ"ג שם הלכה יג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' לא סעיף י וכמי' הרמב"ם:

רבינו גרשום (המשך)

הכי גובה ממנו ושמעון אזיל וטריף מלקוחות שקנו אחרי כן אי נמי הכי הוה עובדא דזבין וזבן הכי הוה דכתב ליה בשטרא דאקני ליה ואזיל ראובן וקנה ומכר לשמעון מה ששיעבד לראשון משום דקיימא לן דאיקני קנה ומכר משתעבד ומשום הכי דכתב ליה הכי לבעל חוב לא מצי למימר ליה שמעון לבעל חוב דראובן לאו בעל דברים דידי את. ומקשי' מאי קנוניא מצי למיעבד עם בעל חוב והלא כיון שטרף שמעון בעל חוב דראובן פעם ראשונה קרעו בית דין לשטרא שלא יחזור ויטרוף בו וכיון דקרעי בית דין לשטרא דמלה מאי מצי טריף בעל חוב זימנא אחריתי דקאמר ליה האי והדר תא טירפן דלא הוה אחרי שהרי כבר נטרף בראשון ומשום הכי אמר ליה שוף לי פורתא דלא יטרוף בו אחר שיהא משועבדין לו נכסי חוזר הלוקח אצל המוכר שהוא הלוה ואם אין למוכר לא זוזי ולא מטלטלי ולא מקרקעי לפרוע ללוקח חוזר הלוקח ובא לו לבית דין ומראה להם שטר מכירה שמכר לו אותו פלוני קרקע ובאו בעלי חוב שקדמו לקנייתו וטרפוהו ממנו ובאין בית דין וכותבין לזה לוקח שטר טירפא שילך ויחזור אם קנה שום אדם מן המוכר שלו שום קרקע אחר שמכר לזה שילך ויוציא שטר טירפא ויטרוף אות' קונה וקודם שיכתבו לו בית דין שטר טירפא מקרעין את שטרו כדי שלא יהו ב' שטרות בידו השטר ושטר טירפא וכשמצא מי שקנה אחריו ממנו אם פייסו מוטב בו ואם לאו חוזר לבית דין ואומר להם מצאתי מה שקנה אחרי ולא חשביה לשטר טירפא שכתבתם לי אומר' לו בית דין החזר לנו טירפא ומקרעין אותו וקובעין לאותו קונה זמן שיפיים את זה ומחייבין אותו עד שיפייסוהו ואם לא [הב"ד] כותבין לזה לוקח אדרכתא פסק דין על נכסיו של קונה שחייב לפרוע מה שנטרף אם פייסו הרי מוטב ואם לאו חוזר הלוקח ומביא האדרכתא אצל בית דין ואמר לא השגיח עלי ונוטלין בית דין אדרכתא וקורעין אותה ושולחין אותה אצל בני אדם שבקיאין כמה היתה שוה קרקע שלו שנטרפה ממנו וכותבין לו שטר שומא והולך ונוטל בעל כרחו כפי שומת קרקע שלו אלמא דקרעוהו לשטרא מקמי דטריף ובמאי קאמר ליה תא טירפן: לא צריכא דקא אתי. האי מלוה גבי האי לוקח ולוקח לבעל חוב שיהיה מיניה מכח אבהתיה. מחמת דאית ליה עדים דהוות של אבותי ואתרמי כה"ג דמכרה לו ללוה ושוב לוה זה מכר אותה שדה לשמעון שהיתה של אביו של מלוה והכי מצי טריף להאי בכל זמן משמעון מכח שהיתה של אבותיו. ומקשינן למה ליה למימר לוקח לבעל חוב שוף לי דאוקים בה והדר תא טירפן ואם איתא דכותבין ב' שטרות למלוה או ללוקח תיפוק ליה דאפי' לא אמר ליה שוף לי

קסט: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

בעלמא כותבין שובר כו'. וא"ת כיון דמסיק דבשטרי הלואה אימור פייסיה בעל הבית בזוזי וילכו הלקוחות אצל המוכר[א] א"כ מני למידק מהכא דאין כותבין שובר דמי כותבין אם כן אמאי [ב][אין כותבין שני] שטרי הלואה ולכתוב שובר לאידך כדפריך הכא גבי מקח ואומר ר"י דבשטרי הלואה לא מצינן למכתב שובר משום שאם כן יפסיד כל הלוואותיו שיעשה מכאן ואילך שלא יהא זכור מן השובר ואיכא נעילת דלת בפני לוין אבל בשטרי מקח וממכר אם יפסיד יפסיד ואין לנו להפסיד לזה משום דשמא שמא יפסיד [ג] [האחר לאחר זמן] ותימה [ד][דסוף סוף] למ"ד כותבין שובר [ה] [מאי שנא הלואה] ליכתוב בר מזמנא דא ולהלן ושמא אנו גוחרין: **דמאן** דמסיק ארעא בזוזי לא מיפיים. ותימה לר"י אם יכול המוכר לדחותו בזוזי למה יניחו קרקעם אפילו היו יודעין שלא פרע לו השטר עדיין [ו] [אלא שיטולין] לומר שיתן או קרקע או מעות ואם אין לו אז יחזור עליהם וקנת רפיא אם יכול לדחותו בזוזי אם לאו ורלה דמלי לסלוקי בזוזי: **בחזוקה** ולא בשטר אימא אף בחזקה. פי' בקונטר' אלא גרסינן ליה ומיהו היינו יכולין לקיימו והוי אליבא [ז] דמסקינן לקמן דמוקי לקמן פלוגתייהו בצריך לברר ואפי' לא גרס הכא לא היה צריך למחקו בסנהדרין (דף כג: וסס) דקאמר והיינו בחזקה ולא בשטר אימא אף בחזקה [ח] וקי"ל דבצריך לברר קא מיפלגי דאפי' ליתיה הכא מצינן למימר התם הוינן בה כדאשכחן בד' אחין (יבמות דף לא.) דקאמר גמרא על ספק קרוב כו' ואמרי' למאי הלכתא דאי כהן אסירא ליה ואי ערוה היא צרתה בעיא חליצה [ב] ואף על גב דליתיה בהזורק (גיטין דף עח.) על הסיא משנה [ט] [ג]: [י] **ורבן** שמעון בן גמליאל סבר לה בר"מ דאמר עדי חתימה ברתי. יש מקשים בדפ"ק דגיטין (דף יא. וסס) תניא א"ר אלעזר בר' יוסי לא נחלקו על שטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים דאע"פ דמותמיהם עובדי כוכבים כשרים לא נחלקו אלא כו' דרשב"ג אומר אף הן כשרין אלמא ס"ל עדי מסירה כרתי ואורי"י דס"ל כר' אלעזר בגיטין ולא בשטרות [ד] כי הכא אמורא' דהמגרש בגיטין (דף פו: וסס) [ה] (ודוחק הוא דהא אף אלו לקמר דמשמע דבשאר שטרות נמי ס"ל הכי) וצריך לומר דאליבא דרבנן דפליגי עליה קאמר להו דאף אותם היה להם להכשיר כיון דסברי עדי מסירה כרתי: אלא אמר להו בעלמא כותבין שובר והכא היינו טעמא דדלמא אזיל בעל חוב וטריף מיניה דלוקח ואזיל איהו וטריף לקוחות ושובר גבי לקוחות ליכא סוף סוף לקוחות לאו אמרי דארעא הדרי אדהכי והכי שמיט ואכיל פירי אי נמי ללוקח שלא באחריות אי הכי שטרי הלואה נמי התם דזוזי מסיק אמרי פייסיה בעל חוב בזוזי הכא דארעא מסיק מידע ידעי דמאן דמסיק ארעא בזוזי לא מפיים אמר מר חוץ מן האחריות שבו היכי כתבינן אמר רב נחמן דכתבי הכי [א]שטרא דנן דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי אלא כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוקח אמר רפרם זאת אומרת [ו]-אחריות טעות סופר הוא טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי גבי רב אשי אמר [ז]אחריות לאו טעות סופר הוא ומאי חוץ מאחריות שבו דלא כתיב ביה אחריות ההיא איתתא דיהבה ליה זוזי לההוא גברא למיזבן לה ארעא אזל זבן לה שלא באחריות אתיא לקמיה דרב נחמן אמר ליה [ח]לתקוני שדרתיך ולא לעוותי [ט]זיל זבנה מיניה שלא באחריות והדר זבנה ניהלה באחריות: רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו וחכ"א [י]מתנתו קיימת: מאי טעמא דרשב"ג אמר רב אסי נעשה כאומר לו שדה זו נתונה לך כל זמן שהשטר בידך מתקיף לה רבה אי הכי נגנב או אבד נמי אלא אמר רבה [יא]באותיות נקנות במסירה קמיפלגי רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה ת"ר [יב]הבא לידון בשטר ובחזקה [יג]נידון בשטר דברי רבי רשב"ג אומר בחזקה במאי קמיפלגי כי אתא רב דימי אמר באותיות נקנות במסירה קא מיפלגי רבן אמר להו. רב אשי לעולם אימא לך גבי מלוה שאבד שטרו שנכתוב לו שטרא אי פרע מקצת חובו דכותבין שובר לוה ויפרע חובו למלוה והכא גבי מקח וממכר היינו טעמא דאין כותבין שובר למוכר כדי לכתוב שטרא מעליא ללוקח משום דזימנין דאזיל בע"ח דמוכר [ו][שהוא לוקח ראשון שנאבד שטרו] וטורף הקרקע מיניה דלוקח [שני] ותברא אינו ביד הלוקח אלא ביד המוכר וכתוב כך שילך אל המוכר וילאה לו השובר שמיט ואכיל פירי כדמסיק ואזיל וקשה גזל הנאכל אצל גבי שטרי מלוה כותבין שובר דליכא למימר הכי כדמפרש לקמן ואזיל: ומקשינן **סוף לקוחות.** לאו לגבי מוכר אזלי בתמיה לגעוק על שדהו שטרף בע"ח דמוכר וילאה לו השובר ויחזיר לו קרקעו: **א"כ.** זימנין דהוי לוקח אלא באחריות דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה[ז] ולא יחוש הלוקח לחזור אצל המוכר שהרי אין עליו אחריות ויפסיד קרקעו אלא כדין: **אי הכי.** דאיכא למיחש לכהי והלכך בשטר מקח אין כותבין שובר: **בשטרי הלוואות נמי.** אמאי אמר דכותבין שובר הא איכא למיחש נמי דטריף המלוה לקוחות שלקחו מן הלוה ותברא בידא דלקוחות ליכא אלא ביד הלוה: ומשני **הכא.** גבי הלוואות כיון דזוזי מסיק ביה מלוה לוה לא שבקי ליה לקוחות קרקע שלהם למלוה עד שילכו אצל הלוה לדעת אם פרעוהו זוזי משום דמימר אמרי לקוחות אימור פיוסי פייסיה ולא אתי למישמט ולמיכל פירי אבל הכא גבי מקח וממכר כשיבא לוקח זה לטרוף קרקע מלקוחות שלקחו מן המוכר ייחוי לו הלקוחות לטרוף דאמרי לקוחות זה המוכר קרקע חייב לו לוקח זה תחת שדהו שאבד וכל מאן דמסיק ארעא בחבריה לא מפיים בזוזי עד זמן מרובה כשירלה שלא יוכל להעמיד לו שדה והלכך מניחין לו לטרוף עכשיו ולאחר זמן הדר לגבי מרא דארעא ובמתן כך שמיט ואכיל פירי והלכך אין כותבין: **היכי דאכיבן.** האי שטרא דהעיד שהשדה קנוי בידו אך שלא יגבה לא ממשעבדי ולא מבני חרי דחיישינן דלמא שטרא הראשון עדיין בידו הוא: **דשקו ארעא בידיה.** שלא יוכל המוכר לטעון לא מכרתי לך מעולם: **אמר רפרם זאת אומרת.** ממילתיה דרב נחמן שמזקיק לפרש בתוך השטר שאין בו אחריות: **אחריות.** שאינו כתוב בשטר אלא נכתב השטר סתם טעות ושגגת הסופר הוא וכמי שכתב בו אחריות דמי ופלוגתא הוא בשנים אוחזין (ב"מ דף יד.) והכי מסקינן התם (טו:) דטעות סופר הוא בין בשטרי מקח בין בשטרי הלואה: **דלא כתב ביה אחריות.** ורב נחמן לא קמתרץ שפיר: **זיל וזביה.** מן המוכר שלא באחריות וכתוב השטר בשמך ואח"כ מכור את הקרקע לאשה באחריות: **מ"ט.** חזרה מתנתו: **אמר רב אסי.** קסבר רבן שמעון בן גמליאל נעשה כאומר כו': **נגנב או שאבד נמי.** נימא דלאבד שדהו ובטלה מתנתו: **רבן שמעון בן גמליאל סבר אותיות.** בין דשטרי מקח בין דמתנה נקנות למקבל מתנה וללוקח במסירת השטר כלומר אע"פ שדברים אינם נקנין כיון דכתובין בשטר נקנין עם קבלת הקלף וכיון שהחזיר לו את השטר חזרה מתנתו ופלוגתא היא בהמוכר את הספינה (לעיל דף עו.). ואע"פ שפירש רבינו חננאל לדית הלכתא כרשב"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים אפילו הכי הלכתא כרשב"ג דאותיות נקנות במסירה ואף על פי שלא כתב לו בשטר אחר קני לך הוא וכל שעבודיה דקיימא לן כרבי דס"ל אותיות נקנות במסירה בהמוכר את הספינה (שם דף עו.) דאמרינן התם במסקנא[ח] אמר רב פפא הלכתא אותיות נקנות במסירה בלא שטר אחר וקאי רב אשי התם כוותיה דאמר סברא הוא כו' ולקמן בפירקין (דף קעג.) נמי אמרינן אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר כו' גם שם מוכח דאביי ורבא סברי דאותיות נקנות במסירה וגם שם דמק ר"מ וכתב שאין הלכה כמותו אלא במסירה ובשטר והכל הוא: **מ"ר הבא לידון.** כנגד המערער על שדה שבידו בשטר ובחזקה שטוען קרקע זה קניתי ממך ועדיין השטר בידי וגם יש לי עדים שאכלתי שני חזקה נדון בשטר דברי רבי. לקמן מפרש לה ואזיל ועל מקומה אפרשנה לפי פי' האמוראים: **רבן שמעון בן גמליאל אומר בחזקה.** לפי פירוש האמוראים שלפנינו יש מהם שצריך לפרש לר"ש דקאמר בחזקה ולא בשטר ויש שצריך לפרש אף בחזקה וכל שכן בשטר הלכך מה שכתוב בספרים בחזקה ולא בשטר אימא אף בחזקה נראה דלא גרסינן ליה כו': **במאי קמיפלגי.** ומתוך כך נדע פירוש הברייתא: [ט] **רבי סבר אותיות נקנות במסירה.** כדקאמר נמי רבי בהדיא בפרק המוכר את הספינה (לעיל דף עו.) שהמוכר שטר חוב לחבירו כיון שמסר לו את השטר בידו קנה החוב ונשתעבד לו לוה הקונה כמו שהיה משועבד למלוה כל זמן שלא חזר וממלו כדאמר שמואל [י] (במסכת גיטין) (דף יג) וה"ק הבא לידון בשטר ובחזקה וטוען דאותן כנגד המערער שדה זו שלי היא שהרי שמעון שקנאו מלוי מסר [כ] לו שטר מכירה הכתוב בשמו וקניתי השדה במסירת השטר כאילו נכתב בשמי וגם החזקתי בשדה שלא שנים נידון בשטר דברי רבי ועל ידי השטר שמסר לו הלוקח קנוי לו השדה לאותיות נקנות במסירה ולא צריך תו עדי חזקה: **רבן**

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' י סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ח:

פח ב מיי' פי"ח מהל' גזלה ואבידה הל' ח ופי"ט מהל' מכירה הל' ג ופי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין פב ולד טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ח וסימן רכה סעיף ח וסי' קיח סעיף ח:

פט ג מיי' פ"ח מהל' שלוחין ושותפין הל' ג וע' בהשגות ובכ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפב סעיף ו:

צ ד טוש"ע ח"מ סי' רמה סעיף ט:

צא ה מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ח סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ד:

רבינו גרשום

ולא מצי לוקח למטרף עוד אפי' אי כתבי ליה אחריות: אמר להו רב אשי מהא לא תפשוט דאין כותבין שובר אלא בעלמא גבי הלוואה כותבין שובר והכא היינו טעמא דלא כתבי למוכר כל שטרי כו' דאי כתבי ליה להאי לוקח האי שטר שני באחריות כי טריף יתיה בעל חוב דראובן אזיל איהו וטריף לקוחות דבתריה בהאי שטר דכתב בו אחריות והדר קאמר ליה לבעל חוב שוף לי פורתא והדר טרפן ואזיל איהו וטריף לקוחות אחריני בשטרא קמא ואע"ג דכתבינן ליה למוכר שובר כל שטרי דיפקון כו' מ"מ ההוא שובר גבי מוכר איתיה ליכא אלא גבי מוכר איתיה להכי מצי טריף ללקוחות. ומקשינן אע"ג דליתא לשובר גבי לקוחות סוף סוף כי טריף לא אלא לבעלי לקוחות לאו לגבי מריה דארעא דזבן להו הדרי בשביל זה שטרפן ומראה להן השובר דשלא כדין טרפן: אין ודאי כיון דאיכא שובר גבי מוכר יחזיר הקרקע למריה בעל כרחו אבל איכא למיחש דאדהכי והכי דהדרי לקוחות למריה ארעא בין כך ובין כך שמיט האי פירי דההוא קרקע דטריף ואכיל להו ולקוחה גזל הנאכל להחזיר אי נמי דהני לקוחות שניים שטריף מינייהו שלא באחריות קנו דלא מצי הדרי למריה דארעא והוו אבדון שלא כדין הלכך לא כתבי אחריות בשטר שני דלוקח דאע"ג דכתב שובר למוכר דנפיק מיניה חורבה כדאמרן דשמיט פירי או לוקח שלא באחריות אבל בעלמא בשטרי הלואה כותבין שובר. ומקשי' אי הכי כדאוקמת דכיון דליתיה שובר הלואה נמי אמאי כותבין שובר ונימחוש נמי דאי שבקינן לשטר גבי מלוה טריף ביה לקוחות ושמיט ואכיל פירי או טריף לקוחות שלא באחריות ליכא למיחש להכי דהתם גבי מלוה דזוזי מסיק ביה בלוה אמרי הני לבעל חוב כדבעי למטרפינהו ליה זוזי חייב לך ולא קרקע שמא כבר פייסך בעל חוב שלך בזוזי וכתבת לו שובר ושטר חוב זה פסול הוא ואזלי ובריקן במילתא. אבל הכא גבי מקח וממכר דלוקח בשביל ארעא מסיק ויהיב זוזי ומאן דידעי דמוכר לא שייר לעצמו קרקע מידע ידעי נמי דמי שקונה קרקע לא מיפייס בזוזי ולא אתו למיבדק מן מוכר ואבדין קרקע שלהם שלא כדין הילכך לא כתבינן להו אחריות בהאי שטר שני דתוקי ארעא בידיה דלוקח כדי שלא יהא מוכר יכול למימר לו לא מכרתיה לך מעולם: זאת אומרת. מדכתבינן הכי שטרא דנן כו' שמעי' מיניה דאחריות טעות סופר הוא. שאם בא לפנינו שטר שאין כתוב בו אחריות אפי' הכי גבו ממשעבדי דאמרי' סופר שכח ולא כתבו מהכא דייקינן הכי טעמא דכתב ליה הכי שטרא דנן כו' הא לא כתב ליה הכי אע"ג דלית ביה אחריות גבי דאמרינן סופר טעה שהיה לו לכותבו ואע"פ שלא כתב דיינינן ליה כמו שיש בו אחריות: רב אשי אמר. לעולם אחריות לא אמרינן טעות סופר הוא ומאי חוץ מאחריות שבו לא דכתבי ליה שטרא דנן אלא דלא כתבי ביה אחריות ממש ולא מצי גבי ביה: זיל זבנה מיניה שלא באחריות. כמו שהנתיחה עם המוכר. והדר זבנה ניהלה את באחריות דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי: מאי טעמא דרשב"ג כו': כי היכי נגנב או שאבד השטר. דאינו בידו ה"נ דחזרה מתנתו: רבנן דאמרי דמתנתו קיימת דלא חזרה קסברי אין אותיות נקנות במסירה שיחזור לו המתנה כלומר השטר אינו נקנה במסירה דלא דמי כמו שמסר להחזיר לו הקרקע גופה אלא כל זמן שלא מסר והחזיר לו הקרקע גופה לא חזרה מתנתו: ר"ש בן גמליאל סבר אותיות נקנות במסירה. דכיון שמסר והחזיר לו השטר חזרה הקרקע לבעליו דשטר אפסרה דארעא הוא: הבא לידון בשטר ובחזקה. שאם אמר לו אחד לפני ב"ד מה אתה עושה בתוך שלי והוא דן עמו ואמר לו אתה מכרתה לי ויש לי שטר ועמדתי בה שני חזקה: נידון בשטר. שצריך

מסורת הש"ס

א) [ב"מ יד. וש"נ], **ב)** [כתובות נא. ב"ק לה.], **ג)** קדושין מב: וש"נ], **ד)** לעיל עו. וש"נ, **ה)** סנהדרין כג:, **ו)** רש"ל, **ז)** [ב"מ יד.], **ח)** [דף עו.] וסס אימא אמר אמימר], **ט)** [שיך לעמ' הבא], **י)** [נ"ל לעיל קמז:], **כ)** בש"ס: לו, **ל)** רש"ל, **מ)** רש"ל. וגי' רש"ל בסוף אחרת, **נ)** רש"ל, **ס)** רש"ל, **ע)** גי' רש"ל ורש"ל, **פ)** [עי' בתוס' יבמות נא. ד"ה למאי הלכתא הניחו זה בתמיהו], **צ)** [זה שייך לדף קנ.], **ק)** רש"ל, ורש"ל מ"ז.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בחזקה וכו' וכו' אליבא דמסקנא דמוקי לקמן פלוגתייהו וכו' ואפי' לא גרסינן ליה הכא לא: **(ב)** **בא"ד** אף בחזקה כיון דקיימא לן הכא דבצריך לברר:

מוסף רש"י

אחריות טעות סופר הוא. שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים, שלא שלוהו זה טעות אלא באחריות שעבוד נכסים והסופר טעה (כתובות קז): אלא שדי אימא זוזי בכדי (ב"מ יד.) שטר שלא נכתב בו אחריות אלא מדעת המלוה נעשה אלא סופר טעה והכי הוא כמו שנכתב וטורף מן המשועבדים (כתובות נא.). אחריות לאו טעות סופר הוא. ואינו גובה מנכסים משועבדים ולא אמרינן אין לך אדם המלוה משועבד אלא שעבוד נכסי לוה והסופר טעה ולא כתב בו אחריות, אלא דוקא אלינן מתר שטר (ב"ק צה.). אותיות נקנות במסירה. המוכר שטר חוב לאחרינו קנה החוב במסירת אותיות (סנהדרין לא.) אינו צריך לכתוב שטר מכירה על השטר שהוא מוכר לו, אלא משמסר לו שטר שיש לו על אחרים לזכות בו, נתחייב הלוה לפועים לזה (קדושין מז:) לאותיות כגון שטר נקנין במסירה אלא קנין ואין יכול לחזור בו (יבמות קסח.) ולא צריך למכתב קני לך וכל שעבודיה ולא שום שטר (לעי' ע"ז עז.) אבל משיכה אינה אלא בדבר שגופו ממון, דאמר משך לי זכה ביה, והכא נמי לגבי לוה ע"פ לוותיהו מיהני ליה משיכה כשאר מטלטלין, אבל כדי לגבות החוב צריך שימסרנו מלוה ליד הלוקח (לעי' עו.). הבא לידון בשטר ובחזקה. מחזיק בקרקע ואמר לו תבינו מה לך בכאן וא"ל אתה מכרתיה לי ואתלתיה שני חזקה ועליין שטר מכירה בידי, נידון בשטר. על כרחו צריך להביא השטר ויבכר דבריו ואם לא מצא שטר יפסיד, דלא מהניא ליה חזקה, ואע"ג דחזקה במקום שטר קיימא, כדאמרי רבנן עד תלת שנין מזדהר אינש בשטריה טפי כלומר שיש לו שטר, אבל מהני ישנו בידי צריך לברר (סנהדרין כג:).

מוסף תוספות

א. ואע"פ שרואים הטירפא בידו מב"ד אומרים שמא לזה מעות אחר מכאן ופרע אותו כדי להעמיד המקח בידנו. שיטה מקובצת בשם הרא"ש. ועיין רמב"ן ורשב"ץ דסברי דהמלוה יכול לטרוף מלקוחות אף אם אין בידו טירפא מב"ד, וכן גם בגידון דידן ליכא למימר דיש בידו טירפא מב"ד דאף יעשו לו ב"ד טירפא בפופון דיש לחלוה שובר. **ב.** שמא זקוקה היא, ולא מתייבמות שמא אינה זקוקה ונמצא נושא אשת אח שלא במקום מצוה. רש"י גיטין פו: **ג.** דמשנה זו בגיטין בהזורק ולא מסיק התם בגמ' למאי הלכתא. יבמות נא. תוד"ה למאי. **ד.** דכתיב בהן וכתוב בספר וחתום בירמיה (לב). רש"י גיטין פו: אלא משום דלאו מסקנא הוא לא חשו בגמ' לפרושה טפי. רמב"ן.

רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה. והלכך לריך עדי חזקה דכיון דא"ל לידך לך חזק וקני ויש לו עדים שהמחזיק בה קנה דקרקע נקנית בכסף או בשטר מכירה ומתנה או בחזקה [קדושין כו.] והכי קאמר רשב"ג נדון בחזקה ולא בשטר: **א"ל פלוגתא.** דבריך לדמר שאמר רבה למעלה [קסט:] לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה ואתה אומר לרבן שמעון אין אותיות נקנות במסירה: **א"ל.** רב דימי לאביי ותפלוג כלומר איני חושש: **א"ל א"כ קשיא דר"ש בן גמליאל כו'.** דהא על כרחך הוזקקנו לפרש הברייתא דלעיל כדמר: **אלא אמר אביי.** מאי [ב] שטר דפליגי ביה רבי ורבן שמעון [ג] לאו בשטר הכתוב בשם אחר ומסרו לזה פליגי דהא בין לרבי בין לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה כדאמרי' לרבי בהמוכר את הספינה (לעיל דף עו.) ולרבן שמעון לעיל בשמעתין כדמר אלא בשטר מכירה שכתב בו מוכר לנוקח זה כדין קרקע הנקנית בשטר פליגי וכגון שנמצא אחד מהעדים קרוב כו': **רבי סבר כרבי אלעזר.** דאמר בגיטין בפרק המגרש (דף פו.) אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם דעדי מסירה גורמין לכריתות גט ונמצא גט כשר בכתיבה בלא עדים אלא שיהא מוסרו לאשתו להתגרש בפני עדים דהא כתיב [ד] וכתב לה בכתיבה לחוד בלא חתימה מיירי ומיהו עדים בעינן שיראו שנתגרשה וה"נ כאילו אין עדים בשטר דמי הלכך נדון בשטר בלא עדי חזקה אלא שיבא עדים שנכתב ומסר לו בפניהם שהשדה נקנה לו בשטר אע"פ שאין בו עדים: **ורבן שמעון בן גמליאל.** אומר בחזקה הוא קונה אי א"ל לך חזק וקני שהשטר בלא עדים אינו קונה כר"מ [ה] דעדי חתימה עיקר דהאי דכתיב וכתב אחתימת עדים קפיד קרא: **מודה ר' אלעזר כו'.** דדוקא גט שאין בו עדים כשר דאעדי מסירה קפיד רחמנא ומיהו אם חתמו שקר או עדים פסולים בתוך הגט הרי הוא פסול: **אלא אמר רבינא הכל מודים.** רבי ורשב"ג מודים שאם מזייף מתוכו שהוא פסול כדר' אלעזר דמודה ר' אלעזר כו': **ואיבעיא אימא במודה.** מערער שכתבו לשטר שביד זה פליגי וקאמר מערער לא [ו] מכרתיו לך וממני נפל השטר ומלאתו: **אין צריך לקיימו.** דלא דמי לשאר דייסי שהפה שאסר הוא הפה שהתיר שאפילו אם היה זה מערער ואומר לא כתבתיו לא היה לנו לאשוד את זה הלוקח בכך שלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מזייפים אלא שהחמירו חכמים להצטרך קיום היכא דמערערי עליה הלכך כי אמר כתבתיו והמניה למי שהשטר בידו: **צריך לקיימו.** והכי קאמר רבן שמעון נדון בחזקה ולא בשטר שהשטר אינו מועיל לו כל זמן שלא נתקיים ע"י אחרים אע"פ שזה המערער מודה שכתבו דאיהו אמר כתבתי וקאמר נמי לא מסרתיו לו: **והא איפכא שמעינן להו.** בפרק שנים אוחזין [בב"מ ז.] דתניא שנים אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתו ולוה אומר שלך הוא ופרעתיו לך [ז] יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר יחלוקו והוינן בה ולית ליה לרבי הא דתנן [ח] שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו ואמר רבא אמר רב נחמן במקויים דכולי עלמא לא פליגי דיחלוקו כי פליגי בשאינו מקויים רבי סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו [ט] ואי מקיים ליה גבי פלגא ואי לא חספא בעלמא הוא ורבן שמעון בן גמליאל סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ויחלוקו איפוך ואיבעיא אימא לעולם לא תיפוך אלא הכא בלברר קמיפלגי כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אמר ליה רבי יצחק יבואו פלוני ופלוני ויעידו אמר ליה אי לא אתו לא מהימנינא והא קיימא לן [י] המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפרעו בעדים אמר ליה אנא בההיא כשמעתא דמר סבירא לי דאמר רבי אבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב [יא] האומר לחבירו פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו [יב] [א"ל] והא אמר רב גידל אמר רב [יג] הלכה כדברי רבן שמעון בן גמליאל ואף רבי לא אמר

לא מסרתיו לו: **והא איפכא שמעינן להו.** בפרק שנים אוחזין [בב"מ ז.] דתניא שנים אדוקים בשטר כו': **יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי.** וגובה ליה מלוה כוליה וכדמפרשינן טעמא לקמן: **והוינן בה.** הכי קאמרינן בפ' שנים אוחזין [שם] אמר מר יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי וגובה לו מלוה כוליה בחתמיה ולית ליה לרבי כו' יחלוקו והא"נ יגבה חצי חוב הכתוב בשטר ולא יותר: **א"ר נחמן במקויים.** בהנפק כולי עלמא לא פליגי דפלגי בין שנייהם כדין משנתנו דשנים אוחזין: **אי מקיים ליה פליג.** כלומר אז יש ממש בדבריו ויגבה [ג] מהם חצי חוב שבשטר ואידך פלגא יפסיד בשביל תפיסת הלוה שאדוק עמו בשטר: **אלא הכא בלברר קא מיפלגי.** אדם שטוען למערער שני מיני חזקות יש לי אחת שיש בידי עדיין שטר מכירה שעשית לי על זה השדה ועוד שיש לי עדי חזקת אלא שנים וקאמר רבי נדון בשטר שלריך לברר ולאמת את דבריו ולהביא את השטר כמו שטען ועדי חזקה בלא שטר לא יועיל לו כאן מאחר שזה עומד ומערער לא מסרתי לך שטר מעולם ולא מכרתי לך ושלא כדין החזקת והלה טוען שטר יש עדיין בידי ואילו לא טען כך היה די לו בעדי חזקה כדאמר בחזקת הבתים (לעיל כט.) דעד תלת שנין מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר ורבן שמעון סבר נדון אף בחזקה לבדה כאילו בא לידון בחזקה לבדה בלא שטר וכל שכן שאם הביא שטר מכירה לא בעי תו עדי חזקה דאין אדם לריך לברר ריבוי טענות שטען שאין לריכים לו וכי היכי דאילו טען מעיקרא אבד שטרי ויש לי חזקה שלא שנים די לו בכך כי טען נמי יש לי שטר עם החזקה די לו בחזקה בלא שטר: **תבעיה לדינא.** ר' חייא לרבי אבא: **אנו לא מהימנינא.** לומר פרעתי אפי' בלא עדים: **והא קיי"ל.** בפרק שבועת הדיינין [ב]: **כשמעתך.** דאמרת משמיה דרב לריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו. ומיהו אי אתו הני סהדי ואמרי לא היו דברים מעולם הא אמר רבא בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מא.): כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש וכו' והלכתא כרבא ונשבע הלוה שפרעו ופטור: **א"ל.** ר' אבא: **והאמר רב גידל אמר רב הלכה כרשב"ג.** שאמר נדון אף בחזקה לבדה כדין דבלא עדים מהימנינא איני לריך לברר ולהביא עדים שאמרתי: **ואף רבי לא אמר אלא לברר.** כלומר מן הדין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאף רבי לא נחלק אלא משום דסבירא ליה דלריך לברר את דבריו אחרי שטען יש לי שטר ורבי מודה שאם לא טען לא היה לריך אלא חזקה לבדה וכיון דלא הוא פלוגתייהו אלא כדי לברר נראין דברי רבן שמעון בן גמליאל שאין לו להפסיד בשביל שפת יתר:

אמר

רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה ורבי סבר אותיות נקנות במסירה אמר ליה אביי א"כ פלוגתא לדמר אמר ליה ותפלוג [ד] אמר ליה הכי קאמינא לך מתניתא לא מיתרצא אלא כדמתרצא מר ואם כן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרשב"ג אלא אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול ובפלוגתא דר' מאיר ור' אלעזר קא מיפלגי רבי סבר לה כרבי אלעזר דאמר [ה] עדי מסירה כרתי ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה [ו] כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי והא [ז] אמר רבי אבא [ח] מודה היה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול אלא אמר רבי אבינא הכל מודים שאם כתוב בו [ט] הוזקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מזוייפת שהוא פסול כדרבי אבא לא נחלקו אלא בשטר שאין עליו עדים כלל דרבי סבר לה כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי ואיבעיא אימא במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו קא מיפלגי דרבי סבר [י] מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ורבן שמעון בן גמליאל סבר צריך לקיימו והא איפכא שמעינן להו דתניא [יא] שנים אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתו ולוה אומר שלך הוא ופרעתיו לך [יב] יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר יחלוקו והוינן בה ולית ליה לרבי הא דתנן [יג] שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו ואמר רבא אמר רב נחמן במקויים דכולי עלמא לא פליגי דיחלוקו כי פליגי בשאינו מקויים רבי סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו [יד] ואי מקיים ליה גבי פלגא ואי לא חספא בעלמא הוא ורבן שמעון בן גמליאל סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ויחלוקו איפוך ואיבעיא אימא לעולם לא תיפוך אלא הכא בלברר קמיפלגי כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אמר ליה רבי יצחק יבואו פלוני ופלוני ויעידו אמר ליה אי לא אתו לא מהימנינא והא קיימא לן [טו] המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפרעו בעדים אמר ליה אנא בההיא כשמעתא דמר סבירא לי דאמר רבי אבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב [יז] האומר לחבירו פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו [יח] [א"ל] והא אמר רב גידל אמר רב [יט] הלכה כדברי רבן שמעון בן גמליאל ואף רבי לא אמר

מתוכו וכי האי גוונא נמי בשטרי מקח במזוייף מתוכו בקרוב או פסול לא פליגי. אלא בדר' אבינא פליגי דאמר ר' אבינא הכל מודים, ר' ורשב"ג שאם אמרו בית דין או כתבו הוזקקנו לעדות של עדות ונמצאת עדותן מזוייפת ונמצא אחד קרוב או פסול היינו מזוייף מתוכה ואם בא לידון באותו שטר אין מועיל לו כלום עדי מסירה ועל מה נחלקו בשאין עליו עדים כלל דההוא לא הוי מזוייף מתוכו רשב"ג סבר עדי חתימה כרתי וכיון דאין עליו עדים ידון בחזקה בלבד: ואיבעית אימא במודה בשטר כו' רבי סבר. כיון שמודה זה התובע בשטר שהוא כתבו לו אין צריכין לקיימו לא בחותמיו ולא להביא עדי חזקה. ורשב"ג סבר אע"פ שמודה שכתבו לו צריך לזה לקיימו להביא עדי חזקה ואם לא יכול לומר לו זה שמודה בשטר שטר אמנה הוא או שטר פסול. הלכך קאמר רבן שמעון בן גמליאל נדון בחזקה ולא בשטר: ולוה אמר שלך הוא. ברור ששלך היה שכתבתי לך ופרעתי לך והחזרת לי ונפל ממני: יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי. כלומר יביא עדים שמכירין חתימת ידי עדים וכשר וגובה הכל להכי צריך לקיימו לדברי רבי לפי שהורע כחו שנפל: רבן שמעון בן גמליאל אומר יחלוקו. הואיל דשניהן אדוקין בו האי ממון המוטל בספק ויחלוקו יפרע לו הלוה החצי בלבד: והוינן בה לרבי אמאי לא יהא דין השטר זה כדין שנים שאדוקין בטלית שלדברי הכל יחלוקו: אלא במקויים השטר

צב א מיי' פי"ח מהל' גירושין הל' טו וש"ך הל' ג סמג עשין לד וסי' ג טוש"ע מ"מ סי' נח סעיף ז וסי' קלב סעיף ז:

צג ב מיי' שם פי"ח הל' ח וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' נח סעיף ז וטוש"ע אה"ע סי' קל סעיף ח:

צד ג מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' סה סעיף טו:

צה ד מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ז סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' קלח סעיף ח:

צו ה מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' סה סעיף טו:

צז ו מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' ע סעיף ח:

צח ז מיי' פי"ו מהל' טוען ונטען הל' ה ועיין בהשגות ומגיד משנה סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סי' ע סעיף ג:

רבינו גרשום

להראות השטר ואם לא הראה השטר אלא עדי חזקה חיישינן דשמא החזיר לו השטר וחזרה מכירתו: אימא אף בחזקה. כלומר דשטר הוי עיקר ואם אין לו שטר אלא חזקה מועיל לו: רבי סבר אותיות נקנות במסירה. דכיון שמסר לו הלה את השטר קנה להכי אמר נדון בשטר דהיינו עיקר קניה: ורשב"ג סבר אין אותיות נקנות במסירה. אא"כ החזיק נמי הקרקע להכי אמר אף בחזקה: ואמר לי' אביי. לרב דימי את מוקים פלוגתייהו איפוך במאי דאוקי רבה. לרבה קרי אביי מר. א"כ פליג אדמר: אמר ליה ותפלוג. ומה בכך אנא אמינא טעמא דידי והוא אמר טעמא דידיה: אמר ליה אביי אם כן קשיא דרשב"ג אדרשב"ג. דהכא אמר איפכא כדאמר לעיל לטעמא דרב דימי: אלא אמר אביי. לא קשיא הכא אמאי אמר רשב"ג אין אותיות נקנות במסירה כגון שנמצא אחד מן העדים שבשטר קרוב או פסול. ורבי דאמר נדון בשטר סבר לה כר' אלעזר דאמר לענין גט עדי מסירה כתרי. כלומר אותן שמוסר לה הגט בפניהם היינו עיקר כריתות וה"נ קא סבר דאע"ג דעדי השטר אחד קרוב או פסול נדון בשטר בעדי מסירה שאם יש לו עדים שמסר לו את השטר שכתב לו מכירה בפניהם מועיל לו השטר: ורשב"ג סבר כר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי. היינו עיקר כריתות הלכך קסבר כיון דעדי חתימה דהאי שטר פסול נידון בחזקה ולא בשטר: והאמר רבא. התם במס' גיטין מודה ר' אלעזר בגט מזוייף מתוכו. שאחד מן העדים קרוב או פסול פסול הגט ולא מועיל עדי מסירה. ועל מה נחלקו כגון על אותן ג' גיטין כגון כתב הגט ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש זמן ואין בו אלא עד אחד לא תינשא ואם נשאת הולד כשר דההוא לאו מזוייף

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותפלוג (אמר ליה הכי קאמינא מ' קשיא) תפ"מ וע"ש גי' רשב"ם א"ל א"כ קשיא כו': (ב) רשב"ם ד"ה אלא וכו' ורבן שמעון ב"ג נלו כו' לרשב"ג אותיות כו' שכתב מוכר כל"ל ותיבת בו נמחק: (ג) ד"ה אי מקייס כו' יגבה ממנו חצי חוב:

מוסף רש"י

עדי מסירה כרתי. דאמר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים, שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם, שמא ימותו עדי מסירה או יגלו למדינת הים, אלמא עדי מסירה עיקר (כתובות צד:) ואין לריך לחתום בגט, וכי כתב קרא וכתב אחתימת גט קאי ולא אחתימת ידי עדים (גיטין ט: וכעי"ז שם כא:) כרתי, משוי ליה ספר כריתות (קדושין מח.). עדי חתימה כרתי. דכי כתיב וכתב דקרא אחתימת עדים שהיא עיקר (שם כא:). **במזוייף מתוכו.** שחתם עליו קרוב או פסול או שלא לשמה (שם ד.) דאע"ג דאמר ר"פ גט שאין עליו עדים כשר, דוקא אין עליו עדים אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן, דילמא קאמי למימסרייה באפייהו ומסמך עלייהו (שם י:). מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. לוה שהודה בשטר שכתבו ועל פיו נחתמו העדים, אין המלוה לריך לקיימו בעדים החתומים בו, שאין הלוה שוב נאמן לומר פרעתיו, ולא אמרינן בהאי הפה שאסר הוא הפה שהתיר, דמכיון שאמר כשר היה הרי הוחזק השטר, וכי אמר פרעתיו לא מהימן, שהרי ביד המלוה הוא (כתובות יט.) מאחר שהלוה מודה שעדיין מוב שהוציא עליו שטר אמת הוא, אין המלוה לריך לחזר אחר העדים החתומים בו ולהביד על חתימתן ולקיימו (ב"מ עב:) דכיון שמודה שנתנו ולוה בו הרי הוא כאילו קיימוהו מותמיו וגובה כל זמן שמוציאו (שבת עח:) דאמר שטרות הרי הם כשרים ונאמרות לא נימא הפה שאסר הפה שהתיר דאפשר (לעיל קנד:). צריך לקיימו. אע"פ שהלוה מודה ליה שנתנו שר זה ולוה לו מעות, לריך המלוה לקיימו בחותמיו, ואפילו השטר בידו נאמן הלוה לומר פרעתיך, דכל זמן שאינו מקוים מאן דאמר ליה שטרא לוה שמודה לו שנתנו, הא אמר דפריש, אבל משהשטר מוחזק על פי עדיו אין הלוה נאמן לומר פרעתי (ב"מ ז. וכעי"ז שבת עח:). **שנים אדוקין בשטר.** המלוה והלוה (ב"מ ז.). **שלך הוא ופרעתיו לך.** והחזרת לי וממני נפל (שם). **יתקיים השטר בחותמיו.** קס"ד דה"ק אם השטר כשר שיקיימוהו חותמיו לומר כתב ידינו הוא, הרי הוא בחצי חצי מלוה כוליה. **גובה ליה מלוה כוליה.** בחתמיו (שם). **שכתוב בו הנפק שיצא כשר בנ"ד והעידו עדים על חתימת ידן וכתבון הדיינין בו שטרא דנן נפק קדמנא ואפקידו פלוני ופלוני על חתימת ידייהו ואשכרונא וקיימונהו כדחזי** (שם). **דבולי עלמא לא פליגי דיחלוקו.** כלומר אמרינן דיתקיים השטר בחותמיו לא למנבי מלוה כולו קאמר אלא למנבי פלגיה, ופלוגתייהו כשאינו מקויים, דכל זמן שאינו מקוים מאן דאמר ליה שטרא לוה שמודה לו שכתבו הא אמר דפריש, אבל משהשטר מוחזק על פי עדיו אין הלוה נאמן לומר פרעתי, הלכך זה שנייהם מוחזקים אי מקוים ליה מלוה בעדות ומטי ליה שטר מעליא אין הלוה נאמן באמילתא אלא על ידי חזקה זה שלדון בו והכי הוא כשאר מלאה ופליג (שם). **ואי לא חספא בעלמא הוא.** שאפילו כולו ביד המלוה נאמן הלוה לומר פרעתי (שם).

עין משפט נר מצוה

כולי עלמא לא פליגי דגובה המלוה פלגא דהיינו כ"א ישבע שאין לו פחות מחציו ויחלוקו: רבי סבר אע"פ שמודה הלוה בשטר שכתבו צריך למלוה לקיימו ואי מקיים ליה גבי פלגא כדין הטלית ואי לא מקיים ליה חספא בעלמא הוא והואיל ואינו יוצא כולו מתחת ידו. ורשב"ג סבר הואיל דאדוק בחצי יחלוקו. אלמא דאיפכא שמעינן להו ולא מצית מוקמת דבהכי פליגי: קס"ד השתא דתרוייהו סברי דחזקה עיקר והאי דקאמר נידון בשטר לא משום דצריך אלא קסבר הואיל ונתן לפני בית דין דיש לו שני כחות חזקה ושטר צריך לברר טענתו שיש לו שטר להכי קאמר נידון בשטר עם החזקה. ורשב"ג סבר אין צריך לברר אלא בחזקה בלבד: מאי לברר. כי הא דרב יצחק בריה דרב יוסף הוה מסיק זוזי כו': אמר ליה. ר' אבא לר' יצחק נפחא: והא אמר רב גידל אמר רב

קעז: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

אלא לברר. פירש רבינו תם לברר אמיתת הדברים ולהעמיד
על האמת ואם ימצאו ויאמרו לא ראינו מעולם מיחייב [א]
אבל אם לא לא ימצאם לא אבד בכך [ב] שאין סברא שהיה מחייבו לשלם
על זה אם לא יוכל למצאן כי מה דין הוא זה שיפסיד בחנם אם לא
יוכל לאמת דבריו שלא היה צריך
לטעון ועוד דהכי משמע אגא נמי
לברר קאמינא ולא לחייב שאם היה
מחייבו [ג] לברר מה תשובה היא זו
אגא נמי לברר מכל מקום היה מחייבו
ואדרבה מה שמזכיר לברר אינו כי אם
קושיא על טעמו כמו שפירש רשב"ם
ואף רבי לא אמר אגא לברר הלכך לא
מסתבר טעמא לחייבו משום הכי
ובשבועות פרק שבועת הדיינים (דף
מא:) דקאמר אתו פלוני ופלוני ואמרו
לא היו דברים מעולם ואמר רבא כל
מילתא דלא רמיא עליה דאינש אמר
ולאו אדעתיה [ד] תימה דאמר הכא צריך
שיבואו פלוני ופלוני ויעידו וי"ל דרבא
כרשב"ג ס"ל דכפסיק רב [ה] (פפא) א"ל
אפי' [ו] [לרבי] וכדפי' ר"ת דמפרש הכא
אם לא בירר לא הפסיד דיש לו לברר
כל מה שיוכל [ז] ומ"מ אי לא משכח להו אז אומרים להד"מ י"ל דלא
מפסיד [ח] אבל תימה ברשב"ם הביאה על זה שצריך שיבאו פלוני ופלוני
ויעידו משמע שרוצה להעמידה כרבי אפילו לפי' שלו [ד] ושמא היה
רוצה לומר דגרע היכא דלא הביאם מהיכא דאייתיהו ואמרו להד"מ
ולא הבנתי כלל [ו] ויש מישבים דבריו אלבא דרבן שמעון בן גמליאל
וסובר שהלכה כוותיה ואפי' למ"ד התם הוחזק כפרן אתי שפיר כרבן
שמעון בן גמליאל די"ל דלא אמר ר"ש בן גמליאל אלא דא"ל להבא [ז]:
אין הלכה לא כר' יהודה בו'. פירש רשב"ם דאמר מעדים מקרעים
את השטר דהכי משמע יחליף אפילו בעדים וכן הוא לפי
המסקנא דשמיע ליה ברייתא ולא הדר דאיהו מכשר בעדים ואיהו מצריך ב"ד אבל רב נחמן לא היה סובר מילתיה דרב הכי דא"כ מאי הא דקאמר
לרב הונא אי שמיע ליה כו' הוה הדר ביה ממה שהיה אומר אין הלכה כר' יהודה מי אלימא ממתני' דמשמע נמי בעדים ואפ"ה פליג עליה וא"ת
במשנה לא תני עדים בהדיא מ"מ איהו ס"ל דעדים קאמר ופליג אתנא הוא ופליג ונראה לר"י דרב נחמן סבר לה למילתיה דרב
הכי אין הלכה כרבי יהודה דאמר יחליף וכותבין ליה מזמן שני [ח] דס"ל דרבי יהודה מזמן שני קאמר מדלא פירש במשנה וכותבין לו
שטר אחר מזמן ראשון וממאי דהדר ליה ר' יוסי וכן יפה לו ולא יגרע כחו של זה משמע [ט] דאי מזמן שני קאמר [ט] מה הוצרכו לומר דגרע
היכא דלא הביאם מהיכא דאייתיהו ואמרו להד"מ ולא הבנתי כלל [ו] ויש מישבים דבריו אלבא דרבן שמעון בן גמליאל
וסובר שהלכה כוותיה ואפי' למ"ד התם הוחזק כפרן אתי שפיר כרבן
שמעון בן גמליאל די"ל דלא אמר ר"ש בן גמליאל אלא דא"ל להבא [ז]:
אין הלכה לא כר' יהודה בו'. פירש רשב"ם דאמר מעדים מקרעים
את השטר דהכי משמע יחליף אפילו בעדים וכן הוא לפי
המסקנא דשמיע ליה ברייתא ולא הדר דאיהו מכשר בעדים ואיהו מצריך ב"ד אבל רב נחמן לא היה סובר מילתיה דרב הכי דא"כ מאי הא דקאמר
לרב הונא אי שמיע ליה כו' הוה הדר ביה ממה שהיה אומר אין הלכה כר' יהודה מי אלימא ממתני' דמשמע נמי בעדים ואפ"ה פליג עליה וא"ת
במשנה לא תני עדים בהדיא מ"מ איהו ס"ל דעדים קאמר ופליג אתנא הוא ופליג ונראה לר"י דרב נחמן סבר לה למילתיה דרב
הכי אין הלכה כרבי יהודה דאמר יחליף וכותבין ליה מזמן שני [ח] דס"ל דרבי יהודה מזמן שני קאמר מדלא פירש במשנה וכותבין לו
שטר אחר מזמן ראשון וממאי דהדר ליה ר' יוסי וכן יפה לו ולא יגרע כחו של זה משמע [ט] דאי מזמן שני קאמר [ט] מה הוצרכו לומר
דגרע

בשלמא בי דינא אלימי לאפקועי ממונא אלא עדים שעשו שליחותן וחוזרין ועושין שליחותן ולא והא אמר רב יהודה אמר רב עדים כותבין אפילו עשרה שטרות על שדה אחת רב יוסף אמר בשטר מתנה ורבה אמר בשטר שאין בו אחריות מאי ברייתא דתניא הרי שהיו נושין בו אלף זוז ופרע מהן חמש מאות זוז עדים מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר שטר זה יהא מונח במקומו ויכתבו שובר ומפני שני דברים אמרו כותבין שובר אחת כדי שיכוף לפורעו ואחת כדי שיגבה מזמן ראשון והא רבי יהודה נמי מזמן ראשון קאמר הכי קאמר ליה ר' יוסי לרבי יהודה אי מזמן ראשון קאמרת פליגנא עלך בחדא אי מזמן שני קאמרת פליגנא עלך בתרתי תנו רבנן שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא וכשר דברי ר' יהודה רבי יוסי פוסל אמר לו רבי יהודה והלא מעשה בא לפניך בצפורי והכשרת אמר לו כשהכשרתי בזה הכשרתי והא רבי יהודה נמי בזה קאמר אמר רבי פדת הכל מודים שאם הוזקקנו לעונתו של שטר ונמצאת עונתו מכוונת בשבת או בעשרה בתשרי ששטר מאוחר הוא וכשר לא

אלא עדים שעשו שליחותן בו'. תימה קשה על הלשון דמשמע (ו) שעשו שליחותן כבר גורס שלא יעשו כי היכי דהתקבל (גיטין דף סג:) דכתבי תפוותא ושמה היה נפוותא וקאמר עשו עדים שליחותן ולא יכתבו עוד התם ניחא אבל הכא אין לייחס כלל דכ"ס אם לא עשו שליחותן מעולם דהויא לה מלוה על פה שאין יכולין לכתוב מזמן ראשון דמ"כ ה"ל מוקדם גמור ועוד דהתם בגיטין מה שאין יכולין לעשות שליחותן זהו משום ששליחותן פסקה משעה שעשו את הראשון ואם יעשו אחר אין זה שליחותו של הבעל שלא לזה לכתבו אבל אם מלוה לכתוב שני יכולין לעשות והכא אע"פ שלוה מלוה להם לכתוב לעשות שטר ג) ראשון לא יעשו דאל"כ מאי דוחקיה דמלוה לקרוע שטר הראשון אם אין הלוה כופהו לכך ואם כן רוצה הלוה בכך דאין לומר כי הלוה אינו רוצה שלא מזמן שני כי מה טענה היה לו בזה וע"כ צריך כאן לפרש כן וכי עדיס אע"פ שעשו שליחותן וכבר חלה שעבוד על ידן יכולין לעשות בשביל כך שטר אחר כיוצא בראשון [א] מאחר שדומה למוקדם ואפי' אם מלוה להם הלוה אין זו סברא שאם כן יאמרו כל שטר מוקדם כשר ואתי למיתתם בשטר מוקדם אבל במה שיכתבו לו ב"ד מזמן ראשון לא יבא לאתוס בשטר מוקדם כי ידעו שהוא פסול וגזה יתלו הכשרו שב"ד אלימי לאפקועי ממונא והלשון מגומגם ביותר: **כותבין אפילו עשרה שטרות.**

ואם תאמר למאי דס"ל דבאחריות מיירי תקשי הא דאמר לעיל (דף קסח:) אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו וי"ל דלעיל הכי פירושו דהוא אמר אבל שטר חובי ואיישינן דלמא טריף והדר טריף אבל הכא מיירי בשידוע לנו שנאבד או ראינוהו שנשרף: **מזמן ראשון.** ר' יהודה לא פירש לר' יוסי מזמן ראשון אבל ברייתא היא שנויה במילתיה דרבי יהודה לפי האמת: **שאם** הוזקקנו (ז) לעדותו של שטר. הא לישנא משמע שאין כתוב להדיא כך אלא (ד) ג' בניסן (ה) והוא חל ביום חמישי [ב] ועתה נמצאת ג' בניסן מכוונת בשבת וכן ביום שני בשבת שניה של תשרי (ו) והוא חל בשבת [ג] ומתיה נימא דטעה בקביעא דירחא [ד] והיה כשר לרבי יוסי [ה] ואמאי פסול ולר' יהודה נמי ניחא טפי למימר הכי ממה שנאמר שנכתב (ז) (לחוכא) בעלמא בשלמא ביום הכפורים לא קשיא מידי כיון שמזכיר באיזה יום לשבוע שאותו יום היה ידוע שהיה יום הכפורים שבזה לא היה טועה אלא משבת קשה ואומר ר"י דמיירי אחר רובו של חדש כדאמר בהו בוקרין (סנהדרין דף מא:) דאי אפשר לא שמע: מתקיף

בו זמנו בחמד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידין על שטר זה שנמסרה לכם עדות זו במקום הזה והלא באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני שטר ועדיו כשרין חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו ושקלו וטרו ר' חנינא ורבינא לאוקמי תרוייהו מתני' ומתניתא ולא דחו חדא מנייהו וקי"ל דלא מותבי תיובתא אלא ממשנה או ברייתא שהיא הלכה ותו הא בהדיא אמרי' קיום שטרות מדרבנן הוא דאי מדאורייתא לא בעינן דקי"ל כריש לקיש דאמר (כתובות דף יח:) עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ורבנן הוא דאצרכינהו קיום ש"מ שעל הבא לפסול את השטר עליו הראיה הלכך מעמידין שטר זה בחזקת מאוחר והטוענ כי מוקדם הוא כדי לפסלו עליו הראיה: **ור' יוסי פוסל.** שטר מאוחר דעלמא שאין בתוכו הוכחה כלל כדמפרש לקמיה [ע"ב]: **והלא מעשה בא לפניך בצפורי.** בשטר מאוחר והכשרת: **א"ל כשהכשרתי בזה.** שכתוב זמנו בשבת וביום"כ הכשרתי שמתוכו מוכיח שלא נכתב בזמנו שהרי אין ישראל כותבין שטרות בשבת וביום הכפורים והכל יודעים שהוא מאוחר ולא נפיק מיניה חורבא דלקמן [ע"ב] אבל במאוחר בעלמא שזמנו כתוב ביום ראוי לכתיבה ולא יוודע אם מאוחר הוא אם לאו בהוא פליגנא עלך ופסילנא וטעמא לקמן [שם]: **אמר ר' פדת הכל מודים.** ר' יהודה ור' יוסי בכל שטרות מאוחרין בענין זה שכשאנו מזקקין למנות למתי מגיע עונתו של שטר ונמצאת עונת הזמן הכתוב בו מכוון ביום השבת או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא זה וכשר לדברי הכל דדמי כמי שכתוב בתוכו שטרא דנן דכתבנוהו לאו בזמניה כתבנוהו אלא אנן סהדי איחרנוהו וכתבנוהו שהרי הכל יודעים שלא נכתב בשבת וביום הכפורים וישרו שהוא מאוחר ולא אתי לידי חורבא דלמפרש לקמן (פ) וה"ק ר' פדת הכל מודים בההוא שטר דקתני דלאתא שטר שכתוב זמנו בשבת כו' דכשר והיינו דקאמר ליה ר' יוסי בזה הכשרתי: לא

(ו) [מוספתא דמכות פ"ז ע"ס], (ז) בס"א: הגויס, (ח) ל"ל מזמן ראשון. רש"ש, (ט) לפי האמת ל"ל י"ז בניסן. רש"ל, (י) פי' ר"ש ניסן, (יא) פי' ר"מ תשרי, (יב) [ל"ל לחוכה],

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' דמי נתן: (ב) ד"ה ומשני וכו' דכיון דהכל: (ג) ד"ה ופרכינן והא רבי יהודה: (ד) ד"ה בתרתי פליגנא עלך דכותבין כל"ל ומיבא מ' נמתק: (ה) ד"ה אמר רבי פדת וכו' כדמפרש לקמן הס"ד ואח"כ מתחיל הג"ה והכי קאמר: (ו) תוס' ד"ה אלא וכו' דמשמע דלפי שעשו וכו' שלא יעשו עוד כי הכיא: (ז) ד"ה שאם הוזקקנו לעונתו של שטר וכו' אחר רוכו. נ"ב ולפי זה ל"ל שהיה כתוב בשטר י"ז בניסן:

מוסף תוספות

א. נ"א: וכי בשביל שעשו שליחותם וכתבו פעם אחת, חוזרים ועושים אותו שליחות לעולם, שיכתבו גם עתה מזמן ראשון. שיטמ"ק בשם הרש"ש. ב. נ"א: ואירע ר"ח ניסן ביום חמישי. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ג. נ"א: כתוב בשטר ביום שני בשבת שניה של תשרי, ור"ה היה בשבת. שם. ד. ולא יהא מאוחר. שם. ה. דהא תליגן בהכי כשאחד אומר בג' ואחד אומר בד' כדאיתא בסנהדרין וכו'. ריטב"ש.

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' טו סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' נד סעיף ב:

קג ב טוש"ע מ"מ סי' מלוה סעיף ו בהג"ה:

קד ג מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מג סעיף יד:

רבינו גרשום

שלם דבית דין יש להם כח לעשות כן: אלא עדים שעשו שליחותן. בפעם ראשונה שחתמו כשהיה כל החוב שלם כשטרוך מאותו זמן מי יש להן כח לחזור ולעשות שליחות אחרת לקרוע ולכתוב שטר שני ולחתום בו שיטרוך מזמנו של ראשון והא נפרע לו החצי והאי שטרא אחרינא הוא: ומקשי' ולא. ואין כח לעדים לחזור ולעשות שליחות אחרת: והאמר רב יהודה כותבין העדים אם רצו אפי' עשרה שטרות על שדה אחת. היינו כמה שליחות: ומשני רב יוסף אמר בשטר מתנה. יכול לעשות אפי' עשר' שטרות לפי שבשטר מתנה אם יוציא בע"ח ממנו המתנה (אינן) יכולין העדי' לכתוב אפי' י' שטרות שלא באחריות דכיון שאין בהם אחריות לא מצי טריף בהו לקוחות. אבל בשטרי הלואה שיוכלו לטרוף בהן אין כח לעדים לחזור ולעשות שליחות אחרת לקרוע ולכתוב אלא בית דין אלו ולא עדים: מאי ברייתא. דאמר רב נחמן ואי שמיעא ליה לרב. זו היא עיקר הברייתא דתניא הרי שהיו נושין בו'. ומפני ב' דברים אמרו כותבין שובר. שניהן תקנת המלוה אחד כדי שיכוף ללוה לפורעו שמפחד שמא יאבד שוברו ונמצא זה מוציא שטרו וגובי' חובו משלם. ואחר ששטרו קיים ויכול לטרוף הלקוחות מזמן ראשון אע"פ שיפרע לו מקצת חובו: ומקשי' והא ר' יהודה נמי מזמן ראשון אמר. אם כן במאי קא פליג ר' יוסי עליה: הכי קאמר ליה ר' יוסי לר' יהודה אי מזמן ראשון קאמרת. כדאמינא אנא: פליגנא עלך בחדא. דאמינא דכותבין שובר דאת אמרת דליחלף: ואי מזמן שני קאמרת. כדאוקימנא לטעמא במתני': פליגנא עלך בתרתי. דסבירא לי דגובה מזמן ראשון וכותבין שובר: שזמנו כתוב בשב' או ב' בתשרי. שהוא יום הכפורים לוה פלוני מפלוני והוא הדין נמי בשאר מועדים בידוע ודאי שההלואה לא היתה באותו היום אלא להכי כתבו כך להודיע שזמן השטר מאוחר הוא וכשר: ור' יוסי פוסל. דמחזי כשיקרא: והלא מעשה בא לפניך. בשטר שכתב בו והכשרת אמר לו כשהכשרתי בזה הכשרתי. שנכתב זמנו בשבת ור' יוסי הוה פוסלו: הכל מודים. בין ר' יהודה בין ר' יוסי שאם כתב שכתבו העדים הוזקקנו לידע עונתו של

שטר ונמצא כו' דידוע ששטר מאוחר הוא וכשר. לפי שהואיל שבכונה דקדקו העדים וכתבו כן בידוע כדי ללמדנו ששטר מאוחר הוא ובההוא אמר בזה הכשרתי:

לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא. שמגיע עונתו ביום חול ולא יוודע אם מאוחר אם לאו: **ונפיק מיניה חורבא.** אליבא דר' יוסי כדמפרש ואזיל. ויש מפרשים א"ר פדת הכל מודים שאם החזקינו כו' שכך כתוב בתוך השטר החזקינו לעונתו של שטר ומגלגת כו' וכל זה לכתב בשטר לדעת כן נכתב שיבינו שאין ישראל כותבין בשבת וידעו שהוא מאוחר לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא שכתוב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי ולא חזר וכתב בו החזקינו לעונתו של שטר כו' וכל זה הבל ולילות הוא חדא דהכי הוה ליה למימר אמר ר' פדת הכל מודים שאם כתב בו החזקינו כו' ועוד כיון דכתב זמנו בשבת למה לי למכתב החזקינו כו' הא ממילא אנו יודעין שלא נכתב ביום השבת וביום הכפורים ומאוחר הוא כדפי' לעיל: **דרבי יהודה.** דמסיר לטעמיה דאמר אין כותבין שובר הלכך לא חייש בין מאוחר לכשנכתב בזמנו לעולם אינו פורע עד שיקח השטר ויקרענו וכיון שנקרע השטר לא חייש למידי: **ור' יוסי.** דפוסל המאוחר: **לטעמיה דאמר כותבין שובר.** היכא דפרע מקצת חובו וה"ה היכא דפרע כל חובו וטוען מלוה אירכם שטרי כדמפרש לקמן כותבין שובר ונותנין לזה להודיע שפרע כל חובו והלכך המי שטר מאוחר פסול הוא כו' (ו): **ואמר ליה אירכם לי.** וה"ה בלא אירכם היכא דפרע חצי חובו וכתבו שובר לזה יכול המלוה להוציא אחרי כן שטר חובו שכתוב זמנו אחר זמן השובר ויאמר ממון אחר הוא זה שלוית ממני אחרי כן ויגבה כל חובו משלם שהרי אין יודע שהוא מאוחר אבל שטר שכתוב זמנו בשבת ועשרה בתשרי לא מצי למימר השתא הוא דיזפת מינאי: **אמר רב הונא בריה דרב יהושע כו'.** מלתא באפי נפשיה היא. הני מילי פלגא פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו אבל אכולה חוביה לא דמלוה אפסיד אנפשיה שלא מהר לשמור את שטרו: **ומסתברא דכותבין שובר.** אכוליה חוב היכא דאירכם שטרא: **יאכל הלה וחדי.** בתמיה. ישמח באכילת ממון אחרים חנם: **עבד לוה לאיש מלוה.** מוטב שיהא טורח ולאגת שמירת שטר מוטל על הלוה יותר מן המלוה: **תנן התם.** בסדר זרעים בפרק אחרון דמסכת

מתקיף לה אביי. (ע) גרלה לר"י דקבלה מרבא וכן הא דאמרי' בסוטה (דף ז: וסס ד"ה אמר) על משנה שובכת כתובתה ויוצאת ש"מ כותבין שובר אמר אביי תני מקרעת גרלה דדיחוי הוא דמהסיא ליכא למשמע מינה [א] דהא בשמעתא דהטוען אחר מעשה ב"ד פרק שניס אוחזין (ב"מ דף יח: וסס ד"ה הוציאה) משמע דס"ל דכותבין שובר:

בתר דאמר ליה רב ספרא לספריה כי כתביתו האי תברא כו'. שמא היו (פ) שוכחין לכתוב האי שטרא כו' ע"כ כתבו זה: מי לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא דרבי יהודה לטעמיה דאמר (ג) אין כותבין שובר ולא נפיק מיניה חורבא ורבי יוסי לטעמיה דאמר כותבין שובר ונפיק מיניה חורבא אמר רב הונא בריה דרב יהושע אפילו למ"ד כותבין שובר הני מילי אפלגא אבל אכוליה לא ולא היא (ד) [ב]אפי' אכוליה כתבינן [ג]כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרבי חנינא בר פפי אמר ליה הב לי זוזיי אמר ליה הב לי שטראי ושקול זוזך אמר ליה שטרך אירכם לי אכתוב לך תברא אמר ליה הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר אמר [ד]מאן יהיב לן מעפריה דרב ושמואל רמינן בעיינין הא רבי יוחנן והא ריש לקיש דאמרי תרוייהו כותבין שובר וכן כי אתא רבין אמר ר' אילעא כותבין שובר ומסתברא [ה]דכותבין שובר דאי סלקא דעתא אין כותבין שובר אבד שטרו של זה יאכל הלה וחדי מתקיף לה אביי ואלא מאי כותבין שובר אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי א"ל רבא [ו]אין [ז]עבד לוה לאיש מלוה [ח]תנן התם [ט]שטרי חוב המוקדמין פסולין [י]והמאוחרין כשרין א"ר המנונא לא שנו אלא שטרי הלואה אבל שטרי מקח וממכר [יא]אפילו מאוחרין נמי פסולין מ"ט זימנין דמזבין ליה ארעא בניסן וכתיב ליה [יב] בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני וזבין ליה מיניה וכי מטי תשרי מפיק ליה ואמר ליה הדר זבנתה מינך אי הכי שטרי הלואה נמי זמנין דיזיף בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה ואמר ליה הב לי שטראי וא"ל אירכם לי וכתיב ליה תברא וכי מטי זמניה מפיק ליה וא"ל [יג] הני השתא הוא דיזפת מינאי קסבר אין כותבין שובר אמר ליה רב יימר לרב כהנא ואמרי לה רב ירמיה מדיפתי לרב כהנא [יד] והאידנא [טו]דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבינן תברא (אמאי קעבדינן הכי א"ל) בתר דאמר להו ר' אבא לספריה כי כתביתו שטר מאוחרי כתבו הכי שטרא דנן לא בזמניה כתבניה אלא אחרנוהו וכתבנוהו א"ל רב אשי לרב כהנא [טז] והאידנא דלא קא עבדינן הכי בתר דאמר ליה רב ספרא לספריה כי כתביתו הני תברי אי ידעיתו זימנא דשטרא כתבו אי לא כתבו סתמא [יז]דכל אימת דנפיק לרעיה אמר ליה רבינא לרב אשי ואמרי לה רב אשי לרב כהנא והא

מתקיף לה אביי. [ד] דקבלה מרבא וכן הא דאמרי' בסוטה (דף ז: וסס ד"ה אמר) על משנה שובכת כתובתה ויוצאת ש"מ כותבין שובר אמר אביי תני מקרעת גרלה דדיחוי הוא דמהסיא ליכא למשמע מינה [א] דהא בשמעתא דהטוען אחר מעשה ב"ד פרק שניס אוחזין (ב"מ דף יח: וסס ד"ה הוציאה) משמע דס"ל דכותבין שובר:

בתר דאמר ליה רב ספרא לספריה כי כתביתו האי תברא כו'. שמא היו [ה] שוכחין לכתוב האי שטרא כו' ע"כ כתבו זה: מי לן מעפריה דרב ושמואל רמינן בעיינין הא רבי יוחנן והא ריש לקיש דאמרי תרוייהו כותבין שובר וכן כי אתא רבין אמר ר' אילעא כותבין שובר ומסתברא [ג]דכותבין שובר דאי סלקא דעתא אין כותבין שובר אבד שטרו של זה יאכל הלה וחדי מתקיף לה אביי ואלא מאי כותבין שובר אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי א"ל רבא [ו]אין [ז]עבד לוה לאיש מלוה [ח]תנן התם [ט]שטרי חוב המוקדמין פסולין [י]והמאוחרין כשרין א"ר המנונא לא שנו אלא שטרי הלואה אבל שטרי מקח וממכר [יא]אפילו מאוחרין נמי פסולין מ"ט זימנין דמזבין ליה ארעא בניסן וכתיב ליה [יב] בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני וזבין ליה מיניה וכי מטי תשרי מפיק ליה ואמר ליה הדר זבנתה מינך אי הכי שטרי הלואה נמי זמנין דיזיף בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה ואמר ליה הב לי שטראי וא"ל אירכם לי וכתיב ליה תברא וכי מטי זמניה מפיק ליה וא"ל [יג] הני השתא הוא דיזפת מינאי קסבר אין כותבין שובר אמר ליה רב יימר לרב כהנא ואמרי לה רב ירמיה מדיפתי לרב כהנא [יד] והאידנא [טו]דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבינן תברא (אמאי קעבדינן הכי א"ל) בתר דאמר להו ר' אבא לספריה כי כתביתו שטר מאוחרי כתבו הכי שטרא דנן לא בזמניה כתבניה אלא אחרנוהו וכתבנוהו א"ל רב אשי לרב כהנא [טז] והאידנא דלא קא עבדינן הכי בתר דאמר ליה רב ספרא לספריה כי כתביתו הני תברי אי ידעיתו זימנא דשטרא כתבו אי לא כתבו סתמא [יז]דכל אימת דנפיק לרעיה אמר ליה רבינא לרב אשי ואמרי לה רב אשי לרב כהנא והא

שביעית: המוקדמים פסולין. שכתבוהו באחד באייר ובתוך השטר הקדימו וכתבו בו באחד בניסן פסולין דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין ואפי' מזמן שני לא גובה כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עב.) ר' יוחנן אמר אפי' תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון אבל מוקדמין בענין זה שנכתב בו באחד בניסן ובאחד בניסן כתבוהו ולא לוה עד תשרי דאתא למיטרף לקוחות שלא כדין דמניסן ועד תשרי בזה נחלקו בפרק שניס אוחזין [ב"מ יג.] רב אשי [ו] מוקי לה בשטרי הקנאה ואביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו ומיום כתיבת השטר שיעבד נפשיה והלכך כשר: **והמאוחרים כשרין.** שכתבוהו באחד בניסן וכתבו בתוך השטר באחד באייר וכ"ש אם לוה בניסן ולא נכתב עד אייר דכשר שהרי מחל לו שעבוד של חדש שעבר: **אמר רב המנונא לא שנו.** דמאוחרים כשרים אלא בשטרי הלואה כדאמרן לעיל ר' יהודה לטעמיה דאמר אין כותבין שובר ולא נפיק מיניה חורבא ורב המנונא ס"ל אין כותבין שובר כדמתרץ לקמן הלכך ליכא למיחש למידי: **אבל בשטרי מקח וממכר אפי' מאוחרים פסולים.** דזמנין דמזבן לאובן ארעא בניסן על מנת שאם יגיע לדמים יחזירנה לו וכשכתב שטר מקנה כתב בו לאובן מכר שדה בשמעון בתשרי וחזר לאובן ולקח שדהו משמעון בתמוז וכשאבל שטר מקנה אמר ליה שמעון אירכם לי ואפילו למ"ד אין כותבין שובר הכא מודה דמה יפסיד שמעון אם לא יפדה לאובן אפילו אם יכתוב לו שמעון לראובן שובר שפדה שדהו בתמוז יחזור שמעון ויוציא שטרו הכתוב בתשרי ויאמר אחר שפדית חזרתי ולקחתי ממך והא שטרא: **א"ל שטרי הלואה נמי כו'.** כדאמרן לעיל אליבא דר' יוסי דפסיל שטר מאוחר משום הך חורבא: **קסבר רב המנונא אין כותבין שובר.** הלכך מאוחרין כשרין כדאמרן אליבא דר' יהודה: (ו) **האידנא כתבינן שטרי מאוחרין וכתבינן תברא.** ולא חיישינן לחורבא דנפיק מייה לר' יוסי לעיל: **אמר ליה בתר דאמר להו ר' אבא לספריה כו'.** ליכא למיחש מידי דכיון דכתוב בתוך השטר שהוא מאוחר הרי הוא כשטר שכתוב בו זמנו בשבת ועשרה בתשרי דאכשרנא לעיל [ע"פ] בין לר' יהודה בין לר' יוסי דכיון דידעינן ביה בשטר שהוא מאוחר לא אתי לידי חורבא ושוברו מוכיח עליו שהוא פרוע והאי דקדים ליה שובר היינו משום דשטר מאוחר כתבוהו כמו שכתבו בתוכו אגן סהדי איחרנוהו ואפי' ר' יוסי בזה מכשר: **א"ל רב אשי לרב כהנא (ח) האידנא לא עבדינן הכי.** אלא כתבינן שטר מאוחר וכתבינן תברא ולא כתבינן בתוך השטר איחרנוהו וכתבנוהו ואפ"ה לא חיישינן לחורבא דר' יוסי: **אדלכתון ומצא השטרא לאובו.** בתוך השובר פלוני פרע לפלוני חוב פלוני כך וכך של אותו השטר שכתוב בו זמן פלוני ואז לא יוכל לרמות שאפי' כתב את השטר מאוחר הרי השובר מוכיח עליו דהוא פרוע: **ואי לא.** אדלכתון זמן הכתוב בשטר כתבו השובר סתמא שלא יהא כתוב שום זמן בשובר אלא סכום המעות שהיו כתובין בשטר כותבין בשובר דכי היכי דכל אימת דנפק השטר שכתוב בו סכום ממון כזה לורעיה השובר לא שנא אם השטר קודם לשובר לא שנא מאוחר הימנו דהא תברא סתמא כתוב. ומעתה צריך המלוה ליזהר שלא ילוה עוד ללוה הזה כסכום ממון הכתוב בשובר דהא תברא מרע ליה ואם הלוהו כסכום ממון ההוא הוא ניהו דאפסיד אנפשיה: והאידנא

אמר ליה. היינו בתר דתיקן ר' אבא הא תקנתא דאמר לספרא כי כתביתו שטרא מאוחר כתבי הכי וכו' דכיון דכתיב ביה דלא בזמנא איכתב אלא מאוחר הוה להכי לא מצי גבי ביה זימנא אחריתי דאמרינן שמא זמנו נכתב אחר הפרעון הלכך כותבין שובר דליכא למיחש מידי: אי ידעיתו זימניה דההיא שטרא כתבו. בתברא שטר פלוני זמנו בכך וכך נפרע ואי לא ידעיתו זמן השטר כתבו לתברא בלא זמן סתם דכל אימת דמפיק הא שטרא בתר הכי והאי מפיק ליה לתברא מרע לשטרא דכיון דאין בו זמן י"ל אחר זמן של שטר זה פרע לך:

עין משפט נר מצוה

קה א ב מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה טז סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' נד סעיף ב:
קו ג מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' מג סעיף ז:
קז ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יב:
קח ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' יג:
קט ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' כד:

רבינו גרשום

לא נחלקו אלא בשטר מאוחר דעלמא. דאין כתוב בו כן: ר' יהודה לטעמי' דאמר אין כותבין שובר. אלא מחליף השטר או מחזירו כשנפרע כולו כיון דאין כותבין שובר אע"ג דמאוחר הוא השטר לא נפיק מיניה חורבה. משום דמחזיר השטר עצמו ללוה בשעת פרעון: ורבי יוסי לטעמיה דאמר כותבין שובר. ולא מחזיר השטר עצמו הלכך האי שטר מאוחר פסול הוא משום דנפיק חורבה דפרע ליה זוזי ביני ביני בטבת: והני מילי אפלגא. דשלא פרע לו אלא פלגא מחצית הממון כותבין שובר ומניחין השטר שלם ביד המלוה מאי טעמא כדאמרינן לעיל מפני שני דברים אמרו כותבין שובר אחד כדי כו': אבל אכוליה. אי פרע ליה כל השטר לא כתיב שובר אלא מחזיר לו השטר עצמו: ואתא לקמיה דר' חנינא בר פפי. לדינא: אמר ליה. ר' אבא שהיה לוה: הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר. ואם לא תחזיר לי שטר עצמו לא אתן הפרעון: אמר ליה ר' חנינא בר פפי לר' אבא הא דמייתית ראיה מרב ושמואל כל כך היו חביבין עלינו דמאן יהיב לן מעפרייהו ומלין עיינין מינייהו מרוב חביבות. ברם הא ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי כותבין ומצינו למיסמך עלייהו וזיל פרע ליה. דאי ס"ד אין כותבין שובר. אלא אם אינו מחזיר לו את השטר לא יפרע (אלא) אם כן אבד שטרו של זה שאינו יכול להחזירו לו. יאכל הלה. הלוה ממונו של מלוה וחדי: מתקיף לה אביי. ואם כותבין שובר ואבד שוברו יוציא הלה את שטרו ויחזיר ויגבה ממנו לפי שנאבד שוברו ויאכל ממונו [של] לוה פעם שניה וחדי: א"ל רבא אין. ודאי כותבין שובר שאם נאבד השטר שיפרע שאע"ג דאיכא למיחש דלא נאבד (ומעידין) אפ"ה כותבין משום דעבד לוה לאיש מלוה דבין כך ובין כך צריך לפרוע לו: ומתרמי לי' זוזי ביני ביני. בתמוז וזבין ליה מיניה. כלומר פריק לארעיה מיניה. לענין הלואה קסבר אין כותבין שובר אלא צריך להחזיר לו השטר עצמו ושוב שהחזירו אין יכול להוציאו אבל בשטרי מקח וממכר אין נוהג שובר דלא מצי למימר ליה אי לא כתבת לי שובר לא פרקנא לארעאי דלוקח מה איכפת לו אם לא יפדנה: והא האידנא. גבי שטר הלואה כתבינן מאוחרין וכתבינן תברא ולא חיישינן לדלמא מפיק לשטר והדר טריף:

תורה אור השלם

1 עָשִׁיר בְּרֹשִׁים יִמְשׁוֹל וְעֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה׃
משלי כב ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא היא אלא אפילו: (ב) שם אדעתא גייסן וכתב ליה שטרא בתשרי: (ג) שם וא"ל השתא הוא דיזפת כל"ל ומיכא הני ממקן: (ד) שם ר' ירמיה מדיפתי לרב כהנא והא האידנא דלא קא עבדינן הכי אמר ליה בתר דאמר להו רב כהנא לספריה כי כתביתו הני תברי אי אדכרתון זימנא: (ו) רשב"ם ד"ה לטעמיה וכו' מאוחר פסול הוא כו' דיכול המלוה להוציא אחר כן כל"ל ומיכא ואמר ליה אירכם לי וה"ה בלא אירכם היכא דפרע חצי חובו וכתבו שובר לזה נמתק מכאן ושיך לקמן קודם ד"ה קסבר רב המנונא: (ז) ד"ה והא האידנא: (ח) ד"ה א"ל וכו' לרב כהנא והא האידנא: (ט) תוס' ד"ה מתקיף לה אביי וכו' נראה לר"י דקבלה מרבא והא כל"ל ומיכא וכן נמתק:

מוסף תוספות

א. כלומר מהכא לא תדוק, שגם רבא דאית ליה כותבין שובר דחי התם במקום שאין כותבין כתובה. תוס' ב"מ יח:

ג) [בבא בבא.], ד) [ע"ז נג: חולין סח:] וע"ר עדיון ערוך ערפר ל', ה) [כתובות טז: וש"ן], ו) [עי' תוס' כתובות טז: ד"ה כותבין], ז) ב"מ יח. עב. סנהדרין לב. ר"ה ב. ח. שביעית פ"י מ"ה לעיל קנז:, ח) רש"ל דלא עבדינן הכי דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבי תברא בתר, ט) כ"ל רב אסי. רש"ש, י) רש"ל שוכרין,

(ג) **והאידנא לא עבדינן הכי.** אלא כתבינן שטר מאוחר סתמא דלא כתיב איחרנוהו וכתבנוהו וכתבינן תברא עלייהו בשעת פרעון וכתבינן זמן בשובר ולא כתבינן ליה סתמא ולחורבא לדבי יוסי לא חיישינן: **להכך דלכתי אקניאתא.** כותבי שטר מתנה שאין כתוב בהן אחריות ולא אתי למיטרף מלקוחות אי נמי שטר מכירה שכתב בהן אחריות שדינו לטרוף לקוחות משעת מכירה דעדיס מפקי ליה לקלא בלא שטר כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף מח:) אמר רב המוכר שדהו בעדי׳ גובה מנכסים משועבדים וכדמפרש התם [מב.] טעמא מלוה אזביני קא רמית כו׳ הלכך אי ידעיתון ההוא יומא דאקניתון ביה מן הנותן מתנה או מוכר מכירה כתבו עכשיו אותו היום שנתנה המתנה והמכירה דאיכא למיחש שמא אחרי כן נתנה לאחר שלא כדין. (פסק) ודוקא שטרי אקניתא אבל שטרי הלואה שיש בו אחריות לא יכתוב אלא יום שעומד בו עכשיו דא״כ הוה ליה מוקדם ופסול דאתי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בשטר שלא כדין דלעולם אין לקוחות משועבדים לשום אדם כל זמן שלא נכתב שטר עד שיקחו מן הלוה קרקעות אחר שנכתב השטר המשעבד נכסיו הלכך אי כתבי יומא שנעשית ההלואה בשטר זה פסול הוא דאתי למיטרף לקוחות שלקחו בין ההלואה לכתיבת השטר והס לא נשתעבדו עד לאחר כתיבת השטר דעדיס החתומים על השטר אינהו מפקי ליה לקלא כדאמרי׳ לענין הלואה בחזקת הבתים [שם] ולקוחות שלקחו אחרי כן אינהו הוא דאפסידו אנפשייהו אבל מקמי כתיבת השטר שפיר זבון ואפילו נכתב ביום ונחתם בלילה משבינן ליה מוקדם ופסול דהא לא אשתעבוד לקוחות אלא מיום חתימה ואילך ואיהו אתי למיטרף מיום כתיבתו שלא כדין והכי תנן בהמביא גט (גיטין דף יז.) נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ורבי שמעון מכשיר שהיה ר׳ שמעון אומר כל הגיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין חוץ מגיטי נשים והתם [יח.] מפרש טעמא לענין גיטי נשים מיהו לענין שאר שטרות לכ״ע פסולין (ג) : פסק אפס רבינו חננאל פירש דהא דרבה בר שילא שמעינן מינה דשטרא דכתיב בההוא יומא דקנו מיניה ובתר כמה יומי אסהידו עליה הנהו סהדי קמאי שפיר דמי מדקאמר אי ידעיתו יומא דאקניתו כתבו ההוא יומא ואף על גב דחתמי עליה האידנא שפיר דמי דלא אשכחן דבעו חתימת ההוא יומא אלא גט אשה בלבד דתנן בגט נכתב ביום ונחתם בלילה פסול וכן הלכה הוא כך פר״ח. אך לא יתכן אלא כמו שפירשתי וכדפי׳ מתניתין דגיטין: **כי יתביהו בשילי.** ואתם כותבין שם אותה העיר בשטרי מכירה או שטרי הלואה או זכרון עדות כתבו בתוך השטר מקום שאתם יושבים שם בשעת כתיבה כלומר במקום פלוני כתבנו הך מה שראינו במקום פלוני: **בהיי.** מקום: **האי מאן דנקיט.** מלוה דנקיט שטר מלוה בר מאה זוזי ואמר להם כתבו לי תרי בני חמשים שכשיפרע לי הלוה חמשים זוזי אקרע שטרא של חמשים ולא יהיה צריך לכתוב שובר לא כתבינן אלא מדעת הלוה: **מ״ע עבוד רבנן מילתא.** שתקנו שלא ישתנה שטרו מכמות שהיה דניחא ליה כו׳: **כי היכי דליכוף ולפרעיה.** כשיפרענו לוה למלוה חלי חובו יכופנו מלוה לפרוע לו השאר כי ידאג הלוה פן יפסיד שובריו ויתבעהו מלוה כל חובו: **כי היכי דליפגום שטרו.** כשיפרע ממשים זוז הרי נמצא שטר שביד מלוה פגום ותנן (כתובות דף פז.) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וה״ה לכל השטרות כדאמרי׳ במסכת שבועות וכי מה בין זה לפוגם שטרו כו׳ בפ׳ שבועת הדיינין (דף מא.): **כי היכי דלא ליפגום שטרו.** אך כשיפרענו ממשים זוז יחזיר לו שטר של חמשים ונשאר בידו שטר של חמשים שני אלפים: **אמר רב אשי האי מאן דנקיט שטר.** מלוה בר מאה זוזי ואמר להו לספרי כתובו חד בר חמשים מההוא זמן ראשון שהרי פרע לי המותר וקרעו שטר זה לא כתבינן ליה שטר אחרינא לא מזמן ראשון וכל שכן מזמן זה של יום כתיבה ואילך שמא שטר פרוע הוא זה ויש לו שובר אלוה עליו ויוציא המלוה עליו שטר של חמשים וימחר חוב אחר הוא זה שהלויתי לך פעם אחרת: **מתני׳ הרי עשיר אומר נעני הוי.** ואפי׳ למאן דאמר בפרק קמא (לעיל דף יג.) דאית דינא דגוד או אגוד שאני הכא דגוד איכא אגוד ליכא והכי מתרץ לה התם [שם:]: **קח לך עבדים.** דבהכיא חזקה שהיתה אביו יהיה לעולם ולא יניחו לו להרבות ולהביא בני אדם במרחץ אלא מבני ביתו: **אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה.** שיכול הלה לטעון שטר זה שבידך אני החזרתיו לך כשהחזרת לי ממון שלוה בו ממני: **ולא אחר יכול להוציא.** על אחר מהם דכל חד מני מדחי ליה אלא חבירו אא״כ יש עדים בדבר שמעידין זה לוה מזה אבל מן השטר אין יכולין להביא ראיה: **נמצא נאחד בין שטרותיו כו׳.** פריך עלה מרישא ומפרש לה שפיר: **הילד יעשו.** אם רוצים לעות זה מזה או מאיש אחר או לקנות קרקע: **ישלשו.** אני אביו ויכתוב יוסף בן שמעון בן יעקב וזה יכתוב יוסף בן שמעון בן נפתלי: **משולשים.** שהמותיהן ושמות אביהן ושמות אבי אביהן שוין: **יכתבו סימן.** יוסף בן שמעון שהוא גוץ או לבן או גימור לוה מיוסף בן שמעון שהוא ארוך או שחור: **ואם היו** (ד). סימניהן שוין: **יכתבו כהן.** אם אחד מהן כהן יכתבו יוסף כהן לוה מיוסף ישראל: **גמ׳ ההוא שטרא דנפק** (ה) **לבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה אני פלוני בר פלוני לויתי מנה ממך אמר**

אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו. בשטרי אקנייתא דוקא אבל בהלואות לא מיירי א״כ פירש רשב״ם ואומר ר״י דלא שנא במכר לא שנא במתנה מיירי דאפילו בשטרי מקח וממכר משכחת לה כגון דכתבי מדעת (ו) עדיס דלקוחות ליכא הכא פסידא כלל דיש קול למקח וממכר (ז) **וליכא למיחש למידי: כתבו בשילי.** היינו שילי קרובות זו לזו להכי נקט להו שאפילו בשתי עיירות קרובות זו לזו כתבו על שם העיר שתעמדו בה בשעת כתיבה (ב) וגם היו רגילין תדיר להיות בהיני ושילי והכי אמרינן בגילה (דף כה: ע״ש) הוי מכתפי (ו) לה בשבתא דריגלא משילי להיני ומהיני לשילי:

עבידן ליה תרי שטרי כו׳ מאי טעמא כו׳. תימה אמאי לא קאמר דפרוע הוא כדאמר רב אשי בסמוך ואומר ר״י דהכא מיירי אפי׳ ידעינן שאינו פרוע: מיהו

והא האידנא דלא קעבדינן הכי אמר ליה רבנן תקוני תקיני מאן דעביד עביד מאן דלא עביד איהו הוא דאפסיד אנפשיה אמר להו (ח)**רבא בר רב שילא להנהו כתבי שטרא אקניאתא כי כתביתו שטרי אקניאתא** (א)**אי ידעיתו יומא דקניתו ביה כתבו ואי לא כתבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מתחזי כשקרא** (ט)**אמר להו רב לספריה וכן אמר להו רב הונא לספריה** (ב)**כי קיימיתו בשילי כתבו בשילי ואע״ג דמסירן לכו מילי בהיני כי קיימיתו בהיני כתבו בהיני ואף על גב דמסירן לכו מילי בשילי** (ג)**אמר רבא** (ג)**האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי ואמר שויה ניהלי תרי בני חמשין חמשין לא משוינן להו מאי טעמא עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה ניחא ליה למלוה כדי שיכוף לפורעו וניחא ללוה כי היכי דניפגום שטריה ואמר רבא** (ד)**האי מאן דנקיט תרי שטרי בני חמשין חמשין ואמר שוינהו ניהלי חד בר מאה לא משוינן ליה עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה ניחא ליה למלוה כי היכי דלא ניפגום שטריה וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפורעו אמר רב אשי** (ה)**האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי ואמר שוונהי ניהלי חד בר חמשין לא משוינא ליה מ״ט אמרינן האי מיפרע פרעיה ואמר ליה הב לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתיב ליה תברא ומפיק ליה האי ואמר ליה האי אחרינא הוא: מתני׳** (ו)**שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד** (ז)**שנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה** (ח)**ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב** (ט)**נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין כיצד יעשו ישלשו ואם היו משולשין יכתבו סימן ואם היו מסומנין** (י)**יכתבו כהן: גמ׳ ההוא שטרא דנפק** (ה) **לבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה אני פלוני בר פלוני לויתי מנה ממך אמר**

ומאר שויה ניהליה חד בר חמשין. שמוחל החצי: לא משורינן. מאי טעמא דאמר האי לוה פרעיה כוליה ואמר ליה הב לי שטרי שפרעתיך ואמר אירכס כו׳ ואמר ליה הא אחרינא הוא ויערים כדי שלא יכירוהו: **פים׳** עשאן אביהן האי מרחץ ובית הבד לשכר. כדי להשכירן ליטול מהן שכר רחיצה ושכר דריכה יכול העני לכופו לעשיר שישכיר אותם ויחלקו השכר לאמצע: עשאן אביהן לעצמו. ולא להשכירן לאחרים יכול העשיר לכופו לעני שלא להשכירן אלא אומר לו לעני קח לך. כלומר כדרך שאבינו היה עושה לעצמו ולא היה משכיר: אני פלוני בן פלוני לויתי ממך סתם. ולא היה כותב שמו של מלוה:

עין משפט נר מצוה

קו׳ א מיי׳ פכ״ג מהל׳ מלוה ולוה סלכה ו סמג עשין לד טוש״ע מ״מ סי׳ מג סעיף יט:

קיא ב מיי׳ פ״א מהל׳ גירושין הל׳ כח ופכ״ג מהל׳ מלוה ולוה סלכה ו סמג עשין ג ופי׳ לד טוש״ע שם סעי׳ כ וטוש״ע אה״ע סי׳ קכז סעיף ו:

קיב ג ד ה מיי׳ פכ״ג מהל׳ מלוה ולוה הל׳ י יח סמג עשין לד טוש״ע מ״מ סי׳ נג:

קיג ו מיי׳ פ״א מהל׳ סנהדרין הל׳ ג סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ קעא סעיף ו:

קיד ז מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה ולוה סלכה ח סמג עשין לד טוש״ע מ״מ סי׳ מט סעיף ז:

קטו ח מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ט:

רבינו גרשום

והא האידנא. דעבדינן שטר מאוחר וכתבי תברא ולא כתבי בסתמא אלא כתבי בהו זמן ולא חיישינן: אמר ליה רבנן תקוני תקיני. כנגד הרמאי ולכתוב שובר בסתם מאן דעבד הכי עביד. אין יכול המלוה לחזור ולגבות מאיהו דאפסיד אנפשיה דאיבעי ליה למכתב שובריו בסתם כדתקינו רבנן: כי קיימיתו בשילי. שם מקום ואתם רוצים לכתוב באיזה מקום נכתב השטר כתבו שנכתב בשילי: ואע״ג דמסירן לכו מילי בהיני. כלומר אע״ג דבהיני היתה ההלואה ושם מסרו לכם המעשה שתהיו עדים בדבר ואם לא הספקתם לכתוב שם השטר כתבו שנכתב בשילי ולא בהיני דלא מיחזו כשיקרא וכן כי קיימיתו בהיני כו׳: שטרי אקנייתא. שום שטר שיש בו קנין: ואי לא. דלא בעיתו למכתב מיומא דקיימיתו ותרצו לכוון באומדן דעתא את הקנין ולא ידעיתו בבורור אימת הוה ותכתבו בתר אומד מיחזו כשקרא: ניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה. דלא ליהוי אלא חד שטרא ניחא ליה ללוה דליפגום שטרא דמלוה דכיון דלית ליה אלא חד שטר ופרע ממנו חציו נמצא השטר פגום דאין יכול המלוה ליפרע ממנו עוד אלא בשבועה כדתנן הפוגם את שטרו לא נפרע אלא בשבועה: וניחא ליה למלוה. שיהא לו שטר אחד גדול שאם פרע לו הלוה חציו וזה כותב לו שובר על חציו וכיון דיש ביד המלוה עדיין שטרו שלם יכוף הלוה את עצמו וימהר לפרוע לו הכל שמתירא שמא יאבד שוברו ויוציא הלה את שטרו ויאמר שלא פרע לו עדיין כלום: ניחא ליה למלוה דלא ליפגום שטריה. שאם פרע האחד השני לא יפרע ממנו כלום ולא יפגום וגובה ממנו בלא שבועה: וניחא ליה ללוה. הואיל שאין החוב שלו כולו בשטר אחד אם פרע לו האחד מחזיר לו אותו שנפרע כולו ואין בידו אלא שטר אחד שלא נפרע ממנו כלום ואין יכול לכופו ולהפחידו שיתבע ממנו יותר ממה שחייב לו שהרי החזיר לו השטר הפרוע ולא נשאר בידו אלא אותו שעדיין לא פרע ממנו כלום:

מסורת הש"ס

(א) נ״ל רבה, (ב) גיטין פ. יבמות קנז., (ג) רש״ל כי היכי דלא מתחזי כשקרא וכן היא גי׳ הרי״ף והרא״ש, (ד) לעיל יג., (ה) [גיטין כד:], (ו) ב״מ כ:, (ז) [עי׳ תוספות כתובות כד: ד״ה אמנם], (ח) רש״ל ר״ל מדעת שניהם,

גליון הש"ם

תוס׳ ד״ה אי כו׳ וליכא למיחש למידי. ועי׳ סנהדרין דף לג ע״ב תוס׳ ד״ה חיישינן:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ דנפק בבי דינא דרב הונא: (ב) רשב״ם ד״ה והא האידנא דלא עבדינן וכו׳ דלא כתיב בהו איחרנוהו: (ג) ד״ה להכך וכו׳ ופסק ודוקא שטרי אקנייתא וכו׳ לכ״ע פסולין ע״כ פסק אפס רבינו חננאל: (ד) ד״ה ופס היו מסומנין קימיכן אוין: (ה) ד״ה ההוא וכו׳ בבי דינא: (ו) תוס׳ ד״ה כתבו וכו׳ מכתפי ליה בשבתא:

מוסף רש"י

כי קיימיתו בשילי כו׳. שילי והיני מקומות הן (יבמות קסז.). כי קיימיתו בהיני. לכתוב שטר, כתבו בהיני. כתבו בתוכו שבהיני נכתב (גיטין פ.). קח לך עבדים. שיממנו אותו וכמוך בו, ולא מלי עני למימר ליה קנה מלקי (לעיל יג:). ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. דאמר ליה לא אי לויתי ממך אלא מבירי לוה ממך ומסר לך שטר זה (גיטין כד:). נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע. נמצא שובר לאחד אחד בין שטרותיו וכתוב בו שטרו של יוסף בן שמעון שבידי פרוע הוא והיו לו שני שטרות על שמיהן, שטרות שניהן פרועין. שכל אחד יכול לומר על שלי נכתב שובר (ב״מ כ:).

מוסף תוספות

א. דמאן דיזיף בצינעא יזיף. ריטב״א. ב. דלא תימא שלא חשו לזה אלא בב׳ מקומות רחוקים זה מזה כמהלך יום אחד דאיכא למיחש לשקרא שיאמרו עכנו היה במקום פלוני אלא אפי׳ בב׳ מקומות קרובים מאוד גזרו חכמים. ריטב״א.

קעב: גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

מינך אפי' מריש גלותא. לשון שאילה הוא [א] וכן ההיא דאמר רב הונא חיישינן לשני שוירי בכל הגט (גיטין דף מז.) ובשניים אוחזין (ב"מ דף יח: ושם) [ד] [וה"פ] אפי' מריש גלותא שאין רגיל להלוות נאמר אפילו באותו דגבי מי תפיס ביה [ה] [ב] אבל רש"ס אין תופס בו עיקר ואין נראה לר"י מה שמפרש אפילו מריש גלותא שאנו אוחזין שמא אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומצאו [ג] וזה מה לי לתלות בריש גלותא אותו אדם אחר ולישנא נמי לא משמע כלל הכי ומה שהקשה למה שפי' דהוה ליה למימר ההוא [ו] [גברא] דנפק מתותי ידיה משמע נראה דלא קשה כלל דלרב הונא הוה מספקא ליה ודרך שאלה היה אומר אם נתחייב אותו כלל דמשמע אפילו מריש גלותא אף על פי שאינו רגיל להלוות [ג] לו כלל אלא ש"מ מינך לא חשיב משמעות והבל הוא ומשום אדם לא יגבוהו [ז] [או לא] [ד]: **עדי מסירה כרתי.** והא [ח] דכתוב ביה היום לא משום דצריך זמן אלא שאם מתנה בעל פה אום תנאי אם ימות במחלי זה לו כשימות שתהא לו מגורשת מעכשיו וכדפסיק לעיל (דף קלו.) כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאומר מהיום אבל היכא דלא מתנה אום דבר לא צריך כלל מהיום והא דפירש רש"ס דבעי למיכתב מהיום משום דבעי אבא שאול ידים מוכיחות אין נראה לר"י דהא אמרי' (גיטין דף יז.) זמן לא תקנו אלא משום פירות או משום בת אחותו ור' אלעזר לא [הוה] בעי זמן [ט] [כלל] דס"ל עדי מסירה כרתי [ד] כמו שסובר רש"ס עצמו וגם זהו תימה להוסיף טעם חדש לאבא שאול דבעי היום משום הוכחה: **אבל הכא ליחוש לנפילה.** תימא מאי שייכא הכא פירכא דר"א בהלוהה הוה מצי למימר נהי [ד] נמי דמשמע מההוא גברא כו' מ"מ ליחוש לנפילה ואפילו הוה סובר כר"מ הוה מצי למיפרך הכי ואומר ר"י דהכי פירושה אלמא מהיום מההוא יומא דנפק ביה משמע ה"נ ממך מההוא גברא דנפק מתותי ידיה משמע שרולה לומר לכל אדם שימצא בידו כי משמעות חשוב הוא ולא הבל ולישנות וכן משמע שיגבה כל מי שימצא וכן דעת הכתיבה היתה [ה] ודשטרי אקנייתא אתי שפיר שמשעבד עצמו מה שלא לוה עדיין מש"ה שעבד לו אפילו לא יולה לעולם כדאמרי' בשנים אוחזין (ב"מ דף מז:) מצא שטרי הקנאה בשוק יחזירם לבעלים מאי אמרת שמא כתב לגוות ולא לוה הא שעבד ליה נפשיה אלכך לא שייך למיחש לנפילה הכא [ו] ואפילו בלא אקנייתא הוה מצי לאוקומי לפי' ר"ת דהנושא (כתובות דף קב. ד"ה אלינא) דמפרש התם שיכול אדם להשתעבד לחבירו אפילו לא לוה ממנו כגון שיכתוב (מ) השטר אני חייב לך מנה ויכתבנו ויתננו לו בשם כך ופריך דלמא אבא שאול כר' אלעזר ס"ל ולא בעי זמן כו' והיום משמע יומא [ו] דנפק מבעל הבית [ז] ולא דנפק מב"ד ולא הוצרך מהיום אלא אם התנה אם מתי כדפרישית לעיל אבל הכא ליחוש לנפילה דממך נמי לא משמע אלא [ו] שנתנו לו כי היכי דמהיום משמע סתם משמעותו משעת הגירושין ולחפות על בת אחותו לא יוכל דהא עדי מסירה צריך וה"נ משמע הכא אותו שנתנו לו דוקא ולא למולאו א"כ איכא למיחש לנפילה ומשני לנפילה לא חיישינן ותחלת שאלה דרב הונא נראה לר"י לפרש כן ממך אפילו מריש גלותא אע"פ שאין רגיל להלוות כלל וגם אפילו אנו ידעינן בבירור שלא הלוהו וגם אין רגילות להקנות לו וליתן לו שטר הקנאה כלל אפ"ה מקנה לו מטעמא דפרישית או לא דשמא אין לנו לתלות אלא באותו שנתנו לו אלכך חיישינן לנפילה דלא קני אם לא מסרו לו ועוד יש לפרש אבל הכא ליחוש לנפילה כלומר לא מיבעיא דלא משמע (ו) ההוא גברא כו' והבל הוא [ח] ואפי' הוה משמע ליחוש לנפילה ומשני לנפילה לא חיישינן [ט] וקושיא ראשונה לא חשש לתרץ משום דכר' אלעזר לא מתוקמא דהא מצריך מהיום וטעמא שפירשתי למעלה הוא דחוק ולא סבירא ליה לרבה ההוא דיחויא וכן מצינו בשאר מקומות בגמ' שאין חושש לתרץ קושיא ראשונה כלל: **לנפילה דחד.** פירוש (י) שאין לתלות בנפילה: (כ) **ואלא** הא דתניא בו'. לנפילה דחד חיישינן ומתני' בבאין בהרשאה ובריית'א במוליאין זה בלא זה: והכא

אמר רב הונא ממך אפילו מריש גלותא ואפילו משבור מלכא [פ] אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך נפק דק ואשכח דתניא גט שיש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר [א] אם כתוב בו גרשתיה היום כשר אלמא היום ההוא יומא דנפיק ביה משמע [ב] הכא נמי ממך מההוא גברא דנפיק מתותי ידיה משמע אמר ליה אביי ודלמא אבא שאול כרבי [ג] אליעזר סבירא ליה [ד] דאמר עדי מסירה כרתי אבל הכא ליחוש לנפילה אמר ליה לנפילה לא חיישינן ומנא תימרא דלא חיישינן לנפילה דתנן שנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב [ה] הא הם על אחרים יכולין ואמאי ליחוש לנפילה אלא לאו שמע מינה לנפילה לא חיישינן ואביי לנפילה דחד לא חיישינן לנפילה דרבים חיישינן ואלא

אמר רב הונא ממך אפילו מריש גלותא. [פ] אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך נפק דק ואשכח דתניא גט שיש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר [א] אם כתוב בו גרשתיה היום כשר אלמא היום ההוא יומא דנפיק ביה משמע [ב] הכא נמי ממך מההוא גברא דנפיק מתותי ידיה משמע אמר ליה אביי ודלמא אבא שאול כרבי [ג] אליעזר סבירא ליה [ד] דאמר עדי מסירה כרתי אבל הכא ליחוש לנפילה אמר ליה לנפילה לא חיישינן ומנא תימרא דלא חיישינן לנפילה דתנן שנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב [ה] הא הם על אחרים יכולין ואמאי ליחוש לנפילה אלא לאו שמע מינה לנפילה לא חיישינן ואביי לנפילה דחד לא חיישינן לנפילה דרבים חיישינן ואלא

אמר רב הונא ממך. משמע אפילו מריש גלותא כלומר שמא ריש גלותא או אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומצאתו. ואין לפרש שבא רב הונא לומר שיגבה שטרו זה המוחזק דמשמע כל מי שמוחזק בשטר ואפילו ריש גלותא מוחזק בו שאין רגיל להלוות יגבה לו בו דל"ב הוה ליה למימר [ו] כדלקמן ממך ההוא [גברא] דנפיק מתותי ידיה משמע: **ואין בו זמן.** והוא אחד משלשה גיטין פסולין ואם יסת הולך כשר בפ' המגרש (גיטין דף פו.): **אי היום גירשתיך כשר.** קס"ל השתא כיון דעדיס קא חזו ליה בידיה וכתוב בו היום הרי כתב בו זמן: **ההוא יומא דנפיק.** בב"ד להתגרש האשה משמע וחשבינן ליה כזמן גמור: **ה"ג משמע ממך הו'.** דהא חזו ליה ב"ד בידו וכמי שנכתב שם המלוה בשטר דמי: **דלמא אבא שאול.** לא חיים לשום זמן בגיטין בדיעבד וכדר' אלעזר ס"ל דתנן בפ' המגרש (שם) שלשה גיטין פסולין ואם יסת הולך כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם יסת הולך כשר ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וכי היכי דרבי אלעזר מכשיר ליה בלא עדים משום טעמא דעדי מסירה כרתי ה"נ מכשיר ליה בלא זמן משום האי טעמא גופיה כדקתני יש עליו עדים ואין בו זמן בהאי מתנה דשלשה גיטין פסולין ועלה קאי ר' אלעזר ואמר אע"פ שאין עליו עדים בהאי שטר שאין בו זמן כשר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וה"נ אין כותבין בו זמן אלא מפני תיקון העולם דבא אחותו ופירות כדמפרש בפ' (כל הגט) [המביא תניינא] (שם דף יז.) וכיון שנתנו לה בפני עדים הם יעידו על הזמן ועל הגט. והאי דמצריך אבא שאול לכתוב בו אי היום גירשתיך לאו משום זמן דהא אין זה זמן ולזמן לא חיים כר' אלעזר אלא דבעי אבא שאול ידים מוכיחות דמשעה שקבלה הגט נתגרשה מיד שאם לא נכתב מהיום בגט זה שאין בו זמן מנין לנו שיהיה גט שמא אין בדעתו לגרשה מיד בגט זה עד סוף שנה או שנתיים לאחר קבלתה הלכך בעי אבא שאול שיכתבו היום אחרי שאין זמנו כתוב בו שיוכיח עליו כר' יוסי דאמר (לעיל דף קלו.) זמנו של שטר מוכיח עליו והאי דאמר אבא שאול היינו דכתבינן בגט מן יומא דנן ולעולם: **אבל הכא ליחוש לנפילה.** וכדרב הונא דאמר ממך אפילו מריש גלותא ושמא מאחר נפל ומצאו זה: **הא הן על אחרים מוליאין.** אחד מהן שיש לו שטר על אחר שיגבה ממנו ולא יכול זה לטעון מחבירך נפל ומצאתו ממלינו למדין שמי שמוחזק בשטר יכול לגבות מלוה מאיש אחר הכתוב בתוכו ואע"פ שהשטר אין מוכיח מי המלוה וה"ה לויתי ממך: **ואפילו לנפילה דחד לא חיישינן.** כגון שטר שביד יוסף בן שמעון שיש לו על אחד מן השוק דהיינו נפילה דחד ומציאה דחד היכי איתרמי מילתא דמיוסף בן שמעון נפל ויוסף בן שמעון מצאו הלכך לא חיישינן אבל גבי לויתי ממך מנה דהיינו נפילה דרבים שיש לחוש מאיש אחר בעולם נפל ואיש אחר בעולם מצאו כגון זה שמוחזק בו התם ודאי חיישינן ולא יגבה בו (הג"ה. חיישי' לנפילה דיחיד ואשכחו רבים. ע"כ): עיקר הלשון כן הוא **לנפילה דרבים חיישינן.** כלומר שמצאו שום אדם בעולם אבל לשמצאו יחיד יוסף בן שמעון לא חיישינן. ורבינו חננאל פירש ואביי לנפילה דחד ואשכחיה האי דשמיה כשמיה דהאי לא חיישינן שאילו מן האמ' נפל היה לועק ומבקש וכיון שלא נעק נתברר כי זה שמצאו הוא אבל לנפילה דרבים דלא ידעינן מי הוא חיישינן: ואלא

מתותי ידיה נשתעבד. רמב"ן. ז. נ"א: מההוא יומא דמסרה לידה ודאי משמע. שם. ח. [ו]כיון שאינו מוכיח מתוכו של מי הוא פסול. [ו]אבא שאול כר' אלעזר ס"ל דלא בעי מוכיח מתוכו כיון שעדי מסירה כורתין. שם. ט. ולפ"ז היה לו לומר ועוד ליחוש לנפילה. שם. י. [ד]לנפילה דיחיד שיפול מיוסף בן שמעון וימצאנו יוסף בן שמעון אחר ודאי לא חיישינן. תוס' יבמות קטז. ספיקא אלא דחד גברא בלבד של חבירו ששמו כשמו. אבל לנפילה דרבים היכא דכתב ליתי ממך איכא לספוקי דרבים דלכל חד מעלמא משמע ממך הלכך חייש לנפילה:

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה כו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכז סעיף ז:

קיז ב מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ט סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' נ וסי' סח סעיף י:

קיח ג מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ז:

רבינו גרשום

אמר רב הונא. אין אדם יכול לגבות בזה השטר כלום שכשמוציאו זה המלוה אע"פ שהוא כתב ידו של לוה אמר הלוה מה אתה מבקש ממני והלא כתבו ממך סתם משמע אפי' מריש גלותא או משאר כל אדם היאך אתה יכול לגבות ממני: פוק עיין ביה. שתמצא ראיה שדומה למעשה: דלאורתא בעי לה רב הונא ממך. שתאמר לו ראיה שדומה למעשה זה: ואין בו זמן כו' אבא שאול אומר אם כתוב בו. אפי' זמן כזה שגירשתיה היום אע"ג דאין יודע איזה יום קאמר כשר הגט אלמא באיזה יום שיבוא הגט לבית דין יש לומר היום משמע ההוא יומא דקא נפיק ביה משמע שבאותו יום גרושה וכשר. הכי נמי ממך משמע מההוא גברא דנפיק שטרא מתותי ידיה משמע דנאמן ולא מצי למימר ממך אפי' משבור מלכא: אמר ליה אביי לרבה דלמא אבא שאול. דאמר דכשר הגט משום ההוא טעמא קאמר דגרשתיה היום סתם כשר דאע"ג דלא ידעי' באיזה יום נכתב הגט אלא שידע באיזה יום מסרו לה כשר דס"ל כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי: אבל הכא. דכתב ממך ניחוש לנפילה דיכול לומר לו אין אתה המלוה שמא מן המלוה אחר נפל השטר ומצאת אותו: אמר ליה רבה לעולם ראיה שלי [ראיה] ודקא פרכ' לחזוה לנפיל'. לנפילה לא חיישינן: מנא תימרא דלא חיישינן לנפילה דתנן. במתניתין שנים שהיו בעיר אחת [ששמותיהן שוות] שניהן אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה שזה יכול לומר לזה אתה חייב לי וממני נפל השטר ואתה מצאתו וזה יכול לומר לזה אתה חייב לי וממני נפל השטר ואתה מצאתו או יכול לומר לו פרעת לי והחזרתי לך השטר: ולא אחר יכול להוציא שטר חוב על אחד מהן. שיכול כל אחד לומר לו איני חייב לך אלא חבירי. נמצא למלוה שטר אחד בין שטרותיו ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע אע"ג שיש לו שטר אחר על יוסף בן שמעון שאינו פרוע שטרות שניהן פרועין שכל אחד יכול למימר לו שטר שלי הפרוע: כיצד יעשה אם אחד [רוצה ללוות] מחבירו: ישלשו. יכתוב כל אחד שמו ושם אביו ושם זקנו שמא שמות זקנים אינם שוין ובכן יחקר הדבר: ואם היו משולשין יכתוב לו סימן המשפחה. ואם היה סימנם שוה יכתוב כהן אם אחד מהן כהן יכתוב פלוני כהן. ואם יש באחד מהן סימן אחד או ארוך או גרע או שחור יכתוב אותו סימן. קתני מיהת מתני' ולא אחר יכול להוציא שטר חוב על אחד מהן הא אחר מהן על אחרים יכול להוציא ואמאי ליחוש לנפילה. ולימא ליה לזה לא ממך ליתי אלא מחבירך ונפל ממנו ומצאת אותו וכן נמי נימא לאידך אלא ש"מ מדהן על אחרים יכולין להוציא ולא מצי ליה למימר מחבירך נפל ש"מ דלנפילה לא חיישינן: ואביי משיב לנפילה דחד. כגון מלוה אחד ששמו יוסף בן שמעון לא חיישינן.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב הונא וכו' כדלקמיה ממך: (ב) תוס' ד"ה מינך וכו' ונפל ממנו ומצאו זה דלמה לו לתלות בריש גלותא: (ג) בא"ד לתלות כלל כל"ל ותימה לו נמתק: (ד) ד"ה אבל וכו' נהי דממך משמע מההוא גברא: (ה) בא"ד שיכתוב בשטר אני חייב: (ו) בא"ד לא משמע אלא אותו שנתנו לו: (ז) בא"ד ולא משמע מההוא: (ח) ד"ה לנפילה דחד פירוש כשאין לתלות שנפל אלא מאחד בלבד אין לחלות בנפילה כי היכי מתרמי שמה נפל הס"ד ואח"כ מ"ה לנפילה וכו' דמכל בני אדם:

מוסף רש"י

דאמר עדי מסירה כרתי. דאמר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים גובה מנכסים משועבדים, שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם, שמא יאמרו עדי מסירה לו ילכו למדינת הים, אלמא עדי מסירה עיקר (כתובות צד:) ואין צריך לחתום בגט, וכי כתב קרא וכתב אמתיא גט קלי ולא אחתיימת ידי עדים (גיטין ט. ובע"ז שם כא:) כרתי, משו ליה ספר כריתות (קדושין מח.).

מוסף תוספות

א. וכך היה מנהגו של רב הונא כשהיה בא לפניו דין שיש להסתפק בו היה מודיע ספק שלו כדי שידקדקו בו התלמידים וישאו ויתנו בדבר. שיטמ"ק בשם הרא"ש. ב. דמסתפקא ליה כיון שאין מוכיח מתוכו למי נשתעבד בו אם פסול בכך אם לאו, דשמא מוכיח מתוכו בעינן. רשב"ש. ג. ואתא רבה למידק מדאבא שאול, דהא בעינן זמן בגיטין ואפ' הכי אכשר אבא שאול בשכתוב בו אני היום גרשתיך, דמוכיח מתוכו חשבינן ליה וכו'. שם. ד. דליכא למיחש משום בת אחותו שהרי האשה תצטרך להביא ראיה עדי מסירה וסתם עדים מכוונים עדותם ומעידים באיזה יום. רבינו יונה. ה. ואי משום דלא נתברר כשכתבו למי נתחייב ואין בה ברירה מדאורייתא שאני הכא דכיון שהוא ראוי להתחייב בו לכל אדם ואפ' לכל העולם כאחד אין כאן דין ברירה. ריטב"א. ו. דהא נמי מעיקרא למאן דנפיק

ואלא הא דתניא כו'. לכ"ע פריך דהא אפילו אדיי מודה דלנפילה דחד לא חיישינן וא"כ אמאי תניא בברייתא שאין יכולין להוציא על אחרים: **אמאי קא מיפלגי.** כיון דלאו בחיישינן לנפילה פליגי: **תנא דידן סבר.** לנפילה דחד לא חיישינן מאי איכא למימר דלמא איהו יהיב ליה אותיות נקנות במסירה ועל כרחו יפרע לו למי שהשטר בידו: **ותנא ברא סבר אין אותיות נקנות במסירה.** ומתוך כך ידחה הלוה לזה ויאמר פקדון הוא אלא דלזה יאמר אין השטר בידך. ומיהו אם כתבו הרשאה זה לזה על כרחו ישלם לו: **ואב"א דב"ע אותיות נקנות במסירה.** בלא שטר מכירה [אחר] כדפסקי' הלכתא בפ' המוכר את הספינה (לעיל עז.), כרבי וכדאמר רב אשי אותיות מילי נינהו ומילי במילי לא נקנו היכא שמסרו לו ונתנו אך ראיה ועדים צריך שמסרו לו לזה בפניהם דלא נימא פקדון הוא אלא או השמיטו ממנו ובהכי פליגי מתני' ותנא ברא בפלוגתא דאדיי ורבא: **ורבא אמר אין צריך.** אלא העמידהו בחזקת המוחזק בו: **אחד מן האחין ששטר חוב יוצא מתחת ידו.** או בשם אביהם או בשם מלוה אחר וטוען אחיי נתנוהו לי והם אומרים אתה חטפתו: **מיזהר זהירי.** ולא יכול להשמיט מיד אחיו כי מזהר אים מאחיו וסד"א אין צריך המוחזק בו להביא ראיה קמ"ל: **אלא הא דתניא כו'.** ג' מחלוקות בדבר: **וימנין דאזיל לגבי ספרא כו'.** כשבור הוא לרמות בו חבירו ולגבות ממנו בשטר זה והוא אינו יודע מה ששניהם אמין יכול להוציא על חבירו ששמו כשמו: **אא"כ מלוה עמו.** ומסתמא שניהם היו במעמד מקום שנכתב וכיון לאינהו ידעי ואין מקפידים זה על זה אלא חיישינן תו לשום רמאות כיון לנפילה לא חיישינן: **נמצא נאחד.** מלוה שטרו של יוסף בן שמעון שחייב לי ממון פרוע שטרות שניהם פרועים. ואע"ג דאמרן בשילהי שנים אוחזין (ב"מ כ:) שימפון היולא מתחת ידי מלוה אינו אלא כמשחק ופסול הא אוקימנא להך משנה התם כגון שנמצא השטר בין שטרותיו (ג) קרועין הלכך השובר כשר: **משולשין.** פירש בשטר שלשה דורות יוסף בן יעקב בן ילחק ובאילך כתב יוסף בן יעקב בן דוד ובשובר כתב סתם יוסף בן יעקב כדמתרץ לקמן הלכך איתרע כחם והם בחזקת פרועים שכל אחד טוען שלי פרוע והמלוה אינו יכול להכחישו הואיל ונמצאו השטרות בין השטרות קרועים: **אביי אמר.** מתני' כשנמצאו בבית לוה מיירי והכי קתני נמצא לוה אחד בין שטרותיו שובר שהשטר שהיה נושה בו יוסף בן שמעון פרוע הוא והיו שני יוסף בן שמעון נושים בו ואילמלא זה השובר היו שניהם נפרעין ממנו שטרותם כדאוקמינן שהם יכולין להוציא שט"ח על אחרים ועכשיו בזה השובר הורע חזקתם דקיי"ל יד בעל השטר על התחתונה וכשיוציא כל אחד מהם שטרו אומר לו הנה השובר עליו. ומיהו נראה בעיני שאם שניהם באים בהרשאה זה מזה על הלוה יכולין לגבות אחד מן השטרות ממ"נ מן הלוה שהרי מודה הוא בע"כ בשני השטרות אלא שפרע אחד מהן. ומיהו אי טוען לוה ואומר לשניהם פרעתי והשובר נכתב אתם על שניהם נראה בעיני דטענה מעליתא היא אבל היכא דמודה בב' הלוואות אלא שפרע אחת נהי נמי דהולרע כח המלוין לגבות כל אחד מחבו אבל יעשו שטר ביניהם ויגבו בין שניהם מן הלוה שטר אחד ע"י שיכתבו הרשאה זה לזה: **עני.** שאני מייב לו: **תנא אם היו שניהם.** משולשים וכהנים: **יבאנו דורות.** מרובעים יוסף בן יעקב בן ילחק בן אברהם יוסף בן יעקב בן ילחק בן דוד דכולי האי לא יהיו שמות אבותיהן שוין: **מתני' האומר לבנו.** מלוה בשעת מיתתו: **ואיני יודע איזהו.** והלוה האמינני ולא החזרתי שטרו ואיני רוצה ליענש: **שטרות כולן פרועין.** חוץ מאותן שיאמרו עליין לא פרענו: **נמצא.** לוה אחד שם בבית המת שני שטרות שלוה ממנו שני הלוואות הקטן אינו פרוע דשטר בין שטרותיו קאמר דמשמע אחד ולא שניים: **גבו' חוב לך בידי.** משמע מה שאתה חייב לי ואפי' כתוב בחוב בהלוואות דקות בשטרות הרבה: **א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה שדי מכורה לך.** שדהו הגדולה מכורה לו: **שדה שיש לי מכורה לך.** מי נימא כל שדותיו מכורין לו קאמר כמו שדה אדום [בראשית לג] קנפיינ"א (כתיב) וכמו ובהמה רבה (יונה ד): **ומשני הכא יד בעל השטר על התחתונה.** דהמוליא מחבירו עליו הראיה להיותו לוקח. ומילתיה דרבא דלעיל נמי משום הא טעמא **דיד בעל השטר על התחתונה** להיותו מלוה הלכך חוב לך בידי פרוע כל השטרות שיש לו עליו פרועין: **מתני' לא יפרע מן הערב.** תחלה עד שיתבע את הלוה לדין ויתחייבוהו ב"ד ואם אין לו אם לשלם אז יפרע מן הערב. הכי מפרשינן לה בגמרא במסקנא [ע"ב]: **ואם**

והבא בצריך להביא ראיה קא מיפלגי. ופלוגתא דמתני' ובריתא ליתא בפלוגתא דאדיי ורבא דאדיי דמצריך ראיה מודה דלא חיישינן לנפילה ופקדון היכא דשמיה כשמיה כדקאמר בפרק (בתרא) [ט"ו] דיבמות (דף קטז. ושם) דקאמר אדיי לנפילה לא חיישינן א אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה ב אבל הך בריתא (ג) חייבי לנפילה או לפקדון דיוסף בן שמעון דאפילו בשני יוסף בן שמעון מצרכי ראיה ורבא אמר מ"ל להביא ראיה אותיות ולעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עז. ד"ה אמר) פירשתי: **אביי** אמר הכי קאמר נמצא כו'.

והא דמוקי לה בשנים אוחזין (ב"מ ד' כ:) כגון שנמצא השטר בין שטרותיו פרועין לאו היינו אליבא דאדיי דאיהו מוקי לה בשובר היולא מתחת יד הלוה כשאר שובדין אלא אליבא דר' ירמיה אתיא: **שטרן של יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות שניהם פרועין.** אע"ג (ד) דבשטר אחד שיש לו עליהם אין יכול להוציא עליהם משום דחיישינן בכל אחד שמא חבירו של כל אחד כתבו (ה) אע"פ [דאחד] ודאי לוה ו) [הכא לא אמרינן] חיישינן שמא חבירו של כל אחד ואחד כתבו והתחימו אע"ג דודאי אחד פרע וטעמא משום דמספיקא לא מפקינן ממונא:

שניהם כהנים. ה"ה שניהם ישראלים אלא משום דתני' לעיל היה אחד מהן כהן תני כהנים: חסורי

קיט א מיי' פט"ז מהל' מלוה ולוה הל' ו ופ"ו מהל' מכירה הל' יא ועי' בהשגות וכמ"מ סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' סו סעיף יא:

קכ ב מיי' פ"ט מהל' נחלות הלכה ט י סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' סב וע"ש בסג"ר:

קכא ג טוש"ע מ"מ סי' מט סעיף ט:

קכב ד ה מיי' פכ"ח מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מט סעיף ז:

קכג ו מיי' שם פט"ז הל' יב סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' סה סעיף כג:

קכד ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף כד:

קכה ח מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה יט טוש"ע מ"מ סימן ריד סעיף יב:

קכו ט מיי' פכ"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קכט סעיף ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אביי אמר הכי קאמר הן על אחרים מוציאין נמצא לוה: (ב) רשב"ם ד"ה נמצא וכו' הקרועין: (ג) תוס' ד"ה וכהא כו' אבל הך בריתא ס"ל דחיישינן לנפילה: (ד) ד"ה שטרו וכו' אע"ג דבאחד שיש לו עליהם כ"ל ומיב' דבשטר ממתק: (ה) בא"ד מחבירו של כל אחד כתבו אע"ג דאחד ודאי לוה הכא בשובר לא אמרינן שמא מחבירו כל"ל:

מוסף רש"י

אותיות נקנות במסירה. המוכר שטר חוב לחבירו קנה החוב במסירת אותיות (סנהדרין לא.) אינו צריך לכתוב שטר מכירה על השטר שהוא מוכר לו, אלא משמסר לו שטר שיש לו על אחרים לזכות בו נתחייב הלוה לפורעם לזה (קדושין מז:) דאותיות כגון שטר נקנות במסירה בלא קנין ואין יכול לחזור בו (יבמות קסז.) ולא צריך לכתוב קני לך כל שעבודיה ולא שום שטר (לעיל עז.) אבל משיכה אינה אלא בדבר שנחוש ממון, דמכי משך ליה זכה ביה, והכא נמי לגבי לוה ע"פ אותיותו תיהני ליה משיכה בשאר מטלטלין, אבל כדי לגבות החוב צריך שיימסרנו מלוה ליד הלוקח (לעיל עו.) ושמעבד לו לוה זה הקונה כמו שהיה משועבד למלוה, כל זמן שלא מחלו דאמר שמואל (לעיל קסז:). **כותבין שטר ללוה.** לחיות מזומן בידו לתת למלוה כשיבוא לו מעות (לעיל קסז:).

מוסף תוספות

א. [ד]הא לנפילה דחד לא חייש אביי. תוס' יבמות קטו.. ב. [ד]אביי לאו אאותיות דשמיה כשמיה קאמר [דצריך להביא ראיה] אלא אשאר אותיות. למב"ן.

רבינו גרשום

במאי פליגי. מתני' ובריתא: באותיות נקנות במסירה פליגי מר סבר. תנא דמתני' דדייקינן ממתני' הא הן על אחרים יכולין להוציא משום דקסבר אותיות נקנות במסירה שאם טוען הלוה איני חייב לך אלא להבירך יכול לומר לו נהי כדאמרת דלחברי אתה חייב ולא לי הרי השטר בידי וקניתיו ממנו וחבירי נתנו לי במסירה ואותיות נקנות במסירה ונפל ממנו לא מצית אמרת דהא אמרן לנפילה דחד לא חיישינן הלכך יכולין להוציא על אחרים; ומר סבר אין אותיות נקנות במסירה. ויכול לומר לו להבירך אני חייב ולא לך והוא לא יכול לקנות לך החוב במסירת השטר דאין אותיות נקנות במסירה ולא בעל חוב דידי את ולחבירו נמי מצי אמר לאו בעל דברים דידי את ואין בידך השטר: והכא בצריך להביא ראי'. עדי מסירה דתנא דבריתא סבר צריך להביא ראיה עדי מסירה ואם אין לו עדי מסירה אינו יכול להוציא שטר על אחרים: עליו להביא ראיה. עדי מסירה שאביו מסרו לו ונתנו לו לבדו: מאי לאו הוא הדין לאחריני. לשני יוסף בן שמעון שמוציא האחד שטר על אחרים שצריך להביא ראיה עדי מסירה שחבירו נתנו לו בפניהם: ורבא אמר לך. לאו הוא הדין לאחריני אלא שאני אחד מן האחין אמאי צריך להביא ראיה דאחין משמטי אהדדי. יד כל אחד גובה מאחיו דמורה היתרה לעצמו לפי שיורש הוא להכי צריך להביא ראיה אבל בעלמא אותיות נקנות במסירה ואין צריך להביא ראיה: ואביי. אמר לך לכולי עלמא צריך להביא ראיה ומאי שנא דנקט בריתא אחד מן האחין דאחין אצטריכא ליה. סד"א כיון דאחין משמטי אהדדי אימא מיזהר זהיר ומעיין כל אחד שלא ישמוט אחיו כלום מירושת אביו קודם חלוקה והואיל דזהירי אימא היכא דיוצא שטר חוב מתחת ידי אחד לא יהא צריך להביא ראיה דודאי אביו נתנו לו שאם היה מחזיק שיש לו שם שני שטרות האחד אינו פרוע ואפי' הכי אמרינן שטר גדול הוא דפרוע והקטן אינו פרוע משום דיד בעל השטר על התחתונה: שטר לך בידי פרוע. ויש לו ב' שטרות עליו אמרינן הגדול פרוע ולא הקטן ויד בעל השטר על התחתונה: ואם אמר חוב לך בידי פרוע. כלומר חוב הוית חייב לי ופרעת כיון דאמר חוב סתם ויש לו כמה שטרות עליו כולן פרועין: אמר ליה רבינא לרבא. לרישא מקשי למאי דאמר הגדול פרוע. אלא מעתה שדה אחת שלי מכורה לך והיה לו ב' שדות גדולה וקטנה הכי נמי דאמרינן שדה גדולה מכר לו ואם אמר לו כל שדה שיש לי מכורה משמע דמרה כל שדותיו מכורין לו. ומתרץ רבא לא סלקא דעתך דשדה גדולה מכורה לו (לא כי היכי) דאמר כשטר יד בעל השטר על התחתונה ואמרי' קטנה מכורה ולא גדולה: לא יפרע כדמפרש בגמ' לא יתבע ע"י בתחלה: ואם אמר. בשעת הלואה: על מנת שאפרע ממי שארצה. וקיבל עליו הערב: יפרע מן הערב. וכיוצא בו אמר רשב"ג

עין משפט נר מצוה

לעזי רש"י

קנפיינ"א [קנפני"א]. ערבה, מרחב, שדות.

רבינו גרשום (המשך)

בו לאחר מיתת אביו היו מרגישין וסד"א דאין צריך ראיה קמ"ל דצריך וכל שכן אחריני דלא זהירי דצריך להביא ראיה: ותנא ברא סבר אין כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו. הלכך כיון דבפניו נכתב מהימן אידך כל אימת דמפיק ליה להכי מוציא שטר זה על זה: טעמא דנמצא. בין שטרותיו דשטר יוסף בן שמעון פרוע דשמון הכי לא מצי מפיק הא לא מצא מפיק: (משנה) במשולשין. שכתוב בשטר יוסף בן שמעון בן לוי דניכר איזה יוסף חייב לו: ומקשי' אי הכי כיון דמירירי במשולשין אם כן אמאי קתני נמצא לאחד בין שטרותיו כו' שטרות שניהן פרועין ואמאי שניהן פרועין וכיון דמשולשין ששם זקנם אינם שוה וניחזי תברא שכתב יוסף בן שמעון בן לוי בשמא דמאן יוסף כתב. כיון דניכרין בשם זקנם ואידך דלא כתב תברא על שמיה ליפרע משטריה: אמר רב אושעיא במשולשין בשטר להכי מצי מפיק. ואין משולשין בשובר להכי שניהן פרועין דלא ידעי תברא דמאן כתב: אביי אמר כו'. לעיל מהדר אמאי לעיל טעמא דנמצא הא לא נמצא מצי מפיק והא אנן תנן כו'. וקא מתרץ אביי דוקיא דמתניתין באידך גיסא דלא קשיא מידי והכי קאמר מתני' נמצא לאחד בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון שיש לו עלי פרוע הוא ואת לאידך יוסף שטרא נמי עלי' השטרות שניהן פרועין והשתא דייק טעמא דנמצא משום הכי לא מצי מפיק הא לא נמצא מצי מפיק יוסף בן שמעון מיניה היינו כדדייקי' ברישא הא הן על אחרים יכולין להוציא אבל אחרים אין יכולין להוציא עליהן והשתא ליכא למפרך והאנן תנן ולא אחר כו': יכתבו דורות. רבנו או יחמשו עד שלא יהו שוין: **פים'** נמצא לאחד. לוה: שם שנים. שטרות כיון דהוא אמר לבנו שטר א' פרוע ולא שנים מכלל דזה לוה

חסורי מחסרא והכי קתני. פירש ר"ת בכתב ידו חסורי מחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב הכי פירושו והכי הלכתא לא יתבע מן הערב תחלה אע"פ שאין לו נכסים (ה) ללוה דהיינו קרקעות אלא יתבע מן הלוה תחלה ואם הוא רחוק ימתין לו או ילך לשם לתבעו ולכופו דלא מחתינן לנכסי דערב (ו) דלמא אי איתיה הכא ללוה הוה יהיב ליה מטלטלי למלוה ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה תחלה כו' ולא יצטרך להמתין ולחזור אחר הלוה דמשום דלמא פרע ליה מטלטלין לא מטרחינן ליה למלוה כיון דאתני וכגון שאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות כדמסיק ואזיל בד"ף כו' אבל יש נכסים ללוה דהיינו קרקעות יתבע הלוה תחלה ויכופנו ולא נטריח את הערב כיון דאיגלאי מילתא שיכול להפרע מן הלוה אבל כשאין נכסים ללוה ואתני ממי שארצה אפרע מספיקא לא מטרחינן לחזור ולהמתין ללוה אלא יפרע מן הערב כדפרישית וקבלן אף על פי שיש נכסים כו' וחמש מדות בערבות ג' המלוה על ידי ערב ולא אתני ממי שארצה אפרע מובע הלוה תחלה בב"ד בין שיש לו ובין שאין לו נכסים ללוה ואם לא יוכל לכופו ללוה ולא ליית דינא נכנס לגיתו של ערב ב' אם התנה ממי שארצה אפרע ואין לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות נפרע מן הערב תחלה פי' אם ירצה לדון עם הערב תחלה ואם ירצה יתבע מן הלוה תחלה כדאמרינן אם אמר ממי שארצה אפרע יפרע מן הערב ש"מ בדרגון המלוה תניא מילתא ג' ואם יש לו נכסים ללוה אפילו אתני נפרע מן הלוה תחלה ד' וקבלן דהיינו תן לו ואני נותן לך בין יש לו נכסים ללוה בין אין לו נפרע מן הערב תחלה ה' נושא ונותן ביד יפרע מן הערב ולא מן הלוה שאין למלוה על הלוה כלום ואם לא מצא שום (ז) להפרע מן הערב חוזר על הלוה מדר' נתן דקיימא לן כוותיה אפילו בבעל חוב דעלמא וכולהו ערבין בעי קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות וקבלן דהיינו תן לו ואני אתן לך לי' נמי שאינו מזכיר לשון הלואה (ח) אלא לשון פרעון דקאמר (ט) ייט"י דורמי ולא קאמר (י) ייט"י דיברא"י דהלכתא כרבא ולא לימא ואני קבלן וקונין בכליו של קונה וכגון דנקיט ביה שלא על שלא דבליר מהכי לא מהני אם אינו כלי ואין חילוק בין עור לשק כדאמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף ז.) כיון דנקט ביה שלא על שלא לשון רבינו תם ואם היה כתוב בשטר שנעשה פלוני בן פלוני קבלן אומר ר"י דהוי קבלן דאע"ג דלא כתב בו תן לו ואני נותן לך שלא פירש היאך אמר מכל מקום קבלן קאמר דהוי מקמי דעתא דרבים יגדר שאין לו הפרה שלא יוכל להחזירה דחיישינן שמא דעתו להחזיר את אשתו ולאכול כתובתה לאחר שנתקבלה כתובתה מן הערב וקנוניא בעלמא הוא דבעבדי בעל ואשתו על נכסיו של ערב: **גמ' מאי טעמא.** לא יפרע מן הערב דקסלקא דעתך השתא לא יפרע כלל קאמר מתני' דלא מהני ערבות אלא להכי שאם מת לוה או ברח אז יפרע מן הערב אך אם הלוה בפניו בשעה שתובע מלוה את חובו כיון שהעמידו ערב ללוה בפניו פטור: **גברא אשלמת לי.** הפקדתני הלוה על מנת שאם ימות או יברח שאפרע ממוני והרי אני מחזירו לך ותתבענו בדין ואני פטור: **מתקיף לה רב נחמן האי דינא.** דמתניתין שלא יפרע הערב כלום דינא דפרסאי הוא וקס"ד השתא דהכי קאמר שמנהג פרסיים לדון כן דאמר ליה גברא אשלמת לך: **כאן ערבא אזלי.** אף כשיש נכסים ללוה: **דלא יהבי טעמא למילתייהו.** שגם זה דבר שאינו הגון הוא לומר שלא יפרע מן הערב כלל א"כ מאי אהני ערבות אלא ודאי להכי נכנס בערבות שאם אין נכסים ללוה שישלם לו ערב תחתיו את הממון: **לא יתבע ערב תחלה.** דלא נעשה ערב אלא על מנת אם ימות הלוה או ימאן לבא לדין או שיתייבוהו בית דין ולא יהיה לו מה לפרוע אז יפרע מן הערב: **ואם אמר לו על מנת כו' יתבע מן הערב תחלה.** וכגון שאין נכסים ללוה דהכי מפרשי לה מתני' לקמן: **מנין לערב שמשתעבד.** באמירה בעלמא אלא קנין: **קבלנות.** לקמן [קעד.] מפרש תן לו ואני קבלן ובאמירה בעלמא הוי קבלן והכי מוכח לקמן בשמעתין [שם] אבל אם נשא ונתן ביד אמרינן לקמן [שם] דאין למלוה על הלוה כלום: **תנה אותו על ידי.** כלומר כאילו (ג) מקבלו בידי אחזירנו לך: **לקח בגדו.** למלוה קאמר קרא קח בגדו של ערב כי ערב בשביל איש זר דהיינו אמירה בעלמא דלא כתיב הכא קבלנות: **בני אם ערבת לרעך.** ממון או נוקשת באמרי פיך שחרפתו וגדפתו עשה זאת אפוא בני והצל משני דברים הללו על כי באת בכף רעך דהיינו ממון שיש לו עליך לך התרפס התר לו פיסת ידך ותן לו מעותיו ורהב רעך על שחרפתו הרבה עליו ריעים ובקש מחילה: **רבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא.** והיינו אסמכתא אם לא יפרע לך אני אשלם לך וכל דאי הוי אסמכתא סומך ובוטח בלבו שהלוה יפרענו ואילו היה יודע שלא יפרע הלוה לא היה נכנס בערבות: **דאסמכתא לא קניא.** דפסיקנא הלכה כרבי יהודה: **גמר** (ד) **ומשתעבד.** בלב שלם ושליחותא דערב קא עביד מלוה כאילו הוא עצמו הלוה: **לא שנו.** אפי' דאמר על מנת כו': **אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן.** אם ירצה המלוה: רבן

ואם אמר לו על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב וכן היה (ו) רבן שמעון בן גמליאל אומר [ב] הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשו קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו: **גמ'** מאי טעמא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו גברא אשלימת לי גברא אשלימי לך מתקיף לה רב נחמן האי דינא דפרסאי אדרבה בתר ערבא אזלי אלא בי דינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו אלא אמר רב נחמן מאי לא יפרע מן הערב [ג] לא יתבע ערב תחלה תניא נמי הכי [ג] המלוה את חבירו על ידי ערב לא יתבע ערב תחלה ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יתבע ערב תחלה א"ר הונא מנין לערב דמשתעבד דכתיב [1] אנכי אערבנו מידי תבקשנו מתקיף לה רב חסדא הא קבלנות היא דכתיב [2] תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אלא [ד] אמר רבי יצחק מהכא [3] לקח בגדו כי ערב זר ובעד נכריה חבלהו ואומר [4] בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך [ה] אם ממון יש לו בידך התר לו פיסת יד ואם לאו הרבה עליו ריעים אמר אמימר ערב דמשתעבד מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי [ו] לרבי יוסי דאמר [ז] אסמכתא קניא ערב משתעבד לר' יהודה דאמר אסמכתא לא קניא ערב לא משתעבד אמר ליה רב אשי לאמימר [ח] הא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד אלא אמר רב אשי בההוא הנאה דקא מהימן ליה [ט] גמר ומשתעבד נפשיה: ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה כו': אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [י] לא שנו אלא שאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב והא מדקתני סיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה [כ] לא יפרע מן הערב מכלל דתנא קמא סבר לא שנא הכי ולא שנא הכי חסורי מחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב במה דברים אמורים בשאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב [ו] וקבלן אף על פי שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן

מקמי

ואם אמר לו על מנת כו'. בגמרא אמרינן חסורי מיחסרא והכי קתני כו' ומפרש לה: **כין כך וכין כך לא יפרע מן הערב.** תחלה: **הערב לאשה בכתובתה.** ואין לבעל נכסים והיה בעלה מגרשה ולריך הערב לפרעה כתובתה מכיסו: **ידירנה.** הבעל הנאה על

רבינו גרשום

הערב לאשה בכתובתה בשביל בעלה והיה בעלה מגרשה. ואין לבעל נכסים לפרוע כתובתה ידירנה הנייה. שלא יחזירנה לעולם ויפרע לה הערב כתובתה שאם אינו מדירה איכא למימר קנוניא עשו ביניהן על נכסיו של זה הערב ושוב כשיפרע לו הערב כתובתה יחזיר לו זה את אשתו ויאכל נכסיו של ערב: מאי טעמא. לא אפקת מן הערב: דאמר לו ערב גברא אשלימת לי. כלומר לזה הפקדת בידי שאהיה ערב שלא יברח וגברא אשלימי לך אותו אדם עצמו אני אחזירו לך ושוב אינו נזקק לך: האי דינא דפרסאי הוא. דדיינו בניותא שאין יורדין לעיקר הדין אלא פוטרין לאלתר הנתבע כמו שנראה להם לפי שעה: אדרבה פרסאי בתר ערבא אזיל (ו) דבר תימה הוא היאך יכול ערב לסלק עצמו ולומר לו גברא אשלמת לי וכו' והלא יכול לומר לו המלוה אי לא את לא הוה נפקי זוזאי מתחת ידאי. ואלא מאי לא יפרע מן הערב תחלה אלא ללוה יתבע תחילה ואם אין (יפרע) נכסים ללוה יפרע מן הערב: תניא נמי הכי. כדאוקימנא דהאי לא יפרע לא יתבע הוא: לקח בגדו כי ערב זר. אלמא דמשתעבדי (ז) ולמה קרא נמי דכתיב ערבת לזר כפיך וגו' לך התרפס ורהב רעיך או תפרע לו או הרבה עליו רעים לפייסו שיתן לך זמן עד שתפרע לו על יד על יד: ולר' יוסי דאמר אסמכתא קניא ערב משתעבד. דערבות נמי אי הוו כמו אסמכתא שהוא דאי כלומר דאי לא פרע לך לוה פרעי לך אנא וגמר ומשעבד נפשיה בלב שלם: לא שנו. דהיכא דאמר על מנת שאפרע ממי שארצה שיפרע מן הערב אלא בשאין נכסים ללוה: מכלל דתנא קמא סבר לא שנא יש לו לא שנא אין לו. יגבה מן הערב וקשיא לר' יוחנן: ואמר לך חסורי מחסרא והכי קתני כו'. והא דקא דייקת מכלל דתנא קמא סבר לא שנא הכי ולא שנא הכי דיפרע מן הערב בקבלן קאמר. דקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה הפרעון מן הקבלן: ורשב"ג סבר אחד זה ואחד זה אחד ערב ואחד קבלן ביש נכסים ללוה לא יפרע מהם:

תורה אור השלם

1 אָנֹכִי אֲעָרְבֶנּוּ מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנּוּ אִם לֹא הֲבִיאֹתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לְךָ כָּל הַיָּמִים:
בראשית מג ט

2 וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל אָבִיו לֵאמֹר אֶת שְׁנֵי בָנַי תָּמִית אִם לֹא אֲבִיאֶנּוּ אֵלֶיךָ תְּנָה אֹתוֹ עַל יָדִי וַאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ:
בראשית מב לז

3 לֶקַח בִּגְדוֹ כִּי עָרַב זָר וּבַעֲד נָכְרִיָּה חָבְלֻהוּ:
משלי כ טז

4 בְּנִי אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ: נוֹקַשְׁתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ: עֲשֵׂה זֹאת אָפוֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל כִּי בָאתָ בְכַף רֵעֶךָ לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ:
משלי ו א-ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' לר' יוסי דאמר דאסמכתא. ר"ב ע"ל דף קפח ע"א: (ב) שם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב מכלל דמ"ק: (ג) רשב"ם ד"ה תנה אותו כו' כאילו קבלתיו בידי: (ד) ד"ה גמר ומשעבד נפשיה כלב שלם: (ה) תוס' ד"ה תקוני וכו' אע"פ שאין לו נכסים ידורעים ללוה: (ו) בא"ד לנכסי דערב דדלמא אי הוה איתיה ללוה הכא הוה יהיב וכו' שאלה אינו צריך להמתין ולחזור: (ז) בא"ד לא מצא שום דבר להפרע וכו' בבעל חוב דעלמא דכ"ש הכא וכולהו ערבין בעו קנין וכו' וקבלן היינו תן לו וכו' אי נמי אינו מזכיר:

מוסף רש"י

קנוניא. ערמה (ערכין כג.). לא יתבע ערב תחלה. עד שיתבע מן הלוה ולא יהא לו מה לפרוע (בכורות מח.) אין נכון להטריח את הערב תנס דלמא מפלי ליה לוה (לקמן קעד.). תקעת לזר כפיך. בשביל זר לערבו בממון או אם נוקשת באמרי פיך, שהקנטתו בדברים, עשה זאת והנצל בזאת בכף רעך על עסקי ממון, לך התרפס יד ופרע לו, ועל מוקש אמרי פיך אם הקנטתו רהב רעך, הרבה רעים לנקש הימנו מחילה, רעיך בתרא דקרא מלא כתיב, לשון רבים (יומא פז.) אי: עשה זאת והנצל התרפס יד אם עדבת, ואם לא ערבת אלא נוקשת בזאותת דברים, רהב רעיך, הרבה עליו רעים

ג) נראה דמסקר כאן ולריך לגיין על הגמ' אלא כי דינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו. דבר תימה הוא וכו'. ד) אולי ל"ל ולמד מהך קרא נמי וכו'.

התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן יתנם ולא יוכל לקיים, לא קניא. ואינו נתפס בתנאו ולא יפטיר בכך, ודיני אסמכתא מפורשין בב"מ בפ' ליחזו נשך וכפ' המקבל (לעיל קסח.).

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה. אחד ערב ואחד קבלן לא יפרע אלא מן הלוה: במשנתנו. ולא בברייתא: **חוץ מערב.** משנה זו אלא יפרע מן הקבלן ואע"פ שיש נכסים ללוה כרבנן: **ולידן.** כמי שאחזו במסכת גיטין [עד.] שני משניות של ראיה (א) זו כל זמן שמביא ראיה כו' בראשונה הלכה כמותו באחרונה אין הלכה כמותו: **כולן לשון ערבות הן.** דהא לשון הלוואה קאמר הלווהו הוא יהיה לוה ואני פורע אם לא יפרע לך: **הן לו.** מסור הממון בידו ואני אפרענו לך אין כאן לשון הלוואה אלא שליחותיה דהאי דקאמר תן לו עבדיך מלוה: **לשון ערבות ערבות.** לא שנא קאמר הלווהו וא"ש קאמר תן לו: **ורב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן.** ואפי' תן לו ואני ערב אפי' הלווהו ואני פורע הלווהו ואני חייב הלווהו ואני נותן לך: **בר מהלווהו ואני ערב.** דכיון דנקט לשון הלוואה ולשון ערבות אז מוציא מכלל קבלנות: **ורבא אמר כולן לשון ערבות הן.** אפילו הלווהו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב דמשמע אני אפרע בשבילו אם לא יפרע הוא: **בר מתן לו ואני נותן לך.** וכ"ש תן לו ואני קבלן. וקיימא לן כרבא דהוא בתרא. ודוקא תן לו ואני נותן דשייכה לשון מתנה (ב) משמע קבלנות שבאותו לשון שליחו למסור לזה קבל עליו לפרעו דמשמע כאילו קבל הוא עצמו מיד המלוה. בערבות לא יפרע מן הערב תחלה אלא מן הלוה ובקבלנות מאיזה שירצה יפרע כרבנן דמתניתין אבל אם נשא ונתן ביד אין למלוה על הלוה כלום: **אינון ערבין ביה.** כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט החוצה: **וקיימא לן לא יתבע מן הערב תחלה.** אין נכון להטריח את הערב חנם דלמא מפלי ליה לוה והוא הדין לנכסי דאינם למה נזקוק בנכסיו להוריד בהן את המלוה חנם שמא יסלקנו לוה במעות ולא יטרח לירד בנכסיו: **הוא ערבא דיתמי.** אבשיכה לוה בחייו וזה נעשה ערב למלוה בשבילו ולאחר מותו פרע הערב תחלה מקמי דנתבעיהו ליתמי כלומר משלו פרע ולא משל יתומים שלא הספיק לתבעם ועתה חוזר עליהם ותובעם: **פריעת בע"ח מלוה.** הערב עתה נעשה בע"ח ומלוה על פה הוא ומלוה לפרעו ואם יתומים פחותים מי"ג (ג) דלאו בני מיעבד מלוה נינהו וכי גדלי ליפתעי דינא בהדייהו כדאמר בחזקת הבתים (לעיל נג.) גבי עובדא (ד) דרבה בר שרשום: **רב הונא בריה דרב יהושע אמר.** לעולם יתמי בני מיעבד מלוה נינהו כדאמר בערכין בפרק שור היתומים (דף כב.) יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שיבקייהו אלא היינו טעמא דלא גובה ערב מיתמי עד דגדלי וידעו לטעון ולחזור אחר דינם דאיכא למימר אימור צרורי אתפסיה אבשיכה למלוה בחייו לפטור את הערב והלכך (ה) על מלוה על פה איכא למיחש דלמא פרעיה אבוהון בחייו ואע"ג דקיי"ל לקמן בפירקין [קטו.] מלוה על פה גובה מן היורשין הני מילי כגון דשמתוהו ומית בשמתיה אי נמי כשחייב מודה. ופסקינן לקמן [ע"ב] הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דלא חיישינן למימר יתמי לאו בני מיעבד מלוה נינהו אלא בכל חוב שאנו יודעין שלא פרעו אביהן בחייו או שאין אנו יודעין אלא שאמר אביהן תנו נותנין כדפסקינן בערכין [כב:] ואין ממתינין עד דגדלי כדשלחו מתם דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע [ע"ב]. ורבא נמי דפסק בערכין (שם:) הלכתא דאין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהן ואם אמר תנו נותנין נראה בעיני דלא פליג אדרב הונא (ו) כיון דחייב מודה כמאן דאמר תנו דמי ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי רב הונא איירי בחייב מודה אף על גב דלא אמר תנו ורבא איירי באומר תנו אף על גב דאין חייב מודה וכל הני גזייתן ממקרקעי דיתמי. ונראה בעיני דבזמן הזה לריכא מקרקעי כל כך אע"ג דקיי"ל [כתובות נב.] מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח בזמן הזה דינם לגבות ממטלטלי דשבח להון אבוהון כמו שתקנו הגאונים בכתובה אשה דפסקינן הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי ואפילו הכי נהגו לגבות ממטלטלי ומביא אני ראיה מההוא דכתובות (דף סז.) דאמרינן דמחוזא דאשה גובה כתובתה מהם משום דאסמכתייהו עלייהו והוא הדין לבעל חוב דגבי מטלטלי דיתמי היכא דידוע לנו שאביהן היה חייב לזה וכן הלכה למעשה דהא אמרינן לקמן [קטו.] מלוה על פה גובה מן היתומים הכי שלא תגעול דלת בפני לוין ואי ממטלטלי דשבח להון אבוהון לא גובה אין לך נעילת דלת גדול מזה דהא לא שכיחי לן מקרקעי: מאי

מקמי דלודעינהו ליתמי בו'. מיהר לפרוע ולא הודיעם אם ילנו לפרוע לו כלום שאם היה מודיעם שמא היו פורעין (א) מיהו אם לא היו רוצים לפרוע נפרע מן הערב דהיינו אין לו נכסים ללוה דודאי אם אין לו נכסים (ב) (שאין) יכול הערב לדחותו עד אחר שישכיר עצמו ויקנה נכסים מה לי אם ידחה אותו עד שיגדלו היתומים מה לי אם ידחה אותו עד שישכיר עצמו: (ג) **ואם** כתב בו התקבלתי. שכתב בעל חוב כן גובה בשלמא לרב הונא משכחת לה בשחייב מודה דליכא למיחש לצרורי אלא לרב פפא היכי משכחת לה ודאי אי בשחייב מודה אפי' לא כתב התקבלתי ויש לדחות דכי לא כתב התקבלתי להכי לא גבי מיתומים דחיישי' שמא לא גבה המלוה ממנו ומשני שאני התם דלהכי כתב ליה התקבלתי דליהוי כחיה אליס וליהוי כמלוה בשטר וכן גרס רבינו חננאל משכחת לה בשחייב מודה ומפרש כדפרישית דאליס משום דהוי (ד) בשטרא וקשיא לן דבערכין פ' שוס היתומים (דף כב: ושם) מוכח דאיירי רב הונא ורב פפא במלוה בשטר דפריך התם שוס היתומים ל' יום בשלמא לרב הונא מוקי לה בשחייב מודה אלא לרב פפא במאי מוקי לה אמר לך רב פפא איבעית אימא בכתובת אשה משום חינא אבל בבעל חוב בשטר לא מצי מוקי לה אלא מיירי ודאי אפילו בשטר ועוד קשיא כיון דמוקי מילתיה במלוה על פה א"כ אפילו בני מיעבד מלוה ניהו נמי אין לגבות מהן דטוענין ליורש שפרע שהאב היה נאמן לומר פרעתי ואפילו גדולים ניהו פטורין מהאי טעמא ועוד מאי משני דלהכי כתב ליה התקבלתי דהוי כמלוה בשטר מה יש לו לכתיבת המלוה להועיל לערב לגבות מיתמי מאחר שהלוה לא כתב כלום והיה נראה לפרש דאם כתב בו התקבלתי גובה היינו אם כתב בשטר התקבלתי מן הערב שכך כתב הלוה גם לערב בתוך השטר ליפות כמו לדוחקו ולפטרו לגמרי חוזו למלוה אף אם לא יתבענו המלוה עדיין גובה בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע ניחא דאיהו חייש לצרורי והכא ליכא למיחש לצרורי דכיון שכתב גם לערב התקבלתי ועשאו כמלוה לתבעו מעצמו אין רגיל להתפיס צרורי למלוה אבל בריש אם לא גובה משום דחייש לצרורי דלמא אתפסיה למלוה ואע"פ שיש ערב זה אין לחוש בכתב לו התקבלתי דלמא אתפסיה צרורי לערב שאין רגילות להתפיס ליה צרורי כדאמרינן לקמן דבעובד כוכבים ליכא למיחש לצרורי אלמא אין מתפיס לערב דאם כן ניחוש שמא התפיס לערב ואפילו למאן דפריך אדרבה כו' (ו) אי לאו דאתפיס צרורי לערב לא הוה מקבל לערב כדפי' בקונטרס הכא מיהא לא מתפיס לא למלוה ולא לערב אלא לרב פפא קשיא הא לאו בני מיעבד מלוה ניהו שאני התם דלהכי כתב לו התקבלתי שיהא לו כח לגבות מן היתומים ושעבד

כלום אבל אי היה בשטר היו מחויבין לפרוע; ורב הונא בריה דרב יהושע. אמר להכי לא פרעי יתמי כלום לערב דאימור אביהן קמי דמת שמא אתפסיה צרורי למלוה כשיעור

מסורת הש"ס

(א) ב"ק סט. כתובות עז. סנהדרין נא.: גיטין נח. עה. [ב"מ לח: בכורות כד.], (ב) [ל"ל אתן], (ג) רש"ל, (ד) [בכורות מח.], (ה) [לעיל קעג.], (ו) [כתובות פו. ערכין כב.], (ז) [ל"ל דרבא], (ח) [ל"ל כלן], (ט) רש"ל מ"ז [וע' רש"ש], (י) שיך לע"ב,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולאיה וכו' של ראיה כל זמן כל"ל ומיכא זו ממקן: (ב) ד"ה כו מתן וכו' ומשמע קבלנות: (ג) ד"ה פריעת וכו' מי"ג לאו כל"ל ואות ד' נמקן: (ד) ד"ה רב הונא כו' דכיון לחייב מודה וכו' וכל הני גביות היינו מקרקעי וכו' דנזמן הזה כיון לליכא: (ה) תוס' ד"ה ואם וכו' דסוי בשטרא וקשיא: (ו) בא"ד למאן דפריך אדרבה כו' וכדפי' בקונטרס דאי לאו דאתפיס לרי לערב לא הוה מקבל ליה בערבות הכא מיהא כל"ל:

מוסף רש"י

לא יפרע מן הערב. תחלה עד שיתבע את הלוה לדין ויתייאשוהו ב"ד ואם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב (לעיל קעג.). **לא יתבע ערב תחלה.** עד שיתבע מן הלוה ולא יהא לו מה לפרוע (בכורות מח.). **פריעת בעל חוב מצוה.** מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו, דכתיב הן לדק, שיהא הן אלך לדק ולאו אלך לדק (כתובות פו. ע"פ ב"מ מט.). **ויתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו.** לקטנים הן, אלא ימתין עד שיגדילו (ערכין כב.). **אימור צרורי אתפסיה.** אביהם נתן לבעל חובו מעות או כסף וחבב במסכון בשעת מיתה ולא הספיק ליטול את השטר מידו (שם).

מוסף תוספות

א. עיין בתוספות, ולכאורה משמע מתוס' דלא בהתוספות.

עין משפט נר מצוה

קלב א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ה ועי' בהסגות ובמ"מ סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף יח יח:

קלג ב ג מיי' שם פכ"ו הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף יט:

קלד ד ה מיי' שם הל' ו ועיין בהסגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קל סעיף ו:

רבינו גרשום

חוץ מערב. הא דקאמר במתני' דבין כך ובין כך לא יפרע מן הערב: צידן. במס' גיטין מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתביא אצטליתי ואבד אצטליתו אינו גט: רשב"ג אמר נותן דמיה והרי הוא [גט] ולית הלכתא כוותיה: וראיה אחרונה. במס' סנהדרין אמר רשב"ג מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים ולא היה יודע שיש לו ראיה והביא לו ראיה כו': כולן לשון ערבות הן. כיון שאמר לו בלשון הלוואה: כולן לשון קבלנות הן. כיון שאמר לו בלשון נתינה דנתינה היינו קבלנות כדאמר' לעיל תנה אותו על ידי דהיינו קבלנות: איבעיא להו הלוהו ואני קבלן. וכן כי אמר ליה תן לו ואני ערב מאי מי אזלינן בתר תן לו דהיינו קבלנות או בתר ואני ערב דהיינו ערבות: אמר רב יצחק. תפוס לשון אחרון להיכא דאמר ליה לבסוף ואני ערב היינו לשון ערבות ולהיכא דאמר לבסוף ואני קבלן היינו לשון קבלנות אע"ג דאמר מעיקרא הלוהו: בר מתן לו. דהיינו תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אלוך היינו קבלנות גמורה: ולא היא לא מפטר לוה מינית דמלוה עד שישא מיד המלוה ליתן ללוה דהשתא לא קיבל הלוה מיד מלוה כלום להכי אין לו עליו כלום אלא הקבלן אפי' יש נכסים ללוה: מאן היה לסלוקיה ההוא דיינא אלא רב חנן בר אבא. דקסבר נכסותי דברנש אינון ערבין ליה ולא היה לו ליפרע מן הנכסים דהיינו הערב עד שיתבע מן הלוה תחלה דשמא אילו תובע הוה היה פורעו ממקום אחר: ההוא ערבא דיתמי. שהיה א' ערב של אביהן במלוה שעל פה ומת האב והיה הערב ליתומין פורע החוב למלוה מנכסיו של עצמו מקמי דלודעינהו ליתמי והיה רוצה הערב לגבות מן היתומין מה שפרע למלוה: רב פפא אמר פריעת בעל חוב. למלוה במלוה שבעל פה ואין בה קנין לא חיוב הוא לפורעו כיון דאין לו שטר ולא עדות וקנין אלא מצוה היא שיפרע לו הודאת מלוה על פה ואילו היה הלוה קיים ולא היה רוצה לקיים מצוה זו היו בית דין חובטין אותו עד שיאמר רוצה אני ויפרע והשתא שמת ובניו יתומין קטנים הן יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו עד דגדלי והלכך לית עלייהו לפרוע לא למלוה ולא לערב כלום ולא פריעי ליה להאי ערב

מאי

ושעבד נכסיו לזה ויש לו כח לזה מיהו קשה לר"י מן התוספתא דקתני ואם כתב בו בע"מ ולשון בו משמע כפירוש ר"מ ויש לפרש קצת לפירוש ר"י כי הלוה מכל מקום כתב לו כך אבל הבעל חוב לוה לכתוב לו כדי שיהא הערב קבלן גמור והא דאמר מצוה על היתומין לפרוע חובת אביהן פירש ר"י דהיינו במלוה על פה ובמקום שלא נשארו קרקעות מאביהן כי אם מטלטלין ולא כייפינן ליתמי עבור כן אפי' היו גדולים כדמוכח פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף לא.): גבי קטינא (ו) דאביי דמדקטריף בעל חוב אלמא גדולים היו והא דפסקינן לקמן מצוה על פה גובה מן היורשים היינו במקרקעי דומיא דאינו גובה מן הלקוחות: **אטו כל דמגרש בו'.** (א) שמא יפרע בלא ב"ד ובלא הדרה: **בר מערב דכתובה.** דאף על גב דאית ליה לא משתעבד ומילתיה דרשב"ג מיירי באבא לגבי ברא דמשעבד נפשיה (ו) (הג"ה. ותימה למורי אמאי לא פריך מתניתין): **שביב** מרע שאמר מנה לפלוני בידי בו'. קשה לר"י הא דבעי פ' מי שמת (לעיל דף קמח.): שביב מרע שהקדיש כל נכסיו מהו (ב) תפשוט מהכא דאם עמד אינו חוזר דאי חוזר חוזר (נמי) [כמו] במתנתו וא"כ פשיטא דנאמן ומאי קנויא שייך והלא היה יכול לחזור בו מיד ונראה לר"י דמיירי בשביב מרע שהקדיש כשהיה בריא את נכסיו ואמר השתא נמי מנה לפלוני בידי נאמן (ג) והאי דנקט שביב מרע משום דדוקא השתא מהימן דלאמרינן בפרק שום היתומים (ערכין דף כג.) (ובפ' שבועת הדיינים (שבועות דף מב:) דאין אדם חוטא ולא לו אבל בבריא ודאי חיישינן:

אדם עשוי שלא להשביע את בניו. והיינו בשלא תבעוהו ואומר מעצמו אבל תבעוהו והודה חייב דלאמר לקמן בשמעתין דטעמא דלהשביע את בניו לא שייך התם ומשטה אני בך נמי לא טעינן (ד) אף על גב דבריא אי לא טעין טעינן ליה (ד) דאין אדם משטה בשעת מיתה דלאמרינן בסמוך והא דאדם עשוי כו' אמר רבי דמשמע אפי' לא טעין טעינן ליה דאמר בזה בורר (סנהדרין דף כט: ושם) ההוא דקרו ליה קב רשו אמר מאן מסיק בי אגא פלניא ופלניא תבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן אמר אדם עשוי כו' משמע דרב נחמן הוה טעין ליה הכי: ורב

מאי בינייהו איכא בינייהו (א) כשחייב מודה אי נמי (ב) דשמתהו ומת בשמתיה (ג) שלחו מתם שמתוהו ומת בשמתיה (ג) הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע מיתיבי (ד) ערב שהיה שטר חוב יוצא מתחת ידו אינו גובה (ה) ואם כתוב בו התקבלתי ממך גובה בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע משכחת לה כשחייב מודה אלא לרב פפא קשיא שאני התם (ו) להכי טרח וכתב ליה התקבלתי (ז) והוא ערבא דעובד כוכבים דפרעיה לעובד כוכבים מקמי דלתבעינהו ליתמי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא אפילו למ"ד חיישינן לצררי ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים כיון דבתר ערבא אזיל לא חיישינן לצררי א"ל אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לצררי הני מילי ישראל (ז) אבל עובדי כוכבים כיון דדינייהו בתר ערבא אזלי אי לאו דאתפסיה צררי מעיקרא לא הוה מקבל ליה: וכן היה רשב"ג אומר הערב לאשה בכתובתה [וכו']: (ח) משה בר עצרי ערבא דכתובתה דכלתיה הוה רב הונא בריה צורבא מדרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דניזיל דנסביה עצה לרב הונא דנגרשה לדביתהו ותיזיל ותגבי כתובה מאבוה והדר נהדרה א"ל רבא והא ידירנה הנאה תנן א"ל אביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש לסוף איגלאי מילתא דכהן הוא אמר אביי היינו (ט) דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא ומי אמר אביי הכי והא (ז) אמר אביי (ח) איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסי' כרשב"ג (ט) בנו שאני וצורבא מרבנן שאני והא ערב הוא (ט) [וקיימא לן] ערב דכתובה (ו) לא משתעבד (ב) קבלן הוה הניחא למ"ד קבלן דכתובה אע"ג דלית ליה נכסי לבעל משתעבד שפיר אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא מיהוי הוה ליה ואישתדוך ואיבעית אימא (ל) אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה דאיתמר (י) ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי מר סבר אי אית ליה נכסי

מאי בינייהו. כיון דבין למר ובין למר אין הערב גובה עכשיו מיתמי: **כשחייב מודה.** בשעת מיתתו דליכא למיחש לצררי לרב הונא גבי מיתמי לרב פפא לא גבי עד דגדלי: **דשמתהו ומת בשמתיה.** שלא לפרוע בחייו: **שלחו מתם.** היכא דשמתוהו ומת בשמתיה הדבר ידוע שלא פרעו וכמי שחייב מודה דמי: **הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע.** דגבי מיתמי ולא אמרינן יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו. הלכתא גרסי' ולא גרסי' והלכתא: **היולא מתחת ידי ערב.** ותובע את היתומים ואמר פרעתי חוב של אביכם והשטר מוכיח שהרי החזירו לי המלוה: **אינו גובה.** עד דגדלי יתמי ומשתעי דינא בהדייהו ואז ישבע ויפרע מהם כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים: **ואם כתב בו.** המלוה התקבלתי ממך מן הערב: **דלהכי כתב ליה התקבלתי.** דהוי ערב מוחזק בשטר שיש לו עליהם ולא חשיבא מצוה על פה ובמצוה בשטר מודה רב פפא דגבינן מיתמי דלא אמרינן הכא מצוה אלא חוב ומוטלת עליהם לפרוע בעל כרחם: **אפילו למ"ד חיישינן לצררי ה"מ.** במצוה שהוא ישראל שדינו של זה לפרוע למצוה שהרי המצוה לא יתבענו לערב תחלה: **אבל.** היכא דהוי המצוה עובד כוכבים אין הלוה מתפיסו לעובד כוכבים צררי דהא ידע ישראל דעובד כוכבים הדר תו וגובה זמנא אחריתי מן הערב: **מעיקרא.** כשנעשה היהודי ערב לעובד כוכבים אי לאו צררי אתפסיה לערב לא הוה מקבל ליה ליכנס בערבות שהרי זה יודע בודאי שהעובד כוכבים יחזור עליו ולא על הלוה והלכך לא גבינן מיתמי עד דגדלי: **עצרי.** כהן הוה ואי מגרש תו לא מצי מהדר לה: **והאמר אביי.** בפ' יש נוחלין (ו): **איזהו רשע ערום.** (ג) המתעבר על ריב לא לו ומבטל מחשבת הנותן שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני ובראוהו לא היה ראשון מוכר לאחרים להפסיד אחריך ערום דמכל מקום מצליח הוא ומה שעשה עשוי שהנותן לא מיחה בשעת המתנה כרשב"ג דאמר אם קדם ראשון ומכר מה שעשה עשוי כי אין לאחריך אלא מה שישייר ראשון והרי לא שייר לו כלום: (ד) **והא קיימא לן.** לקמן בשמעתין: **מאי איכא למימר.** דהא לא הוו ליה נכסי לרב הונא ולא נשתעבד אביו: **אי בעיתי אימא** (ה) **הוו.** לרב הונא בשעה שנעשה אביו ערב וגמר ומקנה ממון שהיה סבור שלא יפסיד: **דברי הכל לא משתעבד.** דמדפרש טעמא לקמן מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה: **כי ליה נכסי לא משתעבד.** דלא גמר בלבו לשעבד נפשיה ואינו אלא פטומי מילי שיבא להפסיד. ואיכא למימר אמורא אי פליגי בהא מילתא ושמעתייהו (ו) לא איתפרשו בגמ': **בבולהו משתעבד.** אע"ג דלית ליה נכסי: **מצוה הוא דעבד.** המשדך בזיווגן אין דעתו לפרוע הערבות אבל מתכוין לזווגן

שע"י ערבות זו מתרצין ולא מידי חסרה לאשה דהא טב למיתב טן דו [קידושין מא.] ולטובתה נתכוין: **מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנויא על בניו.** להנחיל לאחרים ולהפסיד את בניו ואפ"ה אמרי רב ושמואל אם לא אמר תנו אין נותנין לאותו פלוני אע"ג דהולה שיש לו מנה משל פלוני בידו אלא מאי אית לך למימר אמאי אין נותנין לו דאדם עשוי שלא להשביע כו' נתכוין שלא יחזיקוהו כעשיר לא הוא ולא בניו: הכא

מאי ביניהו איכא בינייהו (א) כשחייב מודה אי נמי (ב) דשמתהו ומת בשמתיה (ג) שלחו מתם שמתוהו ומת בשמתיה (ג) הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע מיתיבי (ד) ערב שהיה שטר חוב יוצא מתחת ידו אינו גובה (ה) ואם כתוב בו התקבלתי ממך גובה בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע משכחת לה כשחייב מודה אלא לרב פפא קשיא שאני התם (ו) להכי טרח וכתב ליה התקבלתי (ז) והוא ערבא דעובד כוכבים דפרעיה לעובד כוכבים מקמי דלתבעינהו ליתמי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא אפילו למ"ד חיישינן לצררי ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים כיון דבתר ערבא אזיל לא חיישינן לצררי א"ל אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לצררי הני מילי ישראל (ז) אבל עובדי כוכבים כיון דדינייהו בתר ערבא אזלי אי לאו דאתפסיה צררי מעיקרא לא הוה מקבל ליה: וכן היה רשב"ג אומר הערב לאשה בכתובתה [וכו']: (ח) משה בר עצרי ערבא דכתובתה דכלתיה הוה רב הונא בריה צורבא מדרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דניזיל דנסביה עצה לרב הונא דנגרשה לדביתהו ותיזיל ותגבי כתובה מאבוה והדר נהדרה א"ל רבא והא ידירנה הנאה תנן א"ל אביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש לסוף איגלאי מילתא דכהן הוא אמר אביי היינו (ט) דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא ומי אמר אביי הכי והא (ז) אמר אביי (ח) איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסי' כרשב"ג (ט) בנו שאני וצורבא מרבנן שאני והא ערב הוא (ט) [וקיימא לן] ערב דכתובה (ו) לא משתעבד (ב) קבלן הוה הניחא למ"ד קבלן דכתובה אע"ג דלית ליה נכסי לבעל משתעבד שפיר אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא מיהוי הוה ליה ואישתדוך ואיבעית אימא (ל) אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה דאיתמר (י) ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי מר סבר אי אית ליה נכסי

ללוה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד ומר סבר בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד (ו) והלכתא (ג) (מ) ערב בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד (נ) בר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה לבעל לא משתעבד מאי טעמא מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה (ס) אמר רב הונא (ס) שביב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו (ע) שביב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אלמא (פ) אדם עשוי שלא להשביע את בניו הכא

ליה תקנה לגרשה דאי מגרש לה לא מצי לאהדורה: והיכי הוה אביי משיא עצה. למיעבד קנוניא והא אמר אביי כו': שאני הכא. דבנו היה רב הונא וליכא העברת ירושה דראמ' (לעיל דף קל) אם אמר על מי שראוי לירושה דבריו קיימים. ועוד משום צורבא מרבנן ודחיקא ליה מלתא שאני מאינש דעלמא: ואכתי מאי עצה הואי. והא ערב דכתובה לא משתעבד לפיערב כדאמר לקמן דמצוה עבד דזווגן (מאי) [ולאו מידי] חסרה: קבלן הוה. דמשתעבד: אלא למאן דאמר אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר. הא רב הונא לא הוה ליה נכסי כשנעשה אביו ערב בשבילו: אבא לגבי בריה. כשנעשה קבלן בשבילו משעבד נפשיה אע"ג דלית ליה נכסי לבן מפני חיבת הבן: מר סבר. איכא למאן דאמר אי אית ליה נכסי כו': מצוה עבד. כלומר דלא גמיר ושעבד נפשיה אלא האי דנעשה לו ערב משום מצוה נתכוון כדי שיזדווגו שניהם ולא מידי חסרה שלא נתנה לו כלום על ידו: נאמן. ונותנין מנה לפלוני: לא אמר תנו אין נותנין. אע"ג דאיכא למימר אין אדם עושה קנוניא על בנו דניחא ליה לבנו יותר מבאחר ואי לאו דהוה חייב לאחר מנה לא הוה אמר ואפי' [הכי] אם לא אמר תנו אין נותנין. ודאיכא למימר כי לא אמר תנו האי דאמר הכא מנה לאחר בידי להכי

רבינו גרשום

חובו ולא היה חייב כלום למלוה: מאי ביניהו. בין רב פפא ורב הונא מכדי בין למר ובין למר לא פרעי יתמי לערב: איכא בינייהו כשחייב מודה. שאביהן הודה בשעת מיתתו שעדיין לא פרע למלוה כלום למאן דאמר אימור צררי אתפסיה הכא לא אתפסי' ופרעי יתמי לערב מאי דפרע למלוה ולמאן דאמר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו אע"ג דהודה בשעת מית' דחייב לערב (ולמאן דאמר) לא יפרעו להערב דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ולא פרעי ליה לערב כלום: א"נ איכא בינייהו. דתבעיה מלוה ללוה קמי בית דין ושמתוהו דליפרע ליה ומת בשמתיה ולא פרע ליה למאן דאמר צררי אתפסיה הכא כיון דמת בשמתא לאו מידי אתפסה ומחייבי יתמי למיפרע לערב מה שפרע למלוה ולמאן דאמר פרעיה בעל חוב מצוה יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ולא פרעי ליה מידי: שלחו מתם היכא דשמתוהו ומית בשמתיה. אפ"ה הלכי כרב הונא בריה דרב יהושע דחיישינן דלמא צררי אתפסיה ולא הספיק לתבוע להפר שמתא עד שמת הוא [אבל] אי ודאי בריר לן דלא אתפסי' צררי מחייבי יתמי לשלמי לערב אע"ג דמלוה על פה היה: מיתיבי ערב שהיה שטר חוב של מלוה יוצא מתחת ידו ואמר שפרע למלוה והחזיר לו השטר ותובע מן היתומין שישלמו מה שפרע למלוה אינו גובה מהן כלום דחיישינן שמא לא פרע למלוה אלא נפל השטר מן המלוה ומצא הערב ואע"ג דהאי חוב בשטר הוא הואיל וזה שטר על שם המלוה נכתב ולא על שם הערב להכי אינו גובה הערב דלגבי ערב מלוה על פה הוא דאין לו שטר על היתומין שחייבין לו: ואם כתב בו. בשטר כתיבת המלוה שכתב לערב התקבלתי ממך חובי. גובה מן היתומים דהשתא ליכא למיחש לנפילה וכיון דכתב ביה התקבלתי דמי כמאן דאית ליה שטר על היתומין: בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע. דחייש לצררי וכל היכא דודאי פשיטא לן דלא אתפסיה צררי מיחייבי יתמי לשלומי הכא נמי כיון דהכא מלוה בשטר הוא איכא למימר לא הוה מתפיס ליה צררי אלא אם כן מהדר ליה שטרא וכיון דלא אהדר ליה שטרא פשיטא דלא אתפסיה לצררי ומשום הכי גובה ערב בשכתב לו התקבלתי דדמי כמאן דאית ליה שטרא אי יתמי: אלא לרב פפא. דאמר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו במלוה על פה סוף סוף אע"ג דמלוה הוה ליה שטרא מעליא הא התקבלתי דאית ליה לערב עלי' יתמי לאו שטר גמור הוא והוה לענין ערב כמלוה על פה ואמאי גבי מיתמי: אמר לך רב פפא. להכי טרח וכתב ליה התקבלתי דליהוי ליה האי התקבלתי כמאן דאית ליה לערב שטר גמור על יתמי ומש"ה גובה מינייהו. ההוא ערבא דעובד כוכבים שהיה ערב לעובד כוכבים בשביל שהלוה לראובן ומת ראובן ופרעיה ערב לעובד כוכבים: הני מילי למלוה ישראל. איכא למיחש דלמא אתפסיה לוה צררי קודם מיתתו משום דמלוה חובע ללוה: אדרבה. הכא איכא למיחש דדילמא לערב גופיה אתפסיה צררי דכיון דידע האי ערב דעובד כוכבים בתר דידיה אזיל ולא בתר לוה לא הוה מקבל למהוי ליה ערב אי לאו דאתפסיה צררי לערב

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלהכי טרח: (ב) שם והלכתא בכולהו משתעבד כר מערב דכתובה כל"ל ותיבות ערב בין אית ליה ובין לית ליה נמחק: (ג) רשב"ם ד"ה אחזו רשע ערום רשע המתעבד: (ד) ד"ה וקיימא לן כל"ל ותיבת והא נמחק: (ה) ד"ה אינעיתא אימא מיהוי הוה לרב הונא: (ו) תוס' ד"ה (בע"א) ואם כו' גבי קטינא דארעא דקטריף בעל חוב: (ז) ד"ה אדם וכו' לא טעינן ליה אע"ג:

מוסף רש"י

דשמתוהו. כ"ד לאביהן על שאינו פורע לזה מזמן ומת בשמתיה, דהשתא ליכא למיחש לצרי, דלא היה פורעו אלא כ"ד כדי שיחזיר ידויו (ערכין כב.). **אטו כל דמגרש בבי דינא** מגרש. שימרו לו דור הנאה, ילך בלעגה ויגרשנה (שם כג.). **דכהן הוא.** כי הונא ולא היה מגרשה לא מלי לאהדורה (שם). **כרשב"ג.** במס' כתובות (לה:) האומר בשעת מיתה נכסי לך ואחריך לפלוני ויבא הראשון ומכר ואכל, רשב"ג אומר אין לשני אלא מה שייר הראשון, וה"ל הוי רשע ערום (ערכין כג.). **ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד.** אדא דעבד בעצמו הוא ועוד לאו מידי חסרה שלא הוציאה כלום מעצמה (גיטין מט:) דמצוה קא עביד לזווגם ולא מידי מחסר לה דהא לא קא יכבה זחי (ערכין כג.). **קבלן דבעל חוב.** מהני למיזכי איכא, אדא דקבלן הוא ועוד דחסרים ממונא (גיטין נ.). **שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי.** הגמיהו אחלה מן הנכסים שהקדשתי (שבועות מב:).

מוסף תוספות

א. [וא"ת] מ"מ כשתבא לתבוע כתובתה מחמיה ידירנה הנאה [ור"ל]. שיטמ"ק בפס הכל"ש. ועי"ש. ב. שם בהשג"ס: ואח"כ עמד מחליו מי מצי הדר ביה. ג. וה"ק שכ"מ שהקדיש קודם לכן כל נכסיו, והוא אומר עתה מנה לפלוני בידי נאמן. ריטב"א. ד. ואע"ג דאמרינן (לעיל) דטענת משטה לא טענינן ליה, לבניו טענינן. תוס' סנהדרין כט:.

רבינו גרשום (המשך)

הלכך לא גבי הערב כלום מיתמי: אמר ליה אביי אטו כל דמגרש בבי דינא רבא מגרש. אפי' לפני בית דין הדיוט יכול לגרש דלא ידעי [דמצרכה] לידור הנאה ולא אדרי ליה: איגלאי מילתא דכהן הוה. רב הונא ולית

(ה) [ערכין כב. ובפירש"י ע"ש], ו) שם כב., ז) שם ב"ק לב. [מולין קה:], ד) לעיל קלז. כתובות לה: סוטה כא: ערכין כג., ט) רש"ל, י) גיטין מט: [ערכין כג.:], יא) רש"ל והלכתי אכולהו משתעבד בר, יב) שבועות מב: [ערכין כג.], יג) [סנהדרין כט:], יד) [לעיל קלז.], טו) בפ"א: ושמתייהו, טז) מ"ר,

קלח א ב ג מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קל סעיף ו:
קלו ד ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' ד:
קלז ו ז מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ז:
קלח ח ט י כ ל מיי' שם פכ"ה מלכה ו ופי"ז מהל' אישות הל' ט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם וסי' מח טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ו ז:
קלט מ מיי' פכ"ה מהל' מלוה מלכה ב סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קכו סעיף ב:
קמ נ מיי' שם הל' ו ועי' בהשגות ובמ"מ ופי"ז מהל' אישות הל' ט ועי' בהג"ל סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכ סעיף ו ז:
קמא ס מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין קלא טוש"ע מ"מ סי' רנה סעיף ג:
קמב ע מיי' פ"י מהל' זכיה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע שם סעיף ב:

רבינו גרשום

חובו ולא היה חייב כלום למלוה: מאי ביניהו. בין רב פפא ורב הונא מכדי בין למר ובין למר לא פרעי יתמי לערב: איכא בינייהו כשחייב מודה. שאביהן הודה בשעת מיתתו שעדיין לא פרע למלוה כלום למאן דאמר אימור צררי אתפסיה הכא לא אתפסי' ופרעי יתמי לערב מאי דפרע למלוה ולמאן דאמר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו אע"ג דהודה בשעת מית' דחייב לערב (ולמאן דאמר) לא יפרעו להערב דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ולא פרעי ליה לערב כלום: א"נ איכא בינייהו. דתבעיה מלוה ללוה קמי בית דין ושמתוהו דליפרע ליה ומת בשמתיה ולא פרע ליה למאן דאמר צררי אתפסיה הכא כיון דמת בשמתא לאו מידי אתפסה ומחייבי יתמי למיפרע לערב מה שפרע למלוה ולמאן דאמר פרעיה בעל חוב מצוה יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ולא פרעי ליה מידי: שלחו מתם היכא דשמתוהו ומית בשמתיה. אפ"ה הלכי כרב הונא בריה דרב יהושע דחיישינן דלמא צררי אתפסיה ולא הספיק לתבוע להפר שמתא עד שמת הוא [אבל] אי ודאי בריר לן דלא אתפסי' צררי מחייבי יתמי לשלמי לערב אע"ג דמלוה על פה היה: מיתיבי ערב שהיה שטר חוב של מלוה יוצא מתחת ידו ואמר שפרע למלוה והחזיר לו השטר ותובע מן היתומין שישלמו מה שפרע למלוה אינו גובה מהן כלום דחיישינן שמא לא פרע למלוה אלא נפל השטר מן המלוה ומצא הערב ואע"ג דהאי חוב בשטר הוא הואיל וזה שטר על שם המלוה נכתב ולא על שם הערב להכי אינו גובה הערב דלגבי ערב מלוה על פה הוא דאין לו שטר על היתומין שחייבין לו: ואם כתב בו. בשטר כתיבת המלוה שכתב לערב התקבלתי ממך חובי. גובה מן היתומים דהשתא ליכא למיחש לנפילה וכיון דכתב ביה התקבלתי דמי כמאן דאית ליה שטר על היתומין:

הגהות הגר"א

(א) [ערכין כב. ובפירש"י ע"ש], ב) שם כב., ג) שם ב"ק לב. [מולין קה:], ד) לעיל קלז. כתובות לה: סוטה כא: ערכין כג., ה) רש"ל, ו) גיטין מט: [ערכין כג.:], ז) רש"ל והלכתי אכולהו משתעבד בר, ח) שבועות מב: [ערכין כג.], ט) [סנהדרין כט:], י) [לעיל קלז.], כ) בפ"א: ושמתייהו, ל) מ"ר,

הכא נמי. גבי הקדש איכא למימר לכך נתכוין ואמאי קאמר רב הונא נאמן ונותנין לו המנה: **כי קאמר רב הונא דנקיט שטרא.** ההוא מלוה וזה הודה לו: ופרכינן **מכלל דרב ושמואל מיירי בדלא נקיט** אין נותנין לו כי לא אמר תנו אי הכי כי אמר תנו אמאי נותנין מלוה על פה היא כו' ואי [ו] (לאו) משום טעמא דמלוה לקיים דברי המת לא היה להם ליתן בשביל דברי אביהם עד לאחר מותו: **אלא אמר רב נחמן.** בין זה שאמר שכ"מ מנה לפלוני בידי והוא בא ליפרע מן ההקדש ובין זה הבא ליפרע מבניו כולהו שטרי נקיטי דמסקי ביה בהאי שביב מרע מנה ולא קשיא: **הא.** דהקדש במקויים דאיכא הנפק: **אמר תנו קיימיה לשטריה.** ולא צריך מלוה לקיומיה: **לא אמר תנו.** חיישינן דלמא משום שלא להשביע את בניו אמר הכי ולא גבי עד דמקיימי לשטריה: **דיון דפסקה אבוהון.** שגמר דבריו ונווס לפרוש: **מ"ט.** (ג) [דלא] דלמא אידכורי מידכר והלכך לא רלה לומר עדיין תנו: **שביב מרע שהודה.** בעל חובו טוען לו מנה לי בידך ואמר לו הן דכה"ג אמרינן בסנהדרין בפ' זה בורר (ד' כט:) דצריך שיאמר אתם עדי ואי לא מצי א"ל משטה אני בך: **צריך שיאמר לפובו.** דלמרי' בחזקת הבתים (לעיל מ.) הודאה בפני שנים צריך שיאמר כתובו: **ודברי שכ"מ כבתובין וכמסורין.** וא"ל לומר כתובו: **מתני' המלוה את חבירו בשטר.** אפי' אין כתוב בו אחריות הא פסקינן הלכתא בשנים אוחזין (ב"מ טו:) דאחריות טעות סופר הוא וכמי שכתוב בו אחריות דמי: **משועבדים.** מכורין: הוצא

ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה וכו'. וא"ת והא דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו [ד] מאחר דאם כתבו ונתנו היו נותנים השתא אמאי אין נותנים כמחלק כל נכסיו וי"ל לא דמי דהיכא דנותן מטעם מתנה בולאי תקנו שיהיו ככתובין וכמסורין שמא תטרף דעתו עליו אבל מלוה להן ליתן מכח מלוה ולא מטעם אחר אין לו אלא מכח מלוה כאשר בתחלה והלכך אין נותנין: **הא** דמקויים. וא"ת [ה] הא דנקט שטרא מקויים לריכין למימר דנאמן ועוד מה אנו לריכין לנאמנות ממילא גבי ע"י שטר שבידו ועוד למה לי הקדש ועוד אמאי איריא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו כדמפרש בפ' שום היתומים (ערכין דף כג. ושם) אפי' בריא נמי וי"ל דכולהו איצטריך לגבות בלא שבועה דאי לא הוה אלא שטרא הוה בעי שבועה כדתנן (כתובות דף פז.) הבא ליפרע אלא בשבועה ואפילו הקדש אי לא [ו] שכ"מ ואי לא נאמנותא הוה [בעי] שבועה דמה לי משתעבד לגבוה מה לי משתעבד להדיוט והכי מפרש בהדיא בפ' שבועת הדיינים (שבועות דף מב:): **על הא דקתני** (ברייתא) אבל נשבעים לקטן ולהקדש ליפרע מנכסי הקדש (ופריך) תניא (כו') מנכסים משועבדים כו' סד"א הנ"מ הדיוט אבל הקדש לא חיישינן לקנוניא קמ"ל ופריך והא א"ר הונא שכ"מ כו' ומשני דוקא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו ומכאן נראה לרבי הא דמבעיא לן פ' הניזקין (גיטין דף נ:) גבי אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים בני חורין אפילו הן זיבורית במתנה מאי בההיא דמנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה הוי ולאי ה"ה מתנה דנשבעין כשבאין ליפרע ממנו דפשיטא ליה נמי הכא דמה לי משתעבדי לגבוה מה לי משתעבדי להדיוט אלמא להדיוט בכה"ג בעי שבועה: **הא** דלא מקויים. וא"ת כי היכי דאי לא מקויים [ט] [אמרינן] שהוא מזייף והאב אמר שלא להשביע את בניו בהא נמי ליימא [ו] שלא להשביע את בניו ופרוע הוא ומדברי האב אין ראיה ואין לומר דא"כ היו נותנים על ידי שבועה אם היה מקויים שא"ל אלא לישבע שלא נפרע וזה יכול הוא לעשות ולא שייך לומר אין נותנים אבל בלא מקויים דבעי קיום [י] [קודם שיפרע] שייך לומר אין נותנים דהא גבי הקדש אמרו נאמן במקויים ולא טעינן ליה פרוע וילטרך שבועה אלא נאמן בלא שבועה כדמוכח ההיא דשבועות (דף מב:) שהבאתי לעיל אלא נראה לרבי דהיכא דנקט ההוא מלוה שטרא (יא) ומקיים אין הלוה רגיל לעולם לומר שלא להשביע שחייב לו מנה כמו שכתב בשטר היכא דפריעה שלא יהא סבורים העולם שלא פרעו: **אלא** אי איתמר כו'. לא בעי למימר אלא איפכא איתמר דידע גמרא שאמר על מנה לפלוני בידי דנאמנים: **חזר** ואמר לנו אבא פרעתי נאמנים דלמא אדכורי **מדכר.** היינו פרעתי קודם לכן [כ] [כדקאמר דלמא] אדכורי מדכר [היינו] באותה שעה כדמוכח בסמוך [דקאמר] אי איתא דפריעה כו' והכא נאמנים משום שהוא (יב) היה נאמן לומר פרעתי קודם לכן מגו דנאמן לומר פרעתי אחרי כן כדתנן מנה לי בידך א"ל לו למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור אלא דמשביעין אותו שבועת היסת מדרבנן ואף הס יכולים לומר פרעתי אחרי כן והא דאמר אין נאמנים כיון דלא פסקה למילתיה היינו דטפי מסתבר לומר שם אין נאמנין מתנו מנה לפלוני ואומר רבי הא דאמר סוף פ"ק דגיטין (דף יד.) הנהו גנאי דעבוד חוצנא בהדי הדדי כו' לסוף לא פש גביה ולא מידי ומסיק דהאי דאקלי לאריה לחריה אלא דאמר מר אין לך קנין מועיל הוא וחוזר ומפרש ר"ת ורבינו חננאל שהיו הן מודים שטעו תחלה בחשבון שאם לא כן לא היה נאמן שא"כ אין לך קנין מועיל (י) לעולם שיאמר טעיתי וגם יאמר היאך טעה הא לאו הוכחה היא דודאי הוא יכול להיות נאמן בכמה מקומות מגו דהוה מצי למימר פרעתי אחרי כן כדאשכחן הכא אלא נראה דלא מיבעיא שנאמן לומר שטעה כשאמר מנה לפלוני בידי אלא הוא נאמן לומר פרעתי כבר מגו דמצי למימר פרעתי אחרי כן ומ"מ יכול הוא להיות דהתם צריך שיהו מודים שטעה אחרי כן משום דקנין חשוב כתנו דהכא דאי פרעיה לא הוה אמר תנו ומה לי לשקר במקום עדים הוא ה"ג התם אי איתא דטעה דלא פש גביה מידי לא הוה מקני וי"מ דדוקא בשכ"מ שייך למימר אדכורי מדכר אמין דעתו מיושבת עליו אבל בריא לא:

ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו כו'. האי ככתובין לא הוי ככתובין דלעיל פ' מי שמת (דף קנח.) דהתם קאמר שהם ככתובים וכמסורין כבר דלא בעי קנין אבל הכא לא בעי למימר דדוקא ככתובין וכמסורין אלא אלימו טובא כדברים הכתובים הלכך הוי כאילו אמר כתבו והרבה יפוי כח עשו חכמים בשביב מרע בלא ההוא דלעיל דלא בעי קנין כי ההיא דאמר בפרק קמא דגיטין (דף יד:) דהולך מזכי בשביב מרע אפילו לא הוי בבריא מזכי:

המלוה את חבירו בשטר כו' [על ידי] עדים גובה מנכסים בני חורין. הכא תנן בהדיא דמלוה על פה לא גבי ממשועבדים [ו] [מדרבנן] והא דפרש"י פרק הניזקין (גיטין דף נא. ושם) דמזון האשה והבנות גובין מנכסים בני חורין לפי שאין קלובים אבל היו קלובים גובין אע"פ שאין כתובים משום דהוה כמלוה ע"פ ליתא ואגב ריסטא לא עיין בה אלא טעמא דאכילת פירות [מ] למזון האשה והבנות דגבי אם היו קלובים אפילו אין כתובים משום דקלא אית להו [נ] והקשה ה"ר יעקב מקורבי"ל אם כן היאך נשבעין במודה מקלת הטענה והא אין נשבעין על כפירת שעבוד וקרקעות ואומר רבי כגון שמחל שעבודו א"נ בדליכא עדים דהא דשעבודא דאורייתא היינו על פי עדים אבל על פי עצמו לא ובפרק קמא דבבא מציעא (דף ד: ושם) האריכתי יותר מבכאן:

[א] לעיל מב. וש"נ, [ב] רש"ל ליכא למימר דפרעיה, [ג] רש"ל מהפך הגי' בתחלה אדם משטה וכו' ואח"כ הבנתיה דצ"ל כתובו, [ד] [ועיין תוס' סנהדרין כט: ד"ה כך], [ה] [לעיל קנח. וש"נ], [ו] לעיל מב. קנז., [ז] רש"ל מ"ו, [ח] רש"ל, [ט] רש"ל, [י] רש"ל, [יא] רש"ל. וגי' רש"ל לכן לגאו אדכורי מדכר באותה, [יב] רש"ל, [יג] ל"ל ומזון, [יד] רש"ל לכו אה"ד אח"כ מה"ד שעבודא דאורייתא הקשה ה"ר יעקב,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי אין לריך לומר אתם עדי אדם משטה וכו' בשעת מיתה לריך שיאמר כתובו אי א"ל לומר כתובו בתר דנעיל: (ב) שם ע"י עדים גובה: (ג) רשב"ם ד"ה מ"ש דלמא אידכורי: (ד) תוס' ד"ה ורב וכו' ומאחר וכו' כשמחלק כל נכסיו: (ה) ד"ה הא דמקויים וא"ת כיון דנקט הכא שטרא מקויים מה צריכים למימר: (ו) בא"ד אי לא הוה שביב מרע: (ז) ד"ה הא דלמא וכו' נמי ליימא שהאב אמרו שלא להשביע: (ח) בא"ד דמקויים אין הלוה כו' היכא דפרוע שלא יהיו: (ט) ד"ה חזר כו' משום שהוא נאמן כל"ל ותיבת היה נמחק: (י) בא"ד מועיל דלעולם יאמר טעיתי כו' לא הוה מקני דאי ליה ויש מפרשים:

מוסף רש"י

אדם עשוי שלא להשביע את עצמו. אדם עשוי לומר לבניו חייב אני מעות לפלוני, להתרמתן מעין הרע, שלא לילאות שבע מממון (סנהדרין כט:). מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין. דשעבודא לאו דאורייתא, וכל שכן מן הלקוחות, אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבדו, דכתב ליה כל נכסי לחיות לי אחרלאין בשטרא דין (קדושין יג:) טעמא מפרש בשילטי מילתא שיעבודא לאו דאורייתא, ומיהו לא קי"ל הכי אלא כדמפרש התם לכתא גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות (לעיל מב.). המלוה את חבירו בשטר. דסתם שטר לאחריות נכתב, ואפילו לא נכתב קי"ל אחריות טעות סופר הוא וכמי שנכתב דמי (לעיל מב.). גובה מנכסים משועבדים. מלקוחות, וכגון שלא שבקו ליה אלוה בני חורין לגבות המלוה מהם (שם) אם אין אלוה נכסים בני חורין גובה מלוה מן הלקוחות, דאמר בשנים אוחזין (יד.) לרבנן אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא וכמי שנכתב בו דמי, דלא שדי אינש זוזי בכדי ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות, אלא שנכתב הסופר וטעה, וסתם שטר קלא אית ליה ולקוחות הוא דאפסדו אנפשייהו, שלקחו קרקע מן הלוה ולא הניחו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו (לעיל קנז.). על ידי עדים. כלומר בלא שטר, גובין מנכסים בני חורין. וכגון שמודה שלא פרעו, דהא קי"ל המלוה חבירו בעדים אין לריך לפרעו בעדים, אבל ממשועבדים לא יגבה, דעדים בלא שטר לית להו קלא ולא אחרינן לקוחות אפסדו אנפשייהו (לעיל מב.).

עין משפט נר מצוה

קמג א מיי' פ"ז מהל' עדות הל' יט סמג עשין קלא טוש"ע מ"מ סי' רלה סעיף ג:

קמד ב ג מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה הל' י ועי' בהשגות ומ"מ סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רלה סעיף ד:

קמה ד ה מיי' שם הל' ח ט טוש"ע שם סעיף ה:

קמו ו מיי' שם פ"ח הלכה ד סמג שם טוש"ע מ"מ סימן פא סעיף ב:

קמז ז מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רנ סעיף א:

קמח ח מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף ג:

קמט ט מיי' שם וסמג שם טוש"ע מ"מ סי' לט סעי' א:

רבינו גרשום

קאמר (באדם) שלא להשביע את בניו שלא יאמרו בני אדם כמה ממון מניח להם ונותנין בו עין: הכא נמי. בשכיב מרע שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי כיון דלא אמר תנו לו איכא למימר אינו חייב לו ואלא להכי קאמר הכי דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו שאם יקום מחליו שלא יאמרו עליו בני אדם מזל גדול של עושר יש לפלוני שקיבץ ממון כל כך ואמאי אמר רב הונא נאמן: כי קאמר. דנאמן כגון דנקיט האי בעל המנה שטר חוב על אותו שכיב מרע [שאמר] שיש לו מנה בידי. מכלל דרב ושמואל אע"ג דלא נקיט בעל המנה שטר: לא קשי' התם גבי הקדש נקיט בעל המנה ו) שטר ולא מקרים הלכך אי אמר תנו מנה לפלוני קיימי' שכיב מרע לשטריה בהאי דהודה דישר הוא ונותנין לו: דפסקה למילתי' דאמר תנו איכא למימר דפרעוה וקיימוה צוראת אביהן: מאי טעמא. נאמן כיון דלא אמר תנו משום דלא אדכר בדיוקא דחייב ובתר הכי אידכר דפרע ליה: ז) וצריך למימר שכיב מרע שמודה ליה לעדים אתם עדי או כתבו לו [כמן] בבריא איצטריך לומר כן ואי לא אמר כן (כבריא) יכול לומר משטה אני בך ה"נ אם לא אמר שכיב מרע אתם עדי מצי יתמי למימר משטה היה בו משחק היה בשעת מיתה ואי לא מצי למימר:

ו) ל"ל ולא קשיא התם גבי הקדש נקיט בעל המנה שטר מקויים אבל רב ושמואל מיירי בדנקיט שטרא ולא מקויים וכו': ז) ל"ל לריך שכ"מ שהודה למימר לעדים אתם עדי וכו':

גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו. מע"ג דמייני (ד) מיירי מ"מ מעות אין לו דלמא הני מעות שבק אבוהון מע"ג דהיינו מייני קרקע אמאי יש לו (ה) אלא ודאי עיקר שעבוד הוא על קרקע אלמא שעבוד קרקע לקוחות דאורייתא: **דבר** תורה ב"ח דינו בזבורית.

תימה היכי מוכח מהכא דשעבודא דאורייתא דלמא היינו מייני דמייני פשיטא דגבי בין קרקע ובין סובין ושמא עולא אמרה על הא דפ' הניזקין (גיטין דף מח:) דאין נפרעין מנכסים משועבדי' במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית דמשום פסידא דלקוחות אוקמוה אדאורייתא ומדקאמר אוקמוה אדאורייתא משמע דהתם נמי דאורייתא הוא מיהו לא אשכחן דקאמר איהו בהדיא הכי אבל הגמרא קאמר התם בהניזקין (שם ג.) כדעולא דאמר עולא כו' ומשום פסידא דלקוחות כו' ואפילו (ה) אומר בהדיא הכי לא הוה דוקא (ו) דשפיר משמע אוקמוה אדאורייתא דבמייני הוא וגראה שמא מדקאמר בזבורית משמע קרקע זבורית מדלא הזכיר סובין ואין גראה לפרש דהאי דמ"ד לאו דאורייתא היינו אפי' מייני דהא פשיטא שחייב לשלם ואם אין לו מעות פשיטא דאינו פטור בכך אלא יתן לו סובין או קרקע (ז) (או) ימכר ויתן לו מעות אלא בשעבוד לקוחות מיירי שמשועבדים אע"פ דכתב ליה אחריות בהדיא לאו דאורייתא הוי אמאי קנין דמדאורייתא' לא יוכל לשעבד בחובו את נכסיו מן הלקוחות אע"פ שיכול למכרן ומה שפי' רש"ס גבי שעבוד דאורייתא' הוי אמאי קנין דכתיב יוציא אליך את העבוט וגבי לאו דאורייתא פי' והא דכתיב יוציא אליך העבוט במשכנו אלא בשעת הלוואתו בב"מ (דף קיד:) (לא) משמע דבשעבוד דמייני פליגי ולא ידע רבי מאי קאמר וגם לא הבנתי מה שאומר למ"ד לאו דאורייתא דקרא במשכנו (ו) בשלא בשעת הלוואתו כ"ש דהוי דאורייתא דבשלא בשעת הלוואתו הוא גייהי מחוב: **אינו** גובה **לא מן היורשים.** תימה כיון דמלוה בשטר גובה מן היורשים אע"ג דשעבוד לאו דאורייתא אלא בשטר נמי מ"ט לא גבי מה לי היכא דאית ליה קלא מה לי היכא דלית ליה קלא וי"ל (ו) מי שמלוה בעדים אינו חושש לקלא ולגבייה דלקוחות לא תקנו חכמים לגבות מן היורשין: **לא** מן היורשין. וקשה לר"י דבאלרבעה אבות (ב"ק דף יא: וסש) גבי הלכה גובין מן העבדים אמר ר"א אפילו מיתמי לא מייני מייני אפילו מגלימא דעל כתפיה ומשני שעשאו אפותיקי ומכרו משמע אבל מיתמי לא גבי ותימה דפסקינן לקמן דמלוה ע"פ גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות ואתם גבי טפי מלקוחות ותירץ רבי דודאי מלקוחות גבי טפי מדגבי מיורשים אע"ג דעדיפי לקוחות הכא כדאשכחן גבי מוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים דקאמר לעיל בחזקת הבתים (דף מא: מב.) אפסודי אפסדי אנפשייהו ואע"ג דאינו גובה מן היורשין וטעמא משום שעשו חוצפא לקנות דבר שיש עליו קול שהיה משועבד והאי טעמא לא שייך ביורשין ומהאי טעמא גבי נמי מלקוחות אתם ולא מן היורשין מיהו אין גראה לרבי שמוכר שדהו בעדים גובה מן היורשין כמו מן הלקוחות מאחר דאית להו קלא כמו שמלוה בשטר גובה מן היורשין לרב ושמואל אע"פ שמלוה ע"פ אינו גובה הואיל ואית להו קלא ומטעם תקנה כמו שתקנו במלוה דגבי משום נעילת דלת והכי נמי אשכחן בסנהדרין (דף לב.) ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דריסה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין ואפילו בכל דיני ממונות שבעולם אינו דנים בלא דריסה וחקירה משום תקנת השוק בין בדיני ירושה בין בדיני מקח ה"נ טעמא משום דנעילת דלת לאו דוקא והוא הדין במקח וממכר כדפרישית וכן בעמד בדין דבסמוך ומשום קלא גובה מן היורשים ומן הלקוחות שלא תפתח דלת הלוויס ובהיא דאלרבעה אבות (ב"ק דף יא:) גראה דבעי למימר כדפרישית התם אלא כגון שעשאו אפותיקי ועמד בדין דבסמוך מספקא לרבי אי משום קלא אי משום תפיס למוחזק דכל מעשה ב"ד אין משמיטין ואי הוה מעשה ב"ד הוה טעמא דעמד בדין משום דהוי כמוחזק בכך ואי לא מייני אלא בכתובה הוי טעמא דעמד בדין משום דאית ליה קלא והלכך גבי מן יורשין משום פתיחת דלת בפני הגזלנין וכ"ש [מן] הלקוחות וזה גראה עיקר דעמד בדין משום קלא הוא ולא משום תפיס לאוגם ומפתה גופייהו בעמדה בדין נעשה כמלוה ומשמיטין לגרייתא דתניא כוותיה דשמואל בהמביא תניין (גיטין דף יח.):

דיתבי דיינא אפומא. ותימה אמאי תני ר"נ וקברו מאחר דפרשינן לה הכי וסבירא ליה אינו גובה מן הלקוחות ואומר רבי דאיכא למימר דקמ"ל שאע"פ שקרוב זה החופר למיתה מיד שהשור היה ממיתו (ח) והכהו מועיל דין שדנים שם ולא אמרינן גברא קטילא דייני: גובה

הוציא עליו. מלוה: **כתב ידו.** של לוה שהוא חייב לו ממון ואין כאן עדות אחרת: **גובה מנכסים בני חורין.** דלא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים דכיון דאיכא תרתי שטר ועדים מפקי ליה לקלא ולקוחות הוא דלפסידו אנפשייהו אלא אקרו בדבר וינחו בני חרי למוכר לגבות מהם: **ערב היוצא לו'.** שכתב בתוך השטר אחר חתימת העדים אני פלוני בן פלוני ערב: **גובה מנכסים בני חורין.** מן הערב בערבות שבעל פה דמלוה ע"פ היא כיון דלא אתימי עדים על הערבות וה"ה לערב בלא שטר אחר ממן מעות: **אמר ליה בן נגש אינו גובה.** דכל ערב שלאחר מתן מעות לא הוי ערב אלא על אמונתו והבטחתו של ערב זה הלוהו: **גמ' שעבודא דאורייתא.** יוליא אליך העבוט (דברים כד) וה"ה למקרקעי: **לאו דאורייתא.** וקרא במשכנו אלא בשעת הלוואתו בב"מ (דף קיד:): (ג) **משום פסידא דלקוחות.** אלא יוכלו להזהר בדבר שאין ידוע לעולם: **ומי אמר רבה.** שעבודא לאו דאורייתא והא אמרינן בפ' יש נוחלין (לעיל דף קכד:) שלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה ואמר רבה עלה גבו קרקע בחובת אביהם יש לו דכמאן דמשעבד בחיי אבוהון דמי וקרינא ביה בכל אשר ימצא לו (ד) אלמא שעבודא דאורייתא: (מ) **איפוך גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו.** דמעות הלוהו ומעות משלם בזיבורים. לאשר ימצא לו: **בע"ח דיניה בזיבורים.** ופקא ליה בפ"ק דב"ק (דף ח.) מוהאיש אשר אתה נושה בו יוציא וגו' (ו) מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים אלמא שעבודא דזיבורית דאורייתא: ומשני **לטעמייהו דבני מערבא קאמר.** דאמרי (ה) התם נוטל פי שנים במלוה במקרקעי אמור ולא במעות ומיהו לדידיה סבירא ליה דבכור אינו נוטל פי שנים ולא שנא גבו קרקע ולא שנא גבו מעות דשעבודא לאו דאורייתא: **יורשי בעל הבור חייבין לשלם.** אלמא מלוה ע"פ גובה מן היורשים וקשיא לרב ושמואל: **כשעמד בדין.** דמעשה ב"ד כמלוה בשטר דמי: **שעשאו.** השור טריפה ועמד בדין קודם שילמה נשמתו: **וקברו.** השור לחפו וקברו בתוך קרקעית הבור: **אפומא דבירא.** לפני מותו: אמר

ח) אהוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ב) בערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין מעשה ובא לפני ר' ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין אמר לו בן נגש אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין אמר לו למה אמר לו הרי ג החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו [ואני אתן לך] פטור שלא על אמונתו הלוהו אלא איזה הוא ערב שהוא חייב הלוהו ואני נותן לך חייב שכן על אמונתו הלוהו ד) ואמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה (ה) יותר מהן והן כמעיין הנובע והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן נגש: **גמ'** אמר עולא ו דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה ע"פ גובה מנכסים משועבדים מאי טעמא ח השעבודא דאורייתא ואלא מה טעם אמרו מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסין בני חורין משום פסידא דלקוחות אי הכי מלוה בשטר נמי התם אינהו נינהו דאפסידו אנפשייהו ורבה אמר דבר תורה אחד בשטר ואחד מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין מ"ט שעבודא לאו דאורייתא ומה טעם אמרו מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אי הכי מלוה על פה נמי התם לית ליה קלא ומי אמר רבה הכי והא ז) אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו (ט) וכי תימא איפוך דרבה לעולא ודעולא לרבה והא ט) אמר עולא ו דבר תורה בעל חוב דיניה בזבורית י) (אלא) רבה טעמא דבני מערבא קאמר וליה לא סבירא ליה רב ושמואל דאמרי תרוייהו י) מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות מ"ט שעבודא לאו דאורייתא י) ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו מלוה על פה גובה בין מן היורשין ובין מן הלקוחות מ"ט שעבודא דאורייתא מיתיבי י) החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא ח שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבים לשלם דמי שור לבעליו אמר ר' אלעא אמר רב בשעמד בדין והא הרגו קתני י) אמר רב אדא בר אהבה שעשאו טרפה והא אר"נ תני י) תנא מת וקברו התם דיתבי דייני אפומא דבירא וחייבוהו אמר

לא גבי ותימה דפסקינן לקמן דמלוה ע"פ גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות אלמא גובה טפי מן היורשין ממן הלקוחות והתם גבי טפי מלקוחות ותירץ רבי דודאי מלקוחות גבי טפי מדגבי מיורשים אע"ג דעדיפי לקוחות הכא כדאשכחן גבי מוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים דקאמר לעיל בחזקת הבתים (דף מא: מב.) אפסודי אפסדי אנפשייהו ואע"ג דאינו גובה מן היורשין וטעמא משום שעשו חוצפא לקנות דבר שיש עליו קול שהיה משועבד והאי טעמא לא שייך ביורשין ומהאי טעמא גבי נמי מלקוחות אתם ולא מן היורשין מיהו אין גראה לרבי שמוכר שדהו בעדים גובה מן היורשין כמו מן הלקוחות מאחר דאית להו קלא כמו שמלוה בשטר גובה מן היורשין לרב ושמואל אע"פ שמלוה ע"פ אינו גובה הואיל ואית להו קלא ומטעם תקנה כמו שתקנו במלוה דגבי משום נעילת דלת והכי נמי אשכחן בסנהדרין (דף לב.) ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דריסה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין ואפילו בכל דיני ממונות שבעולם אינו דנים בלא דריסה וחקירה משום תקנת השוק בין בדיני ירושה בין בדיני מקח ה"נ טעמא משום דנעילת דלת לאו דוקא והוא הדין במקח וממכר כדפרישית וכן בעמד בדין דבסמוך ומשום קלא גובה מן היורשים ומן הלקוחות שלא תפתח דלת הלוויס ובהיא דאלרבעה אבות (ב"ק דף יא:) גראה דבעי למימר כדפרישית התם אלא כגון שעשאו אפותיקי ועמד בדין דבסמוך מספקא לרבי אי משום קלא אי משום תפיס למוחזק דכל מעשה ב"ד אין משמיטין ואי הוה מעשה ב"ד הוה טעמא דעמד בדין משום דהוי כמוחזק בכך ואי לא מייני אלא בכתובה הוי טעמא דעמד בדין משום דאית ליה קלא והלכך גבי מן יורשין משום פתיחת דלת בפני הגזלנין וכ"ש [מן] הלקוחות וזה גראה עיקר דעמד בדין משום קלא הוא ולא משום תפיס לאוגם ומפתה גופייהו בעמדה בדין נעשה כמלוה ומשמיטין לגרייתא דתניא כוותיה דשמואל בהמביא תניין (גיטין דף יח.):

דיתבי דיינא אפומא. ותימה אמאי תני ר"נ וקברו מאחר דפרשינן לה הכי וסבירא ליה אינו גובה מן הלקוחות ואומר רבי דאיכא למימר דקמ"ל שאע"פ שקרוב זה החופר למיתה מיד שהשור היה ממיתו (ח) והכהו מועיל דין שדנים שם ולא אמרינן גברא קטילא דייני: גובה

עין משפט נר מצוה

קנ א מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ג ופכ"ז הל' ו סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סימן קט סעיף ו ובטור סי' נט:

קנא ב מיי' פכ"ח מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג שם טוש"ע ומ"מ במ"מ סמג שם טוש"ע מ"מ סימן קכט סעיף ד:

קנב ג מיי' פכ"ח מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:

קנג ד ה מיי' פי"ו שם הלכה ד סמג שם:

קנד ו מיי' שם פי"ט הל' ו סמג שם:

קנה ז ח מיי' (שם) ופי"ב מהל' מזקי ממון הל' כב סמג עשין סו טוש"ע מ"מ סי' תי סעיף לח:

רבינו גרשום

שעבודא. שמשועבדין לו נכסים של לוה למלוה מדאורייתא הוא דכתיב עבד לוה לאיש מלוה: אי הכי מלוה בשטר נמי. לא נטרוף ממשעבדי משום פסידא דלקוחות: התם אינהו. לקוחות אפסדי אנפשייהו דכיון דידעי דהוי הייב ממון למלוה בשטר דשטר קלא אית ליה לא הוה לי' למחבן מיני': שעבודא לאו דאורייתא. וקרא אסמכתא בעלמא הוא: לית ליה קלא למלוה על פה ולא ידעי לקוחות דלוה מיניה ולא גבי מינייהו: ומי אמר רבה הכי. דשעבודא לאו דאורייתא: והאמר רבה. בפרק יש נוחלין גבו יתומים מבעל חוב קרקע בחובת אביהן יש לבכור פי שנים בה דכיון דמשעבדי לאבוהון דמי כממון שלו ונוטל בה בכור פי שנים. מדקאמר שקיל בכור פי שנים בה אלמא שעבוד' דאורייתא': וכי תימא איפוך. והאמר עולא דבר תורה בע"ח בזיבורית אלמא דקסבר עולא דשעבוד' דאורייתא' ולא מצית אפכית ליה: אלא לעולם קסבר רבה דשעבודא לאו דאורייתא' והא דקאמר רבה גבו קרקע יש לו לטעמא דבני מערבא קאמר. דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה וקאמר רבה מסתבר טעמייהו בקרקע וליה לא ס"ל דשקיל בה פי שנים דקסבר שעבודא לאו דאורייתא: ונפל עליו שור. בתוך הבור: והרגו. לחופר: פטור. בעל השור לפי שהוא עצמו גרם לו תקלה שחפר ברה"ר: ולא עוד אלא שאם מת השור. והחופר יורשי בעל הבור חייבין לשלם דמי שור לבעלים והא הכא האי חוב דיורשי בעל בור משלמים אינו בשטר אלא בעל פה אלמא דמלוה על פה גובה מן היורשין וקשיא לרב ושמואל. ומתרץ ר' אילעא בשעמד בדין ונתחייב החופר קודם שמת וכל פסק דין מב"ד דמי כמלוה בשטר להכי יורשי בעל הבור משלמין דמלוה בשטר גובה מן היורשין: והא הרגו. השור קתני אלמא דלא עמד בדין ואפ"ה משלמין ואע"ג אע"ג דהוה מלוה על פה: ומתרץ רב אדא לא הרגו לאלתר אלא עשאו טריפה. דאינו יכול לחיות וחייבוהו בית דין קודם שמת והוי כמלוה בשטר: והא תני תנא והרגו ומת בבור וקברוהו ואפ"ה יורשין חייבין לשלם אע"ג דלא עמד בדין. ומתרץ לעולם חייבוהו ב"ד קודם שמת והיה כמלוה

מסורת הש"ס

(א) נגיעין כפ. כתובות כפ., ג) נגיעין כפ. כתובות כפ., ג) ברכות סג:, ד) ב"ק מג. לעיל קכד:, ה) [ב"ק ח. גיטין נ.], ו) רש"ל מ"ז, ז) [לעיל מב. קנז. קדושין יג: ב"ק קד: ערכין ו: ז.], ח) [קדושין סז.], ט) [ערכין ז. כל הענין], י) [גיטין מג.], כ) [בערכין ז. מי' חגא], ל) [דברים כפ.], מ) [עי' רש"ל שהיה לרשב"ם גירסא אחרת], נ) [דברים כד.], ס) ל"ל דאמרי'. רש"ש, ע) רש"ל לו כ"ש דלמא לא הני קרקע שבא אבוהון וגם לאו מייני הוא שהני מעות שלוהו אלא ודאי כו', פ) ל"ל דיוקא. רש"ש, צ) רש"ש מ"ז, ק) רש"ל מ"ז, ר) ל"ל דמיהשב למוחזק. רש"ש, ש) ל"ל נעילת דלת. רש"ש, ת) [רש"ל], א) ל"ל ממימו וקוכרו. רש"ש,

הגהות הב"ח

(א) במשנה מקצוע בתורה גדול מכן: (ב) גמ' נמן מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו איפוך דרבה לרב נחמן ודרב נחמן לרבה והא שמעתא לא אזלא הכי כדאמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא כו' וכי תימא איפוך כל"ל: (ג) רשב"ם ד"ה משום ל"ל קודם ד"ה לאו: (ד) תוס' ד"ה גבו כו' אע"ג דמייני הוא מכל מקום מעות אין לו דלאו הני מעות שבא אבוהון ופריך קרקע אמאי יש לו אע"ג דהיינו נמי מייני כיון דלאו הני קרקע שבא אבוהון שהרי מעות הלוהו אלא ודאי עיקר שעבוד כל"ל: (ה) ד"ה דבר כו' ואפי' אמר בהדיא כו' דבמייני הוא ושמא נראה מדקאמר כו' דאלא מאן דאמר: (ו) בא"ד דקרא במשכנו כו' דבשלא בשעת הלוואתו כ"ש: (ז) ד"ה אינו כו' וי"ל כיון דמי שמלוה:

מוסף רש"י

הוציא עליו כתב ידו. היינו חתימת ידו, כלומר (גיטין עא.) כתב סופר ועד כשר, ואמר ר' ירמיה מתם סופר שניו (לעיל קסז). גובה מנכסים בני חורין. וממשעבדי לא, דלית ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים (כתובות כא.). ערב היוצא לאחר חיתום שטרות. לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו ואני ערב (גיטין כא.) מתם חתימת העדים כתוב פלוני ערב והוא מולה בדבר (כתובות קב.). גובה מנכסים בני חורין. המלוה מן הערב, ולא מנכסים משועבדים, כיון דלאחר חיתום השטר הוה הויא לה כמלוה על פה (שם) כיון דליכא שטר בעדים ליכא קלא (גיטין כא.). הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות. שדיני ממונות עמוקים הם (ברכות סג.). גבו קרקע יש לו. גבו יורשין קרקע במלוה שהלוה אביהם, יש לו לבכור פי שנים, דהוה ליה כמוחזק, דהאי קרקע אשתעבד ליה לאבוהון (ב"ק מג.) וכמי שהיה בו בשמסון דמי ומשגיגן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים (לעיל קכד:). גבו מעות אין לו. פי שנים, דלאו הני מעות הנים אביהן והוי לאוי (ב"ק מג.) דמלוה להוצאה נינהו והני מעות אחריני נינהו ואפילו לא הוחזק בם אביהן (לעיל קכד:). מלוה על פה אינו גובה כו'. אבל מלוה בשטר הוא עצמו שעבדו, דכתב ליה כל נכסיי דלית לי אחראין לשטרא דנן (קדושין יג.). ונפל עליו שור והרגו. השור הרג את

החופר, פטור. בעל השור (ערכין ז.). בשעמד בדין. קודם שמת וחייבוהו לשלם לפיכך גובה מן היורשין דכיון דלינו חרון לשלם הוה ליה כמלוה בשטר (שם). מת וקברו. השור כגון שהפיל עצמו תוליא ונקבר בה החופר ואפ"ה חייבין יורשין (שם). וחייבוהו. מיד לשלם (שם).

אמר רב פפא הלכתא כו'. לעיל [קעד.] פירשתי גביית מלוה מן היתומים וגם בפרק שור היתומים בערכין (דף כב:) אמר רבא הלכתא אין מזקקין לנכסי יתומים כו': **בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן הוחזק לתב ידו בביתא דין מהו.** לאמר זמן שמסר לו הלוה למלוה כתב ידו שהוא חייב לו ממון ובא בב"ד והודה בפניהם שהוא כתב ידו וכתבו לו ב"ד הנפק הוא הנקרא אשרתא וקיום השטר: **מאי.** מי אמרינן הרי הוא מעתה כשטר שיש בו עדים ויגבה ממשעבדי דאחריות טעות סופר הוא[ה] דכל שטר מלוה ומכירה שחותמים בו עדים גובין ממשעבדי כאילו כתוב בהן אחריות או דלמא קיום שטר אינו מועיל לשום שטר אלא להחזיקו בב"ד לכמות שהיה מקודם לכן שאילו ימותו עדים או לוה לא יוכל לטעון שטר זה מזויף הוא דב"ד קיימוהו ויגבה בו המלוה וגם זה לא יגבה אלא מבני חורין ולהכי אהני ב"ד שלא יוכל לוה לומר אין זה כתב ידי: **פסולין.** לינשא בו: **ואין עליו עדים.** אלא שנמסר לה בפני עדים דעדי מסירה כרתי ליה בדיעבד: **הרי אלו כו'.** בגיטין [פו.] מפרש הרי אלו דרישא והרי אלו דסיפא[ו] למעוטי מאי והתם מפרשא טולה: **כשר.** לכתחלה דסבירא ליה עדי מסירה כרתי: **וגובה מנכסים משועבדים.** כלומר ואם שטר מלוה הוא אותו השטר הכתוב בכתב ידו ואין בו עדים אלא שמסרו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים והכי מפרש התם ר' יוחנן אליבא דר' אלעזר בפ' [המביא תניינא] (גיטין כב:) שאפי' בשאר שטרות גובה מנכסים משועבדים בעדי מסירה בלבד. אלמא הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ומסרו בפני עדים גובה ממשעבדי וכל שכן הוחזק בבית דין: ה"ג **שאני התם דבשעת דסיבה הוא דשעבד נפשיה.** כשנכתב השטר נכתב כדי למסרו בפני עדים שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה הלכך כיון דלר' אלעזר עדי מסירה כרתי כאילו נחתמו בתוך השטר דמי אבל אם מיבעיא לן בהוציא כתב ידו בעלמא שאמו של לוה חתום בו שזה מסר לו במקום הודאה שלא יוכל לחזור ולכפור בו ולומר פרעתי כל זמן שחתימתו ביד מלוה (ז) שלא נעשה השטר בלשון של שטר שעדים חתומים בו ואחר זמן החזיקו בב"ד וכשהלוהו כמלוה על פה הויא ותו לא מצו ב"ד בקיומן לעשותו שטר שיש בו אחריות נכסים שהרי לא לדעת כן נכתב מתחלה. כן נראה בעיני שמועה זו וכן עיקר. ואית דגרסי משעת הכתובה[ח] ולא ידרו לשיטת השמועה: **פלוני ערב.** הפסיק הענין ולמאן לא אסהדי עדים אלא אשטרא לעיל לחוד: **ופלוני ערב.** וי"ו מוסיף על ענין ראשון ועל השטר ועל הערבות חתימי סהדי: **ושאילו כשר.** שעל הכל העידו עדים: **הלכה כמותו.** כר' ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין: **חנוק מה לי אמר רבי ישמעאל.** למאן דאמר

עין משפט נר מצוה

קסה א מיי׳ פכ״ה מהל׳ מלוה ולוה ה״ב סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ קכט סעיף ב:
קסו ב מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע שם ס״ח:
קסז ג מיי׳ שם הל׳ ב טוש״ע שם ס״ב:

מסורת הש״ס

ח) [קודם רש״ז],

ערב דבית דין הוא דלא בעי קנין הא בעלמא בעי קנין והלכתא ערב [א]בשעת מתן מעות לא בעי קנין [ב]אחר מתן מעות בעי קנין [ג]ערב דבית דין לא בעי קנין דבההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד ליה:

ערב דבית דין לא בעי קנין. דבההיא הנאה דקא מהימני ליה ב״ד גמר ומשעבד נפשיה: הכי גרסינן **והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין.** ואם כתב בתוך השטר לאחר [ח] חיתוס שטרות גובה מנכסים משועבדים: **אבל בשעת מתן מעות בעי קנין.** ואפי׳ חתוס בתוך השטר ואי חתוס לאחר חיתוס בעי קנין וגובה מבני חורין:

ערב דבית דין לא בעי קנין. ולא גרסינן הכי כולהו בעי קנין:

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

וערב דב״ד לפני בית דין דהיינו נמי לאחר מתן מעות לא בעי קנין. כך אמר המורה משום רבו ח) דהנך כולהו בעי קנין לא מתרצתא היא משום דאין עוד ערב אלא הני דקאמר:

רבינו גרשום

והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין. ומשתעבד דמצי אמר ליה אי לאו את לא נפיק זוזי מתחת ידי: דלאחר מתן מעות. כגון חנוק בעי קנין.

ח) גרסה דל״ל כך אמר המורה משום רבו דמשמע דגרסם כמו והכי כולהו בעי קנין לא מתרצתא היא וכו׳:

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

*)הַדְּרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בָּבָא בַּתְּרָא וְהַדְּרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בָּבָא בַּתְּרָא וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנְשֵׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת בָּבָא בַּתְּרָא וְלֹא תִתְנְשֵׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. **)חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחָאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרָם בַּר פָּפָּא רָכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תּוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לִסַּיֵּם מַסֶּכֶת בָּבָא בַּתְּרָא כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עַלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתְבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלֹךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וְיִקָּרֵיהּ, [וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

*) פי׳ הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר״ל מפראג בספר זכיות ח״א פ״ג, **) בסיומא וסוף תשובת הרמ״א ז״ל וכן בסוף יש״ש בב״ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.